SACRORUM CONCILIORUM NOVA, ET AMPLISSIMA COLLECTIO.

TOMUS DECIMUS QUARTUS.

REPRODUCTION

EN FAC-SIMILÉ

TIRÉE A 250 EXEMPLAIRES SEULEMENT

PAR LES PROCÉDÉS ANASTATIQUES

DE

F. M. GEIDEL, A LEIPZIG

POUR

H. WELTER, ÉDITEUR
RUE BERNARD-PALISSY, N° 4, PARIS
ET A LEIPZIG, SALOMONSTRASSE, 16
1902

Catholic Church. Councils

SACRORUM CONCILIORUM

NOVA, ET AMPLISSIMA COLLECTIO,

IN QUA PRÆTER EA QUÆ

PHIL. LABBEUS ET GABR. COSSARTIUS S. J.

Et noviſſime NICOLAUS COLETI *in lucem edidere,*

EA OMNIA INSUPER SUIS IN LOCIS OPTIME DISPOSITA EXHIBENTUR, QUÆ

JOANNES DOMINICUS MANSI,

ARCHIEPISCOPUS LUCENSIS EVULGAVIT.

EDITIO NOVISSIMA

AB EODEM OPTIME MERITO PRÆSULE

POTISSIMUM FAVOREM ETIAM ET OPEM PRÆSTANTE

EM.^MO CARDINALI DOMINICO PASSIONEO

SANCTÆ SEDIS APOSTOLICÆ BIBLIOTHECARIO,

ALIISQUE ITEM ERUDITISSIMIS VIRIS MANUS AUXILIATRICES FERENTIBUS, CURATA

Novorum Conciliorum, novorumque Documentorum Additionibus locupletata,
Ad MSS. Codices Vaticanos, Lucenſes, alioſque recenſita, & perfecta.

ACCEDUNT ETIAM NOTÆ, ET DISSERTATIONES QUAMPLURIMÆ, QUÆ IN CETERIS EDITIONIBUS DESIDERANTUR.

TOMUS DECIMUS QUARTUS.

Ab Anno DCCCXIV. uſque ad An. DCCCLVI. incluſive

Additis quæ deerant ab Anno DCCCII. ſucceſſive.

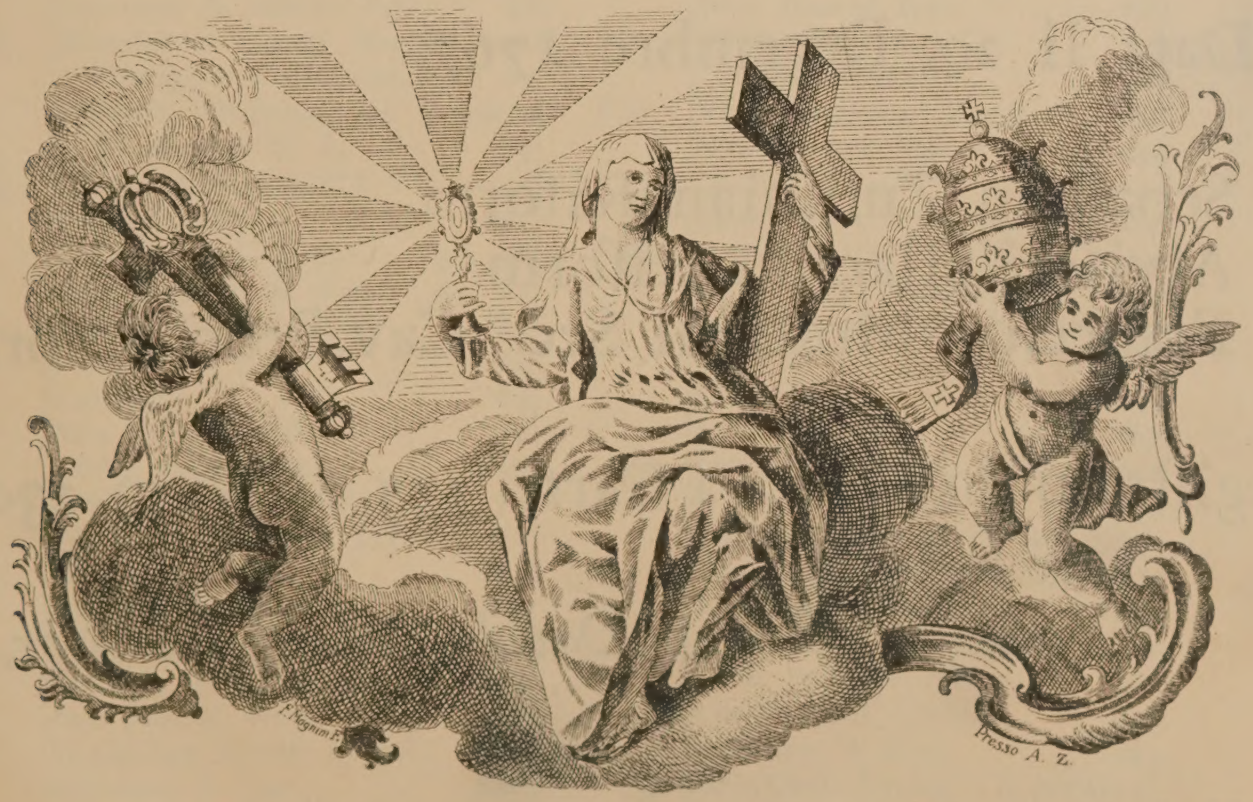

ALMA COLLEGE
263.1
LIBRARY
M318
Alma, California

VENETIIS MDCCLXIX.

APUD ANTONIUM ZATTA.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

(Editio iterata ad Editionis principis exemplum ab Huberto Welter, Bibliopola, Via dicta Bernard Palissy 4, Parisiis MDCCCCII)

9446

BX
825
S3
1901
v.14

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, ed Approvazione del *P. D. Filippo Roſa Lanzi* Inquiſitor General del Santo Officio di *Venezia* nel Libro intitolato *Sacrorum Conciliorum &c. Auctore P. Philippo Labbeo Soc. Jeſu curante Nicolao Coletti, & Joanne Dominico Manſi &c.* non v'eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro, niente contro Principi, e buoni coſtumi, concediamo Licenza ad *Antonio Zatta* Stampator *di Venezia* che poſſi eſſere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Data li 20. Decembre 1767.

{ Sebaſtian Zuſtinian Riform.
{ Alviſe Vallareſſo Riform.
{ Franceſco Moroſini Sec.^do^ Cav. Proc. Riform.

Regiſtrato in Libro a Carte 335. al Num. 2304.

Davidde Marcheſini Segr.

SYLLABUS

EORUM, QUÆ IN TOMO XIV.

CONTINENTUR.

Quæ hoc Indice ☞ notata ſunt, noſtræ Editioni noviter acceſſere *P. Joannis Dominici Manſi* cura, nunc Archiepiſcopi Lucenſis; omiſſis iis, quæ tipothetarum vitio notari non potuerunt.

ANNO CHRISTI		
802	Caroli Magni Capitulare I.	*pag.* 1
803	*Synodus Ratiſponenſis.*	5
	CONCILIUM CLOVESHOÆ.	*ibid.*
	Subſcriptiones.	7
	Decretum Adelardi Archiep.	*ibid.*
☞	Ad Concil. Cloveshovienſe.	9
804 ☞	*CONC. TEGERNSEENSE.*	10
☞	*Synodus Perſica.*	11
806	Conciliabulum Conſtantinop. I.	13
☞	Ad Conciliabulum ſupradictum adnotatio.	*ibid.*
☞	*CONC. CONSTANTINOP.*	*ibid.*
807	*CONC. SALISBURGENSE.*	15
809	Conciliab. Conſtantinop. II.	*ibid.*
	Duæ Synod. Conſtant. G. L.	*ibid.*
	CONC. AQUISGRANENSE.	17
	Notæ Severini Binii.	21
	Obſervatio Philippi Labbe S. J.	*ibid.*
	Epiſtola Caroli Imp. ad Leonem III. Papam.	23
	Adnotatio P. Antonii Pagi.	26
811	Breviarium Caroli Magni Imp. Diviſionis Theſaurorum.	27
	Epiſtola Nicephori ad Leonem III. Papam G. L.	29
813	*CONC. ARELATENSE* VI.	55
	Tituli Canonum.	*ibid.*
	Præfatio & Canones.	57. 58
	Notæ Sirmondi, & Binii.	63. 64
	CONC. MOGUNTIACUM.	63
	Præfatio.	64
	Canones.	65
	Notæ Severini Binii.	76
	CONC. RHEMENSE.	*ibid.*
	Præfatio & Canones.	77
	CONC. TURONENSE III.	81
	Notæ Severini Binii.	81
	Præfatio & Canones.	83
	CONC. CABILONENSE II.	91
	Præfatio & Canones.	93
	Notæ Severini Binii.	107
	Capitulare Caroli Magni.	*ibid.*
	Obſervatio P. Pagi.	*ibid.*
	CONC. ROTOMAGENSE.	*ibid.*
☞	Ex Concilio Rotomagenſi.	110
	Obſervatio P. Beſſin.	*ibid.*
☞	In CPolitana Concilia.	111

ANNO CHRISTI		
814	*CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM* G. L.	113
	Obſervatio Philippi Labbe.	*ibid.*
	Nicephori Confeſſoris Canones G. L.	119
	Appendix ad eoſdem Canones.	123
	Ejuſdem Canones collecti G. L.	*ib.*
	Ex Canonibus Nicephori SS. Patriarchæ CP.	129
	Collectoris Adnotatio.	*ibid.*
☞	*Synodus Conſtantinopolitana.*	131
☞	Alia Conſtantinop. Synodus.	133
☞	Alia Conſtantinop. Synodus.	*ibid.*
815 ☞	*CONCILIUM CONSTANTINOPOLIT. ICONOCLASTARUM.*	134
	Conciliab. Conſtantinop. III.	135.
	Epiſtola Theodori Studitæ.	138
☞	*Synodus Conſtantinopolitana altera Iconomachorum.*	139
	CONC. NOVIOMENSE.	141
	Notæ Severini Binii.	*ibid.*
	CONC. TREVIRENSE.	143
	... LUGDUNENSE.	*ibid.*
816	VITA STEPHANI PAPÆ.	*ibid.*
	Notæ Severini Binii.	146
☞	*Synodus Romana.*	147
☞	Canon Concilii B. Stephani.	*ibid.*
☞	*CONC. COMPENDIENSE.*	*ibid.*
	CONC. AQUISGRANENSE.	*ibid.*
	Index Capitum Libri I.	150
	Liber I.	153
	Liber II.	246
	Index Capitum.	*ibid.*
☞	Joannis Dominici Manſi admonitio.	247
	Epiſtola Ludovici Pii ad Sicharium Ep. Burdigalenſem.	277
	Notæ Jacobi Sirmondi.	279
	— ejuſdem admonitio *ad ſequentem Epiſtolam.*	280
	Ludovici Pii Epiſtola.	*ibid.*
	Notæ Severini Binii.	282
☞	Acta Conc. Aquiſgr., & præmonitio Joannis Dominici Manſi.	284
	Additio duarum Epiſtolarum Hetti Archiep. Trevirenſis ad Concilium Aquiſgran.	311. 312

Ob-

ANNO CHRISTI

Observatio Philippi Labbe in Chrodogangi Regulam. 313
816 Prologus Regulæ Chrodogangi Regis. 314
Capitula ipsius Regis. 315
Canonicorum Regula ab Anonymo. 332
817 ☞ Additio ad Conv. Aquisgran. 346
☞ Regularia Statuta S. Simperti Ep. Augustani. 347
☞ Regularia Decreta a S. Synodo in Francia. 349
Ludovici Pii Capitulare I. 355
Synodus apud Celichyth. *ibid.*
Præfatio & Canones. *ibid.*
VITA, EPISTOLÆ ET DECRETA PASCHALIS PAPÆ I. 359
Notæ Severini Binii. 371
Ejusdem Epistolæ. 372
☞ — Epistola ad Ludov. Imp. 376
☞ Appendix ad ejusdem Pontificis Epistolas. *ibid.*
Conventus Aquisgranensis. 379
Notæ Severini Binii. 384
818 *CONC. AQUISGRANENSE.* 385
Notæ Sirmondi & de la Lande. 386
☞ *CONC. VENETUM.* *ibid.*
CONC. VENETICUM alterum. *ibid.*
819 Conventus Aquisgranensis. 387
820 *CONC. ANGLICUM.* *ibid.*
☞ *Synodus Persica.* *ibid.*
821 Conventus Noviomagensis. *ibid.*
CONC. APUD THEODONIS VILLAM. 389
Decretum Pii Imperatoris adversus Percuss. Clericorum. *ibid.*
Notæ Sirmondi & Binii. 392
☞ Ad idem Concilium adnot. 393
Ahytonis Ep. Basilienſis Capitulare. *ibid.*
Observatio P. Labbe. *ibid.*
CONC. apud *OSLAVESHLEN.* *ibid.*
☞ *CONC.* seu *CONVENTUS CONSTANTINOP. ORTHODOX.* G. L. 399
822 *CONC. IN CLOVESHO.* 401
☞ Ad Concilia sub Beornulfo Rege habita animadversio. 403
CONC. ATTINIACENSE. *ibid.*
Notæ Sirmondi & Binii. 406
☞ Additio ad idem Concilium. 407
Capitulare II. Ludovici Imp. *ibid.*
☞ *Synodus incerti loci.* *ibid.*
Epist. S. Anascharii. *ibid.*
823 ☞ *CONC. LATERANENSE.* 409
— *COMPENDIENSE.* *ibid.*
☞ Additio ad idem Concil. *ibid.*
824 VITA ET DECRETA EUGENII P. II. 411
Notæ Severini Binii. *ibid.*
Diploma Eugenii Papæ. 412
Epistola ejusdem ad Bernardum Archiep. Viennensem. 414
Decreta ejusdem. 415
Notæ Severini Binii. *ibid.*

ANNO CHRISTI

☞ Præmonitio in Conventum Parisiensem. *ibid.*
☞ *Synodus seu Conventus Parisiensis in causſa imaginum.* 417
☞ Michaelis Balbi, & Theophili Impp. Epistola. *ibid.*
☞ Ejusdem Synodi Capita. 421
☞ Epistola nomine Ludovici Imp. ad Pontificem Rom. 461
☞ — nomine Pontificis ad Michaelem & Theophilum Imp. 463
Notæ Severini Binii. 473
Refutatio libelli, qui falso inscribitur Syn. Parisiensis. *ibid.*
Ejusdem Capita sex. *ibid.* & *seqq.*
Notæ Jacobi Sirmondi. 479
Ludovici Pii Imp. Epistola ad Eugenium Papam. *ibid.*
Ex Constitut. Clotharii Imp. *ibid.*
☞ Præmonitio in Capitulare Lotharii I. Imp. 481
☞ Capita ejusdem. *ibid.*
Præfatio. 485
Conciliabulum Cloveshoæ. 387
☞ *CONC. CLOVESHOVIENSE.* 489
☞ Admonitio. *ibid.*
825 ☞ *CONC. AQUISGRANENSE.* 491
826 *CONC. IN VILLA INGILENHEIM.* 493.
— *ROMANUM.* *ibid.*
827 *Synodus Mantuæ.* *ibid.*
Adnotationes P. Bernardi Mariæ de Rubeis Ord. Præd. 498
VITA VALENTINI PAPÆ. 501
Notæ Severini Binii. 503
VITA, EPISTOLÆ, ET DECRETA GREGORII PAPÆ IV. *ibid.*
Notæ Severini Binii. 513
Ejusdem Papæ Epist. 513. & *seqq.*
☞ Ejusdem Epistola ad Rabanum Abbatem. 523
Epistola Ludovici Pii ad Hilduinum Abbatem. 524
Notæ Jacobi Sirmondi. 526
828 Ludovici Imp. Capitulare III. *ibid.*
☞ *CONC. MANTUANUM.* 527
829 — *PARISIENSE VI.* 529
Ejusd. Concilii Liber I. 532
— Præfatio & Capita. 533 & *seqq.*
— Liber II. 574
— Præfatio, & capita. *ibid.* & *seqq.*
— Liber III. 592
Epistola Episcoporum ad Ludovicum Imp. *ibid.*
Ejusdem Libri Capita. 594 & *seqq.*
Notæ Jacobi Sirmondi & Binii. 604
☞ Additio ad idem Concilium. 605
☞ *CONC. LUGDUNENSE.* 607
Additio ad idem Conc. *ib.* & *seqq.*
Pseudosynodus in Blachernis G. L. 626
CONC. WORMATIENSE. *ibid.*
830 *Synodus Lugdunensis.* *ibid.*
831 Conventus Episcoporum apud No-

ANNO CHRISTI		
	Noviomagum.	629
	Diploma Ludovici Imp.	631
	Conventus Aquiſgranenſis.	*ibid.*
822	*Synodus Hamburgenſis.*	*ibid.*
☞	— in celebri Monaſterio S. Dionyſii in Gallia.	633
☞	Conventus Wormatienſis.	639
	P. Philippi Labbe obſervatio.	*ibid.*
	Diploma Ludovici Imp.	642
	CONC. LONDINENSE.	*ibid.*
	Conventus Compendienſis.	647
	Libellus Agobardi Ep. Lugdun.	652
	Nota Sirmondi & Binii.	653
834	Conventus apud S. Dionyſ.	*ibid.*
	CONC. ATTINIACENSE.	655
835	— *METENSE.*	*ibid.*
☞	— *LUGDUNENSE.*	*ibid.*
	— apud *THEODONIS VILL.*	657
	Notæ Sirmondi & Binii.	662
☞	Additio ad idem Concilium.	*ibid.*
☞	Epiſtola Flori Lugdunenſis.	663
836	*CONC. AQUISGRANENSE* II.	671
	Tituli Canonum & Præfatio.	*ibid.*
	Canonum Caput I.	674
	— Caput II.	677
	— Caput III.	684
	Ejuſdem Synodi Libri tres ad Pippinum Regem.	696
	Liber I.	697
	Liber II.	712
	Liber III.	725
	Notæ Sirmondi & Binii.	733
	Conventus apud Stramiacum.	734
	Notæ Sirmondi, Binii, & Pagii.	735
	Conventus Aquitanicus.	*ibid.*
	— Wormatienſis.	738
837	— Cariſiacenſis.	*ibid.*
838 ☞	Additio ad Synod. Cariſiacam.	741
☞	*Synodi duæ Jacobitarum.*	754
	CONC. KINGSTONIÆ.	*ibid.*
☞	Additio ad idem Concilium.	755
	Conventus Aquiſgranenſis.	*ibid.*
☞	Additio & Adnotatio ad eundem Conventum.	766
839	Conventus Cabillonenſis.	767
	Synodus Cenomanenſis.	*ibid.*
☞	— *Audomarenſis.*	772
840	Reſtitutio Ebbonis Sedi Rhemenſi.	773
	Ejuſdem Apologeticum.	775
☞	*Synodus Gallicana Morinenſis.*	779
☞	— *Teatina.*	*ibid.*
	Leges Eccleſiaſticæ Kenethi Regis.	781
	— Religioſæ.	783
	Obſervatio Philippi Labbe.	784
841	Conventus Epp. in Diœceſi Autiſſiodorenſi.	786
842	*CONC. AQUISGRANENSE.*	*ibid.*
	— *CP. ICONOCLASTARUM.*	787
	Synodus CPna in Caniculeo G.L.	*ibid.*
	CONC. BITURICENSE.	789
☞	— *MEDIOLANENSE.*	*ibid.*
☞	Diploma Ramperti.	*ibid.*

ANNO CHRISTI		
	Decretum Synodale.	*ibid.*
	CONC. GERMANICENSE.	794
843	*Obſervatio Mabillonii.*	796
	Capitulare Toloſanum Caroli Calvi Junioris.	798
	Conventus in Villa Colonia.	*ibid.*
	CONC. apud *LAURIACUM.*	*ibid.*
844	VITA SERGII PAPÆ II.	799
	Ejuſdem Epiſtola ad Epiſcopos Tranſalpinos.	806
	CONC. ad *THEODONIS VILL.*	807
	— *VERNENSE.*	810
845	— *BELVACENSE.*	*ibid.*
	Nota Jacobi Sirmondi & Binii.	*ibid.*
	CONC. MELDENSE.	811
	Canones ejuſdem.	815
846	Conciliabulum Veneticum.	843
	CONC. PARISIENSE.	*ibid.*
☞	Diſſertatio in Concilia Pariſienſia duo.	847
☞	*CONC. SENONENSE.*	850
☞	*Synodus Conſtantinopolitana.*	*ibid.*
	Capitula excerpta in Villa Sparnaco.	*ibid.*
	VITA LEONIS PAPÆ IV.	853
	Nota Severini Binii.	881
	Ejuſdem Papæ Epiſtolæ.	*ib.* & *ſeqq.*
	Epiſtola Lotharii Imp. ad Leonem.	884
	Epiſtolarum Leonis Papæ IV.	
847 ☞	Fragmenta.	890
	Homilia ejuſdem cum Collectoris Præmonitione, juxta Editiones Martenii, & Labbei, & Lucenſem Codicem.	*ibid.*
	CONC. PARISIENSE.	899
	— *MOGUNTINUM* I.	*ibid.*
☞	Ad idem Concil. emendatio.	914
848	*CONC. ROTONENSE.*	*ibid.*
	— *MOGUNTINUM.*	*ibid.*
	— *LUGDUNENSE.*	918
	Conventus Lemovicenſis.	*ibid.*
849	— Carnutenſis.	919
	CONC. apud *CARISIACUM.*	*ibid.*
	— *PARISIENSE.*	923
	Additio ad idem.	925
☞	Alia Additio.	927
	CONC. ROMANUM.	929
850	*Synodus Regiaticina.*	930
	Capitula.	*ibid.*
	Nota Henrici Caniſii.	940
	CONC. GERMANICUM incerti loci.	942
☞	*Conciliabul. in Monaſt. Rodoni.*	*ibid.*
	CONC. ROMANUM.	943
	— *PROVINCIÆ SENONICÆ* apud *MURITTUM.*	*ibid.*
☞	Capitula Rudolphi Archiep. Bituricenſis.	*ibid.*
	CONC. apud *BENNINGDON.*	963
851	— *KINGESBURIÆ.*	*ibid.*
	Charta Bertulphi Regis Merciorum.	965
	CONC. SUESSIONENSE.	967

CON-

ANNO CHRISTI		
	CONCILIABB. Cordubenſe.	970
	CONC. MOGUNTINUM II.	*ibid.*
852	*Obſervatio Philippi Labbe.*	*ibid.*
☞	Ad Concilium Moguntinum.	971
☞	Conventus Ticinenſis.	974
	Privilegium Monaſterii S. Remigii ab Aldrico conceſſum.	*ibid.*
☞	Ad Concilium Senonenſe Adnotatio Chronologica.	975
	Conventus Senonenſis.	*ibid.*
853	— Ticinenſis.	*ibid.*
	CONC. SUESSIONENSE.	978
	Pars ejuſdem Concilii ex ejus actionibus decerpta.	982
	Subſcriptiones Epiſcoporum.	989
	Capitula propoſita a Carolo Rege.	990
	Notæ Sirmondi, Coſſartii, & Binii.	991
☞	Additio Canonum ad idem Concilium.	995

ANNO CHRISTI		
	CONC. alterum apud *CARISIACUM.*	*ibid.*
853	— *VERMERIENSE* II.	997
	— *ROMANUM.*	998
	Teſtimonia Veterum de Synodis Eugenii II., & Leonis IV.	*ibid.*
	Initium Concilii Eugenii II.	999
	Canones.	1002
	CONC. ROMAN. Leonis IV.	1009.
	Capitula.	1011
	Acta depoſitionis Anaſtaſii.	1017
	Subſcriptiones.	1019
	Breviarium ejuſdem Synodi Leonis IV.	1022
☞	Ad eadem duo Concilia Additio.	1030
854	*CONC. CONSTANTINOP.*	*ibid.*
☞	Annotatio ad idem Concilium Chronologica.	103

ANNO CHRISTI 802.

CAROLI MAGNI CAPITULARE PRIMUM

ANNI DCCCII.

ANNO CHRISTI 802.

Sive Capitula data Miſſis Dominicis Anno 11. Imperii. Nunc primum edita ex veteri Codice Longobardico MS. bibliothecæ Thuanæ. (a)

Capitula ad res Eccleſiaſticas ſpectantia hæc ſunt.

V.

De eccleſiis, viduis, orphanis, & peregrinis.

UT ſanctis eccleſiis Dei, neque viduis, neque orphanis, neque peregrinis fraudem vel rapinam vel aliquid injuriæ quis facere præſumat: quia ipſe domnus imperator poſt domini & ſanctorum ejus, quorum & protector & defenſor eſſe conſtitutus eſt.

X.

Ut epiſcopi & presbyteri ſecundum canones vivant, & ceteros doceant.

Ut epiſcopi & presbyteri ſecundum canones vivant, & ita ceteros doceant.

XI.

De officio epiſcoporum, abbatum, & abbatiſſarum erga ſubditos.

Ut epiſcopi, abbates, atque abbatiſſæ, qui ceteris prælati ſunt, cum ſumma veneratione ac diligentia ſubjectis ſibi præeſſe ſtudeant, non potentiva dominatione vel tyrannide ſibi ſubjectos premant, ſed ſimplici dilectione cum manſuetudine & caritate vel exemplis bonorum operum commiſſum ſibi gregem ſollicite cuſtodiant.

XII.

Ut monachi & canonici & ſanctimoniales ſecundum regulam vivant.

Ut abbates ubi monachi ſunt pleniter cum monachis ſecundum regulam vivant atque canones diligenter diſcant & obſervent. Similiter abbatiſſæ faciant.

XIII.

De Advocatis, Vicedominis, & Centenariis epiſcoporum, abbatum, abbatiſſarum.

Ut epiſcopi, abbates, atque abbatiſſæ Advocatos atque Vicedominos Centenarioſque legem ſcientes & juſtitiam diligentes pacificoſque & manſuetos habeant, qualiter per illoſque ſanctæ Dei eccleſiæ magis præceptum vel merces adcreſcat; quia nullatenus neque præpoſitos neque advocatos damnoſos & cupidos in monaſteria habere volumus, a quibus magis nos blaſphemia vel detrimenta oriantur. Sed tales ſint, quales eos canonica vel regularis inſtitutio fieri jubet voluntati Dei ſubditos, & ad omnes juſtitiam perficiendi ſemper paratos, legem pleniter obſervantes abſque fraude maligna, juſtum ſemper judicium in omnibus exercentes, Præpoſitos veſtros tales quales ſancta regula fieri docet. Et hoc omnino obſervent, ut nullatenus a quibus magis nobis a canonica vel regulari norma diſcedant, ſed humilitatem in omnibus habeant. Si autem aliter præſumpſerint, regulatem diſciplinam ſentiant. Et ſi ſe emendare noluerint, a Præpoſito removeantur; & qui digni ſunt, in loca eorum ſubrogentur.

XIV.

De concordia epiſcoporum, abbatum, & abbatiſſarum cum comitibus.

Ut epiſcopi, abbates, atque abbatiſſæ, comiteſque unanimiter invicem ſint conſentientes legem ad judicium juſtum terminandum cum omni caritate & concordia pacis, & ut fideliter vivant ſecundum voluntatem Dei, ut ſemper ubique & propter illos & inter illos juſtum judicium, ibique perficiantur pauperes, viduæ, orphani, & peregrini conſolationem, atque defenſionem ab eis habeant; ut & nos per eorum bonam voluntatem magis præmium vitæ æternæ quam ſupplicium mereamur.

Ut

(a) Capitula hæc non ſunt integrum Capitulare, ſed ex integro excerpta. Integrum habes in Baluzio tom. I. pag. 363. edit. Pariſ.

XV.

ANNO CHRISTI 802.

Ut abbates, & monachi subjecti sint episcopis.

Abbates autem & monachi omnimodis volumus & præcipimus, ut episcopis suis omni humilitate & obedientia sint subjecti, sicut canonica constitutio mandat. Et omnes ecclesiæ atque basilicæ in ecclesiastica defensione & potestate permaneant. Et de rebus ipsius basilicæ nemo ausus sit in divisione aut in sorte mittere. Et quod semel offeritur non revolvatur & sanctificat, & vindicet. Et si autem aliter præsumpserit, præsolvatur, & bannum nostrum componat. Et monachi ab episcopo provinciæ ipsius corripiantur. Quod si se non emendent, tunc archiepiscopus eos ad synodum convocet. Et si neque sic se correxerint, tunc ad nostram præsentiam simul cum episcopo suo veniant.

XVI.

De ordinatione Clericorum, & Monachorum.

De ordinatione eligenda, ut domnus imperator jam olim ad Francorum banno concessit, ut episcopi abbatibus, ita etiam nunc & firmavit; eo tamen tenore, ut neque episcopus neque abbas in monasterio viliores meliori plus diligat, & cum sibi propter consanguinitatem suam vel aliquam adolationem melioribus suis præferre studeat, & talem nobis ducit ordinandum cum meliorem eo habeat occultatum & oppressum; quod nequaquam fieri volumus; quia inrisio & delusio nostra hoc fieri videtur. Sed tales in monasterio nutriantur ad ordinandum in quibus & nobis merces & profectus adcrescat commendationibus suis.

XVII.

Ut monachi secundum regulam vivant.

Monachi autem ut firmiter ac fortiter secundum regulam vivant: quia displicere Deo novimus quisquis in sua voluntate tepidus est, testante Johanne in Apocalypsin: *Utinam calidus esses aut frigidus. Sed quia tepidus es, incipiam te evomere ex ore meo.* Sæcularem sibi negligentiam nullatenus usurpent. Foris monasterio nequaquam progrediendi licentiam habeant, nisi maxima cogente necessitate. Quod tamen episcopus, in cujus dioceси erunt, omnino procuret, ne foris monasterio rogandi usum habeant. Sed si necessitas sit ad aliquam obedientiam aliquem foris pergere, & hoc cum consilio & consensu episcopi fiat, & tales personæ cum testimonium foris mittantur in quibus nulla sit suspicio mala, vel a quibus nulla opinio mala oriatur. Foris vero peculium vel res monasterii sui abbas cum episcopi sui licentia & consilio ordinet qui prævideat, non monachum, nisi alium fidelem. Quæstum vero sæcularem vel concupiscentiam mundanarum rerum omnibus modis devitent: quia avaritia vel concupiscentia hujus mundi omnibus est evitanda Christianis, maxime tamen his qui mundo & concupiscentiis abrenuntiasse videntur. Lites & contentiones nequaquam neque infra neque foris monasterio movere præsumant. Qui autem præsumpserint, gravissima disciplina regulari corripiantur, ut taliter ceteri metum habeant talia perpetrandi. Ebrietatem & comessationem omnino fugiant, quia inde libidine maxime polluari, omnibus notum est. Nam pervenit ad aures nostras opinio perniciosissima, in fornicatione & abominatione & immunditia multos jam in monasteriis esse deprehensos, maxime contristat & conturbat, quod sine horrore magno dici non potest, ut inde maximam spem salutis omnibus Christianis oriri crederent, idest de vita & castitate monachorum, in tantum ut aliquos ex monachis sodomitas esse auditum. Unde etiam rogamus & contestamur ut certissime amplius ex his diebus omni custodia se ex his malis conservare studeant, ut nunquam amplius tale quid ad nostras aures perveniat. Et hoc omnibus notum sit, quia

Apoc. 3.

A nullatenus injusta mala in nullo loco amplius in toto regno nostro consentire audeamus, quanto minus inter eos quos castitatis & sanctimoniæ emendatioris esse cupimus. Certe amplius quid tale ad aures nostras pervenerit, non solum in eos, sed etiam & in ceteros, qui talia consentiant, talem ultionem facimus, ut nullus Christianus, qui hoc audierit, nullatenus tale quid perpetrare amplius præsumpserit. ANNO CHRISTI 802.

XVIII.

Ut monasteria puellarum firmiter observata sint.

Monasteria puellarum firmiter observata sint, & nequaquam vagare sinantur, sed cum omni diligentia conserventur, neque litigationes vel contentiones inter se movere præsumant, neque in nullo magistris & abbatissis inobedientes vel contrariæ fieri audeant. Ubi autem regulares sunt, omnino secundum regulam observent. Non fornicationi deditæ, non ebrietati, non cupiditati servientes, sed omnimodis juste & sobrie vivant. Et ut in claustra vel monasterium earum vir nullus intret, nisi ad missam tantum, & statim exeat. Et ut nemo alterius filiam suam in congregationem sanctimonialium recipiat absque notitia vel consideratione episcopi, ad cujus dioceсim pertinet locus ille; & ut ipse diligenter exquirat qualiter in sancto Dei servitio permanere cupiat, & stabilitatem ibidem firmare vel professionem. Ancillæ autem aliorum hominum vel tales feminæ, quæ secundum morem conversationis in sancta congregatione vivere nolunt, omnes pleniter de congregatione ejiciantur.

XIX.

Ut episcopi & alii clerici canes ad venandum aut acceptores non habeant.

Ut episcopi, abbates, presbyteri, diaconi, nullusque ex omni clero canes ad venandum, aut acceptores, falcones, seu sparvarios habere præsumant; sed pleniter se unusquisque in ordine suo canonice vel regulariter custodiant. Qui autem præsumpserit, sciat unusquisque honorem suum perdere. Ceteri vero tale exinde damnum patiantur, ut reliqui metum habeant talia sibi usurpare,

XX.

Ut abbatissæ & sanctimoniales intra claustra sua maneant, nec egrediantur absque licentia, & consilio episcopi.

Ut abbatissæ una cum sanctimonialibus suis unanimiter ac diligenter infra claustra se custodiant, & nullatenus foris claustra ire præsumant. Sed abbatissæ cum propter aliquas de sanctimonialibus dirigere, hoc nequaquam absque licentia & consilio episcopi sui faciant. Similiter & cum ordinationem aliquam in monasteriis agere debeant vel aliquas in monasteriis receptiones facere, & hoc cum episcopis suis pleniter antea retractent; & quod salubrius vel utilius fieri disponat, episcopi archiepiscopo annuntient, & cum ejus consilio quæ agenda sunt perficiantur.

XXI.

Ut presbyteri comitum episcopis suis subjecti sint.

Ut presbyteros ac ceteros canonicos, quos comites suis in ministeriis habent, omnino eos episcopis suis subjectos exhibeant, ut canonica institutio jubet, & de his episcopis suis pleniter sub sancta disciplina eos erudire sint consentientes, sicut nostram gratiam vel suos honores habere desiderant.

XXII.

Ut Canonici pleniter vitam canonicam observent.

Canonici autem pleniter vitam observent canonicam, & in domo episcopali vel etiam in monasterio cum omni diligentia secundum canonicam disciplinam erudiantur. Nequaquam foris vagari sinantur, sed sub omni custodia vivant, non turpis lucri dediti, non fornicarii, non fures, non homici-

micidæ, non raptores, non litigiosi, non iracundi, non elati, non ebriosi, sed casti corde & corpore, humiles, modesti, sobrii, mansueti, pacifici, ut filii Dei digni sint ad sacros ordines promoveri. Non per vicos, neque per villas ad ecclesiam vicini vel terminantes sine magisterio vel disciplina, qui Sarabaiti dicuntur, luxuriando vel fornicando vel etiam cetera iniqua operando quæ consentiri absurdum est.

XXIII.

Qualis debeat esse conversatio clericorum qui cum presbyteris degunt.

Presbyteri clericos, quos secum habent, sollicite prævideant ut canonice vivant, non inanis lusibus, vel conviviis sæcularibus, vel canticis, vel luxuriosis usum habeant; sed caste & sobrie vivant.

XXIV.

Ne presbyter aut diaconus mulieres in domo sua habeat.

Si quis autem presbyter sive diaconus post hoc in domo sua secum mulieres extra canonicam licentiam habere præsumpserit, honorem simul & hæreditatem privet utriusque ad nostram præsentiam.

XXXV.

De honore episcoporum & presbyterorum. Et de nuptiis illicitis.

Ut omnes omnino episcopos & presbyteros suos omni honore venerentur in servitio & voluntate Dei, & ne incestis nuptiis & seipsos & ceteros maculare audeant, conjunctiones facere non præ- A sumant antequam episcopi presbyteri cum senioribus populi consanguinitatem conjungentium diligenter exquirant. Et tunc cum benedictione jungantur. Ebrietatem devitent, rapacitatem fugiant, furtum non faciant, lites & contentiones atque blasphemia sive in conviviis, sive in complacito omnino devitentur, sed cum caritate & concordia vivant. ANNO CHRISTI 802.

XLI.

Admonitio de symbolo fidei.

Audite, fratres dilectissimi, pro salute vestra hunc missum ut ammoneamus vos quomodo secundum Deum juste & bene vivatis, & hoc secundum cum justitia & cum misericordia conversemur. Ammonemus vos in primis ut credatis B unum Deum patrem omnipotentem & Filium & Spiritum sanctum. Hic est unus Deus & verus, perfecta Trinitas, & vera unitas. Deus, creator omnium bonorum nostrorum. Credite filium Dei pro salute mundi hominem factum, natum de Spiritu sancto & virgine Maria. Credite quod pro nostra salute mortem passus est, & tertia die surrexit a mortuis, ascendit in cælo, sedet ad dexteram Dei. Credite eum venturum ad judicandos vivos & mortuos, & tunc reddet unicuique secundum opera sua. Credite unam ecclesiam, id est, congregationem bonorum hominum per totum orbem terræ. Et scitote quia illi soli salvi esse poterunt, & illi soli ad regnum Dei pertinent, qui in istius ecclesiæ sedis & communione & caritate C perseverant.

SYNODUS RATISPONENSIS

DE COREPISCOPIS.

ANNO CHRISTI 803.

L Abbeus in Collectionibus Concilium Ratisponense, cujus mentio lib. 7 Capitularium cap. 187 ad annum circiter 799. refert. Verum ut observat Contius hoc an. n. 64. & seqq. Carolus anno illo a Bajoaria procul abfuit, semelque deinceps illuc protectus legitur, hoc scilicet anno 803. Testatur Carolus loco citato tam presbyteros, quam laicos questos esse de chorepiscopis & affirmasse laicos, *quod talium ministrorum vel sacerdotum, idest, qui a chorepiscopis erant quasi ordinati, officia audire nollent, nec eorum infantes majores vel minores, aut familiam eorum per manus impositionem consignari vel confirmari usquam vellent, ne magis vultus, quam benedictionem acciperent*, &c. *Quapropter Arnonem archiepiscopum ad Leonem apostolicum misimus, ut inter cetera quæ ferebat, etiam eum & hoc interrogavet, ut quidquid super iis definiendum esset apostolica auctoritate, a nostris episcopis regulariter sopiretur.* Pergit Carolus: *Cum eodem Arnone, permittente præfato apostolice, mitius tractantes, jam dictos villanos episcopos inter presbyteros statuerunt, ita ut nihil amplius de episcopali ministerio præsumerent, nec ipsi deinceps a quoquam fierent, qui gradus sui periculum vitare vellet. Decretum namque est in illa synodo, quam Reginistruc pro eadem, vel pro aliis caussis, apostolica auctoritate* D *præfato prætextu habuimus, nihil ex prædictis a quoquam eorum agere; nec facere volentibus consentire* &c. In synodo itaque Reginoburgensi tres sanctiones adversus chorepiscopos editæ; prima, ut chorepiscopi de ministerio episcopali nihil præsumerent; altera ut in posterum chorepiscopi non fierent; tertia, ut quæ gesta fuerant a chorepiscopis, haberentur irrita.

CONCILIUM CLOVESHOÆ

ANNO DOMINI DCCCIII. CENULFI REGIS

Merciorum VII. ab Athelardo archiepiscopo Doroberniæ, cum duodecim episcopis celebratum,

In quo, exuto Lichefeldensi archiepiscopo, sedes Cantuariensis ex præcepto Leonis papæ III. pristino suo juri restituitur.

ANno dominicæ incarnationis DCCCIII. congregatum est synodale concilium in * quo loco qui dicitur Clovesho. Cui præsidebat Athelardus archiepiscopus cum duodecim episcopis.

Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Scimus dilectissimi fratres, quod multis in Deum fideliter confidentibus notum & manifestum est, qui in gentibus Anglorum com- E morantur, licet in eo * factum est nihil placabile visum sit, quod Offa rex Merciorum in diebus Jamberti archiepiscopi cum maxima fraude, honorem, unitatem, & sedem metropolitanam in Dorobernensi civitate dividere & scindere præsumpsit.

Ego autem Athelardus archiepiscopus cum duodecim episcopis, ex præcepto domini apostolici Leonis papæ, unanimo consilio totius sanctæ synodi

* Forte, *quod factum est.* H.

Restitutus ut a S. Gregorio institutus fuit.

nodi præcipimus in nomine Dei omnipotentis, & omnium sanctorum illius, & per ejus tremendum judicium, ut nunquam reges, neque episcopi, neque principes, neque ullius tyrannicæ potestatis homines honorem metropolitanæ sedis minuere, vel in aliquantula particula dividere præsumpserint, sed per omnia in eo dignitatis honore plenissime semper permaneat, quo in constitutione beati Gregorii, & in privilegiis apostolicorum suorum successorum habetur in Doroberniæ civitate, habeatur & custodiatur ubi Christi ecclesia est, & ubi primum in hac insula catholica fides emicuit, & a sancto Augustino sacrum baptismum celebratum est, & evangelium Christi prædicatum, & inde per gratiam sancti Spiritus late diffusum.

ANNO CHRISTI 803.

Anathema in violatores.

Si quis vero (quod omnino absit) contra apostolica præcepta, & nostrorum omnium, ausus sit tunicam Christi scindere, & unitatem ejus sanctæ ecclesiæ dividere, sciat se esse æternaliter damnandum, nisi ante mortem quod inique contra sacros canones fecit, eidem ecclesiæ digne satisfecerit.

DECRETUM ADELARDI ARCHIEPISCOPI.

De libertate ecclesiarum.

EGO Æthilheardus gratia Dei humilis sanctæ Dorobernensis ecclesiæ archiepiscopus, unanimo consilio totius sancti synodi, congregationibus omnium monasteriorum, quæ olim a fidelibus domino Christo perpetuam in libertatem dedita fuerant, in nomine Domini omnipotentis, & per tremendum judicium, præcipio, sicut & ego mandatum a domino apostolicoque Leone papa percepi, ut ex hoc tempore unquam temerario ausu super hæreditatem Domini laicos & sæculares sibi præsumant dominos eligere. Sed sicut in privilegiis ab apostolica sede datis habetur, seu etiam ut ab apostolicis viris in initio nascentis ecclesiæ traditum est per sanctos canones, vel etiam a propriis possessoribus monasteriorum constitutum, ea regula & observantia disciplinæ sua monastica jura studeant observare. Si ergo, quod absit, ipsi hoc nostrum mandatum, & domini apostolici papæ spreverint, & pro nihilo ducunt, sciant se a sanctæ Dei ecclesiæ communione sequestratos, & in tremendo judicio ante tribunal Christi, nisi ante emendare voluerint, rationem reddituros.

* F *in regula*. H.

Hæc sunt nomina episcoporum sanctorum & venerabilium abbatum, & presbyterorum, & diaconorum, qui cum totius sanctæ synodi consensu pro confirmatione prædictæ rei signum sanctæ crucis Christi subscripserunt.

SUBSCRIPTIONES.

Ego Athelheardus gratia domini archiepiscopus Dorobernensis civitatis signum sanctæ crucis subscr.
Æthilheah abbas.
Feologeld abbas.
Vvulfheard presbyter.
Vvernoth presbyter.
Beornmod presbyter.
Vvulfræd archidiaconus.
Ego Advulfus Lyceeldfeldensis ecclesiæ episcopus signum crucis subscripsi.
Hygberht abbas.
Lulla presbyter.
Monn presbyter.
Vvigferth presbyter.
Eadhere presbyter.
Cuthbertht presbyter.
Ego Vverenberhtus Legorensis civitatis episcopus signum crucis subscripsi.
Ealhmund presbyter abbas.
Beomia presbyter abbas.
Forthred presbyter abbas.
Vvigmund presbyter abbas.
Eadberth presbyter.
Ego Ealdvulf Syddensis civitatis episcopus signum sanctæ crucis subscripsi.
Eadred presbyter abbas.
Dæghelm presbyter abbas.
Plegberth presbyter.
Eadvulf presbyter.
Hereberth presbyter.
Ego Dænebretht Vvegorarensis civitatis episcopus signum crucis subscripsi
Hygberth abbas.
Thineferth abbas.
Pega abbas.
Freothomund abbas presbyter.
Coenferth presbyter.
Ego Vvlfheard Herefordensis civitatis episcopus signum crucis subscripsi.
Cuthræd abbas.
Srygol presbyter.
Dygoga presbyter.
Monn presbyter.
Heathobald diaconus.
Ego Vvigberht Sciraburnensis civitatis episcopus signum crucis subscripsi.
Muda abbas.
Eadberth abbas.
Beorthmund abbas.
Ego Alhmuud Vvintanæ civitatis episcopus signum crucis subscripsi.
Cuthberth abbas.
Marcus abbas.
Cumba abbas.
Lulla abbas.
Northeard presbyter.
Ungthe presbyter
Ego Ealheard Elmhamis ecclesiæ episcopus signum crucis subscripsi.
Folcbertht presbyter.
Frithobert presbyter.
Eadberth presbyter.
Vvlflab presbyter.
Hundfrid diaconus.
Ego Fidfrith Dammacæ civitatis episcopus signum crucis subscripsi.
Vvlfheard abbas.
Lulla abbas.
Ceolhelm presbyter.
Cynulf presbyter.
Tydberth presbyter.
Eadberht.
Ego Osmund Lundonensis civitatis episcopus signum crucis subscripsi.
Heahstan abbas.
Plegberht abbas.
Vvigheard presbyter.
Tidhun presbyter.
Frithorad presbyter.
Ethelhelm presbyter.
Ego Vværmund Hrofrensis civitatis episcopus signum crucis subscripsi.
Lullingo presbyter.
Tuda presbyter.
Beagnoth presbyter.
Heathoberht presbyter.
Vvigheard presbyter.
Ego Vveohthun Seolesegiæ ecclesiæ episcopus signum crucis subscripsi.
Ceolmund abbas.
Dudd presbyter.
Eadberht presbyter.
Beorcol presbyter.
Heahfrid . . . .
Cynebald . . . .

Actum est celebri loco qui vocatur Cloferhoas. anno ab incarnatione Christi DCCCIII. indictione XI. die XV. Idus Octobris.

AD

ANNO CHRISTI 803.

☞ AD CONCILIUM CLOVESHOVIENSE

ANNO CHRISTI 803

Anno 803. habitum

A D D I T I O.

Anno 803. Ex Suppl. Manſi p. 741. Ex Wilkins tom. I. pag. 167.

Quod hic ſubjungitur decretum concilii Cloveshovienſis Labbeus quidem ex Spelmanno dederat, ſed mutilum adeo ut iterum hic ex Wilkins, qui ex fonte ipſo dedit, referendum cenſuerim.

Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

Scimus autem, quod multis in Deum fideliter confidentibus notum & manifeſtum eſt, & nihil tamen illis placabile in eo viſum eſt, qui in gentibus Anglorum commorantur, quod Offa rex Merciorum, in diebus Jaenberhti archiepiſcopi cum maxima fraude honorem & unitatem ſedis S. Auguſtini patris noſtri in Dorovernenſi civitate, dividere & diſcindere præſumpſit; & quomodo poſt obitum prædicti pontificis Aedelheardus Archiepiſcopus, Dei gratia, donantiæ illius ſucceſſor, poſt curricula annorum erga plurima Dei eccleſiarum jura, limina apoſtolorum & apoſtolicæ ſedis beatiſſimum papam Leonem viſitare contigit. Inter alias neceſſarias legationes etiam diſciſſionem injuſte factam archiepiſcopalis ſedis narravit; & ipſe apoſtolicus papa, ut audivit & intellexit, quod injuſte fuiſſet factum, ſtatim ſui privilegii auctoritatis præceptum poſuit, & Britanniam miſit & præcepit, ut honor ſancti Auguſtini ſedis cum omnibus ſuis parochiis integerrime redintegraretur, juxta quod ſanctus Gregorius, noſtræ gentis apoſtolus & magiſter, compoſuit, & honorabili archiepiſcopo Aedelheardo in patriam pervenienti per omnia redderetur; & Coenulfus, rex pius Merciorum, ita complevit cum ſenatoribus ſuis. Anno vero Dominicæ incarnationis DCCCIII. indictione II. die 4. idus Octobris. Ego Aedelheardus archiepiſcopus, cum omnibus duodecim epiſcopis ſanctæ ſedi beati Auguſtini ſubjectis, per apoſtolica præcepta domni papæ Leonis in ſynodo, quæ facta eſt in loco celebri, qui vocatur Cloſeshoas, unanimo conſilio totius ſynodi in nomine Dei omnipotentis præcipientes, & omnium ſanctorum illius, & per ejus tremendum judicium; ut nunquam reges, & epiſcopi, neque principes, neque ullius tyrannicæ poteſtatis homines honorem ſancti Auguſtini, & ſuæ ſanctæ ſedis diminuere, vel in aliquantula particula dividere præſumpſerit; ſed in eo per omnia dignitatis honore pleniſſime ſemper permaneat, quo utique in conſtitutione beati Gregorii, & in privilegiis apoſtolicorum ſuorum ſucceſſorum habeatur; necnon etiam & in ſanctorum canonum rectum haberi ſanctionibus videatur: nunc etiam, Deo cooperanti, & domno apoſtolico papæ Leoni, ego Aedelheardus archiepiſcopus, & alii coepiſcopi noſtri, & nobiſcum omnes dignitates noſtræ ſynodi cum vexillis crucis Chriſti unanimiter primatum ſanctæ ſedis firmantes; hoc quoque præcipientes, & ſigno ſanctæ crucis ſcribentes, ut archiepiſcopalis ſedes in Liccidfeldenſi monaſterio nunquam habeatur ex hoc tempore, neque in alio loco aliquo, niſi tantummodo in Dorobernenſi civitate, ubi Chriſti eccleſia eſt; & ubi primum in hac inſula catholica fides renituit, & a S. Auguſtino ſacrum baptiſmum celebratum eſt. Inſuper etiam chartam a Romana ſede miſſam, poſt Adrianum papam, de pallio, & de archiepiſcopatus ſede in Liccedfeldenſi monaſterio, cum conſenſu, & licentia domini apoſtolici Leonis papæ præſcribimus aliquid non valere, quia per ſubreptionem & male blandam ſuggeſtionem adipiſcebatur; & idcirco manifeſtiſſimis ſignis cæleſtis regis primatum monarchiæ archiprincipatus permanere canonicis & apoſtolicis munitionibus ſtatuimus, ubi ſanctum evangelium Chriſti per beatum patrem Auguſtinum in provincia Anglorum primum prædicatum, & deinde per gratiam Spiritus Sancti late diffuſum eſt. Si quis vero contra apoſtolica præcepta & noſtrorum omnium auſus ſit tunicam Chriſti ſcindere, & unitatem ſanctæ Dei eccleſiæ dividere, ſciat ſe, niſi digne emendaverit, quod inique contra ſacros canones fecit, æternaliter eſſe damnatum.

Hic ſunt nomina ſanctorum epiſcoporum & abbatum, qui præſcriptam apographi chartulam in ſynodo, quæ facta eſt ad Cloſeshoum anno adventus Domini DCCCIII. cum ſigno ſanctæ crucis Chriſti firmaverunt.

† Aldelheardus archiepiſcopus.
† Alduulphus epiſcopus.
† Vuerembertus epiſcopus.
† Alcheardus epiſcopus.
† Vuitberthus epiſcopus.
† Alhmundus epiſcopus.
† Oſmundus epiſcopus.
† Eadvuulfus epiſcopus.
† Dereberhtus epiſcopus.
† Vvilitunus epiſcopus.
† Trifridus epiſcopus.
† Vulfheardus epiſcopus.
† Alhmundus presbyter abbas.
† Beonna presbyter abbas.
† Fordred presbyter abbas.
† Vvigmundus presbyter abbas.

ANNO CHRISTI 804.

☞ CONCILIUM TEGERNSEENSE

ANNO CHRISTI 804

In Monaſterio ejus nominis ad Lacum Tegurinum in diœceſi Friſingenſi habitum, pro lite quadam ejuſdem monaſterii cum ſuo epiſcopo,

Anno Caroli imperatoris IV. Chriſti 804. die XVI. Junii.

Ex Suppl. Manſi tom. I. p. 747

Concilii hujus hiſtoriam ſuppeditat vetus documentum, quod ex vetuſto codice Traditionum Friſingenſium integrum refert P. Meichelbech in Hiſtoria Friſingenſi tom. I. part. II. pag. 92. Ex eo vero tota concilii hujus hiſtoria deducitur. Tegernſeenſibus monachis diem dixerat Atto Friſingenſis epiſcopus ad concilium quoddam in Eccleſia S. Emmerammi extra mœnia urbis Ratiſponenſis cogendum, ut eccleſias quaſdam baptiſmales, ideſt parochiales, quas illos contra jus & fas retinere contendebat, ſibi epiſcopo ſuo reſtituerent. Monachi jus ſuum pro viribus in eo defenſabant; tandem ex ſententia concilii reddere omnia juſſi ſunt. Cum dictis nequaquam ſtetiſſent, anno quarto imperii Caroli die XVI. Kal. Julias iterum ad concilium in eodem Tegernſeenſi monaſterio conctum ſiſtere ſe juſſi ſunt. Multa ibi pro ſe monachi; ſed

cum

cum dicta ſua ſcriptis documentis probare nequaquam potuerint, iterum victi cauſſa exciderunt. Rem totam fuſe legas in charta, quam hic integram ex eadem Friſingenſi hiſtoria ſubjicio.

ANNO CHRISTI 804.

Meichelbech Hiſt. Friſing. tom. I. part. II. pag. 91.

Brevem commemoratorium de cauſſa Sanctæ Mariæ ſemper Virginis & beati Corbiniani confeſſoris Chriſti domo epiſcopali, qui dicitur Friſiginga, quomodo Atto epiſcopus interpellavit Adalbertum abbatem, & Zachonem vicarium ejus pro cauſſa ſanctæ Mariæ, quæ abſtracta injuſto ordine fuit partibus illorum. Protulit prædictus epiſcopus ſententiam ſuam coram epiſcopis, & abbatibus, quorum nomina hic ſcripta continentur. Erant enim congregati ad eccleſiam beati Emmerammi martyris Chriſti, quæ eſt ſita prope civitatem, qui vulgo nominatur Reganeſpurc. Hæc ſunt nomina virorum religioſorum, & prudentium. In primis Altheus epiſcopus, Vvalterich epiſcopus, Arn epiſcopus, Itheri abbas, Ato diaconus ſive abbas, Hunrih abbas, Urolf abbas, Reginperht abbas, item Reginperht capellanus presbyter, Vvolfheri capellanus presbyter, Petto abbas, Cunzi presbyter; coram iſtis omnibus ſpoponderunt prædicti abbates Adalperht, & Zacco omnia ſe reddituros ad domum beatæ Mariæ, quicquid exinde injuſto ordine abſtractum habuerunt, & per vvadium illorum utrique manibus ſuis, quaſi coacti, in manu epiſcopi Attonis dederunt, dicentes, ſe reddituros ex integro juſtitia ſecundum rectum judicium faciendam. Sed nihil profuit de his omnibus unde vvadium dederunt, nec quicquam de juſtitia noſtra ad illos invenire potuimus. Cum non poſt multum temporis contigit enim, ut Meginhart abbas ipſius domui vivente Zaccone regimen accepit. Deinde venerandus vir Atto epiſcopus, & Maginhardus abbas pro hoc condixerunt publicum placitum fieri, & qualiter adunata eſt cohors, & ſtipata caterva in loco, qui dicitur Tegarinſeo, ad translationem corporis Sancti Martyris Chriſti Quirini hic intelligitur. Ipſo die reſedentibus viris illuſtriſſimis Arnonem archiepiſcopum, Attonem epiſcopum, Oadalhardum epiſcopum, Hiltigero vocato epiſcopo, Maginhardo abbate, Cundhario abbate, Ellannodo archipresbytero, Perhtrato presbytero & capellano domni Imperatoris, Oadalfrido presbytero, Zacconi monacho, qui quondam abbas, Rihheri presbytero, & M. Iſaac presbytero & M. Lantolt M. Eparhat M. Arn M. & omnis congregatio ipſius monaſterii, inſuper Droant com. Pippimies com. Cundhart com. Reginbart cent. domni imperatoris, Maginhart, Amalrih, Svvarzolf, Hitto, Amo, & alii plurimi. Facta eſt ibi inquiſitio, & ventilata cauſſa inter Attonem epiſcopum, & Maginhardum abbatem ex ipſo monaſterio jam dicto. Atto epiſcopus requirens eccleſias baptiſmales ad ſuum epiſcopatum legitime pertinentes, id fuerunt: ad Aſcvvendingas, & ad Hartbeningas, ad Egilingas, Vvorm, Gojollinga, Tanchiricha, Lezinhuſir, Holzhuſir, Hrodungeſchirica, Phunzina, Helphindorf, ad Funſinga, ad Pohloh, & decimam de eccleſia ad Feldkirc, & eccleſiam ad Holzhuſun de traditione quondam noviliſſimi viri nomine dd, & illam parochiam ad Tankirc, & altaria duo conſecrata, & ad Teorhagé, eo quod injuſte abſtractæ eſſent de ipſum epiſcopatum, & conlocatæ in illorum monaſterio multo jam tempore. Tunc ipſe Maginhardus abba juxta auditum, & dicta multorum hominum, qui illud adſerebant, retinere temptabat in multitudine hominum traditionum ad ipſius monaſterii facta. Tunc Arn pontifex taliter adſerens ajebat: *Si iſtas eccleſias & omnia quicquid a te repetit domnus Atto epiſcopus habere vis, veniat advocatus tuus in præſente, & faciat inde legem, & conquiratur ad ipſa caſa Dei quicquid legitime ſecundum ordinem conquiri poteſt; ſin autem reddatur, qua legitime poſſidere non queas.* Poſt hoc dictum venerunt iterum ipſi inter ſe, & placitaverunt, qualiter illos ad concordiam pacis revocare potuiſſent; quod ita & fecerunt. Tunc Maginhard abba reddidit ipſas eccleſias, & decima, & duo altaria in ipſo loco reſtituenda, quæ injuſte abſtractæ fuerunt coram iſtis præſentibus Attonem epiſcopum per manus Arnonem pontificem, & Ellannod archipresbyterum, ea ſcilicet ratione, ut ſi valuiſſet inveſtigare per veraces teſtes, quod plus legitime ad ipſum ſuum monaſterium ob traditionem nobilium hominum pertinere deberent, quam ad ipſum epiſcopatum, ut hoc cum licentiam, & gratiam ipſius epiſcopi requirere liceret, quæ ſecundum canonicam inſtitutionem fieri potuiſſet. Poſt ea vero Arn pontifex ſupplicavit Attonem epiſcopum, ut ipſas eccleſias per præſtitum beneficii reddidiſſet hoc Maginhardum abbatem, excepto illa decima tali ordine, ut ipſa decima ad ipſas eccleſias tali tenore accipiat, ſicut ſolitus eſt accipere ipſe epiſcopus ad ſuos parochianos presbyteros, quod ita & factum eſt. Eccleſiam vero ad Tankirc, & altaria ſupra ſcripta ipſe epiſcopus ad ſuum epiſcopatum retineat cum omni decima ſua; & ita ſtatuerunt inter ſe, atque definierunt, ut ſi amplius nullam calumniam inde generaret, ipſe abbas partibus ipſum pontificem eaſdem eccleſias legitime viſitare deberetur, excepto ſicut diximus illa decima legitima, ſicut ſuperius intimavimus. Si vero pro ea ullam calumniam præſumeret generare ipſe abbas, & ſui, & rebelles fieri, atque lites excitare ſuperbiendo contra ipſum pontificem, vel contra canonicam inſtitutionem, vel ipſam convenientiam irritam fieri poteſtatem, habeat ipſe epiſcopus ipſas eccleſias ſupra memoratas ad ſuam revocare epiſcopalem ſedem. Actum Tegarinſeo monaſterio publico XVI. Kalendas Julii anno quarto imperii Domini noſtri Karoli ſereniſſimi auguſti, indictione XII. in Dei nomine feliciter amen.

Berhtharius notarius hanc notitiam ſubſcripſit.

ANNO CHRISTI 804.

☞ SYNODUS PERSICA forte SELEUCIENSIS NESTORIANORUM,

De diſciplina,

Timotheo Neſtorianorum patriarcha præſide, anno Ægiræ 170. Chriſti 804. celebrata.

Ex Suppl. Manſi tom. I. p. 749.

DE hac ſynodo ita Aſſemanus Bibliot. Orient. to. III. par. II. pag. clxxxvii. Synodus Timothei celebrata anno Arabum 170. Chriſti 786. & confirmata ab eodem patriarcha anno Arabum 189. Chriſti 804. Canones XCVIII. de quibus hæc Amrus. *Condidit in ſynodo Patrum de conſtitutionibus & judiciis canones octo ſupra nonaginta, quorum unuſquiſque interrogationem & reſponſionem complectitur.* Extat in Nomocanone Arabico, uſque ad canonem 53. Nam ceteri avulſis nonnullis foliis deſiderantur. Horum primus, ut presbyteri, & diaconi ex ordinationis ſuæ tempore procedriam conſtituant. Secundus, ut qui ex aliena diœceſi adventarunt, iis poſtponantur, in quorum diœceſi, vel eccleſia verſantur. Sextus, ſeptimus, & octavus, ut diaconi, presbyteri, & epiſcopi, qui

ANNO CHRISTI 804.

qui catholicum, metropolitam, vel episcopum contemnunt, iisque obtemperare detrectant, a ministerio suo per duos menses arceantur, & si quidem episcopi sunt, ab esu piscium & a vino abstineant; sin autem presbyteri, vel diaconi, ab esu carnium & a vino. Ex quo liquet, Timothei temporibus episcopos a carnibus omnino abstinuisse. Decimus septimus, ut eucharistia in sequentem diem super Altari nullatenus conservetur; A sed eodem quo confecta est die percipiatur. Quadragesimus secundus & quartus, non licere mulieri, quæ ob fornicationis causam a viro dimissa est, alteri nubere, neque viro, qui eam dimisit, alteram ducere. Synodicas alias constitutiones Timotheus edidit, quarum excerpta vide tom. 3. pag. 102. & seq. Extant fragmenta quædam in laudato Nomocanone Arabico.

ANNO CHRISTI 804.

a CONCILIABULUM CONSTANTINOPOLITANUM I.

ANNO CHRISTI 806.

IN CAUSSA JOSEPHI SACERDOTIS

Cujusdam, quem Tarasius sacerdotio amoverat, celebratum anno DCCCVI. tempore Leonis papæ.

ANNO CHRISTI 806.

Causſa Concilii.

[a] *Conciliabulum.*) De causſa hujus Concilii in vita Theodori Studitæ hæc scribuntur: *Josephum siquidem illum communi ecclesiæ calculo a Tarasio jure olim ejectum, ob manifestum ob eo commissum crimen* (Theodorus Studita epistola ad Josephum fratrem & archiepiscopum, eum adulterii imperatoris Constantini copulatorem nominat) *quod nemini obscurum est: non dubitavit iterum tyrannice & contra canones in ecclesiam revocare, atque ademptum illi sacerdotium restituere.* Et paullo infra: *Patriarcham vi aggreditur* (*Nicephorus is erat Tarasii successor*) *omnibus eum machinis oppugnans, ut vel invitus voluntati ejus obsequeretur, & sacerdotium redderet Josepho. Quod ille sane, vi tandem & ægre adductus, præstitit; veritus, opinor, ne atrocius quidpiam insanus ille moliretur.* Theodorus epistola vigesimaquinta & trigesima ad Leonem hoc conciliabulum B appellat *synodum hereticorum & adulterantium*, quia episcopi in eo congregati adulterium Constantini cum Theodote comprobaverant, & Josephum adulterii copulatorem amplexi fuerant. *Cum enim*, inquit epistola vigesimaquinta, *factus est conventus ille pravus, & nescio quo nomine appellem, ex carcere per id tempus redieram. Cumque viderem eos esse congregatos, qui adulterium ante susceperant, & adulterii copulatorem amplexi fuerant, venit mihi in mentem illius dicti prophetici: Sapiens in illo tempore silebit, quoniam tempus malum est, &c.* Hoc tempore adulterantium synodum habitam fuisse, indicat epistola vigesima quinta, quam post hanc C synodum celebratam, secundo anno elapso scriptam esse idem Theodorus allegata epistola apertis verbis testatur. Vide Baronium anno 806. n. 13. & 14.

Eccl. 20. Tempus Concilii.

Synodus adulterantium appellatur.

AD CONCILIABULUM CONSTANTINOPOLITANUM

Pro admittendo Josepho sacerdote

ADNOTATIO CRITICA, ET ADDITIO.

Ex Suppl. Mansi pag. 49.

SYnodum hanc in Collectionem suam referens Labbe, Pseudo-synodum appellat; qua de causſa ignoro. Quanquam enim *adulterantium synodus* vocatur a Theodoro Studita; id tamen nominis a sancto illo monacho obtinuit, quod in sententiam a se ceterisque monachis adversam concesserit, opinantibus patribus, ut Josephus, qui adulterium Constantini imperatoris cum Theodote admiserat pro bono communi ecclesiæ, in communionem reciperetur, quæ justissima erat, & tunc temporis necessaria dispensatio. Monachis vero cum Theodoro Studita admissionem improbantibus. Quid ea in re dignum reprehensione occurrit? Synodus ergo ista, quanquam a S. Theodoro Studita reprobata, catholica & legitima habenda est. Quid vero huic addendum olim censui, ipsissimis adnotationes meæ ad Pagium ad Anno 806. 3. verbis refero.

D In Constantinopolitana hac synodo, cujus canones ignorantur, constitutos fuisse ritus, quibus monasteriorum archimandritæ consecrarentur, discimus ex vita S. Hilarionis junioris, quam ex manuscripto synaxario Divionensi exhibent PP. Bollandistæ ad diem 6. Junii pag. 759. Ita explico verba illa Synaxarii: *Tum vero factus est Hegumenus & Archimandrita secundum ritus ibidem a synodo ordinatos.* Porro vir sanctus octavum præsulatus sui annum agebat, cum Leo Armenus imperium capessivit; quare ipso anno quo synodus Constantinopolitana habita fuit, regimen assumpsit.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

Quo Tharasio patriarchæ defuncto Nicephorus successor constituitur,

Anno 806. habitum.

Ibid.

S. THarasio Patriarchæ Constantinopolitano e vivis sublato successor quærendus erat, qui in ea dignitate substitueretur, & fidei causſam eodem quo ille ardore studioque defenderet. Eo consilio collecti in synodum episcopi aliique e clero, post diligentem rei discussionem, variisque propo- E sitis atque rejectis, communi tandem decreto Nicephorum, laicum quidem hominem, sed virtutibus & asceticæ vitæ exercitatione illustrem elegerunt; nihil obstare decernentes quod ad supremam dignitatem non quidem per gradus, sed veluti saltu quodam ascendisset. Porro qui ea occasione coi-

ANNO CHRISTI 806.

——coivit episcoporum conventus, ideo synodum appello & inter synodos accenseo, cum eo nomine cœtum illum designaverint Adriani II. Romani pontificis ablegati in concilio Constantinopolitano A generali VIII. hæc verba ad patres habentes in actione VI. *Post mortem Tharasii sanctissimus Nicephorus ex decreto synodali sine ulla vi ab episcopis designatus est.*

ANNO CHRISTI 806.

CONCILIUM SALISBURGENSE

ANNO CHRISTI 807.

ANNO CHRISTI 807.

Ab Annone Archiepiscopo celebratum.

Ex P. Pagi ad An. Chr. 807. n. 11.

Anno Christi 807. celebratum est Salisburgense Concilium, in quo de ratione decimarum potissimum disputatum, decretumque factum, de illis quadrifariam, more institutoque majorum, dividendis. Actorum summam Brunnerus lib. 6. Rer. Boicarum num. 4. sic descripsit: Cum se congregassent synodus episB coporum, abbatum, ceterorumque clericorum Bojoariæ Provinciæ ad Metropolim Salisburgensem, & ibidem non pauca utilitatis suæ pertractassent, moverunt iidem episcopi, Arno archiepiscopus, Atto, Adalvvinus, Emricus, Hatto, quæstionem de decima fidelium populorum, quæ affertur ad ecclesias; lectis inde capitulis ex canonum auctoritate, quid inde agi debuisset, invenerunt quatuor portiones fieri, unam episcopo, alteram clericis, tertiam pauperibus, quartam fabricis ecclesiæ. Tum consensserunt ibi cuncti abbates, qui præsentes aderant huic decreto, secundum canones, & reddiderunt, portiones episcoporum episcopis, quæ illos contigissent, id est Meginhart, Vvolf, Joannes, Vvolfdrego, Vvolfganhart, Kerich, Hepyñdo, & ceteri, unusquisque suo episcopo, ea ratione, ut ulterius exinde nulla inter illos discordia deinceps semper maneret. Act. VII. Kal. Febr. an VII. imperante Karolo glorioso Augusto, post Consulatum ejus. *Ubi annus* VII. *refertur ad Consulatum ejus, alioqui dicendum fuisset anno* VII. *imperii ejus post Consulatum ejus septimo. Arno primus Salisburgensis Archiepiscopus fuit, Atto quintus episcopus Frisingensis, Adalvvinus quintus episcopus Ratisponensis, Emricus sive Einricus Sabionensis episcopus quintus, Hatto episcopus Laureacensis.*

ANNO CHRISTI 809.

ANNO CHRISTI 809.

a CONCILIABULUM CONSTANTINOPOLITANUM II.

CONTRA THEODORUM ET PLATONEM,

Eorumque socios congregatum, anno Domini DCCCIX. tempore Leonis papæ.

Mœchosynodus cur appellatur.

[a] *Conciliabulum.*) Hoc concilium Theodorus in C epistola ad Euprepianum proditorum carnificinam & mœchosynodum nominat: idque non immerito: nam postquam episcopi ibidem congregati Platonem sanctissimum catenis vinctum in judicium deduxissent, atque universam ecclesiam catholicam suos errores aversantem anathematis sententia perstrinxissent, scelestissimum protulerunt decretum,

Decretum conciliabuli.

ut conjugium Constantini cum Theodote, vivente adhuc legitima conjuge, quam in monasterium detruserat, ex dispensatione legitimum dici deberet. Addiderunt in gratiam imperatoris nefariam & plane pudendam sententiam, hanc nimirum: Leges divinas adversus reges nihil posse; martyres non esse nominandos, si qui Joannem * vel Chrysostomum imitati, pro veritate & justitia sanguinem effudissent: episcopos in omnibus canonibus dispensandi potestatem habere. Plura in hac adulterantium synodo decreta recensset Theodorus in epistolis supra extantibus, quas ab exilio scripsit ad Leonem papam. De tempore hujus conciliabuli hæc Theophanes: *Tunc Nicephorus imperator occasione percepta, cum episcopos & presbyteros congregasset, synodum adversus illos celebrari præcepit, per quam a monasterio & urbe dejecti,* (Theodorum & Platonem intelligit) *exilio sunt destinati, mense Januario, indictione secunda,* anno nimirum Dommi 809. Leonis 14. Caroli nono, & Nicephori orientalis imperatoris octavo.

* Baptistam *intelligit.*

DUÆ SYNOD. CONSTANTINOPOLITAN.

Ex libello synodico.

Anni 806. de qua supra.

PRIOR NICEPHORI.

CUm autem Christi amantissimus Nicephorus, D Eirenæ piissimæ in imperio successisset: Turcus dux & patricius, qui Eirenen imperatricem ambiret, imperatori se manifesto opposuit: sed absque sanguine Deus impetum ejus confregit, Josepho presbytero & œconomo magnæ ecclesiæ Constantinopolitanæ medium sese interponente. Quam ob causam beatissimus Nicephorus, qui sancto Tarasio successerat, divinam & sanctam particularem synodum de consensu imperatoris Byzantii congregavit: & per dispensationem, Josephum, quem defunctus Tarasius, propter conciliatas incestas nuptias Constantini imp. filii Eirenes deposuerat, in presbyterum recepit: unde quidam, qui a

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ τῦ φιλοχρίστου, Εἰρήνης τῆς βασιλείαν διαδεξαμένης τῆς ἁγιωτάτης σωφρόνος, ἀντάρας Τοῦρκος στρατηγὸς καὶ πατρίκιος, Εἰρήνης δηθεν τῆς βασιλίδος ἀντιποιούμενος ἐφάνη τῷ αὐτοκράτορι. Ἀλλὰ χωρὶς αἵματος Θεὸς τὴν ὁρμὴν αὐτῦ διεσκέδασεν, Ἰωσὴφ πρεσβυτέρῳ καὶ οἰκονόμῳ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως μεσιτεύσαντος. διὰ ἣν αἰτίαν ἀξιωματικοῦ Νικηφόρος πατρικίου ἄρχοντα Ταράσιον τὸν ἐν ἁγίοις διαδεξάμενος, θείαν καὶ ἱερὰν μεγάλην σύνοδον συνάρσει τῦ βασιλέως ἐν Βυζαντίῳ συνήθροισε· καὶ οἰκονομικῶς τὸν Ἰωσὴφ ἐδέξατο εἰς πρεσβύτερον ὑπὸ Ταρασίου πεπαυμένου καταλειφθέντα, χάριν μοι-

μοιχοζόξιας Κωνσαντίνυ υἱῦ Εἰρλώης τῦ αὐτοκράτορος. ὅθεν ἀφελῶς τῆς Χρισῦ ἐκκλησίας τινὲς ἀπορραχθίτες πάλιν λιώθησαν. Τελθτήσαντος δὲ ἐν πολέμῳ Βυλγαρέων Νικηφόρυ, τλὼ βασιλείαν ὁ υἱὸς αὐτῦ Σταυράκιος διεδέξατο.

ANNO CHRISTI 809.

Christi ecclesia per simplicitatem abrupti fuerant, rursus sunt uniti. Mortuo vero in bello Bulgariorum Nicephoro, filius ejus Stauratius in imperio successit.

ANNO CHRISTI 809.

Hæc an. 915. de qua infra.

POSTERIOR THEODOTI PATR.

ΟΝ Μιχαὴλ ὁ Ραγγαβέ, ἐκείνυ ἐπ' ἀδελφῇ Προκοπία * προσεκληρώσατο, καὶ Λέων, στεφθεὶς ὑπὸ Νικηφόρυ παξιάρχυ· ἐπὶ τύτυ λῶ ὁ ὁμολογητὴς Θεόδωρος ὁ Στυδίτης· * ἐπανασὰς, ὁ Συραρμέλιος, ἐκράτησε τὰ βασίλεια· Ιυδαϊκῆς τε καὶ Μανιχαϊκῆς θρησκείας ὑπάρχων χρησφύγετον. Τῆς ὀξυσίας γὰρ ἀναξίως ἐπιλαβόμενος, μιαρὰν καὶ ἄθεον χριστιανοκατηγορικὴν ἐν τῇ Χρισῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ Κωνσαντινυπόλεως ἐποιήσατο σιώδον· ἔ Νικηφόρον τὸν ἐν ἁγίοις καθελὼν, περιορίσας ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτῦ, Θεόδοτον ἀντεχειροτόνησε, Καισητηρᾶν καὶ Φλαβιανὸν ἐπιλεγόμενον· καὶ τὰς ἁγίας εἰκόνας καταισρεψάμενος, τὰς προσκυνητὰς αὐτῷ ἀναθέματι καθυπέβαλεν· δημοσίαις, ὀξυρρίαις, λιμῷ, φυλακαῖς, καὶ παντοίαις ἰδέαις θανάτυ, ὁ ἄθεος κατηνάλωσεν· ἐκ ποδῶν σύρων, ἔ πατῶν αὐχένας ὁ ἀλιτήριος.

QUem quidem Michael Rangabe, sororis ejus Procopiæ maritus, sibi ascivit: & Leo, coronatus a Nicephoro patriarcha. Eo imperante erat confessor Theodorus Studites, cui * Syrarmelio nomen erat, imperium arripuit: & Judaicæ ac Manichaicæ superstitioni receptum præbuit. Imperio enim injuste arrepto, profanam, & impiam, Christianorumque accusatricem in magna Christi ecclesia Constantinopoli congregavit synodum; depositoque sancto Nicephoro, & exilii causa in monasterium suum relegato, Theodotum in ipsius locum surrogavit, qui Cassiteras & Flavianus cognominabatur: sacrisque imaginibus eversis, adoratores earum anathemati subjicit: & proscriptionibus, exiliis, fame, carceribus, variisque mortis generibus eos absumpsit, pedibus trahens & cervices calcans impius.

* Plura in notis.

CONCILIUM AQUISGRANENSE,

In quo agitata est quæstio de processione Spiritus sancti, decretaque legatio ad Leonem III. papam, celebratum mense Novembris, anno Christi DCCCIX. Leonis ejusdem papæ XIV. Caroli magni imperatoris IX. regis XLII.

DE hac synodo consentiunt omnes, quæstionisque auctorem tradunt Joannem quemdam monachum Hierosolymitanum. Sic enim inter ceteros testatur Ado Viennensis in chronico. Synodus, *inquit*, magna Gramni aquis congregatur ann. incarnationis Domini DCCCIX. in qua synodo de processione Spiritus sancti quæstio agitatur, utrum sicut procedit a Patre, ita procedat a Filio. Hanc quæstionem Joannes monachus Hierosolymitanus moverat, cum regula & fides ecclesiastica firmet Spiritum sanctum a Patre & Filio procedere, non creatum, non genitum, sed Patri & Filio coæternum & consubstantialem. Nomen autem processionis a Patre & Filio in Apocalypsi ita aperte est positum: *Et ostendit mihi* (haud dubium quin angelus) *flumen aquæ vitæ, splendidum tamquam crystallum, procedens de sede Dei & agni.* In eadem etiam synodo quæsitum est & ventilatum de statu ecclesiarum, & ordine singularum, cujusque conversationis etiam clerici esse debent. *Hæc ille ceteris aliquanto uberius, nisi quod legationis non meminit, quam alii commemorant, ut Regino abbas:* Anno, *inquit*, DCCCIX. imperator de Arduenna Aquas reversus mense Novembrio concilium de processione Spiritus sancti habuit. Quam quæstionem Joannes quidam monachus Hierosolymis primo commovit. Cujus definiendæ causa Bernarius episcopus Vvarmatiensis, & Adalardus abbas monasterii Corbejæ, Romam ad Leonem papam missi sunt. Agitatum est etiam in eodem concilio de statu ecclesiarum, & conversatione eorum qui in eis Deo servire dicuntur. Nec aliquid tamen definitum est, propter rerum, ut videbatur, magnitudinem. *Legatis annumerandus erat Jesse itidem episcopus Ambianensis, ut constat ex vita Caroli magni, (quamquam ibi depravatum ejus nomen est) atque ex actis ipsius legationis, hoc est ex collatione cum papa Romæ a legatis habita, quam, ut olim a Smaragdo abbate descripta est, ex annalibus ecclesiasticis hoc loco subjiciemus.*

Apoc. 22.

[b] *RATIO QUÆ HABITA EST DE SYMBOLO fidei in secretario sancti Petri apostoli, inter domnum Leonem sanctissimum & coevangelicum papam urbis Romæ, & Bernarium atque Jesse episcopos, seu Adalardum abbatem, missos domni Caroli imperatoris per indictionem II.*

LEctis a prædictis missis per ordinem testimoniis, atque a domno apostolico diligentissime auditis, ait: Ita sentio, ita teneo, cum his auctoribus, & sacræ scripturæ auctoritatibus. Si quis aliter de hac re sentire vel docere voluerit, (*a*) defendo; & nisi conversus fuerit, & secundum hunc sensum tenere voluerit, contraria sentientem funditus abjicio (*b*) His dictis, novi quod nonnulla colloquendo potius quam disputando præcesserunt: quorum series sensuum, seu verborum, nisi tantum quod inde (*c*) fuit, non satis memoriæ occurrit. Cumque eadem collatio ad hoc usque procederet, ut jam magis (*d*) certa disputatio, quam ut supra collocutio habenda esset; & si non eadem fuit proprietas sermonum, in quantum recordari valeo, ille tamen fuit cursus sensuum, & summa conclusio novissimarum definitionum. Missi. Quia vero, ut dicitis, ita (*e*) certissimum creden-

Fragmentum hujus chartæ reperi in Cod. MS Bibliothecæ Universit. Taurinens. ex quo varietates in ima pagella exhibeo. *Mansi*

(*a*) defendo. (*b*) *Hic dictum novi.* (*c*) *sit quidquid illud fuit non satis &c.*
(*d*) *certior.* (*e*) *ita ut dictis ita certissime credendum, credendo &c.*

dendum est, credendo immutabiliter tenendum, tenendo vero, sicubi necesse fuerit, constantissime defendendum est, numquid non id nescientes docendum, scientibus autem, ut id attentius (*a*) teneamus, confirmandum est? PAPA. Ita est. MISSI. Si ita est, si quis hoc nescierit, vel ita non crediderit, num salvus esse poterit? PAPA. Quisquis ad hoc sensu subtiliore pertingere potest, & id scire, aut ita sciens credere noluerit, salvus esse non poterit. Sunt enim multa, e quibus istud unum est, sacræ fidei altiora mysteria, subtilioraque sacramenta, ad quorum indagationem pertingere multi valent; multi vero, aut ætatis quantitate, aut intelligentiæ qualitate præpediti non valent. Et ideo, ut prædiximus, qui potuerit & noluerit, salvus esse non poterit. MISSI. Si ergo ita est, immo quia ita est, quod non credere non licet, & non (*b*) tacendo docere licet, cur non licet cantare, vel cantando docere? PAPA. Licet inquam, licet (*c*) docendo cantare, & cantando docere. Sed illicite in prohibitis, nec scribendo, nec cantando licet inserere. MISSI. Quia ergo utrisque notum est, quod ideo a vobis, ut id symbolum cantando vel scribendo inseratur, illicitum ducatur vel dicatur, quia illi qui idem symbolum condiderunt non indiderunt, ut (*d*) cetera, & sequentes principales synodi, Chalcedonensis scilicet quarta, Constantinopolitana quoque quinta & sexta, ut novum ultra symbolum (*e*) a quoquam qualibet necessitate, seu salvandi homines devotione, condere, & in veteribus tollendo, addendo, mutandove quidquam inferere (*f*) prohibuerunt, non est ibi diutius immorandum. Sed hoc (*g*) quæro, hoc ut dicatur rogo: quia id credere bonum est, bonum hodie sicut ad credendum ita ad cantandum tunc esse, si ab eis insertum fuisset. PAPA. Bonum certe, & valde bonum, utpote tam fidei sacramentum magnum, quod non licet non credere, quisquis ad hoc valet pertingere. MISSI. Numquid non bene idem tunc auctores fecissent, si quatuor tantum addendo syllabas, tam perneccessarium fidei sacramentum cunctis deinceps sæculis perspicuum redderetur? PAPA. Sicut non audeo dicere non bene fecisse, si fecissent, quia procul dubio sicut cetera quæ vel omiserunt, scientes utique, & non tam humana, quam divina illuminati sapientia fecerunt, ita quoque non audeo dicere istud eos nobis minus intellexisse; perpendisse cur dimiserunt, vel cur dimissum, ne ultra mitteretur, sicut & cetera prohibuere. Tu & tui videte quid sentiatis de vobis. Nam & ego me illis non dico præferam, sed etiam illud absit mihi ut coæquare præsumam. MISSI. Absit etiam, pater, Deo nostro protegente, illud a nobis, ut nos quidquam horum cogitemus vel dicamus, vel superbia inflati, vel in divinis rebus humanæ laudis cupidine provocati, ac si nosmet illis non tantum præferre, verum etiam coæquare præsumamus: sed tantum secundum hujus temporis qualitatem, & imbecillitatem fratrum nostrorum caritate compatientes, illud quærimus, in eo laboramus, ut, quia finis mundi appropinquat, in quo sicut prædicta sunt tempora periculosa, etiam ideo inter cetera maxime fratribus nostris prodesse valeamus. Quo ergo fideles in Domino in sacramento fidei reddere studeamus; & idcirco quia præfatum symbolum a quibusdam ita cantari reperimus, & quod id ecclesiasticæ congruere fidei, sicut sentimus, atque per hoc nunc jam plurimos doctos, & sine fine usque in finem sæculi de tanto mysterio, si ita teneatur, instruendos esse cognovimus, quinequaquam instrueretur, nisi cantaretur: melius nobis visum fuit cantando tantos instruere, quam tacendo indoctos relinquere. Si enim sciret paternitas tua, quanta sunt hodie millia id scientium, quia cantatur, qui nunquam scituri essent nisi cantaretur, fortasse nobiscum teneres, & id tuo etiam consensu ut cantaretur acquiescerес. PAPA. Interim assentio: Verumtamen, quæso, respondе mihi: Num universa hujusmodi fidei mystica sacramenta, quæ symbolo non continentur, sine quibus quisque, qui ad hoc pertingere potest, catholicus esse non potest, symbolis inserenda, & propter compendium minus intelligentium, ut cuique libuerit, addenda sunt? MISSI. Nequaquam: quia non æque omnia necessaria sunt. PAPA. Etsi non omnia, certe plurima sunt his similia, quæ nisi a capientibus credantur, catholici esse non possunt. MISSI. Dabisne aliquid, non dico sublimius, sed saltem huic simile symbolo deesse? PAPA. Nempe dabo, & abundanter dabo. MISSI. Da primo unum, & si necesse fuerit, adde alterum. PAPA. Quia amica agitur contentione quod agitur, & pro utrarumque partium quæritur salute quod quæritur, (atque utinam quoties aliquid hujusmodi in majoribus seu in minoribus ecclesiasticis vel catholicis utilitatibus quæritur, ita per omnia pacifice sine perversa intentione quæreretur) ne quid forte de tam reverendis mysteriis temere loquamur, detur considerandi locus, & dabimus quidquid de his dederit Dominus. *Et nocturna dilatione congrua data, ait* PAPA: Numquid magis salutare est credere, periculosumve non credere, Spiritum sanctum a Filio sicut a Patre procedere, quam Filium sapientiam Deum a sapientia Deo, veritatem Deum a veritate Deo genitum esse, & tamen utrumque unam sapientiam, unam veritatem essentialiter Deum esse, cum tamen constet id a sanctis patribus eidem symbolo inditum non esse? Si ergo hæc duo, sicuti sapientes decet, in tam familiari disputatione ad hoc valent, ut nobiscum sentiatis & cognoscatis, toi priores catholicos patres, qui hoc unde agitur vel symbolis non inseruerunt, vel inserere quemadmodum cetera, ut supra dictum est, prohibuere: non præsenti ignorantia, non futura negligenti providentia prætermisisse, & prætermissum ne mitteretur prohibuisse, a coarcevandis testimoniis libentissime quiescimus. Sciendum vero, non solum secundum essentiam divinitatis, verum etiam secundum mysterium Dominicæ incarnationis, tanta, Deo auctore, & ex eorumdem patrum auctoritate damus & talia, quanta non solum sapientibus satisfacere, sed etiam stultos valent opprimere. MISSI. Non inquam necesse est in eo laborare, an nesciamus quod scimus: quia quidquid exinde ceteri sciunt, nos Deo auctore scimus, aut scire possumus, si non scimus. PAPA. Hoc est, inquit, quod miramur, qui sine profectuoso labore potestis quiescere, laboratis ne quiescatis. MISSI. Non ideo laboramus ne quiescamus, sed ne propter inertiam pii laboris præmium amittamus, & salva diligentiore inquisitione, declinataque pertinaci contentione, adhuc majus æstimamus lucrum, quod per hoc in corde queren-

ANNO CHRISTI 809.

(*a*) *teneant* confirmandum ita est? *P. Si ita est, quisquis hoc nescierit vel ita non crediderit, non poterit esse salvus.* P. Quisquis &c. (*b*) *cantando docere licet*; (*c*) *& docendo &c.*
(*d*) *cetera sequentes.* (*e*) Deest *a quoquam*, & pro *qualibet* scriptum est *quantalibet.*
(*f*) *pr hibetur.* (*g*) Huc usque Taurinens. Cod. Cetera bibliopæus adeo tenaci glutine cum succedenti folio devinxit, ut avelli nulla arte potuerit.

ANNO CHRISTI 809.

rentium acquiritur, quam detrimentum in eo fieri illorum qui addiderunt, ac si per contumaciam contemptores paternarum constitutionum existerent. Aliud est enim per arrogantium transiliendo bona contemnere, aliud bona per benevolentiam meliora efficere. PAPA. Istud quoque etsi in quibusdam ut agatur bonum est, non tamen ideo ubique agendum est. Qua de re multa id ita esse probantia addi poterant testimonia: sed res per se admodum patet, quanto melius sit, ut quisque quodlibet bonum ita ut est utile reddere studeat: aut, si forte id ipsum bonum melius efficere nititur, hoc primo caveat, hoc magnopere perpendat, ne & se ultra quam debuit temerarium præsumendo, & illud quod per se salubre erat reddat noxium corrumpendo. Nisi quis forte asserere velit de præsenti unde agitur, vel similibus capitulis, quæ sine periculo suo docere licet & discere, ut ordo docendi licitus dimittatur, & ibi deserantur, ubi nunquam deinceps docens aut discens innocens, sed semper sane in transgressionis crimine merito culpabilis uterque judicetur. Quod te fortasse, si non dedigneris audire, non immerito tangit: qui hic quod hactenus in ecclesia Dei, & sibi quisque sapiens scire, & sine cogitatione delicti insipienter potuit docere, jam deinceps non dico stultus discere, sed nec ipse sapiens sine prævaricatione possit cantare, cantandove ut vultis quemquam docere, & dum multis alio quam debetis tramite prodesse eligitis, nullum in hac dumtaxat parte dimittitis, cui si vos secutus fuerit non noceatis. Nam de eo quod supra docuistis, non æque judicandus vel habendus sit ille, qui tale aliquid devote fructum quærendo ageret, illo qui hoc contumaci jussione præsumeret. Hæc defensio, vel, si dici liceat, tergiversatio, non huc respicit, non istud intendit: quia non idem patres discernendo vel decreverunt, nec sanxerunt, ut ipsum benevolus præsumeret, non malevolus, sed tantummodo nullus. MISSI. Numquid non a te id ipsum symbolum est data in ecclesia cantandi licentia? Numquid a nobis huc usus ille cantandi processit? Hinc etenim illuc mos idem cantandi, non a nobis huc advenit: & quomodo illum usque hodie cantamus? PAPA. Ego licentiam dedi cantandi; non autem cantando quidpiam addendi, minuendi, seu mutandi: & ut expressius aliquid, quia vos cogitis, loquar, quamdiu vobis in hoc satis fuit, quomodo in hujusmodi cantando vel celebrando sacrosanctis mysteriis sancta Romana tenet ecclesia, nequaquam aut nobis in talibus laborare, aut aliis laborandi occasionem necesse fuit ingerere. Quod vero asseritis ideo vos ita cantare, quoniam alios in istis partibus vobis priores audistis cantasse, quid ad nos? Nos enim id ipsum non cantamus, sed legimus, & legendo docere, nec tamen legendo aut docendo addere quidpiam eidem symbolo inserendo præsumimus. Quæ vero prædictis symbolis fidei tantum non congruentia deesse cognoscimus, non, ut sæpe dictum est, inferere præsumimus, sed locis temporibusve opportunis quibus competit ministrare curamus. MISSI. Ergo, ut video, illud a vestra paternitate decernitur, ut primo illud, de quo quæstio agitur, de sæpe fato symbolo tollatur, & tunc demum a quolibet licite ac libere, sive cantando, sive tradendo, discatur & doceatur. PAPA. Ita procul dubio a nostra parte decernitur: ita quoque ut a vestra assentiatur, a nobis omnimodis suadetur. MISSI. Quamquam ergo, ut supra ipse dixisti, pro ambarum partium quæritur salute quod quæritur, sublatis his quæ vultis, bonum est ut idem symbolum cantetur. PAPA. Bonum sane. Quod tamen non imperando, sed ut prius A permittendo dicimus: quia illud sicuti tunc ita & nunc, si sincere agatur, utile indigentibus esse posse non ignoramus. MISSI. Quia vero, ut dicitis, & verum dicitis, bonum est cantare id ipsum symbolum: numquid enim si sermo plenus recta fide e medio tollatur, idem sermo ab omnibus ac si contra fidem sit condemnabitur? Quale ergo dabis consilium, ne id ipsum ad aliquod transeat exitium? PAPA. Si priusquam ita cantaretur interrogatus essem, ne inseretur utique respondissem. At nunc, quod tamen non affirmando, sed vobiscum pariter tractando dico, quantum menti occurrit, ita mihi videtur posse utrumque fieri: ut paullatim in palatio, quia in nostra sancta ecclesia non cantatur, cantandi consuetudo ejusdem symboli intermittatur: sicque fiat, ut quod id ipsum ut cantaretur non quælibet imperantis auctoritas, sed potius audiendi id fecerat novitas; si dimittatur a vobis, dimittetur ab omnibus: & ita fortasse quantum esse potest, non incongrue utrumque fieri possit: ut quod jam nunc a quibusque prius nescientibus recte creditur, credatur, & tamen illicita cantandi consuetudo sine cujusque fidei læsione tollatur.

ANNO CHRISTI 809.

NOTÆ SEVERINI BINII.

a *Concilium.*) De tempore & causa hujus Concilii annales Francorum anno 809. hæc scribunt: *Imperator de Arduenna Aquisgranum reversus mense Novembri Concilium habuit de processione Spiritus sancti* &c. Hæc annales alii quæ omnes historici. Non disputatur, an (quod sanctus Leo magnus ante hæc tempora Gallis & Hispanis indulserat) symbolum Nicænum & Constantinopolitanum cantare liceret, sed tantum hoc controvertebatur, an symbolum hac voce *Filioque* bene auctum esset, & in ecclesia cum hujusmodi additamento bene cantaretur. Quid sit actum Romæ a legatis quos synodus miserat, docent nos vetera ecclesiastica monumenta ex Zmaragdi ad Carolum epistola, cui ipsa acta inseruntur hac inscriptione notata. Tempus & causa Concilii. Causa & acta Concilii.

b *Ratio quæ habita est de symbolo fidei*) &c. Apud Baronium extat anno 809. num. 54. usque ad num. 63. inclusive. sic autem se habet: *Lectis a prædictis missis* &c. ut supra.

Post hæc autem Leo papa custos antiquitatis, ab eis præsumptæ absque consensu apostolicæ sedis licentiæ vindex assurgens, non solum verbis differendo & præcipiendo, quid vellet fieri, patefecit; sed indelebile monumentum erigendum putavit, quo posteris innotesceret, in sacro symbolo esse nihil addendum. Siquidem in basilica S. Petri (non autem Pauli, ut aliquis asseruit) duas tabulas argenteas ad confessionem ejusdem S. Petri affigendas curavit, in quarum altera symbolum Latine scriptum legeretur, in altera vero Græce exaratum absque aliquo quatuor illarum syllabarum additamento *Filioque*, sed illud in suo pristino candore voluit integrum permanere. Est mentio harum tabularum apud Anastasium in ipso Leone, dum agens de basilicæ S. Petri collatis donis hæc ait, postquam de ornamentis oblatis eidem ecclesiæ nonnulla præmisit: *Hic vero*, inquit, *pro amore & cautela orthodoxæ fidei fecit ubi supra scutas argenteas duas, scriptas utroque symbolo, unum quidem litteris Græcis, & alium Latinis, sedentes dextera lævaque super ingressum corporis, pensantes argenti libras nonaginta quatuor, & uncias sex.* Hæc ibi.

Quando autem, & qua occasione illa verba, *Filioque*, iridem auctoritate Romani pontificis in symbolum in Romana ecclesia sint recepta, alia poscente causa, suo loco dicturi sumus, ac quando pariter cœptum sit idem symbolum in eadem ecclesia cani, par erit suo loco tractatio. Vvalafridus Strabo temporis hujus scriptor tradit, usum hunc cantandi symbolum a tempore damnatæ Felicianæ hæresis in Gallia atque Germania frequentatum; atque eadem ratione factum, ut Constantinopolitanum potius quam Nicænum in ecclesia caneretur, quod scilicet Constantinopolitanum aptius videretur modulis musicis. Sed cur non potius, quod hoc plenius sit, utpote quod de Spiritus sancti divinitate habeat magis expressam sententiam. Vvalafridus Strabo de rebus ecclesiasticis cap. 22.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Testimonia sanctorum patrum, quorum in principio hujusce narrationis fit mentio, teste Holstenio subjunguntur in Vaticano mss. ipsimet collationi. In ms. vero serenissimæ reginæ Suecorum extat epistola Caroli imperatoris ad Leonem III. de processione Spiritus sancti ex Filio per dictos missos (Bernerium, Jesse & Adalardum directa, quam & Smaragdus abbas edidit, & nuper in lucem emissa est post synodos Romanas ab eodem Holstenio collectas.

ANNO CHRISTI 809.

EPISTOLA CAROLI IMPERATOR. AD LEONEM III. PAPAM URBIS ROMÆ DIRECTA,

& a Zmaragdo abbate edita, qui & collationem cum papa eodem Romæ habitam a legatis seu missis Caroli magni Bernario atque Jesse episcopis & Adalardo abbate Corbejæ conscripsit relatam a Baronio in annales ecclesiasticos, & a Sirmondo tomo II. Conciliorum Galliæ ad annum Christi 809.

QUæstio quæ de Spiritus sancti processione est nuper exorta, jamdudum est diligentissime a sanctis patribus ventilata. Sed quia jam diu a quærentibus neglecta jacebat; non quievit quasi antiquitus ventilata, sed quasi quædam his temporibus nobis subito emersit occulta, quod divinitus spiratum fideliter credens non dubito. Crebris etenim quæstionum ictibus præsens ecclesia tunditur, ut doctrinis catholicis erudita, sanæque fidei confessionibus elimata, in æternum quandoque hæreditate filiorum percepta vivere cum Domino valeat feliciter regnatura. Sed quia, ut præfatus sum, hæc quæstio diu a quærentibus indiscussa jacebat, voluit omnipotens Deus in eamdem suscitare corda pastorum, ut negligentiæ torpore sublato exercitationis sanctæ brachio cælestem valeant perfodere thesaurum. Sermonis etenim dominici sarculo sæpius divinarum scripturarum pastores debent proscindere campum, ne zizania satoris iniqui semenque malignum formosi tritici valeat opprimere fructum: aut volans passim volucris hæretica semen catholicum a cordibus rapiat parvulorum: horridaque spinarum emersio Domini nitidam possit suffocare segetem. Lectionis etenim sacræ cognitio imbecillis baculum, nervosis arma ministrat, hostium subdolas fortiter premit insidias, & victoribus æternas feliciter promittit coronas. Ergo procul a pastoribus negligentiæ torpor abscedat; procul a mentis acumine inertia damnosa recedat, mollisque lascivia corporis membra relinquat, & altus sopor mollisque somnus in rigidas lucrosasque lectionis emergat excubias, ut ecclesiæ ager opimus, doctorumque semine satus, valeat centenos omnipotenti reddere fructus. Jam nunc adgrediar de Spiritus sancti processione. Quod Spiritus Patris sit in Filio, idemque Spiritus & Patris sit & Filii, Esaias testatur, ubi vox Patris ait ad Filium: *Spiritus meus est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedant de ore tuo, & de ore seminis tui amodo & usque in sempiternum.* Item in Esaia scriptum est: *Ibi obviaverunt sibi cervi, & viderunt facies suas mutuo. Transierunt; unus ex eis non periit, & Spiritus ejus congregavit eos.* Cervos hic apostolos prisci patres intellexerunt, quos Spiritus Christi in Hierusalem congregavit, ubi se obviantes mutuo salutaverunt. Igitur quod Patris sit Spiritus, ipse Dominus apostolis ait: *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis.* Et quod idem Spiritus Filii sit, Paulus testatur dicens: *Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Itemque in epistola ad Galatas ait: *Quoniam autem estis filii Dei, misit Deus Spiritum filii sui in corda nostra clamantem, abba pater.* Beatus quoque Petrus in epistola sua ait: *Reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum. De qua salute exquisierunt atque scrutati sunt prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt, scrutantes in quod vel quale tempus significaret qui in eis erat Spiritus Christi, prænuntians eas quæ in Christo sunt passiones & posteriores glorias.* Et Dominus in evangelio ait: *Cum venerit paraclitus Spiritus veritatis, qui a Patre procedit.* Ubi suum esse Spiritum docuit, quia ipse est veritas, & Patris a quo eum dixit procedere. Quod Spiritum sanctum dedit Pater apostolis, in epistola ad Corinthios secunda scriptum est: Ait enim inter cetera: *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui unxit nos Deus, & qui signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Item in epistola ad Thessalonicenses prima: *Non enim vocavit*, ait, *nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem. Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum; qui etiam dedit Spiritum suum sanctum in nobis.* Et quod eumdem Spiritum sanctum dedit & Filius, in epistola Joannis scriptum est: *In hoc intelligimus quoniam in eo manebimus, & ipse in nobis, quoniam de Spiritu suo dedit nobis.* Quod Spiritum sanctum effudit Pater in discipulos in epistola ad Titum scriptum est: *Cum autem benignitas & humanitas apparuit salvatoris nostri, non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum salvatorem nostrum.* Quod & eumdem Spiritum sanctum effudit Filius, in actibus scribitur apostolorum: ajunt enim apostoli inter cetera: *Hunc Jesum resuscitavit Deus, cujus nos omnes testes sumus. Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus accepta a Patre effudit hunc quem vos videtis & auditis.* Item quod una sit a Patre & Filio Spiritus sancti effusio Joele testante didicimus: ait enim vox Patris simul & Filii: *Effundam de Spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ: Senes vestri somnia somniabunt, & juvenes vestri visiones videbunt: sed & super servos meos, & super ancillas meas in diebus illis effundam de Spiritu meo, & dabo prodigia in cælo & in terra.* Quod Spiritus sanctus oris sit Patris in psalmo trigesimo secundo legitur: *Verbo Domini cæli firmati sunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Et quod os sit Filii, in Esaia scriptum est: ait enim idem propheta de filio: *Percutiet terram virga oris sui, & Spiritu labiorum suorum interficiet impium.* Cui sententiæ concordans Paulus in epistola ad Thessalonicenses ait: *Et tunc revelabitur ille iniquus, quem dominus Jesus interficiet Spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui.* Quod Spiritus a Patre procedat, ipse Dominus testatur dicens: *Spiritus qui a Patre procedit, ille me clarificabit*; & cetera talia plura in evangeliis inveniuntur testimonia. Et quod idem Spiritus procedat a Filio, liber Job ore dominico sacratus testis est: ubi hæc inter cetera ait: *Et audite auditionem in terrore vocis ejus, & sonum de ore illius procedentem.* Hoc in loco os Patris Filius est intelligendus. Sonus vero de ore illius procedens Spiritus sanctus, qui a Filio procedens cum sonitu super apostolos in igne descendens apparuit, sicut apostolorum testantur actus, ubi scribitur: *Dum complerentur dies pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco: & factus est repente de cælo sonus tamquam advenientis Spiritus validissimi, & replevit totam domum ubi erant sedentes. Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tamquam ignis, sedit que supra singulos eorum, & repleti sunt omnes Spiritu sancto.* Beatus autem Gregorius hunc supradictum libri Job versiculum exponens, inter cetera sic ait: Potest autem per os Dei unigenitus Filius designari; per sonum vero oris potest ejusdem Spiritus sanctus designari. Sonus igitur de ore Domini procedit, cum consubstantialis ejus Spiritus ad nos per Filium veniens surditatem nostræ insensibilitatis sumpsit. De hac igitur ipsa processione, qua Spiritus sanctus a Filio procedit sicut procedit

ANNO CHRISTI 809.

Isa. 59.
Matth. 10.
Rom. 8.
Galat. 4.
1. Pet. 1.
Joan. 15.
2. Cor. 1.
Ibid. c. 4.
1. Joan. 4.
Tit. 3.
Act. 2.
Joel. 2.
Psal. 32.
Esa. 11.
2. Thess.
Joan. 15.
Job 37.
Act. 2.

dit a Patre, beatus Athanasius in libro quem scripsit contra Arium inter cetera sic ait. Ego credo Filium in Patre, & Patrem in Filio: Spiritum quoque paraclitum, qui procedit a Patre, & Filii esse & Patris, quia & a Filio procedit: sicut in evangelio scriptum est, quod per insufflationem suam dederit in discipulis suis Spiritum sanctum, dicens: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittentur eis:* & cetera. Cyrillus quoque de hac ipsa Spiritus sancti processione contra Nestorium inter cetera sic ait: Quamvis enim in sua sit substantia Spiritus, & ejus intelligatur in persona proprietas, juxta id quod Spiritus est, & non Filius: attamen alienus non est ab illo; nam Spiritus appellatus est veritatis, & veritas Christus est. Unde & ab isto similiter sicut & a Deo Patre procedit. Ambrosius inter cetera de Spiritu sancto sic ait: Non enim quasi ex loco mittitur Spiritus, aut quasi ex loco procedit, quando procedit ex Filio. Hieronymus quoque de hac ipsa Spiritus sancti processione in symboli expositione inter cetera sic ait: Spiritus qui a Patre & Filio procedit, Patri Filioque coæternus & per omnia coæqualis est. Hæc est sancta trinitas: id est, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, una est deitas & potentia, una & essentia; id est, Pater qui genuit, Filiusque genitus, & Spiritus sanctus qui ex Patre Filioque procedit: Hæc tria unus Deus est. Augustinus quoque in expositione fidei catholicæ inter cetera sic ait: In illa igitur sancta trinitate unus est Pater, qui solus de se ipso essentialiter unum genuit Filium: & unus Filius, qui de uno Patre solus est essentialiter natus: & unus Spiritus, qui solus essentialiter de Patre Filioque procedit. Item ipse adversus Maximinum hæreticum: Quæris a me, si de substantia Patris est Filius; de substantia Patris est etiam Spiritus sanctus; cur unus Filius, & alius non sit Filius? Ecce respondeo, sive capias, sive non capias. De Patre est Filius; de Patre & Spiritus sanctus: sed ille genitus est, iste procedens; ideo ille Filius est Patris de quo est genitus, iste autem Spiritus utriusque, quoniam de utroque procedit. Et post paullulum ipse: Amborum est ergo Spiritus procedendo de ambobus. Item ipse in libro de trinitate inter cetera ait: Cum per scripturarum sanctarum testimonia docuissem, de utroque procedere Spiritum sanctum: si ergo inquam & de Patre, & de Filio procedit Spiritus sanctus; cur Filius dixit: *De Patre procedit?* Cur putas, nisi quemadmodum solet ad eum referre & quod ipsius est, de quo ipse est. Unde illud est quod ait: *Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me.* Si igitur hic intelligitur ejus doctrina, quam tamen dixit non esse suam sed Patris; quanto magis illic intelligendus est & de ipso procedere Spiritus sanctus ubi sic ait: *De Patre procedit*, ut non diceret, de me non procedit. A quo autem habet Filius ut sit Deus:* si enim de Deo Deus, ab illo habet utique, ut etiam de illo procedat Spiritus sanctus: ac per hoc Spiritus sanctus ut etiam de illo procedat sicut procedit de Patre, ab ipso habet Patre. Item ipse Spiritus sanctus. Spiritus vero sanctus nondum de Patre procedit in Filium, & de Filio procedit ad sanctificandam creaturam, sed simul de utroque procedit: quamvis hoc Filio Pater dederit, ut quemadmodum de se, ita quoque de illo procedat. Hæc a nobis summo opitulante opifice de Spiritus sancti processione multiplicia sanctarum scripturarum adgregata sunt testimonia, ut divinorum librorum sententiis victus, multorumque orthodoxorum nube testium pressus veritati non valeat resistere inimicus; sed potius sententiis catholicis veridicisque suasus testimoniis, revertatur ad tutissimum ecclesiæ sinum, ut pariter catholico educatus in gremio, quandoque æternum cum filiis mereatur accipere regnum.

ANNO CHRISTI 809.

Explicit epistola.

Adnotatio P. Antonii Pagi
ad An. Ch. 809. *n.* 3. *& seqq.*

Concilium Aquisgranense de Processione Spiritus S

Eginhardus in Annal. de Concilio Aquisgranensi hoc anno celebrato hæc habet: *Imperator de Arduenna Aquisgrani reversus, mense Novembrio Concilium habuit de Processione Spiritus sancti: quam quæstionem Joannes quidam Monachus Hierosolymis primo commovit. Cujus definiendæ causa Bernharius Episcopus Vvormacensis & Alahardus Abbas Monasterii Corbejæ, Romam ad Leonem Papam missi sunt. Agitatum est etiam in eodem Concilio de statu Ecclesiorum, & conversatione eorum, qui in eis Deo servire dicuntur: nec aliquid tamen definitum est, propter rerum (ut videbatur) magnitudinem.* Idem habent reliqui Annalistæ ac Ado in Chronico, qui tamen loco *Bernharii* Episcopi Vvormaciensis mendose habet, *Episcopi Cormaricensis*. Certum enim hoc tempore *Bernharium* Episcopatum Vvormacienſem gessisse; ut hoc anno num. VIII. & seqq. demonstrat Cointius, ubi & refellit Sirmondum, qui Tom. II. Conc. Gall. duobus illis Legatis adnumerandum censet *Jessen* Ambianensem Episcopum, quod Sirmondus ait constare ex Actis ipsius Legationis, hoc est ex Collatione cum Papa Romæ a Legatis habita, & ex *Vita Caroli Magni*, in qua tamen fatetur, *ibi depravatum nomen* illius Ambianensis Episcopi legi, & intelligit Vitam Caroli M. a Monacho Egolismensi scriptam, quæ etiam Baronio num. LII. imposuit. Nam a quo alio id acceperit Baronius, non reperio. Verum in illis nulla fit mentio Ambianensis Episcopi, sed in sola dumtaxat inscriptione, qua Jesse Episcopus cum Bernhario Episcopo & Adelardo Abbate memoratur, ut videre est apud Baronium qui illam recitat. Hæc verba inscriptionis. *Ratio quæ habita est de Symbolo fidei, in Secretario B. Petri Apostoli, inter D. Leonem Sanctissimum & Coevangelicum Papam Urbis Romæ, & Bernharium atque Jesse Episcopos, seu Adelhardum Abbatem Missos D. Caroli Imperatoris per Indictionem secundam.* Nomen enim Jesse in ea inscriptione ab imperito quopiam positum esse; ut sæpe fit, patet primo ex initio Pontificiarum litterarum ad Ritulfum Archiepiscopum Moguntiacensem, quas Sirmondus prædictis Legationis Actis subjecit. Hoc earumdem litterarum exordium: *Leo Episcopus servus servorum Dei Reverentissimo & Sanctissimo Richulfo Episcopo Cum ad limina Beatorum Principum Apostolorum Bernharius Venerabilis Episcopus una cum Adalhardo religioso Abbate Missi filii nostri Domni Caroli Serenissimi Imperatoris conjunxissent.* Patet secundo, inscriptionem illam additamentum esse cujuspiam scioli, quia Indictio secunda cum mense Augusto hoc anno absoluta est, & Annalistæ omnes testantur, Aquisgranensem Synosum mense Novembri congregatam fuisse, ideoque currente Indictione tertia.

E Synodo duo Legati ad Leonem II. missi.

Per *Bernharium* Vvormacienſem Episcopum & *Adelhardum* Abbatem Corbejensem Synodi Aquisgranensis Legatos, Carolus Imper. Leoni Papæ litteras dedit ab Holstenio primum publicatas, quibus hic præfixus est titulus: *Epistola Caroli Imper. ad Leonem III. Papam Urbem Romæ directa, a Zmaragdo edita.* In supplemento vero Conciliorum a Lalando collecto huic Epistolæ hæc inscriptio præfigitur: *Epistola Caroli Magni Imper. ad Leonem III. Papam Urbis Romæ directa, a Zmaragdo Abbate Sancti Michaelis in Diœcesi Virdunensi edita de Processione Spiritus sancti*, quam inscriptionem probat Mabillonius Tom. II. Vet. Analect. in Notis ad Chronicon Monasterii Sancti Michaelis in Pago Virdunensi. Et litteræ ita exordiuntur: *Quæstio quæ de Spiritus sancti Processione est nuper exorta, jamdudum est diligentissime a Sanctis Patribus ventilata. Sed quia jamdiu a quærentibus neglecta jacebat; non quievit quasi antiquitus ventilata, sed quasi quædam his temporibus nobis subito emersit occulta; quod divinitus spiratum fideliter credens non dubito. Crebris etenim quæstionum ictibus præsens Ecclesia tunditur, ut doctrinis Catholicis erudita, sanæque fidei confessionibus elimata, in æternum quandoque hæreditate filiorum percepta vivere cum Domino valeat feliciter regnatura. Sed quia, ut præfatus sum, hæc quæstio diu a quærentibus indiscussa jacebat, voluit Omnipotens Deus in eamdem suscitare corda Pastorum; ut negligentiæ torpore sublato exercitationis Sanctæ brachio cælestem valeant perfodere thesaurum. Sermonis etenim Domini sæculo sæpius Divinarum Scripturarum Pastores debent proscindere campum, ne zizania satoris iniqui semenque malignum formosi tritici valeat opprimere fructum: aut volans passim volucris hæretica semen Catholicum a cordibus rapiat parvulorum: horridaque spinarum emersio Domini nitidam possit suffocare segetem. Lectionis etenim Sacræ cognitio imbecillis baculum, nervosi arma ministrat, hostium subdolas fortiter premit insidias, & victoribus æternas feliciter promittit coronas. Ergo procul a Pastoribus negligentiæ torpor abscedat; procul a mentis acumine inertia dumnosa recedat, mollisque lasciviæ corporis membra relinquat,*

ANNO CHRISTI 809.

& alius ſopor molliſque ſomnus in rigidas lucroſaſque legionis emergat excubias, ut Eccleſiæ ager opimus, Dectorumque ſemine ſatus, valeat centenos Omnipotenti reddere fructus. Jam nunc aggrediar de Spiritus ſancti Proceſſione; quam pluribus poſtea Scripturæ Sacræ locis egregie probat.

In ea Synodo actum non eſt de additamento ad Symbolum.

Baronius exiſtimat *non dubitatum vel tractatum in Aquiſgranenſi Concilio, num Spiritus Sanctus a Patre Filioque procederet, ſed quod tum apud Hiſpanos tum apud Gallos addita fuerunt Symbolo quatuor illa ſyllabæ*, FILIOQUE: *num id bene factum eſſet, ut & ita auctum Symbolum in Eccleſia caneretur*. Verum Cointius laudatus recte arbitratur, motam eſſe quæſtionem de ipſa Spiritus Sancti Proceſſione, utrum ſcilicet Spiritus Sanctus a Patre tantum, an a Patre Filioque procedat. Quotquot enim Scriptores antiqui Aquiſgranenſis Concilii mentionem faciunt, id manifeſtiſſime aſſerunt. Ado, qui uberiorem ſermonem quam ceteri de hac Synodo fecit, ait: *De Proceſſione Spiritus Sancti quæſtio agitatur, utrum ſicut procedit a Patre, ita procedat a Filio*. Monachus Egoliſmenſis in Vita Caroli M. Concilium ſcribit habitum *de Spiritu Sancto procedente a Patre & Filio*. Annaliſtæ Loiſelianus, Fuldenſis, Bertinianus, ac Metenſis, Eginhardus in Annal. nec non Incertus Auctor in Vita Caroli Concilium teſtantur celebratum *de Proceſſione Spiritus Sancti*; nec ullus ex illis verbum facit de prædicto Symboli additamento in Eccleſia, vel canendo vel non canendo. Secundo, *quæſtionem Joannes quidam Monachus Hieroſolymis primo commovit*, ut ſcribunt Annaliſtæ, Loiſelianus, Fuldenſis, Bertinianus, ac Metenſis, nec non Incertus Auctor & Monachus Egolimenſis in Vita Caroli; nec ab his diſſentiunt Eginhardus in Annal. & Ado. Ille enim ait: *Quæſtionem Joannes quidam Monachus Hieroſolymis primo concitavit*; hic vero: *Hanc quæſtionem Joannes Monachus Hieroſolymis moverat*. Quare quæſtio, de qua in Aquiſgranenſi Concilio tractatum, primum Hieroſolymis exorta. Quis autem ſibi perſuadeat, a Græcis diſputatum, an in Symbolo cantandum eſſet illud additamentum, FILIOQUE, quod ipſi non recipiebant? Tertio *Carolus* Imp. in ſuis poſt Aquiſgranenſem Synodum ad Leonem Papam literis, licet bene prolixis, quarum mox initium retulimus, nullum verbum habet de Symbolo vel canendo vel non canendo, ſed totus eſt in conglobandis auctoritatibus ex utroque Teſtamento, & ex authenticis Patrum Scriptis, ut quamplurimis teſtimoniis oſtendat de Spiritu Sancto, quod non a Patre tantum, ſed a Patre & Filio procedit. Ergo in Aquiſgranenſi Comilio, ut ait Ado citatus, agitata quæſtio de Proceſſione Spiritus Sancti, *utrum ſicut procedit a Patre, ita procedat a Filio*

Quod probatur ex Theodulpho Epiſc. Aurelianenſi.

Denique *Theodulphus* Aurelianenſis Epiſcopus hiſce temporibus, cum quæſtio de Proceſſione Spiritus Sancti cœpit agitari, libellum de ea materia juſſu Caroli conſcripſit. In ſuo Opuſculo collegit ſententias Antiquorum Patrum, qui Spiritum Sanctum a Patre Filioque procedere ſcripſerunt. Horum inſtructus ita textitur, Athanaſius, Cyrillus, Hilarius, Ambroſius, Didymus, Auguſtinus, Fulgentius, Hormiſda, Leo, Gregorius, Iſidorus, Proſper, Vigilius Afer, Proclus, Agnellus, Caſſiodorus, Prudentius. Opuſculum ipſum conſule cum Notis Sirmondi, qui Vigilium Thapſenſem in Africa, Agnellum Ravennatem in Italia, Epiſcopos agnoſcit, & adjudicat Athanaſio libros XI. de Trinitate, qui citantur a Theodulpho, & Latino tantum ſermone inter Athanaſii Opera circumferuntur. Theodulpho in ſua lucubratione mens eadem ac Carolo in literis ad Leonem Papam jam memoratis. Uterque varia profert teſtimonia, quibus aſſerit Spiritum Sanctum a Patre & Filio procedere. Theodulphus enim quid intendat in Metrica Operis ad eumdem Carolum Præfatione ſic exponit:

Imperii veſtri, Rex inclyte, juſſa ſecutus,
Defero Theodulphus hæc documenta libens.
Quis Patre ſeu Nato procedere Spiritus almus
Aſſeritur, legis hoc reboante tuba.
Hoc Evangelium, hoc promit Apoſtolus Auctor,
Hoc canit unanimis vox piæ ſacra Patrum.

Et paullo poſt quonam tempore hæc quæſtio moveri cœperit, ita declarat:

Inclyta Sanctorum mecum eſt ſententia Patrum,
Quos bene ſpiramen Flaminis hujus agit.
Tuque manum injicies, vegetat quem Spiritus ille
Cauſſa tuo cujus tempore cœpit agi.

Agitata igitur in Aquiſgranenſi Concilio hæc quæſtio; utrum Spiritus Sanctus ſicut procedit a Patre, ita procedat a Filio, illiuſque quæſtionis definiendæ cauſſa directi Romam *Bernarius* Wormacienſis Epiſcopus & *Adhalhardus* Corbejenſis Abbas, quorum collocutio cum Romano Pontifice, quam integram Baronius num. LIV. & ſeq. recitat in annum ſequentem rejici debet; cum Concilium Aquiſgranenſe menſe Novembri coactum fuerit. Finis diſputationis hic fuit. Symbolum cum additamento, *Filioque*, quod ei Romana Eccleſia nondum inſeruerat, a Francis decantari moleſte ferebat Leo; tamen id deinceps fieri non prohibuit abſolute, ſed rogavit hanc in Palatio ſive in Regia Capella conſuetudinem intermitti, ratus fore, ut morem Palatii lubenter omnis poſtea ſequeretur Francia. Ipſe autem, ut Antiquitatis tenaciſſimum ſe præberet, & ne Græcos alienaret in Baſilica Sancti Petri duas Tabulas argenteas ad Confeſſionem ejuſdem Sancti Petri affigendas prudenter curavit, in quarum altera Symbolum Græce ſcriptum, in altera Latine exaratum legeretur, utrobique ſine hoc additamento, *Filioque*. Meminit illarum Tabularum Anaſtaſius, cujus verba Baronius num. LXII. refert. Perperam tamen ſcribit Cointius citatus indicare Patres Concilii Arelatenſis, poſt quinquennium celebrati, Additamentum illud, *Filioque*, conſtanter a Francis in Symbolo retentum fuiſſe, quia hanc de Spiritus Sancti Proceſſione confeſſionem ediderunt: *Spiritum vero Sanctum nec creatum, nec genitum, ſed procedentem ex Patre & Filio profitemur*: ait præterea illud eis a Clodovei M. temporibus traditum. At ſi hoc ultimum verum eſſet, in Actis Collationis tacitum non fuiſſet, & primum ad rem non facit, cum quæſtio tantum eſſet, an illud Additamentum in Miſſa cantandum.

Additamentum ad Symbolum Leonis III. non placuit.

ANNO CHRISTI 809.

CAROLI MAGNI IMPERATORIS BREVIARIUM DIVISIONIS THESAURORUM,

ANNO CHRISTI 811.

Quam poſt obitum ſuum obſervari juſſit.

Eginhartus in vita Caroli Magni ita ſcribit: Diviſionem theſaurorum & pecuniæ ac veſtium, aliæque ſupellectilis, coram amicis & miniſtris ſuis, annis tribus antequam decederet, fecit: conteſtatus eos, ut poſt obitum ſuum a ſe facta diſtributio per illorum ſuffragium rata permaneret: quid ex iis quæ diviſerat fieri vellet, breviario comprehendit, cujus ratio ac textus talis eſt: (*a*)

In nomine Domini &c. *Extant in Baluz. T. 1. pag. 487. edit. Pariſ.*

NICE-

(*a*) Nomina Epiſcoporum & Abbatiarum, de quibus in hoc diplomate fit mentio, ſic a Pagio indicantur. Hildebaldus Archiepiſcop. Colonienſis, Riculphus Archiepiſcop. Moguntinus, Arno Archiepiſcop. Salisburg. Vulfarius Archiepiſcop. Remenſis, Bernuinus Archiepiſc. Veſontionenſis, Laidradus Archiepiſcop. Lugdunenſis, Joannes Archiepiſcop. Arelatenſis, Theodulphus Epiſcopus Aurelianenſis, Ieſſe Epiſcopus Ambianenſis, Hetto Epiſcopus Baſileenſis, VValgaudus, ſeu VValdeandus Epiſcopus Leodienſis. *Pagius ad An. Ch. 811. n. 5.*

Fridugiſus Abbas San-Martinianus, Adalungus Abbas Laureshamenſis, Engilbertus Abbas Centulenſis, Hirmino Abbas S. Germani prope muros Pariſienſes. *Idem ibid.*

Inter civitates hic ſignatas omiſſæ ſunt Aquæ Sextiæ, Narbo, Auſci ſive Eluſa olim caput ſeu metropolis Novempopulaniæ. *Labbeus.*

NICEPHORI CONSTANTINOPOLITANI AD LEONEM PONTIFICEM MAX. EPISTOLA.

THEODORO PELTANO SOCIET. JESU. THEOL. INTERPRETE.

(1) ARGUMENTUM.

Propter diaboli insidias, crebros humanæ vitæ lapsus, caninos malevolorum morsus, muneris gravitatem, aliaque id genus non pauca episcopale munus cum dignitate, publicaque utilitate obire arduum esse docet, seseque proinde, quod suam ipse vitam recte instituere vix queat, ad eam functionem assumi non debuisse subjungit, quod vitæ genus, antequam episcopus crearetur, sectatus fuerit, tum qua ratione, & occasione ad patriarchatum Constantinopolitanum pervenerit; Romani pontificis opem, ejusdemque fidem & apud Deum deprecationem implorat; fidem Romanorum ab apostolo laudatam, ipse quoque laudat: addit nihilominus fidei gratiam non solum veteris, sed novæ quoque Romæ, immo omnium gentium & nationum esse, quod apostolicus sermo per omnem mundi plagam pervasisset: subnectit his suam, suæque ecclesiæ confessionem, qua prolixe & eleganter declarat, se ab omnibus iis erroribus, & hæresibus alienum esse, quæ vel Constantinopoli, vel alibi usquam contra Christum, ejusque ecclesiam extiterunt aliquando: atque ita in omnibus & per omnia sese complecti Romanæ Ecclesiæ, ut quæ reliquarum mater sit, fidem, omnia rursus concilia ejusdem ecclesiæ auctoritate celebrata; cetera denique omnia, quæ quovis modo ad fidei unitatem pertinent; quare epistola hæc inter alias, quæ ad ecclesiarum unionem pertinent, merito reponenda fuit. Excusat se postremo, quod tardius justo ad Rom. Pont. scripserit, suæque fidei rationem reddiderit. Ceterum Leonem ad quem ep. hæc perscribitur, secundum, vel tertium ejus nominis Pont. fuisse ex eo manifestum fit, quod secundum synodum Nicænam, quam sub Adriani primi pontificatu celebratam fuisse constat, sua ætate celebratam fuisse asserat. Adriano autem successit Leo tertius.

[Margin: Græcum … con- … cum … op- … vitæ … theca … nianæ, … erisque … ximus … astravi.]

ΤΩι ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΑΓΙΩΤΑΤΩι καὶ μακαριωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ κυρίῳ Λέοντι πάπᾳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Νικηφόρος ἐλέῳ Θεοῦ ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, χαίρειν.

A *LEONI PAPÆ ANTIQUÆ Romæ fratri & comministro per omnia sanctissimo beatissimoque Nicephorus Dei misericordia episcopus Constantinopolitanus in Domino salutem.*

ΜΕΓΑΣ μὲν ὡς ἀληθῶς, καὶ ἀξιάγαστος, καὶ πάσης εὐφημίας ἐπάξιος, ὅστις ποτὲ ὁ πιστὸς ἐκεῖνος * οἰκέτης, ὁποῖος δὴ ἐν παραβολαῖς τῶν ἱερῶν ἐκείνων καὶ εὐαγγελικῶν ἀναγέγραπται κηρυγμάτων, ὑπὸ τοῦ κυρίου καθιστάμενος ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ· καὶ οἰκονομῶν ἐν κρίσει τῶν ἐπιτετραμμένων τὸν λόγον· καὶ δαπανῶν οὐ περιττῶς καὶ ἀσώτως, ἀλλ' εἰς δέον τοῖς πιστευθεῖσι, καὶ καλῶς ἀποχρώμενος, διδοὺς εὐκαίρως τοῖς συνδούλοις τὸ σιτομέτριον καὶ χορηγῶν B ἑκάστοις καὶ διανέμων ἀναλόγως τὸ πρόσφορον, χάριν τε καὶ εὐμένειαν διὰ τούτων ὅλην τὴν τοῦ δεσπότου χάριν τε καὶ εὐμένειαν ἐφ' ἑαυτὸν ἐπισπώμενος, καὶ τὸ λαχεῖον παρ' αὐτοῦ ἀποφερόμενος, καὶ ἐν ἅπασιν, ὧν ἂν αὐτὸν ἐπιτροπεύειν χειροτονήσειε κατορθώσεσθαι τὸ ἐπάγγελμα κατακτώμενος. δέξιός τε γὰρ ὑπάρχων εὖ μάλα καὶ ἄριστος, πίστιν ὁμοῦ καὶ φρόνησιν ἐμμελεστάτην ἐκεράσατό τε καὶ παρεστήσατο· τῇ μὲν τὸ εὐνοητικόν τε καὶ εὔγνωμον πρὸς τὸν δεσπότην τὸν ἑαυτοῦ ἐπιδεικνύμενος, καὶ ἥκιστά τι τῶν πιστευθέντων ἀποποιούμενος. τῇ δὲ λογισμῷ τῷ καθήκοντι, καὶ διανοίας νήψει, καὶ προσοχῇ, καὶ ἀκεραιότητι πρὸς τὸ ἐλευθέριον διαπορθμεύων οἷς προσήκει τὰ ἀναλού- C μενα. ἀφ' ὧν ἤδη τῆς προστασίας οἷα τῆς δεσποτικῆς ἀξιούμενος, καὶ τὸ, εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, κατακούσεται· ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός· ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω, καὶ εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου αὐτοῦ ἐνδίκως εἰσελθεῖν προσαχθήσεται. τοιαῦτα δὴ ἐκείνου τοῦ οἰκέτου, καὶ τὰ γέρα καὶ τὰ ἔργα.

Ἐγὼ δὲ οὐ τῶν οἰκονομεῖν καὶ ἰθύνειν ταῦτα δεδυνημένων. τῶν δὲ οἰκονομεῖσθαι καὶ ἄγεσθαι δεδεημένων, μεμοιραμένος· ἐπειδὴ σμικρὸς ἄγαν, καὶ τῶν πάντων ἐλάχιστος, καὶ τηλικαύτης εὐμοιρίας πάμπαν καὶ εὐ- D κληρίας ἀπολειπόμενος, καὶ διὰ ταῦτα οὐδὲ ἐκκλησίαν

[Margin: * ... όνιμος]

MAgnus revera, omnique laude, & admiratione dignus est, quicumque ejusmodi fidelis & prudens servus est, cujusmodi in sacris evangelii parabolis describitur: talis enim a Domino super familia ejus constitutus, gregi sibi commisso, sermonem non supervacue, non prodige, non imprudenter, sed cum judicio ac pro egentium necessitate, & utilitate dispensans, suisque conservis tritici mensuram opportuno B tempore dispertiens, & singulis tandem commode, certa cum proportione necessaria distribuens, non vulgarem apud Dominum suum gratiam ac benevolentiam promeretur, promissæque beatitudinis bravium certe consequitur: enimvero in omnibus, quorum procurator institutus est, proficiens, promissisque obtinendis sedulo incumbens; ac fidem cum prudentia & dexteritate; nec non debitam curam sollicitudinemque ubique adhibens, suam erga Dominum benevolentiam, gratumque animum egregie declarat. Quare cum neminem ex iis, qui fidei suæ concrediti fuerant, deperdat, verum convenienti prudentia, sensuumque sobrietate & diligentia, & sinceritate salutem, libertatemque u- C niuscujusque impigre promoveat, & ad eam impetrandam necessaria præsidia subministret; fit ut dominico favore dignatus, adventuque ejusdem clementer visitatus; tamen lætum illud evangelium audiat: Euge serve bone & fidelis, quia in paucis fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini. Hæc itaque fidelis illius servi & opera & præmia sunt.

At vero ego non is sum, qui isthæc rite moderari, dispensareque valeam; sed qui aliorum moderamine atque directione plane indigeam: sum enim admodum exiguus, vere om- D nium infimus, & hac tam præclara sorte, tantaque functione penitus indignus, & proinde eccle-

Cujusmodi debeat esse pastor, qui evangelicæ parabolæ elogium & præmium olim sit sortiturus.

Extat apud Baronium an 811. vetus ejusdem epistolæ interpretatio, & quam ex codice mss. Virdunensi descriptam misit ad eum R P. Fronto Ducæus S.I. qui etiam primus Græcum textum ad Hier. Commelino excusum versioni Peltanæ e regione adjunxit.

Matth. 25. 21.

Submisse de se sentit, & loquitur Nicephorus episcopus.

(1) Summarium hujus Epistolæ accuratissimum exhibet Ignatius Nicephori discipulus in ejus vita die 13. Martii apud Henschen. cap. 4. *Harduinus.*

ecclesia, quæ domus Dei ab apostolo definitur, homini naturæ usque adeo infirmæ ac imbecillis, divinarumque purgationum beneficio majorem in partem adhuc destituto (ne quid aliud gravius dicam) nulla ratione committi debuerat, sed nec ego quoque, cum memetipsum regere apteque componere necdum satis didicerim, neque vilia illa & terrena satis adhuc despexerim, animarum curam gubernationemque suscipere ullatenus debueram, cum illi quoque, qui amplioribus & animi & corporis bonis cumulati sunt, administrationis hujus finem ægre admodum consequi valeant. At posteaquam semel ad munus hoc, quo semper indignum me judicavi, & etiamnum judico, evectus sum, utinam si illud beatitudinis elogium non omnino promerear, eo saltem calamitatum miseriarumque non deveniam, ut perverso obstinatoque animi sensu a rectitudine abstractus, oppositam sortem, hoc est maligni illius servi eiadem fortunamque experiar: (hic enim cum ignaviæ intemperantiæque plurimum indulgens Domini adventum negligeret, & gravem præterea, intolerabilemque suis sese conservis exhiberent, & cum ebriosis commercium societatemque haberet, repentino Domini sui adventu divisus, eamdemque cum hypocritis partem in sulphureo stagno sortitus legitur) aut certe illius, qui cum talentum acceptum defodisset, & *Matth. 25.* sub terra occuluisset, acerbe graviterque accusatus, non solum fœnus, & illud multiplicatum postulatur, verum ipso quoque capitali despoliatus, in tenebras exteriores abjicitur. Utinam in horum numero non inveniar, neque in exemplum derisionemque & capitis motionem omnibus intuentibus propositus, ab eoque, qui omnia nostra novit & scrutatur, redargutus & condemnatus, meritas iniquarum actionum pœnas olim exolvere compellar, ita ut ii qui in similes forte noxas lapsuri erant, meo exemplo supplicioque admoniti a scelere se contineant, vitamque corrigant.

Niceph. eccles. Const. epist. brevem vitæ suæ historiam texit.

Quoniam ergo Deo permittente & connivente jugum istud subii, præsentique ministerium & famulatum invite ac tantum non per vim suscepi, qualis mihi annis retro actis functio vitæque ratio extiterit, quemadmodum omnibus propemodum compertum est, breviter expediam. Itaque aliis aliud est studium, opusque majus vel minus, prout uniuscujusque fert libido, & quivis, quod profuturum sperat, suopte arbitratu sibi eligit: quemadmodum enim variæ hominum sunt sententiæ, variaque consilia, diversæ ad hæc consuetudines & mores; ita etiam electiones, rituque vivendi variis modis inter se secernuntur, & quodammodo ad infinitatem quamdam perveniunt: quidam namque mechanicæ vitæ exercitationem quantumlibet vilem, miserabilem, incertamque tolerare decreverunt. Alios agriculturæ laboribus molestiisque addictos videas: nonnulli mercaturæ quæstu, opumque congerendarum studio ducuntur. Nec desunt, qui peregrinorum locorum lustrandorum desiderio acti, navigationis periculis sese exponant, & ne singulis recensendis immorer, alii alias operosas artes consectantur, pauci selectiores solitariam illam philosophicamque vivendi rationem complexi, animos simul & corpora exercent, ac purgant, Deoque hac ratione appropinquare, & ad cælestem illam beatamque vitam pertingere contingunt. Quosdam præterea comperias, qui eloquentiæ, logicarumque scientiarum ac disciplinarum exercitationi dedit, honestisque moribus exculti mentes suas musarum

πισθεῖσθαι, ἥτις ἐστὶν ἀποστολικῶς οἶκος Θεοῦ, βεβληκόσι, τῷ ἀνισχύρῳ καὶ * νηθεστέρῳ τῆς φυσεω- * νωθεσ
κῷ τῷ ἐν δέοντι τῆς τῶν θειοτέρων μυήσεως, * ἥπερ · καὶ πε
εἰ πεῖν ἀναγκαιότερον· ὅτι μὴ τὰ ἑαυτοῦ δ' θέμενος, πᾶν οἰκε
μηδὲ τῶν ταπεινῶν, καὶ χαμαιζήλων ὑπερκύψας, ὑδὲ ψυχῶν προσασίαν καὶ ἐπιμέλειαν εἰλόμην ἂν ἐγχειρίζεσθαι πωποτε. * οἷς γὰρ τῆς τῶν οἰκείαν * ex co
σπουδῆς οὐ μετέσχηκε βελτιώσεως. σχολὴ γ' ἂν ὅτοι Seguier
τὰ τῶν πέλας εὖ ὀφαθεῖσθαι ἐκανωθήσονται, καὶ suppley
ἅμα τῆς δωρεᾶς ἐκείνης καὶ χάριτος ἀναξίου ἑαυτὸν quæ dec
κρίνων καὶ λογιζόμενος, καὶ ὄφελόν γε ὡς ὁ τὸ μακαρισμοῦ ἐκείνου ἄξιος, μηδὲ τοῦ ἄθλιος εἶναι καὶ τυλανίζεσθαι δίκαιος, μηδὲ τῆς ἀντιθέτου μοίρας, καὶ τοῦ
Β ὑπεναντίου φρονήματος ἐκείνου τοῦ πονηροῦ. καὶ κακέργου δέλεαρ, ὃς διὰ πολλὴν ῥᾳθυμίαν τε καὶ ἀκρασίαν, τῷ δεσπότῃ ὑπερτίθεται ἔφοδον καὶ βαρὺς τοῖς σωδούλοις καὶ δυσφόρητος γίνεται, καὶ κοινωνεῖ μεθύσεσιν· ἐφ' ὧν ἐπισὰς ὁ προσδοκώμενος ὁ κύριος καὶ διχῆ διελῶν τοῖς ὑποκειτοῖς σωαριθμήσειε, μηδὲ τοῦ πισθέντος τὸ τάλαντον καὶ ὑπὸ γῆν θεμένου καὶ κατακρύψαντος· καὶ ὀφατὸν πικρῶς ἐγκαλεμμένου, καὶ ὁ τὸν πῆχον μόνον καὶ τὸ πολυπλάσιον εἰς πραττομένου, ἀλλὰ ζημιωμένου καὶ τὸ κεφάλαιον, καὶ σκότῳ παραπεμπομένου τῷ ἐξωτέρῳ, εἴθε μὴ ἐν τέτοις ἀλέσ, παράδειγμα τοῖς πολλοῖς προτεθείμην, καὶ εἰς κίγησιν κεφαλῆς τοῖς καθορῶσι λογισθείμην ἐλεγχθεὶς ποτὲ
C καὶ κατακριθεὶς ὑπὸ τοῦ πάντα εἰδότος καὶ ἐξεπίζοντος τὰ ἡμέτερα, καὶ ἀχθεὶς ὑπὸ μάσιγας πράξεων οὐχ ὁσίων δίκας ἱκανῶς εἰσπραχθήσομαι, ἵνα οἱ ἐπὶ τοῖς ὁμοίοις ὑπόδικοι φορασθέντες τῷ ἀπ' ἐμοῦ πάθει σωφρονίζοιντο, καὶ τῇ διορθωσιν ἐπιδέχοιντο.

Ἐπεὶ τοίνυν συγχωρήσει τε καὶ παροράσει Θεοῦ ὑπὸ τὸν αὐτοῦ εἰσήχθην ζυγόν· καὶ πιστίαν τινὰ ὑπηρεσίαν καὶ διακονίαν ἐκ ἐθελοντὴς ἀναδέδεγμαι. D ὅτε ποπῷ βιαζόμενος, οἷά μοι τὰ νῦν τῇδε, καὶ εἰς οἷον κεχωρήκασι κατασάσεως, ὡς πάντες χεδὸν οἱ ἐνταῦθα ἴσασιν ἐρῶν ἔρχομαι. ἄλλῳ μὴν ἔν ἄλλο τι ἐπιτηδεύμα τε καὶ τεχνημα, ἢ μικρὸν ἢ μεῖζον, ὡς ἂν αὐτὸς ἕκαστος τῷ αὐτεξουσίῳ ὁρμώμενος, καὶ τινὰ αἵρεσιν τῶν πρακτέων ἐφ' ἑαυτῷ φέρων προείλοιτο. ἐπειδὴ γὰρ, καθάπερ πολυειδεῖς τῶν ἀνθρώπων αἱ γνῶμαι καὶ τὰ διαβέλια διάφορά τε τὰ ἤθη καὶ ὁ ζῆλος παμποικίλος· ὅτω δὴ καὶ αἱ κατὰ τὸν βίον αἱρέσεις διακέκρινονται πολυζόως καὶ ὀφαχίζοντα, καὶ εἰς ἄπειρον ποικιλίας τε καὶ πληθύος ἐπιδίδωσιν. ἔνιοι μὲν, τῶν βαναύσων τοσοῦτον δὴ τὸν οἰκτρὸν καὶ πεπλανημένον
E ἀνελέσθαι προκεχείρικασι βίον· ἄλλοι τῆς γεωργίας τὸ πονικὸν ἐξεπιτηδάσαντες φαίνονται· τινὲς, τῆς ἐμποείας ὀφαλληρῦνται τὸ φιλοκερδὲς καὶ φιλόπλουτον, ἢ τῆς ναυτιλίας τὸ φιλαπόδημόν τε καὶ φιλοκίνδυνον. καὶ ἄλλοι δέ ἄλλης τῶν τῇ χειροτέχνων ἐργασίας· ἵνα μὴ καθέκαστον λέγωμεν· τοιοῦτοι· ἕτεροι δὲ καὶ ὀλιγοστοιπως εἰσὶ καὶ ἔκκριτοι, οἱ τὸν ἀσκητικόν τε καὶ φιλόσοφον ἀσπασάμενοι βίον, ψυχάς τε καὶ σώματι διεκόσμησαν, καὶ τῷ Θεῷ, πλησιάζειν ἠξίωνται, καὶ εἰς τὴν ἄνω λῆξιν καὶ μακαρίαν ἐπείγονται. ἢ λογιότητι ἐκλογικῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν κατακοσμούμενοι. καὶ * ἐπιβουλ

ἤθε

ἤθεσι χρησοῖς σεμνυνόμενοι τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ἐμυσάργησαν, καὶ ὡς ἑκάστῳ λοιπὸν ἡδὺ καὶ φίλον ἐδόκει, κῆ τῷ ἐπιβόλῳ τῆς φύσεως ἐξεχώρει.

Ἐμοὶ δὲ ὅπῃ τὶ τῆς παρούσης βιοτῆς περιέσηκεν. Μυΐσκα τοίνυν εἰς ἄνδρας ἐτέλουν, τὸ νέον τῆς ἡλικίας παραμειψάμενος, ἤδη περὶ τὰς βασιλείας ἐπιχωριάζων αὐλάς, στρατείας τινὸς ἐπεκύρησα, κῆ τιθύης οὐκ ἀεργὸς κῆ ἀνειμένης, ἀλλὰ τῆς διὰ χειρῶν κῆ καλάμων ἐκ πονεμβύης. κῆ γὰρ τῷ βασιλικῶν ὑπογραφεὺς ἐτύγχανον ὤν. ἀσηκρῆτις δὲ τούτους καλεῖν εἰωθυίας τῆς Λατινίδος γλώττης ἴσμεν ἐκφώνημα ὂν τοιούτῳ ἐπί τινας χρόνους ἐπιζυγόμενον, κῆ ἀνθρωπίνοις περιδεσμούμενος πράγμασιν. εἰς σωφρόνησιν τῶν ἐν τῷδε τῷ βίῳ ῥᾳδιῶν ἐλθών, *βᾶς ἀνείλιττον, κῆ λογισμὸς ἀνεκίνει, ὡς ἄρα χαλεπὸν κῆ δυσκατέρθωτον, τοὺς τῇ δὲ ὑπηχολημένους τῶν ὑψηλοτέρων ψαύειν, μάλισά τις ἐπιτυχὼν τῆς κρείττονος ἐλπίδος, ὁκ ἂν ὁμαρτήσειε. τὰ μὲν γὰρ παιζόντων, τὰ δὲ σπουδαζόντων εἶναι ὑπόμιζον, ἐκείνοις τε χαίρειν ἔφραζον κῆ τούτων περιέχεσθαι ὅση δυνάμις, κῆ βέλτιον ἂν τούτοις εἰσορᾶν ἐμαυτὸν διεσκοπούμενον παρᾳδοκιμούμενον, ἢπερ ἐκείνοις φανῆναι τελοιπὸν καθωραϊζόμενον, καί με, ὡς ἔχειν ἐμαυτῷ νομοθετῶ, κῆ προφητῶν ὁ ἀείσος ὑξεπαίδευε, κῆ πάντα ματαιότης ματαιοτήτων τὰ τῇδε, κῆ τίς περισσεία τῷ ἀνθρώπῳ ἐν παντὶ μόχθῳ αὐτοῦ, ᾧ μοχθεῖ ὑπὸ τὸν ἥλιον; ἄλλος σοφὸς παρηγόρησε. παράγειν τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, τὸ σκῶ* τὸ θεόλεκτον ἀνεκήρυττε, κῆ ἄλλων δὲ γραφῶν ἱερῶν τοῦτον παραγγελλουσῶν *κατακτιζόμενος παραπλήσια, ἅμα ἐν νῷ ἔχων, ὅπερ παρά τινι τῶν θυραθεν ἐπὶ σοφίᾳ διαβεβοημένων ἀδόμενον ἔγνωμεν, χρεῶν ἰδιωτεύειν, ἢ μείζοσι ἔχειν ἐξουσίαν, μηδὲν ἄξιον ἐπιτελεῖν μέλλοντα· καθάπερ σκηνικῷ τινὶ παρεῦσαν ὡς ἀπανθοῦσαν δόξαν ἐπεκερτόμησα.

Καὶ πρὸς τοῦτο ἐμαυτῷ ἐπίσκεψιν ἤδη τρέπομαι αὐτίκα. διόπερ δὴ ἅ παρασχὼν οἷα θεῷ συλλαμβανόμενός μοι, τότε ἀξιώματος ὑπερόπτης καθεζόμενος, κῆ τῆς βασιλείου αὐλῆς ἅ τῶν ἀστικῶν θορύβων πόρρω τε ἀπαγόμενος διεσκήνωμαι. ἐρατειὰν γὰρ τινα κατειλαμβάνω κῆ ἀκρώρειαν, βαχείᾳ τε οὖσαν κῆ δισπρόσοδον· σαδίοις ὅσοις ὀλίγοις περὶ τὴν Προπόντιον χώραν, τὸ βασιλείου *διεργόμενος ἄστεος. κἀνταῦθα τῆς ὁματριβὰς παιδεύεσθαι ἐσαυδάζον, ὡς ἄρα εἰ δυναίμην, τὸ μονήρες βίου ἐφαπτόμενος. κῆ τόπου γὰρ ἠπειγόμην ἐκ πλείονος, καὶ τῆς ἔρως εἶχε τῆς ἐρημίας ἅ ἡσυχίας δεινότητος, μήτε ἀλλαχόθι σοὶ τὸ τέρμα τῆς ζωῆς, ἢ ἐντεῦθα ἀπολήψεσθαι. ἀλλ' ἐφειδή γε ὁ πᾶσιν ἅπαντι κατὰ γνώμην ἐκβαίνειν οἷόν τε. ἀλλ' ἔστιν ἐφ' οἷς κῆ τὸ χρεὼν ἐπρυτάνευσε κῆ ὡς ἂν βέλοιτο θεός, τὸ πέρας τῶν ἐγχειρήσεων ἐπιτίθησι· συμβέβηκε τοῦτο τοίνυν κῆ ἐπ' ἐμοί· κῆ τῷ κατὰ νοῦν διημάρτηκα, κῆ οὐκ οἶδα οἷς χρίμασιν ὁ ταῦτα συγχωρήσας, κῆ παιδὼν θεὸς ὑξεπίσατο, ἀπεστράθην τῆς φίλης ἐρημίας, κῆ ἐπὶ τὸ βασίλειον *ἦχθην, ὡς ὑπὸ θεῷ μάρτυρι, ψήφῳ κῆ χρίσει τῶν τοιούτων ἐν τοῖς βασιλείοις συνδρομέων θώκοις, τῶ τε κοινῶ τῆς ἐκκλησίας ἱερῶ συστήματος κῆ τῆς συγκλήτου βουλῆς, συμβραβευόντων ἀπαραίτητά τε κῆ ἀσυγχώρητα. ἐπειπερ ἤδη τῆς βασιλίδος ὁ πρόεδρος τὸν βίον μετήλλαξεν, οἷά περ ἀνθρωπῶ τὸν

A officinas conſtituant, denique, ut unicuique gratum amicumque fuerit, ſuæque naturæ propenſio tulerit, ita aliud atque aliud vitæ genus complectitur.

At vero meæ vitæ ratio ejuſmodi extitit: ſimul atque virilem togam ſumpſiſſem, mox in principum aulas abreptus, munus adeptus ſum minime vile, aut ignavum, ſed expeditum & ingenuum, quippe quod manuum calamorumque induſtria majorem in partem perficeretur; creatus ſum enim regius notarius, cujuſmodi a ſecretis Latini appellant: porro huic miniſterio aliquamdiu obſtrictus, humaniſque negotiis implicatus, vitæ præſentis inſtabilitatem ſerio mecum pertractare cœpi. Cumque poſt crebros vario-
B rioſque cogitationum fluctus comperiſſem, difficile peneque impoſſibile eſſe, qui hujuſmodi negotiis mundanis diſtinerentur, illos ab ſublimiora divinioraque aliquando pertingere poſſe: cogitaremque nihilo ſecius hæc omnia ludicra, caducaque, illa vero ſeria æternaque exiſtere, decrevi certoque apud me conſtitui, his quidem primo quoque tempore nuntium remittere, illis vere manibus pedibuſque deinceps incumbere. In mentem namque veniebat ſatius eſſe, ſi, vel mediocriter in ſublimioribus illis excellerem, probatuſque viderer, quam ſi infimis illis comptiſſimus ſplendidiſſimuſque haberer. Multo rurſus præſtabilius, ſi me ipſum poſſiderem, mihique quodammodo lex eſſem, quam ſi aliena
C curarem. Hæc itaque etiam atque etiam expendens, omniaque, juxta præcellentiſſimi prophetæ vocem, vanitati ſubjecta eſſe, nihilque homini de univerſo labore, quo laborat, ſub ſole ſupereſſe, juxta ſapientis doctrinam, & mundi hujus figuram præterire, juxta vaſis electionis ſententiam, in animo habens, multas præterea alias ſcripturas in eumdem ſenſum diſſerentes ſedulo expendens, & celeberrimi cujuſdam philoſophi dictum tacitus mecum revolvens: præſtat (inquit ille) privatum agere, quam maximam obtinere poteſtatem, ſi nihil egregium ſis deſignaturus; omnem gloriam in præſentiam blandientem veluti fabulam arbitratus ſum.

Satius eſt gustam divinæ quam dolium mundanæ ſapientiæ poſſidere.

Prov. 8. 1 Cor. 6.

Mox ergo ad mei ipſius conſiderationem ani-
D mum vertens, certumque Dei auxilium mihi ſpondens, omnem honorem, omnemque auctoritatem abdico, & ab aula regia civilibuſque tumultibus me avelleus, receſſum quemdam rupemque aſperam, & pene inacceſſam occupatus ſtadiis non paucis circa Propontidis regionem a regia civitate diſcedo, ibique ætatem agere, vitæque ſolitariæ (cujus incredibili quodam deſiderio jamdudum ante tenebar) periculum facere, neque alibi quam illo in loco extremum vitæ ſpiritum edere, firmiter apud me conſtituo. Sed quoniam fieri nequit, ut omnia omnibus ex animi ſententia ſuccedant: (in multis namque quaſi fatalis quædam neceſſitas dominatur, humanique conatus exitum, non qua-
E lem homo, ſed qualem Deus vult, non raro ſortiuntur) accedit hoc ipſum, nempe ut animi propoſitique mei ſpe fruſtrarer, & mihi quoque: Etenim a grata illa amicaque ſolitudine, neſcio quo judicio (Deus, qui permiſit, aut ita etiam ordinavit, novit) ad regium palatium abſtractus, certe illorum voluntate, qui per id tempus regni ſolia obtinebant, communique totius cleri ac ſenatus, inexcuſabile quod dam inevitabile facinus machinantium, ſuffragio (quod regiæ civitatis præſul vita exceſſiſſet, & ut homo debitum exolviſſet) ad hanc epiſcopalem ſedem invitus, multumque reclamans (teſtis eſt mihi Deus) provectus, & tyrannide po-

Nicephorus inquit multum quæ reticens inſtituisse Constantinopolitanos episcopus.

tius quam consulto, aut ulla omnino persuasione, aliis gubernandis præfectus sum.

Quia ergo, licet invitus, colla jugo submittere, animarumque curam, neque digne, neque caritati quoque satis consentanee susceptre coactus fui, varia apprimeque perplexa totius malitiæ auctoris machinamenta, ac laqueos, malignorumque ac inaspectabilium spirituum insultus, innatamque eorumdem sævitiem non parum metuo, ne videlicet incogitantem, omnibusque virtutum ornamentis præsidiisque destitutum, repente invadant: (Norunt enim me in spiritualibus, divinisque exercitationibus necdum satis institutum, sed neque ignorant quoque artis pugnandi adversus ipsos hactenus me minime peritum esse) nec non peccatorum jaculis convulnerent, eaque ratione ecclesiasticum gregem dissipent, ac aciem bene ordinatam conturbent, & ruinæ tandem indocte imperiteque prælium dirigentis petulantius insultent. Ad hæc cum videam dominatum omnem invidiæ plerumque obtrectationumque telis obnoxium esse, invidentium dolos, eorumdemque pravitatem non mediocriter suspectam habeo, ut qui res nostras, sive bene, sive secus habentes, curiosissime observare solent. Nam dum trabes in oculis suis non animadvertunt, neque lippitudinem suis luminibus adimere satagunt, aliorum festucas curiose inquirunt, rerumque admodum tenuium viliumque, & nullius pene momenti causa, linguas suas contra primates impie virulenterque exerunt: & utrimque amarulenter scelerateque jaculantur.

Dominatus omnis invidiæ ac maledicentiæ jaculis expositus.

Verum certamine hoc cum his tantæ potentiæ hostibus suscepto, cujus alterius opem, ac patrocinium implorem commodius, quam illius, qui hæc permisit, hoc est Dei? ejus proinde virtutem auxiliumque jugiter invoco, eumdemque, ut benevolo misericordique oculo ad meam tenuitatem respiciat, dextraque manu me fulciat, & ad suam voluntatem salutaremque subditorum gubernationem semper dirigat, etiam atque etiam rogo. Qui quidem si in præsentibus difficultatibus ac molestiis opem suam obscurius declarat, id propter nostram accidit malitiam, quo nimirum hac nos ratione ad vitæ emendationem alliciat: Vel ideo sane, quo illorum in nos malignitatem ac perversitatem palam faciat, ne subdolorum virulentia callide in animo occultata, maneat incognita, sed quodcumque occultum abditumque in illorum animis delitescit, id totum in lucem proferatur.

Cur Deus vota nostra non statim audiat.

Prov. 18.

Quia ergo frater a fratre adjutus, est veluti civitas munita, palatiumque repagulis obfirmatum (quemadmodum Salomon alicubi testatur) plurimum quidem orationis imploro, sicut plurium quoque præsidii indigeo: At omnium vero maxime sanctas sanctæ & in spiritu desideratissimæ fraternitatis vestræ preces, & ad Deum intercessiones in præsentia exopto, easdemque summopere desidero. Cum enim tuæ preces haud secus atque Moysis & Samuelis, aut si quispiam alius unquam his similis extitit, ob sui puritatem maxime Deo appropinquent, rectaque ad cæleste illud & spirituale altare ferantur, non dubitamus, quin maximam illæ nobis opem, utilitatemque allaturæ sint. Opem proinde meæ ferte infirmitati, sanctasque vestras manus in altum sustollite: Confidimus enim efficaciam vestræ fiduciæ non defuturam, sed Dei misericordiam benignitatemque, per hanc provocatam, repente nobis adfuturam,

Nicephb. episcopus Romani Pont. precibus ubinam se se commendat.

ἀνθρώπινον, οἵγε καίτοι πολλὰ ὑπερτιθέμενον καὶ ἀπαυθαδιαζόμενον ἐπὶ τὸν ἱερατικὸν τυτωνὶ θρόνον προήγαγον, τυραννίδ' μᾶλλον ἢ πειθῆς ἔργον γενόμενον.

Ἐπεὶ οὖν κ' μὴ ἐθελόμενος τὸν ζυγὸν τόνδε ὑπέδραμον, & τὰς φροντίδας ἀναδέδεγμαι οὐκ ἀξίως, οὐδὲ ὡς προσῆκε τῇ χάριτι, δέδοικα μὴ πρῶτον τὰς ποικίλας κ' πολυπλόκους μηχανουργίας τῆ σοφιστῆ τῆς κακίας, κ' τῶν πονηρῶν κ' ἀοράτων πνευμάτων τὴν ἐπανάστασιν, μήποτε γυμνὸν κ' ἄοπλον τῶν ἐκ τῆς ἀρετῆς κατορθωμάτων ἐπειλημμένον. ὅπω γὰρ με τοῖς πνευματικοῖς κ' θείοις παιδοτριβόμενον ἔγνωσαν, ἢ τῇ κατ' αὐτῶν ἐγγεγυμνασμένον ἢ διαγωνισάμενον πάλη προσέβλεψαν, τοῖς τῆς ἁμαρτίας τιτρώσκοντες βέλεσι τὸ ἐκκλησίας θεόλεκτον ὑπορρήξωσι σίφος, κ' τὴν δ' τυχὸν πιότητα παράσασιν δ'χαλυμαίνωνται τῷ τε ἀβέλως καὶ ἀμαθῶς τυξιαρχῆντος ἐπικαγχάσαντες πτώματι· ἔπειτα δὲ ἰδὼν κ' τῆς ἀρχῆς τὸ ἐπείσακτον κ' ἐπίφθονον τῶν βασιλευόντων ὑπείδομαι τὸ δολερὸν κ' κακόηθες οἳ πάντη ἐπιτηρεῖν σπουδάζουσι τὰ ἡμέτερα εὖ τε κ' ὡς ἕτερος ἔχοντα· τὰς μὴ δοκὲς τοῖς ἑαυτῶν ἐπὶ κεφαλῆς ὁ βλέποντες ὄμμασιν, ὁδὲ τὴν λήμην ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν προαθαίρειν αἱρούμενοι, ἀλλότρια δὲ κάρφη περιεργαζόμενοι, κ' σμικρὸν ἄγαν κ' δ'πελῶν ἕνεκεν, κ' τὸ μηδενὸς λόγου ἀξίων τὰς γλώσσας τὰς ἑαυτῶν κατὰ τῶν προεχόντων ἀνοσίως ὁπλίζουσι κ' ἀμφοτέρωθεν πικρῶς κ' ἀδικώτατα βάλλουσι.

Ἀλλὰ τυτωνὶ ἀναδεδεγμένος τὸν ἀγῶνα, τίνι λοιπὸν ἀρωγῷ καὶ συλλήπτορι χρήσομαι, ἢ τῷ τοῦτο παραχωρῆντι Θεῷ. παρ' ὃ ἐξαιτῶ ῥοπὴν & βοήθειαν, δ'σπλάγχνῳ κ' δ'μενεῖ ὄμματι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ἐπιβλέψαι μεβριότητα, κρατῆσαί τε τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς, κ' ὁδηγῆσαι πρός τε τὸ αὐτὸ θέλημα κ' τὴν ἐγχειρισθεῖσαν πρὸς σωτηρίαν κυβέρνησιν. ὅς γε κ' ἀναβάλλεται ἐπὶ τοῖς δυχερέσι τότοις κ' ἀνιῶσιν· ἢ διὰ τὴν ἡμετέραν κακίαν καὶ βελτίωσιν ἐπανάγων ἡμᾶς, ἢ πρὸς τὸ ἐκείνων εἰς ἡμᾶς παραγυμνῶσθαι τὸν κακοῦργον κ' δύσροπον, ὡς ἂν μὴ λανθάνῃ πικρία ὕπουλος, ὂν ψυχῇ δολερῶς ἐμφωλεύουσα, ἀλλ' εἰς πρᾶξιν ἐξέλθοι κ' ἐμφανὲς τὸ κρυπτόμενον.

Εἰ δὲ ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφῆ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὀχυρὰ, κ' μεμοχλευμένον βασίλειον. καθὰ τὸ Σολομώντειον, ἡμᾶς γενεθέτηκε, δέομαι μὲν κ' ἄλλων πλειόνων δ'χῶν εἰς βοήθειαν μάλιστα δὲ πάντων, τῆς ὑμῶν ἐν πνεύματι σθεναρότητος κ' ἱερᾶς ἀδελφότητος, ἱεραῖς δ'χαῖς κ' πρὸς Θεὸν μεσιτείαις κεχρήσομαι, ὡς μεγίστῳ ἡμῖν φέρουσαι ὄνησίν τε κ' ἐπικέρησιν, οἷα Θεῷ πλησιαζόσαις, κ' πρὸς τὸ ἄνω κ' νοερὸν ἀναφερομένοις θυσιαστήριον, καθαρῶς προσομιλούντων ὑμῶν κ' ἀκροωμένων, στόντων τε κ' ἐπιβοωμένων. καθάπερ οἱ περὶ Μωυσέα κ' Σαμουὴλ ἀκούοντο, κ' εἴ τις ἄλλος κατ' αὐτὸν περὶ τὸ πνεύματι. δ'χατῶτο συλλαμβάνεσθέ μου τῇ ἀσθενείᾳ, κ' χεῖρας ὁσίας εἰς ὕψος δ'χάρατε. πεποίσμεθα γὰρ ὑπεῖναι ἀπὸ τῆς παῤῥησίας τὴν δυναμιν, ἄνωθεν ἡμῖν τὸν ἔλεον ἕλκοντες, & ἵλεων τὸν Θεὸν ἡμῖν ἐργαζόμενοι, δυναμῶσαι κ' ἐπιῤῥῶσαι τὸ ἀσθενές τε κ' ἄτονον, κ' ἐ-

θώ-

θώρακα ἠμφιεσμένους τῆς πίστεως καὶ τὴν περικεφαλαίαν περιβαλλομένους, στῆναι γενναίως πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, πρὸς ἃς ἡμῖν ἡ πάλη καθέστηκεν, ἑδραῖόν τε καὶ ἀκατάβλητον τῆς ψυχῆς * φυλαχθῆναι τὸ σύντονον, ἔτι δὲ πρὸς ἐπειθοῦντας καὶ ἀντιτείνοντας, αἰσίως καὶ δεξιῶς φέρεσθαι, καὶ ὡς τέκνα τούτους τῆς ἐκκλησίας υἱοποιεῖσθαι, καὶ πρόβατα * λογικῆς τῆς ἐκλεκτῆς τοῦ Χριστοῦ ποίμνης καταρτίζοντες, καὶ τῇ θείᾳ μάνδρᾳ τῆς ἐκκλησίας ἐναυλίζεσθαι παρασκευάζοντες, ἀνάλωτα τοῖς ἀνηλεῶς σπαράττουσι λύκοις γίνεσθαι τοῖς ὁμονοίας καὶ συμπνοίας σημάντροις ἐσφραγισμένους, ἀνεπιβουλεύτους καὶ ἀτρώτους * ἐπάρχοντας· ἵνα τῇ πάντων ἡμῶν κεφαλῇ Χριστῷ τῷ ἀρχιποίμενι ὑποτάσσοιντο καὶ δουλικὸν αὐτῷ τὸν αὐχένα ὑποφέροιεν.

φυλαχ- | νικ. | φύοντας.

Καθαρθῆναι δὲ ἡμᾶς καὶ λαμπρυνθῆναι, καὶ γενέσθαι τέλεια τελείου φωτὸς γεννήματα, ὥστε δύνασθαι καὶ ἄλλοις μεταδιδόναι λαμπρότητος καὶ καθάρσεως, δοθῆναι δὲ ἡμῖν λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος εἰς τὸ πληροῦν τοὺς ἀκροωμένους πνεύματος, καὶ κηρύσσειν ἀόκνως καὶ συντονωτάτως τῶν καθ' ἡμᾶς μυστηρίων τὴν δύναμιν, χάριτι τοῦ τρανοῦντος γλῶσσαν * μογιλάλον, καὶ πόδας ὀρθοῦν δυναμένου χωλεύοντας, καὶ τρέχειν καλῶς πρὸ τὴν τοῦ εὐαγγελίου ἑτοιμασίαν κρατύνοντος καὶ στηρίζοντος· πολλαπλασιάσαι δὲ τὸ συγχωρηθὲν τάλαντον καὶ ἐν καιρῷ ἀποδοῦναι σὺν τόκῳ τῷ δεσπότῃ τὸ ὀφειλόμενον, ἐργάζεσθαι δὲ εἰς τὸν καλὸν ἀμπελῶνα, καὶ τὸ δόκιμον τῆς ἐργασίας ἀπενέγκασθαι, διενεγκόντας μὲν τῶν πόνων μεγαλοψύχως τὸ βαρύ τε καὶ δυσαχθέστατον καὶ βαστάσαντας γενναίως τῆς ἡμέρας τὸν καύσωνα, καὶ τοῖς περὶ τὴν ἑνδεκάτην εἰσιοῦσιν ἀσυμφώνους ἐν τῇ διανομῇ τῆς μισθαποδοσίας συγκαταλεχθήσεσθαι· αὐγασθῆναι δὲ ἡμῶν τῆς διανοίας τὸ ὀπτικὸν, καὶ τῇ διόπτρᾳ ἐνατενίζοντας τῇ τοῦ πνεύματος, ὥστε προφητικῶν φωνῶν ἀκροατὰς γίνεσθαι, θείων τε προσταγμάτων προθύμους ὑπηρέτας καὶ τούτου ὑποδεδεγμένους τὴν δωρεὰν, τὸ θολοῦν τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν καὶ τὸ ἐν ἡμῖν νοερὸν ἐπισκιάζον ἐκκαθαίρεσθαι καὶ ἀπονίπτεσθαι, πανταχόθεν μὲν ἑαυτοὺς περιφρουρεῖν, καὶ συντηρεῖν ταῖς τῶν ἐναντίων βολαῖς μένειν ἀπροσβλήτους· προβλέπειν δὲ τὴν ῥομφαίαν, ἡνίκα ἐπὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι θεήλατος παραγίνεται, ἵνα εἰ μὲν οἷόν τε παράσχῃ Θεὸς, ὅτε, σημαίνων τὴν ἔφοδον τὸ θεῖο-ἐξιλεούμενος, αὐτός τε καὶ οἱ κηρυσσόμενοι ἐκ τῆς ὀργῆς διαφύγοιεν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο, τὴν γοῦν ἐμαυτοῦ διασώσωμαι ψυχὴν. κατὰ τὸν Λὼτ ἐκεῖνον, τὸν δίκαιον, ὡς σῶσαι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν τοῦ ἐμπρησμοῦ διεπραγματεύσατο. καὶ τὰ μὲν τῆς ὑμετέρας εὐχῆς τε καὶ πνευματικῆς συμμαχίας ἐνταῦθα κείσθω. καιρὸς δὲ λοιπὸν πάρεστι, τὴν μεγάλην τῆς ἀληθείας σάλπιγγα, τὸν μεγαλοφωνότατον τοῦ εὐαγγελίου κήρυκα, Παῦλον καταθρῆσαι τὸν ἀοίδιμον ἐπὶ τοῖς πάλαι πιστοῖς Ῥωμαίοις ἄγαν παρακαλούμενον, καὶ οἷον σκιρτῶντα τῷ πνεύματι, καὶ πρὸς τὸ τῆς πίστεως αὐτῶν σπουδαῖον καὶ θερμὸν, μεγαφρονοῦντα καὶ φιλοτιμούμενον, καὶ μαρτυροῦντα, ἐφ' ὅλοις τε τοῦ κόσμου τοῖς πέρασι περιηχούμενον καὶ διαγγελλόμενον, καὶ μεγαλαυχοῦντα λέγειν· δι' ὧν αὐτοῖς ἐπιστέλλων φαίνεται, εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. καὶ ἐπειδὴ ἡ καθ' ἡμᾶς τοῦ εὐαγγελίου καθαρὰ καὶ ἀκίβδηλος πίστις, καὶ ὑπὲρ ἣν οὐκ ἔστιν ἑτέρα, οὔτε Ῥωμαϊκοῖς ὅροις συστελλομένη περιγράφεται, οὔτε πέρασι περικοσ-

γιλάλων

A nostramque infirmitatem, ac debilitatem confirmaturam corroboraturamque, quo fidei loricam induti, & spei galea circumtecti, intrepide potestatibus, principibus, & tenebrarum sæculi hujus potentatibus, spiritus quoque malitiæ, quibuscum perpetua nobis lucta intercedit, obsistamus, & stabilem inconcussamque animi constantiam retineamus. Rebelles præterea hucusque adversantes, dextre decenterque Christo lucrifaciamus, & veluti adoptionis filios sanctæ Dei ecclesiæ restituamus, oves ad hæc rationalis electique gregis Christo perficiamus, & in sacras ecclesiæ caulas, ne a lupis immaniter dilacerare solitis capiantur, inducamus, quo omnes tandem consensionis, concordiæque signa- B culis muniti, nullis deinceps insidiis, nullis discerpantur morsibus, sed Christo omnium nostrum capiti subjiciantur, eidemque prona & obedientia colla submittant.

Eph. 6. 1. Th. 5.

Orate, obsecro, instanterque rogate, ut idem ipse nos illuminare, ac emundare dignetur, quo filii perfectæ lucis effecti, alios quoque illuminare, & emundare valeamus: sermonem nihilominus in apertione oris subministret, quo auditores nostros spiritu adimpleamus, & mysteriorum nostrorum virtutem impigre, magnaque cum contentione deprædicemus illius semper gratia subnixi, qui balbutientium linguas facit disertas, & claudicantum pedes, ut ad evangelii prædicationem alacriter currant, con- C firmat consolidatque: Talentum præterea concreditum multiplicet, ut tempore opportuno, id quod patrifamilias debetur, non absque fœnore restitui contingat: Neque id solum nobis impertiatur, ut in fertili illa vinea operemur, sed laborum gravitate molestiaque æquo animo toleratis, æstuque diei exantlato, operationis quoque præmium referamus, & his, qui citra pactionem sub undecimam introierant, in mercede consequenda æquemur: Denique mentis nostræ oculum illustret, ut spiritali luce illustrati, sublatoque & eluto, quod animę aciem conturbabat, & intellectum nostrum obfuscabat, propheticarum vocum sensum liquidius hauriamus, divinorumque præceptorum ministeria D alacrius obeamus, &, ne ab adversariorum jaculis impetamur, studiosius caveamus, nosque custodiamus & iræ divinæ gladium peccatoribus imminentem cautius prævideamus, ut si quidem fieri potest, periculo intellecto, numineque placato, tam ipsi quam reliqui, quorum duces constituti sumus, venturam iram effugiamus, quod si utrumque consequi nequeamus, saltem animam meam, juxta justi illius Loth exemplum, qui animam suam ab incendio liberare satagebat, salvam faciam. Vestræ itaque preces, spiritualisque præsidii conatus huc tendant. At quia occasio ita tulit, lubet hoc loco magnam illam sonoramque buccinam, disertissimumque evangelii præconem apostolum Paulum audire. E Hic itaque de veterum Romanorum fervore, eorumdemque in fide & religione constantia majorem in modum in spiritu exultans, adeoque in epistola, quam ad ipsos scribit, non absque sancta quadam gloriatione, illorumque pietatem, & fidem toto terrarum orbe divulgari & celebrari jactans, publiceque contestans inter cetera ita scribit: Gratias ago Deo meo, per Jesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur in universo mundo. Sed nunquid pura illa sinceraque evangelii nostri fides, extra quam alia nulla est, inter Romanorum tantum fines conclusa tenetur? Nequaquam: Nulla enim illa certi cujuspiam loci terminis cir-

Pastor si divina luce destituatur, difficulter alios illuminaverit.

Ephes. 6.

Matth. 20.

Gen. 19. 22.

Rom. 1. 8.

Rom. x. Psal. 10. Fides non est extra locum sed orbis. & orbis

circumscribitur, verum tam late diffunditur, diffusaque propagatur, ut propheticæ apostoli eæque voces erumpentes in omnem terram divinæ prædicationis sonum exiviſſe, & in fines orbis terræ cælestium præconum verba personuisse, affirmare non dubitent. Immo vero, ut amplius quiddam dicam, illa ne ab ipsis quidem cælis, supremisque & intellectualibus virtutibus secluditur: Nam etsi superior illa ecclesia primogenitorum in cælis justificata, civitas eorum, qui per fidem justificati sunt, cælestis Hierusalem, civitatis conditor & opifex est Deus, qui terrena cælestibus conciliabit, & maceriem sepis diruit, & ovem perditam in humero sublatam, per admirabilem descensum, inexplicabilemque demissionem, salvat, iis, qui perstiterant, inservit, aliisque id genus nominibus appellatur, est tamen non alia, & alia, sed una eademque cæli terræque ecclesia. Quare, nec immerito, unam ubique, eamque indivulsam, per fidei concordiam, societatem obtinemus; Neque enim in Judæa tantum notus est Deus, sed omni in loco, quocumque mens sensusve attingere potest.

Rom. 8.

Psal. 75.

Constantinopolis nova Roma.

Unde & nos quoque, qui novæ Romæ nomen sortiti sumus, tanquam super uno eodemque fidei fundamento, apostolorum nimirum & prophetarum, sapientissimorum utique architectorum, Christo interim & Deo, omnium nostrum salvatore pro angulari lapide & fundamento substrato, ædificati, quod quidem ad fidei integritatem attinet, veteribus Romanis nequaquam credimus. Nam in sanctis Dei ecclesiis non est prioris, aut posterioris ratio, sicut neque Judæi quoque & Græci, servi & liberi, & barbari & Scythæ, sed omnes unum in Christo sumus. Quapropter & de nobis quoque divus Paulus glorietur, magnificeque sentiat, & nova antiquis conjungens, dogmaque dogmati, & prædicationem prædicationi committens, ex æquo de utrisque gestiat. Siquidem nos æque ac illi, illius doctrinam & institutionem assequuti sumus, in illisque consistimus radicati, & in fidei nostræ confessione confirmati: In qua etiam stamus & gloriamur, nostramque, quam de religione usque adeo gloriosa, & inculpata habemus, sententiam aperta revelataque facie prædicamus. In qua & Deo quoque servimus, & dum spirabimus indefense perseverare, cælesti gratia corroborati, constabilitique, ex hac vita discedere peroptamus. Nec enim alia est via, ut præsentem hanc vitam recte sancteque instituamus, bonaque quæ dignis in futuro sæculo reposita sunt, certo consequamur.

Coloss. 3.

Confessio Nicephori episcopi Constantinopolitani Leoni Font. Man exhibita.

Fateor proinde, me credere in unum Deum Patrem omnipotentem, omnium factorem, ominum herum & dominum: & in filium ejus unigenitum dominum nostrum Jesum Christum verum Deum verbum æternum, ab æterno ineffabiliter, incomprehensibiliter, modoque, quem nulla, neque spiritalis, neque sensibilis creatura assequi potest, ex Patre natum. Et in Spiritum sanctum vivificum, ac sanctissimum. Credo in homousiam Trinitatem, supersubstantialem, inaspectabilem, incomprehensibilem, impartibilem, inalterabilem, æternam, indivisam, simplicem, omnis partis, omnis compositionis, omnis corporis, omnis quantitatis & qualitatis expertem, eodem honore, eadem gloria, eadem deitate pollentem, nulli neque tactui, neque contactui obviam, omnis figuræ exortem, infinite bonam, lumen defectionis nesciam, trilucem, supersplendidam, semper pari similique

A μίοις ὀείζεται. ἐπὶ πασῶν δὲ μᾶλλον ὑπερήπλωται καὶ ὑπερέχυται, καὶ ἀποστολικαῖς καὶ ἀποσολικαῖς φωναῖς παρορμώμεναι φάναι· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ὁ τῆς θείας κηρύγματος φθόγγος ἐξεπήλυθε καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τῶν κηρυσσόντων τὰ ῥήματα· εἰ δὲ δεῖ καὶ τούτων εἰπεῖν ὑψηλότερον, αὐτὴ καὶ ἐν οὐρανῷ ταῖς ἀνωτάτω καὶ νοεραῖς δυνάμεσι παῤῥησιάζεται. εἰ γὰρ καὶ μία ἐκκλησία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ἡ ἐκκλησία πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων ἐκεῖθεν ἀνέσομεν, καὶ πόλις τοῦ ἐν πίστει δεδικαιωμένου ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ· ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεὸς· ὃς καὶ κατήλλαξε τὰ ἐπουράνια τοῖς ἐπιγείοις καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λέλυκε, καὶ τὸ ἀπολωλὸς ἐπὶ τοῦ B ὤμων ἀράμενος δι' ἀφράστου συγκαταβάσεως τοῖς σωζομένοις καὶ μενοῦσιν ἐγκατέμιξε· ταύτη τοι καὶ μάλα δικαίως τὸ ἐνναῖον καὶ ἀδιάσαλον ἔχομεν· ἰδοὺ γὰρ σωθέντα σώσεσιν καὶ σύμπνοιαν ἡ κτίσις τῇ πίστει * σωοῖσα. ἐν γὰρ τῇ Ἰουδαίᾳ μόνον γνωστὸς ὁ Θεός. σώσει.

Καὶ οἱ τὸ νέον τῶν Ρωμαίων ὄνομα κληρωσάμενοι, ἅτε δὴ ἐπὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ θεμελίου ᾠκοδομημένοι τῆς πίστεως, φαμὲν δὴ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν πανσόφων τεχνιτευμάτων· τεθέντος ἀκρογωνιαίου λίθου τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος C Χριστοῦ, καὶ Θεοῦ, κατ' οὐδὲν ἐν πίστει τὰ δεύτερα τῶν πρεσβυτέρων ἀποφερόμεθα. ἐν γὰρ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστι τὸ προαιρεθὲν μεῖζον· καθάπερ οὐκ ἔστιν Ἰουδαῖος, οὐκ Ἕλλην, * ὁ βάρβαρος, * σκύθης ὁ δοῦλος, οὐκ ἐλεύθερος· ἀλλὰ πάντες ἐν Χριστῷ ἓν ἐσμεν. τοιγάρτοι καὶ ἐν ἡμῖν ὁ θεῖος Παῦλος καμπαζέτω, καὶ αὐχείτω μέγα, καὶ σεμνυνέσθω συνάπτων τοῖς παλαιοῖς τὰ νέα, καὶ συγχέων ἔν τε δόγμασι καὶ κηρύγμασιν, ὃ καὶ ἡμεῖς ταῖς διδασκαλίαις καὶ ὑποθήκαις ἑπόμενοι ἐφ' αἷς ἐῤῥιζώμεθα κραταιούμενοι τῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως ἡμῶν, ἐν ᾗ ἑστήκαμεν καὶ καυχώμεθα, καὶ τὰς ἡμετέρας ὑπολήψεις, αἵ τινές ποτε εἰσὶ περὶ τοῦ ὅτου δ D κλεᾶ καὶ ἀμώμητον ἡμῖν θρησκείαν ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ διαπρυσίως κηρύσσομεν, μεθ' ἧς τῷ Θεῷ λατρεύομεν, καὶ ἕως ἀναπνεῖν διαπαντὸς, * ἢ τὸν αἰέρα, ἀκλινεῖς ἔχομεν· ἢ καὶ σωαπέρχεσθαι τῆς ἐνθενδὲ ζωῆς κατισχυρίζομεθα, τῇ ἄνωθεν χάριτι δυναμούμενοι καὶ φρουρούμενοι, ὡς ἐκ ἔστω ἄλλως ἀπολέσαι ἢ ἐπιβιῶναι ἢ τὰ τῆς παρούσης ζωῆς εὖ θέσθαι ἢ τῶν ἐντεῦθεν μελλόντων ἀποκειμένων τοῖς ἀξίοις ἀγαθῶν ἐπιτυχεῖν. Forte, Hard.

Ὁμολογῶ τοίνυν πιστεύειν εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, τὸν πάντων ποιητὴν καὶ δεσπότην καὶ κύριον, καὶ εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν, τὸν E προαιώνιον λόγον, τὸν ἀνάρχως καὶ ἀφράστως ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα, ἀλήπτως καὶ ἀπερινοήτως πάσῃ νοητῇ καὶ αἰσθητῇ κτίσει, καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ ζωαρχικὸν καὶ πανάγιον. Τριάδα ὁμοούσιον ὑπερσιον, ἀόρατον, ἀκατάληπτον, ἀχώριστον, ἀναλλοίωτον, ἁπλῆ καὶ ἀμερῆ καὶ ἀσώματον, ἀδιάσατον, ἀΐδιον, ἀσώματον, ἄποιον, ἄποσον, ὁμότιμον, ὁμόδοξον καὶ ὁμόθεον· ἀναφῆ τε καὶ ἀψηλάφητον, καὶ ἀσχημάτιστον, ἀπεράγαθον, φῶς ἀειλαμπές, τριλαμπές, ὑπέρφωτον· ἀεὶ ὡσαύτως καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχουσαν· πάντων ἐποπτικὴν καὶ τελειωτικὴν δύναμιν, πᾶσι τοῖς λογικοῖς τε καὶ νοεροῖς, νοερῶς καὶ

ἀμε-

[margin: …χίσῃ.] ἀμερῶς τῇ * προνοίᾳ τοῦ θείου φωτὸς ἐπιλάμπουσαν ἀναλόγως ταῖς τῶν φωτιζομένων παραδοχαῖς, καὶ πρὸς [margin: τὸ εὖ εἶναι.] τὸ εἶναι * διατηροῦσαν ἐν ὑφεστῶσι πράγμασι καὶ οὐ ψιλοῖς ὀνόμασι γνωριζομένην, μιᾷ θεότητι, καὶ ἐξουσίᾳ, καὶ βασιλείᾳ δοξαζομένην, καὶ προσκυνουμένην ὑπὸ πάσης ὁρωμένης καὶ ἀοράτου κτίσεως.

A modo affectam, virtutem omnia intuentem, omniaque perficientem, omnibus cum ratione, tum intellectu quoque præditis spiritualiter indivulseque, & proinde per divinæ lucis radium præsentem, illuminata & existentia omnia, tam in esse, quam in bene esse convenienter, prout cujusque natura fert, conservantem. In rebus subsistentibus, & non in solis nudisque nominibus cognitam, una divinitate pari potentia æquali regni majestate glorificatam, ab omnibus aspectabilibus inaspectabilibusque creaturis cultam, & adoratam.

Τῶν ἐν τριάδι θεωρουμένων, τὸ μὲν, πατὴρ ἄναρχος καὶ ἀναιτίως ὑπάρχων. οὐ γάρ ἔκ τινος, ἐν ἑαυτῷ γὰρ τὸ εἶναι ἔχων· τὸ δὲ υἱὸς καὶ οὐκ ἄναρχος, ἐκ τοῦ πατρὸς γάρ, ἀρχὴ γὰρ υἱοῦ πατήρ, ὡς αἴτιον. εἰ δὲ τὴν ἀπὸ χρόνου λαμβάνοις ἀρχὴν καὶ ἄναρχος. ποιητὴς γὰρ χρόνων οὐχ ὑπὸ χρόνον· γεννητῶς μὲν, ἀϊδίως δὲ καὶ ἀδιαστάτως [margin: ἀπαύγασμα.] ἐκλάμψας τῷ πατρί· ὡς * ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ τῆς πατρικῆς χαρακτὴρ ὑποστάσεως· τὸ δὲ πνεῦμα ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς τὴν ὕπαρξιν ἔχον, οὐ γεννητῶς μὲν ἀλλ' ἐκπορευτῶς, ἀϊδίως πατρὶ καὶ υἱῷ συνθεωρούμενον, οὐκ ἄναρχον μὲν διὰ τὴν ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπόρευσιν· ἀρχὴ γὰρ καὶ αὐτοῦ ὁ πατὴρ κατὰ τὸν τοῦ αἰτίου λόγον· ἄναρχον δὲ καὶ αὐτὸ κατὰ χρόνον.

Trium autem hypostaseon, quas in Trinitate consideramus, alia est Pater, principio carens, B nullam suæ existentiæ caussam habens, neque enim aliunde est, sed a seipso, & in seipso habet esse. Alia rursum & Filius, qui principii expers non est, ex Patre enim est: Pater namque Filii principium & origo existit: quod si temporis initium spectes, æque Filius principio caret, ac Pater: est enim temporum conditor, non subjectus tempori: Inseparabili autem, æternaque generatione ex Patre elucet, tanquam gloriæ illius splendor, paternæque substantiæ character: Alia tandem est Spiritus sanctus, ex Patre, non novitate, sed processione substantiam habens, eamdemque cum Patre & Filio æternitatem sortitus. Æternus quidem, non tamen absque principio, ut qui a Patre procedat: est C enim Pater ratione originis & illius quoque principium: Verum ad tempus quod attinet, & ipse quoque principii expers est. [margin: Perelegans & profunda trium hypostaseon theoria.]

Εἷς οὖν Θεὸς ὁ πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἓν πνεῦμα ἅγιον, ἐν ᾧ τὰ πάντα. ἐκ τῶν τριῶν τελείων ἐν ὑπερτελὲς καὶ προτέλειον ἡ θεότης. τοῖς μὲν ἀφοριστικοῖς καὶ προσωπικοῖς ἰδιώμασι καὶ ἀλλήλοις διαφέροντα. ἕκαστον γὰρ τούτων, τῇ φύσει ἀχώριστον διὰ τὸ συναφὲς τῆς οὐσίας, ἡνίκα ταῖς τοῦ νοῦ ἐπιβολαῖς μερίζεται Θεὸς ὁμολογεῖται παρ' ἡμῶν, καὶ πιστεύεται, πάντων πληρέστατα ὑπάρχον τῶν τῆς θεότητος ἰδιωμάτων. καὶ τὰ τρία ἀλλήλοις συναπτόμενα, εἷς Θεὸς παρ' ἡμῖν προσκυνεῖται, τριαδικῶς μὲν κατὰ τὴν ὑπόστασιν, μοναδικῶς δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν, καὶ μοναρχία παρ' ἡμῖν τὸ τιμώμενον, οὐ πολυαρχία διὰ τὸ ἄτακτον καὶ στασιῶδες τῆς Ἑλληνικῆς ἐμβροντησίας καὶ συγχύσεως· μοναρχία δέ, οὐχ [margin: ἐν προσώπου περιγραφῇ.] * ἡ ἑνὸς προσώπου περιγραφή, διὰ τὸ ἀτελὲς καὶ στοιχειῶδες τῆς Ἰουδαϊκῆς πενίας καὶ νηπιότητος· ἀλλ' ἣν φύσεως ὁμοτιμία, καὶ γνώμης σύμπνοια, καὶ ταυτότης κινήσεως δείκνυσιν, καὶ πρὸς τὸ ἓν ἡ τῶν ἐξ αὐτοῦ σύννευσις· ὅπερ ἐπὶ τῆς γεννητῆς φύσεως ἀμήχανον. ἥ φησιν ὁ μέγας ἐν θεολόγοις Γρηγόριος, καὶ οὐδὲν τὸ συνημμένον καὶ συμφυὲς τῆς ἐν τριάδι θεωρουμένης θεότητος διατέμνεται. ἀλλοτριούσθω γὰρ ἡμῶν, καὶ ἀποτεμνέσθω ἡ τοῦ λαντώδους Ἀρείου κακοδοξία καὶ λύσσα. ἀδιαίρετος γάρ ἡ αὐτὴ τριὰς, δόξῃ καὶ ἀϊδιότητι μὴ μεριζομένη μηδὲ ἀπαλλοτριουμένη, οὔτε τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων μεταπιπτουσῶν καὶ περιχωρουσῶν εἰς ἀλλήλας. ἀλλ' ἐφ' ἑκάστης τούτων ἀμεταπτώτου καὶ ἀσυγχύτου φυλαττομένης τῆς ἀϊδιότητος. πόρρω γὰρ ἀποπεμπέσθω καὶ ἀπελαυνέσθω ἡ τοῦ ματαιόφρονος Σαβελλίου ἀπατητικὴ σύγχυσις.

Unus igitur est Deus Pater, ex quo omnia, & unus dominus Jesus Christus, per quem omnia, & unus Spiritus sanctus, in quem omnia; ex his tribus perfectis, una perfectissima, immo secundum se absolutissima constat deitas, proprietatibus sane distinctivis ac personalibus hypostases inter se sunt distinctæ: (quælibet namque personarum, etiam si propter essentiæ conjunctionem ab altera secerni non queat, proprietate tamen personali, mentisque conceptu ab altera distinguitur, Deusque perfectus, hoc est omnibus deitatis proprietatibus ornata esse noscitur. & creditur) at unum interim divinitate D sunt omnes. Rursus licet simul conjunctæ tres sint, unus nihilominus adoratur Deus: Obtinet hic enim trinitas secundum substantiam, unitas etiam secundum essentiam. Atque ita contra insaniam inordinatamque paganicæ vesaniæ confusionisque seditionem non polyarchia a nobis colitur, sed monarchia; Monarchia autem non unius personæ circumscriptione, ne Judaicæ tenuitatis, infantiæque imperfectionem, ruditatemque sinducamus, sed quam naturæ æqualitas, sententiæ concordia, motionis identitas, idemque singulorum nutus ad unum declarat. Hoc autem, secundum summum illum theologum Gregorium, in generabili natura locum habere non E potest: Unitas enim & cognatio deitatis in trinitate consideratæ nequaquam distrahitur, aut in partes secatur, ut fit in rebus creatis, dum supposita multiplicantur: Procul enim insana & furiosa Arii opinio & rabies a nobis facessat: est enim trinitas secundum gloriam, & æternitatem modis omnibus indivisa, nullaque ex parte abs sese alienata; neque ob id tamen divinæ personæ se mutuo permeant, hoc est, in se invicem transmutantur, sed harum quælibet indemutabilis manet, & inconfusa, & æterna: longe enim amandetur pellaturque insani stolidique Sabellii deceptoria confusio. [margin: Quæ hypostases unum, quo rursum inter se distincta.]

Σέβω δὲ καὶ προσκυνῶ τὸ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ὡρισμένον μυστήριον, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν χρόνων ἀπο-

Veneror quoque & adoro incarnationis mysterium, ante omnia sæcula prædefinitum, in novis- [margin: Brevis & elegans œconomiæ Christi explicatio.]

novissimis vero temporibus ad totius humani generis salutem patefactum, & per magnum illum admirabilemque unius, sanctæ vivificæque trinitatis personæ, Christi nimirum veri Dei nostri descensum, ineffabilemque ejusdem dispensationem consummatum; ut unde per inexplicabilem ipsius bonitatem esse eramus sortiti, inde etiam ipsum bene esse acciperemus: Confiteor itaque & credo unicum opulentissimæ beatissimæque trinitatis suppositum, ipsum videlicet Dei filium, & verbum, quod cum Deo Patre & Spiritu sancto in omne ævum simul adoratur & conglorificatur, utpote iisdem coessentiale & coæquale existens, infinita benignitate, & misericordia erga proprium psalma motum, accedente huc paterna voluntate & miseratione, & sancti quoque Spiritus gratia, ejusdemque cooperatione de cælo descendisse, & cum hominibus conversatum esse, quo nos dudum propter peccatum damnatos, & e paradisi deliciis expulsos, corruptionique obnoxios, per gratiam salvaret, & divinæ naturæ participes efficeret: In utero enim virginis vere proprieque deiparæ inhabitans, & per Spiritum sanctum animam & carnem sibi adaptans, totamque nostram naturam, quemadmodum hominem in principio finxerat sibi ascisens prodiit Deus incarnatus.

Cur Verbum matrem ex qua natus conservaverit virginem.

Virginem quoque, quæ supernaturaliter & ineffabiliter pepererat, post partum virginem conservavit: virginitate illius secundum naturam nulla ex parte demutata aut labefactata, ad designandum per secundæ nativitatis processum, nullam prorsus naturæ illius accessisse mutationem, aut alterationem. Qui ergo ejusdem est cum Patre naturæ, nobis per omnia, peccato tantum secluso, factus est coessentialis. Etenim semine Abr-ham suscepto, carnis & sanguinis, perinde ac unus ex nobis, factus est particeps, carnemque anima intelligente vivificatam assumpsit, nullo quidem pacto ante summam illam unionem præexistentem, sed simul carnem, simul anima rationis compote animatam, simul Verbo unitam. Nec rursum secundum solam gratiam in nostra natura habitavit, sed totus toti humanæ naturæ conjunctus, inconfusam, indivulsam, supernaturalemque unionem operatus est: Divina enim & humana natura inter se coeuntes in naturali sua proprietate indemutatæ persistunt perseverantque, nec ulla ex parte in se mutuo transformantur: Verumtamen propter naturalem illam coitionem, & copulam, nominum quoque communicationem mutuamque reciprocationem pie concedendam existimamus: quandoquidem propter physicam illam admirandamque coeuntium naturarum inter se unionem, non re, sed sola imaginatione, unius ejusdemque quamdam hic distinctionem statuimus.

Porro autem, quod cum naturarum distinctione, personæ singularitas ejusdemque unitas, indivulsa interruptaque semper consistat permaneatque, (nam monstrosam impostoris Eutychetis, & Dioscori confusionem concretionemve procul hinc ablegamus) fit ut unum eumdemque confiteamur creatum & increatum, æternum & temporaneum, cæletem & terrenum, circumscriptum & incircumscriptum, patibilem & impatibilem, sine matre & sine patre: alterum quidem propter ineffabilem, æternam, & omne sæculum antecedentem ex Patre nativitatem, alterum vero propter arcanam incomprehensibilemque cum nostra natura unionem: Duas

καλυφθὲν ἐπὶ σωτηρίᾳ παντὸς τοῦ γένους ἡμῶν, καὶ ἐπιπεπλεοσθὲν διὰ τῆς μεγάλης συγκαταβάσεως, καὶ ἀῤῥήτου οἰκονομίας τοῦ ἑνὸς τῆς ἁγίας καὶ ζωοποιοῦ τριάδος Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ἵνα, ὅθεν ἡμῖν τὸ εἶναι ὑπῆρξε διὰ τὴν ἄφατον αὐτοῦ ἀγαθότητα, ἐντεῦθεν καὶ τὸ εὖ εἶναι ἡμῖν χαρισθείη. ὁμολογῶ ἓν καὶ πιστεύω, αὐτὸν τὸν ἕνα τῆς ζωαρχικῆς καὶ μακαρίας τριάδος τὸν τοῦ Θεοῦ υἱὸν καὶ λόγον τὸν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι ἀϊδίως συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, ὡς ὁμούσιον καὶ συνάϊδιον ἀπείρῳ φιλανθρωπίᾳ κινούμενον πρὸς οἶκτον τοῦ οἰκείου πλάσματος, εὐδοκίᾳ πατρικῇ καὶ οἰκτιρμοῖς, χάριτί τε καὶ συνεργίᾳ τοῦ παναγίου πνεύματος, καταβάντα ἐκ τῶν οὐρανῶν τοῖς ἀνθρώποις συναναστραφῆναι· ἵνα τοὺς κατακριθέντας ἡμᾶς πάλαι τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ τῆς τρυφῆς ἐκπεπτωκότας παραδείσου, καὶ τῇ φθορᾷ ὑπενηνεγμένους χάριτι ἀνασώσηται, καὶ θείας κοινωνοὺς ἀπεργάσηται φύσεως. ἐνοικήσας γὰρ ἐν τῇ γαστρὶ τῆς παρθένου, καὶ κυήσας καὶ ἀληθῶς θεοτόκου καὶ ψυχωθεὶς σαρκὶ προκαθαρθείσῃ τῷ πνεύματι, καὶ ὅλον εἰς ἑαυτὸν ἀνειληφὼς ἐξ αὐτῆς τὸ ἡμέτερον, ὥσπερ ἐν ἀρχῇ ζωοπλάσησας τὸν ἄνθρωπον. προῆλθε θεὸς σεσαρκωμένος μείνας τοῦτο ὅπερ ἦν θεός· παρθένον καὶ μητέρα τηρήσας· μηδαμῶς τῆς κατὰ φύσιν παρθενίας ἔκπτωσις εἰς ἔνδειξιν ἀληθῆ τῆς κατὰ τὴν πρόοδον αὐτοῦ τῆς γεννήσεως ἀτρεψίας καὶ ἀναλλοιώτου διαμονῆς. ὁ τῷ πατρὶ γὰρ συμφυὴς ὁ ὁμούσιος ἡμῖν κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας γεγόμενος, σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται, παραπλησίως ἡμῖν κεκοινωνηκὼς αἵματος καὶ σαρκός· σάρκα ἐμψυχωμένην ἀνειλήφει ψυχῇ λογικῇ καὶ νοερᾷ ἐδαμῶς προϋποστᾶσαν τῆς ἄκρας ἑνώσεως, ἀλλὰ μία σὰρξ ἔμψυχος λογικὴ ἐπὶ τῆς κατὰ Χριστὸν συμφυΐας πιστεύεται, ἃ κατὰ χάριν σκιώσας ὁ ἡμῖν, ἀλλ' ὅλος ὅλῃ τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει συμπλακείς· ἀσυγχύτως, καὶ ἀδιαιρέτως καὶ ὑπερφυῶς τὴν ἕνωσιν ἐργασάμενος, ἵνα αἱ σωελθοῦσαι ὑσίαι θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος, ἐν ἰδιότητι τῇ κατὰ φύσιν διαμείνωσι, καὶ οὐδαμῶς εἰς ἀλλήλας μεταβῶσιν. εἰ καὶ κατακλίσεις τῷ λόγῳ τῆς συμφυΐας παραχωρεῖν δυσεβῶς νοοῦμεν διὰ τὴν τῶν ὀνομάτων ἐπίζευξιν. ἐπινοίᾳ γὰρ μόνῃ καὶ οὐ πράγματι διϊσταμένας δοξάζομεν, διὰ τὴν ὑπερφυᾶ τῶν σωελθόντων ἕνωσιν.

Τὸ μοναδικὸν δὲ καὶ ἑνιαῖον τῆς ὑποστάσεως, φυλάττεσθαι πιστεύομεν ἄτμητον καὶ ἀῤῥαγὲς ὁμολογοῦντες. καταβαλέσθω γὰρ ἡ φαντασιώδης τοῦ ἀπαταιῶνος Εὐτυχίου, καὶ Διοσκόρου σύγχυσίς τε καὶ συμπλοκή· ἐντεῦθεν τὸν αὐτὸν κτιστὸν καὶ ἄκτιστον ὁμολογοῦμεν. προαιώνιόν τε καὶ ὑπέρχρονον, οὐράνιόν τε καὶ ἐπίγειον, περιγραπτόν τε καὶ ἀπερίγραπτον, παθητόν τε καὶ ἀπαθῆ, ἀμήτορα καὶ ἀπάτορα, τὸ μὲν διὰ τὴν ἄῤῥητον, καὶ ἄναρχον, καὶ προαιώνιον ἐκ πατρὸς γέννησιν, τὸ δὲ διὰ τὴν καθ' ἡμᾶς κρυφίαν καὶ ἀπερινόητον ἕνωσιν, καὶ δύο αὐτοῦ τὰς γεννήσεις κηρύσσομεν, ἀκατιλήπτως, καὶ ὑπὲρ λόγον τυγχανούσας· ὁ γὰρ ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπαρ-

Εὐτυχ

1. Verius, κατὰ κλάσεις.... περὶ χωρῶν: ut sit sententia; *secundum appellationes, ratione naturalis conjunctionis, eas in se invicem exisiere pie intelligamus.* Harduinus.

ὑπάρχων μονογβνὴς υἱὸς, ὁ ὢν ἐν τοῖς κόλποις τῦ πατρός· ἰυτέσιν ὁ ἐν ὐσίᾳ τῦ πατρὸς προκιώνι ἐξ αὐτῦ ἐκλάμψας· ἐπὶ σωτελείᾳ τῆ αἰώνων, ἑαυτὸν κεκένωκε, καὶ τὴν τῦ δάλε μορφὴν ἀνέλαβεν, ὅ ἐστι τὴν ἡμετέραν ὐσίαν.

enim ipsius nativitates, omnem sensum, omnemque intellectum excedentes agnoscimus: Unigenitus enim filius, cum forma Dei ac in sinu, hoc est, usia Patris esset, & ab æterno ex ipso eluceret, sub sæculorum finem semetipsum exinanivit, servilemque formam, hoc est, nostram substantiam suscepit.

Ἡ ἐν Χριστῷ ἕν καθ' ὑπόσασιν ἕνωσις, ἄλλο μὴ πρὸς ἄλλο τὸ ἐξ ὧν ὁ σωτὴρ, σωάγει· οἷον δὴ τὸν ἀόρατον ἐ ὁρώμενον, παθητὸν καὶ ἀκήρατον, ἐκ ἄλλον δὲ καὶ ἄλλον μὴ γένοιτο. Θεὸν τὸν αὐτὸν τέλειον ἀληθῆ καὶ ἄνθρωπον τέλειον ὁμολογῦμεν τὸ διάφορον τῆς φύσεων προσνέμοντες, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν γινώσκοντες, καὶ μὴ τὴν σάρκωσιν, ἐκ εἰς δυάδα υἱῶν μερίζοντες, διὰ τὸ ἑτεροῖον τῆς σωδραμυσῶν ἐπὶ τῇ καθ' ὑπόσασιν ἑνώσει φύσεων, ἵνα ἐξωθῇ τῆς θείας αὐλῆς ὁ παράφρων Νεσύριος, πάντα δὲ τὰ τῆς θεανδρικῆς αὐτῦ ἐνεργείας ἐπιπλίσαντα. ὡς γὰρ Θεὸς ἐνήργει τὰ θεῖα, δι' αὐτῆς τὰς θεοσημείας καὶ τὰ θαύματα ἐργαζόμενος, ὡς ἄνθρωπος δὲ, ὁ αὐτὸς τὰ πάθη καὶ τὰς ὕβρεις ἑκουσίως κατεδέξατο. ὁρίζετο μὴ τῆς δύο φύσεων ἀκολούθως καὶ ἀναγκαίως, ἰσαρίθμους καὶ τὰς φυσικὰς αὐτῦ ἐνεργείας δοξάζω, ὡς δηλωτικὰς καὶ συσατικὰς αὐτῆς τῆς ὑσιῶν ἦγουν φύσεων, κατὰ τὰς θεοσεβεῖς καὶ θεοπρεπεῖς τῆς θεοσόφων ἡμῶν πατέρων παραδόσεις. ὡσαύτως καὶ δύο θελήσεις ἦγουν θελήματα φυσικὰ τῦ αὐτῦ ἑνὸς κυρίυ καὶ Θεῦ ἡμῶν Ἰησῦ Χριστῦ πρεσβεύω. θελητικὸν γὰρ αὐτὸν γινώσκω καθ' ἑτέραν τῆς φύσεων, ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς ὑπάρχει καὶ νοεῖται· ὥσπερ ἐνεργῦντι ἕπω καὶ θέλοντι· ἐπὶ τὸ πάθος δὲ τὸ σωτήριον ἑκουσίως ἐλθόντι.

Unio itaque in Christo secundum hypostasin aliud ad aliud adjungit, puta visibile ad invisibile, patibile ad impatibile, ceteraque ex quibus salvator constituitur, non tamen alium & alium constituit, absit: Unum namque eumdemque Deum perfectum & hominem itidem perfectum confitemur: Nam etsi naturarum differentiam Christo tribuimus, unum tamen eundemque etiam post incarnationem agnoscimus, & quo stolidus Nestorius a divinis septis facessat, propter naturarum ad hypostaticam unionem coeuntium diversitatem, non duos filios, aut dualitatem filiorum inducimus, omnes autem Christi actiones, quæ utique theandricæ, hoc est, Dei simul & hominis erant, uni tribuimus. Nam ut Deus erat, edebat opera divina, signa nimirum & miracula: ut autem homo idem ipse sponte subibat passiones, sustinebatque probra & contumelias. Unde cum duabus naturis consentaneæ, immo necessario, juxta pias divinasque divinorum patrum nostrorum traditiones, duas quoque naturales operationes illius glorifico, ipsarum quodammodo naturarum & substantiarum indices atque constitutrices. Pari modo & duas quoque naturales unius ejusdemque Dei & domini nostri Jesu Christi voluntates veneror: Nam juxta utramque naturam, ex quibus & in quibus exstitit & intelligitur, voluntatis facultatem ei tribuimus: Ut enim operatur, salutarique passioni ultro sese exponit, ita & vult quoque.

Vnio in Christo aliud & aliud, non alium & alium.

Πιστεύω αὐτὸν σταυρωθῆναι ἐκ ἐν ᾗ διαλάμπει σὺν τῷ πατρὶ ὐσίᾳ· εἰ καὶ τὸν κίνδυνον τῆς δόξης ἐσταυρῶσθαι * λέγεται τῷ λόγῳ τῆς ἀντιδόσεως· ἀλλὰ τῇ καθ' ἡμᾶς * γερᾶ φύσει· καθ' ἣν τὸ κοινὸν ἡμῶν ἀνέλαβε φύραμα· καὶ κατάρα ὑπὲρ ἡμῶν γέγονεν, ἵνα τῆς παρ' ἑαυτῷ εὐλογίας κοινωνοὺς ἡμᾶς ἀναδείξῃ, καὶ τὸν τῆς κακέργων κατὰ τὴν σάρκα ἐκ ἀνέσχετο ὑπομεῖναι θάνατον, ἵνα τὸ τῦ θανάτυ κέντρον, τὴν ἁμαρτίαν κατακρίνῃ ἐν τῇ σαρκὶ αὐτῦ, καὶ καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τῦ θανάτυ, τυτέστι τὸν διάβολον· καὶ ταφῇ δὲ παραδοθὲν αὐτῦ τὸ σῶμα ἄφθαρτον διετηρήσαντο μηδαμῶς τῆς ἀπορρήτυ καὶ ἀνεκφράστυ διαιρεθὲν ἑνώσεως· εἰ καὶ τῆς λογικῆς αὐτῦ καὶ νοερᾶς ψυχῆς ἐχωρίσθη ἐν τῷ τριημέρῳ διασήματι· μεθ' ἧς αὐτὸς καὶ εἰς ᾅδου κατεβέβηκε, καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασιν, ὡς ὁ κορυφαῖος καὶ θεῖος ἔφησε Πέτρος, πορευθεὶς ἐκήρυξε τὴν ἀνάστασιν, καὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀπολύτρωσιν ἐχαρίσατο, ἀφθαρσίας δὲ ἡμῖν ἀπαρχὴ γέγονεν· ἐν ᾧ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν ἀνεβίωσεν. ἀνέστη γὰρ ὡς Θεὸς, καθήσας τὸν θάνατον, πᾶσι σαρκὶ τὴν ἀνάστασιν, καὶ σωαγέσησεν ἡμᾶς, τοὺς πεσόντας τῷ τῆς ἁμαρτίας πτώματι.

Credo rursum illum ipsum crucifixum esse, non quidem in ea natura, in qua cum Patre lucet & regnat (esto Gloriæ dominus propter idiomatum communicationem crucifixus dicatur) sed in natura, hoc est, terrena, secundum quam terrestrem nostram massam suscepit, & factus est maledictum propter peccata nostra, quo suæ nos benedictionis faceret esse participes. Et carnis mortem ab improbis illatam, patienter sustinuit, quo mortis stimulum, id est peccatum in carne sua condemnaret, & destrueret eum, qui mortis habebat imperium, hoc est, diabolum. Credo corpus suum sepulturæ contraditum, incorruptum conservasse, nullo quidem modo ab arcana illa inexplicabilique unione divulsum, etsi illud tridui illo intervallo anima fuerit spoliatum. Cum qua anima & ipse quoque ad inferos descendit, iisque, qui in carne erant spiritibus (quemadmodum apostolorum coryphæus divinus Petrus exponit) resurrectionem prædicavit, libertatemque & redemptionem impertivit, & nobis quoque, utpote primogenitus mortuorum, per resurrectionem aliquod incorruptionis principium extitit: surrexit enim ut Deus, mortem pessundans, universæque carni ad resurrectionem viam patefaciens; nos, qui peccati casu in mortem concideramus, una secum quodammodo suscitans.

Verbum crucifixum, sed in nostra non in propria, hoc est, divina natura.

Ἐπισάντα δὲ μὴ τὴν ἀνάστασιν ταῖς γυναιξὶ, καὶ τὴν χαρὰν αὐταῖς προαγγείλαντα, καὶ τὴν ἐκ τῦ θήλεος ἡμῖν ἐνοκήψασαν λύπην ἐξαφανίσαντα, ὀφθέντα δὲ καὶ τοῖς θεσπεσίοις αὐτῦ μαθηταῖς τὴν ἀνάστασεως αὐτῦ πίστμον μυστήριον· καὶ δείκνυντα· * τίς αὐτὸς ἦν καὶ πρὸ τῆς ἀναστάσεως διὰ τῆς βρώσεως, καὶ τῆς τῦ σοφῦ Θωμᾶ κατὰ τὴν θείαν

Credo mulieribus post resurrectionem suam adstitisse, tristitiaque quæ ex muliere ad nos devenerat, abolita, gaudium lætitiamque illis annuntiasse. Credo divinis discipulis vivum sese exhibuisse, suæ resurrectionis mysterium confirmasse, ac quomodo idem ipse foret, qui ante resurrectionem per manducationem, sacrique lateris, quod sapiens Thomas contrectavit, exhibitio-

Christus tristitiam quam attulerat Evæ abolevit post suam resurrectionem.

bitionem, demonſtraſſe. Credo denique aſſumptum eſſe in cælos, & ad dexteram Dei Patris conſediſſe, & cum aſſumpto corpore non abſque gloria, divinaque majeſtate olim denuo venturum eſſe, judicem ſeſſurum, & unicuique juxta vitæ ſuæ rationes redditurum: Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti.

Απλάβρὰν ἐπαφῆς. ἀναληφθῆναί τε εἰς τὸς ὐρανούς· ϗ καθεζεσθῆναι ἐκ δεξιῶν τῦ Θεῦ Ϛ παῖρὸς μὴ τῦ προσλήμματος· μεθ' ἃ ἂυθις ἐλεύσεσθαι ἐν δόξῃ θεοπρεπεῖ ϗ ἐξυσίᾳ τῇ κατὰ πάσης κτίσεως, ϗ κριτὴς καθεσθήσεσθαι ἑκάσῳ κατὰ τὸ βεβιωμένον ἀποδιδύς. πάντας γὰρ ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τῦ βήματος τῦ Χριστῦ.

Rom. 14. Credo poſtquam mundus hic fuerit innovatus, & quodammodo tranſelementatus, & carnis quoque reſurrectionem futuram, quo nimirum noſtrum hoc mortale induat immortalitatem: & corruptibile incorruptionem. Confiteor etiam unum baptiſma in remiſſionem peccatorum, quod ſecundum evangelicam apoſtolicamque traditionem perficitur: In nomine Patris, & Filii & Spiritus ſancti. Hæc veneranda orthodoxi ſacrique cultus noſtri dogmata, divinaque myſteria, quæ juxta ſublimem ſinceriſſimamque theologiam divini ſacrique doctores nobis tradiderunt: tum ſalutarem quoque divini verbi erga nos diſpenſationem, tum ceteras omnes hiſce ſimiles & conſentaneas doctrinas prædicationeſque cum omni acceptatione & fide amplector & ſervo.

Μετὰ ταῦτα πιςεύω ϗ σαρκὸς ἀνάςασιν, ἡνίκα ἡ τῦ κόσμυ μεταςοιχείωσις γένηται, ἵνα τὸ θνητὸν ἡμῶν ἐνδύσηται ἀθανασίαν, ϗ τὸ φθαρτὸν ἀφθαρσίαν περιβάληται. ὁμολογῶ ϗ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· τὸ εἰς πατέρα ϗ υἱὸν ϗ ἅγιον πνεῦμα τελέμενον κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ϗ θείαν παράδοσιν. ταῦτα τῆς ὀρθοδόξυ, Ϛ ἱερᾶς ἡμῶν λατρείας σεβάσμια δόγματα ϗ μυςήρια κατά τε τὴν παραδοθεῖσαν ἡμῖν παρὰ τῶν θείων μυσαγωγῶν ὑψηλοτάτην ϗ ἀκραιφνεςάτην θεολογίαν, ϗ τὴν σωτήριον περὶ ἡμᾶς τῦ Θεῦ λόγυ οἰκονομίαν, ϗ ὅσα τούτοις συμβαίνοντα ἐφάμιλλα κηρύγματα μὴ πάσης ἀποδοχῆς καὶ πίστεως σωτηρῶ τε ϗ ἀσπάζομαι.

Sanctorum patrocinium & invocatio. Divi omnes invocandi.

Exoſculor nihilominus & expeto ſanctorum apud Deum patrocinia & interceſſiones. Primo quidem præcipueque ſanctiſſimæ & immaculatiſſimæ ſemper virginis ac dominæ noſtræ Dei matris, mox vero divinarum cæleſtiumque virtutum, ſanctorum laudatiſſimorumque apoſtolorum, beatorum prophetarum, glorioſiſſimorum invictiſſimorumque martyrum, divinorum patrum, ac omnium denique ſanctorum, qui ab initio mundi Domino placuerunt, & abſque ullo omnino fine in ipſo & per ipſum vivunt (animæ enim juſtorum in manu Dei ſunt) ut qui maximam hinc animæ corporiſque ſalutem conſequar.

Ἀποδέχομαι δὲ ϗ ἐξαιτῶ τὰς τε πρεσβείας ϗ παρὰ Θεὸν ἐντεύξεις τῶν πρώτων μὲν ϗ ὑπερτάτην, τῆς παναγνε Ϛ παναμώμε ϗ ἀειπαρθένε δεσποίνης ἡμῶν Θεομήτορος· ἔπειτα τῶν θείων ϗ ὐρανίων δυνάμεων τῶν ἁγίων ϗ πανευφήμων ἀποςόλων τῶν μακαρίων προφητῶν, ϗ ἐνδόξων ϗ καλλινίκων μαρτύρων, ϗ θεοφόρων πατέρων, ϗ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαρεσησάντων τῷ κυρίῳ· οἳ ζῶσι διαπαντὸς ἐν αὐτῷ. ψυχαὶ γὰρ δικαίων ἐν χειρὶ κυρίυ, ὡς μεγίςην σωτηρίαν ἐντεῦθεν ψυχῆς Ϛ σώματος καρπέμενος.

Prov. 3. 1. Adoro item & exoſculor venerandas illorum reliquias, quippe quæ certam animorum corporumque morbis ſalutem, medicinamque conferant: ſuſcipio præterea ac laudo venerandam divinamque illorum converſationem, celeberrimoſque eorumdem agones & pugnas, honoro quoque & veneror ſacroſanctas illorum tumbas & ſepulturas. Dignos denique illos ipſos cenſeo, qui ſummis honoribus decorentur, maximiſque laudibus evehantur, quoniam pro gloria Dei omnium noſtrum ſalvatoris ſanguinem ſuum profuderunt, & hanc fluxam præſentemque vitam, ob ſuam in Deum caritatem animoſe ſpreverunt, vivificaſque ac ſalutares illius perpeſſiones imitati ſunt. Complector itidem ſuſpicioque non ſolum venerandas Chriſti omnium ſalvatoris noſtri iconas, & venerabiles ſanctiſſimæ Dei matris imagines, verum ſacras quoque ſanctorum omnium effigies eamque venerationem illis exhibeo, quam honor eorum merito poſtulat.

Προσκυνῶ δὲ ϗ περιςατύσομαι τὰ σεβάσμια αὐτῶν λείψανα, ὡς ἰατρεῖον ψυχικῶν τε Ϛ σωματικῶν παθημάτων τυγχάνοντα. ἀνυμνῶ δ' ἐν αὐτοῖς τὴν σεμνὴν ϗ ἔνθεον πολιτείαν ϗ τοὺς ἀοιδίμους αὐτῶν ἀγῶνας καὶ ἆθλους. χεραίρω τὰς θήκας, Ϛ τιμῶ ἀνωτάτω τιμαῖς σεφανῶ αὐτοὺς ὅτι ὑπὲρ τῆς δόξης τῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Θεῦ τὸ αἷμα ἐξέχεαν, ϗ τῆς προσκαίρυ ζωῆς διὰ τὸν εἰς αὐτὸν ἀγάπην καταφρόνησαν, μιμηταὶ τοῦ ζωοποιοῦ ϗ σωτηρίυ πάθους αὐτοῦ γενόμενοι. ἀσπάζομαι δὲ ἅμα τῇ τῦ πάντων σωτῆρος Χριστῦ σεβασμίᾳ εἰκόνι τῆς τε παναγνε ϗ θεομήτορος ϗ τοὺς σεπτοὺς καὶ ἁγίας αὐτῆς χαρακτῆρας, προσνέμων αὐτοῖς τὴν κατὰ τιμὴν προσκύνησιν.

Nicephorus recipit ſeptem univerſales ſynodos.

Salubriter præterea reverenterque veneror, & amplector ſeptem ſacras & œcumenicas ſynodos, omniaque ſupernaturalia, & ſalutaria dogmata & decreta, quæ a ſanctis, & divinis patribus noſtris, quos olim Spiritus ſanctus ad eccleſiam ſuam regendam paſcendamque inſtituit, in illis extant ſancita, & determinata.

Πρὸς τούτοις ἀσπασίως ἀποδέχομαι ϗ τιμῶ τὰς ἁγίας ϗ οἰκυμενικὰς ἑπτὰ συνόδους Ϛ τὰ ὑπ' αὐταῖς δογματισθέντα ϗ κηρυχθέντα θεῖά τε ϗ ὑπερφυῆ ϗ σωτήρια δόγματα παρὰ τῶν ὁσίων ϗ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν· ὃς κατὰ καιρὸν ἔθετο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ Ϛ διέπειν.

In primis quidem ſacram 318. celeberrimorum patrum ſynodum, qui quondam apud Nicæam civitatem, contra impium & furioſum Arium convenerunt, quæ & impietatis auctorem ab eccleſia expulit, & fidem veram, rectamque per ſacrum illud divinum ſymbolum nobis expoſuit, & Deum verbum, Deique filium non creaturam, ut ille, ſed Patri homouſion & cer-

Πρῶτα μὲν τὴν ἐν Νικαίᾳ συνελθοῦσαν τῶν τιη. ἀοιδίμων πατέρων ἡμῶν σύνοδον, κατὰ τῦ δυσεβοῦς ϗ μανιώδους Ἀρείυ· ὃν τῆς ἐκκλησίας ἐξώσασα, πίσιν ἡμῖν ἀληθῆ ϗ ἀδυπότιτον διὰ τοῦ ἱερῦ καὶ θείυ συμβόλυ ἐξεφώνησε· τὸν Θεὸν λόγον, ϗ τῦ Θεῦ υἱόν, ϗ ἐ κτίσμα κατ' αὐτὸν, ὁμοούσιον δὲ τῷ

pa-

παρ᾽ ἡμῶν, ὡς Θεὸν ἀληθινὸν καὶ κτίσιν τῶν ἁπάντων ὀρθοδόξως ἐδογμάτισεν.

A tum verumque Deum, & rerum omnium creatorem esse, orthodoxe determinavit.

Εἶτα τῷ μετ᾽ αὐτὸν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων συναθροισθεῖσαν τῶν ρν'. θεοπνεύστων πατέρων· τὸν ἀνόσιον πνευματόμαχον καθελοῦσαν Μακεδόνιον καὶ τῷ τῶν ἱερῶν συμβόλων ἔννοιαν ἐξαπλώσασαν, καὶ τοῖς τῶν ἁγίων πνευμάτων λόγοις ἐπιτρανώσασαν, Θεὸν ἀληθινὸν ὁμοούσιον τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ κτίσμα αὐτὸν βεβαιώσασαι, καὶ Ἀπολινάριον τὸν Λαοδικέα, τὸν ὄντως ἄφρονα καὶ ἀνόητον τῆς ἐκκλησίας ἀποκηρύξασαν.

Deinde vero 150. sanctorum divinissimorumque patrum synodum, quæ post Nicæam in hac regia civitate coacta Macedonium impiissimum Spiritus sancti impugnatorem exauctoravit, ostendens illum non esse quid creatum, sed verum Deum Patri & Filio per omnia homousion, eadem sacrum symbolum Spiritus sancti verbis fusius explicavit, quin & Apollinarium quoque hominem vere stolidum & insanum ab ecclesia pepulit.

Synodus Constans damnat Apollinarium, explanat symbolum &c

Μεθ᾽ ἣν τὴν ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον συναγηγερμένην, τῶν ἱερῶν ἑξακοσίων διδασκάλων ἁγίαν σύνοδον κατὰ Νεσορίου τοῦ ματαιόφρονος καὶ τῆς ἐκείνου βλασφημιῶν, ὃν καθελοῦσα, μίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν καθ᾽ ἕνωσιν ὑπόστασιν, καὶ δύο φύσεις ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως σοφῶς ἐδογμάτισε, τὸν αὐτὸν Θεὸν καὶ ἄνθρωπον ἀποφήνασα, καὶ τὴν ἁγίαν Μαρίαν, κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκον ὁμολογήσασα.

B Post hanc autem suscipio sacram 200. sanctorum patrum doctorumque hominum synodum, quæ contra vesanum Nestorium, blasphemasque ejusdem voces Ephesi coiit, eumdemque gradu & loco movit, & unam esse Christi & Dei nostri personam, duas vero ejusdem naturas sine ulla confusione ac divisione inter se unitas determinans, unum rursum eumdemque Deum & hominem simul esse declarans, ac sacram tandem virginem Mariam vere proprieque Deiparam esse pronuntians.

Synodus Ephesina contra Nestorium

Μετὰ ταῦτα τὴν ἐν Καλχηδόνι συνδραμοῦσαν ἑξακοσίων τριάκοντα ἐνθέων καὶ θεοφόρων πατέρων, ἥτις τὸν δυσσεβῆ, Εὐτυχέα καὶ Διόσκορον, καὶ τὴν ζοφώδη καὶ ἐσκοτισμένην αὐτῶν συγχυσιν κακοδιδασκαλίαν, καὶ τούτους ἀναθεματίσασα, πλείων αὐτὸν Θεὸν, καὶ τέλειον ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν ἐν δύο φύσεσι καὶ ὑποστάσει μιᾷ ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως δίσεβῶς ἀνεκήρυξεν.

C Complectoi quarto sacram 630. divinorum Deoque afflatorum patrum Chalcedone coactorum synodum, quæ impiissimos Eutychem, & Dioscorum, obscuramque ac tenebrosam eorumdem confusionem condemnavit. His anathemate jugulatis, unum eumdemque Christum Deum ac Dominum nostrum & hominem perfectum, & Deum rursum perfectum esse in duabus quidem naturis, in una vero persona inconfuse indivulseque existentem pie deprædicavit.

Chalcedonensis Eutychen & Dioscorum condemnat.

Ἔτι μὴν καὶ τὴν αὖθις κατ᾽ αὐτὴν τὴν Θεοφρούρητον πόλιν συγκροτηθεῖσαν ἁγίαν πέμπτην σύνοδον τῶν ρξέ. ἁγίων πατέρων ἡμῶν, ἥτις τὸ Θεοδώρου καὶ Νεσορίου, φημὶ δὲ καὶ Ὠριγένους, Διδύμου τε καὶ Εὐαγρίου καὶ τῶν ἀμφ᾽ αὐτοὺς κακοδόξων ἀσεβῆ δόγματα, πάλαι μὲν παρὰ τοῖς πολλοῖς κρυπτόμενα, νῦν καιρῷ δὲ πικρῷ ἀναφύεντα καὶ ἀναβλαστήσαντα ἐξέπεμψε· δι᾽ ὧν γὰρ αὐτοὶ ἐληρώδησαν μυθολογημάτων, Ἰουδαϊκῇ τε καὶ Ἑλληνικῇ μᾶλλον, ἢ Χριστιανικῇ δόξῃ ἐπηκολούθησαν.

D Tum quintam rursum sacram 165. sanctorum patrum synodum, quæ in hac iterum divina Deoque addicta civitate coacta, impia Theodori, Nestorii, Origenis, Didymi, Evagrii, reliquorumque hæreticorum prædicta sectantium dogmata, dudum quidem ante apud plerosque occulta, per id vero tempus acerbos denuo ramos surculosque proferentia, juste excidit: quæ enim ipsi mente delira, & fabulose profitebantur, ea Judæorum & paganorum imaginationi verius, quam Christianorum fidei consentanea erant.

Εἶτα τὴν ἕκτην τῶν ρό. ἱερῶν ἀνδρῶν οἰκουμενικὴν συνοδον καὶ αὐτὴν κατὰ τοῦτο τὸ βασίλειον ἄστυ συναγηγερμένην, καὶ τῶν κατὰ Χριστὸν φύσεων τὰς τε ἰδιότητας καὶ φυσικὰς ἐνεργείας καὶ θελήσεις κηρύξασαν· ἀναθεματίσασαν δὲ Θεόδωρον τὸν τῆς Φαρὰν ἐπίσκοπον, καὶ Ὀνώριον, Κύρου τε καὶ Σέργιον, Πύρρον, Παῦλον καὶ Πέτρον, τοὺς συγχωρήσει Θεοῦ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν διὰ τῆς ἱερωσύνης εἰσφθαρέντας· ἔτι καὶ Μακάριον τὸ Ἀντιοχείας ὀνομαζόμενα πρόεδρον, καὶ Στέφανον τὸν τότε μαθητὴν· πρὸς δὲ καὶ Πολυχρόνιον, τὸν νηπιόφρονα γέροντα· οἳ ἓν θέλημα, καὶ μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἐδόξαζον.

E Post hanc & sextam quoque sanctam & œcumenicam 170. sanctorum virorum synodum, iterum in regia hac urbe congregatam venetor, quæ pro naturarum Christi ratione, ejusdem quoque proprietates, naturalesque operationes, & voluntates distinxit, ac prædicavit, & Theodorum episcopum Pharan, Honorium, Cyrum, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, qui permissu Dei per corruptionem & fraudem in ecclesiæ sacerdotium irrepserant, Macarium Antiochiæ antistitem, & Stephanum Macarii discipulum, & Polychronium puerilem insanumque senem anathemati subjecit. Unam enim hi dumtaxat voluntatem, unamque operationem Christo servatori nostro tribuendam esse docebant.

Honorium, Cyr. Pyrrhus, Sergius, Paulus, Petrus, Macarius, Stephanus, Polychronius & alii præsentes complures Monothelitæ in sexta synodo condemnati.

Ἐπὶ ταύτης δὲ πάλιν καὶ μιᾷ ταύτῃ τῇ ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον συνελθοῦσαν τῶν ἐν τοῖς καθ᾽ ἡμᾶς χρόνοις ρν'. πατέρων εἰδόμην καὶ ἱερὰν σύνοδον· ἥτις πάσας τὰς προλαβούσας ἁγίας συνόδους ἐπεσφράγισε, καὶ τὰ τούτων δόγματα, τῶν σεπτῶν καὶ ἱερῶν εἰκόνων τὴν ἀρχῆθεν παραδεδομένην τῇ ἐκκλησίᾳ προσκύνησιν ἀνεδέξατο, ὁρίσασα παραπλησίως αὐτὰς τῷ τύπῳ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ προσκυνεῖσθαι. ἀπεβάλομεν τῆς ἐκκλησίας τοὺς ἐφ᾽ ὕβρει καὶ καταφρονῇ τούτων κενολογήσαντας, καὶ τῶν Χριστιανῶν κατηγορήσαντας, ὅτι ὡς θεοῖς αὐτοῖς

Recipio tandem septimam sacram 150. sanctorum patrum synodum nostro hoc ævo in civitate Nicæa denuo celebratam, quæ omnes præcedentes sacras synodos, earumque dogmata, ac decreta confirmavit, & quodammodo obsignavit, sacrarumque ac venerabilium imaginum cultum adorationemque jam inde ab initio ecclesiis traditam, suscepit, definivitque non secus venerandas esse, atque vivificæ crucis effigiem. Eos proinde ex ecclesiis ejicimus, qui in harum contumeliam & eversionem futili garrulitate Christianis insultant, quasi deorum loco hactenus illas habeant, venerenturque, quales

les ſunt Theodoſius, Baſilius, & Siſinnius, qui Dei permiſſione epiſcopalibus ſedibus præfuere,

προσεκύνησαν· τουτέστι Θεοδόσιον, Βασίλειον, Σισίννιον τοὺς παροράσει Θεοῦ ἱερατικῶν θρόνων ἄρξαντας.

Optima hæc, sutissima in rebus præsertim dubiis via. Nestorianos insinuat: His enim Simonianorum nomine imp. appellari voluit.

Has itaque prædictas ſacras & œcumenicas ſynodos ſuſcipio, & omnium electorum beatorumque patrum dogmata & opuſcula (ut quæ ab omni reprehenſione alienam doctrinam ſalutiſque fundamentum contineant) ex animo complector, demum quoſcumque eccleſia catholica recipit, illos ego quoque recipio, & quoſcumque iſta averſatur, illos ipſos & ego itidem averſor. Execror etiam modiſque omnibus deteſtor, qui a Simone Mago appellationem ſortiti, & ab omni prorſus pietate exuti, ad præſentem uſque diem pravorum exitialiumque dogmatum opinionibus ſanctorum traditionem infirmare, virulentumque zizaniorum ſemen orthodoxæ fidei agro immiſcere non ceſſant. Hos (inquam) omneſque eorumdem ſequaces execror, & veluti eccleſiarum Chriſti peſtes reſpuo & anathematizo. Nos proinde eccleſiarum ſanctionem, quæ jam inde ab initio obtinuit, ſequuti, hiſce noſtris litteris veluti animato quodam præcone, & caritatis in Chriſto mutuæque inter nos concordiæ & amicitiæ vadibus uſi, vos ſalutandos noſtramque ſententiam vobis beatiſſimis Deoque edoctis hunc in modum faciendam putavimus. Veſtra autem deſideratiſſima in Domino fraternitas, vicem nobis reddens precibus ad Dominum fuſis, opportuniſque ſermonibus, & ipſis quoque rebus, nos confirmet, informetque, quo veſtris legibus, veſtraque ſuffulti doctrina in hac fide ſtabiles, ſimplices, & ab omni defectu immunes perſiſtamus, omniaque myſteria, quæ in ipſa, vel de ipſa ab initio ſunt tradita, inconcuſſa retineamus, & univerſum denique rationalem noſtrum gregem, ſummi paſtoris nomine & unctione inſignitum, intraque eccleſiaſticæ caulæ ſepta conſtitutum, manifeſta divinæ illius & apoſtolicæ ſpiritualis doctrinæ fiſtulæ ebuccinatione, vocibuſque divinitus inſpiratis in unum congregemus & ab inſidiantium ferarum morſibus illæſum conſervemus.

Καὶ ταύτας τὰς ἑρμηνείας ἁγίας οἰκουμενικὰς συνόδους ἀποδέχομαι, καὶ πάντων τῶν ἐκλεκτῶν καὶ μακαρίων πατέρων τά τε δόγματα καὶ πονήματα ἀσπάζομαι, ὡς διδασκαλίαν ἀνεπίληπτον, καὶ σωτηρίας θεμέλιον, καὶ ἥς ἡ καθολικὴ ἐκκλησία προσίεται ἀποδέχομαι, καὶ ἥς ἀποδέπεται ἀποστρέφομαι. ἀποβάλλομαι δὲ καὶ παντελῶς ἀποδέπομαι τοὺς ἀπὸ Σίμωνος τοῦ Μάγου, καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο τῆς εὐσεβείας παντάπασιν ἀποπεπτωκότας, καὶ δόξαις πονηρῶν δογμάτων καὶ φθοροποιῶν ἐμφυρέντας, καὶ τὴν τῶν ἁγίων παράδοσιν ἀθετήσαντας, καὶ τὸν πικρὸν τῆς ζιζανίων σπόρον σωναμίξαι τῇ τῆς ὀρθοδοξίας ἀρούρᾳ τολμήσαντας αὐλούς τε ἀναθεματίζω, καὶ πάντας τοὺς ἑπομβρίους αὐτοῖς· καὶ ὡς λύμην τῆς κατὰ Χριστὸν ἐκκλησίας θυματύω καὶ τῷ ἀναθέματι καθυποβάλλω. ἡμεῖς μὲν ἓν τὸ ἡμέτερον φρόνημα τοῖς μακαριωτάτοις ὑμῖν καὶ θεοδιδάκτοις κατὰ ταῦτα δεδηλωμένοις προσπεφωνήκαμεν τῷ ἄνωθεν κεχρατηκότι ἐκκλησιαστικῷ θεσμῷ ἑπόμενοι, οἷόν τινι ἐμψύχῳ κήρυκι, τῷ δὲ ἡμῶν προχρησάμενοι τῷ χράμματι, τῆς δὲ Χριστῷ ἀγάπης καὶ πρὸς ἀλλήλους συμπνοίας καὶ ὁμονοίας τὰς ἐγγύας ἐπαγομένῳ· ἡ δὲ ὑμετέρα ποθεινοτέρα ἐν κυρίῳ ἀδελφότης ἀμείβοιτο ἡμᾶς πρῶτα μὲν ἐχαῖς ταῖς πρὸς κύριον, ἔπειτα δὲ καὶ λόγοις τοῖς καθήκουσι καὶ πράγμασιν ἐπισηρίζουσι καὶ σωνετίζουσιν, ἵνα ταῖς ὑμετέραις νομοθεσίαις καὶ διδασκαλίαις σήκωμεν ἑδραῖοι ἐν τῇ τοιαύτῃ πίστει ἀνελλιπῶς καὶ ἀκέραιοι· πάντα τὰ ἐν αὐτῇ μυστήρια, ἄνωθεν παραδεδομένα ἀπαράτρωτα φυλάττοντες, καὶ ἔσω τῆς ὅρων τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐλῆς ἰσάμενα, τῇ θείᾳ σύριγγι, τῇ τῆς ἀποστολικῆς καὶ πνευματικῆς διδασκαλίας ἤχῳ πειθομένῃσι, καὶ θεοπνεύστοις ἠχήμασι πάντα τὰ λογικὰ τῆς ἱερᾶς ποίμνης θρέμματα περιαθροίζοντες, καὶ τηροῦντες παρὰ τῆς ἐπιβουλευόντων θηρίων ἀλώβητα ἐσφραγισμένα τῷ τοῦ ἀρχιποίμενος Χριστοῦ χρίσματι καὶ ὀνόματι.

Constant. patriarcha Nicephorus totum se permittit.

Si qua autem a nobis ſunt prætermiſſa, ea amico paternoque affectu per voſmetipſos explete, quo nimirum veſtra abundantia noſtram ſuppleat inopiam. Quodcumque inquam, vel in verbis, vel etiam in rebus nobis deeſt, id venerabili ſacerdoteque digna auctoritate vitæ noſtræ adjicite, & ſuperædificate: Chariſma enim vobis communicatum, nullum hac ratione capiet detrimentum; ſiquidem liberalis communicatio adeo bonorum diminutionem nullam adfert, ut ſuo quoque tempore multiplices glorioſoſque fructus refundat. Veſtra proinde divina virtute nos veluti infirmiores fulcite, pedeſque noſtros ad currendam evangelii ſemitam perficite, neque ulla omnino, quæ ſalutaria, aut utilia videbuntur, ſuggerere prætermittite, ut quemadmodum in fide & confeſſione unitatem concordiamque conſervamus, ita caritatis quoque vinculo aptati colligatique, indivulſum pacis donum, quod eccleſiarum concordiam unitatemque conciliat, conſervatique in concredito nobis miniſterio inter nos uſque retineamus: quo magni regis civitas hinc munita & circumvallata, omnibus fraudibus inaſpectabiliumque hoſtium inſultibus, qui avide expectantes, ut aliquem in ipſa deſcriptum Spirituque ſignatum devorent, nunquam non in circuitu obambulant, maneat impervia. Contra quos ſane ina-

Καὶ τὰ παρ' ἡμῶν ἀπολειπόμενα δὲ εἰωθότως ἀποπληρῶτε, ὡς φιλάδελφοι καὶ φιλόσοφοι, ἵνα τὸ ὑμῶν περίσσευμα, εἰς τὸ ἡμέτερον χρησιμεύσῃ ὑστέρημα, καὶ τὸ ἐν λόγοις καὶ πράσμασιν ἡμῖν ἐνδέον, τῷ κατὰ τὸν βίον ὑμῶν ἱεροπρεπεῖ καὶ σεμνῷ παρασήματι * ἐποικοδομήσητε, καὶ ἐπαυξήσητε, μηδὲν μικρολογούμενοι περὶ τὸ δοθὲν * ὑμῖν χάρισμα. οὐ γὰρ ἐλάττωσιν φέρει τοῖς ἀφθόνως παρέχουσιν, ἀλλ' εἰς τὸ πολλαπλάσιον δικαίως δικλεῖς ἰοὺς καρπὸς τοῖς προαιρουμένοις ἀποδίδωσιν· ὑπερείδουσιν ἡμᾶς ὡς ἀσθενεστέρους τῇ παρ' ἑαυτῆς θεοσδότῳ δυνάμει, καὶ καταρτίζουσι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς τὸ τοῦ εὐαγγελίου δρόμον καὶ συμβαλλόμενοι τὰ ὀνησιφόρα καὶ σωτηρίας ἐχόμενα μὴ ὀκνήσητε· ἵνα ὥσπερ ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τὸ ἑνιαῖον καὶ ἀδιάφορον ἔχωμεν· ὅπως καὶ ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης σωαρμοζόμενοι καὶ σωδεούμενοι ἀναπόσπαστον τῆς εἰρήνης τὸ δῶρον ἐν τῇ πεπισευμένῃ ἡμῖν οἰκονομίᾳ ἐφ' ἡμῖν αὐτοῖς κατέχωμεν· ἢ τὸ ἀδιάστατον καὶ σύμφωνον τῇ ἐκκλησίᾳ περιποιεῖται· ὅπως ἐστάθεν ἡ νοητὴ πόλις τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου τειχιζομένη καὶ περιφρουρουμένη ἀκατάβλητος καὶ ἀπόρθητος ὀχυρωμένη ἐκ πάσης προσβολῆς τε καὶ τέχνης τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν· καὶ τῷ κύκλῳ περιθέοντων, καὶ ζητούντων καταπιεῖν τινα τῶν ἐν αὐτῇ

* ἐποικοδομήσητε καὶ ἐπαυξήσητε * ἡμῖν

τῇ ἀπογεγραμμένων, καὶ σημειωθέντων ἐν πνεύματι· καθ' ὧν προκαλλόμεθα οὐ σαρκικὰ ὅπλα, ἀλλὰ πνευματικά· λέγω τὴν ἀσπίδα τῆς πίστεως καὶ τὴν τοῦ λόγου μάχαιραν, ὅ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ τὸ καθαιροῦν τῆς ἁμαρτίας τὰς ἐλεπόλεις καὶ μηχανὰς τῇ σφενδόνῃ τοῦ πνεύματος πόρρω πως τὸ ὄχλιον θραύσαντες αὐτῶν ἀποσοβοῦντες καὶ ἐκδιώκοντες, ὡς τῆς θείας φυλακῆς τε καὶ ῥοπῆς ἀξιώμενοι· ἵνα καὶ ἐμπρόσθιον ἡμῶν καθίσῃ τὸ πολίτευμα, ἵνα καὶ ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι ἀξιωθῶμεν τῷ ἀρχηγῷ τῆς ζωῆς ἡμῶν ἀκατακρίτως ὑπαντῆσαι ἐρχομένῳ μετὰ δόξης τῆς παρουσίας αὐτοῦ τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ νυμφῶνι ταῖς φρονίμοις συνεισέλθωμεν παρθένοις, καὶ τῆς ἀγγελικῆς ἀπολαύσωμεν παιδαιτίας· κληρονόμοι γενόμενοι τῶν ἀποκειμένων τοῖς ἀξίοις ἀγαθῶν ἐν Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ προσκαίρου καὶ ἀχράντου καὶ ἀμωμήτου αὐτοῦ μητρὸς καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἀμήν.

Εἰ δὲ τοσοῦτον ὀψὲ τοῦ καιροῦ ἐν τούτοις δὴ τοῖς προσρηθεῖσιν ἁπλωτήκαμεν θαυμαζέτω μηδεὶς, μηδὲ κατηγορείτω τῆς ἡμετέρας ὑποληψεως, ἀλλὰ γινωσκέτω μᾶλλον ἡ θεοφιλὴς ὑμῶν ἀδελφότης, ὡς ἐξουσίας γνώμη σκληράτε καὶ ἀμείλικτος ἐπρυτάνευσε κωλύειν ἡμᾶς τοῖς διδομένοις χρῆσθαι δυναμένην, οὐχ ἱερατικὸν ὄντως παρῳκηκυῖα καὶ ὑγιεπέπτωκεν, οὐδὲ ἐκ ῥαθυμίας τινὸς, τῶν δεόντων καὶ ἐκκλησιαστικοῖς ἀνδράσιν ἀνηκόντων ὑπερόπται γεγόναμεν· καὶ συγγινωσκέτω ἡ ἱερὰ ὑμῶν ψυχὴ, εἴ τί μοι μέλλοι τῆς βραδυτῆτος μέμφεσθαι, ἐν πείρᾳ καθεσῶσα καὶ αὐτῆς, ὡς οὐκ εὐόδος ἐστὶ πρὸς δυνασείας ἀντιφέρεσθαι, ἰδίοις ὑποπεπωκόσι θελήμασι καὶ πάντα πληροῦν σπουδάζουσιν τὰ καταθύμια. ἐδόκει γὰρ τῷ εἴργοντι καὶ ἀφορμὴν ἀναίσχυντον προβάλλεσθαι ἐφ' ἡμῖν τῶν ἐπιπλεσθέντων τοῦ χρίσματος ἕνεκεν· καὶ ὡς ὑμᾶς τῆς ἐκκλησίας ἑαυτοὺς ἀπερρήξατε, διεθρύλλει καὶ ἐχαλέπαινε· διὸ καὶ ὑμεῖς ἀφ' ὧν ἐν τούτοις τὸ ἰδιάζον πεπόνθατε, δικαιοσυγγνώμονες ἔσεσθαι τοῖς ὁμοίοις περιπίπτουσιν ἀβουλήτως· καὶ δέομαι, οἶμαι, οὐδὲ δεήσει πλειόνων τῶν περὶ τῆς * ἀλογίας λόγων· ἀλλ' ἐνταῦθά σοι καιρὸς παραγραφήσοντι· καὶ μαρτυρεῖ γε τὰ νῦν πραττόμενα καὶ τελούμενα· ἐπειδὴ ἡ κλεῖς περιεθραύσθη, καὶ ἡ πύλη * ἀνεπέπταται, καὶ οἱ λίθοι τοῦ προσκόμματος πῆς ὁδοῦ διῃρθησαν, καὶ πᾶσα λεία καὶ ἀποσοβὴς ἐξωμάλισαι, καὶ οἴχεται λοιπὸν τὰ λυπηρά· ἐκποδὼν γέγονε τὰ σκάνδαλα, ῥᾳδία τὰ τῆς ἐπηρείας νῦν καθίσαται. τὰ ἐκεῖθεν σκῶλα λίλωται· καὶ φῶς ἐλεύθερον τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπέλαμψε. διατέτο χώραν ἔχε τὰ τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς κρατούσης ἱερατικῆς σιωπῆσαι καὶ περαίνεσθαι.

Ἀλλ' εἰσὶν οἷς τὰ θεῖα οὐκ ἐμέλησαν, οἰκείας δὲ δόξης χάριν, ἐσπούδασαν κατόψεσθαι οἷα αὐτοῖς τὰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἀπαντήσεται δικαιώματα. ὡς γὰρ φίλον αὐτοῖς πρὸς τὴν παροῦσαν κεχλιωσι δόξαν καὶ περιφάνειαν, τὰ πρὸς ἀλλήλους ἔθεντο, ἡμεῖς δὲ τῆς περὶ Θεὸν δόξης, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τιμῆς, καὶ ὁμονοίας, καὶ τῶν ἱερῶν θεσμῶν τηρήσει τιθέντες τὸ σπούδασμα, τῶν ἡμετέρων ἐχόμεθα, καὶ ὑπὲρ τοῦ νῦν ἀναδειχθέντος εὐσεβοῦς καὶ κραταιοτάτου ἡμῶν βασιλέως, καὶ τέκνου γνησίου τῆς ἐκκλησίας καὶ ἤθεσι θεαρέστοις καὶ τρόποις ἀγαθοργίας προλάμποντος, τὰς

A spectabiles hostes non carnalia, sed spiritualia objicimus arma, scutum videlicet fidei, sermonisque gladium, quod est verbum Dei, ut peccati munitiones & machinas spiritus funda demolientes infectantesque, crudelem illorum audaciam procul pellamus, frangamusque, quo hac tandem ratione divina custodia auxilioque potiti, vitæ nostræ conversatio quieta pacataque consistat, & in regeneratione, cum novissima tuba personabit, digni censeamur, qui citra condemnationem vitæ nostræ duci in Patris gloria cum sanctis angelis suis venturo occurramus, unaque ad sponsi thalamum, cum prudentibus virginibus, spiritali angelicoque convivio perpetuo fruituri ingrediamur, eorumque bonorum heredes efficiamur, quæ in Christo vero Deo reposita sunt non indignis, idque immaculatæ inculpatæque matris illius & omnium sanctorum intercessione. Amen.

Quod aut isto serius per ea, quæ hactenus exposuimus, occurrimus, id nemo miretur, neque nostram ob id existimationem in accusationem adducat, quin potius Deo dilecta vestra fraternitas certo sibi persuasum habeat sacerdotalem consuetudinem nequaquam hic exoleviſſe, aut per contemptum, vel ignaviam quippiam eorum, quæ ecclesiasticis viris conveniunt, neglectu habuisse, verum duram implacabilemque præpotentis potestatis sententiam, quo minus decretis uteremur, obstitisse. Ignoscat proinde beata vestra anima, si quam noxam cunctatione mea promerui, cogitetque haudquaquam facile esse potentibus propria voluntate elatis, & quodcumque animo libitum fuerit adimplere satagentibus sese opponere: etenim rati causſam admodum plausibilem, qua nos jam tum sacerdotio initiatos ab officio præpedirent, sese nactos, stomachose nobis objectabant, passimque invulgabant vos a Constantinopolitana ecclesia alienos esse, temereque ab ea vos devulsisse. Cum ergo hæc, sive vis, sive injuria ad vos quoque attinuerit, venia eos dignabimini, qui præter voluntatem pari necessitate constricti fuerunt. At cum præsentem ecclesiæ locique hujus statum jam non ad sanctitatem tuam perscripserimus, & suo deinceps opportuno tempore, quæ hic fient perscribere certo decreverimus, non erit opus prolixiore ut arbitror nunc purgatione. Siquidem repagulum, quod impediebat, jam est perruptum, apertum est ostium, lapides offensionis e medio sublati, via lata, plana, scrupulisque libera & exæquata teritur, tristia procul ab oculis evanuerunt, scandala seditionesque conquieverunt, omnia denique impedimenta amota, luminaque pristina ecclesiæ restituta sunt; quare quæ caritatis sacerdotalisque consuetudinis propria sunt, locum suum denuo adepta nullo imposterum negotio perfici observarique poterunt.

At sunt interim nonnulli adhuc, qui divina flocci faciunt, propriæque existimationis causſa quidvis moliuntur, neque quale ex Deo judicium sibi immineat, quicquam pensi habent. Verum enimvero, ut illis usitatum gratumque est præsenti gloriæ splendorique inhiare, eaque de causſa inter sese conspirare, ita plane consentaneum est, ut nos divinæ gloriæ ecclesiasticoque decoro, & concordiæ, sacrorumque canonum observationi modis omnibus operam navemus, nostrisque muniis die noctuque incumbamus, & pro imperatore nostro piissimo, potentissimoque jam declarato, sincero germano-

que ecclesiæ filio, ac moribus Deo gratis, honestisque vitæ conversatione egregie ornato, Deo qui illum coronat, regnumque una cum illo administrat, continuas preces obsecrationesque offeramus, quo vitam pacificam, imperiumque quam maxime diuturnum illi tergiatur, barbaricis triumphis exornet, felicem Christiani orbis moderationem concedat, ad orthodoxæ fidei zelum incitet, in divinorum tamdem præceptorum observatione ita perficiat, ut liberis suis cum regni potentiæque diuturnitate, honorem & gloriam relinquat non vulgarem.

Probabile fit, hanc imperat. fuisse Constantinum. Leonis quarti & Irenes filium, hic enim fuit catholicus & pius.

Errat Peltanus: fuit Michael Curopolates dictus sive Rangabe, quem exauctoravit Leo Armenus.

Ceterum nostras hasce synodicas literas Michaeli sanctissimo Christoque dilecto Philadelphiæ civitatis metropolitano, ad dilectam desideratamque fraternitatem vestram deferendas tradidimus. Et quamvis ex sermone & colloquio, quod cum eo miscuimus, conjecturam facientes, non dubitemus, quin omni cum humanitate eum susceperi, lætisque oculis aspecturi sitis, rogamus nihilominus propter nostram parvitatem, ut germane, familiariter, honorificeque a vobis excipiatur, reficiaturque. Is enim est, qui sincero fervidoque affectu vestram dilectionem complectitur, magnumque in rebus ecclesiasticis studium promptitudinemque declarat, & in sermone, vitæque integritate, & virtute admodum excellere videtur, qui etiam Deo illum dirigente, animumque vestrum permovente ad majorem nostram lætitiam spiritualem perfectioremque nostræ in Domino dilectionis affectionem, dilectionis, concordiæque symbola, hoc est, venerandas vestras literas hisce præsentibus respondentes ad nos est relaturus. Universam, quæ vobiscum agit, fraternitatem plurimum salutamus in Christo. Vale in Domino. Ora pro nobis sanctissime & beatissime frater, mediatorem, & synergum apud Deum communem patronum, tautoremque nostrum, magnum illum principemque apostolum adeptus, cui pro nobis indignis illius servis intercessiones offerre ne graveris. In signum autem caritatis, quæ inter nos in Domino intercedit, misimus fraternæ vestræ beatitudini encolpium aureum, cujus alterum latus crystallo est inclusum, alterum opere fusili effigiatum. Habet id intra se alterum encolpium, cui pretiosorum lignorum particulæ cælatæ insertæ sunt: Accessit his candidum stichārium, & castanei coloris contextum phenolium, tum epitrachelium quoque & enchirium auro variegata & ornata. Ithæc mnemosyni loco ad misericordem illum apostolatum, Deo duce transferenda, submisseque offerenda sindoni eleganter involvi, plumbeoque sigillo obsignari curavimus.

Michael Philadelphiæ metropolitanus commendatur sorte Leoni pontifici.

A ἀγχὰς καὶ δεήσεις σωτηρίους πρὸς τὸν σέβασμιον καὶ * συμβατιλεύοντα αὐτῷ Θεὸν ἀναπέμπωμεν· ὅπως αὐτῷ εἰρηνικῷ τὴν ζωὴν, καὶ τὸ βασίλειον χαρίσηται ἐπὶ μήκιστον διαφυλάττων χρόνον, τοῖς κατὰ βαρβάρων ἐθνῶν κόσμων αὐτὸν· καὶ τὸ Χριστιανικὸν διακυβερνῶντα αἴσιος πολίτευμα, πρὸς ζῆλον ὀρθοδοξίας καταρτιζόμενον, καὶ τῶν θείων ἐντολῶν τήρησιν, καὶ τέκνοις τὸ ἀδόκιμον ἐν τῇ τῆς ἐξουσίας διαμονῇ κτώμενον.

Μιχαὴλ δὲ τῷ ὁσιωτάτῳ μητροπολίτῃ τῆς * φιλαδέλφου φιλοχρίστου πόλεως τὰ παρόντα ἡμῶν σωφρονικὰ γράμματα πρὸς τὴν ὑμετέραν ἠγαπημένην B καὶ ποθεινὴν ἀδελφότητα διεχειρίσαμεν· καὶ πεπείσμεθα μὲν ἐκ τῆς ἤδη συνομιλίας αὐτῷ συντάξεώς τε καὶ ὁμιλίας, ὡς φιλοφρόνως παρ' ὑμῶν ὁραθήσεται καὶ δεχθήσεται, παρακαλοῦμεν δὲ καὶ διὰ τὴν ὑμετέραν μετριότητα, γνησιώτερα καὶ οἰκειότερα τὴν τῆς ἀποδοχῆς καὶ τιμῆς καὶ ἀναπαύσεως αὐτῷ παρ' ὑμῶν χορηγεῖσθαι, καὶ γὰρ καὶ πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, πάνυ τὸ θερμὸν καὶ γνήσιον κέκτηται, καὶ οἷς τῆς ἐκκλησίας φράζμασι, τὸ σπουδαῖον καὶ προθυμον ἐπιδείκνυται· ὥσπερ καὶ ἐν λόγῳ καὶ βίῳ καὶ ἀρετῇ τὸ πρόσχον ἀποφέρεται· ὃς καὶ μέλλει Θεοῦ δοθέντος τούτῳ καὶ ὑμᾶς κινοῦντος, τὰ τῆς ἀγάπης καὶ ὁμονοίας σύμβολα, ἴσως τὰς C τιμίας ὑμῶν χειρὰς τῷ σὺν χερσὶ συλλαβὼν ἀντίγραφα πρὸς ἡμᾶς κομίζειν, εἰς πλείονα διαφωτίσιν ἡμῶν πνευματικὴν, καὶ καταρτισμὸν τῆς ἐν κυρίῳ φιλικῆς ἡμῶν διαθέσεως. πᾶσαν τὴν σὺν ὑμῖν ἐν Χριστῷ ἀδελφότητα, πλεῖσα προσαγορεύομεν. ἐρρῶσθαι ἐν κυρίῳ ὑπερεύχεσθε ἡμῶν ἁγιώτατε καὶ μακαριώτατε ἀδελφέ· μεσίτην καὶ συνεργὸν πρὸς Θεὸν τὸν κοινὸν προσκαλοῦμαι καὶ ἀντιλήπτορα ἡμῶν, τὸν μέγαν καὶ κορυφαῖον ἀπόστολον κεκτημένοι· ᾧ τὰς ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀναξίων δούλων αὐτοῦ ἐντεύξεις, προσάγειν μὴ κατοκνήσῃς. εἰς σύμβολον δὲ τῆς μεσιτεύσεως ἐν ἡμῖν ἐν κυρίῳ ἀγάπης, ἀπεστείλαμεν τῇ ἀδελφικῇ ὑμῶν μακαριότητι, D ἐγκόλπιον χρυσοῦν, ὃ ἡ μία ὄψις χρυσάλλῳ ἐγκατακεκλεισμένη, ἡ δὲ ἑτέρα εἰκονισμένη δι' ἐγκαύσεως, καὶ αὐτὸς ἔχον ἕτερον ἐγκόλπιον, ἐν ᾧ εἰσὶ μερίδες τῶν τιμίων ξύλων ἐνετυπωμέναι. στιχάριον λευκὸν καὶ φαινόλιον κάσανον ἄραφα, ἐπιτραχήλιον καὶ ἐγχείριον, πεποικιλμένα χρυσῷ. καὶ τυπῷ δεχομένῃ Θεοῦ δοθέντος καὶ διασώζοντος μετειάσει πρὸς τὴν οἰκτρὰν ταύτην ὑπομνήσεως χάριν, ἀποστολήν, ταῦτα ἐν ὀθόνῃ ἁφῶς διατυλιχθέντα διεπέξαμεν μολιβδίνῃ σφραγῖδι ἐσημανθῶναι.

* συμβατιλεύοντα atque hæc definit codex Seguerianus postremo folio ab cisse

---

ANNO CHRISTI 813.

[1a] CONCILIUM ARELATENSE VI. CAROLI MAGNI IMPERATORIS JUSSU

ANNO CHRISTI 813.

In basilica S. Stephani, sub die VI. Idus Maias, (ω) Æra DCCCLI. celebratum, id est anno Christi DCCCXIII. Leonis III. papæ XVIII. Caroli ejusdem regis & imperatoris XLV.

TITULI CANONUM.

I. *De fide catholica omnibus prædicanda & tenenda.*
II. *Ut omnes pro rege ac liberis ejus Deum orent.*
III. *Ut episcopi presbyteros de baptismo doceant, sanctæque scripturæ, & canonum lectioni insistant.*
IV. *Ne laici presbyteros de ecclesiis absque episcopi judicio ejiciant: & quod episcopi presbyteros diligenter instruere debeant.*
V. *Ne laici a presbyteris munera pro datis ecclesiis exigant.*
VI. *Ut*

(ω) Iste temporis Character in hanc Synodum sine dubio progressu temporis intrusus, cum in Synodis in Francia per hæc tempora habitis hæc temporaria nota numquam usurpata fuerit. *Pagius ad an. Ch.* 813. *n.* 14.

VI. *Ut episcopi qualiter vivant canonici & monachi providerant.*
VII. *Quibusnam in monasteria puellarum, & quatenus permitti aditus debeat.*
VIII. *Ne in monasteriis plures suscipiantur, quam ratio permittat.*
IX. *De decimis.*
X. *De prædicatione in civitatibus, & omnibus parochiis non negligenda.*
XI. *De incestis conjunctionibus.*
XII. *De pace atque concordia.*
XIII. *Ut comites & judices cum episcopis consentiant & justitias faciant.*
XIV. *Ut famis tempore unusquisque suos alere studeat.*
XV. *Ut justa sint ubique pondera & mensuræ.*
XVI. *Ut die dominico mercata & placita non fiant, nec opus rurale & servile.*
XVII. *Ut episcopus semel in anno circumeat parochiam suam, & pauperes oppressos protegat.*
XVIII. *Ut presbyteri sub sigillo chrysma custodiant.*
XIX. *Ut parentes filios, & patrini filiolos erudire studeant.*
XX. *Ut antiquis ecclesiis sua jura serventur.*
XXI. *De sepeliendis intra basilicas.*
XXII. *Ut placita publica in ecclesiis, earumve atriis, non fiant.*
XXIII. *Ne res pauperum malis artibus emantur, aut quoquomodo surripiantur.*
XXIV. *Ut fugitivi clerici diligenter inquirantur & reddantur.*
XXV. *Ut qui de rebus ecclesiæ beneficium habet, ad ejus restaurationem adjuvet.*
XXVI. *Ut publici criminis rei publicam pœnitentiam agant.*

ANNO CHRISTI 813.

PRÆFATIO.

DUM anno XLV. inclyti & orthodoxi domini & principis nostri Caroli imperatoris sub die VI. Idus Majas, æra DCCCLI. unanimitatis nostræ conventus in Arelatensium urbe, in basilica sancti Stephani martyris primi aggregatus consisteret, atque unusquisque nostrorum ex more, secundum ordinationis suæ tempus, in locis debitis resideret, rerum omnium Domino prius devotissima gratiarum jura persolvimus, pro eo quod nos & alternæ visionis contuitu solari permisit, & alternæ pacis oculo confovendos statuit: diffusis cordibus, fimuique & vocibus, precum murmura effundentes, ut sicut nos alternorum osculorum impensione lætificos efficit, ita serenissimum ac religiosissimum prædictum dominum nostrum, Carolum imperatorem, cujus jussu fraternitatis nostræ cœtus est adunatus, fidei suæ conservatione stabiliat, prærogatione justitiæ muniat, pacem ei locupletem reddat, impensione misericordiæ fulciat, virium fortitudine roboret, commissa sibi regni gubernacula discreto moderamine tenere concedat, ut commissos sibi populos benigne regat, æque disponat, & jure pietatis modificet. His devotione promptissima actis, cœpit unionis nostræ numerositas de rebus spiritalibus mutua collatione inter se ora diffundere, atque eventum rei expectatione mansuetissima præstolari. Igitur cum hæc attentius agerentur, venerabiles missi glorioſissimi ac piissimi domini nostri, Joannes Arelatensis ecclesiæ archiepiscopus, nec non & Nibridius Narbonensis sedis archiepiscopus, surgentes steterunt in medio concilii, & dixerunt: Sanctissimi & venerandissimi sacerdotes, gloriosus etenim ac serenissimus dominus noster ferventissimi amoris Christi igne succensus, & sanctæ actionis ope perfunctus, utpote verus Christi discipulus & imitator, ecclesiæ Dei statum vigili instantia roborare disponit, sanctis Dei basilicis sese munificum exhibet, maligna contra se observatione agentibus animi liberalitate gratissima ac piæ miserationis instantia ignoscere consuevit, ut qui in diversis sanctæ vitæ studiis sese exercendo præpollet, atque omnibus Dei sacerdotibus obsecrans & obtestans, ut ecclesias quas regendas susceperunt, pia prædicatione instruant, moribus sanctis exornent, ac beatæ vitæ exemplis ædificent. Quocirca quoniam pro tot tantisque beneficiis, quæ multimoda devotione ecclesiæ Dei, vel gentibus prærogare studet, quid illi unanimitas nostra condigne respondeat, invenire non prævalet; id salutari providentia, quæ semper est utilis, (immo semper est utile quod veram pertinet ad salutem) decernit atque instituit, ut tam per omnes civitates ac loca, in quibus sedes episcoporum esse noscuntur, quam etiam per eorumdem episcoporum diœceses, cunctis diebus, quibus idem dominus noster in hac vita superstes extiterit, pro eo, vel pro cunctis ejus filiis vel filiabus, sacrificiorum Deo libamina dedicentur, pia orationum vota solvantur, ac cum gratiarum actione superno numini commendentur, ut desideria in eis bona quotidie multiplicentur, adversantium conamina virtutis divinæ dextera confrigantur, indulgentia & gratia eis a sua misericordia conferatur, ut suæ potentiæ defensione protecti, antiqui hostis decipulam evadant, & caritatis munere ac vitæ longævitate pollentes adire mereantur post transitum sidereas mansiones. Qui cum sequenti die in eadem ecclesia sancti ac beatissimi Stephani martyris debitis in sedibus locaremur, inter cetera, quæ subterius discreto capitulorum ordine sunt digesta, non aliunde primum cœpimus habere sermonem, quam de nostræ fidei puritate. Et quia initiandis ad beatam vitam hominibus hæc prima semper est via salutis, prævia quoque nostris & institutis pariter & præceptis, quæ per veram credulitatem in omni terrarum orbe diffusa expandatur, nostræ collationis eloquiis prædicetur, prædicata veraciter teneatur, retenta in penetralibus nostri pectoris illibata servetur.

CANONES.

I.

Secundum divinas enim scripturas, & doctrinam quam a sanctis patribus accepimus, Patrem, & Filium & Spiritum sanctum, unius deitatis atque substantiæ confitemur. In personarum diversitate trinitatem credentes, in divinitate unitatem prædicantes, nec personas confundimus, nec substantiam separamus. Patrem a nullo factum, vel genitum dicimus: Filium a Patre, non factum, sed genitum asserimus: Spiritum vero sanctum, nec creatum, nec genitum, sed procedentem ex Patre & Filio profitemur. Ipsum autem Dominum Jesum Christum, Dei Filium, & creatorem omnium, ex substantia Patris ante sæcula genitum, descendisse ultimo tempore pro redemptione mundi a Patre, qui nunquam desit esse cum Patre. Incarnatus est enim ex Spiritu sancto, & sancta glorioſa Dei genitrice Maria, & natus ex ipsa solus idem Dominus Jesus Christus, unus de sancta trinitate, animam & carnem, perfectum sine peccato suscipiens hominem, manens quod erat, assumens quod non erat, æqualis Patri secundum divinitatem, minor Patre secundum humanitatem, habens in una persona duarum

rum naturarum proprietatem, (naturæ enim in illo duæ, Deus & homo: non enim duo filii, & dii duo, sed idem una persona in utraque natura) perferens passionem & mortem pro nostra salute, non in virtute divinitatis, sed in infirmitate humanitatis. Descendit ad inferos, ut sanctos qui ibidem tenebantur erueret; devictoque mortis imperio resurrexit: assumptus deinde in cælos, venturus est in finem ad judicium vivorum & mortuorum. Cujus morte & sanguine mundati peccatorum remissionem consecuti sumus, resuscitandi ab eo in die novissimo, in ea qua nunc vivimus carne, & in ea qua surrexit idem Dominus forma, percepturi ab ipso alii pro justitiæ meritis vitam æternam, alii pro peccatis supplicii æterni sententiam. Hæc est catholicæ ecclesiæ fides, hanc confessionem servamus, atque tenemus. Quam quisquis firmissime custodierit, perpetuam salutem habebit. Sanctæ enim fidei mysterium oris nostri confessione pandentes, ad capitula quæ ad disciplinam ecclesiasticam moresque male errantium componendos necessaria sunt, unanimitatis nostræ articulum flectere, & quæ opportuna sunt discretis capitulis definire oportet.

II.

Ut pro excellentissimo atque gloriosissimo domino nostro Carolo rege, seu liberis ejus, omnes episcopi, presbyteri, seu abbates, & monachi in unum collecti, in quantum extremitas nostra prævalet, psalmodiam, missarum sollemnia, atque liraniarum officia, omnipotenti Deo devotissime exolvere decrevimus.

III.

De baptismo, & mysterio sanctæ fidei, unusquisque archiepiscopus suos suffraganeos diligenter studioseque admoneat; quatenus per studium sacræ lectionis imbuti, & de mysterio sanctæ fidei, & de sacramento baptismatis, unusquisque illorum in propria parochia perfecte studioseque presbyteros, & universum populum docere & instruere non negligat: quia ignorantia mater cunctorum est errorum, & maxime in sacerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt. Sacerdotes enim legere sanctas scripturas admonet Paulus apostolus, dicens ad Timotheum: *Attendite lectioni, exhortationi, doctrinæ.* Sciant igitur sacerdotes scripturas sanctas & canones, ut omne opus eorum in prædicatione & doctrina consistat, atque ædificent cunctos, tam fidei scientia, quam operum disciplina.

Dist. 38. Ignorantia. Conc. Tolet. IV. cap. 26.

1. Tim. 4.

IV.

Ut laici presbyteros absque judicio proprii episcopi non ejiciant de ecclesiis, nec alios immittere præsumant: quia quando presbyteri ab episcopis in parochiis ordinantur, necesse est, ut ab ipsis episcopis diligenter instructi ecclesias sibi deputatas accipiant; ne per ignorantiam, quod absit, etiam in ipsis divinis sacramentis offendant: quia a sanctis patribus institutum est, ut quando ad concilium venerint, rationem episcopo suo reddant, qualiter susceptum officium, vel baptismum celebrent.

Dist. 38. Quando p byteri, C cil. Tole IV. cap.

V.

Ut laici omnino a presbyteris non audeant munera exigere propter commendationem ecclesiæ: quia propter cupiditatem plerumque a laicis talibus presbyteris ecclesiæ dantur, qui ad peragendum sacerdotale officium sunt indigni.

Addit. cap. 61.

VI.

Providendum necesse est unicuique episcopo, qualiter canonici vivere debeant, nec non & monachi, ut secundum ordinem canonicum vel regularem vivere studeant, ut ait apostolus: *Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat.*

1. Cor. 7.

VII.

Ut in monasteria puellarum nonnisi probatæ vitæ & ætatis provectæ viri ad quascumque earum necessitates, vel ministrationes permittantur intrare: ad faciendas vero missas qui ingressi fuerint, statim exacto ministerio regredi festinabunt. Alias autem nec clericus nec monachus juvenis ad puellarum congregationem habebit accessum, nisi aut paterna aut germana necessitudo probetur admittere.

VIII.

Ut non amplius suscipiantur in monasterio canonicorum atque monachorum, seu etiam puellarum, nisi quantum ratio permittit, & in eodem monasterio absque necessariarum rerum penuria degere possunt.

Cap. 1. institutio bus. Mogunt. Conc. pore Ar cap. 23.

IX.

Ut unusquisque de propriis laboribus decimas & primitias Deo offerat, sicut scriptum est: *Decimas & primitias tuas non tardabis offerre Domino Deo tuo.*

Exod. 22

X.

Providimus enim pro ædificatione omnium ecclesiarum, & pro utilitate totius populi, ut non solum in civitatibus, sed etiam in omnibus parochiis, presbyteri ad populum verbum faciant, & ut bene vivere studeant, & populo sibi commisso prædicare non negligant.

XI.

De incestis conjunctionibus, sicut a sanctis patribus institutum est, nihil prorsus veniæ reservamus, nisi cum adulterium separatione sanaverint. Incestos vero, nullo conjugii nomine deputandos, quos etiam designare funestum est, hos esse censemus: Si quis relictam fratris, quæ pene prius soror extiterat, carnali conjunctione violaverit: si quis fratris germanam uxorem acceperit, si quis novercam duxerit, si quis con-

consobrinæ suæ se societ, si quis relictæ A vel filiæ avunculi misceatur, aut patris filiæ vel privignæ suæ concubitu polluatur: vel si quid est hujusmodi, quod & hic annotare longum est, & in exitii barathrum negligentem quemlibet immergit.

XII.

De pacis bono atque concordia, ut ab omnibus omnino indisrupta teneatur, inter episcopos & comites, inter clericos & monachos, & omnem populum Christianum, ut beatus apostolus docuit, dicens: *Sectamini* [1] *castitatem, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.* Et idcirco quidquid illud est, quod nos ad veræ pacis studium, & caritatis perfectionem provocat, totis viribus nostris sectandum est: quidquid nos ab illa disjungit, ut venenum mortiferum, a nobis cavendum est. B

XIII.

Ut comites, judices, seu reliquus populus, obedientes sint episcopo, & invicem consentiant ad justitias faciendas, & munera pro judicio non recipiant, nec falsos testes, ne per hoc pervertant judicia justorum; quia scriptum est: *Justitia elevat gentem, iniustitia vero miseros facit populos.* & psalmista: *Beati qui custodiunt judicium, & faciunt justitiam in omni tempore.* C

XIV.

Ut unusquisque tempore famis, aut cujuslibet necessitatis, ad se pertinentes pro viribus suis gubernare studeat; quia scriptum est: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* & iterum: *Date & dabitur vobis: dimittite, & dimittetur vobis.*

XV.

Ut pondera vel mensuræ ubique æqualia sint & justa, sicut scriptum est: *Æquus modius, & æquus sextarius.* & iterum: *Pondus & pondus, mensura & mensura, utrumque abominabile est apud Deum.* D

XVI.

Ne in dominicis diebus publica mercata, neque causationes disceptationesque exerceantur & penitus a rurali & servili opere cessetur: his solummodo peractis, quæ ad Dei cultum & servitium pertinere noscuntur.

XVII.

Ut unusquisque episcopus semel in anno circumeat parochiam suam. Noverint sibi curam populorum & pauperum in protegendis ac defendendis impositam. Ideoque dum conspiciunt judices ac potentes pauperum oppressores existere, prius eos sacerdotali admonitione redarguant; & si contempserint emendari, eorum insolentia regis auribus intimetur, ut quos sacerdotalis admonitio non flectit ad justitiam, regalis potestas ab improbitate coerceat. E

XVIII.

Ut presbyteri sub sigillo custodiant chrisma, & nulli sub prætextu medicinæ, vel cujuslibet rei donare præsumant. Genus enim sacramenti est, & non ab aliis nisi a sacerdotibus contingi debet. Quod si fecerint, honore priventur. ANNO CHRISTI 813.

XIX.

Ut parentes filios suos, & patrini eos, quos de fonte lavacri suscipiunt, erudire summopere studeant; illi, quia eos genuerunt, & eis a Domino dati sunt: isti, quia pro eis fidejussores existunt. Capitular. lib. II. c. 46.

XX.

Ut ecclesiæ antiquitus constitutæ nec decimis, nec alia ulla possessione priventur.

XXI.

Ut de sepeliendis in basilicis mortuis illa constitutio servetur, quæ ab antiquis patribus constituta est. Capitular. lib. II. c. 47.

XXII.

Ut placita publica & sæcularia, neque in atriis basilicarum, neque in ipsis basilicis fiant, dicente Domino: *Domus mea domus orationis vocabitur.* Matth. 21.

XXIII.

Ne comites, vel vicarii, seu judices, vel centenarii, sub mala occasione vel ingenio res pauperum emant, nec per vim tollant, aut quolibet argumento subripiant: sed si cui aliquid possessionum emendum, aut vendendum sit, id in publico coram comite, & judicibus, & nobilibus civitatis facere debebit.

XXIV.

Ut unusquisque episcopus in sua parochia presbyteros vel diacones diligenter inquirat, & fugitivos omnes clericos ad loca sua redire jubeat, & propriis episcopis, aut rectoribus quærentibus reddat.

XXV.

Ut si quis beneficium de rebus ecclesiæ habet, ad tecta ejusdem ecclesiæ restauranda, vel ad ipsas ecclesias ædificandas omnino adjuvet.

XXVI.

Ut qui publico crimine convicti sunt, rei publicæ judicentur, & publicam pœnitentiam agant secundum canones.

Hæc igitur sub brevitate, quæ emendatione digna perspeximus, quam brevissime annotavimus, & domino imperatori præsentanda decrevimus, poscentes ejus clementiam, ut si quid hic minus est, ejus prudentia suppleatur: si quid secus quam se ratio habet, ejus judicio emendetur: si quid rationabiliter taxatum est, ejus adjutorio divina opitulante clementia perficiatur.

No-

[1] Forte, *caritatem*. Nam id & series orationis postulat, & Paulus, qui pacem habet. *Harduinus*.

ANNO CHRISTI 813.

Nota Jacobi Sirmondi S. J.

1 *Concilium Arelatense VI.*) De hoc & quatuor sequentibus Conciliis Eginhartus in chronico anni DCCCXIII. *Concilia quoque jussu ejus*, Caroli imperatoris, *super statu ecclesiarum corrigendo per totam Galliam ab episcopis celebrata sunt: quorum unum Moguntiaci, alterum Rhemis, tertium Turonis, quartum Cabilloni, quintum Arelati congregatum est.* Eodemque ordine ac numero in annalibus Pithœanis, & a Reginone, aliisque recensentur. In tomis Conciliorum primo loco positum est Arelatense, tum Turonense, Cabillonense, Moguntiacum, & Rhemense. Si temporis spectanda est ratio, Arelatense & Rhemense Maii mensis notam præferunt, Moguntiacum Junii, reliqua duo A notam nullam habent: quamquam omnia per ætatem habita fuisse dubium non est.

ANNO CHRISTI 813.

Notæ Severini Binii.

a *Concilium.*) De loco, caussa, & tempore hujus & sequentium quatuor Conciliorum, annales Francorum ista habent: *Nam hoc eodem anno quinque concilia quoque jussu ejus super statu ecclesiarum corrigendo per totam Galliam ab episcopis celebrata esse. Quorum unum Moguntiaci, alterum Rhemis, tertium Turonis, quartum Cabilloni, quintum Arelati congregatum est. Et constitutiones, quæ in singulis factæ sunt, collatione coram imperatore in illo conventu habita, qui nosse voluerit, in supradictis civitatibus invenire poterit, quamquam & in archivo palatii exemplaria illarum habeantur.* Locus, causa & tempus Concilii.

a CONCILIUM b MOGUNTIACUM
CAROLI MAGNI IMPERATORIS JUSSU

In clausstro basilicæ sancti Albani celebratum sub die v. Idus Junias, indictione VI. anno Christi DCCCXIII. Leonis III. papæ XVIII. Caroli ejusdem regis & imperatoris XLV.

TITULI CANONUM.

I. *De fide catholica firmiter tenenda.*
II. *De spe habenda in Deum.*
III. *De caritate ab omnibus conservanda.*
IV. *De sacramento baptismi uniformiter celebrando.*
V. *De pace, & concordia, & unanimitate.*
VI. *De orphanis & exheredatis subveniendo.*
VII. *Ut res pauperum, vel minus potentum, mala occasione non emantur.*
VIII. *De potestate episcoporum pro rebus ecclesiasticis, ac de convenientia episcoporum cum laicis.*
IX. *De vita canonicorum.*
X. *Item de vita clericorum.*
XI. *De vita monachorum.*
XII *Ne monachi placita sæcularia adeant.*
XIII. *De sacris virginibus.*
XIV *De negotio sæculari clericis & monachis interdicto.*
XV. *De imitatione apostolica.*
XVI. *De eo quid sit relinquere mundum.*
XVII. *De armis omittendis*
XVIII. *De fictis virtutibus, & veris vitiis discernendis*
XIX. *Ut in monasteria nimis multi homines non mittantur.*
XX. *De locis monasteriorum vel ædificiis providendis.*
XXI. *Ut episcopi sciant qualiter canonici, qui sunt cum abbatibus, vivant*
XXII. *De clericis vagis*
XXIII *De clericis injuste tonsuratis*
XXIV. *De clericis adeuntibus imperatorem.*
XXV. *Ut prædicatio sancta assidue in ecclesia fiat.*
XXVI. *Presbyteri tantum ad missarum sollemnia introitum habeant ad monasteria puellarum*
XXVII *Ut presbyteri chrisma diligenter custodiant.*
XXVIII *Ut presbyteri assidue utantur orariis.*
XXIX *Ne laici presbyteros ejiciant de ecclesiis, eusve in eis constituant absque episcopi consensu.*
XXX *Ne laici a presbyteris munera exigant*
XXXI *De fugitivis clericis.*
XXXII *Quid sit litania & quid exomologesis*
XXXIII. *De litania majore.*
XXXIV. *De quatuor temporibus observandis.*
XXXV *De indicto jejunio*
XXXVI. *De festivitatibus anni.*
XXXVII. *De dominicis diebus cum veneratione observandis*
XXXVIII *De decimis, ut dentur*
XXXIX *Ut ecclesiæ pacem habeant.*
XL. *Ut in ecclesiis placita sæcularia non fiant.*
XLI. *Ut antiquæ ecclesiæ honorem suum habeant.*
XLII *De beneficiis ecclesiasticis, ut qui hæc habent, ad ecclesiarum restaurationem adjuvent, & bonam ad decimam reddant.*
XLIII. *Ne presbyter solus missam cantet*
XLIV. *De oblatione & pace in ecclesia facienda.*
XLV. *Ut symbolum & orationem dominicam omnes discant.*
XLVI. *Ut malum ebrietatis omnino vitetur.*
XLVII *De spiritalibus filiolis instruendis.*
XLVIII *Ut canticum luxuriosum circa ecclesias non canatur.*
XLIX *De subintroductis mulieribus.*
L. *De præpositis, vel advocatis, sive vicedominis.*
LI. *Ne corpora sanctorum transferantur de loco ad locum.*
LII. *Qui mortui in ecclesia sepeliantur.*
LIII. *De incestuosis.*
LIV. *Ne proprius filius de baptismo suscipiatur, & ne filiola vel commater uxor ducatur.*
LV. *De damnatis nuptiis.*

PRÆFATIO.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Gloriosissimo & Christianissimo imperatori Carolo augusto, veræ religionis rectori, ac defensori sanctæ Dei ecclesiæ, una cum prole sua, ejusque fidelibus, vita & salus, honor & benedictio, cum victoria sine fine mansura. Almificæ reverentiæ vestræ patefacimus nos humillimi famuli ac missi vestri, Hildebaldus scilicet sacri palatii archiepiscopus, Richolfus & Arno archiepiscopi, seu Bernhatius, una cum reliquis coepiscopis, atque abbatibus, & cetero clero, quia venimus secundum jussionem vestram in civitatem Maguntiam; ibique pariter adunati primitus cum litaniis triduanum celebravimus jejunium, divinam suppliciter postulantes clementiam, quatenus sancta gratia sua conventum & actionem ipsius synodi sibi acceptabilem facere dignaretur, & Christiano populo proficientem ad salutem & vitam perpetuam, vobisque ad æternum honorem & gloriam. Tum vero consedentes in clausstro basilicæ sancti Albani martyris Christi, consona voce gratias egimus Deo Patri omnipotenti, quia sanctæ ecclesiæ suæ tam pium ac devotum in servitio Dei concessit habere rectorem, qui suis temporibus sacræ sapientiæ fontem aperiens, oves Christi indesinenter sanctis reficit alimentis, ac divinis instruit disciplinis, Christianumque populum indefesso labore amplificare conatur, hilariterque Christi honorat ecclesias, ac de fauce diri draconis multorum animas studet eripere, & ad signum sanctæ matris ecclesiæ revocare, atque ad gaudia paradisi, & ad regna cælestia omnes communiter invitare, sancta sapientia sua devotissimoque studio ceteros reges transcendens. Incipientes igitur in nomine Domini communi consensu & voluntate tractare pariter de statu veræ religionis, ac de utilitate & profectu Christianæ plebis, convenit nobis, de nostro communi collegio clericorum, seu laicorum, tres facere turmas, sicut & fecimus. In prima autem turma consederunt episcopi cum quibusdam notariis, legentes atque tractantes sanctum evangelium, nec non epistolas & actus apostolorum, canones quoque ac diversa sanctorum patrum opuscula, pastoralemque librum Gregorii, cum ceteris sacris

dog-

dogmatibus; diligenti ſtudio perquirentes, quibus modis ſtatum eccleſiæ Dei, & Chriſtianæ plebis profectum ſana doctrina & exemplis juſtitiæ inconvulſum, largiente gratia Dei, perficere & conſervare potuiſſent. In alia vero turma conſederunt abbates ac probati monachi regulam ſancti Benedicti legentes, atque tractantes diligenter, qualiter monachorum vitam in meliorem ſtatum, atque augmentum cum Dei gratia perducere potuiſſent. In tertia denique turma ſederunt comites & judices in mundanis legibus decertantes, vulgi juſtitias perquirentes, omniumque advenientium cauſſas diligenter examinantes, modis quibus poterant juſtitias terminantes. In his itaque omnibus primo decrevimus, unicuique perſonæ vel ſexui congruum honorem impendere, ſecundum dictum beati Petri primi paſtoris eccleſiæ, ubi ait: *Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, regem honorificate. Servi, ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantum bonis, & modeſtis, ſed etiam dyſcolis. Hæc eſt enim gratia in Chriſto Jeſu Domino noſtro.* Hinc Paulus ad Timotheum ſcripſit dicens: *Attende tibi & doctrinæ, inſta in illis. Hoc enim faciens, & teipſum ſalvum facies, & eos qui te audiunt. Seniorem ne increpaveris, ſed obſecra ut patrem, juvenes ut fratres, anus ut matres, juvenculas ut ſorores in omni caſtitate.* Inſuper etiam congruum nobis eſſe videbatur, ut ſacerdotes eccleſiæ Dei jure legitimo & inconvulſo honorarentur, de quibus Dominus ait: *Qui vos audit, me audit, & qui vos recipit, me recipit: qui autem me recipit, recipit eum qui me miſit.* Et apoſtolus ad Hebræos: *Obedite*, inquit, *præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis. Ipſi enim pervigilant, quaſi rationem reddituri pro animabus veſtris.* Nam de reverentia eccleſiarum dicit Dominus *Domus mea domus orationis vocabitur cunctis gentibus.* De his tamen omnibus valde indigemus veſtro adjutorio, atque ſana doctrina, quę & nos jugiter admoneat, atque clementer erudiat, quatenus ea, quæ paucis ſubter perſtrinximus capitulis, a veſtra auctoritate firmentur, ſi tamen veſtra pietas ita dignum eſſe judicaverit: & quidquid in eis emendatione dignum reperitur, veſtra magnifica imperialis dignitas jubeat emendare: ut ita emendata, nobis omnibus & cunctæ Chriſtianæ plebi, ac poſteris noſtris proficiant ad vitam & ſalutem, & ad gloriam ſempiternam; vobiſque inde merces, honor, & laus, & benedictio ac beatitudo permaneat in omnes æternitates ſæculi.

CANONES

I.

Initium enim actionis noſtræ de fide eſſe decrevimus, quæ bonorum omnium eſt fundamentum, & quia *ſine fide*, ut dicit apoſtolus, *impoſſibile eſt placere Deo*. Fides tamen indiget opere, quia fides ſine operibus mortua eſt. Ideo beatus Gregorius: Ille, inquit, vere credit, qui exercet operando quod credit. Quapropter de vera fide omnes omnino Chriſtianos alterutrum inter ſe jugiter admonere & docere oportet. Maxime tamen domini ſacerdotes in eo certamine laborare decet, ut firmiter ab omnibus teneatur.

II.

Spes vero in Deum firmiter a cunctis Chriſtianis tenenda eſt. Unde pſalmiſta commemorat: *Sperate in eo omnis congregatio populi*, & reliqua. & iterum: *Spera in Domino, & fac bonitatem* & iterum: *Sperantes autem in Domino miſericordia circumdabit.* & apoſtolus: *Spe enim ſalvi facti ſumus.* ANNO CHRISTI 813. Rom. 8

III.

Caritas Deus eſt. ut ait Joannes apoſtolus: *Qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo.* Item Paulus apoſtolus: *Finis*, inquit, *præcepti eſt caritas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta.* Caritatem ergo qui habet, omnia bona habet. Quam ideo commemoravimus, quia volumus ut firmiter ab omnibus æque catholicis conſervetur. Auguſtinus quoque in ſermone de laude caritatis dicit: Si ergo non vacat omnes paginas perſcrutari, omnium ſcripturarum ſecreta penetrare, tene caritatem, ubi pendent omnia: ibi tenebis quod ibi didiciſti. Ille itaque tenet & quod patet, & quod latet in divinis ſermonibus, qui caritatem tenet in moribus. 1. Joan. 4. 1. Timoth. 1

IV.

Sacramenta itaque baptiſmatis volumus, ut ſicut ſancta veſtra fuit admonitio, ita concorditer atque uniformiter in ſingulis parochiis, ſecundum Romanum ordinem inter nos celebrentur, jugiterque conſerventur: id eſt ſcrutinium ad ordine baptiſmatis, ſicut in decretis Leonis papæ ſub duobus continetur capitulis. In capitulo XI. Duo tempora, id eſt paſcha & pentecoſte, ad baptizandum a Romano pontifice legitima præfixa ſunt. Item capitulo XII. Non interdicta licentia, qua in baptiſmo tribuendo quolibet tempore periclitantibus ſubvenitur. Et Siricius: Si in qualibet neceſſitate opus fuerit ſacri unda baptiſmatis, omni volumus celeritate ſuccurri. Ad epiſcopos Siciliæ. Ad Himerium cap. 2.

V.

V. Ut pax & concordia ſit atque unanimitas in populo Chriſtiano, quia unum Deum patrem habemus in cælis, & unam matrem eccleſiam, unam fidem, unum baptiſma. Ideo in una pace & unanimitate concorditer vivere debemus, ſi ad unam & veram hereditatem regni cæleſtis cupimus pervenire: quia non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis, ut ipſe ait: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Addit. III. cap. 15. Matth. 5.

VI.

Propter iſtius itaque pacis concordiam conſervandam, placuit nobis de orphanis & pauperibus, qui debite vel indebite dicuntur amiſiſſe hereditatem paterni vel materni juris ad ſe legibus pertinentem; ſi alicubi inventi fuerint, quos patres vel matres propter traditiones illorum exheredes fecerunt, aliorum ſcilicet ſuaſionibus aut petitionibus, vel aliquo ingenio; omnino volumus atque decrevimus emendari, quantum ad nos vel ad noſtram pertinet poteſtatem, juxta voluntatem Dei, & veſtram ſan. Capitular. lib. 11. c. 31.

sanctam admonitionem & considerationem. Quod si forte extra officium nostrum alicubi inventum fuerit, admonere vestram clementiam audeamus, ut emendetur.

ANNO CHRISTI 813.

VII.

Ibid. c. 38. Propter provisiones pauperum, pro quibus curam habere debemus, placuit nobis, ut nec episcopi, nec abbates, nec comites, nec vicarii, nec judices, nullusque omnino sub mala occasione, vel malo ingenio, res pauperum, vel minus potentum, nec emere, nec vi tollere audeat. Sed si quis ex eis aliquid comparare voluerit, in publico placito, coram idoneis testibus, & cum ratione hoc faciat. Ubicumque autem aliter inventum fuerit factum, hoc omnino emendetur per jussionem vestram.

VIII.

Capitular. lib. 5. c. 114. Ut episcopi potestatem habeant res ecclesiasticas providere, regere, gubernare, atque dispensare secundum canonum auctoritatem, volumus: & ut laici in eorum ministerio obediant episcopis ad regendas ecclesias Dei, viduas & orphanos defensandos, & ut obedientes sint eis ad eorum Christianitatem servandam. Et episcopi consentientes sint comitibus & judicibus ad justitias faciendas: & ut nullatenus per aliquorum mendacium, vel falsum testimonium, neque per perjurium, aut per præmium, lex justa in aliquo depravetur.

IX.

Ibid. c. 115. In omnibus igitur, quantum humana permittit fragilitas, decrevimus, ut canonici clerici canonice vivant, observantes divinæ scripturæ doctrinam, & documenta sanctorum patrum, & nihil sine licentia episcopi sui vel magistri eorum composite agere præsumant in unoquoque episcopatu: & ut simul manducent & dormiant, ubi his facultas id faciendi suppetit, vel qui de rebus ecclesiasticis stipendia accipiunt, & in suo claustro maneant, & singulis diebus mane primo ad lectionem veniant, & audiant quid eis imperetur. Ad mensam vero similiter lectionem audiant, & obedientiam secundum canones suis magistris exhibeant.

X.

Discretionem igitur esse volumus atque decrevimus inter eos, qui dicuntur sæculum reliquisse, & adhuc sæculum sectantur. Placuit igitur sancto concilio, ut ita discernantur, sicut in regula clericorum dictum est. His igitur lege patrum cavetur, ut a vulgari vita secluſi, a mundi voluptatibus sese abstineant; non spectaculis, non pompis intersint, convivia inhonesta & turpia fugiant. Tamen Hieronymus in epistola ad Nepotianum dicit: Omnium Christianorum domos quasi proprias amare debemus, ut consolatores nos in mœroribus suis potius, quam convivas in prosperis noverint. Item Isidorus: Clerici tamen convivia privata non tantum pudica, sed & sobria colant: usuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationes lucrorum, fraudisque cujusquam studium appetant. Amorem pecuniæ, quasi materiam cunctorum criminum, fugiant: sæcularia officia, negotiaque abjiciant: honorum gradus per ambitionem non subeant: pro beneficiis medicinæ Dei munera non accipiant: dolos & conjurationes caveant: odium, æmulationem, obtrectationem, atque invidiam fugiant. Non vagis oculis, non infræni lingua aut petulanti, tumidoque gestu incedant: sed pudorem ac verecundiam mentis simplici habitu incessuque ostendant, obscœnitatem etiam verborum, sicut & operum, penitus execrentur: viduarum ac virginum visitationes frequentissimas fugiant: contubernia feminarum nullatenus appetant: castimoniam quoque inviolati corporis perpetuo conservare studeant. Senioribus quoque debitam præbeant obedientiam; neque ullo jactantiæ studio se attollant. Postremo in doctrina, in lectionibus, in psalmis, hymnis & canticis, exercitio jugi incumbant. Tales enim debent esse, qui divinis cultibus se mancipandos studeant exhibere: scilicet ut dum scientiæ operam dant, doctrinæ gratiam populis administrent.

Lib. 2. de offic. cap. 2.

XI.

Abbates autem censuimus ita cum monachis suis pleniter vivere, sicut ipsi qui in præsenti synodo aderant, palam nobis omnibus promiserunt: id est, secundum doctrinam sanctæ regulæ Benedicti, quantum humana permittit fragilitas. Ac deinde decrevimus, sicut sancta regula dicit, ut monasterium, ubi fieri possit, per decanos ordinetur: quia illi præpositi sæpe in elationem incidunt, & in laqueum diaboli.

XII.

Hoc tamen omnino volumus, ut monachi ad sæcularia placita nullatenus veniant, neque ipse abbas sine consilio episcopi sui: & cum necessitas exigit, tunc per jussionem & consilium episcopi illuc vadat, nequaquam tamen contentiones, aut lites aliquas ibi movere præsumat: sed quidquid quærendum vel etiam respondendum sit, per advocatos suos hoc faciat. Abbates & monachi usque ad interrogationem silentium habeant: & cum interrogantur, cum humilitate & reverentia respondeant: alias querelas omnino devitent. In eorum claustro permaneant, nullusque ex eis foras vadat, nisi per necessitatem ab abbate mittatur in obedientiam. Nec foris manducent, neque bibant, sine permissione abbatis, nec ad convivia sæcularia vadant.

XIII.

Abbatissas cum sanctimonialibus omnino recte & juste vivere censemus. Quæ vero professionem sanctæ regulæ Benedicti fecerunt, regulariter vivant. Sin autem, canonice

nice vivant pleniter, & sub diligenti cura custodiam habeant, & in claustris permaneant, neque foras exitum habeant. Sed & ipsæ abbatissæ in monasteriis sedeant, nec foras vadant sine licentia & consilio episcopi sui.

XIV.

Ministri autem altaris Domini, vel monachi, nobis placuit, ut a negotiis sæcularibus omnino abstineant. Multa sunt ergo negotia sæcularia: de his tamen pauca perstrinximus, ad quæ pertinet omnis libido, non solum in immunditia carnis, sed etiam in omni concupiscentia carnali. Quidquid plus justo appetit homo, turpe lucrum est: munera injusta accipere, vel etiam dare, pro aliquo sæculari quæstu pretio aliquem conducere, contentiones lites vel rixas amare, in placitis sæcularibus disputare, excepta defensione orphanorum aut viduarum, conductores aut procuratores esse sæcularium rerum: turpis verbi vel facti joculatorem esse, vel jocum sæcularem diligere, aleas amare, ornamentum inconveniens proposito suo quærere, in deliciis vivere velle, gulam & ebrietatem sequi, pondera injusta vel mensuras habere, negotium injustum exercere. Nec tamen justum negotium est contradicendum propter necessitates diversas; quia legimus sanctos apostolos negotiatos esse, & in regula sancti Benedicti præcipitur prævidere, per quorum manus negotium monasterii transeat. Canes & aves sequi ad venandum, in omnibus quibuslibet sit cautis, superfluum esse. Ecce talia, & his similia ministris altaris Domini, nec non & monachis, omnino contradicimus: de quibus dicit apostolus: *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.*

XV.

Apostolus dicit: *Imitatores mei estote, & observate eos, qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram: non eos observantes qui sunt inimici crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Nostra autem conversatio in cælis est.* Sicut Hieronymus in epistolam ad Galatas ait: Æmulantur autem bene, qui cum videant vel audiant esse in aliquibus gratias, dona virtutesque, ipsi tales esse desiderant, & fidem, vitam, atque industriam eorum, per quæ illa meruerunt, nituntur imitari, ut possint ea quoque quæ bona æmulatione digna sunt consequi, magis quærentes spiritalia quam carnalia, ut perseveranti gradu ad finem boni operis pervenire possint. Augustinus in primo libro de agone Christianorum hanc sententiam interpretans dicit: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Quare intelligendum est, etiam ipsum apostolum in semetipso triumphasse de potestatibus hujus mundi, sicut de Domino dixerat, cujus se imitatorem esse profitetur. Imitemur ergo & nos illum, sicut hortatur, & castigemus corpus nostrum, & in servitutem redigamus, si mundum volumus vincere. Aliquando quidem suo exemplo Christi nos fieri imitatores jubet dicendo: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* 1. Cor. 11. Aliquando quidem de se reticens, ad ipsius imitationem Dei extendit, dicens: *Estote ergo imitatores Dei, sicut filii carissimi.* Ephes. 5. Jam vero demonstrans quia nihil ita hanc imitationem pariat, quam si ita vivat aliquis, ut bonum ejus in commune proficiat, atque universis utiliora provideat, adjunxit: *Ambulate in caritate.* Ideo cum dixisset, imitatores Dei estote, continuo de caritate disseruit, quia hæc præcipue virtus homines Deo proximos facit.

XVI.

Sæculum autem relinquere, est, sicut Gregorius dicit, sæculi voluptatibus contraire. Hinc Paulus admonet, dicens: *Qui emunt, tamquam non possidentes: & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur.* 1. Cor. 6. Et Gregorius in libro pastorum: Ut videlicet sic vobis suppetant, & exterius serviant, quatenus a supernæ dilectionis studio animum non reflectant.

XVII.

Nos autem qui relinquimus sæculum, id modis omnibus observare volumus, ut arma spiritalia habeamus, sæcularia dimittamus; laicis vero, qui apud nos sunt, arma portare non præjudicemus: quia antiquus mos est, & ad nos usque pervenit.

XVIII.

Dominus dicit in evangelio: *Attendite a falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Matth. 7. Hinc Hieronymus in commentario Matthæi dicit: De omnibus quidem intelligi potest, qui aliud habitu ac sermone promittunt, aliud opere demonstrant. Item in alio loco: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum.* Matth. 7. Nec his quidem accommodanda fides est, qui cum pollent integritate fidei, turpiter vivunt, & doctrinæ integritatem operibus destruunt. Utrumque enim Dei servis necessarium est, ut opus sermone, & sermo operibus comprobetur. Et Beda in tractatu in evangelium Lucæ dicit: Ipse enim finis est, ut nihil duplici animo faciamus. Si veram, inquit, & non fictam vis habere justitiam, quæ verbis ostentas, etiam factis compensare curato. Et apostolus: *Dilectio sine simulatione, odientes malum, adhærentes bono.* Rom. 12.

XIX.

Ut plures non mittantur in monasteria canonicorum vel monachorum, aut etiam puellarum, quam sufferri possit.

XX.

Deinde dignum ac necessarium est, ut missi per quæque loca directi, simul cum epi- Capitular. lib. 5. c. 99.

ANNO CHRISTI 813.

epiſcopis uniuſcujuſque diœceſis, perſpiciant loca monaſteriorum, canonicorum pariter & monachorum, ſimiliterque puellarum, ſi in apto & congruo loco ſint poſita, ubi commodum neceſſarium poſſit acquiri, quod ad utilitatem pertinet monaſterii, ſicut in ſancta regula dicitur: monaſterium autem ita debet conſtitui, ut omnia neceſſaria infra monaſterium exerceantur; ut non ſit neceſſitas monachis vel clericis vagandi foras, quia omnino non expedit animabus eorum. Similiter quoque ædificia monaſteriorum ſupradicti miſſi, & cum eis epiſcopi, per diverſa loca prævideant, ſi apta ſint, & congruenter ſanctæ profeſſioni compoſita: vel ſi clauſtrum firmum habeant, in quo ſalvari poſſint animæ in eis commorantium ſub diſciplina canonica vel regulari. Ubi autem aliter inventum fuerit, hoc omnimodis epiſcopus loci ipſius faciat emendari: ita ut condignam profeſſioni eorum cuſtodiam habeant canonici, vel monachi, atque nonnanes, ne detur eis occaſio malefaciendi, quod abſit.

XXI.

Capitular. lib. 5. c. 76.

Præcipimus ut unuſquiſque epiſcopus ſciat per ſingula monaſteria, quantos quiſque abbas canonicos in monaſterio ſuo habeat: & hoc omnino ambo pariter provideant, ut ſi monachi fieri voluerint, regulariter vivant: ſin autem, canonice vivant omnino.

XXII.

Iſidorus.

De clericis vagis, ſeu de acephalis, id eſt, de his qui ſunt ſine capite, neque in ſervitio Domini noſtri, neque ſub epiſcopo, neque ſub abbate, ſed ſine canonica vel regulari vita degentes, ut in libro officiorum ſecundo, capitulo tertio, de eis dicitur. Hos neque inter laicos ſæcularium officiorum ſtudia, neque inter clericos religio tenet divina, ſed ſolutos atque oberrantes ſola turpis vita complectitur & vaga: quique dum nullum metuunt, explendæ voluptatis ſuæ licentiam ſectantur, quaſi animalia bruta, libertate ac deſiderio ſuo feruntur, habentes ſignum religionis, non religionis officium, hippocentauris ſimiles, nec equi, nec homines. Tales omnino, ubicumque inventi fuerint, præcipimus ut epiſcopi ſine ulla mora eos ſub cuſtodia conſtringant canonica, & nullatenus eos amplius ita errabundos & vagos ſecundum deſideria voluptatum ſuarum vivere permittant. Sin autem epiſcopis ſuis canonice obedire noluerint, excommunicentur uſque ad judicium archiepiſcopi regionis illius. Si autem nec ille eos corrigere voluerit, tunc omnino ſub vinculis conſtringantur, uſque ad ſynodum, ut ibi eis judicetur, utrum ad judicium Domini noſtri, aut ad iſtam magnam ſynodum adferantur ſub cuſtodia.

XXIII.

De clericis vero hoc ſtatuimus, ut hi qui hactenus inventi ſunt, ſive in canonico, ſive in monachico ordine, tonſurati ſine eorum voluntate, ſi liberi ſunt, ut ita permaneant: & deinceps cavendum, ut nullus tondeatur ſine legitima ætate, & ſpontanea voluntate, vel cum licentia domini ſui.

ANNO CHRISTI 813.

Cap. 1. de regularibus transeuntibus ad reli

XXIV.

De clericis adeuntibus imperatorem hoc placet omnibus modis obſervare, quod de eis in ſacris canonibus conſtitutum.

XXV.

De officio prædicationis, ſi forte epiſcopus non fuerit in domo ſua, aut infirmus eſt, aut alia aliqua cauſſa exigente non valuerit, nunquam tamen deſit diebus dominicis, aut feſtivitatibus, qui verbum Dei prædicet, juxta quod intelligere vulgus poſſit.

XXVI.

Ut presbyteris per monaſteria puellarum opportuno tempore liceat miſſarum ſollemnia celebrare, & iterum ad proprias eccleſias redire.

XXVII.

Capitula lib. 5. c. 8

Presbyteri ſub ſigillo cuſtodiant chriſma, & nulli ſub prætextu medicinæ, vel maleficii, donare inde præſumant. Quod ſi fecerint, honore priventur.

XXVIII.

Ibid. c. 84

Presbyteri ſine intermiſſione utantur orariis propter differentiam ſacerdotii dignitatis.

XXIX.

Ibid. c. 85. qu. 17. La presbytero

Ut laici presbyteros non ejiciant de eccleſiis, neque conſtituant, ſine conſenſu epiſcoporum ſuorum.

XXX.

Ibid. c. 8

Ut laici omnino munera injuſta non exigant a presbyteris propter commendationem eccleſiæ cuiquam presbytero.

XXXI.

Ibid. c. 8

Ut unuſquiſque epiſcopus in ſua parochia diligenter presbyteros vel clericos inquirat unde ſint, & ſi aliquem fugitivum invenerit, ad ſuum epiſcopum redire faciat.

XXXII.

Litaniæ autem Græco nomine appellantur, quæ Latine dicuntur rogationes. Inter litanias autem & exomologeſes hoc differt, quod exomologeſes pro ſola peccatorum confeſſione agantur: litaniæ vero indicantur propter rogandum Deum, & impetrandum in aliquo miſericordiam ejus. Sed nunc jam utrumque vocabulum ſub una deſignatione habetur.

XXXIII.

Capitul lib. 5. c.

Placuit nobis, ut litania major obſervanda ſit a cunctis Chriſtianis diebus tribus, ſicut legendo reperimus, & ſicut ſancti patres noſtri inſtituerunt, non equitando, nec pretioſis veſtibus induti, ſed diſcalceati, cinere & cilicio induti, niſi infirmitas impedierit.

XXXIV.

XXXIV.

Conſtituimus ut quatuor tempora anni ab omnibus cum jejunio obſerventur, id eſt, in menſe Martio hebdomada prima: & feria IV. & VI. & ſabbato veniant omnes ad eccleſiam, hora nona cum litaniis ad miſſarum ſollemnia. Similiter in menſe Junio hebdomada ſecunda, feria IV. & VI. & ſabbato jejunetur uſque ad horam nonam, & a carne ab omnibus abſtineatur. Similiter in menſe Septembrio hebdomada tertia, & in menſe Decembrio hebdomada, quæ fuerit plena ante vigiliam natalis Domini, ſicut eſt in Romana eccleſia traditum.

XXXV.

Quod ſi quis indictum jejunium ſuperbiendo contempſerit, & obſervare cum ceteris Chriſtianis noluerit, in Gangrenſi Concilio præcipitur ut anathematizetur, niſi emendare ſe ſtudeat.

XXXVI.

Feſtos dies in anno celebrare ſancimus, Hoc eſt, diem dominicum paſchæ cum omni honore & ſobrietate venerari, ſimili modo totam hebdomadam illam obſervari decrevimus. Diem aſcenſionis Domini pleniter celebrare. Item pentecoſten ſimiliter ut in paſcha. In natali apoſtolorum Petri & Pauli diem unum, nativitatem ſancti Joannis Baptiſtæ, aſſumptionem ſanctæ Mariæ, dedicationem ſancti Michaelis, natalem S. Remigii, S. Martini, S. Andreæ. In natali Domini dies quatuor, octavas Domini, epiphaniam Domini, purificationem ſanctæ Mariæ. Et illas feſtivitates martyrum, vel confeſſorum obſervare decrevimus, quorum in unaquaque parochia ſancta corpora requieſcunt. Similiter etiam dedicationem templi.

XXXVII.

Omnes dies dominicos cum omni veneratione decrevimus obſervari, & a ſervili opere abſtinere: & ut mercatus in eis minime ſit, nec placitum, ubi aliquis ad mortem vel ad pœnam judicetur.

XXXVIII.

Admonemus atque præcipimus, ut decimas Deo omnino dari non negligatur, quas Deus ipſe ſibi dari conſtituit: quia timendum eſt, ut quiſquis Deo debitum ſuum abſtrahit, ne forte Deus per peccatum ſuum auferat ei neceſſaria ſua.

XXXIX.

Reum confugientem ad eccleſiam nemo abſtrahere audeat, nec inde donare ad pœnam vel ad mortem, ut honor Dei & ſanctorum ejus conſervetur: ſed rectores eccleſiarum pacem & vitam ac membra ejus obtinere ſtudeant: tamen legitime componat, quod inique fecit.

XL.

Præcipimus ut in eccleſiis, aut domibus eccleſiarum, vel atriis, placita ſæcularia minime fiant.

XLI.

Eccleſiæ antiquitus conſtitutæ nec decimis, nec aliis poſſeſſionibus priventur, ita ut novis oratoriis tribuantur.

XLII.

Quicumque beneficium eccleſiaſticum habent, ad tecta eccleſiæ reſtauranda, vel ipſas eccleſias emendandas, omnino adjuvent, & nonam & decimam reddant.

XLIII.

Nullus presbyter, ut nobis videtur, ſolus miſſam cantare valet recte. Quomodo enim dicet, Dominus vobiſcum, vel, Surſum corda admonebit habere, & alia multa his ſimilia, cum alius nemo cum eo ſit?

XLIV.

Oblationem quoque & pacem in eccleſia facere, jugiter admoneatur populus Chriſtianus: quia ipſa oblatio ſibi & ſuis magnum remedium eſt animarum, & in ipſa pace vera unanimitas, & concordia demonſtratur.

XLV.

Symbolum, quod eſt ſignaculum fidei, & orationem dominicam diſcere ſemper admoneant ſacerdotes populum Chriſtianum. Volumuſque ut diſciplinam condignam habeant qui hæc diſcere negligunt, ſive in jejunio, ſive in alia caſtigatione emendentur. Propterea dignum eſt, ut filios ſuos donent ad ſcholam, ſive ad monaſteria, ſive foras presbyteris, ut fidem catholicam recte diſcant, & orationem dominicam, ut domi alios edocere valeant. Et qui aliter non potuerit, vel in ſua lingua hoc diſcat.

XLVI.

Magnum malum ebrietatis, unde omnia vitia pullulant, modis omnibus præcipimus cavere: & qui hoc vitare noluerit, excommunicandum eum eſſe decrevimus uſque ad emendationem congruam.

XLVII.

Deinde præcipimus, ut unuſquiſque compater, vel proximi, ſpiritales filiolos ſuos catholice inſtruant.

XLVIII.

Canticum turpe atque luxurioſum circa eccleſias agere omnino contradicimus: quod & ubique vitandum eſt.

XLIX.

Omnibus igitur clericis feminas ſecum in domibus ſuis habere ultra licentiam canonum firmiter ſit contradictum.

L.

Omnibus igitur epiſcopis, abbatibus, cunctoque clero omnino præcipimus vicedominos, præpoſitos, advocatos, ſive defenſores bonos habere, non malos, non crudeles, non cupidos, non perjuros, non falſitatem amantes, ſed Deum timentes, & in omnibus juſtitiam diligentes. De judicibus autem, vel centenariis, atque tribunis, ſeu vi-

ca-

cariis, dignum esse censemus, ut si mali fuerint, de ministerio suo abjiciantur. ANNO CHRISTI 813.

LI.

De consecr. dist. 1. Corpora sanctorum. Deinceps vero corpora sanctorum de loco ad locum nullus præsumat transferre, sine consilio principis, vel episcoporum, & sanctæ synodi licentia.

LII.

2. q. 3. Nullus mortuus. Nullus mortuus infra ecclesiam sepeliatur, nisi episcopi, aut abbates, aut digni presbyteri, vel fideles laici.

LIII.

Capitular. lib. 6. c. 98. Ut episcopi incestuosos pariter investigare studeant omnino præcipimus. Et si pœnitere noluerint, de ecclesia expellantur, donec ad pœnitentiam revertantur.

LIV.

Ibid. c. 99. Contradicimus quoque, ut in quarta generatione nullus amplius conjugio copuletur: ubi autem post interdictum factum inventum fuerit, separetur.

LV.

Ibid. c. 100. [1] Nullus igitur proprium filium vel filiam de fonte baptismatis suscipiat: nec filiolam, nec commatrem ducat uxorem; nec illam cujus filium, aut filiam ad confirmationem duxerit. Ubi autem factum fuerit, separentur.

LVI.

Ibid. c. 101. Si quis uxorem viduam duxerit, & postea cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu duabus sororibus nupserit; aut si qua duobus fratribus nupserit, seu cum patre & filio, tales copulationes anathematizari & disjungi præcipimus, nec unquam amplius conjugio copulari, sed sub magna districtione fieri.

Facta est autem hæc synodus in civitate Moguntia, in claustro basilicæ sancti Albani martyris, anno Domini DCCCXIII. & imperii domini Caroli imperatoris anno XIII. Indictione VI. V. Idus Junii, ubi sederunt episcopi triginta, abbates vero viginti quinque. ANNO CHRISTI 813.

Notæ Severini Bini.

2 *Concilium*.) Hæc synodus Moguntina loco & occasione eadem qua præcedentes, celebrata fuit tempore Richolphi archiepiscopi Moguntini & Caroli magni, die nono Junii anno Christi DCCXXIII. in claustro basilicæ sancti Albani post triduanum jejunium inchoata. In ea de litaniis, quatuor temporibus, clericorum castitate & exemptione a bellicis negotiis: de armis laicis hominibus licite concessis plura utiliter, pie ac sancte constituta fuerunt. Causa & tempus concilii.

Acta synodalia contuli cum manuscripto exemplari, quod ex amplissima sacræ Cæsareæ majestatis bibliotheca Viennensi ad me deferri curavit reverendissimus D. Joannes Pastorius. Hildebaldus qui hoc loco nominatur archiepiscopus sacri palatii, videtur fuisse ille, qui in testamento Caroli apud Eginhartum nominatur & subscribitur primo loco Hildeboldus Colonienſis archiepiscopus, cui successit Hadebaldus, qui cum Haistulpho, Ebbone Rhemensi, & Hettone Trevirensi, Concilio ad Theodonis villam post hæc tempora celebrato, sub Ludovico imperatore præsens interfuit. Vide quæ in prædictum concilium annotavi. Acta utili. Hildebald Colonienſ episcopus.

b *Moguntiacum*.) Sic dictum a Moguntia, quæ auctore Nicolao Serario in hist. sua Mogunt. est urbs Galliæ sive Germaniæ, ab antiquissimis scriptoribus *Maguntiacum* & Mogantiacum, usitatiore nomine *Moguntia*, vulgo *Mentz* appellata; cujus etymologiam nominis Sorbillo quidam a Magog Japhet filio: Piscator a magis ex eo loco per Trebatam expulsis: a Magantio Trojano alii deducunt. Claudius Drusus Germanicus Augusti privignus, Tiberii frater, inquit Serarius, urbem pauculis annis ante nativitatem Christi condidisse videtur alio loco quam nunc est sita: aliquoties destructa, sæpe restaurata fuit. Lingua utitur Germanica: Inter plurima urbis ornamenta, quæ describit Serarius, post typographiam Moguntiæ primum inventam, præcipuum hoc est, quod archiepiscopus Moguntinæ urbis a sede apostolica electoralem dignitatem primariam consecutus, convocandi & reliquos congregandi auctoritatem & potestatem habeat. Quadraginta tres archiepiscopi electores fuere. Bonifacius Germanorum martyr & apostolus, primus archiepiscoparum a sede apostolica impetravit. Fuerit ne Moguntinæ urbis femina, (ut vulgata communis habet fabula) ad Romanum pontificatum evecta, infra suo loco decidam. Moguntia urbs brevi describitur.

CONCILIUM [b] RHEMENSE II.

CAROLI MAGNI IMPERATORIS JUSSU

In Rhemorum metropoli a Vulfario ejus sedis archiepiscopo congregatum anno Christi DCCCXIII. Leonis III. Papæ XVIII. Caroli ejusdem regis & imperatoris XLV.

TITULI CANONUM.

I. *Ut fidei rationem unusquisque discat, & operibus observet.*
II. *Quod orationem dominicam ignorare Christiano non liceat.*
III. *Ut clerici omnes sui quisque gradus officium intelligant.*
IV. *De officio subdiaconi.*
V. *De officio diaconi.*
VI. *De missarum sollemnibus rite celebrandis.*
VII. *De baptismi sacramento.*
VIII. *De vita canonicorum.*
IX. *De regula monachorum.*
X. *De officio pastorum.*
XI. *De communi prælatorum subditorumque disciplina.*
XII. *De ratione pœnitentiæ,*
XIII. *De octo principalibus vitiis.*
XIV. *Ut episcopi divinæ lectioni incumbant.*
XV. *De prædicatione episcoporum.*
XVI. *Ut episcopi & presbyteri confitentium peccata recte dijudicent.*
XVII. *Ut episcopi & abbates ante se joca turpia fieri non permittant.*
XVIII. *Quod ministri Dei a comessationibus & vinolentiis abstinere debent.*
XIX. *Ut episcopi & judices judicia discernant.*
XX. *Ut presbyteri de minori titulo ad majorem non transeant.*
XXI. *Ut deponatur presbyter qui ecclesiam pretio acquisierit.*
XXII. *Cum sacerdotibus feminæ non habitent, nisi quas synodus Nicæna permittit.*
XXIII. *De vita & conversatione abbatum.*
XXIV. *De præpositis & vicedominis constituendis.*
XXV. *Ut monachi & canonici considerent qualiter Deo militare valeant.*
XXVI. *Ut monachi & canonici tabernas cibi potusque causa non ingrediantur.*
XXVII. *Ut in monasteriis plures æquo non suscipiantur.*
XXVIII. *De fugienda cupiditate & avaritia.*
XXIX. *Ut monachi ad placita non eant.*
XXX. *Ut clerici & monachi negotiis sæcularibus se non implicent.*

XXXI.

1 Hoc capitulum citat Fulbertus Carnot. in epist. 33. ex Concilio Leptinensi sub Zacharia Papa, sub Principe Carolo Magno. *Harduinus.*

XXXI. *Ut discretio servetur inter pœnitentes.*
XXXII. *Ut turpia lucra & usuras non exerceant.*
XXXIII. *Ut monasteriis puellarum necessaria suppeditentur a prælatis.*
XXXIV. *Ut viduæ sub potestate vivant episcopi.*
XXXV. *De iis quæ diebus dominicis fieri non debent.*
XXXVI. *De iis qui malo ingenio res alienas acquirunt, & pro his precarias faciunt.*
XXXVII. *De iis qui res ecclesiæ in precariam per malum ingenium acquisierint.*
XXXVIII. *De decimis.*
XXXIX. *Ne munera pro placitis exigantur.*
XL. *Ut pro domino imperatore, & liberis ejus, orationes augeantur.*
XLI. *Ne solidi per quadraginta denarios discurrant.*
XLII. *Ut pergentibus ad servitium regis mansio non negetur.*
XLIII. *Ut lites & jurgia terminum habeant.*
XLIV. *De falsis testibus coercendis.*

PRÆFATIO.

HIc est ordo capitulorum breviter annotatus, quæ anno dominicæ incarnationis DCCCXIII. notata sunt in conventu metropolitanæ sedis Rhemensis ecclesiæ a domino Carolo piissimo Cæsare, more priscorum imperatorum congregato, ordinante Vulfario ejusdem sanctæ sedis archiepiscopo, & ceteris quamplurimis patribus & fratribus in eodem conventu divina largiente clementia residentibus. Primo omnium mediante mense Majo, Deo inspirante, ab eisdem venerabilibus patribus institutum est secundum consuetudinem jejunium triduanum, quatenus ipse miserante ea quæ ad laudem & gloriam sui sancti nominis, & ad mercedem præfati glorioſissimi principis nostri, seu correctionem totius Christiani imperii, in eo considerandа vel statuenda erant, eo cooperante, secundum suam magnam misericordiam piissima voluntate ordinari mererentur.

CANONES.

I.

Capitulum primum est de fidei ratione, ut unusquisque juxta intellectum suæ capacitatis, Domino largiente, disceret & intelligeret, atque operibus pleniter observaret.

II.

Ut orationem, quam Dominus noster Jesus Christus discipulos suos orare docuit, verbis discerent, & sensu bene intelligerent: quia illam ignorare nulli Christiano licet.

III.

Ut quicumque ad gradus ecclesiasticos condigne ascendere voluerit, unusquisque intelligeret qualiter secundum possibilitatem intellectus sui in eo gradu, ubi constitutus est, Deo militare, & se ipsum valeret custodire.

IV.

Ut ea quæ scripta sunt superius unusquisque secundum a Deo sibi collatum gradum operibus perficere valeret, residentibus cunctis lectæ sunt epistolæ Pauli, qualiter subdiaconi ministerium est eumdem apostolum legere, ut officium sibi commissum implere rectius potuisset.

V.

Lectum est evangelium, ut diaconi etiam instruerentur, qualiter Christo, cujus A funguntur officio, condigne valerent ministrare. ANNO CHRISTI 813.

VI.

Missarum ibi discussa est ratio, ut presbyteri minus antea scientes intelligerent, qualiter missarum sollemnia deinceps dignius celebrare deberent.

VII.

Baptisterii & catechumenorum ventilata est ratio, ut sacerdotes plenius intelligerent, qualiter condignis ordinibus efficerent Christianum.

VIII.

B Lecti sunt sancti canones, ut quisque canonicus legem vitamque suam minime ignoraret, quod omnimodis non expedit, sicut in decretali legitur Innocentii.

IX.

Lecta est regula S. Benedicti, ut ad memoriam reduceretur abbatibus minus scientibus, si qui forte adfuerint, qualiter & se & suos secundum eamdem regulam custodire valerent atque gubernare.

X.

Lectæ sunt sententiæ libri pastoralis B. Gregorii, ut pastores ecclesiæ intelligerent, C quomodo ipsi vivere, & qualiter sibi subjectos deberent admonere: quoniam, teste eodem B. Gregorio, aliter admonendi sunt prælati, atque aliter subditi.

XI.

Diversorum ibi sententiæ relatæ sunt patrum, ut audientes in omnibus quæ supra inserta leguntur, tam prælati quam subditi, in Dei laudibus roborati, de his quæ audierant, fructum boni operis contenderent reddere.

XII.

Omnibus his actis, ventilata est ratio D pœnitentiæ, ut sacerdotes certius intelligerent, quomodo confessiones recipere, & pœnitentiam secundum canonicam institutionem pœnitentibus deberent indicare.

XIII.

Ventilata est ratio octo principalium vitiorum, ut unusquisque diversitatem illorum sciret, & ab illis Domino auxiliante se intelligeret custodire, & aliis prædicare.

XIV.

Ut episcopi diligentius operam dent, lectionique divinæ incumbant, id est, canonicis libris, & opusculis patrum, & ver- E bum Dei omnibus prædicent.

XV.

Ut episcopi sermones & homilias sanctorum patrum, prout omnes intelligere possint, secundum proprietatem linguæ prædicare studeant.

XVI.

Ut episcopi & presbyteri examinent, qualiter confitentibus peccata dijudicent, & tempus pœnitentiæ constituant.

XVII.

Ut episcopi & abbates ante se joca turpia Addit. 3. c. 18.

pia facere non permittant, sed pauperes & indigentes secum ad mensam habeant, & lectio divina ibi personet, & sumant cibum cum benedictione & laude Domini, secundum apostolum: *Sive manducatis, sive bibitis, omnia in laudem Dei facite.* ANNO CHRISTI 813. 1. Cor. 10.

XVIII.

Episcopi, & Dei ministri, non debent comessationibus & vinolentiis nimiis incumbere, sed considerent sententiam Domini dicentis: *Attendite ne graventur corda vestra in crapula & ebrietate.* Moderate enim cibum & necessarium potum sumant, ut juxta apostolum sobrii sint, parati ad servitium Domini. Luc. 21.

XIX.

Ut episcopi & judices judicia discernant: quia sunt quædam judicanda modo, quædam Dei judicio reservanda. Scriptum est enim: *Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuique a Deo.* Et illius memores sint: *In quo enim judicio judicaveritis, judicabitur de vobis.* Addit. 3. c. 39. 2. Cor. 4. Matth. 7.

XX.

Ut presbyteris de minore titulo ad majorem non liceat transmigrare.

XXI.

Ut quicumque presbyter per pretium gradum & ecclesiam acquisierit, deponatur.

XXII.

Ut a sacerdotibus omnis suspicio mulierum funditus eradicetur: cum quibus etiam nulla habitatio eis concedatur, præter illam quæ in Nicæna synodo permittitur, id est, matrem, aut sororem, vel eas tantum personas, a quibus omnes suspiciones effugiant.

XXIII.

Ut in victu, vel vestitu, vel conversatione abbatum, qui monachos habere cernuntur, Dei voluntas & domini imperatoris impleatur.

XXIV.

Ut præpositi & vicedomini secundum regulas vel canones constituantur.

XXV.

Ut monachi & canonici pariter consilium habeant, qualiter Deo militare, animasque eorum melius valeant custodire, ne propter aliquam necessitatem occasionem quærant vagandi, & inter ipsos propter hoc locus tentandi detur diabolo.

XXVI.

Ut monachi & canonici tabernas ad edendum vel bibendum non ingrediantur, sicut in conciliis Laodicensi & Africano legitur esse interdictum. Laod. c. 24. Aff. can. 7.

XXVII.

Ut in civitatibus, & monasteriis, non major numerus servientium Deo mittatur, quam possibilitas eis ministrandi fuerit.

XXVIII.

Ut cupiditatis & avaritiæ malum nullatenus sectetur, sicut Carthaginense interdicit Concilium. ANNO CHRISTI 813.

XXIX.

Ut monachi ad placita sæcularia nullatenus vadant. Can. 5.

XXX.

Ut nemo sacerdotum, vel monachorum, negotiis illicitis se implicet, quomodo scriptum est: *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.* 2. Tim.

XXXI.

Ut discretio servanda sit inter pœnitentes, qui publice & qui absconse pœnitere debent.

XXXII.

Ut turpia lucra & usuras minime exerceant, sicut ipsum habet Concilium.

XXXIII.

De monasteriis puellarum considerandum est, & domini imperatoris misericordia imploranda, ut victum & necessaria a sibi prælatis consequi possint sanctimoniales, & vita illarum & castitas secundum fragilitatem sexus diligenter provisa tueatur.

XXXIV.

Ut viduæ non sint in deliciis, sed secundum apostolum sub potestate episcopi vivant sicut decet.

XXXV.

Ut diebus dominicis secundum Domini præceptum nulla opera servilia quilibet perficiat, nec ad placita conveniat, nec etiam donationes in publico facere præsumat, neque mercata exerceat.

XXXVI.

Ut quicumque per cupiditatem, & malum ingenium, aliorum res sibi acquisierint, & pro ipsis rebus ecclesiæ illis in precaria reddiderint, & id postmodum datoribus displicuerit, pars ecclesiæ quod suum est habeat, & illi quæ sua sunt absque ullius contradictione recipiant. Post hæc vero, hi qui hoc malum perpetrati sunt, secundum modum culpæ pœnitentiam agant, & deinceps res aliorum cupide & procaciter recipere non præsumant, nisi tantum quod pro sola eleemosyna eas Deo dare voluerint, vel etiam ipsas, quas donat, in nomine suo & filiorum suorum, in precariam recipere voluerint.

XXXVII.

Ut si quilibet hominum res ecclesiæ per mendacia, vel mala ingenia, in precariam sibi acquirere & habere voluerit, & post factas precarias, eadem mendacia ad aures ejusdem rectoris ecclesiæ delata fuerint, ipsa ecclesia res suas, quæ ei mendaciter abstractæ fuerint, pleniter absque ullius contradictione omnimodis recipiat. Ille vero, qui res suas per eadem mendacia propter cupiditatem ipsius precariæ eidem

ec-

ANNO CHRISTI 813.

ecclesiæ tradidit, simili modo in suam recipiat dominationem.

XXXVIII.

Ut decimæ pleniter dentur.

XXXIX.

Ut nullus homo munera pro placito requirat, aut accipere præsumat.

XL.

Ut pro domino imperatore, suaque nobilissima prole, orationes & oblationes super has quæ hactenus pro ipsis Deo omnipotenti oblatæ sunt, augeantur, ut eos suis temporibus in præsenti sæculo cum omni felicitate custodiat, & in futuro cum B sanctis angelis suis pia miseratione gaudentes efficiat.

XLI.

Ut dominus imperator secundum statutum bonæ memoriæ domini Pippini misericordiam faciat, ne solidi, qui in lege habentur, per quadraginta denarios discurrant: quoniam propter eos multa perjuria, multaque falsa testimonia reperiuntur.

XLII.

Ut in sua eleemosyna firmiter statuat, ne quilibet in suum pergentibus servitium ullatenus prohibere audeat mansionem, C neque aliis quibus necessitas incumbit.

XLIII.

Ut ejus magnificum cuncto imperio ejus suis & futuris temporibus firmetur capitulum, quod ille Bononiæ statuit firmissimum habeatur: & adhuc quærantur, quatenus in sua piissima misericordia, si qua necessaria sunt augeantur: ne propter eorum falsa testimonia iniquaque perjuria, tot damna, totque injustitiæ oriantur.

ANNO CHRISTI 813.

XLIV.

Ut de falsis testibus ejus simili modo piissimum firmetur capitulum, qualiter & hoc quod ille Bononiæ statuit firmissimum habeatur: & adhuc quærantur, quatenus in sua piissima misericordia, si qua necessaria sunt augeantur: ne propter eorum falsa testimonia iniquaque perjuria, tot damna, totque injustitiæ oriantur.

Notæ Severini Bini.

a *Concilium*.) De caussa, tempore & occasione hujus Concilii Rhemis celebrati, vide quæ ex annalibus Francorum supra notavi in Concilio Arelatensi IV. verbo *Concilium*.

De eodem Frodoardus lib. 2. cap. 18. ista: Hoc etiam Vulfario præsule ordinante congregatum reperitur Rhemis ab imperatore Carolo Magno Concilium plurimorum patrum in quo constituta XLIV coguntur capitula, in quibus de fidei ratione, atque Dei ecclesiæ honore, rectorumque ipsius ac ministrorum dispositione, regisque fidelitate atque totius regni utilitate tractatum est. Rhemorum urbis in Gallia.

b *Rhemense*.) Sic dictum a Rhemis in Gallia Belgica, quæ haud procul a Matrona fluvio distat. Est vero metropolis, cujus suffraganei sunt omnes episcopi eadem in Gallia Belgica sit. Rex Francorum ab archiepiscopo Rhemensi ungitur & consecratur. Vide Ptolemæum lib. 2. cap. 5 Plinium lib. 4. cap. 17.

CONCILIUM TURONENSE III.

QUOD CAROLI MAGNI IMPERATORIS JUSSU

In Turonorum urbe celebratum est anno Christi DCCCXIII. Leonis III. papæ XVIII. Caroli ejusdem regni anno XLV. imperii vero XIII.

TITULI CANONUM.

I *Ut omnes obedientes & fideles sint domino imperatori, Deumque pro illo assidue orent.*

II. *Ut episcopi studiose legant evangelium & epistolas B. Pauli cum sanctorum patrum expositionibus.*

III. *Quod episcopi canones, & librum pastoralem sancti Gregorii ignorare non debeant.*

IV. *Ut episcopi gregem sibi commissum sacra prædicatione, vitæque suæ exemplo doceant.*

V. *Ut episcopus parca mensa sit contentus, eique sacram lectionem adhibeat.*

VI. *Ut peregrini & pauperes convivæ sint episcoporum.*

VII. *Ut episcopi omnium generum illecebras, histriones, ac turpes jocos refugiant*

VIII. *Ut episcopi a sæcularibus ludis, & venationibus abstineant.*

IX. *Presbyteri & diacones episcopi sui vestigia bonis moribus consectentur.*

X. *Episcopi pauperum curam habeant, & res ecclesiasticas caute dispensent.*

XI. *Ut liceat episcopis præsente clero thesaurum ecclesiæ pauperibus erogare.*

XII. *Ut presbyter ante XXX. annos non ordinetur; & ut in episcopio ante ordinationem probetur.*

XIII. *Inquirant episcopi, ne quis alterius parochiæ presbyter officium celebrare præsumat sine litteris commendatitiis.*

XIV. *De titulo minori ad majorem migrare presbytero non liceat.*

XV. *Ut presbyter, qui alterius ecclesiam pretio adeptus sit, deponatur: & ut nulli presbytero ecclesiam dare liceat sine consensu episcopi.*

D XVI. *Ut decimæ singularium ecclesiarum a presbyteris consulto episcopo dispensentur.*

XVII. *De homiliis, quas habere debent episcopi.*

XVIII. *Ut episcopi baptismi sacramentum accurate tradant presbyteris.*

XIX. *Ut presbyteri corpus Domini quibuslibet personis indiscrete non tribuant.*

XX. *Ut presbyteri sacrum chrisma extra conclave non relinquant.*

XXI. *Presbyteri tabernas, cibi potusque caussa, non ingrediantur*

XXII. *Ut episcopi decernant quis potissimum liber pœnitentialis sit sequendus.*

XXIII. *De vita canonicorum, qui in episcopiis conversantur.*

XXIV. *De canonicis, qui sub abbate vivunt in monasteriis.*

XXV. *De monasteriis monachorum regula sancti Benedicti.*

E XXVI. *De monasteriis puellarum.*

XXVII. *Ut juvenes viduæ cito non velentur.*

XXVIII. *Ut virgines sacrum velamen ante XX. annos fine necessitate non accipiant.*

XXIX. *Clerici in claustris puellarum ne habitent, earumque monasteria, nisi ad ecclesiastica officia, non intrent: aliis hominibus omnis aditus præcludatur.*

XXX. *Abbatissæ sine episcopi licentia non exeant nisi cum ad imperatorem ire voluerint.*

XXXI. *Ne in monasteriis plures admittantur, quam facultas ferat.*

XXXII. *Ut omnes inter se pacem & concordiam habeant.*

XXXIII. *Quomodo comites & judices erga episcopos gerere se debeant, & episcopi erga illos.*

XXXIV. *Ut comites & judices viles personas ad testimonium non admittant.*
XXXV. *Nullus pro judicio munus exigat vel accipiat.*
XXXVI. *Ut unusquisque pauperes suos alere studeat.*
XXXVII. *Quod exceptis diebus dominicis, & tempore paschali, flexis genibus orandum sit.*
XXXVIII. *Quomodo fideles ad ecclesiam convenire, atque in ea versari debeant.*
XXXIX. *Ut in ecclesiis, earumve atriis placita non fiant.*
XL. *Ut mercata & placita die dominico non fiant.*
XLI. *De criminosis, qui sacerdotali admonitione non corriguntur, sæculari pœnitentia coercendis.*
XLII. *Quod magicæ artes ad curandas hominum vel animalium infirmitates nihil conferant.*
XLIII. *De prohibenda jurandi consuetudine.*
XLIV. *De sublevandis pauperibus, quia potentioribus opprimuntur.*
XLV. *Ut justa ubique sint pondera & mensuræ.*
XLVI. *Ut nonæ & decimæ solvantur ab iis qui debent, & ecclesiasticorum ac monasteriorum tecta restaurentur.*
XLVII. *De observandis jejuniis, quæ pro aliqua necessitate indicuntur.*
XLVIII. *De vitanda crapula & ebrietate.*
XLIX. *Ut domini subditos suos non vexent.*
L. *Ut laici homines ter saltem in anno communicent.*
LI. *De iis qui ob traditiones ecclesiæ a parentibus factas exhæredati dicebantur.*

ANNO CHRISTI 813.

PRÆFATIO.

QUantum piissimi imperatoris nostri excellens animus divinæ sapientiæ fulgore sit irradiatus ad gubernandum præsentium rerum statum, ipsius imperii sibi a Deo dati liquido testantur negotia: quæ quanta sint industria administrata, quantaque prudentia ordinata, qui sapiens ac intelligens est, facile perspicere potest, & eo præcipue, quod hic toto animo invigilat, investigando quæ ad pietatem & veram religionem pertinent, quorum fructus hominem in bono beatitudinis collocat. His igitur intentus, pios ac religiosos Dei sacerdotes, ecclesiæ gubernacula in regno sibi divina largitate collato tenentes, saluberrimis exhortationibus admonuit, ut operam darent & actibus eminerent, quibus & se bene operando, & sibi commissos verbis & exemplis instruendo regerent. Definitum itaque de locis & tempore, quando & ubi coadunari fuerit opus: & quod a tanto principe nobis injunctum est, ad statuta loca convenimus. Siquidem urbe Turonis congregati episcopi, abbates, & venerabilis clerus, pro parvitate nostra, pauca quæ ad tantum opus pertinere animadvertimus, & quæ secundum canonicam regulam emendatione indigent, distincte per capitula annotavimus serenissimo imperatori nostro ostendenda.

CANONES.

Primo omnium admonuimus generaliter cunctos, qui nostro conventui interfuere, ut obedientes sint domino excellentissimo imperatori nostro, & fidem, quam ei promissam habent, inviolabiliter conservare studeant. Orationes quoque assiduas intente fundere pro ejus stabilitate ac incolumitate omnes se velle, secundum nostram admonitionem, unanimiter professi sunt, ut misericordia divina longiori ævo illius mansuetudinem conservare dignetur.

II.

Ut omnes episcopi studiose operam divinæ dent lectioni: sanctum evangelium, & epistolas B. Pauli apostoli, non solum crebro lectitent, sed etiam quantum possint, memoriæ studeant commendare: sanctorumque patrum opuscula super eadem expositа devote frequentent. Similiter & de ceteris libris canonicis faciant.

ANNO CHRISTI 813.

III.

Nulli episcopo liceat canones, aut librum pastoralem a B. Gregorio papa editum, si fieri potest, ignorare, in quibus se debet unusquisque, quasi in quodam speculo, assidue considerare.

IV.

Sollicite studeat unusquisque episcopus gregem sibi commissum sacra prædicatione, quid agere, quidve vitare debeat, informare. Et ipse episcopus vita, habitu, forma & conversatione sancta, suis sit subjectis exemplum, ut juxta dominicam vocem, videant opera ejus bona, & glorificent patrem Deum, qui in cælis est. *Matth.*

V.

Episcopum non oportere nimium profusis incumbere conviviis: sed parco & moderato contentus sit cibo, ne videatur Domini abuti sententia dicentis: *Attendite ne graventur corda vestra in crapula & ebrietate.* *Luc. 2*
Et quamdiu convivatur, potius sacra lectio ante mensam ejus recitetur, quam otiosa a susurronibus resonent verba.

VI.

Peregrini & pauperes convivæ sint episcoporum: cum quibus non solum corporali, sed & spiritali reficiantur alimento.

VII.

Ab omnibus, quæcumque ad aurium & ad oculorum pertinent illecebras, unde vigor animi emolliri posse credatur, (quod de aliquibus generibus musicorum, aliisque nonnullis rebus sentiri potest) Dei sacerdotes abstinere debent: quia per aurium, oculorumque illecebras, vitiorum turba ad animam ingredi solet. Histrionum quoque turpium, & obscœnorum insolentias jocorum, & ipsi animo effugere, ceterisque sacerdotibus effugienda prædicare debent. *Addit. 42.*

VIII.

Sacerdotibus non expedit, sæcularibus & turpibus quibuslibet interesse jocis: venationes quoque ferarum vel avium minime sectentur. *Ibid.*

IX.

Presbyteri quoque & diaconi in omnibus bonorum exhibitionibus sui episcopi vestigia sectentur; & in bonorum morum probitate, quæ episcopo sunt observanda, eadem & sibi observanda esse cognoscant. *Ibid.*

X.

Episcopi quidem maximam curam & sollicitudinem circa pauperes habeant, & res ecclesiasticas ecclesiis collatas cauta circumspectione dispensent, quasi Dei ministri, non quasi turpis lucri sectatores: illisque ita utantur, non ut propriis, sed ut sibi ad dispensandum commissis. *Ibid.*

XI.

XI.

Licitum ſit epiſcopis, præſentibus presbyteris & diaconis, de theſauro eccleſiæ, familiæ & pauperibus ejus eccleſiæ, ſecundum canonicam inſtitutionem, juxta quod indiguerint, erogare.

XII.

Presbyterum ordinari non debere ante legitimum tempus, hoc eſt ante xxx. ætatis annum: ſed priuſquam ad conſecrationem presbyteratus accedat, manoat in epiſcopio diſcendi gratia officium ſuum tamdiu, donec poſſint & mores & actus ejus animadverti: & tunc, ſi dignus fuerit, ad ſacerdotium promoveatur.

XIII.

Ut unuſquiſque epiſcoporum parochiam ſuam diligenter perſcrutari nitatur, ne aliquis presbyter ab alterius parochia in ſuam commigrans, officium celebrare præſumat ſine litteris commendatitiis, ſicut olim multis in locis actum eſſe repertum eſt.

XIV.

De titulo minori ad majorem migrare nulli presbytero licitum ſit: ſed in eo permaneat, ad quem ordinatus eſt. Quod ſi inventus fuerit contra ſtatuta id facere, eadem feriatur ſententia, qua epiſcopus, ſi de minore ad majorem tranſmigraverit ſedem.

XV.

Quicumque presbyter per pretium eccleſiam fuerit adeptus, quolibet expulſo, omnimodis deponatur, quoniam & ille contra eccleſiaſticæ regulæ diſciplinam agere dignoſcitur, qui alium presbyterum legitime ad eccleſiam ordinatum per pecuniam expulerit, eamque ſibi taliter vindicaverit. Quod vitium late diffuſum ſummo ſtudio emendandum eſt. Itemque interdicendum videtur clericis, ſive laicis, ne quis cuilibet presbytero præſumat dare eccleſiam ſine licentia & conſenſu epiſcopi ſui.

XVI.

Ut decimæ quæ ſingulis dabuntur eccleſiis, per conſulta epiſcoporum a presbyteris ad uſum eccleſiæ & pauperum ſumma diligentia diſpenſentur.

XVII.

Viſum eſt unanimitati noſtræ, ut quilibet epiſcopus habeat homilias continentes neceſſarias admonitiones, quibus ſubjecti erudiantur, id eſt de fide catholica, prout capere poſſint, de perpetua retributione bonorum, & æterna damnatione malorum; de reſurrectione quoque futura, & ultimo judicio, & quibus operibus poſſit promereri beata vita, quibuſve excludi. Et ut eaſdem homilias quiſque aperte transferre ſtudeat in ruſticam Romanam linguam, aut Theotiſcam, quo facilius cuncti poſſint intelligere quæ dicuntur.

XVIII.

Epiſcoporum ſit magna ſollicitudo, presbyteris ſuis tradere baptiſmi ſacramentum, & quid in eodem renuntiandum, quidve credendum ſit. Renuntiatur ergo diabolo, & omnibus operibus ejus, & omnibus pompis ejus. Opera ejus intelliguntur & ſunt, homicidia, fornicationes, adulteria, ebrietates, & multa alia his ſimilia: quæ nimirum diabolico inſtinctu prius cogitatione mentis concipiuntur, quam opere perpetrentur. Pompæ vero ejuſdem ſunt, ſuperbia, jactantia, elatio, vana gloria, faſtus, & alia quamplurima, quæ ex his oriri videntur. ANNO CHRISTI 813.

XIX.

Presbyteri omnino admonendi ſunt, ut cum ſacra miſſarum ſollemnia peregerint, atque communicaverint, pueris aut aliis quibuslibet perſonis adſtantibus corpus Domini indiſcrete non tribuant. Qui ſi forte majoribus peccatis fuerint irretiti, magis ſibi damnationem quam remedium comparant, juxta ſententiam apoſtoli dicentis: *Quicumque manducaverit panem, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis Domini. Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat.* 1. Cor 11.

XX.

Item presbyteris injungendum eſt, ne ſacrum chriſma foras conclave dimittant, ubi a quolibet attingi poſſit. Nam criminoſos eodem chriſmate unctos aut potatos, nequaquam ullo examine deprehendi poſſe a multis putatur.

XXI.

Servandum presbyteris firmiter ſtatuimus, ne tabernas ingrediantur comedendi bibendive cauſſa. Quod ſi, poſt hæc ſtatuta, facere præſumpſerint, canonica decernimus ſententia feriendos.

XXII.

Epiſcopis & presbyteris diligenti cautela pertractandum eſt, qualiter hominibus ſua ſibi delicta confitentibus tempus abſtinendi adſcribant, ut juxta modum peccati pœnitentibus abſtinentia indicatur: quoniam varie ab aliquibus ſacerdotibus & indiſcrete hæc judicia proferuntur. Ideo neceſſarium videbatur nobis, cum omnes epiſcopi ad ſacrum palatium congregati fuerint, ab eis edoceri, cujus antiquorum liber pœnitentialis potiſſimum ſit ſequendus.

XXIII.

Canonici & clerici civitatum, qui in epiſcopiis converſantur, conſideravimus ut in clauſtris habitantes, ſimul omnes in uno dormitorio dormiant, ſimulque in uno refi-ciantur refectorio, quo facilius poſſint ad horas canonicas celebrandas occurrere, ac de vita & converſatione ſua admoneri & doceri: victum & veſtimentum juxta facultatem epiſcopi accipiant, ne paupertatis occaſione compulſi per diverſa vagari, ac turpibus ſe implicare negotiis cogantur: dimiſſoque eccleſiaſtico officio incipiant indiſciplinate vivere, & propriis deſervire voluptatibus.

XXIV.

XXIV.

ANNO CHRISTI 813. Simili modo & abbates monasteriorum, in quibus canonica vita antiquitus fuit, vel nunc videtur esse, sollicite suis provideant canonicis, ut habeant claustra & dormitoria, in quibus simul dormiant, simulque reficiantur, horas canonicas custodiant, victum & vestimenta juxta quod poterit abbas habeant, quo facilius ad Dei servitium possint constringi: sintque abbates sibi subditis bene vivendo duces & prævii, viamque demonstrent, qua recte gradiendo ad meliorem vitam pervenire valeant.

XXV.

Monasteria monachorum, in quibus olim regula B. Benedicti patris conservabatur, sed nunc forte qualicumque negligentia subrepente remissius ac dissolutius custoditur, vel certe penitus abolita negligitur, bonum videtur ut ad pristinum revertantur statum, & abbates eorumdem in eodem habitu & vita, qua ipsa regula præcipit eos incedere, vivere studeant: quoniam aliqua sunt monasteria, in quibus jam pauci sunt monachi, qui prædicti patris regulam suis abbatibus promissam habeant: quippe cum ipsi abbates magis canonice, quam monachice, inter suos conversari videntur.

XXVI.

Porro in monasteriis puellarum multa inveniri possunt, quæ emendatione indigent. Nam quædam abbatissarum negligentius, quam oporteat, vivere dicuntur, & ob hoc earum vita & conversatio a multis diffamatur: Sed & talium actus subditam familiam imitari velle credendum est. Victus etiam ac vestimenta, aliaque nonnulla necessaria, quæ jure abbatissis præparari debuerant, abstracta sibi eadem conqueritur familia.

XXVII.

Addit. 3. cap. 33. Ut juvenes viduæ cito nequaquam velentur, usque dum probetur illarum religio, & bona ab eis nota sit conversatio: ne forte de eisdem dici possit ab apostolo: *Quæ*

1 Tim. 5. *autem in deliciis sunt, viventes mortuæ sunt*

XXVIII.

Virginibus quoque sacrum velamen accipiendum decreta patrum interdicunt ante XXV. annos, nisi forte aliqua cogente necessitate, pro qua licitum est hæc statuta mutare, ut in canonibus, si requiratur, inveniri poterit.

XXIX.

Presbyteris, diaconibus, ceterisque clericis, infra claustra monasteriorum puellarum non sit concessum habitare. Neque enim intrent monasteria, nisi tempore quo missarum sollemnia celebranda sunt, vel alia quælibet ecclesiastica officia peragenda: quibus peractis, statim egrediantur, ne ibi postea aliquam moram faciant. Similiter & aliis hominibus, eadem monasteria importune frequentare cupientibus, omnis aditus præcludatur. ANNO CHRISTI 813.

XXX.

Abbatissæ absque sui episcopi licentia foras egredi non habeant potestatem, nisi cum ad piissimum imperatorem nostrum proficisci voluerint: sed tantum in suis permaneant monasteriis, ibique & seipsas custodire, sibique commissas servare, quanta poterunt vigilantia, decertent.

XXXI.

Ut in monasteriis canonicorum, monachorum, seu puellarum, major hominum numerus non admittatur, quam facultas monasterii possit sufferre.

XXXII.

Omnes homines & maxime Christiani, studeant inter se pacem, unanimitatem & concordiam habere; odium vero & discordiam longe a se propellere: neque pro terreno & caduco quæstu quis invidiæ stimulis agitatus felicitati fratris invideat; sed potius bona quæ sibi optat, eadem & proximis æqualiter cupiat.

XXXIII.

Addit. 3. cap. 34. Comitibus, judicibus, reliquoque populo expedit, ut suis sint episcopis consentientes & obedientes propter Dei amorem, suique gradus honorem, & semper ab eis utile quærant consilium, illorumque salubria non spernant monita, sed intenta cordis aure audiant. Similiter vero & episcopi prædictas personas humiliter suscipiant, honorificeque erga eos in omnibus agant: & sic sese mutuis studeant sublevare consolationibus.

XXXIV.

Ibid. c. Summopere admonendi sunt comites & judices, ne viles & indignas personas coram se permittant ad testimonium accedere: quoniam multi sunt, qui pejerare pro nihilo ducunt: in tantum ut pro unius diei satietate, aut pro quolibet parvo pretio, ad juramentum conduci possint, animasque suas perjurio perdere minime formident. Quamobrem tales nequaquam ad quodlibet testimonium admittendi sunt. Et hoc notandum, quod non solum illi qui pejerant, sed etiam qui perjuris consentiunt, simili plectendi sunt damnatione.

XXXV.

Ibid. c. Nullus Christianus pro quolibet placito, vel judicio, a qualibet persona munera exigere, aut accipere debet: quoniam id divina scriptura multis in locis magna interdicit auctoritate, teste scriptura quæ ait:

Exod. *Munera excæcant oculos sapientum, & subvertunt verba justorum.*

XXXVI.

Omnibus communiter intimetur, ut unusquisque omni tempore suam familiam, & ad se pertinentes inopes alere ac vegetare studeat: quoniam impium est, & Deo odi-

——odibile, eos qui divitiis affluunt, nimiisque opibus abundant, non adjuvare miseros & indigentes.

XXXVII.

Sciendum est, quod exceptis diebus dominicis, & illis sollemnitatibus, quibus & universalis ecclesia, ob recordationem dominicæ resurrectionis solet stando orare, fixis in terra genibus suppliciter Dei clementiam nobis profuturam, nostrorumque criminum indulgentiam deposcendum est: cujus rei in evangelio ipse Dominus nobis dedit exemplum. Sed & Stephanum martyrem, & apostolum Paulum eadem fecisse liber Actuum apostolorum testis est. Ex quibus intelligi datur, oportere Christianum humiliter ad terram prosterni, ne forte illi dicatur: *Quid superbis, terra & cinis?*

XXXVIII.

Sacerdotes debent fideles admonere, ut quando ad ecclesiam conveniunt, sine strepitu ac tumultu eam ingrediantur: in qua etiam quamdiu orationis causa morantur, nequaquam inanes inter se proferant confabulationes. Sed tempore quo missarum sollemnia celebrantur, non solum ab otiosis & inutilibus verbis; verum etiam & a perniciosis cogitationibus funditus abstinendum est.

XXXIX.

Placita quidem sæcularia in ecclesiis, vel in atriis ecclesiarum, a comitibus, vicariisque usque modo multis in locis habita ne ultra fiant interdicendum est, cum auctoritate Domini, qui expulsis de templo negotiatoribus asseruit debere domum Dei domum esse orationis.

XL.

Itemque interdicatur ne mercata & placita usquam fiant die dominica, qua oportet omnes Christianos a servili opere in laude Dei & gratiarum actione usque ad vesperam perseverare.

XLI.

Incestuosi, parricidæ, homicidæ multi apud nos, heu proh dolor! reperiuntur sed aliqui ex illis sacerdotum nolunt admonitionibus aurem accommodare, volentes in pristinis perdurare criminibus: quos oportet per sæcularis potentiæ disciplinam a tam prava consuetudine coerceri, qui per salutifera sacerdotum monita noluerunt revocari. Quorum aliquos jam excommunicavimus. Sed illi hoc parvipendentes in eisdem perdurarunt criminibus. Quamobrem vestra decernat mansuetudo, quid de talibus deinceps agendum sit.

XLII.

Admoneant sacerdotes fideles populos, ut noverint, magicas artes, incantationesque, quibuslibet infirmitatibus hominum nihil posse remedii conferre: non animalibus languentibus, claudicantibusve, vel etiam moribundis quidquam mederi: non ligaturas herbarum cuiquam mortalium adhibitas prodesse: sed hæc esse laqueos & insidias antiqui hostis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur.

XLIII.

Omnes homines admonemus, ne per singula verba, quasi ad confirmationem suæ assertionis, nomen Domini in vanum assumant: quod ipse Dominus interdicit faciendum, ubi ait: *Ne assumas nomen Dei tui in vanum*. In vanum etenim nomen Dei assumitur, quando aliquis ad singula verba, quibus vult ut sibi ab alio credatur, Deum omnipotentem testem rei, de qua ait, invocat, eumque sibi ita esse adjutorem, sicut ea vera sint quæ loquitur. Nam & ipse Dominus in evangelio hoc modo prohibens omne genus juramenti, *Nolite*, inquit, *omnino jurare, neque per cælum, neque per terram, neque per caput tuum*, &c.

XLIV.

Propter diversas occasiones res pauperum multis in locis valde attenuatæ sunt: eorum scilicet dicimus, qui liberi esse noscuntur, & sub potestate potentiorum sunt constituti: quorum si negotia & causas clementia piissimi principis nostri diligenter investigari jusserit, reperientur quamplurimi diversis occasionibus ad ultimam paupertatem jam redigi.

XLV.

Quod mensuræ & pondera justa ubique habenda sint, testis est Salomon, qui dicit quod statera dolosa abominatio sit apud Deum, & pondus æquum voluntas ejus: Et Dominus in evangelio: *In qua mensura*, inquit, *mensi fueritis, remetietur vobis*. Quod licet de mutua ibi dictum indulgentia intelligi possit, tamen non absurde & de hac re dictum accipi valet.

XLVI.

Nonas ac decimas, quas qui res ecclesiasticas tenent, solvere rectoribus ecclesiarum ordinati sunt ad luminaria & stipendia clericorum, multis in locis abstractas esse vidimus. Quod sæpe jam missis vestris in publicis indicavimus placitis. Sed inde hactenus aut parvum, aut nullum consecuti sumus effectum. Similiter & de restauratione tectorum nobis necessitas incumbit indicare, quia non tantum domus monasteriorum, sed & ipsæ ecclesiæ, propter tectorum inopiam, ruinas minantur.

XLVII.

Jejunia quando generaliter pro aliqua necessitate indicuntur, diligenter ab omnibus custodienda sunt & observanda. Nec se aliquis improbitate gulæ patiatur corrumpi, ut de communi consortio sequestratus, effectum jejunii, quem cum ceteris abstinendo consequi debuit, ingluvie ventris victus turpiter amittat.

XLVIII.

Ebrietatem & crapulam fideles sectari non

non debere Dominus in evangelio auctor est, qui suis auditoribus ita præcipiens, *Attendite*, inquit, *ne graventur corda vestra in crapula & ebrietate*, quæ vitia modo apud homines nullius momenti esse putantur. Sed quanta mala de illis generari soleant, facile non possunt comprehendi. Generantur enim de illis quique noxiores corporum morbi, ut physici testantur. Ad statum quoque mentis evertendum quantum noceat ebrietas, non facile deprehendi poterit; quippe cum pene omnium malorum, quæ ab hominibus raptim perpetrantur, caussa sit & origo ebrietas.

ANNO CHRISTI 813. Luc. 21.

XLIX.

Admonendi sunt domini subditorum, ut circa suos pie & misericorditer agant: nec eos qualibet injusta occasione condemnent, nec vi opprimant, nec illorum substantiolas injuste tollant: nec ipsa debita, quæ a subditis reddenda sunt, impie ac crudeliter exigantur.

Capitular. lib II. c. 44.

L.

Ut, si non frequentius, vel ter laici homines in anno communicent; nisi forte quis majoribus quibuslibet criminibus impediatur.

LI.

Diligenter tractare & inquirere pariter cœpimus in conventu nostro, sicut pia sereniſſimi principis nostri nobis injunxit admonitio, de illis hominibus, qui exhæredati esse dicuntur, si aliquis esset, qui nostris temporibus voluisset dicere, se a quolibet nostrum illis privari rebus, quas pater ejus, aut mater, aut frater vel aliquis propinquorum ad ecclesias Dei dedisset, & in ejus nomine iterum precaria a rectoribus ecclesiarum acciperetur. Sed in eodem conventu nostro neminem reperimus, qui de hac re adversus nos conqueri voluisset. Nam pene nullus est qui res suas ad ecclesias donet, nisi de rebus ecclesiasticis, aut tantum quantum donavit, aut duplum aut triplum usufructuario accipiat, & quibus ille tunc, vel quantis filiis aut propinquis, a rectoribus impetraverit, post discessum ejus eadem conditione, qua ille tenebat, posteri ejus sibi vindicent. Hic usus & hæc ratio apud nos usque modo de talibus tenebatur. Nam & nobis visum est, prædictis heredibus hanc dare optionem, ut si voluissent traditiones parentum suorum consequi, de qua illi jam erant per legem excluſi, rectoribus ecclesiarum se commendarent, & hæreditatem illam in beneficium, unde se adjuvare ac sustentare possent, acciperent.

Hæc nos in conventu nostro ita ventilavimus, sed quomodo deinceps piissimo principi nostro de his agendum placebit, nos fideles ejus famuli libenti animo ad nutum & voluntatem ejus parati sumus.

CONCILIUM CABILONENSE II.

QUOD CAROLI MAGNI IMPERATORIS JUSSU

Ab episcopis provinciæ Lugdunensis in Cabilonensi urbe celebratum anno Christi DCCCXIII. Leonis III. papæ XVIII. Caroli ejusdem regni anno XLV. imperii vero XIII.

TITULI CANONUM.

I. *Ut episcopi legant scripturam, canones, & pastorale sancti Gregorii.*
II. *Ut quæ legendo didicerint opere compleant.*
III. *Ut episcopi scholas constituant.*
IV. *Ut episcopi humilitatem atque religionem in omnibus præ se ferant.*
V. *Ut episcopi moribus irreprehensibiles sint.*
VI. *Quod fideles ad res suas ecclesiis dandas non sint cogendi, nec circumveniendi.*
VII. *Ut qui machinationibus quibuslibet circumventi comam deposuerint, res eorum hæredibus reddantur, & pœnitentiam agant qui persuaserunt.*
VIII. *Ut sacerdotes annonam non congregent ut carius vendant.*
IX. *Ut episcopi ab omnibus sensuum illecebris abstineant.*
X. *Ut sobrietatem teneant, & omnibus prædicent.*
XI. *Ut episcopus ad publica judicia suæ caussæ suffraganeum non cat.*
XII. *Ut presbyteri, diaconi, monachi villici non sint.*
XIII. *De inhibendo juramento quod ab ordinandis exigebatur*
XIV. *Quæ observanda aut cavenda sint episcopis, dum parochias suas peragrant.*
XV. *Ut censum a presbyteris archidiaconi non exigant.*
XVI. *Ut episcopi a presbyteris pro balsamo, vel pro luminaribus, nihil accipiant.*
XVII. *De abolendo censu, quem presbyteri episcopis annuum dabant.*
XVIII. *Ne episcopi & comites vvadios ab incestuosis & aliis accipiant.*
XIX. *Ut episcopi & abbates decimas ecclesiis a colonis suis dari non prohibeant.*
XX. *De pace & concordia inter episcopos & comites.*
XXI. *Ut comites & judices recta judicia judicent.*
XXII. *De abbatibus & monachis, ut secundum regulam vivant.*
XXIII. *Ut clericorum ordinationes statutis temporibus fiant.*
XXIV. *De compositione interfecti clerici & monachi.*
XXV. *Ut publicæ pœnitentiæ mos antiquus renovetur.*
XXVI. *Ut ecclesiæ inter hæredes non dividantur.*
XXVII. *Quod confirmatio iterari non debeat.*
XXVIII. *Ut matrimonia in iis tantum gradibus jungantur, quos canones præscribunt.*
XXIX. *Quod in nuptiis uxoris quoque parentela observanda sit.*
XXX. *Ut conjugia servorum non dirimantur, etiamsi diversos dominos habeant.*
XXXI. *De feminis quæ filios suos fraudulenter ad confirmandum tenent.*
XXXII. *De his qui pleniter peccata non confitentur.*
XXXIII. *Quod Deo & sacerdoti confitenda sint peccata.*
XXXIV. *Quod personarum acceptio in pœnitentiæ judicio cavenda sit.*
XXXV. *Quod multi in pœnitentia deliciis indulgeant.*
XXXVI. *De his qui ex industria peccant.*
XXXVII. *Quæ potissimum concilia canonum sint sacerdotibus legenda & prædicanda.*
XXXVIII. *Quod pœnitentia secundum antiquos canones imponi debeat, repudiatis libellis pœnitentialibus.*
XXXIX. *Ut in omnibus missis fiat commemoratio defunctorum.*
XL. *Ut presbyteri degradati pœnitentiam agant in monasteriis.*
XLI. *Ut presbyteri alterius parochiæ sine litteris commendatitiis non recipiantur.*

XLII. *Quod ecclesiæ presbyteris sine consensu episcopi dari vel auferri non debeant.*
XLIII. *De irritandis ordinationibus, quas faciunt Scoti, qui se episcopos dicunt.*
XLIV. *Ut presbyteri sine episcopi sui licentia non peregrinentur: & ut cancellarii publici non fiant.*
XLV. *De peregrinatione ad loca sancta, & de quorumdam abusu.*
XLVI. *De discretione adhibenda in perceptione eucharistiæ.*
XLVII. *Quod in cœna Domini eucharistia fidelibus percipienda sit.*
XLVIII. *Quod infirmi oleo benedicto perungendi sint.*
XLIX. *De locis in quibus missæ celebrandæ sunt.*
L. *De observatione diei dominicæ.*
LI. *Quod prælati ecclesiæ clementer erga subditos agere debeant.*
LII. *Quales in monasteriis abbatissæ præfici debeant.*
LIII. *Institutio pro sanctimonialibus quæ se canonicas vocant.*
LIV. *Quæ curare debeat abbatissa erga sanctimoniales sibi commissas.*
LV. *Abbatissa cum viris horis incompetentibus non loquatur.*
LVI. *A vespera usque ad primam nulla sanctimonialium cum viris colloquatur.*
LVII. *Abbatissa sine licentia episcopi non exeat: & cum foras pergit quid curare debeat.*
LVIII. *Abbatissa monasterio necessaria provideat.*
LIX. *Sanctimoniales in monasterio quid observare debeant.*
LX. *Presbyteri in monasteriis puellarum, nisi ad ecclesiastica officia, non immorentur.*
LXI. *Ut sanctimoniales cum viris, nisi in auditorio, non comedant, nec colloquantur.*
LXII. *Sanctimoniales, nisi abbatissa mittente, non exeant; & negotia sua ad mediam portam monasterii exerceant.*
LXIII. *Nullus laicus claustra illarum, nisi ad operandum, ingrediatur.*
LXIV. *Portaria qualis eligi debeat.*
LXV. *Ut abbatissa episcopo in omnibus obediat.*
LXVI. *Ut ab omnibus assidue orationes fiant pro domino imperatore.*

PRÆFATIO.

AUxiliante Domino nostro Jesu Christo, & imperante serenissimo atque inclyto Augusto Carolo, convenimus episcopi & abbates totius Galliæ Lugdunensis in urbem Cabilonensem; & de quibusdam rebus, in quibus nobis emendatio necessaria videbatur, quædam capitula, quæ subter inserta sunt, eidem domino imperatori præsentanda, & ad ejus sacratissimum judicium referenda annotavimus, quatenus ejus prudente examine ea quæ rationabiliter decrevimus confirmentur; ubi minus aliquid egimus, illius sapientia suppleatur.

CANONES

I.

Decrevimus juxta sanctorum canonum constitutionem, & ceterarum sanctarum scripturarum doctrinam, ut episcopi assidui sint in lectione, & scrutentur mysteria verborum Dei, quibus in ecclesia doctrinæ fulgore splendeant, & verborum Dei alimentis animas sibi subditas satiare non cessent, & cum David quotidie Domino dicant: *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* Ita videlicet, ut illas scripturas notissimas habeant, quæ canonicæ appellantur, & earum sensum per patrum tractatus inquirant. Canones quoque intelligant, & librum beati Gregorii papæ de cura pastorali: & secundum formam ibidem constitutam & vivant & prædicent.

II.

Ut ea quæ legendo perscrutantur, opere compleant, juxta illud: *Cœpit Jesus facere & docere.* & illud: *Et memoria tenentibus mandata ejus, ut faciant ea.* & illud: *Beati qui scrutantur testimonia ejus, in toto corde exquirunt ea, non enim qui operantur iniquitatem; in viis ejus ambulaverunt.* Et quia *non auditores legis, sed factores ejus justificabuntur.* Et, *regnum Dei non est in sermone, sed in opere.* Et sint subditis norma vivendi, ita videlicet ut & verbis & exemplis populo ad æternam patriam pergenti ducatum præbeant: ut vita eorum & doctrina nequaquam discordent, sed quæ dicunt faciant, & quæ faciunt docere studeant. Et prædicatione assidua plebem admoneant, & falce justitiæ a credentium mentibus vitiorum spinas eradicent, & verbi Dei semine agros mentis eorum ad fœcunditatem perducant.

ANNO CHRISTI 813. Act. 1. Psal. 102. Psal. 118. Rom. 2. 1. Cor. 4.

III.

b Oportet etiam, ut sicut dominus imperator Carolus, vir singularis mansuetudinis, fortitudinis, prudentiæ, justitiæ, & temperantiæ præcepit, scholas constituant, in quibus & litteras sollertia disciplinæ, & sacræ scripturæ documenta discantur, & tales ibi erudiantur, quibus merito dicatur a Domino: *Vos estis sal terræ*: & qui condimentum plebibus esse valeant, & quorum doctrina non solum diversis hæresibus, verum etiam antichristi monitis, & ipsi antichristo resistatur: ut merito de illis in laude ecclesiæ dicatur: *Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.*

Matth. 5. Cant. 4.

IV.

Opportunum ducimus, ut humilitatem atque religionem & in vultu, & in opere, & in habitu, & in sermone demonstrent; ut bene agentes & habitu & vultu demulceant; male agentibus vero ipso suo visu terribiles sint, juxta illud quod in tabernaculo Dei boum & leonum effigies expressæ fuisse memorantur: & Dominus in evangelio, & astutiam serpentis, & simplicitatem columbæ habendam percensет.

3. Reg. 7. Matth. 10.

V

Ut juxta apostoli vocem sacerdotes irreprehensibiles sint, & moribus ornati: & nequaquam turpibus lucris deserviant, juxta illud quod ait scriptura: *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat cui se probavit.* Et a turpibus lucris & usuris non solum ipsi abstineant, verum etiam plebes sibi subditas abstinere instituant.

Capitular. lib. 1. c. 37. 2. Tim. 2.

VI.

Imputatur quibusdam fratribus, eo quod avaritiæ causa hominibus persuadeant, ut abrenuntiantes sæculo res suas ecclesiæ conferant: quod penitus ab omnium mentibus eradicandum est. Animarum quippe salutem inquirere sacerdos, non lucra terrena, debet: quoniam fideles ad res suas dandas non sunt cogendi, neque circumve-

veniendi. Oblatio namque spontanea esse debet, juxta illud quod ait scriptura: *Voluntarie sacrificabo tibi*: & illud: *Omnis populus mente devota obtulerunt donaria Domino.* Ecclesia vero sancta non solum fideles spoliare non debet: quin potius inopibus opem ferre, ut debiles, pauperes, viduæ, orphani, & ceteri necessitatem patientes, a sancta ecclesia, ut puta a pia matre & omnium gubernatrice, subsidium accipiant: quia res ecclesiæ, quibus episcopi, non ut propriis, sed ut commendatitiis uti debent, pretia sunt peccatorum, patrimonia pauperum, stipendia fratrum in communi viventium.

ANNO CHRISTI 813. *Psal. 53. Exod. 35.*

VII.

Constituit sane sacer iste conventus, ut episcopi, sive abbates, qui non in fructum animarum, sed in avaritiam, & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines illectos circumveniendo totonderunt, & res eorum tali persuasione non solum acceperunt, sed potius subripuerunt, pœnitentiæ canonicæ, sive regulari, ut puta turpis lucri sectatores subjaceant: Hi vero, qui vanis promissionibus illecti, vel quibuslibet machinationibus persuasi, mentis inopes effecti, rerum suarum domini esse nescientes, comam deposuerint, in eo quod cœperunt perseverare cogantur. Res namque, quæ ab illectis & negligentibus datæ, ab avaris & cupidis non solum acceptæ, sed raptæ noscuntur, hæredibus reddantur, qui dementia parentum, & avaritia incentorum, exhæredati esse noscuntur. Si vero nescientibus episcopis aut abbatibus ministri eorum, quilibet videlicet in clero, hoc feciſſe convincuntur, episcopi & abbates desidia, illi vero rapacitate & avaritia judicentur. Hoc vero, quod quisque Deo juste & rationabiliter de rebus suis offert, firmiter ecclesia tenere debet.

16. q. 7. Constituit. 20. q. 3. Constituit.

VIII.

Oportet etiam, ut si quando sacerdotes fruges, vel quosdam reditus terræ, congregant & protelant; non ideo hoc faciant, ut carius vendant & thesauros congregent, sed ut pauperibus tempore necessitatis subveniant.

IX.

Ab omnibus oculorum auriumque illecebris sacerdotes abstinere debent: & canum, accipitrum, falconum, vel ceterarum hujusmodi rerum curam parvipendere: & histrionum, sive scurronum, & turpium seu obscœnorum jocorum insolentiam, non solum ipsi respuant, verum etiam fidelibus respuenda percenseant.

X.

Ut sobrietatem sacerdotes teneant, & hanc habendam fidelibus prædicent: quia non potest libere sobrietatem prædicare, qui se mero usque ad alienationem mentis ingurgitat. Hoc & de comessationibus, & de ceteris pestibus ad gastrimargiam pertinentibus servandum est.

Ivo part. 13. cap. 72.

XI.

Ut episcopus ad forum, neque ubi publice negotia judiciaria exercentur, non pergat suæ causæ suffragaturus; nisi forte, ut aut pauperibus oppressis succurrat, aut viduis & orphanis tuitionem conferat, aut de verbo Dei judices admoneat, ut juxta Domini præceptum justa judicent judicia. Hoc & de abbatibus, & de presbyteris, & diaconibus, & maxime monachis observandum est. Si vero eorum qui in clero sunt propria causa agenda est, cum licentia episcopi & advocato pergat, & suæ causæ cum justitia suffragetur.

XII.

Ut neque presbyteri, neque diaconi, neque monachi villici fiant.

XIII.

Dictum est interea de quibusdam fratribus, quod eos quos ordinaturi sunt jurare cogant, quod digni sint, & contra canones non sint facturi, & obedientes sint episcopo qui eos ordinat, & ecclesiæ in qua ordinantur, quod juramentum, quia periculosum est, omnes una inhibendum statuimus.

XIV.

Cavendum sane est, ne cum episcopi parochias suas peragrant, quamdam non solum erga subditos, sed erga socios tyrannidem exerceant: nec (quod absit) cum caritate, sed quadam judiciaria invectione stipendia ab eis exigant. Observandum etiam modis omnibus est, ut si quando eis peragrandæ parochiæ necessitas incumbit, in confirmandis hominibus, in inquirendis rebus emendatione dignis, in prædicatione verbi Dei, in lucris animarum potius, quam in deprædandis & spoliandis hominibus, & scandalizandis fratribus, operam dent. Et si quando eis ad peragendum ministerium suum a fratribus, aut a subditis aliquid accipiendum est, hoc summopere observare debent, ne quem scandalizent aut gravent. Tanta ergo in hac re discretio tenenda est, ut & verbi Dei prædicator sumptus, ubi proprii desunt, a fratribus accipiat, & iidem fratres illius potentia non graventur: exemplo apostoli Pauli, qui ne quem gravaret, arte & manibus victum quærebat.

10. q. 3. Cavendum est. *2. Thess. 3.*

XV.

Dictum est etiam, quod in plerisque locis archidiaconi super presbyteros parochianos quamdam exerceant dominationem, & ab eis census exigant, quod magis ad tyrannidem, quam ad rectitudinis ordinem pertinet. Si enim episcopi, juxta Petri apostoli sententiam, non debent esse dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo; multo minus isti hoc facere debent, sed contenti sint regularibus disci-

Dist. 94. Dictum est. *1. Pet. 5.*

pli-

plinis, & teneant propriam menſuram; & quod eis ab epiſcopis injungitur, hoc per parochias ſuas exercere ſtudeant, nihil per cupiditatem & avaritiam præſumentes.

XVI.

Quidam fratres dixerunt, conſuetudinis antiquæ fuiſſe in eorum eccleſiis, ut pro balſamo emendo ad chriſma faciendum, ſive pro luminaribus eccleſiæ concinnandis, binos vel quaternos denarios presbyteri darent. Unde omnes uno conſenſu ſtatuimus, ut ſicut pro dedicandis baſilicis, & dandis ordinibus, nihil accipiendum eſt, ita etiam pro balſamo, ſive luminaribus emendis, nihil presbyteri chriſma accepturi dent. Epiſcopi itaque facultatibus eccleſiæ balſamum emant, & luminaria ſinguli in eccleſiis ſuis concinnanda provideant.

XVII.

Inventum eſt, quod in quibuſdam locis presbyteri duodenos, vel quaterdenos denarios epiſcopis in cenſum annis ſingulis darent: quod penitus abolendum eſſe decernimus.

XVIII.

Dictum eſt nobis, quod in quibuſdam locis epiſcopi & comites ab inceſtuoſis, & ab his qui decimas non dant, vvadios accipiant, & a presbyteris pro quibuſdam negligentiis, & inter ſe pecuniam dividant; quod penitus abolendum decrevimus, ne forte avaritiæ locus detur. Et conſtituimus, ut inceſtuoſi juxta canonicam ſententiam pœnitentia mulctentur: qui vero decimas poſt crebras admonitiones dare neglexerint, excommunicentur; juramento vero eos conſtringi nolumus propter periculum perjurii.

XIX.

Queſti ſunt præterea quidam fratres, quod eſſent quidam epiſcopi & abbates, qui decimas non ſinerent dari eccleſiis, ubi illi coloni miſſas audiunt. Proinde decrevit ſacer iſte conventus, ut epiſcopi & abbates de agris & vineis, quæ ad ſuum vel fratrum ſtipendium habent, decimas ad eccleſias deferri faciant: familiæ vero ibi dent decimas ſuas, ubi infantes eorum baptizantur, & ubi per totum anni circulum miſſas audiunt.

XX.

Si inter omnes fideles pax & concordia habenda eſt, dicente apoſtolo: *Sequimini pacem & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum*, multo magis inter epiſcopos & comites eſſe debet, qui poſt imperialis apicis dignitatem populum Dei regunt. Ita enim inter ſe concordare debent, ut alterutrum ſibi, ad Dei ſervitium peragendum, & miniſterium ſuum explendum, non ſolum non noceant, quin potius adminiculo ſint.

XXI.

ANNO CHRISTI 813

Comitibus vero & judicibus hoc ſummopere obſervandum eſt, ut juſte judicent, & nequaquam in judicio munera, ſeu perſonas accipiant, dicente Domino: *Non accipies perſonam, nec munera, quia munera excæcant oculos ſapientium, & mutant verba juſtorum*. Sed & miniſtros, quos vicarios & centenarios vocant, juſtos habere debent: ne forte eorum avaritia, aut rapacitate populus gravetur, & amiſſis facultatibus in paupertatem redigatur. Teſtes vero probatiſſimi & pauci de pluribus eſſe debent tales, de quorum fide non dubitetur. Multum autem pravorum teſtium cupiditate & falſitate reſpublica læditur. Deut. 16.

XXII.

De abbatibus vero & monachis, idcirco hic pauca ſcribimus, quia pene omnia monaſteria regularia in his regionibus conſtituta, ſecundum regulam ſancti Benedicti ſe vivere fatentur: quæ beati Benedicti documenta per omnia demonſtrant, qualiter eis vivendum ſit. Inquiratur ergo diligenter, ubi ſecundum ipſum ordinem vivitur, & ubi ab ipſo ordine digreſſum eſt, ut juxta ejuſdem beati viri inſtitutionem vivere certent, qui ſe ut ita viverent cum atteſtatione profeſſi ſunt.

XXIII.

Decrevimus enim ſecundum inſtitutionem, presbyterorum, diaconorum, & ceterorum graduum inferiorum ordinationes ſtatutis temporibus fieri debere.

XXIV.

De epiſcopis vero, presbyteris, & diaconibus, & monachis interfectis, quærendum a domino imperatore eſt, cui illius homicidii pretium exſolvendum ſit.

XXV.

Pœnitentiam agere juxta antiquam canonum inſtitutionem in pleriſque locis ab uſu receſſit, & neque reconciliandi, antiqui moris ordo ſervatur: ut a domino imperatore impetretur adjutorium, qualiter ſi quis publice peccat, publica mulctetur pœnitentia, & ſecundum ordinem canonum pro merito ſuo excommunicetur & reconcilietur. Addit. 3. cap. 23.

XXVI.

Perlatum ad nos eſt, quod inter hæredes eccleſiæ in rebus propriis conſtitutæ dividantur, & tanta per eamdem diviſionem ſimultas oriatur, ut unius altaris quatuor partes fiant, & ſingulæ partes ſingulos habeant presbyteros: quod ſine diſcordia, & ſimultate nullo modo geri poteſt. Unde nobis viſum eſt, quod hujuſcemodi eccleſiæ inter hæredes dividi non debeant, & ſi in contentionem venerint, & ſimultates inter eos ſurrexerint, per quas ſacerdos ſuo ibi officio canonice fungi non poſſit, præcipiatur ab epiſcopo civitatis, ut nullo modo ibi miſſarum ſollemnia celebrentur. Ibid. c. 23.

lebrentur, donec illi ad concordiam redeant, & pari voto atque consilio ecclesia illa sacerdotem canonice habeat, qui libere ibi suum ministerium peragere possit. ANNO CHRISTI 813.

XXVII.

Ibid. c. 16. Dictum nobis est, quod quidam de plebe bis & ter ab episcopis, ignorantibus eisdem episcopis, confirmentur. Unde nobis visum est, eamdem confirmationem, sicut nec baptismum, iterari minime debere.

XXVIII.

Interrogaverunt nos quidam de affinitate propinquitatum, & in quibus gradibus matrimonia jungenda sint. Quibus ad canones currere præcepimus, & quod in eis continetur, hoc ab eis * in negotio, sicut & in ceteris, observari debere.

* Forte, *in illo negotio*. Hard.

XXIX.

Ivo p. 9. cap. 49. Sane quæ in proprio viro, hæc nimirum in uxoris parentela de lege nuptiarum regula custodienda est. Quia ergo constat eos duos esse in carne una, communis illis utrinque parentela esse credenda est, sicut scriptum est: *Erunt duo in carne una*.

Gen. 2. & Ephes. 5.

XXX.

29. q. 2. Dictum est nobis quod. Addit. 3. cap. 28. *Matth. 19.* Dictum nobis est, quod quidam legitima servorum matrimonia potestativa quadam præsumptione dirimant, non attendentes illud evangelicum: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*, Unde nobis visum est, ut conjugia servorum non dirimantur, etiamsi diversos dominos habeant; sed in uno conjugio permanentes dominis suis serviant. Et hoc in illis observandum est, ubi legalis conjunctio fuit, & per voluntatem dominorum.

XXXI.

30. q. 1. Dictum est nobis, quasdam. Dictum etiam nobis est, quasdam feminas desidiose, quasdam vero fraudulenter, ut a viris suis separentur, proprios filios coram episcopis ad confirmandum tenuisse. Unde nos dignum duximus, ut si qua mulier filium suum desidia, aut fraude aliqua, coram episcopo tenuerit ad confirmandum, propter fallaciam suam, aut propter fraudem, quamdiu vivet, agat pœnitentiam, a viro tamen suo non separetur.

XXXII.

Addit. 3. cap. 29. Ivo p. 15. cap. 52. Sed & hoc emendatione indigere perspeximus, quod quidam dum confitentur peccata sua sacerdotibus, non plene id faciunt. Quia ergo constat hominem ex duabus esse substantiis, anima videlicet & corpore, & interdum animi motu, interdum carnis fragilitate peccatur, sollerti indagatione debent inquiri ipsa peccata, ut ex utrisque plena sit confessio: scilicet ut & ea confiteantur quæ per corpus gesta sunt, & ea quibus in sola cogitatione delinquitur. Instruendus est itaque peccatorum suorum confessor, ut de octo principalibus vitiis, sine quibus in hac vita difficile vitur, confessionem faciat: quia aut cogitatione, aut, quod est gravius, opere eorum instinctu peccavit. Odium etenim, invidia, superbia, vel ceteræ hujusmodi animæ pestes tanto periculosius lædunt, quanto subtilius serpunt. ANNO CHRISTI 813.

XXXIII.

Ibid. c. Quidam Deo solummodo confiteri debere dicunt peccata, quidam vero sacerdotibus confitenda esse percensent: quod utrumque non sine magno fructu intra sanctam sit ecclesiam. Ita dumtaxat & Deo, qui remissor est peccatorum, confiteamur peccata nostra, & cum David dicamus: *Delictum meum cognitum tibi feci, & injustitiam meam non abscondi. Dixi; confitebor adversum me injustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Et secundum institutionem apostoli, confiteamur alterutrum peccata nostra, & oremus pro invicem ut salvemur. Confessio itaque quæ Deo fit, purgat peccata: ea vero quæ sacerdoti fit, docet qualiter ipsa purgentur peccata. Deus namque salutis & sanitatis auctor & largitor, plerumque hanc præbet suæ potentiæ invisibili administratione, plerumque medicorum operatione.

Psal. 31. *Jac. 5.*

XXXIV.

Ibid. c. Ivo par. cap. 73. *Rom. 2. Ephes. Coloss. Act.* Quia igitur, apostolo teste, non est personarum acceptio apud Deum, & in omnibus judiciis cavenda est; multo magis in hoc pœnitentiæ judicio præcaveri debet, ut nullus sacerdotum unquam, aut gratia, aut odio alicujus personæ, secus judicet quam quod in canonibus sacris invenerit, aut quod illi secundum sanctarum scripturarum auctoritatem, & ecclesiasticam consuetudinem, rectius visum fuerit. Si ergo medici, qui corporibus medicinam inferre conantur, nequaquam propter personæ cujuslibet acceptionem, his quos sanare cupiunt, cauterio, aut ferro, aut duris aliis quibuslibet rebus parcunt; multo magis id ipsum his observandum est, qui non corporum, sed animarum medici existunt. Neque enim pensanda est pœnitentia quantitate temporis sed ardore mentis, & mortificatione corporis. Cor autem contritum & humiliatum Deus non spernit.

Psal.

XXXV.

Ibid. c. Multi, quod non sine dolore dicendum est, in pœnitentia non tam peccati remissionem, quam temporis constituti expectant expletionem. Et si carnium & vini usus eis interdictus est, mutata non voluntate, sed ejusdem cibi aut potus perceptione, in tantum deliciis suis indulgent, ut delicioſius, his interdictis, aliorum ciborum vel potionum appetitu vivere cognoscantur. Spiritalis autem abstinentia quæ in pœnitentibus potissimum vigere debet, & quorumdam ciborum ac potionum perceptiones & desiderium fugere debet.

Ille,

——Ille, inquam, ille magis parſimoniæ ſervire cenſendus eſt, qui ſibi non ſolum quarumdam rerum perceptiones, ſed delectationes corporis penitus interdicit.

XXXVI.

Sed nec hoc prætereundum putavimus, quod quidam ex induſtria peccantes propter eleemoſynarum largitionem quamdam ſibi promittunt impunitatem. Eleemoſyna enim extinguit peccata, juxta illud: *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna extinguit peccata.* Sed ea, quæ aut neceſſitate, aut caſu, aut qualibet fiunt fragilitate. Ea vero quæ ex induſtria, aut cujuslibet libidinis explendæ cauſſa, idcirco fiunt ut eleemoſynis redimantur, nequaquam eis redimi poſſunt: quia qui hoc perpetrarunt, videntur Deum mercede conducere, ut eis impune peccare liceat. Non ergo quis idcirco peccare debet ut eleemoſynam faciat: ſed ideo eleemoſynam facere debet, quia peccavit. Mentem enim & corpus, quæ libido traxit ad culpam, afflictio & contritio debet reducere ad veniam.

XXXVII.

Cum igitur omnia concilia canonum, quæ recipiuntur, ſint a ſacerdotibus legenda & intelligenda, & per ea ſit eis vivendum & prædicandum; neceſſarium duximus, ut ea quæ ad fidem pertinent, & ubi de extirpandis vitiis & plantandis virtutibus ſcribitur, hoc ab eis crebro legatur, & bene intelligatur, & in populo prædicetur.

XXXVIII.

Modus autem pœnitentiæ peccata ſua confitentibus, aut per antiquorum canonum inſtitutionem, aut per ſanctarum ſcripturarum auctoritatem, aut per eccleſiaſticam conſuetudinem, ſicut ſuperius dictum eſt, imponi debet, repudiatis ac penitus eliminatis libellis, quos pœnitentiales vocant, quorum ſunt certi errores, incerti auctores, de quibus recte dici poteſt: *Mortificabant animas, quæ non moriuntur, & vivificabant animas, quæ non vivebant.* Qui dum pro peccatis gravibus leves quoſdam & inuſitatos imponunt pœnitentiæ modos, conſuunt pulvillos, ſecundum propheticum ſermonem, ſub omni cubito manus, & faciunt cervicalia ſub capite univerſæ ætatis ad capiendas animas.

XXXIX.

Viſum præterea nobis eſt, ut in omnibus miſſarum ſollemnitatibus pro defunctorum ſpiritibus loco competenti Dominus deprecetur. Sicut enim nulla dies excipitur, qua non pro quibuslibet neceſſitatibus Dominus deprecetur, ita nimirum nulla dies excipi debet, quin pro animabus fidelium preces Domino in miſſarum ſollemnibus fundantur. Antiquitus hunc morem igitur ſancta eccleſia tenet, ut & in miſſarum ſollemnitatibus, & in aliis precibus, Domino ſpiritus quieſcentium commendet, dicente B. Auguſtino: Non ſunt prætermittendæ ſupplicationes pro ſpiritu mortuorum, quas faciendas pro omnibus in Chriſtiana & catholica ſocietate defunctis, etiam tacitis nominibus eorum, ſub generali commemoratione ſuſcepit eccleſia; ut quibus ad iſta deſunt parentes, aut filii, aut quicumque cognati vel amici, ab una eis exhibeantur pia matre communi.

ANNO CHRISTI 813. De cura pro mortuis gerenda c. 4.

XL.

Dictum nobis eſt, presbyteros propter ſuam negligentiam canonice degradatos ſæculariter gradu amiſſo vivere, & pœnitentiæ agendæ bonum negligere. Unde ſtatuimus, ut gradu amiſſo, agendæ pœnitentiæ gratia in monaſterio, aut canonico aut regulari, mittantur. Si vero hoc fieri cauſſa quælibet prohibuerit, ubicumque ſint, pœnitentiam agere non deſiſtant. Si autem amiſſo gradu ſæculariter vivere voluerint, & pœnitentiam agere neglexerint, ab eccleſiæ communione ſeparentur.

Dist. 81. Dictum eſt nobis.

XLI.

Presbyter proprio loco dimiſſo ad alium migrans nequaquam recipiatur, niſi ſuæ migrationis cauſſam dixerit, & ſe innocenter vixiſſe in parochia, in qua ordinatus eſt, ſub teſtibus probaverit. Litteras etiam habebit, in quibus ſint nomina epiſcopi & civitatis plumbo impreſſa: quibus cognitis, & talibus inventis, quibus fides adhiberi poſſit, recipiatur.

Ivo par. 6. c. 270.

XLII.

Inventum eſt, quod multi arbitrii ſui temeritate, &, quod eſt gravius, ducti cupiditate presbyteris quibuslibet abſque conſenſu epiſcoporum eccleſias dant vel auferunt. Unde oportet, ut canonica regula ſervata, nullus abſque conſenſu epiſcopi cuilibet presbytero eccleſiam det. Quam ſi juſte adeptus fuerit, hanc nonniſi gravi culpa ſua, & coram epiſcopo canonica ſe veritate amittat.

16. qu. 7. Inventum eſt. Addit. 3. c. 36.

XLIII.

Sunt in quibuſdam locis Scoti, qui ſe dicunt epiſcopos eſſe, & multos negligentes, abſque licentia dominorum ſuorum, ſive magiſtrorum, presbyteros & diaconos ordinant: quorum ordinationem, quia plerumque in Simoniacam incidit hæreſim, & multis erroribus ſubjacet, modis omnibus irritam fieri debere omnes uno conſenſu decrevimus.

Ibid. c. 37.

XLIV.

Superius ſcripſimus presbyteros villicos eſſe non debere: & nunc eis in tabernis bibere, cancellarios publicos eſſe, nundinas inſolenter peragrare, Romam ſive Turonum abſque licentia epiſcopi ſui adire, penitus decrevimus inhibendum.

XLV.

Nam & a quibuſdam, qui Romam Tu-

Ivo par. 15. c. 65.

ronumve, & alia quædam loca sub prætextu orationis inconsulte peragrant, plurimum erratur. Sunt presbyteri, & diaconES, & ceteri in clero constituti, qui negligenter viventes, in eo purgari se a peccatis putant, & ministerio suo fungi debere, si præfata loca attingant. Sunt nihilo minus laici, qui putant se impune aut peccare, aut peccasse, quia hæc loca oraturi frequentant. Sunt quidam potentum, qui acquirendi census gratia sub prætextu Romani, sive Turonici itineris, multa acquirunt, multos pauperum opprimunt; & quod sola cupiditate faciunt, orationum sive sanctorum locorum visitationis caussa se facere videri affectant. Sunt pauperes, qui vel ideo id faciunt, ut majorem habeant materiam mendicandi. De quorum numero sunt illi, qui circumquaque vagantes, illo se pergere mentiuntur, vel quia tantum sunt vecordes, ut putent se sanctorum locorum sola visione a peccatis purgari, non attendentes quod ait beatus Hieronymus: Non Hierosolymam vidisse, sed Hierosolymis bene vixisse, laudandum est. [c] De quibus omnibus domini imperatoris, qualiter sint emendanda, sententia expectetur. Qui vero peccata sua sacerdotibus, in quorum sunt parochiis, confessi sunt, & ab his agendæ pœnitentiæ consilium acceperunt, si orationibus insistendo, eleemosynas largiendo, vitam emendando, mores componendo, apostolorum limina, vel quorumlibet sanctorum invisere desiderant, horum est devotio modis omnibus collaudanda.

ANNO CHRISTI 813.

Epistol. ad Paulinum de institutione monachi.

XLVI.

In perceptione corporis & sanguinis dominici magna discretio adhibenda est. Cavendum est enim, ne si nimium in longum differatur, ad perniciem animæ perrineat, dicente Domino: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Si vero indiscrete accipiatur, timendum est illud quod ait apostolus: *Qui enim manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit*. Juxta ejusdem ergo apostoli documentum, probare se debet homo, & sic de pane illo manducare, & de calice bibere: ut videlicet abstinens aliquot diebus ab operibus carnis, & purificans corpus animamque suam, præparet se ad percipiendum tantum sacramentum, exemplo David, qui nisi se fassus fuisset abstinuisse ab opere conjugali ab heri & nudiustertius, panes propositionis nequaquam a sacerdote accepisset.

Capitular. lib. 11. c. 40.

Joan. 6.

1. Cor. 11.

XLVII.

In cœna Domini a quibusdam perceptio eucharistiæ negligitur. Quæ quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus, exceptis his quibus pro gravibus criminibus inhibitum est, percipienda sit, ecclesiasticus usus demonstrat, cum etiam pœnitentes eadem die ad percipienda corporis & sanguinis dominici sacramenta reconciliat.

Addit. 3. c. 38.

XLVIII.

Secundum beati apostoli Jacobi documentum, cui etiam documenta patrum consonant, infirmi oleo, quod ab episcopis benedicitur, a presbyteris ungi debent. Sic enim ait: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, unguentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus; & si in peccatis sit, dimittentur ei.* Non est itaque parvipendenda hujuscemodi medicina, quæ animæ corporisque medetur languoribus.

Ibid. c. 35

Jac. 5.

XLIX.

In quibus locis, & quo apparatu, missarum sollemnia, exceptis basilicis, celebrari debeant, & utrum celebrari debeant, in concilio Laodicensi ita scribitur: *Quod non oporteat in domibus oblationes celebrari ab episcopis, vel a presbyteris.*

Ibid. c. 41

L.

Diei interea dominici observatio & veneratio plurimum negligitur. Unde oportet, ut authentica constitutione illius venerandæ diei observatio juxta imperium domini imperatoris statuatur.

LI.

Quia ergo constat, in ecclesia diversarum conditionum homines esse, ut sunt nobiles & ignobiles, servi, coloni, inquilini, & cetera hujuscemodi nomina, oportet ut quicumque eis prælati sunt, clerici, sive laici, clementer erga eos agant, & misericorditer eos tractent, sive in exigendis ab eis operibus, sive in accipiendis tributis, & quibusdam debitis sciantque eos fratres suos esse, & unum secum habere patrem Deum, cui clamant: *Pater noster qui es in cælis*, & unam matrem sanctam ecclesiam, quæ eos intemerato sacri fontis utero genuit. Disciplina igitur eis misericordissima, & gubernatio opportuna adhibenda est: disciplina, ne indisciplinate vivendo auctorem suum offendant; & gubernatio, ne in quotidianis vitæ commeatibus prælatorum adminiculo destituti fatiscant.

Capitul. lib. 2. c. 4. Ivo par. c. 32.

Matth. 6

LII.

Monasteriis sane puellaribus tales præesse debent feminæ, & abbatissæ creari, quæ & se & subditum gregem cum magna religione & sanctitate custodire norint, & his quibus præsunt prodesse non desinant. Sed & se & illas ita observent, utpote vasa sancta in ministerio Domini præparata. Talem enim se debet abbatissa exhibere subditis in habitu, in veste, in omni convictu, ut eis ad cælestia regna pergentibus ducatum præbeat. Sciat etiam, se pro his quas in regimine accepit, in conspectu Domini rationem reddituram.

Ibid. c. 4

LIII.

ANNO CHRISTI 813.

LIII.

Libuit namque huic sacro conventui, quasdam admonitiunculas breviter eis sanctimonialibus scribere, quæ se canonicas vocant: quoniam hæ quæ sub monasticæ regulæ norma degunt, totius vitæ suæ ordinem in eadem quam profitentur regula scriptum habent.

LIV.

Abbatissa diligentem habeat curam de congregatione sibi commissa, & provideat ut in lectione, & in officio, & in psalmorum modulatione ipsæ sanctimoniales strenuæ sint, & in omnibus operibus bonis illa eis ducatum præbeat, utpote pro animabus earum rationem in conspectu Domini reddituræ, & stipendia sanctimonialibus præbeat necessaria, ne forte per indigentiam cibi, aut potus peccare compellantur.

LV.

Abbatissa cum viris, clericis, sive laicis, horis incompetentibus non loquatur: sed quidquid cum masculis, clericis, sive laicis, de rebus necessariis peragere debet, a prima hora usque ad vespertinam peragat. Et hoc non cum singulis, sed coram pluribus.

LVI.

A vespera usque ad primam, neque abbatissa, neque aliqua sanctimonialium, cum quibuslibet masculis ullum colloquium habeant, nisi forte talis fuerit occasio, quam evitare non possint: & si necessitas incubuerit, id coram testibus facere debebunt.

LVII.

Abbatissa, quæ in civitate monasterium habet, nequaquam de monasterio egrediatur, nisi per licentiam episcopi sui, aut qui ejus vicem obtinet: nisi forte aut imperialis jussio eam cogat, aut prolixitas itineris id facere minime permittat. Et si quando foras pergit, de sanctimonialibus, quas secum ducit, curam & vigilantiam habeat, ut nulla eis detur peccandi licentia, sive occasio. Sed & cum pergit, in monasterio talem vice sua constituere debet, quæ sanctimonialium animabus curam & vigilantiam habeat.

LVIII.

Habeat etiam abbatissa studium, aut in ædificando ea quæ ad sanctimonialium necessitatem pertinent, aut in restaurando.

LIX.

Sanctimoniales in monasterio constitutæ habeant studium in legendo, & in cantando, in psalmorum celebratione, sive oratione: & horas canonicas, matutinam videlicet, primam, tertiam, sextam, nonam, vespertinam, completoriam pariter celebrent, & omnes, excepta quam infirmitas tenet, in dormitorio dormiant, & omnibus diebus ad collationem veniant.

LX.

Non debere presbyteros amplius in monasterio puellari immorari, nisi donec missarum sollemnia celebrent, aut aliquid ibi de Dei servitio & suo ministerio expleant.

LXI.

Non debere sanctimoniales in propriis mansionibus cum aliquibus masculis, clericis, sive laicis, consanguineis, sive extraneis, bibere, sive comedere: sed si quando id agendum est, in auditorio agatur; & ubi auditorium deest, fiat. Et cum nullo masculo eis colloquium habere liceat, nisi in auditorio, & ibi coram testibus.

LXII.

Sanctimoniales, nisi forte abbatissa sua pro aliqua necessitate incumbente illas mittente, nequaquam de monasterio egrediantur. Hæ vero, quæ famulos aut famulas non habent ad exercenda negotia, ad mediam portam monasterii perveniant, & ibi coram testibus negotium suum exerceant.

LXIII.

Nullus vassus abbatissæ, nec minister aliquis, nec clericus, nec laicus, claustra ancillarum Dei ingrediatur, nisi forte quando necessitas operandi incumbit.

LXIV.

Portaria non eligatur, nisi quæ ætate matura sit, & testimonium habeat bonum, & vitæ probabilis sit.

LXV.

Quidquid in his capitulis minus est, ab episcopo suo abbatissa perquirat, & illi in omnibus obediens sit, secundum canonicam institutionem, sicuti justum & rectum est.

LXVI.

Interea omnis iste conventus gratissima deliberatione decrevit, ut ab omnibus indesinenter orationes fiant, pro vitæ incolumitate, pro salute animæ & corporis domini imperatoris, prolisque ejus, pro statu regni, pro remissione peccatorum, & cælestis regni collatione: ita dumtaxat, ut semper magis ac magis per incrementa temporum talis crescat observatio. Dixit etiam, se scripturarum sanctarum monita, & canonum instituta diligenti indagatione perquirere, & indefessa atque infatigabili observatione, auxiliante Domino, velle perficere.

Hæc itaque pauca de pluribus, quæ necessaria perspeximus, cum magna brevitate, domini imperatoris prudenti judicio præsentanda annotavimus. Ceterum quid generaliter in omnibus & ab omnibus sequendum sit, quidve vitandum, qualiterve intra sanctam ecclesiam sit vivendum, qui plenius nosse desiderat, sanctarum scripturarum prata percurrere non desistat

ANNO CHRISTI 813.

Notæ Severini Binii.

Causa & tempus concilii.

a *Concilium*.) Hæc synodus eadem occasione, eodemque tempore celebrata est quo duæ præcedentes: constituti sunt in ea 66. canones ad disciplinam ecclesiasticam pertinentes.

Carolus Magnus studia reformavit.

b *Oportet etiam ut sicut dominus imperator Carolus*.) De studiorum reformatione & bonarum artium restitutione hæc Anseglsus l. 1. *Carolus siquidem constituit in singulis monasteriis & episcopiis scholas esse, ubi ingenuorum & servorum filii grammaticam, musicam & arithmeticam doceantur*. Eo namque profundi bonæ litteræ demersæ erant, ut si quis nobilioris ingenii vellet eas addiscere, magistrum non inveniret qui doceret. Unde Lupus in epistola ad Eginhartum: *Nisi*, inquit, *intercessisset inopia præceptorum & longo situ collapsa priorum studia pene interiissent; largiente Domino meæ aviditati satisfacere forsan potuissem. Siquidem vestra memoria per famosissimum imperatorem Carolum (cui litteræ eousque deferre debent, ut æternitatis parent memoriam) cœptæ revocari, aliquantulum quidem exiulere caput, satisque constat veritate subnixum præclarum dictum, Honos alit artes, & accenduntur omnes ad studia gloria*. Idem testatur Jonas Aurelianensis, qui quantum opera Caroli Magni Germaniæ & Galliæ ecclesiæ studio bonarum litterarum profecerint, docet his verbis: *Non solum apud Germaniam studium litterarum & amor sanctarum scripturarum, verum etiam studio & ferventissimo desiderio actum est, ut Domino opem ferente in sibi commissæ ecclesiæ filiis & liberalium artium apprime disciplina, & divinarum scripturarum perfecta pollet intelligentia*. Hic fervor in docendis & addiscendis litteris viguit, usque dum vixit Carolus: post obitum vero illius ipsum studium litterarum nonnihil refrixisse, Lupus prædicta epistola ad Eginhartum testatur: *Nunc*, inquit, sub Ludovico filio Caroli imperatoris, *oneri sunt, qui aliquid discere affectant, & velut in edito sitos loco studiosos quosque imperiti vulgo aspectantes, si quid in eis culpæ deprehenderint, id non humano vitio, sed qualitati disciplinarum assignant. Ita dum alii dignam sapientiæ palmam non capiunt; a-*

Post obitum Caroli studia defecerunt.

A *lii famam verentur indignam, a tam præclaro opere desisterunt*. Unde cognoscis lector, quas suo tempore Carolus pene extinctas bonas litteras revocavit, easdem cum ipso ferme defunctas, vel saltem languore corruptas suo genuino vigore caruisse.

ANNO CHRISTI 813.

c *De quibus omnibus domini imperatoris, qualiter sint emendanda, sententia exspectetur*.) Ex iis, qui his temporibus gratia consequendi remissionem peccatorum Romam ad limina apostolorum atque Turonum ad S. Martinum peregrinabantur, complures pio instituto lucri caussa abutebantur: quamobrem sancta synodus hoc canone decrevit, quæ peregrinationes probandæ, quæve improbandæ forent: idque interventu scientiæ & consensu Caroli imperatoris fecerunt ideo, quod scirent Carolum in colligendis & excipiendis hujusmodi hominibus studiosissimum esse: nam de ejus propensissimo studio in peregrinos hæc recitat Eginhartus in vita ejus: *Amabat peregrinos, adeo ut eorum multitudo non solum palatio, verum etiam regno non immerito videretur onerosa. Ipse autem pro magnitudine animi hujusmodi pondere minime gravabatur, cum etiam ingentia incommoda laude liberalitatis & bonæ famæ mercede compensaret*. Hæc Eginhartus. Hac constitutione synodali fretus imperator Carolus deinceps ejusmodi errones lucri caussa peregrinantes cohibuit. Nam de mangonibus, qui novis adinventis etiam cum dispendio sanguinis pecuniam corradebant, lib. 1. c. 79. ista habet: *Item ut isti mangones & cogciones, qui sine omni lege vagabundi vadunt, per istam terram non finantur vagari, & deceptiones hominibus agere. Nec isti nudi cum ferro, qui dicunt se, data sibi pœnitentia, ire vagantes. Melius videtur, ut si aliquod inconsuetum & capitale crimen commiserint, in uno loco permaneant, laborantes & servientes & pœnitentiam agentes, secundum quod sibi canonice impositum sit*. Item de pauperibus ita vagantibus cap. 124. ejusdem lib. 1. ista constituit. *De mendicis qui per patrias discurrunt, volumus ut unusquisque fidelium nostrorum suum pauperem de beneficio aut de propria familia nutriat, & non permittat alicubi ire mendicando. Et ubi tales inventi fuerint, qui sibi manibus laborent, nullus eis quidquam tribuere præsumat*. Hæc de vagantibus sub prætextu peregrinatorum fidelibus Concilium & imperator prudentissime constituerunt.

Peregrinationum bus fus subl

Carol dium peregr Caroli regrina lucri coercu

CAROLI MAGNI IMPERATORIS CAPITULARE.

Anno imperii ejus 13. post synodos præcedentes editum, de iis quæ episcopi congregati in unum observanda decreverant, & admonenda.

Extant in Baluz. T. I. p. 501. edit. Paris.

Observatio P. Antonii Pagi *ad An. Ch. 813. n. 15. & seq.*

Celebratis quinque Synodis imperator Carolus mense Septembri Conventum Aquisgrani habuit, in quo canones prædictorum Synodorum coram se legi præcepit, & ex iisdem Concilliis Capitulare in 46. capitula distinctum decerpsit, & deinde Ludovicum filium consortem imperii fecit, ut refert Chronographus Moissiacensis: *Mandavit*, inquit, *ut quidquid in unamquamque Synodum definissent, ad Placitum constituti Imperatoris renunciassent; quod ita factum est, & in ipso anno mense Septembri jam dictus Carolus fecit Conventum magnum populi apud Aquis palatium de omni regno vel imperio suo, & convenerunt Episcopi, Abbates, & Comites, & Senatus Francorum ad Imperatorem in Aquit, & ibidem constituit Capitula num. 46. de caussis, quæ erant necessaria ecclesiæ Dei & Christiano populo*

D *etc.* Verum loco, num. XLVI. legendum num. XXVI. cum recte observet Cointius ad hunc an. n. 288. errorem in eum locum irrepsisse, & charactere X. in L. mutato numerum XXVI. in XLVI. perperam abiisse. Extat quidem Capitulare, quod capitulis 46. constat, sed illud concinnatum non est ex Canonibus Synodorum novissime celebratarum, ut est Capitulare, quod capitulis 26. absolvitur: hoc enim totum est *de caussis Ecclesiæ Dei & Christiano populo* necessariis; illud vero versatur potissimum in pœnis, quas judex sæcularis ex edicto Regio constituit, ac præterea Francis omnibus commune non est, uti Capitulare XXVI. capitulis constans. Annalista tamen Cæsareus a Lambecio editus Conventum Aquisgranensem mense Augusto factum esse tradit. Hæc ejus verba ad an. Caroli Regis 45. *Richulfus Archiepiscopus Maguntiacensis Ecclesiæ defunctus est V. id. Augusti, & Placitum magnum in mense Augusto ad Aquis factum est*.

Ex P. Bessin Collect. Concil. Rotomag.

CONCILIUM ROTOMAGENSE INCERTI TEMPORIS.

Quod in primis prædicandum sit qualiter credere debeant.

CAPUT I.

Burch. lib. 2. c. 59.

IN primis prædicandum est omnibus generaliter ut credant Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum unum Deum esse omnipotentem, qui omnia fecit, & unam esse Deitatem, & substantiam & majestatem in tribus personis Patris, Filii, & Spiritus sancti.

II.

Item prædicandum est quomodo Filius Dei incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, pro salute generis humani pas-

Bu c.

passus, sepultus tertia die resurrexit, & cælum ascendit, in fine mundi veniens judicare omnes homines secundum opera propria: quomodo impii cum diabolo in ignem æternum mittentur; justi cum Christo in vita æterna erunt. ANNO CHRISTI 813.

III.

Item prædicandum est quod omnes homines in propria carne resurgent.

IV.

De Presbytero accusato.

Ut nullus episcopus presbyterum accusatum ab officio Missæ removeat, nisi ad caussam suam dicendam die statuta litteris evocatus minime occurrerit, id est, infra spatium mensis. Et si post mensem secundum non occurrerit, tunc ab officio suspendatur quousque pro se rationem reddat. Si enim laici non canonice excommunicantur nisi tertio fuerint vocati atque commoniti, indignum videtur ut sacerdotibus denegetur, qui majoris ordinis & dignitatis sunt, quod laicis regula ecclesiastica indulgenter permittit. Pro tanto enim habetur sacerdotem ab officio removere, pro quanto laicum a communione ecclesiæ cessare. Nam unde laici excommunicantur; inde presbyteri ab officio altaris submoventur.

V.

Si qua mulier filium aut filiam occiderit.

Sunt quædam mulieres, ut ad notitiam sancti Concilii pervenit, quæ ex fornicatione concipientes, metuentes ne scelus quod occulte perpetrarunt manifestum fieret, infantes quos pepererunt occiderunt, & terræ congerie cooperuerunt, aut in aquas projecerunt. Quod quantum nefas sit, Canones Ancyrani, Eliberitani, atque Hilerdensis Concilii testes sunt. His itaque vix in fine dandam esse communionem decernunt. Sed humanius tractantes, post decennem pœnitentiam tales placuit ad communionem recipi.

VI.

Ut ante januam adulteri infantes exponantur. Ex eodem Concilio.

Igitur quia diabolo suadente, & carnis fragilitate delectante, & ideo consentiente, multoties talia perpetrantur, ideo ex una mortifera potione aliam utcumque mederi cupientes, ne geminetur scelus adulterii & homicidii, damus consilium ut unusquisque sacerdos in sua plebe publice adnuntiet ut si aliqua femina clanculo corrupta conceperit & pepererit, nequaquam diabolo cohortante filium aut filiam suam interficiat, sed quocumque prævalet ingenio, ante januas ecclesiæ partum deportari faciat, ibique projici; ut coram sacerdote in crastinum delatus ab aliquo fideli suscipiatur & nutriatur, & tali ex caussa homicidii reatum &, quod majus est, parricidii evadat. Nam qui filium aut filiam interficit, parricida omnimodis teneatur. ANNO CHRISTI 813.

VII.

De eo qui patrem vel matrem inhonorat.

Si quis patrem aut matrem percutit, aut maledicit, quia capitalia crimina commisit, publicam inde pœnitentiam agat, sicuti de gravioribus peccatis. Ait enim Dominus: *Qui male dixerit patri vel matri, morte moriatur.* Quem enim Dominus dignum morte judicat, proculdubio pro homicida tenetur, & sicut homicida debet pœnitere.

Ex Concilio Rotomag. cap. V.

Admonere debent Sacerdotes plebes subditas sibi, ut bubulcos atque porcarios, vel alios pastores vel aratores, qui in agris assidue commorantur vel in Silvis, & ideo velut more pecudum vivunt, in dominicis, & in aliis festis diebus saltem, vel ad missam faciant, vel permittant venire. Nam & hos Christus pretioso Sanguine suo redemit. Quod si neglexerint, pro animabus eorum absque dubio rationem se reddituros sciant. Siquidem Dominus veniens in hunc mundum non elegit oratores atque nobiliores quosque, sed piscatores, atque idiotas sibi discipulos ascivit, ut ostenderet in facto, quod ipse verbis in evangelio adfirmat dicens. *Quod hominibus est altum, abhominabile est apud Deum.* Et salva altiore intelligentia, nativitas nostri Redemptoris primo omnium pastoribus ab Angelo nuntiatur.

Observatio P. Bessin.

Bochellus Decretorum Ecclesiæ Gallicanæ libro 1. titulo 3. cap. 67. 68. 69. tres Concilii hujus de christiana fide canones affert, eosque, tum ibi, tum in præmissa operi suo Synodorum nomenclatura, tribuit Concilio Rotomagensi sub Guillelmo Normannorum Duce, præsente Maurilio Archiepiscopo cum comprovincialibus suis anno 1055. Verum illos ipsos canones apud Burchardum legimus, qui anno circiter 1020. suam decretorum collectionem edidit.

Si Conrado Uspergensi Abbati certa fides adhiberi posset, Concilium istud anno 813. facile assignaretur, scribit enim illo anno ex præcepto Caroli Imperatoris celebrata fuisse Concilia super statu ecclesiarum corrigendo, unum Moguntiæ, alterum Rotomagi, tertium Remis, quartum Cabilone, quintum Arelate. At cum Uspergensis Abbas trecentis fere post Carolum magnum annis scripserit, credendum magis Eginhardo Caroli Magni notario, apud quem ad annum 813. legimus: *Concilia quoque jussu ejus super statu ecclesiarum corrigendo per totam Galliam ab Episcopis celebrata sunt, quorum unum Moguntiaci, alterum Remis, tertium Turonis, quartum Cabilloni, quintum Arelati congregatum est.* Eginhardo consonat Concilii Turonensis III. præfatio. Quin tamen hæc fere sit Concilii hujus ætas nihil vetat; maxime cum sicut Arelatense, Moguntiacum, & Turonense, quæ anno illo 813. jussu Caroli magni habita sunt, ita & istud a fidei doctrina incipiat.

Porro tribus illis de fide articulis alios quosdam apud Rheginonem ex Rotomagensi Concilio laudatos subnicimus-

ANNO CHRISTI 813.

IN CONSTANTINOPOLITANA CONCILIA

ANNO CHRISTI 813.

A Nicephoro patriarcha Constantinopolitano, & in ejus causſa celebrata,

DISSERTATIO.

Ex Suppl. Manſi t. I. pag. 775.

NIcephorum pium orthodoxumque patriarcham plura in urbe regia celebraſſe concilia, ejuſque pariter cauſſa alia nonnulla conveniſſe, concors eſt Eruditorum ex vetuſtis coæviſque ſcriptoribus confirmata ſententia. Ex his duo in cauſſa recipiendi in communionem Joſephi oeconomi Conſtantinopolitani, animadvertendique in monachos admiſſionem illam improbantes a Labbeo tom. IX. pag. 274. & 275. referuntur, quorum prius illud ego pariter ſupra commemoravi. Auctor vetus libelli ſynodici apud Labbe ibid. pag. 278. alterius meminit a Leone Armeno imperatore indicti, cujus ſententia S. Nicephorus e ſede dejicitur, & Theodorus Caſſitera iconomachus ſubrogatur, idque concilium cum eo confundit Labbeus, quod ab iconomachis, eodem Theodoro jam rerum ſacrarum potiente, celebratum eſt; quod ab eo præpoſtere factum inferius demonſtrabo. Sed & præter hæc concilia nemini eruditorum ignota, alia quædam ab illo coacta fuiſſe, nullus dubito, id enim indicant canones plures ab eo conditi, ex quibus nonnullos adhuc extantes Labbeus ibid. pag. 387. attulit, alioſque nonnullos ex Cotelerio aliiſque nos pariter inferius addemus; quos ſane canones in ſynodali patrum conſeſſu ab eodem patriarcha conditos, inſcriptio ipſa canonibus hiſce in vetuſtis codicibus a Cotelerio conſultis præmiſſa demonſtrat. In ſynodis pariter diſcuſſam fuiſſe judico cauſſam Theodoſii, Baſilii & Siſinii epiſcoporum, quos de hæreſi iconoclaſtarum convictos e ſede atque eccleſia dejeciſſe ſe idem Nicephorus in ſynodica ſua ad Leonem III. pontificem teſtatur. Perſimiles enim majorum ſacerdotum cauſſas nonniſi in ſynodis ætatis illius diſciplina agitari permittebat. Quamquam vero id probabiliſſime dictum conſtat, cum tamen concilium ea de re indictum nemo veterum commemoraverit, malo collectionem meam hoc potius novo concilio deſtituere, quam minus exploratum aliquid afferre. His ergo omiſſis, nova tamen aliqua concilia, quæ in lucem publicam extraham, ſuccurrunt.

Horum primum ſeſe offert concilium illud, quod coram Michaele Curopalata imperatore epiſcopi acciti tenuerunt. Urbi regiæ totique imperio orientali extremum excidium a Bulgaris victoribus imminebat, afflictæque Græcorum rei una ſpes ſupererat in pace cum hoſtibus componenda. Poſcentibus illam Græcis, non denegabant barbari, hac inter ceteras propoſita conditione, ut transfugæ redderentur. Grave id primum accidit imperatori; ſed urgenti neceſſitati cedendum eſſe judicabat: cum tamen, num id per religionem liceret, ut chriſtiani perfugæ redderentur barbaris, ambigeret; patriarchæ & epiſcopis, qui tunc Conſtantinopoli aderant, una cum Egumenis monachorum ſiſtere ſe aulæ mandavit. Coactis illis in unum quæſtionem diſcutiendam propoſuit. Diu inter patres diſceptatum eſt, ſententiis variantibus. Patriarcha cum Metropolitis Nicæno, & Cyziceno aſſentiendum propoſitis conditionibus judicabant; Monachi, quorum princeps S. Theodorus Studita, contra opinabantur; quorum ſententia tandem obtinuit, negatoque his conditionibus cum Bulgaris fœdere, parum abfuit, quin totum orientale imperium periclitaretur. Concilium iſtud omnes hucuſque Collectores fugit, quod forte a Theophane concilii nomine non ſit appellatum. Sed nihil curandum de nomine, cum de re ipſa conſtet. Adeſt enim hic epiſcoporum conſeſſus, adeſt & res eccleſiaſtica ad ventilandum propoſita; ad concilium quid deeſt?

Secunda ab hac ſynodo ſuccedit altera a Nicephoro habita, in qua Antonius, non quidem metropolita, ut male appellat Labbeus, ſed ex monacho Cœnobii, quod *Metropolitarum* nuncupabant, Sillæi epiſcopus, de fide requiſitus, illum exhibuit fidei libellum legendum in hiſtoria alterius concilii Conſtantinopolitani, in quo idem Antonius damnationis ſententiam ſubiit. In cauſſa Antonii hujus concilium unicum habitum vulgo creditur, cum re ipſa duo fuerint. Antonius ille Leoni Armeno auctor fuit ut ſacris imaginibus bellum indiceret; interim vero ipſe ſub orthodoxi larva ſeſe occultans, ſcripta clam perquirebat, quibus hæreſim ſuam tueri & confirmare poſſet. Rem ſubodoratus Nicephorus patriarcha virum interrogavit quid de fide ſentiret. Ille orthodoxum ſe affirmavit, veritatiſque teſtem fidei confeſſionem ſignavit, atque impreſſa cruce ad majorem rei evidentiam munivit. Id vero ab eo in concilio epiſcoporum præſtitum fuiſſe declarant verba, quæ in eadem hiſtoria leguntur, ſignatam ferentia confeſſionem illam ab Antonio *ſub ſanctiſſimorum metropolitarum præſentia*. Nec ſane aliter quam in concilio epiſcoporum interrogari ſolebant epiſcopi, ut fidei ſuæ rationem redderent; Conciliumque tunc cogere patriarchæ Conſtantinopolitano percommodum erat; cum in urbe regia ſemper præſto eſſent epiſcopi, qui convenire poſſent ad concilium. Hanc ergo ſynodum, quæ alios fugit, hic damus.

Tertia ſequitur ſynodus centum ſeptuaginta epiſcoporum, in qua Antonius Sillæi de hæreſi damnatur. Hanc Nicephorus perquiſitis undique epiſcopis coegit, non quod tantum exigeret apparatum unius epiſcopi damnatio; ſed frequenti concilio opus erat ad reſiſtendum Leoni Armeno imperatori, ex quo in ſacras imagines bellum jamjam imminebat. Concilium iſtud ex epiſtola ſynodica orientalium quorumdam antiſtitum ad Theophilum imperatorem acceptum, dedit Labbeus, cui nos inſignem acceſſionem ex anonymo Theophanis continuatore fecimus. Nec enim alio in concilio actum fuiſſe credimus de fide orthodoxa erga ſacras imagines ſtatuenda ac defendenda, quod in conſeſſu epiſcoporum & hegumenorum decretum fuiſſe idem anonymus teſtatur.

Meditabatur interea Leo Armenus imperator ſacrarum imaginum everſionem, ſuoque conſilio obſtare intelligens Nicephorum cum ſuis epiſcopis, concilio orthodoxo concilium aliud heterodoxorum epiſcoporum oppoſuit. Ejus decreto Nicephorus ad judicium vocatus ſemel & bis, cum ſiſtere ſe recuſaſſet, depoſitionis ac damnationis ſententiam ſubivit, quam proxime in exilium deportatio juſſu imperatoris conſequuta eſt. Acta quædam hujus concilii ex Ignatio monacho ejuſdem S. Nicephori diſcipulo, in ea quam ſcripſit S. præſulis vita, accepta huc translata ſunt. Meminit ejuſdem concilii auctor Libelli ſynodici apud Labbeum tom. IX. pag. 278. qui tamen alterius a Theodoro Caſſitera, qui S. Nicephoro ſucceſſor datus eſt, ex iconomachis collectæ ſynodi non memi-

minit, unde errandi occaſio præſtita eſt Labbeo, qui viciſſim concilio hoc iconoclaſtarum, in quo S. Nicephorus ejectus eſt, omiſſo, alterum a Theodoro Caſſitera in throno Conſtantinopolitano jam reſidente coactum legentibus offert; ex quo non improbabilem ducimus conjecturam, utrumque ſcriptorem duo inter ſe plane diverſa concilia confudiſſe, quorum prius nondum rerum ſacrarum potiente Theodoro ab imperatore indictum eſt; alterum vero, Theodoro patriarcha jam conſtituto, convenit. Utriuſque ſynodi diſcrimen non obſcure deſignat Ignatius in vita S. Nicephori qui cap. X. §. 62. ita loquitur de concilio ad diſcutiendam S. Nicephori cauſſam collecto: *Vocato inter ſe concilio* (iconomachorum) *adverſus eccleſiæ firmiſſimum murum*, nempe S. Nicephorum &c. tum ſubdit denunciationem ab eadem *ſynodo* factam ſancto præſuli, ut ſiſteret ſe ſuamque cauſſam defenderet *coram ſynodo*. Recuſante illo judicium, ſententia depoſitionis ab heterodoxis patribus delata eſt, ut Ignatius ibid. His omnibus fuſe ab eodem ſcriptore narratis, tum cap. XII. aſſumptionem Theodori Caſſitera commemorat, ſtatimque ſubdit: *Inde ex epiſcopis, qui ſive pœnis adacti, ſive ſua ſponte in ejus ceſſerant vota, atque ex novatoribus profaniſque Magiſtris Græculorum tumultuantium conventu adunato*. Hoc idem concilio- ANNO CHRISTI 813.

rum diſcrimen ex tempore quo utraque habita ſunt demonſtratur. Concilium Iconomachorum prius S. Nicephori exilium præceſſit; illum vero deportatum aſſerit Theophanes in oratione de tranſlat. ejus Reliquiar. die III. idus Martii. Concilium vero ſecundum nonniſi poſt paſcha ejuſdem anni, nempe poſt Kalendas aprilis convocatum Theophanis continuator affirmat. Ad ſecundum hoc concilium pertinere arbitratur Labbeus epiſtolam illam S. Theodori Studitæ ad Synodum Iconomachicam, quam integram recitat ibidem pag. 391. Id ego tamen non ita certo adſtruerem; cum enim de exilio & abdicatione S. Nicephori atque alterius patriarchæ intruſione nihil ibi S. Theodorus memoret, tunc potius eam ſcripſiſſe videri poſſet, cum S. Nycephorus a ſynodo heterodoxa jam proxime deponendus, perſimilem aliam epiſtolam ad imperatorem dedit. Ideo vero illam *inconomachicam* ſynodum appellat Sanctus Theodorus, quod ex iconomachis epiſcopis conſtaret, nec alia de cauſſa conveniſſet, quam ut S. Nicephorum in ſententiam iconomachorum pertraheret. Hæc ſunt quæ de ſynodis a S. Nicephoro vel ejus occaſione habitis præmittenda erant, antequam concilia illa ſingillatim legentibus exhiberentur. ANNO CHRISTI 813.

ΣΥΝΟΔΟΣ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ANNO CHRISTI 814.

Κατὰ Ἀντωνίου μητροπολίτου τοῦ Σιλαίου συναχθεῖσα παρὰ τοῦ ἁγίου Νικηφόρου τοῦ σὺν ἐπισκόποις. ANNO CHRISTI 814.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

Habitum contra Antonium Silæi metropolitam a ſancto Nicephoro patriarcha Conſtantinopolitano & epiſcopis CCLXX.

Observatio Phillippi Labbe, S. J.

Antequam ex occidente vela faciamus in Græciam, & cum Baronio, Binio, aliiſque pſeudoſynodum Iconoclaſtarum hæreticorum repræſentemus, placet hic paulliſper ſubſiſtere, & alterius Conſtantinopoli a S. Nicephoro patriarcha viriſque ſanctiſſimis adverſus Antonium Silæi metropolitam habitæ catholicæ ſynodi meminiſſe. Illam porro mutuabimur ex oratione ſive epiſtola ſynodica orientalium aliquot antiſtitum ad Theophilum imperatorem Michaelis τοῦ τραυλοῦ filium, quam vulgavit ac latinitate donavit Combefiſius O. P. in manipulo rerum Conſtantinopolitanarum. Neque vero ſuccenſeat lector, quod paullo forteſſe altius narrationem ducamus ab ipſis fere Leonis Armeni imperii primordiis: res enim id plane exigit nondum hactenus ſatis explicite in annalibus monumentiſque eccleſiaſticis propoſita. Eidem quoque ſubjiciemus leges ſynodicas ab eodem Nicephoro ſancitas ex libro III. tomi I. Juris Græco-Romani a Joanne Leunclavio concinnati: neque enim indagare ullatenus potuimus ad quem potiſſimum annum ſint revocandæ.

Καὶ δὴ τοῦ Λέοντος τὰ βασίλεια σκῆπτρα κεκρατηκότος, πεμπτότερος ζηλωτὴς καὶ μιμητὴς γίνεται τῶν προβεβεκότων δυσεβῶν ἀνάκτων Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου, τῆς τῶν Ἰσαύρων ἀγχιστείας γεγονότων, καὶ πολυχρονίοις ἔτεσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ διαρκεσάντων· πολέμων δὲ ἀνδραγαθήμασι καὶ πολεμίων βαρβάρων θράσος καταβαλόντων· ἀθηνίαις τε καὶ ἀημερείαις βεβιωκότων. καὶ δὴ ἤρξατο ἐξερευνᾶν ἐξερευνήσεις, μαντείας τινὰς καὶ μαθηματικὰς ἀστρολόγους, τοιαῦτα αὐτῷ χρησμωδεῖσθαι· καὶ προσκαλεσάμενος Βασίλειόν τινα χαρτουλάριον τῆς λεγομένης Ἐξαρτήσεως, θαῤῥεῖ αὐτῷ τὰ τοῦ πράγματος· ὁ δὲ, ὡς ἀμηχανίᾳ γεγονὼς, ὡς δοῦλος ὑπήκοος ποιεῖν τὸ κελευσθὲν ἐπαγγέλλεται. καὶ δή φησιν τινα ἄνδρα τῶν ἐπιχωρίων Σαλαμβρίας ὧδε κἀκεῖσε πλανώμενον, ἐν καπηλείοις καὶ κυκλώμασι, μαντείαις τε

(a) Leo itaque imperii ſceptris potitus, impiorum illo ſuperiorum imperatorum, Leonis ac Conſtantini ex Iſauris genus ducentium abundantius æmulator ac imitator efficitur; qui ſcilicet annos longe plures rerum domini fuerant, rebuſque bello ſtrenue geſtis, hoſtium barbarorum audaciam fregerant, atque bonorum affluentia fauſtos beatoſque dies duxerant. Cœpit ergo ſcrutari ſcrutationes, nempe vaticinia quædam & aſtrologos mathematicos qui velut ex tripode ejus generis illi oracula ederent. Accerſitoque Baſilio quodam chartulario ejus, quam Exarteſem [1] vocant (velut dicas ſuſpenſionem ſeu alligationem) homini rem credit. Is porro rei familiaris anguſtiis velut ſervus deditius, imperata ſe facturum pollicetur. Invento itaque viro quodam Salabrienſi, homine vago ac nuſquam conſiſtente, in cauponis rerumque venalium foro, in divinationibus

(a) Ab Antiſtitibus latam quidem hanc epiſtolam cenſet le Quien, non tamen in Synodo coactis, ſed a ſingulis ſeorſum probatam. Nullam enim tunc extitiſſe Synodum, idem demonſtrat in ſua Præfatione ad illam Oper. S. Joannis Damaſc. To. 1. pag. 618. Venetæ edit. *Manſi.*

1 Vide Gloſſarium Græcum Du Cangii, verbo Ἐξάρτισις. *Hard.*

ANNO CHRISTI 814.

bus & auguriis versante (Sabbatius huic nomen erat) ab eo auditurus quæ futura imperatores manerent, suadet ut cuncta ad gratiam imperatori loquatur, & quæ illi ex animo sint. Sabbatius igitur gravi pondere catena collo alligata, ferreisque vinculis constrictus pedes, in Dagistei majoris balnei caminorum cupis sese includit. Basilius autem, ut quod imperator maxime cupiebat celerius expleret, ad Pythonissæ vatem eum adducit. Profunda nox erat, tantæque tenebræ quas & palpare liceret. Enque tibi militum satellitio stipari solitus imperator, ipse solus, nudus, inermis, uno Basilio comite, loca subterranea, inferna, obscura, velut olim Julianus ille prævaricator, Hebræo mathematico sponsore cum diabolo fœdus icturus irrumpit. O quomodo sapientum evacuata sapientia! O quomodo stulti facti sunt qui videbantur esse sapientes! Quid ergo magnus ille gloria inclytus ac formidabilis imperator? advolvitur arioli pedibus; rogat oracula, velut olim Alexander cum Candaulo viro unius secum animi, Serapidis penetralia ingressus, ad exquirendum quæ essent eventura. Videtque accumbentes quosdam micantibus oculis, ex quorum caterva unus quis in hæc verba alloquitur; Salve sis, Alexander: mene nosti quis sim? Ad quem ille, Quomodo, domine? Cui magus, Ego sum Sesuch Rex terræmotus arbiter: me autem fortunatior ipse extitisti, qui nomen immortale nactus es. Ad quem Alexander: Quomodo domine? cui ille, intus ingredere ut videas qui tibi patronus ac defensor sit. Intus ergo ingressus, ignis fulgore mirantem nubem videt, inque throno sedentem quem olim Serapidem in Rhacuntide, divinis honoribus a mortalibus frequentari conspexerat. Aitque Alexander: Domine, quot annos victurus sum? Cui Serapis, Præsat qui mortalis existat, nescire quonam die moriturus sit. Qui enim diei illius expectatione suspensus est, quo ex die didicit, mortuus est. At, quod nescienti accidat, oblivionem præbet, ut ne animo succurrat; & si prorsus etiam morti concedendum sit.

Tum curiosus imperator divino & vati, Quid, inquit, faciam ac quid agam, ut vitam omnem felix faustisque omnibus, ac tropæis clarus traducam? Ad quem Sabbatius, Tu quidem, imperator, fortunatus celebrique fama inter reges terræ clarebis. Quod si vis vitam, & diligis dies videre bonos, ac inter gentes & barbaros proferre imperium, omnem imaginum abole memoriam; ac ecce futurum est, ut annos duos supra triginta bene plenos cum filio domino Constantino imperes ac rerum potiaris, Bulgarosque subjicias, atque ensem tuum in media Bulgaria, ad eorum aulæ aream figas. Verum quod facis fac citius, nec ullam susdeque imaginem relinquas.

Accersita ab idolis ad sacras imagines calumnia.

Summe igitur exhilaratus imperator, imperata indubie exque animo præstare satagebat; ne forte annorum triginta factæ induciæ, haud secus ac avis avolans, e manibus illi effluerent. Accersito itaque, quem modo dicebam, Joanne lectore, ad eum quæ mandata acceperat refert. Is vero, imperatoris jussionem reveritus, propensissime se facturum pollicetur. Imperiali itaque manu atque opera, quicquid in monasteriis librorum erat coacervantes, ac quibus in eis interdictum idolis est, locos scrutantes, venerandæ Christi imagini eos affinxere. Velut enim Belis atque Dagonis loco Christum ha-

ANNO CHRISTI 814.

A κ οἰωνίσμασι· κ μέλλων τῆς Βασιλέων προγνώσιν μυεῖσθαι, Σαββάτιον ὅτω λεγόμενον ὑποτίθεται αὐτῷ πάντα τὰ κατὰθύμια τῷ Βασιλεῖ χαρίσασθαι. κ δὴ περιβαλὼν ἑαυτῷ ὁ Σαββάτιος ἅλυσιν μεγίστην τῷ ξαχήλῳ, κ σιδηροπέδαις ἑαυτὸν περισφίγξας, περικλείει ἑαυτὸν ἐν τοῖς τῶ Δαγιστέως μεγάλου λυτρῶ τῆς καμίνων κέφοις. κ δὴ ὁ Βασίλειος τὰ βασίλεια κατὰθύμια τύχιον ἐκπληρῶν, προσαγηόχει αὐτὸν τῷ μάντει τῆς Πύθωνος. νὺξ δὲ βαθεία ἦν, κ σκότος ψηλαφητόν. κ ἰδὲ ὁ ὑπὸ στρατοπέδων δορυφόρων φρυρούμενος βασιλεὺς, μεμονωμένος γυμνὸς & ἄοπλος σὺν τῷ Βασιλείῳ παραγίνεται ἐν ὑπογείοις κ καταχθονίοις ἀμυδέσι τόποις, ὡς ποτὲ Ἰουλιανὸς ὁ B παραβάτης, ὑπὸ τῶ μαθηματικῶ Ἑβραίῳ τῷ ὀγγαβόλῳ σπονδιζόμενος· ὦ πῶς ἀπώλετο ἡ σοφία τῆς σοφῶν. ὦ πῶς ἠθέλησαν ἡ σωίεσις τῆς σωιεῖς. ὦ πῶς οἱ θέλοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν. Ἰὶ ἔν ὁ μέγας κ ἔνδοξος κ φοβερὸς βασιλεὺς. προσκυλινδεῖται τοῖς ποσὶ τῆς Πύθωνος. χρησμῳδοτίας αἰτεῖται, ὥσπερ ὁ Ἀλέξανδρός ποτε μετὰ Κανδαύλου συμψύχου αὐτῶ εἰσελθὼν εἰς τὸν Σέραπιν, ὥστε μαθεῖν τὰ ἀποβησόμενα. κ ὁρᾷ τινὰς ἀσπάπτοντας ἐκ τῆς ὀφθαλμῶν ἀναχειμένους· ἕνα δὲ λέγοντα αὐτῷ, Χαίροις Ἀλέξανδρε, οἵ δάς με τίς εἰμί; ὁ δὲ, Πῶς οὖσι. ὁ δὲ μάγος, ἐγὼ εἰμὶ Σεσὺχ ὁ σεισμοκράτωρ βασιλεὺς. ἐ τοσοῦτον δὲ δυτύχησα, ὅσον C σύ. κ σοῖς ὄνομα ἀθάνατον. ὁ δὲ, πῶς λέγε. ὁ δὲ λέγει, εἴσελθε ἔνδον ἵνα θεάσῃ τὸν προσάτλαν. εἰσέρχεται Ἀλέξανδρος ἔνδον, ὁρᾷ ὁμίχλῃ πυρωθῆ, κ καθεζόμενον ἐπὶ θρόνου, ὃν ποτε ἐν δὸν ἐν Ῥακόντιδι προσκυνούμενον ἔθνεσι Σέραπιν. εἶπε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος, Κύριε, πόσα ἔτη ζήσομαι. εἶπε δὲ ὁ Σέραπις, Καλὸν μὲν θνητὸν ὄντα, μὴ εἰδέναι πότε μέλλει τελευτᾶν. προσδεχόμενος ἐκείνῃ τινὶ ἡμέραν, ἀφ' ἡμέρας ἔμαθεν, ἐτελεύτησε. τὸ δὲ ἐν ἀγνοίᾳ παθεῖν, τοῦτο λήθην παρέχει, τὸ μὴ ἔχειν κατὰ γνώμην, εἰ κ ὅλως τελευτᾶν.

Εἶτά φησιν ὁ πολυπράγμων βασιλεὺς τῷ προ- D γνώστῃ κ μάντει, τί ποιήσω κ τί πράξω, ὅπως ἐν δίζωίᾳ κ δημοσίᾳ κ ξοπαιοφόρῳ νίκῃ διαβιώναί με τὸν ἅπαντά μου χρόνον. κ φησὶ πρὸς αὐτὸν ὁ Σαββάτιος, Σὺ μὲν, ὦ βασιλεῦ, ἠυτύχησας, κ ὀνομαστὸς ἔσῃ ἐν βασιλεῦσι τῆς γῆς. εἰ δὲ θέλεις ζωὴν, κ ἀγαθὰς ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς, κ κυριεῦσαι ἐθνῶν κ βαρβάρων, πᾶσαν τὴν τῆς εἰκόνων ἐξαφάνισον μνήμην τέλεον· κ ἰδὲ μέλλεις ἐν ὅλοις τριακονταδύο τέλεον χρόνοις μετὰ τοῦ υἱοῦ σε κυρὸ Κωνσταντίνε ἄρχειν κ βασιλεύειν. κ τὸν Βουλγάρους καθυποτάξεις, κ πῆξεις τὴν ῥομφαίαν σε μέσον τῆς Βουλγαρίας, εἰς τὴν χαλκῆν ἄλωνα τῆς αὐλῆς αὐτῆς. ἀλλ' ὅπερ ποιεῖς, ποίησον τάχιον. μήτε ἄνω E φήμης εἰκόνα, μήτε κάτω.

Περιχαρὴς ἔν χυόμενος ὁ Βασιλεὺς, τὰ προστιχθέντα ἀνενδυάσως ἐκπληρῶσαι ἐσπούδαζε, μήπως ἡ τῆς λ'. χρόνων προθεσία ὥσπερ ὄρνεον ἐκπετασθεὶς, ἐκ τῆς χειρῶν αὐτοῦ διαδράσῃ. προσκαλεῖται ἔν τὸν προρρηθέντα ἀναγνώστην Ἰωάννην· κ ἀναλίθεται αὐτῷ τὰ τῆς σκήψεως. ὁ δὲ, ἐπιμόπτε φοβηθεὶς τὴν τοῦ βασιλέως κέλευσιν, ποιεῖν τὸ κελευσθὲν ἐπαγγέλλεται. κ δὴ βασιλικῇ χειρὶ τὰς βίβλους πάσας τῆς μοναστηρίων περιαθροίσας, κ ἀνερευνήσας τὰς τῆς εἰδώλων ἀπαγορεύσεις, ταύτας προσέῤῥαψαν τῇ σεβασμίᾳ εἰκόνι τοῦ Χριστοῦ. ὡς γὰρ τὸν Βὴλ & Δα-

ANNO CHRISTI 814.

Δαγὼν τὸν Χριστὸν λογιζόμενοι, τούτου τὰς σεπτὰς εἰκόνας κατέκαυσαν.

Καὶ δὴ οὐκ ἀναπέπαυται ὁ ἐπισπεδαστὴς βασιλεὺς, ἀλλὰ προσκαλεσάμενος τὸν ἁγιώτατον Νικηφόρον τὸν πατριάρχην, δείκνυσι αὐτῷ τὰ συλλεχθέντα παρὰ τῶν Ἰωάννου βιττύκια, καὶ μυθικὰ λογίδρια ὡς μορμολυκείων ἀθύρματα. ὁ δὲ ἁγιώτατος καὶ σοφὸς τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλος, ὥσπερ ἰσὸν ἀράχνης πάντα διέλυσε. καὶ τέως μὲν ὁ βασιλεὺς λαβηθεὶς, ἀνακωχὴν ποιεῖται τοῦ σκέμματος. ὁ δὲ Ἰωάννης δεδιὼς τὴν ἀπὸ τοῦ πατριάρχου ἀφορισμὸν, συμβεβηκυῖα δὲ γόσῳ περιτρυχωθεὶς, ἡμελημμένῳ μετάνοιαν ἐξαιτεῖται παρὰ τοῦ πατριάρχου. συγγνώμην αὐτῷ τῆς προπετείας, καὶ τὴν μοναδικὴν προσδραμεῖσθαι μετανοίαν. ὅπερ καὶ γέγονεν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν ἀπορίᾳ καὶ ἀσυχίᾳ τῶν ἀγωνισμάτων ἠμύμβυος, διενοεῖτο τίνα ἄρα εὑρήσει συνεργόν. μανύεται δὲ αὐτῷ τὰ περὶ τοῦ μητροπολίτου Ἀντωνίου ὄντι ἐν τῷ Σιλαίῳ. ὁ δὲ τάχιστα αὐτὸν κελεύει τὰ βασίλεια προσφθάνειν.

Καὶ δὴ πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς· συναγώνισαι ἡμῖν ὦ μητροπολῖτα οἷς βουλόμεθα, καὶ προέδρου σε καταστήσω τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. ὁ δὲ ἑτοιμότατα τὰ προσαχθέντα ποιεῖν ἐπαγγέλλεται. γνοὺς δὲ ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης Νικηφόρος, προσκαλεσάμενος αὐτὸν, εἶπεν, εἰ τοῦτο ἔτως ἔχει. ὁ δὲ φησὶ, μὴ γένοιτο ἡμῖν ὦ δέσποτα τοῦτο, μηδέ τι πράξαι. ἀλλὰ πρὸς πλείονα πληροφορίαν, τοὺς ἰδιοχείρους μου σανίδας ὑπογράφω τῷ τῆς ὀρθοδοξίας λιβέλλῳ ἐπόμβυος· ὅπερ καὶ τάχιον κατὰ παρουσίαν τῶν σωζομένων ἁγιωτάτων μητροπολιτῶν πεποίηκεν, καθὼς καὶ ἐν χειροτονίᾳ αὐτοῦ τοῦτα ὑπέγραψεν. ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, Ἀντώνιος ἐλέει Θεοῦ μητροπολίτης Σιλαίου, χειρὶ ἐμῇ ὑπέγραψα, πιστεύοντες εἰς τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον καὶ ζωοποιὸν Τριάδα, τὰς τιμίας ἀσπαζόμεθα εἰκόνας. οἱ μὴ ὕτω φρονοῦντες, ἀνάθεμα ἔσωσαν. οἱ μὴ ὕτω πιστεύοντες πόρρω τῆς ἐκκλησίας ἐξεδιώχθησαν. αὕτη ἡ πίστις τῶν ἁγίων πατέρων. αὕτη ἡ πίστις τὴν οἰκουμένην ἐφώτισε. οἷον τολμῶντες μή τινα τοῦτο ἀναιρέσειν τι τῶν ἐνθέσμων τῆς ἐκκλησίας παραδεδομένων, ἢ εἰκονικὴν ἀναζωγράφησιν, ἢ σανὶς ἐκτύπωμα· εἰ μὲν ἱερεῖς εἰσὶ, παντάπασι καθαιρεῖσθωσαν· εἰ δὲ μονάζοντες ἢ λαϊκοὶ, ἀναθεματιζέσθωσαν. ὁ δὲ ταῦτα ἐπισφραγισάμενος, ἔξεισι τοῦ διαγοῦς πατριαρχίου. ὁ δὲ βασιλεὺς ταῦτα πυθόμενος, ἔφησεν ὁ Ἀντώνιος, ἐκλιάσαμεν αὐτὸν ὦ δέσποτα, ὅπως ἀμεριμνότερος ἔσῃ ἐπὶ τὰ δοκοῦντα. ὦ τοῦ νέου Μανιχαίου καὶ Περσόφρονος. ὦ τῆς ἀνοίας. ὦ τῆς φρενοβλαβείας. ἐν Χριστιανοῖς χριστιανίζει. ἐν Ἰουδαίοις ἰουδαΐζει. καὶ δὴ προκαθεζόμενοι οἱ δύο Ἰωάννης καὶ Ἀντώνιος, ἐκέρασαν εἰς κρατῆρα τῆς αἱρετικῶν πεφαρμακευμένον οἶνον. καὶ δὴ γραφὰς θεοπνεύστους καὶ ὠφελίμους στρεβλοῦσι, κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας, προβαλλόμενοι ἐπιπλάστους καὶ ψυχοφθόρους διδασκαλίας. εἰδωλά τε τὰς σεβασμίας εἰκόνας βαπτιζόντες.

Ὁ ἓν μέγας ἀρχιερεὺς Νικηφόρος ὁ θεοφάντωρ σύνοδον ἁγίων πατέρων συναθροίσας τὸν ἀριθμὸν σὺν πάντων τῶν ἱερατικὰς στολὰς ἀμπεχομένων ἐν τῇ μεγάλῃ Σοφίᾳ. τῆς τε πληθύος τῆς ἱερέων καὶ τῆς μοναχῶν τῆς βασιλίδος πόλεως ὁμοῦ συναθροισθέντων. ἀνελθὼν ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης ἐν τῷ ἄμβωνι, ἀνεθεμάτισε τὸν αἱρεσιάρχην, τύδε ἀναβοήσας·

ANNO CHRISTI 814.

A benes, venerandas ejus imagines flammis addixere.

Denique nihil sibi quietis indulgens gnavus imperator: quin immo sanctissimum patriarcham Nicephorum accersens, collectos a Joanne libellos, fabellisque refertos indiculos, velut puerorum terriculamenta ac larvas ei ostendit. At vir sanctissimus sapiensque ecclesiæ magister, tamquam aranearum telam cuncta facili negotio evertit. Quamobrem hactenus quidem imperator reveritus, ejus quod ita moliebatur, inducias facit. Joannes vero movendum se communione, patriarchæ sententia timens, morbique casu attritus, quam neglexerat, a patriarcha pœnitentiam petit; veniam temeritatis rogans, & ut ejus criminis reatu monasticæ exercitationis castra petere liberum sit: quod & factum est. At imperator rei eventu animi anxius, irritoque conatu percussus, animo cogitabat, quem demum operis adjutorem inveniret. Nuntiatumque illi est de Antonio metropolita, qui erat in Sylæo: quem mox in aula præsto esse jubet.

Nicephori patriarchæ illis tuendis præclara opera.

Joannis lectoris ficta pœnitentia

Ad quem imperator: una operam præsta, o metropolita, in id quod molimur, teque patriarchalis sedis antistitem collocabo; Pollicetur ille propensissime se jussa facturum. Quo cognito, sanctissimus patriarcha virum accersens, Num hæc ita se habeant, quærit. Cui ille, Absit, domine, istud a nobis, & ut aliquid fecerim. Quin adeo majorem facturus fidem, manu propria exaratas cruces, sententiæ tenax, fidei libello apponam. Quod & ocyus sub sanctissimorum metropolitarum qui simul inventi sunt, præsentiam fecit; uti etiam quando ordinatus est hæc subscripserat: *In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, Antonius Dei misericordia Silæi metropolita, manu mea subscripsi. Qui in sanctam & consubstantialem ac vivificam trinitatem credamus, venerandas imagines amplexamur ac suscipimus. Qui non ita sentiunt, sint anathema; qui non ita credunt, procul ab ecclesia arceantur. Hæc est fides sanctorum patrum. Hæc fides orbem terrarum illustravit. Qui igitur posthac ausi fuerint evertere aliquid eorum, quæ ecclesiæ legitima tradita sunt, sive pactas imagines, sive crucis figuram, si quidem sacerdotes sint, prorsus deponantur: sin autem monachi aut laici, anathematizentur.* Hæc Antonius cum sigillo obsignasset, patriarchalibus ædibus excedit. Hæc autem imperatore ex illo percontante, ait, *Illusimus eis, imperator, ut curis liberior sis, in eis quæ moliris.* O novum Manichæum, eademque ac Persa sentientem! o dementiam! o stoliditatem! Inter Christianos, Christianum agit; inter Judæos, Judæum. Adeoque præsidentes ambo, Joannes ac Antonius, hæreticorum vino medicatum craterem miscuerunt. Ac sane divinas scripturas atque utiles secundum desideria sua pervertentes, commentitias inque animorum exitium comparatas doctrinas proferunt, venerandas imagines idola obgannientes.

Antonii metropolitæ nomulatio a perversita

Magnus itaque præsul divinorum interpres Nicephorus, sanctorum ducentorum septuaginta patrum collecta synodo, cunctisque sacerdotalibus stolis indutis in magna Sophiæ æde, una quoque congregata sacerdotum ac monachorum urbis Augustæ multitudine, ipse sanctissimus patriarcha ambonem conscendens, hæresiarcham anathemate ferit, ac devovet in hæc

Nicephori synodus exque illa dictum in Antonium anathema.

verba clamans : *Antonii novi Arii, errore Paulicianis affini, anathema.* Populus, *anathema*, ANNO CHRISTI 814. ſanctiſſimus patriarcha ait ; *Antonius novus Arius ligatus eſt in hoc ſæculo & futuro, in cælo & ſuper terram, ex ſancta conſubſtantiali & vivifica trinitate, Patre & Filio & Spiritu ſancto, exque ſancto ac apoſtolorum principe Petro, ex duodeno apoſtolorum collegio : ex ſanctis trecentis decem & octo patribus, ex ſanctis magnis & univerſalibus ſynodis, ex ſanctis magnis patriarchalibus & apoſtolicis ſedibus, & a me, qui ipſum ordinavi, cunctique illi communione juncti ; tamquam Chriſti hoſtis, ut qui manu propria fixas cruces prævaricator violaverit, ut qui a recta fide deſertor ſit, ut imaginum effractor, ut idolorum cultor, ut Chriſtianorum calumnioſus accuſator, ut Chriſtianorum perſecutor, ut ſaserdotum occiſor, ſaccrdotum ille & patriarcharum execratio, ille ſceleſtiſſimus ; abominatio deſolationis, prima diſceſſio ac defectio, antichriſti præcurſor, homo iniquitatis, filius perditionis, qui nunc temporis revelatus eſt.* Hæ laudes, tantaque præconia infelicis Antonii.

Matth. 24. 2. Theſſ. 2.

Quid igitur ejus adjutor & particeps, ille vero pro nominis ipſa ratione antichriſti præcurſor, cujus ex ore egreditur igneus blaſphemiæ clibanus ; falſus ille vates Balaam, Pythoniſſæ diſcipulus ? adverſæ nimirum partis ambo tribuni : novi Pharaonis venefici ac incantatores Jannes & Jambres mathematici ? Quid Leonis ille præditus ſpecie, in Leonis morem adverſus eccleſiam rugiens ? nempe hujus auctorem hæreſeos imitatur ; ac, ſicut ille, divinum Germanum, hic quoque inclytum ſanctiſſimumque Nicephorum patriarchali ſede expellit, cunctoſque illius partium ſanctiſſimos epiſcopos atque monachos tormentis exiliſque damnavit. Quid igitur ? Extruſo Jacob prædilecto, ejus loco exoſus & ante ortum Eſau intruditur. Aſcendunt aliunde fures & latrones in eccleſiæ caulam. Sacrum altare contaminatum eſt. Gaudent rurſus Judæi ; rurſus jubilant ac plaudunt manibus ; rurſus ſuperbiunt & inſoleſcunt adverſus Chriſtum Dei Nazarenum, quem cruci affixerunt, dum hæc fieri conſpiciunt, Rurſus Montaniſtæ locum acceperunt.

Enod. 7. 2. Tim. 3. Alterca alterius Leonis perſecutio. Rom. 9. Joan. 20.

Quid igitur Leo altum rugiens velut in ſylva, fremenſque adverſus eccleſiam & adverſus Chriſtum ejus ? Beatam urbem turbis implet ac ſcandalis, Undique ſuſpiria, lamenta, lacrymæ, gemitus diſcurrebant. Duplex namque erat animorum, corporumque interitus. Ac ſane, ſui cuſtodem præſidemque imperii repulit, dicens : Recede a me, Jeſu imperator atque rex ; nolumus vias tuas ſcire ; ejuſque venerandam imaginem * in ærea porta exiſtentem, lapidibus, ſtercoribus, molli luto petentes, inque ejus faciem ſpuentes, diſruptam ſolo dejecerunt.

Jer. 22. * De hac imagine Greg. II ad Leonem Iſauricum.

Πυτωνίᾳ τῷ νεῷ Ἀρείῳ παραπλήσιον Παυλικιανῶν, ἀνάθεμα. ὁ λαός, ἀνάθεμα. ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης φησὶν, Ἀντώνιος ὁ νέος Ἄρειος δεδεμένος ἐστὶν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ἐκ τῆς ἁγίας ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ Τριάδος, ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἐκ τοῦ ἁγίου καὶ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου. ἐκ τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ἐκ τῶν ἁγίων τριακοσίων δεκαοκτὼ πατέρων, ἐκ τῶν ἁγίων μεγάλων καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων, ἐκ τῶν ἁγίων μεγάλων πατριαρχικῶν καὶ ἀποστολικῶν θρόνων, καὶ παρ' ἐμοῦ τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν, καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες· ὡς χειρομάχος, ὡς παραβάτης τῶν ἰδιοχείρων σανόνων, ὡς ἀποστάτης τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ὡς εἰκονοκλάστης, ὡς εἰδωλολάτρης, ὡς χριστιανοκατήγορος, ὡς χριστιανοδιώκτης, ὡς ἱεροκτόνος· τῶν ἱερέων τὸ μῦσος, τῶν πατριαρχῶν ὁ ἐξάγιστος, τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, ἡ πρώτη ἀποστασία, ὁ πρόδρομος τοῦ Ἀντιχρίστου, ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀνομίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀποκαλυφθεὶς ἐν τῷ ἐνεστῶτι καιρῷ. τοιοῦτα τὰ ἐγκώμια τοῦ ἐλεεινοῦ Ἀντωνίου.

Τί οὖν ὁ συνέργος καὶ συμμέτοχος αὐτοῦ ὁ φερώνυμος πρόδρομος τοῦ Ἀντιχρίστου; ὃ ἐκ τοῦ στόματος ἐκπορεύεται τῆς βλασφημίας κλίβανος πυρός· ὀψιδομάντις Βαλαάμ, ὁ τῆς ἐγγαστριμύθου μύσης· οἱ δύο τῆς ἐναντίας μοίρας ἑκατοντάρχαι· οἱ νέοι Φαραωνιτικοὶ φαρμακοὶ καὶ ἐπαοιδοὶ Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς οἱ μαθηματικοί. τί οὖν ὁ λεόντειον εἶδος ἔχων, λεόντεια βρυχόμενος κατὰ τῆς ἐκκλησίας; μιμεῖται τὸν ἀρχηγέτην Λέοντα τῆς αἱρέσεως ταύτης· καὶ ὥσπερ ἐκεῖνος τὸν θεσπέσιον Γερμανὸν, καὶ ὅπως τὸν ἀοίδιμον καὶ ἁγιώτατον Νικηφόρον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἐξωράκισε, καὶ πάντας τοὺς κατ' αὐτὸν ἁγιωτάτους ἀρχιερεῖς καὶ μοναζοντας, βασάνοις, καὶ ἐξορίαις κατεδίκασε. τί οὖν; ἐξάγεται Ἰακὼβ ὁ ἠγαπημένος· ἀντεισάγεται Ἡσαῦ ὁ μεμισημένος καὶ πρὸ γλυέσεως. ἀναβαίνουσιν ἀλλαχόθεν οἱ κλέπται, καὶ λῃσαὶ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς ἐκκλησίας. βεβηλοῦται τὸ ἅγιον θυσιαστήριον. πάλιν οἱ Ἰουδαῖοι χαίρουσι. πάλιν ἀλαλάζουσι μεγαχρότητες τὰς χεῖρας· πάλιν βροντῶσι καὶ γεγάννωσι. κατὰ τοῦ Ναζωραίου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, οὗ ἐσταύρωσαν, τοῦτο δρωμένου βλέποντες· πάλιν Μωαμεθανοὶ χώραν ἔλαβον.

Τί οὖν Λέων, μέγα ὡς ἐκ δρυμοῦ ὠρυόμενος, καὶ μυκώμενος κατὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτῆς; ταραχῶν, καὶ σκανδάλων τὴν μακαρίαν πόλιν ἐμπίπλησι· οἰμωγαί τε καὶ θρῆνοι καὶ δάκρυα καὶ στεναγμοὶ πανταχόθεν διέτρεχον. διπλοῦς γὰρ ἦν ὁ θάνατος, ψυχῶν τε καὶ σωμάτων. καὶ δὴ τὸν φύλακα καὶ προστάτην τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἀπώσατο, εἰπών, ἄπελθε ἀπ' ἐμοῦ, Ἰησοῦ βασιλεῦ. ὁδούς σου ἐκ βουλόμεθα εἰδέναι· καὶ τοῦτο τὸν σεβασμιον χαρακτῆρα τὸν ὄντα ἐν τῇ χαλκῇ, λίθοις καὶ κόπροις, καὶ πηλοῦ μάζαις, ἐμπλήσαντες εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, προσέρριπτον, διαῤῥήξαντες αὐτὸν εἰς τέλαφος.

NICEPHORI CONFESSORIS aliquot canones.

Ex jure GR. ut ſupra jam monuimus.

I.

Oportet monachos jejunare die Mercurii & Veneris ſeptuageſimæ : & ubicumque fuerint, caſeum comedere poſt præſanctificatorum ſolutio-

ΤΩΝ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ κανόνων τινές.

ά.

Ὅτι δεῖ νηστεύειν τοὺς μοναχοὺς τῇ τετράδι τῆς τυροφάγου, καὶ τῇ παρασκευῇ· καὶ μὴ τῶν προηγιασμένων ἀπόλυσιν ἐσθίειν τυρὸν ὅπου ἂν εὑρεθῶσιν.

σιν. ἀναξίπει δὲ ὁ κανὼν ὅπος τὸ Ιακώβ τὸ δόγμα, & τὴν τῶν παραδιτῶν αἵρεσιν.

ANNO CHRISTI 814.

β'.

Ὅτι οὐ δεῖ ὁδοιπορεῖν ἄνευ ἀνάγκης ἢ βίας ἐν νυκτὶ ἀκῆ.

γ'.

Τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Παύλου, καὶ τὰ λεγόμενα βροντολόγια, καὶ σεληνοδρόμια, ἢ καλανδολόγια, οὐχρὴ δέχεσθαι. βέβηλα γὰρ πάντα.

δ'.

Τὴν ἀποκάλυψιν Ἔσδρα καὶ Ζωσιμᾶ, & τὰ δύο μαρτύρια τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τῶν ἁγίων μαρτύρων Κηρύκου καὶ Ἰουλίττης, καὶ τὴν βίβλον Μάρκου καὶ * δεξαδόχου οὐ χρὴ δέχεσθαι, ἀπόβλητα γάρ, καὶ οὐ δεκτά. B

* Cyrici
* Diadochi

ε'.

Τοὺς ὄντας ἐν ἐπιτιμίοις μοναχοὺς χρὴ συνεσθίειν καὶ συνεύχεσθαι. μετέχειν δὲ καὶ εὐλογίας, ἣν ἂν καταλαύσωσιν, ἅμα τῇ αὐτῶν ἐξομολογήσει.

ς'.

Χρὴ δέχεσθαι τὰς εὐποιίας τῶν ἀδιαθέτως τελευτώντων τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν γινομένας, εἴγε καὶ ζῶντες ἄρα προθέσεως εἶχον τοῦ ὑπὲρ τούτων τελεσθῆναι.

ζ'.

Ἐάν τις ἀσθενὴς ᾖ, καὶ ἐπιζητῇ τὸ ἅγιον βάπτισμα. ἢ τὸ ἅγιον χρῖσμα, χρὴ διδόναι ἀνυστερήτως, καὶ μὴ κωλύειν τὴν χάριν. C

η'.

Ἐάν τις ἐν ἀσωτίᾳ ἔζησε μέχρις ἐτῶν εἴκοσι, καὶ ἐπέκεινα, εἶτα μετὰ ταῦτα φανῇ ποιῶν ἔργα ἀρετῆς, οὐ χρὴ αὐτὸν χειροτονεῖσθαι. τὸ γὰρ ἱερὸν ἀμόλυντον.

θ'.

Ὅτι οὐ δεῖ ἐργάζεσθαι τὴν ἑβδομάδα Τῆς διακαινησίμου, οὐδὲ τῷ σαββάτῳ τῆς ἀπολυσίμου ψάλλειν τὸν ἄμωμον, οὐδὲ τὰς μέμπτας φυλάττειν.

ι'.

Ὁ δίγαμος οὐ στεφανοῦται, ἀλλ' ἔξει ἐπιτίμιον τὸ μὴ μεταλαβεῖν τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἔτη δύο. D

ια'.

Ὁ τρίγαμος ἐπιτιμάσθω ἔτη πέντε, καὶ οὕτω δεχθήτω.

ιβ'.

Ὁ χειρισάμενος τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, καὶ ἀποκτείνας ἑκουσίως. τὰ τοῦ φόνου ἐπιτίμια τελέσει ἔτη τριάκοντα πέντε.

ιγ'.

Κατὰ πεῖσασιν καὶ μοναχὸς λαϊκὸς βαπτίζει· ὡσαύτως καὶ διάκονος κατὰ πεῖσασιν βαπτίζει.

ιδ'.

Ἐὰν κατὰ ἄγνοιαν πληθυνθῇ ἀντιμήνσιον, οὐ μολύνεται. ὁ γὰρ ἁγιασμὸς ἐν αὐτῷ ἐστί. τὸ γὰρ E ἱερὸν, μιαρὸν οὐγίνεται.

ιε'.

Οἱ ἀπὸ παλλακίδος καὶ πορνείας καὶ ἀπὸ διγάμων καὶ ἀπὸ τριγαμίας τικτόμενοι παῖδες, ἐὰν φανῶσιν ἀρετὰς ἔχοντες, καὶ εἰσὶν ἄξιοι ἱερωσύνης, χειροτονείσθωσαν.

ις'.

Χρὴ τὰ ἀβάπτιστα νήπια, ἐάν ἄρεθῇ τις εἰς πέ-

A nem. Evertit hic canon Jacobi dogma, & Tetraditarum hæresim.

ANNO CHRISTI 814.

II.

Die dominico sine impellente necessitate aut vi non oportet iter facere.

III.

Apocalypsin Pauli, & ea quæ dicuntur brontologia, & selenodromia, aut calandologia, suscipere non oportet, profana enim omnia.

IV.

Apocalypsin Esdræ & Zosimæ, & duo sancti Georgii martyria, & sanctorum martyrum * Cyrici Ceryci & Julittæ, librumque Marci & * successoris suscipere non oportet. Rejicienda hæc, non admittenda. B

* Diadochi

V.

Monachi in pœnis existentes, ad communem fratribus cibum & precationem admittendi sunt. Participes etiam esse debent benedictionis, id est, fructi, simul cum eorum confessione.

VI.

Intestato morientium piæ largitiones pro ipsis factæ suscipiendæ sunt, siquidem viventes eo animo fuerint, ut ita præstarentur.

VII.

Si quis infirmus sit, & sanctum baptisma, sanctumque habitum requirat, dare ei sine mora oportet, nec gratia est deneganda. C

VIII.

Si quis ad annos viginti & deinceps dissolute & in luxu vixerit, deinde studiosus apparuerit virtutis, non est ordinandus. Sacrum enim impollutum est.

IX.

Non oportet operari hebdomade [1] diacæneſimi, neque sabbato [2] apolysimi canere [3] immaculatum, neque dies Jovis observare

X.

Bigamus non coronatur, sed in eo punietur ut annis duobus sacra non participet mysteria. D

XI.

Trigamus annis quinque emendetur, & sic admittatur.

XII.

Qui pulsaverit patrem suum & sponte occiderit, annis triginta quinque deget in pœnis homicidæ.

XIII.

Etiam simplex monachus ex caussa baptizat, ut & diaconus.

XIV.

Si antimensium per ignorantiam impletum sit, non polluitur. Sanctificatio enim in eo E est. Sacrum enim, impurum non efficitur

XV.

Qui ex concubina & scorto, & ex bigamis & trigamis nati sunt, si virtutibus præditi appareant, & sint sacerdotio digni, ordinentur

XVI.

Infantes non baptizatos oportet, si quo loco

1 Διακαινησίμου, hoc est, hebdomada Paschatis. *Hard.*
2 Ἀπολυσίμου, hoc est, Sabbato in Albis. *Hard.*
3 Hoc est, Psalmum 118. *Beati immaculati.* Hard.

ANNO CHRISTI 814.

co reperiatur quis, ubi non sit sacerdos, baptizari. Quod si vel pater, aut quilibet alius, modo sit Christianus, baptizet, peccatum non committit.

XVII.

Usuram accipientibus non sunt elargienda sacramenta: nec cum perseverantibus in iniquitate communiter cibus sumendus.

Α πον μὴ ὄντος ἱερέως βαπτισθῶσι· εἰ βαπτίσει δὲ ὁ ἴδιος πατὴρ, ἢ ὁιοσδήποτε ἄνθρωπος, μόνον ἵνα ἐστὶ Χριστιανὸς, οὐκ ἔστιν ἁμαρτία.

ANNO CHRISTI 814.

ιζ'.

Ὅτι οὐ χρὴ μεταδιδόναι τοῖς λαμβάνουσι τόκον, ἢ σωσασθῆναι αὐτοῖς, ἐπιμένουσι τῇ παρανομίᾳ.

☞ APPENDIX AD CANONES NICEPHORI PATRIARCHÆ.

ANNO CHRISTI incerto.

ANNO CHRISTI incerto

Ex Suppl. Mansi Tom. I. pag. 805.

SAncti Nicephori Constantinopolitani patriarchæ, & orthodoxæ de veneratione SS. imaginum fidei confessoris egregii, canones, quos in variis synodis suis condidit ex jure Græco Romano excerptos dedit Labbeus tom. IX. pag. 387. Venetæ editionis. Sed cum ibi mutili & hinc inde excerpti compareant; ideo integriores illos in nova, si quæ adornaretur, Collectione conciliorum optarunt hucusque habere eruditi: neque res erat deplorata, cum plura essent volumina excusa, unde colligi potuissent, & in easdem collectiones referri. Sed hunc laborem Venetus Labbei editor & supplementorum auctor refugit. Hunc ejus defectum hic supplendum duxi, canones illos exhibens integriores & numero majores, quales ex MS. codice vulgavit Cotelerius Monument. tom. III. pag. 445. His vero adjicere visum est canones nonnullos, quos Hermenopulus in sua canonum epitome servavit, iis tamen detractis, quos jam Labbeus dedit; ex quibus omnibus ceteriisque, quos ex Jure Græco Romano Labbeus corrasit, integra, quantum fieri potuit, collectio canonum Nicephori patriarchæ in collectione Conciliorum habeatur. Quamquam vero in iis, quos ex Cotelerio inferius exhibeo, canones quidam occurrunt, quos pariter habes apud Labbeum repetitos, omittendos tamen non censui, tum ne collectionem canonum Nicephori, quam in veteri codice Cotelerius offendit, in aliquo minuerem, cum etiam in gratiam accuratioris versionis a Cotelerio adornatæ. Cotelerii vero notas adjiciendas minime censui, quod nihil plerumque aliud ferant, quam indicium pluteorum, ex quibus canones illi extracti sunt, & quinam extent editi in Jure Græco Romano & alibi; qui vero se primum eruente prodant. Ceterum obscuros illos ritus, qui in his canonibus tanguntur, si quis nosse voluerit, adeat Goarium in Euchologio, & Cangium in Glossario Græcitatis. His vero canonibus subjungit Cotelerius epistolam *S. Nicephori patriarchæ & confessoris*, quam inscriptionem in MS. codice reperit; quæ sane epistola canonicas responsiones ad interrogationes cujusdam exhibet. Diu multumque hæsi anceps, num hanc pariter in meam hanc collectionem referrem, veritus ne forte non Nicephori Constantinopolitani patriarchæ, sed potius doctoris cujusdam privati, nempe S. Theodori Studitæ sanctio habenda sit, cum reipsa inter epistolas S. Theodori a Sirmondo editas locum suum vindicet. Verum omnia sedulo perquirendo jam tandem comperisse me arbitror epistolam hanc plane abnegandam esse Nicephoro, & Theodoro Studitæ asserendam. Id mihi indicare visa est periocha illa qua epistola clauditur: *Hæc quidem tibi, tamquam unanimi, & collaboratori nos pro viribus explicuimus. Tu vero tute fratribus, qui te interrogaverunt, tradita &c.* Ista quidem æqualis sunt ad æqualem, qualis profecto erat Methodius monachus, (cui inscripta hæc epistola inter opera Theodori Studitæ legitur) erga eumdem Theodorum Studitam; nulla vero dignitatis æquatio intercedere inter Methodium & Nicephorum poterat; quare ea neglecta utpote hominis privati monitione, non canonica episcopi sanctione, reliqua ex Cotelerio damus.

S. NICEPHORI CONSTANTINOPOLITANI CONFESSORIS CANONES.

Ex ecclesiasticis constitutionibus ipsius & sanctorum Patrum cum eo congregatorum collecti.

I. SI per ignorantium Antimensium lotum fuerit, non amittit sanctificationem, neque profanum fit.

II. Bigamus non coronatur; quin potius censuram habet non percipiendi immaculata sacramenta duobus annis; Trigamus vero annis quinque.

III. Qui ex necessitate ad breve tempus in Ecclesiæ Narthece mansionem fecerit, non condemnatur: quod si manserit diu, ipse quidem cum pœnis pœnitentialibus ejicietur, templum vero quæ sua sunt recipiet.

IV. Intestato morientium, piæ largitiones & oblationes pro ipsis factæ suscipiendæ sunt; si quidem in vita propositum habuerint, ut ita eæ præstarentur.

V. Si Annunciatio inciderit in magnam Quintam, vel magnam Paraseeven, non delinquimus, si tunc vinum & pisces sumpserimus.

VI. Qui in monachorum præpositum benedi-

ΤΟΥ̃ ΕΝ' ΑΓΙΟΙΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΤΟΥ̃ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ̃ ΚΑΝΟΝΕΣ ΕΚ ΤΗ̃Σ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΑΥ̓ΤΟΥ̃ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΚΑῚ ΤΗ̃Σ ΣΥΝ ΑΥ̓Τῷ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ.

Al. τῇ αντιφωνήσει.

Νικηφόρου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ὁμολογητοῦ κανόνες ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοῦ διατάξεως καὶ τῆς σὺν αὐτῷ ἁγίων πατέρων.

α'. Ἐὰν κατὰ ἄγνοιαν * πλυθῇ * ἀνιμίνσιον, οὐκ ἀποτίθεται τὸν ἁγιασμὸν, οὐδὲ βέβηλον γίνεται.

β'. Ὁ δίγαμος οὐ στεφανοῦται· ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμᾶται μὴ μεταλαβεῖν τῆς ἀχράντων μυστηρίων ἔτη δύο· ὁ δὲ τρίγαμος ἔτη πέντε.

γ'. Ὁ ἐξ ἀνάγκης ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἐν τῷ νάρθηκι τῆς ἐκκλησίας καταμονὴν ποιησάμενος, οὐ κατακρίνεται· ἐὰν δὲ χρονίσῃ, αὐτὸς μὲν μετ' ἐπιτιμίων ἐκβληθήσεται, ὁ δὲ ναὸς ἀπολήψεται τὰ οἰκεῖα.

δ'. Τῶν ἀδιαθέτως τελευτώντων, χρὴ δέχεσθαι τὰς ὑπὲρ αὐτῶν γινομένας εὐποιΐας· εἴγε καὶ ζῶντες προὔθεσιν εἶχον τοῦ ὅπως τύχοις τελεσθῆναι.

ε'. Ἐὰν φθάσῃ ὁ εὐαγγελισμὸς τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ, ἢ τῇ μεγάλῃ παρασκευῇ, οὐκ ἁμαρτάνομεν οἴνου τυχαίως μεταλαμβάνοντες καὶ ἰχθύων.

ς'. Ὁ ἔχων εὐχὴν ἡγουμένου πρεσβύτερος ὢν, χει-

χειροτονεῖ ἀναγνώστην καὶ ὑποδιάκονον ἐν τῇ ἰδίᾳ μονῇ. ANNO CHRISTI incerto.

ζ'. Εἰ τις δὲ ἀσωλίᾳ ἔζησε μέχρις ἐτῶν εἴκοσι· ἢ κἂν ἐπέκεινα, εἶτα φανῇ ποιῶν ἔργα ἀρετῆς, ἐφ' ᾧ χρὴ αὐτὸν χειροτονεῖσθαι. τὸ γὰρ ἱερὸν ἀμόλυντον εἶναι δεῖ.

η'. Οἱ ἀπὸ παλλακίδων ἢ δισγάμων ἢ τρισγάμων τικτόμενοι παῖδες, ἐὰν ἄξιον ἱερωσύνης ἐπιδείξωνται βίον, χειροτονοῦνται.

θ'. Δεῖ μεταδιδόναι τῆς θείας κοινωνίας τῷ ἀθενοῦντι, ἀποθανεῖν κινδυνεύοντι, κἂν μὴ τὸ γεύσασθαι βρώσεως.

ι'. Χρὴ χάριν ἀσπασμοῦ κλίνειν γόνυ ἐν κυριακῇ, κἂν ὅλῃ τῇ πεντηκοστῇ· ἃ μὴ τοῖς ἐξ ἔθους γονυκλισίας ποιεῖν.

ια'. Οὐχ ἁμαρτάνει τις ὑπὲρ φύλων ἀνθρώπων μίαν προσκομίζων προσφορὰν, ἢ μίαν ἅπτων καυδήλαν.

ιβ'. Ὅτι οὐ χρὴ σφραγῖδα ποιεῖν ἐν τῇ εὐχῇ τοῦ * σκευοφυλακίου, ἐπὶ τὸ ἅγιον ποτήριον.

ιγ'. Ὅτι οὐ χρὴ ἄνευ θερμοῦ λειτουργῆσαι πρεσβύτερον, εἰ μὴ κατὰ πολλὰ περίστασιν, δὲ εἰ οὐδαμῶς εὑρίσκεται θερμόν.

ιδ'. Τὸν ἀθετήσαντα μοναχὸν τὸ σχῆμα, καὶ πάλιν ἐπιστρέψαντα, δεῖ πάλιν ἐνδύειν αὐτὸν ὃ ἀπεδύσατο μοναχικὸν στολὴν, χωρὶς τῶν τετιμωμένων εὐχῶν.

ιε'. Δεῖ τὰς μοναζούσας εἰσιέναι εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, κἂν ἅπτειν κηρὸν καὶ καυδήλαν, καὶ κοσμεῖν αὐτὸ καὶ σαροῦν.

ις'. Οὐ χρὴ τοὺς μοναχοὺς τῇ μεγάλῃ * παρασκευῇ ἔργα γεωργικὰ μετιέναι, κἂν προφάσει τούτων εἰς οἶνον καταλύειν καὶ ἔλαιον. ταῦτα γὰρ γαστριμαργίας εἰσὶν ἐπιτηδεύματα.

ιζ'. Διὰ ἓξ αἰτίας ἐφεῖται τῷ μοναχῷ τῆς ἰδίας ἀναχωρεῖν μονῆς· ἐὰν ᾖ ὁ ἡγούμενος αἱρετικὸς· ἐὰν εἴσοδος γυναικῶν εἰς τὴν μονὴν γίνεται· καὶ ἐὰν παιδία κοσμικὰ ἐν τῷ κοινοβίῳ μανθάνωσιν.

ιη'. Ἄτοπον γὰρ τὰ ἐν τῇ μονῇ πραττόμενα, δι' αὐτῶν δημοσιεύεσθαι.

ιθ'. Τοὺς ὄντας ἐν ἐπιτιμίοις μοναχοὺς, χρὴ συνεσθίειν τοῖς λοιποῖς καὶ συνεύχεσθαι· μετέχειν δὲ καὶ εὐλογίας ἥτοι κατακλασοῦ, ἅμα τῇ αὐτῶν ἐξομολογήσει.

κ'. Τῇ τῶν ἁγίων ἀποστόλων νηστείᾳ, καὶ τῇ τοῦ ἁγίου Φιλίππου, χρὴ τοὺς ἐν τῇ μονῇ καθεζομένους σιτιαχοὺς, τετράδος καὶ παρασκευῆς ἄχρι ἑσπέρας σιτεῖσθαι· τοὺς δὲ ἐργαζομένους, μετὰ τὴν ἕκτην γεύεσθαι ὥραν, καὶ ἑσπέρας δειπνεῖν.

κα'. Ἐὰν φθορᾷ μοναστρια ὑπὸ βαρβάρων ἢ ἀτάκτων ἀνδρῶν, καὶ ἦν ὁ πρότερος βίος αὐτῆς ἄμεμπτος, εἰς πεντηκοντα ἡμέρας ἐπιτιμᾶται· εἰ δὲ ὁ πρώην αὐτῆς βίος μεμολυσμένος ἦν, τὸ τῆς μοιχείας ἐπιτίμιον ἐκπληροῖ.

κβ'. Ὁ τὸ μοναχικὸν ἐνδὺς σχῆμα, φόβῳ στρατείας ἢ ἄλλῃ τινὶ παυεργίᾳ, ὡς δῆθεν τοῦτο καταγελῶν, καὶ τοῦτο μετὰ τινὰ ἀνάγκην ἢ τινὰ ὑπόκρισιν ἀποθέμενος, εἰς πεντηκοντα ἡμερῶν ἐπιτιμᾶται, καὶ ὕστερον τῆς ἁγίας προσίσται κοινωνίας.

κγ'. Μοναχὸς πρεσβυτέρου νέου μοναστρίαις ὑπηρετοῦντος, καὶ μεταδιδόντος αὐταῖς, οὐ χρὴ κοινωνεῖν ἐξ αὐτοῦ.

A Actus & consecratus fuit, estque presbyter, lectorem ac subdiaconum in proprio monasterio ordinat. ANNO CHRISTI incerto.

VII. Si quis usque ad annos viginti & ultra, in luxu & luxuria vixerit, deinde vero virtutis opera facere cognitus fuerit, non oportet eum ordinari. Quod enim sacrum est, impollutum esse debet.

VIII. Qui ex concubina, aut digamis vel trigamis nati sunt, modo vitam exhibuerint sacerdotio dignam, ordinantur.

IX. Divina communio tradenda est ægrotanti in periculo mortis, etiamsi cibum sumpserit.

X. Oportet salutationis causa genu flectere B die Dominico, & per totam Pentecosten; non tamen consuetas genuflexiones facere.

XI. Non peccat, qui pro tribus hominibus unam consecrat oblationem, aut unam accendit candelam.

XII. Quod non oporteat in prece Scevophylacii seu sacrarii facere consignationem super sacrum calicem.

XIII. Non oportet sine aqua calida presbyterum missam celebrare, nisi in magna necessitate, & si nullatenus ejusmodi aqua reperiatur.

XIV. Monachum qui habitum abjecerit, & postea conversus est, oportet iterum vestimento monachali, quod exuit, induere, absque preci- C bus constitutis.

XV. Oportet ut Sanctimoniales in sanctum altare ingrediantur & accendant cereum & candelam, illudque ornent ac verrant.

XVI. Non debent Monachi magna Parasceve (*Al.* Quadragesima) opera agriculturæ exercere, eorumque prætextu solvere jejunium, sumendo vinum & oleum. Hæc enim sunt gulæ instituta.

XVII. Tribus de caussis monacho licet a suo recedere monasterio; si præpositus hæreticus sit; si mulieres in monasterium introeunt; & si pueri sæculares in cœnobio edocentur.

D XVIII. Absurdum enim est & alienum, quæ in monasterio geruntur, per tales publicari.

XIX. Monachi pœnis censuriisque subjecti, una cum reliquis cibum sumere, ac precari debent; atque etiam participes esse Eulogiæ & Cataclasti, hoc est panis fracti & benedicti, simul cum eorum confessione.

XX. In jejunio sanctorum Apostolorum, & jejunio S. Philippi oportet ut monachi qui in monasterio residen, per ferias quartas & sextas semel ad vesperam cibum sumant; qui vero opera faciunt, post horam sextam edant, & gustent, ac vespere cœnent.

XXI. Si monialis a barbaris vel petulantibus E viris vitiata fuerit, estque vita ipsius præcedens inculpata, quadraginta dierum pœnam habet; sin vero prior vita impura fuit, adulterii censuram & pœnitentiam explet.

XXII. Qui monachalem habitum induit metu militiæ, aut per aliam quamlibet astutiam, ut scilicet illum deridens, eumdemque post necessitatem aut simulationem deponit, tribus dierum quadragesimis punitur, atque sic ad sacram communionem accedit.

XXIII. Non accipienda est communio ex monacho presbytero juvene, qui monialibus ministrat, easque communione impertitur.

XXIV.

ANNO CHRISTI incerto.

XXIV. Monasterii præpositus cucullam a discipulo non auferat, neque eum expellat.

XXV. Si quis sacrum habitum projecerit, nec emendaverit se, non oportet eum ad tectum admittere, neque Ave ei dicere.

11. Joh. 10.

XXVI. Si quis infirmus sit, & sanctum baptisma, vel sacrum habitum requirat, dare sine mora oportet, nec gratia est impedienda.

XXVII. Quod non oporteat presbyterum monachum sine mandya sive pallio sacrum facere.

XXVIII. Eos qui occulta delicta confitentur, debet quidem a communione arcere qui eorum suscipit confessionem; non tamen impedire quin ecclesiam ingrediantur, neque ipsos ipsorumque res traducere; sed leniter eosdem admonere, ut pœnitentiæ & orationi intendant, necnon pœnitentiam illis convenientem juxta uniuscujusque propositum moderari.

XXIX. Adulteri, bestiarum initores, homicidæ, & similes peccatores, cum scelus suum proprio motu confessi fuerint, a communione quidem arcebuntur, ac pœnitentiæ mulctam accipient. In ecclesiam autem ingressi stant usque ad orationem Catechumenorum. Quod si publica sint eorum delicta, tunc deinceps juxta ecclesiasticam legem pœnitentiam peragunt.

XXX. Si laicus lapsus suos sponte confessus fuerit, dispensationem adhibere potest qui confessionem recipit.

XXXI. Ex episcopi permissione, etiam presbyter Stauropegium facit, seu sollemnem crucis infixionem.

XXXII. Usuram accipientibus non sunt danda sacramenta, neque cum iis oportet convivere quamdiu in iniquitate perseveraverint.

XXXIII. Oportet monachos jejunare quarta feria hebdomadæ lacticinii ac Parasceve, & post Præsanctificatorum finem dimissionemque caseum comedere, ubicum habitaverint; ad eversionem dogmatis Jacobi, atque hæreseos Tetraditarum.

XXXIV. Si quis concubina utens, non vult aut illam relinquere, aut benedictione donari, & cum sacramenti ritu eam habere, non oportet recipere quæ ab ipso ecclesiæ offerentur, cujus divinas sanctiones operibus contemnit contumeliaque afficit.

XXXV. Si monachus sancto habitu depositò carnem comederit, uxoremque duxerit, oportet eum, converti nolentem, anathemati submitti, & invitum monasticis vestibus indui, atque in monasterio concludi.

XXXVI. Qui vel semel fornicatus est, nequaquam ordinetur, tametsi a vitio abscesserit. Ait quippe magnus Basilius: *Licet homo hujusmodi mortuos suscitaverit, sacerdos non fiet*

° 1. Cor. v. 11.

XXXVII. Quando Apostolus dicit; ° *Si quis frater nominatus sit fornicator; cum ejusmodi nec cibum sumere*; non quem ille & ille fornicantem novit, videtur dicere, sed nominatum, sive cunctis cognitum. Nam quæ impudenter committuntur delicta, majores pœnas attrahunt.

κδ'. Ὅτι οὐ χρὴ τὸν ἡγούμενον τὸ κουκούλιον τοῦ μαθητοῦ ἐκβάλλειν, οὐδὲ διώκειν αὐτόν.

κέ. Τὸν ἀθετήσαντα τὸ ἅγιον χρῖσμα, ἐὰν μὴ διορθώσῃ, οὐ χρὴ ὑπὸ στέγην ἄγειν, ἢ χαίρειν λέγειν αὐτῷ.

κς'. Εἴ τις ἀσθενήσῃ, καὶ ἐπιζητῇ τὸ ἁγιοβάπτισμα, ἢ τὸ ἅγιον χρῖσμα, χρὴ διδόναι ἀνυπερθέτως, καὶ μὴ κωλύειν τὴν χάριν.

κζ'. Ὅτι οὐ χρὴ λειτουργῆσαι πρεσβύτερον μοναχὸν ἄνευ μανδύου.

κή. Τοὺς ἀδήλα πταίσματα ἐξομολογουμένους, τῆς μὲν κοινωνίας ἀπείργειν δεῖ τὸν δεχόμενον τὴν ἐκείνων ἐξομολόγησιν· εἰς δὲ τὴν ἐκκλησίαν αὐτοὺς εἰσέρχεσθαι μὴ κωλύειν, μηδὲ θεραμεύειν τὰ κατ' αὐτούς· ἀλλ' ἐπιεικῶς τούτους νουθετεῖν, τῇ μετανοίᾳ προσανέχειν καὶ προσευχῇ· καὶ οἰκονομεῖν τὸ προσήκοντα τούτοις ἐπιτίμια, κατὰ τὴν ἑκάστου προαίρεσιν.

κθ'. Μοιχοὶ καὶ κτηνοβάται καὶ ἀνδροφόνοι, καὶ οἱ τοιοῦτοι, ἐὰν οἰκοθεν τὴν ἰδίαν ἐξομολογήσωνται ἀνομίαν, ἄδηλον τοῖς πολλοῖς ἔτι τυγχάνουσαν, τῆς κοινωνίας μὲν * κεκώλυνται, καὶ τὰ ἐπιτίμια δέχονται· εἰς τὴν ἐκκλησίαν δὲ εἰσερχόμενοι, ἵστανται μέχρι τῆς τῶν κατηχουμένων εὐχῆς· ἐὰν δὲ δῆλα τὰ πταίσματα ὦσι, τότε λοιπὸν κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν θεσμὸν ἐκπληροῦσι τὰ ἐπιτίμια.

* Al. κωλύε.

λ'. Ἐὰν ἐξομολογήσηται * λαϊκὸς τὰ ἑαυτοῦ σφάλματα ἐκ προαιρέσεως, δύναται ποιῆσαι οἰκονομίαν ὁ δεχόμενος.

* Al. κωλύε.

λά. Κατ' ἐπιτροπὴν τοῦ ἐπισκόπου ποιεῖ σταυροπήγιον καὶ πρεσβύτερος.

λβ'. Ὅτι οὐ χρὴ μεταδιδόναι τοῖς λαμβάνουσι τόκον, ἢ συνεσθίειν αὐτοῖς, ἐπιμένοντι τῇ παρανομίᾳ.

λγ'. Δεῖ νηστεύειν τοὺς μοναχοὺς τῇ τετράδι τῆς τυροφάγου, καὶ τῇ παρασκευῇ· καὶ μὴ τὴν προηγιασμένων ἀπόλυσιν ἐσθίειν * τυρόν, * ὅπη ἂν ἐπιχωριάζωσιν εἰς ἀναστροπὴν τοῦ δόγματος τοῦ Ἰακώβου, καὶ τῆς τῶν Τεσσαρεσκαιδεκατιτῶν αἱρέσεως.

* Al. τοπικῶς. * Al. ἐν

λδ'. Εἴ τις παλλακὴν κεκτημένος, οὐ βέλτιον ἢ καταλιπεῖν αὐτὴν, ἢ εὐλογηθῆναι καὶ μετ' ἱερολογίας ἔχειν, οὐ χρὴ δέχεσθαι τὰ παρ' αὐτοῦ προσφερόμενα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἃς τοὺς θείους θεσμοὺς διὰ τῶν ἔργων καταφρονῶν ὑβρίζει.

λε. Ἐὰν μοναχὸς τὸ ἅγιον ἀποθέμενος χρῖσμα κρεωφαγήσῃ καὶ γυναῖκα λάβῃ, δεῖ μὴ ἐπιστρέφοντα τοῦτον, ἀναθέματι καθυποβληθῆναι, καὶ ἄκοντα τὰ μοναχικὰ ἐνδυθῆναι, καὶ μοναστηρίῳ ἐγκατακλεισθῆναι.

λς'. Οὐ δεῖ τὸν ἅπαξ πορνεύσαντα χειροτονεῖσθαι, εἰ μὴ τοῦ πάθους ἀπέστη. φησὶ γὰρ ὁ μέγας Βασίλειος, εἰ καὶ νεκροὺς ἀνίστησιν ὁ τοιοῦτος, ἱερεὺς οὐ * γενήσεται.

* Al. τοιοῦτος καὶ τοιοῦτος. 1. Cor. v. 11. * Al. Ἀβεβ * Al.

λζ'. Ὁ ἀπόστολος λέγων, ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος * ᾖ πόρνος, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν ἐκ οὗ ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα * εἶδε πορνεύοντα λέγειν δοκεῖ, ἀλλὰ τὸν ὀνομαζόμενον, ἤτοι πᾶσι γνωσκόμενον. τὰ γὰρ ἀναισχύντως πλημμελούμενα, πλείονα τὴν τιμωρίαν ἐφέλκεται.

ANNO CHRISTI incerto.

ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ

Τῦ παναγιωτάτυ Νικηφόρυ παξιάρχου Κωνσαντινουπόλεως τῦ ὁικυμενικοῦ, ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῶν λούτου συντάξεων.

κεφ. ά. Τὰς ἐκκλησίας τὰς ὑπὸ αἱρετικῶν ἐνθρονιασθείσας, παρακελευόμεθα ὡς εἰς κοινὸν οἶκον κατὰ ἀνάγκην εἰσιέναι καὶ ψάλλειν, πήξαντας ἐν μέσῳ σταυρόν· ἐν δὲ τῷ θυσιαστηρίῳ, μήτε εἰσέρχεσθαι, μήτε θυμιᾶν, μήτε εὐχὴν ἐπιτελεῖν, μήτε καντήλαν ἢ λύχνον ἅπτειν.

ε'. Ὅτι δεῖ τὸν ἀθετῦντα μοναχὸν τὸ ἅγιον σχῆμα, καὶ πάλιν ἐπιστρέφοντα, καθηγεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν τὰ δέοντα, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ τῆς κατηχήσεων. ἀλλ' ἕκαστος ἐξ ὧν ἐπιχορηγεῖται ὑπὸ τῦ κυρίυ λόγων· καὶ ψάλλειν τὸν κατανυκτικὸν κανόνα τῦ πλαγίυ ἦχυ· καὶ τιθέναι τὰ ἱμάτια αὐτῦ ἐπὶ τῷ θυσιαστηρίῳ ὑποκάτω τῆς ἁγίας ζαπέζης, ὡς ἐπὶ τῦ σχήματος· καὶ ἀπὸ τῦ εὐαγγελίυ τῆς λειτυργίας κουρεύειν αὐτὸν, τὸν ἡγέμυνον· καὶ ἐνδύειν τὸ σχῆμα μηδὲν ἐκφωνοῦντα.

θ'. Τὸν μὴ νηστεύοντα τεσσαράδα ἐν παρασκευῇ ἱερέα, οὐ χρὴ κοινωνεῖν ἐξ αὐτῦ, κἂν δοκῇ ὀρθόδοξος εἶναι· τὸ γὰρ ἐκ μέρους εὐσεβεῖν, καὶ ἐκ μέρους κοινοῦσθαι, βέβηλον.

ι'. Ὅτι δεῖ τοὺς ἐργαζομένυς μοναχοὺς τῇ ἁγίᾳ τεσσαρακοστῇ τὴν θ'. ὥραν γεύεσθαι ἄρτυ βραχέως, καὶ τῇ ἑσπέρᾳ δειπνεῖν.

ια'. Ὅτι ὁ χρὴ ἐν τῇ ἁγίᾳ τεσσαρακοστῇ τοὺς μοναχοὺς ἐργασίαν ποιεῖν, ἐν προφάσει τοῦ ἔργυ, κατυλύειν εἰς οἶνον καὶ ἔλαιον· τοῦτο γὰρ γαστριμαργίας ἐπιτηδεύματι.

ιθ'. Πόσα κεφάλαια ἐκβάλλυσι τὸν μοναχὸν ἀπὸ τῆς μονῆς; πρῶτον μέν, εἰ ἔστιν ὁ ἡγέμυνος αἱρετικός· δεύτερον, εἰ ἔστιν εἴσοδος γυναικῶν ἐν τῇ μονῇ· τὸ δὲ τρίτον, ἐὰν παιδία μανθάνωσι κοσμικὰ ἐν τῷ κοινοβίῳ· ἄτοπον γὰρ τοῦτο, τὸ δημοσιεύεσθαι τὰ ἐν τῇ μονῇ καλῶς πραττόμενα· ὥς φησι τὸ εὐαγγέλιον· μὴ σαλπίσητε ἔμπροσθεν ὑμῶν, ὅταν εὖ ποιῆτε.

κθ'. Τὴν τεσσαρακοστὴν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἤτοι τὴν νήσιμον αὐτῶν, χρὴ νηστεύειν, πέμπτῃ καὶ παρασκευῇ, τοὺς ἐργαζομένυς, ἕως ὥρας ἕκτης, καὶ οὕτως γεύεσθαι, καὶ τὴν θ'. ὥραν ἀρίστων· ὡσαύτως δὲ καὶ τῦ ἁγίυ Φιλίππυ, ὥραν ἕκτην γεύεσθαι, καὶ ἑσπέρας δειπνεῖν· τοὺς δὲ ἐν τῇ μονῇ, ἅπαξ ἕως ἑσπέρας.

λ'. Ἐὰν πρεσβύτερος ἐστὶν, ἢ διάκονος, ἢ ἀναγνώστης καθημένος, καὶ εὑρεθῇ μοναχὸς, εὐλογεῖ τὴν ζάπεζαν.

ξ'. Ἐάν τις ἀθετήσῃ τὸ ἅγιον σχῆμα, καὶ οὐ διορθῦται, τὴν δὲ ὀρθοδοξίαν κρατῇ, οὐ χρὴ, τὸν τοιοῦτον ὑπὸ στέγην ἄγειν, οὔτε συνεσθίειν, ἢ χαίρειν λέγειν.

EX CANONIBUS NICEPHORI
Sanctissimi Patriarchæ CP.

ANNO CHRISTI incerto.

Et oecumenici, ex ipsius ecclesiasticis constitutionibus. Collectio altera ex Cotelerio Vet. Monum. Tom. III. pag. 451.

Can. I. In ecclesias ab hæreticis inthronizatione dedicatas, ingredi ex necessitate, velut in communes ædes, & in iis fixa in medio cruce psallere permittimus; non tamen in altare ingredi, thus adolere, precem peragere, nec candelam aut lucernam accendere.

VI. Monachum qui sanctum habitum deposuit, rursusque convertitur, oportet a fratribus in officio institui, non tamen per Catecheses, sed prout unicuique suppeditatur ex verbis Domini. Sed & psallere oportet compunctivum canonem obliqui toni, ac ponere ipsius vestes in altari sub sacra mensa, ut cum habitus sumitur; atque post evangelium missæ monasterii præpositus debet eum tondere, & habitu induere, absque ulla exclamatione.

IX. Ex sacerdote qui quartis sextisque feriis non jejunat, communicandum non est; quamvis orthodoxus esse videatur. Etenim ex parte pie agere, & ex parte inquinari, profanum impurumque est.

XVI. Quod oporteat monachos qui per sanctam quadragesimam opera faciunt, hora nona parum panis sumere, vespere autem cœnare.

XVII. Non debent monachi magna quadragesima operæ incumbere, ac operis prætextu solvere jejunium per vinum & oleum. Hæc enim gulæ sunt inventa. *

* Idem est cum canone XVI prioris Collectionis.

XIX. Quot causæ monachum e monasterio exire compellunt? Primo quidem si præpositus hæreticus sit: secundo si monasterii introitus mulieribus permittatur: tertio denique quando ludus litterarius in cœnobio pueris sæcularibus aperitur; hoc enim absurdum est, quæ in monasterio præclare aguntur evulgari, sicut evangelium dicit; Nolite tuba canere ante vos, cum bene facitis. Matth. VI. 2.

XXIX. Quadragesima seu jejunio sanctorum Apostolorum oportet operarios monachos in tetrade ac paraseeve jejunare usque ad horam sextam, posteaque edere, hora vero nona prandere; & consimili modo quadragesima & jejunio S. Philippi, hora sexta gustare, ac vesperi cœnare; eos autem qui in monasterio manserunt, semel ad vesperam comedere.

LVI. Si depositus presbyter adsit, aut diaconus, aut lector, & monachus inventus fuerit, hic benedictionem mensæ facit.

LXI. Si quis abjecerit sanctum habitum, nec emendatur, rectam vero fidem tenet, non oportet hujusmodi hominem tecto donare, neque cum illo vesci, aut ave ei dicere.

COLLECTORIS ADNOTATIO IN CANONES S. NICEPHORI.

Ne hic aliquid præteream eorum quæ accuratam collectionem Conciliorum juvare possunt, monitos lectores velim in priori canone S. Nicephori ex versione Leunclavii apud Labbeum vocem τεσσαρακοστὴν non satis feliciter verti *septuagesimæ*, illam enim *quinquagesimam*, reddendam esse Allatius de hebdomad. Græc. pag. 1422. sentit & demonstrat

Τῦ πατριάρχυ Νικηφόρυ.

Ὁ δημοσίᾳ κλοπῆς ἁλοὺς περὶ τὰ κεφάλαια

Nicephori patriarchæ.

Qui publici furti convictus est in furtis capi-

talibus, ad ſacerdotium non admittitur. Quin etiam ſacerdotio initiatus, ſi tale crimen inciderit, deponitur.

ANNO CHRISTI incerto.

δη κλέμματι, ἐχ ἱερᾶται· ἀλλὰ κ᾽ ὁ ἱερωθεὶς, κ᾽ τῷ τοιῦτω περιπεσών, καθαιρεῖται.

ANNO CHRISTI incerto.

Ejuſdem.

Τοῦ αὐτοῦ.

Antimenſia citra prohibitionem, ubicumque fuerit iis opus, mittuntur, nec vel hac vel illa regione circumſcribuntur, ſed in aliam quoque provinciam transferuntur, ſicut & ſacrum unguentum. Sic autem appellantur, velut oppoſita & reſpondentia multis illis * menſis, (*quid antimenſia.* * *Miſſus alii reddunt*) quæ ſacram & dominicam menſam abſolvunt. Proprie veio, menſas illas ſignificant, quas conſecratio non ſanctificavit.

Τὰ ἀντιμίνσια, ἔνθα ἂν χρεία γένηται τύτων, ἀκωλύτως παραπέμπονται, κ᾽ ὲ περιγράφονται ἐν τῇδε τῇ ἐνορίᾳ ἡ ἐκείνη, ἀλλὰ κ᾽ ὑπερόρια γίνονται, καθὰ κ᾽ τὸ θεῖον μῦρον. καλεῖνται δὲ ὕτως, ὡς ἀντιπρόσωπα κ᾽ ἀνίτυπα τῶν, πολλῶν μίνσων, τῶν κατιρτιζόντων τιμ᾽ ἁγίαν κ᾽ δεσποτίκην τράπεζαν. κυρίως δὲ, ἐπ᾽ ἐκείναις τῶν τραπεζῶν τίθενται, ἃς καθιέρωσις ἐχήγιασεν.

B

XIV. *Nicephori patriarchæ.*

Ο᾽ ιδ τοῦ πατριάρχυ Νικηφόρυ.

* Monachas ſacrarium ingredi oportet, & cereos atque candelas accendere, templumque ornare. In periculo ſimplex etiam monachus baptizat. Similiter & diaconus. Quin etiam laicus, ſi repertus in loco fuerit, abſente ſacerdote.

* Canonis hujus pars prior extat ſupra in 1. Collect. can. xv.

Δεῖ τὰς μοναζούσας εἰσιέναι εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, κ᾽ ἅπτειν κηρὸν κ᾽ καυδήλας, κ᾽ κοσμεῖν τὸν ναόν. κατὰ περίστασιν κ᾽ μοναχὸς λιτὸς βαπτίζει. ὡσαύτως κ᾽ Διάκονος. κ᾽ λαϊκὸς δὲ, ἐὰν ἐυρεθῇ εἰς τόπον, μὴ ὄντος ἱερέως.

Ejuſdem.

Τοῦ αὐτοῦ.

Si mulier peperit, & infans in periculo eſt, a tribus aut quinque diebus: puer quidem per baptiſmum illuminatur, ſed alia mulier baptizata & munda lactabit eum. Mater autem ipſius cubiculum non ingreditur, in quo puer jacet, uſque ad quadrageſimum diem, dum purgata ſcilicet integre fuerit, & preces a ſacerdote impetraverit, nec omnino puerum attinget.

Ἐὰν γυνὴ ἐχυνήσῃ, κ᾽ ἔσιν ἐν κινδύνῳ τὸ παιδίον, ἀπὸ ἡμερῶν τριῶν ἢ πλέτε· τὸ μὲν παιδίον φωτιζέσθω, ἄλλη δὲ γυνὴ βεβαπτισμένη κ᾽ καθαρὰ θηλάσει αὐτό. ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὸν κοιτῶνα, εἰς ὃν τὸ παιδίον ἀνάκειται, μέχρι τῶν μ΄. ἡμερῶν, ἕως ἂν καθαρθῇ τελείως, & λάβῃ εὐχὴν παρὰ τοῦ ἱερέως, μήτε μὴν ἅψηται τοσύνολον αὐτοῦ.

C

Ejuſdem.

Τοῦ αὐτοῦ.

Si adulta mulier facta Chriſtiana poſt unum vel duos vel quotcumque dies uſque ad ſeptem, ſibi conſueta viderit; in domo ſua communicabit. Eccleſiam vero non ingredietur, donec purgata fuerit.

Ἐὰν τελεία γυνὴ γενομένη χριστιανὴ, μετὰ μίαν, ἢ δύο, ἢ ὅσας δήποτε ἡμέρας μέχρι τῶν ἑπτὰ, ἴδῃ τὰ ἔθιμα αὐτῆ, ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς κοινωνήσει. εἰς δὲ τὴν ἐκκλησίαν ὲ μὴ εἰσέλθῃ, ἕως οὗ καθαρισθῇ.

D

☞ *Nicephori Archiepiſcopi Conſtantinopolitani.*

☞ Νικηφόρου ἀρχιεπισκόπυ Κωνσαντινυπόλεως.

Quod oporteat jejunare monachos quarta Tyrophaſi feria, & in Paraſceve, ac poſt præſanctificata caſeum comedere quocumque in loco reperiantur. Hic autem canon Jacobi dogma & Tetraditarum hæreſim evertit.

Ὅτι δεῖ νηστεύειν τὺς μοναχοὺς τῇ τετράδι τῆς τυροφάγυ κ᾽ τὴ παρασκευῇ, κ᾽ μετὰ τὴν τῶν προηγιασμένων ἀπόλυσιν ἐσθίειν τυρὸν, ὅπου ἂν ἐυρεθῶσιν. ἀναθέπει δὲ κ᾽ ὗτος ὁ κανὼν τοῦ Ιακώβυ τὸ δόγμα κ᾽ τὴν τῶν Τετραδιτῶν αἵρεσιν.

Affert Montfaucon Biblioth Coislin. pag.

ANNO CHRISTI 814.

☞ SYNODUS CONSTANTINOPOLITANA

ANNO CHRISTI 814.

Sub Nicephoro patriarcha ad conſultandum, num tranſfugæ reddendi eſſent Bulgaris?

Anno 814. habita.

Ex Suppl. Manſi Tom. I. pag. 779.

AFflictis imperii rebus ſolatium ſupererat pax a Bulgaris, ex quibus mala omnia timebantur, impetranda. Hanc offerebant barbari ea conditione, ſi illis redderentur, qui ex Bulgaris ad Græcos tranſfugerant. Num id per religionem chriſtianam liceret ambigens Michael Curopalata, piiſſimus imperator, epiſcoporum concilium coram ſe habendum ad Kalendas Novembris indixit, de quo concilio & de patrum in eo lata ſententia hæc Theophanes ad annum Alexandrinum DCCCV. Æqui cum Septembri anni 812. exordiatur, annum eundem concilio huic aſſignat. *Imperator* (Michael) *in mentis anguſtiam conjectus, menſis Novembris Kalendis Patriarcha ad colloquium advocato, de componenda cum hoſtibus pace conſilium quærebat. Aderant conventui Nicænus & Cyzicenus Metropolitæ, & ex pravis conſiliariis manus haud contemnenda.* (pravos conſiliarios appellat hic Theophanes hegumenos, alioſque ſacros viros, quos præpoſtera religione minus utile conſilium ſuggeſſiſſe

ANNO CHRISTI 814.

—sisse imperatori queritur) *At patriarcha quidem & Metropolitæ Imperatoris sensum sequuti pacem amplectebantur: sed improbi consiliarii una cum Theodoro Studii præposito* (S. Theodoro Studita) *everſis contrariæ sententiæ dictis eam rejiciebant, confirmantes pacem, quæ Dei mandata rescindat, non esse admittendam: Istud enim:* Venientem ad me non ejiciam foras, *Dominus decrevit, ajebant: quæ proferrent* (hæc ex suo sensu addit Theophanes) *& in cujus argumentum hæc producenda vere nescii. Primo quidem, quoniam nemine ex eis ad nos transfugiente, eos qui intra aulam erant, cum ipsos pace composita servare possemus, prodidimus. Secundo, quia licet quidam ex paucis transfugerint, plurium* A *certe potius ejusdem nobiscum nationis & sanguinis consortium satagere, quam incertis quibusdam nobis propositis ficto quæstu detexere, decebat. Plures enim quam paucos servare Deo magis gratum est.* Hæc Theophanes; nec sane inepte, cum bonum publicum quorundam privatorum damnis præferendum sit. Oppositam tamen sententiam de pace neganda obtinuisse notat Theophanes, qui paullo superius animadverterat in easdem ipsas pacis conditiones conventum olim fuisse inter Bulgaros Græcosque Conierſio barbarorum principe, & Theodoro Adramistino imperatore ac S. Germano Græcorum patriarcha. ☜

ANNO CHRISTI 814.

SINODUS CONSTANTINOPOLITANA

In qua Antonius Sillæi in Pamphylia episcopus fidei orthodoxæ libellum subdole signat, sub Nicephoro patriarcha & Leone Armeno imperatore.

Ex Suppl. anal. t. 2. p. 779.

ANtonius quidam ex monacho cœnobii Metropolitarum Sillæi in Pamphylia episcopus, qui episcopatum suum nescio qua de caussa reliquerat, cum Leone Armeno de abolendis imaginibus consilium clam agitabat. Rem subodoratus S. Nicephorus ad episcoporum concilium, cui & patriarchæ orientis aderant, hominem vocatum de fide interrogavit. Ille recta sentire se, & ore quidem professus est, & porrecto fidei libello, quem C subscriptione & impresso crucis signo munivit, egregie quidem, sed insigni mendacio confilmavit. Totam hanc historiam fuse narrat epistola antistitum orientalium ad Theophilum imperatorem, quam legas apud Labbeum supra; qua etiam in epistola integra recitatur fidei formula cum anathematismis in iconomachos tunc ab Antonio impia dissimulatione signata. ☜

SYNODUS CONSTINOPOLITANA III.

Contra Iconomachos Patrum CCLXX.

d.

HAnc synodum ex patribus CCLXX. constantem Labbeus quidem dederat, ratus ab hac Synodo datas esse litteras aliquorum Græcorum Antistitum, quas ille exhibet ex P. Combefisio. Verum cum eædem literæ a privatis Episcopis datæ sint & non in Synodo, ut indicavi in adnotatione ibidem ex P. Le Quien, juvat Acta hujus Synodi ex Continuatore Theophanis dare: *Episcopi & monachi in patriarchicum conveniebant, & dicta patrum omnia perlegebant, quæ adversarii malitiose & inerudite interpretabantur; Patriarcha vero sensum eorum reddente, & ad omnes sermonem dirigente*: Num habetis aliquid quod verbis istis exprimatur (*Græus:* reponendum aliquid his) fratres. *Exclamavere cuncti*: Novimus, & certi sumus veram esse fidem nostram, & in hac morimur omnes: *Ad illos Patriarcha*: Superest, fratres, ut concordes perseveremus, & animis conjuncti hac in confessione absque dissensu remaneamus, ut adversæ partis homines nullum reperiant quem separent a nobis, nec id exequi valeant. Gratia enim Christi plures illis sumus. *Illi rursus cum clamore firmaverunt ad mortem usque obstituros, & pro ecclesia dimicaturos, appositisque crucibus ad subscriptiones, scriptis sibi mutuo fidem fecere, nunquam ab invicem se separandos. Hæc ante Festa* (natalis scilicet D. N. anni 814.) *peracta sunt.* Hæc anonymus Theophanis continuator, ex quo concilii hujus gesta apud Labbeum manca suppleas. ☜

ANNO CHRISTI 815.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

ANNO CHRISTI 815.

Iconoclastarum anno 815. quo S. Nicephorus patriarcha deponitur ac damnatur.

id. p. 781.

POstquam *Iconoclastæ omnia disposuissent ad hæresim revocandam, Leonemque Armenum imperatorem ad nutus suos paratum habuissent, in synodum coacti patriarchæ Nicephoro orthodoxorum antesignano, qui tunc morbo laborans decumbebat, diem ante se dixerunt. Quid ab illo responsi datum, & quid dein gestum sit a conciliabulo expromit Ignatius ejusdem S. Nicephori discipulus in ea, quam scripsit, S. præsulis vita apud Bollandum ad diem XIII. Martii capite X. his verbis:* Vocato inter se concilio adversus ecclesiæ firmissimum murum, coram imperatore hæc verba despuunt. *Haudquaquam fieri potest, dum res ita transigatur, ut quæ majestati tuæ visa sunt, ac præsenti decreta synodo, prosperum exitum obtineant. Si enim unicuique tempus detur pro animi* E *sententia se vertendi quo velit, & iis, qui exilio damnati sunt, obtingat revertendi facultas, & propriæ voluntatis nulla vi subeunte arbiter quivis fiat, nudi forsan ac soli relinquemur: futurum est enim ut illum sponte sua propense sequantur, & res nostræ omni destitutæ ope jaceant; ideo quod cum proceribus nostris in disputationis arena descendere renuat, quo facilius gravi nos damno afficiat. Satis ergo est quod hucusque obsecravimus: jam enim tertio eum hortati sumus, nec ille temeritati suæ obsecutus, ut sibi suaderi sineret, induxit in animum. Quare synodali, si placet, auctoritate usi, quæ pervicacibus denuntiari solent, hæc ei scripto nota faciamus; ut compareat nempe, & de quibus adversus eum synodus querelam movet, satisfaciat.* Scribunt ergo vilem ac claudi-

ANNO CHRISTI 815.

cantem tomum ad ecclesiæ præsulem, eoque jubente, ut illis se sistat, qui ordinibus initiati non erant, & eorum, quæ ipsi voluerunt reddat rationem. Hunc libellum quibusdam episcopis, clericisque, qui vere nullo clericali charactere, aut episcopali insula donati essent, committentes, destinant ad rectæ fidei lucidissimam facem, cum tumultuariæ ac circumforaneæ multitudinis turba, quæ ipsorum dementiæ particeps se eis adjunxerat. Ubi autem pro episcopalis tabernaculi foribus adstiterunt, & adventus illorum durissimus nuntius magni pontificis aures pulsavit, cum etiam ipsum male sentientium aspectum ægre ferret (ejusmodi enim sunt puræ mentes, ut quidquid alienum a veritate est, id plane molestum sit ac insuave) decreverat animo prorsus eos non alloqui. Cogente tamen Patricio, cui custodia ejus commissa erat, ne sic missi re infecta reverterentur; sero & vix tandem ingredi illos permisit.

Ingressis autem, ne morbi quidem molestia miseris homunculis pudorem injecit, quin inolita improbitate usi, quæ infami illo tomo exarata erant, cum quadam commiserationis specie loqui se fingerent. *Acceptis*, ajunt, *adversus te libellis, synodus, ut objecta dissolvas, omni tergiversatione semota adesse te & clare respondere jubet. Quapropter priusquam condemnationis districtio depositionis te pœnæ subjiciat, tuam e synodi atque imperatoris sententia sententiam muta, ut idem nobiscum sentias atque doceas, evertendas nimirum esse imagines & simulacra, earumque usum abolendum: sic namque impositum per libellos crimen licebit depellere. Sin autem contentiosius renuis, contraria sentiens, accusantium appellationi palam eris obnoxius, quam fieri nequit ut amoliaris; nisi te coram sistas, ac de objectis judiceris.* Hæc lupi pastorum habitu pastorum principi inconcinne locuti, & ludrica quædam dentibus susurrantes, (non enim poterant purissimæ illi menti ex adverso liberis oculis obniti, aut ei palam loqui) silentio obtegebant suæ confusionis probrum, & obturatas continebant aures; etsi alioqui infensissimos illos mellifluæ linguæ illius responsa audiendi cupido incessisset.

At Sanctus, quamquam ægritudinis vi attritus, objecta occupavit, & in hunc fere modum arguit: *Quisnam vero est qui nobis libellos intendens, actoris in nos partes suscipit? Cujusnam ecclesiæ, quæ patriarchali dignitate fulgeat, præsulem se esse gloriatur? Qua susceptæ pastorali curæ, canonicis nos pœnis subjicit? Si is appellet, qui senioris Romæ gubernacula sancte moderatur, præsto sum; si Alexandrinus antistes Marci evangelistæ successor accuset, quin prompte sequar, nihil detrecto; si Antiochenus sacer pastor in judicium trahit, vadimonium non defero; si denique qui Jerosolymorum sedem administrat, ad jus dicendum adesse præcipit, causæ meæ deesse non videbor. Sin autem lupi immanes, quorum animis constitutum sit turbare gregem sub ovina pelle, & suo insultare pastori, quis in conspectum etiam illorum venire sustineat? Ceterum fingite me, juxta ea quæ nugamini, nulloque sensu deblateratis, in imperatoris vestramque sententiam manibus pedibusque concedere; quæ ratio est, qua objectorum nobis libellorum crimen depulsuri sumus? quis nobis gradus decernetur, qui vestra sententia rei atque obnoxii existimus? Quis enim, quis ille est potestatis tantæ, ut intra diei unius angustias depositum, ac ne infirmo quidem gradu valentem consistere extollat in supremum? num rudes adeo nos atque imperitos existimatis, ut divina jura non simus scrutati? Eam sane notam nefas est iis adscribere, qui sacerdotii insulis fulgent. Nempe ad spernenda jura proclivis semper impietas est, inque unam comparata transgressionem, qua sibi obsequentes in inferni laqueum & barathrum pertrahat. Discedite ergo a nobis operarii iniquitatis; ad proprium redite vomitum, latrocinii vestri specus lustraque repetite. Nec enim futurum est, ut eos expugnetis, qui in rectæ confessionis petra animum firmaverunt, aut ut eos prosternatis, qui in celsa synodalium definitionum specula tuto constiterunt; sed in vobis ipsis tumentes hæresis fluctus confringentur, nullumque ex tetra illuvione ecclesiæ Catholicæ discrimen inferent.*

ANNO CHRIS 815.

Hæc vir beatus ad homines omni sano destitutos sensu, & proceres dementia plenos prolocutus, sequentia quoque adjungit prioribus: *Tametsi*, inquit, *nostra hæc sedes pastore viduata sic esset, ut nullus ei curam impenderet: tamen nec sic quidem ulli liceret docere fallaciam, specie quadam vana placentem, sive conventum contra canonum præscripta cogere, atque ex aliena provincia venientem nihil ad se spectantes terminos juris dicendi causa invadere. Cum vero pastoris sui adhuc præsentia glorietur, nec desit, qui utiliter illi legitimeque præsideat, quæ vos ratio a canonicæ districtionis severitate eximat, qui super aurum & argentum, superque lapides pretiosos, super fundamentum, inquam, apostolorum patrumque eloquiis varie exornatum, lignum, fœnum, stipulam perversæ fidei superextruere tentatis: ut vel ideo solum par videatur juxta sacros canones violati ipsorum juris reos vos peragi, qui contra adeo claras ac manifestas pugnatis & insanitis leges, congrue omnino æternis vinculis subjiciendi.* Prælecto igitur iis canone, ac depositionis promulgata sententia, jubet eos septo divino excedere. Illi porro tanquam flagro abacti, atroque mœrore ac furore perciti, adjuncta sibi petulantium hominum, & circumforaneorum caterva, ipsum pariter ac Tarasium, firmissimas ecclesiæ columnas, anathemate feriunt: atque ita impurissimi homines publice turpitudinem jactantes suam, redire festinant ad imperatorem cum iis conviciis, quibus sanctos compulerant, & coram ipso vulgique hæretici impura turba minas crepando, referunt omnia quæ audiverant fecerantque.

Ad hoc idem concilium datam epistolam illam S. Theodori Studitæ ad synodum iconomachicam supra in præfatione ad hæc in causa S. Nicephori concilia monui.

ANNO CHRISTI 814.

a CONCILIABULUM CONSTANTINOPOLITANUM III. QUO ICONOCLASTÆ HÆRETICI

Nicænum II. synodum condemnarunt anno Domini [1] DCCCXIV. tempore Leonis papæ III.

Causa et acta Concilii

[a] *Conciliabulum.*) Post Nicephorum Constantinopolitanæ ecclesiæ patriarcham orthodoxum jussu Leonis Armeni imperatoris Iconomachi sede Constantinopolitana amotum & relegatum: postque Theodorum Melissenum Iconomachum illi suffectum, Iconoclastis auctoribus indicta est pseudosynodus:

1 Cum Nicephorus Patriarcha CP. a sede deturbatus fuerit mense Februario anni 815. ut evincit Pagius ad an. Ch. 814. n. 3. & seqq. illique suffectus fuerit Theodorus Cassitera die Paschatis ejusdem anni, hoc quoque Conciliabulum ad eumdem Christi annum 815. differendum esse liquet.

nodus : citati & vocati sunt orthodoxi : quorum alii cum Theodoro Studita remanserunt : alii intrepide accesserunt, ut coram ipsis hæreticos redarguerent. Præsentibus orthodoxis inchoata est synodus: qua cum Iconomachis, auctore Theodoro epistola 15. libri secundi, *veterem illam impiam*, puta pseudoseptimam, *& orthodoxam, Nicænam scilicet, anathemate damnassent*, sanctosque patres sub anathemate rejecissent, *episcopos qui dissentiebant*, inquit Theosterictus in Niceta, *partim in terram dejectos pedibus conculcabant: partim per posticum ejiciendos e confessu curarunt. Quo facto jussi sunt introire insignium monasteriorum duces. Itaque omnes introierunt, e quorum numero unus fuit & divinus pater noster Niceta, de quo nobis sermo est. Deinde illos primum assentationibus, versuto quodam modo decipere: postea vero & minis eosdem perterrefacere conabantur. Cum vero illos omnia contemnentes vidissent, in diversos carceres conjecerunt, cogitantes quidnam de ipsis fieret.*

Tunc & sanctus pater noster Niceta in carcere maleolente & sordido clausus fuit, idque per multos dies, ita ut etsi non alia pœna ei accessisset, satis condemnatio hæc ad supplicium valeret. Erat enim vir ille, ut quivis alius, ad nauseam propensus. Ad hæc omnia veniebant ad ipsum per singulos dies insani & imperfecti quidam homunculi, abjecti, & pro nihilo faciendi, & plane indigni qui virum appellarent: ejusmodi tamen homines nugaces, maledicta & insana quædam verba jactabant, ut molestiam viro sancto ifferrent. Præter ceteros autem homo quidam Nicolaus nomine, inani & temerario sermone illum sæpius affligebat, quod ejus pater qui mortuus fuerat, in somnis filio Nicolao apparuit, eique minatus: Abstine, inquit, a servis Dei. Ex illo tempore vir ille immodestus resipuit, neque amplius viro justo molestus fuit. Cum igitur sanctus ille pater multos dies vexatus fuisset, tunc imperator in orientis partibus illum exulem esse jussit, & in castello quodam servari, quod Masaleon dicebatur. Porro carceris tempus ad finem anni hujus perdurasse, indeque in exilium abire jussum, idem auctor his quæ subjicit docet, cum ait: *Erat autem medium hiemis tempus: itaque licebat videre sanctum illud corpusculum frigore ac nivibus e superiore parte affligi; ex inferiore vero, cum terra ipsa humorem emitteret, & multam difficultatem afferret, multo magis affligebatur. Ad hæc cum is, qui virum sanctum ad exilium ducere jussus fuerat, natura esset immitis, divinum illum patrem ita urgebat, ut per septem dies, qui eo tempore brevissimi erant, totam viæ illius longitudinem transegerit.*

De Theodoro Studita, qui ad Iconomachicum & satanicum conventum epistolam infra subjunctam conscripserat, aliisque orthodoxis exilio relegatis, hæc subjungit: *Omnes imperator ejecit, sanctum vero Theodorum*, Studitam videlicet, *in exilium misit, ac jussit, quamdiu imperator ipse viveret, in urbem Byzantium non reverti. Monasteriorum vero præsides, cum præcepisset eos nusquam progredi, neque orthodoxæ fidei veritatem docere, expulit eos ex urbe, magnarumque ecclesiarum præfectos partim ad orientis, partim ad occidentis insulas relegavit.* Hæc ipse.

Sed de exilio Theodori Michael paullo fusius istis verbis: *Quamobrem nesciens quo se verteret tyrannus, cum hominis libertatem ac fiduciam ferre amplius non posset, Byzantio expelli atque in exilium duci, carcerique tradi jussit. Hanc enim unam quasi vitalem scintillam supereſſe videns, illam ipsam orthodoxis eripere properabat, ne quem postea sententiæ suæ repugnantem haberet. Accepto igitur vir sanctus hoc decreto, discipulos ad se omnes vocat. Quibus cum vale dixisset; & apta cuique sigillatim monita præbuisset: hoc ante omnia universis injunxit, ne quis post discessum suum in monasterio remaneret, sed abirent omnes, quo via cuique salutem ostenderet: dies enim malos esse, pedesque iniquorum veloces. Ad extremum, Deo ac præcipuis fratribus omnes commendans, monasterio digreditur, flens flentes & tristis tristes relinquens. Quem mox vicinus Apolloniæ locus in castro, quod e paludis regione Mesopa nuncupatur, custodiæ traditum excepit.*

An vero qui liber cum esset, liberumque indefessum docendi studium ostendebat, inclusus nunc carcere pristinam curam intermisit, statimque obmutuit, tanquam si angustiis loci oppressus, linguam idcirco compesceret, velut una cum corpore vinctam & præditam? minime gentium. Quin perinde ac si novi nihil accidisset, ita totus in docendo erat, partim hos coram allocutus & erudiens, partim ad illos atramento, manuque stylum exerens, & tanquam ex mentis tabulis dicta promens; aliis demum aliter; prout temporis ratio dabat, omnibus autem suum fructum, utilitatemque tribuens, ita ut ex ipso carcere omnes usitata ejus colloquia, doctrinamque perciperent.

ANNO CHRISTI 814.

Theodorus in carcere ore scriptis que docebat omnes.

EPISTOLA
THEODORI STUDITÆ
AD SYNODUM ICONOMACHICAM.

Nomine omnium præpositorum fidem catholicam defendit, & ad pseudosynodum venire recusantes excusat

Iconomachicæ synodo tamquam ex persona omnium præpositorum.

DIvinis legibus, canonicisque decretis obsequentes, quæ præter episcopi sui sententiam in iis quæ ad ecclesiasticam disciplinam pertinent, nedum quæ ad dogmaticas quæstiones deducunt, nihil agi vel dici oportere definiunt: cum ab auctoritate vestra semel atque iterum ad talia evocaremur: ausi non fuimus præter ea quæ statuta sunt agentes, accedere, ut qui sub sacra manu Nicephori sanctissimi patriarchæ divino spiritu constituti sumus. Postquam autem quidam ex ordine nostro præpositi, quasi periculum aliquod facturi, accedendum sibi, & oppositis sermonibus respondendum censuerunt: quid aliud audire nobis liceat, quam quæ humile cor nostrum obstupefaciant? Ferunt siquidem conventum istum ad eversionem secundæ synodi Nicænæ, id est, ad tollendam venerandam Domini nostri Jesu Christi & Deiparæ, sanctorumque omnium imaginis adorationem, constitui.

Et quisnam hæc audiens, ex imo pectore non ingemiscat, tanquam eversa jam per hæc œconomia Domini nostri Jesu Christi? *Audi cælum & auribus percipe terra*, & quæ sequuntur, nobiscum exclamat clarissimus Isaias, aut potius & proprie magis exclamemus: Audi oriens, occidens, Aquilo & plaga quæ ad mare est, quo nunc redactæ sint res nostræ, & qua de re conventum isti agere non reformident. Nos itaque omnium minimi, qui præsentes quique absentes; utriusque enim idem est sermo, tanquam unanimis in uno eodemque divino sensu, consonam universæ sub cælo ecclesiæ fidem tenentes, divinam salvatoris nostri Jesu Christi, & sanctissimæ matris ejus, aut cujuscumque sanctorum imaginem erigere & adorare, non solum ex sancta Nicæna secunda synodo, alterave quæ ante illam divinissime docuit, securum & tutum esse affirmamus, sed ab ipsomet adventu Domini nostri ac Dei tam scripto

Isa. 1.

Justa declamatio Theodori Studitæ.

quam

quam sine scripto fundati, secure supra sedem il-
ANNO CHRISTI 814. lam consistimus, de qua Christus ait: *Tu es Pe-*
Matth. 16. trus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.

Quænam enim reperiri possit oratio, si quis tantum veritatis robur impugnandum sibi proponat? Nam si communi omnium consensu Dominus Jesus Christus in humana forma nostra visus est: congruenter profecto circumscribitur & imagine exprimitur more nostro, quamvis incircumscriptus ipse maneat secundum formam divinam: quippe qui mediator est Dei & hominum, utriusque naturæ qua constat, proprietates integras conservans. Quod si non circumscribitur, homo esse desineret, ac multo magis mediator, sublatis una cum circumscriptionis privatione omnibus ejusdem ordinis proprietatibus. Etenim si circumscriptitius non est, nec tangi utique potest: sin tangi potest, utique & circumscribi: quibus sane contradicere, stultum esset: corporis enim hæc propria sunt, quod sub tactum, coloremque cadit. Quomodo non circumscriptitius, quando & passibilis? Quod si circumscriptitius & passibilis, omnino etiam adorandus, secundum eam nimirum formam, qua circumscribitur, cum prototypi gloria (sicut magnus Basilius docet) in similitudinis expressione minime dividatur: honor siquidem imaginis ad prototypum transit, quæcumque haud dubie illa sit, sive naturalis, sive arte facta, quandoquidem & venerandæ crucis typo eadem speculatio locum habet: cum typi enim adoratione vivificum simul lignum adoratur, & vice versa, ea sublata, simul tolli necesse est. Nonne typi confessio, confessio est vivifici ligni? eodemque modo negatio juxta conversionis similitudinem. Par igitur analogia in imagine Christi & Christo ipso sumenda est omni recte ratiocinanti. ANNO CHRISTI 814

Sed nondum est tempus dogmaticæ explanationis, quæ vel obscuræ admodum mentis hominem facile persuadeat attollere oculos & suspicere ad splendorem veritatis. Hæc peccatorum evangelica fides nostra: hæc humilium apostolica confessio nostra; hæc minimorum a patribus tradita religio nostra. Præter hanc non solum si qui, aut si quæ ex his qui nunc sunt vel olim fuerunt; seu neque si Petrus, & Paulus (dicemus enim quæ evenire nequeunt quasi evenire possint) neque si ex cælis ipsis veniat quispiam aliud docens & evangelizans, illum in communionem recipere possumus, qui sanam fidei doctrinam non sequatur. Demum quidquid libet auctoritati vestræ, parata est humilitas nostra usque ad mortem perpeti potius, quam ut negatores simus hujusce nostræ confessionis. Firma fidei catholicæ professio.

SYNODUS altera CONSTANTINOPOLITANA

ANNO CHRISTI 815.

Iconomachorum, qua hæresis jam abacta revocatur.

Ex Suppl. Mansi tom. 1 pag. 783.

NIcephoro patriarcha jam e sede anno 815. Aprili mense depulso & in exilium acto, ejusque loco a Theodoro Cassitera occupato, illud unum supererat, in cujus gratia hæc omnia præmissa sunt, ut sollemni aliquo decreto exul & extorris jam hæresis Iconoclastarum cum honore revocaretur. Ea igitur de caussa synodus frequentior ea, quæ Nicephorum damnaverat, convocata est, in qua tribus sessionibus res tota peracta. Hanc vero synodum Aprili mense anni 815. coactum docet anonymus Theophanis continuator his verbis: *Post pascha igitur convocat synodum Chamæleon* (Leo imperator) *ad magnam ecclesiam nomine Sapientiam, & Theodoro, quem Cassiteram appellabat, velut patriarchæ sedere jusso &c.* Veram concilii hujus & trium quibus constitit sessionum ejus historiam fusius prosequitur Ignatius in vita S. Nicephori, qui cap. XII. de ejectione & exilio S. præsulis, atque Theodori assumptione narratis, tum concilii historiam ita exorditur: „ Inde ex episcopis „ qui, sive pœnis adacti, sive etiam sponte in ejus „ concesserant vota, atque ex novatoribus profa„ nisque magistris Græculorum tumultuario con„ ventu adunato, ecclesiæ adversum in ecclesia „ concilium cogit: in quo quidquid olim insano „ studio annotatum congestumque fuerat, medi„ tati, evomerent & consarcinatam prius in Bla„ chernis Constantini synodum subsidio assumen„ tes, hanc illius confirmationem appellarunt; at„ que id perquam merito: cum enim eam ex pa„ trum suffragio omne robur deficeret, neque, ut „ lex ecclesiastica cavet, apostolicarum sedium an„ tistites ullos consentientes haberet, ex sui simi„ libus sua confirmabat, ac mendacio conabatur „ veritati imponere. His prima pestilentis suæ ses„ sionis die sancitis, conventus solutus est. Se„ quenti autem in unum confluentes, occeperunt „ falsa dogmata sua exponere, quæ etiam palam pro„ diderunt sævitiam præfractæ suæ malitiæ. Quæso „ autem crudelitatis eorum enormitatem attendite. „ Cum rectæ confessionis episcopos quosdam de„ legissent, quos a prima statim congressione fu„ bactum iri existimabant, sacris illorum vestibus „ in minutos pannos conscissis, eos pro majoris „ ecclesiæ foribus tentos, velut vinctos stare præ„ cipiunt, multaque ad eos imperite loquentes, „ ac ranarum more nihil cohærentia atque distin„ cta tumultuarie effutientes, per medium eum „ consessum trahi jubent. His vero ad nequitiæ „ præsides propius accedentibus clamore sublato „ imperant gradum sistere, perspectaque in iis ob„ firmati animi constantia, quam nulla injuriarum „ vis posset convellere, (duris enim petris, alta„ que radice fixis quercubus similes enitebant) „ hujusce modi puerilibus & futilibus verbis aggre„ diuntur: *Quandiu vos inobedientia nitentes, veri„ tatis bonum renuitis cernere, rectique sermonis bo„ nestatem recusatis nosse? Nunc ergo abjecta duritia „ cordis, ad nos sanctamque nostram synodum pro„ pensi accedite, nec vestræ sedis ac dignitatis jus „ animi levitate & contentionis studio prodite.*

„ Ast illi, quanquam reorum loco habebantur, „ omniumque in se oblatrantium impetebantur „ maledictis, omni tamen vexatione injuriaque „ spreta, ita propemodum responderunt: *In eo „ quod vobis inobedientes simus, propensum animum „ nostrum luculenter monstramus ad obediendum ve„ ritati; vobis enim obsequi idem est quod longe a „ veritate abduci, atque ab omni cum Deo conjun„ ctione alienos effici. Vestræ autem synodo assensum „ præbere, quandiu illa a sacrarum synodorum for„ ma & perfectione destituta permanet, & sacram „ Christi ac sanctorum ejus imaginem probro afficit, „ omnesque eidem quacumque ratione adhærentes ana„ themati addicit, interdictum est nobis & cunctis „ eandem nobiscum fidem tenentibus. Quotquot enim „ catholicarum synodorum regulas ac decreta, quæ „ mutari non possunt, nec violari, sequimur, sacris„ que divinorum patrum propositionibus ac conclusio„ nibus firmiter nitimur, venerabiles imagines reci„ pimus

„ *pimus & amplexamur, & devovemus aliter sen-*
„ *tientes: vesanæ autem coitionis vestræ terminos*
„ *propositionesque, & quas velut geometrica eviden-*
„ *tia clariores jactatis conclusiones, magno supercilio*
„ *efferentes doctrinam a traditione ecclesiastica alie-*
„ *nam, confutamus. Habet namque illa terminorum*
„ *loco, injurias; propositionum, quamdam earundem*
„ *constructionem; conclusionum, minas. Quæ si in*
„ *novi syllogismi assumptiones vertantur, jam non*
„ *minas inferent, sed insidias, atque hisce consecta-*
„ *nea. Contritioni enim præit injuria, quam ubi cum*
„ *contritione intuleritis, etiam quæ sunt reliqua,*
„ *Deo opitulante, quærere constituimus.*

„ Sic isti serpentina prudentia instructi in insi-
„ pientium choro medio diserte pronuntiantes ste-
„ terunt: Illi vero haud secus ac malignantium
„ contra Stephanum protomartyrem coactum con-
„ cilium, continuerunt aures suas, & antequam
„ in sanctos irruerent ab ipsa vulgi fæce eorum
„ cervices calcari jubent. Hac itaque velut in sce-
„ na, scenici atque fanatici homines cum audissent
„ fabulam, humi stratos jubent surgere, & qua
„ venerant postliminio redire, ut porcorum instar
„ abigi viderentur pugnis in genas incussis, toto-
„ que corpore calcibus conquassati. Hac perturba-
„ ta profanaque sævitia in sanctos debacchati cum
„ essent, & eos jam hora ad mensam vocaret
„ floridi eloquii clericus, sodalium nomine impe-
„ ratorem allocutus, laudavit. Itaque rectæ fidei
„ præsidibus, anathemate, ut quidem videbatur,
„ ad extremum devotis, solverunt conventum.

„ Quia vero insanum furorem suum in eccle-
„ siam expleverant, regulam componunt, ac de-
„ finitionem a veritatis terminis longe remotissi-
„ mam: cui ut subscriberet imperator, pium esse
„ monebant. Is porro (erat enim si quis alius
„ in caussa religionis versatus animi) morem iis
„ gesturus, indici rursus conventum jubet: in quo
„ cum sedem, velut in quodam ambone sublimi
„ locatam conscendisset, & mendacii patroni suas
„ quoque occupassent sedes, omnium auribus in-
„ timata est falsissima regula: quæ cum plerisque
„ astantium, etsi non omnibus, placuisset; roga-
„ bant ut quisque eam manus suæ subscriptione
„ firmaret. His autem sic peractis cum nomina
„ sua atque fortunas atramento commaculassent,
„ solitis erga imperatores acclamationibus, & ad-
„ versus ecclesiæ lumina anathematis defuncti (præ-
„ loquente scilicet eo, quem dicebam clerico) di-
„ sperssi sunt.

„ Scelerum porro ultrix Dei justitia, sic illusos
„ sanctos pro sua longanimitate haud diu dissimu-
„ mulatura, celerem haud sine miraculo vindi-
„ ctam intulit: brevi namque tempore interjecto
„ prælocutorem clericum pœna corripuit, obmu-
„ tescente lingua, ac fatiscentibus vocalibus orga-
„ nis. Advertite autem qualis ac quanta: si quis
„ enim psalmorum oracula viro suggereret, lin-
„ gua soluta erat ad verba ministranda: sin ser-
„ monis aliquid cum aliquo conferret, undique
„ dissoluta ac impedita permanens, maleque arti-
„ culata, incerta ac sublæsa obganniens, sonitum
„ nullo constantem sensu in auditoris aures trans-
„ mittebat. Eum in modum castigatur lingua in
„ eos procacissima, qui ore sapientiam loquebun-
„ tur, ac cordis meditatione eructabant prudeu-
„ tiam. Adeoque opportune divini illud eloquii
„ dicatur: *Mors & vita in manu linguæ; qui au-*
„ *tem continent eam, comedent fructus ejus.*

[a] CONCILIUM NOVIOMENSE

DE TERMINIS EPISCOPATUUM NOVIOMENSIS

Et Suessionensis, a Vulfario metropolitano cum suffraganeis episcopis celebratum anno Christi DCCCXIV. Leonis III. papæ XIX. Ludovici Pii imperatoris primo.

IN hac Synodo composita est controversia, quæ inter episcopum Noviomensem & Suessionensem versabatur, de parochiis quibusdam, quas uterque ad diœcesim administrationemque suam pertinere contendebat. Quænam autem hæ fuerint, & quæ cui a Synodo adjudicatæ, docet Flodoardus, ubi de Vvulfarii Rhemensis archiepiscopi rebus agit, libro II. historiæ cap. XVIII. Hic, *inquit*, Synodum invenitur habuisse anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi DCCCXIV. in ecclesia Noviomensi, regnante Ludovico filio Caroli, congregatis secum coepiscopis suis, Hildoardo: Ermenone, Jesse, Ragimberto, Grimboldo, Rotaldo, VVendilmaro, Ostroldo, & chorepiscopis VValtario, Sperno: nec non & abbatibus, Adalardo, Nanrario, Fulrado, Erico, Hilderico, Remigio, Ebone, Sigbaldo, cum cetero clero, presbyteris & diaconibus: convocatis etiam comitibus, Gunhardo, Rotfrido, Gisleberto, Othero. His omnibus residentibus, sententia ventilata est inter VVendilmarum & Rotaldum episcopum, de terminis parochiarum suarum: & requisitum ac definitum est, quod hæc loca trans fluvium Isaram in pago Noviomensi, pertinere deberent ad parochiam ecclesiæ Noviomensis: id est Varinæ, Ursicampus, Trapiacus, Jerusalem, Hairbaudianisva, sive ecclesia sancti Leodegarii, cum reliquis villis ad has ecclesias convenientibus. Cetera vero loca trans supradictum fluvium in prædicto pago, omnia pertinere deberent ad parochiam ecclesiæ Suessonicæ. Hæc diligentissime investigata consenserunt supradicti episcopi, & chorepiscopi, abbates, presbyteri & diaconi, & pars ecclesiæ Noviomensis, clerici & laici; & pars ecclesiæ Suessonicæ, similiter clerici & laici: & uno animo unoque consensu confirmare decreverunt.

NOTÆ SEVERINI BINII.

[a] *Concilium.*) Flodoardus libro secundo capite decimo octavo de rebus in hac Synodo gestis habet ista: *Hic*, scilicet VVlfarius, *Synodum inventur habuisse anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi* DCCCXIV. *in ecclesia Noviomensi, regnante Ludovico filio Caroli, congregatis secum episcopis suis Hildoaldo, Gemenone, Jesse, Ragunberto, Grunbaldo, Rotardo, Vvendelmaro, Ostroldo & chorepiscopis Vvaltario, Sperno; nec non & abbatibus Adalardo, Nantario, Fulrado, Erico, Hilderico, Remigio, Ebone, Sigbaldo, & cetero clero, presbyteris & diaconibus, convocatis etiam comitibus, Gunthardo, Rotfrido, Gisleberto, Obbero. His omnibus residentibus, sententia ventilata est inter Vvendelmarum & Rotardum episcopos de terminis parochiarum suarum: & requisitum ac definitum est, quod hæc loca trans fluvium * Haram in pago Noviomensi, pertinere deberent ad parochiam ecclesiæ Noviomensis, id est, Varinæ, Urbs, campus, Trapiarus, Jerusalem, Harbaudianisve, sive ecclesia sancti Leodegarii, cum reliquis villis ad has ecclesias convenientibus. Cetera vero loca trans supradictum fluvium in prædicto pago, omnia pertinere deberent ad parochiam sanctæ ecclesiæ Suessonicæ. Hæc diligentissime investigata consenserunt suprascripti episcopi, & chor-*

Eadem quæ supra ex Flodoardo, sed quia quædam in nominibus paullo dissimilia fuerant in exempl. Binii, non abs re visum est hæc ipsa exhibere.

* *Isaram.*

ANNO CHRISTI 814.

chorepiſcopi, abbates, preſbyteri & diaconi, & pars eccleſiæ Noviomenſis, clerici & laici, & pars eccleſiæ Sueſſonicæ, ſimiliter clerici & laici, & uno animo unoque conſenſu confirmare decreverunt. Chronicon Cameracenſe libro primo capite trigeſimo ſeptimo de eadem ſynodo iſta ſcribit: *Hic*, nimirum Hildovvardus Cameracenſis epiſcopus, *interfuiſſe ſynodo invenitur, quam anno ab incarnatione Domini noſtri Jeſu Chriſti* DCCCXIV. *Vvulfarius Rhemenſium archiepiſcopus in eccleſia Noviomenſi cum aliis coepiſcopis habuit, ubi videlicet ſententia ventilata eſt inter Vvendelmarum & Rotardum epiſcopos de terminis parochiarum ſuarum.* Hæc chronicon. VVindelmarum fuiſſe Noviomenſem, & Rotardum Sueſſionenſem epiſcopum, notat D. Georgius Colvenerius cap. 37. libri 1. addicque illum eſſe qui in tabulis Democharis vocatur Gaudelmarus ſeu Audomarus, numero trigeſimo quinto. Hunc vero eundem eſſe qui in ejuſdem tabulis trigeſimus quartus numeratur, & Concilio Turonenſi anno DCCCXLIX. & Sueſſionienſi anno DCCCLIII. interfuiſſe legitur.

ANNO CHRISTI 814.

CONCILIUM TREVIRENSE,

IMPERANTE LUDOVICO PIO CELEBRATUM.

Sed quo anno incertum ab Hetti Archiepiſcopo Trevirenſi, cujus mentio in epiſtola Frotarii Tullenſis epiſcopi ordine XVIII. quam ex membratis S. Petri Carnotenſis a R. P. Jacobo Sirmondo acceptam cum aliis edidit Andreas Ducheſnius Tomo II. Hiſt. Franciæ pag. 719.

Domino Beatiſſimo & unicæ dilectionis affectu colendo Hetti ſuprema largiente providentia Treverorum eccleſiæ Archiepiſcopo, Frotharius epiſcoporum extimus in Chriſto ſalutem.

Tanto ardore æſtuo veſtræ paternitatis ſublimitatem intuendi atque affandi, ac ſi multorum jam temporum labantur volumina, quibus veſtro aſpectu vel veſtris colloquiis perfrui nequiverim. Nam & inde me uſquequaque fateor anxiari, quod nuper mihi de palatio regredienti defuit facultas vobiſcum loquendi. Unde & inexplebilibus deſideriis ora dulcetudinis veſtræ his in partibus citius inviſere opto. Quapropter veſtris litteris mihi ſignificari expeto, quando huc pro legatione vobis injuncta venire, vel quando ſynodale concilium juxta modernam conſtitutionem debeatis convocare. De his ob id præcipue ſollicitus maneo; quia & ipſe ſecundum imperiale præceptum ad providendas manſiones in quibus legati ſuſcipi debent, ſcilicet a Monte Jovis uſque palatium Aquis ire debeo, & infra menſem Octobrem egrediens ante ſollemnitatem, beati Andreæ domum regredi cupio. Sed ſi vos infra eumdem menſem has in partes proficiſci cognovero, præſens adeſſe curabo, ut veſtri famulator & adjutor in omnibus exiſtens a vobis rurſus & in ſpiritalibus rebus congruum ſupplementum recipere merear. Noſtri in omnibus reminiſcentem vos in Chriſto bene opto valere.

Ejuſdem Hetti Trevirenſis archiepiſcopi duæ inter Frotarianas a Ducheſnio, ut monuimus, excuſas extant epiſtolæ. I. ordine XXV. quæ incipit: NOTUM ſit tibi, &c. II. ordine XXVIII. hoc initio: Meminiſſe volumus, &c. quas ex Sirmondo nos exhibuimus tum in notis ad concil. Aquiſgranenſe II. tum in epiſtola de Amalario *ad D. Cajetanum*, &c.

ANNO CHRISTI ....

CONCILIUM [1] LUGDUNENSE,

IN QUO AGOBARDUS

Eccleſiæ Lugdunenſis chorepiſcopus, poſt receſſum Leidradi ejuſdem eccleſiæ epiſcopi ad monaſterium Sueſſionenſe, ſucceſſor ei deſignatus eſt.

Ex ſupplementis Concil. Gall. Labb. in Append. t. VII.

Meminit hujus ſynodi Ado Viennenſis in chronicorum breviario ad ann. DCCCXIV. *quidque geſtum fuerit, edocet. Nos autem Lugdunenſem appellamus, ex eo quod totus in ea ſermo ſit de hoc metropolitano epiſcopo, in cujus urbem convenîſſe hujus coepiſcopos provinciæ, veriſimilius eſt. Sunt igitur Adonis verba:* Leidranus, *inquit*, Lugdunenſis epiſcopus erat, qui initio imperii Ludovici imperatoris, Sueſſionis monaſterii locum petiit, & in loco ejus Agobardus ejuſdem eccleſiæ chorepiſcopus, conſentiente imperatore, & univerſa Gallorum epiſcoporum ſynodo, epiſcopus ſubſtitutus eſt. Quod quidam defendere volentes, dixerunt, eundem venerabilem Agobardum a tribus epiſcopis in ſede Lugdunenſi, jubente Leidrado, fuiſſe ordinatum. Sed canonica auctoritas eſt, in una civitate duos epiſcopos non eſſe, nec vivente epiſcopo, ſucceſſorem ſibi debere eligere. Ac idcirco, ulla quacumque cauſſa, regulæ eccleſiæ præteriri in tanto ordine fixæ non debent.

ANNO CHRISTI 816.

VITA STEPHANI

PAPÆ IV.

Stephanus [a] natione Romanus ex patre Marino, [b] ſedit * annos ſeptem, menſes ſeptem. Hic a primæva ætate in patriarchio Lateranenſi ſubſanctæ memoriæ Domino Hadriano Papa nutritus, atque educatus, nobili proſapia, atque clariſſimo genere ortus, adhuc in parva ætate ad diſcendam ſacræ diſciplinæ ſcientiam ſtudioſius vigilabat. Defuncto vero ſanctæ memoriæ jam præfato domino Hadriano papa, in locum ejus dominus Leo papa ſucceſſit. Qui prædictum dominum Stepha-

* Menſ. 7. d. 3.

(1) Baluzius in Agobardum notis cenſet Agobardum ad Lugdunenſem cathedram conſcendiſſe anno 813. annuente Concilio Moguntino eodem anno celebrato; ſed cum ex Adone Gaidradus in Monaſterium Sueſſionenſe ſucceſſerit *initio imperii Ludovici imperatoris*, adeoque poſt Caroli Magni obitum, qui anno Chriſti 814. contigit, non ante hunc annum, vel potius anno 815. hoc Concilium habitum eſt.

phanum conſpiciens bonæ converſationis atque humilitatis, eum ad ſubdiaconatus ordinem promovit.

Quem magis, ac magis ſpiritualibus ſtudiis vacare conſpiciens, Domino annuente ad diaconatus culmen eum provehit, & extunc multipliciter ſpiritualibus pollens ſtudiis, maximam tam ad evangelizandum populo ſolleрter ac clare divina atque evangelica verba, quamque ad exercendam eccleſiaſticam traditionem geſſit curam. Et ita Spiritus ſancti gratia in ejus corde refulſit, ut in omnibus efficax idoneuſque comprobaretur. Sicque factum eſt, ut dum de hac vita migraret ante præfatus dominus Leo papa, illico, dum ferventiſſimo affectu a populo Romano diligeretur, idem præcipuus ac ſanctiſſimus vir Stephanus ad ſacrum pontificatus culmen eſt electus. Qui omnes uno affectu, parique amore eum ad eccleſiam beati Petri apoſtoli perducentes, Dei ordinante providentia, papa orbis conſecratus eſt.

Hic ſanctiſſimus vir in pontificatu jam poſitus, pro confirmanda pace & unitate ſanctæ Dei eccleſiæ, ad Franciæ arreptus eſt iter apud piiſſimum & ſereniſſimum dominum Ludovicum imperatorem. Qui cum in Franciam perveniſſet, tanto honore atque exaltatione a prædicto piiſſimo principe atque Francorum populo ſuſceptus eſt, quanto vix lingua narrari poteſt. Et tantam illi Dominus gratiam largiri dignatus eſt, ut omnia quæ ab eo poposciſſe dignoſcitur, in omnibus impetrarit.

In tantum ut idem piiſſimus princeps pro illius amore in ſuis Franciæ ſuper omnia dona, quæ ei largitus eſt, curtem de ſuo proprio fiſco beato Petro apoſtolo perpetuali uſu per perceptionis paginam conceſſit. Idem vero ſacer antiſtes exemplum ſumens Redemptoris noſtri, qui pro nobis de cælis dignatus eſt deſcendere & de captivitate diaboli nos eripere, omnes exules, qui illic captivitate tenebantur propter ſcelera, & iniquitates ſuas, quas in ſanctam eccleſiam Romanam, & erga dominum Leonem papam geſſerunt, pro pietate eccleſiæ ſecum reduxit. Fecit autem in eccleſia beati Petri apoſtoli Ad vincula thymiamaterium de argento deſuper deaurato penſans libras .....

Item ſimiliter fecit gabathas & de argento penſantes libras ..... Similiter fecit vela holoſerica cum periclyſi de fundato numero ..... Immo & in eadem eccleſia fecit veſtem de chryſoclavo cum gemmis habentem hiſtoriam beati Petri apoſtoli. Item fecit vela de fundato numero ..... Et in monaſterio ubi ſupra fecit calicem de auro cum gemmis ornatum penſantem libras ..... Et patenam de argento deſuper deauratam penſantem libras ..... Item fecit crucem de auro cum gemmis ornatam penſantem libras ..... Fecit autem prædictus, & venerabilis præclarus pontifex in ſancto Theodoro in Sabello crucem de auro cum gemmis ornatam, & calicem de argento penſantes libras .....

Fecit autem prædictus venerabilis, & præclarus pontifex in baſilica beati Petri apoſtoli Ad vincula patenam, & calicem de argento deſuper deaurato penſantes libras ..... Item ubi ſupra, fecit coronam de argento cum pendentibus ſuis penſantem libras ..... Enimvero & in oratorio ſanctæ Barbaræ martyris in Subora fecit veſtem de fundato. Nec non & in baſilica beatæ Helenæ fecit veſtem de fundato. Hic divina vocatione de hac luce ſubtractus ad æternam migravit requiem. Sepultus vero eſt in baſilica beati Petri apoſtoli. Fecit autem ordinationem unam in menſe Decembrio, presbyteros novem, diaconos quatuor, epiſcopos per diverſa loca numero quinque: & ceſſavit epiſcopatus dies duos.

Notæ Severini Binii.

ANNO CHRISTI 816.

Quando poniſex creatus ſit

* *Stephanus*) Anno Domini noſtri Jeſu Chriſti 816. vigeſima ſecunda menſis Junii, in locum Leonis tertii Stephanum IV. in ſacris canonibus & diſciplinis optime verſatum clerus Romanus unanimi conſenſu ſurrogavit. Cum pacis & unionis impetrandæ gratia ſecundo menſe ſuæ creationis, ut refert Aimoinus, ad Ludovicum imperatorem in Gallias profectus eſſet; præter ea quæ ſupra rerenſet Anaſtaſius, quidam * auctor incertus, ſed tamen verus, in vita Ludovici cap. 38. & 39. hæc contigiſſe ſcribit: *Imperator autem ejus*, Stephani papæ *adventu præcognito, Bernhardo quidem nepoti ejus comitari juſſit. Sed & appropinquanti alios miſſos, qui eum cum debito honore perducerent, direxit. Ipſe autem adventum ejus Rhemis ſuſtinere ſtatuit. Cui etiam obviam Hildebaldum archiepiſcopum ſacri palatii Theodulphum epiſcopum Aurelianenſem, Joannem Arelatenſem, aliorumque miniſtrorum eccleſiæ copiam precedere juſſit, infulis indutos ſacerdotalibus. Ad ultimum imperatur milliario a monaſterio ſancti confeſſoris Remigii, & tamquam beati Petri vicarium honeſtiſſime ſuſcepit, deſcendentem ex equo excepit, & eccleſiam intrantem manu propria ſuſtentavit, præcinentibus pro tanta exultatione variis eccleſiæ ordinibus:* Te Deum laudamus, *& reliqua. Quo hymno finito, laudes imperatori debitas clerus Romanus conclamavit, quarum finem dominus apoſtolicus oratione complevit. His expletis intra domus penetralia conceſſum eſt, expoſitiſque cauſſis ſui adventus, & benedictione ponit ac vini ſimul participata, imperator ad civitatem rediit: dominus apoſtolicus ibidem remanſit.* Hæc de pontificis ad imperatorem acceſſu in vita Ludovici. Theganus Trevirenſis choreptſcopus, in libello (cui VVilfridus Strabo præfationem præpoſuit) de geſtis Ludovici capit. 16. 17. 18.

* De pontificis pedibus a Ludovico tertio adoratis: De corona imperii Ludovico ejuſve uxori Irmingardæ impoſita, ejuſve, dum Romam revertiſſet, obitu miraculis clariſſime illuſtrato, hæc ait *Stephanus ſtatim poſtquam pontificatum ſuſcepit, juſſit omnem populum Romanum fidelitatem cum juramento promittere Ludovico.* (ut nimirum tumultuantes eo modo coerceri poſſent) *Et dirigens legatos ſuos ad ſupradictum principem, nuntiavit ei ut libenter eum videre voluiſſet in loco ubicumque ſibi placuiſſet. Quod audiens, magno tripudio repletus cœpit gaudere. Et confeſtim juſſit miſſos ſuos obviam ire ſancto pontifici cum ſalutationibus maximis & ſervilia preparare. Perrexit poſt miſſos dominus Ludovicus obviam ſupradicto pontifici obviam ei in campo magno Rhemenſium. Deſcendit uterque de equo ſuo. Et princeps proſternens omni corpore in terram tribus vicibus ante pedes tanti pontificis, & tertia vice erectus ſalutavit pontificem iſtis verbis, dicens:* Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus, & illuxit nobis. *Et reſpondit pontifex:* Benedictus ſit Dominus Deus noſter, qui tribuit oculis noſtris ſecundum David regem videre. *Ample xantes enim ſe & oſculantes pacifice perrexerunt ad eccleſiam. Qui cum diu oraveruni, erexit ſe pontifex & excelſa voce eum clero ſuo fecit ei laudes regales.*

* Ademarum plerique ſolent appellare Pontifex in Gallias ad imperatorem quando profectus & quo modo excepius

* Videndus quoque Flodoardus lib 2. Remenſis hiſtoriæ cap. 19.

Quomodo Ludovicus imperator proſtravit ſe coram pontifice

Poſtea Pontifex honoravit eum magnis honoribus & muneribus, & reginam Irmingardam, & omnes optimates & miniſtros ejus. Et in proxima die dominica in eccleſia ante Miſſarum ſollemnia coram clero & omni populo conſecravit eum, & unxit ad imperatorem, & coronam auream mire pulcritudinis & pretioſiſſimis gemmis ornatam quam ſecum apportaverat, poſuit ſupra caput ejus. Et Irmingardam reginam appellavit Auguſtam. & poſuit coronam auream ſuper caput ejus. Quamdiu ibi erat beatiſſimus papa, quotidie colloquium habebant de utilitate ſanctæ Dei eccleſiæ. Poſt quod dominus imperator eum honoravit magnis & innumeris donis tripliciter & amplius quam ſuſcepiſſet ab eo, ſicus ſemper ſolebat agere, magis dare quam accipere. Dimiſit eum ire Romam cum legatis ſuis, quibus præcepit ubique in itinere ſuo honeſtum exhibere ſervitium. Poſtquam Romam venit, non poſt multos dies claruit Deus manifeſtatione in nonnullis miraculis quod ipſe verus erat vivens Dei cultor.

Stephanus papa coronat Ludovicum & Irmingardam

Decretum de electione pontificis ante Stephani IV. tit.

Decretum, quod ſub nomine Stephani IV. de Romani pontificis electione extat diſtinct. 33. canon. 28 *Quia ſancta*, Stephani papæ eſſe non videtur: tum quod hac in re impoſtores ſchiſmatici, ut ſupra viſum eſt, frequenter eccleſiæ imponere ſtuduerint. tum etiam, quod Ludovicus imperator in conſtitutione ſub initium Paſchalis papæ a ſe edita de donatione facta Romanæ eccleſiæ, electionem & coronationem Romani pontificis liberam eſſe, neque ad aliud teneri & obligari voluerit, quam ut poſt ſui electionem & conſecrationem imperatoriam majeſtatem, prout ſucceſſor Stephani Paſchalis feciſſe conſpicitur, hac de re certiorem reddat. Conſtitutionem ipſam Ludovici recitat Gratianus diſt. 63. Canone 30. *Ego Ludovicus:* ſed imperfectam & mutilam. Ego quam ex bibliotheca Vaticana Baronius anno 817. nu 10. edidit integram ſub Paſchali nullis ex parte mutilatam lectori exhibebo.

b *Sedit annos ſeptem, menſes ſeptem.*) Stephanum, poſtquam e Gallia Romam revertiſſet, tribus dumtaxat menſibus ſuperſtitem fuiſſe, poſt auctoritatem Thegani ſupra recitatam teſtatur Aimoinus his verbis. *Stephanus non duobus poſt conſecrationem ſuam exactis menſibus, quam maxi-*

Quandiu pontificatum obtinuerit

ANNO CHRISTI 816.

mis itineribus ad imperatorem venire contendit : & infra, de tempore reditus subjungit. *Tertio postquam Romam veneras mense nondum exacto circiter octavum Kalendas Februarii diem obiit*. Unde necessum est errore librarii factum esse, ut loco septem mensium, ut apud Anastasium hic, ab aliis septem dumtaxat anni; a quibusdam autem septem anni & septem menses substituti reperiantur. Vide Baron. anno 817. n. 1.

SINODUS ROMANA

A Stephano IV. papa celebrata, in qua de electione Romani pontificis decretum editur.

Ex Suppl. Mansi t. 1. pag. 987.

GRatianus dist. 23. c. 28. Stephani cujusdam pontificis de ratione servanda in electione Romani pontificis decretum recitat. Id vero Baronius ad A. 816. Stephano IV. summo pontifici ab impostore aliquo affictum opinatur. Pagius ad A. 897. 4. genuinum credit, sed Stephano VI. tribuendum contendit. Verum Muratorius in nota ad supplementa concilii Romani anno 863. celebrati ex canone XI. ejusdem supplementi, in quo canon Stephani papæ de electione Romani pontificis commemoratur, sanctionem esse germanam Stephani IV. perspicue demonstrat. Canonem Romani concilii suo loco dabimus; nunc *canon concilii beatissimi Stephani*, prout in additionibus Romani concilii anni 863. appellatur, ex Gratiano promendus est; additis ex MS. codice variantibus.

CANON CONCILII BEATISSIMI STEPHANI

* a plurimis.

QUia sancta Romana ecclesia, cui auctore Deo præsidemus, * a pluribus patitur violentias, pontifice obeunte: quæ ob hoc inferuntur, quia absque imperiali notitia pontificis fit consecratio; nec canonico ritu & consuetudine ab imperatore directi * intersunt nuncii, qui scandala fieri vetent; volumus, ut cum instituendus est pontifex, convenientibus episcopis & universo clero eligatur, præsente senatu & populo, qui ordinandus est. Et sic ab omnibus electus, præsentibus legatis imperialibus consecretur. Nullusque sine periculo sui, juramenta vel promissiones aliquas, nova adinventione, audeat extorquere, nisi quæ antiqua exigit consuetudo, ne ecclesia scandalizetur, & imperialis honorificentia minuatur.

* directi sunt.

COMPENDIENSE CONCILIUM,

In quo Saraceni regis legati audiuntur,

Anno 816. habitum.

Ibid.

COncilii hujus Compendiensis solum nomen superest in vetustis Francorum annalibus vulgatis a Martene Vet. Mon. to. IV. his verbis: *Imperator vero de Remis* (ubi Stephanum papam de Urbe ad se profectum excepit) *abiit ad Compendio palatio & habuit consilium* (lege Concilium) *cum Episcopis, abbatibus, & comitibus suis*. Porro de adventu Ludovici imperatoris e Remensi urbe post discessum Stephani Papæ Compendium meminit etiam Anonymus Pithæanus coævus in vita Ludovici Pii, testaturque in hac Compendiensi mora, quam ad dies unum supra viginti, & eo amplius produxit, legatos Abderami filii Aburat Saracenorum regis exceptos, & auditos. Est autem Concilium istud Compendiense ab altero ibi locorum anno 823. celebrato, de quo Labbeus, longe diversum, quod vel ipso temporis discrimine probatur.

1 a CONCILIUM b AQUISGRANENSE,

IN QUO EDITA EST FORMA INSTITUTIONIS

Canonicorum & sanctimonialium, Ludovici Pii jussu in Aquisgrani palatio celebratum, anno Christi DCCCXVI. indictione X. Stephani IV. papæ anno 1. Ludovici ejusdem Pii regis & imperatoris 11.

PRÆFATIO.

(a) CUm in nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Christianissimus ac gloriosissimus Hludouvicus superno munere victor Augustus, anno incarnationis Domini nostri Jesu Christi DCCCXVI. indictione X. anno siquidem imperii sui tertio Aquisgrani palatio generalem sanctumque convocasset conventum, & cœpisset secundum ardentissimam erga divinum cultum sibi cælitus inspiratam voluntatem, multa congrua & necessaria de emendatione (b) sanctæ ecclesiæ, illius videlicet amore, qui eam suo sancto & pretioso redemit sanguine, eique se adfuturum usque ad consummationem pollicitus est sæculi, sollerter ac curiose pertractare: eousque inter cetera perventum est, ut eumdem sanctum & venerabilem Deo annuente aggregatum conventum consuleret, immo consulendo admoneret, super quibusdam ecclesiarum præpositis, qui partim ignorantia, partim desidia, subditorum curam parvipendebant, & hospitalitatem minus justo diligebant quid facto opus esset. Adjunxit etiam mo-

(a) Dantur variantes ex Cod. Vatic. 4885. a Mansi erutæ. (b) Sanctæ Dei Ecclesiæ.

monendo, ut quia canonicorum vita ſparſim in ſacris canonibus, & in ſanctorum patrum dictis erat indita, propter ſimplices quoſque minuſque capaces, aliquam ex eiſdem ſacris canonibus, & ſanctorum patrum dictis, inſtitutionis formam pari voto, parique conſenſu excerperent, per quam patenter prælatorum & ſubditorum vita monſtraretur, quatenus omnes qui canonica cenſentur profeſſione, per viam propoſiti ſui (c) inoffenſo greſſu incederent, & in Chriſti militia devotius unanimes atque concordes exiſterent. Sed ut id nutu divino fieret, Dominum in commune humiliter exorandum præmonuit, ut ſervorum ſuorum exorabilibus pulſatus precibus, ejus admonitionem ſecundum ſuam voluntatem fieri, ſuaque gratia eam præcedere & ſubſequi dignaretur. Ad quam etiam admonitionem ſacer conventus intimo gaudio repletus, expanſis in cælum manibus creatori omnium gratias agens, benedixit. Quippe qui talem, tam pium, tamque benignum eccleſiæ ſuæ ſanctæ principem, cunctiſque ejus neceſſitatibus ſapientiſſimum ac devotiſſimum prætulerit procuratorem. Suſcipientes ergo libentiſſime hilariterque ejus ſaluberrimam multis Deo miſerante profuturam admonitionem, licet plerique auxiliante Chriſto devote ac religioſe cum ſibi ſubjectis canonicam ſervent inſtitutionem, & in pleriſque locis idem ordo pleniſſime ſervetur, omnium tamen id animis ſedit, ut ſecundum ejuſdem principis admonitionem, una divino freti auxilio, ejuſdem piiſſimi principis non modico adjuti juvamine, ejus videlicet liberaliſſima largitione copiam librorum præ manibus habentes, ex canonica auctoritate, & ſanctorum patrum dictis, veluti ex diverſis pratis quoſdam floſculos carpentes, hanc inſtitutionis formam excerperent, & canonicis obſervandam conferrent; ut quorum forte labore, ob tarditatem ingenii, ſeu inopiam librorum, ſparſim digeſta difficile comprehendi poſſet, ſollerti ſtudio in eodem opere breviter congeſta perfacile ab his reperiri poſſet: per quam, ut præmiſſum eſt, & prælati recto tramite incedere, & ſubditis normam vivendi abſque ignorantiæ obſtaculo ſalubriter noſſent præbere. Vigilanti ergo ſtudio eamdem inſtitutionis formam colligere ſtuduerunt: in qua pleniſſime continetur, qualiter & prælati vivere, & ſubjectos regere, eiſque eccleſiaſticos ſumptus adminiſtrare, & in Dei ſervitio conſtringere, bene operantes quoque ad meliora provocare, protervos quoſque & negligentes debeant corripere. Cum igitur hujus inſtitutionis formam coram memorato glorioſo principe prolatam ſacer conventus laudibus extuliſſet, & eccleſiaſtica auctoritate ſulcitam, laudeque dignam, ac ſanctæ eccleſiæ utillimam atque proficuam conſona voce prædicaret, nihilque in ea reprehenſionis ab iis qui ſanum ſapiunt reperiri poſſe profiteretur, ab eodem victorioſiſſimo principe, & ab omnibus qui aderant, Deo gratias acclamatum eſt. Nec immerito: quippe qui & occulta ſua diſpenſatione, & gratiſſima inſpiratione præfatum principem, ut id fieri moneret, compulit, & ut ad effectum perduceretur, miſerando adjuvit. Proinde omnium ſententia ſtatutum eſt, ab omnibus, qui in canonica profeſſione Domino militant, hanc inſtitutionis formam, tot eccleſiaſticorum virorum vigilanti ſtudio congeſtam digniſque præconiis laudatam, juxta virium poſſibilitatem modis omnibus obſervandem: quatenus hanc, ſive aliarum ſanctarum ſcripturarum documenta, ſedula meditatione perlegentes & prælati & ſubditi, vocatione qua vocati ſunt, ope divina adminiculati, infatigabiliter ambulent, & pro tam piiſſimo principe, qui ob lucrum animarum hoc ſacrum & venerabile concilium ad hanc formam congerendam & ſtatuendam ſalutiferis admonitionibus excitavit, modernis futuriſque temporibus Dei immenſam clementiam jugiter exorent. Nam in altero libello idem ſacer conventus, eodem religioſiſſimo Auguſto monente, quamdam inſtitutionis formulam ex ſanctorum patrum dictis ſtudioſe excerpſit, & in unum breviter ſatiſque congruenter congeſſit, & ſanctimonialibus canonice degentibus tenendam percenſuit. In qua continetur, quales eis abbatiſſæ præferendæ ſint, qualiter eiſdem ſanctimonialibus infra clauſtra monaſterii vivendum, quid a prælatis ſtipendiorum dandum, quibus documentis & virtutum inſtrumentis exornandæ ſint: quatenus hac formula vivendi inſpecta, & Deo ſibi adjutorium præbente, humiliter ſuſcepta & efficaciter impleta, cum bonorum operum lampadibus venienti ſponſo apparere, atque ejus thalamum ingredi mereantur.

ANNO CHRISTI 816.

ANNO CHRISTI 8...

INDEX CAPITUM LIBRI I.

I. *De tonſura clericorum.* Isidori. Eccl. offic. l. 2.
II. *De oſtiariis.* Ejuſdem.
III. *De lectoribus.* Ejuſdem.
IV. *De exorciſtis.*
V. *De acolytis.* Ejuſdem.
VI. *De ſubdiaconibus.* Ejuſdem.
VII. *De diaconibus.* Ejuſdem.
VIII. *De presbyteris.* Ejuſdem.
IX. *De ſacerdotibus.* Ejuſdem.
X. *De epiſcopis.* Hieronymi.
XI. *De epiſcopis.* Ejuſdem.
XII. *De paſtoribus.* Augustini.
XIII. *De paſtoribus, quales in eccleſia eligi debeant.* Gregorii.
XIV. *De paſtoribus; ut indigni, atque imperiti ad paſtorale magiſterium accedere non præſumant.* Ejuſdem.
XV. *De indignis præpoſitis.* Isidori.
XVI. *De inauctis præpoſitis.* Ejuſdem.
XVII. *De his qui in regimine prodeſſe poſſunt, ſed idem officium per quietem propriam refugiunt.* Gregorii.
XVIII. *De præpoſitis eccleſiæ.* Isidori.
XIX. *Quod ſacerdotes ſancti contemplativæ vitæ fieri participes poſſunt.* Prosperi.
XX. *De doctrina & exemplis præpoſitorum.* Isidori.
XXI. *De humilitate præpoſitorum.* Gregorii.
XXII. *De humilitate præpoſitorum.* Isidori.
XXIII. *De doctrinæ diſcretione.* Ejuſdem.
XXIV. *Qualiter prælati ſubjectos doceant, ac ſemetipſos diſcreta circumſpectione prævideant.* Gregorii.
XXV. *De doctorum ſilentio.* Isidori.
XXVI. *Quod nihil profit ſacerdoti etiamſi bene vivat, ſi male viventes tacendo non arguat.* Prosperi.
XXVII. *De paſtoribus non recte gradientibus.* Gregorii.
XXVIII. *De negligentia ſacerdotis, qui doctrinæ ſuæ contraria agendo, perſonam non poteſt implere doctorum.* Prosperi.
XXIX. *De his qui bene docent & male vivunt.* Isidori
XXX. *De exemplis pravorum ſacerdotum.* Ejuſdem.
XXXI. *De præpoſitis carnalibus.* Ejuſdem.
XXXII. *Luctuoſa deſcriptio carnaliter viventium ſacerdotum.* Prosperi.
XXXIII. *De iracundis doctoribus.* Isidori.
XXXIV. *De zelo paſtoralis officii erga ſubditos.* Gregorii.
XXXV. *Quod ſacerdotes nihil proprium habeant, & eccleſiæ facultates tamquam communes, Deo rationem reddituri ſuſcipiant.* Prosperi.
XXXVI. *De diſciplina ſacerdotum in his qui delinquunt.* Isidori.
XXXVII. *De collata epiſcopis poteſtate ligandi atque ſolvendi.* Gregorii.
XXXVIII. *De epiſcopis qui pro ordinatione ſacerdotii munera libenter accipiunt* Ejuſdem.
XXXIX. *De ſubintroductis mulieribus.* Conc. Nicæni.
XL. *De clericis uſuras accipientibus.* Ejuſdem.
XLI. *De privilegiis presbyterorum.* Ejuſdem.

XLII.

(c) in ingreſſe.

ANNO CHRISTI 816.

XLII. *De excommunicatis*. Ejusdem.
XLIII. *Quod non oporteat demigrare*. Ejusdem.
XLIV. *Non transmigrandum de civitate in civitatem*. Conc. Chalc.
XLV. *De his qui in ecclesiis, in quibus provecti sunt, minime perdurarunt*. Conc. Nicæni.
XLVI. *De flectendo genu*. Ejusdem.
XLVII. *De damnatis & ministrare tentantibus*. Conc. Antiocheni.
XLVIII. *De clericis damnatis*. Conc. Africani.
XLIX. *De peregrinorum susceptione*. Conc. Antiocheni.
L. *Quod non liceat clerico in duarum civitatum ecclesiis ministrare*. Conc. Chalc.
LI. *Quod non oporteat peregrinos clericos sine commendatitiis ministrare*. Ejusdem.
LII. *Quod sine litteris sacro ministerio servientes proficisci non debeant*. Conc. Laod.
LIII. *De clericis a communione summotis ab alio non recipiendis episcopo*. Conc. Sardic.
LIV. *Si quis excommunicatus ante sententiam communicare præsumpserit, ipse in se damnationem protulit*. Conc. Carthag.
LV. *De non sollicitandis clericis alienis*. Conc. Sardic.
LVI. *De his qui semel legerint in ecclesia, ab aliis non posse promoveri*. Conc. Afric.
LVII. *Si qui clerici ab episcopis suis promoti contempserint, nec illic maneant unde recedere noluerunt*. Conc. Carthag.
LVIII. *Ut nullus alienum clericum sollicitare vel tenere præsumat, suo episcopo non præbente consensum*. Leonis Papæ.
LIX. *Ut in ecclesiis convivia minime celebrentur*. Conc. Afric.
LX. *Quod nullus ecclesiasticorum in tabernis comedere debeat*. Conc. Laodic.
LXI. *De avaritia*. Conc. Carthag.
LXII. *Quod usuram non solum clerici exigere non debent, sed nec laici Christiani*. Leonis Papæ.
LXIII. *De his qui esum carnium in clero constituti diffugiunt*. Conc. Ancyrani.
LXIV. *De numero certo diaconorum*. Conc. Neocæsariensis.
LXV. *De his qui abominantur eos qui carnibus vescuntur*. Conc. Gangrensis.
LXVI. *De his qui in usus pauperum conferuntur*. Ejusdem.
LXVII. *De his qui pro virginitate superbiunt*. Ejusdem.
LXVIII. *De his qui dominico die jejunant, tanquam nihil præ ceteris differente*. Ejusdem.
LXIX. *De his qui ecclesiastica jejunia absque necessitate dissolvunt*. Ejusdem.
LXX. *De his qui se a perceptione sanctæ communionis avertunt, & qui excommunicatis per domos communicant*. Conc. Antioch.
LXXI. *De his qui ab alia paræcia præter conscientiam episcoporum suorum in aliis commorantur*. Ejusdem.
LXXII. *De clericis vel laicis excommunicatis*. Ejusdem.
LXXIII. *De episcopis & clericis adeuntibus imperatorem*. Ejusdem.
LXXIV. *De damnatis episcopis aut clericis adeuntibus imperatorem*. Ejusdem.
LXXV. *Ut qui in sacrario serviunt usuras non exigant*. Conc. Laodic.
LXXVI. *De his qui debeant in pulpito psallere*. Ejusdem.
LXXVII. *De honore quem presbyteris diaconi, qui sub ipsis sunt, debeant exhibere*. Ejusdem.
LXXVIII. *Quod subdiaconi non debeant benedicere, vel benedictionem dare*. Ejusdem.
LXXIX. *De exorcistis qui non sunt ab episcopis ordinati*. Ejusdem.
LXXX. *In ecclesia prandia fieri non debere*. Ejusdem.
LXXXI. *Quod præter episcopi jussionem clericus proficisci non debeat*. Ejusdem.
LXXXII. *Ut ad sacrarium mulieres non introeant*. Ejusdem.
LXXXIII. *Non licere clericis judicris interesse spectaculis*. Ejusdem.
LXXXIV. *Oblationes in domibus offerri non oportere*. Ejusdem.
LXXXV. *De clericis & monachis non manentibus in suo proposito*. Conc. Chalced.
LXXXVI. *Quod non oporteat clericos habentes adversus invicem negotium proprium episcopum relinquere, & ad sæcularia judicia convolare*. Ejusdem.
LXXXVII. *Quod minime clericos transmigrare conveniat*. Ejusdem.
LXXXVIII. *Quod non liceat clericis post mortem sui episcopi bona ejus diripere*. Ejusdem.
LXXXIX. *Si quis clericorum pauper promotus, in ordine postea habuerit aliquid, ecclesiæ potestati subjiciat*. Conc. Carthag.
XC. *Ut clerici tabernas, nisi in peregrinis, non ingrediantur*. Conc. Africani.
XCI. *Ut alienus clericus minime suscipiatur ab alio*. Ejusdem.
XCII. *Ut clericus nec suo, nec alieno nomine fœnus exerceat*. Leonis Papæ.
XCIII. *Ut clerici nullas negotiationes inhonestas, & turpia lucra sectentur*. Gelasii Papæ.
XCIV. *De vita clericorum*. Hieronymi ad Nep.
XCV. *De institutione clericorum*. Ejusdem ad Paulinum.
XCVI. *Ex epistola Hieronymi ad Rusticum*.
XCVII. *Quid distet inter monachum & clericum*. Ejusdem ad Heliodor.
XCVIII. *De vita clericorum*. Ejusdem ad Oceanum.
XCIX. *De clericis*. Isidori.
C. *De regulis clericorum*. Ejusdem.
CI. *De gentibus clericorum*. Ejusdem.
CII. *Quales oporteat clericos esse*. Gregorii.
CIII. *De subjectis bonis sub pastorali regimine constitutis*. Ejusdem.
CIV. *De subditis*. Isidori.
CV. *De invidis & protervis subditis*. Gregorii.
CVI. *Quod secundum sermonem prophetæ culpa sua pereant, qui sacerdotum increpationes perversa voluntate contemnunt*. Prosperi.
CVII. *Cum quo damno animæ suæ ab ecclesia quæ pauperes pascit accipiunt illi, qui sibi de suo sufficiunt*. Ejusdem.
CVIII. *Qui sint qui etiam cum profectu animæ suæ opibus sustentatur ecclesiæ*. Ejusdem.
CIX. *Quid facere debeant clerici, quorum infirmitas non potest sua contemnere*. Ejusdem.
CX. *Quæ sint vera gaudia, vel veræ divitiæ, & quid impedimenti afferant bona præsentia amatoribus futurorum*. Ejusdem.
CXI. *Quomodo intelligatur, quod dicit apostolus*, Qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt. Ejusdem.
CXII. *De vita & moribus clericorum*. August.
CXIII. *Item de vita & moribus clericorum*. Ejusdem l. 2.
CXIV. *Quæ præcepta specialiter monachis, quæ generaliter ceteris conveniant Christianis*.
CXV. *Quod canonica institutio, evangelica & apostolica auctoritate fulta, ceteris supereminеat institutionibus*.
CXVI *Quid sint res ecclesiæ*.
CXVII. *Quod diligenter munienda sint claustra canonicorum*.
CXVIII. *Ut in congregandis canonicis modus discretionis sit tenendus*.
CXIX. *De his qui in congregatione sibi commissa solummodo ex familia ecclesiæ clericos aggregant*.
CXX. *Qui clerici in congregatione canonica constituti ecclesiastica accipere stipendia debeant*.
CXXI. *Ut in congregatione canonica æqualiter cibus & potus accipiatur*.
CXXII. *De mensura cibi & potus*
CXXIII. *Quod a prælatis gemina pastio sit subditis impendenda*.
CXXIV. *Ut canonicis sicut in ceteris, ita etiam in cultu vestium modum teneant discretionis*.
CXXV. *Ut canonici cucullas monachorum non induant*.
CXXVI. *Qua auctoritate horæ canonicæ celebrentur, quas scire ac religiose observare canonicos oportet*. Isidori
CXXVII. *De vespertinis*. Isidori.
CXXVIII. *De completis*.
CXXIX. *De vigiliarum antiquitate*.
CXXX. *De matutinis*.
CXXXI. *Ut canonici horas canonicas religiose observent*.
CXXXII. *Quod cantantibus & psallentibus Domino angelorum adsint præsidia*.
CXXXIII. *Quales ad legendum & cantandum in ecclesia constituendi sint*.
CXXXIV. *Qui modus sit correptionis*.
CXXXV. *Ut erga pueros, qui nutriuntur, vel erudiuntur in congregatione canonica, instantissima sit adhibenda custodia*
CXXXVI. *Ut omnes canonici ad completorium veniant*.
CXXXVII. *De cantoribus*.
CXXXVIII. *Quales vice prælatorum in congregatione canonica fungi debeant*.
CXXXIX. *De præpositis*.
CXL. *Qualis sit cellararius constituendus*.
CXLI. *Cui committi debeant stipendia pauperum*.
CXLII. *De infirmorum ac senum cura fratrum*.
CXLIII. *Qualiter porta canonicorum custodiatur*.
CXLIV. *Ut claustra canonicorum diligenter custodiantur*.
CXLV. *Epilogus breviter digestus*.

CON-

CONCILII AQUISGRANENSIS

(a) LIBER I.

Qui eſt de inſtitutione canonicorum.

CAPUT I.

TOnſuræ eccleſiaſticæ uſus a Nazaræis, niſi fallor, exortus eſt. Qui prius crine ſervato, (b) denuo poſt magnam vitæ continentiam devotione completa caput radebant, & capillos in igne ſacrificii ponere jubebantur, ſcilicet ut perfectionem devotionis ſuæ Domino conſecrarent. Hujus ergo exempli uſus ab apoſtolis introductus eſt, ut hi qui in divinis cultibus mancipati Domino conſecrantur, quaſi Nazaræi, id eſt ſancti (c) Dei, crine præciſo innoventur. Hoc quippe & Ezechieli prophetæ jubetur, dicente Domino: *Tu fili hominis, ſume tibi gladium acutum, & duces per caput tuum & barbam.* Videlicet quia & ipſe ſacerdotali genere Deo in miniſterium ſanctificationis deſerviebat. Hoc & Nazaræos illos, Priſcillam & Aquilam, in Actibus apoſtolorum primum feciſſe legimus: Paulum quoque apoſtolum, & quoſdam diſcipulorum Chriſti, qui in hujuſmodi (d) cultu mirandi extiterunt. Eſt autem in clericis tonſura ſignum quoddam, quod in corpore figuratur, ſed in animo agitur, ſcilicet, ut hoc ſigno in religione vitia reſecentur, & criminibus carnis noſtræ, quaſi crinibus exuamur, atque inde innovatis ſenſibus ut comis rudibus enitescamus, exſpoliantes nos, juxta apoſtolum, veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes novum, qui renovatur in agnitione Dei. Quam renovationem in mente oportet fieri, ſed in capite demonſtrari, ubi ipſa mens noſcitur habitare. Quod vero detonſo capite ſuperius, inferius circuli corona relinquitur, ſacerdotium regnumque eccleſiæ in eis exiſtimo figurari. Tiara enim apud veteres conſtituebatur in capite ſacerdotum. Hæc ex byſſo (e) confecta rotunda erat, quaſi ſphæra media, & hoc ſignificatur in parte (f) capiti tonſa. Corona autem, latitudo aurei eſt circuli, quæ regum capita cingit. Utrumque itaque ſignum in capite clericorum exprimitur, ut impleatur etiam corporis quadam ſimilitudine quod ſcriptum eſt, Petro apoſtolo perdocente: *Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium.* Quæritur autem, cur ſicut (g) apud antiquos Nazaræos, non ante coma nutritur, & ſic tondetur. Sed qui exquirunt, advertant quid ſit inter illud propheticum velamentum, & hanc evangelii revelationem, de qua dicit apoſtolus: *Cum tranſieris ad Chriſtum, auferetur velamen.* Quod autem ſignificabat velamen interpoſitum inter faciem Moſis & aſpectum populi Iſrael, hoc ſignificabat illis temporibus etiam coma ſanctorum. Nam & apoſtolus comam pro velamento eſſe dicit. Proinde jam non oportet ut velentur crinibus capita eorum qui Domino conſecrantur, ſed tantum ut revelentur: quia quod erat occultum in ſacramento prophetiæ, jam in evangelio declaratum eſt.

II.

(b) Oſtiarii ſunt, qui in veteri teſtamento janitores templi vocabantur, qui præerant portis Jeruſalem, (i) quique ordinati per vices ſuas omnia interiora templi (k) vel exteriora cuſtodiebant. (l) Hi denique inter ſanctum & iniquum diſcernentes, eos tantum in eccleſia qui ſunt fideles recipiunt. Intrare enim templum niſi per hos non poſſumus. Habent enim poteſtatem tam bonos recipiendi, quam rejiciendi indignos. LIBER I.

III.

(m) Lectorum ordo formam & initium a prophetis. Sunt igitur lectores, qui verbum Dei prædicant, quibus dicitur: *Clama, ne ceſſes: quaſi tuba exalta vocem tuam.* Iſti quippe dum ordinantur, primum de eorum converſatione epiſcopus verbum facit ad populum. Deinde coram plebe tradit eis codicem apicum divinorum, ad verbum Dei annuntiandum. Qui autem ad hujuſmodi provehitur gradum, iſte erit doctrina & libris imbutus, ſenſuumque ac verborum ſcientia perornatus: ita ut diſtinctionibus ſententiarum intelligat ubi finiatur junctura, ubi adhuc pendeat oratio, ubi ſententia extrema claudatur. Sicque expeditus vim pronuntiationis tenebit, ut ad intellectum omnium mentes ſenſumque promoveat, (n) diſcendo genera pronuntiationum, atque exprimendo proprios ſententiarum affectus: modo indicantis voce, modo dolentis, modo increpantis, modo exhortantis, ſive his ſimilia, ſecundum genus propriæ pronuntiationis, in quo magis illa ambigua ſententiarum adhibenda cognitio eſt. Multa enim in ſcripturis ſunt, quæ niſi proprio modo pronuntientur, in contrariam recidunt ſententiam, ſicuti eſt: *Quis accuſabit adverſus electos Dei? Deus qui juſtificat?* Quodque ſi confirmative non ſervato genere pronuntiationis ſuæ dicatur, magna perverſitas oritur. Sic ergo pronuntiandum eſt, ac diceret: Deuſne qui juſtificat? ſubauditur, Non. Neceſſe eſt ergo in tantis rebus ſcientiæ ingenium, quo proprie ſingula convenienterque pronuntientur. Propterea & accentuum vim oportet lectorem ſcire, ut noverit in qua ſyllaba vox protendatur pronuntiantis. Plerumque enim imperiti lectores in verborum accentibus errant, & ſolent irridere nos imperitiæ hi qui videntur (o) habere notitiam, detrahentes, & jurantes penitus nos neſcire quod dicimus. Porro vox lectoris ſimplex derit & clara, ad omne pronuntiationis genus accommodata, plena ſucco virili, agreſtem & ſubruſticum effugiens ſonum, non humilis, nec adeo ſublimis, non fracta, non tenera, nihilque femineum ſonans, neque cum motu corporis, ſed tantum cum gravitatis ſpecie. Auribus enim & cordi conſulere debet lector, non oculis: ne potius ex ſeipſo expectatores magis, quam auditores faciat. Vetus opinio eſt, lectores pronuntiandi cauſſa præcipuam curam vocis habuiſſe, ut exaudiri in tumultu poſſit. Unde & dudum lectores præcones vel proclamatores vocabantur.

IV.

(p) In ordine & miniſterio eccleſiæ decet eſſe exorciſtas ſecundum officia quæ in templo Salomonis erant diſpoſita, quæque poſterius ſunt ab Eſdra diſpertita. Et inveniuus eos quos (q) ſcilicet Eſdras actores memorat templi, (r) nunc eſſe exorciſtas in eccleſia Dei. Fuerunt enim ſub Eſdra actores templi, ſervorum Salomonis filii, qui actum templi totius ſub cura ſua haberent, (s) ac ſacris oblationibus deſervirent. Et cum fuiſ-

---

Dantur variantes ex MS. Vatic. 4885. *Manſi.*

(a) *deeſt ipſa diſtinctio libri & titulus etiam capitis, ejuſque vice ponitur Iſidori in libro officiorum, de tonſura.* (b) diuturna. (c) *deeſt* Dei. (d) deeſt cultu. (e) confecto. (f) capitis &c. (g) *deeſt* apud. (h) Item Iſidori de Oſtiariis, Oſtiarii &c. (i) quippe. (k) *deeſt* vel exteriora. (l) iidemque inter &c. (m) Item Iſidori de Lectoribus Lectorum &c. (n) diſcernendo &c. (o) hanc habere. (p) Item Iſidori de Exorciſtis, In ordine &c. (q) *deeſt* ſcilicet. (r) eos nunc. (s) aut ſacris.

LIBER I.

fuissent ex ordine & ministerio templi, longe A fuerunt (*a*) officio altaris Dei: quia nec psalmistis, nec ostiariis, nec sacrorum servis attingere licebat ad munera altaris, nisi tantummodo Levitis. Quid ergo est? Nullam aliam curam habebant actores templi, nisi ad sartatecta facienda, (*b*) ut quæcumque fuissent vexata in (*c*) ædificio templi, aut delapsa, per eosdem actores de thesauris dominicis reficerentur atque excolerentur. Ergo actores templi, exorcistæ sunt in populo Dei. Quomodo enim actor prudens & bonus scit quis sit domini sui census & omnis substantiæ modus, & redigit apud se totius possessionis instrumenta originaria: sic & exorcista redigit in suam diligentiam totius regni Domini secreta, ut memoriæ mandet de scripturarum sacramentis, unde exer- B ceat (*d*) donum, quod illi est a Spiritu sancto concessum, secundum apostoli præconium. Exorcistas enim memorat apostolus, cum dicit: *Numquid omnes donationes habent sanationum?* Hi enim cum ordinantur, sicut ait canon, accipiunt de manu episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, accipientes potestatem imponendi manus super energumenos, sive catechumenos, (*e*) sive baptizatos.

1. Cor. 12. Conc. Carthag. 4. Dist. 23. Exorcistarum.

V.

Etymol. l. 7. c. 12.

(*f*) Acolyti Græce, Latine ceroferarii dicuntur a deportandis cereis, quando legendum est evangelium, aut sacrificium offerendum. Tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad fugandas tenebras, dum sol eo tempore C rutilet, sed ad signum lætitiæ demonstrandum: ut sub typo luminis corporalis, illa lux ostendatur, de qua in evangelio legitur: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*

Joan. 1.

VI.

De offic. l. 2. c. 10. 1. Esdr. 8. & 8.

(*g*) Subdiaconi, qui apud Græcos hypodiaconi vocantur, in Esdra inveniuntur, appellanturque ibi Nathinæi, id est, in humilitate Domino servientes. Ex eorum ordine fuit ille Nathanael, qui in evangelio Joannis divina proditione commonitus, salvatorem meruit confiteri. Quique etiam ad primum divinitatis indicium fidelis enituit,

Joan. 1.

(*h*) protestante Domino ac dicente: *Ecce vere Israelita, in quo dolus non est.* Denique isti oblationes in templo Domini suscipiunt a populis. Isti obediunt officiis Levitarum. Isti quoque vasa corporis & sanguinis Christi diaconibus ad altaria Domini offerunt. De quibus quidem placuit patribus, ut quia sacra * mysteria contrectant, casti & continentes sint ab uxoribus, & ab omni carnali immunditia liberi, juxta quod illis propheta dicente jubetur: *Mundamini qui fertis vasa Domini.* Hi igitur cum ordinantur, sicut sacerdotes & Levitæ, manus impositionem non suscipiunt: sed patenam tantum & calicem de manu episcopi, & archidiacono scyphum aquæ cum aqua manili & manutergium accipiunt.

Conc. Carthag. IV. Dist. 2. subdiaconi. * Forte verius, *ministeria*. H. Isai. 52.

VII.

Ibid. c. 8.

(*i*) Diaconorum ordo, a tribu Levi accepit E exordium. Præcepit enim Dominus Mosi, ut post ordinationem Aaron sacerdotis & filiorum ejus, rursus Levi tribus in Divini cultus ministerio ordinarentur & consecrarentur Domino pro omnibus primogenitis, & servirent pro Israel coram Aaron, & filiis ejus, in tabernaculo Dei, excubantes in templo die ac nocte. Ipsique gestarent arcam & tabernaculum & omnia vasa ejus, & in circuitu tabernaculi castra (*k*) ipsi rursus constituerent, & in promovendo tabernaculo ipsi deponerent, rursus ipsi componerent. A vigintiquinque annis, & supra, in tabernaculo servire ipsis mandatum est. Quam regulam sancti patres & in novo testamento constituerunt. In evangelio autem primordia eorum, & in Actibus (*l*) apostolorum ita leguntur: *Convocantes autem duodecim apostoli multitudinem discipulorum, dixerunt:* (*m*) *Non est æquum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Quid ergo est, fratres? Considerate ex vobis viros boni testimonii septem, plenos spiritu sapientiæ, quos constituamus in hanc rem. Nos vero orationi & ministerio sermonis instantes erimus. Et placuit sermo coram omni multitudine. Et elegerunt statim Stephanum virum plenum fide & Spiritu sancto, Philippum, Prochorum, & Nicanorem, & (n) Timonem, & Parmenam, & Nicolaum advenam Antiochenum. Hi steterunt ante apostolos. Et cum orassent, imposuerunt illis manus. Verbumque Dei crescebat, & multiplicabatur numerus credentium.* Exhinc jam decreverunt apostoli, (*o*) apostolorumque successores, per omnes ecclesias septem diaconos (*p*) ordinandos esse, qui sublimiori gradu (*q*) ceteris proxime circa aram Christi, quasi columnæ altaris assisterent, & non sine aliquo septenarii numeri mysterio. Hi sunt enim, quos in Apocalypsi legimus, septem angeli tubis canentes. Hi sunt septem candelabra aurea, hi voces tonitruorum. Ipsi enim clara voce in modum præconis admonent cunctos, sive in orando, sive in flectendis genibus, sive in psallendo, sive in lectionibus audiendis. Ipsi etiam, ut aures habeamus ad Dominum, clamant. Ipsi quoque evangelizant. Sine ipsis sacerdos nomen habet, officium non habet. Nam sicut in sacerdotio consecratio, ita & in ministro dispensatio sacramenti est. Ille orare, hic psallere mandat. Ille oblata sanctificat, hic sanctificata dispensat. Ipsis etiam sacerdotibus propter præsumptionem non licet de mensa Domini tollere calicem, nisi eis traditus fuerit a diacono. Levitæ inferunt oblationes in altaria: Levitæ mensam Domini componunt: Levitæ operiunt arcam D testamenti. Non enim omnes vident alta mysteriorum quæ operiuntur a Levitis, ne videant qui videre non debent, & sumant qui servare non possunt. Qui propterea altari albis induti assistunt, ut cælestem vitam habeant, candidique ad hostias & immaculati accedant, mundi scilicet corpore, & incorrupti pudore. Tales enim decet Dominum habere ministros, qui nullo carnis corrumpantur contagio, sed potius (*r*) eminenti castitate splendeant. Quales autem diaconi ordinentur, Paulus apostolus pleniissime scribit ad Timotheum. Nam cum præmisisset de sacerdotum electione, continuo subjunxit: *Diaconi similiter irreprehensibiles*, hoc est, sine macula sicut episcopi. *Pudici* utique, id est, a libidine continentes. *Non bilingues*, scilicet E ne conturbent pacem habentes. *Non multo vino dediti*: quia ubi ebrietas, ibi libido dominatur & furor. *Non turpe lucrum sectantes*, ne de cælesti (*s*) ministerio lucra terrena sectentur. (*t*) Est quippe & turpis lucri appetitio, plus de præsentibus quam de futuris cogitare. Post hæc subjecit: *Hi autem probentur primum, & sic ministrent, nullum*

ANNO CHRISTI 816.

Cap. 6.

1. Tim.

(*a*) ab officio. (*b*) aut quæcumque. (*c*) ædificatione. (*d*) scilicet donum. (*e*) *deest* sive baptizatos. (*f*) Item Isidori de Acolytis, Acolyti &c. (*g*) Item Isidori de Subdiaconis, Subdiaconi &c.
(*h*) præstante. (*i*) Item Isidori de Diaconis, Diaconorum. (*k*) *deest* rursus. (*l*) discipulorum.
(*m*) non placet. (*n*) Timotheum. (*o*) vel Apostolorum. (*p*) *deest* ordinandos esse.
(*q*) ceteris prælati proxime. (*r*) eminentia castitatis. (*s*) mysterio. (*t*) est quoque.

——*lum crimen habentes*. Hi utique, ſicut epiſcopi, ante ordinationem probari debent, ſi digni ſint, & ſic poſtea miniſtrare.

VIII.

(*a*) Presbyterorum ordo exordium ſumpſit (ut dictum eſt) a filiis Aaron. Qui enim ſacerdotes vocabantur in veteri teſtamento, hi ſunt qui nunc vocantur presbyteri. Et qui nuncupabantur principes ſacerdotum, nunc epiſcopi nominantur: Presbyteri autem interpretantur ſeniores, quia ſeniores ætate Græci presbyteros vocant. His enim, ſicut epiſcopis, diſpenſatio myſteriorum Dei commiſſa eſt. Præſunt enim eccleſiæ Chriſti, & in confectione divini corporis & ſanguinis conſortes cum epiſcopis ſunt. Similiter & (*b*) in doctrina populorum, & in officio prædicandi, (*c*) ſed ſolum propter auctoritatem ſummi ſacerdotii, clericorum ordinatio & conſecratio reſervata eſt, ne a multis diſciplina eccleſiæ vindicata concordiam ſolveret, ſcandala generaret. Nam Paulus apoſtolus eoſdem presbyteros, (*d*) ut vere ſacerdotes, ſub nomine epiſcoporum ita aſſeverat, loquens ad Titum: *Hujus*, inquit, *rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per civitates presbyteros, quemadmodum ego tibi diſpoſui. Si quis ſine crimine eſt, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos. Oportet enim epiſcopum ſine crimine eſſe.* Qua ſententia oſtendit, etiam presbyteros ſub epiſcoporum nomine taxari. Unde & ad Timotheum de ordinatione epiſcopi & diaconi ſcribens, de presbyteris omnino tacuit, quia eos in epiſcoporum nomine comprehendit. Secundus enim primo conjunctus eſt gradus, ſicut & ad Philippenſes epiſcopis & diaconibus ſcribit, cum una civitas plures epiſcopos habere non poſſit, & in Actibus apoſtolorum presbyteros eccleſiæ, iturus Hieroſolymam, congregavit, quibus inter cetera ait: *Videte gregem in quo vos Spiritus ſanctus epiſcopos ordinavit*. Unde etiam tales in eccleſia presbyteros conſtituendos eſſe, ſicut epiſcopos, & apoſtolus ad Titum loquitur, & canones ipſi teſtantur. Presbyteros autem merito & ſapientia dici, non ætate. Nam & Moſi præcipitur, ut eligat presbyteros. Unde & in Proverbiis dicitur: *Gloria ſenum canities*. Quæ eſt hæc canities? Haud dubium quin ſapientia, de qua ſcriptum eſt: *Canities hominum, prudentia eſt*. Cumque nongentos & amplius annos ab Adam uſque ad Abraham viviſſe homines legerimus, nullus alius (*e*) primus appellatus eſt presbyter, id eſt ſenior, niſi Abraham, qui multo paucioribus annis viviſſe convincitur. Non ergo propter decrepitam ſenectutem, ſed propter ſapientiam, presbyteri nominantur. Quod ſi ita eſt, mirum cur inſipientes (*f*) conſtituantur.

IX.

(*g*) Veniamus ergo nunc ad ſacratiſſimos ordines, & ſingulariter demonſtremus, quod eſt ſacerdotii fundamentum, vel quo auctore pontificalis ordo adolevit in ſæculo. Initium quidem ſacerdotii Aaron fuit, quamquam & Melchiſedec prior obtulerit ſacrificium, & poſt hunc Abraham, Iſaac & Jacob. Sed iſti ſpontanea voluntate, non ſacerdotali auctoritate, iſta fecerunt. Ceterum Aaron primus in lege ſacerdotale nomen accepit, primuſque (*h*) ſtola indutus victimas obtulit, jubente Domino, ac loquente ad Moſem: *Accipe*, inquit, *Aaron & filios ejus, & applicabis ad oſtium tabernaculi teſtimonii. Cumque laveris patrem cum filiis* LIBER I. *aqua, indues Aaron veſtimentis ſuis, id eſt, linea & tunica, & ſuperhumerali, & rationali, quod conſtringes balteo, & (i) pones tiaram, & oleum unctionis fundes ſuper caput ejus, atque hoc ritu conſecrabitur. Filios quoque illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingeſque balteo, Aaron ſcilicet & liberos ejus, & impones eis mitras, eruntque ſacerdotes mei religione perpetua.* Quo loco contemplari oportet, Aaron ſummum ſacerdotem, id eſt, epiſcopum fuiſſe, & (*k*) filios ejus, presbyterorum figuram præmonſtraſſe. Fuerunt enim filii Aaron & ipſi ſacerdotes, quibus merito adſtare debuiſſent Levitæ, ſicut ſummo ſacerdoti. Sed hoc fuit inter Aaron ſummum ſacerdotem & inter filios ejuſdem Aaron, qui & ipſi erant ſacerdotes: quod Aaron ſuper tunicam accipiebat poderem, ſtolam ſanctam, & coronam auream, mitram & zonam auream, & ſuperhumerale, & cetera quæ ſupra memorata ſunt. Filii autem Aaron, ſuper tunicas lineas cincti tantummodo & tiarati adſtabant ſacrificio Dei. Sed forſitan quæritur & hoc, Cujus figuram faciebat Moſes? Si enim filii Aaron presbyterorum figuram faciebant, & Aaron ſummi ſacerdotis, id eſt epiſcopi; Moſes cujus? Indubitanter Chriſti, & vere per omnia Chriſti: quoniam fuit ſimilitudo mediatoris Dei, qui eſt inter Deum & hominem, Jeſus Chriſtus, qui eſt verus dux populorum, verus princeps ſacerdotum, & dominus pontificum, cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

Hactenus de primordiis ſacerdotalibus in veteri teſtamento: in novo autem teſtamento, poſt Chriſtum, ſacerdotalis ordo a Petro cœpit. Ipſi enim primum datus eſt pontificatus in eccleſia Chriſti. Sic enim loquitur ad eum Dominus, *Tu* Matth. 16. *es*, inquit, *Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam: & tibi dabo claves regni cælorum*. Hic ergo ligandi ſolvendique poteſtatem primus accepit, primuſque ad fidem populum virtute ſuæ prædicationis adduxit. Siquidem & ceteri apoſtoli cum Petro (*l*) par conſortium honoris & poteſtatis acceperunt. Qui etiam in toto orbe diſperſi, evangelium prædicaverunt; quibuſque credentibus ſucceſſerunt epiſcopi, qui ſunt conſtituti per totum mundum in ſedibus apoſtolorum. Qui non jam ex genere carnis & ſanguinis eliguntur, ſicut primum ſecundum ordinem Aaron, ſed pro uniuſcujuſque merito, quod in eum gratia divina contulerit. Sicut etiam ad Heli Dominus prænuntiavit, dicens: *Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Dixi,* 1. Reg. 2. *domus tua & domus patris tui permanebunt coram me uſque in æternum. Et nunc hæc dicit Dominus: Nequaquam, ſed glorificantes me glorificabo: Qui me ſpernit, ſpernetur*. Quatuor enim ſunt genera apoſtolorum. Unum a Deo tantum, ut Moſes. Alterum per hominem & Deum, ut Joſue. Tertium tantum per hominem, ſicut his temporibus multi favore populi & poteſtatum in ſacerdotium ſubrogantur. Quartum autem genus ex ſe eſt, ſicut pſeudo-prophetarum & pſeudoapoſtolorum. Quid eſt autem nomen apoſtolorum? apoſtoli in Latina lingua miſſi interpretantur, quia ipſos miſit Dominus evangelizare ad illuminationem omnium populorum. Epiſcopus autem, ut quidam prudentium ait, nomen eſt operis, non honoris. Græcum

(*a*) Item Iſidori de Presbyteris, Presbyterorum &c. (*b*) doctrina Apoſtolorum.
(*c*) ac ſolum præter. (*d*) ut veteres ſub. (*e*) *deeſt* primus. (*f*) conſtituuntur.
(*g*) Item Iſidori de Sacerdotibus, Veniamus ergo &c. (*h*) Pontificali ſtola. (*i*) pone ſuper tiaram.
(*k*) nam filios &c. (*l*) pari conſortio.

LIBER I. Auguſt. de Civ. Dei lib. 19. c. 19.

cum eſt enim, atque inde ductum vocabulum, quod ille qui (*a*) præficitur, ſuperintendit, curam ſcilicet ſubditorum gerens. (*b*) Επί quippe, ſuper, σκοπός autem, intentio eſt: ergo epiſcopum Latine ſuperintendentem poſſumus dicere: ut intelligat non ſe eſſe epiſcopum, qui non prodeſſe, ſed præeſſe dilexerit. Quod vero per manus impoſitionem a præceſſoribus Dei ſacerdotibus epiſcopi ordinantur, antiqua eſt inſtitutio. Iſaac autem patriarcha ſanctus ponens manum ſuam ſuper caput Jacob, benedixit ei. Similiter & Jacob filiis ſuis benedictionem dedit. Sed & Moſes ſuper caput Joſue manum ſuam imponens, dedit ei ſpiritum virtutis & ducatus in populo Iſrael. Sic & ſuperimpletor legis & prophetarum Dominus noſter Jeſus Chriſtus per manus impoſitionem apoſtolos benedixit, ſicut in evangelio Lucæ ſcriptum eſt: *Et perduxit illos trans Bethaniam: & elevavit manus ſuas, & benedixit eos. Factumque eſt cum benediſſet illis, diſceſſit ab eis: & ipſi reverſi ſunt in Jeruſalem cum gaudio magno.* Et in Actibus apoſtolorum, ex præcepto Sancti Spiritus, Paulo & Barnabæ ab (*c*) apoſtolis manus impoſita eſt in epiſcopatum, & ſic miſſi ſunt ad evangelizandum. Quod autem a triginta annis ſacerdos efficitur, ab ætate ſcilicet Chriſti ſumptum eſt, ex qua idem orſus eſt prædicare. Hæc enim ætas profectu jam non indiget parvulorum, ſed perfectionis vi plena eſt, & robuſta, & ad omne diſciplinæ ac magiſterii exercitium præparata. Quod vero unius virginalis matrimonii ſint qui eliguntur in ordine pontificatus, & in veteri lege mandatum eſt, & plenius ſcribit apoſtolus dicens: *Unius uxoris virum.* Sacerdotem quærit eccleſia, aut de monogamia ordinatum, aut de virginitate ſanctum. (*d*) Digamus enim haud fertur agere ſacerdotium. Porro quod epiſcopus non ab uno, ſed a cunctis provincialibus epiſcopis ordinatur, ideo inſtitutum eſt, ne aliquid contra fidem eccleſiæ unius tyrannica auctoritas moliretur. Propterea ab omnibus convenientibus conſtituitur, ac non minus, quam a tribus præſentibus, ceteris tamen conſentientibus teſtimonio litterarum. Huic autem, dum conſecratur, datur baculus, ut ejus indicio ſubditam plebem vel regat, vel corrigat, vel infirmitates infirmorum ſuſtineat. Datur & anulus, propter ſignum pontificalis honoris, vel ſignaculum ſecretorum. Nam multa ſunt, quæ carnalium minutique intelligentium (*e*) ſenſibus occultantes ſacerdotes, quaſi ſub ſignaculo condunt, ne indignis quibuſque ſacramenta Dei aperiantur. Jam vero, quod ſæculares viri nequaquam ad miniſterium eccleſiæ aſſumantur, eadem auctoritas apoſtolica docet, & dicit: *Manus cito nemini impoſueris.* Et iterum; *Non neophytum*, ne in ſuperbiam elatus, putet ſe non tam miniſterium humilitatis, quam adminiſtrationem ſæcularis poteſtatis adeptum: & in condemnationem ſuperbiæ, ſicut diabolus, per jactantiam dejiciatur. Quomodo enim valebit ſæcularis homo ſacerdotii magiſterium adimplere, cujus nec officium tenuit, nec diſciplinam cognovit? aut quid docere poterit, cum ipſe non didicerit? Nunc vero ſæpe cernimus plurimos ordinationem talibus facere: nec eligunt qui eccleſiæ proſint, ſed quos vel ipſi amant, vel quorum ſunt obſequiis deliniti, vel pro quibus majorum quiſpiam rogaverit: & ut deteriora dicam, qui ut ordinarentur, muneribus impetrarunt. Taceo de reliquis. Alii ſucceſſores filios vel parentes faciunt, & conantur poſteris præſulatus relinquere dignitatem, cum hoc nec Moſes amicus Dei facere potuit, ſed Joſue de alia tribu elegit, ut ſciremus, principatum in populo non ſanguine defendendum eſſe, ſed vitæ meritis. Interdum autem & juxta meritum plebium eliguntur perſonæ rectorum: unde noverint populi ſui fuiſſe meriti, regimen perverſi ſuſcepiſſe pontificis. Quod autem is, qui poſt baptiſmum aliquo mortali peccato corruptus, ad ſacerdotium non provehatur, lex ipſa teſtatur. Moſes enim in lege præcepit ſacerdotibus, ne aliquod (*f*) vitiatum ad aram Dei offerant, quod ipſum poſtea offerentibus ſacerdotibus Iſrael per Malachiam improperavit Deus, dicens: *Vos ſacerdotes qui polluiſtis nomen meum, & dixiſtis: In quo polluimus eum? Offerentes ſuper altare meum panem pollutum, & offerebatis cæcum & languidum.* Unde & in Numeris vitula rufa, cujus cinis expiatio eſt populi, non aliter jubetur offerri ad altare Domini, niſi quæ terrena opera non fecerit, jugumque delicti non traxerit, nec vinculis peccatorum fuerit alligata. Sed quid plura ſubjiciamus? Si enim is, qui in epiſcopatu vel presbyterio poſitus, mortale aliquod peccatum admiſerit, retrahitur: quanto magis ante ordinationem (*g*) repudiari peccator inventus debet, ut non ordinetur? Quapropter quia lex peccatores a ſacerdotio removet, conſideret ſe unuſquiſque: & ſciens quia (*h*) potenter tormenta patientur, retrahat ſe ab hoc non tam honore, quam onere, & aliorum qui digni ſunt, locum non ambiat occupare. Qui enim in erudiendis atque inſtruendis de virtute populis præerit, neceſſe eſt ut (*i*) in omnibus ſanctus ſit, & in nullo reprehenſibilis habeatur. Qui enim alium de peccatis arguit, ipſe a peccato debet eſſe alienus. Nam qua fronte ſubjectos arguere poterit, cum illi ſtatim poſſit correptus ingerere, Ante doce te quæ recta ſunt, epiſcope? Quapropter qui negligit recta facere, deſinat recta docere. Prius quippe ſemetipſum corrigere debet, qui alios ad bene vivendum monere ſtudet, ita ut in omnibus ſemetipſum formam vivendi præbeat, cunctoſque ad bonum opus & doctrina & opere provocet. Cui etiam ſcientia ſcripturarum neceſſaria eſt: quia ſi epiſcopi tantum ſit ſancta vita, ſibi ſoli poteſt prodeſſe ſic vivens. Porro ſi & doctrina fuerit eruditus, poteſt ceteros quoſque inſtruere, & docere ſuos, & adverſarios repercutere. Qui niſi refutati fuerint atque convicti, facile poſſunt ſimplicium corda pervertere. Hujus autem ſermo debet eſſe purus, ſimplex & apertus, plenus gravitate & honeſtate, plenus ſuavitate & gratia, tractans de myſterio legis, de doctrina fidei, de virtute continentiæ, de diſciplina juſtitiæ: unumquemque diverſa admonens exhortatione, juxta (*k*) profeſſionem morumque qualitatem: videlicet ut pernoſcat, quid, cui, quando, vel quomodo proferat. Cujus præ ceteris ſpeciale officium eſt, ſcripturas legere, percurrere canones, exempla ſanctorum imitari. Vigiliis, jejuniis, orationibus incumbere: cum fratribus habere pacem, nec quemquam ex membris ſuis diſcerpere. Nullum damnare, niſi comprobatum: nullum excommunicare, niſi diſcuſſum. Quique ita humilitate pariter & auctoritate præſtabit, ut nec per nimiam

Gen. 27. Num. 27. Act. 13. 1. Tim. 3. Tit. 1. 1. Tim. 5. Ibid. 3. Luc. 24. Levit. Mala. Num.

(*a*) ſuperefficitur (*b*) *ſequens periodus tota deeſt uſque ad* intentio eſt. (*c*) *Deeſt* ab
(*d*) poſt *ſanctum*, ſtatim ſuccedit porro quod prædictis verbis intermediis, & præmiſſo titulo: quare Epiſcopus a Comprovincialibus Epiſcopis ordinetur. Porro &c. (*e*) mentibus (*f*) vitiatum pecus.
(*g*) ſi peccator inventus eſt, non ordinetur. (*h*) potentes potenter. (*i*) *deeſt* in
(*k*) profeſſionis

miam humilitatem ſuam, ſubditorum vitia convaleſcere faciat; nec per immoderatam auctoritatem ſeveritatis poteſtatem exerceat: ſed tanto cautius erga ſibi commiſſos agat, quanto durius a Chriſto judicari formidat. Tenebit quoque illam ſupereminentem donis omnibus caritatem, ſine qua omnis virtus nihil eſt. Cuſtos enim ſanctitatis, caritas eſt: locus autem hujus cuſtodis, humilitas eſt. Habebit etiam inter hæc omnia & caſtitatis eminentiam, ita ut mens Chriſti corpus confectura, ab omni inquinamento carnis ſit munda & libera. Inter hæc oportet eum ſollicita diſpenſatione curam pauperum gerere, eſurientes paſcere, veſtire nudos, ſuſcipere peregrinos, captivos redimere, viduas ac pupillos tueri, pervigilem in cunctis exhibere curam providentia & diſtributione diſcreta. In quo etiam & hoſpitalitas ita erit præcipua, ut omnes cum benignitate & caritate ſuſcipiat. Si enim omnes fideles illud evangelicum audire deſiderant, *Hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me*, quanto magis epiſcopus, cujus diverſorium cunctorum debet eſſet receptaculum? Laicus enim unum aut duos ſuſcipiens, implebit hoſpitalitatis officium: epiſcopus ſi omnes non receperit, inhumanus eſt. In negotiis autem ſæcularibus dirimendis, oportet eum cauſſam merito diſcernere, non gratia. Neque enim ſic debet epiſcopus ſuſcipere potentem, ut contriſtet contra juſtitiam pauperem: neque pro paupere, auferre juſtitiam a potente. Non defendat improbum, nec ſancta indigno committenda arbitretur: neque arguat aut impugnet, cujus crimen non reprehendit. Erit quoque illi etiam juxta apoſtolum manſuetudo, patientia, ſobrietas, moderatio, abſtinentia, ſive pudicitia, ut non ſolum ab opere immundo ſe abſtineat, ſed etiam ab oculi, oris, & cogitationis errore. Ita ut dum nullum in ſe vitium regnare permittit, impetrare apud Deum veniam pro ſubditorum facinoribus valeat. Qui enim iſta ſectaverit, & Dei miniſter utilis erit, & perfectum ſacerdotium conſummabit.

X.

(*a*) *Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt corrigas.* Reliquit Titum diſcipulum Cretæ, ut rudimenta naſcentis eccleſiæ confirmaret, & ſi quid videbatur deeſſe, corrigeret: ipſe pergens ad alias nationes, ut rurſum in eis Chriſti jaceret fundamentum. Quod autem ait, *ut ea quæ* (*b*) *deſunt corrigas*, oſtendit necdum eos ad plenam veniſſe ſcientiam veritatis: & licet ab apoſtolo correcti fuerint, tamen adhuc indigere correctione. *Et conſtituas per civitates presbyteros, ſicut & ego tibi diſpoſui.* Diligenter apoſtoli attendamus verba, dicentis: *Ut conſtituas per civitates presbyteros, ſicut & ego tibi diſpoſui.* Qui qualis presbyter debeat ordinari, in conſequentibus diſſerens, hoc ait: *Si quis ſine crimine eſt, unius uxoris vir*, &c. poſtea intulit: *Oportet enim epiſcopum ſine crimine eſſe, tamquam Dei diſpenſatorem.* Idem ergo eſt presbyter, (*c*) qui epiſcopus. Et antequam diaboli inſtinctu ſtudia (*d*) & ſchiſmata in religione fierent, ac diceretur in populis, *Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ*, communi presbyterorum conſilio eccleſiæ gubernabantur. Poſtquam vero unuſquiſque eos quos baptizaverat, putabat ſuos, non Chriſti, in toto orbe decretum eſt, ut unus de presbyteris electus ſuperponeretur ceteris, ad quem omnis cura eccleſiæ pertineret, & ſchiſmatum ſemina tollerentur. Putat aliquis, non ſcripturarum, ſed noſtram eſſe ſententiam, epiſcopum & presbyterum unum eſſe, & aliud ætatis, aliud eſſe nomen officii? Relegat apoſtoli ad Philippenſes verba, dicentis: *Paulus & Timotheus ſervi Chriſti Jeſu, omnibus ſanctis in Chriſto Jeſu, qui ſunt Philippis, cum epiſcopis, & diaconibus, gratia vobis & pax*, & reliqua. Philippi una eſt urbs Macedoniæ. Et certe in una civitate plures, ut nunc putatur, epiſcopi eſſe non poterant. Sed quia eoſdem epiſcopos illo in tempore quos presbyteros appellabant, propterea indifferenter de epiſcopis, quaſi de presbyteris eſt locutus. Adhuc alicui hoc videatur ambiguum, niſi altero teſtimonio comprobetur. In Actibus apoſtolorum ſcriptum eſt, quod cum veniſſet apoſtolus Paulus Miletum, miſerit Epheſum, & convocaverit presbyteros ejuſdem eccleſiæ, quibus poſtea inter cetera ſit locutus: *Attendite vobis, & univerſo gregi, in quo vos poſuit Spiritus ſanctus epiſcopos paſcere eccleſiam Domini, quam acquiſivit per ſanguinem ſuum.* Et hic diligentius obſervate, quomodo unius civitatis Epheſi presbyteros vocans, poſtea eoſdem epiſcopos dixerit. Videamus igitur, qualis presbyter, ſive epiſcopus ordinandus ſit. *Si quis eſt ſine crimine, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos. Oportet enim epiſcopum ſine crimine eſſe tamquam Dei diſpenſatorem. Non protervum, non iracundum, non vinolentum, non percuſſorem, non turpis lucri appetitorem.* Primum itaque ſine crimine ſit, quod puto alio verbo ad Timotheum, irreprehenſibilem nominatum. Non qui eo tantum tempore, quo ordinandus eſt, ſine ullo ſit crimine, & præteritas maculas nova converſatione deleverit: ſed ex eo tempore, quo in Chriſto renatus eſt, nulla peccati conſcientia mordeatur. Quomodo enim poteſt præſes eccleſiæ auferre malum de medio ejus, qui in delictum ſimile corruerit? aut qua libertate corripere peccantem, cum tacitus ſibi ipſe reſpondeat eadem ſe admiſiſſe quæ corripit? Primum itaque dicendum eſt, quod tam ſanctum ſit nomen ſacerdotii, ut nobis etiam ea quæ extra nos ſunt poſita, reputentur: non quod propter vitia noſtra epiſcopi non fiamus, ſed quod propter filiorum incontinentiam ab hoc gradu arcendi ſimus. Qua enim libertate poſſumus alienos filios corripere, & docere quæ recta ſunt, cum nobis ſtatim poſſit, qui fuerit correptus, ingerere, Ante doce filios tuos? Aut qua fronte extraneum corripio fornicantem, cum mihi conſcientia mea ipſa reſpondeat, Exhæreda ergo filium fornicantem, abjice filios tuos vitiis ſervientes? Cum autem (*e*) nequam filius in una tecum * convivatur domo, (*f*) tu audes de alterius oculo feſtucam detrahere, in tuo trabem non videns? Non itaque juſtus polluitur ex vitiis filiorum, ſed libertas ab apoſtolo eccleſiæ principi reſervatur, ut talis fiat, qui non timeat propter vitia liberorum extraneos reprehendere. Oportet enim epiſcopum ſine crimine eſſe, tamquam Dei diſpenſatorem. Quæritur ergo inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur: & non comedens & bibens cum ebrioſis, percutiat ſervos & ancillas, ſed incertum Domini expectet adventum, & det conſervis in tempore cibaria. Inter villicum autem & familiam hæc ſola diſtantia eſt, quod conſervus præpoſitus eſt conſervis ſuis. Sciat itaque epiſcopus & presbyter, ſibi populum eſſe conſervum, non ſervum. Cetera quæ ſequuntur, in nobis poſita ſunt. *Non protervum*, id eſt, non tumentem & pla-

LIBER I

Philipp. 1.

Act. 20.

1. *Tim.* 3.

* *al.* commaneat

(*a*) *Excerptum B. Hieronymi ex Epiſtola ad Titum. Hujus rei &c.* (*b*) *deerant corrigeres, & ſic ubique*
(*c*) qui & epiſcopus. (*d*) *deeſt* & ſchiſmata (*e*) *deeſt* nequam (*f*) tu addis

LIBER I.

placentem sibi quod episcopus sit : sed quasi bonum villicum, (a) id requirentem quod pluribus prosit. *Non iracundum*. Iracundus est, qui semper irascitur, & ad levem responsionis auram atque peccati, quasi a vento folium commovetur. Neque vero qui aliquando irascitur, iracundus est : sed ille dicitur iracundus, qui crebro hac passione superatur. Prohibet quoque episcopum esse vinolentum, ne vel sensu occupato exaltet risum contra (b) gravitatis decorem, & labiis dissolutis cachinnet : vel si paullulum tristis cujusdam rei fuerit (c) recordatus inter pocula, in singultus prorumpat & lacrymas. Longum est ire per singula, & insanias, quas ebrietas suggerit, explicare. Post vinolentiam etiam hoc præcepit, ne percussor sit. Quod quidem, & simpliciter intellectum, ædificat audientem, ne facile manum porrigat ad cædendum, ne in os alterius verberandum insanus erumpat. Melius est autem, ut non percussorem illum esse dicamus, qui mansuetus & patiens, sciat quid in tempore loquendum sit, quid tacendum, ne sermone inutili conscientiam percutiat infirmorum. Turpis quoque lucri appetitus, ab eo qui episcopus futurus est, esse debet alienus : sunt enim multi, (d) docentes quæ non oportet turpis lucri gratia, qui totas domos subvertunt, & putant quæstum esse pietatem. *Melior est* autem, juxta Salomonem, *modica acceptio cum justitia, quam multa genimina cum iniquitate : & magis eligendum in paupertate nomen bonum, quam in divitiis nomen pessimum*. Episcopus, qui imitator apostoli esse cupit, habens victum & vestitum, his tantum debet esse contentus. *Qui altario serviunt, de altario vivant. Vivant*, inquit, & non divites fiant. Unde & æs nobis excutitur de zona, & una tantum tunica induimur, ne de crastino cogitemus. Turpis quoque lucri appetitio est, plus de præsentibus quam de futuris cogitare. Huc usque quid non debeat habere episcopus, sive presbyter, apostoli sermone præceptum est : nunc e contrario, quid habere debeat, explicatur. *Sed hospitalem, bonorum amatorem, castum, justum, sanctum, continentem, abstinentem, obtinentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit consolari in doctrina sana, & contradicentes arguere*. Ante omnia hospitalitas futuro episcopo denuntiatur. Si enim omnes illud de evangelio audire desiderant, *Hospes fui, & suscepistis me*, quanto magis episcopus, cujus domus omnium commune debet esse hospitium ? Laicus enim unum aut paucos suscipiens, implevit hospitalitatis officium : episcopus nisi omnes receperit, inhumanus est. Quomodo itaque mansuetudo, patientia, sobrietas, moderatio, abstinentia lucri, hospitalitas quoque & benignitas præcipue esse debent in episcopo, & inter cunctos laicos eminentia : sic & castitas proprie, &, ut ita dixerim, pudicitia sacerdotalis : ut non solum ab opere se immundo abstineat, verum a jactu oculi & cogitationis errore mens Christi corpus confectura sit libera. Justus quoque episcopus esse debet & sanctus, ut justitiam in populis, quibus præest, exerceat, reddens unicuique quod meretur, nec accipiat personam in judicio. Inter laici autem & episcopi justitiam hoc interest, quod laicus potest apparere justus in paucis : episcopus vero in tot exercere justitiam, quot & subditos habet.

Prov. 16.

1. Tim. 6.

Matt. 25.

XI.

ANNO CHRISTI 816.

Ex eodem ep. ad Oceanum.

(e) *Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*. Opus, non dignitatem : laborem, non delicias. Opus quo per humilitatem decrescat, non intumescat fastigio. *Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse*. Id ipsum quoque ad Titum : *Si quis est sine crimine*. Omnes virtutes in uno sermone comprehendit, & pene rem contra naturam exigit. Si enim omne peccatum, etiam in otioso verbo, reprehensione dignum est : quis ille, qui absque peccato, id est, sine reprehensione, versetur in mundo ? Sed futurus pastor ecclesiæ talis eligitur, ad cujus comparationem recte grex ceteri nominentur. Definiunt rhetores oratorem qui sit vir bonus, dicendi peritus. Ante vita (f) quam lingua irreprehensibilis quæritur, ut doctus merito suscipiatur. Perdit enim auctoritatem dicendi, cujus sermo opere destruitur. *Unius uxoris virum*. Certe de baptizatis apostoli sermo est, nemo dubitet. *Sobrium, prudentem, ornatum, hospitalem, doctorem, pudicum*, &c. Sacerdotes qui ministrant in templo Dei, prohibentur vinum & siceram bibere, ne crapula & ebrietate aggraventur corda eorum : & ut sensus officium exhibens Deo, vigeat semper & tenuis sit. Quod autem infert, *prudentem*, excludit eos, qui sub nomine simplicitatis excusant stultitiam sacerdotum. Nisi enim cerebrum sanum fuerit, omnia membra in vitio erunt. *Ornatum*. Qui vitia non habet, irreprehensibilis appellatur : qui virtutibus pollet, ornatus est : possumus & aliud intelligere ex hoc verbo, juxta illud Tullii : Caput est artis, decere quid facias. Sunt enim quidam ignorantes mensuram suam, & tantæ stoliditatis ac vecordiæ, ut & in motu, & in incessu, & in habitu, & in sermone communi, risum spectantibus tribuant ; & quasi intelligentes quid sit ornatus, comunt se vestibus & munditiis corporis, & lautioris mensæ epulas parant, cum omnis istiusmodi ornatus & cultus sordibus fœdior sit. Quod autem doctrina a sacerdotibus expetatur, & veteris præcepta sunt legis, & ad Titum plenius scribitur. Innocens enim & absque sermone conversatio, quantum exemplo prodest, tantum silentio nocet. Nam latratu canum, baculoque pastoris, luporum rabies deterrenda est. *Non vinolentum, non percussorem*. Vitutibus vitia opposuit. (g) Didicimus, quales esse debeamus : discamus, quales non esse debeant sacerdotes. Vinolentia, scurronum est & comessatorum : venterque mero æstuans, cito despumat in libidines. In vino luxuria, in luxuria voluptas, in voluptate impudicitia est. Qui luxuriatur, vivens mortuus est : ergo qui inebriatur, & mortuus & sepultus est. Noe ad unius horæ ebrietatem nudavit femora sua, quæ per sexcentos annos sobrietate contexerat. Loth per temulentiam nesciens libidini miscet incestum : & quem Sodoma non vicerat, vina vicerunt. Percussorem autem episcopum ille condemnat, qui dorsum posuit ad flagella, & maledictus non remaledixit. *Sed modestum*. Duobus malis unum opposuit bonum, ut temulentia & ira modestia refrænentur. *Non litigiosum, non avarum*. Nihil enim impudentius arrogantia (h) rusticorum, qui garrulitatem auctoritatem putant, & parati semper ad lites, in subjectum sibi gregem tumidis sermonibus tonant. Avaritiam in sacerdote vitandam & Samuel docet, nihil coram populo eripuisse se cuiquam probans : & apostolorum paupertas, qui refrigeria sumptuum a fratribus accipiebant, & præter victum atque vestitum, nihil se aliud

Tit. 1.

Levit. 10

Tit. 1.

Gen. 9.

Gen. 19.

1. Reg. 12

nec

(a) ideſt requirentem. (b) veritatis &c. (c) decoratus. (d) dicentes. (e) excerptum ex epistola Hieronymi ad Oceanum. Si quis Episcopatum. (f) sic lingua. (g) dicimus. (h) *deest* rusticorum.

nec habere, nec velle gloriabantur. Quam ad Timotheum avaritiam, ad Titum turpis lucri cupiditatem apertissime notat. *Domum suam bene regentem.* Non ut opes augeat, non ut regias paret epulas, non ut cælatas (a) patinas struat, non ut phasides aves lentis vaporibus coquat, qui ad ossa perveniant, & superficiem carnium non dissolvant artifici temperamento: sed ut quod populo præceptaturus est, prius a domesticis exigat. *Filios habentem subditos cum omni castitate.* Ne scilicet incontinentes imitentur filios Heli, qui in vestibulo templi cum mulieribus dormiebant. *Non neophytum, ne in superbiam elatus, in judicium incidat diaboli.* Heri catechumenus, hodie pontifex: heri in amphitheatro, hodie in ecclesia: vespere in circo, mane in altari: dudum fautor histrionum, nunc virginum consecrator. Quod autem ait, *ne in superbiam elatus, in judicium incidat diaboli*, quis non exemplo verum probet? Ignorat momentaneus sacerdos humilitatem & mansuetudinem rusticorum, ignorat blanditias Christianas, nescit seipsum contemnere. De dignitate transfertur ad dignitatem. Non jejunavit, non flevit, non mores suos sæpe reprehendit, & assidua meditatione correxit. Non substantiam pauperibus erogavit. De cathedra quodam modo ducitur ad cathedram, id est de superbia ad superbiam. Judicium autem & ruina diaboli nulli dubium quin arrogantia sit. Incidunt in eam, qui in puncto horæ, necdum discipuli, jam magistri sunt. *Oportet autem eum & testimonium habere bonum ab his qui foris sunt.* Quale principium, talis & clausula. Qui irreprehensibilis est, non solum a domesticis, sed & ab alienis consono ore laudatur. Alieni extra ecclesiam sunt Judæi, hæretici, atque gentiles. Talis ergo sit pontifex Christi, ut qui religioni detrahunt, vitæ ejus detrahere non audeant. Hos in sacerdotibus eligendis canones observare oportet.

XII.

(b) Qui pastorum nomina audire volunt, & pastorum officium implere nolunt, quid ad eos per prophetam dicatur, sicut lectum audivimus, recensemus. Audite vos cum intentione, audiamus nos cum tremore. *Et factum est verbum Domini*, inquit Ezechiel, *ad me dicens: Fili hominis, propheta super pastores Israel, & dic ad pastores Israel.* Hanc lectionem modo, cum legeretur, audivimus: hinc cum vestra sanctitate aliquid loqui decrevimus. Adjuvabit ipse ut vera dicamus, si non nostra dicamus. Nam si nostra dixerimus, pastores erimus pascentes nos, non oves. Si autem illius sunt quæ dicimus, per quemlibet ipse vos pascit. Hæc dicit Dominus Deus: Væ pastoribus Israel, qui pascunt se solos. Numquid oves pascunt pastores? id est non se pascunt pastores, sed oves. Hæc prima causa est, quare arguantur isti pastores: quia seipsos pascunt, non oves. Qui sunt, qui seipsos pascunt? De quibus apostolus dicit: *Omnes enim sua quærunt, non quæ Jesu Christi.* Nos enim, quos in loco isto, de quo periculosa ratio redditur, Dominus secundum dignationem suam, non secundum meritum nostrum, constituit, habemus duo quædam. Unum, quod Christiani sumus: alterum, quod præpositi sumus. Illud, quod Christiani sumus, propter nos est: quod præpositi sumus, propter vos est. In eo quod Christiani sumus, attenditur utilitas nostra: in eo quod præpositi sumus, non nisi vestra. Et sunt multi, qui Christiani, & non præpositi, perveniunt ad Deum faciliore fortasse itinere, & tanto forte expeditius ambulantes, quanto minorem sarcinam portant.

Nos autem, excepto quod Christiani sumus, unde rationem reddemus Deo (c) de vita nostra, (d) sumus etiam præpositi, unde rationem reddemus Deo de dispensatione nostra. Ad hoc istam difficultatem propono, ut compatientes nobis, oretis pro nobis. Veniet enim dies, quo cuncta adducantur in judicium, & ille dies si sæculo longe est, unicuique homini suæ vitæ ultimus prope est: tamen utrumque latere voluit Deus, & quando veniat finis sæculi, & quando sit in unoquoque homine hujus vitæ finis. Vis non timere diem occultum? Dum venerit, inveniat te paratum. Cum ergo præpositi ad hoc sint, ut his qui subjecti sunt, consulant: nec ideo quod præsunt, omnino utilitatem suam attendant, sed eorum quibus ministrant: quisquis ita præpositus est, ut in eo quod præpositus est, gaudeat, & honorem suum quærat, & commoda sua sola respiciat, se pascit, non oves. Ad hoc sermo dirigitur. Audite, tamquam oves Dei, & videte, quemadmodum vos securos fecerit Deus. Qualescumque sint qui vobis præsunt, id est, qualescumque nos simus, vobis securitatem dedit, qui pascit oves Israel. Nam si Deus non deserit oves suas, & mali pastores debitas pœnas luent, & oves promissa percipient. Videamus ergo quid alloquatur pastores seipsos pascentes, non oves, sermo divinus neminem palpans: *Ecce lac consumitis, & lanis vos tegitis, & quod crassum est interficitis, & oves meas non pascitis. Quod infirmum est, non confortastis, & quod ægrotat, non corroborastis: & quod contribulatum est, non colligastis: & quod errabat, non revocastis: & quod periit, non requisistis: & quod forte fuit, confregistis: & dispersæ sunt oves meæ, eo quod non sit pastor.* Dicitur ad pastores pascentes seipsos, non oves, quid diligant, quid negligant. Quid ergo diligunt? *Lac consumitis.* Propter quod & apostolus dicit: *Quis plantat vineam, & de fructu ejus non sumit? quis pascit gregem, & de lacte gregis non percipit?* Invenimus ergo lac esse gregis, quidquid a plebe distribuitur præpositis, ad eorum sustentandum victum temporalem. Inde enim loquebatur apostolus, cum hæc diceret quæ commemoravi. Et quidem apostolus, quamquam elegerit manibus suis transigi, & nec ipsum lac quærere ab ovibus; tamen lactis percipiendi potestatem habere se dixit, & sic Dominum disposuisse, ut qui evangelium annuntiant, de evangelio vivant. Et dicit alios coapostolos suos usos fuisse hac potestate, non usurpata, sed data. Plus ille fecit, ut nec quod debebatur, acciperet. Ipse ergo donavit & debitum, * sed ab aliis non exegit indebitum. Ille plus fecit: fortassis enim ipsum significabat, qui ægrum cum adduceret ad stabularium, dixit: *Si quid amplius erogaveris, in redeundo reddam tibi.* De his ergo qui non indigent lacte gregis, quid plura dicamus? Misericordiores sunt, vel potius ipsius misericordiæ officium largius impendunt: possunt enim, & quod possunt faciunt. Laudentur hi, nec damnentur illi. Nam & ipse apostolus datum non quærebat. Fructuosas tamen oves suas esse cupiebat, non steriles, sine lactis ubertate. Itaque cum esset quodam tempore in magna indigentia, vinctus in confessione veritatis, missum est illi a fratribus, unde necessitati & indigentiæ ejus ministraretur. Respondit autem illis gratias agens, & dixit: *Benefeciſtis communicantes necessitatibus meis: ego enim didici in quibus sum sufficiens esse. Scio & abundare, novi & penuriam pati. Omnia possum in eo qui me confortat. Verum tamen vos benefeciſtis, usibus mittere meis.* Sed ut ostenderet in eo quod illi

* al sed alius non exegit indebitum. Luc. 10.

Exech. 34.

1. Cor. 9.

Philipp. 4

(a) pateras. (b) Augustini de pastoribus, Qui Pastorum &c. (c) de dispensatione. (d) *tota sequens periodus deest.*

LIBER I.

illi benefecerunt, quid ipse quæreret, ne inter illos esset, qui se ipsos pascunt, non oves: non tam suæ gaudet subventum esse necessitati, quam illorum gratulatur fœcunditati. Quid ergo ibi quærebat? Non quia quæro, inquit, datum, sed requiro fructum. Non ut ego, inquit, explear, sed ne vos inanes remaneatis. Qui ergo non possunt facere quod Paulus, ut manibus suis se transigant, accipiant de lacte ovium: sustentent suam necessitatem, sed non negligant ovium infirmitatem. Non hoc ibi quærant, tamquam commodum suum, ut ex necessitate penuriæ suæ videantur annuntiare evangelium, sed hominibus illuminandis parent lucem verbi veritatis. Sunt enim tamquam lucernæ, sicut dictum est: *Sint lumbi vestri præcincti*, *& lucernæ ardentes*. Et, *Nemo accendit lucernam*, *& ponit eam sub modio: sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lumen vestrum coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est.* Si ergo tibi lucerna accenderetur in domo, nonne adjiceres oleum ne extingueretur? Porro si lucerna accepto oleo non luceret, non erat plane digna, quæ in candelabro poneretur, sed quæ continuo frangeretur. Unde ergo vivitur, necessitatis est accipere, caritatis est præbere. Non tamquam venale sit evangelium, ut istud sit pretium ejus quod sumunt qui annuntiant, unde vivant. Si enim sic vendunt, magnam rem vili pretio vendunt. Accipiant sustentationem necessitatis a populo, mercedem dispensationis a Domino. Non enim est idoneus populus reddere mercedem illis, qui sibi in caritate evangelii serviunt. Non expectent illi mercedem, nisi unde & isti salutem. Quid ergo istis increpatur, unde arguuntur? quia cum lac sumerent, & lanis se tegerent, oves negligebant. Sua ergo tantum quærebant, non quæ Jesu Christi. Sed quoniam diximus, quid sit lac consumere: quæramus, quid sit lanis tegere. Qui præbet lac, potum præbet: & qui præbet lanam, honorem præbet. Ista sunt duo, quæ a pastoribus quæruntur, qui seipsos pascunt, non oves: commodum supplendæ necessitatis, & favorem honoris & laudis quærunt. Etenim vestimentum propterea bene intelligitur in honore, quia nuditatem contegit. Est enim unusquisque homo infirmus. Et quid est, quisquis vobis præest, nisi quod vos estis? Carnem portat, mortalis est, manducat, dormit, surgit, natus est, moriturus est. Si ergo cogites quid sit, secundum seipsum homo est: (*a*) & tamen honorando eum velut angelum, contegis quod infirmum est. Videte cujusmodi indumentum acceperat a bona Dei plebe idem Paulus, cum diceret: *Sicut angelum Dei excepistis me. Testimonium enim vobis perhibeo, quia si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi.* Sed cum tantus illi honor exhibitus esset, numquid propter ipsum honorem sibi exhibitum, ne forte negaretur, & minus ille cum argueret laudaretur, pepercit errantibus? Nam si hoc feciſſet, esset inter illos qui se ipsos pascunt, non oves. Diceret apud seipsum. Quid ad me pertinet? quisque quod velit, agat. Victus meus salvus est, honor meus salvus est, & lac & lana satis est mihi. Eat quisque qua potest. (*b*) Ergo integra tibi sunt omnia, si eat quisque qua potest? Nolo te præpositum facere: unum te constituo de ipsa plebe. Si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra. Proinde ipse apostolus cum eis commemorat, quales fuerint erga illum, ne quasi oblitus eorum honorificentiæ videretur, testimonium perhibet, quod sicut angelum Dei susceperint eum: quod si fieri posset, oculos suos vellent eruere, & illi dare. Et tamen accedit ad ovem languidam, ad ovem putridam, secare vulnus, non parcere putredini. *Ergo*, inquit, *inimicus factus sum vobis prædicans veritatem?* Ecce & accepit de lacte ovium, sicut paullo ante commemoravimus; & indutus est lanis ovium: sed tamen oves non neglexit. Non enim sua quærebat, sed quæ Jesu Christi. Absit ergo ut dicamus vobis, Vivite ut vultis; securi estote, Deus neminem perdet Tantummodo fidem Christianam tenete: non perdet ille quod redemit: non perdet pro quibus sanguinem fudit. Et si spectaculis volucritis oblectare animos vestros, ite; quid mali est? & festa ista, quæ celebrantur per universam civitatem in lætitia convivantium, & publicis mensis seipsos (ut putant) jucundantium, re vera perdentium, ite, celebrate securi: magna est Dei misericordia, quæ totum ignoscat. Coronate vos rosis, antequam marcescant. In domo Dei vestri, quando volueritis, convivamini: implemini cibo & vino cum vestris. Ad hoc enim data est ista creatura, ut ea perfruamini. Non enim paganis & impiis eam dedit Deus, & vobis non dedit. Hæc si dixerimus, forte congregabimus turbas ampliores. Et si sunt quidam, qui sentiant nos hæc dicentes non recte sapere, paucos offendimus, sed multitudinem conciliamus. Quod si fecerimus non verba Dei, non verba Christi dicentes, sed nostra; erimus pastores pascentes nosmetipsos, non oves. Cum autem dixisset quæ diligant isti pastores, dicit & quæ negligant. Vitia enim ovium late patent. Sanæ atque crassæ oves perpaucæ sunt, id est solidæ in cibo veritatis, utentes pascuis bene de munere Dei. Sed mali illi pastores non parcunt talibus. Parum est, quod illas languentes, & infirmas, & errantes, & perditas non curant: etiam istas fortes & pingues necant, quantum ipsis est: & illæ si vivunt, de misericordia Dei vivunt: tamen quantum ad pastores malos attinet, occidunt. Quomodo, inquit, occidunt? Male vivendo, malum exemplum præbendo. An frustra dictum est servo Dei eminenti in membris summi pastoris: *Circa omnes teipsum bonorum operum præbens exemplum: & forma esto fidelibus?* Attendit enim ovis, etiam fortis, plerumque præpositum suum male viventem, si declinet oculos a regulis Domini. Intendit in hominem, incipit dicere in corde suo: Si præpositus meus sic vivit, ego quis sum, qui non faciam quod ille facit? occidit ovem fortem. Si fortem ergo occidit ovem, jam de cereris quid faciet, qui illud, quod non ipse fructificaverat, sed forte aut robustum invenerat, male vivendo interfecit? Dico caritati vestræ ac iterum dico: Etsi vivunt oves, etsi fortes sunt oves in verbo Domini, & tenent illud quod audierunt a Domino suo: *Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite*: tamen qui in conspectu populi male vivit, quantum in illo est, eum a quo attenditur, occidit. Non sibi ergo blandiatur, quia ille non est mortuus: & ille vivit, & iste homicida est. Quomodo cum lascivus homo intendit in mulierem ad concupiscendum eam, ecce illa casta est, & mœchatus est iste. Domini enim vera & aperta est sententia: *Quisquis viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Non pervenit ad illius cubiculum, & in interiore jam suo cubiculo volutatur. Sic omnis qui male vivit in conspectu eorum quibus præpositus est, quantum in ipso est, occidit etiam fortes oves.

Luc. 12. Matth. 5.

Galat. 2.

Tit. 2.

Matth.

Matth.

ANNO CHRISTI 815.

(*a*) Et tu honorando tamen amplius velut contegis quod infirmum est. (*b*) *deest tota hæc periodus usque ad* nolo te

ves. Qui ergo imitatur præpositum malum, moritur: qui non imitatur, vivit: tamen quantum ad illum pertinet, ambos occidit. *Et quod crassum est*, inquit, *interfeciſtis, & oves meas non pascitis*. Jam audiſtis quid diligant; videte quid negligant. *Quod infirmatum eſt, non confortaſtis: & quod male habuit, non corroboraſtis: & quod contribulatum eſt, & quod confractum eſt, non colligaſtis: & quod errabat, non revocaſtis: & quod periit, non inquiſiſtis: & quod forte fuit, confregiſtis, interfeciſtis, occidiſtis* (a). [1] Infirmum quippe animum gerit ovis, quando tentationes ſibi profuturas non credit. Paſtor negligens, quando ſic credit talis infirmus, non illi dicit: *Fili, accedens ad ſervitutem Dei, ſta in juſtitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem*. Qui enim hæc loquitur, confortat infirmum, & ex infirmo facit firmum, ut non ille cum crediderit, proſpera hujus ſæculi ſperet. Si enim doctus fuerit ſperare proſpera hujus ſæculi, ipſa proſperitate corrumpitur, ſupervenientibus adverſitatibus ſauciatur, aut fortaſſis extinguitur. Non ergo eum ædificat ſuper petram, qui ſic ædificat, ſed ſuper arenam (b) ponit. Petra autem erat Chriſtus. Chriſti paſſiones imitandæ ſunt, non a Chriſtianis deliciæ conquirendæ. Confortatur infirmus cum ei dicitur, Spera. Imminent quidem tentationes hujus ſæculi, ſed ab omnibus te eruet Dominus, ſi ab illo non receſſerit retro cor tuum. Nam ad confortandum cor tuum venit ille pati, venit ille mori, venit ſputis illiniri, venit ſpinis coronari, venit opprobria audire, venit poſtremo ligno configi. Omnia hæc ille pro te: tu nihil pro illo, ſed pro te. Quales autem ſunt, qui timentes hos lædere quibus loquuntur, non ſolum non præparant ad imminentes tentationes, ſed etiam promittunt felicitatem hujus ſæculi quam Deus ipſi ſæculo non promiſit; Ille prædicit labores ſuper labores uſque in finem venturos ipſi ſæculo, & tu vis ab ipſis laboribus exceptum eſſe Chriſtianum? quia Chriſtianus eſt, aliquid plus paſſurus eſt in hoc ſæculo. Etenim ait Apoſtolus: *Omnes qui volunt in Chriſto pie vivere, perſecutionem patientur*. Jam ſi tibi placet paſtor ſua quærens, non quæ Jeſu Chriſti, ille dicat: *Omnes qui volunt in Chriſto pie vivere, perſecutionem patientur*: & tu dic, ſi in Chriſto pie vixeris, abundabunt tibi omnia bona, & ſi filios non habens, ſuſcipies, & nutries omnes, & nemo tibi morietur. Hæccine eſt ædificatio tua? Attende quid facias, ubi ponas. Super arenam eſt quod conſtituis. Venturus eſt imber: influxurus eſt fluvius, flaturus eſt ventus, & impingent in domum iſtam, & cadet, & fiet ruina ejus magna. Leva de arena, pone ſupra petram: in Chriſto ſit, quem vis eſſe Chriſtianum. Attendat ad paſſiones Chriſti indignas: Attendat illum ſine ullo peccato, quæ non rapuit, exolvemem: Attendat ſcripturam dicentem ſibi: *Flagellat omnem filium quem recipit*, (c) & para te flagellari aut certe non quæras recipi. Flagellat autem omnem, inquit, filium quem recipit, & tu dicis forte exceptus eris? Si exceptus a paſſione flagellorum, exceptus a numero filiorum. Itane, inquies, flagellat omnem filium? Proꝛſus flagellat omnem filium, ut & unicum. Unicus ille de patris ſubſtantia natus, æqualis patri in forma Dei, verbum per quod facta ſunt omnia, non habebat unde flagellaretur. Ad hoc carne indutus eſt, ut ſine flagello non eſſet. Qui ergo flagellat unicum ſine peccato, relinquit (d) cum peccato adoptatum? In adoptionem vocatos nos eſſe Apoſtolus dicit: Adoptionem filiorum accepimus, ut eſſemus unico cohæredes, eſſemus etiam hæreditas ejus. Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. Exemplum nobis propoſuit in paſſionibus ſuis. Sed plane, ne in futuris tentationibus deficiat infirmus, nec falſa ſpe decipiendus eſt, nec terrore frangendus. Dices ei: *Præpara animam tuam ad tentationem*, & forte incipit labi, contremiſcere, nolle accedere. Habes & aliud: *Fidelis Deus qui non vos ſinet tentari ſupra quam poteſtis ferre*. Illud enim promittere, & prædicere venturas paſſiones, infirmum confirmare eſt. Timenti autem nimium, & ex hoc deterrito, cum polliceris miſericordiam Dei, non quia tentationes deerunt, ſed quia non permittit tentari ſupra quam ferre poteſt, fructum colligere eſt. Sequitur: *Quod infirmatum eſt*, inquit, *non confortaſtis*. Paſtoribus malis dicit, paſtoribus falſis, paſtoribus ſua quærentibus, non quæ Jeſu Chriſti, & commodo lactis & lanæ gaudentibus, oves omnino non curantibus. *Et quod male habuit, non corroboraſtis*. Inter infirmum (id eſt, non firmum) & ægrotum (id eſt, male habentem) hoc mihi videtur intereſſe. Etenim inter iſta, fratres, quæ diſtinguere utcumque conamur, forte & nos poſſumus majori diligentia melius diſtinguere, & alius peritior, vel lumine cordis plenior. Interim ne fraudemini, quod ſentio, loquor. Infirmo, ne accidat tentatio, & eum frangat, timendum eſt. Languens autem, jam cupiditate aliqua ægrotat, jam cupiditate aliqua impeditur ab intranda via Dei, a ſubeundo jugo Chriſti. Qui ergo videntur fervere in operibus bonis, ſed imminentes paſſiones tolerare nolle, aut non poſſe, infirmi ſunt. Qui vero aliqua cupiditate mala amatores mundi ab ipſis bonis operibus revocantur, languidi & ægroti jacent. Quippe qui in ipſo languore, (e) tamquam ſine ullis viribus, nihil boni poſſent operari. Sequitur: *Et quod errabat, non revocaſtis: & quod periit, non* (f) *inquiſiſtis*. Hic inter manus latronum, & dentes luporum furentium, utcumque verſamur: & contumaces ſunt oves, quia quæruntur errantes. Alienas ſe a nobis dicunt, errore ſuo & perditione ſua: Quid nos vultis, inquiunt, quid nos quæritis? Si in errore, inquit, ſum, ſi in interitu, quid me vis? quid me quæris? Quia in errore es, revocare volo: quia periſti, invenire volo. Sic volo errare, ſic volo perire. Sic vis errare? ſic vis perire? Quanto melius ego nolo? Proꝛſus audeo dicere, Importunus ſum. Audio dicentem Apoſtolum: *Prædica verbum, inſta opportune, importune*. Quibus opportune? quibus importune? Opportune utique volentibus, importune nolentibus. Proꝛſus, Importunus ſum, audeo dicere. Tu vis errare, tu vis perire? Ego nolo. Revocabo errantem, requiram perditam. Velis nolis, id agam, etſi me inquirentem laniant vepres (g) ſilvarum, per omnia anguſta me coarctabo. Omnes ſepes excutiam, quantum mihi virium terrens Dominus donat. Omnia peragrabo, revocabo errantem, requiram pereuntem. Si me pati non vis, noli errare, noli perire. Parum eſt quod doleo te errantem atque pereuntem. Timeo, ne negligens te, etiam quod forte eſt occidam. Vide enim quid ſequitur: *Et quod forte fuit, confregiſtis*. Si neglexero errantem atque

LISER I.

Galat. 4.

Pſal. 2

1. Cor. 10.

Exech. 34.

2. Tim 4.

---

1 In editione Sirmondi: *Infirmatur ovis, ideſt, infirmum cor gerit, ut poſſit cadere tentationibus incauto & impara-to ſuperventientibus. Paſtor negligens, quando credit talis, non illi dicit &c.* Hard.

(a) *lectio Vaticani Codicis convenit cum lectione Sirmondi.*

(b) fundamentum ponit. (c) quem recipit prorſus flagellat omnem filium ut & unicum unicus, & para &c.

(d) cum peccatorem adoptatum (e) gravati tamquam. (f) requiſiſtis. (g) ſillabarum.

——atque pereuntem, & eum qui fortis est, delectabit errare atque perire. Cupio lucra exteriora, sed timeo plus damna interiora. Si indifferentem habuero errorem tuum, attendit qui fortis est, cum te perditum non requiro: & putat nihil esse ire (a) in errorem. Non frustra ergo, cum jam dixisset superius, *quod crassum est, interfeciſtis:* hic iterum in novissimo posuit, *& quod forte fuit, confregiſtis.* Proinde audi quid sequatur de ista negligentia malorum, immo falsorum pastorum: *Et dispersæ sunt oves meæ, eo quod non sit pastor: & factæ sunt in comestiuram omnibus bestiis agri.* Furantur lupi insidiantes, rapiunt leones frementes, cum oves adhærent pastori. Nam præsens est pastor: sed male agentibus non est pastor, & inhærent pastoribus non pastoribus, se ipsos videlicet, non oves, pascentibus; (b) & lethalis error consequitur. Eunt in bestias deprædantes se, & de illarum morte se satiare cupientes. Tales enim sunt omnes qui gaudent de erroribus alienis. Dispersæ sunt & errarunt oves meæ in omnem montem, & in omnem collem altum: hoc est, in omnem tumorem terrenæ superbiæ. Mons enim & collis, tumor terrenus & superbia sæculi intelligitur. Sunt enim & montes boni, de quibus Propheta dicit: *Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi.* In omnem montem, & in omnem collem, & in omnem faciem terræ lucent, & in omnem faciem terræ dispersæ sunt, omnia terrena sectantes. Ea quæ in faciem terræ lucent, ipsa (c) amant, ipsa diligunt. Nolunt mori, ut abscondatur vita eorum in Christo. Propterea pastores audite sermonem Domini: *Vivo ego, dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse requiram oves meas, & visitabo eas sicut visitat pastor gregem suum.* Non curaverunt mali pastores, non enim suo sanguine redemerunt. Sicut visitat, inquit, pastor gregem suum in die. In quali die? Cum fuerit nimbus & nubes, id est, in pluvia & in nebula. Pluvia & nebula, error sæculi hujus, caligo magna; surgens de cupiditatibus hominum, & nebula valida * conterens terram. Et difficile est, ut non errent oves in ista nebula: sed pastor non deserit eas, inquirit eas, penetrat nebulam oculis (d) validis & acutissimis, non impeditur caligine nubium. Videt undique, errantem revocat, tantum ut fiat, quod dicit in evangelio: *Quæ sunt oves meæ, audiunt vocem meam, & sequuntur me.* In medio ovium dispersarum: sic inquiram oves meas, & reducam eas ab omni loco quo dispersæ sunt (e) illic. In die nubis & nimbi, quando difficile est inveniri eas, tunc ego inveniam, crassa est nebula, pinguis nimbus est, oculos ejus nihil latet. Et educam eas de gentibus, & colligam eas de regionibus, & inducam eas in terram earum, & pascam eas super montes Israel. Constituit super montes Israel auctores scripturarum divinarum. Ibi pascite, ut secure pascatis. (f) Quidquid inde audieritis, hoc vobis bene sapiat: quidquid extra est, respuite. Ne erretis in nebula, audite vocem pastoris: colligite vos ad montes scripturæ sanctæ. Ibi sunt deliciæ cordis vestri, ibi nihil venenosum, nihil alienum. Uberrima pascua sunt, vos tantum sanæ venite, sanæ pascimini in montibus Israel, & in rivis, & in omni habitatione terræ. A montibus enim quos ostendimus, manaverunt rivi prædicationis evangelicæ, cum in omnem terram exivit sonus eorum. Et facta est omnis habitatio terræ pascendis ovibus læta atque fœcunda. In pascuis bonis pascam eas, & in montibus altis Israel: & erunt stabula earum illic, hoc est, ubi requiescant, ubi dicant, Bene est, verum est, & manifestum: non fallimur. In gloria Dei requiescent, tamquam in stabulis illis, & dormient, hoc est (g) requiescent in deliciis suis bonis, & in pascuis pinguibus pascentur super montes Israel. Sequitur: quod enim primum curavit, iterum dicit: *Hæc dicit Dominus Deus: quod periit, inquiram: & quod erravit, revocabo: & quod imminutum est, colligabo: & quod exanime est, confortabo: & quod pingue est, & forte, custodiam.* Quod non faciebant mali pastores, seipsos pascentes, non oves. Non ait Dominus, constituam alios bonos pastores, qui faciant hæc, sed ego, inquit, faciam: oves meas nulli committam. Securi vos fratres, securæ vos oves. Nobis videtur timendum quasi desit bonus pastor. Et addit sic: *Et pascam eas cum judicio.* Vide, quia solus pascit, cum judicio pascit. Quis enim homo certum judicat de homine? Temerariis judiciis plena sunt omnia. De quo desperavimus, subito convertitur, & fit optimus: de quo præsumpsimus, subito deficit, & fit pessimus. Nec timor ergo noster certus est, (b) nec amor noster certus est. Quid sit hodie quisque homo, vix novit ipse homo: tamen utcumque ipse, quid hodie: quid autem cras, nec ipse. Pascit ergo ille cum judicio, dispertiens propria propriis. Novit enim quid agat. Cum judicio pascit, quos judicaturus redemit. Sequitur. Absit, ut desint modo boni pastores. Absit a nobis ut desint. Absit a misericordia ipsius, ut non eos gignat atque constituat. Utique si sunt bonæ oves, sunt & boni pastores. Nam de bonis ovibus fiunt boni pastores. Sed omnes boni pastores in uno sunt, unum sunt. Illi pascant, Christus pascit. Sint ergo omnes in pastore uno, & dicant vocem pastoris unam, quam audiant oves, & sequantur pastorem suum, & non illum, aut illum, sed unum. Et omnes in illo unam vocem dicant, diversas voces non habeant.

AHNO CHRIST 1126.

LIBER I.

Psal. 120.

Joan. 10.

Isa. 58.

Pastor. c. 11.

* f. contegens.

XIII.

(i) Cum rerum necessitas exposcit, pensandum valde est, ad culmen quisque regiminis qualiter veniat: atque ad hoc rite perveniens, qualiter vivat, & bene vivens, qualiter doceat, & recte docens, infirmitatem suam quotidie quanta consideratione cognoscat: ne aut humilitas accessum fugiat, aut perventioni vita contradicat, aut vitam doctrina destituat, aut doctrinam præsumptio extollat. Prius ergo appetitum timor temperet: post autem magisterium, quod non a quærente suscipitur, vita commendet. Ac deinde necesse est, ut pastoris bonum, quod vivendo ostenditur, loquendo propagetur. Ad extremum vero supereſt, ut perfecta quæque opera consideratione propriæ infirmitatis deprimat, ne hæc ante occulti arbitri oculos tumor elationis extinguat. Isaias quoque ait, *Clama, ne cesses: sicut tuba exalta vocem tuam.* Præconis namque officium suscipit, quisquis ad sacerdotium accedit, ut ante adventum judicis, qui terribiliter sequitur, ipse scilicet clamando gradiatur. Sacerdos ergo si prædicationis est nescius, quam clamoris vocem daturus est præco mutus! Fortes perseverantesque doctores, velut imputribilia ligna, quærendi sunt, qui institutioni sacrorum voluminum semper inhærentes, sanctæ ecclesiæ unitatem denuntient, & quasi intromissi circuli, arcam Domini portent. Vectibus arcam testamenti portare, est bonis doctoribus sanctam ecclesiam ad rudes infidelium mentes prædicando deduci. Qui

Gregorii stor. p. præmio

auro

(a) in hæresim. (b) talis horror. (c) emunt. (d) deest validis &c. (e) deest illic. (f) deest tota hæc periodus usque ad quidquid extra. (g) requiescent & requiescent in deliciis &c. (h) deest media hæc periodus.

(i) Hic in Cod. Vatic. numerari capitula incipiunt, & respondent editis. Hic vero tum titulus præfigitur: Gregorii de pastoribus animarum, quales in Ecclesia eligi debeant. Cum rerum &c.

auro quoque jubentur operiri, ut cum sermone a- A perpetrata ab aliis, ut propria, deplorat: qui ex
liis insonant, ipsi etiam vitæ splendore fulgescant. affectu cordis alienæ infirmitati compatitur, sicque LIBER I.
Necesse est igitur, ut qui ad officium prædicatio- in bonis proximi, sicut in suis provectibus, læta-
nis excubant, a sacræ lectionis studio non rece- tur. Ad dignitatem pontificalis excellentiæ recte
dant: Ad hoc namque vectes esse in circulis arcæ pervenit, qui ita se imitabilem ceteris in cunctis
semper jubentur, ut cum portari arcam opportu- quæ agit, insinuat, ut inter eos non habeat quod
nitas exigit, de intromittendis vectibus portandi saltem de transactis (e) mens erubescat: qui sic studet
tarditas nulla generetur: quia videlicet cum spiri- vivere, ut proximorum quoque corda arentia do-
tale aliquid a subditis pastor inquiritur, ignomi- ctrinæ valeat fluentis irrigare: qui orationis usu
niosum valde est, si tunc quærat discere, cum experimento jam didicit, quod obtinere a Domi-
quæstionem debet enodare. Circulis arcæ fœderis no, quæcumque poposcerit, possit: cui (f) prophe-
vectes inhærent, ut doctores semper in suis cor- tica voce jam qua specialiter dicitur: *Adhuc loquente te, dicam, ecce adsum.* Si fortasse quisquam ve- *Isa. 2.*
dibus eloquia sacra meditantes, testamenti arcam niat, ut pro se ad intercedendum nos apud po-
sine mora elevent, si quidquid necesse est, proti- tentem quempiam virum, qui sibi iratus, nobis
nus docent. Unde bene primus pastor ecclesiæ pa- B vero est incognitus, ducat, protinus respondemus:
t. 3. stores ceteros admonet, dicens: *Parati semper estote ad satisfactionem de ea, quæ in nobis est, spe.* Ac Ad intercedendum venire non possumus, quia fa-
si aperte dicat, ut ad portandam arcam mora nul- miliaritatis ejus notitiam non habemus. Si ergo
la præpediat, vectes a circulis numquam recedant. homo apud hominem, de quo minime præsumit,
r. l. 21. Sancti viri dum præsunt, non in se potestatem fieri intercessor erubescit, qua mente apud Domi-
20. ordinis, sed æqualitatem conditionis attendant: num intercessionis locum pro populo arripit, qui
nec præesse gaudeant hominibus, sed prodesse. familiarem se ejus gratiæ esse per vitæ meritum
Sciant enim, quod antiqui patres nostri, non tam nescit? Aut ab eo quomodo aliis veniam postu-
reges hominum, quam pastores pecorum fuisse me- lat, qui, utrum sibi sit placatus, ignorat? Qua in
morantur. Cum Noe Dominus filiisque ejus post re est adhuc aliud sollicitius formidandum, ne
f. 9. diluvium diceret: *Crescite & multiplicamini, &* qui placare iram posse creditur, hanc ipse ex pro-
implete terram, subditur: *Et terror vester ac tremor* prio reatu mereatur. Cuncti liquido novimus,
sit super cuncta animalia terræ. Homo quippe ani- quia cum is qui displicet, ad intercedendum mit-
malibus irrationalibus, non autem ceteris hominibus titur, irati animus ad deteriora provocatur. Qui
natura, prælatus est. Idcirco ei dicitur, ut ab adhuc terrenis desideriis adstringitur, caveat ne
animalibus, non ab homine timeatur, quia con C districti iram judicis gravius accendens, dum loco
tra naturam superbire est, ab æquali velle timeri. delectatur gloriæ, fiat subditis auctor ruinæ. Sol-
or. p. II. Cuncti qui præsunt, non in se potestatem debent lerter ergo se quisque metiatur, ne locum regi-
5. ordinis, sed æqualitatem pensare conditionis. minis assumere audeat, si adhuc in se vitium dam-
Nam sicut præfati sumus, antiqui patres nostri, nabiliter regnat: ne is, quem crimen depravat
pastores pecorum, & non reges hominum, fuisse proprium, intercessor fieri appetat pro culpis alio-
memorantur. Necesse est ergo, ut rectores a sub- rum.
ditis timeantur, quando ab eisdem Deum minime
timeri deprehendunt: ut humana saltem formidi- XIV.
ne peccare metuant, qui divina judicia non for- (g) Sunt plerique pastorum, qui dum metiri Greg. in prol.
midant. Nequaquam præpositi ex subjectorum ti- se nesciunt, quæ non didicerunt, docere concu Pastoralis.
more superbiant, in quo non suam gloriam, sed piscunt. Qui pondus magisterii tanto levius æsti-
subditorum justitiam quærunt. In eo autem quod mant, quanto vim magnitudinis illius ignorant.
metum sibi a perverse viventibus exigunt, quasi Ut quia indocti ac præcipites doctrinæ arcem te-
non hominibus, sed (a) animalibus dominantur: nere appetunt, a præcipitationis suæ ausibus in
quia videlicet ex qua parte bestiales sunt subditi, D ipsa locutionis janua repellantur. Nulla ars doce-
ex ea debent etiam formidini jacere substrati. Fa- ri præsumitur, nisi intenta prius meditatione dis-
cies sanctæ ecclesiæ sunt hi, qui in locis regimi- catur. Ab imperitis ergo pastorale magisterium
num positi, apparent primi, ut ex eorum specie qua temeritate suscipitur, quando ars est artium
honor sit fidelis populi, etiam si quid in corpore regimen animarum? Quis autem cogitationum
latet deforme. Qui nimirum prælati plebibus, vulnera occultiora esse nesciat vulneribus viscerum? Et tamen sæpe qui nequaquam spiritalia
plangunt culpas infirmantium, seque sic de alienis præcepta cognoverunt, cordis se medicos profiteri
lapsibus, ac si de propriis, arbitrantur. Sæpe rec- non metuunt: dum qui pigmentorum vim ne-
tores boni, dum quosdem vident ad veniam post sciunt, videri medici carnis erubescunt. Sunt non-
culpas redire, quosdam vero in iniquitate persiste- nulli, qui intra sanctam ecclesiam per speciem re-
re, occulta omnipotentis Dei judicia mirantur, giminis, gloriam affectant honoris. Videri docto-
or. lib. 2. sed penetrare nequeunt. Obstupescunt enim quæ res appetunt, transcendere ceteros concupiscunt,
20. non intelligunt. Ille modis omnibus debet ad e- atteste veritate: *Primos recubitus in cœnis, pri-* *Matth. 23.*
xemplum vivendi pertrahi, qui cunctis carnis pas- *mas in conventibus cathedras quærunt*: qui susce-
sionibus moriens, jam spiritaliter vivit, qui pros- ptum curæ pastoralis officium ministrare digne
pera mundi postposuit, qui nulla adversa pertime- E tanto magis nequeunt, quanto ad humilitatis ma-
scit, qui sola (b) æterna concupiscit, cujus inten- gisterium ex sola elatione pervenerunt. Ipsa quip-
tioni bene congruens, nec omnino per imbecilli pe in magisterio lingua confunditur, quando aliud
tatem (c) corpus, nec valde per contumaciam re discitur, & aliud docetur. Contra indignos pasto-
pugnat (d) spiritus. Ipse nihilo minus ad dignita- res Dominus per prophetam queritur: *Ipsi regna* *Osee 8.*
tem pastoralis officii debet provehi, qui ad aliena *verunt, & non ex me: principes extiterunt, & non*
capienda non ducitur, sed propria largitur: qui *cognovi.* Ex se namque, & non ex arbitrio sum-
per pietatis viscera citius ad ignoscendum flectitur, mi rectoris regnant, qui nullis fulti virtutibus,
sed non plusquam decet ignoscens, ab arce recti nequaquam divinitus vocati, sed sua cupiditate
tudinis inclinatur: qui nulla illicita perpetrat, sed accensi, culmen regiminis rapiunt potius quam
asse-

(a) bestiis. (b) interna desiderat. (c) *deest* corpus. (d) corpus. (e) *deest* mens.
(f) cui ad effectus sui vocem jam quasi specialiter &c. (g) Gregorius. Ut indigni atque imperiti ad pastorale
magisterium accedere non præsumant. Sunt plerique &c.

LIBER I.

assequuntur. Inutiles sacerdotes internus judex & A provehit, & non cognoscit: quia quos permittendo tolerat, profecto per judicium reprobationis ignorat. Unde ad se quibusdam, & post miracula venientibus dicit: *Recedite a me operarii iniquitatis:* Luc. 13 *nescio qui estis.* Pastorum imperitia voce veritatis increpatur, cum per prophetam dicitur: *Ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam.* Isa. 56. Quos rursus Dominus detestatur, dicens: *Et tenentes legem, nescierunt me.* Jerem. 2. Et nesciri ergo se ab eis veritas conqueritur, & nescire se principatum nescientium se protestatur: quia profecto hi qui ea quæ sunt Domini, nesciunt, a Domino nesciuntur, Paulo auctoritate qui ait: *Si quis autem ignorat, ignorabi-* 1. Cor. 14 *tur*, Plerumque pastorum imperitia meritis congruit subjectorum: quia quamvis lumen scientiæ, sua culpa exigente, non habeant: districto tamen judicio agitur, ut per eorum ignorantiam hi etiam qui sequuntur, offendant. Hinc namque in evangelio per semetipsam veritas dicit: *Si cæcus* Matth. 15. *cæco ducatum præbeat; ambo in foveam cadunt.* Hinc psalmista non optantis animo, sed prophetantis mysterio, denuntiat dicens: *Obscurentur oculi eo-* Psal. 68 *rum ne videant, & dorsum eorum semper incurva.* Oculi quippe sunt, qui in ipsa honoris summa facie positi, providendi itineris officium suscepe-runt. Quibus hi nimirum qui subsequenter inhærent, dorsa nominantur. Obscuratis ergo oculis, dorsum flectitur; quia cum lumen scientiæ per- C dunt qui præeunt, profecto ad portanda peccatorum onera curvantur qui sequuntur. Indigni quippe tanti reatus pondera fugerunt, si veritatis sententiam sollicita cordis aure pensarent, quæ ait: Matth. 18. *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Ne temerare sacra regimina, quisquis his impar est, audeat: & per concupiscentiam culminis, ducatum suscipiat perditionis. Hinc enim pie Jacobus Jac. 3. prohibet, dicens: *Nolite plures magistri fieri, fratres mei.* Hinc ipse Dei hominumque mediator, regnum percipere vitavit in terris: qui supernorum quoque spirituum scientiam sensumque transcendens, ante sæcula regnat in cælis. Plerumque D adversitatis magisterio sub disciplina cor premitur: quod si ad regiminis culmen eruperit, in elationem protinus usu gloriæ permutatur. Sic Saul, qui indignum se prius considerans, fugerat: mox ut regni gubernaculo suscepit, intumuit. Honorari namque coram populo cupiens, dum reprehendi publice noluit, ipsum tamen qui in regem se unxerat, abscidit. David propheta, auctoris sui judicio pene in cunctis actibus placens, mox ut pressuræ pondere caruit, in tumorem vulneris erupit: factusque est in morte Uriæ crudeliter rigidus, qui in appetitu feminæ enerviter fuerat flexus. Et qui malis ante pie noverat parcere, in bonorum quoque nece post didicit sine obstaculo E retractationis anhelare. Prius quippe ferire deprehensum persecutorem noluit, & post cum damno desudantis exercitus, etiam devotum militem extinxit. Quem profecto ab electorum numero culpa longius raperet, nisi hunc ad veniam flagella revocassent. Plerumque qui subire magisterium pa- Ibid. c. 9. storale cupiunt, nonnulla quoque bona opera animo proponunt. Et quamvis hoc elationis intentione appetant, operaturos tamen se magna pertractant. Fitque ut aliud in imis intentio (a) suprimat, aliud tractantis animo superficies cogitationis ostendat. Nam sibi ipsa de se mens sæpe mentitur, & fingit de se bono opere amare, quod non amat: de mundi autem gloria non amare, quod amat. Sæpe mens principari appetens, fit ad hoc pavida, cum quærit: audax, cum pervenerit. Tendens enim, ne non perveniat, trepidat: sed repente perveniens, jure sibi hoc debitum, ad quod pervenerit, putat. Cumque percepto principatus officio perfrui sæculariter cœperit, libenter obliviscitur quidquid religiose cogitavit. Necesse est enim, ut cum cogitatio extra usum ducitur, protinus mentis oculus ad opera transacta revocetur: ac pensat quisque, quid subjectus egerit. Et repente cognoscit, si prælatus bona a- B gere, quæ proposuerit, possit, quia nequaquam valet in culmine humilitatem discere, qui in imis positus, non desiit superbire. Nescit laudem, cum suppetit, fugere, qui ad hanc didicit, cum deesset, anhelare. Nequaquam vincere avaritiam potest, quando ad multorum sustentationem tendit is, cui sufficere propria nec soli potuerunt. Ex ante acta ergo vita se quisque inveniat, ne in appetitu se culminis imago cogitationis illudat. Plerumque in occupatione regiminis, ipse quoque boni operis usus perditur, qui in tranquillitate tenebatur: quia quieto mari, recte navem & imperitus nauta dirigit: turbato autem tempestatum fluctibus, etiam peritus se nauta confundit. Quid est potestas culminis, nisi tempestas mentis, in qua dum cogitationum semper procellis navis cordis quatitur, huc illucque incessanter impellitur, ut per repentinos excessus oris & operis, quasi per obviantia saxa frangatur? Inter hæc itaque quæ protulimus, quid sequendum est, quid tenendum, nisi ut virtutibus pollens, coactus ad regimen veniat, virtutibus vacuus, nec coactus accedat? Ille si omnino renititur, caveat ne acceptam pecuniam in sudario ligans, (b) de ejus occultatione judicetur. Pecuniam quippe in sudario ligare, est, percepta dona sub otio lenti torporis abscondere. At contra iste, cum regimen appetit, attendat, ne per exemplum pravi operis, pharisæorum more, ad ingressum regni tendentibus obstaculum fiat. Qui juxta vocem magistri, nec ipsi intrant, Matth. nec alios intrare permittunt. Considerandum quoque est, quia cum cautam populi electus præsul suscipit, quasi ad ægrum medicus accedit. Si ergo adhuc in ejus opere passiones vivunt, qua præsumptione percussum mederi properat, qui in facie vulnus portat?

XV.

(c) Non sunt promovendi ad regimen eccle- Isidor. Sentent. c. 34. siæ, qui adhuc vitiis subjacent. Hinc est quod præceptum est David, non ædificare visibile templum, quia sanguinum vir belli frequentia esset. Qua figura illi spiritaliter admonentur, qui vitiorum adhuc corruptioni sunt dediti, ne templum ædificent, hoc est, ecclesiam docere præsumant. Non debet honorem ducatus suscipere, qui nescit subjectis tramite vitæ melioris præire. Neque enim quisque ad hoc præficitur, ut subditorum culpas corrigat, & ipse vitiis serviat. Qui se indignum ad episcopatum existimat, locum ejus qui dignus est, (d) occupare non præsumat. Nam tam sanctum est sacerdotii nomen, ut nulla vitiorum nota maculari se sinat. Gravius enim condemnabitur, qui indignus suscipit quod non meretur. Qui regimen sacerdotii contendit appetere, ante in se discutiat, si vita honori sit congrua. Quod si non discrepat, humiliter ad id, ad quod vocatur, accedat. Reatum quippe culpæ geminat, si quis cum

culpa

(a) subrepat. (b) *deest media hæc periodus usque ad* Pecuniam. (c) Isidori de dignis præpositis, Non sunt &c. (d) *deest* occupare.

culpa ad sacerdotale culmen adspirat. Uniuscujusque casus tanto majoris est criminis, quanto priusquam caderet, majoris erat virtutis. Præcedentium namque magnitudo virtutum crescit ad cumulum sequentium delictorum. Plerique sacerdotes, suæ magis utilitatis caussa, quam gregis, præesse desiderant: nec ut prosint, præsules fieri cupiunt: sed magis, ut divites fiant & honorentur. Suscipiunt enim sublimitatis culmen, non pro pastorali regimine, sed pro solius (*a*) regiminis vel honoris ambitione: atque abjecto opere dignitatis, solam nominis appetunt dignitatem. Dum mali sacerdotes Deo ignorante non fiant, tamen ignorantur a Deo, ipso per prophetam testante: *Principes extiterunt, sed non cognovi.* Sed hic nescire Dei, reprobare est: nam Deus omnia novit.

XVI.

(*b*) Sicut iniqui & peccatores ministerium sacerdotale assequi prohibentur, ita indocti & imperiti a tali officio retrahuntur. Illi enim exemplis suis vitam bonorum corrumpunt: isti sua ignavia iniquos corrigere nesciunt. (*c*) Qui enim docere poterunt, quod ipsi non didicerunt? Desinat locum ducendi suscipere, qui nescit docere. Ignorantia quippe præsulum, vitæ non congruit subjectorum. *Cæcus enim si cæco ducatum præbeat, ambo in foveam cadunt.* Sacerdotes indoctos per Isaiam prophetam ita Dominus improbat: *Ipsi*, inquit, *pastores ignoraverunt intelligentiam.* Et iterum: *Speculatores ejus cæci omnes*, id est, imperiti episcopi. *Nescierunt*, inquit, *universi canes muti, non valentes latrare*: hoc est, plebes commissas non valentes, resistendo malis, per verbum doctrinæ defendere.

XVII.

(*d*) Sunt nonnulli, qui nimia virtutum dona percipiunt, & pro exercitatione ceterorum, magnis muneribus exaltantur. Qui studio castitatis mundi, abstinentiæ robore validi, doctrinæ dapibus referti, patientiæ longanimitate humiles, auctoritatis fortitudine erecti (*e*) districti sunt. Qui nimirum culmen regiminum si vocati suscipere renuunt, ipsa sibi plerumque dona adimunt, quæ non pro se tantummodo, sed etiam pro aliis acceperunt. Cumque sua & non aliorum lucra cogitant, ipsis se, quæ privata habere appetunt, bonis privant. Hinc itaque ad discipulos veritas dicit: *Non potest civitas abscondi super montem posita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt.* Hinc Petro Dominus ait: *Simon Joannis, amas me?* Qui cum se amare protinus respondisset, audivit: *Si diligis me, pasce oves meas.* Si ergo dilectionis est testimonium, cura pastionis: quisquis virtutibus pollens, gregem Dei renuit pascere, pastorem summum convincitur non amare. Si nostri, sicut proximi, curam gerimus, quasi utrumque pedem per calceamentum munimus. Qui vero sua cogitans, utilitatem proximorum negligit, quasi unius pedis calceamentum cum dedecore amittit. Sunt nonnulli, qui magnis muneribus ditati, dum solius contemplationis studiis inardescunt, parere utilitati proximorum in prædicatione refugiunt, secretum quietis diligunt, secessum speculationis appetunt: de quo si districte judicentur, ex tantis procul dubio rei sunt, quantis venientes ad publicum prodesse potuerunt. Qua enim mente is, qui proximis profuturus enitescere, utilitati ceterorum secretum præponit suum; quando ipse summi Patris unigenitus, ut multis prodesset, de sinu Patris egressus est ad publicum nostrum? Sunt nonnulli, qui ex sola humilitate refugiunt, ne his quibus se impares æstimant, præferantur: Quorum profecto humilitas, si ceteris quoque virtutibus cingitur, tunc ante oculos Dei vera est, cum ad respuendum hoc, quod utiliter subire præcipitur, pertinax non est. Neque enim vere est humilis, qui superni nutus arbitrio, ut debeat præesse, intelligit, & tamen contemnit. Divinis dispositionibus subditus, atque a vitio obstinationis alienus, cum sibi regiminis culmen imponitur, si jam donis præventus est, quibus & aliis prosit, & ex corde debet fugere, & invitus obedire.

XVIII.

(*f*) Vir ecclesiasticus & crucifigi mundo per mortificationem propriæ carnis debet, & dispensationem ecclesiastici ordinis, si ex Dei voluntate provenerit, nolens quidem, sed humilis, gubernandam suscipiat. Multis intercipit satanas fraudibus eos, qui vitæ & sensus utilitate præstantes præesse & prodesse aliis nolunt: & dum eis regimen animarum imponitur, renuunt, consultius arbitrantes otiosam vitam degere, quam lucris animarum insistere. Quod tamen decepti agunt per argumentum diaboli, fallentis eos per speciem boni: ut dum illos a pastorali officio retrahit, nequaquam proficiant, qui eorum verbis & exemplis instrui poterant. Viri sancti nequaquam occupationum sæcularium curas appetunt: sed occulto ordine sibi superimpositas gemunt. Et quamvis illas per meliorem intentionem fugiant, tamen per subditam mentem portant. Quas quidem summopere, si liceat, vitare festinant: sed timentes occultam dispensationem Dei, suscipiunt quod fugiunt, exercent quod vitare noscuntur. Intrant enim ad cor, & ibi consulunt quid velit occulta voluntas Dei: seseque subditos debere esse summis ordinationibus cognoscentes, humiliant cervicem cordis jugo divinæ dispensationis.

XIX.

(*g*) Qui diligenter de vita contemplativa considerat, & sufficienter instructus intelligit, quando & ubi possit ejus perfectio comprehendi: non dubitabit, ecclesiarum principes vitæ contemplativæ posse & debere fieri sectatores. Quia sive secundum opinionem quorumdam, nihil aliud sit vita contemplativa, quam rerum latentium, futurarumque notitia: sive vacatio ab omnibus occupationibus mundi, sive divinarum studium litterarum, sive (quod his probatur esse perfectius) ipsa visio Dei: non video quid impedimenti sanctis sacerdotibus possit afferri, quo minus ad hæc quatuor, quæ commemoravi, perveniant. Duo enim, primum & ultimum, id est, rerum latentium futurarumque notitia, & ipsa visio Dei, incomparabiliter præstantiora erunt in illa vita beata, quam in ista diversis erroribus implicata. Quandoquidem tam rerum omnium notitia, quam ipsa Dei substantia, plene ac perfecte videbitur. Duo autem media, vacationem videlicet ab omnibus occupationibus mundi, & divinarum studium litterarum, etiam hic possunt habere pontifices. Sed illi, qui se ab omnibus implicamentis negotiorum sæcularium removentes, non torpent otio, sed insistunt perfectionis suæ negotio, & ab stultitia sapientiæ sæcularis aversi, verbo Dei infatigabiliter vacant, sapientes veraciter fiunt, cælestia sapiunt, terrena despi-

LIBER I.

Isidori lib. 3. Sent. c 33.

S. Prosperi De vita contempl. lib. 2. cap. 13.

(*a*) regiminis vel *deest*. (*b*) Item Isidori de præpositis indoctis, *Sicut iniqui &c.* (*c*) quid.
(*d*) Gregorius de his qui in regimine prodesse possunt, *sed idem officium pro quiete propria refugiunt, Sunt nonnulli &c.* (*e*) *deest* districti. (*f*) Isidori de præpositis, *Vir ecclesiasticus &c.* (*g*) Prosperi quod Sacerdotes sancti contemplativæ fieri participes possunt, *Qui diligenter &c.*

despiciunt, contradicentes sanæ doctrinæ redarguunt, obedientes instituunt, sanctis virtutibus, quibus in dies singulos fiant Deo propinquiores, incumbunt: & tam suis quam omnium, qui per eos erudiuntur, provectibus clari, hic quidem velut gustum quemdam contemplativæ vitæ, quo ad eam ferventius provocentur, accipiunt: sed ibi jam in æternum felices effecti, de ejus perfectione gaudebunt. Proinde non inflantur, quia hic omnium fidelium catholicorum honorantur ut capita: sed lætantur potius, quia ibi Christi, qui est sacerdotum ac omnium fidelium caput, clariora membra futuri sunt. At si (quod absit) sæcularibus negotiis implicati, fundorum terminos sine termino cupiditatis extendant ac se passim exquisitis deliciis (*a*) addicant, quæ animum corpusque debilitant; si gloriam non Christi, sed suam, decepti vulgi adulantis honoribus, quærant: plusque de se alienæ linguæ, quam suæ conscientiæ credant: si omne gaudium suum, non in futurorum remuneratione, nec in sanctitate vitæ, sed in sua tantum dignitate constituant: & dum tales esse, quales (*b*) credunt, amantur, nunquam sibi displiceant: ac placentes sibi, non sint de sua correctione solliciti: quis non intelligat tales, si in talibus perseverent, nec se ante finem præsentis vitæ emendent, contemplativæ vitæ participes esse non posse? Ad quam non perveniunt, nisi qui studuerint esse quod facti sunt, nec affectant videri, sed esse quod sunt, non alienis laudibus, sed moribus suis eximii: nec solum de sua dignitate, sed potius de sacerdotalis vitæ nobilitate conspicui: qui sunt non appellatione tenus, sed virtute pontifices, vitæ contemplativæ capaces, & gaudiorum cælestium cohæredes.

XX.

Isidori lib. 3. Sentent. cap. 35.

(*c*) Tam doctrina quam vita clarere debet ecclesiasticus doctor. Nam doctrina sine vita, arrogantem reddit: vita sine doctrina, inutilem facit. Sacerdotis prædicatio operibus confirmanda est, ita ut quod docet verbo, instruat exemplo. Vera enim est illa doctrina, quam vivendi sequitur forma. Nam nihil turpius est, quam si bonum, quod (*d*) sermone quisque prædicat, explere opere negligat. Tunc enim prædicatio (*e*) utilitate profertur, quando efficaciter adimpletur. Unusquisque doctor, & bonæ actionis, & bonæ prædicationis habere debet studium; nam alterum sine altero non facit perfectum: sed præcedat justus bene agere, ut sequenter possit bene docere. Sicut in numismate metallum, figura, & pondus inquiritur; ita in omni doctore ecclesiastico, quid sequatur, quid doceat, quomodo vivat. Per qualitatem igitur metalli, doctrina: per figuram, similitudo patrum: per pondus, humilitas designatur. Qui ergo ab his tribus discrepaverit, non metallum, sed terra erit.

XXI.

Gregorii Pastor. lib. 2. cap. 4.

(*f*) Sit rector discretus in silentio, utilis in verbo: ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Nam sicut incauta locutio in errorem pertrahit, ita indiscretum silentium hos, qui eruditi poterant, in errore derelinquit. Sit rector bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitiæ erectus: ut & bonis in nullo se præferat, & cum pravorum culpa exigit, potestatem protinus sui prioratus agnoscat, quatenus & honore suppresso, æqualem se subditis bene viventibus deputet, & erga

Ibid. c. 16.

perversos (*g*) jura rectitudinis exercere non formidet. Omnes homines natura æquales genuit: sed variante meritorum ordine, alios aliis culpa postponit. Ipsa autem diversitas, quæ accessit ex vitio, divino judicio dispensatur: ut quia omnis homo æque stare non valet, alter regatur ab altero. Unde cuncti qui præsunt, non in se potestatem debent ordinis, sed æqualitatem pensare conditionis: nec præesse hominibus gaudeant, sed prodesse. Quam videlicet potentiam bene regit, qui & tenere illam noverit, & impugnare. Bene hanc regit, qui scit per illam super culpas erigi, scit & cum illa ceteris æqualitate componi. Quam tamen potestatem recte dispensat, qui sollicite noverit, & sumere ex illa quod adjuvat, & expugnare quod tentat: & æqualem se cum illa ceteris cernere, & tamen se peccantibus zelo ultionis anteferre. Prædicator quisque studeat, ut minas potentium ratiocinatione mitiget: & oppressorum angustias, quantum prævalet, ope levet: ut foris resistentibus opponat patientiam, & intus superbientibus exhibeat cum patientia disciplinam: ut erga errata subditorum sic mansuetudo zelum temperet, quatenus a justitiæ studio non enervet: sic ad ultionem zelus ferveat, ne tamen pietatis limitem fervendo transcendat. Rectoris officium esse debet, ut ingratos beneficiis ad amorem provocet, ut gratos quoque ministeriis in amore servet: ut proximorum mala, cum corrigere non valet, taceat: & quæcumque corrigi loquendo possunt, silentium consensum esse pertimescat.

XXII.

Isidori lib. 3. Sentent. c. 42.

(*b*) Qui præficitur ad regimen, taliter erga disciplinam subditorum præstare se debet, ut non solum auctoritate, verum etiam humilitate clarescat. Sed tamen ita erit in eo virtus humilitatis, ne dissolvatur vita subditorum in vitiis: atque ita auctoritas aderit potestatis, ne per tumorem cordis severitas existat immoderationis. Hæc est in Dei sacerdotibus vera discretio, qua nec per libertatem superbi, nec per humilitatem fiunt remissi. Hinc est quod sancti cum multa constantia redarguerunt etiam principum vitia: in quibus cum summa esset humilitas, loco tamen necessario libere transgressores justitiæ increpabant. Aliquando etiam subditis nos oportet animo esse humiliores, quoniam facta subditorum judicantur a nobis, nostra vero Deus judicat. Agnoscat episcopus servum se esse plebis, non dominum. Verum hæc caritas, non conditio exigit.

XXIII.

Ejusdem lib. 3. Sent. cap. 43.

(*i*) Non omnibus una eademque doctrina est adhibenda: sed pro qualitate morum, diversa exhortatio erit doctorum. Nam quosdam increpatio dura, quosdam vero exhortatio corrigit blanda. Sicut periti medici ad varios corporis morbos diverso medicamine serviunt, ita ut juxta vulnerum varietates, medicina diversa sit: sic & doctor ecclesiæ singulis quibusque congruum doctrinæ remedium adhibebit, & quid cuique oporteat pro ætate, pro sexu ac professione, annuntiabit. Non omnibus ea quæ sunt clausa, aperienda sunt. Multi sunt enim (*k*) qui capere non possunt: quibus si indiscrete manifestentur, statim aut detrahunt, aut negligunt. Prima quippe prudentiæ virtus est, eam quam docere oporteat, existimare personam. Rudibus populis, seu carnalibus, plana atque communia, non summa atque ardua, prædicanda sunt, ne immensitate do-

(*a*) ditant. (*b*) creduntur, amant. (*c*) Isidori de doctrina & exemplis præpositorum, Tam doctrina &c.
(*d*) *deest* sermone. (*e*) utiliter. (*f*) Gregorius de humilitate præpositorum. (*g*) viam.
(*h*) Item Isidori de humilitate præpositorum, Qui præficitur &c. (*i*) Item Isidori de doctrinæ discretione, Non omnibus. (*k*) qui ea capere.

doctrinæ opprimantur potius quam erudiantur. Unde & apostolus Paulus ait: *Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus; tamquam parvulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam.* Carnalibus quippe animis, nec alta nimis de cælestibus, nec terrena convenit prædicare: sed mediocriter, ut initia eorum moresque desiderant, edoceri. Corvus dum suos pullos viderit albi coloris, nullis eos cibis alit: sed tantumdem attendit, donec paterno colore nigrescant, & sic illos frequenti cibo reficit. Ita & ecclesiæ doctor strenuus, nisi eos quos docet, viderit ad suam similitudinem pœnitentiæ confessione nigrescere, & nitore sæculari depositio, lamentationis habitum de peccati recordatione induere, utpote, adhuc exterioribus, hoc est carnalibus, non aperit intelligentiæ spiritalis profundiora mysteria: ne, dum audita non capiunt, prius incipiant contemnere, quam venerari mandata cælestia. Aliter est agendum circa eos, qui nostro committuntur regimini, (*a*) si offendunt: atque aliter cum his, qui nobis commissi non sunt. Qui si justi sunt, venerandi sunt: si vero delinquunt, pro sola caritate, ut locus est, corripiendi sunt, non tamen cum severitate, sicut hi qui nobis regendi sunt commissi. Prius docendi sunt seniores plebis, ut per eos infra positi facilius doceantur. Unde & apostolus: *Hæc*, inquit, *commenda fidelibus hominibus, qui idonei sunt & alios docere.* Ingenium boni doctoris est, incipere a laudibus eorum, quos salubriter objurgatos corripere cupit, sicut Apostolus ad Corinthios facit, quos a laudibus inchoat, & increpationibus probat. Sed erant apud Corinthios, qui & laude & increpatione digni essent. Ille vero (*b*) indiscrete loquitur, qui sic utraque omnibus loquitur, ut omnibus utraque convenire videantur.

XXIV.

(*c*) Quia igitur, qualis esse debeat pastor, superius ostendimus: nunc qualiter doceat, demonstremus. (*d*) Ut enim longe ante nos reverendæ memoriæ Gregorius Nazianzenus edocuit, non una eademque cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctos par morum qualitas astringit. Sæpe namque aliis officiunt, quæ aliis prosunt. Quia & plerumque herbæ, quæ hæc animalia nutriunt, alia occidunt. Et lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat: & medicamentum, quod hunc morbum imminuit, alteri vires jungit: & panis, qui vitam fortium roborat, parvulorum necat. Pro qualitate igitur audientium, formari debet sermo doctorum: ut & ad sua singulis congruat, & tamen a communis ædificationis arte numquam recedat. Quid enim sunt intentæ mentes auditorum, nisi (ut ita dixerim) quædam citharæ tensiones tractæ chordarum. Quas tangendi artifex, ut non sibimetipsi dissimile canticum faciat, dissimiliter pulsat: & idcirco chordæ consonam modulationem reddunt, quia uno quidem plectro, sed non uno impulsu, feriuntur. Doctor quisque, ut in una virtute caritatis cunctos ædificet, ex una doctrina, non una eademque exhortatione, tangere corda audientium debet. Doctor etenim, qui loci sui necessitate exigitur summa dicere, hac eadem necessitate compellitur summa monstrare. Illa namque vox libentius auditorum cor penetrat, quam dicentis vita commendat: quia quod loquendo imperat, ostendendo adjuvat ut fiat. Hinc enim per prophetam Dominus dicit: *Super montem excelsum ascende tu qui evangelizas Sion.* Ut videlicet qui cælesti prædicatione utitur, ima terrenorum operum deserens, in rerum culmine stare videatur, tantoque facilius subditos ad meliora pertrahat, quanto per viæ meritum de supernis clamat. Recte etiam sacerdos superhumerale ex auro, hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, & bysso retorta factum habere præcipitur: ut quanta virtutum diversitate clarescere debeat, demonstretur. In sacerdotis quippe habitu ante omnia aurum fulget, ut in eo intellectus sapientiæ principaliter emicet. Cui hyacinthus, qui æthereo colore resplendet, adjungitur, ut per omne quod intelligendo penetrat, non ad favores infimos, sed ad amorem cælestium surgat: ne, dum suis incautus laudibus (*e*) capitur, ipso etiam veritatis intellectu vacuetur. Auro quoque & hyacintho, ac purpuræ, bis tinctus coccus adjungitur, ut ante interni judicis oculos omnia virtutum bona ex caritate decorentur, & cuncta quæ coram hominibus rutilant, hæc in conspectu occulti arbitri flamma intimi amoris accendat. Quæ scilicet caritas, quia Deum simul ac proximum diligit, quasi ex duplici tinctura fulgescit. Qui igitur sic ad auctoris speciem anhelat, ut proximorum curam negligat: vel sic proximorum curam exequitur, ut a divino amore torpescat: qui unum horum quodlibet negligit, in superhumeralis ornamento habere coccum bis tinctum nescit. Ceterum cum rector se ad loquendum præparat, sub quanto cautelæ studio loquatur, attendat: ne, si inordinate ad loquendum rapitur, erroris vulnere audientium corda feriantur: & cum fortasse sapiens videri desiderat, unitatis compagem insipienter abscindat. Hinc namque in evangelio veritas ait: *Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos.* Per sal quippe verbi sapientia designatur. Qui igitur loqui sapienter nititur, magnopere metuat, ne in ejus eloquio audientium unitas confundatur. Hinc Paulus ait: *Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Ne igitur rector incautus ad loquendum proruat, hoc quod jam præmisimus, per semetipsam discipuli veritas clamat: *Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos*, ac si figurate per habitum sacerdotis dicat: Mala punica tintinnabulis jungite, ut per omnia quæ dicitis, unitatem fidei cauta observatione teneatis. Sacerdos semper vocem prædicationis habeat, ne superni spectatoris judicium ex silentio offendat. (*f*) Scriptum quippe est: *Audiatur sonitus, quando ingreditur, aut egreditur sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur.* Sacerdos in tabernaculum ingrediens vel egrediens moritur, si de eo sonitus non auditur: quia iram contra se occulti judicis exigit, si sine prædicationis sonitu incedit. Apte autem tintinnabula vestimentis pontificis describuntur inserta. Vestimenta etenim sacerdotis quid aliud, quam recta opera debemus accipere, Propheta attestante qui ait: *Sacerdotes tui induantur justitiam*: vestimentis itaque illius tintinnabula inhærent, vitæ viam, cum linguæ sonitu, ipsa quoque bona opera sacerdotis clament. Nos quia infirmi homines sumus, cum Deo de hominibus loquimur, debemus primum meminisse quid sumus: ut ex propria infirmitate pensemus, quo docendi ordine infirmos fratres consolemur. Consideremus igitur, quia aut tales sumus, quales nonnullos corrigimus: aut tales aliquando fuimus, etsi jam divina gratia operante non sumus: ut tanto eos temperantius corde humili corrigamus,

Matt. 9.

Rom. 12.

Marc. 9.

Exod. 28.

Psal. 131.

(*a*) sed. (*b*) sic discrete sic utraque omnibus loquitur &c. (*c*) Gregorius qualiter prælati subjectos doceant, ac semetipsos discreta circumspectione prævideant. Quia igitur &c. (*d*) ut enim . . . edocuit. *Desunt hæc omnia.* (*e*) capitur. (*f*) *Tota sequens periodus usque ad* Sacerdos &c. *deest.*

mus, quanto nosmetipsos verius in his, quos emendamus, agnoscimus. Si nos sacerdotes tales nec sumus, nec fuimus quales adhuc illi sunt, quos emendare curamus: ne cor nostrum forte superbiat, & de ipsa innocentia in pejus ruat, quorum mala corrigimus, alia eorum bona nobis ante oculos revocemus: quæ si omnino nulla sunt, ad occulta Dei judicia recurramus. Quia sicut nos nullis meritis hoc ipsum bonum, quod habemus, accipimus: ita illis quoque potest gratia supernæ virtutis infundere, ut excitati posterius, etiam possint ipsa bona quæ nos ante accepimus, prævenire. Quis enim crederet, quod per apostolatus meritum Saulus lapidatum Stephanum præcursurus erat, qui in morte ejus lapidantium vestimenta servabat? His ergo primum cogitationibus humiliari cor debet, & tunc demum delinquentium iniquitates increpare.

LIBER I.

XXV.

Isidori l. 3. Sent. c. 46.

(a) Pro malo merito plebis, auferatur doctrina prædicationis: pro bono merito audientis, tribuitur sermo doctoris. In potestate divina consistit, cui velit Deus doctrinæ verbum dare, vel cui auferre: & hoc aut pro dicentis, aut pro audientis fit merito, ut modo pro culpa plebis auferatur sermo doctoris, modo pro utilitate rectoris tribuatur. Nam & bonus docet bonum, & malus malum: & bonus malum, & malus bonum: quod tamen fit juxta meritum populorum. Non omnia tempora congruunt doctrinæ, secundum

Eccl. 3. Salomonis sententiam dicentis: *Tempus tacendi, & tempus loquendi*. Non quidem per timorem, sed per discretionem, propter malorum incorrigibilem iniquitatem, nonnumquam electos oportet a doctrina cessare. Interdum doctores ecclesiæ calore caritatis ardentes, conticescunt a docendo,

Jer. 13. quia non est qui audiat, testante propheta: *Civitates Austri clausæ sunt, & non est qui aperiat*. Qui docendi accipit officium, interdum ad tempus facta proxime taceat, quæ statim corrigere nequaquam existimat. Nam si corrigere potest & dissimulat, verum est quod consensum erroris alieni habeat. Plerique sancti doctores pro mali pertinacia, quia iniquos emendare nequeunt, his tacere disponunt: sed calorem spiritus quo aguntur, ferre non sustinentes, iterum in increpationem prosiliunt impiorum.

XXVI.

Prosperi. De vita contemplat. l. 2. c. 20.

2. Thess. 3.

(b) Quod vero dicit Apostolus, ut nos formam debeamus exhibere fidelibus, quid valebit, si is cui vel exhortandi bonos, vel castigandi malos cura commissa est, bene vivendo se imitandum bonis exhibeat, & malos tacendo non arguat? Ad hoc enim (nisi me fallit opinio) sancte vivendum est sacerdoti, ne dicta sua repugnantibus factis evacuet. Si quod prædicat fieri debere, non faciat, aut si quod non facit, prædicare præsumpserit; nihil apud eos qui ejus vitam novere, proficiet. Quia ad hoc est ecclesiæ Dei præpositus, ut non solum bene vivendo alios exemplo suæ conversationis instituat, sed etiam fiducialiter prædicando singulis ante oculos peccata sua constituat: quæ pœna maneat duris, quæ gloria obedientibus, ostendat, nullius salutem desperando contemnat, animas emendari nolentium plangat, imitatus Apostolum qui ait: *Ut lugeam multos ex his qui ante peccaverunt, & non egerunt pœnitentiam*. Et iterum: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror?* Quapropter sciens quod si quibuslibet divitibus ac potentibus male

2. Cor. 12.

2. Cor. 11.

A viventibus parcat, aut foveat eos, perdat simul & pereat, & sancte debet vivere propter exemplum, & pie docere propter suæ administrationis officium; certus quod ei nihil sua justitia suffragetur: de cujus manu anima pereuntis exigitur. Quando quicumque alius perierit, quem nulla docendi necessitas manet, solus pœnas sui sceleris dabit. Ille autem cui dispensatio verbi commissa est, etiam si sancte vivat, & tamen perdite viventes arguere aut erubescat, aut metuat, cum omnibus qui eo tacente perierint, perit. Et quid ei proderit non puniri suo, qui puniendus est alieno peccato? Mentior, nisi hoc Dominus per Ezechielem prophetam sub cujusdam terroris denuntiatione loquitur, dicens ad eum: *Et tu fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel*. Nec hoc transeunter debemus audire, quod sacerdotem speculatorem appellat: ut sicut speculatoris est, de loco editiore prospicere, & plus omnibus contemplari, ita sacerdos debet esse propositi sublimitate celsior cunctis, ac majoris scientiæ habere gratiam, qua possit sub se viventes instruere. Videamus jam quid divinus sermo contineat. *Audies*, inquit, *sermonem ex ore meo, & annuntiabis eis ex me*: ut hoc dicat sacerdos, quod ex divina lectione didicerit, quod illi Deus inspiraverit, non quod præsumptione humani sensus invenerit. *Annuntiabis eis*, inquit, *ex me*. Ex me, & non ex te, mea verba loqueris eis: non est quod ex eis tamquam de tuis infleris: ex me, inquit, eis annuntia. Sed jam quid annuntiet, audiamus. *Si me dicente ad impium, Impie, morte morieris, non fueris locutus, ut se custodiat impius a via sua, ipse impius in iniquitate sua morietur: sanguinem vero ejus de manu tua requiram*. Quid expressius, quid apertius potest dici? Si impio, inquit, locutus non fueris, ut se ab impietate custodiat, & ille perierit: sanguinem ejus de manu tua requiram. Hoc est dicere: Si ei peccata sua non annuntiaveris, si eum non argueris, ut ab impietate sua convertatur, & vivat: & te qui non increpasti, & ipsum qui te tacente peccavit, flammis perennibus perdam. Quis rogo, tam saxei pectoris, quis tam ferreus erit, quem sententia ista non terreat? quis tam alienus a fide, qui sententiæ isti non credat?

Ezech. 3.

Ezech.

XXVII.

Greg. stor.

(c) Sunt nonnulli, qui sollerti cura spiritalia præcepta perscrutantur: sed quæ intelligendo penetrant, vivendo conculcant. Repente docent, quæ non opere, sed meditatione didicerunt: & quod verbis prædicant, moribus impugnant. Unde fit, ut cum pastor per abrupta graditur, ad præcipitium grex sequatur. Per prophetam Dominus contra contemptibilem pastorum scientiam quæritur dicens: *Cum ipsi limpidissimam aquam biberitis, reliquam pedibus vestris (d) conculcabatis: & oves meæ, quæ conculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur, & quæ pedes vestri turbaverant, hæc bibebant*. Aquam nempe limpidissimam pastores bibunt, cum fluenta veritatis recte intelligentes hauriunt. Sed eamdem aquam perturbare, est sanctæ meditationis studia male vivendo corrumpere. Aquam scilicet pastorum turbatam pedibus oves bibunt, cum subjecti quique non sectantur verba quæ audiunt, sed sola quæ conspiciunt, exempla pravitatis imitantur. Qui cum dicta sitiunt, & per opera perverruntur, quasi corruptis fontibus, in potibus lutum sumunt. Nemo amplius nocet in ecclesia, quam qui perverse agens, no-

Ezech.

(a) Isidori de Doctorum silentio.
(b) Prosperi quod nihil prosit Sacerdoti, etiamsi bene vivat, si male viventes tacendo non arguit, Quod vero &c.
(c) Gregorius de Pastoribus non recte gradientibus, Sunt
(d) turbabatis.

nomen vel ordinem ſanctitatis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præſumit: & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur. Qui ad ſanctitatis ſpeciem deductus, vel verbo ceteros deſtruit, vel exemplo, melius profecto fuerat, ut hunc ad mortem ſub exteriori habitu terrena acta conſtringerent, (*a*) quam ſacra officia in culpa ceteris imitabilem demonſtrarent: qui nimirum ſi ſolus caderet, utcumque hunc tolerabilior inferni pœna cruciaret. Sæpe ſuſcepta cura regiminis, cor per diverſa intuendo diverberat: & impar quiſque invenitur ad ſingula, dum confuſa mente dividitur ad multa. Unde quidam ſapiens provide admonet, dicens: *Fili, ne in multis ſint actus tui.* Quia videlicet nequaquam plene in uniuſcujuſque operis ratione colligitur, dum mens per diverſa (*b*) ſparſa partitur: cumque foras per inſolentem curam trahitur, a timoris intimi ſoliditate vacuatur. Dum etiam mens in exteriorum fit diſpoſitione ſollicita, ſui eſt ſolummodo ignara: & ſcit multa cogitare, ſe neſciens. Nam cum plus, quam neceſſe eſt, ſe exterioribus implicat, quaſi occupata in itinere, obliviſcitur quo tendebat: ita ut ab ſtudio ſuæ inquiſitionis alienata, ne ipſa quidem, quæ patitur, damna conſideret, & per quanta delinquat, ignoret. Ezechias rex peccare ſe minime credidit, cum venientibus ad ſe alienigenis, cellas aromatum oſtendit: ſed in damnationem ſecuturæ prolis, ex eo iram judicis pertulit, quod ſe licenter facere exiſtimavit. Sæpe enim dum multa ſuppetunt, dumque agi poſſunt, ſubjecti quæ acta ſunt, admirantur, in cogitatione ſe animus elevat, & plene in ſe iram judicis provocat, quamvis per iniqua foras opera non erumpat. Intus quippe eſt qui judicat, intus quod judicatur. Cum ergo in corde delinquimus, latet homines quod apud nos agimus: ſed tamen ipſo judice teſte peccamus. Hæc proferentes, non poteſtatem regiminis reprehendimus: ſed ab appetitu illius cordis infirmitatem munimus, ne imperfecti quippe culmen arripere regiminis audeant: & qui in planis ſtantes titubant, in præcipiti pedem ponant. Cæcus paſtor eſt, qui ſupernæ lumen contemplationis ignorat, qui præſentis vitæ tenebris preſſus, dum venturam lucem nequaquam dirigendo conſpicit, quo greſſum (*c*) operis ponat, neſcit. Claudus vero rector eſt, qui quidem, quo pergere debeat, aſpicit: ſed per infirmitatem mentis, vitæ viam perfecte non valet tenere quam videt: quia ad virtutis ſtatum dum fluxa conſuetudine non erigitur, quo per deſiderium innititur, illuc greſſus operis efficaciter non ſequuntur. Parvo autem naſo eſt, qui ad tenendam menſuram diſcretionis idoneus non eſt. Naſo quippe odores fœtoreſque diſcernimus. Recte ergo per naſum diſcretio exprimitur, per quam virtutes eligimus, delicta reprobamus. Sed ſunt nonnulli, qui dum æſtimari ſe hebetes nolunt, ſæpe ſe in quibuſdam inquiſitionibus, pluſquam neceſſe eſt, exercentes, ex nimia ſubtilitate falluntur. Unde hic quoque ſubditur: *Vel grandi & torto naſo.* Naſus etenim grandis & tortus, eſt diſcretionis ſubtilitas immoderata. Quæ dum plus, quam decet, excreverit, actionis ſuæ rectitudinem ipſa confundit. Fracto autem pede vel manu eſt, qui viam Dei pergere omnino non valet, atque a bonis actibus funditus exors vacat: quatenus hæc non ut claudus ſaltem cum infirmitate teneat, ſed ab his omnimodo alienus exiſtat. Gibbus vero eſt, quem terrenæ ſollicitudinis pondus deprimit, ne unquam ad ſuperna reſpiciat, ſed ſolis his, quæ in infimis calcantur, intendat. Qui etſi aliquando aliquid ex bono patriæ cæleſtis audierit, ad hoc nimirum perverſæ conſuetudinis pondere prægravatus, cordis faciem non attollit: quia cogitationis ſtatum erigere non valet, quem terrenæ ſollicitudinis uſus curvum tenet. Lippus namque eſt, cujus quidem ingenium ad agnitionem veritatis emicat, ſed tamen hoc carnalia opera obſcurant. In lippis quippe oculis pupillæ ſanæ ſunt: ſed humore defluente infirmatæ palpebræ groſſeſcunt. Quæ quia infuſione crebra atterunturacies pupillæ vitiatur. Et ſunt nonnulli, quorum ſenſum carnalis vitæ operatio ſauciat, qui videre recta ſubtiliter per ingenium poterant, ſed uſu pravorum actuum caligant. Lippus itaque eſt, cujus ſenſum natura exacuit, ſed converſationis pravitas confundit. Cui bene per angelum dicitur: *Collyrio inunge oculos tuos, ut videas.* Collyrio quippe oculos, ut videamus, inungimus, cum ad cognoſcendam veri luminis claritatem, intellectus noſtri aciem medicamine bonæ operationis adjuvamus. Albuginem tolerans, nihil videt: albuginem habet ſacerdos in oculo, qui veritatis lucem videre non ſinitur, quia arrogantia ſapientiæ, ſive juſtitiæ cæcatur. Pupilla namque oculi nigra, videt: albuginem tolerans, nihil videt: quia videlicet ſenſus humanæ cogitationis, ſi ſtultum ſe peccatoremque intelligit, cognitionem intimæ claritatis apprehendit: ſi autem candorem ſibi juſtitiæ, ſive ſapientiæ tribuit, a luce ſe ſupernæ cognitionis excludit: & eo claritatem veri luminis nequaquam penetrat, quo ſe apud ſe per arrogantiam exaltat; ſicut de quibuſdam dicitur: *Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.* Jugem vero habet ſcabiem in corpore, cui carnis petulantia ſine ceſſatione dominatur in mente. In ſcabie etenim fervor viſcerum ad cutem trahitur, per quam recte luxuria deſignatur: quia ſi cordis tentatio uſque ad operationem profilit, nimirum fervor intimus uſque ad cutis ſcabiem prorumpit. Et foris jam corpus (*d*) ſauciat: quia dum in cogitatione voluntas non reprimitur: etiam in actione dominatur. Quaſi enim cutis pruriginem Paulus curabat abſtergere, cum dicebat: *Tentatio vos non apprehendat, niſi humana.* Ac ſi aperte diceret: Humanum quidem eſt, in corde tentationem perpeti: dæmoniacum vero eſt, tentationis certamine in operatione ſuperari. Impetiginem quoque habet in corpore, quiſquis avaritia vaſtatur in mente. Quæ ſi in parvis non compeſcitur, nimium ſine menſura dilatatur. Impetigo quippe ſine dolore corpus occupat, & abſque occupati tædio excreſcens, membrorum decorem fœdat: quia & avaritia captivam animam, dum quaſi delectat, exulcerat: dum adipiſcenda quæque cogitationi objicit, ad inimicitias accendit: & dolorem in vulnere non facit, quia æſtuanti animo ex culpa abundantiam promittit. Decor membrorum per impetiginem perditur, quia aliarum quoque virtutum per avaritiam pulcritudo depravatur. Et quaſi totum corpus exaſperat, quia per univerſa vitia animum ſupplantat, Paulo atteſtante qui ait: *Radix omnium malorum eſt cupiditas*, Ponderoſus eſt, qui turpitudinem non exercet opere, ſed tamen ab hoc cogitatione continua ſine moderamine gravatur in mente. Qui nequaquam uſque ad opus quidem nefarium rapitur, ſed ejus animus voluptate luxuriæ, ſine ullo re-

Apoc. 3.

Rom. 1.

1. Cor. 10.

1. Tim. 6.

pu-

(*a*) quam (*b*) *Deeſt* ſparſa. (*c*) *Deeſt* operis. (*d*) ſcabies ſauciat.

pugnationis (*a*) obstaculo, delectatur. Vitium quippe est ponderis, cum humor viscerum ad virilia labitur, quæ profecto cum molestia dedecoris intumescunt. Ponderosus ergo est, qui totis cogitationibus ad lasciviam defluens, pondus turpitudinis gestat in corde. Et quamvis prava non exerceat opere, ab his tamen non evellitur mente: nec ad usum boni operis in aperto valet assurgere, quia gravat hunc in abditis pondus turpe. Quisquis ergo quolibet horum vitio subigitur, panes Domino offerre prohibetur: ne profecto diluere aliena delicta non valeatis, quem adhuc propria devastant. Cum sacerdos non agit bona quæ loquitur, ei etiam sermo subtrahitur, ne loqui audeat quod non operatur, sicut per Prophetam dicitur: *Peccatori autem dixit Deus, Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum.* (*b*) Unde etiam deprecatur, dicens: *Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque.* Perpendit namque, quod omnipotens Deus veritatis verbum facientibus tribuit, & non facientibus tollit. Qui ergo hoc de ore suo non auferri petiit, quid aliud quam gratiam bonæ operationis quæsivit? Ac si aperte diceret: A bono opere errare me non sinas, ne, dum amitto ordinem bene vivendi, rectitudinem perdam loquendi. Plerumque doctor qui docere audet quod negligit agere, cum desierit bona loqui quæ operari contempsit, docere subjectos incipit prava quæ agit: ut justo omnipotentis Dei judicio, in bono jam nec linguam habeat, qui habere bonam vitam recusat: quatenus dum mens ejus terreno amore incenditur, de terrenis rebus semper loquatur. Unde in evangelio veritas dicit: *Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala.* Hinc & Joannes ait: *Ipsi de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur.*

Moral. 11. c. 9. — Psal. 49. — Psal. 118. — Moral. 11. c. 10. — Matth. 12. — 1. Joan. 4.

XXVIII.

(*c*) Recolite ergo, quanta & qualia, me audiente atque probante, dicere solebatis de administratione pontificis, qui, populi sibi commissi cura posthabita, ardentius bona præsentia desiderat, quam futura: & oblitus quod non solum de se, sed etiam de grege sibi credito, rationem pastori pastorum omnium reddet, sua suorumque detrimenta non cogitat. Quem non delinquentium peccata contristant, nec proficientium bona lætificant, sed de se tantum, plerumque autem nec de se omnino sollicitus, quid a suis boni malive geratur, ignorat. Qui non prædicat perseverantiam justis, pœnitentiam pravis, contemptum mundi conversis, futuras pœnas aversis. Qui non potest dicere contemptoribus admonitionis suæ, Futurum cogitate judicium, quod ipse forte non cogitat. Amatoribus mundi, Nolite diligere mundum, si eum mundi amor oblectat. Ambitiosis, Ambitioni jam finem imponite, si eum ambitio ruinosa præcipitat. Ebriosis, Ebrietatem cavete, si se mero usque ad alienationem mentis ingurgitat. Sumptuosis dapibus gravidus, non potest suis abstinentiam laudare, quam calcat. Vitio cupiditatis addictus, cupidis amorem non potest dissuadere pecuniæ. Inimicitiarum tenax, non valebit animos dissidentium sacerdotali tranquillitate componere. Justitiam prædicare judicibus erubescit, quam ipse personæ potentis favore corrumpit: nec defendit oppressos, si personas aut honorat, aut despicit: & quidquid boni non facit, aut mali committit, nec jubebit fieri, nec vetabit: quia necessariam docendi auctoritatem, contrarietate suæ actionis, aut amittit aut minuit.

Prosperi. De vita contempl. l. 1. c. 13. — 1. Joan. 2.

XXIX.

(*d*) Interdum doctoris vita etiam ipsa verax doctrina vilescit: & qui non vivit sicut docet, ipsam quam prædicat, veritatem contemptibilem facit. Arcus perversus est lingua magistrorum docentium bene, & viventium male: & ideo quasi ex perverso arcu sagittam emittunt, dum suam pravam vitam propriæ linguæ ictu confodiunt. Qui bene docet, & male vivit, tamquam æs, aut cymbalum, sonitum facit aliis, ipse tamen sibi manet insensualis. Qui bene docet, & male vivit, quod docet, bene viventibus proficit: quod vero male vivit, se ipsum occidit. Sicut sacerdos, qui si digne se agit, ut sacerdotem decet, ministerium ejus & ipsi & aliis utile est. Indigne autem vivens, aliis quidem utilis est loquendo, se autem interficit prave vivendo. Ac per hoc, quod in illo mortuum est, proprium ejus est: quod vero vivit in eo, id est, sacrum ministerium, alienum est. Qui bene docet, & male vivit, videtur ut cereus, qui aliis bonam novit lucem præstare, se vero in malis suis consumere atque extinguere. Qui bene docet, & male vivit, videtur bonum malo conjungere, lucem tenebris miscere, veritatem mendacio mutare.

Isidori l. 3. Sent. c. 37.

XXX.

(*e*) Sæpe per quos justitia docetur, per ipsos peccati morbus irrepit, & mors ad plebes pertransit: scilicet vel dum mala docent, vel dum faciunt prava. Plerique sacerdotes & clerici prave viventes, forma ceteris in malum existunt, qui in bonis exemplum esse debuerunt. Hi enim quoscumque exemplo malæ conversationis suæ perdunt, de illis rationem sine dubio reddituri sunt. Ex carnalium præpositorum exemplo, plerumque fit vita deterior subditorum: & plebis merito fiunt tales sacerdotes, qui exemplo deteriore populum destruant, non ædificent. Ex merito enim plebis nonnunquam episcopi depravantur, quatenus proclivius corruant qui sequuntur. Capite languescente, cetera corporis membra inficiuntur. Unde & scriptum est: *Omne caput languidum, & omne cor mœrens, a planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas.* Caput enim languidum, doctor est agens peccatum: cujus malum ad corpus pervenit, dum eo vel peccante, vel prave docente, pestifer languor ad plebes subditas transit. Deteriores sunt, qui sive doctrinis, sive exemplis vitam moresque bonorum corrumpunt, his qui substantias aliorum prædiaque diripiunt. Hi enim ea quæ extra nos, sed tamen quæ nostra sunt, auferunt. Corruptores vero morum, proprie non ipsos diripiunt: quoniam divitiæ hominum justorum, mores eorum sunt. Multum ergo distant damna morum, a damnis temporalium rerum, dum ista extra nos sint, mores vero in nobis.

Ibid. c. 38. — Isai. 1.

XXXI.

(*f*) Providentia plerumque divini consilii ordinantur præpositi, mundana & exteriora sectantes, ut dum temporalibus rebus se totos impendunt, spiritales tutiorem vitam contemplationis exerceant. Quia duræ sunt quiete vivere volentibus sarcinæ curarum episcopalium, providet sæpe Deus curis deditos sæcularibus ad susceptionem regiminis:

Ibid. c. 39.

(*a*) stimulo (*b*) unde & Psalmista deprecatur &c. (*c*) Prosperi de negligentia sacerdotis, qui doctrinæ suæ pegligens personam implere non potest doctoris, Recolite ergo &c. (*d*) Isidori de his qui bene docent, & male vivunt. (*e*) Item Isidori de exemplis malorum sacerdotum, Sæpe per quos justitia &c. (*f*) Item Isidori de præpositis carnalibus, Providentia &c.

ANNO CHRISTI 816.

——nis: ut dum hi exteriora ſine tædio procurant, ſpiritales rebus interioribus ſine impedimento rerum terrenarum deſerviant. Dei ergo ordinem accuſant, a quo inſtituuntur, qui epiſcopos condemnat, dum minus ſpiritualia, ſed magis terrena ſectantur. Ex divina enim conſtat tabernaculi diſpoſitione, ob injurias mundi ferendas, & turbines quoſdam inſtitui epiſcopos, ſæcularibus curis inſiſtentes: ut hi qui interius ſuperna deſiderant, nullo terreno obſiſtente negotio, liberius hoc quod amant, intendant. Non eſt itaque judicandus a plebe rector inordinatus, dum magis noverint populi, ſui fuiſſe meriti, perverſi regimen ſuſcepiſſe pontificis. Nam pro meritis plebium, diſponitur a Deo vita rectorum. Exemplo David (*a*) peccant, ad comparationem principum, qui ex merito plebis prævaricantur. Sententia damnantur Cham filii Noe, qui ſuorum præpoſitorum culpas in publico produnt, ſicut Cham qui patris pudenda non operuit, ſed deridenda monſtravit. Habituri ſunt Sem meritum & Japhet, qui reverenter operiunt quæ patres ſuos exceſſiſſe cognoſcunt, ſi tamen patrum facta non diligant, ſed tantum operiant, nec imitentur. Nam ſunt qui præpoſitos ſuos perverſe judicant, dum terrenis ſtudiis eos plus viderint eſſe intentos, ſi vel parum jam ipſi de ſpiritalibus cognoverint. Rectores ergo judicandi a Deo ſunt, a ſuis autem ſubditis nequaquam judicandi ſunt, exemplo Domini, qui per ſe vendentes columbas & nummulariorum menſas proprio evertit flagello, & projecit a templo vel etiam ſicut dicit Pſalmiſta: *Deus ſtetit in ſynagoga deorum, in medio autem deos diſcernit*. Quod ſi a fide exorbitaverit rector, tunc erit arguendus a ſubditis. Pro moribus vero reprobis tolerandus magis, quam diſtringendus a plebe eſt.

XXXII.

(*b*) Sed nos præſentibus delectati, dum in hac vita commoda noſtra & honores inquirimus, non ut meliores, ſed ut ditiores, nec ut ſanctiores, ſed ut honoratiores ſimus, ceteris præeſſe feſtinamus. Nec gregem Domini, qui nobis paſcendus tuenduſque commiſſus eſt, ſed noſtras voluptates, dominationem, divitias, & cetera blandimenta carnaliter cogitamus. Paſtores dici volumus, nec tamen eſſe contendimus. Officii noſtri vitamus laborem, appetimus dignitatem. Immundorum ſpirituum feras a grege dilacerando non pellimus: & quod eis remanſerit, ipſi conſumimus, quando peccantes divites vel potentes, non ſolum non arguimus, ſed etiam veneramur, ne nobis aut munera ſolita offenſi non dirigant, aut obſequia deſiderata ſubducant. Ac ſi muneribus eorum, & obſequiis capti, (*c*) immo per hæc illis addicti, loqui eis de peccato ſuo, aut de futuro judicio formidamus: Et ideo minaciter ſuperbiam noſtram divinus ſermo contundit, ſed noſter auditus nihil, unde proficiamus, admittit; quia præſentis vitæ capti dulcedine, quæ pœna negligentiam noſtram maneat in æternum, no lumus cogitare. In paſtores ergo iſta dicuntur, de quorum nobis inani appellatione blandimur: *Hæc dicit Dominus Deus: Væ paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos. Nonne greges paſcuntur a paſtoribus? Lac comedebatis, & lanis operiebamini. Quod craſſum erat, occidebatis, gregem autem meum non paſcebatis: quod infirmum fuit, non conſolidaſtis: & quod ægrotum, non ſanaſtis: quod fractum eſt, non alligaſtis: & quod abjectum, non reduxiſtis: quod perierat, non quæſiſtis: ſed cum auſteritate imperabatis eis, & cum potentia: & diſperſæ ſunt oves meæ, eo quod non eſſet paſtor, & factæ ſunt in devorationem omnium beſtiarum agri*. Et paullo poſt: *Propterea paſtores, audite verbum Domini. Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia pro eo quod facti ſunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem omnium beſtiarum agri, eo quod non eſſet paſtor: neque enim quæſierunt paſtores gregem meum, ſed paſcebant paſtores ſemetipſos, & gregem meum non paſcebant. Propterea, paſtores, audite verbum Domini: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipſe ſuper paſtores requiram gregem meum de manu eorum, & ceſſare faciam eos, ut ultra non paſcant gregem, nec paſcant amplius paſtores ſemetipſos*. Quis ad hæc non contremiſcat? Quis iſta ſine intolerabili metu futuræ examinationis accipit, niſi qui aut non intelligit, aut futura non credit? Sed quia omnia quæ Deus obſervari voluit, tam aperta poſuit, & ita ſui nominis auctoritate firmavit, ut ea facilius (quod dictu quoque nefas eſt) contemnamus, quam nos non intelligere, vel non credere, tam aperta & divina fingamus, quando audimus, *Hæc dicit Dominus*, quis non futurum eſſe credat, quod dicit Dominus, niſi qui Deo non credit? Quod autem dicit, *væ paſtoribus*: iſtud væ pro maledicto poni, & paſtorum nomine nos ſignificari, quis non intelligat, niſi qui futurum non cogitat? Greges Domini paſcendos paſtores facti ſuſcipimus, & nos ipſos paſcimus, quando non gregum utilitati proſpicimus, ſed quid foveat & augeat noſtras voluptates, attendimus. Lac & lanas ovium Chriſti, videlicet oblationes quotidianas ac decimas fidelium, gaudentes accipimus, & curam paſcendorum gregum ac reficiendorum, a quibus perverſo ordine volumus paſci, (*d*) deponimus. Non ſanamus ſpiritali conſilio peccatis infirmum: non ſacerdotali ope conſolidamus, aut reficimus diverſis tribulationibus fractum: non ad viam ſalutis revocamus errantem: non requirimus ſollicitudine paſtorali veniæ deſperatione jam perditum: ad hoc tantum potentes effecti, ut nobis in ſubjectos dominationem tyrannicam vindicemus, non afflictos contra violentiam potentum, qui in eos feratum more dæviunt, defendamus. Inde eſt quod non tam a potentibus hujus mundi, quam a nobis (quod pejus eſt) nonnulli graviter fatigati depereunt, quos ſe de manu noſtra Dominus requiſiturum terribiliter comminatur, dicens: *Requiram oves meas de manu paſtorum, & ceſſare eos faciam, ut ultra jam non paſcant greges meos*: Quod quid eſt aliud, quam paſtores, qui ſemetipſos, non greges meos paſcunt, ſublimitate ſuæ dignitatis exſpoliabo, & inter reprobos, quia honorem ſuum noluerunt cuſtodire, projiciam? Horum & his ſimilium conſideratione perterritus (*e*) Propheta: *Timor & tremor*, inquit, *venerunt ſuper me, & contexerunt me peccatorum meorum tenebræ. Et dixi, quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam*? Et hoc eſt totum, propter quod imperitiæ meæ ac futuri finis recordatus ingemui, & volui ſarcina epiſcopatus mei depoſita, elongare fugiens, & manere in ſolitudine, & ibi expectare Dominum, qui ſalvum me faceret a puſillanimitate mea, & ab ipſa intolerabilium mihi ſollicitudinum tempeſtate.

XXXIII.

(*f*) Iracundi doctores, per rabiem furoris, diſciplinæ modum ad immanitatem crudelitatis con-

Iſidori I. 3 Sent. c. 40.

ver-

(*a*) David peccantis (*b*) Proſper: luctuoſa deſcriptio carnaliter viventium ſacerdotum, Sed nos præſentibus (*c*) immo... addicti, *deſunt omnia* (*d*) negligimus. (*e*) propheta *deeſt* (*f*) Iſidori de Iracundis doctoribus, Iracund. doctores &c.

LIBER I.

vertunt: & unde emendare ſubditos poterant, in- A de potius vulnerant. Ideo ſine menſura ulciſcitur culpas præpoſitus iracundus: quia cor ejus diſperſum in rerum curis, non colligitur in amorem unius deitatis. Mens enim ſoluta in diverſis, catena caritatis non adſtringitur: ſed male laxata, male ad omnem occaſionem movetur.

XXXIV.

Gregorii l. 1, ſuper Ezech. hom. 11.

(a) Omnis ſpiritalis zelus doctoris, animum frigit: quia valde cruciatur, dum infirmos quoſque æterna deſerere, & rebus temporalibus delectari conſpicit. Nullum quippe omnipotenti Deo tale eſt ſacrificium, quale eſt zelus animarum, ſi-

Pſal. 68. cut Pſalmiſta ait: *Zelus domus tuæ comedit me*. Paulus apoſtolus zelo animarum cruciatus, dice-

2. Cor. 11. bat: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis* B *ſcandalizatur, & ego non uror?* Ipſum ſuum cor, quod animarum zelo ſuccenderat, quid aliud quam quaſi ſartaginem fecerat, in qua amore virtutum

Cap. 4. contra vitia ardebat? Quod enim urebatur, ſartago erat. Inardeſcebat enim & coquebatur, quia incendebatur amaritudine, ſed virtutum alimenta præparabat ex ſua afflicta cogitatione. Sed quid eſt quod Ezechiel propheta eamdem ſartaginem inter ſe & civitatem murum ferreum ponit, niſi quod idem fortis zelus, qui nunc in mente doctoris agitur, in die extremi judicii inter eum & animam quam a vitiis zelatur, teſtis eſt? ut & ſi audire is qui docetur noluerit, doctor tamen pro zelo quem exhibet, de auctoris negligentia reus non ſit? Murum ergo ferreum propheta inter ſe C & civitatem ponit, quia in ultionis tempore, inde doctor a damnationis periculo munitur, unde nunc per zelum cuſtodiæ cordis frixuram patitur. Quantum vero frixura cordis, quæ ſpiritali zelo agitur, omnipotenti Deo placeat, aperte oſtenditur, cum offerri per legem ſimila in ſacrificium

Levit. 6. jubetur. Scriptum quippe eſt: *In ſartagine oleo conſperſa frigetur, offeretque eam calidam in odorem ſuaviſſimum Domino ſacerdos, qui patri jure ſucceſſerit, & tota cremabitur in altari.* Tunc ſimila in ſartagine frigitur, cum munda mens juſti per zeli ſancti ardorem crematur. Quæ conſpergi oleo præcipitur, id eſt caritatis miſericordia miſceri, quæ in conſpectu omnipotentis Dei ardet & lucet. Conſpergatur ergo oleo mens, D quæ in ſartagine frigitur: quia ſancti zeli diſtrictio neceſſe eſt ut ex miſericordiæ virtute & ardeat & clareſcat. Amat enim eumdem ipſum, quem inſequi videtur. Unde & calida in odorem ſuaviſſimum Domino offerri præcipitur: quia ſi amorem zelus non habet, ea quæ de ſartagine offertur, calorem ſimila amiſit. Notandum valde eſt, quis ſimilam offerre præcipitur, videlicet ſacerdos qui patri jure ſucceſſerit. Ille enim ſacerdos patri jure ſuccedit, qui ſe eſſe omnipotentis Domini filium moribus demonſtrat, atque a nobilitate intima operum ſuorum ignobilitate non diſcrepat. Quæ in altari tota cremari præcipitur, ut videlicet holocauſtum fiat. Simila itaque in ſartagine, eſt munda mens juſti in zeli ſpiritalis E afflictione, quæ per ſollicitudinem animarum frigitur: & non ſolum ſacrificium, ſed etiam holocauſtum Domino eſſe deputatur. Sumamus igitur ſartaginem ferream, & ponamus eam murum ferreum inter nos & civitatem, id eſt, aſſumamus zelum fortem, ut inter nos & auditoris noſtri animum inveniamus hanc poſtmodum fortem munitionem. Tunc enim hunc murum ferreum inventuri ſumus, ſi nunc eum fortiter tenemus, videlicet docendo, cuſtodiendo, ſuadendo, increpando, mulcendo, terrendo, aliquando leniter, aliquando vero & ſeverius agendo. De qua ſeveritate per Ezechielem recte ſubditur: *Et obſervabis faciem tuam ad eam, & erit in obſidionem.* Ezech. 4. Quid eſt, obfirmare faciem ad Jeruſalem in latere deſcriptam, niſi ut ei animæ, cui cæleſtis pacis viſionem doctor denuntiat, ſi adhuc eam infirmari in ſuis actibus conſpicit, remiſſiorem & clementiorem ſe minime oſtendat? Unde ſcriptum eſt: *Filiæ tibi ſunt? ſerva corpus illarum,* Eccl. 7. *& non oſtendas hilarem faciem tuam ad illas.* Infirmæ quippe animæ, atque appetitui mundi deditæ, aliquando melius ex ſeveritate ſervantur, ut obfirmata facies, id eſt, per ſeveritatis cuſtodiam ab omni ſpe frivolæ remiſſionis abducta, inconſtantem animam terreat, atque a delectatione vitiorum, diſtrictionis vigore conſtringat. Quod cum a doctore agitur, ſemper neceſſe eſt, ut dulcedo & humilitas in corde teneatur; quatenus & multum amet, & numquam contra eum per elationem ſuperbiat: cui tamen amorem ſuum & humilitatem pro utilitate ejus prodere recuſat. Sequitur: *Et circumdabis eam.* Circumdat doctor auditoris animam, cum in omne quod in hac vita agitur, tentationum laqueos apponi poſſe denuntiat; ut dum ubique fit mens pavida, ubique circumſpecta, quanto timidior, tanto vigilantior vivat. Ipſe namque zelus rectitudinis, dum inquietudine mentem agitat, ejus mox aciem ob- Moral. ſcurat, ut altiora in commotione non videat, c. 33. quæ bene prius tranquilla cernebat. Sed inde ſubtilius ad alta reducitur, unde ad tempus, ne videat, reverberatur. Nam ipſa recti æmulatio, (b) æterna poſt paullulum in tranquillitate largius aperit, hic interim per commotionem claudit: & unde mens turbatur ne videat, inde proficit, ut ad videndum verius clareſcat. Sicut infirmanti oculo cum collyrium immittitur, lux penitus negatur: ſed inde eam poſt paullulum veraciter recipit, unde hanc ad tempus ſalubriter amittit. Numquam vero commotioni contemplatio jungitur; nec prævalet mens perturbata conſpicere, ad quod vix tranquilla valet inhiare: quia nec ſolis radius cernitur, cum commotæ nubes cæli faciem obducunt, nec turbatus fons reſpicientis imaginem reddit, quam tranquillus (c) proprie oſtendit: quia pro ejus unda palpitat, eo in ſe ſpeciem ſimilitudinis obſcurat. Sed cum per zelum animus movetur, curandum ſummopere eſt, ne hæc eadem, quæ inſtrumento virtutis aſſumitur, menti ira dominetur: nec quaſi domina præeat, ſed velut ancilla ad obſequium parata, a rationis tergo numquam recedat. Tunc enim robuſtius contra vitia erigitur, cum ſubdita rationi famulatur. Nam quantumlibet ira ex zelo rectitudinis ſurgat, ſi immoderata mentem vicerit, rationi protinus ſervire contemnit. Et tanto ſe impudentius dilatat, quanto impatientiæ vitium virtutem putat. Unde neceſſe eſt, ut hoc ante omnia, qui zelo rectitudinis movetur, attendat, ne ira extra mentis dominium tranſeat, ſed in ultione peccati tempus modumque conſiderans, ſurgentem animi perturbationem ſubtilius retractando reſtringat, animoſitatem reprimat, & motus fervidos ſub æquitate diſponat: ut eo fiat juſtior ultor alienus, quo prius extitit victor ſuus. Qui zelo rectitudinis movetur, ſic culpas delinquentium corrigat, ut ante ipſe qui corrigit, per patientiam creſcat, ut fervorem ſuum tranſcendendo dijudicet, ne intemperanter excitatus, ipſo zelo rectitudinis longe a rectitudine aberret.

XXXV.

(a) De zelo Paſtoris officii Gregorius, Omnis ſpiritalis &c. (b) interna (c) propriam.

ANNO CHRISTI 816.

XXXV.

(*a*) Expedit facultates ecclesiæ possideri & propriæ perfectionis amore contemni. Non enim propriæ sunt, sed communes, ecclesiæ facultates. & ideo quisquis omnibus, quæ habuit, dimissis aut venditis, fit rei suæ contemptor, cum præpositus fuerit factus ecclesiæ, omnium quæ habet ecclesia efficitur dispensator. Denique sanctus Paulinus, (ut ipsi melius nostis) ingentia prædia quæ fuerant sua, vendita pauperibus erogavit. Sed cum postea factus fuisset episcopus, non contempsit ecclesiæ facultates, sed fidelissime dispensavit. Quo facto satis ostendit, & propria debere propter perfectionem contemni, & sine impedimento perfectionis, posse quæ sunt communia ecclesiæ possideri. Quid sanctus Hilarius? Nonne & ipse omnia sua, aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogavit? Is tamen, cum merito perfectionis suæ fieret ecclesiæ Arelatensis episcopus, quod illa tunc habebat ecclesia non solum possedit, sed etiam acceptis fidelium numerosis hæreditatibus ampliavit. Isti ergo tam sancti, tamque perfecti pontifices, factis evidentibus clamant, posse & debere fieri quod fecerunt. Qui utique homines tam sæcularium, quam divinarum litterarum sine ambiguitate doctissimi, si scirent res ecclesiæ debere contemni, numquam eas haberent qui omnia sua reliquerant. Unde datur intelligi, quod tales ac tanti viri, qui volentes fieri Christi discipuli, renuntiaverunt omnibus quæ habebant, non ut possessores, sed ut procuratores, facultates ecclesiæ possidebant. Et idcirco scientes nihil aliud esse res ecclesiæ, nisi vota fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, non eas vendicaverunt in usus suos, ut proprias; sed ut commendatas, pauperibus diviserunt. Hoc est enim possidendo contemnere, non sibi, sed aliis possidere, nec habendi cupiditate ecclesiæ facultates ambire, sed eas pietate subveniendi suscipere. Quod habet ecclesia, cum omnibus nihil habentibus habet commune. Nec aliquid inde eis, qui sibi de suo sufficiunt, erogat: quando nihil aliud sit habentibus dare, quam perdere.

Prosperi de contemptu. c. 9.

XXXVI.

(*b*) Sacerdotes pro populorum iniquitate damnantur, si eos aut ignorantes non erudiant, aut peccantes non arguant, testante Domino ad prophetam: *Speculatorem domui Israel dedi te. Si non fueris locutus, ut se custodiat impius a via sua, ille in iniquitate sua morietur; sanguinem vero ejus de manu tua requiram.* Sic enim Heli sacerdos pro filiorum iniquitate damnatus est, licet eos delinquentes admonuit, sed tamen non ut oportebat redarguit. Sacerdotes exquirere debent peccata populorum, & sagaci sollicitudine unumquemque probare juxta testimonium Domini ad Jeremiam loquentis: *Probatorem*, inquit, *dedi te in populo meo robustum: & scies, & probabis vias eorum.* Sacerdotes studio corrigendi facta perscrutari debent subjectorum, ut emendatos lucrifacere possint. Sicut autem peccatorem convenit argui, ita justum non exulcerari. Sacerdotes curam debent habere de his qui pereunt, ut sacerdotali redargutione aut corrigantur a peccatis, aut si incorrigibiles existunt, ab ecclesia separentur. Atrociter arguuntur, qui decipiendo peccantes, non solum non arguunt pro peccato, sed etiam adulanter decipiunt, dicente propheta: *Et erunt qui beatificant populum istum, seducentes: & qui beatificantur, præcipitati.* Atrociter iterum arguuntur, qui peccantem non recipiunt, sed despiciunt & spernunt, nec alterius delictum, tamquam proprium, ingemiscunt. De talibus per Isaiam Dominus comminans, dicit: *Qui dicunt, recede a me: non appropinques mihi, quia immundus es, isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die.* Inde est quod & apostolus omnibus omnia factus est, non imitatione erroris, sed compassionis miseratione, scilicet ut ita vitia aliena fleret, quemadmodum si tali & ipse implicaretur errore. Boni pastores populi debent delicta deflere, & totos se planctibus tradere, imitantes Jeremiam prophetam dicentem: *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo die ac nocte interfectos populi mei?* Tamquam propria igitur delicta, plebis peccata sacerdos flere debet: sed affectu compatiendi, non actione commissi. Nonnulli præsules gregis, quosdam pro peccato a communione ejiciunt, ut pœniteant: sed quali sorte vivere debeant, ad melius exhortando non visitant. Quibus congrue increpans sermo divinus comminatur: *Pastores qui pascunt populum meum, vos dispersistis gregem meum: ejecistis, & non visitastis eos. Ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum.* Bonorum studia sacerdotum, multa diligentia etiam parva plebium facta perquirunt: ut dum in minimis subditorum peccatis se acerrimos præstant, de majoribus malis cautos sibi subditos, ac sollicitos faciant. Sicut medici morbos imminentes curandos suscipiunt, futuros vero, ne irrepant, medicinæ objectu quadam præscientia antecedunt: ita & doctores boni sic ea, quæ male acta sunt, resecant, ut ea quæ admitti possunt, ne perpetrentur, doctrina sua succurrente præveniant. Qui blando sermone castigatus non corrigitur, acrius necesse est ut arguatur. Cum dolore enim abscindenda sunt, quæ leniter sanari non possunt Admonitus secretim si corrigi de peccato negligit, ut vulnus quod occulte sanari nescit, manifeste debeat emendari. Manifesta peccata non sunt occulta correctione purganda. Palam enim sunt arguendi, qui palam nocent, ut dum aperta objurgatione sanantur, hi qui eos imitando deliquerant, corrigantur. Dum unus corripitur, plurimi emendantur. Necesse est enim, ut pro multorum salvatione unus condemnetur, quam pro unius licentia multi periclitentur. Ita erga delinquentem sermo est proferendus, sicut ejus qui corripitur expostulat salus. Quod si opus est aliquam medicamenti salutem verbo increpationis aspergere, lenitatem tamen corde opus est retinere. Doctores nonnumquam duris feriunt increpationibus subditos, qui tamen a caritate eorum quos corripiunt, non recedunt. Sæpe ecclesiæ censura arrogantibus videtur esse (*c*) superbia: & quod a bonis pie fit, crudeliter fieri putatur a pravis: quia non discernunt recto oculo, quod a bonis recto fit animo. Notandum ab omni pontifice vehementer, ut tanto cautius erga commissos agat, quanto durius a Christo judicari formidat. Nam sicut scriptum est, *in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.* Quotidie namque omnes delinquimus, & in multis erroribus labimur. Qui enim in nostris delictis clementes sumus, in alieno peccato rigorem tenere nequaquam debemus. Multi aliorum vitia cernunt, sua non aspiciunt, & cum ipsi maximis criminibus obnoxii teneantur, minora peccata fratribus non di-

Jer. 6.

2. Cor. 9

Jer. 2.

Jer. 9.

Matth. 7. Jacob 2

(*a*) Prosperi quod Sacerdotes nihil proprium habeant, & rationem reddituri servare debeant, Expedit facultates &c. Ecclesiæ facultates, tamquam communes, utpote Deo requunt. Sacerdotes &c.

(*b*) De disciplina Sacerdotum, de his qui delinquunt.

(*c*) superba

dimittunt. Hypocritæ trabem in oculo suo consistentem non sentiunt, & hærentem festucam in lumine fratris intendunt. Facilius reprehendimus vitia aliena, quam nostra. Nam sæpe quæ perversa in aliis judicamus, in nobis nocibilia esse minus sentimus: & quod in aliis reprehendimus, agere ipsi non erubescimus. Facilius vitia uniuscujusque, quam virtutes, intendimus: nec quid boni quisque gesserit cupimus agnoscere, sed quid mali egerit, perscrutamur.

XXXVII.

Gregorii homil. 26. in Joan. 20.

(a) Prædicatores sancti, qui districtum Dei judicium metuunt, animarum judices fiunt: & alios damnant & liberant, qui semetipsos damnari metuebant. Horum profecto nunc in ecclesia episcopi locum tenent: solvendi atque ligandi auctoritatem suscipiunt, qui gradum regiminis sortiuntur. Grandis honor pontificalis, sed grave pondus istius est honoris. Durum quippe est, ut qui nescit tenere moderamina vitæ suæ, judex vitæ fiat alienæ. Plerumque contingit, ut ipse judicii locum teneat, cui ad locum vita minime concordat. Ac proinde sæpe agitur, ut vel damnet immeritos, vel alios ipse ligatus solvat. Sæpe in solvendis ac ligandis subditis suæ voluntatis motus, non autem causarum merita sequitur. Unde fit, ut ipsa & ligandi & solvendi potestate se privet, qui hanc pro suis (b) voluntatibus, & non pro subjectorum meritis, exercet. Sæpe fit, ut erga quemlibet proximum odio vel gratia moveatur pastor. Judicare autem digne de subditis nequeunt, qui in subditorum causis sua vel odia, vel gratiam sequuntur. Unde recte per prophetam dicitur: *Mortificabant animas quæ non moriuntur, & vivificabant animas quæ non vivunt*. Non morientem quippe mortificat, qui justum damnat: & non victurum vivificare nititur, qui reum a supplicio absolvere conatur. Deus omnipotens, ut nos a præcipitata sententiæ prolatione compesceret, cum omnia nuda & aperta sint oculis ejus, mala tamen Sodomæ noluit audita judicare, qui ait: *Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum est nimis. Descendam & videbo, utrum clamorem qui venit ad me, opere compleverint, an non est ita, ut sciam*. Omnipotens itaque Dominus, & omnia sciens, cur ante probationem quasi dubitat, nisi ut gravitatis nobis exemplum proponat, ne mala hominum ante præsumamus credere, quam probare. Quid hoc exemplo nisi nos admonemur, ne ad proferendam sententiam unquam præcipites esse debeamus, ne temere indiscussa judicemus, ne quælibet mala audita nos moveant, ne passim dicta sine probatione credamus? Causæ ergo pensandæ sunt, & tunc ligandi atque solvendi potestas exercenda. Videndum est, quæ culpa præcesserit, aut quæ sit pœnitentia secuta post culpam: ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos pastoris sententia absolvat. Tunc enim vera est absolutio præsidentis, cum interni arbitrium sequitur judicis. Quod bene quatriduani mortui resuscitatio illa significat: quæ videlicet demonstrat, quia prius mortuum Dominus vocavit & vivificavit, dicens: *Lazare, veni foras*: & postmodum is, qui vivus egressus fuerat, a discipulis est solutus, sicut scriptum est: *Cumque egressus esset qui fuerat ligatus institis, tunc dixit discipulis suis: Solvite eum, & sinite abire*, scilicet ut pastores ecclesiæ ei pœnam debeant amovere quam meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit. Sub magno moderamine pastores ecclesiæ, vel solvere studeant, vel ligare. Sed utrum juste an injuste obliget pastor, pastoris tamen sententia gregi timenda est, ne is qui subest, & cum injuste forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor itaque quisque vel absolvere indiscrete timeat, vel ligare. Is autem qui sub manu pastoris est, ligari timeat vel injuste, nec pastoris sui judicium temere reprehendat, ne etsi injuste ligatus est, ex ipsa tumidæ reprehensionis superbia, culpa quæ non erat, fiat.

XXXVIII.

Ejusdem h mil. 4 in vang. Matt 10.

(c) Nonnulli episcoporum, donum accepti Spiritus in usum solent negotiationis inflectere, & miraculorum signa ad avaritiæ obsequium declinare. Hinc est enim, quod Simon per impositionem manus edita miracula conspiciens, percipere donum Spiritus sancti per pecuniam voluit: scilicet ut deterius venderet, quod male comparasset. Hinc redemptor noster flagello de resticulis facto, de templo turbas ejecit, cathedras vendentium columbas evertit. Columbas quippe vendere, est impositionem manus, qua Spiritus sanctus accipitur, non ad vitæ meritum, sed ad præmium dare. Sed sunt nonnulli, qui nummorum quidem præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur, atque de largitate eadem laudis solummodo retributionem quærunt. Hi nimirum, quod gratis acceptum est, gratis non tribuunt: quia de impenso officio sanctitatis, nummum favoris expetunt. Unde bene, cum justum virum describeret Isaias propheta, ait: *Qui excutit manus suas ab omni munere*. Neque enim dicit, Qui excutit manus suas a munere, sed adjunxit, ab omni: quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus a manu, aliud munus a lingua. Munus quippe ab obsequio, est subjectio indebite impensa. Munus a manu, pecunia est. Munus a lingua, favor. Qui ergo sacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus non solum nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit. Plerumque fit, ut quisque eorum vel bona corporalia ab hominibus accipere contemnat: sed quia hæc non accipit, majores ab eis recipere laudes quærat; & fortasse munus se accepisse non æstimat, qui bona corporalia accipere recusat. Sicut scriptum est superius, aliquando munus a manu, aliquando vero ab ore porrigitur. Nam qui nummum tribuit, munus ex manu dedit: qui autem verbum laudis impendit, munus ab ore protulit. Plerumque sacerdos, etsi exteriora dona, quæ terrenæ forsitan necessitati congruunt, pro impositione manuum accipere recusat, plus est quod sibi retribui appetit, cum ultra meritum laudari desiderans, munus ab ore quærit.

Missi Dominus. Act. 8.

Joan. 2.

Isa. 33.

XXXIX.

Ex Concil Nicæno. Can. 3. d 32. Interdixit per omn Ex cod Concilio Can. 17. qu. 4. Quoni multi cle dist. 47. Quoni multi sub Psal. 14.

(d) Interdixit per omnia magna synodus, non episcopo, non presbytero, non diacono, nec alicui omnino qui in clero est, licere subintroductam habere mulierem: nisi forte aut matrem, aut sororem, aut amitam, vel eas tantum personas, quæ suspiciones effugiunt.

XL.

(e) Quoniam multi sub regula constituti, avaritiam & turpia lucra sectantur, oblitique divinæ scripturæ, dicentis: *Qui pecuniam suam non dedit ad usuram*, mutuum dantes, centesimas exigunt: juste censuit sancta & magna synodus, ut si quis in-

Exod. 23.

Moral. 19. c. 14.

Gen. 18.

Hom. 26. in Joan. 20.

Joan. 11.

Ibidem.

(a) Gregorius de collata Episcopis potestate ligandi atque solvendi, Prædicatores sancti &c. (b) voluptatibus.
(c) Gregorius de Episcopis qui pro ordinatione Sacerdotis munera libenter accipiunt, Nonnulli Episcoporum &c.
(d) Incipit Canon ex Nicæno Concilio de subintroductis mulieribus, Interdixit per omnia &c. (e) Item in eodem Conc. cap. XVII. de Clericis usuras accipientibus, Quoniam multi &c.

ANNO CHRISTI 816.

inventus fuerit post hanc definitionem usuras accipiens, aut ex adinventione aliqua, vel quolibet modo negotium transigens, aut hemiolia, id est sescupla, exigens, vel aliquid tale prorsus excogitans turpis lucri gratia, dejiciatur a clero, & alienus existat a regula.

XLI.

(a) Pervenit ad sanctum magnumque concilium, quod in quibusdam locis & civitatibus presbyteris gratiam sacræ communionis diaconi porrigant, quod nec regula, nec consuetudo tradidit, ut ab his qui potestatem non habent offerendi, illi qui offerunt, Christi corpus accipiant. Necnon & illud innotuit, quod quidam diaconi ante episcopos sacra oblata contingant. Hæc igitur omnia resecentur, & in sua diaconi mensura permaneant, scientes quod episcoporum quidem ministri sint, inferiores autem presbyteris habeantur. Per ordinem ergo, post presbyteros gratiam sacræ communionis accipiant, aut episcopo eis, aut presbytero porrigente. Sed nec sedere in medio presbyterorum diaconis liceat: quia si hoc fiat, præter regulam & ordinem probatur existere. Si quis autem etiam post has definitiones obedire noluerit, a ministerio cessare debebit.

XLII.

(b) De his qui communione privantur, seu ex clero, seu ex laico ordine ab episcopis, per unamquamque provinciam sententia regularis obtineat, ut hi qui abjiciuntur, ab aliis non recipiantur. Requiratur autem, ne pusillanimitate, aut contentione, vel alio quolibet episcopi vitio, videatur a congregatione seclusus. Ut hoc ergo decentius inquiratur, bene placuit annis singulis per unamquamque provinciam bis in anno concilia celebrari, ut communiter omnibus simul episcopis provinciæ congregatis discutiantur hujusmodi quæstiones: & sic, qui suo peccaverunt evidenter episcopo, excommunicati rationabiliter ab omnibus æstimentur, usquequo vel in communi, vel episcopo placeat humaniorem pro talibus ferre sententiam. Concilia vero celebrentur, unum quidem ante quadragesimam paschæ, ut omni dissensione sublata munus offeratur Deo purissimum: secundum vero circa tempus autumni.

XLIII.

(c) Propter multam perturbationem & seditiones quæ fiunt, placuit consuetudinem omnimodis amputari, quæ præter regulam in quibusdam partibus videtur admissa, ita ut de civitate ad civitatem non episcopus, non presbyter, non diaconus transferatur. Si quis autem post definitionem sancti & magni concilii, tale quid agere tentaverit, & se hujusmodi negotio manciparit, hoc factum prorsus in irritum ducatur, & restituatur ecclesiæ, cujus fuit episcopus, aut presbyter, aut diaconus ordinatus.

XLIV.

(d) De his qui transmigrant de civitate in civitatem, episcopis aut clericis, placuit ut canones qui de hac re a sanctis patribus statuti sunt, habeant propriam firmitatem.

XLV.

(e) Quicumque temere ac periculose, neque timorem Dei præ oculis habentes, nec agnoscentes ecclesiasticam regulam, discedunt ab ecclesia (f) sibi commissa, presbyteri aut diaconi, vel quicumque sub regula prorsus existunt, hi nequaquam debent in aliam ecclesiam recipi, sed omnem necessitatem convenit illis imponi, ut ad suas parochias revertantur. Quod si non fecerint, oportet eos communione privari. Si quis autem ad alium pertinentem (g) audacter invadere, & in sua ecclesia ordinare tentaverit, non consentiente episcopo, a quo discessit is qui regulæ mancipatur, ordinatio hujuscemodi irrita comprobetur.

XLVI.

(h) Quoniam sunt quidam in die dominico genuflectentes, & in diebus pentecostes, ut omnia in universis locis consonanter observentur, placuit sancto concilio, stantes Domino vota persolvere.

XLVII.

(i) Si quis episcopus damnatus a synodo, vel presbyter aut diaconus a suo episcopo, ausi fuerint aliquid de ministerio sacro contingere, sive episcopus, juxta præcedentem consuetudinem, sive presbyter aut diaconus, nullo modo liceat ei nec in alia synodo restitutionis spem, aut locum habere satisfactionis. Sed & communicantes ei omnes abjici de ecclesia, & maxime si postea quam didicerint adversus memoratos prolatam fuisse sententiam, eisdem communicare tentaverint.

XLVIII.

(k) Et illud petendum, ut statuere (l) dignetur, ut si quis cujuslibet honoris clericus, judicio episcoporum quocumque crimine fuerit damnatus, non liceat eum, sive ab ecclesiis quibus præfuit, sive a quolibet homine defensari, interposita pœna damni pecuniæ atque honoris, quo nec ætatem, nec sexum excusandum esse præcipiant.

XLIX.

(m) Nullus peregrinorum sine pacificis, id est, commendatitiis suscipiatur epistolis.

L.

(n) Non licere clericum in duarum civitatum conscribi simul ecclesiis, sed in qua ab initio ordinatus est, non ad quam confugit, quasi ad potiorem, ob inanis gloriæ cupiditatem. Hoc autem facientes revocari debere ad suam ecclesiam, in qua primitus ordinati sunt, & ibi tantummodo ministrare. Si vero quis jam translatus est ex alia in aliam ecclesiam, prioris ecclesiæ, vel martyriorum quæ sub ea sunt, aut (o) ptochodochiorum, aut xenodochiorum rebus in nullo communicet. Eos vero, qui ausi fuerint, post definitionem magnæ & universalis hujus synodi, quidquam ex his quæ sunt prohibita perpetrare, decrevit sancta synodus, a proprio hujusmodi gradu excidere.

LI.

(p) Peregrinos clericos & lectores in alia civitate, præter commendatitias litteras sui episcopi, nusquam penitus ministrare debere.

LII.

(q) Quod non oporteat sacerdotem, vel clericum, sine litteris proficisci canonicis.

LIII.

LIBER I
Ex concilio Nicæno. Can. 16. 7. q. 1. Si quis vero

D. 71. Si quis ausus

Ex eodem concilio. Can. 20.

Ex concilio Antiocheno Can. 4. 11. q. 1. Si quis episcopus damnatus

Ex concilio Africano. Can. 29.

Ex concilio Antiocheno Can. 1.

Ex concilio Chalcedonensi. Can. 10. 21. q. 1. Clericum in duarum

21. q. 2. Si quis jam translatus

Ex eodem concilio. Can. 13.

Ex concilio Laodicensi. Can. 41.

(a) Item de privilegiis Presbyterorum tit. XVIII. Pervenit ad sanctum &c. (b) De excommunicatis in eodem Concilio tit. V. De his qui communione &c. (c) In eodem concilio quod non oporteat demigrari, Propter multam &c. (d) In Concilio Chalcedonensi tit. XV. non transmigrandum de civitate in civitatem tit. V. de his qui transmigrant &c. (e) In Concilio Nicæno de his, qui in Ecclesiis in quibus profecti sunt minime perdurarunt tit. XVI. Quicumque temere, ac periculose &c. (f) *deest* sibi commissa (g) audacter .... .. ordinare *desunt*.
(h) Item in eodem Concilio de flectendo genu tit. XX. Quoniam sunt &c. (i) In Antiocheno Concilio de damnatis & ministrare tentantibus tit. IV. Si quis Episcopus &c. (k) In Africano Concilio de Clericis damnatis tit. XXVIII. Et illud petendum &c. (l) dignemini. (m) In Antiocheno Concilio de peregrinorum susceptione tit. 9. Nullus peregrinorum &c. (n) In Chalcedonensi Concilio, quod non liceat Clerico in duarum Civitatum Ecclesiis ministrare tit. 10. Non licere Clericum &c. (o) ptochotrophiorum. (p) Item in eodem quod non oporteat peregrinos Clericos sine commendatitiis ministrare tit. 13. Peregrinos Clericos &c. (q) In Laodicensi Concilio quod non sine literis Sacro ministerio servientes proficisci debeant tit. 16. Quod non oporteat &c.

LIBER I

LIII.

Ex concilio Sardicenſi. Can. 16.

(a) Oſius epiſcopus dixit: Hoc quoque omnibus placet, ut ſive diaconus, ſive presbyter, ſive quis clericorum ab epiſcopo ſuo communione fuerit privatus, & ad alterum perrexit epiſcopum, & ſcierit ille ad quem confugit, eum ab epiſcopo ſuo fuiſſe abjectum, non oportet ut ei communionem indulgeat. Quod ſi fecerit, ſciat ſe convocatis epiſcopis cauſſas eſſe dicturum. Univerſi dixerunt: Hoc ſtatutum & pacem ſervabit, & concordiam cuſtodiet.

LIV.

Ex concilio Carthaginenſi. Can. 29.

(b) Item placuit univerſo concilio, ut qui excommunicatus fuerit pro ſuo neglectu, ſive epiſcopus, ſive quilibet clericus, & tempore excommunicationis ſuæ ante audientiam communionem præſumpſerit, ipſe in ſe damnationis judicetur protuliſſe ſententiam.

LV.

Ex Concilio Sardicenſi. Can. 18

(c) Januarius epiſcopus dixit: illud quoque ſtatuat ſanctitas veſtra, ut nulli epiſcopo liceat alterius epiſcopi civitatis miniſtrum eccleſiaſticum ſollicitare, & in ſuis parochiis ordinare. Univerſi dixerunt: Placet, quia ex his contentionibus ſolet naſci diſcordia (d) & ideo prohibet omnium ſententia, ne quis hoc facere audeat.

LVI.

Ex concilio Africano. Can 17.

(e) Item placuit, ut quicumque in eccleſia vel ſemel legerit, ab alia eccleſia ad clericatum non teneatur, & ſubſcripſerunt. Aurelius epiſcopus eccleſiæ Carthaginenſis, huic decreto conſenſi, & prælecto ſubſcripſi. Similiter & ceteri epiſcopi ſubſcripſerunt.

LVII.

Ex concilio Carthaginenſi Can. 3.

(f) Item placuit, ut quicumque clerici vel diaconi, pro neceſſitatibus eccleſiarum, non obtemperaverint epiſcopis ſuis volentibus eos ad honorem ampliorem in ſua eccleſia promovere, nec illic miniſtrent in gradu ſuo, unde recedere noluerunt.

LVIII.

Ex Leonis papæ epiſt. 82. ad Anaſtaſium Theſſ. c. 9. q. 2. Alienum clericum

Alienum clericum, invito epiſcopo ipſius, nemo ſuſcipiat, nemo ſollicitet, niſi forte ex placito caritatis id inter dantem accipientemque conveniat. Nam gravis injuriæ reus eſt, qui de fratris eccleſia id, quod eſt utilius aut pretioſius, audet vel allicere, vel tenere. Itaque ſi intra provinciam res agatur, transfugam clericum ad ſuam eccleſiam, metropolitanus redire compellet. Si autem longius receſſit, ſui præcepti auctoritate revocabitur, ut nec cupiditati, nec ambitioni occaſio relinquatur.

LIX.

Ex concilio Africano. Can. 9.

(g) Ut nulli epiſcopi vel clerici in eccleſia conviventur, niſi forte tranſeuntes hoſpitiorum neceſſitate illic reficiant. Populi etiam ab hujuſmodi conviviis, quantum fieri poteſt, prohibeantur.

LX.

Ex concilio Laodicenſi, D 44. Non oportet clericum

(h) Quod non oporteat ſacro miniſterio deditos a presbyteris uſque ad diaconos, & reliquum eccleſiaſticum ordinem, id eſt, uſque ad ſubdiaconos, lectores, cantores, exorciſtas, & oſtiarios, & ex numero continentium & monachorum, ingredi tabernas.

LXI.

Aurelius epiſcopus dixit: Avaritiæ cupiditas, quam rerum omnium malarum matrem eſſe nemo eſt qui dubitet, proinde inhibenda eſt, & ne quis alienos fines uſurpet, aut per præmium terminos patrum ſtatutos tranſcendat. Nec omnino cuiquam clericorum liceat de qualibet re fœnus accipere Quod ſi & ſanctitati tuæ, & huic concilio videatur, præſenti placito deſignetur. Gratus epiſcopus dixit: Novellæ ſuggeſtiones, quæ vel obſcuræ ſunt, vel ſub genere latent, inſpectæ a nobis formam accipient. Ceterum de quibus apertiſſime divina ſcriptura ſanxit, non eſt differenda ſententia, ſed potius exequenda. Proinde quod in laicis reprehenditur, id multo magis debet in clericis præ- damnari. Univerſum concilium dixit: Nemo contra propheras, nemo contra evangelia facit ſine periculo.

LXII.

Ex decre I. Leonis papæ. 14 q. 4. hoc præ eundum

(i) Nec hoc quoque prætereundum eſſe duximus, quoſdam lucri turpis cupiditate captos, uſurariam exercere pecuniam, & fœnore velle diteſcere, quod nos, non dicam in eos qui ſunt in clericali officio conſtituti, ſed in laicos cadere, qui Chriſtianos ſe dici cupiunt, condolemus. Quod vindicari acrius in eos qui fuerint confutati decernimus, ut omnis peccandi opportunitas adimatur.

LXIII.

Ex conc Ancyrita Can. 13

De his, qui in clero ſunt presbyteri & diaconi, & a carnibus abſtinent, placuit eas quidem contingere, & ita ſi voluerint, continere Quod ſi in tantum eas abominantur, ut nec olera, quæ cum eis coquuntur, exiſtiment comedenda, tamquam non conſentientes regulæ, ab ordine ceſſare debebunt.

LXIV.

Ex conc Neocæſarienſi (k) Can. D 93. coni ſep Act. 6.

Diaconi ſeptem eſſe debent juxta regulam, licet & valde magna ſit civitas. Idipſum autem & Actuum apoſtolorum liber inſinuat.

LXV.

Ex conc Gangren Can 2. Diſt 30. quis carn

Si quis carnes edentem, præter ſanguinem & idolis immolatum, & ſuffocatum, cum religione & fide condemnat, velut ſpem propter hujuſmodi perceptionem non habentem, anathema ſit

LXVI.

Ex eode concilio. Can. 8.

Si quis dederit vel acceperit oblata, præter epiſcopum, vel eum qui conſtitutus eſt ab eo, ad diſpenſandam miſericordiam pauperibus, & qui dat, & qui accipit anathema ſit.

LXVII.

Ex eode concilio. Can 19. D.30. Si propter Deum.

Si quis ex his qui virginitatem propter Dominum ſervant, extollitur adverſus conjugatos, anathema ſit.

LXVIII.

Ex eode concilio. (l) Can. D 30. Si ramquam hoc.

Si quis propter continentiam quæ putatur, aut contumaciam, in die dominico jejunat, anathema ſit.

LXIX.

Ex eode concilio. D. 30. Si eorum.

Si quis eorum qui continentiæ ſtudent, abſque neceſſitate corporea, tradita in commune jejunia, & ab eccleſia cuſtodita, ſuperbiendo diſſolvit ſtimulo ſuæ cogitationis impulſus, anathema ſit.

LXX.

ANNO CHRIST 816. Ex conc Carthagi nenſi. Can. 5.

Carth. cc 2. c. 13

(a) In Concilio Sardicenſi de Clericis a Communione ſubmovendis ab alio non recipiendis Epiſcopo tit. 16. Oſius Epiſcopus &c. (b) In Carthaginenſi Concilio tit. 29. Item placuit &c. (c) In Concilio Sardicenſi de non ſollicitandis Clericis alienis tit. 8. Januarius Epiſcopus &c. (d) & ideo ..... ſententia *deſunt omnia* &c.

(e) In Concilio Africano de his qui ſemel legerint in Eccleſia ab aliis non poſſe promoveri tit. 57. Item placuit &c

(f) In concilio Carthaginenſi qui ex clericis ab Epiſcopis ſuis promoti contempſerint, nec illic maneant unde recedere noluerunt tit. 31. Item placuit &c. (g) In Africano Concilio tit. 9. Ut nulli &c. (h) In Laodiceno Concilio tit. 24. Quod non oporteat &c. (i) *duinceps in cod. Vatic. deſunt tituli capitulorum & adnotantur ſolummodo numeri Canonum, qui in his adnotationibus exhibebuntur tunc tantummodo cum diſcrepant ab editis.*

(k) tit. 13. (l) tit. 19.

LXX.

Omnes qui ingrediuntur ecclesiam Dei, & scripturas sacras audiunt, nec communicant in oratione cum populo, sed pro quadam intemperantia se a perceptione sanctæ communionis avertunt, hi de ecclesia removeantur, quamdiu per confessionem pœnitentiæ fructus ostendant, & precibus indulgentiam consequantur.

LXXI.

Si quis presbyter, aut diaconus, & omnino quilibet ex clero, parochiam propriam deserens, ad aliam properavit, dein omnino demigrans, in alia parochia per multa tempora nititur immorari, ulterius ibidem non ministret: maxime si vocanti suo episcopo, & regredi ad propriam parochiam commonenti, obedire contempserit. Quod si in hac indisciplinatione perdurat, a ministerio modis omnibus removeatur, ita ut nequaquam locum restitutionis inveniat. Si vero pro hac caussa damnatum alter episcopus suscipiat, hic etiam a communi coerceatur synodo, velut qui ecclesiastica constituta dissolvat.

LXXII.

Si quis a proprio episcopo communione privatus est, non ante suscipiatur ab aliis, quam suo reconcilietur episcopo: aut certe ad synodum, quæ congregatur, occurrens, pro se satisfaciat.

LXXIII.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut quilibet regulæ subiectus ecclesiæ, præter consilium & literas episcoporum provinciæ, & præcipue metropolitani, adierit imperatorem, hunc reprobari & abjici oportere, non solum a communione, verum & ab honore cujus particeps videtur existere, quia venerandi principis auribus molestiam tentavit inferre contra leges ecclesiæ. Si igitur adire principem necessaria caussa deposcit, hoc agatur cum tractatu & consilio metropolitani, & ceterorum episcoporum, qui in eadem provincia commorantur. Qui etiam proficiscentem suis prosequantur epistolis.

LXXIV.

Si quis a proprio episcopo presbyter aut diaconus, aut a synodo fuerit episcopus forte damnatus, & imperatoris auribus molestus extiterit, oportet ad majus episcoporum converti concilium: & quæ putaverint habere justa, plurimis episcopis suggerant, eorumque discussiones ac judicia præstolentur. Si vero hæc parvipendentes, molesti fuerint imperatori, hos nulla venia dignos esse, nec locum satisfactionis habere, nec spem futuræ restitutionis penitus opperiri dijudicamus.

LXXV.

Quod non oporteat sacerdotes & clericos fœnerantes usuras, vel quæ dicuntur sescupla, id est, & summam capitis & dimidium summæ, percipere.

LXXVI.

Quod non oporteat amplius præter eos qui regulariter cantores existunt, qui & de codice canunt, alios in pulpitum conscendere, & in ecclesia psallere.

LXXVII.

Quod non oporteat diaconum coram presbytero sedere, sed jussione presbyteri sedeat. Similiter autem & diaconus in honore habeatur ab obsequentibus, id est. subdiaconis, & omnibus clericis.

LXXVIII.

Quod non oporteat subdiaconos panem dare, vel calicem benedicere.

LXXIX.

Quod hi qui non sunt ab episcopis ordinati, tam in ecclesiis, quam in domibus, exorcizare non possint.

LXXX.

Quod non oporteat in domiciliis divinis, id est, in Domini ecclesiis convivia, quæ vocantur agapæ, fieri, nec intra domum Dei comedere, vel accubitus sternere.

LXXXI.

Quod non oporteat sacerdotem, vel clericum præter jussionem sui pontificis proficisci.

LXXXII.

Quod non oporteat ingredi mulieres ad altare.

LXXXIII.

Quod non oporteat sacerdotes, aut clericos quibuscumque spectaculis in scenis, aut in nuptiis interesse: sed antequam thymelici ingrediantur, exurgere eos convenit, atque inde discedere. Nec oporteat sacerdotes, aut clericos, ex collatis vel comessationibus convivia celebrare. Hoc autem nec laicis posse congruere.

LXXXIV.

Quod non oporteat in domibus oblationes celebrari ab episcopis vel presbyteris.

LXXXV.

Qui semel in clero deputati sunt, aut monachorum vitam expetiverunt, statuimus, neque ad militiam, neque ad dignitatem aliquam venire mundanam: aut hoc tentantes, & non agentes pœnitentiam, quo minus redeant ad hoc quod propter Dominum primitus elegerunt, anathematizari.

LXXXVI.

(c) Si quis clericus adversus clericum habet negotium, non deserat episcopum proprium, & ad sæcularia percurrat judicia: sed prius actio ventiletur apud episcopum proprium, vel certe consilio ejusdem episcopi, apud quos utræque partes voluerint, judicium obtinebunt. Si quis autem præter hæc fecerit, canonicis correptionibus subjacebit. Quod si clericus habet caussam adversus episcopum proprium, vel adversus alterum, apud synodum provinciæ judicetur. Quod si adversus ejusdem provinciæ metropolitanum episcopus vel clericus habet querelam, petat aut primatem diœceseos, aut sedem regiæ urbis Constantinopolitanæ, & apud ipsum judicetur.

LXXXVII.

Clericos in ecclesia ministrantes, sicut jam constituimus, in alterius civitatis ecclesiam statutos fieri non oportet, sed contentos esse, in quibus ab initio ministrare meruerunt, exceptis illis, qui proprias amittentes provincias, ex necessitate ad aliam ecclesiam transierunt.

LXXXVIII.

Non licere clericis post obitum sui episcopi, res ad eum pertinentes diripere, sicut antiquis quoque est canonibus constitutum. Quod si hoc facere tentaverint, graduum suorum periculo subjacebunt.

LXXXIX.

Item placuit, ut episcopi, presbyteri, diaconi, vel quicumque clerici, qui nihil habentes ordinantur, & tempore episcopatus vel clericatus sui agros, vel quæcumque prædia, nomine suo comparant, tamquam rerum dominicarum invasionis crimine teneantur, nisi admoniti in ecclesia eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis proprie aliquid liberalitate alicujus, vel successione cognationis obvenerit, faciant inde quod eorum proposito congruit.

LIBER I.

D. 93. Non oportet subdiaconos. Ex eodem concilio. Can. 26.

D. 60. Non oportet exor. Ex eodem concilio Can. 28.

D. 42. Non oportet in basil. Ex eodem concilio Can. 42.

Ex eodem concilio, Can. 44.

Ex eodem concilio Can. 54.

De consecr. dist. 1. Non oportet ministros. Ex eodem concilio. Can. 54.

D. 44. Non oportet. Ex concilio Chalcedonensi. (b) Can. 7. 20. q. 3. Fo. qui semel. Ex eodem concilio. Can. 9.

11. q. 3. Si clericus.

Ex eodem concilio Can. 20. Dist. 71. Clericos in fine.

Ex eodem concilio Can. 22. 12. q. 2. Non liceat clericis.

Ex concilio Carthag. Can. 13.

(a) tit. 5. (b) tit. 57. (c) In eodem Concilio tit. 9.

LIBER I.

gruit. Quod si a suo proposito retrorsum exorbitaverint, honore ecclesiastico indigni, tamquam reprobi, judicentur.

XC.

Ex concilio Africano Can. 7 D. 44. Clerici

Ut clerici, edendi vel bibendi caussa tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.

XCI.

Ex eodem concilio. Can. 21.

Epigonius episcopus dixit: in multis conciliis hoc statutum est, etiam nunc hoc confirmandum est a vestra prudentia, beatissimi fratres, ut clericum alienum nullus sibi præripiat episcopus, præter ejus arbitrium cujus fuerit clericus.

XCII.

Ex decretali Leonis papæ epist. 4. c. 4.

Illud etiam duximus præmonendum, ut sicut non suo, ita nec alieno nomine aliquis clericorum exercere fœnus attentet. Indecens enim est, crimen suum commodis alienis impendere. Fœnus autem hoc solum aspicere & exercere debemus, ut quod hic misericorditer tribuimus, ab eo Domino, qui multipliciter & in perpetuum mansura retribuet, recipere valeamus.

XCIII.

Ex decretali Gelasii papæ epist. 1. c. 5. Dist. 88. Consequens

Consequens fuit, ut illa quoque, quæ de Piceni partibus nuper ad nos missa relatio nuntiavit, nec nunc prætereunda putaremus, id est, plurimos clericorum negotiationibus inhonestis & lucris turpibus imminere, nullo pudore cernentes evangelicam lectionem, qua ipse Dominus noster negotiatores e templo verberatos flagellis asseritur expulisse, nec Apostoli verba recolentes, quibus ait: *Matth. 21.* *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus:* 2. *Tim. 2.* Psalmistam quoque David surda dissimulantes audire cantantem: *Quoniam non cognovi negotiationes, introibo ad potentias Domini.* *Psal. 70.* Proinde hujuscemodi aut ab indignis post hæc quæstibus noverint abstinendum, & ab omnibus cujuslibet negotiationis ingeniis cupiditateque cessandum, aut in quocunque gradu sint positi, mox a clericalibus officiis abstinere cogantur, quoniam domus Dei domus orationis & esse debet & dici, ne officina negotiationis & spelunca potius sit latronum. *Matth. 21.*

XCIV.

Excerptum ex epistola S. Hieron. presbyteri ad Nepotianum de vita clericorum. Ibid. post multa,

Petis a me, Nepotiane carissime, litteris transmarinis, & crebro petis, ut tibi brevi volumine digeram præcepta bene vivendi: & qua ratione is, qui sæculi militia derelicta, vel monachus cœperit esse vel clericus, rectum Christi tramitem teneat, ne ad diversa vitiorum diverticula rapiatur. Scio quidem ab avunculo tuo B. Heliodoro, qui nunc pontifex Christi est, te & didicisse quæ sancta sunt, & quotidie discere, normamque vitæ ejus exemplum habere virtutum. Sed & nostra, qualiacumque sunt, suscipe: & libellum hunc libello illius copulato, ut cum ille te monachum erudierit, hic clericum doceat esse perfectum. Igitur clericus, qui Christi servit ecclesiæ, interpretetur primo vocabulum suum: & nominis definitione prolata, nitatur esse quod dicitur. Si enim cleros Græce, Latine sors appellatur; propterea vocantur clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia Dominus ipse sors, id est pars, clericorum est. Qui autem vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet, talem se exhibere debet, ut ipse possideat Dominum, & ipse possideatur a Domino. Qui possidet Dominum, & cum Propheta dicit, *Pars mea Dominus*, nihil extra Dominum habere potest. Quod si quippiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus. Verbi gratia: Si aurum, si argentum, si possessiones, si variam supellectilem, cum istis partibus Dominus pars ejus fieri non dignatur. Si autem ego pars Domini sum, & funiculus hæreditatis ejus: nec accipio partem inter ceteras tribus, sed *Psal. 72.*

A quasi levita & sacerdos, vivo de decimis; & altari serviens, altaris oblatione sustentor; habens victum & vestitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus sequar. Obsecro itaque te, & repetens iterum iterumque monebo, ne officium clericatus, genus antiquæ militiæ putes: id est, ne lucra sæculi in Christi quæras militia: nec plus habeas, quam quando clericus esse cœpisti, & dicatur tibi; *Cleri eorum non proderunt eis.* Mensulam tuam pauperes & peregrini, & cum illis Christus conviva noverit. Negotiatorem clericum, & ex inope divitem, ex ignobili glorioſum, quasi quamdam pestem fuge. *Corrumpunt mores bonos confabulationes pessimæ.* Tu aurum contemnis, alius diligit. Tu calcas opes, ille sectatur. Tibi cordi B est mansuetudo, silentium, secretum: illi loquacitas, attrita frons, fora placent, & plateæ, & medicorum tabernæ. In tanta morum discordia, quæ potest esse concordia? Hospitiolum tuum aut raro, aut nunquam mulierum pedes terant. Omnes puellas & virgines Christi, aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. Ne sub eodem tecto manseris, nec in præterita castitate confidas. Nec David sanctior, nec Salomone potes esse sapientior. Memento semper, quod paradisi colonum de possessione sua mulier ejecerit. Ægrotanti tibi sanctus quilibet frater assistat, & germana, vel mater, aut probatæ quælibet apud omnes fidei. Quod si hujusmodi non fuerint consanguinitatis castimoniæque personæ, multas anus nutrit ecclesias, quæ & offi- C cium præbeant, & beneficium accipiant ministrando, ut infirmitas quoque tua fructum habeat eleemosynæ. Scio quosdam convaluisse corpore, & animo ægrotare cœpisse. Periculose tibi ministrat, cujus vultum frequenter attendis. Si propter officium clericatus, aut vidua visitatur, aut virgo; nunquam domum solus introeas, talesque habeto socios, quorum contubernio non infameris. Si lector, si acolytus, si psaltes te sequitur: non ornentur veste, sed moribus; nec calamistro crispent comas, sed pudicitiam habitu polliceantur. Solus cum sola secrete & absque arbitro vel teste, non sedeas. Si familiarius est aliquid loquendum, habet nutricem majorem domus, virginem, viduam, maritatam: non est tam inhumana, ut D nullum præter te habeat cui se audeat credere. Caveto omnes suspiciones: & quidquid probabiliter fingi potest, ne fingatur, ante devita. Crebra munuscula, & sudariola, & fasciolas, & vestes ori applicitas, & oblatos ac degustatos cibos, blandasque ac dulces litterulas sanctus amor non habet. Mel meum, lumen meum, meumque desiderium, Christus est. Natus in paupere domo, & in tugu- Paullo po priora. rio rusticano, qui vix milio & cibario pane rugientem satiare ventrem poteram, nunc similam & mella fastidio. Novi & genera & nomina piscium: in quo litore conchæ lectæ sint, calleo: saporibus avium discerno provincias: & ciborum me raritas, ac noviſſime damna ipsa delectant. Tu quidem divinas scripturas sæpius lege, immo E nunquam de manibus tuis sacra lectio deponatur. Disce quod doceas, obtine eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut possis exhortari in doctrina sana, & contradicentes revincere. Permane in his quæ didicisti, ac credita sunt tibi, sciens a quo didiceris, paratus semper ad satisfactionem omni poscenti te rationem de ea, quæ in te est, spe. Non confundant opera sermonem tuum, ne cum in ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat: Cur ergo hæc quæ dicis, ipse non facis? Delicatus magister est, qui pleno ventre de jejuniis disputat. Accusare avaritiam & latro potest. Sacerdotis Christi os, mens, manusque concordent. Esto subjectus pontifici tuo, &

quasi

ANNO CHRIST. 816.

Jer. 22.

2. Cor. 6.

Gen. 3.

quasi animæ parentem suspice. Amare filiorum, timere, servorum est. *Si pater sum*, inquit, *ubi est honor meus? Si Dominus ego sum, ubi timor meus est?* Melius est carissime, non habere quod tribuas, quam impudenter petere quod des. Sed & genus arrogantiæ est, clementiorem te velle videri, quam pontifex Christi est. Non omnia possumus omnes. Alius in ecclesia oculus est, alius lingua, alius manus, alius pes, auris, venter, & cetera. Lege Pauli epistolam ad Corinthios, quomodo diversa membra unum corpus efficiunt. Nec rusticus tamen & simplex frater ideo se sanctum putet si nihil noverit: nec peritus & eloquens lingua æstimet sanctitatem: multoque melius est e duobus imperfectis, rusticitatem habere sanctam, quam eloquentiam peccatricem. Multi ædificant parietes, & columnas ecclesiæ substruunt, marmora nitent, auro splendent laquearia, gemmis altare distinguitur, & ministrorum Christi nulla electio est. Nunc vero portemus crucem Christi, & divitias lutum putabimus. Quid miramur quod Christus vocat iniquum mammona? quid suspicimus & amamus, quod Petrus se non habere testatur? Convivia tibi detestanda sunt sæcularium, maxime horum qui honoribus tument. Turpe est, ante fores sacerdotis Christi crucifixi & pauperis, & qui cibo quoque vescebatur alieno, lictores consulum & milites excubare: judicemque provinciæ melius apud te prandere, quam in palatio. Quod si obtenderis facere te hæc, ut roges pro miseris atque subjectis: judex sæculi plus defert clerico continenti, quam diviti: & magis sanctitatem tuam venerabitur, quam opes. Aut si talis est qui non audiat clericos nisi inter phialas, libenter carebo hujuscemodi beneficio, & Christum rogabo pro judice, qui magis potest & citius subvenire. Melius est enim confidere in Domino, quam confidere in homine. Melius est sperare in Domino, quam sperare in principibus. Nunquam vinum redoleas, ne audias illud philosophi: Hoc non est osculum porrigere, sed vinum propinare. Vinolentos sacerdotes & Apostolus damnat, & vetus lex prohibet. *Qui altario serviunt, vinum & siceram non bibant.* Sicera, Hebræo sermone, omnis potio nuncupatur quæ inebriare potest, sive illa quæ frumento conficitur, sive pomorum succo, aut cum favi decoquuntur in dulcem & barbaram potionem, aut palmarum fructus exprimuntur in liquorem, coctisque frugibus, atque pinguior coloratur. Quidquid inebriat, & statum mentis evertit, fuge similiter ut vinum. Nec hoc dico quod Dei creatura a nobis damnetur. Si quidem & Dominus vini potator est appellatus: & Timotheo dolenti stomachum, vini modica sorbitio relaxata est. Sed modum pro ætatis & valetudinis, & corporum qualitate exigimus in potando. Quod si absque vino ardeo adolescentia, & inflammor calore sanguinis, & succulento validoque sum corpore, libenter carebo poculo, in quo suspicio veneni est. Pulcre dicitur apud Græcos, sed nescio utrum apud nos æque resonet, Pinguis venter non gignit sensum tenuem. Tantum tibi jejuniorum impone, quantum ferre potes. Sint tibi jejunia pura, casta, simplicia, moderata, & non superstitiosa. Quid prodest oleo non vesci, & molestias quasdam difficultatesque ciborum quærere, caricas, piper, nuces, palmarum fructus, similam, mel, pistacia? Tot hortorum cultura vexatur, ut cibario non vescamur pane. Audio præterea quosdam contra rerum hominumque naturam, aquam non bibere, nec vesci pane, sed sorbitiunculas delicatas, & contrita olera, betarumque succum non calice sorbere, sed concha. Fortissimum jejunium, est aqua & panis. Sed quia gloriam non habet, & omnes pane & aqua vivimus, quasi publicum & commune jejunium non putatur. Cave ne hominum rumusculos aucuperis, ne in offensam Dei populorum laudem commutes. *Si adhuc*, inquit Apostolus, *hominibus placerem, Christi servus non essem.* Desiit placere hominibus, & servus factus est Christi. Per bonam & malam famam, a dextris & a sinistris Christi miles graditur: nec laude extollitur, nec vituperatione frangitur: non divitiis tumet, non contrahitur paupertate: & lætа contemnit & tristia. Per diem sol non urit eum, neque luna per noctem. Nolo te orare in angulis platearum, ne rectum iter precum tuarum frangat aura popularis. Nolo te dilatare fimbrias, & ostentui habere phylacteria: & conscientia repugnante, pharisaica ambitione circumdari. Inde pendet evangelium, inde lex & prophetæ. Fidelis mecum lector intelligis quid taceam, & quid magis tacendo loquar. Tot te regulæ, quot species gloriarum percurrant. Quanto melius erat, hæc non in corpore, sed in corde gestare? Deum habere fautorem, non aspectus hominum? Vis scire, quales Dominus quærat ornatus? Habeto justitiam, prudentiam, temperantiam, fortitudinem. His cæli plagis includere, quæ te quadriga velut aurigam Christi, ad metam concita ferat. Nihil hoc monili pretiosius, nihil hac gemmarum varietate distinctius. Ex omni parte decoraris, cingeris, atque protegeris: & ornamento tibi sunt, & munimini: gemmæ vertuntur in scuta. Cave quoque, aut linguam, aut aures habeas prurientes, id est, ne aut ipse aliis detrahas, aut alios audias detrahentes. *Sedens*, inquit, *adversus fratrem tuum loquebaris: & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum*, &c. Parce a detractione linguæ, custodi sermones tuos, & scito quia cuncta quæ de aliis loqueris, tua sententia judicaris: & in his ipse deprehendendus eris, quæ in aliis arguebas. Neque vero illa justa est excusatio, Referentibus aliis injuriam facere non possum. Nemo invito auditori libenter refert. Officii ergo tui sit, carissime, non solum oculos castos servare, sed & linguam. Numquam de mulierum formis disputes, nec quid in cujusquam domo agatur, alia domus per te noverit. Omnium Christianorum domos, quasi proprias ama. Facilius contemnitur clericus, qui sæpe vocatur ad prandium, & non recusat. Numquam petentes, raro accipiamus rogati. Beatius enim est magis dare, quam accipere. Nescio enim quomodo etiam ipse qui deprecatur ut tribuat, cum acceperis, viliorem te judicat. Et mirum in modum, si eum rogantem contempseris, plus te posterius veneratur. Procuratores atque dispensatores domorum alienarum atque villarum, quomodo esse possunt clerici, qui proprias jubentur contemnere facultates? Amico rapere quippiam, furtum est: ecclesiam fraudare, sacrilegium est. Accepisse pauperibus erogandum, & esurientibus plurimis, vel cautum esse velle, vel timidum, aut (quod apertissimi sceleris est) aliquid exinde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. Alter fame torquetur, & tu judicas, quantum ventri ejus satis sit. Aut divide statim, quod acceperis: aut, si timidus dispensator es, dimitte largitorem, ut sua ipse distribuat. Nolo, sub occasione mea, sacculus tuus plenus sit. Nemo mea melius me servare potest. Ipse est optimus dispensator, qui nihil sibi reservat. Coegisti me, Nepotiane carissime, talia scribendo confodiendum me omnium linguis prodere. Aut enim nihil scribendum fuit, ne hominum judicium subiremus, quod tu facere prohibuisti: aut scribentes nosse, adversum nos cunctorum maledicorum tela esse torquenda. Quos obsecro ut quiescant, &

desi-

ANNO CHRISTI 816. Alcuin. 1. Gal. 1. Psal. 49. LIBER I.

LIBER I.

desinant maledicere. Non enim ut adversariis, sed ut amicis scripsimus. Nec invecti sumus in eos qui peccant, sed ne peccent, monuimus: neque in illos tantum, sed in nos ipsos severi judices fuimus, volentesque festucam de oculo alterius tollere, nostram prius trabem ejecimus. Nullum læsi, nullius nomen mea scriptura designatum est. Neminem specialiter meus sermo pulsavit. Generalis de vitiis disputatio est. Qui mihi irasci voluerit, prius ipse de se, quod talis sit, confitebitur.

XCV.

Excerptum beati Hieronymi de institutione clericorum. Ex epistola ad Paulinum Presbyterum.

Obsecro te, carissime, ut multitudines hominum, & officia & salutationes & convivia, veluti quasdam catenas fugias voluptatum. Sit vilis tibi & vespertinus cibus. Olera & legumina, interdumque piscículos, pro summis ducas deliciis. Qui Christum desiderat, & illo pane vescitur, non quærit magnopere, de quam pretiosis cibis stercus conficiat. Quidquid post gulam non sentitur, idem tibi sit quod panis & legumina. Semper in manu tua sacra lectio sit. Frequenter orandum, & flexo corpore mens erigenda ad Dominum. Crebræ vigiliæ, & ventre vacuo sæpius dormiendum. Rumuscúlos & gloriolas, & palpantes adulatores quasi hostes fuge. Pauperibus & fratribus refrigeria sumptuum manu propria distribue. Humilitatem vestium tumenti animo non appetas. Sæcularium, & maxime potentium, consortium devita. Habeto simplicitatem columbæ, ne cuiquam machinoris dolos: & serpentis astutiam, ne aliorum supplanteris insidiis. Non multum distat in vitio, vel decipere posse, vel decipi posse Christianum. Templum verum Christi, anima credentis est: illam exorna, illam vesti, illi offer donaria, in illa Christum suscipe. Nescio enim quomodo plus placeat mundo, qui Christo displicet.

XCVI.

Ejusdem, ex epistola ad Rusticum. (a)

Dico autem, si clericatus titillat te desiderium, disce quod possis docere, & rationalem hostiam offer Christo. Ne sis miles antequam tiro: ne prius magister sis antequam discipulus. Non est humilitatis meæ neque mensuræ, judicare de clericis, & de ministris ecclesiarum siniştrum quippiam dicere. Habeant illi ordinem & gradum suum. Quem si tenueris, quomodo tibi in eo vivendum sit, editus ad Nepotianum liber docere poterit. Volo ergo, ut sine intermissione oratio, & vigil tibi sit sensus, nec vagis cogitationibus patens, corpus pariter & animus tendatur ad Dominum. Iram vince patientia. Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis. Nec vacet mens tua variis perturbationibus: quæ si pectori insederint, dominabuntur tui, & te deducent ad delictum maximum. Facito aliquid operis, ut semper te diabolus inveniat occupatum. Memento quia & apostoli Christi, habentes potestatem de evangelio vivere, laborabant manibus suis ne quem gravarent: & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro spiritualibus debebant metere carnalia. Ita ergo age, & vive in monasterio, ut clericus esse merearis, ut adolescentiam tuam nulla sordes commaculet, ut ad altare Christi quasi de thalamo virgo procedas, & habeas deforis bonum testimonium. Feminæ quæ nomen tuum noverint, vultum nesciant. Cum ad perfectam ætatem veneris, si tamen vita comes fuerit, & te vel populus vel pontifex civitatis ad clericum adlegerint, agito quæ clerici sunt, & inter ipsos sectare meliores: quia in omni conditione & gradu optimis mixta sunt pessima. Multo tempore disce quod doceas. Ne credas laudatoribus tuis, immo irrisoribus aurem ne libenter accommodes.

Cor. 9.

XCVII.

ANNO CHRISTI 816.

Ejusdem, epistola ad Heliodorum

Quid distet inter clericum & monachum.

Monachum autem perfectum esse nolle, delinquere est. Sed de hoc gradu pulsus, provocabis ad clericos. An de his aliquid audeam dicere, qui certe in suis urbibus commorantur? Absit autem, ut quidquam de his siniştrum loquar, qui apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt: per quos nos etiam Christiani sumus: qui claves regni cælorum habentes, ante judicii diem judicant, qui sponsam Domini sobria castitate conservant. Sed & alia, ut ante perstrinxi, monachorum causa est, alia clericorum. Clerici pascunt oves, ego pascor. Illi de altario vivunt: mihi quasi infructuosæ arbori securis ponitur ad radicem, si munus ad altare non defero. Nec possum obtendere paupertatem, cum in evangelio anum viduam duo, quæ sibi sola supererant, æra mittentem laudaverit Dominus. Mihi ante presbyterum sedere non licet; illi, si peccavero, licet tradere me satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini Jesu. Et in veteri quidem lege, quicumque sacerdotibus non obtemperasset, aut extra castra positus lapidabatur a populo, aut gladio cervice subjecta, contemptum expiabat cruore. Nunc vero inobediens, spiritali mucrone truncatur: aut ejectus de ecclesia, rabido dæmonum ore discerpitur.

Matth. 16 & 18.

Deut. 17.

XCVIII.

Ejusdem, epistola Oceanum de vita clericorum

Deprecatus es, ut tibi breviter exponerem, qualiter clerici victitare debeant. Hinc me plerique e maledictis æmulis præstolantur, quia non sileo veritatem. Prima quidem tentamenta sunt clericorum, feminarum frequentes accessus. Iste sexus reprehensibiles exhibet clericos. Quid tibi revera cum feminis, qui ad altare cum Domino fabularis? Te cuncti in publico, te in agro rustici aratores ac vinitores quotidie graviter lacerabunt, si contra dispositum fidei cum feminis habitare contendis. Et quia (ut arbitror) concupiscis irreprehensibilis inveniri, testimonio bono munire. Numquid in choro apostolorum feminæ affuerunt? Prohibe virgines tecum commorari, etiam quæ de genere tuo sunt. Diligis eas? exterius ordina, frequenter visita junctus obsequio clericorum, ne dum secretaliter ac solus ingrederis, macules testimonium tuum. Aliter namque conjugati, aliter continentes edocentur ecclesiasticum subire ministerium & onus. Feminarum cum clericis, nullo pacto conjuncta præcipitur conversatio. Janua diaboli, via iniquitatis, scorpionis percussio, nocivumque genus est femina. Cum proximat stipula, incendit ignem. Flammigero igne percutit femina conscientiam pariter habitantis, exuritque fundamenta montium. Ego judico, si cum viris feminæ habitent, viscarium non decerit diaboli, qui ex eis aucupatus est ab initio peccatum. Ferreas mentes libido domat: si alligaverit quis ignem in sinu suo, vestimenta ejus non comburentur? Aut si quis ambulaverit super carbones ignis, pedes suos non comburet? Mihi crede, non potest toto corde habitare cum Domino, qui feminarum accessibus copulatur. Sed dicit: *Qui ambulat*, inquit, *simpliciter*, *ambulat confidenter*. Bene & argute, sed oportet, testimonium bonum habere ab his, qui foris sunt. Licet coram Domino incedas, tamen coram hominibus bona providenda sunt: quia astutiores sunt filii tenebrarum super filios lucis. Cum a te hoc genus non amputatur, das reprehendentibus te lo-

Prov. 10

(a) tit. 15.

——locum. Ipse te detrahentium morsibus tradidisti, si agapetarum consortium non dimiseris. Benignus es? gaudeo. Pudicus? falsum est. Si pudicitiam quæris, feminam, quam videris bene conversantem, mente dilige, non corporali frequentes ornatu. Non vestis tenera clericum facit, aut sacerdotem, sed casta mentis intentio. Hæc enim devotionem honoris in te custodit. Honorem quidem gloriosius boni operis fama conservat. Sacerdotes quippe decet, vel ceteros quidem clericorum gradus, ut supra dictum est, a feminis segregari. Si igitur generis gratia judicas easdem nullo pacto dimittere, memento quod Thamar ab Amnon fratre suo corrupta sit. Idipsum persequor, dilectissime: ubi unius est tabernaculi conversatio, carnis non facile tollitur delectatio. De duobus enim, quod unus desiderat, si loqui non potest, vel tentatur. Remotio igitur viri castitatis collocat arma, construit in melioribus castra, pudoris honorem consolatur. Potuit enim & Maria mater Domini de choro apostolorum non discedere, si liceret. Tecla post tentationem passionis Antiochiæ a Paulo prohibetur pariter pergere. Nemo miles cum uxore pergit ad bellum. Non invideo caritati; sit tibi cum castis virginibus longæva dilectio; tunc in bono meritum collocabis, & famam meliorabis. Sed de congregatione puellarum pulcre censeo, in hebdomada secunda visitatione ad benedicendam congregationem convenias, sed non solus, ne rumigeruli linguis te lacerantibus macerent. Alienam enim cupiunt vicini discutere vitam, non suam. Propterea digne accipe nostrorum præcepta verborum, & monita humilitatis, quæ fraterno affectu calamo imperante expressimus, dulciter lege. Jam vero, ut reprehensibilis divini altaris non sit sacerdos, pauca de reliquis Apostoli testimoniis, quantum Dominus donat, exponam. Sufficiant superiores causæ, quæ dictæ sunt. Verum ne aliquis minus intelligens, ad episcopos sentiat Apostolum fuisse locutum, quid de diaconibus ad Timotheum præceptum est, quid de presbyteris ad Titum, commemorare delectat. Sed prætereundum non est, superiorem explanare sententiam. Unius uxoris virum & nova & vetus præceptio sacerdotem censuit eligendum. Quia digamos ad ministerium plerique episcopi applicuerunt, sic asseruerunt: Concubina fuit illa, hæc uxor. Quasi non hæc eadem sint commercia fœditatis in illa, quæ in hac exercentur, quæ uxor asseritur, aut quia conjugii tabulas non fecit, concupiscentia alia non fuit. Nullo pacto digamos, vel concubinarum catenis insertos, decet subire sacerdotii ministerium. In Levitico scriptum est ac præfinitum, quales eligi debeant sacerdotes. Si ergo clericus monogamus fuerit, & uxor ejus digama: noli eum ad ministerium applicare. Hæc Tito præcepta idem Apostolus de ordinandis clericis dedit. Et quia liber finem expectat, ad id redeamus, unde digressi sumus. Nec si duæ aut tres pariter Dei ancillæ morentur, solum ad eas decet ingredi sacerdotem. Si quis hæc præcepta non observaverit hostis est animæ suæ. Quod si post nostra monita aliquis clericus agapetas amplius quæsierit amare quam Christum, secundum synodalem regulam conveniatur, & præcepta patrum in Nicæa definita ei legantur. Jam vero si conventus prædicta fugerit & reliquerit, consecuti sumus maximum lucrum. Alioquin talis ab ecclesia anathematizandus est. Germinant enim feminæ spinas cum viris habitantes, & arcana mentium acuto mucrone percutiunt. Proh nefas dolor est dicere, sed præterire non decet. Christo istæ noverunt nubere, non clericis. Clericum solitudo facit, non publicum. Lege quia talis debet esse solitarius, qualem Jeremias descripsit: *Sedebit solitarius, & tacebit*. Et quia Jesus, relictis apostolis, solus ibat orare. Mariam in penetralibus angelus solam invenit, non cum agapeta loquentem, & illa virilem introitum trepidavit. Hospitalem præcepit apostolus clericum ordinandum. Hoc præcepto pater Abraham & Loth angelos susceperunt, quia hospites dilexerunt; sic & Onesiphorus Paulum doctrinæ fontem suscepit. Hæc imitationes sint vestræ, & ne sinatis incolam præterire, qui apud vos non comederit panem. Sequitur: *Non percussorem*. Non enim pugilem describit apostolus, sed qui conscientias non percutiat singulorum. Sit modestus, non infletur, non inebrietur, suæ domui bene præsit: perquam erit horribile, si domui clerici detrahatur. Lædit sacerdotis opinionem in plebe, quando de proximis ejus male loquitur populus. Super omnia hæc, præcipit apostolus boni testimonii clerico fundamenta componere, ut bonorum operum testificatio casto confirmetur affectu.

NNO RISTI 810.

LIBER I Thess. 3 Matth. 14

Tit. 1. Gen. 18

XCIX.

Itaque omnes qui in ecclesiastici ministerii gradibus ordinati sunt, generaliter clerici nominantur. Cleros autem vel clericos hinc appellatos, doctores nostri dicunt, quia Matthias sorte electus est, quem primum per apostolos legimus ordinatum. Sic & omnes, quos illis temporibus ecclesiarum principes ordinabant, sorte eligebant. Nam cleros sors interpretatur. Unde & hæreditas Græce cleronomia appellatur, & hæres cleronomos. Proinde ergo clericos vocari ajunt, eo quod in sorte hæreditatis Domini dentur, vel pro eo quod ipse Dominus sors eorum sit, sicut de eis scriptum est, loquente Domino: *Ego hæreditas eorum*. Unde oportet, ut qui Deum hæreditate possident, absque ullo impedimento sæculi Deo servire studeant, & pauperes spiritu esse contendant, ut congrue illum Psalmistæ dicere possint: *Dominus pars hæreditatis meæ*.

Isidori. Ex libro officiorum. De clericis. Act. 1

Num. 18. Deut. 18.

Psal. 15

C.

His igitur lege patrum cavetur, ut a vulgari vita secluси, a mundi voluptatibus sese abstineant. Non spectaculis, non pompis intersint, convivia publica fugiant: privata non tantum pudica, sed & sobria colant. Usuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationes lucrorum, fraudisve cujusquam studium appetant. Amorem pecuniæ, quasi materiam cunctorum criminum, fugiant: sæcularia officia negotiaque abjiciant: honorum gradus per ambitiones non subeant: pro beneficiis medicinæ Dei, munera non accipiant. Dolos & conjurationes caveant, odium & æmulationem, obtrectationem atque invidiam fugiant: non vagis oculis, non insræni lingua, aut petulanti tumidoque gestu incedant, sed pudorem ac verecundiam mentis simplici habitu incessuque ostendant, obscœnitatem etiam verborum, sicut & operum, penitus execrentur: viduarum ac virginum visitationes frequentissimas fugiant. Contubernia extranearum feminarum nullatenus appetant. Castimoniam quoque inviolati corporis perpetuo conservare studeant, aut certe unius matrimonii vinculo fœderentur. Senioribus quoque debitam præbeant obedientiam, neque ullo jactantiæ studio semetipsos attollant. Postremo in doctrina, in lectionibus, psalmis, hymnis, canticis, exercitio jugi incumbant. Tales enim esse debent quicumque divinis cultibus sese mancipandos studeant, scilicet ut dum scientiæ operam dant, doctrinæ gratiam populis administrent.

Ejusdem De officiis lib. 2. cap. 2

CI.

Duo sunt genera clericorum, unum ecclesiasti-

Ejusdem. De officiis lib. 2. c. 3.

LIBER I.

corum, sub regimine episcopali degentium: alterum acephalorum, id est sine capite, qui quem sequantur ignorant. Hos neque inter laicos sæcularium officiorum studia, neque inter clericos religio retentat divina: sed solutos atque oberrantes sola turpis vita complectitur & vaga: quique dum nullum metuentes, explendæ voluptatis suæ licentiam consectantur, quasi animalia bruta, libertate ac desiderio suo feruntur, habentes signum religionis, non religionis officium, hippocentauris similes, nec equi, nec homines, mixtumque (ut ait poeta) genus, proleſque biformis: quorum quidem sordida atque infami numerositate, satis superque nostra pars occidua * pollet.

Æneid. 6.

* al. polluitur.

CII.

Gregorii. Quales oporteat esse clericos.

Clericus admonendus est, quatenus sic vivat, ut bonum exemplum vitæ suæ sæcularibus præbeat. Et in clerico, si quid juste reprehenditur, ex ejus vitio ipsa religionis nostræ æstimatio gravatur. Clerici discant, ut quæ a senioribus suis jubentur, impleant, ut humiliter eorum imperiis subjaceant, ut nec subjectio eos conterat, nec locus superior extollat. Clerici discant, quomodo ante occulti arbitri oculos per humilitatem & obedientiam sua interiora componant, quatenus non cum reprobis puniantur, sed cum electis æterna præmia sortiantur. Admonendi sunt clerici, ut tanto circa se sollicitius vivant, quanto eos aliena cura non implicat. Dicendum est clericis, ne præpositorum suorum vitam temere judicent, si quid eos fortasse agere reprehensibiliter vident: ne unde recte mala redarguunt, inde per elationis impulsum in profundiora mergantur. Admonendi sunt clerici, ne cum culpam suorum præpositorum considerant, contra eos audaciores fiant: sed sic eorum prava apud semetipsos dijudicent, ut tamen divino timore constricti, ferre sub eis jugum reverentiæ non recusent: quia facta præpositorum, oris gladio ferienda non sunt, etiam cum recte reprehendenda judicantur. Plerosque clericos, impudentiæ vitio, non nisi increpatio dura compescit: quia dum se delinquere nesciunt, necesse est ut a plurimis increpentur.

CIII.

Ejusdem. Pastor. lib. 3. Admon. 5.

Admonendi sunt subditi, ne præpositorum suorum vitam temere judicent, si quid eos fortasse agere reprehensibiliter vident, ne unde recte mala redarguunt, inde per elationis impulsum in profundiora mergantur. Admonendi sunt subditi, ne cum culpas præpositorum considerant, contra eos audaciores fiant: sed sic, si qua valde sunt eorum prava, apud semetipsos dijudicent, ut tamen divino amore constricti, ferre sub eis jugum reverentiæ non recusent. Quod melius ostendimus, si Davidis factum ad medium deducamus. Saul quippe persecutor, cum ad purgandum ventrem speluncam fuisset ingressus, illic cum viris suis David inerat, qui jam tam longo tempore persecutionis ejus mala tolerabat. Cumque eum viri sui ad feriendum Saul accenderent, fregit eos reprehensionibus, quia manum mittere in Christum Domini non deberent. Qui tamen occulte surrexit, & oram chlamydis ejus abscidit. Quid per Saul, nisi mali rectores? quid per David, nisi boni subditi designantur? Saulem igitur ventrem purgare est, pravos præpositos conceptam in corde malitiam usque ad opera miseri odoris ostendere, & cogitata apud se noxia, factis exterioribus exequendo monstrare. David namque Saulem ferire metuit, quia piæ subditorum mentes, ab omni se peste obtrectationis abstinentes, præpositorum vitam nullo linguæ gladio percutiunt, etiam cum de imperfectione reprehendunt. Boni subditi, quando pro infirmitate se se abstinere vix possunt, ut extrema quædam atque exteriora præpositorum mala, sed tamen humiliter, loquantur, quasi oram chlamydis silenter incidunt. Quia videlicet dum prælatæ dignitati, saltem innoxie & latenter derogant, quasi regis superpositi vellem secant. Sed tamen ad semetipsos redeunt, seque vehementissime vel de tenuissima verbi laceratione reprehendunt. Unde bene & illic scriptum est: *Post hæc David percussit cor suum, eo quod abscidisset oram chlamydis Saul.* Facta quippe præpositorum oris gladio ferienda non sunt, etiam cum reprehendenda judicantur. Si quando vero contra eos vel in minimis lingua labitur, necesse est ut per afflictionem pœnitentiæ cor prematur, quatenus ad semetipsum redeat. Et cum quis præpositæ potestati deliquerit, ejus contra se judicium, a quo sibi prælata est, perhorrescat. Nam cum in præpositos delinquis, ejus ordinationi, qui eos nobis prætulit, obviamus. Unde Moses, cum contra se, & Aaron conqueri populum cognovisset, ait: *Nos enim quid sumus? Nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.* Admonendi sunt benevoli subditi, ut sic alienis bonis congaudeant, quatenus habere & propria concupiscant: sic proximorum facta diligendo laudent, ut ea etiam imitando multiplicent: ne si in hoc præsentis vitæ stadio ad certamen alium devoti fautores, sed pigri spectatores adsistant, & post certamen sine bravio remaneant, qui nunc in certamine non laborant: & tunc eorum palmas afflicti respiciant, in quorum nunc laboribus otiosi perdurant. Valde quippe peccamus, si aliena bene gesta non diligimus: sed nihil mercedis agimus, si ea quæ diligimus, in quantum possumus, non imitamur. Dicendum est benevolis subditis, quia si imitari bona minime festinant, quæ laudantes approbant, sic eis virtutum sanctitas sicut stultis spectatoribus ludicrarum artium vanitas placet. Illi namque aurigarum ac histrionum gesta favoribus efferunt: nec tamen tales esse desiderant, quales illos conspiciunt esse quos laudant. Mirantur eos placita egisse, sed tamen devitant similiter placere. Dicendum est benevolis subditis, ut cum proximorum facta conspiciunt, ad suum cor redeant: & de alienis actibus non præsumant, ne bona laudent, & agere recusent. Gravius quippe extrema ultione feriendi sunt, quibus placuit quod imitari noluerunt.

1. Reg. 24.

ANNO CHRISTI 816.

1. Reg. 24. Exod. 16.

CIV.

Isidori lib. 3. Sentent. c. 27.

Propter peccatum primi hominis, humano generi pœna divinitus illata est servitutis, ita ut quibus aspicit non congruere libertatem, his misericordius irroget servitutem. Et licet peccatum humanæ originis, per baptismi gratiam cunctis fidelibus dimissum sit; tamen æquus Deus ideo discrevit hominibus vitam, alios servos constituens, alios dominos, ut licentia male agendi servorum, potestate dominantium restringatur. Nam si omnes sine metu fuissent, quis esset qui a malis quempiam prohiberet? Inde & in gentibus reges principesque electi sunt, ut terrore suo populos a malo coercerent, atque ad recte vivendum legibus subderent. Quantum attinet ad rationem, non est personarum acceptio apud Deum; qui mundi elegit ignobilia & contemptibilia, & quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret, ne glorietur omnis caro, hoc est, carnalis potentia coram illo. Unus enim Dominus æqualiter, & dominis fert consultum, & servis. Melior est subjecta servitus, quam elata libertas. Multi enim inveniuntur Deo libere servientes, sub dominis constituti flagitiosis: qui etsi subjecti sunt illis corpore, prælati tamen sunt mente.

CV.

CV.

ANNO CHRISTI 816. Gregorii Pastor. P. III. Admon. 9.

Plerumque subditi sub pastorali regimine constituti, dum valde de se elati præsumunt, exprobrando ceteros dedignantur, dum singulariter summa existimant cuncta quæ agunt. Subtiliter itaque ab arguente discutienda sunt opera protervorum, ut in quo sibi placent, ostendantur quia Deo displicent. Tunc protervos melius corrigimus, cum ea quæ bene egisse se credunt, male acta monstramus: ut unde adepta gloria creditur, inde utilis confusio subsequatur. Nonnumquam subditi, cum se vitium proterviæ minime perpetrare cognoscunt, compendiosius ad correctionem veniunt, si alterius culpæ manifestioris, & ex latere requisitæ, improperio confundantur: ut ex eo quod defendere nequeunt, cognoscant se tenere improbe quod de- B
1. Cor. 5. fendunt. Cum proterve Paulus Corinthios adversum se temere in iram videret inflatos, ut alius Apollo, alius Pauli, alius Cephæ, alius Christi se esse diceret: incestus culpam in medium deduxit, quæ apud eos & perpetrata, & incorrepta remanebat, dicens: *Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris quis habeat. Et vos inflati estis & non magis luctum habuistis, ut tolleretur de medio vestrum qui hoc opus fecit.* Ac si aperte dicat: Quid vos per proterviam hujus vel illius dicitis, qui per dissolutionem negligentiæ nullius vos esse monstratis? Admonendi sunt inviti subaiti, ut perpendant quantæ cæcitatis sint, qui alieno profectu deficiunt, aliena exaltatione contabescunt: quantæ C
infelicitatis sint, qui melioratione proximi deteriores fiunt: dumque augmenta alienæ prosperitatis aspiciunt, apud semetipsos anxie afflicti, cordis sui peste moriuntur. Quid invidis infelicius, quos dum conspecta felicitas afficit, pœna nequiores reddit? Aliorum vero bona, quæ habere non
id. & Mo. possunt, si diligerent, sua fecissent. Nostra nimirum sunt bona aliorum, quæ etsi imitari non possumus, amamus in aliis: & amantium fiunt, quæcumque amantur in nobis. Hinc ergo pensent invidi, caritas quantæ virtutis est, quæ alieni laboris opera, nostra sine labore facit. Dum se invidi a livore minime custodiunt, in antiquam versuti hostis nequitiam demerguntur. De illo
7. namque scriptum est: *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum.* Quia enim ipse cælum perdidit, condito hoc homini invidit, & damnationem suam perditus, adhuc alios perdendo cumulavit. Cognoscant invidi, quantis lapsibus subcrescentis ruinæ subjaceant: quia dum livorem a corde non projiciunt, ad apertas operum nequitias devolvuntur. Nisi enim Cain invidisset acceptam fratris hostiam, minime perveniisset ad ejus extinguendam vitam. Unde scriptum est: *Et respexit Dominus ad Abel & ad munera ejus, ad Cain vero & ad munera ejus non respexit. Iratusque est Cain vehementer, & concidit vultus ejus.* Itaque livor sacrificii, fratricidii seminarium fuit. Nam quem meliorem se esse doluit, ne utcumque esset, amputavit. Dicendum est invidis, quia dum se ista E
intrinsecus peste consumunt, etiam quidquid in se aliud boni habere videntur interimunt. Unde
v. 14. scriptum est: *Vita carnium, sanitas cordis: putredo ossium, invidia.* Per livoris vitium ante Dei oculos pereunt, etiam quæ humanis oculis fortia videntur. Ossa quippe per invidiam putrescere est, quædam etiam robusta deperire. Ille est vere humilis subjectus in bonis, qui non est defensor in malis. Nam dum de malis suis subjectus arguitur, & contra verba arguentis accenditur, quando de bonis suis quasi humiliter titubat, per humilitatis vocem ornari appetit, non doceri.

CVI.

Ad hæc quæ prædicta sunt, ego tunc: Sic, inquam, ista invidiosis quæstionis jactas, & in suggillationem pontificum, vel certe ipsius pontificatus exaggeras, quasi non ubi illa legisti, quibus rationabiliter permoveris, ibi etiam illa sint, quæ a vobis prætermissa, breviter in excusationem officii sacerdotalis attingemus. Post illa verba, quibus negligentium finis sacerdotum ostenditur, de pontifice officium suum curante, propheta sic loquitur: *Si autem annuntiante te ad impium, ut* Ezech. 33. *a viis suis convertatur, non fuerit conversus a via sua, ipse impius in iniquitate sua morietur, & tu animam tuam liberasti.* Hic certe satis evidenter ostenditur, quod sive proficiant, sive non proficiant auditores, tacere eis non debeant sacerdotes: nec ideo rei sint, si forte eorum verba populi non audiunt, vel audita contemnunt, sed si ab eis corrigendis absistunt. Quia si nec exemplo vitæ præpositorum suorum, nec verbo doctrinæ populi contumaces emendati proficiunt, ipsi sibi causa suæ perditionis existunt, & doctores suos quorum exempla simul ac verba despiciunt, involvere criminibus suis omnino non poterunt. Quod idem propheta evidentius alio loco prosequitur, dicens: *Speculator cum viderit gladium ve-* Ezech. 33. *nientem super terram & cecinerit buccina, & annuntiaverit populo: audiens autem, quisquis ille est, sonitum buccinæ, & non se observaverit, veneritque gladius & tulerit eum, sanguis ipsius super caput ejus erit. Sonum buccinæ audivit, & non se observavit, sanguis ejus in ipso erit. Si autem se custodierit, animam suam salvabit.* Hic quoque quid agere debeat, qui fungitur speculatoris officio, divinus sermo satis ostendit: scilicet ut quando viderit venientem gladium super terram, hoc est iram Dei super peccatores, operibus terrenis addictos, omnino non taceat, atque eis, quamdiu inhæserint iniquitatibus suis, imminere divinæ indignationis interitum denuntiare non desinat, sed clare ac publice arguat: quia hoc buccinæ nomen insinuat, ut se a suis criminibus emendantes, supplicium futuræ damnationis effugiant. Quod si corripientem, si iram futuram, quæ contemptoribus jam imminet, nuntiantem homines D
terreni despiciunt: sanguis eorum in ipsis erit, & sacerdos, qui eis peccata eorum non tacuit, pœnæ, quæ eos expectat, particeps esse non poterit.

CVII.

Nec illi, qui sua possidentes, dari sibi aliquid Ejusdem. De vita contempl. l. 2. c. 10. volunt, sine grandi peccato suo, unde pauper victurus erat, accipiunt. De clericis quidem Spiritus sanctus dicit: *Peccata populi mei comedunt.* Osee 4. Sed sicut nihil habentes proprium, non peccata, sed alimenta, quibus indigere videntur, accipiunt: ita possessores non alimenta quibus abundant, sed aliena peccata suscipiunt. Ipsi quoque pauperes si te possint suis artificiis, aut laboribus expedire, non præsumant quod debet debilis & E
infirmus accipere: ne forte ecclesia, quæ potest omni solatio destitutis necessaria ministrare, si omnes etiam nihil indigentes accipiant, gravata, illis quibus debet subvenire non valeat. Qui autem ecclesiæ serviunt, & labori suo velut debita reddi oportere credentes, ea quibus opus non habent, aut accipiunt libenter, aut exigunt, nimis carnaliter sapiunt, si putant quod ecclesiæ fideliter servientes, stipendia terrena ac non potius præmia æterna percipiant. Sæcularis quippe militia, quia cælestia non habet, terrena strenue militantibus præstat. Unde satis indignum est, si fidelis & operosa devotio clericorum, propter stipendium temporale præmia sempiterna contem-

LIBER I. Prosperi De vita contemplat. l. 2. c. 11.

LIBER I.

nat. Quod si quilibet minister ecclesiæ non habeat, unde vivat, non ei reddat hic, sed necessaria præstet ecclesia, ut in futuro præmium laboris recipiat, quod in hac vita jam spe dominicæ promissionis expectat. Illi quoque, qui velut idonei, nihil sibi quidem dari velut debitum poscunt, sed tamen ecclesiæ sumptibus vivunt; non est meum dicere, quali peccato cibos pauperum præsumendo suscipiant, qui ecclesiam, quam juvare de propriis facultatibus debuerant, suis expensis insuper gravant: propter hoc fortassis in congregationes viventes, ne aliquos pauperes pascant, ne advenientes excipiant, aut ne suum censum expensis quotidianis imminuant. Quod si aliquid de fructibus suis ecclesiæ velut pro ipsa expensa sua contulerint, non se præferant inani jactantia illis quos nihil habentes pascit & vestit ecclesia: quia perfectior est ille, qui se mundi rebus exspoliat, aut qui cum nihil habuerit, nec habere desiderat, quam ille qui ex multis quæ possidet, ecclesiæ aliquid præstat, ac se de eo quod præstiterit, forsitan jactat. Dura sunt quæ dico, nec ego diffiteor; dura sunt, sed observare nolentibus. Ceterum si fiant ista, quæ difficilia non facientibus sunt, statim facilia facientibus fiunt. Non ergo ea quæ nolumus observare, impossibilitas nobis facit dura, sed novitas. In usum veniant, & neminem frequentata conturbabunt. Nam quæro, quid sit eorum, quæ dixi difficile? ut homo id quod opus non habet, ab ecclesia non accipiat: an, ut quod opus non habet, sine causa contemnat? Si propter hoc non vult sua quisque relinquere, ut habeat unde vivat; ut quid accipit, unde rationem reddat? ut quid peccatis alienis sua multiplicat?

CVIII.

Ejusdem. De vita contempl. lib. 2. c. 21

Itaque sacerdos, cui dispensationis cura commissa est, non solum sine cupiditate, sed etiam cum laude pietatis, accipit a populo dispensanda, & fideliter dispensat accepta, qui omnia sua aut reliquit, aut ecclesiæ rebus adjunxit, & se in numero pauperum paupertatis amore constituit, ita ut unde pauperibus subministrat, inde & ipse tamquam pauper voluntarius vivat. Clerici quoque, quos pauperes aut voluntas, aut nativitas fecit, cum perfectione virtutis, vitæ necessaria, sive in domibus suis, sive in congregatione viventes, accipiunt: quia ad ea accipienda non eos habendi cupiditas ducit, sed cogit vivendi necessitas.

CIX.

Ejusdem. De vita contempl. lib. 2. c. 12 2. Cor. 7

Illi autem, qui tam infirmi sunt, ut possessionibus suis renuntiare non possint, si ea quæ accepturi erant, dispensatori relinquant, nihil habentibus conferenda, sine peccato possident sua: quia & ipsi quodammodo sua relinquunt, quando propriis contenti rebus, nihil eorum quæ labori vel ordini suo deberi arbitrantur, accipiunt. Quod si putant ideo accipi debere eorum, quæ conferuntur ecclesiæ, portionem, ne eam videantur abjicere, se vero non posse sua relinquere, quod eis deforme sit inter suos pauperes reddi: noverint esse deformius, possessores de eleemosynis pauperum pasci.

CX.

Ejusdem. De vita contempl. lib. 2. c. 13.

Heu quam subtiliter nos ille decipiendi artifex fallit! quanta cæcitate oculos nostræ mentis obducit, ne discernamus gaudendi avidi, unde justius gaudeamus: aut ne cupientes augeri divitiis, noverimus quas quibus incomparabiliter præferamus! Nam gaudere quidem bonum est: sed qui gaudet, si non inde gaudet unde debet, non A potest bonum esse quod gaudet. Siquidem gaudet & raptor, cum desiderata rapuerit: gaudet & ebriosus, cum exoptatæ occasionem potationis invenerit: gaudet & adulter, cum ad delectationem fruendi corporis concupiti pervenerit. Sed cum sit gaudere bonum, de his atque de hujusmodi gaudere, grande est malum. Hæc & his similia sunt, unde nos gaudere vult mundus, cum suis amatoribus periturus. Hæc sunt quæ repudiare debemus, ut de bona conscientia, sanctitate morum, de acquisitione virtutum, de dono Dei, & de promissione futuri regni, ineffabiliter gaudeamus. Ditari quoque divitiis, grande est bonum. Sed inde ditari unde non debeas, non est habenda facultas, sed detestanda calamitas. Nihil est enim calamitosius, nihilque miserius eo, qui iniquis acquisitionibus crescit, quem locupletem fraudes faciunt ac rapinæ. Illæ nobis sunt ambiendæ divitiæ, quæ nos ornare possunt pariter & munire, quas nec acquirere possumus inviti, nec perdere: quæ nos contra impetus hostiles armant, a mundo disterminant, Deo commendant, ditant animos nostros atque nobilitant: nobiscum sunt, intra nos sunt. Divitiæ nostræ credendæ sunt, pudicitia, quæ nos pudicos, justitia, quæ justos, pietas, quæ pios, humilitas, quæ humiles, mansuetudo, quæ mansuetos, innocentia, quæ innocentes, puritas, quæ puros, prudentia, quæ prudentes, temperantia, quæ temperantes, & caritas, quæ nos facit Deo & hominibus caros, virtutum potentes, sæculi contemptores, ac bonorum omnium sectatores. Hæc sunt non omnium, sed sanctorum sanctæ virtutes: non divitum superborum, sed humilium pauperum facultates: patrimonium cordium, divitiæ incorruptibiles morum: quibus non abundant, nisi qui illis carnalibus ex corde renuntiant. Quæ quamvis & ipsa sint bona, utpote a bono Deo creata, tamen quia sunt bonis malisque communia, studeat ea spiritales viri contemnere, quo possint ad illa incomparabiliter meliora, quæ sunt bonorum omnium propria, pervenire. Quoniam non est tale bonum quod habent & mali, quale illud est, quod non habent nisi boni. Corporale bonum quando habent iniqui, ipsorum est præmium: quando habent justi, non est eorum præmium, sed temporale solatium. Item boni temporalis amissio, sit exercitium justi, & injusti supplicium: quia & justus desiderio cælestium captus, omnia temporalia, sive habeat, sive amittat, omnino non sentit: & iniquus id quod cum delectatione habuit, sine dolore non perdit. Propterea igitur eis qui militant Deo, fugiendæ sunt ex toto corde divitiæ. Quas qui habere volunt, sine labore non quærunt, sine difficultate non inveniunt, sine cura non servant, sine anxia delectatione non possident, sine dolore non perdunt. Apostolus autem Christi militibus dicit: *Volo vos sine sollicitudine esse*: &, *Radix omnium malorum avaritia, quem quidam appetentes erraverunt a fide, & insetuerunt se doloribus multis*. Ac sic census iste terrenus eis, a quibus vitiose diligitur, non est voluptatum materia, sed dolorum. Quapropter expedit facultates ecclesiæ possideri, ut inde vivant, qui non sæculo, cujus gaudia fugitiva repudiant, sed Deo deserviunt, cujus ineffabilia bona desiderant

1. Cor. 7. 1. Tim.

CXI.

De talibus dicere videtur apostolus: (a) *Qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altario deserviunt, cum altari participant*. Qui nisi

(a) Prosperi

nisi hoc de contemptoribus facultatum suarum vel-
ANNO CHRISTI 816. let intelligi, nunquam securus adjungeret: *Ita & Dominus ordinavit his qui evangelium annuntiant, de evangelio vivere.* De evangelio vivunt, qui nihil proprium habere volunt: qui nec habent, nec habere aliquid concupiscunt, non suorum, sed communium possessores. Quid est aliud de evangelio vivere, nisi laborantem inde, ubi laborat, necessaria vitæ percipere? Apostolus tamen, qui sic evangelium prædicavit, ut nec de evangelio viveret, sed necessaria sibi suis manibus ministraret, de se confidenter eloquitur: *Ego autem nullo horum usus sum.* Et quare hoc dixerit, securus aperuit, dicens: *Expedit mihi mori, magis quam ut gloriam meam quis evacuet.* Evacuari dicit gloriam suam, si ab eis, quibus prædicabat, voluisset accipere vitæ temporalis expensam. Nolebat quippe in præsenti laboris sui fructum, sed in futuro, recipere. Si ergo ille qui nihil habebat, noluit de evangelio, ubi laborabat, sed suis manibus vivere, ne gloriam suæ mercedis amitteret: quid nos, qui propria nolumus, amore possidendi, non vivendi necessitate, relinquere, & accipere insuper volumus, non unde vivamus, sed unde censum nostrum incrementis damnabilibus augeamus?

CXII.

Augustini. vita & bus clerum. Propter quod volui & rogavi hesterno die, ut hodie frequentius conveniretis, hoc est quod dicturus sum. Vobiscum hic vivimus, & propter vos vivimus, & intentio votumque nostrum est, ut apud Christum vobiscum sine fine vivamus.

Gredo autem ante oculos vestros esse conversationem nostram, ut & nos dicere fortassis audeamus, quamvis multum illi impares, quod dixit Apostolus: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Et ideo nolo, ut aliquis de nobis inveniat male vivendi occasionem. *Providemus enim bona*, ait idem apostolus, *non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus.* Propter nos conscientia nostra sufficit nobis: propter vos fama nostra non pollui, sed pollere debet in vobis. Tenete quod dixi, atque distinguite. Duæ res sunt, conscientia & fama. Conscientia tibi, fama proximo tuo est necessaria. Qui fidens conscientiæ suæ negligit famam suam, crudelis est, maxime in loco isto positus, de quo dicit Apostolus scribens ad discipulum suum: *Circa omnes te ipsum bonorum operum præbe exemplum.* Ut ergo non vos diu teneam, præsertim quia ego sedens loquor, vos stando laboratis: Nostis omnes, aut pene omnes, sic nos vivere in ea domo, quæ dicitur domus episcopii, ut quantum possumus, imitemur eos sanctos, de quibus loquitur liber Actuum apostolorum: *Nemo dicebat aliquid proprium, sed erant illis omnia communia.* Quia forte aliqui vestrum non sunt tam diligentes vitæ nostræ scrutatores, ut hoc sic noverint, quomodo volo vos nosse: dico quid sit, quod breviter dixi. Ego, quem Deo propitio videtis episcopum vestrum, juvenis veni ad istam civitatem, ut multi vestrum noverunt. Quærebam ubi constituerem monasterium, & viverem cum fratribus meis. Spem quippe omnem sæculi reliqueram, & quod esse potui, nolui: non quæsivi tamen quod sum. Elegi in domo Dei abjectus esse, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Ab eis qui diligunt sæculum, secrevi me: sed eis qui præsunt populis, non me coæquavi: nec in convivio Domini mei superiorem locum elegi, sed inferiorem & abjectum. Et placuit illi dicere mihi, Ascende sursum. Usque adeo autem timebam episcopatum, ut quoniam cœperat esse jam alicujus momenti inter Dei servos fama mea, in quo loco sciebam non esse episcopum, non illo accederem. Cavebam hoc, & agebam, quantum poteram, ut in loco humili salvarer, ne in alto periclitarer. Sed, ut dixi, Domino servus contradicere non debet. Veni ad istam civitatem, propter videndum amicum, quem putabam me lucrari posse Deo, ut nobiscum esset in monasterio: quasi securus, quia locus habebat episcopum. Apprehensus, presbyter factus sum, & per hunc gradum ad episcopatum perveni. Non attuli aliquid, non veni ad hanc ecclesiam nisi cum his indumentis quibus illo tempore vestiebar. Et quia hoc disponebam, esse in monasterio cum fratribus, cognito instituto & voluntate mea, beatæ memoriæ senex Valerius dedit mihi hortum illum, in quo nunc est monasterium. Cœpi boni proposiți fratres colligere compares meos, nihil habentes, sicut nihil habebam, & imitantes me, ut quomodo ego tenuem paupertatulam meam vendidi, & pauperibus erogavi, sic facerent & illi qui mecum esse voluissent, ut de communi viveremus: commune autem nobis esset magnum & uberrimum prædium ipse Deus. Perveni ad episcopatum: & vidi necesse habere episcopum, exhibere humanitatem assiduam quibuscumque venientibus, sive transeuntibus: quod si non feciisset episcopus, inhumanus diceretur. Si autem ista consuetudo in monasterio permissa esset, indecens esset: & ideo volui habere in domo ista episcopii mecum monasterium clericorum. Ecce quomodo vivimus. Nulli licet in societate nostra habere aliquid proprium. Sed forte aliqui habent: nulli licet. Si qui habent, faciunt, quod non licet. Bene autem sentio de fratribus meis, & semper bene credens, ab hac inquisitione dissimulavi: quia & ista quærere, quasi male sentire videbatur. Noveram enim & novi, omnes qui mecum viverent, nosse propositum nostrum, nosse legem vitæ nostræ. Venit ad nos etiam presbyter Januarius, qui videbatur sua honeste erogando quasi consumpsisse, sed non consumpsit. Remansit illi quædam pecunia, id est, argentum quod diceret esse filiæ suæ. Filia ipsius, Deo propitio, in monasterio feminarum, & bonæ spei est: gubernet illam Dominus, ut impleat quod de illa speramus, in illius misericordia, non in ejus meritis. Et quia infra annos erat, & de sua pecunia nihil facere poterat: quamvis enim videremus fulgorem professionis, tamen lubricum timebamus ætatis: factum est ut ipsum argentum quasi puellæ servaretur, ut cum ad legitimos annos veniret, faceret inde quod virginem Christi decetet, quando optime jam facere posset. Dum hæc exspectantur, cœpit ille morti propinquare. Qui diu tamquam de suo vivens, quia ipsius erat, non filiæ, testamentum fecit. Testamentum, inquam, fecit presbyter socius noster, nobiscum manens, de ecclesia vivens, communem vitam profitens. Testamentum fecit, hæredes instituit. O dolor illius societatis, o fructus natus non de arbore quam plantavit Dominus. Sed ecclesiam scripsit hæredem. Nolo munera ista, non amo amaritudinis fructum. Ego illum Deo quærebam, societatem professus erat, hanc teneret, hanc exhiberet. Nihil habebat? testamentum non faceret. Habebat aliquid? non se nostrum socium, quasi Dei pauperem fingeret. Magnus mihi inde dolor est, fratres. Dico caritati vestræ: propter hunc dolorem statui hæreditatem ipsam in ecclesia non suscipere. Filiorum ipsius sit quod reliquit. Ipsi inde faciant quod voluerint. Videtur enim mihi, quia si eam susceperо, in isto facto, quod mihi displicet, & quod doleo, ejus particeps ero. Hoc volui non latere caritatem vestram. Filia ipsius

in

LIBER I.

in monasterio est feminatum, & filius ipsius in monasterio virorum est: ambos exhæredavit: illam cum laude, illum cum elogio, id est, cum vituperatione. Commendavi autem ecclesiæ, ut non accipiant ipsas portiunculas, quæ pertinent ad exhæredatos, nisi cum ad legitimam ætatem pervenerint. Hoc eis reservat ecclesia. Deinde litem dimisit inter filios suos, in qua laboro. Puella dicit, Meum est, nostis quia hoc dicebat semper pater meus. Puer dicit, Credatur patri meo, quia moriens mentiri non potuit. Et ista contentio quale malum est? Sed si pueri ipsi servi Dei sunt, litem hanc inter illos cito finimus. Audio illos ut pater, & forte melius quam pater ipsorum. Videbo quid sit juris. Sicut Dominus voluerit, cum paucis fratribus fidelibus honoratis, Deo propitio, de numero vestro, id est, de plebe ista, audio inter illos causam, & sicut Dominus donaverit, finio. Tamen rogo vos, nemo me reprehendat, quia ejus hæreditatem nolo suscipiat ecclesia. Primo, quia factum illius detestor. Deinde, quia institutum meum est. Multi laudant quod dicturus sum, sed aliqui & reprehendunt: utrisque facere satis valde difficile est. Audistis modo cum evangelium legeretur: *Cantavimus vobis, & non saltastis: planximus, & non luxistis. Venit Joannes Baptista non manducans neque bibens, & dicunt, Dæmonium habet. Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt, Ecce homo vorax, potator vini, & amicus publicanorum.* Quid ergo facio inter illos, qui parant me reprehendere, & dentes in me ducere, si suscepero hæreditates eorum qui filios suos irati exhæredant? Iterum quid sum facturus eis, quibus canto, & nolunt saltare? qui dicunt, Ecce quare nemo donat ecclesiæ Hipponensi aliquid: Ecce quare non eam faciunt, qui moriuntur, hæredem: quia episcopus Augustinus de bonitate sua (laudando enim mordent, labiis mulcent, & dentem figunt) donat totum, non suscipit. Plane suscipio, profiteor me suscipere oblationes bonas, oblationes sanctas. Si quis autem irascitur in filio suo, & moriens exhæredat eum; si viveret, non eum placarem? non ei filium reconciliare deberem? Quomodo ergo cum filio suo volo ut habeat pacem, cujus appeto hæreditatem? Sed plane si faciat quod sæpe hortatus sum. Unum filium habet? putet Christum alterum: duos habet? putet Christum tertium: decem habet? Christum undecimum faciat, & suscipio. Quia ergo feci hoc in quibusdam rebus, jam volunt bonitatem meam, vel commendationem famæ meæ in aliud vertere, ut alio modo me reprehendant, quia oblationes devotorum hominum nolo suscipere. Considerent quam multa suscepserim. Quid opus est ea numerare? Ecce unam dico, filii Juliani hæreditatem suscepi. Quare? quia sine filiis defunctus est. Bonifacii hæreditatem suscipere nolui, non misericordia, sed timore. Navicularium nolui esse ecclesiam Christi. Multi sunt quidem, qui etiam de navibus acquirunt. Tamen una tentatio si esset, si iret navis, & naufragaret, homines ad tormenta daturi eramus: ut de submersione navis secundum consuetudinem quæreretur, & torquerentur a judice qui essent de fluctibus liberati. Sed non eos daremus, nullo pacto enim hoc facere deceret ecclesiam. Onus ergo fiscale persolveret, sed unde persolveret? enthecam nobis habere non licet. Non est episcopi servare aurum, & revocare a se mendicantis manum. Quotidie tam multi petunt, tam multi gemunt, tam multi nos inopes interpellant, ut plures tristes relinquamus, quia ut possimus dare omnibus non habemus. Non habemus ergo enthecam. Propter naufragium ergo hoc vitandum feci, non donando. Nemo ibi me laudet, sed nemo & vituperet. Plane, quando donavi filio quod iratus pater moriens abstulit, bene feci. Laudent, qui volunt: parcant, qui laudare nolunt. Quid pluribus, fratres mei? Quicumque vult, exhæredato filio, hæredem facere ecclesiam, quærat alterum qui suscipiat, non Augustinum: immo, Deo propitio, neminem inveniat. Quam laudabile factum sancti & venerandi episcopi Aurelii Carthaginensis, quomodo implevit os omnium qui sciunt laudibus Dei? Quidam cum filios non haberet, neque speraret, res suas omnes, retento sibi usufructu, donavit ecclesiæ. Nati sunt illi filii, & reddidit episcopus nec opinanti, quæ illi donaverat. In potestate habebat episcopus non reddere: sed jure fori, non jure cæli. Sane etiam hoc noverit caritas vestra, dixisse me fratribus meis, qui mecum manent, ut quicumque habet aliquid, aut vendat, aut eroget, aut donet, aut commune illud faciat. Ecclesiam habet, per quam nos Deus pascit. Et dedi dilationem usque ad epiphaniam, propter eos qui vel cum fratribus suis non diviserunt, & dimiserunt quod habent apud fratres suos: vel nondum de re sua aliquid egerunt, quia expectabatur ætas legitima. Faciant inde quod volunt, dum tamen sint pauperes mecum, simul expectemus misericordiam Dei. Si autem nolunt, qui forte nolunt, certe ego sum, qui statueram, sicut nostis, nullum ordinare clericum, nisi qui mecum vellet manere, ut si vellet discedere a proposito, recte illi tollerem clericatum, quia desereret sanctæ societatis promissum, cœptumque consortium. Ecce in conspectu Dei & vestro, muto consilium. Qui volunt habere aliquid proprium, quibus non sufficit Deus & ecclesia ejus, maneant ubi volunt, & ubi possunt; non eis aufero clericatum. Nolo habere hypocritas. Malum est, quis nescit? malum est, cadere a proposito: sed pejus est, simulare propositum. Ecce dico, audite: Qui societatem communis vitæ jam susceptam, quæ laudatur in apostolorum Actibus, deserit, a voto suo cadit, a professione sancta decidit. Observet judicem, sed Deum, non me: ergo ei non aufero clericatum; quantum sit periculum, ante oculos ejus posui, faciat quod vult. Novi enim, quia si aliquem hoc facientem degradare voluero, non ei deerunt patroni, non ei deerunt suffragatores, & hic, & apud episcopos, qui dicant: Quid mali fecit? non potest tecum tolerare vitam istam, extra episcopum vult manere, de proprio vivere: ideone debet perdere clericatum? Ego scio, quantum mali sit, profiteri sanctum aliquid, nec implere. *Vovete*, inquit, *& reddite Domino Deo vestro*: &, *Melius est non vovere, quam vovere & non reddere*. Virgo & si nunquam fuerit in monasterio, & virgo sacra est; nubere illi non licet, esse in monasterio non compellitur. Si autem cœpit esse in monasterio, & deseruit, & tamen virgo est, dimidia ruit. Sic & clericus duas res professus est, & sanctitatem, & clericatum; interius sanctitatem. Nam clericatum propter populum suum Deus imposuit cervicibus ipsius. Magis onus est, quam honor. Sed quis sapiens, & intelligit hæc? Ergo professus est sanctitatem, professus est communiter vivendi societatem: professus est, quam bonum, & quam jucundum habitare fratres in unum. Si ab hoc proposito ceciderit, & extra manens clericus fuerit, dimidius & ipse cecidit. Quid ad me? non eum judico. Si foris servat sanctitatem, dimidius cecidit. Si intus habuerit simulationem, totus cecidit. Nolo habeat necessitatem simulandi. Scio quomodo homines ament clericatum. Nemini eum tollo nolenti mecum communiter vivere: habet Deum, qui

Matth. 11.

Cap. 2. & 4.

Psal. 75. Eccl. 5.

ANNO CHRISTI 816.

ANNO CHRISTI 816.

qui mecum manere vult. Si paratus est pasci a Deo per ecclesiam ipsius, non habere aliquid proprium, sed aut erogare pauperibus, aut in commune mittere, manest mecum. Qui hoc non vult, habeat libertatem: sed videat, utrum habere possit felicitatis æternitatem. Sufficiant hæc nunc interim caritati vestræ: quod egero cum fratribus meis, annuntiabo vobis. Spero enim bona, quod omnes mihi libenter obediant, nec inventurus sum aliquos habere aliquid, nisi aliqua necessitate religionis, non occasione cupiditatis. Quod ergo egero, post epiphaniam caritati vestræ in Domini voluntate nuntiabo. Et quomodo litem finiero inter duos fratres, filios presbyteri Januarii, non vobis tacebo. Multa loquutus sum, date veniam loquaci senectuti, sed timidæ infirmitati. Ego, sicut videtis, per ætatem modo senui: sed per infirmitatem corporis, olim senex fui, tamen si Deo placet quod dixi, modo ipse det vires, non vos desero. Orate pro me, ut quantum inest anima in hoc corpore, & qualescumque vires suppetunt, in verbo Dei serviam vobis. Amen.

CXIII.

Caritati vestræ hodie de nobis ipsis sermo reddendus est. Quia enim, ut ait apostolus, *Spectaculum facti sumus mundo, & angelis, & hominibus*, qui nos amant, quærunt quod laudent in nobis; qui autem nos oderunt, detrahunt nobis. Nos autem in utroque medio constituti, adjuvante Domino Deo nostro, & vitam nostram, & famam nostram sic custodire debemus, ut non erubescant de detractoribus laudatores. Quomodo autem vivere velimus, quomodo Deo propitio jam vivamus, quamvis de scriptura sancta multi noveritis, tamen ad commemorandos vos, ipsa de libro Actuum apostolorum vobis lectio recitabitur, ut videatis ubi descripta sit forma, quam desideramus implere. Dum ergo recitatur, vos intentissimos esse volo, ut post ejus recitationem, quod constitui loquar, Domino donante, intentioni vestræ. Cumque diaconus Lazarus legeret: *Cum orassent, motus est locus in quo erant congregati, & impleti sunt omnes Spiritu sancto, & loquebantur verbum Dei cum fiducia omni volenti. Multitudinis autem credentium erat anima una & cor unum: & nemo eorum quæ possidebat, dicebat aliquid suum esse, sed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant testimonium apostoli resurrectionis Domini Jesu, gratiaque magna erat super omnes illos. Neque enim egens quisquam fuit inter illos. Quotquot enim possessores prædiorum vel domorum erant, vendentes afferebant pretia illorum, & ponebant ante pedes apostolorum, distribuebatur autem singulis, prout cuique opus erat.* Cumque Lazarus diaconus recitaret, & episcopo codicem tradidisset, August. episcopus dixit: Et ego legere volo: plus enim me delectat hujus verbi esse lectorem, quam verbi mei disputatorem. *Cum orassent, motus est locus in quo erant congregati, & impleti omnes Spiritu sancto, loquebantur verbum Dei cum fiducia omni volenti. Multitudinis autem credentium erat anima una & cor unum: Et nemo eorum quæ possidebat, dicebat aliquid suum esse, sed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant testimonium apostoli resurrectionis Domini Jesu, gratiaque magna erat super omnes illos. Neque enim egens quisquam fuit inter illos. Quotquot enim possessores prædiorum vel domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, & ponebant ante pedes apostolorum, distribuebatur autem singulis, prout cuique opus erat.* Cumque episcopus legisset, dixit: Audistis quid velimus, orate ut possimus. Contigit autem quædam necessitas, ut hæc diligentius agerem. Quoniam sicut jam nostis, presbyter in nostra societate constitutus, quali societati perhibet testimonium lectio, quam modo cum recitaremus, audistis; moriens testamentum fecit, quia habuit unde faceret. Erat quod diceret suum, cum in ea societate viveret, ubi nemini licebat dicere aliquid suum, sed esse illis omnia communia. Si quis dilector & laudator noster apud detractorem nostrum prædicaret istam societatem, & diceret, Cum episcopo Augustino sic vivunt omnes cohabitatores ejus, quomodo scriptum est in Actibus apostolorum, continuo ille detractor caput movens, dentem promovens, diceret: Ita vero, sic ibi vivitur quomodo dicis? Quare mentiris? quare falsa laude honoras indignos? Nonne ibi modo in eorum societate positus presbyter testamentum fecit, & quod habuit, quomodo voluit, disposuit & reliquit? Certe omnia ibi sunt communia, certe nemo dicit aliquid suum. Sub his verbis quid ageret laudator meus? Nonne os ejus quasi plumbo oppilaret ille detractor? nonne illum laudasse pœniteret? nonne reverentia perfusus, & illius sermone confusus, vel nobis, vel testatori illi malediceret? Hæc fuit necessitas, ut ad istam diligentiam veniremus. Nuntio ergo vobis unde gaudeatis. Omnes fratres & clericos meos, qui mecum habitant, presbyteros, diaconos, subdiaconos, & Patricium nepotem meum, tales inveni, quales desideravi. Sed sunt qui de sua qualicumque paupertate quod statuerant, nondum fecerunt. Hi sunt, Valens subdiaconus, & paullo ante dictus nepos meus subdiaconus, & matris vita impediebat, quia inde vivebat. Expectabatur in illo etiam legitimæ ætatis accessus, ut quod faceret, firmissime faceret. Nondum autem fecit, quia ipsos agellos habet cum suo fratre communes, & subindivisos eos possident. Sic autem eos cupit ecclesiæ conferre, ut inde alantur qui sunt in proposito sanctitatis, quousque in hac vita degunt. Scriptum est enim, & hoc Apostolus loquitur: *Quisquis autem suis*, 1. Tim. 5. *& maxime domesticis, non providet, fidem denegat, & est infideli deterior.* Adhuc autem mancipia sunt ei similiter cum fratre communia, nondum divisa. Disponit ea manumittere: non potest antequam dividantur. Quid enim ad se pertineat, adhuc ignorat. Ad ipsum sane, quia major est, pertinet divisio & ad fratrem ejus electio: & ipse frater ejus Deo servit, & subdiaconus est cum sancto fratre meo, & coepiscopo Severo in ecclesia Milevitana. Hoc agitur, hoc sine dilatione peragendum est, ut illi servuli dividantur, & manumittantur, & sic det ecclesiæ, ut eorum excipiat alimentum. Nepos autem meus, ex quo conversus est, & mecum esse cœpit, impediebatur & ipse aliquid de agellulis suis agere invita usufructuaria matre sua, quæ hoc anno defuncta est. Inter ipsum & sorores ejus sunt quædam, in Christi adjutorio cito finienda, ut & ipse faciat quod Dei servum decet, & quod ipsa professio & ista exigit lectio. Diaconus Faustinus (sicut pene omnes nostis) hic de militia sæculi ad monasterium conversus est, hic baptizatus, inde diaconus ordinatur. Sed quia exiguum est quod videtur possidere, sicut juris periti loquuntur, jure, non corpore, reliquerat illud, & ab ejus fratribus tenebatur. Nunquam inde cogitavit, ex quo conversus est, nec ipse aliquid quæsivit a fratribus suis, nec ab illo aliquid est quæsitum. Modo quia ventum est ad hunc articulum temporis, cum consilio meo divisit ipsam rem: & dimidiam donavit fratribus suis, dimidiam ecclesiæ pauperi in loco eodem constitutæ. Diaconus Severus sub qua Dei disciplina & flagello sit, nostis: lumen tamen non perdidit mentis. Unam domum hic emerat propter matrem & sororem suam, quas de sua patria huc desiderabat adducere. Emerat autem, non sua pecu-

LIBER I.

cunia, quam non habebat, sed ex consolatione religiosorum virorum, quos mihi quærenti etiam nominans indicavit. De ipsa non possum dicere quid fecerit, aut quid disponet, nisi quia ipse totum in mea posuit voluntate, ut quidquid ipse vellem, hoc inde fieret. Sed habet quasdam causas cum matre sua, quarum causarum me judicem poscit: ut cum illæ causæ fuerint terminatæ, fiat de ipsa domo quod ego voluero. Quid autem velle potero, Deo regente, nisi quod justitia jubet, & pietas postulat? Habet etiam in patria sua aliquos agellos: disponit eos sic distribuere, ut etiam illic in ipso loco positæ pauperi largiatur ecclesiæ. Diaconus Hipponensis homo pauper est: quid alicui conferat, non habet: tamen de laboribus suis, antequam esset clericus, emerat aliquos servulos, hodie illos in conspectu vestro manumissurus est episcopalibus gestis. Diaconus Eradius ante vestros oculos versatur: opera ejus lucent coram oculis nostris: de opere ejus & expensa pecunia memoriam sancti martyris habemus. De pecunia sua emit etiam possessionem ex consilio meo. Nam ipsam pecuniam volebat per manus meas erogari, sicut mihi placeret: ego si pecuniæ avidus essem, aut necessitates ipsas meas, quas pro pauperibus habeo, in hac causa plus curarem, pecuniam acciperem. Quare? dicit aliquis. Quia possessio illa, quæ ab illo empta, & ecclesiæ donata est, adhuc nihil præstat ecclesiæ. Minus enim habebat ad pretium. Et quia mutuatus fuerat, hoc de ejus adhuc fructibus redditur. Homo sum senex: quatenus mihi de illa possessione potest fructus accedere? Numquid promitto mihi tot annos esse victurum, donec suum pretium illa persolvat? Quod ergo vix diu partibus reddit, de proximo haberem totum, si accipere voluissem. Non feci, aliud attendi. Fateor enim vobis, & ipsa suspecta mihi adhuc ejus ætas fuit: ac verebar, ne forte, ut sunt homines, matri ejus hoc displiceret, & diceret, inductum a me fuisse adolescentem, ut bona ejus paterna consumerem, & eum egentem relinquerem. Ideo volui ejus pecuniam in illa possessione servari, ut si aliquid (quod Deus avertat) aliter quam volumus eveniisset, redderetur villa, ne culparetur episcopi fama. Scio enim quantum vobis sit necessaria fama mea. Nam mihi sufficit conscientia mea. Emit etiam spatium ab ista postea ecclesia, notum vobis; & sua pecunia ædificavit domum, & hoc nostis. Ante paucos dies, priusquam sermonem de hac re haberem vobiscum, eam donavit ecclesiæ. Expectabat enim ut eam perficeret, & perfectam donaret. Fabricandi autem domum necessitas illi nulla erat, nisi quia cogitavit matrem suam huc esse venturam. Si ante veniisset, in re filii sui habitaret: modo si venerit, in opere filii sui habitabit. Testimonium ei perhibeo: pauper remansit, sed in caritatis possessione permansit. Aliqui servuli ei reliqui fuerant, jam quidem in monasterio viventes, quos tamen gestis ecclesiasticis manumissurus est hodie. Nemo ergo dicat, Dives est, nemo existimet, nemo male loquatur, nemo scipsum & animam suam suis dentibus laniet. Pecuniam nullam habet servatam, utinam quam debet restituat. Ceteri, id est subdiacones, pauperes sunt; Deo propitio, misericordiam Dei expectant. Unde ipsi faciant, non habent. nullas habentes facultates, finierunt mundi cupiditates. Vivunt nobiscum in societate communi. Nemo eos distinguit ab eis qui aliquid attulerunt. Caritatis unitas præponenda est terrenæ commodo hæreditatis. Restant presbyteri: sic enim ad eos gradatim ascendere volui. Cito dixerim, pauperes Dei sunt, nihil ad domum societatis nostræ attulerunt, nisi ipsam, qua nihil est carius, caritatem. Verumtamen quoniam scio natos fuisse rumores de divitiis ipsorum, non a me ad aliquid compellendi, sed vobis meo sermone purgandi sunt. Vobis dico, qui forte nescitis: nam & vestrum plurimi sciunt. Presbyterum Leporium, quamvis sæculi natalibus clarum, & apud suos honestissimo loco natum, tamen jam Deo servientem, cunctis quæ habebat relictis, inopem suscepi. Non quia nihil habuit, sed quia jam fecerat, quod lectio ista persuadet. Hic non fecit, sed nos scimus & ubi fecit. Unitas Christi est, ecclesia una est. Ubicumque fecit opus bonum, pertinet & ad nos, si congaudeamus. Hortus est unus, ubi nostis: ibi monasterium suis constituit, quia & ipsi Deo serviunt. Ille hortus ad ecclesiam non pertinet, nec ad ipsum. Et ad quem? dixerit aliquis: ad illud, quod ibi est, monasterium. Sed quod verum est, usque ad hoc tempus curam pro illis ita gerebat, ut sumpticulos, quibus sustentantur, apud se haberet, & eis ipse (ut videbatur) impenderet. Sed ne propter hoc daretur locus hominibus suspiciones suas rodentibus, & ventrem non implentibus, hoc placuit & mihi & ipsi, ut sic se illi transigant, quasi iste jam de sæculo exierit. Numquid enim, cum obierit ipse, illis dispensaturus est aliquid? Melius est ut videat illos bene versantes, & regente Deo, in disciplina Christi viventes, ut de illis tantummodo gaudeat, non eorum necessitatibus occupetur. Pecuniam non habet, quam suam dicere possit. Habebat xenodochium ædificandum, quod modo videtis ædificatum. Ego illi injunxi, ego jussi: obtemperavit mihi libentissime, & sicut videtis, operatus est. Quomodo etiam meo jussu basilicam ad octo martyres fabricavit, de his quæ per vos Deus donavit. Cœpit enim de pecunia, quæ data erat ecclesiæ propter xenodochium: Et cum cœpisset ædificare, ut sunt religiosi desiderantes opera sua in cælo scribi, adjuverunt prout quisque voluit & fabricavit. Opus ante oculos habemus. Omnis homo quid factum sit, videt: de pecunia, quia non habet, mihi credant: dentem compescant, ne frangant. Emerat de ipsa pecunia xenodochii quamdam domum in carraria, quam sibi existimabat propter lapides profuturam. Sed lapides ejus domus, fabricæ necessarii non fuerunt, quoniam aliunde provisi sunt. Domus ergo ipsa sic remansit. Pensionem præstat, sed ecclesiæ, non presbytero. Nemo amplius dicat, In domum presbyteri, ad domum presbyteri, ante domum presbyteri. Ecce ubi est domus presbyteri: ubi est domus mea, ibi est domus presbyteri. Alibi non habet domum, sed ubicumque habet Deum. Quid amplius quæritis, nisi quia me illud memini etiam promisisse, ut ad vos perferrem, quid egissem inter duos, fratrem videlicet & sororem, filios Januarii presbyteri: quia orta inter illos fuerat controversia pecuniaria: sed tamen sicut inter fratres, salva Deo propitio caritate? Promiseram ergo audire, ut inter illos quidquid esset judicandum finirem. Paraveram me judicem, sed antequam judicarem, ipsi, quod judicaturus eram, finierunt. Non inveni unde judicarem, sed unde lætarer. Acquieverunt omnino concorditer voluntati meæ & consilio meo, ut pares essent in pecunia, quam reliquit pater eorum, ecclesia renuntiante, post sermonem meum. Locuturi sunt homines. Sed & quodlibet homines loquantur, qualicumque aura flante perducetur inde aliquid ad aures meas: & si tale fuerit, ut sit iterum necesse nos purgare, respondebo maledicis, respondebo detractoribus, respondebo incredulis, non nobis credentibus præpositis suis. Respondebo, ut potero, quod Dominus dederit. Interim modo non est necesse, quia nihil forte dicturi sunt. Qui nos amant, libere

ANNO CHRISTI 816.

bere gaudebunt: qui nos oderunt, tacite dolebunt: tamen si linguas * exercuerint, audient Deo propitio vobiscum responsionem meam, non litem meam. Non enim homines nominaturus sum & dicturus, Ille hoc dixit, iste sic detraxit: cum fortasse etiam ad me falsa, quia & hoc potest fieri, perferantur. Verumtamen quæcumque perlata fuerint, si oportere videbitur, loquar inde caritati vestræ. Ante oculos vestros volo sit vita nostra. Scio quia quærentes licentiam male faciendi, quærunt sibi exempla male viventium & multos infamant, ut socios invenisse videantur. Ideo quod nostrum est fecimus, plus quid faciamus non habemus. Ante vestros oculos sumus, nullius aliquid desideramus, nisi bona opera vestra. Et vos exhortor, fratres mei, si aliquid vultis clericis dare, sciatis quia non debetis vitia eorum fovere contra me. Omne offerte quod vultis, offerte de voluntate vestra. Quod commune erit, distribuetur unicuique prout cuique opus erit. Gazophylacium attendite, & omnes habebimus. Valde me delectat, si ipsum fuerit præsepe nostrum, ut nos simus jumenta Dei, vos ager Dei. Nemo det birrum, vel lineam tunicam, seu aliquid, nisi in commune. De communi accipiam mihi ipsi, cum sciam commune me velle habere quidquid habeo. Nolo talia offerat sanctitas vestra, quibus ego solus quasi decentius utar. Offeratur mihi, verbi gratia, birrum pretiosum. Forte decet episcopum, quamvis non deceat Augustinum, id est, hominem pauperem de pauperibus natum. Modo dicturi sunt homines, quia inveni pretiosas vestes, quas non potuissem habere vel in domo patris mei, vel in illa sæculari professione mea. Non decet. Talem debeo habere, qualem possum, si non habuerit, fratri meo dare, qualem potest habere presbyter, qualem potest habere decenter diaconus & subdiaconus, talem volo accipere, quia in commune accipio. Si quis meliorem dederit, vendo: quod & facere soleo, ut quando non potest vestis esse communis, pretium vestis sit commune, vendo & erogo pauperibus. Si hoc eum delectat, ut ego habeam; talem det, de qua non erubescam. Fateor enim vobis, de pretiosa veste erubesco: quia non decet hanc professionem, non decet hanc admonitionem, non decet hæc membra, non decet hos canos. Etiam illud dico, si forte in nostra domo, in nostra societate æger est aliquis, vel post ægritudinem, ut necesse sit eum ante horam prandii reficere, non prohibeo religiosos vel religiosas mittere eis quod videtur ut mittant. Prandium tamen & cœnam extra nemo habebit. Ecce dico, auditis? audiunt. Qui habere voluerit proprium, & de proprio vivere & contra ista præcepta nostra facere, parum est ut dicam, non mecum manebit, sed nec clericus erit. Dixeram enim, & scio me dixisse, ut si nollent suscipere socialem vitam mecum, non illis tollerem clericatum: sed seorsum manerent, & seorsum viverent, quomodo nossent, Deo viverent, & tamen ante oculos posui, quantum mali sit a proposito cadere. Malui enim habere cæcos vel claudos, quam plangere mortuos. Qui enim hypocrita est, mortuus est. Quomodo ergo quicumque voluisset extra manere, & de suo vivere, non ei tollerem clericatum: ita modo, quia placuit illis, Deo propitio, socialis hæc vita, quisquis cum hypocrisi vixerit, quisquis inventus fuerit habens proprium, non illi permitto, ut inde faciat testamentum, sed delebo eum de tabula clericorum. Interpellet contra me mille concilia, naviget contra me quo voluerit, sit certe ubi potuerit. Adjuvabit me Dominus, ut ubi ego episcopus sum, ille clericus esse non possit. Audistis? audierunt. Sed spero in

Fo rte pro, exercuerint. I.

A Deum nostrum & misericordiam ejus, quia sicut dispositionem meam istam hilariter acceperunt, sic eam pure fideliterque servabunt. Dixi aliquid suum non habere presbyteros cohabitatores meos inter quos est & presbyter Barnabas. Sed & de illo audivi quædam fuisse jactata. Ante omnia, quia emit villam a dilecto & honorabili filio meo Eleusino. Hoc falsum est. Monasterio donavit ille, non vendidit. Ego sum testis. Quid amplius quæratis ignoro. Ego sum testis. Donavit ille, non vendidit. Sed dum non creditur donare potuisse, creditus est vendidisse. Beatus homo qui tam bonum opus fecit, ut non crederetur. Tamen vel modo credite, & detractores audire libenter desinite. Jam dixi, ego sum testis. Dictum est de illo, quod B anno præpositurae suæ per industriam debita fecerit, ut dum volo ego reddi debita, dari illi licentiam poscendi fundum Victorianensem, tamquam dixisset mihi, Ut reddam debita mea, da mihi in decem annos fundum Victorianensem: & hoc falsum est: sed fuit unde rumor nasceretur. Fecit debita reddenda, a nobis reddita sunt partim, unde potuerunt. Remansit aliquid quod non debebatur etiam monasterio illi, quod per ipsum Deus instituit. Cum ergo remansisset, cœpimus quærere unde debitum redderemus. Ad conductionem ipsius fundi nullus accessit, nisi quadraginta solidorum offerens pensionem. Sed vidimus fundum amplius posse dare, ut celerius debitum redderetur, & commisi fidei ejus, ut de ipsa conductione lu- C cra non requirerent fratres: sed quidquid daret fundus, de ipsis fructibus imputarent ad debitum. Fide agitur. Paratus est presbyter, ut alium constituam qui de fructibus fratribus debitum reddat. Ex numero vestro sit aliquis cui hoc committam, ex numero ipsorum, qui ad nos talia pertulerunt. Sunt enim in vobis homines religiosi, si qui eum rumorem falso reprehensum esse doluerunt, & tamen crediderunt factum. Ex ipsis ergo aliquis veniat ad nos, suscipiat possessionem, omnes fructus pretiis suis fideliter vendat, ut reddi possit facilius quod debetur, & hodie recedat inde cura presbyteri. Locus etiam ipse, ubi monasterium constitutum est, a memorato honorabili filio meo Eleusino, ipsi presbytero Barnabæ donatus est. Ante- D quam ordinaretur presbyter, in ipso loco monasterium instituit. Sed tamen quia nomine ipsius donatus erat locus, mutavit instrumenta, ut nomine monasterii possideatur. De fundo Victorianensi ego rogo, ego hortor, ego peto, ut si quis religiosus est, fide agat, & exhibeat ecclesiæ istam operam, ut cito debitum reddam. Quod si nemo de laicis fuerit inventus, ego propono alium, iste illuc non accedet. Quid vultis amplius? Nemo laceret servos Dei, quia non expedit lacerantibus. Servis Dei quidem merces falsis detractionibus crescit, sed crescit etiam pœna detrahentibus. Non sine caussa dictum est: *Gaudete & exultate*, quando detrahunt de vobis dicentes falsa, *quia merces vestra magna est in cælis*. Nolumus cum detrimen- E to vestro magnam habere mercedem. Minus ibi habeamus, & tamen vobiscum ibi regnemus. Amen.

LIBER I

Matth. 5.

EXPLICIT.

Quia ergo constat, sanctam ecclesiam prædictorum patrum exempla sequi debere, quorum noscitur documentis post apostolica instituta ubertim coruscare: debent non solum prælati imitando, verum etiam subditi obsequendo, usquequaque studere, qualiter eorum exemplis & doctrinis parentes, ad felicitatis gaudia, quo illi præcesserunt, valeant pervenire. Quoniam sicut hi qui eorum doctrinis & exemplis summa devotione obediunt, æter-

æternis gaudiis inferuntur: ita nimirum ea sectari nolentes æternis suppliciis mancipantur. Memoratas itaque sanctorum patrum sententias, quibus clericalis ordo ad bene vivendum instruitur, sedule perlegat & diligenter pertractet, quisquis canonicam professus est vitam. Quas cum bene perscrutatus fuerit, patenter inveniet, quod illi non enervate, sed religiose vivendum sit.

LIBER I.

ANNO CHRIST. 816.

CXIV.

Quæ præcepta specialiter monachis, quæ generaliter ceteris conveniant Christianis.

Propter quorumdam simplicium verba, qui religiosis & eruditis viris sese admonentibus ac redarguentibus plerumque objicere solent, solos monachos scripturarum sanctarum præcepta observare debere, operæ pretium duximus, quædam evangelica atque apostolica quam breviſſime ad medium deducere præcepta: ut hæc hujuscemodi imperiti homines audientes, hisque aurem cordis accommodantes, intelligant quæ sibi, quæ monachis conveniant observare præcepta. Qui enim mente & corpore vult contemnere sæculum, & pauperem sequi Christum, audiat ipsum dicentem in evangelio: *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me.* & iterum: *Omnis qui reliquerit domum, aut fratres, aut patrem, aut matrem, aut agros propter me, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Ad discipulos autem: *Vos*, inquit, *qui reliquistis omnia, & secuti estis me, sedebitis super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel.* Hæc & hujusmodi præcepta solis specialiter congruunt monachis: & quanto singularia, tanto & præcipua. Dicit etiam idem Salvator generaliter omnibus: *Omnis qui venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.* & iterum: *Qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus.* &: *Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.* & iterum: *Qui non renunciaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* & iterum: *Omnia quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* & iterum: *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum.* Item: *Thesaurizate vobis thesauros in cælo, ubi nec ærugo, nec tinea demolitur.* Item: *Attendite vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula & ebrietate, & curis hujus vitæ.* Item: *Dico autem vobis: Nolite resistere malo.* &: *Diligite inimicos vestros: benefacite his qui vos oderunt, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* Item: *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit judicio. Qui autem dixerit racha, reus erit concilio. Qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.* Item: *Nolite jurare, neque per cælum, neque per terram. Sit autem sermo vester, est est, non non.* Item: *Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die judicii.* Item: *Si quis te percusserit in dextera maxilla, præbe illi & alteram.* Item: *Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est.* Item: *Si peccaverit in te frater tuus, dimitte ei septies: & non solum septies, sed usque septuagies septies.* Item: *Si non remiseritis hominibus de cordibus vestris, nec pater vester cælestis dimittet vobis peccata vestra.* Item: *Quærite primum regnum Dei & justitiam ejus: & hæc omnia adjicientur vobis.* Et cuidam diviti: *Si*, inquit, *vis ad vitam ingredi, serva mandata*, id est, *non homicidium facies, non adulterabis, non furtum facies, non falsum testimonium dices, non concupisces rem proximi tui, honora patrem tuum & matrem tuam, & diligies proximum tuum sicut teipsum.* Et cuidam legis doctori, se interroganti, Quod esset mandatum magnum in lege, ait: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: hoc est maximum & primum mandatum. Secundum autem simile est huic, Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ.* Paulus quoque apostolus dicit: *Qui diligit proximum, legem implevit. Nam, Non adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces rem proximi tui, & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur, Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Item idem: *Patientes estote ad omnes, videte ne quis malum pro malo alicui reddat, sed semper quod bonum est sectamini invicem & in omnes. Hæc enim est voluntas Dei. Omnia autem probate, quod bonum est, tenete, ab omni specie mala abstinete vos.* Item idem: *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram: fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam.* Item idem: *Nunc autem deponite & vos iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, & turpis sermo de ore vestro non procedat.* Item idem: *Induite vos viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes invicem.* Item idem: *Nolite mentiri invicem.* Item idem: *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite.* Item idem: *Estote invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut & Deus in Christo donavit vobis.* Item idem: *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur a vobis, cum omni malitia.* Item idem: *Fornicatio, & omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas.* Item idem: *An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare, Deus non irridetur: quia neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.* Item idem: *Omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, non habet hæreditatem in regno Christi & Dei.* Item idem: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Item idem: *Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Dominum.* Item idem ad Timotheum: *Discedat*, inquit, *omnis ab iniquitate, qui nominat nomen Domini.* Apostolus quoque Joannes ait: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in munde sunt: quia si quis diligit mundum, non est caritas Patris in eo.* Item idem: *Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulavit & ipse ambulare.* Item ipse: *Omnis qui odit fratrem suum, homicida est: & omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem.* Jacobus autem apostolus ait: *Quicumque voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur.* Multa quidem & innumera legalia, prophetica, & evangelica, atque apostolica poterant proferri documenta, quibus infatigabiliter atque inexcusabiliter devotio famulari debet Christiana: sed propter eos quos supra memoravimus, hæc pauca breviter annumerare studuimus, qui insipienter asserunt, solos monachos arctam sectari debere viam, cum utique Dominus arctam & angustam viam dicat esse quæ ducit ad vitam, & nemo nisi per eam in vitam ingredi possit æternam. Non solum igitur monachis & clericis, verum etiam omnibus qui Christiano censentur vocabulo, per hanc arctam & angustam intrandum est viam. Quid ergo arctius, quam id quod præcipitur, *Diligite inimicos vestros.* &, *nolite resistere malo.* &, *qui irascitur fratri suo, reus erit judicio.* &, *qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo*, & cetera talia? Hæc quippe arcta sunt, sed saluberrima: & quanto arctiora, tanto potiora & eminentiora. Oportet itaque omnes qui juxta Apostolum in Chri-

Matth. 19.
Ibidem.
Luc. 14.
Matth. 10.
Matth. 7.
Matth. 6.
Matth. 6. Luc. 21.
Matth. 5.
Ibidem.
Ibidem.
Matth. 12.
Luc. 6 Matth. 18.
Matth. 6.
Matth. 19.
Matth. 22.
Rom. 13.
1. Thess.
Coloss. 3.
Ephes. 4.
Ibid. 31.
Ephes. 5.
1. Cor. 6.
Hebr. 12.
2. Tim. 2.
1. Joan. 2.
Ibid. 6.
1. Joan. 3.
Jac. 4.
Matth.
Rom.

Christo baptizati sumus, Christumque induimus, in novitate vitæ ambulare, semperque ante oculos ponere pactum, quod cum Deo in baptismate fecimus, ubi abrenunciavimus satanæ, & omnibus pompis ejus, & omnibus operibus ejus. Quod pactum tunc irritum fit, cum in fide quis permanendo, vitiis, aut a fide exorbitando, idolorum cultibus, aut hæresum erroribus implicatur. Quia ergo (sicut scriptum est) corpus, quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem, & fragilitas humana post baptismi gratiam peccatorum sordidatur illecebris, eademque peccata baptismatis iteratione nequaquam deleri possunt : necesse est, ut pœnitentiæ lamentis, & eleemosynarum largitionibus, & ceteris bonorum operum executionibus, quam celerrime deleri procurentur. Et quia unus est pater noster, & magister & Dominus, una fides, unum baptisma, una mater sancta ecclesia, instanter & vigilanter ab omnibus certandum est, quamquam diversorum donorum modis curratur, qualiter una ad sanctam & supernam Jerusalem matrem nostram tendamus, quo sine fine cum Domino vivere mereamur. Illud quoque sciendum, quia quanto quisque se in præsenti sæculo pro Christi amore abjectiorem fecerit, tanto magis in futuro feliciorem remunerationem percipiet. (a)

CXV.

Quia evidenti auctoritate liquet, canonicam institutionem ceteris præstare institutionibus, debent, necesse est, qui hujus professionis censentur nomine, procurare, qualiter in semetipsis eamdem institutionem vita & moribus exornent potius, quam dehonestent. Quoniam qui tantæ auctoritatis institutione pollent, & se aliis imitabiles præbere debent, verendum est, ne si (quod absit) a proposito exorbitaverint, regno Dei indigni fiant. Quamquam enim canonicis, quia in sacris canonibus illis prohibitum non legitur, liceat linum induere, carnibus vesci, dare & accipere, proprias res & ecclesiæ cum humilitate & justitia habere, quod monachis, qui secundum regularem institutionem arctiorem ducunt vitam, penitus inhibitum est : non tamen in cavendis vitiis & amplectendis virtutibus, eorum a monachorum distare debet vita. Monachi namque, qui evangelicum præceptum sequentes, distractis atque renuntiatis patrimoniis, sua Christo dedere, merito de facultatibus ecclesiæ subsidium accipiunt temporale : ut quia toto mentis desiderio cælestia appetunt, sic in hac peregrinationis via sumptibus dominicis sustententur, quatenus ad ea quæ contempsêrunt, minime redire qualibet necessitatis causa compellantur. Et quia nihil sibi proprium reliquerunt, manifestum est, illos copiosioribus ecclesiæ sumptibus quam canonicos, qui suis & ecclesiæ licite utuntur rebus, indigere. *Unusquisque* enim, ut ait Apostolus, *proprium donum habet a Deo*.

CXVI.

Res ecclesiæ, sicut a sanctis patribus traditur, & in superioribus capitulis continetur, vota sunt fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum. Fideles namque fidei ardore & Christi amore succensi ob animarum suarum remedium & cælestis patriæ desiderium, suis propriis facultatibus sanctam locupletem fecerunt ecclesiam, ut his & milites Christi alerentur, & ecclesiæ exornarentur ; pauperes recrearentur, & captivi pro temporum opportunitate redimerentur. Quapropter vigilanti ac sollerti cura providendum est his qui ejus facultates administrant, ne eas in suo solummodo usus convertant; sed magis, juxta possibilitatem rerum, Christo famulantium, immo eorum in quibus Christus pascitur & vestitur, curam gerere penitus non negligant. Sed & sententia beati Hieronymi, non solum prælatis, sed etiam ceteris, qui rebus utuntur ecclesiæ, vigilanter perpendenda est, qui ita in commentario Matthæi evangelistæ ait : Omnes igitur qui stipendiis templi, & his quæ conferuntur ad usus ecclesiæ, abutuntur in aliis rebus, quibus suam expleant voluntatem, similes sunt scribarum & sacerdotum redimentium mendacium & salvatoris sanguinem. Ergo res ecclesiæ pauperibus & militibus Christi stipendiariæ debent intelligi. Unde totis nisibus prælatis satagendum est ut sanctorum patrum dictis & exemplis, obsequentes, de rebus sibi commissis (ut præmissum est) & subditos gubernent, & pauperes foveant, cunctisque utilitatibus ac necessitatibus ecclesiæ fideliter administrando consulant, quatenus de fideli administratione ab ipso, cujus ministri esse noscuntur, ineffabiliter remunerari mereantur.

CXVII.

Quod diligenter muniendæ sint clausura canonicorum

Præpositorum officii est, ut subditorum mentes sanctarum scripturarum lectionibus assidue muniant, ne lupus invisibilis aditum inveniat, quo ovile Domini ingredi & aliquam ovium surripere valeat. Et quamquam ab his hoc instantissime spiritaliter fieri oporteat ; necesse est tamen, ut clausura in quibus clero sibi commisso canonice vivendum est, firmis undique circumdet munitionibus, ut nulli omnino intrandi aut exeundi, nisi per portam, pateat aditus. Sint etiam interius dormitoria, refectoria, cellaria, & ceteræ habitationes, usibus fratrum in una societate viventium necessariæ. Qui vero hæc quæ præmissa sunt, juxta quod possibilitas suppetit, agere renuerit, impar minusque idoneus ad cetera ecclesiastica officia peragenda habendus est. Et quamquam divina ultione sit dignus, synodali tamen est sententia feriendus.

CXVIII.

Ut in congregandis canonicis modus discretionis sit tenendus.

Cavendum summopere præpositis ecclesiarum est, ut in ecclesiis sibi commissis non plures admittant clericos, quam ratio finit, & facultas ecclesiæ suppetit : ne si indiscrete & extraordinarie plures aggregaverint, nec ipsos gubernare, nec ceteris ecclesiæ necessitatibus, ut oportet, valeant administrare. Sunt namque nonnulli vanam gloriam ab hominibus captantes, qui numerosam cleri congregationem volunt habere, cui nec animæ, nec corporis curant solatia exhibere. Hi namque taliter aggregati, dum a prælatis stipendia necessaria non accipiunt, neque canonicum servant ordinem, nec divinis officiis insistunt : claustra societatemque ceterorum relinquentes, efficiuntur vagi & lascivi, gulæ & ebrietati & ceteris suis voluptatibus dediti : quidquid sibi libitum est, licitum faciunt. Proinde præpositis sollerter providendum est, ut in hoc negotio modum discretionis teneant : scilicet ut nec pluspuam oportet, & possibilitas ecclesiæ suppetit, in congregationem admittant : nec eos, quos rationabiliter gubernare possunt, causa avaritiæ abjiciant.

CXIX.

De his qui in congregatione sibi commissa solum-

Sunt nonnulli, qui tantum ex familia ecclesiastica clericos in sibi commissis congregant ecclesiis : & hoc ideo facere videntur, ut si quando eis

(a) *Post hoc caput in Cod. Vatic. sequitur de Ordine Congregationis Canonicorum &c. Capitulorum Aquisgranense sum numero interrupto, nisi quod subinde recurrunt capita quædam Aquisgranensia suis numeris, ut in editis, adnotata. Hæc sive interpolatio, sive portio quædam inedita Concilii Aquisgranensis integra inferius dabuntur.*

LIBER I. modo ex familia eccleſiæ clericos aggregant.

eis aliquid incommodum fecerint, aut ſtipendia opportuna ſubtraxerint, nihil querimoniæ contra ſe objicere præſumant; timentes ſcilicet, ne aut ſeveriſſimis verberibus afficiantur, aut humanæ ſervituti denuo crudeliter addicantur. Hoc autem non ideo dicitur, ut ex familia eccleſiæ probabilis vitæ in congregatione non ſint admittendi, præſertim cum apud Deum non ſit perſonarum acceptio: ſed potius, ut propter quam intulimus occaſionem, nullus prælatorum, ſecluſis nobilibus, viles tantum in ſua congregatione admittant perſonas.

CXX.

Qui clerici in congregatione canonica conſtituti, eccleſiaſtica accipere debeant ſtipendia. De vita contempl. l. 2. c. 20.

Quia ſanctorum patrum ſupra notatæ ſententiæ docent, clericos non divitiarum ſectatores eſſe, nec res eccleſiarum inofficioſe accipere debere; non abs re putavimus, nonnulla capitula libri Proſperi ad medium, & exempli cauſſa deducere, in quibus ita legitur: *Qui eccleſiæ ſerviunt, & ea quibus opus non habent, aut libenter accipiunt, aut exigunt, nimis carnaliter ſapiunt.* Item ibi: *Satis quippe indignum eſt, ſi fidelis & operoſa devotio clericorum propter ſtipendium ſæculare præmia ſempiterna contemnat.* Item ibi: *Si propter hoc non vult ſua quiſque relinquere, ut habeat unde vivat: ut quid accipit, unde rationem reddat? ut quid peccatis alienis ſua multiplicat?* His igitur & ceterorum ſanctorum patrum dictis diligenter animadverſis, ſtudeant neceſſe eſt clerici in accipiendis eccleſiaſticis ſumptibus ſuum vitare periculum. Proinde qui & ſuas & eccleſiæ habent facultates, & utilitatem eccleſiæ, aut interius, aut exterius conferunt; accipiant in congregatione cibum & potum, & partes eleemoſynarum, & his contenti ſint, ne plus accipientes, pauperes gravare videantur: perpendentes ſententiam Proſperi, qua dicitur: *Qui ſua poſſident, & dari ſibi aliquid volunt, ſine grandi peccato ſuo, unde pauper victurus erat, non accipiunt.* Hi vero qui nec ſuis rebus abundant, nec eccleſiæ habent poſſeſſiones, & magnam utilitatem eccleſiæ conferunt, accipiant in canonica congregatione victum & veſtitum, & eleemoſynarum partes: quia de talibus ita in libro Proſperi ſcribitur: *Clerici quos voluntas, aut nativitas pauperes fecit, in congregatione viventes, neceſſaria vitæ accipiant: quia ad ea accipienda non eos habendi ducit cupiditas, ſed cogit vivendi neceſſitas.* Porro ſi tales fuerint, qui nec ſuas, nec eccleſiæ velint habere poſſeſſiones, horum neceſſitatibus providentiſſima gubernatione de facultatibus eccleſiæ debent ſubvenire prælati, attendentes illud Proſperi: *Quod habet*, inquit, *eccleſia, cum omnibus nihil habentibus commune habet. Sed & illorum curam nihilo minus gerere debet, quos aut infirmitas, aut ſenectus aggravat, quos etiam conſtat olim in utilitatibus eccleſiæ deſudaſſe.*

Ibid. c. 11.

Ibid. c. 12.

Ibid. c. 9.

CXXI.

Ut in congregatione canonica æqualiter cibus & potus accipiatur.

Solet in pleriſque canonicorum congregationibus, irrationabiliter atque indiſcrete fieri, ut nonnulli clerici, qui & divitiis affluunt, & aut parum, aut nihil utilitatis eccleſiæ conferunt, majorem ceteris divinum ſtrenue peragentibus officium, annonam accipiant; cum hoc ita fieri debere nuſquam nec in auctoritate ſcripturarum, nec in traditionibus ſanctorum patrum poſſit quoquo modo ſancitum reperiri. Sed quia hujuſcemodi factum nulla auctoritate fulcitur, ſed magis gulæ, immo avaritiæ cauſſa conſtat eſſe inolitum: reſtat ut falce juſtitiæ reſecetur, & æquitatis cenſura ab eiſdem locis in quibus fit, prorſus abdicetur. Eſt nempe rationabile juſtumque coram Deo & hominibus, ut in unaquaque canonica congregatione, a minimo uſque ad maximum, cibum & potum omnes æqualiter accipiant, hi videlicet, qui propter aliquam utilitatem in numero canonicorum fuerint admiſſi. Quamquam enim plerique ſubditorum a prælatis, rebus quibuslibet aliis plus ceteris merito ſoleant honorari; in hac tamen ſocietate, ſecluſa perſonarum acceptione, una debet cibi & potus æqualitas eſſe.

ANNO CHRISTI 816.

CXXII.

De menſu cibi & po

Illud quoque congruentiſſime, & rationabiliter tenendum eſſe cenſuimus, ut in ſingulis locis, in quibus ſocialiter canonice Domino militatur, panem & pulmentum, & eleemoſynarum partes æqualiter canonici accipiant. Et quamquam decentiſſimum foret, ut ſimiliter æque potum acciperent, non tamen id æqualiter in omnibus locis, nec eccleſiarum diverſiſſimæ facultates, nec terrarum qualitates, nec eventuum ſinunt fieri poſſe varietates. Unde neceſſarium duximus, ut in hoc negotio modum diſcretionis tenendum deſcriberemus. Quapropter communi voto, communique conſenſu, ſacro conventui ſtatuere placuit, ut in omnibus locis, majoribus ſcilicet & minoribus, accipiant ſinguli canonici per ſingulos dies quatuor libras vini. In locis vero ubi majores facultates ſunt eccleſiæ, verbi gratia, tria aut quatuor, aut certe octo, & eo amplius millia manſi, ſi eadem regio vini ferax fuerit, accipiant per ſingulos dies quinque libras vini, ſi tamen ſterilitas impedimento non fuerit temporis. Si vero vinifera plene non fuerit, tres libras vini, & tres cerviſiæ. Et ſi penitus vini ferax non fuerit, accipiant libram vini, & quinque libras cerviſiæ. In mediocribus enim locis, mille aut mille quingentos, vel certe duo millia manſos habentibus, ſi regio (ut præmiſſum eſt) vini ferax fuerit, quatuor libras vini: & ſi plene vini ferax non fuerit, duas libras vini, & tres potus ex diverſis materiis confecti. Quod ſi etiam vini ferax minime fuerit, quatuor libras memorati potus, & libram vini accipiant. Porro in minoribus locis, ducentos, aut trecentos manſos habentibus, accipiant duas libras vini. Quod & ſi eadem regio (ut jam dictum eſt) vineis caruerit, tribuantur eis tres libræ cerviſiæ, & ſi facultas ſuppetit, libra vini. Licet enim in nonnullis provinciis copia deſit vini, ſatagendum eſt tamen prælatis, ut ex circumjacentibus viniferis provinciis vinum habeant. Quoniam quamquam in pleriſque regionibus vineæ non ſint, abundat tamen ſancta Dei eccleſia, Domino attribuente, aliarum rerum copiis, e quibus induſtria prælatorum ex aliis provinciis vinum adipiſci, ſibique ſubditis juxta facultatem pocula conferre poſſunt. In locis igitur ubi permodicæ ſunt res eccleſiæ, aut forte quorumdam abſtractu valde attenuatæ, pauci numero, magni tamen conſtituantur officio; quibus ſaltem præmiſſa minor menſura ſine difficultate dari poſſit. Diebus vero feſtis, ſicut moris eſt eccleſiæ, juxta quod melius prælati poſſunt, fratribus cibum potumque miniſtrent. In his itaque locis, ubi forte nonnulli prælati piorum prælatorum imitantes exemplum, magis ſubditis dare ſoliti ſunt, nullatenus bonum quod faciunt obmittant. Sed & ſi cui ob æternam retributionem magis ſubditis ſupererogare libuerit, hilariter quod potuerit tribuat. Sin autem, nullatenus menſuram prædictam abſque inevitabili cauſſa eis ſubtrahat. Quando igitur tempus ſterilitatis vini extiterit, ſicut crebro peccatis præpedientibus evenire ſolet, & prælati, quantum debent, dare vinum canonicis nequiverint, id quod dederint, ſic diſcrete & temperate diſtribuant, ut omnes communiter eo utantur. Non autem id murmurantes, ſed magis cum gratiarum actione, quod dari poteſt, accipiant, & ſocialiter in ſanc-

cto proposito perseverent. Idcirco prospicere sibi debent canonici, ut vinum, aut quemlibet alium potum, in eleemosyna sibi datum, in communi recondant cellario, quatenus imminente hujuscemodi sterilitatis tempore, suis eo suffragentur communiter necessitatibus: non tamen eis propter hoc a prælatis potus debitus penitus subtrahatur, si est unde detur. Qui vero & suis & ecclesiæ abundant rebus, instante sterilitatis tempore, eis, quos pauperes pascit ecclesia suis facultatibus, cum caritate & humilitate suffragari procurent, ut, iuxta apostolum, *Frater fratrem adjuvet, & ambo consolentur*. Non tamen ob id se superbiendo extollant: quia, sicut in libro Prosperi legitur, non se debent hujuscemodi inani jactantia præferre his, quos nihil habentes pascit ac vestit ecclesia. Illud interea semper caveant prælati, ne id quod dare debent aut possunt, qualibet dissimulatione aut tenacitate subditis subtrahant, ne paupertatis occasione compulsi, per diversa vagari, ac turpibus se implicare negotiis cogantur: relictoque ecclesiastico officio, incipiant indisciplinate vivere, & propriis voluptatibus deservire: & prælati, qui eis necessaria largiendo, a Domino remunerari poterant, districte & severe judicentur. Dent quippe eis pulmentum, juxta quod vires suppetunt, & loca eis congrua attribuant: in quibus nutrimina fiant, unde necessaria pulmenta habeant, exceptis his quæ de ecclesiæ villis, vel oblationibus fidelium accipiunt. Habeant itaque iidem canonici hortos olerum, unde cum ceteris additamentis aliquod pulmentum quotidie in refectorio sibi vicissim ministrent. Propter diversitates namque & inæqualitates mensurarum, quæ apud plerosque non æque secundum Domini legem, sed secundum uniuscujusque provinciæ usum habentur, mensuram cibi & potus ponderis ratione canonicis dandam esse censuimus, & hoc ideo, quia cum hujuscemodi mensuræ diversissimæ & inæquales soleant haberi, publicum tamen pondus provinciis, civitatibus, metallisque inditum, nihil diversitatis aut inæqualitatis pati debet, quatenus sicut idem pondus æquum permanet, ita etiam eadem mensura æque illis tribuatur. Noverint tamen generaliter omnes, libram non amplius quam duodecim unciis constare debere.

CXXIII.

Sollerter prælatis satagendum est, ut eos quibus præsunt, verbis & exemplis ad bene viven-dum informent: fixoque corde tenendum, ne eos quasi proprios, sed ut Domini sui gregem tractare meminerint, juxta illud quod Petro dicitur: *Si diligis me, pasce oves meas*. Meas, inquit, non tuas. Et hoc ideo dicimus, quia sunt nonnulli, qui oves Christi, non amore Christi, sed suæ vel gloriæ, vel dominationis, vel quæstus gratia pascunt. Sed & hoc vigilanter perpendere debent, quod eadem pastio gregis dominici, non uniformi, sed multimoda est sollicitudine gerenda: scilicet quia & terrena subsidia diligenter illis præbere, & exempla virtutis simul cum verbo prædicationis debent sollicite impendere. Quapropter studeat unusquisque prælatus, ut familiæ Christi annonam spiritalem, carnalemque fideliter subministret, ut effici mereatur evangelicus servus, de quo dicitur: *Fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram*. Ergo, sicut subditis necessaria corporis tribuunt, ita nihilo minus studere debent, ut iidem religiosissime ordinem canonicum servent, & prælatis suis ac magistris honorem debitum humiliter impendant. Ut horis canonicis divinum officium devotissime expleant: intus, foriſque non solum habitu & actu, sed etiam ipso incessu irreprehensibiles existant. Ut non otio vacent, non vaniloquiis inserviant, non detractionibus, & ceteris vitiorum illecebris incumbant: sed potius aut orationi, aut lectioni, aut quibuslibet ecclesiæ, aut certe propriis utilitatibus vacent; aut etiam doctrinis sanis, & diversarum artium erudiantur disciplinis: ita videlicet, ut nullus in congregatione inutilis, aut otiosus existens, stipendia ecclesiæ inofficiose accipiat. Ut quotidie ad collationem veniant, ubi & hanc institutionem, & aliarum scripturarum sanctarum lectiones perlegant, & pro admissis veniam postulent, & sententiam pro qualitate admissi suscipiant: ubi etiam de communi profectu & utilitate ecclesiæ pertractent. Ut omnes in dormitorio, nisi quem infirmitas aut senectus id facere prohibuerit, dormiant: in refectorio quotidie una reficiantur: nisi forte quem necessitas abesse compulerit, & hoc non sine licentia magistri fiat. Illis quoque comedentibus & silentium religiose tenentibus, continuatim legatur lectio, & ab his intentissime audiatur, ut vicissim in refectorio, & ceteris communibus necessitatibus, sibi fraternitatis officio serviant. Ut nullus foras, nisi per licentiam egrediatur, egressus quoque nullum de se detractioni locum det, sed magis imitabilem se cunctis exhibeat. Hanc igitur geminam pastionem prælati sibi commissis ovibus impendere instanter procurent, utpote pro animabus eorum Domino rationem reddituri: quatenus videlicet eas pastori omnium Christo, summo pontifici, secum in tremendi examinis die illæsas præsentantes, non cum reprobis & divina ultione feriendis damnentur, sed potius cum electis pastoribus perpetua felicitate a Domino remunerentur.

CXXIV.

Ut canonici, sicut in ceteris, ita etiam in cultu vestium modum tenent discretionis.

Quærere potius Deum cultum cordis quam corporis, evidentibus scripturæ sanctæ patet indiciis. Proinde canonicis totis viribus elaborandum est, ut & indumenta virtutum habeant interius, & per immoderatum cultum caveant dehonestare religionis dignitatem exterius. Quantum etiam a superfluo & immoderato cultu vestium se compescere debeant, multis sanctorum patrum documentis perdoceri potest. Dicit enim beatus Hieronymus in epistola ad Eustochium: Sunt quidam mei ordinis quibus omnis cura est de vestibus, si bene oleant, si pes laxa pelle non folleat: crines calamistri vestigio rotantur, digiti de anulis radiant, & ne plantas humidior via spargat, vix imprimunt summa vestigia: tales, inquit, cum videris, sponsos magis æstimato, quam clericos. Et beatus Gregorius: Nemo, inquit, æstimet in luxu atque in studio pretiosarum vestium peccatum deesse: quia si hoc culpa non esset, nullo modo Joannem Dominus de vestimenti sui asperitate laudasset. Si cultus vestium culpa non esset, nequaquam Paulus apostolus per epistolam feminas a pretiosarum vestium appetitu compescceret, dicens: *Non in veste pretiosa*. Pensandum nobis summopere est de cultu vestium, quæ culpa sit, hoc etiam viros appetere, a quo curavit pastor ecclesiæ & feminas prohibere. Quapropter oportet canonicos sanctarum scripturarum auctoritati parere, sanctorumque patrum documenta vigilanter perpendere, ut humilitate, quam corde gestant, actu, habitu, incessu, ipsa etiam equitatione, religiosissime demonstrent, plusque velint sancta conversatione, eximiisque moribus, quam ornatu vestium fulgere. Si enim more conjugatorum in se ordinandis, nitore vestium, phaleris equorum, ceteriſque humanæ vanitatis rebus abusi fuerint, scilicet ut

Homil. 6. in evang.

1 Tim. 2.

se

LIBER I.

——se similibus uti debere contendant, in quo eorum conversatio a laicorum distare videbitur? Decet porro, ut eorum talis sit vestium cultus, qui occasione vanitatis careat, & nihil novitatis, nihil superfluitatis redoleat, nihilque reprehensionis, aut detractionis habeat. Non enim specialiter præsumi debet ab aliquo, quod non generaliter teneatur ab omnibus, id est, nec plus justo cultior vestis, nec insolita atque deformis: quia in utroque illorum, aut elationis, aut certe simulationis noxa patescet. Inter utrumque enim virtus discretionis moderatissime tenenda est. Quæ pleniſſime in vita beati Augustini, in laudem illius prolata, ita legitur: Vestis ejus & calceamenta, vel lectualia, ex moderato & competenti habitu erant, nec nitida nimium, nec abjecta plurimum: quia his plerique vel jactare sese insolenter homines solent, vel abjicere, ex utroque non quæ Jesu Christi, sed quæ sua sunt, quærentes. At iste, ut dixi, medium tenebat, neque ad dexteram, neque ad sinistram declinans,

Cap. 22.

CXXV.

Ut canonici cucullas monachorum non induant.

Reprehensibilem, & ecclesiastica emendatione dignum apud plerosque canonicos inoleviſſe comperimus usum, eo quod contra morem ecclesiasticum, cucullas, quibus solis monachis utendum est, induant: cum utique illorum habitum penitus usurpare non debeant, a quorum proposito quodam modo distant: quia sicut indecens est, ut arma militaria more laicorum gestent, ita nimirum inhonestum & valde indecorum est, ut alterius propositi indumenta sibi imponant. Habitus namque singulorum ordinum idcirco in ecclesia ab invicem discreti sunt, ut his visis, cujus propositi sit gestans, vel in qua professione Domino militet, liquido cognoscatur. Nam & Domini lege vir muliebrem, & mulier virilem prohibetur induere vestem, scilicet ut uterque sexus sibi convenienti veste indutus incedat. Sicut enim turpe est, virum vestem muliebrem, & mulierem vestem virilem induere: ita valde indecorum est, canonicum vestem monasticam induere, nisi tamen cum veste etiam propositum voluerit assumere. Et quia hujuscemodi usus nulla auctoritate approbatur, sed potius ab his qui sanum sapiunt, merito reprehenditur & repudiatur, oportet ut abhinc, ne fiat penitus, inhibitum sit.

Deut. 22.

CXXVI.

Excerptum ex libro officiorum Isidori l. 1. c. 9. Dan. 6 Qua auctoritate horæ canonicæ celebrentur, quas scire ac religiose observare canonicos oportet.

Horam tertiam, sextam, & nonam, Daniel & tres pueri supplicationibus devoverunt, scilicet ut ab ortu diei in tempus supplicationis tres horæ porrectæ, Trinitatis nobis reverentiam declararent: pariterque a tertia & sexta, usque inde ad nonam, per lucis intervalla latis dimensionibus terminata, Trinitas ter in die rogata coleretur. Illud etiam occurrit ad probationem venerabilis Trinitatis, quod Spiritus sanctus hora tertia, hoc est, suo loco & numero & tempore descendit ad terras, impleturus gratiam quam Christus promisit. Nam & sexta hora Christus passus, in nonam patibuli cruciamenta porrexit. Tali enim sacramento legitimis ad precem temporibus per ternas horas Trinitatis perfectio, aut laudatur celebritatibus, aut precibus impetratur. Licet & si computetur diurna celebritas, per quaternarium usque in vespertinum officium, hoc est quater ternis significatur, quia mundus quadrifario divisus, in Trinitate salvatus. Siquidem & in nocte stationes vigiliæ militaris in quatuor partes divisæ, ternis horarum spatiis secernuntur, ut & in ipsis nocturnis mundialibusque officiis Trinitatis mysterium veneretur.

De vespertinis.

CXXVII.

Vespertinum diurni finis officium, & alternæ lucis occasus est, cujus ex veteri testamento solemnis est celebratio. Denique hoc tempore veterum sacrificia offerri, adolerique altario aromata & thura mos erat. Testis est hymnidicus ille, regio ac sacerdotali perfunctus officio, dicens: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* In novo quoque testamento eo tempore Dominus & salvator noster, cœnantibus apostolis, mysterium sui corporis & sanguinis initio tradidit, ut tempus ipsum sacrificii, vesperum ostenderet sæculi. Proinde in honore ac memoria tantorum sacramentorum, his temporibus adesse nos decet Dei conspectibus, & personare in ejus cultibus, orationum nostrarum illi sacrificium offerentes, atque in ejus laudibus pariter exultantes. Vesperum autem nominatum a sidere quod vesper vocatur, & decidente sole exoritur. De quo propheta dicit: *Et vesperum super filios hominum prodire facis.*

ANNO CHRISTI 816.

Ibidem.

Exod. 30. Psal. 140.

Job. 38.

CXXVIII.

Ibid. c. 21.

De Completis autem celebrandis, id etiam in patrum invenitur exemplis, David propheta dicente: *Si ascendero in lectum strati mei, si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis, donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob.* Quis non stupeat tantam in Dei amore animi devotionem, ut somnum sibi, sine quo utique corpora humana deficiunt, penitus interdixerit, donec locum ac templum Domino fabricandum in pectore suo rex & propheta reperiret? Quæ res nos debet fortiter admonere, ut si ipsi locus Domini esse volumus, & tabernaculum ejus aut templum cupimus haberi, in quantum possumus, exempla sanctorum imitemur, ne de nobis dicatur quod legitur: *Dormierunt somnum suum & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.*

Psal. 131.

Psal. 75.

CXXIX.

Ibid. c. 22.

Antiqua est vigiliarum devotio, familiare bonum omnibus sanctis. Isaias denique propheta exclamat ad Dominum, dicens: *De nocte vigilat spiritus meus ad te Deus, quia lux præcepta tua sunt super terram.* Item David, & regio & prophetico sanctificatus unguento, ita canit: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi super judicia justitiæ tuæ.* Hoc namque tempore vastator angelus transiens, primogenita Ægyptiorum perculsit. Unde & nos vigilare oportet, ne periculo Ægyptiorum admisceamur. Iisdem etiam horis venturum se esse in evangelio salvator asseruit. Unde ad vigilandum auditores suos exsuscitans, dicit: *Beati servi illi, quos cum venerit Dominus, invenerit vigilantes. Et si vespertina*, inquit, *hora venerit, & si media nocte, & si galli cantu, & invenerit eos vigilantes, beati sunt servi illi: itaque & vos estote parati, quia nescitis qua hora filius hominis venturus est.* Siquidem nec verbis solum docuit vigilias, sed etiam confirmavit exemplo. Nam testatur evangelium, quia erat Jesus pernoctans in oratione Dei. Paulus quoque & Silas in custodia publica, circa medium noctis orantes, hymnum audientibus cunctis dixisse memorantur, ubi repente terræ motu facto, & concussis carceris fundamentis, & januæ sponte apertæ, & omnium vincula sunt soluta. Unde oportet his horis psallendi orandique frequentiam nos in sanctis habere officiis, finemque nostrum, vel si advenerit sub tali actu expectare securi. Est autem quoddam genus hæreticorum, superfluas æstimantium sacras vigilias, & spiritali operi infructuosas, dicentium jura temerari divina, qui noctem fecit ad requiem, sicut diem ad laborem. Qui hæreti-

Exod. 12.

Matth. 24. Luc. 12.

Luc. 6.

Act. 16.

ci

ci Græco sermone Nyctages, hoc est, somniculosi vocantur.

CXXX.

De matutinorum antiquitate & auctoritate testis est idem David propheta, dicens: *In matutinis meditabor in te, quia fuisti adjutor meus*. & alibi: *Prævenerunt oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloquia tua*. Cassianus autem dicit, matutinæ sollemnitatis officium, novo adhuc tempore institutum, primitus in Bethleem monasterio, ubi Dominus noster Jesus Christus pro redemptione humanæ salutis ex virgine nasci dignatus est: sicque ex illo per universum mundum ejusdem celebrationis invaluit consuetudo. Diluculo autem proinde oratur, quod resurrectio Christi celebretur. Matutina autem luce radiante, Dominus & salvator noster ab inferis resurrexit, quando cœpit oriri fidelibus lux, quæ moriente Christo occiderat peccatoribus. Siquidem & eodem tempore cunctis spes futuræ resurrectionis creditur, cum omnes justi ab hac temporali morte, quasi a sopore somni resurgentes, evigilabunt.

CXXXI.

Studeant summopere canonici prædictas horas vigilantissima cura custodire, & in his divinum officium humiliter ac devote persolvere. Mox enim ut auditum fuerit signum, festinato omnes ad ecclesiam conveniant, quam non pompatice, aut inhoneste, vel incompositè, sed cum reverentia & Dei timore ingrediantur. Nec cum baculis in choro, exceptis debilibus, sed religiosissime illis standum & psallendum est. Sunt etenim quidam clericorum, qui, in sæcularibus negotiis & discepationibus pene totum infatigabiliter deducunt diem, & mox ut ecclesiam ad divinum officium peragendum intraverint, ita fatigati videntur, ut nec orationi vacare, nec ad psallendum stare queant: sed potius sedentes, non divinis, sed vanis solent instare loquelis, ac sæcularia verba, & (quod dictu nefas est) turpia & obscœna invicem proferunt. Oportet itaque ut ab his qui faciunt, & ab illis qui eos forte imitari volunt, iste execrabilis usus radicitus evellatur: quia secundum Domini sententiam, domus ejus domus orationis vocanda est. Omnes igitur ab otiosis sermocinationibus auditum pariter castigent, & linguam, & in ecclesia cum timore & veneratione stantes, aut orent, aut cantent, aut legant, aut audiant. Verba vero turpia, & livida, ac sæcularia nec ipsi proferant, nec alios proferre sinant. Quinimmo laudes Deo in commune persolventes, pro suis populorumque, quorum oblationibus vivunt, delictis Dominum exorent. Debent quoque juxta apostolum, primo omnium ab his fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt constituti, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. *Hoc enim*, inquit apostolus, *bonum est & acceptum coram salvatore nostro Deo*. Caveant etiam, ne pro requie sibi in locis divino cultui mancipatis concessa, otio torpeant: sed magis in persolvendis divinis laudibus promptiores ac devotiores existant: ut per hanc quietem bene operantes, ad eam quæ fine caret, pervenire valeant. Qui vero has horas frequentare, & in his, ut dignum est, cælesti neglexerit officium persolvere, digna invectione corripiatur, ut & ipse emendetur, & ceteri timorem habentes hujuscemodi negligentiam caveant. Sed quoniam aliud est ex toto omittere, aliud pigre occurrere; qui segniter aut tarde ad matutinum, aut aliud quodlibet divinum obsequium peragendum occurrerit, dignum, ut non cum aliis in choro, sed omnium ultimus, aut certe, ut erubescere discat, in loco hujuscemodi negligentibus a prælatis constituto stet: foris vero nullatenus remanere præsumat, ne otio & fabulis vacet, & a Dei laudibus penitus alienus existat. Custodes præterea ecclesiæ harum horarum distinctiones bene norint, ut scilicet signa certis temporibus pulsent. Luminaria vero cum omni diligentia concinnanda provideant, sitque eorum studii, ut nihil de sibi commissis rebus ecclesiæ pereat.

CXXXII.

Quod cantantibus & psallentibus Domino, angelorum adsit præsentia.

Psallentium in ecclesia Domino mens concordare debet cum voce, ut impleat illud apostoli: *Psallam spiritu, psallam & mente*. Quoniam quamvis ubique Dominum per potentiam divinitatis noverimus esse, præcipue tamen eum, cum divino assistimus officio, per gratiam nobis credimus adesse. De qua re Beda venerabilis presbyter, in expositione evangelii Lucæ ita dicit: Non latet, angelos crebro electis invisibili adesse præsentia, ut eos ab hostis callidi defendant insidiis, vel majori cælestis desiderii gratia sustollant, apostolo attestante, qui ait; *Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis*? Maxime tamen angelici nobis spiritus adesse credendi sunt, cum divinis specialiter mancipamur obsequiis, id est, cum ecclesiam ingressi, vel lectionibus sacris aurem accommodamus, vel psalmodiæ operam damus, vel orationi incumbimus, vel etiam missarum sollemnia celebramus. Unde ait Propheta: *In conspectu angelorum psallam tibi*. Nec dubitari licet, ubi corporis & sanguinis dominici geruntur mysteria, supernorum civium adesse conventus. Unde studendum sollerter est, ut cum ecclesiam vel ad divinæ laudis debita solvenda, vel ad agenda missarum sollemnia intramus, semper angelicæ præsentiæ memores, cum timore & veneratione competenti, cæleste compleamus officium: ne si (quod absit) id negligenter, aut inhoneste, vel tepide expleverimus, & ad perficiendum pigri advenerimus, in sententiam qua dicitur, *Maledictus homo qui opus Dei fecerit negligenter*, miserabiliter labamur. Ergo sollerti industria nobis observandum est, ne quid in ecclesia Dei ineptum, ne quid perversum, ne quid indecens, aut cogitatione, aut verbis, aut actibus perpetremus, quatenus, & conspectu angelorum digni efficiamur, & Dominus ad nos veniens, non quod condemnet in nobis, sed potius quod remuneret, inveniat.

Hebr. 1.

Psal. 137.

Jer. 48.

CXXXIII.

Quales ad legendum & cantandum in ecclesia constituendi sint.

Tales ad legendum, cantandum, & psallendum in ecclesia constituantur, qui non superbe, sed humiliter debitas Domino laudes persolvant; & suavitate lectionis ac melodiæ & doctos demulceant, & minus doctos erudiant; plusque velint in lectione vel cantu populi ædificationem, quam popularem vanissimam adulationem. Qui vero hæc docte peragere nequeunt, erudiantur prius a magistris: & instructi, hæc adimplere studeant, ut audientes ædificent.

CXXXIV.

Qui modus sit correptionis.

Quamquam contemptores canonicarum institutionum episcopali præcipue judicio plectendi sint, qua pœna (ut ait beatus Augustinus) in ecclesia nulla major esse potest; demonstrandum tamen est, qualem ceteri prælati, qui illis dignitate inferiores esse noscuntur, in locis sibi commissis, in quibus canonice vivitur, erga subjectos quosque delinquentes, & ea quæ proprie ad eorum propositum pertinent, observare nolentes, adhibere debeant correptionis modum. Sed quia omnis

LIBER I.

omuis ætas, vel uniuſcujuſque intelligentiæ capacitas, propriàs debet habere menſuras, & juxta modum culparum menſura extendenda eſt correptionum, & hæc omnia jure in prælatorum pendent judicio, quo & diſcretiſſime temperanda ſunt: neceſſe eſt, ut iidem prælati circa delinquentes medici peritiſſimi imitentur factum: ſcilicet ut adhibita magnæ diſcretionis cura, quid cuique congruat, quidve conveniat, adhibeant: hoc ſummopere perpendentes ut, juxta quantitatem vulnerum, exhibeant fomenta curationum, quatenus nec alteri dent quod noceat, nec alteri ſubtrahant quod juvat. Omiſſis igitur his, quorum ætati delinquenti parcendum non eſt, ſed potius, juxta Salomonem, eorum latera, ne indureſcant, virgis aſſidue tundenda ſunt; qualiter erga ceteros delinquentes, juxta auctoritatem divinam, & ſanctorum patrum exempla traditioneſque id fieri oporteat, ſtrictim breviterque oſtendatur. Si quis frater in congregatione canonica conſtitutus, horas canonicas frequentare neglexerit, eccleſiamque non religioſe, ſed pompatice vel incompoſite intraverit, & opus Dei negligenter executus fuerit, ad collationem venire diſtulerit, obedientiam a magiſtris ſibi injunctam agere recuſaverit, in legendo vel cantando, vel in ceteris eccleſiaſticis diſciplinis, juxta vires ſtudium non exhibuerit, ad menſam non neceſſitate, ſed vitio tarde occurrerit, e clauſtris ſine licentia exierit, per licentiam vero egreſſus, contra conſtitutum ſibi placitum moras fecerit, in plateas ire, aut in biviis reſidere tentaverit, in dormitorio aliquid indecens, aut inhoneſtum, verbis, aut actibus perpetraverit, aliubi niſi in dormitorio cum ceteris abſque cauſſa inevitabili dormire præſumpſerit, fratribus caritatis officio obedienter ſervire neglexerit, diſcordiam quam (dicente ſcriptura) Dei anima deteſtatur, inter fratres ſeminaverit, & huic inſtitutioni contumax, aut ſuperbus, ſeu murmurans, aut in aliquo contrarius extiterit, & cetera hujuſcemodi agere tentaverit, hic primo ſecundum Dei præceptum, non ſolum ſemel, & ſecundo ac tertio, quinimmo crebrius admoneatur: & ſi his admonitionibus non ceſſerit, publica objurgatione corripiatur. Quod ſi & his reniſus fuerit, ceteris ſibi alimentis interdictis, pane tantum uſque ad dignam ſatisfactionem utatur & aqua. Si vero nec ſic ſe correxerit, ſeparetur a menſa, & a ſocietate fratrum in choro pſallentium removeatur, & ſeorſum, in loco hujuſcemodi negligentibus a prælatis conſtituto, ſtare cogatur, ut ſaltem rubore ſequeſtrationis emendetur. Dein ſi his modis correptus incorrigibilis extiterit, & ætas permiſerit, quia juxta Salomonis vocem, ſtultus verbis non corrigitur, congrua ei verberum adhibeatur caſtigatio, quibus utpote filius verberetur, quatenus ſecundum beati Gregorii ſententiam, qui jubentis verba non audiunt, verberibus admoneantur, ut ad bona deſideria pœnæ trahant, quos præmia non invitant. Ceterum ſi talis fuerit, quem aut ætas, aut qualitas perſonæ verberari non ſiverit, publica objurgatione, & jejuniorum continua afflictione, & ſequeſtrationis rubore hujuſmodi corripiatur, uſque dum digna pœnitentiæ ſatisfactione veniam conſequatur. Si vero uterque, & qui flagellatur, & quem flagellari ætas, aut qualitas perſonæ prohibent, adhuc incorrigibiles extiterint: ſit locus intra clauſtra canonicorum, ſicut multis in locis noſcitur eſſe, quo ad tempus retrudantur, & ſecundum modum culpæ caſtigentur, ut juxta apoſtolum traditi ſatanæ in interitum carnis, ſpiritus ſalvus ſit in die Domini. Quod ſi etiam tot ſaluberrimis admonitionibus & caſtigationibus nec-

Prov. 6.

Prov. 18.

1. Cor. 5.

dum paruerint, fiat pro eis ab omni congregatione communis oratio, ut a Domino ſanentur: Poſtremo, ſi prorſus inemendabiles & incorrigibiles apparuerint, ne per plures eorum dira ſerpant contagia, neceſſe eſt, ut a ceterorum ſocietate, utpote oves morbidæ, ſecreti, ante præſentiam deducantur epiſcopi, ut ab eo canonica auctoritate publice damnentur. Si vero quis in collegio canonicorum culpam criminalem admiſerit, huic nulla eſt danda dilatio, quin aut ſponte pœnitentiam pro admiſſo crimine gerat, aut ſi id agere refutaverit, coram epiſcopo deducatur, ut ab eo publica mulctetur pœnitentia. Meminiſſe enim oportet rectores, quia columba eſt in divinis ſcripturis eccleſia appellata, quæ non unguibus lacerat, ſed alis pie percutit. Unde etiam illis ſummopere obſervandum eſt, ut ſicut præmiſſum eſt, juxta modum culparum, & perſonarum atque ætatum, omnino ipſa temperata ſit correptio, ut nec vitium deſidiæ inoleſcat, nec correptio manſuetudinis modum excedat, ne ut ait beatus Maximus, aut ſolutior lenitas conniventiam præbeat peccanti, aut immoderata ſeveritas a lapſu non revocet delinquentem. Sed & hoc illis nihilo minus cavendum eſt, ne errata delinquentium alicujus rei livore feriant, ſed potius, ut ait beatus Auguſtinus, ſint criminum perſecutores, & hominum liberatores. Oderint vitia, diligant homines. Oderint quod inſtinctu diaboli ingeſtum eſt, diligant quod Dei bonitate creatum eſt. Teneant in manu baculum & virgam; baculum videlicet, quo aliorum virium imbecillitates ſpiritaliter ſuſtentent: virgam vero, qua vitia delinquentium zelo rectitudinis feriant. Delinquentibus interea & excommunicatis fratribus, nequaquam ceteri fratres debent favere, aut eos ſuis adulationibus decipere, aut eorum errata defendere: ſed potius opem ferre, ut æquitatis cenſura diſtricte corrigantur.

ANNO CHRIS. 816.

Cant. 6.

CXXXV.

Sollerter rectores eccleſiarum vigilare oportet, ut pueri & adoleſcentes, qui in congregatione ſibi commiſſa nutriuntur vel erudiuntur, ita jugibus eccleſiaſticis diſciplinis conſtringantur, ut eorum laſciva ætas, & ad peccandum valde proclivis, nullum poſſit reperire locum, quo in peccati facinus proruat. Quapropter in hujuſcemodi cuſtodiendis, & ſpiritaliter erudiendis, talis a prælatis conſtituendus eſt vitæ probabilis frater, qui eorum curam ſumma gerat induſtria, eoſque ita arctiſſime conſtringat, qualiter eccleſiaſticis doctrinis imbuti, & armis ſpiritalibus induti, & eccleſiæ utilitatibus decenter parere, & ad gradus eccleſiaſticos quandoque digne poſſint promoveri. Libuit præterea, ob ædificationem congruam, & inſtructionem negotii, de quo agitur, quamdam ſanctorum patrum ſententiam huic operi inſerere, quæ ita ſe habet: Prona eſt omnis ætas ab adoleſcentia in malum. Nihil incertius quam vita adoleſcentium. Ob hoc conſtituendum oportuit, ut ſi quis in clero puer eſt, aut adoleſcentes exiſtunt, omnes in uno conclavi atrii commorentur, ut lubricæ ætatis annos, non in luxuria, ſed in diſciplinis eccleſiaſticis agant, deputati probatiſſimo ſeniori, quem & magiſtrum doctrinæ, & teſtem vitæ habeant, &c. His ita præmiſſis: oportet ut probatiſſimo ſeniori pueri ad cuſtodiendum, licet ab alio erudiantur, deputentur. Frater vero, cui hæc cura committitur, ſi eorum curam parvipenderit, & aliud quam oportet docuerit, aut eis in aliquo cujuslibet læſionis maculam ingeſſerit, ſeveriſſime correptus ab officio amoveatur: & fratri alii id committatur, qui eos & innocentis vitæ exemplis informet, & ad opus bonum peragendum excitet.

Gen. 8.

Ex-

ANNO CHRISTI 816.

CXXXVI.

Expletis, religiosissimo obsequio horis competentibus, diurnis officiis, ab omnibus canonicis, dato signo, devotissime ad completorium celebrandum veniendum est. Quo completo, oportet ut non epulis & potationibus, vanisque inserviant loquelis, sed his penitus postpositis, humiliter & honeste dormitorium petant: & nequaquam duo in uno, sed singuli in singulis lectis quiescant. Lucerna quoque in eodem dormitorio noctis tempore jugiter ardeat. Nihil denique inhonestum, aut indecens in dormitorio geratur ab aliquo, nec quispiam aliquem inquietare præsumat, nec ad verba inutila & otiosa prorumpere cogat. Hujus vero capituli contemptor specialiter a prælatis & magistris severissime corripiatur.

CXXXVII.

Studendum summopere cantoribus est: ne donum sibi divinitus collatum vitiis fœdent, sed potius illud humilitate, castitate, & sobrietate, & ceteris sanctarum virtutum ornamentis exornent: quorum melodia animos populi circumstantis ad memoriam amoremque cælestium, non solum sublimitate verborum, sed etiam suavitate tonorum, quæ dicuntur, erigat. Cantorem autem, sicut traditum est a sanctis patribus, & voce & arte præclarum, illustremque esse oportet, ita ut per oblectamenta dulcedinis, animos incitet audientium, &c. Cantores itaque non propter donum sibi collatum se ceteris superbiendo præferant, sed humiliter socios exhibeant. Et providendum est illis, quando temperate, quandoque submisse divinum agatur officium: scilicet ut secundum numerum clericorum, & officii qualitatem, & temporis prolixitatem, cantum protendant, & voces moderentur ceterorum. Sonum etiam vocalium litterarum bene atque ornate perstrepant. His vero, qui hujus artis minus capaces sunt, donec erudiantur, melius convenit ut sileant, quam cantare volendo quod nesciunt, aliorum voces dissonare compellant. Psalmi namque in ecclesia non cursim, & excelsis atque inordinatis, seu intemperatis vocibus, sed plane ac dilucide, & cum compunctione cordis recitentur: ut & recitantium mens illorum dulcedine pascatur, & audientium aures illorum pronuntiatione demulceantur, quoniam quamvis cantilenæ sonus in aliis officiis excelsa soleat edi voce, in recitandis tamen psalmis hujusmodi vitanda est vox. Constituantur interea seniores fratres, probabilioris scilicet vitæ, qui tempore statuto vicissim cum cantorum schola sint, ne hi qui discere debent, aut otio vacent, aut inanibus & supervacuis fabulis instent. Si vero cantores superbi extiterint, & artem, quam divinitus adjuti didicerint, aliis insmuare renuerint, graviter ac severe judicentur, ut emendati atque correcti, talentum sibi a Deo collatum aliis erogare procurent. Hujuscemodi autem correptionis modus erga eos, qui quarumlibet artium disciplinis eruditi sunt, & de talento sibi divinitus collato, magis se aliis superbiendo præferre, quam id cum caritate insinuare gestiunt, a prælatis obnixe tenendus est.

CXXXVIII.

Oportet ecclesiæ prælatos, ut de congregatione sibi commissa tales eligant boni testimonii fratres, in quibus onera regiminis secure possint partiri. Quibus etiam talem conferant potestatem, ut vice illorum fungentes, & inobedientes canonica censura corripere, & obedientes hortando ad meliora valeant provocare. Non enim constituendi sunt personaliter, aut eo ordine, quo in collegio fratrum admissi sunt, sed secundum vitæ meritum, & spiritalium donorum prærogativam, qui & in congregatione assidui sint, & fiatium curam pervigili studio gerant: & sicut alios præcedunt magisterio, ita nimirum innocentis vitæ insorment exemplo, ut juxta apostolum, exemplo sint ceteris in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate. Qui etiam, si prioratus sui causa intumescere cœperint, & curam fratrum nihili penderint, si crebro admoniti incorrigibiles extiterint, a ministerio propellantur, aliique in loco illorum, qui id strenue peragere possint, substituantur. LIBER I. 1. Tim. 4.

CXXXIX.

Quamvis omnes qui præsunt præpositi rite dicantur, usus tamen obtinuit, eos vocari præpositos, qui quamdam prioratus curam sub aliis prælatis gerunt. Hi tamen qui juxta hunc morem præpositi vocantur, tales & tam strenui constituendi sunt, qui & vitæ probabilis sint, & ea quæ sibi injuncta sunt, fideliter humiliterque expleant, & pro eo quod aliis prælati sunt, nequaquam parvipendant canonica instituta; sed quanto plus implicantur in fratrum curis, tanto magis studeant cælestibus obtemperare monitis. Debent igitur cunctæ congregationi utiles esse, & de ministerio sibi commisso fideliter prodesse. Ea vero quæ fratribus dare debent, cum caritate tempore opportuno incunctanter præbeant, quatenus a Domino de fideli administratione gradum bonum acquirant. Erga hujuscemodi vero delinquentes, & obedientiam sibi commissam non bene administrantes, modus superius comprehensus tenendus est.

CXL.

Debet procurare prælatus, ut fratribus cellararium, non vinolentum, non superbum, non tardum, non prodigum, sed moribus honestum, ac Deum timentem constituat, qui & stipendia fratrum fideliter servet, & diligenti cura administrando nullatenus fratres contristet. Cui etiam pistrinum fratrum committendum est, ut illud ita vigilantissima cura custodiat, ne ministri ibidem deputati, annonam fratrum aut furtim subripiendo, aut alio quolibet modo negligenter vivendo dissipent. Hi vero famuli eligantur de fidelissima ecclesiæ familia, & his officiis diligenter eruditur, ut scilicet & pistoria arte, & fidei puritate necessitatibus fratrum opportunissime valeant suffragari. Eadem quoque forma de cocis servanda est. Inutiles denique atque inobedientes cellararii, secundum superius comprehensam sententiam judicentur.

CXLI.

Evangelicis atque apostolicis instruimur documentis, in colligendis hospitibus ante omnia operam dare debere, ut merito de nobis dicatur a Domino: *Hospes fui, & collegistis me*, &c. Proinde oportet, ut prælati ecclesiæ præcedentium patrum exempla sectantes, aliquod præparent receptaculum, ubi pauperes colligantur, & de rebus ecclesiæ tantum ibidem deputent, unde sumptus necessarios juxta possibilitatem rerum habere valeant, exceptis decimis, quæ de ecclesiæ villis ibidem conferuntur. Sed & canonici, tam de frugibus, quam etiam de omnibus eleemosynarum oblationibus, in usus pauperum decimas libentissime ad ipsum conferant hospitale. Et boni testimonii de ipsa congregatione frater constituatur, qui hospites & peregrinos adventantes, utpote Christum in membris suis, suscipiat, eisque necessaria libenter pro viribus administret: qui etiam ea quæ in usus pauperum cedere debent, nequaquam in suos usus reflectat: ne cum Juda loculos Domini furante, sententiam damnationis excipiat. Sed & prælatorum debet vigilare industria, ne eum cui Matth. 25

hospitale pauperum committitur, res pauperibus deputatas in aliquo minuere, aut his quasi beneficiario munere concessis sinant uti, quod a prælatis quibusdam, curam pauperum parvipendentibus, fieri comperimus. Clerici namque si aliis temporibus nequeunt, saltem quadragesimæ tempore pedes pauperum in competenti lavent hospitali, juxta illud evangelicum: *Si ego Dominus & magister lavi vobis pedes, quanto magis vos debetis alter alterius lavare pedes?* &c. Quapropter expedit, ut in competenti loco hospitale sit pauperum, ubi perfacilis ad illud veniendi conventus possit fieri fratrum. Quod si is, cui hospitale commissum est, curam pauperum neglexerit, eorumque res in suos usus retorserit, quamquam divina ultione dignus sit, severius tamen quam ceteri delinquentes a præpositis judicandus, & a ministerio removendus est. Nec immerito: quippe qui & pretia peccatorum, & alimenta pauperum, & thesaurum cælo recondendum, suis (quod fas non fuit) aptavit usibus.

Joan. 13.

A B

CXLII.

Quamvis canonicis proprias licitum sit habere mansiones, debet tamen a prælato mansio infirmorum, & senum intra claustra canonicorum fieri; ut qui suam forte non habent, in eadem suam aptissime possit tolerare imbecillitatem, quatenus ibidem & subsidiis ecclesiasticis quibus indigent & fratrum adminiculis misericorditer sustententur. Erga quos oportet ut ceteri fratres magnam exhibeant caritatem; scilicet ut eis compatiendo subveniant, & assiduis visitationibus, & scripturarum sanctarum consolationibus, nec non & propriam rerum facultatibus, adminicula necessaria præbeant, ut impleatur in eis illud evangelicum: *Infirmus fui & visitastis me.*

Matth. 25.

C

CXLIII.

Eligatur necesse est a prælato, ex congregatione sibi commissa frater probabilis vitæ, cui officii sit portam canonicorum cum summa obedientia & humilitate competenti tempore claudere ac reserare, ut nulli per eam nisi per licentiam aditus pateat intrandi aut exeundi. Cui etiam observandum est, ne eis quibus cordi est plus otiis vacare, quam divinis obsequiis incubare, foras evagandi locum præbeat, & eorum nugarum, quod nefas est, particeps fiat. Debet præterea advenientes quosque cum caritate suscipere, & priori adventum eorum causamque nuntiare. Expleto namque vespertino & completorio officio, obseratisque portis, claves earum idem portarius ei qui vicem prælati tenet, ferat, ut nulli horis incompetentibus intrandi aut exeundi maneat facultas: quas etiam ab eodem in crastinum tempore accipiat constituto. Si vero inobediens atque protervus idem repertus fuerit portarius, sicut de aliis ministris negligentibus superius dictum est, judicetur.

D

CXLIV.

Oportet claustra canonicorum ita diligenter custodiri, ut grex dominicus fraterna concorditer fruatur pace: & si quemlibet prælatus, aut qui ejus vice fungitur, aut forte quilibet alius spiritalis frater, intra claustra quempiam inhoneste agentem, aut extra in biviis & plateis otio vanisque confabulationibus vacantem, repererit, primo secreta admonitione eum corripiat, & post, si necesse fuerit, coram fratribus idem negligens acrius judicetur, ut deinceps emendatus in melius proficiat. Feminis namque non solum in mansionibus & claustris canonicorum prandendum aut requiescendum non est, quin potius nec in ea intrandi, excepto in ecclesiam, ulla tribuenda facultas, quia valde hoc a sanctis patribus legitur

E

inhibitum. Siquid vero caritatis officio illis attribuendum est, extra claustra constituatur locus, in quo id accipiant: nullus tamen fratrum cum ipsis, nisi testes coram fuerint, loquatur. Qui vero secus, quam præmissum est, agere tentaverit, ita severiter a prælatis & magistris corrigatur, ut ceteris, ne quid tale agere pertentent, exemplo correptionis sibi exhibitæ terrorem incutiant.

ANNO CHRIS. 816.

CXLV.

Quamquam a sanctis patribus in superioribus hujus libelli partibus satis sit dilucidatum, qualiter clerici vivere debeant, adeo ut qui hæc, quæ superius comprehensa sunt, sedula meditatione perlegerit, perspicue in his reperire valeat, qualis ejus debeat esse fidei devotio, actuum morumque exornatio, ac divinorum cultuum executio: propter plerosque tamen simplices, minusque capaces, hæc strictim breviterque replicanda perneces-sarium duximus: ut qui hæc aut legere, aut forte ab aliis lecta plene intelligere nequiverint, utantur hac defloratiuncula, utpote calatho diversorum florum vernantium nectare referto, & discant quid illis agendum, quidve vitandum sit. Legalibus interea institutis, & evangelicis saluberrimis monemur præceptis, ut Dominum Deum nostrum totis præcordiis diligamus, & proximum tamquam nosmetipsos, &c. Si igitur ab omnibus fidelibus, his salutiferis præceptis totis nisibus est favendum: quanto magis ab his, qui divinis cultibus mancipati sunt, & aliis exemplo virtutum condimentum esse debent? Proinde oportet, ut primo omnium Dominum Deum diligant ex toto corde, ex tota anima, tota virtute, & proximos tamquam seipsos: & nosse quia in his duobus præceptis tota lex pendet & prophetæ. Non occidant, neque fratrem oderint, quia (ut ait apostolus) *qui fratrem suum odit, homicida est.* Non adulterent, non furtum faciant, con concupiscant rem alienam, non falsum testimonium dicant, & quod sibi nolunt fieri, alteri ne faciant. Non sint superbia tumidi, non detractionibus assueti, non ebrietati servientes, non luxuria enervati, non iracundia turbidi, non quibuslibet aliis vitiis substrati, non vaniloqui, non invidi, non somnolenti, non pigri, non murmuratores, non susurrones, non vinolenti, non multum edaces. Fraudes & dolositates caveant: usuris nequaquam inserviant, non jurent, ne forte perjurent, malum pro malo non reddant. Cum in se aliquid boni viderint, Deo; & malum cum viderint, sibi deputent. Discordiam fugiant, & quos discordantes invenerint, ad caritatis concordiam revocent, & juxta vocem Psalmistæ, declinent a malo, & faciant bonum. Attendant & apostolum prohibentem: *Non*, inquit, *in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & æmulatione, sed induimini Dominum Jesum Christum.* Animadvertant etiam, quod ab his vitiis ab apostolo prohibitis omnium vitiorum seges emergat: & quod horum morborum mater superbia sit. Oportet, ut animam corpusque suum ab omni inquinamento carnis & spiritus custodiant, ut juxta apostolum, integer spiritus eorum & anima & corpus, sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur. Sobrie, juste, & pie vivant, sæcularia negotia prorsus abjiciant, quia juxta eumdem apostolum, *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat cui se probavit.* Jejunium ament, hospites colligant, pauperes recreent, nudos vestiant, infirmos visitent, mortuos sepeliant, in tribulatione positis opem ferant, dolentes consolentur. Amori Christi nihil præponant, caritatem

1. Joan.

Psal.

Rom.

1. Thes.

1. Tim.

non

non derelinquant: pacem, si fieri potest, cum omnibus hominibus habeant: diem judicii timeant, vitam æternam spiritaliter concupiscant. Spem suam Deo committant, proprio episcopo in omnibus secundum canonicam institutionem obtemperent, magistros suos non temere reprehendant. Postremo in doctrinis spiritalibus operam dent. Lectionibus, psalmis, hymnis, canticis, & ceterorum bonorum operum exercitiis jugiter incumbant. In dormitorio, nisi quem infirmitas detinuerit, omnes dormiant: in refectorio pariter reficiantur, quotidie ad collationem veniant; mox ut signum datum fuerit, ad ecclesiam omnes festinato veniant, & horas canonicas non negligenter, sed cum omni religione pariter celebrent. Ecclesiam non pompatice, sed reverenter ingrediantur. In choro non cum baculis stent, vaniloquiis nequaquam insistant, sed cum omni devotione & veneratione divinæ servitutis opus peragant, scientes angelorum præsentiam semper illic adesse. E claustris non nisi per licentiam egrediantur: egressi, irreprehensibiliter vivant, ut ab his qui foris sunt, bonum testimonium habeant, & religionem ac propositum suum actibus illicitis nequaquam maculent, sed potius omnes quibus se conjunxerint, sale sapientiæ & bonorum operum exemplis condiant. Contubernia feminarum nullatenus appetant; non vanis oculis, aut petulanti tumidoque gestu, ac dissolutis renibus incedant: non spectaculis, non pompis sæcularibus intersint, non aleæ, non quibuslibet venationibus serviant. Apostoli namque instructi documento, quo ait: *Non in veste pretiosa*, nequaquam pretiosis delectentur vestibus. Caveant summopere, ne extra claustra moras faciant, nisi prout sibi a priore constitutum fuerit, & opportunitas temporis dictaverit. Intra claustra positi, non otio vacent, sed aut divinis officiis, aut propriis utilitatibus, aut certe magistrorum jussionibus pareant: ne otio torpentes, ab apostolo audiant: *Qui non vult operari, nec manducet*. Seniores spiritaliter juniores diligant: juniores senioribus obsequium dignum exhibeant. Doctiores minus doctis nequaquam se præferant, sed magis eos cum caritate ædificent: neque hi qui nobilitate generis, aut virtutum donis pollent, ceteris se tumide superextollant. Omnes in congregatione vicissim sibi caritaris officio serviant, quibus etiam in refectorio comedentibus, & religiose silentium tenentibus, continuatim legatur lectio. Delinquentes zelo rectitudinis pariter arguant & castigent, pueros & adolescentes negligentes verborum disciplinis corripiant. Singuli juxta capacitatem suam, diversarum artium erudiantur disciplinis, ut nullus in collegio canonico inutilis appareat, nec vota fidelium otiosus comedat. Tales quippe esse, immo & taliter conversari decet omnes, qui divinis officiis se manciparunt. Quapropter studeant hæc breviter collecta sedula meditatione perlegere, & memoriæ commendare, & divina adjuvante gratia, juxta vires adimplere; quo facilius & liberius majora a sanctis patribus edita exequi valeant. Vocatione ergo qua vocati sunt; nec ad dexteram, nec ad sinistram declinantes, ambulent: quatenus divinis jussionibus obtemperantes, ad Christum, in cujus sorte esse noscuntur, qui via, veritas, & vita est, eo opitulante, pervenire mereantur.

ANNO CHRISTI 816. — LIBER II.

CONCILII AQUISGRANENSIS

LIBER II.

Qui est de 3. institutione sanctimonialium.

HAnc constitutionem facer conventus anno incarnationis Domini DCCCXVI. indictione 10. anno siquidem gloriosissimi Ludovici imperatoris tertio, in Aquisgrani palatio, eodem monente principe, ob animarum sanctimonialium canonice degentium salutem, divina inspirante gratia, & sanctorum patrum auctoritatibus, velut ex pratis vernantibus quosdam flosculos collegit & in unum congessit, atque communi voto, communique consensu, sanctimonialibus tenendam, observandamque percensuit.

INDEX CAPITUM LIBRI II.

I. *Excerptum ex epistola Hieronymi ad Eustochium.*
II. *Ejusdem ad Demetriadem excerptum.*
III. *Item ejusdem ex epistola ad Furiam.*
IV. *Excerptum ex epistola Cypriani de habitu virginum.*
V. *Ex sermone sancti Cæsarii episcopi sanctimonialibus directo.*
VI. *Sancti Athanasii ad sponsas Christi.*
VII. *Quales in monasteriis puellaribus debeant esse abbatissæ.*
VIII. *De congregandis in monasteriis sanctimonialibus.*
IX. *Qualiter his, quæ monasterium expetunt, de rebus propriis agendum sit.*
X. *Qualiter in monasterio sanctimonialibus conversandum sit.*
XI. *Ut monasteria puellarum undique muniantur, & necessariæ habitationes interius præparentur.*
XII. *Ut sanctimoniales in una societate viventes æqualiter cibum & potum accipiant.*
XIII. *Qualiter sanctimoniales stipendia accipere debeant necessaria.*
XIV. *Quod gemina abbatissis sanctimonialibus impendenda sit pastio.*
XV. *Ut ad horas canonicas celebrandas incunctanter conveniant sanctimoniales.*
XVI. *De instantia orationis.*
XVII. *Ut completorium pariter sanctimoniales celebrent.*
XVIII. *Qui modus correptionis erga sanctimoniales delinquentes adhibendus sit.*
XIX. *Ut abbatissæ virorum frequentias vitent.*
XX. *Ut sanctimoniales virorum caveant frequentias.*
XXI. *Ut sanctimoniales erga famulas sibi servientes pervigilem adhibeant custodiam.*
XXII. *Ut erga puellas in monasteriis erudiendas magna adhibeatur diligentia.*
XXIII. *Ut in monasteriis puellaribus domus propter anus & infirmas sit.*
XXIV. *Quales sint præpositæ constituendæ.*
XXV. *Qualis constituenda sit cellararia.*
XXVI. *De portaria monasterii constituenda.*
XXVII. *Ut non nisi statuto tempore presbyteri eorumque ministri monasteria puellarum ingrediantur.*
XXVIII. *Ut hospitale pauperum extra monasterium sit puellarum.*

JOAN-

a Hujus libri Codex MS. nunc est in bibliotheca Colbert. olim in Thuana. *Hard.*

☞ JOANNIS DOMINICI MANSI

IN SEQUENTEM MONIALIUM REGULAM

PRÆMONITIO.

Concilii Aquisgranensis Regula pro Sanctimonialibus extat in vetustissimo codice membranaceo sæculo IX. eodem scilicet quo & Concilium est habitum scripto, qui sane Codex servatur Romæ in bibliotheca PP. Cistercensium Monasterii S. Crucis in Hierusalem. In eo vero omnia cum editis concordare monuit me per literas P. D. Darius Marinoni ejusdem Ordinis monachus eruditus & ejusdem monasterii bibliothecarius, nisi quod ante exordium capitis primi præmitti animadvertit Sermonem quemdam S. Augustino tributum, cujus apographum ad me humanissime transit. Hunc igitur sermonem ex Codicis hujus auctoritate Regulæ Sanctimonialibus datæ hic ego primus præmitto.

Incipit Sermo S. Augustini ad Virgines.

Dilige Dominum, & amabit te; servi illi, & illuminabit cor tuum. Honora matrem tuam, sicut Matrem Christi, & ne despexeris canitiem ejus, quæ peperit te. Dilige sorores tuas, sicut filias matris tuæ, & non derelinquas vias pacis; Oriens sol videat codicem in manu tua, & post secundam horam operare opus tuum; Ora sine intermissione, & memento Christi, quæ genuit te. Conventus virorum devita, ut non fiat Idolum in tua anima, & erit tibi offendiculum in tempore orationis. Christum habes dilectum; projice viros omnes, & non vives exprobrabilem vitam. Animo sitatem etiam longe facito a te, & memoria malitiæ non demoretur apud te: Ne dicas hodie comedo, & cras non comedam, quoniam non in sapientia facis hoc; Erit enim nocelia corpori tuo, & cruciatus stomacho tuo; Edere carnem non est bonum, & bibere vinum non est optimum; of ferri autem oportet infirmantibus. Virgo turbulenta non salvabitur, & quæ in deliciis est non videbit sponsum suum. Ne dicas contristavit me famula, & retribuam illi propter quod non est servitus in filiabus Dei. Non des audirum tuum verbis vanis, & narrationes malorum fuge. Circumvenientium serias ebriosas fuge, & ad nuptias alienas ne jeris; Immunda enim virgo faciens hæc; Aperi os tuum verbo Dei, & cohibe a multiloquio linguam tuam. Coram Domino humilia te ipsam, & exaltabit te de terra ejus. Ne avertaris a paupere in tempore tribulationis & non deficiet oleum lampadi tuæ. Omnia fac propter Dominum, & noli quærere ab hominibus gloriam, quoniam gloria hominis sicut flos fæni; gloria autem Domini manet in æternum; Virginem mansuetam diligit Dominus, virgo autem iracunda odibilis erit; Obediens virgo misericordiam consequetur, contradicens autem valde insipiens est. Murmuratricem Virginem disperdit Dominus, gratiosam autem liberat a morte; Turpis risus, & exprobrabilis audentia; omnis enim insipiens talibus implicabitur; quæ exornat vestimenta sua, & castitate extrinsecus erit. Non commoreris sæcularibus, & avertent tuum cor, & irrita facient consilia justa; lacrymis in nocte roga Dominum, & nemo sentiat rogantem te, & invenies gratiam; Concupiscentiam deambulationum alienarum ne imiteris; donum, & desiderium avertit statum animi, & corrumpit promptam voluntatem ejus. Fidelis Virgo non formidabit, quæ autem infidelis est, fugiet etiam umbram suam. Invidia consumit animam, & livor devorat eam; Quæ contemnit sororem infirmam, a Christo longe erit; Ne dicas meum est hoc, & illud est tuum; in Christo enim Jesu omnia communia sunt. Non inquiras vitam alterius, & in ruina sororis tuæ ne congaudeas. Subministra autem diligentibus virginibus, & in nobilitate tua ne extollaris; Non proferas verbum de ore tuo in Ecclesia Domini, & non extollas oculos tuos; Dominus enim cognoscit tuum cor & omnes cogitationes tuas inspicit; omnem malam concupiscentiam repelle a te & non contristabunt te inimici tui; Psalle de corde puro, & non tantum moveas linguam in ore tuo; Insipiens Virgo amavit argentum, prudens autem apponit & panem suum; sicut impetus igni difficile compescitur, sic annona Virginis vix sanabilis; ne dederis animam cogitationibus malis, ut non polluant tuum cor, & immundam orationem longe facito a te; Gravis tristitia, & intolerabilis accidia, lacrymæ autem a Domino validiores utroque; Fames, & sitis marcescere facit concupiscentias malas, vigilia autem bona purificat sensum. Iram, & animositatem malitiæ confundunt munera; Quæ detrahit occulte sorori suæ, foris stabit a thalamo Sponsi, & clamabit ad januas ejus, & non exaudietur; Virginis immisericordis estinguetur lampada, & non videbit advenientem sponsum suum; vitrum cadens saxo comminuitur, & virgo adjuncta viro innocens non erit; Melior mulier mansueta, quam Virgo animosa, & iracunda. Quæ attrahit in risu sermones viri similis est circummittenti laqueum in collo suo; sicut margarita in fundibulo aureo, sic Virginitas cooperta reverentia; Cantica dæmonum, & tybiæ resolvunt animam, & disperdunt fortitudinem ejus, quam custodi per omnia, ut non exprobrabilis fias; non delecteris in risu, & in vituperantibus non læteris, quoniam Dominus derelinquit eas. Non exprobrabis sororem tuam edentem, & in abstinentia tua ne exalteris; Non enim scis quid cogitabit Dominus, aut quis stabit in conspectu ejus; Quæ mileretur videntibus oculis suis, & tabescentibus casibus suis; super impossibilitatem animi gravis abstinentia, & vix dirigibilis castitas. Nihil dulcius cælesti Sponso; Animæ Virginum illuminabuntur, animæ autem immundorum videbunt tenebras; Vidi viros corrumpentes Virgines in doctrinis suis, & vanam facientes Virginitatem earum. Tu autem audi, Filia, doctrinas Ecclesiæ Dei, & nemo alienus persuadeat tibi. Deus fundavit Cælum, & Terram, & lætatur in eis; Non est Angelus non capax malitiæ ", non est Dæmon natura malus. Utrumque enim liberi arbitrii sicut homo, & corpore corruptibili, & anima substitit rationali; sic & Dominus noster natus est sine peccato; Manducavit & crucifixus est, & non erat visio ficta in oculis hominum: sic erit resurrectio Mortuorum; Mundus transit iste, & nos spolia accipiemus; Corpora Justorum hæreditabunt lumen; Impii autem habitabunt in tenebris; Virginis oculi videbunt Dominum, & aures Virginis audient recte. Amen.

" Quo pore sci creatus

CA-

ANNO CHRISTI 816 ceptum epist. 22. convini Busto- um. . 44. . . 7. 26. . 8. can 3. . 1 . 44. 34. 30. 5. 6

CAPUT I

AUdi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & oblivisce populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum, in quadragesimo quarto psalmo Deus ad animam loquitur humanam, ut secundum exemplum Abrahæ exiens de terra sua, & de cognatione sua, relinquat Chaldæos, qui quasi dæmonia interpretantur, & habitet in regione viventium, quam alibi Propheta suspirat dicens: *Credo videre bona Domini in terra viventium*. Verum non sufficit tibi exire de patria tua, nisi & obliviscaris populi & domus patris tui. ITEM IBI. Non expedit apprehenso aratro respicere post tergum, nec de agro reverti domum, nec post Christi tunicam ad tollendum aliud vestimentum tecta descendere. Grande miraculum. Pater filiam cohortatur, ne meminerit patris. *Vos de patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere*, dicitur ad Judæos: & alibi: *Qui facit peccatum, ex diabolo est*. Tali primum parente generati nigri sumus, & post pœnitentiam nec dum culmine virtutis ascenso dicimus: *Nigra sum, sed & formosa, filiæ Jerusalem*. Exivi de domo infantiæ meæ, oblitus sum patris, renascor in Christo. Quid pro hoc mercedis accipio? Sequitur. *Et concupiscet rex decorem tuum*. Hoc ergo illud magnum est sacramentum. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt ambo, jam non, ut ibi, in una carne, sed in uno spiritu. Non est sponsus tuus arrogans, non superbus, Æthiopissam duxit uxorem. Statim ut volueris sapientiam veri audire Salomonis, & ad eum veneris, confitebitur tibi cuncta quæ novit; & inducet te rex in cubiculum suum: & mirum in modum, colore mutato, sermo tibi ille conveniet: *Quæ est ista quæ ascendit dealbata?* ITEM IBI. Nolo tibi venire superbiam de proposito, sed timorem. Onusta incedis auro, latro vitandus est. Stadium est hæc vita mortalibus; hic contendimus, ut alibi coronemur. Nemo inter serpentes & scorpiones securus ingreditur. *Et inebriatus est*, inquit Dominus, *gladius meus in cælo*: & tu pacem arbitraris in terra, quæ tribulos genuerat & spinas, quam serpens comedit? Non est nobis colluctatio adversus carnem, & sanguinem, sed adversus principatus, & potestates hujus mundi, & rectores tenebrarum harum, adversus spiritalia nequitiæ in cælestibu. Magnis inimicorum circumdamur agminibus: hostium plena sunt omnia. Caro fragilis, & cinis futura post modicum; pugnat sola cum pluribus cum autem fuerit dissoluta, & venerit princeps mundi istius, & invenerit in ea nihil, tunc secura audiet per Prophetam: *Non timebis a timore nocturno, & a sagitta volante per diem, & a negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. Cadent a latere tuo mille, & decem millia a dextris tuis, ad te autem non appropinquabunt*. Quod si eorum te multitudo turbaverit & ad singula incitamenta vitiorum cœperis æstuare, & dixerit tibi cogitatio tua, Quid faciemus? respondebit tibi Elisæus: *Noli timere, quoniam plures nobiscum sunt, quam cum illis*. SEQUITUR IN EADEM. Quandiu hoc fragili corpusculo detinemur: quamdiu habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, & concupiscit spiritus adversus carnem, & caro adversus spiritum, nulla est certa victoria. Adversarius noster diabolus, tam quam leo rugiens, aliquem devorare quærens circuit. Non quærit diabolus homines infideles. non eos qui foris sunt, & quorum carnes rex Assyrius in olla succendit; sed de ecclesia Christi rapere festinat. Non venit Salvator pacem mittere super A terram, sed gladium. ITEM POST PAUCA. Si post nuditatem, jejunia, famem, carcerem, flagella, supplicia, in semet reversus Apostolus exclamat: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* tu te putas securam esse debere? Cave, quæso, ne quando de te dicat Deus. *Virgo Israel cecidit, & non est qui suscitet eam*. Audenter loquar. Cum omnia possit Deus, suscitare virginem non potest post ruinam. Valet quidem liberare de pœna, sed non vult coronare corruptam. Timeamus illam prophetiam, ne in nobis etiam compleatur: *Virgines bonæ deficient*. Observa quid dicat: *Virgines bonæ deficient*, quia sunt & virgines malæ. *Qui viderit*, inquit, *mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde* B *suo*. Perit ergo & mente virginitas. Istæ sunt virgines malæ, virgines carne, non spiritu, virgines stultæ, quæ oleum non habentes excluduntur a sponso. Si autem & illæ, quæ virgines sunt, ob alias tamen culpas virginitate corporum non salvantur, quid fiet illis, quæ prostituerunt membra Christi, & mutaverunt templum sancti Spiritus in lupanar? Illico audient: *Descende, sede in terra, virgo filia Babylonis: sede in terra, non est thronus filiæ Chaldæorum: non vocaberis ultra mollis & delicata*. Rectius fuerat subusse conjugium, ambulatse per plana, quam ad altiora tendentem in profundum inferni cadere. ITEM POST PAUCA. Non solvatur fascia pectoralis, sed statim ut libido titillaverit sensum, & blandum voluptatis incen- C dium dulci nos calore perfuderit, erumpamus in vocem: Dominus auxiliator meus, non timebo quid faciat mihi caro. Et cum paullulum interior homo inter vitia atque virtutes cœperit fluctuare, dicito: Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quia confitebor illi, salutare vultus mei, & Deus meus. Nolo sinas cogitationem crescere: nihil in te Babylonium, nihil confusionis adolescat. Dum parvus est hostis, interfice: nequitia, ne zizania crescant, elidatur in semine. Audi Psalmistam loquentem, *Filia Babylonis misera: beatus qui retribuet tibi re-* Psal. 136. *tributionem tuam, quam retribuisti nobis. Beatus qui tenebit, & allidet parvulos tuos ad petram*. Quia enim impossibile est in sensum hominis non irrue- D re innatum medullarum calorem, ille laudatur, ille prædicatur beatus, qui statim ut cœperit cogitare sordida, statim interficit cogitatus, & elidit eos ad petram: petra autem erat Christus. ITEM IBI. Si autem hæc sustinent illi, qui exeso corpore solis cogitationibus oppugnantur, quid patitur puella, quæ deliciis fruitur? Nempe illud apostoli: *Vivens mortua est*. Si quid itaque in me po- 1. Tim. test esse consilii, si experto creditur; hoc primum moneo, hoc obtestor, ut sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. Hæc adversus adolescentiam prima arma sunt dæmonum. Nec sic avaritia quatit, inflat superbia, delectat ambitio. Facile aliis catemus vitiis, hic hostis intus inclusus est: quocumque pergimus, nobiscum portamus inimicum. Vi- E num & adolescentia, duplex incendium voluptatis. Quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus? Paulus ad Timotheum: *Jam noli*, inquit, *aquam bibere, sed vino modico utere, propter stomachum, & frequentes tuas infirmitates*. Vide quibus caussis vini potio concedatur: ut ex hoc stomachi dolor, & frequens medeatur infirmitas. Et ne nobis forsitan de ægrotationibus blandiremur, modicum præcepit esse sumendum, medici potius consilio, quam apostoli. Alloquin idem apostolus alibi se dixisse meminerat: *Et vinum in quo est luxuria*: &, *Bonum est homini vinum non bibere, & carnem non manducare*. Noe vinum bibit, & inebriatus est: rudi adhuc sæculo, tunc primo plan-

lata

LIBER II.
Rom. 7
Amos 5.
Ibid. 8.
Matth. 5.
Isa. 47
Ephes. 5. Rom. 14 Gen. 9.

tata vinea, inebriare vinum forsitan nesciebat. Et ut intelligas scripturæ in omnibus sacramentum (margaritum quippe est sermo Dei, & ex omni parte forari potest) post ebrietatem nudatio femorum subsecuta est, libido juncta luxuriæ: prius enim venter extenditur, & sic cetera membra concitantur. Manducavit enim populus, & bibit, & surrexerunt ludere. Loth amicus Dei in monte salvatus, & de tot millibus populi solus justus inventus, inebriatur a filiabus suis. Et licet illæ putarent genus humanum defeciſſe, & hoc facerent liberorum magis desiderio, quam libidinis; tamen sciebant virum justum hoc nisi ebrium non esse facturum. Denique quid fecerit ignoravit. Et quamquam voluntas non sit in crimine, error in culpa est. ITEM IN EADEM. Innumerabilia sunt de scripturis responsa divina, quæ gulam damnent, & simplices cibos præbeant. Verum quia nunc non est propositum de jejuniis disputare, & universa exequi sui est tituli & voluminis, hæc sufficiant pauca de pluribus. Alioquin ad exemplum horum poteris tibi ipsa colligere, quomodo & primus de paradiso homo, ventri magis obediens, quam Deo, in hanc lacrymarum dejectus est vallem: & ipsum Dominum satanas fame tentaverit in deserto; & apostolus clamitet: *Esca ventri, & venter escis: Deus autem & hunc, & illas destruet*: & de luxuriosis: *Quorum Deus venter est*. Id enim colit unusquisque quod diligit. Ex quo sollicite providendum est, ut quos saturitas de paradiso expulit, reducat esuries. Quod si volueris respondere, te nobili stirpe generatam, semper in deliciis, semper in plumis, non posse a vino, & esculentioribus cibis abstinere, nec his legibus vivere districtus: respondebo, Vive ergo lege tua, quæ Dei non potes. Non quod Deus universitatis creator & Dominus, intestinorum nostrorum rugitu, & inanitate ventris, pulmonumque delectetur ardore: sed quod aliter pudicitia tuta esse non possit. Job Deo carus, & testimonio ipsius immaculatus, & simplex, audi quid de diabolo suspicetur: *Virtus ejus in lumbis, & potestas in umbilico*. Omnis igitur adversus viros diaboli virtus in lumbis est: omnis in umbilico contra feminas fortitudo. Vis scire ita esse ut dicimus? Arripe exempla. Samson leone fortior, & saxo durior, & qui unus & nudus mille persecutus est armatos, in Dalilæ mollescit amplexibus. SEQUITUR POST PAUCA. Piget dicere quot quotidie virgines ruant, quantas de suo gremio mater perdat ecclesia, super quot sidera superbus inimicus ponat thronum suum, quot petras excavet, & habitet coluber in foraminibus earum. Videas pleraſque viduas, antequam nuptas, infelicem conscientiam mentita tantum veste protegere, quas nisi tumor uteri, & infantum prodiderit vagitus, sanctas, & castas se esse gloriantur, & erecta cervice, & ludentibus pedibus incedunt. Aliæ vero sterilitatem præbibunt, & nec dum sati hominis homicidium faciunt. Nonnullæ cum se senserint concepisse de scelere, abortii venena meditantur, & frequenter etiam ipsæ commortuæ trium criminum reæ ad inferos perducuntur, homicidæ sui, Christi adulteræ, nec dum nati filii parricidæ. Istæ sunt, quæ solent dicere, Omnia munda mundis, sufficit mihi conscientia mea. Cor mundum desiderat Deus: cur me abstineam a cibis, quos creavit Deus ad utendum? Et si quando lepide & festive volunt vivere, ubi se mero ingurgitaverint, ebrietati sacrilegium copulantes, ajunt, Absit ut ego a Christi sanguine me abstineam. Hæ sunt, quæ per publicum notabiliter incedunt, & furtivis oculorum nutibus adolescentium greges post se trahunt: quæ semper audiunt per prophetam: *Facies meretricis facta est tibi*. Nolo habeas consortium matronarum; nolo ad nobilium domos accedas; nolo te frequenter videre, quod contemnens virgo esse voluisti. Neque vero earum tantum te cupio declinare congressus, quæ maritorum inflantur honoribus; quas eunuchorum greges sepiunt, & in quarum vestibus attenuata in filum auri metalla texuntur: sed etiam eas fuge, quas viduas necessitas fecit. Sint tibi sociæ, quas jejunia tenuant, quibus pallor in facie est, quas probavit & vita; quæ quotidie in cordibus suis canunt, Ubi pascis, ubi cubas in meridie? quæ ex affectu dicunt, Cupio dissolvi, & esse cum Christo. Sit itaque tibi moderatus cibus, & nunquam venter expletus. Plures quippe sunt, quæ cum vino sint sobriæ, ciborum largitate sunt ebriæ. Ad orationem tibi nocte surgenti non indigestio ructum faciat, sed inanitas. Crebrius lege, disce quamplurima. Tenenti codicem somnus obrepat, & cadentem faciem pagina sancta suscipiat. Sint tibi quotidiana jejunia, & refectio satietatem fugiens. Nihil prodest biduo, triduoque transmisso vacuum portare ventrem, si pariter obruatur, si compensetur saturitate jejunium. Illico mens repleta torpescit, & irrigata humus spinas libidinum germinat. Si quando senseris exteriorem hominem florem adolescentiæ suspirare, & accepto cibo, cum te in lectulo compositam dulcis libidinum pompa concusserit, arripe scutum fidei, in quo ignitæ diaboli extinguuntur sagittæ. Omnes adulterantes, quasi clibanus corda eorum. SEQUITUR IN EADEM. Difficile est humanam animam aliquid non amare; & necesse est ut in quoscumque mens nostra trahatur affectus, carnis amor spiritus amore superetur. Desiderium desiderio restinguitur, quidquid inde minuitur, hic crescit. Quin potius semper ingemina: *Super lectulum meum in noctibus quæsivi quem dilexit anima mea. Mortificate igitur*, ait apostolus, *membra vestra quæ sunt super terram*; Unde & ipse confidenter ajebat: *Vivo autem, jam non ego, vivit vero in me Christus*. Esto cicada noctium. Lava per singulas noctes lectum tuum, lacrymis stratum tuum riga. Vigila, & fias sicut passer in solitudine. Psalle spiritu, psalle & sensu. Benedic anima Domino; & ne obliviscaris omnes retributiones ejus, qui propitiatur cunctis iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas, & redimit ex corruptione vitam tuam. Illud quoque tibi vitandum est cautius, ne vanæ gloriæ ardore capiaris. *Quomodo*, inquit Jesus, *potestis credere gloriam ab hominibus accipientes?* Vide quale malum sit, quod qui habuerit, non potest credere. Nos vero dicamus: *Quoniam gloriatio mea tu es*: &, *Qui gloriatur, in Domino glorietur*: &, *Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem*: &, *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo*: & illud, *In te laudabimur tota die: In Domino laudabitur anima mea*. Cum facis eleemosynam, Deus solus videat, cum jejunas, læta sit facies tua. Vestis nec satis munda, nec sordida. ET MOX. Nec satis religiosa velis videri, nec plus humilis quam necesse est, ne gloriam fugiendo quæras. Plures enim paupertatis, misericordiæ, atque jejunii arbitros declinantes, hoc ipso cupiunt placere, quod placere contemnunt, & mirum in modum laus dum vitatur appetitur. Sunt quippe nonnullæ exterminantes facies suas, ut pareant hominibus jejunantes, quæ statim ut aliquem viderint, ingemiscunt, demittunt supercilium, & operta facie, vix unum oculum liberant ad videndum: vestis pulla, cingulum sacceum, & sordidis manibus pedibusque, venter solus, quia videri non potest, æstuat cibo. His quotidie psalmus

ANNO CHRIS. 815.

Gen. 9.
Gen. 19.
2. Cor. 6.
Philipp. 3.
Job. 40.
Judic. 16.
Jer. 3.
Cant. 3.
Coloſſ. 3.
Galat. 1
Joan. 5.
Pſal. 3.
2. Cor. 1
Galat. 2
Galat. 6
Pſal. 4

ANNO CHRISTI 816

mus ille canitur : *Dominus dissipabit ossa hominum sibi placentium*. ITEM IBI. Post hæc quamquam apostolus semper orare nos jubeat, & sanctis etiam ipse somnus oratio sit, tamen diversas orandi horas debemus habere, ut si forte aliquo fuerimus opere detenti, ipsum nos ad officium tempus admoneat. Horam tertiam, sextam, nonam, diluculum quoque & vesperam, nemo est, qui nesciat. Nec cibi sumantur, nisi oratione præmissa : nec recedatur a mensa, nisi referatur creatori gratia. Noctibus bis terque surgendum, revolvenda quæ de scripturis memoriter retinemus. Ad omnem actum, ad omnem incessum manus pingat crucem. Nulli detrahas, nec adversus filium matris tuæ ponas scandalum. Nec si biduo jejunaveris, putes te non jejunantibus esse meliorem. Tu jejunas & irascris: ille comedit, & fronte blanditur. Tu vexationem mentis, & ventris esuriem rixando digeris: ille moderatius alitur, & Deo gratias agit. Unde quotidie clamat Isaias, *Non tale jejunium elegi*, dicit Dominus. *In diebus jejuniorum vestrorum inveniuntur voluntates vestræ*. Nec illarum tibi exempla proponas, quæ carnis curam facientes, possessionum reditus, & quotidianas domus impensas supputant. Nec dicas. Illa & illa suis rebus fruitur, honoratur ab hominibus; fratres ad eam conveniunt, & sorores: numquid ideo virgo esse desiit? Primum dubium est, an virgo sit talis : non enim quomodo videt homo, videt Deus: homo videt in facie; Deus autem in corde. Dehinc etiamsi corpore virgo est, an spiritu virgo sit nescio. Apostolus autem ita virginem definivit, *ut sit sancta corpore & spiritu*. Hæc omnia, quæ digessimus, dura videbuntur ei, quæ non amat Christum. Qui autem omnem sæculi pompam pro purgamento habuerit, & vana duxerit universa sub sole, ut Christum lucrifaciat, qui commortuus est Domino suo, & consurrexit, & crucifixit carnem cum vitiis, & concupiscentiis, libere proclamabit: Quis nos separabit a caritate Christi? An tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Et iterum : Certus sum quia neque mors, neque vita, neque angelus, neque principatus, neque potestates, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque excelsum, neque profundum, neque alia creatura poterit nos separare a caritate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro. Habeto in mente quomodo in Apocalypsi in virginitate permanentes laudantur. *Virgines*, inquit Joannes, *permanserunt. Hi sunt qui sequuntur agnum quocumque vadit*. Quotiescumque te vana sæculi delectaverit ambitio, quoties in mundo aliquid videris gloriosum, ad paradisum mente transgredere. Esse incipe quod futura es, & audies a sponso tuo : *Pone me sicut umbraculum in corde tuo, sicut signaculum in brachio tuo*, & opere pariter, ac mente munita, clamabis & dices: *Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem, & flumina non operiant illam*.

II.

Unum illud tibi, nata Deo, præque omnibus unum prædicam, & repetens iterumque, iterumque monebo, ut animum tuum sacræ lectionis amore occupes, nec in bona terra pectoris tui sementem lolii, avenarumque suscipias, ne dormiente patrefamilias, inimicus homo zizania superseminet; sed semper loquaris, In noctibus quæsivi quem diligit anima mea; &, Adhæsit post te anima mea, me suscepit dextera tua. Quando eras in sæculo, ea quæ erant sæculi diligebas : nunc autem quia sæculum reliquisti, & secundo post baptismum gradu inisti pactum cum adversario tuo, dicens ei, Renuntio tibi, diabole, & sæculo tuo, & pompæ tuæ, & operibus tuis: serva fœdus quod pepigisti, & esto consentiens, pactumque custodiens cum adversario tuo, dum es in via hujus sæculi, ne forte tradat te judici, tradarisque ministro; & non inde exeas, nisi solvas novissimum quadrantem, id est minimum quodque delictum : quia & pro otioso verbo reddituri sumus rationem in die judicii. Hæc dicta sint non infausto contra te vaticinio, sed pavidi, cautique monitoris officio, ea quoque in te, quæ tuta sunt, formidantis. Si spiritus, inquit, potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris. Vult nos loco movere hostis, & de gradu excedere : sed solidanda sunt vestigia, & dicendum, Statuit supra petram. pedes meos &c. Si in cogitationes tuas coluber ascenderit, serva cor tuum, & cum David canito: *Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce servo tuo*. Claude cubiculum pectoris, & crebro signaculo crucis munias frontem tuam, ne exterminator Ægypti in te locum reperiat. Post cogitationum diligentissimam cautionem, jejuniorum tibi arma sumenda sunt, & canendum cum David : *Humiliavi in jejunio animam meam, & cinerem tamquam panem manducavi:* &, *Cum molesti essent mihi, induebar cilicio*. Salvator generis humani, qui virtutum, & conversationis suæ nobis reliquit exemplum, post baptismum statim assumitur a spiritu, ut pugnet contra diabolum; & oppressum eum atque contritum tradidit discipulis conculcandum. Unde & apostolus loquitur : *Deus autem conteret satanam sub pedibus vestris velociter*. Et tamen hostis antiquus post quadraginta dierum jejunium, per cibum molitur insidias, & dicit: *Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant*. In Job scriptum est de dracone: *Virtus ejus in lumbis ejus, & fortitudo illius super umbilicum ventris ejus*. Adversum juvenes, & puellas ætatis ardore hostis noster abutitur, & inflammat rotam nativitatis nostræ; & implet illud Oseæ : *Omnes adulterantes, quasi clibanus corda eorum :* quæ Dei misericordia, & jejuniorum frigore restinguuntur. Hæc sunt ignita diaboli jacula, quæ simul & vulnerant, & inflammant. Sic quoque debes jejunare, ut fracto corporis appetitu, nec in lectione, nec in psalmis, nec in vigiliis solito quid minus facias. Jejunium non perfecta virtus, sed ceterarum virtutum fundamentum est: & sanctificatio, atque pudicitia, sine qua nemo videbit Deum, gradus præbet ad summa scandentibus. Legamus evangelium sapientum & stultarum virginum, quarum aliæ cubiculum ingrediuntur sponsi, aliæ bonorum operum oleum non habentes, extinctis lampadibus excluduntur. Disce quid boni habeat continentia, & quid e contrario mali saturitas. Scurrilitas, atque lascivia te præsente non habeant locum. Numquam verbum inhonestum audias, aut si audieris, non inesceris. Perditæ mentis homines uno frequenter, levique sermone tentant claustra pudicitiæ. Ridere, & rideri sæcularibus derelinque, gravitas tuam personam decet, Superfluum reor te monere contra avaritiam, cum apostolus doceat avaritiam esse idolorum cultum. Laudent te esurientium viscera, non ructantium opulenta convivia. [1] Christum vestire in pauperibus, pascere in esurientibus, & præter psalmorum, & orationis ordinem, quod tibi hora tertia, sexta, nona, ad vesperum, media nocte, & mane semper est exercendum, statue

LIBER II.

Psal. 18.

Rom. 16.

Matth. 4.

Job 9.

Osea 7.

Matth. 25.

Ephes. 5.

[1] Hic desunt quædam, supplenda ex epistola VII. Hieron. ad Demetriadem. *Hard.*

tue quot horis sacram scripturam edíscere debeas, A
LIBER II. quanto tempore legere, non ad laborem, sed ad
delectationem, & instructionem animæ. Cumque
hæc finieris spatia, & frequenter te ad figenda ge-
nua sollicitudo animæ suscitaverit; habeto lanam
semper in manibus, vel staminis pollice fila de-
ducito, vel ad torquenda subtegmina in alveolis
fusa vertantur, aliarumque neta, aut in globum
collige, aut texenda compone. Si tantis operum
varietatibus fueris occupata, numquam tibi dies
longi erunt. Hæc observans, & te ipsam salva-
bis, & alias, & eris magistra sanctæ conversatio-
nis, multarumque castitatem lucrum tuum facies,
scriptura dicente: *In desideriis est omnis anima u-
tiosi*. Ideo enim tibi cum omnibus laborandum
est, ut per occasionem operis nihil aliud cogites, B
nisi quod ad Domini pertinet servitutem. Simpli-
citer loquar. Quamvis omnem censum tuum in
pauperes distribuas, nihil apud Christum erit pre-
tiosius, nisi quod manibus tuis ipsa confeceris,
vel in usus proprios, vel in exemplum virginum
ceterarum. Bonum est igitur obedire majoribus,
parere perfectis; & post regulas scripturarum, vi-
tæ suæ tramitem ab aliis discere, nec præceptore
uti pessimo, scilicet præsumptione sua. Matrona-
rum maritis ac sæculo servientium tibi consortia
declinentur, ne sollicitetur animus, & audias quid
vel maritus uxori, vel uxor locuta sit viro. Vene-
natæ sunt hujusmodi confabulationes, super qua-
rum damnatione sæcularem versum assumens apo-
o. Cor. 15. stolus, facit ecclesiasticum: *Corrumpunt mores bo-* C
nos confabulationes malæ. Graves feminæ tibi co-
mites eligantur, quarum probata est conversatio,
sermo moderatus, sancta verecundia. Fuge lasci-
viam puellarum, quæ ornant capita, crines a fron-
te demittunt. Illa sit tibi pulcra, illa amabilis, il-
la habenda inter socias, quæ se nescit esse pul-
cram. Felix illa conscientia, & beata virginitas,
in cujus corde præter amorem Christi, qui est sa-
pientia, castitas, patientia, atque justitia, ceteræ-
que virtutes, nullus alius versatur amor, nec ad
recordationem hominis aliquando suspirat, nec vi-
dere desiderat, quem cum viderit, nolit dimitte-
re. Sanctarum virginum propositum & cælestium
consimilem gloriam, quarumdam non bene se a-
gentium nomen infamat. Finem jungo principio, D
nec semel monuisse contentus sum. Ama scriptu-
ras sanctas, & amabit te sapientia: dilige eam,
& servabit te: honora illam, & amplexabitur te.
Hæc monilia in pectore, & in auribus tuis hæ-
reant. Nihil aliud noverit lingua, nisi Christum,
nihil possit sonare, nisi quod sanctum est.

III.

Ejusdem ex epistola ad Furiam.

Arripe quæso occasionem, & fac de necessitate virtutem. Non quæruntur in Christianis initia, sed finis. Paulus male cœpit, sed bene finivit. Judæ laudantur exordia, sed finis proditione damnatur. Meretrix illa in evangelio baptizata lacrymis suis, & crine, quo multos ante deceperat, pedes Domini tergens salvata est. Non habuit crispantes mitras, nec stridentes calceolos, nec orbes stibio fuliginatos, quanto fœdior, tanto pulcrior. Vidua quæ marito placere desivit, & juxta apostolum vere vidua est, nihil habet necessarium, nisi perseverantiam. Ardentes diaboli sagittæ jejuniorum & vigiliarum rigore restinguendæ sunt. Aut loquendum nobis est ut vestiti sumus, aut vestiendum ut loquimur. Quid aliud pollicemur, & aliud ostendimus? Lingua personat castitatem, & totum corpus profert impudicitiam. Hoc quantum ad habitum pertinet, & ornatum. Ceterum vidua *quæ in deliciis est*, (non est meum, sed apostoli) *vivens mortua est*. Quid sibi vult hoc quod ait, *vivens mortua est*? Vive-
1. Tim 5.

re quidem videtur ignorantibus, & non esse pec- ANN CHRIS 816
cato mortua: sed Christo, quem secreta non fal-
lunt, mortua est. Apostolus macerat corpus suum,
& animæ subjicit imperio, ne quod aliis præcipit,
ipse non servet: & adolescentula fervente cibis
corpore, de castitate secura est? Neque vero hæc
dicens condemno cibos, quos Dominus creavit ad
utendum cum gratiarum actione, sed juvenibus,
& puellis incentiva affero esse voluptatum. Non
Ætnæi ignes, non Vulcania tellus, non Vesu-
vius & Olympus tantis ardoribus æstuant, ut ju-
veniles medullæ vino plenæ, & dapibus inflam-
matæ. Grandis ergo virtutis est, & sollicitæ dili-
gentiæ superare quod nata sis, in carne non car-
naliter vivere, tecum pugnare quotidie, & inclu-
sum hostem Argi, ut fabulæ ferunt, centum ocu-
lis observare. Primum igitur, si stomachi firmitas
patitur, donec puellares annos transeas, aquam in
potu sume, quæ natura frigidissima est: aut si hoc
imbecillitas prohibet, audi cum Timotheo: *Vino* 1. Tim.
*modico utere propter stomachum, & frequentes tuas
infirmitates*. Deinde in ipsis cibis calida quæque
devita. Non solum de carnibus loquor, super qui-
bus vas electionis profert sententiam: *Bonum est* Rom. 1.
non manducare carnem, & non bibere vinum: sed
etiam in ipsis leguminibus inflantia quæque &
gravida declinanda sunt. Nihil ita scias conduce-
re Christianis adolescentibus, ut esum olerum.
Unde & in alio loco: *Qui infirmus est*, ait, *olera* Rom.
manducet: ardorque corporum frigidioribus epulis
temperandus est. Nihil sic inflammat corpora,
aut titillat membra genitalia, sicut indigestus ci-
bus, ructusque convulsus. Malo apud te, filia,
verecundia parumper, quam caussa periclitari.
Quidquid seminarium voluptatis est, venenum pu-
ta. Parcus cibus, & venter semper esuriens, tri-
duanis jejuniis præferatur. Et multo melius est
quotidie parum, quam raro satis sumere. Pluvia
illa optima est, quæ sensim descendit in terram:
subitus & nimius imber in præceps arva subver-
tit. Quando comedis, cogita quod statim tibi o-
randum, illico & legendum sit. De scripturis san-
ctis habeto fixum versuum numerum: illud pen-
sum Domino tuo redde. Nec ante quieti mem-
bra concedas, quam calathum pectoris tui hoc
subtegmine impleveris. Post scripturas sanctas, do-
ctorum hominum tractatus lege eorum dumtaxat,
quorum fides nota est. Amorem monilium, at-
que gemmarum, sericarumque vestium transfer ad
scientiam scripturarum. Fac tibi amicos de ini-
mico mammona, qui te recipiant in æterna ta-
bernacula. Juvenum fuge consortia comatulos,
comptos, atque lascivos domus tuæ tecta non vi-
deant. Cantor pellatur, ut noxius. Fidicinas, &
psaltrias, & istiusmodi chorum diaboli, quasi mor-
tifera Sirenarum carmina proturba ex ædibus tuis.
Noli in publicum subinde procedere. Pessimæ con-
suetudinis est, cum fragilis sexus, & imbecilla æ-
tas, suo abutitur arbitrio, & putat licere quod
libet. Omnia quidem licent, sed non omnia ex-
pediunt.

IV.

Exc ex ep Cæcil priani habi aum

Nunc nobis, inquit, ad virgines sermo est, qua-
rum quo sublimior gloria est, major & cura est.
Flos est ille ecclesiastici germinis, decus atque or-
namentum gratiæ spiritalis, læta indoles, laudis
& honoris opus integrum & incorruptum, Dei
imago respondens ad sanctimoniam Domini, il-
lustrior portio gregis Christi. Gaudet per illas,
atque in illis largiter floret ecclesiæ matris glo-
riosa fœcunditas: quantoque plus copiosa virgini-
tas numero suo addit, tanto plus gaudium ma-
tris augescit. Ad has loquimur, has adhortamur
affectione potius, quam potestate. Ut quæ se Chri-
sto

sto dicaverint, & a carnali concupiscentia recedentes, tam carne quam mente se Deo voverint, consumment opus suum magno præmio destinatum: nec ornari jam, aut placere cuiquam nisi Domino suo studeant, a quo & mercedem virginitatis expectant. SEQUITUR. Quod si Christum continentia sequitur, & regno Dei virginitas destinatur, quid est illis cum terreno cultu, & cum ornamentis, quibus dum hominibus placere gestiunt, Deum offendunt, non cogitantes esse prædictum; *Qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam Deus nihili fecit illos?* & Paulum quoque glorioše, & sublimiter prædicasse: *Si hominibus placere vellem, Christi servus non essem?* Continentia vero, & pudicitia non in sola carnis integritate consistit, sed etiam in cultus & ornatus honore pariter ac pudore, ut secundum apostolum, quæ innupta est, sancta sit & corpore, & spiritu. SEQUITUR. Virgo non esse tantum, sed & intelligi debet, & credi, ut nemo cum virginem videt, dubitet an virgo sit. Parem se integritas in omnibus præstet, nec bonum corporis cultus infamet. Quid ornata, quid compta procedit, quasi maritum aut habeat, aut quærat? Timeat potius placere si virgo est, nec periculum sui apperat, quæ ad meliora & divina se servat. Quæ virum non habent cui placere se simulent, integræ & puræ, non tantum corpore, sed etiam spiritu perseverent. Neque enim fas est virginem ad speciem formæ suæ comi, aut de carne, & de ejus pulcritudine gloriari, cum nulla sit illi magis, quam adversus carnem colluctatio, & vincendi corporis ac domandi obstinata certatio. SEQUITUR. Neminem Christianum decet, & maxime virginem non decet, claritatem ullam computare carnis & honorem, sed solum appetere sermonem Dei, bona in æternum mansura complecti. SEQUITUR. Scriptum est, & legitur, & in exemplum nostri ecclesiæ ore celebratur: *Qui dicit se in Christo manere, debet quomodo ille ambulavit & ipse ambulare.* Ambulandum est vestigiis paribus, æmula ingressione nitendum est. Tunc respondet ad fidem nominis sectatio veritatis, & credenti præmium datur, si quod creditur & geratur. Locupletem te dicis, & divitem, sed divitiis tuis Paulus occurrit, & ad cultum atque ornatum tuum justo fine moderandum sua voce præscribit. *Sint*, inquit, *mulieres cum verecundia & pudicitia componentes se, non intortis crinibus, neque auro, neque margaritis, aut veste pretiosa, sed ut decet mulieres promittentes castitatem per bonam conversationem.* Item Petrus ad hæc eadem præcepta consentit, & dicit: *Sit in muliere non exterior ornamenti, aut auri, aut vestis cultus, sed cultus cordis.* Quod si illi mulieres quoque admonent coercendas, & ad ecclesiasticam disciplinam religiosa observatione moderandas, quæ excusare cultus suos soleant per maritum; quanto id magis observare virginem fas est, cui nulla ornatus sui competat venia, nec derivari in alterum possit mendacium culpæ, sed sola ipsa remaneat in crimine? Locupletem te dicis & divitem: sed non omne quod potest, debet & fieri; cum scriptum sit: *Omnia licent, sed non omnia expediunt: omnia licent, sed non omnia ædificant.* Ceterum si tu te sumptuosius comas, & per publicum notabiliter incedas, oculos in te juventutis illicias, suspiria adolescentium post te trahas, concupiscendi libidinem nutrias, sperandi fomenta succendas, ut etsi ipsa non pereas, alios tamen perdas, & velut gladium te, & venenum videntibus præbeas; excusari non potes, quasi mente casta sis & pudica: redarguit te cultus improbus, & impudicus ornatus: nec computari jam poteris inter puellas, & virgines Christi, quæ sic vivis ut possis adamari. Ornamentorum ac vestium insignia, & lenocinia formarum, non nisi prostitutis, & impudicis feminis congruunt. Fugiant castæ virgines & pudicæ incestarum cultus, habitus impudicarum, lupanarium insignia, ornamenta meretricum. Hoc Deus culpat, hoc denotat. Sericum & purpuram indutæ, Christum induere non possunt: auro & margaritis, & monilibus adornatæ ornamenta cordis ac pectoris perdiderunt. Virgines certe, quibus hic sermo nunc consulit, quæ se ejusmodi artibus compserint, inter virgines se non putent debere numerari. Audite itaque virgines ut parentem, audite, quæso vos, docentem pariter ac monentem, audite utilitatibus & commodis vestris fideliter consulentem. Estote tales, quales vos Deus artifex fecit: estote tales, quales vos manus patris instituit. Maneat in vobis facies incorrupta, cervix pura, forma sincera. Vince vestem, quæ virgo es, quæ Deo servis; vince aurum, quæ carnem vincis, & sæculum. Arcta & angusta est via, quæ ducit ad vitam: durus & arctus est limes, qui tendit ad gloriam. Lata & spatiosa itinera vitæ lethalis: illic illecebræ, & mortiferæ voluptates; illic diabolus blanditur ut fallat, arridet ut noceat, illicit ut occidat. Servate virgines, servate quod esse cœpistis, servate quod eritis. Magna vos merces manet, præmium grande virtutis, munus maximum castitatis. Quod futuri sumus, jam vos esse cœpistis: vos resurrectionis gloriam in isto sæculo jam tenetis: per sæculum sine sæculi contagione transitis: cum castæ perseveratis & virgines, angelis Dei estis æquales. Tantum maneat, & duret solida & illæsa virginitas, & ut cœpit fortiter, jugiter perseveret, nec monilium, aut vestium quærat ornamenta, sed morum. Deum spectet, & cælum: neque oculos ad sublime porrectos ad carnis & mundi concupiscentiam deprimat, aut ad terrena deponat, &c. *Primus homo*, inquit, *de terræ limo; secundus homo de cælo. Qualis ille de limo, tales & qui de limo: & qualis cælestis, tales & cælestes. Quomodo portavimus imaginem ejus, qui de limo est, portemus & imaginem ejus qui de cælo est.* Hanc imaginem virginitas portat, portat integritas, sanctitas portat & veritas: portant discipulæ Dei memores justitiam cum religione retinentes, stabiles in fide, humiles in timore, ad omnem tolerantiam fortes, ad sustinendam injuriam mites, ad faciendam misericordiam faciles, fraterna pace unanimes, atque concordes. Quæ vos singula, o bonæ virgines, observare, dirigere, implere debetis, quæ Deo, & Christo vacantes, ad Dominum, cui vos dicatis, & majore & meliore parte præceditis. Provectæ ætatis junioribus facite magisterium. Minores natu præbete majoribus ministerium, comparibus incitamentum. Horramentis vos mutuis excitate; æmulis de virtute documentis ad gloriam provocate; durate fortiter, spiritaliter pergite, pervenite feliciter.

1 Cor. 15.

LIBER II

V.

De sermone sancti Cæsarii episcopi sanctimonialibus directo.

Gaudete, & exultate in Domino, venerabiles filiæ, & gratias illi jugiter uberes agite, qui vos de tenebrosa sæculi hujus conversatione ad portum quietis & religionis attrahere, & provocare dignatus est. Cogitate jugiter unde exiistis, & ubi pervenire meruistis. Reliquistis fideliter mundi tenebras, & lucem Christi feliciter videre cœpistis. Contempsistis libidinis incendium, & ad castitatis refrigerium perveniistis. Respuistis gulam, & abstinentiam elegistis. Respuistis avaritiam atque luxuriam; & castitatem vel misericordiam tenuistis. Et quamvis vobis usque ad exitum vitæ non desit pugna, tamen Deo donante securi sumus de vestra victoria. Sed rogo vos, venerabiles filiæ,

ut quanto estis securæ de præteritis, tanto sitis sollicitæ de futuris. Omnia enim crimina, vel peccata cito ad nos revertuntur, si non quotidie bonis operibus expugnentur. Audite apostolum Petrum dicentem; *Sobriæ estote, & vigilate, quia adversarius vester diabolus, tamquam leo rugiens, aliquid devorare quærens circuit.* Quamdiu in hoc corpore vivimus, die noctequè, Christo adjutore vel duce, contra diabolum repugnemus. Sunt enim aliquæ, quod pejus est, negligentes & tepidæ, quæ de solo Christianitatis vocabulo gloriantur, & putant quod illis sufficiat vestem mutasse, & religionis tantum habitum suscepisse: nescientes illud propheticum; *Fili accedens ad servitutem Dei sta in justitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* Nec sententiam Psalmistæ considerantes: *Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras.* Et illud quod Apostolus dixit: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum.* Vestes enim sæculares deponere, & religiosas assumere unius horæ momento possumus; mores vero bonos jugiter retinere, vel contra malas dulcesque voluptates sæculi hujus, quamdiu vivimus, Christo adjutore, laborare debemus; quia non qui cœperit, sed qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit. In primis ergo omnis anima, quæ religionem servare desiderat, gulæ concupiscentiam vincere, & ebrietatem vitare, tota fidei virtute contendat: & ita temperatum convivium, mensamque mediocrem habere studeat, ut caro illius nec nimietate abstinentiæ debilitetur, nec per deliciarum abundantiam ad luxuriam provocetur. Deinde abjecta superbia, cui Deus resistit, profundæ humilitatis jaciat fundamentum: invidiam velut vipereum venenum detestetur ac fugiat, linguam refrænet, detractionem quasi venenum respuat, verba otiosa nec ipsa proferat, nec ab aliis prolata auribus suis libenter admittat. Vestimentorum habitum nec nimis abjectum, nec notabiliter pomposum, aut periculose elegantem habere consuescat. Lectionem aut ipsa frequentius legat, aut legentis verba tota pectoris aviditate suscipiat. De divinis scripturarum fontibus jugiter aquam salutis hauriat: illam utique, de qua Dominus dicit: *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* De paradisi etiam floribus, hoc est sanctarum scripturarum sensibus, anima sancta se jugiter ornare contendat. Ex ipsis pretiosas margaritas auribus suis indesinenter appendat; ex ipsis anulos, & dextralia, dum exercet opera bona, sibi componat. Ibi vulnerum medicamenta, ibi castitatis aromata, ibi compunctionis holocausta requirat. Quæ vero religionem immaculato corde, & puro corpore conservare desiderat, aut nunquam in publicum, aut certe non nisi pro grandi & ineffabili necessitate procedat. Nolite, quæso vos, nolite quibuscumque aut occasionem dare, aut familiaritatem tribuere. Quæ vero libidinem Christo adjuvante desiderat vincere, familiaritatem debet refugere; & quæ indignam familiaritatem non spreverit, aut se aut alium cito perdet. Sed forte dicit aliqua, ideo familiaritatem non fugio, quia volo habere quod vincam, & adversarium meum cupio tenere captivum. Vide ne contra te adversarius incipiat rebellare, vide ne te ducat captivitas ista captivam. Audi Apostolum dicentem: *Fugite fornicationem.* Contra reliqua vitia oportet nos omni virtute resistere; contra libidinem vero, non expedit repugnare, sed fugere. Esto ergo libidinis fugitiva, si vis esse castitatis pugnatrix egregia. Sed quod dixi diligenter attendite. Quando sola aliqua libidinis stimulis incitatur, Christo adjuvante repugnet quantum prævalet contra se, quia non habet quo possit fugere. Quando vero per alterius sodalitatem, opportunitatem voluptatis diabolus subministrat, ipsam familiaritatem, quantum prævalet, ut diximus, anima sancta refugiat. Sed ut hæc omnia servare possimus, abstinentiam rationabilem teneamus, quia vera est illius sanctissimi viri sententia: Prout continueris ventrem, ita & venenosos motus ejus. Humilitatem etiam veram quantum possumus conservemus. Non enim diu carnis integritas servatur, ubi animus superbiæ tumore corrumpitur, præcipue si iracundiæ flamma frequentius surgit, castitatis & virginitatis flores cito consumit. Casta enim, & Deo devota anima, non solum extraneorum, sed etiam parentum suorum familiaritatem habere non debet. Si enim vasa, quæ ecclesiæ offeruntur, ut in sacrosanctis altaribus ponantur, sancta ab omnibus appellantur, & nefas est, ut de ecclesia postmodum in domum laicam revocentur, aut usibus humanis aptentur: putas qualem dignitatem apud Deum habet anima ad ejus imaginem procreata? Sicut ergo vasa sancta humanis usibus servitura nec possunt, nec debent de ecclesia revocari, sic religiosam quampiam non oportet, non decet, non expedit, parentum suorum multis obligationibus implicari, aut quorumcumque extraneorum pernicioſa familiaritate constringi. Illud ante omnia admoneo, ut æmulationis malum, quasi venenum vipereum fugiatis, & ita inter vos caritatis dulcedinem conservetis, ut vobis invicem per sancta colloquia medicamenta spiritalia præparetis. Sunt enim, quod pejus est, aliquæ quæ quando se pariter jungunt, magis sibi detrahendo vel contra præpositas murmurando, vulnera faciunt, quam spiritalia medicamenta componunt. Vos vero, sanctæ ac venerabiles filiæ, si aliquam videtis pusillanimem, consolationem impendite: si superbientem, humilitatis medicamentum apponite: si iracundam videritis, refrigerium patientiæ ministrate. Si nobiles natæ estis, magis de religionis humilitate, quam de sæculi dignitate gaudete. Tenete ergo firmiter manus in aratro, & nolite respicere retro. Memento te uxoris Loth, quæ retro respiciens versa est in statuam salis. Numquam juramentum, numquam maledictum de virginis ore procedat. Non solum enim corpora, sed etiam corda vestra omni sollicitudine custodite, propter illud quod scriptum est: *Omni custodia serva cor tuum.* Et illud quod Dominus in evangelio dixit: *De corde exeunt cogitationes malæ.* Si enim in corde nihil male cogitatur, quidquid sanctum est, ex ore profertur, quia sicut scriptum est: *Ex abundantia cordis os loquitur.* Hoc enim lingua proferre consuevit, quod ex officina cordis conscientia ministraverit. Et ideo si ex ore vultis bona proferre, semper in corde quæ sancta sunt cogitate. Sic lectioni & orationi debetis incumbere, ut ante omnia etiam manibus possitis aliquid exercere, secundum illud quod Apostolus ait: *Qui non operatur, nec manducet.* Meliorem quoque diei partem sancto operi dedicate: lectioni vacare consuescite. Oratio vestra ita cum silentio procedat ex corde, ut vix audiatur in ore. Nam qui alta voce orare voluerit, & sibi, & alteri multum nocet, dum per suam garrulitatem alterius mentem ab oratione sancta & secreta suspendit. Pompoſa indumenta, quæ non utilitati, sed vanitati serviunt, fastidite, atque omnia contemnite. Multæ enim quod in moribus diligunt, hoc etiam in operibus suis ostendunt, præparant sibi ornamenta sæcularia sæculum diligentes, & voluptati servientes vel luxuriæ. Vobis vero nihil sit commune cum talibus, sed omnia ornamen-

LIBER II. ANN CHRIS 816.

1. Petr. 5.

Eccl. 2.

Psal. 16. Act. 14.

Joan. 7.

Prov. Matth.

Matth.

2. Th

1. Cor. 5.

ANNO CHRISTI 816.

menta, quibus ad luxuriam caro componitur, vel inimica & contraria a vestro proposito respuantur. Sunt enim, quod pejus est, quæ pro vanitate sæculi istius plus student terrenis cupiditatibus operam dare, quam lectioni divinæ justitiæ, dum volunt stragula pulcra, & picta tapetia, plumaria etiam, & reliqua his similia, cum ingenti sumptu, & superflua expensa, ad oculorum libidinem præparare: nescientes illud, quod Dominus per Joannem evangelistam clamat, & dicit: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt; quoniam omne quod in mundo est, concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & ambitio sæculi est.* Quid prodest virgini integritatem corporis custodire, si oculorum concupiscentias noluerit evitare? Vos vero, sanctæ & Deo dignæ animæ, totum spiritaliter agite. Sequimini Christum tenendo perseveranter quod voluistis ardenter. Iterum atque iterum, sanctæ & Deo dicatæ animæ, rogo, & cum omni humilitate pro conservando virginitatis præmio consilium do, ut familiaritatem incongruam a vobis, vel a vestris animis, totis viribus repellere laboretis. Nam ad conservandam sanctæ religionis dignitatem singularitas testis sanctissima est. Familiaritas enim cujuslibet si frequens esse cœperit, non nisi corruptionem seminat, vitia pullulat, libidinem concipit, ignominiam parit, rabiem concitat, lasciviam pascit, petulantiam nutrit, casus exaltat, ruinas ædificat, confusionem mercatur, thesaurizat opprobrium, criminationes exaggerat, excusationes inflammat, & catervatim simul in fascem conglomerat. Nam si anima sancta secretum suum custodire voluerit, & assiduæ familiaritatis malum tota animi virtute fugerit, ipsa sancta singularitas munimen illi invictum est sanctimoniæ, expugnatio fortis infamiæ, exercitium continentiæ, evacuatio luxuriæ, pax secura virtutum, & impugnatio inquieta bellorum; puritatis culmen, & libidinis carcer, honestatis portus, & ignominiæ naufragium; virginitatis mater, & hostis immunditiæ, integritatis dignitas, & fornicationis abdicatio; voluntas bonorum operum, & afflictio vitiorum; refrigerium pudicitiæ, & pœna petulantiæ; acquisitio triumphorum, & facinorum detrimentum; requies salutis, & perditionis exilium; vita spiritus, & carnis interitus. Hæc omnia mala fortiter, Deo adjuvante, repellentur, & illa quæ diximus bona feliciter acquirentur, si ab animabus sanctis familiaritas inordinata respuatur. Attendite vos, o animæ sanctæ, quia inter omnia certamina, quibus semper comes est Christiana militia, sola duriora sunt prælia castitatis, ubi quotidiana pugna est, & rara victoria. Castitatis dura sunt prælia, sed majora sunt præmia. Castitatis palmam nemo securus accipit, cui quantum duri sunt exitus, tantum glorioſi sunt fructus. Ut ergo castitatis præmia, & virginitatis coronam feliciter, Deo remunerante, possitis accipere, periculosam familiaritatem a vobis semper excludite. Currite fideliter, ut possitis pervenire feliciter, adjuvante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

1 Joan. 2.

VI.

Quanta in cælestibus beatitudinem virginitas sancta possideat, præter scripturarum testimonia, ecclesiæ etiam consuetudine edocemur, qua addiscimus peculiare illi subsistere meritum, cujus specialis est consecratio. Nam cum universa turba credentium paria gratiæ dona percipiat, & iisdem omnes sacramentorum benedictionibus glorientur, ista ad proprium aliquid præ ceteris habendum, de illo sancto & immaculato ecclesiæ grege, quasi sanctiores, purioresque hostiæ, & pro voluntatis suæ meritis a sancto Spiritu eliguntur, & per summum sacerdotem Dei offeruntur altario. Possidet ergo virginitas, & quod alii habent, & quod alii non habent, dum communem, & peculiarem obtinet gratiam, & proprio, ut ita dixerim, consecrationis privilegio gaudet. Nam & Christi sponsas virgines dicere ecclesiastica nobis permittit auctoritas, dum in sponsarum modum quas consecrat Domino velat, ostendens eas vel maxime habituras spiritale connubium, quæ subterfugerint carnale consortium. Et digne Deo per matrimonii comparationem spiritaliter copulantur, quæ ejus dilectionis causa humana connubia spreverunt. In his quam maxime illud impletur Apostoli: *Qui autem adhæret Domino, unus spiritus est.* 1 Cor. 6. Et quoniam multa sunt, quæ bono proprio carent, nisi aliarum rerum juventur auxilio, attentius prævidendum est, ne forte & virginitati aliqua sint necessaria, sine quibus nequaquam fructum afferre sufficiat: & tantus nihil proderit labor, dum vane prodesse creditur, quod absque rebus necessariis possidetur. Æternam vero vitam non nisi per omnem divinorum præceptorum custodiam promereri posse scriptura testatur. *Si vis,* Matth. 19. inquit, *ad vitam ingredi, serva mandata.* Vitam ergo non habet, nisi qui legis mandata servaverit; & qui vitam non habuerit, cælestis regni non potest esse possessor. Ergo pudicitiam, integritatemque servantibus, & ejus remunerationem a Dei æquitate sperantibus, ante omnia mandatorum sunt custodienda præcepta, ne glorioſæ castitatis & continentiæ labor in irritum deducatur. Cupiens divinum implere consilium, ante omnia serva mandatum: volens virginitatis præmium consequi, vitæ amplectere merita, ut sit cujus remunerari castitas possit. Nam ut vitam præstat observatio mandatorum, ita eorum e contrario generat prævaricatio mortem. Et qui per prævaricationem in morte fuerit, virginitatis coronam sperare non poterit, neque pudicitiæ præmium expectare constitutus in pœna. Nolo enim putes in hoc constare justitiam ut malum non facias, cum & bonum non facere malum sit, & in utroque legis prævaricatio committatur, quoniam qui dixit: *Recede a malo,* ipse dixit, *& fac bonum.* Si a malo recesseris, & non feceris bonum, transgressor legis, quæ non tantum in malorum actuum abominatione, sed etiam in bonorum operum perfectione completur. Nolo enim tibi in hoc blandiaris, si aliqua non feceris, cum scriptum sit: *Qui universam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.* Adam enim semel peccavit, & mortuus est, & tu te vivere posse existimas, illud sæpe committens, quod alium, dum semel perpetrasset, occidit? Memento Adam & Evam virgines deliquisse, nec integritatem corporis profuisse peccantibus. Licitum quippe est matrimonii inire consortium, nam quæ connubia deserunt, non illicita, sed licita spernunt. Ejusmodi autem si jurent, si maledicant, si detrahant, si detrahentes patiantur audire, si malum pro malo reddant, si cupiditatis in alienis, aut avaritiæ in propriis crimen incurrant; si zeli aut livoris venena possideant, si contra legalia & apostolica instituta indecens aliquid aut loquantur, aut cogitent; si in carne placendi studio comptæ & ornatæ procedant, si alia ut allolet illicita faciant, quid proderit eis previsse quod licuit, & exercere quod non licet? Si vis prodesse tibi quod licite contempsisti, vide ne quid eorum quæ non licent facias. Stultum est enim timuisse quod minus est, & non timere quod majus est. Dicit enim Apostolus, *Innupta cogitat quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo, ut sit sancta corpore, & spi-* 1 Cor. 7.

Jacob 2.

. Athanasii sponsas risti. Hæc ænesis alto inte- ior edita in pendice dicis regu- um pag. 9. it. Rom. n. 1661. ora Lucæ olfeum.

ritu: quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro. Dicat ergo mihi quæ virum non habet, & tamen quæ mundi sunt cogitat, cui placere desiderat? nonne incipiat illi nupta præponi? Quia illa cogitando quæ mundi sunt, complacet vel marito: ista vero nec marito, quem non habet, potest placere, nec Deo. Sed nec illud silentio præterire nos convenit, quod dixerit: *Innupta cogitat quæ Dei sunt, quomodo placeat Deo, ut sit sancta corpore, & spiritu.* Quæ sunt ergo Domini, dicat Apostolus: *Quæcumque sunt sancta, quæcumque sunt justa, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ: si qua virtus, si qua laus disciplinæ.* Ista sanctæ, veræ, & apostolicæ virgines diu noctuque sine ullo temporis intervallo meditantur. Sequitur *quæ Dei sunt, quomodo placeat Deo.* Deo, inquam, non hominibus, *ut sit sancta corpore, & spiritu;* non dixit, ut sit sancta membro, aut corpore tantum, sed, *ut sit sancta corpore, & spiritu.* Membrum enim una corporis pars est: corpus vero omnium compago membrorum est. Cum ergo dicit *ut sit sancta corpore,* omnibus membris eam debere sanctificari testatur. Quia non proderit ceterorum sanctificatio membrorum, si inveniatur vel in uno corruptio; & jam non erit sancta corpore, quod ex omnibus constat membris, quæ vel unius fuerit coinquinatione polluta. Unde, quæso te, virgo, neque in sola tibi pudicitia blandiaris, ne in unius membri integritate confundaris, sed secundum Apostolum soli Deo conserva corporis sanctitatem. Munda ab omni inquinamento caput, quia crimen est, illud post chrismatis sanctificationem, cujuslibet pigmenti fuco, vel pulvere sordidari, aut auro, vel gemmis, vel qualibet alia terrena specie componi. Munda frontem, ut humana, non divina opera erubescat, & illam confusionem recipiat, quæ non peccatum, sed Dei gloriam parit. Munda collum, ut non aurea ex capillis portet suspensa monilia, sed illa potius ornamenta circumferat, de quibus scriptura dicit: *Misericordia, & veritas non deficiant a te: suspende autem illa in collo tuo.* Prov. 3. Munda oculos, dum eos ab omni concupiscentia retrahis, & ab intuitu pauperum nunquam avertis. Munda linguam a mendacio, quia, Os quod mentitur occidit animam; a detractione, a juramento, a perjurio: Cohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum. Et memor esto Apostolum dicentem: *Benedicite, & nolite maledicere.* Rom. 12. Nefas est enim, ut labia illa quibus Dominum confiteris, rogas, benedicis, & laudas, alicujus polluantur sorde peccati. Nescio qua conscientia ea lingua quis Dominum rogat, qua aut mentitur, aut detrahit. Labia enim sancta exaudit Deus, & ipsis annuit cito precibus, quas lingua immaculata pronuntiat. Munda aures, ut non nisi sermonibus sanctis auditum præbeant: ut nunquam obscœna aut turpia, aut sæcularia verba suscipiant, aut aliquem de altero audiant derogantem, propter illud quod scriptum est: *Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam.* Eccles. 28. Manus ne porrectæ ad accipiendum sint, nec ad feriendum paratæ: sed ad omnia misericordiæ & pietatis opera satis promptæ. Munda pedes, ne latam & spatiosam pergant viam, quæ ducit ad splendida sæculi & pretiosa convivia: sed arduum magis, & angustum gradiantur iter, quod tendit ad cælum. Agnosce tibi a Deo artifice non ad vitia, sed ad virtutem membra formata: & cum universos artus mundaveris ab omni sorde peccati, & toto fueris sanctificata corpore, tunc tibi castitatem intelligas profuturam, & cum omni fiducia palmam virginitatis expecta. O virgo, serva propositum tibi magno præmio destinatum: agnosce statum tuum, agnosce locum, agnosce propositum. Christi sponsa diceris, vide ne quid indignum eo cui desponsata videris, admittas. Christum sponsum habes, a domesticis, & familiaribus ejus interroga, & strenue ac sollerter inquire in quibus præcipue delectetur, qualem compositionem in te vestium diligat, cujusmodi concupiscat ornatum. Dicat tibi ejus familiarissimus Petrus, qui nec nuptis quidem corporalem permittit ornatum, sicut in epistola sua scripsit: *Mulieres similiter subjectæ sint suis viris,* 1. Petr. 3. *ut & si qui non credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrifiant, considerantes in timore Dei castam conversationem vestram. Quarum sit non extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples.* Dicat & alius apostolus beatus Paulus: *Mulieres* 1. Tim. 2. *similiter in habitu ornato cum verecundia & sobrietate ornantes se, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa, sed quod decet mulieres, promittentes castitatem per bonam conversationem.* Sed tu forsitan dicis: Cur hæc iidem apostoli non jusserunt? Quia non necessarium judicabant, ne talis virginibus commonitio potius injuria, quam emendatio videretur. Sed nec eas unquam tantæ temeritatis fore credidissent, ut nec nuptæ concessa carnalia ornamenta & terrena præsumerent. Revera ornare se & componere vir go debet: nam quomodo sponso suo placere poterit, nisi composita, & ornata processerit? Ornetur plane, sed interioribus ornamentis, & spiritaliter, non carnaliter componatur, quia Deus non corporis, sed animæ decorem in illa considerat. Ergo & tu, quæcumque animam tuam a Deo diligi, & inhabitari concupiscis, omni eam diligentia compone, & spiritalibus indumentis exorna. Nihil in ea dedecorum, nihil fœdum appareat. Resplendeat auro justitiæ, gemmis refulgeat sanctitatis, ac pretiosissimo pudicitiæ margarito coruscet. Pro bysso & serico, misericordiæ & pietatis tunica vestiatur, secundum quod scriptum est: *Induite ergo vos, sicut electi Dei, sancti & dilecti,* Colos. 3. *viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem,* &c. Hujusmodi Deus quærit ornamentum, & animam taliter compositam concupiscit. Memento te Dei filiam dici; secundum quod ait: *Audi filia, & vide.* Psal. 44. Sed & tu ipsa, quotiescumque Dominum patrem nominas, Dei te filiam esse testaris. Ergo si Dei filia es, vide ne quid eorum facias, quæ Deo patri incongrua sunt; sed age omnia quasi filia Dei. Originem tuam respice, genus intuere, gloriam nobilitatis adverte. Agnosce te non hominibus, sed Dei divinitatis nobilitate decoratam. Ita te exhibe, ut in te cælestis nativitas pareat, ut ingenuitas divina clarescat. Sit in te nova gravitas, honestas admirabilis, stupenda verecundia, mira patientia, virginalis incessus, & veræ pudicitiæ habitus, & sermo semper modestus, & suo in tempore proferendus, ut quisquis te viderit admiretur, & dicat, Quæ hæc novæ inter homines gravitatis patientia est? quæ pudoris verecundia? quæ honestatis modestia? quæ maturitas sapientiæ? non est ista humana institutio, nec disciplina mortalis: cæleste mihi aliquid in terreno corpore redolet. Puto enim quod habitat in quibusdam hominibus Deus. Et cum te Christi famulam esse cognoverit, majore stupore teneatur, & cogitet, qualis sit ille Dominus, cujus talis & ancilla est. Si vis esse cum Christo, & cum Christo partem habere, Christi tibi exemplo vivendum est, qui ab omni malitia fuit extraneus. Nemo te circumveniat; nemo te fallaci sermone se-

ANNO CHRIS. 816

ANNO CHRISTI 816.

seducat. Non nisi sanctos, & simplices, & innocentes, & puros cælestis aula suscipit, & nullum apud Deum habet malitia locum. Ab omni nequitia & dolo mundum esse necesse est, qui cupis regnare cum Christo. Nolo enim illas respicias, quæ sæculi, non Christi sunt virgines: quæ propositi sui, & professionis immemores, gaudent in deliciis, in opibus delectantur Tu autem, quæcumque Christi, non sæculi virgo es, omnem præsentis vitæ gloriam fuge, ut eam, quæ in futuro promittitur, consequaris. Contentionum verba, & animositatis causas, & litium occasiones subterfuge. Nam si juxta Apostoli doctrinam servum Domini litigare non oportet, quanto magis Dei ancillam, cujus quo verecundior est sexus, animus debet esse modestior? Linguam a maliloquio cohibe, & ori tuo frænum legis impone; ut tunc forte loquaris, quando tacere peccatum sit, secundum id quod Apostolus dicit: *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat*. Semper linguam tuam de bonis loqui assuesce, & auditum tuum ad laudem bonorum magis, quam ad malorum vituperationem commoda. Vide ut omnia quæcumque bene facis propter Dominum facias, sciens ejus rei tantum te a Domino recepturam esse mercedis, quantum ejus timoris, & dilectionis causa perfeceris. Sancta magis esse, quam videri stude. In jejuniis vero magis, quam in epulis delectare, illius viduæ memor, quæ non discedebat de templo, jejuniis, & obsecrationibus serviens Domino nocte ac die. Divinæ magis lectionis convivium dilige, & spiritalibus te saturari dapibus concupisce: & illos potius quære cibos, quibus anima quam corpus reficiatur. Carnis & vini species, quasi caloris fomenta, & libidinis incitamenta fuge. Iracundiam vince, animositatem cohibe, & quidquid illud est quod post factum pœnitentiam ingerit, velut proximi criminis abominationem declina Satis tranquillam & quietam convenit esse mentem, & ab omni perturbatione furoris alienam, quæ Dei habitaculum esse desiderat. Cum orationem celebrare desideras, talem te exhibe, quasi quæ sis cum Domino locutura. Cum psalmum dicis, cujus verba dicis agnosce: & in compunctione magis animi, quam in tinnulæ vocis dulcedine delectare. Lacrymas enim psallentis Deus magis, quam vocis gratiam comprobat. Omnium operum, & cogitationum tuarum speculatorem Deum crede: & cave ne quid, quod divinis oculis indignum sit, aut opereris, aut cogites. Crescat in te cum annis gratia, crescat cum ætate justitia. Omne tempus, in quo te non meliorem senseris, hoc te existima perdidisse. Cœptum virginitatis propositum, ad finem usque conserva: quia non inchoasse tantum, sed perfecisse virtutis est. Esto ergo omnibus vivendi forma, esto exemplum. Virginem te in omnibus exhibe. Sit & inviolabilis conversatio: ut quisquis vitam tuam audire saltem contigerit, in tantum sibi intelligat gratiam ex tua conversatione transfundi, ut dum te imitari concupiscit, Dei sacrificio & ipse sit dignus.

Tim. 2.

Ps. 4.

Ecce quibus saluberrimis documentis sanctissimi & eruditissimi viri Deo dicatas ad castimoniale propositum servandum instituunt. Ecce quibus insignium virtutum indumentis eas exornant, ut illius sponsi, cui se dicaverunt, amplexibus dignæ fiant. Unde sollerter sanctimonialibus vigilandum est, ut tantorum patrum obedienter obtemperent monitis: ne scilicet his resultando, cum fatuis virginibus reprobentur, sed potius parendo cum prudentibus Christi thalamo admittantur. Diligenter itaque eorumdem sanctorum patrum sententiis prælibatis, dignum & necessarium judicavimus, per singula capita distinguere quid prælatis, quidve subditis observandum sit. Et quoniam subditarum vita prælatarum est exemplis informanda, primum quales debeant abbatissæ constitui, qualiter eis vivendum, qualiter subditas gubernandum, qualiterve in monasteriis residendum, & instanter Domino tota mentis & corporis devotione serviendum; dein quid subjectis specialiter observandum sit, ponendum censuimus.

LIBER II

VII.

Tales abbatissæ regendarum animarum curam suscipere debent, quæ subditis verbis & exemplis ducatum præbeant sanctæ religionis: quæ non propriis voluntatibus deserviant, sed magis subditarum sollertissimam curam gerant: quæ se etiam, illasque, utpote vasa sancta, in quibus instanter incensum orationis Deo digne offerri possit, ab omni labe vitiorum custodire norint: & ita eas secum in sancto proposito pervigiles reddant, ut una ad vitam tendentes æternam, societate supernorum civium mereantur perfrui. Qua igitur auctoritate, aut quibus sanctorum patrum documentis, sibi attribuunt licentiam foras vagandi, aut per villas residendi, aut sericas vestes induendi, aut pompis vanis inserviendi? Sed quia hoc nulla auctoritate sibi licitum facere possunt, præsertim cum a sanctis patribus in superioribus capitulis id penitus sanctimonialibus legatur inhibitum; restat ut abhinc hujuscemodi usus ab his modis omnibus, quantum Dominus posse dederit, caveatur. Quia quamvis in sæculari dignitate positæ multigenis deliciis voluptuose hujuscemodi soleant uti, in monasteriis tamen, in quibus Christi sponsæ sumptibus dominicis communiter sunt gubernandæ, prorsus est hoc censura æquitatis inhibendum. Nosse etenim eas oportet, quia non ideo prælatæ sunt, ut se solummodo, sed potius ut se, subditasque pascant, carnaliter videlicet, & spiritaliter: nec ut præsint tantum, sed ut prosint, a Domino sunt aliis prælatæ. Ergo necesse est, ut se, sibique subditas in proposito sanctæ religionis sollerter constringant. Et sicut alias præcedunt prioratus honore, præcedant etiam piæ conversationis exemplo; & quæ aliis facere prohibent, nullatenus perpetrent. Recte enim, ut habet beatus Gregorius, aliorum errata corrigit, qui ea, quæ reprehendit, minime agit. Sed quia pastoris absentia ovium solet fieri præda; necesse est ut abbatissæ in monasteriis consistant assidue, & ovium sibi subditarum vigilantissimam curam gerant, ne illis absentibus prædæ fiant subditæ invisibilis lupi. Quales etiam esse debeant ductrices animarum, sanctus Cæsarius in epistola, quam ad Oratoriam abbatissam scripsit, plenissime docet: ex qua quædam capitula ob institutionem abbatissarum excerpere, & huic capitulo annectere curavimus. Dicit enim ita. Audi ergo me, dulcissima soror, & filia. Tu quantumcumque semper in studiis spiritalibus occupari desideras, propter sorores tamen aliquando etiam exteriora tibi erunt negotia dirimenda. Curandum ergo tibi summopere est, ut si temporalia quasi pro tempore agas; at semper tenacius in spiritali devotione, & amore inhæreas: ut cum temporalia citius dispensaveris, ad orationem illico, vel lectionem, quasi ad matris sinum recurras Optare quippe debes, ut abjecta sollicitudine mundi, semper cogites de servitio Christi, propter illud quod dicitur: *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus*, & cetera. In omnibus, juxta apostolum, temetipsam præbe exemplum bonorum operum, vitaque tua velut pennatum animal ad alta semper per desiderium evolet, per verbum resonet, luceat per exemplum. Cum vero ad annuntiandum verbum

2. *Tim.* 2.

Tit. 2.

Dei

LIBER II.

Dei te sororibus affectaveris, prius cauta consideratione pensa, ut quod ore promis, factis impleas, & quod aliis prædicas, operibus præbeas. Prior in ecclesia inveniaris, postrema exeas. Par sis in communi cibo cum quibus pari uteris in mensa consessu. Abstinentiam, quam lingua prædicat, proximæ fauces, vel vicinus stomachus sentiat? ne forsitan subditæ audientes, tacitis cogitationibus dicant, O quam pulcre nobis abstinentiam prædicat plenus venter! Et in his omnibus ceteriisque hoc tibi noveris convenire, ut angusti callis itinera, per quæ socias admones gradiendum, prior ipsa gradiaris. Non sis vestibus ornatior ceteris, sed moribus: Non quæ tibi vultu, intuitusque placuerit, non quam tibi ad oculum cognoveris, vel cujus blandiori obsequio fueris delinita, sed quam amor Christi, & religiosior demonstraverit vita, præponas. Oportet enim te propter quasdam cultrum nonnunquam habere in gutture, cauterium in lingua gestare, virgam tibi & baculum in manu ferre: ut per cultrum defeces vitia, per cauterium vero ad sanitatem secta reducas, per virgæ disciplinam corrigas, per baculum vero disciplinatam sustentes. Si quando vero cum sæcularibus ad colloquendum fueris evocata, prius arma frontem trophæo crucis, vexillo Christi pectus ingemina, ut cum sua virguncula Christus comitari dignetur. Confabulatio vero tua semper sit mixta gravitate, atque dulcedine: & tantum loquaris, quantum opportunitas flagitaverit rei ac temporis. Si quid vero ab eis petitum fuerit, quod præstare deliberas, cum vultu hilari præsta. Si quid vero præstare non convenit, petitionem illorum saltem honestate sermonis mollifica. Nomen tuum plures noverint, beneficia tua in quantum prævales plures sentiant, vultum rari cognoscant. Si quando autem tibi pro necessitate monasterii seorsum fuerit colloquendum, cum duabus, vel certe cum tribus electis sororibus facito. Quia opinio bonæ famæ, sicut etiam perfectæ vitæ custodia, tibi necessaria est: & tunc primum despicienda humana detractio cum Christus in causa est. Omnis quoque actio tua semper sit propter Deum, semper de Deo cogitatio in Deum. Et exceptis vitiis, quibus non compassio, sed rectitudo debetur, omnibus te cupio esse compassibilem, omnibus gratam, omnibus te præfectam piam. Ut videlicet juxta Paulum sis sancta corpore & spiritu, ipso sponso, & Domino tuo mentem tuam regente, & vias tuas sanctas disponente, qui vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

1. Cor. 7.

VIII.

Studendum summopere abbatissis est, ut tot talesque in monasteriis admittant sanctimoniales, quæ & morum probitate commendentur, & ecclesiasticis possint rationabiliter sustentari stipendiis. Quæ vero adhuc carnalibus delectationibus irretiuntur, nequaquam sunt in monasteriis admittendæ, quia satius est illis, juxta Paulum apostolum, foris nubere, tantum in Domino, quam in monasteriis admitti, & sub imagine simulatæ sanctitatis dissolute vivere. Cum igitur hujusmodi religionis gratia monasteria expetiverint, non eis facilis tribuatur ingressus, donec prius eis hæc legantur capitula: ut his perlectis noverint quid eis in castimoniali proposito observandum, quidve vitandum sit. Quia postquam se Domino in hac militia devinxerint, nequaquam sibi licitum erit propriis uti consiliis, nec sæcularibus penitus implicari posse negotiis: nec frequentiam virorum, aut collocutionem familiarem absque causa inevitabili habere debent. Proinde scrutentur prius arcana cordis sui, simulque super annotatas sanctorum patrum sententias assidua meditatione perlegant, ne inconsulte, & minus caute vinculum continentiæ, & virginitatis arripientes, redeant post satan, & fiant sicut canis reversus ad vomitum.

2. Cor. 7.

ANNO CHRISTI 816.

IX.

Providendum est his, quæ ob amorem Christi castimoniæ se dicaverint, & in collegio sanctimonialium se admitti postulaverint, ut res suas, antequam monasterium ingrediantur, ita sapienter prudenterque deliberent, atque disponant, ut ad vitam tendentes æternam, nullam earum occasione patiantur perturbationem. Proinde si aliqua sanctimonialium res suas proprias ecclesiæ ita contulerit, ut nihil ex his sibi proprium vindicare, sed tantum rebus sustentari velit ecclesiæ, huic sufficienter in congregatione stipendia largiantur necessaria. Si autem ecclesiæ eas tradiderit, & usufructuario habere voluerit, quæstor ecclesiæ eas, utpote ecclesiæ, defendat. Quod si eas ecclesiæ conferre noluerit, abbatissa, & ceteris sanctimonialibus conniventiam adhibentibus, committat eas per scriptum publice roboratum, aut propinquo, aut alio cuilibet bonæ fidei amico, qui eas jure fori defendat. Secundum hanc igitur constitutionis formam, sanctimoniales suas proprias res deliberent & disponant, & aut servis, aut certe aliis, quibus illis libuerit, eas ad procurandum, sibique fideliter earum fructus administrandum, commendent, quoniam ante ingressum monasterii, cuncta, ut præmissum est, rationabiliter illis disponenda sunt, ut remota quarumlibet forensium rerum occupatione, suum liberius, & quietius possint custodire propositum. Sed & de adolescentulis, & de his, quarum conversatione simultates, & dissensiones plerumque pati solent monasteria, cavendum abbatissis est, ne incaute & indiscrete eas in congregatione admittant, ne forte earum admissio aliquod in posterum generet scandalum.

X.

Meminisse debent quæ se castimonialis nominis professione Domino devinxerunt, in monasteriis jugiter residere, & Domino tota mentis & corporis intentione instanter deservire debere, nec solum velamentum corporis sine ornamento mentis sibi prodesse posse. Quoniam nihil prodest corpus velare, & mentis vitiorum portentis maculare. Quid enim prodest corpus velare, & animum habere venenatum? quid prodest nigris vestibus indui, & a detractione linguam non cohibere? cum apostolus dicat: *Si quis putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio.* Numquid enim velamentum corporis celare potest cupiditatem mentis? Quia igitur oculis Dei cuncta opera filiorum Adam nuda & aperta sunt, & humilitas vestium nihil valet sine humilitate mentium, & quia non nisi corde mundo Deus videri potest; necesse est ut quod habitu demonstrant, opere perficiant, & humilitas, quam in corpore gestant, in mente potissimum resplendeat. Nam si, quemadmodum apud Salomonem legitur, in domo patris positæ, instanter sunt monitis paternis erudiendæ; & nexu conjugali devinctæ, juxta apostolum, debent viris esse subditæ: quanto magis in domo Dei, quæ se religiose vivere devoverunt, divinis sunt erudiendæ disciplinis, & sponso suo Christo Domino cum omni humilitate & castitate subditæ esse? Illud namque quod in domo patris, & in vinculo conjugali constitutis prorsus fuit illicitum, qua auctoritate, immo qua dementia, in monasteriis positæ sibi, nisi ob suam perniciem, facere poterunt licitum? præsertim cum beatus

Jac. 1.

Hie-

Hieronymus dicat, peſſimæ eſſe conſuetudinis, cum fragilis ſexus, & imbecillis ætas ſuo arbitrio abutitur, & putat licere, quod non licet. Quapropter oportet ut ſibi illicita nequaquam faciant licita: ſed earum voluntas Domini voluntati, immo ſervituti ſuccumbat. In monaſteriis quoque poſitæ non otio torpeant, non detractionibus, & obſcœnis confabulationibus incumbant: ſed aut pſalmorum modulationibus, aut manuum operationibus inſiſtant, aut certe divinis lectionibus aurem accommodent. Frequentias & familiaritates, atque confabulationes virorum, ſicut a ſanctis patribus inhibetur, modis omnibus caveant. Omnes in dormitorio dormiant, ſingulæ ſcilicet in ſingulis lectis. In refectorio quotidie pariter reficiantur, niſi quam infirmitas, aut ætatis imbecillitas id facere prohibuerit. Omnes ſibi caritatis officio viciſſim ſerviant. Illis namque in refectorio comedentibus, & religioſe ſilentium tenentibus, continuatim legatur lectio, & intenſiſſime ab his audiatur. Ad collationem quotidie veniant, & hanc inſtitutionem, ſive aliarum divinarum ſcripturarum lectiones perlegant, & de animæ ſuæ ſalute pertractent. Ubi etiam delinquentes juxta modum delicti corripiantur. Horas canonicas cum omni devotione cuſtodiant, & his divinum officium honeſte expleant. Honorem ſibi invicem humiliter deferant. Minores natu eas quæ provectæ ſunt ætatis obſequio ſanctitatis venerentur. Provectæ quoque annis juniores dictis & exemplis ad bene vivendum informent. Nobiles genere nequaquam ignobilioribus ſe præferant, ſcientes quia perſonarum acceptor non eſt Deus. Neque enim quæ caſtitate, & ceterorum bonorum operum prærogativis, aut ſcientiæ doctrinis pollent, ſe ceteris præferant: ſed potius de muneribus ſibi divinitus collatis Deo gratias agentes, ceterarum imbecillitatibus caritatis officio humiliter condeſcendant, ſemper illud apoſtoli perpendentes, quo dicitur: *Qui ſe putat ſtare, videat ne cadat.* Et illud Hieronymi: Timendum, inquit, & cavendum eſt, ne veterem gloriam, & ſolidam firmitatem unius horæ procella ſubvertat.

XI.

Summa intenſione abbatiſſis ſatagendum eſt, ut monaſteria puellarum ita undique firmiſſimis circumdent munitionibus, ut nulli intrandi, aut exeundi, niſi per portam pateat aditus: quatenus nec viri quiddam quod non decet in earum clauſtris agendi, nec ſanctimoniales foras vagandi habeant facultatem. Habeant itaque interius ſanctimoniales refectoria, cellaria, dormitoria, & ceteras ſuis uſibus habitationes neceſſarias præparatas, uti quæ Domino devoverunt, poſtpoſita omni excuſatione, inviolabiliter cuſtodire valeant.

XII.

Uſum reprehenſibilem, & emendatione dignum, in nonnullis monaſteriis puellaribus eſſe comperimus, eo quod ſanctimoniales ſtipendia eccleſiaſtica non æqualiter accipiant: cum utique hoc ita fieri debere nuſquam ſancitum poſſit reperiri. Sed quia hoc nulla auctoritate fulcitur, ſed magis avaritiæ cauſſa, aut perſonarum acceptione conſtat eſſe inolitum; neceſſe eſt, ut æquitatis cenſura ab eiſdem locis, in quibus ſit, prorſus abdicetur. Dignum namque juſtumque eſt coram Deo & hominibus, ut omnes, quæ ob amorem Chriſti in caſtimoniali propoſito, in una videlicet ſocietate ſe vivere propoſuerunt, ſecluſa cauſſa avaritiæ, & perſonarum acceptione, cibum & potum æqualiter accipiant.

XIII.

Quia perſpicue compertum eſt, nonnullas abbatiſſas negligenter & tepide ſubditis ſtipendia neceſſaria conferre, opportuniſſime, immo rationabiliter ſtatutum eſt, ut in omnibus monaſteriis puellaribus, in quibus canonice vivitur, ſingulæ ſanctimoniales per dies ſingulos tres libras panis accipiant, & in his regionibus, quæ viniferæ ſunt, tres libras vini, ſi ſterilitas temporis non impedierit: ſi autem plene eadem regio vini ferax non fuerit, duas libras vini, & duas cerviſiæ: & ſi minime vini ferax fuerit, tres libras cerviſiæ, & ſi facultas permiſerit, libram vini. In locis vero minoribus, accipiant duas libras vini; & ſi eadem regio, ut præmiſſum eſt, vini ferax non fuerit, duas libras cerviſiæ, & ſi facultas ſuppetit, libram vini. Licet enim in nonnullis provinciis copia deſit vini, abundat tamen ſancta Dei eccleſia, Domino attribuente, aliarum rerum copiis, e quibus induſtria prælatarum ex aliis provinciis vinum adipiſci, ſibique ſubditis juxta facultatem pocula conferre poſſunt. In locis igitur ubi permodicæ ſunt res eccleſiæ, aut forte quorumdam abſtractu valde attenuatæ, tot, taleſque admittantur, quibus ſaltem præmiſſa minor menſura potus ſine difficultate dari poſſit. In his itaque locis, ubi forte nonnullæ prælatæ, piarum prælatarum imitantes exemplum, magis ſubditis dare ſolitæ ſunt, nullatenus bonum, quod faciunt, omittant. Sed & ſi cui ob æternam retributionem magis ſubditis ſupererogare libuerit, hilariter quod poterit tribuat: ſin autem, nullatenus menſuram prædictam eis ſubtrahat. Diebus vero feſtis, & ſicut moris eſt eccleſiæ, prout melius poſſunt, ſanctimonialibus ſtipendia adminiſtrent. In pulmentis namque eis dandis nihilo minus ſollertiſſime vigilare debet abbatiſſarum induſtria, ut juxta poſſibilitatem eis carnem, piſces, legumina, & olera, ligna, & cetera neceſſaria attribuant, ut his adminiculatæ promptiores in Dei conſiſtant ſervitio. Nam & talia eis debent conſtituere loca, in quibus aptiſſime nutriant pecora, & horti olerum poſſint fieri, unde pulmenta habeant, exceptis his, quæ de villis eccleſiæ, & de eleemoſynarum oblationibus accipiant. Caveant ſiquidem, ne propter earum incuriam, & inſolentiam, aliquam in monaſteriis patiantur inopiam: ut nec ſibi in peccatum, nec ſanctimonialibus proveniat in murmurationis lapſum. Sint quoque eis in refectorio convivæ, quatenus ſanctimonialibus alimenta uberius adminiſtrentur, & quæ forte minus habentur, æquiori animo communiter tolerentur. Quoniam ſi earum ſocietatem, curamque parvipendentes, lautiores ſibi cibos privatim domi præparaverint, excepta cauſſa infirmitatis, aut hoſpitum, procul dubio in detractionis aut murmurationis noxam ſibi ſubditas corruere compellent. Dent etiam eis annis ſingulis lanam & linum, e quibus ſibi conficiant neceſſaria indumenta, exceptis infirmis, & debilibus, quæ propter corporis incommoditatem, hæc ſibi conficere nequeunt, & his quæ nihil proprium habere velint, quibus miſericorditer ſtudeant neceſſaria quæque præbere. Eleemoſynarum vero oblationes æqualiter accipiant.

XIV.

Sicut ea, quæ ſuperius præmiſſa ſunt, abbatiſſis ob neceſſitates corporum impendenda ſunt ſanctimonialibus, ita neceſſe eſt, ut in agro mentium ſibi ſubditarum ſtudeant plantare documenta virtutum, ſeque in omnibus illis, vita, moribus, actu, habitu, ipſo etiam inceſſu irreprehenſibiliter vivendo imitabiles exhibeant, ne per earum exempla perverſitatum in lapſum occurrant voraginum. Doceant ergo eas, qualiter vitent ſuperbiam, quæ radix eſt omnium malorum, avaritiam,

tiam, invidiam, odium, detractionem, susurratio- A nem, murmurationem, seurrilitates, bilinguitates, dissensiones, simulationes vanas verborum contabulationes, & cetera his similia, quæ suos sectatores ad interitum pertrahunt. Curiositates etiam nihilo minus vitent, quibus femineus sexus potissimum implicatur. Defleant propria, aliena curiose non interrogent: attendentes illud Hieronymi: Sufficit, inquit, unicuique sua plangere, non aliena carpere. Instruant etiam eas ad sectandas bonorum operum virtutes, videlicet caritatem, humilitatem, patientiam, castitatem, continentiam, sobrietatem, benignitatem, obedientiam, mansuetudinem, & ceteras virtutes, quibus animus Christianus ad æternam patriam tendens jugiter famulari debet. Provideant etiam, ut otio vacare non B possint, sed potius aut orationi, aut lectioni, aut manuum operationi insistant, aut certe divinis lectionibus aurem accommodent; quatenus sibi subditis hanc geminam pastionem tribuentes, quæ cavenda sunt vitare, quæve facienda sectari eas docentes, non de infideli, & negligenti administratione condemnari, sed potius de fideli a Domino mereantur feliciter remunerari. Meminisse itaque, & ante oculos ponere eas oportet, quod de sibi commissis Domino procul dubio reddituræ sunt rationes.

XV.

Oportet ut remoto totius excusationis obstaculo, expedite atque honeste sanctimoniales Dei exequantur ministerium: sitque earum vigilantissima C cura, ut ad horas canonicas, mox ut signum datum fuerit, impigre occurrant, ecclesiamque cum Dei timore, & reverentia ingredientes, divinæ potentiæ famulatui religiosissime inserviant. Illudque semper caveant ut in domo Dei nihil inhonestatis corde, aut lingua, vel opere perpetrent, sed potius aut orent, aut legant, aut audiant. Si vero fuerit aliqua, excerptis his quæ aut quadam incommoditate corporis, aut obedientia sibi injuncta detinentur, quæ præfatas horas canonicas frequentare, diligenterque custodire, & in his, ut dignum est, cæleste neglexerit officium persolvere, digna invectione corripiatur. Custodes namque ecclesiæ harum horarum spatia bene norint, ut scilicet signa certis temporibus pulsent; quibus etiam D sit studii, ut nihil de sibi commissis rebus ecclesiæ pereat.

XVI.

Ad imploranda divinæ pietatis solatia, hæc Domini verba petentium animum informant: *Petite*, inquit, *& dabitur vobis; quærite, & invenietis; pulsate & aperietur vobis*. Sed si nobis pulsantibus aperiri gestimus, oportet ut Domino ad nos venienti, & ostium mentium nostrarum pulsanti, aditum dignum pandamus, ut impleatur illud: *Si quis aperuerit mihi, introbo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum*. Quia ergo constat assiduitate orationum remissionem adipisci posse peccatorum, si tamen labia cordi non discrepaverint, studeant sanctimoniales mentem noxiis cogitationibus mundare, & Deum jugiter orando placare: scientes quia tunc mens bene Deum orando contemplatur, quando nullis terrenarum rerum curis, aut vitiorum illecebris implicatur. Quoniam, ut ait Isidorus, necesse est, ut cum ad impetranda muneribus suffragia assistitur, munda simplexque acies cordis ad Dominum dirigatur: quatenus illuc dirigatur deprecantis oratio, quo Propheta suam dirigi optabat dicens: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, Domine*. Oratio namque, ut ait beatus Gregorius, cordis debet esse, non labiorum: quia nequaquam Deus verba deprecantis intendit, sed orantis cor adspicit.

XVII.

Vespertinis officiis devotissimo obsequio celebratis, & collatione divinarum scripturarum sollemniter habita, dato signo ad completorium celebrandum, sanctimoniales pariter devotissime occurrant. Quo expleto, non ad epulandum, & bibendum, & supervacuis loquelis instandum se convertant, sed his postpositis honeste dormitorium petant, Caveatur etiam ab illis, ut nihil inhonestum, aut indecens in dormitorio geratur, nec aliquam inquietare præsumat, nec ad verba inutilia, & otiosa prorumpere cogat. Si qua vero id fecerit, se verissima invectione corripiatur. Lucerna quoque noctis tempore in eodem dormitorio jugiter ardeat.

XVIII.

Studendum vigilanter abbatissis est, ut subditarum vitia nullatenus dissimulent, sed mox ut oriri cœperint, ea radicitus evellant, ne per earum scilicet desidiam, atque incuriam, animæ illarum laqueis irretiantur diaboli. Quanto enim idem sexus fragilior esse dignoscitur, tanto necesse est majorem erga eum custodiam adhiberi. Modus vero correptionis circa delinquentes sanctimoniales, omissis his, quarum latera, juxta Salomonem, ne indurescant, virgis tundenda sunt, iste omnixe ab abbatissis teneatur. Si aliqua in congregatione sanctimonialium horas canonicas frequentare neglexerit, & opus Dei negligenter executa fuerit, ad collationem venire distulerit, obedientiam sibi injunctam agere recusaverit, in discendis bonorum operum instrumentis juxta vires operam non dederit, in dormitorio aliquid indecens aut inhonestum verbis aut actibus perpetraverit, alibi quam in dormitorio absque causa inevitabili dormire præsumpserit, sororibus caritatis officio servire neglexerit; iræ, detractioni, susurrationi, scurrilitati, bilinguitati, verbositati, dissensioni, simulationi, curiositati, vanisque verborum confabulationibus inservierit; discordiam inter sorores seminaverit, huic institutioni contumax, aut superba, aut murmurans, seu in aliquo contraria extiterit, & cetera hujusmodi agere tentaverit: primo, secundum Domini præceptum, non solum semel, & secundo, ac tertio, quin etiam crebrius admoneatur, & si his admonitionibus non paruerit, publica objurgatione corripiatur. Quod si & huic renisa fuerit, ceteris alimentis sibi interdictis, pane tantum usque ad dignam pœnitentiæ satisfactionem utatur, & aqua. Si vero nec sic se correxerit, separetur a mensa, & a ceterarum sanctimonialium in choro psallentium societate, & seorsum in loco hujuscemodi negligentibus ab abbatissis constituto stare cogatur; ut statim rubore sequestrationis emendetur. Si autem his modis admonita atque castigata, incorrigibilis adhuc extiterit, congrue, si tamen ætas permiserit, verberum adhibeatur castigatio. Verum si talis fuerit, quam aut ætas, aut qualitas personæ verberari non siverit, hæc & publica objurgatione, & jejuniorum contiE nuatione, & sequestrationis rubore tamdiu corripiatur, donec digna pœnitentiæ satisfactione veniam consequi posse videatur. Si igitur ea quæ flagellatur, & ea, quam flagellari aut ætas, aut qualitas personæ prohibet, incorrigibiles apparuerint; sit locus intra claustra, quo ad tempus retrudantur, & secundum modum culpæ castigentur. Quod si etiam aliqua in tantam insaniam devenerit, quæ post tot saluberrimas admonitiones & castigationes necdum se correxerit, deprecetur pro ea communi voto ab omni congregatione, ut ab illo, cui nihil est impossibile, sanetur. Postremo, si his omnibus exhibitis inemendabilis atque incorrigibilis apparuerit, quia nullatenus huic sæculum

ANNO CHRISTI 816.

culum repetere fas est, advocetur, si necesse est, episcopus, & illius sapientissimo ac discretissimo judicio, ita ejusdem vita, quæ se tot vitiis fœdando, & in pertinacia permanendo, a collegio sanctimonialium quodammodo secrevit, intra septa monasterii moderetur, quatenus & pœnitentiam sibi ab eo injunctam salubriter gerat, & ceteris nullius contagionis morbum inferre valeat. Quæ autem criminale peccatum commiserit, huic nullatenus differenda est correptionis utilitas, quin aut sponte peccati sui facinus pœnitendo abluat, aut si id agere renuerit, ab episcopo, ut præmissum est, juxta modum taxatum sententiam excommunicationis, & modum pœnitentiæ excipiat. In castigandis namque atque corrigendis delinquentibus, opem ferre, non desistant abbatissis ceteræ sanctimoniales.

XIX.

Scripturarum sanctarum doctrinis demonstratur, quod subditarum vita prælatarum sit exemplis informanda. Et quia sanctimoniales, secundum patrum documenta, virorum debent vitare familiaritates & sermocinationes, decet ut abbatissæ, sicut in ceteris, ita quoque & in virorum confabulationibus, bonum sibi subditis exemplum præbeant. Si quando autem eis sermocinandi necessitas incubuerit, juxta supra notatam sententiam beati Cæsarii, adhibitis secum sanctimonialibus, quas & ætas, & morum probitas, & vitæ innocentia commendant, id faciant, & quod deliberandum est, prudenter deliberent; & quod disponendum, utiliter disponant: quia si earum consilio, & præsentia usæ fuerint, & morsum detractionis vitabunt, & exemplum sibi subditis salubrius præbebunt. Licet enim hujuscemodi sanctimoniales talium negotiorum experientiam non habeant, earum tamen præsentia capaces boni consilii castique factæ sunt.

XX.

Quia virorum frequentias sanctimoniales, juxta superiorum patrum sententias, penitus vitare debeant, satis liquido patet: restat ut imminente inevitabili necessitate, qualiter id facere debeant, demonstretur. Decet porro, ut abbatissæ tres, aut quatuor sanctimoniales vitæ probabilis constituant, coram quibus ceteræ sanctimoniales, aut cum propriis equis, aut cum propriis servis res sibi necessarias deferentibus, tempore competenti, in loco videlicet ad hoc negotium constituto loquantur, & id quod delatum fuerit recipiant. Ut videlicet hujuscemodi confabulatio nullam possit in quoquam sinistræ opinionis afferre suspicionem. Sed & tempore novarum frugum, coram memoratis sanctimonialibus, quidquid eis recipiendum aut recondendum est, recipiant, & recondant. Similiter quoque, quando eis in propriis mansiunculis aliquid operis agendum est, quod non sine virorum labore perfici potest, hæ sanctimoniales coram sint, ut nullus in his negotiis possit oriri detrahendi, aut peccandi locus. Sed & hoc abbatissæ, non solum præpositarum suarum cura, & memoratarum sanctimonialium instantissima procuratione, verum etiam suo studio, immo sæpissima investigatione, scrutari, atque sollerter inquirere debent, ne quid inhonestatis in mansiunculis sanctimonialium, aut in earum claustris quispiam quolibet modo perpetrare, aut ab aliqua alicujus familiaritatis occasione suscipi, aut clanculo abscondi possit. Tanta igitur sanctimonialibus in confabulando cum viris pudicitiæ fiducia inesse debet, ut aliis aspicientibus minime erubescant. Ut enim beatus Hieronymus dicit: Speculum mentis est facies, & tacenti oculi cordis fatentur arcana. Unde ait & quidam: Frons hominis propriæ mentis depromit amictum: Qualis vultus erit, talia corda gerit. Si qua vero inventa fuerit his confabulationibus dedita, ita juxta superiorem modum corripiatur, ut & ipsa emendetur, & ceteræ timorem habentes nihil tale agere pertentent.

LIBER II In epist. ad Furiam.

XXI.

Quia licitum est Deo dicatis canonice viventibus, vernulas secum famulandi gratia in monasteriis habere, cavendum est illis, ut in eis animæ potius salutem, quam commodum terrenum quærant. Solent enim hujuscemodi, effrænes & impudicæ effectæ, cultu meretricio ornatæ incedere, & turpia quæque & obscœna, quæ foris vagando viderint aut audierint, auribus dominarum suarum impudenter ingerere, & animos earum a rigore divinæ servitutis emollire. Quapropter necesse est, ut in talibus congregandis modum adhibeant discretionis: ut non amplius quam necessitas exigit, sibi ad serviendum congregent, & erga congregatas curam adhibeant, ne illis quolibet peccato ruentibus, illarum ruinæ participes existant. Si vero hæ famulæ, aut abbatissarum, aut certe sanctimonialium, in claustris monasterii quippiam indecens admiserint, & crebro admonitæ, atque correptæ, non se correxerint, extra claustra monasterii procul ejiciendæ, atque eliminandæ sunt.

XXII.

Religio ecclesiastica docet, ut puellæ, quæ in monasteriis erudiuntur, cum omni pietatis affectu, & vigilantissimæ curæ studio nutriantur: ne si lubricæ ætatis annos indisciplinate vivendo transegerint, aut vix, aut nullatenus corrigi postea possint. Quapropter præferuntur eis ex sanctimonialibus tales magistræ, quæ utique & probabilis sint vitæ, & erga eas talem exhibeant curam, ut nequaquam huc atque illuc possint habere progressum, & aut desidiæ, aut lasciviæ vitio maculentur: quin potius sacris imbuantur disciplinis, quatenus his mancipatæ vagandi otio careant. Sed qui modus hujuscemodi erudiendis tenendus sit, beatus Hieronymus in epistola, quam ad Lætam de institutione filiæ scripsit, plenissime docet, dicens: Igitur quæ de repromissione nata est, dignam habeat ortu suo institutionem parentum. Samuel enim in templo nutritus est: Joannes in solitudine præparatur, locustis alitur, & melle silvestri, & in typum pœnitentiæ prædicandæ tortuosissimi animalis vestitur exuviis. Sic erudienda est anima, quæ futura est templum Domini. Nihil aliud discat audire, nihil loqui, nisi quod ad timorem Dei pertinet, turpia verba non intelligat, cantica mundi ignoret. Adhuc tenera lingua psalmis dulcibus imbuatur: procul sit ætas lasciva puerorum: habeat modestam gerulam, nutricem gravem. Discat in pueritia cui imperatori tiruncula nutriatur. Ipse habitus & vestitus doceat eam, cui promissa sit. Aures ejus non perforentur, nec ora Christo consecrata cerussa & purpurisso depingantur: nec aurum, & margaritæ collum ejus deprimant; nec caput sacratum gemmis oneretur sed habeat alias margaritas, quibus postea venditis emptura est pretiosissimum margaritum. [1] Sit nutrix ejus sollicita & prudens, ut ea, quæ nutritur, ne percutiatur a vipera. Ne bibat de aureo calice Babylonis; nec cum Dina egrediatur videre filias regionis, ne ludat pedibus, & trahat tunicas:

1 Ex Hieronymi ep. 7. ad Lætam legi oportet. *Si nutrix ejus sollicita providet, ut ea quæ nutritur ne feriatur a vipera: eadem cura provideat, ne bibat ab aureo calice &c.* Hard.

LIBER II.

nicas: quia venena non dantur nisi melle circumlita, & vitia non decipiunt, nisi sub specie virtutum. Postquam grandiuscula fuerit, & in exemplum sponsi sui, sapientia, ætate, & gratia apud Deum & homines crescere cœperit, pergat ad templum veri patris cum parentibus suis: sed cum illis non egrediatur e templo, & nusquam ab eis inveniatur, nisi in auditu sanctarum scripturarum. Nusquam exeat foras, ne inveniant eam, qui circumeunt civitatem, & vulnerent pudicitiam ejus auferentes theristrum, & nudam in sanguine derelinquant. Non vescatur in publico, ne videat cibos quos desideret. Discat jam nunc vinum non bibere, in quo est luxuria: usque ad perfectam tamen ætatem propter indulgentiam modico utatur vino, & carnium edulio sustentetur. Nullus ei jurevenis, nullus cincinnatus arrideat. Vigiliarum dies & sollemnes pernoctationes sic celebret, ut ne transversum quidem unguem a nutrice discedat. Non cum ancillis in auribus susurret, sed quod uni loquitur omnes intelligant. Sit ei comes non compta, atque formosa, quæ gutture carmen dulce moduletur: sed gravis, pallens, subtristis, & pudicitiæ veterana, quæ illam doceat, & assuescat exemplo, ad orationes, & psalmos nocte consurgere, mane hymnos canere, & stare in acie quasi bellatricem Christi. Horarum diei cursu peracto, accensaque lucernula, reddat sacrificium vespertinum. Sic dies transeat, sic nox inveniat laborantem. Cibus ejus oluscula sit, & simila, raroque piscículi. Sic comedat ut semper esuriat, ut statim post cibum possit legere, orare, & psallere. Non habeat colloquia sæcularium puellarum, & malarum virginum contuberniis non misceatur. Balnearum vero fomitibus sopitos non suscitet ignes. Pro gemmis & serico, divinos codices amet. Discat primo psalterium: erudiatur in proverbiis Salomonis ad vitam: consuescat in Ecclesiaste calcare quæ mundi sunt. Sectetur in Job virtutis & patientiæ exempla. Ad evangelia transeat, nunquam ea positura de manibus. Apostolorum acta, & epistolas tota cordis imbibat voluntate. Et sic per ordinem seriem novi veterisque testamenti. Cumque pectoris sui cellarium his opibus locupletaverit, tunc virtutum floribus adornata, soli sponso cælesti, cui commissa est, calcatis cunctis, quæ mundi sunt, placere studeat.

XXIII.

Quamquam intra claustra monasterii sanctimoniales canonice viventes proprias solitæ sint habere mansiunculas; propter anus tamen, & infirmas, debet intra claustra ab abbatissis mansio fieri; ubi earum, quæ forte suas non habent, imbecillitatibus atque infirmitatibus misericordissime possit opitulari. Quarum curam abbatissæ, utpote spiritales matres, ante omnia gerere debent, ut his ea, quibus opus habent, misericorditer administrent. Sed & ceteræ sanctimoniales, accessu eas frequenti visitantes, divinarum scripturarum collocutionibus demulceant, & suis facultatibus eis adminiculum præbeant, earumque imbecillitates, & infirmitates cum caritate æquanimiter portent; ut merito a Domino eis dicatur: *Infirmus fui, & visitastis me*, &c. *Matth. 25.*

XXIV.

Quia constat abbatissas exteriorum & interiorum pondere gravatas, adeo ut præpediente ignorantia fragilitatis humanæ multa nesciant, quæ in monasteriis negligenter fiunt; necesse est ut tales sub se constituant, cum quibus secure possint partiri onera reginminis. Quibus etiam talem conferent potestatem, ut vice sua fungentes, & bene agentes in melius proficere dictis & exemplis exhortentur, & delinquentium errata districtissima invectione corripiant: & quæ in monasteriis abbatissis, ob diversarum curarum occupationes, perfici minime possunt, ab his digne, & utiliter perficiantur. Quibus etiam expedit, ut se imitabiles ceteris præbeant, quatenus irreprehensibiliter vivendo, & sanctarum virtutum exempla præbendo, cœtibus sanctarum feminarum mereantur adsciści. Quod si negligenter vixerint, & his, quibus bene vivendo prodesse debuerant, exemplo suæ perversitatis aliquam læsionis maculam ingesserint, juxta modum præmissum judicentur, & si inemendabiles extiterint, a ministerio amoveantur, aliæque in loca earum probabilis vitæ constituantur.

ANNO CHRISTI 816.

XXV.

Expedit abbatissis, ut de congregatione sibi commissa tales eligant, quibus alimenta sanctimonialium committant, quæ non sint criminatrices, non vinolentæ, non prodigæ, & ceteris vitiorum illecebris mancipatæ, sed magis quæ vitæ sint probabilis, & inviolabiliter congregata conservent, & fideliter ea, atque humiliter sanctimonialibus administrent, ut de fideli administratione a remuneratore omnium bonorum Deo fideliter remunerentur. Erga hujuscemodi vero delinquentes & inobedientes modus præmissus obnixe tenendus est.

XXVI.

Oportet ad portam monasterii talis constituatur sanctimonialis, quæ ætate & morum probitate ceteris emineat: ut neque propter personarum acceptionem, neque propter alicujus adulationem, aut timorem, porta monasterii nisi horis statutis referetur. Quia nisi talis ad portam constituta fuerit, magnum procul dubio in monasteriis degentibus poterit provenire periculum. Quod si alicujus gratia contra hanc institutionem facere tentaverit, & admonita non se correxerit, digna invectione correpta ministerio amoveatur.

XXVII.

Presbyteris, qui in monasteriis puellaribus Missarum sollemnia celebrare debent, extra monasterium sit locus, & ecclesia, ubi cum ministris suis habitent & divinæ servitutis obsequium expleant: & non nisi statuto tempore monasterium ingrediantur puellarum, & cum eis diaconus tantum, & subdiaconus, qui scilicet & vitæ honestate clarescant, & non se, sed Christum amare cupiant; nec sua quærant, sed quæ Jesu Christi, & non amplius ibi immorentur, nisi in Missarum celebrationibus ad sanctimoniales publice faciendis. Quibus rite ac devote celebratis, illico foras egrediantur. Sanctimoniales namque velo ante posito, ut moris est, horas canonicas, & Missarum sollemnia celebrent. Sed & hoc caveant, ut nulla illarum cum eisdem presbyteris, eorumque ministris aliquam sermocinationem familiarem habeat. Si qua igitur peccata sua sacerdoti confiteri voluerit, id in ecclesia faciat, ut ab aliis videatur, sicut in dictis sanctorum patrum continetur, exceptis infirmis, quibus in domibus id facere necesse est. Nam presbyter diaconum & subdiaconum, qui utique boni sint testimonii, ob detractionem vitandam secum habeat, a quibus scilicet videatur, & suæ innocentiæ bonum testimonium exhibeatur.

XXVIII.

Quia sanctarum scripturarum auctoritatibus liquido demonstratur, quod hospitalitas modis omnibus sit diligenda, & res ecclesiæ oblationes sint fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum: quamquam ad portam monasterii locus talis sit rite habendus, in quo adventantes quique suscipiantur; oportet tamen, ut extra, juxta ecclesiam scilicet, in qua presbyteri cum ministris suis divinum explent officium, sit hospitale pauperum,

cui

cui etiam præsit talis, qui & avaritiam oderit, & hospitalitatem diligat. Et exceptis decimis, quæ de ecclesiæ villis ibidem conferuntur, de rebus ecclesiæ, prout facultas suppetit, eidem deputetur hospitali, unde pauperes ibidem recreentur, & foveantur. Sed & de oblationibus, quæ fidelibus sanctimonialibus deferuntur, decimæ dentur ad eorumdem sustentationem pauperum. Is namque, cui hospitale committitur, nequaquam res pauperum in suos usus retorqueat, ne cum Juda loculos Domini furante sententiam damnationis excipiat. Sit etiam intra monasterium receptaculum, ubi viduæ & pauperculæ tantummodo recipiantur, & alantur: & si non possunt alio, saltem quadragesimæ tempore, sanctimoniales, Domini implentes præceptum, earum lavent pedes, juxta illud: *Si ego Dominus & magister vester lavi vobis pedes, quanto magis vos debetis alter alterius lavare pedes?* Joan. 13.

ANNO CHRISTI 816.

EPISTOLA LUDOVICI PII IMPERATORIS IV. AD SIZHARIUM archiepiscopum Burdigalensem.

Mittit exemplum statutorum concilii Aquisgranensis, ut ea in provincia sua diligenter transcribi & observari faciat.

Ludovicus divina ordinante providentia imperator Augustus, venerabili in Christo Sichario archiepiscopo in Domino salutem. (a)

Sacrum & venerabile concilium, divino nutu, nostroque studio in Aquisgrani palatio nuper aggregatum, in quo multa ob propagandam ecclesiasticam dignitatem, præcedente & subsequente gratia Christi, diligenter tractata atque instituta sunt, tuam nullatenus credimus latere sanctitatem. Sed quia contingit eidem sancto & venerabili concilio tuam non interfuisse paternitatem, ad tuam destinare decrevimus beatitudinem, per præsentem missum nostrum, nomine Adalelmum, formulam canonicæ institutionis, ab eodem sacro conventu ex sanctorum patrum sparsim digestis sententiis collectam, atque in unum congestam. Quam etiam idcirco penes palatium nostrum diligenter scribi fecimus, ut nihil in se scriptorum vitio depravationis aut detruncationis habens, ad te usque incolumis perferretur. Quapropter volumus atque decernimus, ut juxta metropolitanæ sedis tibi canonice collatam dignitatem, nostræque auctoritatis sanctionem, diœceseos tuæ episcopos, & ceteros ecclesiæ prælatos, tempore & loco congruenti ad te accersere facias, & his coram capitulatim memoratam institutionis formulam prælegi jubeas, & quod ob exaltandum ecclesiastici culminis fastigium, & animarum salutem, idem sacer conventus eam ediderit, liquido demonstres: sed & his qui in uno collegio canonice degunt, tenendam observandamque coram memorato misso nostro conferas: ac si alicujus corpis obtusio eam intelligere nequiverit, huic sive abs te, sive ab aliis episcopis, comprovincialibus scilicet tuis, doctrinæ fulgore renitentibus sobrie tradatur. Sed & in hoc nihilo minus circumspectam monemus esse tuam prudentiam, ut ab his qui eam transcripturi sunt, ita transcribatur, ut nec depravata vitio scriptoris, nec detruncata ab aliquo fiat: sed sicut a prædicto misso nostro eis demonstratum fuerit, absque aliqua depravatione vel detruncatione transcribatur. Noveris etiam, quia ideo illius exemplum apud armarium palatii nostri detentum est, ut eo probari patenter possit quis eam incuriose transcripserit, vel quis aliquam ejus partem detruncarit. Ut enim comperimus, dum in eodem sacro concilio perlegeretur, antequam coram nobis ab eodem concilio prolata, & necdum mensura cibi ac potus statuta fuisset, quidam magna ex parte illam detruncantes, quædam capitula inconsulte ex ea transcripserunt. Unde necesse est, ut si aliquem in tua diœcesi tale fecisse repereris, hujusmodi factum coram provincialium tuorum episcoporum conventu, & coram præscripto misso nostro frustreris, & hanc authenticam, ut præmisimus, diligenter, sicut missus noster eis insinuaverit, transcribi percenseas. Omnes ergo tuæ diœceseos episcopi, & ceteri prælati eam vigilanti cura transcribere, sollerti studio intelligere, instantissimæ assiduitatis exercitio divinitus adjuti operibus complere decertent: ut cum nos hujus rei gratia inquirendæ venturis Kalendis Septembribus, (sicut eidem sacro & memorabili concilio meminimus nos dixisse facturos) missos nostros per imperium a Deo nobis collatum destinaverimus, remota cujuslibet difficultatis oppositione, ejusdem salutiferæ institutionis prælati & subditi, prout Dominus posse eis dederit, strenui inveniantur operatores. Quoniam diligenti indagine, vita comite, perquirere jubebimus, quis prælatorum injunctum sibi officium strenue peregerit, vel quis in claustris canonicorum, & ceteris habitationibus construendis, & in necessariis stipendiis eis tribuendis, & in domibus ad receptacula pauperum reparandis, sanctioni nostræ paruerit, quisve clerum suum eadem institutione, & ceteris spiritalibus documentis instruere curaverit, vel quis causa avaritiæ eos, quos Christi militia rationabiliter alere poterat, propulerit: quia unius anni spatium dedimus, ut ea quæ promissa sunt absque ullius difficultatis excusatione perfici, ubi necdum facta erant, facillime possent. Proinde qui hoc anni tempore in hoc negotio nostræ admodum jussioni pro viribus obedire neglexerit, ceteris sine dubio terrori erit, ne tale admittere præsumant. Direximus sane tibi institutionis formulam, quam ejusdem sacri concilii par consensus parque studium ex sanctorum patrum dictis enucleatim excerpsit, & castimoniæ dicatis in una societate canonice degentibus observandam statuit. Quam volumus a te, sive a tuis comprovincialibus episcopis, studiose jubere transcribi, & monasteriis puellaribus in tua diœcesi consistentibus, in quibus scilicet canonice vivitur, tenendam conferri, qualiterque ab abbatissis & ceteris sanctimonialibus religiosissime ac devotissime observari debeat, apertissime perdoceri. Quoniam, nisi quando nos aliquam abbatissarum nostram adire jusserimus præsentiam, alio tempore volumus in monasteriis resideant, & secundum ejusdem institutionis formam vitam ducant, sibique subditas in sancto religionis proposito constringant. Et nulla illarum foras evagandi, aut occasione qualibet accepta per villas residendi, suisque voluptatibus deserviendi licentiam sibi attribuat. Quamquam enim nonnulli clerici monasteria puellarum, & nonnulli laici monasteria virorum etiam & puellarum habeant, tua tamen debet prævidere sollertissima industria, ut in omnibus locis sub tua diœcesi constitutis, ubicumque congregationes clericorum & sanctimonialium sunt, juxta possibilitatem & facultatem rerum secundum

hujus

(a) Hanc epistolam encyclicam fuisse oportet, nam in Goldasti to. IV. Constit. Imperial. pag. 12. nov. editiassertur data ad Arnonem Archiepiscopum Salzburgensem. *Mansi.*

ANNO CHRISTI 816.

hujus institutionis formam vivant. Quia nulla est omnino ecclesia, quæ facultates habeat, ubi non possint tot talesque gubernari, qui divinum expleant officium, & ubi hospitalitas juxta vires non possit diligi. Nos quoque præfatum missum nostrum ad tuam sanctitatem ideo direximus; ut tuum, ceterorumque ecclesiasticorum in tua diœcesi existentium, diligenter atque subtiliter in hoc negotio intueretur studium, & tibi opem in ceteris commonendis ferret: qui etiam nobis referret, qualiter prælati & prælatæ eas formulas libenter susceperint, diligenter transcribere studuerint, & devote adimplere juxta vires curaverint. Quoniam tamdiu illum in tua vel comprovincialium tuorum diœcesi immorari & discurrere una cum misso tuo jussimus, donec ab omnibus memoratæ formulæ transcriberentur. Ut videlicet cuncta procurans, diligenterque perficiens, cum ad nos illum redire opere expleto tempus permiserit, cuncta quæ acta sunt vestro utrorumque scripto notentur, atque per ipsum tuumque commissum nostræ dignoscentiæ intimentur, ut sciamus quibus gratiarum actiones referre, quosque etiam dignis correptionibus corrigere debeamus. Si vero aliquis tuæ diœceseos eidem institutioni, vestræque admonitioni procaciter reniti voluerit, & eam, quæ ab eodem sacro conventu constituta atque decreta est, pro viribus observare neglexerit, & subinde admonitus non se correxerit, quicumque ille est, ante præsentiam nostram, tua vel missi nostri admonitione, venire festinet, quatenus a nobis juxta quantitatem culpæ digne corrigatur. Direximus præterea tibi pondus & mensuram, secundum quæ clericis & sanctimonialibus panis & potus æqualiter tribuenda sunt. Quæ ab omnibus firmissime atque inviolabiliter teneantur decernimus, & ne quid incrementi aut detrimenti a quoquam patiantur, modis omnibus inhibemus. Tuam igitur in calce epistolæ admonemus sanctitatem, ut secundum ministerium tibi divino munere collatum, nostræ in hoc negotio salubberrimæ admonitioni obedienter atque inexcusabiliter pareas, & ceteris in parendo bonum exemplum tribuas. Dignum quippe justumque est, ut quanto sublimius sacerdotii dignitate aliis superemines, & a nobis venerabiliter diligeris, tanto magis ad Dei nostramque voluntatem exequendam devotiorem te, atque promptiorem exhibeas. Vale in Domino, & ora pro nobis.

Notæ Jacobi Sirmondi, S. J.

1 *Concilium Aquisgranense.*) In hoc Concilio, Ludovici Pii jussu, duplex libellis duobus, ut præfatio docet, condita est regula, una canonicorum, quæ sæpe hactenus vulgata est, altera sanctimonialium, quam primi in lucem edidimus. Qua in re præcipuam operam navasse dicitur Amalarius Metensis ecclesiæ diaconus is, cujus extant ad eumdem Ludovicum imperatorem libri de divinis officiis. Ab eo enim ferunt, facta e palatio librorum copia, totum hoc opus ex diversis doctorum sententiis concinnatum, concilique judicio & auctoritate comprobatum, quod inter alios tradit Ademarus in chronico Engolismensi.

2. XIX. *Prosperi.*) Jam tum videlicet Prospero tribuebantur libri tres de vita contemplativa, qui inter ejus opera edi solent, ejusque nomine a Gratiano passim, & ab aliis citari solent; re autem vera Prosperi non videntur. Primo quia Gennadius Prosperi opera recensens horum librorum non meminit. Deinde quia illorum auctor lib. II. cap. 9. de Hilario Arelatensi, qui æqualis fuit Prosperi, sic loquitur, ut ætate sua superiorem fuisse significet. Denique, ut aliis argumentis supersedeam, in antiqua collectione canonum codicis Andegavensis sancto Pomerio (sic enim appellat) ut auctori tribuuntur, loco citato, qui apud Prosperum extat lib. II. cap. 7. & in codice sancti Salvatoris Vicecomitis, qui nunc est in bibliotheca reverendissimi archiepiscopi Tolosani, ejusdem loci abbatis, auctor his libris adscriptus est Julianus Pomerius: & Juliano Pomerio eosdem prorsus asserit Isidorus de ecclesiasticis scriptoribus cap. II. *Alter quoque*, inquit, *tres libros edidit, de futura vita contemplatione, vel actuali conversatione, nec non etiam de vitiis & virtutibus.* Quibus verbis liquido patet singulorum hujus operis librorum argumenta describi. Ediderat idem præterea alios libros octo, quorum etiam lemmata ibidem singillatim explicat Isidorus, quorumque testimonio frequenter usus est Julianus alter, Toletanus antistes, in prognosticis futuri sæculi. Fuit porro Pomerius hic Afer Mauruspue patria, sed, quod ex vita Cæsarii & ex Ruricii ad Pomerium ipsum epistolis intelligi licet, in Gallia primum rhetor, tum presbyter & abbas floruit Arelate. Pomerio eidem, ut videtur, scribit etiam Ennodius lib. II. epist. 6.

3 *De institutione sanctimonialium.*) Posterioris hujus regulæ unicum nobis videre codicem licuit Nicolai Fabri, qui nunc habetur in bibliotheca Thuana, sed alterum extare audio in ecclesia Autisiodorensi.

4 *Ad Sicharium archiepiscopum.*) Missa sunt Concilii Aquisgranensis exemplaria in singulas provincias cum epistola imperatoris ad uniuscujusque provinciæ metropolitanum. Hinc epistolarum, quæ passim occurrunt, tituli diversi. In exemplari nostro quia in Aquitaniam secundam missum fuit, nomen est Sicharii archiepiscopi Burdigalensis; in Autisiodorensi nomen Magni Senonicæ urbis, quæ caput est provinciæ illius archiepiscopi. Omnes porro ejusdem sunt argumenti.

5 *Habitationibus constructis.*) Duo præcipit imperator, regulam observari, & monasticas habitationes instaurari. Utrumque pariter complexus est Hetti Trevirensis archiepiscopus in epistola, quam de eadem re tunc scripsit ad Fiotarium Tullensem episcopum: *Non nescitis*, inquit, *tum qua cautela mandatum susceperimus domini imperatoris nos in diœcesi nostra, & episcopi singuli in parochiis suis, id est, de regula augenda religiosis, & de ministratoriis canonicorum officinis, ut si quibus in locis bene compta essent, deinceps cum summa diligentia ornarentur. Nunc autem in proximo est placitum, quo fine dubio sciscitabitur de obtemperatione mandati dominus mandati. Quapropter scrutemini diligenter in parochia vestra, in vestris aliorumque monasteriis, si præfata regula digne per omnia conservetur, & si officina juxta ipsius decreta constructa atque innovata contineantur: ut cum imperiali sollertiæ præsentabimur, dejecto procul molimento aliorum, una vobiscum ex omnibus illi a nobis veritas nuntietur:* & cetera, quæ sequuntur in schedis sancti Petri Carnotensis, unde olim descripsimus.

JACOBI SIRMONDI ADMONITIO ad lectorem de sequenti epistola.

Quæ sequitur Ludovici imp. epistola ad Magnum arch. Senonensem, serius ad nos perlata est, quam ut suo loco edi liceret, hoc est post synodum Aquisgranensem anni DCCCXVI. ubi alteram ejusdem Ludovici, ejusdemque argumenti epistolam dedimus ad Sicharium Burdigalensem. Poterat enim illius loco substitui, vel cum illa potius conjungi: quia etsi utriusque idem fuit argumentum, magnum tamen in multis illarum est discrimen, ut neutra carere operæ pretium videatur. Quapropter hoc loco reddendam curavimus *omissam ab editore regio.*

Gloriosissimus Ludovicus superno munere victor semper Augustus venerabili in Christo Magno Senonicæ urbis archiepiscopo in Domino salutem.

Sicut vobis nuperrime in sacro conventu, quem Deo annuente Aquisgrani palatio aggregavimus, ubi multa favente Christo ecclesiastice, immo catholice acta sunt, meminimus nos missos nostros, Ermenfredum videlicet & Haymonem, formulam canonicæ institutionis, quam idem sacer conventus ex sanctorum patrum sparsim digestis sententiis colligere, atque in unum congerere studuit. Quam, quia vobis transcribendi angustia temporis facultatem denegavit, studii nostri fuit eam diligenter transcribi jubere, ut absque ulla depravatione aut detruncatione, textus ejus ad vos usque incolumis perferretur. Proinde has litteras ad tuam direximus sanctitatem, per quas jubemus, ut memor admonitionis nostræ, suffraganeos tuæ diœceseos loco & tempore competenti ad te convocare studeas, & eamdem institutionem per singula capitula coram ecclesiasticis ordinibus prælegi facias, & qualiter eam sacer conventus ob emolumentum animarum instruere salubriter curaverit, patenter edoceas: & his qui canonicæ professionis censentur nomine, secundum ministerium tibi divinitus collatum, & nostræ auctoritatis præceptum, coram memoratis

missis

ANNO CHRISTI 816.

missis nostris observandam percenseas. Eorum autem, qui tardioris sunt ingenii, & eam forte plene intelligere nequeunt, tuo sive comprovincialium tuorum episcoporum dono scientiæ pollentium studio ejus notitia sensibus perfundatur. Nam & tuam nihilominus providam volumus esse beatitudinem, ut eam sollerti cura prædicti missi nostri omnes, prout insinuaveris, transcribere absque ulla depravatione & detruncatione præmoneant, quoniam qualiter diligenter studioseque, distincte & aperte transcribatur, illos satis instituimus. Cujus nempe exemplar idcirco in armario palatii nostri recondi fecimus, ut per hoc nolle & inquirere possemus, utrumne ab aliquo negligenter transcripta fuerit: quia, ut comperimus, dum in eodem sacro concilio perlegeretur, antequam coram nobis ab eodem concilio prolata, & necdum mensura cibi & potus plene statuta fuisset, invidi magna ex parte illam detruncantes, quædam capitula inconsulte ex ea transcripserunt. Unde necesse est, ut si aliquem in tua diœcesi talo fecisse repereris; hujuscemodi factum coram provincialium tuorum episcoporum conventu, & coram præscriptis missis nostris frustreris, & hanc authenticam, ut præmisimus, diligenter, sicut missi nostri eis insinuaverint, transcribi percenseas. Volumus ergo, ut omnes prælati canonicorum diligenter illam transcribant, studiose intelligant, efficaciter, quantum Dominus eis posse dederit, ob suam subditorumque utilitatem, opere adimplere procurent. Ut quando nos, sicut in eorum sacro & venerabili concilio generaliter omnibus diximus, missos nostros hujus negotii inquirendi gratia, per universum imperium nostrum Kalendis Septembris venturis direxerimus, omnes prælati videlicet, & subditi juxta capacitatem & possibilitatem suam, eadem instructione informati atque instructi, ejusdemque operatores inveniantur strenui. Quoniam diligenti indagine, vira comite, inquirere jubebimus, qualiter unusquisque prælatorum ministerium suum expleat, qualiter jussioni nostræ in claustris, & ceteris canonicorum necessariis habitationibus, & in eorum stipendiis dandis, & receptaculis pauperum præparandis obtemperaverint, vel quis clerum suum secundum hujus institutionis normam & ceteram spiritalia exercitia, informare studuerit: aut si quis quem eorum, quos in Dei servitio rationabiliter gubernare potuit, caussa avaritiæ abjecerit. Quia, ut hæc quæ præmisimus, absque ullius difficultatis oppositione in locis, in quibus facta necdum erant, fieri opportunissime possent, unius anni spatium, sicut nosti, ad hoc peragenda tribuimus. Qui vero hoc annuo tempore nostræ immoque Dei jussioni juxta vires obtemperare negexerit, ceteris ne talia facere audeant, terrorem procul dubio incutiet. Misimus itaque tibi institutionis formam quam idem sacrum & venerabile concilium ex sanctorum patrum sententiis diligenter excerpsit, & sanctimonialibus in uno collegio canonice degentibus observandam percensuit. Quem sive per te, sive per comprovinciales tuos episcopos, in omnibus tuæ diœceseos puellaribus monasteriis, in quibus canonice vivitur, studiose præscriptam haberi voluimus. Sed & hoc decernimus, ut a vobis tam abbatissis, quam ceteris sanctimonialibus tradatur, & qualiter eam tenere debeant vestro studio informentur. Ceterum nisi aliquam abbatissarum quando nos ad præsentiam nostram venire jusserimus, alio tempore volumus ut abbatissæ propriis in monasteriis resideant. & secundum hanc institutionis formam vivere, sibique subjectas gubernare decertent: & nullis illarum per villas residendi, aut foras qualibet occasione accepta evagandi, suisque voluptatibus deserviendi licentiam attribuant. Quamquam enim nonnulli clerici monasteria puellarum, & nonnulli laici monasteria virorum etiam ac puellarum adeant, tua tamen debet providere sollertissima industria, ut in omnibus locis sub tua diœcesi constitutis, ubicumque congregationes clericorum & sanctimonialium sunt, juxta possibilitatem & facultatem rerum, secundum hujus institutionis formam vivant. Quia nulla est omnino ecclesia, quæ facultates habeat, ubi non possint tot talesque gubernari, qui divinum expleant officium, & ubi hospitalitas juxta vires non possit diligi. Nos quoque præfatos missos nostros ad tuam sanctitatem ideo direximus, ut tuum, ceterorumque ecclesiasticorum in tua diœcesi consistentium, diligenter atque subtiliter in hoc negotio intuerentur studium, & tibi opem in ceteris commonendis ferrent: qui & nobis referrent, qualiter prælati & prælatæ eam libenter susceperint, diligenterque transcribere studuerint, & devote adimplere juxta vires curaverint: quoniam tamdiu illos in tua vel comprovincialium tuorum diœcesi morari, & discurrere una cum misso tuo jussimus, donec ab omnibus memoratæ formulæ transcriberentur. Ut videlicet cuncta procurantes, diligenterque taxantes, cum ad nos illos redire opere expleto tempus permiserit, cuncta quæ acta sunt vestro utrorumque scripto notentur, atque per ipsos tuumque missum nostræ dignoscentiæ intimentur: ut sciamus quibus gratiarum actiones referre, quosque etiam dignis correptionibus corrigere debeamus. Si vero aliquis tuæ diœcesis eidem institutioni, nostræque admonitioni procaciter reniti voluerit, & ea quæ ab eodem sacro & venerabili concilio constituta atque decreta sunt, quantum Dominus eis posse dederit, observare contempserit; præcipimus ut si antea hujusmodi non se correxerit, quicumque ille est, ante præsentiam nostram, tua vel missorum nostrorum admonitione, venire festinet: quatenus a nobis juxta quantitatem culpæ digne corrigatur. Direximus præterea tibi pondus & mensuram secundum quam clericis & sanctimonialibus panis & potus æqualiter tribuenda sunt. Quæ ut omnibus firmissime, atque inviolabiliter teneantur decernimus: & ne quid incrementi aut detrimenti a quoquam patiantur, modis omnibus inhibemus. Tuam igitur in calce hujus epistolæ admonemus sanctitatem, ut secundum ministerium tibi divino munere collatum, nostræ in hoc negotio saluberrimæ admonitioni obedienter atque inexcusabiliter pareas, & ceteris in parendo exemplum bonum tribuas. Dignum quippe est, ut quanto sublimius sacerdotii dignitate aliis superemines, & a nobis venerabiliter diligeris, tanto magis ad Dei nostramque voluntatem faciendam, devotiorem te atque promptiorem exhibeas. Vale in Domino & ora pro nobis.

ANNO CHRISTI 816.

Notæ Severini Binii.

a *Concilium.*) In hoc provinciali Concilio, præter ea quæ habent acta synodalia, sanctus Menulphus Paderbornensis ecclesiæ diaconus egregia sanctitate clarissimus, accepit licentiam ædificandi monasterium pro virginibus canonicis regularibus. Gobelinus in actis Menulphi.

b *Aquisgranense.*) Sic dictum ab Aquisgrano, quæ nomen sumpsit ab aquis calidis sive thermis in plano campo ibi repertis, unde Aquisgranum idem significare videtur, quod aqua Grani; quod nimirum Granus secus thermas illas nobile magnificumque extruxit ædificium: unde Ligurin. lib. 1.

——— pervenit ad illum
Usque locum, cui nomen Aquis posuere priores.

Postea ab Attila Hunnorum rege uisere olim vastata, ac gravis perpessa, a Carolo vero magno imperatore non solum restaurata, sed & ampliata auctaque, omnibusque modis

dis nobilitata ac ornata est, constituens eam cis Alpes imperii, regnique Gallici primariam sedem, ac perpetua lege ordinans Romanos reges electos designatosque in ea urbe corona ferrea, Mediolani argentea, Romæ aurea coronandos. Idem imperator reduxit civitatem hanc ad fidem Christianam, extruxitque insigne illud templum auro argentoque ornatum: præterea & palatium insigne, quod anno DCCCLXXXI. a Northmannis exustum est, illæso omnino templo. Obiit quoque hic Carolus magnus, sepultusque est in templo sanctæ Mariæ, de quo templo ita canit Celtes lib. 3. amor.

ANNO CHRISTI 816.

Quaque patent celsa Genitricis templa Tonantis,
Sanctius in nostro quels nihil orbe micat.

Epitaphium Caroli magni est tale:

SUB HOC CONDITORIO SITUM EST CORPUS CAROLI MAGNI ATQUE ORTHODOXI IMPERATORIS, QUI REGNUM FRANCORUM NOBILITER AMPLIAVIT, ET PER ANNOS XLVI. FELICITER TENUIT. DECESSIT SEPTUAGENARIUS ANNO DOMINI DCCCXIV. INDICTIONE VII. KAL. FEBR.

ANNO CHRISTI 816.

Urbs est nobilissima, aere fruitur saluberrimo, agroque gaudet circum pulcherrimo, quamquam quoad ædificia habitationesque attinet, nequaquam veteri famæ, nobilitati, splendorique respondeat. Balnea thermæque tam intra urbis mœnia, quam extra, e terra erumpentibus aquis naturæ calidis, habet multis diversisque morbis apprime utiles.

JOANNIS DOMINICI MANSI

IN ACTA SEQUENTIA

PRÆMONITIO.

Vaticanæ Bibliothecæ manuscriptos codices discutienti mihi occurrit codex Vaticanus 4885. *in quo Concilii hujus Aquisgranensis acta unice continebantur; ac principio quidem nihil vel fere nihil differre ab editis animadverti, nisi pauculas quasdam variantes excipias, quas ego sedulo adnotavi ad infimam oram pagellæ actorum hic editorum. Verum dum ita recto ordine procedit codex iste usque ad totum caput* 114. *tum divertere ab editis incipit, atque, ne signato quidem, uti prius, eorundem canonum numero, præmisso tantum hoc titulo:* de ordine congregationis canonicorum*: affert regulam bene longam præscriptam canonicis in communione viventibus, eamque longius per plures pagellas persequitur; nec resumit canones editos nisi post longum excursum, atque iterum & iterum redeunt additiones, donec perveniat ad postremum caput quod commune est cum editis; atque ita codex absolvitur. Quæ sint ista additamenta, & unde processerint, ignorare me ingenue profiteor; num ex PP. Aquisgranensibus; num ab alio quodam inducta sint, hæreo ambiguus. Profecto in addititiis hisce continetur regula pro Canonicis in commune viventibus ad usum Ecclesiæ Leodiensis, ut ex toto codice eruere mihi visus sum, cum in quadam pagella nomen ecclesiæ ejusdem Leodiensis offenderim. Tanta est utique propinquitas locorum inter Aquisgranum & Leodium, ut cogitatio mihi inciderit, num Leodienses Canonici Statuta sua probanda PP. Aquisgranensibus obtulerint, atque inde provenerit ut inter Acta Aquisgranensia hæc ipsa pariter statuta merito inscrerentur, haberenturque tanquam portio Aquisgranensis Concilii. Facile etiam accidere potuit ut Leodienses Canonici hunc sibi codicem descripserint, addita illi etiam Regula sibi peculiari, utpote ad mentem ejusdem Concilii constata, unde factum sit ut toti codici ad eosdem usus suos sibi descripto generalem titulum* Concilium Aquisgranense *darent. Utcumque sit, additamenta hæc, utpote nondum vulgata, hic danda judicavi, relicto eruditis judicio num hæc portio Canonum Aquisgranensium habeantur, seu potius interpolationes ab alio quoquam inductæ. Animadvertisse etiam juvat in his seu interpolationibus seu additionibus capita quædam legi totidem verbis repetita in Regula sincera Chrodegangi in hoc Concilio Aquisgranensi approbata, sicut & alia nonnulla iisdem verbis expressa esse in Regula ejusdem Chrodegangi interpolata, quæ duo Labbeus, & ego pariter ex illo, in additamentis hujus Concilii edidi. Ut autem prolixitatem evitarem, capita jam edita ex integro describere supervacaneum hic duxi, satis habens ea tantummodo indicasse.*

AQUISGRANENSIS EJUSDEM CONCILII ACTA,

UT IN VATICANO CODICE CONTINENTUR.

Cum in nomine &c. *ut in editis usque post totum caput* CXIV.

Ex Vatic. Cod. n 4885. Rub. Caract.

De Ordine Congregationis Canonicorum.

ORdines suos canonici ita conservent, ut conversionis tempus, & vitæ meritum discernitur, utque episcopus, vel qui sub eo est constituerit. Qui non conturbet gregem sibi commissum, nec quasi libera utens potestate injuste disponat aliquid, sed cogitet semper, quia de omnibus judiciis, & operibus suis redditurus est Deo rationem. Ergo secundum ordines quos constituerit, vel quos habuerunt ipsi Fratres, sic accedant ad pacem, ad communionem, ad psalmum imponendum. In choro standum, & in omnibus omnino locis ætas non discernatur in ordine, nec præjudicet, quia Samuel & Daniel pueri presbyteros judicaverunt. Ergo excepto hos, quos, ut diximus, altiori consilio episcopus, vel qui sub eo est prætulerit, vel degradaverit certis ex causis, reliqui omnes ut convertuntur ita sint, ut verbi gratia, qui secunda hora diei venerint, in canonica juniorem se noverint illius qui prima hora venit diei, cujuslibet ætatis, vel dignitatis B sit. Pueri vero per omnia ab omnibus disciplina teneantur. Juniores igitur priores suos honorent; priores minores suos diligant. In ipsa autem appellatione nominum nulli alium puro nomine appellare, sed Priores juniores suos Fratres nominent, juniores autem priores suos, non nos vocent, quod intelligitur paterna reverentia. Qui autem præest, & Christi vice agere dicitur, dominus, & pater vocetur, non sua assumptione, sed honore & amore Christi, ipse autem cogitet, & sic se exhibeat, ut dignus sit tali honore. Ubicunque autem sibi obviant fratres, junior a priore benedictionem petat, transeunte majore minor surgat, & det ei locum sedendi, nec præsumat junior sedere, nisi præcipiat ei senior suus, C ut fiat quod scriptum, honorem invicem prævenientes, * Pueri, parvuli, vel adolescentes, in oratorio, vel ad mensam, cum disciplina ordines suos consequantur; Foris autem, vel ubicumque fuerint, custodiam habeant & disciplinam, usque dum ad intelligibilem ætatem perveniant.

* P ad ex Ch cap

De

ANNO CHRISTI 816.

De Cellario in Canonica.

Caraft. Cellarius Canonicorum eligatur de congregatione ſapiens, moribus maturus, ſobrius, non multum edax, non elatus, non turbulentus, non injurioſus, non tardus, non prodigus, ſed timens Deum, qui omni congregationi ſit ſicut pater, curam gerat de omnibus. Sine juſſione Prioris nihil faciat, quæ jubentur cuſtodiat, fratres non contriſtet. Si quis frater ab eo forte aliqua irrationabiliter poſtulat, non ſpernendo eum contriſtet, ſed rationabiliter cum humilitate male petenti deneget. Animam ſuam cuſtodiat, memor ſemper illud apoſtolicum, quia qui bene miniſtraverint, gradum bonum ſibi acquirunt. Infirmorum infantium pauperumque cum omni ſollicitudine curam gerat, ſciens ſine dubio, quia pro his omnibus in diem judicii rationem redditurus eſt. Omnia vaſa Canonicæ cunctamque ſubſtantiam ac ſi altaris vaſa ſacrata conſpiciat. Nihil ducat negligendum, nec avaritiæ ſtudeat, neque prodigus ſit, aut ſtirpator ſubſtantiæ canonicarum, ſed omnia menſurare faciat, & ſecundum juſſionem prioris. Humilitatem ante omnia habeat, & cui ſubſtantia non eſt quæ tribuatur, ſermo reſponſionis porrigatur bonus, ut ſcriptum eſt: *Sermo bonus ſuper datum optimum*. Omnia quæ ei injunxerit Prior ipſa habeat ſub cura ſua, a quibus eum prohibuerit non præſumat. Fratribus conſtitutam annonam ſine aliquo tipo (*ſic*) vel mora offerat, ut non ſcandalizentur, memor divini eloquii quid mereatur qui ſcandalizaverit unum de puſillis. Si congregatio major fuerit, ſolatia ei dentur, a quibus adjutus & ipſe æquo animo impleat officium ſibi commiſſum. Horis competentibus dentur quæ danda ſunt, ut nemo perturbetur, neque contriſtetur in domo Domini.

Caraft. *De Ferramentis, vel rebus Canonicæ.*

Subſtantia Canonicæ in ferramentis, vel veſtibus, ſeu quibuslibet rebus provideat Prior fratres, de quorum vita, & moribus ſecurus ſit, & eis ſingula, ut utile judicaverit, conſignet cuſtodienda, atque recolligenda, e quibus Prior brevem teneat, ut dum ſibi in ipſa aſſignata (ſic) fratres viciſſim ſuccedunt, ſciat quid dat, & quid recipit. Si quis autem ſordide, aut negligenter res canonicæ tractaverit, corripiatur. Si non emendaverit, diſciplinæ regulari ſubjaceat.

Caraft. *Si omnes æqualiter debeant neceſſaria accipere.*

Sicut ſcriptum eſt, dividebatur ſingulis prout cuique opus erat. Ubi non dicimus, ut perſonarum, quod abſit, acceptio ſit, ſed infirmitatum conſideratio. Ubi quod minus indiget, agat Deo gratias, & non contriſtetur; qui vero plus indiget, humilietur pro infirmitate, & non extollatur pro miſericordia, & ita omnia membra erunt in pace. Ante omnia ne murmurationis malum pro qualicunque cauſſa in aliquo qualicunque verbo, vel ſignificatione appareat. Quod ſi deprehenſus fuerit diſtrictiori diſciplinæ ſubdatur.

Caraft. *De Senibus, & Infantibus.*

Licet ipſa natura humana trahatur ad miſericordiam in his ætatibus, ſenum videlicet, & infantium, tamen & regulæ auctoritas eis proſpiciat. Conſideretur ſemper in eis imbecillitas, & nullatenus eis diſtrictiore (*ſic*) gulæ teneatur in alimentis, ſed ſint in eis pia conſideratio, & prævenianr oras (*ſic*) canonica.

ANNO CHRISTI 816.

Ut ſupra & ſic de cetteris.

De Hebdomadario Lectore.

Menſas fratrum edentium lectio deeſſe non debet, nec fortuitu caſu qui arripuerit codicem legere audeat ibi, ſed lecturis tota hebdomada Dominica ingrediatur, qui ingrediens poſt miſſas & communionem petat ab omnibus pro ſe orari, ut avertat ab ipſo Deus ſpiritum elationis, & dicatur hic verſus in Oratorium, tertio ab omnibus, ipſo tamen incipiente, *Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam*. Et ſic accepta benedictione ingrediatur ad legendum, ſummumque fiat ſilentium ad menſam, ut nullius muſitatio, vel vox legentis ibi audiatur. Quæ vero neceſſaria ſunt edentibus, & bibentibus, ſic ſibi viciſſim miniſtrent Fratres, ut nullus indigeat aliquid petere. Si quid tamen opus fuerit ſonitus cujuſcunque ſignis potius petatur quam voce. Nec præſumat ibi aliquis de ipſa lectione, aut aliunde quidquam requirere, ne detur occaſio, niſi forte Prior pro ædificatione voluerit aliquid breviter dicere. Frater autem hebdomadarius accipiat mixtum priuſquam incipiat legere, propter communionem ſanctam, & ne forte grave ſit ei jejunium ſuſtinere. Poſtea autem cum coquinæ hebdomadariis, & ſervitoriis reficiat. Fratres autem non per ordinem legant, ſed qui ædificent audientes.

(*ſic*)

Ut poſt Completorium nemo loquatur.

Omni tempore ſilentium debent ſtudere canonici, maxime tamen nocturnis horis; & ideo omni tempore, ſive jejunii, ſive prandii, ſi tempus ſit prandii. Mox ut ſurrexerint a cœna ſedeant omnes in unum, & legat unus collationes, vel vitas patrum, aut certe aliud quod ædificet audientes; non autem Epraticum, aut Regum, quia infirmis intellectibus non erit utile illa hora hanc ſcripturam audire; aliis vero horis legantur. Si autem jejunii dies fuerint, dicta veſpera, parvo intervallo mox accedant ad lectionem collationum, ut diximus, & lectis quatuor, aut quinque foliis vel quantum hora permittit, omnibus in unum occurrentibus per hanc moram lectionis. Si quis autem in aſſignato ſibi commiſſo fuerit occupatus, occurrat. Omnes ergo in unum poſiti compleant, & exeuntes a Completorio nulla ſit licentia denuo cuiquam loqui aliquid. Quod ſi inventus fuerit quiſquam prævaricari taciturnitatis regulam, gravi vindictæ ſubjaceat, excepto ſi neceſſitas hoſpitum ſupervenerit, aut forte Prior alicui aliquid juſſerit, quod tamen & ipſum cum ſumma gravitate, & moderatione honeſtiſſime.

(*ſic*)

De his qui ad opus Dei, vel ad Menſam tarde occurrunt.

Ad horam divini officii mox ut auditum fuerit ſignum, relictis omnibus quælibet fuerint in manibus, cum ſumma feſtinatione occurratur, cum gravitate tamen, ut non ſcurrilitas inveniat fomitem. Ergo nihil operi Dei præponatur. Quod ſi quis ad nocturnas vigilias, poſt Gloria pſalmi nonageſimi quarti, quem propter hoc omnino protrahendo, & morole volumus dici, occurrerit, non ſtet in ordine ſuo in choro, ſed ultimus omnium ſtet, aut in loco, quem talibus negligentibus ſeorſum conſtituerit Prior, ut videatur ab ipſo, vel ab omnibus, uſque dum completo opere Dei publica ſatisfactione pœniteat. Ideo autem

tem eos in ultimo, aut seorsum judicabimus seor- AHNO CHRISTI 816. sum debere stare, ut visi ab omnibus, vel pro ipsa verecundia sua emendetur. Nam si foris oratorio remanet, erit forte talis qui se aut collocet, & dormiat, aut certe sedeat sibi foris vel fabulis vacet, & detur occasio maligno; sed ingrediatur intus, ut nec totum perdat, & de reliquo emendet. Diurnis autem horis qui ad opus Dei post versum, & Gloriam primi psalmi, qui post versum dicitur, occurrerit, lege qua supra diximus in ultimo stet. Nec præsumat sociari Choro psallentium usque ad satisfactionem, nisi forte Prior licentiam dederit permissione sua; ita tamen ut satisfaciat reus ex hoc. Ad mensam autem qui ante versum non occurrerit, ut simul omnes dicant versum, & orent, & sub uno omnes accedant ad mensam. Qui per negligentiam suam, aut vitio non occurrerit usque ad secundam vicem, pro hoc corripiatur. Si denuo non emendaverit, non permittatur ad mensæ communis participationem, sed sequestratus a consortio omnium reficiat solus, sublata ei portione sua de vino usque ad satisfactionem, & emendationem, Similiter autem patiatur qui & ad illum versum non fuerit præsens, qui post cibum dicitur. Nec quisquam præsumat ante statutam horam aut postea quicquam cibi, aut potus præsumere, sed & sicut offertur aliquid a Priore, & accipere renuerit, hora qua desideraverit hoc quod prius recusavit, aut aliud omnino nihil accipiat usque ad emendationem congruam.

De his qui excommunicantur quomodo satisfaciant.

Qui pro gravi culpa ab Oratorio, & mensa excommunicantur, hora qua opus Dei in Oratorio percelebratur ante foras oratorii prostratus jaceat, nihil dicens, nisi tantum posito in terra capite prostratus pronus, omnium de oratorio exeuntium pedibus provolvatur, & hoc tandiu faciat usque dum Prior judicaverit satisfactum esse. Qui dum jussus a Priore venerit, volvat se ipsius Prioris pedibus, deinde omnium vestigium Fratrum, ut orent pro ipso; & tunc, si jusserit Prior, recipiatur in Choro, vel ordine quo Prior decreverit; ita sane ut psalmus aut lectionem, vel aliud quid non præsumat in Oratorio imponere, nisi iterum Prior jubeat, omnibusque horis dum completur opus Dei, projiciat se in terra, in loco in quo stat, & sic satisfaciat, usque dum ei Prior quiescat ab hac satisfactione. Qui vero pro levioribus culpis excommunicantur, tantum a mensa & in oratorio satisfaciant usque dum benedicat & dicat, sufficit.

De his qui in aliquibus rebus delinquunt.

Si quis dum in labore quovis, in coquina, in cellario, in ministerio, in pistrino, in horto in arte aliqua dum laborat, vel in quocunque loco aliquid deliquerit, aut fregerit quidpiam, aut perdiderit, sive aliud quid excesserit ubi & ubi, & non veniens continuo ante Priorem, vel Congregationem, ipse ultro satisfecerit, & prodiderit delictum suum, dum per alium cognitum fuerit, majori subjaceat emendationi. Si animæ vero peccati causa fuerit latens, tantum Priori, aut spiritualibus senioribus patefaciant, qui sciant curare sua, & aliena vulnera non detegere, & publicare. Confessio auricularis.

De adhibendis ad consilium Fratribus.

Quoties aliqua præcipua agenda sunt in Canonica, convocet Prior omnem Congregationem, & dicat ipse unde agitur, & audiens consilium Fratrum tractet apud se, & quod utilius judicaverit faciat. Ideo autem omnes ad consilium vocari diximus, quia sæpe juniori Dominus revelat quod melius est: Sic autem dent Fratres consilium cum omni humilitate & subjectione, & non præsumant procaciter defendere quod eis visum fuerit, sed magis in Prælati pendeant arbitrium, Ut quod salubrius esse judicaverit ei cuncti obediant. Sed sicut discipulos convenit obedire Magistro, ita & ipsum provide, & juste condecet cuncta disponere. In omnibus igitur omnis magistram sequatur regulam, neque temere declinetur a quoquam. Nullus in Canonica proprii sequatur cordis voluntatem. Neque præsumat quisquam cum Priore suo proterve intus aut foris contendere. Quod si præsumpserit, regulari disciplinæ subjaceat. Ipse tamen prælatus cum timore Dei, & observatione regulæ omnia faciat; sciens procul dubio de omnibus judiciis suis æquissimo judicio Deo rationem redditurum. Si qua vero minora agenda sunt in canonicis utilitatibus, seniorum tantum utatur consilio, & post factum non pœnitebaris. (*sic*) ANNO CHRISTI 816.

De significanda hora Operis Dei.

Nuntianda hora operis Dei die noctuque sit cura Prioris, aut ipse nuntiare, aut tali sollicito fratri injungat hanc curam, ut omnia horis competentibus compleantur. Psalmos autem, vel antyphonas post Priorem quibus jussum fuerat imponat. Cantare autem & legere non præsumat, nisi qui potest ipsum officium implere, ut ædificentur audientes, quod cum humilitate, & gravitate, & tremore fiat, & cui jusserit Prior.

De Quadragesimæ observatione.

Licet omni tempore canonicorum vita spiritali observationem habere debet, tamen ipsis diebus Quadragesimæ omni puritate vitam suam custodire, omnes pariter sordes, & negligentias aliorum temporum his diebus sanctis diluere, quod tunc digne fit, si ab omnibus vitiis temperentur. Orationi cum fletibus, lectioni, & compunctioni cordis, atque abstinentiæ operam demus. Ergo his diebus augeamus nobis aliquid absolutum pensum servitutis nostræ. Orationes peculiares, ciborum, & potus abstinentia, ut unusquisque mensuram sibi indictam aliquid propria voluntate cum gaudio sancti Spiritus offerat Deo; ideest subtrahat corpori suo de cibo, de potu, de somno, de loquacitate, de scurrilitate, ut cum spiritualis desiderii gaudio sacrum Paschæ expectet. Hoc ipsum tamen quod unusquisque offeret, Priori suo suggerat, & cum ejus fiat oratione, & voluntate. Quia quod sine permissione patris spiritualis fit, præsumptioni deputabitur, & vanæ gloriæ, non mercedi. Ergo voluntate Prioris omnia agenda sunt.

De Fratribus qui longe ab Oratorio laborant, aut in via sunt.

Fratres qui omnino longe sunt in labore, & non possunt occurrere hora competenti ad Oratorium, & Prior hoc perpendit, quia ita est, agant ibidem opus Dei ubi operantur, cum tremore divino flectentes genua, Similiter & qui in itinere directi sunt, non eos prætereant horæ constitutæ, sed ut possunt, agant ibi, & servitutis pensum non negligant reddere.

De

ANNO CHRISTI 816.

De Fratribus qui longe satis proficiscuntur.

Fratres qui pro quovis responso proficiscuntur, & ea die sperantur reverti ad Canonicam, non præsumant foris manducare, si etiam a quovis rogentur, nisi a Prælato suo eis præcipiantur. Quod si aliter fecerint excommunicentur.

Isti Psalmi dicendi sunt post Completa.

„ Usquequo Domine.
„ Judica me Deus.
„ Deus misereatur nobis.
„ Nisi Dominus ædificaverit.
„ De profundis clamavi.

Capitula.

„ Quoniam tu illumina lucerna mea Domine.
„ ℟. Quoniam a te eripiar.
„ Dominus illuminatio mea
„ ℟. Dominus defensor.
„ Illumina oculos meos.
„ Domine exaudi orationem meam.

De rebus Ecclesiæ quid sunt.

Res ecclesiæ sicut a sanctis Patribus &c. est caput CXVI. Aquisgran.

Quid sanctorum Patrum tam novi, quam veteris Testamenti senserunt devitalis conversatio Clericorum.

Legitur in veteri Testamento, quod tollens Dominus Levitas de medio Filiorum Israel, dedit eis Aaron, & filiis ejus, & tradidit Domino, ut servirent in ministeriis Tabernaculi ejus dicens: *in terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos; ego ero pars, & hæreditas tua in medio Israel*, & verum non habebunt Sacerdotes, & Levitæ, & omnes qui de eadem tribu sunt partem, & hæreditatem cum reliquo Israel, quia sacrificia Domini, & oblationes comedent, & nihil aliud accipiunt de possessione fratrum suorum. Dominus enim ipse est hæreditas eorum, sicut locutus est illis. In Novo autem: *qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus*: &, *habentes victum & vestitum his contenti sitis*. Item in Actibus Apostolorum: *multitudinis credentium erat cor, & anima una, nec quisquam quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed illis erant omnia communia*. Item in secundo Libro de vita & actibus beatissimi papæ Gregorii, *qui ecclesia stipendiis subsistit, ad lucra propria non anhelet*. Ad Augustinum vero Anglorum Præsulem requirentem qualiter episcopus cum suis conversare deberet clericis, eidem humillimus doctor transcripsit: Quia Fraternitas tua Monasterii regulis erudita seorsim vivere non debet cum clericis suis in Ecclesia Anglorum, quæ nuper ad fidem perducta est, hanc debet conversationem instituere, quæ initio nascentis ecclesiæ fuit patribus nostris, in quibus nullus eorum ex his quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Item in sermone sanctissimi Patris Augustini de actibus, & vita Clericorum. Certe ego sum qui statueram nullum ordinare clericum, nisi qui mecum vellet manere, ut si vellet discedere a proposito certe illi tollerem clericatum, quia desereret sanctæ societatis promissum, cœptumque consortium. Ecce in conspectu Dei, & vestro muto consilium, qui volunt habere aliquid proprium, quibus non sufficit Dominus, & ecclesia ejus, maneant ubi volunt, & ubi possunt, non eis aufero clericatum. Et infra, Scio quomodo homines ament clericatum, nemini eum tollo nolenti mecum communiter vivere, habet Dominum qui mecum manere vult. Si paratus est non habere aliquid proprium, sed aut erogare pauperibus, aut in commune mittere, maneat mecum; qui hoc non vult, habeat libertatem, sed videat utrum habere possit felicitatis æternitatem. Item in libro Prosperi de regulis Clericorum: quia sua possident, & dari sibi aliquid volunt, sine grandi peccato suo, unde pauper victurus erat, non accipiunt. Si propterea non vult sua relinquere, ut habeat unde vivat, ut quid accipit, unde rationem reddere, ut alienis peccatis sua multiplicat? Item ibi: qui Deum vult possidere, renuntiet mundo, ut sit illi Deus beata possessio, nec renuntiet mundo, si quem terrenæ possessionis adhuc delectat ambitio, quia quandiu sua non relinquit, mundus cujus bona retinet servit, & utique non potest mundus servire simul, & Deo. Item: quod habet ecclesia cum nihil habentibus commune habet, nec aliquid inde eis, qui sibi de suo sufficiunt erogare, quando nihil aliud sit, habentibus dare, quam perdere. Item in epistola S. Hieronymi ad Nepotianum: pudet dicere sacerdotes Idolorum, mimi, aurigæ, & scorta, hæreditates capiunt, solis clericis, & monachis hoc lege prohibetur, & prohibetur non a persecutoribus, sed a principibus christianis. Item in Commentario Matthæi: omnes, qui stipe templi, & his, quæ conferuntur ad usus ecclesiæ, abutuntur in aliis rebus, quibus suam expleant voluntatem, simillimes sunt Scribarum, sacerdotum redimentium mendacium, & Salvatoris sanguinem. Item in tractatu super Genesi, quem ipse Hieronymus de græco in latinum convertit: Denique vis scire quid sit inter sacerdotes Dei, & sacerdotes Pharaonis? Pharaos terras concedit sacerdotibus suis, Dominus autem sacerdotibus suis partem non concedit in terra, sed dicit eis: *ego sum pars vestra*. Observate ergo qui hæc legitis Domini Sacerdotes, & videte quæ sit differentia sacerdotum, ne forte qui parum habent in terra, & terrenis cultibus ac studiis vacant, non tam Domini, quam Pharaonis sacerdotes esse videantur; ille est enim qui vult Sacerdotes suos habere possessionem terrarum, & exercere agrorum, non hominum culturam, ruri, & non legi operam dare. Christus autem Dominus noster sacerdotibus suis quid præcepit audiamus: *qui non renuntiaverit*, inquit, *omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus*. Contremisco hæc dicens, meus enim primo omnium, meus, inquam, accusator existo, meas condemnationes loquor. Negat Christus suum esse discipulum, quem viderit aliquid possidentem, & cum qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet. Et quid agimus? Quomodo hæc? Aut ipsi legimus, aut populis exponimus, qui non solum non renuntiamus his quæ possidemus, sed acquirere volumus, quæ num quia habuimus antequam veniremus ad Christum? Nunquid nam quia redarguit nos conscientia, tegere, & non proferre quæ scripta sunt possumus? Nolo duplicati criminis fieri reus. Confiteor, & palam populo audiente me, scripta esse, etiamsi non adimplesse memini, sed ex hoc saltem commoniti festinemus implere, festinemus transire a sacerdotibus Pharaonis, quibus terrena possessio est, ad sacerdotes Domini, quibus in terra pars non est, quibus portio Dominus est, talis enim erat Apostolus Paulus, qui dicebat, tanquam egenus, multos autem locupletantes, ut nihil habentes, & omnia possidentes.

ANNO CHRISTI 816.

Et Petrus Apoſtolus: Argentum, & aurum non habeo, quod autem habeo, hoc tibi do.

Quam diligenter munienda ſint Clauſtra Canonicorum.

Præpoſitorum officium eſt &c. Eſt cap. CXVII. Aquiſgran.

Ut in Congregandis Canonicis modus diſcretionis ſit tenendus.

Cavendum ſummopere Præpoſitis &c. Eſt caput CXVIII. Aquiſg.

Quomodo dormiant Canonici.

Singuli per ſingula lecta dormiant, omnes enim in uno dormiant dormitorio, ſi fieri poteſt. Si autem multitudo non ſinit deceni, aut viceni mixti cum ſenioribus, qui ſuper eos ſolliciti ſint, pauſent. Candela jugiter in eodem dormitorio ardeat uſque mane. Et ut parati ſint canonici ſemper, ut facto ſigno abſque mora ſurgentes feſtinent ſe invicem prævenire ad opus, cum omni tamen gravitate, & modeſtia. Adoleſcentiores Fratres juxta ſe non habeant lectos, ſed permiſti cum ſenioribus. Surgentes vero ad opus Dei invicem ſe moderate cohortentur propter ſomnolentorum excuſationes.

De Excommunicatione culparum.

Eſt cap. 17. Regul. Chrodeg. ſed variant nonnulla.

Si quis Frater contumax, aut inobediens, aut ſuperbus, aut ebrioſus, aut detractor, aut fornicator, aut contradictor, aut bilinguis, aut rebellis, aut contentioſus, aut raptor, aut murmurator, aut increpator, aut indicti jejunii tranſgreſſor, aut in aliquid bonum * (*ſic*) contrarium conſiſtens, aut præſente epiſcopo, vel qui ſub eo ſunt, contemptor fuerit, & ſua voluntate veniam non petierit, hic ſecundum Domini præceptum admoneatur ſemel, & ſecundo, & tertio ſecrete a ſenioribus; & ſi ſe non emendaverit, objurgetur publice coram omnibus. Si vero neque ſic ſe emendaverit, excommunicationi ſubjaceat. Si autem improbus eſt, aut minus intelligens, aut incorrigibilis vindictæ corporali ſubdatur.

* Chrodeg. præceptis.

Qualis debeat eſſe modus excommunicationis.

Hoc exordium convenit cum Chrodrg. non item cetera.

Secundum modum culpæ excommunicationis, vel diſciplinæ debet extendi menſura, qui culparum modus in Prælati pendet judicio. Si quis tamen clericus in levioribus culpis invenitur, a menſæ participatione privetur. Privati autem a menſæ conſortio iſta erit ratio, ut in oratorio pſalmum aut antiphonam non imponat, neque lectionem recitet uſque ad ſatisfactionem. Refectionem autem cibi poſt fratrum refectionem ſolus accipiat, ut ſi v. g. fratres reficiuntur ſexta hora, ille frater nona; ſi fratres nona, ille veſperam, uſque dum ſatisfactione congrua veniam conſequatur.

De illis Clericis, qui in gravioribus culpis decidunt.

Si quis clericus de ordine canonico gravioribus culpis crimen commiſerit, ideſt, homicidium, adulterium, fornicationem, furtum, vel his ſimilia ex principalibus vitiis, corporali caſtigationi ſubjaceat primitus, deinde quanto tempore voluerit epiſcopus, vel qui ſub eo eſt, carcere, vel exilio patiatur. Scitus illam terribilem ſententiam Apoſtoli dicentis: *tradere hujuſmodi hominem in interitu carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini.* Et dum in ipſo carcere fuerit, nullus ei ex clero nullo jungatur conſortio, neque in colloquio, niſi Prior, & hic ſolus perſiſtat in pœnitentiæ juſtu quandiu Priori viſum fuerit. Cum egreſſus fuerit e carcere agat publicam pœnitentiam, & ſuſpendatur ab oratorio ſimul & a menſa, & omnibus horis Canonicis veniat ante oſtium eccleſiæ, ubi Prior prævideat, jaceat proſtratus toto corpore ſuo ante ipſum limitem eccleſiæ, uſque dum ingrediantur omnes, & poſtea erigat ſe, & ſtet ante fores eccleſiæ, & impleat ibi officium ſuum in quantum poteſt, cum nullo tamen loquatur homine. Et egredientibus de eccleſia ſimiliter proſtratus jaceat, uſque dum omnes egrediantur foras. De abſtinentia, quandiu vel qualiter epiſcopo, vel qui ſub eo ſunt, viſum fuerit, menſuram vel horam, quæ ei viderint competere, neque a quoquam benedicatur, uſque dum reconcilietur.

De his, qui ad opus, vel ad menſam tarde occurrunt.

Si quis ex clero ad opus Dei, vel ad menſam tarde occurrerit, aut aliqua cauſſa ſenior ſuus pſalmodiam, vel miſſam cantare ordinaverit, & hoc minime impleverit; & ſi fregerit quidpiam ex ea, aut perdiderit, vel aliquid exigerit, & non veniens ante epiſcopum, aut ante eos qui ſub eo ſunt, ipſe ultro ſatisfecerit, vel celaverit delictum ſuum, dum per alium cognitum fuerit, majori ſubjaceat emendationi. Nam ſi ipſe ſponte confeſſus fuerit, leviori ſubjaceat emendationi ſecundum modum culpæ. Qui modum correptionis in epiſcopi, aut in illius judicio, qui ſub eo eſt, pendeat.

De his qui in Congregatione ſibi commiſſa ſolummodo Eccleſiæ Cleros aggregant.

Sunt nonnulli &c. Eſt caput CXIX. Concilii Aquiſgran.

Quot Clerici in Congregatione Canonica conſtituti, eccleſiaſtica accipere debeant ſtipendia.

Quia ſanctorum Patrum &c. Eſt cap. CXX. ejuſdem Concilii.

De Oratorio.

Oratorium hoc ſit quod dicitur, nec ibi quicquam aliud geratur, aut condatur expleto opere Dei. Omnes cum ſummo ſilentio exeant, & agatur reverentia Deo, ut Frater, qui forte ſibi vult peculiariter orare, non impediatur alterius improbitate. Sed & ſi aliter vult ſibi forte ſecretius orare, ſimpliciter intret & oret, non in clamoſa voce, ſed in lacrymis, & intentione cordis. Ergo qui ſimile opus non facit, non permittatur expleto opere Dei remorari in oratorio, ſicut dictum eſt, ne alius impedimentum patiatur.

Menſa Prioris.

Menſa Prioris cum peregrinis, & hoſpitibus ſit ſemper. Quoties tamen minus ſunt hoſpites, quos vult de fratribus vocare in ipſius, ſit poteſtate. Seniores tamen unum aut duo ſemper cum Fratribus dimittendum procuret propter diſciplinam.

De

ANNO CHRISTI 816.

De Artificibus.

Artifices si sunt in Canonica cum omni humilitate faciant ipsas artes, si tamen permiserit Prior. Quod si aliquis ex eis extollitur pro scientia artis suæ, eo quod videatur aliquid conferre in Canonica, hic talis evellatur ab ipsa arte, & denuo per eam non transeat, nisi forte humiliato, & iterum jubeat Prior. Si quid vero ex operibus artificum venundandum est, videant ipsi per quorum manus transienda sunt, ne aliquam fraudem præsumant inferre. Memorentur semper Ananiæ & Saphyræ, ne forte mortem, quam illi in corpore pertulerunt, hanc isti vel omnes, qui aliquam fraudem de rebus Canonicæ fecerint, in anima patiantur. In ipsis autem pretiis non subripiant avaritiæ malum, sed semper aliquantulum vilius detur, quam ab aliis sæcularibus datur, ut in omnibus glorificetur Deus.

De dirigendis Fratribus.

Dirigendi fratres in via. Omnium Fratrum vel Priori se orationi commendent, & semper ad orationem ultimam operis commemoratio omnium absentium fiat. Revertentes autem Fratres de via ipso die quo redeunt per omnes canonicas horas, dum expletur opus Dei, prostrati solo Oratorii ab omnibus petant orationem propter excessum, ne quid forte surripuerint in via visus, aut auditus malæ rei, aut otiosi sermonis, nec præsumat quisquam alia referre quæcunque foris canonica viderit, aut audierit, quia plurima destructio est. Quod si quis præsumpserit, vindictæ regulari subjaceat. Similiter & qui præsumpserit claustra canonica egredi, vel quocunque ire, vel quippiam quamvis parum sine jussione Prioris facere.

desunt aliqua.

Si impossibilia alicui Fratri a Priore injungantur.

Si cui Fratri aliqua forte gravia, aut impossibilia injungantur, suscipiat quidem jubentis imperium cum omni mansuetudine, & obedientia. Quod si omnino virium suarum viderit pondus oneris excedere, impossibilitatis suæ causas ei, qui sibi (præceperit) perpatienter, & opportune suggerat, non superbiendo, aut resistendo, vel contradicendo. Quod si post suggestionem suam in sua sententia Prioris imperium perduraverit, sciat junior ita sibi expediri, & ex caritate confidens de adjutorio Dei obediat.

Ut obedientes sibi invicem sint Fratres.

Obedientiæ bonum non solum Prælatis exhibendum est ab omnibus, sed etiam sibi invicem ita obedient fratres, scientes per hanc obedientiæ viam se ituros ad Dominum. Præmisso ergo a Prælato, vel ab eorum, qui constituuntur, imperio, cui non permittimus privata imperio præponi. De cetero omnes juniores Prioribus suis omni caritate, & sollicitudine obediant. Quod si quis contentiosus repertus fuerit, corripiatur. Si quis autem Frater pro quavis minima causa a Priore suo, vel ab alio, qui super se esse videtur, corripitur quolibet modo, vel si leviter senserit omnibus Prioris cujuscunque contra se iratum, vel commotum, quamvis modice, mox sine mora tandiu prostratus in terra ante pedes ejus jaceat, satisfaciens, usque dum benedictione sanetur illa commotio. Quod qui contempserit facere, aut corporali vindictæ subjaceat, aut si contumax fuerit, de Canonica expellatur. Hanc autem regulam sæpius volumus in Congregatione relegi, ne quis Fratrem de ignorantia sua excuset.

ANNO CHRISTI 816.

De ordinando Archipresbytero, vel Priore.

In ordinatione archipresbyteri, vel Prioris illa semper consideretur ratio, ut hic constituatur quem sibi omnis concors congregatio secundum timorem Dei, sive etiam pars, quamvis parva, congregationis saniori consilio elegerit. Vitæ autem merito, & sapientiæ doctrinæ eligatur qui ordinandus est, etiamsi ultimus fuerit in ordine congregationis. Quod si etiam omnis congregatio vitiis suis, quod quidem absit, consentiente persona pari consilio elegerint, & vitia ipsa aliquatenus in notitiam episcopi, ad cujus Diœcesim pertinet locus ipse, vel ad prælatos, aut Christianos vicinos claruerint, prohibeant pravorum prævalere consensum, sed domum Dei dignum constituant dispensatorem, scientes pro hoc se recepturas mercedem bonam, si illud caste, & zelo Dei faciant, sicut e contrario peccatum, si negligant. Ordinatus autem Archipresbyter cogitet semper quale onus susceperit, & cui redditurus est rationem villicationis suæ, sciatque sibi oportere prodesse magis quam præesse. Oportet ergo eum esse doctum lege divina, ut sciat unde proferat nova, & vetera, castum, sobrium, misericordem, & semper superexaltet misericordiam judicio, ut idem ipse consequatur misericordiam. Oderit vitia, diligat Fratres, in ipsa autem correptione prudenter agat, & ne quod dum nimis cupit eruginem eradere, frangatur vas, suaque fragilitate semper suspectus sit. Memineritque calamum quassatum non conterendum. In quibus non dicimus, ut permittat nutriri vitia, sed prudenter, & cum caritate ea amputet, prout viderit cuique expedire. Sicut jam diximus, ut studeat plus amari, quam timeri. Non sit turbulentus, & anxius, non sit nimius, & obstinatus, non sit zelo rapidus, & nimis suspicionosus, quia suspicionosus nunquam requiescit. In ipsis imperiis suis sit providus, & considerandus, sive secundum Dominum, sive secundum scientiam sit. Opera quæ injungit discernat, & temperet, cogitans discretione Sancti Jacob dicentis: *si greges meos plus inambulando fecero laborare, morientur cuncti una die.* Gen. 33. 13. Hæc ergo, aliaque testimonia ad discretionis matris virtutum sumens, & sic omnia temperet, ut & fortes sint quod cupiunt, & infirmi non refugiant. Et præcipue ut præsentem regulam in omnibus conservent, ut dum bene ministraverit, audiat a Domino, quod servus bonus, qui erogaverit triticum conservis suis in tempore suo. *Amen dico vobis*, ait, *super omnia bona sua constituet eum.*

De reverentia Orationis.

Si cum hominibus potentibus volumus aliqua suggerere, non præsumimus nisi cum humilitate, & reverentia, quanto magis Domino Deo universorum cum omni humilitate, & cordis devotione supplicandum est. Et non multiloquio, sed in puritate cordis, & compunctione lacrymarum, nos exaudiri sciamus, & ideo brevis debet esse, & pura oratio, nisi forte ex affectu inspirationis divinæ gratiæ protendatur. In conventu tamen Fratrum omnino brevietur oratio, & facto signo a Priore omnes pariter surgant.

De zelo bono, quem debent habere Canonici.

Sicut est zelus amaritudinis malus, qui separat a Deo & ducit ad infernum, ita est & zelus bonus, qui

ANNO CHRISTI 816.

qui ſeparat a vitiis, & ducit ad bonum, & ad vitam æternam. Hunc ergo zelum ferventiſſimo amore exerceant canonici; ideſt ut honore ſe invicem præveniant; infirmitates ſuas, ſive corporum, ſive morum patientiſſime tolerent. Obedientiam ſive certatim impendant; nullus quod ſibi utile judicat ſequatur; ſed quod magis alio. Caritatem fraternitatis caſto impendent amore, Dominum timeant. Priorem ſuum ſincera & humili caritate diligant; Chriſto omnino nihil præponant, qui nos pariter ad vitam perducat æternam.

De Obedientia Clericorum.

Illud intimare complacuit ut clerici canonici feſtivitatibus Domini & ſanctæ Mariæ, ſanctique Baptiſtæ Joannis, duodecim Apoſtolorum, necnon præcipuis Feſtis, ir quantum Deus poſſibilitatem dederit, officium divinum die, & nocte procurent, & epiſcopus, vel qui ſub eo eſt, refectionem eis juxta vires præparent. Et poſt de refectorio exierint in canimata bibant duobus vicibus, qualiter conſolatio ſit, & ebrietas non dominetur. Aliis vero diebus, ſicut in aliis capitulis continetur, cibum potumque accipiant. Illud vero interea caveant prælati, ne id quod dare debent, aut poſſunt, qualibet diſſimulatione, aut tenacitate ſubditis ſuis ſubtrahant, ne paupertatis occaſione compulſi ſint per diverſa vagari, ac turpibus ſe cogantur implicare negotiis; relicto eccleſiaſtico officio incipiant indiſciplinate vivere; & Prælati qui eis neceſſaria, largiente Domino, remunerari poterant, diſtricte, & ſevere judicentur.

Qualiter Quadrageſimæ tempore agere debeant Canonici.

Quadrageſimæ vero diebus clerici canonici a mane uſque ad Tertiam plenam vacent lectionibus, & uſque in nonam horam plenam operentur quod eis injungitur. Poſt cænam vero ad collationem vadant; & nullus extra clauſtra exeat, niſi forte neceſſitas coegerit, & hoc nequaquam fiat ſi epiſcopus, vel qui ſub eo eſt, non permiſerint. In quibus diebus Quadrageſimæ accipiant omner ſingulos codices de Bibliotheca, quod per ordinem ex integro legant, qui codices in caput Quadrageſimæ dandi ſunt. Ante omnia ſane deputentur unus, aut duo ſeniores qui circumeant Canonicam horis, quibus vacant Fratres lectioni, & videant ne forte inveniatur Frater accedioſus, qui vacet otio, aut fabulis, & non eſt intentus lectioni; & non ſibi inutilis eſt, ſed etiam alios extollit. Hic talis, ſi, quod abſit, repertus fuerit, corripiatur ſemel & ſecundo; ſi non emendaverit, correctioni regulari ſubjaceat; & taliter ut ceteri timeant; neque Frater ad Fratrem jungatur horis incompetentibus.

Dominico die lectioni vacent omnes, exceptis his qui in variis officiis deputantur. Si quis vero ita negligens, & deſidioſus fuerit, ut non velit, aut non poſſit meditari, aut legere, injungatur ei opus quod faciat, ut non vacet. Fratribus infirmis aut deligatis (*ſic*) talia opera, aut ars eis injungatur, ut nec otioſi ſint, nec violentia laboris opprimantur, ut effugentur; quorum imbecillitas ab Archicanonicus (*ſic*) conſideranda eſt.

De Taciturnitate.

Faciamus quod ait Propheta: *dixi, cuſtodiam vias meas, ut non delinquam in via mea. Poſui cuſtodiam ori meo; obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui a bonis.* Hic oſtendit Propheta, ſi a bonis eloquiis interdum propter taciturnitatem debet taceri, quanto magis a malis verbis proprer pœnam peccati debet ceſſari? Ergo quamvis de bonis & ſanctis & ædificationum eloquiis perfectis diſcipulis propter taciturnitatis gravitatem raro loquendi concedatur licentia; quia ſcriptum eſt: *in multiloquio non effugies peccatum*; & alibi: *mors & vita in manibus linguæ.* Nam loqui, & docere magiſtrum condecet; tacere, & audire diſcipulo convenit. Et ideo ſi quæ requireuda ſunt a Priore, cum omni humilitate, ac ſubjectione obedientiæ requirantur, ne videatur plus loqui quam expedit. Scurrilitas vero, & verba otioſa, vel riſum moventia æterna clauſura in omnibus locis damnamus, & ad tale eloquium diſcipulum aperire os non permittimus.

ANNO CHRISTI 816.

De Humilitate.

Clamat nobis Scriptura divina, Fratres, dicens: *omnis qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur.* Cum hæc ergo dicit, omnem exaltationem genus eſſe ſuperbiæ, quod ſe cavere propheta indicat dicens: *Domine non eſt exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi mei; neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus ſuper me.* Sed quid? *Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltavi animam meam, ſicut ablactatus ſuper matre ſua, ita retribuet in animam meam.* Unde, Fratres, ſi ſummæ humilitatis volumus culmen attingere, & ad exaltationem illam cæleſtem, ad quam per præſentis vitæ humilitatem aſcenditur, volumus pervenire, actibus noſtris aſcendentibus ſcala illa erigenda eſt, quæ in ſomno Jacob apparuit, per quam ei deſcendentes, & aſcendentes Angeli monſtrabantur. Non alius ſine dubio deſcenſus ille & aſcenſus a nobis intelligitur, niſi exaltatione deſcendere, & humilitate aſcendere. Scala vero ipſa erecta noſtra eſt vita in ſæculo, quæ humiliato corde a Domino erigitur ad cælum. Latera enim ejus ſcalæ dicimus noſtrum eſſe corpus & animam, in qua latera diverſus gradus humilitatis, vel diſciplinæ evocatio divina aſcendendos inſeruit. Luc. XIV.

Ut in Congregatione Canonica æqualiter cibum & potum accipiant. Cap. XXI.

Solet &c. eſt Caput CXXI. Aquiſgran. Reſpondet Capiti CXX Aquiſgran.

De Menſura libri.

Sufficere credimus ad refectionem quotidianam tam ſextæ quam nonæ omnibus diebus cocta duo pulmenta propter diverſorum infirmitates, ut forte qui ex uno non potuerit edere, ex alio reficiatur. Ergo duo cocta pulmentaria canonicis omnibus ſuffician: Et ſi fuerit unde poma, aut naſcentia legumina, addatur & tertium. Panis libras quatuor propenſas ſufficiat in die, ſive prandii aut cænæ vel una ſit refectio. Quod ſi cænaturi ſunt de eiſdem libris tertia pars a cellario reſervetur reddenda cænaturis. Quod ſi labor factus fuerit major, in arbitrio & poteſtate Prioris erit, ſi expediat, aliquid augeri. Remota pro omnibus crapula, ut nunquam clerico indigenes (*ſic*); quia nihil ſic contrarium eſt omni Chriſtiano quomodo crapula; ſicut ait Dominus noſter: *videte ne graventur corda veſtra in crapula.* Pueris vero minori ætate non eadem reſervetur quantitas: ſed minor quam majoribus ſervata in omnibus parcitate.

De menſura Potus.

Unuſquiſque proprium habet donum ex Deo, alius

ANNO CHRISTI 816.

alius sic, alius vero sic. Et ideo cum aliqua scrupulositate a nobis mensura victus aliorum constituitur; tamen infirmorum contuentes imbecillitatem, credimus eminem vini per singulos sufficere per diem. Quibus autem donat Deus tolerantiam abstinentiæ, propriam se habituros mercedem sciant. Quod si aut loci necessitas, vel labor, aut ardor æstatis amplius poposcerit, in arbitrio Prioris consistat. Consideranus in omnibus ne subrepat satietas, aut ebrietas, ut non usque ad satietatem bibamus, sed parcius; quia *vinum apostatare facit etiam sapientes*. Ubi autem necessitas loci exposcit, ut nec suprascripta mensura inveniri possit juxta possibilitatem ut videatur a Prælatis, minuetur mensura; quia juxta illam Psalmistæ vocem: *melius est modicum justo super divitias peccatorum multas*. Hæc ante omnia admonentes ut absque murmurationibus sint.

Quibus horis reficiant Canonici.

A sancto Pascha usque ad Pentecosten ad sextam reficiant canonici, & ad sera cænent, carnemque manducent; ab octava vero Pentecoste usque ad nativitatem S. Joannis Baptistæ quarta & sexta feria jejunent, & omnes dies a carne abstineant. Post octavam Apostolorum similiter quarta, & sexta feria jejunent usque in idus septembris. Reliquis vero diebus ad sextam prandeant; & quod Deus dederit, cum gratiarum actione percipiant. Quæ prandii sexta (*sic*) si opera in agris habuerint, aut æstatis fervor nimius continuanda erit, & in Prioris sit providentia, & sic omnia temperet, atque disponat qualiter & animæ salventur, & quod faciunt absque murmuratione faciant. A biduo autem septembris usque in S. Martini secunda, quarta, & sexta feria jejunent. A transitu vero S. Martini usque in nativitatem Domini a carne omnes abstineant, & usque ad nonam jejunent. Post octavam vero Epiphaniæ usque in caput Quadragesimæ secunda, quarta, & sexta feria jejunent; quod si festum sollemne in his feriis venerit, & permiserit Prior, bis reficiant. In Quadragesima vero usque ad Pascha ad vesperam reficiant. Ipsa autem vespera sic agantur, ut lumen lucernæ non indigeant reficientes, sed luce diei omnia consummentur. Sed & omni tempore sive cænæ, sive refectionis hora sic temperetur, ut cum luce fiant omnia.

Quod a Prælatis gemina pastio sit subditis imponenda.

Solerter a Prælatis satagendum est, ut eos, quibus præsunt, verbis, exemplis ad bene vivendum informent; ipsoque corde tenendum ne eos quasi proprios, sed ut Domini gregem tractare meminerint. Juxta illud quod Petro dicitur: *si diligis me, pasce oves meas*; meas, inquit, non tuas. Sed hoc ideo dicimus quia sunt nonnulli, qui oves Christi non amore Christi, sed suæ vel gloriæ vel dominationis, vel questus gratia pascant. Sed & hoc vigilanter providere debent, quod eadem pastio gregis Dominici non uniformi sed multimoda est sollicitudine quærenda; scilicet quia & terrena sub ..... diligenter illis præbere, ut exemplo ..... simul cum verbo prædicationis debent sollicite impendere. Quapropter studeat unusquisque Prælatus, ut familiæ Christi annonam spiritalem carnalemque fideliter subministret, ut effici mereantur evangelicus servus, de quo dicitur: *fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram*. Ergo sicut subditis necessaria corporis tribuunt; ita nihilominus studere debet ut iidem religiosissime ordinem canonicum servent, & Prælatis suis, ac magistris honorem debitum humiliter impendant. Ut horis canonicis divinum officium devotissime expleant, ut intus, foriscque non solum habitu, & actu, sed etiam ipso incessu irreprehensibiles existant. Non otio vacent, non vaniloquiis inserviant, non detractionibus, & ceteris vitiorum illecrebris incumbant. Sed potius aut orationi, aut lectioni, aut quibuslibet ecclesiæ, aut certe propriis utilitatibus vacent, aut etiam doctrinis sanis, & diversarum artium erudiantur disciplinis. Ita videlicet, ut nullus in congregatione inutilis, aut otiosus existens stipendia ecclesiæ inofficiose accipiat; ut quotidie ad collationem veniant; ubi & hanc institutionem, & aliarum sacrarum Scripturarum sectiones perlegant, & pro commissis veniam postulent, & scientiam pro qualitate amissi suscipiant, ubi etiam de communi profectu, & utilitate Ecclesiæ pertractent. Ut omnes in dormitorio, nisi quem infirmitas, aut senectus id facere prohibuerit, dormiant. In refectorio quotidie una reficiantur, nisi forte quem necessitas abesse compulerit; & hoc non sine licentia magistri fiat. Illis quoque comedentibus, & silentium religiose tenentibus, continuatim legatur lectio, & ab his intentissime audiatur. Ut vicissim in refectorio, & ceteris communibus necessitatibus officio serviant. Ut nullus foras nisi per licentiam egrediatur. Egressus quoque nullum de se detractioni locum det; sed magis imitabilem se cunctis exhibeat.

Hanc igitur geminam pastionem Prælati commissis sibi ovibus impendere instanter procurent; utpote pro animabus eorum Domino rationem reddituri; quatenus eas Pastori omnium Christo videlicet summo Pontifici secum in tremendi examinis diem illæsas præsentantes, non cum reprobis, & divina ultione feriendi damnentur; sed cum electis pastoribus potius perpetua felicitate a Domino remunerentur.

Ut Canonici sicut in ceteris, ita etiam & in cultu vestium modum teneant (modum) discretionis

Quærere Deum potius &c. est cap. CXXIV. Aquisgran.

Ut Canonici cucullas Monachorum non induant.

Reprehensibilem &c. est cap. CXXV. Aquisgr.

Est C. pur. CXXV. Concilii Aquisgran.

Si debeant iterum recipi Fratres exeuntes de Canonica.

Clericus, qui proprio vitio egreditur de Canonica, aut projicitur, si reverti voluerit, spondeat prius omnem emendationem vitii pro quo egressus est, & sic in ultimo recipiatur gradu, ut ex hoc ejus humilitas comprobetur. Quod si denuo exierit, usque tertio recipiatur; jam postea sciat sibi omnem reversionis aditum denegari.

De Pueris.

Omnis ætas vel intellectus proprias debet habere mensuras; ideoque quoties pueri, vel adolescentes ætate, aut qui minus intelligere possunt quanta pœna sit excommunicationis, hi tales dum delinquunt, aut jejuniis nimiis affligantur, aut acris verberibus coerceantur ut sanentur.

Quod non oporteat Canonicos proprium habere.

Præcipue hoc vitium radicitus amputandum est de

de Canonia, ne quis præsumat aliquid dare vel accipere sine jussione Prioris, neque aliquid habere proprium. Nullam omnino rem neque codices, neque tabulas, neque graphicum, sed nihil omnino quibus nec corpora sua, nec voluntate licet habere in propria potestate. Omnia vero necessaria a Priore Canonicæ (f. accipiant) nec quid liceat habere, quod Prior non dederit, aut permiserit. Omnia omnibus sint communia, ut scriptum est; nec quisquam suum aliquid esse dicat, vel præsumat. Quod si quisquam huic nequissimo vitio deprehensus fuerit delectari, admonitus semel & iterum, si non emendaverit, correptioni subjaceat.

ANNO CHRISTI 816.

Ut non præsumat aliquis alium defendere aut emendare.

Vetetur in Ordine canonico omnis præsumptionis occasio; ita ut nulli liceat quemquam excommunicare, aut cædere, quamvis aliquis sua præsumptione ipsium ad hoc irritet, non est suum vindicare, aut in verbis, aut in factis, sed ad Priorem veniat, & ille secundum ordinem causam ipsam definiat; & qui hoc facere præsumpserit, ab episcopo, vel qui sub eo est, judicetur.

Ut in Congregatione Canonica nulli liceat alium defendere.

Omnibus modis cavendum est, ut per nullam occasionem alter alterum defendere præsumat; neque ipsam rem ille obtuentum (*sic*) aut aliqua amicitia, aut familiaritate id a Canonicis præsumatur; quia gravis occasio scandalorum in Congregatione ex inde oriri solet. Quod si quis transgressus fuerit, a Priore durius coerceatur, ut ceteri timorem habeant.

De Taciturnitate.

Omni tempore in ecclesia tam a populo, quam a Clero summum silentium fiat, excepto hoc quod ad laudes Dei pertinet. Videamus quod ait Propheta: *Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Posui ori custodiam, dum consistit peccator adversum me; obmutui, & humiliatus sum, & silui a bonis.* Si a bonis eloquiis propter taciturnitem debet interdum taceri; multo magis a malis verbis propter pœnam peccati debet cessari. Unde sacra Scriptura dicit, qui enim * verbosus in ecclesia fuerit, ipsi pro se & pro aliis ratio reddenda est in die judicii. Ergo de bonis, & sanctis eloquiis propter taciturnitatem raro in ecclesia concedatur loquendi licentia, quia scriptum est: *In multiloquio non deerit peccatum.* Et alibi: *Mors & vita in manu linguæ consistit.* Nam loqui, & docere magistro condecet; audire, & intendere discipulo convenit. Qui hanc taciturnitatem in ecclesia minime custodierit, sed fregerit, sit ipso die pœnitens in pane, & aqua; & si tertia vice hoc fecerit septem diebus pœniteat ut supra. Et si amplius hoc fecerit, corporali disciplinæ subjiciatur, ut ceteri metum habeant.

Hæc desumpta sunt ex Cap. LXI. Regulæ Crodogangi interpolatæ.

bosari fecerit

De Fratribus suscipiendis in Canonica.

Noviter quis veniens ad conversationem non ei facilis tribuatur ingressus, sed sicut ait Apostolus: *Probate spiritus, si ex Deo sunt.* Ergo si veniens perseveraverit pulsans, & illatas sibi injurias, & difficultatem ingressus post quatuor, aut quinque dies visus fuerit patiens portare, & persistere petitioni suæ, annuatur ei ingressus, & sit in cella hospitum paucis diebus. Postea autem sit in cella novitiorum, ubi medicetur, & manducet, & dormiat, & senior talis ei deputetur, qui aptus sit ad lucrandas animas, qui super eum omnino curiose intendat, & sollicitus sit, si revera Deum quærit, si sollicitus sit ad opus Dei, ad obedientiam, ad opprobria. Prædicentur omnia dura, & aspera, per quæ itur ad Deum; & si promiserit de stabilitatis suæ perseverantia, post duorum mensium circulum legatur ei hæc regula per ordinem, & dicatur ei: ecce lex, sub qua militare vis; si potes observare, ingredere; si vero non potes, liber discede. Si adhuc steterit, tunc reducatur in supradicta cella novitiorum, & iterum probetur in omni patientia. Et sic post sex mensium circulum relegatur ei regula, & sciat ad quod ingreditur. Et si adhuc stat, post quatuor menses iterum legatur ei eadem regula, & si habita secum deliberatione promiserit se omnia custodire, & cuncta sibi imperata servare; tunc suscipiatur in Congregatione, sciens se sub regula constitutum, quo ex illa die non liceat egredi de claustro Canonicorum, nec collum excutere sub jugo regulæ, quod sub tam morosa deliberatione licuit excusare (excutere) aut suscipere. Suscipiendus autem in Oratorio coram omnibus promittat de stabilitate sua, & conversione morum suorum, & obedientia coram Deo, & sanctis ejus, ut si aliquando aliter fecerit, a Deo se damnandum sciat. De qua promissione sua faciat petitionem ad nomen Sanctorum, quorum reliquiæ ibi sunt, & Rectori præsenti. Quam petitionem manu sua scribat; aut si litteras non scit, alter ab eo rogatus scribat, & ille novitius signum faciat, & manu sua super altare eam ponat. Quam dum posuerit, incipiat hunc versum: „ Suscipe me Domine secundum „ eloquium tuum, & vivam; & ne confundas me „ ab expectatione mea. " Quem versum omnis Congregatio tertio respondeat; adjungens Gloria Patri &c. Tunc ille Frater novitius prosternatur singulorum pedibus, ut orent pro eo, & jam ex illa die in Congregatione reputetur. Res, si quas habet, aut eroget prius pauperibus, aut facta sollemniter donatione conferat ecclesiæ, nihil reservans ex omnibus; quippe quia ex illo die nec proprii sui corporis potestatem se habiturum sciat. Mox ergo in Oratorio exuatur rebus propriis quibus vestitus est, & induatur rebus ecclesiæ. Illa autem vestimenta, quibus exutus est, reponantur in vestiario conservanda, ut si aliquando suadente diabolo, quod absit, consenserit ut egrediatur de Congregatione, quod absit, tunc exutus rebus ecclesiæ projiciatur. Illam tamen petitionem ejus, quam desuper altare posuit non recipiat, sed in Canonica reservetur.

De Filiis nobilium, vel pauperum qui offeruntur.

Si quis forte de nobilibus offert filium suum Deo in ecclesia, si ipse puer minori ætate est, faciant parentes ejus petitionem quam supra diximus, & cum oblatione sit ipsa petitio; manus vero pueri involvant in palla Altaris, & sic eum offerant. De rebus autem suis aut in præsenti petitione promittat sub jurejurando quia nunquam per se, nec per suspectam personam, vel quolibet modo ei aliquando aliquid dent, aut tribuant occasionem habendi, vel certe si hoc facere noluerint, & aliquid offerre voluerint, in eleemosyna ecclesiæ pro mercedes suas (*sic*) faciant ex rebus, quas dare volunt ecclesiæ donationem; reservato sibi, si ita voluerint, usufructuario; atque ita omnia astruantur, ut nulla suspicio remaneat puero, per quam deceptus perire possit, quod absit; quod ex-

experimento didicimus. Similiter autem & pau- ANNO CHRISTI 816.
peres faciant. Qui vero ex toto nihil habent simpliciter petitionem faciant, & cum oblatione offerant filium suum coram testibus.

De Infirmorum cura.

Si quis ex clericis infirmatur, episcopus, vel qui sub eo est, habeant maximam curam de illo, & caveant ut non negligatur infirmus, sed sicut revera Christo, ita ei serviatur. Quibus infirmis sint mansiones deputatæ, & rationabiliter dispositæ, & sit unus ex clero timens Deum, qui circa infirmum maximam gerat (curam) de omnibus necessitatibus ejus, habeat solatium si opus est, juxta quod constituerit Prior. Sciat quia si B bene ministraverit, gradum sibi bonum acquirit. Sed & ipse infirmus consideret in honore Dei sibi servire, & non superfluitate sua contristet servienti sibi, & hoc prædicendum est quod infirmos, licet omni hora cibum & potum accipere quandocumque desideraverint, vel opus sit.

Quales ad legendum, & cantandum constituantur.

Tales &c. Est Caput Aquisgr. CXXXIII. in Edit.

De Cantoribus.

Studendum &c. Est Caput CXXXVII. in Edit.

Quod Cantoribus, & Psallentibus Domino Angelorum C *adsint præsentiæ.*

Psallentium &c. Est Caput CXXXII. in Edit.

De diligentia Psallendi.

Est Cap. VII. Reg. Chro. leg. Ubique credimus divinam esse præsentiam, & oculos Domini speculari bonos, & malos. Maxime tamen hoc sine aliqua dubitatione credamus cum ad opus divinum assistimus; ideoque semper memores esse debemus quod ait Propheta: *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Et iterum: *Psallite sapienter*, &: *in conspectu Angelorum psallam tibi.* Ergo consideremus qualiter oporteat in conspectu divinitatis, & Angelorum D ejus orare; & sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostræ; nam sicut bonis hominibus, vel potentibus (cum) aliqua suggerere non præsumimus nisi cum humilitate, & reverentia; quanto magis universorum Dominus a nobis cum humilitate, & puritate supplicandus est?

De Officiis divinis in noctibus.

Respondet fere in omnibus Capiti XV. Regulæ Interpolatæ Canonicorum. Hiemis autem temporibus, id est a Calendis Novembris usque in Pascha, juxta considerationem rationis octava hora noctis surgendum est, ut modice amplius de media nocte pausentur, & jam digesti ad vigilias surgant, post finitas nocturnas dicant versum: *Exultabunt sancti in gloria*: aut, *Exultent justi in conspectu Dei*. Deinde Kyrie eleyson, & Oratio Dominica; & faciant intervallum, excepto diebus Dominicis, & festivitatibus Sanctorum, juxta considerationem episcopi, vel qui sub eo est; id est ut quadraginta, aut quinquaginta psalmos possint cantare, secundum visum fuerit, vel hora permiserit. Et qui psallit ter aut duo vel lectionum aliquid indiget, meditationi inserviat, & non præsumat aliquis in ipso intervallo dormire, nisi cui infirmitas cogit; & hoc per comiatum fiat, & qui aliter fecerit excommunicetur. Reliqui omnes ordines vigiliarum teneant. In ipso autem interfensus turbatus vallo summum silentium fiat tam in voce, quam in actu, vel incessu, seu in sono alicujus rei, ut liceat unicuique absque alterius inquietudine peccata sua cum gemitu, & suspirio, & lacrymis Domino confiteri, & veniam pro ipsis ab omnipotenti Deo orando, & petendo postulare. ANNO CHRISTI 816.

De vigiliarum antiquitate.

Antiqua est &c. Est Caput CXXIX. in Edit.

De Matutinis.

De Matutinorum &c. Est Caput CXXX. in Edit.

De Consurgendis in nocte Canonicis.

In primis cum de lecto surrexerint canonici signum crucis imprimant sibi tribus vicibus ita dicendo: *In nomine Patris* &c. Et tunc incipiant versum istud: *Ego dormivi, & somnum cœpi*. Finiatur psalmus usque in finem cum Gloria Patri.

Deinde Oratio.

„ Gratias tibi agimus Domine Deus Omnipotens qui nos transacto noctis spatio ad matutinas horas perducere dignatus es, quæsumus ut „ dones nobis diem hunc sine peccato transire, „ quatenus ad vesperum tibi Omnipotenti Deo „ placere valeamus. Per &c. “ Cum autem venerint ad limen ecclesiæ osculentur eum, & dicant: „ Perfice gressus meos in semitis tuis, ut non „ moveantur vestigia mea. Ego clamavi quoniam exaudisti me Deus; inclina aurem tuam „ mihi, & exaudi verba mea. Quam amabilia „ sunt. Usque in sæculum sæculi laudabunt te. “ Et aspiciant ad crucem, sive ad vultum Domini, & dicant hanc orationem: „ Salvator omnium Deus, noli nos perdere pro quibus dignatus es in crucem ascendere; subveni, & libera „ nos in tempore angustiæ. “

Alia:

„ Domine Jesu Christe Filius Dei vivi, qui „ per crucem, & passionem tuam redemisti mundum, redime nos, & libera nos a peccatis nostris, & de manibus omnium inimicorum nostrorum, qui es benedictus in sæcula sæculorum. Amen. “

Tunc prosternat se in terram, & dicat hanc orationem.

„ Domine, te adoro unum Deum in Trinitate manentem, Patrem, & Filium, & Spiritum „ Sanctum, trium personarum, unius naturæ, „ unius Deitatis, unius majestatis, unius potestatis, unius æternitatis. Tibi sit laus, & honor, & gloria, potestas, & imperium in sæcula sæculorum. Amen. “

Et dato signo omnes in choro congregati Fratres incipit hos psalmos: E

Ad Dominum cum tribularer: usque ad: *qui confidunt:* pro fidelibus defunctis, & in fine: *Requiem æternam. Pater noster.*

Capitula.

„ A Porta inferi
„ ℟. Erue Domine animas eorum. Requiescant „ in pace.
„ ℟. Amen.
„ Dominus vobiscum,
„ ℟. Et cum spiritu tuo.

Ora-

ANNO CHRISTI 816.

Oratio.

„ Abſolve quæſumus Domine animas famulo-
„ rum, famularumque tuarum, omnium Chri-
„ ſtianorum fidelium deſunctorum ab omni vin-
„ culo delictorum, ut in reſurrectionis gloria in-
„ ter ſanctos, & electos tuos eas reſuſcitare præ-
„ cipias. Per &c.

Pro Congregatione Pſalmi.

„ *Qui confidunt in Domino*, uſque ad: *de Profun-*
„ *dis*; per omnes pſalmos *Gloria Patri*. Kyrie
„ eleyſon. Chriſte eleyſon. Kyrie eleyſon. Pater
„ noſter.

Capitula.

„ Memento noſtri Domine in beneplacito popu-
„ li tui,
„ ℟. Et viſita nos in ſaluta (*ſic*)
„ Memento Congregationis tuæ,
„ ℟. Quam crea (*ſic*)
„ Dominus vobiſcum,
„ ℟. Et cum &c.

Oratio.

„ Deus, cui proprium eſt miſereri ſemper &
„ parcere, ſuſcipe deprecationem noſtram, & fa-
„ mulos, & famulas tuas, quos delictorum cate-
„ na conſtringit, intercedente beata Maria ſem-
„ per Virgine, & beato Laurentio martyre cum
„ omnibus ſanctis miſeratio tuæ pietatis abſol-
„ vat. Per &c.

Pro Familiaribus.

De Profundis, uſque ad: *Laudate nomen Domi-*
ni. Per omnes pſalmos Gloria. Kyrie eleyſon.
Sequitur Pater noſter.

Capitula.

„ Salvos fac ſervos tuos,
„ ℟. Deus meus ſperantes.
„ Fiat pax in virtute tua,
„ ℟. Et abundantia &c.

Oratio.

„ Prætende Domine miſericordiam tuam fideli-
„ bus, dexteram cæleſtis auxilii, ut & te toto
„ corde perquirant, & quæ digne poſtulant con-
„ ſequi mereantur. Per &c.

Tunc a Priore, vel Hebdomadario incipiatur.

„ Domine labia &c.
Reſp. Chor. Et os meus &c.

Prior dicat.

„ Deus in adjutorium &c.
Reſp. Chor. Domine ad adjuvandum &c.
„ Gloria Patri &c.

Hebdomadarius dicit ſuper Venite.

Sequitur Pſalmus.
„ Venite exultemus &c.

Finito Pſalmo cantet hymnum ad ipſum diem pertinentem.

Quo finito dicatur a Priore Antiphona ad Nocturnum.

Chorus vero incipiat Pſalmum, & per unumquemque Pſalmum *Gloria Patri*. Et ſic poſt binos pſalmos cantantur antiphonæ de pſalmis ipſis. Finito nocturno dicat verſum unus ex pueris ad ipſum diem pertinentem. Tunc unuſquiſque

A in corde ſuo ſecrete dicat: *Pater noſter*. Et abſolvatur a Priore. Lector autem petita benedictione a Priore benedicatur. Sedeant omnes in ſcamnis cum magno ſilentio audientes ſanctam lectionem. Finita vero lectione cantores canant reſponſorium. Cumque fuerint perlectæ lectiones tres canatur Gloria Patri cum ſumma reverentia in honorem ſanctiſſimæ Trinitatis; ad quam vocem omnes ſurgant.

Finita repetenda dicatur a Priore, *Deus in adjutorium*. Et cantent Matutinum, *Laudibus* cum Antiphonis ipſius diei. Poſt finem pſalmi: *Laudate Dominum de Cælis*, legat Hebdomadarius lectionem. Tunc duo pueri canant reſponſorium breve ad ipſum diem pertinentem cum *Gloria*
B *Patri*. Deinde Hymnus incipiatur a Priore. Unus de pueris dicat verſum. Prior vero incipiat antiphonam de pſalmo *Benedictus*. Chorus vero ſequatur totum pſalmum cum *Gloria Patri*. Iterum dicatur antiphona. Qua expleta Hebdomadarius dicat: Kyrie eleyſon, tribus vicibus. Chriſte eleyſon, tribus vicibus. Kyrie eleyſon, tribus vicibus. Sequitur Pater noſter in voce. *Et ne nos inducas in tentationem*; *ſed libera nos a malo*. Sequitur:

„ Ego dixi Domine miſerere mei.
„ ℟. Sana animam meam quia peccavi tibi.
„ Convertere Domine aliquantulum,
„ ℟. Et deprecare ſuper ſervos tuos.
„ Fiat, Domine, miſericordia tua ſuper nos,
C „ ℟. Sicut ſperavimus in te.
„ Sacerdotes tui induantur juſtitiam,
„ ℟. Et ſancti tui exultent.
„ Domine ſalvum fac Regem.
„ ℟. Exaudi nos in die qua invocaverimus te.
„ Oremus pro Paſtore noſtro.
„ ℟. Dominum (& ſic ſemper) conſervet eum,
„ & vivificet eum, & mundet in terra animam
„ ejus, & non tradat eum in manu inimici ejus.
„ Salva populum tuum, Deus, & benedic hære-
„ ditati.
„ ℟. Et rege eos uſque in ſæculum.
„ Memento Congregationis tuæ,
„ ℟. Quam creaſti ab initio.
„ Fiat pax in virtute tua,
D „ ℟. Et abundantia in turribus tuis.
„ Oremus pro fidelibus defunctis.
„ ℟. Requiem æternam dona eis Domine, & lux
perpetua luceat.
„ Animæ famulorum tuorum, Deus, requieſcant
in pace.
„ ℟. Amen.
„ Pro Fratribus noſtris abſentibus.
„ ℟. Salvos fac ſervos tuos, Deus meus, ſperan-
„ tes in te.
„ Pro captivis, & afflictis.
„ ℟. Libera eos Domine ex omnibus anguſtiis
„ eorum.
„ Mitte eis Domine auxilium de ſancto,
„ ℟. Et de Sion tuere eos.
E „ Domine exaudi orationem meam,
„ ℟. Et clamor meus ad te perveniat.

Pſalmus. *Miſerere mei, Deus*. Quo finito ſurgat Hebdomadarius, & dicat:

„ Domine Deus virtutum converte nos,
„ ℟. Et oſtende.
„ Dominum vobiſcum,
„ ℟. Et cum ſpiritu tuo.

Sequitur oratio ad ipſum diem pertinens. Eaque finita dicatur antiphona, & oratio Sanctæ Trinitatis; & de ſancta Cruce; de ſancta Maria; & ſanctis Angelis; de ſancto Joanne Baptiſta; & de ſanctis Apoſtolis; & de ſancto Laurentio; & de ſancto Damaſo; & omnium Sanctorum.

Tunc

ANNO CHRISTI 816

Tunc incipiatur Prima a Priore cum hymno. In secunda Feria dicatur Psalmus: *Deus, Deus meus respice in me. Deus in nomine tuo.* Sub una *Gloria. Beati immaculati.* Et: *In quo corrigit* sub una *Gloria. Retribue.* Et: *Adhæsi* sub una *Gloria.*

In tertia Feria: *Dominus regit me*, &: *Deus in nomine tuo.*

In quarta feria: *Domini est terra*; &: *Deus in nomine*, sub una *Gloria.*

In feria quinta: *Ad te Deus levavi*; &: *Deus in nomine*, ut supra.

In sexta feria: *Judica me, Deus*; &: *Deus, in nomine*, ut supra.

Sabbato: *Confitemini Domino*, &: *Deus in nomine*, ut supra. Et omni die Fides Catholica adjungatur. Quæ canenda est voce, & mente, & nulli liceat eam canere cum velato capite.

Qua finita Hebdomadarius legat lectionem. Et dicto versu, dicat: Kyrie eleyson, tribus vicibus. Christe eleyson, tribus vicibus. Kyrie, tribus vicibus. Dein secrete Pater noster, & Credo in Deum.

Sequitur Caput; inde confessio inter se invicem dicant.

Sequatur Hebdomadarius: Dignare Domine die isto &c.

Dicta oratione pergant in Capitulum.

Quomodo solvatur Capitulum.

Venientibus autem in Capitulum Hebdomadarius petat benedictionem, & benedictus a Priore, denuntiet ætatem Mensis, & Lunæ, & Natales Sanctorum, quorum festa crastinus excipiat dies. Tunc Prior dicat: *Pretiosa in conspectu Domini.* ℟. *Mors Sanctorum ejus.* Deinde Prior dicat: „ Sancta Maria, & ipsi sancti, & omnes sancti „ intercedant pro nobis ad Dominum Deum nostrum, ut mereamur ab eo adjuvari, qui vivit, „ & regnat in sæcula sæculorum. ℟. Amen. “ Deinde dicatur versus: *Deus in adjutorium meum intende. Deus ad adjuvandum me*, tribus vicibus, Priore incipiente, & ceteris respondentibus, subjungentes *Gloria Patri.* Et postea Kyrie eleyson, & Oratio Dominica. *Et ne nos inducas in tentationem.* ℟. *Sed libera nos a malo.* „ Respice in „ servos tuos, & in opera tua Deus, & dirige „ filios eorum, & sit splendor Domini Dei nostri super nos, & opera manuum nostrarum „ dirige super nos. Gloria Patri *totum.*

„ Dirigere & sanctificare, & custodire, & regere digneris, Domine Deus Omnipotens, rex „ cæli, & terræ hodie corda & corpora nostra, „ sensus & actus nostros, & locutiones nostras in „ via tua, & in operibus mandatorum tuorum, „ ut hic & in æternum per te Deus Jesu Christe Pater sancte salvi, & redempti esse mereamur, ut ubicumque ierimus, angelus Domini „ bonus comitetur nobiscum ad dirigendos pedes „ nostros in viam pacis, & veritatis. Adjuva nos „ Salvator mundi, salva nos rex gloriæ Christe, „ qui vivis & regnas cum Deo Patre in unitate „ Spiritus sancti Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen. “

Tunc Lector legat Capitulum de Regula, quo finito Prior dicat: Adjutorium nostrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit Cælum, & terram. Benedicite. ℟. Deus benedicite. (*sic*) Benedicat, & custodiat nos omnipotens Dominus. ℟. Amen.

Ut omnes ad Capitulum veniant.

Idcirco Deo auxiliante quotidie ad Capitulum omnem Clerum venire constituimus, ut animæ verbum audiat, ut episcopus, sive qui præsse videtur ibidem, & quod jubere habet, jubeat. & quod corrigere, corrigat, & quidquid faciendum est, ordinare studeat, & qui culpabilis est, postulet veniam, & secundum modum culpæ judicium recipiat.

Quisquis veniam postulat pro culpa.

Quantum plus se humiliat, tantum misericorditer ac levius a Priore judicetur. Necesse est enim, ut omnes nostræ negligentiæ, id est cogitationum, locutionum, vel operis in præsenti vita per veram confessionem, & humilitatem semper judicentur, ut non post mortem reos nos faciant.

Surgentes a Capitulo inclinato capite ante Priorem omnes dicant: Benedicite. Et ille humiliter. ℟. Deus. Tunc vadant insimul, aut separatim ad opus sibi indictum, ut ratio præstat, custodientes silentium. Decantent psalmos suos singuli, aut bini, juxta quod congruum est, nihil loquentes, nisi forte de ipsa arte quam agunt; sed tamen caute. Et quando inceperit opus dicat: *Deus in adjutorium meum intende.* Et quando finierit dicit: *Benedictus es Domine Deus, qui adjuvasti me, & consolatus es me.* Respondet alter: *Misereatur nostri Omnipotens Deus. Amen.*

Quando autem communis operatio necesse est, unusquisque opus illud exerceat, quia otiositas inimica est animæ.

Qualiter diebus Dominicis vigiliæ agantur.

Dominicæ temporibus surgatur ad vigilias, in quibus vigiliis teneatur mensura, ut modulante prima vigilia, duodecim psalmos decantent cum III. antiphonis; Tamen per unumquemque psalmum dicant: Gloria Patri. Residentibus cunctis in subselliis dispositis per ordinem legantur in codice tres lectiones cum Responsoriis suis, ubi tantum in tertio Responsorio dicatur a cantante: *Gloria*, quam dum incipit, mox omnes cum reverentia surgant. Post quas lectiones sequantur ex ordine tres psalmi, subjungentes per singulos: *Gloria Patri*, cum Antiphonis. Deinde versus.

Post quos iterum legantur aliæ III. lectiones cum Responsoriis ordine quo supra. Post quas dicantur alii tres psalmi cum Alleluja. Dicto etiam versu & benedicente archipresbytero, legantur aliæ tres lectiones de Novo Testamento, ordine quo supra. Post tertium autem Responsorium incipiat Archipresbyter hymnum: *Te Deum laudamus.* Quo perdicto legat Hebdomadarius lectionem de Evangelio cum honore, & tremore stantibus omnibus: Qua perlecta, respondeant omnes: *Amen.* Et subsequatur mox ab Archipresbytero hymnus: *Te decet laus.* Et data benedictione incipiant Matutinum. Qui ordo vigiliarum omni tempore, tam æstatis, quam hyemis æqualiter in die Dominico teneatur; nisi forte, quod absit, tardius surgatur, (surgat) aliquid de lectionibus breviandum est, aut Responsoriis; quod tamen omnino caveatur ne proveniat. Quod si contigerit digne inde satisfaciat Domino in Oratorio, per cujus evenerit neglectum.

Qualiter in Sanctorum Festivitatibus vigiliæ agantur

In sanctorum Festivitatibus, vel omnibus sollemnitatibus, sicut diximus dominico die agendum, ita agatur; excepto quod psalmi, aut antiphonæ vel lectiones ad ipsum diem pertinentes dicantur; modus suprascriptus teneatur.

latus es me. Quo dicto tertio accipiat benedictionem egrediens; subsequatur autem ingrediens, & dicat: *Deus in adjutorium meum intende; Domine ad adjuvandum me festina*. Et hoc idem tertio repetatur ab omnibus, & accepta benedictione ingrediatur. ANNO CHRISTI 816.

De his, qui falluntur (sic) in Oratorio.

Si quis dum nuntiat psalmum, responsorium, aut antiphonam, vel lectionem, fallitur, nisi per satisfactionem ibi coram omnibus humiliatus fuerit, majori subeat emendationi. Quippe qui noluit humilitate corrigere quod negligentia deliquit. Infantes autem pro tali culpa vapulent.

De modo correptionis.

Quanquam &c. est Cap. CXXXIV. in edit.

Qualiter debeat esse Prior juxta excommunicatos.

Omni sollicitudine curam gerat Prior circa delinquentes clericos, quia non est opus sano medicus, sed male habentibus. Et ideo uti debet omnimodo, ut sapiens medicus immittere quasi occultos consolatores sapientes fratres, qui quasi secrete consolentur fratrem fluctuantem, & provocent eum ad humilitatis satisfactionem, & consolentur eum ne abundantiori tristitia absorbeatur. Sed sicut ait idem Apostolus, confirmetur in eo caritas, & oretur pro eo ab omnibus. Magnopere enim debet sollicitudinem gerere Prior, & omni sagacitate & industria curare, ne aliquam de ovibus sibi creditam perditam perdat: Noverit enim se infirmarum curam suscepisse animarum, non super sanas tyrannidem, & metuat Prophetæ comminationem, per quem dicit Deus: *quod crassum videbatis, assumebatis; & quod debile erat projiciebatis*. Et Pastoris boni pium imitetur exemplum, qui relictis nonaginta novem ovibus in montibus, abiit unam ovem quæ erraverat quærere. Cujus infirmitati in tantum compassus est, ut eam in sacris humeris suis dignaretur imponere, & sic reportare ad gregem.

De his, qui cum excommunicato se jungunt.

Si quis Frater præsumpserit sine jussione Prioris Fratri excommunicato quolibet modo se jungere, aut loqui cum eo, vel mandatum ei dirigere, similem sortiatur excommunicationis vindictam.

Epilogus breviter digestus.

Quanquam &c. est Cap. CXLV. in edit.

Ex supplementis Concil. Gall. Labb. in Append. t. VII.

ADDITIO AD CONCILIUM AQUISGRANENSE.

Anno DCCCXVI. habitum de regula & officinis canonicorum & monialium.

Epistola Hetti Trevirensis archiepiscopi ad Frotarium Tullensem episcopum,

Ut vigilanter observet, an concilii decreta serventur.

Hetti gratia Dei archiepiscopus, venerabili in Christo, & cum summa reverentia nominando Frotario episcopo Tullensi, saluberrimam in Domino imploratsalutem.

MEminisse volumus sagacitatem vestram monitionis, quam instanti anno simillimis apicibus suscepistis expressam. Non nescitis cum qua cautela mandatum suscepimus domni imperatoris, nos in diœcesi nostra, & episcopi singuli in parochiis suis, id est de regula augendæ religionis, & de ministratoriis canonicorum officinis, ut si quibus in locis bene comptæ essent, deinceps cum summa diligentia ornarentur. Nunc autem in proximo est placitum, quo sine dubio scisscitabitur de obtemperatione mandati, dominus mandati. Quapropter scrutemini diligenter in parochia vestra, in vestris aliorumque monasteriis, si præfata regula digne per omnia conservetur, & si officinæ juxta ipsius decreta constructæ, atque innovatæ, contineantur: ut cum imperiali sollertiæ præsentabimur, dejecto procul molimento aliorum, una vobiscum ex omnibus illi a nobis veritas nuntietur. Per triennium enim hæc monitio facta est, idcirco nulla potest inveniri occasio. Ideoque quanto cuique fuerit imperfectior, & tanto fragilior. Valete in Domino, & parvitatis nostræ nolite obliviscei. Deus pacis & dilectionis sit vobiscum. Amen. ANNO CHRISTI 816.

EPISTOLA ALTERA

Hetti archiepiscopi Trevirensis ad Frotarium Tullensem episcopum.

Monet, ut qui militiam imperatori debent, sine mora proficiscí ad bellum parati sint.

In nomine Domini nostri Jesu Christi.

Hetti misericordia Dei archiepiscopus diœceseos Trevirensis, necnon legatus Ludovici serenissimi imperatoris, venerabili fratri Frotario Tullensi episcopo æternam salutem.

NOtum sit tibi quia terribile imperium ad nos pervenit domni imperatoris, ut omnibus notum faciamus, qui in nostra legatione manere videntur, quatenus universi se præparent, qualiter proficiscí valeant ad bellum in Italiam: quoniam insidiante satana Bernardus rex disponit rebellare illi. Propterea tibi mandamus atque præcipimus de verbo domni imperatoris, ut sollerti sagacitate provideas cum summa festinatione omnibus abbatibus, abbatissis, comitibus, vassis dominicis, vel cuncto populo parochiæ tuæ, quibus convenit militiam regiæ potestati exhibere, quatenus omnes præparati sint, ut si vespere eis adnuntiatum fuerit, mane; & si mane, vespere absque ulla tarditate proficiscantur in partes Italiæ; quia domnus imperator suum iter præparat, ut quanto citius poterit, in partes illas una cum fidelibus suis pergat.

IN VERAM AC SINCERAM NULLISQUE ADSCITITIIS ACCESSIONIBUS Interpolatam Chrodogangi Metenſis epiſcopi Regulam Canonicorum,

Observatio Philippi Labbe.

Ex codice manuſcripto vetuſtiſſimo e Palatina Heidelbergenſi bibliotheca in Vaticanam translato deſcriptum, miſſumque Roma ſtudio eminentiſſimi principis Franciſci Cardinalis Barberini exemplar habuimus. Illud, Lector, collatum tibi offerimus, non ſolum cum apographo noſtro ope R. P. Jacobi Sirmondi ex codicibus Andegavenſi ac Fiſcannenſi jamdudum expreſſo, ſed etiam cum excuſis a D. Luca Dacherio O. B. tomo 1. ſpicilegii. Ex illa vero diligenti ſedulaque collatione didicimus, argumentiſque validiſſimis evincere parati ſumus, hanc, quam primi nos publicæ luci damus, canonicorum, ut vulgo appellari ſolent, regularium normam, illam ipſam eſſe quam Metenſibus ſuis canonicis ſpecialiter Chrodogandus propoſuit. Vulgarem autem quæ extat, ab anonymo quopiam, ut eſſet omnibus per orbem Chriſtianum diffuſis canonicis communis, nec uni dumtaxat civitati affixa, primum quidem ſpoliatam fuiſſe iis omnibus, quæ ad ſolos Metenſes ſpectare videbantur, tum deinde adſcitis undecumque mutatoque in pleriſque priori ordine non ſatis commode aſſutis præceptionibus regulari canonicorum inſtituto congruentibus, præſertim ex Aquiſgranenſi Concilio anno 816. celebrato, locupletatam cenſeo. Neque tu, ſi utramque opellam conferre volueris, aliud opinor, judicabis.

DE CHRODOGANGO EJUSQUE REGULA VETERUM TESTIMONIA.

Sigebertus Gemblacenſis de Script. eccleſiaſticis Cap. LXXVIII.

Chrodogangus Metenſis epiſcopus, Pipini regis ex ſorore nepos, nobilitatem generis nobilitans fervore ſanctæ religionis, ſcripſit regulam, quam ſpecialiter Metenſis eccleſiæ clericis obſervandam dedit. *Aliam ergo ab ea quæ excuſa eſt, id eſt, noſtram, quæ Metenſis civitatis pluribus in locis apertiſſima præfert veſtigia.*

Paulus diaconus libro de epiſcopis Metenſis eccleſiæ Tomo II. Francicorum.

Jam hinc vir egregius & omnibus præconiis efferendus Chrodogangus antiſtes eligitur, ex pago Hasbanienſi oriundus patre Sigrammo, matre Landrada Francorum ex genere primæ nobilitatis progenitus. Hic in palatio majoris * Caroli ab ipſo enutritus, ejuſdemque referendarius extitit: ac demum Pippini regis temporibus pontificale decus promeruit. Fuit autem omnino clariſſimus, omnique nobilitate coruſcus, forma decorus, eloquio facundiſſimus, tam patrio quam etiam latino ſermone imbutus, ſervorum Dei nutritor, orphanorum viduarumque non ſolum altor, ſed & clementiſſimus tutor. Cumque eſſet in omnibus locuples a Pippino rege, omnique Francorum cœtu ſingulariter electus Romam directus eſt; Stephanumque venerabiliter papam, ut cunctorum vota anhelabant ad Gallias evocavit. Hic clerum adunavit, & ad inſtar cœnobii intra clauſtrorum ſepta converſari fecit, normamque eis inſtituit, qualiter in eccleſia militare deberent: quibus annonas vitæque ſubſidia ſufficienter largitus eſt, ut perituris vacare negotiis non indigentes, divinis ſolummodo officiis excubarent. Ipſumque clerum abundanter lege divina, Romanaque imbutum cantilena, morem atque ordinem Romanæ eccleſiæ ſervare præcepit: quod uſque ad id tempus in Metenſi eccleſia factum minime fuit. *Tum pluribus aliis prætermiſſis quæ ad fundatas ab eo eccleſias ſpectant*, Rexit eccleſiam Metenſem annis viginti tribus, menſibus quinque, diebus quinque. Obiit pridie Nonas Martias in diebus Pippini regis: requieſcit in Gorzia monaſterio, quod ipſe a fundamentis extruxit.

* ta Marlus, qui Tudes itur, ad crimen roli maejus uc-ris.

Anaſtaſius S. R. E. Bibliothecarius in vita Stephani PP. III.

Dum valide a Longobardorum rege civitates & provincia iſta Romanorum opprimerentur, ſubito conjunxit miſſus Pippini, regis Francorum nomine, Chrodogangus Abbas, per quem miſit in reſponſis omnem voluntatem ac petitionem prædicti ſanctiſſimi papæ ſe adimplere. *Et paullo poſt:*

Extemplo & miſſi jam fati Pippini regis Francorum conjunxerunt; id eſt Chrodogangus epiſcopus, & Autcharius dux, quatenus prædictum ſanctiſſimum papam, juxta quod petendo miſerat, ad ſuum in Franciam regem deducerent. *Et ſub finem.* Et dum in Francia eſſet poſitus, Chrodogango ſanctiſſimo viro epiſcopo pallium tribuit, & archiepiſcopum ordinavit.

INCIPIT PROLOGUS REGULÆ Chrodogangi episcopi.

Temporibus piiſſimi ac ſereniſſimi regis Pippini, Chrodogangus ſervus ſervorum Dei Metenſis urbis epiſcopus.

Si trecentorum decem & octo reliquorumque ſanctorum patrum canonum auctoritas perduraret, & clerus atque epiſcopus ſecundum eorum rectitudinis normam viverent, ſuperfluum videretur a nobis exiguis minimiſque, ſuper hac re tam ordinate diſpoſita aliquid * retractari, & quaſi quidem novi aliquid dici: ſed dum paſtorum, ſubditorumque negligentia & his temporibus nimium crevit, quid aliud agendum nobis eſt, qui in tam gravi diſcrimine venimus, niſi ut quantum poſſumus, ſi non quantum debemus, ad rectitudinis lineam, Deo inſpirante, clerum * noſtrum reducamus.

* Retractare aut dicere

* De Metenſi tantum cogitabat.

Igitur quamvis indignus adeptam hujus ſedis pontificalem cathedram, cumque officii mei paſtoralis curam invigilare cœpiſſem, & in tantam negligentiam, clerum plebemque deveniſſe conſpicerem, cœpi mœſtus * conqueri, quid agere deberem: ſed divino fultus auxilio, fratrumque ſpiritualium conſolatione adjutus * volui neceſſitate compulſus parvum decretulum facere, per quod ſe clerus ab illicitis coerceat, vitioſa deponat, mala diu longeque uſurpata derelinquat; ut dum mens ab aſſuetis vitiis vacuatur, facilius * quæ bona optimaque ſunt inſerantur.

* Conquirere.

* atque recuperatione provocatus.

Scripturis enim ſacris * nitentes decernimus, ut omnes ſint unanimes officiis divinis lectionibuſque ſacris aſſidui, atque ad obedientiam epiſcopi ſui præpoſitique, ut ordo canonicus depoſcit, parati, caritate connexi, zelo bono * ferventiſſimi, amore conjuncti, a litibus vel ſcandalis ſeu odio ſemoti. Paſtor eorum quilibet fuerit, non ſolum de carnalibus, ſed etiam de ſpiritualibus curam gerat, & in utraque parte ſagaciſſimam ſollicitudinem, in quo facultas fuerit, habeat: ut & vitia reprimat, & ea radicitus, ut oriri cœperint, ut prævalet, amputare feſtinet; & quod uſibus humanis, juxta formam ſubter diſpoſitam, neceſſarium fuerit, eis præbere audeat. Ut cum paſtor paſtorum judexque vivorum & mortuorum Chriſtus in ultimo tremendoque die in ſede majeſtatis ſuæ diſceptaturus cum omnibus gentibus ſederit, & omnis clerus eum revelata facie conſpexerit; & ſi non cum ſummis paſtoribus & gregibus ſibi commiſſis pro diſpenſatis talentis multiplicatiſque ſpiritualibus lucris, audire merebimur: *Euge ſerve bone & fidelis*: vel ſaltem hoc concedatur, ut delictorum venia ad integrum tribuatur. Quia manifeſtum eſt, quibus peccatorum venia ad integrum tribuitur, regni introitus non negatur: quia nec infelix poteſt judicari, cui contigerit qualemcumque partem in paradiſo habere. Sed illis ibidem ſors datur, qui in quantum poſſunt per vitæ meritum ad hoc in hujus temporis curriculo, dum licet currere feſtinant.

* bona & optima quæque ſunt.

* intenti.

* ferventiſſimoque amore

Matth. 25.

In-

Intendamus ergo ad hoc animum quantum poſ-
ſumus; quia non poſſumus quantum debemus: &
vita noſtra ad tempus amareſcat in pœnitentia,
ne ultio divina, quæ nunc mitis eſt & expectat,
poſt ſæviat ad vindictam.

EXPLICIT PROLOGUS.

Incipiunt Capitula.

I. *De humilitate*. In excuſis 1.
II. *De ordine congregationis canonicorum*. In excuſis 2.
III. *Ut in illa clauſtra omnes in unum dormiant*, In exc. 13.
IV. *De completorio, vel taciturnitate* ....
V. *De officiis divinis in noctibus*. In exc. 15.
VI. *Ut omnes per horas canonicas ad officium divinum veniant*. In exc. 24.
VII. *De diſciplina pſallendi*. In exc. 25.
VIII. *Ut ad capitulum quotidie veniant* .....
IX. *De opera manuum quotidiana*. In exc. 19.
X. *De proficiſcentibus in itinere*. In exc. 27.
XI. *De zelo bono, quem debent ſervi Dei habere*. In exc. 39.
XII. *Ut non præſumat alter alterum cædere, aut excommunicare*. In exc. 37.
XIII. *Ut in congregatione clericorum non liceat alteri alterum defendere*. In exc. 38.
XIV. *De confeſſionibus*. In exc. 31.
XV. *De gravioribus culpis*. In exc. 20.
XVI. *De eis, qui ſine juſſione junguntur excommunicatis* .....
XVII. *De excommunicatione culparum*. In exc. 33.
XVIII. *De eis, qui in quibuſdam levioribus delinquunt*. In exc. 28.
XIX. *Qualis debeat eſſe modus excommunicationis* .....
XX. *De quadrageſimæ obſervationibus*. In exc. 34. 35.
XXI. *De menſis ordinandis* .....
XXII. *De menſura cibi*. In exc. 8.
XXIII. *De menſura potus*. In exc. 8.
XXIV. *De ſeptimanariis coquinæ*. In exc. 9.
XXV. *De archidiacono, vel primicerio*. In exc. 10.
XXVI. *De cellarario*. In exc. 11.
XXVII. *De portario*. In exc. 12.
XXVIII. *De infirmis clericis canonicis, qui ſe peculiarius ad iſtum ordinem junxerunt, & non habent unde in infirmitate neceſſitatibus ſuis poſſint implere*. In exc. 40.
XXIX. *De veſtimentis clericorum, vel calceamentis, vel ligno*. In exc. 41.
XXX. *De feſtivitatibus ſanctorum*. In exc. 36.
XXXI. *De eo, quod qui ad hunc canonicum ſpecialem ordinem hujus congregationis ſe ſociare vult, de rebus quas poſſidet ad eccleſiam beati Pauli apoſtoli ſollemnem donationem per præſentem faciat* .....
XXXII. *De elecmoſynis*. In exc. 42. & 43.
XXXIII. *Diebus dominicis, vel feſtivitatibus ſanctorum qualiter ad capitulum, ſeu ad miſſam occurrant*.....
XXXIV. *De matricolariis ut ad lectionem divinam audiendam veniant in ſtatuta eccleſia in domo* .....

In excuſis deſunt cum duo poſtrema capita, tum etiam ex ſuperioribus nonnulla alia cum quampluribus aliunde ab incerto interpolatore poſtea adjectis.

INCIPIT REGULA CHRODOGANGI

Metensis Episcopi.

Cap. I. *De humilitate*.

Luc. 14. Jac. 4. Prov. 16.

CLamat nobis ſcriptura divina: *Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur; & qui ſe humiliat, exaltabitur*. Et, quantum enim humilior fueris, tantum te ſequitur gloriæ altitudo. Et, *quia ſuperbis Deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam*. Omnis qui arrogans, immundus eſt coram Domino: quemcumque enim ſuperbum videns, filium diaboli eſſe non dubites: & * quem humilem perſpexeris, Dei filium eſſe omnino credere debes. De multis enim pauca perſtrinximus, ut animos veſtros ad amorem humilitatis provocemus * & a deteſtabili inimicaque Deo ſuperbia retrahamus. Nam dum omne genus humanum Chriſtianorum, atque omne vulgus humilitatem habere conveniat, nimis iniquum peſſimumque ac deteſtabile eſt, ut qui ſervitio Dei peculiarius ſe junxerunt, humilitatem derelinquant, & ſuperbiæ, vel diabolicæ tyrannidi ſe ſocient. Idcirco neceſſe eſt, ut qui ſuadente diabolo uſque nunc ſuperbus atque elatus vultu * vixit, inantea, Deo auxiliante, per humilitatem atque caritatem vel obedientiam, ſeu per reliqua bona Dei præcepta, reſurgat; quia multo melius eſt per humilitatem cum Chriſto in cæleſtibus regnare, quam cum diabolo per ſuperbiam in inferno cum reliquis contemptoribus demergi.

* quemcumque

* deteſtabilem inimicamque Dei ſuperbiam ab eis retrahamus.

Chriſtus humilitate diabolus ſuperbia det. * & vultu rigidus

Cap. II. *De ordine congregationis Canonicorum*.

B ORdines ſuos canonici ita conſervent, ut * ordinati ſunt in gradibus ſuis ſecundum legitimam inſtitutionem Romanæ eccleſiæ, in omnibus omnino locis, id eſt in eccleſia, vel ubicumque inſimul ſe conjunxerint, & ratio præſtat; exceptis his, quos epiſcopus in altiore gradu conſtituerit, vel degradaverit certis ex cauſſis; reliqui omnes, ut diximus, ita ut ordinati ſunt, ordines ſuos cuſtodiant. Juniores igitur priores ſuos honorent: Priores * juniores ſuos in Deum diligant.

* Et hoc quædam ab ex regula Benedicti expreſſa notavit D. Cherius

* Minores

In ipſius * autem appellatione nominis nulli liceat alium puro nomine appellare, ſed ſecundum conſtitutionem ſanctæ eccleſiæ ſedis apoſtolicæ vocet eum nomen ſuum, prius addito & miniſterii
C ſui gradu, qualiſcumque fuerit. Ubicumque autem ſe obviaverit * clerus junior, inclinatus a priore benedictionem petat; & ſi ſedentem invenerit, tranſeunte majore minor ſurgat, & det ei locum ſedendi, nec præſumat junior conſedere, niſi ei præcipiat ſenior ſuus; ut fiat quod ſcriptum eſt: *honorem invicem prævenientes*.

* ipſorum

* Clerus, junior inclinetur & a

Rom. 12.

Pueri parvi, vel adoleſcentes in oratorio vel ad * menſas cum diſciplina ordines ſuos cuſtodiant, foras autem, * ubi & ubi cuſtodiam habeant diſciplinam.

* Miſſas

* Et ubicunque facilius

Cap. III. *Ut in illa clauſtra omnes in uno dormiant*.

D ITa inſtituimus ut in illa clauſtra ille clerus canonicus, qui ſub ipſo ordine, Deo adjuvante, vivere debent, ut omnes in uno dormiant in dormitorio, præter illos quibus epiſcopus licentiam dederit, ſecundum quod ei rationabiliter viſum fuerit, ut in ipſa clauſtra per diſpoſitas manſiones dormiant ſeparatim, & per ſingula lecta ſinguli dormiant, & in dormitorio ſimiliter ſeparatim dormiant mixti cum ſenioribus, propter prævidentiam bonam, ut ſeniores prævideant quod juniores ſecundum Deum agant. Et in ipſa clauſtra nulla fœmina introeat, nec laicus homo, præter tantum ſi epiſcopus, aut archidiaconus, vel primicerius juſſerint. Ut in refectorio pro refectionis cauſſa veniant, relinquant arma ſua an-
E te refectorium, & ſtatim cum exierint de refectorio ducantur foras clauſtra: & ſi neceſſe fuerit ad opera facienda intrent ibi laici homines; at ubi perfectum habuerint opus ſuum, cum ſumma feſtinatione egrediantur foras: & præter cauſſam neceſſitatis, ſi coqui clerici deſunt, & opus fuerit, laici coqui ad coquinandum tantum ingrediantur, expleto miniſterio ſuo cum celeritate exeant foras.

Et per illas manſiones ipſi clerici canonici nullum clericum eorum habeant ſine præcepto epiſcopi ſui: & ſi permiſerit ut habeant, ſic ſit converſatio illorum cum humilitate & Dei timore, qualiter nec Deo, nec epiſcopo diſpliceant, nec illis,

illis, qui sub sua manu ipsam congregationem regunt. Et si aliter fecerint, ille qui præest, aut excommunicet eos, aut corporalem disciplinam accipiant. Et in ipsas mansiones intra ipsa claustra, nec clericus, nec laicus bibere, nec manducare, nec dormire non præsumant, nisi ipsi clerici qui in ipsa congregatione sunt, aut illi clerici, qui ibidem in ipso claustro per jussionem episcopi sui senioribus suis deserviunt. Et qui de ipso clero unum clericum in ipsa claustra, ut diximus, habuerit, hoc prævideat, ut planetam cum reliquis vestimentis habeat, & diebus dominicis, vel reliquis festivitatibus in ecclesia Dei vestiti in ordinibus suis stent.

Cap. IV. *De completorio, vel taciturnitate.*

UT ad completorium omnis clerus, qui in ipsa congregatione est, veniat, & omnino omni tempore incipiente nocte primum signum ad completorium sonet: & cum primitus illud signum, qui ad hoc ordinatus fuerit, auditum fecerit, statim ubicumque fuerint ad eorum claustra veniant: & cum iterum ipsum signum audierint, sic omnes in ecclesia * sancti Stephani sint, & tunc in Dei nomine completorium cantent. Et postquam completorium cantatum habuerint, postea non bibant, nec manducent usque in crastinum legitima hora; & omnes silentium teneant, & nemo cum altero loquatur usque mane post primam cantatam, nisi si necesse fuerit, & hoc cum suppressione vocis cum grandi cautela, ut de illa alia mansione, quæ juxta est, sua vox non audiatur; & qui de illis ad completorium non fuerit, postea illam noctem non præsumat illa ostia tundere, nec per ullum locum in ipsa claustra ingredi, antequam ad nocturnas veniant. Nec archidiaconus, nec primicerius, nec ille ostiarius ullum commeatum exinde donare possint, ut post completorium aliquis ibi ingrediatur, nisi ad nocturnas; nisi tantum si talis causa evenerit, quod necesse sit, ut hoc ille archidiaconus, vel primicerius, vel qui tunc temporis exinde præviderit ad illum episcopum possit dicere pro qua causa hoc factum fuisset, & si ita est quod necesse sit, tunc licentiam habeant introeundi & exeundi. Et si contigerit, ut opus sit post completorium aliqua causa in claustra nuntiare, tunc ad illum custodem de sancto Stephano veniat, & illi patefaciat, & ipse hoc in claustro nuntiet. Et si (quod absit) evenerit, ut ullus de ipso clero, qui ante completorium in civitate venerit, aut antea ibidem fuerit; quod si ausus vel præsumptuosus, aut negligens suadente diabolo fuerit, ut in civitate aliqua nocte alicubi maneat, nisi in sua claustra; si una vice hoc fecerit, si pro vitio factum non est, verbis corripiatur: & si iteraverit ipse clericus, tunc ipso die sit in pane & aqua: & si tertia vice hoc fecerit, tres dies in pane & aqua sit: & si amplius hoc facere præsumpserit, corporali disciplinæ subjiciatur, sic ut ceteri timeant: & si aliquid suadente diabolo per hoc retardaverint, ut ante completorium in civitatem non veniat, ut licentiam haberet foras claustra esse, & hoc episcopus, aut archidiaconus, vel primicerius investigare potuerint, ille clericus qui hoc vitium fecerit, aut excommunicetur, aut corporali disciplinæ subjaceat.

Hæc Metis urbis primaria basilica.

Cap. V. *De officiis divinis in noctibus.*

HYemis temporibus, idest a Kalendis Novembris usque in Pascha, juxta considerationem rationis * amplius de media nocte pausetur, & jam digesti ad vigilias surgant: finitis nocturnis dicant versum *, *Kyrie eleison* & orationem dominicam, & faciant intervallum; excepto diebus dominicis & festivitatibus sanctorum, juxta considerationem episcopi, vel qui sub eo * sunt, id est, quadraginta, vel quinquaginta psalmos possit cantare, qui hoc ordinat, aut cum ei visum fuerit & hora permiserit. Et qui psalterium, vel lectionem aliquid indigent * meditationem inserviant, & meditent in ipso intervallo qui possunt capere, & qui non possunt in ecclesia omnes, aut cantent, aut legant, & non præsumat aliquis in ipso intervallo dormire, nisi infirmitate cogente, & hoc per commeatum faciant: & qui aliter fecerit excommunicetur; reliqui omnes ordinem vigiliarum teneant usque ad matutinas dictas. Hora prima omnes in ecclesia sancti * Stephani cantent primam.

* ostava hora nocte surgendum est, ut modice.

* *Exultabunt sancti in gloria:* aut *Exultent justi in conspectu Dei.* Deinde

* est

* possint mutare secundum quod v. s. cth. p.

* psalterii vel lectionum

* meditationi inserantur.

* quem infirmitas cogit.

Cap. VI. *Ut omnes horas canonicas ad officium divinum veniant.*

AD horam divini officii * mox ut auditum fuerit signum, relictis omnibus quælibet fuerint in manibus, * qui sic propinquo de illa domo sunt ibidem occurrere possint, cum summa festinatione veniant; & si longe ab ipsa ecclesia aliquis fuerit, ita ut ad opus Dei per horas canonicas occurrere non possit, archidiaconus ita esse perpendit, agat opus Dei cum tremore divino ubi tunc fuerit; & prævideat archidiaconus, vel primicerius, vel custos ecclesiæ, ut illa signa horis competentibus sonent.

* Hæc expunxit interpolator aliis additis. Cap. 132. Concilii Aquisgr. hæc pauca dumtaxat occurrunt verba

* festinanter ad ecclesiam convenient.

Cap. VII. *De * disciplina psallendi.*

* diligentis

UBique credimus divinam esse præsentiam, & oculos Domini speculari bonos, & malos; maxime tamen hoc sine aliqua dubitatione credamus, cum ad opus divinum adsistimus; & ideo semper memores simus quod ait propheta: *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Et iterum: *Psallite sapienter.* &; *In conspectu Angelorum psallam tibi.* Nam si, cum * hominibus potentibus volumus aliqua suggerere, non præsumimus nisi cum humilitate & reverentia; quanto magis Domino Deo universorum cum omni humilitate & puritatis devotione supplicandum est? Illud * in timore curavimus, secundum quod Romana ecclesia tenet, & nostra synodus judicavit, ut clerus noster in ecclesia, quando ad opus divinum adsistit, nisi infirmitate cogente, baculos in ecclesia manibus non teneant.

Psal. 2. *Psal.* 46. *Psal.* 137.

* bonis h. vel potentibus.

* Expuncta sunt ab interpolatore quæ sequuntur cum toto fere capite proxime consequenti.

Cap. VIII. *Ut ad capitulum quotidie veniant.*

NEcesse est, ut quotidie omnis clerus canonicus ad capitulum veniant, & ibidem Dei verba audiant, & istam institutiunculam nostram, quam propter illorum utilitatem ad eorum animas salvandas, Deo auxiliante, fecimus, unoquoque die aliquod capitulum exinde relegant; præter tantum die dominico, & feria quarta, & sexta: tractatus & alias homilias, vel quod ædificet audientes ad capitulum legant. Ideo autem quotidie ad capitulum omnes venire constituimus, ut & anima verbum Dei audiat, & quod episcopus, vel archidiaconus, vel quilibet tunc præesse videtur, ibidem, quod jubere habet, jubeat; & quod corrigere, corrigat; vel quod faciendum sit, ordinare studeat. Ipsi autem clerici cum de prima cantata ad mansiones vadunt, statim sibi parare festinent, ut quando signum audierint ad capitulum parati cum celeritate veniant; & omnis cle-

clerus, qui foris clauſtra eſſe videtur, & in ipſa civitate conſiſtunt, omnibus diebus dominicis ad capitulum veniant parati cum planetis, vel veſtimentis officialibus, ſicut habet ordo Romanus. Et in ipſis diebus dominicis, vel feſtivitatibus ſanctorum præclaris omnis ipſe clerus, ut diximus, qui foras clauſtra eſt, ad nocturnas, & ad matutinas veniant, & ipſis diebus, ſtationibus ſuis parati cuſtodiant, ut unuſquiſque in officio ſuo ſtet, donec miſſa peragitur; & ſi aliter fecerint, ab archidiacono, vel primicerio excommunicentur, aut etiam ſi neceſſe fuerit corporali diſciplinæ ſubjaceant. Et in ipſis diebus dominicis, ut diximus, & feſtivitatibus ſanctorum præclaris, omnes in refectorio cum alio clero reficiantur ad menſas, quæ eis ordinatæ fuerint.

Cap. IX. *De * opera manuum quotidiana.*

* opere quotidiano

OTioſitas * inimica eſt animæ, propter ea decernimus, ut ad juſſionem epiſcopi, vel archidiaconi, ſeu primicerii, vel qui ab ipſis ordinantur, clerus de capitulo ad opera, ubi eis injungitur, exeant, & cum bono animo abſque murmuratione obedientiam ſuam expleant; & quando communem operam non eſt neceſſe facere, poſtea unuſquiſque quod opus habet faciat.

* ſuſque deque vertit omnia interpolator

Cap. X. *De proficiſcentibus in itinere.*

QUicumque ex clero in itinere cum epiſcopo, vel alicubi proficiſcuntur, ordinem ſuum, in quantum iter vel ratio permiſerit, non negligant. Et non eos debent præterire horæ conſtitutæ, tam de officiis divinis, quam aliunde.

Cap. XI. *De zelo bono, quem debent ſervi Dei habere.* *

invicem.

SIcut eſt zelus amaritudinis malus, qui ſeparat a Deo, & ducit ad infernum, ita eſt zelus bonus, qui ſeparat a vitio, & ducit ad Dominum & vitam æternam. Hunc ergo zelum ferventiſſimo amore exerceant ſervi Dei, ideſt, ut honore ſe invicem præveniant, & infirmitates ſuas ſive corporum, ſive morum patientiſſime tolerent; & ſi qua vitia * reprimenda ſunt, vel caſtigatio adhibenda, cum his quibus hoc commiſſum eſt videre in bonitate conſentiant, & * *adjutores Dei*, ut ait apoſtolus, exiſtant: qualiter vitia, ſi orta fuerint, poſſint deſtruere, ad meliorem ſtatum unumquemque provocare: quia ſcriptum eſt: *Qui diligitis Dominum odite malum:* Nam, *qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam*; Nam ille animam ſuam bene diligit, qui ſe cuſtodit, & alios ad exemplum bonæ converſationis & verbis & operibus * trahit.

* reperta fuerint

* Hinc ſuppleuda edicio vulgata

Pſal. 93.

* mendoſe in editis tradit.

Cap. XII. *Ut non præſumat alter alterum cædere, aut excommunicare.*

* Forte, *vitium*. H.

* VEtetur in hoc canonico ordine omnis præſumptionis occaſio; jubemus atque inſtituimus, ut nulli liceat quemquam parem ſuum excommunicare aut cædere: quamvis aliquis ſua præſumptione ipſum ad hoc * irritet, aut in verbis, aut in factis, non eſt ſuum * adjudicare, ſed ad priorem veniat: ille ſecundum ordinem ipſam cauſſam definiat; & qui hoc facere præſumpſerit, ab epiſcopo, vel ab eo qui ſub ipſo eſt, judicetur.

* incitet

* adjudicare

Cap. XIII. *Ut in congregatione * clericorum non liceat alteri alterum defendere.*

* canonicorum

OMnimodis cavendum eſt, ut pro nulla occaſione præſumat alter alium defendere, nec quaſi parentelæ obtentu, aut aliqua amicitia, aut familiaritate, id a canonicis præſumatur: quia gravis occaſio ſcandalorum in congregatione ex hac cauſſa oriri ſolet. Quod ſi quis hæc tranſgreſſus fuerit, acrius coerceatur, ut ceteri timorem habeant.

Cap. XIV. *De confeſſionibus.*

BHOrtatur nos ſcriptura dicens; *Revela Domino viam tuam & ſpera in eum.* Et iterum dicit: *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia ejus.* E iterum propheta ait: *delictum meum cognitum tibi feci, & injuſtitias meas non abſcondi.* Et iterum * *dixi, pronuntiabo adverſum me injuſtitias meas Domino; & tu remiſiſti impietatem peccati mei:* Et item: *Confitemini alterutrum peccata veſtra, ut deleantur.* Et alibi; *qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur: qui autem ea confeſſus fuerit, ſalvavit animam ſuam a morte.* Et Dominus in evangelio dicit; *Agite pœnitentiam, adpropinquat enim regnum cœlorum.* Ergo neceſſe eſt, ut dum modo ſuadente diabolo multa contra voluntatem Dei, vel contra Dei præceptum commiſimus, ut per veram confeſſionem, & veram * emendationem, ſicut ſcriptura docet, emendare debeamus. Sancti Patres, qui perfecti fuerunt, ita conſtituerunt, ut * de præſente, cum aliqua cogitatio mala in corde ſervorum Dei, ſuadente diabolo, evenerit, ſtatim per humilem confeſſionem * ſuo priori confiteri deberent.

Pſal. 36. *Pſal.* 105. *Pſal.* 31. *Ibidem.* *Jac.* 5. *Prov.* 28. *Matth.* 3.

* humilitatem

* deinceps

* cito epiſcopo vel priori

* Nos modo deſidioſi & fragiles, quamvis per totum eorum veſtigia non ſequamur, neceſſe eſt ut vel ex aliqua parte, juxta quod Deus poſſibilitatem nobis dederit, eorum veſtigia imitemur; ut per veram confeſſionem, regnum Dei habere mereamur. Ita conſtituimus, ut in anno, vel binas vices clerus noſter confeſſiones ſuas ad ſuum epiſcopum pure faciat; eis temporibus, una Dvice in initio quadrageſimæ ante paſcha, illa alia vice a medio menſe Auguſto uſque Kalend. Novembris; inter * his diebus cum epiſcopus licentiam habuerit, & cui neceſſe fuerit, alio tempore ſuam confeſſionem ad epiſcopum, vel ad alium ſacerdotem cui epiſcopus decreverit facere, quandocumque voluerit & opus habet, faciat. Et cui peccata non impediunt de clero omnibus diebus dominicis & feſtivitatibus præclaris debent corpus & ſanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti accipere: quis Dominus in evangelio dicit; *qui manducat carnem meam & bibit ſanguinem meum, in me manet & ego in eo:* Nam ſi indigne quis ſacroſancta myſteria ſumpſerit, hic *judicium ſibi manducat & bibit.* Et ſi ullus de clero, quod abſit, Equando ſuam confeſſionem ſuo epiſcopo facit; ut ſic repletus ſit ſpiritu diabolico quod auſus ſit de ſuis peccatis aliqua ſuum epiſcopum celare: & vadit quaſi per alios ſacerdotes ſuas confeſſiones donando, & vult ſuum epiſcopum abſcondere ſcelera ſua; quia timet ut removeat eum epiſcopus de gradu: & ſi adhuc in gradu non eſt, non accedat ad gradum, vel * ad corpus Domini promoveat eum, aut illa vitia debeat perſequi. Si epiſcopus hoc per quodlibet ingenium inveſtigare potuerit, & adprobatum ei fuerit, corporalem diſciplinam, vel carcerem patiatur, vel aliud quod epiſcopo viſum fuerit, juxta modum culpæ, ut ceteri metum habeant, & in tale ſcelus non cadant:

* his diebus

Joan. 6. 1. *Cor.*

* i. a corpore Domini removeat eum

* Quæ ſequuntur in editis deſiderantur.

dant: quia, * Nimis improbus est, qui ante Dei oculos peccat, & homini confiteri erubescit, ubi Deo miserante de ipso peccato debet accipere consilium sanitatis.

Cap. XV. *De gravioribus culpis.*

SI quis clericus de ordine canonico * graviores culpas commiserit; id est homicidium, fornicationem, adulterium, furtum, vel his simile unum ex principalibus vitiis commiserit, corporali castigationi primitus subjaceat: deinde quanto tempore vult episcopus, vel qui sub eo sunt, carcerem vel exilium patiatur: sciens illam terribilem sententiam apostoli dicentis; *Tradere hujusmodi hominem in interitum carnis; ut spiritus salvus sit in die Domini*. Et dum in ipso carcere est, nullus ex clero in nullo ei jungatur consortio, neque in colloquio, nisi cui Prior jusserit: solus persistens in * pœnitentiæ luctu quandiu priori visum est.

Egressus de carcere, si episcopo, vel qui sub eo sunt, visum fuerit, agat adhuc publicam pœnitentiam; idest, suspendatur ab oratorio simul & a * missa, & omnibus canonicis horis veniat ante ostium ecclesiæ, ubi prior jusserit jacens prostratus omni corpore ante ipsum * limen ecclesiæ, usque dum ingrediuntur omnes, & postea erigat se, stet foras ecclesiam ante ipsum ostium, impleat ibi officium suum in quantum potest. Egredientibus de ecclesia similiter prostratus jaceat, usque dum omnes egrediuntur foras: & jacens, vel stans ante ipsum limen cum nullo homine loquatur.

De abstinentia vero, quandiu vel qualiter episcopo visum fuerit, vel qui sub eo sunt, mensura, vel hora, qua ei viderit competere: neque a quoquam benedicatur, usque dum reconcilietur. * Qui dum vocatus venerit ad reconciliandum ante episcopum vel clerum cum omni humilitate prostratus omni corpore in terra petat ab omnibus veniam; & episcopus secundum ordinem canonicum eum reconciliet.

Cap. XVI. *De his, qui sine jussione junguntur excommunicatis.*

SI quis frater * aliquid præsumpserit sine jussione episcopi, vel qui sub eo sunt, clerico excommunicato quolibet modo se jungere, aut loqui cum eo, aut mandatum ei dirigere, aut litteras, subjiciatur excommunicationis vindictæ.

Cap. XVII. *De excommunicatione corporum.*

SI quis clericus contumax, aut inobediens, aut superbus, aut ebriosus, aut detractor, aut contradictor, aut rebellis, aut contentiosus, aut murmurans, aut indictum jejunium transgressus fuerit, aut ad crucem stare jussus contempserit, aut increpatus veniam non petierit, aut in aliquo contrario consistens huic parvulæ institutiunculæ & præceptis episcopi, vel qui sub eo sunt, contemptor repertus fuerit, hic secundum Domini nostri præceptum admoneatur semel & * secundo secreto a senioribus suis: si non emendaverit, objurgetur publice coram omnibus: si vero neque sic se correxerit, si intelligit qualis pœna sit, excommunicatione subjaceat: sin autem improbus est, aut minus intelligens, vel incorrigibilis, vindictæ corporali subdatur.

Cap. XVIII. *De his, qui in quibusdam levioribus * delinquunt.*

* culpis

SI quis in clero ad opus Dei, vel ad mensam tarde occurrerit, aut pro aliqua causa senior suus psalmodiam vel missas cantare ordinaverit, & hoc minime impleverit, & si fregerit quidpiam aut perdiderit, vel aliud quid excesserit: & non veniens continuo ante episcopum, aut qui sub ipso sunt, ipse ultro satisfecerit, & * prodiderit delictum suum, dum per alium cognitum fuerit, majori subjaceat emendationi, secundum modum culpæ, sicut episcopo, vel qui sub eo sunt, visum fuerit: Nam si ipse sponte confessus fuerit, leviori subjaceat emendationi, ut diximus, secundum modum culpæ. *

* vel cela verit

* alia quædam a luexuit interpolator

Cap. XIX. *Qualis debeat esse modus excommunicationis.*

SEcundum modum culpæ excommunicationis vel disciplinæ debet extendi mensura: qui culparum modus in episcopi pendet judicio, vel qui sub eo sunt. Neque enim ii qui in gravibus peccatis incedunt, vel hi qui in levibus quibusdam delinquunt, æqualiter judicandi sunt; sed secundum morbum adhibenda est medicina: * quia, nec pius medicus sanat vulnera, nec qui accipere spirituale medicamentum renuerit, sanitatem spiritualis medicamenti consequi potest.

* F. *quia aliter nec pius &c.* H.

Cap. XX. *De quadragesimæ observationibus.*

LIcet omni tempore vita Christianorum simplex debet esse & sobria; maxime tamen religiosis mentibus convenit, ut his diebus continentius vivant, & sedula servitute Deo adhærere contendant. Ideoque decernimus, in illis quadraginta diebus ante pascha cum omni puritate mentis & corporis noster clerus, Deo * jubente, in quantum potuerit se custodiat. De cibi autem & potus perceptione, in quantum Deus auxilium dederit, parcitatem habeant; id est, ut quotidie, exceptis dominicis diebus a capite quadragesimæ usque ad sanctum pascha post dictam vesperam in refectione semper reficiant; & ab illis cibis se abstineant, vel potu, sicut episcopus cum ratione constituerit. Et alicubi, neque in ipsa civitate, neque in monasteriis, vel quibuslibet locis vel domibus propriis his quadraginta diebus reficiant: nisi forte, si * longe fuerit, ut hora competente ad cibum suum accipiendum cum fratribus adesse non potuerit; tunc propter illam necessitatem licentiam habeat talem cibum sumere, sicut reliquus clerus; & hoc provideat ut horas competentes non antecedat.

* F. *juvare.* H.

* pro utilitatis causa

Lectioni vero fratres in hac quadragesima * a prima dicta usque ad tertiam plenam vacent; & foras claustra, nisi tantum per illas ecclesias quæ infra domum sunt, non egrediantur: nisi si necesse fuerit, & episcopus, aut qui sub ipso est, judicaverit, ut fiat quod fiendum est. Et post tertiam tunc temporis capitulum habeant.

* exceptis diebus dominicis suis

A pascha autem usque ad Pentecosten bis in die reficiant, & carnem manducandi licentiam habeant, nisi pœnitentes, præter tantum * sexta feria. A Pentecoste vero usque ad nativitatem sancti Joannis Baptistæ similiter bis in die reficiant, & a carne abstineant usque ad ipsam missam. A nativitate vero sancti Joannis usque ad transitum sancti Martini, ita sicut antea bis in die reficiant, quarta, & sexta feria a carne abstineant. Ab ipso vero transitu sancti Martini us-

* & postea faciant quod congruum fuerit, sive in legendo, sive in operando. *Isidoris c. 35. hic additur titulus:* De temporibus, in quibus semel aut bis in die clerici reficiendum est

* vulg. addit quartam

que ad natalem Domini a carne omnes abſtineant & uſque ad nonam jejunent omnibus his diebus, & in refectorio reficiant. Poſt natalem Domini uſque in caput quadrageſimæ, ſecunda, & quarta, ſextaque feria in refectorio ad nonam reficiant, reliquis his diebus duabus vicibus in eodem refectorio reficiant. A carne vero quarta & ſexta feria his temporibus abſtineant. Et ſi dies feſtus in his duabus feriis talis venerit, ſi permiſerit prior, carnem manducent.

* Prætermiſit interpolator, & quæ videntur a ſucceſſore Chrodogangi Angelranno poſt addita, quæ ſpecialem Metenſium regulam, etſi alia omnia deeſſent, plane arguunt.

Pro infirmitate vero cleri noſtri conſideravimus, ut ſi in quarta vel ſexta feria, ſeu in reliquis aliis temporibus, quales conſtituimus ut a carne abſtineant, neceſſe eſt, licentiam habeat epiſcopus, aut qui ſub ipſo ſunt, pro eorum infirmitatibus, vel neceſſitatibus, aut feſtivitatibus B conſiderationem mittere, ſicut ille præviderit quod bene ſit.

Mihi autem Anghilramno archiepiſcopo, atque cappellano excellentiſſimi regis Caroli addi placuit, quia dum nos & clerus noſter a pentecoſte uſque ad octavas ipſius paſcha ſecundum, vel adventum Spiritus ſancti devota mente celebrare videmur, ut his ſacratiſſimis octo diebus clerus ſancti Stephani protomartyris, vel noſter, licentiam habeat carnem edendi; exceptis illis, qui pro compendio animarum ſuarum & pœnitentia indicta ſe abſtinere voluerint.

Cap. XXI. *De menſis ordinandis.*

Totum hoc caput in editis deeſt.

PRima menſa epiſcopi cum hoſpitibus & cum peregrinis ſit, & ibidem archidiaconus, vel quibus epiſcopus juſſerit, ſedeant. Secunda menſa cum presbyteris. Tertia cum diaconibus. Quarta cum ſubdiaconibus. Quinta cum reliquis gradibus. Sexta cum abbatibus, vel quos juſſerit prior. In ſeptima reficiant clerici canonici, qui extra clauſtra in civitate commanent, in diebus dominicis, vel feſtivitatibus præclaris. Cum autem hora reficiendi venerit, & ſignum ad refectorium ſonuerit, tunc fratres cum feſtinatione illuc adveniant, & ſimul in refectorium introeant, ſimulque orent, & verſum dicant; & cum epiſcopus, vel alius ſacerdos benedictionem ſuper menſas tradiderit, omnes, *Amen*, reſpondeant: & ut diſpoſitus ordo eſt, unuſquiſque ad ſuam menſam accedat.

Clerus vero in refectorio omnino ſilentium teneat interim quod exinde foras egrediuntur; qualiter illam lectionem divinam poſſit audire & in corde meditari. Quia ſic eſt neceſſe, ut quando cibum corporalem recipit, & tunc anima cibo ſpirituali reficiatur. Et lector, & cellerarius, & portarius, vel ſeptimanarius, vel qui miniſtrant quando epiſcopus cum clero in refectorio reficit, antequam fratres in refectorium veniant, mixtum de pane & potu accipiant, ut grave eis non ſit jejunium ſubſtinere interim quod clerus reficit. Nam Lector legat, uſque dum juſſerit prior, ut expleat lectionem.

Illud omnino cavendum eſt, ut neque ſacerdotes, neque diaconi, neque ſubdiaconi, vel quilibet de clero cibum, nec aliud quod ad manducandum vel bibendum pertinet, ſine juſſione epiſcopi de refectorio portet.

Et hoc cavendum eſt, ut ante legitimam horam, niſi illi qui hoc providere debent, neque ad manducandum, neque ad bibendum in refectorium intrare non debent ſine juſſione epiſcopi, aut qui tunc tempore præeſt: neque cellerarium contra rationem inquietare; ſed horis competentibus petant quæ petenda ſunt, & dentur quæ danda ſunt.

In ipſo autem refectorio, neque laicus, neque clericus, niſi qui in ipſa congregatione ſunt, manducent, aut bibant, ſine juſſione epiſcopi, aut qui ſub eo ſunt. Et in clauſtro ubi clerus ad capitulum venit, vel in refectorio nullus de clericis ſervitoribus, qui ſuo ſeniori ibi ſubjecti ſunt, ingrediatur, niſi ſi neceſſe fuerit, aut epiſcopus, vel qui ſub eo ſunt, juſſerit.

Cap. XXII. *De menſura cibi.*

QUando clerus noſter * bis in die reficit per tempora conſtituta, ſicut ſuperius ſcriptum eſt, panem quod ſufficiet, accipiat. Pulmentum vero ad ſextam. Carnem inter duos miniſtrationem unam, & cibaria una accipiant: &, ſi cibaria non habent, tunc duas miniſtrationes de carne, aut de lardo habeant. Ad cœnam autem, aut unam miniſtrationem de carne inter duos, aut una cibaria habeant.

* une aut bina vice quadam e inſeruit i terpolator

Illo tempore quando quadrageſimalem vitam debent ducere, tunc ad ſextam inter duos fratres portionem de formatico, & cibaria accipiant, & ſi piſces habuerint, aut legumen, vel aliud quid, addatur & tertium. Et ad cœnam inter duos cibaria una, aut portionem de formatico accipiant; & ſi Deus amplius dederit, cum gratiarum actione percipiant. Quando autem in die una refectio fuerit, tunc cibaria una inter duos, & portionem de formatico, & miniſtrationem unam de legu-C mine, aut aliud pulmentum accipiant: & ſi contigerit, quod illo anno glandis, vel fagina non eſt, & non habent unde liceat menſuram de carne implere poſtea, prævideat epiſcopus juxta quam Deus poſſibilitatem dederit, aut de quadrageſimali *, aut aliunde, unde conſolationem habeant.

* alimen aus alio

Cap. XXIII. *De menſura potus.*

QUando bis in die edendum fuerit, presbyteri ad ſextam tres calices accipiant, ad cœnam duos; diaconi, qui in gradu ſunt ad ſextam tres, ad cœnam duos; ſubdiaconi ad ſextam duos, ad cœnam duos: reliqui gradus ad ſextam duos, ad cœnam unum. Quando autem in die una refe-D ctio fuerit; ſicut antea in hora ſexta, quando bis manducabant, tantos calices accipiant; & quod ad cœnam accipiebant de potu, hoc cellerario remaneat: & omnino caveant ebrietatem.

Alia om in vulgat occurrunt cap. 8.

* accipieb

Si vero contigerit, quod vinum minus fuerit, & iſtam menſuram epiſcopus implere non poteſt, juxta quod prævalet impleat; illi autem fratres non murmurent, ſed Deo gratias agant, & æquanimiter tolerent. Nam ſi eſſe poteſt, ut tantum habeant, tunc pro nullo modo non remaneat. Et illis, qui ſe a vino abſtinent, prævideat epiſcopus, vel qui ſub eo eſt, ut tantum habeant de cerviſia, quantum de vino habere debuerant: Et ſi epiſcopus voluerit ad ſupraſcriptam menſuram aliquid potus addere, in ejus poteſtate conſiſtat, E & de cerviſia eis conſolationem faciat. Nam quando aliqua refectio cauſſis exigentibus venerit, non amplius conſentimus ad unam refectionem, quam ut ſupraſcriptam menſuram tres calices accipiant, & hoc ſuperfluum nobis videtur; quia *vinum apoſtatare facit etiam ſapientes*; quia ubi ebrietas eſt, ibi flagitium atque peccatum eſt. Et hoc admonemus, ut clerus noſter ſobriam omnino ducat vitam; & quia perſuadere non poſſumus ut vinum non bibant, vel hoc conſentiamus, ut ſaltem in illis ebrietas non dominetur: quia omnes ebrioſos apoſtolus a regno Dei extraneos eſſe denuntiat, niſi per dignam pœnitentiam emendaverint. *

Eccl. 19.

* Habeat canonici hortos e ſum, unc cum cet additame tis aliqu pulmentu quotidie vicriſſim miſtrent: *vulg. ex e Aquiſgra menſi.*

Cap.

Cap. XXIV. *De septimanariis coquinæ.*

CLerici canonici sic sibi invicem serviant, ut nullus excusetur a coquinæ officio, nisi * ægritudo, aut in causſis gravis utilitatis præoccupatus fuerit: quia exinde major merces & caritas adquiritur. Imbecillibus autem procurentur solatia ut non cum tristitia hoc faciant, sed habeant omnes solatia secundum modum congregationis, aut positionem loci.

Archidiaconus vero, & Primicerius, vel cellerarius, seu illi * tres custodes ecclesiarum, unus de sancto Stephano, alius de sancto Petro, tertius de sancta Maria, qui in majoribus utilitatibus occupati sunt, isti excusentur a coquina; ceteri autem sibi sub caritate invicem serviant.

Egressurus de septimana sabbato munditias faciat; vasa ministerii sui, quæ ad ministrandum accepit sana & munda cellerario reconsignet; & si aliquid ex illis minuatum fuerit, ad capitulum die sabbati veniam petat, & vasa, vel quod minuatum est, in loco restituat, & juxta quam episcopus, vel qui sub ipso est, judicaverit, pœnitentiam agat.

Cap. XXV. *De Archidiacono, vel * Primicerio.*

OPortet eos esse *prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbas:* id est, ut sint sapientes in bonum, & simplices in malum; & docti * evangelia & sanctorum Patrum instituta canonum, ut possint docere clerum in lege divina, & hujus parvæ institutionis. Et sic se conforment clero, ut non tantum verbis capacibus; sed etiam exemplo, simplicioribus divina præcepta demonstrent: qui apostoli debent semper servare formam in qua dicit; *Argue, obsecra, increpa;* id est miscens temporibus tempora, terroribus blandimenta; id est indisciplinatos, & inquietos debent durius arguere: obedientes autem & mites & patientes, ut in melius proficiant obsecrare: negligentes & contemnentes & superbos ut increpent & corripiant, neque dissimulent peccata delinquentium, sed mox ut cœperint oriri, radicitus ut prævalent amputent, memores periculi Heli sacerdotis * de Silo, & honestiores quidem, atque intelligibiles prima & secunda admonitione verbis corripiant; improbos autem ac duros corde ac superbos vel inobedientes verbere & corporis castigatione in ipso initio peccati coerceant, scientes scriptum: *Stultus verbis non corrigitur*; & iterum: *Percute filium tuum virga, & liberabis animam ejus a morte.*

Et quidquid per se juste & rationabiliter secundum canonicam institutionem, vel hujus parvæ institutionis non potuerint definire, omnino episcopo patefaciant; & ipse secundum Dei voluntatem, quod castigandum est, castiget, & quod corrigendum est, corrigat. Qui archidiaconus, vel * primicerius in omnibus omnino actibus vel operibus suis sint Deo & episcopo fideles & obedientes, & non sint superbi, neque rebelles, vel contemptores; sed casti & sobrii, patientes, benigni, atque misericordes, *& semper superexaltet misericordia judicium*, ut ipsi idem consequantur. Diligant clerum, oderint vitia, in ipsa autem correptione prudenter agant, & ne quid nimis, ne dum cupiunt eradere æruginem frangatur vas; Meminerint *calamum quassatum non conterendum.* In quibus non dicimus, ut permittant nutrire vitia, sed prudenter & cum caritate ea amputare festinent. Caveant, ne dum aliis prædicaverint, ipsi reprobi efficiantur: intendentes illud dominicum præceptum; *& qui in oculo fratris tui festucam videbas, in tuo trabem non vidisti: Ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc perspicies, ut educas festucam de oculo fratris tui.* Matth. 7.

Qui archidiaconus, vel * primicerius si reperti fuerint, quod absit, superbi, aut elati, aut contradictores, vel contemptores canonicæ & hujus parvæ institutionis, ii secundum dominicum præceptum admoneantur semel & iterum: si non emendaverint, ab episcopo secundum modum culpæ judicentur. Quod si neque sic correxerint, de ordinibus suis ejiciantur, & alii qui digni sunt & voluntatem Dei vel episcopi sui secundum divinum præceptum impleverint, in locis illorum subrogentur.

Cap. XXVI. *De cellerario.*

CEllerarius vero debet esse timens Deum, sobrius, non vinolentus, non contentiosus, non iracundus, sed modestus, moribus cautus & fidelis, * & quidquid acceperit sub cura sua ad opus clericorum fideliter custodiat *, & sine jussione episcopi sui, aut qui sub ipso est, nihil faciat: & non sit prodigus nec extirpator substantiæ clericorum, quia si fuerit, sine dubio in die judicii redditurus erit Deo rationem: Nam, si bene ministraverit, gradum bonum sibi adquiret.

Cap. XXVII. *De portario.*

POrtarius unus cum suo juniore annum, aut amplius, si episcopo placuerit, * portas, claustra, vel ostia custodiat. Qui portarius sit * sobrius, patiens, qui sciat accipere responsum & reddere *, & fideliter custodiat portas, sive ostia claustri, & contra hunc tenorem facere non præsumat; quod si fecerit, excommunicetur. Claves vero portarum ad completorium archidiacono reddat: & si archidiaconus alicubi est, qui sub ipso est, ipsas claves recipiat.

Custodes vero ecclesiarum qui ibi dormiunt, vel in mansiones juxta positas, teneant silentium, sicut ceteri clerici; in quantum possunt: & post completorium non manducent nec bibant, & non permittant ingredi eos, qui foras claustra post completorium remanserint: nec eos qui intra claustra sunt egredi per ostia sibi commissa. Quod si fecerint, ab episcopo, vel qui sub eo sunt judicentur.

Cap. XXVIII. *De infirmis clericis canonicis, qui peculiarius ad istum ordinem se junxerint, & non habent unde in infirmitate necessitatibus suis possint implere.*

SI aliquis ex clero infirmatur, qui ad hunc ordinem se peculiarius junxerint, & non habuerint unde in infirmitate necessitatibus suis possint implere; post episcopum habeat de illis maximam curam * archidiaconus & primicerius, & caveant ne negligantur infirmi, sed sicut revera Christo, ita eis serviatur. Quia ipse dixit: *Infirmus fui, & visitastis me*; &, *quamdiu fecistis uni ex minimis istis, mihi fecistis.* Ergo omnia necessaria quidquid ipsis infirmis expedierit & opus fuerit, eis omnino & absque ulla retardatione adimpleri curentur; quia in ipsis respicit quidquid ipsi minus habuerint aut neglecti fuerint. Et sine dubio in diem tremendum judicii, quando sederit rex vivorum & mortuorum in sede majestatis suæ de omnibus his rationem erunt reddituri, qualiter eis ministraverunt. Et si ipse archidiaconus vel primicerius ad plenum non habeant unde possint procurare necessitatibus eorum, hoc omnino episcopo innotescant,

* præpositus.

* non superbus, non tardus, non prodigus, non superfluus dilapidator sine ordine, non remissus.

* nonnulla alia subjiciuntur in excusit c. xi.

* portas claustræ, seu claustri.

* frater probabilis vitæ, * cui officium est, *& quæ sequuntur in editis c. ix. uti quæ hic leguntur ut & plerasque alia desunt.*

* Hæc nomina omissa in excusis cap. 40. & aliis pleriſque locis.

& ipse secundum Dei timorem & amorem provideat, ut hoc quod expedit ipsis infirmis ut habeant unde eis necessitatibus illorum procurent.

Quibus infirmis sint mansiones deputatæ super se rationabiliter dispositæ condignæ & aptæ, ubi esse possint, dum de infirmitatibus suis convalescunt. Et sit unus ex clero deputatus, timens Deum, qui circa ipsos infirmos maximam curam gerat de omnibus necessitatibus eorum, & habeat solatium, si opus est, juxta quod constituerit prior, ut absque murmuratione & negligentia serviatur infirmis. Et sciat, si bene ministraverit, gradum bonum sibi * adquiret.

* a Deo acquiri: * *Addit interpolator.* Et hoc indicendum est, quod infirmo licet omnis hora cibum & potum sumere, quando desideraverit vel possit si opportune non possit.

Sed & ipsi infirmi considerent in honore Dei sibi serviri, & non superfluitate sua contristent servientes sibi. Qui tantum infirmi portandi sunt: at ubi meliorati fuerint, redeant ad ordines suos. *

Cap. XXIX. *De vestimentis clericorum, vel calceamentis, vel ligna.*

ILla media pars cleri qui seniores fuerint annis singulis accipiant cappas novas, & veteres quas præterito anno acceperunt semper reddant, dum accipiunt novas. Et illa alia * medietas cleri illas veteres cappas, quas illi seniores annis singulis reddunt, accipiant, & illi seniores illas cappas, quas reddere debent, non commutent *. Sarciles accipiant illi presbyteri, qui ibidem in domo assidue deserviunt, & illi diaconi VII. qui in eorum gradu consistunt, aut lanam unde ipsos sarciles binos in anno habeant: & ille alius clerus unusquisque singulos. Camisiles autem accipiant illi presbyteri, & diaconi annis singulis binos: subdiaconi camisile & dimidio, & illi qui in reliquis gradibus sunt, singulos. Calciamenta vero omnis clerus annis singulis pelles baccinas accipiant * solas paria quatuor *.

* pars dimidia
* & unusquisque cleri senioris annis singulis tres campsiles accipiunt, & unusquisque cleri junioris annis singulis duas campsiles accipiunt.
* cansiles dicuntur in Andegavensi inf. cap
* vaccinas
* soleas
Add. vulg. Et vestimenta in transitum sancti Martini & campsiles in pascha & calceamenta in Calendis Septembribus habeant.

De ligna consideravimus, ut de quatuor libras denarios possint comparare ligna sufficienter & annum: Ipsa ligna de illos tellones, quod eis in civitate, vel in villabus sunt, sint comparata, hoc est quatuor libræ ad hoc mittantur. Et Kal. Maji ipsum telloneum accipiant, & tunc ipsa ligna comparent. Et illas cappas, & illos sarciles, & illa calceamenta de illos telloneos superius nominatos quod exinde superat, & de illo calciatico, quod ille episcopus annis singulis ad illum clerum reddere consuevit, & de eorum eleemosyna quod ad ipsum clerum specialiter Deus dederit, sint comparata. Et si aliquid exinde fuerit aliud quod eis necesse est, comparent, aut in eorum camera recondant. Et si ibidem ad hoc comparandum sufficienter non habuerint, ille episcopus hoc prævideat & mittat, unde hoc totum adimpletum sit ad eorum necessitatem, sicuti superius scriptum est.

Quæ vero ad ligna pertinent, omisit.

Ipsa autem vestimenta, illas cappas, & sarciles, ad transitum sancti Martini accipiant: illos camisiles, viginti dies post pascha accipiant: illa calciamenta Kal. Septembris habeant. Et si aliquis ex ipso clero de ecclesia tale beneficium acceptum ab episcopo habet; ut exinde possit procurare necessaria sua, idest cappas & calceamenta.

Cap. XXX. *De festivitatibus sanctorum.*

ILlud intimare complacuit, ut nos & clerus noster festivitatibus Domini, & sanctæ Mariæ, vel duodecim apostolorum, seu & reliquorum sanctorum, quas usus est in ista provincia annis singulis celebrare, in quantum Deus possibilitatem dederit, illud officium divinum diu noctuque facere procuremus. Et episcopus * in nativitate Domini *, & pascha Domini in domo ipsis clericis

* vel qui sub eo est.
& epiphania

A refectionem faciat, si ad præsens est; & si absens his diebus est, tunc in eorum refectorio habeant refectionem sufficienter, sicuti superius scriptum est. Et posiquam de refectorio exierint, in * caminata bibant duas vices, aut tres, qualiter consolatio sit, & ebrietas non dominetur.

& pascha & clauso pas chæ, & ascensione Domini & pentecost & festivitat bus sanctorum provinciæ hu
* caminada

Et epiphania Domini, & media pascha & clausum paschæ, & ascensione Domini, & pentecoste, & natalitiis episcopi, istos dies episcopus eis in refectorio ad sextam, refectionem faciat. Et de illis festivitatibus, unde abbatias in ista civitate, vel foras propinquas habemus, sicut consuetudinem habuerunt, refectionem ad clerum facere, hoc omnino non remaneat in quantum possibilitas fuerit.

B Et ille * archidiaconus, vel qui tunc sub manu episcopi præesse videtur, hoc recipiat, & ille clero exinde in refectorio refectionem faciat: & quod supereſt ad eorum opus cellerario reservetur. Et ille archidiaconus de sua actione, quod ipse ad eorum opus prævidet, purificationem sanctæ Mariæ, & omnium apostolorum, & sancti Joannis Baptistæ, & sancti Remedii eis refectionem faciat ad sextam in refectorio.

* Aliam e rum locum subrogavit interpolato

Cap. XXXI. *De eo quod, qui ad hunc canonicum specialem ordinem hujus congregationis se sociare vult, de rebus quas possidet ad ecclesiam * B. Pauli apostoli sollemnem donationem per præsentem faciat; reservato tamen tempore vitæ suæ usufructuario ordine.*

C LIcet legamus antiquam ecclesiam sub tempore apostolorum ita unanimem concordemque extitisse, & ita omnia reliquisse, ut singuli prædia sua vendentes ad pedes apostolorum pretia ponerent; ut nullus eorum sibi aliquid proprium dicere auderet, *sed erant illis omnia communia*; Unde & habere dicebantur *cor unum & animam unam*: quotidie enim circa domus panem frangentes, quod in commune accipiebant tam viri quam feminæ, seu parvuli, omnisque vulgus ardore fidei accensi, atque in amore religionis provocati cunctis cum gratiarum actione sufficientiam præbebant; sed quia nostris temporibus persuaderi non potest, D saltem vel hoc consentiamus, ut ad aliquantulamcumque similitudinem conversationis eorum nostros animos contrahamus: quia nimis inerter, tepidæque, ac remissæ devotionis est, ut quod, sicut diximus, omne vulgus pro Dei nomine consensit, nos qui peculiarius canonicis ordinibus inservire debemus, quantulamcumque in partem in hanc perfectionem non consentiamus. Et si omnia relinquere non possumus, sic ad usum tantum nostra teneamus, ut dimissa volumus nolumus fuerint, non ad hæredum nostrorum carnalium atque parentum, sed ad ecclesiam, cui Deo auctore in commune deservimus, de cujus rebus stipendia habemus, loco hæreditario relinquamus. Ut si cum illis perfectis pro perfecta abrenuntiatione, sæculique hujus contemptu corona non tribuitur; E vel peccatorum venia, sicut minimis misericordia divina concedatur. Quia sanctus Prosper *, vel alii sancti patres, secundum divinam auctoritatem sanxerunt, ut illi clerici, qui de rebus ecclesiæ vivere cupiunt, res proprias quas habent, per instrumenta chartarum, Deo & ecclesiæ cui deserviunt condonent: & sic rebus ecclesiæ licentius absque maxima culpa utantur; Ut sicut de rebus ecclesiæ ipsi clerici gaudent; ita & ecclesia de rebus ipsorum clericorum cum pauperibus suis sic aucta atque meliorata gratuletur. Ita tamen ut ipsi clerici dum advivent, si ita placuerit, res suas usufructuario ordine per beneficium ecclesiæ habeant,

* integrum ca put præterm sit interpola tor cum qui busdam aliis

Act. 4

* seu potius Julianus Pomerius de vita contemplativa.

beant,

beant, ut omnia sint communia, * & propter obitum eorum ad ecclesiam, vel ad canonicum ordinem, cui ante datæ fuerant, revertantur. Similiter indicantes ut illi clerici, qui de facultatibus suis sufficientiam habent, de ipsis rebus propriis vivere debeant, si tamen infirmi fuerint, ut in omnibus ad integrum ecclesiæ Dei, cui deserviunt, dare noluerint & sic ipsius ecclesiæ in amore Christi gratuita servitute, sedulaque modulatione impendant; & sciant se pro hac re, quia rebus ecclesiæ sicuti ceteri canonici utuntur, specialem misericordiam a Deo recepturos, cui de propriis rebus inserviunt: quia, si ea quæ accepturi erant pro eorum ordinibus de eleemosyna dispensatori reliquerint, nihil habentibus conferenda sine peccato possident sua: quia & ipsi quodammodo relinquunt sua, quando propriis contenti rebus, nihilque se jure debere arbitrantur recipi. * Quod si putant ideo accipi debere eorum quæ conferuntur ecclesiæ, portionem; nec eam videantur abjicere, quia non possint sua relinquere, quod eis deforme sit, inter suos, pauperes reddi: noverint esse deformius, possessuros de eleemosynis pauperum pasci. Hoc enim providendum est, ut non gravetur mater ecclesia, quam constat quotidie subventioni pauperum, viduarumque, atque orphanorum, simulque egentium, canonum jussione constrictam, debere esse semper intentam.

Igitur quicumque se ad hunc ordinem canonicum, quem modo utcumque recuperare cupimus, sicut in parvulo decretulo, quod digessimus, intimavimus, se sociare voluerit, & de rebus quas habet sollemniter donatione per præsentem donet ad ecclesiam B. Pauli ad opus Dei, vel clericis ibidem deservientibus, faciat & precariam, si ita ei placuerit, exinde ab episcopo accipiat, in ea ratione ut dum adviver, ipsas res usufructuario ordine habeat, & post * objectum ejus cum omni integritate, omnique superposito ad ecclesiam cui datæ fuerint, vel ipsius congregationis ipsas res absque ullius consignatione vel expectata traditione revertantur. Et liceat ei de omni mobili ex ipsis rebus quamdiu vivit, & in ipso ordine consistit, eleemosynas tam in pauperes, quam ad ipsam congregationem, quam etiam ubicumque voluerit facere, & necessitates suas explere. Et, si aliquod de ipso mobili post obitum ejus superfuerit, media pars in eleemosyna eis in pauperes, vel promissas ejus, aut ubi voluerit ambulet, archidiacono, aut primicerio, vel cui ipse vivens rogaverit dispensante: & illa media pars in ipsius eleemosyna ad clerum, vel ad ipsam congregationem revertatur. Et ipsi clerici de ipsis rebus, quas in precarias habent, neque de terris, neque de vineis, aut silvis, pratis, domibus, ædificiis, mancipiis, accolabus, vel quibuslibet rebus immobilibus minuendi, aut vendendi, aut communicandi potestatem non habeant; excepto ut diximus de illa fructa, vel quod ibidem laborare potuerint, viventes faciant quod voluerint.

Quod si contigerit suadente diabolo, ut aliquis ex his fratribus, qui ipsas res per precarias habuerint, in aliquo crimine grave, aut leve incidat, pœnitentiam juxta quod episcopus ei judicaverit, agat; tamen de rebus quas per precariam possidet, expoliatus pro hac re esse non debeat. Si quis autem eodem modo, quo supra instituimus, d hanc congregationem, tam unus ex abbatibus nostris, quam quilibet extraneis clericis se sociare desideraverit, eo tenore, ut alii fratres fecerunt, faciat. Quod si alter fuerit, qui se eis voluerit sociare, & omnia ad integrum perfectionis gratia derelinquere: episcopus provideat eis necessaria, qualiter opus bonum quod Deo inspirante cœpit, adimplere valeat.

Cap. XXXII. *De eleemosynis.*

DE eleemosynis accipiendis ita constituimus, ut si aliquis uni sacerdoti pro missa sua, vel pro confessione, * aut infirmitate, seu pro quolibet caro suo aut vivente aut mortuo aliquid in eleemosyna dare voluerit, hoc sacerdos * a tribuente accipiat, & exinde quod voluerit faciat. Si autem ad omnes sacerdotes sub tali conditione, seu pro quolibet modo aliquid in eleemosyna dare voluerit, hoc omnino tam ad omnes sacerdotes, quam ad omnes canonicos veniat, & omnes hanc eleemosynam communem habeant. * Similiter & illæ eleemosynæ, quæ in commune ad omnem clerum veniunt omnes in commune habeant, & psalmodiam, vel missas pro ipsis eleemosynis, ut episcopus instituerit, faciant.

Ideo autem mensuram sacerdotibus de eleemosynis recipiendis ad opus proprium fecimus: * quia nimis grave pondus existimavimus eis esse, si tam ingentia onera * peccantium solis illis sacerdotibus contingeret portare; Quia facilius Dei misericordiam plures impetrant pro peccatoribus quam unus, quamvis studiosus; & unusquisque de propria conscientia debet metuere, quanto magis de alienis peccatis non debet sibi supra vires sarcinam peccatorum cumulare.

Has eleemosynas archidiaconus, aut primicerius recipiant, & in necessitatibus fratrum, ut eis opus fuerit, & episcopus judicaverit, ipsas expendant: & si aliquid exinde superfuerit, in vestiariis fratrum recondant.

Cap. XXXIII. *Diebus Dominicis, vel festivitatibus sanctorum qualiter ad capitulum, seu ad missam occurrant.*

IN diebus Dominicis, vel festivitatibus sanctorum, aut quando jusserit pontifex, vel qui sub eo sunt, mane post primam cantatam omnes induantur vestimenta, officiales cum planetis, sicut ordo ecclesiasticus habet, & sint parati, & absque mora ad officium cum festinatione occurrant. Ut autem auditum fuerit primum signum omnes ad capitulum veniant, & audita lectione, sub uno accedant ad ecclesiam; & facto secundo signo cantent tertiam, & residentes in ordinibus suis expectent pontificem, sicut mos est Romanæ ecclesiæ: & nullus postea exinde de ordine suo exeat, usque dum omnia expleverit; nisi qui cum pontifice comitantur in obsequio, aut illi qui in aliqua utilitate occupati fuerint, si talis est quod omnino non possit dimitti, & hoc innotescant episcopo; vel qui sub eo sunt. Si quis de clero de quolibet ordine, tam sacerdotum, quam diaconorum, aut subdiaconorum, vel acolytorum tunc præsens non fuerit paratus ut officium suum impleat, & aliqua negligentia, vel retardatio per ipsum acciderit, nisi ob causam gravis infirmitatis, in crastino a vino, vel potu privetur; si autem per desidiam, aut contemptum iteraverit, ab episcopo, vel qui sub eo sunt, acrius coerceatur, itaut ceteri timorem habeant. Nam reliquis diebus ad capitulum, ut supra in isto tenore præfiximus, ita veniant.

Si autem statio publica fuerit per illas ecclesias forenses, & fratres ibidem vigiliam celebraverint, peracta vigilia cum omni decore mane revertant in claustra, ut omnino ad capitulum veniant: si autem negligens retardaverit, & ad capitulum non fuerit, prima, & secunda vice pro hoc castigetur:

Si

* aut clerico pro psalmis & hymnis, seu pro seipso. * vel clericus.

* pro illo misericorde faciant.

* Lege, *quia nimis* H. * peccaminum.

Si autem non emendaverit, illa die quando ad capitulum non venerit, a vino abſtineat uſque in craſtinum.

* Hoc & præcedens capitulum abſunt a vulgatis.

Cap. XXXIV. * *De matricolariis, ut ad lectionem divinam audiendam veniant in ſtatuta eccleſia in domo.*

DUm de corrigenda vita clericorum canonicorum rebus perneceſſariis, ut nobis juxta mediocritatem noſtram & capacitatem ſenſus per Dei adjutorium viſum fuit, deſcripſimus, venimus ad matricolarios tam domi, quam & in ſuburbanis; quia non, ſecundum inſtitutionem antiquæ eccleſiæ, eorum eſſet converſatio; ſed ſub magno quodam periculo, & negligentia, & ut ita dixerim abſque prædicatione, & confeſſione erant in quadam ſecuritate poſiti, neque ad domum ad ſtationem publicam ad audiendum verbum Dei veniebant, neque in reliquis ſtationibus, ſed erant omnes ſedentes unuſquiſque in loco ſuo. Propterea una cum conſenſu fratrum ſpiritualium conſtituimus, ut bis in menſe per totum annum de quatuordecim in quatuordecim dies in ſabbato omnes matricularii tam qui in domo ſunt, quam illi, qui per ceteras eccleſias infra civitatem, vel vicis matriculas habent, ad conventum ſtatutum omnes in eccleſia in domo veniant, mane primo expectantes in ordinibus ſuis, uſque dum ſignum pulſaverit horæ tertiæ: tunc veniens epiſcopus, ſi in aliis utilitatibus occupatus non fuerit, & jubeat legere lectionem de tractatibus, vel homilias ſanctorum patrum congruas, quæ ædificent audientes, & doceant eos viam ſalutis, qualiter ad vitam æternam Deo auxiliante perveniant.

Dicta tertia, ſi epiſcopus non venerit, tunc presbyter cuſtos eccleſiæ ſancti Stephani in vices illius juxta capacitatem ſuam & legat & doceat eos viam ſalutis, & videat omnino presbyter, ut hora conſtituta, ſi epiſcopus ibidem non venerit, non prætereat ut hoc adimpleat, quod hic ſcriptum eſt; & ipſi presbytero confeſſiones ſuas bis in anno faciant ipſi matricularii; una vice in quadrageſima; alia in miſſa ſancti Remedii uſque in tranſitum ſancti Martini. Et ſi ſuadente diabolo aliqua vitia, ſcandala inter eos orta fuerint, ut neceſſe ſit confeſſionem ſuam dare qui hoc perpetraverit in proximo conventu, ubi lectionem audiunt: finita lectione faciat confeſſionem ſuam puriter ipſi presbytero; & ſi ipſe non vult confiteri peccatum ſuum, & hoc celaverit: & ſi per alium inventum fuerit, ille qui delictum abſcondit, a presbytero qui eis verbum Dei annunciat ſecundum modum culpæ aut excommunicetur, aut corporali vindictæ ſubdatur. Et per ſingulas matriculas ſit primicerius matricularum de ipſis, qui ſuper eos curioſe agat: & ſi aliquis ex ipſis celare voluerit ſcelera ſua, & primicerius ipſorum hoc inveſtigare potuerit, nullatenus abſcondat presbytero, qui eis lectionem legit: & ſi fecerit ſimiliter ille qui hoc commiſerit ab ipſo presbytero judicandus eſt; & ſi hoc ipſe presbyter per ſe emendare non potuerit, innoteſcat archidiacono, vel primicerio, ut ipſi hoc corrigant rationabiliter ſecundum modum culpæ: & ſi opus fuerit in notitiam epiſcopi veniat, ut ipſe hoc emendet.

Ut diximus, omnes omnino matricularii ſtatutis diebus ad lectionem veniant, & neceſſitates ſuas tam animæ, quam corporis ipſi presbytero pateſaciant: & ipſe hoc aut per ſe emendet, aut priores ſuos innoteſcat ..... Et ſi aliquis de ipſis matriculariis remanſerit, qui non venerit ad lectionem, niſi infirmitate cogente, corripiatur ſemel & ſecundo, & ſi non emendaverit, excommunicetur; & ſi amplius hoc ex contemptu fecerit, ejiciatur de matricula, & alius, qui verbum Dei vult audire, mittatur in loco ipſius. Et conſtituimus eis, ut in eleemoſyna noſtra, vel ſucceſſorum noſtrorum de domo accipiant omni tempore, quando ad illam lectionem audiendam venerint, ſinguli ſingulos panes, & portionem de lardo illa una vice: illa alia vice portionem de formatico, per totum annum ſic faciant, ut diximus, qui ibidem de ipſis matriculariis venerint; Et in quadrageſima duas vices accipiant vinum cum pane inter quatuor ſextarium unum. In cœna Domini accipiant vinum cum pane ſupradicta menſura, & portionem de lardo, & formatico. Et conſideravimus quod octo modia de pane cocto ad unam quamque vicem ad hoc habeat; & illa vice quando lardum debent accipere, accipiant baccones ſex; & quando formaticum accipiunt in unaquaque vice penſa una. Hoc colligit de frumento per annum modia cc. de illo frumento ſit, qui de Vvarmacinſe venit, & accipiat illud quando exinde venit. De lardo baccones LX. accipiat ipſis Kal. Januar. de formatico penſas XII. accipiat ipſa miſſa ſancti Martini. De vino modia XXIV. accipiat ipſa miſſa ſancti Martini. Et hoc totum accipiat archidiaconus, vel primicerius: & videant quod hoc ſic diſpenſent, qualiter Deo placeat, & conſtitutum habemus. Et merces noſtra vel ſucceſſorum noſtrorum, vel qui hoc faciunt * exinde decreſcat, & ad ligna comparandum, unde ipſum panem faciant, donet epiſcopus de denariis uncias duas & dimidiam Kal. Majas. Et ſi aliquid ſuperaverit de hoc, quod ſuperius diximus, altis pauperibus, cui neceſſe eſt, archiepiſcopus, vel primicerius, aut cui juſſerint, tribuat.

* Forte, *inde creſcat* H.

Explicit.

CANONICORUM REGULA

AB ANONYMO QUOPIAM

INTERPOLATORE

Ex Grodegangi norma, Concilii Aquiſgranenſis capitulis, atque aliunde conſarcinata.

Temporibus piiſſimi Pippini Chrodogangus ſervus ſervorum Dei, Metenſis urbis epiſcopus. Si trecentorum, &c. *pag.* 534. D. *ne fruſtra non neceſſariis repetitionibus chartas diſperdere videamur.*

Cap. I. *De humilitate.*

Clamat nobis divina ſcriptura, &c. *ſupra pag.* 536. D.

Cap. II. *De ordine congregationis canonicorum.*

Ordines ſuos ita contervent, &c. *ſupra p.* 357.

Cap. III. *De eo quod in congregandis canonicis modus diſcretionis tenendus ſit.*

Cavendum ſummopere præpoſitis, &c. *Videſis capitulum* 118. *Aquiſgranenſis Concilii celebrati ann.* 816. *ſub Ludovico Pio imp. ſupra pag.* 480. A.

Cap. IV. *De eo quod non debent clerici in congregatione canonica conſtituti ſtipendia ſuperflua accipere aut exigere, ſed neceſſaria.*

Sanctorum patrum ſententiæ docent, &c. *cap.* 120. *Conc. Aquiſgranenſis. p. ead.* D.

Cap. V. *De his qui in congregatione ſibi commiſſa ſolummodo ex familia eccleſiæ clericos adgregant.*

Sunt nonnulli qui tantum ex familia eccleſiaſtica clericos, &c. *Vide c.* 119. *Aquiſgr. p. ead.*

Cap. VI. *Qui clerici in congregatione canonica conſtituti eccleſiaſtica accipere debeant ſtipendia.*

Quia ſanctorum patrum, &c. c. 120. *Aquiſgr.*

Cap.

dividatur

Cap. VII. *De eo quod in congregatione canonica æqualiter cibus & potus * accipiatur.*

Solet in pleriſque canonicorum congregationibus irrationabiliter, &c. *c.* 121. *Aquiſgr. ejuſdem.*

VIII. *De menſura cibi & potus.*

Quando clerus una aut bina vice in die reficit, accipiant a minore uſque ad maximum quatuor libras panis; & quando bis in die reficit, pulmentum ad ſextam, unam miniſtrationem de carne inter duos, &c. *ſupra p.* 324. *&* c. 122. *Concilii Aquiſgranenſis.*

Cap. IX. *De ſeptimanariis coquinæ.*

Clerici canonici ſic ſibi invicem ſervient, &c. *ſupra cap.* 24. *reg. Grodeg.*

X. *De archidiacono vel præpoſito.*

Oportet enim eos eſſe prudentes, &c. *ſupra c.* 25. *Grodeg.*

XI. *De cellerario.*

Cellerarius debet eſſe timens Deum, &c. *ſupra c.* 26. *Grodeg. & c.* 140. *Aquiſgr.*

XII. *De portario.*

Portarius unus cum ſuo juniore, &c. *ſupra c.* 27. *Grodeg. & c.* 143. *Conc. Aquiſgr.*

XIII. *De eo quod diligenter munienda ſunt clauſtra canonicorum, in quibus dormiunt canonici.*

Præpoſitorum cura ſit ut ſubditorum mentes, &c. *cap.* 117. *Conc. Aquiſgr. pag.* 320. *ex regula Grodegandi cap.* 3.

XIV. *De his quæ a clero in nocte de lecto ſurgente primum dicenda atque operanda ſunt.*

xe unde uatus ſit dum dimus.

Nocturnis horis * cum ad opus divinum de lecto ſurrexerit clericus, primum ſignum ſibi ſanctæ crucis imprimat per invocationem ſanctæ Trinitatis. Deinde dicat verſum, *Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.* Deinde pſalmum, *Deus in adjutorium meum intende*, totum cum *Gloria*. Et tunc provideat ſibi corpoream neceſſitatem naturæ, & ſic ad oratorium feſtinet, pſallendo pſalmum, *Ad te levavi animam meam*, cum ſumma reverentia & cautela intrans, ut aliis orantibus non impediat. Et tunc proſtratus in loco congruo effundat preces in conſpectu Domini magis corde quam ore, ita ut illius vox vicinior ſit Deo, quam ſibi. Ita dicendo, Gratias tibi ago, omnipotens pater, qui me dignatus es in hac nocte cuſtodire, & deprecor clementiam tuam, miſericors Domine, ut concedas mihi diem venturum ſic peragere in tuo ſancto ſervitio cum humilitate & diſcretione, qualiter tibi complaceat ſervitus noſtra. Et tunc omnes ſint præparati ſtantes in loco ſuo in choro per ordinem, ut noviſſimum ſignum ceſſaverit, cum ſumma humilitate & honeſtate referant laudes Deo in conſpectu angelorum ejus. Et ſi alicui frequens tuſſis aut phlegma a pectore aut naribus excreſcit poſt dorſum projiciat, aut juxta latus, caute tamen & curioſe, ut infirmis mentibus non vertatur in nauſeam, & ſemper quod projicitur pede conculcetur, ut cum ad orationem curvantur veſtimenta eorum non ſordidentur. Et infra eccleſiam, & in omni conventu, ſeu & in porticu hoc obſervandum eſt, ut quod ſpuitur ſemper pedibus conculcetur.

XV. *De officiis divinis in noctibus.*

Hiemis vero temporibus, id eſt a Kalendis Novembris uſque in paſcha, juxta conſiderationem rationis octava hora noctis ſurgendum eſt, ut modice amplius de media nocte pauſetur, & jam digeſti ad vigilias ſurgant. Poſt finitas nocturnas dicant verſum, *Exultabunt juſti in conſpectu Dei.* Deinde *Kyrie eleiſon*, & orationem dominicam, & faciant intervallum, exceptis diebus dominicis & feſtivitatibus ſanctorum, juxta conſiderationem epiſcopi, vel qui ſub eo eſt, id eſt ut XL. aut L. pſalmos poſſint cantare, ſecundum quod viſum fuerit, & hora permiſerit: & qui pſalterii vel lectionum aliquid indigent, meditationi inſerviant & non præſumat aliquis in ipſo intervallo dormire, niſi quem infirmitas cogit, & hoc per commeatum fiat * & qui aliter fecerit excommunicetur. Reliqui omnes ordinem vigiliarum teneant uſque ad matutinas dictas, & in ipſo intervallo ſummum ſilentium fiat tam in voce, quam & in actu vel inceſſu, ſeu ſono alicujus rei, ut liceat unicuique abſque alterius inquietudine peccata ſua cum gemitu, ſuſpirio & lacrymis Domino confiteri, & veniam vel remiſſionem pro ipſis ab omnipotente Deo orando & petendo poſtulare.

* per licentiam

XVI. *De vigiliarum antiquitate.*

Antiqua eſt vigiliarum devotio, *ex cap. Aquiſgr.* 129. *& Iſidori lib.* 1. *offic. c.* 22.

XVII. *De matutinis.*

De matutinorum antiquitate, &c. *c.* 130. *Aquiſg. & Iſidori lib.* 1. *offic. c.* 23.

XVIII. *De hora prima.*

Convenientes clerici ad primam canendam in eccleſiam completo officio ipſo ante pſalmum quinquageſimum donent confeſſiones ſuas viciſſim dicentes, Confiteor Domino, & tibi, frater, quod peccavi in cogitatione, & in locutione, & in opere; propterea precor te, ora pro me, & ille reſpondet, Miſereatur tui omnipotens Deus, indulgeat tibi peccata tua, liberet te ab omni malo, conſervet te in omni bono, & perducat te ad vitam æternam: & ille dicit, Amen. Supplici corde pro ſe certatim orantes hoc ſibi faciant. Hoc expleto conveniunt ad capitulum quotidie, & ex iſta inſtitutione, quam propter illorum utilitatem Deo auxiliante fecimus, in unoquoque die aliquod capitulum relegant præter diem Dominicam, & quartam & ſextam feriam, & ſollemnitates ſanctorum, in quibus relegant tractatus & alias Homilias, vel quod ædificet audientes. * Ideo quotidie ad capitulum omnes clericos convenire conſtituimus, ut anima verbum Dei audiat; & epiſcopus, vel archidiaconus, vel qui in loco eorum præeſſe videtur, ibidem quod jubere habet jubeat, & quod faciendum ſit ordinare ſtudeat. Poſt lectionem recitetur ætas menſis & lunæ, & nomina ſanctorum quorum feſta craſtinus excipiet dies. Et poſtea pariter dicant verſum, *Pretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum ejus.* Quem ſequatur oratio a priore ita, *Ipſi & omnes ſancti Dei intercedant pro nobis peccatoribus ad Dominum, ut mereamur poſſidere vitam æternam, Amen.* Deinde dicatur verſus, *Deus in adjutorium meum intende*, tribus vicibus, priore incipiente, & ceteris reſpondentibus, ſubjungentes *Gloria patri*, & poſtea *Kyrie eleiſon*, & orationem dominicam: deinde, *Et ne nos inducas in tentationem:* & *veniat ſuper nos, reſpice in ſervos tuos*, pariter uſque in finem pſalmi ſubjungentes *Gloria*. Deinde prior dicit, *Dirigere & ſanctificare & cuſtodire digneris, Domine Jeſu Chriſte fili Dei vivi, hodie corda & corpora noſtra, & ſenſus noſtros, in via & lege tua, & in operibus mandatorum tuorum, & pedes noſtros dirige in viam ſalutis, in viam juſtitiæ tuæ, ut hic & in perpetuum te adjuvante ſalvi eſſe mereamur, qui cum Patre & Spiritu ſancto vivis & regnas Deus per infinita ſæcula ſæculorum*, deinde, *Adjutorium noſtrum*, reſpondent alii, *In nomine Domini, qui fecit cælum & terram.*

* Vide ſupra p. 339 cap. 8. reg. Grodeg.

Pſal. 113.

Pſal. 89.

Poſt hæc qui culpabilis eſt poſtulet veniam, & ſecundum modum culpæ judicium recipiat. Quiſquis vero veniam poſtulat pro culpa, quantum plus ſe humiliat & ſe culpabilem aſſerit, tantum miſericorditer ac levius a priore judicetur. Neceſſe eſt enim, ut omnes noſtræ negligentiæ, id eſt, cogitationum, linguæ vel operis in præſenti vita

per

per veram confessionem & humilitatem semper judicentur, & non post mortem reos nos faciant.

Cap. XIX. *De opere manuum quotidiano.*

Surgentes a capitulo vadant aut simul aut separatim ad opus sibi injunctum, ut ratio præstat custodientes silentium & decantent psalmos suos aut bini aut singuli, juxta quod congruum est. Nihil aliud loquentes, nisi forte de ipsa arte necesse fuerit dicere caute, & quando inceperint opus suum dicant, *Benedictus es Domine Deus, qui adjuvisti me, & consolatus es me, Amen. Misereatur nostri omnipotens Deus, Amen.* Et quando com-
* Vide c. 9. regulæ Grodegandi munia opera * non est necesse facere, unusquisque quod opus habet faciat, quia otiositas inimica est animæ.

Cap. XX. *De tribus horis diei.*

Horam tertiam & sextam & nonam Daniel, &c. *Vide caput 126. Aquisgr. & cap. 19. lib. 1. officiorum S. Isidori.*

Cap. XXI. *De hora vespertina.*

Vespertinum diurni finis officium, &c. *ex cap. 127. Aquisgr. & Isidori lib. 1. c. 20.*

Cap. XXII. *De completis.*

De completis autem celebrandis, &c. *cap. 128. Aquisgr. & 21. I. off. Isidori.*

Cap. XXIII. *De recepto silentio post completum.*

Expleto completo summum silentium fiat, & orationes secretæ fiant, cum recordatione peccatorum, & postea gratias agant Deo dicendo, *Gratias ago tibi Domine sancte pater omnipotens æterne Deus, qui me dignatus es in hac die custodire per tuam sanctam misericordiam: concede mihi hanc noctem mundo corde & corpore sic pertransire. Qualiter mane surgens gratum tibi servitium persolvere possim, Per Christum, &c.* Et cum magna cautela ambulent in ecclesia & in dormitorio, & cum ad proprium stratum venerint, dum se collocaverit
Psal. 140. clericus, dicat psalmum, *Deus in adjutorium meum intende*, totum cum *Gloria*, & postea dicat versum, *Pone Domine custodiam ori meo & ostium circumstantiæ labiis meis.* Sicut mane surgens postulavit sibi labia a Domino aperiri, sic requiescens roget poni ori suo a Domino custodiam.

Cap. XXIV. *De eo quod horas canonicas canonici religiose observare debent.*

Studeant summopere canonici, &c. *cap. 131. Aquisgr. supra pag. 237.*

Cap. XXV. *De diligentia psallendi.*

Ubique credimus divinam esse præsentiam, &c. *supra cap. 7. Grod.*

Cap. XXVI. *De eo quod non pompatice standum est in ecclesia.*

Mox autem audito signo omnes canonici festinent ad ecclesiam, & non pompatice aut inhoneste vel incomposite, sed cum Dei timore ingre-
* al. cambutis. H. diantur eam: nec cum baculis aut * cambutis aut fustibus in choro, &c. *cap. 134. Aquisgr.*

Cap. XXVII. *De proficiscentibus in itinere.*

Quicumque ex clero, &c. *supra cap. 10.*

Cap. XXVIII. *De his qui in quibusdam levioribus culpis delinquunt.*

Si quis ex clero, &c. *supra pag. 321.*

Cap. XXIX. *De gravioribus culpis.*

Si quis clericus de ordine canonico, &c. *supra cap. 15. reg. Grod.*

Cap. XXX. *De reconciliatione pœnitentis capitale crimen.*

Ordo pœnitentiam agentis publicam sic est. Suscipies eum quarta feria mane in capite quadragesimæ, id est, in capite jejuniorum, & cooperies eum cilicio, & orabis pro eo, & includes eum usque in cœnam Domini, qui eo die præsentatur in gremio ecclesiæ. Qui dum vocatus venerit ad reconciliandum, ante episcopum, vel clerum cum omni humilitate prostrato omni corpore super terram ante apsidam petat ab omnibus veniam, & episcopus, vel qui sub eo est, det orationes super eum ad reconciliandum in quinta feria cœnæ Domini.

Cap. XXXI. *De confessione.*

Hortatur nos scriptura, &c. *supra c. 14. Grod.*

Cap. XXXII. *Ordo ad pœnitentiam accipiendam & confessionem faciendam.*

Hæc est ratio pœnitentiæ & confessionis nostræ quæ coram Deo & sacerdotibus ejus a nobis pariter agendæ sunt. Id est in unoquoque anno tribus vicibus, id est in tribus quadragesimis populus fidelis suam confessionem suo sacerdoti faciat, & qui plus fecerit melius facit; & monachi in unoquoque sabbato confessionem faciant cum bo-
* & clerici canonici in tertio sabbato. *Ex eod. Andeg.* B na voluntate episcopo aut priori suo. * Quando volueris confessionem facere peccatorum tuorum viriliter age, & noli erubescere, quia inde venit indulgentia unde fit confessio, & sine confessione non est indulgentia. In primis prosterne te humiliter in conspectu Dei in terra ad orationem, & roga beatam Mariam cum sanctis apostolis, & martyribus, & confessoribus, ut ipsi intercedant pro te ad Dominum, ut Deus omnipotens dignetur tibi dare sapientiam perfectam & scientiam, & intelligentiam veram, ad confitenda peccata tua, & postea surge cum fiducia & vera credulitate, & dic illi, Serve Dei credis in Deum Patrem omnipotentem creatorem cæli & terræ? *Resp.* Credo. *Interr.* Credis in Patrem, & Filium, & Spiritum
C sanctum? *Resp.* Credo. *Interr.* Credis quod istæ tres personæ, quas modo diximus, Pater & Filius & Spiritus sanctus, tres personæ sunt & unus Deus? *Resp.* Credo. *Interr.* Credis quod in ipsa carne in qua nunc es, recipere habes quod egisti, & quod egeris sive bonum, sive malum? *Resp.* Credo. *Interr.* Credis resurrectionem & vitam esse tibi post mortem? *Resp.* Credo. *Interr.* Vis dimittere omnia mala illis omnibus qui in te peccaverunt, ut Deus dimittat tibi omnia peccata tua, dicente eodem Domino in evangelio: *Si* *Matth. 18* *remiseritis hominibus peccata eorum, remittentur vobis peccata vestra?* *Resp.* Volo. Postea require eum diligenter, si sunt secum opera mala, quæ separant hominem, ut ait apostolus, a regno Dei,
D& hæc sunt mala cogitatio, malus sermo & otiosus, odium, invidia, detractio, maledictio, convitium, turpiloquium, scurrilitas, dissimulatio, adulatio, murmuratio, cupiditas carnalis, elatio, desidia, pigritia, inhonoratio bonorum, inhonoratio cognatorum, inhonoratio dierum dominicorum & sanctarum sollemnitatum, ignorantia, negligentia, vana gloria, iracundia, avaritia, falsa testificatio, somnolentia, intemperantia in cibis, rapina, gula, ebrietas, comessatio, fornicatio, adulterium, sacrilegium, superbia, perjurium, furtum, homicidium, & his similia. Et postquam confessus fuerit sua peccata, si vult dimittere ea, da ei pœnitentiam: & si non vult, non des ei pœnitentiam, quia non potes. Et si vult dimit-
E tere ipsa peccata, fac ei confiteri ea, & ad ultimum dicere, Multa sunt peccata mea in factis, in verbis, in cogitationibus. Tunc da ei pœnitentiam canonice mensuratam. Et post ea effunde super eum orationes & preces. Cavendum est utique, ne hi qui in gravibus peccatis incidunt, & hi qui in levioribus quibusdam delinquunt æqualiter judicentur, sed secundum morbum adhibenda medicina.

Cap. XXXIII. *De excommunicatione culparum.*

Si quis clericus contumax, &c. *supra c. 17.*

Cap. XXXIV. *De quadragesimæ observationibus.*

Licet omni tempore vita Christianorum, &c. *supra cap. 20.*

Cap.

Cap. XXXV. *De temporibus in quibus ſemel aut bis in die clericis reficiendum.*

A paſcha autem uſque ad pentecoſtem, &c. *ſupra ibidem.*

Cap. XXXVI. *De feſtivitatibus ſanctorum.*

Illud intimare complacuit, &c. *ſupra c.* 30.

Aliis vero diebus feſtis ſicut moris eſt eccleſiæ, juxta quod melius prælati poſſunt, clericis ſuis cibum potumque miniſtrent, & illud interea caveant prælati, ne id quod dare debent aut poſſunt qualibet diſſimulatione aut tenacitate ſubtrahant: ne paupertatis occaſione compulſi per diverſa vagari ac ſe turpibus implicare negotiis cogantur: relictoque eccleſiaſtico officio incipiant indiſciplinate vivere, & propriis voluptatibus deſervire, & prælati qui eis neceſſaria largiendo a Domino remunerari poterant diſtricte & ſincere judicentur.

Cap. XXXVII. *Ut non præſumat aliquis alterum cædere aut excommunicare.*

Vetetur in hoc ordine canonico, &c. *ſup. c.* 12.

Cap. XXXVIII. *In congregatione canonicorum nulli liceat alterum defendere.*

Omnibus modis cavendum eſt, &c. *c.* 13.

Cap. XXXIX. *De zelo bono quem debent ſervi Dei habere invicem.*

Sicut ex rebus amaritudinis, &c. *c.* 11.

Cap. XL. *De infirmis canonicis.*

Si aliquis ex clero infirmatur, &c. *c.* 28.

Cap. XLI. *De veſtimentis & calciamentis clericorum.*

Illa dimidia pars cleri qui ſeniores fuerunt, &c. *ſupra c.* 29.

Cap. XLII. *De eleemoſynis accipiendis.*

Si aliquis uni ſacerdoti, &c. *ſupra c.* 42.

Cap. XLIII. *De menſura ſacerdotibus de eleemoſyna accipienda & facienda.*

Nimis grave eis eſſe, &c. *ſupra ibidem.*

Cap. XLIV. *De cura quam in populo ſibi commiſſo habere debent clerici.*

Cavendum nobis eſt ne in periculum per noſtram negligentiam, ut ita dixerim, abſque baptiſmo & confirmatione, & confeſſione, & prædicatione, in quadam ſecuritate poſitus incurrat noſter populus: unde conſtituimus ut bis in menſe per totum annum de quinto decimo in quinto decimo die verbum ſalutis ei prædicetur: qualiter ad vitam æternam Deo auxiliante perveniat: ut ſi omnibus feſtis & dominicis diebus aſſiduata fuerit prædicatio, utilior eſt, & juxta quod intelligere vulgus poſſit, ita prædicandum eſt.

Cap. XLV. *Cui committi debeant ſtipendia pauperum.*

Evangelicis atque apoſtolicis inſtruimur documentis, &c. *c.* 141. *Aquiſgr. pag.* 492. C.

Cap. XLVI. *De præpoſitis.*

Quamvis omnes qui præſunt, &c. *c.* 139. *Aquiſg. pag.* 491. E.

Debent igitur cunctæ congregationi utiles eſſe, & de miniſterio ſibi commiſſo fideliter prodeſſe; ea vero quæ fratribus dare debent, cum caritate tempore opportuno incunctanter præbeant: quatenus a Domino de fideli adminiſtratione gradum bonum ſibi adquirant.

Cap. XLVII. *Quales vice prælatorum in congregatione fungi debeant.*

Oportet eccleſiæ prælatos, &c. *cap.* 138. *Aquiſgr. Ibidem.*

Cap. XLVIII. *De pueris nutriendis cuſtodiendiſque.*

Sollerter rectores eccleſiarum, &c. *cap.* 135. *Aquiſgr.*

Cap. XLIX. *Ut omnes canonici ad completorium conveniant.*

Expletis religioſiſſimo obſequio, &c. *cap.* 136. *Aquiſgr.*

Cap. L. *De cantoribus.*

Studendum ſummopere, &c. *cap.* 137. *Aquiſgr.*

Cap. LI. *Quales ad legendum & cantandum in eccleſia conſtituendi ſunt.*

Tales ad legendum, &c. *cap.* 133. *Aquiſgr.*

Cap. LII. *Modus correptionis.*

Quamquam contemptores, &c. *cap.* 134. *Aquiſgr.*

Cap. LIII. *Ut canonici cucullas monachorum non induant.*

Reprehenſibilem, &c. *cap.* 125. *Aquiſgr.*

Cap. LIV. *Ut in cultu veſtium diſcretionem teneant canonici.*

Quærere nos potius Deum cultu cordis quam corporis, &c. *cap.* 124. *Aquiſgr.*

Cap. LV. *Quod a prælatis gemina paſtio ſit ſubditis impendenda.*

Sollerter prælatis ſatagendum eſt, &c. *cap.* 123. *Aquiſgr.*

Cap. LVI. *De familiaritate a clericis mulierum extranearum devitanda.*

Prima quidem temptamenta, &c. *c.* 98. *Aquiſgr. ex ep. S. Hier. ad Oceanum, pag.* 457. E.

Inde mando atque remando ut hoſpitiolum * canonicorum aut raro, aut nunquam mulierum pedes terant. Vir autem ſive mulier, cum ad Dominum converſi fuerint poſt peccatum ſuum quod ad invicem commiſerunt, nec in una villa unquam pœniteant, nec ſit inter eos ſalutatio, aut beneficium, nec viſus, nec colloquium, ſi non caſus intervenerit; nec de uno fonte, ut vulgo dicitur, potum bibant, nec alumnus inter utrumque concurrat, nec munuſculum quidem nec conloquium, ut diximus, nec recordatio altèrius in mente ſua requieſcat: ſed cum adfuerit, cito venia a Deo petatur: meminiſſe debent canonici, quod nec Davide ſanctiores, nec Salomone ſapientiores poſſunt eſſe. Meminiſſe debent, quod paradiſi colonum de poſſeſſione ſua mulier ejecit.

* ex S. Hier. in ep. ad Nepotianum Conc. Aquiſgr. c. 94. ante medium.

Cap. LVII. *De clericis non manentibus in ſuo propoſito.*

Qui ſemel in clero deputati ſunt, aut monachorum vitam expetierunt, ſtatuimus neque ad militiam, neque ad dignitatem aliquam venire mundanam, & hoc temptantes, & non agentes pœnitentiam, quo minus redeant ad hoc quod propter Deum primitus * inegerunt, anathematizari.

* elegerunt ex cod. Andeg.

Cap. LVIII. *De humiliatione facienda propter Deum carne.*

Multitudines & officia, &c. *c.* 95. *Aquiſgr. ex ep. S. Hier. ad Paulinum.*

Cap. LIX. *De iracundis doctoribus.*

Iracundi doctores, &c. *c.* 33. *Aquiſgr. ex c.* 40 *libri* III. *ſententiarum S. Iſidori.*

Cap. LX. *De doctrina & exemplis doctorum.*

Tam doctrina, &c. *c.* 20. *Aquiſgr. ex c.* 36. *lib.* III. *ſent. ejuſdem ſancti.*

Cap. LXI. *De taciturnitate.*

Omni tempore in eccleſia tam a populo quam a clero ſummum ſilentium fiat, excepto hoc quod ad laudes Dei pertineat. Videamus quod ait propheta, *Dixi, cuſtodiam vias meas ut non delinquam in lingua mea.* Item: *Poſui ori meo cuſtodiam obmutui & humiliatus ſum a bonis.* Hic oſtendit propheta, ſi a bonis eloquiis propter taciturnitatem debet interdum taceri, quanto magis a malis verbis propter pœnam peccati debet ceſſari? Inde ſancta ſcriptura dicit; * Qui enim in eccleſia verboſari fecerit, & pro ſe & pro aliis malam redditurus eſt rationem in die judicii. Ergo quamvis de bonis & ſanctis eloquiis propter taciturnitatem rara loquendi in eccleſia concedatur licentia, quia ſcriptum eſt, *In multiloquio non deerit peccatum.* Et alibi: *Mors & vita in manibus linguæ.* Nam lo-

Pſal. 38.

* Auguſt. ſer. 215. de tempore ante medium.

Prov. 10. *Ibidem* 14.

loqui & docere magistro conceditur, tacere & audire discipulo convenit. Qui hanc taciturnitatem in ecclesia minime custodierit, sed fregerit, sit in ipso die pœnitens in aqua & pane: & si iterum, tribus diebus pœniteat in pane & aqua. Et si tertia vice iteraverit, septem diebus ut supra pœniteat. Et si amplius hoc facere præsumpserit, corporali disciplinæ subjiciatur ut ceteri timeant.

Cap. LXII. *De ebrietate a clero vitanda atque detestanda.*

Luc. 21. Dominus in evangelio dicit: *Attendite autem*
Ephes. 5. *vobis, ne forte graventur corda vestra crapula.* Et
Prov. 20. apostolus dicit: *Nolite inebriari vino in quo est luxuria.* Salomon vero dicit: *Luxuriosa res est vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque in his delectatur, non erit sapiens. Nullum secretum est ubi*
Eccli. 19. *regnat ebrietas.* Alibi dicitur: *Operarius ebriosus*
Ibid. 31. *non locupletabitur: vinum & mulieres apostatare fa-*
Levit. 10. *ciunt sapientes.* Et alibi: *Diligentes semper se inebriari vino noli provocare in congregationem tuam.* Vinolentos sacerdotes & apostolus damnat, & vetus lex prohibet, qui altari serviunt, vinum & siceram non bibent. Sicera Hebræo sermone omnis potio nuncupatur quæ inebriare potest: quidquid inebriat & statum mentis mutat, fuge similiter ut vinum:

Qui cupis esse bonus, & vis dignoscere verum,
Ut mortis socium sic mordax effuge vinum.
Nulla febris hominum major quam viteus humor.
Surdescunt aures, balbutit denique lingua.
Dic mihi dic, ebrie, an vivis, an morte gravaris?
Pallidus ecce jaces, corpus sine mente quiescit.
Non bona, non mala, non dura, & non mollia sentis.

Cavete, fratres, in omnibus ebrietatem, quia magna subversio animi est. Nam sicut ignis facile incendit stupas & leviores paleas; ita ebrietas corrumpit animam, & dejicit eam in grande
Isa. 5. & 22. peccatum. Dominus per prophetam ait: *Væ illis qui mane surgunt ad ebrietatem sectandam, & ad potandum vinum usque ad vesperam.* Et in alio loco dicitur: *Væ his qui potentes sunt ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.* Basilius dicit, plurimi namque homines per vinum maximam debilitatem corporis contraxerunt, nec potuerunt consequi pristinam firmitatem. Ebriosus putat se aliquid optimum agere, cum fuerit præcipitio devolutus. Fratres carissimi, nolite inebriari, nolite bibendo immoderate nomina vestra de cælo delere. Sunt multi, quod pejus est, qui non solum se inebriant, sed etiam alios adjarant, ut amplius quam expedit bibant: o infelix qui hoc facis, non tibi sufficit quod ipse peris, nisi adhuc insuper & alios perdas? Non tibi sufficit quod in illam ebrietatem incurris, adhuc & alios tecum trahis. Non sufficit misero ebrioso in ebrietate se ipsum mergere, nisi & alios secum conetur involvere. Nolite fratres, nolite hoc malum facere. Audite apostolum dicen-
1. Cor. 6. tem, *Neque ebriosi regnum Dei possidebunt.* Ebrius enim nec patrem, nec matrem, nec amicum, nec inimicum agnoscit, neque bona & mala discernit, nec ignem, nec gladium timet. Sic falsi fratres & persecutores sunt, qui Deum & ecclesiam contemnunt, nec bona nec mala discernunt, nec gladium præsentis vitæ, nec ignem gehennæ futuræ metuunt. Quando homo * ebrius fuerit, cor suum & membra " deliberare non potest.

* ebriosus. " al. liberare. H.

Cap. LXIII. *De clericis.*

Itaque omnes, &c. *c. 99. Aquisgr. ex c. 1. lib. II. officiorum S. Isidori.*

Cap. LXIV. *De regulis clericorum.*

His igitur lege patrum cavetur, &c. *cap. 100. Aquisgr. ex c. 2. l. II. off. S. Isidori.*

Cap. LXV. *De generibus clericorum.*

Duo sunt genera clericorum, &c. *c. 101. Aquisg. ex c. 3. l. II. off. S. Isidori.*

Cap. LXVI. *De sacerdotibus peccantibus.*

Presbyter aut diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto, aut homicidio captus est, deponatur, non tamen communione privetur: dicit enim scriptura: *Non judicabit Dominus bis in idipsum.* Neocæs. cil. 1 Nahum 1. 9 ex Græco.

Cap. LXVII. *Ut presbyter habeat unam ecclesiam.*

Presbyter non amplius quam unam ecclesiam habeat, sicut & vir unam uxorem.

Cap. LXVIII. *Ut clerici nuptialia convivia vitent.*

Presbyteri, diacones, subdiacones, vel deinceps, quibus ducendi uxores licentia non est, alienarum nuptiarum convivia evitent, neque his ceteris admisceantur, ubi amatoria cantica cantantur, aut ubi obscœni motus corporum choris & saltationibus efferuntur. Ne auditus & obtutus sacris mysteriis deputatus turpium spectaculorum atque verborum contagione polluatur. Venetic can. 21. Agath. 39.

Cap. LXIX. *De eo quod non per ambitionem sacerdotium appetendum.*

Sicut qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admovendus: sic qui ultro ambit, vel importunus se ingerit, est procul dubio repellendus. Nam qui nititur ad altiora conscendere, quid agit nisi ut crescendo decrescat? cur non perpendit, quia benedictio illi in maledictum convertitur? S. Greg. ep 169. lib. 6.

Cap. LXX. *De eo quod removentur presbyteri de officio suo.*

Hi presbyteri qui in presbyterio suo filios genuerant, removeri ab officio suo debent. Neocæs. 1.

Cap. LXXI. *Pro infirmis orare & unguere eos oleo præcipitur.*

Jacobus Apostolus scripsit, *Infirmatur quis in vobis?* &c. Quod non est dubium de fidelibus ægrotantibus accipi vel intelligi debere, qui sancto oleo perungui possunt, quo ab episcopo confecto, non solum sacerdotibus, sed omnibus uti christianis licet in sua aut in suorum necessitate unguendis. Nam idcirco de presbyteris dictum est, quia episcopi occupationibus aliis impediti ad omnes languidos ire non possunt. Ceterum si episcopus potest, aut dignum ducit a se visitatum & benedicere & tangere chrismate, sine cunctatione potest, cujus est chrisma conficere. Pœnitentibus istud infundi non potest, quia genus est sacramenti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo unum genus posse putatur concedi? Jac. 5. & h illud comm Ven. Beda.

Cap. LXXII. *Oblationes in domibus offerri non oportet.*

Non oportet in domibus oblationes celebrari ab episcopis, vel a presbyteris. Laodic. 58.

Cap. LXXIII. *Quomodo benedicendi sunt sponsus & sponsa.*

Sponsus & sponsa cum precibus, &c. Carth. IV. 13.

Cap. LXXIV. *De sollemnitatibus præcipuis colendis.*

In sollemnitatibus præcipuis, id est, in natali, & in octavis, & in epiphania Domini, & in pascha, & in ascensione Domini, & in pentecoste, & in sanctorum festivitatibus, id est S. Stephani, B. Joannis evangel., & in festivitate infantium, & in purificatione, & in Assumptione S. Mariæ. Similiter in beatorum apostolorum festis & S. Joan. Bapt., & S. Laurentii, & S. Martini, sive & in natale cujuslibet sancti, cujus honor in qualicumque parœcia specialis celebratur, plenarium officium celebretur, & bis reficiatur.

Cap. LXXV. *De decimis dividendis.*

Sacerdotes populi susçipient decimas, &c. Excerp Eb berti c. 5.

Cap.

Cap. LXXVI. *Ut presbyteri per diversa ab episcopis aut a laicis indiscrete non mittantur.*

Statutum est ut presbyteri, sicut hactenus factum est, indiscrete per diversa non mittantur, nec ab episcopis, nec ab aliis prælatis, nec etiam a laicis, ne forte propter eorum absentiam fiant animarum pericula, & ecclesiarum in quibus constituti sunt negligantur officia.

Cap. LXXVII. *De illis qui soli missas contra canonicam auctoritatem canere præsumunt.*

Statutum est, ut nullus presbyterorum solus missam celebrare præsumat, quia nec verba Domini salvatoris, quibus mysteria corporis & sanguinis sui discipulis celebranda tradidit, nec apostoli Pauli documenta declarant, nec in ipsis actibus apostolorum, si enucleatim legantur, ita fieri debere ullo modo invenitur. Nam etsi interrogatus hujusmodi corporis & sanguinis Domini solitarius consecrator fuerit, quid respondere poterit? Quibus enim dicit, Dominus vobiscum, aut a quo illi respondetur, Et cum spiritu tuo: vel pro quibus supplicat Deum dum dicit, Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum, & omnium circumstantium, cum nullus circumstet? quæ consuetudo apostolicæ & ecclesiasticæ auctoritati contraria eradicanda, & funditus extirpanda est a Domini sacerdotibus, & si quis hoc deinceps facere præsumpserit, gradus sui periculo subjacebit.

Cap. LXXVIII. *Ut presbyteri inconsulto episcopo non constituantur in ecclesiis, vel de ecclesiis expellantur.*

Statutum est ut sine auctoritate, vel consensu episcoporum presbyteri in quibuslibet ecclesiis non constituantur, nec inde expellantur, & si quis deinceps hoc facere temptaverit, synodali sententia districte feriatur.

Cap. LXXIX. *De libris quos unusquisque secum in ecclesia habere debet.*

Hi sunt libri quos habere debet unusquisque sacerdos in sua ecclesia, per quos scilicet missas & epistolas, seu etiam evangelium, vel baptisterium, seu pœnitentiam, aut circulos annorum, sive lectiones nocturnales legere potest. Si quis tales non habuerit, ab ecclesia degradetur, quia in illo completur quod in libris legitur, *Canes muti non possunt latrare:* isti sunt mali presbyteri, qui concupiscunt accipere pastorale ministerium ecclesiæ, nec tamen possunt ad populum prædicare.

Cap. LXXX. *De non suscipiendis alterius ecclesiæ clericis, & de susceptoribus eorum absque litteris commendatitiis, vel testibus clericis in eadem ecclesia militantibus.*

Jam constitutum est quod non liceret in alterius civitatis ecclesia, vel in potestate laicorum clericos militare; sed ibidem permanere, in qua principio meruerunt ministrare, extra eos qui missi a patria ad aliquam ecclesiam pro necessitate venerint. Qui vero episcoporum, aut laicorum, post hoc constitutum alterius ecclesiæ clericum susceperit, nisi ad excusandum rationabiliter, placuit a communione suspendi, & eum qui suscipit, & qui susceptus est, quousque clericum ad suam fecerit reverti ecclesiam.

Cap. LXXXI. *Epistola cujusdam deicolæ in Christi nomine missa ad sacerdotes & clericos prædicationis atque institutionis caussa ipsis directa.*

*Dilectissimis sacerdotibus ecclesiarum Christi præsulibus, & cunctis * clericis in eisdem ubique ei famulantibus, & deicolis omnibus in totum mundum degentibus æternam in Domino salvatore nostro salutem.*

Noverit igitur dilectio vestra, quod semper sollicitus sum, & valde nosse desidero de salute & sanitate ac vita vestra: Deus autem omnium nostrum vestrumque pium adimpleat desiderium in gloriam, & vitæ sanctæ disciplinam. Ergo cum simus dominicæ plebis superna miseratione rectores, studiosius nos convenit Dei præsidium pro eorum sæpe cogitare salute, qui nobis commissi esse videntur: ne de creditis frustratisque quod absit animabus insidiis antiqui hostis ante omnium pastorem, nisi succedat præveniendo de offensis correctio, districtam cogamur solvere rationem. Unde rogamus vos, ut juste & pie sancteque viventes ceteris fidelibus in exemplum sitis, & casto corde & corpore sub regula canonica vivatis. Et præterea peto ut consideretis, & ante mentis & corporis oculos semper habeatis quid sumus nos & vos. Nonne homines sumus? & unde homines nisi de humo? Et quid est humus nisi pulvis, & cinis? & quid erimus nisi quod dictum est, *Christus cum apparuerit*, si bene egerimus, *similes ei erimus*, hoc est in immortalitate & æternitate? Abnegemus carissimi fratres quod sumus, ut incipiamus esse quod non sumus. Ergo omne bonum a summo Deo sperandum est, quia *nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laborant qui ædificant eam:* &, *nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilant qui custodiunt eam.* Nos ergo petamus, quæramus, pulsemus, *qui petit accipit, & qui quærit invenit, & pulsanti aperietur:* cogitemus semper ultimum nostri exitus diem: ornemus finem nostrum, & componamus diligenter vitam nostram, & quantum incerti simus de obitus nostri die, tantum parati simus in actione nostra bona, ut quandocumque venerit, nos semper paratos inveniat. Consideremus & pensemus quia districtus venturus est judex, qui non solum operum sed cogitationum exactor apparebit. Laboremus in opere Dei quantum possumus, quantum debemus, quoniam ut ait Apostolus, *non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis.* Qua de re satagendum est nobis, & omnibus fidelibus, ut ad ipsam gloriam fideliter curramus. Vestram quoque, o sacerdotes fratresque dulcissimi, moneo sollertiam, ut reminiscamini quam magna suscepta habeatis onera animarum. Namque curam suscepistis. Ideo securitatem vitæ deponite, quæ inutilis est animæ & corpori. Quoniam qui animas susceperunt ad regendum, parare se debent ad rationem reddendam in conspectu Dei. Idcirco in quantum prævaletis tam verbo quam exemplo, ut prædiximus, admonere non cessetis vobis commissas oves, ut in judicio cum propheta absoluti dicere possitis, *Domine justitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam & salutare tuum dixi.* Diem ultimum cogitate & regulam vestram conservate, villicationem vestram pensate, quia de omnibus qui vestra negligentia perierint, rationem eritis reddituri in diem judicii. Et ut de negotio lucrum reportetis & præmium, oportet vos magis prodesse quam præesse: o spiritales sacerdotes, diligite clerum & populum vestrum, & nullos vobis æstimetis propinquiores esse parentes, quam qui vobiscum in domo & in opere Dei morantur, quia ubi amor & dilectio est spiritalis, ibi Deus mediator inhabitat; qui dixit, *In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem.* vestram quoque fragilitatem humiliter considerate, & infirmorum curam patienter portate. In imperio vestro moderati sitis, ut regula docet. Similiter moneo, ut opera quæ injungitis discernatis & temperetis: discretionem semper cogitate ut quod fecerint subjecti vestri absque murmure

faciant, ut & animæ ſalventur, & corpora ſupra modum non graventur. Moneo & omnes clericos vobis ſubjectos, ut vobis humiliter obediant, & regulam canonicam pro viribus adimplere ſatagant, & abſque murmuratione imperio veſtro ſubjaceant, Dominoque dulciter ſerviant: *omnis homo poteſtatibus ſublimioribus* ſuiſque præpoſitis ſubditus eſſe debet, quanto magis ſervi Dei obedire humiliter præpoſitis ſuis debent? Moneo etiam & regulæ canonicæ memores ſint, ejuſque præcepta ante oculos ſemper habeant. Nam quis ſcit quid contingat ſibi vel aliis in hac vita? aut quis unquam inobediens ad bonum finem pervenit? Nobis vero pavor incutitur non modicus, dum legimus multorum ſanctorum in fine fuiſſe periculum, & poſt tantos labores conquiſitos etiam de ſummis ad ima fuiſſe præcipitatos, quorum caſus noſter debet eſſe profectus. Siquidem & primum hominem per inobedientiam cecidiſſe legimus. Multa ſiquidem atque innumerabilia de his colligi poſſunt, ſed nobis iſta modo ſufficiunt, ut in his caveatis ne inobedientiam in aliquo incurratis. Non vos delectent deliciæ ſuperfluæ, niſi quantum corpus ſuſtentari videtur, & non quantum voluntas humana appetere temptat. Nolite eſſe cultis veſtibus adornati, ſed ſimplici modo neceſſitatibus corporis contenti, ſic habeatis diſciplinam, ut non amittatis animam. Nolite eſſe oblivioni dediti, nec ulla ſecuritate hebetati, ſed tam corporis quam animæ alimenta præparate vobis & clericis ſubjectis veſtris, ut læti vobiſcum Chriſto ſerviant, ſub cujus ſervitio ſe tradiderunt, ut in futuro mercedem recipiatis, & vocem Domini audiatis, ubi dicitur, *Quia ſuper pauca fidelis fuiſti, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui.* Ad quod gaudium me peccatorem, & vos omnes una cum omnibus nobis commiſſis, Dominus & ſalvator noſter, precibus omnium ſanctorum ſuorum, perducere inlæſos in vita æterna dignetur qui vivit & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

Rom. 13. Tit. 3.

Matth. 25

Cap. LXXXII. *Alia epiſtola ad epiſcopum.* * *Dulciſſimo domno meo epiſcopo in Chriſti nomine ſalutem perpetuam.*

* In Andegavenſi codice nomen illius epiſcopi exprimitur *Baldenus epiſcopus.*

Pater dulciſſime, bene valeas in Chriſto, & illi ſemper placeas. Saluto te, & per te omnes clericos tuos. Conſolare & conforta eos in ſervitio Domini noſtri Jeſu Chriſti in quantum prævales. Moneo prudentiam tuam ut peccantes arguas coram omnibus, ut timorem ceteri habeant. Qui enim proximorum mala reſpicit, & tamen ſilentio linguam premit, eo mortis auctor fit, quo eos quos potuerat curare noluit. Nos ergo qui in periculoſo ordine conſtituti ſumus, adtendamus ne ſimus inutiles ſervi, illius ſemper memores ſimus mandati quod dixit, *Hoc eſt mandatum meum ut diligatis invicem.* In hoc enim mandato omnium ſalus conſiſtit. Hoc cunctis perneceſſarium eſſe conſtat, & maxime his qui gregem Chriſti regendum accipiunt. Quapropter, paſtor cariſſime, gregem quem accepiſti ad regendum diligenter erudire ſtudeto, & ſanctis admonitionibus per paſcua vitæ deducere ſatage. Habes in omni opere bono Chriſtum adjutorem: ſanctum quoque cui militas interceſſorem, ſicut gubernationem & diſpenſationem in domo Domini habere videris, ita tibi ſubjectos bonis moribus ornare contende, & eos in divina laude devotiſſime fac conſiſtere, & quod angeli ſemper agunt in cælis, hoc tui cleri jugiter faciant in eccleſiis. Tuum eſt præcipere, illorum obedire; tuum eſt præire, illorum ſubſequi. Omnium itaque in ſervitio Dei una debet eſſe voluntas, ut una fiat in regno Dei remuneratio. Nullus horis canonicis ſe divinis ſubtrahat laudibus, ne propter aliquam negligentiam alicujus locus in conſpectu Dei vacuus inveniatur, & verba Dei in eccleſiis intimo cordis affectu proferantur, & cum magna reverentia Dei omnipotentis officia celebrentur, omne vero miniſterium Chriſti humiliter & devote impleatur. Omnis quoque inobedientia in ſæculi neceſſitatibus fideliter & ſtrenue peragatur. Fiat quidem inter omnes concordiſſima pax & ſanctiſſima caritas & devotio vitæ regularis, ſeniores bonis exemplis & ſedula admonitione erudiant juniores, illoſque diligant ut filios, & illi quaſi patres eos honorificent, illorumque omni alacritate obediant præceptis. Tua vero, venerande paſtor, converſatio omnibus ſit exemplum ſalutis. Cave ut nec minimus quis in tua ſcandalizetur vita, ſed ædificetur & roboretur in via veritatis, quia tibi ex illorum ſalute merces judicabitur æterna. Cani capilli extremum denuntiant properare diem. Quapropter paratus eſto omni hora, in occurſum Domini Dei tui. Dilectio fraterna & eleemoſynæ miſerorum & vitæ caſtitas præparent tibi gradum in cælo. Feſtivis diebus veniente ad eccleſiam populo, fac eis prædicare verba Dei, & quocumque vadis, clerici qui ſervitium Dei pleniter peragant, tecum eant, ſobrietate ornati, non ebrietati adſtricti. Quorum honeſtas vitæ aliis ſit doctrina ſalutis, curamque omnium ubique habeas, & maxime pauperum, viduarum, & orphanorum, & audias in die tremendo a Domino cum aliis eleemoſynam facientibus: *Quamdiu feciſtis uni ex his minimis, mihi feciſtis.* Eſto miſeris ut pater, & cauſſam ad te clamantium diligenter diſcute, & parce in te peccantibus, ut Deus tuis parcat peccatis. Eſto juſtus in judiciis & miſericors in debitis: magiſter virtutum, moribus honeſtus, verbis jucundus, vita laudabilis, in omni opere Dei devotus: * cleros quoque cohortare, ut ſanctas ſcripturas diligentiſſime legant. Non confidant in linguæ notitia, ſed in veritatis intelligentia, ut poſſint contradicentibus veritati reſiſtere. Sunt enim tempora periculoſa, ut apoſtolus prædixit. Quia multi pſeudodoctores ſurgent introducentes ſectas, qui Catholicam fidem impiis aſſertionibus maculare nitantur. Ideo neceſſe eſt eccleſiam plures habere defenſores, qui non ſolum vitæ ſanctitate, ſed etiam doctrina veritatis caſtra Dei viriliter defendere valeant. Has vero piæ admonitionis litterulas non quaſi neſcienti direxi, ſed ut veræ caritatis, quæ eſt in meo pectore, fidem oſtenderem. Omnipotens Deus te tuoſque cariſſimos * cleros in omni bono proficere faciat, & ad beatitudinem æternæ gloriæ venire concedat, qui regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

Matth. 25

* al. *clericos*. H.

* al. *clericos*. H

Cap. LXXXIII. *De doctrinæ diſcretione.*

Non omnibus una eademque doctrina &c. c. 23. *Aquiſgr. ex c. 43. lib. III. ſententiarum S. Iſidori & ex prologo lib. III. paſtoralis S. Greg. papæ, &c.*

Cap. LXXXIV. *De clerico derelinquente clericatum ſuum.*

Si quis vero clericus relicto officii ſui ordine, laicam voluerit agere vitam, vel ſe militiæ ſæculari tradiderit, excommunicationis pœna feriatur. Hiſp. 21

Cap. LXXXV. *De eo quod non facile ejiciatur unus de ordine canonico.*

Silveſter dicit, Non acolytus adverſus ſubdiaconum, non exorciſta adverſus acolytum, non lector adverſus exorciſtam, non oſtiarius adverſus lectorem det accuſationem aliquam. Et non ſubdiaconus, acolytus, exorciſta, oſtiarius, lector filios habentes & uxorem, & omnino Chriſtum prædicantes, niſi in teſtimoniis ſeptem. Et non damnabitur diaconus niſi in XXXVI. & non damnabitur presbyter niſi in XLIV.

Roman. conc. a. S. Silvest. c. 3.

Cap.

Cap. LXXXVI. *De eo quod canonici debet se præcavere ante transformationes dæmonum.*

Admonendi sunt clerici canonici, ut sint cauti, ne a dæmonibus in cogitationum subtilitate seducantur: propterea & forma diaboli inter clericos observetur, ut si quis ad eos veniat, sive vir, sive mulier sit, sive senex, sive juvenis, etiamsi notus, sive ignotus sit, ante omnia oratio fiat, ut nomen Domini primum invocetur, quia si fuerit aliqua transformatio dæmonis continuo oratione facta defugiet. Si vero in cogitatione eorum suggesserint dæmones, * aliquo modo laudari aut extolli debeant, non adquiescant eis. Sed tunc magis semetipsos humilient in conspectu Domini, & pro nihilo ducant, cum sibi aliquid inlicitum suggesserint. Venerunt dæmones ad quemdam monachum nomine Or, in specie cælestis militiæ & habitu Angelorum, currus igneos agentes plurimo apparatu, tanquam magnum aliquem regem deducentes: isque qui a ceteris ut rex haberi videbatur dicebat ad eum, Implesti omnia, o homo, tantum superest tibi ut adores me. Sed si adoraveris me transferam te sicut Heliam: & Monachus Or hæc audiens dicebat in corde suo, Quid est hoc? Quotidie ego salvatorem meum qui est rex meus adoro. Hic si esset ille quem adoro, quomodo hoc a me posceret, quod indesinenter me facere sciret? Post hæc respondit ad ipsum, Ego habeo meum regem, quem quotidie sine intermissione adoro, tu autem non es rex meus: & continuo ille inimicus ad hæc verba nusquam comparuit. Item Fortunatus episcopus ex quodam homine immundum spiritum excussit. Qui malignus spiritus cum vesperacente jam die secretam ab hominibus horam cerneret, peregrinum quempiam esse se simulans circuire cœpit civitatis plateas & clamare, O virum sanctum Fortunatum episcopum, Ecce quid fecit. Peregrinum hominem de hospitio expulit. Quæro ubi requiescere debeam, & in civitate ejus non invenio. Tunc quidam in hospitio cum uxore sua & parvulo sino ad prunas sedebat. Qui vocem audiens, & quid ei episcopus fecerit requirens, hunc invitavit hospitio, & sedere cum secum juxta prunas fecit. Cumque vicissim aliqua confabularentur, idem malignus spiritus parvulum filium invasit, atque in easdem prunas projecit, ibique mox ejus animam excussit. Qui orbatus miser vel quem ipse susceperit, vel quem episcopus expulisset, agnovit.

Hic desinit Andegavensis codex teste Sirmondo, qui vidit exscripsitque. At vero in Fiscanensi codice spatio aliquo vacuo interjecto adjectum fuisse & alterum longiusculum caput quod est 122. *concilii Aquisgranensis de mensura cibi & potus: Illud quoque &c.*

In eodem codice Fiscanensi mss. reperta sunt quæ sequuntur ad libellos pœnitentiales spectantia, neque alibi, quod sciam, edita.

Bonifacius archiepiscopus edidit.

Quomodo possumus pœnitentiam VII. annorum in uno anno pœnitere. Triduanam pro XXX. diebus & noctibus cantatio psalmorum. c. XX. Psalterio pro XII. mensibus. Pro uno die L. psalmos & V. vicibus *Pater noster*. Item. Pro uno die IV. vicibus, *Beati immaculati*. & VI. vicibus, *Miserere mei Deus*. & V. vicibus, *Pater noster*. & LXX. vicibus prosternens se in terra cum *Pater noster* dicat injectione. Faciat sic pro uno die. Si vult minus psallere, tamen vult patere, prosternat se frequenter in oratione C. vicibus, & dicat, *Miserere mei Deus*, &, *dimitte delicta mea*. Faciat hoc pro uno die. Qui vult confiteri peccata sua, cum lacrymis confiteri debet. Quia lacrymæ veniam non postulant, sed merentur. Roget presbyterum ut missas cantet pro eo, nisi sint crimina capitalia, quæ debet ante lavare cum lacrymis. Cantatio unius missæ potest XII. dies redimere. Decem missæ IV. menses; viginti missæ VIII. menses. Triginta missæ XII. menses possunt redimere. Si vult confessor esse cum lacrymis. *Deo gratias.*

AD CONVENTUM AQUISGRANENSEM

ANNO CHRISTI 817.

Pro Monachorum reformatione Anno 817. *habitum*

ANNO CHRISTI 817.

ADDITIO.

JOANNIS DOMINICI MANSI

PRÆFATIO.

QUod hic exhibeo ad Synodum Aquisgranensem additamentum nobile, acceptum est ex anecdotis Pezii to. II. par. III. pag. 370. Fert vero illud S. Simperti Augustani episcopi & Morbacensis abbatis statuta regularia, quæ ipse ad normam statutorum monasticorum, in Synodo quodam decretorum, ad usum monasterii sui Morbacensis direxerat. Porro hæc ex vetusta membrana in cœnobio Morbacensi diligenter servata, describenda data sunt publico tabellioni, postulantibus monachis cœnobii S. Udalrici Augustani anno 1500. Hæc igitur publica auctoritate transcripta cum ipso tabellionis instrumento Pezius dedit, & ex illo ego in præsenti. At quorsum hæc, inquies, ad Synodum seu conventum Aquisgranensem? Profecto nihil, si titulum, qualis in veteri membrana legebatur, attenderis; ex eo enim leges hasce monasticas digestas discimus ex Synodo sub *Carolo Magno rege* celebrata, cui S. Simpertus ipse per se interfuerit. Aquisgranensis vero conventus anni 817. nonnisi sub Ludovico pio, Carolo jam defuncto, convenit. Si vero, neglecta inscriptione, leges ipsas inspexeris, intelliges profecto canones ipsos hujus Aquisgranensis conventus ita in his statutis repræsentari, ut vel ipsum ordinem, quem servant canones Aquisgranenses, interdum retineant. Sed est tamen aliquid hac in re difficultatis, quod hic planum fieri studebo. S. Simpertus, quem Synodo huic interfuisse ex titulo horum statutorum discimus, Leonis papæ III. ætatem non superavit, cum idem pontifex literas dederit ad Guntramnum abbatem Morbacensem ejus, ut creditur, successorem. Vide Mabillon. Ann. Ord. S. Bened. ad A. 774. num. LIV. Quomodo ergo adfuerit præsens Aquisgranensi cœtui, qui altero ab obitu ejus pontificis anno convenit? Adde argumentum ex ipsis Statutorum capitibus deductum: In singulis enim capita singula concilii secundum ordinem, quem in actis ejusdem tenebant, referuntur, ipso etiam singulorum numero adnotato. Quanquam vero nonnulla eundem quem in actis Aquisgranensibus numerum servant; plura tamen variant. Ita e. g. quæ in XXXIV. capite Aquisgranensi decernuntur *de alleluja* in septuagesima supprimendo, in statutis illis ex capite XIX. concilii accepta notantur. Denique concilium de quo in statutis capita XXVII. non superabat, ut ex illis non ægre deducitur; cum Aquisgranensia ad LXXX. ascenderint.

Hæc

ANNO CHRISTI 817.

Hæc dum expendo momenta, in eam me ſententiam trahi permitto, quam hic lectori paucis exponam. Duas igitur diſſitis annorum intervallis diſcretas ſynodos ad Monachorum reformationem ſtatuendas opinor; aliam ſub Carolo magno, quo rerum potiente, Francfordienſis ſynodus anni 794. convenit, ubi de monachorum reformatione actum eſt. Altera vero hæc ipſa eſt ſynodus Aquiſgranenſis anni 817. ſub Ludovico pio celebrata. Utrumque concilium ſuos edidit canones. Prius illud ſub Carolo non ultra XXVII. aliud vero ſub Ludovico longe plures. Prioris concilii ſub Carolo leges repræſentant ſtatuta Morbacenſia; alterius vero ſub Ludovico inter canones quos Aquiſgranenſi conventui Labbeus tribuit continentur; ita tamen, ut tota illa canonum LXXX. collectio non tota quidem ad Aquiſgranenſem hanc anni 817. ſynodum pertineat; ſed partim ex canonibus prioris ſynodi ſub Carolo, partim ex his poſtremis legibus ſub Ludovico confiata ſit. Ex ipſa plane canonum Aquiſgranenſium anni 817. complexione id probari poſſe arbitror, nam canones priores cum poſterioribus pugnant, ut argumento ſint ad diverſa concilia ſpectare. In canone VIII. edicitur: *Ut volatilia intus foriſve nullo modo comedant niſi pro infirmitate.* In canone vero LXXVIII. ſtatuitur; ut volatilia, *in natali Domini*, *in paſcha*, *tantum quatuor diebus comedant*. Quis hæc unum idemque concilium ſanxiſſe crediderit? Ipſa pariter Morbacenſia ſtatuta aliquid ferunt, unde intelligamus exacta eſſe illa ad concilium ab Aquiſgranenſi anni 817. plane diverſum; nam inter ea, de quibus nihil eſt a concilio definitum, hoc ponunt, ut a jurando monachus penitus abſtineat; is vero unus eſt ex canonibus concilio Aquiſgranenſi anni 817. aſſignatis. Vide canonem XLIII. ex quo illud conſequitur, canones illos Aquiſgranenſi anni 817. tributos qua parte cum ſtatutis Morbacenſibus congruunt ad concilium aliud ſub Carolo magno referendos eſſe; qua vero parte canones Morbacenſibus ignotos ferunt, ad eundem Aquiſgranenſem anni 817. adſcribi commode poſſe. At enim concilium hoc ſub Carolo magno ubi locorum, quo tempore convenit? Si veterem ſtatutorum titulum reſpexerimus, coactum illud Carolo magno nondum imperatore ſtatueremus: quæ ſane epocha cum concilio Francfordienſi anni 794. in quo aliquid de monaſtica diſciplina ſtatutum conſtat, belle congruit. Sed ex illis phraſibus circa finem ſcripti hujus occurrentibus, *imperiali cenſura*, plane diſcimus imperatoris nomen jam Carolo acceſſiſſe. Quamobrem ſynodum hanc, quocumque tandem in loco convenerit, poſt annum 800. ſub Carolo magno collocari oportet. Vide tamen, an quæ dixi ad Aquiſgranenſem anni 803. cum his congruant.

ANNO CHRISTI 817.

SANCTI SIMPERTI EPISCOPI AUGUSTANI REGULARIA STATUTA

Monaſterii ſui Murbacenſis.

Ibidem.

„ IN nomine Domini, amen. Noverint univerſi præſens publicum inſtrumentum infra „ ſcriptorum regularium ſtatutorum, & cæremo- „ niarum tempore S. Simperti epiſcopi Augu- „ ſtenſis ac abbatis monaſterii Murbacenſis pro- „ mulgatorum pariter, & obſervatorum tranſum- „ ptum, ſeu tranſcriptum continens inſpecturi, „ quod anno a nativitate Dominicæ Incarnatio- „ nis milleſimo quingenteſimo, indictione tertia, „ die prima menſis Maii, hora ipſius diei octa- „ va, vel quaſi ante meridiem in loco capitulari „ monaſterii Murbacenſis, Sereniſſimo principe „ domino domino Maximiliano Romanorum re- „ ge feliciter regnante in mei notarii publici te- „ ſtiumque infra ſcriptorum ad hoc ſpecialiter „ vocatorum, & rogatorum, præſentia perſonali- „ ter conſtituti reverendi, honorabiles ac religio- „ ſi viri domini Vvaltherus de Vviltſperg abbas, „ Leonhardus de Reichenſtain decanus & capitu- „ lum, ſeu conventus eccleſiæ, ſeu monaſterii „ imperialis ſancti Leodegarii in Murbaco, ad „ Romanam eccleſiam nullo medio pertinentes, „ Ordinis Sancti Benedicti Baſilienſis diœceſis „ propoſuerunt, & verum eſſe aſſeruerunt, quod „ anno indictionis, ut ſupra, die prima menſis „ Aprilis, propter evidentes, & urgentes neceſſi- „ tates dicti monaſterii Murbacenſis, nec non ob „ præceptum regale abbati præfato factum ad „ diætam, ſacri imperii principibus in Auguſta „ præfixam, miniſterialium ipſius monaſterii cer- „ ta ſcientia, & expreſſa voluntate accedente ad „ Auguſtam deſtinarunt venerabilem & egregium „ virum fratrem Joannem Naburg ſacræ Theolo- „ giæ profeſſorem & decretorum doctorem mo- „ nachum prædicti monaſterii, & præpoſitum ec- „ cleſiæ beatæ Virginis in Murbaco, qui ob ſan- „ cti Simperti, & abbatis honorificentiam adiit „ monaſterium Sancti Udalrici in Auguſta ordi- „ nis ejuſdem, & ut idem aſſerebat, quod læta „ inibi humilitatis fronte fuerit ſuſceptus. Inter „ colloquendum abbas ſancti Udalrici, & non- „ nulli alii patres, regulari pollentes inſtitutione „ ſancti Simperti (ut decet) debitum honorifi- „ centiæ cultum ampliare cupientes, prælibato „ doctori, ac monacho humiliter ſupplicarunt, „ quatenus regularia inſtituta tempore ſancti Sim- „ perti cuſtodita, & ab eodem promulgata tran- „ ſummi, & transferri faceret, & ab abbate Mur- „ bacenſi fieri impetraret.

„ Unde prædicti reverendi honorabiles ac reli- „ gioſi viri domini abbas, decanus, & conventus „ antedicti monaſterii Murbacenſis piis annuere „ votis & veritati non deeſſe & magnificum vitæ „ ac famæ decus ſancti Simperti Dei intuitu, „ qui glorioſus eſt in ſanctis ſuis, propagare cu- „ pientes, ſtatuta, cæremonias ſancti Simperti, „ illibatam vitam piarum aurium ædificationem „ docentes, in una vetuſta rotula, ſeu charta „ pergamenea exarata, certa, ſana, integra, il- „ læſa, in nullis characteribus raſa, aut caduca, „ tunc mihi notario ſubſcripto oſtenderunt, præ- „ ſentarunt, atque dederunt, meque in præſentia „ teſtium ſubſcriptorum debita cum inſtantia re- „ quiſierunt, quatenus abbati & conventui ſancti „ Udalrici in Auguſta, ubi ſanctus Simpertus tu- „ mulatus eſſe dignoſcitur, eamdem rotulam re- „ gularium ſtatutorum & cæremoniarum tranſcri- „ bere, & in publicam formam redigere vellem, „ in finem, ut eiſdem copiis authenticis tanquam „ rotulæ originali coram quibuſcumque perſonis „ cujuſcumque ſtatus ſive * præeminentiæ extite- „ rint ſtetur & credatur.

* Cod. ſui pra

„ Quam quidem rotulam ſive cartam pergame- „ neam vetuſta litera exaratam recepimus, vidi, „ ac de verbo ad verbum tranſumpſi, & tranſcri- „ pſi, & copiari, debita cum collatione per me „ cum eiſdem facta, feci, nihil addito, vel mu- „ tato, quod facti mutet ſubſtantiam, aut variet „ intellectum, ipſamque cartam, ſive rotulam re- „ gularia ſtatuta ſancti Simperti continentem de „ verbo ad verbum ſatis alta, clara, & intelligi- „ bili voce teſtibus aſtantibus perlegi, tenorem „ qui ſequitur continentem. „

RE-

ANNO CHRISTI 817.

REGULARIA DECRETA A SANCTA SYNODO IN FRANCIA

ANNO CHRISTI 817.

Juſſu Caroli Magni Patricii & regis Romanorum celebrata, ad memoriam verbo & ſcripto, præſentibus fratribus monaſterii Murbacenſis pateſacta per Simpertum obbatem ejuſdem loci & epiſcopi Auguſtenſis, cui Synodo interfuit perſonaliter.

AD memoriam veſtram, fratres Cariſſimi, revocare ſcripto decrevimus ea, quæ verbis & capitulis proxime a ſancta ſynodo auribus veſtris intimavimus, & in ſingulis capitulis, quæ ibi digeſta ſunt, quaſi recapitulationem facientes, poſſibilitatis, & neceſſitatis in eis commoda requiſivimus, quia quædam ibi ſecundum auctoritatem regulæ, quædam vero uſu & conſuetudine prolata ſunt: quæ conſuetudo, ſi aliquo vitio corrupta non fuerit, pro lege regulari inculpate retineri poterit.

Primo enim capitulo denuntiatum eſt, ut cum abbates ad propria loca remeaſſent, regulam per ſingula diſcutientes relegerent, & adimplerent, quod a nobis in diſcuſſione verborum juxta modulum intelligentiæ noſtræ actum eſt. Illa vero adimpletio, non in ſpatio temporis ſicut illa interpretatio, ſed in curſu totius vitæ noſtræ ponenda eſt duobus modis, aut adimplendo, Domino adjuvante, ſponſionem noſtram: aut ſi peccatis ſurripientibus prævaricatores ſanctæ regulæ exiſtimus, emendando regularibus diſciplinis.

Secundo ut qui poſſunt regulam memoriter diſcerent. Ubi jungendum putavimus, ut cum ex corde recitanda dicitur, a dictatoribus ordinatis diſtantibus interpretetur. Quoſdam vero totam per ordinem memoriæ commendare juſſimus, qui deſcripti in noſtro catalogo continentur, quorum numerus uſque ad triginta ſex excreſcit. Quibuſdam vero capitula decem ex eadem regula denominata diſcenda injunximus, qui ſimili modo deſcripti noſcuntur, niſi forte ætatis, aut viſus impedimentum ad diſcendum obſtiterit: ſaltim hæc clauſo codice ex corde poſſunt proferre. Qui vero nec ex integro, nec ex parte iſta percurrere nequierint, audiendæ ſententiæ ſingulorum penetrent, & menti reponant, in quo ſe participes ceteris, ſi opere audita probaverint, eſſe non dubitent. Ubi etiam addendum eſt, ut nullus fratrum prætermittatur, qui, in aliqua meditatione lectionis divinæ tempore ordinato occupatus non ſit: verbi gratia, ut ſcholaſtici poſtquam pſalmi, cantica, & hymni memoriæ commendata fuerint, regula poſt regulæ textum commitii, interim vero hiſtoriam divinæ auctoritatis, & expoſitores ejus, nec non & collationes Patrum, & vitas eorum legendo, magiſtris eorum audientibus, percurrant. Poſtquam vero in iſtis probabiliter eruditi fuerint, ad artem litteraturæ, & ſpiritales ſe transferant flores. Qui vero de habitu ſæculari converſi notitia litterarum indigent, poſt earum cognitionem, orationem Dominicam, & ſymbolum, & ſic deinceps pœnitentium pſalmos, poſt hæc reliquos, uſque dum vita, & virtus ſuppetit, diſcere non deſinant.

Tertio, ut omnes officium S. Benedicti faciant. Quod capitulum illis obſervandum convenit, qui hactenus Romanæ eccleſiæ officio ſub monachico habita degentes uſi ſunt. Nos vero qui ab ipſis pene cunabulis a majoribus noſtris eruditi in eadem diſpoſitione viximus, quidquid menti occurrit, quod negligentia prætermiſit, emendatio ſupplere debebit; id eſt, ut omnes horæ canonicæ tam ad nocturnas vigilias, quam ad diurnas horas, excepto completorio, Antiphonis terminentur. Hebdomadarii legentes in refectorio lectiones per ſingulas horas canonicas unicuique tempori congruentes, in eccleſia recitant, quas per ordinem memoriæ commendent. Similiter, & eas, quæ tempore æſtivo ex prophetis ad nocturnos decantandæ ſunt, pronuntiationes in choro per tres horas canonicas, ideſt: ad nocturnos, Matutinis, & veſpertinis conventibus ſine intermiſſione fiant. Pſalmi ordinate abſque ulla feſtinatione diviſionibus in verſibus cuſtoditis pſallantur: orationes quæ a Sacerdote recitantur, uſque ad diviſionem verſuum ab eodem ſacerdote dicantur: ac deinde ſubſequentia congregatio reſpondeat. Quinquageſimus ſine confuſione alicujus præcipitationis choris alternantibus dicatur; Kyrie eleyſon in ordine ſuo ſimul ſtando ordinate decantent. Ea vero quæ in regulari diſtributione pſalmorum de uſu Romanæ eccleſiæ addita ſunt, & in quibuſdam cœnobiis in uſu non habentur, adhuc nobis retinenda cenſuimus, donec conſultu meliorum aut dimittantur, aut tenendum certiora reddantur.

Quarto: ut abbates communes eſſe debeant ejus monachis in manducando, in bibendo, in dormiendo, ſeu in ceteris quibuslibet cauſſis. In hoc quippe negotio uti regulari poteſtate volo, cui non præjudicat alicujus novæ conſtitutionis cenſura. Sive enim communi victu, ſeu in abſtinentia ſingulari, quilibet rumore vulgi reſpergi poterit, quod & exemplo Salvatoris, & ejus præcurſoris factum dignoſcitur. Nos vero ſicut in conventu fratrum infirmitates corporis noſtri expoſuimus, non in tantum obtemperando gulæ illecebris, quantum conſulendo neceſſitatibus corporis, ſic victum noſtrum Domino moderante diſponere cupimus, ut & ſuſtineat ad utilia, & non noceat ad adverſa. C. XXV.

Quinto ut fratres in coquina, in piſtrino, & ceteris officiis artium propriis manibus laborent, & veſtimenta ſua lavent, in lavatione veſtium antiqua conſuetudo teneatur, ut qui per ſe poſſunt faciant, qui vero ſenio, aut infirmitate deficiunt, cura præpoſiti ab aliis adjuti eorum neceſſitas expleatur. In calceamentis vero, & veſtimentis conſuendis adhuc ordinatio noſtra teneatur, ita ut qui per ſe hoc facere potuerint, faciant; quibus vero cauſſa impoſſibilitatis ſupra deſcripta obſtiterit, cura præpoſiti, & camerarii eorum neceſſitas ſubſtentetur, ne ab aliis intus foriſve ſolatio eis ad hoc quærendi neceſſitas incumbat. Interim vero, quo hæc taliter geruntur, inſtruendi ſunt fullones, Sartores, Sutores non forinſecus, ſicut hactenus, ſed intrinſecus, qui iſta fratribus neceſſitatem habentibus faciant, quæ induciæ uſque calendas ſeptembres proximas dandæ ſunt. In coquinandi vero, & piſtrinandi arte in commune ab omnibus adjuvetur, tam a Septemanariis quam a reliquis omnibus, quibus ſolatio ſint novitii, & pulſantes noſtri ad hoc deputati, donec in ſupradicto ſpatio temporis fratres ad hoc eligantur, qui hoc annuis temporibus excurſis viciſſim expleant, ceterorum omnium ſolatio, ſicut hactenus adjuti. Ca. IV

Sexto: de modo vigiliarum obſervando, ſicut in illo capitulare continetur, ſufficit nobis, ideſt, ut opus vigiliarum ſemper cum die finiatur, niſi forte maturius contingat ſurgere, ubi neceſſe eſt, ut imbecillitas corporum ſomno refocilletur. Ca. V.

Septimo: ut a volatilibus omni tempore ab omnibus abſtineatur, excepta cauſſa infirmitatis, licet Ca. VIII

cet hoc regulæ auctoritas non interdicat, sed quasi in arbitrio edendi aut abstinendi derelinquat. Decreverunt in præfata synodo sancti Patres, quia optioni nostræ relictum est, religiosioris vitæ sumere disciplinam, suoque præcepto firmaverunt, ut a tali edulio monachi abstinentiæ fræno omni tempore cohiberentur, excepta causla necessitatis suprascripta. ANNO CHRISTI 817.

Cap. XXIII. Octavo & nono: capitulis, in quibus lavatio pedum in quadragesima & cœna Domini describitur, facili ordine poterit observari, si abbas præsens fuerit: si non præpositus, qui in vice ejus est, sicut locum ita officium compleat.

Cap. XXIV. Decimo, ut abbates frequenter villas non circumeant, nisi causla necessitatis, nec fratribus illas custodiendas committant: ubi nostræ visitationis raritas utinam non noceat. Nam frequentationis circumitio inter villas ideo nunquam fit a nobis, quia aliud impedimento nostræ occupationis nos fatigat, dum inter curas episcopatus & Palatinas ordinationes nulla ad providendas possessiones nostras nobis licentia suppetit. Sed Deus est testis, qui conscius est cordis, quod in terrenis occupationibus non sponte sed invitus inhæreo, qui quandoque a tributis Cæsaris nos absolvat, quibus obnoxii sumus, ut securius, quæ Dei sunt, quandoque nobis agere liceat. Fratres vero, qui in diversis ministeriis foris occupati fuerant, medio Augusto, cum mutatio facienda erit, sive de cellis, seu de villis ad cœnobium redeant, quod ante nullatenus fieri potest propter notitiam locorum, in quibus præsunt. Interim vero actores boni providendi sunt, qui prædicta loca in posterum provideant.

Cap. X. Undecimo, ut poma, & lactucæ, nisi cum alius cibus sumitur, non comedantur, quod statim adimpletum est.

Cap. XI. Duodecimo vero capitulo: ut tempus phlebotomiæ certum non terminetur, nisi quando necessitas exposcit, concedatur. Ubi jungendum est, ut qui tantummodo phlebotomantur, quadragesimali cibo recreentur: qui vero potionem pro certis aut denominatis passionibus biberint, esu volatilium reparentur. Et ideo volatilia, quæ de curtis nostris venire annuo tempore soliti fuerant, ad hoc reserventur: quæ vero ex acto * censu ab hominibus nostris venerant, pensandum qualiter in fratrum necessaria utilius vertantur.

* Cod. exacte.

Cap. XXIV. Tertiodecimo: ut mandatum post cœnam fiat, quod & antea similiter fecimus.

Cap. XX. Quarto decimo: ut mediocra vestimenta detur. Ubi jungendum, caperina vestimenta, seu serico circumsuta omnino monachis interdicta sunt. Si vero apud aliquem hujuscemodi vestimentum cum velocitate consumptum, aut mutatum, amplius caveatur, ne addatur.

Cap. XXII. Quintodecimo. Quod de numero vestimentorum, seu calceamentorum dictum est: & de datione uncti, & sapone, sicut hactenus a nobis observatum est, adhuc in antea teneatur: ut indigentibus vestimenta præbeantur; veteribus in præsenti redditis: quæ vero superabundant, Priori reddantur propter pauperes consolandos. Corium vero confectum fratribus detur ad annum sicut ante, usque dum sutores nutriantur. Tunc calceamenta præbeantur, sicut in Synodo definitum est. Radendi vero usus, qui media quadragesima solebat fieri, in sabbatum sancti paschæ differatur.

Sexto decimo vero, & decimoseptimo capitulo nihil addendum est, quia sicut ante a nobis observatum est, sic in antea observabitur.

Decimoctavo capitulo, in quo carcer talis fieri jubetur, ut focus in eo fieri possit: iste quem hactenus habuimus sufficiat, usquedum plus necessaria ædificia, quæ igne consumpta sunt, restaurentur.

Decimonono capitulo de alleluja decantatione, sicut in eadem Synodo definitum est, Romanæ ecclesiæ concorditer, ut in septuagesima dimittatur. ANNO CHRISTI 817. Cap. xx

Vicesimo capitulo de susceptione novitiorum, sicut regula docet, ita agatur. Tonsura vero eorum & mutatio vestimentorum, postquam promissionem suam firmaverint, agatur. De sacerdotibus vero vel scholasticis suscipiendis præceptum synodi non habemus; & ideo susceptio eorum regularis, quantum possibilitas finit, habeatur, usque dum decretum manifestius inde audiatur. Cap. xx

Vicesimo primo capitulo usus balnei interdictus omnino est, excepto quibus necessitas infirmitatis insistit. Unde non * considerantes infirmorum imbecillitates usque ad initium quadragesimæ scaphas balneum concedimus. Interim vero fiant copæ balneariæ abundanter, præpositi & cellerarii ordinatione factæ, in quibus fratres singillatim, & non communiter, cum necessitas exposcit, benedictione antea percepta, lavare possint; invicem sibi solatia præbentibus sine accessu extraneorum. In hac dilatione non prævaricatores synodi, quod absit, simus, sed induciis factis, usque dum necessitas procuretur ut illicitum cautius auferatur. Cap. vi

* f. non

Vicesimo secundo capitulo, in quo præcipitur, ut abbas ad portam cum hospitibus non convivet, quod nos in usu numquam habuimus. In auditorio vero, ubi abbas legere solet, & cum fratribus & cum hospitibus vicissim seu communiter colloquium habere solitus est, comedere cum hospitibus valde raro usi sumus. Quem usum, nisi certius interdicatur, habere volumus. Qui locus in confinio claustri, & januæ monasterii situs est, itaut fratres sine impedimento hospitum, & hospites sine fratribus ad colloquium recipere possit. Cap. xx

Vicesimotertio capitulo: ut hospitibus, quibus licentia intrandi est in refectorium, digne administretur: Abba vero contentus sit cibo fratrum, quod facile observabitur, ut & abbati digne administretur, & hospitibus. Fratres etiam in adventu fratrum aliquatenus congaudeant, & abstinentiæ fræna relaxent. Cap. xx

Vicesimoquarto, & quinto capitulis, quæ de lectoris cibo & ministrorum refectione descripta sunt, statim observata sunt. Cap. xxv & xxix

Ultima vero duo capitula, quæ de prohibitione osculi feminarum, & ut monachi nudi non verberentur, istiusmodi usus apud nos nunquam fuit, nec Domino adjuvante in antea erit. De compatratione, & commatratione omnino caveatur, ne ab ullo monachorum aliqua occasione præsumatur; quia in veritate non expedit animabus eorum, & omnino alienum est a proposito eorum. Hactenus explicitis capitulis, quæ proxime in sua * synodo gesta sunt, & a nobis recapitulatis, supersunt aliqua, quæ illa schola monachorum in usu habet juxta quorum exempla nos informandi sumus. Cap. xv xxv.

* f. sanct

Duas etenim silentii regulas custodiunt, unam nocturnam, alteram diurnam. Illa cum nocturna a collatione vespertinali usque ad versum capituli protrahitur. Illa vero diurna a versu capituli usque ad supradictam vespertinam conlationem. In illo enim nocturnali silentio penitus loquendi licentia interdicta est. In diurnali vero cum alter alterum appellaverit, sive junior a seniore aliquid requisierit, silenter absque ullo strepitu vocis, & humilis sit confabulatio, paucis valde & rationabilibus verbis, nullaque eis aut simul standi, aut consedendi, aut coambulandi finitur mora, excepto discendi aut cooperandi gratia, sed semper

aut

aut in lectione, aut in opere manuum omnes horas diurnas consumant.

Intervallum quod inter opus Dei & horam refectionis contigerit, aut orando, aut legendo transigunt: excepto si ad necessitatem naturæ quis ire debeat. Ubicumque gloria sanctæ Trinitatis sive in oratorio sive in quolibet loco insonuerit, si stantes sunt, prope usque ad humum prosternuntur usque dum sancta Trinitas perdicatur. Si vero sederint, ab humo surgentes gloriam resurgendo & inclinando deferunt sanctæ Trinitati.

Obviantes sibi juniores a prioribus usque ad genudeflexionem corpora humiliando petunt benedictionem. Cum in domum quamlibet intraverint, ubi conventus fratrum esse debet, genu flexo & supplice dextera petunt benedictionem, crucem adorando & benedictionem postulando. In salutatione hospitum similiter & genuflectunt, & dexteram terratenus dimittunt.

Cum tempus legendi est, numquam sine lectorivo suo residere audent, sed singuli singulos habentes lectionem suam in eis memores * commendant, qui quomodo a nobis etiam facti fiant, a nobis ordinandum est. Jurandi usus apud eos penitus non habetur; quod evangelicum mandatum cum omnibus christianis interdicat: quanto magis his, qui cum nomine christiano etiam sæculo abrenuntiaverunt?

Usum latinitatis potius quam rusticitatis, qui inter eos scholastici sunt sequuntur. In tali etiam confabulatione notitia scripturarum aliquotiens magis quam lectione penetratur, & dictandi usus discitur, & ad discendum sensus acuitur.

Hæc & alia similia his quæ menti non occurrunt in supra dictorum cœnobitarum conversationibus comperta habemus, ad quorum exempla informandos per universa regni sui cœnobia monachos decrevit imperiali censura, ut uno modo ea, quæ ex auctoritate regulæ, seu illa, quæ ex consuetudinum adinventione agantur, in usu habeantur. Unde necessarium reor, si vestræ placet dilectioni, ut in his ante præmoniti certamen habeatis in his omnibus instrui, ut bonis, & honestis moribus exculti non tantum coram Deo laudabiles, sed etiam coram hominibus ..... possit ad humilitatem & gratiarum actionem ceteros revocare.

Interim providendi sunt unus, aut duo, qui in unumquodlibet ex his cœnobiis mittantur ad speculandam vitam, & habitum illorum, qui nos in omnibus, in quibus fortasse titubamus, certiores reddant, qui & illis boni exempli forma sint ad quos intraverint, & nobis sine zizaniis mixtum triticum reponendum in horrea reportant.

„ Super quibus omnibus & singulis, dum reverendi honorabiles ac religiosi viri Domini Vvaltherus de Vviltsperg abbas, Leonardus de Reichenstain decanus, capitulum, seu conventus imperialis monasterii Murbacensis sibi a me ut publico notario subscripto unum vel plura publicum seu publica fieri petierunt tot, quot fuerint necessaria, instrumentum vel instrumenta.

„ Acta sunt hæc anno, Indictione, die, mense dicti Maximiliani Romanorum regis tempore, loco, & hora quibus supra, præsentibus ibidem honorabili domino, & discretis viris Joanne Ortt presbytero capellano Murbacensi, & Richardo Muling, atque Joanne de Vvertheim ejusdem loci incolis laicis litteratis Basilienſis Diœcesis, testibus, ad præmissa vocatis specialiter, & rogatis.

„ Et ego Vvilhelmus de Hohenhem &c. laicus conjugatus, Constantiensis doctor publicus sacra imperiali auctoritate Notarius, quia dictæ rotulæ pergamineæ vetustæ, seu chartæ statutorum, ac ceremoniarum regularium tempore Sancti Simperti usitatorum, præsentationi, receptioni, requisitioni, transsumptioni, ac auscultationi, omnibusque aliis & singulis præmissis, dum sicut præmittitur fierent, & agerentur, una cum prænominatis testibus præsens interfui, eaque omnia & singula sic fieri vidi, & audivi. Idcirco præsens publicum transsumpti instrumentum per me fideliter scriptum exinde confeci, subscripsi, publicavi, & in hanc publicam formam redegi, signoque & nomine meis solitis, & consuetis signavi, rogatus pariter & requisitus in fidem, & testimonium omnium & singulorum. Attamen ut veritas magis eluceſcat, & fides plena adhibeatur, reverendus semper ac colendus Domnus Vvaltherus sæpe dictus abbas Murbacensis præsens publicum transsumpti instrumentum sigilli ipsius appensione communiri fecit, ac jussit.

AD hunc pariter Aquisgranensem conventum inscriptio ipsa vetusti Casinensis Codicis refert Capitula pro Monachorum reformatione, quæ P. Angelus de Nuce vulgavit in appendice ad Chronicon Casinense. Sunt vero hæc ipsa capita, quæ Labbeus ex Sirmondo accepta dedit; sed cum nonnulla ferant vel additamenta vel supplementa, quibus forte corrigitur lectio vitiati codicis a Sirmondo consulti; hinc operæ pretium me facturum putavi si pauca illa adnotaverim. Ac primo quidem lectores moneo deesse in capitulari illo Casinensi caput de volatilium esu penitus interdicto, quod in capitulari Sirmondi legi superius admonui. Deest & caput IX. & X. XXII. XXXVII. LV. LXXX. Ordo etiam capitum utrinque discrepat. Caput XLI. Sirmondi ita legit: *Ut si quis negligenter sonitum dederit, aut aliquid excesserit in refectorio, mox a Priore veniam petat*; id vero respondet Capiti XXXI. Casinensi in hanc sententiam concepto: *Ut si quis negligenter sonum fecerit, vel aliud quid excesserit in refectorio, mox a Priore veniam petat, & annuente Priore surgat: servetur tamen silentio, & cum egressi fuerint expleta oratione veniam petat, & secundum modum culpæ judicio subjaceat.* Caput XIII Labbeus fert: *Ut cum a quocumque Priore suo increpatus &c.* Casinensis fert: *Ut cum* (ab) *Abbate vel quocumque Priore &c.* Cap. XXI. Labbeus: *Ut mensura cucullæ*; Casinensis: *Ut mensura scapularis*. Labbei XXXI. *Ut præpositus &c. post abbatem majorem reliquis Abbati subditis habeat potestatem*; Casinensis: *Ut præposito &c. post abbatem majorem reliquis Abbatibus subditis habeat potestatem.* Labbeus Cap. XXXIV. *Novitius res quas habet parentibus suis commendet*; Casinensis: *parentibus vel amicis*. Labbeus Caput XXXVI. *petitionem pro eo* (puero) *faciant, quam tempore intelligibili ipse puer confirmet*; Casinensis: *quam tempore intelligibili regulam observare promiserit, ipse puer confirmet.* Labbeus XLIII. *sermonem juramenti aut affirmationis &c.* Casinensis: *Juramenti affirmationis.* Lab. cap. XLVI. *In festis &c. S. Martini*; Casin. *S. Martini, in S. Benedicti.* Lab. LVI. *Ut præpositus decanus, cellerarius de eorum ministerio nisi causſa utilitatis & necessitatis non removeantur*; Casinens. *Ut Senior, decanus, cellerarius, portarius de eorum ministerio nisi causſa infirmitatis manducet.* Hic tamen duo canones, de quibus in Labbeano codice, male confusi videntur. Labb. cap. LIX. *Ut abbates monachos secum in itinere nisi &c. non ducant.* Quomodo ista cohæreant cum canone XV. *ut soli sine fratre in via non dirigantur*? Melius igitur in Casinensi L. *Ut Canonici Abbates monachos secum in itinere nisi &c. non ducant.* Lab. LXI. *Ut monachi cappas disconsutas &c.* Casinens. *Cappas tissutas.* Lab. LXVII. *Lector stando benedictionem postulet*. Cas.

Stans humiliatus. Labb. LXXIV. *Ad Sanctus ſtantes*; Caſ. *Stantes inclinati*. Lab. LXXVIII. *In paſcha tantum quatuor diebus*; Caſin. & *Paſcha tribus diebus*. Hæ ſunt variantes majoris momenti e Caſinenſi codice reſultantes, quas adnotaſſe æqui bonique lectores mei facient; quorum etiam judicio relinquo, utrum omnes, ſicut de aliquibus conſtat, Labbeanæ lectioni ſint præferendæ.

ANNO CHRISTI 817.

ANNO CHRISTI 817.

LUDOVICI PII IMPERATORIS CAPITULARE I.

Anno imperii ejus tertio in Aquiſgrani palatio editum poſt ſynodum Aquiſgranenſem.

Extat in Baluz. T. 1. pag. 561. edit. Pariſ.

ANNO CHRISTI 816. Ex Tom. I. Concil. Hiſp.

SYNODUS APUD CELICHYTH DIE VI. KALENDAS AUGUSTI,

ANNO CHRISTI 816.

Anno Domini DCCCXVI. indictione IX. Kenulphi regis Merciorum qui ibidem interfuit XX. præſidente vero Vulfredo archiepiſcopo Cantuariæ, qui ſedis ſuæ annum jam decimum tertium agebat: in quo retinentur fides orthodoxa & præcepta canonica, eduntur que novi aliquot canones ad mores eccleſiaſticorum gubernandum, ut habetur in hac ſynopſi.

TITULI CANONUM.

I. *De fide & canonibus retinendis.*
II. *De modo conſecrandi eccleſias.*
III. *Ut concordes omnes invicem diligant.*
IV. *Ut abbates & abbatiſſæ probi eligantur per epiſcopum & conventum.*
V. *Ut Scoti non admittantur ſacra miniſtrare.*
VI. *Ut judicia epiſcoporum & quæ ſignantur vexillo crucis, firma ſint. Et de vocato ad ſynodum.*
VII. *Ut prædia & telligraphia monaſteriorum non alienentur, niſi, &c.*
VIII. *Ut Deo dedicata ſic perpetuo maneant, niſi, &c.*
IX. *Ut deſcribenda ſunt judicia ſynodorum.*
X. *Ut epiſcoporum fiant exequiæ.*
XI. *Ut nec epiſcopi, nec presbyteri alterius parochiam aut munus invadant.*

PRÆFATIO.

REgnante ac gubernante Deo & Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui diſpenſat orbem terrarum in æquitate, quique cælum & omnem creaturam ſua virtute penetravit; nec non cuncta Patris imperio ac pariter ſancti Spiritus gratia ſurſum atque deorſum mirabilem in modum perficit atque diſcernit: Et eodem Domino donante anno dominicæ incarnationis DCCCXVI. indictione IX. hæc ſynodus congregata fuerat die VI. Kalendas *Auguſti*, in loco famoſo qui dicitur *Celichyth*, præſidente vero *Vulfredo* archiepiſcopo, ceteriſque aſſidentibus auſtralibus Anglorum epiſcopis; id eſt, *Beornmodo* Hrovenſis eccleſiæ, *Æthelvulfo Seleſegæ* epiſcopo; nec non *VVigthign* & *Vigbertho* occidentalium *Saxonum* epiſcopo. *Dænebertho Huicciorum* epiſcopo. *Vulfbeard* quoque *Herefordenſi* antiſtite: ſimul etiam reverendiſſimis *Merciorum* epiſcopis, *Heremmio* & *Rathuno*. Inſuper *Eadwulfo Lindisfarorum* epiſcopo. Honorabilibuſque orientalium Anglorum epiſcopis *Sibbano* & *Tidfritho*, ſeu *Æthelnotho Londoniæ* civitatis epiſcopo. Porro *Kenulfi* regis *Merciorum* anno XX. qui tunc temporis præſens adfuit cum ſuis principibus, ducibus, & optimatibus, tum undique ſacri ordines, præſides, cum abbatibus, presbyteris, diaconibus pariter tractantes de neceſſariis, & utilitatibus eccleſiarum.

CANONES.

I.

Primo in loco expoſuimus fidem catholicam, & orthodoxam quoque Chriſtianam legem, atque præcepta canonica, quæ a ſanctis patribus fuiſſe conſtituta didicimus, nos velle cum omni diligentia illa illibata & incorrupta cuſtodire fatemur, & alios hoc idem docere, inſtruere atque firmare. Ut per hoc mereamur noſtrorum percipere indulgentiam peccatorum.

II.

Secundo: Ubi eccleſia ædificatur, à propriæ diœceſis epiſcopo ſanctificetur: aqua per ſemetipſum benedicatur, ſpargatur, & ita per ordinem compleat, ſicut in libro miniſteriali habetur. Poſtea *euchariſtia* quæ ab epiſcopo per idem miniſterium conſecratur, cum aliis reliquiis condatur in capſula, ac ſervetur in eadem *baſilica*. Et ſi alias reliquias intimare non poteſt, tamen hoc maxime proficere poteſt, quia corpus & ſanguis eſt Domini noſtri *Jeſu Chriſti*. Seu etiam præcipimus unicuique epiſcopo, ut habeat depictum in pariete oratorii, aut in tabula, vel etiam in altaribus, quibus ſanctis ſint utraque dedicata.

III.

Tertio confirmavimus: Ut undique inter nos ſtabilis permaneat concordia, & intimæ pacis caritatiſque devotio. Ut ſit omnium una voluntas in opere & ſermone, vel in judicio ſine cujuſquam * adultatione & diſceptatione, quia unius miniſterii ſumus conſervi, unius fabricationis cooperatores, unius corporis membra, cujus caput eſt *Chriſtus*. Ideo ſicut conjuncti ſumus in uno ſpiritu per fidem & dilectionem, ita condecet actus noſtros atque verba ſine ſimulatione ſervare in timore & amore Dei omnipotentis, atque diligenter pro invicem orare; ut per illud mereamur accipere coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe.

forte adulatione.

IV.

Quarto conſideravimus decreto: Ut habeat unuſquiſque epiſcoporum poteſtatem

in

in sua propria diœcesi abbatem vel abbatissam eligere, & hoc cum consensu & consultu familiæ, & ab omnibus diligenter inquiratur & investigetur castitas hujusmodi * ab omnibus capitalibus delictis immunis habetur. Id est, ut nec in occisione hominis, aut procreandis filiis, vel etiam in graviore & publico furto sit coinquinatus, sed intra claustra monasterii regulariter suam vitam duxerit. Prudens & acutus in sermone, ne per ejus instantiam & taciturnitatem grex ei commissus, * & iterum aspiciat episcopus, ut pro illius amore vel competenti pecunia, aut ex propinquitate quis plus eligatur quam decet. Hæc ullatenus sine consensu familiæ, nec familia sine concordia episcopi, sed in unum conjunctis, & secundum ordinem per omnia increpare permittatur & habeatur.

V.

Quinto interdictum est: Ut nullus permittatur de genere Scotorum in alicujus diœcesi sacrum sibi ministerium usurpare, neque ei consentire liceat ex sacro ordine aliquod attingere, vel ab eis accipere in baptismo aut in celebratione missarum, vel etiam eucharistiam populo præbere; quia incertum est nobis, unde, & an ab aliquo ordinentur. Scimus quomodo in canonibus præcipitur, ut nullus episcoporum (*vel*) presbyterorum invadere tentaverit alius parochiam, nisi cum consensu proprii episcopi. Tanto magis respuendum est ab alienis nationibus sacra ministeria percipere, cum quibus nullus ordo metropolitanis, nec honor aliis habeatur.

VI.

Sexto sancitum: Ut non frangantur judicia episcoporum quæ a nobis nostrisque prædecessoribus synodali decreto constituta sunt, sed firma & irrefragabilia ita permaneant: seu etiam de omni re, quæcumque cum vexillo sanctæ crucis Christi roborata est, sic stare servareque præcipimus, nisi forsan rex vel princeps antecessorum suorum manuum impositiones pro nihilo ducant, & illud non emendare neque cessare pertimescant, idipsum in se suisque hæredibus sustineant, sicut scriptum est: *In quocumque judicio judicaveritis, judicabimini*. Et iterum, si quis ab accusatoribus suis invitatur ad synodum, & ei obvianti non tardaverit, semel, secundo, tertia vice paratus rationem ponere, & accusator renuit, & suam causam movere differat, postea judicabimus nihil ab eo plus exigatur, sed suo proprio sit contentus.

VII.

Septimo constitutum est: Ut nec episcopi, neque abbates, abbatissæve quæ regimina vel territoria monasteriorum percipiunt ad servandum, ut nulli eorum licitum sit aliquid de possessione agrorum ecclesiarum minuere, vel alicui in hæreditatem deputare, nisi in dies & spatium unius hominis, & hoc cum consensu & licentia familiæ, & iterum reddatur ecclesiæ. Tamen serventur libri primordiales cum aliis telligraphis, ne in posterum aliquod scrupulum contradictionis immittere conentur, quia valde periculosum est illis qui deputantur custodes cœnobiorum, & defensores constituti sunt, illud distribuere ac auferre, quod ab aliis pro suarum animarum salute Deo omnipotenti & sanctorum * reliquis in propriam hæreditatem conceditur: nisi rationabilis causa poposcit adjuvari contra invasionem famis, & deprædationem exercitus, & ad libertatem obtinendam. Alioquin indisrupta & integre serventur, ne inopia despoliati pericliten-tur, sed magis unusquisque sit suo proprio contentus, & illud distribuat propinquis vel alienis, secundum meritum qualitatis.

VIII.

Octavo statutum est: Monasteria quæ semel dedicata sunt cum consilio episcoporum, & in quibus statuitur regularis vita, seu etiam abbas vel abbatissa ab episcopo benedicatur, sic in perpetuo permaneant monasteria & res quæ ad ea pertinent; nisi causa penuriæ pro rapacitate sæcularium ita inviolabiles stare non possunt, indicabimus episcopo cum sua auctoritate magis licuisse ovile Christi defendere, quam luporum faucibus in prædam dimittere. Et hoc fieri præcipimus pro magna necessitate familiæ, ne ex cupiditate avaritiæ causa intelligatur. Ac etiam ubi investigatur primitus constituta, & in ea electione abbatum vel abbatissarum, & eorum consecratio a suorum episcoporum, nec ultra ullatenus fieri dominium, nec habitatio sæcularium. Quia hoc capitulum nullus æstimet noviter a nobis constitutum. Sed si quis desiderat, in synodo * Calcidanesse reperire non pigeat. Ideo ex nostra auctoritate id ipsum confirmamus, & in nomine omnipotentis Dei ita servare præcipimus, sicut in antiquis canonicis capitulis constitutum reperimus, & ab apostolicis viris initio primitivæ ecclesiæ mandatum esse didicimus. Sic ea regula & observantia, monastica sua disciplina & ecclesiastica jura sine macula observare præcipimus. Sin autem aliquis, quod non optamus, presbyter, aut diaconus, vel aliquis ex numero clericorum seu ancillarum Dei, ausi fuerint hoc nostrum mandatum & apostolicorum virorum institutiones spernere, & pro nihilo ducere, sciant se suo gradu privari, & a sanctæ Dei ecclesiæ participatione sequestratos, & a communione electorum omnium eos esse anathematizatos, vel etiam in tremendo judicio ante tribunal Domini nostri Jesu Christi rationem esse reddituros, nisi ante humili satisfactione voluerint emendare.

ANNO CHRISTI 816.

*for. reliquis.

Canon valde corruptus.

* Chalcedonensi. Vide conc. Chalcedon. confess. 15. can. 16. 23 & al.

ANNO CHRISTI 816.

IX.

Nono sanximus in illa præfata synodo, ut unusquisque episcoporum debeat describere judicium illud quod in qualicumque synodo constitutum est, vel ad illius parochiam pertineat. Seu etiam constituimus, ut cum ratione & ordine describat qualis annus Domini computatur, aut a quali archiepiscopo, & aliis assidentibus episcopis investigatum & confirmatum sit illud judicium, ne forte aliquis homo in sua parochia, cui rectum sit judicium constitutum, per falsam machinationem & malam versutiam a recto judicio declinet. Sed semper maneat firma atque immobilis in conscientia illius archiepiscopi, & istius episcopi cujus sit diœcesium, & ille habeat aliam chartam ad suam sedem episcopalem, aliam ille ad quem judicium illud pertineat, ne in posterum aliquod scrupulum iniquitatis applicetur.

X.

Decimo jubetur, & hoc firmiter statuimus asservandum, tam in nostris diebus, quamque etiam futuris temporibus, omnibus successoribus nostris qui post nos illis sedibus ordinentur quibus nos ordinati sumus: Ut quandocumque aliquis ex numero episcoporum migraverit de sæculo, tunc pro anima illius præcipimus, ex substantia uniuscujusque rei decimam partem dividere, ac distribuere pauperibus in eleemosynam, sive in pecoribus, & armentis, seu de ovibus & porcis, vel etiam in cellariis, nec non omnem hominem Anglicum liberare, qui in diebus suis sit servituti subjectus, ut per illud sui proprii laboris fructum retributionis percipere mereatur, & indulgentiam peccatorum. Nec ullatenus ab aliqua persona huic capitulo contradicatur, sed magis, * prout condecet, a successoribus augeatur, & ejus memoria semper in posterum per universas ecclesias nostræ ditioni * subjectas cum Dei laudibus habeatur & honoretur. Prorsus orationes & eleemosinas * quæ inter nos specialiter condictam habemus, id est, ut statim per singulas parochias in singulis quibusque ecclesiis, pulsato signo, omnis famulorum Dei cœtus ad basilicam conveniat, ibique pariter xxx. psalmos pro defuncti anima

Decima pars cujusque rei suæ pauperibus danda.

* quasi

* subactas.

* *forte* quas v. n. s. condictas h

A decantent. Et postea unusquisque antistes & abbas sexcentos * psalmos, & centum viginti missas celebrare faciat, & tres homines liberet, & eorum cuilibet tres solidos distribuat, & singuli servorum Dei diem jejunent, & triginta diebus canonicis horis expleto synaxeos, & septem, beltidum Pater noster pro eo cantetur, & hoc expleto, tricesima item die obitus sui tam bene reficiantur, sicut in cujuslibet apostolorum natali die refici soleant, & per omnes ecclesias tam fideliter pro eo agant, sicut moris habeant pro eorum domesticæ fidei exorando facere. Ut communi intercessionis gratia, commune cum sanctis omnibus regnum percipere mereantur æternum.

ANNO CHRIST 816.

* psalteri

XI.

Undecimo præcipimus, sicut priscis temporibus a sanctis patribus traditum esse reperitur: Ut nulli episcoporum liceat alterius parochiam invadere, vel etiam aliquid alterius ministerii ad se pertrahere in aliqua consecratione ecclesiarum, vel presbyterorum, diaconorumque, nisi solus archiepiscopus, quia caput est suorum episcoporum. Sed & alii suo proprio sint contenti, aut cum licentia & consensu illius episcopi, in cujus diœcesi est, & ministrat. Si quis ultra fecerit, emendet judicio archiepiscopi, nisi ante propriæ diœcesis episcopo reconciliari voluerit.

Et id ipsum presbyteris præcipimus, ut nullus majora negotia ad se desideret, quam a proprio episcopo concedatur; nisi in solo baptismo & ægritudine infirmorum tantum. Sed tamen omnibus presbyteris præcipimus, ut * ulli denegetur ubique baptismi ministerium præstare, & si quis per suam negligentiam renuerit, cesset a ministerio usque ad tempus correctionis, & cum humili satisfactione reconciliatus fuerit proprio episcopo. Sciant etiam presbyteri quando sacrum baptismum ministrant, ut non effundant aquam sanctam super capita infantium, sed semper mergantur in lavacro, sicut exemplum præbuit per semetipsum Dei Filius omni credenti, quando esset ter mersus in undis Jordanis. Ita necesse est secundum ordinem servari & haberi.

Baptiza ægrotos fuare i in alie rochia

* nulli

VITA, EPISTOLÆ ET DECRETA PASCHALIS PAPÆ I.

ANNO CHRISTI 817.

ANN CHRI 81

PAschalis, [a] natione Romanus, ex patre Bonoso, sedit annos septem, menses * quinque, dies * sexdecim. Qui a primævo ætatis suæ divino cultui mancipatus, atque in sacrosanctæ ecclesiæ patriarchio studiis divinæ salutiferæque scripturæ imbutus, tam in psalterio, quamque in sacris paginis novi, ac veteris testamenti specialiter eruditus. Elegans, atque in omni bonitate perfectus, subdiaconus quidem factus, & postmodum diaconus atque presbyter honorifice consecratus est.

* tres

* 17.

Erat autem vir sanctus, castus, pius, innocens, magnanimus, loquela devotus, pudicitia plenus, & nimis hilariter jucundeque in eleemosynis pauperum cuncta quæ habebat opportune distribuens. In colloquiis ergo divinis frequentius cum religiosis

Pascha virtute

gioſis ac ſanctis monachis ſedula obſervatione die noctuque inſiſtebat, & in orationibus ac vigiliis quotidianiſque jejuniis humiliter atque honeſte vigebat. Quem dum prædeceſſor ejus domnus Leo ter beatiſſimus papa tantis ſtudiis pervigilem & religionis devotum conſpexiſſet, tunc ei monaſterium beati Stephani primi martyris, juxta baſilicam beati Petri principis apoſtolorum, ad regendum commiſit; quia ſcriptum eſt: *Nemo lucernam accendit, & in abſcondito ponit, neque ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant.* Unum qui ſuimet vitæ hujus temporalis lucra pro æterna ſobrie atque utiliter moderando correxit, & exemplum bene vivendi in ſubditis, & correctionem pietatis religioſius exornavit. Qui etiam gratiam hoſpitalitatis in peregrinis & claudis, qui ob amorem beati Petri apoſtoli de longinquis regionibus ad ejus limina occurrebant, utiliter præparans neceſſaria ſubminiſtrabat, & occulte quibus egebant hilariter erogabat. Et ſemper quotidie in Dei operatione creſcebat, uſquequo prædeceſſor ejus domnus Stephanus papa de hac luce ad æternam beatitudinem migraſſet. Dum ergo per tanta bonæ operationis exempla præcipue longe lateque fama diſcurreret, & omnipotens Deus regimen eccleſiæ ſuæ ſub piæ gubernationis cura annueret, apte moderateque diſponere; una concordia, una eademque voluntate divino interveniente conſultu a cunctis ſacerdotibus, ſeu proceribus, atque omni clero, nec non & optimatibus, vel cuncto populo Romano ad laudem & gloriam omnipotentis Dei in ſedem apoſtolicam pontifex elevatus eſt. Erat enim patrum præceptorum, ſeu inſtitutorum pontificum, atque canonum, nec non legum ſanctionumque decentiſſimus obſervator, & cuique juſtitiæ normæ a tempore ordinationis ſuæ nobiliſſimus promulgator; tardus ad iraſcendum, & velox ad miſerandum. Nullum malum pro malo reddens, neque vindictam ſecundum cujuſquam commiſſum tribuens, ſed ſemper miſericors pia dilectione omnibus civibus, & a Deo commiſſo populo Romano amator & gubernator exiſtebat. Omnium etenim eccleſiarum Dei cum ſummo ſtudio atque ſumma providentia pro ſolita religionis cura cultor, reſtaurator, atque in omnibus devotiſſimus exornator fuit.

Hic beatiſſimus præſul multa corpora ſanctorum requirens, invenit: quæ & diligentius intra civitatem ad honorem & gloriam Dei honeſte recondidit. Rogam etiam omni clero ſuo in presbyterio profecto multipliciter ampliavit, & omnem theſaurum in ſacrario cæleſti recondidit, maxime propter captivos, & exules eos non tantum a tranſmarinis regionibus viros ac mulieres auro, ſeu argento redimens, verum etiam per longinqua viarum itinera paſſim perquirendo, tam in Hiſpaniæ partibus, quamque per ſingula loca inveniens, ſicut bonus & verus paſtor, ad propria perduxit.

Fecit autem in ſacro altari beati Petri principis apoſtolorum veſtem miræ magnitudinis pulcram, & decoratam nimis, ex auro gemmiſque contextam, præfigurantem hiſtoriam, qualiter idem apoſtolus a vinculis per angelum ereptus eſt. In ejuſdem venerabili baſilica ante aditum, quæ ducit ad corpus in loco Ferrata, altare conſtituit, in quo & venerandum beati Sixti martyris atque pontificis corpus honeſtiſſime collocavit. Ubi & deſuper arcum muſivo exornatum decenter inſtruxit. Simili modo in eadem ſacratiſſima beati Petri apoſtoli eccleſia juxta ingreſſum, qui ducit ad beatam Petronillam, oratorium ſummæ magnitudinis atque pulcritudinis decoranter conſtruxit. Et ſuper columnas in quadrificio camerantes muſivo, pulcriſque metallis decoravit. In quo & corpora beatiſſimorum martyrum Proceſſi & Martiniani, ad honorem & gloriam omnipotentis Dei, memorialiter honorificeque recondidit. In cujus abſidam imaginem pulcherrimam de argento exauratam cum diverſis hiſtoriis inter marmorum * conſtructiones ordinatas infixit, quæ penſant libras 62. & ſemis, ſimulque & lilia de argento penſantia libras 17. & uncias duas. Nec non & gabatas ex argento puriſſimo numero ſeptem, penſantes ſimul libras 13. ſemis, & uncias duas. Imagines etiam de argento exauratas fecit in eodem venerabili loco numero tres. Unam Salvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti, & duas aliorum beatorum martyrum Proceſſi & Martiniani penſantes inſimul libras triginta ſex. Nec non & aliam imaginem ex auro puriſſimo obtulit ad ornatum jam præfati oratorii, penſantem libras 13. & uncias tres. Simili modo caniſtra ex mundiſſimo argento numero octo, penſantia omnia libras tres & quadraginta. Pariterque & concham ad ſpongiam pro nocturnis diligentiis ibidem ex argento conſtituit, penſantem libras 7. & uncias 9. Immo & claves in modum crucis ex auro puriſſimo, ſeu gemmis miræ decorationis exornatas in eodem venerabili loco merito decoravit, quæ penſant libras..... Ubi etiam regularem ordinavit, quem laminis argenteis ſuperinduxit, penſantem libras 20. Super quem conſtituit arcus duos de argento, & gammadias quatuor, quæ ſimul penſant libras 60. Propitiatorium etiam altaris ex laminis argenteis exornatum circumduxit, atque ſacram confeſſionem ejus interius exteriuſque cum rugulis ſuis nobiliſſime circumſtruxit, quæ ſimul penſant libras..... Et ſuper altare eorumdem beatiſſimorum martyrum veſtes duas inſtituit, ex quibus unam de fundato cum cruce de chryſoclavo, & alteram de quadruplo mirifice exornavit. Vela quoque majora de fundato numero ſeptem cum periclyſi de blattin circumſuta ſimiliter decoravit.

[b] Sed neque hoc ſilentio prætereundum eſſe arbitramur, quod eodem tempore diabolica operante verſutia per quorumdam gentis Anglorum deſidiam ita eſt omnis illorum habitatio, quæ in eorum lingua * burgus dicitur, flamma ignis exundante combuſta, ut etiam nec veſtigia priſtinæ habitationis in eodem loco inveniri potuiſſent. Cujus exuberantis incendio pene totam porticum, quæ ducit ad baſilicam principis apoſtolorum, ignis fomes devaſtavit.

Et dum hæc ter beatiſſimus pontifex quaſi hora noctis conticinio perſenſiſſet, ſubito propter amorem eccleſiæ beati Petri apoſtoli, atque tantam peregrinorum illorum devaſtationem, nudis pedibus diſcalceatus pedeſter cucurrit. Cui tanta omnipotentis Dei in ejus adventu miſericordia adfuit, ut locum in quo prius idem evangelicus pontifex conſtitit, nequaquam ulterius impetus ignis tranſgredi permiſit. Sed ipſe Dei clementiam exorando & multitudo fidelium, qui aderant decertando acies ignis Deo miſerante extincta eſt. Sicque peractum eſt, ut totius noctis ſpatium uſque ad auroram perſeverans in eodem loco perſtiterit. Unde poſtmodum ter beatiſſimus paſtor conſiderans illorum peregrinorum inopiam, quæ ob inſidias diabolicæ fraudis irrepſit, tanta dona, tantaque beneficia, ſicut ſemper ſolitus erat, in eorum neceſſitatibus impertivit, tam in auro, & argento, vel corporum indumenta, quam reliqua neceſſaria alimenta omnia uberius ſubminiſtrabat. Sed & ſilvarum copiam pro lignorum utilitate, quatenus domicilia, ſicut ante

ANNO CHRISTI 817.

* concruſtationes

Anglorum domus exuruntur.

* baxue

Papa nudis pedibus ad incendium accurrit

Reparat exuſta.

te in eodem loco fuerant, utiliter reſtaurarent. Porticum etiam quæ ab eadem clade vaſtata eſt decentius quam fuerat in melius firmiſſime reſtauravit.

ANNO CHRISTI 817.

Dona in eccleſia S. Petri.

Hic præclarus & venerabilis pontifex fecit in eccleſia beati Petri apoſtolorum principis nutritoris ſui vela de chryſoclavo per arcus presbyterii, habentia hiſtoriam de mirabilibus apoſtolorum quæ per eos Dominus operari dignatus eſt, numero 46. Eccleſiam etiam beatiſſimæ Chriſti martyris Praxedis, quæ quondam priſcis ædificata temporibus nimio jam laſſata ſenio, ita ut a fundamentis caſura ruinam ſui minaretur, idem venerabilis pontifex (illius ruinam ante prævidens, eidemque eccleſiæ curam adhibens, illic pervigil ſæpius exiſtens) in alium non longe demutans locum, in meliorem eam, quam dudum fuerat, erexit ſtatum. [c] Abſidam vero ejuſdem eccleſiæ muſivo opere exornatam variis decenter coloribus decoravit. Simili modo & arcum triumphalem eiſdem metallis mirum in modum perficiens compſit.

S. Praxedis.

Hic beatiſſimus & præclarus pontifex multa corpora ſanctorum diutius in cœmeteriis jacentia pia ſollicitudine, ne remanerent neglectui, quærens, atque inventa colligens, magno venerationis affectu in jam dictæ ſanctæ Chriſti martyris Praxedis eccleſiam, quam mirabiliter renovans conſtruxerat, cum omnium advocatione Romanorum, epiſcopis, presbyteris, diaconibus, & clericis laudem Deo pſallentibus, deportans recondidit. Quæ dum ſanctiſſimi atque coangelici præſulis intima cordis vigilantia gererentur, ut reconditorum ibidem ſanctorum corporum Deo indeſinenter ſuper aſtra placentium precibus apud omnipotentem Dominum juvaretur. Conſtruxit in eodem loco a fundamentis cœnobium, quod & nomine ſanctæ Praxedis virginis titulavit. In qua & ſanctam Græcorum congregationem aggregans, quæ die noctuque Græcæ modulationis pſalmodiæ laudes omnipotenti Deo, ſanctiſque illius ibidem quieſcentibus ſedulo perſolveret, introduxit. Siquidem in eodem venerabili monaſterio plurima conferens prædia, & poſſeſſionum loca urbana, vel ruſtica ſuperflue atque abundanter ditavit. Quinimmo & in eadem eccleſia fecit oratorium beati Zenonis Chriſti martyris, ubi & ſacratiſſimum ejus corpus ponens muſivo amplianter ornavit.

Cœnobium conſtruit Græcis.

Fecit autem in eadem eccleſia ciborium ex argento penſans libras octingentas & decem, immo & propitiatorium ſacri altaris ex argenteis laminis mirifice exornavit. Confeſſionem denique ejus cum rugulis ſuis interius exteriuſque vallantem pulcherrime compſit atque decoravit, quæ ſimul penſant libras trecentas. Super ejuſdem venerabilis altare fecit regnum ſpanoclyſtum ex auro fulvo, ſeu diverſis lapidibus exornatum, penſans libras 5. & uncias duas & ſemis. Et in eodem ſacro altari fecit veſtem de chryſoclavo cum diverſis hiſtoriis miræ magnitudinis atque pulcritudinis exornatam. Item, ubi ſupra, obtulit aliam veſtem chryſoclavam ex auro gemmiſque confectam, habentem hiſtoriam virginum, cum facibus accenſis mirifice comptam atque decoratam. Ad ſacrum denique ejuſdem virginis corpus obtulit imaginem ex laminis argenteis præfiguratis, penſantem libras nonaginta & novem. Hic benigniſſimus præſul fecit [d] in jam dicto monaſterio oratorium beatæ Agnetis Chriſti virginis miræ pulcritudinis exornatum. Eccleſiam denique ſanctæ Dei genitricis ſemperque virginis Mariæ dominæ noſtræ, quæ appellatur Dominica, olim conſtructam, & jam ruinæ proximam ſollerti vigilantia præfatus pontifex ampliorem melioremque, quam ante fuerat, a fundamentis ædificans renovavit. Abſidamque ejuſdem eccleſiæ muſivo mirifice decoravit. Ubi etiam & plurima obtulit dona; ſcilicet ciborium ex argento penſans libras trecentas triginta & duas. Propitiatorium ſacri altaris ex laminis argenteis compte decoravit. Confeſſionem quoque ejus cum rugulis intus & foris mirum in modum perficiens adornavit, penſantem libras centum & quindecim, & uncias tres. Item, ubi ſupra, fecit gabatam ex auro puriſſimo, penſantem libras duas, & uncias octo. Verum etiam & arcum ex argento, & columnas duas cum gammadiis duabus penſantes libras....

S. Mariæ.

Immo & in ſacro altari fecit veſtem de chryſoclavo, habentem hiſtoriam dominicæ nativitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti miræ pulcritudinis exornatam. Iterum, ubi ſupra, fecit veſtem de ſtaurace pulcherrimam cum periclyſi de blattin. Item aliam veſtem de blattin Byzantea habentem tabulam de chryſoclavo cum vultu ſanctæ Dei genitricis, & angeli obſequio ſtantes cum periclyſi de ſtaurace. Pariterque aliam veſtem de ſtaurace habentem pavones, & in medio crucem de blattin. Porro & veſtes duas de quadrapulo habentes in medio crucem de blattin. Item, ubi ſupra, fecit veſtem ex auro textam cum periclyſi de blattin. Coopertorium rubeum de ſerico unum. Fecit etiam in circuitu altaris vela rubea ſerica quatuor cum gammadiis, & cruces de quadrapulo. Hic venerabilis præſul obtulit in trabe ante veſtibulum altaris vela Tyria tria, & de quadrapulo quinque. In arcus majores ejuſdem eccleſiæ fecit vela de quadrapulo viginti, & per arcus presbyterii vela parva de ſtaurace quatuor, ſimulque in ingreſſu presbyterii vela Tyria duo. Hic benigniſſimus pontifex fecit in ingreſſu jam dictæ eccleſiæ cortinas majores de quadrapulo cum periclyſi de fundato mirifice valde.

Chriſti namque omnipotentis Domini famulus, & prænominatus pontifex maximam Dei eccleſiarum curam, & ſollicitudinem prævidendo indeſinenter gerens, cum quadam die orationis ſtudio ad ſanctæ Dei virginis Chriſtique martyris Cæciliæ eccleſiam adveniret, nimio jam quaſſata ſenio eccleſiæ ejuſdem mœnia etiam a fundamentis Druitura: videns quæ per olitana tempora defectu vetuſtatis marcuerant, & pene ruinis confracta diu antiquitus lacerata manebant, dato ſtudio operis eodem in loco magnifico opere novam conſtruere eccleſiam cœpit, & perficere ſatis meliorem quam fuerat ſtuduit.

S. Cæci

Sed neque illud prætereundum eſſe exiſtimamus, dum quadam die ad beati Petri principis apoſtolorum eccleſiam pergeret, quatenus apud eumdem beatum Petrum apoſtolum ſolito more vigilias celebraret, & ante ejuſdem confeſſionem matutinales luceſcente dominica laudes retidens decantaret, ſubito depreſſus ſopore vidit aſſiſtentem ſibi virginali aſpectu puellam angelicis veſtibus decoratam, talia locutionis affamina protuliſſe dicens: Multas tibi gratias referimus, * quia certamen, quod de me diu poſueras fruſtratorias relationibus pervulgatis aures accommodans reliquiſti. Quippe qui tanto penes me fuiſti, uti proprio loqui invicem ore valeremus. Hæc jam ſæpe præfatus pontifex diligenter audiens ſtudioſe requirere cœpit, quæ eſſet ipſa, quæ talia illi verba diceret, vel quo nomine vocaretur. Cui illa reſpondit: Si nomen inquiris, Cæcilia famula Chriſti vocor. Ad quam ſummus inquiens præſul: Quomodo hoc credere poſſum, eo quod olim fama relata ſit, quatenus ejuſdem venerabilis Chriſti martyris Cæciliæ corpus ab Aiſtulpho Longobardorum rege hoſtiliter Romæ reſiden-

Viſio facta i S. Petri * quod certam mam, de me ſam di ſtr. r. p. commo rel.

ANNO CHRISTI 817.

dente furtim, & ab illius hominibus fuisset ablatum? Cui talia venerabili pontifici intimanti, omnipotentis Dei famula dixit: Quia me desideranter, ut invenirent, Longobardi quæsiverunt, omnino verum est: sed Domini mei Jesu Christi opitulatione, & dominæ meæ sanctæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ auxilio, neque me invenire, neque deportare, sicut voluerant, hinc longius potuerunt. Et ideo, sicut me quærere cœpisti, qualiter me invenias, assiduo labori non desistas incumbere, quia Domino Deo, pro cujus amore & honore passa sum, placuit ut tu me invenias, & in ecclesia, quam noviter construxisti, recondas. Et hæc dicens ab oculis aspicientis ablata est. Tunc idem venerandus pontifex matutinalibus laudibus persolutis, pro tam certæ & indubitabilis revelationis * judicio, cœpit hac illacque operosius quærere, ubi sacratissimum ejus corpus jaceret humatum. Quod, tribuente Deo, dum sollicite quæreret, reperit in cœmeterio Prætextati, sito foris portam Appiam, aureis illud vestitum indumentis, cum corpore venerabilis sponsi sui Valeriani, pariterque & linteamina martyris ipsius sanguine plena, quando ab impio percussa carnifice Christi Domini martyr est regnantis in sæcula consecrata. Quibus & linteaminibus sanguis sanctæ martyris extersus, involuta ad pedes illius corporis sacratissimo cruore plena de trina carnificis percussione reperta sunt. Quæ cuncta suis pertractans manibus collegit, & cum magno honore infra muros hujus Romanæ urbis in ecclesia nomine ipsius sanctæ martyris dedicata ad laudem & gloriam omnipotentis Dei ejusdem virginis corpus, cum carissimo Valeriano sponso, atque Tiburtio & Maximo martyribus, nec non Urbano & Lucio pontificibus, sub sacrosancto altari collocavit. Pro quorum sanctorum honore videlicet, & opitulatione, construxit monasterium in honorem virginum seu martyrum Agathæ & Cæciliæ juxta ipsius ecclesiam, in loco qui dicitur Colles jacentes. In quo & monachorum Deo servientium congregationem pro quotidianis laudibus in præfato titulo sanctæ Cæciliæ, die noctuque omnipotenti Domino decantandis, constituit. Et pro subsidio, & luminariorum concinnatione, seu utilitate atque stipendiis monachorum, nec non & pro amore atque dilectione, qua erga prædecessorem suum piæ recordationis domnum Leonem tertium papam habere videbatur, hospitale sancti Peregrini positum ad beatum Petrum apostolum in loco qui vocatur Naumachia, quod idem prædecessor suus construxerat, & ob neglectum atque destitutionem præpositorum paupertatis inopia consumi videbatur, idcirco pio juvamine consulens præfatum hospitale cum fundis & casalibus, atque massis, seu etiam colonis, sive domibus, nec non familiis, & universis quæ juste & rationabiliter secundum legum statuta, eique a prædecessore suo in jam præfato hospitali donata sunt. Quæque ab ipso pia devotione ad augmentum jam dicti monasterii adjuncta sunt, sive agris, vel vineis, etiam domibus, nec non rustica familia, suæ auctoritatis pagina pro jam nominata monachorum congregatione in eodem monasterio confirmavit. Qui sanctissimus præsul amore venerandorum sanctorum fecit in ornamentis ipsius ecclesiæ absidam musivo opere decoratam, & ciborium miræ magnitudinis ex argento, pensans libras quingentas & semis, & uncias octo. Propitiatorium denique sacri altaris, seu confessionem interius exteriusque cum rugulis suis ex laminis argenteis mirum in modum perficiens compsit, quæ simul pensant libras sexaginta quatuor, & uncias quinque. Ad sacrum vero ejusdem virginis corpus obtulit imaginem ex argenteis laminis pensantem libras nonaginta quinque. Fecit etiam ante vestibulum altaris regularem investitum ex laminis argenteis, & columnis duabus, ubi & posuit arcum unum, & gammadias duas, pensantia insimul libras centum, & semis. Obtulit ibi ipse imagines argenteas deauratas tres, pensantes insimul libras quadraginta octo, & semis. Sæpefatus quoque præsul fecit per arcus ejusdem ecclesiæ calites majores ex argento viginti & sex, pensantes insimul libras centum novem, & semis. Item ubi supra obtulit canistra ex argento duo pensantia libras duas & uncias octo. Gabatam ex auro purissimo pensantem libras tres. Fecit jam prædictus pontifex canistra Enafoti ex argento duo pensantia libras decem: gabatas ex argento tres pensantes libras quinque: thuribulum ex argento deauratum pensans libram unam. Hic benignissimus præsul obtulit in sacro altari vestem de blattin Byzantea, habentem in medio tabulam de chrysoclavo cum historia qualiter angelus beatam Cæciliam seu Valerianum & Tiburtium coronavit cum periclysi de chrysoclavo miræ pulcritudinis exornatam. Item ibi fecit vestem de fundato alythino, habentem in circuitu periclysin de olovero.

Ob amorem ejusdem virginis fecit aliam vestem de fundato porphyretico, habentem in medio crucem ex auro texto compte decoratam. Enimvero in jam dicto altari obtulit vestem alabam sigillatam cum rosulis, habentem in medio crucem de blattin cum psillis, & periclysin de blattin Byzantea pulcherrime exornatam. Obtulit & in prænominato altari vestem de quadrapulo.

Venerabilis pontifex fecit vela alythina pendentia in circuitu altaris quatuor, habentes cruces & gammadias de fundato & quadrapulo. In arcellam vero, ubi venerabile caput ejusdem virginis condidit, fecit vestem parvam de Tyrio cum periclysi de blattin. Obtulit ubi supra vestem de fundato prasino: immo & aliam vestem de staurace cum periclysi de olovero, & vestem de blattin cum periclysi de fundato. Fecit etiam in arcella ad corpus jam dictæ virginis vestem de quadrapulo cum periclysi.

Porro & aliam vestem de staurace cum periclysi de olovero. In jam dicta ecclesia fecit vela Tyria cum periclysi de blattin Byzantea numero viginti quinque. Item vela prasina cum periclysi de clovero numero quatuor. Obtulit ubi supra vela alythina cum periclysi de blattin numero tria. Simulque vela de fundato parva cum periclysi de blattin numero duo. Pariter vela Tyria cum periclysi de fundato duo.

Hic venerabilis & præclarus pontifex fecit per arcus jam dictæ ecclesiæ vela de fundato numero duodecim, & de quadrapulo quatuordecim. Fecit & in arcu presbyterii vela parva cum periclysi de blattin Byzantea numero duodecim. Hic a Deo protectus venerabilis præsul fecit in ingressu ejusdem ecclesiæ cortinam majorem de quadrapulo, & staurace pulcherrime exornatam.

Ipse etiam sæpe dictus pontifex monasteriis circumquaque constructis vigilanti cura satis animo gerens, quidque haberent inquirens, reperit ipse pius pontifex monasterium sancti Sergii & Bacchi, post formam aquæ ductus patriarchii Lateranensis positum, rebus omnibus desolatum, ita ut ancillarum Dei congregatio, quæ ibidem inerat, paupertatis inopia nullas omnipotenti Domino sanctisque illius laudes decantare valerent. Qua venerabilis pastor inquisitione ad pietatem commotus, famulas Dei qualiter bene religioseque

ANNO CHRISTI 817.

indicio

Papa ex S. Cæciliæ revelatione invenit ejus corpus.

Constituit cœnobium.

Et hospitale restituit, & auget.

Donat S. Cæciliæ oblata.

Restituit monasterium Sergii & Bacchi.

que esse possint perfecit. Et in eo monachorum aggregans statuit conventionem, multis idem monasterium ditans facultatibus, & in familiis, massis, vineis, domibus, urbanis, & rusticis locis amplianter sufficienterque multiplicavit, quatenus ipsa congregatio residens, omni necessitate postposita, soli Deo sanctisque illius laudes & hymnos nocte dieque modulanter in venerabili ecclesia salvatoris Domini nostri Jesu Christi sita juxta Lateranas decantaret. ANNO CHRISTI 817.

Dona in oratorio sancti Processi. Præterea in oratorio beatissimorum martyrum Processi & Martiniani sito infra ecclesiam beati Petri principis apostolorum, quod & idem ipse construxit, obtulit imaginem ex auro purissimo, habentem vultum sanctæ Dei genitricis, pensantem libras decem, & uncias quatuor. Ibi & ipse fecit vestem de blattin Byzantea, habentem tabulas de chrysoclavo duas cum vultu beati Petri & sanctorum martyrum Processi & Martiniani, & periclysin de chrysoclavo mira pulcritudine decoratam. Illic etiam obtulit vestem holosericam habentem in medio tabulam de chrysoclavo cum vultu dominicæ resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, & periclysin de blattin Byzantea pulcherrime comptam.

Verum enim vero sanctis eisdem vela holosericа cum periclysi de quadrapulo, & blattin Byzantea obtulit numero novem. Ubi & supra fecit vela parva de Tyrio cum periclysi de fundato numero sex. Thuribulum de argento exaurato mirifice pensans libram unam. In oratorio autem beatissimorum martyrum Sixti & Fabiani jam nominatus pontifex fecit gabatas ex argento tres, pensantes libras quinque, & uncias sex. Ante imaginem quoque ipsius oratorii fecit velum de chrysoclavo mirifice decoratum. Supra eorum venerabile altare fecit vestem de alythino habentem in medio crucem de blattin Byzantea, & periclysin similiter de blattin. Simili modo in jam dicto oratorio obtulit sæpedictus pontifex vestem holosericam, habentem in medio cruces de chrysoclavo duas, & periclysin de staurace diversis margaritis ornatam. Ibidem ipse fecit aliam vestem de fundato habentem in medio crucem de blattin. Fecit etiam ad ornatum prædicti oratorii vela de alythino cum periclysi de blattin Byzantea numero quatuor. Simulque vela holosericа cum periclysi de quadrapulo, & de olovero numero quatuor.

SS. Cosmæ & Damiani. Hic benignissimus præsul fecit in ecclesia beatorum martyrum Cosmæ & Damiani in Via sacra vestem de Tyrio, habentem in medio tabulam de chrysoclavo cum vultu Domini nostri Jesu Christi, atque beatorum martyrum Cosmæ & Damiani cum aliis tribus fratribus, cum cruce de auro texto, & periclysin de olovero pulcherrime comptam atque decoratam. Super eorum denique sancto altari obtulit coopertorium de Tyrio mirifice decoratum. Immo vero ante vestibulum ipsius altaris fecit vela Tyria cum periclysi de blattin Byzantea numero tria.

In monasterio Salvatoris Reate. Venerabilis etiam pontifex fecit in monasterio salvatoris Domini nostri Jesu Christi sito in territorio Reatino vestem de chrysoclavo cum historia, qualiter idem Dominus noster Jesus Christus cum archangelis & apostolis in cælo coruscat, mira pulcritudine diversis ornatam margaritis. Item in jam dicto monasterio ad ornatum sacri altaris aliam obtulit vestem de fundato, habentem cruces de blattin Byzantea, & periclysin de chrysoclavo mirifice exornatam. Pari modo in ecclesia beati Mennæ martyris fecit vestem de quadrapulo cum periclysi de blattin Byzantea.

Hic sanctissimus & coangelicus præsul obtulit in ecclesia beati Petri apostoli in Centumcellis calicem & patenam ex argento deauratas, pensantes libras quatuor, & uncias tres. ANNO CHRISTI 817.

Enimvero & in ecclesia beati Petri apostoli fautoris sui fecit evangelium cum blattin ex argento pensans libras octo, & uncias octo. Benignissimus quoque præsul fecit in monasterio beati Stephani protomartyris ad sanctum Petrum vestas albas holosericas quatuor, habentes in medio crucem de auro texto cum diversis margaritis, & periclysi de blattin mirifice decoratas. Item, ubi supra, obtulit prænominatus pontifex vestem de fundato, habentem in medio crucem ex auro textam, & periclysin de chrysoclavo. Sæpedictus denique præsul fecit in jam dicto monasterio vestem de fundato, habentem in medio tabulam de chrysoclavo cum vultu sanctæ Dei genitricis, & sanctorum apostolorum Petri & Pauli, & periclysin de blattin.

Obtulit ibidem ipse vestes de staurace duas habentes in medio cruces de chrysoclavo, & periclysin de blattin. Fecit etiam ad ornatum ipsius oratorii velum majus de quadrapulo, habens in medio cruces de auro textas tres, & periclysin de blattin. In diaconia beati Archangeli obtulit jam dictus pontifex vestem de blattin Byzantea, habentem in medio crucem de chrysoclavo, & periclysin de chrysoclavo pulcherrime comptam.

S Cæciliæ Enimvero & in ecclesia beatæ Cæciliæ martyris fecit concham ex argento, ubi & pretiosum ejusdem virginis caput condidit pensantem libras octo & semis. Simili modo & in ecclesia beati Quiriaci martyris in Thermis obtulit prædictus præsul vela de fundato numero octo. Hic a Deo fultus jam nominatus pontifex fecit in oratorio sancti Archangeli, quod quondam prædecessor ejus domnus Leo papa constituit atque construxit, vestem albam holosericam, habentem in medio tabulam de chrysoclavo cum historia dominicæ resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, & periclysin de chrysoclavo mirifice decoratam. Item ibi obtulit aliam vestem de fundato cum periclysi de blattin Byzantea. S Quiriaci

Fecit etiam jam dictus pontifex in supradicto oratorio vestem aliam de quadrapulo circumtextam cum historia Dei genitricis pulcherrime comptam atque decoratam.

B. Mariæ Præterea idem summus pontifex & orthodoxus divina inspiratione pultatus ecclesiam sanctæ & intemeratæ virginis Mariæ dominæ nostræ Ad præsepe, cernens quondam tali more constructam, ut post sedem pontificis mulieres ad sacra missarum sollemnia stantes, prope astitisse juxta pontificem viderentur, ita ut si aliquid colloqui pontifex cum sibi assistentibus voluisset, ex propinqua valde mulierum frequentatione nequaquam ei sine illarum interventione liceret; largum ibidem locum inesse, qualiter inde sedem mutare valeret, concerneret, dato operis studio cœpit indesinenter agere sedem inferius positam sursum ponere, ut eo familiarius Domino preces fundere posset, quo consortia populorum modeste declinare potuisset. Denique sedem optime quam dudum fuerat pulcherrimis marmoribus decoratam condidit, & undique ascensus, quibus ad eam gradiatur, construxit, pavimentumque altaris erigens pretiosissimis marmoribus stravit. Erexit sane sex inibi ante confessionem sacri altaris purpureo colore columnas, quas super & candidi marmoris trabem posuit, purpureis dextra lævaque marmoribus nectens illas scilicet, cælaturisque exornans satis commode decoravit. Presbyterium quoque ipsius ecclesiæ diversis marmoribus quam pridem fuerat in melius reparavit. Propitia-

tiatorium vero ſacri altaris, ſeu confeſſionem interius exteriuſque cum regulis ſuis ex auro puriſſimo mirifice decoravit, penſans libras centum ſeptuaginta quatuor, & uncias ſex. Similiter & altare ipſius baſilicæ ex argenteis laminis cum hiſtoriis diverſis pulcherrime compſit atque deauravit, penſantibus libras trecentas octoginta & quinque. Benigniſſimus etiam præclaruſque præſul obtulit ibi gabatas ex auro puriſſimo cum diverſis gemmis numero ſex, penſantes libras viginti, & uncias ſex. Et hoc conſtituit ut ſemper diebus ac noctibus ante ſacroſanctum altare lucernæ ardere debeant. Hic divina inſpiratione fultus obtulit in jam dicta baſilica arcus ex argento numero octo, cum columnis ſexdecim, penſantes inſimul libras ducentas decem & octo, & uncias octo. Fecit etiam & ante veſtibulum altaris rugas majores ex argento, penſantes libras ſeptuaginta & octo. Obtulit etiam & canthara ubi ſupra ex argento numero ſex, penſantia inſimul libras ſexaginta & ſemis. Pari modo & per arcus majores ſæpedictæ eccleſiæ fecit calices majores ex argento pendentes numero quadraginta & duos, qui omnes inſimul penſant libras ducentas octoginta & unam. Venerabilis etenim præſul ob amorem ejuſdem virginis dominæ noſtræ obtulit ibidem coronas ex argento numero quatuor, penſantes libras ſexaginta & duas & ſemis, & uncias tres. Item, ubi ſupra, caniſtra ex argento numero duo, penſantia libras tredecim. Fecit etiam ibidem imaginem ex argento deauratam cum vultu beatæ Dei genitricis Mariæ, penſantem libras decem & ſeptem, & uncias tres. Chriſti quoque omnipotentis Domini famulus obtulit in ſacroſancto altari ſæpedictæ baſilicæ veſtes de chryſoclavo duas, habentes hiſtoriam dominicæ nativitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti, cum periclyſi diverſis ornatas gemmis, atque margaritis mirifice decoratas.

Obtulit etiam ibi ipſe aliam veſtem de chryſoclavo, habentem hiſtoriam qualiter Dominus noſter Jeſus Chriſtus a Joanne in Jordane baptizatus eſt, cum periclyſi de chryſoclavo mirifice exornatam. Item ubi ſupra compſit veſtem de chryſoclavo, habentem hiſtoriam dominicæ reſurrectionis Domini noſtri Jeſu Chriſti cum periclyſi de chryſoclavo, diverſis ornatam margaritis.

Beatiſſimus & venerabilis prænominatus pontifex divino amore ductus, fecit ibidem in jam præfato altari veſtem ſimiliter de chryſoclavo, habentem hiſtoriam qualiter beata Dei genitrix Maria corpore eſt aſſumpta, cum periclyſi de chryſoclavo, ſeu diverſis margaritis comptam atque decoratam. Fecit enim benigniſſimus præſul ibi ipſe aliam veſtem de chryſoclavo habentem hiſtoriam dominicæ aſcenſionis Chriſti Domini noſtri rite decoratam. Item ubi ſupra ob amorem ejuſdem virginis conſtruxit aliam veſtem de chryſoclavo, habentem hiſtoriam qualiter Spiritus ſanctus venit ſuper apoſtolos, diverſis ornatam margaritis & decoratam. Immo ibidem aliam munivit veſtem de chryſoclavo cum hiſtoria palmarum modeſte comptam atque decoratam.

Nec non & ubi ſupra aliam compſit jam nominatus pontifex veſtem de olovero cum periclyſi de fundato. Pariter quoque & pro quotidianis diebus obtulit veſtes de fundato duas cum periclyſi de quadrapulo pulcherrime exornatas. Hic divina inſpiratione pulſatus fecit ipſe ſanctiſſimus præſul per arcus majores jam præfatæ baſilicæ vela de fundato quatuordecim, & de quadrapulo quatuordecim, ſimiliter & de imizilo quatuordecim. Domini noſtri Jeſu Chriſti famulus ob amorem eidem dominæ noſtræ per arcus presbyterii jam dictæ eccleſiæ fecit vela de chryſoclavo, habentia hiſtoriam Domini noſtri Jeſu Chriſti, atque nativitatem ſeu aſſumptionem ejuſdem intemeratæ virginis numero viginti & ſex. Pariter & per ipſos arcus obtulit vela de quadrapulo diverſis hiſtoriis circumſuta, numero viginti quatuor. Chriſti namque omnipotentis famulus obtulit ſurſum in aſpectu abſidæ pannum Alexandrinum mirifice decoratum.

Obtulit etiam in trabem majorem ipſius baſilicæ velum majus de fundato, habens trabes de chryſoclavo ſeptem, & periclyſin de blattin Byzantea. Fecit etiam ad ornatum ipſius baſilicæ in ipſam trabem vela de quadrapulo numero ſex, & de imizilo vela numero quatuor. Ipſe quoque pontifex fecit juxta veſtibulum altaris in abſidam vela de quadrapulo numero duodecim. Ibidem de blattin vela numero ſex. Venerabilis quoque præſul fecit in ingreſſu jam dictæ baſilicæ cortinam majorem Alexandrinam cum diverſis hiſtoriis compte decoratam. Simili modo, & pro quotidianis diebus aliam ibidem obtulit cortinam Alexandrinam mirifice exornatam. Benigniſſimus & præclarus pontifex obtulit in prænominata baſilica vela alba holoſerica in trabem majorem cum periclyſi de fundato numero ſex. Vela alia quatuor de blattin Byzantea alba ibidem conſtituit mirifice. Item in abſida ipſius baſilicæ poſuit vela alba cum periclyſi de fundato numero ſex.

Et quia ibidem ter beatiſſimus paſtor tantam curam tantamque vigilantiam, quam erga ſtatus ſanctarum Dei eccleſiarum frequenter impendebat, etiam altare præfepii jam dictæ baſilicæ, ſeu venerabilem confeſſionem, ultro citroque ex auro puriſſimo cum diverſis hiſtoriis mirifice compſit atque decoravit, penſans libras centum triginta quatuor, & uncias quatuor. Similiter ex argento deaurato cum variis hiſtoriis ibidem uncias decem penſantes libras ducentas quinquaginta quatuor, & uncias quatuor.

Item ibidem obtulit præfatus pontifex gabatas ex auro puriſſimo cum gemmis diverſis numero tres, penſantes libras octo, & uncias decem. Porro & vela de alythino cum periclyſi de blattin Byzantea ibidem poſuit. Hic ſacer antiſtes ob nimium cordis amorem fecit in eccleſia beatæ Cæciliæ veſtem de chryſoclavo, habentem hiſtoriam dominicæ reſurrectionis Domini noſtri Jeſu Chriſti mirifice depictam atque exornatam.

Ipſe vero a Deo protectus venerabilis & præclarus pontifex fecit propitiatorium ſacri altaris beati Petri apoſtolorum principis, ubi ſanctiſſimum corpus ejus quieſcit, ſpanocliſtum ex auro fulvo cum diverſis hiſtoriis depictum, atque mirifice decoratum penſans libras ducentas. Item in jam dicta eccleſia ob amorem ejuſdem Dei apoſtoli fautoris ſui obtulit vela chryſoclava per arcus presbyterii, habentia hiſtoriam dominicæ paſſionis ac reſurrectionis Domini noſtri Jeſu Chriſti numero quadraginta ſex. Pariter & in eccleſia beatorum martyrum Coſmæ & Damiani in via ſacra fecit veſtem holoſericam pulcherrime comptam atque decoratam. Benigniſſimus etenim præſul fecit in baſilica beatæ Dei genitricis virginis ſemper Mariæ dominæ noſtræ ad præſepe gabatas ex auro diverſis gemmis ornatas numero duas penſantes libras ſex. Item ibi ipſe obtulit gabatam apoſtolicam ex auro puriſſimo penſantem libras quinque. Item ubi ſupra fecit phara canthara ex argento numero octo, penſantia inſimul libras octuaginta duas. Ob amorem quoque ejuſdem dominæ noſtræ obtulit in jam dicta baſilica columnas quatuor, & arcum unum penſantia inſimul libras ſexaginta. Sæpe nominatus etenim pon-

ANNO CHRISTI 817.

SS. Coſmæ & Damiani.

B. Mariæ.

ANNO CHRISTI 817.

pontifex fecit in venerabili altari ipsius ecclesiæ A vestem albam, habentem in medio crucem de chrysoclavo diversis gemmis circumsutam, & pulcritudine exornatam, aliam quoque ibidem annectens vestem de blattin Byzantea, simili modo cum cruce de chrysoclavo diversis lapidibus honestissime decoratam. Fecit etiam ad ornatum præfatæ ecclesiæ vela de chrysoclavo per arcus presbyterii habentia historiam dominicæ passionis, atque resurrectionis Domini nostri Jesu Christi.

Nec non & in trabem majorem sæpius dictæ ecclesiæ obtulit vela alia cum periclysi de quadrapulo numero sex. Item in trabes ipsius basilicæ fecit vela de fundato numero septem. Obtulit etiam vela holoserica in circuitu altaris jam dictæ ecclesiæ, habentia periclysin de quadrapulo nu- B mero quatuor. Venerabilis quoque præsul fecit in ecclesia beatæ Dei genitricis, quam vocant dominicam, rugas ex argento pensantes libras sexaginta sex.

Fecit etiam in ecclesia beatæ Dei genitricis Mariæ dominæ nostræ sita Savinis in episcopio vestem de fundato cum periclysi de blattin Byzantea.

Obitus papæ. Hic denique divina vocatione defunctus est. Sepultus vero in ecclesia beati Petri apostoli. Fecit autem ordinationes duas, unam quidem per mensem Decembris, & aliam per mensem Martium. Presbyteros ..... diaconos sex, episcopos per diversa loca numero ..... Et cessavit episcopatus ejus dies quatuor in mense Januario indictione C prima.

Notæ Severini Binii.

Paschalis electio & acta quæ? a *Paschalis*.) Anno 817. quinto Kalendas Februarii Paschalis miraculo incendii extincti clarissimus, miro totius populi ac cleri consensu ex monasterio invitus ad pontificatum assumptus, statim de sui reluctantis electione Ludovicum certiorem reddidit. Paullo post missa ad Ludovicum secunda legatione petebat, inquit Theganus in rebus a Ludovico gestis, controversiam de finibus Dalmatiarum, Romanorum & Sclavorum dirimi: quid vero ea legatione impetraverit non constat. Iconoclastæ orthodoxos gravissime persequuntur, & quibus martyrii gloriam invidebant, gravissimis carcerum & exiliorum pœnis & æ- D rumnis affligebant. Hanc rem Theodorus Studita clarissimus confessor, scriptis ad Paschalem litteris, missisque ad eumdem binis legationibus, qua injuria orthodoxum confessorem persecuti fuerint commemorat, & simul auxilium ac defensionem adversus eosdem implorat. Quas cum ille una cum legatis benevole accepisset, ad Theodorum alioque orientales epistolas consolationis plenissimas reddidit. Addidit legationem, quam describit Anastasius supra, & de qua ego plura dicam infra. Theodorus pseudopatriarcha Constantinopolitanus miserat apocrisiarios, ut hac via furtim communionem ecclesiasticam surriperet: verum pontifex de eorum adventu certior redditus, eosdem ne quidem accessu in urbem dignos esse voluit. *Hæc ex Michaele & Theodoro Studita Baronius anno* 817.

Iconoclastæ sæviunt in orthodoxos.

Imperator Ludovicus ducit uxorem Irmingardem Bavaram. Ludovicus imperator post obitum Irmingardis imperatricis de nobilissima stirpe Bavarorum, duxit uxorem Judith, filiam Huelphi comitis, eamque Augustæ titulo condecoravit. *Annales Francorum*. Leoni Armeno in oriente occiso subrogatus est Michael Balbus, qui cum edicto omnes exules orthodoxos revocasset, septennali persecutione sublata pacem ecclesiæ reddidit optatissimam: hac de causa Theodorus exilio liberatus litteras scribit imperatori, eumque velut orthodoxæ fidei professorem per errorem valde commendat. Cumque Michael imperator mandasset catholicos cum hæreticis Iconomachis convenire, atque una simul de fidei dogmatibus agere, catholici privatim coeuntes, unanimi consensu responderunt illicitum esse & canonibus ecclesiasticis contrarium, ut catholici cum hæreticis conveniant. Quare enixe rogarunt & impetrarunt, ne quid contra canones agere juberentur.

Michael imperator Theodoro commendatur velut orthodoxus.

Lotharius a Paschali coronatus est imperator. Ab hoc pontifice Lotharius Romam veniens coronatus est imperator. Quod dum factum esset, orta seditione Romæ occisi sunt duo primarii Romanæ ecclesiæ viri, de quorum nece cum Paschalis in odium Lotharii suspectus haberetur, præstito juramento se legitime ab adversariorum calumnia expurgavit. *Auctor vitæ Ludovici, in Francorum annalibus*.

b *Sed neque hoc silentio prætereundum*.) Describit incendium quod a Paschali papa miraculose extinctum fuit. Quæ si vera sint, probabile est, quod ne quidem ullam suspicionem commissi criminis & homicidii incurrerit, quamquam auctor vitæ Ludovici contrarium apertis verbis describat.

c *Absidem vero ejusdem ecclesiæ musivo opere, &c.*) Ipsa absis sacris imaginibus ex musivo laboratis decora & integra adhuc extat. Vide Baronium anno 818. num. 15.

Translatio corporis S. Cæciliæ d *Cæciliæ ecclesiam*.) Describit hoc loco quomodo corpus sanctæ Cæciliæ aureis indumentis sanguine adhuc infusis velatum, eadem Cæcilia revelante, repertum fuerit. Codex Vaticanus, ex quo historiam recitat Baronius anno 821. numero 2 & 3. multa alia habet quæ apud Anastasium hoc loco desiderantur. Quid in secunda inventione corporis sanctæ Cæciliæ sub Clemente papa VIII. acciderit, dicam infra in notis ad vitam ejusdem Clementis.

EPISTOLA I. PASCHALIS PAPÆ I.

[1] DE CONFIRMATIONE PRIVILEGIORUM Ravennatis ecclesiæ.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, reverend. sanctissimo fratri Petronacio archiepiscopo sanctæ Ravennatis ecclesiæ, & per te in eadem ecclesia in perpetuum.

CUm piæ desiderii voluntates, & laudandæ devotionis intentio, apostolicis sit semper studiis adjuvanda, cura est sollicitudinis adhibenda, ut ea quæ legaliter geruntur, & æquitati personæ conveniunt, nulla valeant refragatione perturbari, * sed irrefragabile jure de eo [2] ..... at permanere, & ob hoc apostolicis promulgatis sanctionibus propria quæ rationis ..... suppetunt, fas exigit possidenda confirmari. Igitur quoniam quidem fraterna sanctitas tua direxit nobis per Sergium religiosum diaconem sanctæ tuæ Ravennatis ecclesiæ ..... eumdem Hadriani [3] quod papæ, prædecessoris nostri, in quo habebit privilegia Leonis, [4] quod imper. facta ab Epiphanio, [5] quod religioso notario, & scriniario, & apocrisiario Ravennatis ecclesiæ, qui distertus abbo. memoriæ Damiano archiepiscopo ..... tus confirmatæ sacræ essent præcedentes formulas ab pio Leone imperatore tam divæ memoriæ prisci Justiniani, quamque ceteris piissimis imperatoribus privilegia sanctæ vestræ ecclesiæ prælargita, in quibus & aliis piis capitulis: & ut sine sacrilegio ..... vel feretis, rapinæ ejus fines prælargitæ sunt, & promulgationes [6] postulabit quoque tua almitas eadem, [7] præpæs nostros apostolicos apices firmitatem accipere; unde annuentes præparacius sancimus, & confirmamus omnia quæcumque sunt privilegia edita in sancta vestra Ravennati ecclesia, tam prædecessorum nostrorum pontificum, scilicet sanctæ recordationis Hadriani & [8] Leonis sui prædecessorum, quamque imperatorum vel dona regum, aut a Christianis hominibus per donationibus, vel venditionibus, seu testamentis oblata, juxta ordinem generaliter & specialiter omnium sanctæ tuæ ecclesiæ largitatum corroborationis firmitatem in perpetuum habere præcipimus & confirmamus, ut nullum locum, aut jus subjacentem sub ditione sanctæ tuæ ecclesiæ, pro quolibet adinventionis argumento potentia quoquomodo judicari suffultum civili, aut militari præcinat usurpari vel subtrahere, aut violare v..... innovatione

* Hæc omnia valde corrupta.

1 Refert hoc privilegium Ughellus tomo 2. ex bibliotheca Ravennate, scriptum in cortice, characterе Longobardico. *Harduinus*. 2 Lege, *valeat permanere*. H. 3 Lege, *quondam*. H.
4 Lege, *quondam Imper.* H. 5 Lege, *quondam religioso*. H. 6 Lege, *postulavit*. H.
7 Lege, *per nostros*. H. 8 Lege, *Leonis III.* hoc est, *tertii*. H.

ne ædificationis inducere. Sed si quis ..... aut ca- A dentem templum renovare, & aut ædificare tentaverit, non habere licentiam ante hoc agere, nisi prius per solitam benedictionem paternæ sanctitati vestræ ' sanctæ & venerabilis coram ibi figatur, ne q..... que ex alio episcopatu, ditione, aut civitatis ibidem venientes, & commorantes Deo amabiles clericos præsumere in subjacentibus nobis ecclesiis sine præceptionem nostram sacerdotalem agere ministerium magis autem, & omnes advenarum religiosissimos clericos mites, uti ne actoines vestram sanctitatem obaudire ac definire, & nec secundum divinarum legum, & sacratissimarum regularum tenore effectum in eis inferre. Monasterio vero sancti primi martyris Stephani, qui sic nominatis fundamenta, & se B jacet juxta palatium, & omnibus idem pertinentibus religiosis monachis omnia veneranda oracula, vel monasteria & ceteros venerandos locos sub parochia existentes sanctitati vestræ sub ditione, & potestate sanctitati vestræ subjaceant, & per te sanctæ tuæ ecclesiæ. Et quæcumque sunt eis privilegiis in integro observandis super his, nec nullum molestia, aut angarias, aut gravamina, aut excubias quilibet inferre parti sanctæ tuæ ecclesiæ, nec non colonas, aut pa.... res vos subjacentes parti sanctæ vestræ ecclesiæ, a quolibet omnium ad militandum subtrahere, sed si militati fuerint, eos discingi, & dismilitari jubemus nostræ venerandæ reddituros parti, ut si quis talia temerantes prævertere tentaverit, de his quæ C a nobis pie sancita sunt, & juste a nobis petistis, ut per præsentem nostrarum apostolicam continetur formula, non solum nihil prævaleat, sed etiam pro tale matricem audaciam, & omnia suarum facultatum amissione faciantur, nec non, & animarum adversiones periculo minime declinare poterint sufficientibus omnibus in concessione sola hujus apostolicæ nostræ exarationis. Si quis vero contra hoc nostrum apostolicum præceptum auri obry- ..... egerit, componat * auribrici libras quinque, insuper & anathematis vinculis sit innodatus, & perpetuæ condemnationi summissus. Quod præceptum confirmationis a nobis factum rescribendum præcepimus Timotheo notario & scriniario sedis nostræ in mense Julio, indictione XII. Bene valete. Guidus Julius per manum regi ..... Biblio ..... sedis apostolicæ imperat. Augustinus Hludouvici ....., bondo.

ablatum, idcirco pene oblivionis obtentu postponere credebamus. Unde tamen, Domini annuente clementia, quadam die, dum ante confessionem beati Petri apostoli psallentium, matutinali lucescente dominica, residentes observaremus harmoniam, sopore in aliquo corporis fragilitatem aggravante, astitit nobis puella pulcherrima, & virginali aspectu & habitu decora. Et talia nobis intuens ait: Multas tibi gratias referimus quod * cunctamen, quod in medium appositeras, frustratoriis relationibus pervulgatus sine causa, reliquisti: quia tanto penes me appropinquasti, quod ore proprio loqui communiter valeremus.

* certamen,

Et dum a nobis diligenter interrogata fuisset, tu quis es, & quod est nomen tuum, quæ talia me * præmonendo, conaris? Si de nomine quæris, Cæcilia, inquit, famula Christi vocor. Cui subjungens dixi: Quomodo hoc credere possumus, cum olim fama relatum sit, quod idem sacratissimæ martyris corpus a Longobardis inde fuisset ablatum? Quæ ita respondens dixit: Veritas est quod me multum desideraverunt, & quæsierunt, sed gratia dominæ meæ semperque virginis Dei genitricis Mariæ adfuit, quod nec me invenire, nec me deportare, sicut voluerant, hinc longius potuerunt. Sed sicut cœpisti * perge, & sicut operaris indesinenter operare, quia omnipotenti Deo me tibi placuit revelare. Et corpus meum cum aliis corporibus sanctis quæ sunt juxta me recondere stude intra muros urbis. Et hæc dicens abscessit.

* præsumendo. Se prodit Cæcilia Paschali.

* perage

Tunc etenim pro hujus revelationis manifestatione, omni postposita difficultate, incunctanter & absque ambiguitate ipsius venerabilis virginis corpus inquirendum decrevimus. Qui & annuente Deo, ejusque solito adjuvamine properantes in cœmeterium sancti Sixti seu Prætextati situm foris portam Appiam (sicut in sacratissima illius passione manifeste narratur) inter collegas episcopos in aureis indumentis cum venerabili sponso reperimus. Ubi & linteamina, cum quibus sacratissimus sanguis absterstus est de plagis, in quibus spiculator trina percussione crudeliter se * gesserat, ad pedes beatissimæ virginis in unum revoluta, plenaque cruore invenimus. Quæ omnia nostris manibus * attrectantes, cum venerabili corpore honeste intra muros hujus Romanæ urbis induximus.

Corpus S. Cæciliæ inventum.

* incesserat,

* pertractantes,

Pro cujus desiderabili * dilectione titulum, quem piæ devotionis affectu sanctus papa I. Gregorius doctor eximius dicaverat, laxatum existentem, Dei annuente clementia, in meliorem statum a novis fundamentis Dei ejusdem virginis corpus cum carissimo sponso, atque Tiburtio & Maximo martyribus, nec non Urbano & Lucio, utrisque pontificibus, * sub sacro altari beatorum Andreæ apostoli dedicantes collocavimus.

* devotione titulus restauratus.

* Sub altare supradicti apostoli corpus prædictæ virginis Cæciliæ cum prædictis martyribus, & Romanis pontificibus almis constituentes condidimus.

Ibique ad laudem Creatoris instaurato monasterio beatorum Andreæ apostoli & Gregorii confessoris, nec non in honorem sanctarum virginum & martyrum Agathæ & Cæciliæ infra ecclesiam in loco qui dicitur Collis * jacentis. In quo monachorum Deo servientium congregationi unani mi consuluimus pro quotidianis laudibus & pro subsidio, & luminarium continuatione, seu utilitate & stipendio monachorum diu noctuque Domino Deo nostro devotione debita persolvendis, &c.

* Proti & Iacinthi *locus titulo proximus, ubi erant corpora dictorum martyrum.*

EPISTOLA II. PASCHALIS PAPÆ I.

De inventione reliquiarum sanctæ Cæciliæ.

CUm summæ apostolicæ dignitatis apex in hoc divino perspectus nitore dignoscitur perfulgere, cum in exercendis Dei laudibus impensius * studebit exhibere certamen: ad hoc & injuncta nobis ejusdem apostolicæ pastoralis compulsit sollicitudinis cura, quæ ad stabilitatem piorum pertinere dignoscitur locorum, ubertim promulgare, E & apostolicæ institutionis censura confirmare. Et quia convenit nostro apostolico moderamini, ut diversa corpora sanctorum, quæ diu inculta jacuerunt, cum summa vigilantia ob honorem omnipotentis Dei intra hujus almæ urbis claustra honeste congregare, inter quos & corpus beatæ Cæciliæ martyris, pervigiles omnino inquirere deberemus: & quia jamdudum fama inter quosdam vulgaverat, quod ejusdem beatæ Cæciliæ corpus ab Aistulpho Longobardorum rege furtim fuisset

consumur.

Lege, *sancta & venerabilis crux*. H.

ANNO CHRISTI 817. *En bibliotheca Floriacensi.* Labb. in Append. t. VII.

EPISTOLA III. PASCHALIS PAPÆ I.

AD BARNARDUM VIENNENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, reverendissimo & sanctissimo fratri Barnardo sanctæ Viennensis ecclesiæ archiepiscopo.

QUia sanctitatem tuam in ecclesia Viennensi gubernationem suscepisse cognovimus, in Domino Deo nostro plurimum inde gaudemus. Unde apostolica vice monemus, ut in custodia gregis Dei studium tuæ dilectionis prudenter invigilet. Pallii usum, quem ad sacerdotalis officii honorem, & ad ostendendam unanimitatem cum beato Petro apostolo, universus grex dominicarum ovium quæ ei commissæ sunt, vim habere non dubium est, ab apostolica, sicut decuit, sede poposcisti. Ipsum igitur tibi, Viennensique tuæ ecclesiæ, utpote ab eisdem apostolis fundatæ, majorum more libenter indulsimus, ad ostendendam in te tuamque ecclesiam ejusdem sedis apostolicæ caritatem: utque secundum morem ecclesiæ eo utaris, benigne designamus. Fraternitatem tuam necessario commonentes, ut creditæ tibi ecclesiæ opus ita, Deo favente, exequi studeas, ut adepta cujus ornaris studio dignitate; & probitate morum & vivacitate sollicitudinis & custodita integritate fidei amplius studeas adornari. Omnia etiam privilegia quæ tuæ pridem concessa sunt a prædecessoribus nostris ecclesiæ, volumus inconversa tibi & successoribus tuis permanere. Scriptum per manum Theophylacti notarii & scriniarii, in mense Decembris, Indictione x. Bene valete. Data per manum Georgii bibliothecarii sanctæ sedis apostolicæ, nonis Decembris. Imperante domino piissimo augusto, Ludovico a Deo coronato, magno, pacifico, imperatore, ejus imperii anno IV. & patritiatus ejus III.

ANNO CHRISTI

☞ PASCHALIS PP.

LUDOVICO IMPERATORI.

HOnor quidem Sanctorum in hoc mundo principaliter est: quælibet loca, nominibus eorum sacrata, divinitus venerari assidue; sed id fieri pleniter nequit, nisi a deputatis cultoribus ibi; quia non homines pro locis, sed pro bonis hominibus loca venerantur. Quicumque itaque localiter cuiquam jurat (*sic*) sanctorum, constat proculdubio juraſſe illorum honestatem qui proprie ibi deputantur ad divinum cultum utendum, nec infirmasse videntur pro suo posse tutelam in eis videlicet rebus bene adeptis, quia locorum cultores, honor, & religio ex his continentur. Ideoque quilibet votor curiose debet eniti quatenus cultores sacri loci illius, ubi sibi est votum, quantum in se est, quiete sine molestia quiescere queant. Atque res ibi legitime pertinentes damnosæ nec pereant nec auferantur. Propterea Reverende in Christo Carissime fili Ludovice, memento votionum sanctarum quas ad honorem S. Petri coram sanctis reliquis, nec non Clericis ac fidelibus tuis ante tempora pauca promisisti; & hujus rei gratia caussas sitas in vestra ditione, velud proprias defende. Atque nostrum legatum Leonem exorcistam ibidem commorantem sic ab injuria conserva illæsum, ut apud homines perjurii famam, quod absit, non incurras, sed apud Dominum factorum sanctitatem obtineas.

Ex mss. C. f. IV. 7. Bibloth. U. vers. Tau.

☞ AD EPISTOLAS PASCHALIS I.

APPENDIX.

AD SEQUENTEM EPISTOLAM ADMONITIO.

SEquentem epistolam ex Ughellio acceptam dedit quidem Labbeus, sed mutilam adeo, & erroribus scatentem, ut vix interdum elici ex ea sensus aliquis congruus possit. Sinceriorem ex authographo in arboris cortice, sive ut aptius arbitraremur in papyro ægyptia expresso, & in Ambrosiana Mediolanensi bibliotheca servato exhibent Palatini socii, qui rerum Italicarum scriptores a Muratorio collectos dederunt. Ejus pariter exordium legitur totidem verbis in libro diurno Romanorum Pontificum a Garnerio edito cap. VII. num. IX. ex illo vero menda nonnulla, quæ in bullam hanc Paschalis irrepserunt emendari posse, idem Garnerius monet. Ea vero cura, quod a nemine hucusque sit præstitum, nos non manet, daturos bullam ex Mediolanensi autographo

PASCHALIS AD PETRONACIUM ARCHIEPISCOPUM RAVENNATEM EPISTOLA.

De confirmatione privilegiorum Ravennatis ecclesiæ.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, reverendo & sanctissimo fratri Petronacio archiepiscopo sanctæ Ravennatis ecclesiæ, & per te in eadem ecclesia in perpetuum.

Ex Suppl. Mansi t. I. pag. 800.

CUm piæ desideriis voluntate & laudande devotionis intentio apostolicis sit semper studiis adjuvanda; cura est sollicitudinis adhibenda, ut ea, quæ legaliter geruntur, & æquitati personæ conveniunt, nulla valeat refragatione perturvare; sed irrefragavile jure Deo valeat permanere, & ob hoc apostolicis promulgatis sanctionibus propria, quæ rationis suppetunt fas exiget possidenda confirmari. * Igitur quoniam quidem fraterna sanctitas tua direxit nobis per Sergium religiosum diaconem sanctæ tuæ Ravennatis ecclesiæ privilegium domini Adriani quondam papæ prædecessoris nostri, in quo confirmabit privilegia Leonis quondam imperatoris, facta ab Epiphanio quondam religioso notario, & scrinario, & apocrisario sanctæ Ravennatis ecclesiæ, qui directus est a venerandæ memoriæ Damiano archiepiscopo, ut confirmatæ sacræ essent præcedentes formulas ab ipso Leone imperatore tam divæ memoriæ prisci Justiniani, quamquam ceteris piissimis imperatoribus privilegia sanctæ vestræ ecclesiæ prælargita, in quibus & aliis piis capitulis, & ut sine sacrilegio vel feritis rapinæ ejus fines prælargitæ sunt, & promulgationes. Postulabit quoque nobis tua almitas eadem ipsa per nostros apostolicos apices firmitatem accipere. Unde annuentes præparatius sancimus, & confirmamus omnia quæcumque sunt privilegia edita in sancta vestra Ravennatis ecclesia tam prædecessorum nostrorum, pontificum scilicet

* Hucusque liber Diurnus.

ANNO CHRISTI 817.

licet ſanctæ recordationis Hadriani & Leonis, ſeu prædeceſſorum illorum, quamque imperatorum, vel dona regum, aut a chriſtianis hominibus per donationibus vel venditionibus ſeu teſtamentis oblata, juſto ordine generaliter & ſpecialiter omnium ſanctæ tuæ eccleſiæ largitatem conrovorationis firmitatem in perpetuum habere præcipimus, & confirmamus, ut nullum locum aut jus ſubjacentem ſub dicione ſanctæ tuæ eccleſiæ per quolibet adinventionis argumento, potentia quoquo modo audente, judicari ſuffultum civili aut militari præcinto, uſurpari vel ſubtrahere aut violare, vel novatione ædificationis inducere; ſed ſi quis corutum aut cadentem templum renovare aut ædificare temptaverit, non habere licentiam ante hoc agere, niſi prius per ſolitam benedictionem paterna ſanctitati veſtræ ſancta & venerabilis crux ibi figatur; neque qui ex alio epiſcopato dicione aut civitatis ibidem venientes & commorantes Deo amabiles clericos præſumere in ſubjacentibus vobis eccleſiis ſine præceptionem veſtram Sacerdotalem agere miniſterium, magis autem & omnes advenarum religioſiſſimos clericos limites atque actiones veſtram ſanctitatem obaudire & definire & ſecundum divinarum legum & ſacratiſſimarum regularum tenore effectum in eis inferre monaſterio veſtro ſancti primi Martyris Stephani, qui ſic nominatur, fundamenta, & rejacet juxta palatium, cum omnibus eidem pertinentibus religioſis Monachis, omnia veneranda oracula, ac Monaſteria, & ceteros venerandos locos ſub parrochia exiſtentes ſanctitati veſtræ, ſub dicione & poteſtate ſanctitati veſtræ ſubjaceant, & per te ſanctæ tuæ eccleſiæ & quecumque ſacris eis privilegiis in integro obſervandis ſuper his; nec nullum moleſtia aut angarias aut gravamina, aut excuvias quilibet inferre parti ſanctæ tuæ eccleſiæ, nec non colonos aut partiarios & ſervos ſubjacentes parti ſanctæ veſtræ Eccleſiæ a quolibet omnium ad militandum ſubtrahere; ſed ſi militati fuerint eos diſcingi & deſmilitari juvemus, veſtræ venerandæ redituros parti; ut ſi quis talia temeranter prævaricari temptaverit, de his quæ a nobis pie ſancita ſunt, & juſte a nobis petiſtis, & per præſentem noſtram apoſtolicam continetur formula, non ſolum nihil prævaleat, ſed etiam pro talem atrocem audaciam, & omnium ſuarum facultatum amiſſione faciantur, nec non & animarum adverſionis periculum minime declinare poterint, ſufficientibus omnibus in oſtenſione ſola hujus apoſtolicæ noſtræ exaracionis. Si quis vero contra hoc noſtrum apoſtolicum præceptum egerit, componat auri obriti libras quinque; inſuper & anathematis vinculis ſit innodatus, & perpetuæ condemnatoinis ſubmiſſus. Quod præceptum confirmationis a nobis factum ſcrivendum præcepimus Timotheo notario & ſcriniario ſedis noſtræ, in menſe julie, indictione duodecima † Bene valete †

ANNO CHRISTI 817.

Datum V. Idus Julias per manum Sergii bibliothecarii ſanctæ ſedis apoſtolicæ, imperante domino noſtro perpetuo auguſto Hludovico a Deo coronato magno pacifico Imperatore anno ſexto, ſed & Hlotharío novo Imperatore ejus filio anno... indictione duodecima.

ADMONITIO IN SEQUENTEM EPISTOLAM.

Ex eodem.

GRatianus cau. 1. quæſt. III. cap. VII. *Si quis objecerit &c.* ceteriique decretorum Collectores fragmentum quoddam canonicum aff runt, Paſchalis numine inſcriptum, quod Romani ejuſdem operis correctores decerptum eſſe affirmant ex epiſtola quadam Paſchalis papæ, eamque integram vel fere integram extare aſſerunt in Biblioth. Vatic. in Collectione MS. Decretorum a Rom. Pontif. latorum. Ex quo etiam codice pertinere illam ad Paſchalem I. deducunt; cum in eadem collectione, poſt Adriani II. epiſtolas, ordine ſuccedat; decreta vero Paſchalis II. ſtatim poſt Urbanum II. juxta ac ſeries pontificum exigit, ſubjunguntur. Hanc ipſam epiſtolam ego nactus ſum in appendice anonymi ad codicem MS. Burchardi, quem bibliotheca cathedralis eccleſiæ S. Martini Lucenſis ſervat, ex quo hic dandam ſuſcipio, eo libentior, quod nondum vulgatam arbitror, & integrior eſt præ illa Romanorum cenſorum, utpote quæ data inſcribitur *ad archiepiſcopum Mediolanenſem*, quam inſcriptionem deeſſe in Romano codice ex ſilentio eorum intelligo. Ex eodem pariter codice meo deduco nonniſi ad Paſchal. primum pertinere cum præferat in titulo *Epiſtola Paſchaſii papæ &c.* ita enim deſignare conſueviſſe ætatis illius ſcriptores (eſt enim codex ſæculi XII. ineuntis) Paſchalem I. demonſtrat exemplum Ivonis Carnotenſis, qui in epiſtola XX. ad Reudonem, ſeu Eudonem Normanniæ Dapiferum edit. Jureti, eadem appellatione Paſchalem I. deſignat.

Denique Urbanus Papa II. qui Paſchalem II. præceſſit, ex hac ipſa Epiſtola, quam Paſchalis (primi utique) agnoſcit in epiſt. ad Lucium Præpoſitum inter Labbeanas num. XVII. teſtimonium profert, ipſum videlicet quod extat in cap. *ſi quis objecerit* VII. qu. 3.

Poſt hæc ſcripta incidi in eamdem ipſam epiſt. a Geroho Præpoſito Reichersbergenſi in Comment. in Pſal. XXV. recitatam pag. 519. edit. Pezii, quæ tamen in fine plurimum ab hac noſtra diſcrepat. Qui enim epilogus eſt epiſt. in Geroho congruit cum canone illo Concilii Toletani, quem ego in eodem MS. Codice offendi, ubi & hanc Paſchalis epiſtolam nactus ſum; immo & ſtatim poſt illam ſcribitur. Hinc ſi conjecturam ducere liceat, cenſeo Paſchalis epiſtolam illam recitatam fuiſſe in Toletano aliquo concilio, cujus acta perierint; ſtatimque Patres canonem ſecundum illam dictaſſe. Hæc cauſſa fuit ut in codice Gerohi alterum alteri ſubjungeretur. Utcumque ſit. Epiſtolam profero ex meo codice; notatis ad extremam pagellæ oram ex Geroho variantibus. Canonem vero Toletanum, qui huic ipſi epiſtolæ apud Gerohum affuitur, dedi ſupra pag. 275.

EPISTOLA PASCHASII PAPÆ

AD ARCHIEPISCOPUM MEDIOLANENSEM. (a)

FRaternæ (b) mortis crimen incurrit, quiſquis, cum poteſt, Frater (c) Fratrem a morte minime defendit. Nos quoque, qui excellentiæ veſtræ ſummum diſcrimen audivimus, ſummi reatus pœnam incurrimus, ſi tacemus; Domino per Prophetam terribiliter teſtante (d) quod profecto ſanguinem fundit, qui impiorum iniquitatem tacendo diſſimulat. Audivimus enim, quod valde miramur, quod ſacri apud vos ordines pecuniis diſtrahuntur, dum quicumque tale aliquid attenta

(a) Ad Mediolanenſes. (b) Æternæ. (c) *Græc.* Frater. (d) Domino prophetante.

ANNO CHRISTI 817.

taverit (a) omnino Hæretici comprobentur, ſanc-
to Spiritu per Gregorium intonante (b) quia quiſ-
quis per pecuniam *ordinatur*, *ad hoc ut fiat hæ-
reticus promovetur*. Et ut noſtræ hujus paginulæ
non præſumptionem (c) ſed timoris cauſſam fuiſ-
ſe monſtremus, beatus idem proſequitur: *Quiſquis
contra ſimoniacam, & Neophytorum hæreſim pro of-
ficii ſui loco vehementer non arſerit, cum eo ſe non
dubitet habiturum portionem, qui primus commiſit
hoc piaculare flagitium*. Quibus in verbis cum hæ-
retica, (d) & ſimoniaca, & Neophytorum hæreſis
exprimatur, quod etiam (e) morte digniſſimum
crimen ſit aperriſſime declaratur, proteſtante per
Auguſtinum divino oraculo, ac dicente: (f) *Fir-
miſſime tene, & nullatenus dubites, omnem hæreti-
cum, vel ſchiſmaticum, quamvis multas eleemoſynas
faciat, vel etiam pro Chriſto ſanguinem fundat,
cum diabolo, & angelis ejus æterni ignis incendio
mancipandum, niſi ante finem hujus catholicæ vitæ
(g) fuerit incorporatus, & reintegratus Eccleſiæ*. Hinc
eſt quod Dominus vendentes, & ementes de tem-
plo ejecit; Dathan, & Abiron ambientes terra glu-
tivit; Simonemque (h) tentantem Petrus damna-
vit, omneſque ſimoniacos eccleſiaſticis jaculis Pe-
trus (i) perpetuo anathemate condemnavit. Et
turpe nimium eſt, ut in pleniſſimum jam vigo-
rem confirmata Eccleſia, tam ferali inimico ſuc-
cumbat; ideoque (k) in primordio ſuæ infantiæ
tanta virtute triumphabat. (l) Si quis autem ob-
jecerit, non conſecrationes, ſed res ipſas, quæ ex
conſecratione proveniunt, vendi; videtur quidem
aliquid dicere, nihil autem penitus ſapere.

Nam cum corporalis (m) eccleſia, aut epiſco-
pus, vel abbas, aut tale aliquid ſine rebus cor-
poralibus & exterioribus in nullo proficiat; ſicut
nec anima ſine corpore temporaliter vivit. (n)
Quiſquis eorum alterum vendit, ſine quo alte-
rum habere non (o) provenit, neutrum non ven-
ditum non (p) derelinquit. Quam tamen objectio-
nem ſacer penitus canon exterminat; cum procu-
ratorem vel defenſorem eccleſiæ vel regulæ ſubje-
ctum (q) per pecunias ordinari prohibeat, ut in-
terventores quoque tanti ſceleris anathematis mu-
crone ſuccidat. Quid plura? ſi anathematizati &
excommunicati, & ut vere hæretici Simoniaci &
Neophyti a numero ſunt fidelium, (r) eccleſiæ ſe-
parati, quis non videat, quod hujuſmodi ſacerdo-
tum aut clericorum miſſæ & orationes Dominum
ad iracundiam ſuper populum provocent, quem
placari talibus credebamus? Scriptum eſt enim:
(s) *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt*; & ut
(t) veri ſacrificii locus extra catholicam eccle-
ſiam non eſt; unde & dicitur: (u) *Hæreticum ho-
minem poſt primam & ſecundam correctionem devi-
ta*. Quomodo ergo tales epiſcopos, abbates vel
religioſos (x) clericos devitamus? ſi eorum miſſas
audimus, cum quibus, ſi vel ſimul oramus, ex-
communicationem ſubimus? Quos quidem ſacer-
dotes eſſe ſaltem credere omnino errare eſt, cum
Petrus Simoni dicat: (y) *Pecunia tua tecum ſit in
perditionem; quia exiſtimaſti donum Dei pecuniis poſ-
ſidere*. Ubi cum *exiſtimaſti* dicitur, patet, quia non
pro eo quod fecerit, ſed quia facere ſe poſſe cre-
diderit condemnatur. (z) Cum tamen minus ſit
exiſtimare, quam credere. Cum itaque hæreti-
cum qualemcumque eſſe, ſit certa & indubitata
damnatio, quid valet Arianos, Sabellianos, Foti-
nianos, impioſque Manichæos pene orbe pepuliſ-
ſe, ſi Simoniaca & Neophytorum hæreſis, quæ ut
beatus Gregorius dicit, *ante omnes in ſancta eccle-
ſia diabolica fraude ſurrexit*, quaſi prima & maxi-
ma eccleſiæ caſtitatem fœda nimium pollutione
contaminetur? Igitur in Dominum & propter Do-
minum veſtram excellentiam & omnes fideles Chri-
ſti rogamus & obteſtamur, ſi habere partem in Chri-
ſto cupitis, ſummopere inſtate, ut tam ſæva pe-
ſtis, quæ in univerſos jam populos uſquequaque
ſæviendo æterna morte mulctavit, vestra auctori-
tate & exemplo penitus deſtruatur, ne ulterius,
quod abſit, in Spiritum peccare, neque hic, ne-
que in futuro ſæculo remittatur.

ADNOTATIO COLLECTORIS IN HANC EPISTOLAM.

EPiſtolam hanc primum quidem a me evulgari olim pu-
tavi; dein fere integram nactus ſum in Geroho; tan-
dem cum jam prælo ſubjiciendam dediſſem, integram repe-
ri apud Ivonem Decret. par. 2. c. 84. qui illam recitat ſub
præfixo titulo: *Ex decretis Paſchalis papæ*.

a CONVENTUS AQUISGRANENSIS ABBATUM FRANCIÆ CUM MONACHIS SUIS,

In quo ad regularium inſtitutionem communi conſenſu edita ſunt capitula xxc.

Extat in Baluz. tom. I. pag. 579. Edit. Pariſ.

NOTITIA DE MONASTERIIS

quæ regi militiam, dona, vel ſolas orationes debent. (a)

Extat ibid. pag. 589.

Nota Severini Binii.

a *Conventus*.) *De rebus in hoc conventu geſtis auctor innominatus in vita Ludovici*: Imperator generalem habuit conventum Aquiſgrani, in quo quantum fervoris circa divinum cultum in arca pectoris geſtaret tanto anniſu declaravit. Congregatis enim epiſcopis, nobiliſſimoque ſanctæ eccleſiæ clero, fecit componi ordinarique librum canonicæ vitæ normam geſtantem, in quo totius illius ordinis perfectio continetur, ſicut recluſus ipſe fatetur. In quo etiam inſeri juſſit cibi potuſque atque omnium neceſſariorum ſummam, ut omnes tam viri, quam ſanctimoniales, ſub hoc ordine Chriſto ſervientes, nullis præpediti neceſſitatibus libera ſervitute Domino omnium militare meminiſſent. Quem librum per omnes civitates & monaſteria canonici ordinis ſui imperii miſit per manus miſſorum prudentium, qui illum in omnibus ſupradictis locis tranſcribi face-

(a) Acceptaverit. (b) In epiſt. ad Epiſc. lib. 4. ep. 56. (c) Præſumptionis.
(d) Simoniaca, & Neophytorum hæreſis. (e) æterna. (f) Aug. lib. de Fide c. 39.
(g) vitæ catholicæ. (h) Magum. (i) *deeſt* Petrus. (k) de quo.
(l) Can. *Si quis objecerit* V. qu. 3. (m) *deeſt* corporalis. (n) Vide Urbani II. ep. XVII. ad Lucium.
(o) Nos. (p) *deeſt* non. (q) a Deo. (r) & (ſ) Rom. XIV. 23.
(t) iterum. (u) Tit. III. 10. (x) reliquos. (y) Act. VIII. 20.
(z) *Huc uſque Gerohous, apud quem hæc ſubduntur*. Et nos ſub anathemate interdicimus idipſum de hæreſi ſimoniæ, ſicut ſancta decrevit ſynodus, nullum aut eccleſiarum conſecrationem, aut archipresbyteratum, aut commendationes altarium, aut traditiones eccleſiarum vendere. Quiſquis conduxerit, aut vendiderit, aut emerit, anathema ſit, amen.
Et reſponderunt omnes tertio, fiat fiat. *Et ita abſolvitur epiſtola ad eumdem*.
(a) De horum Monaſteriorum ſitu conſulendus eſt Baluzius tom. 2. Capitular. p. 1093. & ſeqq.

ANNO CHRISTI 817.

facerent, debitaque atque conscripta exigerent stipendia ministrarii. Quæ res magnum ecclesiæ contribuit exultationis tripudium, & piissimo imperatori debita cum laude immortale monimentum. Itidemque constituit idem Deo amabilis imperator Benedictum abbatem, & cum eo monachos sirenuæ vitæ per omnia, qui per omnia monasteria monachorum euntes redeunteſque uniformem traderent cunctis monasteriis, tam viris, quam sanctimonialibus feminis, vivendi secundum regulam sancti Benedicti incommutabilem morem. *Et paullo post:* Considerans etiam idem piissimus imperator non debere Christi ministros obnoxios esse humanæ servituti, sed multorum avaritiam abuti ministerio ecclesiastico ad proprium quæstum: statuit ut quicumque ex servili conditione concilante scientia & morum probitate, ad ministerium altaris adscisceretur, primum manumitteretur a propriis dominis, vel privatis, vel ecclesiasticis, & tunc demum gradibus altaris induatur. Volens etiam unamquamque ecclesiam habere proprios sumptus; ne per ejusmodi inopiam divini cultus negligerentur, inseruit prædicto edicto, ut per singulas ecclesias mansus tribuerentur unus cum pensatione legitima & servo & ancilla. Hæc erat sancti imperatoris exercitatio, hic quotidianus ludus, hæc palæstrica agonis, spectante Deo, quo ejus vita in sancta doctrina & operatione clarius eniteret, qui in pomparum sublimitate constitutus, imitando Christum humilitate altius eminebat. Denique tunc cœperunt deponi ab episcopis & clericis cingula balteis aureis, & gemmeis cultris onerata, exquisitæque vestes, sed & calcaria talos onerantia relinqui. Monstro enim simile ducebatur, si ecclesiasticæ familiæ deputatus conaretur aspirare ad sæcularis gloriæ ornamenta.

In hoc eodem conventu Aquisgranensi (ne prætereamus rem magni momenti) quod apostolicæ sedis legatione petebatur: Ludovicus imperator confirmavit quæcumque a prædecessoribus suis donata vel restituta fuissent Romanæ ecclesiæ, de his scribens publicam constitutionem, quam tum sua, tum suorum subscriptione firmavit, atque sigillo munivit. *Memorat hujus Leo Ostiensis in chronico Cassinate cum ait:* Ultimo hujus abbatis, *Theodomari felicet*, anno, Ludovicus imperator, qui cognominatus est Almus, vel sanctus, hujus Caroli * filius, quarto imperii sui anno Aquisgranis in palatio cum pluribus totius Franciæ * abbatibus religiosisque monachis concilium faciens, utilissima * nostri ordinis observationi * LXXX. generalia capitula constituit, quæ omnia apud nos, perinde fere ac si regula sancti Benedicti, observantur. Hic pactum constitutionis & confirmationis fecit beato Petro apostolo, ejusque vicario domino Paschali, parentes suos Pippinum & Carolum imitatus, manusque sua ac filiorum subscriptione corroborans, decem episcopos, octo abbates, & comites quindecim, bibliothecarium, mansionarium & ostiarium unum subscribere fecit, & per legatum sanctæ Romanæ ecclesiæ Theodorum nomenclatorem domno Paschali papæ transmisit.

Ejusdem constitutionis fragmentum extat in decreto Gratiani dist. 63. Lectori pergratum fore putavi, si ex monumentis Vaticanis integram hic exhibeamus hisce verbis.

In nomine Domini Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

EGo Ludovicus imperator Augustus statuo & concedo per hoc pactum confirmationis (*a*) nostræ, tibi beato Petro principi apostolorum, & * pro te vicario tuo domno Paschali summo pontifici & universali papæ, & successoribus ejus in perpetuum, sicut a prædecessoribus * vestris usque nunc in vestra potestate & ditione tenuistis & disposuistis, civitatem Romanam cum ducatu suo, & suburbanis, atque viculis omnibus, & territoriis ejus montanis, & maritimis litoribus, & portubus, seu cunctis civitatibus, castellis, oppidis, ac viculis in Tusciæ partibus, * id est Portum, Centumcellas (*b*) Cære, Bledam, Marturanum, Sutrium, Nepe, Castellum Gallesii, (*c*) Hortam, Polimartium, Ameriam, Tudertum, Perusium, cum aliis tribus insulis suis, id est Majorem & Minorem, Pulvensem, & Lacum, Narniam, Otriculum, cum omnibus finibus (*d*) ac territoriis ad supradictas civitates pertinentibus.

A Simili modo & in partibus Campaniæ, Signiam, Anagniam, Ferentinum, Alatrum, Patricum, (*e*) Frusinonem, cum aliis partibus Campaniæ: nec non & Tibur cum omnibus finibus & territoriis ad easdem civitates pertinentibus. Nec non & exarchatum Ravennatensem sub integritate, cum urbibus, civitatibus, oppidis, & castellis, quæ piæ recordationis dominus Pippinus rex, ac bonæ memoriæ genitor noster Carolus imperator, beato Petro apostolo, & prædecessoribus vestris jam dudum per donationis paginam restituerunt, hoc est, civitatem Ravennam & Æmiliam, Bobium, Cæsenam, Forum Pompilii, Forum Livii, Faventiam, Imolam, Bononiam, Ferrarium, (*f*) Comaclum, & Adriam, & Gabelum, cum omnibus finibus, territoriis atque insulis in terra marique ad prædictas civitates pertinentibus. Simulque & Pentapolim, videlicet Ariminum, Pisaurum, Fanum, Senogalliam, (*g*) Anconam, Humanam, Æsium, Forum Sempronii, Montem Feretri, Urbinum, & territorium Valvense, Calles, Luceolos, Eugubium, cum omnibus finibus ac terris ad easdem civitates pertinenitbus. Eodem modo territorium Sabinense, sicut a genitore nostro Carolo imperatore (*h*) beato Petro apostolo per donationis scriptum concessum est sub integritate, quemadmodum ab Itherio & (*i*) Macenario abbatibus, missis illius, inter idem territorium Sabinense & Reatinum definitum est. Item in partibus Tusciæ Longobardorum, Castellum Felicitatis, Urbevetum, Balneum regis, (*k*) Ferenti castrum, Viterbium, Martam, Tuscaniam, Populoniam, Soanam, Rosellas. Et insulas Corsicam & Sardiniam & Siciliam sub integritate, cum omnibus adjacentibus & territoriis maritimis, litoribus, portubus ad supradictas civitates & insulas pertinentibus. Item in partibus Campaniæ, Soram, Arces, Aquinum, Arpinum, Theanum, Capuam, & patrimonia ad potestatem (*l*) & ditionem nostram pertinentia, sicut est patrimonium Beneventanum, & Salernitanum, & patrimonium Calabriæ inferioris & superioris, & patrimonium Neapolitanum, & ubicumque in partibus regni atque imperii a Deo nobis commissi patrimonia * (*m*) nostra esse noscuntur. Has omnes supradictas provincias, urbes, civitates, oppida & castella, viculos & territoria, simulque & patrimonia jam dictæ ecclesiæ tuæ, beate Petre apostole, & (*n*) pro te vicario tuo spirituali patri nostro Paschali summo pontifici & universali papæ, ejusque successoribus usque ad finem sæculi, eo modo confirmamus, ut in suo detineant jure, principatu ac ditione. Simili modo per hoc nostrum confirmationis decretum firmamus donationes, quas piæ recordationis domnus Pippinus rex avus noster, & postea domnus & genitor noster Carolus imperator beato Petro apostolo spontanea voluntate contulerunt. Nec non & censum, & pensiones, seu ceteras donationes, quæ annuatim in palatium regis Longobardorum inferri solebant, sive de Tuscia Longobardorum, sive de ducatu Spoletano, sicut in suprascriptis donationibus continetur, & inter sanctæ memoriæ Hadrianum papam, & domnum & genitorem nostrum Carolum imperatorem convenit, quando (*o*) eidem pontifici idem de supradictis ducatibus, id est, Tuscano & Spoletano, suæ auctoritatis præce-

ANNO CHRISTI 817.

* legendum haud dubie, vestra.

Dantur variantes ex codice Vaticano (*a*) deest *nostræ* (*b*) *Cheræ* (*c*) *Gallisem, Hortem, ... Armertam, Fode, Perusiam, cum tribus insulis suis ..... Pulvensim, Narniam, Utriculum* (*d*) *ac territoriis* deest (*e*) *Frisilitam cum omnibus finibus Campaniæ nec non exarchatum Ravennatem* &c. (*f*) *Comiacelum* (*g*) *Ansonam, Hausimum, Humanam* &c. (*h*) *B. Petro Apostolo* deest (*i*) *Magenatio* (*k*) *Ferenti. Castrum Biterum, Orelas, Martam* &c. (*l*) *vestram & ditionem pertinentibus* (*m*) *vestra* (*n*) *per te* (*o*) *idem Pontifex eidem de supradictis* (sic, sed male)

ANNO CHRISTI 819.

ceptum confirmavit. Eo ſcilicet modo, ut annis ſingulis ſupradictus cenſus eccleſiæ beati Petri apoſtoli perſolvatur, ſalva ſuper eoſdem ducatus noſtra in omnibus dominatione, & illorum ad noſtram partem ſubjectione. Ceterum ſicut diximus, omnia ſuperius nominata ita ad (a) noſtram partem per hoc noſtræ confirmationis decretum roboramus, ut in veſtro veſtrorumque ſucceſſorum permaneant jure, principatu, atque ditione, ut neque a nobis, neque a filiis & ſucceſſoribus noſtris, per quodlibet argumentum ſive machinationem in quacumque parte minuatur veſtra poteſtas, aut vobis de ſupradictis omnibus, vel ſucceſſoribus veſtris, inde aliquid ſubtrahatur. De ſupraſcriptis videlicet urbibus, provinciis, civitatibus, oppidis, caſtris, viculis, inſulis, territoriis, atque patrimoniis, nec non & penſionibus atque cenſibus. Ita ut neque nos ea ſubtrahamus, neque quibuslibet ſubtrahere volentibus conſentiamus. Sed potius omnia quæ ſuperius leguntur, id eſt provincias, civitates, urbes, oppida, caſtella, territoria, patrimonia, atque inſulas, cenſus ac penſiones, eccleſiæ beati Petri apoſtoli, & pontificibus in ſacratiſſima illius ſede in perpetuum reſidentibus, in quantum poſſumus, defendere nos promittimus, ad hoc ut omnia in illius ditione ad utendum & fruendum, atque diſponendum firmiter valeat obtinere, nullamque in eis nobis partem aut poteſtatem diſponendi aut judicandi, ſubtrahendive aut minorandi vendicamus, niſi quando ab eo qui illo tempore hujus ſanctæ eccleſiæ regimen tenuerit, rogati fuerimus. Et ſi quilibet homo de ſupradictis civitatibus ad veſtram eccleſiam pertinentibus ad nos venerit, ſubtrahere ſe volens de veſtra (b) juriſdictione vel poteſtate, vel quamlibet aliam iniquam machinationem metuens aut culpam commiſſam fugiens, nullo modo eum aliter recipiemus, niſi ad juſtam pro eo faciendam interceſſionem: ita dumtaxat, ſi culpa quam commiſit venialis fuerit inventa; ſin aliter, comprehenſum veſtræ poteſtati eum (c) trademus, exceptis his qui violentiam vel oppreſſionem potentium paſſi, ideo ad nos veniant; ut per noſtram interceſſionem juſtitiam accipere mereantur: quorum altera conditio (d) eſt, & a ſuperioribus valde disjuncta.

D. l. xiii. Ego Ludovicus § Quando. Et in citato chronico.

Et quando divina vocatione hujus ſacratiſſimæ ſedis pontifex de hoc mundo migraverit, nullius ex regno noſtro, aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo ſub noſtra poteſtate conſtitutus, licentiam habeat contra Romanos, aut publice, aut privatim veniendi, aut electionem faciendi: nulluſque in civitatibus, vel territoriis ad eccleſiam beati Petri pertinentibus, aliquod malum propter hoc facere præſumat. Sed liceat Romanis cum omni veneratione, & ſine aliqua perturbatione, honorificam ſuo pontifici exhibere ſepulturam, & eum, quem divina inſpiratione, & beati Petri interceſſione, omnes Romani uno conſilio atque concordia, ſine aliqua promiſſione, ad pontificatus ordinem elegerint, ſine (e) aliqua ambiguitate, & contradictione more canonico conſecrari: & cum conſecratus fuerit, legati ad nos, vel ad ſucceſſores noſtros reges Francorum dirigantur, qui inter nos & (f) illum amicitiam & caritatem ac pacem ſocient, ſicut temporibus piæ recordationis domni Caroli atavi noſtri, ſive domni Pippini avi noſtri, vel & Caroli imperatoris genitoris, conſuetudo erat faciendi. Hoc autem, ut omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris firmum eſſe credatur, firmiuſque per futuras generationes & ſæcula ventura cuſtodiatur, propriæ manus ſignaculo, & venerabilium epiſcoporum, atque abbatum, vel optimatum noſtrorum, ſub jurejurando & ſubſcriptionibus pactum iſtud noſtræ confirmationis roboravimus, & per legatum ſanctæ Romanæ eccleſiæ Theodorum nomenclatorem domno Paſchali (g) papæ direximus.

ANNO CHRISTI 819.

Ego Ludovicus miſericordia Dei imperator ſubſcripſi.

Et ſubſcripſerunt tres filii ejus, & epiſcopi decem, & abbates octo, & comites quindecim, & bibliothecarius unus, & manſionarius unus, & oſtiarius unus.

Notæ Severini Binii.

De tempore & rebus in hoc conventu conſtitutis annales Francorum iſta habent: Anno Redemptoris 819. Ludovicus imperator hieme conventum habuit Aquiſgrani, in quo multa de ſtatu eccleſiarum & monaſteriorum tractata atque ordinata ſunt, legibus etiam capitula quædam pernecceſſaria, quia deerant, addita ſunt.

De hoc ſic Sigebertus: Anno, inquit, Domini 820. Aquiſgrani generali conventu habito per diſpoſitionem imperatoris Ludovici, epiſcoporumque & abbatum, aliqua capitula ad uſus regularum monachorum edita ſunt, & multa ſacrarum ſcripturarum compilatione facta clericorum & clericarum ſanctimonialium regulæ conſtitutæ ſunt. Eadem illiſdem prope verbis refert Anſelmus in vita Vvalcandi epiſcopi Leodienſis, tomi 1. cap. 34. diſcrepans a præcedenti in hoc quod hanc ſynodum anno 816 habitam fuiſſe ſcribit: *Anno Domini*, ait, *octingenteſimo decimo ſexto collecta epiſcoporum ſynodo provinciali apud Aquiſgranum, Ludovicus Pius imperator intereſſe voluit, eccleſiaſticis utilitatibus ibidem diſponendis, per cujus diſpoſitionem epiſcoporumque & abbatum, aliqua capitula*, &c. ut ſupra.

Poſt hæc ſubjungit: Ubi cum Vvalcandus referret conſilium de transferendo corpore beati Huberti ad locum Andainum divina diſpoſitione prædicti principis & totius ſynodi, voluntarium præbuit aſſenſum, indicta ei conditione, ut tanto pontifici convenientem ampliaret honorem. Ita ſcriptores actorum ſynodalium in re convenientes, in tempore diſcrepant. *Auctor vitæ Ludovici addit hunc conventum Aquiſgrani habitum fuiſſe ea occaſione*, ut renuntiantes ſibi miſſos de omni regno ſuo, quos pro ſtatu ſanctæ eccleſiæ reſtaurando dejecto vel confirmando miſerat, audiret. *Quos hic auctor vitæ Ludovici miſſos nominat, iidem lib. 2. capitular. cap. 24. & 25. legati dominici vocantur. Imperator per ſingulas provincias epiſcopum aliquo unum comitem ablegaverat, qui capita legum eccleſiaſticarum ſingulis eccleſiis deſcribenda offerrent, eaque pro bonore Dei & augmento eccleſiæ ubique in Galliis obſervari curarent. Auctoritate ſedis apoſtolicæ Carolum & Ludovicum imperatores hos conventus frequentiores pro reformatione Gallicanorum eccleſiarum indixiſſe, legeſque eccleſiaſticas ſanciri, vel potius olim ſanctas promulgari procuraſſe, ipſis pluribus, capitulis libri ſexti & ſeptimi, qua recenſet Baron. anno 819. palam profitentur. Collector capitularum Benedictus Levita in fine libri ſeptimi aperte teſtatur, nullum capitularum unquam ab ipſis publicatum, quod non prius auctoritate apoſtolica confirmatum fuiſſet. Videant ergo novatores hæretici, quantam injuriam inferant preſſimis imperatoribus Carolo & Ludovico piiſſimis defunctis, dum eorum exemplo abuſi, poteſtatem condendarum legum eccleſiaſticarum, regibus aliiſve principibus ſæcularibus competere docent.*

Utrum imperator Carolus & Ludovicus legem eccleſiaſticam condiderint

CON-

(a) *ad veſtram* (b) *ditione* (c) *remittamus* (d) *non eſt* (e) *qualibet* (f) *illes* (g) *papæ primo*

ANNO CHRISTI 818. Ex Labbei Append. tom. VII.

CONCILIUM AQUISGRANENSE, IN QUO THEODULFUS AURELIANENSIS,

ANNO CHRISTI 818.

Aliique episcopi damnantur, Anno Domini DCCCXVIII. Ludovici Pii Imperatoris V.

ADversus Ludovicum Pium, Bernardus fratris filius Italiæ rex, aliique proceres conjuraverant: inter quos, *ait Eginhardus ad ann.* DCCCXVIII. & aliqui episcopi, Anselmus Mediolanensis, & VVulfoldus Cremonensis, & Theodulfus Aurelianensis fuere. *Tum ad ann.* DCCCXVIII. Detecta fraude, & conjuratione patefacta, ac seditiosis omnibus in potestatem suam redactis, Imperator Aquisgrani revertitur: transactoque Quadragesimali jejunio, paucis post Pascha diebus, conjurationis auctores, & Bernardum regem, judicio Francorum capituli sententia condemnatos, luminibus tantum jussit orbari: episcopos synodali decreto depositos, monasteriis mancipari; ceteros, prout quisque vel nocentior vel innocentior apparebat, vel exilio proscribi, vel detondi, atque in monasteriis conversari.

Hujus autem criminis insontem se Theodulfus contestatur his ad Ajulfum Bituricensem archiepiscopum versibus lib. IV. carminum.

Non regi, aut proli, non ejus, crede, jugali,
Peccavi, ut meritis hæc mala tanta veham.
Jese meis verbis, frater sanctissime, crede
Me objecti haudquaquam criminis esse reum.
Perderet ut sceptrum, vitam, propriumque nepotem,
Hæc tria sum nunquam consiliatus ego.

De ejusdem iniquitate judicii ad Moduinum episcopum Augustodunensem hæc scribit.

Culpa facit sævum confessa perire latronem;
Non est confessus præsul, & ecce perit.
Non ibi testis inest, judex nec idoneus ullus;
Non aliquod crimen ipse ego fassus eram.
Esto forem fassus, cujus censura valeret
Dedere judicii congrua fræna mihi?
Solius illud opus Romani præsulis extat,
Cujus ego accepi pallia sancta manu.

Notæ Jac. Sirmondi S. J.

Ad Theodulfi carmina.

Ad Ajulfum episcopum.) Agiulfum, sive Aigulfum, Bituricensem primæ sedis patriarcham, sic enim appellat, vir fuit, etiam dum viveret, sanctitatis fama conspicuus. judex cum aliis episcopis electus ab Ebone Rhemensi anno MCCCXXXIV. Ex hac vero epistola liquet, episcopum jam fuisse, cum Theodulfus Andegavis exularet, hoc est, ante ann. DCCXX. contra quam vulgo tradunt qui de episcopis Bituricensium scripserunt.

Crede meis verbis.) Insimulabatur tanquam particeps conjurationis adversus Ludovicum. Pernegat ille se huic crimini affinem. Et quanquam ei spes veniæ ostendebatur, si annueret; flecti tamen non potuit. Quare excipiendus erat Thegano, cum episcopos in hoc judicio sua confessione depositos affirmavit.

Ad Moduinum.) Episcopum Augustodunensem, qui judex item electus ab Ebone cum abdicaret.

Accepi pallia.) Pallium archiepiscopis tribui proprie solet. Conceditur tamen interdum etiam episcopis, quemadmodum Syagrio Augustodunensi a Gregorio M. concessum est: & Theodulfus ipsius papæ manu se accepisse testatur, Stephani IV. opinor, cui obviam missus a Ludovico Pio fuerat, cum veniret in Galliam. Sed inter utriusque pallium hoc discrimen, quod Syagrio ita datum ut transiret ad successores; Theodulfo, non item.

Nota Petri de la Lande

Videtur Theodulfus synodale judicium declinasse propter pallium a Stephano IV. papa acceptum. Sed nullo modo probatur hæc ratio, nec ante usquam audita est in hisce judiciis, nec unquam in synodis ab ullo allegata fuit episcopo, etiam e metropolitanis quibus pallium tribui proprie solet. Immo hæc Galliæ concilia exhibent archiepiscoporum sive metropolitanorum exempla, ab episcopis non habentibus usum pallii damnatorum ante ac post Theodulfum.

VENETUM CONCILIUM,

Quo Joannes patriarchatus Gradensis invasor e sede sua dejectus est,

Anno 818. circiter habitum.

Ex Suppl. Mansi to. 1. pag. 806.

FOrtunato Gradensi patriarcha e sede sua vel subtracto vel abeunte, & in Galliam aufugiente, Joannes quidam monachus sedem illam occupavit, & tenuit quadriennio. Tunc reconciliatus cum Venetis Fortunatus thronum suum repetiit; eademque de causa coacta synodus Joannem invasorem dejecit, Fortunatum restituit. Hæc Dandulus Chronici lib. 8. cap. I. *Joannes, qui patriarchatum invaserat, synodali censura depositus est.* Nec plura de concilio isto resciviimus.

Ex Labbei Append. Tom. VII.

CONCILIUM VENETICUM ALTERUM,

Anno Domini DCCCXVIII.

POst judicium illud Aquisgranense, de quo proxime dictum est, Ludovicus, *inquit ibidem Eginhardus*, magno cum exercito Britanniam ingressus, generale concilium Venetiis habuit. *At majorem hujus concilii notitiam suppeditat, inquit Petrus de la Lande, antiqua membrana, Rothonensis monasterii fundationem continens, in qua Ludovicus dicitur* cum insuperabili armatorum agmine Britanniam properasse, & fugatis Britannis, atque perempto eorum pseudorege, patriam suis legibus subdidisse. Peracto igitur triumpho, in Venetia urbe generale principum atque pontificum celebrat concilium, ubi ordinatis regni negotiis, & causis discussis ecclesiasticis, cum in Gallias redire disponeret, beatum Covoium adiit: eique Imperator obtulit pro sua suorumque salute, & æterna remuneratione, locum Rothonensem ab omni onere liberum & immunem, proprio confirmans donationem annulo. Anno imperii sui v. incarnati vero Verbi DCCCXVIII.

ANNO CHRISTI 819

Anno Domini DCCCXIX. habitus.

ANNO CHRISTI 819.

Ex supplementis Concil. Gall. Labb. in Append. Tom. VII.

De synodo, seu conventu publico, qui anno DCCCXIX. *habitus est in palatio Aquisgrani, cum Ludovicus Pius victis Britonibus ibi se ad hiberna contulisset, atque de rebus in eo gestis scribit auctor vitæ ejusdem Ludovici, nomine Luitolfus, ut in codice MS. monasterii Trudonensis.* Qua, *inquit*, hieme imperator in eodem palatio conventum publicum populi sui celebravit, & renunciantes sibi missos de omni suo regno, quos pro statu sanctæ ecclesiæ restaurando dejecto, vel confirmando stante, miserat, audivit; & quicquid utile judicavit, sancta impellente devotione superaddidit, nihilque intactum reliquit, quicquid ad honorem sanctæ Dei Ecclesiæ proficere posse visum fuit. Interea capitula quædam legibus superaddidit, in quibus caussæ forenses claudicare videbantur: quæ hactenus veluti perneccessaria servantur.

ANNO CHRISTI 820.

CONCILIUM ANGLICUM

ANNO CHRISTI 820.

SUB WULFREDO ARCHIEPISCOPO CANTUARIÆ,

Anno Christi DCCCXX. Beornulfi regis Merciorum, qui eidem aderat, primo, in quo Cenedritha abbatissa filia & hæres Cœnulfi regis Merciorum reconciliationem facit cum præfato archiepiscopo pro terris, quas pater ejusdem Cenedrithæ injuste abstulerat ab ecclesia Christi Cantuariensi. Vide Concilium Cloveshoæ mox secuturum, numero 5.

☞ SYNODUS PERSICA forte SELEUCIENSIS NESTORIANORUM,

In qua canones ad disciplinam ecclesiasticam pertinentes conditi, Præside Josue Bar-Nun Nestorianorum Catholico, anno Ægiræ 205. *Græcorum* 1131. *Christi* 820.

Ex Suppl. Manfi tom. I. pag. 896.

SYnodus Josue Bar-Nun, ait Assemanus Bibliot. Orient. tom. III. par. II. pagina CLXXXVIII. habita quo is anno electus fuit, hoc est Arabum 205. Christi 820. Græcorum 1131. Ejus meminit Sobensis in catalogo & in epitome canonum synodalium, Fragmenta ex eadem auctor nomocanonis Arabici affert. In eodem nomocanone extant canones Josue CXXX. (hujus enim sunt, non Timothei, ut perperam dixi to. 3. pag. 162. col. 2. in not. lin. 19. & seq.) sed priores tres supra triginta, avulsis nonnullis foliis, exciderunt. Horum centesimus primus repugnat quadragesimo secundo, ac quarto Timothei: viro enim permittit uxorem adulteram dimittere, & aliam ducere; & viceversa uxori concedit, ut virum adulterum dimittat, & alteri nubat. Centesimus decimus est de libris absque doctorum approbatione minime publicandis. Centesimus decimus septimus, ut presbyter & diaconus, qui a Christiana fide defecerint, postquam resipuerint, injunctasque pœnitentias impleverint, ad ministerium suum, nisi post iteratam ordinationem, non admittantur. Centesimus vigesimus sextus, ut qui in terris infidelium versantur, nec Kalendarium ecclesiasticum tenent, per integros quinquaginta dies intra mensem martium & aprilem jejunium peragant, tum festum Paschatis celebrent: sique non alia fuerit quam hæreticorum ecclesia, ad eam minime accedant, neque ibi communicent, sed domi orent, & jejunium solvant. Septuaginta alias constitutiones synodicas a Josue editas commemorat Amrus in ejus lem vita, his verbis: *In synodo patrum condidit de constitutionibus & judiciis ad fidem spectantibus canones centum triginta: item interrogationes responsionesque septuaginta.* In laudato Nomocanone Arabico extant ejusdem Josue de Monachis canones XXII.

ANNO CHRISTI 821.

CONVENTUS NOVIOMAGENSIS,

ANNO CHRISTI 821.

IN QUO LUDOVICUS IMPERATOR

Partitionem inter filios recensuit, confirmavitque.

Hujus Conventus meminit Eginhardus in Annalibus his verbis:

ITerum Conventus mense Majo Noviomagi habendus conductus est, Comites qui illuc venirent deputati. Eo dominus Imperator, post festi Paschalis expletionem, per Mosam navigavit: ibique constitutam annis superioribus, atque conscriptam, inter filios suos regni partitionem recensuit, ac juramentis optimatum, qui tunc adesse poterant, confirmavit. Susceptisque ibidem Paschalis Romani Pontificis Legatis, Petro videlicet Centumcellensi episcopo & Leone Nomenclatore, eisdemque celeriter absolutis, Comitibus etiam, qui aderant, ad expeditionem Pannonicam destinatis, ipse paullulum ibidem demoratus, Aquasgrani reversus est.

ANNO CHRISTI 821.

CONCILIUM APUD THEODONIS VILLAM ADVERSUS PERCUSSORES CLERICORUM,

ANNO CHRISTI 821.

Anno Christi, ut conjectura est, DCCCXXI. mense Octobri celebratum, Paschalis papæ I. anno V. imperatorum Ludovici Pii regis VIII. Lotharii ejus filii V.

Ex Burchardo lib. VI. *cap.* V. *& Ivone parte* X. *cap.* 134.

IN concilio apud Theodonis villam, ubi interA fuerunt XXXII. episcopi. Aistolfus Moguntiensis archiepiscopus cum suis suffraganeis; (Hadabaldus Colonienſis archiepiscopus cum suis suffraganeis, Hetto Trevirensis archiepiscopus cum suis suffraganeis), Ebbo Rhemensis archiepiscopus cum suis suffraganeis, cum nuntiis reliquorum episcoporum Galliæ & Germaniæ, ob nimiam præsumptionem quorumdam tyrannorum in sacerdotes Domini debacchantium, & propter factum, quod in VVasconia noviter acciderat de episcopo Joanne inhoneste & inaudite (*a*) mordridato, decretum est, ut communi consensu & humili devotione (*b*) supplicarent auribus principis, si suæ pietati complaceret ut calumnia in Christi sacerdotes peracta juxta synodica determinaretur pleB niter statuta; hoc idem episcoporum judicio placeret, si ex toto secundum potestatem ipsorum posset definiri, id est, ut canonica ferirentur sententia, hi videlicet, qui timorem Domini postponentes, in ministros suos (*c*) grassari præsumerent. Quod si vero pietati illius complaceret, juxta capitula regum præcedentium, ubi eorum provisio misericorditer in offensis pecuniæ quantitatem interposuit pro consolatione sanctæ ecclesiæ, ut præfatæ res per pecuniam ab imperatoribus sacerdotibus ad defensionem concessam, & per pœnitentiam determinarentur episcoporum judicio, si pietas illius collaudare voluerit, sic definiri eis complaceret.

I.

Si quis subdiaconum calumniatus fuerit, vulneraverit, vel debilitaverit, & convaluerit, quinque quadragesimas sine subditis annis pœniteat, & CCC. solidos cum sua compositione, & episcopalibus bannis episcopo componat. Si autem mortuus fuerit, singulas supradictas quadragesimas, cum sequentibus annis pœniteat, & CCCC. solidos cum tripla sua compositione, & episcopalibus bannis triplicibus episcopo componat.

II.

Si diaconum calumniatus fuerit, & conD valuerit, sex quadragesimas sine subditis annis pœniteat, & CCCC. solidos cum compositione sua, & episcopalibus bannis (*d*) componat. Si autem mortuus fuerit, singulas supradictas sex quadragesimas cum sequentibus annis pœniteat, & DC. solidos cum tripla sua compositione, & episcopalibus bannis triplicibus episcopo componat.

III.

Si quis presbyterum (*e*) calumniatus vulneraverit, vel debilitaverit, & convaluerit, duodecim quadragesimas sine subditis annis pœniteat, & DC. solidos cum triplici sua compositione episcopalibus bannis triplicibus episcopo componat. Si autem mortuus fuerit, duodecim annorum pœnitentia secundum canones ei imponatur, & DCCCC. solidos cum triplici compositione sua, & episcopalibus bannis triplicibus episcopo componat.

IV.

Si quis episcopo insidias posuerit, comB prehenderit, vel in aliquo dehonestaverit, decem quadragesimas cum subditis annis pœniteat, & presbyteri non occisi triplicem compositionem componat. Si autem casu & non sponte occiditur, cum comprovincialium episcoporum consilio homicida pœniteat. Si quis autem sponte eum occiderit, carnem non comedat, vinum non bibat cunctis diebus vitæ suæ, cingulum militare deponat, absque spe conjugii in perpetuum maneat.

Aistolphus Moguntiensis archiepiscopus C dixit: Si principibus placuerit, aliisque suis fidelibus, rogemus ut collaudetur & subscribatur. Et collaudatum est, & subscriptum est, tam a principe, quam a ceteris omnibus.

(*f*) DECRETUM LUDOVICI PII IMPERATORIS

Adversus clericorum percussores, Triburiæ in alio conventu post synodum, apud Theodonis villam editum.

PLacuit nobis & fidelibus nostris, ut sicut ab episcopis, & reliquis sacerdotibus ac Dei servis alio anno apud Theodonis villam admoniti fuimus & rogati, ut episcopi & eorum ministri, quos Deus suo, non humano judicio reservavit, juxta sanctorum canonum, sanctorumque patrum, ac capitularium præcedentium regum coram positorum statuta, & Dei sacerdotes, eorumque cooperatores, quorum intercessionibus & supplicationibus sancta Dei ecclesia constare videtur, intacti permaneant.

I. Con-

(*a*) Dantur variantes ex Cod. MS. Lucensi Burchardi: *morti Data* (*b*) supplicaretur
(*c*) *evassare* (*d*) *episcopo componat* (*e*) *calumniatus fuerit, & spassaverit, sex quadragesimas sine subditis annis pœniteat. Et* DC. *solidos cum triplici sua compositione, & episcopalibus bannis triplicibus episcopo componat. Si autem mortuus fuerit* XII. *annorum pœnitentia secundum canones componatur, &* DCCCC. *sol. dos cum triplici sua compositione, & episcopalibus bannis triplicibus episcopo componat. Si quis episcopo insidias posuerit, comprehenderit vel in aliquo dehonestaverit* X. *quadragesimas cum subditis annis pœniteat, & presbyteri occisi triplicem compositionem componat. Si autem casu &c.* (*f*) In Burchardo titulus in margine positus est iste: *Ex Concilio Triburiensi Capit: cap. Ecclesiasticum a Carolo al. primis Galliæ collaudatum & subscriptum.*

ANNO CHRISTI 821

I.

Conſtituimus ut ſi quis ſubdiaconum calumniatus fuerit, & convaluerit, pœnitentia canonica pœniteat, & CCC. ſolidos epiſcopo componat. Et ſi mortuus fuerit, juxta id quod canones præcipiunt pœniteat, & CCCC. ſolidos epiſcopo componat.

II.

Si diaconum quis calumniatus fuerit, (*a*) & convaluerit, pœniteat ſecundum canones, & CCCC. ſolidos (*b*) componat. Si non convaluerit, juxta præcepta ſynodalia pœniteat, & DC. ſolidos epiſcopo componat.

III.

Si presbyterum quis male tractaverit & ſpaſſaverit, ſecundum ejus epiſcopi ſententiam pœniteat, & DCCCC. ſolidos epiſcopo componat. Si autem mortuus fuerit, ut ſynodus dijudicaverit pœniteat, & MCC. ſolidos epiſcopo componat.

IV.

Si quis epiſcopo inſidias poſuerit, comprehenderit, vel in aliquo dehoneſtaverit, pœniteat ſecundum canonum ſtatuta, & presbyteri (*c*) non occiſi triplicem compoſitionem, cum juſtitiis, quæ in ſuperiore capitulo ſcriptæ & confirmatæ eſſe videntur, componat.

V.

Si quis per induſtriam epiſcopum occiderit, juxta id quod apud Theodonis villam à XXXII. epiſcopis decretum eſt, & quod ibi a nobis, & a primatibus totius Germaniæ & Galliæ, benigna vollaudatione collaudatum & ſubſcriptum eſt, pœniteat, & pecuniam a nobis conceſſam eccleſiæ viduatæ perſolvat.

Et hoc de noſtro adjecimus, ut ſi quis in his ſupradictis ſanctorum canonum, noſtrique decreti ſanctionibus, epiſcopis inobediens & contumax extiterit, primum canonica ſententia feriatur, deinde in noſtro regno beneficium non habeat, & (*d*) a lodis ejus in bannum mittatur. Et ſi annum unum, & diem in noſtro banno permanſerit, ad fiſcum noſtrum redigatur, & captus in exilium relegetur, & ibi tamdiu cuſtodiatur & conſtringatur, donec coactus Deo & ſanctæ eccleſiæ ſatisfaciat, quod prius gratis facere noluerat. Et ſi omnibus vobis iſta complacuerint, dicite. Et tertio ab omnibus conclamatum eſt: Placet. (*e*) ∞ Et imperator, & pene omnes Galliæ & Germaniæ principes ſubſcripſerunt, ſinguli ſingulas facientes cruces: & eccleſiaſticus ordo, Deo & principibus laudes referentes, hymnum, *Te Deum laudamus*, decantabant. Et ſic ſoluta eſt ſynodus

A

Nota Jacobi Sirmondi, S. J.

1 *Anno Chriſti* DCCCXXI.) De hoc enim conventu interpretor quod eſt apud Eginhartum in chronico DCCCXXI. *Medio*, inquit, *menſe Octobri conventus generalis apud Theodonis villam magna populi Francorum frequentia celebratur, in quo Lotharius primogenitus imperatoris Ludovici Irmingardam, Hugonis comitis filiam, ſollemni more duxit uxorem.* Hinc conventui alio poſt anno ſucceſſit alter apud Triburiam, in quo Ludovicus, quod in priore ſynodo rogatus fuerat ab epiſcopis, decretum edidit adverſus percuſſores clericorum, quem conventum Triburienſem incante nonnulli cum eo confundunt, qui plurimis poſt annis habitus eſt ſub Arnulfo.

ANNO CHRISTI 821

Nota Severini Binii.

a *Concilium*.) Hanc ſynodum anno Domini 812. celebratam eſſe ſenſerat Laurentius Surius in margine actorum ſynodalium. Reverendiſſimus & Illuſtriſſimus Cardinalis Baronius in appendice tomi undecimi anno 813. corrigens & emendans ea quæ de tempore hujus concilii ſcripſerat anno 806. & 812. recte fatetur illud poſt Moguntinum & Rhemenſe celebratum eſſe. Nam circa annum Chriſti 811. quo conditum eſt teſtamentum Caroli Magni, & annum 813. quo Moguntinum & Rhemenſe concilia celebrata fuerunt, Ricolphus Moguntinæ & Wlfarius Rhemenſis eccleſiarum archiepiſcopi adhuc ſuperſtites fuerunt. illius enim nomen in actis Moguntini, hujus in Rhemenſis concilii actis adſcriptum invenitur. In fine teſtamenti Carolini poſt nomen Hadaboldi Colonienſis archiepiſcopi, Ricolphi ſimul & Wlfarii nomina ſubſcripta ſunt. His igitur temporibus nondum Ricolphi ſucceſſor Heiſtulfus Moguntinæ, neque Ebbo, qui ſubrogatus eſt Wlfario Rhemenſi, neque etiam Hadaboldus ſucceſſor Hildoboldi Colonienſi eccleſiæ præſederunt, ſed potius tempore Ludovici imperatoris. Siquidem lib. 2. capitularium conſtitutionum a Ludovico editarum, cap. 25. prædictorum epiſcoporum trium ſucceſſores nominatim recenſentur his verbis: *In Moguntia, quæ eſt diœceſis Heiſtulfi archiepiſcopi, idem Heiſtulfus epiſcopus, & Ruotbertus comes. In Treveris Hetti archiepiſcopus, & Adalbertus comes. In Colonia Hadaboldus archiepiſcopus, quando potuerit, & quando ei non licuerit, Ruotadus epiſcopus ejus vice, & Ruotfridus comes*, &c. Tempore Ludovici imperatoris igitur Heiſtulfus Moguntinæ, Hadaboldus Colonienſi, Hatto * Treverenſi, & Ebbo Rhemenſi eccleſiæ præſidebant. Quare cum horum nomina in principio actorum hujus concilii recenſeantur, nequaquam credere poſſum, hanc ſynodum ante Moguntiacam & Rhemenſem primam celebratam fuiſſe tempore Caroli Magni, cum Moguntiaco Ricolphus, non Heiſtulfus, Rhemenſi Wlfarius, non Ebbo præſediſſe apud acta utriuſque concilii expreſſe inveniatur. Heiſtulfum autem Ricolpho, Ebbonem Wlfario in epiſcopatu adminiſtrando ſucceſſiſſe, confirmant ea quæ habet Serarius in hiſtoria Moguntinenſi libro 4. quæque de Ebbone epiſcopo Rhemenſi & Danorum apoſtolo pluribus locis infra annotabo.

Quo tempore celebratum.

* ſive He

b *Ludovici pii imperatoris decretum*.) Hæc conſtitutio neque Caroli, neque Ludovici imperatoris eſſe poteſt: habetur enim in eâ mentio Triburienſis ſynodi, quæ celebrata eſt anno Domini octingenteſimo nonageſimo ſub Arnulpho imperatore, quando jam Carolus & Ludovicus multis annis e vivis exceſſiſſet. Baronius anno 812. numero 13.

Acta ſynodalia emendantur.

A D

(*a*) deeſt *convaluerit* (*b*) *componat epiſcopo*. (*c*) deeſt *non* (*d*) *a lodiis*

(*e*) & Imperatores

∞ Lege, & *Imperatores*, ideſt Ludovicus & Lotharius, ſub quorum imperio celebratam eſſe Synodum apud Theodonis villam recte in titulo monet Sirmondus. Et tamen ipſe decretum iſtud retulit ad ſolum Ludovicum, non ſolum in titulo, ſed etiam in epilogo, ubi contra omnium veterum codicum & editionum fidem ſcripſit, *Et Imperator & pene omnes Galliæ &c.* Vide autem quam periculoſi exempli ſit lapſus hominis conſtanti fama atque omnium ſermone celebrati. Quæ enim poſtea decreti iſtius editiones prodiere, omnes ad Sirmondicam expreſſæ ſunt. Conſtat ſane ex annalibus Eginhardi Lotharium a patre digreſſum poſt conventum apud Theodonis villam habitum ann. 821. ad hyemandum Vvormatiam profectum eſſe. Sed eum tamen poſtea ad patrem rediiſſe anno ſequenti colligi poteſt ex iiſdem annalibus, in quibus legimus Ludovicum ann. 822. peracto conventu qui Attiniaci habebatur, venandi gratia Arduennam petiiſſe. Lotharium vero filium ſuum in Italiam miſiſſe; quod evenit poſt æquinoctium autumnale. Itaque interfuit haud dubie Lotharius conventui Triburienſi; eamque ob cauſſam recte in antiquis iſtius decreti exemplaribus ita hoc loco ſcriptum eſt, *& Imperatores & pene &c.* Baluzius *in Capitul.* t. 2. p. 1109.

AD CONCILIUM apud THEODONIS VILLAM,

Alterumque Triburiense, anno, ut fertur, 821. celebrata,

ADNOTATIO CRITICA, ET CORRECTIO.

Ex Manſi Supp. Tom. I. pag. 813.

COncilium ad Theodonis Villam ex Burchardo omnium vetuſtiſſimo ſcriptore notum, in annum 821. poſt Baronium reliqui omnes Eccleſiaſticorum Annalium ſcriptores contulerunt. Surius, qui illos omnes præceſſerat, anno 812. aſſignandum maluerat, errore ille quidem manifeſto, cum ex eodem Burchardo conſtet inter ceteros Concilii hujus patres aſſediſſe Ebbonem Rhemenſem, cujus prædeceſſor VVulfarius anno 813. majo menſe, quo Rhemenſi Concilio interfuit, vacuam illi ſedem nondum reliquiſſet. Sed & ejuſdem Burchardi vetuſtiſſimi codicis Lucenſis teſtimonio conſtat, ſuperſtite adhuc Carolo imperatore hanc ad Theodonis Villam ſynodum conveniſſe. Ita enim ibi lego de ſynodo Triburienſi, altero anno a Concilio ad Theodonis Villam celebrata. *Ex Concilio Triburienſi c. 1. capitulum eccleſiaſticum apud Triburiam a Carolo, & primis Galliarum collaudatum, & ſubſcriptum.* Quæ ſi admittatur lectio ab editoribus Concilii huſus ſive neglecta, ſive ex codicis defectu omiſſa, Concilium iſtud ad Theodonis Villam conſignemus oportet poſt Rhethenſe, quo tempore Ebbo Rhemenſem ſedem illam nondum tenebat, & ante diem 28. Januarii anno 814. quo Carolus obiit. Immo nec ad exordium anni 814. rejiciendum eſt, cum ſerius quam ad illud exordium revocari haud quaquam poſſit ſynodus Triburienſis, in qua a Carolo ſignata eſt conſtitutio pro confirmatione eorum, quæ Patres ſynodi ad Theodonis Villam ſanxerunt. Concilium enim illud Triburienſe *alio anno* poſt ſynodum ad Theodonis Villam convenit, ut in eadem conſtitutione exprimitur. Quare ſynodi hujus ad Theodonis Villam annus eſt 813. poſt majum menſem. Reformandus ideo eſt titulus conſtitutionis editæ, ac Ludovici Pii nomine inſcriptæ apud Labbe A Tom. IX. pag. 614. edit. Ven. in hanc formam: *Decretum Caroli Imperatoris adverſus clericorum perculſores &c.*

Nec in hac tantum correctione chronologica uſus ſum feliciter ope mei codicis manuſcripti; ſed & variantia quædam ex illo promenda ſunt, quæ forte eruditis non diſplicebunt. Primo igitur Epiſcoporum numerus, qui in editis eſt XXXII. in noſtro eſt XXII. & manu antiqua additur alius denarius X. ut ſit XXXII. Ex patribus concilio præſentibus Aiſtolfus Moguntinus, & Ebbo Rhemenſis tantummodo proferuntur, ceteris, Hababo Colonienſi, Hettone Trevirenſi, qui in editis comparent, omiſſis. Quo etiam loco cap. III. edita ferunt: *Si quis presbyterum calumniatus fuerit, vulneraverit, & debilitaverit, & convaluerit*; B Codex noſter legit: *Si quis Presbyterum calumniatus fuerit, & ſpaſſaverit*; quæ utique lectio præferenda eſt, cum Triburienſis conſtitutio, in qua canones illi omnes reperiuntur, tantumdem habeat; quin & ita pariter legit Piſtorienſis codex MS., in quo hæc ipſa decreta leguntur. Ex eodem pariter Piſtorienſi codice emendandus eſt canon IV. in quo edita ferunt: *presbyteri non occiſi triplicem compoſitionem &c.* Illud enim *non* in eodem codice deeſt.

Hanc vero, quam ſtatuo, epocham concilii ad Theodonis Villam, Carolo adhuc ſuperſtite, habiti, confirmat correctio ab antiqua manu in codicem noſtrum inducta: ubi enim in editis conC ſtitutionem Triburienſem legitur confirmaſſe *Imperator, & pene omnes principes*, prout etiam primigenia manus in codice noſtro ſcripſerat, vetuſtus quidam cenſor correxit *Imperatores*, Carolum ſcilicet, & Ludovicum, cui in extremo vitæ ſuæ Carolus imperii dignitatem communicaverat.

I AHYTONIS EPISCOPI BASILIENSIS CAPITULARE. (a)

*Ord S. Benedicti ad Rhenum prope Conſtantiam.

Hæc capitula quæ ſequuntur Ahyto Baſilienſis eccleſiæ antiſtes, & abbas cœnobii, quod Augia dicitur, Presbyteris ſuæ diœceſis ordinavit, quibus monerentur qualiter ſeipſos ac plebem ſibi commiſſam caſte & juſte regere, atque in religione divina confirmare debeant.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Non ultra annum 822. differri poteſt capitulare Haytonis, epiſcopi Baſilienſis & Augiæ divitis prope Conſtantiam abbatis, quod ex codicibus Bibliothecarum Vaticanæ ac Barberinæ a v. c. Emerico Bigotio ſubminiſtratum edidit in lucem domnus Lucas Dacherius ad calcem ſexti ſpicilegii, Hermannus certe Contractus in Chronico atque anonymus ſcriptor chronici abbatiæ S. Galli teſtantur Heitone privatam & quietam vitam adoptante Erlebaldum ſive Erlaboldum abbatem XIII. illi ſucceſſiſſe, anno vero 836. obiiſſe, cum miſſus a Carolo Magno Conſtantinopolim anno 811. Hodœporicon ſuum & anno 824. Vvetini monachi e corpore ducti reductique viſiones proſa oratione ſcripſiſſet.

I.

PRimo omnium diſcutienda eſt fides ſacerdotum, qualiter credant, & alios credere doceant: ubi & exempla proponenda ſunt, quatenus a creatura creator quantulumcumque poſſit intelligi.

II.

Secundo jubendum, ut oratio Dominica, in qua omnia neceſſaria humanæ vitæ comprehenduntur, & ſymbolum apoſtolorum, in quo fides D Catholica ex integro comprehenditur, ab omnibus diſcatur tam latine quam barbarice *, ut quod ore profitentur, corde credatur & intelligatur.

* Germanice, ſeu Francice.

III.

Tertio, intimandum eſt, ut ad ſalutationes ſacerdotales congruæ reſponſiones diſcantur, ubi * non ſolum clerici, & Deo dicatæ ſacerdoti reſponſionem offerant, ſed omnis plebs devota conſona voce reſpondere debet.

* mſ.

Quar-

1 Alibi *Hatto* & Heyto ſcribitur. *Hard.*

(a) Hoc Capitulare iterum contuli cum edito Spicilegii Tom. 1. pag. 584. nov. edit. in fol. ex quo variantes adnotavi. *Manſi*

IV.

Quarto, ut * fides sancti Athanasii in sacerdotibus discatur & * ex corde die dominico ad horam primam recitetur.

* symbolum. * memoriter, Gal. par cœur.

V.

Quinto, ut sciant quid sit sacramentum baptismatis, & confirmationis; & quale sit mysterium corporis & sanguinis Domini, quomodo in eisdem mysteriis visibilis creatura videtur, & tamen invisibilis salus ad æternitatem animæ subministratur, quæ in sola fide continetur.

VI.

Sexto, quæ ipsis sacerdotibus necessaria sunt ad discendum; id est, Sacramentarium, Lectionarium, Antiphonarium, baptisterium, computus, canon pœnitentialis, Psalterium, Homiliæ per circulum anni dominicis diebus & singulis festivitatibus aptæ. Ex quibus omnibus si unum defuerit, sacerdotis nomen vix in eo constabit: quia valde periculosæ sunt evangelicæ minæ, quibus dicitur: *Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.* Matth. 15.

VII.

Septimo, ut sciant tempora legitima ad baptizandum in anno; id est, sabbato sancto Paschæ, ut illa trina mersio in baptismate imitetur triduanam mortem Domini clarificatam resurrectione. Et idcirco usque ad octavum diem ipsa regeneratio sacra ab omni populo Christiano celebrabitur. Aliud vero tempus baptismatis sabbato sancto Pentecostes celebrandum est. Si vero necessitas contigerit, omni tempore (*a*) subveniendum est, quia necessitas vix habet legem: & ut vas ad fontem baptismatis habeant quod ad reliquos usus nullatenus adsumatur.

VIII.

Octavo, pronuntiandum est, ut sciant tempora feriandi per annum; id est, omnem dominicam a mane usque ad vesperam (*b*) ne Judaismo capiantur. Feriandi vero per annum isti sunt dies, ut supra orsi sumus, Natalis Domini, sancti Stephani, sancti Joannis evangelistæ, Innocentium, octava Domini, Theophania, Purificatio sanctæ Mariæ, sanctum Pascha, sicut superiori capitulo comprehensum est: Rogationes tribus diebus, Ascensio Domini, sabbatum sanctum, Pentecostes: sancti Joannis Baptistæ, duodecim apostolorum, maxime tamen sancti Petri & Pauli, qui Europam sua prædicatione illuminaverunt: Assumptio sanctæ Mariæ, dedicatio basilicæ sancti Michaelis archangeli, dedicatio cujusque oratorii, seu cujuslibet sancti, in cujus honore eadem ecclesia fundata est; quod vicinis tantum circummorantibus indicendum est, non generaliter omnibus. Indictum vero jejunium quando a palatio vel a * domo (*c*) fuerit denuntiatum, ab omnibus generaliter observetur. Reliquæ vero festivitates per annum, sancti * Remedii, sancti Mauricii, sancti Martini, non sunt cogendæ ad feriandum, nec tamen prohibendum, si plebes hoc caste & zelo Dei cupiunt exercere.

De jejuniis a regibus nostris inditis Greg. Tur. lib. 19. cap 21. Carolus Magnus in epist. ad Fastradam Reg. * a Domo apostolico, sive, papa. * Remigii. Can. 3.

IX.

Nono, jubendum est eisdem sacerdotibus, ut non permittant secum mulieres habitare extraneas juxta Nicænum concilium, nisi eas tantum in quibus suspicio nulla malæ famæ oboriri potest.

X.

Decimo, ut tabernas non ingrediantur, nec sedendo domi, nec in itinere occupati. Si vero necesse habent ibidem aliquid emendi, missos suos dirigant, & oblata in aliam domum conferant, & cum gratiarum actione fideliter percipiant.

XI.

Undecimo, ut placita sæcularia non observent, nec fidejussores existant, nec canes ad venandum, nec accipitres, vel falcones, nec sparvarios, nec ullius ludi aut spectaculi licentiam habeant. Sufficit enim eis quod in primo psalmo legitur: *In lege Domini esse eorum voluntatem, & in lege ejus meditari die ac nocte.* Et quod in apostolo præcipitur: *Nemo militans Deo implicet se negotiis sæcularibus, ut ei placeat cui se probavit.* * non adeant. Psal. 1. 2. Tim. 2. 4.

XII.

Duodecimo, ut sciant quia nemo per pecunias ordinandus est, nec per munera ecclesiam debet occupare, quia si factum fuerit, & ipse, & ordinator ejus deponendi sunt: quia manifestum est, eos qui talia agunt simoniaca hæresi ægrotare; & talem non per ostium in ovile ovium juxta evangelii verba, sed ascendentem aliunde, furem esse & latronem. Et non solum ipsi qui hoc faciunt, sed & qui consentiunt facientibus, excommunicandi sunt.

Tertio-decimo, ut nullus vagantem ex aliena parochia audeat recipere, aut secum commorandi, aut missam celebrandi, nisi permissione nostra: nec ullius ecclesiæ aut plebis gubernacula suscipiendi, nisi prævenientе conscientia nostra, * qui secus fecerit, excommunicabitur. Defunt duo verba, nempe det facultatem, aut, faciat potestatem.

XIV.

Quarto decimo, ut in tuguriis, vel in ecclesiis non consecratis, vel in domibus, nisi forte visitandi gratia in infirmitate, detentis, missarum mysteria non celebrent. Quod si fecerint, propter inobedientiam degradandos se sciant.

XV.

Quinto decimo, quod decima, quæ a fidelibus datur, Dei censo (*d*) nuncupanda est, (*e*) & Deo ex integro reddenda. Cujus tertia pars secundum canonem Toletanum, episcoporum debet esse. Nos vero hac potestate uti nolumus, sed tantum quartam partem (*f*) juxta constituta Romanorum pontificum, & observantiam sanctæ Romanæ ecclesiæ, de eadem habere volumus. Quod si quis contentiosus inde repertus fuerit, sive ille clericus, sive (*g*) diaconus sit, communione privabitur, & synodali censura judicabitur. * lege census Concilium Tolet. 9.

XVI.

Sexto-decimo, ut unusquisque hoc provideat, ut mulieres ad altare non accedant, nec ipsæ Deo dicatæ in nullo ministerio altaris intermisceantur. Quod si pallæ altaris lavandæ sunt, a clericis abstrahantur * & ad cancellos feminis tradantur, & ibidem repetantur. Similiter & presbyteri, cum oblata ab eisdem mulieribus offeruntur, ibidem accipiantur & ad altare deferantur. *supple.* * ab altari, *lege* * a presbyteris.

XVII.

Septimo decimo, ut ipsi sacerdotes verbo & exemplo prædicent ut nullus usuras accipiat, nec sescupla, nec speciem pro specie. Quia valde infidelis, & rebellis Dei justionibus est qui hoc agit: quod omnibus Christianis (*h*) æque interdictum esse dignoscitur, maxime tamen sacerdotibus, qui formam & exemplum fidei omnibus esse debent.

XVIII.

Decimo octavo, ut nullus ordinatus, sive ordinandus migret de sua parochia ad aliam; nec ad

(*a*) *omni tempore in periculo.* (*b*) *ad vesperam ob veneration. Dominicæ Resurrectionis; sabbatum vero operandum a mane usque ad vesperum ne in &c.*
(*c*) legendum *a Domno* monet Dacherius.
(*d*) in MSS. codd. est *census.* (*e*) *& ideo.*
(*f*) codices *secundum usum.*
(*g*) *sive laicus.* (*h*) *æque dictum.*

ad limina apostolorum caussa orationis, ecclesiæ suæ cura derelicta; nec ad palatium caussa interpellandi, nec a communione suspensus ab alio communionem recipiendi, sine permissione, & præscientia episcopi sui: quod si fecerit, nihil valet hujusmodi communio, aut ordinatio, aut demigratio. Et hoc omnibus fidelibus denunciandum, ut qui caussa orationis ad limina beatorum apostolorum pergere cupiunt, domi confiteantur peccata sua, & sic proficiscantur: quia a proprio episcopo aut sacerdote ligandi aut exsolvendi sunt, non ab extraneo.

XIX.

Barchard. lib. 5. cap. 198. *Nono-decimo*, ut aliud in ecclesia non legatur aut cantetur, nisi ea quæ auctoritatis divinæ sunt, & patrum orthodoxorum sanxit auctoritas. Nec falsa angelorum nomina colant, * sed ea tantum quæ prophetica, & evangelica docet scriptura: idest, Michael, Gabriel, Raphael.

* *Ut Adalbertus episcopus ann. 744. in concilio Suess. damnatus: qui hæreticus orationi cuidam suæ septem angelorum nomina ignota insecuerat.*

Nec diversa sentiant in judiciis pœnitentium; cum unus minus, alter vero majus alteri adulando, alteri detrahendo placere velit: sed considerata qualitate personæ juxta modum culpæ agatur censura vindictæ.

XX.

Vigesimo, admonendi sunt, ut perpendant, quia quidquid a fidelibus datur, redemptio peccatorum est: ideo non glorientur talibus sumptibus uti, sed magis timeant quod in veteri testamento de sacerdotibus dictum est; *Iniquitatem populi eos debere portare*. Et ideo cum magno timore solliciti sint, quorum donis participantur, quia magnum periculum est judicem fieri vitæ alienæ, qui nescit tenere moderamina vitæ suæ.

XXI.

Vigesimo primo, ut sciant & intelligant, quid sit incesti crimen, & hoc unusquisque in sua parochia provideat ne fiat, & si factum fuerit, quantum celerrime potuerit emendetur; idest, nullus sibi accipiat de propinquitate usque in quinto genu. * Quod si ignoranter factum fuerit, non facile credatur, sed judicio Dei examinetur: & non separentur in quarto genu, sed in pœnitentia cunctis diebus conjunctionis suæ perseverent. Similiter & vir duas uxores inter se simili ratione conjunctas, aut uxor duos viros inter se eodem modo conjunctos, aut compater aut commater, filiolus aut filiola spiritualis de fonte, aut de confirmatione, aut Deo dicata, aut alterius uxor vivente marito, aut alterius maritus vivente uxore. His talibus nulla ratione in matrimonium licitum est conjungi. In primo vero genu vel secundo si inventi fuerint scelus perpetrasse fornicationis, matrimonii jura (*a*) ulterius sciant se funditus perdidisse. In tertio vero genu si inventi fuerint tali crimine pollutos esse, digna pœnitentia eos subsequatur, & tamen matrimonii jura eis, non vicissim *, sed ad alios non negentur. Ubi vero mancipia non unius, sed diversæ potestatis juncta fuerint, nisi consentientibus utrisque dominis, hujusmodi copulatio rata non erit. Quidquid vero * negligendo sentitur, & virtute qua potuerit non emendetur; nam hujus copulæ auctor erit, qui huic negligendo consentit. Plura sunt quæ ad incesti crimen scribi poterant, sicut in matre, & filia, & noverca, & pene innumera quæ menti ad scribendum non occurrunt: hujusmodi tamen, & his similibus personis copula maritalis in sempiternum subtrahitur.

* *grado sive generatione. V concil. Vernens. an. 752. celeb. can. 1. Et leges Ripuar. tit. 55. §. 3. Longobar. 22. tit. 14. l. 2. in quibus genuculum pro generatione usurpatur.*

* *non invicem, sed inter ipsos 3. genu (gradu) conjunctos*

* *negl. consentitur, & ea virtute. Dacher.*

* *sic legendum puto, Quidquid vero negligendo (consensum fuerit per negligentiam) consentitur, ea virtute qua potuerit emendetur*

XXII.

Vigesimo-secundo, admonendi sunt, ut sciant populis denuntiare quæ sint opera misericordiæ cum fructibus suis, quæ evangelica & apostolica pagina complectitur, quibus pervenitur ad vitam: quæve opera iniquitatis cum fructibus suis multiplicibus, quibus calle sinistro ad æternum tenditur interitum. Et ut perjurii crimen omnimodo devitent: quia non solum in evangelio vel reliquiis sanctorum crimen perjurii, sed in veritate quæ Deus est (si mentitur) perpetrare dignoscitur.

XXIII.

Vigesimo-tertio, admonendi sunt, ut sciant quia in ecclesiis quibus præsunt sponsi facti sunt: & ideo omni vigilantia qualiter eas decorent, & eis incessanter deserviant, totius vitæ suæ vigilantiam impendant.

XXIV.

Vigesimo-quarto, ut horas canonicas tam nocturnas, quam diurnas nullatenus prætermittant. Quia sicut Romana ecclesia psallit, ita omnibus ejusdem propositi viam tendentibus * faciendum est. Et non solum novi testamenti documenta sunt eamdem formulam observandi, sed etiam veteris testamenti, patet ratio: quia propheta Spiritu sancto instructus profert: *Septies in die laudem dixi tibi*. Et, *Media nocte surgebam ad confitendum tibi*.

* *vel* * *tenentibus.*

Psal. 118. 164. & 62.

XXV.

Vigesimo-quinto, ut plebibus denuntient, (*b*) qui filios, & filias spirituales, quos in baptismate suscipiunt, & eis fidejussores & sponsores fidei existunt, & pro eis diabolo, cui antea mancipati fuerant, abrenuntiant; & ideo usque * cum adulti fuerint, & eis fidei suæ sponsionem & abrenuntiationis exposuerint, & reddiderint, in sua providentia habeant. Et quod illi qui pro eis spoponderant, ab eis eadem responsa ex integro exigant.

* *dum*

Finiunt canones Abytonis sive Heytonis Basileensis episcopi.

ANNO CHRISTI 821.

CONCILIUM APUD OSLAVESHLEN

ANNO CHRISTI 821.

SUB WULFREDO ARCHIEPISCOPO CANTUARIÆ,

Anno DCCCXXI. Beornulfi scilicet regis Merciorum secundo, in quo prædicta Cenedrytha abbatissa priorem suam cum VVulfredo archiepiscopo reconciliationem redintegrat, addito etiam corollario. Vide concilium Cloveshovæ jam proxime sequens, sectione septima.

CON-

(*a*) *alterius.* (*b*) *quod.*

Ex Mansi Supp. Tom. I. pag. 814.

MIchael Balbus vacuum ex obitu Leonis Armeni imperium occupans, in ipso quidem regiminis exordio mitiorem se prædecessore suo erga orthodoxos sacrarum Imaginum cultores exhibuit, atque inter cetera componendæ pacis media illud elegit, ut orthodoxi simul & heterodoxi episcopi in concilium coeuntes, de restituenda ecclesiæ quiete deliberarent. Venientes eo catholici episcopi cum Hegumenis monachorum, concilium inter se prius habuerunt, an expediret cum hæreticis in synodum convenire consulturi. A Decretum est non licere, communique consensu definitionem suam scripta ad Imperatorem synodica exposuerunt. Concilium istud cur Labbeus ceterique omiserint non assequor, cum de concilio inter se habito perspicua sint verba in exordio ejusdem synodicæ. *Nos qui vestri a Deo coronati imperii jussu in unum convenimus.* Extat synodica illa inter epistolas S. Theodori Studitæ lib. 2. epist. LXXXVI. in editione Sirmondi, ex quo Græce & Latine hic damus.

Epistola ex persona omnium Præpositorum ad Michaelem Imperatorem.

NOs qui vestri a Deo coronati imperii jussu in unum convenimus, minimi episcopi & præpositi, primam hanc vocem sub divinitus constituto regno vestro edimus actionis gratiarum & laudis; quod revocati sumus qui fueramus ejecti; quod misericordiam experti, qui ærumnis pressi; quod resocillati fuerimus, qui deficiebamus; ab hyeme ad ver, a tempestate ad tranquillitatem, a mœrore ad lætitiam, nova quædam & incredibilia cernentes. Tale enim est justum imperium vestrum, lætum, jucundum, valde optabile, pacatum, æqui amans, multis aliis appellationibus dignum: quod ad Christi veri Dei nostri exemplum, dissidentia coaptat, ægra sanat, tristia exhilarat, eximium quoddam revera imperium, & ex iis quæ beata quondam prædicata fuerunt, par: quod laudibus exornare hominis lingua haud facile possit. Sed quandoquidem hæc ita se habent, oramus & obtestamur indigni, ut sacro ipso conspectu vestro frui nobis liceat, & suavissimam vocem audire venerandi ac sapientissimi oris vestri: ut quæ auribus accepimus, oculis intuentes animo exultemus, quasi lugubrem quandam vestem mœrorem nostrum hilaritate permutantes. Et quoniam alterum nobis loquendi argumentum de sincera & inviolata Christianorum fide nostra est; illud cum reverentia referre audemus, quod si humanum quidpiam esset de quo sermo est, & vel in sanctissimi patriarchæ nostri potestate situm, vel in nostra; non solum parum aliquid, sed totum ipsum credere oporteret, ita jubente mandato. Cum autem de Deo sermo sit, & in Deum cui serviunt omnia: non modo hic aut ille, sed neque si Petrus & Paulus, neque si angelorum quispiam foret, demutare quippiam vel minimum auderet, tanquam everso ea ratione evangelio universo. Jam vero sermonem, refellendi caussa, eum heterodoxis conferre apostolico mandato repugnat: minimeque convenit, nisi ad correptionem tantummodo. Propterea indigni nos pii imperii vestri famuli, ne hiscere quidem audemus. Quod si quid est ejusmodi, de quo ambigat aut diffidat divina magnificentia vestra pie a patriarcha dissolvi posse: iubeat magna ipsius & a Deo confirmata manus, vel ut divinorum æmulatrix ad communem utilitatem, a vetere Roma suscipi declarationem, prout olim & ab initio paterna traditione transmissus mos fuit. Hæc enim, Christi æmule imperator, suprema est ecclesiarum Dei, in qua Petrus sedem primus

Tit. 3. 10.

Ἐπιστολὴ ἐκ προσώπου πάντων τῶν Ἡγουμένων πρὸς Μιχαὴλ Βασιλέα. φμή.

Πῶ. ΗΜΕΙΣ οἱ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελήλυθότες κατὰ κέλευσιν Θεοσέπτου ὑμῶν βασιλείας ἐλάχιστοι ἐπίσκοποί τε καὶ ἡγούμενοι, πρώτιστα φωνὴν ταύτην φθεγγόμεθα ἐπὶ τῷ θεοστόχῳ πολιτεύματι ὑμῶν κράτους, εὐχαριστήριον τε καὶ αἰνετήριον· ὅτι ἀνελήθημεν οἱ ἀπωσμένοι, ὅτι ἠλεήθημεν οἱ τεταλαιπωρημένοι, ὅτι ἀνεψύξαμεν οἱ ἐκλελοιπότες· ἀπὸ χειμῶνος εἰς ἔαρ, ἀπὸ ζάλης εἰς γαλήνην, ἀπὸ ἀθυμίας εἰς εὐθυμίαν· ξένα τινὰ καὶ παράδοξα ἐωράκότες. Τοιαύτη γὰρ ἡ δικαία ὑμῶν βασιλεία χαρμόσυνος, εὐφρόσυνος, πολύολκτος, εἰρήναρχος, φιλοδίκαιος, πολλαῖς ἑτέραις προσηγορίαις εὐξιώνυμος· μιμήσει Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τὰ διεσῶτα συνάπτουσα, τὰ νενοσηκότα ὑγιάζουσα, τὰ λυπηρὰ χαροποιοῦσα· ἐξαίρετός τις ὄντως βασιλεία, καὶ τῶν πάλαι μακαριζομένων ἰσόρροπος· ἣν ἀποσεμνύνειν τοῖς ἐγχωμίοις οὐκ ἂν εὐμαρῶς γλῶσσα ἀνθρώπου ἐξαρκέσειεν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα οὕτως· παρακαλοῦμεν καὶ ἀντιβολοῦμεν οἱ ἀνάξιοι, καὶ αὐτῆς τῆς ἱερᾶς ὑμῶν θείας ἀξιωθῆναι, καὶ φωνῆς ἡδίστης ἀκοῦσαι τοῦ παντίμου καὶ θεοσόφου στόματος ὑμῶν. ὡς ἂν ἅπερ ὠσὶν ἀκούομεν, ταῦτα κατ' ὀφθαλμοὺς θεασάμενοι σκιρτήσωμεν τῷ πνεύματι· ὥσπερ τι ἔνδυμα πενθικὸν τὴν κατήφειαν μετενδιδυσκόμενοι εὐφροσύνης ἀγαλλιάματι. Ἐπειδὴ δὲ ὁ θεῖος λόγος περὶ τῆς εἰλικρινοῦς τε καὶ ἀμωμήτου ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ἐστὶ πίστεως· ἐκεῖνο μὴ αἰδοῦς πολεμῶμεν ἀνενέγκαι, ὡς εἰ μὴ ἀνθρώπινόν τι ἦν τὸ λεγόμενον, καὶ ἦν που τῶν ἁγιωτάτου ἡμῶν ἀρχιερέως ἢ γὰρ ἡμῶν τῶν ἀναξίων ἐξουσιαζόμενον· ὀλίγου τὸ μικρὸν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὸ πᾶν παραχωρεῖν ἔδει· οὗ τῇ ἐντολῇ κελεύσαντος. Ἐπεὶ δὲ περὶ Θεοῦ καὶ εἰς Θεὸν ὁ λόγος, οὐ δοῦλα τὰ σύμπαντα· οὐχ ὁ δεῖνα δὲ ἢ τὶσδε· ἀλλ' οὐδ' εἰ Πέτρος καὶ Παῦλος, οὐδ' ἂν εἷς τῶν ἀγγέλων εἴη, τολμήσειεν ἂν κἂν τὸ βραχύτατον παρακινῆσαι· ὡς διὰ τοῦτο τῷ παντὸς εὐαγγελίου ἀνατρεπομένῳ· πρός τε τὸ συνάραι λόγον ἀντιῤῥητικὸν μετὰ τῶν ἑτεροδόξων ἐναντιόμενον, τῇ Ἀποστολικῇ παραγγελίᾳ, ᾗ καθήκον· εἰ μή τι πρὸς νουθεσίαν μόνον. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἀνάξιοι δοῦλοι τοῦ εὐσεβοῦς ὑμῶν κράτους, καὶ γρύζαι μόνον οὐ καταλοιμῶμεν. Εἰ δέ τι ἀμφιβαλλόμενον ἢ ἀπιστούμενον τῇ θείᾳ ὑμῶν μεγαλονοίᾳ διαλύεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως εὐσεβῶς· ἡ μεγάλη καὶ θεοσήρικτος αὐτῆς χεὶρ, ὡς ζηλοτυποῦσα τὰ θεῖα ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ παντὸς, κελεύσατω παρὰ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης δέξασθαι τινὰ διασάφησιν, ὡς ἄνωθέν τε καὶ ἐξ ἀρχῆς πατροπαραδότως ἐξεδόθη. Αὕτη γὰρ, χρισομίμητε βασιλεῦ, ἡ κορυφαιοτάτη τῶν ἐκκλη-

ANNO CHRISTI 822.

χλησιῶν τῶ Θεοῦ, ἧς Πέτρος πρωτόθρονος, πρὸς ὃν ὁ κύριός φησι. Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν· καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Τοῦτο ἡμῶν τὸ αἴτημα τῶν ἀναξίων δούλων σου· αὕτη σὺν Θεῷ ἡ παράκλησις τῶν τεταπεινωμένων. Ἡ κραταιὰ οὖν χεὶρ τοῦ Θεοῦ σώζοι σε, τὸ κοσμοπόθητον καὶ θεοφιλῆ τὸ βασιλέα τῶν χριστιανῶν, ἐν πολλοῖς χρόνοις διατεινόμενον, καὶ εἰς παῖδας παίδων τὸ κράτος ἀμείβοντα ἐν εὐημερίαις τε καὶ νίκαις ἐχθρῶν τε καὶ πολεμίων. Γένοιτο, γένοιτο.

tenuit, ad quem Dominus dixit: *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Hæc est indignorum famulorum tuorum postulatio: hæc nostra humilis secundum Deum exhortatio. Valida ergo Dei manus servet te mundo desiderabilem piumque Christianorum imperatorem, ad multos annos superstitem, & ad filiorum filios imperium transmittentem cum prosperis successibus, hostiumque & inimicorum victoriis. Fiat, fiat.

ANNO CHRISTI 821. *Matth.* 16. 18.

CONCILIUM IN CLOVESHO,

ANNO CHRISTI 822. Ex Tom. I. Conc. Britan.

ANNO CHRISTI 822.

CIRCA ANNUM CHRISTI DCCCXXII.

Beornulfi regis Merciorum III. præsidentibus VVulfredo archiepiscopo Doroberniæ, cum ceteris episcopis, abbatibus, omniumque dignitatum optimatibus: in quo post aliquot ad ecclesiarum utilitatem, vitæ monasterialis regulam, & regni stabilitatem pertinentia, de injuriis agitur Dorobernensi ecclesiæ, per Cenulfum regem Merciorum (jam inde mortuum) illatis.

E codice manuscripto.

ANno dominicæ incarnationis 822. [1] indictione 3. de diversis Saxoniæ partibus congregatum est synodale concilium in loco præclaro qui nominatur Clovesho, præsidente huic venerabili concilio Beornolfo rege Merciorum, & VVulfredo archiepiscopo, ceterisque episcopis & abbatibus, omniumque dignitatum optimatibus, ecclesiasticarum scilicet & sæcularium personarum, utilitatem & necessitatem ecclesiarum, monasterialisque vitæ regulam, & observantiam; * stabilitatem quoque regni pertractantes.

Quæ agunt in hoc concilio. * Stabilitate

Interea ab omnibus in eadem synodo residentibus quæsitum est, quomodo quis cum justitia sit tractatus, seu quis injuste sit spoliatus. Inter multa itaque quæ ibi acta & dicta sunt, monstratum est, quia præfatus archiepiscopus VVulfredus per delationem, & inimicitiam, & violentiam, avaritiamque Ceonulfi regis multas injurias perpessus est, & de sua justa dominatione injustissime privatus, tam per ea quæ hic inter nos scilicet in Anglia * illa sunt illata, quam per illa quæ per * visionem prænominati Ceonulfi regis ad apostolicam sedem perlata sunt, nec ille solummodo sæpe nominatus archiepiscopus, sed per easdem accusationes & discordias tota gens Anglorum per sex annorum ferme curricula, sua primordiali auctoritate, sacrique baptismatis ministerio privata sit. Super hæc omnia quadam vice idem rex Ceonulfus cum suis consiliariis veniens ad villam regalem Lundoniam, constituit diem (cum magna indignatione) quo idem archiepiscopus veniret ad eum. Quo cum venisset, præcepit rex, ut relictis omnibus rebus suis citissime de Anglia decederet, nec aliquam spem haberet redeundi amplius, nec per præceptum Domini papæ, nec pro precibus imperatoris, nec alicujus alterius personæ, nisi consentiret voluntati ejus, dimittendo ei villam tricentorum manentium nomine Leogenesham; insuper daret sibi, videlicet regi, centum viginti libras denariorum.

Archiepiscopus queritur de Ceonulfo rege jam mortuo.

illi

* justionem.

Hanc autem reconciliationem prædictus vir VVulfredus diu recusans contradixit. Cumque amici viri Dei & optimates regis, qui illum plurimum dilexerunt, viderent rapacitatem & violentiam regis, instigabant archiepiscopum, ut regiæ voluntati eo tenore pareret, quatenus idem rex discordiam, quam per nuntios suos inter apostolicum & archiepiscopum composuerat, dissiparet, omnem quoque potestatem & dignitatem, quæ ad primatem sedem pertinebat, eidem patri, juxta auctoritatem quam antecessores ejus priscis temporibus excellentius habuerunt, * & restitueret. Quod si hoc rex facere nequivisset, pecuniam & terram, quam ab archiepiscopo exigebat, iterum ei redderet. Hac igitur conditione assensum pater reverendus præbuit. Sed nihil hujus prædictæ conditionis impletum est. Nam tribus integris annis post eamdem reconciliationem, potestate, quam antecessores ejus & ipsemet ante illam discordiam habuerant super Suthmenstre, tam in pastu, pecunia, vestimentis, quam obedientia, quæ ad sedem metropolitanam pertinebant, privatus remanut.

Aptismum non celebratur per sex annos.

Cedit archiepiscopus, modo habeat primatis jura.

* *forte* ei

Rex pacta negligit, & moritur.

Post mortem autem Ceonulfi regis, cum Beornulfus rex regnaret, idem pater archiepiscopus * VVlthrethus invitabat Cenedrytham abbatissam hæredem filiamque Ceonulfi regis ad prædictum concilium. Quo cum perveniset, omnibus in concilio audientibus, conqueritur archiepiscopus de injuriis & molestiis sibi & Christi ecclesiæ a patre suo illatis, emendationemque ab ea (si justum est) postulat. Tunc omne concilium pro justitia invenit, & hoc unanimo consensu decrevit, ut illa omnia quæ pater ejus archiepiscopo injuste abstulerat, juste eidem in illo spatio * præfatus pater perdiderat. Quod ipsa humiliter spopondit.

Archiepiscopus hæredem vocat in synodum coram Beornulfo rege. * *leg.* Wulfredus

Decernitur plena restitutio.

* Locus corruptus.

Placuit itaque Beornulfo * regi cum suis sapientibus, pro amicitia Ceonulfi regis & hæredum illius, prænominato archiepiscopo supradictarum rerum diligentissime reconciliationem & emendationem facere. Quia autem hoc prænominato regi Beornulfo placuit, & humili prece id deposcebat, pro amore & amicitia illius consensit. Hæres enim sæpe nominati regis Ceonulfi expetiverat eumdem patrem patronum & intercessorem habere, * deprecabatque eum humili devotione, ut pro plena reconciliatione susciperet in quatuor locis terram centum manentium, id est,

* rege

Archiepiscopus convenit 100. mansurat pro 300. suscipere. * deprecabantque.

Postulabat ex 300. mansuras, & 20. libras denariorum.

[1] Indictio tertia incidit ad annum 825. Vel igitur scribendum, indictione XV. vel hoc Concilium ad ann. 825. differendum.

ANNO CHRISTI 822.

est, Hareghes, Herefordingland, VVambelea, Gedding. Tunc archiepiscopus pro amore Dei, & amicabili amicitia regis Beornulfi huic reconciliationi consensit, ea conditione ut præfata abbatissa prænominatam terram eidem archiepiscopo, illam terram scilicet centum manentium, cum libris quos Angli dicunt *Landboc*, & cum eadem libertate quam ante habuerat, in perpetuam hæreditatem traderet. Beornulfus autem rex cum testimonio totius synodi liberam omnino proclamavit.

Hæres illa tarde exsequitur.

Ista quoque reconciliatio nec hac vice rata fuit, quia post hæc ista promissio XII. mensibus imperfecta remansit. Retenti sunt enim tres manentes de prædicta conditione, & libri quadraginta septem manentium, scilicet liber de Bock-B land, liber de VVambelea, liber etiam de Heferdingland.

Venitur ad aliud concilium.

Sequenti vero anno hæc eadem abbatissa flagitabat colloquium cum sæpe nominato viro, qui tunc temporis erat in regione in loco qui dicitur Oslaveshlen, ibi enim tenebat concilium; ubi cum virum Dei inveniſſet, confessa est insipientiam tardatæ reconciliationis. Archiepiscopus vero cum magna dulcedine ostendebat se esse omnino liberum de sæpe nominata reconciliatione; de sua autem parte (id est abbatissæ) plura deesse quæ reddere debuisset. At illa coram posita concilio suffusa leni pudore omnia quæ deerant humiliter promisit se redditurum. Libros etiam quarumdam terrarum, quos ante non promiserat, cum terris in eodem concilio, archiepiscopo * libenti animo reddebat. Agellum quoque quatuor manentium, pro ejus amicitia, adjecit apud Hergam. Terram quoque triginta manentium, ubi dicitur Cumbe, cum libello ejusdem terræ, pro emendatione archiepiscopo dedit, ut firma amicitia inter omnes hæredes Ceonulfi regis & archiepiscopum * stabilem permaneret. Archiepiscopus autem his omnibus assensum præbuit hac conditione, ut nomina prædictorum agellorum sint abrasa de antiquis privilegiis quæ pertinent ad VVincelcumbe, ne in posterum aliqua controversia excitetur, de hoc quod synodali auctoritate finitum est, & signo crucis firmatum.

ANNO CHRISTI 822.

Hæres pacta reddidit cum corollario.

* *forte*, adjudicaris, *defideratur*.

* f. stabili Rasura privilegiorum

☞ AD CONCILIA sub BEORNULFO REGE HABITA

ANIMADVERSIO CHRONOLOGICA.

Ex Suppl. Mansi t. 1. p. 825.

SUb Beornulfo Mercorum rege in Anglia concilia nonnulla, præsidente VVulfredo Dorobernensi seu Cantuariensi archiepiscopo habita, Labbeus ex Spelmanno in collectionem suam retulit, sed ex neglecta Beornulfi regis epocha singulorum annos perperam assignat. Si enim notæ chronichæ concilii Cloveshovienſis, quas infra ex VVilhins afferemus, admittatur, an. DCCCXXV. Bearnulfus regni sui annum agebat III. ex quo fit, ut concilium illud Anglicum, in quo Cenedrytha abbatissa filia simul & hæres Coenulfi Mercorum regis defuncti, cum VVulfredo Dorobernensi primo reconciliata est, non citius anno DCCCXXII, non vero anno DCCCXX. ut habet Labbeus, celebrari potuerit. Alterum vero concilium apud Oslashlen, quod post menses XII. a priori illo convenit, nonnisi anno DCXXIII. coaluit. Denique Concilium Cloveshovienſe, quod geminis illis tempore posterius est, sive ad annum DCCCXXIII. vel, ut indictio III. in eo signata constet, anno DCCCXXIV. post septembrim pertinet. Concilium illud Cloveshovienſe nos inferius suo loco reproducemus.

1a CONCILIUM ATTINIACENSE,

IN QUO LUDOVICUS PIUS IMPERATOR

Publicam pœnitentiam sua sponte suscepit, in Attiniaco palatio celebratum, anno Christi DCCCXXII. Paschalis papæ VI. Ludovici ejusdem Augusti IX.

Ex P. Sirmondo.

DUO in hac Synodo gesta memorantur, quorum alterum ad publicam Ludovici Augusti pœnitentiam spectat, alterum ad capitula, quæ de variis rebus ibidem statuta sunt. Utrumque paucis perstringunt annales incerti auctoris in hunc modum. Ann. DCCCXXII. Hludovicus imperator, sacerdotum usus consilio, de omnibus quæ publice perperam gessit publicam pœnitentiam agit: & post hæc cuncta quæ in regno suo corrigendo invenire potuit, corrigere atque emendare curavit. *Sed de pœnitentia Ludovici, qui ejus vitam scripsit pluribus enarrat.* Anno, *inquit*, hunc sequenti domnus imperator conventum generalem coire jussit in loco cujus vocabulum est Attiniacus: in quo convocatis ad concilium episcopis, abbatibus, spiritualibusque viris, nec non & regni sui proceribus, primo quidem fratribus reconciliari studuit, quos invitos attonderi fecerat, deinde omnibus quibus aliquid læsuræ intulisse videbatur. Post hæc autem palam se errasse confessus, & imitatus Theodosii imperatoris exemplum, pœnitentiam spontaneam suscepit, tam de his, quam quæ in Berdardum nepotem proprium gesserat, & corrigens, si quid talium vel a se, vel a patre suo gestum reperire alicubi potuit, etiam plurimarum eleemosynarum elargitione, sed & servorum Christi orationum instantia, nec non propria satisfactione, adeo divinitatem sibi placare curabat, quasi hæc, quæ legaliter super unumquemque decurrerant, sua gesta fuerint crudelitate. *De aliis vero rebus in hac synodo tractatis, & de capitulis exinde promulgatis, Agobardus episcopus Lugdunensis, qui conventui cum ceteris interfuit, in libro de dispensatione rei ecclesiasticæ copiose disserit his verbis:* In illis diebus, quando sacer & religiosus dominus noster imperator evocato conventu in Attiniaco agebat, strenue providens de omnibus utilitatibus commissorum sibi populorum, pervenit ad sublimiorem inquisitionem pernecessarii consilii: cupiens scilicet invenire, qualiter congruentissimæ profectum doctrinæ, & abolitionem negligentiarum, sacerdotibus & cunctis honoratis suis commendare potuisset: quod utique laudabiliter, inspirante Dei gratia, quæsivit, eleganter invenit, fide-

ANNO CHRISTI 822.

fideliter ore suo annuntiavit. Quæ cuncta nunc replicare nimis prolixum est, quia & tunc distinctis capitulis comprehensa sunt, & omnibus nota esse debent. Hanc igitur rem cum miris tunc laudibus adhuc inchoatam magistri nostri efferrent, & præcipue venerandus senex Adalardus, qui etiam dicebat se nunquam sublimius vel gloriosius causam profectus publici moveri & cogitari vidisse a tempore regis Pippini usque ad diem illum: tantum ne respondentium, & obedientium negligentia humiliaretur. Addidit ipse, & ceteri primores, dicentes omni concilio, quidquid utile potuerit reperire sagacitas vestra, ad cavenda peccata, ad vitanda pericula, ad erigendam religionem, ad illustrandam doctrinam, ad corroborandam fidem, ad excolendum studium sanctitatis, confidenter edicite, & ad explenda pariturum Deo domnum imperatorem minime dubitate. Qui, quoniam (ut scripturæ sacræ docent) peccata contrahunt infelicitates, perturbationes, clades & sterilitates in populos, tota sollicitudine curat, ut bona quidem statuendo, mala vero destruendo, obtineat una nobiscum apud Dominum, ut remotis adversis casibus, regnum sibi commissum prospere Deo favente valeat gubernare. Hæc & his similia cum priores nostri jucundissime loquerentur, ego, ut scilicet humillimus omnium & extremus, cœpi quodammodo pedetentim, utpote magnis viris, ita suggerere: Ecce omnipotens Deus præparavit animos domni imperatoris, ut sollicite velit agnoscere temporis vires consonas vel dissonas æquitati. Expedit vero ut ea quæ dissona sunt, si possibilitas suppetit, emendentur: in quantum autem possibilitas non suffragatur, cum timore Dei tolerentur, quatenus dum illicitum quidpiam ex necessitate agitur quod declinari non potest, timor saltem faciat excusabilem, quem executio non constituit absolutum. Necesse est ergo, ut vestra industria magnanimitati ejus suggerat pericula de rebus ecclesiasticis, quas contra vetitum, & contra canones tractant, & in usus proprios expendunt homines laici. Postquam enim diffusa est ecclesia Dei toto orbe terrarum, & cœpit exaltari & magnificari per omnes regiones & nationes, cœperuntque templa erigi a fidelibus imperatoribus ac regibus, atque episcopis, vel ceteris potentibus, ditarique rebus, & thesauris ornari: fuit etiam consequens, ut principum providentia leges promulgarentur, & episcoporum sollicitudine canones statuerentur de rebus sanctificatis, id est, sacris locis deputatis, qualiter tuerentur ab improbis, tuerentur a gubernatoribus vel expedirentur. Convenerunt episcopi viri sancti, quibus tunc abundabat ecclesia; statuerunt illibatos conservari debere sacros canones, qui firmati sunt Spiritu Dei, consensu totius mundi, obedientia principum, consonantia scripturarum. Ex quo tempore acceptum & receptum est, non aliud esse agere cuiquam adversus canones, quam adversus Deum, & adversus ejus universalem ecclesiam; neque sensum est unquam a quibusque fidelibus, ut statuta absque periculo religionis violarentur. Quod ergo Deo auctore statutum est, nova necessitas, quæ tunc temporis non accidit, excusabilem facere non potest violatorem: quia omnipotenti Deo omnia tempora, omniaque volumina sæculorum præsentia sunt & stantia; neque aliquid præteriti potest recordari, nec futurum aliquid expectare. Quamobrem istæ, quas nunc homines prætendunt necessitates, & quarum causa se impune putant res sacras in usus communes vertere, licet tunc hominibus futuræ essent, Deo tamen præsentes erant: quodque spiritu suo statuit ecclesia tenendum, cunctis diebus usque ad finem sæculi voluit custodiri. Sed quoniam quod de sacris rebus in laicales usus illicite translatis dicimus, non fecit iste domnus imperator, sed præcessores ejus, & propterea isti impossibile est omnia emendare, quæ antecedentes male usurpata dimiserunt: saltem admonentibus vobis recogitare dignetur periculum; quod licet vitare nequeat, tamen, dum pensat, timet, ac dolet, apud misericordem Dominum fiat per hoc excusabilis. Et vos communicate pondus periculi, sublevateque portantem in quantum fieri potest: ut dum vos illi communicantes in periculis, & ille vobis compatiens extiterit in tristibus, ac defensor in pervasionibus, dumque unum sapitis, tantumque periculum communiter toleratis, averatur ab illo, nec non & a vobis, hujuscemodi prævaricationis vindicta. Cum hæc igitur a me dicerentur, responderunt pie reverendissimi viri Adalardus & Helisachar abbates; utrum vero audita retulerint domno imperatori, nescio.

ANNO CHRISTI 822.

Nota Jacobi Sirmondi, S. J.

x *Concilium Attiniacense.*) Eginhartus idem mense Augusto celebratum tradit in chronico anni DCCCXXII. *Dominus imperator*, inquit, *Concilio cum episcopis & optimatibus suis habito, fratribus suis, quos invitos tondere jussit, reconciliatus est; & tam de hoc facto, quam & de iis quæ erga Bernardum filium fratris sui Pippini, nec non & iis quæ erga Adelardum abbatem & fratrem ejus Walachum gesta sunt, publicam confessionem & pœnitentiam egit. Quod tamen in eo conventu, quem eodem anno mense Augusto Attiniaci habuit, in præsentia totius populi sui peregit: in quo quidquid similium rerum, vel a se, vel a patre factum invenire potuit, summa devotione emendare curavit.* Universalem synodum totius imperii appellat Hincmarus Rhemensis, & sedis Romanæ legatos adfuisse scribit in libro de divortio Lotharii & Tetbergæ.

Nota Severini Binii.

a *Concilium.*) Benhardus nepos Caroli Magni ex filio Pippino post obitum patris rex Italiæ creatus, Ludovico patruo suo struxerat insidias: quas cum ille ulturus armata manu Italiam ingressus esset, Bernhardus se viribus imparem sentiens, abjectis armis illi occurrit, veniamque initæ conjurationis deprecans, in terram se supplicem dimisit, & tamen non est exauditus, sed potius post aliquot menses oculis orbatus, vel ipse sibi tædio longioris vitæ mortem consciscit, vel saltem ex dolore excæcationis inflictæ post triduum interiit. Addit auctor vitæ Ludovici, quod Caroli Magni patris sui naturales filios hos, * Diogenem, Theodoricum & Hugonem in ejusdem criminis suspicionem adductos in monasterium detruserit. Quibus peractis, vulnus conscientiæ inflictum cœpit dolorem urgere, & lacrymas frequentiores excutere, eo quod neci causam dedisse sibi videretur, dum sponte venienti atque supplici-ter veniam deprecanti non indulsisset. Cum multis gemitibus & lacrymis vulnus conscientiæ sanare non posset, frequentissimo episcoporum cœtu convocato, publicam peregit pœnitentiam, cum illis ritibus, haud dubie, quos libro 3. capitularium suorum, capp. 58. 59. 62. 63. & 71. ipse ab aliis publicam pœnitentiam agentibus juxta canones ecclesiasticos requirebat. Tempus & acta & locum hujus concilii auctor vitæ Ludovici breviter describit his verbis: *Anno hunc sequenti* (nimirum 822) *imperator conventum generalem coire jussit, in loco cujus vocabulum est Attiniacus. Io quo convocatis ad concilium episcopis, abbatibus, spiritualibusque viris, nec non regni sui proceribus, primo quidem fratribus reconciliari studuit, quos invitos attondere fecerat: deinde omnibus, quibus aliquid læsuræ intulisse videbatur. Post hæc palam se errasse confessus, & imitatus Theodosii imperatoris exemplum, pœnitentiam spontaneam suscepit, tam de his, quam quæ in Bernardum nepotem proprium gesserat. Et corrigens si quid talium vel a se, vel a patre suo gestum reperiri alicubi potuit, etiam plurimarum eleemosynarum largitione, sed & fervorum Christi orationum instantia, nec non propria satisfactione, adeo divinitatem sibi placare curabat, quasi hæc quæ legaliter super unumquemque decurrerant, sua gesta fuerint crudelitate.* Hæc veteres annales. Hoc eodem conventu Attiniacensi contigisse videtur, quod capitularium libro 1. capite 5. continetur his verbis: *Schola sane ad filios, & ministros ecclesiæ instruendos vel edocendos, sicut no-*

* Drogonem.

Ludovicus de nece Bernardi & in fratres injuria publicam agit pœnitentiam. Tempus, locus & acta concilii.

ANNO CHRISTI 822.

nobis præterito tempore ad Attiniacum promiſiſtis & vobis injunximus, in congruis locis, necdum perfectum eſt, ad multorum utilitatem & profectum a vobis ordinari non negligatur. Paſchaſius Ratbertus ſcriptor hujus temporis celeberrimus apud Surium 2. Januarii refert Ludovicum a ſancto Adelhardo Corbeiæ in Gallia abbate, quem ipſe a quibuſdam calumniis circumventus, ante ſeptennium relegaverat, inductum eſſe, non tantum ut prædictam pœnitentiam ageret, verum etiam pro expiatione delictorum commiſſorum Corbejam in Saxonia monaſterium erigeret. Cui in eo ipſo adſtipulatur Lambertus Schaffnaburg. dum ait, anno 822. fundamenta Corbejæ Saxoniæ jacta fuiſſe. Vide Baronium prædicto anno num. 2. & ſequentibus.

ANNO CHRISTI 822

AD CONCILIUM ATTINIACENSE

Sub Ludovico Pio Anno 822. habitum

ADDITIO.

Ex Suppl. Manſi t. 2. p. 825.

IN hoc forte Attiniacenſi concilio auditæ ſunt querelæ Northildis nobilis femina in Agelbertum virum ſuum. Quam totam hiſtoriam, & concilii ea de re ſententiam, legas apud Hincmarum Remenſem in opuſculo de divortio Lotharii & Theutbergæ Interrogat. V. his verbis: Quidam noſtrorum tempore ſanctæ memoriæ domini Hludovici pii auguſti in Attiniaco palatio tunc fuerunt, quando in univerſali ſynodo totius imperii, etiam cum ſedis Romanæ legatis, & in generali placito, femina quædam non ignobilis genere, nomine Northildis, de quibuſdam inhoneſtis inter ſe & virum ſuum vocabulo Agelbertum, ad imperatorem publice proclamavit, quam imperator ad ſynodum deſtinavit, ut inde epiſcopalis auctoritas quid agendum eſſet decerneret; ſed epiſcoporum generalitas ad laicorum ac conjugatorum eam remiſit judicium, ut ipſi inter illam & ſuum conjugem judicarent, qui de talibus negotiis erant cogniti, & legibus ſæculi ſufficientiſſime præditi; eorumque legalibus judiciis eadem femina ſe ſubjiceret, & quod de quæſtione ſua decreviſſent, ſine repetitione teneret: Si vero crimen aliquod eſſet, unde pœnitentiæ modum poſt illorum judicium ab epiſcopali auctoritate depoſceret, ſecundum quod ſacri canones præfixerunt, ei imponere non negarent: nobilibus autem laicis ſacerdotalis diſcretio placuit, quia de ſuis conjugibus eis non tollebatur judicium, nec a ſacerdotali ordine inferebatur legibus civilibus præjudicium, & legem proclamationi feminæ protulerunt, ac legali judicio quæſtioni terminum contulerunt.

LUDOVICI PII IMPERATORIS CAPITULARE II.

Ex editione P. Sirmondi.

Admonitionem generalem continens ad utriuſque ordinis homines, cum inſtructione miſſorum dominicorum, quos in diverſas regni provincias deſtinabat.

Extat apud Baluz. T. 1. pag. 631. edit. Pariſ.

SYNODUS INCERTI LOCI,

In qua Ebbo Remenſis archiepiſcopus in Daniam deſtinatur ad fidem Chriſti annunciandam

Circa annum 822.

Ex Suppl. Manſi t. 2. p. 825.

QUo tempore Ludovicus pius imperator Capitulare II. edebat, quod ex conjectura Sirmondi in notis in ſynodo Attiniacenſi anni 822. præſtitutum eſt, Ebbo Remenſis archiepiſcopus vel jam agebat in Dania legatus apoſtolicus & fidei Chriſtianæ præco, vel eo jam deſtinatus fuerat; nam in cap. XXV. eorum capitularium tranſmittendæ edicuntur leges illæ ad certos quoſdam epiſcopos, a quibus per totam provinciam evulgarentur. Inter ceteros id muneris demandatur Ebboni *quando potuerit; & quando ei non licuerit*, (quod ſcilicet procul a diœceſi ſua eſſet in Dania) *Rotado epiſcopo ejus vice*. Hæc porro Ebbonis deſtinatio in Daniam auctoritate ſynodi facta eſt, cui dein Paſchalis Romani pontificis confirmatio acceſſit, ut ex ſequentibus S. Anſcharii Hamburgenſis epiſcopi literis diſcimus, quas ideo recitandas duxi, quod de ſynodo hac, alias ignota, nos docent. Forte tamen ignota hæc ſynodus ipſum eſt Attiniacenſe concilium, cujus auctoritate Danicam miſſionem Ebbo ſuſcepit. Porro Epiſtolam deſumpſi ex Henſchenio in Comment. prævio ad vitam S. Anſcharii die III. Febr. §. XIV.

EPISTOLA S. ANSCHARII.

IN nomine Sanctæ, & Individuæ Trinitatis. Anſcharius gratia Dei archiepiſcopus, omnibus ſanctis Dei eccleſiæ præſulibus, in regno dumtaxat Ludovici regis commanentibus. Noſſe vos cupio, quia in hoc libello continetur, qualiter Ebbo Remenſis archiepiſcopus, divino afflatus ſpiritu, temporibus domini Ludovici imperatoris cum conſenſu ipſius, ac pene totius regni ejus ſynodi congregatæ, Romam adiit, ibique a venerabili papa Paſchali publicam evangelizandi licentiam in partibus Aquilonis accepit. Et qualiter poſtea Ludovicus imperator hoc opus ſublimavit; ſeque in omnibus largum præbuit & benevolum, & cetera quæ huic legationi contigerunt. Quapropter ſuppliciter deprecor, ut apud Deum in-

intercedatis, quatenus hæc legatio creſcere & fructificare mereatur in Domino. Jam enim Chriſto propoſito & apud Danos & apud Sueones Chriſti fundata eſt eccleſia, & Sacerdotes abſque prohibitione proprio funguntur officio. Precor etiam, ut has literas in bibliotheca veſtra ad perpetuum memoriam reponi faciatis, & prout locus dictaverit, tam vos, quam ſucceſſores veſtri, ubi utilitatem perſpexeritis, notum omnibus iſtud faciatis. Omnipotens Deus faciat vos omnes hujus operis pia benevolentia participes, & in cæleſti gloria Chriſti cohæredes.

ANNO CHRISTI 822.

ANNO CHRISTI 822

CONCILIUM LATERANENSE,

ANNO CHRISTI 823

ANNO CHRISTI 823.

In quo Paſchalis pontifex coram XXXIV. epiſcopis de homicidio ſe purgavit,

Anno 823. habitum.

Ex Supplem. Manſi to. 1. pag. 827.

THeodorus quidam S. R. E. primicerius & presbyter cum Leone Nomenclatore, neſcio quo in tumultu Romanorum oculis primum orbati, dein capite truncati ſunt. Necis hujus auctorem Paſchalem papam quidam inſimulabantur, cujus ſiniſtræ de ſe ſuſpicioni amovendæ frequenti epiſcoporum & reliquorum ex clero concilio coacto, interpoſita ſacramenti religione ſeſe ritu ſollemni purgavit. Epiſcopos ad XXXIV. interfuiſſe Theganus in libro de geſtis Ludovici pii teſtatur his verbis: *Qui ſupradictus pontifex cum juramento purificavit ſe in Lateranenſi patriarchio coram ſupradictis legatis ex populo Romano cum epiſcopis XXXIIII. & presbyteris & diaconibus quinque &c.*

CONCILIUM COMPENDIENSE

ANNO DOMINI DCCCXXIII.

In quo actum inter cetera de rebus eccleſiaſticis per laicos uſurpatis.

Labb. in Append Tom. VII

Cap. 5.

HUjus concilii notitiam eruit Steph. Baluzius vir eruditiſſimus ex Agobardi libro de diſpenſatione eccleſiaſticarum rerum: ubi poſt enarrata quæ in Attiniacenſi concilio geſta fuerant anno Chriſti DCCCXXII. Sequenti anno, *inquit Agobardus*, cum adeſſent juſſi (primores utriuſque ordinis) in Compendio palatio, & de his (illicito ſcilicet rerum eccleſiaſticarum uſu) inter eos ſermo habereturi ad hunc modum, poſt multa colloquia, in quantum ego intellexi, ratiocinia ſunt perducta, ut primum quidem intellectibus omnium inculcarentur delicta de rebus ſacris inlicite uſis, poſt vero cum Dei timore in illis quas habebant laici cautiores effecti, etiam in his quæ remanſerunt eccleſiis fideliores atque clementiores exiſterent; ita ut & ſuis adhiberent pietatem, ut & eccleſiis defenſionem; fieretque compatienti concordia remediabilis ac veniabilis, offenſioque * comitante pietate de indulgentia quoque eſſet ſecura.

* *f* veniabil. offenſio quæ com. p. Cap. 6.

Hanc rem cum Dominus imperator audiret atque perpenderet, volens eam ducere ad tranquillitatem pacis, quæ ad modicum turbata fuerat, quantum in ſe fuit, fecit uniri epiſcopos & comites in conſenſum & pacem. Ex hoc itaque putavi ego, quod eodem modo quo dominus Imperator penſavit atque intellexit rationem, ſopirique fecit diſſenſionem, omnes etiam comites vel honorati ejus intellexiſſent atque voluiſſent. Sed e contrario, ut audio, iſti de quibus nobis ſermo eſt, inchoatam diſcordiam magnificant, & de concordia in conſpectu domini Imperatoris nihil ſe audiſſe vel intellexiſſe dicunt.

Nota Steph. Baluzii.

Anno itaque ſequenti poſt conventum Attiniacenſem, id eſt, anno DCCCXXIII. habita eſt ſynodus apud Compendium, in qua rurſum actum eſt de rebus ſacris illicite uſis. Quam ſynodum miror a nemine hactenus agnitam fuiſſe. Certe conventus habiti in Compendio palatio anno DCCCXXIII. menſe Novembri, ut edictum fuerat in conventu Francofordienſi, mentionem facit Eginhardus, in eoque legatos papæ Paſchalis auditos fuiſſe. Cujus rei meminit etiam auctor vitæ Ludovici Pii, itemque auctor annalium S. Bertini. Ne quis vero cauſſetur conventum fuiſſe mere politicum, non autem eccleſiaſticum, adeoque nec ſynodum: teſtis eſt Agobardus, ei conventui interfuiſſe etiam epiſcopos. Vigebat autem hic mos per eas tempeſtates, ut epiſcopi in conventibus illis regiis tractarent de rebus ſacris & ad religionem pertinentibus, ſeorſim a laicis, ſi res eſſet mere ſpiritualis, ſimul vero, ſi res ad diſciplinam eccleſiaſticam pertineret. Quo fiebat, ut decreta dein in publicum ederentur, quæ concilii epiſcopalis auctoritate & dignitate erant inſtructa: ut pluribus oſtendit Marca, in libro VI. de Concordia cap. XXV. Quare dubium non eſt, quin hic Compendienſis conventus, in quo actum docet Agobardus de rebus ſacris illicite uſis, referri debeat inter ſynodos eccleſiaſticas, non ſecus ac aliæ quæ ſæculo illo celebratæ fuerunt.

AD COMPENDIENSE CONCILIUM

Anno 823. habitum

ADDITIO.

Ex Suppl. Manſi p. 827.

POenitentiam de iis, quæ contra Bernardum Italiæ regem ceteroſque conjurationis in ſe inſtructæ conſcios admiſerat, Ludovicum pium imperatorem in conventu Attiniacenſi ab epiſcopis impoſitam egiſſe ex auctoritate anonymi, qui vitam ejuſdem Ludovici literis conſignavit, res eſt nemini inexplorata. Verum & eundem regem iterum correctum de commiſſis quibuſdam exceſſibus, iterum emendationem ſpopondiſſe in conventu quodam Compendienſi, omnes

pari-

ANNO CHRISTI 823.

pariter admissuros arbitror. Cum id asseratur in A narratione eorum quæ gesta sunt in alio conventu Compendiensi, in quo Ludovicus imperio privatus fuit. Hæc enim Ludovico exprobrant seditiosi conventus illius patres: *Ne forte interius aliud tegeret, aut in conspectu Dei quidquam dolose ageret (pœnitentiam simulando) sicut jam pridem in Compendio palatio ab alio sacro conventu correptus, coram omni ecclesia eum fecisse omnibus notum est.* Quisnam fuerit conventus iste Compendiensis inquirenti mihi, nullus alius præter illum occurrit, in quo multa se sperasse bona ab imperatore scribit Agobardus in libello de dispensat. ecclesiast. rer. nihil impetrasse. Ut multa spondc-ret, veniamque de rebus a se perperam gestis posceret, suasit fortasse Ludovico divinæ ultionis metus; nam *eo tempore*, ait anonymus vitæ ejus scriptor, *quædam prodigiosa signa apparentia animum imperatoris sollicitabant.* Quanquam vero non nego seditiosos hosce episcopos hæc omnia per injuriam principi exprobrasse; neque enim ficte emendationem spopondit, sed sincere & ex animo, cujus rei testem Agobardum exhibeo, qui in eodem libello hæc de imperatore testatus est: *Hanc rem Dominus imperator cum audiret, volens eam deducere ad tranquillitatem pacis, quantum in se fuit, fecit uniri episcopos & comites in consensum & pacem.*

ANNO CHRISTI 824.

VITA ET DECRETA EUGENII PAPÆ II.

* tres Papæ Eugenii virtutes.

EUgenius [a] natione Romanus, ex patre Boemundo, [b] sedit annos* quatuor, menses duos, dies viginti & tres. Hic etenim venerabilis & præclarus vir magnæ simplicitatis atque humilitatis fuit. Doctus scientia, sermone præcipuus, forma pulcrior, largus petentibus, mundum respuens. Sola quæ Christo erant placita, omnibus diebus ac noctibus cogitabat. Hujus præfati pontificis tempore ubertas non modica totam non solum Romam, sed etiam pene totum invaserat orbem. Quia quidquid justo percipiebat a subditis pondere, non solum pusillis ac viduis, sed etiam divitibus incessanter omnibus distribuebat. Maxima autem pax & requies ejus diebus universo fuit in orbe Romano. Quippe nam ipse cum totius esset pacis amicus, quid aliud pertinentes, nisi quod ipse suis honestis gerebat moribus, & ipsi pariter gerebant? Archipresbyter enim hujus sacratissimæ atque universalis ecclesiæ fuit. In qua non per modica tempora suum mirifice propositum rexit. Postea a Romanis cunctis pro meritorum pia relatione electus post transitum sanctissimi domini Paschalis papæ pontifex factus est. Tenuit autem presbyteratus sui tempore ecclesiam beatæ Sabinæ martyris positam in Aventino monte, quam Deo dispensante, post pontificalem sibi attributam gratiam ad meliorem cultum perduxit, & picturis undique decoravit. Hujus diebus Romani judices, qui in Francia tenebantur captivi, reversi sunt quos in parentum propria ingredi permisit, & eis non modicas res de patriarchio Lateranensi præbuit, quia erant pene omnibus facultatibus destituti. Fecit autem in ecclesia beatæ Sabinæ martyris supradictæ ciborium ex argento purissimo pensans libras.... Idem venerabilis præsul, ubi supra obtulit.

Ejusdem electio.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Eugenius pontificatum adeptus in schismate.

a *Eugenius*) Decimo quarto Kalendas Junias, anno 824. successor Paschalis Eugenius II. creatus est in schismate tali, ad quod componendum Ludovicus imperator misit in urbem filium suum Lotharium; qui dum in urbem venisset, & ab Eugenio honorifice susceptus fuisset, *statum populi Romani*, inquit auctor vitæ Ludovici, *jamdudum quorumdam præsulum perversitate depravatum, memorata pontificis benevola assensione ita correxit; ut omnes, qui rerum suarum direptione graviter fuerant desolati, de restitutione bonorum suorum, quæ per illius adventum Deo donante provenerant, magnifice essent consolati.* In urbe existens, accedente consensu pontificis politicum urbis imperium primarium habentis, de electione pontificia ablatisque restituendis edidit constitutionem, quæ extat apud Sigonium de regno Italiæ, anno 825. in Ludovico, his verbis: *Volumus ut ad electionem pontificis nemo audeat venire, neque liber neque servus, qui aliquod impedimentum inferat, exceptis illis tantum Romanis, quibus antiqua fuit consuetudo concessa per constitutionem sanctorum patrum eligendi pontificem. Quod si quis contra nostram jussionem facere ausus fuerit, exilio afficiatur. Volumus ut* B *cunctus populus Romanus interrogetur quæ lege velit vivere, ut ea qua professus sit vivere velle, vivat, eique denuntietur ut hoc unusquisque sciat, tam duces, quam judices, vel reliquus populus. Quod si in offensionem suam contra eamdem legem fecerint, eidem legi, quam profitentur, in constitutione pontificis & nostra subjacebunt. De rebus ecclesiarum injuste occupatis per occasionem, quasi licentia accepta a pontifice, & de iis quæ nec dum reddita sunt, & tamen fuerunt absque potestate pontificum occupatæ, volumus ut per legatos nostros restituantur. Placet nobis, ut cuncti judices, sive ii qui cunctis præesse debent, per quos judiciaria potestas in hac urbe Roma exercetur, aut in ceteris Provinciis exerceri debet, in præsentiam nostram veniant. Volumus numerum & nomina eorum scire, & singulos de munere sibi credito admonere. Novissime admonemus, ut omnes homines sicut Dei gratiam & nostram habere desiderant, ita præstent in omnibus obedientiam ac reverentiam huic pontifici.* Initio pontificatus Eugenii a Michaele imperatore orientis missa est legatio ad Ludovicum. *Inter cetera autem*, inquiunt annales Francorum in vita C Ludovici, *ad legationem suam pertinentia, quædam de imaginum veneratione protulerunt, propter se Romam ire, atque apostolicæ sedis Præsulem consulere debere dixerunt. Quos cum legatione eorum audita ac responso reddito, ut se velle dicebant, Romam ducere jussit.* Legati (si credendum est libello pseudosynodi Parisiensis) pervenerunt in Gallias mense Octobri, cum Ludovicus imperator adversus Britones in expeditione esset: auditis postea mense Novembri, & a se dimissis, suos adjunxit Ludovicus imperator legatos ad Romanum pontificem, qui non synodi cogendæ, sed tantum conventus alicujus instituendi licentiam peterent, in quo viri docti de cultu imaginum inter se exquirerent & disputarent. Quid in pseudosynodo actum fuerit infra dicetur. Ex parte Ludovici functus est legationis munere Jonas Aurelianensis, qui contra Claudium Iconomachum Felicis discipulum his temporibus tres libros scripsit, quorum primo impugnat fractionem sacrarum imaginum. Secundo contra eumdem sanctæ crucis adorationem defendit. Tertio sanctorum cultum & peregrinationem Ro-D mam ad limina beatorum apostolorum susceptam propugnat & tuetur. Michael imperator per obitum Theodori Studitæ, exemplo Joannis Baptistæ peccantes impavide monentis, securior redditus, Euphrosynam monialem duxit in uxorem, eoque facto se una cum toto orientali imperio in summam perniciem induxit. Dani prædicatione Ebbonis Rhemensis archiepiscopi ad fidem convertuntur. Crantzius in metrop. lib. 1. cap. 9.

Constitutio Lotharii consensu pontificis edita.

Quo tempore legati imperatoris Gallias venerint.

Jonæ Aurelianensis libri contra Claudium.

b *Sedis annos quatuor*) Baronius affirmat Eugenium tribus tantum annis sedisse, & quod hic quatuor anni Eugenio attribuantur, mendosum esse, idque Aimoini aliorumque scriptorum hujus temporis auctoritate confirmat.

Quamdiu sederit?

DIPLOMA EUGENII PP.

E

EX APPENDICE VARIORUM DIPLOMATUM S. R. E. PONTIFICUM post chronicon Reicherspergense anno 1611. Monachii in Bavaria a Gevvoldo edita.

EUgenius episcopus servus servorum Dei Rathfrede sanctæ Favianensis ecclesiæ, & Methodio ecclesiæ Speculi Julsiens. quæ & Sorigutorensis nuncupatur, atque Alevvino sanctæ Nitraviensis ecclesiæ, parique modo Annoni S. Vetuarensis ecclesiæ episcopis, simul etiam Tuttundo, nec non Moymaro ducibus

Pars hujus diplomatis recitatur Hundio in Metrop. Urolpho Irolfo archiep. Lauriacensi.

bus & optimatibus, exercitibusque plebis Huniæ, quæ & Avaria dicitur, & Maraviæ.

ANNO CHRISTI 824.

Desiderio salutis animarum vestrarum, filii in Christo carissimi, cum audivimus christianissimam conversationem vestram, & sanctæ fidei bonorumque operum vestrorum processum, summo gaudio atque lætitia fuimus exhilarati, quia divina in vobis operante clementia, ut apostolus ait, ubi abundavit delictum, ibi superabundat gratia, atque quomodo sancta Dei ecclesia nostris temporibus quotidianum in electione vestra suscipit incrementum. Cujus optabilis rumoris index fuit reverendissimus Yrolfus sanctæ Lauriacensis ecclesiæ archiepiscopus, & sanctissimus frater noster, vester autem spiritualis pater, qui per suam sanctam prædicationem adoptivos Deo vos genuit filios. Is itaque ad apostolorum limina orationis causa veniens, novam ecclesiam nostris apostolicis benedictionibus informandam subnixe commendavit, quia Domino auxiliante, catholice gubernandam suscepit. In quibus etiam quondam Romanorum quoque Gepidarumque ætate, ut lectione certum est, in septem episcoporum parochias antecessores sui jure metropolitano obtinuerant diœcesin. Qua ex justitia & lege præfatus Deo dignissimus archiepiscopus debito obligatur, ut illi terræ prius Christicolæ, atque suorum antiquitus antecessorum creditæ providentiæ, quam nunc vos Dei omnipotentis occulto mediante judicio velut hæreditariam possidetis, ipse evangelicus agricola diu negata cælestis spargat semina vitæ, atque in lucrandis Domino Christo animabus redivivam de vobis nutriat segetem. Quem nos doctissimum divini oraculi ministrum saluti vestræ cognoscentes per omnia necessarium fide & exemplo probatum merito erga illum apostolicam servantes sententiam, qua dicitur, *quomodo credent sine prædicante, aut quomodo prædicabunt nisi mittantur?* ab sancta Romana ecclesia matre vobiscum rectorem transmisimus, atque in præfatis regionibus Hunniæ, quæ & Avaria appellatur, sed & Moraviæ provinciarum quoque Pannoniæ, sive Mœsiæ apostolicam vicem nostram & diœcesin, atque jus ecclesiasticum exercendi, & usum ac potestatem antecessorum suorum, videlicet sanctæ Lauriacensis ecclesiæ archiepiscoporum sibi successoribusque suis canonica auctoritate committimus, atque hujus constitutionis nostræ decretum suscriptionis privilegio roboramus. Pallium præterea juxta consuetudinem antiquam sanctitati suæ dedimus, quod ita concessimus, sicut prædecessores nostri suis prædecessoribus concessere, privilegiorum suorum scilicet integritate servata. Cujus dilectioni quamvis hoc debito permitteremus, propter vestras autem petitiones super hac re flagitantibus ad honorem suum nostram apostolicam vicem & auctoritatem insuper accumulavimus, quod nunquam suis permissum est prioribus. Quatenus & vos confratres & coepiscopi deinceps ei reverentiam ampliorem exhibere sciatis, & in sana doctrina cælestis eruditionis ad ædificationem vestram ut filii sapientes obediatis, atque vos laici primates, & vulgus saluberrimis præceptis suis non velut homini, sed tanquam Deo humiliter obtemperetis, & in fide catholica, quam per Dominum Jesum consecuti estis, fortes permaneatis. Nam totius doli artifex diabolus cujus dominio & pompis in baptismate abrenunciatis, jacturam & damnum vestræ salutaris surreptionis molestе patitur, ac per varias occasiones zizania perfidiæ seminando velut multa injuria bacchatur, & ut vestrum aliquis terga vertat sanctæ professioni incessanter molitur. Quapropter sæpe dicti archiepiscopi videlicet pastoris vestri a Deo destinati institutionibus benignas aures præbete, qui vos & versutiam fathanæ cavere atque ejus æternos cruciatus evadere instruit, ac ipse in die judicii de bonis operibus vestris sæculorum Domino perpetua remunerandos gloria præsentabit. Ad perfectam autem & necessariam eruditionis vestræ salutem, ut comperimus non sufficiant pauci, qui modo constituti sunt vobis episcopi, quia plures sunt adhuc gentilitatis errore ibidem detenti, ad quos propter inopiam præconum divini verbi nondum pervenit notitia Christi. Idcirco enim, ut accrescat turba fidelium, studeat sollertia vestra pro mercede & remissione peccatorum vestrorum adminiculum atque juvamen præbere reverendissimo Yrolpho archiepiscopo, quatenus dudum illic constitutorum episcoporum numerus impleatur, qui congrue constituti, & vobis posterisque vestris poterunt esse proficui, si ad restaurationem ecclesiarum propter nomen Domini de possessionibus vestris, quas reditus doteque earum fama divulgante quandam fuisse noveritis, æternam sufficientiam vobis comparantes eisdem ecclesiis ipsi conferatis, idoneis viris ad hoc ministerium electis, maxime in illis locis, si opportunitas & utilitas commendaverit, ordinentur antistites, ubi indicia ecclesiarum & ædificiorum sedes pontificales olim fuisse demonstrant; sin autem illius arbitrio & deliberationi, qui vel ubi disponantur episcopi concedimus, cui vicem nostram apud vos ecclesiastici regiminis per omnia commisimus.

ANNO CHRISTI 824.

EUGENII EPISTOLA

Ex bibliotheca Fluriacensi. Labb. in Append. tom. VII.

AD BERNARDUM VIENNENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, reverendissimo fratri Bernardo archiepiscopo Viennensi.

COngaudeo valde, quia licet in aliquibus detentus, tamen pro magno apostoli Petri amore nostroque, litteræ vestræ sanctitatis nobis redditæ sunt: per quas mire cognovimus qualem erga nos exercere caritatem desideratis. Unde immemor nostri fore non debet, quia tuæ dilectionis affectus in viscеribus nostris resedit. Et ideo quocumque loco fueris profectus, ad rem ecclesiæ tuæ peragendam, optamus ut clavigeri te Petri dextera circumtegat atque gubernet. De causa, frater carissime, quam nobis per vestras syllabas intimare curastis, hoc exinde scire vos volumus, quia quantum potuimus recursu lectionis illam in scriniis nostris investigamus; & quidquid post auctoritatem Romanam, in Justiniana etiam lege comperimus, tuæ sanctitati per nostros apices intimamus. In cap. D. XI. ejusdem legis ita invenimus. Ut * descriptio XL. annorum, venerabilibus locis competenter aptetur; neque XX. vel etiam XXX. annorum præscriptio religionis domibus apponatur, sed sola XL. annorum curricula, non solum in legatis & rebus exterioribus, sed etiam in hæreditatibus sacris valeat. Ex quo per auctoritatis nostræ seriem quam vestræ dirigimus caritati, ut si causa ita est, quemadmodum vestra nobis denunciavit epistola, vestræ ecclesiæ eam concessam non dubitetis: similiter vestrum plane privilegium vobis redintegratum, quod prædecessores nostri vestræ sedi concesserunt, cognoscatis. Neque enim aliud nos velle debemus, quam quod illi irrefragabilibus regulis firmaverunt. Deus omnipotens vestrum semper & ecclesiæ vestræ ab hostibus honorem custodiat. Scriptum per manum Agathonis, notarii & scrinia-

* Pro, *præscriptio*. H.

niarii, in menſe Julio Indict. xv. * Bene valete. A Data VIII. Idus Julii per manum Georgii bibliothecarii ſanctæ ſedis apoſtolicæ : imperante domno piiſſimo auguſto Ludovico Imperii ejus anno IV. *

ANNO CHRISTI 824.

* *Falſa Indictio.*

* *Falſus annus, cum Eugenius ſedere cœperit anno XI Ludovici.*

DECRETA EUGENII PAPÆ II.

Ex concilio Rhemenſi.

I.

Hæc decreta ad Eugenium III. magna ex parte ſpectant.

Qui excommunicato, donec ab eo qui eum excommunicaverat, vel ab alio auctoritate ſedis apoſtolicæ abſolvatur, ſcienter communicare præſumpſerit, excommunicationis ſententia ipſum teneri cenſemus.

II.

Præcipimus obſervari, ut qui in ordine ſubdiaconatus, aut ſupra, uxorem duxerint, aut concubinas habuerint, officio eccleſiaſtico & beneficio careant.

III.

Statuimus, ut ſanctimoniales & mulieres, quæ canonicæ nominantur, & irregulariter vivunt, juxta beatorum Benedicti & Auguſtini regulam vitam ſuam in melius corrigant & emendent, ſuperfluitatemque veſtium & inhoneſtatem deſerant. Quod ſi non impleverint, ſi qua ipſarum mortua fuerit, Chriſtianorum careat ſepultura. Prohibemus etiam, ne in earumdem collegiis aliqua, niſi quæ regulariter fuerit victura, recipiatur.

IV.

Decrevimus, ut laici eccleſiaſtica negotia terminare non præſumant.

V.

Auctoritate apoſtolica prohibemus, ut nullus advocatus præter jus & beneficium antiquitus, aliquid ſibi arripere vel uſurpare præſumat. Quod ſi quis contra hoc attentaverit, Chriſtianorum careat ſepultura.

VI.

Nullus in decanum vel archidiaconum, niſi diaconus vel presbyter, ordinetur. Qui ſi ordinari contempſerint, honore ſuſcepto priventur. ANNO CHRISTI 824.

VII.

Temerariam multorum audaciam, qui ad deteſtabiles nundinas ex condicto venire ſolent, ad oſtentationem virium ſuarum, omnino & ſub anathemate fieri prohibemus. Quod ſi quis ibidem mortuus fuerit, pœnitentia & viaticum ei non negetur, eccleſiaſtica tamen careat ſepultura.

VIII.

Decrevimus, ut ſi quis in clericum vel in monachum violentas manus injecerit, anathemati ſubjaceat, & nullus epiſcoporum illum præſumat
B abſolvere, niſi mortis urgente periculo, donec apoſtolico præſentetur aſpectui.

IX.

Innovamus, ut ſi quis pro vindicta vel odio ignem appoſuerit, vel apponi fecerit, non abſolvatur, niſi damno, cui intulerit, ſecundum facultatem ſuam reſarcito, juret ſe ulterius ignem non appoſiturum : & pœnitentia ei detur, ut Hieroſolymis, aut in Hiſpania, in ſervitio Dei per annum pœniteat.

X.

Præcipimus, ut pro chriſmatis & olei ſacri & ſepulturæ acceptione, nullum pretium exigatur.

XI.

Præcipimus, ne conductitiis presbyteris eccleſiæ
C committantur.

Nota Severini Binii.

Epiſtola ſub nomine Eugenii papæ II. a pſeudoconventu Pariſienſi ad Michaelem imperatorem de cultu imaginum reſcripta, extat in illo pſeudolibello ſynodi Pariſienſis, qui anno 1596. ſine ulla mentione auctoris, & loci unde acceptus eſſet, emiſſus eſt in lucem ex typographia Vvecheliana Francofurtenſi : cujus illa fidei & auctoritatis ſit, infra dicetur.

IN CONVENTUM PARISIENSEM ANNI 824.

JOANNIS DOMINICI MANSI PRÆMONITIO.

Quid cauſſæ fuerit Collectoribus ante me fere omnibus Conventum hunc Pariſienſem omittendi, ignorare me penitus profiteor, neque enim permoviſſe illos credo, rejectionem a Patribus illis factam de Concilio Nicæno II. in cauſſa Sacrarum Imaginum celebrato, cum eo pariter nomine ſupprimendi illis fuiſſent & Canones Concilii Francfordienſis anni 794. qui perſimili cenſura Concilium illud notarunt, ut Eruditis omnibus exploratum eſt. Neque pariter ſatis cauſſæ ſuppetebat ejuſdem cottionis acta reticendi, quod tam multa Patres illi aggeraverint contra ſacrarum Imaginum cultum, poſtquam a noſtris Theologis plane ad oculum demonſtratum eſt errore, quem vocant, factis deceptos tam Francfordienſes quam Pariſienſes, Oecumenicum Concilium & cultum Imaginum repudiaſſe; opinabantur enim a Nicænis Patribus admiſſum fuiſſe imaginum cultum abſolutum, & venerationem qualis Deo debetur quod ſane impium eſſet & ſuperſtitioſum. Huc omnes eorum criminationes & invectivæ ſpectant. Eadem, qua illi, mente vocem adorare *accipiens olim S. Gregorius Magnus in Epiſtola ad Serenum Regeſt. l. XI. epiſt. 13. ſcripſit :* Perlatum ad nos fuerat, quod inconſiderato zelo ſuccenſus, ſanctorum Imagines ſub hac quaſi excuſatione, ne adorari debuiſſent, confregeris. Et quidem quod eos adorari vetuiſſes omnino laudavimus ; fregiſſe vero reprehendimus ..... Aliud eſt enim picturam adorare, aliud per picturæ hiſtoriam quid ſit adorandum addiſcere. *Cauſſa vero, quæ decipere Patres utriuſque Conventus potuit, ea fortaſſe habenda eſt, quod nondum inter Gallos introductus fuiſſet uſus exponendi Imagines ad cultum ad prototypos relatum ; adeoque, ut fieri ſolet in re nova, ſuſpicioſus illis fuit cultus iſte apud ſe inuſitatus, ne quid ſuperſtitioſi & cultus abſoluti contineret,*

SYNO-

MICHAELIS BALBI ET THEOPHILI IMPP. CONSTANTINOPP.

EPISTOLA

De non Adorandis Imaginibus

Ad Ludovicum Pium imp. Romanorum de anno D. DCCCXXIV.

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, unius, ſoli, veri Dei. Michael & Theophilus fideles in ipſo Deo Imperatores Romanorum dilecto & honorabili fratri Hludovico glorioſo regi Francorum & Langobardorum, & vocato eorum Imperatori.

NOtum eſſe non ambigimus veſtræ ſpiritali dilectioni ſcriptum eſſe: *omne datum optimum & omne donum perfectum, deſurſum eſt, deſcendens a Patre luminum*. Et iterum ait Spiritus Sanctus per Sanctiſſimum Salomonem: *Per me Reges regnant & potentes ſcribunt juſtitiam*. Et per quemdam Prophetam ait: *Ego ſuſcitavi eis cum juſtitia Regem*. Nam quidem hæc a Deo data Domini & Salvatoris noſtri dona ſuſcepimus, propterea hoc dignum putamus omnibus unius tribus noſtræ fidelibus & orthodoxis Chriſtianis, & maxime veſtræ Chriſto dilectæ & pacificæ gloriæ, omnia, ſi poſſibile eſt, ſubtiliter adnuntiare. Attamen ut non multa loquamur, brevem in ſermone hoc rationem vobiſcum faciemus. Duo enim capitula magna & præcipua eſt nobis cordi intimare. Unum quia diſpoſitor omnium bonarum rerum Dominus Jeſus Chriſtus verus Deus noſter adduxit ad Imperii dignitatem. Alterum quod permiſit propter quædam peccata ſubjecti populi ſui provenire quaſdam tribulationes. Sed ut facilius intelligi poſſit, breviori ſermone comprehendi poteſt. Attamen neceſſe nobis videtur ut initium rei quam proſequuturi ſumus, tractare inchoemus hoc modo.

Igitur tempore Leonis, qui ante nos hoc imperium tenuit, quidam homo Thomas nomine, antiqui diaboli diſcipulus, & ejus operis promptus perpetrator fuit. Is cum eſſet cuidam ex maximis patriciis ſubjectus, tempore quo Herena imperium tenuit, fraudem operatus eſt in dominum ſuum, ſcilicet concubuit cum uxore domini ſui. Cum hæc res ad notitiam perveniſſet, profugit in Perſas timens legalem ſubire ſententiam. Qui cum illic moras feciſſet, a diebus præfatæ Herenæ uſque ad prædictum Leonem fidem Chriſti abnegans, & hoc modo proditor fidei Chriſtianæ fuit, quo facilius potuiſſet multos infideles Saracenorum & ceterarum aliarum gentium ad ſuam perducere voluntatem. Suggerebatque eis quod ipſe eſſet Conſtantinus filius ſæpe dictæ Herenæ Imperatricis, & quod alter pro eo eſſet oculis privatus, & ipſe illæſis oculis ſanus evaſiſſet. Pro qua re prædicti gentiles ei adhæſerunt. Primum quidem cepit cum eis exercere latrocinia & alios vi ſibimet ſociare, quoſdam vero perditione (ſ. præbitione) pecuniarum, quoſdam quidem honorum & dignitatum promiſſionibus ſollicitavit. Et ut hæc compendioſius expediam, idem Thomas exiens de Perſide cum Saracenis & Perſis, Hiberis, Armenis, & Avaſſis & reliquis gentibus alienigenarum tempore prædicti Leonis ſubito cum prædicta manu valida perpræliaret, direptione ſibi ſubdidit totum Armeniæ Ducatum ſimul & ducatum Chaldeæ, quæ gens montem Caucaſum incolit, nec non & Ducem Armeniacorum cum manu valida devicit.

His ergo ita geſtis, ut plurima omittamus propter ſuperfluitatem verborum quæ in hac tempeſtate tribulationum contigerunt, cujus tyranni impetum non valens memoratus Leo imperator ſuſtinere, & in his anguſtiis conſtitutus de recuperatione deſperans, a quibuſdam improbis conjuratione in eum facta ſubito occiſus eſt. Quo interfecto, & cum nemo tunc imperaſſet, per adjutorium Patris & Filii & Spiritus Sancti, unius conſubſtantialis divinitatis, & per interceſſiones dominatricis & intemeratæ Dei Genitricis & omnium Sanctorum convenit multitudo ſecundum antiquum morem, videlicet beatiſſimus patriarcha, glorioſi Patricii noſtri, illuſtres ſenatores & Principes, qui illic tunc affuerunt diverſarum provinciarum, quorum omnium conſenſu ad hoc Imperium elevati ſumus, maxime propter imminentes anguſtias & tribulationes, quas faciebat homicida ille & proditor patriæ. Fuimus enim noti inluſtribus Principibus noſtris & cari.

Hoc modo ad imperium provecti, invenimus Chriſtianos diviſos & diſcordantes, & ut verius dicamus, plurimos invenimus illius impii Tyranni errorem & impietatem ſequentes, & ob hoc non potuimus facile illos fideles noſtros Chriſtianos ad hoc adunare, ut eum expugnare valuiſſemus. Quibus caſibus nos impediti, ille hac occaſione accepta, ſollicitando ſibi plurimos ſociavit, & ex claſſibus noſtris & dromoniis collectis poteſtatem habuit veniendi partibus Thraciæ & Macedoniæ, & ſic feſtinus veniens civitatem noſtram obſedit, & navali exercitu circumdedit eam in menſe Decembri XV. Indictione. Nos autem, quamvis nobiſcum paucitas militum & pugnatorum eſſet, non prætermiſimus, quin ſemper cum eis congrederemur in certamine & eos a civitate repelleremus. Sed cum ille, ut ſuperius dictum eſt, hoſtium validam manum habuiſſet, non ſolum de his quos ſupra memoravimus, ſed etiam de Aſiæ & Europæ partibus Thraciæ, Macedoniæ, Theſſaloniæ, & circumjacentibus Sclaviniis; hæc cauſſa prolongavit obſidionem noſtram; hæc eadem obſidio modo propior, modo longior uſque ad unius anni ſpatium perſeveravit.

Nos autem videntes illius diaboli & homicidæ longam pertinaciam & ignaviam & ſeductionem Chriſtianorum, qui ab eo ſeducti ſunt, poſuimus ſpem noſtram & virtutem in Chriſtum verum Deum noſtrum adjutorem & corroboratorem, atque cum ſincera fide civitatem noſtram ingreſſi ſumus adverſus illum tyrannum qui tunc fere triginta milibus ab urbe noſtra reſidebat. Cumque prælium committeremus, ipſe Dominus Deus noſter, qui ſemper adjutor & protector imperii noſtri eſt, miſit principem militiæ virtutis ſuæ, ſicut legitur feciſſe Jeſu Nave, & diſſolvit ac diſſipavit virtutem eorum & prævalere nos fecit adverſus eum. Volentes Chriſtianis parcere, receptui canere juſſimus, & noſtros a cæde coercuimus. Et hac occaſione pagani & alienigenæ, qui cum Thoma perditionis eorum auctore fuerant, evaſerunt & in fugam verſi ſunt & a nobis perſecuti, in quadam civitate provinciæ Thraciæ nomine Ar-

ANNO CHRISTI 814.

cadiopoli inclusi sunt. Quidam autem ipsorum dispersi in montibus se occultaverunt. Pars autem eorum intraverunt in Panadus civitatem.

Nos autem, missis exercitibus nostris, eos obsideri fecimus. Sed ipsa civitas in qua Deo odibilis & immemorabilis erat cum suis sequacibus per quinque menses obsessa est, volentes sicut diximus populo nostro parcere & civitati, vivum tum cepimus, & omnes qui cum eo erant tam contribules quam etiam alienigenas. Et ipsum quidem Thomam amputatis manibus & pedibus patibulo suspendi jussimus. Duo vero qui dicebantur ei filii adoptivi esse, alter eorum in Asia a fidelibus nostris interemptus est, & alterum eadem morte, qua pseudopatrem ejus, condemnare jussimus. Et hoc modo deleta est memoria eorum de terra in sæcula sæculorum juxta id quod scriptum est: *inimici* defecerunt frameæ in finem. Saracenos quoque omnes & Armenios & reliquos, qui de prælio evaserunt, omnes vivos cepimus, & secundum Dei dispositionem nos in eis ulti sumus. Deinde profecti pervenimus ad castellum quod dicitur Panidus, in quo supra memoratam partem inimicorum nostrorum confugisse diximus, quibus nos vitam promisimus, si ad fidem nostram venire voluissent. Sed illi nostris jussionibus parere nolentes, quia magis mori quam in deditionem venire maluerunt, immisit eis Deus terræmotum, qui concussit civitatem, a quo muri ejus diruti sunt, sicut de Jerico accidisse legitur, & eo modo traditi sunt in manus nostras. Et hoc omnipotentis Dei miraculum in nobis factum est, quod miraculum nequaquam existimavimus esse celandum, sed ubique gloriam Dei & magnalia ejus adnuntiandum. Et hoc modo cum triumpho victoriæ ad palatium nostrum reversi sumus.

Et ex eo tempore omnes Christiani imperii nostri ad unitatem pacis & pristinam concordiam redierunt, glorificantes & magnificantes propugnatorem nostrum Dominum Jesum Christum, qui ad unitatem fidei coadunare populum suum dignatus est, in subjectionem, quod ab eo est, imperii nostri. Quocirca dignum existimavimus, hæc quasi pacifico amico & spiritali fratri nostro, & ut credimus socio gaudii a Deo imperii nostri, manifesta facere quæ nobiscum acta sunt, ut pariter sicut unius ejusdemque fidei & religionis cultoribus facere oportet, laudibus & hymnis conlaudemus, & glorificemus Salvatorem nostrum D. J. C. Oportuerat enim statim in exordio imperii nostri sicut spiritali fratri nostro & pacifico amico, per veros apices nostros, quæ erga nos gesta sunt, vobis manifestare. Sed, sicut supra dictum est, præfati tyranni & rebellis ac turpi morte condemnati Thomæ seditio nos facere prohibuit.

At vero nunc dedit Deus nobis hoc præsens opportunum tempus post ejus interfectionem, & coadunationem & concordiam populi nostri. Et ideo justum existimavimus mittere ad vestram gloriam Theodorum protospatharium nostrum & Stratigon, Nicetam sanctissimum metropolitanam Myrdensem Liciæ, Fortunatum archiepiscopum Venetiæ, Theodorum reverendissimum diaconum & œconomum istius sanctissimæ Dei catholicæ & magnæ Ecclesiæ S. Sophiæ, & Leonem nostrum candidatum. Et non tantum per has syllabas, sed & per ipsos viros adnuntiamus vestræ gloriæ omnia, quæ præposita sunt, ut tam per eos, quam quæ & per missos vestros iterum scire possimus vestræ dilectionis sanitatem, simulque fidelium vestrorum incolumitatem, nec non & omnium rerum vestrarum apud vos consistentium prosperitatem. Porro nunc per has nostras veras & fideles syllabas corroboramus & confirmamus priorem pacem & amicitiam inter vos & nos constitutam, deprecantes mediatorem ejusdem pacis Dominum qui dixit: *Pacem meam do vobis, Pacem meam relinquo vobis*, eandem pacem & caritatem splendidiorem & robustiorem facere & ostendere temporibus & potestatibus præteritis, quoniam & nos sic tenemus & speramus, quod & vestra glorioſissima potestas ita consentiat sicut & nostra. Caritas enim & pax utramque potestatem secundum Dominicam vocem potest & servatrices mandatorum ejus efficere. Dixit enim: *qui diliget me, mandata mea custodit*. Et iterum: *In hoc cognoscent omnes, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem*.

Sed & hoc vestræ Christo amabili dilectioni manifestamus, quia multa de ecclesiasticis seu & laicis viris alieni de apostolicis traditionibus facti, & neque paternos terminos custodientes, facti sunt inventores malarum rerum. Primum quidem honorificas & vivificas cruces de sacris templis expellebant, & in eadem loca imagines statuebant, ponebantque lucernas coram eis simul & incensum adolebant, atque eas in tali honore habebant sicut honorificum & vivificum signum, in quo Christus verus Deus noster crucifigi dignatus est propter nostram salutem. Psallebant & adorabant, atque ab eisdem imaginibus auxilium petebant. Plerique autem linteaminibus easdem imagines circumdabant, & filiorum suorum de baptismatis fontibus susceptrices faciebant. Alii vero religiosum habitum monasticum sumere volentes, religiosiores personas postponebant, qui prius comam capitis eorum suscipere solebant, adhibitis imaginibus quasi in sinum earum decidere capillos eorum sinebant. Quidam vero sacerdotum & clericorum colores de imaginibus radentes, immiscuerunt oblationibus & vino, & ex hac oblatione post missarum celebrationem dabant communicare volentibus. Alii autem Corpus Domini in manus imaginum ponebant, unde communicare volentes accipere fecerunt. Nonnulli vero spreta Ecclesia, in communibus domibus, tabulis imaginum pro altariis utebantur, & super eas sacrum ministerium celebrabant, & alia multa his similia illicita, & nostræ religioni contraria, in Ecclesiis fiebant, quæ a doctioribus & sapientioribus viris satis indigna esse videbantur.

Propterea statuerunt orthodoxi Imperatores & doctissimi Sacerdotes, locale adunare concilium ad inquisitionem super his habendam, qui in idipsum convenerunt, Sancto Spiritu inspirante. Talia ubique communi consilio fieri prohibuerunt, & imagines de humilioribus locis efferri fecerunt, & eas quæ in sublimioribus locis positæ erant, ut ipsa pictura pro scriptura haberetur, in suis locis consistere permiserunt, ne ab indoctioribus & infirmioribus adorarentur, sed neque eis lucernas accenderent, neque incensum adolerent, prohibuerunt. Quemadmodum & nos nunc tenemus & tenemus abjicientes de Ecclesia Christi eos, qui hujusmodi malignis inventionibus student.

Propterea quidam illorum, qui noluerunt suscipere Concilia localia, & a veritate redargui, fugerunt hinc & venerunt ad antiquam Romam a Deo conservatam, injuriam & calumnias ecclesiæ inferentes & veræ religioni detrahentes, quorum pessima verba & blasphemiis plena postponentes, nostra potius orthodoxa gloriæ tuæ manifesta facimus, quia nos Symbolum sanctarum & universalium sex synodorum, quod ab omnibus orthodoxis Christianis tenetur, non tantum prædicamus sed etiam inviolabiliter corde tenemus.

Tri-

ANNO CHRISTI 824

Trinitatem in tribus personis divisam colimus, unitatem unius divinitatis naturam confitentes ex virgine temporalem verbi nativitatem prædicamus, divinitatis & humanitatis duas voluntates & operationes gloriamur. Postulantes intercessiones & interpellationes inviolatæ dominatricis nostræ Dei genitricis semper virginis Mariæ & omnium Sanctorum. Glorioſas autem & ſanctas reliquias eorum cum fide veneramur, & quicquid aliud a beatiſſimis Apoſtolis traditum & a Sanctiſſimis Patribus in eiſdem ſex Synodis conſtitutum eſt, & confitemur & tenemus.

Unde honorem Eccleſiæ Chriſti quærentes, fecimus literas ad SS. Papam antiquæ Romæ, & eas miſimus per prædictos miſſos noſtros ad eum, dantes eis evangelium aureum ex lapidibus pretioſis ornatum, & ſimiliter patenam auream & ipſam ex lapidibus pretioſis ornatam, & calicem ſimili modo ornatum, ambobus inſcripta imperii noſtri nomina, ut Deo jubente illuc pervenientes offerant ea ad templum Sanctiſſimi & beatiſſimi Apoſtolorum Principis Petri, qui intercedat pro nobis & vobis.

ANNO CHRISTI 824

De cetero ordinet veſtra ſpiritalis dilectio, ut cum omni honore & illæſione ad eum veniant, auxilium eis ferentes in his quę Deo placeant, & ad honorem ejus pertineant in ſatisfactionem caritatis, quæ inter nos eſt, jubentes eis ut ſi amodo manifeſti fuerint quidam ſeductores pſeudochriſtiani eccleſiæ calumniatores, illuc eos expellere, ut quod ſcriptum eſt de his adimpleatur Dicit enim Scriptura: *Ejcite malum de medio veſtri*, ut non tantum in republica ad invicem concordemus, ſed etiam & de magna re quæ ad ſalutem animæ pertinet, ideſt eccleſiaſtica & Deo amabilia conſentiamus.

Cauſſa memoriæ dilectionis, quæ inter nos eſt, miſimus per prædictos miſſos noſtros praſinovultim unum, milinovultim unum, tyrea duo, blattas veras duas, dirodina duo, diventa duo.

Abſoluta menſ. Apr. die 10. Indict. II. a Deo conſervata regia Urbe.

SYNODUS PARISIENSIS

De cultu Imaginum habita ſub anno Dom. DCCCXXV.

Excellentiſſimis ac victoriosiſſimis, Deoque amabilibus Auguſtis DD. Hludovico & Hludhario Seremſſimis Imp.

NOs ſervi ac fideliſſimi oratores veſtri qualiter proximis Kalendis Novembris apud Pariſiorum urbem juxta præceptum veſtræ magnitudinis in unum convenimus, qualiterque de negotio a veſtra pietate nobis injuncto, de cauſſa videlicet imaginum, egerimus, ad memoriam veſtræ celſitudinis reducimus. Sed ut melius nobis manifeſtum fieret, ob quam cauſam veſtra pietas, quæ erga Dei ſanctæque ſuæ Eccleſiæ amorem ardentiſſime flagrat, ad hoc inquirendum primum accenſa fuerit, neceſſarium duximus, initium hujuſce rei cognoſcere, & ideo primum epiſtolam Domini Hadriani papæ, quam prîdem pro imaginibus erigendis Conſtantino imperatori & Herenæ matri ejus ad eorum precationem in tranſmarinis partibus direxit, coram nobis legi fecimus, & quantum noſtræ parvitati res patuit, ſicut juſte reprehendit illos qui imagines Sanctorum temerario auſu in illis partibus confringere & penitus abolere præſumpſerunt, ſic indiſcrete noſcitur feciſſe in eo quod ſuperſtitioſe eas adorare juſſit. Pro quarum etiam cauſſa Synodum congregari præcepit & ſua auctoritate ſub jurejurando cenſuit, ut erigerentur & adorarentur & ſanctæ nuncuparentur, cum eas erigere licitum, adorare vero nefas ſit. Inſeruit etiam in eadem epiſtola quædam teſtimonia Sanctorum Patrum, quantum nobis datur intelligi, valde abſona, & ad rem de qua agebatur minime pertinentia.

Ex hujus namque epiſtolæ textu, Imperator & Clerus, ſimulque & populus auctoritatem ſumentes Synodum fecerunt, in qua ſicut illi multum deviaverunt, qui imagines Sanctorum in illa alia Synodo, quæ ſub Conſtantino avo memorati Conſtantini facta eſt, penitus abdicandas eſſe decreverunt, ſic iſti non mediocriter erraverunt, qui eas non ſolum coli & adorari & ſanctas nuncupari ſanxerunt, verum etiam ſanctimoniam ab eis ſe adipiſci profeſſi ſunt. Et ut id verum eſſe quod nitebantur adſtruere, demonſtrarent, quædam ſanctarum ſcripturarum teſtimonia & ſanctorum Patrum dicta ad ſuum ſuperſtitioſum errorem confirmandum violenter ſumpſerunt, & eidem ſuo operi incompetenter aptaverunt, quoniam non eo ſenſu quo dicta, nec eo intellectu, quo a SS. Patribus expoſita, ab illis eſſe produntur prolata vel intellecta.

Eandem porro Synodum cum ſanctæ memoriæ genitor veſter coram ſe ſuiſque perlegi feciſſet, & multis in locis, ut dignum erat, reprehendiſſet, & quædam capitula, quæ reprehenſioni patebant, prænotaſſet, eaque per Angilbertum Abbatem eidem Hadriano papæ direxiſſet, ut illius judicio & auctoritate corrigerentur, ipſe rurſus favendo illis, qui ejus inſtinctu tam ſuperſtitioſa quamque incongrua teſtimonia memorato operi inſeruerant, per ſingula capitula in illorum excuſationem reſpondere quæ voluit, non tamen quæ decuit, conatus eſt. Talia quippe quædam ſunt quæ in illorum objectionem oppoſuit, quæ remota pontificali auctoritate, & veritati & auctoritati refragantur. Sed licet in ipſis objectionibus aliquando abſona, aliquando inconvenientia, aliquando etiam reprehenſioni digna teſtimonia defenſionis gratia proferre niſus ſit; in fine tamen ejuſdem apologiæ ſic ſentire & tenere & prædicare ac præcipere de his quæ agebantur profeſſus eſt, ſicut a beato papa Gregorio inſtitutum eſſe conſtabat. Quibus verbis liquido colligitur, quod non tantum ſcienter, quantum ignoranter in eodem facto a recto tramite deviaverit. Niſi enim in concluſione objectionum ſuarum retinaculis veritatis, beati ſcilicet Gregorii inſtitutis adſtrictus iter devium præcaviſſet, in ſuperſtitionis præcipitium omnino labi potuiſſet.

His igitur pro captu ingenii animadverſis & intellectis, ut plenius etiam nobis cuncta pateſcerent, fecimus epiſtolam nobis relegi, quam vobis Legati Græcorum anno præterito detulerunt. Venerabilis namque Freculfus Epiſcopus ſubtiliter prudenterque, qualiter ipſe & Adegarius ſocius illius egiſſent, viva voce parvitati noſtræ innotuit. Sed cum prudenti relatu illius cuncta cognoviſſemus, qualiter partim veritatis ignorantia, partim peſſimæ conſuetudinis uſu hujus ſuperſtitionis peſtis illis in partibus inoleviſſet, & priora & poſteriora ſtudioſiſſime conſideraſſemus, intelleximus quantum nobis res patuit, quo zelo ad hæc conſideranda veſtra ſancta devotio excitata fuerit. Non enim ignoramus animum veſtrum magno tædio poſſe affici, cum illos a recto tramite quoquo modo

ANNO CHRISTI 826.

do conſpicitis deviare, qui ſumma auctoritate præditi, deviantes quoſque debuerant corripere. Illo nempe zelo accenſi eſtis, de quo B. Paulus Apoſtolus dicit: *Quis ſcandalizatur & ego non uror?* Cum enim duos in periculum conſtitutos conſpexiſtis & a via regia declinantes, unum ſcilicet ad ſiniſtram in abruptum confringendarum imaginum prolapſum; alterum vero ad dexteram in ſuperſtitioſam videlicet earundem imaginum adorationem proclivem, voluiſtis vos affectu pietatis medium opponere, & utriuſque partis morbo ſalutiferam medicinam conferre.

Sed quoniam maximum vobis in eo obſtaculum erat, eo quod pars illa quæ debebat errata corrigere, ſuaque auctoritate hujuſce ſuperſtitionis errori obniti, ipſa prorſus eidem ſuperſtitioni non ſolum reſiſtere, verum etiam incauta defenſione contra auctoritatem divinam & SS. Patrum dicta nitebatur ſuffragari, aperuit vobis Dominus oſtium juxta optatum vobis deſiderium, ut licentia vobis ab eadem tribueretur auctoritate tantæ rei cum veſtris quærendi familiariter veritatem, ut quoniam inerat vobis voluntas conſulendi, & deerat auctoritas quærendi, ejus auctoritate quæreretis veritatem, cujus auctoritas deviare videbatur ab ipſa, quatenus ſancto veſtro deſiderio ac vigilanti ſtudio veritas patefacta, dum ſe in medium oſtenderet, etiam ipſa auctoritas volens nolenſque veritati cederet atque ſuccumberet. Verum quoniam fratrum ſalus non eſt negligenda & eminens auctoritas non eſt facile reprehendenda, viſum eſt extremitati noſtræ, ut omnis veſtræ ſerenitatis ſermo ad illos ſpecialiter ex Apoſtolicarum auctoritate literarum dirigatur, quorum primum cauſſa ad hæc quærenda eſtis excitati, & quicquid reprehenſione in utriſque partibus dignum cognoſcitur, ad illorum perſonam potius referatur, qui libere admoneri poſſunt, & quorum ſcandalum, ſi pro veritate ortum fuerit, facilius tolerari poteſt.

Credimus itaque quod illos reprehendendo, illiſque compatiendo, per iſtos vero demulcendo, laudando & præferendo, eorumque auctoritatem magnis laudum præconiis efferendo, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ condignam laudem deferendo, veritatem tamen a teſtimoniis ex teſtimoniis ſanctarum Scripturarum & ſententiis SS. Patrum in medium proferendo, & veraciter ſobrieque exponendo, poterit veſtra ſanctiſſima devotio ſicut optat utriſque conſulere. Sic quippe refragator vinculis veritatis modo blandiendo, modo honorando, modo ſecundum rationem veritatem demonſtrando ſubtiliter adſtrictus, non audebit aliter docere, quam quod veritas habet, nec poterit aliter tentare, quam quod veritatis documento aliis tenendum tradiderit.

Tali nempe modo viſum eſt noſtræ mediocritati, ut utriuſque partis ſaluti commodiſſime prodeſſe, magnamque vobis a Domino remunerationem hujus rei gratia præparare poſſitis. Credimus ſane quia quanquam aliqua ex parte ſuperſtitioſam ſibi conſuetudinem forte vindicare velint, nullatenus tamen ab eadem ſede aliter quam auctoritas & veritas ſe habet, mandare in aliquam partem præſumet. Verebitur ſiquidem poteſtatem veſtram, auctoritatem ſedis & teſtimonia veritatis. Cum igitur a veſtra ſancta devotione ita peracta fuerint, licet, quod non optamus, in aliquo aut iſti aut illi deviare voluerint, & veſtram ſaluberrimam admonitionem, quæ tota ex auctoritate veritatis profertur audire contempſerint, non minor ob id vobis a Domino recompenſatio fiet, quia totum ſecundum verba beati Heliæ prophetæ: *quod veſtrum fuit facere ſtuduiſtis.*

Nos denique ſervi veſtri ſicut ſuperius præmiſſum eſt in unum convenientes, & de nobis injunctis pro capta intelligentiæ noſtræ familiariter conferentes teſtimonia ex auctoritate divina, & ſententias SS. Patrum, quas prout temporis anguſtia permiſit collegimus, & coram nobis legi fecimus, & quidquid in his de negotio de quo agitur, neceſſarium aptumque judicavimus, & in unum congerere ſtuduimus, veſtræque Imperiali potentiæ per venerabiles viros Halitgarium & Amalarium dirigere præſumpſimus, ut videlicet veſtra a Deo vobis conlata ſapientia ex his eligat, quicquid neceſſarium dignumque ad idem negotium pertinens judicaverit. Obſecramus itaque humiliter abundantiſſimam pietatem veſtram, ut non nobis adſcribatur quicquid ibi minus aut indecens aut inventum fuerit. Vere enim fatemur, quia anguſtia temporis præpediente, nec quanta voluimus, nec quanta potuimus collegimus, ſed tantum veſtris ſacris juſſionibus, ut decet & oportet, totis niſibus parere cupientes, quæ parvo in tempore ad manus nobis occurrere potuerunt, breviatim collegimus & huic operi uſque ad veſtram ſagaciſſimam examinationem inſeruimus. Nam quidam noſtrorum de longe venientes non habuerunt ſpatium temporis quærendi; quidam vero nec cauſſam pro qua ad hunc conventum venire juſſi ſunt, donec pervenerunt, veraciter noſſe potuerunt. Moduinus namque infirmitate, in qua diutiſſime laborat, detentus venire nequivit.

Scit itaque pleniſſime excellentia veſtra, quia illud, quod per omnes Catholicorum libros indagari neceſſitas urget, prolixi temporis ſpatio ad legendum indiget. Nam ſi ſufficiens ſpatium temporis nobis tributum fuiſſet, tanta Domino opitulante poteramus colligere, quæ huic operi copioſe poterant abundare. Tamen in his quæ collecta ſunt, ſummam hujus negotii, de quo agitur, diſcrete comprehenſam eſſe juxta auctoritatem divinam & SS. Patrum ſententias arbitramur, ita videlicet ut unuſquiſque fidelis ea perlegens animadvertere queat, quod imagines Sanctorum ſtulta præſumptione non ſunt confringendæ & ad injuriam Sanctorum abolendæ, & penitus diſpiciendæ nec aſſertione ſuperſtitioſa colendæ aut adorandæ, ſed potius hujuſcemodi ſuperſtitione remota, juxta veram religionem memoriæ & amoris cauſſa, ob recordationem eorum quorum imagines habendæ, ſicut a beatiſſimo Gregorio ſatis catholice perſpicueque dictum declaratur.

Quia igitur nos his, qui in ſacra Sede beati Petri Apoſtoli reſident, dignam honoris reverentiam jure tribuendam non dubitamus, & illorum erga imagines ſuperſtitioſam venerationem quidam viſu, omnes vero aliorum relatu cognoſcimus, voluimus primum contra illos ſententias ponere, quod imagines præſumptioſa temeritate confringere præſumpſerunt, quatenus inde iſti animati aliorum errata valentius vobiſcum corrigerent, & ad ſuam ſuperſtitionem cognoſcendam veritatis teſtimonia ſuſcipienda animum facilius flecterent. Sicut igitur nobis videtur & ſuperius præmiſimus, aperte ſermo veſtræ correctionis contra illos uſquequaque dirigi poteſt, a quibus vobis illa epiſtola, quam relegimus, directa eſſe cognoſcitur. Quoniam ejus textu utramque partem reprehenſione dignam demonſtravit, & illam ſcilicet quæ indebito ac ſuperſtitioſo cultu imagines venerabatur, & illam quæ ab inferioribus locis eaſdem imagines evertere ac delere præcepit. Et ideo credimus, quanquam cetera alia ſecundum auctoritatem veritatis, ſicut in ſuis ſcriptis continetur, idem Imperator fecerit. Propter hoc tamen factum quoſdam illarum partium infirmos ſcandalizaſſe

nec

ANNO CHRISTI 824.

nec non quosdam nostræ urbis Romanæ pertur- ANNO CHRISTI 824. basse.

Ad exaltationem & pacem sanctæ suæ Ecclesiæ humillimam Deoque amabilem ac Christianæ religioni necessariam Dominationem Serenitatis vestræ Dominus Jesus Christus incolumem dextera suæ pietatis tueri, ac felici protectione per immensum conservare & post hujus vitæ cursum supernis civibus consortem dignetur efficere.

CAPUT I.

CONgruum necessariumve judicavimus primum sententias SS. Patrum colligere contra eos qui imagines non solum ab ædibus, sed etiam a sacris vasis indiscrete abolere præsumunt.

Ex lib. Eusebii Hist. Eccl. VII. cap. XV.

Verum quia urbis hujus fecimus mentionem, justum videtur commemorare etiam illud in ea gestum, quod historia dignum duximus, mulierem quam sanguinis profluvio laborantem a Salvatore curatam Evangelia tradiderunt, hujus urbis civem constat fuisse, domusque ejus in ea etiam nunc ostenditur. Pro foribus vero domus ipsius basis quædam in loco editiore collocata monstratur, in qua mulieris ipsius velut genibus provolutæ palmasque simpliciter tendentis imago ære videtur expressa. Adstat vero alia ære nihilominus fusa statua habitu virili stola compta circumdata, & dexteram mulieri porrigens: hujus ad pedem statuæ, e basi herba quædam nova specie nascitur, quæ cum exorta fuerit, excrescere usque ad stolæ illius ærei indumenti fimbriam solet, quam cum summo vertice crescens herba contigerit, vires inde ad depellendos omnes morbos languoresque conquirit, ita ut quæcumque illa fuerit infirmitas corporis haustu exiguo madefacti salutaris graminis depellatur, nihil omnino virium gerens, si, antequam æreæ fimbriæ summitatem crescendo contigerit, decerpatur. Hanc statuam ad similitudinem vultus Jesus formatam tradebant, quæ permansit ad nostra usque tempora, sicuti ipsi oculis nostris inspeximus, & nihil mirum si hi qui ex gentibus crediderunt, pro beneficiis quæ a Salvatore fuerant consecuti, hujusmodi velut munus videbantur offerre. Cum videamus etiam nunc & Apostolorum Petri & Pauli vel ipsius Salvatoris imagines designari, tabulisque depingi, sed & antiquas ipsorum imagines a quibusdam conservatas nos vidimus. Quod mihi videtur ex gentili consuetudine indifferenter observatum, quod ita soleant honorare, quos honore dignos duxerunt. Insignia enim veterum reservari ad posterorum memoriam, illorum honoris, horum vero amoris indicium est.

In Actibus Sylvestri papæ leguntur

Apparuisse Constantino Imperatori in visione Apostoli sanctus Petrus & Paulus, eique ita dixisse: quoniam flagitiis tuis posuisti terminum & effusionem innocentum sanguinis horruisti, missi sumus a Christo illorum Domino, dare tibi recuperandæ consilium. Audi ergo monita nostra, & fac quæcumque indicamus tibi. Silvester episcopus civitatis Romanæ ad montem Syrapti persecutiones tuas fugiens, in cavernis petrarum cum suis clericis latebram fovet. Hunc cum ad te adduxeris, iste tibi pietatis piscinam ostendet, in quam dum te tertio merseris omnis te valetudo ista deseret lepræ, quod dum factum fuerit, hanc vicissitudinem tuo Salvatori compensa, ut omnes jussu tuo per totum orbem Romanum ecclesiæ restaurentur, tu autem in hac parte purifica te, ut relicta superstitione idolorum, Dominum unum, qui solus & verus est, adores & excolas, & ad ejus voluntatem attingas. Exsurgens itaque a somno statim convocat eos, qui observabant palatium & secundum tenorem somnii sui, misit ad montem Syrapti, ubi S. Silvester in cujusdam Christiani agrum persecutionis causa cum suis clericis receptus lectionibus & orationibus insistebat. Ac ubi a militibus se conventum vidit, credidit se ad martyrii coronam evocari. Et conversus ad clerum, qui cum eo erat, dixit: ecce nunc tempus aspectabile, ecce nunc dies salutis. Profectus itaque, ut dictum est, pervenit ad Regem, cui nuntiatus cum tribus Presbyteris & duobus Diaconibus ingressus dixit: Pax tibi & victoriæ de cælo ministrentur, quem cum Rex alacri animo & vultu placidissimo suscepisset, omnia quæ illi facta, quæ dicta sunt, quæ etiam relata secundum textum superius comprehensum exposuit. Post finem vero narrationis suæ, percontabatur qui isti essent Dii Petrus & Paulus qui illum visitarent, ob quam causam salutis suæ ejus latebram detexissent. Silvester respondit: hos quidem Dominus noster sibi idoneos servos Christi & apostolos elegit ab eo missos ad invitationem gentium, ut credentes salutem consequantur. Cumque hæc & his similia Augusto diceret Papa, interrogare cœpit Augustus utrumnam istos haberet aliqua imago expressos ut ex pictura discerent hos esse quos revelatio docuisset. Tunc S. Silvester misso Diacono imaginem Apostolorum exhiberi præcepit, quam Imperator aspiciens intenti clamore cœpit dicere ipsos esse quos viderat, nec debere jam differre Episcopum ostensionem piscinæ, quam istos promisisse suæ saluti memorabat.

Ioannes Chrysostomus in homilia de superscriptione psalmi quinquagesimi.

Pictores imitantur arte naturam, & colores coloribus permiscentes visibiles corporum depingunt imagines, & faciunt homines & animalia, & arbores, & reges, & rusticos, & barbaros, & pugnas, & rixas, torrentes sanguinum & lanceas, & loricas, & sedem regalem, & imperatorem sedentem & barbarum subditum, & gladium acutum & fluvios decurrentes, & campos variis floribus adornatos, & omnia quæ videntur per artem imitantes mirabilem historiam videntibus præstant.

Paulinus lib. 9. De nat. S. Felicis Nolani.

Nunc volo picturas fucatis agmine longo
Porticibus videas, paulloque supina fatiges.
Colla reclinato dum perlegas omnia vultu.
Qui videt hæc vacuis agnoscens vera figuris,
Non vacua fidem sibi pascit imagine mentem:
Omnia namque tenet serie pictura fideli,
Quæ senior scripsit per quinque volumina Moses,
Quæ gessit Dominus signatus nomine JESUS

Et post pauca.

Forte requiratur quanam ratione gerendi,
Sed sit hæc nobis sententia pingere sanctas
Raro domus animantibus assimulatis?
Accipe, & paucis tentabo exponere causas.
Quos agit huc sancti Felicis gloria cœtus
Obscurum nulli; sed turba frequentior his est
Rusticitas, non cassa fide neque docta legendi.
Hæc assueta diu sacris servire profanis,
Ventre dum tandem convertitur advena Christo,
Dum Sanctorum opera in Christo miratur aperta,
Cernite quam multi comeant ex omnibus agris,
Quamque pie rudibus decepti mentibus errent.
Longinquas liquere domos, sprevere ruinas,
Non gelidi fervente fide, & nunc esse frequentes
Per totam vigiles extendunt gaudia noctem,
Lætitia somnos, tenebras funalibus arcent.

Et

Et paulo post.

ANNO CHRISTI 824. Dum fallit pictura famem, sanctaque legendi
Historias castorum operum subrepit honestas,
Exemplis inducta piis potatur hianti
Sobrietas, nimii subeunt oblivia vini,
Dumque diem ducunt spatio majore ruentes
Pocula rarescunt, quia per miracula tracto
Tempore jam paucæ subeunt epulantibus horæ.

Et infra.

De Genesi precor hunc orandi collige sensum,
Ne maneam terrenus Adam, sed virgine terra
Nascar, & exposito veteri, nova former imago.

B. Gregorius Nicænus episc. inter cetera ubi de Abraham sermonem instituit.

Vidi, inquit, imaginem passionis, & non sine lacrymis visionem præterii, opere artis ad faciem deducens historiam &c.

Item idem in interpretatione Cantici Canticorum.

Qui, inquit, imaginem conspicit, ex eadem arte per colores completam tabulam non tinctionis præfert contemplationem, sed ad visionem depictam conspicit tantummodo, quam per colores magister demonstravit.

August. in lib. 16. de Civit. Dei.

Quosdam sine cervice oculos habentes in humeris, & cetera hominum, quasi genera hominum, quæ in maritima platea Carthaginis musitio puta sunt, ex libro deprompta velut curiosioris historiæ.

Item ipse post pauca.

Quapropter aut illa quæ, & alia de quibusdam gentibus scripta sunt, omnino nulla sunt, aut si sunt, homines non sunt apparet liquido, quoniam sicut per picturam utiles & veræ recordationes ad memoriam aliquando redeunt, quæ compunctionem ingerant, ita & jam nocivæ falsæ humanis mentibus semper imagines ludificando ingerunt.

Item Aug. in lib. de Decem chordis.

Quomodo facio ipsi Domino injuriam? corrumpis teipsum. Et unde facio injuriam Domino, quia corrumpo meipsum? unde tibi facit injuriam, qui voluerit forte lapidare tabulam tuam pictam, in qua tabula imago tua est, in domo tua inaniter posita ad vanum honorem tuum, nec sentiens nec loquens, nec videns, si quis illam lapidet nonne tibi facit contumeliam?

In lib. Tripart. historiæ 10. cap. 30.

Neque enim S. Paulus dum veniisset Athenas, & civitatem repletam idolis conspexisset, aras ab illis honoratas destruxit, sed ratione ignorantiam redarguit, veritati jura monstravit.

Item in eodem lib. 6.

Illud quoque quod sub Juliano provenit narrare non sileo. Fuit enim signum quidem virtutis Christi, & judicium contra principem iracundiæ Domini. Cum enim agnovisset in Cæsarea Philippi civitate Phœniciæ, quam Paneam vocabant, insigne Christi esse simulacrum, quod sanguinis liberata profluvio constituerit, eo depositio, suam ibi statuam collocavit, quæ violento igne de cælo cadente circa ejus pectus divisa est, ut caput cum cervice una parte dejectum atque in terra fixum, reliqua vero pars hactenus restitit, atque fulminis indicia reservavit. Statuam vero Christi tunc quidem pagani trahentes confregerunt. Postea vero christiani colligentes in ecclesiam recondiderunt, quod hactenus reservatur.

CAPUT II.

NUnc qualis discretio sit tenenda erga Sanctorum imagines habendas & historiarum picturas sanctissimi & egregii atque admirabilis totiusque catholicæ Ecclesiæ doctissimi viri B. Gregorii papæ sequentia dicta declarant; scribit autem ad Serenum Massiliensem episcopum. ANNO CHRISTI 824.

Indico, inquit, ad nos dudum perveniisse, quod frater Nitassuram quosdam imaginum adoratores aspiciens, easdem ecclesiis imagines confregit atque projecit. Et quidem zelum vos, ne quid manufactum adorari possit, habuisse laudavimus, sed frangere easdem imagines non debuisse judicamus. Idcirco enim pictura in ecclesiis adhibetur, ut hi qui literas nesciunt, saltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non valent. Tua ergo fraternitas & illa servare, & ab eorum adoratu populum prohibere debuit, quatenus & literarum nescii haberent, unde scientiam historiæ colligerent, & populus in picturæ adoratione minime peccaret.

Item idem ad eumdem.

Perlatum, inquit, siquidem ad nos fuerat, quod inconsiderato zelo succensus, Sanctorum imagines sub hac quasi excusatione ne adorari debuissent, confringeres. Et quidem quia eas adorare vetuisses omnino laudavimus, fregisse vero reprehendimus. Dic frater a quo factum Sacerdote aliquando auditum est quod fecisti? Si non aliud vel illud te debuit revocare, ut despectis aliis fratribus solum te Sanctum & esse crederes sapientem? Aliud est enim picturam adorare, aliud picturæ historia quid sit adorandum addiscere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus, quia in ipsa ignorantes vident quid sequi debeant, in ipsa legunt qui literas nesciunt; unde præcipue gentibus pro lectione pictura est, quod magnopere ad te, qui inter gentes habitas attendi decuerat, ne dum recto zelo incaute succenderis, ferocibus animis scandalum generares. Frangi ergo non debuit, quod non ad adorandum in ecclesiis, sed ad instruendas solummodo mentes fuit nescientium collocatum; & quia in locis venerabilibus Sanctorum depingi historias non sine ratione vetustas admisit, si cælum discretione condisses, sine dubio & ea, quæ intendebas, salubriter obtinere, & collectum gregem non dispergere, sed potius poteras congregare ut pastoris in te merito nomen excelleret, non culpa dispersoris incumberet. Hinc autem dum in hoc animi tui incaute nimis motus exsequeris, ita tuos scandalizasse filios perhiberis, ut maxima eorum pars a tua se communione suspenderet. Quando ergo ad ovile Dominicum errantes oves adducas, qui quas habes detinere non prævales? Proinde hortamur ut vel nunc studeas esse sollicitus atque ab hac te præsumptione compescas, & eorum animos, quos a tua disjunctos unitate cognoscis, paterna ad te dulcedine, omni adnixu omnique studio revocare festines. Convocandi enim sunt diversi ecclesiæ filii, eisque Scripturæ sanctæ testimoniis ostendendum, quia omne manufactum adorare non liceat, quia scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis & illi servies. Ac deinde subjungendum quia picturæ imaginum, quæ ad ædificationem imperiti populi factæ fuerant, ut nescientes literas ipsam historiam intendentes quod dictum sit discere, transisse in adorationem videras. Idcirco commotus es, ut eas imagines frangi præciperes, atque eis dicendum, si ad hanc instructionem ad quam imagines antiquitus factæ sunt, habere vultis in Ecclesiis, eas modis omnibus & offerri & haberi permittas. At judica quod non tibi ipsa visio historiæ, quæ pictura tetle pandebatur, displicuerit, sed illa adoratio, quæ picturis fuerat incompetenter exhibita; atque in his verbis eorum mentes demulcens eos ad concordiam tuam revoca. Et si quis ima-

imagines facere voluerit, minime prohibe, adorare vero omnimodis devita. Sed hoc sollicite fraternitas tua admoneat, ut ex visione rei gestæ ardorem compunctionis percipiant, & in adorationem solius omnipotentis sanctæ Trinitatis humiliter prosternantur. ANNO CHRISTI 824.

Item idem ad Januarium episcopum.

Judæi, inquit, de civitate vestra huc venientes, questi nobis sunt, quod synagoga eorum quæ Taralis sita est &c. Petrus qui ex eorum superstitione ad christianæ fidei cultum, Domino volente, perductus est, adhibitis sibi quibusdam indisciplinatis, sequenti die baptismatis sui, hoc est Dominica ipsa festivitate Paschali cum gravi scandalo sine vestra occupaverit voluntate, atque imaginem illic Genitricis Domini nostri, & venerandam Crucem vel birrum albam, qua fonte surgens indutus fuerat, appositiset.

Et post pauca.

Considerantes, inquit, hac de re vestræ voluntatis intentum, ac magis judicium, his hortamur affectibus, ut sublata exinde cum ea, quia dignum est veneratione, imagine atque cruce debeatis, quod violenter ablatum est reformare.

Item idem ad Secundinum servum Dei, inclausum.

Imagines, inquit, quas a nobis tibi dirigendas per Dulcidium diaconum tuum rogasti, valde nobis tua postulatio placuit, quia illum in corde tota intentione quærit, cujus imaginem præ oculis habere desideras, ut visio corporalis quotidiana reddat exortum, ut dum picturam vides, ad illum animo inardescas, cujus te imaginem videre consideras; abs re non facimus, si per visibilia invisibilia demonstramus; sic homo qui alium ardenter videre desiderat aut sponsam amando desiderat, quam videre conatur, si contingit eam ad balneum ire aut ad ecclesiam procedere, festinus in via se præparat, ut de visione hilaris recedat. Scimus quia tu imaginem Salvatoris nostri ideo non petis, ut quasi Deum colas, sed ob recordationem filii Dei, ut in ejus amore recalescas, cujus te imaginem videre consideras; & nos quidem non quasi ante divinitatem ante ipsam prosternimur; sed illum adoramus, quem per imaginem aut natum aut passum, vel in throno sedentem recordamur, & dum nos ipsa pictura quasi scriptura ad memoriam Filii Dei reducimus, animum nostrum aut de resurrectione lætificat, aut de passione mulcet. Ideoque direximus tibi syrterias duas imaginem Salvatoris & S. Mariæ Dei genitricis, beati Petri & Pauli Apostolorum per supradictum filium nostrum diaconem, & unam crucem cum clavo pro benedictione, ut ab ipso maligno defensus sis, cujus sancto ligno te esse munitum credis.

CAPUT III.

HÆc contra eos, qui imagines Sanctorum abominando evertunt, breviter dicta sufficere credimus. Nunc contra eos, qui indebito cultu eas colunt & adorant, & sanctas nuncupant, & sanctimoniam se per eas adsequi fatentur, sicut in illa synodo Græcorum insertum invenimus, Sanctorum Patrum dicta adnectendo subjecimus, sed unde primum adorandarum imaginum origo inoleverit, ponere necessarium judicavimus. Scribit itaque beatus Augustinus in libro de diversis hæresibus.

Simoniani a Simone mago qui baptizatus a Philippo Diacono, sicut in Actibus Apostolorum legitur, pecunia voluit a sanctis Apostolis emere, ut etiam per impositionem manuum ei daretur Spiritus Sanctus. Hic magicis faliaciis deceperat multos. Docebat autem detestandam turpitudinem indifferenter utendi feminis, nec Deum mundum fecisse dicebat, negabat etiam carnis resurrectionem, & asseverabat se Christum, idemque Jovem se credi volebat, Minervam vero meretricem quandam Helenam, quam sibi sociam scelerum fecerat, imagineisque & suam & Helenæ discipulis suis præbebat adorandas, quas & Romæ tanquam Deorum simulacra auctoritate publica constituerat. In qua urbe Apostolus Petrus eum vera virtute Dei omnipotentis exstinxit. ANNO CHRISTI 824.

Item idem post pauca.

Sectæ Carpocratis fuisse creditur quædam Marcellina, quæ colebat imaginem virorum & Pauli & Homeri & Pythagoræ adorando incensumque ponendo.

Item ipse in epistola ad Dioscorum inter cetera.

Demonstrat quondam Epicurus per imagines plures se finxisse & suis tradidisse. Democritus etiam juste reprehenditur, qui per imagines quamvis aliter quam Epicurus sentiret, ad interiorem cultum pervenire arbitratus est.

Item post pauca.

De Epicuro, quæ tamen ut cogitet, imagines dictæ ab ipsis rebus quas atomis formari putat defluere, atque in animum introire subtiliores quam sunt illæ imagines, quæ ad oculos veniunt. Nam & videndi causam hanc esse dicit quasdam imagines, ita ut universum mundum complectantur extrinsecus.

Item post pauca.

Ille quare non vidit non opus esse nec fieri posse, ut incorporeus animus adventu atque contractu corporearum imaginum cogitet, de visu certe oculorum ambo pariter redarguuntur.

Item ipse in lib. 8. de Civit. Dei.

Ermes Ægyptius, quem Trismegisten vocant, sensit ita & scripsit: Quoniam ergo proavi nostri increduli & non animadvertentes ad cultum religionemque divinam, invenerunt artem, qua efficerent Deos, cui inventæ adjunxerunt virtutem de mundi natura convenientem, eamque miscentes, quoniam animas facere non potuerunt, evocantes animas dæmonum vel Angelorum eas indiderunt imaginibus sanctis divinisque mysteriis, per quas idola, & bene faciendi & male vires habere potuissent.

Item ipse in epistola ad Marcellinum.

Quando primum insuevit exercitus populi Romani armare, portare signa, tabulas pictas, vasa celata, mirarica, privatim & publice rapere, tunc cœpit perire illud laudabile decus salusque reipublicæ.

Item ipse in lib. 7. de Civit. Dei.

Unum verum Dominum ideſt omnis animæ corporisque creatorem colere quisque contendat, non ideo peccat quia non est colendus quem colit, sed quia colendum, non ut colendus est, colit. Qui vero & rebus talibus ideſt turpibus & sceleſtis, & non Dominum verum ideſt animæ corporisque factorem, sed creaturam quamvis non vitiosam colit, sive illa sit anima sive corpus, sive anima simul & corpus, bis peccat in Dominum, quod & pro ipso colit, qui non est ipse, & talibus rebus colit, qualibus nec ipse colendus est.

Et paullo post.

Unde remotis constat ambagibus nefarios dæmones atque immundissimos spiritus hac omni civili Theologia invisendis, stolidis imaginibus & per eas possidendis, & jam stultis cordibus invitatos.

ANNO CHRISTI 824.

CAPUT IV.

HÆc de initiis adorandarum imaginum dicta sint; nunc vero quid nostri Doctores de indebito superstitionis cultu sentiant, breviter exsequendum est.

Origenes in homil. 8. de initio Decalogi inter cetera.

Ego sic arbitror accipiendum quod verbi caussa, si quis in quolibet metallo auri, vel argenti, vel ligni, vel lapidis facit speciem quadrupedis alicujusve serpentis vel avis, & statuat illam adorandam, non idolum sed similitudinem fecit; vel etiam si picturas ad hoc ipse statuat, ipse nihilominus similitudinem feciſſe dicendus est.

Et infra.

Sermo Dei universa complectens simul abjurat & abjicit, & non solum fieri idolum vetat, sed & similitudinem omnium quæ in terra sunt & in aquis & in cælo. Addit autem & dicit, non adorabis ea neque coles: aliud est colere, aliud adorare. Potest quis & interdum & invitus adorare, sicut nonnulli Regibus adulantes, cum eos in hujusmodi studia deditos viderint, adorare se simulant idola, cum in corde ipsorum certum sit, quia nihil sit idolum. Colere vero est toto vis affectu & studio mancipare. Utrumque ergo resecat sermo divinus, ut neque affectu colas, neque specie adores.

Hieronymus in expoſit. Danielis proph.

Notum sit tibi, inquit, Rex, quia Deos tuos non colimus, & statuam auream, quam erexisti, non adoramus, sive statuam ut Symmachus, sive imaginem auream, ut ceteri transtulerunt, voluerimus legere, cultores Dei eam adorare non debent. Ergo judices & Principes sæculi cum Imperatorum statuas adorant & imagines, hoc se facere intelligant, quod tres pueri facere nolentes, placuerunt Deo, & notanda proprietas, Deos coli, imaginem adorari dicunt, quod utrumque servis Dei non convenit.

Origenes in homil. 6. de cantico quod cantavit Moyses.

Licet Apostolus Joannes dicat: Filioli nondum scimus quid futuri sumus, sin autem revelatum nobis fuerit de Deo, scilicet dicens similes illi erimus. Similitudo tamen hæc non ad naturam sed ad gratiam revocatur. Verbi caussa ut si dicamus picturam similem esse ejus cujus imago in pictura videtur expressa, quantum ad gratiam pertinet, visis similis dicetur, quantum ad substantiam longe dissimilis. Illa enim species carnis est & corporis vivi, ista colorum sucus est, & cera tabulis sensu carentibus superposita.

Isidori ex lib. Etymologiarum.

Pictura autem est imago exprimens speciem rei alicujus, quæ dum visa fuerit, ad recordationem mentem reducit. Pictura autem dicta quasi fictura. Est enim imago ficta, non veritas; hinc & fucata, idest, quodam fuco inlita nihil fidei & veritatis habentia; unde & sunt quædam picturæ, quæ corpora veritatis studio coloris excedunt, & fidem dum augere contendunt, ad mendacium provehunt.

Item post pauca.

Picturam autem Ægyptii excogitaverunt, primum umbram hominis lineis circumductam, itaque initio talis secunda singulis coloribus postea diversis, sic paullatim sese arc ipsa distendit & invenit lumen atque umbras differentia colorum &c.

Item Hieronymus in expoſitione Ezechielis proph.

Et septuaginta viri de senioribus domus Israel & Jechonias filius Saphan stabat in medio eorum stantium ante picturas, & unusquisque habebat thuribulum in manu sua, & vapor nebulæ de thure consurgebat. Quando dicit septuaginta viros fuisse de senioribus domus Israel, qui tenerent thuribula manibus, ostendit multos & alios fuisse probos, qui hoc non faciebant, sed forsitan peccatis aliis tenebantur, unumque nomen Jechoniam filium Saphan stetisse in medio eorum quasi principem sceleris eorum atque sacrilegii, qui omissa religione Dei colebant idola, & in templo non adorabant Deum, cujus erat templum, sed picturas parietum.

Firmianus Lactantius in lib. 1. de falſa religione inter cetera inquit.

Illa quæ sunt extra hominem, quid opus est ea colere quibus careas? Virtus enim colenda est, non imago virtutis, & colenda est non sacrificio aliquo, aut thure, aut precatione sollemni, sed voluntate sola atque proposito; nam religio ac veneratio nulla alia nisi unius Dei tenenda est. Quid igitur opus est, o vir sapientissime, tantos sumptus vel fingendis vel colendis imaginibus impendere? firmus & incorruptius templum est pectus humanum; hoc potius ornetur, hoc veris illis numinibus impleatur, has enim falsas consecrationes sequitur quod necesse est. Qui enim sic virtutes colunt, id est qui umbras & imagines virtutum consectantur, ea ipsa, quæ vera sunt, tenere non possunt &c.

Aug. in lib. quæſt. vet. & novi Teſtamenti.

Christiani utpote pauperes, quos stultos vocant, unum Deum colunt in mysterio, ex quo sunt omnia, nec aliquid quod ab eo conditum est, venerantur; ipsum enim solum sufficere sibi & abundare sciunt ad salutem.

Item idem poſt pauca.

Non ergo nobis videtur, ut quod homo fecit, adorari debeat; factor enim a factura, non factura a factore adorari judicatur.

Item Firm. Lactantii de falſa relig. lib. 2.

Duplici ergo ratione peccatur ab insipientibus, primum quod elementa, idest Dei opera, Deo præferunt. Deinde quod elementorum ipsorum figuras humana specie comprehensas colunt.

Item ipſe in eod. lib.

Nihil aliud adoremus, nihil colamus, nisi solius artificis parentisque nostri unicum nomen.

Item ipſe in eod. lib.

Supra ergo non infra est Deus, nec in ima potius, sed in summa religione, qua credendus est.

Et infra.

Nihil potest esse cæleste in ea re, quæ fit ex terra; quicquid enim simulatur falsum esse necesse est, nec potest unquam veri nomen accipere quod veritatem fuco & imitatione mentitur.

Item ipſe in eod. lib.

Ut intelligas nihil colendum esse, quod oculis mortalibus cernitur.

Auguſtin. in lib. pſalm. 113.

Noli ergo addere manus hominum, ut ex eo metallo quod fecit verus Deus, velis facere falsum Deum, immo falsum hominem, quem pro vero venereris Deo, quem quisquis pro vero homine in amicitiam reciperet, insaniret. Ducit enim & affectu quodam infirmo rapit infirma corda mortalium formæ similitudo & membrorum imitata compago.

Fulgentius in lib. de Fide ad Donatum.

Quia ipse Deus sibi soli præcipiens tantummodo serviendum, seque jubens a fidelibus adorandum, prorsus interdixit ne quis audeat creaturam ada-

ANNO CHRISTI 824.

adorare, creaturæque servire; propterea in fine primi illius præcepti de omnibus, quæ creavit, ita loquitur: non adorabis ea, neque servies eis.

Et post pauca.

Vera enim religio in unius constat Dei servitio.

Item ipse post pauca.

Sic veraciter unum Deum cum Patre Filium vera fides adorat, quæ sic Deo novit a creaturis omnibus serviendum, ut noverit creaturæ non deberi divinæ servitutis obsequium.

August. in epist. ad Maximum Grammaticum.

Scies a Christianis catholicis, quorum in vestro oppido etiam ecclesia constituta est, nullum coli mortuorum, nihil denique adorari, quod sit factum & conditum a Deo, sed unum ipsum Deum qui fecit & condidit omnia.

Idem in lib. de quantit. animæ.

Deus autem immortalem animam fecit, ut opinor, nisi forte tibi aliter videtur. Ergo tu velles ..... talia fieri dixerim, sed quemadmodum ipse immortalis immortale quiddam fecit ad similitudinem suam, sic & nos immortales facti a Deo ad similitudinem nostram quod facimus immortale esse deberet. Recte diceres si ad ejus imaginem pingeres tabulam, quod in te immortale esse credis, nunc vero in ea exprimis similitudinem corporis quod profecto mortale est. Quomodo ergo sum similis Deo, cum immortalia nulla possum facere ut ille? Quomodo nec imago corporis tui potest hoc valere, quod tuum corpus valet, sic anima, non mirandum est, si potentiam tantam non habet, quantam ille ad cujus similitudinem facta est, &c.

Si enim imago humani corporis nec tantum valere asseritur, quantum veraciter ipsum corpus valere perhibetur, qua causa sibi suffragari posse putant nonnulli reprehensione digni, qui in illa synodo Græcorum meditationem imaginum sibi necessariam esse dicere præsumpserunt.

Idem lib. 8. de civit. Dei.

Quapropter homo merito deficit ab illo qui eum fecit, cum sibi præficit ipse quod fecit. Demonstrat enim idem Ermes, quod homines mortui divino colebantur honore, velut Æsculapius atque Mercurius, quem suum esse dicit avum, & reliqui. Hac enim occasione accepta, dæmones ut intercessores exsisterent apud bonos Deos, quos nos angelos sanctos seu Archangelos, vel Potestates dicimus, tali enim ratione nubiloso velamine sapientes Gentilium sua numina obtexere nitebantur.

Ambrosius in expositione epist. ad Romanos.

Numquid tam demens est aliquis, aut salutis suæ immemor, ut honorificentiam Regis vindicet Comiti, cum de hac re, si qui etiam tractare fuerint inventi, jure ut rei damnantur majestatis, & isti se non cogitant reos, qui honorem nominis Dei deferunt creaturæ, & relicto Domino conservos adorant, quasi sit aliquid quod plus reservet Domino. Nam ideo ad Regem per Tribunos aut comites itur, quia homo utique est Rex, & nescit quibus debeat rempublicam credere. Ad Deum autem promerendum, quem nihil utique latet, omnium enim merita novit, suffragatione non est opus sed mente devota.

August. in lib. de vera religione inter cetera dicit.

Ad percipiendam veritatem nihil magis impedire, quam vitam libidinibus deditam & falsas imagines rerum sensibilium, quæ nobis ad hoc sensibili mundo per corpus impressæ, varias opiniones erroresque generant. Nec errorem ullum in religione esse potuisse, si anima pro Deo suo non coleret animam aut corpus aut phantasmata sua, quæ nihil sunt aliud, quam de specie corporis corporeo sensu attracta figmenta.

ANNO CHRISTI 824.

Item in eodem.

Non sit nobis religio humanorum operum cultus; meliores enim sunt ipsi artifices qui talia fabricant, quos tamen colere non debemus. Non sit nobis religio in phantasmatibus nostris; melius enim qualemcumque virum quam omne quicquid pro arbitrio fingi potest, & tamen animam ipsam, quamvis anima vera sit, cum falsa imaginatur, colere non debemus; melior est vera stipula quam lux inani cogitatione pro suspicantis voluntate formata, & tamen stipulam quam sentimus & tangimus dementis est credere colendam.

Idem lib. 19. de Civit. Dei.

Multa denique de cultu divino usurpata sunt, quæ honoribus deferrentur humanis, sive humilitate nimia, sive adulatione pestifera, ita tamen ut quibus ea deferrentur, homines haberentur, qui dicuntur colendi, & venerandi; si autem eis multum additur, adorandi; quis vero sacrificandum censuit, nisi ei quem Deum aut scivit, aut putavit, aut finxit.

Idem in lib. Quæst. 84.

Minoribus rebus intenta anima, quas per corpus corporaliter facit, minus inhæret ipsi summæ sapientiæ; qui vero talia opere colunt, quantum deviaverint a veritate, hinc colligi potest, quia si ipsa animalium corpora colerent, quæ multo excellentius fabricata sunt, & quorum sunt ea imitamenta, quid eis infelicius diceremus?

CAPUT V.

QUa ratione quave auctoritate imagines Sanctorum adorandæ sint, eisque, ut fertur, in censum ponendum, cum ipsi angeli vel sancti homines vivos se adorari noluerint; unde B. Augustinus in lib. de Civitate Dei, sic ait:

Putaverunt quidem deferendum Angelis honorem vel adorando vel sacrificando, qui debetur Deo, & eorum sunt ammonitione prohibiti, jussique hoc ei deferre, cui uni fas esse noverunt, imitati sunt angelos sanctos, & jam sancti homines Dei. Nam Paulus & Barnabas in Lycaonia facto quodam miraculo sanitatis, putati sunt Dii, eisque Lycaonii victimas immolare voluerunt, quod a se humili pietate removentes, eis in quem crederent annuntiaverunt Deum.

Et post pauca.

Quæcumque igitur mortalis potestas quantalibet virtute prædita, si nos diligit sicut seipsam, ei vult esse subditos, ut beati simus, cui & ipsa subdita beata est. Si ergo non colit Deum, misera est, quia privatur Deo. Si autem colit Deum, non vult se coli pro Deo; illi enim potius divinæ sententiæ suffragatur, & dilectionis viribus favet, quia scriptum est: Sacrificans diis, eradicabitur, nisi Domino soli. Nam ut alia nunc taceam, quæ pertinent ad religionis obsequium, quo colitur Deus, Sacrificium certe nullus hominum est qui audeat dicere debere nisi Deo.

Idem in ps. 96. inter cetera.

Homines autem sanctos attendite, qui sunt similes angelis: cum inveneris hominem aliquem sanctum servum Dei, si volueris illum colere, & adorare pro Deo, prohibet te, non vult sibi arrogare honorem Dei, non vult tibi esse pro Deo, sed tecum esse sub Deo.

ANNO CHRISTI 824.

Et post pauca.

Sic & Sancti angeli illius gloriam quærunt quem diligunt, ad ejus cultum, ad ejus orationem, ad ejus contemplationem, omnes quos diligunt rapere & inflammare student, ipsum illis adnuntiant, non se, quoniam Angeli sunt, & quia milites sunt, non norunt gloriam quærere nisi Imperatoris sui.

Item post pauca.

Nemo dicat, Timeo ne irascatur mihi Angelus, nisi illum colo pro Deo meo. Tunc tibi irascitur, quando ipsum colere volueris; bonus est enim, & Deum amat, quomodo dæmones irascuntur si non colantur; sic angeli indignantur si pro Deo colantur.

Item lib. 10. de Civit. Dei.

Non itaque debemus metuere, ne in mortales & beatos uni Deo subditos non eis sacrificando offendamus, quod enim nonnisi uni vero Deo deberi sciunt, cui & ipsi adhærendo beati sunt, proculdubio neque per ullam significantem figuram neque per ipsam rem quæ sacramentis significatur, exhiberi sibi volunt. Dæmonum est hæc arrogantia, superborum atque miserorum a quibus longe diversa est pietas subditorum Deo.

Idem in eodem.

Non autem martyribus nostris non templa sicut Diis, sed memorias sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum vivum species fabricamus, nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus martyribus, sed uni Deo & martyrum & nostro; ad quorum sacrificium sicut homines Dei, qui mundum in ejus confessione vicerunt, suo loco, vice & ordine nominantur. Non tamen a sacerdote qui sacrificat, invocantur, Deo quippe & non ipsis sacrificat; quamvis in memoria sacrificet eorum, quia Dei sacerdos est, & non illorum; ipsum vero sacrificium corpus est Christi, quod non offertur ipsis, quia hoc sunt & ipsi.

Item Augustin. in sermone Evangelico, de potestate quam dedit dæmonibus, ut abirent in porcos.

Noli inclinari angelis, ut eis sacrificandum putes, nec bonis & sanctis; nolunt enim, quando facis non te diligunt; diligunt autem si cum eis adores quem adorant.

Idem in lib. de quantitate animæ.

Homo autem quilibet alius quanquam sapientissimus & perfectissimus, vel prorsus quælibet anima rationis compos atque beatissima est amanda tantummodo atque imitanda est, eique pro merito atque ordine quod ei congruit deferendum. Nam Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.

Origenes in epist. ad Romanos.

Cum possent homines Deum agnoscere ab ejus cultu declinantes ad imagines hominum adorandas & animalium deverterunt; ut enim breviter, & omni in unum collecta definitione dicamus, adorare alium præter Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, impietatis est crimen.

Augustinus in libro de vera Religione.

Non sit ergo nobis religio cultus corporum ætheriorum atque cælestium, sed ejus, cujus contemplatione beati sunt. Neque enim & nos videndo angelum beati sumus, sed videndo veritatem, qua etiam ipsos angelos diligimus, nec invidemus, quod ea paratiores, & nullis molestiis interpedientibus perfruuntur, sed magis eos diligemus, quoniam & nos tale aliquid sperare a communi Domino jussi sumus; quare honoramus eos caritate non servitute, nec eis templa constituimus; nolent enim sic honorari a nobis, quia nos ipsos cum boni sumus templa summi Dei esse noverunt.

ANNO CHRISTI 824.

Idem in lib. 8. de Civit. Dei.

Sane nec martyribus templa, sacerdotia, sacra & sacrificia constituimus, quoniam non ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus: honoramus sane memorias eorum tanquam sanctorum hominum Dei, qui usque ad mortem corporum suorum pro veritate certarunt, ut innotesceret vera religio, falsis fictisque convictis, quod etiamsi qui antea sentiebant timendo reprimebant, quis autem audivit aliquando fidelium stantem Sacerdotem ad altare, & jam super sanctum corpus martyris ad Dei honorem cultumque constructum dicere in precibus: Offero tibi sacrificium Petre vel Paule, vel Cypriane, cum apud eorum memorias offeratur Deo, qui eos & homines & martyres fecit, & sanctis suis angelis cælesti honore sociavit? ut ea celebritate & Deo vero de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum eodem invocato in auxilium ex illorum memoriæ renovatione adhortemur. Quæcumque igitur adhibentur Religiosorum obsequia in martyrum locis, ornamenta sunt memoriarum, non sacra vel sacrificia mortuorum tanquam Deorum.

Hieronymus ad Riparium presbyterum.

Acceptis primum literis tuis non respondere superbiæ est, respondere temeritatis. De his enim rebus interrogas, quæ & proferre & audire sacrilegium est. Ais Vigilantium qui κοιτ' ἀναίρεσιν hoc vocatur nomine, nam Dormitantius rectius diceretur, os fœtidum rursus aperire, & putorem spurcissimum contra Sanctorum martyrum proferre reliquias, & nos qui eas suscepimus, appellare cinerarios, & idolatras, qui mortuorum hominum ossa veneramur. O infelicem hominem, & omni lacrymarum fonte plangendum, qui hæc dicens non se intelligit esse Samaritam & Judæum, qui corpora mortuorum pro immundis habent, & etiam vasa quæ in eadem domo ruerint pollui suspicantur, sequentes occidentem literam, & non spiritum vivificantem. Nos autem non dico Martyrum reliquias, sed ne solem quidem & lunam, non angelos, non archangelos, non Seraphim, non Cherubim, non omne nomen quod nominatur, & in præsenti sæculo & in futuro colimus & adoramus, ne serviamus creaturæ potius quam creatori, qui est benedictus in sæcula; honoramus autem reliquias martyrum, ut eum cujus sunt martyres adoremus; honoramus servos ut honor servorum redundet ad Dominum, quia qui vos suscipit me suscipit.

Idem adversus Vigilantium.

Quis enim, o insanum caput, aliquando martyres adoravit? quis hominem putavit Deum? nonne Paulus & Barnabas cum Licaonibus Jupiter & Mercurius putarentur, & eis vellent hostias immolare, sciderunt vestimenta sua, & se homines esse dixerunt, non quo meliores non essent olim mortuis hominibus Jove atque Mercurio, sed quod sub gentilitatis errore honor eis Deo debitus deferretur, quod & de Petro legimus, qui Cornelium se adorare cupientem manu sublevavit & dixit: Surge; nam & ego homo sum.

Augustin. in lib. de solut. quæstionum cap. 3.

Proinde sicut impia superbia sive hominum sive dæmonum, sibi hos divinos honores exhiberi vel jubet vel cupit, ita pia humilitas vel hominum vel angelorum sanctorum hæc sibi oblata recusavit, & cui deberentur ostendit.

Item in lib. XIX. de Civit. Dei.

Sed Deus ille quem coluerunt sapientes Hebræorum, & jam cælestibus sanctis angelis & vir-

virtutibus Dei, quos beatissimos tanquam cives in hac nostra peregrinatione mortali veneramur, & amamus, sacrificari vetat & coli, intonans in lege sua: sacrificans Diis eradicabitur. ANNO CHRISTI 814.

CAPUT VI.

HÆc contra eos qui annorum numero superstitionem imaginum vindicare volunt, consuetudinem sequi cupiunt potius quam veritatis auctoritatem.

Augustin. in lib. quæstion. veteris & novi Testam.

Irrationabile, inquit, vulgus, aut apparentes umbras aut simulacra mortuorum, ut Deum, colere cœperunt; quæ res in consuetudine vetustatis deducta arbitratur rationis sibi veritatem posse defendi, cum veritatis ratio non ex consuetudine atque ex vetustate, sed ex Deo sit, quia non vetustate Deus probatur sed æternitate; quamobrem fides non cœpta res sed sine initio est. In Deum enim credere nostrum incipere est; nam quod creditur æternum est. Et post pauca: Quod colunt Pagani post Deum est, opus post opincem est, pagani colunt opera, nos opificem, illi creaturam, nos creatorem, factus homo cœpit venerari suum conditorem, quia & dignum est, & causa hoc exegit.

Hieremias Propheta.

Post Baalim, inquit, abierunt, quos didicerunt a patribus suis.

Unde Hieronymus.

Ergo nec parentum, nec majorum error sequendus est, sed auctoritas scripturarum & Dei docentis imperium.

Augustin in ps. 113.

Videntur autem sibi purgatioris esse religionis, qui dicunt, nec simulacrum, nec dæmonium colo, sed effigiem corporalem ejus rei signum intueor, quam colere debeo. Et post pauca: Audent respondere non ipsa corpora colere, sed quæ illis regendis præsident numina. Si enim sicut præmissa SS. Patrum documenta declarant, sancti angeli & sancti viri non sunt colendi nec adorandi, hoc enim & ipsi refugiunt, sed sola caritate, non autem servitute honorandi, nec sanctis martyribus templa sacra & sacrificia, sed soli Deo constituenda, præsertim cum honorandi sint propter imitationem, non adorandi propter religionem, qua ratione antiqua auctoritate adoratio, incensum, luminaria, & cetera quæ in epistola Græcorum adnumerantur eis exhibenda sunt. Quapropter omissa omni superstitione convenit S. Cath. & Apost. Ecclesiæ religioni erga Sanctorum imagines hanc discretionem tenere, sicut eximius Doctor beatus papa Gregorius docuit, & in suis scriptis nobis tenendum sequendumque reliquit.

CAPUT VII.

NE igitur ex superstitione aut ex qualibet alia occasione scandala infirmioribus fratribus provenire possent; hoc summopere sancti viri provida consideratione vitare studuerunt, & dictis factisque suis nobis vitandum usquequaque evidenter ostendunt, hinc enim B. Augustinus in lib. 4. de civitate Dei,

Majores, inquit, nostri superstitionem a religione separaverunt.

Idem in lib. 10. ejusdem operis.

Legimus serpentum morsus mortiferos pœnam justissimam peccatorum in ligno exaltato atque prospecto æneo serpente sanatos, ut & populo subveniretur afflicto, & mors morte destructa velut crucifixæ mortis similitudine signaretur, quem sane serpentem propter facti memoriam reservatum, cum postea populus errans tanquam idolum colere cœpisset, Ezechias rex religiosa potestate Deo serviens cum magna pietatis laude contrivit. ANNO CHRISTI 814.

Tale quid & B. Epiphanium virum sanctissimum & doctissimum zelo divino succensum in epistola, quam ad Joannem, Cptanum episcopum scribit, & B. Hieronymus de Græco in Latinum sermonem transtulerat, legimus fecisse.

Audivi, inquit, quosdam murmurare contra me, quando simul pergebamus ad sanctum locum, qui vocatur Bethel, ut ibi collectam tecum ex more ecclesiastico facerem, & venissem ad villam quæ dicitur Anablæa, vidissemque ibi præteriens lucernam ardentem & interrogassem, qui locus esset, didicissemque esse ecclesiam, & intrassem ut orarem, inveni ibi velum pendens in foribus ejusdem Ecclesiæ, tinctum atque depictum, & habens imaginem quasi Christi vel sancti cujusdam. Non enim satis memini cujus imago fuerit. Cum ergo hoc vidissem in ecclesia Christi contra auctoritatem scripturarum hominis pendere imaginem, scidi illud & magis dedi consilium custodibus ejusdem, ut pauperem mortuum eo obvolverent & efferrent, illique contra murmurantes dicerent, si scindere voluerit justum erat ut aliud daret velum, atque commutare; quod cum audissem me daturum esse pollicitus sum, & illico se missurum, paullulum autem morarum fuit in medio, dum quæro optimum velum pro eo mittere, arbitrabar enim de Cypro mihi esse mittendum. Nunc autem misi quod potui reperire, & precor ut jubeas presbytero ipsius loci suscipere velum a lectore, quod a nobis missum est, & deinceps præcipere in ecclesia Christi istiusmodi vela, quæ contra religionem nostram veniunt, non appendi.

Nam & B. Paulus Apostolus in epistola prima ad Corinthios ob scandalum infirmiorum fratrum vitandum ita scripsit:

De his autem quæ idolis sacrificantur, scimus quia omnes scientiam habemus, & quia idolum nihil est. Quod B. Ambrosius ita exponit: Hi, inquit, inflati erant per scientiam, qui idolo contra salutem fratrum imperitorum carnes sacrificatorum edebant, scientes licere carnem edere, & quod nihil est idolum, ideo non contaminari edentem, hi scandalum fratribus erant caritatem præ oculis non habentes, quia plus erat carnem contemnere, quam fratri scandalum facere. Et post pauca: Propter quod si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ut non fratrem meum scandalizem; in tantum caritati studendum docet, ut licita pro inlicitis habeantur, ne obsint fratri, quantum enim mali est per illicita non delinquere, & per ea quæ concessa sunt offendere, ut lex servetur in illicitis, & in licitis non custodiatur, dum inconsiderate edunt. Unde B. Apostolus dicit: omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Quod B. Augustinus ita exponit: Potest ergo aliquid licere & non expedire. Expedire autem quod non licet non potest, ac per hoc non omnia licita expediunt, omnia autem illicita non expediunt. Sunt quippe licita quæ non expediunt, sicut Apostolo teste didicimus, sed id quod inter illicitum est, & ideo non expedit, atque quod licitum est, nec tamen expedit, quid interfit, aliqua universali regula diffinire difficile est. Et infra: Quapropter quia verum dixisse Apostolum dubitare non possumus, & aliqua peccata esse licita dicere non audemus, restat ut dicamus fieri aliquid, quod non expediat, & tamen si licitum est, non esse peccatum, quamvis quoniam non expedit, non sit utique faciendum.

ciendum. Et post pauca. Ut igitur si possumus ANNO CHRISTI 824 enitamur inter id quod licet & non expedit, & in quod non licet, atque ideo nec expedit, aliquo certo fine distinguere, ea mihi videntur licere & non expedire, quæ per justitiam quidem quæ coram Deo est permittuntur, sed propter offensionem hominum, ne impediantur a salute, vitanda sunt; ea vero non licere & ideo non expedire, quæ sic ipsa justitia vitantur, ut facienda non sint, etiamsi ab eis quibus in notitiam fuerint perlata non laudentur. Item post pauca: Expedit tunc, quando non solum per justitiam quæ coram Deo est permittitur, sed etiam hominibus nullum ex hoc impedimentum salutis infertur. Tunc autem non expedit id quod licitum est, quando permittitur quid, sed usus ipsius potestatis affert impedimentum salutis.

Hæc idec inseruntur, ut hi qui imagines erigunt memoriæ causa & amoris, illud caveant, ne quod ab illis forte devote & licite fit, infirmis in scandalum evenire contingat, ut sic suæ devotioni satisfaciant, quatenus salutem infirmorum non obliviscantur, & infirmam conscientiam fratrum occasione superstitionis præbendæ commaculent.

CAPUT VIII.

PRopter eos autem qui sibi ob hoc suffragari ad adorationem imaginum putant, quod dicunt adorasse Jacob Joseph filium suum, vel certe adorasse fastigium virgæ ejus, necessarium duximus, qualiter id a B. Hieronymo, & B. Augustino exponatur subnectendum; scribit itaque B. Hieronymus in lib. Hebraicarum Quæstionum:

Postquam, inquit, juraverat ei filius fecurus de petitione quam rogaverat, adoravit eum coram caput lecturi sui; sanctus & Deo deditus vir, oppressus senecture habebat lectulum positum ut ipse jacentis habitus absque difficultate ulla ad orationem esset paratus.

Augustin. in lib. Quæst. Genes. cap. 62.

Quod habent Latini codices, & adoravit super caput virgæ ejus, nonnulli emendantes habent, adoravit super caput virgæ suæ, vel in capite virgæ suæ, sive in cacumen, vel super cacumen. Fallit enim eos Græcum verbum, quod eisdem literis scribitur sive ejus, sive suæ, sed accentus dispares sunt, & ab eis qui ista noverunt in codicibus non contemnuntur; valent enim ad magnam discretionem, quamvis & unam plus literam habere posset & si esset suæ, ut non esset αὐτῆν sed ἑαυτῆν, ac per hoc merito quæritur, quid sit hoc quod dictum est, nam facile intelligeretur senem, qui virgam ferebat, eo more quo illa ætas baculum solet, ut se inclinavit ad Dominum adorandum, id utique fecerit super cacumen virgæ suæ, quam sic ferebat, ut super eam caput inclinando adoraret Deum. Quid est ergo adoravit super cacumen virgæ ejus, idest filii sui Joseph, & is forte tulerat ab eo virgam, quando ei jurabat idem filius, & dum eam tenet post verba jurantis nondum illam redditam, mox adoravit Deum, non enim pudebat eum ferre tantisper insigne potestatis filii sui, ubi figura magnæ rei futuræ designabatur, quamvis in Hebræo facillima hujus quæstionis absolutio esse dicatur, ubi scriptum perhibent, & adoravit Israel ad caput lecti in quo utique senex jacebat, & sic positum habebat, ut in eo sine labore quando vellet adoraret.

CAPUT IX.

COntra illos qui hoc se adjuvare putant, quod dicitur in Regum, quia adoravit Nathan Propheta David, aliquid respondendum est. De hac enim adoratione ita B. Gregorius in lib. 10. explanationum in Job loquitur: ANNO CHRISTI 824

Bene ergo lex Dei multiplex dicitur, quia nimirum cum una eademque sit caritas, si mentem plene cœperit, hanc ad innumera opera multiformiter accendit, cujus diversitatem breviter exprimimus, si in electis singulis bona illius perstringendo numeremus. Hæc namque per Abel & electa Deo munera obtulit, & fratris gladium non reluctando toleravit. Hæc Enoc & inter homines vivere spiritualiter docuit, & ad sublimem vitam ab hominibus etiam corporaliter abstraxit.

Et paulo post.

Hæc Nathan, & contra peccantem Regem auctoritate liberæ increpationis substulit, & cum Regis culpa deesset, in petitione humiliter stravit. Claret namque quod talis esset hæc adoratio, sicut & nos ante honorabiliores personas cum eas salutamus, prosternimur humilitatis gratia, & eas adorasse dicimur, dum eis nullum divini honoris cultum exhibemus, eodemque modo adorasse Jacob Esau fratrem suum haud dubium non est.

CAPUT X.

COntra illos etiam, qui imagines adorare se profitentur, quia sacra ab illis nuncupantur, & sacris vasis eas æquiparant, aliquid dicendum est.

August. in ps. 113.

Simulacra, inquit, gentium argentum & aurum, sed Deus fecit argentum & aurum opera manuum hominum. Hoc enim venerantur, quod ipsi ex auro argentoque fecerunt; sed enim & nos pleraque instrumenta & vasa ex hujuscemodi materia vel metallo habemus in usu celebrandorum sacramentorum quæ ipso ministerio consecrata sancta dicantur, in ejus honore cui pro salute nostra inde servitur, & sunt profecto etiam instrumenta vel vasa quid aliud quam opera manuum hominum? Verumtamen numquid os habent & non loquuntur, numquid oculos & non videbunt, numquid eis supplicamus, quia per eas supplicamus Deo? illa maxima causa est impietatis insanæ, quod plus valet in affectibus miserorum viventi similis forma, quæ sibi officit supplicari, quam quod eam manifestum est, non esse viventem, ut debeat a vivente contemni.

CAPUT XI.

COntra eos etiam dicendum est, qui pro imaginum adoratione duo Cherubim adsumunt in testimonium, quæ in signo mysterii ducta fuerunt. Unde B. Augustinus in libro 3. de Doctrina Christiana inter cetera inquit:

Miserabilis est animæ servitus signa pro rebus accipere, & supra creaturam corpoream oculum mentis ad hauriendum æternum lumen levare non posse, quæ tamen servitus in Judæorum populo longe a ceterarum gentium more distabat, quandoquidem rebus temporalibus ita subjugati erant, ut unus eis omnibus commendaretur Deus, & quanquam signa rerum spiritualium pro ipsis rebus observarent nescientes quo referrentur, id tamen insitum habebant, quod tali servitute uni omnium, quem non videbant, placerent Deo, quam custodiam tanquam sub pædagogo parvulorum fuisse scribit Apostolus, & ideo qui talibus signis pertinaciter inhæserunt, contemnentem ista Dominum, cum jam tempus revelationis eorum veniisset, ferre non potuerunt, atque inde calumnias, quod Sabbato curasset, moliti sunt principes eorum, populusque signis illis tanquam rebus adstrictus non credebat Deum esse, vel a Deo venisse, qui ea, sicut a Judæis observabantur, nolebat

ANNO CHRISTI 824.

lebat attendere, sequi crediderunt; ex quibus fa-
cta est prima ecclesia Hierosolymitana. Satis o-
stenderunt quanta utilitas fuerit eo modo sub pæ-
dagogo custodiri, ut signa quæ temporaliter im-
posita erant servientibus, ad unius Dei cultum,
qui fecit cælum & terram, opinionem observan-
tium religarent. Si ergo signum utiliter institu-
tum pro ipsa re sequi, cui significandæ institutum
est, carnalis est servitus; quanto magis inutilium
rerum signa instituta pro rebus accipere, quæ si
retuleris ad ea ipsa quæ his significantur, eisque
colendis animum obligaveris, nihilominus servili
carnalique onere atque velamine non carebis:
quamobrem christiana libertas eos quos invenit
sub signis utilibus tanquam prope inventos inter-
pretatis signis, quibus subditi erant, elevatos ad
eas res quarum signa sunt liberavit. Ex his factæ
sunt ecclesiæ sanctorum Israelitarum, quos autem
invenit sub signis inutilibus, non solum servilem
operationem sub talibus signis, sed etiam ipsa si-
gna frustravit removitque omnia, ut a corruptio-
ne multitudinis simulacrorum deorum, quam sæ-
pe ac proprie Scriptura fornicationem vocat, ad
unius Dei cultum gentes converterentur, nec sub
ipsis jam signis utilibus servituræ, sed exercitatu-
ræ potius animum in eorum intelligentia spirita-
li. Sub signo enim servit qui operatur aut vene-
ratur aliquam rem significantem, nesciens quid
significet; qui vero aut operatur aut veneratur
utile signum divinitus institutum, cujus vim si-
gnificationemque intelligit, non hoc veneratur
quod videtur & transit, sed illud potius quo ta-
lia cuncta referenda sunt. Talis autem homo spi-
ritalis & liber etiam tempore servitutis, quo car-
nalibus animis nondum oportet signa illa revela-
ri, quorum jugo edomandi sunt. Tales autem
spiritales erant Patriarchæ & Prophetæ omnesque
in populo Israel, per quos nobis Sanctus Spiritus
ipsa scripturarum auxilia & solatia ministravit.
Hoc vero tempore posteaquam resurrectio Domi-
ni nostri manifestissimum judicium nostræ liber-
tatis inluxit, ne eorum quidem signorum quæ jam
intelligimus, operatione gravi onerati sumus, sed
quædam pauca pro multis eadem quæ factu fa-
cillima & intellectu augustissima & observatione
castissima ipse Dominus, & Apostolica tradidit
disciplina, sicuti est Baptismi Sacramentum & ce-
lebratio Corporis & Sanguinis Domini quæ unus-
quisque cum percipit quo referantur imbutus a-
gnoscit, ut ea non carnali servitute, sed spiritu-
li potius libertate veneretur: ut autem literam
sequi & signa pro rebus quæ his significantur ac-
cipere servilis infirmitatis est, ita inutiliter signa
interpretari male vagantis erroris; qui autem non
intelligit quid significet signum, & tamen signum
esse intelligit, nec ipse premitur servitute; melius
est autem premi incognitis, sed utilibus signis,
quam inutiliter ea interpretando a jugo servitutis
eductam cervicem laqueis erroris inserere.

CAPUT XII.

DE cultu debito quem Græci latriam dicunt, vel religione cultuque quæ uno vocabulo Græci Thresciam vocant, vel quod non sit manufactum, colendum nec adorandum.

Augustin. lib. 10. de Civit. Dei.

Hic est enim divinitati, vel si expressius dicendum est, deitati debitus cultus propter quem uno verbo significandum, quoniam mihi satis idoneum non occurit Latinum Græco, ubi necesse est insinuo quod velim dicere. Latriam quippe nostri, ubicumque sanctarum scripturarum positum est, interpretati sunt servitutem, sed ea servitus quæ debetur hominibus secundum quam præcepit Apostolus servis Dominis suis subditos esse debere, alio nomine græce nuncupari solet. Latria vero secundum consuetudinem qua locuti sunt, qui nobis divina eloquia condiderunt, aut semper, aut tam frequenter, aut pene semper ea dicitur servitus quæ pertinet ad colendum Deum Proinde si tantummodo cultus ipse dicatur, non soli Deo deberi videtur; dicimur enim colere etiam homines quos honorifica vel recordatione vel præsentia frequentamus, nec solum ea quibus nos religiosa humilitate subjicimus, sed quædam etiam quæ subjecta sunt nobis, perhibentur coli; nam ex hoc verbo & agricolæ & coloni & incolæ vocantur, & ipsos Deos non ob aliud appellant cælicolas, nisi quod cælum colant, non utique venerando, sed inhabitando tanquam cæli quosdam colonos, non sicut appellantur coloni, qui conditionem debent genitali solo propter agriculturam sub dominio possessoris, sed sicut ait quidam latini eloquii magnus auctor: Urbs antiqua fuit, Tyrii tenuere coloni. Ab incolendo enim colonos vocavit non ab agricultura. Hinc & civitates a majoribus civitatibus, vel populorum examinibus conditæ coloniæ nuncupantur, ac per hoc cultum quidem non deberi nisi Deo propria quadam notione verbi hujus omnino verissimum est.

Item Augustin. lib. locutionum in Genes. de lapide, quem erexit Jacob, ita dicit

Quod statuit Jacob lapidem quem sibi ad caput posuerat, constituit eum titulum, & perfudit illum oleo, non aliquid idolatriæ simile fecit; non enim vel tunc vel postea frequentavit lapidem adorando vel ei sacrificando, sed signum fuit in prophetia evidentissima constitutum, quæ pertinet ad unctionem, unde Christi nomen a chrismate est.

Post pauca.

Sumpsit autem Jacob lapidem & constituit eum titulum. Dibgenter animadvertendum est, quomodo istos titulos in rei cujusque testimonium constituebant, non ut eos pro Diis colerent, sed ut aliquid significarent.

CAPUT XIII.

CONtra eos etiam qui eadem auctoritate in illa synodo Græcorum se imagines adorare professi sunt, sicut & vivificam crucem debito honore & trophæo virtutis pauca inferenda necessarium judicavimus, ut convincantur, non se hac occasione suæ superstitionis posse suffragari.

De Cruce Ecclesiastica historia cap. 9. de Constantin.

Erat quidem jam tunc christianæ religionis fautor verique Dei venerator, nondum tamen, ut est sollemne nostris, initiari signa Dominicæ passionis acceperat. Cum igitur anxius & multa secum de imminentis belli necessitate pervolvens iter ageret, atque ad cælum sæpius oculos elevaret, & inde sibi divinum precaretur auxilium, vidit per soporem ad orientis partem in cælo signum crucis igneo fulgore rutilare, cumque tanto visu fuisset exterritus, ac novo perturbaretur aspectu, adstare sibi vidit angelos dicentes: Constantine, in hoc vince. Tum vero lætus redditus, & de victoria jam securus signum Crucis, quod in cælo viderat in sua fronte designat, & ita cælitus invitatus ad fidem, non mihi videtur illa inferior cui similiter de cælo dictum est: Saule, Saule quid me persequeris? ego sum Jesus Nazarenus, nisi quia hic non adhuc persequens sed etiam exconsequens invitatur. Exin signum, quod in cælo sibi fuerat demonstratum, in militaria

ve-

ANNO CHRISTI 824.

vexilla transformat, ac labarum quem dicunt in speciem Crucis Dominicæ exaptat, & ita armis vexilliſque religionis inſtructus adverſus impiorum arma proficiſcitur. Sed & in dextra ſua manu ſignum nihilominus crucis ex auro fabrefactum habuiſſe perhibetur.

Item in Tripartita hiſtoria lib. 1. cap. 4.

In his igitur ſollicitudinibus conſtitutus in ſomno, vidit Crucis ſignum cælo ſplendide collocatum, mirantique viſionem adfuerunt angeli dicentes: O Conſtantine, in hoc vince. Fertur autem & ipſum Chriſtum apparuiſſe ei, ſignum Crucis monſtraſſe ac præcepiſſe, ut figuram ſimilem faceret, & in præliis auxilium hoc haberet, quo victoriæ jura conquireret. Euſebius itaque Pamphili, cum jurejurando ipſo Imperatore dicente audiſſe ſe refert, quia circa meridiem declinante jam ſole crucis ſignum ex lumine factum & ſcripturam conſervatam ei dicentem: in hoc vince, vidiſſet ipſe & milites qui cum eo tunc eſſent, pergenti namque aliquo cum exercitu per iter hoc in quo ei miraculum eſt oſtenſum, dumque cogitaret quid eſſet, nox ſupervenit, & dormienti Chriſtus apparuit cum ſigno quod vidit in cælo, juſſitque ut fieret ejus ſigni figuratio, quæ foret auxilium in congreſſibus præliorum.

Legitur in eod. lib. cap. 5.

Hoc enim ſignum bellicum inter alia pretioſius erat, eo quod Imperatorem præcedere, & adorari eum a militibus moris eſſet, unde præcipue Conſtantinum reor nobiliſſimum decus Imperii Romani in ſignum mutaſſe crucis, ut frequenti viſione atque cura deſuelcerent a priore more ſubjecti, & eum ſolum arbitrarentur Deum, quem coleret Imperator, & quo duce, & auxiliatore uterentur adverſus hoſtes; ſemper enim hoc ſignum proponebatur ante ordines univerſos, quod maxime laborantibus aciebus in præliis adeſſe præcipiebat. Conſtituit itaque certos ſigniferos, qui in cælo laborarent, quorum opus erat, ut vicibus humeris eum veherent, & omnes acies ita luſtrarent. Fertur enim quod aliquando quidam ferens hoc ſignum repente hoſtibus invadentibus expaviſſet, dediſſetque illud alteri vehendum, cumque ſe de prælio ſubtraxiſſet, & jacula declinaſſet, ſubito percuſſus interiit; ille vero, qui ſacrum ſuſcepit trophæum, multis ſe jaculantibus permanſit illæſus; mirabiliter enim divina regente virtute, ſagittæ hoſtium figebantur in ſigno, a ſignifero autem protinus inter pericula evolabant. Dicitur autem neque alium quam hujus ſigni miniſtrum, ut ſolet in bello, vulnere mortuum, aut cladem captivitatis perpeſſum.

Item in eod. lib. 2. cap. 18.

Dicitur autem quia etiam mortuus crucis tactu ſurrexit. De hoc ſigno Sybilla dixit apud Paganos: O ter beatum ſignum in quo Deus extenſus eſt.

Item in eod. lib. cap. 9.

Audivi enim & Probianum virum in palatio habentem militiam medicorum crudeli podagra paſſione detentum ibi doloribus liberatum, eique apparuiſſe ſanctam mirabiliter viſionem. Cum enim dudum paganus eſſet factus, poſtea Chriſtianus, aliquatenus dogma ſequebatur, totius vero ſalutis cauſſam, id eſt ſacratiſſimam crucem nolebat adorare. Hanc habenti ſententiam divina virtus apparens ſignum monſtravit crucis, quod erat poſitum in altario ejus eccleſiæ, & aperte palam fecit, quia ex quo crucifixus eſt Chriſtus, omnia quæ ad utilitatem humani generis facta ſunt quolibet modo præter virtutem adorandæ Crucis geſta non eſſent neque ab angelis ſanctis, neque a piis hominibus.

Legitur in eodem lib. 2. cap. 46.

Ea ſiquidem tempeſtate plurimi inter Epiſcopos effulgebant ſicut Donatus curiæ Epyri, de quo dum provinciales miracula multa teſtentur, maximum tamen eſt, quod de dracone geſſit. Is enim circa pontem in via publica jacens cibum habebat, oves, capras, equos, boves & homines arripiens devorabat. Ad quam beſtiam Donatus ſine gladio, ſine quolibet jaculo veniens, dum illa levaſſet caput, quaſi voratura virum, tunc ille vexillum crucis ante faciem ejus digito deſignans in aere, in os ejus exſpuit, beſtia vero ſputum mox ore ſuo ſuſcipiens exſpiravit.

Joan. Chryſoſt. in homil. de Cruce & Latrone.

Hodierna die noſter Dominus pependit in cruce, & nos feſtivitate eximia lætitiam celebramus ut dicamus crucem totius ſpiritalis gratulationis eſſe ſubſtantiam; etenim ante ipſum, vocabulum crucis pœna fuit, ſed nunc ad gloriam nuncupatur; antea condemnationis ferrebat horrorem, nunc ſalutis indicium eſt. Crux enim nobis totius beatitudinis cauſſa eſt: hæc nos a cæcitate liberavit erroris, hæc & ex tenebris reddidit luci, hæc ebellatos quieti ſociavit, hæc alienatos Deo conjunxit, longe conſtitutos proximos præſentavit, hæc peregrinantes cives oſtendit, hæc diſcordiæ amputatio eſt, hæc pacis firmamentum, hæc bonorum omnium abunda largitio.

Et poſt pauca in eadem homilia.

Volo & alia ratione cognoſcas, crucem ſuam non reliquit in terra, ſed ſecum eam levavit ad cælum: ſed ais, hoc unde demonſtratur? & ideo audivi quod cum ipſa veniet, cum ipſa ſecundum gloriam ſuam præſentiam faciet, ideo glorioſam Crucem nuncupavit.

Item poſt pauca in ead. homilia.

Et tunc ſignum videbitur filii hominis in cælo. Vidiſti gloriam ſigni, ideſt crucis, ſolis lumen reddetur obſcurum, lunæ non dabitur gratia, ſed illud radiabit & lucet, & ſicut Imperatorem regalis pompa præcedit, & militaris ordo præeunte vexilla humeris portare conſueverunt, & his ejus declaratur adventus; ſic Domino de cælo veniente, Angelorum cœtus & Archangelorum multitudo, illud ſignum humeris portant excelſis, & regalem nobis adventum nuntiant. Sola enim Chriſti crux eſt, quæ diſſolvit tenebras & regnum dæmonum diſſipavit, & omnem terrorem malignantium abſtulit. Crux ſanctitatem providit, Crux nobis ſol juſtitiæ facta eſt, ut inluminati miſericordia ejus glorificemus Patrem & Filium & Spiritum Sanctum in ſæcula ſæculorum. Amen.

Idem in Homil. 13. de Cruce Dominica.

Et ſi noſſe deſideras, cariſſime, virtutem crucis, & quanta ut poſſum ad ejus laudem dicere audi. Crux ſpes chriſtianorum, Crux reſurrectio mortuorum, Crux cæcorum dux, Crux deſperatorum via, Crux claudorum baculus, Crux conſolatio pauperum, Crux refrænatio divitum, Crux deſtructio ſuperborum, Crux male viventium pœna, Crux adverſus dæmones triumphus, Crux devictio diaboli, Crux adoleſcentum pedagogus, Crux ſuſtentatio inopum, Crux deſperatorum ſpes, Crux navigantium gubernator, Crux periclitantium portus, Crux obſeſſorum murus, Crux pater orphanorum, Crux defenſor viduarum, Crux juſtorum conſiliarius, Crux tribulatorum quies, Crux parvulorum cuſtos, Crux virorum caput, Crux ſenum finis, Crux lumen in tenebris ſedentium, Crux Regum magnificentia, Crux ſcutum perpetuum, Crux inſenſatorum ſapientia, Crux libertas ſervorum, Crux Imperatorum Philoſophia, Crux lex impiorum, Crux Prophetarum præcentio, Crux annuntiatio Apoſtolorum, Crux martyrum gloriatio,

ANNO CHRISTI 824.

tio, Crux monachorum abſtinentia, Crux Virginum caſtitas, Crux gaudium ſacerdotum, Crux Eccleſiæ fundamentum, Crux orbis terræ cautela, Crux templorum deſtructio, Crux idolorum repulſio, Crux ſcandalum Judæorum, Crux perditio impiorum, Crux invalidorum virtus, Crux ægrotantium medicus, Crux emundatio leproſorum, Crux paralyticorum requies, Crux eſurientium panis, Crux ſitientium fons, Crux nudorum protectio. Nuditatem autem cum dixero, non corpoream æſtimes, ſed infidelitatis per pœnam, cum autem in Chriſtum crediderit, veſtitus invenietur.

Item Auguſtin. in lib. de Civit. Dei.

In Carthagine Innocentia religioſiſſima femina de primariis ipſius civitatis, in mamilla cancrum habebat; hujus morbi, ut ferunt, omnis omittenda eſt curatio. Hæc illa a perito medico acceperat, & ad ſolum Deum ſe orando converterat. Admonetur in ſomnis propinquante Paſcha & in parte feminarum obſervantia ad baptiſterium quæcumque illi baptizata primitus occurriſſet, ſignaret ei locum, ſignum Crucis Chriſti fecit, confeſtim ſanitas conſecuta eſt.

Sedulius in 4. lib. Paſchalis Carminis.

Pax crucis ipſe fuit, violentaque robora membris
Illuſtrans propriis pœnam veſtivit honore,
Suppliciumque dedit ſignum magis eſſe ſalutis,
Ipſaque ſanctificans in ſe tormenta beavit.
Neve quis ignoret ſpeciem crucis eſſe colendam,
Quæ Dominum portavit ovans ratione potenti,
Quatuor inde plagas quadrati colligit orbis:
Splendidus auctoris de vertice fulget Eous,
Occiduo ſanctæ labuntur ſydere plantæ,
Arcton dextra tenet, medium læva ſubrigit axem:
Cunctaque de membris vivit natura creantis,
Et cruce complexum Chriſtus regit undique mundum.

Item Paulinus in lib. 8. Natalis Felicis.

Nos Crucis invictæ ſignum & confeſſio munit,
Armatique Deo mentem, non quærimus arma
Corporis, & quanquam membris videamur inermes,
Arma tamen gerimus, quibus & ſub pace ſerena
Contra incorporeos animis decernimus hoſtes.

Idem in lib. 10.

Ipſe domum remeans modicum, ſed grande ſaluti
De Crucis æternæ ſumptum mihi fragmine lignum,
Promo tenenſque manu adverſis procul ingero flammis,
Et clypeum retinens pro pectore quo tegerem me,
Arceremque hoſtem collato umbone reliſum,
Credite, nec donate mihi & reddite Chriſto
Grates & juſtas date laudes omnipotenti.
Noſtra ſalus etenim in cruce Chriſti & nomine conſtat.
Inde fides nobis, & in hac cruce nixa periclo,
Profuit, & noſtram cognovit flamma ſalutem.
Nec mea vox aut dextra illum, ſed vis crucis ignem
Terruit inque loco, de quo ſurrexerat ipſo,
Ut circumſeptam præſcripto limite flammam
Sidere & extingui fremitu moriente coegit,
Et cinere exortam cineri remeare procellam.
Quanta Crucis virtus ut ſe natura relinquat,
Omnia ligna vorans ligno Crucis uritur ignis,
Multa manus crebris tunc illa incendia vaſis
Aſpergens largis cupiebat vincere lymphis,
Sed licet exhauſtis penſarent fontibus imbres,
Vi majore tamen laſſis ſpargentibus omnem
Vicerat ignis aquam, nos ligno exſtinguimus ignem,
Quamque aqua non poterat, vicit brevis haſtula flammam.

CAPUT XIV.

COntra eos qui ſignum S. Crucis in teſtimonium adſumunt, ut eis ita licitum ſit adorare imagines, ſicuti lignum S. Crucis.

A Cultores igitur imaginum venerationem, adorationem ſeu exaltationem S. Crucis in defenſionem ſenſus ſui opponere ſoliti ſunt, cur non ita imagines ſicuti cruces adorari liceat? quibus primo reſpondendum eſt, quia Chriſtus non imagine, ſed in cruce ſuſpendi elegit, quando genus humanum redimere voluit, & ideo ſancta mater Eccleſia toto orbe terrarum inter cetera innumera Crucis ſacramenta, quæ a SS. Patribus multipliciter longe lateque per univerſum mundum enumerata ſunt; decrevit licitum eſſe univerſis Catholicis ob amorem ſolius paſſionis Chriſti, ubicumque eas viderint, inclinando ſi voluerint venerari, & inſuper die ſancto quo paſſio Domini in univerſo mundo ſpecialiter celebratur, cum omni devotione univerB ſum ordinem ſacerdotalem ſeu cunctum populum proſtratum adorare. Deinde etiam illud ſpecialiter non contra licite habentes, ſed contra illicitum cultum imaginibus exhibentes, opponendum eſt, quod ſupradicta univerſalis Eccleſia tam ſacris fontibus conſecrando, quamque etiam baptizandis, vel baptizatis eodem ſigno S. Crucis conſignando, vel benedicendo uti decrevit, omniumque fidei catholicæ cultoribus frontes & pectora ſua poſt abrenuntiationem ſatanæ, pompis & operibus ejus certiſſima fide contra omnes Diaboli inſidias munire docuit, gladioque inexpugnabili dextras cunctorum fidelium armare ſtuduit. Dic quæſo contra ſas eccleſiaſticum adorator imaginum quid tale huic ſimile ab Eccleſia catholica in toto C orbe terrarum de imaginibus ſanctum eſt? Et licet hæc magna ſint, quid de conſecratione corporis & ſanguinis D. N. J. C. dicturi ſumus, quæ utraque in ſacris miſſarum ſollemniis, ex quo conſecrari cœperint uſque in finem pœnæ ſine intermiſſione crucis ſignaculo benedicantur, nec eſt quiſquam tam ſapiens vel inſipiens qui ullo modo hanc conſecrationem aliter ſe poſſe perficere Deo placite præſumat, niſi hoc ſemper ejuſdem S. Crucis ſignaculo conſecrare ſtudeat? Quid etiam ſicut de univerſo humano genere, ita pene de cunctis humani generis operibus ſeu cotidianis actibus ejus complectendo dicere valebimus, in omnibus quæ die, nocte, mane, veſpere, & melius fortaſſe dicitur omni tempore agere conſuevit? Quid D eſt quod in his omnibus quod ad ſalutem ejus ſive in hoc ſæculo, ſive in futuro pertinere poſſit, ſine ejuſdem crucis ſignaculo incipere, actitare vel conſumare velit?

CAPUT XV.

HÆc tibi hactenus imaginum ſi quis es indiſcretus cultor, & hæc tibi inante & contra ſi quis es intemperans deſtructor: vide ne hæc audiens putes temeritati tuæ licentiam dari, ut ubicumque non propter inclitum cultum, ſed propter diſcretum & ob hoc propter licitum mentis affectum pictas vel fictas ſimilitudines Sanctorum viderit, ut illas aut deſtruas aut irridendo ſubſanE nare debeas.

Quamobrem uterque monendus eſt, ne neuter ſicut quondam Bardoſanus novarum inventionum ſuperſtitioſus amator, ſed ſicut vere catholicus, ſtudioſiſſime matrem virtutum diſcretionem in omnibus ſervans, zelumque Dei ſecundum fatuitatem inſipientium, ſed ſecundum virtutem ſapientium in Domino habens, nec ille diligendo, nec iſte contemnendo ultra quam oporteat dextra lævaque tranſiliendo viam rectitudinis amittat; ſed quia ita plerique pertinaces ſunt ut ratione flecti nequaquam poſſint, hi merito ſancta auctoritate quaſſandi ſunt, ut ſaltem fracti medicinam quærant.

EPIS-

ANNO CHRISTI 823.

EPISTOLA GREGORII PAPÆ.

Gregorius Sereno epiſc. Maſſilienſi.

LIterarum tuarum primordia ita ſacerdotalem in te eſſe benevolentiam demonſtrabant, ut major nobis fieret de fraternitate tua lætitia, ſed tantum earum finis a ſuis diſſenſit initiis, ut non unius ſed diverſarum mentium talis crederetur epiſtola..... Perlatum quidem ad nos fuerat quod inconſiderato zelo ſuccenſus, ſanctorum imagines ſub hac quaſi excuſatione, ne adorari debuiſſent, confringeres, & quidem quia eas adorari vetuiſſes, omnino laudavimus; fregiſſe vero reprehendimus. Dic frater, a quo factum ſacerdote aliquando auditum eſt, quod feciſti? ſi non aliud vel illud te non debuit revocare? diſpectis aliis fratribus ſolum te ſanctum & eſſe credis ſapientem? Aliud eſt enim picturam adorare, aliud picturæ hiſtoria quid ſit adorandum addiſcere. Nam quod legentibus ſcriptura, hoc idiotis præſtat pictura cernentibus, quia in ipſa ignorantes vident quod ſequi debeant, in ipſa legunt qui literas neſciunt. Unde præcipue gentibus pro lectione pictura eſt, quod magnopere a te, qui inter gentes habitas, attendi decuerat, ne dum recto zelo incaute ſuccenderis, ferocibus animis ſcandalum generares. Frangi ergo non debuit quod non ad adorandum ſed inſtruendas ſolummodo mentes fuit neſcientium collocatum, & quia in locis venerabilibus ſanctorum depingi hiſtoriam, non ſine ratione vetuſtas admiſit. Et poſt pauca ſequitur:

Convocandi enim ſunt diverſi Eccleſiæ filii, eiſque ſcripturæ ſacræ eſt teſtimoniis oſtendendum, quod omne manufactum adorare non liceat, quoniam ſcriptum eſt: Dominum Deum tuum adorabis & illi ſoli ſervies, ac deinde ſubjungendum, quia picturas imaginum quæ ad ædificationem imperiti populi factæ fuerant, ut neſcientes literas ipſam hiſtoriam intendentes, quid actum ſit diſcerent. Et item. Si ad hanc inſtructionem ad quæ imagines antiquitus factæ ſunt, habere vultis in eccleſiis, eas modis omnibus & offerri & habere permittas, atque judica, quod non tibi ipſa viſio hiſtoriæ, quæ pictura teſte pandebatur, diſplicuerit, ſed illa adoratio, quæ picturis fuerat incompetenter exhibita, atque in his verbis eorum mentes demulcens, ad concordiam tuam revoca; & ſi quis imagines facere voluerit, minime prohibeatur, adorare vero imagines omnimodis devita. Sed hoc ſollicite fraternitas tua ammoneat, ut ex viſione rei geſtæ ardorem compunctionis percipiant, & in adorationem ſolius omnipotentis S. Trinitatis humiliter proſternantur.

ITEM GREGORII PAPÆ.

Gregorius papa Secundino ſervo Dei Inclauſo.

DIlectionis tuæ literas ſuſcepi, quæ in meo ſenſu amoris melle condita ſapuerunt &c. & poſt quædam interpoſita inquit: Imagines enim quas nobis tibi dirigendas per Dulcidium diaconum tuum rogaſti, valde nobis tua poſtulatio placuit, quia illum in corde tota intentione quæris, cujus imaginem præ oculis habere deſideras, ut viſio corporalis cotidiana ſemper reddat exortum, ut dum picturam vides ad illum animo inardeſcas, cujus te imaginem videre conſideras. Ab re non facimus, ſi per viſibilia viſibilibus inviſibilia demonſtramus, ſic homo qui alium ardenter videre deſiderat, aut ſponſam amando deſiderat, quam videre conatur, ſi contingit ut ad balneum aut ad eccleſiam procedere exiſtimet, viam tendentibus ſe præparet, ut de viſione hilaris recedat. Scimus namque quia tu imaginem Salvatoris noſtri, ideo non petis, ut quaſi Deum colas, ſed ob recordationem Filii Dei in ejus amore recaleſcas, cujus te imaginem videre conſideras, & nos quidem non quaſi ante divinitatem ante ipſas proſternimur, ſed illum adoramus, quem per imaginem aut natum aut paſſum vel in throno ſedentem recordamur, & dum nos ipſa pictura quaſi ſcriptura ad memoriam Filii Dei reducimus animum noſtrum, aut de reſurrectione lætificat, aut de paſſione emulcet. Ideoque direximus tibi ſyrraria duo, imaginem Salvatoris & Sanctæ Dei genitricis Mariæ & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli per ſupradictum filium noſtrum diaconem & unam crucem cum clavo pro benedictione, ut ab ipſo maligno defenſus, crucis ſancto ligno munitum eſſe te credis &c.

Item Gregorius p. Januario epiſc.

Judæi de civitate veſtra huc venientes quæſti nobis ſunt, quod ſynagogam eorum quæ Parati ſita eſt, Petrus qui ex eorum ſuperſtitione ad Chriſtianæ fidei cultum Domino volente perductus eſt, adhibitis ſibi quibuſdam indiſciplinatis, ſequenti die baptiſmi ſui, hoc eſt Dominica ipſa feſtivitate Paſchali cum gravi ſcandalo ſine veſtra occupaverit voluntate, atque imaginem illic genitricis Dei Dominique noſtri venerandam crucem vel byrrum album, quo fonte ſurgens indutus fuerat, poſuiſſe &c. & poſt pauca inquit: Conſiderantes hac de re veſtræ voluntatis intentum ac magis judicium, hortamur affatibus ut ſublata exinde cum ea qua dignum eſt veneratione atque crucem, debeatis quod violenter ablatum eſt reformare &c.

Ejuſdem ad Germanum patriarcham Conſtantinopolitanum.

Qualis & quæ libatio meum ſic ſancte lætificavit animum ſicut de te venerabili nempe mihi & ſuperlaudabile nomen ſanctiſſimæ & Deo dilectæ gratificatæ nuntiationis &c. Deinde poſt quædam interpoſita adjunxit: At ubi ſic cœpiſti conflictui, ſicut ipſe Deus tibi monſtravit, præeſſe præcipiens in caſtra Chriſti, & regni glorioſum certe & notum ſignum, vivificam dico crucem, magnum adverſum mortem ejus magnitudinis triumphum, ubi mundi quadripartiti orbem terrarum perſcripſiſti, diſtinguens perſcriptis, ita & ſanctam imaginem omnium Dominæ & ſanctæ Dei Genitricis, cujus vultum deprecantur divites plebis. Etenim ſancta ſicut patribus videtur, quæ ſic a vobis pie honorata donavit retributiones. Nam imaginis honor ad primam formam tranſit, ſecundum magnum Baſilium & ſicut inquit Chryſoſtomus. Ego & ceræ perfuſæ dilexi picturam pietate repletam. Et poſt pauca in eadem epiſtola: Si enim Propheticæ diſpoſitionis non acceperunt finem, non ſcribantur canſſæ ad oſtenſionem, quæ nec dum factæ ſunt, videlicet niſi incarnatus eſt Dominus, non ſignetur quæ ſecundum carnem ſignatur ſancta imago ejus, niſi natus eſt in Bethlehem de ſemper glorioſa Virgine & Dei Genitrice, & Magi munera obtulerunt, & paſtoribus apparuit angelus, & multitudo cæleſtis militiæ nato laudem retulit, niſi in ulnis Genitricis, ut infans porrectus, qui portat omnia, & lactis nutrimento paſtus eſt, qui dat eſcam omni carni, neque hoc ſignetur, niſi mortuos ſuſcitavit & paralyticos erexit, & leproſis purgationem dedit, & oculos cæcorum aperuit, & dæmones effugavit, & niſi aperuit aures ſurdorum & omnia operatus eſt, quæ glorioſe & Dei miracula perfecit, non ſcribantur, niſi paſſionem voluntarie ſuſcepit & infernum exſpoliavit & ſurgens in cælos adſcendit, qui venturus eſt judi-

ANNO CHRISTI 824.

dicare vivos & mortuos, non ſcribantur, neque A
deſignentur, quia hæc recitantur, & per literas &
per colores ſcripturæ & hiſtoriæ. Si enim hæc omnia facta ſunt & magnum eſt pietatis myſterium, utinam fuiſſet poſſibile, cælum & terram & mare & animalia omnia, enarrare ea & per voces & per literas & hiſtorias; non exiſtentium enim deſignantium idolica ſcriptura nominatur quæ non fuerunt in eſſentia delirato factura, & ne una condeſcenſio Eccleſiæ Chriſti cum idolis? abſit, neque enim vitulos adoravimus, nec vitulum in Choreb fudimus, neque Deum nobis mundum exiſtimavimus, neque iterum in ſculptili inclinati ſumus, & Beel Phegor conſecrati ſumus, neque filios noſtros aut filias aliquando dæmonibus immolavimus; non ſunt hæc nobis, non ſunt, nul- B
lus accuſetur, quoniam nihil quæ exſiſtunt aut facta ſunt, præter nomen quod eſt ſuper omne nomen, vivificam Trinitatem, populus Chriſti uſque hodie ſervivit, aut veneratus eſt, abſit. Si enim quis judaice motus ad calumniandum, quæ olim idolorum culturis acclamantia profanatur, & idolorum cultura adſcribere eccleſiæ noſtræ de venerabilibus imaginibus divinis & mirabilibus ad meliora directis exiſtimemus, nihil aliud aut canem latrantem, ac ſui infundibula procul ejicientem, audiat ſicut Judæus, utinam eſſet & Iſrael per viſibilium quam deputatus eſt, offerre Deo orationem, & per exempla memorari factorem, & non vitulum tenere, & muſcas ſuper tabulas fundamenti, utinam ſanctum altare diligeret & C
non vitulas Samariæ. Bonum illi eſſet & juſtum roriſſimam divinam petram amplectere & non Beel, utinam eſſet illi ad virgam Moyſi magis aſpicere & ad urnam auream & arcam & propitiatorium Lamminæ Ephod, menſam, tabernaculum interius & exterius, quæ omnia in gloriam facta Dei etſi manufacta, ſed magis ſancta ſanctorum dicebantur, & Cherubin ſculpta, quorum memoriam faciens Apoſtolus inquit: Cherubin gloriæ obumbrantis propitiatorium, quibus & divina vegetari gloria & ſcriptura docemur, ſi iſtis attenderes, numquam idolis inclinaretur. Omne enim opus in nomine Domini factum pretioſum & ſanctum dictum eſt &c.

Item Gregorii Papæ in Synodica epiſtola.

Si contraria ſentientibus & irrita facere quærentibus antiquas Patrum traditiones ſalutis occurreret converſio, ſufficerent utique ea quæ ſuperius a nobis ex Patrum teſtimoniis vel ſacris dicta ſunt monumentis. Sed quia videmus, quod mœrentes dicimus, pleroſque turbatis mentibus ſtatuta conturbare Eccleſiæ, ideo, fratres cariſſimi, extenditur ſermo, & cupimus ad compeſcendam erroris inſaniam adhuc ex veteribus documentis aliquid dicere, forſan reſipiſcent inquieti. In libro enim Exodi ſic legimus: Locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens; Loquere Filiis Iſrael. ut tollant mihi primitias ab omni homine, qui offert ultroneus accipiat is eas; hæc ſunt autem quæ accipere debetis, & cetera per ordinem uſque ad duorum E
Cherubim, qui erunt ſuper arcam teſtimonii, cunctaque mandabo per te Filiis Iſrael. Et iterum: Mandato Dei a Salomone conſtructo templo, inter alia fecit in oraculo duo Cherubim de lignis olivarum. Et infra: Et ſculpſit in eis picturas Cherubim & palmarum ſpecies & anoglypha valde prominentia, & texit ea auro & operuit tam cherubim quam palmas &c. Ecce, cariſſimi Fratres, conſideremus quid Deo mandante Moyſes effecerit, quidve Salomon ſapientiſſimus divino juſſu conſtruxerit, & cetera, quanto debemus puro cordis anniſu ipſum Chriſtum Dominum noſtrum ſanctamque ſemper Virginem ejus genitricem Mariam, Apoſtolos quoque vel omnes ſanctos Dei, per eorum ſacras effigies atque imagines colere, adorare & ad propitiandum nobis petere & relaxare delicta. Nos non ob aliud nomen imagines facimus & adoramus, ſed pro nobis incarnato Verbo Dei; ſi autem manufacta omnia abjicienda ſunt, neque arcam fœderis, neque aurea & cælata Cherubim ejus debuerant recipi, quæ per Beſeleel & Eliab facta ſunt juxta præceptum Dei. Si vero illa ſicut ſimilia inviſibilia facta ſunt, ita & hæc ſimili modo ſecundum viſiones & revelationes Prophetarum coloribus diſtinctæ efficiuntur &c.

ANNO CHRISTI 824.

Item Joannis Archiep. Conſtantinopolitani qui & Chryſoſtomi Joannes Chryſoſtomus in ſerm. Cœnæ Domini.

Omnia facta ſunt propter gloriam Dei, uſui autem noſtro nubes ad imbrium miniſterium, terra ad frumenti abundantiam, mare ad negotiandum copioſe, abſque invidia omnia famulantur homini, magis autem imagini Domini. Neque enim quando Imperiales vultus & imagines in civitates introducuntur & obviam judices & plebes cum laudibus non tabulam honorantes, neque effuſæ ceræ ſcripturæ, ſed figuram Imperatoris; ſic & creatura non terrenam ſpeciem honorat, ſed eandem ipſam cæleſtem figuram reveretur.

Ejuſdem de parabola ſeminis.

Indumentum imperiale ſi injuriaveris, nonne tum qui induitur injurias, neſcis quia ſi quis imaginem Imperatoris injuriat, ad eum ipſum Imperatorem principaliter dignitati ejus adfert injuriam? Neſcis quia ſi quis imaginem ex ligno aut ex colore detrahit, non ſicut ad elementum ſine anima auſus judicatur, ſed ſicut adverſus Imperatorem diſgregatam imaginem totidem Imperatoris geſtans ejus injuriam ad Imperatorem deducit.

S. Baſilii ex lib. ad Amphil. de Spiritu Sancto cap. 17.

Quoniam Imperator dicitur & Imperatoris imago & non duo Imperatores. Neque enim fortitudo ſcinditur, neque gloria dividitur; ſicut enim quæ tenetur noſter principatus & poteſtas una, ſic & quæ erga nos glorificatio una & non multæ, quoniam imaginis honor ad formam primam D
tranſit.

Item ejuſdem in epiſt. ad Julianum imp. miſſa.

Secundum id quod divinitus datam hæreditariam nobis immaculatam Chriſtianorum fidem confiteor & promitto. Credo in unum Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum Sanctum, unum Deum, hæc tria adoro & glorifico. Confiteor autem & Filii incarnati diſpenſationem, & Dei genitricem, quæ ſecundum carnem eum genuit, ſanctam Mariam: ſuſcipio vero & ſanctos Apoſtolos, Prophetas & martyres, & ad Deum deprecationem quæ per eos, ſcilicet illis mediantibus, propitiatorem mihi efficit miſericordiſſimum Deum, & remiſſionem mihi facinorum condonari, pro quo & figuras imaginum eorum honoro, E
& adoro, ſpecialiter hoc traditum tam a ſanctis Apoſtolis & non prohibitum, ſed in omnibus eccleſiis noſtris eorum deſignantes hiſtoriam.

Item ipſe in ſerm. SS. 40. martyrum.

Nam & bellorum triumphos ac victoriæ & ſermonum conſcriptores multotiens & pictores ſignificant, quidam autem verbo adornantes, quidam vero tabulis præſignantes, & multos uterque ad utilitatem exercuerunt; quæ enim ſermo hiſtoriæ per auditum, hæc conſcripta ſilens admonitio per imitationem demonſtrat.

Item S. Athanaſii.

Interrogatio Antiochi ad Sanctum pro imaginibus. Quomodo lex & Prophetæ dicentes, ſta-

ANNO CHRISTI 824.

tuas & similitudines non adoretis. Quare ergo vos facitis imagines & adoratis eas?

Responsio Athanasii.

Non ut Deus imagines adoramus nos fideles sicut pagani, absit, sed tantummodo affectu & caritatis nostræ animæ ad vultum faciei imagines apparentes, unde multoties vultu deleto sicut signum purum atque commune jam, quod dudum fuerat imago, comburimus. Sicut enim Jacob approximans morti, summitatem virgæ Joseph adoravit, non virgam honorificans, sed qui eam tenebat; sic & fideles non pro aliquo alio modo imagines adoramus, non pro desiderio effigie declarata.

Item beati Cyrilli Alexandr. episc. in serm. Matthæi Evang.

Devingitur enim fides quod in forma Dei exsistit Verbum, sicut & nostræ vitæ redemptione oblatus est Deo secundum nostram similitudinem indutus & factus homo. Et idem ipse post pauca: Imaginum nobis explent opus parabolæ significantium virtutem, cuidam, quomodo & oculorum adhiberi & palpatu manus afferri, in vestigiis, mentibus, inapparibiliter habens visionem.

Item S. Cyrilli.

Quemadmodum imaginem quis designatam jucundam respexerit, mirabitur quidem regis figuram & quæ illo apparet, hæc & ejus noscens conscriptionem pariter cernens delectabitur, ut ipsum regem aspiciat, &c.

Item S. Epiphanii Episc. Constantiæ Cypri.

Etenim Imperatores pro eo quod habent imagines, non duo sunt Imperatores, sed Imperator unus cum imagine.

Item S. Stephani episc. Bostron. ad quosdam de Imaginibus Sanctorum.

De imaginibus Sanctorum confidimus, quoniam omnes opus quod sit, in Dei nomine bonum est & sanctum. Aliud est enim imago, & aliud simulacrum, idest statunculum: quando enim Deus Adam plasmavit, videlicet & condidisset, dicebat; faciamus hominem ad imaginem nostram & similitudinem, & fecit hominem imagini Dei: quid enim? ergo quia imago est homo Dei, idolatria est, idest idolorum cultura est & impietas? nequaquam fiat. Si enim Adam imago dæmonum abjectus fuit & inacceptabilis, sed quia imago Dei est, honorabilis est & acceptabilis. Omnis enim imago in nomine Domini aut Angelorum aut Prophetarum aut Apostolorum aut martyrum aut justorum sancta est; non enim lignum adoratur, sed is qui in ligno commemoratur, & contemplatus honoratur. Omnes enim nos honoramus judices & salutamus etiamsi peccatores sint; quid ergo numquid non debemus adorare sanctos Dei servos, & propter memoriam eorum constituere & erigere imagines, quod non obliviscantur? Sed dices quia ipse Deus præcepit & non adorare nos manufactos. Dic itaque o Judæe, quare super terram non est manufactum post facturam Dei: quid ergo? arca Dei quæ ex lignis Sethim fabricata est atque constructa, non fuit manufacta? & altare & propitiatorium & urna quæ habuit manna, & mensa & lucerna & tabernaculum inferius & exterius non fuerunt ex operibus manuum hominum quæ Salomon fecit? Et cur sancta sanctorum vocantur manufacta existentia? ita Cherubim & senarum alarum in circuitu propitiatorii non fuerunt statuæ & imagines Angelorum opera manuum hominum? & quomodo non abiiciuntur? sed quia per præceptum Dei imagines factæ sunt Angelorum, sanctæ sunt, licet statuæ fuerunt; etenim idola gentium, quia imagines fuerunt dæmonum, Deus prohibuit & condemnavit eas. Nos autem ad memorias sanctorum imagines facimus Abrahæ, Moysi & Eliæ, Esaiæ & Zachariæ, & reliquorum Prophetarum, Apostolorum, & Martyrum sanctorum, qui propter Deum interempti sunt, ut omnis qui vidit eos in imagine, memoretur eorum, & glorificet Deum, qui glorificavit eos; decet enim eis honor & adoratio & commendatio secundum justitiam eorum, ut omnes qui vident eos, festinent & ipsi imitatores fieri actionum eorum; quæ enim est adoratio, nisi honor tantummodo? sicut & nos peccatores adoramus, & salutamus nos alterutrum secundum honorem & dilectionem. Etenim Deum nostrum aliter adoramus & glorificamus & contremiscimus. Imago est similitudo ejus, qui in ea conscriptus est, impii autem qui bonum non agunt, neque sanctorum commemorantes non prohibeant neque scandalizent eos qui benefaciunt, & honorant sanctos & servos Dei, & commemorantur eorum, mercedem enim bonæ operationis percipient; impii vero secundum quod cogitaverunt, habebunt desolationis inhonorationem, sicut id quod justum negligentes, & a Domino recedentes, propter memoriam, namque in imaginibus conscribuntur, & honorantur, immo & adorantur sancti sicuti servi Dei, ut pro nobis Divinitatem sint exorantes atque implorantes; dignum enim est commemorari doctorum nostrorum & gratias referendo.

ANNO CHRISTI 824.

Item S. Dionisii Areopagitæ Athenienſis episc. in epist. quam scripsit ad S. Jo. Evangelistam, inter cetera inquit.

Quid mirabile si Christus verax, & discipulos, inquit, de civitatibus ejiciunt, ipsi digne sibi judicantes & de sacro scelerati interdicunt, & recedentes a veritate, & manifeste imagines sunt visibiles invisibilium, nec enim in sæculis supervenientibus culpabilis erit ex ejus justitia respectus Dei.

Item ejusdem de cælesti militia & infra.

Prædicta enim incorporea agmina diversis coloribus effigurantur, compositionibus variis, quatenus sic tacite nosmetipsos per sacratissimas effigies ad simplices & incorporales pia mente transeamus. Etenim impossibile est nostræ menti ad incorporea illa pertingere, cælestis militiæ imitationem visionemque, nisi si per elementorum poterimus visibilem decorem ad invisibilem pulcherrimamque attingi effigiem, & visibiles odoriferasque imagines rationali traditione invisibiles præfulgi &c.

In definitione sancti sexti & magni Concilii. Cap. 82.

In quibusdam venerabilium imaginum picturis, agnus digito præcursoris monstratus designatur, qui in signum relictus est gratiæ; verum nobis per legem præmonstrans Agnum Christum Deum nostrum qui abstulit peccata mundi. Et post pauca: Secundum humanam figuram, & in imaginibus nunc pro veteri agno retitulari decernimus per ipsum humilitatis altitudinem Dei Verbi considerantes, & ad memoriam quæ in carne actionis quique passionis ejus & salutiferæ mortis manibus educati, & quæ abhinc facta est mundi redemptio &c.

Unde & B. Augustinus in 92. psal. inquit.

Si autem non adoras in Christo ista terrena, quamvis de illis similitudo quædam data est ad significandum sanctos de quacumque creatura ducta fuerit similitudo, tu intellige similitudinem creaturæ, & adora artificem creaturæ &c.

Item S. Athanasii episc. Alexandrini de Humanatione Domini, cujus initium.

Sufficienter quidem de his multis pauca sumen-

ANNO CHRISTI 824.

mentes intimavimus. Et post: Sicut ea quæ scribitur in lignis forma abolita exterioribus sordibus, iterum necesse idipsum recuperari atque uniri is cujus est forma, ut innovari possit imago in eadem materia atque elemento; per ejus enim formam & ipsa materia ubi & conscribitur non dejicitur, sed in ea ipsa configuratur.

Item B. Ambrosii Mediol. episcopi ad Gratianum Imp. ex lib. 3. cap. 9.

Numquid ne quando & deitatem & carnem ejus adoramus, dividimus Christum? Aut quando in ipso & Dei imaginem & Crucem adoramus, dividimus eum? absit.

Item B. Gregorii Nyssæni episc. inter plura, ubi de Abraham sermonem instituit.

Vidi imaginem passionis, & non sine lacrymis visionem transivi, opere artis ad faciem deducens historiam &c.

Item ipse in interpretatione in Cantica Cantic.

Sicut vero conscripta doctrina materia quædam est, ita omnino in diversis tincturis, quæ complent animantis imitationem; qui vero ad imaginem conspicit ex eadem arte per colores completam tabulam, non tincturis præfert contemplationem, sed visionem depictam conspicit tantummodo, quam per colores magister demonstravit.

Leontii episc. Neapoli Cypri in sermone V. propter Christianorum responsum adversus Judæos, & de imaginibus Sanctorum.

Nunc vero de venerandis pictisque imaginibus responsum faciamus, ut obstruantur ora loquentium iniquitatem. Legalis enim & hæc traditio, & audi Deum dicentem ad Moysem; Imagines duas Cherubim aureas insculptas constrae obumbrantes propitiatorium. Et iterum templum quod ostendit Deus Ezechieli: Templum, dixit, palmamarum & leonum & hominum & Cherubim a pavimento ejus usque ad cameram tecti, certe terribilis sermo, qui præcepit Israeli ne faceret quodlibet sculptile, neque imaginem, neque similitudinem quæ sunt in cælo, & quæ sunt in terra, ipse præcepit Moysi facere sculptilia animalia & Cherubim, unde & Salomon ex lege suscipiens signum plenum fecit templum ære & sculptile & fusile, leonum, boum & palmarum, & hominum & non est reprehensus a Deo. Si enim me reprehendere vis pro imaginibus, reprehende Deum, qui hæc fieri jussit in memoria ejus esse erga nos. Judæus dixit, sed non adorabantur illæ, sicut Dii similitudines, sed memoria tantummodo fiebat. Christianus dixit: bene dixisti, neque a nobis ut Dii adorantur sanctorum effigies & imagines & signa. Si enim ut Deum adorant lignorum imagines, debebant omnino & cetera ligna adorare. Si vero ut Deum adorarent lignum, non omnino deleta effigie imaginem incenderent.

Et iterum.

Damus quæ sunt annexa duo ligna Crucis, adoro signum propter Christum, qui in ea crucifixus est; at ubi divisa fuerint ab alterutrum, projicio ea & incendo, & sicut qui jussionem Imperatoris suscipiens & osculatus est signum, non lutum honorat aut chartam aut plumbum, sed Imperatori salutem & venerationem reddidit; sic & Christianorum pueri signum Crucis adorantes, non naturam ligni veneramur, sed signum & figuram Christi, ipsum videntes per ipsum, qui in ea crucifixus est, osculamur & adoramus &c. *Et post pauca*: Sicut enim virgam Christi crucem adoramus, sicut enim sedem & lectum ejus sanctum sepulcrum, sicut enim domum, præsepium, & Bethlehem & cetera sancta ejus tabernacula, sicut enim amicos ejus, Apostolos ejus & sanctos Martyres & reliquos Sanctos, Christi vero passionem in ecclesiis & in domibus & in plateis & in imaginibus, & in velis & in cubiculis, & in vestibus & in omni loco designamus, ut desinenter aspicientes hæc recordemur & non obliviscamur, sicut tu oblitus es Domini Dei tui: & sicut tu adorans librum legis non naturam pellium & atramenti adoras, sed verba Dei quæ in eo continentur; sic & ego imaginem Christi adorans, non naturam lignorum aut colorum, absit, sed inanimata in figuram Christi tenens, per eam Christum spero tenere & adorare. *Et infra sequitur*: Nam & ipsos filios nostros & patres factos existentes & peccatores sæpius osculamur, & non in hoc condemnabimur, non ut Deos eos osculamur, sed amorem nostræ naturæ, quem erga eos habemus, per osculum ostendimus. Sicut enim multotiens dixi: mens scrutatur in omni osculo & in omni adoratione &c. Sic o homo Christianorum populi quantieumque signa Crucis & imaginum osculantur, non ipsis venerationem signis aut lapidibus proferunt, aut auro aut corruptæ imagini aut lipsanis, sed per illa Deo Creatori, qui & eorum & omnium creator est, gloriam & venerationem offerunt. *Et infra:* qui enim diligit amicum suum aut regem & magis benemerentem sive filium ejus videns sive virgam sive sedem sive coronam sive domum sive servum tenens osculatur & honorat per hos benefactorem, & magis Deum. Quando enim vides Christianos adorantes Crucem, cognosce quoniam Crucifixo Christo adorationem proferunt & non ligno; nam si naturam ligni venerati essent, omnino & arbores & nemora adorarent, sicut & tu aliquando Israel adorabas dicens arbori & ligno: Tu mihi es Deus & tu me genuisti; ergo non sic dicimus Cruci neque figuris Sanctorum: Dii nostri estis; non enim sunt Dii nostri, sed similitudines & imagines Christi & Sanctorum ejus, & ad memoriam & honorem & decorem ecclesiarum adjacentium & adorantium; qui enim honorat martyrem, Deum honorat, & qui martyrem ejus honorat, ipsi Deo honorem offert &c. qui Apostolum honorat, qui misit eum honorat &c.

Item B. Augustini, de eo quod apparuit Deus Moysi & de virga & manu colorata & aqua in sanguinem, & post quædam interposita subjunxit.

Sicut Moyses exaltavit serpentem in eremo, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam; hoc est quicumque percussus fuerit a serpentibus peccatorum, Christum intueatur & habebit sanitatem in remissionem peccatorum.

Item ejusdem S. Augustini super Joannem Evangelistam de eodem sermone Homilia inter cetera.

Interim modo fratres, ut a peccato sanemur, Christum Crucifixum intueamur, quia sicut Moyses exaltavit serpentem in eremo, ita exaltari oportet filium hominis; hoc enim interest inter figuram sive imaginem & rem ipsam; figura præstabat vitam temporalem, res ipsa, cujus ipsa figura erat, præstabat vitam æternam &c.

Item S. Aug. de libro tertio S. Trinitatis inter cetera.

Nam sicut unctio lapidis, Christum in carne in qua unctus est oleo exultationis præ participibus suis, ita virga Moysi conversa in serpentem ipsum Christum factum obedientem usque ad mortem ejus, unde ait; sicut exaltavit Moyses serpentem in eremo. Et post cetera: Si intuentes illum serpentem exaltatum in eremo, serpentum morsibus non peribunt, vetus homo noster crucifixus est

ANNO CHRISTI 814

cruci cum illo : per ſerpentem autem mors intelligitur, quæ facta eſt a ſerpente in paradiſo, modo locutionis per efficientem id quod efficitur. Demonſtrante ergo virga in ſerpente, Chriſtus in morte & ſerpens rurſus in virga, Chriſtus in reſurrectione, totus in corpore ſuo quod eſt eccleſia &c.

Item B. Auguſtini in libro Exodi, inter cetera.

Facta credimus, quemadmodum facta legimus, & tamen ipſa facta umbram fuiſſe futurorum Apoſtolica doctrina cognoſcimus. Putamus ergo ſpiritaliter eſſe inveſtiganda, quæ facta ſunt, facta tamen eſſe negare non poſſunt &c.

Item ipſe in pſalmo 73.

Immo jam in nomine Chriſti venire gaudeamus, jam tenentes ſceptrum ſubduntur ligno crucis, jam fit quod prædictum eſt : Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes ſervient illi. Jam enim in frontibus Regum pretioſius eſt ſignum crucis, quam gemma diadematis.

Item ejuſdem de filio Abrahæ ducto ad ſacrificium.

Non enim fruſtra moti eſtis, cum hoc dicerem, Crux cornua habet ; ſic enim duo ligna compinguntur in ſe, ut crucis ſpeciem reddant. Sicut ergo imagine Crucis multis locis videmus, ut fiant duo cornua, quibus infigantur manus, cornibus hærentem arietem crucifixum Dominum video &c.

Item S. Severiani Gabalenſis de ſermone S. Crucis.

Putas non erat juſtum dici, ſi quis veſtrum morſus fuerit, reſpiciat in cælum ſurſum ad Deum & ſalvabitur? Ut enim & attendi cælo relinquat, non potuit dicere ſi quis morſus fuerit, aſpiciat lucernam lumjnis & ſalvabitur ? aut aſpiciat ad menſam propoſitionis ſanctorum panum & ſalvabitur? aut ad altare aut ad velum, aut in arcam aut in imaginem Cherubim, aut in propitiatorium, ſed nihil horum ad medium adduxit legislator magnus, ſed ſolam fixit crucis imaginem, & hanc per maledictum ſerpentem. Dic mihi ut fidelis famulus, quod interdicis, facis ; quod abrenuntias, ædificas ; qui dicis, non facies ſculptile & fuſile, ſculpis ſerpentem? Sed illa quidem lege poſui, ut materias abſcindam impietatis, & populum hunc eruam omni idolorum cultura. Nunc autem effundo ſerpentem ut præfigurem imaginem Salvatoris &c.

Item S. Auguſtini ad Dulcidium in quæſt. 6. de Samuelis imag.

Solent enim in Scripturis imagines earum rerum nominibus appellari, quarum imagines ſunt ſicut omnia quæ pinguntur atque finguntur ex aliqua materia metalli aut ligni vel cujuſcumque rei aptæ ad operam hujuſmodi, quæ etiam videntur in ſomnis, & omnes fere imagines earum rerum, quarum imagines ſunt, appellari nominibus ſolent. Quis enim eſt qui hominem pictum dubitet vocare hominem? quando quidem & ſingulorum quorumque picturam cum aſpicimus propria quoque nomina incunctanter adhibemus, velut cum intuentes tabulam aut parietem dicimus, ille Cicero eſt, ille Saluſtius, ille Achilles, ille Hector, hoc flumen Simois, illa Roma. Cum aliud nihil ſint quam pictæ imagines, unde Cherubim, cum ſint cælitus poteſtates, factæ tamen ex metallo, quod imperavit Deus, ſuper arcam teſtamenti magnæ rei ſignificandæ gratia, non aliud quam Cherubim illa quoque figmenta vocitantur. Item quiſquis videt ſomnium, non dicit, vidi imaginem Auguſtini aut Simpliciani, ſed vidi Auguſtinum aut Simplicianum, cum eo tempore quo tale aliquid vidit, nos ignoraremus, uſque adeo manifeſtum eſt, non ipſos homines ſed imagines eorum videri, & Pharao ſpicas ſe vidiſſe dixit in ſomnis & boves, non ſpicarum & boum imagines. Si igitur liquido conſtat nominibus earum rerum, quarum imagines ſunt, eaſdem imagines appellari, non mirum eſt quod Scriptura dicit : Samuelem viſum &c.

Item Auguſtini in libro de Doctrina Chriſtiana ſecundo.

Signum eſt enim res præter ſpeciem quam ingerit ſenſibus, aliud aliquid ex ſe faciens in cogitationem venire, ſicut veſtigio viſo tranſiſſe animal cujus veſtigium eſt cogitamus, & viſo fumo ignem ſubeſſe cognoſcimus. Signorum igitur alia ſunt naturalia, alia data. Signa data ſunt, quæ divinitus in Scripturis Sanctis continentur, per homines nobis indicata ſunt, qui ea conſcripſerunt &c. Ante omnia igitur opus eſt Dei timorem converti ad cognoſcendam ejus voluntatem quid nobis appetendum fugiendumque præcipiat. Et infra : illud quod eſt ſecundum inſtitutiones hominum partim ſuperſtitioſum eſt, partim non eſt. Superſtitioſum eſt quidquid inſtitutum eſt ab hominibus ad facienda & colenda idola pertinens, vel ad colendam, ſicut Deum, creaturam. Et poſt pauca ſequitur : Appetunt tamen omnes quandam ſimilitudinem in ſignificando, ut ipſa ſigna in quantum poſſunt rebus quæ ſignificantur ſimilia ſint ; ſed quia multis ſimile aliquid alicui poteſt eſſe, non conſtant talia ſigna inter homines niſi conſenſus accedat ; in picturis vero & ſtatuis, ceteris hujuſmodi ſimulatis operibus maxime peritorum artificum nemo errat cum ſimilia viderit, ut agnoſcant quibus ſint rebus ſimilia, & hoc totum genus inter ſuperflua hominum inſtituta numerandum eſt, niſi cum intereſt quid eorum, qua de cauſſa, & ubi, & quando, & cujus auctoritate fiat &c.

Item Auguſtini in lib. 3. ejuſd.

Qui vero aut operatur aut veneratur utile ſignum divinitus inſtitutum, cujus vim ſignificationemque intelligit, non hoc veneratur quod videtur & tranſit, ſed illud potius quo talia cuncta referenda ſunt ; talis autem homo ſpiritalis & liber eſt etiam tempore ſervitutis, quo carnalibus animis nondum oportet ſigna illa revelari, quorum jugo edomandi ſunt. Tales autem ſpiritales erant Patriarchæ ac Prophetæ omneſque in populo Iſrael, per quos nobis Spiritus Sanctus ipſa Scripturarum & auxilia & ſolatia miniſtravit.

Item S. Athanaſii in ſerm. 4. adv. Arrianos.

Arriomanitæ, ut dictum eſt, judicantes ſemel tranſgreſſores fieri. Et poſt cetera : Hoc & ab exemplo imaginis Imperatoris attentius quis conſiderare poterit. Igitur in imagine Imperatoris ſimilitudo & forma eſt ; & in Imperatore quidem quæ in imagine ſimilitudo eſt, immutabilis enim eſt forma quæ in imagine Imperatoris ſimilitudo, quatenus qui conſpicit imaginem, videt in ea Imperatorem, & iterum qui vidit Imperatorem cognoſcit quoniam hic eſt qui in imagine. Ideo quod non immutetur ſimilitudo qui voluerit cum imagine videre Imperatorem, dicat namque, ego & Imperator unum ſumus ; ego enim in eo ſum, & ille in me ; & quod conſpicis in me, hoc in illo vides ; & quod vidiſti in illo, hoc vides in me ; qui enim ſalutat imaginem, in ipſa ſalutat Imperatorem. Enimvero illius forma eſt ſpecies, eſt imago &c.

Item S. Athanaſii epiſc. Theopoleos ad Simeonem epiſc. Boſtræ.

Si Patres oportet ſecundum eloquium, ut tu aſſeris, interrogare, inſuper autem & ſeniores. Et poſt pauca : Sicut enim abſente quidem Imperatore,

tore, imago ejus pro eo adoratur, præsente ergo ipso superfluum est relinquere primam formam, & adorare imaginem, nonne quia præfertur propter præsentiam pro quo adoratur, inhonorari eam oportet? *Et iterum:* Sicut enim qui injuriat imaginem Imperatoris, pœnam justam sustinebit sicuti eum ipsum Imperatorem inhonorans. Etenim imagine nihil aliud existente nisi lignum cum coloribus ceræ mixtis, simili modo qui signum cujuslibet inhonorat, in eum ipsum, cujus signum est, refert injuriam &c.

In historia Tripart. lib. 6. cap. 1.

Zosomenus inquit:

Illud quoque quod sub Juliano provenit narrare non sileo. Fuit enim signum quidem virtutis Christi, & indicium contra principem iracundiæ Dei. Cum enim agnovisset in Cæsarea Philippi civitate Phœniciæ, quam Paneam vocabant, insigne Christi esse simulacrum, quod sanguinis liberata profluvio constituerat, eo deposito, suam ibi statuam collocavit, quæ violento igne de cælo cadente circa ejus pectus divisa est, & caput cum cervice una parte dejectum atque in terra fixum, reliqua vero pars hactenus restitit & fulminis indicium reservavit; statuam vero Christi tunc quidem pagani trahentes confregere, postea vero Christiani colligentes in ecclesiam recondiderunt, quo hactenus reservatur.

Item ipse cap. 42.

Hoc itaque simulacrum, sicuti refert Eusebius, omnium passionum & ægritudinum noscitur esse medicamentum, juxta quod quædam herba germinat, cujus speciem nullus nostræ terræ medicus licet expertus agnovit, mihi namque videtur, quia adveniente Domino nullum miraculum nullumque beneficium putari debet incredulum &c.

In hist. Anglorum lib. 1. cap. 25.

cujus initium

Roboratus confirmatione beati patris Gregorii Augustinus confamulus Christi qui eran: cum eo rediit in opus verbi pervenitque Britanniam. Erat eo tempore rex Edilbereth in Cantia potentissimus. *Et post pauca in eadem sequitur epistola:* Post dies ergo venit ad insulam rex & residens sub divo, jussit Augustinum cum sociis ad suum ibidem advenire colloquium. Caverat enim ne in aliquam domum ad se introire vetere usus augurio, ne superventu suo, si quid maleficii artis habuissent, eum superando deciperent. At illi non dæmoniaca sed divina virtute prædite veniebant, crucem pro vexillo ferentes argenteam, & imaginem Domini Salvatoris in tabula depictam, lætaniasque canentes pro sua simul & eorum, propter quos & ad quos venerant, salute æterna Domino supplicabant.

Item sequitur.

Fertur autem quia appropinquantes civitati more suo cum cruce sancta & imagine magni Regis Domini nostri Jesu Christi, hanc lætaniam consona voce modularentur: Deprecamur te Domine in omni misericordia tua, ut auferatur furor tuus & ira tua a civitate ista & a domo sancta tua, quoniam peccavimus &c.

In epist. B. Germani patriar. Constantinopolitani ad Joannem episc. Synadorum, postquam literas B. Gregorii suscepit, inter cetera inquit.

Epistolam vestræ sanctitatis suscepi, in qua referebatur de Episcopo Natholiæ: significamus enim nunc vobis; sicut & pridem quam susciperemus literas vestræ Sanctitatis conjungente hic eodem Deo amabili episcopo in verbis, venimus cum ipso sciscitantes sensum ejus unde nobis relatum fuerat de illo, ipse vero nobis hunc dedit responsum. Opportunum enim est singillatim omnia intimare vestræ Sanctitati, quoniam audiens divina Scriptura dicente: *Non facies tibi omnem si militudinem, ut adores ea, quanta in cælo sursum & quanta in terra deorsum*, secundum hoc dixi quoniam non debetur manufactis adoratio, nam sanctos Christi martyres, qui veræ sunt margaritæ fidei, omni honore dignos putamus, & intercessiones eorum invocamus. Ad hæc quidem nos illi responsum dedimus, quoniam Christianorum fides venerationem & adorationem ad unum & solum Deum refert, sicut scriptum est: *Dominum Deum tuum adorabis & illi soli servies.* Glorificatio enim nostra & servitium illi soli offertur. *Et post pauca:* In sanctis vero qui in cælis sunt, & in invisibilibus & incorporeis virtutibus sancta laudatur & glorificatur Trinitas in singulari dominatione & divinitate, sicut & unus Deus a nobis confitetur, & non est præter illum qui dominetur in virtute sua in æternum. *Et post pauca:* neque enim divinæ dominationis venerationem in confamulos transferimus, neque enim Imperatores aut Principes in terra adorantes similitudinem, ut ad Deum adorationem facere videmur, neque imaginum facturam, quæ per ceram & colores designantur, in transmutationem divinæ venerationis suscepimus, neque enim invisibilem deitatem imagine aut similitudine, aut habitu aut forma aliqua designamus, etiam neque ipsorum Angelorum quibus existunt ordinibus aut sentiri vel investigari ullo modo possunt; sed quoniam unigenitus filius qui est in sinu Patris, revocans propriam creaturam a morte judicii bonæ voluntatis Patris & Spiritus Sancti, *homo fieri dignatus est*, sicut inquit Apostolus: *per omnia similis nobis factus absque peccato*, humanum ejus vultum & secundum carnem ejus humanam similitudinem imagine designantes, & non incomprehensibilem aut invisibilem ejus deitatem &c. Simili enim modo secundum carnem ejus incontaminatæ matris sanctæ Dei Genitricis ipso modo similitudinem demonstrantes, quoniam mulieris natura existente, & non aliena nostræ massæ facta, Deum invisibilem & omnia manu continentem in suo concepit utero & genuit incarnatum. Etenim ut vere & proprie matrem Dei veri veneramur eam & magnificamus. Sanctos enim martyres Christi Apostolosque & Prophetas miramur & beatificamus & ad memoriam fortitudinis eorum similitudines imaginum ipsorum describimus, non ut divinæ naturæ sonos eos æstimemus, neque quæ debetur deitati gloriæ quidem & potestati honorem & adorationem illi impendimus, sed amorem nostrum quem in ipsis habemus per hæc manifestamus, & ea quæ per auditum veraciter credidimus, designamus. Nam & ipsi sancti Dei in unum & solum Deum servitutem & glorificationem & adorationem observantes, & ad hoc omnes convocantes atque docentes eorum effuderunt sanguinem & in veritate confessionis coronam adepti sunt. Iste est modus in imaginum picturis & non sicut invisibili deitati in spiritu & veritate adorationem immutamus in manufactis imaginibus, sed caritatem nostram quam juste habemus ad servos Dei nostri tali modo ostendentes, & in eorum honore glorificatur Deus, qui glorificavit eos &c.

In actione septima de significatione adorationis.

Adoratio multis modis intelligitur. Est enim adoratio secundum honorem & amorem & timorem, sicuti adorantur Principes & illorum potestas.

Est alia adoratio timoris proprie, sicut Jacob adoravit Esau.

Est iterum adoratio secundum gratiam, sicut Abra-

ANNO CHRISTI 824.

ANNO CHRISTI 824.

ANNO CHRISTI 824.

Abraham propter agrum quem accepit a filiis Seth in sepulturam Saræ mulieris ejus & adoravit eos.

Est iterum adoratio cum creditur aliqua protectio adipisci a supreminentibus, sicut Jacob Pharaonem.

Est vera & certissima adoratio, quæ soli debetur omnipotenti & divinæ majestati, sicut dicit scriptura: *Dominum Deum tuum adorabis & illi soli servies*. Hanc autem adorationem ad nullam creaturam licet transferre, nec in manufactis adorare &c.

Augusti. in lib. 1. S. Trinitatis cum de Spiritu Sancto loqueretur inter cetera inquit.

Patri & Filio prorsus Spiritus Sanctus æqualis, & in Trinitatis unitate consubstantialis & coæternus, maxime vero illo loco satis apparet quod Spiritus Sanctus non sit creatura, ubi jubemur non servire creaturæ, sed creatori, non eo modo quo jubemur per caritatem servire invicem quod est Græce δουλεύειν, sed eo modo quo tantum Deo servitur quod est Græce λατρεύειν, unde idololatræ dicuntur, qui simulacris eam servitutem exhibent quæ Deo debetur. Secundum hanc enim servitutem dictum est: Dominum Deum tuum adorabis & illi soli servies. Nam hoc distinctius in Græca scriptura invenitur: λατρεύσας enim habet. Porro si tali servitute creaturæ servire prohibemur, quandoquidem dictum est Dominum Deum tuum adorabis & illi soli servies. Unde Apostolus detestatur eos, qui coluerunt & servierunt creaturæ potius quam creatori; non est utique creatura Spiritus Sanctus, cui ab omnibus Sanctis talis servitus exhibetur, dicente Apostolo: Nos enim sumus circumcisio spiritui Dei servientes, quod est in Græco λατρεύοντες. Plures enim codices etiam Latini sic habent, qui spiritui Dei servimus; nam Græce latria, Latine servitus dicitur, quæ quantum ad veram religionem attinet nonnisi uni & soli Deo debetur &c.

Item Augustinus in lib. de quantit. animæ.

Deus autem immortalem animam fecit, ut opinor, nisi forte tibi aliter videtur. Ergo tu velles talia fieri ab hominibus qualia Deus fecit? non equidem hoc dixerim, sed quemadmodum ipse immortalis immortale quiddam fecit ad similitudinem suam, sic & nos immortales a Deo facti ad similitudinem nostram quod facimus immortale esse deberet; recte diceres si ad ejus imaginem pingeres tabulam quod in te immortale esse credis: Nunc vero in ea exprimis similitudinem corporis, quod profecto mortale est, quomodo ergo sum similis Deo, cum immortalia nulla possum facere ut ille? quomodo nec imago corporis tui potest hoc valere, quod tuum corpus valet, sic anima, non mirandum est, si potentiam tantam non habet, quantam ille ad cujus similitudinem facta est &c.

Isidori Episcopi de pictura.

Pictura autem est imago exprimens speciem rei, quæ dum visa fuerit ad recordationem mentem reducit. *Item*; picturam enim Ægyptii excogitaverunt: Primum umbram hominis lineis circumductam; itaque initio talis, secunda singulis coloribus, postea diversis, sicque paullatim sese ars ipsa distinxit & invenit lumen atque umbras differentiasque colorum. Unde & tunc pictores, prius umbras quasdam & lineas futuræ imaginis ducunt, deinde coloribus complent tenentes ordinem inventæ artis. *Item*. Colores autem dicti, quod calore ignis vel solis perficiuntur, sive quod initio colabantur, ut summæ subtilitatis existerent &c.

Item Augustinus in lib. de magistro.

ANNO CHRISTI 814.

De his quæ intelliguntur interiorem veritatem ratione consulimus, quid dici potest, unde clareat verbis non aliquid discere præter ipsum qui aures percutit sonum; namque omnia quæ percipimus aut sensu corporis aut mente percipimus, illa sensibilia, hæc intelligibilia, sive ut more auctorum nostrorum loquar, illa carnalia, hæc spiritalia nominamus. De illis cum interrogamur respondemus si præsto est ea quæ sentimus, velut cum a nobis queritur intuentibus lunam novam, qualis aut ubi sit, hic ille qui interrogat si non videt, credit verbis, & sæpe non credit. Discit autem nullo modo, nisi & ipse quod dicitur videat, ubi jam non verbis sed rebus ipsis & sensibus discit; nam verba eadem sonant videnti quæ non videnti etiam sonuerunt. Cum vero non de his quæ coram sentimus, sed de his quæ aliquando sensimus quæritur, non jam res ipsas sed imagines ab eis impressas, memoriæque mandatas loquimur, cum omni quomodo verba dicamus cum falsa intueamur ignoro, nisi quia non nos ea videre ac sentire, sed vidisse ac sensisse narramus; ita illas imagines in memoriæ penetralibus rerum antecessarum quædam documenta gestamus, quæ animo contemplantes bona conscientia non mentimur cum loquimur, sed nobis sunt ista documenta. Is enim qui audit si ea sensit atque affuit, non discit meis verbis, sed recognoscit ablatis secum & ipse imaginibus. Si autem ille non sensit, quis non eum credere potius verbis quam discere intelligat. Cum vero de his agitur quæ mente conspicimus ideest intellectu atque ratione, ea quidem loquimur quæ præsentia contuemur, in illa interiore luce veritatis, qua ipse qui dicitur homo interior illustratur & fruitur &c.

CAPUT XIV.

Unde primum exorta sit in ecclesiis Orientalium imaginum destructio.

Tyrannus quidam fuit Seleman nomine, Aggarenus genere, quo defuncto successit Huinarus in regno, cui iterum successit Ezidus vir valde levis & insipiens. Hujus enim temporibus erat quidam in Beriade maleficus ac divinus Serantapicus nomine, præceptor iniquorum Hebræorum & inimicus Dei Ecclesiæ, qui ut comperit levitatem Ezidi Protosymboli accessit ad eum, cœpitque illi quædam divinare ac prædicere. Illi autem ex hoc acceptabilis factus, ac non multo postea dicere cœpit: Benignitati tuæ exponere volo, unde me si audias, addatur tibi longitudo vitæ & perseveres in hoc Principatu annos triginta, si quidem impleveris sermones meos. Ille vero insipiens tyrannus obscuratus mente desiderii longæ vitæ; Quicquid mihi, inquit, præceperis, paratus ad perficiendum existo. Et si consecutus fuero quod pollicitus es, maximos tibi honores retribuam. Maleficus vero & divinus ait ad eum: Jube mox generalem scribere epistolam, quatenus omnis imaginaria pictura deleatur in omnibus Christianorum ecclesiis; sive in parietibus sive in vasis sacris & in vestibus altarium, & non solum hæc, sed quæ in civitatum plateis sunt adornatæ. Quod audiens perfidus ille Tyrannus præcepit omni prætecturæ in cunctis locis Ecclesiarum imagines & ceteras similitudines abolere & ita exornavit ecclesias Dei. Ab hinc enim cœperunt corruptores imaginum inveniri. Sed ipse Tyrannus anno altero mortuus est, & imagines in pristinum statum restitutæ cum honore &c.

Hic desunt nonnulla.

EPI-

ANNO CHRISTI 824.

EPISTOLA

Nomine Ludovici Imperatoris ad Pontificem Romanum.

QUia ergo per caritatem Dei, quæ ab ipso largiente diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis, universæ Ecclesiæ notum esse non dubitatur, quod omnia quæ intra eandem sanctam Dei Ecclesiam ad perennem capiendam salutem pertinentia aguntur, ita per ejusdem S. Spiritus gratiam caute agenda sint, ut illud præcipuæ caritatis privilegium conservetur, quod ipse auctor & largitor omnium bonorum Dominus de mundo corporaliter abscessurus pro summo atque altissimo munere fidelibus suis dando pariter & relinquendo largiri dignatus est dicens: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis.* Illud etiam Apostoli pariter attentissime cogitandum: *Pacem sequimini, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.* Et idcirco valde necesse est, ut quisquis ad illam patriam desiderat pervenire, ubi nunquam discordia potuit vel poterit introire, illud summopere agere studeat, per quod & ipse illam Deo placitam caritatis pacem cum omnibus habere studeat, & omnes contra illam pacem discordantes ad veram concordiam revocare contendat.

Certum est enim quia sicut quisquam si eandem illam Deo placitæ fraternitatis caritatem servare poterit & noluerit, ad palatium caritatis pervenire non poterit. Ita si illos quos contra eandem dilectionis unitatem dissidentes cognoverit, & illos ad tantæ beatitudinis januam seris validissimis claudit. Similiter quoque justissimo Dei judicio eandem calcandi semitam obstaculum sibi opponit, si secundum qualitatis suæ modum omnes in Deo unanimes, ne in baratrum discordiæ corruant, quantum reniti prævalet, viriliter non contendit. Hæc ad hoc non humana argumentatione reperta, sed divina tota orbi terrarum docente auctoritate diffusa atque notissima ubique valere debent, ut ubicumque fuerint discordantes, ad concordiam revocentur, concordes vero ne in discordiam proruant ab universis qui prævalent, tueantur.

His ita summatim præmissis, series hujus dictionis postulat, ut subsequens sermo cur talia præmissa sint lucide pandat.

Quia igitur, ut universo ecclesiastico ordini revelante Spiritu Sancto notum est, inter cetera pietatis documenta, testante Apostolo, Fides, Spes, Caritas præeminent, ipsæque rursum virtutes per prudentiam, temperantiam, fortitudinem atque justitiam auctore Deo inviolabiliter conservantur; ita cursus illæ quatuor ad humanam derivatæ sobriam conversationem per rationem, discretionem, honestatem atque utilitatem, habentur atque utuntur, nullusque istis carens illas perfecte habere potuit, nec eis rite istis spretis aliquando uti prævaluit, & quamvis sint quædam ex eis humanam rationem excedentes, ut sunt nonnulla quæ sola fide attingi possunt, & ob hoc ineffabilia vel incomprehensibilia dicuntur, auctoritate tamen divina in sacris voluminibus, sanctorum etiam Catholicorum Patrum edictis, Deo revelante, qualiter eadem tenenda vel confitenda sint, sufficienter reperiuntur, ideoque pene ab omnibus desideratur, optatur, quæritur, ut ratione præeunte, comitante vel subsequente, in omnibus vel de omnibus unde certus esse desiderat, salva & anteposita semper & ubique divina auctoritate, non prius qualibet humana adinventione opponatur, quam utili ratione instruatur, ut undecumque certus esse desiderat, pleniter imbuatur.

ANNO CHRISTI 824.

Idcirco ergo summopere cavendum est ne homini rationali rationem desideranti atque poscenti ullo modo ratio interdicatur, nisi tantum in his, ut supra commemoratum est, ineffabilis tanta ac talis occurrat sublimitas, cui merito universa humana se substernat ratiocinationis humilitas. Quia vero uno pretio Christi videlicet sanguine redempti fratres sumus, & ipso miserante, cujus misericordia id simus, cognosci meruimus, cum omni mentis affectu, ut supra commemoratum est, necessitatem fratrum nostrorum, totius scilicet Imperii Orientalium Romanorum, ad intima cordis nostri viscera admittere debemus, quorum inviolabilem caritatem ob nullam aliam disceptationis occasionem nimis duriter, & ut multis videtur, inrationabiliter sciissam esse cognovimus, nisi quod quidam illorum una cum Michaele & Theophilo Imperatoribus carissimis fratribus nostris imagines Sanctorum non habere volunt; quidam vero e contra ex eadem sancta plebe non solum habere sed etiam adorare volunt. Quorum altercationis discordiæ summa talis est, ut nolentes illas habere volentes nec habere consentiant: volentes vero nolentes etiam adorare compellant, qui hinc & inde in diversa tendentes adversus alterutrum, sive humana argumentatione vel ratione, sive etiam ex divina auctoritate vel SS. Patrum scriptis, voluntati suæ excerpta vel coacervata habent, ut utrisque videtur, congrua plurima testimonia, quibus & isti suam & illi e contra vindicare & obtinere suam putant posse sententiam.

Unde sicut dignum & vere dignum & justum est, ut præeunte Spiritus Sancti virtute, ille inter eos in nomine Domini talia correcturus, & ad viam veritatis sanctissimo moderamine reducturus primus in hominibus arbiter occurrat, quem Deus omnipotens in Sede Apostolica collocare, eorumque vicarium eidem sanctæ suæ Ecclesiæ dare dignatus est, & ob hoc ei nomen speciale in toto orbe terrarum ab eadem sancta Dei ecclesia præ omnibus Pontificibus decretum est, ut solus non sua abusione, sed tantorum Apostolorum auctoritate universalis Papa dicatur, scribatur, & ab omnibus habeatur. Et quia sicut omnibus notum est, dicente Joanne Apostolo: *hora novissima est*, & Paulo: *nos in quos fines sæculorum devenerunt*; & ideo tempus instat, dies judicii absque ulla diuturna dilatione appropinquat, nulli dubium quin diabolus inter reliqua perditionis suæ argumenta, illud præcipue contendit, ut in novissimo die sanctæ Dei Ecclesiæ caritatem mutuam scindat, unanimitatem per quamlibet occasionem scindat, viscera dilectionis corrumpat, ut eam non in pace superius commemorata, sed discissam & laceratam dies ille horrendus inveniat.

Sed nec illud latet, quod ipse infelix infelicium miserrimusque omnium miserorum non curat, per quamlibet occasionem corporalem, spiritalem, mundanam, ecclesiasticam id efficere possit, dum tamen quolibet argumento ejus Deo placitam mutuam in diligendo soliditatem scindere valeat; & cum universus ei ecclesiasticus ordo merito obviare debeat, nullus tamen sub hac conditione majori constringitur debito, quam ille qui tanto in Sede Apostolica illorum auctoritate pro eorum reverentia in universali mundo, ac tali honorari meruit privilegio. Qui tamen universalis merito non dicitur, si pro universali Ecclesiæ statu viribus, quibus valet, non agonizatur.

Hæc, domine Pater, ac toto mundo venerande

de atque reverende sanctissime Pontifex, ad insi- ANNO CHRISTI 814.
nuandam in tanta re mentis nostræ devotionem præmittere studuimus.

Ab hinc vero si adeo conservanda almitas vestra ita elegerit, non insinuando sed admonendo, qualiter communis legatio nostra ad illam sanctam Dei ecclesiam corrigendam dirigi possit, subnectere curabimus, non ut sanctæ & a Deo datæ sapientiæ vestræ, quod absit, altius sublimiusque progrediendi terminum ponere præsumpserimus, sed ne id quod exinde nobis omnipotentis Dei omnipotenti misericordia ad obsequium vestrum, salutem nostram conferre dignata est, silentio tegeremus, sicut filium decet patris in gremio examinis vestri collocavimus, confisi in Domino, quod ipse vobis exinde quod sibi placitum & acceptabile est inspirare dignabitur.

Nos tamen non Synodum congregando, sed quemadmodum a vobis postulavimus, licentiamque agendi percepimus, una cum familiaribus nostris filiis vestris, quantum pro multiplicibus sollicitudinibus regni diversis occupati per intervalla potuimus considerare, studuimus quid almitati vestræ de tanta necessitate significare potuissemus, qualiter idem populus a Deo per vestram conservandus orthodoxam sanctitatem ad veram concordiam revocari potuisset, ut vera pace conglutinari, & in hoc & in futuro sæculo omnium Domino placere potuissent, & quicquid exinde salubre Domino inspirante invenire potuimus, paternitati vestræ per præsentes filios vestros, fratres nostros, quædam dictis, quædam scriptis intimando, direximus.

EPISTOLA

Nomine Romani Pontificis ad Michaelem atque Theophilum Impp. Græcorum.

. . . . . .

ORo autem & obsecro in universo mundo (ut beati prædecessoris mei Domini Gregorii papæ utar verbis) fratres & domini mei; in quantum peccatores, fratres mei, in quantum justi, domini mei; quantum ex me humiliter supplico, quantum vero ex tanta auctoritate sublimiter moneo, ut nemo me hoc loco propter me despiciat, quia etsi ad invitandum nequaquam dignus appareo, magna est tamen virtus caritatis, pacis & unitatis ad quam vos alta potestate in vice BB. Apostolorum Petri & Pauli in nomine Domini nostri Jesu Christi invitare præsumo. Cum enim Paulus veridica voce dicat: *Pacem sequimini cum omnibus & sanctimoniam, quia sine illa nemo videbit Deum*, quid felicius quam & in hoc sæculo desiderando, & in illo fruendo Deum videre? quid e diverso infelicius, quam nec in hoc sæculo feliciter optando, nec in illo felicius fruendo videre meruerit Deum? Et cum hujus assertionis vel veritatis in universo mundo tanta sint testimonia, quæ in præsenti tempore nulla evolvere valeat lingua, nullusque mortalium præscire valeat, quando vel uniuscujusque, vel (quod majus est) totius mundi occasus terminusve fieri debeant, magna me, ut in omnibus notum est, urget necessitas, ut id quod ex debito reddere debeo, diutius deferre non audeam, ne forte tanto caritatis debito subtracto, in conspectu æterni Judicis pro vobis omnibus reus appaream.

Quamobrem oro vel moneo, ut primo me summi Dei Ecclesiæ filii Michael & Theophilus, glorioso vero & sublimiter a Deo exaltati Imperatores Romanorum, una cum universo catholico nobilissimoque Senatu ac Populo vobis a Deo ad gubernandum credito, ut ea quæ pro salute vestra ex auctoritate B. Petri, cui Dominus & Deus noster Jesus Christus claves committere dignatus est regni cælestis dicens: *Quodcumque ligaveris super terram, ligatum erit & in cælis; & quodcumque solveris super terram, solutum erit & in cælis*, admonere & exhortari & insinuare necessarium duximus, patienter audiatis, animumque Deo placitum vestrum non ad contemnendum, sed ad obediendum & conservandum præparare studeatis. Ideo autem ad obediendum nobis hortamur, quia omnia quæ vobis de hac causa dicturi sumus, tribus hoc capitulis principaliter & ordinare & confirmare parati sumus, idest ratione, auctoritate & consilio, videlicet rationem texendo, & eandem rationem, in quantum rationabilis discreta honesta & utilis fuerit, auctoritate firmando, eandem vero auctoritatem secundum catholicæ fidei veritatem & rectitudinem salubriter intelligendo. Ad ultimum vero quid in his ad salutem universalis ecclesiæ tenendum sit, consilium Deo placitum dando, & idem consilium confirmando. Et quamvis, ut dignum est, divina præcellet auctoritas, primo tamen ad mitigandos atque adunandos animos in diversa tendentes, ratiocinando omnibus satisfacere volumus, ut eo facilius & divinam auctoritatem secundum sanum catholicæ fidei intellectum concordes suscipiant, ac deinde certum nobis consilium suavius amplectantur, amplexumque in futuro custodiant.

Apud omnes igitur hujus sanctæ Occidentalis Ecclesiæ, quæ se auctoritate BB. Apostolorum Petri & Pauli, largiente Domino, fidei, spei, & caritatis sumpsisse exordium gloriatur, ita hactenus per eosdem Apostolos protegente Spiritu Sancto, & ipsis intercedentibus ac protegentibus ab omni hæresi inlibata, huc usque conservata est, ut non solum ipsa ad quodlibet erroris diverticulum minime declinaret, sed potius omnes a recto fidei tramite quoquo modo deviantes per orthodoxos eorumdem successores toto orbe terrarum ad rectitudinem potius revocaret. Testis enim hujus rei non quilibet angulus, sed orbis terrarum universus, quia quotiens tales per mundum * perceptiones motæ sunt, quæ ad periculum fidei universalis Ecclesiæ imminere putabantur, ob inveniendam, inventamque conservandam catholicæ fidei veritatem, semper hoc universalis ecclesia, præsente ob hujus sanctitatem sedis Pontifice, aut certe cum consensu illius verbis vel literis porrecto corrigere, porrectumque ad conservandum statuere consuevit.

* persecutiones.

Simili modo etiam & in his, quæ ad conservandum in humanis actibus ejusdem Ecclesiæ incontaminabilem statum, moderante non qualibet dolosa vel sophistica, nec non duplici calliditate, sed veritate subnixa, simplici ratione, ipsaque discretione, honestate, utilitate, pariter inradiata ratione, non solum noxia vel nociva, verum quoque & ipsa superflua & non necessaria resecare consuevit, & ea ut prædictum est, quæ ad salutem totius Ecclesiæ pertinere, & insuper merito cavere non debuisset, differendo & ordinando sancire solita fuit; & hoc non tantummodo de causa fidei, vel sicut præmissum est, de statu humani generis, vel cursu rectitudinis, verum quoque de omni dissensione in sancta Dei ecclesia, quæ pacem illam turbare videbatur, quam Dominus Apostolis, & per Apostolos nobis omnibus vicariam præsentiæ suæ dereliquit, dicens: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*. Ubicumque per quodlibet pietatis argumentum pertingere potuit, semper hujus sanctæ sedis vicarii Apostolorum quædam mulcendo, quædam vero,

si ita

si ita res popoſciſſet, ſublimi ac veneranda auctoritate, ut dignum erat, docendo pariterque prædicando ad pacis concordiam revocare ſtuduit.

ANNO CHRISTI 824.

Quorum vicem qualeſcumque ſimus, miniſterium tamen auctoritate ſubeuntes, caritate pariter, & eadem auctoritate roborati diſſenſionem illam, quæ infra ipſam ſemper Deo amabilem Romanorum Græcorumque eccleſiam exortam durius eandem Eccleſiam, quam ſaluti illius ullo modo convenire poſſit, ſcindentem diuturno tempore cognovimus, non audemus declinare, ut non illam ex auctoritate tantorum Apoſtolorum ad pacis concordiam ipſis mediantibus non debeamus advocare. Maxime vero in eo quod ejuſdem miſerrimæ diſſenſio ea ſit materia, ſine qua ſicut multis videtur, ſalva per fidem, ſpem & caritatem incunctanter & in hoc ſæculo & in futuro ſalvari poteſt eccleſia. Quorum ſenſus & ſententia talis eſt: *Quid fidei, ſpei & caritatis obeſſe potuiſſet, ſi imago nulla toto orbe terrarum picta vel ficta fuiſſet?* Et quanquam iidem filii noſtri, qui hæc dicunt, rationabiliter ſe oſtendere poſſe nullatenus dubitant, melius illud numquam fuiſſe, ſine cujus cultu perfecta fide, ſpe & caritate univerſalis ſancta Dei Eccleſia ſalva potuiſſet conſiſtere, quam ſub hac occaſione non dubium, ſed certiſſimum illud malum diſcordiæ debere incurrere, quod niſi correctum fuerit, nullatenus cum hac diſſenſione ad Dominum, qui eſt pax omnium ſibi placitam pacem habentium, nunquam in perpetuo poſſe pertingere. Et quamvis devotio illorum hoc conſtanter poſtulet, ut eis ratiocinando qualiter de ipſis imaginibus diſcrete & rationabiliter ſentiant poſtea differere liceat. Quod ſi eſt, qui ſuſcipere juſto moderamine velit, ſalubre omni homini eſſe non dubitant, ad comparationem tamen tanti mali eandem imaginum cauſſam pro nihilo computant, ſi pax illa, quæ ad æternam vitam, qui eſt via, veritas & vita, ducit, ad eandem viam, veritatemque perducta non fuerit.

Et idcirco cunctus chorus ſacerdotum, nec non & omnis Senatus totius gentis ſeu imperii Francorum, & univerſa Eccleſia per totam Galliam cum ceteris provinciis eidem a Deo conſervando Imperio ſubditis, audita fama delendæ diſſenſionis fratrum ſuorum, irrevocabiliter poſtulant, ut prius per iſtius ſanctæ ſedis a Deo conſervatam in futuroque uſque in finem ſæculi, ſicut ipſi indubitanter, & nos omnes per merita Apoſtolorum confidimus, conſervandam auctoritatem, illud ſummopere quærere feſtinemus, ut quia auctore Deo hæc duo regna in toto orbe terrarum principalia mutua ſibi Deo placita caritate devincta ſunt, illud diaboli telum ab eadem eccleſia diſſipetur, ut pax Dei, quæ exſuperat omnem ſenſum, in eadem beata plebe pleniter reſtituatur.

Vociferantur enim in cælum uno ore & uno corde omnipotentis Dei judicium inevitabiliter nobis incumbere, ſi auctoritate ſummorum in toto orbe terrarum Apoſtolorum, quorum doctrinis & conſilio univerſus flectitur mundus, diſcordiam veſtram ad veram concordiam non certamus reducere. Dicunt etiam quid acturi erunt de tam præcipuo coram Deo amiſſo ſolatio, ſi illos, quos poſt hujus ſanctæ ſedis immutabilem tuitionem, illud in tam præcipue cariſſimis fratribus ſolatium perdiderint qui ſimile in univerſa eccleſia nullum habebunt? Si enim cum illis veram fidem, integrumque caritatis ardorem non ſervaverint, quid in judicio Domini tanta neglecta caritate, & in nomine Domini certiſſime confirmata neglexerint? Sed nos diuturnæ lectioni veſtroque faſtigio in legendo parcentes, ubi tanta ab eis caritate urgente de Deo placita mutua dilectione veſtra, plorando, immo lugendo conqueſti ſunt, quæ in unum colligi difficile poſſunt, omiſſis ad eandem ſeriem detexendam, quam ipſi de imaginum reddenda ratione ſuoponderant, redeamus. Ajunt enim:

ANNO CHRISTI 824.

Epiſtola Francorum & Gallorum ad Pontificem Romanum.

Oramus ergo ſanctiſſime atque beatiſſime Pontifex, ut nobis antiquorum Patrum noſtrorum hac de cauſſa vitæ curſum cecitare liceat, ſimulque prout rationis ordo popoſcerit, ſenſus ſui affectum in hac dumtaxat re, cur ita vel ita tenuerint interſerendo adjungere. Nec vobis tædium fiat, ſi ad oſtendendam rationem veritatis, veritatemque rationis ſeſe paullo longius ſermo protraxerit, dummodo linea veritatis, quæ ab antiquis patribus noſtris uſque ad nos inflexibiliter ducta eſt, beato Dionyſio ſcilicet, qui a ſancto Clemente beati Petri Apoſtoli primus ejus ſucceſſor exſtitit, in Gallias cum duodenario numero primus prædicator directus, & poſt aliquod tempus una cum ſociis ſuis huc illucque prædicationis gratia per idem Regnum diſperſis, martyrio coronatus eſt. Et quanquam plures exſiſtant, quidam martyres, quidam etiam confeſſores, quorum merita qualia apud Deum habeantur, quamvis quotidianis miraculis coruſcent, quia tamen propter longitudinem terrarum vobis minus cogniti fortaſſe exſiſtunt, intermiſſis, ſanctum tamen Hilarium antiquam eccleſiaſticum doctorem, nec non & beatum Martinum toto orbe venerandum, vobis notiſſimos eſſe minime dubitantes, ad memoriam reducere neceſſarium æſtimamus, quorum vitæ magiſterio edocti hæc ita tenenda, atque ſervanda ſuſcepimus. Sed quia apud nos vel majores noſtros, ex quo ulla præſens ætas recordari poteſt, numquam ejuſmodi quæſtio mota vel ventilata fuit, ideo ſemper talis exinde mos ex prædictis antiquis temporibus retentus, in univerſa iſtius regni eccleſia exſtitit, ut nullus ac ſi ex auctoritate ejuſdem ſanctæ Dei eccleſiæ juberet, nullus cuicumque imaginem volendi pingere aut fingere prohiberet. Unde uſque hodie eadem apud nos conſuetudo tenetur, ut quia hoc auctoritas nulla jubet, nemo jubeat: ſimiliter quia auctoritas nulla prohibet, nemo prohibeat. Quia vero propter præmiſſam rationem aliter eſſe non poteſt, niſi ratio inde habeatur, fortaſſe eadem ratio tale exordium non inconvenienter habere poterit. Si igitur imago in toto orbe terrarum nulla picta vel ficta eſſet, numquid aliquid fidei, ſpei vel caritati S. Dei Eccleſiæ obeſſet. Rurſus ſi ita, ut in quibuſdam locis, maxime Eccleſiis ſeu palatiis principum, ob nullum alium catholicæ fidei ſeu religionis cultum, ſed tantummodo ſcientibus pro amoris pii memoria ſeu ornamento eorumdem locorum; neſcientibus vero pro ejuſdem pietatis doctrina pictæ vel fictæ ſunt, ita per reliqua eiſdem imaginibus congrua domicilia ad eumdem ſenſum pertinentes pictæ vel fictæ eſſent, quid præfatis virtutibus unquam aut uſquam obeſſe potuiſſet. Et ideo quia res ita ſe habet, quid ſupereſt, niſi ut qui nolunt, ita non faciant, ut tamen eis qui illas eo ſenſu (ut præmiſſum eſt) habere volunt vel faciunt, in faciendo vel habendo minime contradicant. Et illi ſimiliter, qui illas habere volunt, nolentes ad habendum vel faciendum nullatenus cogant. Atque ita auctore Deo, inlæſus ſervatur, dum & habere volens propter cautelam inliciti cultus, & habere nolens propter cautelam inliciti contemptus ſalvus permanere indubitanter poterit. Atque ita miſerante Deo, majorum noſtrorum imaginibus vel picturis morem imitantes, in ju-

ANNO CHRISTI 824.

bendo vel prohibendo, in habendo vel non habendo, in colendo vel non colendo, inlæsos hactenus hac de causa Domino opitulante nos transisse, & ipso gubernante transituros nequaquam dubitamus. Quamobrem monendi sunt omnes, qui illas habere volunt, ne amando, vel quolibet modo orando, vel complectendo ultra quam oportet, cultum eis inlicitum ullatenus impendant. Similiter & illis qui eas habere noluerunt sicuti eas aspexerint, qualibet ignominiosa vel probrosa detestatione spernere, contumeliare vel lacerare præsumant. Hinc ergo indubitanter colligi potest, quæ illum ratio hoc cum periculo quocumque compellat habere, quod illum procul dubio sine ullo periculo licet non habere. Ideo ergo totius hujus rationis talis est summa, ut qui volunt propria memoria vel sana doctrina, in locis competentibus absque ullo inlicito cultu pictas vel fictas habeant imagines. Qui autem nolunt absque ullo inlicito contemptu taliter habentes, vel habitas imagines nullatenus spernant.

Essent utique plura, quæ hic ratiocinando, his per omnia congrua dici vel scribi potuissent, si aut brevitas temporis permitteret, aut id aliqua, si ea confirmando scribi necessitas popposcisset.

Auctoritas.

His etiam pro satisfactione prædictorum fratrum nostrorum, vel Ecclesiæ superius commemorati regni, in sua quia aliter esse non potuit, separatim relatione vel serie competenter præmissis, ut quicumque ratiocinando animo suo satisfacere voluerit, cur eadem Ecclesia tali se moderamine hac in re ex antiquis temporibus in habendis vel non habendis imaginibus tractare voluerit, tanto compendiosius facere possit, quanto non sparsim, sed simul sensum illorum opportune collectum legendo addiscere poterit. Modo autem eadem ratio docet, sicut supra significatum est, ut nunc ad auctoritatem SS. Patrum, qui inde aliquid scripserunt nobisque scriptum reliquerunt redeamus & videamus, si eadem auctoritas præmissam rationem congruendo affirmare debeat, an non. Videtur igitur nobis quamvis plures inde in reliquis contractibus suis, quos de statu S. Dei Ecclesiæ inspirante Spiritu Sancto, studiose texuerunt, nonnulla intererant, juxta quod sensus ille postulat, unde agebatur: merito tamen illi ad hujusmodi examinationem primi ponantur, qui de hac re specialiter & ob hanc solummodo solvendam quæstionem scripsisse reperiuntur. E quibus nobis beatus papa Gregorius hujus S. Dei Ecclesiæ Pontifex primus occurrit, qui ad Serenum Massilienſem episcopum hoc specialiter scripsit, sicut & in epistola illius ad eum facta in armario sanctæ Dei nostræ Ecclesiæ continetur, eo quod audiret illum propter, ut sibi videbatur, superfluum imaginarium cultum, tali zelo succensum, omnes imagines quas in ecclesia sua receperat, deposuisse, confregisse, & extra eandem ecclesiam funditus projecisse, ut hoc facto a cultura vel adoratione inlicita populum compesceret. Qua de re nihil congruentius in hac causa posse fieri arbitrati sumus, quam ut prima eadem epistola huic nostro operi quod maxime ob amorem veræ pacis S. Ecclesiæ texere, ordinare, de meritis BB. Apostolorum confisi, fideli mente adgressi sumus, credentes per eos posse obtinere, ut tam perneccessarium ecclesiasticum opus ad Deo placitam consummationem debeamus perducere; scribit enim ita:

Indico, inquit, ad nos dudum perveniſſe quod fraternitas vestra quosdam imaginum adoratores aspiciens, easdem ecclesiis imagines confregit atque projecit. Et quidem zelum vos, ut quid manufactum adorari possit habuisse laudavimus, sed frangere easdem imagines non debuisse judicamus. Idcirco enim pictura in ecclesiis adhibetur, ut hi qui literas nesciunt, saltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non valent. Tua ergo fraternitas, & illa servare & ab eorum adoratu populum prohibere debuit, quatenus & literarum nescii haberent, unde scientiam historiæ colligerent, & populus in picturæ adoratione minime peccaret.

ANNO CHRISTI 824.

Item idem ad eumdem.

Perlatum, inquit, siquidem ad nos fuerat, quod inconsiderato zelo succensus, sanctorum imagines sub hac quasi excusatione, ne adorari debuissent, confringeres; & quidem quia eas adorare vetuisses, omnino laudavimus, fregisse vero reprehendimus. Dic, frater, a quo factum sacerdote aliquando auditum est quod fecisti? Si non; aliud vel illud te non debuit revocare, ut dispectis aliis fratribus solum te sanctum & esse crederes sapientem? Aliud est enim picturam adorare; aliud picturæ historia quid sit adorandum addiscere. Nam quod legentibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus, quia in ipsa ignorantes vident quod sequi debeant, in ipsa legunt qui literas nesciunt. Unde præcipue gentibus pro lectione pictura est, quod magnopere a te qui inter gentes habitas, attendi decuerat, ne dum recto zelo incaute succenderis, ferocibus animis scandalum generares. Frangi ergo non debuit, quod non ad adorandum in ecclesiis, sed ad instruendas solummodo mentes fuit nescientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus sanctorum depingi historias non sine ratione vetustas admisit, si zelum discretione condisses, sine dubio & ea quæ intendebas, salubriter obtinere & collectum gregem non dispergere, sed potius poteras congregare, ut pastoris in te nomen merito excelleret, non culpa disperſoris incumberet. Hinc autem dum in hoc animi tui incaute nimis motus exsequeris, ita tuos scandalizasse filios perhiberis, ut maxima eorum pars a tua se communione suspenderet. Quando ergo ad ovile Dominicum errantes oves adducas, qui quas habes detinere non prævales? Proinde hortamur, ut vel nunc studeas esse sollicitus, atque ab hac te præsumptione compescas, & eorum animos quos a tua disjunctos unitate cognoscis, paterna ad te dulcedine omni adnisu omnique studio revocare festines. Convocandi enim sunt diversi Ecclesiæ filii, eisque scripturæ testimoniis ostendendum, quia omne manufactum adorare non liceat, quoniam scriptum est: *Dominum Deum tuum adorabis & illi soli servies*: ac deinde subjungendum quia picturas imaginum, quæ ad ædificationem imperiti populi factæ fuerant, ut nescientes literas, ipsam historiam intendentes, quod actum sit discerent, transisse in adorationem videras, idcirco commotus es, ut eas imagines frangi præciperes, atque eis dicendum, si ad hanc instructionem ad quas imagines antiquitus factæ sunt, habere vultis in Ecclesiis, eas modis omnibus & offerri & haberi permittas. At indica, quod non tibi ipsa visio historiæ quæ pictura teste pandebatur displicuerit, sed illa adoratio quæ picturis fuerat incompetenter exhibita; atque in his verbis eorum mentes demulcens eos ad concordiam revoca, & si quis imagines facere voluerit, minime prohibe. Adorare vero imagines, omnimode devita. Sed hoc sollicite Fraternitas tua admoneat, ut ex visione rei gestæ ardorem compunctionis percipiant, & in adorationem soli illius omnipotentis Trinitatis humiliter prosternantur.

Item

ANNO CHRISTI 824.

Item idem ad Januarium Episcopum.

Judæi, inquit, de civitate vestra huc venientes questi nobis sunt, quod synagogam eorum, quæ Caralis sita est, Petrus, qui ex eorum superstitione ad Christianæ fidei cultum Deo volente perductus est, adhibitis sibi quibusdam indisciplinatis, sequenti die baptismatis sui, hoc est Dominica ipsa festivitate Paschali, cum gravi scandalo sine vestra voluntate occupasset, atque imaginem illic Genitricis Dei Dominique nostri, & venerandam crucem vel byrrum album, quo fonte surgens indutus fuerat, appositisset &c. Et post pauca inquit: Considerantes hac de re vestræ voluntatis intentum ac magis judicium his hortamur affectibus, ut sublata exinde cum ea, qua dignum est veneratione imagine atque cruce, debeatis quod violenter ablatum est reformare.

Item idem ad Secundinum servum Dei inclusum.

Imagines, inquit, quas a nobis tibi dirigendas per Dulcidium diaconem tuum rogasti, valde nobis tua postulatio placuit, quia illum in corde tota intentione quæris, cujus imaginem præ oculis habere desideras, ut visio corporalis quotidiana reddat exortum, ut dum picturam vides, animo inardescas, cujus te imaginem videre consideras. Abs re non facimus, si per visibilia invisibilia demonstramus, sic homo qui alium ardenter videre desiderat, aut sponsam amando desiderat quam videre conatur, si contingit aut ad balneum ire aut ad ecclesiam procedere, festinus in via se præparat, ut de visione hilaris recedat. Scimus quia tu imaginem Salvatoris nostri ideo non petis, ut quasi Deum colas, sed ob recordationem filii Dei, ut in ejus amore recalescas, cujus te imaginem videre consideras. Et nos quidem non quasi ante divinitatem ante ipsam prosternimur, sed illum adoramus quem per imaginem aut natum aut passum, vel in throno sedentem recordamur. Et dum nos ipsa pictura quasi scriptura ad memoriam filii Dei reducimus animum nostrum, aut de resurrectione lætificat, aut de passione mulcet. Ideoque direximus tibi syllerias duas & imaginem Salvatoris & S. Mariæ Dei Genitricis, beati Petri & Pauli Apostolorum per supradictum filium nostrum Diaconem, & una cruce clavem pro benedictione, ut ab ipso maligno defensus sis, cujus sancto ligno te esse munitum credis.

Huc usque Epistola Gregorii.

Sed quia hic ordo verborum ita præposterus atque a non intelligentibus confusus videri potest, ut nisi caute consideretur, ita a nonnullis minus capacibus intelligi possit, quasi beatus Gregorius, id quod prius omnibus inlicitum esse prædixit, se fecisse sibique faciendi licitum esse testetur, quod quam absurdum, quamque contra sanctæ Dei ecclesiæ religionem de tanto Ecclesiastico doctore sentire indignum sit, nulli, qui dicta ejus scrutando vel legendo cognovit, ignorare permittitur. Nam ut sibimetipsi contrarius esse debeat, justitia vel rectitudo sanctæ Dei maximeque Romanæ ecclesiæ sustinere non valet, quod & si paupertas insipientiæ nostræ id intelligere non valet, melius ut contra insipientiam, quam contra tantam a Deo datam sapientiam insurgere præsumat. Sed & si ipsi modicum sensum nostrum virtus misericordiæ Dei aliquantulum illuminare dignatur, quomodo idipsum contrarium sibi non sit facillime intelligitur. Nam quia ab imaginum adoratione adorantes compescuerit, nulla dubitatio est. In eo vero quod ad Secundinum scripsit: *nos quidem non quasi ante divinitatem ante ipsam prosternimur, sed illum adoramus quem per imaginem natum aut passum, vel in throno sedentem recordamur*, ubi ut præmissum est, ac sibimet contraria dixerit, intelligentiæ nostræ se caligo confundit. Sed ne nos non necessaria ignorantia id non intelligendo diutius torqueat, sensus ejusdem sententiæ talis est:

Nos quidem ante ipsam non prosternimur, quasi ante divinitatem, sed illum adoramus &c. Quod tale est, ac si Regi in throno sedenti dicas: Nos quidem, o Rex, non quasi ante divinitatem ante te prosternimur, sed illum adoramus quem per imaginem tuam, quia homo es, Dominum Jesum Christum hominem recordamur natum aut passum vel in throno sedentem, cujus imitator es tu sedens in throno; numquid tali dicto mox consequens est, ut eundem Regem adorare compellar sedentem in throno? Ita nec in eo, quod dicitur: *Nos quidem non quasi ante* divinitatem ante ipsam prosternimur, sed illum adoramus &c. ad imaginum adorationem invitamur, quia sicut in multis divinæ auctoritatis voluminibus sententias ordine verborum præpostero scriptas invenimus, ita quoque factum esse eo sensu, ut supra dictum est, hoc in loco minime dubitamus.

Cum enim ibi scriptum sit: *Nos quidem non quasi ante divinitatem ante ipsum prosternimur*, quis non animadvertat, idipsum magis resutando, quam imperando vel adorando, eandem adorationem imaginum dictum esse, ita ut dictum est? quanto magis, sicut supra factum est, ordo verborum suo restituatur in ordine, omnem quemcumque ob nimiam simplicitatem errantem, in eo quod Beatum S. Dei Ecclesiæ doctorem adversum seipsum sensisse æstimabat, corrigere poterit. Insuper etiamsi quemquam subtilius intelligentem hoc negligentius minusve intente legere contigisset, facillime seipsum dijudicante, cur aliquando aliter senserit, ad sobrium intellectum revocare poterit. Si quis autem quod quidem a sane sapientibus omnibus absit, magis suum sensum sequendo illum voluerit condemnare quam se corrigere, nulli dubium quin merito ab universa, maxime tamen a S. Dei Romana ecclesia debeat condemnari. Nequaquam enim fieri potest ut hæ duæ sententiæ sibimet contrariæ non existant, una qua populus ab adoratione imaginum ne criminis id agendo reus appareat, prohibeatur; altera vero quæ illum idipsum egisse ceteroque ut hoc faciant docuisse perhibeatur. Sed absit hoc a tanto talique generali Catholicæ Ecclesiæ magistro, ut qui universas perplexas Scripturæ quæstiones, quæ sibi contrariæ videbantur, eique ad explanandum vel tractandum occurrerunt, nunquam dissidentes relinquere consuevit, sua sibimet dicta discordantia reliquisset.

His ita propter vitandam hujusmodi temeritatem summatim præmissis; nunc videndum, utrum ei quisquam Catholicorum Patrum, quamvis ei fortasse specialiter talis scribendi necessitas minime incumberet, in ceteris tractatibus suis tale aliquid inditum habeat, in quo ejusdem patris sensui de imaginibus concors esse videatur.

Ecce enim B. Ambrosius antiquus Ecclesiæ Dei probabilis doctor, ita in epistola Pauli ad Romanos tractans ait: *Qua ratione, quave auctoritate imagines Angelorum vel aliorum Sanctorum adorandæ sint, cum ipsi sancti Angeli vel sancti homines vivos se adorari noluerunt.*

Consilium.

Auctoritate ergo, ut proposuimus secundo loco, inserta non quidem quantum ex thesauro uberrimo ecclesiastico potuit; sed quantum Epistolaris brevitas rite permisit, monere vos & exhor-

ANNO CHRISTI 824

hortari, o venerandi mundi Principes, cum universa sancta Dei, quam Domino dispensante & committente gubernatis, ecclesia, ut ea quæ vobis non quælibet temeritas, sed vera humilitas nostra intimare studuerit, attentius audiatis, & ob illorum reverentiam, qui cum Domino ipso promittente in die novissimo totius mundi venturi sunt judices, reverenter suscipiatis, & ad salutem omnium vestrum strenue conservare studeatis. Præmisimus enim paullo superius, ut post redditam rationem, post insertam auctoritatem, propter adunandam, quam Domino Deo ordinante regitis, Ecclesiam, consilium vobis non nostra adinventione sed divina auctoritate illud dare debuissemus, per quod eadem sancta mater ecclesia ita sibi mutuo in vera pace fœderari debuisset, qualiter in hoc sæculo & in futuro ei placere potuisset, qui ascensurus de mundo suis promisit, dicens: *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis*. Et quia attestante Paulo inter cetera verum est: *Si quis tradiderit corpus suum ut ardeat, caritatem autem non habuerit, nihil est*. Ideo prædictam sanctam Dei ecclesiam in veræ pacis concordiam adunari totis viribus optamus, quia quomodo sine illa caritatem mutuam habere possit, nullo modo intelligimus. Potest enim fieri, ut aliquis cum altero ex parte vel fictam pacem temporaliter habeat, quomodo autem sine vera mutua pace habita cum altero veram possit habere caritatem, nulla docet auctoritas. Unde magnopere considerandum, quanta temeritate, quantave audacia ad æternam ille pervenire se posse existimat, qui præsentem in hoc sæculo pacem Domini per quamlibet occasionem scissam restaurare cum proximo non curat, quam primum munus humano generi conlatum Angeli nuntiant mox nato Domino in mundo, eandemque novissime fidelibus suis in vice sua idem Dominus reliquit discessurus de mundo. Et quamquam multa & pene innumerabilia essent quæ de tanta re subtiliter, sublimiter, & nimis terribiliter dici potuissent, cavendum est unicuique, ne hoc quisquam de illa solummodo pace intelligendum putet, quæ habetur in cælis. Quia & Dominus recedens ait: *Pacem meam relinquo vobis*. Et Angeli præmittentes: *Gloria in excelsis Deo*, mox non *in cælis*, subjungunt, sed in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Cogita igitur tecum, o plebs & populus Dei, si ad perpetuam vis pervenire salutem, ut in hoc sæculo non fictam, sed veram habere mutuam studeamus pacem.

Sed minus fortasse prodesse poterit, libet merito tanta talisque auctoritas causa consilii sufficere debuisset, necesse erit ut huic assertioni cetera adjungantur, quæ nequaquam juste adderentur, si a Deo ab initio catholicæ fidei data vobis sapientia, sicut oportuit, pro vobis sollicita esse studuisset. Dicit enim Apostolus: Judæi signa petunt, Græci sapientiam quærunt, ubi est ergo sapientia vestra, qui propter quamlibet occasionem illud habere contemnitis, sine quo ad Regna cælestia pervenire nullo modo valebitis? Et hæc non arguendo vel increpando, sed admonendo interim dicimus, ut vos ad interiorem hominem, in quo Deus per Fidem, Spem, & Caritatem inhabitare consuevit, revocemus. Quem si ita secundum, ut supra dictum est, Sapientiam vobis a Deo datam, cogitare, diligere vel metuere vultis, mirum est quomodo cum fratribus invicem tanto jam tempore scandalum & discordiam habere non metuitis. Ecce etenim si non amplius, jam annus est ex quo hanc inter vos miserrimam dissensionem pullulasse audivimus. Quam videlicet discordiam Deo, ut dignum est, semper odibilem, Diabolo vero, ut ei decet, semper amabilem, omnes antecessores mei ad corrigendum, prout eis possibile fuit, multum laborasse non ignoratur.

Hæc in paucis ad excitanda Deo amabilia corda vestra ideo præmittere curavimus, ut ea quæ vobis studiosius pro salute omnium animarum nostrarum dicenda providimus, * auctiores vos ad audiendum, & per omnia sollicitos in Domino redderemus. Sed sicut non solum sacra auctoritate discimus, verum quoque & humana quotidiana bene consuetudine agendo cernimus, quia arbor fructus malos faciens nullo modo salubrius extirpatur, quam si radicitus evellatur; melius sæpe dictam discordiam vestram, omnipotente Domino opitulante una vobiscum qui huic miserrimæ nimiumque infelici conditioni prostrati non succumbitis, sed auctoritate bonorum omnium Domino Deo tantæ spurcitiæ celso in cacumine præeminentis corrigere valemus, si quæ sit hujus perditionis origo vel fomes detegendo pandamus.

* acutiores

Nullus nempe sana sapientium fideliumque in Domino fratrum vestrorum dubitare permittitur, esse plures in hac sancta & a Deo conservanda Ecclesia, qui tantæ miseriæ succumbere dedignentur, licet eis manus humana validior, ne id quod exinde justum esse non dubitant, restaurare vel perficere valeant, obsistat. Quamobrem amabiliter admonendi estis ut totis viribus omnipotentem Dominum exorare studeatis, ut tantam ab hoc Regno infelicitatem amovere jubeat, & illam quam mundus dare non potest pacem, sua vobis immensa clementia concedat.

Et quia tantæ auctoritatis ordo vel tantæ sublimitatis ratio necdum poscebat, ut prius quam illa omnia, quæ merito præmittenda erant, præponerentur, ut facilius quovis in loco secundum sui qualitatem haberentur illa, quibus salva fide, spe vel caritate, totius Ecclesiæ status carere potuisset, propter satisfactionem tamen in hoc opere laborantium principalis hujus sæpedictæ discordiæ vestræ causa imaginum exstitisse traditur. Ejusdem quoque causæ origo in eo contigisse fertur, quod Imperator considerans quosdam in eadem plebe indiscreto zelo inflammatos ultra quam oportuisset, vel unquam prius actum esset, in imaginum cultura, veneratione vel adoratione ultra progredere, quam ut antea unquam in universa Ecclesia factum esset, volens ut tunc sibi cum illis qui favebant, eandem superstitionem qualiscumque esset ab Ecclesia penitus amoveret, postposita ea in re salubri discretione, sine qua omnis humanæ actionis virtus in vitium vertitur, elegit præmissam superstitionem aliter emendari non posse, nisi omnes imagines penitus delerentur. Atqui si ita erat, ut dictum est, inlicitum cultum in hominibus compescendum erat, non in imaginum destructione, quæ nihil peccaverunt, immo eo sensu, quo supra præmissum est, scientibus pro pia memoria, nescientibus vero pro doctrina utiles erant, * infrangendo vel dissipando sinistram extendit pro dextera, & qui ita hac in re incautos reducere debuit, sicut forte quia recens erat causa, facillime potuit, instigante qui nunc late patet ecclesiasticæ pacis vel caritatis inimico.

* infringendo

Hanc ei ac si luculentissimam ostendit semitam, heu quam longe ab illa sinistris anfractibus incedentem, quæ de semetipso ait: Ego sum via veritas & vita, quid putas quam dulcia quamque religiosissima, immo sanctissima satagebat fingere itinera, ut per illa ad hæc quæ nunc omnes plangimus pertrahere potuisset discidia? Sed nec hoc ullo modo aliter æstimatur peragere potuisse, nisi

illum

illum prius cum sequacibus suis illius impiæ dul- A cognoscitur, spreta, elegit ultra quam unquam
ANNO CHRISTI 824. cedinis demulcendo cor tangeret, cujus idem diabolus pestifero telo perforatus, de cælo merito cecidisset.

Sed quid agimus, quid dicimus? Ad comparationem namque malorum omnium, quæ hic congruente spatio, quod omnino non deest, non solum de diabolo, sed etiam de ipso Imperatore cum fautoribus suis dici poterant, nihil est quod dicimus. Universa denique mala, quæ ex eo usque in præsentem diem per hujusmodi discordiam in vobis perpetrata sunt, hinc sumpsere principium. Quamvis enim propter singultum plorationis tacere non permittamus, licet propter arctissimum temporis spatium, & propter innormitatem earumdem miseriarum, ut lugentibus mos est, innume- B ra ad dicendum flebilia occurrerint, paucis ad inchoationem hujus infelicitatis* redire placet, ut contueamur diabolum in hujus vitæ excursu in bivio stantem, ubi Imperator e duobus unus ad eligendum indeclinabiliter cogitur, aut cultui inlicito favendo imaginibus contra jus ecclesiasticum cervicem flectere, aut certe hujusmodi cultoribus contradicendo vel non favendo ingratus existere; & qui facilius poterat ad imitationem antiquiorum Principum vel Patrum suorum, & istos ab inlicito cultu revocare, & cum ceteris omnibus morem antiquum sine offensione Dei prosequentibus pacem vel caritatem leniter retinere; persuasit eum prædictus pacis semper & caritatis inimicus, illud iter in destruendis imaginibus arripere, per C quod omnes per discretionem sane sapientes atque servantes perturbando confunderet, & illos qui sæpe dicta discretione vel temperantia, quæ una de cardinalibus ecclesiasticis virtutibus esse

ANNO CHRISTI 824.

Deo placuit vel placere debeat, imaginum cultui deservire, ut eisdem, qui hoc electum habebant, potuisset placere. Non considerans illud quod terribiliter scriptum est: *Qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam Deus sprevit illos.*

Sicque factum est, ut ex die illo ab eodem antiquo semper Deo placens populo fidelium exilia non cessarent, cruces & cruciatus non quiescerent, & ut fertur, membrorum detruncationes, ipsa etiam homicidia, causa earundem imaginum, nimia perpetrata sint. Et hæc diu cucurrerunt quousque idem humani generis antiquus hostis, quasi in hac parte satiatus, convertit se ad alia perditionis argumenta, ut denuo suscitaret sibi contra cultores imaginum, Herenam videlicet cum filio, tam pestifera inlusione decipiens ut absque ulla misericordia vel metus superinspicientis omnipotentis Dei majestate, talis ab eis promulgaretur sententia ut omnis homo eorum ditioni subjectus imagines adoraret, aut certe exilio pœnisve diversis cruciaretur, & si non adquiesceret, ab universali Ecclesia anathematis vinculo sequestratus religaretur. Sed quid nunc denuo e diverso agat ad priorem iterum recurrens semitam, præsentem denuo incitans Imperatorem, ut eas pictas vel scriptas habere quempiam volendo permittat. Quis igitur tam eloquens sub cælo habetur, qui hanc pestiferam cladem enumerare prævaleat? Quis tam ferrea habeat præcordia, cui, non dico scribendi, verum quoque per defectum lacrimarum vocem non tollat ejulandi?

. . . . . .

Cetera desunt.

CONVENTUS PARISIENSIS
DE IMAGINIBUS,

Apud Parisios in palatio Kalendis Novembris habitus anno Christi (1) DCCCXXIV. *Eugenii papæ II. anno* 1. *Ludovici Pii Augusti* XI.

NOTÆ SEVERINI BINII. D

Acta pseudosynodi, quæ incerto & innominato auctore anno Domini 1596. nulla facta mentione loci ubi inventa vel unde accepta fuerint, in lucem prodierunt, tamquam spuria & illegitima, vel saltem de fide suspecta, nequaquam huic editioni inferendæ esse putavi. Refutationem eorum sex capitibus distinctam edidit reverendissimus & illustrissimus cardinalis Robertus Bellarminus in appendice ad tractatum de cultu imaginum. Quæ cum omni ex parte elaboratissima sit, integram hic lectori exhibendam esse judicavi.

CAPUT PRIMUM.

REFUTATIO LIBELLI QUI FALSO Synodus Parisiensis inscribitur.

PRincipio igitur non esse synodum ullam Parisiensem, quæ hoc libello contineatur, argumento esse potest, quod nulla in eo conspiciantur decreta, nulli canones, nulla extet episcoporum subscriptio, nulla synodi mentio. Sed & ipse libellus aperte redarguit sui tituli vanitatem. Sic enim legimus pag. 126. *Nos non synodum congregando, sed quemadmodum a vobis postulavimus, licentiamque agendi percepimus, una cum familiaribus nostris, filiis vestris, quantum pro multiplicibus regni diversis occupationibus impediti per intervalla potuimus, considerare studuimus, quid almitati vestræ de tanta necessitate significare potuissemus.*

Ac, ut verborum istorum sententia intelligatur, totius libelli argumentum exponemus. Scripsit Michael Balbus E imperator Græcus ad Ludovicum Pium imperatorem Latinam epistolam bene longam, in qua post alia multa, significavit ecclesiam propter imagines Christi & sanctorum in duas partes esse divisam, cum alii adorandas, alii non adorandas esse contenderent, & simul petiit, ut Ludovicus in Occidente operam daret, ut sublato superstitioso cultu imaginum, ecclesia pacem & unionem recuperaret.

Ludovicus his litteris acceptis a summo pontifice facultatem obtinuit convocandi viros aliquot doctos, qui veterum patrum testimonia de cultu imaginum diligenter colligerent. Quo facto scribi jussit epistolam, quam nomine summi pontificis, ipso consentiente pontifice, cui primum osten-

ANNO DCCCXXIV. *ex vetustissimo codice descripta, & nunc primum in lucem edita.* Hoc autem præsenti anno, cum mihi is libellus ab amico ostensus esset, animadverti continuo, nec vere synodum esse, nec scriptum luce dignum. Quare, ne forte inscriptio fallat incautos, operæ pretium me facturum existimavi, si libellum breviſſime confutarem.

1 Conventus iste, seu prout eum appellat Baronius, Collatio Kalendis Novembris anni 825. habita, ut recte censuit idem Baronius, non vero an. 824. ut hic legitur. Episcopi enim Galliarum in illo Conventu congregati in suis ad Ludovicum Aug. litteris ajunt: *Fecimus Epistolam nobis relegi, quam vobis Legati Græcorum anno præterito detulerunt.* Certum est autem Michaelis & Theophili Imperatorum Orientalium litteras anno 824. Ludovico Augusto redditas esse. *Pagius ad An. Ch.* 825. *num.* 1.

ANNO CHRISTI 824.

ostendenda erat, ad Michaelem imperatorem dirigere cogitabat. Denique tum epistolam prædictam, tum aliam a se ad ipsum pontificem, qui Eugenius dicebatur, proprio nomine scriptam per duos episcopos misit.

Hæc igitur quinque in libello nuper edito continentur: primum, epistola Michaelis Balbi ad Ludovicum Pium Caroli magni filium. Secundo, collecta testimonia ex veteribus patribus, quibus probatur imagines neque frangendas esse, ut volebant Iconomachi, neque colendas, ut synodus Nicæna II. statuerat. Tertio, epistola summi pontificis nomine scripta a Francis doctoribus ad Michaelem imperatorem, qua docetur imagines neque injuria afficiendas esse, neque etiam adorandas. Quarto, epistola Ludovici imperatoris ad Eugenium pontificem ejus nominis secundum, qua eum hortatur ad legationem in Græciam mittendam, & ecclesiam pacificandam. Quinto, epistola ejusdem Ludovici ad Jeremiam & Jonam episcopos, quos Romam ad summum pontificem mittit, eosque instruit, quemadmodum prudenter cum pontifice se gerere debeant, ut eum ad suam sententiam pertrahant.

Ex his promptum erit intelligere fucum facere voluisse eos, qui hunc libellum specioso nomine synodi Parisiensis ornare voluerunt; qui quidem causam Iconomachorum juvare & catholicæ fidei detrimentum aliquod afferre conati sunt; sed, Deo juvante, mox efficiemus, ut oleum & operam se perdidisse doleant.

CAPUT SECUNDUM.

NAm, ut ad epistolam Michaelis, quæ primam partem libelli occupat, veniamus, ea quidem plena videtur religiosi studii, ut si quis aliunde quis iste Michael fuerit ignoret, arbitretur eum unum ex optimis & Christianissimis principibus fuisse.

Sed extant annales publici Joannis Zonaræ, Georgii Cedreni, & aliorum, qui res gestas Græcorum principum litteris mandaverunt. Ex his cognoscere licet Michaelem non solum cognomine, sed etiam reipsa Balbum, virum fuisse impium & sceleratissimum, quippe qui magis Hebraicæ superstitioni quam Christianæ religioni addictus esset: qui resurrectionem carnis pernegaret, & ob id prophetas & apostolos, qui eam prædicaverant, irrideret: qui fornicationem licitam esse diceret, & sacrum cælibatum adeo contemneret, ut e monasterio sanctimonialem jam Deo sacram sibi conjugem deligeret: qui septimam synodum œcumenicam, atque ab Hadriano pontifice maximo approbatam respueret, qui sacras imagines nullo honore dignas arbitraretur; qui Iconomachis impense faveret, & Constantinum Copronymum Iconomachorum principem sibi præter ceteros imitandum proponeret; qui sanctum Euthymium, sanctumque Methodium, aliosque pios veritatis defensores, vel exilio, vel carcere, vel morte multaret.

Hic igitur est ille Michael, qui ovinam pellem indutus, cum esset revera lupus rapax, quasi fidei zelo accensus, nihil aliud optare se fingit, nisi ecclesiæ reformationem & pacem. Sed quemadmodum in illa ipsa epistola deplorat necem Leonis imperatoris, cui proxime ipse successit, quem dicit ab improbis quibusdam conjuratione facta misere necatum, cum satis aperte constet ex auctoribus supra citatis ipsum eumdem Michaelem conspirationis principem fuisse, sic etiam pie queri videtur, ecclesiam ob dissensiones de cultu imaginum esse divisam; cum ipse potissimum dissensionis & divisionis auctor esset, qui synodum generalem, quæ dissensiones sustulerat, rejecisset, & Iconomachiam propagare studeret: & non contentus dissensionibus orientalibus, in occidente quoque dissensiones serere ac propagare satageret.

Quod vero in extrema epistola catholicos reprehendit, quod vivificam crucem despiciant, quod imagines ut deos quosdam adorent, quod eis sacrificia offerant, quod ab eis nescio quo artificio de sacro fonte susci pi, & sacram communionem percipere velint, denique quod alias id genus superstitiones vel ineptias in cultu sacrarum imaginum ostendant, meræ calumniæ atque impostura sunt, neque mirabitur ejusmodi mendacia Græcum imperatorem in sua epistola ad Latinos longe positos scribere potuisse, qui cogitare voluerit, quam crassa & quam incredibilia mendacia nostri temporis hæretici de catholicis in vicinis locis degentibus fingant.

Sed ex concilio Nicæno secundo vere legitimo & œcumenico, velit nolit Michael Balbus, illis ipsis temporibus celebrato, luce solis clarius effici potest, illa esse commenta fraudesque hæreticorum. Docuit enim concilium illud, cui catholici omnes assentiebantur, imaginibus sacris deberi quidem suam venerationem, sed non majorem quam vivificæ cruci, neque illis ullo modo sacrificandum esse, neque eas cultu latriæ, qui Deo est proprius, adorandas. Legatur synodus, & impostura subito evanescent.

Quæ cum ita sint, vel Franci, qui Ludovico imperatori a consiliis erant, fidem habuerunt litteris Michaelis, vel non habuerunt. Si fidem habuerunt, circumventi sunt atque decepti: si fidem non habuerunt, abusi sunt litteris illis ad permovendum summum pontificem, ut majorum suorum acta rescinderet, & synodum Nicænam ab Hadriano approbatam improbaret ipse atque damnaret.

Sed sive decepti fuerint, sive decipere voluerint, nihil attinebat istum vel errorem vel istud scelus ipsorum orbi terrarum prodere, præsertim cum non sine causa majores nostri libellos ejusmodi, qui nihil utilitatis, detrimenti autem plurimum, afferre poterant, libenter delitescere passi sint.

ANNO CHRISTI 824.

CAPUT TERTIUM.

VEnio nunc ad ea testimonia quæ pauci illi viri a Ludovico imperatore vocati ex veterum monumentis collegisse se dicunt; multis enim nominibus viri illi peccasse videntur, ac primum quidem ante collectionem satis audacter judicium sibi de scriptis apostolicis desumpserunt, nec solum de pontifice, sed etiam de generali synodo a pontifice approbata temere judicarunt. In qua re longe superarunt peccatum auctoris illius, qui nomine Caroli Magni librum edidit adversus cultum sacrarum imaginum. Ille enim (quod etiam patres concilii Francofordiensis fecerunt) Nicænam synodum secundam improbavit, quoniam celebratam fuisse existimavit sine consensu apostolicæ sedis. At consiliarii isti Ludovici imperatoris, quorum scripta discutimus, fatentur synodum pro cultu imaginum, id est Nicænam secundam, ab Hadriano summo pontifice coactam, & probatam, & tamen tum ipsam synodum, tum epistolam ejusdem Hadriani ad Constantinum imperatorem pro cultu imaginum, & rursum defensionem ejusdem synodi ab Hadriano ad Carolum missam examinare, dijudicare, reprehendere non verentur.

Hæc enim sunt ipsorum verba pagina 19. *Primum epistolam domini Hadriani papæ, quam quidem pro imaginibus erigendis Constantino imperatori & Helenæ matri ejus ad eorum deprecationem in transmarinis partibus direxit, coram nobis legi fecimus, & quantum nostræ parvitati res patuit, sicut juste reprehendit illos qui imagines sanctorum temerario ausu in illis partibus confringere & penitus abolere præsumpserunt, sic indiscrete noscitur fecisse, in eo quod superstitiose eas adorari jussit, pro qua etiam causa synodum congregari præcepit.* Et infra pagina 21. de defensione Nicænæ synodi ab Hadriano edita sic loquuntur: *Per singula capita in illorum excusationem respondere quæ voluit, non tamen quæ docuit, conatus est*, &c.

Ita nimirum judicem suum & totius mundi judicare, pastorem omnium Christi ovium pascere, & doctorem universorum docere non erubuerunt; qua temeritate nulla major cogitari potest.

CAPUT QUARTUM.

SEd fortasse nova aliqua atque recondita testimonia reppererunt, quibus freti resistere in faciem apostolico præsuli non reformidarunt. Immo vero notissima & vulgaria, & quæ nihil ad rem faciant, sine ulla ratione vel ordine collegerunt.

Ac, ut exempli gratia pauca discutiamus, primum testimonium sumunt ex libro sancti Augustini de hæresibus, ubi legimus Simonem magum jussisse imaginem suam, & Helenæ meretriculæ suæ a discipulis adorari. Atque hanc esse dicunt primam originem adorandarum imaginum. Quasi vero, si de falso cultu agitur, non ante Simonis tempora vituli aurei ab Hebræis, & simulacra hominum mortuorum a Gentilibus adorata fuerint. Sed ecclesia catholica non discit cultum rerum sacrarum ab hostibus suis, & si ex eo testimonio liceret colligere non esse Christi & sanctorum imagines venerandas, licebit eadem ratione colligere, ne ipsum quidem Christum ullo honore dignum esse: propterea siquidem impium erat Simonis & Helenæ imagines colere, quod Simon & Helena indignissimi essent qui colerentur.

Sed ridicula plane sunt quæ ex epistola 56. ejusdem Augustini ad Dioscorum testimonia desumpserunt. Ridicula, inquam, si ad id de quo agimus referantur. Quæ namque sanctus Augustinus disputat de imaginibus, quæ a corporibus defluentes in animum penetrant, ut per eas aliquid cernamus, vel cogitemus, ea proferunt isti ad probandum non esse Christi & Sanctorum imagines depictas vel sculptas ullo modo colendas. Quæ quam bene cohæreant cum præsenti disputatione, lectoris esto judicium.

Quid? quod plurima testimonia, quæ summus pontifex Hadrianus in epistola illa sua doctissima pro imaginibus posuit, isti rursum allegant, qui contra imagines pugnant.

Quod vero dicunt & nonnullis etiam testimoniis probare nituntur, non esse consuetudinem, vel annorum numerum, aut quamlibet vetustatis auctoritatem præferendam veritati; tunc recte diceretur, si probari posset cultum, quem ecclesia catholica imaginibus exhibet, ex manifesto errore, non ex certa veritate descendere. Sed cum de re aliqua litigatur, multum valere consuetudinem, & venerandam esse antiquitatem, ne ipsi quidem negare possunt: quorsum enim tantopere laborarunt in evolvendis antiquitatis monumentis, si nullum probabile argumentum ex antiquitate peti potest? Nonne vident se hoc suo facto contra sua verba pugnare? & re ipsa destruere quod verbis adstruere nitebantur? Certe si liberet testimonia sancti Augusti-

ANNO CHRISTI 824.

gustini, sancti Basilii, aliorumque veterum patrum in medium afferre, quibus ipsi ex antiquitate vel ecclesiæ consuetudine probant ecclesiastica dogmata, nullus finis esset.

Sed quod superat omnem admirationem, illud est, quod multa testimonia proferunt pro adoratione crucis, & cum rationem reddere volunt, cur signum, vel lignum crucis adorandum sit, & imagines Christi non sint adorandæ, dicunt eam esse caussam, quia Christus in cruce suspensus fuit, non in imagine: & quia per crucem nos redemit, non per imaginem. Quod si refellere voluero, ne nimiæ tarditatis lectores existimare videar. Certe enim Christus non in signo crucis, quod in pariete, vel in tabella, vel in ære pingimus, suspensus fuit, neque etiam in ligneis illis crucibus quæ passim cernuntur & adorantur in ecclesiis, sed in illa una cruce, cujus ista nostra signa, quæ pinginus, vel erigimus, imagines sunt. Cum ergo liceat per adversarios crucis imaginem colere, cur imaginem Crucifixi colere non licebit? & si jure crucis adoramus imaginem, quia per crucem redempti sumus a Christo, quæ caussa fingi potest cur non jure coli possit imago Christi, qui proprie nos redemit?

A

B

At, inquiunt, nihil manu factum colere fas est. Quid igitur? Lignum vel signum crucis non est manufactum? Codex evangeliorum, & sacra vasa, quæ horum opinione veneranda sunt, quid sunt aliud nisi opera manuum humanarum? Et tamen verum est, nihil manufactum esse colendum eo genere cultus, quo Deus ipse, qui omnino non est factus, sed omnium rerum factor, colendus est.

Quare poterant collectores isti maximam partem testimoniorum quæ attulerunt omittere; quoniam iis nihil probatur aliud, nisi solum Deum esse colendum cultu latriæ sibi uni proprio, & non esse imagines ita adorandas, ut etiam sacrificia illis offerantur; quæ neque nos negamus, neque sancta Nicæna synodus negavit.

Ac ut videas, Lector, quantas vires veritas habeat, ipsi quoque qui eam oppugnant non raro vel inviti vel imprudentes eam tuentur. Id accidit collectoribus nostris: nam inter alia testimonia colligunt etiam nonnulla, ut probent imagines non esse fiangendas, vel injuria afficiendas. Sed in iisdem testimoniis non habetur solum quod ipsi volunt, imagines videlicet non esse afficiendas injuria, sed habetur etiam quod nolunt, afficiendas honore, quod quidem illi collectores aliquando viderunt, & textum audacter corruperunt; aliquando viderunt, & testimonium contra se in ipso suo libello imprudentes reliquerunt.

C

Prioris rei exemplum habes actione 6. septimæ synodi, ubi allegatur sanctus Gregorius, qui in epistola 5. lib. 7. ad Januarium reprehendit acriter nonnullos, qui beatæ Virginis imaginem, & crucem dominicam contumeliæ caussa ad Judæorum synagogam detulerunt: & mandat Januario episcopo, ut sublatam ex eo loco cum ea qua dignum est veneratione imaginem atque crucem in ecclesiam referat. Hic boni collectores nomen imaginis simpliciter deleverunt vel omiserunt, ne viderentur contra eorum dogma non solum crux, sed etiam imago beatæ virginis veneranda, nisi forte librariorum errore nomen imaginum sit omissum.

Jam vero ejusdem synodi actione sexta paullo post adscribunt hæc verba ex epistola synodica Gregorii papæ: *Nos non ob aliud nomen imagines facimus, & adoramus, sed pro nobis incarnato Verbo Dei*, &c. Audisne, collector, vocabulum, adoramus? & tamen a se hoc testimonium prolatum est. Sed habemus clariora.

D

Paullo infra ponuntur hæc verba ex libro sancti Basilii ad Amphilochium de Spiritu sancto cap. 17. *Imaginis honor ad primam formam transit*, &c. Ecce tibi rursus honorem imaginis. Sed ad clarissima veniamus.

Paullo post afferuntur hæc alia verba ex epistola ejusdem magni Basilii ad imperatorem Julianum. *Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, Deum Patrem, Deum Filium, & Deum Spiritum sanctum, unum Deum, hæc tria adoro & glorifico. Confiteor autem & Filii incarnati dispensationem, & Dei genitricem, quæ secundum carnem eum genuit, sanctam Mariam; suscipio vero & sanctos apostolos, prophetas & martyres, & ad Deum deprecationem, quæ per eos propitium mihi efficit misericordissimum Deum, pro quo & figuras imaginum eorum honoro & adoro, specialiter hoc traditum est a sanctis apostolis, & non prohibitum, sed in omnibus ecclesiis nostris eorum designari volo historias*, &c. Quid audimus? Sanctus Basilius magnus ab adversario advocatur testis, & vere testis est omni exceptione major. Is vero palam affirmat se honorare & adorare apostolorum, prophetarum, & martyrum imagines. Idque affirmat, dum fidei suæ confessionem edit, ac de rebus non dubiis aut verisimilibus, sed certissimis & exploratis loquitur. Addit vero id ab apostolis traditum, & ab omni ecclesia susceptum, & observatum. Quid quæso responderi potest? Auctor gravissimus aperte loquitur, & ejus testimonium ab adversariis profertur. Neque desunt alia testimonia similia in eodem libello, Athanasii, Germani, Leontii, & aliorum, quæ imprudenter ab adversariis contra se, & pro nobis, hoc est pro cultu sacrarum imaginum proferuntur. Sed ego brevitati studeo, neque libenter in his refellendis ineptiis tempus tero.

E

CAPUT QUINTUM.

ANNO CHRISTI 825.

Sequitur pars tertia, id est epistola Eugenii papæ ad Michaelem & Theophilum ejus filium imperatores, quam epistolam iidem collectores scripsisse videntur: neque enim Eugenius ullam talem epistolam scripsit, sed (ut supra diximus) scripta fuit, ut nomine pontificis mitteretur, si ipse probaret. In qua re cogimur desiderare prudentiam collectorum: qua enim fronte Romano pontifici præscribere ausi sunt, quid ipsum scribere oporteret? quæ vero fiducia sperare potuerunt, Romanum Pontificem scripturum ad Græcum imperatorem contraria iis quæ prædecessores ejus non semel scripserunt?

Sed videamus, si placet, paullo diligentius, an epistola illa summum pontificem deceat. Omitto autem quod in hoc libello epistola illa caret principio, quod peccatum non primo auctori, sed ei qui nunc demum post tot sæcula libellum hunc in lucem edidit, tribuendum videtur. Nihil etiam quod epistola verbosa est admodum obscura, barbara, imperita: detur enim hoc tempori. Taceo denique quod dum conatur tollere repugnantiam quæ in verbis Gregorii esse videbatur, tanto se magis involvit, quanto magis conatur evolvere. Sed tria quædam tacitus præterire non possum. Primum enim facit hæc epistola pontificem summum, adulatorem imperatoris imprudentissimum, dum ita loquitur: *O venerandi mundi princeps, cum universa sancta Dei, quam domino disponente & committente gubernatis, ecclesia.* Et infra, *propter adunandam, quam Domino Deo ordinante regitis, ecclesiam.* Quæ fœdior adulatio? Michael Balbus interfecto legitimo imperatore, cum esset ipse pro sceleribus suis jam morti adjudicatus, tyrannice invasit imperium, & pontifex maximus affirmabit, Deo disponente, committente, & ordinante, hunc ipsum Balbum gubernacula suscepisse, non solum imperii, sed etiam ecclesiæ. Et si ecclesia Dei ab ipso Deo gubernanda imperatori tradita est, quid faciunt in ecclesia episcopi? quid ipse summus pontifex? *Imperator* (inquit sanctus Ambrosius) *in ecclesia est, non supra ecclesiam; filius ecclesiæ, non rector; ovis, non pastor.* Et sanctus Joannes Chrysostomus diacono suo dixit: *Si is qui diademate coronatur indigne adeat ad sacra mysteria percipienda, cohibe, & coerce; majorem tu illo habes potestatem.*

Deinde in eadem epistola non semel repetitur hoc argumentum: *Si nulla unquam picta vel ficta fuisset imago, nihil periret de fide, spe, & caritate, quibus ad regnum pervenitur æternum.* Et tamen propter imagines orta est dissensio & divisio in ecclesia, turbata pax, caritas violata: & non animadverterunt, qui eam epistolam nomine summi pontificis scribunt, eo argumento non solum effici (si quid tamen efficitur quod mox videbimus) imagines omnino de medio esse tollendas, quod ipsi nolunt. Nec tamen argumentum illud aliquid valet.

Quamvis enim nihil periret de fide, spe, & caritate, si nulla picta vel ficta esset imago, tamen quando picta vel ficta est, peccat in fidem, qui eam negat esse venerandam, quoniam honor imaginis ad prototypum refertur, quod venerandum esse fides docet, & adversarius non negat. Et potest hoc ipsum similitudine illustrari. Si libellus aliquis divinæ scripturæ, ut epistola ad Philemonem, non extaret, nihil deperiret de fide, spe, & caritate: & tamen quia nunc extat, qui eam negaret esse cum veneratione suscipiendam, peccaret in fidem, & si propterea dissensiones orirentur, non esset epistola abjicienda, sed imperitia dissidentium coarguenda, & instruenda.

Postremo in eadem illa epistola reprehenditur Constantinus, & mater ejus Irene, quod edicto suo jusserit sacras imagines juxta concilii generalis decretum, cum veneratione esse habendas. Quæ sane reprehensio a summo pontifice, nisi plane amente, scribi non potuit. Quid enim? Hadrianus papa Constantinum & Irenen summis laudibus effert, quod sacrum imaginum religioso cultui faveant; & Hadriani successor Eugenius eosdem imperatores ob caussam eandem reprehendet? & quæ major stultitia fingi potest, quam ut summus pontifex moleste ferre se dicat, quod ab imperatore decreta conciliorum generalium a sede apostolica approbata serventur ac defendantur.

Sed si parum prudentes collectores fuerunt, non fuit inconstans apostolicæ sedis antistes: permansit enim in iis quæ prædecessores non sine magna deliberationis maturitate statuerant. Nam neque Eugenius eam epistolam misit. & paullo post Hadrianus II. synodum œcumenicam octavam Constantinopoli celebrandam curavit, in qua synodus septima de cultu imaginum iterum approbata est. Denique Anastasius bibliothecarius Romanus in præfatione VII. synodi ad Joannem VIII. pontificem, qui Hadriano II. proxime successerat, scribit in eadem sententia fuisse omnes Romanos pontifices. *Quæ*, inquit, *super venerabilium imaginum adoratione præsens synodus docet, hæc & apostolica vestra sedes, sicut nonnulla scripta innuunt, antiquitus tenuit, & universalis ecclesia semper venerata est, & hactenus veneratur, quibusdam dumtaxat Gallorum exceptis, quibus utique nondum est horum veritas revelata.*

ANNO CHRISTI 824.

CAPUT SEXTUM.

REstat pars ultima, hoc est epistola Ludovici imperatoris ad Eugenium pontificem, & altera ejusdem Ludovici ad Jeremiam & Jonam episcopos: in quibus nihil observandum occurrit, nisi quod in eis quædam dicuntur, quæ redolere videntur fraudes recentium hæreticorum. Unde venit in mentem suspicari, ne forte vel totus hic libellus sit confictus, vel, quod est credibilius, depravatus, & auctus ad invidiam Romanæ ecclesiæ conciliandam.

Sed sive sit verus liber, sive confictus, sive partim sincerus, partim adulterinus, illud unum constat non esse librum dignum in quo legendo tempus conteratur. Titulus falsus, dictio barbara, sententiæ insulsæ, ordo perversus, eorumdem testimoniorum crebra repetitio, facile potuissent persuadere typographo, si is commune commodum, & non proprium lucrum spectasset, ut sibi ab edendo ejusmodi opere temperaret. *De eadem pseudosynodo Parisiensi plura scribit Baronius annis* 824. *&* 825.

NOTA JAC. SIRMONDI S. J.

Cum ad Ludovicum Pium venissent hoc anno Michaelis & Theophili Græcorum imperatorum legati, atque inter cetera discidium exposuissent, quod in ecclesia orientali propter imagines versabatur, quas alii adorandas, alii non adorandas esse contenderent, seque hac de causa Romam etiam ad pontificem ituros significassent; Ludovicus pacis componendæ studio episcopos, pontificis permissu, Parisiis in palatio convenire, sanctorumque patrum de imaginibus sententias colligere jussit, quæ pontifici ad rem definiendam adjumento, ut ajebat, futuræ viderentur. Hanc illorum collectionem, cum epistola, quam Eugenii papæ ad eosdem Imperatores nomine concinnarant, cum accepisset Ludovicus, utramque mox Romam misit ad Eugenium, cum altera privata epistola sua, quam nos solam hoc loco cum subdito ad episcopos Romam missos commonitorio edendam censuimus, ceteris quæ in hujus conventus actis continentur prætermissis, quod Gallorum ejus sæculi ab imaginum adoratione, ut alias dictum est, abhorrentium hæresim redoleant. Nam ut de aliis nihil dicatur, in quibus Hadriano papæ & synodo Nicænæ iniquiores sunt, in ista sua collectione Sanctorum patrum sententias eo detorquere conantur, ut imagines indebito, ut videri volebant, cultu adorandas non esse statuant: & Eugenium in epistola ita scribentem faciunt, ut de imaginibus, easne habere vel non habere, adorare vel non adorare placeat, liberum cuique in ecclesia permitti velit; quasi hæc in mentem summo pontifici venire, aut illi persuaderi a se posse confiderent. His igitur prætermissis, quæ absurda sunt, ideoque a Bellarmino & Baronio maximis cardinalibus accurate refutata, atque a Gallis postea ipsis, mutato consilio, receptaque imaginum veneratione damnata, reliquum est ut Ludovici ad Eugenium epistolam audiamus.

ANNO CHRISTI 824.

EPIST. LUDOVICI PII IMPERATORIS AD EUGENIUM II. PAPAM,

Per Jeremiam Senonensem & Jonam Aurelianensem episcopos missa cum actis conventus Parisiensis.

Extat. in Baluz. T. I. p. 643. ed. Par.

EX CONSTITUTIONIBUS CLOTHARII IMPERATORIS

Sub Eugenio II. papa gestis in atrio beati Petri apostoli, anno Christi DCCCXXIV. * (*a*)

Ex collectione canonum Card. Deusdedit lib. 1. *cap.* CCXLII. *& seqq.*

* Ex editione Romana Lucæ Holsterii p. 208. tom. II

CAP. I. CONstituimus ut omnes qui sub speciali defensione domni apostolici seu nostra fuerint susceptI, impetrata inviolabiliter utantur defensione. Quod si quis in quocunque violare præsumpserit, sciat se periculum vitæ suæ incursurum. Nam & hoc decernimus ut domno apostolico in omnibus justa servetur obedientia, seu ducibus & judicibus suis ad justitiam faciendam.

II. Ut deprædationes quæ hactenus fieri solebant, nullo modo fiant, neque vivente pontifice, neque defuncto. Si quis vero ulterius hoc fecerit, sciat se legali sententia (*b*) condemnandum. Quæ vero retro factæ sunt, legaliter emendentur.

III. In electione autem Romani pontificis nullus sive liber, sive servus (*c*) præsumat aliquod impedimentum facere. Sed illi solummodo Romani, quibus antiquitus concessum est constitutione sanctorum patrum, sibi eligant pontificem. Quod si quis contra hanc nostram constitutionem facere præsumpserit, exilio tradatur.

(*d*) IV. Volumus etiam, ut missi constituantur a domno apostolico & a nobis, qui annuatim nobis renuntient, qualiter singuli duces & judices justitiam populo faciant, & quomodo nostra constitutio servetur. Decernimus itaque, ut primum omnes clamores, qui negligentia ducum aut judicum fuerint, ad notitiam domni apostolici referantur, ut statim aut ipse per suos nuntios eosdem emendari faciat, aut nobis notificet, ut legatione a nobis directa emendentur.

V. Volumus etiam, ut (*e*) omnis senatus & populus Romanus interrogetur, quali vult lege vivere, ut sub ea vivat: (*f*) eisque denuntietur, quod procul dubio si offenderint contra eandem, (*g*) eidem legi, quam (*h*) profitebuntur, dispositione domni pontificis, & nostra omnimodis subjacebunt.

VI. De rebus autem ecclesiarum injuste (*i*) retentis sub occasione quasi licentia accepta a pontifice (*l*), volumus ut a legatis nostris in potestatem pontificis & Romanæ ecclesiæ celerius redigantur.

(*m*) VII. Præcipimus etiam, ut deprædationes in confinio nostro non fiant; quæ factæ sunt, & ceteræ injustitiæ, secundum legem ab utrisque partibus emendentur.

VIII. Placuit etiam nobis, ut cuncti duces, & judices, sive alii, qui ceteris præesse debent, in nostram præsentiam dum Romæ sumus conveniant: volumus enim & numerum, & nomina scire, & singulis de ministerio sibi credito admonitionem facere.

IX. Novissime præcipimus & monemus, ut omnis homo, sicut Dei gratiam & nostram habere desiderat, ita præstet in omnibus obedientiam atque reverentiam Romano pontifici.

APUD

(*a*) Dantur variantes ex Muratorio Rer. Italic. t. I. p. II. pag. 140. *Capitula facta a Lothario secus urbem Romam.* (*b*) *esse damnandum. Quæ vero retroacta facta sunt.* (*c*) *præsumat venire ..... qui aliquod impedimentum.* (*d*) Totum hoc caput deest. (*e*) *cunctus Populus Romanus.* (*f*) *vivat, illisque denuntietur ut hoc unusquisque tam Judices quam Duces, vel reliquus Populus sciat, eisque &c.* (*g*) deest *eidem.* (*h*) *profitentur vivere, per dispensationem Pontificis ac nostram subjaceant.* (*i*) *invasis.* (*l*) *Pontifice, & de his quæ nondum redditæ sunt & tamen fuerunt a potestate Pontificum injuste invasa; volumus ut per missos nostros fiant emendata.* (*m*) deest totum hoc caput.

ANNO CHRISTI 824. Baluz. itular. p. 322.

APUD OLONAM.

Incipiunt Capitula Ecclesiastica, quæ domnus Lotharius Imperator primo anno Imperii sui, quando in Italia accessit, in suum generale placitum curte Olona instituit.

Ad ecclesiasticas personas hæc tantum spectant,

VI. De sanctimoniali femina statuimus, ut si adulterium fecerit, & inventum fuerit, res quas habet fisco socientur; persona vero ejus sit in potestate episcopi in cujus parochia est, ut in monasterium intromittatur.

VII. Volumus ut episcopi & abbates & abbatissæ suos advocatos habeant, & plenam justitiam faciant ante Comitem suum.

IX. Volumus ut episcopi una cum Comite suo advocatos eligant.

XVII. Volumus ut res quæ a liberis personis locis Deo dicatis conferuntur, liceat sibi usumfructum & ordinationem earumdem rerum, si aliter sibi placuerit reservare. Si aliter eas non ordinaverit, ita maneant sicut prius datæ fuerint.

XVIII Singulis episcopis, abbatibus, abbatissis duos concedimus habere advocatos, eosque, quamdiu advocationem tenuerint, ab hoste relaxemus.

XXI. De precariis quoque quæ a Rectoribus ecclesiarum irrationabiliter fiebant, & se suosque successores pœna gravi obligabant ut facta ipsius nequeant dissolvere, præcipimus ut nemo successor in antecessoris sui pœna statuta sit obligatus; sed suæ providentiæ sit concessum ut si antecessor ejus res ecclesiæ irrationabiliter distribuerit, ab eo ad jus ecclesiæ tenendum revocetur.

ANNO CHRISTI 824.

☞ JOANNIS DOMINICI MANSI

PRÆMONITIO

IN CAPITULARE LOTHARII I. IMPERATORIS CONDITUM AD OLONAM.

Ex Cod. Mutinensi Murator. Rer. Italic. tom. I. par. 2.

CApitulare istud Labbeus dedit; sed ut iterum hic ederetur non unica ratio suasit; tum quod nonnulla exhibet quæ in Labbeo desunt; alia etiam commutat quæ sunt quidem in Capitularibus jam excusis, sed Ludovico Pio tribuuntur. Quin etiam nonnulla sunt Capita hic descripta a Labbeo quæ Codex Muratorianus hic vulgatus sub hoc titulo non refert. Porro Muratorio in usu fuit codex quidam manuscriptus Capitularium a plerisque aliis plane diversus; nam alii fere omnes Capitula Caroli, Ludovici, Lotharii &c. sub diversis titulis distribuunt, & in unum locum seu titulum colligunt ea quæ vario tempore data sunt; Muratorianus vero omnia ad Olonam data simul exhibeat, sicut & alia quæ in diversis locis condita sunt. Hinc in digerendis Capitularibus Regum Francorum confusio inducta est ut ad Capitularia ad Olonam redigerentur nonnulla quæ alibi sancita sunt. Est autem Olona, notante Muratorio, in agro Ticinensi sita ad fluvium Olonam non longe a confluente in Padum cui hodie pariter antiquæ appellationis vestigia manent, vocatur enim *Cortelona*. Num vero *Capitula de Episcoporum caussis ad leges ibi datas pertineant nec declarat Muratorius, nec ipse scio*

Capitula, quæ Anno Primo Imperii domini Lotharii gloriosissimi Imperatoris Olona sunt constituta.

CAP. I.

De eo ut nullus Sacerdotum successorem suum aliqua pœna mulctandum obliget.

SI quis Episcopus aut propinquitatis affectu, aut muneris ambitione, aut caussa amicitiæ Xenodochia, aut Monasteria, aut baptismales Ecclesias, sive Ecclesiæ pertinentes cuilibet per emphyteseos contractus dederit, se suosque successores pœna mulctandos conscripserit, potestatem talia mutandi Rectoribus Ecclesiarum absque pœnæ conscriptæ solutione concedimus.

II.

De Ecclesia in proprio constructa.

STatutum est, ut si quis liber homo per consensum Episcopi Ecclesiam in sua construxerit proprietate, fontesque ab Episcopo in ea fuerint consecrati, ideo non perdat suam proprietatem. Sed si Episcopus voluerit, officium sacri baptismatis in suam Ecclesiam transferat. Ipsa vero Ecclesia quæ transfertur, in constructoris maneat jure.

III.

De Adulteris.

SI adulter cum adultera comprehensus fuerit, & secundum Edictum Legis Longobardorum, marito adulteri ambo ad vindictam traditi fuerint, si eos quispiam emerit, eosque conjunctos in eodem scelere habere repertus fuerit, ipsos Fiscus acquirat.

IV.

De libero homine, qui in servitium cadit.

SI quis liber homo uxorem habens liberam, & propter aliquod crimen aut debitum in servitio alterius se subdidit, & eadem conjux cum ipso manere voluerit, eorum procreatio, quæ de tali conjugio fit, libertatis statum non amittat. Si vero ea defuncta, secunda uxor etiam libera tali se sciens junxit conjugio, liberi eorum servituti subdentur.

V.

De femina veste mutata.

STatuimus ut femina, quæ vestem habeat mutatam, mœcha deprehensa fuerit, non tradatur genitio, sicut usque modo, ne forte quæ prius cum uno, postmodum cum pluribus locum

habeat mœchandi, sed ejus possessio Fisco redigatur, & Episcopi ipsa subjaceat judicio.

VI.

De Testibus.

DEcernimus enim ut si quis aliter testes habere non potuerit, ut per Comitis justionem testes, quos in suo testimonio necessarios quisque habuerit, veritatem probaturus, in publico conventu adducantur, & per ipsos rei veritas cum juramento valeat inquiri. Quod si non per ipsos rei veritas cognoscatur, & duabus partibus fuerit inquisitio facta, idcirco quod nullus eorum possit habere testes antequam jurent. Quod si omnes B ad unam partem dixerunt testimonium, jurent verum dixisse testimonium. Quod si dissenserint, ut quædam pars testium uni præbuerit testimonium, alia alteri, tunc interrogentur si audent per pugnam illorum probetur testimonium. Quod si una pars se subtraxerit, tunc pars illa quæ ausa fuerit contendere recipiatur ad testimonium. *Cetera quæ in editis sequuntur hic desiderantur.*

Item Capitula de Episcoporum caussis.

CAP. I.

De excommunicatione Episcoporum si aliquis contempserit.

PLacuit nobis ut si pro quibuslibet caussis, culpis, atque criminibus quæcumque persona toties fuerit contemptor, aut etiam excommunicatione Episcopali pro contemptu digna habeatur, Comitem suum Episcopus sibi societ, & per amborum consensum hujusmodi distringatur contemptor ut justioni Episcopi sui obediens existat. Si vero assensum non dederit, bannum nostrum nobis persolvat. Quod si adhuc contumax extiterit, tunc ab Episcopo excommunicetur. Si vero excommunicatus corrigi nequiverit, a Comite in vinculis distringatur, quousque nostrum contemptor suscipiat judicium. Si vero Comes in talibus requisitus fuerit noxius, per Episcopum ejus nobis nuncietur. Si autem Vassus noster in hac culC pa fuerit lapsus, sicut supra, a Comite distringatur. Quod si eum non audierit, nobis nuncietur, antequam in vinculis mittatur.

II.

De Emunitate.

VOlumus ut omnibus modis immunitates Progenitorum nostrorum præcepto seu nostro pleniter juste emendetur.

III.

De rebus quæ in Ecclesiis conferuntur.

VOlumus ut si res a liberis personis locis dedicatis conferuntur, liceat sibi usumfructum & ordinationem rerum earumdem, si aliter sibi placuerit, reservare. Si aliter eas non ordinaverit, ita remaneant, sicut prius datæ fuerunt.

IV.

De Advocatis.

SIngulis Episcopis, Abbatibus, Abbatissis duos concedimus Advocatos habere, eos quoque A unum qui caussam procuret, alium qui sacramentum deducat, eosque quamdiu advocationem tenuerint, ab hoste relaxamus.

V.

De Usuris.

PRohibemus enim ut nemo usuram facere præsumat post sui Episcopi contestationem. Quod si quis post ejus contestationem facere præsumpserit, a Comitibus, sicut supra dictum est de contemptoribus, præcipimus ut distringatur.

VI.

De Doctrina.

DE Doctrina vero quæ ob nimiam incuriam, atque ignaviam quorumque Præpositorum cunctis in locis est funditus extincta, placuit, ut sicut a nobis constitutum est, ita ab omnibus observetur. Videlicet ut ab his qui nostra dispositione Artem docentes alios per loca denominata sunt constituti, maximum dent studium, qualiter sibi commissi Scholastici ita proficiant, atque doctrinæ insistant, sicut præsens exposcit necessitas. Propter opportunitatem tamen omnium apta loca distincte ad hoc exercitium providimus, ut difficultas locorum longe positorum, ac paupertas C nulli fieret excusatio. Id sunt.

Primum in Papia conveniant ad Dungallum de Mediolano, de Brixia, de Laude, de Bergamo, de Novaria, de Vercellis, de Artona, de Aquis, de Genua, de Haste, de Cuma. In Eboreja ipse Episcopus hoc per se faciat. In Taurinis conveniant de Vighintimilio, de Albegano, de Vadis, de Alba. In Cremona discant de Regia, de Placentia, de Parma, de Mutina. In Florentia de Tuscia resipiscant. In Firmo de Spoletinis Civitatibus conveniant. In Verona de Mantua, de Tridento. In Vincentia de Patavi, de Tarvilio, de Feltris, de Ceneta, de Asilo. Reliquæ Civitates Forum-Julii ad Scholam concurD rant.

VII.

De Canonicis.

VOlumus ut singuli Episcopi conversationem Canonicorum, eorumque habitationes ad Kalendas Octobris futuri anni absque ulla negligentia, sicut disposuimus, habeant præparatas.

VIII.

De Plebibus restaurandis.

E PRæcipimus ut singulæ Plebes secundum antiquam consuetudinem fiant restauratæ. Quod si filii ejusdem Ecclesiæ eas restaurare noluerint, a Ministris Reipublicæ distringantur, ut volentes nolentesque nostram observent præceptionem.

IX.

De Decimis.

DE Decimis vero dandis statuimus, ut sicut in Capitulari continetur, quod in Mantua factum est, observetur, ita quod qui eas dare nolunt, distringantur, atque per eos exsolvantur

X. De

X.

De Rectoribus Eccleſiarum.

DE precariis quoque, quæ a Rectoribus Eccleſiarum irrationabiliter fiebant, & ſe ſuoſque ſucceſſores gravi pœna obligabant, ut facta ejus nequirent diſſolvere, præcipimus, ut nemo ſucceſſorum anteceſſoris ſui pœna ſtatuta ſit obligatus, ſed ſuæ providentiæ conceſſum, ut ſi anteceſſor ejus res Eccleſiæ irrationabiliter diſtribuerit, ab eo eidem Eccleſiæ ad jus tenendum revocetur.

Deſcripſit
e veteri co-
ice R. P. Sir-
ondus: nos
nnum quo
dita ſunt,
efcimus:
leoque aliis
bjecimus.
DCCCXXVI.

* 1. *Hæc ſunt capitula quæ domnus Lotharius rex inſtituere juſſit.*

Extat in Baluz. to. II. pag. 328.

[1] *In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis anno Incarnationis Domini noſtri Jeſu-Chriſti* * ..... *imperii noſtri IV. indictione IV.*

PRÆFATIO.

DUm conventum fidelium noſtrorum palatio noſtro Ticinæ civitatis convocaremus, & ſimul epiſcoporum & nobilium noſtrorum [2] conſulta non ſolum eccleſiaſticam utilitatem, & populi pacem vel ſalvationem, ſed etiam totius regni ſtatum perquirere ſtuderemus, inter [3] reliquos populus noſter nobis quaſdam petitiones obtulit, quas nos Dei amore, & eorum fidelitate ducti libenter ſuſcepimus, atque ideo ſubter annotata capitula ad eorum utilitatem conſcribi fecimus, quas in futurum pro lege tenenda firmamus.

I. De feminis [4] quæ defunctis viris lex Longabardorum prohibet ante anni ſpatium veſtem religionis mutare, velumque ſuſcipere, petierunt noſtra licentia eis [5] mox divina pietas inſpiraverat eas indemnes licere ſuſcipere. Nos autem conſiderantes, quia præterita pro ipſa dilatione, multæ etiam raptu intra eodem ſpatio ad aliam partem diſtractæ fuerunt. Ideo & eorum petitionem, quam juſtam cenſuimus, ſuſcepimus & eis ita fieri concedimus.

II. Noſtræ majeſtatis reclamaverunt vel patris noſtri ſuper eos ſuperfluas factas fuiſſe inquiſitiones. Ideo eis concedimus abhinc in futurum nullas alias ſuper eos fieri inquiſitiones, niſi inde Karoli avi noſtri tempore factæ fuerunt.

III. De liberis hominibus qui ſuper alterius res reſident, & uſque nunc adminiſtri reipublicæ contra legem ad placita protrahebantur, & ideo pignerabantur; conſtituimus ſecundum legem patronos eorum ad placitum eos adducant, & ſi quis contra hanc noſtram auctoritatem & eorum legem eos pignerare aut diſtringere præſumpſerit, patroni omnia cum lege emendent, & inſuper pro incauta præſumptione bannum noſtrum componant.

IV. De homicidio [6] inde lex pro ſimplicitate probationem trium teſtium quærit & teſtes habere non potuerit, concedimus, ut cum duodecim A juratoribus juret & ab eadem ſimplicitate abſolutus proprium non amittat.

V. Conceſſas denique petitiones veſtras conſideravimus, etiam ea quæ ad nos jam pridem pervenerunt, & ad reſecandas malorum inſidiationes iiſdem adjungete capitulis id eſt. [7] Si quis aliquem de aliquo mallaverit negotio, & ille qui mallatus fuerit dicat, ideo ei reſpondere nolle, quia ſervus eſt alterius, aut ſi teſtimonia produxerit, & ſimiliter dixerit quod eum recipere non debet, quia aliquis eorum ſervus ſit, nominet dominum ejus, & ſic det vuadia de eo adducendo, & poſito placito in quantum ire ubi eum invenire credit & reverti poſſe judices dixerint: Si in placito conſtituto dominum non adduxerit, niſi B pro certo ita verum eſſe credat quod ſi jurare auſus non fuerit, [8] quia pro occaſione prolongandi juſtitiam hoc dixerit, componat ille bannum noſtrum, & juſtitiam pleniſſimam faciat. Si vero aliquem adduxerit, qui ſe dominum ejus dicat, & illum quem de ſervitio appellavit applicare ad ſervitium non valuerit, tunc ipſe qui ſe dominum dixerit bannum noſtrum illi componat. Eo quod conculcandam juſtitiam [9] in jejunium tale auſus fuerit facere. Crimina vero ſi ſuper eum pro dilatanda juſtitia imponere voluerit probare cogatur, & ſi probare non potuerit & juſtitiam faciat, & inſuper bannum noſtrum pro tanta calliditate componere cogatur.

VI. Si forte quiſpiam aliquem mallaverit, & C ille qui mallatus fuerit dixerit eum ſuum ſervum eſſe, vel aliud in ipſa altercatione veniens ad ſervitium mallaverit, jubemus ut præſentaliter inter ſe vuadient ut ad primum & ſecundum vel tertium placitum cauſſam ipſam definiat. Inter placitum vero & placitum finit dies xv. Tertium autem quando comes placitum habuerit, ſi infra unum comitatum eſt. Si autem in alio ſint xx. ne pro tali occaſione ei juſtitia prolongetur. Quod ſi his tribus placitis ille qui quærit neglexerit, excepto ſervitio regis aut inevitabili neceſſitate, & comes placitum habuerit, ille quoque alias ad ſuam probandam libertatem paratus fuerit. Tunc comes cauſſam prodefiniat, veluti ſi ipſe qui quærit præſens fuiſſet, & ultra ille qui quæſierit facundiam D de ſervitio illius dicendi non habeat, & inſuper ut bannum noſtrum illi componat, & juſtitiam pleniter faciat.

VII. Et ſunt aliqui dum alii in ſervitium mallant, & ipſi de ſua libertate ad probare vuadia dant in tantum eos mutandi placitum [10] laterant ut jus pro ſua paupertate evadere poſſint. Unde tertium addere capitulum placuit. Si vero aliquis alium ad ſervitium mallaverit, & ille qui mallatus fuerit vuadia de ſua probanda libertate dederit, jubemus ut ſupra ad primum aut ſecundum vel tertium placitum cauſſam deliberent. Inter placitum & placitum dies xv. Tertium vero quando comes placitum habuerit, ſi infra unum comitatum eſt. Si autem in alium ſint dies xx. & ſi in E his tribus placitis, ipſe qui quærit venire contempſerit, antepoſito quæ ſuperius antepoſuimus, & comes placitum habuerit, ille namque alius cum ſuis teſtibus paratus fuerit, tunc comites ipſos teſtes recipiant & cauſſas definiant, veluti ſi ipſe qui quærit præſens fuiſſet, & ultra ille qui quæſierit tacito illius de ſervitio permaneat.

[10] mutando placitum macerant.

ALIO

---

1 Sequentia Capitula cum inveniſſet Labbeus inter Schedas Sirmondi, deſcriptaque illic eſſent poſt capitula Lotharii, putavit is eſſe revera Lotharii, cum tamen ſint Ludovici II. ac pertineant ad an. 855. Quin & ipſe Labbeus hæc eadem infra relata ad an. 853. Ludovico adſcribit.

2 Pro, *conſultu*, H. 3 Pro, *reliquus*. H. 4 Pro, *quas*, H. 5 Locus corruptus. 6 Forte, *unde*. H. 7 Repetit hic Ludovicus conſtitutiones Lotharii patris, quæ inter capitula ejus ad Olonam edita n. 31. 32. 33. leguntur apud Baluz. Capitul. t. 2. p. 325. 8 Forte, *quia non pro*. H. 9 Forte, *perjurium*. H.

ALIO TEMPORE DICTUS SERENIS.

AUGUSTUS INSTITUERE PRÆVIDIT CAPITULA.

VIII. Si quislibet episcopus, abba, vel comes in propria sede vel domo aut villa residet, * homines ipsius deprædationes fecerint, messes vel prata, defensionis tempore devastaverint, & hoc cognitum absque injusta dilatione non emendaverit, & factori condignam castigationem non imposuerit, ipsum malum ut lex est emendare cogatur, & insuper XL. dies & noctes vino & carne abstineat.

* Forte, & homines. H.

IX. Per viam quoque ad palatium veniens aut rediens cuicumque homines rapinam fecerint, & cognito statim non emendaverit, & factori condignam castigationem non imposuerit, omnia quæ rapta sunt, ut lex est emendare cogatur, & insuper XXX. dies a carne & vino abstineat. *Hæc plura reperimus in schedis Sirmondianis.*

CONCILIABULUM CLOVESHOÆ

ANNO CHRISTI 824.

CELEBRATUM III. KALENDAS NOVEMBRIS

Anno Domini DCCCXXIV. *sub Beornvulfo rege Merciorum, Vvulfredo archiepiscopo Doroberniæ, assidentibus episcopis, abbatibus, & principibus Merciorum universis, in quo contentiones & colloquia plura dirimuntur.*

E manuscripto codice ecclesiæ Wigornensis.

REgnante in perpetuum Domino nostro Jesu Christo, qui mundi monarchiam sua semper virtute gubernat in æternum, anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi 824. [1] indictione autem 2. regnante Beornulfo rege Merciorum, factum est pontificale & synodale conciliabulum in loco qui dicitur Clofeshoas, præsidente ibi rege præfato, ac venerando viro VVulfredo archiepiscopo illo * conventu regente ac moderante.

* Pro *conventum* H.

Illic cum omnes episcopi nostri, & abbates universi Mercensium principes, & multi sapientissimi viri congregati adessent, ubi inter alia plura colloquia aliqua contentio illata est inter Heaberthum episcopum, & illam familiam Bercleensem de hæreditate Æthelrici filii Æthelmundi, hoc est monasterium quod nominatur *VVesthurhg*. Habuit autem episcopus ante nominatus terram illam cum libris, sicut Æthelricus ante præcepit, ut ad VVeorgernensem ecclesiam redderetur.

Lis inter Wigor. episcopum & cœnobitas Bercleenses.

Statuta autem atque decreta ab archiepiscopo, & ab omni sancta synodo illa consentienti, ut episcopus qui monasterium & agellum cum libris haberet, cum juramento Dei servorum, presbyterorum, diaconorum, & plurimorum monachorum sibi * impropriam possessionem terram illam cum adjuratione adjurasset. Et ibi finita & proscripta illa contentione coram episcopo post triginta noctes illum juramentum *to VVestmynstre* deductum est.

Juridici examinis prisca formula.

* F. *in proprium*. H.

Quapropter si quis hunc agrum ab illa ecclesia in Ceastre nititur evellere, contra decreta sanctorum canonum sciat se facere, quia sancti canones decernunt quidquid sancta synodus universalis cum catholico archiepiscopo suo adjudicaverit, nullo modo fractum vel irritum esse faciendum. Hæc autem gesta sunt. Hi sunt testes & confirmatores hujus rei, quorum nomina hic infra notantur a die III. Kalendarum Novembrium.

In violatores.

SUBSCRIPTIONES.

Ego Beornvulf rex Merciorum hanc chartulam synodali decreti signo sanctæ crucis Christi confirmavi.

Ego VVulfred archiepiscopus hanc synodalem sententiam cum signo gloriosæ crucis corroboravi.

Ego Æthelvuald episcopus consensi.

Hredhim episcopus consensi. — Lindisfarnensis.

Eadvvulf episcopus consensi. — Wigornensis.

Heaberht episcopus consensi. — Herefordensis.

Beonva episcopus consensi. — Wintanensis.

VVigthegn episcopus consensi. — Dommocensis

Cioberht episcopus consensi. — Helmhamensis.

VVermund episcopus consensi.

Cynred episcopus consensi.

Hunberth episcopus consensi.

Eadmund abbas consensi.

Cuthvulf abbas consensi.

VVihtred abbas consensi.

VVilfred abbas consensi.

Nothelm præco a domino Eugenio papa.

Bynna frater regis.

Bola.

Aldred thelonius consensi.

Piot presbyter.

VVighelm.

Beadheard.

Cyneberth.

Eadbald.

Beornoth dux.

Eadberht dux.

Sigered dux.

Ecghberth dux.

Eadvulf dux.

Alhheard dux.

Mucel dux.

Uhtred dux.

Ludica dux.

Ad præstationem istius juramenti VVestmonasterii adfuerunt missales quinquaginta presbyteri, & presbyteri alii centum & sexaginta.

Post hæc in calce synodi ita sequitur:

Hic sunt nomina missalium illorum presbyterorum, qui ad dictum juramentum aderant & extiterunt. Fromundus abbas, Ealbertus abbas, VVigbertus presbyter, *&c.*

CON-

[1] Anno 824. Mense Novembri in cursu erat Indictio tertia; vel ergo reponendum an. Ch. 823. Ind. 2. vel 824. Ind. 3.

ANNO CHRISTI 825.

☞ CONCILIUM CLOVESHOVIENSE

ANNO CHRISTI 825.

In quo de juribus rebusque a Cœnulfo rege ecclesiæ Cantuariensi ablatis a Cenedrita abbatissa ejus filia satisfit. Anno 825. celebratum.

ADMONITIO.

Suppl. fi t. 1. 29.

HOc idem concilium ex Spelmanno acceptum omitti hic potuisset, nisi diligentia Cl. Vvilkins alia ejus acta producta fuissent, in quibus præter nomina patrum, qui concilio adfuerunt in codice Spelmanni relecta, plura leguntur, quæ frustra quæras in præcedentibus concilii hujus editionibus. Mentio vero in ipsis, quæ hic dantur, A actis fit de concilio alio Londini habito ante annos tres, ex quo in cognitionem concilii anno forte 820. Londini celebrati deducimur. Hujus Londinensis acta ex ipso Cloveshoviensi innotescunt. En igitur acta illa Cloveshoviensia ex Vvilkins tom. I. pag. 173.

CONCILIUM CLOVESHOVIENSE

Anno 825. habitum.

ein.

ANno Dominicæ incarnationis DCCCXXV. B indictione 3. de diversis Saxoniæ partibus congregatum est synodale concilium in loco præclaro, qui nominatur ad Cloveshoum, præsidente autem huic venerabili concilio Vulfredo archiepiscopo, anno vigesimo episcopatus sui, seu etiam Beornulfo, rege Merciorum, anno tertio regni ejus, ceterisque episcopis & abbatibus, necnon & ducibus, omniumque dignitatum optimatibus, ecclesiasticarum vel sæcularium personarum, ecclesiarum Dei utilitatem & necessitatem tractantes, atque scrutantes, monasterialisque vitæ regulam & observantiam, seu etiam generositatem, stabilitatemque regni terrestris consiliantes, ac quærentes; inter ea etiam ab omnibus illic in eadem synodo residentibus trutinatum ac quæsitum fuerat, quis cum justitia & æquitate conservatus fuisset, quis autem cum injustitia & violentia fraudatus, dispoliatusque in sua persona fieret. Tantundem vero inter aliarum allocutionum verba patefactum est, quod præfatus archiepiscopus Vulfredus per inimicitiam, & violentiam, avaritiamque Coenulfi regis, sive quæ hic in nostra propria gente peracta sunt, seu etiam ultra mare, ad illam apostolicam sedem per ejus jussionem & immissionem adlata sunt. Hoc est vero, quod in testimonio totius populi omni donatione propria privatus est, vel in suis literis monasteriis omnibus, rebus ac possessionibus, quæ ad illos pertinebant, cum violentia ac rapacitate ejusdem præfati regis dispoliatus est; nec ille solus episcopus his aliisque rebus perplurimis inhonoratus fuisset, sed per easdem supradictas accusationes & discordias tota gens Anglorum sex ferme annorum curricula sua primordiali auctoritate, sacrique baptismatis ministerio privata est. Postea etiam ille prædictus rex Coenulf, cum suis sapientibus ad regalem villam Lundoniæ perveniens, ad hoc idemque concilium illum archiepiscopus, cum suo fœ- E dere fœnoroque principum suorum invitabat. Tuncque in eodem concilio cum maxima districtione illi episcopo mandavit, quod omnibus rebus, quæ illius dominationis sunt, dispoliatus debuisset fieri, omnique de patria ista esse profugus, & nunquam nec verbis domini Papæ, nec Cæsaris, seu alterius alicujus gradus huc in patriam iterum recepisse, nisi hoc consentire voluisset: Hoc est, quod illam terram CCC. manent. reddidisset, istamque pecuniam tradidisset CXX. librarum. Sed & ille episcopus hanc reconciliationem diu recusans, spontaneaque voluntate omnino insons nolens consentire; sed tamen tantundem præ ista supradicta increpatione rapacitatis & fugæ coactus hac conditione, hanc reconciliationem, sic invitus consensit; ut omni potestate obedientiaque quæ ad illius episcopalem sedem pertinebant, juxta auctoritatem gradus ejus dignus fuisset, sicut prædecessores ejus juxta justum ordinem in pristinis temporibus ante per omnia habuerant. Sed & hocque ille rex Coenulf illi episcopo reconciliavit, ut omnium supradictarum suggillationum discordiarumque insontem & securum contra dominum papam feciset. Aut si hoc facere non potuisset, illam pecuniam, quæ ei dedisset, iterum C episcopo omnia reddidisset. Sed nihil hujus conditæ conditionis impletum est; sed hæc continua omnia fallata sunt, quia post eandem reconciliationem tribus annis integris, tam in pastu & pecunia vestimentisque atque omni obedientia, quæ ad illam archiepiscopalem sedem pertinebat, sine omni honore fraudatus est, aliisque in locis perplurimis illius parochiæ inhonoratus est. Postea vero contigit, ut in temporibus prædicti Bernulfi regis ad illamque prænominatam synodum ad Cloveshoum ille archiepiscopus Vulfred abbatem, hæredem Coenulfi cum eadem hæreditate illius invitabat, emendationemque sibi omnium supradictarum molestiarum injuriarumque postulavit, quas ille idem rex Coenulfus, sibi & ecclesiæ Christi, ac parochiæ ejus iniqua pravitate perpetrasset. Tunc vero omnis illa synodus ad æquitatem invenerunt, hocque judicium unanimo consensu constituerunt, quod illi episcopo reddere omnia debuisset, quod violentia abstulerat in omnibus rebus, quibus cum aliqua injuria in omni spatio illa spoliata fuerat, & alteram similem partem ad hoc ipsum adjeciss, & omnem usum emendasse, quæ in ipso spatio confracta fuerat. Postea autem placuit Bernulfo regi, pro amicitia hæreditatis Coenulfi regis, hæredisque illius, cum suis sapientibus, illo prænominato archiepiscopo istarum supradictarum rerum reconciliationem & emendationem diligentissime facere decrevisset, humilique prece deposcebat, ut huic reconciliationi pro amore Dei, & amicitia illius adnueret; quia hæreditas & hæres ejus ad intercessorem & patronum eum expetivit. Hoc est ut terram C. manent. in quatuor locis suscipere deprecabat. In postremo autem ille prænominatus episcopus illius regis allegationibus accomodans, non tamen spontanea voluntate, sed pro amore Dei, & amicabili amicitia illius regis hanc prædictam reconcilia-

liationem consentiendo suscepisset, ut illa abbatissa Cenedritha, filia Coenulfi, hæresque illius hanc prædictam terram computari C. manent. illi archiepiscopo, cum propriis & antiquis telligraphis, & cum eadem libertate, quam ante habuerat, in perpetuam hæreditatem ad habendum & possidendum, postque dies ejus, cuicumque ei placuerit, derelinquendum tradiderat. Insuper etiam ille Bernulfus rex cum testimonio consilioque ejusdem synodi illam terram, quæ ante non fuerat liberata, hujus prædictæ donationis eadem libertate liberabat, sicut & altera terra jamdudum liberata fuerat, & in altera Kartula conscripta habetur. Sed statim ista prædicta reconciliatio confracta est, quia duodecim mensibus istius prænominatæ terræ iii. manentes abstractæ sunt librique xlvii. manent. in tribus locis redditi non fuerunt. Iterumque secundo anno, postquam hæc omnia ita peracta sunt, hæc eadem abbatissa illius episcopi colloquium flagitabat, eumque in provincia expetivit illo in loco, qui nominatur, eique suam insipientiam confessa est retardatæ reconciliationis, hoc est, illius terræ; quod ante negaverat. Tuncque in eodem loco episcopus, illa abbatissa præsente, exponebat, quod ille omnium antiquarum caussarum, quas ante reconciliaverunt, liberatus fuisset, cum illa perfecta non fuerunt, quæ ante spondata habuisset. Tum autem illa abbatissa cum omni humilitate promiserat, ut omne, quod ei redditum non fuerat, cum omni devotione diligentissime emendare voluisset, quosdamque libros, quos ante non habebat, in eodem concilio illi reddebat; agellum quoque iiii. manent. pro ejus amabili amicitia ad illam prænominatam terram donabit. Similiter etiam & in provincia Cantiæ XXX. manent. terram, ubi dicitur cumbe cum ejusdem agellis, ad emendationem illi in sempiternam hæreditatem donasset, ut ista prædicta reconciliatio stabilis firmaque permaneret, ut omnis hæreditas Ceonulphi hæredisque illius firmaliter sit liberata. Tuncque episcopus hoc idem consensit hac conditione, ut illorum prædictorum agellorum nomina de antiquis privilegiis, eradata fuerunt, iterumque in posterum non sunt prolata. Si autem iterum aliqua altercatio ab aliquo hærede Coenulfi in posterum elata fuerit, absque omni dubitatione sciat me liberum esse, meosque hæredes & ecclesiam Christi justitiam ac emendationem ad hæreditatem illam requirere, omniaque suprascripta injuria inreconciliata manere.

Hæc sunt autem nomina illorum hominum, qui ex alia parte conscribuntur, qui cum totius synodalis auctoritate hujus reconciliationis testes adfuerunt, & signo sanctæ crucis Christi propriis manibus conscripserunt,

† Ego Cenedritha abbatissa hanc reconciliationem propriis manibus, cum signo sanctæ Crucis Christi robor. & subscr.

† Ego Bernulfus, rex Merc. signo sanctæ crucis Christi confirmabo & subsc.

† Ego Vulfredus, gratia Dei archiepiscopus, hanc eandem reconciliationem cum signo sanctæ crucis Christi rob. & sub.

† Ego N. episc. consc. & subsc.
† Ego Redhun episc. consc. & subsc.
† Ego Cadulf. episc. consc. & subsc.
† Ego Hæbert episc. consc. & subsc.
† Ego Beornmod episc. consc. & sub.
† Ego Beonna episc. consc. & sub.
† Ego N. episc. consc. & sub.
† Ego Alhstan episc. consc. & sub.
† Ego Humberht episc. consc. & sub.
† Ego N. electus consc. & sub.
† Ego Ceolberht episc. consc. & sub.
† Ego Cynred episc. consc. & sub.
† Ego Cudhvvulf presb. abb. consc. & sub.
† Ego VVilferd presb. abb. consc. & sub.
† Ego Eanmund abb. consc. & sub.
† Ego Eanmund presb. abb. consc. & sub.
† Ego Torhthelin prior consc. & sub.
† Ego VViohtred abb. consc. & sub.
† Ego VViort presb. consc. & sub.
† Ego Beornnodh dux consc. & sub.
† Ego Eadberht dux consc. & sub.
† Ego Eadvvulf dux consc. & sub.
† Ego Ecgberht dux consc. & sub.
† Ego Alchhard dux consc. & sub.
† Ego Cyneberht dux consc. & sub.
† Ego Sigered dux consc. & sub.
† Ego Mucel dux consc. & sub.
† Ego Cutred dux consc. & sub.
† Ego Eadvvulf dux consc. & sub.
† Ego VVulfred dux consc. & sub.
† Ego Bynna frater regis consc. & sub.
† Ego Aldred consc. & sub.
† Ego VVighelm consc. & sub.
† Ego Aldred consc. & sub.
† Ego Bola pedisecus consc. & sub.
† Ego Alhstan consc. & sub.
† Ego Eadbald consc. & sub.
† Ego Feologeld presb. abb. consc. & sub.
† Ego Osvvulf presb. consc. & sub.
† Ego Hunferd presb. consc. & sub.
† Ego Coena presb. consc. & sub.
† Ego Osmund presb. consc. & sub.
† Ego Tudda presb. consc. & sub.
† Ego Brunhard presb. consc. & sub.
† Ego Deornodh presb. consc. & sub.
† Ego Baegmund presb. consc. & sub.
† Ego Hunred presb. consc. & sub.
† Ego Cynehard diac. consc. & sub.
† Ego VVigmund diac. consc. & sub.
† Ego Daegmund diac. consc. & sub.
† Ego VVintred presb. consc. & sub.
† Ego VVaerhard consc. & sub.
† Ego Eadvvulf presb. consc. & sub.
† Ego Duda consc. & sub.
† Ego Coenhard consc. & sub.
† Ego Alhhere consc. & sub.
† Ego Aelfgyd consc. & sub.
† Ego Beonne consc. & sub.
† Ego Baegsvvidh consc. & sub.
† Ego Aloburgh consc. & sub.
† Ego Exgburg. consc. & sub.

AQUISGRANENSE CONCILIUM

Occasione sollemnis translationis corporis S. Hucberti Tungrensis episcopi,

Anno 825. habitum.

Ex Suppl. Miscell. p. 831.

HOc anno *Concilium magnum Aquisgrani in ecclesia B. Mariæ celebratum* perhibet auctor brevis chronici Leodiensis, vulgati in Anecdot. PP. Martene & Durand. to. III. col. 1403. quod sane chronicon in annum 1192. desinit. Licet autem unus ille auctor, & quidem plusquam opus

pus sit ad fidem adstruendam recentior, hujus concilii mentionem ingerit; probabile est tamen vera illum narrare, cum in sollemni corporis S. Hucberti translatione Leodio Andagium id factum commemoret. In his autem rerum circumstantiis episcopos provinciæ plures convenire consueviſſe, planum est. Facta est autem translatio illa pridie Kal. Octobris, ut ex Jona, a Pagio laudato, & ex auctore ejusdem chronici Leodiensis discimus.

ANNO CHRISTI 825.

CONCILIUM IN VILLA INGILENHEIM.

ANNO CHRISTI 826.

De synodo, seu conventu publico, qui anno DCCCXVI. *habitus est apud Ingilenheim, & de rebus in eo gestis, scribit auctor vitæ Ludovici Pii his verbis:* Imperator vero, *inquit*, Kalendis Junii mensis ad Ingelheim venit, ibidemque illi conventus populi sui secundum quod præceperat occurrit. In eodem placito, secundum morem suum mulia quæ ecclesiæ essent utilia admonuit, statuit, ac definivit, legationesque tam a sancta sede Romana, quam a monte Oliveti per dominicum abatem perlatas suscepit, audivit, absolvit, &c. *Extat in collectione Benedicti Levitæ lib.* VI. *cap.* XCVI. *edictum Ludovici Pii de iis qui rapinas faciunt, quod cum in Ingilenheim decretum dicatur, ad hunc ipsum de quo agimus, conventum referendum videtur. Sic autem se habet:*

EX CAPITULIS DOMNI LUDOVICI in Ingilenheim apostolica auctoritate & synodali sanctione, omnium clericorum ac laicorum generaliter consensu atque hortatu decretis.

De his qui rapinas infra regnum faciunt.

SI quis infra regnum rapinam fecerit, aut cuiquam nostro fideli, ejusque homini aliquid vi abstulerit, in triplo cui aliquid abstulit legibus componat, & insuper bannum nostrum, id est lx. solidos nobis persolvat: postmodum vero ante nos a comite adducatur, ut in bastonico retrusus, usque dum nobis placuerit, pœnas luat. Nam si publice actum fuerit, publicam inde agat pœnitentiam, juxta sanctorum canonum sanctionem. Si vero occulte, sacerdotum consilio ex hoc agat pœnitentiam: quoniam raptores, ut ait apostolus, nisi veram egerint pœnitentiam, regnum Dei non possidebunt. Qui vero de rebus ecclesiarum aliquid abstulerit, gravius inde judicetur: quia sacrarum rerum ablatio sacrilegium est, & sacrilegus vocatur, qui ex his aliquid aut abstulerit, aut rapuerit. Infames quoque tales personæ, usque ad satisfactionem ecclesiæ quam læserunt, sunt habendæ. Lib. 6. c. 96. 1. Cor. 6.

CONCILIUM ROMANUM

LXIII. EPISCOPORUM, IN CAUSSA

Disciplinæ ecclesiasticæ celebratum, anno Domini DCCCXXVI. sub Eugenio papa II.

Nomina episcoporum qui huic concilio interfuerunt, & triginta octo canonum tituli dumtaxat extant in edit. Biniana & regia. Nos integram synodum exhibuimus infra ad an. 853. *una cum synodo altera. Leonis IV. ex editione Romana V. C. Lucæ Holstenii.*

IN nomine Dei Salvatoris nostri Jesu Christi, imperante domino nostro piissimo Augusto Ludovico a Deo coronato imperatore anno XIII. & post consulatum ejus anno XIII. & HLotario imperatore ejus filio anno. * ... indictione quarta, mensis Novembris die XV. Eugenius sanctissimus ac perbeatissimus & universalis papa, coram universis episcopis, videlicet,

Petronatio archiepiscopo Ravennate.

* *Cetera leges loco supra indicato infra ad an.* 853.

* decimo.

SYNODUS, QUÆ ACTA EST IN CIVITATE [a] MANTUA

ANNO CHRISTI 827.

PRO CAUSSA SANCTÆ AQUILEJENSIS ECCLESIÆ,

Nunc primum ex vetusto Codice Bibliothecæ Vallicellanæ in lucem edita.

REgnante Domino nostro Jesu Christo in perpetuum, anno Pontificatus sanctissimi & universalis Papæ [b] Eugenii quarto, & imperantibus piissimis, catholicis, & Dei cultoribus [c] Chlodovico & Clotharo Imperatoribus [d] anno septimo & decimo, per indictionem quintam, octavo idus Junii, secundum Dei gratiam & sanctionem eorum congregata synodus, in qua adfuerunt Vir venerabilis & sanctissimus [e] Benedictus Episcopus, & Leo reverendissimus Diaconus Bibliothecarius, Legati videlicet sanctæ Romanæ Ecclesiæ, habentes locum Beatissimi Papæ Eugenii; Sichardus Palatinus Presbyter, & vir spectabilis [f] Theoto a præfatis Augustis directi; [g] Petronasque Ravennatis reverendissimus Archiepiscopus, atque [h] Angelpertus sanctissimus Mediolanensis Archiepiscopus: Provinciæ Æmiliæ [i] Andreas Ferrarienſis Episcopus, Leo Faventinus Episcopus, Vitalis Comaclensis Episcopus, Christophorus Bononiensis Episcopus, Nordebertus Regiensis Episcopus, Lantpertus Parmensis Episcopus, Georgius Diaconus, Honestus Diaconus, Deusdedit Diaconus, Romanus Diaconus, alius Romanus Diaconus, Dominicus Diaconus: Liguriæ Provinciæ Auterius Vercellensis Episcopus, Rambertus Brixianus Episcopus, Erimpertus Laudensis, Sineptus Cremonensis Episcopi: Venetiæ Provinciæ Ratoldus Veronensis Episcopus, Lajulphus Mantuanensis, Franco Vicentinus, Dominicus Patavensis, Adeodatus Tarvisanus, Emmo

Cene-

ANNO CHRISTI 827.

Cenetenſis, Ochelbertus Bellunenſis, Anſelmus Concordienſis, Arratus Feltrenſis, [10] Arthemius Azolen. Andreas Archidiaconus agens vicem Heimberti Tridentini Epiſcopi. Reſidentibus igitur in hac ſynodo reverendiſſimis Epiſcopis, adſtantibus Diaconibus & cetero clero, veniens Vir ſanctiſſimus Maxentius Aquilejenſis Patriarcha, precum libellos pro diſperſione ſuæ Aquilejenſis Eccleſiæ obtulit, ut ſuæ Provinciæ Eccleſias, quas barbarorum incurſus a ſua Matrice ſegregaverat, auctoritate canonum jam pacis tempore percipere mereretur ad propria.

Nos, [11] veritate peſpecta invenimus, a B. Evangeliſta Marco, qui ſpiritualis ex ſacro fontis utero ac cariſſimus ſancti Petri Apoſtoli fuit filius, necnon ab [12] elegantiſſimo Hermachora Aquilejenſem Eccleſiam præ omnibus in Italia Chriſti fide prius fundatam eſſe, & paſtoralem ibi ſemper curam ſervatam, & ſanctorum Apoſtolorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ doctrinis imbutam, atque ipſam ejus ſemper fuiſſe diſcipulam, & peculiarem, ac Vicariam in omnibus, quemadmodum inſertum in ejuſdem Aquilejenſis Eccleſiæ comperimus ſacris litteris. Relatum [13] igitur a nonnullis eſt, quod eo tempore [14] quo Longobardi Italiam invaſerant, Romanam Eccleſiam Vir ſanctiſſimus Benedictus Papa regebat, Aquilejenſi quoque civitati ejuſque populo Paulus Patriarcha præerat, qui Longobardorum barbariem & immanitatem metuens, ex Civitate Aquilejenſi & de propria ſede ad Gradum inſulam plebem ſuam confugiens, omnemque theſaurum & ſedem ſancti Marci & Hermachoræ ſecum ad eamdem inſulam detulit: idcirco non ut ſedem, aut primatum Eccleſiæ ſuæ, ſuæque Provinciæ conſtitueret ibi, ſed ut barbarorum rabiem poſſet evadere. Qui [15] duodecim annis ſacerdotium gerens, ab hac luce ſubtractus eſt, regendamque Eccleſiam Probino reliquit. Iſto quoque Aquilejæ defuncto, præfatæ Aquilejenſi Eccleſiæ ſacerdos Helias præficitur: & hoc quoque mortuo, Severus huic ſuccedens regendam ſuſcepit Eccleſiam. Defuncto itaque [16] Severo, ordinatur loco ejus Joannes Patriarcha in Aquileja eo tempore, quo Agilulphus Rex Longobardorum regnabat. In Gradu quoque ordinatus eſt [17] hæreticus Candidianus. Hic enim Candidianus nec per conſenſum comprovincialium Epiſcoporum, nec in civitate Aquileja, ſed in Diœceſim & plebem Aquilejenſem Gradus, quæ eſt perparva inſula, contra canonum ſtatuta & ſanctorum Patrum decreta ordinatus eſt. Inter alia probat hoc hujus Aquilejenſis Eccleſiæ Joannis Antiſtitis epiſtola ad Agilulphum Regem directa, cujus textus inter cætera ad * ſuccum talis eſt:

* *ad locum* Baron.

„ qualis autem unitas dicitur facta, ubi ſpatha, „ ubi clauſtra carcerum, ubi flagella fuſtium, u„ bi longa exilia, crudeliumque pœnarum diſcri„ mina parabantur? Et miſeri ſuffraganei Eccle„ ſiæ noſtræ, ſcilicet [18] Epiſcopi Iſtriæ, cum „ ſumma vi ac neceſſitate [19] a Curadenſi caſtro „ Ravennam compulſione diſtrictiſſima ducebantur Græcorum; necnon & inibi loquendi licen„ tia negabatur. Atque Candidianus inutilis, qui „ ſe ob ſui ſceleris immanitatem præfatæ ſanctæ „ recordationis a Domino Severo Deceſſore noſtro ſub anathematis interpoſitione obligatus eſt, „ ne ad potiorem gradum unquam accederet, „ quoniam [20] a ſe eique corde faventibus in prædicto Gradenſi caſtro adulterium matri Eccleſiæ improbe ingerens, ordinatur Epiſcopus. Et „ Petrus, Providentius, ſeu Agnellus, Epiſcopi „ Iſtriæ, qui adhuc fidem ſanctam tenebant, & „ Candidiano nondum conſentiebant, de Eccle„ ſiis ſuis a militibus tracti, & cum gravi injuria „ & contumeliis ad eum venire [21] compulſi ſunt: „ ſi enim ei recte conſentientes eſſent, voluntarie illi conſentire debuerant, non per vim. “ Et poſt pauca ſic: „ Laborate & agite, quatenus „ & fides catholica veſtris augeatur temporibus, „ & in Gradenſi caſtro, poſtquam infelix Candi„ dianus de hoc ſæculo ad æterna ſupplicia tranſ„ migrarit, altera iniqua ordinatio ibi minime „ celebretur, nec populus * in amplius tribuletur. „ Et vere ſi hoc Deo auxiliante egeritis, quod „ primum eſt, Chriſtus Deus pietati veſtræ erit „ bonorum omnium retributor. “ Et quia Gradus mari & fluctibus cingitur, & Hiſtria, quæ prius Aquilejæ ſuæ Metropoli ſubjecta fuerat, Smaragdo Exarcho * reſiſtente, tunc a Longobardis capi non potuit, ſed ad jura Græcorum * tenebatur; quo factum eſt, quod Rex ei nullum potuit præſtare auxilium: ac per hoc, ipſo annitente Exarcho, Hiſtriæ Epiſcopi de Eccleſiis ſuis a militibus Græcorum tracti ſunt, & hunc Candidianum ordinare compulſi.

* *iſte* Bar.

* *exiſtente* Baron.

* *tranſiit* Baron.

Antiquorum igitur recitatis hiſtoriis, Aquilejenſem matricem ſemper & metropolim fuiſſe reperimus: Gradus autem plebem ejus eſſe, omnino comperimus. Sed & populi Polenſis (quæ Civitas caput eſt Hiſtriæ) decretum ab univerſo & cuncto populo miſſum ad Sigualdum Patriarcham Aquilejenſem, (qui [22] uſque ad Francorum tempora vixit,) verum & probatiſſimum invenimus, ut electum ab eis Epiſcopum ordinaret. Sed & id non omittendum, quod & Clerici & Nobiles ex laicis viris electi ab Hiſtrienſi populo ſanctam ſynodum ſupplicantes venerunt, ut eos a Græcorum nequiſſimo vinculo liberatos ad Aquilejam ſuam metropolim, cui antiquitus ſubditi fuerant, redire concedat; quia electi qui ordinandi ſunt, prius piiſſimis Imperatoribus noſtris & poſtmodum ad partem Græcorum idem per ſacramenta promittunt: & ideo in hoc facto gravari ſe aſſerunt, & ſervire duobus Dominis non poſſe conclamant. Auditis itaque horum precibus, ſanctiſſimi & Domini Legati ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, Benedictus videlicet Epiſcopus & Leo Diaconus, univerſa quæ Maxentius Patriarcha Aquilejenſis in libello obtulerat, auctoritateſque veraciſſimas quæ in hac ſynodo prolatæ ſunt, recitatis etiam canonibus, recapitulando cuncta per ordinem protulerunt. Interrogatiſque ſingulis Epiſcopis, utrum juſta ſit, an injuſta Hiſtrianorum petitio; & ſi ſecundum has auctoritates Aquileja ſemper metropolis fuerit; aut ſi Provincia, quæ contra canonum ſtatuta in duos Metropolitanos diviſa eſt, ad unam & primam reformari deberet; & ſi placet eorum petitio, clara voce proferrent: Univerſi reſpondentes dixerunt, juſta eſt Hiſtrianorum petitio: & quia Aquileja ſemper metropolis extitit, dominaque fuit Gradenſium; quia contra Patrum decreta diviſa eſt, ideo auctoritate Patrum ad priorem ſtatum reformetur, omnibus nobis placet. Et illi reſpondentes dixerunt, & Nobis id placet. Statuit igitur ſancta ſynodus, ut Aquileja metropolis, quæ contra Patrum ſtatuta diviſa in duos metropolitanos fuerat, deinceps ſecundum quod & antiquitus erat, prima & metropolis habeatur, & Maxentius ſanctæ Aquilejenſis Eccleſiæ Patriarcha, ejuſque ſucceſſores in ſingulis Hiſtriæ Eccleſiis electos a clero & populo ordinare Epiſcopos licentiam, ſicut & in ceteris civitatibus ſuæ metropoli ſubjectis, modo & futuris temporibus habeant. Deinde ergo hoc ſtatuentibus & loquentibus Legatis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & præfati illuſtrium Imperatorum miſſi exorſi ſunt, palam omnibus dicentes: Notum ſit Univerſis præſentibus & futuris, in hac ſynodo & no-

ANNO CHRISTI 827.

nostris definitionibus affectum animi & consensum Domini Papæ esse Eugenii, atque piissimorum Ludovici & Lotharii Imperatorum, quatenus Aquilejensis Ecclesia ad pristinum reformetur decus nunc & in perpetuum. ANNO CHRISTI 827.

Sane & necessario id indicandum duximus, quod Sichardus Palatinus Presbyter, & Theoto vir spectabilis, sacrorum Imperatorum missi, cum essent prius in Civitate Tarvisio, ad Venerium Gradensem Episcopum suum missum miserunt, præcipientes ut ipse ad synodum, quæ Mantuæ futura est, cum auctoritatibus si haberet pro defensione suæ Ecclesiæ, paratus adesset, in qua ejus præstolantes adventum diebus quinque resederunt: sed propter quorumdam Episcoporum ad hostem pergentium impedimentum, jam cœpto ipsorum itinere, plus expectare nequiverunt. Tamen adhuc eis stantibus hic, tandem venit Tiberius Diaconus & Oeconomus Ecclesiæ Gradensis, a Venerio ejusdem Castri Episcopo missus, obsecrans ut auctoritates, quas pro sua Ecclesia duxerat, in præsentia synodi legerentur. Relectis itaque omnibus, reperimus exemplaria nullius manu esse roborata; & quamvis ita sint seu essent firmata, magis Aquilejensi Ecclesiæ, quam suæ pertinerent. Cumque a synodo scisciteretur, utrum horum exemplorum authentica in Archivo suæ Ecclesiæ tenerentur, nec ne? Respondit, nihil amplius habere, nisi synodum ab Helia Aquilejensi Patriarcha in Castro Gradensi, quod plebs ejus erat, actam fuisse, cujus initium est: „ Cum [23] in Castro Gradensi ac plebe sua Helias Patriarcha „ sanctæ Aquilejensis Ecclesiæ cum Marciano, „ Leoniano, Petro, Vindemio, Virgilio, Joanne, „ & reliquis consacerdotibus suis consedisset, & „ reliq. " Item subscriptiones Episcoporum hujus synodi in plebe Gradensi actæ; videlicet. His gestis apud nos habitis subscripserunt. „ Marcianus „ [24] Opitergiensis, Leonianus Tibornensis, Petrus Altinatis, Helias sanctæ Aquilejensis Ecclesiæ Patriarcha, Vindemius Cenetensis, Virgilius Patavinensis, Joannes Celæjanensis, Clarissimus Concordiensis, Patricius Emonensis, Adrianus Polensis, Maxentius Julienſis, Severus „ Tergestinus, [25] Joannes Parentinus, Aaron Avorensis, [26] Martinus Sabionensis, [27] Flaminius Tridentinus, Virgilius Scaravarensis, Laurentius [28] Feltrinus, Marcianus Petenatis. " Item excerptum ex suggestione Histrienſium Venetiarum ad Papam Gregorium missa, quam præfatus Tiberius synodo obtulit, cujus initium est. „ Suggerendo ter Beatissimo, atque Apostolico, „ totiusque orbis terrarum capiti, Domno Gregorio universali Papæ cuncti Episcopi Histrien„ sium & Venetiarum provinciæ, seu cuncta ge„ neralitas populi Gradensis oppidi & plebis, ul„ timi servuli vestri. "

Ad succum cuncta liquidius in veritate suggerere non omisimus. Tempore igitur Aquilejæ civitatis stantis in Hesperia, illuc [29] sanctus Marcus Evangelista ad prædicandum ab urbe Roma, scilicet a beatissimo Petro principe apostolorum, directus est: per cujus vero prædicationem veracissimam orthodoxa fides Christi populo commoranti inibi ab eo tradita est, & usque nunc ibidem immutabilis manet: necnon ab ea exordium christianitatis non solum sumpsit Italia, verum etiam multæ aliæ provinciæ. Beatissimus igitur Marcus Evangelista Aquilejæ residens, vultum beati Petri apostoli videre desiderans, Romam urbem regrediens, ac secum elegantem Virum, Hermachoram nomine, ab omni electum clero & populo deferens, & ab ipso beato Petro apostolo Aquileiæ urbis ordinatus & constitutus est Pontifex: deinde Hermachoram Proton Italiæ Pontificem constituit. Pontifices adhuc Aquileja in civitate stantes sexto milliario in loco, qui Gradus nuncupatur, munitionem quandam construxerunt, in qua etiam Dei Ecclesiam mirifice fabricaverunt, quatenus æstivo tempore ibi degentes Aquilejæ Pontifices possent ardorem æstatis evadere. Et notandum, quod omnes Histrienſium civitates, & reliquæ, quas hæc notat synodus, Aquilejæ civitati, quæ caput & prima est totius Italiæ, subjectæ sunt. ANNO CHRISTI 827.

Item in ultimo interrogatus est Tiberius diaconus & œconomus Gradensis Ecclesiæ, ut proprio ore proferret, qualis harum duarum divisionum sedes, quæ contra canonum statuta partita est, prima & metropolis fuerit? Qui constanter, clara voce professus est: „ negare non possum, „ quia ego & pene omnes sciunt, Aquilejam „ civitatem primam & metropolim esse, & a bea„ to Marco & Hermachora in Christi fide fun„ datam: sed propter oppressionem Paganorum „ Helias Aquilejensis Patriarcha ad Gradum ve„ niens, in Diœcesi & plebe sua habitavit, & „ suorum episcoporum ibi synodum egit. „ Interim scimus, quod a beato Marco usque ad Paulum Patriarcham, qui in Gradum plebem suam confugit, sunt [30] viginti Patriarchæ qui venerabilem Sedem Aquilejensem tenuerunt, & Gradum judicaverunt ut unum proprium de titulo: a Paulo quoque Patriarcha usque ad Joannem Patriarcham, ubi inter Aquilejensem sedem & Gradus plebem ejus divisio facta est, sunt Patriarchæ quinque, qui omnes ut esset judicaverunt, usque ad Candidianum hæreticum, qui hanc divisionem cum Græcis, qui totam Histriam suo quoque jure tenebant, gessit.

Desinit Exemplar Privilegii Aquilejensis Ecclesiæ.

ADNOTATIONES

F. Jo. Fran. Bernardi Mariæ de Rubeis Ord. Præd.

1 SYnodi hujusce Mantuanæ mentio habetur in Catalogo Patriarcharum Aquilejensium, quem typis vulgavit Ludovicus Antonius Muratorius Tom. III. Anecdot. ubi de Maxentio Patriarcha agitur, hæc leguntur: *Ad ejus* (Maxentii) *preces B. Augustinus* (in MS. *Eugenius*) *Papa, & Ludovicus Imperator ad instantiam Lotharii filii dicti Ludovici universalem Synodum Mantuæ celebraverunt, in qua eodem Maxentio reclamante* (in MS. *proclamante*,) *quod quidem Venerius falso sibi nomen Patriarchæ in Grado insula plebis Aquilejensis* (in MS. plebe Aquilejensi) *usurpaverat, & retracta* (in MS. *retractata*) *hujusmodi caussa per dictam Synodum declaratum fuit, Gradum esse plebem synodali jure Ecclesiæ Aquilejensi subjectam.* Venerius ipse Gradensis Patriarcha eamdem memorat Synodum sibi adversam in epistola ad Gregorium IV. Eugenii successorem data, quam ex codice Bernardi Trivisani, Patricii Veneti, publici juris fecit Nicolaus Coletus in Patriarchis Gradensibus Tom. V. Ital. Sacr. Hæc scilicet scribit Venerius: *Sed quia minime a vestra saluberrima pietate judicari maluit* Maxentius, *Mantuæ quoque suggessit caussam finiendam.* Partem non modicam actorum Synodi refert Baronius ad annum DCV. num. IV. *ex vetusto codice, quo & Pauli Diaconi historia scripta habetur*, in Bibliotheca Vallicellana Urbis adservato. Acta eadem integra nunc primum prodeunt ex eodem codice descripta a Nicolao Minuccio Bibliothecario.

2 Eugenium II. intellige, non I. ut perperam scribit Agnellus Maphæjus in Annalibus Mantuanis.

3 Ludovico Pio scilicet, & Lothario ejus filio, qui jam anno DCCCXVII. consors imperii in Conventu Aquisgranensi dictus a Patre fuit. Vide Baluzium in notis ad Agobardum, & Pagium ad eumdem ann. num. IX.

4 Indictio V. & quartus Eugenii Papæ annus, ac dies octava ante idus Junii annum æræ christianæ vulgaris designant DCCCXXVII. Hoc anno a die quinta ante Kal. Februarias annum imperii quartumdecimum numerabat Ludovicus: unde librariorum oscitantia error irrepsit in annum, qui consignatus legitur, *septimum & decimum*.

5 Anno antecedente DCCCXXVI. in Concilio Romano

ANNO CHRISTI 827.

sub Eugenio II. sedit Benedictus *Episcopus Albanensis*, & alius Benedictus *Episcopus Amerinæ*. An ex his duobus alter, an alius præfuerit legatus Synodo Mantuanæ nostræ, ignotum

6 Theoto Ludovici Missus sorte idem ac Theoto, seu Theodo, Theudove, qui munus Cancellarii gessit ab anno XVIII. ejusdem Ludovici Augusti, Christi vero DCCCXXI. Vide Mabillon. de Re Diplomat. lib. II. cap. XII. num. V.

7 Petronax, vel Pertinax, ac Petronacius. Rubeus & Ughellius eumdem numerant Ravennæ Archiepiscopum ab anno DCCCXVII. ad DCCCXXXV. Ordinationem ejus tribuit Bachinius anno DCCCXXI. Sed hanc peractam fuisse *saltem anno* DCCCXIX. adnotat Ludovicus Antonius Muratorius Tom. II. Rer. Ital. Script. in præfat. ad Agnelli librum pontifical. probatque ex *Diplomate Paschalis Papæ* eidem Petronacio *indictione* XII. ideſt anno DCCCXIX. *concesso*. Subscriptus legitur Petronacius in dicta Synodo Romana sub Eugenio II. anno DCCCXXVI.

8 Angelpertum, seu Angelbertum, hujus nominis II, Mediolani sedisse Archiepiscopum ab anno DCCCXXIV. ad DCCCLX. scribit Papebrochius in Tract. II. prælim. ad Tom. VII. Maji.

9 Si Petronacium Ravennatem, Angelpertum Mediolanensem, Rampertum Brixiensem, *Erimpertum*, vel *Eribertum* Laudensem, Ratoldum Veronensem, Lajulphum seu Ersulfum Mantuanum excipias, ceteri aliarum Ecclesiarum Episcopi ex hac Mantuana Synodo innotescunt. Ejus fide allegata, præsidus numerat Ughellius inter Episcopos suarum Ecclesiarum. In Ersulpho Mantuano, ac propriis in locis paullo aliter nomina aliquorum exprimit; vocat enim *Noderbertum* Regiensem, *Auserium Anterumve* Vercellensem, *Lambertum* Brixiensem, *Sinipertum* & *Sinpertum* Cremonensem, *Erfulphum* Mantuanum, *Francarium* & *Franconium* Vicentinum, *Ermoutcum* & *Ermontum* Cenetensem, *Odelbertum* & *Obelbertum* Bellunensem. Prætermittit vero loco primum citato in Ersulpho *Arthemium Azolensem*, & *Andream Archidiaconum vices agentem Heimperti* vel Henperti *Tridentini*.

10 An Arthemius Azolensis dici debeat Episcopus Oppidi, quod vulgo dicitur *Asolo* in Marchia Tarvisina? Numerat Paulus Diaconus lib. III. hist. Langobard. cap. XXVI. *Agnellum de Acilio* inter Episcopos, qui Synodo Maranensi interfuerunt a Severo Schismatico Patriarcha Aquilejensi coactæ anno DXC. Vocat eumdem Agnellum *de Asilo* Andreas Dandulus in chron. lib. VI. cap. 2. Fertur Diploma Tom. V. Ital. Sacr. edit. Ven. ab Othone I. concessum Roccio, seu Rozoni Episcopo Tarvisino, signatumque *anno Dominicæ Incarnationis* DCCCCLXVIIII, *indictione* XII. ipsius Othonis *anno* VIII; in quo dignitatis Episcopalis, qua fulgebat olim Ecclesia Asilensis, mentio habetur his verbis: *Offerimus sanctæ Tarvisianensi Ecclesiæ in honorem S. Petri Apostolorum Principis ædificatæ, in qua Rozo Episcopus præesse videtur, Castrum de Asilo cum Ecclesia in honorem B. Virginis Mariæ constructa, quæ olim caput Episcopatus ipsius loci & domus esse videbatur*. Vide Tomum X. Italiæ Sacræ edit. Venet. in Acilienſi Episcopatu.

11 Partem actorum præcedentem recitat Coletus, Venetus editor Ughellii, Tom. X. in Episcopatu Acilienſi. Quæ sequuntur, sunt verba Synodi Patrum nomine prolata, quibus rationes colliguntur a Maxentio Aquilejensi in suo precum libello allegatæ.

12 Cur *elegantissimus* dicatur Hermagoras, aperiunt Acta ejus apud Bollandi Continuatores Tom. III. Julii, ubi hæc habentur. *Beatus* Marcus *indixit populo, ut eligerent sibi quem voluissent virum christianissimum. Turba autem populi elegerunt sibi elegantem personam & condignam, nomine Hermagoram*.

13 Hæc verba refert Baronius ad annum DCV. num. IV. & seqq. usque ad illa, *& hunc Candidianum ordinatore compulsi*.

14 Verbis ipsis Pauli Diaconi hæc narrantur. Habet ille lib. II. cap. X. *His diebus, quibus Langobardi Italiam invaserunt.... Romanam Ecclesiam Vir sanctissimus Benedictus Papa regebat, Aquilejensi quoque civitati ejusque populis beatus Paulus Patriarcha præerat: qui Langobardorum barbariem metuens, ex Aquileja ad Grados Insulam confugit, secumque omnem suæ thesaurum Ecclesiæ deportavit*. Benedictus in Romanam Petri sedem conscendit anno DLXXIV; jam vero influxerant in Italiam Langobardi anno DLXVIII, cum nonum Pontificatus ageret annum Joannes III. Vide Baronium & Pagium. In editione Mediolanensi Pauli Diaconi Tom. I. Rer. Ital. Script. ad hunc ejusdem Pauli locum adnotatur, *non Paulum, sed Paulinum Aquilejensem dicendum* esse. Verum Pauli nomen ubique habet Diaconus Historicus, eodemque nomine hunc Patriarcham Aquilejensem appellant Catalogi MSS. Nullam præterea hac de re movet litem Henricus Norisius, ut perperam monet adnotator, licet eumdem Episcopum malit Paulinum appellare. *Paulinum* vocat, *vel Paulum* Ughellius.

15 Eadem verba & sequentia in Paulo Diacono Lib. II. cap. XXV. *Paulus quoque Patriarcha annis duodecim Sacerdotium gerens, ab hac luce subtractus est, regendamque Ecclesiam Probino reliquit*. Lib. III. cap. XXV. *Mortuo vero apud Aquilejam Patriarcha Probino, qui Ecclesiam annum rexerat annum, eidem Ecclesiæ Sacerdos Helias præficitur*. Cap. XXVI. *Defuncto Helia.... postquam quindecim annos Sacerdotium gesserat, Severus huic succedens regendam suscepit Ecclesiam*. Lib. IV. cap. XXXIV. *Defuncto Severo Patriarcha, ordinatur Joannes Abbas Patriarcha in Aquileja vetere cum consensu Regis & Grisulphi Ducis. In Grados quoque ordinatus est Romanis* (in aliis Codd. MSS. Romanus) *Candidianus Antistes*.

16 Severi obitum illigant Baronius, & Norisius anno DCV. Eodem anno in duos Patriarcas distrahitur Aquilejensis Diœcesis, Gradensibus Catholicum Episcopum, Aquilejensibus Schismaticum expetentibus, utrique parti suus accessit, Candidianus Catholicis, Joannes Schismaticis. Hunc tuebantur Agilulphus Langobardorum Rex, & Grisulphus Dux Forojulienſis: illum Ravennæ Exarchus, quod nempe Gradus Græco parebat Imperatori, Aquileja Langobardis. Partes etiam habuisse in electione Candidiani Romanum Pontificem, testatur Joannes Diaconus in Vita Gregorii M. lib. IV. cap. XXXVIII. his verbis: *Denique Severus, quia ad unitatem sanctæ universalis Ecclesiæ redire non meruit, ad scindendum quoque suæ ipsius Diœceseos unitatem Romanum Pontificem sua vecordia suscitavit; adeout ab ipso illius obitus tempore Aquilejensis Diœcesis in duos Metropolitanos, Catholicorum videlicet Schismaticorumque divisa sit*.

17 Appositе notat Baronius ad annum DCV. num. V. consueviſſe ab Schismaticis hæreticos appellari damnantes tria capitula, qui revera consentientes quintæ Synodo ac Romano Pontifici catholici erant. Mirum, Aquilejensibus, ejurato licet schismate, injurias Candidiano ab Schismaticis olim illatas placuisse in libello huic Synodo Mantuanæ oblato, easque suppressas, vindicatasque non fuisse ab ipsis Patribus Mantuanis!

18 Histria parebat Græco Imperatori, & Exarcho, qui favebant Candidiano.

19 Rem narrat Paulus Diaconus lib. III. cap. XXVI. his verbis: *Quem* (Severum Aquilejensem) *Smaragdus Patricius veniens de Ravenna in Grados, per semetipsum a Basilica extrahens, Ravennam cum injuria duxit, cum aliis tribus ex Histria Episcopis; ideſt, Joanne Parentino*, (textum a Norisio correctum sequor) *& Severo Tergestino, atque Vindemio*.

20 Laus est Candidiani, non culpa, quæ hoc loco innuitur: quod nempe noluerit Severo Schismatico & complicibus consentire.

21 Recte monet Norisius, hanc Joannis narrationem inter mendacia amandari posse; quod illi duo Episcopi Histriæ, Petrus, & Providentius, ad catholicam unitatem se velle venire per litteras Gregorio Magno Romano Pontifici significaverant. Res hæc patet ex epistola ejusdem Gregorii ad ipsos Petrum & Providentium Episcopos data, quæ est LI. alias XLIX. libri quinti, indict. XIII. ideſt an. DLXXXV, ubi hæc habentur: *Remeantis autem Castorii Notarii mei relatione edoctus sum, Fraternitatem vestram ad me habere desiderium veniendi &c.* Homini Schismatico, & Ecclesiæ suæ divisionem ægre ferenti nil facilius, quam mendacia fingere.

22 Signaldus, quem etiam Siginaldum vocant, e Regia Langobardorum stirpe sedem tenuit Aquilejensem juxta aliquorum calculum, referente Ughellio, usque ad annum DCCLXXIV, quo Carolus Francorum Rex, capto Desiderio Rege, regnum sibi subjecit Langobardorum.

23 Hæc Synodus coacta ab Helia fuit anno Christi DLXXIX, ut patet ex initio actorum apud Andream Dandulum lib. VI cap. I. parte X. *Imperante Domino nostro Serenissimo Tiberio Constantino Augusto, anno imperii ejus quinto, eodem Consule, sub die III. nonarum novembrium, indictione XIII.* Quæ sequuntur verba, paullo diversa sunt ab eis, quæ in hac Synodo Mantuana recitantur: nempe, *Cum in Civitate Gradensi Helias Episcopus sanctæ ejusdem novæ Aquilejensis Ecclesiæ, una cum Marciano, Leoniano, Petro, Vindemio, Virgilio, Joanne, Clarissimo, Patricio, & reliquis Episcopis, & Sacerdotibus, quorum nomina subscriptiones propriæ manifestant, in Concilium convenissent &c.*

24 Ordo subscriptionum perturbatus restitui debet ex actis apud laudatum Dandulum hoc modo: *Helias sanctæ Aquilejensis Ecclesiæ Episcopus*, (mitto Laurentium Presbyterum Sedis Apostolicæ legatum) *Marcianus Episcopus sanctæ Ecclesiæ Opitergiensis, Leonianus Episcopus Tibernensis, Petrus Altinatis &c.*

25 Inter Severum Tergestinum, & Joannem Parentinum subscribit *Solatius Episcopus sanctæ Ecclesiæ Veronensis* apud eumdem Dandulum.

26 Loco Martini Sabionensis legitur apud Dandulum, *Marcianus Presbyter locum faciens Viri beatissimi Ingenuini Episcopi sanctæ Ecclesiæ secundæ Rhetiæ*. Hujusce porro Rhætiæ II. Sabio Metropolis erat. Sedes Episcopalis postea Brixinam translata est, atque jam Archiepiscopo Salisburgensi subjecta.

27 Eodem loco non Flaminius, sed *Agnellus Tridentinus* habetur.

28 Ibidem legitur *Laurentius Presbyter supervenient in sancta Synodo locum faciens Viri beatissimi Fonteji, Episcopi sanctæ Ecclesiæ Feltrinæ*.

29 Hanc traditionem Aquilejensium non esse inverisimilem, censent Bollandi continuatores in Tractatu de Patriarchis Alexandrinis, qui præfigitur Tomo V. Junii, & in

ANNO CHRISTI 827.

in Commentario prævio ad acta S. Hermagoræ die XII. Julii Tom. III.

ANNO CHRISTI 827.

30 Viginti qui laudantur Patriarchæ, sunt 1. Hermagoras. 2. Hilarius. 3. Chrysogonus. 4. Theodorus. 5. Chrysogonus II. 6. Agapetus. 7. Benedictus. 8. Fortunatus. 9. Valerianus. 10. Chromatius. 11. Augustinus. 12. Adelphus. 13. Maximus. 14. Januarius. 15. Secundus. 16. Nicetas. 17. Marcellianus. 18. Marcellinus. 19. Stephanus. 20. Macedonius. Inde numerantur quinque Patriarchæ ad divisionem Diœcesis in duos Metropolitanos; videlicet Paulus, Probinus, Helias, Severus, & Joannes.

ANNO CHRISTI 827.

VITA VALENTINI PAPÆ.

VAlentinus * natione Romanus, ex patre Petro, de regione Via lata, sedit dies quadraginta, magnæ sanctitatis, magnæque beatitudinis vir iste repletus, & Spiritus sancti perfusus gratia mansit.

Roms regalis excellentiæ retinet dignitatem.

Qui dum in hac Romana urbe, quæ, Deo auctore, summi sacerdotii & regalis excellentiæ retinet dignitatem, ab ingenuis & piis parentibus genitus, & ob studia elementorum solerti magistro traditus esset, sacros divinæ legis apices capaci ubertim sensu rimabat, & ingenii memoria retinebat. Inanes ac turpes puerorum ludos more nobilium evitabat. Nullas ex ore proprio incongruas aut inhonestas fabulas proferebat. Nullisque illicitis operum actionibus utebatur. Sed ab ipso primævo infantiæ flore piæ modestiæ ac sobrietati deditus, & præclaro divinæ inspirationis spiritu plenus, inter cunctas verborum atque prudentiæ phaleras labia compta gerebat. Præcipuis quoque dictionum copiis, & lucifluis operum meritis patefaciens elegantem sui corporis mentem. Præsertim cum, juxta eximiam doctoris gentium vocem, sine offensione se omnibus ovanter, animoque præbebat benigno. Nemini quippe contrarietatis scandalum ponens, debitum perfectæ dilectionis impendere proximis animo strenuo procurabat. Atque juxta dominicæ vocis præceptum lumbos castitate præcinctos, & lucernas in manibus gestabat ardentes, verbo scilicet luculenter refulgens, & actu doctrinæ pariter munere cum magnifico exemplo laudabilis judicio coruscabat.

Virtutes Valentini.

Superna quoque Dei auxiliante virtute, cum jam perfecte initium sumpsisset ætatis, & ipsius bonitatis atque sagacitatis favor longe lateque thuris odoriferi instar flagraret, & aures beatissimi præsulis piæ memoriæ domni Paschalis ex fidelium relatu veridico enucleanter pulsasset, eumque, ut populus collaudabat, fore in omnibus illustrem & inclytum veraciter didicisset, mox illum per ecclesiasticos gradus ad subdiaconatus honorem provexit ex Lateranensi palatio, & sibi deservire præcepit. Cujus conversationis & patientiæ vitam ac mores ipse agnoscens, valde illum præ ceteris diligebat. Prædictus autem vir, gratia desuper divina favente, cui se tota mentis devotione integraque virtute devoverat, veritatis, & sapientiæ plenus lumine coruscabat. Erat enim sermone affabilis, doctrina clarus, vultu conspicuus, & inter fratres pia devotione modestus, proximisque fidelis. Nullis vero se, quibus aliquis vel leviter contristaretur, sagaci pectore fultus, negotiis implicabat: Cum præterea cum tot bonis, tantisque operum meritis, præstantis corporis formam elegantem jam dictus pontifex ornatumque inspiceret, Levitam sedis suæ apostolicæ consecravit. Cui, ob suæ vitæ meritum quo splendide rutilabat, & ab omni ecclesiæ plebe, atque inclyto Romanorum populo cœtu ingenti diligebatur amore, bona & beneficia multa largiflue contulit, eumque postmodum archidiaconum fecit. Quo sane præsule Christo jubente culmina scandente cælestia, Eugenius tunc pontificali est ab omnibus elevatus in honore, & positus in sede apostolica. Qui eum cunctis, quæ diximus, bonis decoratum luculenter agnoscens, omni vitæ suæ tempore carissimorum vice retinuit, & velut pater proprio filio corde congaudebat alacri, suisque aspectibus illum assidue consistere cupiebat. Peracto vero ac divinitus finito hujus præsulis lucis transeuntis termino, ad sacræ sedis culmina omnis Romanorum cœtus, crebris Dominum jejuniis & orationibus deprecans, ut quis tantæ sedis honore dignus foret eorum sensibus revelare dignaretur. Sed divina placata majestas quem ex sacerdotali eis catalogo eligendum arcano suæ potentiæ nutu ostenderet, nisi eum, quem ab ipsis matris uberibus tot supra dictis virtutum copiis, & pulcherrimo doctrinarum flore ornaverat, atque constantem & fidelem in omnibus sibi alumnum nutrierat, sacratissimæ sedis rectorem tribueret?

Collectis igitur in unum venerabilibus episcopis, & glorioſis Romanorum proceribus, omnique amplæ urbis populo in palatio Lateranensi, ut quod jam cordi cælitus revelatum æquiter omnes tenebant, in uno multorum sonitu resonaret, unius voluntatis consensu fortiter acclamatum est: Valentinum sanctissimum archidiaconum sedis apostolicæ dignum, Valentinum summi pontificatus insula decorandum.

Ejusdem electio.

His itaque melliflue dictis, una mox omnes pacis conjunctione manentes ad ecclesiam sanctæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ dominæ nostræ sacer clericorum, & Romanorum proceres pariter cum populo properantes multiplices eum Domino grates ac laudes reddentem more solito invenerunt. Quem illico multum ac diutius renitentem, seque tanti regiminis fore incongruum voce strenua proferentem, almæ plebis & lætis utriusque militiæ Romanorum electus est vocibus in sede pontificum. Ac deinde condignis gloriæ laudibus, & honoris amplitudine ad Lateranense patriarchium ab ipsis deductus, & in pontificali est positus throno. Cujus ovanter ab omni Romanorum senatu pedibus osculatis, & omnibus quæ explenda erant rite ac veneranter peractis, magna sobrietas, magna in totius sexus & ætatis populo lætitia mansit. Ejusque consecrationis die sereno jam illucescente, cum lumine jam dictum antistitem ad beati Petri apostolorum principis ecclesiam omnes pariter Romani a palatio deducentes, eum majestate divina auxiliante in alto throno summum consecravere pontificem.

Romani osculantur pedes pontificum.

Qui mox almificæ sedis culmina scandens beati Petri apostoli & cælestis regni clavigeri, divinis Deo laudibus & sacrificiis pie oblatis, amplo & magnifico Romanorum cœtu ad palatium cum ingenti gaudio remeavit; atque lautissimis dapibus sumptis amantissimorum multis & diversis munerum donis sacram plebem & senatum populumque Romanum * optime ditavit. Erat quippe dapsilitate inclytus, actione præcipuus, sermone luculentus, omnibus compassione proximus, & inopiam

Ejusdem consecratio.

* optime

piam sustinentibus opportunum instanter solatium A præbens.

Quibus multiplicibus bonis ornatus ad cælestia Christo vocante corporis oppressus molestia exitu pretioso transivit, atque cum desiderabili beatissimique operis fructu ad conspectum summæ majestatis lætus ascendit, regnans & exultans cum Domino semper.

NOTA SEVERINI BINII.

a *Valentinus*.) Omnes fere annales Francorum, ut supra dixi, asseruntur Eugenium anno 827. defunctum esse. Quo mense obierit, inter se variant. Nos igitur, Anastasium secuti, initium Valentini ad annum Christi 827. atque undecimum Augusti referendum esse putamus. Ob virtutum insignia eum a Paschale pontifice ex subdiacono creatum esse archidiaconum refert Anastasius. Aliis quadraginta, aliis vix triginta diebus pontificatum tenuit. Valentinus papa quadiu sedet.

VITA, EPISTOLÆ ET DECRETA GREGORII PAPÆ IV.

ANNO CHRISTI 827.

Gregorii virtutes.

GRegorius IV. natione Romanus, ex patre Joanne, sedit annos sexdecim. Vir strenuus, ac benignissimus, sanctitate atque pietate repletus, ornatus scientia, verbo jucundus, modestus præ omnibus sermone, firmissimus fide catholica, justus operibus, & litterarum divinarum sollertissimus inquisitor. Ecclesiarum quoque sanctarum infatigabilis visitator, pater pauperum, & alitor omnium viduarum. Terrenum nil appetens, mundana hujus vitæ præsentis lucra deserens, æterna præmia in cælis dignis sibi meritis acquisivit.

Gregorii virtutes.

Hic a Deo beatissimus pontifex, genere clarus, sed magis clarior sanctitate, forma pulcher, fide pulcrior. Quæ scilicet universa laudum præconia non solum pontificatus sui tempore claruerunt, sed etiam cum adhuc juvenilibus annis polleret, talia peragere indeficiens satagebat. Quæ res Romanis omnibus non diu occulta permansit, sicut scriptum est: *Quia nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum ut luceat omnibus qui in domo sunt*: Cœpit sancta ejus operatio de die in diem per totam Romanam pleniter urbem resonare evangelico sermone docente: *Nihil opertum quod non revelabitur, & occultum quod non scietur*. Pro quibus denique innumerabilibus bonis a sanctissimo hujus sacræ sedis domino Paschali papa, non solum subdiaconus, sed etiam * sacerdos effectus est. Permansit vero in sacerdotii sui habitu constitutus caste, ac pudice recolens illud quod scriptura sacra commemorat, dicens: *Sacerdotes Dei induantur justitia*: id est, non in aliis vacent, nisi oratione, lectione & jejunio. Cumque in his intentus insisteret, humano more jam dictus Paschalis pontifex ex hac luce subductus, & Eugenius a Deo electus antistes sacri apicis adeptus est dignitatem. Permanens autem in hac per modicum tempus vita, & ipse pariter defunctus est. Post hunc Valentinus alendorum gregum præsulatus culmen fortitus, submaxima celeritate ex hac præsenti vita subtractus est.

Matth. 5.

Matth. 10.

* Presbyter scilicet cardinalis.

Psal. 131.

Cœperunt denique Romani pariter omnes non solum de pontificibus tam subito perditis, verum etiam de futuro arctius cogitare, ut quem sancti Spiritus gratia perlustratum agnoscere potuissent, sub cujus doctrina atque imperio cuncta senatorum nobilitas rite degere potuisset. Quorum videlicet universorum procerum corda adjutor in opportunitatibus, in tribulatione, creator omnium Deus inextinguibili suo sancto lumine succendit, & mentes eorum ad beatissimi Gregorii IV. pia facta convertit.

Gregorius electus eligitur.

Consenseruntque omnes in eodem spiritu & anima una, electus autem ab eis patriarchio Lateranensi inductus est, abstrahentes quidem illum ex basilica beatorum martyrum Cosmæ & Damiani per vim, dicebat enim se ad tale ministerium inutilem fore. Sed quoniam tam immensæ multitudini resistere non valuit, ad locum jam ante prædictum cum hymnis & canticis spiritualibus deduxerunt.

Verum quia investigare cuncta quæ gessit celeri sermone non possumus, ea, licet breviter, ad notitiam omnium perducamus, quæ sacris ac venerabilibus mente integra & pia devotione obtulit locis. Præterea post electionem simul & consecrationem præsulatus sui cœpit permaximum studium habere de sanctis & de eorum ecclesiis, quatenus ad statum pristinum novo cultu eas, protegente Domino, citius revocaret; quod factum est, nam eo tempore ecclesiam beati Saturnini martyris foris portam Salariam constitutam, quæ vetustate nimia & longo jam senio a fundamentis ceciderat, novis fabricis ædificari fecit, & picturis variis decoravit. Ubi etiam obtulit vestem de fundato unam. Perficiente vero illo hæc quæ superius dicta sunt, ad alia tunc pontificalis ejus animus sanctorum Opuscula summopere cœpit attendere. Et quoniam tunc divino ignis amore succensus corpus beati Gregorii hujus universalis ecclesiæ præsulis, per quem sancti Spiritus gratia toto orbe terrarum inextinguibile sapientiæ munus induxit, ex loco, sepultus quo prius fuerat, tulit, & non longe ab eo in alium noviter constructum infra ecclesiam beati Petri apostoli summo honore perduxit. Ejusque sacrum altare argenteis tabulis undique perornavit, & oratorium suo sancto nomine titulavit. Absidamque ejusdem super aurato musivo depinxit. In quo scilicet oratorio sanctorum corpora beatorum martyrum [b] Sebastiani, Gorgonii, ac Tiburtii ex cœmeteriis, in quibus ante jacebant, perduxit. Et unumquodque eorum separatis altaribus collocavit, pro quibus denique pontificatus sui tempore decrevit, ut monachi, qui ad officium persolvendum in ecclesia beati Petri apostoli sunt constituti, omnibus diebus ibidem laudes omnipotenti Domino canere non desistant. Obtulit autem in eodem oratorio vela majora vel modica serica decem & octo. Vestes super altare sub quo sanctissimi Gregorii papæ corpus quiescit, tres. Unam cum chrysoclavo, habentem historiam ..... & super unumquodque altare prædictorum martyrum vestem de fundato unam. Imagines denique desuper deargentatas, nec non auro perfusas tres habentes vultum Domini, & eorum depictos, quorum specialia ibidem corpora humata miraculis ac virtutibus pollent. His igitur perfectis operibus ad alia repente venerabilis pontifex animum & mentem convertit. [c] Nam ecclesiam tunc B. Marci confessoris atque pontificis, quam tempore sacerdotii sui regendam susceperat, & usquequo ad pontificatus pervenit gratiam, in suo jure ac ditione permansit, quæ ob nimiam vetustatem crebro cassura esse videbatur, cum omnipotentis Dei opitulatione a fundamentis prius ejecit, & postmodum novis

S. Greg. corpus a. stulit.

Sancti M. ecclesiam staurat.

novis fabricis totam ad meliorem cultum atque decorem perduxit, absidamque ipsius prænominatæ basilicæ musivo aureis superinducto coloribus cum summa gratulatione depinxit. Fecit vero sarta tecta ejus omnia nova, & quidquid in ea ante vile cognoverat, pretiosum postea esse maluit. Igitur consummatis omnibus his pro remedio & futura retributione animæ suæ, obtulit in jam sæpe nominata ecclesia futuris temporibus permanenda hæc. Regnum aureum unum, quod usque hodie super altare dependet cum gemmis valde optimis, habens in medio auream crucem cum gemmis pariter pretiosis. Item gabathas ex auro purissimo tres pendentes ante prænominatum altare. Et gabathas interrasiles de argento 12. angelorum opere constructas. Et alias gabathas interrasiles quinque cum pedibus suis. Item ubi supra obtulit thymiamaterta aureo colore perfusa tria, canistra de argento duodecim Coronas argenteas majores & minores 9. Cruces de argento tres, & unaquæque habet libram unam. Cerostatas desuper argentatas quatuor. Fecit & cyborium ad laudem atque decorem confessoris jam sæpius dicti ex argento purissimo pensans libras mille. Altare quoque ejusdem argenteis similiter tabulis exornavit, cupiens per rerum temporalium exercitia æterna cælo præmia adipisci. Prædictus etiam venerabilis pontifex obtulit, ubi supra, vestem de fundato unam habentem mucrones per circuitum. Fecit & aliam vestem de * olovero unam habentem in medio gemmas, & mala aurea, & per circuitum zonam de chrysoclavo. Immo vero obtulit sanctissimus præsul vestem de olovero cum gryphis & unicornibus. Vestem quoque aliam cum chrysoclavo per circuitum habentem in medio resurrectionem Domini nostri Jesu Christi. Sæpe jam dictus venerabilis papa obtulit in prænominata ecclesia vestem cum gryphis & chrysoclavo per circuitum, habentem in medio nativitatem Domini nostri Jesu Christi. Item vestem aliam cum chrysoclavo habentem per medium rotas de chrysoclavo quatuor, & nativitatem atque baptismum Domini nostri Jesu Christi. Obtulit vero prænominatus pontifex vestem aliam cum leonibus, habentem resurrectionem Domini de chrysoclavo. Vestes de fundato minores octo, quæ altaribus superponuntur, quæ per circuitum ejusdem ecclesiæ esse noscuntur. Vela alba serica quatuor, unum habens undique Tyrium, & in medio crucem & gammadias de chrysoclavo. Aliud de stauraci habens in medio crucem de olovero, & gammadias de olovero Tyrio, tertium & quartum similiter. Vela de rodino quatuor, quæ sacrum altare circumdant: ex quibus unum habet crucem de chrysoclavo. Vela de fundato viginti sex, & linea similiter, quæ pendent per arcus ecclesiæ. Vela Alexandrina tria, ante portas majores pendentia, habentia homines & caballos. Cortinam Alexandrinam unam, vela alia habentia mucrones de fundato quatuor. Velum de octapulo unum. Vela alia de fundato octo habentia per circuitum periclysin de blattin. Et alia vela sex cum aquilis habentia per circuitum periclysin de Tyrio. Vela simulque alia de fundato quinque habentia leones & periclysin de Tyrio. Vela alia Alexandrina, ex quibus unum habens rotas & rosas in medio, & aliud arbores & rotas, pendentia ante valvas ipsius ecclesiæ. Item velum modicum de olovero habens in medio hominem cum caballo. Vela cum argento spanisco quatuordecim. Vela modica ubi supra de olovero, decem habens unumquodque eorum anates. Hic divina inspiratione protectus obtulit in jam dicta basilica aquæmanile de argento unum.

Verum etiam fecit in ecclesia beatorum Cosmæ & Damiani martyrum vestem de fundato unam habentem in medio historiam depictam cum chrysoclavo. In ecclesia beati * Abbacyri, atque Archangeli ad Alefantum. Hic a Deo electus & præclarus antistes obtulit in basilica beati Eustachii martyris vestem de fundato unam habentem in medio historiam de chrysoclavo. Sanctorum Cosmæ & Damiani. * abba Cyri S. Eustachii

Fecit jam sæpius nominatus præsul aliam vestem in ecclesia beatorum martyrum Sergii & Bacchi de fundato unam. Pari modo vero fecit & aliam vestem de fundato in ecclesia sancti Silvestri posita in monte Soracti.

Post completa vero hæc omnia, & diligenter peracta fecit in ecclesia beati Petri apostoli vela cum chrysoclavo numero quatuordecim habentia diversas historias evangeliorum, & passiones beati Petri ac Pauli, nec non Andreæ apostoli, quæ dependent inter imagines auro argentoque fusas in trabe desuper argentata, antequam adeas sacram confessionem, speciosa valde visibus humanis, atque præcipua. S. Petri

Fecit autem & in ecclesia beati Christi martyris Georgii magnificus præsul hinc inde porticus, quas etiam ad decessorem ipsius basilicæ variis ornavit picturis. Absidam vero ejusdem diaconiæ a fundamentis auxiliante Domino cum summo studio compsit. Hic adeo amabilis pontifex dum diligenter cerneret, quod ejusdem venerabilis diaconiæ secretarium præ nimia temporum vetustate marcesceret, noviter pro ipsius amore, vel gratia aliorum ad meliorem erexit honorem. Obtulit itaque sanctissimus papa, ubi supra, hæc dona.

Vestem de fundato unam cum chrysoclavo habentem imaginem Salvatoris, & martyris Sebastiani, atque Georgii. Vela de fundato majora duo, minora decem & octo. Fecit autem in confessione ipsius basilicæ rugas de argento ex auro perfusas. Pari modo vero sarta tecta basilicæ beati Hadriani martyris posita in Via sacra, quæ præ nimia vetustate marcuerant, noviter restauravit. Verum etiam fecit in patriarchio Lateranensi triclinium miræ magnitudinis decoratum cum absida de musivo. Sed & alias absidas duas dextra lævaque positas infra paracellarium variis historiis depictas. Fecit etiam sanctissimus papa & in ecclesia beati Clementis confessoris vestem de fundato cum leonibus, & periclysin de octapulo. S. Georgii.

Simili modo & in diaconia beati Theodori martyris vestem de fundato leones habentem cum periclysi de octapulo. Fecit autem in ecclesia beati Christi martyris Laurentii, quæ ponitur foris muros vestem chrysoclavam habentem historiam Zacchæi. Fecit & aliam vestem fundatam cum gryphis in honorem sanctæ Dei genitricis Ad martyres. Nec non & in beati Stephani protomartyris in Cælio monte vestem de fundato cum gammadiis. Verum etiam & in diaconia beatæ Dei genitricis in Via lata fecit vestem de stauraci cum periclysi de blattin. S. Theodori.

Simili modo & in ecclesia beatæ Dei genitricis semperque Virginis Mariæ dominæ nostræ Ad præsepe fecit vestem auro textilem habentem nativitatem, baptismum, præsentationem, & resurrectionem: habentem in capite ipsius historiæ gemmas albas trecentas & octuaginta, hyacinthinas quinquaginta, prasinas viginti duas, & in circuitu alvaviras legente de nomine domni Gregorii IV. papæ. B. Mariæ

Item fecit & in diaconia beati Hadriani martyris In tribus fatis vestem de fundato. Fecit autem præfatus præsul in ecclesia beatorum apostolorum Ad vincula vestem de fundato habentem leones cum gryphis. Fecit & aliam vestem de fundato S. Hadriani

dato in ecclesia beati Martini confessoris, atque pontificis habentem leones cum arboribus.

S. Eusebii. Nec non & in basilica beati Eusebii martyris vestem de olovero habentem aquilas cum periclysi de quadrapulo. Obtulit etiam prædictus præsul in basilica beatæ Dei genitricis Mariæ trans Tiberim vestem de Tyrio habentem historiam dominicæ nativitatis atque resurrectionis Domini nostri Jesu Christi.

Immo & in diaconia, quæ vocatur Cyro, simili modo obtulit vestem de fundato. Immo & in diaconia beatæ Mariæ in Via lata eodem modo vestem de fundato obtulit. Hic præclarus & venerabilis pontifex divina inspiratione fretus fecit in ecclesia beati Marci confessoris Christi atque pontificis patenam octogoni exauratam habentem in medio vultum Domini nostri, & a duobus lateribus vultum ipsius beati Marci, atque ejusdem præsulis pensantem libras sex. Simili modo & calicem octogoni fundatum cum foliis exauratam ibidem obtulit pensantem libras sex: scyphum quoque argenteum illic offerri curavit pensantem libras sex. Obtulit etiam ipse prænominatus pontifex canistra ennefodia duo, pensantia insimul libras quatuordecim. Verum enimvero in ecclesia doctoris gentium beati Pauli apostoli obtulit sæpedictus pontifex vestem de chrysoclavo habentem historiam Domini Dei nostri, & in ejus obsequio a dextris vel sinistris archangelorum, seu apostolorum laudabili numero miræ magnitudinis atque pulcritudinis diversis lapidibus, vel margaritis ornatam pulcherrimeque contextam.

S. Marci.

B. Pauli.

Hic benignissimus & præclarus pontifex, dum bonus & verus pastor pro sanctæ Dei ecclesiæ statu maximam undique curam ac vigilantiam gereret, considerans Romanorum penuriam, quod ubi triticum ad edendum molerent nullo modo haberent, divino fretus auxilio formam quæ Sabbatina nuncupatur, quæ jam plurimos annos confracta atque disrupta esse videbatur, dato operis studio, sicut a priscis fuerat ædificata temporibus, ita quoque eam præsagus antistes noviter ædificare atque construere nisus fuit: ita ut ad ecclesiam beati Petri apostoli, atque ad Janiculum, sicut prius, ita & nunc indifluenter decurrat. Fecit etiam in diaconia beatæ semper virginis Mariæ in Cosmedin vestem de Tyrio habentem historiam dominicæ nativitatis, atque resurrectionis Christi veri Dei nostri. Ad honorem & gloriam beatæ Dei virginis Susannæ obtulit sanctissimus præsul in ejusdem ecclesia vestem fundatam cum periclysi de Tyrio.

Sabbatinum fontem restituit.

Dona in ecclesia beatæ Mariæ.

S. Cyriaci. Fecit autem in ecclesia beati Cyriaci martyris atque diaconi vestem de fundato habentem periclysin de stauraci. Pari modo, & in ecclesia beatæ Pudentianæ virginis vestem de fundato cum periclysi de quadrapulo. Obtulit beato Vitali martyri vestem de fundato habentem aquilas, & periclysin de quadrapulo.

S. Anastasiæ. Præfatus vero pontifex fecit in ecclesia beatæ Anastasiæ martyris vestem de fundato habentem aquilas & periclysin de olovero. Immo vero obtulit jam dictus præsul in basilica beatæ Luciæ martyris quam vocant Orfea, vestem de fundato cum periclysi de octapulo. Sanctissimus denique pontifex fecit in titulo beati Chrysogoni martyris vestem de Tyrio habentem historiam Danielis cum periclysi de stauraci. Obtulit vero beatissimus papa in titulo Pammachii vestem de stauraci cum periclysi de quadrapulo. Verum etiam fecit & in ecclesia beatæ Cæciliæ martyris vestem de fundato habentem aquilas & gryphos cum periclysi de olovero.

S. Chrysogoni.

S. Æmilianæ. Pari modo & titulo Æmilianæ obtulit vestem de fundato habentem aquilas & periclysin de blatta Byzantea. Simulque & in ecclesia beati Sixti martyris atque pontificis fecit vestem de Tyrio habentem historiam Danielis cum periclysi de olovero.

Fecit in basilica beatæ Balbinæ martyris vestem de fundato cum periclysi de olovero. S. Ba

Fecit autem in titulo Damasi vestem de stauraci habentem periclysin de blatta Byzantea.

Fecit etiam in ecclesia apostolorum Jacobi & Philippi vestem de fundato. Item in ecclesia beati Marcelli confessoris atque pontificis vestem de fundato.

Pari modo in basilica beati Laurentii in Lucina fecit vestem de stauraci. Item in ecclesia sancti Valentini fecit vestem de fundato, & gammadias de octapulo. S. Lau

Cumque hæc omnia, quæ superius inserta leguntur, a quarto hujus intemeratæ sedis papa Gregorio Deo favente liberius consummata fuissent atque perfecta, piger esse nullatenus volens cœpit indifferenter post curam gregum de cultura, sive meliorationibus venerabilium tractare locorum, ut suis temporibus novo culturæ formatu consolidata essent. Quod intercedente apostolorum principe Petro juxta votum sui desiderii factum est. Ideo cum talia præsulatus sui animo volveret, & hæsitans cogitaret, repente ad memoriam sui recurrunt, quod justum non esset, si amplius ecclesia sanctæ Dei genitricis, quæ more veterum nunc usque Callisti trans Tiberim dicitur, sine monachorum officio constitisset, maxime cum in ea signorum non minima frequenter fiant miracula, & virtutes diversæ, ac demum divinitus compunctus corde, & Dei omnipotentis roboratus ac fretus juvamine, juxta latus prænominatæ basilicæ monasterium a fundamentis statuit, & novis fabricis decoravit. In quo etiam monachos canonicos aggregavit, qui inibi officium facerent, & omnipotenti Domino grates & laudes diebus singulis & noctibus prosecutis intimo cordis spiramine decantarent, quæ sicut impræsentiarum cernimus, magno certamine magnoque studio pastor eximius hoc opus valde firmissimum ampliavit. Nam ubi ante nulla erat cultura præcipua, modo Deo dispensante pulcra sunt habitacula monachorum, & loca quæ nuper ab hominibus videbantur vepribus vel immunditiis plena, nunc in eis cellulæ constructæ sunt, quibus oves Christi cum suis simul utilitatibus post laudum officia largissime cohabitant & dormiunt. Eo igitur tempore sæpedicta ecclesia quibusdam per circuitum locis longo senio erat prærupta, sed eam firmissimis undique munitionibus restauravit. Et in ea sanctum fecit præsepium ad similitudinem præsepii sanctæ Dei genitricis, quæ appellatur Majoris, quod videlicet laminis aureis & argenteis adornavit. In quo pro remedio ac venia delictorum hæc obtulit dona: imaginem auream habentem historiam dominæ nostræ cum diversis & pretiosis gemmis, hyacinthos majores numero tredecim, prasinas decem, albas majores numero viginti & novem, alamandinas majores numero viginti, albas modicas habentes circum capitis coronam diverse philopares.

Mona canon in ec Trans na co Anast ocula stis.

Mari jor Dona ta.

Cercelli paria duo habet gemmas pretiosissimas albas numero decem & octo, prasinas octo, hyacinthinas quatuor. Item in eadem imagine habet murenas prasinales pretiosissimas duas, ex quibus habet pendulas numero undecim. Item murenam trifilem auream, quæ habet gemmas diversas albas numero septuaginta tres, & buticulas triginta tres. Murenam in quo pendent gemmæ hyacinthinæ tredecim, digitiæ aureæ novem pendent in filo aureo. Item murenam filatam, ex qua gem-

Locu dosis

mæ

mæ pendent hyacinthinæ quatuordecim. Signum Christi habet navicellas duas, & murenas tres. Omnes murenas cum petinante eorum. Gabathas aureas puriſſimas interraſiles philopares. Signum Chriſti pendentem in catenulis tribus liſio, & unc..... legente de donis Dei, & ſanctæ Mariæ, quod vocatur Præſepe trans Tiberim, domni Gregorii papæ IV. qui puro corde obtulit tres gabathas ſaxiſcas. Signum Chriſti habet hiſtoriam in modum leonis incapillatam cum diverſis operibus puriſſimis aureis pendentibus in catenulis quatuor & uncino uno. Item gabatham ſaxiſcam habet in modum Leonis IV. cum diverſis hiſtoriis ſerpentium, & in medio ſtantem pineam, & quatuor leonculis exauratam, qui pendent in catenulis tribus & uncino uno. Item gabathas ſaxiſcas. Ex quibus habet ſingulis operibus exauratis pendentes in catenulis tribus, & uncinos quatuor, ex quibus habet unam gemmis vitreis. Quæ domnus item Gregorius IV. pontifex libenti obtulit animo.

Immo vero obtulit jam dictus præſul in eccleſia doctoris gentium beati Pauli apoſtoli cortinam fundatam pendentem in arco triumphalem, habentem in medio annuntiationem & nativitatem Domini noſtri Jeſu Chriſti. Item velum oloverum unum pendens in regularem ſub imaginem argenteam habens hiſtoriam imperatoris. Ibi ipſe fecit & alia duo modica vela fundata, quæ pendent in circuitu altaris, habentque lora viginti quinque. Vela quæ pendent in presbyterio numero vigintiquatuor. Vela fundata, quæ pendent ad arcus majores, numero quadraginta. In cyborium ipſius eccleſiæ fecit vela quatuor. Pari modo & in eccleſia beati Chriſti martyris Georgii fecit vela de fundato ſex habentia in circuitu gammadias de octapulo.

Ipſe vero a Deo protectus & præclarus pontifex fecit in monaſterio ſancti Sabæ veſtem de olovero cum leonibus habentem periclyſin de octapulo.

Verum etiam & in monaſterio ſancti Anaſtaſii martyris eodem modo fecit veſtem de ſtauraci cum periclyſi de quadrapulo: ſimulque & in monaſterio ſancti Andreæ, quod appellatur in clivo Scauri fecit veſtem de ſtauraci cum periclyſi de octapulo unam, ſed in monaſterio ſanctæ Agathæ martyris, quæ ponitur ſuper Suburram, fecit veſtem de olovero cum periclyſi de octapulo unam.

Nec non & in monaſterio ſancti Eraſmi fecit veſtem de ſtauraci cum periclyſi de octapulo unam.

Enimvero & in diaconia ſanctæ Luciæ, quæ ponitur in ſeptem vias, fecit veſtem de olovero cum periclyſi de octapulo unam.

Fecit autem in oratorio ſanctæ Luciæ, quæ ponitur in monaſterio de Serenati veſtem de olovero cum leonibus, habentem periclyſin de octapulo. Simili modo & in monaſterio ſancti Sylveſtri fecit veſtem de olovero cum periclyſi de octapulo unam. Ibi ipſe fecit veſtem de fundato cum gryphis habentem periclyſin de blattin.

Pari modo & in monaſterio ſanctæ Praxedis fecit veſtem de olovero cum periclyſi de ſtauraci unam.

Ipſe vero a Deo protectus & præclarus pontifex fecit in baſilica doctoris mundi beati Pauli apoſtoli vela de chryſoclavo per arcus presbyterii habentia hiſtoriam ipſius beati Pauli apoſtoli, & in circuitu liſtam cum auro, numero viginti & ſeptem. Hic a Deo electus, & præclarus antiſtes obtulit in eccleſia beatæ Dei genitricis ſemperque virginis Mariæ dominæ noſtræ, quam vocamus Calliſti & Cornelii, coronas argenteas duas, per unamquamque delphinos duodecim, penſantes inſimul libras duodecim.

Simulque & in diaconia beati Chriſti martyris Gregorii fecit coronam de argento unam cum delphinis duodecim penſantem libras ſex. Ipſe vero a Deo protectus & præclarus pontifex fecit in baſilica beatæ Dei genitricis ſemperque virginis Mariæ dominæ noſtræ, quam dicimus Calliſti & Cornelii, caniſtra argentea quatuor legente ſancta Dei genitrice, Gregorii IV. papæ penſantia libras viginti & quatuor. S. Gregorii.

Et in altari quoque ejuſdem tabulas de argento penſantes libras centum & tredecim. Fecit idem venerabilis papa in eodem ſancto loco infra ambitum ipſius eccleſiæ operoſam decoramque reſurrectionem. Nam prius altare in humili loco ſitum fuerat pene in media teſtudine, circa quod plebs utriuſque ſexus conveniens, pontifex cum clero plebi confuſe immixto ſacra myſteria celebrabat.

Sed & ſancta corpora beatorum Calliſti & Cornelii & Calepodii in mediana plaga eccleſiæ tumulata poſt tergum populi jacentia non condigne honorificabantur. Quod religioſiſſimus idem papa non leve tulit, ſed ſolerti ſolitoque ſtudio cum intima induſtria operam adhibens, mirificum opus inchoans optime conſummavit. Nam effoſſo clandeſtino antro ſumma cum reverentia præfata ſancta corpora elevans in occidentali plaga ejuſdem eccleſiæ, hoc eſt in ambitu abſidæ honorifice collocando occuluit, circa quæque maximæ molis aggravans aggerem, comptum miniſtris lapidibus tribunal erigens decoravit. Supraque confeſſionem reſpicientem ad ortum ſolis miri odoris cælaturas ornata compagine coaptavit. Infra conſurgentem ſiquidem baſin altaris, miri metri & ornatus modulo ex argento perſpicue in honorem ſanctæ Dei genitricis ſemperque virginis Mariæ, e lata ſcilicet priori, erexit inter conſurgentes pulcri operis gradus. Ante quam presbyterium amplum operoſi operis funditus conſtruxit. Cui ex ſeptentrionali plaga lapidibus circa ſeptum matroneum appoſuit. Sed & decorem aliari addens, & matrem Domini meritis honorans muneribus, fecit ibidem veſtem chryſoclavam cum blatta Byzantea habentem hiſtoriam nativitatis & reſurrectionis Domini noſtri Jeſu Chriſti. Et inſuper imaginem beatæ Dei genitricis Mariæ refoventem imaginem oblatoris ſui. Corpora ſanctorum reponit decentius.

Ipſe vero a Deo protectus & præclarus pontifex fecit amas argenteas ſex, quæ præcedunt per omnes ſtationes, penſantes libras tredecim. Scyphos duos, penſantes ſingulos libras decem. Gemmiliones octo penſantes ſingulos libras duas. Dona

Hæc denique poſtquam omnia, Deo favente, a ſæpe dicto pontifice decenter expleta ſunt, ea quæ in eccleſia beati Petri apoſtoli foris muros longe jam ſenio caſſata videbantur, ad priſtinum ſtatum cultumque perduxit.

Nam pene totam porticum ſuper oratorium ſanctæ Dei genitricis Mariæ, quæ Mediana dicitur, noviter ex trabibus ceteriſque lignis ob decorem baſilicæ decoravit. Immo & aliam ſimiliter porticum ante valvas argenteas novo opere cultoque præcipuo perfecit. Nec non & in fronte paradiſi jam fatæ eccleſiæ principali muſivo cuncta quæ a priſcis temporibus in eodem pariete erant diruta velocitate nimia pingere ac reſtaurare decrevit. S. Mariæ

Renovavit ſimul & porticum ejuſdem baſilicæ quæ ſuper gradus ejus eſſe perſpicitur, per quos populus orationis voto indifferenter habet aſcenſum. Fecit etiam juxta acoliti pro quiete pontificis, ubi poſt orationes matutinales, vel miſſa- Extruit a- rias domo.

rum

rum officia ejus valeant membra foporari, hoſpitium parvum; ſed honeſte conſtructum, & picturis decoravit eximiis. Igitur inter cetera bonæ operationis exempla fecit & in patriarchio Lateranenſi pro utilitate, ſive uſu pontificis, prope oratorium ſancti Chriſti martyris Laurentii, habitaculum ſatis idoneum, ubi & quies eſt optima, & cum clericis ſuis pontifex inde egrediens omnipotenti Domino debitas poteſt laudes perſolvere.

Igitur poſt hæc omnia quæ ſuperius ædificata leguntur de ædificiis jam dirutis, & præ magnitudine temporum pene caſuris, quæ infra palatium ab antiquis patribus videbantur eſſe conſtructa, beatiſſimus jam ſæpius nominatus papa Gregorius novo cultu & opere a fundamentis erexit atque compoſuit. Nam deſcenſum qui paracellarium reſpicit, per quem antea homines veluti in nocte aſcendebant vel deſcendebant, ita noviter reformavit, ut nulla inde tranſeuntes deinceps, ut ante, obſcuritas valeat præpedire, a quo videlicet loco uſque ad oratorium ſancti Laurentii cuncta quæ erant vetera reſtauravit. Et alia nova adjecit, in quibus tres caminatas fieri juſſit.

Renovavit immo & balneum quod juxta paracellarium ſitum eſt a fundamentis per totum, & marmoribus ceteriſque placabilius operibus decoravit. Nam prius vetuſtatis longitudine caſurum eſſe videbatur, niſi mens, vel optimum tauti pontificis ſtudium illud ad priorem ſtatum reducere decreviſſet. Pari modo & in eccleſia Salvatoris, quæ appellatur Conſtantiniana, fecit veſtem auritextilem habentem hiſtoriam palmarum, & cœnam Domini.

Alia dona.

Item in venerabili monaſterio ſanctæ Dei genitricis ſemperque virginis Mariæ, & ſancti Cornelii & Calliſti, quam vocant Trans Tiberim, fecit caniſtra numero ſex, quæ penſant inſimul libras decem & octo. Scyphum unum peoſantem libras octo & uncias quatuor. Canthara cum thymiamaterio penſantia libras tres. Siclonem unum penſantem libras tres.

Perfectis autem his omnibus atque examuſſim patratis, quoniam jam, ſicut ſæpedictum eſt, ejus ſancta, veneranda ac recolenda ſimplicitas, utque in Dei erat omnipotentis ſemper intenta ſervitio, ita quoque de populi futura ſalute & liberatione patriæ indifferenter erat ſolicita, ne ab hoſtibus Deo non permittente quoquo modo caperentur. Et quoniam hujus ſacratiſſimi patris ac papæ temporibus impia atque nefaria, & Deo odibilis Agarenorum gens a finibus ſuis conſurgens pene omnes inſulas & omnium regiones terrarum circuiens, deprædationes hominum, & locorum deſolationes atrociter faciebat, eaſque hactenus facere nulla enus ceſſat. De quibus quoque inſolitis atque cavendis periculis, miſericordiſſimus præſul magnum habens timorem, ne populus a Deo ſibi & beato Petro commiſſus apoſtolo, qui in Portuenſi vel Oſtienſi civitatibus habitavit, a Saracenis nefandiſſimis tribulationis ac deprædationis ſentirent jacturam, intimo trahens ex corde ſuſpiria, cœpit prudenter inquirere, quomodo civitatem Oſtienſem adjuvare, ac liberare potuiſſet. In ejus ſtatim omnipotens Deus hoc dedit corde conſilium, ut civitatem ibidem qua populum ſalvare vellet, a fundamentis noviter conſtruere debuiſſet, quoniam ea quæ priori tempore ædificata fuerat longo quaſſata ſenio nunc videretur eſſe diruta. Fecit autem juxta quod ei fuerat divinitus inſpiratum: in prædicta enim civitate Oſtienſi civitatem aliam a ſolo valde fortiſſimam, muris quoque altioribus, portis ſimul, ac ſeris, & cataractis eam undique permunivit, & deſuper ad inimicos, ſi venerint, expugnandos petrarias nobili arte compoſuit, & a foris non longe ab eiſdem muris ipſam civitatem altiori foſſato præcinxit, ne facilius muros iſti contingere valerent.

Solicitudo papæ contra incurſus Saracenorum.

Quando autem ſæpedicta civitas novæ fabricæ initium meruit, ipſe ibidem ſanctiſſimus papa per ſe multis reſidens diebus partem quamdam murorum non modicam cum ſuis hominibus quaſi in ſortem percipiens a fundamentis erexit.

De qua donec, Deo proſperante, crebro dicta civitas ad legitimum totius fabricæ finem perducta eſt, multos exinde labores in ſuo ſancto pectore, vel certamina indeſinenter ſuſtinuit. Cui etiam noviter civitati conſtructæ, hoc nomen in ſempiternum ſtatuit permanendum, ſcilicet ut ab omnibus ſive Romanis, ſive aliis nationibus a proprio quod ei erat nomine, id eſt Gregoriopolis, vocaretur. Et revera merito hoc a conditoris ſui nomine vocabulum ſumpſit, quia quod nullum legimus feciſſe pontificem, iſte Dei omnipotentis auxilio, ſimulque virtute munitus, pro populo ac liberatione patriæ ante jam nominatum opus mirabili decore fabricæ conſtruxit atque compoſuit.

Novam Gregoriopolim condit.

His itaque in ſuis locis manentibus fecit idem coangelicus atque eximius præſul in baſilica Salvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti juxta patriarchium Lateranenſe veſtem cum chryſoclavo habentem in fronte altaris hiſtoriam beatiſſimorum Baptiſtæ atque evangeliſtæ Joannis. Et per altaris circuitum ſimiliter uno corpore cohærentiam, quaſi vela ſimiliter de chryſoclavo, & quaſdam picturas habentium in modum gryphorum cornua in frontibus picta. Fecit etiam in monaſterio beatiſſimi martyris Chriſti Laurentii, quod dicitur Pallacinis, caniſtra de argento ſex, & ceroſtata duo inducta, Scyphum unum argenteum, & amam ſimiliter de argento.

Dona in ecclesia sanctæ Salvatoris.

Sancti Laurentii.

Fecit etiam in oratorio ſanctiſſimi papæ Gregorii ſito infra eccleſiam beati Petri apoſtoli columnellas argenteas quatuor habentes libras argenti numero quadraginta.

Extruit de novo.

Poſt hæc autem omnia ipſe venerabilis pontifex in curte quæ cognominatur Draconis, domum ſatis dignam undique porticibus ac ſolariis circumdatam a ſolo noviter fieri ſtatuit, in qua tam ipſe, quamque etiam futuri pontifices cum omnibus qui eis obſequuntur, quamdiu eis placuerit, ibidem ſtatioſe immorari valeant. Fecit autem ſimiliter & in curte alia, quæ Galeria vocitatur, domum aliam largam ac ſpatioſam, ſatiſque præcipuam ad opus atque utilitatem pontificum, ubi obediens opportunum fuerit, ut cum omnibus qui eis famulantur ampliſſime hoſpitentur. Item ſæpedictus idem almus pontifex atque præclarus ſuperno amore exardeſcens fecit in baſilica ſanctæ intactæque virginis Dei genitricis dominæ noſtræ Mariæ, quæ cognominatur Ad martyres, cyborium ex argento puriſſimo, penſans ſimul libras quadringentas. Simul & coronam ex argento puriſſimo unam penſantem libras decem & ſemis.

Dona ecclesiarum.

Similiter autem fecit in baſilica beati Marcelli confeſſoris atque pontificis coronas ex argento puriſſimo tres penſantes ſimul libras .... Immo vero & in diaconia beati Georgii martyris fecit velum Alexandrium, habens phaſianos duodecim, & vela ante januas lineum plumatum unum. Qui beatiſſimus pontifex poſtquam ſedem Romanam & apoſtolicam annos ſexdecim glorioſiſſime rexit, ex hac luce ſubtractus ad æternam migravit requiem. Fecit ordinationes quinque per menſem Martium & Decembrem, ſeu ſeptem, presbyteros ..... diaconos ..... epiſcopos per diverſa loca numero 185. Sepultus vero in baſilica beati Petri apoſtoli.

No-

Notæ Severini Binii.

a *Gregorius*.) Vigesima quarta Septembris anno 827. Gregorius omnium virtutum corona decoratus, instinctu Spiritus sancti, unanimi consensu totius populi & universi cleri electus est in pontificatu successor Valentini. A translatione sancti Gregorii pontificatum, quem frustra subterfugere conabatur, inchoavit, ut sanctissimi patris intercessione munitus, munus pontificale onerosissimum citra dispendium propriæ salutis, & damnum universi gregis dominici, ad finem usque humeris suis perferre posset. Michaele ex morbo dysenteriæ defuncto, succedit in oriente Theophilus Iconoclasta crudelissimus.

Ad componendas seditiones inter Ludovicum imperatorem ejusque filios exortas, de quibus infra, venit in Germaniam pontifex pacis & concordiæ amantissimus: nihil vero apud sceleratos filios effecit aliud, quam quod eosdem sibi & universæ ecclesiæ Romanæ infensiores reddiderit, cum impiissimorum filiorum conatibus adversus patrem agitatis consensum præbere recusaret. Qua occasione Ludovicus imperio exutus paullo post ejusdem sceptra receperit, dicam infra in notis concilii apud Compendium habiti.

Ludovicum imperio restitutum, teste Sigeberto, monuit Gregorius, ut in Gallia atque Germania festivitas omnium sanctorum Kalendis Novembris celebraretur, quam hactenus Romani ex instituto Bonifacii papæ celebrare consueverant. Monitis Gregorii papæ cum Ludovico omnes Franciæ Germaniæque episcopi mira consensione obtemperarunt. De quibus Alcuinus * hujus sæculi scriptor celeberrimus in commentariis de divinis officiis hæc ait: *Constitutum est, ut plebs universa per totum orbem in Kalendis Novembribus, sicut in die natalis Domini, ad ecclesiam in honorem omnium sanctorum ad Missarum sollemnia convenire studeat, ut quidquid fragilitas humana per ignorantiam aut negligentiam in sollemnitatibus sanctorum minus plene peregisset, in hac sancta observatione solveretur.*

Anno pontificatus Gregorii undecimo Pippinus rex Aquitaniæ moritur, cujus regnum a Ludovico inter Lotharium, quem in gratiam receperat, & Carolum posterioris matrimonii divisum, novas discordias genuit. Hujus enim gratia Ludovicus rex Bajoariæ contra patrem arma, quæ semel deponere coactus fuerat, resumens, parenti hujusmodi incommoda peperit, quæ illi mortem conciliarunt, anno imperii vigesimo septimo. Successit patri in imperio Lotharius, qui cum monarchiæ cupidus esset, adversus fratres bella movit, non sine magna rerum suarum jactura. Quem enim Ludovicus & Carolus crebrioribus legationibus ad pacem & concordiam ineundam inducere non poterant, cruento tandem certamine, justitia comite victum atque fugatum, justo judicio episcoporum regno Franciæ exuerunt, illudque, teste Nithardo nobilissimo Franco, & Caroli Magni nepote ex Berta filia, inter se diviserunt: postea vero quam supplex peteret sibi regnum restitui, consilio episcoporum ad partem regni capiendam ex gratia admissus fuit.

Post obitum Theophili imperatoris opera Michaelis & Theodoræ Augustæ, hæresis Iconoclastarum in oriente penitus est dissipata & orthodoxa religio per Methodium Constantinopolitanum catholicum antistitem restituta.

b *Sebastiani*.) Partem corporis sancti Sebastiani, opera Hilduini ab Urbe evectam, delatam esse in Gallias, reconditamque in monasterio sancti Medardi, testatur Ado Viennensis in chronico.

c *Nam ecclesiam tunc beati confessoris*. In hunc sancti Marci titulum Gregorius a se nobilissima structura exornatum intulit corpus sancti Hermetis martyris. Quibus vero miraculis ejusdem martyris articulus in Galliam translatus fuerit, refert Eginhardus lib. 4. cap. 24.

Quoniam hujus sanctissimi papæ temporibus.) Eadem ex causa Gregorius, teste Sigeberto, alterius novæ civitatis fundamenta jecit, ut basilicam sancti Petri extra Urbem positam tutam redderet. Addit Leoninam esse dictam, ideo quod cœptam a Gregorio, Leo IV. perfecerit. Verba Sigeberti hæc sunt: *Gregorius papa dolens crebris Saracenorum incursionibus vexari & vastari suburbium urbis Romana circa ecclesiam beati Petri Apostolorum principis, intendit illic urbem novam edificare: ad quod consilio & auxilio imperatoris animatus, novam fabricam fecit, sed non perfecit. Leo enim ejus nominis quartus, cœptum opus absolvit.* Hæc Sigebertus.

EPISTOLA I. GREGORII PAPÆ IV.
AD UNIVERSOS EPISCOPOS

De Aldrico Cenomanensi episcopo non alibi quam apud sedem apostolicam accusando, & de Romani pontificis potestate.

*Dilectissimis fratribus universis coepiscopis per Galliam, Germaniam, Europam, & per universas provincias constitutis, Gregorius * servus servorum Dei.*

DIvinis præceptis & apostolicis saluberrimis incitamur monitis, ut pro omnium ecclesia-

A rum statu * impigro vigilemus affectu. Et quia cunctarum divina dispensatione ecclesiarum curam gerimus, omnibus nostra poscentibus suffragia apostolica auctoritate subvenire optamus. Quoniam divinæ virtutis ac infirmitatis humanæ sanctio est, ut omnium ecclesiarum negotia ad nostræ reparationis tendant affectum. Quapropter has ad vos litteras destinamus, quibus decreto nostro vestram rogantes caritatem mandamus, ut si aliquis, quod non optamus, suorum æmulorum, Aldricum Cenomanicæ ecclesiæ episcopum accusare damnabiliter attentaverit, ut honoretur beati Petri apostolorum principis memoria, ecclesiæque Romanæ cui præsedit privilegium, & nostri nominis auctoritas; liceat illi post auditionem primatum dice-
B ceseos, si necesse fuerit, nos appellare, & nostra auctoritate, aut ante nos, aut ante legatos nostro ex latere missos, juxta patrum decreta suas exercere atque finire actiones: nullusque illum ante hæc judicet, aut judicare præsumat. Sed si quid, quod absit, grave intolerandumque ei objectum fuerit, nostra erit expectanda censura, ut nihil prius de eo, qui ad sinum sanctæ ecclesiæ Romanæ confugit, ejusque implorat auxilium, decernatur, quam ab ejusdem ecclesiæ auctoritate fuerit præceptum: quæ sic vices suas aliis impertivit ecclesiis, ut in partem sint vocatæ sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Proinde dilectio vestra, quorum devotione gaudemus, jungat curam suam dispositionibus nostris, & det o-
C peram, ut non cujusquam præsumptione circa memoratum fratrem, vestra provisione, vel successorum vestrorum, si ipse superstes fuerit, aliter quam hic insertum est, ullo modo decernatur; sed hæc quæ ad ejus tuitionem atque defensionem prædicta hic auctoritate suggesta sunt, ac salubriter ordinata, absque ulla apologia pleniter impleantur. Si autem, quod non arbitramur, a quoquam secus præsumptum fuerit, & ab officio
D cleri submotus, & injuriarum reus ab omnibus judicetur; ne lupi, qui sub specie ovium subintrarunt, bestiali sævitia quosque audeant dilacerare, & quod sibi fieri nolunt, aliis inferre præsumant. Nec quisquam frivolus aut contentiosus, sive contumax, hæc nos irrationabiliter præcipere contendat, cum & auctoritate canonum, & prædecessorum nostrorum decretis sancitum sit, ut episcopus accusatus, si voluerit, appellet Romanum pontificem, & ad eum, si libuerit, confugiat, aut ab eo ejus audiatur causa, aut ipse a latere suo legatos qui eam audiant mittat, qui juste cum omnibus episcopis comprovincialibus ejus auctoritate judicent. Quæ omnia hic necesse
E non est inferere, ne proditores magis quam præceptores esse videamur. Et sanctæ recordationis Innocentius antecessor noster inter cetera sic ait: Si majores causæ in medio fuerint devolutæ, ad sedem apostolicam, ut Nicæna synodus definivit, & inveterata consuetudo exegit, referant. Et multa alia, quæ in suis auctoribus pleniter inveniuntur. Nec alicui fratri hæc gravia aut inutilia videri debent: quoniam sicut prædicto fratri sancti Petri & nostræ sedis auctoritate succurrimus, ita omnibus quibus necesse fuerit, & debemus subvenire, impigre volumus. Et sicut quisquam sibi subvenire cupit, ita & alium adjuvare debet, & non ejus auxilium molestæ ferre, cum apostolus moneat omnes *Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus*. Nos vero ad hunc finem omnem nostrum effectum curamque dirigimus, ut quod ad exaltationem sanctæ Dei ecclesiæ, & quod ad custodiam & profectum pertinet sacerdotum, nulla dissensione violetur, nulla desidia negligatur. Super quibus si quis * arguere voluerit, aut ex-

* *in edit. Rom. deest* impigre

2 qu. 6. Decr

Ivo part. 5. cap. 349

Ivo part. cap. 83

Ibid. §. Si autem.

Rom. 12

1. qu. 7. Si quis arguere

* *edit. Rom* arguere nor

tra auctoritatem facere contenderit, veniat ad sedem apostolicam, quo omnia ecclesiastica negotia, de quibus quæstio habetur, confluere jussa sunt: ut ibi ante confessionem sancti Petri mecum juste decertet, quatenus inibi unus ex vobis sententiam suscipiat suam. Vos fratres hortamur & monemus, ut quæ a nobis pie vobis circa prædictum fratrem mandata sunt, ejusque pro simplicitatis defensione salubriter ordinata atque injuncta, nulla concertatione turbentur: quoniam non intervenit temeritas præsumptionis, ubi est diligentia. Nemo vestrum quod suum est quærat, sed quod alterius est, & quod apostolus inquit: *Unusquisque proximo suo placeat in bonum*, & reliqua. Præceptis ergo apostolicis non dura superbia resistatur, sed per obedientiam, quæ a sancta Romana * & apostolica auctoritate jussa sunt salutifere impleantur, si ejusdem sanctæ * Dei ecclesiæ, quæ est caput vestrum, communionem habere desideratis. Qui autem se sciunt quibusdam esse præpositos, non ferant molestе aliquem sibi esse prælatum, sed obedientiam quam exigunt etiam ipsi * defendant. Unde liquet quod omni studio devotionis unanimes divinis & apostolicis præceptionibus parere debeatis, & in nullo inobedientes, quod absit, effici. Nam licet plerumque accidant in sacerdotibus quæ sunt reprehendenda, plus tamen erga corrigendos agat benevolentia quam severitas, plus cohortatio quam * comminatio, plus caritas quam potestas; cum nemo nostrum sine reprehensione aut sine peccato vivat. Nam si Dominus statim post trinam negationem beatum Petrum apostolum præceptorem nostrum judicasset, non tantum ex eo fructum, sicut fecit, recepisset. Expectandi ergo atque corrigendi magis sunt rectores ecclesiæ, quam statim & absque nostro consulto judicandi: cum majora negotia, & difficiliores caussarum exitus, sanctorum patrum canones spiritu Dei conditi, & totius mundi reverentia * consecrati, jubeant sub nostræ sententiæ expectatione suspendi, nostroque moderamine finiri. Unde necesse est hæc & alia ecclesiastica quæque negotia, post multarum experimenta caussarum, sollicitius prospici, & diligentius præcaveri: quatenus per spiritum caritatis & pacis omnis materies scandalorum, & præsumptio invidorum, atque oppressio * simplicium de ecclesiis Domini auferantur. Et sicut non vult quisquam fratrum se aliorum judicio prægravari, ita non audeat aliis inferre quod sibi non vult fieri, reminiscens præceptum Domini salvatoris, quo ait: *Nolite judicare*, * *& non judicabimini*; *in quo enim judicio judicaveritis*, *judicabimini*, & reliqua. Nihil ergo per nostram facilitatem tribunalis excelsi judici derogare debemus, cum illa sint rata quæ pia, quæ vera, quæ justa sunt; & aliter necessitatis, aliter tractanda est ratio voluntatis. Nullum enim intemeratum reliquit inimicus, idcirco succurrendum est irretitis; conterendus ergo est venantis laqueus, ut fugatis lamentationibus, tam in justo moderamine, quam compunctione pietatis, apostolica auctoritate sol justitiæ in oculis splendeat corruentium. Nec pigeat forsitan aut pudeat nostris obedire mandatis, aut apostolicæ sedis observare præcepta, quia humilibus dat gratiam, non superbis: Nam nulli fas est vel velle vel posse transgredi apostolicæ sedis præcepta, nec nostræ dispositionis ministerium, quod vestram sequi oportet caritatem. Sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus quisquis apostolicis voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter sacerdotes habeat, sed extorris a sancto ministerio fiat, nec de ejus judicio quisquam postea curam habeat, quoniam jam damnatus a sancta & apostolica ecclesia hac auctoritate, sua de inobedientia atque præsumptione, a quoquam esse non dubitatur: quia majoris excommunicationis dejectione est exigendus, cui sanctæ ecclesiæ commissa fuerit disciplina, qui non solum præfatæ sanctæ ecclesiæ jussionibus parere debuit, sed etiam aliis ne præterirent insinuare, sitque alienus a divinis & pontificalibus officiis qui noluit præceptis apostolicis obtemperare. Maneat itaque memoratus Aldricus hac apostolica auctoritate usque ad præsentiam sedis apostolicæ semper episcopus, nec, antequam huc veniat, talium aut aliorum verbis intendat nocivis, neque eorum succumbat judicio, aut ullam sævam suscipiat sententiam, nec nobis sicut illi, quod minime arbitramur, inobediens existat. Prædictæ apostolicæ sedis sanctæ, si voluerit & necesse fuerit, appellet antistitem, & ad eum libere absque ullius pergat impedimento. Et cum nec colligari, nec judicari, nec damnari a quibusdam possint episcopis, qui apostolicis fuerint sulti auctoritatibus; quanto minus ab illis si factum, quod fieri non credimus, fuerit, qui eorum inobedientia atque protervia facta jam sunt damnati auctoritate? Quia non aliter persecutores fratrum, quam sedis sanctæ jussionibus, cui omnis orbis caput inclinat, inobedientes corrigere, seu regere juxta præcedentium patrum exempla possumus, nisi eos zelo fidei dominicæ persequamur, & a sanis mentibus, ne pestis hæc latius divulgetur, in severitate qua possumus abscindamus. Quisquis namque conatus fuerit tentare prohibita, sentiet censuram sedis apostolicæ minime defuturam. Et qui monitis noluerit obedire apostolicis, necesse est ut severitatis regula vindicetur, ne aliquis hoc faciat, aut fieri sinat, unde alium vel capiendo decipiat, sibique caussas generet, quibus reus constitutis decretalibus fiat. Cavete, fratres, negligere præfata, cavete tentare prohibita, ne prædictis involvamini retinaculis. Nolite sæpedictum fratrem absque nostra, ut prædictum est, præsentia aut auctoritate judicare, vel condemnare, aut gravare. Sed, sicut apostolicis est munitus præsidiis, ita vestris fulciatur auxiliis, sitque ab omnis sacerdotalis catalogi laqueo, aut oppressione, vel judicio humano, intactus & liber usque ad nostrum, ut præfatum est, judicium, qui beati principis apostolorum Petri meruit adipisci auxilium. Contra caput ergo nolite vos extollere. Nolite beati clavigeri Petri, cujus vice legatione pro Christo fungimur, sedem, ejusque sedis auctoritatem spernere, ne ejus patiamini offensionem, aut scandalum ecclesiæ generetis, sed magis solliciti pro fratrum salute & liberatione estote, & pro sanctæ Dei ecclesiæ salute summopere laborate. Armamini caritate, non severitate, omnibus vobis ac sigillatim occurrat caritas, & vinculis, quæ mille modis a Christo solvantur, vobiscum pariter in perpetuum connexa lætetur in Domino. Ceterum insectatores fratrum ecclesiastica disciplina comprimere & erudire debetis, qui * statum majorum non tenentes, Dei sacerdotes, atque sanctam ecclesiam, quæ in sacerdotibus maxime constat, principum & populorum favorem sequentes, & Dei judicium non timentes, sua violare persæpe nituntur præsumptione. His ergo nec factis, nec consiliis, nec manifestis, nec occultis, vos oportet præbere consensum, dicente Domino: *Videbas furem, & currebas cum eo*. Non tantum qui faciunt, sed qui facientibus consentiunt, rei tenentur. Illud dumtaxat debet mentem vestram vehementius excitare, ut ab omni labe sæculi istius immunes ante Dei conspectum & securi inveniamini; ut caritatem non amittentes, & sustentatores

Rom. 15. Dist. 12. Præceptis apostolicis.
* edit. Rom. ad. ecclesia.
* in edit. Rom. deest Dei.
* edit. Rom. dependant.
Dist. 45. Licet plerumque.
* edit. Rom. commotio.
Ivo part. 5. cap. 368.
* edit. Rom. conservati.
* edit. Rom. simplicium fratrum.
Matth. 7.
* edit. Rom. ut non judicemini.
Ivo part. 5. cap. 22.
Dist. 19. Nulli fas est.
* edit. statuta
Psal. 4
Philip.

res fratrum exiſtatis, quatenus juxta apoſtolum, unanimes, unum ſectantes, permaneatis in Chriſto, nihil per contentionem, neque per inanem gloriam vendicantes, non hominibus, ſed Deo ſalvatori noſtro per omnia placentes. Hac ergo caritatis glutinatione compeſcite quæſo a memorato fratre: ſi quorumcumque cognoveritis aut inſidias, aut æmulationem, eis dare quoquo modo nolite conſenſum, quod omnibus * durius arbitramur. Si quo pacto converſationes non habet amabiles, habendus tamen pro reverentia ſancti Petri, cujus eſt munitus auctoritate, dilectus. Non novum aliquid præſenti juſſione præcipimus: ſed illa quæ olim videntur indulta firmamus: cum nulli dubium ſit, quod non ſolum pontificalis cauſſatio, ſed omnis ſanctæ religionis relatio, ad ſedem apoſtolicam, quaſi ad caput eccleſiarum, debet referri, & inde normam ſumere unde ſumpſit exordium, ne caput inſtitutionis videatur omitti, cujus auctoritatis ſanctionem omnes teneant ſacerdotes, qui nolunt ab apoſtolicæ petræ, ſuper quam Chriſtus univerſalem fundavit eccleſiam, ſoliditate divelli. Si quis hæc apoſtolicæ ſedis præcepta non obſervaverit, percepti honoris hoſtis eſſe non dubitetur. Sed forte vos veſtrique prædeceſſores in hodiernum non reluctati ſunt. Et ne quando contingat ut reluctentur, idcirco denuo repetentes ſæpius admonemus, ut vitentur qui hujuſmodi fratres turbare nituntur, & prohibeantur aliud, quam ille noſter juſſit agricola, ſeminare. Nam qualiter nos qui neminem volumus perire contriſtent, qui electorum percellunt animos, dominicus in evangalio ſermo teſtatur; Ait enim Salvator ipſe, quod expediat ſcandalizanti de puſillis aliquem in maris profundo demergi, & cetera quæ ad hunc ſenſum pertinent. A quibus non ſacerdotes, ſed & omnes Chriſtiani ſe cavere debent, quoniam ſacerdotes, qui throni Dei vocantur, quieti ab omnibus perturbationibus eſſe debent. Nec ab re ipſe Salvator vendentes columbas, & nummulariorum menſas proprio flagello evertit, & projecit e templo. Unde liquet ſummos ſacerdotes ipſius expectare judicium. Ad cujus rei confirmationem plurimum valet quod alibi inquit: *Deus ſtetit in ſynagoga deorum, in medio autem * deos diſcernit*, & reliqua talia, quæ in ſuis inveniuntur auctoribus. Illos ergo qui non ſpeculatores eſſe volunt, excuſare non poſſumus, ſi fratres, quos tueri & adjuvare pro viribus debemus, improba fœdari contagione permittamus. Unde hortamur dilectionem veſtram, obteſtamur, & monemus, ut qua * debetis ſollicitudine ſuper his vigiletis: quia in ſpecula eſſe debetis, ne qua infeſtantium prorumpat audacia. His ergo pro viribus reſiſtite, quia nefas eſt * prægravari religioſos, pati fratres, quorum afflictione, quia membra ſunt noſtra, nos quoque convenit macerari, crucemque juxta Domini ſalvatoris vocem ferre, qui ait: *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me*. Quamquam maneat his beatitudo promiſſa, quicumque probantur perſecutionem propter juſtitiam ſuſtinere. Quibus quid promittat ipſe Salvator in futurum ſequens ſermo declarat. Intelligamus hæc ipſa vobis quæ nobis non placent diſplicere. Quod ita demum probare poterimus, ſi quibus manum porrigimus, vos nobiſcum porrigatis, ut cui & vos manum porrigetis, vobiſcum porrigamus: quia non aliter unus grex & unus paſtor ſumus, niſi quemadmodum apoſtolus docet, dicens: *Idipſum dicamus omnes, ſimuſque perfecti in eodem ſenſu & in eadem ſententia*. Deus vos incolumes memores noſtri cuſtodiat, fratres cariſſimi.

edit. Rom. uris rebus urius.

Dist. 12. præceptis apoſtol. §. Non ovam.

Matth. 18.

Matth. 21.

Pſal. 81: edit. Rom. Dominus.

edit. Rom. debetis & poteſtis.

edit. Rom. prædicare.

Matth. 16.

1. Cor. 1.

II. AD EPISCOPOS ET ORTHODOXOS FIDELES.

Ebonem archiepiſcopum Rhemenſem depoſitum in priſtinum gradum reſtituit.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei reverentiſſimis in Chriſto ſanctiſſimiſque fratribus coepiſcopis, cunctis quoque principibus orthodoxis, & univerſis catholicæ eccleſiæ fidelibus.

CUm divina inſtigatione ſolliciti circa gregem dominicum diligenti cura ſemper invigilare debeamus in proſperis, quanto magis in adverſis nimiis quæ pro peccatis contigerunt nunc in diebus noſtris? ſicut dolendi ſunt illi, qui inter flagella Dei maligna ſemper intentione perſeverando pereunt, ita & congratulandi, non abjiciendi ſunt, qui correpti tanta caſtigatione corde contrito & humiliato ſe corrigibiles reddunt; ſuper omnia etiam magnificandi ſunt, qui in preſſuris corde perfecto & optimo probati, ſalutaribus exemplis fructum vitæ inviti minoribus conferunt. Gratias igitur immenſas Domino Deo noſtro merito agimus, cariſſimi, pro tanto triumpho veſtro, qui inter medias mundanas acies, & nimias tentationes diabolicas, vos examinando probavit, atque ſibi ſervavit illæſos; ita ut neque in dexteram neque in ſiniſtram declinantes, offenſionem Dei vitando, cautiſſima ſubtilitate mundana pericula ſuperaſtis: ſicut & inter multa alia magna certamina veſtra, * non fuiſſe minima fratris noſtri Ebonis archiepiſcopi cauſſa, ut & per multos relatores fideles ſæpe comperimus, quod nec canonice vocatus, ſed violenter ab eccleſia raptus, diverſaque exilia paſſus, arcta quoque ſub cuſtodia truſus, nullo certo crimine convictus, nec ſponte confeſſus, quia abſente eccleſia ſua alterius ſub poteſtate erat conſtrictus, & ſic a mundana potentia vobis adductus eſt diſcutiendus, vel deponendus. Quam ergo vulgo natam irrationabilem vim compatiendo mirabili circumſpectione placaſtis, cum furores perſequentium humili ſatisfactione ejus ſic mitigaſtis, quatenus divinam vel humanam offenſionem pariter evaderetis: ſicque fratrem illæſum aptiori tempore provida induſtria reparandum ſervaſtis, ſicut & de veris Chriſti membris legitur: *Cum patitur unum membrum, compatimur cetera membra*. Claruit etiam hæc benigna intentio veſtra, dum quantulacumque vobis eccleſiaſtica pace, mox imperiali, epiſcopalique auctoritate in ſede reſtitutus debita, cui facta fuerat direptio violenta, ibique publico ex conſenſu pontificale, ut debuit, recepit & geſſit ſolitum officium, donec ſuccenſis iterum litibus principum, pro pacificanda dira ſeditione cum ceteris regni fidelibus ſe obtulit. Qua mitigata, protinus repentina imperiali juſſione, pro concordia & unitate Chriſtiani populi, partibus orientis directus, præceptoribus ſuis libenter pro viribus obedivit. Quibus autem omnibus ſic laudabiliter actis, votum viſitationis, quod in anguſtiis ſuis Domino, vel beato Petro principi apoſtolorum vovit, multis laboribus feſſus ad ſedem apoſtolicam tendens promiſſa fideliter implevit. Qui & ſancti principis apoſtolorum ſuffragiis fidus, cui ligandi ſolvendique divinitus erat data poteſtas, ſicut eum a corporalibus eripuit periculis, ita & propitius a cunctis peccatorum abſolveret vinculis. Quapropter & nos hæc omnia diligenter conſiderata, ipſam confeſſionem, quam ſecrete vobiſcum egit, nobiſcum & per omnia contulit. Subſcriptionem etiam, quam perterritus ut evaderet compoſuit, ſimiliter & ſanctæ Romanæ eccleſiæ oſtendendo

* Forte, nos fuit. H.

1. Cor. 12

satisfecit. In quibus vero omnibus, quia certum depositionis aut legitimæ absolutionis crimen nullum reperimus, ideo inviolabili caritati vestræ fidenter ipsum committimus; quia, si absque crudeli persecutione ejus possibile est, una vobiscum illum debitæ sedi restituendum cupimus, alioquin tamen non oportet episcopos divinitus sibi consortem negligere episcopum, cui non solum similiter, sed etiam per pœnitentiam innovatum sanctum ipsius dignitatis cognovimus spiritum Davidica recuperatione; qui pœnitens Spiritu sancto recto, sive principali, innovatus atque confirmatus, summa cum fiducia etiam & impios postea docendos & revocandos pro Domino Deo suo spopondit, perpetuisque benignitatis exemplis exolvere fideliter procuravit. Nam & summus apostolorum, cujus vicem indigni gerimus, si discipulatum in periculis negavit, non tamen abjectus, sed pie revocatus, pristinam dignitatem obtinuit, & quomodo aliis miserandum esset in semetipso didicit. Pater insuper ille evangelicus larga pietate prodigum filium non repulit, sed perditum gavisus recepit, honoratumque statui pristino reparavit. Ipse etiam veris sectatoribus suis instituit, dicens: *Estote misericordes, sicut & Pater vester misericors est.* Quia & beatos esse misericordes in cunctis mundi partibus copiosus in misericordiis idem Dominus dominantium declaravit. His etenim multiplicibusque veteris ac novi testamenti documentis instructi, evangelicam atque ecclesiasticam dispositionem fideliter agimus, si persecutionem passis, & ad aliam civitatem confugientibus episcopis proficiendi in locis vacantibus liberam annuimus facultatem. Quanto magis huic præfato fratri nostro, qui quondam ex glorioso Cæsaris totiusque imperii consensu nobis conjunctus, & apostolicis privilegiis insolubili caritatis vinculo sanctæ Romanæ ecclesiæ confirmatus? Ubi & evangelizandi legatione percepta, quocumque melius poterit proficere loco, pro viribus ita semper insistat, ut a divino cœpto negotio lucrandique talento nequaquam deficiat, quia sicut de neglecto tanto officio illi divinam offensionem, ita & impedientibus cælestem indicimus ultionem: & sicut adjutoribus ejus divinam imploramus gratiam, ita & nocentibus, quam non optamus, terribilem damnationis denuntiamus vindictam. Qua denique summa auctoritate undique munitum, more prædecessorum nostrorum, ipsum sacro ordini nostro merito adscribimus, vel omni pristino episcopali officio decoratum esse præfigimus, sive scriptis his publicis digne permanendum inviolabili confirmatione, sicut in privilegiis ejus prioribus continetur, jure apostolico roboramus.

Luc. 6. Matth. 5.

CODEX LAUDUNENSIS. *Hæc compilata epistola ex parte Gregorii quam sit mendax, ipsa evidens ratio monstrat: quia tempore Gregorii, ex cujus nomine ista conscribitur, imperator Hludvicus ab imperio est depulsus, & Ebo post restitutionem ipsius imperatoris suo & episcopali judicio est depositus, & a Sergio successore Gregorii sub laica tantum communione est condemnatus.*

III. AD EPISCOPOS REGNI FRANCORUM.

Inter epist. Agobardi. Ex Labb. Append. to. VII

ROmano pontifici scribentes, contrariis eum in præfatione nominibus appellastis, fratrem videlicet, & papam: dum congruentius esset solam ei paternam reverentiam exhibere. Adventu quoque ejus comperto, lætari vos dicitis, credentes omnibus principi scilicet subjectis profuturum; & optasse occursum vestrum nobis non faciendum, nisi sacra jussio imperialis præveniret. Quæ verba reprehensibilia sunt: uno quidem modo, A quia jussio apostolicæ sedis non minus vobis sacra videri debuerat, quam illa quam dicitis imperialem, deinde, quia veritate caret, quod dicitis illam præveniisse. Non enim illa prævenit, sed nostra, id est pontificalis. Neque ignorare debueratis, majus esse regnum animarum, quod est pontificale; quam imperiale, quod est temporale. Beatus Gregorius Nazianzenus non hoc timuit coram imperatoribus in ecclesia prædicare. „ Sic „ enim ipsis imperatoribus loquitur, dicens: Su- „ scipitisne libertatem verbi? libenter accipitis „ quod lex Christi sacerdotali vos nostræ subji- „ cit potestati, atque istis tribunalibus subdit? „ Dedit enim & nobis potestatem, dedit princi- „ patum, multo perfectiorem principatibus vestris. B „ Aut numquid justum vobis videtur, si cedat „ spiritus carni, si a terrenis cælestia superentur, „ si Divinis præferantur humana? Quare igitur vos, sicut veri sacerdotes, Divini videlicet cultus ministri, non humani, non respondetis imperatori, cujus sacra vos dicitis jussione præventos, sicut isdem beatus Gregorius alloquitur imperatorem præsentem, dicens: „ Patienter, quæso, ac- „ cipe libertatem nostram. Scio te ovem esse „ gregis mei a Christo mihi summo pastore an- „ numeratam, & a sancto Spiritu consignatam: „ scio te inter sacra altaria cum veneratione sub- „ jici manibus sacerdotis: scio te beatæ Trinita- „ tis cultum fidemque non tua, sed nostra præ- „ dicatione servare. *Et post aliqua*: Memento C „ semper quod una tibi natura est eademque sub- „ stantia cum omnibus qui tibi subjecti sunt. Tu „ tamen animo esto cum Deo, & non tam do- „ minari te mundo, quam dominari tibi Chri- „ stum, gloriare. Quare etiam nunc commorantes cum imperatore, intermittentes stultissimas adulationes, non ei prædicatis cum beato Augustino dicentes; „ Felices dicimus imperatores, si ju- „ ste imperant; si inter linguas sublimiter hono- „ rantium, & obsequia nimis humiliter salutan- „ tium, non extolluntur, & se homines esse me- „ minerint; si suam potestatem ad Dei cultum ma- „ xime dilatandum majestati ejus famulam faciunt; „ si Deum timent, diligunt, colunt; si plus amant „ illud regnum, ubi non timent habere consortes; D „ si tardius vindicant, & ignoscunt; si eamdem vin- „ dictam pro necessitate regendæ tuendæque reipu- „ blicæ, non pro saturandis inimicitiarum odiis e- „ xerunt; si eamdem veniam non ad impunitatem „ iniquitatis, sed ad spem correctionis indulgent; „ si quod aspere coguntur plerumque decernere, „ misericordiæ lenitate & beneficiorum largitate „ compensant; si luxuria tanto eis castigatior, quan- „ to posset esse liberior; si malunt cupiditatibus, „ quam quibusliber gentibus imperare, & si hæc „ omnia faciunt, non propter ardorem inanis glo- „ riæ, sed propter caritatem felicitatis æternæ; si „ pro suis peccatis, humilitatis & miserationis & „ orationis sacrificium Deo suo vero immolare E „ non negligunt: tales Christianos imperatores di- „ cimus esse felices interim spe, postea re ipsa fu- „ turos, cum id quod exspectamus advenerit. Vos autem e contrario quia non vultis esse veri ædificatores, estis proculdubio veri deceptores, sicut scriptum est: *Populе meus, qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant.* Isa. 3

S. Aug. de civ. Dei l. c. 24.

Deinde postquam dixistis vos lætatos esse de adventu nostro, iterum intulistis quorumdam relatione magno mœrore affectos: quod utique facit instabilitas mentis. Verum est omnino, quoniam *qui hæsitat, similis est fluctui maris qui a vento movetur.* Sed inter has hæsitationes nimis stolide nos judicatis immemores esse pastoralis officii & districtissimæ moderationis. Jacob.

De

Deinde sicut scriptum est, *cum sit timida nequitia, dat testimonium condemnationis*: adjungitis quod omni verecundia dignum est, dicentes nos venire propter quamdam præsumptuosam & omni ratione carentem excommunicationem faciendam: & admonetis nos nimis involutis & confusis sermonibus & sensibus, ut neque nostra voluntate, neque alterius hortatu, præsumptione * prorumpamus: eo quod, ut dicitis, pertineat ad injuriam ac dehonestationem imperialis potestatis, & ad * minorationem & reprehensionem nostræ auctoritatis. Dicite, quæso, quæ sunt ista portenta verborum? & quid potius pertinet ad dehonestationem imperialis potestatis, opera digna excommunicatione, an ipsa excommunicatio? Sed quia hæc verba vestra exaggerare laboriosum est, eo quod plena sint nauseæ: tantum illud flagito, ut dicatis quomodo potest fieri, ut manente apostolicæ sedis honore, mea tantum persona in caussa reprehensionis, & vituperationis remaneat. Nullo modo enim fieri potest, ut si is qui locum B. Petri tenet, exhonoratur, sine crimine dumtaxat, cathedra ejus honorata permaneat. In tantum autem honoranda est cathedra pontificalis, & propter cathedram sedens in illa: ut etiam de Caipha * credulitate & incredulitate impio dicat evangelista: *Hoc autem a semetipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illius, prophetavit, quia Jesus moriturus erat pro gente*. Unde constat, etiam impium Caipham propter cathedram honoratum esse prophetia. Vos autem fidelem & cultorem pietatis pontificem dehonestandum prædicatis absque injuria sedis. Quod omnino falsum est. Bene autem subjungitis, memorem me esse debere jusjurandi caussa fidei facti imperatori. Quod si feci, in hoc volo vitare perjurium, si annunciavero ei omnia quæ contra unitatem & pacem ecclesiæ & regni committit. Quod si non fecero, perjurus ero, sicut & vos, si tamen juravi. Vos tamen, qui procul dubio juraslis & rejuraslis, promittentes ei erga illum omnia fideliter vos agere, & nunc videntes illum agere contra fidem, & præcipitari in perniciem, non revocatis eum quantum ex vobis est, perjuri estis: quia pro ejus salute secundum fidem promissam non laboratis.

Deinde promittitis mihi venerabilem receptionem, si tamen ita ad illum venero, ut ejus voluntas est. Hæc non in libris Divinis, sed in vestris conscientiis legitis, qui omnia facitis propter temporalem retributionem, eo quod sitis arundines vento agitatæ, & omnes auræ vos flectant. Pensate, pensate fratres, quam longe est mens vestra ab illa petitione, qua in celebrationibus missarum soletis dicere Deo, non voluntate, sed voce: *Da nobis pro amore tuo prospera mundi despicere, & nulla ejus adversa formidare*. Nam si ex corde hæc peteretis, jam dedisset ille qui dicit: *Petite, & dabitur vobis*.

Deinde dicitis illam primam divisionem regni, quam inter filios suos fecerat imperator, nunc juxta rerum opportunitatem esse mutatam. Quod omnino dupliciter falsum est: uno quidem modo, quia non est opportunitas, sed importunitas, eo quod sit caussa & origo conturbationis & dissensionis, commotionis & deprædationis, & omnium malorum quæ per singula dicere longum est, extra perjuria innumera, & fidei ac pacis expulsiones: alio vero modo, quia necdum scitis, utrum sit commutata, an per verum regem & dominum maneat inlibata. Ista enim commutatio, quam vos dicitis juxta rerum opportunitatem factam, inde cognoscitur quia non fuerit per Deum, quia multorum peccatorum origo existit. Illud namque quod per voluntatem Dei fit, plerumque causta est & pressuræ & persecutionis, sicut factum est adversum sanctos apostolos, & martyres, qui non propter aliud passi sunt, nisi propter defensionem & confirmationem evangelicæ veritatis; caussa autem peccatorum & scelerum esse non potuit, sicut vestra divisio est, quam dicitis fuisse opportunam. Deinde, quod grandi supercilio dicitis, quia si reverenter venerimus ad imperatorem, per ipsum cognoscemus omnem rei veritatem, quare opportune & utiliter mutata sit divisio, hoc loqui cogit vos magnitudo superbiæ, æstimantes solos vos posse rerum cognoscere caussas. Vere dico vobis, quia non solum stultus, sed & infelix est, qui non intelligit quantos & quales fructus malorum protulit vestra commutatio, & de cujus thesauro maligni cordis processit, & pro qua re vos laudatores & defensores estis hujus malignitatis.

Deinde subjungitis, quia nisi secundum voluntatem vestram venero, non habeo ecclesias vestras consentaneas, sed in tantum contrarias, ut nihil mihi in vestris parochiis agere vel disponere liceat, nec quempiam excommunicare vobis obsistentibus. Vere verum est, quod veritas dicit: *Malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala*. Quare mihi contrarii cum ecclesiis vestris esse debetis in legatione pacis, & unitatis, quod Christi donum & ministerium est? An ignoratis angelorum cantu promissam esse pacem in terra hominibus bonæ voluntatis? per apostolum autem, *tribulationem & angustiam in omnem animam hominis operantis malum?* Hic apparet, quod congruat vobis illud quod scriptura dicit: *Arma & gladii in via perversi*. Vos conamini obsistere perversitatibus vestris nobis, qui legatione fungimur pacis. Nam quicumque inter vos membra Christi sunt, non eum potestis abscindere a corpore capitis, quod est Christus. Nam etsi vos datis operam separandi a corpore vos ipsos: tamen sicut semper fuit, est, & erit, ut unguentum illud (Spiritus videlicet sanctus, qui descendit a capite Christi in barbam, quæ est apostolorum chorus, & de barba in oram vestimenti, quæ est capitium tunicæ, ecclesiæ scilicet Christi, quod capiti caput, ut inhabitet Christus per fidem in corde ejus) in omnibus ubique fidelibus servet unitatem spiritus in vinculo pacis. Hæc idcirco dicimus, ut noveritis non vos posse dividere ecclesiam Gallicanam & Germanicam ab unitate tunicæ, quæ subjacet capitio, sublimioribus videlicet membris ecclesiæ, qui proximiores sunt barbæ, apostolis scilicet, ac per hoc apostolicis sedibus: sicut barba non potest esse nisi in capite. Deinde dicitis, rem ridiculam subinferentes: *Et quod potius tacere quam dicere maluimus, si autem non egeritis, assensum consilio nostro non præbueritis, honoris vestri periculo subjacebitis*. Si potius maluistis, id est, magis voluistis tacere, quam dicere: quare non tacuistis? Consuetudo est in vobis ut id quod minus est, vincat quod majus est? Major voluntas extitit in vobis tacere, minor autem dicere: & tamen minor vicit majorem. Credendum est omnino, quoniam in discordiarum amatoribus victrix est cupiditas, victa continentia. Illud vero quod minari vos cognoscimus periculum gradus, quis explicare poterit quantum sit absurdum, quantumque inconveniens & stultum? cum vestra comminatio non sit propter crimen, homicidium scilicet, sacrilegium, aut furtum, vel aliquid hujusmodi; sed nisi ita venerimus, sicut ipsi vultis. Cui rei in argumento adjungitis juramentum: & non recordamini erubescentes, quia perjuri pejeratum degradare non possunt, etiamsi essem. Denique vos non me scitis esse pejeratum. De vobis autem nemo qui dubitet hoc esse. In hac re memor esse debuerat sollertia vestra quia, quicum-

f. 1:
f. in tanum præsumptionem.
al. dominationem diminutionem.
Forte, crudelitate. H.
en. 22.
Matth 12.
Luc. 2.
Rom. 2.
Prov. 22

cumque cloacam commovet, quanto amplius commoverit, tanto ampliorem fœtorem exhalari facit.

Quod autem de sequentibus me fratribus & coepiscopis similiter promittitis agendum, & additis, *inretractabiliter*: miranda in hoc præsumptio vestra cognoscitur. Numquid quod in parte agitur, retractari apud universitatem non poterit? Numquid quod apud homines a rectitudine deviantes agitur, apud meliores, recti videlicet tenaces, retractari non debet? aut quod in præsenti malitiose judicatur, Dei judicio retractandum non erit? Quod vestræ minæ continent, numquam adhuc ab initio ecclesiæ factum est. Nam etiam si ego fuissem perjurus: aptandum vobis erat illud evangelicum: *Neque tu times Deum, cum in eadem damnatione sis?*

Luc. 23.

GREGORIUS PAPA IV.

Servus Servorum Dei dilectissimo in Domino filio Rabano pio & venerabili abbati.

Extat in Cod. Udelrici num. 15. apud Eccard. Corp. Historiæ. to. 11. pag. 31.

POntificii nostri cura nos urget, sanctarum omnium Dei ecclesiarum utilitatibus favere, ac secundum quod unaquæque in proprio statu mansura sit, congruum eis impertiri suffragium. Ex hoc enim lucri potissimum præmium a conditore omnium Deo proculdubio promeremur, si venerabilia loca opportune ordinata ad meliorem fuerint sine dubio statum perducta. Igitur quia postulatis a nobis, decernimus nostra apostolica præceptione reconcedere & reconfirmare perpetualiter vobis vestrisque successoribus monasterium Fuldense, quod S. Bonifacii vocabulo viget, situm in loco, qui vocatur Bochonia juxta ripam fluminis, quod dicitur Fulda, cum omnibus cellis, curtibus, districtionibus, seu omnibus rebus mobilibus sibi pertinentibus quas nunc habet, & in futuro, Deo auxiliante, habebit. Concedimus etiam, atque donamus vobis, carissime ac dilectissime fili, vestrisque successoribus abbatibus in perpetuum, pro magno nostro amore nimiaque dilectione, quam circa vos habemus, & deinceps habere cupimus, monasterium S. Andreæ apostoli, quod vocatur Exajulum, situm Romæ juxta ecclesiam sanctæ Dei genitricis Mariæ semper Virginis, quæ vocatur ad Præsepe, cum omnibus mansionibus, caminatis cellis, vinaria & coquina, cum vineis, hortis, diversisque generibus pomorum cum curte & puteo & introitu per portam majorem a via publica, & cum omnibus ad idem monasterium pertinentibus, tam intra, quam extra urbem sitis, quæ ei juste ac recte pertinere dignoscuntur. Nullus etiam episcoporum, archiepiscoporum, patriarcharum, vel quoquo modo in clero constitutus temere aut proterve, nisi a vobis accepta licentia, super principale altare vestri monasterii missarum sollemnia celebrare præsumat, aut quamlibet dictionem vel auctoritatem habere in idem vestrum Fuldense monasterium, præter nostram apostolicam sedem specialiter episcopus, in cujus diœcesi constitutum esse videtur, ita ut nisi ab abbate monasterii fuerit invitatus, nec ibidem missarum solemnia celebrare præsumat. Dona vero & oblationes decimasque fidelium absque ullius personæ contrarietate, firmitate perpetua ipsi monasterio vestro, secundum prædecessorum vestrorum privilegia confirmamus & corroboramus. Decernimus etiam, ne alicui personæ magnæ vel parvæ liceat aliquam vim vel controversiam inferre eidem monasterio in rebus & familiis ejus, neque totum neque partem ipsius mortalium alicui ulla ratione subdere, vel sub beneficii nomine dare præsumat, sed omni tempore soli nostræ sanctæ Romanæ ecclesiæ libera securaque deserviat. Eligendi quoque sibi abbatem, quando opus fuerit, fratres inter se potestatem habeant, secundum regulam S. Benedicti, sine ulA lius personæ contradictione. Ceterum vero hæc deliberantes decernimus, ut congruis temporibus nostræ sollicitudini ecclesiasticæ imitemur, qualiter religio monastica regulari habitu dirigatur, concordiaque convenienti ecclesiastico studio mancipetur, ne forte, quod absit, sub hujus privilegii obtentu animus gressusque rectitudinis nostræ a norma justitiæ aliquando retorqueatur. Concedimus etiam tibi quem bene eruditum & bene eloquentem virum esse novimus, dulcissime fili, prædicare verbum Dei, auctoritate S. Petri apostoli & nostra ejus indigni vicarii, & ut tam vos quam successores vestri ante omnes abbates totius Galliæ seu Germaniæ primatum sedendi in omni loco conventuque sive judiciali sententia, seu in B omnibus conciliis ac ordinibus nostra apostolica auctoritate obtineatis. Abbas vero non nisi a nostra apostolica sede benedicatur, a qua benedici debet, nec unquam ab aliquo episcopo consecrationem expectat, nisi a Romano pontifice, nec consecratus ad aliud monasterium in Fuldensi introducatur, vel proponatur monasterium. Usum quoque dalmaticæ, caligarum & sandaliorum, secundum quod ab antecessoribus nostris concessum est, vobis concedimus. Ac ne femina unquam illuc ingredi præsumat, nostra apostolica auctoritate interdicimus, & ne quis unquam placitum ibi habeat vel in ceteris ejus locis, nec servos nec colonos ad aliquod servitium constringat, nisi cui abbas ad utilitatem suæ necessitatis assen- C sum præbuerit. Igitur generaliter addendum dignum duximus, ut quidquid auctoritate antecessorum quorumlibet nostrorum, regum & imperatorum, ipsi Fuldensi monasterio constat fuisse concessum, sit & nostra apostolica auctoritate per hoc nostrum privilegium cofirmatum atque corroboratum, statuentes apostolica censura, sub divini judicii obtestatione, ne quis unquam nostrorum postdecessorum pontificum Romanorum, regum, imperatorum, ducum, marchionum, comitum, & præterea archiepiscoporum, patriarcharum, aut cujuslibet dignitatis vel conditionis hominum contra hoc nostrum privilegium quidquam audeat attentare. Quicumque ergo hujus nostri privilegii observator extiterit, & pro intuitu custodierit, & D ne in aliquo infringatur a se, observaverit, omni benedictione repleatur, & peccatorum suorum absolutione a retributore omnium bonorum Deo consequi mereatur ut in cælesti sede glorietur. Qui autem, quod absit hanc nostram præceptionem violare præsumpserit, nisi resipiscat, individuæ Trinitatis iram incurrat, & a cœtu omnium sanctorum extorris existat, S. Petri apostolorum principis maledictione redundet, CCCXVIII. Patrum sacrosancto concilio damnetur, atque in extrema die judicii amaranatha anathemathe perditus, lucis claritudinem nescíat, sed exteriores tenebras cum diabolo ac consentaneis ejus perpetualiter gemat. Amen. Datum per manum Benedicti notarii ac scriniarii R. E. idibus Maii in- Anno 8 E dict. XIV.

EPISTOLA LUDOVICI PII AUGUSTI

AD HILDUINUM ABBATEM S. DIONYSII,

De conscribenda vita sancti Dionysii episcopi Parisiensis.

In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, Ludovicus divina repropitiante clementia imperator Augustus, Hilduino venerabili abbati monasterii sanctissimorum martyrum, ac specialium protectorum, Dionysii pretiosi, sociorumque ejus, æternam in Christo salutem.

QUantum muneris atque præsidii, non modo nobis, ac prædecessoribus, seu progenitoribus nostris, verum etiam totius imperii nostri

po-

populis, Domini providentia, per beatissimum Dionysium sæpenumero, immo continue, in magnis gratiarum ubertatibus contulerit, cunctæ per transacta tempora Galliæ nationes senserunt, quæ ejus insigni apostolatu fidei rudimenta sumpserunt. Prædecessores autem nostri gloriam hujus eximii testis & amici Dei non inaniter coluerunt: qui dum ejus sacras exuvias in terris, ob amorem & honorem Domini nostri Jesu Christi, opibus quibus poterant honoraverunt, per ejus preces dignissimas honoris privilegio potiri & in terrenis & cælestibus meruerunt. Ut videlicet unus ex priscis Francorum regibus Dagobertus, qui eumdem pretiosissimum Christi martyrem veneratus non mediocriter fuerat, & immortali est vita sublimatus, & per ejus adjutorium, sicut divina ac cælestis ostensio perhibet, a pœnis est liberatus, inque vita perenni desiderabiliter constitutus. Progenitores quoque nostri mellifluum nomen domini Dionysii (sic enim verbis ac scriptis suis eum appellare consuevere) non incongrue pia dilectione & dilectissima pietate amplexi sunt. Quia proavus noster Carolus, princeps Francorum inclytus, per orationes ipsius excellentissimi martyris indeptum se fuisse gratulatus est apicem principatus, eidemque, decurso mortalitatis tempore, quod carius potuit habere depositum, corpus scilicet proprium, in magni die judicii suscitandum, & animam Domino præsentandam, fideliter commendavit, ac pro hoc maxime devotionem atque fiduciam cordis sui erga peculiarem patronum potenter ostendit. Sanctæ nihilo minus recordationis avus noster Pippinus, propter altare, quod ante sepulcrum sæpe fati sæpiusque dicendi domini Dionysii, per divinam & memorabilem revelationem, jussu ipsius sanctissimi martyris, in honorem Dei & apostolorum Petri & Pauli, qui præsentes ostendebantur, a beato & angelico viro Stephano summo pontifice dedicatum est, intra sacra missarum sollemnia, una cum duobus filiis, Carolomanno videlicet, & divæ memoriæ domino ac genitore nostro Carolo, jure prænominato Magno, ab eodem apostolico papa in regem Francorum unctus, superni muneris benedictionem percepit. Quique cum quanta se humilitate ante limina basilicæ sanctorum martyrum, defuncto ipsius vitæ curriculo, sepeliri præceperit, titulus etiam ipsius conditorii innotescit. Sed & nos multis ac frequentibus largitionibus beneficia ejus sumus experti: præcipue tamen in humanæ varietatis eventu, quo Dei, ut semper fatendus est, justo judicio in virga eruditionis suæ visitati, & baculo speciosæ misericordiæ ejus ante præscriptum altare, per merita & solatium domini ac piissimi patris nostri Dionysii, virtute divina erecti & restituti sumus, cingulumque militare judicio atque auctoritate episcopali * resumpsimus, & usque ad præsens ipsius gratioso adjutorio sustentamur. Idcirco, venerabilis custos ac cultor ipsius provisoris & adjutoris nostri domini Dionysii, monere te volumus, ut quidquid de ejus notitia ex Græcorum historiis per interpretationem sumptum, vel quod ex libris ab eo patrio sermone conscriptis & auctoritatis nostræ jussione ac tuo sagaci studio interpretumque studore in nostram linguam explicatis, huic negotio inferi fuerit congruum, quodque etiam Latinis codicibus jam inde habes inventum, adjunctis eis quæ in libello ejus passionis continentur, nec non illis quæ in tomis vel chartis vetustissimis armarii Parisiacæ ecclesiæ, sacræ videlicet sedis suæ, prolatis inveneras, & obtutibus nostræ serenitatis ostenderas, secundum quod rerum, causarum etiam, & temporum convenientiam noveris, in corpus unum redigas, atque uniformem textum exinde componas; quatenus devotis compendiosius valeat innotesci, & fastidiosis minusve capacibus vel studiosis lectionis possit tædium sublevari, pariterque omnibus ædificationis utilitas provideri. His ita contextis, volumus ut revelationem ostensam beato papæ Stephano in ecclesia ejusdem sanctissimi Dionysii, sicut ab eo dictata est, & gesta quæ eidem subnexa sunt, una cum hymnis quos de gloriosissimo martyre atque pontifice habes, & officium nocturnale subjungas. Sed & differenter, ac cum integritate sua, quæcumque ex eo reperta sunt, in altero volumine colligas, nobisque distincte & correcte conscripta quantocius dirigas, aut præsentes; quoniam maximum valdeque dulcissimum pignus desiderabilis præsentiæ illius domini & solatiatoris nostri, ubicumque simus, habere nos credimus, si cum eo, vel de eo, aut ab eo dictis, oratione, collatione, lectione colloquimur. Vale in Christo, vir Dei, in sacris orationibus jugiter memor nostri.

Kal. Mart. 834.

Nota Jac. Sirmondi S. J.

1 *Ludovici epistola ad Hilduinum.*) Præmitti solet Hilduini abbatis sancti Dionysii areopagiticis. Hujus epistolæ mandato Hilduinus Areopagitica sua scripsit, primusque omnium Dionysium episcopum Parisiensem eumdem cum Dionysio Areopagita episcopo Atheniensium esse docuit, cum ab omnibus antea distinguerentur: adeo ut in antiquis nunc etiam omnium ecclesiarum Galliæ martyrologiis alius dies natali Dionysii Athenienſis assignetur quinto Nonas Octobris, alius natali Dionysii Parisiensis septimo Idus ejusdem mensis: atque hoc ipsum utriusque natalis discrimen observet etiam in martyrologio suo Usuardus, qui paullo ante Hilduinum, Carolo Magno regnante, in ipsa Parisiorum urbe scribebat in Monasterio sancti Germani, ubi & vetusta ejus oneris, quæ rei fidem faciant, exemplaria servantur. Gallorum autem de Dionysio suo sententiam ignorasse vel dissimulasse Usuardum quis credat? Joannes denique Friugena Scotus, ejusdem ævi scriptor, in epistola ad Carolum Calvum, quam Latinæ Græcorum Dionysii operum versioni suæ præfixit, ad hanc Hilduini de unico Dionysio novam tum sententiam aliudens, non veterum, sed moderni, hoc est sui temporis hominum assertionem fuisse ait. Tam multa porro, & tam aperta sunt, quæ Dionysium Parisiensem ab Athenienſi distinguant, ut mirum sit reperiri aliquos qui in tanta luce nihil videant. Reclamant tamen, & ut duos Dionysios in unum redigant vehementer contendunt: nec contra rem discuti, aut in quæstionem vocari patiuntur: quasi Parisiensium parum interſit providere, ut quam apostolo suo gratiam debent, eam alieno ne tribuant: aut in ecclesiam levis sit injuria, cum duos sanctitate præstantes episcopos habeat, alterum detrahere.

Hæc vero quædam veluti præludia sunt τῆ παραδόξῳ πράξει, si cum iis compares, quæ idem eruditissimus ætatis nostræ scriptor Sirmondus in cultissimo libello de duobus Dionysiis conscripsit, & post eum alii quamplurimi utramque in partem magnis animorum contentionibus depræliantes.

ANNO CHRISTI 828.

LUDOVICI PII IMPERATORIS CAPITULARE III.

ANNO CHRISTI 828.

De iis quæ Aquisgrani privato in placito sub finem anni DCCCXXVIII. constituit, quando & Concilia episcoporum quatuor in locis fieri jussit, & missos dominicos per universum regnum delegavit.

INDEX CAPITUM.

I. Qualiter conventus episcoporum fieri debeat.
II. Capitula ab episcopis in eisdem conciliis tractanda.
III. Epistola quæ generaliter populo est legenda.
IV. Capitula ad instructionem missorum.
V. Capitula quæ volumus ut diligenter inquirant.
VI. Ca-

VI. Capitula propter interrogationem miſſorum conſtituta, & ſub tribus diſtinctionibus ordinata. A

ANNO CHRISTI 828.

I. *De eo qui ſine conſenſu epiſcopi presbyterum de eccleſia ejecerit vel conſtituerit.*
II. *De eccleſiis inter hæredes diviſis.*
III. *De deſtructione eccleſiarum.*
IV. *Ne de manſo eccleſiæ dato contra ſancita ſervitium exigatur.*
V. *De nonis ac decimis quas quidam dare negligunt.*
VI. *De eo qui decimam dare neglexerit eccleſiæ, cujus eſſe debet, alterique eccleſiæ eam dederit.*
VII. *De decimis a populo dandis.*
VIII. *De veſtitura* XXX. *annorum ſive de rebus eccleſiæ quæ per triginta annos poſſeſſæ ſunt.*
IX. *De his qui eccleſias reſtaurare negligunt de rebus quas in beneficium habent.*
X. *De his qui agros dominicatos excolere negligunt, ne nonas ex eis perſolvant.*

VII. Item alia capitula. B

I. *De eo qui beneficium deſertum fecerit.*
II. *De malis ſcabinis ejiciendis.*
III. *De melioribus & veracioribus eligendis.*
IV. *De ſcabinis qui propter munera & amicitiam injuſta judicant.*
V. *De legitimis & rationabilibus commutationibus eccleſiarum Dei.*
VI. *De eo qui probatus fuerit teſtes in perjurium ſcienter duxiſſe.*
VII. *De diſcordibus hominibus.*
VIII. *Ut nummos bonos nullus reſpuat.*
IX. *De malis quæ a fiſcalinis fiunt.*
X. *De collectis malis omnimodis prohibendis.*
XI. *Ut pontes publici, qui deſtructi fuerint, iterum extruantur.*
XII. *De examine aquæ frigidæ.*
XIII. *De reverſione comitis & pagenſium de hoſtili expeditione, ut ex eo die ſuper* XL. *dies ſit bannus reciſus.* C
XIV. *De audientia regis. & ut comites & miſſi dominici maximam curam habeant pauperum.*
XV. *De inferenda a vicariis, vel aliis miſſis* * *comitum, exigenda.*

* miniſtris

VIII. Capitula quæ pro lege habenda ſunt.

I. *De honore eccleſiarum, de homicidiis in eccleſiis vel in earum atriis commiſſis.*
II. *De eo qui propter cupiditatem rerum quemcumque propinquorum ſuorum interfecerit.*
III. *De cujuslibet propria uxore dimiſſa, vel ſine culpa interfecta.*
IV. *De eo qui res alienas cuilibet homini vendiderit.*
V. *De placitis a liberis hominibus obſervandis.*
VI. *De liberis hominibus ad teſtimonium recipiendis.*
VII. *Ut inquiratur de iis qui in exercitalem ire poſſunt expeditionem, vel qui fidelitatem necdum promiſerunt.* D
VIII. *De faidis coercendis.*
IX. Capitula ad generalia placita reſervata.
X. Alia capitula ad inſtructionem miſſorum.

I.

Qualiter conventus epiſcoporum fieri debeat.

ANNO CHRISTI 828.

Anno ſexto decimo &c. Extat in Baluz. to. I. pag. 653. (*a*)

II.

Hæc capitula ab epiſcopis in eiſdem conciliis tractanda ſunt.

Extant Baluzzii tom. I. pag. 653.

III.

EPISTOLA QUÆ GENERALITER POPULO EST LEGENDA.

In nomine Domini Dei &c. Extat Baluzzii t. I. pag. 657.

IV.

Hæc ſunt capitula ad inſtructionem miſſorum.

Dicendum eſt &c. Extat Baluzzii to. I. pag. 656.

V.

Hæc ſunt capitula quæ volumus ut diligenter inquirant.

Primo de epiſcopis, &c. Extat Baluzzii ibid.

VI.

[1] *Hæc ſunt capitula, quæ propter interrogationem aliquorum miſſorum conſiderata & ſcripta vel ordinata ſunt, ſive de eccleſiaſticis cauſſis, ſive de ceteris quæ ad correctionem majorum hominum, & quæ ad publicum honorem pertinent: quæ ſub tribus diſtinctionibus ordinata ſunt.*

I.

De his qui &c. Extat Baluzzii to. I. pag. 661. Lib. 5. c. Addit cap. 98.

VII.

Item alia capitula.

Ibid. pag. 665.

VIII.

Hæc ſunt capitula quæ pro lege habenda ſunt.

Ibid. pag. 669.

CONCILIUM MANTUANUM II.

Gregorio IV. pontifice celebratum, pro definiendis juribus litigioſis inter Aquilejenſem & Gradenſem patriarchas.

Ex Suppl. Manſi t. I. p. 831.

IN Mantuano concilio an. 827. habito præſentibus S. R. E. legatis quæſtio diu agitata de jure in epiſcopatus Iſtriæ inter Aquilejenſem & Gradenſem patriarchas, pro Aquilejenſibus definita eſt. Sed Gradenſibus judicio ſynodi ſtare recuſantibus, iterum in Mantuana altera ſynodo, eadem quæſtio ad examen revocata fuit, & Aquilejenſibus iterum aſſerta. Rem totam ſubobſcuris verbis indicat diploma Ludovici II. Auguſti vulgatum in novis additionibus ad Ughellium tom. V. col. 40. in Aquilejenſibus. Poſtquam enim imperator narravit, quæſtionem illam deciſam fuiſſe *in pluribus conciliis*; dein illorum conciliorum quædam deſignaturus, Mantuanum ſub Eugenio commemorat, *in quo*, ait, *controverſia Aquilejenſis & Gradenſis eccleſiarum, ſententiis epiſcoporum, penitus eſt ſoluta*; tum ſubdit. *Deinceps quoque temporibus papæ Gregorii, interpellante etiam iterum contra Gradenſem epiſcopum ſupradicto Maſſentio Forojulienſi pontifice, eadem eſt quæſtio retractata; & eorum judicio ad finem uſque perducta.* Quid eſt illud *eorum judicio*, niſi eorum epiſcoporum in Mantuana ſynodo reſidentium? Niſi forte quiſpiam contenderit, id quidem in ſynodo epiſcoporum, ſed alibi quam Mantuæ collecta, diſcuſſum fuiſſe. Is enim per me, ut ita ſentiat, licet, dummodo concilium quoddam agnoſcat.

(*a*) Nomina & Epiſcopatus ſingulorum qui in hoc Concilio commemorantur in nota huic ſubjecta diligenter ſignantur in Editione Conciliorum Veneta; Sed cum in Appendice hujus editionis dandæ ſint notæ Stephani Baluzzii quæ extant Capitular. tom. 2. pag. 1112. & ex eo illas acceperit Venetus Editor, ideo Lectores ad eum locum remitto. *Manſi.*

1 Hic incipit Capitulare Wormatienſe, editum videlicet in ſynodo ac placito generali apud Wormatiam poſt habitas quatuor ſynodos, ut etiam a notavit Sirmondus. Hincmarus in lib. de divortio Lotharii & Tetbergæ in reſponſ. ad interrog. 5 pag. 590. in edit. Sirmondi docet, caput tertium tituli VIII. ſeq. *Quicumque propria uxore derelicta* &c. ſanctum fuiſſe in Conventu apud Wormatiam.

CON-

ANNO CHRISTI 819

CONCILIUM PARISIENSE VI.

AD EPISCOPOS QUATUOR PROVINCIARUM,

Rhemenſis, Senoniæ, Turonicæ, & Rothomagenſis, apud Pariſios celebratum VIII. Idus Junias, [b] anno Chriſti DCCCXXIX. Gregorii IV. papæ II. Ludovici ejuſdem imperatoris XVI.

(a) EPISTOLA GENERALIS, QUAM LUDOVICUS PIUS IMPERATOR EX PLACITO Aquiſgranenſi miſit de conciliis epiſcoporum in quatuor imperii partibus congregandis

In nomine Dei & ſalvatoris noſtri Jeſu Chriſti. Hludovicus & Hlotarius divina ordinante providentia imperatores Auguſti, omnibus fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris

RECordari vos credimus, qualiter hoc anno concilio ſacerdotum & aliorum fidelium noſtrorum generale jejunium per totum regnum noſtrum celebrare juſſimus, Deumque tota devotione depoſcere, ut nobis propitiari, & in quibus illum maxime offenderimus nobis manifeſtare, & ad correctionem noſtram neceſſariam tranquillum tempus nobis tribuere dignaretur. Volueramus ſiquidem tempore congruo placitum noſtrum generale habere, & in eo de communi correctione agere: & ita Deo miſerante fieret, niſi commotio inimicorum, ſicut noſtis, præpediſſet. Sed quia tunc fieri non potuit juxta voluntatem noſtram, viſum nobis fuit præſens placitum cum aliquibus ex fidelibus noſtris habere, & in eo de his, quæ propter prædictum impedimentum remanſerunt, qualiter ad effectum pervenirent, Domino adjuvante conſiderare. Quapropter noſſe volumus ſollertiam veſtram, quod in iſto præſenti placito cum fidelibus noſtris conſideravimus, ut primo omnium archiepiſcopi cum ſuis ſuffraganeis, in locis congruis tempore opportuno convenirent, & ibi tam de ſua, quam de omnium noſtrum correctione & emendatione, ſecundum divinam auctoritatem quærendo invenirent, & nobis atque fidelibus noſtris ſecundum miniſterium ſibi commiſſum annuntiarent. Quis enim non ſentiat Deum noſtris praviſſimis actibus eſſe offenſum, & ad iracundiam provocatum, cum videat tot annis multifariis flagellis iram illius in regno nobis ab eo commiſſo deſævire? videlicet in fame continua, in mortalitate animalium, in peſtilentia hominum, in ſterilitate pene omnium frugum, &, ut ita dixerim, diverſiſſimis morborum cladibus, atque ingentibus penuriis populum iſtius regni miſerabiliter vexatum & afflictum, atque omni abundantia rerum quodammodo exinanitum. Nec illud etiam dubitamus ex juſta vindicta illius evenire, quod ſæpe ſcandala per tyrannos in hoc regno exurgunt, qui pacem populi Chriſtiani, & unitatem imperii, ſua pravitate nituntur ſcindere. Nam & illud nihilo minus peccatis noſtris deputandum eſt, quod inimici Chriſti nominis præterito anno in hoc regnum ingreſſi, deprædationes, incendia eccleſiarum, & captivationes Chriſtianorum, & interfectiones ſervorum Dei, audenter & impune, immo crudeliter, fecerunt. Agitur ſiquidem juſto judicio Dei, ut qui in cunctis delinquimus, interius ſimul & exterius flagellemur. Beneficiis quippe Dei evidenter exiſtimus ingrati, quoniam his non ad voluntatem Dei, ſed ad libitum noſtrum carnalem, uti invenimur: & idcirco merito creaturæ Dei nobis divinitus conceſſæ pro Deo contra nos ingratos pugnant, juxta illud: *Pugnabit pro eo orbis terrarum contra inſenſatos*. Verum, quia tot modis vexamur atque per

Sap. 5

(a) Concilium iſtud contulit Manſius cum Cod. Vat. 3827. ex quo hic dantur variantes.

ANNO CHRISTI 819.

percutimur, ad eum a quo percutimur toto corde dignum neceſſariumque eſt ut revertamur, quatenus illud propheticum in nobis impleatur, quo dicitur: *Sola vexatio intellectum dabit auditui.* Sed quia pius & clemens Dominus ſic ipſum flagellum moderatur, ut non ad interitum, ſed potius ad correctionem noſtram inferre videatur, debemus in conſpectu ejus veraciter humiliari, & faciem illius in confeſſione prævenire, ejuſque pietatem pronis mentibus exorare, ut qui fecit nos juſtiſſima diſpenſatione flagella ſentire, faciat nobis peccata noſtra, pro quibus juſte ab eo flagellamur, cognoſcere, & in quibus maxime illum offendimus, & iram illius provocavimus, manifeſtius intelligere: ut poſt, eo miſerante, prava deſerendo & corrigendo, bona etiam ſectando, & tota cum devotione exequendo, valeamus per ſpiritum humilitatis, & animam contritam, ſacrificium Deo debitum offerre, iramque illius indignationis evadere, & per dignam congruamque correctionem, & bonorum operum exhibitionem, gratiam ejus propitiationis, licet indigni, promereri. At quia nos magis in hoc peccaſſe cognoſcimus, qui forma ſalutis omnibus eſſe debuimus, & omnium curam gerere, & per auctoritatem imperialem pravorum acta, (*a*) ne tantum adoleſcerent, corrigere, cupimus Domino nobis propitio, in conſpectu pietatis illius, per dignam ſatisfactionem veniam adipiſci, & per ſaluberrimam correctionem, vel per bonum ſtudium, quod noſtra deſidia & ignorantia hactenus neglectum eſt, conſultu fidelium tempore opportuno, quantum in nobis eſt, ſtudioſiſſime emendare, & noſtram in hoc voluntatem omnibus manifeſtam facere. Quapropter ſtatuimus atque decrevimus, cum conſultu ſacerdotum, ceterorumque fidelium noſtrorum, hujus rei gratia, ob placandum ſcilicet contra nos nobiſque ſubjectos Domini furorem, conventus eorumdem epiſcoporum in quatuor imperii noſtri locis congruentiſſime fieri. Primo ſcilicet in Moguntiacenſi urbe, ubi conveniant metropolitani Autgarius, Hadabaldus, Hethi, Bernuinus, cum ſuffraganeis ſuis. Secundo quoque in Pariſiorum urbe, ubi futurus antiſtes Senonicus, & Ebbo, Ragnoardus, & Landranus metropolitani cum ſuffraganeis ſuis conveniant. Tertio vero apud Lugdunum, ubi Agobardus, Bernardus, Andreas, Benedictus, Agericus, cum ſuffraganeis ſuis ſimiliter conveniant. Quarto etiam apud Toloſam urbem, quo ſimul conveniant Notho, Bartholomæus, Adalelmus, Agiulfus, cum ſuffraganeis ſuis. In quibus conventibus tractare, quærere, & cum Dei adjutorio invenire debent de cauſſis ad religionem Chriſtianam & eorum curam pertinentibus, quid a principibus & reliquo populo, vel ita ut divina auctoritas docet aut aliter teneatur, vel quid inde ex parte vel ex toto dimiſſum ſit ut non teneatur. Deinde quid in ipſorum, qui paſtores populi conſtituti ſunt, moribus, converſatione, & actibus inveniri poſſit, quod divinæ regulæ atque auctoritati non concordet: ſimulque inveniant quæ occaſiones in utroque ordine id effecerint, ut a recto tramite deviatum ſit. Et quidquid de his cauſſis inventum fuerit, tam ſollerti cura cuſtodiatur, ut nullatenus ad aliorum notitiam pervenire permittant ante tempus conſtitutum. Et ideo unus notarius inter omnes eligatur, qui quod ipſi invenerint deſcribat, & ipſe (*b*) ſub juramento ea quæ inventa & digeſta fuerint diligenter fideliterque conſervet.

CONCILII PARISIENSIS VI.

ANNO CHRISTI 819.

LIBER I.

INDEX CAPITUM LIBRI I.

I. *Quid proprie ad religionem Chriſtianam pertineat.*

II. *Quod univerſalis ſancta Dei eccleſia unum corpus, ejuſque caput Chriſtus ſit.*

III. *Quod ejuſdem eccleſiæ corpus in duas principaliter dividatur eximias perſonas.*

IV. *Quod in ſucceſſoribus apoſtolorum religio Chriſtiana vigere & ſalvatio ſubditorum debeat conſiſtere.*

V. *De periculo quod ſacerdotibus imminet, & quod unuſquiſque in parochiis ſuis populo ſpecialiter denuntiet, ut ſe corrigant, & ad Dominum ex toto corde convertant, & pro periculis merito noſtræ iniquitatis imminentibus, nec non & pro vita, conjugibus, proleque imperatorum, populique eis ſubjecti, Domini miſericordiam humiliter exorent.*

VI. *Quod inter cetera ad curam epiſcoporum ſpecialiter pertineat, ut hi qui fidem Chriſti expetunt, inſtruantur & fidei baptiſmatis ſacramento.*

VII. *Quod tempus baptiſmatis a nonnullis non ita ut canonicus ordo edocet obſervetur.*

VIII. *Quod hi, qui extra ſtatuta tempora canonum baptizantur, ad gradus eccleſiaſticos provehendi non ſunt.*

IX. *Quod ſummopere omnes fideles meminiſſe oporteat pacti quod in baptiſmate cum Deo fecerunt.*

X. *Quid ſit abrenuntiare diabolo, operibus ejus, & pompis ejus.*

XI. *Qualiter obſervandum ſit de electione & promotione eorum, qui ad formam & exemplum aliis præficiuntur.*

XII. *De acceſſione ad paſtorale magiſterium, & perſona ſacerdotis, ejuſque periculo.*

XIII. *Ut avaritiam ſacerdotes cavere ſtudeant.*

XIV. *Ut hoſpitalitatem, maxime ab his qui aliis præſunt, ſectari oporteat.*

XV. *Qualiter tractandæ, vel quid ſint res eccleſiæ.*

XVI. *Ut in rebus eccleſiæ circa propinquos ſuos expendendis modum epiſcopi teneant diſcretionis.*

XVII. *Quod nulli epiſcoporum liceat res eccleſiæ extra conſtituta canonum paſſim in alterius jura transferre.*

XVIII. *Quod res eccleſiæ non ſint ſacerdotibus, ſi eas ſtrenue diſpenſaverint, cauſſa peccati.*

XIX. *Quod vitam converſationemque quorumdam ſacerdotum nonnulli ſubjecti livore potius quam zelo caritatis reprehendant.*

XX. XXI. *Ut epiſcopi ceterique prælati, niſi id neceſſitas inevitabilis impedierit, maxime cum clericis ſuis horas canonicas cuſtodiant, & ſcripturas divinas quotidie in collatione tractent, eiſque in convictu participes exiſtant.*

XXII. *De laicorum clericis, eorumque examinatione & promotione.*

XXIII. *Ut paſtores gregem ſibi commiſſum, non ut proprium, ſed ut dominicum tractare meminerint.*

XXIV. *Ut prælati carnalem ſpiritalemque cibum ſubjectis impendere ſtudeant.*

XXV. *Ut epiſcopi non rapaces, ſed avaritiam odientes, vice ſua miniſtros per parochias ſuas conſtituant.*

XXVI. *Quid dehonorationis & detrimenti eccleſiaſtica jura patiantur, pro eo quod ſecundum canonicam auctoritatem epiſcoporum concilia bis in anno non celebrentur.*

XXVII. *Ut chorepiſcopi modum menſuræ ſuæ, qui in ſacris canonibus præfixus eſt, non excedant.*

XXVIII. *Ut presbyteri nullo modo fiant villici & conductores agrorum, vel negotiorum ſæcularium ſectatores, atque per diverſa vagantes: quod & de monachis ſimiliter convenit obſervari.*

XXIX. *Ut presbyteri in eccleſiis conſtituti non ſint paſſim, ut quibuſdam prælatis moris eſt, per diverſa mittendi.*

XXX. *Ut ab omnibus epiſcopis, propter honorem & utilitatem eccleſiaſticam, ſollicitior circa habendas ſcholas cura adhibeatur.*

XXXI. *Ut quando epiſcopi parochias ſuas circumeunt, hoc ſummopere ſtudeant, ne his quibus prodeſſe debent oneri ſint.*

XXXII.

(*a*) ne tantum accreſcerent.

(*b*) ſub juramento conſtrictus.

XXXII. *Ut codicilli, quos pœnitentiales vocant, quia canonicæ auctoritati refragantur, penitus aboleantur.*
XXXIII. *Quod episcopis conveniat, ut jejuni per impositionem manuum tradant Spiritum sanctum.*
XXXIV. *Quod patratores diversarum pollutionum, quas cum masculis & pecoribus admittunt, judicio canonico, quod in Ancyritano concilio sub titulo* XVI. *continetur, plectendi sunt.*
XXXV. *De presbyteris gradum amittentibus.*
XXXVI. *Quod in recipiendis alterius parochiæ clericis a quibusdam statuta canonum violentur.*
XXXVII. *Quod abbates canonicorum forma & exemplum sanctæ religionis debeant esse sibi subjectis.*
XXXVIII. *De stultiloquio & scurrilitate cavenda.*
XXXIX. *De feminis quas non contigit discipulas fuisse, sanctimonialibus ne repente matres spirituales præficiantur.*
XL. *Ut viduæ inconsultis episcopis non velentur.*
XLI. *De puellis virginibus a presbyteris non consecrandis.*
XLII. *De feminis quæ sine consensu sacerdotum velum sibi indiscrete imponunt.*
XLIII. *Ut abbatissæ & ceteræ sanctimoniales, neque viduas, neque puellas velare præsumant.*
XLIV. *De nobilibus feminis, quæ amissis viris velantur, & in propriis domibus residere delectantur.*
XLV. *Ut illicitus accessus feminarum ad altare, sacraque vasa contrectantium, fieri prohibeatur.*
XLVI. *Ut accessus canonicorum & monachorum ad monasteria sanctimonialium, nisi caussa utilitatis, non fiat.*
XLVII. *Quod missarum celebrationes in locis incongruentibus fieri non debeant.*
XLVIII. *Quod nullus presbyterorum solus missam celebrare debeat.*
XLIX. *De presbyteris duas aut eo amplius basilicas habentibus.*
L. *De observatione diei dominici.*
LI. *De æquo modio, justoque habendo sextario.*
LII. *De interdicto quodam, quo apud pleraſque provincias pauperes aggravantur, ab imperiali clementia prohibendo.*
LIII. *De multimodis usurarum adinventionibus.*
LIV. *Ut hi qui pœnitentia publica sunt mulctati, neque in baptismate, neque in percipiendo sancti Spiritus dono patroni existant pro aliis.*

PRÆFATIO
SYNODI APUD PARISIORUM
URBEM JUSSU GLORIOSISSIMORUM
IMPERATORUM HLUDOVICI
filiique ejus Hlotarii habitæ.

SIcut humanæ infirmitati in prosperis non convenit erigi, ita nec in adversis dejici. Cum igitur prospera mundi sibi succedunt, meminisse debet humanæ conditionis, foveamque pertimescere elationis: ne scilicet intumescendo in barathrum incidat damnationis, perpendens illud apostoli ita dicentis: *Qui se putat stare, videat ne cadat*. Quando autem merito pondere malorum suorum premitur, frangi non debet, sed potius remota salutis suæ desperatione illud Davidicum decantare: *De profundis clamavi ad te, Domine, Domine exaudi vocem meam*. Unde prophetico atque apostolico oraculo hinc inde animus armari jubetur Christianus, ut neque ad dexteram neque ad sinistram ei declinare fas sit. In tribulatione ergo, multifariisque adversitatibus & calamitatibus mundi, non dissimulanter, sed humiliter veraciterque sunt expetenda suffragia divina. Legimus quippe Ninivitis divina ultione dignis humiliter in tribulatione ad Deum clamantibus divinitus subventum. Nam & Achab & Manasses, reges idololatræ, pœnitentiæ satisfactione divinæ obviavere ultioni. Meretrix porro illa evangelica, Maria nomine, profusione lacrymarum carere meruit enormitate multorum peccaminum. His & his similibus salutiferis documentis datur intelligi, quod Deus bona cuncta jubens, malaque omnia vetans, sæpissime humanæ fragilitatis peccatis offensus, & ad iracundiam provocatus, per pœnitentiæ tamen dignam satisfactionem, ab humanis erratibus suæ severitatis debitam suspenderit vindictam: adeo ut quem moles peccaminum provocaverit ad ultionem, actuum pravorum correctio flexerit ad misericordissimam propitiationem. Oportet ergo, immo necesse est, ut quia humanæ fragilitati tot tantaque salutis suæ recuperandæ prorogantur exempla, flagella pro peccatis suis divinitus sibi illata æquinamiter ferat, caveatque ne in his, aut ad murmurationem, aut ad desperationem proruat: sed devote frequenterque in tribulationibus, quas merito suæ pravitatis patitur, cælestem opem sibi humiliter subvenire flagitet. Quod autem Deus nolit mortem peccatoris, sed potius ut convertatur & vivat, propheticis satis abundeque instruimur oraculis. Cum igitur hæc ita fideliter se habeant, & liquido pateat ecclesiam, quam Christus, qui eam suo proprio sanguine redemit, suisque orthodoxis famulis Hludovico & Hlothario, gloriosis Augustis, regendam tuendamque committere occulta sua dispensatione voluit, diversorum morborum generibus affici, multifariis cladibus conteri, divinum contra se mucronem interius exteriusque meritis exigentibus grassari, plagasque, quas Dominus suis justis obedire nolentibus, sed potius ad mala quæ vetuit labentibus interminatus est, incessanter experiri; iidem Deo pleni principes cælitus inspirati, consulto ad Deum congruam dignamque conversionem judicaverunt esse faciendam, juxta illud regis Ninivitæ quod legitur: *Convertatur vir a via sua mala, & ab iniquitate quæ est in manibus eorum: quis scit si convertatur, & ignoscat Deus, & revertatur a furore iræ suæ, & non peribimus?* Per Joel quoque prophetam Dominus ait: *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio & fletu & planctu, & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra*. Item per Isaiam: *Quærite Dominum, dum inveniri potest, invocate eum, dum prope est. Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & revertatur ad Dominum, & miserebitur ejus, & ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum*. Item per Jeremiam: *Date Domino Deo vestro gloriam, antequam contenebrescat, & antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos*. Et Dominus in evangelio: *Ambulate*, inquit, *dum lucem habetis, ne tenebræ vos comprehendant*. Item: *Vigilate, quia nescitis diem neque horam*. Et apostolus: *Ecce*, inquit, *nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis*; quatenus hæc & hujuscemodi innumera salubria documenta sectando, mores scilicet & actus corrigendo, dignamque pro tot scelerum admissis pœnitentiam agendo, Deum, quem peccando constat esse iratum, sibi suoque populo mererentur facere placatum. Verum totius ecclesiæ sibi commissæ generalitati consulere cupientes, tantæque necessitatis negotium justæ discretionis trutina præponderantes, idque sui officii non esse humiliter dijudicantes, consultu sacerdotum & optimatum, ceterorumque fidelium suorum, idem negotium super placando furore Dei his digne censuerunt esse committendum, per quos homines de infidelitatis tenebris liberantur, & in lucem fidei transferuntur, & de filiis iræ filii adoptionis efficiuntur. Per quos etiam homines de his quæ post baptisma committunt, pœnitentiæ satisfactione peracta, Deo reconcilientur.

PRÆFATIO ACTIO LIBER I.

Exech. 18. Joan. 3. Joel. 2. Isa. 55. Jer. 13. Joan. 12. Matth. 25. 2. Cor. 6.

conciliari merentur. Ad quorum imperium, secundum sanctæ legis decretum, qui lepræ immunditia sordebant, emaculabantur, ceteraque eorum judicio in legalibus institutis prorogabantur. Quibus & in evangelio a Domino tanta confertur potestas, ut quæ statuerint in terra, statuta sint & in cælo, & quæ solverint in terra, soluta sint & in cælis, & quorum remiserint peccata, remittantur eis. Hos quippe constat vicarios esse apostolorum, & luminaria mundi. Per hos igitur, eorumque doctrinam, tales tantique piissimi principes, sibi suisque fideliter crediderunt misericordiam propitiari posse divinam. Nec immerito, quippe qui agnoverant Dominum præcepisse per Aggæum prophetam, ut sacerdotes de lege Domini interrogarentur. Ait namque: *Interroga sacerdotes legem*. Quod beatus Hieronymus ita exponit: Simul, inquit, considera sacerdotum officii esse, de lege interrogatos respondere. Si sacerdos est, sciat legem Domini, si ignorat legem, ipse se arguit non esse Domini sacerdotem. Sacerdotis enim est scire legem, & ad interrogationem respondere de lege. Quod quidem & in Deuteronomio legimus, ut sicubi in urbibus Israel quæstio fuerit nata inter sanguinem & sanguinem, judicium & judicium, lepram & non lepram, contradictionem & non contradictionem, eant ad sacerdotes atque Levitas, & ad pontificem qui in diebus illis fuerit constitutus, & quærant ab eo legem Domini, quibus respondentibus faciant quod jubetur. His igitur legalibus & propheticis institutis instructi, non ab re duxerunt, super suis populique sibi subjecti erratibus sacerdotes legem Domini scientes consulendos. Quapropter statuerunt in quatuor congruentissimis imperii sui locis conventus episcoporum uno eodemque tempore fieri debere. In quibus conventibus, Domino inspirante, diligenter studerent quærere & investigare de causis ad religionem Christianam, eorumque curam pertinentibus, quid a principibus & reliquo populo, vel ita ut divina auctoritas docet aut aliter teneretur, vel quid inde ex parte aut ex toto dimissum sit ut non teneretur. Deinde quid in ipsorum, qui pastores populi constituti sunt, conversatione & actibus inveniri posset, quod divinæ regulæ atque auctoritati non concordaret: simulque invenirent, quæ occasiones in utroque ordine id effecerint, ut a recto tramite deviassent. Et quidquid de his causis inventum fuisset, correctionis gratia, juxta ministerium sibi injunctum, patenter denuntiarent: attendentes illud quod per Malachiam prophetam Dominus ait: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est*. Quod beatus Hieronymus ita exponit: Angelus autem, inquit, id est nuntius, sacerdos Dei verissime dicitur, quia Dei & hominum sequester est, ejusque ad populos nuntiat voluntatem. Eorumdem itaque glorioforum & orthodoxorum principum jussionibus obedientes, immo non solum nostræ, sed etiam ejus totiusque populi sibi commissi saluti, juxta ministerium nobis collatum, consulere cupientes, anno incarnationis Domini DCCCXXIX. imperantibus eisdem præcellentissimis ac glorioissimis Deoque dilectis Augustis, Hludovico videlicet, filioque ejus Hlothario, sub die VIII. Iduum Juniarum, nos indigni episcopi, ex diœcesi scilicet Durocortorum, nec non & diœcesi Senonica & Turonica, atque Rothomagica, apud Parisiorum urbem convenimus, & qualiter de paulio superius præmissis causis juxta admonitionem eorumdem principum egerimus vel tractaverimus, atque statuerimus, in subsequentibus breviter capitulatim annotare curavimus; non ausu temerario sanctorum patrum terminos transgredientes, sed potius his diligenter perpensis atque perspectis, per eos nostram ceterorumque fidelium vitam corrigere, & in melius informare cupientes. Eadem porro capitula nequaquam prolixa aut superflua (*a*) judicanda sunt, quoniam ne ex nostro corde ficta esse viderentur, divinorum eloquiorum oraculis, & sanctorum patrum dictis ea muniri non ab re judicavimus.

PRÆFATIO LIBER I. CAP I.

Matth. 18. Joan. 20.

Aggæ. 2.

Deut. 17.

Malach. 2.

CAPUT I.

Causæ ad religionem Christianam pertinentes sunt, credere in Patrem & Filium & Spiritum sanctum, Domino in evangelio Joannis dicente: *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te unum & verum Deum, & quem misisti Jesum Christum*, Item discipulis ait: *Euntes in mundum universum prædicate evangelium omni creaturæ: qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit*. Et in evangelio Matthæi: *Data est mihi*, inquit, *omnis potestas in cælo & in terra. Ite ergo, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis*. Paulus, *sine fide enim*, inquit, *impossibile est placere Deo*. Itemque: *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit*. Extant & alia hujus rei innumera documenta, quibus perdocetur qualiter fides Christi primum expetenda sit: deinde opera fidei exercenda, quoniam fides nisi opera habeat, mortua est in semetipsa, apostolo Jacobo testante: *Sicut enim*, inquit, *corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est*. Licet itaque, ita ut auctoritas divina docet, eadem percipiatur fides, a plerisque tamen, quia operibus non adimpletur, eidem auctoritati divinæ, immo apostolicis documentis superbiendo renititur: quorum exempla in promptu satis abundeque habentur. Quorumdam etiam perversissimæ consuetudines, propriæque voluntates, (*b*) multimoda adinventione contumaciter, quod valde periculosum est, efficiunt ut opera fidei magna ex parte negligantur. Qui dum legis divinæ transgressores existunt, easdem consuetudines sibi legem faciunt, & secundum eas se vivere absque sui discrimine & posse & debere contendunt, sua quærentes, non quæ Jesu Christi. Quod quantum divinæ auctoritati contrarium sit, aut non advertunt, aut certe animadvertere detrectant: quantum etiam (*c*) ob hoc religio Christiana in eis periclitetur, facile qui (*d*) sapit advertit. Quapropter unusquisque fidelis, si salvus esse vult, oportet ut remotis perversis consuetudinibus, quæ periculum animarum generant, fidem Christi, quam percepit, bonis operibus exornare non negligat. Constat ergo quod fundamentum Christianæ religionis fides sit catholica, hoc est credere in Patrem & Filium & Spiritum sanctum, unum Deum & verum Deum, trinum in personis, & unum in substantia. Credere etiam quod sola persona Filii pro salute nostra carnem assumpserit, in qua & passus est, & resurrexit, & in cælos ascendit, cum qua etiam ad judicium venturus est. Et credere quod per Spiritum sanctum remis-

Joan.

Marc.

Matth.

Heb.

Jac.

Lib. c.

sio

(*a*) judicanda sunt; idcirco enim prolixitas eorum tanta est, quoniam ne ex nostro corde facta &c.
(*b*) multimoda adinventio. (*c*) ab hoc. (*d*) qui sanum sapit.

sio peccatorum in baptismate conferatur, & quod fidelibus in ecclesia Christi, ejusdem sancti Spiritus dono per ministerium sacerdotale, & per pœnitentiam *, remissio peccatorum indubitanter attribuatur. Et quod generalis omnium in vera carne in adventu Christi resurrectio futura sit. Et quod nosse unumquemque fidelem oporteat, quia hæc fides vera & fructuosa esse non potest, nisi bonis operibus exornetur, id est fide, spe, caritate, humilitate, castitate, continentia, sobrietate, unanimitate, concordia, justitia, pietate, misericordia, innocentia, & simplicitate, & ceteris his similibus, quæ omnia in dilectione Dei & proximi consistunt. Sine his enim nemo potest Deo placere, nec salvus esse, quia, teste apostolo, fides sine operibus mortua est in semetipsa. Proinde necesse est ut unusquisque Christianus diligenter perpendat, utrum in eo fides viva sit bona opera agendo, an mortua bona opera negligendo. Et si, juxta documentum apostoli, ipsa fides sine operibus bonis mortua est, qua damnatione plectendi sunt illi, qui non solum eamdem fidem bonis operibus non exornant, sed etiam diversis flagitiis eam commaculant? Inter cetera quippe mala, quæ eamdem fidem commaculant, quatuor nobis vitia spiritualia merito exaggeranda videntur, quæ quanto occultiora sunt, tanto perniciosiora, id est, superbia, per quam angelus diabolus effectus de cælo ejectus est; invidia, per quam item diabolus hominem de paradiso ejecit; odium & discordia, quæ caritatem inter proximos extinguunt, & non sinunt proximos in mutua dilectione consistere, nec quietam tranquillamque, ut decuerat Christianos, vitam degere. Quæ ideo periculosiora, immo mortifera diximus, quoniam sectatores illorum ea aut non intelligunt, aut certe intelligere dedignantur: & quia ea parvipendentes, pro his ad confessionem non veniunt, idcirco nec correctionem merentur.

II.

Primum igitur, quod universalis sancta Dei ecclesia unum corpus manifeste esse credatur, ejusque caput Christus, apostolicis oraculis approbamus. Unde Paulus: *Vos autem estis*, inquit, *corpus Christi, & membra de membro*. Itemque: *Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eumdem actum habent: ita multi unum corpus sumus in Christo*. Item: *Cujus caput Christus, ex quo totum corpus per nexus & conjunctionem administratum, crescit in templum sanctum in Domino*. Sunt & alia hujusce rei innumera exempla quæ hic ob prolixitatem vitandam prætermittuntur. Quisquis ergo per aliqua illicita ex membro Christi se fecit membrum diaboli, noverit se non in corpore Christi, sed in corpore esse diaboli. Proinde necesse est, ut corpori Christi, a quo actu diabolico separatus est, se incunctanter, dum tempus pœnitentiæ in promptu habetur, restituere non negligat.

III.

Principaliter itaque totius sanctæ Dei ecclesiæ corpus in duas eximias personas, in sacerdotalem videlicet & regalem, sicut a sanctis patribus traditum accepimus, divisum esse novimus. De qua re Gelasius Romanæ sedis venerabilis episcopus ad Anastasium imperatorem ita scribit: Duo sunt quippe, inquit, imperator Auguste, quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas sacrata pontificum, & regalis potestas in quibus tanto gravius pondus est sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus hominum in divino reddituri sunt examine rationem. Fulgentius quoque in libro de veritate prædestinationis & gratiæ, ita scribit: Quantum pertinet, inquit, ad hujus temporis vitam, in ecclesia nemo pontifice potior, & in sæculo Christiano imperatore nemo celsior invenitur. Cum hæc quippe ita se habeant, primum de sacerdotali, post de regali persona dicendum statuimus. LIBER I. CAP. II. III. & IV. Lib. 2.

IV.

Quia constat religionem Christianam per successores apostolorum salubriter administrari, populisque ad vitam æternam ducatum exhiberi debere, primo necessarium judicavimus, ut quidquid in nobis reprehensibile sacrisque ministeriis, quibus indigni mancipamur, inconveniens & indecens contrariumque videbatur, toto annisu, Domino opem ferente, corrigeremus, & per exempla sanctorum sacerdotum, quorum vice ecclesiæ Christi sanguine redemptæ prælati sumus, vitam & actus moresque nostros in melius componere satageremus. Quoniam prædicatio sacerdotalis contemnitur, quando quod verbis prædicat, operibus non adimplet. Proinde qui ceteris forma & exemplum debent esse, primo facere debent quod docent, & ea vitare quæ fieri prohibent. Unde beatus Gregorius in libro pastorali, cum per gallum boni prædicatoris speciem tractando exponeret, inter cetera sic ait: Gallus, cum jam edere cantus parat, prius alas excutit, & semetipsum feriens vigilantiorem reddit. Quia nimirum necesse est, ut hi, qui verba sanctæ prædicationis movent, prius studio bonæ actionis evigilent, ne in semetipsis torpentes opere, alios excitent voce. Prius se per sublimia facta excutiant, & tunc ad bene vivendum alios sollicitos reddant. Prius cogitationum alis semetipsos feriant, & quidquid in se inutiliter torpere sollicita investigatione deprehendunt, districta animadversione corrigant, & tunc demum aliorum vitam loquendo componant. Prius punire propria fletibus curent, & tunc quæ aliorum punienda sunt denuntient; & antequam verba exhortationis insonent, omne quod locuturi sunt operibus clament. Laudem autem verorum sacerdotum eorumque officium (*a*) Prosper, in libro quem de contemplativa & actuali vita scripsit, comprehendit. Ipsis enim, inquit, id est sacerdotibus, proprie animarum curandarum sollicitudo commissa est, qui pondus populi sibi commissi viriliter sustinentes, pro peccatis omnium, velut pro suis, infatigabiliter supplicant Deo: ac velut quidam Aaron, incensum contriti cordis & humiliati spiritus offerentes, quo placatur Deus, avertunt iram futuræ animadversionis a populo, qui per Dei gratiam fiunt divinæ voluntatis indices, ecclesiarum Christi post apostolos fundatores, fidelis populi duces, veritatis assertores, pravæ doctrinæ hostes, omnibus bonis amabiles, & malc sibi conscis etiam ipso visu terribiles, vindices oppressorum, patres in fide catholica regeneratorum, prædicatores cælestium præmiorum, exempla bonorum operum, documenta virtutum, & forma fidelium. Ipsi sunt (*b*) ecclesiæ decus, in quibus amplius fulget ecclesia: ipsi columnæ firmissimæ, quibus in Christo fundatis innititur omnis multitudo credentium. ipsi januæ civitatis æternæ, per quas omnes qui credunt ingrediuntur ad Christum: ipsi janitores, quibus claves datæ sunt regni cælorum: ipsi etiam dispensatores regiæ domus, quorum arbitrio in aula regis æterni dividuntur gradus & officia singulorum. Hi sunt qui non ambiendo, sed spiritua-

Lib. 5. c. 170. Lib. 3. c. ult. Lib. 2. c. 2. Exod. 30. Levit. 16. Num. 16.

(*a*) Pomerius, & sic ubique, quando liber de vita contemplativa continetur. (*b*) ecclesiæ duces.

ritualiter vivendo, sacerdotium meruerunt: qui-
LIBER I. CAP. IV. que non favoris humani suffragio, sed divino mu-
nere sublimati, nihil sibi de præstantia sui prin-
cipatus (a) applaudunt. Quos non inflat honor
acceptus, sed exercet labor impositus: quia non
excellentiam suam cogitant provecti, sed sarci-
nam: nec gloriantur de officii dignitate, sed su-
dant potius constituti sub onere. Tales scriptura
divina speculatores appellat, qui speculantur actus
omnium, qualiter unusquisque cum suis in do-
mo, qualiter in civitate cum civibus vivat, in-
tentione religiosæ curiositatis explorant: quos bo-
nos probaverint, honorando confirmant, quos
deprehenderint vitiosos, arguentes emendant, aut,
si emendare nequiverint, æquanimiter portant,
habituri uberrimum fructum, aut de sua distri-
ctione, si correcti profecerint, aut de sua patien-
tia, etiamsi illi quos sustinent emendari noluе-
rint. Ecce laus dignitasque verorum sacerdotum,
eorumque ministerium breviter est digestum. De-
cet quippe sacerdotes Christi tanta dignitate do-
natos, quos utique constat janitores cælestis aulæ
existere, exempla decessorum suorum qui Deo
placuerunt infatigabiliter sectari, quatenus terre-
na despiciendo, & cælestia amando, primum ipsi
atria supernæ civitatis subire, deinde auditoribus
suis dictis & exemplis ea studeant aperire, ne,
quod absit, audiant a Domino: Habentes cla-
vem scientiæ, vos ipsi non intratis, & alios in-
trare non sinitis. Quando vero vita sacerdotum
cum doctrina non concordat, & auditoribus in-
firmis scandalum, & animarum provenire peri-
culum, non est dubium. Proinde summopere
cavendum est sacerdotibus, ne offendiculum fiant
his quibus præsunt. Tunc enim offendiculum fiunt
illis, quando quod verbis prædicant, moribus im-
pugnant. Unde fit ut, sicut in supra memorato
libro beatus Gregorius scribit, cum pastor per
abrupta graditur, ad præcipitium grex sequatur.
Nemo quippe, ut idem ait, amplius in ecclesia
nocet, quam qui perverse agens, nomen vel or-
dinem sanctitatis habet. Pertimescenda porro ni-
hilo minus sacerdotibus sententia evangelica est,
Matth 18. qua dicitur: *Qui scandalizaverit unum de pusillis
istis qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur
mola asinaria in collo ejus, & demergatur in pro-
fundum maris.* Quod quibusdam interpositis idem
doctor ita exponit: Quia ergo ad sanctitatis spe-
ciem deductus, vel verbo ceteros destruit vel e-
xemplo, melius profecto fuerat ut hunc ad mor-
tem sub exteriori habitu terrena acta constringe-
rent, quam sacra officia in culpa, ceteris imita-
bilem demonstrarent. Quia nimirum, si solus ca-
deret, utcumque hunc tolerabilior inferni pœna
cruciaret. Quibus terribilibus verbis liquido datur
intelligi, quod melius satiusque fuerat sacerdoti-
bus negligentibus non subsistere, quam acceptis
divinis officiis, per reprobam vitam pravaque e-
xempla, his quibus prodesse debuerunt, offendi-
culum iniquitatis & laqueum perpetuæ damnatio-
nis existere.

V.

Statuimus pari voto, parique consensu, ut unus-
quisque nostrum dictis & exemplis plebes paro-
chiæ suæ attentius ad meliora incitare studeat,
easque ut se a malis cohibeant, & ad Dominum
ex toto corde convertant, sollicite admoneat;
Deumque quem peccando iratum sibi fecerant,
digna pœnitentiæ satisfactione & eleemosynarum
largitione sibi placabilem facere satagant. Nec non
& pro vita piissimi Deoque amabilis Ludovici im-
peratoris, conjugis prolisque ejus incolumitate,
imperiique sibi commissi stabilitate, Dei immen-
sam misericordiam cernuis precibus implorent. Si-
mulque eis ostendendum, quoniam quamdiu quis
malis operibus deditus est, nec sibi, nec aliis
Deum propitiari meretur. Et quod unusquisque
eleemosynam, & cetera bona opera, a semetipso
incipere debeat. (b) Cum itaque prædicare ne-
cesse sit, juxta illud Isajæ: *Clama ne cesses, quasi
tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo
scelera eorum, & domui Jacob peccata eorum*: tum
maxime id eis facere necesse est, quando iram
Domini contra populum Dei meritis exigentibus
grassari perspexerint, juxta illud quod Dominus
per Ezechielem prophetam loquitur: *Terra, cum
induxero super eam gladium, & tulerit populus ter-
ræ virum unum de novissimis suis, & constituerit
eum supra se speculatorem, & ille viderit gladium
venientem super terram, & cecinerit buccina, & an-
nuntiaverit populo: audiens autem quisquis ille est
sonum buccinæ, non observaverit, veneritque gladius,
& tulerit eum, sanguis ipsius super caput ejus erit.
Sonum buccinæ audivit, & non se observavit; san-
guis ejus in ipso erit: si autem se custodierit, ani-
mam suam salvabit. Quod si speculator viderit gla-
dium venientem, & non insonuerit tuba, & populus
se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de
his animam, ille quidem in iniquitate sua captus est,
sanguinem autem ejus de manu speculatoris requiram.*
Item per eundem prophetam Dominus ait: *Fili
hominis, speculatorem dedi te domui Israel, & audies
de ore meo verbum, & annuntiabis eis ex me. Si
dicente me ad impium: Morte morieris; non fueris
locutus, neque annuntiaveris ei, ut avertatur a sua
via impia, & vivat; ipse impius in iniquitate sua
morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requi-
ram.* Formidolosa valde, & tremenda hæc senten-
tia sacerdotibus est, qua dicitur: *Sanguinem autem
ejus de manu tua requiram.* Unde idem doctor
Prosper in memorato libro scripsit: Ille, inquit,
cui dispensatio verbi commissa est, etiam si san-
cte vivat, & tamen perdite viventes arguere aut
erubescat aut metuat, cum omnibus qui eo ta-
cente perierint perit: & quid ei proderit non pu-
niri suo, qui puniendus est alieno peccato? Item
idem post pauca propheticam sententiam expo-
nens, qua dicitur: *Si me dicente ad impium: Im-
pie, morte morieris; non fueris locutus ut se custo-
diat impius a via sua, ipse impius in iniquitate sua
morietur, sanguinem vero ejus de manu tua requi-
ram*, ait: Quid potuit expressius, quid apertius
dici? *Si impio*, inquit, *non locutus fueris, ut se
ab iniquitate sua custodiat, & ille perierit, sangui-
nem ejus de manu tua requiram*; hoc est dicere:
Si ei peccata sua non annuntiaveris, si eum non
argueris, ut ab impietate sua convertatur, & vi-
vat, & te qui non increpasti, & ipsum qui te ta-
cente peccavit, flammis perennibus perdam. Sed
ex eo quod idem propheta infert: *Si autem tu
annuntiaveris impio, & ille non fuerit conversus ab
impietate sua, & a via sua mala, ipse quidem in
impietate sua morietur, tu autem animam tuam li-
berasti*, &c. liquido claret, quia si prædicator an-
nuntiaverit impio, ut se convertat a via sua im-
pia, & vivat, & impius se non correxit, ejusdem
impii pœnæ particeps non erit. Unde idem Pros-
per: Quod si, inquit, corripientem, si iram fu-
turam, quæ contemptoribus jam imminet, nun-
tiantem homines terreni despiciunt, sanguis eo-
rum in ipsis erit, & sacerdos, qui eis peccata
eorum non tacuit, pœnæ quæ eos expectat parti-
ceps

ANN CHRI 8[illegible]

Isa. 58

Ezech.

Ezech.

Lib. 1 vita c templa cap. 2

Ezech.

Ibidem

Ibidem

Lib. 1 de vi temp

(a) attollunt.

(b) Cum itaque prædicatoribus sine cessatione populo Dei prædicare &c.

ceps non erit. Ecce quale periculum prædicatoribus, nisi strenue utiliterque prædicaverint, & auditoribus, nisi id quod sibi prædicatum fuerit obedienter impleverint, instat. Quod autem per negligentiam & desidiam prædicatorum, & per contemptum quorumdam auditorum trangressio fit divinorum præceptorum, periculumque animarum, manifestum est. Quapropter necesse est, ut hæc prophetica, immo cælestis tuba, qua præcipitur: *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum, & domui Jacob peccata eorum*, & prædicatores & auditores a somno torporis & negligentiæ tandem excitet, ut hi de utili sua prædicatione & illi de obedienti impletione, æterna a Domino donentur remuneratione.

VI.

In primordio sanctæ Dei ecclesiæ nemo ad perceptionem sacrosancti baptismatis admittebatur, nisi prius & fidei & baptismatis sacramento fuisset instructus: quod verba beati Pauli apostoli probant, ita scribentis: *An ignoratis*, inquit, *fratres, quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus?* & cetera quæ apostolicus sermo de baptismatis sacramento exequitur. Scribitur quoque in concilio Laodicensi titulo XLVI. quod oporteat eos qui ad baptisma veniunt fidem discere, & quinta feria septimanæ majoris episcopo aut presbyteris reddere. Item in eodem, capitulo XLVII. quod oportet eos qui in ægritudine percipiunt baptisma, postquam convaluerint, fidem perdiscere, & scire cujus muneris participes facti sunt. Quibus verbis aperte datur intelligi, quod ad fidem Christi venientes, ejusdem fidei & baptismatis instruebantur sacramentis. Verum quoniam fides Christi ubique pollet, & parvuli de Christianis parentibus nati, antequam ad intelligibilem ætatem veniant, baptismatis sacramenta percipiunt, necesse est ut quod imbecillis ætas nequivit, intelligibilis discere satagat. Quod quia ab usu Christianæ religionis propter quorumdam incuriam recessit, quantæ sit negligentiæ quantique discriminis, satis dici non potest.

VII.

Sane quibusdam, quamvis fides Christi inhianter expetatur, aliter tamen agitur, quam divina auctoritas testetur. Præfixa tempora canonum super celebratione baptismatis a multis, partim ignorantia, partim præsumptione violantur. Secundo, quia illi in sua (*a*) sponsione aliquos de sacrosancto fonte suscipiunt, nec fidei nec baptismatis sacramento sunt instructi: & idcirco eos quos suscipiunt, & secundum sanctorum patrum documenta docere debuerant, erudire nequeunt. Quod ad negligentiam sacerdotum, nec non & auditorum pertinere, dubium non est. Quo itaque tempore baptismus celebrari debeat, Gelasius in decretalibus capite X. scribit. Baptizandi, inquit, sibi quisquam passim (*b*) quocumque tempore nullam credat inesse fiduciam, præter paschale festum, & pentecostes venerabile sacramentum: excepto dumtaxat gravissimi languoris incursu, in quo verendum est, ne morbi crescente periculo sine remedio salutari fortassis ægrotans excidio præventus abscedat. Item Leo in decretis suis titulo XI. Unde quia manifestissime patet baptizandis in ecclesia electis hæc duo tempora, de quibus locuti sumus, esse legitima, dilectionem vestram monemus, ut nullos alios dies huic observantiæ misceatis. Quisquis igitur hujus constitutionis superbiendo transgressor existit, nequaquam sibi super hoc facto impunitatem, nisi se humiliter correxerit, promittat. Qualiter autem hi qui de sacro fonte alios suscipiunt instruere debeant, beatus Augustinus in sermone habito ad populum demonstrat, dicens: Quicumque igitur viri, quæcumque mulieres de sacro fonte filios spiritualiter susceperunt, cognoscant se pro eis fidejussores extitisse apud Deum: (*c*) & in eo necesse est, ut semper illis sollicitudinem veræ caritatis impendant, admoneant, & castigent, atque corripiant, ut (*d*) castitatem custodiant, virginitatem usque ad nuptias servent, & ceteris bonis operibus dediti sint. In hoc quippe facto, de quo agitur, quantum a religione Christiana digressum sit, ignorari fas non est.

VIII.

Sicut in plerisque, ita & in eo auctoritas á nonnullis sæpe violatur canonica, quando scilicet hi qui in ægritudine baptismatis suscipiunt sacramenta, ad gradus ecclesiasticos contra fas provehuntur. Is usus, quia auctoritati canonicæ resultat, oportet ut corrigatur, quoniam hujuscemodi baptizatos, quos vulgaris sermo grabatarios vocat, canonica auctoritas a gradibus ecclesiasticis patenter repellit. Unde in concilio Neocæsarienſi capite XII. legitur. Si quis in ægritudine fuerit baptizatus, ad honorem presbyterii non potest promoveri; quia non ex proposito fides ejus, sed ex necessitate, descendit: nisi forte propter sequens studium ejus, & fidem, atque hominum raritatem, talis possit admitti. Quod si hi, qui in ægritudine baptizantur, a gradibus arcentur ecclesiasticis, multo magis illi arcendi sunt, qui aut per cupiditatem, aut per temeritatem, contempta canonica actoritate baptizantur, & postea similiter ad gradus ecclesiasticos provehuntur. Quia ergo hactenus in hac re, sive propter negligentiam sacerdotum, sive propter incuriam laicorum, minus caute, immo aliter quam auctoritas ecclesiastica doceat actum est, decet ut abhinc observetur, nec amplius ad injuriam canonicæ institutionis, & dehonorationem ecclesiasticorum graduum, hæc transgressio iteretur.

IX.

Pactum quod cum Deo in baptismate fit, a multis ex toto, a multis ex parte transgreditur. Ex toto quippe transgreditur, quando quis post acceptam baptismatis gratiam, aut ad infidelitatem, aut ad hæresim, aut certe ad schisma prolabitur. Ex parte vero, quando quis aut ad superbiam, aut ad invidiam, aut ad cetera vitia spiritalia, quæ ex radice superbiæ prodeunt, labitur. Unde Dominus in evangelio: *Qui autem*, inquit, *super petrosa seminatus est, hic est qui verbum audit, & continuo cum gaudio accipit illud: non habet autem in se radicem, sed est temporalis: facta autem tribulatione & persecutione propter verbum, continuo scandalizatur.* Constat igitur unumquemque fidelem Deo in baptismate duarum pactionum nexibus se obligare; altera, qua abrenuntiare diabolo, & omnibus operibus ejus, & omnibus pompis ejus; altera vero, qua se in Patrem & Filium & Spiritum sanctum credere profitetur. Unde etiam sub ejusdem sanctæ Trinitatis invocatione baptismatis gratiam consequitur. Cum (*e*) ergo hujuscemodi abrenuntiationem quibuslibet illecebris vitiorum illectus ad ea quibus renuntiavit redit, nec non & post tantæ fidei perceptionem, in apostasiam, aut hæreticæ pravitatis, aut fraterni schisma-

(*a*) Sponsione eos quos de. (*b*) alio tempore. (*c*) & ideo necesse est.
(*d*) castitatem ejus. (*e*) ergo post hujuscemodi.

LIBER I. CAP. X & XI

matis prolabitur: procul dubio utriusque pactionis transgressor efficitur. Quarum altera, quia baptismi iteratione nequit, pœnitentiæ lamentis, eleemosynarum largitionibus, ceterisque bonorum operum exhibitionibus dilui potest. Altera vero, quæ prædictæ contagionis lepra commaculata fuerit, nisi hac primum per Christi caruerit gratiam, & ad unitatem ecclesiæ redierit, mundari, & pristinæ fidei colorem, sanitatisque vigorem recuperare non poterit. Quia ergo flammeus ille gladius, qui propter peccatum primi hominis januam paradisi obice mortalibus immobili oppilaverat, in sacrosancto baptismatis fonte extinguitur, & eadem janua credentibus aperitur; omnibus fidelibus studendum est, ut pactionis & sponsionis, quam cum Deo in baptismate fecerunt, semper memores existant, caveantque ne quibuslibet vitiorum sordibus se maculantes, non solum eumdem sibi reaccendant ignem, verum etiam immundum spiritum, a se tempore baptismatis expulsum, cum septenario dæmonum numero sibi addito, ad se quoquomodo redire faciant; fiantque illis, ut Dominus ait, novissima pejora prioribus: & impleatur in eis quod beatus Petrus apostolus ait: *Melius enim erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod traditum est illis, sancto mandato*; apteturque eis illud quod idem ait: *Canis reversus ad vomitum suum, & sus lota in volutabro luti*. Nulli quippe dubium est, quin religio Christiana baptismum Christi fideliter expetat, & salubriter percipiat. Sed valde periculosum est, & a religione Christiana alienum, quod post tanti doni perceptionem unusquisque fidelis, cum ad intelligibilem ætatem venit, mysterium baptismatis discere & intelligere negligit, atque, eo intellecto, secundum illud vivere non satagit. Quod periculum & ad negligentiam pertinere sacerdotum, qui id sollerter debent annuntiare, & ad auditorum incuriam, qui hoc & intelligere & adimplere pavipendunt, nulli dubium est.

Gen 3

Luc. 11.

2. Pet 2

Ibidem

X.

Addit. c. 4.

Sicut studendum est sacerdotibus ut auditores sui mysterium sacri baptismatis intelligant, & Deo opem ferente operibus compleant: ita nihilo minus procurare debent, ut abrenuntiationes, quas in diabolum suaque opera, ejusque pompas fecerunt, intelligant, & his intellectis, ne ad eas denuo redeant, sollicite invigilent. Quibus etiam admonendo sæpius inculcandum est, ne jugo satanæ quod rejecerunt, ejusque dominationi, quam aspernati sunt, quoquomodo succumbant. Magna quippe ex parte Christianum decus vilescit, quando renati in Christo, ea, quibus in baptismate renuntiaverunt, nec intelligere curant, nec ab his se, ut Christo polliciti sunt, abstinere satagunt. Quæ si intellexissent, procul dubio, adjuvante Christi gratia, se ab his vigilantius custodissent. Unde necesse est ut prædicatores in admonendo, & auditores in discendo, & opere complendo, abhinc, ut suum cavere periculum possint, majus adhibeant studium. Abrenuntiare igitur diabolo est penitus eum respuere, spernere, rejicere, eique contradicere, seque & unumquemque ab eo alienare, sive aliud quid, quod hoc verbo in hoc sensu exprimi potest. Opera ejus sunt, quæ utique operibus salvatoris contraria existunt. Primum superbia, cujus ille auctor est, & quæ eum ex angelo dæmonem fecit, quæ est etiam initium omnis peccati, & cetera vitia quæ ex radice prodeunt superbiæ. Pompa diaboli, hæc est quæ pompa mundi, id est, ambitio, arrogantia, vana gloria, omnisque cujuslibet rei superfluitas in humanis usibus. Unde crescit elatio, quæ multoties honestati solet adscribi, & cetera hujusmodi quæ de fonte superbiæ procedere noscuntur. Hæc & his similia sunt, quæ unusquisque fidelis tempore baptismatis a se rejecit, Christoque se mancipavit, pactumque cum Deo fecit, ne penitus ad ea quibus abrenuntiavit rediret. Verum si jura humanæ pactionis firmiter conservantur, fixius tamen atque ferventius jura tanti pacti, quæ cum Deo facta sunt, inviolabiliter sunt observanda.

ANNO CHRISTI 829

XI.

Providendum ac summopere cavendum est, ut hi per quos & religio Christiana constare, & ceteri ab offensione debent salvari, tales posthabita simoniaca peste eligantur, quales & apostolicus sermo, & canonicus ordo, & beati Gregorii pastoralis regula docet: scilicet ut nullius terrenæ rei gratia, nisi Dei solius, eligantur. Quoniam si pro aliquo munere præsentis futuræque retributionis, vel pro qualibet alia re, quæ contraria esse possit veritati, divinæque auctoritati, eligitur, liquet profecto quod ex toto aliter agitur, quam divina auctoritas testetur, & quod in hujusmodi facto Deus offendatur, & taliter electo, & his quibus præficitur, quin scandalum generetur dubium non est. Proinde oportet ut in electione & ordinatione sacerdotis valde execranda simoniaca hæresis, quæ propter quorumdam avaritiam & ambitionem modernis temporibus dignitatem sacerdotalem fuscare comprobatur, nihil sui detestandi juris habeat: quæ in primordio sanctæ Dei ecclesiæ a beato Petro principe apostolorum cum auctore suo damnata est. Quæ etiam Deo odibilis pestis primum necesse est ut imperiali auctoritate & potestate, cum consensu venerabilium sacerdotum, a Romana ecclesia amputetur: quoniam si caput languerit, membra incassum vigeant necesse est. Qualiter vero eadem hæresis a beato Petro damnata sit, liber Actuum apostolorum docet, ubi scribitur: *Cum vidisset autem*, inquit, *Simon, quia per impositionem manus apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam, dicens: Date & mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri. Non enim est tibi pars, neque sors in sermone isto. Cor enim tuum non est rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.* Et in concilio Chalcedonensi capitulo 2. scribitur: Si quis episcopus per pecuniam fecerit ordinationem, & sub pretio redegerit gratiam, quæ non potest vendi, ordinaveritque per pecuniam episcopum, aut presbyterum, aut diaconum, vel quemlibet ex his qui connumerantur in clero, aut promoverit per pecuniam dispensatorem, aut defensorem, vel quemquam qui subjectus est regulæ, pro sui turpissimi lucri commodo; is qui hoc attentare probatus fuerit proprii gradus periculo subjacebit, & qui ordinatus est nihil ex hac ordinatione vel promotione, quæ est per negotiationem facta, proficiat, sed sit alienus ea dignitate vel sollicitudine, quam pecuniis acquisivit. Si quis vero mediator tam turpibus & nefandis datis vel acceptis extiterit, si quidem clericus fuerit, proprio gradu decidat; si vero laicus vel monachus, anathematizetur. Gregorius in homilia evangeliorum XVI. Vobis enim, inquit, sacerdotibus lugens loquor: quia nonnullos vestrum cum præmiis facere ordinationes agnovimus, spiritualem gratiam vendere, & de alienis iniquitatibus cum peccati damno temporalia lucra

Act. 8

Matth. 10. Matth. 21.

cu

cumulare. Cur ergo ad memoriam veſtram non redit, quod vox dominica præcipiens dicit: *Gratis accepiſtis, gratis date?* Cur non ante mentis oculos revocatis, quod templum redemptor noſter ingreſſus cathedras vendentium columbas evertit, numullariorum effudit æs? Qui namque ſunt in templo Dei hodie qui columbas vendunt, niſi qui in eccleſia pretium de impoſitione manus accipiunt, per quam impoſitionem Spiritus ſanctus cælitus datur? Columba ergo venditur, quia manus impoſitio, per quam Spiritus ſanctus accipitur, ad pretium præbetur. Sed redemptor noſter cathedras vendentium columbas evertit, quia talium negotiatorum ſacerdotium (*a*) deſtruit. Hinc eſt quod ſacri canones ſimoniacam hæreſim damnant, & eos ſacerdotio privari præcipiunt, qui de largiendis ordinibus pretium quærunt. Cathedra ergo vendentium columbas evertitur, quando hi qui ſpiritalem gratiam vendunt, vel ante humanos, vel ante Dei oculos, ſacerdotio privantur. Et in apologetico Gregorii Nazianzeni: Religioni, inquit, ac doctrinæ noſtræ opprobrium naſcitur, quod ſacerdotia vel miniſteria ambitione potius & ad gratiam, quam meritorum judicio deferantur. Cujus rei vitium vel labem etiamſi prohibere ſupra nos eſt, at certe erubeſcere & averſari pars aliqua pietatis eſt. Si quis igitur copioſius pleniuſque de vitanda ac deteſtanda ſimoniaca hæreſi ſcriptum noſſe cupit, librum epiſtolarum beati Gregorii legat. In quibus manifeſte apparet, quod eo tempore, quando eaſdem epiſtolas idem doctor ad Gallias mittebat, ſedes beati Petri, cui prælatus erat, ab eadem lue immunis erat. Orandus eſt ergo Deus, ut eamdem peſtem, quæ eccleſiam ſuam multifarie commaculat, ita abhinc ab omnium fidelium ſuorum corde, ore, & manu procul amoveat, ut amplius tot animas in laqueum & perditionem non ſubruat.

ANNO CHRISTI 819.

Matth. 10.

XII.

Qualiter ad culmen regiminis veniendum, qualiter in eo vivendum, qualiterque docendum, vel qualiter quotidie propriæ infirmitatis conſideratio ſacerdoti ante oculos ſit ponenda, præfati beati Gregorii regula pleniſſime docet. A cujus doctrina, quod valde dolendum & contremiſcendum eſt, multi noſtrorum, qui paſtorum nomine cenſemur, longe peccatis præpedientibus diſtare convincimur. Unde & noſtrum, & eorum quibus prodeſſe debemus, magnum periculum imminere cognoſcimus. Quapropter ſollicite vigilanterque nobis ſatagendum eſt, ut per ejuſdem doctoris & ceterorum ſanctorum dicta & exempla, vitam noſtram in melius componamus, quatenus nobis & illis, quibus ad vitam æternam ducatum præbere debemus, Domino auxiliante, ſalutiferum conſultum ferre poſſimus. Perſona quoque ſacerdotis qualis eſſe debeat, in memorato paſtorali libro, & in apologetico Gregorii Nazianzeni, copioſe tractatum eſt. Sed & in libro Levitico tit. XXVIII. ita perſonam ſacerdotis Dominus deſcribit, loquens ad Aaron: *Vinum & omne quod inebriare poteſt non bibetis tu & filii tui, quando intratis in tabernaculum teſtimonii, ne moriamini: quia præceptum ſempiternum eſt in generationes veſtras. Et ut habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum & profanum, inter poilutum & mundum: doceatiſque filios Iſrael omnia legitima mea, quæ locutus ſum ad eos per manum Moyſis.* In Ezechiele: *Victimam igitur & pro peccato & pro delicto, ſive pro ignorantia, comedent ſacerdotes.* Hieronymus: (*b*) Nec tantam, inquit, gaudendum eſt ad oblationem munerum, quantum timendum ad honoris condemnationem, ſi eo abutamur indigne. Item poſt pauca: hoc autem facimus: ut reponat ſacerdos benedictionem & oblationem noſtram in domo ſua, ſive ut ad imprecationem ejus Dominus benedicat domibus noſtris. Grandis dignitas ſacerdotum, ſed grandis ruina, ſi peccent. (*c*) Lætamur ad aſcenſum, ſed timeamus ad lapſum. Non eſt tanti gaudii excelſa tenuiſſe, quam mœroris de ſublimibus corruiſſe. Nec enim ſolum pro delictis noſtris reddemus rationem, ſed pro omnium quorum abutimur (*d*) donis, & nequaquam ſumus de eorum ſalute ſolliciti. In Aggæo: *Interroga ſacerdotes legem.* Idem Hieronymus: Conſidera ſacerdotum eſſe officii, de lege interrogatos reſpondere. Si ſacerdos eſt, ſciat legem Domini: ſi ignorat legem, ipſe ſe arguit non eſſe Domini ſacerdotem. Sacerdotis enim eſt ſcire legem, & ad interrogationem reſpondere de lege. Item in Malachia: *Lex veritatis in ore ejus*, hoc eſt doctrina populorum, quæ in ſacerdote nullo debet mendacio deturpari, ſed tota de veritatis fonte procedere. Et poſt pauca: *Et multos avertit ab iniquitate.* Qui ſacerdos eſt, & non corripit delinquentes, ſacerdotis officium præterit: *Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam.* Non dixit, proferent, ſed *cuſtodient.* Et poſt non multa: *Sicut non ſervaſtis vias meas, & accepiſtis faciem in lege.* Inter omnia peccata Levi, ſive eorum qui ex Levi ſunt ſacerdotum Dei, illud & ultimum & maximum ponitur, quare acciplant faciem in lege, ut non cauſſam, ſed perſonam conſiderent, juſtumque pauperem deſpicientes iniquos divites ſuſcipiant & honorent. In evangelio: *Paſtor bonus animam ſuam dat pro ovibus ſuis.* Hanc ſententiam beatus Gregorius exponens ait: Qui non dat pro ovibus ſubſtantiam ſuam, quando pro eis daturus eſt animam ſuam? Primum itaque noſtrum eſt, exteriora noſtra ovibus ejus impendere: (*e*) poſtmodum vero, ſi neceſſe ſit, pro iiſdem ovibus animam ponere. Paulus ad Timotheum, nec non ad Titum, quid ſit epiſcopatum deſiderare, & qualis perſona epiſcopi eſſe debeat, regente ejus calamum ſancto Spiritu, affatim ſalubriterque deſcribit. Hæc igitur quæ prælibata ſunt, quiſquis ad paſtorale magiſterium aſpirat, ſobrie diligenterque perpendat, ſeque ſagaciter metiri ſtudeat, ne, quod abſit, terrenis deſideriis ſuccenſus, propriiſque reatibus adſtrictus, dum loco, ut beatus Gregorius ait, delectatur gloriæ, fiat ſubditis auctor ruinæ. Omnibus igitur ſacerdotibus illa ſpecialiter ſententia beati Gregorii ante oculos conſtituenda eſt, in qua inter cetera: Cum rerum, inquit, neceſſitas expoſcit, penſandum valde eſt ad culmen quiſque regiminis qualiter veniat, atque ad hoc rite perveniens qualiter vivat, & bene vivens qualiter doceat, & recte docens, infirmitatem ſuam quotidie quanta valet conſideratione cognoſcat.

LIBER I. CAP XII. & XIII.

Malach.

Ibid. 2.

Ibid. 9.

Joan. xv.

1 Tim. 3 Tit. 1

In præfat. lib. 1. Paſtor.

XIII.

Quia vero nonnullos ordinis noſtri ſocios avaritiam turpiter ſectari, & merito a multis reprehendi, & ob id innoxios cum noxiis hac occaſione infamari comperimus; abhinc in commune nos & ſocios noſtros mutua exhortatione corrigendos eſſe dijudicamus. Ita videlicet, ut nec nos in hujuſcemodi peſte avaritiæ coram Deo peccaremus, nec aliis per noſtrum malum exemplum detrahendi & in nobis peccandi locum daremus. Verum cum nullus Chriſtianus theſauros in terra, ſed po-

uit. 10.

ecd. 44.

(*a*) deſtruxit. (*b*) nec tantum. (*c*) lætamur. (*d*) doctrinis.
(*e*) poſtremum vero.

LIBER I. CAP. XIV.

potius, secundum Domini sententiam, in cælo recondere debeat, cavendum summopere sacerdotibus est, ut ab avaritiæ peste, quæ est idolorum servitus, & cupiditate, quæ radix omnium malorum est, suosque sectatores a regno Christi excludunt, se compescant. Quoniam digne non possunt subditis prædicare ut ab his se abstineant, cum ipsi his, quod valde dedecens, immo periculosum est, se mancipaverint. Gravius quippe atrociusque hæ pestiferæ lues in illis damnantur, quam in his qui eorum dictis & exemplis ab his coerceri debuerunt. Solent namque a nonnullis multifariæ occasiones obtendi, quæ necessitatis nomine palliantur. Et revera dum exterius necessitas prætenditur, interius avaritia tegitur. Ait itaque Dominus in evangelio: *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi ærugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo, ubi neque ærugo neque tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt nec furantur. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.* E contra Jacobus apostolus divites alloquitur: *Agite nunc divites, plorate ululantes in miseriis quæ advenient vobis. Divitiæ vestræ putrefactæ sunt, aurum vestrum & argentum æruginavit, & ærugo eorum vobis in testimonium erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis.* Scribit etiam Beda in expositione tabernaculi ita inquiens, Neque hoc quod primi filiorum Aaron post ordinationem, cum ignem alienum offerrent coram Domino, igne cælesti perierunt, a significatione miserabilis nostri temporis abhorret, ubi nonnulli sacerdotum ac doctorum loco potiti, quod dictu quoque grave ac lugubre satis est, dum ignem cupiditatis igni supernæ dilectionis anteponunt, igne supernæ ultionis absumuntur, quorum perpetua damnatio temporali est filiorum Aaron morte figurata. Scribit & Prosper, Non potest dicere sacerdos contemptoribus admonitionis suæ, Futurum cogitate judicium, quod ipse forte non cogitat; amatoribus mundi, Nolite diligere mundum, si eum mundi amor oblectat: ambitiosis, Ambitioni finem imponite, si eum ambitio (*a*) rumosa præcipitat: ebriosis, Ebrietatem cavete, si se mero usque ad alienationem mentis ingurgitat. Sumptuosis dapibus crudus, non potest suis abstinentiam laudare quam calcat: vitio cupiditatis addictus, cupidis amorem non potest dissuadere pecuniæ. Inimicitiarum tenax, non audebit animos dissidentium sacerdotali tranquillitate componere. Justitiam prædicare judicibus erubescit, quam ipse personæ potentis favore corrumpit: nec defendit oppressos, ti personas aut honorat aut despicit; & quidquid boni non facit, aut mali committit, nec jubebit fieri, nec vetabit; quia necessariam docendi auctoritatem contrarietate suæ actionis amittit aut minuit. In vita beati Ambrosii legitur: Ingemiscebat enim vehementer, cum videret radicem omnium malorum avaritiam, quæ neque copia, neque inopia minui potest, magis magisque succrescere in hominibus, & maxime in his, qui in potestatibus erant constituti: ita ut interveniendi illi apud illos gravissimus labor esset, quia omnia pretio distrahebant. Quæ res omne malum primo invexit Italiæ, & exinde omnia vergunt in pejus. Et quid dicam, si in hujusmodi personis ita rabiem suam exercent, qui solent aut filiorum aut propinquorum causas prætendere ad excusandas excusationes in peccatis, quandoquidem plerosque ceperit etiam cæca labes sacerdotes & Levitas, quibus portio Deus est, ut illam etiam ipsi appetant? Et væ mihi misero, quia nec fine mundi provocamur, ut tam gravi jugo servitutis liberari velimus, quod demergit usque ad profundum inferni, ut faciamus nobis amicos de mammona iniquitatis, qui nos recipiant in æterna tabernacula. His ita præmissis, oportet sacerdotes Domini, ut ab appetitu avaritiæ & cupiditatis se cohibentes, sibi subjectis in omnium virtutum professibus imitabiles exhibeant, quibus pro omnibus divitiis solus Christus abundat, juxta illud apostoli: *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum.* Quod autem oblationes fidelium non ad suam avaritiam, sed ad Christi honorem ecclesiæque utilitatem retorquere debeant, subter annotandum est.

ANNO CHRISTI 819

Matth. 6.

Jac. 5.

Levit. 10.

Lib. 1, c. 35. de vita contempl.

Philipp. 1.

XIV.

Quia ergo propter communem immo necessariam correctionem pariter diligenterque inquisivimus, & ex oraculis divinis, & sanctorum patrum dictis manifestum fecimus, qualiter ad pastorale magisterium veniendum, qualiter docendum sit, & qualiter sacerdotes Domini avaritiam, qui aliis formam & exemplum esse debent, cavere debeant, operæ prætium duximus, nos exhortando admonere, & admonendo exhortari, ut hospitalitatem præcipue sacerdotes Domini sectari meminerint: quoniam hactenus a quibusdam ordinis nostri sociis minus justo & indecenter hospitalitas sectata est, & ideo a multis non solum ipsi negligentes, verum etiam hospitalitati studentes, tali reprehensione sunt denotati. Cum ergo hospitalitas in tremendi examinis die ab æterno judice sit remuneranda, qui dicturus est: *Hospes fui, & collegistis me*, & ob id omnibus Christianis summopere sit sectanda, multo magis tamen vigilantiusque ab his qui dictis & exemplis ad vitam æternam aliis ducatum præbere debent, postposita avaritiæ peste, & alia qualibet occasione, prorsus est exequenda. Ab apostolo quippe inter cetera virtutum præconia, quæ episcopo inesse debent, hospitalitas etiam habenda prædicatur. Episcopi namque domus, ut beatus Hieronymus scribit, omnium commune debet esse hospitium, & laicus, si unum aut duos, aut paucos recipiat, implet hospitalitatis officium. Episcopus, nisi omnes recipiat, inhumanus ab eo scribitur. Hospitalitas porro, quam Dominus remuneraturum se esse asseruit, illa est intelligenda, quæ membris Christi, tecto scilicet indigentibus, & diversas necessitates parientibus, exhibetur. Unde ait Job: *Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.* Petrus: *Hospitales invicem sine murmuratione*, & alibi: *Caritas fraternitatis maneat in vobis, & hospitalitatem nolite obliviſci. Per hanc enim* (*b*) *latuerunt quidam, angelis hospitio receptis.* Paulus: *Hospitalitatem*, inquit, *sectantes.* Origenes in epistolam ad Romanos: Quam digne, inquit, hospitalitatis magnificentiam uno sermone comprehendit! Dicens enim hospitalitatem sectandam, non illud solum ostendit, quod venientem ad nos hospitem suscipiamus, sed requiramus, & solliciti simus, & sectemur, ac perquiramus ubique hospites, necubi forte in plateis sedeant, (*c*) aut extra tectum jaceant. Recordare Loth, & invenies quod non illum hospites, sed ipse quæsierit hospites: & hoc erat hospitalitatem sectari. De hospitalitate etiam sectanda uberiora sunt exempla, & beati Gregorii in homilia evangelii copiosissima dicta. Proinde studendum summopere episcopis est, ut cum hospitalitatem subditis habendam prædicant, ipsi eam ante omnes primum fa-

In comment. ad Tit. 1.

Job. 31.

1. Pet. 4.

Hebr. 13.

Rom. 12.

Gen. 16.

Hom. 2.

(*a*) ruinosa (*b*) placuerunt. (*c*) ne extra tectum.

factis adimpleant : scilicet ut quod verbis prædicant, operibus ostendant.

ANNO CHRISTI 819.

XV.

Quod nulli sacerdotum liceat res Deo dicatas sibique commissas, utpote proprias tractare, & ad multifarios secundum libitum suum eas usus retorquere, sed potius secundum canonicam auctoritatem, sanctorumque patrum dicta & exempla administrare vel dispensare, ea quæ sequuntur perspicue manifestant. Quod autem ea quæ Domino sanctificabantur, ad jus pertinerent sacerdotum, legalia instituta sanciunt. In novo quippe testamento, in initio videlicet sanctæ nascentis ecclesiæ, vota fidelium ante pedes ponebantur apostolorum, eorumque judicio unicuique, prout opus erat, distribuebantur. Et licet crescente fidelium devotione copiosissimis ac munificentissimis eorum liberalitatibus sancta donata sit ecclesia, eumdem tamen usum apostolorum successores in tractandis & dispensandis ecclesiasticis rebus se servare debere meminerint. Quoniam qui stipem ecclesiæ, juxta documentum beati Hieronymi, in suos convertit usus, scriba est & Pharisæus, similisque Judæ perdito. Scribitur in concilio Antiocheno (*a*) cap. XXV. Episcopus ecclesiasticarum rerum habeat potestatem, ad dispensandum erga omnes qui indigent, cum summa reverentia & timore Dei. Participet autem & ipse quibus indiget, si tamen indiget, tam suis, quam fratrum, qui ab eo suscipiuntur, necessariis usibus profuturis, ita ut in nullo qualibet occasione fraudentur, juxta sanctum apostolum sic dicentem: *Habentes victum & tegumentum his contenti sumus*. Quod si contentus istis minime fuerit, convertat autem res ecclesiæ in suos usus domesticos, & ejus commoda vel agrorum fructus, non cum presbyterorum conscientia diaconorumque pertractet, sed horum potestatem domesticis suis, aut propinquis, aut fratribus, filiisque committat, ut per hujusmodi personas occulte ceteræ lædantur ecclesiæ, synodo provinciæ pœnas iste persolvat. Si autem & aliter accusetur episcopus, aut presbyteri qui cum ipso sunt, quod ea quæ pertinent ad ecclesiam, vel ex agris, vel ex alia qualibet ecclesiastica facultate, sibimet usurpent, ita ut ex hoc affligantur quidam pauperes, criminationi vero & blasphemiis tam sermo prædicationis, quam hi qui dispensant taliter exponantur, & hos oportet corrigi, sancta synodo id quod condecet comprobante. In concilio Calchedonensi cap. XXVI. Quoniam in quibusdam ecclesiis, ut rumore comperimus, præter œconomos episcopi facultates ecclesiasticas tractant, placuit omnem ecclesiam habentem episcopum, habere œconomum de clero proprio, qui dispenset res ecclesiasticas secundum sententiam episcopi proprii, ita ut ecclesiæ dispensatio præter testimonium non sit, & ex hoc dispergantur ecclesiasticæ facultates, & sacerdotio maledictionis derogatio procuretur. Quod si hoc minime fecerit, divinis constitutionibus subjacebit. In canonibus, qui apostolorum titulo prænotantur, capitulo XLI. ita legitur: Præcipimus ut in potestate sua episcopus ecclesiæ res habeat. Si enim animæ hominum pretiosæ illi sunt creditæ, multo magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita ut potestate ejus indigentibus omnia dispensentur per presbyteros & diaconos, & cum timore omnique sollicitudine ministrentur. Gelasius in decretalibus (*b*) cap. XXXVII. Quatuor autem, inquit, tam de reditu, quam de oblatione fidelium, prout cujuslibet ecclesiæ facultas permittit, sicut dudum rationabiliter est decretum, convenit fieri portione, quarum sit una pontificis (*c*) altera clericorum, pauperum tertia, quarta fabricis applicanda ecclesiæ. De quibus sicut sacerdotis erit integram ministris ecclesiæ memoratam dependere quantitatem, ita clerici ultra delegatam sibi summam nihil insolenter noverint expetendum. Ea vero quæ ecclesiasticis ædificiis attributa sunt, huic operi veraciter prærogata, locorum doceat instauratio manifesta sanctorum, quia nefas est si sacris ædibus destitutis, in lucrum suum præsul impendia his designata convertat. Ipsam nihilominus adscriptam pauperibus portionem, quamvis divinis rationibus se dispensasse monstraturus esse videatur, tamen juxta quod descriptum est: *Ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est*, oportet etiam præsenti testificatione prædicari, & bonæ famæ præconiis non taceri. Prosper, cum de sanctis perfectisque pontificibus tractaret, qui facultates ecclesiæ non ut proprias, sed ut commendatas tractaverunt, ait: Et idcirco scientes nihil aliud esse res ecclesiæ, nisi vota fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, non eas vindicaverunt in usus suos ut proprias, sed ut commendatas pauperibus diviserunt. Hoc est enim possidendo contemnere, non sibi, sed aliis possidere: nec habendi cupiditate ecclesiæ facultates ambire, sed eas pietate subveniendi suscipere. Hieronymus in expositione Sophoniæ prophetæ: Judices quoque ejus, quasi lupi (*d*) Arabiæ, occidentes vespere, (*e*) & nil relinquentes in mane: non aspicientes ad ortum solis, sed morantes semper in tenebris, & possessiunculas ecclesiæ, & ea quæ in Dei donaria conferuntur, vertentes in lucrum suum, ut non habeant pauperes quod mane comedant, qui quasi in nocte, & nullo vidente populantur, & cum luporum more cuncta diripiant, ne parvos quidem cibos indigentibus derelinquunt. Sicut igitur præmissa documenta declarant, non sunt res ecclesiæ ut propriæ, sed ut dominicæ & a Domino commendatæ tractandæ. Quicumque ergo eas ad suos proprios usus terrenosque honores & delectationes retorquet, quanti sit discriminis, quantæque transgressionis, aperte animadverti potest.

Ad. 4.

1. Tim. 6.

Matth. 5.

Lib. 2 de vita contemplativa, c. 9.

Sophon.

LIBER I CAP XV. XVI. Epistolæ ad episcopos per Lucaniam.

XVI.

Quoniam multi episcoporum amore propinquorum suorum de rebus sibi commendatis, suo aut quorumlibet amicorum nomine, prædia aut mancipia emunt, & ut in suorum propinquorum jus cedant statuunt, & ob hoc, & jura ecclesiastica convelluntur, & ministerium sacerdotale fuscatur, immo a subditis detrahitur & contemnitur: Placuit omnibus, ut deinceps hoc avaritiæ genus caveatur, fixumque abhinc & perpetuo mansurum esse decrevimus, ut episcopus res sui juris, quas aut ante episcopatum, aut certe in episcopatu hæreditaria successione acquisivit secundum auctoritatem canonicam, quidquid vult faciat, & cui vult conferat. Postquam autem episcopus factus est, quascumque res de facultatibus ecclesiæ, aut suo, aut alterius nomine, qualibet conditione comparaverit, decrevimus ut non in propinquorum suorum, sed in ecclesiæ, cui præest, jura deveniant. Similiter & de presbyteris, qui de ecclesiarum rebus, quibus præsunt, prædia ea modo emunt, faciendum statuimus: quoniam multos presbyterorum occasione taliter emptarum rerum ecclesias, qui-

Lib. 5. c. 175.

(*a*) Cap. XV. (*b*) capite vigesimoseptimo.
(*c*) altera Clericorum, tertia presbyterorum, quarta &c.
(*d*) rabiæ. (*e*) *deest* & nihil relinquentes in mane.

LIBER I. CAP. XVII. XVIII. & XIX.

quibus præsunt, exspoliasse, & a suo ministerio multis modis exorbitasse, & se diabolo mancipasse, multosque laicorum ex hoc facto in scandalum damnationis & perditionis protraxisse cognovimus.

XVII.

Canonica censura decernit, ut res ecclesiæ, nisi ob nimias necessitates quas describit, nemo distrahat. Quod si quispiam imminente nimia necessitate, inconsulto primate provinciæ, aut certe majori urgente necessitate, non adhibitis testibus vicinis episcopis, id facere attentaverit, ita canonico judicio percellitur, scilicet ut, amisso honore, reus Deo & concilio teneatur. Et licet moderno tempore necessitas non compellat, ut aperte res distrahantur ecclesiæ, verendum est tamen, ne clanculo vendantur, & canonica interminatio subeatur. Quando enim quispiam prælatorum aut muneris, aut moris, aut amicitiæ, aut certe timoris, vel cujuslibet alterius rei gratia, res ecclesiæ in commutationem dat, commoda scilicet & utilia dans, & incommoda & inutilia ecclesiæ suæ accipiens, venditorem temerarium ecclesiasticarum rerum se esse noverit, reumque Deo & concilio contremiscat. Quod quia in commutandis rebus id præsepe evenisse dubium non est, cavendum summopere abhinc prælatis est, ne in commutandis ecclesiasticis rebus incauti existant. De non alienandis vero rebus ecclesiasticis papa Symmachus in decretis suis inter cetera ita scribit: Cap. 4. His ergo perpensis mansuro cum Dei nostri consideratione decreto sancimus, ut nulli apostolicæ sedis præsuli a præsenti die, donec disponente Domino (*a*) catholicæ fidei manserit doctrina salutaris, liceat prædium rusticum, quantæcumque fuerit vel magnitudinis vel exiguitatis, sub perpetua alienatione, vel commutatione ad cujuslibet jura transferre. Nec cujusquam excusentur publicæ necessitatis obtentu: quippe cum non sit personale quod loquimur, nec aliquis clericorum vel laicorum sub hac occasione accepta tueatur. Sed nec in usufructuario (*b*) jure (*c*) aliquibus dare liceat, nec data retinere, præter clericos & captivos atque peregrinos. His verbis aperte monstratur, quia quod idem papa apostolicæ sedis præsul perpetuo observandum censuit, nihilominus præsulibus ecclesiarum observandum perdocuit.

XVIII.

Convenit pastoribus ecclesiarum res ecclesiæ possidere, non ab his possideri; &, ut Prosper scribit, eas possidendo debent contemnere, & non sibi sed aliis possidere. Lib. 2. de vita contemplativa c. 9. Constat autem sanctissimos pontifices, qui cum Christo remuneratore suo regnant, quorum nos indigni locum tenemus, res ecclesiæ non sibi sed aliis possedisse, & non ad suam gloriam & delectationem, sed potius ad Dei honorem & fidelium commoditatem eos his usos fuisse. Unde liquet, quia nihil eis obfuerunt ad nanciscendam æternæ patriæ gloriam res ecclesiasticæ commodissimæ atque ampliſſimæ, quas fideliter administraverunt. Quicumque ergo, secundum eorumdem sanctorum exempla, res sibi creditas dispensaverit, seque ab illecebris mundialibus & incentivis carnalibus custodierit, ad eorum consortium se pertinere dubitare non poterit. Si autem secus fecerit, eorum consortio se indignum fore pertimescat. Miserabiliores plane cunctis mortalibus nonnulli existunt pontifices, qui in brevissimo hujus mortalitatis intervallo, suæ miseræ fragilitatis immemores, sacerdotalis honoris culmine ultra metas subvecti, amore mundi decepti, cupiditate terrenarum rerum illecti, pro caducis & cito præterlabentibus rebus, quas utiliter fideliterque expendere negligunt, sanctorum sacerdotum consortio se privant. Cesset ergo ambitio, quæ dicere solet, nimis rerum habere ecclesias Christi; & perpendat quia quantæcumque sunt res ecclesiæ, si eo modo quo dispensandæ sunt dispensentur, nimiæ non sunt. Cupiditas quippe, immo negligentia quorumdam dispensatorum, non ecclesiæ amplæ res, in vitio sunt. Mira namque res, ambitio mundialis satis non habet, & ecclesia Christi nimium habet.

ANNO CHRIST 822.

XIX.

Sicut per Saul reprobi prælati, ita & per David subjecti sunt humiles significati. 1. Reg. 16. Quapropter unusquisque subjectus, non superbum Semei, qui convicia & maledictiones injecit in David, sed magis eumdem humilem imitari debet David, dicentem: *Propitius sit mihi Dominus, non mittam manum meam in Christum Domini.* 1. Reg. 24. Christos Domini sacerdotes appellari dubium non est, de quibus in psalmo divina voce canitur: *Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari.* Psal. 104. Quamquam autem, quod valde dolendum est, multi prælatorum adinstar Saul sint reprobi effecti, non sunt tamen manu reprehensionis & detractionis tangendi. Quia, ut Isidorus in libro sententiarum scribit, rectores a Deo solummodo, non a subditis sunt judicandi, & pro moribus reprobis tolerandi magis quam a plebe sunt distringendi. In ecclesiastica historia Constantinus imperator episcopis ait: Rufinus lib. 10. c. 2. Deus vos constituit sacerdotes, & potestatem vobis dedit de nobis quoque judicandi; & ideo nos a vobis recte judicamur, vos autem non potestis ab hominibus judicari. Propter quod Dei solius inter vos expectate judicium, & vestra jurgia, quæcumque sunt, ad illud divinum reserventur examen. Vos etenim nobis a Deo dati estis dii, & conveniens non est ut homo judicet deos, sed ille solus de quo scriptum est: *Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos discernit.* Psal. 81. Cum hæc ita se habeant, utrinque non mediocriter delinquitur, & animarum periculum generatur. Quia dum prælati exemplo suæ perversitatis subditis detrahendi locum dant; se & illos procul dubio ad perditionem pertrahunt. Subditi vero, dum præpositorum prava facta non compassionis, sed insultationis ac livoris voto mordent, quantum animæ suæ periculum incurrant diligenter animadvertant, & abhinc suæ saluti prospicientes, ab hujuscemodi detrectationibus se cohibere non negligant. Irrepsit sane in nonnullis ecclesiarum præsulibus miserabilis temporis nostri inepta, immo corrigenda, consuetudo, quæ jam ita pro lege tenetur, ut sanctitatis & religionis nomen sibi adscribere non vereatur: scilicet super diversarum rerum innumeris superfluitatibus & vanitatibus, quas dinumerare longum est, nec non in avaritia & tenacitate, improbaque intentione, & in turpi inhonestaque conversatione, morumque improbitate, & vanæ gloriæ appetitu, &, quod his periculosius est, sui officii cura posthabita, in divinorum præceptorum transgressione; ita ut (*d*) illud Salomonicum impletum videatur, quo dicitur: *Lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis.* Prov. 2. Non igitur mirum est si propter hæc & his similia Deus offendatur, & infirmorum animis scan-

(*a*) manserit doctrina Salvatoris. (*b*) *deest* jure, (*c*) aliquid.
(*d*) illud apostolicum.

ANNO CHRISTI 819.

scandalum generetur, statusque sanctæ Dei ecclesiæ periclitetur. Proinde omnibus studendum est sacerdotibus, ut ab his deinceps se caveant, & his rebus resistant, quibus sibi, & his quibus præsunt, Dominum propitium facere mereantur. Quam moderata autem discretio in vestium cultu & mensæ apparatu sacerdotibus tenenda sit, dicta beati Gregorii in expositione evangeliorum, nec non & vita sanctorum virorum Augustini & Ambrosii plenissime docent.

XX.

Quod moderni pontifices sanctorum decedentium patrum exemplа usquequaque sectari debeant, in præcedentibus jam dictum est. Sed quia nonnullos socios ordinis nostri sine his personis, quas sua religiosa conversatio testes habere, & quibus exemplum bonum debuit præbere, cubilia secreti sui didicimus incolere, id non sine magna turbidaque indignatione ferre potuimus. Et ne deinceps quispiam prælatorum id facere pertentet, pari consensu inhibuimus: quia in hoc facto conversatio sacerdotalis commaculatur, & detrahentibus locus præbetur, & animarum perditio generatur. Ut ergo sacerdos discipulis suis (*a*) se seipso exemplum bonum debeat præbere, apostolus scribens ad Titum docet, dicens: *In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in castitate*, & reliqua. Beatus quoque Gregorius in decretis suis ita ait, Verecundus mos torpore indiscretionis inolevit, ut hujus sedis pontificibus ad secreta cubiculi servitia laici pueri ac sæculares obsequantur, & cum pastoris vita esse discipulis semper debeat in exemplum, plerumque clerici qualis in secreto sit vita sui pontificis nesciunt, &, ut dictum est, sæculares pueri sciunt. De qua re præsenti decreto constituo, ut quidam ex clericis, vel etiam ex monachis electi, ministerio cubiculi pontificalis obsequantur, ut is qui in loco est regiminis habeat testes tales, qui vitæ ejus in secreto conversationem videant, & ex visione sedula exemplum profectus sumant. Hæc igitur beatus Gregorius scripserit. Ceterum si qui de hac re copiosiora exempla quærere voluerint, vitas beati Augustini & Ambrosii, & ceterorum aliorum sanctorum virorum legant, & perspicue invenient, quod vita & conversatio pontificis semper testes vitæ probabilis habere debeat.

Lib 5. c. 174.

Tit. 1. in concilio Romano.

XXI.

Hoc quoque correctione congruaque emendatione dignum comperimus, eo quod nonnulli prælatorum, nulla interveniente necessitate, non cum clericis, sed potius seorsum cum laicis, & quibusdam familiaribus suis sermocinari & convivari delectentur: similiterque & a quibusdam abbatibus & abbatissis fieri didicimus. Quæ res quia valde a paterna solicitudine abhorret, & subditos in contemptum magistrorum murmurationemque, & in divinorum obsequiorum transgressionem pertrahit, prorsus resecandam esse censuimus, & ut abhinc prælati in his, quæ præmissa sunt, quantum facultas permiserit, sibi subditis participes existant, statuimus: de qua etiam re in Actibus apostolorum, & in vita beati Augustini, & in concilio Sardicensi capitulo XIV. copiosa habentur exempla. Socios vero ordinis nostri in gubernandis congregationibus sibi subjectis, canonicis videlicet, monachis & sanctimonialibus, hactenus valde negligentes extitisse, & ob id multos in sui detractionem & contemptum provocasse, ita ut nonnulli alii prælati in eorum parochiis constituti, eorum prava exemplа secuti, suas similiter congregationes neglexerint. Quos fraterno & synodali conventu admonendos esse necessario duximus, ut ab hac negligentia deinceps se cohibeant, & ceteris se imitabiles præbeant: ne forte propter illorum incuriam, & divinæ servitutis contemptus, & pericula proveniant animarum, & auribus excellentiæ vestræ molestia ingeratur, & nostræ mediocritati in sacris conventibus tædium & opprobrium inferatur. Comperimus etiam quosdam socios ordinis nostri, non caussa necessitatis aut utilitatis, sed potius avaritiæ & propriæ delectationis, sæpissime, propria civitatis suæ sede relicta, cleroque neglecto, remotiora loca frequentare, de qua re & destitutio divini cultus, & prædicatio in plebibus, & cura subjectorum postponitur, & hospitalitas negligitur. Quod ne ulterius a quoquam sine inevitabili necessitate, & certa utilitate fiat, pari consensu inhibuimus.

LIBER I CAP. XX. XXI. &c.

XXII.

De clericis vero laicorum, unde nonnulli eorum conqueri videntur, eo quod quidam episcopi ad eorum preces nolint in ecclesiis suis eos, cum utiles sint, ordinare; visum nobis fuit, ut in utriusque partibus pax & concordia servetur, & cum caritate & ratione utiles & idonei eligantur. Et si laicus idoneum utilemque clericum obtulerit, nulla qualibet occasione ab episcopo, sine certa ratione repellatur: &, si rejiciendus est, diligens examinatio, & evidens ratio, ne scandalum generetur, manifestum faciat.

Lib 5. c. 198

XXIII.

Quia sunt plerique, qui non paternum affectum circa gregem sibi commissum, sed quemdam exercere videntur dominatum, eumque non ut dominicum, sed flatibus ventosæ arrogantiæ inflati, ut suum proprium tractare non verentur, quantum a paternitatis officio aberrent, subter collecta documenta declarant. Dominus in evangelio: *Si diligis me, pasce oves meas. Meas*, inquit, non tuas. Item: *Qui major est vestrum, erit minister vester.* Et non post multa: *Non ita erit*, inquit, *inter vos: sed qui voluerit inter vos major fieri, erit vester servus.* Petrus: *Neque dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo.* Salomon: *Principem te constituerunt? noli extolli, sed esto in eis, quasi unus ex ipsis.* Fulgentius in libro de veritate prædestinationis & gratiæ: Non ideo, inquit, se solum quilibet episcopus vas misericordiæ putet in gloria præparatum, quia pontificali militia fungitur; sed si pro grege sibi credito sollicitus semper invigilet, & prædicet verbo, instet opportune, arguat, obsecret, increpet in omni patientia & doctrina: nec sibi dominatum superbus usurpare contendat, sed apostolicis informatus eloquiis & exemplis, servum se cunctis exhibeat: neque sedis illius altitudine collatum sibi gaudeat temporale fastigium, sed humili corde fidelibus præbeat bonæ conversationis exemplum. Quicumque igitur sacris officiis servituri sub quolibet ordine applicantur, dignum est ut illius dicantur, cujus servitio mancipantur. Qua ergo temeritate, immo præsumptuosa vanitate, quilibet prælatorum dicere præsumit: Illa congregatio mea est, aut ille presbyter, vel clericus meus est, cum non illius sit, sed cui dictus est? Proinde quia is inolitus usus ecclesiasticæ non concordat regulæ, corrigatur necesse est.

Joan. 21. Matth. 20. Petr. 5. Eccl. 32. Lib. 2.

XXIV.

Sunt quidam prælatorum, qui utramque annonam, spiritalem videlicet & carnalem, sibi subjectis

(*a*) de se ipse.

jectis strenue administrant. Sunt e contrario, quod emendatione opus habet, qui neutrum cibum utiliter eis administrant. Sunt etiam qui carnalem cibum sufficienter eis administrent, & spiritalem aut scienter eis subtrahunt, aut, quia nesciunt, non subministrant, pascentes solummodo carnem cito perituram, cibumque vermium futuram, animarumque salutem in æternum victurarum negligentes. Non igitur erunt prælati excusabiles & immunes a periculis apud Dominum, cui pro sibi commissis rationes sunt reddituri, si eis carnalia solummodo, & non spiritalia fideliter subministraverint, cum de manu eorum sanguinem eorum, si perierint, sit exacturus, testante Ezechiele propheta, & expositione beati Augustini super eodem propheta, plurimum huic rei adstipulante. Grandis porro miseria, cæcaque cupiditas, dum hujuscemodi prælati in locis sibi subjectis cupiditatem suam potius explere, quam animarum suarum periculum contendunt vitare.

LIBER I. CAP. XXV. XXVI. & XXVII.

Ezech 3. & 33.

XXV.

Non solum rumore, sed etiam evidentibus factis comperimus, quorumdam episcoporum ministros, non solum in presbyteris, sed etiam in plebibus parochiæ suæ, avaritiam potius exercere, quam utilitati ecclesiasticæ dignitatis inservire, populique saluti consulere. Quam negligentiam, immo & execrabile ac damnabile cupiditatis vitium, omnibus in commune deinceps vitandum statuimus. Pertimescenda porro & vigilanter cavenda est Domini sacerdotibus Heli sacerdotis ruina, qui filios suos indigne agentes, Dominumque in suis pravis actibus ad iracundiam provocantes, sacrificioque Domini injuriam irrogantes, quia verbis tantum, & non verberibus corripuit, eis divina justaque ultione ruentibus ruit. At si forte, quod absit, ullus episcoporum deinceps sectatores avaritiæ ministros in parochia sua constituerit, & eorum cognitam pravitatem auctoritate pastorali acriter ferire detrectaverit, exemplum negligentis Heli sacerdotis imitari se cognoscat, sciatque quia quidquid pravitatis vel avaritiæ hujusmodi subjecti in plebibus Christi egerint, si eos corrigere juxta facti qualitatem neglexerit, in eum procul dubio, a quo constituti sunt, ea quæ admiserint redundabunt, & synodali correptioni modis omnibus subjiciendum. Nam & in communi consensu statuimus, ut unusquisque episcoporum super archidiaconis suis deinceps vigilantiorem curam adhibeat, quoniam propter eorum avaritiam & morum improbitatem multi scandalizantur, & ministerium sacerdotale vituperatur, & in ecclesiis a sacerdotibus multa propter eos negliguntur.

XXVI.

Officii est ecclesiasticæ auctoritatis, ut quidquid noxium in agro sanctæ Dei ecclesiæ excreverit, falce æquissimæ discretionis resecet: quatenus status ipsius inconvulsus persistens, recte & inconfuse per tramitem ordinis sui incedere valeat. Quod cum ita sit, irrepsit inter cetera, quæ ecclesiasticæ auctoritati, immo divinæ, contraeunt, miserabilis ac periculosa temporis nostri consuetudo, quæ valde ab auctoritate canonica abhortet, eo quod episcoporum concilia bis in anno, sicut mos canonicus docet, per unamquamque provinciam non fiunt, & ob id ecclesiasticæ utilitati magnum dispendium, & principalibus auribus insolens impedimentum, & multorum impunitas nascitur flagitiorum. Proinde omnibus nobis perneccessarium visum est, ut ab imperiali celsitudine libertas temporis imploretur, quo hæc ad honorem Dei, & utilitatem sanctæ Dei ecclesiæ, multorumque correctionem congruenter decenterque fieri possint. Et si hæc aliqua præpediente necessitate bis fieri nequeunt, saltem in anno semel fiant. Quoniam si hæc semel, ut dictum est, in anno per unamquamque provinciam celebrata fuerint, & honor ecclesiasticus vires ordinis sui obtinebit, & impudentia quorumdam superborum clericorum, quæ passim auctoritate canonica calcata auribus imperialibus molestiam ingerit, cessabit, & impunitas diversorum flagitiorum locum delitescendi, quem nunc habet, non habebit, & alia multa, quæ hactenus secus quam ecclesiastica disciplina docet incesserunt, ordinem suum Domino auxiliante servabunt. Visum siquidem nobis, & valde profuturum sanctæ Dei ecclesiæ fuit, ut quia ordo canonicus docet ut & in ipsis conciliis adsint presbyteri & diaconi, & omnes qui se læsos existimant, & synodi experiantur examen, ut adsint etiam uniuscujusque episcopi eruditi viri, quos ad Christi militiam, ejusque ecclesiæ honorem, utilitatemque præparat, quatenus & ceteris ecclesiis noti sint, & studium ac providentia episcopi ad aliorum exempla manifesta fiant.

ANNO CHRISTI 819.

XXVII.

Episcopos locum apostolorum, chorepiscopos autem exemplum & formam tenere septuaginta discipulorum, & liber Actuum apostolorum, & canonica auctoritas aperte demonstrant. Cum hæc ita se habeant, emersit quidam reprehensibilis & valde jam inolitus usus, eo quod quidam chorepiscopi ultra modum suum progredientes, & donum sancti Spiritus per impositionem manuum tradant, & alia quæque, quæ solis pontificibus debentur, contra fas peragant: præsertim cum nullus ex septuaginta discipulis, quorum speciem in ecclesia gerunt, legatur donum sancti Spiritus per manus impositionem tradidisse. Quod autem solis apostolis eorumque successoribus proprii sit officii tradere Spiritum sanctum, liber Actuum apostolorum docet, in quo legitur; *Cum Apollo esset Corinthi, & Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum, & inveniret quosdam discipulos, dixit ad eos: Si Spiritum Sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque si Spiritus sanctus est audivimus: ille vero ait: In quo ergo baptizatis estis? Qui dixerunt: In Joannis baptismate. Dixit autem Paulus: Joannes baptizavit baptismo pœnitentiæ populum dicens: In eum qui venturus esset post ipsum, ut crederent, hoc est in Jesum. His auditis baptizati sunt in nomine Jesu. Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.* Item in eodem: *Cum audissent apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepit Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Joannem: Qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum: nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.* Ecce aperte demonstratur, quod non septuaginta discipuli, quorum formam tenent chorepiscopi, sed apostoli, quorum successores sunt episcopi, tradebant Spiritum sanctum. In concilio vero Cæsarienſi, ita de chorepiscopis habetur scriptum: Chorepiscopi quoque ad exemplum quidem & formam septuaginta videntur esse: ut comministri autem propter studium, quod erga pauperes exhibent, honorantur. Item in concilio Antiocheno capite x. Qui in vicis vel possessionibus chorepiscopi nominantur, quamvis manus impositionem episcoporum perceperint, & ut episcopi consecrati sint, tamen sanctæ synodo placuit, ut modum proprium recognoscant, & gubernent subjectas sibi ecclesias, ea-

Lib. 1. c. 16.

Act. 19.

Act. 9.

Conc. Neocæsar. can. 13.

earumque moderamine curaque contenti sint. Ordinario porro chorepiscoporum qualiter fieri debeat, & qualiter qualesve ipsi ordinationes jubentibus episcopis suis facere debeant, jura canonum liquido decernunt. Unde quia hactenus quidam chorepiscopi, secus quam auctoritas canonica doceat, in officiis ecclesiasticis minus caute egerunt, providendum summopere episcopis est, * ut ulterius eorum chorepiscopi tale quid, quod nec eorum ministerio, nec auctoritati divinæ concordat, facere pertentent: nec episcopi sui eis aliud agendum permittant, nisi quod ad eorum officium proprie pertinet, & in sacris canonibus præfixum habetur.

ANNO CHRISTI 859.

* Forte, ne alteritus. H.

XXVIII.

Qui sacris officiis ob meritorum prærogativam sunt applicati, dedecus & valde periculosum est terrenis actionibus turpibusque lucris eos implicari. Comperimus igitur nonnullos presbyteros & monachos desertores ordinis sui, quod non sine magno animi mœrore prosequimur, adeo villicationes & negotiationes diversaque turpia lucra sectari, ut illud videatur impletum quod dicitur: *Et erit sicut populus, sic sacerdos.* Quod & leges divinæ, & jura canonica condemnant, quantumque etiam id religioni Christianæ contrarium sit manifestum est. Quod vero ab hujuscemodi illicito actu uterque ordo, & sacerdotalis & monasticus se cohibere debeat, subter breviter collecta testimonia declarant. Ait namque Dominus in evangelio: *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.* Et Paulus: *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat cui se probavit.* Quamquam ergo hæc evangelica & apostolica sententia generaliter de omnibus christianis sit dicta, & ab omnibus observanda; specialius tamen atque religiosius ab his observari convenit, qui se divinæ militiæ devotius strictiusque manciparunt. In concilio quoque Chalcedonensi titulo III. ita legitur: Pervenit ad sanctam Synodum, quod quidam, qui in clero videntur electi, propter lucra turpia conductores alienarum possessionum fiant, & sæcularia negotia sub cura sua suscipiant, Dei quidem ministerium parvipendentes, sæcularium vero domos discurrentes, & propter avaritiam patrimoniorum sollicitudines sumentes. Decrevit itaque sanctum hoc magnumque concilium, nullum deinceps, non episcopum, non clericum, vel monachum, aut possessiones conducere, aut negotiis sæcularibus se miscere, præter pupillorum, si forte leges imponant, inexcusabilem curam, aut civitatis episcopus ecclesiasticarum rerum sollicitudinem habere præcipiat, aut orphanorum, & viduarum, earumque quæ sine ulla provisione sunt personarum, quæ maxime ecclesiastico indigent adjutorio, propter timorem Domini causa deposcat. Si quis autem transgredi de cetero statuta tentaverit, hujuscemodi ecclesiasticis increpationibus subjacebit. Hæc de sacerdotibus simul & monachis generaliter dicta sunt. Ceterum de monachis ita specialiter in eodem concilio titulo IV. inter cetera legitur: Monachos vero per unamquamque civitatem, aut regionem, subjectos esse episcopo, quietem diligere & intentos esse tantummodo jejunio & orationi, in locis quibus renuntiaverunt sæculo permanentes. Nec ecclesiasticis vero nec sæcularibus negotiis communicent, vel in aliquo sint molesti, propria monasteria deserentes, nisi forte eis præcipiatur propter opus necessarium ab episcopo civitatis. His ita præmissis, oportet ut episcopi suæ parochiæ sacerdotes & monachos a memoratis illicitis actionibus sua auctoritate compescant: transgressores vero censura canonica corripiant, quia dicitur: Transgredientem vero hanc definitionem nostram excommunicatum esse decrevimus, ne nomen Dei blasphemetur.

Isa. 24.

Luc. 9.

2. Tim. 2.

LIBER I C. XXVIII. XXIX. & XXX

XXIX.

Inter cetera quæ religioni Christianæ adversa sunt, hoc nihilo minus contrarium & periculosum extat, quod quorumdam prælatorum temerario ausu, qui sibi licere putant quod non licet, & expedire quod non expedit, ecclesiæ suis ad tempus viduantur sacerdotibus: quoniam si quid eis in forensibus negotiis agendum, si quid etiam in diversis aliis partibus nuntiandum occasio necessitatis opponit, id potius per sacerdotes Domini currentes & discurrentes, quam per alios effici præcipiunt; non attendentes quod eorum absentia & loca Deo dicata sibi cultu debito priventur, & homines sine confessione, & infantes sine baptismatis regeneratione plerumque moriantur. Quanti autem sit discriminis, & personæ mittentis, & ei quæ mittitur, animarum pericula, quæ subinde hujus rei causa fiunt, liquido produnt. Proinde omnibus prælatis cavendum est, ne illicita sibi presbyterorum transmissione animarum suarum subeant damnationem. Presbyteri porro, qui non sui prælati imperio coacti, sed potius voluptatum suarum delectatione, immo avaritiæ æstuatione succensi, id facere præsumunt, perpendant necesse est, quam luctuosam descriptionem Jeremias propheta Dei, sub significatione auri, ejusque coloris optimi, lapidumque sanctuarii, personam carnalium sacerdotum describat. Ait namque: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum?* Quod beatus Gregorius in libro pastorali ita exponit: Quid namque auro, quod metallis ceteris præminet, nisi excellentia sanctitatis; quid colore optimo, nisi cunctis amabilis reverentia religionis exprimitur? quid sanctuarii lapidibus, nisi sacrorum ordinum personæ signantur? quid platearum nomine, nisi præsentis vitæ latitudo figuratur? Et non post multa: Aurum igitur obscuratur, cum terrenis actibus sanctitatis vita polluitur: color optimus commutatur, cum quorumdam, qui degere religiose credebantur, æstimatio ante acta minuitur. Nam cum quilibet post sanctitatis habitum terrenis se actibus inserit; quasi colore permutato ante humanos oculos ejus reverentia despecta pallescit. Sanctuarii quoque lapides in platea dispersi per plateas jacent, cum personæ sacrorum ordinum voluptatum suarum latitudini deditæ terrenis negotiis inhærent. Sunt & alia multa divinæ legis præcepta, & sanctorum patrum dicta, quæ sacerdotes Domini a terrenis & sæcularibus negotiis expediri, cælestique militiæ libere sanciunt servire. Quisquis igitur presbyterorum se ab his cohibere detrectaverit, dignum est ut ab episcopo suo rigida corripiatur invectione.

Thren. 4.

Lib. 2. c. 7.

XXX.

Jamdudum a pio & orthodoxo principe domno Hludovico Deo amabili imperatore jussum & admonitum est, ut rectores ecclesiarum in ecclesiis sibi commissis strenuos milites Christi, quibus Deus placari posset, præpararent & educarent, attendentes illud Danielis prophetæ: *Qui autem docti fuerint, fulgebunt sicut splendor firmamenti, & qui ad justitiam erudiunt alios, sicut stellæ in perpetuas æternitates.* Sed super hac ejusdem principis

Addit. 2. c. 5.

Dan. 12.

pis admonitione, immo jussione, a nonnullis rectoribus tepide & desidiose hactenus actum est. Unde omnibus nobis visum est, ut abhinc postposita totius corporis negligentia, ab omnibus diligentior in educandis & erudiendis militibus Christi, & vigilantior adhibeatur diligentia; & quando ad provinciale episcoporum concilium ventum fuerit, unusquisque rectorum, sicut jam præcedentibus memoratum est, scholasticos suos eidem concilio adesse faciat, ut suum solers studium circa divinum cultum omnibus manifestum fiat.

LIBER I. CAP. XXXI. XXXII. &c.

ANNO CHRISTI 819.

XXXI.

Si cupiditas, quæ radix est omnium malorum, in membris radicitus est amputanda, multo magis a capite, ne in eo aliquid suum vindicet, longe est propellenda. Quoniam valde turpe fœdumque est, ut quod in membris reprehenditur, in capite quoquomodo inveniatur. Evangelica namque prædicatio, & alia divinæ servitutis executio, non terrenarum pecuniarum quæstu, nec cujuslibet alterius turpis lucri gratia, sed solius Christi amore a discipulis ejus est peragenda. Quisquis igitur sui quæstus, non Dei causa evangelicam prædicationem implet, longe se a discipulatu Christi sejungit. Qualiter autem a discipulis Christi exequi debeat, & evangeliorum documenta, & sanctorum patrum monumenta testantur. Didicimus sane quorumdam relatu nonnullos coepiscoporum nostrorum in peragrandis parochiis suis, non solum consacerdotibus, verum etiam quibusdam aliis fidelibus, quibus consultum ferre debuerant, oneri existere, & ob hanc causam multos in sui detractionem detestationemque pertrahere. Idcirco in commune statuimus, ne ulterius a quoquam episcoporum tale quid fiat. Statuimus etiam, ut tempore congruo unusquisque parochiam suam circumeat. Et quamquam auctoritas canonica doceat, ut quarta pars decimarum & redituum ex oblationibus fidelium in usus episcoporum cedat, ubicumque tamen episcopus sua habet, suis contentus sit: ubi autem nihil rerum ecclesiæ suæ habet, accipiat de memorata quarta parte sibi suisque, non quod avaritia, quod absit, suaserit, sed potius quod necessitas compulerit. Ceterum si accipiendi nulla necessitas urserit, nihil de memorata quarta parte accipiat: sed usibus ecclesiarum, & pauperibus Christi impertiendam secundum suam dispositionem relinquat.

XXXII.

Quoniam multi sacerdotum partim incuria, partim ignorantia, modum pœnitentiæ reatum suum confitentibus secus quam jura canonica decernant imponunt, utentes scilicet quibusdam codicillis contra canonicam auctoritatem scriptis, quos pœnitentiales vocant: & ob id non vulnera peccatorum curant, sed potius foventes palpant, incidentes in illud propheticum: *Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia ad decipiendas animas:* omnibus nobis salubriter in commune visum est, ut unusquisque episcoporum in sua parochia eosdem erroneos codicillos diligenter perquirat, & inventos igni tradat, ne per eos ulterius sacerdotes imperiti homines decipiant. Sacerdotes porro, qui aut muneris, aut amoris, aut timoris, aut certe favoris causa, tempora modumque pœnitentiæ ad libitum pœnitentium indicunt, audiant quid Dominus per Ezechielem prophetam terribiliter dicat: *Hæc dicit Dominus Deus: Quia locuti estis vana, & vidistis mendacium: ecce ego ad vos, ait Dominus Deus: Et erit manus mea super prophetas qui vident vana, & divinant mendacium: in concilio populi mei non erunt, & in scriptura domus Israel non scribentur, nec (a) in Israel ingredientur, & scietis quia ego Dominus Deus. Eo quod deceperint populum meum dicentes: Pax, pax, & non est pax.* Et post non multa: *Cum caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum, & violabant me ac populum meum propter pugillum hordei & fragmentum panis, ut interficerent animas quæ non moriuntur, & vivificarent animas quæ non vivunt, mentientes populo meo credenti mendaciis.* Presbyteri etiam imperiti solerti studio ab episcopis suis instruendi sunt, qualiter & confitentium peccata discrete inquirere eisque congruum modum secundum canonicam auctoritatem pœnitentiæ noverint imponere. Quoniam hactenus eorum incuria & ignorantia multorum flagitia remanserunt impunita: & hoc ad animarum ruinam pertinere dubium non est.

Ezech. 13.

XXXIII.

Perlatum est ad nos quod in quibusdam provinciis plerique episcopi post perceptionem cibi & potus (b) soleant per impositionem manuum tradere Spiritum sanctum: quod tam excellenti ministerio prorsus non convenire, & ita deinceps fieri non debere omnibus nobis visum est. Quoniam credibile est, & auctoritas ecclesiæ ita se habet, ut sicut apostoli unanimes existentes, Deumque collaudantes & benedicentes, ita nimirum jejunantes accipere meruerint paracletum Spiritum sanctum, eosque non nisi jejunos, sicut eorum acta docent, aliis eum tradidisse manifestum est. Sicut enim baptismus, excepta infirmorum causa, non nisi a jejunis celebratur sacerdotibus, ita etiam traditio Spiritus sancti excepta præmissa causa infirmorum, non nisi a jejunis celebranda est pontificibus. Dignum quippe est ut pontifices Christi primum jejunando & orando in cordibus suis domum præparent Spiritui sancto, & sic per impositionem manuum ceteris fidelibus eum tradant orando. Sicut autem duobus temporibus, pascha videlicet & pentecoste, baptismus, ita etiam traditio sancti Spiritus per impositionem manuum fidelibus tradatur: exceptis videlicet, ut dictum est, infirmis & morte periclitantibus, quibus sicut baptismatis gratia succurrendum, ita incunctanter donum Spiritus sancti est tradendum.

Addit. a C.

XXXIV.

Cum miseria humana multifariis fragilitatis suæ excessibus creatoris sui incomparabilem dulcedinem sæpissime ad amaritudinem provocet, tunc gravius sceleratiusque in eum delinquit, quando contra naturam peccat. Hoc quippe peccatum tribus modis Dominum, ut res humanas curare videretur, terribiliter vindicasse legimus. Inter cetera namque peccata, quæ in exordio creationis mundi genus humanum irretractabiliter admiserat, hoc maxime peccato, ut quidam tradunt doctores, ad iracundiam provocatus dixisse creditur: *Pœnitet me hominem fecisse super terram.* Nam & ob id cataclysmo, exceptis octo (c) animabus, cunctam generis humani funditus delevit stirpem. Pro quo etiam scelere igni cælesti conflagratæ, infernique hiatu absorptæ sunt civitates: nec non & quadraginta & amplius millia stirpis Beniaminææ mucrone fraterno confossa sunt. Hæc porro judicia, & evidentes vindictæ declarant, quam detestabile & execrabile apud divinam majestatem hoc vitium extet. In lege quoque Dominus auctorem hujus sceleris & turpitudinis morte puniri

Gen. 6.

Gen. 19

Judic. 20

Levit. 20

1. Cor. 6.

(a) in terram Israel &c. (b) sollemniter soleant per &c. (c) animalibus.

ri jubet: & apostolus dignum morte adstruit. Quod quia aqua & sanguine & igne impræsentiarum ad correctionem mortalium a Domino constat esse vindicatum, restat ut quisquis tanti sceleris patratorem se esse meminit, dum tempus acceptabile, diesque salutis exiistit, per confessionem & pœnitentiæ satisfactionem sibi consulere non differat, attendens illud apostoli: *Si nosmetipsos judicaremus, a Domino non judicaremur.* Verum si hoc antequam diem claudat extremum facere detrectaverit, noverit quia non jam cataclysmo, nec igne cælesti, nec mucrone Israelitico, sed igne perpetuo in eo idem vitium per infinita sæcula sæculorum punietur. Proinde omnibus bonis valde necessarium visum est, ut quidam sacerdotes qui hoc vitium aliter quam sacri canones sanciant, non ad salutem, sed ad deceptionem animarum punsunt, corrigantur, & instruantur, ut codicibus pœnitentialibus prorsus abdicatis, per quos multi inani spe & promissione decepti sunt, & decipiuntur, abhinc patratores tam nefandissimi Deoque detestabilis vitii, secundum judicium canonicum, quod in Ancyritano concilio sub (*a*) titulo XVI. continetur, judicentur. Hoc namque peccatum sancti patres, divino Spitu afflati, merito in sacris canonibus acrius ceteris judicandum decreverunt; quoniam eo regnante, & statum Christi ecclesiæ infirmari, & regnum periclitari aperte cognoverunt.

ANNO CHRISTI 819.

2. Cor. 11.

XXXV.

Multos a corpore Christi veræ religionis inimicus sejungere certat, ut eos filios Belial efficiat. Ipse quippe in sacris litteris merito Belial, id est absque jugo dicitur, eo quod sub jugo Dei esse superbissime refugerit. Et idcirco ut alii, maximeque hi qui eminentiorem locum in ecclesia tenent, filii efficiantur Belial, elaborat. Quoniam per quos religionem Christianam constare debere cernit, eos nimirum in ima subruere festinat. Unde periculosa & dolenda valde res est, quod quidam presbyterorum ejus astu decepti, gradum quo divinæ servituti mancipati sunt, amittere nihili pendunt: quoniam eo amisso, adeo filii Belial efficiuntur, ut nec publicis, quia fas non est, nec canonicis, propter quorumdam episcoporum incuriam, legibus constringantur: & ob id a quibusdam ministerium sacerdotale non divino amore appetitur, & irreverenter tractatur, & imprudenter amittitur, & quod his majus est, vilius habetur. Quod vero hæc res periculosa sit, & emendatione digna, manifestum est. Proinde ut in hac re corrigenda abhinc sollicitius studium assumeremus, omnes in commune decrevimus, scilicet ut unusquisque episcoporum, non solum presbyterorum, verum etiam sequentium ordinum parochiæ suæ gradum amittentium vitam & conversationem, morumque emendationem, tam per se quam per ministros suos noverit, eosque canonicæ pœnitentiæ subdere non negligat. Juxta quod in Concilio Neocæsarienſi titulo primo dicitur: Presbyter, si uxorem acceperit, ab ordine deponatur. Si vero fornicatus fuerit, aut adulterium perpetraverit, amplius pelli debet, & sub pœnitentia cogi.

Judic. 19.

XXXVI.

Priscis temporibus, quando jura canonum suum servabant vigorem, nullus clericorum parochiam suam, in qua divinæ militiæ devinctus erat, relinquere, & ad aliam sine episcopi sui commendatitiis litteris & epistolis, quas mos canonicus formatas appellat, audebat quoquomodo pergere. Nostri vero temporis miserabilis dignaque emendatione inolevit consuetudo, eo quod multi ecclesiasticæ regulæ subjecti, propositi & loci tui desertores effecti, passim quocumque eis voluntas suaserit posthabita auctoritate canonica pergunt, & non solum ab aliis episcopis & abbatibus, verum etiam a comitibus & nonnullis aliis nobilibus viris recipiuntur. Quod quantum & a divina & a canonica auctoritate discordet, in promptu est. Quod ne ulterius fiat, & ab episcopis & a ceteris ecclesiasticis prælatis obnixe est observandum, & a celsitudine imperiali humiliter petendum, ut potestate regali prohibeatur, ne quispiam laicorum sollicitare aut recipere præsumat alterius clericum. Sed & hoc specialiter ab ejus magnitudine flagitandum necessitas exposcit, ut sua auctoritas inhibeat, ne italici episcopi, abbatesque & comites, ac ceteri nobiles viri, aliorum clericos ex Germania Galliaque illuc fugientes recipere præsumant, quia in hoc facto valde ecclesiasticus honor læditur & violatur, & regula canonica confunditur. Quantum autem hoc sacri canones prohibeant, omnibus legentibus manifestum est.

LIBER I CAP. XXXV. XXXVI &c.

XXXVII.

Decet, immo necesse est, ut abbates canonicorum attendant ut quid abbates vocentur. Si patres spiritales sunt, & filios spiritales Domino gignunt, juxta illud apostoli: *Secundum evangelium meum ego vos genui*, merito patres appellantur: si vero secus incesserint, tanto nomine se indignos faciunt. Quapropter oportet ut memores sint illius apostolici, quo dicitur: *Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum; sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros*: & religiose, caste, ac pudice vivere satagant, venationibus turpibusque lucris, ceterisque vanitatibus paternitati suæ non convenientibus, nullatenus inserviant, ne per suum malum exemplum subditos ad ruinam pertrahant: quia in hujuscemodi prælatorum illicitis factis, & magnum animarum periculum generatur, & religio clericalis a multis vituperatur. Unde etiam summopere episcopis, ad quorum curam pertinent, providendum est, ut hujuscemodi abbates ab illicitis se abstineant, & dictis & exemplis sibi subditis ad vitam æternam ducatum præbere contendant. Quod si episcopo suo obedire superbiendo renuerint, synodali judicio aut corrigantur, aut certe principali auctoritate interveniente, honore prælationis priventur.

1. Cor. 4

2. Cor. 6

XXXVIII.

Cum ab omnibus Christianis, juxta apostoli documentum, stultiloquium & scurrilitas sit cavenda, multo magis a sacerdotibus Domini, qui aliis exemplum & condimentum salutis esse debent, caveri oportet. Hæc quippe a sanctis viris penitus sunt propellenda, quibus magis convenit lugere, quam ad scurrilitates & stultiloquia, & histrionum obscœnas jocationes, & ceteras vanitates, quæ animum Christianum a rigore suæ rectitudinis emollire solent, in cachinnos ora dissolvere. Neque enim decet, aut fas est, oculos sacerdotum Domini hujuscemodi spectaculis fœdari, aut mentem quibuslibet scurrilitatibus aut turpiloquiis ad inania rapi. Ait quippe Dominus in evangelio: *Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die judicii.* Paulus ad Ephesios: *Omnis*, inquit, *sermo malus ex ore vestro non procedat*, (*b*) *sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus: & nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati*

Ephes.

Matth. 12

Ephes. 4

(*a*) titulo XV. (*b*) sed sit bonus.

ti eſtis in die redemptionis. Et non poſt multa: *Fornicatio autem*, inquit, *& omnis immunditia, avaritia, nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos, aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinent, ſed magis gratiarum actio.* Et Iſaias: *Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conviviis veſtris; & opus Domini non reſpicitis, nec opera manuum ejus conſideratis.* Sunt & alia hujuſce rei innumera exempla, quæ perſpecta & diligenter animadverſa, non ſolum ſacerdotibus, verum etiam ceteris fidelibus magno terrori ſint neceſſe eſt, ne dum his contra fas ſe ſubdunt, animæ ſuæ ſalutem negligant. Proinde nobis omnibus in commune viſum fuit, ut ſi qui ſacerdotum hactenus his vanitatibus uſi fuerunt, ab his deinceps, Domino adjuvante, prorſus ſe cavere debere meminerint.

LIBER I. CAP. XXXIX. XL. &c. Ibid. c. 5. Iſai. 5.

XXXIX.

Aliter quam divina auctoritas & religio Chriſtiana docet agitur, quando feminæ amiſſis viris, catenus carnaliter viventes, repente & ſine probationis examine ad regimen animarum pertrahuntur, præficiunturque ſanctimonialibus, utpote matres ſpiritales, quas nunquam contigit ejuſdem propoſiti diſcipulas extitiſſe. Fitque ut quæ forte feliciter incedebant, earum pravis exemplis miſerabiliter ruant. Dum his igitur, aut generoſitatis, aut honoris temporalis, aut certe mundanarum divitiarum cauſſa, hujuſcemodi prælationis honor committitur, verendum eſt, ne animarum illarum fovea ruinæ præparetur, dicente Domino in evangelio: *Cæcus autem ſi cæco ducatum præbeat, ambo in foveam cadunt.* Et per prophetam: *Ipſi*, inquit, *regnaverunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognovi.* Itemque: *Ipſi paſtores ignoraverunt intelligentiam.* Gregorius in libro paſtorali titulo primo: Nulla ars doceri præſumitur, niſi intenta prius meditatione diſcatur. Ab imperitis ergo paſtorale magiſterium qua temeritate ſuſcipitur, quando ars eſt artium regimen animarum? Sunt & alia multa prophetica & evangelica teſtimonia, & ſanctorum patrum dicta, quæ hujuſcemodi perſonas paſtorale magiſterium ſubire non niſi ad ſuam ruinam manifeſtant. Quia ergo hæc res divinæ auctoritati non concordat, neceſſe eſt ut caveatur, ne forte & committenti, & his quibus committitur, læſura animarum proveniat.

Matth. 15. Oſee. 8. Iſai. 56. Lib. 1. c. 2.

XL.

Comperimus quod quidam presbyterorum incaute & extraordinarie velum viduarum, inconſultis epiſcopis ſuis, conſecrarent, & ob id eidem religioni macula ingerebatur, quia eiſdem velatis per diverſa vagandi occaſio præbebatur. Ut autem nullus pontificum viduas velare attentet, canonica auctoritas inhibet. Quod vero presbyteri, inconſultis epiſcopis ſuis, velum viduarum conſecrare non præſumant, prorſus interdicimus. Quod ſi quiſpiam presbyterorum hujus conſtitutionis contumaciter tranſgreſſor extiterit, canonicæ correptionis pœnas luet.

XLI.

Quorumdam relatu didicimus quoſdam presbyteros tuæ menſuræ immemores, immo canonicæ auctoritati reluctantes, in tantam audaciam prorupiſſe, ut ſacrarum virginum conſecratores exiſterent. Et hoc ad negligentiam epiſcoporum pertinere dubium non eſt. Quod quia canonicæ auctoritati minime concordat, ne ulterius quiſquam presbyterorum id facere præſumat, prorſus inhibemus. Quod ſi forte, quod non optamus, aliquis presbyterorum id facere præſumpſerit, utpote canonicæ auctoritatis trangreſſor, irretractabiliter feriatur.

ANNO CHRISTI 819.

XLII.

Invenimus quod quædam feminæ, maxime hæ quæ valde (*a*) ſenſu tenues ſunt, ſine conſenſu ſacerdotum idcirco ſibimetipſis velum imponant, ut ſub prætextu hujus velaminis, eccleſiarum excubatrices & adminiſtratrices fieri poſſint. Hæc igitur incauta velatio unuſquiſque epiſcopus provideat ne in parochia ſua fiat. Et quia in pleriſque locis hujuſcemodi velatas laqueum ſacerdotibus extitiſſe cognovimus, prohibemus ne quiſquam presbyterorum hujuſmodi perſonas in baſilicis ſibi commiſſis pro hujuſcemodi obſequio admittere præſumat. Talis vero velatio ne ulterius indiſcrete fiat inhibeatur: & hujuſmodi mulierculæ examinentur, & inſtruantur qualiter, ſi propter Deum ſe ſacrari volunt, velandæ ſint, qualiterque eamdem velationem ſub caſtitatis & humilitatis propoſito conſervent, diligenter admoneantur.

XLIII.

Inter cetera quæ contra religionem Chriſtianam in eccleſia Chriſti fieri cognovimus, non minus emendatione & congrua correctione dignum invenimus, quod quædam abbatiſſæ & ceteræ ſanctimoniales, non ſolum viduas, ſed etiam virgines puellas velare ſolitæ ſint: quod quantum ſexui femineo illicitum, & a religione Chriſtiana ſit alienum, omnis qui ſanum ſapit facile advertit. Pene igitur in omnibus monaſteriis puellaribus hujuſcemodi velatas invenies. Idcirco etenim hujuſmodi hoc modo potius quam a ſacerdote velari volunt, quia dum clanculoſe corrumpunt, nihil ſibi obeſſe ad peccandum tale velamentum putant. Ita ergo idem illicitum & temerarium factum habetur in uſu, ut vix aut viduæ velari a presbyteris, aut puellæ virgines conſecrari expetant a pontificibus. Nulli quippe dubium eſt, quin hoc factum ex toto a divina abhorreat auctoritate, & ad negligentiam quorumdam pertineat ſacerdotum. Verum ne deinceps fieri præſumatur, omnes in commune inhibendum decrevimus. Ac ſi forte aut abbatiſſa, aut alia quælibet ſanctimonialis, poſt hanc definitionem in tantam audaciam proruperit, ut viduam, aut puellam virginem velare præſumat, congrua ab epiſcopo ſuo correctione coerceatur, & pœnitentiæ canonicæ uſque ad ſatisfactionem ſubdatur.

XLIV.

Nobiles feminæ, quæ amiſſis viris velantur, & non in monaſteriis ſub ſpiritalis matris regimine, ſed potius in domibus propriis, occaſione liberorum rerumque ſuarum reſidere, deliciiſque affluere delectantur, quia, juxta apoſtolum, viventes mortuæ ſunt, neceſſe eſt ut ab epiſcopis paſtorali ſollicitudine admoneantur & inſtruantur, quatenus ſuæ ſaluti conſulant, ne ſic indiſcrete vivendo, & terrenis actionibus, ſexui ſuo non convenientibus, ſe implicando, vitam perpetuam amittant. Et abhinc ab omnibus obſervandum ſtatuimus, ut hujuſcemodi viduæ amiſſis viris repente non velentur, ſed cum conniventia epiſcopi ſui triginta diebus, ut a glorioſo principe domno Hludovico cum conſenſu venerabilium ſacerdotum jamdudum conſtitutum eſt, (*b*) expectent, quibus peractis, aut nubant, aut, ſi potius Deo ſe ſacrari expoſtulaverint, admoneantur & inſtruantur, ut non in domibus propriis, ſed in monaſteriis, ſub ſpirituali matris regimine Deo ſe ſervituras ſubdant: quoniam hujuſcemodi adoleſcentulas viros amittentes, & in ſanctimoniali habitu in propriis domi-

Addit. 2. c. 2. Tim. 5.

In capitulari poſt Concilium Aquiſgranenſe an.

(*a*) cenſu. (*b*) expectentur.

mibus residentes, persæpe in laqueum diaboli lapsas esse didicimus. Quales autem viduæ eligendæ sint, apostolico instruimur documento. Qualiter etiam Deo sacratis vivendum sit, & apostolicus sermo, & sanctorum patrum, Cypriani videlicet, Hieronymi, Augustini, ceterorumque copiosa extant monumenta, & liquido demonstrant, viduas & deliciis & accuratione superfluarum vestium, & ceteris carnalibus delectationibus, si vitam æternam veraciter comprehendere voluerint, omnino carere debere.

ANNO CHRISTI 819. . Tim. 5.

XLV.

Quidam nostrorum verorum virorum relatu, quidam etiam visu didicimus, in quibusdam provinciis, contra legem divinam canonicamque institutionem, feminas sanctis altaribus se ultro ingerere, sacrataque vasa impudenter contingere, & indumenta sacerdotalia presbyteris administrare, &, quod his majus, indecentius, ineptiusque est, corpus & sanguinem Domini populis porrigere, & alia quæque, quæ ipso dictu turpia sunt, exercere. Miranda sane res est, unde is illicitus in Christiana religione irrepserit usus, ut quod viris sæcularibus illicitum est, fœminæ, quarum sexui nullatenus competit, aliquando contra fas sibi licitum facere potuerint: quod quorumdam episcoporum incuria & negligentia proveniisse nulli dubium est. Unde væ nobis sacerdotibus, ad quos illorum sacerdotum vitia transierunt, quæ in Machabæorum libro secundo leguntur: quando scilicet sacerdotes delegatum sibi religionis officium postponentes, templo Dei sacris officiis destituto, ipsi adeo carnalibus desideriis & illicitis actionibus vacabant, ut mulieres sacratis ædibus se, nullo prohibente, ingererent, introferentes ea quæ non licebat. Quod autem mulieres ingredi ad altare non debeant, & in concilio Laodicensi capitulo XLIV. & in decretis Gelasii papæ titulo XXVI. copiose invenitur. Hoc ergo tam illicitum factum, quia ex toto a religione Christiana abhorret, ne ulterius fiat inhibendum est. Proinde unusquisque episcoporum sollicite sagaciterque provideat, ne in sua parochia tale quid fieri deinceps sinat.

XLVI.

Addit. 2. c. 16. Comperimus etiam quosdam canonicos & monachos, posthabito religionis suæ pudore, monasteria sanctimonialium, tam (a) monachorum, quam canonicorum, inconsulto episcopo suo, impudenter atque irreverenter adire. Qui obtendere solent se non ob aliud illuc accedere, nisi aut propinquitatis, aut familiaritatis, aut certe nescio cujus collocutionis gratia. Quod factum, quia nec canonico nec monastico congruit proposito, prorsus interdicimus: nisi forte causa prædicationis, aut certe inevitabilis necessitas id facere coegerit, & hoc nullatenus sine licentia episcopi, aut illius, qui vice illius fungitur, fieri præsumatur. Quod si sermo prædicationis faciendus est, congruo in loco coram omnibus fiat. Si vero colloquendum cum aliqua sanctimonialium ratio expostulat, id non alicubi, nisi in constituto loco, id est in auditorio, sub testimonio virorum religiosorum & religiosarum feminarum fiat. Quando vero sacerdotibus in monasteriis puellaribus missarum celebrationes faciendæ sunt, cum ministris sibi deputatis illuc ingrediantur, quibus rite peractis, non ad secretas collocutiones sanctimonialium se ullo modo divertant, sed cum ministris suis illico egrediantur. Porro si sacerdotibus sanctimoniales peccata sua confiteri voluerint, id non nisi in ecclesia coram sancto altari, adstantibus haud procul testibus faciant. Si autem infirmitas præpedierit, ut in ecclesia eadem confessio fieri nequeat, in quacumquelibet domo faciendæ est, non nisi testibus similiter haud procul adstantibus fiat. Nullo modo quippe videtur nobis convenire, ut monachus, relicto monasterio suo, idcirco sanctimonialium monasteria adeat, ut confitentibus peccata sua modum pœnitentiæ imponat. Nec etiam illud videtur nobis congruum, ut clerici & laici episcoporum & presbyterorum canonicorum judicia declinantes, monasteria monachorum expetant, ut ibi monachis sacerdotibus confessionem peccatorum suorum faciant: præsertim cum eisdem sacerdotibus monachis id facere fas non sit, exceptis his dumtaxat, qui sub monastico ordine secum in monasteriis degunt. Illis namque est confessio peccatorum facienda, a quibus subinde & modus pœnitentiæ, & consilium salutis capiatur, & a quibus post tempora pœnitentiæ peracta, secundum canonicam institutionem, si episcopus jusserit, reconciliatio mereatur. Pœnitentia porro non in multitudine annorum, sed potius in contritione cordis & corporis est æstimanda. Episcopis sane idcirco summopere providendum est, ne canonicorum aut monachorum accessus indiscretus in monasteriis puellaribus passim fiat, quia persæpe hac occasione multos utriusque ordinis, canonici videlicet & monastici, viros muscipulam diaboli incurrisse cognovimus. Cum igitur canonicis illicitum sit supra memoratæ rei gratia monasteria puellarum adire, unde tantæ transgressionis mos inolevit, ut monachi hanc sibimet licentiam faciendi usurpare tentaverint, cum canonica auctoritas doceat monachos quietem debere diligere, & intentos esse tantummodo jejunio & orationi, in locis, quibus renuntiaverunt sæculo, permanentes, ut nec ecclesiasticis, nec sæcularibus negotiis communicent; nec in aliquo sint molesti, propria monasteria deserentes; nisi forte eis præcipiatur propter opus necessarium ab episcopo civitatis? His ita ex canonica auctoritate præmissis, oportet ut canonici & monachi se ab hoc illicito facto cohibeant, ne contingat eos canonica censura percelli, qua dicitur: Transgredientem vero hanc definitionem nostram excommunicatum esse decrevimus, ne nomen Domini blasphemetur. Qualiter autem collocutiones feminarum his qui sacris officiis mancipati sunt vitandæ sint, vita beati Augustini, & beati Ambrosii, & dicta sanctorum Cypriani atque Hieronymi, & aliorum plurimorum aperte ostendunt.

LIBER I. CAP. XLV. XLVI & XLVII.

XLVII.

Addit. 2. c. 10. Consuetudines ad quorumdam libitum repertæ, licet contra auctoritatem ecclesiasticam existant, non facilem tamen correctionem accipiunt. E quibus est illud quod plerique presbyteri, neglectis basilicis Deo dicatis, in domibus & hortis missarum celebrationes contra divinam auctoritatem & canonicam institutionem facere præsumunt. Et hoc similiter ad episcoporum culpam pertinere perspicuum est. Proinde necesse est ut unusquisque episcoporum hujuscemodi temerariam consuetudinem a parochia sua penitus amoveat. Et si quis presbyterorum abhinc, excepto quando in itinere pergitur, & locus basilicæ procul est, & id in altaribus ab episcopo consecratis fieri necessitas compellit, ne populus Dei sine missarum celebratione, & corporis & sanguinis dominici perceptione, maneat, missarum celebrationes in hujuscemodi illicitis locis, post tot tantasque prohibitiones facere attentaverit, dignum est ut gradus sui peri-

(a) monacharum.

ticulum incurrat. Laicos namque pleroſque memi-
LIBER I. CAP. XLVIII. XLIX. & L. 3. Tarac. 16.
niſſe oportet pœnæ regis Oziæ, qui pro eo quod contra fas ſacerdotale miniſterium arripuit, lepræ immunditia illico mulctari meruit. Et diligenter perpendant non eſſe ſui officii, ut relictis baſilicis Deo dicatis, & epiſcopali auctoritate contempta, ad libitum ſuum in hortis & domibus, vel certe ædiculis, quas juxta domos ſuas conſtruunt, & palliis exornant, in quibus altaria erigi faciunt, miſſarum celebrationes presbyteros facere compellant. Satius igitur illis eſt miſſam non audire, quam eam ubi non licet, nec oportet, audire. Sed & presbyteri, ſi tamen presbyteri vocandi ſunt, qui inconſultis epiſcopis ſuis altaria in talibus locis erigere præſumunt, juxta cenſuram canonicam gradus ſui periculum incurrere merentur. Recenti quippe tempore de celebrandis in talibus locis miſſis emerſit contra auctoritatem eccleſiaſticam hæc, ut quibuſdam videtur, religioſa conſuetudo: quæ quia aperte eccleſiaſticæ antiquæ traditioni videtur reniti, non debet nova adinventione & qualibet pertinaci intentione defendi. Quando enim in itinere pergitur, non induſtria, ſed neceſſitas aliubi, quam in eccleſia, miſſarum celebrationem fieri urget: quando vero in domibus & hortis abſque præmiſſa neceſſitate fit, aperte humana præſumptio & præcepto divino & auctoritati canonicæ contraire comprobatur. Ubi autem Deo ſacrificium offerendum ſit lex divina docet, Domino dicente: *Non offeras holocauſtum tuum in omni loco, ſed in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ibi offeras holocauſtum tuum*. Et in concilio legitur: Non oportet, inquit, in domibus oblationes fieri. Quando ergo quod Dominus prohibet facere, humana præſumptio non metuit, procul dubio præceptum Dei tranſgredi non pertimeſcit. Quapropter neceſſe eſt ut conſuetudines pravæ poſtponantur, &, juſſionibus divinis obtemperando, eccleſiaſtica auctoritas ampleƈtatur.

Deut. 12. Conc. Laod. c. 56.

XLVIII.

Addit. 2. c. 7. Irrepſit in pleriſque locis, partim incuria, partim avaritia, reprehenſibilis uſus, & congrua emendatione dignus, eo quod nonnulli presbyterorum ſine miniſtris miſſarum ſollemnia frequentent: quod nec verba Domini ſalvatoris, quibus myſteria corporis & ſanguinis ſui diſcipulis celebranda tradidit; nec apoſtoli Pauli documenta declarant; nec etiam in ipſis Actis apoſtolorum, ſi enucleatim legantur, ita fieri debere ullo modo invenitur. Unde conveniendus, immo interrogandus nobis videtur hujuſmodi corporis & ſanguinis Domini ſolitarius conſecrator, quibus dicit: *Dominus vobiſcum*, & a quo illi reſpondetur: *Et cum ſpiritu tuo*: vel pro quibus ſupplicando Domino inter cetera: *Memento, Domine, & omnium circumſtantium*, cum nullus circumſtet, dicit. Quæ conſuetudo quia apoſtolicæ & eccleſiaſticæ auctoritati refragatur, & tanto myſterio quamdam dehonorationem irrogare videtur, omnibus nobis in commune viſum eſt, ut deinceps hujuſcemodi uſus inhibeatur; providcatque unuſquiſque epiſcoporum, ne in ſua parochia quiſquam presbyterorum miſſam ſolus celebrare præſumat, & ſi hanc definitionem ſuperbiendo tranſgreſſus fuerit, canonicæ correctioni ſubjaceat.

XLIX.

Addit. 2. c. 8. Sicut unicuique civitati convenit proprium habere epiſcopum, ita & unamquamque baſilicam Deo dicatam decet & oportet proprium habere presbyterum. Avaritia ſane, quæ eſt idolorum ſervitus, quod non ſine magno pudore proſequimur, quoſdam invaſit presbyteros, ſuiſque retinaculis adeo vinxit, captivoſque effecit, ut inſtar cæcorum effecti, neſciant quo eant, neſciantque quid eſſe vel quid agere debeant. Hi namque ignibus avaritiæ æſtuantes, ſacerdotaliſque dignitatis immemores, curamque baſilicarum, in quibus promoti ſunt, poſtponentes, datis quibuſdam xeniis, aut pollicitis, non ſolum a clericis, verum etiam a laicis, alias baſilicas contra fas ad Chriſti famulatum peragendum ſuſcipiunt: utrum conſultis an inconſultis epiſcopis id faciant, necne, ignoratur. Si conſultis id faciunt, eorum tranſgreſſioni iidem epiſcopi procul dubio communicant. Si vero eis inconſultis id facere præſumunt, nihilo minus epiſcoporum negligentiæ id adſcribendum eſt. Vix enim quiſpiam presbyterorum in baſilica, in qua divinæ ſervituti mancipatus eſt, digne atque ſtrenue militare invenitur; quanto minus id in duabus aut tribus aut eo amplius baſilicis digne exequi valet? In quo facto & religio Chriſtiana fuſcatur, & ſacerdotalis ordo confunditur, immo avaritia ſacerdotum a ſubditis denotatur, locaque Deo dicata cultu ſibi debito privantur, & ut in ſuperioribus capitulis jam dictum eſt, animarum pericula generantur. Quod ne ulterius unuſquiſque epiſcoporum in parochia ſua fieri ſinat, omnes in commune ſtatuimus, decernentes ut ſingulæ baſilicæ plebes & res, quibus conſiſtere poſſint, habentes, ſingulos habeant presbyteros. Si vero plebes habuerint, & rebus quibus conſiſtere poſſint caruerint, in arbitrio epiſcoporum pendet, utrum ita conſiſtere debeant, aut poſſint, necne. Hoc tamen ſpecialiter eorum ſollertiæ providendum eſt, ut hac occaſione nullus presbyter duas aut tres avaritiæ cauſſa, quibus ſufficere ſecundum divinum cultum nullatenus poteſt, habere audeat baſilicas.

ANNO CHRISTI 819.

L.

Addit. 2. c. Nullo modo divinæ auctoritati concordat, quod religio Chriſtiana, ſicut a ſanctis patribus traditum accepit, & eccleſiæ auctoritas ſe habet, diem dominicum, in quo auctor vitæ a mortuis reſurrexit, reverenter venerabiliterque non colit. Utcumque enim a quibuſdam dominis venerando cuſtodiri videtur, ſed a conſervis ſervitio eorum preſſis perraro debito honore coli invenitur. Paganis autem moris fuit, ob memoriam & reverentiam deorum ſuorum dies colere, nam & Judæis carnalibus moris eſt ſabbatum carnaliter obſervare. Chriſtianorum porro religioſæ devotionis, quæ, ut creditur, ex apoſtolorum traditione, immo eccleſiæ auctoritate deſcendit, mos inolevit, ut ob memoriam dominicæ reſurrectionis diem dominicum venerabiliter atque honorabiliter colat: quoniam eo die Deus lucem mundi condidit, eo die, ut dictum eſt, Chriſtus a mortuis reſurrexit, eo die paracletum Spiritum ſanctum apoſtolis miſit de cælis, eo die, ut a quibuſdam doctoribus traditur, manna pluit de cælo. Hæc & his ſimilia liquido demonſtrant hunc diem ceteris diebus celebriorem & venerabiliorem fore. Unde conſtat, quoniam ſicut nonnulla alia religione Chriſtiana, propter amorem & delectationem mundi, propriaſque humanas delectationes, & praviſſimas, immo periculoſiſſimas conſuetudines, quæ jam pro lege habentur, receſſerunt, ita quoque tanti diei veneratio ab uſu Chriſtianitatis magna ex parte receſſerit. Multi namque noſtrorum viſu, multi etiam quorumdam relatu didicimus, quoſdam in hac die ruralia opera exercentes fulmine interemptos, quoſdam artuum contractione mulctatos, quoſdam etiam, viſibili igne corporibus offibuſque ſimul ſub momento abſumptis, in cinerem de ſubito reſolutis, pœnaliter occubuiſſe. Et multa alia terribilia judicia extiterunt, & hactenus exiſtunt quibus declaratur, quod Deus in tanti diei dehonoratione offendatur. Proinde omnibus nobis viſum eſt, ut primum ſacerdotes, poſtea

Addit. 2. c.

re-

ANNO CHRISTI 619.

reges & principes, cunctique fideles summopere procurent, ut tanti diei debita observatio, nunc usque magna ex parte neglecta, abhinc ob insigne Christianitatis devotius exhibeatur. Si ergo Judæi, quorum adhuc jugum legis carnaliter cervices premit, a quo, quia nolunt, Christi eos gratia non liberat, sabbatum carnaliter custodientes, eo die, nulla potestate terrena compellente, ab operibus ruralibus se abstinent: quanto magis Christi gratia redemptis convenit, ut eo die, quo auctor vitæ resurrexit, eisque spem resurgendi concessit, ab his quæ præmissa sunt se abstineant, & solummodo spiritualibus gaudiis repleri, canticisque hymnigeris & laudibus cælestibus toto cordis annisu vacare satagant? Quapropter specialiter atque humiliter a sacerdotibus imperialis celsitudo flagitanda est, ut ejus a Deo ordinata potestas, ob honorem & reverentiam tanti diei, cunctis metum incutiat, ne in hac sancta venerabili die mercatus, placita, & ruralia quæque opera, nec non & quaslibet carrigationes ullius conditionis homines facere præsumant. Quoniam dum hæc agunt, & decus Christianitatis offuscant, & nomen Christi blasphemantibus locum amplius detrahendi attribuunt. Decet igitur ut eo die Christianus divinis laudibus, non ruralibus vacet operibus.

LI.

Illud quoque ex toto a divina auctoritate dissentit, & afflictionem atque oppressionem ingentem pauperibus irrogat, quod quidam non solum clerici, sed & laici, dominici præcepti transgressores effecti, minorem modium atque sextarium in vendendo atque commodando, majoremque in recipiendo habent; simulque stateras minores atque dolosas in mutuando atque vendendo, majoresque in recipiendo habentes: & ob hoc dum suæ intolerabili cupiditati satisfacere æstuant, heu, proh dolor! miseros quosque paupertati addicunt, & mendicos efficiunt. Quoniam in inæqualibus mensuris & diversis fœnerationibus adeo eos obligantes coarctant, ut ex vineolis suis ob mercedem laboris sui nihil residui sibi suæque conjugi & liberis, nec cyathus, nec uva quidem remaneat: sed ut omnia in cellaria sua ex asse deveniant sagaciter elaborant. Quam crudelitatem quidam dominorum tam per se, quam per atroces ministros suos, in sibi subjectis exercere comprobantur, ita ut nihil sibi suæque conjugi ac liberis de fructu messium vinearumque suarum usurpare audeant, sed omne, quidquid illud est, dominis suis ex integro custodire & reddere compellantur. Quod impietatis vitium beatus Job multum se cavere insinuat, cum ait: *Si adversum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci ejus deflent: si fructus ejus comedi absque pecunia, & animam agricolarum ejus afflixi; pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina; & clamor ipsorum in aures Domini sabaoth introibit.* Quæ verba Beda ita exponit: Dominum sabaoth, id est Dominum exercituum, appellat, ad terrorem eorum qui pauperes conterunt & affligunt, eosque nullum putant habere tutorem. Huic enim loco congruit illud Psalmistæ: *Tibi derelictus est pauper, pupillo tu eris adjutor.* Et alibi Psalmista in persona Domini loquitur: *Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus.* Et illud quod in libro beati Job scriptum est: *Neque enim frustra audiet Deus, & omnipotens singulorum causas intuebitur.* Et illud Salomonis: *Non despiciet preces pupilli, nec viduam, si effundat loquelam gemitus. Nonne lacrymæ viduæ a maxilla descendunt, & exclamatio ejus super deducentem eas? A maxilla enim ascendunt usque ad cælos, & Dominus exauditor non delectabitur in illis.* Multa quoque his similia de hujuscemodi oppressione testimonia perfacile proferri poterant, sed alibi proferenda reservantur. De modio autem æquo, justoque sextario habendo, Dominus in libro Levitici ita loquitur: *Nolite facere iniquum aliquid in judicio, in regula, in pondere, in mensura: statera justa, & æqua sint pondera, justus modius, æquusque sit vobis sextarius. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Ægypti. Custodite præcepta mea, & universa judicia, & facite ea, ego Dominus.* Salomon in Proverbiis: *Pondus & pondus, mensura & mensura, utrumque abominabile est apud Dominum.* Item in eodem: *Abominatio est apud Dominum pondus & pondus, statera dolosa non est bona.* In non faciendo quippe quæ Dominus jubet delinquimus: in faciendo autem quæ vetuit procul dubio peccamus. Ergo quando ea quæ vetat facimus, ejus procul dubio sancti præcepti transgressores existimus. Quamquam ergo consuetudines perversæ non facile corrigantur, hæc tamen consuetudo inæqualium modiorum, & injustorum sextariorum, atque ponderum dolosorum, necesse est ut principali metu ocius corrigatur, & ad præceptum divinum tanta fortitudo reflectatur: quia verendum est, ne inter cetera mala hoc quoque non solum facientibus & consentientibus, sed etiam non corrigentibus, quod absit, proveniat in damnationem.

LIBER I. CAP. LI. LII. LIII.

Job 31.

Jac. 5.

Psal. 9. Psal. 11.

Job 33.

Deuteron. 25.

LII.

Non solum rumore, sed etiam venerabilium virorum relatu comperimus, quod in quibusdam occidentalibus provinciis, suadente avaritia, episcopi & comites, & ceteri prælati pauperibus sibi subjectis soleant edictum imponere, ut nullus illorum tempore messis modium frumenti, nec tempore vindemiæ modium vini majori pretio, nisi quod ab eis constituitur, vendere præsumat. Quod si quispiam illorum facere præsumpserit, & paupertati suæ magnam jacturam patitur, insuper etiam acribus verberibus flagellatur. Unde fit ut cum aliis modius frumenti duodecim denariis, & modius vini viginti denariis venumdari possit, hujuscemodi seniores modium frumenti ad quatuor, & modium vini ad sex sibi extorqueant denarios. Quæ res quia impietatis injustitiæque plena est, necesse est ut piissimi principis auctoritate inhibeatur: quoniam verendum est, ne dum his & his similibus gravaminibus pauperes atteruntur, ira interim judicis non solum facientibus, sed etiam consentientibus, & corrigere nolentibus accumuletur; quatenus pauperibus libertas tribuatur, ut redditis senioribus suis quæ juste reddenda sunt, reliqua quæ sibi supersunt liceat aliis, prout pactio vendentis & ementis grata fuerit, absque prohibitione seniorum suorum distrahere.

LIII.

Cum multa & innumera sint mala, quibus & Deus offenditur, & regnum Christianorum periclitatur, extat inter cetera unum quoddam valde execrabile Deoque detestabile avaritiæ genus, quo indubitanter & Deus ad iracundiam provocatur, quia eo præceptis ejus resultatur, & miseriæ humanæ præcepta divina transgredienti (a) argumenta damnationis præparantur, eo quod sciicet quidam clericorum & laicorum, obliti perceptionis dominicæ, qua dicitur: *Pecuniam tuam non dabis ad usuram, & frugum superabundantiam non exiges: Ego Dominus Deus vester;* in tantam turpissimi lucri ra-

Levit. 19

Prov. 20

Levit 25.

Addit. c. 17.

(a) augmenta &c

rabiem exarserint, ut multiplicibus atque innumeris usurarum generibus sua adinventione & cupiditate repertis adeo pauperes Christi affligant, ut, exceptis aliis oppressionibus, quibus ad injuriam Dei atrociter cruciantur, hoc speciali malo multi eorum fame & egestate confecti pereant; multi etiam hac oppressione compulsi, propriis derelictis, alienas incolatus gratia terras expetant. Famis præterea tempore, cum quispiam pauper omnium rerum penuria attenuatus ad aliquem fœneratorem venit, utpote frater ad fratrem, quos constat uno pretioso Christi sanguine redemptos, petens ab eo suas miserabiles necessitates sublevari, sibique id quo indiget commodari; taliter sibi ab eo solet responderi: Non est mihi frumentum, aut aliud quid, quod in cibum tibi sumere vis, ad mutuandum, sed magis ad vendendum. Si vis emere, fer pretium, & tolle. Cui pauper: Non est mihi, inquit, quidquam pretii, quo emere id quo indigeo valeam. Sed peto abs te, ut miserearis mei, & quomodocumque vis, mihi quod peto, ne fame peream, mutuum porrige. Fœnerator e contra: Quot modo denariis possum modium frumenti mei vendere, aut tot denarios tempore fructus novi mihi redde, aut certe eorum pretium in frumento & vino, & ceteris quibuslibet aliis frugibus, ad plenum supple. Unde evenire solet, ut pro uno frumenti modio taliter mutuato, tres aut certe quatuor modii a pauperibus tempore messis violenter exigantur. Quod & de modio vini similiter fieri solet. Sunt etiam alii crudelissimi fœneratores, qui tempore necessitatis nihil commodare pauperibus volunt, nisi messellas suas & vineolas & pratella ea ratione in pignus dederint, ut quidquid frugum in hisce colligi poterat, pro parvo quod mutuum acceperunt ex asse amittant. Quæ res non minimam pauperibus generat afflictionem & penuriam. Sunt & aliæ multifariæ calliditates quorumdam fœneratorum, quibus pauperes exhauriuntur, & paupertati addicuntur, quas hic enumerare magni est tædii, magnæque prolixitatis. Dominus quippe & in legalibus & in propheticis oraculis usuram fieri minaciter atque terribiliter inhibet, & præsumptio humana a summo creatore prohibita superbiendo perpetrare ad sui discrimen non metuit.

LIBER I. CAP. LIII.

Exod. 22. Ait namque in libro Exodi: *Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes.* In *Levit. 25.* libro Levitici: *Si attenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manu, & susceperis eum quasi advenam & peregrinum, & vixerit tecum, ne accipias ab eo usuram, nec amplius quam dedisti. Time Deum tuum,* *Deut. 23.* *ut vivere possit frater tuus apud te.* In libro Deuteron. *Si unus de fratribus tuis, qui morantur intra portas civitatis tuæ, in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem venerit, non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, sed aperies eam pauperi, & dabis ei mutuum quo eum* *Ibidem.* *indigere perspexeris.* Item in eodem: *Cave ne forte subrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo, Appropinquat septimus annus remissionis; & avertas oculos tuos a paupere fratre tuo, nolens ei quod postulat mutuum commodare, ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum: sed dabis ei, nec ages quidpiam callide in ejus necessitatibus sublevandis. ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis ad quæ manum miseris. Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ. Idcirco præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum versatur in terra.* Per Ezechielem quoque prophetam Dominus eum qui ad usuram dat, & amplius accipit, non vivere protestatur. Ait autem: *Si genuerit quis filium latronem effundentem sanguinem, & fecerit unum de istis, & hæc quidem omnia non facientem, sed in montibus comedentem, & uxorem proximi sui polluentem, egenum & pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem, & ad idola levantem oculos suos, abominationem facientem, ad usuram dantem, & amplius accipientem, numquid vivet? Non vivet, dicit Dominus.* Item idem: *Munera acceperunt apud te ad effundendum innoxium sanguinem, usuram & superabundantiam accepisti, & avare proximos tuos calumniata es.* Amos propheta: *Audite hoc qui conteritis pauperem, & defícere facitis egenos terræ, dicentes: Quando transibit messis, & venumdabimus merces, & sabbatum, & aperiemus frumentum; ut imminuamus mensuram, & augeamus siclum, & supponamus stateras dolosas, ut possideamus in argento egenos, & pauperes pro calceamentis, & quisquilias frumenti vendamus? Juravit Dominus in superbiam Jacob: Si oblitus fuero usque ad finem omnia opera eorum, numquid super isto non commovebitur terra, & lugebit omnis habitator ejus?* Quis rogo tam ferrei pectoris existit, cui tam terribilis sententia terrorem non incutiat, qua dicitur: *Numquid super isto non commovebitur terra, & lugebit omnis habitator?* Aperte ergo hac sententia manifestatur, quod propter usuras, & inæquales mensuras, stateraque dolosas, atque oppressiones pauperum, commotio terræ, immo periclitatio & infirmatio regni, luctusque omnium habitatorum ejus proveniat. Beatus quoque Hieronymus hunc locum ita exponit; O tu Israel, audite quæ scelera feceritis. De nocte (a) sumentes, pro oratione & hymnis ad Deum studium habetis conterendi sive opprimendi pauperes, ut fame & egestate confecti auferantur e terra: qui expectatis Kalendas, ut negotiemini, & usuras augeatis usuris: & sabbata, ut aperiatis horrea, detisque frumentum, amplius recepturi: & Dei sollemnitates turpis lucri gratia in vestra compendia vertitis: qui minorem in vendendis mercibus mensuram facitis, & majora pondera in accipiendis, stateramque iniquam, ut possideatis pecunia pauperem, & tam viles habeatis homines, ut impleatis illud quod supra de vobis dixeram, pro eo quod vendidistis argento justum, & pauperem pro calceamentis; & in tantam lucri rabiem prosiliistis, ut non frumenta, quorum esu hominum *Amos 2.* corpora sustentantur, sed quisquilias & purgamenta frumenti vendatis pauperibus, pulverem & paleas tritico commiscentes. Item idem in exposi- *Ezech. 18.* tione Ezechielis prophetæ: Putant quidam usuram tantum esse in pecunia. Quod prævidens scriptura, omni rei aufert superabundantiam, ut plus non recipias quam dedisti. Solet in agris frumenti & milii, vini & olei, ceterarumque specierum usura exigi, sive, ut appellat sermo divinus, superabundantia: verbi gratia, ut hiemis tempore demus decem modios, & in messe recipiamus quindecim, hoc est amplius quam partem mediam: qui justissimum se putaverit, quartam plus accipiet portionem. Et solent argumentari, & dicere: Dedi unum modium, qui satus fecit decem modios: nonne justum est ut medium modium de meo plus accipiam, cum ille mea liberalitate novem & semis de meo habeat? *Nolite errare,* *Galat. 6.* inquit apostolus, *Deus non irridetur.* Respondeat enim nobis breviter fœnerator misericors, utrum habenti dederit, an non habenti. Habenti utique dare

ANNO CHRISTI 819.

Exech. 18

Exech. 22

Amos 8.

(a) assurgentes.

dare non debuerat, sed dedit quasi non habenti: ergo quare plus exigit, quasi ab habente? Alii pro pecunia fœnerata solent munuscula accipere diversi generis, & non intelligunt usuram appellari & superabundantiam, quidquid illud est, si ab eo quod dederint plus acceperint. In psalmo 14. *Qui pecuniam suam non dedit ad usuram*. Hieronymus. Primo dicendum juxta literam, quod lex indigenis tantum & civibus prohibuerit fœnus imponi, & alienigenis jusserit fœnerari: David vero evangelicum describens virum, & eum qui habitaturus sit in monte sancto Dei, hoc est in ecclesia Dei, in cunctos generaliter fieri vetarit. Hanc etiam sententiam qua dicitur: *Qui pecuniam suam non dedit ad usuram*, Cassiodorus ita exponit: Duobus modis in scripturis sanctis pecunia probatur intelligi. Una est ista metallica, quæ ad usuram dari omnino prohibetur, quoniam vitium cupiditatis est exigere velle quod te nescias commodasse. Hanc quidem habuit Dominus Jesus Christus, quam Judæ tradidit erogandam, quam non dedit ad usuram, quando illam indigentibus ad informandos nos pia largitate concessit. Item idem: *Et non defecit de plateis ejus usura & dolus.* Intendamus quod non dixit occulte, sed in plateis talia fuisse commissa, quæ superna damnavit sententia. De usura enim dictum est: *Qui pecuniam suam non dedit usuram*; de dolo autem: *Et labia tua non loquantur dolum*. Hæc non occulte gessit, sed quodammodo libera commisit iniquitate. Omne enim malum execrabilius redditur, quando publica præsumptione tractatur. Joannes apostolus conviva cœnæ dominicæ strenuus ac fidelissimus, *Qui habuerit*, inquit, *facultates mundi, & viderit fratrem suum esurientem, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo?* Augustinus: Ecce, inquit, unde incipit caritas. Si nondum es idoneus mori pro fratre, jam idoneus esto dare de tuis facultatibus fratri. Jam percutiat viscera tua caritas, ut non de jactantia facias, sed de intimo adipe misericordiæ, ut confideres illum in egestate positum. Si enim superflua non potes dare fratri tuo, animam tuam potes ponere pro fratre? Item idem post pauca: Vide si misereris, si habes facultates mundi. Quid ad me pertinet? forte dicis. Ego daturus sum pecuniam meam, ne ille molestiam patiatur? Si tibi hoc responderit cor tuum, dilectio patris non manet in te. Si dilectio patris non in te manet, non es natus ex Deo. Quomodo te gloriaris esse Christianum? Nomen habes, & facta non habes. Si autem nomen secutum fuerit opus, dicat te quisque paganum, tu autem factis ostende te Christianum. Nam si factis non ostendis te Christianum, & omnes te Christianum vocent, quid tibi prodest nomen, ubi res non invenitur? Miserabilis plane & valde deflenda res est, quando quis pro facultatibus mundi, quarum momentaneus possessor existit, quia eas fratribus indigentibus caritate dictante non impertit, & gloriam Christiani nominis sibi adimit, & Deum qui caritas est amittit. De usuris porro non faciendis, & de misericordia fratribus impendenda, supersunt copiosiora utriusque instrumenti documenta, & sanctorum patrum eximia dicta, quæ sectatores usurarum non victuros, neque in monte sancto habitaturos, sed potius, quia immisericordes extiterunt, cum purpurato & avaro divite pœnas affirmant luituros.

ANNO CHRISTI 829.

Psal. 14.

Psal. 14.

Psal. 54.

Psal. 14. Psal. 33.

1. Joan. 3.

LIV.

Quod hi qui fidem Christi expetunt, & provectæ ætatis existunt, priusquam ad baptismum accedant, instruendi sint & fidei & baptismatis sacramento: nec non & illi qui alios de sacro fonte suscipiunt, quique ad percipiendum sancti Spiritus donum coram pontificibus pro aliis patroni existunt, intelligere debeant & vim tanti sacramenti: & quid pro aliis spoponderint, jam in præcedentibus capitulis dictum est. Illos tamen in hoc capitulo specialiter ab his officiis removendos judicamus, qui propter reatum suum publica sunt pœnitentia multati. Videlicet ut nec alios de sacri fontis baptismate suscipiant, nec etiam ad percipiendum sancti Spiritus donum, aliorum patroni coram pontificibus existant, donec per dignam pœnitentiæ satisfactionem reconciliationem mereantur. Nec immerito, quoniam quos & lex divina a castris militaribus, ne ruina sint populi, & auctoritas canonica ab ecclesiarum sequestrant liminibus, multo magis a memoratis peragendis officiis, usque ad tempus pœnitentiæ peractum, dignamque perceptam reconciliationem, hujuscemodi, ut jam dictum est, merito sunt excludendi.

LIBER II CAP. I

Num. 5

CONCILII PARISIENSIS VI. LIBER II.

INDEX CAPITUM LIBRI II.

I. *Quid sit rex, quid esse, quidve cavere debeat.*
II. *Quid sit proprie ministerium regis.*
III. *De periculo regis, & quod bene agentes remunerare, male vero agentes sua auctoritate comprimere, causamque pauperum ad se ingredi debeat facere.*
IV. *Quod æquitas judicii stabilimentum regni, & injustitia sit ejus eversio.*
V. *Quod regnum non ab hominibus, sed a Deo, in cujus manu omnia regna consistunt, detur.*
VI. *Quod ubi caritas non est, nulla bona inesse possint.*
VII. *Quod multi professionem Christianam verbis tantum teneant, sed operibus negligant.*
VIII. *Quod potestati regali, quæ non nisi a Deo ordinata est, humiliter atque fideliter parere debeant cuncti subjecti.*
IX. *De transgressoribus præceptorum Dei.*
X. *Quod gravius puniantur qui fidem Christi perceperunt, & in malis vitam finierunt, quam illi qui sine fide mortui sunt, & tamen bona opera egerunt.*
XI. *Quod ad ecclesiam orandi gratia frequenter convenire debeat.*
XII. *Quod in ecclesia Christi non sit otiosis turpibusque fabulis vacandum: & quod qui hæc faciunt, non solum sibi peccata non minuant, sed etiam majora accumulent.*
XIII. *Quod in aliis competentibus locis, si locus basilicæ procul fuerit, oratio ad Deum, & confessio peccatorum fieri possit, & debeat.*

PRÆFATIO.

HActenus de caussis ad religionem Christianam curamque pastorum pertinentibus, vel de his quæ in persona eorum emendatione digna, vel etiam de his quæ ab ipsis usque nunc neglecta sunt, in præsenti libello breviter comprehensum est. In hoc quoque qui sequitur libello specialiter de regibus & principibus, & generaliter de omnibus fidelibus, & quod ubi avaritia, invidia, & odium, & cetera vitia caritati contraria regnant, quia eadem caritas, quæ Deus est, his inesse non potest, status ecclesiæ pericliteretur; & quod religio Christiana sub apostolis devotius, quam nunc floreat, floruerit, & nostro sæculo circa multos marcescat, restat prosequendum.

CAPUT I.

Rex a recte agendo vocatur. Si enim pie, & juste, & misericorditer regit, merito rex appellatur: si his caruerit, non rex sed tyrannus est. Antiqui autem omnes reges tyrannos vocabant, sed postea pie, & juste, & misericorditer regentes

Additam. 2. Vide c. 3 & seq. Institut. Regiæ ad Pipp. R. A. & Jona Ep. Aurelian.

LIBER II. CAP. I.

ANNO CHRIST 829.

tes, regis nomen sunt adepti: impie vero, injuste, crudeliterque principantibus, non regis, sed tyrannicum aptatum est nomen. Quia ergo rex a regendo dicitur, primo ei studendum est, ut semetipsum, suamque domum, Christi adjuvante gratia, ab operibus nequam emaculet, bonisque operibus exuberare faciat, ut ab ea ceteri subjecti bonum exemplum semper capiant: ipse etiam salutiferis Christi præceptis fideliter atque obedienter obsecundet, & recte agendo eos, quibus temporaliter imperat, in pace, & concordia, atque caritate, ceterorumque bonorum operum exhibitione, quantum sibi divinitus datur, consistere faciat, & dictis atque exemplis ad opus pietatis, & justitiæ, & misericordiæ sollerter excitet, attendens quod pro his Deo rationem redditurus sit: quatenus ita agendo, sanctorum regum, qui Deo sincere serviendo placuerunt, post hanc peregrinationem consors efficiatur. De rege autem, qualis esse, vel quid cavere debeat, in Deuteronomio legitur: *Cum ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eam, habitaverisque in illa, & dixeris: Constituam super me regem, sicut habent omnes per circuitum nationes; eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum.* Et post pauca: *Non habebit uxores plurimas, quæ alliciant animum ejus, neque argenti & auri immensa pondera. Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis hujus in volumine, accipiens exemplar a sacerdotibus Leviticæ tribus, & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, ut discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba, & cæremonias ejus, quæ lege præcepta sunt. Nec extollatur cor ejus in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dextram vel sinistram, ut longo tempore regnet ipse & filii ejus super Israel.* Attende quod timor Dei, & custodia præceptorum ejus, & humilitas quæ non patitur eum extolli super fratres suos, & justitiæ rectitudo, non solum regem, sed & filios ejus longo faciet regnare tempore. Ut ergo princeps extollentiam cavere debeat, ecclesiasticus admonens ait: *Principem te constituerunt? noli extolli, sed esto in illis, quasi unus ex ipsis.* In Proverbiis: *Rex qui judicat in veritate pauperes, thronus ejus in æternum firmabitur.* Item: *Misericordia & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus ejus.* Quantæ igitur felicitatis sit bonus rex, quantæve infelicitatis, si nequam fuerit, beatus Cyprianus eximius martyr Christi, de duodecim abusionibus scribens, inter cetera ita ait: Nonus inquiens abusionis gradus est rex iniquus; etenim regem non iniquum, sed correctorem iniquorum esse oportet. Unde in semetipso nomnis sui dignitatem custodire debet. Nomen regis intellectualiter hoc retinet, ut subjectis omnibus rectoris officium procuret. Sed qualiter alios corrigere poterit, qui proprios mores, ne iniqui sint, non corrigit? Quoniam justitia regis exaltatur solium, & veritate solidantur gubernacula populorum. Justitia vero regis est, neminem injuste per potentiam opprimere, sine acceptione personarum inter virum & proximum suum judicare, advenis & pupillis & viduis defensorem esse, furta cohibere, adulteria punire, iniquos non exaltare, impudicos & histriones non nutrire, impios de terra perdere, parricidas & pejerantes vivere non sinere, ecclesias defendere, pauperes eleemosynis alere, justos super regni negotia constituere, senes & sapientes & sobrios consiliarios habere, magorum & hariolorum pythonissarumque superstitionibus non intendere, iracundiam differre, patriam fortiter & juste contra adversarios defendere, per omnia in Deo vivere, prosperitatibus non elevare animum, cuncta adversa patienter ferre, fidem catholicam in Deum habere, filios suos non sinere impie agere, certis horis orationibus insistere, ante horas congruas non gustare cibum: *Væ enim terræ, cui rex est puer, & cujus principes mane comedunt.* Hæc regni prosperitatem in præsenti faciunt, & regem ad cælestia regna meliora perducunt. Qui vero secundum hanc legem non dispensat, multas nimirum adversitates imperii tolerat. Idcirco enim sæpe pax populorum rumpitur, & offendicula etiam de regno suscitantur, terrarum quoque fructus diminuuntur, & servitia populorum præpediuntur, multi etiam dolores prosperitatem regni inficiunt, carorum & liberorum mortes tristitiam conferunt, hostium incursus provincias undique vastant, bestiæ armentorum & pecorum greges dilacerant, tempestates ventis & hiemis terrarum fœcunditatem, & maris ministeria prohibent; & aliquando fulminum ictus segetes, & arborum flores, & pampinos exurunt. Super omnia vero, regis injustitia non solum præsentis imperii faciem fuscat, sed etiam filios suos & nepotes, ne post se regni hæreditatem teneant, obscurat. Propter piaculum enim Salomonis, regnum domus Israel Dominus de manibus filiorum ejus disperdit, & propter meritum David regis, lucernam de semine ejus semper in Jerusalem reliquit. Ecce, quantum justitia regis sæculo valet, intuentibus perspicue patet. Pax populorum est, tutamentum patriæ, immunitas plebis, munimentum gentis, cura languorum, gaudium hominum, temperies aeris, serenitas maris, terræ fœcunditas, solatium pauperum, hæreditas filiorum, & sibimetipsi spes futuræ beatitudinis. Attamen sciat, quod sicut in throno hominum primus constitutus est, sic & in pœnis, si justitiam non fecerit, primatum habiturus est. Omnes namque quoscumque peccatores sub se in præsenti habuit, supra se modo in illa futura pœna habebit. Fulgentius in libro de veritate prædestinationis & gratiæ: Clementissimus quoque imperator non ideo est vas misericordiæ præparatum in gloriam, quia apicem terreni principatus accepit, sed si imperiali culmine recta fide vivat, & vera cordis humilitate præditus, culmen regiæ dignitatis sanctæ religioni se subjiciat: si magis in timore servire Deo quam in tumore dominari populo delectetur: si in eo lenitas iracundiam mitiget, ornet benignitas potestatem: si se magis diligendum quam metuendum cunctis exhibeat: si subjectis salubriter consulat, si justitiam sic teneat, ut misericordiam non relinquat: si præ omnibus ita se sanctæ matris ecclesiæ catholicæ meminerit filium, ut ejus paci atque tranquillitati per universum mundum prodesse suum faciat principatum. Magis enim Christianum regitur atque propagatur imperium, dum ecclesiastico statui per omnem terram consulitur: quam cum in parte quacumque terrarum pro temporali securitate pugnatur. Isidorus: Qui recte utitur regni potestate, ita præstare se omnibus debet, ut quanto magis honoris celsitudine claret, tanto semetipsum mente humiliet, proponens sibi exemplum humilitatis David, qui de suis meritis non tumuit, sed humiliter sese dejiciens dixit: *Vilis incedam, & vilis apparebo ante Dominum qui elegit me.* Item Isidorus: Qui intra sæculum bene temporaliter imperat, sine fine in perpetuum regnat, & de gloria sæculi hujus ad æternam transmeat gloriam: qui vero prave regnum exercent, post vestem fulgentem, & lumina lapillorum, nudi & miseri ad inferna torquendi descendunt. Reges a recte agendo vocati sunt, ideoque sicut recte agendo regis nomen tenetur, ita peccando amittitur. Gregorius

Deut. 17.

Ibidem.

Eccl. 32.

Prov. 29

Prov. 20.

Eccl. 10.

1. Reg. 11

Lib. 2

Lib. 3 sen. cap. 49

2. Reg. 6 Cap. 48

rius in moralibus: Nam & viros sanctos proinde A
ANNO CHRISTI 819. reges vocari in sacris eloquiis, eo quod recte agant, sensusque proprios bene regant, & motus resistentes sibi rationabili discretione componant. Recte igitur illi reges vocantur, qui tam semetipsos, quam subjectos, bene regendo modificare noverunt. Quidam ipsum nomen regiminis ad immanitatem transvertunt crudelitatis, dumque ad culmen potestatis venerint, in apostasiam confestim labuntur: tantoque se tumore cordis extollunt, ut cunctos subditos in sui comparatione despiciant, eosque quibus præesse contigit non agnoscant. Et paullo post: Dum mundi reges sublimiores se ceteris sentiunt, mortales tamen se esse agnoscant, nec regni gloriam, qua in sæculo sublimantur, aspiciant, sed opus, quod secum deportant, intendant. Item non post multa: Reges quando boni sunt, muneris esse Dei: quando vero mali, sceleris esse populi. Secundum meritum enim plebium disponitur via rectorum, testante
Job. 34. Job: *Qui regnare facit hypocritam propter peccata populi.* Irascente enim Deo, talem rectorem populi suscipiunt, qualem pro peccato merentur Nonnunquam pro malitia plebis etiam reges mutantur, & qui ante videbantur esse boni, accepto regno fiunt iniqui. His ita præmissis, studendum est regi, ut non solum in se, verum etiam in sibi subjectis, pietate, pace, caritate, justitia & misericordia, atque concordia & unanimitate, ceterisque bonis exuberet operibus, ut hæc habentes, Dominum secum habere mereantur, sciatque C
certissime, quod non solum de se, verum etiam de ipsis Dominus ab eo fructum bonæ operationis exacturus est.

II.

Addit. a. c. 21. Regale ministerium specialiter est populum Dei gubernare, & regere cum æquitate & justitia, & ut pacem & concordiam habeant studere. Ipse enim debet primo defensor esse ecclesiarum & servorum Dei, viduarum, orphanorum, ceterorumque pauperum, nec non & omnium indigentium. Ipsius enim terror & studium hujuscemodi, in quantum possibile est, esse debet primo ut nulla injustitia fiat; deinde, si evenerit, ut nullo modo eam subsistere permittat, nec spem delitescendi, sive audaciam male agendi cuiquam relin- D
quat, sed sciant omnes quoniam si ad ipsius notitiam pervenerit quidquam mali quod admiserint, nequaquam incorrectum aut inultum remanebit, sed juxta facti qualitatem erit & modus justæ correptionis. Quapropter in throno regiminis positus est ad judicia recta peragenda, ut ipse per se provideat & perquirat ne in judicio aliquis a veritate & æquitate declinet. Scire etiam debet, quod causa, quam juxta ministerium sibi commissum administrat, non hominum, sed Dei causa existit: cui pro ministerio, quod suscepit, in examinis tremendi die rationem redditurus est. Et ideo oportet ut ipse, qui judex est judicum, causam pauperum ad se ingredi faciat, & diligenter inquirat, ne forte illi qui ab eo constituti sunt, & E
vicem ejus agere debent in populo, injuste aut negligenter pauperes oppressiones pati permittant.
Job. 29. De ministerio autem regis ita Job loquitur: *Cumque sederem quasi rex, circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator. Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi, quod liberassem pauperem vociferantem, & pupillum, cui non esset adjutor. Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum. Justitia indutus sum, & vestivi me, sicut vestimento & diademate, judicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissime investigabam. Conterebam malas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.*

Salomon: *Rex, qui sedet in solio judicii, dissipat omne malum intuitu suo.* Item: *Dissipat impios rex sapiens, & curvat super eos fornicem.* Item: *Judex sapiens vindicabit populum suum, & principatus sensati stabilis est.* Item: *Rex justus erigit terram, & vir avarus destruit eam.* In libro Sapientiæ: *Diligite justitiam qui judicatis terram: sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum.* Item ibi: *Audite ergo reges & intelligite: discite judices finium terræ. Præbete aures vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum, quoniam data est a Domino vobis potestas, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra & cogitationes scrutabitur: quoniam cum essetis ministri ejus, non recte judicastis, neque custodistis legem justitiæ, neque secundum Dei voluntatem ambulastis. Horrende & cito apparebit vobis, quoniam judicium durissimum in his qui præsunt fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cujusquam Dominus, nec reverebitur cujusquam magnitudinem: quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter pro omnibus cura est illi, fortioribus autem fortior instat cruciatio.* Isidorus: Principes sæculi nonnunquam intra ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, ut per eamdem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniant. Ceterum intra ecclesiam potestates necessariæ non essent, nisi ut quod non prævalet sacerdos efficere per doctrinæ sermonem, potestas hoc imperet per disciplinæ terrorem. Sæpe per regnum terrenum cæleste regnum proficit, ut qui intra ecclesiam positi contra fidem & disciplinam ecclesiæ agunt, rigore principum conterantur, ipsamque disciplinam, quam ecclesiæ utilitas exercere non prævalet, cervicibus superborum potestas principalis imponat, & ut venerationem mereatur, virtutem potestas impertiat. Cognoscant principes sæculi, Deo debere se reddere rationem propter ecclesiam, quam a Christo tuendam suscipiunt. Nam sive augeatur pax & disciplina ecclesiæ per fideles principes, sive solvatur, ille ab eis rationem exigit, qui eorum potestati suam ecclesiam credidit. Sunt & alia utriusque testamenti oracula copiosa, quibus affatim adstruitur, quod rex ministerium sibi commissum secundum voluntatem Dei exercere & adimplere debet, quæ hic ob prolixitatem vitandam prætermittuntur.

III.

Ad peccatum regis pertinet, quando judicibus ministrisque iniquis ministerium suum adimplendum committit. Neque enim ministerium suum per alios tantum administrare, & se ab eo debet alienare. Non ergo dicimus, ut solus jurgia & querimonias populi audiat, & investiget, & definiat; quoniam nequaquam ad hæc solus sufficere potest: sed magis ut tales sub se timentes Deum & avaritiam odientes constituat, per quos regem regum non offendat. Quales autem constituendi sint, liber Deuteronomii manifestat, in quo legitur: *Judices & magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi per singulas tribus tuas, ut judicent populum justo judicio, nec in alteram partem declinent.* Item ibi: *Dixique vobis in illo tempore, non possum solus sustinere vos, quoniam Dominus Deus vester multiplicavit vos, & estis hodie sicut stellæ cæli plurimæ. Dominus Deus patrum vestrorum addat ad hunc numerum multa millia, & faciat vobis sicut locutus est. Non valeo solus sustinere vestra negotia, & ponaus, & jurgia. Date e vobis viros sapientes & gnaros, & quorum conversatio sit probata in tribubus vestris.* Job: *Quando procedebam ad portam civitatis*

LIBER II CAP. II. III.
Prov. 20. Ibidem. Eccles. 10 Prov. 29. Sap. 2. Sap. 6. Deut. 6. Deut. 1. Job. 29.

LIBER II. CAP. III. IV. & V.

& in platea portabant cathedram mihi, videbant me juvenes, & abscondebantur, & senes assurgentes stabant: principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo. Cum quibus etiam rex pondus regiminis sui partiri debeat, liber Exodi demonstrat, in quo legitur: *Exod. 18.* *Provide autem de omni populo viros potentes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam, & constitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, qui judicent populum omni tempore; quidquid autem majus fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantummodo judicent, leviusque tibi sit, partito in alios onere. Si hoc feceris, implebis imperium Domini, & præcepta ejus poteris sustentare, & omnis hic populus revertetur cum pace ad loca sua. Quibus auditis, Moyses fecit omnia quæ Jethro illi suggesserat, & electis viris strenuis de cuncto Israel, constituit eos principes populi, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui judicabant plebem omni tempore: quidquid autem gravius erat, referebant ad eum.* Quod vero rex causam pauperum ad se ingredi facere, & diligenter debeat inquirere, dat intelligi illud quod legimus, antiquitus judices idcirco in porta ad judicandum sedisse, ut nullus accedendi difficultatem, aut quispiam civium vim, aut calumniam necesse haberet sustinere. Ideo & Jerusalem civitas justitiæ vocata est, quamdiu in ea justa exercebantur judicia, quia non permittebatur in ea a rectoribus iniquitas permanere. Quod vero rex bonos sublimare, & malos debeat comprimere, apostolus Petrus docet dicens: *1. Pet. 2.* *Subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive regi, quasi præcellenti, sive ducibus, tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum.* Quæ verba ita Beda exponit: Non quod omnes qui a regibus mittuntur duces vel male facientes punire, vel bonos laudare noverint: sed quæ esse debeat actio boni ducis simpliciter narrat, hoc est, ut male facientes coerceat, & bene agentes remuneret. Hinc in historia gentili refertur, moris fuisse Romanis parcere subjectis, & debellare superbos. Quod quando pravi judices populo Dei præferuntur, ad delictum illius pertineat a quo constituuntur, dicta Isidori manifestant, quibus ait: Ad delictum pertinet principum, qui pravos judices contra voluntatem Dei populis fidelibus præferunt. Nam sicut populi delictum est, quando principes mali sunt, sic principis est peccatum, quando judices iniqui existunt. Bonus judex sicut nocere civibus nescit, ita prodesse omnibus novit. Aliis enim præstat censuram justitiæ, alios benitate judicii sine personarum acceptione suscipit. Non infirmat justitiam avaritiæ flamma, nec studet auferre alteri quod cupiat sibi. Boni judices justitiam ad solam obtinendam salutem æternam suscipiunt, nec eam muneribus acceptis distribuunt, ut dum de justo judicio temporalia lucra non appetunt, præmio æterno ditentur. His quæ præmissa sunt declaratur, quod hi qui post regem populum Dei regere debent, id est duces & comites, necesse est ut tales ad constituendum provideantur, qui sine periculo ejus a quo constituuntur constitui possint, scientes se ad hoc positos esse, ut plebem Christi sibi natura æqualem recognoscant, eamque clementer salvent, & juste regant: non ut dominentur & affligant, neque ut populum Dei suum æstiment, aut ad suam gloriam sibi illum subjiciant, quod non pertinet ad justitiam, sed potius ad tyrannidem & iniquam potestatem. Valde enim exigit necessitas, ut quia ipse procul dubio rex æquissimo judici de commisso sibi ministerio rationem redditurus est, etiam singuli qui sub eo constituti sunt ministri diligentissime ab eo inquirantur, ne ipse pro eis judicium incurrat divinum. Ipsis etiam ministris denuntiandum est, quod quidquid judicaverint, in eos redundabit, juxta illud quod in libro Paralipomenon legitur: *2. Paralip. 19.* *Habitavit ergo Josaphat in Jerusalem, rursumque egressus est ad populum de Bersabee usque ad montem Ephraim, & revocavit eos ad Dominum Deum patrum suorum, constituitque judices terræ in cunctis civitatibus Juda munitis per singula loca, & præcipiens judicibus: Videte, ait, quid faciatis: non enim hominis exercetis judicium, sed Dei: & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite. Non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum.* Hæc & his similia, quæ prælibata sunt, rex ejusque ministri, non desidiose, sed diligenter debent perpendere & studium de ministerio sibi commisso tale adhibere, ut non pro eo æternaliter damnari, sed potius in Domino mereantur feliciter remunerari.

ANNO CHRISTI 815.

IV.

Quod per justitiam stet regnum, Salomon in Proverbiis adstruit, ita inquiens: *Justitia elevat gentem, & miseros facit populos peccatum.* Item: *Prov. 14.* *Misericordia & veritas custodiunt regem, & roboratur justitia thronus ejus.* Item: *Prov. 20.* *Facere misericordiam & judicium magis placet Deo, quam victimæ.* *Prov. 21.* Et infra: *Rapinæ impiorum detrahent eos qui noluerunt facere judicium.* Item ibi: *Qui sequitur justitiam & misericordiam, inveniet vitam & justitiam & gloriam.* Quod vero per injustitiam cadat, Isaias demonstrat: *Isa. 14.* *Tu enim, inquit, terram disperdidisti, tu populum occidisti, non vocabitur in æternum semen pessimorum. Præparate filios ejus occisioni in iniquitate patrum eorum: non consurgent, nec hæreditabunt terram, neque implebunt faciem orbis civitatum.* In Amos: *Amos 9.* *Ecce oculi Domini super regnum peccans, & conteram illud a facie terræ, dicit Dominus.* Daniel loquitur ad Baltassar: *Daniel. 5.* *O rex, Deus altissimus regnum & magnificentiam & gloriam & honorem dedit Nabuchodonosor patri tuo; & propter magnificentiam, quam dederat ei, universi populi, tribus, & linguæ tremebant & metuebant eum: quos volebat interficiebat, & quos volebat percutiebat, quos volebat exaltabat, & quos volebat humiliabat. Quando autem elevatum est cor ejus, & spiritus illius obfirmatus est in superbiam, depositus est de solio regni sui, & gloria ejus ablata est. & a filiis hominum ejectus est, sed & cor ejus cum bestiis positum est.* In libro Sapientiæ: *Eccles. 10.* *Sedes ducum superborum detraxit Deus, & sedere fecit mites pro eis.* Item: *Ibidem.* *Regnum a gente in gentem transfertur propter injustitias & injurias & contumelias, & diversos dolos.* Quibus verbis liquido claret, quod pietas, justitia & misericordia stabiliant regnum, & læsiones viduarum & pupillorum, calumniæque miserorum, violentaque judicia, & perversio justitiæ, evidenter illud evertant. Unde & multorum regnorum collapsio, quia pietatis, justitiæ, & misericordiæ non habuerunt stabilimentum, his quæ præmissa sunt patenter fidem attribuit.

V.

Nemo regum a progenitoribus regnum sibi administrari, sed a Deo veraciter atque humiliter credere debet dari, qui dicit: *Prov. 8.* *Meum est consilium & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo: per me reges regnant, & legum conditores justa decernunt: per me principes imperant, & potentes justitiam decernunt.* Quod autem non ab hominibus, sed a Deo regnum terrenum tribuatur, Daniel propheta testatur dicens: *Dan. 4.* *In sententia vigilum decretum est, & sermo sanctorum, & petitio, donec*

eo-

ANNO CHRISTI 819.

LIBER II. CAP. VI. & VII.

cognoscant viventes, quod dominetur excelsus in regno hominum, & cuicumque voluerit dabit illud, & humillimum hominen onstituet super illud. Item idem loquens de Nabuchodonosor ad Baltassar: *Donec cognosceret*, inquit, *quod potestatem haberet Altissimus in regno hominum, & quemcumque voluerit suscitabit super illud.* Et per Jeremiam: *Hæc dicit Dominus exercitúum Deus Israel: Hæc dicetis ad dominos vestros: Ego feci terram, & hominem, & jumenta quæ sunt super faciem terræ, in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento, & dedi eam ei qui placuit in oculis meis.* His vero qui a progenitoribus sibi succedere regnum terrenum, & non potius a Deo dari putant, illis aptantur quos Dominus per prophetam improbat, dicens: *Ipsi regnaverunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognovi.* Ignorare quippe Dei procul dubio reprobare est. Quapropter quisquis ceteris mortalibus temporaliter imperat, non ab hominibus, sed a Deo sibi regnum commissum credat. Multi namque munere divino, multi etiam Dei permissu regnant. Qui pie & juste & misericorditer regnant, sine dubio per Deum regnant: qui vero secus, non ejus munere, sed permissu tantum regnant. De talibus Dominus per prophetam: *Dabo*, inquit, *tibi regem in furore meo*: Et Job: *Qui regnare facit hypocritam propter peccata populi.* Ut enim Isidorus exponit, irascente Deo talem rectorem populi suscipiunt, qualem pro peccato merentur. Constat ergo, quia non astu, non voto, neque brachio fortitudinis humanæ, sed virtute, immo occulto judicio dispensationis divinæ, regnum confertur terrenum. Et idcirco cuicumque ab eo committitur, ita illud secundum ejus voluntatem disponere & gubernare procuret, quatenus cum eo a quo illud suscepit feliciter in perpetuum regnare valeat: quoniam nihil prodest cuipiam terreno regno principari, si, quod absit, contigerit eum æterno extorrem fieri.

Dan. 5. Jer. 27. Osee 8. Osee 13. Job 34.

VI.

Magnum in utroque ordine, clericali videlicet & laicali, periculum esse cognoscimus, quod caritas, quæ Deus est, ad decus Christianitatis, & in qua summa totius fidei nostræ consistit, in multis utriusque ordinis, quod non sine magno animi dolore dicimus, non regnare convincitur. Quæ virtus caritas sit, & evangelica & apostolica lectio, & sanctorum patrum expositiones plenissime docent. Expressissime namque apostolus Joannes ait, quod *Deus caritas est, & qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo.* Perpendat quisque, si in caritate manet, Deum manere in se: si caritatem non habet, non Deum sed hostem animæ suæ habitare in se; cum caritate quippe cuncta bona, sine caritate vero nulla haberi possunt. Neque etenim digne angelicum hymnum caritate carens Domino decantare valet. Sed quæritur quare? Attendatur quare: quia non est bonæ voluntatis. Definitio quippe caritatis est, ut doctores nostri tradunt, bona voluntas. Ergo quicumque bonam voluntatem non habet, caritatem non habere comprobatur, & ideo pacem, quæ Christus est, quia bonæ voluntatis non est, habere non meretur. *Gloria*, inquit multitudo cælestis exercitus, *in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Miserabiliter plane decipiuntur plerique, qui sine caritate, aut Deo in hac mortalitate placere, aut ad illum sine illa se putant pervenire. Verum si nobis caritas non est, sed odium, & invidia, & avaritia, & discordia, & simulatio, & luxuria, & cetera mala regnant; quæ omnia a Christianitatis proposito abhorrent, mirum non est, si animadversiones divinæ nos interius exteriusque diversissimis modis feriant, & impetum inimicorum adversum nos commoveant. Quapropter si pacis tempora quiete & tranquille ducere volumus, pacis & caritatis amatorem diligamus & timeamus, ejusque præceptis humiliter colla submittamus. Hi autem qui palatinis honoribus fulciuntur, sive clerici sint, sive laici, dignum est ut vinculo caritatis connectantur, ne alterutrius injuriam aut dehonorationem contra fas meditentur, ne desides & dolosi ad invicem existant, ne forte qui dolosi sunt incidant in illud Psalmistæ dicentis: *Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum: da illis, Domine, secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinventionum ipsorum*, &c. Qui vero desides existunt, patenter ab unanimitate, quam in Christo Paulus habitare edocet, scinduntur; caveantque hypocrisim Judæ proditoris Domini. Sunt & alia huic rei convenientia, quæ dinumerare longum est. Certe cum dignitatis palatinæ hujusmodi homines honoribus suffulti, morsibus invidiæ se vicissim lacerant, & in proximi ruinam & dehonorationem æstuant, & Deo, cujus muneribus utuntur, in proximi adversitatibus injuriam inferunt, & regi, cui familiariter inhærent, & adjutores secundum Deum esse debuerunt, debitam fidem non servant, & honorem palatinum, malum exemplum aliis dantes, commaculant, & (quod his indecentius est) ad inimicos nominis Christi magnum tripudium transmittunt.

1. Joan. 4.

VII.

Si mundanarum legum jura, ob jurgiorum forensium negotia dirimenda a mortalibus edita, homines avidissime discere & intelligere acutissime satagunt, ut his bene notis, quid verum, quid falsum, quid justum, quidve injustum sit, in hac terra morientium liquido discernere queant, quanto magis jura cælestia, a summo opifice Deo omnium creatore hominibus promulgata, salubriterque collata, quibus cavendum malum, faciendumque bonum perdocetur, quæ etiam sectatores suos ad terram provehunt viventium, cunctis fidelibus discere & intelligere intentioni esse debet. Lex itaque Christi non specialiter clericis, sed generaliter cunctis fidelibus est a Domino attributa. Licet in evangelio quædam sint præcepta specialia, quæ solummodo contemptoribus mundi, & apostolorum sectatoribus conveniant; cetera tamen cunctis fidelibus, unicuique scilicet in ordine, quo se Deo servire devovit, indissimulanter observanda censentur. Quod vero fides sola neminem ad regnum provehat cælorum, jam in superioribus capitulis demonstratum est. Verum professio Christiana a multis, & in multis propter delectationes carnales, & propter diversissimas hujus sæculi vanitates, & perversissimas consuetudines, miserabiliter negligitur: quibus quanto plus inaniter inserviunt, tanto minus operibus Christianæ professionis vacant. Quod si Acta apostolorum relegamus, & devotionem Christianæ plebis, quæ sub eisdem apostolis floruit, subtiliter animadvertamus, multum nostri sæculi Christiani populi devotionem ab illorum distare reperiemus: & quanto illi ardentius & devotius eam sunt sectati, tanto nonnulli ab ejus operibus torpentius sunt digressi. Perinde sicut tunc initio nascentis ecclesiæ eadem fides operibus floruit, ita nunc iisdem neglectis apud quosdam marcescit. Ut enim verbis beati Augustini scribentis in libro sermonum utamur, Christus in nobis idem est, qui & in illis: sed non idem animus in nobis, qui fuit in illis: eadem fides in nobis, sed non eadem devotio. In illis enim major erat fraternitas Christi quam sanguinis: in illis sicut una

Luc. 2.

fides, ita erat & una ſubſtantia: ut quibus communis Chriſtus, communis eſſet & ſumptus. Nefas enim putabant, eum ſibi participem non adſciſcere in ſubſtantia, qui particeps eſſet in gratia. Non ergo verebantur ne eſurirent, ſed potius timebant, ne alius eſuriret. Nunc autem, ut idem beatus Auguſtinus ait, ita alter de alterius inopia non cogitat, ut illud ſit quod dicit apoſtolus: *Alius quidem eſurit, alius ebrius eſt*. Et paullo poſt: Nunc eſt, inquit, illud tempus, quod Dominus in evangelio ait: *Abundavit iniquitas, refrigeſcet caritas multorum*. Modo enim abundat avaritia & iniquitas, quæ ante bonitatis largitate ceſſabat: & refrigeſcit fraternitatis caritas, quæ prius Chriſti amore fervebat. Tunc enim ſub apoſtolis tanta fraternitatis dilectio fuit, ut in conventu ſuo nulla inveniretur indigentia: tanta autem modo Chriſtianitatis diſſimulatio eſt, ut in cœtu noſtro vix iuvenias locupletem. Locupletem autem vix inveniri dico, non facultatibus, ſed operibus. Ait autem apoſtolus: *Divites ſint in operibus bonis*. Locupletem eum in eccleſia intelligi voluit, qui dives in Chriſto eſt. Et idem poſt pauca: Raro igitur in hoc tempore in Chriſtiano populo invenimus locupletem. Et ſi plerique in domibus auro ſunt divites, in eccleſia tamen ſunt mendici. Dum enim circa pauperes non pro eo quod prævalent operantur, nec hoc eſt gratum quod offerunt, nec illud eſt ſatiabile quod reſervant. Dixit autem Dominus ad Cain cum offerret munera: *Si recte offeras, recte autem non dividas, peccaſti, quieſce*. Sic tu Chriſtiane: non recte dividis, qui de tanto auro tuo majorem partem Mammonæ ſervas, quam Deo largiris. In primordio igitur ſanctæ Dei eccleſiæ, circa credentes ardor fidei ita vigebat, ut perſeverarent in doctrina apoſtolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus, & haberent omnia communia, & ſumerent cibum cum exultatione & ſimplicitate cordis, collaudantes Deum: nunc autem devotio Chriſtianitatis apud pleroſque longe aliter ſe habet: quoniam a quibuſdam doctrinæ apoſtolorum præponitur amor terrenorum negotiorum: communicationi fractionis panis, tenacitas, rigor caritatis, & cupiditas ambiendæ rei alienæ potius quam propriæ largiendæ: orationibus, delectatio carnalis, curioſitas rerum, ſollicitudo mundi, & multimoda mentis in diverſa vagatio. Quæ autem illis erant communia, nunc quibuſdam ita ſunt propria, ut perraro in alterius ex his quidquam retorqueatur uſum. Illi ſumebant cibum cum exultatione & ſimplicitate cordis, collaudantes Deum: nunc autem vix a quibuſdam ſumitur cibus ſine detractione, ſine ſimulatione, ſine inſultatione, ſine hiſtrionum ſaltatione, & obſcœna jocatione, & turpiloquiis & ſcurrilitatibus, & ceteris innumeris vanitatibus, quæ animum Chriſtianum a vigore ſui ſtatus emolliunt. Illi in ſimplicitate cordis, iſti autem e contrario ſubdolo & duplici animo, cum ſcriptum ſit: *Sentite de Domino in bonitate, & in ſimplicitate cordis quærite illum*. Illi ſumentes cibum, Deum collaudabant; iſti diverſorum ciborum genera ad ſuum libitum exigentes, erga lautiſſimos ſibi cibos præparatos artem coilaudant coquorum. Eſt & aliud in Chriſtiana religione magna admiratione dignum, eo quod leges humanæ, quæ plerumque peccare volentibus terrorem potius quam Chriſti præcepta incutiunt, majorem vim quam divinæ habere videantur, cum utique illæ ſibi parentes a temporali, hæ quoque ab æterna liberent pœna. Cum enim quiſpiam regiæ aut imperialis dignitatis apicem tenens, ceteris mortalibus temporaliter imperans, aliquod edictum proponit, quod a ſibi ſubditis & audiri diligenter, & impleri fideliter ſagaciterque velit; quis rogo ſubditorum non inhianter id audit, illiuſque juſſionibus obtemperare ſatagit? Quis vero in tantam audaciam prorumpere * audet, qui id niſi ad ſui diſcrimen contemnere præſumat? Unde ſatis mirari non poteſt, cur homines tanta cæcitate percuſſi exiſtunt, ut creatoris ſui legem temerario auſu poſtponant. Homines condunt leges, & a ſubditis cuſtodiuntur: Deus creator omnium æternaliter imperans, qui noſtro augmento non creſcit, nec noſtro detrimento decreſcit, in cujus manu ita ſumus ſicut lutum in manu figuli, dedit legem ob ſalutem animarum capeſſendam, & audiri contemnitur: & ſi aure * cordis auditur, aure cordis non percipitur; & ſi corde percipitur, opere non adimpletur. Quid autem excuſationis Chriſtiani Domino afferre poterunt, qui mundanæ legis cenſuram ob mundialem metum ſuſcipiunt, & jugo Chriſti, quod ſuave & leve eſt, & ad vitam ducit æternam, colla ſubmittere renuunt? Dominus dicit: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos*. Et idem continuo addit: *Diſcite a me quia mitis ſum & humilis corde, & invenietis requiem animabus veſtris; jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve eſt*: & venire ad talem tantumque vocantem, & ab eo humilitatem & manſuetudinem diſcere, ejuſque jugum ſuſcipere recuſatur? Hoc qui faciunt, quid aliud faciunt, niſi quod a ſalute propria deficiunt? Quod quam miſerabile & exitiale ſit, explicari non poteſt. Perſpicue hinc ſane animadverti poteſt, quod profeſſio Chriſtiana modernis temporibus a pleriſque non ſic devote ac religioſe colitur, ſicut a priſcis colebatur Chriſtianis. Hanc itaque fidei regulam, de qua ſuperius breviter, & in memoratis Actis apoſtolorum pleniſſime dictum eſt, apoſtoli, immo Chriſtus per apoſtolos fidelibus tenendam cenſuit. Si igitur hanc Chriſtus docuit, ut quid tot tantiſque perverſis conſuetudinibus ad votum quorumdam repertis contemnitur? Quæ quamvis, Deo annuente, veraciter percipiatur, operibus tamen a nonnullis diverſis negligitur modis. Et hoc idcirco accidiſſe conjicimus, quia irrepſit inter quoſdam nimium deflenda conſuetudo, qui utique legibus divinis, quibus ſe per fidem ſubdiderunt, non ut oportet animadverſis, quod libet, & licitum non eſt, ſed & id quod licet, non tamen expedit, legem ſibi faciunt, & ſecundum id quod libitum fuerit vivere poſſe inculpabiliter credunt. His ita præmiſſis, neceſſe eſt ut unuſquiſque fidelis penetralia cordis ſui rimetur, & ſi fidem Chriſti, quam percepit, operibus non exornet, pacti, quod cum Deo in baptiſmate fecit, ſe prævaricatorem eſſe cognoſcat. Dum ergo tempus habet, Chriſti adjuvante gratia, viam ſalutis non verbis tantum ſed operibus repetat. Non ergo mirum eſt, ſi mucro divinus graſſetur, ubi fides Chriſti non veraciter ſed ſimulanter tenetur. Semper enim dicimus nos Deum velle quærere, & de præteritis admiſſis ab eo veniam poſtulare, & mentimur quia quod dicimus adimplere differimus. Quotidie etiam dicimus, viam Domini, a qua peccando exorbitavimus, nos quærere velle, per quam ad Deum revertamur, & Deus eam ſtravit in conſpectu oculorum noſtrorum, & per eam ingredi contemnimus. Quis ratione utens ignorat, nos debere ſemper potiora eligere, & viliora contemnere? Diverſis quippe divinæ ultionis cladibus merito noſtræ iniquitatis atterimur, & ad eum, a quo percutimur, reverti contemnimus, adimplentes illud propheticum: *Et populus non eſt reverſus ad percutientem ſe, & Dominum exercituum*

non

LIBER II. CAP. VII.

ANNO CHRISTI 819.

In append. ſerm. 9.

1. Cor. 11.

Matth. 24.

1. Tim. 6.

Geneſ. 4.

Sap. 1.

Lege, audi? Quis ... niſi &c. H.

* corporis

Matth. 11.

Pſal. 19.

non exquisierunt. Verendum porro satis est, ne nobis toties a Domino per legales & propheticas atque evangelicas & apostolicas denuntiationes sive comminationes admonitis & flagellatis, & ad Deum veraciter redire contemnentibus, illud tandem proveniat, quod Israelitico populo, prophetis Domini insultanti, & ad Deum reverti contemnenti, provenit, quorum iniquitates Dominus diu patienter pertulit, & ad extremum his propitiari nolens, eos in Assyriorum captivitatem migrare permisit. Assyrii namque dæmones significant, & interpretantur captivitates. Unde satis vigilanter providendum est, ne sicut illi corporaliter, ita nos, quod absit, spiritaliter in eorum deveniamus captivitatem.

ANNO CHRISTI 829.

VIII.

Constat potestatem regalem omnibus sibi subjectis secundum æquitatis ordinem consultum ferre debere, & idcirco oportet, ut omnes subjecti fideliter & utiliter atque obedienter eidem pareant potestati: quoniam *qui potestati a Deo ordinatæ resistit, Dei utique ordinationi*, juxta apostoli documentum, *resistit*. Sicut enim subjecti a rege sibi volunt pie & juste opitulari, ita specialiter ei primum ad salutem animæ suæ procurandam, deinde generaliter ad honestatem & utilitatem regni secundum Dei voluntatem disponendam, atque ministrandam, indissimulanter atque irretractabiliter solatium opportunum debent exhibere. Quod cum faciunt, & divinum præceptum adimplere, & fidem regi debitam evidenter probantur conservare. Hujuscemodi ergo obsequium a subjectis regiæ potestati impendi debere, & legalia præcepta aperte testantur, & Dominus in evangelio admonet dicens: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari; & quæ sunt Dei Deo*. Petrus quoque ait: *Subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive regi quasi præcellenti, sive ducibus, tamquam ab eo missis*, &c. Et non post multa: *Deum timete, regem honorificate*. Paulus etiam apostolus in idipsum concordans ait: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas nisi a Deo: quæ autem sunt a Deo, ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit:* & cetera quæ de hujusmodi potestate apostolicus sermo latius exequitur. Idem etiam scribens ad Titum: *Admone illos principibus & potestatibus subditos esse*. Item ad Timotheum, quanti pendat caussam, immo salutem regis, demonstrat ita scribendo: *Obsecro*, inquit, *primo omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est & acceptum coram salvatore nostro Deo*, &c. Sic enim Jeremias propheta Dei pro vita idololatræ regis Nabuchodonosor orare admonet: quanto magis pro salute Christianorum regum, ab omnibus ordinibus Deo est humiliter supplicandum? Qualiter igitur regiæ potestati parendum, qualiterque ejus saluti consulendum est, breviter ex auctoritatibus divinis dictum sit. Quapropter necesse est ut unusquisque fidelis tantæ potestati ad salutem & honorem regni, secundum Dei voluntatem, utpote membrum capiti opem congruam ferat, plusque in illo generalem profectum & utilitatem atque honorem regni, quam lucra quærat mundi, quatenus his saluberrimis opitulationibus sibi vicissim suffragantes, æterno regno pariter mereantur perfrui felices.

Rom. 13.

Matth. 22.

1. Pet. 2.

Rom. 13.

Tit. 3.

1. Tim. 2.

Jer. 29.

IX.

Mala quibus Deus offenditur, vel periclitatur regnum, si quis liquido vult cognoscere, divinam, id est legalem, propheticam, & evangelicam, atque apostolicam perspiciat auctoritatem. Ibi plene inveniet omnia mandata atque præcepta, quibus Dei adimpletur voluntas. Ibi etiam inveniet quæ Deus fieri prohibuit, pro quibus ad omnem ordinem divinæ comminationes multæ sunt, & in quibusdam, qui audire contempserunt, ultio divina completa est. Primus quippe homo propter transgressionem divini præcepti, de paradiso ejectus, & exilio damnatus, & morte mulctatus est, quod malum adhuc hodie genus humanum, quasi natura sibi insertum experitur. Inde facta est alia generalis damnatio in diluvio, quæ multiplicatis vitiis, & diversis malis naturali lege corrupta, evenisse manifeste probatur. Quam sit etiam præsumptio gravis & periculosa, quæ ex contemptu præceptorum Dei nascitur, ædificatio turris, & confusio linguarum prodit. Sodoma autem & Gomorrha, & finitimæ civitates, quibus flagitiis deletæ, & quomodo æterna damnatione in exemplum humani generis sunt perditæ, manifestum est: & tamen in comparatione earum Jerusalem duplum malum fecisse legitur, eo quod notitiam & præceptum Dei habuerit, & servare contempserit, secuta propriam voluntatem. Nam iniquitas Sodomitica, juxta prophetam, fuit superbia, saturitas & abundantia, & otium, & quia egeno & pauperi manum non porrigebant, unde accessit oblivio Dei, & operati sunt adhuc abominationes. Obduratio quoque Ægyptiorum, qui nullis signis nec prodigiis, sed neque flagellis corrigi potuerunt, ad quem finem perveniret, notum est. Nam Dathan & Abiron atque Core, cum sociis eorum, qui cum eis perierunt, quam horribili terræ hiatu propter contemptum & inobedientiam contra Dominum consumpti sunt, manifestum est. Quomodo etiam multitudo populi Dei perierit in deserto, propter concupiscentiam, & contemptum, & perversas consuetudines a Deo illis prohibitas, donec diversis cladibus consumerentur, ita ut nullus eorum ad terram pervenerit repromissionis, præter duos tantum obedientes voci Domini, omnibus perspicuum est. Quoties autem acciderit populum corruisse, vel regnum interisse propter unius peccatum vel inobedientiam, sive prælati, sive subjecti, longum est enumerare: sicuti contigit in Saul, pro cujus inobedientia regnum ab eo ablatum alterique datum legimus. Nam & filius ejus Jonathas, in cujus fidei fortitudine victoria data est de adversariis, postea sanctificationis votum transgressus, licet ignarus, concupivit, & victoriam totius populi perturbavit. Sed & Heli de ordine sacerdotali, quia filios suos satis non correxit, decidit, immo filiis suis merito suæ iniquitatis corruentibus corruit, sacerdotiumque de progenie ejus ablatum est. Quorum negligentia & iniquitate populus in bello fugatus ac cæsus est, & gloria cum arca Dei Israel translata est, simul & locus sanctificationis eorum dissipatus est. Achan vero propter concupiscentiam inobediens factus totum populum perturbavit. Pauca quippe de multis prosecuti sumus, ut diligenter animadvertatur, si tot divinis ultionibus, totque periculis, tot etiam damnationibus subjacuerunt contemptores mandatorum Dei, quorum infinitus est numerus, & non solum illi qui præcepta susceperunt, verum etiam qui naturalem legem corruperunt; quanto putas reatui subjacebunt gratia Christi redempti, & ab eodem Domino in viam justitiæ edocti & instructi, si præceptis ejus obedire contempserint? Proinde necesse est, ut unusquisque in ordine suo viribus studeat, ut quantum Deus annuerit, quæ jussit adimpleat, & quæ vetuit caveat: ut non cum con-

LIBER II. CAP VIII. & IX.

Gen. 3

Gen. 9.

Gen. 11. Gen. 19.

Ezech. 16

Num. 16

Exod. Num.

1. Reg. 15. 2. Reg. 14.

1. Reg. 4.

Jos. 8.

tem-

temptoribus damnari, sed potius cum executori-
LIBER II CAP. X & XI. bus divinorum præceptorum valeat remunerari, quoniam non est dubium, quin propter inobedientiam & contemptum præceptorum Dei, regni periclitatio & animarum proveniat damnatio.

X.

Dici solet a nonnullis Christianis, quod hi qui in Christo renati sunt, quamquam scelerate vivant, & in malis operibus diem extremum claudant, diuturno atque purgatorio, non tamen perpetuo sint igne puniendi. Cum multi hoc asserant, & nullus id verum esse ex divinis oraculis adstruere valeat, cavendum est, ut hoc non solum non credant, verum etiam nec ore proferant; ne forte hoc dicendo, se & alios quodammodo vana securitate deludant. Quod ergo neminem sola fides Christi sine operibus ad regnum provehat æternum, in præcedentibus jam dictum est. Quod autem in flagitiis viventes, & hæc non pœnitentiæ lamentis, nec eleemosynarum largitionibus redimentes, sed in eis potius perseverantes diem obeunt, atrociora sint tormenta passuri, quam illi, qui licet lavacro Christi in ecclesia nequaquam sunt baptizati, bona tamen opera fecerunt, subter testimonia collecta declarant. Ait itaque Petrus: *Melius enim illis fuerat, non agnoscere viam veritatis, quam post agnitionem veritatis retrorsum converti ab eo, quod traditum est illis, sancto mandato. Contigit enim illis illud veri proverbii: Canis reversus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti.* Et Dominus in evangelio: *Cum immundus*, inquit, *spiritus exierit ab homine, vadit per loca arida quærens requiem, & non invenit. Tunc dicit: Revertar in domum meam unde exivi, & invenit eam vacantem, scopis mundatam & ornatam. Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se, & intrant in domum illam, & habitant in ea, & erunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Origenes quoque in homilia de initio decalogi: Habitavit enim in nobis immundus spiritus antequam crederemus, antequam veniremus ad Christum, cum adhuc fornicaretur anima nostra a Deo, & esset cum amatoribus suis dæmonibus: sed postea quam dixit: Revertar ad virum meum priorem, venit ad Christum, qui eam ab initio ad imaginem suam creavit; necessario locum dedit adulter spiritus, ubi vadit ad legitimum virum. Suscepti ergo sumus a Christo, & mundata est domus nostra a peccatis pristinis, & ornata est ornamentis sacramentorum fidelium, quæ norunt qui initiati sunt. Item idem post pauca: Non enim domus tantum, sed templum esse debet in quo habitet Deus. Si ergo acceptam gratiam negligat, & implicet se negotiis sæcularibus, continuo ille immundus spiritus redit, & vendicat sibi domum vacantem, & ne iterum possit expelli, alios secum septem spiritus adhibet nequiores, & fiunt hujusmodi novissima hominis pejora prioribus. Et Beda in expositione evangelii Lucæ: Quemcumque enim post baptisma sive pravitas hæretica, seu mundana cupiditas arripuerit, mox omnium prosternet in ima vitiorum. Unde recte nequiores tunc in eum spiritus dicuntur ingressi, quia non solum habebit illa septem vitia, quæ septem spiritalibus sunt contraria virtutibus, sed & per hypocrisim ipsas se habere virtutes simulabit, & sunt novissima hominis illius pejora prioribus. Melius quippe erat ei viam veritatis non cognoscere, quam post agnitionem retrorsum converti. Quod in Juda traditore vel Simone mago, ceterisque talibus specialiter legimus impietum. Augustinus quoque in libro Enchiridion: Creduntur, inquit, a quibusdam, etiam hi qui nomen Christi non relinquunt, & ejus lavacro in ecclesia baptizantur, nec ab ea ullo schismate, vel hæresi præciduntur, in quantislibet sceleribus vivant, quæ nec diluant pœnitendo, nec eleemosynis redimant, sed in eis usque ad hujus vitæ ultimum diem pertinacissime perseverent, salvi futuri per ignem: licet pro magnitudine facinorum, flagitiorumque diuturno, non tamen æterno, igne puniri. Sed qui hoc credunt, & tamen catholici sunt, humana quadam benevolentia mihi falli videntur. Nam scriptura divina aliud consulta respondet. Et paullo post: Porro autem si homo sceleratus propter solam fidem per ignem salvatur, & sic est accipiendum quod ait beatus Paulus: *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem:* poterit ergo salvare sine operibus fides, & falsum erit quod dixit ejus coapostolus Jacobus: falsum erit & illud quod idem ipse Paulus dixit: *Nolite errare; neque fornicatores, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt.* Si enim etiam in istis perseverantes criminibus, tamen propter fidem Christi salvi erunt, quomodo in regno Dei non erunt? Si igitur, juxta evangelicam sententiam, post agnitionem Christi quis nequiter vivendo, spiritum immundum, qui a se tempore baptismatis expulsus est, cum dæmonum septenario sibi numero addito ad se redire facit, pristinamque domum in se quodammodo vindicare sinit, fiunt illi novissima pejora prioribus: patet profecto, si in iisdem nequitiis vitam finierit, gravius * illum quam eos, qui licet fidem Christi non perceperunt, bonis tamen operibus operam dederunt, puniendum. Proinde necesse est ut unusquisque fidem Christi, quam percepit, bonis operibus exornet. Et sicut nulli de misericordia Dei desperandum est, ita nemo post hanc vitam judicium Dei, quod nisi justum esse non potest, sibi ahilque favorabiliter molliendo temperet, & propter hoc in hac vita bonis operibus deditus esse negligat. Quapropter procurandum est ut dum in hac vita vivitur, bonis operibus insistatur. Admonet quippe Dominus in evangelio: *Vigilate & orate, quia nescitis diem neque horam.* Item: *Dies Domini sicut fur in nocte ita venit.* Item: *Ambulate dum lucem habetis, ne tenebræ vos comprehendant.* Et apostolus: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* His documentis perdocemur, quod indulta tempora pœnitentiæ in vanum non sint deducenda, & quod fides Christi bonis semper sit operibus exornanda.

XI.

Quia moderno tempore Christiani populi devotio a devotione plebium fidelium, quæ sub apostolis extitit, longe sit impar, in præcedentibus jam commemoratum est. Procul nempe quorumdam Christianorum devotio, sicut in nonnullis aliis, ita & in eo quod ad ecclesiam tepide conveniunt, ab illius plebis religiosa devotione distat. Verum sicut sunt plerique, qui pio religiosoque studio orandi gratia ecclesiam sæpissime frequentant, ita e contrario existunt quidam qui, licet e vicino habeant basilicam, id tamen perraro, quod emendatione dignum est, faciant. Ut ergo templa divinis cultibus mancipata frequenter adiri, ibique Deum constanter & devote oporteat invocari, divinæ scripturæ testimonia subter collecta testantur. Legitur itaque in libro Paralipomenon: *Apparuit Dominus Salomoni nocte, & ait: Audivi orationem tuam, & elegi locum istum mihi in domum sacrificii*, &c. Et paullo post: *Oculi quoque mei erunt aperti, & aures meæ rectæ*

ad

ANNO CHRISTI

2. Pet. 2.

Matth. 12.

* Vide ep. Urbani pap. cap. 6.

Matth. 25.

2. Petr. 3.

Joan. 12.

2. Cor. 6.

In Enchir. cap. 64.

2. Paral. 6.

ANNO CHRISTI 823. 2. Paral. 7. Luc. 24.

ad orationem ejus, qui in loco isto oraverit. Elegi enim & sanctificavi locum istum, ut sit nomen meum ibi in sempiternum, & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus. Et in evangelio Lucæ: *Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cælum, & ipsi adorantes regressi sunt in Jerusalem cum gaudio magno; & erant semper in templo laudantes & benedicentes Deum.* Et in Actibus apostolorum: *Erant autem*, inquit, *perseverantes in doctrina apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.* Et paullo post: *Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis, collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem.* Item ibi: *Petrus & Joannes ascenderunt in templum ad horam orationis nonam.* Origenes quoque in homilia de Rebecca: Vereor, inquit, ne sitis matri vestræ ecclesiæ adhuc in tristitia & gemitu, cum non convenitis ad audiendum Dei verbum, & vix festis diebus ad ecclesiam proceditis, & hoc non tam desiderio verbi, quam studio sollemnitatis, & publicæ quodammodo remissionis obtentu. Quid igitur ego faciam, cui dispensatio verbi credita est? Ubi, vel quando vestrum tempus inveniam? Plurimum ex hoc, immo pene totum, mundanis occupationibus teritis: in foro aliud, aliud in negotiatione consumitis: alius litibus vacat, & ad audiendum Dei verbum nemo, aut pauci admodum vacant. Sed quid vos de occupationibus culpo? quid de absentibus conqueror? Prætentes etiam in ecclesia positi non estis intenti, sed communes & ex usu fabulas teritis, & verbo Dei vel lectionibus divinis terga convertitis. Vereor ne & vobis dicatur a Domino: *Convertunt ad me dorsa, & non facies suas.* Et post aliqua in eadem: Dicite mihi vos, qui tantummodo festis diebus ad ecclesiam convenitis, ceteri dies non sunt festi? non sunt dies Domini? Judæorum est dies certos & ratos observare sollemnes, & ideo ad eos dicit Dominus: *Quia neomenias vestras, & sabata, & diem magnum non sustineo; jejunia, & ferias, & dies festos vestros odit anima mea.* Odit ergo Deus eos qui una die putant esse festum Domini. Quia ergo Christiani instar templi Hierosolymitani, ubi sanguis brutorum animalium effundebatur, basilicas in amore & honore Dei construunt; ubi non jam sanguis taurorum effunditur, sed corpus & sanguis Christi conficitur, & a fidelibus percipitur, & Deus tam evidentibus oraculis loca nomini suo dicata inhabitare, ibique supplicum preces se exaudire pollicere dignatur, & pontifices sub tanta invocatione eas Deo dedicant, ut omnes qui illuc deprecaturi veniunt, de quacumque tribulatione ad eum clamaverint, consolationis ejus beneficia consequatur, oportet ut remoto negligentiæ torpore hujusmodi loca ad Deum exorandum sibique propitium faciendum frequenter ac devote adeant, dignosque se aspectibus angelorum, quorum conventus minime ibi adesse dubitantur, exhibeant. Quod si etiam memoratum templum, in quo pecudes mactabantur, tantæ veneration habebatur, ut ad illud non solum Judæi divinæ legis notitiam habentes, verum etiam nationes a testamento Dei longe remotæ, orandi gratia concurrerent, sicut habes in Actibus apostolorum, de viro Æthiope eunucho, qui venerat adorare in Jerusalem, & revertebatur, & a Philippo cathechizatus & baptizatus est, quanto magis templa Christi, ubi ejus caro & sanguis immolatur a fidelibus, sunt religiosis obsequiis veneranda, & assiduis precibus inexcusabiliter frequentanda? Non igitur, sicut se habet quorumdam reprehendenda & emendanda consuetudo, propter ædiculas, quas sibi ad votum suum construunt, ibique Deo sacrificium offerri posse & debere contendunt, templa per sacerdotum ministerium nomini divino dicata penitus sunt negligenda ac relinquenda, præsertim cum Dominus dicat in lege: *Ad locum quem elegerit Dominus Deus de cunctis tribubus vestris, ut ponat nomen suum ibi, & habitet in eo, venietis & offeretis in illo loco holocausta ac victimas vestras.* Et post pauca: *Cave ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris, sed in eo, quem elegerit Dominus in una tribuum tuarum.* Et in sacris canonibus, in concilio scilicet Laodicensi, est institutum: Quod non oporteat in domibus oblationes ab episcopis & presbyteris fieri.

Act. 2. Ibidem. Act. 3. Jer. 18. Isa. 1. Act. 8.

LIBER II. CAP. XI. & XII.

Deut. 12.

XII.

Multi ecclesiam ingressi, non ad Deum puram simplicemque orationem dirigunt, quoniam quod ore precantur hoc etiam mente non meditantur. De talibus Beda in homilia evangelii XVII. Sunt, inquit, qui intrantes ecclesiam multis psalmodiæ vel orationum sermonibus prolongant, sed alibi corde intendendo, nec ipsi quid dicant recolunt: ore quidem orantes, sed mentem foris vagantem omni orationis fructu privantes, putantes a Deo precem exaudiri, quam nec ipsi qui fundunt audiunt. Quod antiqui hostis instinctu fieri, nemo est qui animadvertere nequeat: Sciens enim utilitatem orandi, & invidens hominibus gratiam impetrandi, immittit orantibus multimoda cogitationum levium & aliquando etiam turpium nocentiumque phantasmata, quibus orationem impediat, adeo ut nonnunquam tales tantosque discurrentium cogitationum fluctus prostrati in oratione toleremus. Sunt itaque plerique quibus potius cordi est vanis & obscœnis confabulationibus vacare, quam lectionibus divinis aurem accomodare, quibus etiam nunquam tam delectabile videtur esse susurrationes aliorum auribus ingerere, cachinnis ora dissolvere, quam in ecclesia Dei, ubi eum humiliter devoteque debuerant invocare, & peccata sua deflere. Sed & hoc ejusdem hostis antiqui instinctu fieri dubium non est. Quod autem domus Dei non sit hujuscemodi illicitarum actionum, sed potius orationum locus, Dominus docet in evangelio dicens: *Domus mea domus orationis est, vos autem fecistis eam speluncam latronum.* Origenes quoque, ubi de velamine Mosis scribit, ita dicit: Dicendum nobis est prius quid sit homo aversus a Domino, ut scire possimus quid sit conversus. Omnis qui, cum recitantur verba legis, communibus fabulis occupatur, aversus est. Omnis qui, cum legitur Moses, de negotiis sæculi, de pecunia, de lucris sollicitudinem gerit, aversus est. Omnis qui possessionum curis stringitur, & divitiarum cupiditate distenditur, qui gloriatur sæculo & mundi honoribus studet, aversus est. Sed & alius qui ab his quidem videtur alienus, assistit autem, & audit verba legis, & vultu atque oculis intentus, corde tamen & cogitationibus evagatur, aversus est. Quid ergo est converti? Si his omnibus terga vertitis, & studio ac mentis sollicitudine verbo Dei operam detis, in lege ejus die ac nocte meditemini, hoc est conversum esse ad Deum. Aliqui vestrum, ut recitari audierint quæ leguntur, statim discedunt: nulla ex his quæ lecta sunt inquisitio ad invicem, nulla collatio, nusquam memoria mandati illius, de quo te divina lex commonet: *Interroga patres tuos, & dicent tibi; presbyteros tuos, & annuntiabunt tibi.* Alii de hoc quidem patienter expectant, quod lectiones in ecclesia recitentur: alii vero, nec si recitentur sciunt, sed in re-

Matth. 21. Deut. 32.

remoticribus dominicæ domus locis sæcularibus fabulis occupantur. De quibus ego ausus sum dicere, quia cum legitur Moses, jam non velamen super cor eorum, sed paries quidam & murus est positus. Augustinus in homiliis ad populum: Quando convenitis, inquit, ad ecclesiam pro peccatis vestris orare, nolite scandala concitare, aut otiosas fabulas dicere: in ecclesia stantes nolite verbolare, sed sacras scripturas patienter audite. Qui enim in ecclesia verba vana locutus fuerit, & pro se, & pro aliis rationem redditurus est in die judicii, quia verbum Dei nec ipse audit, nec alios audire permittit. Item idem: Plures sunt, de quorum perditione nimium contristor, illos dico, qui venientes ad ecclesiam magis litigare cupiunt, quam orare, & quando debent lectiones divinas in ecclesia intentis auribus tota pietate suscipere, tunc foris cauſſas dicere, & diversis se studeant calumniis impugnare. Aliquando etiam, quod pejus est, aliqui nimia iracundia succenduntur, amarissime rixantur, & turpiter sibi convitia & crimina, * & calcibus & pugnis invicem colliduntur. Melius enim fuerat talibus ad ecclesiam non venire, quam tot malis contra se divinam iram provocare. Isti enim, etsi cum minoribus peccatis ad ecclesiam veniunt, cum multis criminibus de ecclesia revertuntur. Item idem: Sunt namque aliqui qui in natalibus sanctorum, aut in qualibet festivitate, cauſſas aut dicere, aut audire volunt, & quod pejus est, non pro veritate, sed pro avaritia & cupiditate. Debent enim cauſſas dicere, & cum justitia deliberare: sed aliis diebus, alio tempore, & non in sanctorum sollemnitate, quando omnes homines magis debent Deo vacare, quam se diversis litibus impugnare. Item idem: Quando ad ecclesiam convenitis, nolite vos talibus fabulis occupare, unde possitis peccata acquirere. Nolite vos occupare ad litigandum, sed potius ad orandum, * non ut rixando Deum offendere, sed supplicando gratiam illius possitis acquirere. Beda in homilia evangelii xx. *Cum fecisset Dominus quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit de templo.* Quid ergo, fratres mei, quid putatis faceret Dominus, si rixis dissidentes, si fabulis vacantes, si risu dissolutos, vel alio quolibet scelere reperiret irretitos, qui hostias quæ sibi immolarentur ementes in templo invenit, & eliminare festinavit? Hæc propter illos diximus qui ecclesiam ingressi, non solum intentionem orandi negligunt, verum etiam ea pro quibus orare debuerant augent. Insuper & arguentes se pro hujusmodi stultitia, convitiis, odiisque, vel detractionibus insequuntur, addentes videlicet peccata peccatis, & quasi funem sibi longissimum incauta eorum augmentatione texentes, nec timentes, ex eo districti judicis examinatione damnari. Et paullo post: Unde multum tremenda sunt hæc, dilectissimi, & digno expavescenda timore: sedulaque præcavendum industria, ne veniens improvisus perversum quid in nobis, unde merito flagellari, ac de ecclesia ejici debeamus, inveniat; & maxime in illa, quæ specialiter domus orationis vocatur, observandum ne quid ineptum geramus, ne cum Corinthiis ab apostolo audiamus: *Numquid domos non habetis ad agenda vel loquenda temporalia? aut ecclesiam Dei contemnitis?* Quapropter summopere omnibus fidelibus procurandum est, ut nihil in ecclesia inhonestum, aut cogitatione, aut dicto, aut facto gerant; ne forte peccatis, pro quibus absolvendis confluxerant, peccata accumulantes, non absolutionem peccatorum acquirant, sed magis funes, quibus quodammodo ligentur, sibi accumulent.

LIB. II. & III. CAP. XII. & XIII.

* *desunt dicunt, aut simile.*

* Forte, *ut non.* H.

Tom. 2.

1 Cor. 11.

XIII.

Sicut sunt nonnulli, qui orandi gratia ecclesiæ limina frequentare negligunt, ita e contrario exsistunt plerique, qui pro eo quod basilicas adire nequeunt, & reliquias sanctorum præsto non habent, idcirco vota precum suarum ad Dominum, ut oportet, supplici devotione non fundunt, non animadvertentes, quod Deus non sit minus in parte, quam in toto, sed ubique totus, ubique præsens, ubique mirabilis. Unde ait Psalmista: *Quo ibo a spiritu tuo? & a facie tua quo fugiam?* Psal. 138. *Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.* Et idem alibi: *In omni loco dominationis ejus benedic anima mea Domino.* Legitur itaque in libris Regum: *Si egressus fuerit populus* 3. Reg. 8 *tuus ad bellum contra inimicos suos: per viam quamcumque miseris eos, orabunt te contra viam civitatis quam elegisti, & contra domum quam ædificavi nomini tuo, & exaudies in cælo orationem eorum, & preces eorum & facies judicium eorum. Quod si peccaverint tibi (non est enim homo, qui non peccet) & iratus tradideris eos inimicis suis, & captivi ducti fuerint in terram inimicorum suorum longe vel prope, & egerint pœnitentiam in corde suo in loco captivitatis, & conversi deprecati te fuerint in captivitate sua dicentes: Peccavimus, inique egimus, impie gessimus; & reversi fuerint ad te in universo corde suo, & tota anima sua, in terra inimicorum suorum, ad quam captivi ducti fuerint, & oraverint te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, & civitatis quam elegisti, & templi quod ædificavi nomini tuo: exaudies in cælo, in firmamento solii tui, orationem eorum & preces, & facies judicium eorum.* Et in libro Daniel: *Quod* Dan. 6. *cum Daniel comperisset, id est constitutam legem, ingressus est domum suam, & fenestris apertis in cœnaculo suo contra Jerusalem, tribus temporibus in die flectebat genua sua, & adorabat, confitebaturque coram Domino sicut & ante facere consueverat.* Apostolus quoque ait: *Volo igitur viros orare in* 1. Tim. 2. *omni loco, puras levantes manus, sine ira & disceptatione.* Hieronymus ad Eustochium: Egredientes hospitium armet oratio, regredientibus de platea oratio occurrat ante, quam sessio, ne prius corpusculum requiescat, quam anima verbo Dei pascatur: ad omnem actum, ad omnem incessum, manus pingat crucem.

ANNO CHRISTI 819.

CONCILII PARISIENSIS VI.

LIBER III.

EPISTOLA EPISCOPORUM

AD LUDOVICUM IMPERATOREM.

De gestis in synodo, & de excerptis quibusdam in sequenti libello capitulis, quorum observationem præcipue necessariam, & ab eo deposcendam censuerunt.

Domino præstantissimis, & pietatis gratia præditis, Hludouvico, & Lothario orthodoxis atque invictissimis Augustis.

NOs famuli vestri, quamvis indigni, tamen episcopi, Deo humiliter grates persolvimus, ejusque immensam pietatem & benignitatem collaudamus & prædicamus, qui vos adeo in sui amorem devotissimos famulos suos flagrare facit, ut de profectu & exaltatione sanctæ suæ ecclesiæ indesinenter cogitetis, eamque, utpote matrem spiritalem, sicut fideles & dilecti spiritales filii, ad meliora & potiora semper provehere studeatis.

Nam

ANNO CHRISTI 849.

Nam cum mucro divinus imperium vobis divinitus commissum interius exteriusque, merito nostræ iniquitatis, multifariis attereret cladibus, prudenter animadvertentes quod hæc non nisi justo Dei judicio evenirent, illico scriptis serenitatis vestræ anno præterito cunctos ecclesiarum pastores admonuistis, ut quia constabat eos speculatores Domini existere, & gladium divinum super terram, id est, super peccatores Deum grassari, meminerint speculationis suæ, & jejunio triduano ab omnibus generaliter peracto, unusquisque in quolibet ordine positus diligenter conscientiam suam conveniret, & ubi se Deum offendisse cognosceret, maturato per pœnitentiæ satisfactionem corrigere non differret. In quibus etiam apicibus inserere vobis placuit, ut si Deus pacem undique & otium vobis tribueret, in hoc placitum vestrum generale consumere voluissetis, ut primum quidquid in vobis, id est, in persona & ministerio vestro corrigendum inveniretur, Domino auxiliante corrigeretis. Deinde quæcumque in omnibus ordinibus imperii vestri Deo displicerent inquireretis, & secundum ejus voluntatem cum consensu fidelium vestrorum ad tramitem rectitudinis revocaretis; scilicet ut eum vobis populoque vobis commisso propitium faceretis. Sed quia tempus optatum exterioribus incursionibus præpedientibus, secundum desiderium vestrum nacti non estis, libuit serenitati vestræ, cum quibusdam fidenbus vestris præterita hieme placitum habere, & de his quæ præmissa sunt diligenter tractare. Deque vo luntatem quærere, & ecclesiæ vobis commissæ utilitatem providere. Quapropter de omnibus, quæ ad tempus emendatione digna visa sunt, congrua capitula serenitas vestra digessit, legatoique strenuos delegavit, ut per eadem capitula & flagitia malorum hominum punirent, & bonorum laudem vestræ celsitudini notescerent. Inter quæ etiam statuistis in quatuor partibus imperii vestri conventus episcoporum uno eodemque tempore fieri, in quibus tractarent, quærerent, atque cum Dei adjutorio invenirent de causis religionem Christianam eorumque curam pertinentibus: quid a principibus, & reliquo populo, vel ita ut divina auctoritas docet, aut aliter teneretur: vel quid inde ex parte, aut ex toto dimissum esset, ut non teneatur. Deinde quid in ipsorum, qui pastores populi constituti sunt, moribus, conversationibus, & actibus inveniri posset, quod divinæ regulæ atque auctoritati non concordaret, simulque inveniretur, quæ occasiones in utroque ordine id effecerint, ut a recto tramite deviassent; & quidquid de his inventum fuisset, vestræ celsitudini notum
dit. 2. c. 2. facerent. Quod ut Deus posse dedit, nos fidelissimi ac devotissimi salutis vestræ procuratores, juxta parvitatem sensus nostri, prout brevitas temporis permisit, secundum sanctam devotionem & ordinationem vestram, de causis ad religionem Christianam, nostrumque ministerium atque periculum pertinentibus, nec non & de his quæ ad nostram correctionem & emendationem pertinere perspeximus, sive de his quæ populis generaliter annuntianda & admonenda prævidimus, capitulatim in præcedentibus annotavimus libellis, vestræque serenitati legenda, immo probanda obtulimus. Et quamquam de his quæ præmissa sunt vestro ardentissimo desiderio prius satisfacere elegerimus, nequaquam tamen hæc specialiter ad vestram personam ministeriumque pertinere cognovimus, oblivioni tradidimus: sed potius vestræ saluti prospicientes, nonnulla capitula necessaria in secundo hujus operis libello, ad nomen ministeriumque vestrum pertinentia, periculumque cavendum, sollerti studio congessimus, & vobis familiariter admonitionis gratia porrigenda devovimus: ut ea diligenter inspiciendo, legendo, & audiendo, aperte atque distincte vestra cognoscat celsitudo, de quibus, & pro quibus, in memoratis conventibus nostris, secundum virium nostrarum possibilitatem fideliter salubriterque egerimus. Abhinc sequuntur quædam quæ ex capitulis conventus nostri breviter decerpsimus, quæ ad nostram fidelium que vestrorum laicorum observationem & salutem pertinentia, necessaria esse perspeximus. Deinde sequuntur alia quæ vestræ pietati deposcenda valde salubria esse judicavimus.

LIBER III. CAP. I.

INDEX CAPITUM

Libri III.

I. *De vita & officio episcoporum.*
II. *De diversorum malorum patratoribus.*
III. *De injustis inæqualibusque mensuris atque ponderibus.*
IV. *De presbyteris non passim per diversa mittendis.*
V. *De diei dominici observatione.*
VI. *Ut missarum celebrationes in locis incongruentibus non fiant.*
VII. *De his quæ amissis viris indiscrete sibi velum imponunt.*
VIII. *Quanta sit potestas & dignitas episcoporum.*
IX. *De non continendo episcoporum ministerio.*
X. *Quod fideles propter illa offendi non debeant, quæ ab episcopis pro eorum salute suggeruntur.*
XI. *Ut concilia semel saltem quotannis fiant per unamquamque provinciam.*
XII. *Ut scholæ publicæ in tribus saltem imperii locis fiant.*
XIII. *Ut revocentur ad ecclesias suas presbyteri & diaconi fuga lapsi.*
XIV. *Ut deterrentur monachi & clerici, qui palatium passim adeunt.*
XV. *Ut jubleventur sedes quædam episcopales rebus suis spoliatæ.*
XVI. *De evelendo malo quod in duorum episcoporum parochiis perpetratur.*
XVII. *Ut sanguinis effusio in regno, tam temere fieri non finatur.*
XVIII. *Ut abbates & abbatissæ, ac laici qui habent monasteria, religiose conversentur, & congregationes sibi commissos non negligant, episcoporumque admonitionibus pareant.*
XIX. *De inhibendis presbyteris, & capellis palatinis, & de observatione diei dominici.*
XX. *De perceptione corporis & sanguinis Domini non omittenda.*
XXI. *De honore ecclesiastico jansiendo.*
XXII. *Ut boni ecclesiis rectores constituantur*
XXIII. *De abbatissis, & de reipublicæ ministris, ut summa providentia eligantur.*
XXIV. *Ut consiliarii, ceterique domus sacræ ministri, concordiam inter se habeant, & fama sanctæ opinionis omnibus imitabiles existant.*
XXV. *Ut filii regis in timore Dei, mutuaque concordia erudiantur.*
XXVI. *Quod nec principes in causas ecclesiasticas prosilire, nec sacerdotes in sæcularibus negotiis occupari debeant.*
XXVII. *De episcopali libertate concedenda.*

CAPUT I.

Igitur quia constat religionem Christianam per successores apostolorum salubriter administrari, populisque ad vitam æternam ducatum exhibere debere, primo necessarium judicavimus, ut quidquid in nobis reprehensibile, sacrisque ministeriis indigni mancipamur, inconveniens & indecens contrariumque videbatur, toto annisu, Domino opem ferente, corrigeremus. Id est, in vita nostra, & doctrina, & conversatione, & morum probitate, & studio prædicationis, & in consacerdotum & ministrorum, subjectorumque nostrorum correctione, diligentiorem deinceps cum omni studio curam & providentiam adhiberemus. Et ut nos

non tantum in cupiditatibus mundanis, & curis, & sollicitudinibus, sed potius in divinis officiis implicaremus, & in scholis habendis, & educandis militibus sanctæ Dei ecclesiæ operam daremus. Quæ nos Deo miserante in omnibus pro viribus imitari, & exercere ad nostram & universorum salutem cupimus, in quantum nobis, divina favente gratia, sacerdotalis libertas & optatum otium atributum fuerit. Nam in statutis convenientibus primo omnium pari voto, parique consensu decrevimus, ut unusquisque nostrorum in parochia sua dictis & exemplis plebes sibi subjectas ad meliora incitare studeret, easque ut se a malis cohiberent, & ad Deum ex toto corde converterent, sollicite admoneret, Deumque quem peccando sibi iratum fecerant, digna pœnitentiæ satisfactione & eleemosynarum largitione sibi placabilem facere satagerent, nec non & pro vita vestra, conjugum, prolisque vestræ incolumitate, Dei immensam misericordiam cernuis precibus implorarent.

LIBER III. CAP. II.

II.

Addit. 2. c. 18. 4 Sunt sane diversorum malorum patratores, quos & lex divina improbat & condemnat, pro quorum etiam diversis sceleribus & flagitiis populus fame & pestilentia flagellatur, & ecclesiæ status infirmatur, & regnum periclitatur. Contra quos nos eorum malitiam exaggerantes, quamquam in sacris eloquiis satis sunt execrati, necessarium prævidimus, iterum nostra admonitione & exhortatione præcaveri omnino oportere. Sicut sunt diversarum pollutionum patratores, quas cum pecoribus & masculis nonnulli diversissimis modis admittunt, quæ incomparabilem dulcedinem piissimi creatoris ad amaritudinem provocantes, tanto gravius delinquunt, quanto contra naturam

Gen. 19. peccant. Pro quo etiam scelere, igne cælesti conflagratæ, infernique hiatu quinque absorptæ sunt civitates, nec non & quadraginta & eo amplius millia stirpis Benjaminæ mucrone fraterno confossa sunt, Hæc porro judicia & evidentes vindictæ declarant, quam detestabile & execrabile apud

Jud. 20. divinam majestatem hoc vitium extet. Extant & alia pernicioſissima mala, quæ ex ritu gentilium remansisse dubium non est, ut sunt magi, harioli, sortilegi, venefici, divini, incantatores, somniatorum conjectores, quos divina lex irretractabiliter puniri jubet: de quibus in lege dicitur: *Anima*

Levit. 20. *quæ declinaverit ad magos & hariolos, & venesicos terræ, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui. Sanctificamini & estote sancti, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester. Custodite præcepta mea, & facite ea, quia ego Dominus, qui sanctifico*

Exod. 22. *vos*. Et alibi: *Magos & hariolos, & maleficos terræ vivere ne patiamini*. Dubium etenim non est, sicut multis est notum, quod a quibusdam præstigiis atque diabolicis illusionibus ita mentes quorumdam inficiantur poculis amatoriis, cibis, phylacteriis, ut in insaniam versi a plerisque judicentur, dum proprias non sentiunt contumelias. Ferunt enim suis maleficiis aera posse conturbare, & grandines immittere, futura prædicere, fructus & lac auferre, aliisque dare, & innumera a talibus fieri dicuntur. Qui ut fuerint hujusmodi comperti, viri seu feminæ, in tantum disciplina & vigore principis acrius corrigendi sunt, in quantum manifestius ausu nefando & temerario servire diabolo non metuunt. De his quoque in concilio Ancyritano titulo XXIII. ita scriptum est: Qui divinationes expetunt, & more gentilium subsequuntur, aut in domos suas hujuscemodi homines introducunt exquirendi aliquid arte malefica, aut expiandi causa, sub regula quinquenii jaceant, secundum gradus pœnitentiæ definitos. Oportet enim hæc in omnibus, & maxime in his locis, ubi licite & impune multi se posse hoc perpetrare confidunt, ut studiosius & diligentius admoneantur, & severius corrigantur. Sunt & alia detestanda vitia, quæ ita habentur quasi naturaliter in usu, ut ea perpetrantes quanti sint discriminis non advertant. Sicut sunt ea quæ apostolus aperte enumerat: id est, ebrietates, comessationes, contentiones, iræ, rixæ, dissensiones, detractiones, invidiæ, inimicitiæ, quæ homines, juxta eundem apostolum, a regno Dei excludunt, ita enim inquit: *Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur*. In tantum enim ea impudenter & fidenter quidem committunt, ut merito de illis dici possit: *Lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis*. Unde oportet ut omnes Christiani hæc & subtiliter intelligant, & studiosissime caveant, ne forte ea perpetrantes, & alia bona perdant quæ agunt, & propter hæc a regno Dei se alienos faciant. Similiter etiam de otioso sermone, pro quo, juxta Domini vocem, omnes reddituri sumus in die judicii rationem; de scurrilitate, & stultiloquio, & maledictionibus, quoniam, juxta apostolum, *Maledicentes regnum Dei non possidebunt*, de mendacio, de pericuioso, noxio, assiduoque jutamento, & obscœnis turpibusque canticis, omnibus Christianis omnino intelligendum & observandum est, ut summopere ab his se caveant, ne his studentes per negligentiam detrimentum patiantur suarum animarum. Hæc igitur quæ breviter præmissa sunt, primum, adjuvante divina gratia, a nobismetipsis abdicando, formam & exemplum aliis præbere volumus, & fidelibus vestris humiliter innotescere, & fideliter denuntiare necessario judicavimus. Sed & parochias nostras omnes admonendo instruere cupimus, ne, quod absit, per suam ignorantiam, & nostram negligentiam, hujuscemodi mortiferis subjaceant periculis. Congessimus etiam in opere conventus nostri nonnulla alia capitula ad vestram fidelium-

1. Cor. 6. que vestrorum observationem & salutem pertinentia, quorum hic omissa prolixitate mentionem tantum facimus. Scilicet quod nosse eos oporteat, conjugium a Deo esse constitutum, & quod non sit causa luxuriæ, sed causa potius filiorum appetendum. Et ut virginitas, sicut doctores nostri tradunt, usque ad nuptias sit custodienda, & quod uxores habentes, neque pellicem, neque concubinam habere debeant: quomodo etiam in castitate uxores suas diligere, eisque, utpote vasi infirmiori, honorem debitum debeant impendere. Et quod commixtio carnalis cum uxoribus gratia fieri debeat prolis, non voluptatis: & qualiter a coitu prægnantium uxorum viris abstinendum sit, & quod nisi causa fornicationis, ut Dominus ait, non sit uxor dimittenda, sed potius sustinenda. Et quod hi, qui causa fornicationis dimissis uxoribus suis alias ducunt, Domini sententia adulteri esse notentur: sive etiam qualiter incesta a Christianis cavenda sint, & quod loca Deo dicata frequentius devotiusque a fidelibus ad Deum exorandum sibique propitium faciendum sint adeunda: & quod in basilicis Deo dicatis, non sit fabulis otiosis, turpibusque & obscœnis sermocinationibus vacandum, & negotia sæcularia, publicaque placita habenda: & quod qui hæc in ecclesia Dei faciunt, majora sibi peccata accumulent: de justo judicio judicando, & munerum acceptione cavenda, de falso testimonio vitando, & detractione cavenda, nec non de ceteris, quæ dinumerare longum est. Sunt etiam & alia plura flagitia perneceſſario corrigenda, quæ nos ideo hic inferere non necessarium duximus, quoniam satis evidenter

ANNO CHRISTI 819.

Addit. 2.

Galat. 5.

Prov. 2.

ter in vestris capitulis comprehensa esse scimus, quæ vos vestra auctoritate, & fidelium consultu, per strenuos missos vestros corrigenda esse censuistis.

ANNO CHRISTI 829.

III.

De mensurarum namque inæqualitate, & modiis injustis & sextariis, quæ Domini lege haberi prohibentur, qualiter res ad certam correctionem perduci possit, non satis perspicue nobis patet, eo quod in diversis provinciis diversæ ab omnibus pene habeantur. Hoc tamen modis omnibus optamus & monemus, ut in unaquaque provincia imperii vestri, jussu atque terrore celsitudinis vestræ, nullus duplices mensuras in sua dominatione aut habeat, aut haberi permittat: quoniam hac occasione multos pauperes affligi in plerisque locis cognovimus, & ad paupertatem miseriamque deveniisse.

IV.

Ut presbyteri, sicuti hactenus factum est, indiscrete per diversa non mittantur, nec ab episcopis, nec ab aliis prælatis, nec etiam a laicis; ne forte, propter eorum absentiam, & animarum pericula, & ecclesiarum, in quibus constituti sunt, negligantur officia.

V.

Salubriter admonemus cunctos fideles, ut diei dominico debitum honorem & reverentiam exhibeant, quoniam hujus dehonoratio & a religione Christiana valde abhorret, & suis violatoribus animarum periculum procul dubio generat.

VI.

In conventibus serenitatis vestræ jam admonitum est, quod consecratio corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi per domos & ædiculas quasdam, ad quorumdam libitum præparatas, & per alia quælibet incongrua loca fieri non debeat; excepto quando in itinere pergitur, & id in aliis locis, quam in basilicis Deo dicatis, vel etiam in altaribus ab episcopo consecratis, ne populus Dei sine missarum celebratione, & corporis & sanguinis dominici perceptione maneat, necessitas fieri compellit. Nunc iterum atque iterum admonemus, ut posthabitis ædiculis, quas usus inolitus capellas appellat, basilicæ Deo dicatæ ad missarum celebrationem audiendam, & corporis & sanguinis dominici perceptionem sumendam, assidue devoteque adeantur.

VII.

De nobilibus porro feminis, quæ amissis viris repente velantur, & in propriis domibus, diversas necessitates opponentes, residere delectantur, jamdudum in aliis conventibus coram serenitate vestra ventilatum & definitum est, ut nulla illarum taliter se velari inconsulto episcopo suo attentaret: quoniam per hujuscemodi velationem, noxiam sibi libertatem acquirere, & per diversa vagari cupiant: illudque apostolicum minime præ oculis habentes, quo dicitur: *Vidua quæ in deliciis est, vivens mortua est*, animarum suarum salutem parvipendunt. Unde necesse est, ut quod hactenus erga eas admonendo sacerdotalis auctoritas explere nequivit, id terror imperialis atque potestas ob earum salutem adimpleat.

Hæc sunt etiam capitula, quæ a vestra pietate adimpleri flagitamus.

VIII.

Petimus humiliter vestram excellentiam, ut per vos filii & proceres vestri nomen, potestatem, vigorem, & dignitatem sacerdotalem cognoscant. Quod ex verbis Domini facile intelligere possunt, quibus beato Petro, cujus vicem indigni gerimus, ait: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælo; & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælo.* Et alibi discipulis generaliter dicit: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.* Illud etiam ad exemplum eis reducendum est, quod in ecclesiastica historia Constantinus imperator episcopis ait: Deus, inquit, constituit vos sacerdotes, & potestatem vobis dedit de nobis quoque judicandi: & ideo nos a vobis recte judicamur; vos autem non potestis ab hominibus judicari. Propter quod Dei solius inter vos expectate judicium, & vestra jurgia, quæcumque sunt, ad illud divinum reservetur examen. Vos etiam nobis a Deo dati estis dii, & conveniens non est ut homo judicet deos: sed ille solus, de quo scriptum est: *Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos discernit.*

LIBER III. CAP. III. IV. &c. Matth. 18. Joan. 20. Rufin lib. 10. c. 2. Psal. 81.

IX.

Sed & hoc illis ad memoriam reducendum est, qualiter beatus Prosper in libro, quem de contemplativa & actuali vita scripsit, laudem sacerdotum comprehenderit. Ipsis enim, inquit, id est sacerdotibus, propriæ animarum curandarum sollicitudo commissa est: qui pondus populi sibi commissi viriliter sustinentes, pro peccatis omnium, velut pro suis, infatigaliter supplicant Deo, ac velut quidam Aaron, incensum contriti cordis & humiliati spiritus offerentes, quo placatur Deus, avertunt iram futuræ animadversionis a populo. Qui per Dei gratiam divinæ voluntatis fiunt indices, ecclesiarum Christi post apostolos fundatores, fidelis populi duces, veritatis assertores, pravæ doctrinæ hostes, omnibus bonis amabiles, & mala sibi conscii etiam ipso visu terribiles: vindices oppressorum, patres in fide catholica regeneratorum, prædicatores cælestium præmiorum, exempla bonorum, documenta virtutum, & forma fidelium. Ipsi sunt decus ecclesiæ, in quibus amplius fulget ecclesia. Ipsi columnæ firmissimæ, quibus in Christo fundatis innititur omnis multitudo credentium. Ipsi januæ civitatis æternæ, per quas omnes qui credunt ingrediuntur ad Christum. Ipsi janitores, quibus claves datæ sunt regni cælorum. Ipsi etiam dispensatores regiæ domus, quorum arbitrio in aula regis æterni dividuntur gradus & officia singulorum. Licet enim sanctorum præcedentium sacerdotum vita & meritis longe inferiores simus, idem tamen sacrum ministerium quod indigni suscepimus, non minoris auctoritatis & dignitatis existit. Et quamquam tanto ministerio indigni simus, propter illum tamen, cujus ministerium gerimus, in nobis non est contemnendum.

Lib. 5. c. 163.

X.

Illud etiam specialiter necessarium vestræ suggerere pietati duximus, ut fideles vestri per vos admoneantur & instruantur, quando aliquid nobis vestra celsitudo de nostra correctione, vel vestra, nec non & illorum salute tractandum committit, ut non per inanem & falsam suspicionem contra nos scandalum sumant, & sine causa in nos detrahendo Deum offendant, & unde sibi salutem sperare & acquirere debuerant, culpam incurrant. Quia nos nihil aliud quærere aut tractare desideramus, nec nostri officii est ut faciamus, nisi quod ad nostrum debitum ministerium & illorum salutem pertinet. Et ideo non debemus ante tempus per suspicionem judicari, sed patienter expectari, donec ipsa veritas manifestum faciat, utrum magis audiendi, an improbandi simus. Nos enim, si forte evenerit ut aliquid sinistræ opinionis de nobis fama sparserit, Deo nobis opem se-

Lib. 2. c. 2.

rente, id æquanimiter tolerare & possumus & debemus. Ipsi vero a culpa immunes esse non possunt, dum patrum & fratrum intentionem sine caussa reprehendere non metuunt. Quoniam hoc summopere elaborandum est nobis & vobis, ut semper inter pastores ecclesiarum & gregem Christi, pax & concordia unanimitasque servetur: nisi enim caritatem & concordiam in invicem habuerint, Deum sicut oportet propitium habere non merebuntur. Quapropter, sicut præmissum est, cum Deo inspirante vestra pietas de ecclesiastica & communi utilitate aliquid nobis tractare præcipit, non est nobis fas mentiri: quia aliquando veritatem sine gravi periculo ad tempus reticere, nunquam tamen interrogati de ipsa veritate sine gravi discrimine possumus mentiri. Sed quia veritas sæpe odium generat, & sermo Dei adversarius a Domino nostris carnalibus voluptatibus describitur, tamen ei in via, id est in præsenti vita, consentiendum est. Sic etiam erga nos agendum est, ut quotiescumque interrogati veritatem proferimus, quamquam nonnulli infirmi sine caussa scandalizentur, nobis tamen consentiendum est propter ipsam veritatem. Quorum saluti atque utilitati nullatenus, quod absit, obesse, sed potius, juxta injunctum nobis officium, consultum usquequaque cupimus exhibere. Quoniam non rerum, ut quidam arbitrantur, ambitione, sed animarum magis delectamur salvatione, attendentes illud apostoli: *Non enim vestra quæro, sed vos.* 2. Cor. 12.

LIBER III. CAP. XI. XII &c.

XI.

Cum sacri canones bis in anno concilia celebrari jubeant, illud obnixe a vestra pietate deposcimus, ut saltem vel semel in anno libertas opportuni temporis concedatur, quod hæc ad honorem Dei, & utilitatem sanctæ Dei ecclesiæ multorumque correctionem congruenter decenterque fieri possint. Quoniam si hæc semel, ut dictum est, in anno per unamquamque provinciam celebrata fuerint, & honor ecclesiasticus vires ordinis sui obtinebit, & impudentia quorumdam superborum clericorum, quæ passim, auctoritate canonica calcata, auribus imperialibus molestiam ingerit, cessabit, & impunitas diversorum flagitiorum locum delitescendi, quem nunc habet, non habebit: & alia multa, quæ hactenus secus quam ecclesiastica disciplina docet incesserunt, ordinem suum Domino auxiliante servabunt.

XII.

Similiter obnixe ac suppliciter vestræ celsitudini suggerimus, ut morem paternum sequentes, saltem in tribus congruentissimis imperii vestri locis, scholæ publicæ ex vestra auctoritate fiant: ut labor patris vestri & vester per incuriam, quod absit, labefactando non depereat. Quoniam ex hoc facto & magna utilitas, & honor sanctæ Dei ecclesiæ, & vobis magnum mercedis emolumentum, & memoria sempiterna accrescet.

XIII.

Similiter & hoc a vestra pietate necessario duximus expetendum, ut sacerdotes & Levitæ, & sequentis ordinis clerici, qui in diversas imperii vestri partes, maximeque in Italiæ regionem fuga lapsi sunt, vestra auctoritate per missos vestros diligenter perquirantur, & in præsentiam vestram venire compellantur, & per vestram clementiam unicuique ecclesiæ, a qua per contumaciam defecerunt, restituantur.

XIV.

[6] Illud quoque nihilo minus a vestra pietate suppliciter flagitamus, ut monachi, & presbyteri, nec non & clerici, qui postposita canonica auctoritate passim palatium adeunt, & vestri sacris auribus importunissimam molestiam inferunt, vestra auctoritate & potestate deterreantur, ne hoc facere præsumant. Quoniam in hujuscemodi facto & vigor ecclesiasticus contemnitur, & religio sacerdotalis, & professio monastica vilior efficitur. Lib. 5. c. 179.

XV.

Illud etiam obnixe vestram sanctam piissimamque devotionem suppliciter admonendo deposcimus, ut ob amorem & honorem Dei, & animæ vestræ salutem, morem paternum sequentes, quasdam sedes episcopales, quæ rebus propriis viduatæ, immo annullatæ esse videntur, dum tempus habetis, & opportunitas se præbuerit, de earum sublevatione & consolatione cogitetis, memores semper quomodo progenitores vestri hujuscemodi piissimis studiis intenti fuerint.

XVI.

Sed & illud a vestra pietate fieri deposcimus, ut in quadam parte parochiæ Alitgarii & Rangarii, ubi turpissimam & nefandissimam, & ipso dictu fœdissimam rem perpetrari audivimus, missi vestri fideles existant, qui per potestatem imperialem vestram, simul cum eorum auctoritate, quorum parochiæ sunt, idem malum ab illo loco quantocius radicitus evellant.

XVII.

[7] Iterum suppliciter admonendo vestræ sugge- Lib. 5. c. 1
rimus serenitati, ut vestro sollertissimo studio, vestraque imperiali auctoritate, tam temeraria Christianorum sanguinis effusio in regno vestro fieri non sinatur: semper illud attendentes quod Domi- Gen. 9.
nus post diluvium dixit famulo suo Noe: *De manu hominis, & de manu viri & fratris ejus, requiram animam hominis. Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: ad imaginem quippe Dei factus est homo.* Et in lege: *Qui occiderit hominem, morte moriatur.* Et apostolus: *Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa: Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine caussa gladium portat: Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum agit.* De illo enim specialiter divina auctoritas dicit: *Gladium Dei portat ad vindictam malorum*, non de quolibet alio. E contra vero nescimus qua pernoxia adinventione a nonnullis usurpatum est, ut hi qui nullo ministerio fulciuntur, propter sua odia, & diversissimas voluntates pessimas, indebitum sibi usurpant in vindicandis proximis & interficiendis hominibus vindictæ ministerium: & quod rex saltem in uno exercere debuerat propter terrorem multorum, ipsi impudenter in multis perpetrare non metuunt propter odium, & putant sibi licere ob inimicitiarum vindictas, quod nolunt ut rex faciat propter Dei vindictam. Levit. 2 Rom 13. 1. Petr. 2

XVIII.

[8] De abbatibus vero canonicis & regularibus, Lib. 5. c.
& de abbatissis quæ sanctimonialibus præesse videntur, sive de laicis qui monasteria habent, illud tantummodo vestræ pietati deposcimus, ut nunc in præsenti placito a vestra serenitate expresse admoneantur, ut de seipsis ceteris bonum exemplum præbeant, & religiose, sicut decet, conversentur, & quod uniuscujusque professioni conveniens est, & in sacris voluminibus prohibetur, omnino caveant. Et loca sibi a vobis concessa deperire & destrui per negligentiam non dimittant. Et congregationes sibi commissas, sive spiritaliter, sive temporaliter, ex paterno affectu gubernare, eisque necessaria stipendia administrare non negligant; ne forte propter aliquam inopiam & divina officia negligantur, & ipsæ congregationes irreligiosius vivere compellantur. Et ut nostram admonitionem libenter audiant, benigne suscipiant, & obe-

obedienter adimpleant. Quoniam si illi nostris admonitionibus paruerint, nos Deo auxiliante id per nostrum studium pro viribus efficere cupimus, ut ipsa religio semper in melius proficiat, & merces vobis exinde accrescat, nec non & periculum, quantum fieri potest, caveatur animarum, & ab animis vestris amoveatur pro hac causa tædium querelarum.

ANNO CHRISTI 829.

XIX.

Postulamus etiam ut celsitudo vestra missis vestris specialiter injungat, ut ad hæc peragenda studiosi & veri adjutores, ubicumque necessitas poposcerit, nobis existant. De presbyteris & capellis palatinis, contra canonicam auctoritatem & ecclesiasticam honestatem inconsulte habitis, vestram monemus soliertiam, ut a vestra potestate inhibeantur: quoniam propter hoc & honor ecclesiasticus vilior efficitur, & vestri proceres & palatini ministri in diebus sollemnibus, sicut decet, vobiscum ad missarum celebrationes non procedunt. Nam & obnixe deprecamur, ut in observatione diei dominici, sicut jamdudum vos deprecati sumus, debitam adhibeatis curam; quatenus, nisi magna compellente necessitate, in ipsa die a curis & sollicitudinibus mundanis quantum potestis vos exuatis, & quod tantæ diei veneratione competit, & vos faciatis, & vestros sacro vestro exemplo & doceatis, & agere compellatis.

. 5. c. 182.

XX.

De perceptione vero sacri corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi, nihilo minus monemus, ut quod Christianæ religioni expedit, & sicut vobis a patribus nostris admonitum est in aliis conventibus, quando possibile fuerit, faciatis, & vestro exemplo vobis famulantes, ut hoc faciant, instruatis.

XXI.

De capitulo siquidem, quod propter honorem ecclesiasticum in generali conventu vestra celsitudo se constituere velle decrevit, tantummodo vestram pietatem deposcimus, ut secundum Dei voluntatem, quod melius exinde vobis visum fuerit, ad effectum incunctanter perducatis.

XXII.

dit. 2. c. 23. Iterum monendo magnitudini vestræ suppliciter suggerimus, ut deinceps in bonis pastoribus rectoribusque in ecclesiis Dei constituendis magnum studium atque sollertissimam adhibeatis curam: quia, si aliter factum fuerit, & ordo ecclesiasticus suam non habebit dignitatem, & religio Christiana in multis labefactanda detrimenti sui jacturam patietur, & animæ vestræ, quod non optamus, periculum generabitur.

XXIII.

dit. 2. c. & 25. Similiter deposcimus, ut in abbatissis constituendis vestrum specialiter caveatis periculum, sicut vobis sæpe est admonitum, & per divinam auctoritatem crebrius manifestatum. Sed & hoc obsecramus, ut in eligendis adjutoribus vestris, & reipublicæ ministris, qui vice vestra populum Dei regere & gubernare atque judicare debent, sollertissimam providentiam habeatis, semper illud attendentes, quod in libro Exodi ad Mosem dicitur: *Provide*, inquit, *de omni populo viros prudentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam: & constitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, qui judicent populum omni tempore. Quidquid autem majus fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantummodo judicent, leviusque tibi sit partito in alios onere. Si hoc feceris, implebis imperium Dei, & præcepta ejus poteris sustentare.* Unde & in libro Deuteronomii: *Judices*, inquit, *& magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus dederit tibi per singulas tribus tuas, ut judicent populum justo judicio, nec in alteram partem declinent.* Item ibi: *Dixique vobis in illo tempore, non possum solus sustinere vos; quoniam Dominus Deus noster multiplicavit vos, & estis hodie sicut cæli stellæ plurimi. (Dominus Deus patrum vestrorum addat ad hunc numerum multa millia, & faciat vobis sicut locutus est.) Non valeo solus vestra negotia sustinere, & pondus & jurgia. Date ex vobis viros sapientes & gnaros, & quorum conversatio sit probata in tribubus vestris.* Sed & in libro Paralipomenon ita legitur: *Constituitque rex Josaphat judices terræ in cunctis civitatibus Juda munitis per singula loca, & præcipiens judicibus, Videte (ait) quid faciatis: non enim hominis exercetis judicium, sed Domini, & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite. Non enim est apud Dominum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum.*

od. 18.

ut. 16.

LIBER III. CAP. XIX. XX. &c.

Deut. 1.

2. Paral. 19.

XXIV.

Rogamus etiam vestram pietatem, propter divinam misericordiam, vestramque salutem, ac totius populi utilitatem, nec non & regni honorem atque stabilitatem, ut vestra pietas sollertissimam vigilantiam adhibeat, quatenus consiliarii & dignitatis vestræ ministri, custodesque animæ vestræ & corporis, qui debent esse intra regnum aliis decus & bonitatis exemplum, & in ceteris nationibus bonæ opinionis condimentum, caritatem, pacem atque concordiam, omni simulatione & calliditate postposita, adinvicem habeant, ut secundum Dei voluntatem, & vestram honestatem, atque totius regni profectum, communiter decertent, & veri vobis adjutores in omnibus concorditer existant: verique adjutores vestri & totius regni salubriter esse tunc poterunt, si unanimes extiterint, & invicem dilectionem habuerint. Decet quippe, ut sacra domus vestra cunctis spectabilis appareat, & imitabilis existat, & fama sanctæ opinionis, sive alios imperii vestri subjectos, sive exteras nationes, abundantissime perfundat. Ubi igitur omnes dissensiones & discordiæ dirimendæ, & omnis malitia imperiali auctoritate est comprimenda, necesse est ut quod in aliis corrigere decernit, in ea minime reperiatur.

Addit. 2. c. 2.

XXV.

Nam & hoc humiliter obsecrando admonemus, ut liberos vestros, quos vobis divina pietas largiri voluit, in timore Dei jugiter diligenterque eruditis, sicuti & facitis. Et ut in mutuæ dilectionis caritate, & fraternitatis amore atque unanimitatis concordia vicissim consistant, sedula paternaque admonitione insistatis. Et ne illicitis actibus creatoris sui offensum incurrant, provida sollertique circumspectione nihilo minus invigiletis: attendentes beatum Job, cujus studium, ut beatus Gregorius in moralibus libris scribit, circa filios erudiendos tale extitit, ut non solum eos exterius perfectos opere & sermone efficeret, verum etiam eorum corda sacrificii oblatione munderet. Attendite etiam David instruentem Salomonem filium suum, de quo in primo libro Malachim legitur: *Ego*, inquit, *ingredior viam universæ terræ: confortare & esto vir fortis, & observa custodias Domini Dei tui, ut ambules in viis ejus, & custodias cæremonias ejus, & judicia ejus, & præcepta & testimonia, sicut scriptum est in lege Mosis.* Et in libro Paralipomenon: *Tu autem Salomon, fili mi, scito Deum patris tui, & servi ei corde perfecto, & animo voluntario.* Attendite etiam Tobiam, de quo legitur, quod cum factus esset vir, accepit uxorem Annam ex tribu sua, & genuit ex ea filium, nomen suum imponens ei, quem ab infantia timere Deum docuit, &

Addit. 2. c. 2.

2. Reg. 2.

1. Paral. 28.

Tob. 1.

ab-

abstinere ab omni peccato. Item idem alloquens eumdem filium suum: *Omnibus*, inquit, *diebus vitæ tuæ habeto Deum in mente, & cave ne aliquando peccato consentias, & prætermittas præcepta Dei nostri. Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere. Ita enim fiet, ut nec a te avertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita esto misericors*, &c. Item paullo post: *Attende tibi ab omni fornicatione, & præter uxorem tuam nequaquam patiaris crimen scire. Superbiam nunquam in tuo sensu dominari permittas: in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio.* Et idem non post multa: *Consilium semper a sapiente perquire. Omni tempore benedic Deo, & pete ab eo ut vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in eo permaneant.* Item idem: *Audite ergo, filii mei, patrem vestrum. Servite Domino in veritate, & inquirite ut faciatis quæ sunt beneplacita illi, & filiis vestris mandate, ut faciant justitias & eleemosynas, ut & sint memores Dei, & benedicant eum in omni tempore, in veritate, & in tota virtute sua.*

LIBER III. CAP. XXVII. *Tob.* 4. *Ibidem.* *Ibidem.* *Tob.* 14.

His omnibus prælibatis, notescimus vobis, quod ea quæ in capitulis vestris nobis tractanda commisistis, scilicet quid a principibus & reliquo populo, vel ita ut divina auctoritas doceat aut aliter teneatur, vel quid inde ex parte aut ex toto dimissum sit ut non teneatur, fatemur quia in his capitulis quæ superius continentur, nec non in his quæ præsenti anno conscribi, & per missos vestros ob vitia comprimenda per imperium vestrum direxistis, multa demonstrata sunt, quæ a pastoribus ecclesiarum, & a principibus, & a reliquo populo hactenus neglecta extiterunt, & aliter quam divina auctoritas se habeat, in iis eos egisse & agere deprehendimus. Sed si hæc nostra sacerdotalis admonitio effectum, Deo operante, per vestrum bonum studium abhinc obtinuerit, credimus quod multa, quæ a multis aliter, quam divina auctoritas se habeat, dimissa sunt, quæ non tenebantur, corrigentur. Nam & illud quod in eisdem capitulis continetur, ut manifestum fieret, quæ causæ id effecerint, ut sacerdotes & principes a recto tramite deviassent, exceptis præmissis capitulis, in quibus, sicut diximus, multa negligebantur, specialiter tamen unum obstaculum ex multo tempore jam inoleviſſe cognovimus, id est, quia & principalis potestas, diversis occasionibus intervenientibus, secus quam auctoritas divina se habeat, in causas ecclesiasticas profluxerit, & sacerdotes, partim negligentia, partim ignorantia, partim cupiditate, in sæcularibus negotiis, & sollicitudinibus mundi, ultra quam debuerant se occupaverint. Et hac occasione aliter quam divina auctoritas doceat in utraque parte actum extitisse dubium non est. Sed quia, Deo miserante, a progenitoribus & genitore vestro, & a vobis multa correcta gratulamur, si ea quæ admonemus prosperum successum habuerint, credimus quod ad perfectionis statum vestra intentio nostraque devotio Deo cooperante pervenire poterit. Verumtamen quia novimus statum hujus regni sub tali conditione & tenore crevisse, atque dilatatum esse, & a prudentissimis sanctisque prædecessoribus nostris, sive scilicet ab episcopis, sive a principibus, hanc causam ex toto correctam non fuisse, propter hæc quæ suo tempore dici poterunt, & pondus tantæ considerationis parvitatis nostræ vires excessit, quoniam nec otium, nec spatium temporis, nec plenitudinem consacerdotum nostrorum, sicut ipsa necessitas exposcebat, habuimus. Et ideo hæc congruentiori & aptiori tempore, vita comite, si Deus ita annuerit, tractanda ac considerandaa distulimus: quoniam tantæ considerationis perfectio indiget assensu & adjutorio principum, & multitudine atque devotione nec non & studio sacerdotum, & obedientia vel concordia populi, & congruentia loci, temporisque spatio.

Addit. 2. c. 23.

ANNO CHRIST. 829.

XXVII.

Porro de episcopali libertate, quam Deo annuente, vestroque adminiculo suffragante, adipisci ad Dei servitium peragendum cœpimus, suo in tempore vobis dicenda atque vobiscum conferenda reservavimus; quatenus ita fit, ut & nosmetipsos salvare, populoque nobis subjecto utiliter salubriterque prodesse, atque pro vobis & stabilitate imperii vestri liberius valeamus Domini misericordiam exorare, & de vestris obsequiis & regni adjutorio solatium debitum minime subtrahatur, sed, si possibile fuerit, potius augeatur.

Addit. 2. c.

Nota Jacobi Sirmondi, S. J.

1 *Concilium Parisiense.*) Carolus Magnus ultimo imperii sui anno concilia per Galliam, ut dictum est, quinque in locis haberi jussit. Ludovicus Pius hoc anno, etsi quatuor tantum locis concilia imperavit, in his tamen omnes Galliæ provincias, una excepta Novempopulana, comprehendit. Moguntiam enim, ut ex metropolitanorum, quos recenset, nominibus intelligimus, convenire cum metropolitanis suis jussi sunt episcopi Germaniæ primæ & secundæ, Belgicæ primæ, & Maximæ Sequanorum. Parisios ex Belgica secunda, & Lugdunensi secunda, tertia, & quarta. Lugdunum ex Lugdunensi prima, Viennensi, Alpibus maritimis, & Narbonensi secunda. Tolosam denique ex Arelatensi, Narbonensi prima, Aquitanica prima & secunda. Reliqua erat Novempopulana, cujus, ut dixi, nulla hoc loco fit mentio. Ceterum cum Carolina quinque concilia integra supersint, ex quatuor Ludovici jussu habitis, unicum hoc Parisiense ad nos pervenit, cetera interiisse videntur.

2. *Quatuor provinciarum.*) Quarum nempe metropolitani ab imperatore fuerant in epistola designati. Ebo Rhemensis, Ragnoardus Rothomagensis, Laudranus Turonensis, & Senonicæ urbis futurus antistes, post Jeremiam scilicet, qui nuper obierat. Is autem fuit Aldricus.

3 *Primum igitur.*) Est caput 166. libri 5. capitularium: quem in librum & alia permulta ex hoc concilio transtulit Benedictus Levita, & additionem 11. capitularium ex eodem integram contexuit, quibusdam interdum detractis, aut leviter immutatis. Lib. 1. cap.

4 *Sunt sane diversorum malorum.*) Hinc orta videtur ejusdem tituli constitutio Ludovici Pii, quæ extat sub finem additionis 4. capitularium, *De patrateribus diversorum malorum.* Lib. 3. ca

5. *Petimus humiliter.*) Ex hac synodi petitione, & sequentibus, natæ similiter ejusdem Ludovici constitutiones, quæ leguntur in libro 5. capitularium cap. 363. Præcipimus atque jubemus: *&c. Ut contra episcopos nullus agat*: & cap. 170. *De honore & obedientia episcoporum.* Can. 8.

6 *Illud quoque flagitamus.*) Hinc alia ejusdem Ludovici constitutio lib. 5. cap. 179. Placuit ut monachi & presbyteri, *&c. De monachis & clericis qui passim palatium adeunt.* Can. 14.

7 *Iterum suppliciter.*) Extat etiam Ludovici de hoc capite constitutio lib. 5. cap. 180. Volumus atque præcipimus, *&c. Ut non fit sanguinis Christianorum temeraria effusio.* Can. 17.

8 *De abbatibus vero.*) De hoc rursum capite sanxit Ludovicus libro 5. cap. 181. Abbatibus, canonicis, *&c.* omnimodo præcipimus, *&c.* Can. 18.

9 *Postulamus etiam.*) Huc pertinet lib. 5. cap. 182. quo sanxit Ludovicus, ut capellæ absque permissu episcopi non fiant. Can. 19.

Notæ Severini Binii.

a *Concilium.*) Eginhartus lib. 3. cap. 13. refert quod in translatione sanctorum martyrum Marcellini & Petri, post multa alia miracula, quæ præcedentibus octo capitibus descripsit, præter omnem expectationem puella quædam arreptitia exorcizanti presbytero Latine loquenti Latine respondit. Quod cum ille miraretur, atque interrogaret, unde illi Latinæ linguæ notitia, & qua patria, qua gente nata esset, dæmon per puellam sic respondit: *Ego* ait, *sum satelles & discipulus Satanæ, & multo jam tempore apud inferos janitor fui. Sed modo per annos aliquot cum sociis meis undecim regnum Francorum vastavi, frumentum & vinum & omnes alias fruges quæ ad visum hominum de terra nascuntur, juxta quod jussi eramus, enecando deleximus, pecora morbis interfecimus, luem ac pestilentiam in ipsos homines immisimus, omnes quoque adversitates & cuncta mala, quæ jamdiu pro meritis suis patiuntur, nobis facientibus, atque ingerentibus, iis accidere-runt.* Qua occa ne hæc sy dus celebr

ANNO CHRISTI 829.

runt. Cumque presbyter ab eo quæreret, quanam de causſa tit hujuſmodi pateſtas conceſſa fuiſſet: Propter malitiam, inquit, populi hujus, & multimodas iniquitates eorum qui ſuper eum conſtituti ſunt, qui munera & non juſtitiam diligunt, qui plus hominum quam Deum metuunt, qui pauperes opprimunt, viduas ac pupillos ad ſe vociferantes audire noluntˇ, nulli juſtitiam niſi mercati faciunt. Præter hæc ſunt & alia multa atque innumerabilia, quæ tam ab ipſo populo, quam a rectoribus ejus quotidie committuntur, ut ſunt perjuria, ebrietates, adulteria, homicidia, &c.

Et cum presbyter imperando urgere cœpiſſet, ut exiret: Exibo, inquit, non propter tuum imperium, ſed propter ſanctorum poteſtatem, qui me in illa diutius permanere non permittunt. His dictis puellam in pavimentum projecit, atque ibi aliquantulum velut dormientem prono corpore jacere fecit. Poſt paullum vero illo recedente, quaſi de ſomno evigilans, per virtutem Chriſti & merita beatorum martyrum puella cunctis qui aderant cernentibus ſana ſurrexit, nec poſt exactum a ſe dæmonem Latine loqui potuit, ut palam poſſet intelligi non illam per ſe, ſed dæmonium per os ejus fuiſſe locutum. Hæc Eginhartus.

Quæ cum tunc omnium ore vulgata imperatoris etiam aures penetraſſent, ille ex ſerpentis veneno antidotum præparans, ad expianda peccata per univerſum regnum, publicum indixit triduanum jejunium, atque preces; edictoque illo, quod in principio hujus concilii habetur, promulgato mandavit, ut ad correctionem morum depravatorum quatuor diverſis in locis per Gallias quatuor diverſa A concilia Pariſiis, Moguntiæ, Lugduni & Toloſæ celebrarent: ea ſpe regis, ut numine divino hac ratione placato, omnia flagella a ſubdito ſibi populo auferrentur. Obtemperantes Galliæ epiſcopi convenerunt, in primis in urbe Pariſiorum, ibique hac ſynodo celebrata duos canonum libellos conſcripſerunt: quorum primo egerunt de cauſis ad religionem Chriſtianam curampue paſtorum pertinentibus, deque iis peccatis & vitiis, quæ eccleſiaſtici ſumma diligentia evitare & emendare deberent. In ſecundo autem libro ſpecialiter ediderunt canones regum, principum, omniumque fidelium mores & vitam concernentes, quorum intuitu cognoſcerent, quid ad peccata expianda & numen Dei placandum ipſos agere, quidve omittere oporteret.

ANNO CHRISTI 829. Acta concilii quæ.

De rebus in concilio geſtis ſcripſerunt ad regem ſynodicam epiſtolam, qua occaſio & acta concilii ſummatim & breviter recenſentur; addiderunt eidem appendicem quamdam capitulorum ea intentione, ut regem ſui officii & de commiſſis peccatis quaſi per tranſennam admonerent, quem metu offenſæ incurrendæ ſpeciali ſcripto hortari verebantur.

B b *Anno Chriſti* 829.) De tempore hujus concilii circa finem præfationis iſta leguntur. *Anno incarnationis Domini* 829. *imperantibus iiſdem præcellentiſſimis ac glorioſiſſimis ac Deo dilectis Auguſtis Ludovico videlicet, filioque ejus Lotharioſub die octavo Iduum Juniarum, nos indigni epiſcopi*, &c. Cum aſſignato anno Redemptoris, Gregorii papæ IV. ſecundus, & ſextuſdecimus Ludovici coincidunt.

Quo tempore habita.

☞ AD CONCILIUM PARISIENSE

Juſſu Ludovici Pii Imperatoris Anno 829. celebratum

ADDITIO.

Ex Suppl. Manſi tom. 2. pag. 851. Ex Dubois Hiſt. Eccl. Pariſ. tom. I. pag. 349.

AD hoc Pariſienſe concilium pertinet ea, quam hic exhibeo charta Ynchadi Pariſienſis epiſcopi, ex qua epiſcoporum qui adfuerunt concilio nomina in lucem prodeunt. Accepta illa eſt ex Dubois hiſt. eccleſ. Pariſienſis to. 1. pag. 349. qui ad concilium anni hujus pertinere, quamquam temporis characteres nulli leguntur adſcripti, arbitratur. Nec immerito; cum epiſcopi omnes qui ſubſcripti leguntur per annos hoſce vixerint,

Ego Ynchadus divina ordinatione Pariſiacæ civitatis epiſcopus &c.

Igitur cognoſcat omnium ſecuta poſteritas præſulumque nobis ſuccedentium pia paternitas, quia petierunt a noſtra exiguitate fratres noſtri Simatris eccleſiæ, cui miſerante Deo deſervimus, ut metu futurorum caſuum propellendo attribueremus eorum ſtipendiis quaſdam villas de rebus ipſius matris eccleſiæ, quarum redditibus, & ipſi ſuam neceſſitatem propellerent, & epiſcopum, multorum moleſtiis aſſidue exagitatum, non inquietarent. Quorum nos petitioni aſſenſum præbentes, in eccleſia, quæ eſt in honore S. Stephani protomartyris, coram ipſo ſacro ſancto altari in præſentia venerabilium virorum ob Dei cauſſam ad ſynodale concilium apud Pariſiacam urbem convenientium, Ebboni videlicet Archiepiſcopi, Aldrici archiepiſcopi, Reginardi archiepiſcopi, Ladranni archiepiſcopi, Jonæ epiſcopi, Jeſſe epiſcopi, Rantegarii epiſcopi, Rothadi epiſcopi, Adalelmi epiſcopi, Hildemanni epiſcopi, Gotofredi epiſcopi, Freculfi epiſcopi, Guiladi epiſcopi, Theodiſcli epiſcopi, Amathei epiſcopi, Autgarii epiſcopi, Franconis epiſcopi, Bernoini epiſcopi, Haribaldi epiſcopi, Heliæ epiſcopi. Item Jonæ epiſcopi, Huberti epiſcopi, Fulcharii epiſcopi, Herberti epiſcopi, quaſdam villas, cum earum redditibus eorum ſtipendiis dedimus, vel delegavimus, quarum nomina ſunt hæc: Andreſiacum cum omni integritate, Heleriacum cum omnibus ad ſe pertinentibus, Aureliacum, Civiliacum & Caſtanedum cum cunctis, quæ illis adjacent, Balneolum, & Layacum & Steovilla cum univerſis quæ pertinent ad eas; inſuper & fundos, quos fidelium liberalitas ſtipendiis eorumdem fratrum delegavit, videlicet Sulciacum, quem Stephanus illuſtris vir & piæ recordationis Comes, necnon & uxor ejus Amantrudis eorum uſibus delegaverunt; ita tamen, ut tertia pars ejuſdem villæ luminaribus eccleſiæ cederet; ſed & medietatem nonarum eis attribuimus, quæ de rebus eccleſiæ noſtræ ab his, qui eis utuntur, noſtræ eccleſiæ conferunt. Hæc ergo omnia paterna caritate devinctus petitioni fratrum noſtrorum ego Ynchadus promptiſſime favens, ut jam prælibavimus, eorum uſibus deputamus, ob Dei omnipotentis ſervitutem propenſius exhibendam, & ad caritatem uberius proferendam, quatenus non ſolum pro ſtatu ſanctæ Eccleſiæ, ſed & pro pace & incolumitate Domini noſtri Regis proliſque ejus, totiuſque regni ejus ſtatu, necnon & pro meæ abſolutione animæ fideliſſime ac devotiſſime Domini miſericordiam exorent. Inſuper & tectorum curam fratribus deputatorum, ne collapſa depereant, ad ſe pertinere noverint. Statuimus ſiquidem, ut ſupervenientes fratres tam canonicos, quam monachos de aliis congregationibus hac ſummopere provideant, ut cum caritate eos ſuſcipiant, eoſque in cibo & in collatione ſibi participes faciant. Decima quoque earundem villarum, ideſt, de indominicato tantum detur ad integrum ad illud Hoſpitale pauperum, quod eſt apud memoriam beati Chriſtophori, ubi fratres tempore ſtatuto pedes pauperum lavandi gratia confluunt. Petimus autem ſucceſſores noſtros in Domini noſtri Jeſu Chriſti amore, & fraternæ intuitu dilectionis, ut hoc noſtrum ſtatutum inviolabiliter manere permittant, quatenus & nos ſtudii noſtri atque devotionis remuneremur mercede, & vos pro parilitate operis donemini æterna felicitate. Credimus enim non minorem retributionem manere bene inchoantes, quam bene inchoata ſtudio propenſiore felicibus votis atque niſibus proſequentes. Hoc autem noſtrum ſtatutum, ut pleniorem in Chriſti nomine obtineat firmitatis vigorem, & manus noſtræ ſignaculo

ſub-

ANNO CHRISTI 829.

subsignavimus, manibusque spectabilium personarum roborari decrevimus † Signum Ynchardi Parisiacæ civitatis episcopi, qui hoc privilegium pontificali auctoritate fieri jussit, & ob amissionem luminum scribere nequivit; Ebbo divino munere sanctæ Remensis ecclesiæ archiepiscopus huic constituto a nobis canonice promulgato subscripsi; Aldricus sanctæ Senonicæ sedis archiepiscopus hoc decretum subter roboravi; Regionardus Sanctio A Rhodomensis, (*seu potius Rotomagensis ecclesiæ*) Archiepiscopus, id statutum roboravi; Landramnus Turonensis archiepiscopus huic constituto subscripsi; Amatheus episcopus id statutum subter roboravi; Autgarius episcopus indignus huic decreto subscripsi; Franco Episcopus hanc consensionem inferius robora. Bernoinus episcopus hoc statutum subscripsi.

ANNO CHRISTI 829.

Ex P. Pagi ad an. Ch. 829. n. 19.

CONCILIUM LUGDUNENSE

Jussu Ludovici & Lotharii Impp. anno DCCCXXIX. celebratum.

DEcreverant Ludovicus & Lotharius Impp. encyclica epistola Parisiensi mox allato Concilio præfixa, ut in quatuor Imperii locis Concilia celebrarentur. Parisiense, quod unum e quatuor solum nunc extat, jam supra exhibitum est. Ad Lugdunense vero Concilium cum suis suffraganeis vocati sunt, Agobardus Lugdunensis Archiepiscopus, ac Archiepiscopi Viennensis, Tarantasiensis, Aquensis, & Ebredunensis. Canones hujus Concilii desiderantur, sed extant inter ejus opera Agobardi ad Ludovicum Imperatorem litteræ de insolentia Judæorum, quæ scripta videntur post collationem ea de re habitam in synodo, cujus mentionem Agobardus haud obscure feciisse creditur his verbis: *quæ omnia cum confratribus contulimus*. Extant pariter inter Agobardi opera de Judaicis superstitionibus litteræ, quas tunc ad eumdem Augustum direxerunt Agobardus, Bernardus, & Eaof, ex quibus prior Lugdunensis Archiepiscopus; secundus Archiepiscopus Viennensis; & tertius Cabilonensis Episcopus. Fieri potuit, inquit Cointius hoc anno n. 113. ut hi tres Pontifices totius Concilii nomine litteras scripserint, & Agobardus, quo Synodalis illius Epistolæ ad Imperatorem mittendæ curam in se receperat, aliam quoque relationem consentiente synodo conjunxerit, qua privatim de Judæorum insolentia querebatur. Præter Lugdunensem autem synodum anno Christi 829. habitam, vix aliam [1] reperias, cui Lugdunensis ac Viennensis Metropolitæ cum Episcopo Cabilonensi præsentes interfuerint.

AD CONCILIUM LUGDUNENSE

Jussu Ludovici & Lotharii Impp. anno 829. celebratum.

ADDITIO.

Ex Suppl. Mansi t. 1. pag. 835.

VEnetus Labbei editor concilium hoc Lugdunense, a Pagio ad A. 829. 10. indicatum, in collectionem suam accivit; & optime ille quidem, qui & accurate designat, datam, ut credere pronum est, a concilio illo synodicam inter Agobardi opera legendam occurrere, quæ in ipsa fronte nomen Agobardi Lugdunensis archiepiscopi, Bernardi archiepiscopi Viennensis, & Eaof Cabilonensis episcopi præfert. Unum tamen aliud optabant lectores, ut epistolam ipsam, tanquam actorum hujus concilii deperditorum reliquias proferret. Huic eruditorum desiderio nos satisfaciendum rati, hanc ipsam synodicam damus, cui & præmisimus epistolam aliam ab uno Agobardo, sed ex assensu synodi, ut idem Pagius opinatur, ejusdemque argumenti ad imperatorem directam.

Christianissimo, & vere piissimo, & in Christo victori, ac triumphatori Ludovico imperatori felicissimo, semper augusto, Agobardus abjectissimus omnium servorum vestrorum.

Ex Biblior. Vet. PP. in Oper Agobardi to. IX. pag. 1201 Edit. Paris

CUm Deus omnipotens qui vos ante tempora præscivit, & præordinavit rectorem pium futurum temporibus valde necessariis, sublimaverit prudentiam vestram & studium religionis supra ceteros vestri temporis mortales; dubium non est præparari vos ad remedium temporibus periculosis, de quibus Apostolus loquitur: *in novissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati &c. & habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes*: De quibus nihil est expectandum, quod jam non videatur nisi solutio Sathanæ, & publica calcatio sanctæ civitatis, mensibus quadraginta duobus, quæ futura est per caput omnium iniquorum antichristum. Cum hæc igitur ita se habeant; obsecro tranquillissimam longanimitatem vestram, ut præbeatis patientissimam aurem vestram verbis, quibus ego infimus servorum vestrorum, nimis necessarium puto admonendam sanctissimam sollicitudinem vestram de re tam necessaria, quæ aut sola, aut præcipua est, cui præ ceteris succurrere debeat gubernatio vestra, cujus narrationem si prosequi potuissem, tacitis nominibus auctorum, vellem omnino. Sed quia fieri non potest, committo me bonitati & patientiæ vestræ, dando me periculis, & innotescens vobis, quæ tacere pernicioſum est. Venerant Gertycus & Fredericus, quos præcucurrit Eurardus, missi quidem vestri, non tamen per omnia vestra agentes, sed ex parte alterius, & ostenderunt se Christianis terribiles, & Judæis mites, maxime Lugduni, ubi partem persecutionis adversus ecclesiam depinxerunt, quam multis gemitibus, suspiriis & lacrimis stimulaverunt. Quæ persecutio, quia præcipue adversum me acta est, tota a me prodenda non est, nisi forte clemen-

1. *Tim.* 4.

[1] Præsentes interfuere omnes tres Synodo Lingonensi, sequenti anno celebratæ.

mentissima sollicitudo vestra scire voluerit ; tamen in quantum ecclesiæ Christi noxia est, (si vestra patitur mansuetudo) breviter intimare exordiar. Venientes itaque primum Judæi dederunt mihi indiculum ex nomine vestro, & alterum ei qui pagum Lugdunensem Vice-Comitis regit, præcipientem illi ut auxilium ferret Judæis adversum me. Quos indiculos licet ex sacro nomine vestro recitarentur, & vestro anulo essent signati ; nullatenus tamen credidimus ex judicio vestro tales prodiisse. Cœperunt autem efferri quadam odibili insolentia Judæi, comminantes, omnibus injuriis nos afficiendo, per missos, quos adepti fuerant ad exolvendam vindictam de Christianis. Post eos venit Eurardus eadem iterans, & dicens majestatem vestram commotam esse valde adversum me propter Judæos : deinde venerunt & prædicti missi, habentes in manibus tractoriam stipendialem, & capitularia sanctionum, quæ non putamus vestra jussione existere talia. His caussis lætificati sunt Judæi ultra modum, & contristati Christiani, non solum illi qui fugerunt, aut qui absconditi sunt, & qui districti ; sed & ceteri qui hæc viderunt, vel audierunt. Maxime ideo quia sententia Judæorum ita confirmata est, ut auderent irreverenter prædicare Christianis, quid potius credendum esset ac tenendum ; blasphemantes coram eis Dominum Deum, ac Salvatorem nostrum Jesum Christum. Roboratur quoque hæc perversitas ex verbis missorum, quibus tusurrabant quorundam auribus, dicentes, quod Judæi non abominabiles, ut plerique putant, sed cari essent in oculis vestris, & hominibus eorum dicentibus, ex parte meliores eos habitos, quam Christianos. Et ego quidem indignus servus vester non eram Lugduni, sed aberam longe caussa Natuadensium Monachorum, qui quadam dissimultate inter se laborabant. Tamen direxi missos nostros, & literulas ad illos, ut perficerent quicquid vellent, aut eis injunctum esset, & nos obediremus. Sed nihil veniæ adepti sumus, ita ut etiam aliqui ex sacerdotibus nostris, quibus nominatim minabantur, non auderent præsentiam suam eis exhibere. Hæc passi sumus a fautoribus Judæorum, non ob aliud, nisi quia prædicavimus Christianis, ut mancipia eis Christiana non venderent ; ut ipsos Judæos Christianos vendere ad Hispanias non permitterent, nec mercenarios domesticos habere ; ne feminæ Christianæ cum eis sabbatizarent ; & ne diebus dominicis operaremur ; ne diebus quadragesimæ cum eis pranderent ; & Mercenarii eorum iisdem diebus carnes manducarent ; ne quilibet Christianus carnes a Judæis immolatas & delibatas emeret, & aliis Christianis venderet ; ne vinum illorum biberent, & alia hujusmodi. Est enim Judæorum usus, ut quando quodlibet pecus ad esum mactant, & subactum idem pecus tribus incisionibus non fuerit jugulatum ; si apertis interaneis jecur læsum apparuerit ; si pulmo lateri adhæserit ; vel eum insufflatio penetraverit ; si fel inventum non fuerit, & alia hujusmodi ; hæc tanquam immunda a Judæis repudiata, Christianis venduntur, & insultatorio vocabulo *Christiana pecora* appellantur. At de vino quod & ipsi immundum fatentur, & non eo utuntur, nisi ad vendendum Christianis, si contigerit, ut in terram defluat quolibet loco, licet sordido, festinantes hauriunt iterum de terra, & ad conservandum in vasa remittunt. Qualiter vero & alia improbanda circa illud agant, non solum de Christianis, sed & de Judæis multi sunt testes. Quod autem Dominum nostrum Jesum Christum, & Christianos in omnibus orationibus suis sub Nazaræorum nomine quotidie maledicant, non solum beatus Hieronymus, qui se scribit noviſſe illos intrinsecus & in cute, testis est, sed & de ipsis Judæis plerique testantur. In hac re sumens exempli gratia, dixi Christianis hoc modo : Si aliquis homo seniori suo, vel domino fidelis & amator existat, & quempiam hominum senserit illi esse inimicum, detractorem, convitiatorem, & comminatorem, non vult ei esse amicus, nec socius mensæ, nec particeps ciborum ; Quod si fuerit, & hoc senior ipsius, vel dominus deprehenderit, nec fidelem sibi eum esse existimat. Et ideo cum procul dubio noverimus blasphematores, & (ut ita dicam) maledictores esse Judæos Domini Dei Christi & fidelium ejus Christianorum, non debemus eis conjungi participatione ciborum & potuum, juxta modum duntaxat a sanctis patribus & exemplis datum, & verbis præceptum. Ceterum quia inter vos vivunt, & maligni eis esse non debemus, nec vitæ, aut sanitati vel divitiis eorum contrarii : observemus modum ab ecclesia ordinatum, non utique obscurum, sed manifeste expositum, qualiter erga eos cauti, & humani esse debeamus. Hæc, piissime domine, de multis pauca dixi de perfidia Judæorum, de admonitione nostra, de læsione Christianitatis, quæ fit per factores Judæorum, nesciens utrum pervenire possit ad veram notitiam. Tamen summopere necesse est, ut sciat piissima sollicitudo vestra, quomodo nocetur fidei Christianæ a Judæis in aliquibus : dum enim gloriantur, mentientes simplicibus Christianis, quod cari sint vobis propter patriarchas, quod honorabiliter ingrediantur in conspectu vestro, & egrediantur, quod excellentissimæ personæ cupiant eorum orationes, & benedictiones, & fateantur talem se legis auctorem habere velle, qualem ipsi habent ; dum dicunt consiliatores vestros commotos adversum nos eorum caussa, eo quod prohibeamus Christianos vinum eorum bibere. Dum hoc affirmare nitentes, plurimas argenti libras ob emptionem vini se ab eis accepisse jactant, & recursis canonibus non inveniri ; quare Christiani debeant abstinere a cibis eorum & potibus, dum ostendunt præcepta ex nomine vestro, aureis sigillis signata, & continentia verba (ut putamus) non vera : dum ostendunt vestes muliebres, quasi a consanguineis vestris, vel matronis Palatinorum uxoribus eorum directas, dum exponunt gloriam parentum tuorum, dum eis contra legem permittitur novas synagogas extruere ; ad hoc pervenitur, ut dicant imperiti Christiani, melius eis prædicare Judæos quam presbyteros nostros ; maxime cum & supradicti missi, ne Sabbatismus eorum impediretur, mercata quæ in Sabbatis solebant fieri, transmutari præceperint, & quibus diebus deinceps frequentari debeant in illorum optione posuerint, dicentes, hoc Christianorum utilitati propter diei dominici vacationem congruere ; cum Judæis magis probetur inutile : quia & hi qui prope sunt, sabbato ementes victui necessaria, liberius die dominico Missarum sollemnitatibus, & prædicationibus vacant : & si qui de longe veniunt ex occasione mercati, tam vespertinis, quam matutinis occurrentes officiis, missarum sollemnitate peracta cum ædificatione revertuntur ad propria. Nunc igitur si placet benignissimæ mansuetudini vestræ audire, dicamus quid ecclesiæ Galliarum, & rectores earum, tam reges quam episcopi, de discretione utriusque religionis, ecclesiasticæ videlicet, & Judaicæ, tenuerint, tenendumque tradiderint, & scriptum posteris reliquerint, & quomodo consonum sit auctoritati vel actibus apostolorum, & a veteri testamento originem habens. Ex quibus demonstratur quam dete-

ANNO CHRISTI 829.

detestabiles habendi sint inimici veritatis, & quo-
ANNO CHRISTI 819. modo pejores sint omnibus incredulis, (scripturis divinis hoc docentibus) & quam indigniora omnibus infidelibus de Deo sentiant, & rebus cælestibus: quæ omnia cum confratribus contulimus, & ampliſſimæ excellentiæ vestræ præsentanda direximus. Et cum præcedens schedula dictata fuisset, supervenit quidam homo fugiens ab Hispaniis de Corduba, qui se dicebat furatum fuisse a quodam Judæo Lugduno ante annos viginti quatuor parvum adhuc puerum, & venditum. Fugisse autem anno præsenti cum alio qui similiter furatus fuerat Arelate ab alio Judæo ante annos sex. Cumque hujus, qui Lugdunensis fuerat, notos quæreremus, & inveniremus, dictum est a quibusdam & alios ab eodem Judæo furatos, alios vero emptos, ac venditos; ab alio quoque Judæo anno præsenti alium puerum furatum & venditum; qua hora inventum est plures Christianas a Christianis vendi & comparari a Judæis, perpetrarique ab eis multa infanda, quæ turpia sunt ad scribendum.

Christianissimo & gloriosissimo domino nostro Ludovico imperatori perpetuo augusto Agobardus, Bernardus, & Eaor indigni episcopi supplices servuli vestri.

Sicut in præmissa schedula in brevi significatum est, insolentia & importunitate Judæorum in quorumdam simplicium Christianorum pectoribus tranquillitas fidei propulsata, compulit nos manſuetissimæ ac prudentissimæ sollicitudini vestræ scribere, de cautela Christianorum, qualis esse debeat erga Judaicam perfidiam & superstitiones, atque innumerabiles errores in quantum extremitas invenire potuit ex usu & institutione priorum Gallicanorum ecclesiarum rectorum. Et quidem si (sicut nunc multa necessitas poscit) ausi essemus, aut valuissemus auribus vestris ingerere damna animarum, quæ per vasa Diaboli, mentes videlicet Judæorum, fidelibus inferuntur, adhiberi omnino juberet pietas vestra remedium. Nunc autem quia periculosissimum nobis est dicere & innotescere; quod sicut tempore passionis suæ Dominus noster Jesus Christus, pacificaturus omnia per sanguinem crucis suæ, venditus est a falso discipulo, & comparatus a veris persecutoribus ad illudendum & crucifigendum; ita nunc comparatur ab impiis Judæis quodam modo ad vituperandum licentius & blasphemandum. Scribimus tantum pauca de exemplis & statutis patrum, ac deinde de actis apostolicis, sive de evangeliis & veteris testamenti scripturis, ad confirmandam piam gubernationis vigilantiam bonorum pastorum. Beatus confessor Hilarius, de quo S. Hieronymus ita loquitur in epistola ad Lætam de instructione, dicens: *Cypriani opuscula semper in manus teneat, Athanasii epistolas, & Hilarii libros inoffenso currat pede; illorum tractatibus, illorum delectetur ingeniis, in quorum libris pietas fidei non vacillat; ceteros sic legat, ut magis judicet, quam sequatur*: qua cautela Judæorum semper, & hæreticorum devitaverit profana consortia, vita ejus scripta fatetur; quod ita scilicet hujusmodi hostes ecclesiæ fuerit execratus, ut non solum convivium, sed ne salutatio quidem ei extiterit cum his prætereunti communis. De sancto quoque Ambrosio vitæ ejus sacra narrat historia, quod & hic inserere dignum est, & Christianis mentibus scire religiosum: *In partibus, inquit, orientis in quodam castello a Christianis viris synagogæ Judæorum, & lucus Valentinianorum incendio concremata sunt, propterea quod Judæi vel Valentiniani insultarent monachis Christianis*: (Valentinianorum enim hæreses triginta Deos colunt) *Sed de hujusmodi facto comes orientis ad imperatorem relationem direxit, quia imperator præceperat, ut synagoga ab episcopo ædificaretur. Sed hujus præcepti tenor, cum ad aures pervenisset venerabilis viri Ambrosii episcopi, direxit ad imperatorem epistolam, (quia ipse in tempore excurrere non poterat) qua illum commonet, ut id quod ab eodem statutum fuerat, revocaretur, servarique sibi deberi ab eo audientiam: qui si dignus non esset, qui ab eo audiretur, dignus etiam non esset qui pro illo audiretur, vel cui preces suas aut cui sua vota committeret. Paratum etiam se esse pro tali negotio mortem subire, ne dissimulatione sua prævaricatorem faceret imperatorem, qui tam injusta contra ecclesiam præcepta posset.* * *Postea vero cum Mediolanum revertitur, posito imperatore in Ecclesia, de eadem causa tractavit in populo; in quo tractatu introduxit Domini personam loquentis: Ego te ex ultimo imperatorem feci; ego tibi exercitum inimici tui tradidi; ego copias quas ille adversum te exercitui suo præparaverat, dedi; ego inimicum tuum in potestatem tuam redegi; ego de semine tuo supra solium regni constitui; ego te triumphare sine labore feci: & tu de me inimicis meis donas triumphos. Cui descendenti ab exedra imperator ait: Contra nos proposuisti hodie, episcope. At ille respondens, ait: non se contra ipsum, sed pro ipso fuisse locutum.* Tunc imperator: *Revera*, inquit, *dura præceperam contra episcopum de synagoga reparanda. In monachos vero vindicandum esse a comitibus, qui in tempore aderant, dicebatur, quibus episcopus: Ego quidem cum imperatore nunc ago, vobiscum vero nihil aliter agendum est. Atque ita obtinuit, ut illa quæ statuta fuerant revocarentur: nec prius ad altare accedere voluit, nisi fide sua imperator illum agere debere testaretur. Cui episcopus: Ergo ago fide tua:* respondit imperator: *Age fide mea. Qua sponsione iterata jam securus peregit sacerdos divina mysteria.* Ecce duæ maximæ ecclesiarum Dei columnæ, Hilarius videlicet & Ambrosius; alter ex his, suo nos docet exemplo non a cibis solummodo, verum etiam a salutatione Judæorum (quæ ab omnibus in invicem communiter exhibetur) diligentius abstinere debere: alter vero pro eo quod exusta a Christianis synagoga Judæorum, labore episcopi ab imperatore jussa fuerat restaurari, morti se offerre non dubitat (& quod leve forsitan putaretur, si hodie contingeret) vir sanctus in tantum exhorruit, & abominatus est, ut mortem pro tali negotio susceptam martyrii loco non dubitaret sibi esse cessuram. Prævaricatorem etiam indicavit, tam injusta contra ecclesiam præcipientem, & nisi sibi locum audientiæ reservasset, solitam pro eo intercessionem se intermissurum testatus est. Quid hic igitur vir Dei credendus est fuisse facturus? Deus! si vidisset suo tempore Judæorum infidelium causa canonica statuta convelli? Nec sanctissimus Cyprianus & homo Dei Athanasius minore illos odio abominantur, quin potius, sicut eorum literæ testes sunt, infidelium eorum obstinatissimam impietatem supra omnem gentilium execrantur errorem, quorum religiosissimam fidem, & Christo deditam devotionem ecclesiarum Gallicanarum omnes reverentissimi gubernatores secuti, totam Judæorum ex integro pollutissimam societatem fugiendam penitus Christianis omnibus esse sanxerunt: quorum nos de hac re sententias ponere, & ex his quam sit execrabile ipsorum consortium, decrevimus, e vestigio demonstrare. Alchimus Avitus, ecclesiæ Viennensis episcopus, quam eximius doc-

ANNO CHRISTI 819. Epiph. t. 2. h. 31.

* f. pos

tor

ANNO CHRISTI 819.

ctor orthodoxus & facundus extiterit, pene tota novit ecclesia Christi: Sanctus Apollinaris episcopus ecclesiæ Valentinæ, quantus fuerit & sit, non solum gesta de eo scripta, sed & crebra ejus miracula usque hodie sublimiter tetrantur: sanctus Gregorius Lingonicæ ecclesiæ episcopus, quantæ sanctitatis & veritatis fuerit, vita ejus scripta, & finis vitæ atque honor ei ab ecclesia delatus, usque hodie testes sunt: Viventiolus ecclesiæ Lugdunensis episcopus, cujus doctrinæ fuerit, non solum ipsa, sed & aliorum de eo scripta testantur: Hi ergo cum aliis viginti reverendissimis episcopis in nomine Domini congregati, pro defensione & statu ecclesiæ de re superius memorata, ita inter cetera statuerunt: *Si superioris loci clericus hæretici cujuscumque clerici convivio interfuerit, anni spatio pacem non habeat; quod juniores clerici, si præsumpserint, vapulabunt; a Judæorum vero conviviis etiam laicos constitutio nostra prohibuit, nec cum ullo clerico nostro panem comedat, quisquis Judæorum convivio fuerit inquinatus.* Et in conclusione statutorum suorum confisi de præsentia Domini, sicut ipse ait: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum ego in medio eorum*, ita sanxerunt. *Quocirca hæc quæ superna inspiratione communi consensu placuerunt: si quis sanctorum antistitum, qui statuta præsentia sub scriptionibus propriis firmaverunt, nec non & eorum, quos Deus esse voluerit successores, relecta integritate observationis, excesserit, reum se divinitatis, pariter & fraternitatis judicio futurum esse cognoscat.* Sanctus Cæsarius ecclesiæ Arelatensis episcopus, cujus meriti & doctrinæ fuerit, multa ejus & præclara monimenta designant, hic cum triginta-quinque episcopis & Vicariis episcoporum congregatis in unum in nomine Domini pro defensione & confirmatione Catholicæ veritatis inter cetera statuit ita: *Omnes deinceps clerici, sive laici Judæorum convivia evitent, ut nec eos ad convivium quis excipiat; quia cum apud Christianos cibis communibus non utantur, indignum est atque sacrilegum eorum cibos a Christianis sumi; cum ea quæ Apostolo permittente nos sumimus, ab illis judicentur immunda, ac sic inferiores incipiant esse Catholici, quam Judæi, si nos his quæ ab illis apponuntur, utamur; illi vero a nobis oblata contemnant.* Priscus ecclesiæ Lugdunensis episcopus, Artemius Senonicæ, Remedius Biturice, & sanctus Siagrius Æduorum episcopus, cum ceteris pluribus, statuta ecclesiastica renovantes, ita definierunt: *Ne Judæi Christianis populis judices deputentur, aut telonarii esse permittantur, per quod illis (quod Deus avertat) Christiani videantur esse subjecti. Ut Judæis a Cœna Domini usque prima pascha secundum edictum bonæ recordationis Domini Childeberti regis per plateas aut forum quasi insultationis causa deambulandi licentia denegetur; & ut reverentiam cunctis sacerdotibus Domini, vel clericis impertiant; nec ante sacerdotes, confessum, nisi ordinati, habere præsumant. Quod si facere fortasse præsumpserint, a judicibus locorum prout persona fuerit, distringantur. Et ut nullus Christianus Judæorum conviviis participare præsumat: quod si facere quicumque (quod nefas est dici) clericus aut secularis præsumpserit, ab omnium Christianorum consortio se noverit coercendum, quisquis eorum impietatibus fuerit inquinatus. Et licet, quod de Christianis, qui aut captivitatis incursu, aut quibuscumque fraudibus Judæorum servitio implicantur debeat observari, non solum canonicis, sed & legum beneficiis jampridem fuerit constitutum: Tamen quia nunc ita quorundam querela exorta est, quosdam Judæos per civitates aut mancipia consistentes in tantam insolentiam & proterviam prorupisse, ut nec reclamantes Christianos liceat ad* A *precium de eorum posse servitute absolvi; idcirco præsenti concilio (Deo auctore) sancimus, ut nullus Christianus Judæo deinceps debeat deservire; sed datis pro quolibet bono mancipio 12. solidis, ipsum mancipium quicumque Christianorum, seu ad ingenuitatem, seu ad servitium, licentiam habeat redimendi. Quia nefas est, ut quos Christus Dominus sanguinis sui effusione redemit, persecutorum vinculis permaneant irretiti: quod si adquiescere his quæ statuimus, quicumque Judæus noluerit, quandiu ad pecuniam constitutam venire distulerit, liceat mancipio ipsi cum Christianis, ubicumque voluerit, habitare. Illud etiam specialiter sentientes* *, *quod si quis Judæus Christianum mancipium ad errorem Judaicum convictus fuerit persuasisse, ut ipso mancipio careat, &* B *legali damnatione plectatur.* Sanctus Lupus cum aliis viginti & quatuor episcopis, vel vicariis episcoporum, similiter in nomine Domini nostri Jesu Christi congregatis pro causa corporis ejus (quod est ecclesia) inter multa hæc etiam statuit: *Quia Deo propitio, sub Catholicorum regum dominatione consistimus, Judæi a die cœnæ Domini usque ad secunda sabbathi in Pascha, hoc est ipso quatriduo, procedere inter christianos, neque catholicis populis se ullo loco, vel quacumque occasione, miscere præsumant;* Et concilio Laodiceno statutum est: *quod non oporteat a Judæis, vel hæreticis, ea quæ mittuntur munera festiva suscipere, nec cum eis festa celebrare, & quod non oporteat azymam a Judæis accipere, & communicare impietatibus eorum.*

C Et in alio concilio, *ut si quis Judaicæ pravitati jugali societate conjungitur, idest sive Christiano Judæa, sive Judæo Christiana mulier, carnali consortio misceatur, quicumque horum tantum nefas admississe noscatur, a Christiano cœtu atque convivio, & a communione ecclesiæ protinus segregentur.* Et quia ecclesiastica statuta per apostolica acta firmanda sunt, & nova per vetera; videamus quid de beato Joanne, quem diligebat Jesus plurimum, apostolo & Evangelista, antiquissimus & apostolicus doctor ac martyr Christi & ecclesiæ Lugdunensis episcopus Irenæus dicat. Ait ergo: *Et Policarpus vir, non solum apostolorum in condiscipulatu eruditus, & conversatus cum multis qui Dominum nostrum viderunt, sed & ab Apostolis collocatus in*

D *Asia apud Smyrnensem ecclesiam episcopus, quem & nos vidimus in prima nostra ætate, diu etenim mansit, & valde senectute præ ceteris longævus gloriose, & luculenter testatus obiit vita. Hic docuit semper quæ ab Apostolis didicit, quæ & ecclesiæ tradidit, quæ & sola sunt vera, & sunt qui audierint eum dicentem, quod Joannes Domini discipulus ad Ephesum dum pergeret lavatum, ut vidit intus Cerinthum, exilivit a balneo non lotus, dicens: quia timeret ne balneum corrueret, posito intus Cerintho veritatis inimico. Et ipse vero Policarpus Marcioni quondam in faciem ipsi venienti & dicenti: Cognosce nos:* Respondit: *Cognosco, cognoseo te primitivum Satanæ. Tantam Apostoli & discipuli eorum habuere reverentiam, ut ne verbo quidem communicarens*

E *cuiquam incaraxanti veritatem.* Ad hæc si forte aliquis dicit, Cerinthum hæreticum fuisse, non Judæum: noverit temporibus apostolorum non fuisse hæreticos nisi ex Judæis & Samaritanis, sicut fuerunt Simon & Menander, Hebion & Nicolaus. Sed ex erroribus supradicti Cerinthi cognoscat, quod omnia sint Judaica quæ adstruebat: *Prædicabat Dominum nostrum Jesum Christum purum fuisse hominem, & resurrexisse, & circumcidi carne oportere post resurrectionem:* dicebat terrenum futurum esse regnum Christi in Hierusalem, & homines in carne iterum concupiscentiis & vitiis subjectam conversationem habituros ad legales festivitates rursum celebrandas, & hostias carnales

* sancientes.

Laodic. can. XXXVII. & XXXVIII.

Est sensus SS. Aurel. ca. XIX. no verba.

Adv. hær. l. 3. c. 3.

Vide Epiph. hær. 28. & Item l. 1. c. 25.

iterum jugulandas. *Sed ex ſupraſcriptis ſtatutis* advertat multo deteſtabilius execranda & vitanda conſortia Judæorum, quam ceterorum hæreticorum. Quia ſi omnes propterea deteſtandi ſunt, quoniam inimici veritatis exiſtunt, multo illi magis, qui majores exercent inimicitias: Re etenim vera proprium eſt *hæreticorum in aliquibus communiter ſentire cum eccleſia, in aliquibus diſſentire ab ea*, hoc eſt ex parte blaſphemare, ex parte veritati conſonare; Judæorum autem ex toto mentiri, ex toto blaſphemare Dominum & Deum noſtrum Jeſum Chriſtum & eccleſiam ejus, & nihil de eo verum credere, niſi mortem. Quamquam nec in eo verum credant, eo quod mortem ejus ceterorum hominum mortibus ſimilem dicant, hoc eſt *ex neceſſitate naturæ, non ex voluntate miſericordiæ*. Propter hoc maledicere eos Dominum & corpus ejus in omnibus orationibus ſuis: ſicut & ante prophetatum eſt voce Domini dicentis, ad Patrem: *maledicent illi, & tu benedices*. Si ergo hoſtes Catholicæ fidei propterea execrandi ſunt & cavendi, quia inimici ſunt veritatis; ſuper omnes infideles, incredulos, vel hæreticos deteſtandi ſunt Judæi: quia nullum genus hominum invenitur, cui ita libeat maledicere Dominum, quod nobis non minime notum eſt, qui quotidie pene cum eis loquentes myſteria erroris ipſorum audimus. Dicunt denique Deum ſuum eſſe corporeum, & corporeis lineamentis per membra diſtinctum, & alia quidem parte illum audire, ut nos, alia videre, alia vero loqui, vel aliud quid agere; ac per hoc humanum corpus ad imaginem Dei factum, excepto quod ille digitos manuum habeat inflexibiles ac rigentes, utpote qui nil manibus operetur; ſedere autem more terreni alicujus regis in ſolio, quod a quatuor circumferatur beſtiis, & magno quamvis palatio contineri: Cogitare etiam illum multa ſuperflua & vana, quæ quia cuncta ad effectum venire nequeant, vertantur in dæmones. Sed & innumera infanda de Deo (ut diximus) ſuo prædicant, ac tale colunt ſimulacrum, quod ipſi ſibi in cordium ſuorum ſimulacra finxerunt & ſtatuerunt; non verum, inconvertibilem atque immutabilem Deum, quem penitus ignorant. Literas quoque alphabeti ſui credunt exiſtere ſempiternas, & ante mundi principium impetraſſe diverſa miniſteria, quibus eas oporteat in ſæculo præſidere. Legem vero Moſaicam multis annorum curriculis ante mundum fuiſſe ſcriptam. Nec non affirmant plures eſſe terras, plura inferna pluresque cælos. Quorum unum, quod ipſi vocant, *Raccha*, ideſt, *Firmamentum*, molas Dei ſuſtentare aſſerunt; quibus Manna, ſumendum angelis, molatur in eſcam; alterum vero appellant *Araboth*, in quo Dominum aſſerunt reſidere, & hoc eſſe in pſalmo ſecundum illos, *iter facite ei, qui calcat ſuper Araboth*. Habere Deum præterea ſeptem tubas, quarum una mille ei cubitis metiatur. Et quid plura? Nulla veteris teſtamenti pagina, nulla ſententia eſt, de qua vel a majoribus ſuis non habeant conficta & conſcripta mendacia: vel ipſi uſque hodie nova ſemper ſuperſtitione confingant, & interrogati reſpondere præſumant. Namque in doctrinis majorum ſuorum legunt Jeſum juvenem quemdam fuiſſe apud eos honorabilem, & magiſterio Baptiſtæ Joannis eruditum, quamplures habuiſſe diſcipulos, quorum uni propter duritiam, & hebetudinem ſenſus *Kephæ*, ideſt *Petræ* nomen impoſuerit. Et cum expectaretur a populo ad diem feſtum, quoſdam ei de ſchola ſua pueros occurriſſe; qui illi, ex honore & reverentia magiſtri, cantaverint: *Oſanna filio David*. Ad extremum vero propter plura mendacia accuſatum, Tiberii judicio in carcerem retruſum, eo quod filia ipſius, cui ſine viro maſculi partum promiſerat, lapidis conceptum intulerit; inde etiam veluti magum deteſtabilem, furca ſuſpenſum, atque hoc modo occiſum, juxta quendam aquæductum ſepultum, & Judæo cuidam ad cuſtodiam commendatum, noctu vero ſubita aquæductus inundatione ſublatum, Pilati juſſu per duodecim lunas quæſitum, nec uſquam inventum, tunc Pilatum hujuſmodi ad eos promulgaſſe legem: *Manifeſtum eſt*, inquit, *reſurreXiſſe illum, ſicut promiſerat, qui a vobis per invidiam peremptus eſt, & neque in tumulo, neque in ullo alio invenitur loco, & ob hanc cauſſam præcipio ut adoretis eum, quod qui facere noluerit, partem ſuam in inferno futuram eſſe cognoſcat*. Hæc autem omnia ideo & ſeniores eorum confixerunt, & ipſi ſtulta obſtinatione lectitant, ut talibus commentis tota & virtutis & paſſionis Chriſti veritas evacuetur, & ut adoratio non ei, ut Deo veraciter exhiberi debeat, ſed Pilati tantum lege illi delata ſit. Sed & Petrum nequaquam per angelum (ſecundum fidem noſtram) de carcere eductum, ſed Herodis miſericordia, apud quem plurimum ejus ſapientia fuerit collaudata. Denique & Chriſtianos idola aſſerunt adorare, & virtutes quæ apud nos ſanctorum interceſſionibus obtinentur, a Diabolo fieri, dicere non exhorreſcunt. Pro quibus omnibus ſummo eos odio digniſſimos eſſe quis ambigat? ſicuti & odiendos illos demonſtrat ſcriptura, quæ dixit, juxta Hebraicam videlicet veritatem, *Qui contradicunt tibi, ſcelerati ſunt, elati ſunt fruſtra adverſarii tui. Nonne & odientes te Domine odivi. Et contra adverſarios tuos diſtabui? Perfecto odio oderam illos, inimici facti ſunt mihi*. Quo Zelo Dei fervens beatus Hieronymus in quodam loco, ſic de ipſis ait: *Si expedit odiſſe homines, & gentem aliquam deteſtari: miro odio averſor conciſionem. Uſque hodie enim perſequuntur Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum in Synagogis Sathanæ*. Itemque alibi: *Quantæ*, inquit, *traditiones Phariſæorum, quas hodie deuteroſeis vocant, & quam aniles ſint fabulæ revolvere nequeo*. Pleraque tam turpia ſunt, ut erubeſcam dicere. Dicam autem unum, in ignominiam gentis inimicæ. Præpoſitos habent Synagogis ſapientiſſimos quoſque fœdo operi delegatos, ut ſanguinem virginis, ſive menſtruatæ, mundum vel immundum, ſi oculis diſcernere non potuerint, guſtu probent. Præterea quibus juſſum eſt, ut diebus ſabbatorum ſedeat unuſquiſque in domo ſua, & non egrediatur, nec ambulet de loco in quo habitat. Si quando eos juxta litteram cœperimus arctare, ut non ambulent, non jaceant, non ſtent, ſed tantum ſedeant, ſi velint præcepta ſervare; ſolent reſpondere & dicere, Barachias, & Symeon, & Hillel magiſtri noſtri tradiderunt nobis, ut duo millia pedes ambulemus in ſabbato, & cetera; hujuſmodi doctrinas hominum præferentes doctrinæ Dei. Cum igitur tot tantiſque immunditiis & ſenſuum & operum polluantur, impletur prorſus in eis ſermo Aggæi prophetæ, quo præcipiente ſibi Domino ita interrogat ſacerdotes: *Si tetigerit polluAggæi 2. tus in anima ex omnibus his, panem videlicet, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum; nunquid contaminabitur?* Et reſponderunt ſacerdotes & dixerunt: *contaminabitur*: & reſpondit Aggæus & dixit: *ſic populus iſte, & ſic gens iſta ante faciem meam, dicit Dominus, & ſic omne opus manuum eorum*. Quod autem horum omnium cauſſa, inter carnales Iſraelitas, & ſpiritales Judæos neceſſario diviſionem fieri oportet, myſtice Dominus per Zachariam prophetam deſignat dicens. *Et præcidi virgam meam ſecundam, quæ appellaZach. 2.*

ANNO CHRISTI 824.

Auguſt. in Matth. l. 1. cap. x.

ANNO CHRISTI 824.

ANNO CHRISTI 819

pellatur funiculus, ut dissolveret germanitatem inter Judam & Israel. Nam juxta Apostolum: *Quæ pars fideli cum infideli? Quæ societas luci ad tenebras? Quæ conventio Christi ad Belial?* In quo advertendum est, quia sicut infideles sponte sequestrantur ab ecclesiastica communione, ut in nullis velint mysteriis participare cum fidelibus; ita & fideles devote separare se debent a convictu, & societate infidelium, & si locis nec dum valent, donec tempore, ut & locis segregentur: sicut iidem fideles, *quod est ecclesia*, ad Deum damnantur, dicentes: *Judica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta*: quod tunc perfecte implebitur, quando fiat illud quod Joannes Baptista Dominum prædicit esse facturum, sic loquens: *Cujus ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum; paleas autem comburet igni inextinguibili*. Ante passionem enim suam Dominus, nolens adhuc sumere panem filiorum de mensa & mittere canibus, ajebat discipulis: *Non sum missus, nisi ad oves quæ perierant domus Israel*: Et mulieri Chananeæ loquebatur: *Sine prius saturari filios*. Ac si diceret: afferatur primum panis, qui de cælo descendit, filiis, qui nutriendi sunt ad vitam. Illisque assumptis, ceteri qui remanserint, fastidiosi, cum dixerint: *Durus est hic sermo, quis potest eum audire? quomodo potest hic dare nobis carnem suam ad manducandum?* Transeant ministri mensæ Dominicæ ad canes esurientes, id-est Apostoli ad Gentes, sicut beata Maria Dei genitrix repleta Spiritu Sancto prædixerat: *Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes*. Et multo ante Anna genitrix Samuelis: *Repleti prius, pro panibus se locaverunt, & famelici saturati sunt*: Et inter has medius propheta Isaias ait. *Ecce dominator Dominus exercituum auferet ab Hierusalem & ab Juda omne robur panis*: Quod tali ordine cœpit impleri. Dixit primum Dominus prædicatoribus suis: *In vias Gentium ne abieritis, & in civitate Samaritanorum ne intraveritis*. Ascensurus vero ad cælos ait: *Euntes in mundum universum prædicate evangelium omni creaturæ*. Ut scilicet prius a Judæa apostolorum repulsa prædicatio, tunc nobis in adjutorium fieret, cum hanc illa ad damnationis suæ testimonium superba repulisset. Cumque hoc impleri cœpisset, & jam tempus advenisset, ut implerentur prophetiæ de assumptione gentium, & repulsione Judæorum, prædicantibus Paulo & Barnaba, & concurrentibus audire verbum Domini, sicut scriptum est in Actibus Apostolorum. *Videntes turbas Judæi repleti sunt Zelo, & contradicebant his quæ a Paulo dicebantur, blasphemantes. Tunc constanter Paulus & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei; sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus, dicens: posui te in lumen Gentibus, ut sis in salutem usque ad extremum terræ. Audientes autem gentes gavisæ sunt, & glorificabant verbum Domini, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam. Disseminabatur autem verbum Domini per universam regionem; Judæi autem concitaverunt mulieres religiosas, & honestas, & primos civitatis, & excitaverunt persecutionem in Paulum & Barnabam, & ejecerunt eos de finibus suis: At illi excusso pulvere pedum in eos venerunt Iconium. Discipuli quoque replebantur gaudio & Spiritu Sancto*.

Item in eodem libro: *Instabat*, inquit, *verbo Paulus, testificans Judæis esse Christum Jesum. Contradicentibus autem eis, & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum, mundus ego: ex hoc ad Gentes vadam. Et migrans inde intravit in domum cujusdam nomine Justi*. Item ibi, *Ingressus autem Synagogam Paulus, cum fiducia loquebatur, per tres menses disputans, & suadens de regno Dei: cum autem quidam indurarentur, & non crederent maledicentes viam Domini coram multitudine, discedens ab eis segregavit discipulos*. In quibus verbis subtilissime pensandum est, quia sicut paullatim crescebat numerus fidelium in Gentibus, eo duriores fiebant Judæi adversus verbum Domini, desinebantque credere. Sic paullatim offensa est & segregatio prædicatorum ab eis; nam & vestimenta sua, & pedum pulverem excusserunt in eos, adimplentes præceptum Domini, qui discipulos ad prædicandum mittens ait: *Et quicumque non receperit vos, nec audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo, vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die Judicii, quam illi civitati*. Pulverem vero de pedibus jubentur excutere in testimonium laboris sui; quod ingressi sint civitatem, & prædicatio apostolica ad illos usque pervenerit: sive excutitur pulvis, ut nihil ab eis accipiant: ne ad victum quidem necessarium, qui evangelium spreverint. Sic enim a doctoribus exponitur *excussio pulveris*, non solum in evangelio ubi præcipitur, sed & in actibus Apostolorum, ubi perficitur. Et inde est quod in primis quidem, quando segregati sunt in opus Paulus & Barnabas, per singulas civitates legunt intrasse synagogas Judæorum, & sabbathis disputasse de regno Dei, ideſt, quando collectæ fiebant Judæorum. In secunda autem circumcisione per singula iterum loca Paulus & Silas leguntur susceptí esse a fratribus, & mansisse apud fratres. Unde & ascendentibus Paulo & sociis ejus Hierusalem, jerunt cum eis aliqui ex discipulis a Cæsarea deducentes secum, ut hospitarentur apud Mnasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum: Et cum venissent Hierosolymam, exceperunt eos fratres. Atque istius regulæ districtionem servat ubique vas electionis, & magister Gentium Paulus, quod diligenti cuique lectori vel auditori facile est ex ipsius gestis ejus agnoscere. Denique & in Philippis cum prædicaret, nec in domum Lydiæ purpurariæ, licet colentis Deum, introisse legitur, aut mansisse, prius quam cum omni domo sua in Christum credens baptizaretur, nec in illius similiter domum, qui custos erat carceris, ingressus est, aut humanitatis ejus obsequiis usus est, donec etiam ipse credens Domino, cum omni domo sua baptizatus, dignus fieret tantum apostolum habere convivam. Sed & cum venisset Tyrum, non nisi cum discipulis, septem scribitur mansisse diebus, similiter autem & apud Cæsaream in domo Philippi Evangelistæ, cui quatuor erant filiæ virgines prophetantes, hospitio functus esse memoratur; ubi & prius aliquantum temporis, cum custodia detineretur, sui illi tantummodo leguntur ministrasse. Apud Sydonem quoque humane tractatus a Julio Centurione ad amicos tantummodo refertur isse, qui erant utique fideles, & sui curam egisse. Itemque cum venisset Puteolis, diebus septem apud fratres mansisse perhibetur. In ipsa autem Roma biennio in suo habitasse conductu, sed & semper tam ipsi, quam his qui secum erant necessaria quæque suis se fatetur manibus ministrare. Et cum apud alios prima verbi Dei jaceret fundamenta, ab ecclesiis fidelium invenitur accepisse stipendia; necessaria vero quæ ipsi, & suis a patre Publii ceterisque Mitilenensis insulæ cultoribus imposita narrantur. Quis non videat nequaquam ab infidelibus, sed a fidelibus fuisse suscepta? Nam & patrem

ANNO CHRISTI 819

Act. 19

Matth. 10.

Act. 21.

Act. 16.

Act. 17.

Act. 28.

trem Publii salvavit, & tantas apud eandem in-
ANNO CHRISTI 829. sulam infirmitatum curationes exercuit, ut dubium non sit plurimos ex loci illius incolis Christi fidei subjugatos, ac salutis suæ nuntium innumeris honoribus persecutos. Et hæc quidem ab Apostolo Paulo ita constat esse servata. Si quis vero & principis apostolorum Petri gesta consideret, vi-
Act. 10. debit etiam ingressum ipsum aliquando ad Cornelium, & eos qui cum ipso aderant, non prius apud illos mansisse, aut accepisse cibum, quam Sancto Spiritu repleti, & in Christi nomine baptizati, fidelium digni fierent convictu & societa-
Ibid. te. Sed & apud Joppem in domo fidelis cujusdam Simonis Coriarii hospitatum, esurientem gustare voluisse, ubi & vas linteum plenum diversis animantibus cœlitus delapsum, vidit, facta ad se vo-
Ibid. ce: *Quod Deus mundavit, tu ne commune dixeris.* Hoc autem per ter factum esse narratur, ut per fidem Sanctæ Trinitatis, cunctarum Gentium futura mundatio præsignaretur; sicut jampridem Apostolis a Domino præceptum fuerat: *Ut euntes docerent omnes Gentes, baptizantes eos in nomine*
Matt. 16. *Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Tales ergo jam erant, & gentiles illi, ideſt baptizati credentes & mundati, cum quibus ne scandalizarentur, si qui ex circumcisione crediderant, illis absentibus edebat, præsentibus edere dissimulabat. Ubi & illud fideliter considerandum est, quod si talis, ac tantus Apostolus, ne Judæos fideles scandalizaret (qui adhuc carnalibus legis observationibus utebantur) a gentilium fidelium se convivio subtrahebat, ne contra morem, scilicet Judæorum, videretur agere, cum gentibus convivando; quo studio Christiani nunc a convictu se debent subtrahere infidelium Judæorum, ne exemplo hujus illicitæ communionis scandalizent socios, & participes Christianæ religionis, talique facto vel Judaicis videantur superstitionibus favere, vel ecclesiastica convincantur statuta dissolvere. Sed & in libris Clementis, ecclesiæ Romanæ pontificis, inveniuntur aliqua a supra memorato Apostolo, de hujus rei observatione dicta, quæ in his inserere non incongruum existimavimus: Nam licet iidem libri judicentur Apocryphi, pleraque tamen ex his testimonia inveniuntur a doctoribus usurpata. Introducit ergo Clemens, cum nec dum esset baptismi gratia purificatus, & ob hoc a mensa Petri cum ceteris similibus sequestratus, eundem Apostolum loquentem sibi his verbis: *Non pro superbia, o Clemens, convivium non ago cum his qui modum purificati sunt; Nec vereor, ne forte mihi quidem noceam, ipsis autem nihil prosim.* Et paullo post: *Nemo ergo vestrum contristetur, ait, a convivio nostro separatus, parvo enim tempore sequestratur, qui cito voluerit baptizari, multo autem qui tardius; & ideo in vobis est quando velitis ad nostram convenire mensam, & non nobis quibus permissum non est sumere cum aliquo cibum, nisi prius fuerit baptizatus.* Hæc de scriptis Clementis necessario a nobis prolata sint; volentibus evidenter ostendere ab apostolis traditam hujus rei antiquissimam observationem; vera enim & ista ducenda sunt, & eo maxime quo ab Apostolicis Actibus in nullo videntur discrepare. An putandi sunt electi Christi Apostoli cum Judæis infidelibus communem habere voluisse mensam? aut potuisse cum eis gratum convivium ducere, de quibus magister gentium Paulus
1. Thessal. 11. Thessalonicensibus ita loquitur: *Vos enim imitatores facti estis, fratres, ecclesiarum Dei, quæ sunt in Judæa in Christo Jesu, quia eadem passi estis & vos a contribulibus vestris, sicut & ipsi a Judæis, qui & Dominum occiderunt Jesum, & prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus adversantur, prohibentes nos gentibus loqui ne salvæ fiant, ut impleant peccata sua semper. Pervenit autem ira Dei super illos usque in finem.* Cum talibus ergo quos occisores Jesu & prophetarum, persecutores apostolorum, Deo non placentes, omnibus hominibus adversantes, peccata sua semper implentes, & sub ira Dei usque in finem sæculi gementes vas electionis appellat; vel apostoli credendi sunt communicavisse convivium, vel fidelium quisque illud debet retinere consortium. Verum quoniam ecclesiarum quæ in Judæa erant in Christo, ideſt, eorum, qui ex Judæis crediderant, fecit Apostolus mentionem; videndum etiam de illis, utrum, & ipsi hæc inter suos positi contribules observarent: & facile hoc ex verbis sancti Lucæ possumus agnoscere, quibus ait: *Multitudinis autem credentium erat cor, & anima una, nec quisquam horum aliud suum dicebat; sed erant illis omnia communia.* Et paullo post: *Quotquot*, inquit, *possessores domorum, aut agrorum vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum; dividebatur autem singulis, prout cuique opus erat.* Et post aliqua rursum ait: *Et erant omnes unanimiter in porticu Salomonis; ceterorum autem nemo audebat se conjungere illis, sed magnificabat eos populus.* Neque igitur communem cum eis ducebant victum, cum quibus non habebant ne commune quidem habitationis consortium: omnia vero quæ ipsis erant communia, non undecumque quæsita, sed ex sola fidelium fuerant conlatione & oblatione susceptа. Sed & in maxima necessitate famis, quæ sub Claudio facta esse memoratur, a Judæis quidem incredulis inter quos morabantur, nec expetisse aliquid, nec accepisse referuntur; ab his vero qui ex gentibus ad fidem Christi venerant, ne eos ministri oblationes fidelium pertulerunt. Jam enim tempus instabat, ut diceretur fidelibus omnibus, de omnibus inimicis fidei Christianæ: *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, & ave illi nolite dicere: qui enim dicit illi ave, communicat operibus ejus malignis.* Secundum quam sententiam, si is qui ave illi dicit, qui a doctrina apostolica existit alienus, communicat operibus ejus malignis: quanto amplius Judaicæ communicant malignitati, qui cum his commune etiam convivium celebrant? Et adhuc ut ab inquinationibus hæreticorum, vel Judæorum Christiani fierent, cautiores dicebatur, immo & semper dicitur
1. Joan. eis: *Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint; quoniam multi Pseudoprophetæ exierunt in mundum; in hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est; & omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est, & hic est antichristus.* Itemque ibi: *Quis enim est mendax nisi is*
Ibid. *qui negat quoniam Jesus non est Christus? hic est antichristus, qui negat Patrem & Filium. Omnis qui negat Filium, nec Patrem habet; qui confitetur Filium, & Patrem habet.* Ex quibus verbis evidentissime declaratur non solum mendaces, sed & antichristos esse Judæos, qui cum negent Filium, frustra confitentur Patrem; non autem confitentes Filium, nec Patrem habere merentur. Super omnia vero Jesum, qui ex Maria Virgine ortus est, Christum esse negantes, antichristi sibi & nomen pariter, & eloquium vindicarunt. Nam quid aliud antichristus dicturus est, nisi *quidem Jesum non fuisse Christum?* Se autem esse quod il-
1. Joan. le, veluti falso creditus fuerit: In hoc ergo solo blasphemiam Judæorum superat antichristus, *quod se præsumit nuncupare Christum.* In hoc autem Judæi nequitiam æquiparant antichristi, quod Jesum negare audent fuisse Christum. In tantum igitur antichristi, in quantum blasphemiæ ipsorum

ANNO CHRISTI 829.

rum blasphemiis consonant antichristi. Quis au-
ANNO CHRISTI 829. tem cum antichristo mensam habeat communem, & Christo se offerat servare fidem? aut quis eorum non libenter fugiat necessitudinem, quos suum videat blasphemare Salvatorem? & quibus
Marc. 11. ipsum terribiliter audiat denuntiantem: *Væ tibi Corozaim. Væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sydone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cinere & cilicio pœnitentiam egissent: Verumtamen dico vobis, Tyro & Sydoni remissius erit, quam vobis in die Judicii; Et tu Capharnaum, nunquid usque in cælum exaltaberis? usque in infernum descendes: Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, forte mansissent usque ad hanc diem. Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die Judicii quam tibi.* Corazaim namque, ut Bethsaida, & Capernaum urbes Galileæ idcirco a Salvatore planguntur, quod post tanta signa, atque virtutes non egerint pœnitentiam. Præferuntur autem eis Tyrus & Sydon, quod naturalem tantum legem calcaverint; istæ vero post transgressionem naturalis legis urbes idololatriæ & vitiis deditæ. Et præferuntur ideo, quod Tyrus & Sydon descripta etiam signa, quæ apud eas facta sunt, parvi duxerunt. Et quia revera, licet & non audire veritatem, & auditam contemnere pernicioſum sit, multo tamen & incomparabiliter pejus est auditam & cognitam contemnere; & contemptam persequi insuper, & blasphemare. Quod apertissime B. Petrus ostendit
2. Petr. 2. de talibus dicens: *Melius fuerat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post cognitionem retrorsum reflecti.* Hoc autem multo adhuc evidentius demonstratur verbis Domini per parabolam sic loMatth. 12. quentis: *Cum immundus spiritus exierit ab homine ambulat per loca arida quærens requiem, & non invenit. Tunc dicit: Revertar in domum meam, unde exivi; & veniens invenit vacantem, scopis mundatam, & ornatam; tunc vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se, & intrantes habitant ibi, & fiunt noviſsima hominis illius pejora prioribus: sic erit & generationi huic pessimæ.* Ex quo perspicuum est immundum idololatriæ spiritum de corde quondam populi Judaici, cum ei lex data est, recessisse & ambulasse tandiu per loca arida, corda videlicet gentilium, infructuosa, atque in his C securam sibi voluisse facere mansionem. Sed & inde in adventu Christi, cunctis in eum credentibus nationibus, expulsum ad pristinam domum reversum, quam invenit Deo quidem plenam, carnalibus vero legis observationibus a Pharisaicis sermonibus veluti mundatam: Et qui audit eam sui habitatione digniſsimam, septem alios nequiores se spiritus assumpsit, & cum his intima ipsius penetrans, noviſsima ejus pejora fecit prioribus. Majori quippe nunc domus illa plebis Judaicæ Dæmonum numero possidetur, blasphemans in synagogis suis Christum; quam in Ægypto possessa fuerat ante legis notitiam. Frustra igitur fautores Judæorum nos contristantes, & illos lætificantes, patriarcharum caussa honorandos eos pu- E tant, & Christianis dicere audent meliores; cum legamus etiam Agarenos, qui nunc corrupto vocabulo *Sarraceni* vocantur, Amalachitas quoque, ac Madianitas, atque Afros, ex Abraham genus ducere. Ideoque nec eos quispiam, vel honorandos, vel meliores Christianis debeat existimare. Non solum autem Judæi meliores nobis esse nequeunt; sed & his (quas supra enumeravimus) nationibus pejores inveniuntur: quia illæ quidem nec legem acceperunt; isti vero post datam sibi legem, post missos ad se prophetas, etiam Dei
em. 9. Filium occiderunt. Si vero juxta Apostolum *non qui filii carnis, hi filii sunt Dei; sed qui filii promissionis, hi æstimantur in semine*: Ergo Judæi A quantum a promisso Abrahæ semine, ideſt Christo, existunt alieni, tantum & filiorum Dei gloria probantur indigni; nec Hierusalem cælestem veraciter sortiti sunt, sed Hierusalem terrestris & Agar ancillæ, quæ generat, filii remanserunt. Sed Galat. 4.
quid dicit Scriptura? *Ejice ancillam & filium ejus;* Gen. 21
non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Expulsus ergo est de paterna domo Judaicus populus, atque ab hæreditate filiorum ecclesiæ, quæ per Christum libera effecta est, segregatus. Nam sicut Dominus ait: *servus non manet in domo in* Joan. 8.
æternum; filius manet in æternum: omnis autem qui facit peccatum, servus est peccati. Nec potest a jugo servitutis istius absolvi, nisi per Dei filium B meruerit liberari. Judæi igitur qui dicente Domino: *Si Filius vos liberaverit, vere liberi eritis,* ipsi quidem non credunt: *se autem semen Abrahæ* Ibid.
esse, & nemini unquam servisse gloriantur. Non solum a libertate spiritus efficiuntur extranei sed & Ibid.
carnali servituti inveniuntur obnoxii. Neque hoc solum, sed & filii perseverant Diaboli; sicut & Dominus ostendit, dicens eis; *Vos ex patre Dia-* Joan. 8.
bolo estis; & desideria patris vestri vultis facere. An non patris sui desideriis quotidie satisfaciunt, contemnentes legem, spernentes prophetas, persequentes ecclesiam; atque ipsum Dei Filium blasphemantes? Cum hæc ergo ita se habeant, qua ratione servis Dei servi peccati; filiis liberæ filii ancillæ; hæredibus exhæredati; Dei filiis filii Dia- C boli præferentur? quos Deus per Esaiam prophetam tanta a servis suis divisione sejungit, ut & nomen pristinum eos amisisse, & inter mortuos ostendat jam deputatos esse his verbis: *Ecce servi* Isai. 65.
mei comedent, & vos esurietis; ecce servi mei bibent, & vos sitietis; ecce servi mei lætabuntur, & vos confundemini; ecce servi mei clamabunt præ exultatione cordis, & vos ululabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis, & dimittetis nomen vestrum in juramentum electis meis, & interficiet vos Dominus Deus tuus, & servos suos vocabit nomine alio, in quo qui benedictus est super terram, benedicetur in Deo. Amen. Et qui jurat in terra, jurabit in Domino. Amen. Nomine itaque pristino populus Judaicus spoliatus, & incredulitatis suæ gladio peremptus, electis Dei nomine D alio vocatis, & Christiano vocabulo benedictis, atque in Christi sacramenta juratis, nec exæquari potest, nec corporali saltem victu sociari debet, quibus ne ipsa quidem servitutis appellatione meruit copulari. Si vero & hoc consideremus, quibus virtutibus tabernaculi Dei habitatio, & sancti montis ejus ascensio valeat comparari; non minimum inter eas virtus illa obtinet locum, qua vir justus ita dignus est conlaudari: *Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus, timentes autem glorificat fideles.* Itaque & timentes Deum glorificandi sunt in omnibus atque honorandi. Populus autem ille, qui totus est positus in maligno, quique Dei virtutem & Dei sapientiam non co- E gnovit, ac per hoc in malignitatis & erroris vetustate remansit, pro nihilo in conspectu omnium credentium est habendus, nec pecuniæ aut divitiarum suarum caussa quicquam honorandus; sed ob earum potius cupiditatem lepra Naaman aspersus ab omni fidelium populo, per verum Eliseum aquis baptismatis expiato, ut vere sordidissimus, atque immundissimus execrandus. Insuper vero & anathema ei semper, & ubique dicendum, voce Apostoli, qui ait, *Si quis non amat Dominum no-* 1. Cor. 17.
strum Jesum Christum, sit anathema, maranatha. Nam si is qui non amat Dei Filium anathema est; ergo qui odit, qui persequitur, qui blasphemat; multo adhuc detestabilius anathematizandus

dus est. Si quis porro amicitiis libenter ipsius in- A
ANNO CHRISTI 819 dulget, nec ferre impiæ societati auxilium erube-
scit, merito & ipse audiet, quod Josaphat rex
prophetam Domini increpatus audivit: *Impio præ-*
2. Par. 19. *bes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia*
jungeris; & idcirco iram Domini mereris. Et qui-
dem rex ille in ceteris omnibus testimonium ju-
stitiæ accepit; sed in hoc solummodo offendit,
Deique iram promeruit, quod impiis, & Deum
odientibus auxilium præbere & amicitias non ex-
horruerit copulare: quos utique non esse alios
quam eos, qui a domo dudum seipsos exciderant,
evidenter scriptura designat; sicut & hi impii, &
inimici semper Dei Filio Judæi a veri David do-
mo, quæ est ecclesia, seipsos segregant, & a re-
gno Christi abscissi, regnum expectant, & deside- B
2. Thessal. 2. rant antichristi, *quem Dominus Jesus interficiet spi-*
ritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui.
Non solum autem ipsum, sed & istos qui nolue-
runt regnare super se, secundum evangelii parabo-
lam, accepto cœlorum regno, regrediens jubebit
interfici se præsente. Erepti igitur de potestate te-
nebrarum Christiani, & translati in regnum filii
caritatis Dei; nullatenus debemus eorum convi-
ctu & societate pollui, a quorum erroribus omni
genere probamur absoluti. Meminisse etenim nos
oportet quomodo & propheta ille qui de Juda
missus fuerat in Bethel, ubi a Jeroboam rege Sa-
mariæ vitulus aureus colebatur, a Deo prohibi-
tus, ne illic comederet, vel biberet, etiam invi-
2. Par. 18. tanti se regi responderit: *Si dederis mihi mediam* C
partem domus tuæ, non manducabo panem, neque
3 Reg. 13. *bibam aquam in loco isto.* Insuper & munera ob-
lata sibi ab eodem rege suscipere recusavit; verum
quia postea reductus a pseudo-propheta quodam
contra præceptum Domini in eodem loco come-
dit & bibit, Dei judicio leoni traditus, & ab eo
interemptus occubuit. Nam quod in veteri testa-
mento religiosi Judæi diligenter abstinuerunt a ci-
bo & potu infidelium, ubi illis præceptum sit a
Domino non facile advertitur; documenta tamen
extant de exemplis sanctorum, sicut de Daniele
Matth. 9. scriptum est: *Proposuit autem Daniel in corde suo*
ne pollueretur de mensa regis, neque de vino potus
ejus, & rogavit Eunuchorum præpositum, ne conta-
minaretur. Concessum est Danieli, Ananiæ, Aza- D
riæ & Misaheli, cum ceteri pueri Israelitæ ve-
scerentur cibo regio. Quæ observantia in tantum
inolevit apud Judæos, ut tempore adventus Do-
mini generalis etiet omnium, ita ut dicerent im-
Ibid. pii Judæi discipulis Domini: *Quare cum publicanis*
& peccatoribus manducatis & bibitis? Et non so-
lum hi, sed etiam fideles disceptarent adversus
Petrum, qui erant ex circumcisione dicentes: *Qua-*
re introisti ad viros præputium habentes, & man-
ducasti cum illis? Quibus reddita ratione subjun-
xit, respondisse sibi vocem de cœlo: *Quæ Deus*
mundavit, tu ne commune dixeris. Ex quo tempo-
re cœpit declarari quod beatus Paulus scripsit,
Tit. 1. *omnia munda mundis; coinquinatis autem & infide-*
libus nihil mundum. Quo testimonio licet plerique E
in contrarium utantur, idest ut propter hoc pu-
tent sibi licitum, infidelium sumere cibos; tamen
nostram omnino confirmat observantiam, ut im-
mundorum immundas noverimus esse mensas,
quia inquinatæ sunt eorum & mens & conscien-
tia. Quomodo autem immundæ non erunt men-
sæ, quorum maledicta sunt horrea, & apothecæ?
Sed quia ad maledictiones infidelibus Judæis a
Deo compositas scribendo pervenimus, paullo di-
ligentius a superioribus eas repetamus. Ait itaque
Moyses omni populo Israelitico trans Jordanem in
Deut. 27. solitudine campestri: *Propono in conspectu vestro*
hodie benedictionem, & maledictionem, benedictionem

si obedieritis mandatis Domini; maledictionem si non
audieritis mandata Dei vestri. Cum introduxerit te
ANNO CHRISTI 819. *Dominus Deus tuus in terram, ad quam pergis ha-*
bitandam, pones benedictionem super montem Gari-
zim, maledictionem super montem Hebal, qui sunt
trans-Jordanem. Quæ verba cum permagnificis sen-
sibus plena sint, non ante potuerunt impleri ni-
si Jordane transito, idest, baptismi sacramento,
corpore Christi, tactis aquis Jordanicis dedicato:
Garizim namque, qui interpretatur divisio, signifi-
cat apostolicam plebem divisam ab infidelium sy-
nagoga, sicut Paulus de seipso ait: *Cum autem* Galat. 1.
complacuit ei qui me segregavit de utero matris meæ,
ut revelarem filium suum in me, non acquievi carni
& sanguini. Hebal autem, qui interpretatur vora-
go vetus, significat carnalem & infidelem synago-
gam, quæ non acquievit transire ad novitatem spi-
ritus vivificantis, sed maluit remanere in vetusta-
te literæ occidentis. Ibique eis perseverantibus su-
pervenit immensus fluvius maledictionum, juxta
quod scriptum est: *Facti sunt principes Juda, quasi*
si adsumentes terminum; super eos effundam, quasi
aquam, iram meam. Et sicut omnes omnino pro-
missiones & benedictiones requieverunt super apo-
stolicam plebem; sic omnes comminationes & ma-
ledictiones confirmatæ sunt super synagogam Sata-
næ; ipso ordine rei quo Moyses prædixerat vobis
dicens: *Maledictus eris in civitate,* (*idest Hieruſa-*
lem) *maledictus in agro mundi dispersus, maledi-*
ctum horreum tuum. Quod alia translatio sic di-
cit. *Maledictæ apothecæ tuæ, & omnes reliquiæ tuæ;* Rom. 11.
maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ;
maledictus eris ingrediens nascendo in hanc vitam,
& maledictus egrediens moriendo, videlicet, de hac
vita: & post multa: *Advena*, inquit, *qui tecum*
versatur in terra, idest populus gentium, *ascen-*
det super te, eritque sublimior effectus, videlicet,
filius patriarcharum, & socius radicis olivæ, &
pinguedinis factus: *Tu autem descendes & eris in-*
ferior, abscissus ab olea, & siccus, in terra jacens,
igni destinatus; ipse erit in caput & tu eris in cau-
dam. Et nunc veniunt quidam per se eos conan-
tes levare in caput, unde ceciderunt, quasi non
debeant esse in caudam, quod utique semper erunt,
donec plenitudo gentium introeat: *Et sic omnis* Deut. 28.
Israel salvus fiat: Omnis videlicet salvandus. Nam
istorum qui nunc sunt infidelium augebit Domi-
nus plagas: *Plagas magnas & perseverantes, infir-*
mitates pessimas & perpetuas, quod alia translatio
dicit: *Plagas verissimas, & infirmitates veras.* Item Deut. 28.
ibi: *& convertet in te omnes afflictiones Ægypti,*
quas timuisti: & adhærebunt tibi, insuper & univer-
sos languores & plagas, quæ non sunt scripta in vo-
lumine legis hujus, inducet Dominus super te donec
te conferat. Hoc profecto est quod supra de evan-
gelio posuimus; *Erunt novissima illius hominis*:
idest, ad quem spiritus immundus, cum aliis se-
ptem seipso nequioribus ingressus fuerit; *pejora*
prioribus. Et hæc quidem breviter diximus, ac
de multis pauca libavimus strictim scilicet, volen-
tes ostendere quantis benedictionum muneribus di-
gnam præparaverit Deus apostolicam plebem;
quantisque e contrario maledictionibus suis meritis
repletam infidelem repulerit synagogam; quatenus
& in electis impleretur quod prædictum fuerat:
Etenim benedictiones dabit qui legem dedit, benedi-
cens eos, videlicet juxta Apostolum, *in omni be-* Ephes. 1.
nedictione spirituali in cœlestibus in Christo. Et illis
qui nec Moysi litteris, nec verbis Christi credi-
derunt: ac per hoc justo Dei judicio reprobati
sunt, illa maledictio superveniret, quæ ab ipso
Moyse ita fuerat prænunciata: *Maledictus omnis*
qui non permanserit in verbis legis hujus, ut faciat
ea. Nolens audire quod in ea scriptum est: *Juxta* Galat. 3.

te

ANNO CHRISTI 829. *te verbum valde in ore tuo, & in corde tuo:* Ut facias illud quod Apostolus sic exponit: *Hoc est verbum fidei, quod prædicamus; quoniam si confessus fueris in ore tuo Dominum Jesum, & credideris in corde, quod Deus eum suscitavit a mortuis, salvus eris; corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Breviter ergo ista a nobis perstricta sint: nam & credendum est majoribus, subtilioribus, ac facundioribus, quibus perfacile est altiora, & occultiora hujus rei pandere quod jam jamque fieri oportet, frigescente multorum charitate, abundante ubique iniquitate, incredulorum convalescente improbitate, antichristi fallacia ap propinquante. Atque utinam juberet religiosissimi imperatoris industria alicui de suis, ut colligeret omnia, quæ a magistris ecclesiarum, in scripturis sanctis de antichristo intelligenda, vel exposita, vel signata sunt; valeret profecto ad cautelam fidei, ad erectionem spei, ad roborandam, & commendandam dulcedinem dilectionis Christi. Amen.

ANNO CHRISTI 829.

(1) PSEUDOSYNODUS CP. IN BLACHERNIS.

EX LIBELLO SYNODICO.

CUm autem Leo, quem Canem potius quis vere nominarit, canis instar, gladio interemptus mortis vicinæ commigrasset, & Theodotus ad infernum concessisset: illi quidem in imperio Michael Balbus, huic autem in solio Antonius monachus, monasterii Metropolitarum præfectus successit: cum quidem prius Pergæ Pamphyliæ episcopus factus locoque motus fuisset. Theophilus autem Michaelis filius, imperium adeptus, mortuo Antonio, Joannem, qui pelvi inspecta divinare soleret, solio præfecit, & maximam adversus pios persecutionem commovit: ac impiam in Blachernis synodum congregans, adoratores sacrarum imaginum anathemati subjecit.

ΒΙΦΕΙ δὲ χωροτρόπως τῇ ἀληθῶς χωρ.ἑοντος τῷ θανάτῳ προσομιλήσαντος, κ᾽ Θοδότ᾽ πρὸς ἅδ[ου] χωρήσαντ[α]· Μιζαὴλ ὁ τραυλὸς, τὴ μὲν τὴν βασιλείαν· τῇ δὲ τ[οῦ] θρόνου, Αντώνιος μοναχὸς μονῆς τῶν Μητροπολιτῶν ἡγούμενος, διεδέξατο· Πέρ[γ]ης τῆς Παμφυλίας προλεγομ[έν]ως καθηρημέν[ο]ς ἐπίσκοπ[ος]. Καὶ Θεόφιλος υἱὸς Μιχαὴλ αὐτοκράτωρ γενόμ[ε]ν[ος], πεμπτήσαντ[ος] Αντωνίου τὸν λεκανομάντην πρόεδρον Ἰωάννη[ν] προχειρισάμεν[ος], μειζόνως τοῖς ἀσεβέσι τὸν διωγμὸν ἀνερρίπισε· Ἓ ἄθεον ἐν Βλαχέρναις κατασκλάσας συνέδριον, τὰς προσκυνητὰς τῶν σεβασμίων εἰκόνων ἀνεθεμάτισε.

CONCILIUM WORMATIENSE,

IN QUO SANCITA SUNT CAPITULA REGIA

De his quæ episcopi in quatuor synodis nuper invenerant, mense Augusto præsente sedis apostolicæ legato habitum, anno eodem DCCCXXIX.

editione irmondi. SYnodi hujus, *sed paucis, meminere annales incerti* DCCCXXIX. *Auctor etiam vitæ Ludovici de iis quidem quæ visa sunt studiose in ea tractatum docet; quibus vero de rebus actum sit non declarat. Quare ab Hincmaro petenda est uberior narratio, cujus hæc sunt verba de divortio Hlotharii & Tetbergæ, in resp. ad interrog.* v. Nostri etiam ævi Augustus piæ memoriæ Hludouvicus in synodo ac placito generali apud VVormatiam, apostolicæ sedis & papæ Gregorii commeante legato, cum aliis plurimis, de his quæ episcopi in synodis per quatuor loca sui imperii habitis necessario & utiliter nuper invenerant, de hac unde agitur causa, omnium tam episcoporum, quam & fidelium laicorum, votis convenientibus ita decernens: Quicumque, inquit, propria uxore derelicta, vel sine culpa interfecta, aliam duxerit uxorem, armis depositis publicam agat pœnitentiam: & si contumax fuerit, comprehendatur a comite, & ferro vinciatur, & in custodiam mittatur, donec res ad nostram notitiam deducatur. *Quibus ex verbis id liquet, quod jam superius est observatum, sancita VVormatiæ in hac synodo fuisse a Hludouvico tripertita illa capitula, quæ in tertio ejus capitulari continentur. ubi & Capitulum ab Hincmaro laudatum videre est:* De uxore propria dimissa vel interfecta. *Possunt ergo & ad synodum istam pertinere videri capitula alia, quæ post synodum Parisiensem a Ludovico edita, in Benedicti Levitæ collectione, additionibusque annexis, non expresso ejus nomine occurrunt, quorum nonnulla suis in locis annotavimus.*

SYNODUS LUGDUNENSIS

ANNO CHRISTI 830.

PROVINCIÆ LINGONIS HABITA.

In qua Albericus Lingonensis episcopus confirmanda curavit quæ monasterio sancti Petri Bezuensis donaverat anno Christi DCCCXXX. Ludovici imp. XVII. indictione VIII.

anto au- studio eque. chroni- ezuensi a D. Dache-). B p. QUantaque cura, memor juramenti & promissionis hoc monasterium reparaverit, melius ipsa opera quam verba testantur, Monachos ex monasteriis sumptos adunavit, abbatem præfecit, & non solum res ad ipsum monasterium pertinentes restituit, sed & alias res de episcopatu 506. tomi 2. Spicilegii Alberici episcopus Lingonensis, Bezuense monasterium instaurat.

1 Hæc Pseudo-Synodus non ante an. 822. habita, quo Joannes CP. Patriarcha creatus est.

ANNO CHRISTI 830.

tu ecclesiæ suæ, cum concilio synodi provincialis, & consensu ecclesiæ suæ subjecit. Hic itaque Albericus episcopus timens quod experimento didicerat de eodem Besuensi monasterio, ne de rebus quas ei donaverat per successorum pravam persuasionem iterum spoliaretur, studuit non tantum sua, sed etiam regali auctoritate confirmare quæcumque ad præsens sua vel in posterum aliorum fidelium munificentia possideret. Adiit itaque Ludovicum imperatorem & super hac re regale præceptum quæsivit. Annuit imperator, & sicut scriptum est infra sua auctoritate confirmavit.

Præceptum Hludovici imperatoris.

In nomine Domini Dei & salvatoris nostri Jesu Christi, Hludouvicus & Hlotarius divina ordinante providentia imperatores Augusti. Si petitionibus servorum Dei justis & rationabilibus divini cultus amore favemus, superna nos gratia muniri non diffidimus. Proinde comperiat omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet ac futurorum solertia, quia suggessit mansuetudini nostræ vir venerabilis Albericus Lingonensis ecclesiæ præsul, qualiter quandam abbatiam, cujus vocabulum est fons Besuus, ex rebus videlicet episcopatus sui, ubi quondam monachi regulariter viventes fuerant, sed moderno tempore penitus erat destructa, a fundamentis reædificavit, ædificia congrua construxit, monachos adunavit, abbatem etiam nomine Seraphim præfecit. Et ut monachi in eodem loco Domino adjuvante congregati melius & liberius sub norma sanctæ regulæ Deo militarent, non solum res quæ ad prædictam abbatiam legaliter pertinebant, ibi reddidit, sed etiam alias res de præfato episcopatu ibidem subjecit; sed & constitutionis chartulam, quam ipse una per consensum metropolitani sui Agobardi archiepiscopi, & suffraganeorum suorum, necnon & cleri sibi subjecti & quorumdam laicorum nobilium confirmaverat, nobis ostendit, in qua plenius conscriptum erat, non solum res ad jam dictam abbatiam legaliter pertinentes ibi reddidisse, verum etiam ei quasdam res de memorato episcopatu suo ibidem subjecisse. Quarum hæc sunt nomina: Pauliacum cum appendiciis suis; Bellenavum vicum cum suis appendiciis; Arcionem, cum appendiciis suis. Istas villas cum omnibus adjacenciis, seu & omni re superposita, campis, pratis, sylvis, pomiferis, pascuis, accessibus, aquis, aquarumque decursibus, & omnes reditus, totum ad integrum, una cum manciptis, libertis, cum omni peculio ipsorum, una cum accolabus dedit ad servitium monachorum jure perpetuo ad possidendum. Ecclesiam etiam, quæ est in ipsa Bellenavo villa, in honore sancti Stephani, prorsus ab omni consuetudinali exactione liberrimam. Ecclesiam quoque de villa quæ dicitur Dambrum cum appendiciis suis, & villam Danblim cum ecclesia & omnibus appendiciis suis. Item ecclesiam de villa quæ dicitur S. Sequani cum appendiciis suis: Et ecclesiam de villa Morniaco cum omnibus ad eam pertinentibus. Necnon ecclesiam, quæ est in valle Verona in honore sancti Mauricii. Ecclesiam de villa Beria in honore sancti Laurentii cum omnibus appendiciis suis. Præterea in territorio Divionensi decimas illarum vinearum, quas donaverat huic Ecclesiæ domnus Amalgarius dux & fundator hujus sacri cœnobii. Apud villam quæ dicitur Fiscinis vinearum non modicam quantitatem, cum pratis & campis & servis & ancillis ad ea excolenda. Et in villa Fisciaco vineas similiter: & in Marcennaco similiter. Horum omnium facta donatione, precibus quibus valuit exorans nostram clementiam, ut super eandem constitutionem nostram auctoritatem firmitatis gratia mererentur habere, qualiter prædictus locus, quem pro divino amore, & nostra eleemosyna restauravit, & monachos ibi congregavit, qui pro nobis ex cuncto populo nobis subjecto perpetim Domini misericordiam exorent, nostra auctoritate confirmatus esset. Videlicet ut si cuilibet successorum ejus animo sederit, ut alias res ibi superaddere velit, in suo jure & potestate, salva discretionis ratione, id faciendi permaneret. Sin autem, sua devotio, quæ per consilium tantorum bonorum virorum facta & confirmata est, nostro liberalitatis præcepto firma & stabilis permaneret. Cujus petitionem dignam ac rationabilem judicantes, hos nostros imperiales apices fieri jussimus, per quos decernimus atque jubemus, ut memoratus ordinationis modus, quem prædictus venerabilis Albericus episcopus in præfato loco constituit, inviolabilis permaneat, & nullus rector qui in eodem loco successerit, licentiam habeat præscriptum ordinem permutare, aut res quas ibi reddidit, sive subjecit, ullo modo auferre. Sed ejus constitutio per hanc nostram confirmationem firma & stabilis permaneat. Et ut hæc aut hæc auctoritas confirmationis nostræ per futura tempora inviolabilem atque inconvulsam obtineat firmitatem, de annulo nostro subter illam jussimus adsignari.

Signum Hludovici imperatoris.
Signum Hlotari filii ejus.

Actum anno ab incarnatione Domini octingentesimo xxx. indictione VIII. Epacta XV.

Suscepta deinde regali auctoritate Albericus episcopus, confirmatisque, ut prædiximus, rebus, rediens domum, ut præsentibus notum atque futuris fieret, propriam inde conscriptionem fecit, in qua omnia quæ huic cœnobio donaverat, quæque in posterum futurorum fidelium largitate donanda sperabat, inserens, sic ait.

Charta domini Alberici episcopi.

In nomine Domini nostri Jesu Christi, notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ, quod ego Albericus dono Dei episcopus Lingonensium reperi locum jam dirutum, quod dicitur Fons Besuus, in honore constructum sanctorum apostolorum Petri & Pauli, necnon & aliorum, ubi jam olim monachi regulariter Deo famulati fuerant, sub Amalgario Duce, permittente Clotario rege. Ideoque ob amorem Dei & veniam delictorum meorum, Deo inspirante, cogitavi reædificare supradictum locum, permittente glorioſissimo Augusto Ludovico, & consentiente piissimo filio ejus Lothario imperatore, congregavi ibi monachos sub abbate nomine Seraphim, qui regulariter degerent, & Deo in perpetuum fideliter deservirent. Concessi enim eis quicquid supradictus locus per chartarum donationem assecutus est, & quicquid nostri prædecessores de hoc loco abstraxerant, propter eleemosynam supradicti principis, ejusque filiorum libenter restauravi. Ideoque per consilium archiepiscopi nostri Agobardi, & consentientibus coepiscopis nostris, necnon & piissimis nostris Principibus, seu omni clero, necnon & omnibus fidelibus ecclesiæ nostræ, addidimus de episcopatu nostro villas his nominibus; Pauliacum cum appendiciis suis, Bellenavum vicum cum suis appendiciis; Arcionem cum appendiciis suis. Istas villas cum omnibus adjacentiis, seu & omni

ANNO CHRISTI 830.

omni re superposita, campis, pratis, sylvis, pomiseris, pascuis, accessibus, aquis, aquarumque decursibus, & omnes redditus, totum ad integrum una cum mancipiis, libertis, cum omni peculio ipsorum, una cum accolabus, dedi ad servitium monachorum, jure perpetuo ad possidendum. Ecclesiam quæ est in ipsa Bellenavo villa in honore sancti Stephani, prorsus ab omni consuetudinali exactione liberrimam. Ecclesiam quoque de villa quæ dicitur Dambrun, cum appendiciis suis; & villam Trescasas cum ecclesia & omnibus appendiciis suis. Item ecclesiam de villa quæ dicitur sancti Sequani cum appendiciis suis: Et ecclesiam de villa Morniaco cum omnibus ad eam pertinentibus, necnon etiam ecclesiam quæ est in valle Verona in honore sancti Mauricii, & ecclesiam de villa Beria in honore sancti Laurentii, cum omnibus appendiciis suis. Præterea in territorio Divionensi decimas illarum vinearum, quas donaverat huic ecclesiæ Dominus Amalgarius dux & fundator hujus sacri cœnobii. Apud villam quæ dicitur Fiscinis vinearum non modicam quantitatem, cum pratis & campis, & servis, & ancillis ad ea excolenda. Et in villa Fisciaco vineas similiter. Et in Marcennaco similiter in substantiam monachorum, & alimoniam pauperum, & ut ibidem delectetur servis Dei Domino servire, & pro rege ejusque conjuge, & liberis ipsius, & totius imperii ejus stabilitate, jugiter Domini misericordiam implorare. Ea videlicet ratione hoc constituimus, ut semper subjectus sit jamdictus locus ecclesiæ sancti Mammetis, & ut nec ego ipse, nec ullus de successoribus meis hanc conscriptionem violare præsumat, domini imperatoris confirmationem in ea fieri postulavi. Actum Lingonis civitate publica.

In Christi nomine Agobardus Lugdunensis ecclesiæ Archiepiscopus subscripsi.

Angericus episcopus subscripsi.

Albericus episcopus * a me facta subscripsi.

In Christi nomine Faova Cabilonensis subscripsi.

Modoinus Augustodunensis subscripsi.

VVinitarius indignus abbas Calticensis subscripsi.

Audinus indignus chorepiscopus subscripsi.

Motuinus indignus presbyter subscripsi.

Hiltibaldus Matiscensis episcopus subscripsi.

Ragenardus presbyter subscripsi.

Ego in Dei nomine Jacob licet indignus chorepiscopus subscripsi.

Sigoaldus, presbyter subscripsi.

VVoanilo presbyter subscripsi.

Adalbertus presbyter subscripsi.

Simeon presbyter subscripsi.

Unricus diaconus subscripsi.

Bajus diaconus subscripsi.

Beatus diaconus subscripsi.

Fridericus subscripsi.

Teuthmarus subscripsi.

Rogenaldus subscripsi.

Signum Humberti.

Signum Hiltanni.

Signum Bertardi.

Signum Fulcrini.

Signum Eruic.

Signum Radaldi.

Berto subscripsi.

Bernorogitus subscripsi.

Ragnoardus subscripsi.

Bavo subscripsi.

Ragenardus subscripsi.

Hilpericus subscripsi.

Hildigisus presbyter subscripsi.

In Christi nomine Bernardus archiepiscopus subscripsi.

Godelsadus abbas subscripsi.

Birico ac si indignus Levita subscripsi.

Actum anno ab incarnatione Domini octingentesimo XXX. indictione VIII. epacta XV. XII. Calend. Decemb. anno Christi propitio * XIV. imperii Domini Ludovici imperatoris, & Lotharii Augusti filii ejus VI.

* Forte, eruc a me facta. H. al. Fova.

* seu, 17.

* VIII.

CONVENTUS [1] EPISCOPORUM

APUD NOVIOMAGENSE PALATIUM

Ad Vahalim situm, in quo depositus fuit Jesse Ambianensis episcopus majestatis reus anno Christi DCCCXXXI. Ludovici Pii XVIII.

ANno DCCCXXXI. *inquit auctor annalium Fuldensium ut vocant*, pervenit Dominus imperator ad Noviomagum Castrum, quod situm est super fluvium, qui dicitur Vahalia, & multitudo hominum ex omnibus regnis suis venit ad eum, inter quos venerunt Hilduimus archicapellanus & Jesse Ambianensis, Hugo & Matfridus, cum multis aliis perfidis, qui voluerunt dominum imperatorem de regno expellere * *quos superavit dominus imperator, & dimisit eos atque commendavit, & Lotharius filius ejus cum juramento fidelitatem promisit, ut posthac numquam talia committere debuisset. Et ibi Jesse justo judicio episcoporum depositus est.* Sed aliquanto post ipse Ludovicus iterum revocavit eum in gradum pristinum, nullumque ex reis majestatis permisit occidi: sed usus, ut multis visum est, leniori, quam debuit, pietate, sibi tamen consueto benignitatis & clementiæ more, laicos quidem præcepit locis opportunis attonderi, clericos vero in convenientibus itidem monasteriis custodiri.

* Hæc verba mutuatus est anonymus ex Thegani c. 37.

LUDO.

1 Hic conventus habitus anno 830. circa Kalendas Octobris, ut testatur Annalista Bertinianus. Annalista vero Fuldensis annum forte exorditur a Kalend. Septembris.

Diploma hoc ex autographo exhibet Mabillon. Annal. Ord. S. B. lib. XXX. num. 72. atque post *abbatis offert hic propriique Episcopi ac metropolitani eorum &c.*

ANNO CHRISTI 831.

LUDOVICI PII IMPERATORIS DIPLOMA.

ANNO CHRIST. 831.

De ordine monaſtico in monaſterio ſancti Dionyſii per Aldricum Senonenſem & Ebbonem Remenſem metropolitas eorumque ſuffraganeos epiſcopos ejus auctoritate reſtituto, anno, ut mihi quidem videtur, 829. quo Pariſiis celebratum eſt concilium ab iiſdem una cum Ragnoardo, Lantranno, &c.

Ex editione P. Sirmondi.

In nomine Domini Dei & ſalvatoris noſtri Jeſu Chriſti, Hludouvicus divina ordinante providentia imperator Auguſtus.

Divinis præceptis &c. *Extat in Baluz. tom. I. pag. 675.*

CONVENTUS AQUISGRANENSIS, INGELHEIMENSIS, ET IN THEODOTIONIS VILLA

Anno Chriſti DCCCXXXI. a Ludovico Imperatore celebrati.

Ludovicus Auguſtus tres anno Chriſti 831. *Conventus celebravit, unum Aquiſgrani, alterum Ingelheimii, tertium in Theodonis villa. De priori hæc habet Annaliſta Bertinianus:* Domnus Imperator Aquis anno ab Incarnatione Domini 831. circa Kalendas Februarii, ſicut conditum fuerat, Generale Placitum habuit, eoſque, qui anno ſuperiori propter ſeditionem prius in Compendio, & poſtea in Niumago Domnum Imperatorem offenderant, venire juſſit, ut illorum cauſa diſcuteretur, & dijudicaretur. Primumque a filiis ejus, ac deinde a cuncto, qui aderat populo, judicatum eſt, ut capitalem ſubirent ſententiam. Tunc Domnus Imperator ſolita pietate vitam, & membra illis indulſit, ipſoſque per diverſa loca ad cuſtodiendum commendavit. Hlotarius, propter quod illis magis conſenſerat quam debuiſſet, genitoris pium commovit animum. Ad quod Placitum Domna Imperatrix, ſicut juſſum fuerat, veniens, & in conſpectu Domni Imperatoris ac filiorum ejus aſſiſtens, de cunctis ſe objicientibus purificare velle ajebat. Percunctatuſque eſt populus, ſi quislibet in eam aliquod crimen objicere vellet. Cumque nullus inventus eſſet, qui quodlibet illi malum inferret, purificavit ſe ſecundum judicium Francorum de omnibus, quibus accuſata fuerat. *Addit Theganus cap.* 37. Inde venit Dominus Imperator Aquis ad ſedem ſuam, & ſupradicta conjux venit ibi obviam ei, quam honorifice ſuſcepit, jubente Gregorio Romano Pontifice cum aliorum epiſcoporum juſto judicio.

Peracto placito, *ſubdit Annaliſta Bertinianus de Aquiſgranenſi loquens*, Hlotarium in Italiam, Pippinum in Aquitaniam, Hludoſium in Bajoariam ire permiſit: Ipſe autem circa Kalendas Maji ad Ingulehem veniens, Hlotharium illic ad ſe venientem honorifice ſuſcepit. Hi quoque, qui in exilium miſſi fuerant, adducti & abſoluti, gratiamque Domni Imperatoris adepti ſunt.

Tertium vero generale Placitum in Theodonis villa habuit (*ſcilicet Imperator*), ibique ad eum Legati Amiralmummin inde perfide venientes, pacem petiverunt. Qui, mox impetrata, reverſi ſunt. Nec non miſſi Danorum eadem exorantes venerunt, & fœdere firmato ad propria repedarunt. Multæque legationes Sclavorum ad eum venientes, auditæ, diſpoſitæ, & abſolutæ ſunt. Bernardus Comes adveniens, de quibus accuſatus fuerat, Domno Imperatori filiiſque ſuis jurejurando ſatisfecit. Filii quoque ejus, qui adfuerant, ad ſua remearunt, Pippinum inibi diutius expectans, plures ad eum Legatos direxit, ut veniret. Qui ſe venturum promiſit, & venire diſtulit. Ipſe vero ad hyemandum &c. *Hactenus Annaliſta Bertinianus.*

SYNODUS HAMBURGENSIS, IN QUA ARCHIEPISCOPATUS

Hamburgenſis inſtituitur, & S. Aſcharius fit primus Archiepiſcopus.

Concilium Hamburgenſe anno Chriſti 831. *a Ludovico Pio Imperatore hoc anno coactum, in quo inſtitutus eſt Archiepiſcopatus Hamburgenſis, eique datus Antiſtes S. Anſcharius, uti ex ejus vita metrice concinnata a Gualdone Monacho veteris Corbejæ, quam ex mſ. Pariſienſi Monaſterii S. Germani de Pratis exhibent Acta Sanctorum ad diem* 3. *Februarii p.* 427. *ubi cap.* 28. *ait:*

Orbis Romani Rector, lux aurea Mundi,
Victor magnificus, cultorque Dei Ludovicus,
Ut coram multis conſultius ageret, inde
Hammaburgenſi ſynodum collegit in urbe:
Collegit Proceres regni, venere Priores,
Arbitrio quorum per Pontificum ſynodalem
Cenſuram, fluvium trans Albim in finibus urbem Saxoniæ poſitam, matrem, caput, atque tribunal
Nordalbingarum fore cenſuit eccleſiarum;
Omnibus ut terris ſimul, & populis Aquilonis
Et prælata foret .... & metropolis eſſet;
Presbyter & mittendus epiſcopus omnis in illis
Finibus egrederetur ab hujus Præſule ſedis.
Hanc igitur tota ſynodi plaudente corona
Primus Antiſtitum reverente Ebone Remenſi
Aſſiſtentibus, Otgarioque Moguntiacenſi,
Cum medius tectis fulciret eos Treverenſis,
Archimandritam ſacrari Cæſar ad aram
Anſcharium fecit, quem circa juſta peregit
Drogo Palatinæ tum ſorte hierarcha capellæ;
Drogo vir illuſtris Metenſis epiſcopus urbis;

Pa-

ANNO CHRISTI 831.

Patribus Imperii, quos culmen in urbe coegit,
Inter Helingandus fuit, & coepiſcopus ejus
Vulgericus, eam qui pridem paroechiam
Per diſpertitum tenuerunt pontificatum,
Rem confirmando, patris caput illiniendo
Unguentis Hermon, queis barba fragravit Aaron.

Hæc eadem habet S. Rambertus Archiep. in ejuſdem vita cap. 5. apud Bollandianos pag. 413. his verbis. Cognito Patris ſui (*nempe Caroli*) voto, ne quid ejus ſtudii imperfectum remaneret, una cum conſenſu epiſcoporum, a plurimo ſynodi conventu in præfata ultima Saxoniæ regione trans Albim in civitate Hammaburg ſedem conſtituit, (*nempe Ludovicus Imperator*) Archiepiſcopalem, cui ſubiaceret univerſa Nordalbingorum eccleſia, & ad quam pertineret omnium regionum Aquilonarium poteſtas ad conſtituendos epiſcopos, ſive presbyteros in illas partes pro Chriſti nomine deſtinandos. Ad hanc ergo ſedem Dominum & patrem noſtrum Anſcharium prædictus Imperator ſolemniter conſecrari fecit Archiepiſcopum per manus Drogonis Mettenſis Præſulis, & ſummæ ſanctæque Palatinæ dignitatis tunc Archicapellani, adſtantibus Archiepiſcopis Ebbone Remenſi, Hetti Trevirenſi, & Otgario Moguntiacenſi una cum pluribus aliis in conventu imperii præſulibus congregatis, aſſiſtentibus quoque & conſentientibus, ac pariter conſecrantibus Helingardo & VVillerico epiſcopis, a quibus jam dictas parochiæ illius partes commendatas ceperat. *Erat autem VVillericus Bremenſis, & Helingandus Ferdenſis epiſcopi. Cum autem obierit S. Anſcharius anno Chriſti* 865. *die* 3. *Februarii, epiſcopatus vero ejus anno* 34. *gravi cœperit corporis morbo laborare quatuor ante ejus mortem menſibus, ut tradit citatus Rambertus, apparet eum conſecratum eſſe epiſcopum Hamburgenſem anno Chriſti* 831.

ANNO CHRISTI 831.

ANNO CHRISTI 832

☞ SYNODUS IN CELEBRI MONASTERIO S. DIONYSII IN GALLIA

ANNO CHRISTI 832.

Pro reparanda ejus cœnobii monaſtica diſciplina Anno 832. habita.

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

x Suppl. anſi t. 1. 5. 857.

COllapſam Monaſtici ordinis diſciplinam reſtituere aggreſſus Ludovicus Imperator, inter potiſſimas ejus rei curas hanc poſuit, ut celebre S. Dionyſii monaſterium prope Pariſium in veterem ſanctimoniam reformaret. Pium ejus conſilium promovebat Hilduinus ejus cœnobii abbas religioſiſſimus cum aliis nonnullis ejuſdem cœnobii Monachis, qui ſodalium quorumdam ſuorum mores minus religioſos ferebant moleſte. Cum vero res eſſet ardua, & plena diſcriminis, digna eſt viſa ut in frequenti Epiſcoporum Synodo tractaretur. Hæc cauſa fuit colligendæ ſynodi, cujus acta in vetuſta, mutila, & præ vetuſtate corroſa membrana nactus Mabillonius dedit Rei Diplom. lib. VI. num. LXXIV. quæ ſane Charta lucem accipit a Diplomate Ludovici Pii, legendo apud Labbeum in Conciliis anni 832. *Monumentum hoc, utpote fœde mutilatum, omittendum cenſuit Labbeus, ſive qui in Labbei nova Editione Veneta adnotationem in calce pagellæ adjecit; ſed ut hic ego producerem non una ratio ſuaſit. Primo Mabillonii judicium, qui utcumque eſſet, dandum tamen, non negligendum cenſuit. Secundo mutila licet charta, aliquid tamen ſervat, unde acta Concilii non penitus ignoremus. En igitur illam.*

SYNODALE PRÆCEPTUM

Aliquot Galliæ Epiſcoporum, quo Ludovici Pii Imperatoris ſanctionem de Monachis in Dionyſiano aſceterio reſtitutis confirmant.

..... tia prudentium virorum in melius excreſcit, ita & incuria plerumque decreſcit, faciliuſque in ea virtutes plantantur, & difficilius vitia eradicantur, Domino dicente per P..... v..... *ia ut evellas, & deſtruas, diſperdas, & diſſipes, & plantes.* Ecce duo ultima in ædificatione virtutum, quatuor vero prima in evulſione ponuntur vitiorum ..... quam virtutes, ut dictum eſt, poſſunt plantari; qualiter autem chriſtianiſſimus, ac Religioſiſſimus, Deoque plenus Princeps HLUDOVVICUS, invictiſſimus Auguſtus, Eccleſiam ..... endam, tuendamque commiſſam, poſtquam, Deo diſponente, regnum paternum ſucceſſit, ſemper ad meliora provehere, & ab ea quidquid noxium erat eradicare, atque ju ..... tus rei evidentibus indiciis prodit. Quapropter ſæpiſſime ſucceſſores Apoſtolorum Domini, cujus id officium eſſe noverat, admonuit, ſeque ex principali auctoritate adv..... exſequendam exhibuit: ut quidquid in ſua perſona aut in ordinibus Eccleſiaſticis emendatione (dignum) invenirent, paſtorali auctoritate & principali ad min ..... S... negligentia, & perſonarum acceptione incunctanter corrigerent, & ad ſtatutum rectitudinis (revocarent) verum cum ejus pia admonitione, ſuaque paſtorali aut ..... ordinibus ſacris, ut his quæ emendatione digna videbantur tractarent; inter cætera viſum eſt, ut monaſterium præclariſſimi & eximii Martyris beati Dionyſii ..... dicatum, & a Regibus Francorum progenitoribuſque ejuſdem glorioſiſſimi Imperatoris ampliſſimis rebus ditatum, ut in eo Monaſticus ordo religioſe Deo deſerviret, magna emendati ..... idem ordo ad multorum diſcrimen nulla neceſſitate præpediente, nullius rei inopia obſiſtente penitus avulſus erat, quam cauſſam tam per ſe, quam per venerabilem .... erii religioſum abbatem ſacrique Palatii conſpicuum Archicappellanum, & non ſolum ejuſdem monaſterii ſtrenuam prælationem, ſed etiam totius Eccleſiæ iſtius Imperii ..... incipem gerentem memorati piiſſimi, Deoque amabiliis Principis auribus intimaverunt, quatenus eorum auctoritate ſuaque piiſſima imperiali poteſtate cor ..... rum ſaluberrima admonitione commonitus, & ejuſdem venerabilis Abbatis HILDUINI humillimis precibus pulſatus, idem negotium gratanter benigneque ſuſcipiens. ..... rens ne tanti Ordinis conlapſio ſuæ ſalutis quoquomodo fieret damnatio; ad eoſdem Præſules eccleſiarum idem referri cenſuit negotium, ut eorum judicio quibus..... periali auctoritate idem Ordo in eodem abſque retractatione reſtitueretur loco. Venientes ergo HALDRICUS Metropolita Senonicus cum ſuffraganeis ſuis ..... & EBO Metropolita Remorum cum Suffraganeis ſuis, ad memoratum monaſterium Ordini Monaſtico conſtructum, dedicatum, & rebus ditatum ..... ſceptra Imperialia iſdem ſuſcepit Princeps, & ejuſdem Hilduini Abbatis prælationem ibidem utcumque viguerit, manifeſtis indiciis cunctis palam factum eſt. Dein ..... qui in eodem loco regularem promiſſionem fecerant; qui-

ANNO CHRISTI 832.

quidam, qui eamdem promissionem fecerant, de- A
sertores ejusdem propositi effecti, rebus humanis
jan ..... no animi ferri potuit mœrore. Quidam etiam non eandem professionem se feciſſe mentiti sunt, sed testibus patenter convicti pro sua contumacia cano.....n vero, imo maxima pars, qui actenus in apostasiam prolapsi fuerant, coram venientes, soloque se prostrantes confessi sunt eandem professionem in ..... misereri, & a Domino veniam pro tanto admisso dari humiliter flagitavere: qua confessione facta cucullis sui propositi coram cœtu Episcoporum, & cete ..... us cleri, nobiliumque virorum non modica circumadsistente turba se induerunt. Ob memoriam vero & stabilitatem hujus ordinis, & ne deinceps passim ad q.....oco moder- B
nis, futurisque temporibus qualibet occasione evelleretur tam piissimi Principis devotissimum factum a tam religiosis, tantæque auctorita .....
.. religiosi viri scriptis non ab re decreverunt roborari. Idem porro fratres prolapsionis suæ diuturnam calamitatem gementes, futurumque scandalum sua ..... vando sicuti aliisque jam in eodem loco contigerat, ab eodem diabolico instinctu propulsarentur proposito, polliciti sunt ultro se eamdem professionem ..... ob monimentum facti breviculis regulariter adnotan. His ita præmissis visum est eisdem venerabilibus viris ut super hoc negotio duæ conscripti .....
rum altera in Archivo memorati Monasterii, altera vero in Archivo ob memoriam & stabilita- C
tem facti servaretur Palatino: ut his perspectis pacem suæ Eccl. ..... Domni Imperatoris Hludovici suæque conjugis & prolis, eorumque salutem, quorum post tantum lapsum reparatio facta est, nec non & eorum, per quos Deus annuen..... il & eorum informationem, qui post ad Monasticum ordinem Deo inspirante ad eundem confluxerint locum, remota omni simulatione semper in eodem mon..... eat & felicibus successibus Deo opem ferente polleat ..... qui interfuerunt, & hoc factum subter firmaverunt .....

ALDRICUS Metropolitanæ Ecclesiæ Senonicæ Archiepiscopus subscripsi.

.....s.....

✠ INCHADUS Parisiacensis ecclesiæ Episcopus interfui: & quia ob amissionem luminum scribere nequivi, manu propria signo Crucis subterfirmavi ✠.

.....
..... subscripsi
..... indignus Episcopus subscripsi.
..... sis indignus Episcopus subscripsi.

Ita res compositæ permansuræ diutius videbantur; sed eventus spem frustravit. Nam ex iis Monachis, qui in ordinem sponte sese remisisse censebantur, quidam disciplinæ terminos iterum transgressi, turbas ciere cœperunt. Quare Ludovicus iterum cogi in Synodum Episcopos, iterumque tentari aberrantium reductionem mandavit. Duas hasce synodos non obscure distinguit Ludovicus in celebri diplomate, cujus supra memini: Secunda constitutionis nostræ synodo *&c. Distinguit & charta altera, quam Mabillonius in eodem lib. VI. rei Diplomaticæ ex autographo producit. Quemadmodum vero prior illa charta ad concilium prius refertur; ita pariter & altera concilium alterum reddit. Est vero hæc non secus ac prior temporis injuria fœde lacerata; (quanquam in subscriptionibus Episcoporum sanior, quo nomine præferri meretur.*

PARTITIO BONORUM

Monasterii Dionysiani facta ab Hilduino Abbate.

ANNO CHRISTI 832.

..... dinis oculum mentis erigere, & pro percipienda spe felicitatis perpetuæ, ecclesiarum ac servorum Dei utilitatibus opem ferre debere multo magis vigilandum, & summopere p.....
.....
futura utilitate ecclesiæ tibi commissæ, speciali cura, & sollicita mente, quatenus postpositis terrenarum rerum lucris, ita ad plene servorum Dei necessitates facultatibus ..... tentius eos in servitio, & propositi sui observantia certare ac stu- B
dere delectet. Et illis qui Deo ad eorum sustentationem res suas in eisdem locis obtulerunt, perpetua merces & retributio pro suis oblationibus .....HILDUINUS..... Petri Apostolorum Principis glorioſorumque Christi martyrum Dionysii, Rustici, & Eleutherii Abbas, cogitans ac pertractans superna Dei inspirante clementia, qualiter ipsa congregatio prædictorum Sanctorum absque a .... observare potuisset; statui ac deliberavi una cum consilio & licentia Domini mei Hludovici videlicet serenissimi Imperatoris, ut pro futuro ejusdem congregationis cavendo periculo eorum stipendia ..... talibus deserviendas tradideram, per hanc largitionis chartam nostra, aliorumque bonorum hominum manibus roboratam eis confirmassem ac delegassem: qualiter in C
futuro nostra confussio, quam ob Dei amorem, & ip ..... s.. nostiæ scriptum humiliter primo omnium, ac suppliciter successores meos precor ed admoneo, ut hanc nostræ ordinationis constitutionem, quam Dei (ut credo) instinctu fieri desideravi, ita inviolabiliter suis temporibus .....
..... a. succesſoribus conservari voluerint, scientes non ambitione vani nominis, aut cupiditate præsentis gloriæ, sed sola futuræ retributionis mercede ob id me per consensum (ut dixi) Domini mei hanc constitutionem ..... monasticus ordo potuisset, sicuti præsentis temporibus omnibus manifestum est contigisse, in tantum, ut pastorali negligentia diuturna, & incu- D
ria temporalis subsidii paulatim negligendo etiam exa ..... ant absque retractatione postposita a majore parte ipsum habitum amiserunt. Quidam vero Divina inspiratione admoniti, & amore devincti in sanctæ Religionis proposito & habitu elegerunt viriliter permanere ..... rebus, quibus possent subsistere. Post hec siquidem in altero loco hujuscemodi professioni aptiori, quædam villa eis est data, in quo nihilominus cella est illis a novo fundata: & ita per tempus aliquod...
..... nem regularem promiserant, sejuncti manserunt, donec respectu immensæ Dei clementiæ periculum mihi ex hoc imminens per sollicitam investigationem & quorumdam fratrum ex eis manifestationem ..... um reliquerant, sub Mo- E
nachi nomine monachi firmaverunt, evidentissime satis cognoscere potui, piique Augusti clementiam humiliter & fiducialiter adii, ut amore divinæ justitiæ, & sanctorum istorum honore Episcoporum sententia ..... ejus incurrent, si eratus nostros corrigere non studeant, unde mercedem sine dubio adipisceretur, si in Dei vinea sollicitus cultor laborare ad gratiam communis Domini & Creatoris nostri certaret. Qui pius .....
.... privilegia perlecta seu confirmationes istius congregationis perspectas, maxime autem privilegium LANDRICI religiosi Parisiorum Episcopi sollicite consideratum, quem ut huic regularis ordo inviolabiliter conse ..... succesſoris ejus

CHLO-

CHLODOVEI, qui eum suo præcepto firmavit, perfectum, & sanctorum, qui usque hodie miraculis coruscant, manibus roboratum, isti Ecclesiæ tradidit, & libertatis eam privilegio honoravit. Tunc domin ..... derum, qui se hoc vidisse & nosse, quod privilegia parentum & prædecessorum suorum sonabant, protestabantur, libenter audivit. Unde hortatu, & deprecatione eorum quibus Dominus Jesus Christus ad pastorale re ..... finita est sicut synodalis ex hoc, quam habemus Charta, cujus exemplar in Archivo est Imperatorio, ordinatissime narrat: atque secundum divinas leges ecclesiæ prædicti fratres habitum monasticum receperunt, ac Regula ..... hostis versutia satagente quidam ex fratribus sæpefatis, quatenus de subjugo regulæ solverentur, imperatorem aggressi sunt. Quapropter ad hujuscemodi nefandissimi inimici frustranda molimina ..... idum, & plenissime re ventilata, definita, & consopita est quæstio. Ad quod evitandum de cetero perditionis periculum studiosa, & necessaria sollicitudine tractans, per hanc confirmationis nostræ conf. ..... eorum, qui post me futuri sunt in Dei servitio, & regulari observantia eis ingerere quivisset, per quod a via rectitudinis & regulæ Sancti Benedicti institutione qualibet cavillatione in futuro observare, aut deviare .... jum venientium opus modia duo milia centum; ad præbendam famulorum eis servientium de sigale modia nongenta: de vino puro ad potiones, vel ad hospites suprascriptos, seu ad omne ..... secundum consuetudinem per modia triginta inter Japha, Natalem Domini, & Sancti Dionysii missam: de legumine modia tricenta; de formatico pensiones trecente triginta; de adipe modia triginta quinque..... centi; de butyro sepercia triginta: volatilia autem inter Pascha, & Natalem Domini de suprascriptis illis cum integritate, quæ super annum, ex eis una cum censu, qui in volatilibus de molendinis, & cambis debet e..... one Tauriaco, Vitriaco, Puberido, VVasconevalle, Salæ, Braogilo, Blansiaco, Fraxnido, quam Braningus habet, Alnido, Novavilla, Leudonecorte, Andrico-villare, quam Engilelmus habet, Arniaco, quam Hild ..... co, Milniaco, Ferranis, Mainu, Auriniaco, Rotnino, Campiniaco, Gauniffa, Gunsanevilla, Fontanido, Cormiliis, Latuero, Villerolo, Villare, Latiniaco, Massiaco, Linerolas, Firiciaco, Niriaco, Colipiaco, qui est supersequane, quarum loco ad Saponem fratribus solvendum constituimus Campaniam, de qua sicut, & de prædicto A nido .... ep..... lum Ulmicione. Has quidem ut necessitati servorum Dei sufficere possit, ad redditionem hujusmodi ordinavimus, ne forte occasione aliqua interdicente de his, & supradictis villis servitus operum ..... iaco in Cinnomannico dabuntur illis, aut acuæ centum, aut de argento pro eis libra una solvetur: de lignis mensuræ, quæ midi appellantur, mille centum; de melle secundum consuetudinem; de tribillo carra du ..... die de porris ulnæ viginti, aut de aliis herbis bonis, tantum quod hoc compensare possit, seu de herbarum pulveribus ad condienda legumina sestarius unus: de frugibus autem arborum duæ partes de præfatis villis .... operimenta vero tectorum in eorum officinis, & earum restauratio, dictante necessitate, sicut a longo tempore consuetudo fuit, de jam dictis villis & Abbatia reliqua fiant. Ad vestimenta etiam, & calciamenta eorum .....dixi villas, quarum vocabula sunt Murnum (ut antiquitus vocabatur) nunc autem Cella sancti Dionysii, Tosoni-Vallem, cum Flaviaco, & omnibus appendiciis suis, excepto Temeriaco-curte, Cella sancti Martini ..... ad se pertinentibus, Nucitum superiorem cum appendiciis suis, Francorum-villam, Maslare, medietatem de Baliolo, Muscellam, Bidolitum, Villare, VVasconem-villam cum integritate sua, & omnibus appendiciis ..... Villam pictam cum integritate, ac omnibus appendiciis ad eas pertinentibus. Majorem-villam cum integritate, in ipso viro mansum unum ad Vaccariam, & alterum ad Fratrum infirmorum necessitates, nec non ma .....similiter & mansos, seu vineas, quas Franci homines in Belna ad usus fratrum delegaverunt, & mansos in Vanicolas, quos Aglardus per precariam habuit, & solitum censum de venna, quæ est super fluvium Loch..... riæ Vallis, & mansa supra mare, quæ appellantur Mares, cum integritate: super Sequanam vero Capellam sancti Audoeni, ad retia piscatoria emendanda, vel ordinanda, cum manso uno in Bonogilo & integr. .... quatuor, & in Bagasino Gahareium cum integritate, & appendiciis suis, quæ conjacent in Pago Constantino, ad capiendum crassum Piscem: & de pago Pontiu censum de platesiis, & anguillis somnensibus vel hanc ..... & appendiciis suis vel mancipiis, sive cum omnibus, quæ per precarias aut per beneficia exinde homines retinent: ut post eorum quoque discessum ad usus fratrum revertantur fratribus ipsius congregationis.. ..... vel omnium necessitatum suarum indigentias: qualiter omnes servi Dei ibidem omni tempore degentes, absque ulla penuria, vel aliqua occasione Abbatis omnipotenti Deo cum omni observatione regulari p.....in omnibus observatione, tam villæ supra memoratæ quam redditus earum ad fratrum usus perpetim cedantur: & quidquid exinde pro opportunitate Fratrum vel utilitate communi eis visum fuerit, faciant ..... ster exoramus, ut quod salubri consilio egimus, nihil subtrahere, aut minuare faciant, aut aliquid de his villis ad usus suos retorqueant, vel alicui in beneficium tribuant: sed neque servitia ex eis exa ..... eis, aut mansionaticos inde exigant absque inevitabili necessitate, præter consuetudinarias operationes ex his villis, sicut hic subjungemus, idest de Murno in insula arpennos quatuor, in vineis ad Mona..... nte Alvernis perticam unam, de prataria, in insula arpennos duos, in ponte Alvernis perticam unam, ad Monast. de Tunino perticas duas, & in mundando Crodaldo ut supra, de Tosonis-valle ad Monasterium ..... monasterium de Tunino perticam unam, de Sichadi-curte in ponte Alvernis dimidiam perticam, de Britnivalle in ipso ponte perticam unam, de Trimlido in insula arpennos quatuor, in Brogilo similiter, in Gajaco a ..... infra monasterium in ponte perticas quinque, in mundatione Gredaldi ut supra, & ad Abbatis cellarium per vindemias de circulis carra decem, & dum colliguntur vindemiæ carpentarios duos & manoperarios octo ..... arpennos quinque in vinea arpennos quatuor, ad Ulmicionem perticas quinque, de Tunico ad Tricinam in ponte perticam unam, in ponte Parisius perticam 1. de omnibus ..... siquidem quæ in speciales usus fratrum ceduntur, quod..... stituimus, ex quo nil cuiquam Abbatum licebit unquam subtrahere; augere vero qui forte voluerit, multiplicatis ad usum eorum opibus, multiplicentur & servitii Divini cultores ..... necessaria devotione ob Dei amorem, & istorum sanctorum honorem, ac animarum salvationem egimus, inviolabiliter perpetim observare procurent. Et si aliter (quod absit) iniqua sæculi cupiditate se ..... ejus in con-

ANNO CHRISTI 832.

ANNO CHRISTI 832.

conſpectu ſanctæ, & intemeratæ, ac ſemper Virginis genitricis ejuſdem Dei omnipotentis, omniumque virtutum cæleſtium, ſanctique Apoſtolorum Principis, ſeu iſtorum glorioſiſſim ..... piſci. Actum in monaſterio ſancti Apoſtolorum Principis excellentiſſimorumque martyrum Dionyſii, Ruſtici, & Eleutherii, Anno XIX. Hludovici ſereniſſimi Imperatoris, Indictione X. data XI. Kal. Februar. in Dei nomine feliciter.

ANNO CHRISTI 832.

✠ ALDRICUS Archiepiſcopus ✠
✠ EBO indignus Remenſis Archiepiſc. ✠
✠ OTGARIUS Archiepiſcopus ✠
✠ DROGO Epiſcopus ſubſcripſi.
VVITGARIUS peccator ſanctæ Taurinenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi
ERCHANRADUS indignus Pariſiacenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi
JONAS indignus Aurelianenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.
HERIBALDUS indignus Epiſcopus ſubſcripſi.
TRACTARIUS Epiſcopus ſubſcripſi.

ANN O CHRISTI 832.

CONVENTUS VORMATIENSIS

ANNO CHRISTI 833.

ANNO CHRISTI DCCCXXXIII.

ANNO CHRISTI 833.

Ludovici Pii Imperatoris XX. in quo abbatiæ S. Remigii Senonenſis ad Varellias transferendæ ab Aldrico archiepiſcopo conceſſum privilegium, & a Jacobo Tavello, Luca Dacherio, aliiſque relatum, perhibetur confirmatum fuiſſe a pluribus epiſcopis atque abbatibus.

Observatio Philippi Labbe, S. J.

Anonymus vitæ Ludovici auctor, eumque ſecuti annales Fuldenſes a P. Pithœo primum editi teſtantur anno Chriſti 833. Vormatiam veniſſe Ludovicum imperatorem initio quadrageſimæ (menſe Martio non Maio legendum eſſe cenſeo in vita ab eodem Pithœo, Ducheſnio, aliiſque publicata ut omnia ſibi examuſſim reſpondeant) ibique uxore revocata atque exercitu congregato contra filios ſuos (cum diu quid agend m foret deliberaſſet) in Aliſatiam profectum fuiſſe. Adfuiſſe quoque complures epiſcopos certum eſt cum Bernardo, quibus Aldricus privilegium ſuum obtulit, eorumque ſubſcriptionibus muniendum curavit. Neque tamen velim exiſtimes, omnes qui modo ſubſcripti privilegio reperiuntur Epiſcopos, præſentes tum Vormatiæ extitiſſe: quod enim in aliis factum eſſe obſervavimus, idem huic quoque chartæ contigit, ut & aliis ſucceſſu temporis ac veluti per vices ſuccedaneas obſignanda traderetur. Certe qui hic extra ordinem numeratur, atque indignus dumtaxat epiſcopus dicitur Stephanus Bituricenſium Metropolita Ajulfo Theodulfi Aurelianenſis amico & Ebonis Remenſis confeſſori, anno demum 836. certe poſt 835. ſucceſſit: neque, quod plurimos hactenus fefellit, ante illum annum Bituricenſes infulas geſtavit. Illud denique quod jam in ſynopſi noſtra Hiſtorica ante aliquot annos monueram, veriſſimum eſſe nunc quoque cenſeo, characteres additos diplomati Ludovici imperatoris deſignare diem 16. Novembris anni 834. indictione XIII. jam a menſe Septembri inchoata.

Dominis ſanctiſſimis & reverendiſſimis fratribus & coepiſcopis, religioſiſſimis quoque, & venerabilibus abbatibus in ditione domini Imperatoris Hlotharii ſereniſſimi Auguſti conſtitutis, Aldricus minimus ſervorum Chriſti famulus, ſanctæ Senonicæ eccleſiæ archiepiſcopus.

OPtime venerabilis & Deo devota ſanctitas veſtra novit, quanta ſit cura & ſollicitudine commiſſum nobis paſtoraie regimen tuendum atque tractandum. Cum ſimus igitur in ſpecula eccleſiæ conſtituti, & viam ceteris per quam ingredi ad vitam debeant, debeamus oſtendere, quantum poſſe & intelligere divina clementia dederit, ſatagendum eſt ea quæ nobis commiſſa ſunt ſecundum Dei voluntatem provide prudenterque tractare, ut non ſolum * tantum quæ dum advivimus in præſenti tempore noſtris valeant prodeſſe ſubjectis, verum etiam & in perpetuum illis proſpecta proficiant: qui locis divino cultui mancipatis, noſtræque ſolertiæ ad regendum pro temporis neceſſitatibus, victus dico ac veſtimenti ſollicitiq non fuerint, animum libere in divinæ contemplationis ſpecie figere valeant. Cui ſummo ac ſalutari bono inhærentes, eo ſemper ſuſpirant tota ſpei libertate ſuſpenſi, quo ſe pervenire divina duce gratia æternæ vitæ præmium jam conſecuti gaudebunt. Et tamen cum ſciamus eccleſiæ eſſe oblationes fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, eaſque nobis adminiſtrandas, procurandas, atque ordinandas ſuſcepiſſe: Harum rerum adminiſtratores nos eſſe meminiſſe debemus, & redditus, expenſaſque earum eis uſibus applicare, quorum gratia divinis altaribus allegatæ noſcuntur.

* Lege, *tantumque*. H.

Proinde ad ſanctitatis veſtræ piiſſimam intentionem perducere ſtatui, qualiter cellas monachorum eccleſiæ epiſcopii parvitati meæ commiſſi, id eſt, cella ſancti Remigii confeſſoris Chriſti in ſuburbio civitatis conſtructa, quæ olim per diviſiones prædeceſſorum meorum tempore fuit diſrupta: & ob hanc negligentiam monachi, qui ibidem Deo degere videbantur, propter inopiam & importunitatem loci regulam beati Benedicti, ut debuerant penitus obſervare non poterant. Idcirco una cum conſilio fratrum noſtrorum; canonicorum videlicet & monachorum, nec non & fidelium laicorum, viſum eſt nobis propter importunitatem loci, & monachorum ibidem Deo degentium, præfatam cellam ad Valliculas tranſmutare, & a fundamento ædificare, quam Rothlaus ob amorem Dei & remedium animæ viri ſui Meginarii, ſive pro ſeipſa, ſuorumque liberorum, ac parentum, ad ſupradictam cellam beati Remigii per donationis titulum delegavit, vel tradidit: ea videlicet ratione, ut divinus ibi ageretur cultus, & illis pro quorum ſalute traditum fuerat, augeretur merces. Volumus etiam ut loca, ſuper quæ ædificatum fuit ſupradictum monaſterium, id eſt, agros, vineas, prata, areas, vel omnia quæ infra muros civitatis habuit, vel extra, abſque alicujus diminutione ac impedimento habeant rectores & monachi, ad eorum uſus qui ibidem Deo ſub norma beati Benedicti degerint.

Hujus itaque rei cauſſa hanc ſeriem libelli degeſtam ſanctiſſimo cœtui veſtro relegendam, atque veſtris ſubſcriptionibus roborandam obtuli, qua ſtatuere per veſtram unanimitatem decrevi, ut nullus deinceps epiſcoporum, quicumque per tempora divina præſtante ſucceſſerint gratia, quicquam de his rebus, quas præſenti tempore memorata cella uſibus monachorum attributas poſſidet, minuere, vel abſtrahere, vel aliis uſibus applicare, vel beneficii quicquam, vel ſuorum, vel extraneorum dare præſumat; ſed, ut intimatum eſt, quæcumque nunc temporis retinet per diverſa loca, & territoria, uſibus monachorum deputata, & quæ a timentibus Deum eidem poſtmodum fuerint loco collata, abſque ulla diminutione vel ſubtractione cellæ & monachis ibidem converſantibus maneant inconvulſa.

Hæc

ANNO CHRISTI 833.

Hæc autem ſunt infraſcripta loca monachorum ſtipendiis in memorata cella degentium deſtinata. Primitus Valliculas, ubi ædificare præfatum volumus monaſterium: Staticus cum adjacentiis ſuis: id eſt, vetus Ferrarias; & Petra Urſana cum territoriis & ſylvis: Chryniacus cum adjacente ſibi Hermentaria, cum territoriis & ſylvis: Fontanicula cum territoriis; Lauſa cum adjacentiis ſuis, hoc eſt vico S. Sidronii, cum territoriis & ſylvis, & ſimul latione: Bracciacus cum territoriis: Columbarius cum adjacentiis ſuis, hoc eſt, Eſthiniacus, Silviacus, & territoria eorum cum ſylvis: Villa maneſca cum adjacente ſibi ponte & territorio: Miſceriacus cum adjacente ſibi Ternanta; Villa nova cum adjacentiis ſuis, hoc eſt Cavanarias, & Capotenus: Noerollis cum adjacente ſibi; Caprenciis cum territoriis & ſylvis, & ſimul Puteolis. In ſumma ſunt manſa centum nonaginta, & hoſpitia decem & novem. Quidquid itaque in ſupradictis locis, vel circa eandem cellulam præſenti tempore monachi in eadem divinæ gratiæ famulantes, poſſidere noſcuntur, vel ſi qua ſunt alia quæ forte meam fugerunt memoriam, & tamen ea ſuis ſtipendiis aſſignata retinent cum territoriis, vineis, pratis, ſylvis, aquis, aquarumque decurſibus, & ceteris adjacentiis, ipſis tantum ex integro, ut præmiſſum eſt, eorumque uſibus jure perpetuo abſque ulla diminutione ſub præfato memorati epiſcopii noſtri jure debito cedant.

At vero epiſcopus qui pro tempore auctore Deo præfuerit, abbatem de eodem monaſterio, eum videlicet quem omnis congregatio ſibi ordinandum popoſcerit, & ſinceritas morum, & bonorum actuum probitas commendaverit, ſi inter eos talis inveniri quiverit, eis ordinandum procuret. Quod ſi talis inter eos minime inveniri potuerit de eadem parochia vel diœceſi Senonica, conſentientibus ſanctis coepiſcopis ejuſdem diœceſis, & circumpoſitis venerabilibus abbatibus, eis præficiendum atque ordinandum provideat. In aggregandis quoque monachis hunc modum abbas qui præfuerit, teneat, ut trincenarium numerum quantitatis ſumma non excedat, donec rerum copia major ſuccreſcat. Epiſcopus quoque in exigendis muneribus abbatem ejuſdem loci non gravet, ſed ſufficiat ei ad annua dona equus unus, & ſcutum cum lancea.

Quod ſi in expeditionem publicam ire juſſus fuerit, addantur ei de eodem loco carra duo, unum vini, alterum farinæ, verveces decem: ſupra quæ in exigendis muneribus, cupiditatis, avaritiæque cauſſa gravare eos nullatenus præſumat, ne & monachi ejuſdem cellulæ hujuſcemodi negotio a ſuo propoſito exorbitare, & epiſcopus cauſſa eorum perditionis addictus ſempiternas cogatur luere pœnas.

Corpora etiam ſanctorum, quæ in noſtra parochia jamdicta expectant ſui beatam immutationem, a pravis & deſidioſis cuſtodibus permaxime negliguntur, ita ut officio, luminariis, ac debita careant cuſtodia. Idcirco ob amorem Dei, cui viventes in carne ſervierunt, & emolumentum animæ noſtræ, per voluntatem & licentiam domini ac piiſſimi Ludovici ac Caroli regum, quia congruum ad hoc locum invenimus illo deportanda volumus. Sed quia ſacra auctoritas vetat, ne in talibus & ſimilibus eccleſiis Chriſti per alicujus incuriam ſcandalum inferatur, multorum epiſcoporum expoſcit conſenſum, ad veſtræ paternitatis notitiam hæc omnia perferri volumus, quatenus veſtra deinceps cenſura & locus ipſe, quod favente Deo ordinandum ſtabilimus, & memoratis ſanctorum pignoribus a Dei ſervis ibidem Deo famulantibus digne & laudabiliter ſerviatur; & pro Domini noſtri ac totius ſanctæ Dei eccleſiæ ſtatu indefeſſe vota debita perſolvantur. Quod opus Deo dicatum, ut per tempora labentia, omnibus ſanctiſſimis patribus & fratribus in Dei nomine conſentientibus, firmiorem obtineat rectitudinis ſtatum, & intactum permaneat, manu noſtræ parvitatis ſubter relegenda firmamus. Et ut rata deinceps manere poſſint quæ ſcripta ſunt, manibus veſtræ ſanctitatis roboranda expoſtulamus.

ANNO CHRISTI 833

In Chriſti nomine Aldricus eccleſiæ Senonicæ indignus archiepiſcopus hoc privilegium fieri decrevi, & ſubſcripſi.

In Chriſti nomine Landramnus Turonicæ eccleſiæ archiepiſcopus recognovi & ſubſcripſi.

In Chriſti nomine Bartholomæus Narbonenſis eccleſiæ archiepiſcopus feci & ſubſcripſi.

Jonas Aurelianenſis eccleſiæ indignus epiſcopus huic facto adſtipulator ſubſcripſi.

Ego Raynardus Rothomagenſis epiſcopus ſubcripſi.

Rotualdus Sueſſionenſis epiſcopus huic facto ſubſcripſi.

Aldricus Cenomanicæ urbis epiſcopus.

Careviltus Bajocenſis epiſcopus ſubſcripſi.

In Dei nomine Radulfus Lexovienſis epiſcopus adſtipulator huic facto ſubſcripſi.

Acamradus Pariſiorum indignus epiſcopus ſubſcripſi.

Stephanus Bituricenſium indignus epiſcopus ſubſcripſi.

Altadus Genevenſis epiſcopus ſubſcripſi.

Adalhelmus Cathalaunenſis epiſcopus ſubſcripſi.

Ragnerius Ambianenſis epiſcopus ſubſcripſi.

Helias Tricaſſinenſis epiſcopus ſubſcripſi.

Hubertus Meldenſium epiſcopus ſubſcripſi.

Alduinus Virdunenſium epiſcopus ſubſcripſi.

Delricus Baſilienſis epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Fulconinus VVormatienſis epiſcopus indignus.

In Dei nomine Teugrinus Albenſis epiſcopus.

Atto Nannetenſis civitatis epiſcopus.

Gerfredus Nivernenſis civitatis epiſcopus.

Facona epiſcopus.

Boſo abbas ex monaſterio ſancti Benedicti ſubſcripſi.

Adrevaldus abbas ex monaſterio Noviacenſi.

Deidonus ex * Remenſi cœnobio abbas. * Remaenſi

Chriſtianus abbas monaſterii ſancti Germani.

In Dei nomine ego Bernoinus Carnotenſis epiſcopus ſubſcripſi.

Ragnemundus abbas de monaſterio ſancti Carilelphi.

Ingelnonus Sanienſis epiſcopus ſubſcripſi.

Fova Cavilonenſis epiſcopus ſubſcripſi.

Diploma Ludovici Pii imperatoris, ratum habentis præfatum Aldrici Archiepiſcopi privilegium, datum anno DCCCXXXIV.

IN nomine Dei noſtri & ſalvatoris noſtri Jeſu Chriſti, Ludovicus divina repropitiante clementia imperator Auguſtus. Si enim quod ad ſervorum Dei quietem pertinet devotiſſima ſollicitudine, & imperiali providentia, procuramus ad emolumentum animæ noſtræ vel æternam beatitudinem capeſſendam, hoc proculdubio pertinere non dubitamus. Idcirco notum fieri volumus omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus, noſtriſque præſentibus ſcilicet & futuris, quia Aldricus venerabilis Senonicæ urbis archiepiſcopus noſtræ ſuggeſſit manſuetudini, de quodam monaſterio memorati epiſcopii ſui, quod juxta muros ejuſdem civi-

civitatis in honorem beati Remigii confessoris Christi positum fuerat, & propter impedimenta quædam quæ ex propinquitate atque assiduitate præfatæ urbis monachi * illi Domino famulantes perpeti videbantur, ipse in alterum locum, cujus vocabulum est Vallilias, octavo scilicet urbe milliario, cum fecerit transmutari. Quem etiam locum Rothlaum, quondam Magnerii comitis uxorem suprædicto sancti Remigii monasterio ob suam virique sui requiem atque remedium, donationis titulo delegavisse testatus est. Sed ne quamlibet contrarietatem aut inquietudinem a præsulibus per tempora labentia in eadem sede sibi succedentibus monachi, quos a memorato loco transmigrari fecerat, quolibet tempore perpeti cogerentur, privilegium eis ecclesiastica auctoritate in urbe supradicta una cum venerabilibus coepiscopis fidelibus nostris diversarum ecclesiarum constitutis se fecisse professus est, sicut etiam pro perspecto atque relecto manifestissime claruit. In quo firmissime consensu omnium sanxerunt, ut nullus pontificum succedentium quidpiam de rebus, quas in priori loco degentes possederant, imminuere, aut majora illi servitia, quæ sub eo pertulerant, inferre præsumeret, sed liceret illis res ad memoratum monasterium religiosissima devotione fidelium delegatas quieto ordine possidere, nihilque ei oneris amplius imponere, quam in memorato privilegio cum eisdem venerabilibus coepiscopis confirmato constitutum esse constabat.

ANNO CHRISTI 833. * Forte, ibi H

Verum licet ecclesiastica atque pontificalis constitutio sua, imoque divina auctoritate esse * prævideat, tamen non indecens atque incongruum judicavit, si nostra imperiali authoritate sua constitutio firma esse perpetuo sanciretur. Proinde hos nostræ auctoritatis imperiales apices sæpedicto monasterio fieri decrevimus, per quos decernentes præcipimus atque sancimus, * ut a memorato venerabili Aldrico archiepiscopo, consentientibus digniſſimo honore coepiscopis suis constitutum, ac privilegio eorumdem, aliorumque complurium sacerdotum Christi, atque abbatum manibus roborato confirmatum est: ita deinceps per hanc nostram auctoritatem fixum, atque inconcussum inviolabiliter permaneat. Nec quispiam episcoporum in memorata urbe per tempora labentia Christo propitio succedentium quicquam minuere, immutare, aut quippiam servitii amplius, quam in sæpedicto privilegio insertum est, augere præsumat, sed licite monachis per tempora Domino inibi militantibus sub conditionibus in jam dicto privilegio taxatis, quiete, regulariterque vivere, & pro nobis, conjuge, proleque nostra, ac stabilitate imperii a Deo nobis commissi atque conservandi jugiter Domini misericordiam propensius exorare. Et ut hæc nostræ confirmationis auctoritas tam nostris quam successorum nostrorum temporibus, inviolabilem atque inconvulsam obtineat firmitatem, de annullo nostro subter eam jussimus assignari.

ANNO CHRISTI 833. Forte, ibi H

Signum Ludovici serenissimi Augusti.

Data sexdecimo Kalendas Decembris, anno Christo propitio vigesimo secundo imperii domini Ludovici Piissimi Augusti, indictione decima tertia. Actum Aquisgrani Palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

Hirminmarus Notarius ad vicem Hugonis recognovi.

Ex Tom. I. Concil. Britan.

CONCILIUM LONDONIENSE

HABITUM IN FESTO SANCTI AUGUSTINI

Anglosaxonum apostoli, id est vigesimo sexto die Maii, anno Domini DCCCXXXIII. præsentibus Egberto rege Vvestsaxoniæ, & Vvithlafio rege Merciorum, utroque archiepiscopo, ceterisque Angliæ episcopis & magnatibus, in quo de conibendis Danorum irruptionibus agitur, confirmanturque privilegium & concessiones Vvithlafii regis monasterio Croylandiæ facta prout sequitur.

Vvitblafus dispositione divina rex Merciorum omnibus Christicolis universam Merciam inhabitantibus salutem sempiternam.

Ingulph. Saxon. hist. Croyl.

MAgnalia Dei publicare & prædicare minime mihi verecundum, sed vere videtur honorificum & gloriosum: unde aperte confiteor Domino, qui in altis habitat, humilia respiciens in cælo & in terra, quoniam ad tempus iratus est mihi, conversus est furor suus, & consolatus est me, humilians in ira sua peccatorem usque ad terram, detrahens usque ad pulverem, & iterum in misericordia sua suscitans de pulvere egenum, & de stercore erigens pauperem, ut sedeam cum principibus & solium gloriæ teneam. In die igitur bonorum ne immemor sim malorum, memor ero *Rahab* & Babylonis scientium me, non *Rahab* meretricis, sed *Etheldritæ* sanctissimæ virginis, cognatæ meæ, pro sponsi sui agni immaculati amore Croylandiæ recluſæ, & in tempore tribulationis meæ me in cella sua quatuor mensium spatio diligentissime abscondentis a facie inimici & persequentis: memor etiam ero Babylonis, non turris confusionis, sed sanctissimæ ecclesiæ Croylandiensis, quæ a terra turris ad cælum ascendens vigiliis & orationibus, psalmis & lectionibus, disciplinis & afflictionibus, lacrymis & singultibus, eleemosynis & innumeris aliis devotionibus pietatisque operibus, pro sæculo peccatore fortissimam violentiam regno cælorum ingerit die ac nocte.

Vvithlafii regis latebra.

Itaque quoniam venerabilis pater dominus *Sivuardus* abbas Croylandiæ protexit me in tabernaculo suo in die malorum, celans ac salvans a facie tribulantis; ultra privilegia meorum antecessorum regum Merciorum, qui prædictum monasterium variis libertatibus & donariis nobiliter illustrarunt, offero & ego magno altari prædicti monasterii de paupertate mea calicem aureum, crucem auream, & tabulam capellæ propriæ laminis aureis deauratam, me profitens dictæ ecclesiæ perpetuum pro viribus defensorem. Insuper præcipio omnibus ministris meis per universam Merciam constitutis, quod abbati Croylandiæ, monachis, & omnibus fratribus illius sanctissimi monasterii, cum ad civitates & castella regia pro quocumque negotio accesserint, tanquam *Voimundo* filio meo, vel mihi, obediant in omnibus & ministrent, nihil pro expensis, quas ipsi vel sui fecerint ibidem, ab iis accipientes; sed cum littera vel signo dictorum monachorum arcarius meus omnes expensas hujusmodi, cum dicti ministri mei annumera-

Dona. a Vvithlaf. regis

meraverint, pro fisco integre acceptabit. Volo etiam & præcipio, quod quicumque in regno meo pro quocumque delicto reus inventus & legibus obnoxius fuerit, si fugerit ad dictum monasterium, & coram abbate dicti monasterii, qui pro tempore fuerit, gratiam sanctissimi confessoris *Guthlaci* ibidem corporaliter quiescentis invocans, fidelitatem ei & servitium juraverit sempiternum, salvus & securus protectione abbatis & monachorum suorum, in quocumque servitio per totam insulam Croylandiæ ipsum posuerint, sicut in asylo, vel in camera mea propria, pace mea & impunitate gaudeat, nullusque ministrorum meorum ultra illum insequi audeat, nec in aliquo molestare, sub pœna perditionis dextri sui pedis quicumque in meo regno istud meum privilegium tentaverit in aliquo violare, licebitque dicto fugitivo in quibusque aquis, quæ dictam insulam ambiunt, navigare & piscari, ac alitet, quocumque modo a dominis suis assignatus fuerit, laborare absque ministrorum meorum, vel alicujus alterius calumnia vel gravamine. Quod si extra dictas aquas vel metas dicti monasterii captus aliquando fuerit, pœnam, quam quondam meruit, sive mortem, sive membrorum suorum mutilationem, si ministri mei, vel quicumque sui adversarii per juramentum sex hominum fide dignorum probare poterunt quod extra metas suas inventus fuerit, absque ulla gratia sustinebit. Dictas vero metas monasterii Croyland in quinque ejus aquas prædictas tam ministris meis, quam abbati & monachis suis, pro suis dictis fugitivis describi feci & notari.

Dictæ namque aquæ vocantur istis nominibus, videlicet Schepishee ad orientem, in cujus ripa occidentali crux lignea stat vetusta, & distat ab ipsa aqua per decem pedes, æqualiter posita in medio inter duos angulos ejusdem insulæ, scilicet *Asovictoft*, qui est angulus & meta dictæ insulæ contra Vulturnum, & Tedvvarfer, qui est angulus & meta dictæ insulæ contra Subsolanum. Secunda aqua, quæ claudit dictam insulam ad austrum vocatur Southee, in cujus ripa est posita crux lapidea distans a Namanlandbirne per quinque perticatas, & a Southee per sex perticatas, ubi Southee intrat in aquam de Nene, quæ currit ad pontem de Croyland: sed metæ fugitivorum in illa parte diriguntur in mariscum occidentale per * Einfet contra Africum, & sic usque ad Jolvuardstafing contra Corum, & sic divertendo ad Boream, ubi Southlase intrat in aquam de VVeland, ex opposito lapideæ crucis, quæ stat in Boreali ripa dictæ aquæ de VVeland, distans ab ipsa aqua per quinque pedes, quæ currit inde ad prædictum pontem de Croyland, sed metæ fugitivorum ab illa cruce diriguntur in mariscum Boreale directe usque ad Oggot, qui est angulus metarum contra Favonium, & sic redeundo versus orientem per VVodelade usque ad Apinholt, & ibi ascendendo per aquam de VVeland, quæ est quarta aqua claudens insulam in illa parte, sicut tertia aqua de Nene claudit eam ex altera pontis de Croyland, usque ad Sevueram de Asendise cadentis in VVeland, ubi stans fracta crux lapidea, distat ab ipsa de Asendise per tres perticatas in ejus ripa Australi, & ipsa aqua de Asendise est quinta aqua claudens ab illo loco insulam prædictam, contra Aquilonem usque ad Asvuictoft.

Si extra istas quinque aquas & metas prænotatas fugitivus inventus fuerit, tanquam *Semei* extra Jerusalem publicis legibus subjiciendus pœnam quam meruit patietur. Quod si infra prædictas metas, & prædictarum aquarum ripas exteriores homicidium, furtum, vel aliam forisfacturam fecerit, per balivos dicti monasterii capiendus, juxta demerita in ipsa insula, cujus immunitatem perdidit, patietur, & ibidem judicandus in carcere abbatis condemnabitur. Et ut istud privilegium firmius & fortius ad posteros perseveret, per dominum meum *Egbertum regem* VVestsaxoniæ, & *Athelvuolphum* filium ejus illud obtinui confirmari. Offero etiam secretario dicti monasterii in ministerium sanctissimi altaris chlamydem coccineam, qua indutus eram in coronatione mea, ad capiam inde sive casulam faciendam, & in ecclesiæ sanctissimum ornamentum, velum meum aureum, quo insuitur excidium Trojæ, in meo anniversario, si placuerit, in parietibus suspendum. Offero etiam refectorario dicti monasterii ad usum præsidentis quotidie in refectorio scyphum meum deauratum, & per totam partem exteriorem barbaris vinitoribus ad drachones pugnantibus cælatum, quem crucibolum meum solitus sum vocare, quia signum crucis per transversum scyphi imprimitur interius, cum quatuor angulis simili impressione protuberantibus; & cornu mensæ meæ, ut senes monasterii bibant inde in festis sanctorum, & in suis benedictionibus memineriut aliquando animæ donatoris *Voitblasii*. Confirmo etiam dicto monasterio omnes terras & tenementa, possessiones, & earum peculia, & omnia alia donaria, quæ prædecessores mei reges Merciorum, & eorum proceres, vel alii fideles Christiani, sive Judæi dictis monachis dederunt, vendiderunt, vel invadiaverunt, aut aliquo alio modo in perpetuam possessionem tradiderunt: & specialiter donum *Thoroldi* quondam vicecomitis Lincoln, &c.

Istas terras & tenementa prædicto monasterio Croylandiæ, & monachis ibidem Deo servientibus, in pacificam & perpetuam possessionem concedo, trado, & confirmo, habenda de me & hæredibus meis quibuscumque regibus Merciorum post me successuris, in perpetuam & puram eleemosynam libere, quiete, & solute ab omnibus oneribus sæcularibus, exactionibus, & vectigalibus universis, quocumque nomine censeantur. Quod si quis adversarius, instigante diabolo, in quibuscumque prædictis terris, aut tenementis, tot regum spatio pacifice possessis, & eorum auctoritate confirmatis, calumniam ponere voluerit in futurum, me & successores meos reges Merciorum profiteor præsenti chirographo & polliceor, dicti monasterii futuros in perpetuum defensores.

Istud chirographum domino Sigvvardo abbati patri meo, & Etheldrithæ sanctissimæ virgini, pro Christi amore ibidem reclusæ, carne quidem cognatæ meæ, sed, quod magis est, in Christo carissimæ sorori, quondam promissum, in præsentia dominorum meorum Egberti regis Vvestsaxoniæ, & Æthelvvlphi filii ejus coram pontificibus & proceribus majoribus totius Angliæ in civitate Londonia (ubi omnes congregati sumus pro consilio capiendo contra Danicos piratas litora Angliæ assidue infestantes) signo sanctæ crucis confirmavit.

SUBSCRIPTIONES.

Ego Celnothus archiepiscopus Dorobernensis consului.

Ego Enbaldus archiepiscopus Eboracensis consignavi.

Ego Osmundus Londonensis episcopus collaudavi.

Ego Helmstanus VVintonensis episcopus assensum præbui.

ANNO CHRISTI 833.

Ego Herevvinus epiſcopus Lichfeldenſis conſenſi.
Ego Cedda Herefordenſis epiſcopus aſpiravi.
Ego Adelſtanus Shireburnenſis epiſcopus procuravi.
Ego Humbritus Helmati epiſcopus approbavi.
Ego VVileredus Dommocenſis epiſcopus annui.
Ego Herferdus VVigornenſis epiſcopus gratum habui.
Ego Goduvinus Roſſenſis epiſcopus favi.
Ego Hedda abbas de Medeshamſted ratificavi.
Ego Ambertus abbas Ripadii interfui.
Ego Kenevinus abbas de *Bardeney* aſtiti.
Ego Egbertus rex VVeſtſaxoniæ conceſſi.
Ego Adelvvulphus filius regis VVeſtſaxoniæ conſenſum dedi.
Ego VVulhardus dux adfui.
Ego Athelmus dux audivi.
Ego Herenbrithus dux acceptavi.

ANNO CHRISTI 833

Ego Svvithinus presbyter regis Egberti præſens fui.

Ego Boſa ſcriba regis VVithlafii manu mea chirographum iſtud ſcripſi.

Ego VVithlafius Domini noſtri Jeſu Chriſti gratia rex Merciorum ad ſanctæ matris eccleſiæ honorem & divini cultus exaltationem, anno incarnationis ejuſdem noſtri Salvatoris octingenteſimo triceſimo tertio, in feſto ſancti Auguſtini confeſſoris, doctoris & apoſtoli noſtræ gentis, hæc pauca offero, pluraque offerrem, qui corpus meum tam ſancto monaſterio promitterem, niſi antea ſepulturam meam Ripadio devoviſſem, verumtamen ſpiritus meus permanebit vobiſcum in æternum.

CONVENTUS COMPENDIENSIS,

IN QUO LUDOVICUS PIUS

Imperio privatur.

In editionibus Petri Pithœi, qui primus edidit, Sirmondo ad Duchesnii inſcribitur Exauctoratio Ludovici Pii.

Quæ ſequuntur geſta ſunt apud Compendium palatium contra Chriſtianiſſimum imperatorem Ludovicum, poſtquam regno ad tempus privatus eſt. Acta ſunt autem ſtudio non imitandæ dejectionis ejus ab Ebbone auctore ejuſdem mali, & ceteris epiſcopis, vel errore annitentibus, vel conſentientibus. Non ſunt autem hæc ut ſalubris concilii decreta amplectenda, ſed ut exitialis commenti molimina reſpuenda.

OMnibus in Chriſtiana religione conſtitutis ſcire convenit quale ſit miniſterium epiſcoporum, qualiſve vigilantia atque ſollicitudo eis circa ſalutem cunctorum adhibenda ſit, quos conſtat eſſe vicarios Chriſti, & clavigeros regni cælorum, quibus a Chriſto tanta collata eſt poteſtas, ut quodcumque ligaverint ſuper terram ſit ligatum & in cælo, & quodcumque ſolverint ſuper terram ſit ſolutum & in cælo. Et in quanto ſint ipſi periculo conſtituti, ſi ovibus Chriſti pabulum vitæ miniſtrare neglexerint, & errantes ad viam veritatis arguendo, obſecrando, reducere pro viribus non ſtuduerint, juxta illud propheticum: *Si non annunciaveris*, inquit, *iniquo iniquitatem ſuam, & ipſe in impietate ſua mortuus fuerit, ſanguinem ejus de manu tua requiram*, & multa his ſimilia ad magiſterium paſtorale pertinentia, quæ in divinis ſparſim continentur. Quapropter eiſdem paſtoribus Chriſti ſummopere ſtudendum eſt, ut erga errata delinquentium moderationem diſcretiſſimam teneant, ut ſint, juxta beati Gregorii doctrinæ documentum, bene agentibus per humilitatem ſocii, contra delinquentium vero vitia per zelum juſtitiæ erecti; quatenus poſthabito torpore, atque ſegnitie, vel humano favore, aut mundiali timore, ſic exerceant miniſterium ſuum, ut & præſentibus ſalubriter conſulant, & futuris ſint exemplum ſalutis. Verum quia in agro Dei, qui eſt eccleſia Chriſti, noxia quæque inſtinctu hoſtis antiqui pullulare non ceſſant, quæ neceſſe eſt ut adhibito ſarculo paſtorali radicitus extirpentur; & propter malevolos quoſque, qui bene acta aut intelligere nolunt, aut malevola intentione potius intelligere, quam ipſam veritatem delectantur amplecti, oportet eoſdem paſtores, ut quandocumque de generali utilitate, vel publica correctione, quidpiam in conventibus ſuis decreverint, id juxta morem eccleſiaſticum ſcriptis committant: videlicet ut poſteris omnem ambiguitatem & occaſionem juſte detrahendi vel reprehendendi penitus amputent. Proinde notum eſſe neceſſarium duximus omnibus filiis ſanctæ Dei eccleſiæ, præſentibus ſcilicet & futuris, qualiter nos epiſcopi ſuper imperio domini & glorioſiſſimi Lotharii imperatoris conſtituti, anno incarnationis Domini Jeſu Chriſti DCCCXXXIII. indictione 12. anno ſiquidem ejuſdem principis primo, in menſe videlicet Octobri, apud Compendium palatium generaliter convenimus, & memoratum principem humiliter audivimus. Et hoc quidem illi, ſive optimatibus illius, ſeu omni generalitati populi, quæ undique illuc confluxerat, manifeſtare juxta injunctum nobis miniſterium curavimus, qualis ſit vigor & poteſtas ſive miniſterium ſacerdotale, & quali mereatur damnari ſententia qui monitis ſacerdotalibus obedire noluerit. Deinde tam memorato principi, quam cuncto ejus populo denuntiare ſtuduimus, ut Domino devotiſſime placere ſtuderent, & in quibus eum offenderant placare non differrent. Examinata quippe ſunt multa, quæ per negligentiam in hoc imperio contigerunt, quæ ad ſcandalum eccleſiæ, & ruinam populi, vel regni interitum manifeſtis indiciis pertinebant, quæ neceſſe erat ut cito corrigerentur, & in futuro omnibus modis vitarentur. Inter cetera etiam commemoratum eſt a nobis, & omnibus ad memoriam reductum, qualiter a Deo regnum iſtud per adminiſtrationem bonæ memoriæ Caroli præſtantiſſimi imperatoris, & per prædeceſſorum ſuorum laborem, pacificum & unitum atque nobiliter dilatatum fuerit, & domino Ludovico imperatori a Deo ad regendum ſub magna pace commiſſum, Dominoque protegente, ſub eadem pace, quamdiu idem princeps Deo ſtuduit, & paternis exemplis uti, ac bonorum hominum conſiliis acquieſcere curavit, conſervatum manſerit. Et quomodo in proceſſu temporis, ſicut omnibus manifeſtum erat, per ejus improvidentiam, vel negligentiam, in tantam venerit ignominiam & vilitatem, ut non ſolum amicis in mœſtitiam, ſed etiam inimicis veneris in deriſionem. Sed quia idem princeps miniſterium ſibi commiſſum negligenter tractaverit, & multa quæ Deo & hominibus diſplicebant & fecerit & face-

Ezech. 3.

re

re compulerit, vel fieri permiserit, & in multis nefandis consiliis Deum irritaverit, & sanctam ecclesiam scandalizaverit, &, ut cetera quæ innumera sunt omittamus, novissime omnem populum sibi subjectum ad generalem interitum contraxerit, & ab eo divino justoque judicio subito imperialis sit subtracta potestas; nos tamen memores præceptorum Dei, ministeriique nostri atque beneficiorum ejus, dignum duximus, ut per licentiam memorati principis Lotharii legationem ad illum ex auctoritate sacri conventus mitteremus, quæ eum de suis reatibus admoneat; quatenus certum consilium suæ salutis caperet, ut quia potestate privatus erat terrena, juxta divinum consilium & ecclesiasticam auctoritatem, ne secundam animam perderet, elaborare in extremis positus totis viribus studeret. Quorum legatorum consiliis & saluberrimis admonitionibus libenter assensum præbuit, spatium poposcit, diemque constituit, qua de salubribus eorum monitis certum eis responsum redderet. Cum autem suprascriptus instaret dies, sacer idem conventus unanimiter ad eumdem venerabilem virum perrexit, eumque diligenter de quibus Deum offenderat, & sanctam ecclesiam scandalizaverat, ac populum sibi commissum perturbaverat, admonere, & cuncta illi ad memoriam reducere curavit. Ille vero eorum salutiferam admonitionem, & dignam congruamque exaggerationem libenter amplectens, promisit se illis in omnibus acquieturum salutari consilio, & subiturum remediale judicium. Porro de tanta salubri admonitione hilaris, illico dilectum filium suum Lotharium Augustum sibi festinato affuturum supplicavit, ut ille ruptis quibuslibet morulis cum suis primatibus veniret: quatenus primum inter eos mutua reconciliatio secundum Christianam doctrinam fieret, ut si quid in cordibus eorum nævi aut discordiæ inerat, pura humilisque postulatio veniæ expiaret; ac deinde coram omni multitudine judicium sacerdotale more pœnitentis susciperet: quod & non multo post factum est. Veniens igitur idem dominus Ludovicus in basilicam sanctæ Dei genitricis Mariæ, ubi sanctorum corpora requiescunt, Medardi videlicet confessoris Christi atque pontificis, nec non Sebastiani præstantissimi martyris, adstantibus presbyteris, diaconibus, & non parva multitudine clericorum; præsente etiam præfato domino Lothario filio ejus, ejusque proceribus, atque totius populi generalitate, quotquot videlicet intra sui septum eadem continere potuit ecclesia; & prostratus in terram super cilicium ante sacrosanctum altare confessus est coram omnibus, ministerium sibi commissum satis indigne tractasse, & in eo multis modis Deum offendisse, & ecclesiam Christi scandalizasse, populumque per suam negligentiam multifarie in perturbationem induxisse: & ideo ob tantorum reatuum expiationem publicam & ecclesiasticam se expetere velle dixit pœnitentiam: quo miserante Domino, per eorum ministerium & adjutorium percipere mereretur absolutionem tantorum criminum, quibus Deus ligandi ac solvendi intulerat potestatem. Quem etiam iidem pontifices, utpote medici spiritales, salubriter admonuerunt, asserentes ei quod puram & simplicem confessionem sequeretur vera remissio peccatorum, ut aperte confiteretur errata sua, in quibus maxime se Deum offendisse profitebatur, ne forte interius aliud tegeret, aut in conspectu Dei quidpiam dolose ageret, sicut jampridem in Compendio palatio ab alio sacro conventu correptus coram omni ecclesia eum fecisse omnibus notum erat. Ne sicut tunc, ita & nunc, per simulationem & calliditatem duplici ad Deum cor-

ANNO CHRISTI 833.

de accedendo, ad iram potius quam ad veniam suorum peccatorum provocaret: quoniam, scriptura testante, *simulatores & callidi provocant iram Dei*. Verum post hujusmodi admonitionem professus est se in omnibus iis præcipue deliquisse, unde a memoratis sacerdotibus fuerat familiariter, sive verbis, sive scriptis admonitus, & digna increpatione correptus: super quibus chartulam summam reatuum suorum, unde illum specialiter redarguerent, continentem ei dederunt, quam ille in manibus gestabat.

ANNO CHRISTI 833.

CAPUT I.

Videlicet, sicut in eadem chartula plenius continetur, reatum sacrilegii incurrendo, & homicidii, eo quod paternam admonitionem, & terribilem contestationem sub divina invocatione, ante sanctum altare, in præsentia sacerdotum, & maxima populi multitudine, sibi factam secundum suam promissionem non conservaverit, eo quod fratribus & propinquis violentiam intulerit, & nepotem suum, quem ipse liberare potuerat, interficere permiserit: & quod immemor voti sui, signum sanctæ religionis propter vindictam suæ indignationis fieri postea jusserit.

II.

Quod auctor scandali, & perturbator pacis, ac violator sacramentorum existendo, pactum quod propter pacem & unanimitatem imperii, ecclesiæque tranquillitatem, communi consilio & consensu cunctorum fidelium suorum fuerat inter filios suos factum, & per sacramentum confirmatum, super illicita potestate corruperit: & in eo quod fideles suos, in contrarietatem ejusdem primi pacti & juramenti, aliud sacramentum jurare compulerit, in perjurii reatum præstitorum violatione sacramentorum inciderit; & quantum hoc Deo displicuerit, liquido claret: quia postea nec ipse, nec populus sibi subjectus pacem habere meruit, sed omnes in perturbationem, pœnam peccati sustinendo, justo Dei judicio postea inducti sunt.

III.

Quia contra Christianam religionem, & contra votum suum, sine ulla utilitate publica, aut certa necessitate, pravorum consilio delusus, in diebus quadragesimæ expeditionem generalem fieri jussit, & in extremis imperii sui finibus in cœna Domini, quando paschalia sacramenta ab omnibus Christianis rite sunt celebranda, placitum generale se habiturum constituit. In qua expeditione, quantum in ipso fuit, & populum in magnam murmurationem protraxit, & sacerdotes Domini a suis officiis contra fas amovit, & pauperibus gravissimam oppressionem irrogavit.

IV.

Quod nonnullis ex suis fidelibus, qui pro ejus suorumque filiorum fidelitate & salvatione, regnique nutantis recuperatione, humiliter eum adierant, & de insidiis inimicorum sibi præparatis certum reddiderant, violentiam intulerit: & quod contra omnem legem, divinam videlicet ac humanam, eos & rebus propriis privaverit, & in exilio tradi jusserit, atque absentes morti adjudicari fecerit, & judicantes procul dubio ad falsum judicium induxerit, & sacerdotibus Domini ac monachis contra divinam & canonicam auctoritatem præjudicium irrogavit, & absentes damnavit, & in hoc reatum homicidii incurrendo divinarum seu humanarum legum violator extitisset.

V.

De diversis sacramentis, sibique contrariis atque pernicios, a filiis sive a populo eo præcipiente & compellente irrationabiliter sæpe factis,

pro

ANNO CHRISTI 833.

pro quibus non modicam in populo sibi commisso peccati maculam induxit, reatum perjurii nihilo minus incurrisse: quoniam hæc procul dubio in auctorem, per quem fieri compulsa sunt, jure retorquentur. Sed in mulierum purgatione, in injustis judiciis, in falsis testimoniis atque perjuriis, quæ eo permittente coram se perpetrata sunt; quantum Deum offenderit ipse novit.

VI.

De diversis expeditionibus, quas in regno sibi commisso non solum inutiliter, sed etiam noxie sine consilio ac utilitate fecit, in quibus nimirum multa & innumerabilia sunt in populo Christiano flagitia perpetrata in homicidiis & perjuriis, in sacrilegiis, in adulteriis, in rapinis, in incendiis, sive in ecclesiis Dei, sive in aliis diversis locis factis, in direptionibus & oppressionibus pauperum miserabili & pæne apud Christianos inaudito patratu; quæ omnia ad auctorem, sicut præmissum est, reflectuntur.

VII.

In divisionibus imperii ab eo contra communem pacem & totius imperii salutem ad libitum suum temere factis, & in sacramento etiam quod jurare compulit omnem populum, ut contra filios suos, sicut contra inimicos suos agerent, cum ipse eos paterna auctoritate consultuque fidelium suorum pacificare potuisset.

VIII.

Quod non suffecerint ei tot mala & flagitia per suam negligentiam & improvidentiam in regno sibi commisso perpetrata, quæ enumerari non possent, pro quibus & regni periclitatio, & regis dehonestatio evidenter provenerat. Sed insuper ad cumulum miseriarum novissime omnem populum suæ potestatis ad communem interitum traxerit, cum debuisset esse eidem populo dux salutis & pacis, cum divina pietas inaudito & invisibili modo, ac nostris sæculis prædicando, populo suo misereri decrevisset.

Igitur pro his vel in his omnibus quæ supra memorata sunt reum se coram Deo & coram sacerdotibus vel omni populo cum lacrymis confessus, & in cunctis se deliquisse protestatus est, & & pœnitentiam publicam expetiit, quatenus ecclesiæ, quam peccando scandalizaverat, pœnitendo satisfaceret, & sicut fuerant scandalum multa negligendo, ita nimirum se velle professus est esse exemplum dignam pœnitentiam subeundo. Post hanc vero confessionem chartulam suorum reatuum & confessionis, ob futuram memoriam, sacerdotibus tradidit, quam ipsi super altare posuerunt: ac deinde cingulum militiæ depositi, & super altare collocavit, & habitu sæculi se exuens habitum pœnitentis per impositionem manuum episcoporum suscepit; ut post tantam talemque pœnitentiam nemo ultra ad militiam sæcularem redeat. His itaque gestis, placuit ut unusquisque episcoporum, qualiter hæc res acta fuerit, in propriis chartulis insereret, eamque sua scriptione roboraret, & roboratam memorato principi Lothario ob memoriam hujus facti offerret. Ad extremum omnibus nobis qui interfuimus visum est, omnium chartularum, immo tanti negotii summam in unum breviter strictimque congerere, & congestam propriis manuum nostrarum subscriptionibus roborare, sicut sequentia factum esse demonstrant.....

AGOBARDI EPISCOPI LUGDUNENSIS LIBELLUS.*

ANNO CHRISTI 833.

De eodem apud Compendium conventu, & publica Ludovici imperatoris pœnitentia.

* Primus edidit Papirius Massonius una cum aliis Agobardi operibus pag. 378. editionis Parisiensis an. 1605.

IN nomine Dei ac domini nostri Jesu Christi, anno incarnationis ejus DCCCXXXIII. ego Agobardus Lugdunensis ecclesiæ indignus episcopus, interfui venerabili conventui apud palatium quod nuncupatur Compendium. Qui utique conventus extitit ex reverentissimis episcopis, & magnificentissimis viris illustribus, collegio quoque abbatum & comitum, promiscuæque ætatis & dignitatis populo, præsidente serenissimo & gloriosissimo Chlothario imperatore, & Christi domini amatore, quo protegente & adjuvante subter annexa disposita sunt, anno imperii primo, mense quarto. Quibus omnibus vehementer incumbebat vera necessitas, ut solicite tractarent de periculo regni, in præsenti, & statu in futuro; quod regnum quia jamdiu nutabat, & impellebatur ad ruinam per negligentiam, &, ut verius dicam, per ignaviam domini Ludovici venerandi quondam imperatoris, in quibus, ille irretitus est per corruptas mentes & corrumpentes, & secundum apostolicum dictum, quia erant ipsi errantes, & alios in errorem mittentes. A quo conventu quidquid utiliter & laudabiliter tractando & conferendo inventum est & necessario statuendum, & judicantibus consensi, & consentiens ipse judicavi. In primis videlicet, quæ ad commoditatem & soliditatem regni & regis pertinere videbantur, deinde quæ ad ereptionem & purgationem animæ domini Ludovici manifestissime noscebantur. Quæ in prædicto conventu fideliter quæsita, & veraciter inventa, & * admirabiliter executa sunt. In eo scilicet quod prædictus conventus deliberavit ut per legatos & missos admoneretur dominus Ludovicus de suis erratibus, & exhortaretur, ut secundum propheticum dictum rediret ad cor, & recognosceret acta sua, quæ adversus Deum currens per vias pravitatis & injustitiæ exegerat: ac deinceps susciperet consilium vitæ & salutis suæ; quatenus apud omnipotentem judicem & dominum, qui clementissimus indultor est criminum, indulgentiam & remissionem iniquitatum impetrare posset: ut qui per multiplicatas negligentias regnum terrenum amiserat, per impensas supplices confessiones regnum cæleste adipisceretur per eum apud quem est misericordia & copiosa redemptio. Propter quod & libellus editus est a viris diligentioribus, & ei oblatus, de manifestatione criminum suorum; in quo velut in speculo perspicue conspiceret fœditatem actuum suorum, & fieret in illo quod per pœnitentem perfectum dictum est: *Iniquitatem meam ego cognosco, peccatum meum coram me est semper*. Pro qua re acceserunt ad eum denuo omnes qui in prædicto conventu aderant episcopi, condolentes & compatientes infirmitatibus & miseriis ejus, exhortantes, atque exoptantes, & postulantes, ut omnipotens Deus manu pietatis suæ educeret eum de lacu miseriæ & de luto cœni. Quod clementissimus Dominus non solum non abstulit, sed neque distulit: sed mox resuscitata in mente ejus contritione humiliati cordis, prostratus coram eis, non semel vel iterum, sed tertio aut amplius crimina cognoscit, veniam poscit, auxilium orationum precatur, consilium recipit, pœnitentiam postulat, injunctam sibi humilitatem libentissime impleturum promittit. Innotescitur ei lex & ordo publicæ pœnitentiæ: quam non renuit, sed ad

* *Baluz. habet* ordinabiliter.

1. *Tim.* 3.

Isai. 46.

Psal. 50.

omnia

omnia annuit, ac demum pervenit in ecclesiam coram cœtu fidelium, ante altare & sepulcra sanctorum, & prostratus super cilicium, bis terque quaterque confessus in omnibus clara voce cum abundanti effusione lacrymarum, depositis armis, manu propria, & ad crepidinem altaris projectis, suscepit mente compuncta pœnitentiam publicam per manuum episcopalium impositionem, cum psalmis & orationibus. Sicque deposito habitu pristino, & assumpto habitu pœnitentis, congratulans & confidens postulat piissimi pastoris humeris reduci se ad inventæ & * reductæ ovis unitatem. His gestis ego Agobardus indignus episcopus interfui, & melioribus consentiens judicavi, & manu propria signans subscripsi.

Nota Jac. Sirmondi S. J.

Quæ sequuntur gesta episcopalia de suscepta iterum a Ludovico Pio pœnitentia publica, callido, ut Eginhartus in chronico scribit, consilio a conspiratoribus instituta sunt, ut quod ipsi per vim & inauditam contumeliam in mitissimum principum egerant, ea ille sua sponte, ut ecclesiæ satisfaceret, expetiisse aut subjisse videretur. *Omnes*, inquit, *hanc rem, exceptis auctoribus, miserebantur, & talem rerum permutationem ægre ferebant, unde verentes inauditi sceleris conspiratores, ne versa vice retro lapsa ferrentur quæ gesta erant, callido, ut sibi visum est, cum aliquibus episcoporum utuntur consilio, ut pro his de quibus jam pœnitentiam egerat imperator, iterum publica pœnitentia armis depositis irrevocabiliter quodammodo ecclesiæ satisfacere judicaretur: cum tamen & leges forenses non contra unam culpam semel commissam bis invehant, & nostra lex habeat bis non judicari delictum. Cui judicio pauci contradixere, plures assensum præbuere, maxima pars, ut assolet, in talibus, ne primores offenderent, verbo tenus consensere. Damnatum ergo, & absentem & inauditum, neque confitentem neque convictum, ante corpus sancti Medardi confessoris, & sancti Sebastiani martyris, arma deponere cogunt, pullaque indutum veste, adhibita magna custodia, sub tectum quoddam detrudunt. Expleto hoc negotio in festivitate sancti Martini, populus licentia accepta mœstus de talibus gestis ad propria revertitur.* Dirum facinus ac sæculis omnibus detestandum, quodque non injuria Francorum dedecus cum vetere illius ævi chronico appellare liceat, nisi paucorum errorem saniora mox, ut sequentia ostendent, sapientiorum consilia correxissent.

1 *Agobardi libellus.*) Inter episcopos Lotharianæ factionis, post Ebbonem Rhemensem, præcipui memorantur Agobardus Lugdunensis, Bernardus Viennensis, Bartholomæus Narbonensis, Jesse Ambianensis, Helias Tricassinus, Hereboldus Antisiodorensis, & alii.

Nota Severini Binii.

a *Conventus.*) Ludovicus imperator Bernardum quemdam natione Hispanum suæ defensionis causa cubiculi præfectum constituerat. Quod cum optimates regni ægerrime ferrent, sparserunt, haud dubie ex invidia, eumdem Bernardum Judith imperatrici per adulterium admiscri, idque ad filios imperatoris deferri curarunt. Qua occasione Pippinus, qui novercam præ ceteris maxime oderat, contra patrem arma sumpsit. Imperator vero timore illius perculsus, præcipuam jurgiorum causam tollere conatus, Bernardum a se dimisit, Judith vero imperatricem in monasterio ad tempus morari præcepit. Qua re cum pater soli Pippino imperium affectanti non satisfeciisset, hortatu Lotharii habitus est Neomagi conventus publicus, ad quem sine armis utrimque veniretur. Verum cum eodem conventu optimates parentis imperium legitime prorogassent, Pippinus arma semel deposita contra patrem non sine magno rerum suarum detrimento resumpsit. Nam dum capto & incarcerato filio pareos juste regnum ademisset, vitam quoque non injuste fortasse eripuisset, si non a suis noctu liberatus & eductus fuisset. Post hæc dum Ludovicus parens ereptum Pippino Italiæ regnum inter Carolum & Rudolphum posterioris matrimonii filios divisisset, eoque facto Lotharium etiam sibi infensum reddidisset, solicitati sunt ad defectionem episcopi eo consilio, ut quem filii armis imperio deponere non possent, horum saltem nundinariorum antistitum suffragio & judicio honore ac potestate imperiali privarent. Successit impiis conatus impiissimus.

ANNO CHRISTI 833.

Nam auctore Ebbone Rhemensi episcopo, quem Theganus ex originalium servorum stirpe fuisse scribit, plures alii ejusdem conditionis olim antistites convenerunt, instituto-que hoc concilio contra juris ordinem imperatorem semel ante confessum iterato judicio absentem condemnarunt, eaque omnia egerunt quæ auctor vitæ Ludovici his verbis describit: *Verentes sceleris conspiratores inauditi, ne verso vice retro lapsa ferrentur quæ gesta erant, callido, ut sibi visum est, cum aliquibus episcoporum utuntur argumento: ut pro his de quibus jam pœnitudinem gesserat imperator* (nempe de nece Bernardi) *iterum publica pœnitentia armis depositis irrevocabiliter quodammodo ecclesiæ satisfacere judicaretur. Cum ne forenses quidem leges contra unam culpam semel commissam bis invehant vindictam: & nostra lex habeat non judicare Deum bis in idipsum. Cui judicio pauci contradixere, plures assensum præbuere, maxima pars, ut assolet in talibus, ne primores offenderent, verbo tenus consensere. Adjudicatum ergo eum absentem & inauditum, nec confitentem, neque convictum, ante corpus sancti Medardi confessoris, & sancti Sebastiani martyris arma deponere, & ante altare ponere cogunt, pullaque indutum veste, adhibita magna custodia, sub tectum quoddam retrudunt.* Quo testimonio verissimum esse comprobatur, quod tota hæc res per vim & metum acta, falsoque religionis pigmento colorata sit. Non enim oportebat imperatorem iterato judicio condemnari ad agendam pœnitentiam delicti illius, propter quod pœnam ab ecclesia sibi impositam sustinuisset. Quare non immerito Theganus hæc de causa in Ebbonem Rhemensem episcopum horum omnium architectum declamavit, dum eum impudicum & crudelissimum episcopum nominat, qui ex originalium servorum stirpe procreatus, inaudita fecit, & inaudita locutus fuit. Cumque ista ratione Ludovicus imperio spoliatus fuisset, Gregorius papa rescisso abrogationis decreto, eumdem imperio restituit, eaque omnia in restitutione imperatoris peregit, quæ ab auctore vitæ Ludovici prolixius enarrantur. Vide Baronium anno 833. & 834.

Acta concilii quæ?

Decretum concilii a Gregorio papa rescinditur.

1 CONVENTUS APUD SANCTUM DIONYSIUM, IN QUO LUDOVICUS PIUS

ANNO CHRISTI 834.

Ecclesiasticæ communioni per episcopos restitutus, imperii quoque ornamenta recepit, dominica secunda quadragesimæ, anno Christi DCCCXXXIV. Gregorii IV. papæ VII. Ludovici ipsius imperatoris Augusti XXI.

Exauctorato, ut dictum est, impio Lotharii filii facinore Ludovico, multi mox quibus senior mens erat, ad illius restitutionem consilia operamque contulerunt. Itaque collectis copiis Lotharium in sancti Dionysii monasterio ubi tunc erat, propius aggressi, eo adegerunt, ut relicto ibidem patre tacita fuga excederet. Quæ porro deinceps eo in loco gesta sunt, auctor vitæ Ludovici narrat his verbis: At vero ii qui cum imperatore remanserant, eum ad recipiendas imperatorias insulas hortabantur. Sed imperator, quamquam modo quo prædictum est ecclesiæ eliminatus communione, nequaquam tamen præproperæ voluit acquiescere sententiæ: sed dominica, quæ in crastinum advenit, in ecclesia sancti Dionysii episcopali ministerio voluit reconciliari, & per manus episcoporum armis accingi consensit. In qua re tanta exultatio populi excrevit, ut etiam ipsa elementa viderentur injuriam patienti compati, & relevato congratulari: Etenim usque ad illud tempus tanta incubuerat procellarum vis, pluviarumque vehementia, ut extra solitum aquarum superabundantia excresceret, flatusque ventorum imperviabiles fluminum alveos redderet. Sed in illius absolutione ita quodammodo visa sunt conjurasse elementa, ut mox & venti sævientes mitescerent, & cæli facies in antiquam & multo tempore invisam serenitatem rediret. *Narrat & Nithardus libro primo historiæ suæ.* Occurrebat, *inquit*, insuper etiam filiis verecundia & pœnitudo, quod patrem bis honore privaverant;

rant; universæ plebi, quod bis imperatorem dimiserant, ac per hoc hinc inde in restitutione ejus consentiunt, & undique ad S. Dionysium, ubi tunc Lotharius patrem & Carolum servabat, affluere contendunt. Cernens Lotharius prædictam animositatem vires suas excedere, antequam conveniant arma sumit, patrem ac Carolum dimittit, itinereque arrepto Viennam petit. Plebs autem non modica quæ præsens aderat, & jam jamque Lothario pro patre vim inferre volebat, rege recepto, basilica sancti Dionysii una cum episcopis & omni clero confluunt, laudes Deo devote conferunt, coronam & arma regi suo imponunt, & ad cetera deliberaturi contendunt. *Sed & Ludovicus ipse imperator in epistola, quam de conscribenda vita sancti Dionysii ad Hilduinum abbatem scripsit, hanc suam restitutionem inter cetera illius beneficia commemorat.*

ANNO CHRISTI 834.

NOTA JACOBI SIRMONDI, S. J.

1. *Conventus apud sanctum Dionysium.*) Reconciliatum fuisse Ludovicum dominica secunda quadragesimæ docet in chronico Eginhartus, cujus vestigiis hæret de more auctor vitæ Ludovici. Incidit autem illo anno hæc dominica in Kalendas Martias.

CONCILIUM ATTINIACENSE II.

SIVE SYNODUS UNIVERSALIS

Ac Generale placitum mense Novembri celebratum anno DCCCXXXIV. Ludovici Pii imp. XXI. cujus Acta perierunt.

LUdovicus imperator habuit, *inquit anonymus auctor vitæ ejus ad annum* DCCCXXXIV. eo tempore circa missam sancti Martini conventum generalem in Attiniaco palatio, ubi quum multa perperam molita purgare deveniſſet, tam in ecclesiasticis quam publicis rebus, tunc præcipue fuerunt ista:

I. Mandavit filio Pipino per Ermoldum abbatem res ecclesiasticas, quæ in regno ejus erant, quas vel ipse suis attribuerat, vel ipsi sibi subripuerant, absque cunctatione ecclesiis restitui.

II. Missos etiam per civitates & monasteria transmisit, statumque ecclesiasticum pæne collapsum in antiquum statum erigi jussit.

III. Itemque præcepit, ut missi per singulos comitatus irent, qui immanitatem prædonum atque latronum, quæ inaudita emerserant, cohiberent, & ubi eorum major vis incubuerat etiam comites vicinos & episcoporum homines ad tales ejiciendos & proterendos sibi adsciscerent & de his singulis sibi in proximo placito generali VVormatiam renunciarent, quod futurum transacta hieme & suadente vernali gratia indixit.

Ad eundem quoque generalem conventum Attiniaci hoc anno celebratum non dubito quin ea pertineant quæ Hincmarus senior refert in opere de divortio Lotharii & Teutbergæ responsione ad quintam interrogationem hisce verbis: Quidam nostrum tempore sanctæ memoriæ domini Ludovici Pii Augusti in Attiniaco palatio tunc fuerunt, quando in universali synodo totius imperii etiam cum sedis Romanæ legatis & in generali placito fœmina quædam non ignobilis genere, nomine Northildis, de quibusdam inhonestis inter se & virum suum vocabulo Agembertum ad imperatorem publice proclamavit. Quam imperator ad synodum destinavit, ut inde episcopalis auctoritas quid agendum esset decerneret. Sed episcoporum generalitas ad laicorum ac conjugatorum eam remisit judicium, ut illi inter illam & suum conjugem judicarent, qui de talibus negotiis erant cogniti & legibus sæculi sufficientissime præditi, eorumque legalibus judiciis eadem fœmina se subjiceret, & quod de quæstione sua decrevissent, sine repetitione teneret: Si vero crimen aliquod esset, inde pœnitentiæ modum post illorum judicium, ab episcopali auctoritate deposceret, secundum quod sacri canones præfixerunt, ei imponere non negarent. *Hæc ille Remensis Archiepiscopus, nec nos de ea synodo plura.*

[a] CONCILIUM METENSE,

ANNO CHRISTI 835.

QUO IMPERATOR AB EBBONE RHEMENSI

Archiepiscopo injuste excommunicatus, & ingressu ecclesiæ interdictus absolvitur, anno DCCCXXXV. sub Gregorio IV.

[a] *Concilium. Congregata synodo* (ait chronicum Cameracense libro I. cap. 41.) *in Metensi ecclesia sancti Stephani imperator præ cunctis Ebbonem accusat, quod eum falso fuerat criminatus, & iisdem falsis criminibus appetitum a regno dejecerat, armisque ablatis nec confessum, nec convictum, contra regulas ecclesiasticas ab ecclesiæ aditu eliminaverat. Qui objecta erubescens, seque male feciſſe recognoscens, ut in synodo omnia legaliter adimplerentur, secundum Africanos canones sibi judices episcopos delegit, inter quos etiam Theodoricum episcopum convocavit.* Can. 63 al. 70

CONCILIUM LUGDUNENSE DIOECESANUM

Anno 835. circiter habitum.

AMalarius Lugdunensis Ecclesiæ Chorepiscopus tanta se rerum Liturgicarum præstare scientia arbitrabatur, ut docendum populum tanquam Magister summus assumpserit. Hanc se peritiam adeptum jactitabat consultis SS. Patrum, ac præsertim S. Augustini voluminibus, atque explo-

Ex Mansi Suppl. pag. 665.

ANNO CHRISTI 835.

plorata insignium per Europam Ecclesiarum sententia, & consuetudine. Copiosam hanc eruditionis suæ supellectilem divisit per tria diversi artificii, sed ejusdem argumenti opera, quorum prius *Officialem* nuncupavit; idest de sacris officiis, seu ritualibus precibus tractationem; alterum *Antiphonarium*, quod sacras, ut vocant antiphonas, a sè correctas & digestas exhibebat; tertium tandem *Embolum opusculorum suorum* inscripsit. Erat autem *Embolis* apud veteres illos additamentum. Hos libros, vel saltem traditam in his doctrinam suam vir *falsiloquus*, ut phrasi utar ejus insectatoris, toto triduo expandit in plena Diœcesana synodo Lugdunensi, plaudente turba. Sed inter multos assentatores unum nactus est castigatorem severissimum Florum magistrum Lugdunensis Ecclesiæ subdiaconum, virum in sacra doctrina exercitatissimum, qui tunc contra adversarium viva voce declamavit; dein intelligens Amalarii libros per totam provinciam, imo & per Galliam, ac Germaniam evulgatos legi; arrepto calamo ad Patres synodi ad Theodonis Villam prius directa epistola illos denunciavit; quibus literis alias junxit, quas ad nonnullos ejus Concilii Patres inscripsit, in quibus latius scriptoris vani & suspecti errores exponit, & confutat. Nihil forte tunc in ea synodo quantum ad causam illam actum est; nam idem Florus in altero opusculo narrat acta Concilii Carisiaci, in quo censura in opuscula illa Amalarii signata, & promulgata est. Hactenus de causa synodi hujus Lugdunensis; nunc de tempore quo convenit, differendum est.

Quotquot Amalarii hujus meminerunt scriptores, sub Carolo Calvo vitam egisse affirmant; ex quo illud consequeretur, Concilium hoc nonnisi post annum 840. haberi potuisse. Ego tamen, cum lego per hæc ipsa Amalarii tempora coacta concilia ad Theodonis villam, & Carisiacum; utraque vero hæc sub Lodovico Pio in tabulis Conciliorum signentur; (illud enim anno 835. convenit, hoc vero ex mea Chronologia anno 838.) cum insuper unum ex opusculis Flori directum sit ad Rabanum, quem *Abbatem* nominat; eandemque præfecturam abdicasse illum anno 838. compertum sit; his convictus argumentis anno circiter 835. Lugdunense hoc Concilium assignare cogor, Ludovico pio adhuc superstite, & imperante. Nec plura de Lugdunensi concilio dicenda succurrunt. De aliis duobus Conciliis, nempe ad Theodonis Villam, & Carisiaco inferius.

ANNO CHRISTI 835.

An vero Amalarius iste alius sit a scriptore ejus nominis, cujus de divinis Officiis & de ordine Antiphonarii commentarii pervulgati sunt, res est investigatione dignissima. Distinctos Scriptores indicare videtur patria utriusque diversa; nam noster hic Lugdunensem chorepiscopum, ille vero Diaconum Metensem egit. Cum tamen res diligenter pensatur, in unum eundemque Amalarium animus inclinat. Idem est utriusque nomen, idem operis argumentum, idem operis titulus, eodem ambo tempore floruerunt. Cur igitur inter se distinguantur? Profecto Mabillonius apud Pagium ad A. 830. XI. Amalarium illum contra quem Florus Lugdunensis scripsit, ab Amalario, cujus nota sunt Opera, non distinguit. Forte igitur Amalarius Metensem clericum primum agens Libros illos digessit, quos dein in Lugdunensem chorepiscopum assumptus vulgavit, seu jam antea vulgatos usui ecclesiæ destinandos curavit. Hæc omnia suppeditant opuscula Flori magistri a Martene Vet. Monum. tom. IX. vulgata, quæ hic ad singula concilia exhibebo.

CONCILIUM APUD THEODONIS VILLAM,

IN QUO LUDOVICUS PIUS

Ab episcopis iterum reconciliatus, Ebbo Rhemorum antistes, quod in illum conspirarat, damnatus, graduque suo dejectus est, in Theodonis villa palatio regio proximis ante quadragesimam diebus celebratum anno Christi DCCCXXXV. Gregorii IV. papæ VIII. Ludovici ipsius imperatoris XXII.

P. Sirmondo.

Sunt qui ab hoc concilio Metense concilium sejungant: sed non tam diversæ synodi fuerunt, quam synodi ejusdem actiones distinctæ. Synodus enim apud Theodonis villam indicta, ibique primum congregata est. Ubi cum ab episcopis qui convenerant, atque inter ceteros ab Ebbone, datis libellis approbata fuisset imperatoris restitutio, in Metensium urbem omnes cum imperatore regnique primoribus profecti sunt, atque in sancti Stephani basilica, relectis a Drogone episcopo quæ de restitutione imperatoris acta fuerant, & Ebbone iterum Augustum eumdem injuste depositum, meritoque imperii solio restitutum publice professo, inter missarum sacra, die, ut Ludovici vitæ auctor scribit, dominica, quæ quadragesimæ initium præcedebat, septem archiepiscopi septem reconciliationis ecclesiasticæ orationes super eum cecinerunt, Deoque universi qui aderant pro cumulata imperatoris restitutione multas gratias reddiderunt. Post hæc ad Theodonis villam denuo regressi synodum instaurarunt, Ebbonemque, Lotharianæ factionis incentorem, accusavit imperator, quod falsis ab eo criminibus appetitus, regno dejectus, atque ecclesiæ aditu exclusus fuisset. Postulabat Ebbo, ut sibi absente imperatore causam in synodo agere liceret. Quod cum impetrasset, vi conscientiæ oppressus, episcoporumque quos advocarat consilio usus, libellum synodo in abdicationem sui sponte obtulit. Quo lecto, & episcoporum, quibus confessus fuerat, denuntiatione audita omnium sententiis a pontificali ministerio cessare jussus est. Ita synodus dominica ineuntis quadragesimæ dimissa. Cujus etsi acta non extant, eorum tamen, præter vitam Ludovici, quam commemoravimus, apud alios etiam crebra est mentio, ut apud Flodoardum libro secundo historiæ Rhemensis capite vigesimo, & in synodo Suessionensi apud sanctum Medardum, & in Tricassina, anno DCCCLXVII. *Ebboniani vero judicii seriem omnium uberrime persecutus est Hincmarus archiepiscopus in posteriori opere adversus Gothescalcum capite trigesimo sexto; unde & episcoporum qui synodo interfuerunt nomina didicimus.* Nunc videndum, *inquit*, de quo ordine adjudicatorum vel condemnatorum Ebbo fuerit, quem manifestum est fuisse depositum. Qui postquam in ecclesia sancti Stephani apud Mediomatricum civitatem ambonem conscendit, & se publice denoravit coram episcopis & imperatore, & clero ac populo qui adfuerunt, quoniam eumdem imperatorem Hludouvicum falso criminatum, & injuste ab imperiali sede depositum publicæ pœnitentiæ subdidit. De quibus & libellum manu sua subscriptum eidem imperatori porrexit: quem qui quæsierit, in archivo ipsius Metensis ecclesiæ invenire valebit.

ANNO CHRISTI 835.

Unde etiam accusatus ab ipso Augusto in generali synodo habita in palatio Theodonis villa inducias petiit, & secundum canonicam institutionem elegit sibi per consensum synodi episcopos judices peccatorum suorum, quos canones electos appellant. De quibus scriptum est in concilio Africano cap. LXIII. ut ab electis judicibus provocari non liceat. Et dedit libellum synodo manu sua firmatum hæc eadem continentem.

Ego Ebbo * indignus episcopus recognoscens fragilitatem meam, & pondera peccatorum meorum, testes confessores meos, Ajulfum videlicet archiepiscopum, & Badaradum * episcopum, nec non & Modomum Episcopum, constitui mihi judices delictorum meorum: & puram ipsis confessionem dedi, quærens remedium pœnitendi, & salutem animæ meæ, ut recederem ab officio & ministerio pontificali, quo me recognosco esse indignum; & alienum me reddens pro reatibus meis, in quibus peccasse secreto ipsis confessus sum. Eo scilicet modo, ut ipsi sint testes alio succedendi & consecrandi subrogandique in loco meo, qui digne præesse & prodesse possit ecclesiæ cui hactenus indignus præfui. Et ut inde ultra nullam repetitionem, aut interpellationem auctoritate canonica facere valeam, manu mea propria subscribens firmavi, *Ebbo quondam episcopus subscripsi*.

* *In codice MS. Palatino hic titulus præfigitur.* Exemplar libelli quo juxta decreta S. R. E. Ebbo in synodo se deposuit & ab episcopis secundum suam confessionem & subscriptionem adjudicatus fuit.

* Baradum

Hac scriptura coram synodo prolata atque confirmata, confessus est ipse viva voce, & dedit testes alios exceptis judicibus, Nothonem archiepiscopum, Theodericum episcopum, & Achardum episcopum. Et sic ab omnibus qui in eodem concilio fuerunt episcopis, accepit sententiam, dicentibus per ordinem omnibus: Secundum tuam confessionem cessa a ministerio. Et sic coram ipso, jubente ac audiente synodo, dictatum est a Jona Aurelianense episcopo Heliæ presbytero, postea Carnotensi episcopo, & præscriptæ paginæ confessionis ejusdem in ipsa synodo subscriptum atque subjunctum hoc modo: Acta est hæc Ebbonis professio, ejusque propriæ manus subscriptione roborata, in conventu synodali generaliter habito apud Theodonis villam, anno incarnationis domini nostri Jesu Christi DCCCXXXV. anno etiam imperii glorioſi Cæsaris Hludouvici XXIII. indictione * XII. sub die Kalendarum IV. Nonarum Martii. Hi sunt episcopi qui confessionem manu sua propria firmatam audierunt: in qua continebatur quod ipse Ebbo pro quibusdam criminibus, quæ confessoribus suis Ajulfo archiepiscopo, Badarado episcopo, Modoino episcopo, Achardo episcopo, Theoderico episcopo, & Nothoni archiepiscopo confessus est, nullatenus officium pontificale agere deberet. Nam & ipsi testes eodem Ebbone poscente, & coram adstante, in conspectu omnium qui adfuerunt, tam episcoporum, quam & ceterorum sacerdotum, viva voce testificati sunt, quia tale peccatum eis confessus fuerat, pro quo dignus non erat episcopale ministerium ultra jam agere. Sed & hoc ipsi testes & confessores subintulerunt, quia si idem peccatum ante ordinationem admississet, nullomodo episcopus ordinari debuisset. Pro qua re ad eorum consilium dixit se idem Ebbo coram omnibus ad ministerium episcopale, indignum, & ab eo recedere debere, & sub pœnitentiæ modo dominum sibi propitium facere velle. Nam & episcopi secundum confessionem ipsius manu sua propria roboratam, & testimonium confessorum suorum, decreverunt ut a ministerio recederet pontificali, & aliis orationum officiis excubiis domino serviendo eum sibi propitium faceret. Hæc sunt nomina eorumdem episcoporum.

* XIII.

A Drogo archiepiscopus.
Hetti archiepiscopus.
Otgarius archiepiscopus.
Ragnoardus archiepiscopus.
Landrannus archiepiscopus.
Aldricus archiepiscopus.
Notho archiepiscopus.
Ajulfus archiepiscopus.
* Rotoldus episcopus.
Jonas episcopus.
Frotarius episcopus.
Eschanradus episcopus.
Raganarius episcopus.
VVlfinus episcopus.
Theodericus episcopus.
B Achardus episcopus.
Rothadus episcopus.
Adaradus episcopus.
Modoinus episcopus.
Item Theodericus episcopus.
Vvalocharius episcopus.
* Goldoricus episcopus.
Godefridus episcopus.
Teutmundus episcopus.
Ermbertus episcopus.
Hubertus episcopus.
* Erardus Episcopus.
Albericus episcopus.
Freculfus episcopus.
Joannes episcopus.
C Hildemannus episcopus.
Hildi episcopus.
Christianus episcopus.
Sitagutus episcopus.
Item Raganarius episcopus.
Ispio episcopus.
Teutgaudus episcopus.
Bonus episcopus.
Favo episcopus.
Ado episcopus.
Teutbertus episcopus.
Vviladus episcopus.
Merbetus episcopus.

Et hæc scriptura, judicante synodo, post hæc omnia patrata, data est a * Drogone, qui synodo præsidebat una cum Hetti episcopo Trevirensi, D Fulconi, qui successor in sede Rhemensi Ebbonis fuerat designatus.

* Ratholdus

* Goldericus

* Heirardus

* Ecce illa scriptura, quæ?

In mſ. Palatino Vaticanæ Bibliothecæ hæc sequuntur: Nam de hujusmodi unius subscriptione pro omnibus sicut hic Jonas episcopus, rogatu omnium coram omnibus, & pro omnibus manu notarii synodaliter egit: qui legerit in concilio Africano cap. 52. inveniet. Sed & in eodem concilio cap. 60. in commentario legatorum concilii ejusdem sufficienter reperiet. Qui autem hujusmodi libellari confessione quam sequi debet propriæ manus subscriptio * episcopis a sede episcopali & sacerdotio debeat removeri, & in loco ejus alius subrogari & ordinari; ut de multis pauca perstringam, ita in decretalibus epistolis apostolicæ sedis pontificum habetur: *Dilectissimis fratribus universis episcopis per Galliam constitutis Joannes. Innotuit nobis a fraternitate vestra missa relatio, in quibus Contumeliosus multis legitur criminibus involutus*. Et ad locum. *Prædictum autem Contumeliosum episcopum ut habet pœnitendi licentiam petitorium dare vobis censemus ubi errorem suum alleget*. Et item. *Joannes presbyteris, diaconibus & cuncto clero ecclesiæ in qua fuit Contumeliosus episcopus: Pervenit ad nos a fratribus & coepiscopis nostris missa relatio*: Et item ad locum. *Et ideo in ecclesia ejus visitatorem dari nostra decrevit auctoritas, donec proprium sacerdotem possit habere. Omnem*

* Forte, episcopis.

ANNO CHRISTI 835.

ANNO CHRISTI 835.

vero hanc sollicitudinem Cæsario fratri & coepiscopo nostro injungimus, & reliqua. Et beatus Gregorius in decretis suis ex hoc scribit ad Marianum episcopum Ravennatum: sed & ad clerum & ad plebem Arimenensium: necnon ad Anatolium diaconum, sed & ad Ætherium episcopum. Indeque in epistola ad Brunichildem reginam quia non expresse genus peccatorum in conscriptione libellari debeat denudari, sed ita ut Ebo egit & confiteri & libellari professione & subscriptione debeat honore peccans & pœnitens se privare, ita ut in decretis habetur. *Leo universis episcopis per Campaniam, Samnium & Picenum salutem* cap. 11. *De pœnitentia*, inquiens, *quæ a fidelibus postulatur*, ne de singulorum peccatorum genere libelli scripta professio publicetur, conscientia peccatorum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta. Quamvis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur. Tamen quia non omnium hujusmodi sunt peccata ut ea quæ pœnitentiam poscunt non timeant publicare; removeatur improbabilis consuetudo, ne multi a pœnitentiæ remediis arceantur; dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta referari, quibus possint legum constitutione percelli, &c.

Sententia ex libro episcopali qui gesta pontificum Romanorum titulatur excerpta digestis Sergii papæ, quæ superius in secunda actione commemoratur. Post hæc vero Ebo quidam & Bartholomæus archiepiscopi, qui pro criminibus suis privati honore ab ecclesia fuerant expulsi, sanctissimo pontifici postulabant, ut eos reconciliare ac pallium eis tribuere dignaretur: quos etiam idem præsul nec communione inter clericos dignos esse suscipere dicebat: sed inter communicantem populum communicandi licentiam tantummodo haberent. Exemplar confirmationis synodi apud Suessionensem civitatem habitæ Domini papæ & gratia & nomine Benedicti. Benedictus episcopus servus servorum Dei reverendissimo & sanctissimo confratri nostro Hincmaro episcopo sanctæ Remensis ecclesiæ. Probabilium sacrorumque diffinitiones gestorum, &c. * *Deinde sequitur hæc apostolicæ manus subscriptio*. Optamus fraternitatem tuam in Christo nunc & semper bene valere. His ita præmissis & multis aliis brevitatis gratia prætermissis attendendum summopere est his qui synodum subscripserunt quod in concilio Carthaginensi dicitur: Si quis contra suam professionem & subscriptionem aliquo modo venerit ipse se honore privabit, & omnibus quos sacerdotalis ordo complectitur, & de alienis clericis, & de aliis episcopis excommunicatis ab aliis inconsulte non recipiendis: & de * subalternis manu episcopi positis pœnitentibus, & de aliis quibuscumque sacris canonibus obviantibus providendum est, ne contra sententias sacrorum canonum & decreta Romanorum pontificum agant, quas in brevi Leo magnus urbis Romæ archiepiscopus ad universos episcopos per Campaniam, Picenum, Tusciam, & per universas provincias constitutos comprehendens cap. 5. ita decernit. Hoc itaque inquiens admonitio nostra denunciat, ut si quis fratrum contra hæc constituta venire tentaverit & prohibita fuerit ausus admittere, a suo se noverit officio submovendum, nec communionis nostræ futurum esse consortem qui esse socius noluit disciplinæ. Ne quid vero sit quod prætermissum a nobis forte credatur, omnia decretalia constituta tam beatæ recordationis Innocentii, quam omnium prædecessorum nostrorum quæ de ecclesiasticis ordinibus & canonum promulgata sunt disciplinis, ita vestra dilectione custodiri debere mandamus, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari. Quapropter nemo sacerdotum se fallat, nemo decipiat, nullius infirmæ firmitati consentiat, quia istæ & aliæ sacrorum canonum sententiæ a sancto sunt spiritu promulgatæ & Christi sanguine confirmatæ, & per eorum ora prolatæ qui cum Christo regnant in cœlis & miraculis coruscant in terris, & ideo omnes securi simus quia si contra tam validas auctoritates fecerimus, nec contra sæculi potestates prompti & securi esse poterimus, etiam coram Deo ab illis judicati sumus pro quibus patribus qui constituti sunt principes super omnem terram filii nati sumus, nec soluta erunt in cælo quæ solvimus super terram, si ligata non sunt in cœlis quæ ipsi ligaverunt in terris.

ANNO CHRISTI 835.

vide postea epistolam primam Bened. papæ III.

Forte, sub iterius. H.

Nota Jacobi Sirmondi, S. J.

1 *Concilium apud Theodonis villam.*) Hujus synodi alterum postea exemplum nacti sumus ex bibliotheca sanctæ Mariæ Laudunensis, in quo episcoporum, qui Ebbonem damnarunt, idem numerus, eademque sunt nomina, nisi quod pro Godolrico, Godelricum legit.

Notæ Severini Binii.

a *Conventus*.) Hoc conventu suasu coepiscoporum Ebbo Rhemensis archiepiscopus, eo quod denoncndi Ludovici imperatoris ab imperio a ctor fuisset, seipsum episcopatu abdicavit. Reliqui autem qui ei consentientes fuerant, ob necessitatem qua coacti fuerant ut exautorationi imperatoris interessent, seipsos excusarunt, veniamque impetrarunt. *Facta sunt ista*, inquit auctor vitæ Ludovici, *ante tempus quadragesimæ: sequente vero dominica, quæ sacra quadragesimæ initium præcedebat, in Metis civitatem Dominus imperator, sed & episcopi & populus universalis illius conventus venit, & inter missarum celebrationem septem archiepiscopi septem reconciliationis ecclesiasticæ orationes super eumdem imperatorem cecinerunt, atque omnes populi, hoc viso, pro plenaria restitutione imperatoris, multas Deo gratias reddiderunt*. Vide Baronium anno 835. num. primo.

Acta concilii quæ.

☞ AD CONCILIUM apud THEODONIS VILLAM

In quo Ebbo Remensis crimina sua confessus damnatur, Anno 835. habitum.

ADDITIO.

Ex Suppl. Ianſi t. 1. ag. 866. 67

AD hoc concilium Florus magister Lugdunensis ecclesiæ diaconus literas suas binas dedit, denuncians patribus opus quoddam Amalarii Lugdunensis ecclesiæ corepiscopi, de quo superius ad Lugdunense concilium actum est. Quos libros pluribus erroribus infartos asserens, damnandos patribus offerebat. Epistolam utramque, quod ad synodi hujus acta utcumque pertineat, huc transferendam ex volumine nono collectionis veterum monumentorum Martenii censui. Et priorem quidem ad concilium hoc datam vel ipsa ejus inscriptio demonstrat. Altera vero licet ad designatos quosdam episcopos dirigitur, ad illos tamen in concilium coeuntes scriptam ex ipsa epistola discimus: *una cum sancto concilio expugnetis errorem &c.* Nec aliud concilium quam illud, cui epistola

ANNO CHRISTI 835.

la prior inscribitur, pronum est judicare. Cum enim in priori epistola errores Amalarii leviter attigisset Florus, causæ ratio poscebat, ut in altera ad patres ejus concilii data id plenius exequeretur.

ANNO CHRISTI 834

EPISTOLA FLORI LUGDUNENSIS DIACONI

Ad Theodonis Villæ concilium adversus libros Amalarii.

Sancto & venerabili concilio apud Theodonis villam habito.

Ibidem. Ex Marten. vet. monument. to. ex. col. 666. Ex duob. Mſ. Pelterano & Harlæano annorum 800. eruit Mabil. *Aß.* 20. 28.

AUdite patres beatissimi, & reverendissimi a Deo convocati & in Deum uniti, propter Deum, auxiliante ipso, laborantes & laboraturi, atque in illo, & cum illo post beatum laborem requieturi, audite ita ut audiat vos Deus, ac mementote Apostoli, rectores ecclesiæ exhortantis, & dicentis: *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Domini, quam acquisivit sanguine suo.* Sermo de fide agitur, & catholica veritate, quam prælatus ecclesiæ Lugdunensis, depravare & subvertere lingua & calamo non desistit, erroriſque ac mendaciorum suorum vos ipsos, venerabiles ecclesiæ Christi oculos, in tantum socios, & complices esse confirmat, ut in publico ecclesiæ nostræ conventu jactare ausus sit, ad hoc vos suis persuasionibus in generali synodo fuisse perductos, ut omnes manu propria suis ineptissimis libris subscribere, & sic unanimiter sentire atque observare velletis. Cui ego per majores natu respondi, non solum me de tantis viris id credere nullatenus posse; sed etiam mihi indigno, qui sum canis mortuus, & pulex exiguus, tres prius digitos, quibus scribimus, radicitus amputari vellem, quam errores hujusmodi manus propriæ subscriptione firmarem. Addidi etiam quod si libri illi in bono concilio fuerint discussi & dijudicati, erunt procul dubio anathematizati: quos etiam corepiscopo ecclesiæ nostræ, velut valde utiles omnibus, jussit transcribere; quos cum ego ex parte aliqua relegissem, & mendaciis plenos deliramentisque vidissem, dehortatus sum, ne hoc penitus fieret, librosque suo quantocius auctori restituendos admonui, metuens videlicet, ne oves Christi, idest simplices quosque, ex eorum lectione quædam vanissima curiositatis scabies aspergeret, & ardentes papulæ diri erroris exurerent. Collegi autem ipse ac digessi in ordinem, propriisque sermonibus explicavi nonnulla, quę in generali presbyterorum concilio proposuit, dissecuit, commendavit, ex quibus ejus vanitas contemtui, immo execrationi pateat; sed ne quis me falsa putet asserere veniat liber illius in medium, & fœditatem sui publice legentibus atque audientibus denudabit, ex quo & ista, quæ sinceriſſimo examini vestro dijudicanda offero, verissima ab illo prolata probabitis, cum illic multa insaniora legeretis: testes sunt horum corepiscopi, testes archidiaconi, testes omnes qui aderant presbyteri Lugdunenses, a quibus hæc continuo irrisa ac repudiata, immo plancta & plorata cognovi, cum divinis assueti fluentis, de lacuna lutulenta bibere cogerentur, murmurantes in nequissimo pane doctrinæ, de quo Ecclesiasticus loquitur liber: *In nequissimo pane murmurabit civitas.* Et testimonium nequitiæ illius verum est; nec vero ille divina docet, sed sua concinnat, & fabricat, & juxta Salomonem: *in similitudinem arioli, & conjectoris æstimat quod ignorat.* Succurrite igitur, patres piissimi, succurrite animabus nostris; *Modicum enim fermentum totam massam corrumpit*, & juxta quendam patrem antiquum, si quid in fide falsi admittitur, intrat putredo, de veneno serpentis nascuntur vermes corruptionis, & nihil integrum remanebit. Testis est mihi omnipotens Deus, quia hæc non impulsu iracundiæ, tanquam læsus exaggero, quæ ab ipso statim exordio, dum adhuc le mihi utcumque blandulum exhiberet, dolere ac detestari cœpi, nec divinæ ordinationi seu imperiali piæ provisioni, quod ille forsan jactitat, velut rebellis existens; cum id mea exiguitas, nec cogitare unquam poterit; sed erroris odio, & amore veritatis, ecclesiæ quoque matris meæ vulneribus condolens, cujus uberibus ab infantia alitus sum, in qua & administrationis locum, & doctrinæ ac prædicationis officium indignus exercui. Certe vivam ego egentissimus, vel etiam moriar si placet, tantum pateat vulnus putridum, pateat sanies putrida; & omnes qui hoc tabescunt contagio, vobis, opitulante Christo, medicantibus, gravi veterno depulso, optata gaudeant sanitate. (*a*)

Eccl. 31. 1

Prov. 13.

1. *Cor.* 5

INCIPIT EPISTOLA FLORI,

Totius veritatis plena, contra falsiloquas adinventiones Amalarii quondam Lugdunensis corepiscopi, de Corpore Domini tripartito.

Dominis beatissimis, reverentissimis, & piissimis pastoribus gregis Christi, rectoribus ecclesiæ Dei, prædicatoribus, ac propugnatoribus catholicæ fidei, Drogoni sacri consilii magistro & pontifici clarissimo, Heti Trevirorum antistiti, Aldrico reverentissimo Cenomannorum episcopo, Raaban abbati venerabili, & ex provincia Lugdunensi prima, Albarico Lingonum reverentissimis episcopis, ecclesiæ catholicæ indignus filius, & pietatis ac paternitatis vestræ exiguus servulus, Florus.

Ibidem. Ex eodem colum. 641.

OBsecro, mansuetissimi & benignissimi servi Christi, ut extremitatem meam periculis ecclesiæ Dei condolentem, & compatientem, ac pro hoc necessitates ejus humiliter & fidenter ad vos referentem; in ipsius Christi, & Dei ecclesiæ, piæ matris, amore, pio ac benigno suscipiatis affectu. Exigua quidem & indigna est persona quæ loquitur; sed Domini est res, Domini est causa, quam loquitur: digna certe, quæ a melioribus suggereretur, & idonea quæ ad vestrum jam olim judicium examinanda perferretur: sed quoniam fortius clamare solent, qui atrocius vapulant, & qui maxima cogente indigentia importunius postulant, miseratione potius quam indignatione digni habentur: sit & mihi minimo sub vestra pietate tutum ac liberum inter flagella vapulantis ecclesiæ tristius vociferari, de cladibus ejus ac miseriis con-

(*a*) Hanc epistolam post alteram Flori datam ad Concilium Carisiacum collocandam esse judicant Scriptores Historiæ literariæ Gallicanæ Tom. V. pag. 223. adeoque datam arbitrantur ad postremum aliud Concilium apud Theodonis Villam habitum post Carisiacum anni 838. & Collectoribus adhuc ignotum. Argumentum hujus opinionis trahunt e verbis ejusdem epistolæ: *Collegi autem ipse ac digessi in ordinem, propriisque sermonibus explicavi quæ in generali Presbyte-*

conqueri, & a vobis paternæ opis auxilium de- ANNO CHRISTI 835.
precari.

Idcirco enim ad vos, o Domini & patres beatissimi, qui & dignitatis culmine & fidei sinceritate, & Dei timore, & scientiæ probitate præcellitis, & Lugdunensi ecclesiæ quidem familiarius obstricti estis, querelam hanc potissimum credidi deferendam, ut quanto plures divini muneris largitate præmitis, tanto instantius & religiosius pro divinæ fidei & veritatis tuitione certetis, memores Spiritus Sancti per Salomonem talibus, quales
Prov. 24. 11. Christi estis gratia, proclamantis: *Erue eos qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare nesce est.* Si dixeris, vires non suppetunt, qui inspector est cordis, ipse intelligit, & servatorem animæ tuæ nihil fallit, reddetque homini juxta opera sua. Præcessit enim in præfata nuper ecclesia per prælatum ejus Amalarium error insanus & vanus, fidei & veritatis inimicus, religioni & saluti contrarius, quem primum quidem aggregata presbyterorum synodo, circumsedentibus omnibus, & velut præceptorem audientibus, viva voce conatus est serere; imo tota intentione & studio per totum triduum proponendo, exponendo, exigendo, omnibus inculcavit & tradidit, quasi novi testamenti minister, tabulis cordis carnalibus cuncta quæ asserebat, indelebiliter vellet imprimere. Deinde etiam magnum quendam codicem quatuor voluminibus diffusum, a se compositum atque digestum, legendum transcribendumque tradidit; asserens eum *Officialem* nuncupari, tanquam de sacris officiis prudentissime & sufficientissime disputantem. Qui tantis vesaniis & erroribus confertus est, ut quibuslibet, etiam imperitis, palam ridendus conspuendusque videatur. Protulit quoque *Antiphonarium*, velut a se digestum atque correptum; cui talia ex suo sensu inseruit, ut pro ejus impudenti audacia frons legentis pudore ac rubore feriatur. Novissime vero novum digessit volumen, & apud Lugdunum ornate indui, ac vittis sericeis distingui fecit: quod ad palatium ferens, vel principi vel magistro consilii dicitur oblaturus. In quo vere tam inepto eloquio, tam absurdis sensibus, tam exquisitis & inauditis fantasiis involvitur, ut putes eum limphatico more bacchari, vocat hujus insulsissimæ garrulitatis librum, *Embolim opusculorum suorum*, & rectissime omnino. Est enim multiplicium errorum ejus, velut cameli gibbus, procrescens ac redundans argumentum.

De singulis autem pauca proponere, & vestræ gravitati fastidiosum, & meæ supplicationis sermoni videtur incongruum, quem metuo rebus frivolis facere prolixiorem, ne in seriis ac necessariis onerosior videatur. Certe libri ipsi fere ubique dispersi, fere omnibus noti sunt, neque ullatenus ambigo, quin gravium ac prudentium virorum judicio severius reprehendantur: quam exiguitatis meæ aut comprehendi ingenio, aut exaggerari possit eloquio. Attamen ne frustra opem sanitatis videar implorare, si dissimulo, aut foremido vulnus detegere, nonnulla vel breviter replicabo. Vos ut cœlestis cooperatores medici, sive antidoto fidei, sive scalpello, aut cauterio sinceriss. imæ veritatis curate languida, resecate putrida, urite vitiosa, & saluti corporis Christi in commune prospicite. Absit, absit a vestræ gravitatis censura, ut in ejusmodi erroribus & ineptiis confutandis, aut personæ respectu, aut adulationis fuco, aut humanæ offensionis seu discriminis metu cujusquam pii & fidelis animus retardetur: cum res fidei, cum causa ecclesiæ, cum negotium Christi agitur, sola fides, sola mater ecclesia, solus amator veritatis, immo veritas Christus præ oculis habeatur. ANNO CHRISTI 835.

Docet præceptor ipse Amalarius egregius, ita corpus Christi esse triforme & tripartitum, ut tria Christi corpora: primum quod ipse susceptit; secundum in nobis qui super terram ambulamus, tertium in illis qui sepulti jacent. Asserit in mysterio sacrificii hac de causa tres debere fieri partes; unam calicis pro Christo; alteram in patena pro vivis, tertiam in altari pro mortuis. Dicit panem illum esse carnem Christi, sanguinem animam, ut sit totus Christus. Hæsitandum dicit, utrum corpus Christi de altari sumtum in corpore nostro maneat usque in diem sepulturæ, an recipiatur invisibiliter in cœlum, an quando venam incidimus cum sanguine profluat, an cum ceteris quæ in os intrant, in secessum labatur. Epistola ejus est in suo Officiali libro, ad juvenem nescio quem, episcopum, scripta, quæ hoc continet. Ubi etiam de sputis & flegmatibus spurcissime disputat; & cum sit tam sordidæ mentis putidæque doctrinæ, se spiritalem jactat, qui omnia dijudicet, & alios carnales & animales vocat. Calicem Domini vocat sepulcrum, presbyterum Joseph ab Arimathia, archidiaconum Nicodemum, tamquam sepultores Christi; diaconos retro accliines apostolos, se in passione Domini velut contrahentes & occultare volentes; subdiaconos ad faciem erectos, mulieres libere adstantes. Aliam partem mysticæ orationis, qua corpus Domini consecratur, Christo tribuit oranti in monte Oliveti, aliam in cruce pendenti; & post, nescio quas, fatuas divisiones, aliam morienti. Cum vero presbyter inclinatur, hoc esse: *Et inclinato capite tradidit spiritum.* Joan 19. 30.

In anno legitima jejunia ad quatuor humores refert, quibus corpus vegetatur humanum, & pro his fieri asserit in eisdem jejuniis. Duas lectiones quarta feria ad missam legi, propter duo sydera ipso die condita, ut paganis ejus verbis utar, Phœbum & sororem ejus Phœbam. Nam & sanctum David semper in Domino fortem & bellicosum, more ethnico arsisse dicit in marte, quem dæmonem esse pessimum, inventorem tumultuum atque bellorum proclamat etiam poeta gentilis dicens: *Sævit toto mars impius orbe*. In evangelio majoris litaniæ, per panem intelligit fruges terræ: in pisce genita ex aquis: in ovo animalia quæ ex utroque sexu gignuntur in terris: talemque fantasiam sensus sui, evangelico præferens sensui, asserit, pro talium rerum conservatione tunc a fidelibus celebrari litanias. Nam & messes tunc in profectum sunt, inquit, & pisces tunc veniunt, & pulli campos tundunt. Addit insuper, & quasdam significationes monstruosas, & instar Antipodarum capite deorsum, pedibus sursum versis, ita ut in his præcedat res ipsa, & sequatur figura; cum e contrario umbræ legis, juxta Apostolum, res designent futurorum bonorum. Cum ab altari sumitur evangelium, ipsum altare significat Jerusalem, unde evangelium processit. Locus altaris, locum illum significat, ubi Jacob dormiens angelos vidit. Romanus pontifex, cum sabbato ante incentorem. al.

pal-

---

byterorum Concilio proposuit, disseruit, commendavit, ex quibus ejus vanitas contemptui immo execrationi pateat. Collectanea hæc eadem arbitrantur quæ ad Synodum Carisiacam anni 838. ab ipso Floro transmissa sunt. Verum quid vetat verbis hisce designari epistolam ejusdem Flori quam ad Patres nonnullos Synodi apud Theodonis Villam habitæ anno 835. distinavit? Cum præsertim Concilium ejusdem nominis anni 835. notum sit; alterum post annum 838. omnes lateat? *Manji.*

palmas eleemosynam dat, mulierem significat, quæ Dominum unxit.

ANNO CHRISTI 831.

Jam de sacerdotum & ministrorum sacris vestibus, de vasis divini ministerii, de cantorum tabulis, de signis aereis, de ipsis etiam indumentorum & calceamentorum fimbriis, coloribus, & speciebus, de officiis quoque sacris, & psalmorum distributionibus, quam inepta & fatua & omni risu digna contingit; quasi ei soli licuerit post legem & prophetas, post evangelia & apostolos, res typicas & mysticas in ecclesia statuere; ita ut mysteriorum ejus prævaricator habeatur qui usu & consuetudine simplici aliud quid celebrare præsumserit. Dicit se in talium fantasiarum adinventionibus S. Augustini auctoritatem sequi, eo quod obscura quæque & ambigua tandiu ille tractari jubeat atque versari, donec ad dilectionem Dei vel proximi intelligentia perducatur: in quibus duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ. Nec considerat nimia novitatum cupiditate cæcatus, hæc illum de sacrarum scripturarum indagandis sensibus tradidisse: nempe libri in quibus hæc loquitur, de doctrina Christiana titulantur, de sola in his scripturæ sacræ intelligentia regulæ traduntur; multa ibi de rebus, multa de signis differuntur; & tamen de hujusmodi significationibus, quas iste perquirit, nihil penitus dicitur: Immo in libris ad Januarium, omnem ecclesiasticarum observationum varietatem triplici genere distinguit; universas videlicet aut ex scripturæ sacræ auctoritate, aut ex generali ecclesiæ traditione, aut ex diversorum locorum multiformi consuetudine eas asserens propagatas. Et primas quidem ostendit numero esse pauciissimas, sed observatione facillimas, significatione præstantissimas: secundas quoque pari religione asserit venerandas: in tertiis vero nullam omnino significationem, nullum requirens mysterium, sinceriissimam atque gravissimam B. Ambrosii sententiam sequitur, ac velut cœleste oraculum sequendam proponit, quam eidem respondit de talibus consulenti: *Ad quamcumque*, inquiens, *ecclesiam deveneris, ejus morem serva, si non vis alteri esse scandalum, nec quemquam tibi.* In eisdem ad Januarium libris: Quidquid humana auctoritate statuitur, ac veluti sacramentum & mysterium tenetur, nullatenus approbandum, immo & indubie asserit resecandum.

Quid igitur novellus iste præceptor de mysteriis suis faciet? qua ratione tot vanitatum suarum commenta defendet? scripturæ sanctæ auctoritas deest, ecclesiæ in talibus generalis traditio & regula nulla est, doctrina patrum repugnat, libellum Romani ordinis tantæ auctoritatis habet, ut eum pene ad verbum nitatur exponere; & tamen, statim sibi ipse contrarius, asserit, hunc Romano archidiacono, cujus traditionibus gloriatur ignotum. Quod si scripturarum sensus ad suas fabulas trahit, & commenta erroris sui ex his fulcire conatur; quis hanc nesciat hæreticorum propriam esse insaniam, ut sua semper mendacia veritatis specie pallient, vertentes, juxta Isaiam, argentum in scoriam, & cœlestis vigorem vini terrenæ fatuitatis aquæ miscentes? Ignoscat mihi indigno & exiguo vestra paternitas, si rem necessariam fidei & salubrem ecclesiæ devota supplicatione suggessero. Claudendus est plane juxta legis præceptum bos cornipeta, & os ejus sempiterni fræno silentii constringendum; immo quia jam aut virum aut mulierem fortassis invasit, ideſt vel qui sibi fortis videtur, ve' qui vere infirmus in fide est, scandalizavit, divinarum sententiarum capidibus obruendus, nec carnes ejus, ideſt doctrina & sensus, ullatenus comedendæ. Nam quotiens de his arguitur vel monetur, nequaquam, ut piorum moris est, libenter & humiliter adquiescit; sed tunc jactantius & insolentius cornua erigens, multiplicat vesaniam suam sic sentire clamans omnem Germaniam, sic totam Italiam, sic ipsam Romam, se fuisse Constantinopoli, se apud Histriam sive Lucaniam, & idcirco in talibus singularis auctoritatis existere. Nec ei sat est, quod ipse tantis implicatur erroribus atque fantasiis, nisi & totum pene orbem sui complicem infamet. Persistit namque sub multorum pontificum ficta auctoritate, suum de sacrosanctæ eucharistiæ divisione ineptissimum, immo blasphemum confirmare sensum. Neque enim nos cujusquam morem ecclesiæ reprehendimus, nec alteram alteri superbe præferimus, quas omnes in Christo constat vinculo pacis unitas, & sancti Spiritus distributione distinctas; sed sensum profanum redarguimus, quem manifestissime & scripturæ sanctæ, & fidei catholicæ, & unitati ecclesiæ inimicissimum constat. Vere nulli unquam licuit corpus Christi dicere triforme, vel tripartitum, quod Apostolus unum semper & unicum proclamat dicens: *Unus panis unum corpus multi sumus.* 1. Cor. 10. Et iterum: *Multi unum corpus sumus in Christo.* Rom. 12. Et alibi: *unum corpus, & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ.* Eph. 4. Vere unius capitis Christi unum est omnium electorum corpus; uno spiritu vegetatum, suo capiti inseparabiliter unitum, suorum membrorum indissolubili connexione solidatum atque compactum, sola gratiarum varietate distinctum, nec mortalitate divisum, nec ipsa morte solvendum. Neque enim quia talium figmentorum doctor cum adhuc mortaliter vivit, pater autem forsan mortuus, & pulveri redditus est, idcirco vel a Christo, si ejus membra meruerunt, vel a se invicem, quantum ad gratiam unitatis corporis Christi attinet, mortalitatis aut mortis obstaculo divisi sunt, quoniam conditio mortalitatis & mortis ad pœnam pertinet prævaricationis antiquæ, non ad spiritalis innovationis ineffabilem unitatem. Unitatem istam sola caritas compaginat, sola iniquitas dissecat, testante Apostolo: *qui adhæret Domino unus spiritus est*; 1 Cor. 6. & Propheta e contrario inclamante *iniquitates vestræ divisserunt inter vos, & Deum vestrum.* Isa. 59.

Reprehendit sanctus Augustinus Thichonium, quod in libro regularum, unam de septem de corpore Domini bipartito nominaverit, mutatoque nomine inreligioso potius eam de corpore Domini vero atque simulato, vel de corpore Domini permixto asserit nuncupandam, ita sanctus pater edocuit esse nunc propter unam bonorum & malorum piscium captionem in Christi corpore permixtionem.

Divisionem vero repudiavit, quoniam indissolubilis sacramenti unitas nullam penitus recipit sectionem. Quam misera autem anxietate ventilatur, & coarctatur, cum corpus Christi humanæ corruptionis sordibus inquinari formidat, & idcirco vel in cælum recipi invisibiliter, vel in corporis nostri velut conditorio reponi mira vanitate delirat: addit quoque usque in diem sepulturæ, metuens, videlicet ne vel tunc, nisi nescio quo invisibili modo, a nobis discretum fuerit corpus Christi, nostri corporis conditione in pulverem dissolvatur. Quid autem honoris ei confert, si ex venæ incisione, mirum cur non & narium fluxu simul fluere opinatur? an non videmus quibus & quam sordidis animalibus, sive locis fusus pateat sanguis humanus? absint ab animo fideli de mysterio salutari atque cœlesti tam ineptæ & sordidæ cogitationes, prorsus panis ille sacrosanctæ oblationis corpus est Christi, non materie vel specie visibili, sed virtute & potentia spirituali. Neque

f cuspidibus ori lapidibus.

que enim in agro nobis corpus Christi gignitur, aut in vinea sanguis ejus exoritur, vel torculari exprimitur. Simplex e frugibus panis conficitur, simplex e botris vinum liquatur, accedit ad hæc offerentis ecclesiæ fides, accedit mysticæ precis consecratio, accedit divinæ virtutis infusio; sicque miro & ineffabili modo, quod est naturaliter ex germine terreno panis & vinum, efficitur spiritualiter corpus Christi, idest vitæ, & salutis nostræ mysterium, in quo aliud oculis corporis, aliud fidei videmus obtentu, nec id tantum quod ore percipimus, sed quod mente credimus, libamus. Unde & fideliter petimus, ut quod ore contingimus, pura mente capiamus. Mentis ergo est cibus iste, non ventris; non corrumpitur, sed permanet in vitam æternam, quoniam pie sumentibus confert vitam æternam, pie autem sumit, qui spiritu fidei illuminatus, in illo cibo & potu visibili, virtutem intelligibilis gratiæ exurit ac sitit: & minus indulgentiæ, & salutis spiritaliter percipit ..... nullatenus cogitanda vel metuenda est in hoc mysterio ulla pollutio. Christus enim Dei virtus, & Dei sapientia in eo sumitur, quæ sapientia, ut scriptura testatur, candorem lucis æternæ & emanatio quædam claritatis Dei sinceris, & ideo nihil inquinatum in illam incurrit, attingit autem ubique suam munditiam. Corpus igitur Christi, ut prædictum est, non est in specie visibili, sed in virtute spiritali, nec inquinari potest fece corporea, quod & animarum & corporum vitia mundare consuevit.

Obsecro patres beatissimi, ut reminiscantur piissima corda vestra, & cum omni timore ac tremore cogitent, quanta extiterit in antiquis patribus cautela fidei, & cura veritatis, & quanto zelo perfidię semina, & impietatis scandala extirpaverint, quatenus ecclesia Christi sponsa, Agni sponsi ac Domini sui sanguine redemta & ornata sine macula inveniretur, & ruga. Taceo Sabellium & Arium, qui in summæ ac individuæ & coeternæ Trinitatis fide peccaverunt, prętermitto Nestorium, & Eutichem, quos in fide incarnationis Unigeniti impia sensisse vulgatum est, nec illos contingo, qui licet eandem fidem Trinitatis tenentes, schismate obstinationis spiritu ab ecclesia recesserunt. Ad eos venio quos in cultu, & celebratione sacrorum sanctorum, seu in superstitiosis quibusdam observantiis evanescentes, antiqua sinceritas foras misit. Sunt Catafriges funesta, & Manichæi spurca celebrantes mysteria, jure damnati. Habeantur etiam Adamitæ ob impudentiam jure ab ecclesia pulsi; nudi enim viri, & fœminæ, *ad* imitationem Adæ, mysteria exercebant, ecclesiamque suam paradisum vocabant, & tamen a superstitiosi cultus observantia quantum differt superstitio nuditatis. Artonitæ qui Græco eloquio ex pane nuncupantur & caseo, merito judicentur extranei, quoniam pro pane & vino evangelico in mysteriis suis, velut Cain & Abel imitatores, panem & caseum offerebant. Aquarii quoque similiter, utpote aquam solam contra præceptum evangelicum offerebant; & tamen pie considerandum quod & hi, & illi ob hoc solummodo abjecti sunt, quia in mysterio sacrificii contra evangelicum & apostolicum constitutum, vel mutare quippiam, vel addere, aut subtrahere præsumserunt. Hæc igitur in sacris rite improbata jure videntur esse punita, utpote quibus tantum mysterium impie violatur. Oro, quid commeruerunt Euchitæ Græco vocabulo ab orando nuncupati? quid Dactilici a digito? quid Aschitæ ab utre vocitati deliquerunt, ut ecclesia excluderentur? bona est oratio, & tamen primi ob nimium orationis excessum repulsi; bonum est & silentium, sed ob nimiam silendi superstitionem, ita ut digitum labiis opponerent, secundi abjecti sunt. Jam vero Askitæ quid agebant, quam leve nunc, quam non curandum, quam etiam ludicrum putaretur? utrem inflatum, & opertum ebrii circumvenientes* se utres novos evangelico vino repletos dicebant. Cavendum ergo patres beatissimi, & paterna vigilantia providendum, ne forte & nunc hostis antiquus, qui tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, qui magnum de modico sæpe malum excitat, & de scintillis conflat incendia nova, per has novas fantasias in simplicium & ignorantium cordibus errorum semina nutriat. Curandum etiam ne per earum imperitissimum actorem divina volumina violentur; confert enim ea assidue cum hebræis; & quia nullam linguæ eorum, nullam literarum familiaritatem habet, frequenter, ut audio, quæ sunt recta pervertit. Nam & in hac parte tantam patres abhibuere cautelam, ut evangelia quæ beatus Hieronymus ab Esitio, sive Luciano falsata esse commemorat, inter libros non recipiendos abjecerunt. Quanto etenim magis istius emendatio debet esse suspecta, qui in tantis, ut res ipsæ demonstrant, præceptum calcat scripturæ dicentis: *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.*

Hæc sunt, o sanctissimi patres, quæ pro timore Dei, pro honore fidei, pro amore vestro, immo totius ecclesiæ, mansuetudini vestræ credidi intimanda. Nunc precor indignus, & obsecro per Dominum nostrum Jesum Christum, qui dilexit ecclesiam suam & seipsum credidit pro ea, mundans eam lavacro aquæ in verbo, ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugam aut aliquid hujusmodi, ut inflammemini veritatis zelo, & una cum sancto concilio expugnetis errorem insulsissimum, neque de hac solum nostra, quæ prædæ, & direptioni, & conculcationi patet, sed & ex aliis Christi ecclesiis hujus superstitionis pestilentiam exterminetis. Credite enim, Domini omni mihi veneratione dignissimi, quia nihil ita hæc misera & miserabilis plangit ecclesia, sicut veritatis, quam non audit, dispendium, & multiplicium errorum, quos tolerare compellitur, incrementum. Videtis, sanctissimi, pro qua & adversus quem supplicem pro ecclesia videlicet Christi, cui fidem & caritatem usque ad mortem debeo; adversus fabricatorem mendacii, & cultorem perversorum dogmatum, qui temporibus prudentissimorum antistitum, temporibus religiosissimi principis, contra veritatem scripturarum, contra auctoritatem ecclesiasticorum patrum, contra omnem rationis ordinem, ecclesiæ Dei vivi, qui est columna & firmamentum veritatis, ausu temerario atque sacrilego, tanta errorum & superstitionum scandala inferre conatus est; quæ procul dubio habent initium, truncum, & medium putridum, & finem ruinosum. Nam aut humiliter confitebitur errorem, ut possit dignam præbere satisfactionem; aut si insaniarum suarum commenta pertinaciter atque impudenter asserere maluerit, quod ei non expedit, nec optamus, habet præcedentium in talibus rebus, ut supra ostendimus, exempla, quorum exitus pertimescat.

* *al.* circumeuntes

Prov. 22 28.

al. tradidit.

ANNO CHRISTI 836

CONCILIUM AQUISGRANENSE II.

ANNO CHRISTI 836

LUDOVICI PII AUGUSTI JUSSU

Et evocatione, Aquisgrani in secretario basilicæ sanctæ Mariæ, quod Lateranis dicitur, celebratum, VIII. Idus Februarias, indictione XIV. [b] anno Christi DCCCXXXVI. Gregorii papæ IX. Ludovici ejusdem imperatoris XXIII.

TITULI CANONUM.

CAPUT I.

De vita episcoporum.

I. *Ut episcopatum nemo ambiat muneribus, & quales esse oporteat eos qui ad episcopatum assumuntur.*
II. *Ut episcopus ministerio suo juxta regulam apostoli fungatur.*
III. *Quod hospitalitas episcopo ubique sectanda sit.*
IV. *Ut episcopus litigiosis non se immiscat contentionibus, nec irreligiosis locutionibus indulgeat.*
V. *Ut nullus episcoporum, ministrorumve ipsorum, pro sacris ministeriis quidquam exigere præsumat.*
VI. *Ut episcopus ebrietati deditus, nisi se correxerit, deponatur.*
VII. *Quod in vita sacerdotum pensandum sit qualiter quisque doceat.*
VIII. *Quod cum doctrina sacerdotis convenire ipsius vita debeat.*
IX. *Quod actio episcopi populi actionem transcendere debeat.*
X. *Quod cavendum sit episcopo ne hominibus placere cupiat.*
XI. *Ut episcopi congregationes canonicorum monachorumque sibi subjectas diligentius gubernent.*
XII. *Ut episcopi extra necessitatem remotiora loca relictis sedibus non frequentent.*

CAPUT II.

De doctrina episcoporum.

I. *Quod episcopus ante omnia rectam fidem scire ac docere debeat.*
II. *Quod veteris novique testamenti scripta nosse debeat.*
III. *Quod spiritalem animarum medicinam ignorare non debeat.*
IV. *Quod evangelicam & apostolicam doctrinam, canonesque cum pastorali sancti Gregorii scire debeat.*
V. *Quod episcopum sacræ legis meditationi intentum esse oporteat.*
VI. *Quod nosse debeat qua personarum discretione prædicandum sit.*
VII. *Quomodo res ecclesiasticas dispensare debeat.*
VIII. *Ut semel in anno in cœna Domini sancti olei unctionem non negligat.*
IX. *De vespertinalibus in vigilia paschæ celebrandis.*
X. *Ut litania major more Romano celebretur.*
XI. *Ut singuli episcopi ministros suos recte instruant.*
XII. *Ut qui deinceps ab imperatore defecerit, aut fidelitatem violaverit, si clericus est, gradum amittat, si laicus, anathematizetur.*

De vita & doctrina inferiorum ordinum.

I. *De abbatibus canonicorum, ut congregationes suas verbo atque exemplo regant, & episcopis subditi sint.*
II. *De abbatibus monachorum, ut gregis sibi commissi curam gerant; & de monachis, ut sæcularibus negotiis non implicentur.*
III. *Ut monachi episcopos in quorum sunt parochia non parvipendant.*
IV. *De ministris episcoporum, chorepiscopis, archipresbyteris, & archidiaconis, ne avari constituantur.*
V. *De officio presbyterorum erga eos qui ad ipsorum ecclesias pertinent.*
VI. *De quadruplici negligentia presbyterorum: & ut quæ ecclesiis concessa sunt, a presbyteris, vel ab episcopi ministris non diripiantur.*
VII. *Ut presbyteri qui feminas domi vetitas habent ab episcopo corrigantur.*
VIII. *Ut ab episcopis coerceantur presbyteri, qui contra canones aliquid indecenter agunt.*
IX. *Ut clerici ad majorem disciplinam revocentur, stipendiisque amplioribus foveantur.*
X. *De clericis qui ridiculo habentur, ut ad debitum statum reducantur, & laici congruum illis honorem impendant.*
XI. *Ut cum presbyteris nulla cohabitet femina: qui contra fecerit, gradum amittat.*
XII. *Ut monasteria puellarum, in quibus disciplina est collapsa, per religiosos viros emendentur.*
XIII. *Ut prælatæ monasteriorum sibi subditas probis moribus præcedant, & necessarium illis victum vestitumque suppeditent.*
XIV. *Ut prælatæ provideant ne in monasteriis sint loca in quibus Deus offendi possit.*
XV. *Ut in omnibus congregationibus claustra & congrua habitacula fiant, atque ut singulæ secundum præscriptam sibi regulam vitam constituant.*
XVI. *Ut unicuique ecclesiæ, si fieri potest, suus imponatur presbyter.*

CAPUT III.

De persona regis, filiorumque ejus, & ministrorum.

I. *Quod regis nomen ei qui recte regit conveniat.*
II. *Quod imperator tuendæ ecclesiæ caussa sit constitutus.*
III. *Quod regale ministerium sit populum Dei cum justitia & pace regere.*
IV. *Quibus verbis regis officium a Job & Salomone describatur.*
V. *Ut imperator filiis suis, & proceribus, dignitatem sacerdotalem notam faciat.*
VI. *Ut moneat fideles suos, ne de ecclesiasticis siniſtras opiniones sine caussa sumant.*
VII. *Ut accusationes episcoporum sine caussa non admittantur; & ut secundum veritatem examinentur.*
VIII. *De facultatibus ecclesiæ per laicos non distrahendis, sed ab episcopo dispensandis.*
IX. X. *Ut in constituendis pastoribus ecclesiarum & rectoribus monasteriorum curam adhibeat.*
XI. *De reipublicæ ministris, & adjutoribus regis, quales eligendi sint.*
XII. *Ut regis consiliarii & ministri pacem & concordiam inter se habeant.*
XIII. *Ut filios suos in Dei timore diligenter erudiat.*
XIV. *Quod in his capitulis multa quæ corrigi debent contineantur.*
XV. *Quod contra divinam auctoritatem principes in caussas ecclesiasticas prosilierunt, & sacerdotes sæcularibus negotiis se occuparint.*
XVI. *De episcopali libertate concedenda.*
XVII. *Ut ecclesiasticis quadragesimæ tempus sub quiete agere liceat.*
XVIII. *Ut placita & nuptiæ diebus dominicis non fiant.*
XIX. *De monasteriis quæ propter reipublicæ necessitatem sæcularibus dantur.*
XX. *Ut laici sacerdotes contemptui non habeant.*
XXI. *Ut familiæ ecclesiasticæ injuste non graventur.*
XXII. *Ut communicatio corporis Domini omni die dominica celebretur.*
XXIII. *Ut presbyteri aliarum parochiarum sine episcopi sui consensu in palatio non recipiantur.*
XXIV. *Ut monachi in publicis locis sine caussa discurrere probibeantur.*
XXV. *Ut raptores viduarum aut virginum investigentur, & imperiali auctoritate castigentur.*

PRÆFATIO

IN nomine sanctæ Trinitatis, cum convenissemus episcopi, quorum nomina subter annectentur, synodali evocatione convocante nos glorioſissimo & or-

& orthodoxo imperatore Ludovico, invictissimo Augusto, gratia inspirante divina, Aquisgrani palatii in secretario basilicæ sanctæ genitricis Dei Mariæ, quod dicitur Lateranis, anno incarnationis Domini nostri Jesu Christi DCCCXXXVI. indictione XIV. anno vero imperii prædicti Cæsaris XXIII. octavo scilicet Iduum mensis Februarii: & ibi de statu sanctæ Dei ecclesiæ, admonente serenissimo atque totius religionis devotissimo præfato imperatore, tractare cœpissemus pari consensu: Primo visum est, normam universæ religionis, atque ecclesiasticæ disciplinæ, in duabus consistere personis, pontificali videlicet atque imperiali: de qua re Gelasius Romanæ sedis venerabilis episcopus ad Anastasium scripserit ita imperatorem: Duo sunt, inquit, imperator Auguste, quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas scilicet sacrata pontificum, & regalis potestas. In quibus tanto gravius est pondus sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus hominum in divino reddituri sunt examine rationem. Unde etiam Fulgentius in libro de veritate prædestinationis & gratiæ ita scribit: Quantum pertinet, inquit, ad hujus temporis vitam, in ecclesia nemo pontifice potior, & in sæculo Christiano imperatore nemo celsior invenitur. Cum hæc quippe ita se habeant, primo, o venerande Cæsar, omnipotenti Domino vestræque benignissimæ excellentiæ exultantibus præcordiis immensas referimus gratias, qui nos instinctu divino per devotissimum a se electum atque constitutum admonitorem tam misericorditer atque clementer admonere dignatus est, juxta consuetudinem beatissimæ memoriæ genitoris vestri, ut memores ministerii nostri, divinitus nobis licet indignis collati, pro modulo possibilitatis, officio sacerdotali secundum omnipotentis Dei voluntatem operam dare studeremus. Revolutis igitur a vestra nobis benignissima devotione collatis tribus capitulis, id est, ut ventilentur, sine quo episcopi episcopale ministerium absque offensione divina ullo modo perficere non possunt: aut quid unumquemque episcoporum scire oporteat atque implere, nec omnino ignorare absque periculo liceat: vel etiam quid ad ornatum sanctæ Dei ecclesiæ, & ministerium sacerdotale pertineat, sine quo nec sacerdotis vita probabilis esse potest, nec competens honor illi a ceteris devote impendi: quidque hoc sine quo communis omnium salus ac salvatio esse non potest, sacerdotum videlicet totiusque populi. Quibus persacile succinctim ac debite per singula respondere non possumus. Sed quia juxta assertionem vestram primo reperimus temporum varietate & ordinum confusione perplura, quæ ad sanctæ Dei ecclesiæ ornatum erigi debeant, quoquomodo neglectu elapsa, quæcumque in nobis nostrisque in his neglecta videntur officiis, omni devotione, omnique exoptatione, prout omnipotens posse annuerit, erigenda, atque ut in perfectiorem statum vertantur, omnino divina suffragante gratia operam dare desideramus. Vestram siquidem nihilominus supplici admonitione & affectu caritatis excellentiam admonentes, si quæ sunt ecclesiastici juris vestra piissima gubernatione erigenda, ut per vos vestrosque Christianæ religionis commilitones subleventur. De cetero noverit serenitas vestra, * jam ut prædictum est, quæ in ecclesiastico ordine confusa videntur, ea nos pro modulo uniuscujusque capacitatis perquirere, & inspecta, quantum ad nos pertinet, Domini opitulante gratia, restaurare cupimus, ut fiat magno desiderio optamus. Perspicientes ergo devotionem vestram sanctam, & Deo, ut credimus, amabilem, non mediocri laude magnificentiam Dei nostri magnificandam, eamdemque devotionem valde necessariam sanctæ Dei ecclesiæ duximus, atque benigno affectu commissa consideranda suscepimus: non aliquid novum quærentes, nec contra veritatis religionem quid statuentes, sed statuta antiquorum patrum innovantes, quæ per desidiam quorumdam labefactari visa sunt in quocumque ordine, ac propter inusitatum vel inveteratum usum oblivioni tradita, ut ad pristinum, Domino adjuvante, gradum releventur, capitulis strictim annectendum censuimus. De duabus siquidem personis, quas principales in hoc mundo esse non dubium est, * sacerdotalem prout sub tanto temporis spatio posse non denegat, nonnulla quæ ad hoc pertinere visa sunt sub brevitate annexuimus.

ANNO CHRISTI 836

* Forte, Regalem, & Sacerdotalem. H.

CANONES.

CAPUT I. *De vita episcoporum.*

I.

Initium enim episcopalis culminis post divinam prædestinationem esse videtur, quomodo quisque ad culmen hujus honoris pervenit. Ideoque placitum conventui humilitatis nostræ, ut sicut sæpe auctoritate divinarum scripturarum, scilicet beati Petri apostoli in Simonem magum damnatione, nec non & canonum sanctione, sed & beati Gregorii adhortatione sancitum est, nullus episcopale ministerium per ambitionem munerum attentare præsumat; sed is ad episcopale officium perveniat, si secundum apostolum vivat, id est irreprehensibiliter, sobrie, prudenter, pudice, ornate, cum hospitalitate, cum doctrina, non vinolenter, non injuriose, modeste, non litigiose, non cupide. Oportet etiam pontificem propriæ domui esse bene præpositum, & testimonium habere bonum ab his qui foris sunt, ut doctrina Dei nostri exornetur in omnibus. Nos autem etiam adjungentes, & ab his qui intus sunt conversantes cum episcopo, habere testimonium omnem episcopum oportere.

1. Tim. 3. Tit. 1

II.

Post vero, ut episcopus juxta regulam a beato Paulo apostolo decretam ministerium peragat episcopale: & qui secus gesserit, canonum coerceatur auctoritate.

III.

Decernit etiam apostolus hospitalitatem esse sectandam ab episcopo, quam in pluribus reperimus locis neglectam. Ideoque placet, ut deinceps in singulis civitatibus & monasteriis, juxta modum rerum, hospitalitas ordinetur advenientium. Et placuit omnibus episcopis, ut quocumque sit loco episcopus, coram se aggreget pauperes semper ad refectionem.

1. Tim. 3.

IV.

Interdicit præterea apostolica auctoritas litigium omni episcopo; quam & nos auctoritatem benigno amplectentes animo constituimus, ut nullus episcoporum se litigio-

Ibidem

tigiosis immiscеat contentionibus : sed ne- A
ANNO CHRISTI 836. que irreligiosis vel indisciplinatis locutionibus, tam in domibus, quam in forinsecis conventiculis, omnino indulgeat.

V.

1. Tim. 6 Cupiditatem porro, tanquam radicem omnium malorum, & apostolica damnat sententia, & ab omni ordine ecclesiastico canonica proturbat interdictio, ita ut statuerit nullum clericorum de qualibet re fœnus accipere. Quorum auctoritatem & nos secuti decrevimus, immo illorum auctoritati assensum præbuimus, ut nullus
Nic. synodus cap. 18. episcoporum, vel ministrorum ipsorum, B deinceps pro distributione sacrorum ordinum, pro dedicatione sanctæ ecclesiæ, seu pro acceptione sacri chrismatis, vel pro immutatione titulorum aliquid exigere præsumat; & qui fecerit, convictus canonicæ subjaceat disciplinæ.

VI.

Sobrietatem vero, quam apostolus episcopo habendam docet, adeo nos eam nobis sectandam statuimus, ut nullus sacerdotum ebrietatis depravatione se aut ministerium suum vilescere faciat, quo merito reprehensibilis videatur, quia legimus C ebrietatem dedecus esse cuique Christiano sectari, quanto magis sacerdotibus? Unde
Ephes. 5. apostolus inquit: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Legitur & alibi, sic oportere episcopum bibere, ut quasi non bibisse videatur. Quapropter deinceps quicumque hujus ordinis huic noxio vitio inserviens deprehensus fuerit, censuimus ut secundum statutum canonicum quicumque ebrietati deservit, aut desinat, aut deponatur.

VII.

In ipsa autem vita sacerdotum pensan- D dum est qualiter quisque doceat, sicut ait egregius doctor beatus Gregorius, ut re-
In præfat. lib. 1. pastoralis. cte docens infirmitatem suam quotidie omni consideratione cognoscat, ne aut humilitas accessum fugiat, aut perventioni vita contradicat, aut vitam doctrina destituat, aut doctrinam præsumptio extollat. Prius ergo appetitum timor temperet, post
* Forte, vita. H. autem magisterium quod suscipitur * vitam commendet: ac deinde necesse est ut pastoralis vitæ bonum quod vivendo ostenditur, etiam loquendo propagetur.

VIII.

Doctrina autem sacerdotalis secundum cujusque qualitatem omnibus sufficiens esse debet, modesta, prudens, discreta, honesta, atque utilis: nec minus exemplum boni operis doctrinæ conveniens in sacerdotibus esse debet, ut quod ore doctrina profert, vitæ meritum justæ operationis, verba sacerdotis omnibus delectabilia faciat exequenda, vitamque probabilem commendet.

IX.

In libro pastorali beatus Gregorius in- ANNO CHRISTI 836.
quit: Tantum debet actionem populi transcendere actio præsulis, quantum distare Lib. 2. c. 1.
solet a grege vita pastoris. Oportet namque ut metiri se sollicite studeat, quanta tenendæ rectitudinis necessitate constringitur, sub cujus æstimatione populus grex vocatur. Sit ergo necesse est cogitatione mundus, actione præcipuus, discretus in silentio, utilis in verbo, singulis compassione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus, bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitiæ erectus: internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam internorum sollicitudine non relinquens.

X.

Ejusdem papæ ex eodem libro: Inter *Ibidem*
hæc necesse est ut rector sollerter invigilet, ne hunc cupido placendi hominibus pulset: ne cum studiose interiora penetrat, cum provide exteriora subministrat, se magis a subditis diligi quam veritatem quærat: ne cum bonis actibus fultus a mundo videtur alienus, hunc auctori reddat extraneum amor suus.

XI.

Didicimus sane nonnullos episcopos in Lib. 3. c.
gubernandis congregationibus sibi subjectis, canonicis videlicet, & monachis, & sanctimonialibus, hactenus valde negligentes extitisse, & ob id multos in sui detractionem & contemptum provocasse; ita ut nonnulli alii prælati in eorum parochiis constituti eorum prava exempla secuti, suas similiter congregationes neglexerint. Quos & fraterno & synodali conventu admonendos esse necessario duximus, ut ab hac negligentia deinceps se cohibeant, & ceteris se imitabiles præbeant: ne forte propter illorum incuriam, & divinæ servitutis contemptus, & pericula promoveantur animarum, & auribus excellentiæ vestræ molestia ingeratur, & nostræ mediocritati in sacris conventibus tædium & opprobrium inferatur.

XII.

Comperimus etiam quosdam socios or- Lib. 3. c.
dinis nostri, non caussa necessitatis aut utilitatis, sed potius avaritiæ, & propriæ E delectationis, sæpissime propria civitatis suæ sede relicta, cleroque neglecto, remotiora loca frequentare: de qua re & destitutio divini cultus, & prædicatio in plebibus, & cura subjectorum postponitur, & hospitalitas negligitur. Quod ne ulterius a quoquam, sine inevitabili necessitate, & certa utilitate fiat, pari consensu inhibuimus.

ANNO CHRISTI 836.

CAPUT II. *De doctrina episcoporum.*

Consultum etiam est in propositione secundi capituli, commissumque ventilandum, quid unumquemque episcoporum scire oporteret atque implere, nec omnino ignorare absque periculo liceret.

I.

Primo visum est in omnibus, unumquemque pontificum scire oportere fidem sinceram, ut a principio sumamus exordium, omnium bonorum ponentes fundamentum, id est qualiter illum fidem ac credulitatem sanctæ Trinitatis in unitate deitatis sibi tenere atque credere conveniat, ac ceteros perfecte instruere, qualiter & ipsi credendo salvi fieri possint.

II.

Summos itaque sacerdotes inexcusabiliter nosse oportet, ut ex veteris novique testamenti scriptis, quæ vera sunt salutique omnium proficua proferre docte sciant, videlicet quantum divina gratia cælitus aspirare cuique dignatur: quia neminem in hac incertitudine positum assequi omnia posse certum est, quousque illo perveniatur, ubi erit Deus omnia in omnibus.

III.

Nec minus medicinam spiritualem, consiliumque salubre animarum pastores populi scire oportet, ut medicos spirituales, asserente sanctissimo pontifice Gregorio, atque dicente, Quia artium ars est regimen animarum. Quis autem interiora vulnera occultiora esse nesciat vulneribus viscerum? Et ideo metuendum est cordis se esse medicos profiteri sacerdotes ministerii sui ignaros.

IV.

Convenit insuper sacerdotali ministerio scire formam evangelicam, documenta apostolica, canonum instituta, normam regulæ pastoralis a sanctissimo pontifice Gregorio editæ, ne juxta eumdem sanctissimum virum ab imperitis, quod absit, pastorale magisterium aliqua temeritate usurpetur, aut vilescat.

V.

Sed & hoc scire convenit, quantum rector sacræ legis meditationibus esse debeat intentus, juxta quod in libro pastorali habetur, id est quod omne bonum rite a rectore agitur, si supernæ formidinis & dilectionis spiritu afflatus, studiose quotidie sacri eloquii præcepta meditetur; ut in eo vim sollicitudinis, & erga cælestem vitam providæ circumspectionis, quam humanæ conversationis usus indesinenter destruit, divinæ admonitionis verba restaurent; & qui ad vetustatem vitæ per societatem sæcularium ducitur, ad amorem semper spiritalis patriæ compunctionis aspiratione renovetur.

VI.

Sic denique ignorari non licet, quanta debet esse diversitis atque discretio in arte prædicationis, prout in libro pastoralis digestum habetur, ita inquiente sancto Gregorio: Ut enim ante nos longe reverendæ memoriæ Gregorius Nazianzenus edocuit, non una eademque cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctos par morum qualitas adstringit. Sæpe namque aliis officiunt, quæ aliis prosunt. Ideoque rector scire debet discretiones personarum, quæ in eodem libro a plenius scire volentibus inveniri possunt.

In prologo libri 3. pastoralis.

VII.

Similiter scire convenit præsulibus, res ecclesiasticas non ut proprias, sed a Domino sibi pro aliorum necessitatibus commissas: atque, juxta Prosperi documentum, nihil aliud esse res ecclesiæ, quam vota fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum. Idcirco summopere est decertandum, ne aliquis pontificum ea quæ ecclesiasticis tradita sunt ministeriis pro remissione peccatorum, aut aliis aptanda officiis, aut pauperibus eroganda, ne aliquis ea propria cupiditate, aut potentum terrore, parentumque procuratione, ad alios usus retorqueat: ne forte, quod aliis extat remissio peccatorum, ipsis sit damnationis augmentum: sed potius sollerti meditatione indigentibus eas & ecclesiasticis ministeriis distribuat, ne exinde a Domino velut inutilis dispensator damnetur; verum, quod beatius est, desiderabili voce laudetur, juxta evangelicæ parabolæ exemplum: *Euge serve bone & fidelis, intra in gaudium Domini Dei tui.*

De vita contempl. lib. 2. c. 2.

Matth. 25

VIII.

Statutum etiam est, ut vel semel in anno, id est in quinta feria, quæ est in cœna Domini, unctio sancti olei, in quo salvatio infirmorum creditur, per omnes civitates ab episcopis non negligatur, sicut nunc usque neglecta est; sed omni devotione juxta traditionem apostolicam, ac statuta decretalium, in quo de eadem re præcipitur, peragatur.

IX.

Vespertinales quoque in vigilia paschæ melius celebrandæ sunt, propter lætitiam resurrectionis Domini, quam dimittendæ.

X.

De litania quoque majore atque de rogationibus ventilatum est: sed communi consensu ab omnibus electum atque decretum, juxta morem Romanum, VII. Kalendas Maii illam celebrationem, secundum consuetudinem nostræ ecclesiæ, non omittendam.

Lib. 5. c. 72.

XI.

ANNO CHRISTI 836. Dignum etiam duximus, ut unusquisque episcoporum studeat ministros suos pro modulo possibilitatis bene instruere; ut si forte contigerit aliquem episcoporum tardiloquentem esse, aut infirmitate aliqua impeditum, habeat tamen ministrum doctum, qui ejus vice pabula verbi divini populo administrare possit: vel etiam si episcopus de hac mortalitatis luce transierit, ut ecclesia, si a Domino factum fuerit, doctore futuro non indigeat.

XII.

Rom. 13. Constat igitur, quia quicumque potestati a Domino datæ resistit, juxta apostolicum documentum, Dei ordinationi resistit. Et idcirco in commune statuimus, ut si quispiam episcoporum, aut quilibet sequentis ordinis ecclesiastici, deinceps timore, aut cupiditate, aut qualibet suasione, a domino & orthodoxo Ludovico imperatore defecerit, aut etiam sacramentum fidelitatis illi promissum violaverit, & ejus contrariis malevola intentione quolibet modo se copulaverit, gradum proprium canonica atque synodali sententia amittat. Quod si quisquam laicus superius comprehensa facere tentaverit, sciat se ab universo gradu anathematizandum.

De vita & doctrina inferiorum ordinum.

Quia vero de vita atque doctrina episcoporum, quæ in posterum servanda, nec non tenenda, de pluribus perpauca divinæ auctoritatis documentis prædiximus, necesse est etiam ut de sequentibus ordinibus aliqua adjungamus.

I.

Ut abbates canonici gregibus sibi commissis instanter invigilent, & geminam eis pastionem impendant, id est cibi & verbi, quatenus absque murmurationis vitio Domino servire valeant: simul etiam ut prædicti abbates ecclesiastica jura intemerata custodiant, videlicet ut cognoscant, cujus prænomine notentur in eo quod abbates vocati sunt, quod & intelligitur in typo Christi, nomen spiritalis patris. Ideoque semetipsos nomini quod accipiunt conforment, ut subditis & spiritalibus filiis exemplum præeundo & informando religiose exhibeant. Ideoque non convenit ministerio ipsorum aliqua turpia aut sæcularia, vel etiam inania quæque sectari, quæ contra religionem esse noscuntur: sed potius canonice, religiose, caste, sobrie, atque pic & juste vita eorum omnibus sibi commissis æternæ felicitatis ducatum præbeat: & in quantum ipsi abbates, abbatumque subjecti, episcopis propriis pro se suisque omnibus rationem reddituros noverint, tanto eorum consilio atque auctoritate modis omnibus mancipentur.

II.

Abbates vero monachorum oportet pervigili studio gregis sibi commissi curam gerere; videlicet ut sine quibus esse non possunt, temporalia subsidia administrent, tantoque id studiosius decertent agere, quanto sciunt exterius nihil contingere licere. Simul etiam divinæ lectionis studio jugiter eos informent, ne aut temporali auxilio divinum opus explere nequeant, aut torpentes otio in laqueum tentationis incidant. Ipsos etiam monachos passim, & quasi absque canonicæ auctoritatis jugo, effrænatos per sæcularia negotia minime oportet discurrere, & villicis atque sæcularibus curis inservire; sed secundum institutionem canonicam in quibus renuntiaverunt contentos esse, & neque sæcularibus, neque ecclesiasticis negotiis, nisi in caussa necessitatis, accepta tamen propriæ civitatis episcopi licentia, intereſſe.

III.

Monachi interea non debent parvipendere pastores suos, in cujusque parochia consistentes, sicut aliqui faciunt.

IV.

Episcopi ministros non sectantes avaritiam per parochias suas constituant. Comperimus quorumdam episcoporum ministros, id est chorepiscopos, archipresbyteros, & archidiaconos, non solum in presbyteris, sed etiam in plebibus parochiæ suæ avaritiam potius exercere, quam utilitati ecclesiasticæ dignitatis inservire, populique saluti consulere. Quam negligentiam, immo eorum execrabile ac damnabile cupiditatis vitium omnes in commune deinceps vitandum statuimus. Pertimescenda porro & vigilanter cavenda est sacerdotibus Domini Heli sacerdotis ruina, qui filios suos indigne agentes, Deumque pravis suis actibus ad iracundiam provocantes, sacrificioque Domini injuriam irrogantes, quia verbis tantum & non verberibus corripuit, eis divina justaque ultione ruentibus ruit. At si forte, quod absit, ullus episcoporum deinceps sectatores avaritiæ ministros in parochia sua constituerit, & eorum cognitam pravitatem auctoritate pastorali acriter ferire detrectaverit, exemplum negligentis Heli sacerdotis imitari se cognoscat, & synodali correptioni modis omnibus subjiciendum. Nam & in consensu communi statuimus, ut unusquisque episcoporum super archidiaconos suos deinceps vigilantiorem curam adhibeat, quoniam propter eorum avaritiam & morum improbitatem multi scandalizantur, ministerium sacerdotale vituperatur, & in ecclesiis a sacerdotibus multa propter eos negliguntur. 1. Reg.

V.

Presbyterorum vero qui præsunt ecclesiæ Christi, & in confectione divini cor-

poris,

peris, & sanguinis consortes cum episcopis sunt, ministerium esse videtur, ut in doctrina præsint populis, & in officio prædicandi, nec in aliquo desides inventi appareant: Item ut de omnibus hominibus, qui ad eorum ecclesiam pertinent, per omnia curam gerant, scientes se pro certo reddituros rationem pro ipsis in die judicii, quia cooperatores oneris nostri esse procul dubio noscuntur. Quapropter ab ortu nativitatis cujusque ad se pertinentis prædictam curam habeat, ne aliquis eorum absque renatione sacri baptismatis moriatur. Post acceptum autem sacrum baptisma, sine manus impositione episcopi non remaneat: ac deinde imbuatur scire orationem dominicam atque symbolum. Postea vero qualiter vivere debeat doceatur. Si forte vitiosus vel criminosus apparuerit, qualiter corrigatur provideat. Si autem infirmitate depressus fuerit, ne confessione atque oratione sacerdotali, nec non unctione sacrificati olei per ejus negligentiam careat. Denique si finem urgentem perspexerit, commendet animam Christianam Domino Deo suo more sacerdotali, cum acceptione sacræ communionis, corpusque sepulturæ, non ut mos est gentilium, sed sicut Christianorum.

VI.

De presbyteris, & eorum ecclesiis, unde multa negliguntur, & scandala generantur, in nostra discussione quatuor nobis pericula apparuerunt. Primo quia nonnulli eorum ab ipsis sacerdotibus quadam securitate accepta, nec ea quæ ad cultum divinum pertinent faciunt, neque in restauratione & luminaribus ecclesiæ studium habent, nec etiam senioribus suis debitam reverentiam exhibent, & insuper ecclesias suas exspoliant, & in prædiola sua propria transferunt: Quæ omnia ad negligentiam eorum pertinere deprehendimus. Ob id vero quadam occasione accepta seniores eorum permoti in tantam audaciam prorumpunt, ut eos etiam illicite, & inhoneste, atque irreverenter tractare præsumant. Unde summopere omnibus modis abhinc providendum judicavimus, ut ea quæ a domino imperatore, consensu episcoporum, ob honorem & amorem Dei ecclesiis concessa sunt, non in avaritiam presbyterorum, aut in rapacitatem episcopalium ministrorum, sed in utilitatem ecclesiæ, & in usus clericorum & pauperum deveniant.

VII.

Illud quoque non minus periculosum esse didicimus, quod in quorumdam episcoporum parochiis quosdam presbyteros, contra interdicta sanctorum canonum, feminas in domibus suis non solum habitare, sed etiam ministrare sibi faciunt, quas & laqueum sacerdotibus persæpe extitisse, & multos hac occasione in scandalum, & in detractionem corruisse cognovimus. Quæ transgressio & tempore genitoris vestri, & vestro in conventibus episcoporum secundum auctoritatem canonicam prohibita, sed necdum ad correctionem plene est perducta. Unde ia commune censuimus, ut hi qui tantæ transgressionis incorrectores hactenus extiterint, si abhinc hujus rei correctores esse neglexerint, juxta apostoli sententiam, quasi consentientes malorum coerceantur. Rom. 1.

VIII.

Similiter de illis presbyteris, qui contra statuta canonum villici fiunt, tabernas ingrediuntur, turpia lucra sectantur, & diversissimis modis usuris inserviunt, & aliorum domos inhoneste & impudice frequentant, & comessationibus & ebrietatibus deservire non erubescunt, & per diversos mercatus indiscrete discurrunt, observandum judicavimus, ut abhinc districte severiterque coerceantur; ne per eorum illicitam & indecentem actionem, & ministerium sacerdotale vituperetur, & quibus debuerant esse in eorum exemplum, deveniant in scandalum. Lib. 5. c. 175.

IX.

Necessarium etiam in quibusdam reperimus ecclesiis, ut clericorum ordo majori adstringatur disciplina & custodia, ampliorique foveatur stipendiorum copia, ut occasione temporalium subsidiorum sanctarum non depereat institutio rerum.

X.

De eorumdem presbyterorum vita, quæ, ut vos vere fatemini, ridicula habetur, quantum nobis posse est, curabimus ut minus perfecti eorum actus ad debitum revocentur statum. Vestrum autem erit præcipere laicis, ut ipsi congruum eis & debitum impendant honorem, & in eos qui contra eos perperam gesserunt congrua procedat castigatio, quatenus & illi corrigantur, & reliqui terreantur.

XI.

Decernimus etiam, ut presbyteris nulla omnino cohabitet feminarum: contemnentes autem hanc constitutionem periculum proprii sustinere gradus.

XII.

Illud namque necessarium visum est de monasteriis puellarum, quæ in quibusdam locis lupanaria potius videntur esse, quam monasteria, propter negligentiam stipendiorum, aut certe insolertiam prælatarum. Unde postulandum est, ut religiosi viri ad hoc dirigantur, ut talia inquirant, & secundum religionem Deo placabilem emendare studeant, sicut superius de clericis decrevimus.

XIII.

Admonendæ etiam sunt prælatæ monasteriorum, ut subditas moribus probis atque

que exemplis præcedant, & de neceſſariis ANNO CHRISTI 836. ſubditarum victualibus ad proprios uſus ſubditis ſubtrahere non præſumant: ne & illæ inde, occaſione videlicet minorationis victus atque veſtimentorum, in laqueum incidant diaboli. Sed deinceps illæ ovibus Chriſti præferendæ ſunt, quas contagio vitiorum non coinquinet, ſed religionis devotio commendet. Nam illud perſpicuum eſt, quæ necdum noverant eſſe filiæ in diſciplina religionis, nec in ſeſe religionis normam habentes, matres religioſarum fieri non poſſe.

XIV.

Admonendæ prælatæ ſunt, ut prævideant ne in ipſis monaſteriis multimodi ſint anguli, vel talia loca, quæ ſint tenebroſa, aut certe viſui prælatorum occulta, in quibus Deus pro ſceleribus inibi commiſſis ad iracundiam provocetur.

XV.

In cuſtodiis vero congregationum, tam canonicorum, quamque monachorum, nec non ſanctimonialium, ſummopere ſtudendum cenſuimus, ut in omnibus locis clauſtra eis prævideantur religioni eorum congruentia: ſed & habitacula domorum, in quibus religio Deum ſequi volentibus perfici atque augeri poſſit potius quam vitia nutriri. Hoc tamen ut non negligatur a prælatis congregationum miſſis dominicis committatur. Modus autem erga ipſarum congregationum diſciplinam hic eſſe debet, id eſt ut canonici, ſecundum id quod con- * Anno 816. tinetur in libro qui de eorum vita * collectus, religioſe converſentur: monachi vero ſecundum traditam a beato Benedicto regulam unanimiter, quantumcumque poſſe eſt, cujuſque religionis regularem vitam in omnibus ſectentur. Sanctimoniales deniqùe, ſecundum id quod earumdem ſexus fragilitati congruit, religioni cum omni diligentia ſubdantur.

Hæc nos fideles & devotiſſimi famuli & oratores veſtri, juxta parvitatem ſenſus noſtri, prout brevitas temporis permiſit, ſecundum ſanctam ordinationem veſtram, de his quæ ad noſtram, & conſacerdotum ſubjectorumque noſtrorum correctionem & emendationem pertinere perſpeximus, pauca de multis ſanctarum ſcripturarum excerpentes exempla, licet perplura inibi ad hæc pertinentia non ignorentur, quæ ſi per ſingula annotarentur, nec etiam anni volutionem ad hoc poſſe credimus ſufficere; ideoque, ut diximus, pauca ſuccincte ordinatimque, ut videtur, annotavimus.

XVI.

Communi conſenſu inſuper cenſuimus, ubicumque poſſibile fuerit, unicuique eccleſiæ ſuus provideatur ab epiſcopis presbyter, ut per ſe eam tenere poſſit, aut etiam priori presbytero ſubjugatus miniſterium ſacerdotale perficere poſſit. Quia in multis locis pericula presbyterorum imminentia perſpeximus. Videlicet in officiis divinis, quamquam miſſarum celebrationes per omnes eccleſias ſibi commiſſas agere poſſent, cetera officia, quæ ad divinum cultum pertinent, propter impoſſibilitatem & multitudinem eccleſiarum, quodammodo neglectu elapſa. Similiter & prævidentiæ in baptiſmate infirmorum, & in confeſſione querentium, atque in communione periclitantium, perplura remaniſſe. Ideoque congruentius, ut ſupra dictum eſt, omnibus videtur, cuique congruere eccleſiæ proprium habere presbyterum. ANNO CHRISTI 836.

His itaque ſic ſe habentibus, nunc quia communium ſalutem perſpiciendam atque conſiderandam dignum duximus, petimus inſuper jam, quia labor ad ea quæ propoſita ſunt inquirenda additus eſt, ut non in tædium auditui vertatur, ſed potius ad audiendum aures accommodentur, ſupplici devotione rogamus.

CAPUT III.

De perſona regis, filiorumque ejus, & miniſtrorum.

Tertium quoque capitulum duobus ſuperioribus capitulis ex parte convenire videtur, in vita ſcilicet atque doctrina ſacerdotum; in quibuſdam vero, pariter cum ſacerdotibus principes & omnem populum Chriſtianorum tangere non dubitatur, ſed & in utroque ordine partim defeciſſe. In ſacerdotibus enim defecit, auctoritate ſacerdotalis ordinis labente, quantum in ipſorum ſtudio aliquid minus fuit quam conveniret; in principibus, ſcilicet in illis quos vos benevola intentione enutrire ſtuduiſtis atque ſublimaſtis, non permanente dilectione, ſed abundante iniquitate, & refrigeſcente multorum caritate. Sed nunc quia de his quæ præmiſſa ſunt veſtro ardentiſſimo deſiderio prius ſatisfacere ſtuduimus; illud tamen, quod ad veſtram ſpecialiter perſonam miniſteriumque pertinere cognoſcimus, nullatenus oblivioni tradidimus: ſed potius veſtræ ſaluti proſpicientes, nonnulla capitula neceſſaria fideliter collegimus, & vobis familiariter admonitionis gratia devoteque porrigenda devovimus. Similiter quædam ad filios veſtros pertinentia, quædam vero ad commilitones veſtros non minus pertinentia. Nec prætereundum dignum judicavimus, ut aperte atque diſtincte inſpiciendo, legendo, & audiendo, veſtra cognoſcere poſſit ſollertia, filiorumque veſtrorum, ac ceterorum omnium induſtria, de quibus, & pro quibus convenienter humilitati noſtræ ſecundum virium poſſibilitatem noſtrarum fideliter tractavimus pro communi omnium perpetua ſalute.

I.

Ut quid rex dictus ſit, Iſidorus in libro ſententiarum ſcribit: Rex enim, inquit, a regendo vocatur. Si enim pie, & juſte, & miſericorditer regit, merito rex appellatur: ſi his caruerit, non rex, ſed tyrannus eſt. Antiqui autem, ut idem Iſidorus libro etymologiarum ſcribit, omnes reges Iſidorus libro 3. ſen. c. 48.

ty-

tyrannos vocabant: sed postea pie, & juste, & misericorditer regentes regis nomen sunt adepti; impie vero, injuste, crudeliterque principantibus non regis, sed tyrannicum aptatum est nomen. Unde & beatus Gregorius ait in moralibus. Viros namque sanctos proinde vocari reges in sacris eloquiis didicimus, eo quod recte agant, sensusque proprios bene regant, & motus resistentes sibi rationabili discretione componant. Recte igitur illi vocantur reges, qui tam semetipsos, quamque subjectos bene regendo, pacificare noverunt.

ANNO CHRISTI 816.

II.

Ad quid etiam constitutus sit imperator Fulgentius in libro de veritate prædestinationis & gratiæ scribit: Clementissimus quoque imperator non ideo est misericordiæ vas præparatum in gloriam, quia apicem terreni principatus accepit, sed si in imperiali culmine recta fide vivat, & vera cordis humilitate præditus culmen regiæ dignitatis sanctæ religioni subjiciat: si magis in timore servire Deo, quam in tumore dominari populo delectetur: si in eo lenitas iracundiam mitiget, ornet benignitas potestatem: si se magis diligendum quam metuendum cunctis exhibeat: si subjectis salubriter consulat, si justitiam sic teneat, ut misericordiam non relinquat: si præ omnibus ita se sanctæ matris ecclesiæ catholicæ meminerit filium, ut ejus paci atque tranquillitati per universum mundum prodesse suum faciat principatum. Magis enim Christianum regitur ac propagatur imperium, dum ecclesiastico statui per omnem terram consulitur, quam cum in parte quacumque terrarum pro temporali securitate pugnatur. Unde & Isidorus dicit: Principes namque sæculi nonnunquam intra ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, ut per eamdem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniant. Ceterum intra ecclesiam potestates necessariæ non essent, nisi ut quod non prævalet sacerdos efficere per doctrinæ sermonem, potestas hoc imperet per disciplinæ terrorem. Sæpe per regnum terrenum cæleste regnum proficit, ut qui intra ecclesiam positi contra fidem & disciplinam ecclesiæ agunt, rigore principum conterantur, ipsamque disciplinam, quam ecclesiæ utilitas exercere non prævalet, cervicibus superborum potestas principalis imponat. Salomon in proverbiis: *Misericordia & veritas custodiunt regem, & roborat clementia thronum ejus.*

Prov. 20.

III.

Regale namque ministerium specialiter est, populum Dei gubernare & regere cum æquitate & justitia, & ut pacem & concordiam habeant studere. Ipse enim debet primo defensor esse ecclesiarum & servorum Dei, viduarum, orphanorum, ceterorumque pauperum, nec non & omnium indigentium. Ipsis enim terror & studium hujuscemodi, in quantum possibile est, esse debet: primo ut nulla injustitia fiat; deinde, si evenerit, ut nullo modo eam subsistere permittat, nec spem delitescendi, sive audaciam male agendi cuiquam relinquat: sed sciant omnes, quoniam si ad ipsius notitiam pervenerit quidpiam mali quod admiserint, nequaquam incorrectum aut inultum remanebit, sed juxta facti qualitatem erit & modus justæ correptionis. Unde oportet, ut ipse judex est, judicium causamque pauperum ad se ingredi faciat, & diligenter inquirat, ne forte illi qui ab eo constituti sunt, & vicem ejus agere debent in populo, injuste aut negligenter pauperes oppressiones pati permittant. Scire autem unumquemque, cujuslibet sit ordinis, oportet, quia si de otioso sermone Deo rationem redditurus est, multo magis de ministerio divinitus sibi commisso.

ANNO CHRISTI 816.

IV.

De ministerio autem regis ita Job loquitur: *Cumque sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator. Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi, quod liberassem pauperem vociferantem, & pupillum cui non esses adjutor. Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum. Justitia indutus sum, & vestivi me sicut vestimento & diademate judicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudo: pater eram pauperum, & causam quam nesciebam diligentissime investigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.* Salomon: *Rex qui sedet in solio judicii dissipat omne malum intuitu suo.* Item idem in libro Sapientiæ: *Diligite justitiam, qui judicatis terram: sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum.* Item ibi: *Audite ergo reges & intelligite, discite judices finium terræ: præbete aures vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data est vobis a Domino potestas, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur: quoniam cum essetis ministri ejus, non recte judicastis, neque custodistis legem justitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrende & cito apparebit vobis, quoniam judicium durissimum in his qui præsunt fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahit personam cujusquam Dominus, nec reverebitur cujusquam magnitudinem: quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter pro omnibus cura est illi.* Extant & alia innumera sacrarum scripturarum testimonia regio nomini & officio convenientia, super quibus colligendis vestra sancta devotio idcirco magnum nobis ademit laborem, eo quod divina gratia adeo

Job 29.

Prov. 20

Sap. 1.

Sap. 6. & seqq.

tot

tot virtutum prærogativis veſtrum repleverit animum, & exornaverit dignitatem, ut non ſit neceſſe ſacerdotibus Domini copioſioribus exemplis qualibet exaggeratione veſtrum animum onerare. Quare Deo omnipotenti gratias uberrimas ac multiplices referimus, qui ita vos pia religione, ſancta devotione, benigna humilitate, amore juſtitiæ, operibus miſericordiæ, ceterarumque ſanctarum virtutum perfectione ſua gratuita pietate ditavit, ut merito ab omnibus amandi & imitandi ſitis.

ANNO CHRISTI 836.

V.

Petimus humiliter veſtram excellentiam, ut per vos filii, & proceres veſtri, nomen, poteſtatem, vigorem, & dignitatem ſacerdotalem cognoſcant: quod ex verbis Domini facile intelligere poſſunt, quibus beato Petro, cujus vicem indigni gerimus, ait: *Quæcumque ligaveris ſuper terram, erunt ligata & in cælo.* Et alibi diſcipulis generaliter dicit: *Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt.* Illud etiam ad exemplum reducendum eſt, quod in eccleſiaſtica hiſtoria Conſtantinus imperator epiſcopis ait: Deus, inquit, conſtituit vos ſacerdotes, & poteſtatem vobis dedit de nobis quoque judicandi: & ideo nos recte a vobis judicamur; vos autem non poteſtis ab hominibus judicari. Propter quod Dei ſolius inter vos expectate judicium, & veſtra jurgia, quæcumque ſunt, ad illud divinum reſerventur examen. Vos enim nobis a Deo dati eſtis dii, & conveniens non eſt ut homo judicet deos, ſed ille ſolus de quo ſcriptum eſt: *Deus ſtetit in ſynagoga deorum, in medio autem deos diſcernit.* Sed & hoc illis ad memoriam reducendum eſt, qualiter beatus Proſper, in libro quem de contemplativa & actuali vita ſcripſit, laudem ſacerdotum comprehenderit: Ipſis enim, inquit, ſacerdotibus proprie animarum curandarum ſollicitudo commiſſa eſt, qui pondus populi ſibi commiſſi viriliter ſuſtinentes, pro peccatis omnium, veluti pro ſuis, infatigabiliter ſupplicant Deo, ac velut quidam Aaron incenſum contriti cordis & humiliati ſpiritus offerentes, quo placatur Deus, avertunt iram futuræ animadverſionis a populo: qui per Dei gratiam fiunt divinæ voluntatis indices, eccleſiarum Chriſti poſt apoſtolos fundatores, fideles populi duces, veritatis aſſertores, pravæ doctrinæ hoſtes, omnibus bonis amabiles, & male ſibi conſciis etiam ipſo viſu terribiles, vindices oppreſſorum, patres in fide catholica regeneratorum, prædicatores cæleſtium præmiorum, exempla bonorum operum, documenta virtutum, & forma fidelium. Ipſi ſunt eccleſiæ decus, quibus amplius fulget eccleſia. Ipſi columnæ firmiſſimæ, quibus in Chriſto fundatis innititur omnis multitudo credentium. Ipſi januæ civitatis æternæ, per quas omnes qui credunt ingrediuntur ad Chriſtum. Ipſi janitores, quibus claves datæ ſunt regni cælorum. Ipſi etiam diſpenſatores regiæ domus, quorum arbitrio in aula regis æterni dividuntur gradus & officia ſingulorum. Licet enim ſanctis præcedentibus ſacerdotibus vita & meritis longe inferiores ſimus, idem tamen ſacrum miniſterium, quod indigni ſuſcepimus, non minoris auctoritatis & dignitatis exiſtit. Et quamquam miniſterio tanto indigni ſimus, propter illum tamen, cujus miniſterium gerimus, in nobis non eſt contemnendum.

ANNO CHRISTI 836.

Lib. 3. concil. Pariſ. cap. 8. & 9.

Matth. 16.

Joan. 20.

Ruſin. lib. 10. c. 2.

Pſal. 81.

Lib. 2. c. 2.

VI.

Illud etiam ſpecialiter neceſſarium veſtræ ſuggerere pietati duximus, ut fideles veſtri per vos admoneantur & inſtruantur, quatenus quando aliquid nobis veſtra celſitudo de noſtra correctione, vel veſtra, nec non & illorum ſalute tractandum committit, ut non per inanem & falſam ſuſpicionem contra nos ſcandalum ſumant, & ſine cauſſa in nos detrahendo Deum offendant, & unde ſibi ſalutem ſperare & acquirere debuerant, culpam incurrant. Quia nos nihil aliud quærere aut tractare deſideramus, nec noſtri officii eſt ut faciamus, niſi quod ad noſtrum debitum miniſterium, & ad illorum ſalutem pertinet. Et ideo non debemus ante tempus per ſuſpicionem judicari, ſed patienter expectari, donec ipſa veritas manifeſtum faciat, utrum magis audiendi an improbandi ſimus. Nos enim, ſi forte evenerit, ut aliquid ſiniſtræ opinionis de nobis fama ſparſerit, Deo nobis opem ferente, æquanimiter tolerare & poſſumus & debemus. Ipſi vero culpa immunes eſſe non poſſunt, dum patrum & fratrum intentionem ſine cauſſa reprehendere non metuunt. Quoniam hoc ſummopere elaborandum eſt nobis & vobis, ut ſemper inter paſtores eccleſiarum & gregem Chriſti pax & concordia unanimitaſque ſervetur. Niſi enim caritatem & concordiam invicem habuerint, Deum ſicut oportet propitium habere non merentur. Quapropter, ſicut præmiſſum eſt, cum Deo inſpirante veſtra pietas de eccleſiaſtica & communi utilitate aliquid nobis tractare præcipit, non eſt nobis fas mentiri: quia aliquando veritatem ſine gravi periculo ad tempus reticere, nunquam tamen interrogati de ipſa veritate ſine gravi diſcrimine poſſumus mentiri. Sed quia veritas ſæpe odium generat, & ſermo Dei adverſarius a Domino noſtris carnalibus voluptatibus deſcribitur, tamen ei in via, id eſt in præſenti vita conſentiendum eſt. Sic etiam erga nos agendum eſt, ut quotieſcumque interrogati veritatem proferimus, quamquam

non-

nonnulli infirmi ſine cauſſa ſcandalizentur, nobis tamen conſentiendum eſt propter ANNO CHRISTI 836. ipſam veritatem. Nam ſæpe, quando vobis ſuggerimus, ut fideles quique res eccleſiarum pie & cum reverentia & timore Dei tractent, & cognoſcant illas Deo eſſe dicatas, quatenus ſic habeant de illis temporalem profectum, ut non propter ignorantiam & negligentiam æternum patiantur detrimentum: ſuſpicantur nonnulli, quod nos cauſſa cupiditatis potius hoc admoneamus, quam cauſſa ſalutis, cum nos veraciter nullis rebus ſibi collatis optemus eos exſpoliari, ſed magis eorum communi ſaluti conſultum præbere: quia non rerum, ut multi arbitrantur, ambitione, ſed animarum potius delectamur ſalvatione.

VII.

Didicimus ſane nonnullos epiſcoporum a quibuſdam perſonis clam temeraria detractione accuſatos atque detractos, ſine approbatione tamen, in cauſſis reprehenſibilibus, quæ pontificatus ordini non congruere viſæ ſunt, ſi approbatæ fuerint. Idcirco obnixe precamur, ut ſi aliquis deinceps accuſator anniſus fuerit aliquem exceſſum in epiſcopali ordine rite reprehendere, & ad aures imperiales perducere, ut non facile per cujuſcumque perſonam officium tanti miniſterii in aliquo vileſcere videatur. Accuſator itaque uti, ſicut hactenus, deliteſcendo ſe ſubtrahere locum non habeat, ſed neque accuſatus: hujus rei veritas ſynodali conventui pateat, ibidemque omni occaſione remota utrorum examinatio ſecundum veritatem examinetur, ut quod quiſque meretur, accuſatus videlicet, ſive accuſator, pro merito canonicæ diſciplinæ ſubjaceat: ne forte quiſquam ſacerdotum ſe reprehenſibilem exhibere audeat, aut etiam quiſque leviter inaniterque propriæ intemperantiæ aſſenſum præbens, tanti ordinis viros ſine cauſſa atque probatione vituperare præſumat. Licet enim ſacerdotes moderno tempore, propter imminentes perturbationes, in multis ſint negligentes, non ſunt tamen vituperandi nec deſpiciendi; ſed propter illum, cujus miniſterium gerunt, audiendi & congruo honore venerandi. Poſt apoſtolos enim ad ipſos hæc Domini ſententia dirigitur: *Qui vos audit me audit, & qui vos ſpernit me ſpernit*. Quapropter attendendum eſt, quod ſacerdotum Chriſti ſpretio ad injuriam Chriſti pertinet, cujus vicem & miniſterium gerunt.

VIII.

De conſervandis rebus quæ a fidelibus conferuntur, in canonibus Nicæni concilii ita roboratum eſſe conſtat: Quæ ſunt eccleſiæ ſub omni ſollicitudine, & conſcientia bona, & fide quæ in Deum eſt, qui cuncta conſiderat judicatque, ſerventur, quæ etiam diſpenſanda ſunt judicio & poteſtate pontificis, cui commiſſus eſt populus, & animæ quæ intra eccleſiam congregantur. Item in decretalibus papæ Symmachi: Synodali igitur conventu provida ſententia modis omnibus enervari placuit, & in irritum deduci, ne in exemplum remaneret præſumendi quibuslibet laicis, quamvis religioſis vel potentibus, in quacumque civitate quolibet modo de eccleſiaſticis facultatibus aliquid diſtrahendo decernere, quarum ſolis ſacerdotibus diſponendi indiſcuſſa a Deo cura commiſſa docetur. Quoniam, ut beatus Proſper ait, res eccleſiæ non ſunt propriæ, ſed communes; vota videlicet fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum. Ergo quæ a religioſis viris ad ſubſtantiam pauperum ac ſervorum Dei, & ſuſtentationem ac reparationem eccleſiarum ſunt derelicta, nulli contra fas ſine aliqua pietatis conſideratione licet diſpergi. Item unde ſupra in concilio Toletano: Quia eccleſiarum omnium dotes ad epiſcoporum ordinationem & poteſtatem pertineant, nec a quoquam aliqua præſumptione diſtrahantur. Item poſt pauca: Omnis itaque rei eccleſiaſticæ quantitas, ſicut remedium veniæ tribui conferenti, ita damnum rite præparat abſtrahenti.

ANNO CHRISTI 836.

Syn. III. c. 4

De vita contemplativa lib. 2. cap. 4.

Concil. Toletan. III cap. 19.

IX.

Iterum monendo magnitudini veſtræ ſuppliciter ſuggerimus, ut deinceps in bonis paſtoribus rectoribuſque in eccleſiis Dei conſtituendis magnum ſtudium atque ſolertiſſimam adhibeatis curam: quia, ſi aliter factum fuerit, & ordo eccleſiaſticus ſuam non habebit dignitatem, & religio Chriſtiana in multis labefactanda damna detrimenti ſui patietur, & animæ veſtræ, quod non optamus, periculum generabitur.

X.

Similiter poſcimus, ut in abbatiſſis conſtituendis, & rectoribus monaſteriorum, veſtrum ſpecialiter caveatis periculum, ſicut vobis ſæpe eſt dictum, & per divinam auctoritatem crebrius manifeſtatum.

XI.

Sed & hoc obſecramus, ut in eligendis adjutoribus veſtris, & reipublicæ miniſtris, qui vice veſtra populum Dei regere & gubernare atque judicare debent, ſolertiſſimam providentiam habeatis, ſemper illud attendentes quod in libro Exodi ad Moſem dicitur: *Provide*, inquit, *de omni populo viros prudentes & timentes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint avaritiam: & conſtitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, qui judicent populum omni tempore: quidquid autem majus fuerit, referant ad te, & ipſi minora tantummodo judicent, leviuſque tibi ſit partito in alios onere. Si hoc feceris, implebis imperium Domini, & præcepta*

Exod. 18.

ejus poteris sustentare. Unde & in libro Deu-
ANNO CHRISTI 836. teronomii: *Judices*, inquit, *& magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus*
Deut. 16. *Deus tuus dederit tibi per singulas tribus tuas, ut judicent populum justo judicio, nec in alteram partem declinent*. Item ibi:
Deut. 1. *Dixique vobis in illo tempore: Non possum solus sustinere vos, quia Dominus Deus vester multiplicavit vos, & estis hodie sicut stellæ cæli plurimi. Dominus Deus patrum vestrorum addat ad hunc numerum multa millia, & faciat vobis sicut locutus est. Non valeo solus sustinere vestra negotia, & pondus, & jurgia. Date ex vobis viros sapientes & gnaros, & quorum conversa-*
2 Paral. 19. *tio sit probata in tribubus vestris*. Sed & in libro Paralipomenon ita legitur: *Constituitque rex Josaphat judices terræ in cunctis civitatibus Juda munitis per singula loca, & præcipiens judicibus, Videte, ait, quid faciatis. Non enim hominis exercetis judicium, sed Dei, & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite. Non enim est apud Dominum Deum vestrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum.*

XII.

Rogamus etiam vestram pietatem propter divinam misericordiam, vestramque
Lib. 3. Conc. Par. c. 24. salutem, ac totius populi utilitatem, nec non & regni honorem atque stabilitatem, ut vestra pietas solertissimam vigilantiam adhibeat, quatenus consiliarii & dignitatis vestræ ministri, custodesque animæ vestræ & corporis, qui debent esse intra regnum aliis decus, & bonitatis exemplum, & in ceteris nationibus bonæ opinionis condimentum, caritatem, pacem, atque concordiam, omni simulatione & calliditate postposita, adinvicem habeant, ut secundum Dei voluntatem, & vestram honestatem, atque totius populi profectum, communiter decertent, & veri vobis adjutores in omnibus concorditer existant. Tunc etenim veri consiliarii, verique adjutores vestri, & totius regni salubriter esse poterunt, si unanimes extiterint, & invicem dilectionem habuerint. Decet quippe, ut sacra domus vestra cunctis spectabilis apparcat, & imitabilis existat, & fama suæ bonæ opinionis, sive alios imperii vestri subjectos, sive exteras nationes abundantissime perfundat. Ubi igitur omnes dissensiones & discordiæ dirimendæ, & omnis malitia imperiali auctoritate est comprimenda, necesse est ut quod in aliis corrigere decernit, in ea minime reperiatur.

XIII.

Nam & hoc humiliter admonemus, ut liberos vestros, quos vobis divina pietas largiri voluit, in timore Dei jugiter diligenterque erudiatis, sicuti & facitis. Et ut in mutua dilectionis caritate & fraternitatis amore, atque unanimitatis concordia vicissim consistant, sedula paternaque admonitione insistatis. Et ne illicitis actibus creatoris sui offensam incurrant, provida solertique circumspectione nihilominus invigiletis; attendentes beatum Job, cujus studium, ut B. Gregorius in moralibus libris scribit, circa filios erudiendos tale extitit, ut non solum eos exterius perfectos opere & sermone perficeret, verum etiam eorum corda sacrificii oblatione mundaret. Attendite etiam David instruentem Salomonem filium suum, de quo in primo libro Malachim legitur: *Ego*, inquit, *ingredior viam universæ terræ: confortare, & esto*
3. Reg. 1. Paral. *vir fortis, & observa custodias Domini Dei tui, ut ambules in viis ejus, & custodias cæremonias ejus, & præcepta. Fili mi, cognosce Deum patris tui, & servias ei corde perfecto, & animo voluntario*. Attendite etiam Tobiam,
Tob. 1. de quo legitur, quod cum factus esset vir, accepit uxorem Annam de tribu sua, & genuit ex ea filium, nomen suum imponens ei, quem ab infantia timere Deum docuit, & abstinere ab omni peccato. Item idem alloquens eumdem filium suum: *Om-*
Tob. 4. *nibus*, inquit, *diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum, & cave ne aliquando peccato consentias, & prætermittas præcepta Domini Dei nostri. Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere. Ita enim fiet, ut nec a te avertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita esto misericors*, &c. Item
Ibidem. paullo post: *Attende tibi, fili mi, ab omni fornicatione, & præter uxorem tuam nequaquam patieris crimen scire. Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in corde dominari permittas: ex ipsa enim initium sumpsit omnis perditio*. Et idem non post multa: *Consilium semper a sapiente perquire. Omni tempore benedic Deum, & pete ab eo ut vias tuas dirigat, & omnia*
Tob. 14. *consilia tua in ipso permaneant*. Item idem: *Audite ergo filii mei: Servite Domino in veritate, & inquirite ut faciatis quæ sunt placita illi: & filiis vestris mandate ut faciant justitias & eleemosynas, ut sint memores Dei, & benedicant eum in omni tempore in veritate, & in tota virtute sua.*

XIV.

His omnibus prælibatis, innotescimus
Ibid. c. vobis, quod ea, quæ in capitulis vestris nobis tractanda commisistis, scilicet quid a principibus & reliquo populo, vel ita ut divina auctoritas doceat, aut aliter teneatur, vel quid inde ex parte, aut ex toto dimissum sit, ut non teneatur; nec non & in his quæ præsenti anno conscribi, & per missos vestros ob vitia comprimenda per imperium vestrum direxistis: fatemur quod in his capitulis, quæ superius continentur, multa demonstrata sunt, quæ a pastoribus ecclesiarum, & a principibus & reliquo populo hactenus neglecta extiterunt, & aliter quam divina auctoritas se habeat in his eos egisse & agere novimus. Sed si hæc nostra sacerdotalis admonitio

effectum, Deo operante, per vestrum bonum studium abhinc obtinuerit, credimus quod multa, quæ a multis aliter, quam divina auctoritas se habeat, dimissa sunt, quæ non tenebantur, corrigentur. ANNO CHRISTI 836.

XV.

Nam & illud, quod in eisdem capitulis continetur, ut manifestum fieret, quæ causæ id fecerint, ut sacerdotes & principes a recto tramite deviassent, exceptis præmissis capitulis, in quibus, sicut diximus, multa negligebantur; specialiter tamen unum obstaculum ex multo tempore jam inolevisse cognovimus, id est, quia & principalis potestas, diversis occasionibus intervenientibus, secus quam auctoritas divina se habeat, in causas ecclesiasticas prosilierit, & sacerdotes partim negligentia, partim ignorantia, partim cupiditate, in sæcularibus negotiis & sollicitudinibus ultra quam debuerant se occupaverint. Ex hac occasione aliter quam divina auctoritas doceat in utraque parte actum extitisse dubium non est. Sed quia, Deo miserante, a progenitoribus, & genitore vestro, & a vobis multa correcta gratulamur, si ea quæ admonemus prosperum successum habuerint, credimus quod ad perfectionis statum vestra intentio nostraque devotio Deo cooperante pervenire possit. Verumtamen quia novimus statum hujus regni sub tali conditione & tenore crevisse atque dilatatum esse, & a prudentissimis sanctisque prædecessoribus nostris, sive scilicet ab episcopis, sive a principibus hanc causam ex toto correctam non fuisse, propter hæc quæ suo tempore dici possunt, & pondus tantæ considerationis, parvitatis nostræ vires excessit, quoniam nec otium, nec spatium temporis, nec plenitudinem consacerdotum nostrorum, sicut ipsa necessitas exposcebat, habuimus. Idem.

XVI.

Porro de episcopali libertate, quam Deo annuente, vestroque adminiculo suffragante, adipisci ad Dei servitium peragendum cupimus, suo in tempore vobis dicenda atque vobiscum conferenda reservavimus. Quatenus ita fit, ut & nosmetipsos salvare, populoque nobis subjecto utiliter prodesse, atque pro vobis & stabilitate imperii vestri liberius valeamus exorare, & de vestris obsequiis, & regni adjutorio, solatium debitum minime subtrahatur, sed, si possibile fuerit, potius augeatur. Id. c. 27.

XVII.

Vestram interea, Deo amabilis Auguste, petimus clementiam, uti absque inevitabili necessitate sanctum tempus quadragesimæ liceat ecclesiasticis viris sub quiete agere, quatenus tempus illud, quod purificatio esse debet aliorum temporum, non inquinetur inquietudine perturbationum.

XVIII.

Jejunium diebus dominicis tenere, & canonica interdicit auctoritas, & resurrectionis dominicæ tanta sollemnitas. Et ideo placita illis diebus, neque nuptias, pro reverentia tantæ sollemnitatis celebrari visum est. ANNO CHRISTI 836. Gangrense concil. can. 18. Dist. 30. si quis.

XIX.

Monasteria divinis solummodo cultibus dicata non debere sæcularibus dari, & canonica prodit auctoritas, & ipsorum destructio locorum. Sed quia id exigit reipublicæ necessitas, saltem collapsa loca erigi debent, & clerici locis, in quibus fuerant, restitui, quousque opportunitas id permittat emendari plenius.

XX.

Laici sane monendi sunt, ne sacerdotes contemptui habeant, neve eorum monita despiciant, & tam turpiter tractent, uti hactenus; ne superveniat quod dicit propheta: *Populus tuus sicut hi qui contradicunt sacerdoti: & corrues hodie: corruet etiam propheta tecum.* Osea. 4.

XXI.

Meminisse etiam debent qui res ecclesiæ atque familiam sub manu sua habent, non eos debere severe & crudeliter cum eis agere, sed cogitare, quia utrorumque Dominus est in cælis: & consuetum atque antiquum ab eis servitium exigant, nihil superaddentes.

XXII.

Sane communicatio corporis Domini omni die dominica debuit celebrari. Ideoque necesse est, quantum ratio permittit, ut moderna corrigatur consuetudo, ne forte qui longe est a sacramentis, quibus est redemptus, longe sit a salute, quam fuerat consecuturus.

XXIII.

Similiter est postulandum de presbyteris, qui hinc inde de diversis parochiis veniunt, & in palatio morantur, ut sine proprii episcopi consensu ibi locum consistendi non habeant, nec recipiantur: quia fieri potest, ut intra parochiam metu perpetrati criminis, ne id palam juxta canonum sanctiones ulciscatur, palatinas ædes frequenten:: aut certe, licet non sit ordinatus, ipse tamen absque litteris ordinatum se attestetur.

XXIV.

Nec minus de monachis postulandum est, ut & ipsi in publicis locis sine ratione decenti discurrere prohibeantur, quia hoc a proposito ipsorum procul absistit. Fieri etiam potest, ut quidam illorum, sicut superius dictum est de presbyteris, perpetrato scelere in monasterio, causam vagandi potius eligant, quam regularibus disciplinis subjacere.

XXV.

ANNO CHRISTI 836.

De raptoribus etenim viduarum ac virginum dignum duximus, ut ab universis comitibus omni nisu investigentur, & inventi condigna invectione ex auctoritate imperiali castigentur, ut a tam illicita præsumptionis audacia ipsi coerceantur, & ceteri hoc admittere volentes terreantur.

Si hæc omnia debito dignoque ordine impleantur, opitulante superna gratia, honestatem ornatumque ecclesiæ adimplere credimus. Qui enim ecclesiæ in una atque indiscreta Christi fide ac dilectione concorditer ad cælestia tendens populus dicitur, necesse est ut prædicatorum bene vivendi ac docendi instantia, & auditorum obediendi atque existendi insistentia perornetur. Hic vero ornatus fieri ullatenus nequit, nisi uniuscujusque officium proprie conservetur, immo peragatur. Constat autem eam peregrinantem duabus, ut dictum est, præsentialiter personis gubernari, sacerdotali scilicet, ac regali: quatenus auctoritate episcopali, atque imperiali censura, intrinsecus & extrinsecus circumsepta, liberius modum proprium valeat conservare. Proinde cum liqueat nos plurimum ac multifarie exorbitasse, in hoc summopere integritatem sinceritatemque cernimus esse concussam, quod filiorum vestrorum defectio atque improbitas, sed & quorumdam procerum perversitas atque infidelitas in inauditum a sæculis facinus excrevisse cognoscitur. Quæ omnia nullo modo integra, & ad necessarium dignumque finem perduci posse nobis videntur, nisi miserante Domino, imperiali potestate, paterna hæreditate immo vigore sinceriter restituta, honor sanctæ Dei ecclesiæ integerrime reparetur, & episcopalis auctoritas proprio, immo a Christo Domino sibi commisso officio denuo solvatur. Meminimus enim, in præteritis conventibus nonnulla capitula ab episcopis vestra admonitione fuisse tractata atque statuta pro necessitate & communi salute utrorumque ordinum, ecclesiasticorum videlicet atque sæcularium: sed nescimus quibus impedientibus obstaculis, quasi oblivioni tradita. Ideoque affectu devoto, supplici admonitione admonemus, & admonendo precamur, ne ista, quæ nunc licet perpauca prælibavimus, ad statum sanctæ Dei ecclesiæ, simili modo oblivioni tradantur, sed pro speculo ab omnibus inconvulsa habeantur atque conserventur. Verum quod nos, si hæc vobis cælitus attributa non fuissent, cum temporali periculo, propter auctoritatem ministerii nostri, vos ad ea peragenda admonere, immo admonendo exigere a vobis quoquo modo debueramus vos e contra propter divinum amorem & honorem & admonendo nos ad potiora provocatis, & piam opportunamque * nobis ferre devotissime curatis. Proinde humilibus precibus specialiter pietati vestræ suggerimus, ut bonum quod cœpistis Deo opitulante indesinenter perficere ne gravemini, & in adimplendis operibus justitiæ ac pietatis & misericordiæ nullatenus perficiatis: quoniam non inchoantibus, sed perseverantibus præmium æternæ vitæ datur, & juxta veritatis vocem, *qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.*

* opem deesse videtur.

Matth. 10.

A SYNODI AQUISGRANENSIS II. AD PIPPINUM REGEM AQUITANIÆ LIBER I

LIBRI III.

In quibus ea, quæ per commonitorium regi antea suggesserant, manifestis sacræ scripturæ auctoritatibus confirmantur.

TITULI CAPITUM LIBRI I.

I. *Quod Deus nullum peccatum inultum dimittit.*
II. *Cur Deus quædam peccata in hoc sæculo judicat, quædam in futuro judicanda reservat.*
III. *Contra eos qui dicunt nullum esse discrimen, si rebus Deo oblatis in suis utantur necessitatibus.*
IV. *Quod omnia terrarum regna, & omnia bona terræ Domini sint, & ex suis sibi sua offerantur.*
V. *Qualiter David rex de ædificanda domo Domini Salomonem filium suum instruxerit.*
VI. *De impensis quas David ad domum Domini construendam præparavit.*
VII. *De diversis donariis quæ in templo Domini consecravit.*
VIII. *Quod juxta verba David peregrini sumus & advenæ in hac peregrinatione.*
IX. *Quod nemo quidquam offerre valet, nisi quod de manu Dei accepit.*
X. *Quod nemo de injuste acquisitis Deo gratum quid offerre valeat.*
XI. *Qualiter origo & religio Deo offerendarum rerum inchoaverit.*
XII. *Qualiter apostoli post resurrectionem Christi tam in oriente, quam in occidente ecclesias fundaverint.*
XIII. *Quod memorata origo & religio primum sine altari ab Abel cœperit justo.*
XIV. *Quod Noe & altare Domino ædificaverit, & holocausta super illud obtulerit.*
XV. *Quid benedictionis Noe pro eo quod altare Domino ædificavit, & desuper holocausta obtulit, consecutus sit.*
XVI. *Quid promissionis, quidve benedictionis Abraham pro eo quod Deo credidit, eique diversa altaria erexit, consequi meruerit.*
XVII. *Quod facta Abrahæ non imitantur hi, qui ea unde Deo in altaribus suis famulandum est auferunt.*
XVIII. *Quod Abraham propheta Melchisedech sacerdoti Dei altissimi decimas dederit ex omnibus.*
XIX. *Quod fides & devotio Abrahæ circa divinum cultum in tantum excrevit, ut ad filium suum Domino immolandum paratus fuerit.*
XX. *Quod imitatores Abrahæ, id est amatores & exaltatores, ac ditatores, sive etiam veneratores divini cultus, a Domino, & in præsenti sæculo tueri & exaltari, & etiam in futuro mercede æterna mereantur donari.*
XXI. *Qualiter Isaac altare Deo ædificaverit, tabernaculumque extenderit.*
XXII. *Quod in Jacob cultus sanctæ religionis amplius augmentatus sit.*
XXIII. *Quod Jacob non solum altaria erexerit, oleum desuper fuderit, victimasque obtulerit, sed & de omnibus quæ Deus illi dedisset decimas & hostias se daturum promiserit.*
XXIV. *Quod Christiana religio adinstar Jacob domos in honorem Dei ædificat, & altaria erigit, eisque oleum superfundit, ac sacrosancto chrismate perungit.*
XXV. *Quod post internecionem Amalec Moses altare Domino ædificaverit.*
XXVI. *Quod post altaria a Mose Domino ædificata, & cetera quæ ei a Domino injuncta sunt peracta religio divini cultus excreverit.*
XXVII. *De diversis donariis quæ Dominus ad construendum sanctuarium & tabernaculum suum dari præcipit.*
XXVIII. *Quam expiationem princeps in lege pro reatu suo Domino offerre præcipiatur.*
XXIX. *Qualiter ignis in altari nutriri jubetur.*
XXX. *Quid ad sanctuarium Domini paventibus promittatur.*
XXXI. *Quid autem ad sanctuarium Domini non paventibus Dominus comminetur.*
XXXII. *De domibus & agris & hominibus Domino sanctificatis, & quod ea quæ Domino sanctificantur, ad jus pertineant sacerdotium.*
XXXIII. *Quid conclusio libri Levitici innuat. Abhinc ex libro Numerorum & Deuteronomii.*

XXXIV. *De omnibus primitiis, & de his quæ ad sanctuarium Domini offeruntur, quod ad jus pertineant sacerdotum: nec non & de erectione & dedicatione tabernaculi & altaris, & de his quæ in eadem dedicatione a principibus Domino oblata sunt.*
XXXV. *Quod non sit Dominus in ministris suis detrahendus.*
XXXVI. *De portibus prædæ, quam filii Israel ceperant, sacerdotibus & Levitis, & tabernaculo Domini exhibitis: & quod Dominus in tabernaculo suo proprium ærarium habere voluerit.*
XXXVII. *Quod urbes Dominus & suburbana earum Levitis dari præceperit.*
XXXVIII. *De votis Deo reddendis.*

PRÆFATIO,

SIVE

EPISTOLA SYNODI

AD PIPPINUM.

Pippin. rio. *Inclyto cælestique gratia regio munere insigniter sublimato domno Pippino regi nobilissimo, & per immensum a Deo coaservando, Cœtus venerabilium præsulum, & sequentis ordinis religiosorum sacerdotum, apud Aquisgrani jussu salutifero & ordine providentissimo piissimi & orthodoxi genitoris vestri domini nostri Ludovici Cæsaris eximii, ob honorem & decorem sanctæ Dei ecclesiæ procurandum, & quasdam dignitates ecclesiasticas, magna ex parte collapsas atque fuscatas, ad pristinum statum nitoremque Domino opem ferente revocandas synodaliter congregatus æternæ beatitudinis optat felicitatem.*

NOs igitur fidelissimi oratores vestri, salutisque vestræ amatores devotissimi, miseramus nuper celsitudini vestræ per venerabiles fratres, Aldricum videlicet Cenomanicæ urbis, & Herchinradum Parisiorum coepiscopos nostros, quamdam schedulam, quædam ex auctoritate ministerii nostri salutaria monita continentem. Cui quia de negotiis, unde vestram magnitudinem admonuimus, testimonia sanctarum scripturarum, vitantes illius prolixitatem, annectere nequivimus, utile necessariumque judicavimus, ut in hoc opusculo ea breviter annotaremus, vestræque prudentissimæ solertiæ legenda mitteremus: ut si forte quispiam objicere voluerit hæc quæ vobis scripsimus, non ex auctoritate divina constare, sed potius arbitrio cordis nostri, immo cupiditate & quadam adinventione commentata esse, his lectis atque perpensis evidenter agnoscat, nos quæ Dei sunt, & ad vestram salvationem hic & in æternum, & ad regni vobis commissi stabilimentum, se autem ea quæ mundi sunt, ejusque amatores diligunt, & Dei voluntati usquequaque contraria existunt, & ad animarum interitum pertinent, absque dubio loqui.

CAPUT I.

Sunt enim nonnulli, qui propterea hæc tam temere loquuntur, & in barathrum cupiditatum suarum miserabiliter labuntur, eo quod divinorum præceptorum transgressores, sanctæque Dei ecclesiæ dehonoratores atque exspoliatores non continuo puniantur: non animadvertentes, neque animadvertere volentes, quod Deus nullum peccatum inultum dimissurus sit. Tribus itaque modis peccata mortalium vindicantur, duobus in hac vita, tertio vero in futura vita. De duobus ita apostolus inquit: *Si nosmetipsos judicaverimus, a Domino non judicabimur.* Hæc est vindicta quam inspirante Deo omnis peccator pro suis admissis pœnitendo in seipso vindicat. Quod autem prose-

Aquutus idem apostolus infert: *Cum judicamur autem, a Domino corripimur; ut non cum hoc mundo damnemur*: Hæc est vindicta quam omnipotens Deus misericorditer peccatori irrogat, juxta illud: *Deus quem amat corripit: flagellat autem omnem filium quem recipit.* Tertia autem extat valde pertimescenda atque terribilis, quæ non in hoc, sed in futuro justissimo Dei judicio fiet sæculo, quando justus judex dicturus est: *Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus.*

AHNO CHRISTI 836. Heb. 12. Prov. 3. Matth. 25

II.

Si enim, ut verbis beati Augustini utamur, omnipotens Deus omnia mala mortalium in hoc sæculo judicasset, nequaquam homines male agentes diem futuri judicii pertimescerent. Rursus si nulla mortalium mala in hoc sæculo judicasset, non putaretur res curare humanas. Idcirco quædam judicat in hoc sæculo, ut videatur ejus piissima providentia & misericordia gratuita rebus consulere humanis: idcirco quædam non judicat, sed futuro reservat judicio, ut homines de futuro terreantur examine.

III.

Sunt etiam quidam dignitatem ecclesiasticam non curantes, immo suam cupiditatem explere volentes, sibique in Deo oblatis sacratisque rebus auferendis impunitatem inaniter promittentes, qui contra salutem suam hæc temerario, immo pernicioſissimo solent dicere ausu: Quid mali, quidve discriminis est, si rebus ecclesiasticis in nostris pro libitu nostro utimur necessitatibus? Quid curæ est inde Deo sanctisque ejus, ob quorum amorem Deo dicantur oblatæ, cum utique in eorumdem sanctorum usus nihil ex his cedat? Et ubi Deus hæc, quæ ecclesiarum rectores opponunt, jussit sibi offerri, præsertim cum omnia quæ in terris sunt sua sint, & ille ea ad usus hominum creaverit? Quorum argumentationi insanissimæ, divinæque injuriæ plenissimæ, prout Dominus annuerit, ex utriusque testamenti paginis, & sanctorum patrum dictis eximiis tentabimus respondere.

IV.

Primum quidem, quod omnia terrarum regna, & omnia bona terræ, Domini sint, & ex suis sua sibi offerantur, & verbis David regum sanctissimi, & prophetarum eximii: post autem, quod Deus sua, sive ante legem, sive in lege, & ad sanctuarium, & ad templum sanctum suum jusserit offerri, conabimur demonstrare.

V.

Legimus itaque in libro Paralipomenon: *Dixit quoque David Salomoni filio suo: Viriliter age, & confortare, & fac: ne timeas, neque paveas. Dominus enim Deus meus erit tecum, & non dimittet te, neque derelinquet, donec perficias omne opus ministerii domus Domini. Ecce divisiones Sacerdotum & Levitarum assistunt tibi, & parati sunt, tam principes quam populus facere omnia præcepta tua. Locutusque est David rex ad omnem ecclesiam: Salomonem filium meum unum elegit Deus, adhuc puerum & tenellum: opus autem grande est, neque enim homini præparatur habitatio, sed Deo.* 1. Paral. 28.

VI.

Ego autem totis viribus meis præparavi impensas domus Domini Dei mei. Aurum in vasa aurea, & argentum in argentea, æs in ænea, ferrum in ferrea, lignum in lignea, & lapides onychinos, & quasi stibinos & diversorum colorum, omnem pretiosum lapidem & marmor Parium abundantissime. 1. Par. 29.

VII.

Et super hæc quæ obtuli in domum Dei mei, de peculio meo aurum & argentum, do in templum Dei mei,

mei, exceptis his quæ paravi in ædem ſanctam: tria A *Deo placentem*: deinde ex his quæ juſte acquiſivit,
ANNO CHRISTI 836. *millia talenta auri de auro Ophir: & ſeptem millia talentorum argenti probatiſſimi, ad deaurandos parietes templi. Et ubicumque opus eſt aurum de auro, & argentum de argento, opera fiant per manus artificum. Et ſi quis ſponte offert, impleat manum ſuam hodie, & offerat quod voluerit Domino. Polliciti ſunt itaque principes familiarum, & proceres tribuum Iſrael, tribuni quoque & centuriones, & principes poſſeſſionum regis. Dederuntque in operibus domus Domini auri talenta quinque millia, ſolidos decem millia, argenti talenta decem millia, & æris talenta decem & octo millia, ferri quoque centum millia talentorum. Et apud quemcumque inventi ſunt lapides, dederunt in theſauros domus Domini per manum Jabiel Gerſonitis. Lætatuſque eſt populus, cum* B *vota ſponte promitterent, quia corde toto offerebant ea Domino. Sed & David rex lætatus eſt gaudio magno, & benedixit Domino coram univerſa multitudine, & ait: Benedictus es Domine Deus Iſrael patris noſtri ab æterno in æternum. Tua eſt Domine magnificentia & potentia, & gloria atque victoria: & tibi laus: cuncta enim quæ in cælo ſunt, & quæ in terra, tua ſunt. Tuum Domine regnum, & tu es ſuper omnes principes: tuæ divitiæ & tua eſt gloria: tu dominaris omnium, in manu tua virtus & potentia, in manu tua magnitudo & imperium omnium. Nunc igitur Deus noſter, confitemur tibi, & laudamus nomen tuum inclytum. Quis ego, & quis populus meus, ut poſſimus hæc tibi univerſa promittere? Tua ſunt omnia; & quæ de manu tua accepimus,* C *reddimus tibi.*

id eſt, quæ de manu Domini Dei accepit, ſibi profuturum feliciter fœnus Domino accommodet. LIBE CAP. V

XI.

Aggrediamur igitur tandem ſeriem veteris teſtamenti, & rimando inſpiciamus, & inſpiciendo rimemur, qualiter origo & religio Deo offerendarum rerum inchoaverit, & qualiter uſque ad ſæculum noſtrum per mediatorem Dei & hominum, Dominum videlicet Jeſum Chriſtum redemptorem noſtrum, & per ejus apoſtolos, nominis ſancti ſui ſtrenuos prædicatores, ſuæque fidei rudimenta in omnem terram propagantes, eorumque ſucceſſores, dilatata & incrementata fuerit.

XII.

Per beatum videlicet Petrum apoſtolorum principem in occidentis, per beatum vero Joannem apoſtolum & evangeliſtam in orientis, id eſt in Aſiæ partibus, per beatum etiam Paulum in tota generaliter mundi latitudine fundata, & ex oblationibus fidelium conſtat ditata atque honorata. Qualiter autem ceteri coapoſtoli illorum in regionibus ſibi a Chriſto Domino ad prædicandum commiſſis, eccleſiam Chriſti fundaverint, & fidelium donis conſtare fecerint, geſta illorum, quæ in promptu habentur, evidenter teſtantur; quæ hic ponere magnæ eſſet prolixitatis.

XIII.

Memorata igitur origo & religio primum cœpit ſine altari ab Abel juſto, de quo in libro Geneſeos ita legitur: *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum. Et reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus: ad Cain vero & ad munera ejus non reſpexit.* Quibus verbis non inconvenienter accipi poſſunt in perſona Abel hi qui ſua ſponte, id eſt ea quæ de manu Dei acceperunt, Deo creatori ſuo gratanter offerunt: in perſona vero Cain hi qui malevolo & invido animo ex male acquiſitis quidquam Deo offerre gratum putant. Quapropter neceſſe eſt ut factum Abel imitetur, & factum Cain prorſus deteſtetur. Gen. 4

XIV.

Noe quoque ingentis cataclyſmi periculo Domino ſe protegente liberatus, eoque jubente de arca egreſſus, non extra altare, ſed jam ſupra altare, ob liberationem ſui holocauſta Deo obtulit, ſicut in eodem libro Geneſeos legitur; *Ædificavit autem Noe altare Domino, & tollens de cunctis pecudibus, & volucribus mundis, obtulit holocauſta ſuper altare, odoratuſque eſt Dominus odorem ſuavitatis.* Gen. 8

Pſal. 88.

Peregrini enim ſumus coram te & advenæ, ſicut omnes patres noſtri. Dies noſtri quaſi umbra ſuper terram, & nulla eſt mora. Domine Deus noſter, omnis hæc copia quam paravimus, ut ædificaretur domus nomini tuo ſancto, de manu tua eſt, & tua ſunt omnia. Scio, Deus meus, quod probes corda, & ſimplicitatem diligas. Unde & ego in ſimplicitate cordis mei lætus obtuli univerſa hæc: & populum tuum, qui hic repertus eſt, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria. Domine Deus Abraham, & Iſaac, & Iſrael, patrum noſtrorum, cuſtodi in æternum hanc voluntatem cordis eorum, & ſemper in veneratione nem tui mens iſta permaneat. Ecce quibus documentis tanti regis, Deo videlicet pleni, de quo Dominus ait: *Inveni David virum ſecundum cor* D *meum, oleo ſancto meo unxi eum*; liquido demonſtratur, quod omnia quæ in cælis & in terris ſunt, Domini ſunt.

VIII.

IX.

Et quod Deo nemo quidquam offerre valet, niſi ea quæ de manu ejus accipit, & quod Dominus de his quæ dedit, ſibi pretioſa quæque, ſuoque nomini ſancto ſacratis locis offerri non abnuit, immo oblatis delectatur, & oblata auferri non patitur. Nam his & aliis divinarum ſcripturarum teſtimoniis luce clarius extat manifeſtum, quod ea quæ Dominus ſibi offerri juſſit ad cultum ſanctuarii, templique ſui, & ad uſum Sacer- E dotum Levitarumque omnino cedere voluit. Et ſicut in votis ſponte offerentium lætatur, ita in non offerentium, vel etiam quoquomodo auferre tentantium tranſgreſſionibus periculum interminatur mortis, ſicut in ſequentibus demonſtrabitur.

X.

Nemo porro putet ea quæ injuſte aequiſivit de manu Dei ſe accepiſſe, aut quidquam ex his Deo gratum offerre poſſe, cum ſcriptum ſit: *Qui offert Deo ex rapina pauperum, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris ſui.* Qui ergo ordinate vult aliquid Deo offerre, primum ſeipſum offerat, videlicet, juxta apoſtolum, *hoſtiam vivam, ſanctam,*

Eccl. 34.

Philip. 4.

XV.

Perpendenda ſunt hæc verba quibus dicitur: *Odoratuſque eſt Dominus odorem ſuavitatis.* Manifeſtum quippe eſt, & offerentis animum, & eadem holocauſta Deo uſquequaque grata extitiſſe: quoniam nec in offerente, nec in his quæ oblata ſunt, quidquam Deo odibile ac deteſtabile creditur extitiſſe: & propter donum ſuæ oblationis, continuo benedictionem a Domino eumdem Noe percepiſſe. *Benedixit*, inquit, *Deus Noe & filiis ejus, & dixit ad eos: Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & terror veſter ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ;* & cetera quæ ſequuntur. Si enim oblationem Noe Dominus in odorem ſuavitatis odoratus eſt: procul dubio oblationem ſibi oblatarum rerum & deteſtatur & deteſtatus eſt. Et ſi pro ſua oblatione benedictionem a Deo idem Noe promeruit, patet profecto, quod qui Deo oblata ſibi ſubripit, aut aliis diſtribuit, pro benedictione maledictionem incurrit. Ibidem. Gen. 9

XVI.

Abraham autem cujus non natura, ſed gratia filii ſumus, & in cujus ſemine, id eſt in Chriſto, be-

benedicimur, qui credidit Deo, & reputatum est ei ad justitiam, & qui Domino imperante egressus est de terra sua, & de cognatione sua, & de domo patris sui, & venit in terram quam Deus ei demonstravit, cui & Dominus dixit: *Faciam te in gentem magnam, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus: benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atque in te benedicentur universæ cognationes terræ.* Cui etiam rursus apparens dixit: *Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificavit altare Domino, qui apparuit ei. Et ipse,* ut in libro Geneseos legitur, *idem transgrediens ad montem, qui erat contra orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum suum, ab occidente habens Bethel, & ab oriente Hai. Ædificavit quoque ibi altare Domino, & invocavit nomen ejus.* Item post pauca in eodem libro: *Dixit Dominus ad Abraham, postquam divisus est Loth ab eo: Leva oculos tuos, & vide a loco in quo nunc es, ad Aquilonem & meridiem, ad orientem & occidentem; omnem terram, quam vides, tibi dabo & semini tuo in sempiternum: faciamque semen tuum sicut pulverem terræ. Si quis potest hominum numerare pulverem, & semen quoque tuum numerare poterit. Surge & perambula terram in longitudine & latitudine sua, quia tibi daturus sum eam. Movens igitur Abraham tabernaculum suum, venit & habitavit juxta convallem Mambre, quæ est in Hebron: ædificavit quoque ibi altare Domino.* Perpendendum itaque est, quantæ fidei, quantæve devotionis vir iste sanctus fuerit, qui pro eo quod Deo credidit, eique altaria erexit, cultumque ejus venerando dilexit, & a Deo benedici, semenque suum propagari ac multiplicari, eique ampliſſima regna terræ dari, & de hostibus suis triumphum sibi præberi, nec non & in suo semine, quod est Christus, gentes, quæ nos sumus, benedici, & alia, quæ enumerare longum est, beneficia promeruit nanciſci.

XVII.

Quod si Abraham pro eo quod Dei altaria erexit, cultumque ejus veneratus est, tot a Deo meritorum prærogativis donatur, dubium non est, quin altarium sanctorum eversores & sacrarum rerum, quibus in eisdem altaribus Deo famulandum est, subreptores damnentur. Reverso igitur eodem Abraham a cæde regum, quos Deo secum pugnante superaverat, & egresso sibi obviam rege Sodomorum, ita de illo in eodem sequitur libro: *At vero Melchisedech rex Salem proferens panem & vinum, (erat enim sacerdos Dei altissimi) benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo excelso, qui creavit cælum & terram; & benedictus Deus excelsus, quo protegente hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus.*

XVIII.

Quod Melchisedech sacerdos Dei altissimi typum gesserit Christi, catholica sentit ecclesia. Quod ei Abraham decimas ex omnibus dedit, ipsius Abrahæ ingentia commendantur præconia. Quem imitantur qui sacerdotibus Christi ob illius amorem & honorem decimas dant: & ab illius merito sequestrantur, qui Deo oblatas decimas auferunt.

XIX.

Videamus itaque sequentia, quibus fides & devotio Abrahæ quodam admirabili modo incrementatur: qui adeo erga divinum cultum timoremque Dei flagrando excrevit, & excrescendo flagravit, ut jubente Domino non solum jam altare in honorem Dei construxerit, sed etiam in eo unigenitum filium suum immolare paratus fuerit. Et quod ne filium immolaret angelus ei inhibuit, arietem tamen in holocaustum Deo pro filio obtulit: & propterea audire meruit, sicut in sæpefato libro legitur: *Vocavit autem angelus Domini Abraham secundo de cælo, dicens: Per memetipsum juravi, dicit Dominus, quia fecisti rem hanc, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me; benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli,* & cetera quæ sequuntur. Persuicuum quippe est, & valde mirandum, quia quanto ferventior circa Dei cultum mens Abrahæ fuit, tanto amplius uberiusque divina beneficia, & præsentia & futura, sibi polliceri audivit. ANNO CHRISTI 836. Gen. 22.

XX.

Unde datur intelligi quod amatores, & exaltatores, ac ditatores, sive etiam veneratores divini cultus, a Domino & in præsenti sæculo defendi & exaltari, & in futuro mercede æterna merentur donari: & qui secus agunt, aut egerint, infernalibus claustris mancipari. Deus itaque, sicut jam supra dictum est, si ea quæ dedit, sibi suisque sacratis locis jubet offerri, & ea quidam auferre non pertimescunt: quid facerent, rogo, si Deus illis aut semetipsos, aut filios eorum sibi in holocaustum juberet offerri? Certe credendum est, quod sicut in auferendis sacratis rebus Deo inobedientes existunt; ita nihilominus in semetipsis offerendis, aut filiis, inobedientes existerent.

XXI.

Audiamus etiam quid Isaac patriarcha fecerit, de quo ita in memorato habetur libro: *Ascendit ex illo loco in Bersabee, ubi apparuit ei Deus in ipsa nocte dicens: Ego sum Deus Abraham patris tui. Noli metuere, quia tecum sum, & benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum propter servum meum Abraham. Itaque ædificavit altare, & invocato nomine Domini extendit tabernaculum.* Attende quod Isaac Deus apparere, & ne metuere debeat, admonere, eique benedicere, ac semen suum se multiplicaturum polliceri dignatus sit; eique Isaac altare ædificaverit, tabernaculumque extenderit. Et perpende, quod pro Dei beneficiis, quibus, largiente ejus clementia, immeriti & ingrati ubertim in hac mortalitate utimur, potius debeamus divinum cultum adinstar Isaac, & ceterorum sanctorum patriarcharum, in altaribus erigendis & oblationibus aliisque muneribus offerendis honorare, quam his abstractis, nostroque libitu utentes quodammodo dehonorare. Gen. 26.

XXII.

Videamus præterea quomodo religio, de qua agitur, in Jacob patriarcha amplius exuberaverit, de quo ita in eodem libro legitur: *Igitur egressus Jacob de Bersabee pergebat Haran. Cumque venisset ad quemdam locum, & vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui jacebant, & supponens capiti suo, dormivit in eodem loco. Viditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cælum, angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per eam, & Dominum innixum scalæ dicentem sibi: Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac: terram in qua dormis, tibi dabo, & semini tuo, eritque semen tuum quasi pulvis terræ. Dilataberis ad occidentem, & orientem, & septemtrionem, & meridiem: & benedicentur in te & in semine tuo cunctæ tribus terræ: & ero custos tuus, quocumque perrexeris, & reducam te in terram hanc, nec dimittam, nisi complevero universa quæ dixi. Cumque evigilasset Jacob de somno, ait: Vere Dominus est in loco isto, & ego nesciebam. Pavensque, Quam terribilis, inquit, est locus iste! Non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli. Surgens vero mane, tulit lapidem quem suppoſuerat capiti suo, & erexit in titulum, fundens oleum desuper. Appellavitque nomen urbis Bethel, quæ prius Luza vocabatur. Vovit etiam votum, dicens: Si fuerit Deus mecum, & custodierit me in* Gen. 28.

LIBER I. CAP XXIII. XXIV. &c.

via per quam dederit ambulo, & mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, reversusque fuero prospere ad domum patris mei, erit mihi Dominus in Deum, & lapis iste quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei: cunctorumque quæ dederis mihi decimas offeram tibi. Item post pauca: *Transivitque in Salem urbem Sichimorum, quæ est in terra Chanaan, postquam egressus est Jacob de Mesopotamia Syriæ, & habitavit juxta oppidum, emitque partem agri, in qua fixerat tabernacula, a filiis Emor patris Sichem, centum agnis: & erecto ibi altari, invocavit super illud fortissimum Deum Israel.* Item paullo post: *Interea locutus est Deus ad Jacob: Surge & ascende Bethel, & habita ibi, facque altare Deo, qui apparuit tibi quando fugiebas Esau fratrem tuum. Jacob vero convocata omni domo sua ait: Abjicite deos alienos, qui in medio vestri sunt, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra. Surgite, & ascendamus in Bethel, ut faciamus ibi altare Deo, qui exaudivit me in die tribulationis meæ, & fuit socius itineris mei.* Et infra: *Venit Jacob Luzam, quæ est in terra Chanaan, cognomento Bethel: ipse & omnis populus cum eo. Ædificavitque ibi altare, & appellavit nomen loci illius, Domus Dei. Ibi enim apparuit ei Deus, cum fugeret fratrem suum.* Item infra: *Apparuit autem iterum Deus Jacob, postquam reversus est de Mesopotamia Syriæ, benedixitque ei, dicens: Non vocaberis ultra Jacob, sed Israel erit nomen tuum: & appellavit eum Israel, dixitque ei: Ego Deus omnipotens, cresce & multiplicare, gentes & populi nationum erunt ex te, reges de lumbis tuis egredientur. Terramque quam dedi Abraham & Isaac, dabo tibi & semini tuo, & recessit ab eo. Ille vero erexit titulum lapideum in loco, quo locutus ei fuerat Deus, libans super eum libamina, & effundens oleum, vocansque nomen loci illius Bethel.* Item post multa: *Profectus est Israel cum omnibus quæ habebat, & venit ad Puteum juramenti. Et mactatis ibi victimis Deo patris sui Isaac, audivit eum per visionem noctis vocantem se, ac dicentem sibi: Jacob, Jacob. Cui respondit: Ecce adsum. Ait illi Deus: Ego sum fortissimus Deus patris tui, noli timere, descende in Ægyptum, quia in gentem magnam faciam te ibi. Ego descendam tecum illuc, & ego adducam te inde revertentem.*

Gen. 33. Gen. 35. Ibidem. Ibidem. Gen. 46.

XXIII.

Ecce quomodo major jam in Jacob divini cultus amplificatio facta est, qui non solum altaria erexit, oleum desuper fudit, victimas obtulit, & Deo, si prospere ad propria illum redire feciſſet, de omnibus quæ illi dediſſet decimas & hostias illi daturum promisit, locumque, ubi in somnis scalam pertingentem usque ad cælos, angelosque per eam descendentes & ascendentes, & Dominum innixum scalæ vidit terribilem, & vere domum Dei ac portam cæli esse dixit.

XXIV.

Unde hodie quoque Christiana religio, exemplum sumens ex antiqua patrum traditione, domos in honorem Dei ædificat ac dedicat, & altaria erigit, eisque oleum superfundit, ac sacrosancto chrismate perungit ea, & de factis dictisque ejusdem Jacob melodiam Christo canit, & a fidelibus oblationes & vota, & pretiosarum diversarumque rerum, ad decorem & honorem divini cultus, sacerdotum, ceterorumque ministrorum Christi usus, pauperumque receptionem ac recreationem, suscipit donaria. Qui autem hujuscemodi donaria ad injuriam Dei omnipotentis, templorumque sanctorum suorum dehonorationem & humiliationem, sacerdotumque Dei vituperationem auferre præsumit, cujus sit discriminis & damnationis, ut perpendat salubriter admonemus. Quoniam, sicut verbis ejusdem patriarchæ Jacob aperte demonstratur, cuncta Deo dicata templa, & terribilia sunt, & Dei habitacula, & vere domus Dei sunt, & portæ cæli. Paveat ergo adinstar Jacob humana præsumptio, ne quoquomodo de tam terribilibus & sacratis locis violandis sibi proveniat damnatio.

ANNO CHRISTI 816.

XXV.

Liberato quoque populo Israelitico de Ægyptia servitute, quid Dominus per famulum suum Mosen, sicut in libro Exodi legitur, præceperit, videamus. *Locutus est Dominus ad Mosen dicens: Sanctifica mihi omne primogenitum quod aperit vulvam in filiis Israel, tam de hominibus quam de jumentis: mea sunt enim omnia.* Si quærat aliquis, quid sit sanctificare, & ex hoc loco, & ex aliis divinarum scripturarum locis diligenter animadvertat, quod nomen sanctificationis, dominicæ sit oblationis atque consecrationis. Sequitur in eodem libro: *Cumque introduxerit te Dominus in terram Chananæi, sicut juravit tibi, & patribus tuis, & dederit eam tibi, separabis omne quod aperit vulvam Domino, & quod primitivum est in pecoribus tuis, quidquid habueris masculini sexus, consecrabis Domino.* Notandum quia quod supra dixit sanctificare Domino, hic modo dicit consecrare Domino. Sequitur in eodem libro: *Dixit autem Dominus ad Mosen: Scribe hoc ob monumentum in libro, & trade auribus Josue. Delebo enim memoriam Amalec sub cælo. Ædificavit Moses altare: & vocavit nomen ejus, Dominus exaltatio mea, dicens: Quia manus solii Domini, & bellum Dei erit contra Amalec a generatione in generationem.* Perpende quod famulus Dei Moses ob gratiarum actionem, suique ac populi Dei liberationem, hostiumque suorum internecionem, altare Domino erexerit. Et si Moses propter hæc quæ præmissa sunt Domino altare erexit, cavendum illis est, qui altaria Domini obruendo dehonorant, & dehonorando obruunt, ne si quando se adversus hostes suos propripiunt, seipsos eisdem triumphum exhibeant. Sequitur in eodem: *Dixit præterea Dominus ad Mosen: Hæc dices filiis Israel: altare de terra facietis mihi, & offeretis super illud holocausta, & pacifica vestra, oves vestras & boves; in omni loco, in quo fuerit memoria nominis mei, veniam ad te, & benedicam tibi.* Nota quod altare Domino erigentibus, & holocausta immolantibus, adventus Dei & benedictio promittatur. Potest & huic loco aptari illud evangelicum, quo dicitur: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Felix porro, & valde felix illa mens est, quæ tanto habitatore lætatur. Quapropter noverint his, quæ paullo supra memorata sunt, contraria agentes, & adventu & benedictione Dei se indignos usquequaque fore. Sequitur in eodem post multa: *Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Domini Dei.* Et infra: *Quod si audieris vocem Domini Dei tui, & feceris ea quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te, præcedetque te angelus meus.* Item infra: *Si servieris Domino Deo vestro, benedicam panibus tuis & aquis, & auferam infirmitatem de medio tui.* Vide quæso quot quantave pro primitiis frugum terræ Deo oblatis, & aliis quæ cominus junguntur, beneficia offerentibus promittantur, & quanta non deferentibus pœna & maledictio interminetur, sicut in subsequentibus multis in locis perfacile inveniri potest. Sequitur in eodem: *Scripsit autem Moyses universos sermones Domini: & mane consurgens ædificavit altare ad radices montis, & duodecim titulos per duodecim tribus Israel. Misitque juvenes de filiis Israel, & obtulerunt holocausta, immolaveruntque victimas pacificas Domino: assumensque*

Ibidem. Exod. 13. Ibidem. Exod. 17. Exod. 20. Joan. 14. Exod. 23. Ibidem.

que volumen fœderis legit audiente populo, qui dixerunt omnia quæ locutus est Dominus faciemus, & erimus obedientes. Quod si quærit aliquis, quid mercedis, quidve remunerationis pro altari ædificato, & oblatis holocaustis & victimis, filii Israel nacti sunt, audiat sequentia: *Ascenderunt Moyses & Aaron, Nadab & Abiu, & septuaginta de senioribus Israel, & viderunt Deum Israel.* Quæ merces, quæ remuneratio cultum Dei venerantibus potest esse major, quam Deum suum videre, qua se videri voluit, & loqui concedit, & esse cum Deo suo?

XXVI.

Hactenus de altaribus Deo erectis & ædificatis, & quibusdam oleo perunctis, de holocaustis, & victimis, & hostiis pacificis Deo oblatis, & primitiis frugum terræ offerendis, & ceteris quæ enumerare longum est, paucis collectum est: nunc autem subtiliter perpendendum est, qualiter religio divini cultus ad majora & eminentiora Domino jubente succrescat. Sequitur enim in eodem libro: *Dixit autem Dominus ad Moysen: Ascende ad me in montem, & esto ibi: daboque tibi tabulas lapideas, & mandata quæ scripsi, ut doceas filios Israel.* Et infra: *Ingressusque Moyses medium nebulæ ascendit in montem, & fuit ibi quadraginta diebus & quadraginta noctibus.*

XXVII.

Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israel, ut tollant mihi primitias: ab omni homine qui offeret ultroneus, accipietis eas. Hæc sunt autem quæ accipere debetis; aurum, argentum, & æs, hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum, & ligna setim: oleum ad luminaria concinnanda, aromata in unguentum, & thymiamata boni odoris: lapides onychinos, & gemmas ad ornandum ephod, & rationale; facientque mihi sanctuarium. & habitabo in medio eorum, juxta omnem similitudinem tabernaculi, quod ostendam tibi, & omnium vasorum in cultum ejus. Qualiter vero ejusdem sanctuarii & tabernaculi, omniumque ad cultum & honorem ejus pertinentium constructio Domino præcipiente celebrata sit, quæve sanctificata pretiosa sacerdotum indumenta, nec non & Levitarum, & cetera ad usus eorum pertinentia, & diversarum rerum, non aliarum nisi pretiosarum, ingentia ac multiplicia dona Domino oblata & sanctificata seu sacrata sint, quia hic longum est commemorare, si quis plenius ea nosse vult, sequentia legat, & inquirendo inveniet, quod ea quæ Deo offeruntur & sanctificantur, in jus sacerdotum cedere jubeantur, & non sit externorum officii ad ea accedere, aut quemquam ex his aliquid contingere aut offerre: & qui hoc facere tentaverit, mors ei a Domino comminetur, sicut habes in libro Levitici: *Si quis externorum accesserit, morte moriantur.* Plenum sane sacramenti est, quod non alibi nisi in monte & lex datur, & sanctarium Domini fieri præcipitur. Quid autem & lex & sanctuarium, & arca, & tabulæ, & cetera quæ ibi fieri jubentur significent, sanctorum patrum explanationibus legere & nosse volentibus copiosissime panditur.

XXVIII.

Sequitur in libro Levitico: *Si peccaverit princeps, & fecerit unum e pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur, & postea intellexerit peccatum suum, offeret hostiam Domino.* Et infra: *Rogabitque pro eo sacerdos & pro peccato ejus, & dimittetur ei.* Observa quod quilibet reatus principis non nisi oblatione Domino facta, & oratione solvatur sacerdoris. Item in eodem: *Anima si prævaricans cæremonias per errorem in his quæ Domino sunt sanctificata peccaverit, offeret pro delicto suo hostiam.* Et infra: *Ipsumque quod intulit damni restituet, & quintam partem addes supra, tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo, & dimittetur ei.* Si anima cæremonias Domini prævaricans per errorem in his quæ Domino sanctificata sunt peccaverit, expiatione holocausti, & oratione indiget sacerdotis, quid putas de anima illa, quæ non per errorem, sed scienter, & per cupiditatem, & pernicioſam præsumptionem in his quæ Domino sanctificata sunt peccat, promittitque sibi impunitatem, & jactanter dicit, si ea quæ sunt Domino sanctificata abstulerit, hisque ad suum libitum usa fuerit, se nullo modo peccare. LIBER I. CAP. XXVI. XXVII. &c. *Ibidem.*

XXIX.

Item in eodem: *Ignis autem in altari semper ardebit: quem nutriet sacerdos subjiciens ligna mane per singulos dies, & impositio holocausto desuper adolebit adipes pacificorum. Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet de altari.* Multum igitur hæc verba legis ponderanda & pertimescenda sunt his, qui unde ignis perpetuus, id est luminaria in basilicis Deo dicatis concinnari ex fidelium oblationibus debent, auferre præsumunt. Quoniam si filii Aaron, Nadab, & Abiu, qui pro eo quod per suam negligentiam ignis, qui jubebatur in altari esse perpetuus, extinctus est, & propterea ignem alienum coram Domino offerre præsumpserunt, ob id igne egresso a Domino devorati sunt; merito, quod non sine magno animi mœrore prosequimur, horribili morte devorandi sunt hi qui ignem Domini in basilicis sibi dicatis & consecratis audacter extinguunt. Et si quæritur quando illum extinguant, manifestum est quod quando illud auferunt unde idem ignis Domino nutriri debet, tunc illum extinguunt. *Levit. 6* *Levit. 10.*

XXX.

Quod vero basilicæ Deo dicatæ & consecratæ loca sint divina, sint etiam Dei habitacula, & omnibus in Christiana religione consistentibus pavenda & veneranda; & in superioribus jam dictum est, & hic non abs re repetendum est, quia sequitur in eodem libro: *Ego enim sum Dominus Deus vester, custodite sabbata mea, & pavete ad sanctuarium meum, ego Dominus.* His verbis aperte demonstratur, quod ad sanctuarium Domini potius sit pavendum, quam illud dehonorandum sit & exspoliandum. Quid autem paventibus ad sanctuarium Domini, & præcepta ejus servantibus Dominus promittat, sequens sermo demonstrat, ita inquiens: *Si in præceptis meis ambulaveritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pulvias temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur. Apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem: & comedetis panem vestrum in saturitate, & absque pavore habitabitis in terra vestra. Dabo pacem in finibus vestris: dormietis, & non erit qui exterreat. Auferam malas bestias, & gladius non transibit terminos vestros. Persequemini inimicos vestros, & corruent coram vobis. Persequentur quinque de vestris centum alienos, & centum ex vobis decem millia. Cadent inimici vestri in conspectu vestro gladio. Respiciam vos, & crescere faciam. Multiplicabimini & firmabo pactum meum vobiscum, & comedetis vetustissima veterum: vetera novis superventibus projicietis. Ponam tabernaculum meum in medio vestri, & non abjiciet vos anima mea. Et ambulabo inter vos, & ero vester Deus, vosque eritis populus meus. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Ægyptiorum, ne serviretis eis: & qui confregi catenas cervicum vestrarum, ut incederetis erecti.* *Levit. 26* *Ibidem*

XXXI.

Quid autem sanctuarium Domini non paventibus, sed potius illud contemnentibus & dehono-

rantibus, & non facientibus, quæ ab illo constituta sunt, Dominus comminetur, sequentia manifestant, quæ ita se habent: *Quod si non audieritis me, nec feceritis omnia præcepta mea, si spreveritis leges meas, & judicia mea contempseritis, ut non faciatis ea quæ a me constituta sunt, ut ad irritum perducatis pactum meum, ego quoque hæc faciam vobis. Visitabo vos quoque velociter in egestate & ardore qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras. Frustra seretis sementem, quæ ab hostibus devorabitur. Ponam faciem meam contra vos, & corruetis coram hostibus vestris, & subjicientur his qui oderunt vos, fugietis nemine persequente*, & cetera, quæ latius stylus legalis exequitur. Evidens namque est; quod ille populus carnalis, pro eo quod legem Domini non custodivit, & legis auctorem, Dominum videlicet nostrum Jesum Christum, sibi a patriarchis & prophetis promissum, non solum non recepit, quin immo cruci addixit, hæc quæ a Domino sibi comminata sunt perpessus sit. Licet enim eidem populo carnalia & terrena, si ea quæ a Domino constituta sunt observaverint, promittantur; & si ea observare contempserint, auferri comminetur; tu tamen, o Christiane, jam per Christi gratiam spiritalis effectus, cui non terrena & caduca, sed cælestia & perpetuo mansura promittuntur, nisi ad sanctuarium Dei pavidus fueris, illudque veneratione & honori habueris, & sua offerre non omiseris, quoniam ea quæ idem populus carnalis in temporalibus perpessus est, corpore temporaliter, anima vero in æternis cruciatibus æternaliter te passurum nullo modo dubites.

LIBER I. CAP. XXXII. XXXIII. &c. *Ibidem.*

A

B

XXXII.

Levit. 27. Item in eodem: *Homo si voverit domum suam, & sanctificaverit Domino, considerabit eam sacerdos, utrum bona an mala sit: & juxta pretium quod ab eo fuerit constitutum venumdabitur. Sin autem ille qui voverat voluerit redimere eam, dabit quintam partem æstimationis supra, & habebit domum. Quod si agrum possessionis suæ voverit & consecraverit Domino, juxta mensuram sementis æstimabitur pretium.* *Ibidem.* Et infra: *Si voluerit redimere agrum ille qui voverat, addet quintam partem æstimatæ pecuniæ, & possidebit eum. Sin autem noluerit redimere, sed altari cuilibet fuerit venumdatus, ultra eum qui voverat redimere non poterit: quia cum jubilæi venerit dies, sanctificatus erit Domino, & possessio consecrata ad jus pertinet sacerdotum.* Considera prudens auditor, & diligens lector, qualiter augeatur cultus divinus. Superius namque pretiosa quæque in pecudibus, in auro & argento & gemmis & serico, & ceteris diversis speciebus, sibi Dominus suoque sancto tabernaculo jusserat offerri: hic autem jam inchoantur & domus & agri Domino consecrari, & ea quæ Domino consecrantur ad jus pertinent sacerdotum. *Ibidem.* Item in eodem: *Omne quod Domino consecratur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, non veniet, nec redimi poterit. Quidquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit Domino.* Vide etiam in hoc loco quid de homine sibi consecrato Dominus præcipiat, & perpende quod homines consecrari præcipiantur Domino. *Ibidem.* Item paullo post in eodem: *Omnes decimæ terræ, de frugibus, sive de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur.* *Ibidem.* Et infra: *Bovis & ovis & capræ, equæ sub pastoris virga transeunt, quidquid ad decimum venerit, sanctificabitur Domino. Non eligetur nec bonum, nec malum: nec altero commutabitur. Si quis mutaverit, & quod mutat, & quod mutatum est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, & non redimetur.*

C

D

E

XXXIII.

Hæc sunt præcepta quæ mandavit Dominus Mosi ad filios Israel in Monte Sinai. Observa quod & paullo superius de omnibus decimis terræ, tam de frugibus, quam de pomis arborum: hic autem de decimis pecorum Domino offerendis præcepta dentur. Sed & hoc nihilo minus vigilanter observa, quid conclusio libri Levitici contineat, quæ ita se habet: *Hæc sunt*, inquit, *præcepta, quæ mandavit Dominus Mosi ad filios Israel in monte Sinai.* *Ibidem.* Videtur itaque parvitati nostræ eadem conclusio, præcedentium divinorum præceptorum quasi quoddam firmitatis esse signaculum. Et, si parva magnis comparari possint, sicut quidam aut regum, aut imperatorum, ut sua statuta vigorem perpetuum obtineant, suo sigillo ea subter firmant, ita & Dominus sua præcepta a se constituta & promulgata vera & minime violanda esse demonstrat.

ANNO CHRISTI 836.

XXXIV.

Sequitur in libro Numerorum: *Locutus est Dominus ad Mosen, dicens: Loquere filiis Israel: omnes primitiæ, quas offerunt filii Israel, ad sacerdotem pertinent: & quidquid in sanctuarium offertur a singulis, & traditur manibus sacerdotis, ipsius erit.* *Num. 5.* Attende diligenter, lector, quod & omnes primitiæ, & quidquid ad sanctuarium Domini a singulis aut offertur, aut oblatum est, sacerdotis sint, & ad jus ejus pertineant. Item in eodem: *Factum est autem in die, qua complevit Moses tabernaculum, & erexit illud, unxitque & sanctificavit cum omnibus vasis suis altare, similiter & vasa ejus, obtulerunt principes Israel, & capita familiarum, qui erant per singulas tribus præfecti eorum qui numerati fuerant, munera coram Domino.* *Num. 7.* Quid autem in dedicatione altaris præcipiente Domino principes obtulerint, sequentia ipsius libri demonstrant. Item in eodem: *Locutus est Dominus ad Mosen, dicens: Mea sunt omnia primogenita filiorum Israel, tam ex hominibus, quam ex jumentis: ex die quo percussi omne primogenitum in terra Ægypti, sanctificavi eos mihi, & tuli Levitas pro cunctis primogenitis filiorum Israel, tradidique eos dono Aaron, & filiis ejus, de medio populi, ut serviant mihi pro Israel in tabernaculo fœderis, & orent pro eis, ne sit in populo plaga, si ausi sint accedere ad sanctuarium.* *Num. 8.* In his Domini verbis duo nobis videntur præcipue necessarioque consideranda. Unum, quod idcirco Dominus jubet Levitas sibi in tabernaculo pro Israel servire, ut orent pro eis: ad quorum exemplum constituti esse videntur sacerdotes Christi in ecclesia, ut contenti oblationibus fidelium orent ad Dominum pro eis: Alterum quidem, quo dicitur, *ne sit in populo plaga, si ausi fuerint accedere ad sanctuarium*, dat non inconvenienter posse intelligi eamdem accessionem, aliquam circa sanctuarium temerariam præsumptionem, aut quamlibet subreptionem.

XXXV.

Item in eodem: *Et dixit Dominus ad Moysen: Usquequo detrahet mihi populus iste? Quousque non credet mihi in omnibus signis quæ feci coram eis? Feriam igitur eos pestilentia, atque consumam.* *Num. 14.* Et post pauca: *Vivo ego, dicit Dominus, implebitur gloria Domini universa terra: attamen omnes homines qui viderunt majestatem meam, & signa quæ feci in Ægypto & in solitudine, & tentaverunt me jam per decem vices, nec obedierunt voci meæ, non videbunt terram, pro qua juravi patribus eorum.* *Ibidem.* Hæc verba congruunt his qui in ministris Domini Domino detrahunt, juxta illud quod Dominus discipulis suis ait: *Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit.* *Luc. 10.* Congruunt etiam & ea quæ sequuntur his qui errata sua corrigere promittunt.

& quod

& quod promittunt adimplere negligunt. Unde verendum est, ne sicut ille populus carnalis propter detractiones & tentationes ac murmurationes, & pro eo quod imperio Domini inobediens extitit, in terram repromissionis minime intravit, sed potius in eremi vastitate occubuit: ita populus Christi nomine insignitus, imperiis Domini inobediens factus, a terra viventium sit secretus. Item in eodem ait Moses ad populum Israel: *Cur transgredimini verbum Domini, quod vobis non cedet in prosperum? Nolite ascendere. Non enim est Dominus vobiscum, ne corruatis coram inimicis vestris.* His verbis deterrendi sunt hi qui, cum Dominum secum non habeant, jure adversus inimicos suos se arma convertere posse putant. Prius enim enitendum & diligenter procurandum est, ut Christiani Dominum secum habeant, quatenus postea securius fidentiusque, immo fortius hostes suos superare prævaleant. Item in eodem: *Dixitque Dominus ad Mosen & Aaron: Recedite de medio hujus multitudinis, & jam nunc delebo eos. Cumque jacerent in terra, dixit Moses ad Aaron: Tolle thuribulum, & hausto igne de altari mitte incensum desuper, pergens cito ad populum, ut ores pro eis: jam enim egressa est ira a Domino, & plaga desævit. Quod cum fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinem, quam jam vastabat incendium, obtulit thymiama, & stans inter mortuos ac viventes, pro populo deprecatus est, & plaga cessavit.* His verbis declaratur, quantum Dei sacerdotum deprecatio valeat apud altissimum. Patet quippe quod hi, per quorum orationem furor Domini placari, & a populo plaga Dei potest cessare, nequaquam sunt vituperandi & detrahendi, sed potius propter eum cujus ministerium gerunt honorandi & venerandi. Item in eodem: *Locutus est Dominus ad Aaron: Omnia quæ sanctificantur a filiis Israel, tradidi tibi & filiis tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna.* Et infra: *Omnis oblatio & sacrificium, & quidquid pro peccato atque delicto redditur mihi, & cedit in sancta sanctorum, tuum erit & filiorum tuorum.* Item infra: *Primitias autem, quas voverint & obtulerint filii Israel, tibi dedi & filiis ac filiabus tuis jure perpetuo.* Item infra: *Omnem medullam olei & vini ac frumenti, quidquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi. Universa frugum initia, quæ genuit humus, & deportantur Domino, cedent in usus tuos.* Item infra: *Omne quod ex voto reddiderint filii Israel, tuum erit: quidquid primum erumpet e vulva cunctæ carnis, quam offerunt Domino, sive ex hominibus, sive de pecoribus fuerit, tui juris erit.* Item non post multa: *Omnes primitias sanctuarii, quas offerunt filii Israel Domino, tibi dedi, ac filiis & filiabus tuis. Pactum salis est sempiternum coram Domino, tibi ac filiis tuis.* Hæc verba Domini contra illos agunt, qui ea quæ Domino aut offeruntur, aut oblata sunt, ad sacerdotes Christi non pertinere contendunt. Verum si ea diligenter consideraverint, se non mediocriter errare, immo contra Deum agere, reperient.

XXXVI.

In præcedentibus satis abundeque dictum est de diversis sacrificiis, & diversorum munerum speciebus: sive de his quæ Dominus sibi offerri jussit, sive de his quæ populus sponte obtulit ad tabernaculum Domini, quod typum gerebat futuræ ecclesiæ Christi. Nunc autem, quia jubente Domino populus Israeliticus contemptum Dei in Madianitis ultus est, ita ut ne unus quidem ex his in bello occubuerit, quid pro gratiarum actione suaque liberatione Deo pro se pugnanti & vincenti, suoque sacerdoti donariorum ad suum sanctum contulerint tabernaculum videamus. *Dixit*, inquit, *Dominus ad Mosen: Tollite summam eorum quæ capta sunt, ab homine usque ad pecus, tu & Eleazar sacerdos, & omnes principes vulgi: dividesque ex æquo prædam inter eos qui pugnaverunt & egressi sunt ad bellum, & inter omnem reliquam multitudinem, & separabis partem Domino ab his qui pugnaverunt & fuerunt in bello, unam animam de quingentis, tam ex hominibus, quam ex bobus & asinis & ovibus, & dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia primitiæ Domini sunt.* Quod ita ad jussum Domini Moses fecerit, sequentia demonstrant. Ecce pars, quæ Domino ad usus sacerdotum de his quæ capta sunt oblata est. Videamus etiam quid in partem Levitarum de eadem præda jubente Domino cesserit. Sequitur autem: *De media vero parte, quæ contigerat reliquæ multitudini, id est de ovibus trecentis triginta septem millibus quingentis, & de bobus triginta sex millibus, & de asinis triginta millibus quingentis, & de hominibus sedecim millibus, tulit Moses quinquagesimum caput, & dedit Levitis qui excubabant in tabernaculo Domini, sicut præceperat Dominus.* Ecce pars Levitarum. Videamus etiam partem Domini, quam populus ob suam liberationem de præda, quam ceperat, ei sponte obtulit: & perpendamus quod Dominus in tabernaculo sancto suo thesaurum, sive æraarium (utrumque legimus) habere voluerit, & opponamus eis, qui aurum & argentum, & ceteras species pretiosas Deo sacratas in thesauris sanctæ Dei ecclesiæ reprehendendo asserunt frustra inesse. Hi ergo videant quid sequatur. *Cumque accessissent principes exercitus ad Mosen, tribuni & centuriones dixerunt: Nos servi tui recensuimus numerum pugnatorum, quos habuimus sub manu nostra, & ne unus quidem defuit. Ob hanc causam offerimus in donariis domus Domini singuli, quod in præda auri potuimus invenire, periscelides & armillas, annulos & dextralia, ac murænulas, ut depreceris pro nobis Dominum. Susceperuntque Moses & Eleazar sacerdos omne aurum in diversis speciebus, pondus sanctuarii sedecim millia septingentos quinquaginta siclos a tribunis & centurionibus. Unusquisque enim quod in præda rapuerat, suum erat. Et susceptum intulerunt in tabernaculum testimonii, & monumentum filiorum Israel coram Domino.* Si populus carnalis de præda hostium suorum, quam cepit, donaria grata Deo obtulit, & his datis ut pro se oraretur postulavit, Deumque sibi placabilem fecit; cavendum omnino, immo expavescendum illis est, qui pretioso Christi sanguine sunt redempti, & ab aliis fidelibus Deo oblata & consecrata, immo sanctificata, contra fas auferunt, & in suos illicitos usus retorquent: ne forte, sicut memoratus populus de donariis quæ Deo contulit, cum sibi propitium fecit, ita e contrario, quod absit, illi de aliorum Deo ecclesiæque sanctæ suæ oblatis rebus eum sibi iratum faciant, suumque immensum furorem in se provocent, &, quod plurimum pertimescendum est, ejus justo judicio in prædam hostium suorum, non solum visibilium, verum etiam invisibilium incurrant.

XXXVII.

Quod ergo Dominus ad sanctuarium suum inter ceteras species, quas dinumerare longum est, domos & agros & servos sibi offerri præceperit, in superioribus jam dictum est: nunc majora & copiosiora quæ in tabernaculo sancto suo famulantibus Dominus dari jubet, intueamur. *Hæc quoque locutus est Dominus ad Mosen in campestribus Moab super Jordanem contra Jericho: Præcipe filiis Israel ut dent Levitis de possessionibus suis urbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum, ut ipsi in opidis maneant, & suburbana sint pecoribus ac jumentis.* Et infra: *Ipsæ autem urbes, quæ dabuntur ex possessionibus filiorum Israel, ab his qui plus habent,*

LIBER I. C. XXXVII. & XXXVIII.

bent plures auferentur; & qui minus, pauciores: singuli juxta mensuram hæreditatis suæ dabunt opida Levitis. Quod ita Josue in terra repromissionis fecerit, textus libri illius liquido depromit. Perspicuum sane satis est, & nosse volentibus apertissimum, quod Deus idcirco populo suo de hæreditate possessionum suarum domos, & agros, & mancipia, insuper etiam, quod majus est, civitates & suburbana sanctuario suo famulantibus dari præceperit, ut ministri sanctuarii sui instantius honestiusque, atque inexcusabilius sacrum suum cultum exercere, suumque famulatum potuissent liberius explere. Quibus verbis liquido colligi potest, quod quisquis, quæ alii fideles de hæreditate possessionum suarum, ob remedium animarum suarum, Deo ad honorem & decorem ecclesiæ suæ, ejusque ministrorum usus contulerunt, aut abstulerit, aut auferre præsumit, procul dubio aliorum data in suarum animarum convertit pericula. Sequitur enim in eodem: *Hæc sunt mandata atque judicia, quæ præcepit Dominus per manum Mosis ad filios Israel in campestribus Moab super Jordanem contra Jericho.* Non est prætereundum, nec negligenter considerandum, quid clausula vel conclusio libri hujus, id est Numerorum, contineat. Innuit autem quod ea quæ præcepta sunt Dominus præceperit, & facienda decreverit, & ea adimplentibus præmia, non autem adimplentibus diversa supplicia interminatus sit. Sequitur in libro Deuteronomii, in quo, inter cetera multa mandata quæ Moses locutus est ad filios Israel, ita legitur: *Ecce, inquit, propono in conspectu vestro hodie benedictionem & maledictionem: benedictionem, si obedieritis mandatis Domini Dei vestri, quæ ego hodie præcipio vobis: maledictionem, si non obedieritis mandatis Dei vestri, sed recesseritis de via quam ego nunc ostendo vobis.* Notandum diligenter est, quod obedientes divinis præceptis benedictionem, inobedientes vero maledictionem mereantur. Luce enim clarius constat, quod subreptores ecclesiasticarum rerum injuriam & inobedientiam Deo irrogent, suorumque præceptorum transgressores existant. Unde providendum est, ne hujuscemodi maledictionem, quam legifer proponit, pro benedictione subeant. Qui autem nosse vult quæ sit eadem maledictio, scrupulosissime diligenterque præcedentia & subsequentia divinæ legis legat eloquia: & pro certo inveniet quantum sit terribilis & horribilis, atque pertimescenda sit eadem maledictio. Porro quod ad locum quem Dominus elegit veniendum sit, & quæ offerenda & ibi offerri decernantur, paullo post subsequentia innuunt: *Ad locum*, inquit Moses, *quem elegerit Dominus Deus vester de cunctis tribubus vestris, ut ponat nomen suum ibi, & habitet in eo, convenietis, & offeretis in illo holocausta & victimas vestras, decimas & primitias manuum vestrarum, & vota atque donaria.* Et infra: *Transibitis Jordanem, & habitabitis in terra, quam Dominus Deus vester daturus est vobis, ut requiescatis a cunctis hostibus per circuitum, & absque ullo timore habitetis in loco quem elegerit Dominus Deus vester, ut sit nomen ejus in eo. Illuc omnia quæ præcipio offeretis, holocausta & hostias ac decimas & primitias manuum vestrarum, & quidquid præcipuum est in muneribus quæ vovistis Domino.* Et post pauca: *Cave ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris, sed in eo quem elegerit Dominus.* His verbis patenter intelligi datur, quod omnia quæ ex muneribus præcipua & pretiosa sunt, sibi Dominus voluerit offerri: & quod si ea, sive quæ Dominus præcepit, sive ea quæ ejus populus sua sponte offerre voluisset, non alibi, nisi in loco quem Dominus elegisset, ut esset nomen ejus in eo, offerri jubebantur; procul dubio ea quæ ecclesiæ sanctæ sunt collata, non alienis, sed ejusdem ecclesiæ sunt usibus applicanda.

Num. 36.

Deut. 11.

Deut. 12.

Ibidem.

Ibidem.

ANNO CHRIST. 836.

XXXVIII.

Item in eodem: *Cum voveris votum Domino Deo tuo, non tardaveris reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus: & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, absque peccato eris. Quod autem semel egressum est de labiis tuis, observabis, & facies sicut promisisti Domino Deo tuo, & propria voluntate & ore locutus es.* Si illi qui propria voluntate Deo votum vovit, & non reddidit, Dominus in peccatum reputat; quod putas peccatum Domino sibi imputante incurrit, qui aliorum vota voluntarie Domino exhibita auferre præsumit, & tantæ comminationis pœnam non formidat? Quia ergo qui votum vovit, & non reddit, Dominus sibi in peccatum reputat, & quisquis ea quæ Domino vovit reddidit ei, nullo modo postea auferre licet: multo minus ea quæ alii voverunt & reddiderunt ei, fas est auferre: quoniam si illi qui vovit & non reddidit in peccatum reputatur, multo magis ille qui aliorum vota tollit, majus sibi peccatum acquirit. Hæc de quinque libris Mosis congessisse sufficiat. Ceterum quicumque plenius latiusque de his quæ Dominus sibi suoque tabernaculo, sacerdotibus & ministris suis offerri & dari præcepit, scire voluerit, Pentateuchum ejusdem Mosis enucleatim legat: & de his quæ in hoc opusculo non continentur, quæ utique plena sunt auctoritate, ad negotium de quo agitur adstruendum & adstipulandum, patenter reperire valet, quæ huic opusculo ob sui prolixitatem vitandam non inseruntur.

Deut. 23.

SYNODI AQUISGRANENSIS II.

AD PIPPINUM REGEM AQUITANIÆ

LIBRI II.

TITULI CAPITUM LIBRI II.

I. *De Jerichuntinæ urbis subversione, & populi Dei propter furtum Achan peremptione, & ipsius Achan justo Dei judicio horribili internecione.*

II. *Quod punito justo Dei judicio Achan, populus Israeliticus de hostibus suis triumphare meruerit, & pro eodem triumpho Josue altare Domino Deo Israel ædificaverit.*

III. *De Gabaonitis, quos Josue tabernaculo Domini mancipavit.*

IV. *Quod tempore Judicum cultus divinus propter peccata populi neglectus, & a quibusdam Judicibus Deo placentibus erectus, & ob id persæpe de hostium dominio populus Dei sit liberatus.*

V. *Quid benedictionis Anna, pro eo quod filium suum Domino obtulit, promeruit.*

VI. *Quomodo peccatum, quo in Deum peccatur, sit accipiendum.*

VII. *Quod ruina Heli sacerdotis, filiorumque ejus, non solum sacerdotibus, verum etiam patribus & filiis debitam sibi reverentiam non exhibentibus, sit pertimescenda.*

VIII. *Quod sæpe culpa sacerdotum populi, & populi culpa ruina exiterit sacerdotum.*

IX. *Quid captoribus arcæ Dei, Deique populi cæsoribus provenerit.*

X. *Quomodo tempore Samuelis cultus divinus per negligentiam ministrorum collapsus, & per ejus studium Domino se adjuvante fuerit erectus, & populus ab idolorum cultura ad divinum cultum revocatus.*

XI. *Quod obedientia secundum verba ejusdem Samuelis præferatur victimis & holocaustis.*

XII. *De reprobatione Saul regis, & electione atque unctione David regis.*

XIII. *Quanta in veneratione idem David arcam Dei habuerit, & cum quanto honore eam in medio tabernaculi posuerit, ibique coram Domino holocausta & pacifica obtulerit.*

XIV.

XIV. *Quod in numeratione populi idem David Domino peccaverit, & monente Gad propheta altare Domino construxerit, & oblatis holocaustis & pacificis, non solum reatus sui obliterationem, verum etiam divinam repropitiationem, ac populi nantisci meruerit liberationem.*

XV. *Quod David voluerit ædificare domum Domino, & cur eam ædificare non posset, per Nathan prophetam instructus est jubente Domino.*

XVI. *Qualiter Salomon filius David domum Domini ædificaverit: & suis atque paternis donariis sublimaverit.*

XVII. *Quod eadem domus ædificata a Salomone typum gesserit sanctæ Dei ecclesiæ, & quod multa bona ejusdem domus dehonoratores sunt adversa perpessi.*

XVIII. *Quod eadem sacra domus ab externis gentibus & regibus sit venerata, & multiplicibus donis honorata.*

XIX. *Quod idem templum Dei propter peccata sacerdotum, & regum, totiusque populi, a Chaldæis primum fuerit destructum & diruptum.*

XX. *De abjectione & humiliatione, & cum feris habitatione Nabuchodonosor regis, quam propter sacrilegium, quod circa templum Dei commisit, & elationem, qua contra Deum tumuit, perpeti promeruit.*

XXI. *De recognitione ejusdem Nabuchodonosor, & Dei in sempiternum viventis laudatione & glorificatione.*

XXII. *De Baltassar, qui pro eo quod Deo sacrata vasa sibi afferri jussit, ut in eis ipse & optimates ejus, & uxores & concubinæ biberent, eadem nocte regno & vita caruit.*

XXIII. *De septuagesimo captivitatis Israelitici populi anno peracto, populo Dei ad propria reverso, & ab eis civitate & templo constructo.*

XXIV. *De eodem templo consecrato, propter peccata sacerdotum, & regum, totiusque populi, ab Antiocho profanissimo rege Græcorum capto, & idolorum sordibus polluto, & de sacratis rebus, quas ab eodem abstulit templo.*

XXV. *Quod idem templum, expugnatis Antiochi ducibus, Judas Machabæus purificaverit, & diversis muneribus ditaverit, Deoque consecraverit.*

XXVI. *De horrenda & invisibili plaga, quam Antiochus, pro eo quod templum Domini cepit & polluit, & vasa sancta inde abstulit, tormentaque diversa populo Dei inflixit, perpessus est.*

XXVII. *Quæ Menelaum, pro eo quod Antiochi regis, ad capiendum & exspoliandum templum Domini, ductor & consilitator extitit, pœna consecuta est.*

XXVIII. *Quid Heliodorus, comitesque ejus, ærarium, id est templum Domini, pecuniis Deo oblatis, & ab aliis depositis, exspoliare tentantes perpessi sint.*

XXIX. *Quod in locis Deo sacratis vere sit Dei virtus, eorumque visitator & adjutor Deus, & venientes ad malefaciendum percutiat & perdat.*

XXX. *Quod Deo oblata, quæ utique sanctificata vocantur secundum verba Judith, ab his, quorum officii non est, nullo modo auferri aut contingi fas sit.*

XXXI. *Quod Ozias rex, pro eo quod sacerdotale ministerium sibi indebite usurpavit, lepra mulctari meruit.*

PRÆFATIO.

PRæsens opusculum, quod hactenus ex libris Mosaicæ legis, de religione oblatarum Deo, sive offerendarum rerum, quantum Dominus donare dignatus est, breviter congessimus, & abhinc tam de veteri quod restat, quam etiam de novo testamento, & sanctorum patrum documentis, congerere adjuvante Christi gratia cupimus, ob utilitatem legere volentium, & fastidiosis tædium auferendum, in tribus libellis distinguendum judicavimus. Exactus sit ergo primus: & exordium a libro Jesu Nave sumat secundus.

CAPUT I.

Dixit autem Josue ad omnem Israel: *Vociferamini: tradidit enim vobis Dominus civitatem: sitque civitas hæc anathema: & omnia quæ in ea sunt, Domino.* Et infra: *Vos autem cavete ne de his quæ præcepta sunt quidpiam contingatis, & sitis prævaricationis rei, & omnia castra Israel sub peccato sint atque turbentur. Quidquid autem auri & argenti fuerit, & vasorum æneorum ac ferri, Domino consecrabitis repositum in thesauris ejus.* Nulli quippe dubium est, quin de Jericho civitate subvertenda hæc dicantur, quapropter observa, diligens lector, & curiose auditor, quod duo in his verbis quæ præmissa sunt jubeantur. Alterum videlicet, quo cavendum omnino præcipitur, ne de his, quæ Domino consecrata sunt, quidpiam contingatur: alterum quo jubetur, quidquid auri, vel argenti, ac ferri, omniumque vasorum æneorum fuerit, Domino consecrari, & in thesauris ejus recondi. Vitandumque tibi est, ne contingendo ea quæ Domino consecrata sunt sis prævaricationis reus, & alii propter te sub peccato sint atque turbentur: & sagaciter intende, qualiter thesauri Domini eo jubente incremententur. Sed & hoc diligenter observa, ne tuo æstu vel cupiditate ea quæ in thesauris Domini ei consecrata sunt auferantur. Quod autem, sicut Josue Domino imperante facienda præceperat, postea sint completa, sequentia testantur. Urbem autem, & omnia quæ in ea erant, succenderunt, absque argento & auro, & vasis æneis ac ferro, quæ in ærario Domini consecrarunt. Qui autem ausu quodam temerario illectus, de his quæ Domino consecrata sunt, palam atque occulte surripere posse arbitratur, exemplo Achan deterreatur, qui æstu avaritiæ succensus de his quæ Domino consecranda erant furtim sibi surripuit, pallium scilicet coccineum valde bonum, & ducentos siclos argenti, regulamque auream quinquaginta siclorum, & ne deprehenderetur, in tabernaculo suo subfossa humo, consciis liberis ac domesticis suis, occuluit, quæ utique Domino consecrata erant. Ob cujus immane facinus quædam pars populi Israelitici coram hostibus suis cæsa extitit, & Josue consulto Domino hæc audivit: *Surge, cur jaces pronus in terra? Peccavit Israel, & prævaricatus est pactum meum: tuleruntque de anathemate, & furati sunt atque mentiti, & absconderunt inter vasa sua. Nec poterit Israel stare ante hostes suos, eosque fugiet, quia pollutus est anathemate. Non ero ultra vobiscum, donec conteratis eum qui hujus sceleris reus est.* Nota quod unius illicitum factum totus Israeliticus populus generaliter feciſſe narretur, & quod propter unius facinus in populum Dei Domini ingens comminatio fiat, videlicet ut nec Deum secum habere, nec coram inimicis suis stare posset, donec ille interiret qui hujuscemodi scelere contaminatus erat. Qualiter vero ipse Achan a Josue, applicato sibi Israel per tribus suas, solertissime examinatus ac deprehensus, sive reatum suum confessus fuerit, qualiter etiam lapidum grandine occubuerit, & omnia quæ illius erant igne consumpta sint, sequentia pandunt. Verumtamen valde pavenda sunt hæc, & omnibus fide Christi insignitis cavenda, ne propter aliorum illicitum, immo sacrilegum factum, nec secum, quod absit, Dominum habeant, nec coram inimicis suis stare prævaleant. Patratores autem tam immanis, immo sacrilegi facti, magnopere cavere oportet, ne propter suam cupiditatem, quam erga res Deo sacratas aut exercent, aut exercere cupiunt, sibi adinstar Achan mortem æternam, aliisque Dei offensam, & coram hostibus suis acquirant miserabilem ruinam.

Jos. 7.

LIBER II. CAP. I. & II.

II.

Punito itaque justo Dei judicio eodem Achan, continuo præcipiente Domino populus Israeliticus de hostibus suis triumphare, quia Dominum jam secum habebat, promeruit, sicut sequentia libri eiusdem

jusdem Josue manifestant: & ob id ædificatum est altare Domino Deo Israel. Habes igitur ita in eodem libro: *Tunc ædificavit Josue altare Domino Deo Israel in monte Hebal, sicut præceperat Moyses famulus Domini filiis Israel, & scriptum est in volumine legis Moysi: Altare de lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigit: & obtulit super illud holocausta Domino, immolavitque pacificas victimas.*

LIBER II. CAP. III. ac. Jos. 8.

III.

Quia igitur sunt plerique diversissimis modis argumentantes, & callide percontantes, unde usus de mancipiis Deo suoque tabernaculo, quod typum gessit sanctæ ecclesiæ, delegandis inoleverit: si præcedentia, in quibus satis abunde hominibus sanctuario Domini mancipandis & mancipatis tractatum est, illis non sufficiunt, attendant qualiter Josue Gabaonitas tabernaculo Domini servituros delegaverit. Ait enim illis, sicut in eodem libro legitur: *Non deficiet de stirpe vestra ligna cædens, aquasque comportans in domum Dei mei.* Et infra: *Decrevitque in illo die esse eos in ministerio cuncti populi, & altaris Domini, cædentes ligna, aquasque comportantes, usque in præsens tempus, in loco quem Dominus elegisset.* Hi namque Gabaonitæ, eorumque posteritas, quod in tabernaculo Domini secundum constitutionem Josue deservierint, necnon & in templo, quod postea a Salomone Domino ædificatum & dedicatum est, habes plenissime in libro Regum. Quod vero sacerdotibus cum populo in captivitatem ductis, & in eadem captivitate per septuaginta annos detentis memorati Gabaonitæ eorumdem sacerdotum obsequio fuerint mancipati, habes in libro Esdræ, ubi seorsum sacerdotes, seorsum vero numerantur Levitæ, ad extremum numerantur Nathinæi, numerantur etiam & filii servorum Salomonis. Nathan quippe Hebraice, Latine donatus, Nathinæi Hebraice, Latine quoque donati vel donatitii appellantur. Hi sunt profecto accipiendi memorati Gabaonitæ, quos Josue tabernaculo Domini servituros donavit. Porro quos vocat in eodem libro Esdræ filios servorum Salomonis, hi sunt absque dubio intelligendi, quos Salomon ob honorem divini cultus templo Domini delegavit.

Jos. 9.

1. Esdræ 2.

IV.

Tempore igitur Judicum manifestum est populum Israeliticum a cultu divino recessisse, & ab offerendis Deo sacrificiis & hostiis pacificis, & ceteris quæ in lege præcepta sunt, diversarum specierum muneribus torpuisse, & ad ritum gentium defeciisse. Quoniam, ut in libro Judicum legitur: *In diebus illis non erat rex in Israel, sed unusquisque quod sibi rectum videbatur hoc faciebat.* Et ideo ob meritum scelerum suorum, earumdem gentium dominio subjugatum, & diversis tribulationibus & angustiis afflictum fuisse. Qui sæpe reatum suum agnoscentes, & luctuosis pœnitentiæ gemitibus deflentes, per sacrificia Deo oblata, a quibus diu vacaverant, de inimicis suis extitere victores, sicut legimus de Gedeon & Manue. Hæc ideo protulimus, ut magnopere perpendatur, quanti sit discriminis, cultum divinum Deoque sacrificia debita aut negligi, aut dehonorari, & quanti sit solatii contra hostes visibiles & invisibiles, magnique muniminis, ea rite & honeste Deo exhiberi. Veremurque nimium, ne hoc quod dicitur, *Faciebat unusquisque quod sibi rectum videbatur*, quoquomodo illis valeat aptari qui res ecclesiæ aut dant aut accipiunt, & in suos usus contra fas retorquent, & hoc sibi rectum justumque videri putant.

Jud. 17.

Ibidem.

V.

Legimus itaque in libro Samuelis primo, quia pro eo quod Anna filium suum Samuelem adduxit in domum Domini, quæ erat in Silo, eumque cum holocaustis per officium Heli sacerdotis obtulit Domino, ita ut cunctis diebus vitæ suæ serviret Domino, idcirco benedictionem meruit accipere a Domino. Nota, prudens lector, quod tabernaculum vocetur hic domus Domini, sicut habes in eodem libro: *Et adduxit eum*, id est Samuelem, *in domum Domini in Silo*. At si forte quis quærat, quam benedictionem eadem Anna consecuta sit, videat sequentia; *Ascendit itaque Anna cum viro suo Elcana, ut immolaret hostiam sollemnem, & benedixit Heli Elcanæ & uxori ejus, dixitque: Reddat Dominus tibi semen de muliere hac pro fœnore quod commodasti Domino, & abjerunt in locum suum. Visitavit ergo Dominus Annam, & concepit, & peperit tres filios & duas filias, & magnificatus est puer Samuel apud Dominum.* Si pro filio & hostiis Deo oblatis Anna benedici, & spiritum prophetiæ, & sobolem meruit adipisci; cavendum illis est, qui hostias ab aliis Deo oblatas auferunt, ut non solum maledictionem, sed etiam extinctionem filiorum suorum incurrant, sicuti quosdam incurrisse non ambigimus.

ANN CHRIS 936. 1. Reg.

Ibidem.

1. Reg.

VI.

Quod autem sequitur in eodem libro nimium est terrible: *Si*, inquit, *peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus: si autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo?* Inter cetera namque peccata, quibus in Deum peccatur, non minimum peccatum extat illud, quo cultus Dei contemnitur, aut diminuitur, vel dehonestatur: & idcirco tam ingens peccatum modis omnibus est cavendum. Quicumque ergo ea, quæ divino nomini consecrata sunt, aufert, in Deum se peccare nullo modo dubitet. Sed & hoc valde est terribile, quod Dominus loquens ad Heli sacerdotem ita inter cetera inquit: *Quicumque glorificaverit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.* Cum multis modis Deus in operibus nostris glorificetur, juxta illud evangelicum: *Videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est:* specialiter tamen glorificatur Deus in cultu suo, & in his quæ ei consecrantur, & sanctificantur: contemnitur autem ab his qui in tantam vesaniam prorumpunt, ut illi consecrata auferre non formident. Quibus valde pertimescendum est illud quod sequitur: *Qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.* Magna porro ignobilitas est, aliquam Deo in suis sacratis rebus injuriam inferre, & a voluntate & servitio illius se disjungere, & hostis sui voluntati & obsequio mancipare.

1. Reg.

Ibidem.

Matth.

1. Reg.

VII.

Ruina quoque Heli sacerdotis, filiorumque eius quæ in eodem libro Samuelis sequitur facta, non solum patribus, sed etiam filiis est pertimescenda. Quapropter patribus studendum est ut filios suos indigne atque illicite agentes congrua invectione corripiant: filiis autem providendum est, ne circa ea quæ Domino aut consecrata sunt, aut consecrantur, illicitum quid gerant. Illicitum dicimus factum, quando ea quæ illis fas non est a cultu divino abstrahunt, & sine dubio furorem Domini in se concitant. Timendumque valde est, ne tandem in auferendis rebus Deo oblatis, tale gignatur peccatum, quod non expietur nec victimis nec muneribus, sicuti pro iniquitate Heli filiorumque ejus a Domino dictum esse legimus. Unde in eodem libro per Samuelem prophetam in Heli Dominus loquitur: *In die illo suscitabo adversus Heli omnia quæ locutus sum super domum ejus,*

1. Reg.

ANNO CHRISTI 836.

ejus, incipiam & complebo. Prædixi enim ei, quod judicaturus essem domum ejus in æternum propter iniquitatem ejus, eo quod noverat indigne agere filios suos, & non corripuerit eos. Idcirco juravi domui Heli, quod non expietur iniquitas domus ejus victimis & muneribus usque in æternum. Attendendum & pertimescendum valde est, quale sit facinus vel flagitium, quod nec victimis, nec muneribus expiari possit: & agnoscendum liquido est, quod tam terribilis divina interminatio, quæ non modo victimis, verum etiam quibuslibet muneribus expiari interdicitur, ex duobus contemptibus nasci nullo modo dubitatur. Uno quidem, quo paterna disciplina erga filios delinquentes, & Deum in suis actibus ad iracundiam provocantes, ex quodam vano carnalis affectus amore segnior remissiorque efficitur, & filiorum admissa in semetipsos redundare comprobantur. Altero, quo erga sanctuarium Dei, Deoque diversa consecrata ac sanctificata donaria, temerario ausu delinquitur, & idem delictum non solum in prælatis, verum etiam in subjectis divina ultione persæpe vindicatur. Hæc de Heli, filiisque ejus transgredientibus præceptum Domini dicta sint. Ceterum observandum est, & summopere vigilanterque cavendum, ne factum Heli, filiorumque ejus, filii sanctæ Dei ecclesiæ imitentur: ne forte, quod absit, per eorum imitationem, & ipsi animarum suarum periclitationem incurrant, & per eos totus populus deveniat ad temporalem & æternam damnationem. Captio denique arcæ Dei, in qua erant tabulæ testamenti, & cetera quæ divino præcepto inesse memorantur, propter peccata memorati Heli sacerdotis filiorumque ejus accidisse minime dubitatur.

VIII.

Populi quoque Dei tam flebilis interemptio, non solum propter sacerdotum, verum etiam propter sua innumera delicta, quibus cultum Dei nihili ducebant, accidisse manifestum est. Sæpe quippe accidisse legimus culpam sacerdotum ruinam extitisse populi, & rursus populi culpam ruinam extitisse sacerdotum, sicut aperte liquet, culpam Heli filiorumque ejus populi extitisse ruinam; & rursus culpam populi captivitatem extitisse sanctorum prophetarum, Ezechielis videlicet, Danielis, & Jeremiæ, & aliorum multorum servorum Dei, secundum legis præceptum Deo sincere ac religiose servire volentium, sicut in eorumdem prophetarum libris facillime animadverti potest. Capturam porro arcæ Dei, quæ typum gessit capitis nostri Christi corporisque ejus, sanctæ videlicet ecclesiæ, populique ruinam, propter Heli sacerdotis negligentiam, filiorumque ejus transgressionem, proveniisse, nulli qui sanum sapit dubium est.

IX.

Verumtamen quid ejusdem arcæ Dei captoribus, Deique populi cæsoribus provenerit, manifestum est. Si ergo alienigenis propter peccata sacerdotis, suorumque filiorum præcepta Dei transgredientium, facta est arcæ divini testamenti captio, & populi Dei flebilis collapsio; cavendum omnibus qui Christi nomine censentur summopere est, ne spreto sacerdotum Christi ministerio, & cultu ejus parvipenso, propter suam cupiditatem, & illicitam præsumptionem, arcam Dei, quam utique cum capite suo Christo unam constat esse personam, eamdem arcam in hostium suorum, quod Deus longe faciat, corruere faciant deprædationem.

X.

Qualiter denique Dei electus propheta Samuel in cultibus sacris, & in altaribus erigendis, & in holocaustis offerendis, & in populis ab idolorum cultura ad divinum cultum revocandis, Deo placuerit, ipsius libri historia legentibus aperte demonstrat. Cujus verbis & actibus evidenter patescit, quod licet cultus divinus per ministrorum insolentiam, & vitiorum enormitatem quodammodo sæpe proveniisset collapsus, tamen per clementiam divinam, & ineffabilem misericordiam, servorum prophetarum vaticiniis ostensam, fuerit erectus. Unde colligi datur, quod quamquam cultus divinus impugnatores non solum indigenas, verum etiam externos habeat, nunquam tamen Domino gubernante perpetuam desolationem & dehonorationem habebit: quoniam adest & aderit cultus sui fautoribus & administratoribus ille, qui dixit: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Matth. 28.

LIBER II. CAP. VIII. IX. &c

XI.

Quantum autem obedientia præferatur victimis & holocaustis, ejusdem Samuelis prophetæ verbis aperte demonstratur: *Numquid vult*, inquit, *Dominus holocausta aut victimas, & non potius ut obediatur voci Domini? Melior est enim obedientia, quam victimæ: & auscultare magis quam offerre adipem arietum: quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare; & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere.* Jussit enim Dominus sibi suoque tabernaculo diversa donaria, & non alia nisi pretiosa offerri, & ea penitus non est passus auferri. Ergo offerentes sunt Domino obedientes, auferentes vero procul dubio extant ei inobedientes atque repugnantes. Cavendumque est illis, ne propter suam inobedientiam, immo cupiditatem, peccatum & scelus, quod ipse Samuel commemorat, incurrant. 1. Reg. 15.

XII.

Abjecto itaque atque reprobato propter inobedientiam Saul rege, David electione divina a Samuele Domino præcipiente ungitur in regem. Qui quantæ fuerit fortitudinis, quantæque erga cultum divinum amplificandum & exaltandum devotionis, jam & in præcedentibus commemoratum est, & hic succinctim commemorandum. 1. Reg. 16.

XIII.

Inter cetera quippe circa divinum cultum religiosa facta sua, quantæ venerationi arcam Dei habuerit, intueamur. Habes siquidem secundo ejusdem Samuelis libro: *Cumque transcendissent*, inquit, *qui portabant arcam Domini sex passus, immolabant bovem & arietem, & David percutiebat in organis * armizatis, & saltabat totis viribus ante Dominum. Porro David accinctus erat ephod lineo. Et David, & omnis populus Israel ducebant arcam testamenti Domini in jubilo & clangore buccinæ.* Et infra: *Et introduxerunt arcam Domini, & posuerunt eam in loco suo, in medio tabernaculi, quod tetenderat David ei. Et obtulit David holocausta coram Domino, & pacifica. Cumque complesset offerens holocaustum & pacifica, benedixit populo in nomine Domini exercituum.* 2. Reg. 6.

* Fort. barmonizatis. ap. Sep. ἡρμοσμένοις id est modulatis Ibidem.

XIV.

Eumdem porro David in numeratione populi Domini peccasse, iramque illius in populo sibi subjecto expertum fuisse, perspicuum est. Qui cum vidisset angelum cædentem populum, memor transgressionis & fragilitatis suæ, dixit ad Dominum: *Ego sum qui peccavi, ego inique egi: isti qui oves sunt quid fecerunt? Vertatur, obsecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei.* Et monente Gad propheta, emit aream ab Areuna Jebusæo. Et constructo ibi altari Domino, & oblatis holocaustis & pacificis, & reatus sui obliterationem, & divinam repropitiationem, ac populi promeruit nanciscí liberationem, sicut ibi legitur: *Et repropitiatus est Dominus terræ, & cohibita* 2. Reg. 24. Ibidem.

bibita est plaga ab Israel. Hæc idcirco posuimus, ut animadvertatur quantum apud divinam majestatem valeat & veneratio divini cultus, & erectio sacrorum altarium, & holocaustorum & pacificorum, & ceterorum quæ Domino offeruntur oblatio, & quantum Deo displiceat eorum ablatio.

LIBER II CAP. XV. XVI. &c.

XV.

Ferventissima namque ejusdem David erga templum Domini, ejusque cultum, in tantum excrevit devotio, ut diceret ad Nathan prophetam: *Videsne quod ego habitem in domo cedrina, & arca Dei posita sit in medio pellium?* & cetera quæ sequuntur. Voluit enim, sicut sequentia docent, ardentissime ac devotissime domum Deo Israel miræ magnitudinis & admirandæ pulcritudinis ædificare: sed quia ab eadem ædificatione a Domino est prohibitus, & quod filius ejus, qui egrederetur de utero ejus, Domino sibi revelante ac pollicente, eamdem domum foret ædificaturus didicit, omnes expensas ejusdem ædificandæ domus, quas dinumerare longum est, præparavit: nec non & donaria innumera, in diversissimis ac pretiosissimis speciebus, læto & alacri animo sanctificavit, & in thesauris illius recondenda consecravit; sicut in Regnorum præcipueque Paralipomenon libris habetur.

2. Reg. 7.

XVI.

Qualiter autem Salomon filius David potentissimus ac ditissimus regum domum Domino ex impensis paternis & copiosissimis sumptibus suis ædificaverit, & cum ingenti gloria dedicaverit, & ea quæ pater suus sive ipse Domino obtulerat, & in thesauris ejus recondenda sanctificaverat & consecraverat, & quid a Domino sibi apparente ac pollicente audivit, hic per singula commemorandum subsicivum duximus, præsertim cum legentibus omnia in memoratis libris in promptu habeantur.

XVII.

Quod vero eadem domus typum gesserit sanctæ Dei ecclesiæ, nullus sanum sapiens ignorat. Quisquis enim ex asse nosse cupit, quibus muneribus ceteri reges eamdem honoraverint & exaltaverint atque multiplicaverint domum, & ejus cultui debitum exhibuerint famulatum, & quibus præconiis veneratores & amatores ejus a Domino sint laudati, & de hostium suorum insidiis tuti ac liberati; dehonoratores vero ejusdem templi, & divinorum præceptorum transgressores, quantum a Domino sint reprobati, & ab hostibus suis trucidati, seriem eorumdem librorum diligenter legat, & profecto reperiet quod nulli dominicæ domus dehonoratori, & eorum quæ Domino oblata sunt surreptori impune cesserit. Hæc de Israeliticis justis regibus, divini templi honoratoribus, & diversa donaria Domino offerentibus, nec non & de injustis secus agentibus, & ejusdem sacratissimi templi dehonoratoribus, & a cultu divino seipsos populumque Dei alienantibus, & ad idola gentium convertentibus, breviter consessisse sufficiat.

XVIII.

Idem igitur Deo sacratum templum ab externis gentibus constat esse veneratum, & multiplicibus donis honoratum, sicut habes de Hiram rege Tyri, & de Seleuco rege Asiæ, de quo in secundo libro Machabæorum legitur: *Igitur cum sancta civitas habitaretur in omni pace, leges etiam adhuc optime custodirentur, propter Oniæ pontificis pietatem, & animas odio habentes mala, fiebat ut ipsi reges & principes locum summo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illustrarent: ita ut Seleucus Asiæ rex de redditibus suis*

2. Reg. 5. 2. Mach. 3.

præstaret omnes sumptus in ministerium sacrificiorum pertinentes. Observa, diligens lector, quantum memoratum venerabile templum, non solum a principibus & regibus divinam legem tenentibus, sed etiam a diversis nationum regibus, eamdem Dei legem ignorantibus, propter amorem & honorem Dei, maximis muneribus sit illustratum & honoratum. Nam & idem templum ad adorandum Dominum, & diversis muneribus honorandum, multos gentilium adiisse, adventus illius Æthiopis, quem a Philippo legimus baptizatum, nec non & reginæ Saba, evidentissime astruunt.

ANNO CHRIST. 830.

Act. 8. 3. Reg. 10.

XIX.

Propter peccata quoque sacerdotum & regum, totiusque populi, idem templum, quod in magna gloria a Salomone Domino fuerat conditum, & per quadringentos & triginta annos mansserat illæsum, immo valde glorioſum, a Chaldæis fuit incensum atque dirutum, & Hierosolymorum urbs destructa, populusque in Babylonicam captivitatem deductus, & vasa domus Domini, & quæque in thesauris domus Domini Domino fuerant consecrata & sanctificata, in Babylonem sunt deportata. Non tamen eadem vasa Domino sacrata Nabuchodonosor rex profanus in suos præsumpsit retorquere usus, sed ea in locis præcipuis, in delubris videlicet deorum suorum, quæ apud illum magnæ habebantur venerationi & religioni, servanda reposuit. Sciendum vero est, quod pro eo quod templum Domini incendit, vasa Domini in Babylonem transtulit, populo Dei captivitatem inflixit, ei ullo modo impune non cessit. Quoniam & propter hoc factum, & pro eo quod gloriam & potestatem & honorem regni sui non Deo, sed sibi tribuit, cælicam vocem audivit, quæ ita facta est: *Tibi dicitur Nabuchodonosor rex: Regnum transibit a te, & ab hominibus ejicient te, & cum bestiis ferisque erit habitatio tua: fenum quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur excelsus in regno hominum, & cuicumque voluerit det illud.* Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor, & cuncta quæ dicta ei fuerant provenerunt, sicut sequentia testantur.

Daniel.

XX.

Sed quia propter sacrilegium, quod circa templum Domini patraverat, & suam magnam elationem, qua contra Dominum superbiendo tumuerat, & Danielis prophetæ consilium, suæ saluti commodum, audire contempserat, quibus ei orsus est: *Quamobrem rex consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum; forte ignoscet Deus delictis tuis*; tantam promeruit abjectionem, ut etiam cum bestiis & feris esset habitatio ejus, & fenum ut bos comederet. Videamus quid post transactum abjectionis suæ tempus idem Nabuchodonosor humiliatus dixerit:

Ibidem

XXI.

Igitur post finem dierum, ego Nabuchodonosor oculos meos ad cælum levavi, & sensus meus redditus est mihi, & altissimo benedixi, & viventem in sempiternum laudavi & glorificavi, quia potestas ejus potestas sempiterna, & regnum ejus in generationem & generationem. Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt: juxta voluntatem enim suam facit, tam in virtutibus cæli, quam in habitatoribus terræ, & non est qui resistat manui ejus, & dicat ei: Quare fecisti? In ipso tempore sensus meus reversus est ad me, & ad honorem regni mei decoremque perveni: & figura mea reversa est ad me, & optimates mei, & magistratus mei requisierunt me. & in regno meo restitutus sum: &

Idem

ma-

magnificentia mea amplior addita est mihi. Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo & magnifico, & glorifico regem cæli, quia omnia opera ejus vera, & viæ ejus judicia, & gradientes in superbia potens est humiliare. Calicem prætera furoris Domini, qui secundum vaticinium Jeremiæ prophetæ propinatus est gentibus, adversantibus videlicet Israelitico populo, & a testamento Dei procul secretis, eumdem Nabuchodonosor in memorata abjectione plerique bibisse arbitrantur. Unde legitur in Jeremia propheta: *Et post eos bibet Sesach.* Sesach enim Nabuchodonosor fuisse doctores nostri intelligunt. Quod si Nabuchodonosor tanti sacrilegii, tantæque arrogantiæ, tantæ etiam impietatis rex, propter suam humilem recognitionem, ad honorem decoremque regni sui pervenire, suoque regno restitui, & magnificentiam Domino tribuente ampliorem sibi addi promeruit: liquet profecto, & indubitanter accipi potest, quod hi qui res Deo sacratas in suis audacter abutuntur usibus, si ad tempus sibi prospexerint, & dignam Deo recognitionem illicitorum factorum suorum humiliter fecerint, veniam delictorum suorum possint promereri, & non solum in hoc sæculo temporaliter a Domino exaltari, verum etiam in futuro æternaliter remunerari. Si autem hoc facere præpropere detrectaverint, verendum est illis, ne adinstar Nabuchodonosor cum feris bestiis, id est cum immundis spiritibus, de quibus psalmographus ait: *Ne tradas Domine bestiis animas confitentium tibi*, sit eorum sine fine habitatio.

XXII.

Porro Baltassar, qui filius Nabuchodonosor fuisse describitur, vino deditus in tantam prorumpere ausus est superbiam, suæque salutis inimicam, immo sacrilegam præsumptionem, ut in convivio suo Deo sacrata vasa ad libitum suum juberet auferri, ut biberet in eis ipse & optimates ejus, uxores & concubinæ ejus, & collaudaret deos suos: & ob id ad suum interitum, articulum scribentis prospexit in pariete, & eadem nocte Medis & Persis sese obsidentibus regno cum vita caruit, sicut verba Danielis prophetæ de eo, & adversus eum testantur, quæ ita habent: *O rex, Deus altissimus regnum, & magnificentiam, & gloriam, & honorem dedit Nabuchodonosor patri tuo. Et propter magnificentiam quam dederat ei, universi populi, tribus, & linguæ tremebant & metuebant eum. Quos volebat interficiebat, & quos volebat percutiebat, & quos volebat exaltabat, & quos volebat humiliabat. Quando autem elevatum est cor ejus, & spiritus illius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, & gloria ejus ablata est.* Et infra: *Tu quoque filius ejus Baltassar, non humiliasti cor tuum, cum scires hæc omnia: sed adversus dominatorem cæli elevatus es, & vasa domus ejus allata sunt coram te: & tu, & optimates tui, & uxores tuæ, & concubinæ tuæ, vinum in eis bibistis: deos quoque argenteos, & aureos, & æneos, ferreos, ligneosque, & lapideos, qui non vident, neque audiunt, neque sentiunt, laudasti: porro Deum qui habet flatum tuum in manu sua, & omnes vias tuas, non glorificasti. Idcirco ab eo missus est articulus manus, quæ scripsit hoc quod exaratum est.* Et paullo post: *Eadem nocte interfectus est Baltassar rex Chaldæus: Et Darius Medus successit in regnum.* Si Baltassar, pro eo quod vasa Domini sibi afferri jussit, ut in eis biberet, quæ utique postea ad imperium Cyri regis Persarum templo Domini sunt restituta, & regno privari, & morte meruit mulctari: quid putas de illis erit, qui non solum sancta vasa, verum etiam alias Deo sanctificatas res suis applicant usibus? Quapropter observandum est illis, ne, quod absit, adinstar Baltassar & præsentis & futuræ vitæ habeant mortem.

XXIII.

Septuagesimo itaque captivitatis Israelitici populi anno peracto, orantibus Daniele & aliis prophetis, idem populus, sicut Dominus per Jeremiam prophetam prædixerat, permittente eodem Cyro rege Persarum, ad propria est reversus, & omnia vasa templi Domini, quæ Nabuchodonosor asportaverat, ad idem templum sunt relata, & ab his idem templum & civitas ad pristinum sunt restaurata statum, adjuvantibus illis & hortantibus, ut idem templum & civitatem restaurarent, Aggæo & Zacharia prophetis eximiis, & præfuerunt eidem operi Zorobabel de regio, & Jesus de sacerdotali semine.

Jerem. 25.

XXIV.

Hoc igitur templum stabile permansit per trecentos quadraginta sex annos. Quod rursus propter peccata sacerdotum & regum atque populi, Antiochus profanissimus & impurissimus rex Græcorum, fraude capta Jerusalem, sordibus idolorum polluit, auferens inde altare Domini aureum, mensam propositionis, candelabrum luminis, & cetera vasa templi aurea, quæ invenire potuit, & alia plura in eodem templo polluendo & exspoliando, populumque Dei acriter affligendo, & interficiendo patravit, sicuti in secundo Machabæorum libro legitur. Non tamen prætereundum est quod de eodem Antiocho in eodem libro legitur. Sequitur enim ibi: *Nec ista eidem sufficiunt Antiocho. Ausus est enim intrare templum universa terra sanctius, Menelao ductore, qui legum & patriæ fuit proditor: & scelestis manibus sumens sancta vasa, quæ ab aliis regibus & civitatibus erant posita ad ornatum loci & gloriam, contrectabat indigne. Ita alienatus mente Antiochus non considerabat, quod propter peccata habitantium civitatem modicum Dominus fuerat iratus, propter quod & accidit circa locum despectio. Alioquin nisi contigisset eos multis peccatis esse involutos, sicut Heliodorus, qui missus est a Seleuco rege ad exspoliandum ærarium, etiam hic statim adveniens flagellatus & repulsus utique fuisset ab audacia. Verum non propter locum gentem, sed propter gentem Dominus locum elegit. Ideoque & ipse locus particeps factus est populi malorum, postea autem fiet socius & bonorum. Et qui derelictus est in ira Dei omnipotentis, iterum in magni Domini reconciliatione cum summa gloria exaltabitur.*

2. Mach. 5.

XXV.

Qualiter namque Judas Machabæus idem templum purificaverit & ditaverit, Deoque consecraverit, habes in eodem libro.

XXVI.

Quid vero idem profanissimus rex Antiochus, pro contaminatione ejusdem sacratissimi templi sacrorumque vasorum asportatione, & ceteris malis, quæ sive erga memoratum templum, sive erga populum Dei exercuit, perpessus sit videamus. *Qui universa conspicit Dominus Deus Israel, percussit eum insanabili & invisibili plaga. Ut enim finivit hunc sermonem, apprehendit eum dolor dirus viscerum, & amara internorum tormenta.* Et post pauca: *Isque, qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans, ita ut de corpore impii vermes scaturirent, ac viventes in doloribus carnes ejus effluerent, odore etiam illius & fœtore exercitus gravaretur, & qui paullo ante sidera cæli contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fœtoris portare.*

2. Mach. 9.

Ibidem.

Et infra: *Et cum nec ipse fœtorem suum jam ferre posset, ita ait: Justum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire.* Et post pauca: *Templum etiam sanctum quod prius exspoliaverat, optimis donis jam ornaturum, & sancta vasa multiplicaturum, & pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis se præstaturum pollicitus est.* Iterum non post multa: *Igitur homicida & blasphemus pessime percussus, & ut ipse alios tractaverat, peregre in montibus miserabili obitu functus est.* Horrenda plane cunctisque mortalibus est pertimescenda mors tam terribilis sceleratissimi regis Antiochi, qui pro eo quod ausus est templum intrare & contaminare, & vasa Dei sacrata inde auferre, atque scelestis manibus sancta vasa, quæ ab aliis regibus ad ornatum loci & gloriam Deo fuerant oblata, indigne contrectare, & in suos nefandissimos usus convertere, justo Dei judicio tam horribili morte meruit occumbere. In cujus interitu sagaciter animadvertendum, quod Deus omnipotens invasionem vel ablationem sibi oblatarum rerum inultam nec dimisit, nec dimissurus sit. Quædam tamen, ut in superioribus jam dictum est, in præsenti ulciscitur sæculo; quædam vero ulciscenda in futuro reservat sæculo.

LIBER II. CA. XXVII. XXVIII. &c. *Ibidem.* *Ibidem.* *Ibidem.*

XXVII.

Quæ igitur Menelaum ductorem & hortatorem memorati regis Antiochi ad exspoliandum templum Domini, & vasa Deo sacrata auferenda, (qui utique proditor legum & patriæ scribitur extitisse) digna congruaque sit pœna subsecuta, sequentia pandunt, quæ ita se habent: *Anno centesimo quadragesimo nono cognovit Judas Antiochum Eupatorem venire cum multitudine adversus Judæam, & cum eo Lysiam procuratorem & præpositum negotiorum.* Et post pauca: *Commiscuit autem se illis & Menelaus, & cum multa fallacia deprecabatur Antiochum, non pro patriæ salute, sed sperans se constitui in principatum. Sed rex regum suscitavit animos Antiochi in peccatorem, & suggerente Lysia hunc esse causam omnium malorum, jussit (ut eis est consuetudo) comprehensum in eodem loco necari. Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggestum undique habens cineris. Hæc prospectum habebat in præceps. Inde in cineres ejici jussit sacrilegum, omnibus eum propellentibus ad interitum. Et tali lege prævaricatorem legis contigit mori, nec terræ dari Menelaum. Et quidem satis juste: nam quia multa erga aram Dei delicta commisit, cujus ignis & cinis erat sanctus: ipse in cineris morte damnatus est.* Notandum quod Menelaus ideo sacrilegus dicitur, pro eo quod Antiocho ductor extitit, & ut sacra vasa templi auferret consilium dedit. Nam & pro eo quod circa aram Domini in multis deliquerat, tam exitiabili morte perierat. Cujus exemplo deterrendi sunt, non solum hi, qui circa aram Dei ad serviendum Domino, eique ministrandum; verum etiam hi qui aliis propter suam explendam cupiditatem, in auferendis Deo sacratis rebus consilium dant, & exhortatores fiunt, & facientibus impunitatem promittunt, ut se modis omnibus compescant, ne tam mortis atrocissimæ Menelai, quod absit, participes existant.

2. *Mach* 13. *Ibidem.*

XXVIII.

Qui autem ærarium Domini, id est templum ejus, pecuniis aut Deo oblatis, aut ab aliis depositis, exspoliari impune posse & debere arbitrantur, perpendant quid Heliodorus, suique comites, eique parentes, Hierosolymam advenientes ut ærarium Domini pecuniis exspoliarent, ab equo cæleſti, ejusque terribili sessore, nec non & cælicolis juvenibus duobus perpessus sit: de quo ita habes in eodem libro Machabæorum secundo:

A *Cum venisset Heliodorus Hierosolymam, & benigne a summo sacerdote in civitate esset exceptus, narravit de dato indicio pecuniarum; & cujus rei gratia adesset, aperuit. Interrogabat autem, si vere hæc ita essent. Tunc summus sacerdos ostendit deposita esse hæc, & victualia viduarum & pupillorum.* Et infra: *Decipi vero eos, qui credidissent loco & templo, quod per universum mundum honoratur pro sui veneratione & sanctitate, omnino impossibile esse.* Et infra: *Heliodorus autem quod decreverat perficiebat eodem loco ipse cum satellitibus circa ærarium præsens. Sed spiritus omniputentis Dei magnam fecit suæ ostensionis evidentiam, ita ut omnes, qui ausi fuerant ei parere, ruentes Dei virtute, in dissolutionem & formidinem converterentur. Apparuit enim* B *illis quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus. Isque cum impetu Heliodoro priores calces elisit. Qui autem ei sedebat, videbatur arma habere aurea. Alii etiam apparuerunt duo juvenes virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu: qui circumsteterunt eum, & ex utraque parte flagellabant, sine intermissione multis plagis verberantes. Subito autem Heliodorus concidit in terram, eumque multa caligine circumfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria positum ejecerunt. Et is qui cum multis cursoribus & satellitibus prædictum ingressus est ærarium, portabatur nullo sibi auxilium ferente, manifesta cognita Dei virtute. Et ille quidem per divinam virtutem jacebat mutus atque omni spe &* C *salute privatus. Hi autem Dominum benedicebant, quia magnificavit locum suum, & templum, quod paullo ante timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente Domino, gaudio & lætitia impletum est. Tunc vero ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim Oniam, ut invocaret altissimum, & vitam donaret ei, qui in supremo spiritu erat constitutus. Considerans autem summus sacerdos, ne forte rex suspicaretur malitiam aliquam ex Judæis circa Heliodorum consummatam, obtulit pro salute viri hostiam salutarem. Cumque summus sacerdos exoraret, iidem juvenes eisdem vestibus amicti, adstantes Heliodoro, dixerunt Oniæ sacerdoti: Gratias age, nam propter eum tibi Dominus vitam donavit. Tu autem a Deo flagellatus, nuntia omnibus magnalia Dei & potestatem. Et his dictis non comparuerunt.* D *Heliodorus autem hostia Deo oblata, & votis magnis promissis ei qui vivere illi concessit, & Oniæ gratias agens, recepto exercitu, repedabat ad regem. Testabatur autem omnibus ea quæ sub oculis suis viderat, opera magni Dei. Cum autem rex interrogasset Heliodorum, quis esset aptus adhuc semel mitti Hierosolymam, ait: Si quem habes hostem, aut regni tui insidiatorem, mitte illuc, & flagellatum eum recipies, si tamen evaserit: eo quod in loco vere sit Dei quædam virtus. Nam ipse qui habet in cælis habitationem, visitator & adjutor est loci illius, & venientes ad male faciendum percutit ac perdit.*

ANN CHRIS 836 a. Mach. *Ibidem.* *Ibidem.*

XXIX.

De his itaque, quæ erga Heliodorum, Domino in suo ærario suam injuriam suamque dehonorationem ulciscente, gesta sunt, multa posuimus: quoniam ea ad eorum audaciam & pestiferam præsumptionem reprimendam, qui loca Deo dicata exspoliare non metuunt, valde necessaria prævidimus. Quibus scire & summopere discere convenit, quod in locis Deo dicatis vere virtus Dei sit, eorumque visitator & adjutor Deus sit, & venientes ad malefaciendum percutiat ac perdat.

E

XXX.

Quod vero Deo oblata, quæ utique sancta vocantur, ab his, quibus officium non est, auferri, immo contingi, fas non sit, verba Judith loquen-

tis ad Holophernem patenter innuunt, quæ ita inquit: *Denique hoc ordinant, ut interficiant pecora sua, & sanguinem eorum bibant, & sancta Domini Dei sui, quæ præcepit non contingi: in frumento, vino, & oleo, hæc cogitaverunt impendere, & volunt consumere quæ nec manibus debebant contingere. Ergo quoniam hæc faciunt, certum est quod in perditionem dabuntur.* At si forte quispiam quærat, ex qua auctoritate Judith hæc verba protulerit, legat diligenter Leviticum, & ceteros veteris testamenti libros, in quibus Domino consecrata ab exteris contingi prohibentur, & manifeste inveniet, unde eadem verba sumpserit.

XXXI.

Ozias interea rex, pro eo quod officium sacerdotale, quod solummodo ad jus pertinebat sacerdotum, arripere præsumpsit, illico lepra mulctatus est, & terræ motus tam illicitum tamque sacrilegum ejus factum subsecutus est: qui etiam usque ad diem mortis suæ leprosus permansit. Hanc igitur lepram, quam Ozias propter suam temerariam præsumptionem, & alterius officii illicitam arreptionem in corpore usque ad diem obitus sui sustinuit, cavere oportet eos qui ea quæ ad suum ministerium non pertinent auferre non pertimescunt, ne forte, quod absit, in anima eamdem lepram miserabiliter sustineant.

Plura quidem de sanctorum prophetarum dictis & hagiographorum libris testimonia huic opusculo subnectenda fuerant, quæ evidenter negotio de quo agitur multifarie adstipulantur: sed ob prolixitatem vitandam prætermittenda nobis visa sunt, quæ tamen de veteri testamento brevitatis studio posuimus, vestræ sapientiæ sufficientia fore credimus. Sed quia, juxta Apostolum, ea quæ carnali populo in figura contingebant, & scripta sunt propter correctionem nostram, in quos fines sæculorum devenerunt: nos, qui jam per Christi gratiam spiritales effecti sumus, debemus ea spiritali ratione discutere; & qualiter illud templum Judaicum typum gesserit ecclesiæ catholicæ, & conditor illius Salomon, qui interpretatur pacificus, personam redemptoris nostri Christi veri & summi regis pacifici designaverit, in sequenti opusculo ex sanctorum patrum eloquiis demonstrare.

SYNODI AQUISGRANENSIS II.

AD PIPPINUM REGEM AQUITANIÆ

LIBER III.

TITULI CAPITUM LIBRI III.

I. *Quod Salomon, ædificator Judaici templi Redemptoris nostri, & templum quod ædificavit, typum gesserit catholicæ ecclesiæ.*

II. *Quod idem rex noster pacificus Christus ecclesiam in hoc sæculo, quod per septem dies evolvitur, construat, & in futuro, id est in octavo die, eam dedicaturus sit.*

III. *Quod duæ sint confusiones, una in præsenti, altera in futuro sæculo: una quæ per pœnitentiam remedium capit, altera quæ æternam pœnam flebiliter incurrit.*

IV. *Qualiter ecclesia Christi ab exordio nativitatis suæ cœperit crescere, dilatari, ac propagari, & fidelium oblationibus munerari.*

V. *Quod caput nostrum Christus oblata fidelium susceperit non ambigitur.*

VI. *Quod qui aliquid de ecclesia furatur, Judæ perdito comparetur.*

VII. *Quod idcirco Dominus & redemptor noster loculos habere voluerit, eo quod ecclesia ipsius loculos habitura esset.*

VIII. *Quod juxta beati Hieronymi documentum, qui stipe templi, & his quæ conferuntur in usus ecclesiæ, abutuntur in aliis rebus, quibus expleant suam voluntatem, similes sint scribarum & sacerdotum redimentium mendacium & sanguinem salvatoris.*

IX. *De unguento, quo mulier corpus Domini unxit.*

X. *De vidua in gazophylacium stipes mittente, & quid sit gazophylacium.*

XI. *Quid respectio Domini in gazophilacium significet.*

XII. *Quod Dominus & redemptor noster dehonorationem templi sui fieri non velit, factum ejus demonstrat, quando flagello adhibito vendentes & ementes de templo ejecit.*

XIII. *Quod expositio beati Hieronymi valde sit terribilis, quam digessit de expulsione ejusdem templi quam Dominus & redemptor noster mirabilem fecit.*

XIV. *Quod licet ecclesia Christi propter peccata nostra diversis temporibus, diversisque modis sæpe expugnata, nunquam tamen a Christo sit deserta.*

XV. *Quid beatus Hieronymus, de his qui possessiunculas ecclesiæ, & ea quæ in donaria collata sunt, vertunt in lucrum suum, in expositione Sophoniæ prophetæ dicat.*

XVI. *Quid idem in expositione ejusdem prophetæ sentiet de his, qui de rapinis & nudatione miserorum offerunt sacrificia, & eleemosynis ex iniquitate putant se redimere peccata.*

XVII. *Quid idem doctor in expositione Isaiæ prophetæ, de his, qui plebem sibi subjectam atterunt, & rapina pauperum in domibus eorum est, quando ecclesiæ opibus abutuntur in delicias, & publicas stipes, quæ ad sustentationem pauperum datæ sunt, vel sibi reservant, vel filiis distribuunt.*

XVIII. *Quid significet, quod Dominus & redemptor noster templum Hierosolymitanum statutis temporibus adierit, ibique docuerit, signa multa fecerit, & cetera quæ sacra testantur evangelia.*

XIX. *Quomodo ecclesia Christi, post ejus passionem & resurrectionem, & ad cælos ascensionem, per apostolos roborata & propagata, atque fidelibus oblationibus sit ditata & exornata.*

XX. *Quod ad prædicationem beati Petri, per apostolos ecclesia in Christum cœpit credere, & crescere ac multiplicari, & in exordio sui inchoaverit vota fidelium suscipere.*

XXI. *Quod Ananias, suaque & uxor, pro eo quod de propriis rebus quas Deo voverant, aliquid abstraxerunt vel defraudaverunt, horribili morte mulctati sunt.*

XXII. *Quod Herodes parricida & sceleratissimus rex, ut cetera ejus mala omittantur, pro eo quod sacerdotes Domini interemit, eorumque ministerium. & ea quæ ad cultum Domini consecrata erant surripuit, credatur meruisse, & ab angelo percuti, & a vermibus depasci.*

XXIII. *Quod ecclesia Christi per successores apostolorum, sub orthodoxis imperatoribus & regibus ac principibus, ceteriisque fidelibus sua vota Deo offerentibus, inaltata sit, ditata, ac sublimata.*

XXIV. *Quod multa sanctorum patrum Latinorum atque Græcorum documenta prætermittantur, quæ res Deo dicatas atque sacratas impune auferri non posse testantur.*

XXV. *Quod aperte canones sacri auferendarum rerum ecclesiasticarum inhibeant audaciam.*

XXVI. *De duobus capitulis Gangrensis concilii, quibus Deo oblata accipi & dari prohibentur.*

XXVII. *In calce hujus operis sit ad Dominum regem allocutio sacerdotum humilis atque fidelis.*

PRÆFATIO.

IN fine præcedentis libelli nos promisisse meminimus, quod in hujus exordio, prout Deus posse dedisset, ex sanctorum patrum oraculis breviter ostenderemus, quod templum Domini, quod a Salomone ædificatum & dedicatum Domino est, figura fuerit catholicæ ecclesiæ per universum orbem diffusæ, & conditor illius Salomon rex personam gesserit Christi, quod quidem nos, Domino favente, adimplere conamur. Salva quippe super hac re ceterorum sanctorum eximiorum patrum expositione, quorum dicta in subsequentibus ponenda sunt qui venerabilis & modernis temporibus doctor admirabilis Beda presbyter de sæpe memorato templo in expositione evangelii Joannis sentiat videamus.

LIBER III. CAP. I. II. &c.

CAPUT I.

Ait enim inter cetera: Salomon rex, qui interpretatur pacificus, ipsum Redemptorem nostrum typice designat. De quo Isaias ait: *Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis.* Templum quod ædificavit, catholica ejus ecclesia est: quam de universis per orbem credentibus, quasi de vivis lapidibus, unam suæ fidei & caritatis compagem aggregat. Hæc idem Beda dixit.

Isa. 9.

II.

Ceterum sciendum est, quod rex noster pacificus Christus, qui per crucem passionis suæ pacificavit omnia quæ in cælis & quæ in terris sunt, & qui est vera pax nostra, faciens utraque unum, eamdem ecclesiam suam per septem annos, id est per septem dies, quibus omne sæculum evolvitur, in hac mortalitate ædificat: quam octavo anno, id est resurrectionis tempore dedicaturus est, quando scilicet mortale nostrum induerit immortalitatem, quando electis suis dicturus est: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi: quia esurivi, & dedistis mihi manducare; sitivi & dedistis mihi bibere; hospes eram, & collegistis me; nudus, & operuistis me; infirmus & in carcere, & venistis ad me.* Hanc pro certo benedictionem audituri sunt, qui in membris Christi sua largiti sunt Christo. Quid ergo putas audituri sunt hi qui aliorum largita, & ad honorem ecclesiæ decoremque, & ad usus ministrorum Christi, pauperumque receptionem ac recreationem collata, auferre non erubescunt? Quia ergo valde terribile est quod audituri sunt, caveant, dum sibi vivere conceditur, ne pro tam felici benedictione percipiant maledictionem, & illam æternam confusionem, de qua David propheta se liberandum Dominum deprecabatur, dicens: *In te Domine speravi, non confundar in æternum*, &c.

Matth. 25.

Psal. 30.

III.

Confusiones namque duas esse legimus unam temporalem, per quam omnis peccator pœnitendo & lugendo Domino peccasse confunditur: alteram æternalem, & sine fine mansuram, quam hi qui a sinistris erunt audituri sunt, quibus dicetur: *Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo, & angelis ejus.* Qui hanc maledictionem & æternam confessionem non pertimescit, nimis ferrei pectoris existit. Quamobrem filiis ecclesiæ vigilanter satagendum est, ut eamdem benedictionem a Christo audire, & ab amicis, id est pauperibus Christi, in æterna tabernacula recipi, & æternæ beatitudinis felicitate valeant sine fine perfrui.

Matth. 25.

IV.

Qualiter porro ecclesia Christi ab exordio nativitatis suæ cœperit crescere, dilatari, ac propagari, & fidelium oblationibus munerari, in ipso capite nostro Christo intueamur.

V.

Idem namque caput nostrum Dominus ac redemptor noster Jesus Christus, qui cum sit cæli & terræ creator, omniumque bonorum largitor, oblationes tamen fidelium suscepisse non ambigitur, unde erant nummi, quos miser Judas, & non miserabilis, furabatur: & idcirco non qualiscumque fur, sed fur sacrilegus dicitur, qui adeo nummos avare dilexit, ut pro nummis Dominum & magistrum suum proderet. De quo beatus Augustinus in homilia quadragesima octava evangelii Joannis ita dicit: Ecce inter sanctos est Judas; ecce est fur Judas, & ne contemnas, fur sacrilegus, non qualiscumque fur: fur loculorum, sed dominicorum: loculorum, sed sacrorum. Si crimina discernuntur in foro qualiscumque furti, & peculatus, (peculatus enim dicitur furtum de re publica) & non sic judicatur furtum rei privatæ, quomodo publicæ; quanto vehementius judicandus est sacrilegus fur, non undecumque tollens, sed de ecclesia tollens.

ANNO CHRIS. 836.

VI.

Qui aliquid de ecclesia furatur, Judæ perdito comparatur. Nota quod aliquid de ecclesiæ tollere, furtum esse beatus Augustinus asseveret, & patratorem tanti furti sacrilegum appellet, nec non & Judæ perdito æquiparet.

VII.

Et post pauca: Quare, inquit, loculos habuit cui angeli ministraverunt, nisi quod ecclesia ejus loculos suos habitura erat? Ecce quibus tanti doctoris documentis instruimur, quia quod in capite præcessit, in corpore ejus, quod est ecclesia, videtur impletum. Porro Christum & ecclesiam unam personam esse non nescimus, & ideo quæ ecclesiæ sunt, Christi sunt: & quæ ecclesiæ offeruntur, Christo offeruntur: & quæ ab ecclesia ejus tolluntur, procul dubio Christo tolluntur. Esto, erat futurum ut ecclesia Christi nummos haberet: si nummos, utique & prædia, & mancipia, & diversarum specierum innumera ornamenta: & quod illicitum sit ea quæ conferuntur ecclesiæ auferri, beati Hieronymi scribentis in expositione Matthæi evangelistæ verba ita testantur.

VIII.

Omnes, inquit, qui stipe templi, & his quæ conferuntur in usus ecclesiæ, abutuntur in aliis rebus quibus suam expleant voluntatem, similes sunt scribarum & sacerdotum, redimentium mendacium & sanguinem salvatoris. Subtiliter plane sagaciterque pertractanda sunt ac perpendenda verba tanti doctoris, & cunctis fidelibus cavendum est, ne in his rebus quæ ecclesiæ collatæ sunt auferendis similes efficiantur Pharisæis & pseudo sacerdotibus, mendacium sanguinemque Christi redimentibus.

IX.

Scribit etiam idem beatus Hieronymus in expositione evangelii Matthæi ita: *Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.* Quod vos putatis perditionem esse unguenti, officium sepulturæ est. Nec mirum si mihi bonum odorem fidei suæ dederit, cum ego pro ea fusurus sim sanguinem meum. Multi sane sunt hodie qui Christiano censentur nomine, qui adinstar Judæ dicere solent super his, quæ aut Domino consecrata sunt, aut consecrantur, aut consecrari decernuntur: Ut quid perditio hæc? putantes perditionem esse, quæ ecclesiæ ministrisque ejus ac pauperibus ob amorem Dei sunt commodata. Animadverti namque non inconvenienter potest, quod sicut unguentum Mariæ Christus ad officium suæ susceptæ sepulturæ; ita nimirum vota fidelium suscipiat ad officium sanctæ suæ ecclesiæ.

Matth. 2

X.

Legimus itaque secundum Marcum Dominum Jesum Christum contra gazophylacium sedisse, & quomodo turba jactaret æs in gazophylacium aspexisse, & viduam duos nummos in gazophylacium mittentem ideo laudasse, eo quod omnes ex eo quod illis abundabat miserunt, illa autem de penuria sua miserit totum victum suum. Quid gazophylacium sit Beda exponente didicimus: scribit enim in expositione ejusdem Marci ita: Quia sermone Græco φυλάξαι servare dicitur, & gaza lingua Persica divitiæ vocantur: gazophylacium locus appellari solet, quo divitiæ servantur; quo nomi-

nomine & arcam, in qua donaria populi congregabantur ad usus templi necessarios, & porticus in quibus servabantur, appellant. Habes etiam exemplum de porticibus in evangelio: *Hæc*, inquit, *verba locutus est Jesus in gazophylacio docens in templo*. Habes de arca in libro Regum: *Et tulit Jojada pontifex gazophylacium unum, aperuitque foramen desuper, & posuit illud juxta altare, ad dextram ingredientium domum Domini: mittebantque in eo sacerdotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam quæ deferebatur in templum Domini*. Hæc de gazophylacio Beda dixit.

XI.

Ceterum superius diximus Dominum nostrum Jesum Christum nummos habuisse, suamque ecclesiam suo exemplo nummos habituram, & unguentum Mariæ, quæ typum gestavit ecclesiæ. Hic autem vota offerentium respexisse, & viduam duo minuta, id est omnia quæ habebat, in gazophylacium mittentem laudasse. Respectio namque Domini in gazophylacium, & quo animo quis quid mitteret, ineffabilis discretio, ut nobis videtur, significabat jam ecclesiam suam, quæ est corpus ejus, a fidelibus multiplices oblationes accepturam. Et si tunc respiciendo vota offerentium certo examine discrevit atque approbavit, dubitandum non est, quin factum ea de ecclesia sua auferre volentium vituperet ac damnet.

XII.

Quod autem Dominus & redemptor noster, violationem ac dehonorationem templi sui fieri nullatenus patitur, monstrat factum ejus valde admirabile, eo quod flagello adhibito vendentes & ementes ejecerit de templo ita dicens: *Scriptum est: Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem fecistis eam speluncam latronum*.

XIII.

Hæc illum juxta historiam fecisse non ambigimus: sed super hac re, ut oportet, quid beatus Hieronymus sentiat vigilanter attendamus, & ex positionem quam describit pariter expaveſcamus, & Domino adjuvante caveamus. Quotidie, inquit, Dominus ingreditur templum Patris, & ejicit omnes tam episcopos, & presbyteros, & diaconos, quam laicos, & universam turbam de ecclesia sua, & unius criminis habet vendentes pariter & ementes. Item idem in eodem post pauca: Non sit in domo pectoris nostri negotiatio, non vendentium ementiumque commercia, non domorum cupiditas, ne ingrediatur Jesus iratus & rigidus, & non aliter mundet templum suum, nisi flagello adhibito, ut de spelunca latronum, & domo negotiationis, domum faciat orationis. Terribilia valde sunt quæ a tanto auctore dicuntur: & idcirco omnibus ordinibus in religione Christiana consistentibus præcavendum est, ne quidpiam illicitum in templo Dei agendo, a Jesu irato foras ejiciamur, & templum suum, quod propter avaritiam nostram factum est spelunca latronum, faciat orationis domum.

XIV.

Quoniam licet ecclesia Christi, propter multa peccata diversis temporibus, diversisque modis, a multis sæpe sit expugnata, quæ gratulabunda canit: *Sæpe expugnaverunt me a juventute mea: etenim non potuerunt mihi*: hanc tamen, qui eam suo pretioso sanguine redemit, nunquam desefturus est, ita ei pollicens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*.

XV.

Scribit etiam idem B. Hieronymus in expositione Sophoniæ prophetæ: *Væ provocatrix, & redempta civitas, columba. Non audivit vocem, & non excepit disciplinam. Principes ejus in medio ejus quasi leones rugientes: judices lupi vespere, non relinquunt in mane*. Illustris & redempta civitas, juxta superiora, perspicue ecclesia intelligitur, quæ vocatur columba, propter simplicitatem multitudinis in ea credentium. Hæc non audivit vocem Domini, neque suscipere voluit disciplinam: hæc confusa est, quia noluit appropinquare Domino Deo suo. Fruſtra enim quis vocem Domini sui audire se dicit, & confidere in Domino, quando operibus fidem destruit. Hujus principes sicut leones rugientes. Non ambigimus de rugitu leonum, quando viderimus principes ejus ita in subjectos populos detonare, & voce tyrannica rabidisque conviciis plebem conterere, ut non pastorem inter gregem, sed leonem inter oviculas putes frendere. Judices quoque ejus quasi lupi rabidi, occidentes vespere, & nil relinquentes in mane, non aspicientes ad ortum solis, sed morantes semper in tenebris, & possessiunculas ecclesiæ, & ea quæ in Dei donaria conferuntur, vertentes in lucrum suum, ut non habeant pauperes quod mane comedant. Qui quasi in nocte, & nullo vidente omnia populantur: &, cum luporum more cuncta rapiant, ne parvos quidem cibos indigentibus derelinquunt.

XVI.

Item idem in Jeremiam prophetam: *Ut quid mihi thus de Saba offertis, & calamum suaveolentem de terra longinqua? Holocaustomata autem vestra non sunt accepta, & victimæ vestræ non placuerunt mihi*. Hoc autem proprie convenit his qui de rapinis & nudatione miserorum offerunt sacrificie, & eleemosynis ex iniquitate se putant redimere peccata, dicente scriptura: *Redemptio viri propriæ divitiæ*, quæ non de iniquitate, sed de labore & justitia congregantur. Item in Jeremia propheta: *Hæc dicit Dominus: Judicate mane judicium, & eruite vi oppressum de manu calumniantis, ne forte egrediatur quasi ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat*. Proprie autem sermo fit ad domum regiam, ut emendet errorem pœnitudine, ut clementiam Domini consequatur. Judicate, inquit, mane judicium, non in tenebris iniquitatis, sed in luce justitiæ, & eruite vi oppressum de manu calumniantis, ut non accipiatis personam in judicio, sed, divitibus pauperes opprimentibus, magis apud vos Dei imperium valeat, quam potentia persequentis. Et si, inquit, hoc feceritis, nequaquam succendetur in vobis ignis furoris mei, nec inveniet materiam quam consumat.

XVII.

Item in Isaja propheta: *Vos enim depasti estis vineam meam: rapina pauperis in domo vestra. Quare atteritis populum meum?* Manifeste ad principes dicitur Judæorum. Sed & ad nostros principes referri potest, qui atterunt subjectam sibi plebem; & rapina pauperum in domibus eorum est, quando replent thesauros suos, & ecclesiæ opibus abutuntur in delicias: publicasque stipes, quæ ad sustentationem pauperum datæ sunt, vel sibi reservant, vel filiis suis distribuunt. Cum ergo multa eximiorum doctorum nostrorum exempla proferri potuissent, propter tædium tamen legentium, pauca prolata atque congesta sunt.

XVIII.

Quod autem Dominus Jesus Christus templum Hierosolymitanum statutis temporibus adierit, ibique docuerit, signa multa fecerit, illudque venerandum atque honorandum docuerit, sacra testantur evangelia: qui factis dictisque suis atque exemplis manifeste demonstravit ecclesiam suam (quæ utique templum illud exstitit unde ait apostolus. *Templum Dei sanctum, quod estis vos*) a fidelibus suis

LIBER III. CAP. XI XII. &c.

Lib. 2. c. 6 Jer. 6.

Prov. 13.

Jerem. 22.

Isa. 3.

1. Cor. 3.

LIBER III. CAP. XIX. XX &c.

suis fore sanctæ religionis voto frequentandam ac venerandam, & nihil in ea, vel de ea, nisi quod cultum honoremque ejus pertinet, agendum.

XIX.

Quomodo igitur ecclesia Christi post ejus passionem, resurrectionem, & ad cælos ascensionem, & Spiritus sancti super apostolos missionem, paullatim creverit, & per apostolos roborata & propagata, atque fidelium oblationibus ditata & exornata fuerit, & actus eorumdem apostolorum, & eorum gesta, quæ unusquisque in provinciis ad prædicandum a Christo sibi commissis gessit, plenissime adstipulatur.

XX.

Sed quia in præcedentibus de hac re satis dictum est, supereſt nunc, ut de actibus eorumdem apostolorum succincte commemoremus. Petrus vero ait ad illos: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Christi, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti.* Et post pauca: *Qui ergo susceperunt sermones ejus, baptizati sunt: & appositæ sunt in illa die animæ circiter tria millia. Erant autem perseverantes in doctrina apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. Fiebat autem omni animæ timor, multa quoque prodigia & signa per apostolos fiebant in Jerusalem, & metus erat magnus in universis. Omnes enim qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia. Possessiones & substantias vendebant & dividebant illas omnibus, prout unicuique opus erat. Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis, collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. Dominus autem augebat, qui salvi fierent, quotidie in idipsum.* Et post pauca: *Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una. Nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant apostoli testimonium resurrectionis Jesu Christi Domini nostri, & gratia magna erat in omnibus illis: neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum ac domorum erant inter illos, afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes apostolorum. Dividebatur autem singulis, prout cuique opus erat. Joseph autem, qui cognominatus erat Barnabas ab apostolis (quod est interpretatum filius consolationis) Levites, Cyprius genere, cum haberet agrum, vendidit illum, & attulit pretium, & posuit ante pedes apostolorum.* Ecce habes, quomodo per prædicationem sancti Petri & apostolorum, ecclesia in Christum cœpit credere, & crescere, ac multiplicari.

AB. 2. Ibidem. AB. 4.

XXI.

Ecce etiam habes initium & originem in Deo offerendis rebus, & indubitanter crede, quod in primordio nascentis ecclesiæ cœpit eadem ecclesia vota fidelium suscipere. Quorum exemplo laudandi sunt votorum ac donorum suorum ultronei oblatores. Facto vero Ananiæ & Sapphiræ deterrendi sunt hi, qui aut suorum aut aliorum votorum existunt ablatores vel defraudatores. Ipse quoque Ananias cum Sapphira uxore sua agrum proprium vendidit, ut ejus pretium, sicut & ceteri fideles faciebant, ante pedes apostolorum poneret: sed quia de eodem pretio, conscia eadem uxore sua, quiddam dedit, quiddam vero retinendo occuluit, uterque apostolica auctoritate perculsus est: Pro qua re, sicut in eisdem Actibus apostolorum legitur, factus est timor magnus in universa ecclesia, & in omnibus qui audierunt hæc. Si enim de propriis suis rebus, quas ad integrum Deo voverant, pro eis quod inde aliquid abstraxerunt, vel defraudati sunt, tam horribili morte mulctati sunt, quid putandum est de his, qui ea quæ alii obtulerunt Deo auferre præsumunt? Hi procul dubio secundum verba beati Petri apostoli, non hominibus sed Deo mentiri convincuntur. AB. 5. AN. CHR. 33

XXII.

Herodes vero parricida & sceleratissimus rex, de quo & in eisdem Actibus Apostolorum legitur, & plenius in libro Egesippi invenitur, quo regnante natus est Christus, cujus etiam sævissimus ingentem parvulorum * catervam pro Christo trucidavit gladius, quia quosdam sacerdotes necavit, eorumque ministerium sibi subripuit, & quia quæ Deo oblata erant, sicut in eodem Egesippi libro legitur, in suos usus convertit, ut cetera ejus mala omittamus, pro tam temerario, &, ut ita dixerim, crudeli facto, creditur quod meruerit & ab angelo percuti, & a vermibus depasci, & infelicem miseramque vitam digna morte finire. AB. 12. * Herodes duos num dicitur.

XXIII.

Qualiter denique ecclesia Christi per successores apostolorum, pastores videlicet ejusdem ecclesiæ, sub orthodoxis imperatoribus, & ut de multis unum ponamus, Constantino, nec non regibus aliis ac principibus, ceterisque fidelibus sua vota Deo offerentibus, eamque ecclesiam diversis donariis incrementantibus, atque ad alta sublimantibus, excreverit, hic enumerare & prolixum est & laboriosum, & huic opusculo incapabile. Gesta tamen singulorum manifestant eorum studium, & imperatorum ac regum, principumque, erga cultum divinum amplificandum, & ceterorum Christianorum ferventissimam devotionem, qualiter memoratam ecclesiam usque in præsens tempus honorando exaltaverint, & exaltando honoraverint, atque multifariis donariis divitem effecerint.

XXIV.

Multa siquidem sanctorum patrum, qui non solum Latine, verum etiam Græce scripserunt, documenta proferri poterant, quæ ob prolixitatem vitandam omittuntur, qui res Deo dicatas atque sacratas nullatenus impune auferri posse testantur.

XXV.

Sacri quoque canones toto orbe venerandi, & sancto Spiritu inspirante digesti, immo calamum sanctorum patrum, qui eos de ordine & statu sanctæ Dei ecclesiæ conscripserunt, regente, cum in multis auferendarum rerum ecclesiasticarum temerariam inhibeant præsumptionem, & tantæ rei temeratores per eam, quæ a Christo illis collata est, percellant potestatem; libet de multis brevitatis gratia duo huic subnectere opusculo, & non solum hæc duo, verum etiam unum illorum, ad eorum audaciam, qui hæc quæ præmissa sunt fecerunt, aut faciunt, aut facere præsumunt, vel facientibus impunitatem promittunt, reprimendam satis abundeque sufficere potest.

XXVI.

Quorum alterum sub duobus capitulis, videlicet septimo & octavo in concilio Gangrensi ita legitur. Si quis oblationes ecclesiæ extra ecclesiam accipere vel dare voluerit præter conscientiam episcopi, vel ejus cui hujuscemodi officia commissa sunt, nec cum ejus voluerit agere consilio, anathema sit. Item. Si quis dederit, vel acceperit oblata præter episcopum, vel eum qui constitutus est ab eo ad dispensandum misericordiam pauperibus, & qui dat, & qui accipit, anathema sit. Alterum etiam in decretis Symmachi papæ ita habetur, quod licet quibusdam aliter videatur, negotio tamen de quo agitur, & ecclesiastice & canonice evidenter adstipulatur, quod ita se habet: Iniquum est enim & sacrilegii instar, quæ vel pro salute, vel requie animarum suarum unusquis- Can. Can. In syn. III. ca

quisque venerabili ecclesiæ pauperum caussa contulerit, aut certe reliquerit, ab his a quibus maxime convenit servari, auferri, & in aliud transferri. Arbitramur interea, quod his, de quibus, & contra quos agitur, hæc quæ paucis congesta sunt, possint sufficere. Quod si hæc parva eis non sufficiunt, neque si majora, quæ utique uberiori & prolixiori opere indigent, & persacile in divinis oraculis inveniri possunt, eis sufficient.

ANNO CHRISTI 836.

XXVII.

Te quoque, nobilissime & glorioſissime, totoque orbe famosissime, optime rex, humiles ac fidelissimi oratores vestri, vestræque salutis amatores certissimi ac devotissimi, suppliciter exoramus, & flexis poplitibus vestram excellentiam flagitamus, ut hoc opusculum, quod propter honorem communis redemptoris Domini nostri Jesu Christi, vestræque animæ salvationem, & regni vobis commissi tuitionem, atque in longinquum felicem ejus protelationem, vestrorumque hostium superationem digessimus, vestræ celsitudinis obtutibus sit gratum atque acceptum, vobisque, prolique, ac populo vobis subjecto, Domino opem ferente, profuturum; quod non ex cœnoso fonte jactantiæ, vel cujuslibet præsumptionis elatione emanasse, sed potius ex veriſſimæ sinceriſſimæque fidei integritate, & sacerdotali curam animæ vestræ incomparabiliter gerente auctoritate, collectum atque conscriptum esse non dubitetis. Monemusque salubriter magnitudinem culminis vestri, ut hæc perpendatis, qualiter progenitores vestri, & ditando & exaltando sanctam Dei ecclesiam, regnum hoc longe lateque dilataverunt, glorioſumque ac cunctis in circuitu nationibus terribile, atque Domino se protegente insuperabile fecerint. Quapropter fideliter & humiliter vestram hortando persuademus, & persuadendo hortamur a Deo sublimatam potestatem, ut eorum, qui ecclesias Christi dehonoraverunt & humiliaverunt, rebusque propriis exspoliaverunt, nullatenus imitatores, sed magis progenitorum vestrorum, qui eam ditatam atque exaltatam, & diversis muneribus exornatam ad vos transmiserunt, existatis sectatores, & jure cum illis, & cum ceteris fidelibus Deo sincere ac devote sua offerentibus, salvari, & hæredes perpetuæ felicitatis mereamini effici. Sancta & individua Trinitas te, bone rex, ad profectum & exaltationem atque defensionem sanctæ suæ ecclesiæ per immensum conservet, & post hujus vitæ lacrymabilem convallem sanctorum regum consortem efficiat. Amen.

Nota Jacobi Sirmondi, S. J.

1 *Concilium Aquisgranense.*) De hac synodo Eginhartus in chronico: *Mense*, inquit, *Februario magnus, episcoporum præsertim, conventus Aquisgrani habitus est: in quo cum de aliis ecclesiæ necessitatibus, tum præcipue de his rebus, quas Pippinus & sui multis ecclesiis abstulerant, agebatur. Publico autem & imperatoris & episcoporum decreto & consensu monetur Pippinus, ejusque primates, cum quanto ipsorum periculo res ecclesiasticas invaserint, utque restitui jubeat præciptur. Quæ res prosperum exitum habuit. Nam Pippinus monita patris pii sanctorumque virorum libenter suscipiens, obedienter paruit, & omnia invasa etiam per annuli sui impressionem restitui jussit.* Duæ actorum synodi sunt partes. Prior tripertitos canones complectitur, de tribus capitulis a Ludovico imperatore ad tractandum propositis. Ad posteriorem pertinent libri tres ab eadem synodo ad Pippinum Ludovici filium Aquitaniæ regem scripti, quibus ea sacræ scripturæ testimoniis, & exemplis illustrant, quæ Pippino eidem per epistolam, seu commonitorium, antea suggesserant. Commonitorii, quod desideratur, argumentum quod fuerit, tum ex libris ipsis, tum ex superioribus Eginharti verbis compertum est.

Notæ Severini Binii.

a *Concilium.*) In præfatione concilii fatentur episcopi, se monitu imperatoris ad hanc synodum convenisse, eo fine, ut de tribus agerent capitibus hisce: Primo de vita, doctrina, moribus & officio episcoporum: secundo de moribus & officio abbatum, aliorumque inferioris ordinis ecclesiasticorum: tertio de imperatore ejusque filiis ac ministris recte disponendis. Opusculum quod immediate actis concilii subjungitur, in anterioribus editionibus synodi Aquisgranensis inscriptum, quasi diversum concilium foret, conjungendum, actisque hujus concilii apponendum esse judicavi, ideo maxime, quod capitula ad Pippinum transmissa auctoritate sanctæ scripturæ confirmet, ut expresse videre est initio hujus opusculi.

b *Anno Christi* DCCCXXXVI.) cum quo indictio XIV. & tempora Ludovici imperatoris, quæ hic signantur, coincidunt. Unde patet in numerum annorum Domini apud acta concilii expressorum mendum & errorem irrepsisse, ubi legitur, *Anno Christi redemptoris* DCCCXXXIII. Siquidem iste annus cum XIV. indictione nullo modo coaptari possit. Dubitari posset, sit ne error potius in numero indictionum quam annorum Christi redemptoris, nisi ex actis concilii constaret hanc synodum istis temporibus posteriorem esse, quibus Ludovicus absque imperio sub potestate hostium erat, atque in ordinem redactus privatam vitam ducebat. Illud contigisse anno Domini DCCCXXXIII. patet ex iis quæ dixi supra in notis concilii illius quod habitum est apud Compendium. Quare suspicor in numerum potius annorum Christi irrepsisse mendum hac ratione, ut quod notatum habetur, *anno Domini* DCCCXXXVI. scriptor ita reddiderit, DCCCXXXIII. quinarii numeri nota, V. in duo sic dissecta. His quæ de tempore habiti concilii ex actis synodalibus annotavimus consentit auctor vitæ Ludovici, qui anno 836. de concilio Aquisgranensi ista summatim habet: *In ipsis etiam diebus, in quibus purificatio beatissimæ semper virginis Mariæ celebratur, conventus quidem magnus, sed præcipue episcoporum, Aquisgrani convenit, in quo cum de aliis utilitatibus ecclesiæ necessariis, tum præcipue de hisce rebus quæstum est, quas Pippinus & sui multis ecclesiis abstulerunt. Ob quam rem imperialis auctoritas & communis concilii commonitorium ordinatur, quibus commoneretur Pippinus & sui, cum quanto periculo res ecclesiasticas pervaserint. Quæ res prosperum susceptt exitum. Nam Pippinus monita patris, sanctorumque virorum libenter suscipiens, obedienter paruit, & omnia invasa etiam per annuli sui impressionem constituit.* Hæc domesticus auctor Ludovici de rebus ab ipso gestis.

1 a CONVENTUS APUD STRAMIACUM IN PAGO LUGDUNENSI,

In quo ventilata est caussa ecclesiarum Lugdunensis & Viennensis vacantium, anno Christi DCCCXXXVI. Gregorii IV. papæ IX. Ludovici Pii Augusti XXIII.

P. Sirmo.

Inter episcopos Lotharianæ conspirationis post Ebbonem Rhemensem, præcipui nominis fuerant Agobardus Lugdunensis, & Bernardus Viennensis archiepiscopi. Quare damnato jam Ebbone apud Theodonis villam, ut dictum est, proximum videbatur, ut horum quoque caussa examinaretur. Quod cum in hoc conventu fieri cœptum esset, absentibus reis peragi non potuit. Auctor vitæ Ludovici, post synodi Aquisgranensis mentionem, Proximum, *inquit*, huic placito conventum imperator in pago Lugdunensi habuit tempore æstivo, in loco qui vocatur Stramiacus, cum Pippino & Ludovico filiis. Nam quod Lotharius non adfuit, invalentia ægritudinis supradictæ obfuit. In quo caussam ecclesiarum Lugdunensis atque Viennensis vacantium ventilari fecit; eo quod episcopi dudum illarum, Agobardus quidem jussu ad rationem non venerit reddendam; Bernardus autem Viennensis adfuerit quidem

ANNO CHRISTI 836.

dem, sed rursus fugam inierit. Sed hæc quidem res imperfecta remansit propter absentiam, ut prædictum est, episcoporum. *Ceterum in gratiam post ea redisse ambos, & ecclesias suas recepisse, docet Ado in chronico.* Bernardus, *inquit*, adhuc & Agobardus Viennensem ecclesiam & Lugdunensem regebant. Qui ambo apud imperatorem delati, desertis ecclesiis in Italiam ad filium imperatoris Lotharium se contulerunt : & postmodum, piis imperatoribus agentibus, Agobardus Lugdunensem, Bernardus Viennensem sedem recepit. Post pauculos annos Agobardus apud Santones in expeditione regia positus defungitur.

Nota Jac. Sirmondi S. J.

1 *Conventus apud Stramiacum.*) Damnato apud Theodonis villam Ebbone, sententiam quoque passus fuerat Agobardus. Eginhartus in chronico, *Quo facto*, inquit, *Agobardus Lugdunensis archiepiscopus, usque ad satisfactionem, ab ecclesiæ præsulatu remotus est, ceteris in Italiam confugientibus.* Par etiam Bernardi Viennensis fuerat caussa. Quare utriusque sedes hoc tempore vacua erat.

Notæ Severini Binii.

2 *Conventus apud Stramiacum.*) In deponendo Ludovico imperatore Ebboni Rhemensi archiepiscopo Agobertus Lugdunensis & Bernardus Viennensis episcopi consilium & auxilium præbuerant, vocatique ad consilium apud Theodonis villam celebratum fugerant. Cumque ibidem de eorum caussa ideo nihil vel parum actum esset quod in Italiam fugientes ad apostolicam sedem appellasse crederentur, opus erat ut desertis ecclesiis de pastoribus provideretur. Hoc igitur concilio Lugduni indicto, cui Ludovicus imperator cum filiis omnibus, excepto Lothario, interfuit, citatus est uterque, sed neuter comparuit, ideo quod caussæ suæ bonitati & æquitati diffiderent. Et ne absentes damnarentur, suspensum est judicium : quid vero actum deinceps, non constat. Vide Baronium anno 836. num. 9.

Observatio P. Antonii Pagi
ad an. Christi 836. n. 8. & 9.

Theganus loquens de rebus anno DCCCXXXX. gestis ait : *Ipso anno perrexit imperator ad partes Lugdunensium, ubi obviam venerunt filii sui Pippinus & Lodevvicus, qui nati juniores erant. Ibi sedebat imperator cum filiis suis quoadusque Legati sui in Italiam venirent ad Lotharium. Inde reversus est imperator, & venit ad Aquis sedem suam, & Pippinus reversus est in Aquitaniam, Lodevvicus reversus est ad partes Austriæ.* Paullo post Opus suum his verbis absolvit : *Iste est annus* XXXIX. *Regni Domini Ludevvici Pissimi imperatoris*, &c. Quare insinuat Theganus, qui hoc tempore vixit, Concilium Lugdunense anno superiore celebratum fuisse, quod & diserte habent Annalistæ Fuldenses & Bertinianus, hicque *in mense Junio* habitum observat. Erat *Theganus* Chorepiscopus Trevirensis, & Walafridus Strabo in Præfatione, quam ejus Opusculo præfixit, ait, eum *breviter & vere potius quam lepide* illud composuisse. Quare errat Auctor Vitæ Ludovici Pii, qui hanc Lugdunensem Synodum in præsentem annum con

A fert. Porro loco horum verborum, *iste est annus* XXIIII. legendum cum MS. Cæsareo, *iste est annus vicesimus secundus*, ut docet Lambecius lib. 2 Biblioth. Cæs. cap. 5. qui illud legit, & Appendicem ad Historiam Theganı, de qua mox, publicavit. Sed non tantum ex Theganо & Fuldensi ac Bertiniano Annalistis liquet, hoc concilium ad annum superiorem pertinere ; sed etiam ex tribus Præceptis eo anno a Ludovico Aug. emissis, quorum prius refertur a Baluzio in Appendice ad libros de Marca Hispanica pag. 774. in quo legitur : *data* XII. *Kal. Januarias anno, Christo propitio*, XXII. *Imperii Domni Hludovici Pissimi Augusti, Indictione XV. Actum Civitate Lugduno Palatio Regio in Dei nomine feliciter. Amen.* Sed loco, *Kal. Januarias*, legendum, *Kal. Junias* : Junius enim a Librariis sæpe in Januarium mutatur, ut passim in hoc Opere ostendimus. Præterea loco, *Indictione* XV. legendum *Indictione* XIII. qui error numerorum Librariis familiaris. Secundum Præceptum recitatur ab eodem Baluzio lib. 3. Miscel. pag. 166. in eoque habetur : *data* VIII. *Kal. Julias, anno, Christo propitio*, XXII. *Imperii Domni Hludo-*
B *vici Pissimi Imperatoris, indictione* XIII. *Actum Stramiaco supra fluvium Rhodanum in Dei nomine feliciter. Amen.* Concilium autem Lugdunense Stramiaci mense Junio celebratum, ut mox dicemus. Tertium extat apud Dacherium in notis ad Opera Guiberti Abbatis, quod his verbis clauditur : *Data* XII. *Kalendas Augusti, anno, Christo propitio*, XXII. *Imperii Domni Ludovici Pissimi Augusti, Indictione* XIII. *Actum Strennaco villa in Dei nomine feliciter. Amen.* Sed loco, *Stennaci*, Stramiacum reponendum. Mansit apud *Stramiacum* Ludovicus Aug. aliquandiu, quia vicinior erat Italiæ, reditumque expectabat Legatorum, quos Ticinum ad Lotharium filium direxerat, ut mox diximus ex Theganо, qui licet de Concilio Lug-
C dunensi verba non faciat, quia tamen tam Annalista Bertinianus & Fuldensis, quam Auctor Vitæ Ludovici Pii eadem fere quæ Theganus de profectione Lugdunensi Ludovici Aug. narrant, solumque addunt, eum ibi Conventum generalem habuisse, nullum dubium esse debet, quin Theganus illum subintelligat. Legati autem de quibus loquitur, alii non sunt, quam illi de quibus anno DCCCXXXV. n. v. mentionem fecimus ex Auctore Vitæ Ludovici Pii, qui eorum nomen tacuit.

Auctor Vitæ Ludovici Pii, quid in hoc Concilio actum sit, his verbis explicat : *In quo caussam Ecclesiarum Lugdunensis atque Viennensis vacantium ventilari fecit, eo quod Episcopi dudum illarum, Agobardus quidem jussus ad rationem non venerit reddendam ; Bernardus autem Viennensis affuerit quidem, sed rursus fugam inierit. Sed hæc quidem res imperfecta remansit, propter absentiam, ut præditum est, Episcoporum. Sed & caussa Gothorum ibidem ventilata est, quorum alii partibus Bernardi favebant, alii ducebantur favore Beringarii Huronici quondam Comitis filii. Sed Beringario immatura morte prærepto, apud Bernardum potestas Septimaniæ quammaxima remansit. Legatis illuc missis, qui ea quæ indigebant correctione in melioremcomponerent statum.* Episcoporum caussa propter eorum absentiam judicari non potuit. Caussa vero Gothorum, quæ in Gothia sive in Septimania vertebatur inter Beringarium Comitem Tolosanum, & Bernardum Ducem Septimaniæ,
D qui & Barcinonæ & Marcæ Hispanicæ Præfectus erat, sopita fuit ejusdem Beringarii morte, quæ juxta Theganum anno superiori contigit ; a quo tempore Bernardus Comitatum quoque Tolosanum obtinuit. Locus, in quo celebrata est synodus prope Lugdunum, ab Antiquis appellatus est *Stramiacum*, vel *Stramiacum*, cujus situs valde obscurus. Hadrianus Valesius in Notitia Galliarum existimat, esse *Crimiacum* seu Cremiacum hodiernum, Gallice *Cremieu*, qui locus ab Urbe Lugdunensi quinque leucis non totis distat.

CONVENTUS AQUITANICUS,

In quo decreta translatio S. Filiberti anno Christi DCCCXXXVI.

Ex P. Pagi ad An. Chr. 836. n. 12.

De Conventu Aquitanico ita loquitur Ermentarius Abbas Herienſis, testis oculatus eorum, quæ narrat in historia Translationis S. Filiberti anno Christi 836. *factæ* : Anno incarnationis Domini ac Redemptoris nostri Jesu Christi octingentesimo trigesimo sexto, indictione quartadecima, Ludovico vero glorioſissimo Imperatore vigesimo & tertio regni sui anno feliciter imperante &c. Hilbodo etiam venerabili Abbate gregem præfati confessoris Christi Filiberti, Domino favente, secundum regulam S. Benedicti gubernante, cujus jussu ego, non dico operibus, sed etiam verbis omnium suorum infimus Monachorum hæc narranda suscepi. Cum repentini atque intempestivi, veluti dictum
E est, Nordmannorum minime cessarent occursus, prædictus pater Hilbodus, qui propter ipsam perfidam gentem in memorata insula Castrum condiderat, una cum Consilio fratrum suorum Regem adiit Pippinum, suggerens ejus celsitudini, quid super hoc decernere vellet. Tunc vero glorioſus Rex suique optimates (generale siquidem regni sui Placitum existebat) illiusmodi rem solerti cura pertractantes, nequaquam ibi auxilium pugnandi assidue administrari posse repererunt, scilicet quia ipsa insula ledonibus maxime impedientibus (*Ledo, seu Leduna est æstus maris tranquillior, ut ostendit Du Cangius in Glossario suo*) quibus mare tranquillatur, inaccessibilis esse minime

digno-

dignoſcatur: Sed elegerunt revera, quod ſalubrius A alii quamplures, qui hoc ſcire potuerunt, decre-
ANNO CHRISTI 836. eſſe judicaverunt. Annuente quoque Pippino ſere- niſſimo Rege, pari conſenſu omnes ferme Aqui- tanicæ Provinciæ Epiſcopi, Abbates, Comites, ceterique fideles, qui illic adfuerunt, inſuper & verunt multo melius fore beati Filiberti corpus inde transferri debere, quam ibi relinqui. Quod effectum eſſe conſtat anno incarnationis Domini noſtri Jeſu Chriſti ſupraſcripto. ANNO CHRISTI 836.

CONVENTUS WORMATIENSIS
A LUDOVICO IMPERATORE
Anno DCCCXXXVI. celebratus.

P. Pagi An. Chr. n. 10 *Ludovicum anno Chriſti 836. Conventum ſuum Generalem coegiſſe auctor eſt Annaliſta Bertinianus, qui ait:* Menſe ſeptembri ad indictum Placitum VVormatiam venit. In quo cum bona annualia more ſolito reciperet, ac Lotharium opperiretur, nunciatus eſt febri correptus nullatenus B advenire poſſe. Ad quem directis denuo Stagone Abbate, & Adalgario Comite, de infirmitate ac recuperatione ejus, & voluntate impoſterum veniendi quæſitum eſt, nec non de reſtitutione rerum eccleſiis Dei in Franciam conſtitutis, quæ in Italia ſitæ a ſuis pro libitu fuerant uſurpatæ. Verum & de epiſcopis atque comitibus, qui dudum cum Auguſta fideli devotione de Italia venerant, ut eis & ſedes propriæ, & Comitatus, ac beneficia, ſeu res propriæ redderentur. Ad hæc Lotharius per Miſſos ſuos, oppoſitis quibuſdam conditionibus, non in omnibus ſe aſſentiri poſſe mandavit. Eodem tempore Nordmanni Doreſtatum & Friſiam rurſus depopulati ſunt. *Jam ad annum* 835. *de Normannis ſcripſerat*; Dum in eodem Placito (*nempe Lugdunenſi*) moratur (*ſcil. Ludovicus Aug.*) Nordmanni ſecunda irruptione Doreſtandum irruentes vaſtaverunt, atque hoſtiliter deprædati ſunt. *De hoc Lotharii morbo, & Legatis ad eum miſſis loquitur etiam Auctor vitæ Ludovici Pii ad hunc Chriſti annum, qui ideo Conventum VVormatienſem in annum Chriſti* 835. *male retrahit, & recentes Hiſtoricos in errorem inducit. Hunc vulgarem errorem plane evertit Auctor Appendicis ad Hiſtoriam Thegani, qui poſtquam narravit colloquium ad Theodonis villam anno* 23. *Ludovici Aug. habitum, ſtatim ſubdit.* Tunc prænunciavit Domnus Imperator Generale Concilium ſuum VVormatiam civitatem habere, & juſſit, ut Hlutharius ibi obviam veniſſet mediante menſe Septembrio. Cumque die ſtatuto Imperator VVormatiam deveniret cum magna multitudine, & filii ſui Pippinus & Hludovicus cum exercitu eorum, ibi iterum venientes Legati Hlutharii & nunciaverunt, Hlutarium in febre bis interea valde laborare, & minime venire potuiſſe. C

CONVENTUS CARISIACENSIS,
ANNO CHRISTI 837. P. Pagi An. Chr. n. 4. ANNO CHRISTI 837.

In quo Aldricus Cenomanenſis Epiſcopus eleemoſynæ a ſe eccleſiæ ſuæ factæ confirmationem a Ludovico Imperatore cum Aniſolenſi monaſterio obtinuit.

Conventui apud Cariſiacum menſe Septembri anni 837. *habito interfuere Ludovicus Auguſtus & Pippinus ac Carolus ejus filii; complures præterea epiſcopi, & inter eos ſanctus Aldricus Cenomannenſis epiſcopus, qui eleemoſynæ eccleſiæ Cenomannenſi a ſe factæ confirmationem ab Imperatore tunc obtinuit cum Aniſolenſi Monaſterio, quod eccleſiæ ſuæ prius ablatum graviſſime querebatur, ut legitur in ejus vita, ab ipſius Aldrici diſcipulis ſcripta, & a Baluzio lib.* 3. *Miſcellan. in lucem emiſſa. Diploma ab Imperatore datum ibidem cap.* 50. *recitatur, & tale eſt.*

Cum in nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti Dominus Hludovicus Imperator anno Incarnat. Domin. DCCCXXXVIII. (legendum DCCCXXXVII.) ad univerſorum cauſſas audiendas vel recta judicia terminanda in Cariſiaco palatio publice reſediſſet, & conventum generalem totius populi una cum Pippino & Karolo filiis ſuis, glorioſis videlicet Regibus, & ſynodum epiſcoporum & reliquorum ſacerdotum ibidem generaliter ad E eccleſiaſtica ſive mundana negotia tractanda, necnon & ad utilitatem ſanctæ Dei eccleſiæ fulciendam coadunatum haberet, ibique venientes monachi de monaſterio Aniſolæ, in quo ſanctus Carilephus corpore requieſcit, ante prædictum Dominum Hludovicum Imperatorem amplius quam viginti una cum Sigemundo, qui dudum eorum Abbas fuerat, qui ſe injuſte reclamaverunt de eorum monaſterio ejectos eſſe, quorum cauſſam Domnus Imperator in generali conventu ibidem habito diligenter diſcutere & enucleatim inquirere præcepit. Cum autem in conſpectu epiſcoporum & Abbatum & reliquorum ſacerdotum ſe pro prædicta cauſſa advenientes reclamarent, interrogatum eſt Aldrico eorum & Cenomanicæ parochiæ epiſcopo & ejuſdem monaſterii Abbati ſi eos ejeciſſet ex eorum monaſterio, aut a quo ejecti taliter vagantes diſcurrerent relicto loco in quo ſæculo renuntiaverunt, in quo etiam eccleſiaſticis vel ſæcularibus negotiis diebus vitæ eorum permanere deberent. Qui reſpondens ait: Nec ego ejeci eos, nec ſcivi eos ejectos eſſe. Tunc adlata D eſt coram Rege & optimatibus ejus traditio ſancti Carilephi, quam fecit ſancto Innocenti epiſcopo per licentiam & conſenſum Childeberti Regis, & aliæ multæ auctoritates quas enumerare longum eſt, de quibus ſæpedictus Pontifex coram omnibus in eodem Concilio conſiſtentibus habuit ſuos teſtes tam ſacerdotes quam & veridicos laicos nobiles & bonos & legitimos ſufficienter, qui eadem inſtrumenta chartarum approbaverunt: & ea infra legitimos annos canonice & legibus veſtita viderunt, & pleniter atque legibus teſtificabantur plus per juſtitiam & legem canonicam & mundanam prædictum Aniſolæ monaſterium cum omnibus ad ſe pertinentibus ad jus Cenomanicæ matris eccleſiæ pertinere quam aliubi, aut fiſcus dominicus aut proprium Domini Imperatoris aut alicujus hominis eſſe debere. Sed nullus inventus eſt qui contra hæc aliquid dicere aut probare voluiſſet. Tunc præfatus Domnus Drogo Archiepiſcopus & ſenior Capellanus & ceteri qui præterito tempore Aquiſgrani palatio fuerunt, quando hæc ratio ventilata eſt & ad liquidum perſcrutata ca-

nonicque & legibus definita, respondentes dixe-
ANNO CHRISTI 837. runt: Non est necesse hæc modo iterum per omnia removere neque singula retractare, quia scimus te canonice & legibus memoratum monasterium habere conquisitum & evindicatum: sed de istis monachis, qui modo se reclamant ejectos esse de eorum monasterio, quod Domnus Imperator nobis inquirere præcepit, modo agendum est. Sed postquam perscrutatum est præscriptos monachos nullius ejectione, nec aliqua indigentia, nec culpa aut facto prædicti Aldrici episcopi exisse ab eorum monasterio, sed eorum libitu & contumacia hoc eos perpetrasse, & ut jam dictum monasterium prædicto episcopo auferrent, & a jure suæ sedis ecclesiæ quoquo modo potuissent subtraherent vel alienarent sibique evindicarent, tunc eis præceptum est ut reverterentur ad eorum monasterium quo renuntiaverunt, ibique jejuniis & orationibus insisterent & Domino regulariter militarent. Illi vero contra stomachando responderunt, atque illuc reverti nolle dixerunt. Tunc videntes eos omnes episcopi & reliqui sacerdotes tantæ stultitiæ esse & taliter Domno Imperatori & omni sanctæ synodo, atque eorum proprio episcopo inobedientes existere eorumque jussionibus & piis ac justis consiliis resistere, præceperunt afferre regulam sancti Benedicti & in conspectu omnium sententias ejus legere, quibus in omnibus repugnabant, & ad ultimum de humilitatis gradibus sententiam legere jusserunt, de quibus eis nullum tenere visum est, sed magis propriis voluntatibus inservire & eorum libido inservire & insistere. Quam regulam tunc considerantes dixerunt, quoniam ea quæ levi & blando medicamine sanari non possunt, ferro abscindi necesse est. Et præceperunt afferre canones, e quibus in præsentia omnium in plenaria synodo relecta est sententia Concilii Chalcedonensis de Clericis qui præsunt ptochiis vel monasteriis cap. VIII. continens hæc:

Conc. Chalcedon. *Clerici qui præficiuntur ptochiis, vel qui ordinantur in monasteriis & basilicis martyrum, sub episcoporum qui in unaquaque civitate sunt secundum sanctorum patrum traditiones, potestate permaneant, neque per contumaciam ab episcopo suo dissiliant. Qui vero audent evertere hujusmodi formam quocunque modo, nec proprio subjiciuntur episcopo, si quidem Clerici sunt, canonum correptionibus subjacebunt; si vero laici vel monachi fuerint, communione priventur.* Perlecta autem hac sententia, iterum interrogati sunt si adhuc essent ita inobedientes ut prius. Illi vero in eadem pertinacia permanentes, tunc judicio omnium episcoporum & universalis sancti Concilii secundum hanc sententiam ab omnibus episcopis & reliquis sacerdotibus excluſi sunt ab omni sacerdotali catalogo & communione, & extorres, si irrevocabiles persisterent, a catholica ecclesia facti sunt. Tunc ergo ab omnibus episcopis & reliquis Dei servis, sive a generali conventu judicatum est ut reciperet præfatus Aldricus episcopus suos monachos, & faceret ex eis quicquid ei libitum fuerit, & aliqui ei per manus a sancto Concilio redditi sunt. Et judicatum est ei ab universa sancta synodo quod legibus evindicatam habebat suam causam & præfatum monasterium cum omnibus ad se pertinentibus canonice & legibus conquisitum, & ecclesiæ sibi commissæ futuris temporibus suisque successoribus lucratum, & quicquid inde ecclesiastico ordine facere & disponere Domino annuente decreverit, liberam in omnibus habeat potestatem faciendi. Idcirco necesse fuit ut præfatus episcopus & ministri suæ sedis ecclesiæ hoc evindicatum vel hanc notitiam consilio & judicio omnium ad prædictam synodum convenientium episcoporum & reliquorum sacerdotum acciperent; ut si post hunc diem, quod fieri minime credimus, de hac causa aliqua causatio vel repetitio vel quædam calumnia instigantibus malevolis hominibus orta fuerit, coram omnibus hæc notitia vel evindicatio declarata appareat, ut quod repetit evindicare non valeat, sed præsens conscriptio omni tempore vel notitia firma & stabilis permaneat. His præsentibus actum fuit. Drogo Archiepiscopus & senior Capellanus subscripsit. Autcarius Archiepiscopus subscripsit. Agobardus Archiepiscopus subscripsit. Bernardus Archiepiscopus subscripsit. * Bernegarius Narbonensis Archiepiscopus subscripsit. Agiulfus Bituricæ urbis Archiepiscopus subscripsit. Notho Arelatensis Archiepiscopus subscripsit. Abtadus Genevensis Episcopus subscripsit. Harinbertus Bajocensis Episcopus subscripsit. Freculfus Lexovienſis Episcopus subscripsit. Theodoricus Cameracensis Episcopus subscripsit. Erardus Tungrensis Episcopus subscripsit. Ragenarius Ambianensis Episcopus subscripsit. Eccardus Noviomacensis Episcopus subscripsit. Ebroinus Pictavensis Episcopus subscripsit. Gundacher Limoticinensis Episcopus subscripsit. Jonas Aurelianensis urbis Episcopus subscripsit. Moduinus Ostudunensis Episcopus subscripsit. Heribaldus Altisiodorensis Episcopus subscripsit. Adalbertus Tricacensis Episcopus subscripsit. Dodo Andegavensis Episcopus subscripsit. Herchenradus Parisiacæ urbis Episcopus subscripsit. Humbertus humilis Episcopus subscripsit. Fulcarius humilis Episcopus subscripsit. Godofredus Senlitensis Episcopus subscripsit. Favvo Cavilonensis Episcopus subscripsit. Hildi Virdunensis Episcopus subscripsit. Lupus Cadolonensis Episcopus subscripsit. Stephanus humilis Episcopus subscripsit. VValafridus Diaconus rogatus recognovi & subscripsi. Data VIII. Idus Septembris anno Christo propitio imperii Domni Hludovici piissimi Augusti XXV. Indictione I. Actum Aquisgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

ANNO CHRISTI 837.

Barth. mæus.

Sed loco VIII. Idus Sept. *legendum* VIII. Idus Novemb. *aut* VIII. Idus Decemb. *annusque ille* XXV. *Ludovici Aug. ab an.* 813. *quo nominis Imperialis consors factus est, deducendus. Conventus enim Carisiacensis habitus est medio Septembri. ut ex Auctore vitæ Ludovici Pii his verbis habetur:* In his Imperator tota æstate consistens indixit generalem Conventum autumni tempore, ideſt Septembri mediante, in Carisiaco; *quod & Nithardus lib.* I. *diserte etiam habet, ideoque quod in eo gestum,* VIII. Idus Septemb. *postea Aquisgrani confirmari non potuit. Cointius an.* 837. *n.* 39. *eodem Ludovici Aug. præcepto recitato arbitratur causam Carilephiani cœnobii apud Carisiacum* VIII. *Id. Septemb. judicatam esse, & Librariorum errore loco* Carisiaci Palatio Regio, *scriptum esse*, Aquisgrani Palatio Regio. *At cum medio tantum Septembri mense Conventus incœptus fuerit, causa illa die sexto ejusdem mensis nec terminari nec inchoari potuit. Subdit Auctor vitæ Ludovici Pii:* In eodem loco & tempore pene omnes Septimaniæ Nobiles affuerunt, conquerentes adversus Bernardum Ducem illarum partium, eo quod illius satellites tam rebus ecclesiasticis, quam privatis, absque ullo respectu divino humanoque pro libito abuterentur. Unde petierunt, ut Dominus Imperator sub suæ protectionis munimine eos susciperet, & post hæc tales missos in eamdem terram dirigeret, qui & potestate & prudentia de ablatis æquo libramine penderent, & avitam eis legem conservarent.

AD

ANNO CHRISTI 838.

AD SYNODUM CARISIACAM

ANNO CHRISTI 838.

Anno 838.

ADDITIO.

IN NOMINE DOMINI JESU CHRISTI.

Incipit opuſculum de cauſſa fidei, apud Cariſiacenſe epiſcoporum concilium nuper habita.

Suppl. t. 2. c. 875. Marten. Ampl. coll. t. 9. 649

RES nuperrime apud Cariſiacum palatium, in generali & valde celebri epiſcoporum concilio, ſuper quibuſdam cauſſis fidei & obſervationibus eccleſiaſticis acta eſt, adeo memorabilis & ſalubris, ut licet in omnium fere notitiam propalata ſit, digniſſima tamen exiſtat, quæ ad utilitatem & ædificationem fidelium litteris mandari, & cunctorum ſenſibus ſolertiſſime debeat commendari.

Cum enim in ſacro ſancto ſacerdotali conventu, inſpirante Domino, qui in nomine ſuo congregatis medium ſe affuturum promiſit, clarus fidei ac veritatis fulgor aperitur, non oportet divinum munus obtegi, ſed ad illuminationem eccleſiæ, & laudem nominis Dei aperta luce omnibus declarari, ipſo Domino dicente: *Neque accendunt lucernam & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo ſunt. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt.* Hac igitur intentione, ut Deus inſpicit, præfatam rem laudabiliter, atque utiliter geſtam, tenui licet eloquio breviſſime, quantum potero, ceteris * tradere, & piorum auribus, Chriſto Domino auxiliante, inculcare curabo. Quod præcipue nobis, ideſt univerſo clero eccleſiæ Lugdunenſis neceſſarium duxi, ut quorum fides hactenus infauſti & fantaſtici erroris fabulis improbe afflicta eſt, nunc paterno adjuta ac roborata ſuffragio, & evaſiſſe ſe gaudeat, & viciſſe.

Auctor hujus inauditi execrandique erroris Amalarius omnibus notus eſt. Hic in tantum præſumptionis erupit, ut ſpreta ſcripturarum veritate, calcata ſanctorum patrum auctoritate, doctrina damnabili ſinceritatem fidei catholicæ violaverit, & ſimplicem eccleſiaſticæ obſervationis cultum fallaciarum nebulis involvere ac decolorare auſus ſit. Quam vanitatum ſuarum peſtiferam vanitatem, non tam viva quam mortua voce, ſed & librorum multiplicium monumentis longo jam tempore, ubi poterat, velut ſator nocturnus tritico agri Domini zizania interſerens, longe lateque diſſeminaverit, ſcripturarum teſtimoniis abutens ad aniles ineptias ſuas, & orthodoxorum patrum ſententias coaptans fabulis ſuis.

Senſit, immo ingemuit hoc malum præſens eccleſia, cum in celeberrimo presbyterorum conventu, præſentibus chorepiſcopis & archidiaconis, præſentibus etiam nonnullis aliis ex clero, tam inepta & fidei contraria docere præſumpſit, ut omnium horret auditus: cum poſtmodum etiam deteſtandum opuſculorum ſuorum codicem omni parochiæ noſtræ velut legendum tranſcribendumque ingeſſit; ſed & ante paucos dies cum alium librum ſuum huc detulit dementiſſimus, adinventionum ſuarum fantaſmatibus plenum. Quæ omnia magis odio & oblivione, quam relatu digna libenter nunc ſilentio præterirem, niſi hæc vel tenui commemoratione perſtringere, rei geſtæ, quam explicandam ſuſcepi, ordo & cauſſa depoſceret. Neque enim finis quæſtionis poteſt rite agnoſci, niſi ante initium ſollicitius prænoſcatur.

A Aſſerit itaque doctor præfatus inter alia corpus Chriſti triforme, & tripartitum eſſe, immo tria eſſe Chriſti corpora. Corpus Chriſti quod in ſacramento a fidelibus ſumitur, vel in cælum inviſibiliter recipi, vel in corporibus ſumentium manere uſque in diem ſepulturæ, vel ex inciſione venarum cum ſanguine fluere, vel in ſeceſſu labi opinatur. Diaconos altari cum aſſiſtunt inclines, aſſerit ſignificare apoſtolos in paſſione Domini metuentes atque latitantes; ſubdiaconos, mulieres cruci intrepide aſſiſtentes; presbyterum, Joſeph ab Arimathia; archidiaconum, Nicodemum; calicem, ſepulcrum, oblationem Dominici corporis dicit crucifixionem; lignum ipſum deſignare dicit doctores; lignum unde pendet, crucem; funem B quo attrahitur, fidem; tintinnabulum quo reſonat, linguam; manum trahentis cum levatur, vitam contemplativam; cum deponitur, activam. Exorciſmos Cathecumenorum ad ſpiritalem emundationis affectum ſimpliciter depromendos, ad quinque ſenſus corporeos nimia carnalitate convertit.

Iiſdem ipſis, ſicut aures & nares, ita & oculos tangendos melius indicat. Antiphonarium Johannis Apocalypſi comparat. Atque has omnes & innumeras alias nænias per ſanctum dicit Spiritum revelari, ſibi uſurpans teſtimonium Petri apoſtoli dicentis: *Non enim voluntate humana allata* 2. Petr. 1. 15. *eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu Sancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines.* Ex quo manifeſte & ſe prophetam, & doctrinam vaniſſimam & ri- C ſu dignam, heu miſerabiliter deceptus! vult credi prophetiam. Verum ut quod cœptum eſt breviter explicetur; ubi doctrinæ hujuſmodi contagium ad ſubverſionem ſimplicium in hac eccleſia diſſeminari cœpit, paſtor de commiſſi gregis ſalute ſollicitus, cum multi mœroris amaritudine religioſo principi cauſſam innotuit, conquerens ac deplorans magnum eccleſiæ vulnus, & execrandam fidei maculam, ſub iſtiuſmodi novitatum præſumptione nutriri, niſi velocius Deo debita ejus providentia ſubveniret pii principis cura ardenter ac laudabiliter in Dei rebus ſollicita, cum ob pleraque eccleſiæ negotia in prædictum palatii locum reverendos patres epiſcopos convenire juſſiſſet, cauſſam ad cognitionem atque examen concilii eorum D proferri fecit, cumque in eorum auribus, tam inepta & profana novarum adinventionum commenta recitarentur, ipſo quoque qui ea de cordis ſui audaciſſima vanitate protulerat præſente; & res blaſphemas religioſus horreret auditus, exigunt ab eo, ſi vere ſua eſſet doctrina. Negare non potuit, utpote quæ in libris quamplurimis ab ipſo editis fere ubique vulgata ſit. Interrogant ubi hæc legerit. Tunc ille maximo conſtrictus articulo, rem quæ neque de ſcripturis ſumpta eſt, neque de catholicorum patrum dogmatibus, tracta, ſed nec ab ipſis etiam hæreticis præſumpta; quia aliud quod diceret penitus non habebat, in ſuo ſpiritu ſe legiſſe reſpondit. Sed mox tam ſuperbam & fatuam reſponſionem veneranda ſyno- E dus exſecrans, dixit, vere ille fuit ſpiritus erroris. Meminerant enim beatum dixiſſe Apoſtolum: *Noviſſimis temporibus diſcedent quidam a fide, at* 1. Tim. 4. 1. *tendentes ſpiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum in hypocriſi loquentium mendacium:* De qualibus & Ezechiel dicit: *Væ prophetis inſipientibus qui ſequ-* Ezech. 13. 3. *untur ſpiritum ſuum, & nihil vident.* Et iterum

Videntes vana & divinantes mendacium, dicentes ; ANNO CHRISTI 838.
Hæc dicit Dominus, cum Dominus non sit locutus.
Unde & istiusmodi præsumptores Deus per eundem
Ibid. 22. 28. prophetam suo deceptos esse judicio, testatur, dicens: *Et propheta cum erraverit a me, & locutus fuerit verbum in nomine meo, quod non præcepi ei,*
Ezech. 14. 9. *ego Dominus decepi prophetam illum.* Quos omnes spiritu Dei vacuos, & spiritu proprio inflatos, alienandos penitus a sanctorum cœtu terribiliter de-
Ezech. 2. 10. nuntians in concilio ait: *Populi mei non erunt, & in scripturas domus Israel non scribentur, nec terram Israel ingredientur*; cumque, illo reticente ac de mendaciorum suorum deprehensis fallaciis confusa, veneranda synodus plurima loqueretur, deliberatum est; doctrinam hanc esse omnino damnabilem, & ab omnibus catholicæ fidei cultoribus funditus respuendam; præcipiente nobis Apostolo ac dicente: *Doctrinis variis & peregrinis nolite ab-*
Heb 13. 9. *duci.* Diversam esse istam doctrinam a sinceritate veræ fidei & omnino ab ecclesia peregrinam, quippe quam nemo orthodoxorum patrum novit, nulla veritatis ratio fulcit, sed novitius atque adventitius error induxit; umbras & figuras in cæremoniis testamenti veteris extitisse; novum adventum Christi veritate fulgere, & fidei puritate, atque observantiæ simplicitate consistere, testante Apostolo: *Vetera transierunt, ecce facta sunt nova. Om-*
2. Cor 5. 18. *nia autem ex Domino, qui reconciliavit nos sibi per Christum*: Omnia igitur, idest & vetera & nova, & typum legis & evangelii veritatem unius & solius Dei, non cujusquam hominis aut angeli auctoritate constare. Unde nemini deest omnino post utriusque testamenti ministros divino spiritu illustratos, divina auctoritate subnixos, in quibus & per quos ea quæ diversis temporibus ad salutem populi sui congrua judicavit, evidenter Deus & operatus est, & locutus, licuisse aut licere nova figurarum genera vel mysteriorum sacramenta sancire, & ideo rationabile obsequium ecclesiæ sive in ornatu vestium, sive in multiplici vasorum ministerio, in simplicitate veritatis, & fidei puritate, procul omni superstitionis phantasmate, remota omni nebulosi dogmatis vanitate, pure Deo & simpliciter exhibendum esse; in his honorem religionis, reverentiam divini cultus, lætitiam Christianæ devotionis, non figuras aliquas vel mysteria vanitatis. Jam vero illud quod corpus Christi triforme & tripartitum dicere, immo tria Christi corpora inauditæ temeritatis audacia asserere præsumpsit, in tantum sacerdotes Domini exsecrati sunt, ut hoc, sicut supra ostensum est, de spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum sumptum dicere minime dubitarint, tamquam cum angelo Domini detestantes satan, qui dextris Jesu magni & veri sacerdotis adversari conatur, &
Zachar. 3. 2. exsufflantes dicerent, *Increpet Dominus in te Satan, & increpet in te qui elegit Jerusalem.*

Corpus autem Domini, quod in mysterio a fidelibus sumitur, absit ut tam sordida vel superstitiosa mente quis appetat, ut aliquid horum quæ immundissime auctor doctrinæ confinxit, in suo animo & cogitationibus versari permittat. Quapropter cum omni desiderio & supplicatione pietatis divinam misericordiam implorandum, ut non solum ab auribus, verum etiam a cordibus nostris, talium phantasmatum ac sordium labe remota ..... sempiternum munditiæ suæ, mentes nostras emundet; quatenus, tam divinum gloriosumque mysterium puro sensu cogitantes, pura pietate sumentes, incorruptæ purificationis gratiam consequamur. Cum enim Dominus dicat:
Jo. 15. 1. Jo. 6. 55. Isa. 55. *Ego sum vitis vera, & Pater meus dat vobis panem de cælo verum; & caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus ; & qui manducat me & ipse vivet propter me*; Sicut nihil vitæ æternæ cibo nisi vera animæ refectio appetenda est; ita nihil penitus cogitandum, nisi quod spiritale & immortale est. Quid autem mirum si fidei gratia & virtute divina talis cibus sic sumitur, ut absorbeatur quod mortale est a vita? *Hic est*, ait Dominus, *panis de cælo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.* Sed quid pertinet ad virtutem Sacramenti, quod pertinet ad visibile Sacramentum? Qui manducat intus, non foris; qui manducat in corde, non qui premit dente. Credere enim in eum, hoc est manducare panem vivum, qui credit manducat; invisibiliter saginatur, quia & invisibiliter renascitur. Sacramenta sunt ista; ideo autem dicuntur Sacramenta, quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur speciem habet corporalem; quod intelligitur fructum habet spiritalem. Manet igitur in mente fidelium incorrupta venerabilis mysterii virtus, & efficacissima potentia, purgans delicta, emundans conscientias, perficiens gratiam redemptionis & salutis. Unde ait beatissimus Joannes: *Et sanguis filii ejus Jesu Christi emundat* 1. Jo. 1
nos ab omni peccato. Vas quoque electionis Paulus: *Quanto magis*, inquit, *sanguis Christi qui per* Hebr. 9.
Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundavit conscientiam vestram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi? Sed & princeps Apostolorum Petrus: *Scientes*, ait, *quod non* 1. Pet. 1
corruptibilibus auro & argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine, tanquam agni incontaminati & inviolati Christi. Non ergo corruptibili redempti sumus. Hoc fidelis sumit ad vitam, indignus ad pœnam, hoc pretium redemptionis & viaticum salutis unusquisque fidelium sub hora mortis fideli pietate exposcit. Hoc se peccatorum veniam adepturum, a malignorum spirituum incursu ipsa morte tuendum, ad paradisi amœna præsumit admittendum. Cumque pulvis revertitur in terram suam, unde erat, spiritus tamen hujus muneris solatio fretus, hujus gratiæ præsidio munitus, redit ad Dominum qui dedit illum, nec in depositione corruptibilis corporis sui amittens incorruptibilem gratiam corporis Christi. Hæc prout Deo annuente potui de concilio venerabilium episcoporum ad ædificationem ecclesiæ Dei, & confirmationem catholicæ fidei nuper habito, brevi paginula annotare curavi, verba eorum & sensus quibus valui verbis, & scripturarum testimoniis explicans & excogitati nuper, & execrandi erroris confutationem in omnium, qui hæc legere vel audire voluerint, notitiam perferens, ut repudiata atque damnata profani dogmatis fabulosissima vanitate, & vanissima fabuiositate, procul abjectis & libris & verbis mendacissimis vaniloqui doctoris, de purissimo scripturarum fonte, de sincerissima patrum doctrina, de venerabilis concilii auctoritate, fidei & scientiæ hauriamus fluenta, servantes sollicite semel traditum nobis fidei thesaurum, & fugientes oppositiones scientiæ falsi nominis; & profanas vocum novitates, de quibus Apostolus fidei discipulo ait: *O Timo-* 1. Tim. 6
thee depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt. Cum ergo istiusmodi pseudoscientia, & profana vocum novitas fidei excidium, & naufragium faciat, velut scyllam quandam, & carybdim eam vitemus, metuamusque intima cordis formidine, ne forte jam in illo tempore esse cœperimus, de quo idem terribili denuntiatione clamat Apostolus: *Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustine-* 2. Tim. 4
bunt: sed ad sua desideria congervabunt sibi magistros,

pru-

prurientes auribus, & a veritate quidem auditum a-
vertent, ad fabulas autem convertentur; statimque subjungit: *Tu vero vigilia*, videlicet ne dormientibus patris familiæ servis, inimicus homo superseminet zizania in medio tritici. Audiamus eundem Apostolum alteri carissimo discipulo dicentem: *Stultas autem quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis devita; sunt enim inutiles & vanæ.* Et protinus adjungit: *Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devita: sciens quia subversus est hujusmodi & peccat proprio judicio condemnatus.* Sed & alio loco dicit: *Si quis autem docet & non adquieſcit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est doctrinæ, superbus est, nihil sciens, sed languens.* Circa quæstiones & pugnas verborum, nonne videtur Apostolus in his verbis, velut digito monstrare præfatum nostri temporis vaniloquum præsumptorem, qui spernens sanos sermones Domini Jesu Christi, conculcans doctrinam pietatis, totus circa novas quæstiones, & inutiles adinventiones languidus & inquietus oberrat? Dominus enim noster Jesus Christus, qui est verus & veritas, verissimum corporis & sanguinis sui mysterium in evangelio exponere dignatus ait: *Amen amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Caro enim mea vere est cibus & sanguis meus vere est potus. Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem, & qui manducat me, & ipse vivit propter me.* Panis enim Dei est qui descendit de cælo, & dat vitam mundo; *& panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Ecce sanos sermones Domini nostri Jesu Christi, ecce doctrinam pietatis, ecce verba vitæ æternæ, de quibus ipse ait; *Verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.* Et Petrus ad illum: *Domine*, inquit, *verba vitæ æternæ habes.* Audiamus ergo verba vitæ ex ore vitæ. Carnem suam dicit a fidelibus manducari, & sanguinem suum potari. Vere illum cibum carnem suam esse, vere illum potum sanguinem suum existere confirmat. Seipsum asserit a fidelibus suis comedi, & sine hoc cibo neminem vere per hunc mundum vivere testatur; hunc esse panem de cælo descendentem, id est carnem quam ipse tradidit pro mundi vita; hic panis cælestis, quia cæleste, immo supercæleste Verbum, nostri quidem generis, sed cælestis originis caro factum est, & habitavit in nobis; neque carnem illam Dei genitrix ex voluntate viri, sed ex superventu Spiritus Sancti & obumbratione concepit virtus Altissimi. Ideo & de hoc pane olim fuerat prophetatum: *Panem cæli dedit eis, panem angelorum manducavit homo.* Verbum enim Dei manens in cælestibus supernis panis angelorum caro factum est, ut panem angelorum manducaret homo. Quomodo igitur iste profanæ novitatis præsumptor, & quantum in se est, tantæ pietatis violator, per quam in Christo fideles, & in suis fidelibus Christus manens caput corporis ecclesiæ exsistit. Quomodo, inquam, unum cælestem panem in tria dividit? aliud illic asserens esse Christum, aliud viventes fideles, aliud jam defunctos. Et Christum quidem calicis particula contineri, viventes in patenæ fragmentis, defunctos autem in tertia quadam altaris particula censeri. Ita errore sacrilego implicatur, ubi Dominus Jesus Christus asserit semetipsum a fidelibus manducari, & vere carnem suam esse cibum, vere sanguinem suum potum; iste contendit vivos comedi, & defunctos. Arguit ipso in se loquente Apostolus hunc errorem: *Calix*, in-

ANNO CHRISTI 838.

3. 4.

6. 53

6. 63.

68.

77. 35.

10. 16.

quiens, *benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi? & panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est?* Iste autem e contrario in presbyterorum concilio docet, sanguis ille anima Christi est. Quid hac novitate profanius? Apostolus, omni divisionis suspicione sublata, clamat assidue. *Multi unum corpus sumus in Christo.* Et iterum: *Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis, unum corpus, & unus spiritus, sicut vocatis estis in una spe vocationis vestræ.* Et rursus, caput & corpus, Christum & ecclesiam unum Christum esse contestans, dicit: *Sicut enim corpus unum est, & membra multa; omnia autem membra corporis cum sint multa, unum corpus sunt. Ita & Christus.* Unde & Corinthios male divisos, & texturam Dominici corporis schismatibus disrumpentes objurgans, clamat: *Divisus est Christus?* Hanc quoque unitatem in sacrificio sacrosancto mysterio asserens designari: *Unus panis*, inquit, *unum corpus multi sumus, omnesque de uno pane participamus.* Ita igitur omnes tam antiqui quam moderni, tam viventes quam dormientes, in Christo unus panis sumus, Christo incorporati & uniti, ut tamen omnes ad vitæ & salutis gratiam capiendam de uno partiticipemus: illo videlicet qui descendit de cælo, & dat vitam mundo. Sic omnes sancti sunt lapides vivi, sed per eum vivificati, de quo illis per Petrum apostolum dicitur: *ad quem accedentes lapidem vivum, & ipsi tanquam lapides vivi superædificamini.* Sic omnes efficiuntur lux, dicente Domino, *Vos estis lux mundi*, sed ex illo illuminati, de quo evangelista ait: *Ecce lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Sic ergo & unus panis exsistunt, sed illius participatione vitalem substantiam trahentes, qui dicit: *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.* Participantur quidem, & communicant sibi invicem omnes fideles per societatem & communicationem spiritus, per unitatem fidei, spei, & caritatis, dicente Apostolo: *Gratia Domini nostri Jesu Christi, & caritas Dei, & communicatio Sancti Spiritus sit cum omnibus vobis.* Omnis tamen hæc participatio & communicatio, quæ illis non utique de invicem, sed ad invicem exsistant, ad illum tendit, & ex illo solo vegetatur, qui est fons vitæ, de quo beatus Joannes dicit: *Quod vidimus, & audivimus, annuntiamus vobis, ut & vos communionem habeatis nobiscum, & communio nostra sit cum Patre, & cum Filio ejus Jesu Christo.* Christus enim Jesus caput & vertex Ecclesiæ, & idcirco ad vitæ æternæ commercium illi connectitur & cohæret, & in illum tota concurrit ecclesia, ut fonte capitis totum corpus irrigetur, & vivat dicente Apostolo: *Veritatem autem facientes in caritate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus: Ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem junctturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in caritate.* Et iterum; *nemo vos seducat*, volens in humilitate & religione angelorum, quæ non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput, ex quo totum corpus per connexum & conjunctionem subministratum, & constructum crescit in augmentum Dei. Hanc unitatem ineffabilem ecclesiæ, idest corporis sui, ipse Dominus Jesus, quem omnium caput significabat, dicens: *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili; & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ovile, & unus pastor.* Pro hac adunatione, & unitate corporis sui suscepit mortem, testante evangelista. Quia Jesus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente,

ANNO CHRISTI 838.

Rom. 10. 15

Ephes. 4. 4.

1. Cor. 12. 12.

1. Cor. 1. 13.

1. Cor. 10. 17.

1. Pet. 2. 4.

Mat. 5. 14.

Jo. 1. 9.

Jo. 6. 41.

2. Cor 13. 13.

1. Jo. 1. 3.

Ephes. 4. 15.

Ephes. 5. 6.

Jo. 10. 25.

sed

sed ut filios, qui erant dispersi, congregaret in unum, pro hac Deum Patrem in qua nocte tradebatur exorare dignatus est, dicens: *Pater sancte, serva eos in nomine tuo quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos.* Et post pauca: *non pro his autem rogo tantum, sed pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint, & ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum sicut nos unum sumus; ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum.* Hæc est ineffabiliter mirabilis unitas Domini Jesu, & corporis ejus, quam nemini licitum est violare aut dividere, præcipiente lege de agno paschali: *Os non comminuetis ex eo.* Vere enim quantum in se est, os agni nostri comminuit, qui virtutem & robur tantæ compaginis infringit. Hujus unitatis mysterium, jam olim in Adam & Æva præfiguratum, & in novissimis temporibus in Christo & in ecclesia revelatum Adam prophetavit: Apostolus exposuit dicens: *propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum*, inquit, *hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in ecclesia*; quod ipse Dominus Jesus in evangelio memorans adjunxit dicens: *Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus junxit, homo non separet.* Volumus scire quanta vigilantia cavendus sit, quantumque nefas præsumat, qui hanc unitatem violare ac dissolvere conatur? audiamus beatum Johannem apostolum dicentem: *Carissimi nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt. In hoc cognoscitur spiritus Dei. Omnis spiritus, qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est; & omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est; & hic est Antichristus.* Audiat ergo hoc etiam iste, qui ambulans frustra inflatus sensu carnis suæ, & non spiritum Dei sequens, sed spiritum suum, Jesum, quantum in se est, solvit ac dissipat, dividens eum in tres partes, in tres formas, & in tria corpora. Audiat, inquam & æterno silentio conticescat: *Omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus.* Audiamus & apostolum Paulum, nos in semel tradita fidei veritate solidantem, atque dicentem: *Si quis vobis evangelizaverit præterquam quod accepistis, anathema sit.*

Ignoscat mihi indigno, o Domini venerabiles, vestra dilectio, quia hæc non superbiæ fastu, nec malitiæ alicujus instinctu, sed amore ecclesiæ hujus dominæ & nutricis meæ loquor, cui non solum, prout Deus inspirare dignatur, exhortationis verbum, sed omne debeo caritatis & pietatis obsequium; præsertim hoc tempore, quo tam lacrymabili calamitate, peccatis nostris exigentibus, afflicta est, ut habeat episcopum sine potestate, magistrum sine veritate. Nunc ad finem sermonis commodum duxi paucas ecclesiasticorum patrum sententias ponere, quibus adversus omnia fallaciarum commenta, quæ huic ecclesiæ ineptus fabulator conatur ingerere, velut turribus & propugnaculis muniamur, fiatque in nobis, divina favente gratia, quod Apostolus optat & obsecrat, dicens: *Obsecro autem vos, fratres, ut & idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata; sitis autem perfecti in eodem sensu & in eadem sententia.* Et iterum: *Sicut ergo accepistis Jesum Christum Dominum, in ipso ambulate radicati, & superædificati in ipso, & confirmati fide.* Itaque alio loco: *Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium caritatis, si quæ societas spiritus, si quæ viscera & miserationes, implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eandemque caritatem habentes, unanimes idipsum sentientes, nihil per contentionem neque per inanem gloriam.* Et alibi: *Et si quid*, ait, *aliter sapitis, & hoc vobis revelavit Deus.* Veruntamen ad quod pervenimus, ut idem sapiamus, & in eadem permaneamus regula. Panem, qui in mysterio sumitur, corpus & carnem Christi esse, immo ipsum esse Christum & Dominum, ex libro sancti Cypriani de oratione Dominica, panem nostrum quotidianum, (invenimus.)

Panis vitæ Christus est, & panis hic omnium non est, sed Dominus noster est; & quomodo dicimus Pater noster, quia intelligentium & credentium pater est; sic & panem nostrum vocamus, quia Christus eorum, qui corpus eorum contigimus, panis est. Hunc autem panem dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & eucharistiam ejus quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo graviori delicto, dum abstenti, & non communicantes a cælesti pane prohibemur, a Christi corpore separemur, ipso prædicante & dicente: *Ego sum panis vitæ qui de cælo descendi; si quis ederit de hoc pane, vivet in æternum. Panis autem quem ego dedero, caro mea est pro sæculi vita.* Quando ergo dicit in æternum vivere si qui ederit de ejus pane, ut manifestum sit eos vivere qui corpus ejus attingunt, ita contra timendum est & orandum, ne dum quis abstentus separatur a Christi corpore, extraneus remaneat a salute, comminante ipso & dicente: *Nisi ederitis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, & ideo panem nostrum, idest Christum dari nobis quotidie petimus, ut qui in Christo manemus & vivimus, a sanctificatione ejus & corpore non recedamus.

Item ex tractatu Psal. 80. S. Hieronymi.

Vis accipere Domini cibos? vis comedere ipsum Dominum tuum & Salvatorem? Audi quid dicat: *Dilata os tuum, & implebo illud.* Dilatate ora vestra, ipse est & Dominus & panis. Ipse hortatur nos, ut comedamus, & ipse noster cibus est, quantumcumque dilataveris, tantum accipies.

Item ex homilia S. Augustini.

In altaris mysterio Dominum sumi, nec aliqua posse divisione partiri, qualem vocem Domini audistis invitantis nos. Quis invitavit? quos invitavit? & quid præparavit? Invitavit Dominus servos & præparavit eis cibum seipsum. Quis audeat manducare Dominum suum? & tamen ait: *Qui manducat me, vivit propter me.* Quando Christus manducatur, vita manducatur, nec occiditur, ut manducetur; sed mortuos vivificat quando manducatur. Reficit, sed non deficit. Non ergo timeamus, fratres, manducare panem istum, ne forte finiamus illum, & postea quæ manducemus non inveniamus. Manducatur Christus, vivit manducatus, quia resurrexit occisus; nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in sacramento sic fit, & norunt fideles quemadmodum manducent carnem Christi. Unusquisque accipit partem illam; unde & ipsa gratia partes vocantur. Per partes manducatur in sacramento, & manet integer totus in cælo, manet integer totus in corde tuo; totus enim erat apud patrem, quando venit in Virginem. Implevit illam, nec recessit ab illo; veniebat in carne ut eum homines manducarent, & manebat integer apud Patrem, ut angelos pasceret. Quod enim scitis, & qui scitis, & qui nescitis, scire debetis. Quando Christus factus est homo, panem angelorum

ANNO CHRISTI 838. Jo. 17. 11. Jo. 19. 36. Ephes. 5. 31. Jo. 6. 51. Jo. 6. 54. Ps. 80. 11. Jo. 6. 57. 1. Cor. 1. 10.

lorum manducavit homo. Unde, quomodo, qua via, quibus meritis, qua dignitate panem angelorum manducaret homo, nisi creator angelorum fieret homo? ANNO CHRISTI 838.

Item S. Gregorii de eadem re, ex homilia Natalis Domini.

Qui ergo æternus permanens temporalis apparuit, alienum est ubi descendit; & quia per prophetam dicitur: *Omnis caro fœnum*, factus homo, fœnum nostrum vertit in frumentum, qui de se ipso ait: *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet.* Unde & natus in præsepio reclinatus ponitur, ut fideles omnes, videlicet sancta animalia carnis suæ frumento reficeret, ne ab internæ intelligentiæ pabulo jejuna remanerent.

Item ejusdem in alia homilia de eadem re.

Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis. Fecit quod monuit, ostendit quod jussit, bonus pastor pro ovibus animam suam posuit, ut in sacramento nostro corpus suum, & sanguinem verteret, & oves quas redemerat carnis suæ alimento satiaret.

Ejusdem de ea re ex dialogorum libris.

Hæc namque singulariter victima ab æterno interitu animam salvat, quæ illam nobis morte unigeniti per mysterium reparat: qui licet surgens a mortuis jam non moritur, & mors ei ultra non dominatur: tamen in semetipso immortaliter atque incorruptibiliter vivens, pro nobis iterum in hoc mysterio sacræ oblationis immolatur. Ejus quippe ibi corpus sumitur, ejus caro in populi salute partitur, ejus sanguis non jam in manus infidelium, sed in ora fidelium sumitur.

Mysterium vestis Christi, idest corporis ejus, scindi non oportere ex libro S. Cypriani de ecclesiæ unitate.

Dominus dicit: *Ego & Pater unum sumus:* Et iterum de Patre & Filio & Spiritu Sancto scriptum est: *Tres unum sunt;* & quisquis credit hanc veritatem de divina firmitate venientem, sacramentis cælestibus hærentem scindi in ecclesia posse hoc unitatis sacramentum, hoc vinculum concordiæ inseparabiliter cohærentis ostenditur, quando in evangelio tunica Domini nostri Jesu Christi non dividitur omnino, nec scinditur, sed sortientibus de veste Christi, quis Christum potius indueret, integra vestis accipitur, & incorrupta atque indivisa tunica possidetur. Loquitur ac dicit scriptura: *De tunica autem, quia de superiore parte non consutilis, sed per totum textilis fuerat, dixerunt ad invicem: Non scindamus illam, sed sortiamur de ea cujus sit.* Unitatem ille portabat de superiore parte, idest de cælo & patre venientem, quæ ab accipiente scindi omnino non poterat, sed totam semel & solidam firmitatem inseparabiliter obtinebat. Possidere non potest indumentum Christi, qui scindit, & dividit ecclesiam Christi. Contra denique cum Salomone moriente regnum ejus & populus scinderetur, Achias propheta Jeroboam regi obvius factus in campo in duodecim scissuras vestimentum suum discidit dicens: *Sume tibi decem scissuras, quia hæc dicit Dominus: Ecce scindo regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem sceptra, & duo sceptra erunt ei propter servum meum David, & propter Jerusalem civitatem quam elegi, ut ponam nomen meum illuc.* Cum duodecim tribus Israel scinderentur, vestimentum suum propheta Achias discidit. At vero quia Christi populus non potest scindi, tunica ejus per totum textilis & cohærens divisa a possidentibus non est, individua, copulata, contexta, ostendit populi nostri, qui Christum induimus, concordiam, cohærente sacramento vestis & signo, declaravit ecclesiæ unitatem. Quis ergo sic sceleratus & perfidus, quis sic discordiæ furore vesanus, ut aut credat scindi posse, aut audeat scindere unitatem Dei, vestem Domini, ecclesiam Christi.

Ille sacerdos vice Christi vere fungitur, quidquid Christus fecit imitatur, & sacrificium verum & plenum tunc offert in ecclesia Deo Patri, si sic incipiat offerre quomodo Christum ipsum videt obtulisse. Non est ergo quod aliquis existimet sequendam esse quorundam consuetudinem; quærendum est enim ipsi quem sint secuti: nam in sacrificio quod Christus obtulit, nonnisi Christus sequendus, utique id nos obaudire & facere oportet quod Christus fecit, & quod faciendum esse mandavit, quando ipse in evangelio dicat: *Si feceritis quod mando vobis, jam non dicam vos servos, sed amicos.* Et quod Christus debeat solus audiri, Pater etiam de cælis contestatur dicens: *Hic est filius meus dilectissimus, in quo bene sensi, ipsum audite.* Quare si solus Christus audiendus est, non debemus attendere quid alius ante nos faciendum esse putaverit, sed quod qui ante omnes est Christus, prior fecerit. Neque enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei virtutem. Cum per Esaiam prophetam Deus loquatur & dicat: *Sine caussa autem colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes.* Et iterum Dominus in evangelio hoc idem repetit dicens: *Rejecistis mandatum Dei ut traditionem vestram statuatis.* Sed & alio loco ponit & dicit: *Qui solverit unum de mandatis istis minimis, & sic docuerit homines, minimus vocabitur in regno cælorum.* Quod si nec minima de mandatis Dominicis licet solvere, quanto magis tam magna, tam grandia, tam ad ipsum Dominicæ passionis, & nostræ redemptionis sacramentum pertinentia fas non est infringere, aut in aliud quam quod divinitus institutum sit, humana traditione mutare? tota ipsa redempta civitas, hoc est congregatio societasque Sanctorum, universale sacrificium offertur Deo per sacerdotem magnum: qui etiam seipsum obtulit in passione pro nobis, ut tanti capitis corpus essemus, secundum formam servi. Hanc enim obtulit, in hac oblatus est, quia secundum hanc mediator est. In hac sacerdos, in hac sacrificium est. Cum itaque nos hortatus esset Apostolus, *ut exhibeamus corpora nostra hostiam vivam*, intulit post aliquanta: *Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eosdem actus habent; ita multi unum corpus sumus in Christo: singuli autem alter alterius membra*; hoc est sacrificium Christianorum, multi unum corpus in Christo, demonstratur quod in eadem re quam offert ipsa offeratur.

Ecclesiarum diversitates fidei unitate constare, ex libris S. Cypriani de unitate fidei.

Episcopatus unus est, cujus a singulis in solidum pars tenetur. Ecclesia una est, quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur, quomodo solis multi radii, sed lumen unum, & rami arboris multi, sed robur unum tenaci caritate fundatum. Et cum de fonte uno rivi plu-

Ge. 40. 6.
1. 12. 24.
Jo. 10 30.
Jo. 5. 7.
Jo. 19. 23.
3 Reg. 11. 31.
Jo. 15. 15.
Matt. 17. 5.
Matt. 15. 9.
Matt. 3. 9.
Matt. 5. 19.
Rom. 12.

ANNO CHRISTI 838.

plurimi defluunt, numerositas * licet diffusa videatur exundantis copiæ largitate, unitas tamen servatur in origine. Avelle radium solis a corpore, divisionem lucis unitas non capit; ab arbore frange ramum, fructus germinare non potest; a fonte præcide rivum, præcisus arescit. Sic ecclesia Domini luce perfusa per orbem totum radios suos porrigit, unum tamen lumen est, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis separatur. Ramos suos in universam terram copia ubertatis extendit, profluentes largiter rivos latius pandit, unum tamen caput est, & origo una, & una mater fœcunditatis successibus copiosa, illius fœtu nascimur, illius lacte nutrimur, spiritu ejus animamur.

* al universitas

Non pro locis res, sed pro bonis rebus loca amanda, ex epistola S. Greg. ad Aug. episcopum Anglorum scripta.

Novit fraternitas tua Romanæ ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit nutritum. Sed mihi placet, ut sive in Romana, sive in Galliarum, sive in qualibet ecclesia aliquid inveniſti, quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicite elige, & in Anglorum ecclesia, quæ adhuc ad fidem nova est, institutione præcipue quam de multis ecclesiis colligere potuisti, infunde; non enim pro locis res, sed pro bonis rebus loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibusque ecclesiis, quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt elige, & hæc quasi in fasciculum collecta apud Anglorum mentes in consuetudinem depone,

In vestibus & cultu ecclesiastico non superstitiosum mysterium præferri, ex epistola S. Cælestini papæ ad episcopos Galliarum scripta.

Didicimus quosdam Domini sacerdotes superstitioso potius cultui inservire quam mentis vel fidei puritati. *Et post pauca:* Amicti pallio & lumbos præcincti credunt se sanctæ scripturæ fidem non per spiritum, sed per literam completuros. Nam si ad hoc ista præcepta sunt, ut taliter servarentur, cur non fiunt pariter quæ sequuntur, ut lucernæ ardentes una cum baculo in manibus teneantur? Habent suum mysterium, & intelligentibus ita clara sunt, ut ea magis quam decet significatione serventur. Nam in lumborum præcinctione castitas, in baculo regimen pastorale, in lucernis ardentibus boni fulgor operis, de quo dicitur sic: *opera vestra luceant*, indicatur. Habent tamen istum forsitan cultum, morem potius quam rationem sequentes, qui remotioribus habitant locis, & procul a ceteris degunt. Unde hic habitus in ecclesiis Gallicanis, ut tot annorum, tantorumque pontificum in alterum habitum consuetudo versatur. Discernendi a plebe vel ceteris sumus doctrina, non veste; conversatione, non habitu; mentis puritate, non cultu. Nam si studere incipiamus novitati, traditum nobis a patribus ordinem calcabimus, ut locum supervacuis superstitionibus faciamus. Rudes ergo fidelium mentes ad talia non debemus inducere. Docendi enim sunt potius, quam ludendi, nec imponendum est eorum oculis, sed mentibus infundenda præcepta sunt.

Item S. Hieronymi de simplici ministrorum & sacerdotum ornatu ex libris dialogorum Attici & Christoboli.

Adjungis gloriam vestium, & ornamentorum Deo esse contrarium. Quæ sunt, rogo, inimicitiæ contra Deum, si tunicam habuero mundiorem? si episcopi, si presbyteri, si diaconi & reliquus ordo ecclesiasticus in administratione sacrificiorum candida veste processerit? Cavete clerici, cavete monachi, viduæ, & virgines periclitamini nisi sordidas vos atque pannosas vulgus aspexerit. Taceo de hominibus sæculi, quibus aperte bellum indicitur, & inimicitiæ contra Deum, si pretiosis atque nitentibus utuntur exuviis. In sacerdotio ecclesiæ non mysticum vestium ornatum, sed splendorem quærendum animarum, ipsa consecratio monstrat pontificis, ita se habens; Deus qui Moysem famulum tuum secreti familiaris affatu, inter cetera cælestis documenta culturæ, de habitu quoque indumenti sacerdotalis instituens, electum Aaron mystico amictu vestiri inter sacra jussisti, ut intelligentiæ sensum de exemplis priorum caperet secutura posteritas, ne eruditio doctrinæ tuæ ulli deesset ætati, cum & apud veteres reverentiam ipsa significationum species obtineret; & apud nos certiora essent experimenta rerum, quam ænigmata figurarum. Illius namque sacerdotii anterioris habitus nostræ mentis ornatus est, & pontificalem gloriam non jam nobis honor commendat vestium, sed splendor animarum. Quia & illa quæ tunc carnalibus blandiebantur obtutibus, ea potius quæ in ipsis erant intelligenda, poscebant Et idcirco huic famulo tuo, quem ad summi sacerdotii ministerium elegisti, hanc quæsumus Domine gratiam largiaris, ut quidquid illa velamina in fulgore auri, in nitore gemmarum, in multimodi operis varietate signabant, hoc in ejus moribus actibusque clarescat.

Falsos codices, & a fidei sinceritate discordes, in nullo usu lectionis habendos: quin potius igni tradendos, ex epistola S. Leonis papæ ad Turibium Asturiensem.

Curandum ergo est, & sacerdotali diligentiæ maxime providendum, ut falsi codices, & a sincera veritate discordes, in nullo usu lectionis habeantur. Apocriphæ autem scripturæ quæ sub nominibus apostolorum multarum habent seminarium falsitatum, non solum interdicendæ sunt, sed etiam penitus auferendæ, atque ignibus conremandæ, quia quamvis sint in illis quædam, quæ videantur speciem habere pietatis, nunquam tamen vacua sunt venenis.

Hæc, Domini venerabiles, tam de scripturis sacris, quam de scripturarum sanctarum dictis, sedula intentione collegi, ac reverentiæ vestræ audienda seu & legenda proposui, quatenus ea & hujusmodi meditantes contra novellæ præsumptionis auctorem, qui in similitudinem arioli & conjectoris æstimat quæ ignorat, fidei & veritatis firmitate munita dicamus cum ecclesia: *Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua, Domine.* Atque intelligamus quam verum sit quod Spiritus Sanctus Salomonis ore præcecinit dicens: *Multi sibi in novalibus patrum & aliis congregantur absque judicio*, neque enim sic nostra calamitate, & humilitate abuti debet, ut imitator insolentissimæ jactantiæ Naas regis filiorum Ammon, qui interpretatur serpens, dicere nobis velut habitatoribus Jabes Galaad oppugnator veritatis iste præsumat: *In hoc feriam vobiscum fœdus ut eruam omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium Israel.* Vere enim dextrum oculum conatur eruere, qui lumen rectæ fidei laborat extinguere. Utilius illi a nobis optandum est, quod parabolice per Salomonem dicitur: *Oculum qui subsannat patrem, & despicit partum matris suæ, effo-*

Ps. 118.

Prov. 13.

1. Reg. 11.

Prov. 30.

effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant eum filii aquilæ. Vere etenim ſubſannat patrem, qui filii dividit unitatem, teſtante ipſo: *qui non honorificat filium, non honorificat patrem, qui miſit illum*, & prorſus deſpicit partum matris ſuæ eccleſiæ, qui myſterium redemptionis, quo ex ejus utero ad vitam gignitur, puritate ſincera venerari contemnit. Expedit nobis in talem oculum, qui ducatum promittit luminis; & e contrario tenebris caligat erroris, præceptum evangelicum: *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum & projice abs te.* Cupit nequam iſte oculus hæreditatem patrum auferre: nititur vineam ipſorum in hortum olerum commutare, ideſt fortia & fructuoſa & meraciſſima eorum dicta vilibus & cito areſcentibus, ac decidentibus fabulis enervare, ſed filii martyris lapidati reſpondeant ei cum Naboth: *Propitius mihi ſit Dominus ne dem hæreditatem patrum meorum.* Si ob hujus reſponſionis honeſtam libertatem vel infamandi falſis teſtibus, vel etiam lapidibus obruendi eſſemus, habeamus Deum clementiſſimum conſolatorem atque ultorem dicentem: *Si non pro ſanguine Naboth, & ſanguine filiorum ejus, quem vidi heri dicit Dominus, reddam tibi in agro iſto, dicit Dominus.*

ANNO CHRISTI 838.

1. Reg. 21. 3

4 Reg. 9. 26

Hanc epiſtolam facile lectores intellexerint auctorem habere eundem Florum, qui pariter binas ad concilium Lugdunenſe, a me ſupra relatas, dedit.

SYNODI duæ JACOBITARUM,

Alia quidem in Scialaz pago, alia in Gubrino Cyrrhenſium pago a diſſidentibus inter ſe duabus Jacobitarum factionibus,

Anno circiter 1148. Græcorum, Chriſti 837. celebratæ.

CYriaco Jacobitarum patriarcham agente Monachi Gubenſes patriarcham illum ſupplicarunt, ut ad Alepinorum epiſcopatum Xenajam quendam eveheret. Ille rogantium ſupplicationibus ſpretis Salomonem extulit. Qua de re exacerbati monachi nec Salomonem receperunt, & patriarchæ nomen e liturgia delere auſi ſunt. Addiderunt & accuſationem in patriarcham apud Aaronem Raſcidum Calipham, Ab ea calumnia patriarcha ſeſe purgavit; quare ad cœnobium ſuum innocens regreſſus eſt, & monachi in altum Schisma prorumpentes epiſcopos quoſdam in Scialaz pago congregatos induxerunt, ut duos epiſcopos ordinarent. Contra patriarcha in Gubrino, quod caſtrum Cyrrhenſium eſt, ſynodum coegit, in qua & epiſcopos recens promotos & Gubenſes monachos anathemati devovit. Nec illi tamen quieverunt, nam ad extrema redacti Abrahamum quendam Cartaminæ monachum ſibi patriarcham induxerunt. Hæc Aſſemanus Bibliot. Orient. t. 2. pag. 342.

a Suppl. anſi tom. I. 8. 891.

CONCILIUM KINGSTONIÆ

CELEBRATUM ANNO DOMINI DCCCXXXVIII.

Egberti regis occiduorum Saxonum XXXIX. præſidente eidem concilio ipſo Egberto rege & filio ejus Athelvulfo, una cum Ceolnotho archiepiſcopo Doroberniæ, ceteriſque Angliæ epiſcopis & optimatibus:

In quo, inter alia, inanerium de Mallinges in South-Saxonia, quod Baldredus rex aliquando dederat eccleſiæ Chriſti Cantuarienſi, ſubtractumque poſtea, eo quod magnates noluere donationem illam ratam fore, nunc ab Egberto rege filioque ſuo Athelvulfo, conſentientibus demum magnatibus, integre conceditur poſſidendum.

a Tom. I. oncil. Bri- a.

ANno dominicæ incarnationis DCCCXXXVIII. congregatum eſt concilium in loco famoſo nomine Kingſtone; præſidente eidem concilio Egberto rege & filio ejus Athelvulfo, Ceolnotho quoque archiepiſcopo, cum ceteris epiſcopis Angliæ & optimatibus.

Inter multa itaque quæ ibi acta atque dicta ſunt, præfatus Ceolnothus archiepiſcopus coram toto concilio oſtendit, quia reges prænominati, Egbertus videlicet ac Athelvulfus filius ejus, dederunt eccleſiæ Chriſti manerium quod vocatur Mallinges Southſexan, liberam ab omni ſæculari ſervitio & tributo regio, exceptis tribus, expeditione, pontis & arcis conſtructione. Iſtam præfatam terram rex Baldredus dedit eccleſiæ Chriſti. Sed quia ille rex cunctis principibus non placuit, noluerunt donum ejus permanere ratum. Quapropter jam dicti reges perfecerunt iſtud donum, rogati a jam ſæpe nominato archiepiſcopo Ceolnotho. Si quis hanc violare præſumpſerit, ex parte Dei & noſtra, regum, epiſcoporum, abbatum & omnium Chriſtianorum ſit ſeparatus a Deo; & ſit pars ejus cum diabolo & angelis ejus.

ANNO CHRISTI 838.

☞ CONCILIUM KINGSTONIÆ

ANNO CHRIS 838.

Celebratum anno Domini DCCCXXXVIII.

Egberhti regis occiduorum Saxonum XXXIX. Præſidente eidem concilio ipſo Egberhto rege, & filio ejus Aethelvulfo, una cum Ceolnotho archiepiſcopo Dorobernie, ceteriſque Angliæ epiſcopis & optimatibus.

ADMONITIO COLLECTORIS.

Concilium hoc ex Spelmanno notum Labbeus nequaquam omiſerat; ſed cum integrum diploma in eo datum Cl. VVilkins ex MS. Cottoniano autographo vulgaverit, ideo reproducendum, quale apud eundem exhibetur, cenſui.

Ex Suppl. Manſi tom. I pag. 895.

REgnante in perpetuum Domino Deo noſtro Sabaoth, congregatum eſt venerabile in illo famoſo loco, qui appellatur Kininges in regione Sudregie; præſidente autem huic eidem Domino devotæ congregationi Ceolnotho archiepiſcopo, ceteriſque perplurimis epiſcopis, nec non excellentiſſimis regibus noſtris Ecgberhto, & Aethelvulfo, cum omnibus gentis ſuæ optimatibus. Omneſque in unum conſona mente, ac ſinceriſſima cordis intentione ſpiritualium ſæculariumque rerum neceſſitatibus inter ſemetipſos communi conſilio ſcrutantibus, quomodo pax & unanimitas eccleſiarum Dei, totiuſque populi chriſtiani, eorum ſæculari ditioni per Dei omnipotentis gratiam ſubjecti, firmiſſimæ dilectionis vinculo ſervari potuiſſet. Inter ea vero a præfato venerabili archiepiſcopo Ceolnotho flagitatum eſt, quod a regibus prænominatis Ecgberhto, & Aethelvulfo illis in ſempiternam eleemoſinam illi agrum ad Mallingum ad eccleſiam Chriſti, quæ ſita eſt in Dorobernia civitate, reddidiſſent; quod ante a Baldredo rege ad eandem eccleſiam perdonata eſt. Sed a quibuſdam dictum eſt, quia cum recta libertate facta non eſſet, quia in fugatu ejus conſcripta & conceſſa fuiſſet. Tunc vero pro intimæ caritatis affectu precibus epiſcopi adnuentes, cum conſilio, ac licentia omnium ſapientum eorum, ſpiritualium ſæculariumque graduum, qui inibi congregati fuiſſent, hunc præfatum agrum ad Mallingum pro ſempiterna ſalute animarum ſuarum, ac ſpe remunerationis æternæ ad prænominatam eccleſiam Chriſti in perpetuam hæreditatem cum omni libertate benivola mente tradidiſſent. Hac vero conditione interpoſita, hæc prænominata donatio firma permanet, quod nos ipſi, noſtrique hæredes ſemper impoſterum firmam inconcuſſamque amicitiam ab illo archiepiſcopo Ceolnotho (&) ejuſdem congregatione eccleſiæ Chriſti habeamus, & ab omnibus ſucceſſoribus ejus hoc idem patrocinium, ac protectionem illius ſedis nos, & hæreditas noſtra, noſtrique hæredes, quicumque Dei voluntatis fuerit, quod illi ſint, in omnibus neceſſitatibus noſtris abſque omni dubitatione ſpontaneum, paratumque amicali amore ſemper inveniant. Seu etiam familiæ liberorum monaſteriorum, quæ antiquitus ſub jure dominioque abbatum abbatiſſarumque conſtitutæ fuerunt, qui me meumque patrem Ecgberhtum regem, pro ſuis propriis, ac maximis neceſſitatibus ſibi ad protectionem & ad dominium elegerunt, ſpiritualeſque dominos, ideſt epiſcopos mecum habuerunt, ut in omnibus libertas, & regula monaſterialis vitæ, rite ac recte ab omnibus illis ſervetur. Sed & poſt dies meos ſuæ libertatis electione, abſque omni obſtaculo, cuicumque perſonis digni habeantur. Inſuper etiam pro hac noſtra ſuſceptione electioneque nequaquam a cujuſcumque poteſtatis homine, ſive regi vel epiſcopo majoris, minoriſve perſonis accurati calumniantur, neque libertas eorum ſemper impoſterum in aliquo frangatur. Nullaque altercatio alicujus quæſtionis inter nos noſtroſque hæredes, & hæreditatem noſtram, & illum archiepiſcopum, ſucceſſoreſque ejus, & eccleſiam Chriſti, & familiam ejus ex hac die, & deinceps inimicaliter exorta ſit. Sed pax noſtra conglutinata amore vigere, florere, creſcereque inter nos noſtroſque cariſſimos amicos perpetualiter valeat: duaſque ſcripturas per omnia conſimiles hujus reconciliationis conſcribere ſtatuimus; alteram habeat archiepiſcopus cum telligraphis eccleſiæ Chriſti; alteram Ecgberht, & Aethelvulf reges, cum hæreditatis eorum ſcripturis.

Actum eſt autem anno Dominicæ Incarnationis DCCCXXXVIII. indictione I. die 4. feria. His teſtibus conſentientibus, qui hanc noſtram reconciliationem cum ſigno ſanctæ crucis Chriſti confirmantes, ſubſcripſerunt.

† Ego Ceolnoth, gratia Dei archiepiſcopus hanc reconciliationem, & iſtam confirmationem cum ſigno ſanctæ crucis rob. & ſub.

† Ego Baegmund presb. abb. conſ. & ſub.
† Ego Vuerhord pr. abb. conſ. & ſub.
† Ego Brunhard presb. conſ. & ſub.
† Ego Hyſenoth presb. conſ. & ſub.
† Ego Oſmund presb. conſ. & ſub.
† Ego Hunred presb. conſ. & ſub.
† Ego VVigmund pr. conſ. & ſub.
† Ego Beornnodh presb. conſ. & ſub.
† Ego Headberht diac. conſ. & ſub.
† Ego Badanodh diac. conſ. & ſub.
† Ego Vuealhhere diac. conſ. & ſub.
† Ego Nodhvvulf S. diac. conſ. & ſub.
† Ego Ceolvvulf S. diac. conſ. & ſub.

CONVENTUS AQUISGRANENSIS,

In quo Monaſterium S. Cariſephi Alarico Epiſcopo Cenomannenſi adjudicatum.

Ex P. Pagi ad An. Chr. 838. n. 13.

IN Conventu Cariſiacenſi anno Chr. 837. congregato coram Ludovico Aug. cauſſa S. Aldrici Cenomannenſis Epiſcopi, & Monachorum Monaſterii Aniſolæ, ſeu S. Carilephi, ventilata eſt, & Monaſterium Eccleſiæ Cenomannenſi adjudicatum. Verum contentio poſtea recruduit, nec defuere qui illud juris Regii eſſe aſſererent. Quapropter, ut altercatio tandem pacifice terminaretur, habita ſynodus Aquiſgranenſis an.

838.

ANNO CHRISTI 838.

838. *tempore Quadrageſimali, factaque legum Eccleſiaſticarum, & Civilium, multorumque Privilegiorum, ſeu Præceptorum lectione, Ludovicus Aug. nihil ſibi juris in prædictum Monaſterium arrogavit, dataque ſententia eſt in Sigiſmundum Abbatem, qui Placito, quamvis quater vocatus, adeſſe noluit. Judicium, ut in Aldrici geſtis cap 47 legitur, tale eſt.*

Baluzii tom. 1. col. 814.

In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti. Temporibus Hludovici piiſſimi Auguſti ſubter inſerta cauſſatio vel evindicatio fuit de monaſterio Aniſolæ inter Aldricum Epiſcopum & Sigiſmundum Abbatem, qui illud tunc tenebat. Nam præfatus Aldricus dicebat & ſcriptis & teſtibus approbat quod de jure ſuæ ſedis Eccleſiæ præfatum monaſterium cum omnibus ad ſe pertinentibus eſſe debebat, & ſui anteceſſores illud ex rebus Cenomanicæ matris Eccleſiæ magna ex parte fundarant, & ad ipſam matrem Eccleſiam ſubjectum eſſe debebat, & hoc legibus affirmabat. E contra Sigiſmundus dicebat quod proprium Domini Imperatoris eſſe debeat, & non de prædicta Eccleſia: ſed nullam veram auctoritatem exinde oſtendebat niſi tantum unam epiſtolam quam Pippinus propter odium Gauzioleni Epiſcopi cuidam ſuo monacho fecerat ut illi ſubjectum eſſet & non Gauzioleno; & hoc propter odium Gauzioleni factum eſſe perſcrutatum eſt. Quia quando fuit Pippinus Cenomanica in patria, & de quadam perſecutione inimicorum ſuorum reverſus per Cenomanicam patriam tranſibat, tunc eum præfatus Gauziolenus & ſuus frater Harivius non receperunt, ſed infra Cenomanicam urbem cum omnibus quos ſecum conducere potuerunt ſe recuſerunt, & Domnum Pippinum Regem illuc introire non permiſerunt, ſed damnum ei de ſuis hominibus facere nitebantur, & ſuum pincernam coram eo ſtantem, dum ſua caſtra in vinea ſancti Petri juxta urbem Cenomanicam poſita erant, interfecerunt, & alios homines vulneraverunt. Videns autem Domnus Pippinus quod ibi proficere non potuit, vaſtans totam illam regionem, pergere cœpit ad Franciam. Tunc in ipſo itinere venit ad ipſum prædictum monaſterium Aniſolam, & præcepit illis monachis ut nullam obedientiam facerent jam dicto Gauzioleno, eo quod ei rebellis eſſet, ſed ſub ſuo mundeburdo vel ſub ſua tantummodo tuitione vel dominatione permanerent. Et tunc eis ac Siebaldo eorum Abbati talem epiſtolam dedit quod propter odium, ut dictum eſt, Gauzioleni, & non propter ullam aliam rem aut injuſtitiam factum eſſe liquet. Tunc enim ipſe Siebaldus non fuit auſus ibi remanere, ſed una cum Pippino uſque in Franciam perrexit. Poſtea vero cognoſcens Pippinus quod injuſte feciſſet & propter odium Gauzioleni hoc egiſſet, præcepit filio ſuo Karolo & jurejurando conteſtatus eſt ut præfatum monaſterium redderet Cenomanicæ matri Eccleſiæ, cujus juſte eſſe debebat, ne aliquod detrimentum ſua anima ex hoc haberet. Et ſic fecit poſtea Domnus Carolus, & Franconi Epiſcopo illud reddidit, atque per præceptum ſuum prædictæ matri Eccleſiæ confirmavit. Multi autem hactenus vivunt qui Domno Karolo hoc dicere audierunt, qualiter ſuus pater Domnus Pippinus ei hoc conteſtando facere præcepit. Et quando jam dictum monaſterium Branconi reddidit, multi vivebant qui hoc domnum Pippinum Karolo præripere & conteſtari audierunt. Iſtam vero rationem pleniter prædictus Aldricus Epiſcopus perſcrutatam apud veridicos homines habebat, & hoc teſtibus veris & bonis coram omnibus affirmabat. Taliter enim Aldricus & Sigiſmundus altercantes, pervenit ipſa ratio uſque ad domnum Imperatorem; qui hoc firmiter inquirere præcepit, & veraciter ſibi renuntiare juſſit. Sed antequam ipſa cauſſatio ante domnum Imperatorem veniret, volebant eorum amici & boni homines eos inde pacare & concordare. Sed Aldricus Epiſcopus obtemperabat eorum juſtis petitionibus, & Sigiſmundus non faciebat; ſed quicquid ei juſte & rationabiliter ſui amici agere ſuadebant, prædictus Sigiſmundus ſpernebat. Offerebat enim ei memoratus Aldricus Epiſcopus ut aliquem cenſum ei ex hoc ſolveret, ſicut ſui anteceſſores prædicti Epiſcopi anteceſſoribus faciebant, & per ſuum beneficium illud tenere, & nunquam ei diebus vitæ ſuæ de illo aliquod impedimentum facere volebat, ſed quiete & pacifice una cum ſuis monachis eum inibi eſſe permittebat. Offerebat etiam & aliam cauſſam prædicto Sigiſmundo, ſuadentibus prædictis amicis & bonis hominibus, jam dictus Aldricus Epiſcopus, ut ſi hanc non vellet, ſaltem aliam faceret. Permittebat autem ei duas aut tres villas, quales ſibi eligeret, per ſuum beneficium habere, & ex his nullum ſervitium aut aliqua dona requireret, ſed quicquid ex his vellet faceret. His omnibus a Sigiſmundo ſpretis, cœpit ſæpedictus Epiſcopus ſuam juſtitiam juſte & rationabiliter quærere, quia plenam & juſtam rationem ſibi in hoc habere videbatur. Præcepit enim hanc juſtitiam inquirere domnus Imperator Ebroino Pictavienſis urbis Epiſcopo & Erchinrado Pariſiacæ civitatis Epiſcopo & Rorigoni Comiti & Altmaro Seneſchalcho Domnæ Judith Imperatricis & Miſſo palatino una cum aliis vaſſis dominicis. Sed dum hæc res ad effectum tunc minime pervenit propter alias neceſſitates, & hoc domno imperatori renunciatum eſſet, præcepit ut ante ſe in ſuo palatio ipſa altercatio finiretur. Tunc ergo juſſit Domnus Imperator ut haberent ambo eorum auctoritates & teſtimonia Aquiſgrani palatio ad ſuum placitum quod ibi tempore quadrageſimali cum Epiſcopis & Abbatibus & Comitibus & ceteris fidelibus ſuis habebat, ut ibi pleniter præfixa altercatio finem perciperet. Sed Sigiſmundus jam vocatus ad ipſum placitum minime pervenit. Qua de re iterum domnus Imperator per ſuam epiſtolam eum vocavit ut poſt Paſcha veniret. Qui & hoc renuens, jam tertio vocatus minime venit, neque miſſum aliquem miſit cur hoc dimitteret. Tunc cernens domnus Imperator ſuam inobedientiam & contumaciam, expectavit tamen adhuc poſt tertium condictum placitum quindecim dies ut veniret; ſed cernens eum jam venire non velle, neque ſuam rationem juſte diffinire, quia minime hoc rationabiliter & veraciter ſe facere confidebat, & propterea venire ad placitum nolebat, tunc domnus Imperator interrogavit ſuos Conſiliarios & Epiſcopos ſive Abbates & Comites & reliquos fideles ſuos quid ex hoc facere deberet, & quale conſilium ex hoc ei darent, & quid de tam inobediente ſuo præcepto facturus eſſet. Tunc reſpondentes dixerunt utriuſque ordinis omnes: Vidimus quod iſte Epiſcopus veſter Aldricus habet ſuas auctoritates & præcepta regalia tam genitoris veſtri quam & aliorum veſtrorum anteceſſorum, videlicet Regum Francorum, in quibus, ut coram nobis relectum eſt, continetur inſertum & ſanctorum ſacerdotum ac Regum manibus propriis corroboratum, quod monaſterium Aniſolæ, unde agitur hæc juſtitia, Cenomanicæ matri Eccleſiæ traditum fuit & ab Epiſcopis ejuſdem matris Eccleſiæ conſtructum & ornatum atque legibus poſſeſſum. Habet etiam præfixus Epiſcopus, quos videmus & audimus, ſuos teſtes veros & bonos, qui has auctoritates firmas & veras eſſe teſtantur, & jurejurando quæ dicunt affirmant. Inſuper teſtantur quod infra legitimo tempore prædicta mater Cenomanicæ civitatis Eccleſia veſtituram legitimam habuiſ-

ANNO CHRISTI 838.

set de prædicto monasterio, & adhuc triginta anni non sunt transacti quod ex eo legitimam vestituram habuit, & propterea inde fuit modo alienatum quod Franco Episcopus prædictæ Ecclesiæ suo propinquo Adalghyso illud impetraverit, ut pro illo regalia servitia & itinera faceret, quæ ille pro sua infirmitate & senectute facere non valebat. Affirmant etiam eundem Franconem aliquas villulas & quosdam vassallos casatosque, ut nominant, ex præfixo monasterio ad suum opus, dum advixit, retinere; sed illis ambobus defunctis non fuit ad præsens Episcopus ejusdem sedis qui domnum Imperatorem Hludovicum ex hoc interpellaret ad tempus; & sic datum est alio, & tali occasione sublatum est de præfixa sede. Sed & hoc quod isti monachi dicunt quod vestrum proprium esset, prædicti testes Aldrici Episcopi per eorum auctoritates & per vestros vassallos & alios veridicos & bonos homines affirmant non esse. Dicunt etiam, si vestrum proprium esset, res ipsius monasterii secundum legem Salicam aut Ribuariam tuerentur sicut alia loca & res quæ de vestro sunt proprio faciunt, & mancipia non partirentur, sicut de aliis locis & rebus quæ de vestro sunt proprio in illa regione est consuetudo facere; sed de istis caussis in rebus sancti Carilephi sicut in propriis domni Imperatoris observare apud eos est consuetudo, nihil unquam conservatum fuit; & pro istis caussis affirmant & defendunt jam dicti testes sæpedictum monasterium non vestrum proprium aut alicujus esse, sed de jure Cenomanicæ matris Ecclesiæ, de cujus rebus est fundatum, illud esse affirmant, quod & rationabiliter & legibus, ut nobis videtur, facere possunt. Testantur etiam supra memorati testes quod omnes Episcopi qui in prædicta civitate & in jam dicta sede a tempore sancti Innocentis Episcopi secundi, successoris videlicet sancti Victurii, & a tempore sancti Carilephi confessoris eximii fuerunt, prædictum monasterium subjectum habuissent, exceptis duobus; quod propter prædictum odium & pro aliqua negligentia veraciter factum esse inquisitum est. Testantur etiam quod plus ad jus & subjectionem prædictæ matris Ecclesiæ præfatum monasterium pertineat quam ad vestrum proprium aut ad aliam aliquam caussam; & hoc, si aliqui testes contra se venerint, falsos eos, qualiter præceperitis, facere posse testantur firmiterque affirmant. Supradicta vero ratione hanc justitiam diligentissime ventilatam, rei veritatem cognoscentes, pleniter & rationabiliter legis divinæ & mundanæ nos utriusque ordinis vestri fideles auctoritate instructi, & plena ratione suffulti, judicamus vosque hortamur ut ei auferatur qui vobis inobediens extitit, & ad vestrum placitum non solum semel aut bis vel ter vocatus venire contempsit, quia de sua absentia culpabilis & convictus esse cognoscitur, & ei vestra auctoritate nostroque judicio reddatur præfatum monasterium qui vobis inobediens non fuit, nec ad placitum venire renuit, sed semper præsens cum suis auctoritatibus & nobilibus testibus affuit, & hoc pleniter & legaliter approbare est paratus quod suæ sedis Ecclesiæ præfatum monasterium esse debet. Et propterea præfato Aldrico Episcopo firma auctoritate ad jus suæ sedis Ecclesiæ præfatum monasterium cum omni integritate ut reddatur judicamus. Quidam autem eorum dixerunt. De nobis ipsis aliter judicare non possumus, quod si aliquis nostrum, licet nemine quærente, aut aliqua caussatione pulsante, vocatus ad vestrum placitum venire contempserit, ni infirmitas aut legitima somnis eum detinuerit, & si aliqua somnis, aut infirmitas eum detinuerit, ni ipse suum advocatum aut suam excusationem rationabilem ad vos miserit, juste & plena ratione perdere debet unusquisque nostrum quod de vestro habet. Et propterea sicut & de nobis, sic & de illo judicamus; quia neutrum fecit, nec ipse venit, nec mandare studuit cur illud dimisit. Sed sicut isti homines qui præsentes adstant, id est, Hagano & Benedictus & alii, dicunt & affirmare volunt qualitercumque vobis placuerit, sive si aliquis ex vobis aliter dixerit, singulare certamen cum eo præliari sive in judicio, si vobis placuerit, seu cum sacramento verum facere nullam ob aliam caussam præfatum Sigismundum remansisse, neque propter infirmitatem, neque propter aliam necessitatem, nisi quod venire, ne convinceretur, noluit, quia nullam justitiam neque aliquam justam aut rationabilem caussam prædicta quæstione se habere confidebat. Et hæc prædicti homines quotidie ante vos & ante nos & reliquos fideles vestros clamant, & approbare, sicut prædictum est, vel qualiter vos placuerit & eis præceptum fuerit, volunt. Et hoc sæpissime publiciter in hoc palatio est acclamatum & perquisitum nobis & ceteris fidelibus vestris audientibus, sed nemo est qui eis contra dicere aut resistere velit, sed plus dicunt omnes eos veritatem dicere, quod & verisimile nobis esse videtur. Sic vos jam quindecim dies per aliud placitum vel tertium ei concessum expectantes, neque suum advocatum aut suas auctoritates misit, neque ullam excusationem de se vel de suo contemptu facere noluit. Idcirco de sua absentia vel contumacia jam convictum atque damnatum eum esse legibus judicamus, ita ut nec ejus vox amplius de hac caussa audiatur. Et ut hoc quod dicimus & judicamus auctoritate canonum & legis plenius confirmemus, precamur ut nonnullæ sententiæ ad hoc pertinentes canonum & legum ante vos legere jubeatis. Et tunc publice coram omnibus recitatæ sunt hæ sententiæ canonum & legum.

ANNO CHRISTI 828.

ANNO CHRISTI 828.

EXCERPTUM EX DECRETIS Papæ Bonifacii, capitulo III.

MAnifestum est confiteri eum de crimine qui indulto & delegato judicio purgandi se occasione non utitur. Nihil enim interest utrum in præsenti examine omnia quæ dicta sunt de eo comprobentur, cum ipsa absentia pro confessione constet. Lib. 5. tular. lib. 7.

Item ex decretis ejusdem Bonifacii Papæ.

NUlli dubium est quod reus judicium nocens subtergit, quemadmodum ut absolvatur qui est innocens quærit. Confitetur enim de omnibus quisquis se subterfugere judicium dilationibus putat.

Item ejusdem cujus supra.

CAvendum est ut si quis adesse neglexerit, dilationem sententiæ de absentia non lucretur; sed quæ male pullulasse noscuntur, radicitus evellantur & emendentur.

Ex Decretis Cælestini Papæ.

NOn caret enim suspicione qui ad judicium venire contempserit & purgari se distulerit, quia ipsa absentia sua est comprobatio. Insuper occurret veritas, si falsitas displicet. Merito namque caussa nos respicit, si silentio faveamus errori. Ergo corripiantur qui hujusmodi sunt modis omnibus, ut veritas eorum versutiis non sopiatur,

tur, sed astuta eorum cavillatio aptissime & pru- ANNO CHRISTI denter omnibus manifestetur & emendetur, atque restituatur quod hactenus occultum & neglectum fuit.

Item excerptum ex decretis Papæ Innocentii.

VEritas sæpius exagitata magis splendescit ad lucem, & pernicies revocata in judicium gravius condemnatur. Nam fructus divinus est justitiam sæpius recensseri, & errata corrigere, ablata restaurare. Nec otiosa ergo dominus judex noster in nobis esse patitur quæ exercenda, non negligenda donavit.

Sequentia vero capitula ad eandem rationem pertinentia a sapientibus Comitibus & Scabinis dominicis sunt prolata; & per judicium coram omnibus sunt recitata.

HÆC CAPITULA QUÆ subsequuntur de lege Romana sunt assumpta.

IMperator Valentinianus inter cetera Firmino Præfecto prætorio & Patricio data. Si quis pulsatus in judicio adesse noluerit, post secundam aut tertiam conventionem sciat se contumacis sententiam subiturum, id est, ut quicquid, si fuisset in judicio, addicendus erat petenti litigatori quasi victus exolvat. Data VII. Kal. Maji Romæ Herculano V. c. Conss.

Quinque capitula de effectu sententiarum & finibus litium Pauli sententiarum lib. V. Quicunque tribus auctoritatibus judicis conventus, aut trinis litteris vel tribus edictis ad judicium fuerit provocatus, aut uno pro omnibus peremptorio, id est, quod causam extinguit, fuerit evocatus, & præsentiam suam apud eum judicem a quo ei denunciatum est exhibere non voluerit, adversus eum quasi in contumacem judicari potest. Quinimmo nec retractari per appellationem negotia possunt, quoties in contumacem fuerit judicatum.

Item Theodosius libro quarto de sententiis ex periculo recitatum.

IMperatores Gratianus, Valentinianus, & Theodosius AAA. Clearcho Præfecto. Quicquid præsentibus partibus in causis fuerit ordinatum, habebit plenissimam firmitatem, nec poterit immutari. Data Kal. April. Honorio VIII. & Boetio Conss.

SEQUITUR SENTENTIA de eadem lege Romana, de libro Pauli assumpta.

SI enim judicibus talia conceduntur, quanto magis Regibus & Imperatoribus fræna & lora ampliora & latiora relaxantur, quoniam de crimine majestatis gravius judicantur rei & incriminati quam alterius alicujus generis sęcularis: quia honor capitis decus est aliorum membrorum, & dedecus capitis ignominia est aliorum membrorum. Porro quia omnia membra sequuntur caput, scilicet ut in comparatione prædecessorum nostrorum, more videlicet antiquorum, loquamur, sicut ab illis non semel aut bis vel ter, sed persæpe firmatum & definitum esse legimus, dehonoratio & despectio seniorum & magistrorum & contumacia eorum contumelia est subditorum & juniorum, & honor & exaltatio atque benevolentia & obedientia seniorum & magistrorum honor & exaltatio est subditorum & juniorum, quia & illi ab istis & isti ab illis mutuo foventur & exaltantur, & honor regni & populorum ampliatur, & vis atque justitia eorum crescit, & populus salvatur & exaltatur. Si quis autem contra hæc inire aut aliqua machinatione aliquid agere præsumpserit, damnatus in omnibus & ab omnibus interius exteriusque sententia ultionis feriatur, ne in posterum quisquam talia agere præsumat, & si quis facere tentaverit, similiter damnetur, & ultionis sententiam non effugiat. ANNO CHRISTI

Item unde supra, si quis ad placitum venire distulerit.

SI quis subterfugiendo placitum huc illucque vadit, & ad placitum venire distulerit, & maxime si vocatus a judicibus fuerit, omnimodis providendum est ne quærens suam justitiam pro tali occasione perdat, sed quasi convictus ille qui ad placitum venire distulerit, item culpabilis & convictus de sua absentia judicetur, & deinceps hoc recuperare non valeat, sed magis metallis & aliis pœnis deputetur, ne amplius quisquam talia agere præsumat, & ille de sua versutia & absentia vicisse non lucretur, neque subterfugisse gaudeat, neque suam justitiam perdat. Data IX. Kal. Maji.

His & aliis auctoritatibus sanctorum patrum & canonum atque legum rationabiliter instructi judicavimus & iterum judicamus ut Aldrico sæpedicto Episcopo jam dictæ res, qui semper pleniter instructus præsens adfuit, & nunquam ad suam justitiam comprobandam defuit, vestra auctoritate vestroque judicio reddantur. Et si talis firmitas ex hoc facta sit quæ in posterum appareat, nunquam deinceps de hoc prædicta Ecclesia sibi commissa aliquod damnum aut scandalum aut ullam causationem patiatur. Et si aliquis, quod non credimus, ex hoc deinceps aliquam pulsationem aut causationem ei facere voluerit aut suis successoribus, evindicare non valeat, nec ejus vox penitus audiatur qui hoc facere tentaverit, sed hoc judicium quod modo agitur, ratum futuris maneat temporibus, & vestra redditio firma & stabilis permaneat. His taliter peractis, hoc divisimus. Tunc domnus Imperator coram illis reddidit Aldrico præfixo Episcopo per eorum judicium plena auctoritate monasterium Anisolæ, in quo Domnus Carilephus corpore requiescit, ad jus Cenomanicæ matris Ecclesiæ, cui præfatus Episcopus præerat, futuris temporibus possidendum, & Missos ei dedit qui ei inde plenam vestituram facerent, Fulconem scilicet Comitem palatii & Arduinum & Gaufridum Comites & Folcradum vassum dominicum, qui postea, sicut Domnus Imperator eis jussit, plenam & legalem vestituram per cloccas & ostia senioris ipsius monasterii Ecclesiæ, in qua etiam sanctus Carilephus corporaliter requiescit, & per portas ipsius monasterii jam dicto Aldrico Episcopo multis coram testibus in ipso monasterio sollemniter fecerunt. Hoc autem factum est anno incarnationis dominicæ DCCCXXXVIII. Indictione II. & anno imperii præfati Domni Hludovici piissimi Imperatoris XXV. anno vero ordinationis sæpedicti Aldrici Episcopi sexto. Pridie quoque Kalendarum Majarum Aquisgrani palatio prædictum judicium est actum, & in ipsa die ipsa ratio a præfixo Imperatore legibus est adimpleta & plena ratione peracta. Propterea ergo hoc memoriale conscribere libuit ut si aliqua altercatio deinceps exorta fuerit qualiter hæc res acta sit, per hoc memoriale declaratum appareat; ut si aliquis ex hoc aliquam querelam facere tentaverit, evindicare minime valeat. Actum atque conscriptum est hoc memoriale Aquisgrani palatio Kal. Maji in sacrario sanctæ Mariæ, regnante Domino nostro Jesu Christo in perpetuum. Hæ vero chartæ & hæc

hæc præcepta publice relecta & recitata sunt ante
ANNO CHRISTI 818. domnum Imperatorem & Drogonem ejus fratrem & Archicapellanum, sive etiam ante suos Missos quos domnus Imperator ad hanc caussam audiendam & discernendam constituit, seu ante conscriptos Episcopos & Comites & ministros ac judices, quando hoc judicium in præscripto palatio judicatum est, & quando præfatum monasterium ad jus præfixæ Cenomanicæ matris Ecclesiæ est legibus redditum & supradicto prætextu evindicatum, id est,

I. Traditio sancti Carilephi quam fecit sancto Innocenti Episcopo per licentiam & consensum Childeberti Regis.

II. Charta commendationis qualiter se Domnus Carilephus per licentiam sui Abbatis, exhortante domno Avito, una cum suis monachulis subdidit Ecclesiæ civitatis, & in manus sancti Innocentis Episcopi duabus vicibus se tradidit.

III. Precaria quam sanctus Carilephus accepit a sancto Innocente de eadem re.

IV. Præceptum Childeberti Regis quod jussit facere super traditionem sancti Carilephi & super precariam quam ipse sanctus Carilephus accepit a sancto Innocente.

V. Charta donationis de rebus & villulis, & auro & argento & vestimentis tam ecclesiasticis quam & aliis, sive libris & crucibus & capsis vel reliquiis sanctorum multorum, quæ domnus Innocens in adjutorium ad monasterium Anisolæ construendum & ornandum domno Carilepho & suis monachulis per scripturam tradidit.

VI. Charta de conventionibus sancti Innocentis & sancti Carilephi miræ magnitudinis conscripta, & a quindecim Episcopis firmata, ut eorum conventiones nullo modo irritæ fierent, sed per omnia stabiles permanerent.

VII. Precaria quam sanctus Domnolus Episcopus Abbati suo Gallo fecit de monasterio sancti Carilephi.

VIII. Præceptum quod Chilpericus Rex sancto Domnolo Episcopo fecit & suo Abbati Gallo de monasterio Anisolæ.

IX. Præceptum emunitatis quod fecit Chilpericus Rex sancto Domnolo Episcopo de monasterio Anisolæ & de omnibus villulis & rebus ad eum pertinentibus.

X. Precaria quam Haduindus Episcopus de monasterio sancti Carilephi Sigranno Abbati fecit.

XI. Præceptum quod Rex Chlotarius Haduindo Episcopo & Sigranno Abbati de monasterio Anisola fecit.

XII. Præceptum emunitatis quod fecit Chlotarius Rex Haduindo Episcopo de monasterio Anisola & de omnibus villulis & rebus ad illud pertinentibus.

XIII. Precaria quam domnus Berarius Episcopus de monasterio sancti Carilephi Ibboleno Abbati fecit.

XIV. Præceptum Dagoberti Regis super precariam Ibboleni Abbatis quam a domno Berario Episcopo de monasterio Anisola accepit.

XV. Præceptum emunitatis quod fecit Dagobertus Rex domno Berario Episcopo de monasterio Anisola & de omnibus villulis & rebus ad illud pertinentibus.

XVI. Precaria quam Gauziolenus Episcopus de monasterio sancti Carilephi Didoni Abbati fecit.

XVII. Præceptum Chilperici Regis quod fecit Gauzioleno Episcopo & Sicbaldo Abbati super precariam eorum de monasterio Anisola.

XVIII. Præceptum Chilperici Regis sub emunitatis tuitione Cenomanicæ sedis Ecclesiæ factum Gauzioleno Episcopo. Simul & confirmatio in hoc ipso præcepto continetur quam fecit super precariam prædictus Rex Gouzioleno memorato Episcopo & Didoni Abbati suo.

XIX. Præceptum emunitatis quod fecit Theodoricus Rex Berario Episcopo de cellulis & villulis sui episcopii & nominatim de monasterio Anisola.

XX. Præceptum emunitatis quod fecit Dagobertus Rex Episcopo Herlemundo de cellulis & villulis de suo episcopatu; ubi & monasteriolum Anisola commemorat, & suæ sedis Ecclesiæ esse affirmat.

XXI. Monumentum de vita sancti Innocentis Episcopi.

XXII. Exemplar de vita & actibus sancti Turibi Episcopi.

XXIII. Præceptum quod fecit Domnus Karolus Franconi Episcopo quando ei monasterium Anisola per judicium & plenam auctoritatem reddidit & suæ sedis Ecclesiæ confirmavit, sicut in eo continetur insertum.

XXIV. Præceptum quod fecit domnus Hludovicus Imperator Franconi Episcopo de mancipiis sanctæ Mariæ & sancti Carilephi, in quo continetur monasterium Anisolæ subjectum esse debere Cenomanicæ matri Ecclesiæ.

XXV. Præceptum quod fecit domnus Karolus Franconi Episcopo quando ei concessit ut hostes & itinera nulla faceret, sed Adalghisus suus propinquus omnia regalia servitia pro eo faceret, & per licentiam Franconis aliquam partem abbatiæ sancti Carilephi teneret, & post obitum Adalghisi ad jus & regimen Cenomanicæ matris Ecclesiæ absque ulla contradictione reverteretur, sicut in eo continetur insertum.

Huic judicio & redditioni interfuere subter inserti viri. Judith Imperatrix, Karolus gloriosissimus Rex, Drogo Archiepiscopus atque Archicapellanus, Autcarius Archiepiscopus, Hadalboldus Archiepiscopus, Amaluuinus Archiepiscopus, Aiulphus Archiepiscopus, Rataldus Episcopus, Ecardus Episcopus, Erardus Episcopus, Ebruinus Episcopus, VViliricus Episcopus, Albericus Episcopus, Ghefridus Episcopus, item Albericus Episcopus, Simeon Episcopus, Ercanradus Episcopus, Jonas Episcopus, VViladus Episcopus, Ansigaudus Episcopus, Adalardus Comes, Radulfus Comes, Bonefacius Comes, Adalbertus Comes, VVarinus Comes, Herbertus Comes, Audulfus Comes, Stephanus Comes, Rainaldus Comes, Gislebertus Comes, Landricus Comes, Gerardus Comes, Abbo Comes, Teoto Comes, Poppo Comes, Erminus Comes, Anfredus Comes, Adalgarius Comes, Gebuinus Comes, Tetghildus Comes, Troandus Comes, Ardoinus Comes, Rumaldus Comes, Herloinus Comes, Hungarius Comes, Theodoricus Comes, Richoto Abbas, Hludovicus Abbas, Stolido Abbas, Hilduinus Abbas, Burchardus Abbas, Lantramnus Abbas, Godolricus Abbas, Daniel Abbas, Georgius Abbas, Elmeradus Abbas, VVaringarius Abbas, Aldricus Abbas, Eribertus Abbas, Tethaldus Abbas, Marcoardus Abbas, Humbertus Abbas, Eginardus Abbas, Fulco Vassus dominicus & Comes palatii, Ragenarius Vassus dominicus & Comes palatii, Tautfridus Vassus dominicus, Adalelmus Vassus dominicus, Hericus Vassus dominicus, Engiscardus Vassus dominicus, Diso Vassus dominicus, Teoto Vassus dominicus, Folcradus Vassus dominicus, Bernuinus Vassus dominicus, Evrardus Vassus dominicus, Salaman Vassus dominicus, Egibertus Vassus dominicus, VVinitmarus Vassus dominicus, VVitbaldus Vassus dominicus, Radulphus Vassus dominicus, Gunzo Vassus dominicus, Odorricus

Vas-

ANNO CHRISTI 838.

Vassus dominicus, Cadilo Vassus dominicus, Letricus Vassus dominicus, Nantarius Vassus dominicus, Robertus Vassus dominicus, Isaac Vassus dominicus, Hugo Vassus dominicus, Dagobertus Vassus dominicus, Ebruinus Vassus dominicus, & reliqui innumerabiles, quorum nomina propter prolixitatem hic non inseruimus.

ANNO CHRISTI 838.

AD CONVENTUM AQUISGRANENSEM

ADDITIO, ET ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Suppl. t. 10. 1. 891.

PAgius V. Cl. in sua ad Baronii annales critica omnium primus admonuit in collectionibus conciliorum desiderari geminos illos seu conventus seu synodos, quæ pro vindicando ecclesiæ Cenomanensi antiquo jure in monasterium Anisolense coactæ sunt. Eo indicante Venetus editor defectum agnovit & supplevit, in collectionem suam synodis vel conventibus Carisiacensi & Aquisgranensi B relatis. Sed Pagium de more sequutus in eum declinavit errorem quo idem Pagius aberravit. Vir ille doctissimus præferendam censuit synodum Carisiacam Aquisgranensi, & cum temporis adscriptionem opinioni huic suæ repugnantem cerneret, reformandam illam congrua opinioni suæ correctione judicavit. Verum in utraque charta, in qua utriusque synodi res describuntur, temporariæ notæ salvæ sunt. Neque enim vera ille opinatur judicans Carisiacam synodum anno 837. *die VIII. idus novembris* convenisse, sequenti vero anno 838. pridie Kalendas Majas Aquisgrani eam causam iterum patres retractasse, quin potius causæ illius discussio, primo quidem Aquisgrani facta est anno 838. *die pridie Kalendas Majas*, prout temporis ad- C scriptio ejusdem concilii accurate repræsentat. Eodem quoque anno in synodo Carisiaca iterum auditi Anisolenses monachi, iterum rejecti, pœnaque depositionis ab omni sacerdotali gradu multati sunt; id vero actum die VIII. *iduum septembris anno Ludovici XXV. indictione I.* idest 838. ut in data ejus concilii legitur. Tota errandi causa fuit Pagio, quod Carisiacam synodum Aquisgranensem præcessisse certum tenuerit; id vero perquam erroneum esse ex eo constat, quod in synodo Aquisgranensi primo tractatam fuisse Anisolensis monasterii causam demonstrent jura & chartæ, quæ tunc prolatæ leguntur. Insuper vix lata pro episcopo Cenomanensi in monachos sententia, continuo Ludovicus imperator *missum* suum epis- D copo assignavit, qui ejus imperatoris nomine monachis denunciaret ut episcopo subderentur; quæ omnia in ea charta legas, quæ synodi Aquisgranensis gesta refert. Parere recusarunt Monachi; quare e monasterio sese subduxerunt, & exulum more perfugæ iterum imperatori stiterunt sese, episcopi violentia extorres se e monasterio suo actos querentes. Digna res videbatur quæ discuteretur in concilio; id vero delatum est ad Carisiacam synodum, quam ad septembrim indixerat, teste auctore vitæ Ludovici pii. In eo concilio monachi accusationem de exilio, quod pati se ab Aldrico episcopo Cenomanensi querebantur, instaurarunt; iterumque pro jure suo in monasterium Anisolense institerunt. Patres, episcopo audito, iterumque E discussa causa, iterum pro episcopo judicarunt, pœna in monachos pervicaces inflicta, & ni deinceps parerent, etiam exilium minitati. Ex his collectionis Veneto-Labbeanæ tom. IX. col. 887. & 891. errorem corrigas Carisiacensem conventum primum, dein Aquisgranensem collocantem.

Porro ad Aquisgranensem conventum quod attinet, quamquam Venetus collector narrationem de lite in eo agitata dedit, ex auctore libelli de vita Aldrici episcopi Cenomanensis vulgati a Baluzio Miscellan. tom. III. aliam tamen chartam omisit ad conventum istum eandemque causam pertinentem, quam ne quid desiderandum relinquatur, hic dare constitui, erutam ex eodem libello num. II. pag. 237.

DE RESPONSIONE HLUDOVICI IMPERATORIS,

Et judicio optimatum suorum contra præcepta quæ monachi de monasterio Anisolæ attulerunt coram eo, quando contra Aldricum episcopum de prædicto monasterio in rationes venerunt.

QUando Aquisgrani palatio anno imperii Domni Hludovici piissimi Augusti XXV. coram eo, & principibus suis, tam ecclesiasticis, quam & sæcularibus in generali conventu querela de monasterio Anisolæ & rebus suis inter Aldricum Cenomanicæ urbis episcopum, & Sigemundum ejusdem monasterii abbatem agebatur & diligentius scrutabatur, atque jam dictus pontifex inter reliqua instrumenta chartarum, & præcepta regalia, unum præceptum quod Dominus Karolus facere jussit, sua videlicet propria manu roboratum, & anulo suo subter sigillatum, per quod ipse jam dictum monasterium Franconi episcopo, ecclesiæque sibi commissæ reddidit; & monachi prædicti Sigemundi quoddam præceptum de electione eorum, ut de semetipsis haberent licentiam eligendi abbatem, quod dicebant jussu domni Hludovici piissimi imperatoris esse conscriptum. Ad quod respondit domnus imperator: *Si ego hoc præceptum fieri jussi, nesciebam quod prædictum monasterium de episcopio Cenomanico esset. & ignorabam quod pater meus illud ibi per suum præceptum redderet. Sed quia vos, & pares vestri hoc mihi celastis, & per fraudem & malum ingenium facere suasistis; idcirco ipsum præceptum quod mihi præcipere fieri dicitis, vestro mendacio infirmatur, quia causa, ubi fraus intercedit, non valet, sed magis reproba efficitur; & ideo vestrum præceptum stare non poterit, quia vestro mendacio & vestra fraude funditus destruitur. Si enim nos unam vobis tantum electionem concessimus, ipsam cito finitam esse cognoscimus, quia Sigemundum, quem vobis abbatem elegistis, memoratum monasterium sua culpa perdidit, quia nobis inobediens & infidelis extitit.* Hæc taliter prædictus domnus imperator agens, interrogavit cunctos circumstantes, quid super hac re eis rectius videbatur. Qui respondentes dixerunt, tam episcopi, quam abbates, sive comites, & reliqui omnes: *Hæc posteriora præcepta, quæ isti monachi afferunt, non possunt destruere anteriora, quæ Aldricus episcopus & ecclesia sibi commissa habet; sed anterioribus credendum est, & posteriora, quæ fraude & malo ingenio impetrata fuerunt, infirmantur, & stare non possunt, quia actio qua in quibuscumque negotiis fraus intercesserit, non valebit. Et ut ratione & lege firmentur ea quæ testamur, aliqua ex authenticis nostris vobis testimonia indicantes proferimus. Constitutum est a S. Patribus & bonis Imperatoribus, & lege decretum, ut quicquid falsa petitio a principe obtinuerit, quia fraus intervenit, non valebit. Item alibi: Quæcumque contra jus conscripta fuerint non valebunt,*

ANNO CHRISTI 838.

bunt, quocumque modo fuerint impetrata. Item alibi: Qui falsa Principum præcepta detulerint, puniantur. Item alibi: Dolus malus est cum aliter agitur, aliud simulatur. Item alibi: Qui dolum, vel metum adhibuit, ut res ad alium transiret, de doli actione tenebitur. Item alibi: Dolus malus est, si per falsitatem voluerit quis prius definita convellere. Item alibi: Redintegrandum est a præsentibus judicibus, & in ejus unde abscessit potestate revocandum, quod quacumque conditione temporis, aut dolo, aut captivitate, aut virtute majorum, timore facientе, deperierit. Item alibi: Quidquid vera seu falsa petitio a Principe obtinuerit, quia fraus intercessit, non valebit. Magna fraus fuit quoniam monachi prædicti memoratum monasterium de jure Cenomanicæ sedis ecclesiæ esse sciebant, quia non sunt adhuc XXX. anni, quod a A *Pontificibus memoratæ sedis possessum est, & hæc celantes, vobisque mentientes præcepta sibi sine consensu prædictæ sedis Pontificis, cui juste debetur, facere suadebant. Et hoc justum est, ut si aliquis laicorum hoc fecisset, ut magnum detrimentum sustineret; sed & pro certo judicaretur illi, ut capitali sententia puniretur. Sed quia non laici, sed jam dicti monachi hoc fecerunt, dignum est ut ita coerceantur, ne alii monachi deinceps talia agere præsumant.* Propterea nonnulli præfati monasterii monachi cum Sigemundo prædicto eorum abbate exilio damnati sunt. Et sic confirmatum sæpedictum monasterium Aldrico Episcopo, & ejus episcopio, sicut in ejus notum est præceptis, & aliis monumentis chartarum continetur insertum. B

ANNO CHRISTI 839.

CONVENTUS CABILLONENSIS

DE REBUS ECCLESIASTICIS

Et politicis componendis, habitus anno domini DCCCXXXIX. sub Gregorio.

Causa & acta Concilii.

[a] *Concilium.*) Cum post obitum Pippini filii & regis Aquitaniæ Ludovicus imperator regnum illud, præterito inofficioso nepote Pippino juniore, inter Lotharium dumtaxat & Carolum divisisset, Ludovicus filius Ludovici imperatoris, & cum ipso optimates Aquitaniæ injuriam sibi illatam esse protestatus, contra patrem arma exercitumque paravit. Ut ergo istæ turbæ componerentur, indictus est Cabillone conventus, quo absoluto, imperator filium Ludovicum rebellantem ad spontaneam reconciliationem adegit, & Aquitaniam compescuit. Baronius anno 839. n. 1. C

Verba quædam auctoris anonymi vitæ Ludovici Pii placuit adscribere. Imperator præfatum episcopum (*Pictavensem Ebroinum*) in Aquitaniam cum multis gratiarum actionibus remisit, & quod visa sunt suis fidelibus mandavit, & ut sibi autumni tempore aliqui eorum in Cabillone occurrerent, imperavit. Ibi enim generalem indixit conventum. Itaque imperator, uti condixerat tempore autumnali Cabillonensem urbem petiit, & tam ecclesiastica quam publica suo more dispositi: deinde ad regni Aquitanici ordinationem se convertit. *Hæc ille.*

SYNODUS CENOMANENSIS

HABITA AB ALDRICO

In urbe Cenomanica.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Aldricus indignus Cenomanicæ matris Ecclesiæ Episcopus omnibus nostræ curæ commissis sacris ordinibus & cunctis fidelibus salutem & gloriam sempiternam. Cum in Dei nomine anno incarnationis dominicæ DCCCXL. Indictione III. & anno imperii domni Hludovici pissimi Imperatoris XXVII. anno vero octavo ordinationis prædicti Aldrici Episcopi, quarto videlicet Iduum Majarum die, synodum omnium sacerdotum ac Levitarum seu reliquorum servorum Dei Cenomanica in urbe prædictus Pontifex coadunaret, post allocutionem & admonitionem sive inquisitionem eorum, cœpit jam dictus Aldricus Episcopus una cum eis, illisque deprecantibus, tractare quid officii unusquisque pro suis confratribus tam pro vivis quam & pro solutis debitæ mortis diligenter ageret, & quid pro præfixo Pontifice & grege utriusque ordinis sibi commisso fideliter adimpleret. Qua de re hoc instinctu divino pariter considerantes tractavimus, simulque inter nos bono animo & pura voluntate decrevimus, ut (dum advixerit) unusquisque nostri ordinis sacerdos pro præscripto domno Aldrico Episcopo & pro populo sibi commisso in quarta feria una cum letania & oblationibus Missam decantet, similiter & sexta feria faciat; & qui hoc facere non poterit, quinquaginta psalmos decantet, orantes & supplicantes Dominum cæli ut Deus omnipotens præfixo nostro Pontifici secundum suam voluntatem hanc tribuat degere vitam, & quando ei placuerit, finisque hujus vitæ advenerit, cælestis janua ei pateat, & locus sanctorum consortii nobis deprecantibus detur. Amen. Similiter & præfatus Pontifex pro nobis omnibus aut per se aut per aliquem a se commissum est pollicitus agere. Insuper hæc tractantes in præscripto Iduum Majarum die & in jam dicta synodo inter nos decrevimus ut unusquisque nostrum, dum advixerit, pro suis confratribus in anno duodecim cantet Missas cum oblationibus & reliquis orationibus, & quandocunque nostrum unusquisque (decesserit,) Decanus nomina de suis junioribus conscripta in nostra, per singula tempora, synodo deferat, & unusquisque nostrum pro illis Missas compleat duodecim cum oblationibus & reliquis orationibus & vigiliam cum novem psalmis & totidem lectionibus & responsoriis, una cum matutinalem synaxim fideliter pro defunctis fratribus peragat, & sic hoc faciat sicut vult pro se fieri quando hoc idem ei advenerit, & sicut ante tribunal districti judicis rationem ex hoc reddere voluerit quod hic coram Deo, & coram nostro Pontifice & coram nobis omnibus se facere sponte promisit. Tribuat Dominus omnipotens ut sic inde faciamus ut non damnationem sed plenam retributionem ex his a Domino Deo nostro percipere valeamus, & vitam habere sempiternam valeamus, auxiliante Domino nostro Jesu Christo D E

qui

qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & gloriatur Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen. ANNO CHRISTI 839.

Hæc est missa quæ pro domno Episcopo & pro omnibus sibi commissis in unaquaque hebdomada, id est, quarta & sexta feria, una cum letania adimpleri debetur; & post istam subsequitur illa quam pro nobis in invicem canere debemus, & post illam subsequitur illa quam pro fratribus nostris defunctis cantare debemus.

MISSA QUOTIDIANA.

V. *Intret oratio mea.*

SAnctæ Dei genitricis Mariæ ac beatorum Apostolorum sive martyrum tuorum Gervasii & Prothasii atque sancti Stephani simulque reliquorum martyrum & confessorum virginumque atque omnium sanctorum tuorum assiduis intercessionibus quæsumus, Salvator mundi, Pontificem nostrum Aldricum misericorditer protege, pariterque ei familiaritate atque consanguinitate conjunctos, & omnes sibi commissos utriusque ordinis viros & feminas ab omni pravitate defende, & secundum tuam voluntatem eis vivere tribue, omnemque populum Christianum misericorditer custodi, & animabus famulorum famularumque tuarum omnium sibi commissorum & commissarum atque cunctorum cunctarumque in Christo quiescentium requiem tribue benignus sempiternam, & sanctorum tuorum cœtibus consociare digneris propitius. Per Christum &c. *Epistola ad COLOSSENSES.* Fratres, non cessamus pro vobis orantes, & postulantes. R. Domine exaudi. V. Ne avertas. *Evangelium secundam Joannem.* In illo tempore, sublevatis Jesus oculis in cælum dixit: Pater, quos dedisti mihi volo ut ubi ego sum, & illi sint mecum, ut videant claritatem meam quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante mundi constitutionem. Pater juste, mundus te non cognovit, Ego autem novi te, & hi cognoverunt quia tu me misisti & notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, ut dilectio qua dilexisti me in ipsis sit, & ego in ipsis. *Offert.* Exaudi Deus. *Secreta.* Oblationis hujus, Domine, placare muneribus, & intercedentibus omnibus sanctis tuis protege pontificem nostrum Aldricum & omnes sibi commissos commissasque, atque omnem populum Christianum a cunctis defende periculis, & animabus famulorum famularumque tuarum omnium sibi commissorum commissarumque atque cunctorum cunctarumque in Christo quiescentium per hæc sancta sacrificia remissionem omnium tribue peccatorum, & vitam habere concede sempiternam. *Præfatio.* Vere dignum &c. & tuam clementiam profusis precibus implorare, intercedente beata & gloriosa semper virgine Dei genitrice Maria, sanctisque martyribus tuis Gervasio & Prothasio, sive sancto Stephano, & omnibus sanctis tuis, cunctorum peccatorum veniam Pontifex noster Aldricus consequi mereatur, & eos easque quos & quas ei cura regiminis consociasti, ac familiaritate & consanguinitate junxisti, & omnem populum Christianum angelorum omnium sanctorum tuorum præsidiis tuere, & animas famulorum famularumque tuarum omnium sibi commissorum & commissarum atque cunctorum cunctarumque in Christo quiescentium ut in pacis ac lucis regione constituas deprecamur. Per Christum Dominum nostrum. *Infra actionem*, Hanc igitur oblationem quam tibi pro Pontifice nostro Aldrico atque grege sibi commisso & propinquitate ac familiaritate junctis ei atque pro salute cuncti populi Christiani suppliciter immolamus, quæsumus, Domine, ut benignus accipias, & tua pietate concedas, ut & illi proficiat ad salutem hujus pietatis affectus, & animabus famulorum famularumque tuarum omnium sibi commissorum & commissarum atque cunctorum cunctarumque in Christo quiescentium impetret beatitudinem sempiternam, dietque nostros. *Ad communionem.* Amen dico vobis. *Ad complendum.* Purificet, quæsumus, Salvator mundi, Pontificem nostrum Aldricum divini sacramenti libatio, & gloriosa sanctæ Dei genitricis Mariæ atque omnium sanctorum oratio & gregi sibi commisso ac familiaritate & consanguinitate junctis ei & omni populo Christiano misericordiam tuam ubique prætende, & animabus famulorum famularumque tuarum omnium sibi commissorum & commissarum atque cunctorum cunctarumque in Christo quiescentium remissionem omnium tribue peccatorum & vitam habere concede sempiternam, per &c.

ANNO CHRISTI 839.

Alia.

Omnipotens sempiterne Deus, sanctæ Dei genitricis Mariæ & omnium sanctorum tuorum pia & assidua intercessione Pontificem nostrum Aldricum ubique misericorditer protege & ab omnibus adversitatibus corporis & animæ tua potentia defende, commissumque sibi gregem cunctum ad regendum custodi, & omnem populum Christianum conserva, atque illi & omnibus in Christo quiescentibus requiem tribue sempiternam, per &c.

ITEM ALIA MISSA

quam mutuo prædicti sacerdotes inter se cantare debent.

DEus, qui caritatis dona per gratiam sancti Spiritus tuorum cordibus fidelium infudisti, da famulis & famulabus tuis diversorum cœnobiorum & titulorum atque locorum tam Sacerdotum & Levitarum quam & reliquorum fidelium tuorum quorum quarumque memoriam agimus, & quorum quarumque his in titulis scripta continentur vocabula, fratribus ac sororibus & familiaribus nostris salutem mentis & corporis, ut te tota virtute diligant, & quæ tibi placita sunt tota dilectione perficiant, per Dominum. *Lectio Hieremiæ Prophetæ.* Si iniquitates nostræ contenderint contra nos, Domine, libera nos, quæsumus, fac propter nomen tuum, quoniam multæ sunt aversiones nostræ. Tibi peccavimus, expectatio Israel es salvator noster, in tempore tribulationis. Tu autem in nobis es, Domine, & nomen sanctum tuum super nos invocatum est. Ne derelinquas nos, Domine Deus noster. *Secundum Matthæum.* In illo tempore, dixit Jesus discipulis suis, Petite & dabitur vobis, quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit &c. *Secreta.* Munera, quæsumus Domine, quæ pro nostra & omnium, quorum quarumque memoriam recolimus, & quorum quarumque his in dipticiis nomina continentur inserta, redemptione oculis tuis tuæ offerimus majestati, placatus suscipe, & ad perpetuam nobis omnibus tribue pervenire salutem, per &c.

Omnipotens æterne Deus, imploramus tuæ majestatem misericordiæ ut nobis & omnibus quorum quarumque recolimus memoriam, & quorum quarumque nomina his in dipticiis continentur inserta, veniam largiri digneris peccatorum, ut ab omnibus inimici vinculis liberati, tuis toto corde inhæreamus mandatis, & te solum semper tota virtute diligamus, & ad tuæ quandoque beatitudinis visionem pervenire mereamur, per Christum.

Hanc igitur oblationem, Domine, quam tibi pro peccatis atque offensionibus nostris, & omnium

ANNO CHRISTI 839.

nium quorum quarumque agimus memoriam, & quorum quarumque hic continentur inserta vocabula, offerimus, ut cunctorum delictorum remissionem consequi mereamur, quæsumus.

Divina libantes mysteria, quæsumus, Domine, ut hæc salutaria sacramenta illis proficiant ad prosperitatem & pacem, pro quorum quarumque dilectione hæc tuæ obtulimus majestati, per Christum.

ALIA.

Da famulis & famulabus tuis, quæsumus, Domine, omnibus quorum quarumque memoriam agimus, & quorum quarumque nomina his in dipticiis continentur conscripta, seu etiam ceteris fidelibus utriusque sexus, in tua fide & sinceritate constantiam, ut in caritate divina firmati, nullis tentationibus ab ejus integritate vellantur, per Christum.

Item Missa pro defunctis fratribus & sororibus nostris.

DEus, cujus misericordiæ non est numerus, suscipe pro animabus famulorum famularumque tuarum, quorum quarumque memoriam agimus, & quorum quarumque nomina his in dipticiis conscripta esse noscuntur, preces nostras, & lucis eis lætitiæque regionem in sanctorum tuorum societate concede, per.

Alia.

Deus cui proprium est misereri & preces exaudire supplicantium, propitiare animabus famulorum famularumque tuarum diversorum cœnobiorum & titulorum, quorum quarumque memoriam agimus, & quorum quarumque hic assignata continentur vocabula, ut te miserante a vinculis peccatorum absoluti, ad æternæ beatitudinis requiem pervenire mereantur, per.

Ad Thessalonicenses.

Fratres, nolumus vos ignorare de dormientibus, ut non contristemini sicut & ceteri qui &c.

Secundum Joannem.

In illo tempore, dixit Jesus turbis Judæorum: Amen amen dico vobis quia venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem filii Dei, & qui audierint vivent &c.

Secreta.

His quæsumus, Domine, placatus muneribus

A intende, & quod ad laudem tui nominis supplicantes offerimus, ad indulgentiam omnium quorum quarumque memoriam agimus, & quorum quarumque nomina hic continentur inserta, sive cunctorum fidelium proficiat defunctorum, per.

Deus, qui pro nobis in Christo unigenito filio tuo Domino nostro spem beatæ resurrectionis concedis, præsta quæsumus ut animæ pro quibus hoc sacrificium redemptionis nostræ tuæ offerimus majestati ad beatæ resurrectionis requiem te miserante cum sanctis tuis pervenire mereantur, per Christum.

Hanc igitur oblationem quam tibi offerimus pro animabus omnium, quorum quarumque memoriam agimus, & quorum quarumque nomina B his in dipticiis conscripta esse noscuntur, seu cunctorum cunctarumque fidelium defunctorum defunctarumque, quæsumus Domine, propitiatus accipias, & miserationum largitate tuarum concedas ut quicquid terrena conversatione contraxerunt, his sacrificiis emundetur, ac vinculis mortis absolutæ, transitum mereantur ad vitam, diesque nostros &c.

Propitiare, Domine quæsumus, omnibus in Christo quiescentibus, & animæ famulorum famularumque tuarum, quorum quarumque memoriam agimus, & quorum quarumque nomina his in dipticiis conscripta esse noscuntur, his purgatæ sacrificiis indulgentiam pariter & requiem capiant sempiternam, per.

Alia.

Deus cui possibile est omnes homines sine difficultate salvare, tanto benignus animabus famulorum famularumque tuarum diversorum cœnobiorum & titulorum, quorum quarumque memoriam agimus, & quorum quarumque hic assignata continentur vocabula, misericordiam concede perpetuam, quanto eos ad filii tui Domini nostri pertinere gratiam tribuisti, per.

Alia.

Deus vita viventium, spes morientium, salus omnium in te sperantium, præsta propitius ut animæ famulorum famularumque tuarum, quorum quarumque nomina his in dipticiis continentur inserta, a nostræ mortalitatis tenebris absolutæ D in perpetua cum sanctis tuis luce lætentur per Christum.

☞ SYNODUS AUDOMARENSIS

A S. FOLQUINO MORINORUM EPISCOPO

Anno 839. habito.

Ex Diplomatibus Miræi Tom. IV Pag. 345.

EGo Folquinus Dei gratia Morinorum Episcopus, omnibus fidelibus tam futuris, quam præsentibus..... Igitur Ego Folquinus Episcopus suggestione Hugonis Abbatis Sithiensis Cœnobii, quod est constructum in Insula Sithiu in honore Beati Petri Principis Apostolorum, ubi Beatus Bertinus corpore quiescit, perpendens injustitiam lacrymabilem, quam Fridogisus prædecessor supramemorati Abbatis eidem sancto loco intulerat, tota intentione excogitare cœpi, qualiter eumdem locum ad pristinum honorem valerem reducere.

Omnibus certe notum est fidelibus, quoniam S. Confessores Christi Audomarus atque Bertinus dum adhuc in corpore essent, cimiterium in villa Sithiu in superiori loco ad tumulanda sua, & Monachorum corpora, communi opere fecerunt, E in cujus medio Basilicam in honorem S. Mariæ construxerant. Quam etiam B. Audomarus S. Bertino, suisque successoribus donans per privilegium quoddam Episcopale confirmaverat ..... quam prædictus Abbas Fridogisus non solum S. Bertino tulit, (f. abstulit) sed etiam (quod dictu horribile est) Monachos ejus Deo honeste ibidem servientes cum magno dedecore expulit, Canonicosque ibi constituit, dum scilicet a temporibus Sanctorum Audomari atque Bertini religio Monachica ibidem famulans religiosissime floreret.

Quorum lacrymosæ injustitiæ, reclamationique incessabili compatiens, & petitioni Hugonis venerabilis Abbatis adquiescens, Ædilitatem, seu Custodiam ipsius Basilicæ Sancto Petro, Sanctoque Bertino reddendam, & Monachum ad custodiam ibi ponendum censui, & statui. Et ut

qua-

quatuor temporibus in anno Miſſarum ſollemnia celebrarent ſtabilivi, hoc eſt in Feria tertia dierum Rogationum, in feſtivitate quoque B. Joannis Baptiſtæ, & in depoſitione Sancti Audomari, in feſtivitate Omnium Sanctorum.

Et quidquid ad ipſum Altare veniret, Monachi S. Bertini abſque ulla contradictione juxta morem priſtinum, ſecundum decretum B. Audomari; quod in privilegio de traditione ipſius loci, Cenobitis ſcripſit & interdixit, haberent, tenerent, & in perpetuum poſſiderent.....

Denique jam quidam emerſerant audacia temeritatis decepti, dicentes, Primatum locorum ad ſe pertinere debere. Quorum præſumptuoſæ ſuperbiæ reſiſtens, per deſcriptionem Capitularem coram quibuſdam Primatibus Regalis Palatii, & hujus Patriæ eos huic loco ſubegi, & conatum eorum annihilavi, &c.

Actum eſt Anno Incarnationis Dominicæ MCCCXXXIX. Indictione II. Imperii autem Hludovici Regis anno XXVI. Præſulatus quoque noſtri Anno XXIII. in Eccleſia S. Mariæ, * XII. Kal. Julii, præſente univerſali Synodo. (a)

Ego Folquinus ex conſenſu & præcepto Ludovici Imperatoris hæc voluntarie firmavi, & cum Epiſcopali interminatione ſubſcripſi, &c.

* XII. Kal. Martii ex Mabillon. Annal. O. S. B. lib. 32

EBBO SEDI RHEMENSI LOTHARII

Imperatoris edicto * reſtitutus eſt a quibuſdam epiſcopis Germaniæ & Galliæ in palatio Engilheneimenſi ad Rhenum infra Moguntiam VIII. Kalendas Julii Ind. III. anno reverſionis Lotharii primo, Chriſti DCCCXL. eademque poſt anni ſpatium iterum excedere coactus.

Ebbonem archiepiſcopum Rhemenſem, conjurationis in Ludovicum Pium conſtatæ reum, ſynodo apud Theodonis villam depoſitum vidimus anno DCCCXXXV. *Poſt hanc ille cladem in Ciſalpinis regionibus latuiſſe fertur uſque ad obitum Ludovici, qui contigit anno* DCCCXL. *Mortuo Ludovico a Boſone abbate S. Benedicti Floriacenſis adductus ad Lotharium Vvormatiam venit, qui priſtinam illi mox ſedem in palatio Engilenheimenſi dicto reſtituit, cui ſubſcripſerunt epiſcopi num.* XX. *Edicti hujus exemplar apud Flodoardum lib.* II. *cap.* XX. *eſt hujuſmodi.*

Lotharii imperatoris edictum cum ſubſcriptionibus epiſcoporum, de Ebbonis archiepiſcopi reſtitutione.

In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti Dei æterni. Lotharius divina ordinante providentia imperator Auguſtus.

QUia confeſſio delictorum non minus in adverſis neceſſaria eſt, quam in proſperis, & cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit, gaudium etiam eſſe angelorum in cælo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente non dubitamus; nos mortales in terris eos nequaquam deſpicimus, pro quibus gaudere angelos in cælo divino teſtimonio non ignoramus. Accuſantes & reprehendentes in exceſſibus ſemetipſos divina nos benignitas non condemnare, ſed recreare docuit, qui meretricem non ſolum a legali damnatione eripuit, verum etiam publicanum humiliatum & accuſantem ſe non condemnavit, ſed magis juſtificando exaltavit: qui non dixit: Omnis qui ſe humiliat condemnabitur, ſed exaltabitur. Poteſtatem ergo, quam pro cauſſa noſtra raptus perdidiſti, repetentibus eccleſiæ tuæ filiis, præſentibus quoque adſtantibus ac decernentibus præſulibus, ſedem ad diœceſim Rhemenſis urbis tibi, Ebbo, reſtituimus; ut priſtino ſanctæ largitatis apoſtolicæ pallio indutus, concordiam atque gratiam divini officii nobiſcum, humili ſatisfactione expleta ſollemni noſtra a largitate recipiendo exerceas.

Drogo epiſcopus aſſenſi.
Otgarius archiepiſcopus.
Hetti archiepiſcopus.
Amalvvinus archiepiſcopus.
Audax archiepiſcopus.
Joſeph epiſcopus.
Adalulphus epiſcopus.
David * epiſcopus.
Rodingus epiſcopus.
* Giſelbertus epiſcopus.
* Flotarius epiſcopus.
Badaradus epiſcopus.
Hagano epiſcopus.
Hartgarius epiſcopus.
Ado epiſcopus.
Samuel epiſcopus.
* Rambertus epiſcopus.
* Haiminus epiſcopus.
* Ratoldus presbyter vocatus epiſcopus.
Amalricus vocatus epiſcopus.

* Aliis quibuſdam dicitur archiepiſcopus non ſecus ac Joſeph.
* Giſlebertus.
* Flotarius, ut puto. Tullenſis.
* Rampertus.
* Erminius.
* Ratulfus.

Cum ceteris plurimis * presbyteris ac diaconis publice aſſiſtentibus.

* Boſo abbas, de quo ſupra, additur cum aliis quampluribus, abbatibus, &c.

[1] Actum in Engilenheim palatio publico, in menſe Junio, VIII. Kalendas Julii, regnante & imperante domno Lothario Cæſare, anno reverſionis ejus primo, ſucceſſor factus patris in Francia, indictione III.

Hoc edicto armatus Ebbo Rhemos rediit, ſedemque recepit, quo tempore Carolus a Lothario pulſus ultra Sequanam profugerat, & clericos ibi aliquot, de quibus magna poſtea fuit controverſia, ordinavit, atque anno fere integro epiſcopatum tenuit. Deinde Carolum audiens reſumptis viribus in Belgicam adventare, relicta iterum ſede Rhemenſi ad Lotharium profectus eſt.

Observatio Philippi Labbe, S. J.

Quod ſequitur apologeticum Ebbonis ceteraque illi ſubjuncta ex ſchedis Holſtenianis deſcripta pro ſua ſingulari humanitate miſit ad nos per R. P. Petrum Poſſinum S. R. E. princeps eminentiſſimus Franciſcus cardinalis Barberinus. Tu eis fruere lector, & fontem a quo tot rivulis noſtra hæc irrigata ſunt concilia, libens merenſque corona.

APO-

(a) Charta hæc integrior fuit Mabillonio ubi ſupra, nam ſubſcriptam perhibet nedum a Folquino Epiſc. ſed & a Maximo archidiacono, Hugone Abbate, Adalhardo Monacho, Amalberto, & Moro Monachis, Hunrico comite, Odigino advocato aliiſque. *Manſi.*

[1] Mendum in menſem irrepſit, cum Ludovicus Aug. die 20. Junii vitam clauſerit. Quare recte Cointius an. 840. n. 46. legendum cenſet, *datum in menſe Auguſto octavo Kalendas Septembris.* Pag. ad An. Ch. 840. n. 11.

Edidit etiam Dacherius in Spicil. to. 7. H.

APOLOGETICUM EBBONIS

I.

Apologeticum Ebbonis Rhemensis archiepiscopi, sanctæ sedis apostolicæ legati pro convocatione paganorum redemptioneque captivorum ex consensu Hludovici totiusque palatinæ dignitatis ejus directi, Qui postea persecutionis tempore plurimorum episcoporum ceterorumque nobilium laicorum exilia passorum, Rhemensis ab ecclesia pulsus, [1] septennique [a] custodia pressus; hinc succedente Hlothario Augusto revocatus, publicaque hac auctoritate ad officia ecclesiastica restitutus, assistentibus vel decernentibus magnis consulibus pariter cum sanctis [2] his subscriptis catholicis præsulibus; Drogone archipalatino præsule, sanctaque unanimitate illi omnes isti concordes, [3] Autcharius archiepiscopus, [4] Amulvvinus archiepiscopus, Audax archiepiscopus, Hetti archiepiscopus, Joseph episcopus, [5] Adululphus episcopus, David episcopus, Hrodingus episcopus, [6] Geisebertus episcopus, Heiminus episcopus, Frotharius episcopus, [7] Badaradus episcopus, Hagano episcopus, Hrotgarius episcopus, Ado episcopus, Samuhel episcopus, Provocatus episcopus, Hramberthus episcopus, [8] Rataldus presbyter vocatus episcopus, Amalricus vocatus episcopus, cum ceteris pluribus presbyteris ac diaconibus, in Ingelenheim palatio publico assistentibus. His namque explicitis canonicæ restitutionis [9] palatinis summis negotiis, comprovincialium receptionis sollemniter roborata VIII. Id. Decembris extitit principali in ecclesia & sancta sede Rhemensi: obviam ibi concurrentibus cunctis diœceseos præsulibus aut missis, cum concivibus inclitis, ecclesiastica hac ac publica necessitate vel utilitate promotis, quibus veniendi impossibilitas sola non resistit, generali conventui congratulantes, hanc subscriptionem publicam concordi unanimitate celebrata, priscorum patrum exemplis edocti rationabiliter ediderunt. Hæc ita scribendo omnes subternotati antistites unanimiter præfigentes sanxerunt.

[a] quinquenni

II.

[10] Dum non habetur incognitum quod a pluribus videtur compertum, qualiter ecclesia hæc maxima Galliarum sub regimine Francorum diversis perturbationibus ac discordiis principum his temporibus agitata vexatur: Unde & plurimi episcoporum vi propriis a sedibus expulsi, aut timore derelictis gregibus diversis in partibus exulantur. Inter quos etiam Ebbo archiepiscopus Rhemensis ecclesiæ raptus a propria sede principum indignatione violenti exilio ductus est. Unde & reductus sub custodia, ut periculum evaderet, & furores persequentium mitigaret, redimendo tempus, ut meliori tempori se reservaret, cum consensu episcoporum pontificali secessit a ministerio; dum inter terrores & discordias ratio non finit immolare victimas, dicente Domino: *Si offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te*, &c. Matth. 25. Postquam vero Deus ecclesiæ suæ tranquillitate reddidit tempora, placuit principibus & magistris ecclesiasticis, ut idem pastor ad debitum ovile reverteretur, & oves, quas compulsus reliquerat, tuendas reciperet iterum.

A Quibus ecclesiasticis debitis negotiis, ego Theodoricus Cameracensis episcopus assensum canonice præbens, sicut prius de illius discessu compatiendo dolui, ita & modo de ipsius reversione congaudens, constitutiones seniorum vel fratrum roborando subscripsi: quia talia sæpe contigisse & in aliis ecclesiasticis gestis legi.

Hrodhadus Suessionicus episcopus hæc ita similiter roboravi.

Hildemanus Belvacensis similiter.

Simeon Laudunensis similiter.

Erpvvinus Silvanectensis similiter.

Raginharius Ambianensis similiter.

Emmo Noviomacensis similiter.

Folcuinus Tarauvensis similiter.

III.

In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei summi glorioso imperante Hludovico Cæsare; cujus prima tempora regni quanquam valde coruscarent prospera, ultima tamen ejus concussa nimia adversitate, divinam quasi indignationem illam passa, quam de novissimis temporibus vis semper tenet evangelica dicens: *Tradet autem* [a] al. ser. *frater fratrem in mortem, & pater filium, & insurgent filii in parentes*. Multi denique hinc potentes expulsi sunt a patria; episcopi quoque aliive Dei ministri custodias & exilia passi; quidam etiam utriusque sexus nobiles laici ad monasticum habitum compulsi: ut saltem his flagellis celeri castigatione compuncti remedia salutis reciperent, quia quos blanda vitiaverat prosperitas, necesse erat ut dira purgaret adversitas; ne ad tartaream vindictam divina ultro sæviret majestas. H Matth.

His etenim manifestis cognitis periculis, ego Rhemensis Ebbo indignus episcopus inter ceteros anxios tribus afflictus pressuris, insuper & fessus ægritudine corporis, sancto cum psalmista dicere non erubui: *Iniquitatem meam adnunciabo, & cogitabo pro peccato meo*. Psal. 3 Divinis flagellis monitus, si in prosperis legem Domini neglexi, ad ipsam in adversis confugere debui, ita ut si quem per potentiam quondam læsi injuste, hunc in angustiis me sedentem ferre patienter devovi: si cui etiam aliquid indebite abstuli, ablatis mihi omnibus non contradixi; sed auferenti tunicam etiam & pallium reliqui. Si enim quandoque amicum neglexi, inimicum hinc diligere, & pro persecutoribus orare didici, sicque simili satisfactione memetipsum accusans, furores persequentium mitigare plus quam litigare decrevi, sancto instruente Abraham: qui inter pericula a prælatione uxoris se exuens, vim facientibus humiliter cedere magis, quam damnabiliter resistere elegit. Sanctus itaque apostolus non minus eadem docuit, cum dixit: *Non vosmetipsos defendentes carissimi, sed date locum iræ*. Rom. Inter divina siquidem verbera beatus Job non murmurare, sed orare atque confiteri peccata maluit, cum anxius inter cetera multa lamenta dixit: *Peccavi, quid faciam tibi o custos hominum?* Job 7. Quibus multimodis patrum animatus exemplis, ductus eodem mundano impetu, compulsus ad tribunal palatinum, non ad synodalem sanctorum conventum, quo violenter non licet trahi, sed magis liberum canonice convocari episcopum; contigit tamen me in media multitudine sanctorum adstitisse fratrum hiemali vexatione diutina ibi afflictorum; quorum consolatione

---

1 In margine Labbeus reponit *quinquenni*, sed perperam, cum ipsemet Ebbo in hoc eodem Apologetico idem asserat, & constet Ebbonem anno 834. captivum ablegatum esse ad Monasterium Fuldense. *Idem ibid.*

2 Forte, *hic*. H. In Spicilegio Dach. *Autgarius*. 4 Qui supra, *Amalvvinus*. H.

5 In Spicileg. *Adulphus* 6 In Spicileg. *Gislebertus* 7 In Spicil. *Badaratus*.

8 Al. *Ratulfus*. H. 9 Forte, *& palatinis .... receptionis sollemnitas roborata*. H.

10 Hæc sunt & apud Duchynium tom. 2. Hist. Fran. H.

tione pia recreatus, illa mihi divinitus inspirata sententia caritatis præsto apparuit condolentium, sicut scriptum est: *Cum patitur unum membrum compatiuntur omnia membra*. Quorumque consilio adjutus, tres mihi ex ipsis elegi secretissimos adjutores, Ajulfum videlicet archiepiscopum, Badaradum, Moduinumque episcopos: cum quibus de Salvatoris nostri institutione peccatorumque remissione diligenter contuli: memor evangelici præcepti dicentis: *Si offers munus tuum ad altare*.

Hac igitur auctoritate cernens, quia frater, quanto magis quia princeps meus, commotus contra me erat, reliqui munus oblationis meæ ante altare, & summa satisfactione jam dictorum consensu confessorum vel fratrum succumbens, propter recuperandam concordiam, illatas omnes patienter susceptis injurias, & puritate confessionis remissionem peccatorum veniamque & non condemnationem percipere credidi. Quia superbiam in me judicavi ut necem diabolicam, vanam gloriam, ruinam perpetuam, mundi hujus, quod est amatorum mundi, noxiam amicitiam; quæ divino testimonio ad Dei pertinet inimicitiam, in me damnavi ut pœnam tartaream, sacra dicente scriptura: *Qui hujus sæculi amicus fuerit, inimicus Dei deputabitur*. Fratris convitium ut factue dictum lege evangelica deputavi ut gehennale supplicium: mendacium quoque vel odium non minus quam homicidium execravi, testante apostolo. *Qui odit fratrem suum, homicida est*. Eodem modo mendacium respui, ut scelus pessimum de quo habetur divinitus præfixum: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium*. Quo scelere offenditur Deus, decipitur proximus, perit & ipse propria nece dolosus. Quibus quidem aliisque similibus formidolosissimis pestibus territus atque compunctus, non ficto sed devote corripiente me Domino ingemui; qui quos amat arguit, flagellat omnem filium quem recipit, sancto clamante apostolo; *Cum judicamur, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur*.

Ne igitur sævientes in me amplius peccarent, Salvatoris nostri evadendi usus sum argumento, qui inter manus persequentium se abscondit, & exivit de templo: neque periculis imminentibus distuli exire de templo, & secedere a pontificali officio, qui violenter tirennio jam expulsus eram a debito sacrificandi loco. Nam & apostoli tempore passionis territi, non ritum sacrificandi, sed provida circumspectione abdita tantum loca orationi quærebant latitandi. quia metus fraterna cum discordia divina rite non celebrat charismata. Etiam & tempus lugendi non exposuit sollemnia, sed potius evadendi remedia, dicendo *Confitebor adversum me injustitias meas, & tu remisisti impietatem peccati mei; pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno*. In hoc ergo tempore opportuno, si sancti pro remissione peccatorum laborant, peccatores utique ad confessionis remedia currere non differant necesse est. Unde & nequaquam noxia, sed potius saluberrima habenda est illa confessionis meæ publica inscriptio; per quam perhibetur certa peccatorum posse fieri remissio, dum lex pœnitentium quæ a mœrore incipit, ad gaudia merito consurgit, divina dicente sententia: *Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent*. Neque enim Dominus despicere aut damnare, sed potius sanare atque erigere contritos corde legitur. Subscriptionem ergo mihi in angustiis nequaquam damnationis, sed potius ereptionis titulo edidi: quam non convictus, sed valde constrictus protuli, melius hic inferendam annotatione publica prævidi * in testimonio veritatis, ne aucta aut minuta maculetur alicujus æmuli quandoque mendaciis: ut & quid tunc gestum est secreto ereptionis argumento, hinc jam publico ubique discutiatur ab omnibus veræ caritatis studio; dum nullum ubi certum damnationis præfigitur crimen, nullatenus ullum possit ultra pati confusionis discrimen. Non noxia ergo, sed valde proficua habenda est talis subscriptio, quæ furores persequentium mitigavit: hiemales anxias usurpationes fratrum porrecta lævigavit, me etiam ab ira persequentium eripuit. Insuper & secundum sacrarum scripturarum auctoritatem mihi confitenti remissionem porrigit peccatorum. Scripsi utique, in quo apud Deum non corrui, sed potius humili satisfactione convalui: & hæc ita vim facientibus edita obtuli, quia rectus sum & scio cui credidi dicens:

Ego Ebbo indignus episcopus recognoscens fragilitatem meam & pondera peccatorum meorum testes confessores meos Ajulfum videlicet archiepiscopum, Badaradum quoque necnon & Modoinum episcopos constitui mihi judices delictorum meorum, puramque dedi confessionem quærens remedium pœnitendi & salutem animæ meæ, ut recederem ab officio & ministerio pontificali, quo me recognosco esse indignum, alienumque me reddens pro reatibus meis quibus me peccasse secrete ipsis confessus sum; eo scilicet modo, ut ipsi sint testes alio succedendo & consecrandi subrogandique in loco meo, qui digne præesse & prodesse possit ecclesiæ, cui hactenus indignus præfui. Et ut nullam inde repetitionem aut interpellationem auctoritate canonica facere valeam manu propria subscribens firmavi.

Si quis vero per salutarem hanc in pressuris repertam conscriptionis formulam me damnandum decreverit; sim liter in omnibus scriptis meis me opprimere poterit; in quibus nunquam me justifico, sed semper indignum episcopum subscribens ubique denuntio. Nec tamen me in hac eadem subscriptione ullus violatorem aut mendacem deprehendere poterit; quia nemo ibi postea utilior præfuit, sed septenni ferme sub pœnitentiæ spatio, quo in sancta ecclesia peccatorum pœnitentibus fieri solet remissio, patienter expectans, & nemini consecrationis ibi dignitatem impedivi. *Nolite ergo*, dicente Domino Deo nostro, *condemnare, & non condemnabimini: in quo enim judicio judicaveritis, judicabimini*. Luc 6.

Conservatio itaque hæc diversis necessitatibus, id est delictorum vel persequentium occasione confecta, si adhuc scandalizanti alicui scrupulum generat, universorum ibi quæso verborum rationem discutiat; in qua certo crimine invento, unde canonica rite sequatur damnatio, juste precor & non livide judicet proximo. Dumque se æstimat stare, videat, ne cadat. Quia lividus judex festucam in alterius quærens, trabem in suo nequaquam sentit oculo. Luce clarius namque canonica fulget auctoritas, quod sicut sine certo crimine canonice nunquam dejicitur episcopus, ita nec absolutione spontanea quantumvis inviolenta alterius sub custodia non licet recedere episcopum sine concordi præsentia vel consensu civium subditorum.

Prævalet ergo merito in omnibus his ecclesiastica repetitio supra quascumque alias adinventiones violentas aut libitas, sua magis quam..... Christi quærenti. Juste ergo judicantur omnia irrita, quæque non fuerint auctoritate canonica undique sulta. Fidissimus tot tantusque præsidiis ecclesiasticis hæc salutis præsentia & æterna quæsivi remedia, dum nimis tacendo in tempore loquendi, nimisque loquendo in tempore tacendi, inter cetera memetipsum noxia reprehendi contagia; divinam majestatem implorans, ut ponat ultra *custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis*, Psal. 149.

* Forte, in flumonium.

meis, ne declinet cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Sed *corripiat me justus semper in misericordia.* Cum enim nec justum nisi in misericordia finit corripere divina potentia, quomodo peccator peccatorem damnare licite poterit divina sine vindicta? Dominus utique dominantium meretricem legalibus pœnis dignam non nisi sine peccato quemquam damnare adquievit. Quo pietatis exemplo compunctum corde non mortificare, sed misericordiam magis quam sacrificium se velle monstrivit. Publicanum siquidem se ipsum accusantem non condemnavit, sed magis justificavit, nec oppressit, sed extulit. Cum non dixit, qui se humiliat condemnabitur, sed exaltabitur. Semivivum similiter prostratum non respuit, sed procurandum sanctis stabulariis ligandi solvendique potestatem habentibus commisit; & super divina accepta denariorum reparandi munera compassione propria condolere pro æternæ mercedis lucro commonuit, dicens: *Quodcumque supererogaveris, ego cum rediero reddam tibi.* Davidica quippe compunctio momentanea non directionem sed recuperationem meruit. Sancti quoque apostoli de promissa ac mentita in passione perseverantia, post resurrectionem vero de stultitia & incredulitate, vel cordis duritia increpati. Petri etiam negatio contritione cordis purgata nequaquam damnatos, verum etiam correctos pristinisque dignitatibus restitutos non solum celebrat, sed potius de reparatione lapsorum imitando gloriatur ubique gavisa sancta Dei ecclesia. Moderna equidem auctoritate Palatina compulsi in angustiis ad monasticum pœnitentis habitum utriusque sexus laici, itemque pace reddita rediisse ad statum pristinum manifestum est. Quo etiam ritu nullum esse dedecus constat, si offensus clericus post humilem satisfactionem sui debitum clericatum recuperat. Igitur tam manifestis novi ac veteris testamenti divinis nobis ostensis beneficiorum exemplis, ad jam dictam vulgo notam satisfactionem me devotus obtuli, eo quod recuperationem magis quam damnationem unquam ab initio semper humilis meruit satisfactio.

Luc. 10.

Postquam vero persecutionem, succedente offensi principis, glorioso hærede Hlothario Cæsare, mox mihi ecclesiastica restituta est concordia; & vacantem ecclesiam, quam quondam violenter amiseram, inveniens, non præsumptive, sed repetentibus ibi sacris ordinibus debite septennem fere post satisfactionem recepi, assistentibus cum principe magnificis præsulibus plurimis; quorum auctoritate omnium revocatus hanc annotationem futuris temporibus recitandam, scriptis his memorabilibus in universa ecclesia Dei catholica manifestam fieri placuit, & sinistras opiniones falsorum fratrum hac certa veritate prolata delere: sacris verisque fratribus in his omnibus satisfacere decuit plus de gratia recuperationis congaudere, quam de nequitia damnationis dolere, suggerens, sicut oportuit, festiva hæc restitutio Deo dignis posteris procuravit.

☞ GALLICANA seu MORINENSIS SYNODUS,

ANNO CHRISTI 839.

In qua Cœnobium S. Audomari abbatis S. Bertini imperio subditur.

ANN CHRIS 839

Anno 839.

Ex Manſi Suppl. pag. 897.

DE hac synodo in meis ad Pagium animadversionibus ad A. 839. l. ita disserui. Hoc (839.) vel sequenti anno synodum quandam celebratam fuisse uno tantum verbo asserit Joannes Iperius in chronic. S. Bertini, vulgato a PP. Martene, & Durand Anecdot. to. III. ibi enim cap. 12. part. I. col. 511. legimus, Hugonem, Caroli magni filium, qui monasterium S. Bertini anno Ludovici Pii XXI. Christi 834. regendum susceperat, *anno regiminis sui sexto, Ludovici XXVI.* (quæ annotata data in instrumento ejusdem Hugonis legitur) monasterium S. Audomari, quod ab antecessore suo canonicis sæcularibus traditum fuerat, obedientiæ utcumque monasterii S. Bertini restituisse; cujus rei gratia a Ludovico imperatore privilegium obtinuisse, quod, ait auctor, *in plena synodo confirmatum & publicatum fuit.* Quæ synodus hæc fuerit, ubi locorum celebrata, ignorare me fateor. Interfuisse huic videtur S. Folquinus, qui Morinorum episcopatum anno 816. vel 815. regendum suscepit, ut patet ex data ejusdem instrumenti, quod consignatur anno præsulatus Folquini XXIII. Concilium istud collectores fugit. Verba Iperii hæc sunt. *Hugo noster abbas, cui ordinatio Fridogisi sui prædecessoris præjudicare non potuit, cum par in parem non habeat imperium de dicta ordinatione privilegium suum concessit, consensu imperatoris antedicti, quod sic incipit: Quidquid ob amorem Dei exigentes rei brevitatem &c. Actum anno Domini DCCCXXXIX. indictione secunda, imperii autem Ludovici regis anno XXVI. præsulatus quoque almi præsulis Folquini anno XXIII. & nostri regiminis anno sexto. Ego Hugo abbas, consensu domini Ludovici imperatoris hæc voluntarie firmavi, ipsumque, ut subscriberet, rogavi. Hac etiam ordinata subjectione auctoritate regia, & imperiali, sanctique Folquini episcopi privilegio roborata, & utriusque collegii capitulari sententia concordata, ac in plena synodo confirmata & publicata, noster Hugo abbas ædituum ibidem constituit hujus loci monachum, nomine Morum, ordinationem exsequens antedictam.*

☞ TEATINA SYNODUS

ANNO CHRISTI 840.

Pro redigendis canonicis sæcularibus ad commune vitæ institutum,

ANN CHRI 840

A Theodorico Teatino archiepiscopo anno 840. celebrata.

Domnus Theodoricus Sanctæ Teatinensis ecclesiæ licet exiguus episcopus.

Ibidem. Ex Ughell. in Teatinis t. VI. col 679. Nov. Edit.

CUm Synodali more in præfata residerem, præsentibus nobiscum Presbyteris & diaconibus, nec non & cuncto clero præfatæ sedis, ibique Christo Domino cooperante in custodiam rectitudinis sanctæ nostræ ecclesiæ statueremus; ut ad meliorem quidem statum ecclesiasticum in aliquo exerceremus consuetudinem, quæ antiquitus fuerit reconcilianda, ibique inter cetera cum consensu omnium prædicatorum canonicam instituere

tuere certificavimus, habentes normam firmitatis, A eo quod a domino imperatore Auguſto per diverſa epiſcopia jam diu ea fieri præceptum eſt ; & quia hic propter obitum anteceſſoris mei remanſi; idcirco prompto animo, illis conſentientibus, Canonicam reconciliamus in eccleſia Beati Juſtini, cum ipſa eccleſia S. Salvatoris, cum terris & vineis, cum colonibus & omni pertinentia ſua, & in eccleſia S. Agathæ, quod eſt Synodoclica ibi conſtituta, cum ſervis & ancillis, cum terris & vineis, quæ ſunt in Grenaci, in fonte Sanmaſia &c. Sic conſtituimus & tradidimus pro amore, & timore fratrum eccleſiæ ſancti Joannis, quorum nomina introeuntium alacri animo, & mente humili in caritate confirmati iſta ſunt : Leo præpoſitus, Gundefrid, Gaſulphus presbyter, B pro cujus amore ibi conſtituimus prædictam plebem S. Joannis cum ipſa piſcatione, & Theopo, Gualdefred, Joannes, Leopardus, Lambertus, Luitprand, Antefred, Janfred, Murtianus, Giſelpertus Decanus & portarius, quem ſcholæ Cantorum, & Scribarum magiſtrum ordinavimus. Ad victum vero & veſtitum dedimus illi eccleſiam S. Juſtini, ubi & ipſam canonicam ad honorem S. Thomæ conſtruximus, cum rebus & vineis, villis, caſalibus, appendiciis, atque colonicibus ſuis, cunctaque ibidem pertinentia. Nobis vero reſervavimus medietatem ex ipſis luminariis ad honorem S. Thomæ Apoſtoli; & dedimus propter adjutorium boum paria XX. boves decem, jumenta VII. pecora & porcos C. Hæc quoque firmiter ſtuduimus perficere ad honorem & laudem almi Thomæ, ſeu ad ſtabilitatem imperii piiſſimi imperatoris, anno propitio imperii domini Lodoici imperatoris XXXII. per indictionem tertiam hoc factum eſt XII. die menſis Madii.

LEGES ECCLESIASTICÆ KENETHI REGIS SCOTORUM,

Qui floruit anno Chriſti DCCCXL. moritur DCCCLV.

om. I. il. Bri- Kenethi has leges diſtinxit Boethius in civiles & religioſas : inter civiles autem multas poſuit ad eccleſiaſticam etiam cognitionem pertinentes, & noſtro debitas inſtituto; ſed cum ille nobis indiſcretas dederit, nos & tibi indiſcretas exhibemus, ut ſequuntur.

I.

SIngulis in regionibus ſinguli ſint juriſperiti, ut ab initio eſt inſtitutum.

II.

Horum filii primæva ætate leges diſcant.

III.

Legum tabulas, regum magnatumque chartophylacia ſoli hi ſervent.

IV.

Si horum quiſpiam criminis falſi convictus fuerit, furca vitam finiat, abjiciaturque inſepultus.

V.

Furti convictum ſuſpendito: homicidii, capite truncato.

VI.

Mulierem capitalis criminis damnatam, aut amne ſubmergito, aut defodito vivam.

VII.

Qui Dei nomen, divorumve, regis, aut tribus ſuæ ducis blaſphemia læſerit, ei linguam abſcindito.

VIII.

Qui mendacii in proximi perniciem fuerit convictus, ei gladium adimito, ejuſque congreſſum exinde devitato.

IX.

Capitalium inſimulatos, ſeptem ſpectata fide viri, aut novem, undecim, tredecim, quindecim, aut numero majori, modo is impar fuerit, ex ſententia judicanto.

X.

Latrones, graſſatores, depopulatores agrorum, ferro punito.

XI.

Fugitivos, bardos, otio addictos, ſcurras, & hujuſmodi hominum genus, loris & flagro cædunto.

XII.

Uxor non luet mariti ſcelus: viro autem fraudi erit, ſi eo ſciente quid uxor deliquerit.

XIII.

Concubinam viri eadem cum ea, quicum delinquit, pœna torqueto.

XIV.

Qui virginis rapuerit honorem, niſi injuriæ C auctorem vitiata popoſcerit in virum, capitis pœna luito.

XV.

Si quis alterius conjugem non invitam vitiaverit, uterque extremo afficiatur ſupplicio. Si vis mulieri fuerit illata, vir injurius proximo ferro damnabitur, mulier erit innoxia.

XVI.

Filium, ſi parentibus injurius fuerit, lingua, pede, manuve, eodem privatum membro in crucem tollito, abjicitoque inſepultum.

XVII.

Homicida, mutus, aut parenti ingratus, hæres non eſto.

XVIII.

Præſtigiatores, magos, manes invocantes, ma- D lis dæmonibus familiares, aut ab eis petentes auxilia, ad unum concremato.

XIX.

Semina, niſi nocivis granis munda, terræ ne condito.

XX.

Qui ſua culpa agros ſatiles nocivis herbis labefactari ſiverit, eum ob primam culpam bove uno mulctato, ob ſecundam decem, ob tertiam vero agris ipſis arceto.

XXI.

Commilitonem, amicumve prælio forte cæſum ſepelito, hoſtem ſinito inſepultum.

XXII.

Aberrans pecus, aut domino, aut furum in- E dagatori (Tocioderach vulgus appellat) aut ſacerdoti reddito : quod ſi triduum penes te retinueris, furti reus eſto.

XXIII.

Qui rem proximi deperditam reperit, præconis voce denuntiet deperditam, alioquin furis deputetur ſupplicio.

XXIV.

Qui litigantem ſecum in judicio percuſſerit, cauſſæ reus, pulſato homine abſoluto, dicatur.

XXV.

XXV.

Si coeuntibus bobus quævis icta incerto percuſſore interierit caſu, quæ earum fuerit incornuta cædis auctorem judicanto. Ejus dominus mortuo accepto animali, damnum proximo reparabit.

XXVI.

Si ſus fœtus ſuos ederit, lapidibus obruito, ejuſque carnes ne comedito.

XXVII.

Suem ſegetes edentem, aut grunno cultum ſubruentem agrum, occidito impune.

XXVIII.

Cetera animantia quæ nobiſcum degunt, ſi tua læſerint terræ naſcentia, donec eorum dominus damnum reparaverit, te penes ſervato.

Hæc civilia & popularia : cetera, quæ ad nos devenerunt, religioſa ſunt.

KENETHI LEGES RELIGIOSÆ.

I.

ARas, templa, divorum ſtatuas, oratoria, ſacella, ſacerdotes, omneſque ſacræ familiæ viros ex animo venerator.

II.

Feſtos & ſollemnes dies, jejunia, vigilias, & omnifarias ceremonias, quas Chriſto regi & ſacratiſſimæ ejus militiæ decrevit humana pietas, multo honore obſervato.

III.

Lædere Chriſti ſacerdotem dicto factove exitiale ſit.

IV.

Agrum quo quis forte occiſus ſepultus fuerit, ſeptennium incultum relinquito.

V.

Sepulcrum omne ſacrum habeto, idque crucis ſigno adornato : quod ne pede aliquando conculces caveto.

VI.

Defuncti funus habita facultatum ratione curato.

VII.

Inſignis viri, aut qui de publico optime fuerit meritus, celebri, lugubri tamen, pompa funus efferto.

VIII.

Duos huic adhibito equeſtres. Alterum vita functi arma indutum ferentem inſigne candido equo. Alterum pulla veſte velata facie nigro equo inſidentem. Hic poſteaquam uter ſupplicatoriam deductionem funuſque antecedens ad templum venerit, retroacto equo ad altare, dominum morte abſumptum vociferans, populo in eum execrante, unde venit celerius ſe conferat. Ille ad altare recte pergens gradu depoſita arma equumque offerat ſacerdoti, demortui inſigni admoto monumento, ſignificans eo dominum immortali vita patriaque æternæ claritatis frui.

° Nota editoris Angli.

* *Hujuſmodi ritum virorum inſignum efferendi funera, parum, ut multis eſt viſum, religioſum, poſterior ætas abolevit; ſacerdoti, equi armorumque loco quinque ſterlingicis libris in oblationem tributis.*

His Kenethus rex inſtitutis, longeque pluribus, quorum partem majorem vetuſtas aut potius regum ſanctiones abrogarunt, populum rite inſtructum magna felicitate uſque ad vitæ exitum rexit. Pontificiam ſedem dudum Pictorum ab Abernethi oppido, eo ferro & igne deleto, ad templum Reguli tranſtulit. Exinde huic oppido ſancti Andreæ ædes nomen eſt factum, eoſque qui illuc per pluſcula inde tempora ſacrum geſſere magiſtratum, maximos Scotorum epiſcopos appellarunt. Nondum enim Scotorum regnum uti nunc in diœceſes diviſum erat, ſed quivis epiſcoporum, quos ea ætate vitæ ſanctimonia cunctis reverendos, fecerat, quocumque fuiſſet loco, ſine diſcrimine pontificia munera obibat. Hujuſmodi Scotorum eccleſiæ adminiſtratio ad Malcolmi tertii tempora perſeveravit, quando ipſe ſuperne admonitus, uti ſuo referetur loco, ſacrum Multhlacenſem inſtituit magiſtratum. Ceterum tanta reverentia inter homines, tantaque vitæ innocentia, & erga Deum pietate ſacer divi Andreæ pontificatus ab inſtitutione ſui longa epiſcoporum ſerie, ad tempus uſque quo hæc commentabamur, eſt continuatus, (ſex enim ſupra triginta antiſtites & eorum complures inter divos relatos illic ſediſſe perhibent) ut nuſquam gentium veræ religionis cultus morum conſentiente probitate magis effulſerit. Ad Kenethum redeo. Erant termini ejus regni poſt Pictos deletos Northumbria & Hirta, (ea eſt ultima Hebridum inſularum) Hibernicus hinc Oceanus, & illinc Germanicus. Moritur tandem rex omni vita illuſtris pituitæ exundantia apud Forteviotum, anno quam ſupremum inter Scotos iniverat magiſtratum viceſimo, Chriſti autem Domini quinquageſimo & quinto ſupra octingenteſimum. Ejus funus celeberrima pompa in Jonam eſt elatum: ubi Ferguſius, Hirtus ac fortiſſimi quique Scotorum reges conditi quieſcunt. Suffectus eſt in demortui locum Donaldus Kenethi germanus diverſo multum a fratre ingenio.

Observatio Philippi Labbe, S. J.

Carolum Calvum Francorum regem pridie Idus Januarii, indictione quarta, anno primo regni ſui, adeoque ipſis ferme anni 841. auſpiciis pluribuſque ante prælium Fontaneticum menſibus Bituricas Aquitaniarum metropolin venifſe jampridem docuimus ex Coquillio Romenæo, ibique certum eſt Nivernenſis eccleſiæ privilegia fuiſſe confirmata. Verum vix mihi perſuadere potui hactenus ad Bituricenſem illum fortuitum regis cum aliquot forte præſulibus occurſum pertinere ſynodum illam Rodulfi Metropolitani cum ſuffraganeis ſuis, cujus meminit Remenſis archiepiſcopus Hincmarus ſtrictim quidem in concilio Sueſſionenſi III. anno 866. celebrato poſt ſecundam ab eo porrectam epiſcopis ſchedulam hiſce verbis pag. 824. C. to. noſtri VIII. *Poſt hanc ſchedulam ſynodo oſtenſa ſunt geſta epiſcopalia Sueſſionicæ ſynodi per manus Hincmari Laudunenſis epiſcopi & geſta ſynodi Bituricenſis provinciæ per manus Raginelmi Tornacenſis epiſcopi*, &c. diffuſius vero ac paullo etiam luculentius epiſtola 23. ad Egilonem Archiepiſcop. Senonenſem a Sirmondo edita pag. 285. Tomo II. operum Hincmarianorum: *Oſtenſa eſt etiam*, inquit ille, *ſynodus epiſcoporum provinciæ Bituricenſis, cui præſedit Rodulfus manibus eorum ſubſcripta, in qua ab ipſis qui interfuerunt, & ab Ajulfo, qui unus fuit de judicibus Ebbonis, audierunt, comprobatum fuit eundem Ebbonem regulariter fuiſſe depoſitum.* At vero ſi Sanſulpitianum monachum cap. 47. Patriarchii Bituricenſis pag. 67. Tomi II. Novæ noſtræ Bibliothecæ MSS. LL. ejuſque breviatorem Chenutium, ac cuncta ſuſque deque vertentem Claudium Robertum audias, non fuit ad Bituricenſes inſulas vocatus Rodulfus ante annum Chriſti 842. Qui ergo præſidere ſynodo potuit ipſis anni 841. primordiis? Quod ſi jam ab anno 841. pontifex fuerat inauguratus, ut cum alia docent a nobis ſuo tempore proponenda, tum charta a Juſtello aliiſque in auras educta ex tabulario Bellilocenſis abbatiæ, vix tamen mihi videtur idoneus tot epiſcopos convocandi locus, cum diriſſimis inter Carolum & Pippinum reges eorumque fautores factionibus ac deprædationibus tota quanta erat exardeſceret Aquitania. Quorſum porro noſtrates Aquitani Remenſibus ſe negotiis Ebboniſque aut depoſitioni aut reſtitutioni implicuerint, illud me penitus latet, niſi forte gratificari voluerint Carolo Lotharii fratri ac Lotharianorum hoſti, aut occaſione ipſius Vulfadi Bituricenſis poſt Rodulfum

tum archiepiscopi ista retractari necesse fuerit fortassis trans Ligerim. at qui synodo illi post obitum feliciter mortem præesse potuit Rodulfus? Satius itaque fuerit lucem aliunde, si quæ posthac exoritura sit, micantiorem expectare.

Certiora dicere possumus, cum de conventu episcoporum in diœcesi Autissiodorensi habito post Fontaneticum excidium, quod die sabbati 25. Junii anni 841. accidisse nostri omnes memorant Historici, tum & de alio apud Aquis palatium anno proxime sequenti celebrato: sed nemo verius referre potuit Nithardo, qui præsens interfuit, pluriumque recenset a ceteris intacta omnibus nostratis historiæ scriptoribus.

CONVENTUS EPISCOPORUM IN DIOECESI AUTISSIODORENSI

ANNO CHRISTI 841

In ipsis Castris inter vicos Tauriacum ac Fontanetum positis, in quo de his qui in prælio ceciderunt actum est ab episcopis partium Ludovici ac Caroli Regum Germaniæ & Galliæ, & triduanum jejunium indictum ac celebratum ab omnibus.

Reges, inquit Nithardus Caroli Magni nepos ipso fere libri 3. initio, Ludovicus ac Carolus diversis pro rebus diem dominicum inibi acturos se deliberarunt: in quo, missa peracta, amicos & inimicos, fideles & infideles pariter sepulturæ tradebant, plaga correptos ac semivivos eodem modo pro viribus ex animo refovebant. Post hos, qui fuga evaserant, miserunt offerentes, si reverti sana fide vellent omnia delicta remitti. Post hæc reges populique super fratre populoque Christiano dolentes, percontari episcopos cœperunt quid agere super hoc negotio deberent. Quamobrem unanimes ad concilium omnes episcopi confluunt, inventumque in conventu publico est, quod posita justitia & æquitate decertaverint, & hoc Dei judicio manifestum effectum sit: ac per hoc immunis omnis Dei minister in hoc negotio haberi, tam suasor, quam & effector deberet. At quicumque conscius sibi, aut ira, aut odio, aut vana gloria, aut certe quolibet vitio quidquam in hac expeditione suasit vel gessit, esset vere confessus secrete secreti delicti & secundum modum culpæ dijudicaretur. Verumtamen in veneratione ac laude tantæ declarationis justitiæ pro remissione delictis mortuorum fratrum suorum (in eo quod imperfecti peccatis intervenientibus se noverant, ut in multis volentes nolentesque delinquebant) uti suo adjutorio ab his exuti liberarentur. Insuper autem uti hactenus in justitia adjutor & protector illis Deus extitit, ita & deinceps ubique existeret. Proque his omnibus triduanum jejunium injunctum, immoque ac libenter ac celebre celebratum est *Hæc ille*.

CONCILIUM AQUISGRANENSE, QUO VISUM OMNIBUS SUPERATUM

ANNO CHRISTI 842.

Fuisse ob suam nequitiam Lotharium, victoriamque fratribus eo melioribus concessam a Deo videri: sive, ut alii referunt, regnum Franciæ a Lothario ad Ludovicum & Carolum fratres est translatum anno Domini DCCCXLII. tempore Gregorii Papæ IV. & Lotharii imperatoris, Ludovici, & Caroli fratrum anno tertio indictione V.

LOTHARIUS imperator fratrum suorum regna affectans, ut solus monarchicum teneret imperium, civili bello eos acri aggressus est: illi contra missis ad eum crebrioribus legationibus pacem quidem expetierunt, sed non impetrarunt ante quam semel atque iterum eum in fugam adegissent. Consulentes igitur episcoporum conventum Aquisgrani congregatum, quid de regno a fratre derelicto ipsis agendum videretur, acceperunt responsum, quod his verbis describit Nithardus ipso libri quarti exordio.

Utque, (*sic quippe legendum videtur*) Lodhuvicus & Carolus Lotharium a regno suo abiisse certis indiciis cognovere, Aquis palatium, quod tunc sedes prima Franciæ erat, petentes, sequenti vero die quid consultius de populo ac regno a fratre relicto agendum videretur, deliberaturi. Et primum quidem visum est, ut rem ad episcopos sacerdotesque, quorum aderat pars maxima, conferrent: ut illorum consultu, veluti numine divino, harum rerum exordium atque auctoritas proderetur. Et hoc illis, quoniam merito ratum videbatur, commissum est. Quibus ab initio gesta Lotharii considerantibus, quomodo patrem suum regno pepulerit, quoties populum Christianum perjurum sua cupiditas effecerit: quoties idem ipse hoc, quod patri fratribusque juraverat, frustraverit: quoties post patris obitum fratres suos exhæreditare atque delere tentasset: quanta homicidia, adulteria, incendia, omnigenaque facinora universalis ecclesia, sua nefandissima cupiditate perpessa sit. Insuper autem neque scientiam gubernandi rempublicam illum habere, nec quoddam vestigium bonæ voluntatis in sua gubernatione quemlibet invenire posse, ferebant. Quibus ex causis non immerito, sed justo Dei omnipotentis judicio, primum a prælio, & secundo a proprio regno fugam illum iniisse ajebant. Ergo omnibus unanimiter visum est, atque consentiunt, quod ob suam nequitiam vindicta Dei illum ejecerit, regnumque fratribus suis melioribus se juste ad regendum tradiderit. Verumtamen haudquaquam illis hanc licentiam dedere, donec palam illos percontati sunt, utrum illud per vestigia fratris ejecti, an secundum Dei voluntatem regere voluissent. Respondentibus autem in quantum nosse ac posse Deus illis concederet, secundum suam voluntatem se & suos gubernare & regere velle, ajunt: & auctoritate divina ut illud suscipiatis, & secundum Dei voluntatem illud regatis, monemus, hortamur, atque præcipimus. Hinc autem uterque illorum duodecim e suis ad hoc opus elegit, quorum unus extiti; & sicut illis congruum, ut inter illos hoc regnum divideretur, visum est, contenti sunt. In qua divisione non tantum fertilitas aut æqua portio regni, quantum affinitas & congruentia cujusque aptata est. Evenitque Lodhuvico omnis Frisia, &c.

ANNO CHRISTI 842.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

ANNO CHRISTI 842.

QUO, HÆRESI ICONOCLASTARUM

Damnata, cultus imaginum Conſtantinopoli eſt reſtitutus, ejectoque Joanne patriarcha hæretico, Methodius orthodoxæ fidei defenſor ſubrogatus fuit, anno Domini DCCCXLII. tempore Gregorii papæ.

Theophanes presbyter in oratione, quam in ſanctum Nicephorum patriarcham dixit, aperte fatetur, poſt obitum Theophili imperatoris, anno 842. collectam eſſe Conſtantinopoli hanc ſynodum, qua patres concilii Iconoclaſtarum hæreſim condemnarunt, cultumque imaginum reſtituerunt, atque Joanne patriarcha amoto, Methodium Conſtantinopolitanæ eccleſiæ epiſcopum conſtituerunt. Acta concilii ille prolixius recenſet his verbis:

Poſtquam defuncto Theophilo imperium ad ejus uxorem Theodoram & filium eorum Michaelem admodum adoleſcentem delatum eſt, in pietatis ſtudium curamque maxime incubuit femina, vere Dei munere (ut nomen ejus indicat) data, ex omnibus præclaris & magnis facinoribus, quibus principes probari ſolent, nullum præſtantius exiſtimans, quo tutius ſibi imperium confirmaret, aut virilem in feminea perſona fortitudinem exerceret, quam ſi pietatis & religionis cultu Deum ſibi propitium redderet. Id autem nullo pacto facilius aut commodius poſſe contingere, quam ſi perturbationem in eccleſia jam diu excitatam ſedaret, & partem in illa morbo laborantem reduceret ad ſanitatem; & qui inter ſe animi eſſent alienati, conciliarentur, atque idem omnino ſentirent. Sic igitur fore, ut cum una eſſet omnium ſententia, atque idem ſenſus, vera ſinceraque fides apoſtolorum, patrumque inſtitutis tanquam ſolidis fundamentis inſiſtens, firma atque immobilis conſervaretur, & ſibi deinceps imperii gubernatio facilis & tolerabilis permaneret.

Hæc igitur cum illa vere animo excellens & mente fortis regina ingenio ſuo excogitaſſet, & providentia conſideraſſet, re cum illis qui erant in magiſtratu & dignitate conſtituti communicata, accerſit cum ipſis eos qui inter monachos præſtabant & de imaginum inſtauratione quæſtionem proponit. Cumque idem omnes conſentientes comperiſſent, diuturnoque ejus rei deſiderio teneri, atque animo excruciari, propter religionis in ea re mutationem, poſtulavit, ut ſe etiam patrum auctoritatibus ad veritatem confirmarent, quas variis in libris inveniſſent. Mandavitque quo in loco palatii præfinito cœtus eccleſiaſticus univerſus cogeretur, & ad populum ea de re quam apertiſſime verba faceret. Tanta autem multitudo confluxit, ut numero comprehendi non poſſet. Convenerunt enim non ſolum illi, qui mentem ſanam impietatis temporibus conſervarant, verum etiam quamplures ex iis, qui cum pietatis hoſtibus conſenſerant, quique ſacerdotiis & eccleſiis regendis ab ipſis electi fuerant: e veſtigioque, mutata ſententia, eos qui ſanctas imagines oppugnarant, anathemati ſubjecerunt.

Qua quidem celeri & inſperata rerum mutatione, Joannes, qui tunc impie munus pontificium adminiſtrabat, ſtupore & mentis caligine captus, parum abfuit quin ipſe ſibi manus inferret, mortemque conſciſceret. Hic enim ſceleris caput & ſumma fuerat: qui cum impie ſentiret, & apud imperatores auctoritate poſſet antea plurimum, eos, mendaciis & dolis imprudenter inconſiderateque confectis, in impietatis barathrum impellebat. Eo igitur propter flagitia, quæ in Deum admiſerat, uno omnium conſenſu, & cunctis tum magnorum imperatorum, tum univerſi cœtus eccleſiaſtici ſuffragiis a ſacra ſede cum ignominia ejecto, Methodius vir & vita & doctrina valde probatus, qui pro veritate & religione multa certamina & longum exilium pertulerat, atque inde plagis & carcere diu cruciatus redierat, omnibus in dignitate conſtitutis approbantibus, electus eſt, qui ſacram reginæ urbium civitatis ſedem obtineret.

Tunc Nicææ ſecundum divinitus electum ſanctum œcumenicum concilium, quod Irenæ imperatricis verum ab ipſa pace nomen habentis, & Taraſii maximi beatiſſimique patriarchæ ſtudio celebratum eſt, merito firmam obtinuit auctoritatem ac robur, cum omnes, quæ, Deo aſpirante, in ipſo decreta fuerant, comprobarent. Tunc omnes eccleſiæ ſuum ubique decus receperunt, & venerabilium imaginum ſplendore fuerunt illuſtratæ: ejectiſque illis qui eas nefarie infeſtabantur, ſacerdotes in eis ac duces recti dogmatis ſunt conſtituti.

Ita plane diſſipata eſt hæreſis Iconoclaſtarum, quæ centum viginti annis e portis inferni magno faſtu auctore imperatore potens ac furens in eccleſiæ damnum erupit.

SYNODUS CONSTANTINOPOLITANA IN CANICLEO.

Ex libello Synodico.

CUm igitur Theophilus vitam blaſpheme finiiſſet, Michael filius ejus una cum matre Theodora imperium ſuſcepit. Qui zelo Dei inflammati eos qui in exiliis erant, ſanctos Patres revocarunt: & ſynodo divina ac ſacra locali in Canicleo convocata, Joannem quidem impuriſſimum throno dejecerunt, ſanctum vero Methodium, Conſtantinopolitanum patriarcham conſtituerunt: ſanctaſque ſeptem œcumenicas ſynodos approbantes, ſacras imagines ad eam venerationem, quæ eis olim debebatur, reduxerunt.

Θεοφίλου τοίνυν τὸν βίον βλασφήμως τελήσαντος, Μιχαὴλ ὁ υἱὸς αὐτῷ σὺν τῇ οἰκείᾳ μητρὶ Θεοδώρᾳ τὴν βασιλείαν παρέλαβον. Οἱ ζήλῳ Θεοῦ πυραχτόμενοι, τοὺς ἐν ἐξορίαις ὑπάρχοντας Δόσιους πατέρας ἀνεκαλέσαντο· καὶ σύνοδον θείαν καὶ ἱερὰν τοπικὴν ἐν τοῖς Κανικλείῳ ποιήσαντες, Ἰωάννην μὲν τὸν μιαρὸν τοῦ θρόνου ἐξήλασαν. Μεθόδιον δὲ τὸν ἁγιώτατον Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην προεχειρίσαντο. καὶ τὰς ἁγίας οἰκουμενικὰς ἑπτὰ συνόδους ἀποδεξάμενοι, τὰς ἁγίας εἰκόνας ἐπὶ τὸ ἀρχῆθεν ὀφειλόμενον σέβας αὐταῖς, καλῶς ἀνεσήλωσαν.

ANNO CHRISTI 842. : Labbei tom.

CONCILIUM BITURICENSE,

ANNO CHRISTI 842.

In quo Ebbonis archiepiſcopi Remenſis depoſitio approbata fuit. Anno Domini circiter DCCCXLII.

HUjus ſynodi notitiam, ait Petrus De la Lande, debemus Hincmaro, qui tam in Sueſſionenſi III. quam in epiſt. XXIII. *ad Egilonem archiepiſcopum Senonenſem ſcripta, ut depoſitionem Ebbonis Remenſis probaret, legitimam fuiſſe aſſerit, his verbis:* Synodum provinciæ Bituricenſis per manus Raginelmi Tornacenſis epiſcopi oſtenſam fuiſſe, cui præſedit Rodulfus, manibus eorum ſubſcriptam, in qua ab ipſis qui interfuerunt, & ab Ajulfo, qui unus fuit de judicibus Ebbonis, audierunt, comprobatum A fuit eundem Ebbonem regulariter fuiſſe depoſitum. *Quod autem anno* DCCCXLI. *hanc ſynodum aſſignat idem, & certam eſſe contendit epocham, ex eo quod Carolus Calvus in ea civitate pridie Idus Januarii, Indict. IV. anno I. regni ſui, privilegia eccleſiæ Nivernenſis confirmaverit: non æque ipſi aſſentior, ſi vera & certa monumenta ſunt, ex quibus in patriarchio Bituricenſi aſſeritur, Rodulfum qui huic concilio præfuit, ſedere cœpiſſe anno* DCCCXLII.

MEDIOLANENSE CONCILIUM,

In quo immunitas Monaſterii SS. Fauſtini & Jovitæ, Brixiæ fundati, confirmatur,

Anno 842. habitum.

Suppl. nſi to. 2. 900.

RAmpertus Brixiæ in Italia epiſcopus monaſterium SS. Fauſtino & Jovitæ dicatum conſtruxerat, monachiſque Gallis ab Angilberto Mediolanenſi epiſc. miſſis incolendum dederat. Ita vero ad monachorum quietem, & ſolatium liberos illos ab omni invaſione eſſe juſſit, ut nullus epiſcopus juris ſibi aliquod in electione abbatis, & rerum adminiſtratione uſurparet. Quod ut ratum firmumque maneret, tabulas illas ſuas, ea de re ſcriptas, concilio Metropolitani ſui Mediolanenſis epiſcopi confirmandas obtulit. Ipſum conceſſionis inſtrumentum hic damus ex novis additionibus ad Ughellium Ital. Sac. tom. IV. col. 533. *Decretum pariter ſynodale Angelberti Mediolanenſis archiepiſcopi ex Muratorio Antiq. Ital. to. V. col.* 985. *adjungimus.*

DIPLOMA RAMPERTI

Brixienſis Epiſcopi pro monaſterii cujuſdam erectione.

IN nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti amen. Rampertus indignus Beatæ Brixienſis eccleſiæ antiſtes. Notum per hanc inſtitutionem eſſe volumus cunctis piæ matris eccleſiæ filiis, quod cum noſtra parvitas ſtatum plebium, ac xenodochiorum canonice diſponere vellet, repererit loca, quæ quondam monaſteria & xenodochia fuerant ordinata, miſerabiliter deſtituta, qua de re ſollicitus mecum volvere cœperim, qua ordinatione non ſolum diſtricti Judicis animadverſionem aliquo modo evadere, ſed etiam pia ædificantium ſancta intentione ſervata, pro multarum ſalvatione animarum, nobis aliorum daretur remiſſio peccatorum. Hoc & forte ſuffragantibus Sanctorum precibus exitum perſpexerit, ut in loco ubi ſanctorum Fauſtini & Jovitæ martyrum corpora quieſcunt, monachorum ædificaretur cœnobium. Et cum ſuper hujus negotii deliberatione admodum hæſitarem, clara ſanctiſſimi noſtri archiepiſcopi, aliorumque epiſcoporum, & cunctorum potiſſimum Deum timentium aſſertione, hæc pro multis deliberatio confirmata Deo revelante fuerit rebus. Primum, ut intentio Deo res ſuas dicantium cum augmentatione maneret, quam pervertere malum eſt. Deinde ut in venerabilium domo martyrum jugiter, ac ſapienter celebraretur officium, quod non tam noſtra, quam anteceſſorum noſtrorum deſideria, adeo tunc ſolvebatur indocte ut hoc uno nobis inB ſtaret periculum. Poſtmodum, ut proprios haberemus interceſſores, vel etiam quorum vita & exemplo non ſolum laicorum, verum etiam clericorum vita ac devotio inſtrui poſſet. Noviſſime, vero, ut nulla noſtris eſſet difficultas ſæculo abrenuntiare volentibus, quoniam hæc ratio tepidis adhuc mentibus tarditatem nonnunquam ad Deum generat convertendi. Denique cum noſtrorum fidelium, & maxime Sacerdotum ad hoc multorum ſaluti profuturum provocaremur opus, petere a ſanctiſſimo viro Domino Angelberto archiepiſcopo fratres curavimus, quibus hujus officii curam noſtra committere poſſet ſagacitas. Ipſe vero ut vir doctiſſimus multorum affatim illuſtrationem deſiderans, & non ſua, ſed quæ ſunt Jeſu Chriſti C per omnia quærens, conceſſit nobis fratres ex Franciæ partibus advenientes, quoſque ob illuminationem ſuæ eccleſiæ inſolubili ſibi ſociaverat vinculo, Leutgarium videlicet abbatem, & Hildemarum monachum; quatenus ita nobis præſtarent adjutorium quemadmodum illi nunc præſtant, & ſemper præſtabunt, quorum vita, atque doctrina plurimi hoc in regno illuſtrati eſſe noſcuntur. Prædictis itaque viris hujus operis curam cum noſtrorum Sacerdotum etiam ſenſu commiſimus, ea utique ratione, ut pro ſui defenſione ipſa congregatio, quo quiete, atque tranquille ſuum Deo perſolvere valeant votum, libram argenti epiſcopo D iſtius perſolvant eccleſiæ in beatiſſimorum Fauſtini, atque Jovitæ martyrum feſtivitate, habeantque nihilominus ex ſe ipſis ſecundum ſuæ normam profeſſionis licentiam abbatem ſemper creandi. Decrevimus etiam ut ſi aliquis ſucceſſorum noſtrorum, quod minime credimus, aliquid ab ipſa congregatione, ſupra quam definitum eſt, exigere quolibet modo voluerit, vel quamlibet inquietudinem facere ipſe tentaverit, quidquid ab hac die ipſi loco, ſanctæque congregationi datum fuerit, vel quæque adquirere quolibet modo vel arte potuerint, in eorum perpetuo maneant jure, quate- E nus his libere utendo, & quem voluerint defenſorem habendo, quiete atque tranquille votum Deo ſuſceptum perſolvant. Nam ſicut propter inquietudinem hinc eos exire cum ſuis omnibus permittimus; ita ſi abſque inquietudine, & oppreſſione fuerint, niſi propter obedientiam uſpiam ipſos ire non ſinimus. Obteſtor quapropter unumquemque ſucceſſorum noſtrorum coram Deo, &

ANNO CHRISTI 842.

Christo Jesu, ut nullam ipsis inquietudinem fratribus ingerat. Quod si aliquid de his, quæ ipsi congregationi per hoc præceptum data sunt, quis diabolica fraude deceptus vel avaritiæ peste corruptus subtraxerit, vel aliquam perturbationem intulerit; maxime cum de his unde episcopus vivere consuevit nihil datum sit ipsis præter duas vineas, quæ ipsorum prato adjacent, propter quas alias plantare præcepimus; sciat se pro certo cum his sanctis martyribus & cum his qui res suas Deo dicarunt, in districto Dei judicio caussas habiturum pœnasque perpetuas luiturum; & merito, quia sanctam sanctorum devotionem dictæque ecclesiæ pervertere minime timuit. Hæc igitur sunt, quæ ipsorum fratrum utilitati concessimus, ideſt curam ipsius ecclesiæ & ædificia, & hortum, & pratum, & omnia quæ circumdata sunt muro, & duas supradictas vineas, ideſt campum Melesi, & tabernula cum torcularia, & fabblonaria cum massariis, & familia, & omnia sicut vassallus noster Luithfredus usque nunc in beneficio habuit; & monasteriolum sancti Martini, quod est in vico, qui dicit Turbulas, cum omnibus quæ ad ipsum pertinent, & casam S. Viti cum omnibus quæ ad eum pertinent; & monasteriolum S. Michaelis, quod situm est in locum qui vocatur Calsirius, cum xenodochio S. Nazarii, & omnibus quæ ad eum pertinent; xenodochium etiam quod est in loco qui dicitur Campedellus cum omnibus quæ ad ipsum pertinent; & casam S. Eusebii, quæ est in monte Boenne cum omnibus quæ ad ipsam pertinent. Propter oleum vero, ad luminaria ecclesiæ & fratrum necessitatem dedimus quidquid de Vualperto venit de cuniculo, & quidquid de Joanne venit de Ausemo. Dedimus illis sylvam, quæ dicitur ad montem, cum illis hominibus qui ibi habitant. Concessimus etiam illis sortem in monte piano unam, locus qui nuncupatur Villasca, & alteram in monte digno ad vineas faciendas & lignaria componenda, & secundum suam necessitatem, & ut accipiatur de ipso monte absque contradictione. Et concedimus eis in suburbano vico Episcoporum unum quod deerat Massarium Gisulfum nomine, & omnia quæ per ipsum regun-
tur, quod Luithfredus antea non habuit. Volumus etiam, ut in tegularia S. Faustini, quæ est in loco qui dicitur Freones, habeant licentiam terram cavandi tegulasque coquendi, ad ecclesiam sanctorum martyrum cooperiendam, & monasterium continendum. Concedimus eis casam altam cum omnibus, quæ ad eam pertinent, quæ Vvichelenda, & Lea filiæ Vviconis habent nunc post mortem ipsarum. Hæc vero sunt nomina famulorum, quos illis concessimus de ministerio, Vitalis, Audebertus, Ursebertus, Bonipertus, Lunembertus, Leopertus, Gisulfus, de ministerio Sicheradi Vicedomini, Leopertus, Benedictus, Rachipertus, Ivitulus, Theodepertus, Nigrius, de Medulas, Lupus, Martinus; Item Lupus, item Martinus de Jasiano, Leopardus, Mactiolus, Ursebertus, Albutius, Mascharellus. Item de Regiade, Amatus, Gisulfus, Dominicus, Leo, Ursus, Ropertus. De Luciago Leopertus, Cagocius, Gisimbertus, Amso, Andelpertus, VValpertus. Clerici vero Graselpertus, & Ursebertus, & Fredebertus, & Audebertus. Ut igitur hæc institutio firmior haberetur, archiepiscopo nostro hanc obtuli, quatenus suo ipsam confirmaret præcepto cum Episcoporum ac suorum sacerdotum subscriptione, quamque Odelbertum ecclesiæ nostræ notarium scribere jussimus, & propria manu subscripsimus.

†Actum anno Dominicæ Incarnationis DCCCXLI. Anno etiam imperii christianissimi Hlotharii imperatoris vigesimo secundo, Indictione quarta die pridie Kalendarum mensis Junii.

Ego Rampertus, indignus episcopus, hanc institutionem a me factam propria manu sub.

Utlongus diaconus, jussus a domno Ramperto episcopo, manu mea sub.

Persus archipresbyter, ex jussione domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Audoni presbyter, ex jussione domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Ego Constabilis presbyter, ex jussione domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Gisembertus Diaconus, ex jussione domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Lupus presbyter, ex jussione domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Agimundus presbyter, ex jussione domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Simpertus presbyter, ex jussione domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Deusdedit presbyter, ex jussione domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Ego Theodorus presbyter, ex jussione domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Pelprandus presbyter, ex jussione domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Lampertus presbyter, ex jussione domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Ropertus presbyter, ex jussione domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Vitalis peccator & inutilis diaconus, jussus a domno Ramperto episcopo, sub.

Ego Garipertus presbyter, ex jussione domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Agipertus diaconus, ex jussione domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Lovimpertus ultimus presbyter, ex jussione prædicta, manu mea sub.

Adelraldus diaconus, ex jussione domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Bonipertus minimus omnium diaconus ex prædicta jussione, manu mea sub.

Bonipertus presbyter, ex jussione domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Ermenpertus subdiaconus, ex jussione domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Adrepertus subdiaconus, ex jussione domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Lampertus minimus subdiaconus, ex prædicta jussione, manu mea sub.

DECRETUM SYNODALE

Angelberti archiepiscopi Mediolanensis & comprovincialium episcoporum, per quod confirmant immunitatem monasterii Brixiani Sanctorum Faustini & Jovitæ a Ramberto episcopo ædificati.

Angelbertus humilis beatæ Mediolanensis ecclesiæ antistes.

NOtum esse cupimus cunctis Christi Dei nostri cultoribus, quod confrater atque coepiscopus noster Rambertus, cum suorum sacerdotum, aliorumque fidelium consensu, in loco ubi sanctorum Faustini, & Jovitæ martyrum corpora quiescunt, monachorum ædificavit cœnobium. Super cujus perpetuo statu institutionem facere, ipsamque nobis, ut nostro roboraretur præcepto, curavit offerre. Et quia officii nostri est non extin-

tinguere bonorum, ſed magis magiſque accendere ſtudia, alacri devotione inſtitutionem, quam jam prædictus Deo gratus epiſcopus, nobis vero cariſſimus, ideo edidit, ut ſalva maneret intentio res ſuas Deo dicantium, & in eccleſia nobili omnibus canonicis horis divinum perſolveretur officium, & ut nullam quis pateretur tarditatem ad Dominum convertendi, firmare, ac roborare hoc noſtræ auctoritatis præcepto curavimus. Eo videlicet modo, ut nil amplius ab ipſa congregatione quam libra requiratur argenti. Liceatque ei abſque ſuperimpoſitione ſuſceptum Deo perſolvere votum: habeantque nihilominus licentiam de ſeipſis ſemper abbatem creandi. Eo ſi unquam aliqua inquietudo eis illata fuerit, quicquid ab hac die ipſis datum fuerit, vel adquirere quolibet modo vel arte potuerint, in ipſorum ſit poteſtate, quatenus his libere utendo, & quem voluerint defenſorem habendo, quietius Deo valeant militare. Ut igitur inſtitutio ſancti coepiſcopi noſtri prædicti Ramberti, a nullo ſucceſſorum ejus poſſit aliquo modo corrumpi, ſed firma, & inconcuſſa, atque inviolata permaneat, per hoc noſtræ auctoritatis præceptum eam firmare curavimus, canonice proclamantes, ut ſi quis eam violare temptaverit, anathema ſit. ANNO CHRISTI 842.

Quod etiam Andream eccleſiæ noſtræ notarium ſcribere juſſimus, propriaque manu ſubſcripſimus. Anno Dominicæ Incarnationis DCCCXLII. Anno etiam imperii Chriſtianiſſimi Lotharii imperatoris viceſimo tertio, Indictione quinta.

Angelbertus indignus epiſcopus confirmans ſubſcripſit.

Ego Aldigiſius Epiſcopus conſenſi, & ſubſcripſi.

☧ Gratia Dei Hagamo epiſcopus huic ſacræ ſynodali pragmaticæ manu mea ſubſcripſi.

Pancoardus epiſcopus ſubſcripſi.

Ermenfredus epiſcopus ſub.

VValfericus epiſcopus ſub.

Ercanbertus epiſcopus ſub.

Verendarius Curienſis eccleſiæ epiſcopus ſubſcripſi.

CONCILIUM GERMANICIENSE, IN QUO MONASTICA DISCIPLINA REFORMATUR, Et Privilegium pro Corbionenſi Monaſterio editur. ANNO CHRISTI 843.

Anno Chriſti 843. *Germaniaci* (*vulgo Germigny*) *in pago Aurelianenſi convenit epiſcoporum Synodus, qui cum de urgentibus Eccleſiæ ac regni negotiis tractaturi eſſent, id in primis curarunt, ut afflictæ Religioni Monaſticæ opem ferrent, ut teſtantur eorum Litteræ in hæc verba.*

ANno Incarnationis Domini octingenteſimo quadrageſimo tertio, Indictione ſeptima, regnante per provincias Galliæ piiſſimo ac mitiſſimo Rege Karolo, filio quondam Ludovici Auguſti, pace jam & diviſione Regni cum fratribus ſuis, Lothario videlicet Imperatore, & Ludovico Regibus, miſerante Domino, celebrata, factus erat conventus populorum, qui ſub ejus regno erant, per regiam evocationem in territorio Aurelianenſi in loco, qui Germaniacus dicitur: ubi etiam nos, qui ſuperna largiente Clementia, etſi indigni Epiſcopi dicimur, convenimus, ut ſcilicet per ſacrorum Antiſtitum maxime Concilium, qui de diverſis Regni ejus partibus aderant, ea quæ in quibuslibet ordinibus Eccleſiæ minus utiliter conſtare videbantur, ob incuriam negligentium, aut propter Civilis Belli tranſacti violentiam, juvante Chriſto, in melius reformare ſatageret: & illa quæ hactenus bene conſtituerant, regali providentia honorificentius amplecteretur, & firmius roborari ſtuderet. Dum ergo talibus invigilat præfati Regis præfata nobilitas, & ſancta genitoris ſui ſtudia diligit, pietatis quoque illius opera perſeverare deſiderat; juſſimus communi tractatu perquirere, qualiter omnis Ordo eccleſiaſticus congrue, & decenter adminiſtraretur. Hoc igitur dum perficere optaremus, inter cetera viſum eſt nobis ad ejus ordinis recuperationem atque ſublimationem, quia apoſtolicæ perfectioni melius congruet, hoc eſt Monachorum, qui relictis omnibus Chriſtum ſequuntur, ſacratiſſimi gregis curam ſpecialius inflectere. Congruebat enim, ut quos propter curam gregis dominici ſibimet comminiſſam de ſpiritualibus damnis fidelium neceſſe eſt contriſtari, de præfati etiam Ordinis correctione, atque exaltatione lætificari cuperemus. In pluribus enim locis regni ejus prædicti Ordinis fervor tepuerat, violentia quoque temporum in eodem in cunctis Ordinibus plurimum vires infregerat. Quia bona, quæ a quietis cum labore providentur, & conſervantur, per inquietudinis aſſiduum impedimentum ſolent minui, vel penitus aboleri. Itaque placuit nobis de Deo propter curæ paſtoralis obſequium impendere, ut eos, quos in monaſticæ ſanctitatis vigore bene perdurantes agnoveramus, amplius diligamus atque in cunctis neceſſitatibus eis libenter opem ferre procuremus: ut per illorum exaltationem, ſancta eorum exempla magis clareſcerent, ac dilatarentur. Unde ſuggeſſimus jam dicto religioſiſſimo Principi, ut Monaſterio cuidam ſito in pago Dorcaſſino, in loco, qui Corbion dicitur, ubi corpus beatiſſimi confeſſoris Launomari cum debita veneratione quieſcit humatum, ubi etiam venerabilis Abbas Heriricus præſidet, privilegium quoddam de rebus neceſſariis concedere dignaretur ſecundum regalem magnificentiam, atque nobis adſenſum præberet, ut noſtra ſinguli ſubſcriptione roboraremus, non aliquid novum agentes, ſed quod ab antiquis, & ſanctis Patribus factum agnoveramus, iterantes. Ipſum autem Cœnobium tempore Theoderici Regis conſtructum fuerat; ſed per malorum hominum tergiverſationem, & monaſticus Ordo, qui antiquitus ibi fuerat, jam ex omni parte defecerat, & ædificiis Ordini memorato congruentibus ita locus ipſe carebat, ut totum Monaſterium a fundamentis rurſum conſtrui neceſſe fuiſſet. Iterum ergo funditus illud conſtruxerunt venerabiles viri evocati a domino Hlodovico Imperatore ex Cœnobio ſancti Maximi, quod eſt in pago Aurelianenſi ſuper fluvium Ligeris. Idem vero Auguſtus prædictum Abbatem cum ſua Congregatione fideliſſimum ſibi attendens in variis rerum motibus, prout ejus Ordini competebat, ſciens apud ipſos in Cœnobio ſancti Launomari venerabiliter vigere monaſtici Ordinis normam, prædictum Cœnobium dilexerat plurimum, gaudens ad ſalutem ſuam proficere, quod eumdem

ſo-

locum Cœnobitarum Congregationi aptiſſimum fuerat, & poſſeſſionibus neceſſariis ampliaverat, & a cunctis regalibus ſervitiis, & publicis vectigalibus immunem fecerat, & licentiam eis quemdam eligendi, & habendi ſemper ex ſe ipſis Abbatem conceſſerat. Itaque Deo amabilis ſupradictus Princeps Carolus nobis adſenſum præbuit, ut hujuſmodi privilegium propria ſinguli ſubſcriptione roboraremus, quatenus ea, quæ beatæ recordationis genitor ſuus ei conceſſerat, & imperiali ſignaculo roboraverat, quæque ipſe Patris ſui veſtigia ſubſequens in paterni regni diviſione poteſtatem adeptus prærogaverat, ac regali ſigillo ſignaverat, in perpetuum conſervata permaneant: adjungens etiam ut ſpecialius Dei ſuoſque fideles præſentes pariterque futuros obteſtaremur, ut poſſeſſiones, quas juſte nunc poſſident, aut in futurum ex donatione Chriſti fidelium perceperint, ad ſolum Dei ſervitium teneant, & Abbatem jugiter ex ſe ipſis habeant ſecundum Regulam ſancti Benedicti: id eſt, ut talis, ſi fieri poteſt, ex iis qui adſunt inter illos, ab omnibus concorditer eligatur, qui ſit idoneus ad illud officium peragendum. In ipſa vero electione, ſi diverſa ſenſerint, ejus partis ſententia, quamvis minoris, eligatur, quæ ſaniori conſilio meliora providerit, & cetera fiant, ut inibi continetur. Igitur nos, licet indigni, tamen ſacratum, atque venerandum Pontificatus gerentes officium, ea, quæ Imperator piiſſimus Hludovicus atque Filius ejus præcellentiſſimus Rex Carolus ſupramemorato ſancti Launomari Cœnobio impulſi amore divino pie, atque rationabiliter contulerunt ad ſuam ſuorumque ſalutem, in venturis generationibus ſtabilia ſemper atque inconcuſſa perſeverare, voluntatem Dei conſiderantes, de nomine, & propria ſinguli ſubſcriptione roboramus. Si quis ergo, (quod abſit,) hujus privilegii deſtructor, aut in ejus deſtructionem fraudulentus machinator in poſterum emerſerit, ſalutem propriam negligens aliorumque ſalutem perſequens, ſecundum poteſtatem ligandi atque ſolvendi nobis per voluntatem Chriſti traditam, æternum cum vinculo perpetuæ damnationis extra Beatorum requiem alligamus cum omnibus, qui in hac nequitia eis conſentiunt, niſi hoc correxerint: qui quod ad ſalutem multarum animarum proviſum eſt, impie non timet infringere. Placuit etiam domino Regi, rectumque nobis videtur, atque obſecramus Coepiſcopos noſtros, qui modo præſentes adeſſe non poſſunt; ſed & religioſos Abbates, dum noſtræ Conſtitutionis paginam legerint, unam nobiſcum ineant voluntatem ac ſubſcriptionis ſententiam.

VVenilo Archiepiſcopus Senonenſis huic privilegio ſubſcripſi.

Heribaldus epiſcopus Autiſiodori huic privilegio ſubſcripſi.

Noto Arelatenſis Epiſcopus huic privilegio ſubſcripſi.

Hincmarus ſanctæ metropolis Eccleſiæ Remorum Epiſcopus huic privilegio ſubſcripſi.

Rodolfus Archiepiſcopus Bituricenſis huic privilegio ſubſcripſi.

Urſmarus ſacræ Turonum Eccleſiæ Archiepiſcopus ſubſcripſi.

Signum Bathæum Ragnesburg epiſcopi.

* Gumeldus ſanctæ metropolis eccleſiæ Rothomagenſis huic privilegio ſubſcripſi.

* L. Gumbaldus.

Tubaldus * epiſcopus Lingonenſis huic privilegio ſubſcripſi.

* Teutboldus.

Jattæus * gratia Dei Auguſtodunenſis epiſcopus huic privilegio ſubſcripſi.

Ego Hildemannus Belvacenſis eccleſiæ epiſcopus ſubſcripſi.

* Alter

Ebroinus præveniente Dei gratia Pictavienſis epiſcopus ſubſcripſi.

Saxobonus * Sagienſis epiſcopus ſubſcripſi.

* Saxob

Raginarius Ambianenſis epiſcopus ſubſcripſi.

Herimaulus * eccleſiæ Nivernenſis epiſcopus huic privilegio ſubſcripſi.

* Herima

VVnarius epiſcopus Redonenſis ſubſcripſi.

Symeon indignus epiſcopus * huic privilegio ſubſcripſi.

* Laudu

Hucbertus indignus Meldorum epiſcopus huic privilegio ſubſcripſi.

Audacar eccleſiæ Lemovicenſis epiſcopus ſubſcripſi.

Amarius epiſcopus ſubſcripſi.

Lupus Catalaunenſis epiſcopus ſubſcripſi.

Immo Tornacenſis, Viromandenſis, atque Noviomagenſis eccleſiæ epiſcopus adſenſum præbui.

Avinus * Aurelianenſis eccleſiæ vocatus epiſcopus adſenſum præbui.

* Agilm

Freculfus Lexovienſis epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Theodericus epiſcopus Cameracenſis ſubſcripſi.

Adalbertus Trecacis epiſcopus ſubſcripſi.

Erluinus Conſtantienſis epiſcopus ſubſcripſi.

Hodemaurius Hoſticenſis epiſcopus firmavi.

Agilmarius Viennenſis vocatus epiſcopus ſubſcripſi.

Hugo Abbas Dei Jeſu Chriſti ſervus ſubſcripſi.

Adalardus Abbas Turonenſis ſubſcripſi.

Ratbaudo humilis Abbas ſubſcripſi.

Helias Carnotenſis eccleſiæ indignus epiſcopus ſubſcripſi.

Aldricus * Veſontionenſis vocatus Archiepiſcopus huic privilegio ſubſcripſi.

* Ardui

Ludovicus Abbas * ſubſcripſi.

* Dionyſi

Erchenradus Pariſiorum epiſcopus huic privilegio ſubſcripſi.

Fulco Abbas * ſubſcripſi.

* Reme

Bernardus Abbas ſancti Johannis ſubſcripſi.

Ermanfredus Abba ſubſcripſi.

Theodericus Abbas Gemmeticenſis ſubſcripſi.

Dodo Abba * ſubſcripſi.

* S. Sa apud P nes.

Ego Unfredus Abba ſubſcripſi.

Gregorius Abba ſubſcripſi.

Galfridus Bajocenſis epiſcopus ſubſcripſi.

Gaudelſadus Gabilonenſis epiſcopus ſubſcripſi.

Govitebertus indignus epiſcopus ſubſcripſi.

Rothadus Sueſſionis epiſcopus ſubſcripſi.

Ildebrandus Sagienſis eccleſiæ epiſcopus ſubſcripſi.

In Dei nomine Ego Lupus Abbas. *

* Ferrari

ANNO CHRISTI 843.

Observatio P. Mabillonii.

In hoc privilegio quædam obſervanda. I. Concilium iſtud Germaniaci habitum hactenus (ſi non fallor) ignoratum eſſe. II. Corbionenſe Monaſterium tempore Theoderici Regis conſtructum dici, tametſi in Actis ſancti Launomari, quorum auctoritas præferenda videtur, iſtius Cœnobii primordia referantur ad annum ſecundum Chilperici Regis, Clotarii ſenioris Filii. III. His litteris duos ſubſcripſiſſe Epiſcopos Sagienſes, Saxobonum, ſeu Saxobodum, & Hildebrandum. Quippe tum moris erat, ut pluribus exemplis probare poſſem, ut privilegia ab Epiſcopis conceſſa, ab eorum ſucceſſoribus, non novi privilegii conceſſione, ſed ſola ſubſcriptione primariis appoſita confirmarentur. IV. Abbates cum Epiſcopis promiſcue ſubſcripſiſſe ob eamdem cauſſam.

CA-

CAPITULARE TOLOSANUM

ANNO CHRISTI 843.

CAROLI JUNIORIS CALVI REGIS,

De exactionibus ecclesiarum.

Sequentia capitula presbyterorum Gothiæ rogatu acta sunt apud Tolosam civitatem anno IV. regni domini Caroli, indictione * VI. mense Junio, id est anno Christi DCCCXLIII. Gregorii IV. papæ anno XVI.

Extat in Capitular. Baluz. Tom. II. p. 21. (a)

NOTA JACOBI SIRMONDI, S. J.

1 *Capitulare Tolosanum.*) Editum est cum ceteris Caroli Calvi capitulis titulo quinto. In synodo actum non fuisse præfatio ipsa docet. Ideo in collectione illa capitulorum synodis aliquot propter earum auctoritatem postponitur, quas tempore anteibat. Nos quia temporum ordinem sequimur, suo loco reddidimus.

A OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

In synopsi nostra historica jam ab an. 1661. docuimus Tolosanum hoc capitulare rectius ad an. 844. referendum esse, cum certo certius sit illo anno Carolum Calvum Francorum regem cum exercitu venisse ad Volcas Tectosagos, & obsedisse Tolosam, ut patet ex charta episcopii Bituriensis data 14. Kalendas Junias indictione VII. anno quarto regnante Carolo in monasterio sancti Saturnini dum obsideremus Tolosam I. D. N. F. A. Vide pag. 300. commentarii de Allodiis Landgothicis V. C. Casanovæ.

CONVENTUS * IN VILLA COLONIA.

CAPITULA QUÆ ACTA SUNT

Anno IV. regni domni Caroli glorioſi regis, domni Hludovici imperatoris filii in conventu habito in villa quæ dicitur Colonia: quæ etiam subscriptione ejusdem principis & episcoporum ac ceterorum fidelium Dei confirmata fuere, consensu Vvarini & aliorum optimatum, indictione VI.

Extat in Baluzio Capitular. Tom. II. P. I.

NOTA JAC. SIRMONDI S. J.

1 *In villa Colonia.*) Colonia dicitur in vulgatis editionibus synodi Meldensis, at in veteri ejusdem synodi codice Metensi, & in antiquis capitulorum exemplaribus Colonia vocatur, quam villam prope Vindinum Cenomannorum urbem sitam esse docuimus.

ADMONITIO EJUSDEM JACOBI SIRMONDI *ad lectorem de superioribus ac sequentibus deinceps capitulis.*

QUæ hactenus prolata sunt, apud Tolosam in villa Colonia edita eadem in Caroli Calvi capitulis continentur: unde & alia quoque deinceps depromentur, non omnia quidem sed ea dumtaxat, quæ vel in synodis episcopalibus gesta, vel ad res potissimum ecclesiasticas pertinere videbuntur; ceteris omissis, quæ ad civilia potius spectant, & ad rem nostram minus faciunt: quæ ipsa cuique si opus est, ex capitulorum Caroli Calvi volumine, in quo suis locis ac temporibus digesta sunt, repetere licebit. Quæ porro sequuntur in synodo apud Lauriacum acta, in Caroli volumine * non extant, sed in concilio Meldensi, cui inserta sunt: quod argumentum est, synodum illam episcopalem fuisse, non regiam.

* Extare tamen suo loco & ordine in cod. Pal. Bibl. admonuit Holstenius.

CONCILIUM * APUD LAURIACUM.

CAPITULA IN SYNODO ACTA,

Quæ habita est apud Lauriacum * in pago Andegavensi, anno * DCCCLIII. incarnationis Domini Jesu Christi, mense Octobri indictione VII. Caroli Calvi regis anno IV.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De eo qui ecclesiasticam auctoritatem contemnit.*
II. *De eo qui contra regiam dignitatem egisse comprobatur.*
III. *De eo qui potestati regiæ non obtemperat.*
IV. *De eo qui adversus hæc capitula prævaricatur.*

CAPITULA.

I.

SI quis publicus divinæ legis prævaricator, vel pro manifestis criminibus erga ecclesiastica justa & rationabilia judicia contemptor repertus fuerit, vel inflatus ac tumidus monitis ecclesiasticis, ac sanctorum patrum constitutionibus contradictor, vel subsannator comprobatus fuerit, si monitionibus episcopalibus obtemperare distulerit, anathematizetur.

II.

Si quis contra regiam dignitatem dolose, ac callide, ac pernicioſe satagere comprobatus fuerit, nisi dignissime satisfecerit, anathematizetur. Ivo par. 15. cap. 8.

III.

Si quis potestati regiæ, quæ non est juxta apostolum nisi a Deo, contumaci ac inflato spiritu contra auctoritatem & rationem pertinaciter contradicere præsumpserit, Ivoni est 4. XIII.

(a) Ex præfatione horum Capitulorum colligit Harduinus in brevi nota hic subjecta capitula hæc non esse condita in synodo Episcoporum.

rit, & ejus juſtis & rationabilibus impe- ANNO CHRISTI 843. riis ſecundum Deum, & auctoritatem eccleſiaſticam, ac jus civile, obtemperare irrefragabiliter noluerit, anathematizetur.

IV.

Quicumque ſuperbiæ facibus accenſi vel protervia ſtomachati, hæc quæ pro ſanctæ matris eccleſiæ tranquillitate, ſacerdotalique rigore, & regia dignitate a nobis unanimiter definita, manibuſque propriis roborata ſunt, violare, aut quolibet argumento irrumpere tentaverint, placet eos omnes anathematizari.

Nota Jacobi Sirmondi, S. J.

1 *Apud Lauriacum.*) Nomen retinet in pago Andegavenſi. Quæ porro ab epiſcopis hoc loco ſancita ſunt adverſus regiæ dignitatis contemptores, haud dubium quin ad Lantberti Comitis, aliorumque rebellionem ſpectent, cujus cauſſa prima hoc anno in Britanniam expeditio a rege ſuſcepta eſt, & de qua inferius in Concilio Turonenſi IV.

ANNO CHRISTI 844.

VITA ET EPISTOLA SERGII PAPÆ II.

SErgius [a] natione Romanus, ex patre Sergio regionis quartæ, ſedit annos tres.

Hic cum illuſtri editus a matre fuiſſet, caſtis nutrimentis, eum erudire ingenti cœpit cum ſtudio, ut nihil obſcœnum vel libidinis ab eo quiſquam audire aut videre poſſet: Puerilia oblectamenta contemnere non verebatur: ita ut actibus pollere videretur piis ab omnibus, & moribus clareſcere majorum cœperit nobilium, puris munitus, inſtructuſque maternis monitis.

Educatio pia Sergii. Igitur mater exultabat quotidie, & omnipotenti Deo gratias referebat alacriter, qui talem ſibi ſuperno prolem conceſſiſſet auxilio. Duodecimo quidem ætatis ſuæ anno obiit mater ejus, migravitque ad Dominum: qui relictus a matre (pater jam olim luce caruerat) cum ſuis morabatur in parentum æde fratribus.

Eodem tempore urbis Romæ primatum gerebat eccleſiæ Leo III. papa benedictus, atque præcipuus, qui generoſitatem hujus præclari pueri reminiſcens, ac parentum ejus nobilitatem recolens, ad ſuam eum juſſit magno cum amore duci præſentiam. Itaque cum adductus fuiſſet, hilari vultu eum ſerenaque mente contemplari cœpit, & ſuo ſupra modum placuit animo. Tunc præſul cum ſcholæ cantorum ad erudiendum communibus tradidit litteris, & ut melliſluis inſtrueretur cantilenæ melodiis.

Inſignis idem & ſolertiſſimus puer celeriter omne litteralis diſciplinæ ſumpſit ingenium, ut omnes ipſis præcelleret ſcholæ puerulos. His optimus auditis pontifex inexplebili replebatur quotidie gaudio pro pueritiæ ejus benignis profectibus. Tunc acolytum in ſancta conſtituit Romana eccleſia. Viceſimo autem pontificatus ſui anno cum deceſſiſſet officio, Romanæ ſacerdotium Stephanus ſuſcepit eccleſiæ, quem etiam ipſe amplo cum cordis diligebat affectu. Et cum eum ſtrenui in divinis ſcripturis nobiliter contemplaretur velocem, protinus illi ſubdiaconatus conceſſit officium. Parvoque tempore poſt epiſcopatus ſui adminiſtratum regimen, eccleſiæ gubernacula Paſchalis ſuſcepit. A quo idem vir per omnia prudentiſſimus, vita, eruditione, moribuſque adornatus, tituli beati Silveſtri confeſſoris atque pontificis presbyter conſecratur; qui ſuper omnes miſericordia, ſtudio, vigilantia, atque omnibus optimis inſtitutionibus claruit. Paſchale vero defuncto præſulatus culmen accepit Eugenius. Igitur in pontificio cum tribus perduraſſet ipſe Eugenius annis, Valentinus ſedis ipſius pontifex conſecratur: cujus poſt caſum eccleſiæ apicem ſuſcepit Gregorius. A quo cum diligentius prædictus vir amaretur, archipresbyterum eum in ſancta ordinavit eccleſia.

Fit ſubdiaconus.

Et presbyter.

Et archipresbyter.

Qui vero cum per ſexdecim ſolertiſſime gubernaſſet eccleſiam annos, ad extrema ductus occubuit. Tunc vero, cum proceres, & Romanæ urbis optimates, univerſuſque eccleſiæ populus pro eligendo pontifice in unum coiſſent, atque alius de alio, ut fieri ſolet in talibus, conclamaret; ſubito per Dei providentiam divino nutu compuncti, de antefati Sergii archipresbyteri religione diligentius confabulari cœperunt, ut omnes conclamarent, quia dignus eſſet pontificatus adipiſci regimen.

Firmatoque in eumdem virum conſilio unuſquiſque in ſua reverſus eſt. Tunc repente diaconus quidam ipſius eccleſiæ Joannes in tantum amentiæ rupit, atque inſaniæ, ut perſuaſo quodam ſatis imperito & agreſti populo, collecta turbulentorum, & ſeditioſorum manu, in patriarchium Lateranenſe, per vim fractis januis, cum bellicis telis ingrederetur, legis & ordinis traditionem tranſgreſſus. Quo ex facto omnes, qui intra patriarchii mœnia aderant, ſtupore & metu repleti ſunt. Igitur cum per unius horæ momentum cum eo illa perduraſſet ignobilis populi coitio timore correpta, eo relicto nuſquam comparuit. Quibus ita geſtis omnes Quiritum principes indignati ſunt, & communi conſilio univerſi pariter in baſilica beati Martini confeſſoris atque pontificis celeri curſu magnoque equitatu ſunt congregati, & eumdem archipresbyterum Sergium in omnibus probatiſſimum virtutibus virum, de quo ſuperius memoriam fecimus, extrahentes de eccleſia, magno cum honore, magnaque populi comitante caterva, ampliſque reſonantibus laudibus cum hymnis & canticis ſpiritalibus in patriarchium Lateranenſe electus atque perductus eſt. Eodem vero die tanta nix in urbe effuſa eſt, ut omnibus candidata cerneretur. Quod multi gaudii dicebant, & claritatis eſſe indicium.

Diſcordia electionis.

Prædictum vero Joannem diaconum de patriarchio magna cum turpitudine hujus Romanæ urbis principes expulerunt, & arctius in clauſtra ſub cautela trudi præceperunt, pro ipſius tanta temeritate, & impia, & dira præſumptione, quam ſæpefatus Joannes diaconus auſus eſt perpetrare. Quem etiam concilio antiſtitum principes damnare, ſuoque voluerunt privari honore. Nec non & alii enſibus membratim eum dilaniare ac interimere voluerunt. Sed hoc fieri benignus & ſolertiſſimus Sergius præſul prohibuit; nolens malum pro malo ſecundum evangelicam cuiquam reddere vocem.

Auctoris cordiæ litur.

Rom. x

Tunc demum exultantibus omnibus ſacerdotibus, proceribus & optimatibus, omnibuſque eccleſiæ populis, idem ſanctiſſimus vir in apoſtolica beati Petri ſacratiſſima ſede ordinatus conſecratuſque eſt pontifex.

Conſe in ponti Sergius

Erat

Erat enim origine insignis, fide purus, prædicatione liberior, Deo humilis, hominibus clarus, vultu alacris, mente alacrior, ecclesiarum gubernator, plebium cultor, pauperum fautor, viduarum tegmen & consolator, indigentium largitor, dispersorum congregator & conservator, inanium sæcularium que rerum contemptor, solius sapientiæ divitiarum avidus & amator. Hujus sacratissimæ consecrationis cum ad aures invictissimi Augusti Lotharii rumor perveniisset imperatoris, Drogonem videlicet Metensis ecclesiæ archiepiscopum cum excellentissimo Ludovico filio suo, magno cum Francorum exercitu Romam direxit: cum quibus etiam archiepiscopos, pluresque episcopos, abbates & comites proficisci præcepit. Ipsi vero a quo in oras Bononiæ civitatis cum * belligeris suis exercitibus sunt ingressi, tantas cædes tantasque strages in populo peregerunt, ut qui per urbes & agros erant, tyrannica crudelitate perterriti, relictis propriis locis per loca abdita & latebras se absconderent. Cum vero hæc per omnem locum, singulasque per urbes, atque vicos & agros sæva operarentur nequitia, ad pontem pervenerunt Capellæ. Tantaque erat tunc cæli serenitas, ut toto in aere nubes aut pluviæ signum quisquam videre non potuisset: subito vero atrarum non modica densitas nubium facta est, nimbosisque procellis & coruscationibus circumdati, quidam de primatibus Drogonis consiliariis fulminis ictu percussi ac interempti sunt.

Hoc videntes horribile signum nimio omnes timore Franci correpti sunt. Sed nullatenus mentis ferocitatem deponentes, atroci voluntate ad Urbem velociter properabant.

Quorum adventum antedictus beatissimus papa Sergius fieri propius cum cognovisset, in ejus excellentissimi Ludovici regis occursum universos judices ad fere novem milliaria ab hac Romana urbe direxit.

Quem cum signis & magnis resonantibus laudibus susceperunt. Et dum Urbi pene unius milliarii spatio appropinquasset, universas militiæ scholas una cum patronis direxit, dignas nobilissimo regi laudes omnes canentes, aliosque militiæ doctissimos Græcos imperatorias laudes decantantes, cum dulcisonis earumdem laudum vocibus ipsum regem gloriose susceperunt.

Obviam illi ejus sanctitas dirigens venerandas cruces, item signa, sicut mos est imperatorem aut regem suscipere, ita eum cum ingenti honore suscipi fecit. Ipse vero Ludovicus rex qua hora sibi sacratissimas cruces ac signa obviam advenisse conspexit, alacris factus vaide lætatus est. Tunc suo universo cum populo omnibus Romanis judicibus, ac scholis antecedentibus, ad beatum Petrum studuit properare.

Quem antedictus almificus pontifex in gradibus ipsius apostolicæ aulæ eumdem regem in ipso die dominico post pentecosten suo cum clero expectavit. Conjungente vero eodem rege, universosque gradus ejusdem sacratissimæ beati Petri ecclesiæ ascendente, ad prænominatum propinquavit pontificem, qui in atrio super gradus juxta fores ecclesiæ cum universo clero & populo Romano assistebat. Tunc mutuo sese complectentes tenuit idem Ludovicus rex dextram antedicti pontificis, & in interius ingressi atrium ad portas pervenerunt argenteas. In quo atrio unus de exercitu a dæmonio arreptus in conspectu Francorum omnium valde vexatus est. Tunc almificus præsul claudi faciens omnes januas beati Petri, atque ferari præcepit, & regi sancto Spiritu admonente sic dixit:

Si pura mente & sincera voluntate, & pro salute reipublicæ, ac totius orbis, hujusque ecclesiæ, huc adveniisti, has mea ingredere januas jussione: sin aliter nec per me, nec per meam concessionem istæ tibi portæ aperientur.

Statim rex illi respondens dixit, quod nullo maligno animo aut aliqua pravitate vel malo ingenio adveniisset. Tunc eodem præsule præcipiente appositis manibus prædictas januas patefecerunt. Et ita in eamdem venerandam aulam beati Petri ingressi sunt, laudem Deo, & ejus excellentiæ decantantes, universus clerus, & cuncti religiosi Dei famuli extensa voce acclamantes: Benedictus qui venit in nomine Domini, & cetera. Sicque cum eodem pontifice ipse rex simulque omnes episcopi, abbates & judices, & universi Franci qui cum eo advenerant, ad confessionem beati Petri appropinquantes, seseque pronos ibidem prosternentes, Deo nostro omnipotenti, & eidem apostolorum principi gratias reddiderunt. Et data a prædicto almo pontifice super populum oratione, ab ecclesia pariter omnes egressi sunt. Postea vero continuis diebus sequentibus omnia suburbana pestifera devastatione compresserunt, agrosque, & segetes, atque prata quasi fulmineus impetus, decerpserunt. Dum hæc gerebantur, ipse a Deo protectus pontifex a quibusdam audivit, quod in hanc famosissimam urbem hospitalitatis caussa introire voluissent, sed munitis clausisque portis ut fieret minime concessit.

Rex ingreditur ecclesiam S. Petri

Franci Romanum agrum vastan

Dominico vero die sequente in eadem principis apostolorum basilica omnes archiepiscopi, & cuncti abbates, & omnes qui cum eo venerant Franci sunt congregati, omnesque pariter Romanorum nobiles & præclari. Tunc almificus pontifex manibus suis ipsum [c] Ludovicum Lotharii imperatoris filium oleo sancto perungens, regali ac preti sissima coronavit corona, regemque Longobardis præfecit. Cui regalem tribuens gladium, illic eo subcingi jussit. Deinde missarum celebritate finita ab ecclesia omnes cum rege lætantes regressi sunt, Deinceps vero per dies singulos conflictum novi certaminis cum sanctissimo præsule, omnibusque episcopis, & optimatibus nostris, atque proceribus ipse Drogo archiepiscopus Metensis ecclesiæ, de quo superius memoriam fecimus, commovebat tam ipse quam omnes archiepiscopi & episcopi, qui cum eo contra hanc universalem & caput cunctarum ecclesiarum Dei sine metropolitani concessione atque vocatione convenerunt, id est Gregorius archiepiscopus ecclesiæ Ravennensis, & Angilbertus archiepiscopus ecclesiæ Mediolanensis, Joseph episcopus ecclesiæ Eporediensis, Aginus episcopus ecclesiæ Veronensis, Almaricus ecclesiæ Camensis episcopus, Northaudus episcopus ecclesiæ Vercellensis, Sigifridus episcopus ecclesiæ Regiensis, Toringanus episcopus ecclesiæ Concordiensis, Odelbertus episcopus ecclesiæ Aquensis, Ambrosius episcopus ecclesiæ Lucensis, Joannes episcopus ecclesiæ Pisensis, Petrus episcopus ecclesiæ Volaterrensis, Gausprandus episcopus ecclesiæ Pistoriensis, Lantio episcopus ecclesiæ Senensis, Lupus episcopus ecclesiæ Textinæ, Sigismundus episcopus ecclesiæ Aprutinensis, Ricco episcopus ecclesiæ Asculanensis, Fratellus episcopus ecclesiæ Camerinensis, Gisus episcopus ecclesiæ Firmanæ, Racipertus episcopus ecclesiæ Nucerinensis, Amadeus episcopus ecclesiæ Pinnensis, Donatus episcopus ecclesiæ Fesolanæ, & ceteri.

Sergius coronat Ludovicum in regem Longobardorum.

Cum quibus etiam Boso comes, Adalgisus comes, Joannes comes, Vuldo comes, Vernandus comes, VVinfridus comes, atque Maurinus comes, & ceteri pariter contendebant.

Sed divina gratia inspirante, nec sermones ipsius

sius almi pontificis, neque prudentiam superare valuerunt. Tantaque ei superna aderat virtus, ut nullo sermone eum concludere vel constringere potuissent.

Et ab eo superati pudore, & operti confusione discesserunt. Quod videntes omnem iram atque ferocitatem, quam in mentibus obversabant, omnimodo deposuerunt. His igitur peractis a prædicto postulaverunt pontifice, ut omnes primates Romani fidelitatem ipsi Ludovico regi per sacramentum promitterent. Quod prudentissimus pontifex fieri nequaquam concessit, sed sic orsus est illis. Quia, si vultis domino Lothario magno imperatori hoc sacramentum, ut faciant solummodo consentio atque permitto. Nam Ludovico ejus filio ut hoc peragatur, nec ego nec omnis Romanorum nobilitas consentit.

Tunc demum in eadem ecclesia sedentes pariter tam beatissimus pontifex, quam magnus rex, & omnes archiepiscopi, atque episcopi, stantibus reliquis sacerdotibus, & Romanorum ac Francorum optimatibus, fidelitatem Lothario magno imperatori semper Augusto promiserunt. Posthæc vero Ebbo quidam & Bartholomæus archiepiscopi, qui pro criminibus suis privati honore ab ecclesia fuerant expulsi, a sanctissimo pontifice postulabant, ut eos ecclesiæ reconciliare, ac pallium eis tribuere dignaretur. Quos etiam idem præsul nec communionem inter clerum dignos esse suscipere dicebat, sed inter communem populum communicandi licentiam tantummodo haberent. Per idem tempus cum rex ipse Ludovicus Romæ degeret, Siconulfus Beneventanorum princeps magno cum exercitu Romam venit. Quem cum prædictus rex honorifice suscepisset, omnia pro quibus venerat ipsi indicavit. Cui rex gratanti animo quidquid petierat tribuit atque concessit. Et cum simul Franci & Longobardi, ac Beneventani congregati fuissent, facta est ingens populi multitudo, ita ut ex omni parte Roma circumdata videretur: quorum multitudine omnia fata deleta sunt. Ipse vero Siconulfus ardenti pectore præcipuum desiderabat videre pontificem, & ab eo benedictionem recipere. Quem præsul cum suscepisset, solo prostratus, pretiosos ipsius pedes humiliter osculatus est, & ab eo benedictione suscepta, ab ejus conspectu alacriter Deo gratias referens regressus est.

Platina in Sergio.

His omnibus finitis, ipse excellentissimus rex Ludovicus ampla cum lætitia Papiam reversus est, ubi ab exordio principatus sui culmen regebat. Tunc vero læti omnes cum conjugibus ac liberis, senatus populusque Romanus tam ingenti peste liberati, & a jugo tyrannicæ immanitatis redempti, sanctissimum Sergium præsulem velut salutis auctorem, ac restitutorem pacis venerabantur. Ille tamen non suæ virtuti rem gestam, sed divino muneri deputabat.

Ludovicus rex Roma discedit.

Jam quia lingua cuncta quæ gessit per ordinem explicare non prævalet, transeamus ad ea quæ in sanctis locis obtulit, & breviter enarrare inchoemus. In primo quidem pontificatus sui exordio superno amore exardescens in basilica Salvatoris, quæ Constantiniana vocatur, miræ pulcritudinis opus explevit. Nam ambitum sacri altaris, qui strictim in ea fuerat olim constructus, longiorem proprio digito designans a fundamentis perfecit, pulcrisque columniis cum marmoribus desuper in gyro sculptis splendide decoravit. Ubi nunc sacra plebs in administratione sacri largiter consistit officii.

Dona oblata ecclesiæ Constantinianæ a Sergio.

Quo expleto, ipse almificus pontifex pro decore atque ornatu hujus præclari operis in eadem basilica obtulit vela alba holoserica viginti ornata in circuitu de fundato. Similiter & alia vela de fundato valde optima viginti ornata in circuitu de blattin. Ubi etiam confessionem mirificam Christo cooperante construxit, & argenteis tabulis auroque perfusis fulgide compsit, quam propriis manibus consecrans, in ea reliquias posuit. Et aliud quidem opus ante fores hujus venerandæ basilicæ valde optimum peregit. Quia sacra pridem, quæ latebant populis, limina summo studio omnibus manifesta constituit, cum pulcri decoris arcus ibidem a fundamentis construeret, quos etiam variis picturis nitide decoravit.

Ipse vero a Deo protectus & præclarus pontifex pro remedio & futura animæ suæ retributione fecit cameram præsepii Domini nostri Jesu Christi, quod basilicæ beatæ Dei genitricis dominæ nostræ connectitur, quæ Major ab omnibus nuncupatur, argenteis tabulis ac deauratis, habentibus historiam beatæ Dei genitricis Mariæ, magnifice atque præcipue perornavit; quod nullus pontificum per tot annorum curricula ad tanti decoris speciem perducere arbitratus est. B. Mariæ

Hic vero præsul cum de omnibus ecclesiis sollicite curam gereret, etiam basilicam S. Archangeli, quæ in cacumine * Fajani montis est constituta, largiorem, quam pridem fuerat, a fundamentis perfecit, ac radiantibus picturis luculente pingi jussit, ac sarta tecta ejus noviter restauravit. Ubi & obtulit vestes de mizilo quatuor. Similiter & vela quatuor. Ipse vero almificus & beatissimus papa scholam cantorum, quæ pridem orphanotrophium vocabatur, & præ nimia vetustate pene in ruinam posita atque confracta videretur, Dei annuente clementia, a fundamentis in meliorem quam olim fuerat statum noviter restauravit. Nam & basilicam beati Romani martyris, quæ non longe ab urbe foris portam Salariam sita est, a fundamentis perfecit, quam etiam titulo sanctorum Silvestri & Martini parochiam esse decrevit. Fecit autem & basilicam sancti Theodori martyris, quæ in Coranis videtur finibus posita, milliario ab urbe Roma trigesimo, quam etiam splendide picturis fulgentibus decoravit. Sancti archangeli, * forte, Gargani. S. Romæ. S. Theodori.

Fecit autem in basilica beati Petri apostoli vestem de chrysoclavo habentem in medio Salvatoris effigiem, & dextra lævaque ejus omnium sanctorum apostolorum rutilantes figuras, quam etiam pretiosissimis gemmis prasinis & hyacinthinis perornavit. His igitur summo opere consummatis, ipse a Deo protectus & beatissimus papa, pia devotione sollicitus pro desiderabili dilectione sanctorum Silvestri & Martini, ecclesiam, quæ sancto eorum fuerat nomini consecrata, quam ab exordio sacerdotii sui, usquequo ad pontificatus culmen deductus est, strenue gubernavit, & per olitana tempora detecta vetustate marcuerat, ruinisque confracta diutina antiquitate lacerata manebat, Dei annuente clementia, in meliorem pulcrioremque statum a fundamentis perfecit. Abidem quoque ipsius, aureis musive perfuso coloribus, ingenti amore depinxit. Et ad honorem omnipotentis Dei, ejusdemque beatissimi Silvestri præsulis corpus cum beatissimo Fabiano atque Stephano, & Sotere martyribus ac pontificibus, simulque Asterio martyre cum sacratissima filia ejus, sanctoque Cyriaco, & Mauro, Largo, & Smaragdo, atque Anastasio, & Innocentio pontificibus, una cum sancto Quirino, ac Leone episcopis, pariter Artemio, Nicandro, & Crescentiano martyribus, cum quibus beata Soteris, atque Paulina, nec non Memmia, Juliana, & Quirilla, Theopiste, & Sophia virginibus atque martyribus, & beata Cyriaca vidua cum aliis multis, quorum S. Petri. Sancti Silvestri & Martini.

no-

nomina Deo soli sunt cognita, utrosque sub sacro altari dedicans collocavit.

His igitur magnifice peractis, gratanti animo menteque sollicita obtulit in eadem ecclesia ista perenniter permanenda; regnum aureum valde pretiosissimum cum gemmis prasinis, & hyacinthinis, & albis, quod nunc usque super altare cernitur pendens, habens in medio crucem de auro purissimo cum gemmis similiter pretiosis. Item gabathas ex argento purissimo auroque persusas quatuor, pendentes ante vestibulum sacri altaris, atque gabathas interrasiles deauratas cum bullis duabus. Crucem auream cum gemmis valde optimis duabus. Et aliam similiter crucem de argento unam. Obtulit in eadem basilica thymiamateria aureo superinducta colore tria, patenas de argento purissimo, ac deauratas duas. Colatorium de argento quo in sacro utantur officio, deauratum unum. Regnum de argento cum tintinnabulis, habens in medio crucem cum columba, unum.

Hic beatissimus papa superno amore exardescens, obtulit ubi supra aquamanilia de argento paria tria. Item sextaria de argento duo. Coronas majores de argento quatuor cum delphinis pensantes libras..... Calices de argento majores pariter ac deauratos duos. Patenam de argento majorem auroque persusam, habentem in medio effigiem Domini nostri Jesu Christi. Cerostrata desuper argentata paria tria. Canistra de argento tria. Patenam cum calice deaurato unam. Scyphum argenteum unum pensantem libras...

Obtulit vero ad honorem ipsius venerandæ basilicæ cantharos de aurichaldo duodecim: rugas similiter de aurichalco paria sex. Fecit autem hic præclarus ad gloriam atque honorem sanctorum confessorum, de quibus superius mentionem fecimus, ciborium ex argento purissimo pensans libras....

Nam & confessionem sacri altaris argenteis tabulis, auroque persusis pensantem libras .... magnifice ornavit, ut per sacras eorum intercessiones ætherei regni gaudia possideret.

Hic misericordissimus & benignissimus antistes obtulit ubi supra imagines de argento auroque persusas tres, quarum una habet effigiem Domini nostri Jesu Christi. Aliæ vero duæ sanctorum
entium. Silvestri & Martini, * sedentes super vestibulum sacri altaris.

Obtulit vero in jam superius dicta basilica vestem de chrysoclavo habentem historiam resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, cum gemmis prasinis, hyacinthinis, & albis: fecit etiam & aliam vestem de fundato valde pretiosam cum chrysoclavo habentem in medio effigiem Salvatoris Domini nostri Jesu Christi dextra lævaque ejus effigies sanctorum Silvestri ac Martini. Similiter cum gemmis prasinis, hyacinthinis & albis. Immo vero obtulit sanctissimus præsul cortinas Alexandrinas pretiosissimo opere contextas tres. Vela de fundato ornata in circuitu de blattin, quæ pendent in arcu ipsius basilicæ viginti quatuor. Vela alia de fundato cum periclysi de blattin quindecim. Vela alba holoserica, ex quibus sacrum circumdatur altare, quatuor; unum ex eis habens in medio crucem & gammadias de chrysoclavo, & alia ornamenta in circuitu de blattin.

Hic insignis & beatissimus papa divina inspiratione protectus juxta latus ipsius basilicæ ad laudem creatoris monasterium in honore beati Petri ac Pauli Apostolorum Sergii & Bacchi, sanctorumque Silvestri & Martini a fundamentis construxit. In quo monachorum Deo servientium congregationem pro quotidianis laudibus in prædicta ecclesia die noctuque Domino Deo nostro deprecantes constituit.

Qui beatissimus pontifex, postquam sedem Romanam & apostolicam annis tribus glorioissime rexit, hac luce subtractus ad æternam migravit requiem. Fecit autem ordinationem unam in mense Martio, presbyteros octo, diaconos tres, episcopos per diversa loca numero viginti & tres. Sepultus vero est in basilica beati Petri apostoli.

Notæ Severini Binii.

a *Sergius.*) Post obitum Gregorii IV. Joannes diaconus violenter sedem occuparat: sed cum schismaticum ab ea legitime depositissent, communi consensu electus est Sergius ejus nominis secundus, quarto Idus Februarii, anno Domini 844. Nomen quod habuit ante pontificatum, nequaquam, ut fabulantur recentiores historici, immutavit. Accidit in Sergio tertio, quod per calumniam huic pontifici impingunt. Ille enim vocabatur Petrus, & postea se Sergium II. nominavit; non ob aliquam nominis turpitudinem, sed reverentiæ caussa. Putabat enim indignum se vocari illo nomine, quo Christus primum apostolicæ sedis pontificem principem apostolorum ex Simone Petrum nominavit. Primus post Petrum apostolorum sibi nomen immutavit quidem Octavianus Alberici patricii filius, qui vocatus est Joannes XI. ut infra in notis ejusdem papæ annotabimus. Unde commentum esse patet, quod ajunt recentiores historici, Sergium prius Os porci appellatum, ob nominis turpitudinem primum se aliter appellari voluisse, nomenque aliud imposuisse. Hujus temporibus contigit admiranda illa omnium scriptorum genere celebrata victoria contra sacrilegos & impudicos Saracenos, infame tributum exigentes, obtenta auxilio sanct Jacobi, qui omnibus perspicuus, ut regi per visionem pollicitus erat, ante aciem adversus barbaros dimicare est visus.

Sergius II. quando factus pontifex.

Nomen non mutavit.

Victoria obtenta contra Saracenos.

b *Lotharius Drogonem cum filio Ludovico Romam misit.*) Qua de caussa illud factum f erit, Addo Viennensis anno 841. his verbis enarrat: *Lotharius filium suum Ludovicum, quem in Italia regem fecerat, ut imperatoris nomen sortiretur, per Drogonem patruum Romam misit. Cui Sergius jam tunc pontifex coronam imposuit, & acclamante universo populo, imperator & Augustus est salutatus.* Ex quibus impudentia Sigeberti schismatici redarguitur, dum in gratiam imperatoris schismatici, cui inhæsit, pro libitu animi sui, scribit Ludovicum a Lothario Romam missum fuisse ad confirmandum electionem pontificis Sergii.

Quare Ludovicus Romam a patre missus.

c *Ludovicum oleo sancto perungens, regali coronavit corona, regemque Longobardis præfecit.*) Ludovicum non regem Longobardorum, sed imperatorem Romæ creatum & coronatum esse, plurium scriptorum testimonio constat. Hoc unicum controvertitur, an petenti coronam imperii Sergius, vel potius Leo IV. imposuerit. Leo Ostiensis in chronico, Ado Viennensis loco supradicto, & diplomata quædam apud Sigonium de regno Italiæ libro primo, annum primum Ludovici imperatoris referunt ad tempora Sergii papæ, & ad annum Domini 844. Acta vero Romani concilii initium imperii Ludovici referunt ad annum secundum Leonis IV. qui est redemptoris nostri 848. Idque ideo quod allegatis actis concilii Romani quintus annus imperatoris conjungitur cum anno septimo Leonis quarti, & 853. Christi Redemptoris. In re nimis dubia judicium meum suspendo. De epitaphio Sergii papæ junioris recens invento vide annales cardinalis Baronii anno 847. numero sexto.

* Epistola Sergii Papæ II.

ad episcopos Transalpinos

De prælatione Drogonis vicarii sedis apostolicæ.

Optaveram equidem, fratres carissimi, tam glorioso certamini nostram corporalem exhibere præsentiam, & pro recuperanda tam excellentis ordinis gloria modis omnibus desudare. Sed quia nos cunctarum sollicitudo angit ecclesiarum, ubi ipsi esse non possumus, more præcedentium nostrorum moderationis nostræ vicarios damus. Ad nostræ igitur humilitatis vicem, cunctis provinciis trans Alpes constitutis, Drogonem archiepiscopum Metensem, glorioso quondam Caroli imperatoris filium, cujus beatissimi moderatoris industria Romanorum Francorumque concorporavit imperium, cauta deliberatione constituimus. Ut

quia ſereniſſimi atque piiſſimi filii noſtri magni imperatoris Hlotharii, ejuſque fratrum dilectiſſimorum filiorum noſtrorum Hludovici & Caroli regum avunculus eſt, inſuper ſanctitate doctrinaque conſpicuus, ab hac ſede ſanctiſſima apoſtolorum principis auctoritate percepta, veſtris neceſſitatibus vice noſtra idoneus ubique miniſter exiſtat. Et quia omnium veſtrorum ſollicitudinem illi gerere præcepimus, omnium volumus obedientia comitari. Decet ſane, fratres, ut qui pro omnibus laborat, cunctorum ſubſidio fulciatur. Huic ergo in congregandis generalibus ſynodis, in omnibus ſupradictarum regionum partibus noſtram commodamus auctoritatem & quidquid provinciali ſynodo fuerit definitum, ad ejus abſque dilatione ſtatuimus notitiam perducendum. Si cui autem ab illis partibus hanc ſanctam ſedem appellare opus fuerit, & in noſtra audientia ſe audiri popoſcerit, hunc commonemus, ut ad ejus primum audientiam ſe ſummittat, & eccleſiaſticorum geſtorum in ſua regione rationabili digeſtione prolata, ſi epiſcoporum de eo, qui forte criminibus impetitur, ſententia diſcordaverit, ut ab aliis reus, innocens judicetur ab aliis; tunc ipſis geſtis ad nos delatis, litteris etiam præfati fratris noſtri, cui vicem noſtram conceſſimus, commendatus, ſive ad nos, ſive ad beatiſſimi Petri ſedem ſecurus accedat, nullaque eum in veniendo mora præpediat. Quam etiam condicto fratri noſtro Drogoni archiepiſcopo in examinandis ac perquirendis epiſcopis & abbatibus ſub hoc tenore hanc noſtram licentiam & auctoritatem conceſſimus, ſalvo in omnibus hujus univerſalis Romanæ ſedis primatu, noſtrique præſulatus honore, vigoreque & exaltatione cariſſimi ac ſpiritalis filii noſtri domni Hlotharii magni imperatoris. Nam nobis valde placuit, propter diverſas eccleſiarum Dei perturbationes, hoc neceſſarium ſatiſque dignum opus explere. Si vero hac admonitione contempta, ſola improbitate ſe criminibus exuendum exiſtimaverit, noverit a noſtra manſuetudine nequaquam ſe temerariam abſolutionem adepturum, niſi primum provinciali ſynodo, & poſtmodum generali, prædicti fratris noſtri audientia ejus fuerit actio ventilata. Illic enim cauſa ſubtilius examinatur, ubi perpetrata dignoſcitur. Tamen ſi ſe ad nos venire popoſcerit, ut ante prædiximus, non teneatur. Si autem vel ſui metropolitani provincialem ſynodum evocatus adire noluerit, vel ad generalem præfati vicarii legatique noſtri conventum venire contempſerit, cum hæc noſtris apoſtolicis auribus per ſuas litteras intimare decreverit, noſtra & totius eccleſiæ catholicæ ſe noverit auctoritate judicandum. Quod ſi violentiam ſibi a religioſis filiis noſtris regibus quilibet epiſcoporum, quominus canonum ſtatuta cuſtodiat, queritur irrogatam; nos hoc ſuffugium, annuente Domino, litteris ad eos miſſis credimus amputandum. Nequaquam enim auditu tolerabile eſt, ut germanorum fratrum in fide Trinitatis terna ſocietas a ſui dilectione & communi juris æquitate diſſiliat. Quod ſi eorum quilibet poſt diſcordiæ principem abire maluerit, nec catholica fuerit pace contentus, hunc merito Deo auxiliante, canonicis auctoritatibus, prout melius poſſumus, caſtigare ſtudemus. Ceterum, fratres, tanquam ſub uno caritatis globo conſtitutam veſtram alloquor ſanctitatem, ut idipſum omnes ſentiatis, & non ſint in vobis ſchiſmata, neque per aliquos inanium argumentationum cuniculos, vel vobis ipſis, vel populo vobis commiſſo, veritatem ſubducatis, quæ abſque refragationis diverticulo vera proſequitur, dicens: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* At contra qui bella volunt, quia diaboli filii ſint, palam datur intelligi. Sed nos in eo qui vincit mundum, beato Petro apoſtolo intercedente confidimus, quod nullo typho ſæcularis audaciæ veſtra ſuccumbit auctoritas: tamen etſi ad tempus prævaluerint, quia in æternum damnabuntur ambiguum non eſt. Vos autem etſi perſecutionem patimini propter juſtitiam, beati. Deus vos incolumes cuſtodiat, fratres. Amen. *Matth.* 5

NOTA JACOBI SIRMONDI, S. J.

1 *Epiſtola Sergii papæ.*) Ut Sergio II. adſcriberemus, erat enim ἀντίγραφος, fecit auctoritas Hincmari, qui Drogonem a Sergio prælationem iſtam obtinuiſſe ſcribit epiſtola VI. Adeptum autem anno DCCCXLIV, intelligi licet ex cap. 11. ſynodi Vernenſis.

CONCILIUM AD THEODONIS VILLAM.

ANNO CHRISTI 844.

CAPITULA QUÆ ACTA SUNT

ANNO CHRISTI 844.

In ſynodo ſecus Theudonis Villam habita, in loco qui dicitur Judicium, quando tres fratres glorioſi principes, Hlotharius videlicet, Hludovicus, & Carolus ſimul convenerunt, anno v. regni Caroli: cui ſynodo Drogo Metenſis epiſcopus præſedit conſenſu eorumdem regum: quæ & ipſi principes ante ſe fideleſque eorum relecta capitula approbaverunt, & ſe eadem ſervaturos auxiliante Domino promiſerunt menſe Octobri, indictione * VIII. (1)

* Immo leg. VIII. monuimus in ſynopſi & cenotaphio Papiſſæ.

Extat in Baluſio Tom. II. P. VII.

(1) Labbeus perperam hic in margine ſcribit, loco *Indictione VII.* legendum eſſe, *Indictione VIII.* Conſtantinopolitana nempe a Kalendis Septembris hujus Chriſti anni inchoata; non enim animadverterat, Carolum Calvum plerumque adhibuiſſe indictionem a die Natali Chriſti inchoatam. *Pagius ad An. Ch.* 844. *n.* 14.

CON-

[1] CONCILIUM VERNENSE II.

ANNO CHRISTI 844.

[2] CANONES CONCILII IN VERNO PALATIO HABITA,

Ubi præsedit Ebroinus Pictavorum episcopus, & Vvenilo Senonum archiepiscopus, nec non & Hludouvicus sancti Dionysii abbas, & Hincmarus post Rhemorum episcopus, anno v. regni domini nostri Caroli filii Hludovici imperatoris mense Decembrio, indictione * VII. (a)

Extat in Baluzio Capitular. T. II. p. 13.

Nota Jacobi Sirmondi, S. J.

1 *Concilium Vernense II.*) Primum id fuit, quod sub Pippino rege celebratum vidimus tom. VI. anno 755. Ebroinus Pictavorum episcopus, ut apparet ex diplomate A Caroli Calvi, quod sequenti anno datum est monachis Fossatensibus, archicapellanus erat sacri palatii: eaque opinor caussa est, cur præsente archiepiscopo præsideat huic concilio,

[1a] CONCILIUM BELVACENSE.

ANNO CHRISTI 845.

HÆC CAPITULA QUÆ SEQUUNTUR FACTA SUNT

In synodo habita apud Belvacum civitatem anno DCCCXLV. mense aprilio, anno * VI. regni domni Caroli, indictione VII. Quæ collata sunt inter eumdem principem domnum Carolum & episcopos regni sui: & eadem isdem princeps gloriosus Deo teste sub fidei suæ adstipulatione se servaturum promisit erga omnes ecclesias & episcopos regni sui. Quæ ad vicem omnium episcoporum sui principatus qui erant, quique futuri erant, de manu horum episcoporum conservanda suscepit: id est Vvenilonis, Erchanradi, Immonis, Rothadi, Symeonis, Lupi, Ragenarii, Heliæ, Erpoini, Aii, Hincmari presbyteri & vocati archiepiscopi.

Extat in Baluz. Capitular. T. II. P. 19. (a)

Nota Jacobi Sirmondi, S. J.

1 *Concilium Belvacense.*) Qui synodo huic adfuisse dicuntur, quarum sedium fuerint episcopi, mox docebit privilegium Ratberto Corbejensi concessum in synodo Parisiensi, cui iidem omnes subscripsere, præter Lupum Catalaunensem.

Notæ Severini Binii.

2 *Concilium Bellovacense.*) De loco tempore & rebus in hac synodo gestis, Flodoardus scriptor hujus temporis in vita Hincmari, lib. 3. cap. 1. scribit hæc quæ sequuntur: *Anno incarnationis Domini octingentesimo quadragesimo quinto Carolus Calvus convocavit synodum episcoporum sui regni Bellovaci civitatis provinciæ Rhemensis. In qua inter alia negotia ecclesiæ & regni, de ecclesiæ Rhemensis desolatione agere incepit; quam Fulquus presbyter diu usurpaverat, & post cum Herbo suus successor; adeo ut longo temporis intervallo sine pastore extitisset. Verum episcopi recensuerunt, quomodo Ebbonis episcopi depositionem viderant, & audierant, & super eo negotio auctoritatem sanctorum patrum in memoriam reducentes, uno ore statuerunt, tum quia eos necessitas cogebat, tum quia partium illorum erat, ut tandem decennio post Ebbonis depositionem in ecclesia Rhemensi episcopus ordinaretur.*

Quare Hincmarus non tantum a clero & populo urbis Rhemensis, verum etiam ab episcopis ejusdem provinciæ cum consensu Vvenilonis archiepiscopi Senonensis, & Ercanradi episcopi Parisiensis, nec non abbatis & religiosorum sancti Dionysii in Francia, ubi Hincmarus monachus erat, episcopus electus fuit, cujus electionem Carolus gratissimam habuit. Hoc igitur statuto, & scriptis sigillisque eorum qui hunc elegerant confirmato, ecclesiæ Rhemensis episcopus ordinatus est. Porro hic ab adolescentia litteris humanioribus de-

B *ditus, & in disciplina monastica in monasterio sancti Dionysii sub Hilduino abbate educatus; inde tam propter suorum parentum nobilitatem, quam ingenii sui acumen, in Ludovici imperatoris, cui familiaris erat, palatium adductus fuit. A quo, & a suo abbate sub auctoritate episcoporum evocavit, ut ordo & status monasticus a multis depravata quorumdam vita collapsus, in pristinum nitorem & splendorem prædicto in monasterio sancti Dionysii restitueretur. Et, ut facto adimpleret quod verbo consulebat, ipsemet corpus suum castigando, & in servitutem redigendo, cum aliis reformationem subire voluit.*

Cum autem temporis progressu suus abbas Hilduinus archicapellanus capellæ imperatoris cum multis aliis nobilibus regni, imperatoris indignationem incurrisset, & suis abbatiis spoliatus in Saxoniam relegatus fuisset, hunc Hincmarus cum licentia & permissione sui proprii episcopi, & benedictione suorum confratrum monachorum in exilium secutus est. Verum ob primam familiaritatem, quæ sibi cum imperatore intercesserat, divina annuente ope, tanta valuit gratia apud imperatorem, principes, & alios nobiles, ut C *Hilduinus ab exilio revocatus in suas abbatias postliminio redierit. Similiter cum papa Gregorius huc venisset, & regnum Franciæ ab ipso imperatore defecisset, Halduinus hunc ad se pellicere contra fidem imperatoris conatus est, sed id ipse præstare noluit. Et post restitutionem imperatoris totus incubuit in utilitem sui abbatis; pacificus mansit in monasterio suo, ubi tamdiu reliquiarum ecclesiæ, & corporum sanctorum martyrum custos extitit, quamdiu in regis obsequium vocatus, monasterii deiparæ virginis Mariæ, & sancti Germani provinciam & administrationem, regis, sui episcopi, & Hilduini diaconi, sui abbatis imperio suscepit. Insuper rex illi quamdam possessionem bonorum & servorum largitus est, postquam fuit consecratus episcopus, & monasterio sancti Dionysii, in quo militaverat, testamento legavit.*

---

a Capitulorum istorum auctorem se esse docet Lupus Abbas Ferrariensis in epist. 42. ut observavit Baluzius in Notis ad Lupum p. 462.

(a) Hic quoque Labbeus in margine loco *Indictione VII.* perperam dicit legendum esse, *Indictione VIII.* quia, ut diximus, non observarat, post Ludovici Pii mortem Indictionem Gallicanam apud Francos in usu esse cœpisse. *Pagius ad An. Ch. 744. n. 15.*

(a) Plura fuisse quam octo hujus concilii capitula discimus tam ex concilio Meldensi, de quo paullo post, quam ex Jovonis & Gratiani decretis.

CON-

ANNO CHRISTI 845.

I.ª CONCILIUM b MELDENSE, IN QUO PRÆFIXIS RECENTIUM

Aliquot ſynodorum decretis, alia ſimul ad redintegrandum eccleſiæ ſtatum & ad principis ac reipublicæ ſalutem, prolata ſunt capitula: in Meldenſi eccleſia celebratum c xv. Kalendas Julias, indictione VIII. anno Chriſti DCCCXLV. Sergii II. papæ anno II. Caroli Calvi regis anno VI. ſuccreſcente.

TITULI CANONUM.

Ex conventu in villa Colonia.

Ex P. Simondo.

I. *De honore cultuque Dei, atque eccleſiarum & ſervorum Dei veneratione.*
II. *Ut honor & poteſtas regia inconvulſa permaneat.*
III. *De juſtitiis unicuique ſecundum legem ſuam faciendis.*
IV. *Ut nemo quidquam regi contra juſtitiæ rationem ſuggerat.*
V. *Ut ſi quid regi ſubreptum eſt, fideliter admoneatur.*
VI. *De iis qui initum concordiæ fœdus irruperint.*

Ex ſynodo apud Theodonis villam.

VII. *Ut principes mutuam inter ſe caritatem & concordiam habere ſtudeant.*
VIII. *Ut epiſcopi in viduatis ſedibus ordinentur.*
IX. *Ut monaſteria laicis conceſſa religioſis deinceps viris ſeu feminis committantur.*
X. *De abuſibus quos laici monaſteria regentes præſumebant.*
XI. *De rebus eccleſiaſticis non pervadendis.*
XII. *Ut ordo eccleſiaſticus antiquum rigorem recipiat, judicium & juſtitia omnibus reddatur, & de præteritis erroribus pœnitentia agatur.*

Ex ſynodo apud Lauriacum.

XIII. *De eo qui eccleſiaſticam auctoritatem contemnit.*
XIV. *De eo qui contra regiam dignitatem egiſſe comprobatur.*
XV. *De eo qui poteſtati regiæ non obtemperat.*
XVI. *De eo qui adverſus hæc capitula prævaricatur.*

Ex ſynodo apud Belvacum.

XVII. *Ut res eccleſiis ablatæ reſtituantur.*
XVIII. *Ut præcepta illicita de rebus eccleſiaſticis reſcindantur.*
XIX. *Ut injuſtæ conſuetudines ab eccleſia non exigantur.*
XX. *Ut miſſi dirigantur, qui inquirant quæ ad regem & rempublicam pertinent.*
XXI. *De precariis & commutationibus vacante ſede factis.*
XXII. *De precariis quomodo fieri ac renovari debeant, & de præceptis regalibus.*
XXIII. *De commutationibus rerum eccleſiaſticarum.*
XXIV. *Ut eccleſiæ contra oppreſſores defendantur.*

In ſynodo Meldenſi acta.

XXV. *Quod domus epiſcopi recte ordinari & componi debeat.*
XXVI. *Ut domum epiſcopi feminæ non frequentent, nec in ea reges aut principes ſæculares diu verſentur.*
XXVII. *Ut civitates per regis tranſitum non deprædentur.*
XXVIII. *Ut epiſcopis libertas a rege ad obeunda miniſteria concedatur, & epiſcopi conceſſo ſibi otio non abutantur.*
XXIX. *Ut epiſcopi plebes ſibi creditas ipſimet viſitent.*
XXX. *Ut a minore eccleſia ad potiorem nemo aſpiret.*
XXXI. *Ut metropolitanis reverentiam exhibeant epiſcopi provinciæ.*
XXXII. *Ut principes ſynodos provinciales ſuis temporibus fieri permittant.*
XXXIII. *De epiſcopis qui ad ſynodos vocati non veniunt.*
XXXIV. *Ut canonum ſtatuta omnes cuſtodiant, & vocum novitates in exponendis ſcripturis aliiſve non præſumant.*
XXXV. *Ut habere ſtudeat epiſcopus, qui presbyteros plebium aſſidue inſtruat & informet.*
XXXVI. *Ut presbyteri apud eccleſias ſuas habitent, & mulierum frequentationem devitent.*
A XXXVII. *Ut clerici arma militaria non contingant.*
XXXVIII. *Ut nullus deinceps epiſcopus ſupra ſacra juret.*
XXXIX. *Quod deteſtanda ſint perjuria.*
XL. *De hoſpitalibus Scotorum, & aliis ad nihilum redactis.*
XLI. *De monaſteriis everſis, & in allodium datis.*
XLII. *Ut miſſi dirigantur, qui res eccleſiaſticas in allodium datas inquirant.*
XLIII. *Ut per ſimoniacam hæreſim nemo regimen obtineat.*
XLIV. *Ut chorepiſcopus ultra modum ſuum nihil præſumat.*
XLV. *Ne pro chriſmate pretium exigatur, & de eulogiis quæ a presbyteris offeruntur.*
XLVI. *Ut ſacrum chriſma niſi in cœna dominica non fiat.*
XLVII. *Quomodo providendum ſit eccleſiæ cujus epiſcopus infirmus eſt.*
B XLVIII. *Ut presbyteri, excepta ægritudine, non baptizent extra loca & tempora conſtituta.*
XLIX. *Ut laici presbyteros ſuos villicationi & aliis ſæcularibus negotiis non implicent, nec aliorſum ducant.*
L. *Ut clerici alterius parochiæ ſine formata non recipiantur, & criminati ab omnibus excludantur.*
LI. *Ut clerici, qui cum ſenioribus ſuis ex aliis provinciis veniunt, non miniſtrent, nec ordinentur ſine litteris epiſcopi ſui.*
LII. *Ut nullus ordinetur, niſi certo in clero per anni ſpatium converſationem ſuam probarit.*
LIII. *De canonicorum in civitate vel monaſteriis cura & diſciplina.*
LIV. *Ut titulos cardinales in urbibus & ſuburbiis conſtitutos epiſcopi penitus ordinent & diſponant.*
C LV. *Ut epiſcopi uſuras omnino compeſcere ſtudeant.*
LVI. *Ut epiſcopus ſine certa cauſſa nullum excommunicet, nec anathema imponat ſine archiepiſcopi & comprovincialium epiſcoporum conſenſu.*
LVII. *Ut monachi palatium ſine epiſcopi auctoritate non adeant, nec vagentur, nec villicationibus inſerviant.*
LVIII. *Ut canonicos ſine epiſcopi conſenſu in ſervitium ſuum rex non recipiat.*
LIX. *Ut monachus de monaſterio ſine epiſcopi conſultu non ejiciatur.*
LX. *Ut qui ſacra loca infringunt, & prædantur, tamquam ſacrilegi puniantur.*
LXI. *Ut pervaſores rerum eccleſiaſticarum publicæ pœnitentiæ ſubjiciantur.*
LXII. *Ut qui nonas & decimas perſolvere, aut ſarta reſtaurare negligunt, excommunicentur.*
D LXIII. *Ut de manſo eccleſiæ, aliiſve, indebitus cenſus a presbyteris non exigatur.*
LXIV. *De raptoribus virginum & viduarum, qui eas conſenſu parentum poſtea duxerunt.*
LXV. *De raptoribus virginum & viduarum, qui nondum eas ex voluntate parentum duxerunt.*
LXVI. *Ut qui deinceps virgines vel viduas rapere præſumpſerint, excommunicentur.*
LXVII. *De iis qui ſanctimoniales rapiunt, & in conjugium ſumunt.*
LXVIII. *De iis qui alienas ſponſas rapiunt.*
LXIX. *De eo qui vivente marito conjugem illius adulteravit, & illo mortuo ſumpſit.*
LXX. *De iis quæ ſub velamine religionis, quaſi ſanctimoniales degunt, & voluptatibus inſervire dicuntur.*
LXXI. *Ut auctoritatem regiam penes ſe habeant epiſcopi, qua miniſtros reipublicæ, ſi eorum indiguerint adjutorio, conveniant.*
E LXXII. *De ſepulturis infra eccleſiam, & de ſepulcris non violandis, vel pecunia pro ſepultura non exigenda.*
LXXIII. *Ut erga Judæos antiqua canonum & legum jura ſerventur.*
LXXIV. *Ut potentes viri ac feminæ provideant, ne in ſuis domibus vigeant adulteria & libidines.*

LXXV.

LXXV. *Ut capellæ villarum regiarum non committantur laicis, sed ecclesiasticis, & de dominicis decimis.*

LXXVI. *Ut comites seu judices placitum aut malum non teneant post quartam feriam in capite jejunii.*

LXXVII. *Ut feriati sint octo dies paschalis festivitatis.*

LXXVIII. *Ut capitula a Carolo magno imperatore, & a Ludoviso Augusto promulgata observari præcipiantur.*

LXXIX. *Ut qui hæc statuta episcopalia & regalia violarit, si clericus est, gradum omittat, si sæcularis, honore suo privetur.*

LXXX. *Conclusio ad regem, ut capitula quæ ipse decrevit, & manu sua firmavit, re ipsa conservet.*

PRÆFATIO.

QUia generis humani fragilitas pronior dilabatur ad corrigenda, quam studeat conservare correcta, & divina testantur oracula, & consuetudine monstratur quotidiana: quia etiam virtutes facilius queant plantari, quam vitia possint eradicari, & ager dumosus ruricolarum usu atque labore ad cultum fertilem perductus ostendit, & propheta sacerdotalem gestans personam, Domino loquente, præmonstrat dicens: *Ego constitui te hodie super gentes & super regna, ut evellas & destruas, & dissipes & disperdas, & ædifices & plantes.* Quatuor enim prius ponens ad destruendum prava, & duo postmodum ad statuendum recta, ostendit quid falce sacerdotali durius valeat & sæpius debeat recidi. Quidquid terrena potestate vel cupiditate, ignorantia seu fragilitate, studio ac subreptione perversum in ecclesia, aut in humana conversatione pullulaverit, recidendum. Sacerdotum est enim, divina populo dare mandata, & referre responsa: quia in rationali pectoris Aaron erant doctrina & veritas. Et sacerdotalis chorus os Domini appellatur, sicut scriptum est. *Si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris.* Cui etiam dictum est: *Tu autem annuntiabis eis,* quin populis universis, *ex me*: &, *legem requirent ex ore sacerdotis, quia angelus Domini exercituum est*: & multa alia his similia, quæ vera Christianitas plus jam pene credendo & venerando, quam audiendo vel discendo cognoscit. Sacerdotum est etiam imminentem gladium, quæ est animadversio divini furoris atque judicii, populis nuntiare: eorum est nihilo minus, verbi gladio, acutiore omni gladio ancipiti, qui penetrat usque ad divisionem animæ & spiritus, compagum quoque & medullarum, atque cogitationum & intentionum cordis, in unoquoque ecclesiæ filio prava resecare a rectis, pravosque in omni ecclesia, si ita res poposcerit, ut sæculi judices & judicii divini præcones, segregare de rectis. Quia nulli qui sanum sapit est dubium, ita Dominum omnia moderasse, ut clavibus ecclesiæ datis aditus ad vitam claudi debeat, vel reserari, & quidquid ordine ordinato a sacerdotibus in ecclesia geritur, per gratiam sancti Spiritus ab illo geratur, qui quod eis promisit nullatenus pro quocumque in quocumque dimisit: *Ecce ego*, inquiens, *vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*. Quod certissime cognoscentes Domini sacerdotes, & subtili examine perpendentes, quia eorum erat ad omnem actionem populi, ut Dominus per Mosem præceperat tubis clangere, id est manifestissima prædicatione voluntatem Domini insonare; postquam ab ipsis piæ memoriæ Ludovici divini Augusti temporibus ecclesia diversis & diversis cœperat vexationibus fatigari, in qua, ut propheta longe ante defleverat, a planta pedis usque ad verticem non erat, immo nec est desiderabilis sanitas, crebris monitionibus suam, principum quoque & potentum, ac pauperum, totiusque ecclesiæ clamantes necessitatem, vocem correctionis dederunt, si forte vel ipsa vexatio, ut scriptum est, intellectum daret auditui. Hoc verbis, hoc scriptis, hoc publicis, hoc privatis suasionibus, hoc specialibus, hoc generalibus egerunt: pro Christo legatione fungentes, petitionibus, hoc etiam dicta dominica proponentes, hoc propheticis & apostolicis oraculis contestantes, hoc veterum statuta præ oculis demonstrantes, hoc capitulari & petitoria suggestione sæpius & principes & reipublicæ potentes atque ministros divina insinuatione, & voce blande ac terribiliter, quia ita diversi rerum eventus exegerant, monuerunt. Et ut de multis quædam ad memoriam reducamus, ita egerunt scriptis quæ constant. Quorum unum est ex synodo in pago Andegavensi habita, in villa quæ dicitur Lauriacus. Aliud in reversione glorioси regis ac domini nostri Caroli a Redonis civitate: quod idem inclytus princeps, & ceteri quique tam ecclesiastici, quamque ex laici ordine, qui adfuerunt viri manu propria firmaverunt. Tertium in generali synodo apud Theodonis villam generaliter actum, & generali contestatione propalatum. Quartum ex convenientia in prædicto conventu cœptum, & in Verno palatio perpetratum: sed invidia ac malitia diaboli, seu ministrorum ejus, nondum principis & populi auribus propalatum. Inde vero, quia sicut necesse fuerat, divinis jussionibus non est secuta obedientia, dedit Dominus ab Aquilone, unde juxta prophetam, pandetur omne malum, dignos meritis nostris apostolos, crudeles scilicet & immanissimos Christianitatis persecutores Northmannos, qui usque Parisios venientes, quod jussit Dominus demonstraverunt: quorum actus Domini sacerdotes, ut prævenerant ex ore Domini, sermone sunt etiam subsecuti. Sed & inde Belvacum civitatem venientes, quæ ex Domini voluntate cognoverant, & verbo & scripto nullatenus siluerunt. Tandem autem grassante iniquitate, & elongante se optata atque optabili pace, non solum a medio nostri, verum, quod est lugubrius, a finibus nostris, perspicientes etiam divinam misericordiam, quæ potissimum in tribulatione suis fidelibus consueverat semper adesse, tot miserorum gemitus, tantasque lacrymas & pene intolerabiles, & in hac regni dumtaxat parte inauditas afflictiones & horribiles calamitates surda, si dici fas est, aure justo judicio præterire. Ob hoc justæ indignationis divinæ complangendum supplicium, & ecclesiæ Christi devoto pectore tractandum negotium, præsulum quoque & sequentis cleri correctionem, & regis ac regni salubritatem atque stabilitatem, & populi auctore & fautore Domino procurandam salutem, venerabiles episcopi, Yvenilo videlicet Senonicæ sedis archiepiscopus cum suffraganeis suis, Hincmarus quoque sanctæ metropolis ecclesiæ Rhemorum episcopus cum coepiscopis suis, & Rodulfus Bituricæ civitatis archiepiscopus, ceteris etiam Domini sacerdotibus legatis vel scriptis suam præsentiam exhibentibus, in Meldensem ecclesiam de suis civitatibus convenerunt, ibique secundum synodalis ordinis censuram residentes, anno dominicæ incarnationis DCCCXLV. piique regis Caroli succrescente feliciter VI. cujus consensu sub divino nutu illuc conventum est, XV. Kalendas Julii, quia occasiones durissimæ jam annis præcedentibus synodalia tempora religioni abripientes sibi indebite subripuerant: post compassionis fraternæ, & communis miseriæ luctum statuerunt primo aliqua ex his, quæ nuper ab eodem devotissimo principe, una cum sacro ecclesiastico ordine, & illustrium virorum nobilitate decreta sunt, ita ut constituta fuerunt præfigere: vel quæ ab ipsis ac ceteris Christi vicariis, ac divina auctoritate, ad statum sanctæ ecclesiæ redintegrandum,

ad

ad principis, & reipublicæ, & subsequentis Christianitatis salutem sunt prolata capitula, recenti memoriæ, & auditui atque aspectui salubriter Christo propitio præscribere: & tunc quæ sancti Spiritus gratia ministraverit, & patrum constitutio roborarat, devotis mentibus intimare. Quia quæ bene inventa & semel statuta sunt, observatione indigent, ut ex vestigiis præcedentium didicimus, non retractatione. Nec solum studendum est nova cudere, sed & vetera conservare. Quia etiam mox post absolutam synodum, nec admonitionis episcopalis congruentia, variis eventibus præpedita, potuit subsequi, nec monitionis efficacia promereri, prædicti venerabiles episcopi, una cum æque venerabili Guntboldo Rothomagensi archiepiscopo ac coepiscopis suis, consensu suprascripti gloriosissimi regis Caroli, anno incarnationis Dominicæ DCCCXLVI. XVI. Kalendas Martias Parisiis convenerunt, & cœptum divinum negotium pertractantes, ut ad perfectionem debitam propitiante Domino perduceretur, satagere studuerunt. Sicque per septiformis Spiritus sancti virtutem nos omnes, licet indigni, Christi tamen vicarii, & apostolorum ipsius successores omnem hominem ecce jam non modo septies, verum & octies, intuitu meriti stabulario repromissi: *Quod supererogaveris*, inquit, *cum rediero, reddam tibi*, convenientes, ut vel nunc in hac octava, quæ resurrectionem prætendit, conventione a mortuis operibus communiter resurgamus, consilium Dei, juxta Pauli vocem, annuntiamus, & mundos nos a sanguine audientium exhibemus. Indeque non obedientibus, quam non optamus, iram & indignationem ac tribulationem, sicut idem sanctus apostolus docuerat, denuntiamus: omni autem obedienti & operanti bonum, ac perseveranti in bono, Christi Domini nostri voce promittimus, quam & deposcimus gloriam & incorruptionem, & vitam æternam, in sæcula sæculorum. Amen.

ANNO CHRISTI 845.

Luc. 10.

Act. 20.

Rom. 2.

CANONES.

Capitula ex conventu habito in villa quæ dicitur Colonia, consensu principis, & episcoporum, ac ceterorum fidelium prolata & confirmata, & ab omnibus Dei fidelibus necessario observanda.

I.

DE honore videlicet & cultu Dei atque sanctarum ecclesiarum, quæ auctore Deo sub ditione & tuitione regiminis nostri consistunt, communiter Domino mediante decernimus, ut sicut tempore beatæ recordationis domni ac genitoris nostri excultæ, honoratæ, atque rebus ampliatæ fuerunt, salva æquitatis ratione, ita permaneant: & quæ a nostra liberalitate honorantur atque ditantur, de cetero, sub integritate sui serventur: & sacerdotes ac servi Dei vigorem ecclesiasticum & debita privilegia, juxta venerandam auctoritatem obtineant, eisdem vero regalis potestas, & illustrium virorum strenuitas, seu reipublicæ administratores, ut suum ministerium competenter exequi valeant, in omnibus rationabiliter & juste concurrant.

II.

Honor etiam regius & potestas regali dignitati competens, atque sinceritas & obtemperantia seniori debita, remota omni socordia & calliditate, seu qualibet indebita quorumcumque conjunctione contra honorem & potestatem atque salutem nostram, sive regni nostri soliditatem, nobis in omnibus, & ab omnibus, sicut tempore antecessorum nostrorum consueverat, exhibeatur. Et si quis quemcumque contra nos, & contra hanc pactam sinceritatem, aliquid moliri manifeste cognoverit, si eum convertet; & sic consilio atque auxilio episcopalis auctoritas, & fidelium unanimitas, & noster honor & potestas regia inconvulsa permaneat, totis nisibus decertare & adjuvare procuret.

ANNO CHRIS. 845.

III.

Quia vero debitum esse cognoscimus, ut a quibus honorem suscipimus, eos juxta edictum dominicum honoremus, volumus ut omnes fideles nostri certissimum teneant, neminem cujuslibet ordinis aut dignitatis deinceps nostro inconvenienti libitu, aut alterius calliditate, vel injusta cupiditate, promerito honore debere privari, nisi justitiæ judicio & ratione atque æquitate dictante. Legem vero unicuique competentem, sicut antecessores sui tempore nostrorum prædecessorum habuerunt, in omni dignitate & ordine, * favente Domino, nostram magnificentiam observaturam promittimus.

* favent Deo me servatur perdono

IV

Quod ut facilius atque obnixius * nostra auctoritas valeat observare, omnes, sicut in vestra bene memorabili convenientia pepigistis, conservare studebitis, immo etiam cuncti in postmodum sollicite præcavebunt, ne aliquis pro quacumque privata commoditate, aut rejicienda cupiditate, sive alicujus consanguinitatis, vel familiaritatis, seu amicitiæ conjunctione, nobis immoderatius suggerat, vel postulationibus, aut quolibet modo illiciat, ut contra justitiæ rationem, & nominis dignitatem ac regiminis æquitatem agamus.

* vestra.

V.

Et si forte subreptum nobis quidpiam ut homini fuerit, competenter & fideliter, prout sublimitati regiæ convenit, & necessitatibus subjectorum expedit, ut hoc rationabiliter corrigatur, vestra fidelis devotio admonere curabit.

VI.

Tandem autem visum est nobis annectere, ut si quis hoc fœdus concordiæ salubris, quod propter pacis caritatisque concordiam inivimus, & chirographi virtute subscripsimus, rebelli atque animo pertinaci irruperit, Christiana dilectione admoneatur, ut ad inconvulsum veritatis vinculum conservandum, quod qui tentaverit irrumpere, facilius poterit seipsum disrumpere, quam illud possit irrumpere, juxta monita divina ut resipiscat hortetur: & si audierit, fiat de societate fideli omnibus

gau-

gaudium: si vero obaudire renuerit, tunc pontificalis auctoritas, & regalis sublimitas, atque in caritatis connexione persistentium magnanimitas, secundum quod res & necessitas postulaverit, ac ratio expetiverit, seu qualitati personæ convenerit, zelum suæ devotionis ferventissime exerat, & quod inspirante Deo agendum in omnem salutis & utilitatis atque honestatis partem judicaverit, irrefragabiliter peragat.

Ex capitulis vero in synodo apud Theodonis villam habitis quædam monenda subjungemus: quædam autem pro tempore tunc dicenda, nunc brevitati studentes, recidimus: quædam etiam, necessitati consulentes, & ordini providentes, patrum sequentes consuetudinem interposuimus, ita ab episcopis prolata principum & ceterorum fidelium saluti.

VII.

Videtur nobis, si fideliter vultis regnare, & vigorem regium ac seniorale & super vestros & super impugnantes potestatem vestram optatis habere, caritatem illam, quam apostolus docuit, *de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta*, cum fratribus vestris studete habere, & quia sic habeatis, & fidelibus & infidelibus omni virtute & puritate, quantum Deus dederit, curate manifestare, sicut ipse docuit dicens: *in hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinvicem.*

VIII.

Quia bene nostis ab illo, qui solus rex & sacerdos fieri potuit, ita ecclesiam dispositam esse, ut pontificali auctoritate, & regali potestate gubernetur: & scriptum esse liquido pervidetis: *Ubi non est gubernator, populus corruit*: & tanto periculosius, quanto anima plus est pretiosa quam corpus: Canonum etiam irrefragabilis auctoritas super episcoporum ordinatione evidentissime præcipiat: ferventissime Dei legatione fungentes monemus, ut quandocumque, Deo dispensante, quilibet episcopus ad Dominum migraverit, submota funditus peste simoniacæ hæreseos, sine dilatione, juxta auctoritatem canonicam, sedes vacans episcopum a vobis regulariter designatum, & gratia sancti Spiritus consecratum accipiat.

IX.

Sacrum quoque monasticum ordinem, a Deo inspiratum, & ab ipsis apostolis fundatum, seu a nominatissimis ac sanctissimis patribus excultum, atque per istud imperium a vestris piæ memoriæ prædecessoribus propagatum, & quædam etiam loca specialius venerabilia, contra omnem auctoritatem & rationem, ac patrum vestrorum seu regum præcedentium consuetudinem, laicorum curæ & potestati, in maximo vestro periculo, & illorum perditione, & Dei ac sanctorum non modica ad irascendum provocatione, vos commisisse dolemus. Quapropter pro Christo devotissime obsecramus, ut tam magnam offensam, & justam reprehensionem, atque periculosam sine exemplo præcedentium præsumptionem, ab animabus vestris, & a felicitate regni vestri pellatis; & loca venerabilia, & habitum ac ordinem sacrum, eis qui ad hoc vocati sunt, viris scilicet ex clericali & ecclesiastico vel monastico ordine religiosis, seu & in suo sexu feminis Deo dicatis atque devotis, & in schola Christi eruditis, ad custodiendum & providendum committatis: qui & quæ Dei sunt Deo, & quæ sunt Cæsaris Cæsari reddant. Qui si minus perfecte, & in divina religione, & in reipublicæ utilitate profecerint, aut corripiantur, aut meliores & utiliores in locis eorum substituantur; & non propter pravorum nequitiam ordo religionis & loca sacratissima eis quibus licitum non est committantur. Quia, ut sancti patres dicunt, non debet esse in regimine vel in contubernio communis habitatio, quorum est diversa professio. Et magnopere cavendum est, ne tam manifesta religionis destructio regni hujus fiat desolatio, cum manifestissime scriptura demonstret Ozam morte damnatum, qui arcam Domini quasi cadentem relevare voluit, quam vel contingere illicitum ei fuit. Hæc autem loca sacrata non ideo ab illis, qui ea tenere non debent, occupari prohibemus, ut a nobis illa cupide possideri quæramus: sed ut hi, quibus ea habere non licet, licita habeant; & illi qui ad regiminis onera portanda a Domino vocati sunt, divina ministeria exequantur. 2. Reg. 6.

X.

Perventum est siquidem ad nos, quod auditu lugubre, & dictu nefas, actuque horribile, ac nimis triste dignoscitur; quia contra omnem auctoritatem, contra patrum decreta, & totius Christianæ religionis consuetudinem, in monasteriis regularibus laici in medio sacerdotum, & Levitarum, ac ceterorum religiosorum virorum, ut domini & magistri resideant, & velut abbates, de illorum vita & conversatione decernant, eosque dijudicent, & regimina animarum, ac divina eis secundum regulam, non solum sine præsentia, verum etiam sine conscientia episcopi, committant sacraria: & ita præsumptive doceant, qui noluerunt fieri discipuli veritatis, & saltu inordinato magistri fiant erroris. Quod quam temerario ausu præsumptum sit, omnis scripturarum demonstrat auctoritas: adeo ut, sicut scriptum est, nec in persecutione dominica sine ministris pontificum respublica ad comprehendendum dominum, quanto magis ad ordinanda divina servitia auderent transmittere? Ait enim scriptura secundum Joannem: *Judas autem cum accepisset cohortem, & a pontificibus & pharisæis* Joan. 18.

sais ministros: Et iterum: *Et adduxerunt Je-*
ANNO CHRISTI 841. *sum ad Annam primum, & inde ad Caipham*
Ibidem. Act. 23. *pontificem*: & post examinationem pontificis, suscepit eum Pilatus. Et Paulum princeps sacerdotum secundum legem sedes,
3. Reg. 22. per legem judicare debebat. Et quibus panes propositionis non licet edere, etiam regis a Deo electi petitione, nisi ab immunditia sua mundentur, judicia sacerdo-
2. Joan. 2. tum panes proponunt. Quod non est aliud, nisi quod Joannes dicit, cum venerit, antichristum acturum. Et nunc antichristi,
Marc. 13. videlicet isti, multi sunt. Et quod Dominus secundum Marcum: *Cum videritis abo-*
minationem desolationis stantem in loco ubi non debet, qui legit intelligat. Vere enim ista est abominatio desolationis, non solum religionis, sed etiam præsentis & perpetuæ salutis: & solum subditorum, & talium apocryphorum rectorum, verùm & regis, & regni, atque regni primorum, huic detestabili inordinationi fautorum. Et quod
Isa. 56. adhuc habetur flebilius, quidam episcoporum e vicino sedentes, & juxta prophetam canes muti non valentes latrare, nec opponere murum pro domo Israel, hæc scientes silent, & surda aure pertranseunt. Unde & zelo divino accensi auctoritate Dei, ex quo omnis paternitas, secundum apostolum, in cælo & in terra nominatur,
Ephes. 3. decernimus, ut quidquid hujusmodi hactenus actum est, sacerdotali ac regali rigore seu dispositione cassetur, & ad statum auctoritativum reducatur, & talis abbatia, quæ paternitas Latino nomine dicitur, funditus removeatur. Et si quis hoc decretum contempserit, & admonitus a tali præsumptione se corrigere noluerit, idem, & qui ei faverit vel consenserit, a corpore Christi separetur & sanguine. Qui autem de monachis per talem manum obedientiam susceperit regularem, gravioris culpæ vindicta puniatur. Qui si postmodum quisquam illorum præsumpserit, judicio sancti Spiritus præsenti decreta auctoritate anathematizetur. Si autem monachus contemnens gradum ecclesiasticum habuerit, eo privetur: & si gradum non habuerit, pane & aqua contentus ergastulo diebus XL. retrudatur, & de ministerio indebite adepto ultionem canonicam, qui a qualibet sæculari potestate prædictum honorem ecclesiasticum vult obtinere, ex hoc decreto sustineat. Episcopi vero, qui hactenus tantam silentio consenserunt præsumptionis perniciem, durius arguantur: &, si deinceps istud sine vindicta dimiserint, aut agere in suis parochiis consenserint, tribus mensibus hoc synodali judicio a missarum sollemniis se abstineant, & suæ tantum ecclesiæ communione contenti fiant.

XI.

Occasionem etiam & fomitem, unde ordo ecclesiasticus, & canonica forma, atque monastica religio, sæpe a longe superiori tempore, cum minus religiosos principes habuit, titubavit, & pene collabens deperiit: & iterum, cum devotos & in Dei zelo ferventes principes accipere meruit, resurrectione quadam revixit, & vigorem recepit, atque sui processus tempore ambulavit; quod non sine gravi dolore & metu ultionis divinæ dicimus in vestri regiminis tempore, in destructionem, non in ædificationem, sicut Paulus docuerat, accidisse conspicimus. Quod & nostris peccatis, qui dispensatores & pastores ecclesiarum esse debuimus, veraciter imputamus, & eorum, quorum factione res ista adeo male pullulavit & excrevit, alia præcedentia peccata hoc meruisse pro certo auctoritate divina cognoscimus: ut qui nocebant, sicut scriptum est, nocerent adhuc, & qui in sordibus erant, sordescerent adhuc, & unde Deum gravius ad iracundiam provocarent, & sanctos, quos intercessores pro suis peccatis habere debuerant, infensos haberent, & sacerdotes ac viros religiosos, seu Christi pauperes, quos oratores & reconciliatores sibi de suo prometeri necesse fuerat, proclamatores adversum se fieri irritarent; & ad cumulum suorum peccatorum etiam illa peccata, unde in conspectu Dei rationem in die terribilis judicii redderent, augerent, quæ illi commiserunt, qui eadem ipsa peccata per intercessionem fidelissimarum oblationum deleverunt, quibus ecclesiasticarum rerum pervasores inconsulte, & in perniciem sui sine reverentia abutuntur. Quod ita verum esse, ut dicimus, Dominus protestatur: dicens: *Peccata populi mei comedunt*. Peccata enim populi comedunt, qui contra auctoritatem divinam res ecclesiasticas indebite pervadunt, ut nec intercessionis ope, nec prædicationis consilio, vel quocumque divino auxilio, pro peccatis eorum qui eas dederant laborant, nec pio operi, ad quod fides fidelium eas tradiderat, inservire permittunt. De quo periculoso facto vos, principes Christianissimi, venerabiliter admonemus, & devotissime obsecramus, ut memores salutis vestræ, præsentis scilicet & æternæ, memores etiam largitatis progenitorum vestrorum erga sanctas ecclesias, propter quam feliciter regnaverunt, & sibi contrarios superaverunt: memores siquidem cum quanta religione, etiam ante Christi sanguinem, & in tempore famis in Ægypto, discretione sancti Joseph, apud nefandum regem Pharaonem terra sacerdotali extitit; innumera quoque scripturarum exempla, ut lacte ecclesiæ nutriti, & scientiæ ipsius uberibus sufficienter repleti, ante oculos reducentes tunicam Christi, qui vos elegit & exaltavit, quam nec milites ausi fuerunt scindere, tempore vestro quantocius reconsui-

te & reſarcite: & nec violenta ablatione, nec illicitorum præceptorum confirmatione, res ab eccleſiis vobis ad tuendum & defenſandum ac propagandum commiſſis auferre tentate: ſed ut ſanctæ memoriæ avus & pater veſter eas gubernandas vobis fautore Deo dimiſerunt, redintegrate, & præcepta regalia earumdem eccleſiarum conſervate & confirmate: ne, ſicut intentavit Semeias propheta ad Roboam filium Salomonis in conſciſſione pallii, præſens regnum, quod abſit, vobis patrum labore acquiſitum, & hæreditate relictum, a vobis ipſe Chriſtus dividat, & æternum regnum quod promiſit non tribuat. Nec contra Dei faciem iratas hominum facies conſideretis: quia ſi ad tempus illis diſplicueritis, cum vos Deo placebitis, in vobis ille quod promiſit implebit: *Cum placuerint*, inquiens, *Deo viæ hominis, omnes inimicos ejus convertet ad pacem.*

XII.

Petimus tandem, ut ordo eccleſiaſticus, in quibuſcumque ei fuerit neceſſe rigorem ſalutis humanæ exercere, per poteſtatem veſtram, & per miniſterium miniſtrorum dominationis veſtræ; ſecundum antiquam conſuetudinem ſuum vigorem recipiat, & populi generalitas, una cum eccleſiaſtica devotione, judicium, quod honor regis diligit, & juſtitiam, qua thronus ejus firmatur, per diſpoſitionem veſtram ſuſcipiat: ſeu admonitione atque conſilio, ſacerdotalis veſtra ſublimitas, & quiſque in quolibet ſtatu vel ordine, de rapinis & ceteris quæ diſcordiæ malo acciderunt, præteritis erroribus pœnitudinem gerat, & Domini reconciliationem expoſtulet: quam facile omnis qui quæſierit inveniet, ſi in loco diſcordiæ plantata fuerit caritas, quæ cooperit multitudinem peccatorum; eumque potius, quam nos, in conſilio non noſtro, ſed Dei attendatis, qui dixit: *Qui vos audit me audit: & qui vos ſpernit me ſpernit. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis.*

Capitula in ſynodo acta, quæ habita eſt apud Lauriacum in pago Andegavenſi, anno * DCCCXLIII. *incarnationis Domini noſtri Jeſu Chriſti, menſe Octobri, indictione* * VII.

XIII.

Si quis publicus divinæ legis prævaricator, vel pro manifeſtis criminibus erga eccleſiaſtica juſta & rationabilia judicia contemptor repertus fuerit, vel inflatus ac tumidus monitis eccleſiaſticis ac ſanctorum patrum conſtitutionibus contradictor vel ſubſannator comprobatus fuerit, ſi monitionibus epiſcopalibus obtemperare diſtulerit, anathematizetur.

XIV.

Si quis contra regiam dignitatem doloſe ac callide ac pernicioſe ſatagere comprobatus fuerit, niſi digniſſime ſatisfecerit, anathematizetur.

XV.

Si quis poteſtati regiæ, quæ non eſt, juxta apoſtolum, niſi a Deo, contumaci ac inflato ſpiritu, contra auctoritatem & rationem pertinaciter contradicere præſumpſerit, & ejus juſtis & rationabilibus imperiis, ſecundum Deum, & auctoritatem eccleſiaſticam, ac jus civile, obtemperare irrefragabiliter noluerit, anathematizetur.

XVI.

Quicumque ſuperbiæ facibus accenſi, vel protervia ſtomachati, hæc, quæ pro ſanctæ matris eccleſiæ tranquillitate, ſacerdotalique rigore, & regia dignitate, a nobis unanimiter definita, manibuſque propriis roborata ſunt, violare, aut quolibet argumento irrumpere tentaverint, placet eos omnes anathematizari.

Ex capitulis apud Belvacum in ſynodo habitis.

XVII.

Ut res eccleſiaſticæ tempore principatus veſtri ablatæ ex integro præſentialiter reſtituantur, & reſtitutæ conſerventur, ſicut tempore avi & patris veſtri fuerunt, & excepto ſuperpoſito, quod ad uſus poſſidentium abſumptum eſt, quomodo tunc erant, quando vos illas inde tuliſtis, ſine refragatione reddantur. Hinc enim in canone Aurelianenſi ſcriptum eſt titulo XIII. Ne cui liceat res vel facultates eccleſiæ aut monaſteriis, vel xenodochiis, pro quacumque eleemoſyna cum juſtitia delegatas retentare, alienare, atque ſubtrahere. Quod ſi quis fecerit, tamquam necator pauperum, canonum antiquorum ſententiis conſtrictus ab eccleſiæ liminibus excludatur, quamdiu ab ipſo ea quæ ſunt ablata vel retenta reddantur.

Vide ſupra pag. 954. ubi pleraque ex ſeq. capitibus compendio perſtricta ſunt.

Concil. Aurelian. V. can. 5.

XVIII.

Ut præcepta illicita jure beneficiario de rebus eccleſiaſticis facta a vobis ſine dilatione reſcindantur, & ut de cetero ne fiant, a dignitate veſtri nominis regii caveatur.

XIX.

Ut ab eccleſiis veſtræ ditioni ſubjectis indebitas conſuetudines & injuſtas exactiones de cetero non exactetis; ſed ita eas conſervetis, ſicut ordo docet canonicus, & tempore avi & patris veſtri conſervatæ fuerunt.

XX.

Et ne magnificentiam veſtram illuc veſtræ dignitati indecens & inhoneſta impellat neceſſitas quo non trahit voluntas, & partim neceſſitate, partim etiam ſubreptione, quia aliter quam ſe rei veritas habeat vobis dictum vel poſtulatum fuit, maxime quod ad rempublicam pertinuit, aut præreptione in beneficiario jure, aut in allo-

ANNO CHRISTI 845

aliodio absumptum habetur, videtur nobis utile & necessarium, ut fideles & strenuos missos ex utroque ordine per singulos comitatus regni vestri mittatis, qui omnia diligenter imbrevient, quæ tempore avi ac patris vestri, vel in regio specialiter servitio, vel in vassallorum dominicorum beneficiis fuerunt, & quid, vel qualiter, aut quantum exinde quisque modo retineat, secundum veritatem renuntietur vobis. Et ubi inveneritis, quia ratio & utilitas, ac ordo, seu veritas, in absumptis vel donationibus habeantur, in statu permaneant ubi autem irrationabilitas vel potius fraus inventæ fuerint una cum consilio fidelium vestrorum, hoc taliter corrigite, ut & ratio, atque utilitas, seu justitia non deserantur, & dignitas vestræ magnificentiæ per necessitatem ita vilis non fiat, sicut vos non decere cognoscitur. Quoniam domestica domus vestra aliter obsequiis domesticorum repleri non poterit, nisi habueritis unde eis meritum rependere, & indigentiæ solatium ferre possitis: & sic demum respublica vestra de suo suffragetur sibi, & ecclesiæ a quibus non expedit habeantur immunes.

XXI.

Ivo part. 3. c. 227.

Ut precariæ & commutationes tempore viduatarum ecclesiarum factæ ab his qui loca episcoporum occupaverant rescindantur, & cum auctoritate ecclesiastica, vel civili, si faciendæ sunt, fiant.

XXII.

12.q.2.Precariæ a nemine.

Precariæ autem a nemine de rebus ecclesiasticis fieri præsumantur, nisi quantum de qualitate convenienti datur ex proprio, duplum accipiatur ex rebus ecclesiæ, in suo tantum qui dederit nomina, si res proprias & ecclesiasticas usu fructuario tenere voluerit. Si autem res proprias ad præsens dimiserit ex rebus ecclesiasticis triplum fructuario usu in suo tantum quis nomine sumat. Quia sic eas quemque tractare oportet, ut alienarum dispensatorem, non propriarum largitorem. Et a nulla potestate quis cogatur facere precariam de rebus proprie Deo & sanctis illius dicatis, cum ratio & usus obtineat, neminem qui non vult contra utilitatem & rationem præstitum de proprio facere beneficium. Præcepta autem regalia super precariis ecclesiasticis fieri nec ratio sinit, nec auctoritas quolibet modo permittit. Quoniam præcepta in jure ecclesiastico firmare indignum judicet necesse est majestas regia, nisi ab ecclesiastico rectore petantur. Idem autem custos ecclesiæ solertissime caveat, ne sui ordinis & ecclesiasticæ communionis forte immemor, contra auctoritatem præceptum regium pro quacumque assentatione fieri petat: qui etsi fecerit non audiatur. Si autem & obtinuerit, regia discretione & episcopali judicio idem rescindatur, & petitor injustus pro principis injusta suggestione digne corripiatur: & precariæ secundum antiquam consuetudinem & auctoritatem de quinquennio in quinquennium renoventur.

XXIII.

Cap. [illegible] rerum mutatio[illegible] Ivo pa[illegible] c. 232.

Ut commutationes rerum ecclesiasticarum valde caveantur, & subtilissime, si aliquo modo fieri debent, inspiciantur. Quæ autem inconsulte sunt factæ, juxta decretum canonicum papæ Hilarii, quæ illicite decessor episcopus admiserit, vel ab aliis illicite commissa sunt, ab eo qui successor est emendentur.

XXIV.

Ut contra deprædatores & oppressores ecclesiarum, & rerum ad easdem pertinentium, defensores secundum ministerium vestrum, quantum Deus posse dederit, existatis: & præcepta, quæ avus ac pater vester ecclesiis ditioni vestræ subjectis fecerunt ac firmaverunt, & stabilia conservaverunt, quæque vos confirmastis, de cetero rata in omnibus conservetis.

Capitula in synodo acta, quæ apud Meidensem urbem divino nutu habita est, anno incarnationis dominicæ DCCCXLV. XV. *Kalendas Julias, indictione* VIII.

XXV.

1. Tim.

Salubre decens esse cognoscitur, atque apostolicis regulis conveniens, ut non solum, secundum apostolum, domui suæ spiritaliter episcopus bene præsit, verum etiam & domum temporalem ordinatam & compositam, secundum competens ministerium suum, & de vicinitate ecclesiæ, & de convenientia religionis, & de receptione pauperum vel hospitum habeat: & ita sit ordinata, ut cuicumque conversationem, & domos conversationis ipsius viderit, habitacula ea religionis valeat computare, non diversoria impudicitiæ, aut alicujus irreligiositatis, quæ castitati vel bonæ opinioni contraria sint vel officiant, æstimentur.

XXVI.

Suggerendum est etiam, & ex divino mandato intimandum regiæ dignitati, ut episcopium, quod domus episcopi appellatur, qualiscumque sit in oculis Domini episcopus, ipse tamen a Rege regum rex constitutus, pro sanctitate ordinis episcopalis, sicut sanctus Gregorius ad Fortunatum docet episcopum, venerabiliter ac reverenter introeat, & secundum sanctam prædecessorum consuetudinem, quando orationis & debitæ susceptionis gratia in transitu convenienti civitatem ingressus fuerit, habitaculis episcopalibus reverenter inhabitet, & non diversoria feminarum magnificentia sua & religio venerabilis ibidem fieri permittat. Quia si secundum leges canonicas in mansiones clericorum introitus feminarum prohibentur, quanto magis do-

domus episcopi ab hujusmodi inhabitatione & conversatione, etiam & a legitimo connubio conjugatorum, debet immunis esse & aliena? Sed & immunitates præcedentium imperatorum ac regum ab hujusmodi longiori & diuturna conversatione & commoratione regum, & quorumcumque potentium ac sæcularium personarum, in episcopio prohibent. Quapropter & divinitus & humanitus sancitas divinas & humanas leges vestra devotio & dignitas observare curabit, si & in cælesti regno, & in terreno feliciter cupitis prosperari.

XXVII.

Quia hactenus, propter diversas necessitatum incommoditates, aliter vos fieri incompetentia compulit, quam salubritas poposcisset, & honestas atque utilitas postulassent, vestra studebit magnitudo obnixius observare, ut civitates per regis transitum non deprædentur: ut quando transitus vester juxta civitates acciderit, immunes & liberas vestra dominatio jubeat a deprædationum exactionibus fieri mansiones intra civitatem. Quia omnes qui sua ad civitates deferebant, ut & salva quæque ibi haberent & illa plus pacifice venderent, jam & hoc refugiunt, & pristinæ immunitates & confirmationes infringuntur, dum & cives ab hospitibus opprimuntur, & ab his a quibus non solum opprimuntur, verum & deprimuntur, sua non solum vendere prohibentur, sed & propter direptionem post eos cum gemitu clamare coguntur.

XXVIII.

Ut regia magnificentia liberiorem libertatem episcopis ad suum peragendum in eorum parochiis ministerium, quam hactenus propter diversas perturbationes habuissent, maxime in sacratissimis temporibus, quadragesimæ scilicet & adventus Domini, tribuat; quatenus & periculum, & episcopi ipsi, & regia dignitas, salubrius pro ministerio sibi commisso & neglecto possint evadere, & pro strenue executo divinam misericordiam sibi conciliare prævaleant. Ipsi autem episcopi concessum sibi otium non in suas voluptates, sed in divinum & officiosum convertant negotium: quatenus studentes prædicationi, & correctioni, atque confirmationi, quod hactenus per parochias fuit neglectum, solerter & devotissime de cetero sit correctum & emendatum, & non propter suam inquietudinem episcopi ad remotiora loca recedentes, & suum ministerium negligentes, proprias deserant civitates; sed ut parochias suas cum officii efficacia circumeant, aut cum religione in suis civitatibus canonice cum suis filiis degant; & hospitalitate ornati quæ jam pene propter diversas rapacitates annullata est, non solum in oculis Domini propter obedientiam mandati divini reddantur conspicui, verum & bonum testimonium secundum sanctum acquirant apostolum. Presbyteros etiam sibi commissos, & doctrina & castitate, & sobrietate atque hospitalitate secundum eorum ministerium ornari compellant. ANNO CHRISTI 845.

XXIX.

Ut quorumdam episcoporum reprehensibilis, immo damnabilis consuetudo omnimodis corrigatur, qui plebes sibi creditas, aut raro, aut nunquam per seipsos, juxta ordinem evangelicum & apostolicum atque ecclesiasticum, visitant, cum Dominus dicat: *Speculatorem dedi te domui Israel, & audies ex ore meo verbum, & annuntiabis eis ex me*; & cetera quæ divinus sermo complectitur. Omnes etiam sacerdotes Domini pia vigilantia fidem catholicam indagare, & subditos sibi cum mandatorum Domini observantia, episcopi quique studiosissime docere contendant. Burchard. lib. 1. c. 84. Ivo part. 5. cap. 190. Ezech. 3.

XXX.

Ut si quis de ordine sacerdotali, contemptu minoris ecclesiæ, ambitiose & improbe ad potiorem aspirare contenderit, canonica erga Deum definitio conservetur. 7. quæst. 1. Si quis de ordine.

XXXI.

Ut metropolitanis sedibus antiquitus statuta jura serventur, & a comprovincialibus episcopis juxta regulas ecclesiasticas eis reverentia exhibeatur.

XXXII.

Ut principes, juxta decreta canonum, per singulas provincias saltem bis aut semel in anno a metropolitanis & diœcesanis episcopis synodice conveniri concedant: quia quælibet confusio rerum temporalium dissolvere non debet collegium sacerdotum.

XXXIII.

Ut si quilibet episcopus, ad synodum vocatus, quacumque occasione venire distulerit, nisi evidens impossibilitas præpedierit, salva censura ex hoc patrum auctoritate decreta, cesset ab officio, donec satisfaciat fratribus.

XXXIV.

Ut canonum statuta sine præjudicio ab omnibus custodiantur, & nemo in actionibus vel judiciis ecclesiasticis, suo sensu, sed eorum auctoritate ducatur. In exponendis etiam vel prædicandis divinis scripturis, sanctorum catholicorum & probatissimorum patrum sensum quisque sequatur, in quorum scriptis, ut beatus dicit Hieronymus, fidei veritas non vacillet. Sed & qui in suis monasteriis religiose residere debent, & vocum novitates, & ut innotescant studio proferre satagunt, acerrime ut præsumptores arguantur & comprimantur. Hieron in epist. ad Lætam

XXXV.

Ut quisque episcopus talem juxta se pro viribus habere decertet, qui juxta sinceriissimum & puriissimum sensum catholicorum patrum, de fide & observatione manda- Ivo part. 5. cap. 194

datorum Dei, seu & prædicationis doctrina, presbyteros plebium assidue instruat & informet, ne domus Dei vivi, quæ est ecclesia, sine lucerna verbi divini remaneat. Sed & idem talis existat, quem amor pecuniæ non vexet, aut reprobi mores & conversatio reprehensibilis periculose devastet.

ANNO CHRISTI 845.

XXXVI.

Ut presbyteri nullatenus ubicumque hospitari sinantur, aut aliquo modo ipsi præsumant, sed assidue apud suas ecclesias esse studeant propter sacra mysteria vel ministeria fidelibus exhibenda. Nec alibi etiam habitare permittantur, neque mulieres quamcumque frequentationem habeant in locis, in quibus presbyteri aliquem recursum habuerint. Quod si observare parvipenderint, ita ut transgressores, & qui contra interdicta fecerint, judicentur.

Ivo part. 7. cap. 184.

XXXVII.

Ut quicumque ex clero esse videntur, arma militaria non sumant, nec armati incedant, sed professionis suæ vocabulum religiosis moribus, & religioso habitu præbeant. Quod si contempserint, tamquam sacrorum canonum contemptores, & ecclesiasticæ sanctitatis profanatores, proprii gradus amissione mulctentur, quia non possunt simul Deo & sæculo militare.

23. q. 8. Quicumqus ex clero.

XXXVIII.

Ut nullus deinceps veritatis episcopus super sacra jurare præsumat: quod mysterii caussa sancti quæsierunt patriarchæ, & fecerunt. Non enim in hæsitatione & malitia exigentis, sed in caritate non ficta fides servatur. Quod qui transgredi ausu temerario præsumpserit, quolibet modo illectus, censuræ ecclesiasticæ sine retractatione subjaceat.

XXXIX.

Ut multiplex juramentorum & perjuriorum confusio, per quam multæ fidelium animæ in toto hoc regno perditæ esse noscuntur, quam sit detestanda & Deo odibilis, attentius omnibus annuntietur, sicut ipse Dominus ostendit, dicens: *Non perjurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui, ego Dominus.* Tantum namque hoc malum est, ut ad sanctuaria martyrum, ubi diversorum ægritudines sanantur, ibi perjuri, licet manifeste interdum vexari non videantur, justo Dei judicio a dæmonibus arripiantur, sicut sanctus dicit Gregorius: Ad horum corpora ægri veniunt, & sanantur: dæmoniaci veniunt, & curantur: perjuri veniunt, & a dæmonio vexantur.

Ivo part. 12. cap. 58.

Levit. 19.

Homil. 32. in evang.

XL.

Admonenda est regia magnitudo de hospitalibus, quæ tempore prædecessorum suorum & ordinata & exculta fuerunt, & modo ad nihilum sunt redacta. Sed & hospitalia Scotorum, quæ sancti homines gentis illius in hoc regno construxerunt, & rebus pro sanctitate sua acquisitis ampliaverunt, ab eodem hospitalitatis officio funditus sunt alienata. Et non solum supervenientes in eadem hospitalia non recipiuntur, verum etiam ipsi, qui ab infantia in eisdem locis sub religione Domino militaverunt, & exinde ejiciuntur, & ostiatim mendicare coguntur. Unde pertimescenda est canonica sententia, & maxime decretalis Symmachi papæ definitio, quia ut necator pauperum, & Christi traditor Judas, idem qui hujus sceleris auctor & perpetrator esse dignoscitur, præsenti & perpetuo est anathemate feriendus. Qui reiculam, inquit Symmachus papa, vel quidquid fuerit ecclesiæ, petunt a regibus, & corrumpendæ pietatis instinctu egentium substantiam rapiunt, irrita habeantur, quæ obtinent, & a communione ecclesiæ, cujus facultatem auferre cupiunt, excludantur. Item in canone Aurelianensi: Si quis quolibet tempore contra hanc constitutionem nostram venire tentaverit, aut aliquid de consuetudine vel facultate xenodochii abstulerit, ut xenodochium, quod avertat Deus, esse desinat, ut necator pauperum irrevocabili anathemate feriatur.

ANNO CHRISTI 845.

Concil. vern. Can.

Concil. tol. V. 15.

XLI.

Providendum est regiæ majestati, ut monasteria, quæ ab hominibus Deum timentibus in sua proprietate constructa, prædecessores illius caussa defensionis & mundeburdi susceperunt, ut libera libertate, remota spe hæreditaria de illorum propinquitate, ibidem religio observaretur, & nunc in allodium sunt data, quapropter omnis exinde religio funditus est eversa: qualiter vota fidelium inconvulsa permaneant, ne voces eorum contra se ante Deum clamantes, adjuncto periculo de eorum perditione, qui in eisdem locis necessitate naufragantur, condemnabile sentiat.

XLII.

Monenda est solertia regia, ut strenuos & fideles missos per regnum sibi commissum dirigat, & investigent, ac diligenter imbrevient res ecclesiasticas, quas per subreptionem atque ignorantiam quorumcumque in allodium ipse aut pater suus donavit, & consulens periculo animarum, suæ videlicet ac patris sui, hoc ad tempus corrigere studeat, ne forte cum voluerit minime possit.

XLIII.

Cavendum est, & summopere præcavendum, ac per virtutem Christi sanguinis interdicendum, & episcopis, & regibus, & omnibus sublimioribus potestatibus, atque cunctis fautoribus & electoribus quorumcumque, atque * consensoribus, seu ordinatoribus in gradu ecclesiastico,

1. quæ. Cavend est, & mopere

*censor

stico, ut nemo per simoniacam hæresim regiminis locum obtineat quacumque factione, calliditate, promissione, seu commoditate, aut donatione per se, aut per emissam personam: cum Spiritus sanctus, inter cetera documenta ecclesiastica, per os sancti dicat Gregorii: Cur non perpenditur, quia benedictio illi in maledictionem convertitur, qui ad hoc ut fiat hæreticus promovetur? Et item: Ementes quippe atque vendentes par pœna constringit; cum liqueat hanc hæresim ipsa sua origine apostolica esse detestatione damnatam. Et apostolus docet: *Non solum qui faciunt, sed qui consentiunt facientibus, digni sunt morte.* Et item beatus Gregorius; Dolens, inquit, dico, gemens denuntio, quia sacerdotium, quod apud vos intus cecidit, foris diu stare non poterit. Item idem: Adversarius animarum callida specie suadet, quasi debere ab habentibus accipi, ut sit quod possit non habentibus erogari; sed scriptum est: *Hostiæ impiorum abominabiles, quia offeruntur ex scelere.*

XLIV.

Ut chorepiscopus modum suum juxta canonicam institutionem teneat, & nec sanctum chrisma, nec sanctum paracletum Spiritum, solis episcopis juxta decreta Innocentii tribuere debitum, tradere tentet; nec ecclesias consecret, neque ecclesiasticos, qui per impositionem manus tribuuntur, id est, non nisi usque ad subdiaconatum, & hoc jubente episcopo, & in locis quibus canones designant, agere præsumant. Impositioni autem pœnitentiæ, aut pœnitentium reconciliationi, per parochiam secundum mandatum episcopi sui inserviat. Si vero civitatis episcopus objerit, nihil ex episcopali ministerio specialiter episcopis debito attentet: quia ex hoc magnum scandalum, & divisionem rerum ecclesiasticarum; atque dilationem in canonice ordinandis episcopis, Dei ecclesiis accidisse conspeximus. Nam si episcopus civitatis propter desidiam, aut sæcularem pervagationem, vel propter infirmitatem, modum suum chorepiscopis transcendere consenserit, sententiam canonicam debet attendere, qua decretum est, ut qui contra dicta canonum fecerit, gradus sui periculo sine retractatione subjaceat.

XLV.

Ut nemo episcoporum, vel quilibet minister ecclesiasticus, propter sacrum chrisma aliquid muneris accipiat, neque denarios, vel quælibet munuscula, quæ per ministros episcoporum a presbyteris inordinabiliter exiguntur. Decet tamen presbyteros, cum voluntariis eulogiis tempore congruo visitare & venerari suos episcopos.

XLVI.

Ut nemo sacrum chrisma, nisi in quinta feria majoris septimanæ, id est in cœna, quæ specialiter appellatur dominica, conficere præsumat. ANNO CHRISTI 845.

XLVII.

Ut nemo vivente episcopo ecclesia millius, aut res ad eam pertinentes invadere, aut dominari præsumat: neque sub voluntariæ cleri ac populi electionis obtentu, præter voluntatem episcopi, quisquam, quacumque sæculari potestate præditus, quasi œconomum constituat. Sed si episcopus ministerium ecclesiasticum propter infirmitatem corpoream exhibere non potuerit, in archiepiscopi hoc, cum voluntate episcopi ejusdem ecclesiæ, maneat ordinatione, qualiter debitum officium non remaneat. Obsequium vero ad rempublicam pertinens qualiter exequatur, per tales ex subditis & ecclesiasticis ministris, cum consensu archiepiscopi propter pacis caritatisque custodiam, episcopus ordinet ac disponat, quos succedendi in episcopatu appetitus indebitus non elevet, neque vexet; nisi ita moratus extiterit, ut secundum instituta B. Gregorii in libro epistolarum, & humiliter in subditione prosit, & post viriliter conveniens sanctis regulis præsit: quia ob hoc in multis ecclesiis scandalum magnum conspeximus. Sin autem in archiepiscopo talis necessitas acciderit, similiter ipse consilio episcoporum suorum hujusmodi ordinationem exhibeat.

XLVIII.

Ut nemo presbyterorum baptizare præsumat, nisi in vicis & ecclesiis baptismalibus, atque temporibus constitutis, nisi causa ægritudinis, vel certæ necessitatis, sicut sacra canonum docet auctoritas; & vici auctoritatem, & privilegia debita & antiqua retineant. Ivo part. 1. cap. 209.

XLIX.

Ut nemo laicorum presbyteros ecclesiarum suarum turpi villicationi, & secundum apostolum, sæculari & inhonestæ negotiationi implicare, nec secum aliorsum contra auctoritatem præsumat ducere, quo ministerium sibi commissum cogantur negligere. Quod si contra interdicta præsumpserit, excommunicetur. Ivo part. 6. cap. 229. 2. *Tim.* 2.

L.

Ut presbyteri, vel quilibet clerici, in alterius parochia sine formata non recipiantur, neque retineantur, nec etiam ministrare sinantur. Criminati autem ab omnibus excludantur & rejiciantur a parochiis, in quibus cupiunt immorari, usquequo ad eum revertantur episcopum, a quo aufugisse noscuntur.

LI.

Qui cum senioribus suis de aliis provinciis ad nostras parochias veniunt, sine formata ministrare non permittantur, quam etsi Ivo part 6. cap. 237.

etsi attulerint, & ministrare idonei inventi fuerint, instruantur quam religiose atque studiose sacrum ministerium peragant, & in quibus locis illud agere non debeant, & ut excommunicatis nequaquam communicent. Clerici vero, si ab hujusmodi hominibus ad ordinandum offeruntur, instrui debent, ut ad episcopos, ex quorum parochiis sumpti sunt, eos remittant, & aut ibi ordinentur, aut literas canonicas ab episcopo, ex cujus diœcesi sunt, perferant, sicut canonica docet auctoritas. ANNO CHRISTI 845.

LII.

Ivo part. 6. cap. 24. Qui vero ex nostris parochiis, aut ad titulum, aut absolute, ordinari petuntur, nullatenus ordinentur, nisi aut in clero certo & religioso, vel etiam in civitate, saltem uno anno immorentur, ut de vita & conversatione atque doctrina illorum certitudo possit agnosci. Et nemo absolute quemquam ordinare præsumat, sicut sancti sanxerunt canones. Conc. Chalc. can. 6.

LIII.

Ut canonici in civitate vel monasteriis, sicut constitutum est, in dormitorio dormiant, & in refectorio comedant, & in domo infirmorum necessario subleventur: & tam sani quam infirmi canonice vestiantur, atque in claustris horis congruis degant, & sub custodia canonica lectionibus & ceteris divinæ institutionis insistant officiis. Qui vero episcoporum loci convenientiam aut facultatem non habuerit, ut hoc perficere & ordinare possit, princeps secundum constitutionem domni imperatoris Ludovici annuat. Id est, si vicina episcopio terra de eadem ecclesia esse reperta fuerit, & ab alio possidetur, ecclesiæ rectori ad claustra clericorum, vel alia quælibet ecclesiæ commoda facienda reddatur. Si autem de fisco fuerit, regia liberalitas eamdem terram ad servorum Dei habitacula construenda largiri dignetur. Si autem de alia casa Dei, aut de cujuslibet proprio fuerit, ex convenientia commutandi licentia tribuatur; & si paupertas loci ad ædificandas domos necessarias non suffecerit, eos ad adjutorium ædificandi potestas regia cogat, qui res de eadem ecclesia in beneficiis retinent.

LIV.

Ut titulos cardinales in urbibus vel suburbiis constitutos episcopi canonice & honeste sine retractatione ordinent & disponant.

LV.

Ut episcopi seipsos, atque ministros suos, & maxime ecclesiasticos, cunctosque Christianos in sua parochia, perpendentes ex hoc statuta Nicæni concilii, & ceterorum conciliorum, ab usuris sine excusatione compescant: & quos compescere aliter non potuerint, canonicam in eos sententiam proferant. Nicæn. Conc. c. 18.

LVI.

Ut nemo episcoporum quamlibet sine certa & manifesta peccati causa communione privet ecclesiastica. Anathema autem sine consensu archiepiscopi, aut coepiscoporum, prælata etiam evangelica admonitione, nulli imponat, nisi unde canonica docet auctoritas: quia anathema æternæ est mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter non potuerit corrigi. ANN CHRI 84 11. quæ Nemo fcopor

LVII.

Ut monachi, quibus monasteriorum cura commissa non est, passim & sine auctoritate palatium non adeant, nec in eo immorentur, vel ubi & ubi discurrere ac pervagari acephali præsumant: sed si tales quilibet fuerint, ut utiles & necessarii ecclesiæ ac principi reperiantur, cum auctoritate episcopi canonice ac religiose pergant. Sin autem, in monasteriis suis, sicut canonica & regularis docet institutio, religiose resideant. Quos etiam nec episcopus, nec abbas, vel quilibet alius veredariorum more in missaticis instanter transmittat: quia per quosdam illorum contra canonicam auctoritatem & ecclesiastica & civilia perturbantur negotia. Nec sub prætextu obedientiæ diutius villicationibus inserviant: sed regulariter obedientiam in vicissitudine sua peragentes, secum, ut de sancto Benedicto legitur, in monasterio habitent, atque seipsos recolligant. Hæc autem transgredientes, sive prælati in favendo, sive subditi in obtinendo, excommunicentur. Greg. dial. ca

LVIII.

Canonicorum autem, qui in parochiis tonsurantur & erudiuntur, interdum etiam & ordinantur, sine auctoritate dignitas regalis in suum periculum non dignetur recipere, præsertim cum eos salubriter & auctoritative possit habere. Quapropter cum quilibet canonicorum ad regiam venerit majestatem, & suo se voluerit mancipare servitio consensu episcopi, ad cujus diœcesim pertinere dignoscetur, eum recipiat. Et si in ordine clericali eum promoveri voluerit, manus ipsius impositione ad ecclesiasticum ordinem sancti Spiritus munere, si dignus fuerit, consecretur: quatenus & divina auctoritas vigeat, & regalis dignitas obsequatur, & salus ordinantis, & ordinati, atque jubentis, in omnibus observetur. Alioqui hæc statuta transgredientes canonicæ subigantur sententiæ.

LIX.

Ut monachus de monasterio, sine consultu vel præsentia episcopi, aut vicarii ejus, ad hoc regulariter deductus non ejiciatur: cujus dispositione & auctoritate de cetero vita & conversatio ejecti, ne perditus

tus perpetuo fiat, si aliquo modo salvari potest, ordinari debet atque decerni.

LX.

Ut hi qui monasteria, atque sacrata loca, vel ecclesias infringunt, & deposita, vel alia quælibet, exinde abstrahunt, & sacerdotes ac viros ecclesiasticos non solum dehonorant, verum & diverso atque adverso modo affligunt, velut sacrilegi, canonicæ sententiæ, quæ ex his decreta esse dignoscitur, subigantur.

LXI.

Ut pervasores rerum ecclesiasticarum, qui easdem res vel contra auctoritatem non solum retinere, verum & crudeliter depopulari noscuntur, quidam etiam & facultates ecclesiæ in diversa collaboratione & reditibus eas exspoliant, devastant, & opprimunt, ut rapaces, qui secundum apostolum regno Dei excluduntur, ex criminali & publico peccato publica pœnitentia satisfaciant. Quod si hoc agere noluerint, & potestate regia ad hoc exhortati vel coacti non fuerint, proferatur contra eos apostolica terribilis sententia qua dicitur: Si quis frater nominatur, & est rapax, cum hujusmodi nec cibum quisquam præsumat sumere: quia iniquum & sacrilegum, ut Symmachus papa, & post eum beatus Gregorius Sabino subdiacono scribit, & contra leges est, si quis quod venerabilibus locis relinquitur, pravæ voluntatis studiis suis tentaverit compendiis retinere. Quapropter secundum statuta canonum, ab omni ecclesiastica communione ut sacrilegus debet arceri, donec studeat digna satisfactione quod admisit corrigere.

LXII.

Hi vero qui ex rebus ecclesiasticis nonas & decimas persolvere, & sarta tecta ecclesiæ secundum antiquam auctoritatem & consuetudinem restaurare debent, & hoc non solum negligunt, verum & per contemptum dimittunt, atque clericos fame ac penuria, ecclesiastica quoque ædificia dissolutione annullari permittunt, tamdiu ab ecclesiastica communione separentur, usque dum diligentia emendare studeant quod socordia neglexerunt. Quod si iterum iteraverint, post excommunicationis satisfactionem, regia potestate compulsi, juxta legale & antiquum dictum: Qui negligit censum perdit agrum. Servi autem ecclesiarum, quibuscumque potestatibus subditi, unde melior consuetudo, vel devotior commendatio ex tempore & jussione domni Ludovici, vel certe domni Caroli, sive etiam Pippini non existit, saltem viginti diebus in anno, eidem ecclesiæ ad reficiendas ipsius ruinas absque molestia servire sinantur. Ubi autem & amplior commendatio, & melior consuetudo inde habetur, pro hac nostra necessitudinis consideratione non decidat.

ANNO CHRISTI 845.

LXIII.

Ut secundum canonicam auctoritatem, & constitutionem domni imperatoris Ludovici, de agro ecclesiastico & manso, ac mancipiis, quæ ipse suis capitulis constituit, vel si quilibet pro loco sepulturæ aliquid largitus ecclesiæ fuerit, neque de decimis & oblationibus fidelium cuiquam presbyteros aliquem censum persolvere cogat, nec quisquam cujuslibet ordinis vel dignitatis exinde quidquam subtrahat, aut redhibitionem quamcumque exigat temporalem. Quod si fecerit communione usque ad satisfactionem privetur, & regia potestate hoc emendare legaliter cogatur.

Ivo part. 3. cap. 56.

LXIV.

Raptores virginum & viduarum, qui etiam postea voluntate parentum eas quasi desponsantes sub dotalitii nomine in conjugium duxerunt, publicæ pœnitentiæ subigantur, & post publicam pœnitentiam, prout præviderit episcopus, peractam, ne in pejus corruant, iterum convenientes de cetero eleemosynis & ceteris quibusque religiosæ & salvificæ conversationis actionibus inservire procurent, usquequo ab opere conjugali ex consensu se valeant abstinere. Filii vero ex hujusmodi vituperabili conjunctione ante conjugium etiam minus laudabile procreati, ad ecclesiasticam dignitatem nullo modo provehantur: nec de tali conjugio generati ecclesiasticis ordinibus applicentur, nisi forte eos, aut maxima ecclesiæ utilitas vel necessitas postulet, vel evidens meritorum prærogativa commendet.

1. quæst. 7. Tali conjugio.

LXV.

Hi autem qui necdum eas quas rapuerant, cum voluntate parentum, sub præfato desponsionis vel dotalitii nomine, in conjugium sumptas habent, quando in omnium aures hæc fuerit constitutio promulgata, ab earum conjunctione separentur, & publicæ pœnitentiæ subigantur: raptæ autem parentibus legaliter restituantur. Post peractam vero publicam pœnitentiam, si ætas & incontinentia exegerit, legitimo & ex utrisque partibus placito conjugio socientur. Nam in his non regulam constituimus, sed, ut verbis magni Leonis utamur, quid sit tolerabilius æstimamus. Quod si unus ex conjugatis obierit, is qui publicam pœnitentiam egit, & superstes extiterit, iterare conjugium non præsumat, nisi forte episcopus præviderit aliquam concedere indulgentiam, ut graviorem possit amovere offensam.

Ivo part. 8. cap. 177. 36 quæst. 2. Si autem necdum eas.

LXVI.

Quicumque vero deinceps rapere virgines vel viduas præsumpserit, secundum synodalem beati Gregorii deffinitionem,

Ivo part. 8 cap. 178. Greg. II. Syn. Rom c. 10. & 11.

ipsi & complices eorum anathematizentur, & raptores sine spe conjugii perpetuo maneant. ANNO CHRISTI 845.

LXVII.

Ivo part. 7. cap. 170. Qui sanctimoniales virgines vel viduas rapiunt, & progressu etiam criminis in conjugium sumunt, publicæ pœnitentiæ juxta modum, quem præviderit episcopus, subigantur. Ipsæ vero locis congruis pœnitentiæ retrudantur, & ad habitum religionis redire cogantur; uterque autem sine ulla spe uxoriæ copulationis perenniter maneant. Si autem, quod absit, conjugia iterare præsumpserint, acriori subdantur vindictæ, & amplius propellantur. Qui si forte obedire monitis salutaribus noluerint, anathematizentur.

LXVIII.

Ivo part. 8. cap. 170. De his qui sponsas alienas rapiunt, vel consensu parentum accipiunt, antiqua & synodalis sententia observetur. Quod etsi forte in ecclesia eventus talis reperiri dignoscitur, ut pro salutis & religionis competentia humanius quiddam debeant tractare pontifices, sicut canonica, ut eisdem verbis utamur, docet auctoritas: quia prior quidem, inquiens, definitio durius, posterior autem quiddam tractavit humanius, nullo modo, ut ad maximam indulgentiam descendamus, alterius sponsæ acceptor sine publica transeat pœnitentia, & sponso legaliter mulctam componat. Quod si his obedire renuerit, sine ulla refragatione anathematizetur: fautores vero illius, juxta modum culpæ, episcopali decreto pœniteant. Si vero, quod non optamus, quis de gradu ecclesiastico talibus nuptiis se consensorem vel interventorem manifeste prodiderit, a gradu proprio repellatur. Et si verisimilibus exinde suspicionibus fuerit propulsatus, & canonice nequiverit approbari, secundum sanctorum patrum statuta se purgare cogatur.

LXIX.

Ivo part. 8. cap. 201. Is qui vivente marito conjugem illius adulterasse accusatur, & eo in proximo defuncto eamdem sumpsisse dignoscitur, omnimodis publicæ pœnitentiæ subigatur: de quo etiam post pœnitentiam præfata si expedierit servabitur regula; nisi forte idem aut mulier virum qui mortuus fuerat occidisse notentur, aut propinquitas, vel alia quælibet actio criminalis impediat: quod si probatum fuerit, sine ulla spe conjugii cum pœnitentia perpetuo maneant. Si autem negaverit se eamdem feminam vivente marito nequaquam adulterasse, & præfati homicidii nemo eorum reus extiterit, & probatis testibus neuter eorum convinci potuerit, purgent legaliter famam suæ opinionis, & sumpto utantur conjugio, si alia, ut diximus, non præpedit ratio.

LXX.

Ut illæ quæ quasi sanctimoniales sub velamine religionis degere cognoscuntur, sed potius juxta apostolum in deliciis viventes mortuæ in divinis oculis computantur, libidinibusque, & ceteris carnis voluntatibus inservire accusantur, si manifeste detegi potuerint, episcopali auctoritate & regia potestate in talibus locis residere sub testimonio religioso cogantur, ubi pœnitentiam si fecerint dignam, assequantur etiam fructuosam. Si autem manifeste detegi non valuerint, erga ecclesiam suæ opinionis malam famam legaliter purgare cogantur, &, ut religiosius de cetero vivant, episcopali decreto & regia potestate coerceantur. ANN CHRI 845 1. Tim

LXXI.

Ut auctoritatem sigillo regio roboratam more tractoriæ Christianissimus princeps singulis donet episcopis, quam quisque episcoporum penes se habeat, ut quando ei necesse fuerit, per eamdem auctoritatem reipublicæ ministros conveniat, ut ipsi, in quibuscumque civili indiguerit adjutorio, reipublicæ ministris concurrentibus, suum, immo divinum, possit rite peragere ministerium. Ivo p cap.

LXXII.

Ut nemo quemlibet mortuum in ecclesia, quasi hæreditario jure, nisi quem episcopus, aut presbyter pro qualitate conversationis & vitæ dignum duxerit, sepelire præsumat. Nec quisquam ossa cujuslibet mortui de sepulcro suo ejiciat, aut sepulturam cujusquam temerario ausu quoquomodo violet: sed unumquemque in loculo sibi a Deo præparato atque concesso adventum sui judicis præstolari concedat; maxime, cum non solum divinæ leges, sed etiam & humanæ apud humanam rempublicam sepulcrorum violatores reos mortis dijudicent. Sed & neque pro loco sepulturæ, ut verbis sancti Gregorii utamur, pretium de terra concessa putredini quærere, & de alieno velle facere luctu compendium, aliquo modo tentet. Si quando autem proximi, vel hæredes, sponte aliquid offerre in ecclesia voluerint in eleemosynam defuncti, accipere non vetamus: peti vero, aut aliquid exigi, omnino prohibemus; ne, quod valde irreligiosum est, aut venalis, quod absit, ecclesia dicatur, aut de humanis mortibus videamur gratulari, si compendium exinde studemus modo quolibet quærere. Lib. indic epist.

LXXIII.

Ut erga Judæos a Christianis principibus, ac ceteris omnibus Dei fidelibus, tam clericis, quam laicis, viris seu feminis, sacrorum canonum, & antiquorum regum atque legum jura serventur; ex quibus pauca de multis subter annotare curavimus.

Con-

Constantinus Flavius imperator Augusti. Si quis Judæorum Christianum servum, vel cujuslibet alterius sectæ, emerit & circumciderit, a Judæi ipsius potestate sublatus, in libertate permaneat.

Theodosius & Valentinianus Augusti. Judæis vel paganis causa agendi vel militandi licentiam denegamus: quibus Christianæ legis nolumus servire personas, ne occasione dominii sectam venerandæ religionis immutent. Omnes igitur personas erroris infausti jubemus excludi, nisi his emendatio matura subveniat: *Item iidem imperatores Augusti*. Hæc victura in omne ævum lege sancimus, neminem Judæum ad honores & dignitates accedere, nulli administrationem patere civilis obsequi, nec defensoris saltem fungi officio. Nefas quippe credimus, ut supernæ majestati & legibus Romanis inimici, sub specie cujuslibet officii, Christianos, vel etiam sacerdotes, sub quacumque occasione injuriis audeant fatigare, vel legis nostræ aliquos aut condemnare aut adjudicare præsumant; nec carcerali custodiæ præsint, ne Christiani, ut fieri assolet, nonnunquam abstrusi custodum odiis alterum carcerem patiantur. Nullam denuo audeant struere synagogam: nam si fecerit, noverint hanc fabricæ ecclesiæ catholicæ profuturam; & quinquaginta pondera auri auctores fabricæ esse mulctandos ruinas tantum synagogarum suarum permissa licentia reparandi. Quicumque Judæus servum, seu ingenuum, invitum vel suasione plectenda ex cultu Christianæ religionis in nefandam sectam ritumve traduxerit, amissis facultatibus capite puniatur, justissimæ pœnæ sanguinis destinatus, qui fidem alterius expugnavit perversa doctrina. Quicumque ex his ad honores irrepsit, habeatur ut ante conditionis extremæ, ne videamur hominibus execrandis contumeliosum immunitatis beneficium præstitisse.

2 *Childebertus rex Francorum*. Judæis a cœna Domini usque in primum pascha per plateas aut forum, quasi insultationis causa, deambulandi licentia denegetur.

Gregorius papa Theodoricæ & Theodeberto regibus Francorum & Brunechildæ reginæ: Mirati sumus, quod in regno vestro Judæos Christiana mancipia possidere permittitis. Quid enim sunt omnes Christiani, nisi membra Christi? *Et post pauca*. In hoc vos amplius petimus Dei cultores demonstretis, quos fideles ejus ab inimicis ejus absolvitis. *Item idem ad Fortunatum episcopum*. Christiana, inquit, mancipia, quæ a Judæis adducuntur aut possidentur, aut mandatoribus contradantur, aut certe Christianis emptoribus intra diem quadragesimum venumdentur, & tractato hoc dierum numero, nec apud eos quolibet modo remaneant. Si autem quædam ex iisdem mancipiis talem ægritudinem fortassis incurrerint, ut intra statutos dies vendi non valeant, adhibenda sollicitudo est, ut, dum saluti fuerint pristinæ restituta, similiter modis omnibus distrahantur, & inde fraudis tollatur cuncta occasio, ne Christiana mancipia in domo Judæi habitare sinantur.

Sanctus Avitus ecclesiæ Viennensis episcopus, & sanctus Apollinaris ecclesiæ Valentinæ, & sanctus Gregorius Lingonicæ ecclesiæ episcopus, & sanctus Viventiolus ecclesiæ Lugdunensis episcopus, cum aliis viginti episcopis in nomine Domini congregatis, sta sanxerunt: Si superioris loci clericus hæretici cujuscumque convivio interfuerit, anni spatio ecclesiæ pacem non habebit: quod juniores clerici si præsumpserint, vapulabunt. A Judæorum vero conviviis etiam laicos constitutio nostra prohibuit: nec cum ullo clerico nostro panem comedat, quisquis Judæorum convivio fuerit inquinatus.

Sanctus Cæsarius ecclesiæ Arelatensis cum aliis triginta quinque episcopis: Omnes, inquiunt, deinceps clerici, sive laici Judæorum convivia evitent, & nec eos ad convivium quis excipiat: quia cum apud Christianos cibis communibus non utantur, indignum est atque sacrilegum eorum cibos a Christianis sumi, cum ea, quæ apostolo permittente non sumimus, ab illis judicentur immunda: ac sic inferiores incipiant esse catholici, quam Judæi, si nos illis, quæ ab eis apponuntur, utamur, illi vero a nobis oblata contemnant. ANNO CHRISTI 845. Conc Agath. Can. 40.

Priscus ecclesiæ Lugdunensis episcopus, *Artemius Senonicæ*, *Remedius Bituricæ*, *& sanctus Syagrius Æduorum episcopus*, *cum ceteris pluribus*, *statuta ecclesiastica renovantes*, *sta definierunt*. Ne Judæi Christianis populis judices deputentur, aut telonarii esse permittantur, per quod illis, quod Deus avertat, Christiani videantur esse subjecti. Ut Judæis a cœna Domini usque primum pascha, secundum edictum bonæ recordationis domni Childeberti regis, per plateas aut forum, quasi insultationis causa, deambulandi licentia denegetur. Et ut reverentiam cunctis sacerdotibus Domini, vel clericis impendant, nec ante sacerdotes confessum, nisi ordinati habere præsumant. Quod si facere fortasse præsumpserint, a judicibus locorum, prout persona fuerit, distringantur. Et ut nullus Christianus Judæorum conviviis participare præsumat. Quod si facere quicumque, quod nefas est dici, clericus aut sæcularis præsumpserit, ab omnium Christianorum consortio se noverit coercendum, quisquis eorum impietatibus fuerit inquinatus. Et licet quid de Christianis, qui aut captivitatis incursu, aut quibusdam fraudibus, Judæorum servitio implicantur, debeat custodiri, non solum canonicis, sed & legum beneficiis jampridem fuerit constitutum: tamen quia nunc ita quorumdam querela exorta est, quosdam Judæos per civitates, aut municipia consistentes, in tantam insolentiam & proterviam prorupisse, ut nec reclamantes Christianos liceat vel ad pretium de eorum servitute absolvi: idcirco præsenti concilio sancimus, ut nullus Christianus Judæo deinceps debeat deservire; sed datis pro quolibet bono mancipio duodecim solidis, ipsum mancipium quicumque Christianus, seu ad ingenuitatem sive ad servitium, licentiam habeat redimendi: quia nefas est, ut quos Christus Dominus sanguinis sui effusione redemit, persecutorum vinculis permaneant irretiti. Quod si acquiescere his quæ statuimus quicumque Judæus noluerit, quamdiu ad pecuniam constitutam venire distulerit, liceat mancipio ipsi cum Christianis ubicumque voluerit habitare. Illud etiam specialiter sancientes, quod si quis Judæus Christianum mancipium ad ritum Judaicum convictus fuerit persuasisse, & ipso mancipio careat, & legali damnatione plectatur. Ibid. Can. 14. Ibid. Can. 15. Ibid. Can. 14.

Sanctus Lupus * *Trecassenorum episcopus*, *& cum eo alii viginti & quatuor episcopi*, *vel vicarii episcoporum*, *similiter in nomine Domini nostri Jesu Christi congregati*, *pro causis corporis ejus*, *quod est ecclesia*: *inter multa hoc etiam statuerunt*: Quia Deo propitio sub catholicorum regum dominatione consistimus, Judæi a cœna Domini usque in secundam sabbati in pascha, hoc est ipso quatriduo, procedere inter Christianos, neque catholicis populis se ullo loco, vel quacumque occasione, miscere præsumant. Concilium Aurel. III. can. 30 * *Lugdunen-sium*

In concilio Laodiceno statutum est, quod non oporteat a Judæis, vel hæreticis, ea quæ mittuntur munera festiva suscipere, nec cum eis festa celebrare. Et quod non oporteat a Judæis azyma acci- Can. 37. & 38.

accipere, & communicare impietatibus eorum. *Et in alio concilio.* Ut si quis Judaicæ pravitati jugali societate conjungitur, id est, ti seu Christiano Judæa, sive Judæo Christiana mulier carnali consortio misceatur, quique horum tantum nefas admisisse noscuntur, a Christiano cœtu atque convivio & a communione ecclesiæ protinus segregentur.

ANNO CHRISTI 845. Concilium Arven. Can. 16.

Ex concilio Toletano IV. cap. LVIII. *De his qui contra fidem Christi Judæis munus vel favorem præstant.* Tanta est quorumdam cupiditas, ut quidam eam appetentes, juxta quod ait apostolus, etiam a fide erraverint. Multi quippe hucusque ex sacerdotibus atque laicis accipientes a Judæis munera, perfidiam eorum patrocinio suo fovebant; qui non immerito ex corpore antichristi esse noscuntur, quia contra Christum faciunt. Quicumque igitur deinceps episcopus, sive clericus, sive sæcularis, illis contra fidem Christianam suffragium vel munere vel favore præstiterit, ut profanus & sacrilegus anathema effectus, ab ecclesia catholica, & regno efficiatur extraneus: quia dignum est ut a corpore Christi separetur qui inimicis Christi patronus efficitur.

2. Tim. 6.

Item in eodem concilio cap. LX. *De filiis Judæorum, ut a parentibus separati Christianis debeant deputari.* Judæorum filios vel filias, ne parentum ultra involvantur erroribus, ab eorum consortio separari decernimus, deputandos autem monasteriis, aut Christianis viris ac mulieribus Deum timentibus, ut sub eorum conversatione cultum fidei discant, atque in melius instituti, tam in moribus, quam in fide proficiant. Ut mercatores hujus regni, Christiani sive Judæi, mancipia pagana, quæ per tot populos & civitates fidelium transeuntes ad manus infidelium & sævissimorum hostium nostrorum perducunt, ex quo & ipsi infelices servi, qui si a Christianis emerentur, poterant salvari, miserabiliter pereunt, & inimicorum regni maximus numerus augetur, coerceantur a piis principibus nostris, & intra Christianorum fines vendere compellantur: ne tam horrenda crudelitate, & aperta infidelitate, & animarum damnis Deus exasperetur, & vires hostibus augeantur.

LXXIV.

Provideant viri potentes, & maxime potentes feminæ, ut in suis domibus adulteria, & luxuriæ concubinaticæ, & incesta adulteria non vigeant. Et suos presbyteros, qui cum eis in capellam vadunt, hujusmodi virtutem habere faciant, quatenus omnia vitia in domibus suis resecent, & orationem dominicam ac symbolum cunctos tenere & frequentare compellant; quia parochiani presbyteri, & episcoporum ministri, de minoribus & vilioribus personis hoc providere studebunt.

LXXV.

Indignum valde est, ut qui in regia dignitate ceteros ecclesiæ filios auctore Deo præcellitis, negligentius quæ Dei sunt exequi videamini. Unde dignum erat, ut capellas villarum vestrarum laicis non committeretis; sed potius illis qui & eadem sacrata loca religiosius tractarent, & vobis exinde adjuti obsequium debitum impenderent. Sed quia aliter causis intervenientibus res se habere dignoscitur, monemus & hortamur, ut secundum canonicam auctoritatem, ne, quod absit, periculum interdicti anathematis ex decimis præsumptis incurratis, si capellas vestras presbyteris, aut viris ecclesiasticis dederitis, & dominicas decimas acceperint, sarta tecta ecclesiæ & luminaria exinde competenter provideant, & presbyteri parochianas decimas accipiant, & populi necessitatibus debite invigilent. Si autem laici capellas habuerint, a ratione & auctoritate alienum habetur, ut ipsi decimas accipiant, & inde canes aut * geniciarias suas pascant. Sed potius presbyreri ecclesiarum eas accipiant, & inde restaurationem ecclesiarum, & luminaria, & hospitum ac pauperum receptionem exhibeant, & pro vobis ac statu regni vestri domini misericordiam studiose implorent.

ANNO CHRISTI 845.

* Progeniciarias

LXXVI.

Ut regia majestas observare præcipiat omnibus reipublicæ ministris, quod a divina auctoritate & sanctorum patrum constitutione cautum esse dignoscitur: videlicet ut nemo comitum, aut quisquam ex judiciaria potestate, post quartam feriam, quæ caput jejunii nominatur, in qua omnes pœnitentes manus impositionem ad vacandum solummodo pœnitentiæ & divinis officiis accipiunt, placitum aut mallum tenere præsumant.

LXXVII.

Dies quoque octo sacrosanctæ paschalis festivitatis omnibus Christianis feriatos esse decernimus, ab omni opere rurali, fabrili, carpentario, gynæceo, cæmentario, pictorio, venatorio, forensi, mercatorio, audientali, ac sacramentis exigendis; quatenus eisdem diebus tanto licentius, quanto liberius, omnibus Christianis sanctæ resurrectionis laudibus, & sacrosanctæ prædicationi jugiter insistere liceat. Quod si quis temerare præsumpserit, excommunicetur.

LXXVIII.

Ut capitula ecclesiastica a domno Carolo magno imperatore, nec non & a domno Ludovico pio Augusto promulgata, obnixe observari præcipiantur, sicut & legalia observanda esse noscuntur.

LXXIX.

Hæc autem constituimus, non præjudicantes aut parvipendentes quæ a majoribus & prædecessoribus nostris forte severius propter rigorem ecclesiasticæ disciplinæ sunt constituta: sed tempori servientes, & fragilitati delinquentium, sibi de multimoda Dei misericordia, si saltem his obedire voluerint, consulentes, præscripta taliter præfiximus, ut quicumque quæ a divino spiritu per pontificalem auctoritatem & regiam majestatem promulgata & prolata atque confirmata sunt, contumaci atque rebelli animo contraire præsumpserit, si ecclesiastico ordine quælibet persona fuerit honorata, synodali auctoritate gradus proprii

prii amissione mulctetur: si autem in sæcu- A
ANNO CHRISTI 845. lari habitu qualibet potestate vel dignitate fuerit sublimata persona, honore, quo in republica fruitur, sine retractatione a regia majestate privetur, & insuper exilii vel afflictionis cujuslibet, prout ordo ecclesiasticus, & regalis severitas decreverit, ultione plectatur.

LXXX.

Vos simul cum istis & aliis Dei ac vestris fidelibus nos atque socios nostros in episcopali auctoritate rogastis, ut propter Deum & nostrum ministerium, juxta cognitas necessitates, verum consilium secun- B
dum Deum & secundum sæculum invenissemus: quod & fecimus, juxta quod Dominus inspirare dignatus est, & vestræ Christianæ devotioni verbis & scriptis protulimus. Quod si illud pleniter & in omnibus adimplere potestis, sicut verbo & scripto vobis ex divino mandato innotuimus, Deo agimus gratias. Si autem vultis, & adhuc non potestis, quanto plus perfectioni approximaveritis, gaudemus. Ut autem capitula quæ Domino mediatore communiter decrevistis, & manu propria confirmastis, & nunc observatores vos C
verbis promisistis, opere pleniter conservetis & adimpleatis, nunc etiam admonemus. De sponsis quoque aliorum deinceps, quæ quo modo accepistis: quia de hoc quod in præterito actum est, maximam indulgentiam, confisi de Dei multimoda & maxima largitate atque longanimitate, propter quorumdam fragilitatem reperimus. Et capitula patris vestri sine refragatione de cetero conserventur, ac capitulis vestræ religioni ab exiguitatis nostræ ministerio oblatis hoc diploma si complacet annectatur. Nos autem Dei judicio sui ab il- D
lo vicarii constituti, juxta ministerium nostrum & reverendam auctoritatem, nisi impossibilitas aut quæcumque contradictio præpedierit, & in locis Deo dicatis, & in eorumdem locorum inhabitantibus, atque in ceteris quibuscumque divinæ religionis obsequiis, prout Dominus velle, scire, & posse donaverit, ut ipsius voluntas & jussio adimpleatur, pro viribus decertare studebimus.

Notæ Jacobi Sirmondi, S. J.

1 *Concilium Meldense.*) Huic concilio, ut præfatio docet, adfuere metropolitani Vvenilo Senonensis, & Hincmarus Rhemensis cum suffraganeis suis: Rodulfus item archiepiscopus Bituricensis; ceteri vero episcopi per litteras aut legatos. Ab his canones primum ex proximo habitis synodis collecti XXIV. tum alii conditi LVI. Ita in universum concilii Meldensis canones sunt LXXX. Qui supra hunc numerum in vulgatis editionibus adjecti sunt canones octo, iidem sunt cum capitulis octo proximæ synodi Bulvacensis: quorum excerpta cum supra jam posita fuerint canone XVII. & sequentibus, frustra hoc loco integra repeterentur. Quare velut temere ab antiquariis addita omittenda censuimus. ANNO CHRISTI 845.

2 *Childebertus rex.*) Hujus edicti mentio fit in concilio Matisconensi I. canone XIV. Tunc autem editum fuisse videtur, cum in concilio Aurelianensi III. Childeberti regis temporibus celebrato, id ipsum de Judæis canone XXX. statutum est.

3 *Lupus Tricassenorum episcopus.*) Atqui Lupus, qui præfuit concilio III. Aurelianensi, de quo agitur non Tricassinus, sed Lugdunensis fuit episcopus. Quod mirum est synodi hujus episcopos non animadvertisse.

Notæ Severini Binii, S. J.

a *Concilium.*) Caussa habiti concilii hæc est: reges Francorum res ecclesiasticas laicis hominibus possidendas tradiderant, eaque re Deum optimum sacrilegii vindicem acerrimum gravissime offenderant. Quod cum Galliæ episcopis innotuisset, ad divinam indignationem avertendam, Deique misericordiam provocandam, illi hoc Meldense concilium collegerunt; in quo ante omnia iniquitatem temporum hominumque fidelium mores corruptissimos deploraverunt, caussamque malorum omnium, quibus hoc tempore universa Gallia a Northmannis aliisve barbaris nationibus infestabatur, sacrilegio regum Francorum attribuerunt. Quam ut plane e medio tollerent, pro rebus ecclesiæ conservandis plurima decreta ediderunt, ipsumque Carolum regem inter alia admonuerunt, ut capitula a Carolo Magno atque a Ludovico collecta observari præcipiat. Hæc capitula Ansegisus quidam primum collegit, quatuorque libellis distinxit. Post illum Benedictus Levita monitu hujus concilii ea quæ deerant conquisivit, tribusque aliis libris digesta tribus regnantibus filiis Ludovici hisce, Lothario, Ludovico & Carolo obtulit & dicavit. Hæc capitula auctoritate sedis apostolicæ confirmata esse fatetur in sua præfatione Benedictus Levita, constatque (ut supra dixi) ex multis capitulis. Quare libenter eadem hic apposuissem, nisi magna ex parte supra excusa haberentur, plurimæque earum civiles potius leges quam ecclesiasticæ constitutiones essent. Separatim edita sunt Parisiis anno Domini 1588. apud Claudium Chappelet cum hac inscriptione: *Caroli Magni & Ludovici Pii Christianissimorum regum & imperatorum Francorum capitula, sive leges ecclesiastica & civiles ab Ansegiso abbate & Benedicto Levita collecta libris septem, qui nunc primum in lucem integre eduntur*, &c. Decreta hujus concilii a Carolo rege non sunt recepta quamquam in gratiam Hincmari, quem plurimum diligebat, recens creati Rhemensis episcopi, ea quæ ab illa ecclesia jam ante abstulerat, pro virili, ut videre est apud Frodoardum lib. 3. Rhem. hist. cap. 40. restitui procuraverit. Principes regni sacris episcoporum admonitionibus & decretis vehementer restiterunt, quia abbatias aliasque res ecclesiasticas a rege Carolo in Beneficium acceperant. Quas ne dimittere cogerentur, magna importunitate apud regem egerunt, ne cunctos ille canones in hoc Meldensi concilio sancitos acciperet; sed paucos dumtaxat, aliis rejectis, ex ipsis suscipiendos esse decernerent. Cumque rex magis comitibus quam Dei sacerdotibus auscultaret, magno damno totius regni contigit, ut novis Northmannorum incursionibus regnum Deus affligi permiserit, coactusque fuerit iniquissimas ab hostibus propositas leges suscipere, qui a patribus sancte pieque statutas recusavit accipere. Hoc inscriptio illa, quæ grandiusculis litteris novemdecim capitulis ad finem capitularium librorum post quartam additionem præfixa reperitur, his verbis attestatur: *Hæc quæ sequuntur capitula excerpta sunt a domno Carolo domni Ludovici imperatoris filio, & principibus ejus, ex capitulis quæ anno 846. ediderant episcopi in synodis, Vvenilo scilicet cum suffraganeis suis, Guntbaldus cum suffraganeis suis, Ursmarus cum suffraganeis suis, Hincmarus cum suffraganeis suis, * Amalo cum suffraganeis suis: & oblata sunt eidem principi, sicut ipse jusserat, collecta ad relegendum in Sparnaco villa Rhemensis ecclesiæ. Et quia factione quorumdam motus est animus ipsius regis contra episcopos, dissidentibus regni sui primoribus ab eorumdem episcoporum admonitione & remotis ab eodem concilio episcopis, ex omnibus illis capitulis hæc tantum observanda & complacenda sibi collegerunt, & episcopis scripto tradiderunt dicentes: Non amplius de eorum capitulis acceptasse, quam ista, & ista se velle cum principe observare.* Capitula illa novemdecim, quæ ibidem subjunguntur, ex hoc Meldensi concilio sunt desumpta. * Amolo

b *Meldense.*) Sic dictum a Meldis. Hæc synodus Meldis anno 845. inchoata. Parisiis anno sequente absoluta fuit, vel saltem illos canones quos Meldis constituerat, sequente anno in synodali patrum consessu novo Parisiis promulgavit, ut patet ex præfatione Concilii circa finem:

CON

ANNO CHRISTI 846. Ex Labbei Append. Tom. VII.

CONCILIABULUM VENETICUM.

ANN CHRI 846

Nomenojus Britonum princeps, cum episcopos quatuor Britanniæ e suis pepulisset sedibus, eorum episcopatus quatuor in septem divisit, episcopos ad nutum suum alios elegit, archiepiscopum iis præfecit unum, cujus in Dolensi monasterio sedes: convocatisque pseudoepiscopis isti regem inungi se fecit. Cujus rei narrationem ex veteri codice MS. descriptam habes Tomo VIII. sub finem.

Ex Notis Petri de La Lande.

Cum patres synodi Suession. III. habitæ ann. Christi DCCCLXVI. & Caroli Calvi XXVII. in synodica ad Nicolaum papam, affirment jam XX. adesse annum, quo sedi Turonicæ nullo pacto se subdant: hinc concilium istud adscribimus, ann. Christi DCCCXLVI. & Caroli Calvi VII.

ANNO CHRISTI 846. * 847.

CONCILIUM PARISIENSE,

ANN CHRI 846. *

IN QUO ABSOLUTA SUNT

Quæ in synodo Meldensi perfici non potuerant, Parisiis (ut est in præfatione synodi Meldensis) celebratum die XVI. Kalendas Martias, anno Christi DCCCLVI. *

* Immo vero seq. DCCCXLVII. si more Romano numerare velis, ut docet vel indict. X.

Huic synodo præter metropolitanos qui ad synodum Meldensem convenerant, interfuit etiam cum episcopis provinciæ suæ Guntbaldus Rhotomagensis archiepiscopus, ut docet præfatio ejusdem synodi Meldensis. Idque etiam liquet ex subscriptionibus privilegii quod monasterio Corbejensi Radberti abbatis rogatu ab hac synodo confirmatum est: subscribit enim cum aliis Guntbaldus. Privilegii autem exemplar est hujusmodi.

Ex P Sirmondo.

PRIVILEGIUM ELECTIONIS & libertatis monasterio Corbejensi confirmatum in synodo Parisiensi.

ANno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi DCCCXLVI. * indictione X. regnante per provincias Galliæ glorioſissimo atque serenissimo principe Carolo, jam divisione regni ac pace cum fratribus, Hlothario scilicet & Hludouvico regibus confirmata, convenientibus nobis Galliarum episcopis ex regio præcepto Parisius, ut super his quæreremus quæ in ecclesiis Dei, tam propter civilis belli transactam violentiam, quam & ob inertiam prælatorum atque subjectorum, longe jam secus quam dignum est geruntur; nec non cujus rei gratia pestis atque lues tamdiu in populo grassantur, qui etiam modus atque status secundum institutionem patrum sanctarum ecclesiarum esse deberet; quæve privilegia antiquitus tradita conservari deberent. Inter cetera venerabilis frater noster Radbertus abbas Corbejensis monasterii obtulit nobis sacras literas piissimorum principum, Hlùdouvici videlicet bonæ memoriæ piissimi imperatoris ac Hlotarii filii ejus, quibus cautum est, ut ipsum monasterium, secundum antiquum morem jam inde a principio custoditum, electionis gratiam & rerum suarum dispensationis libertatem haberet, cum omni integritate, tam nostris quam futuris temporibus. Insuper & auctoritatem atque consensum præcellentissimi atque nobilissimi regis Caroli protulit, qui & idem monasterium, secundum morem prædecessorum suorum, quasi jure hæreditario in sua familiaritate ac defensione ab exordio regni sui favente Domino suscepit, & veluti munus revera Deo gratissimum, inter diversos turbines caussarum, ut tranquillitate præcipue ordini eidem congruente potiretur, Deo devotissime obtulit, suisque sacratissimis literis promulgavit. Petiit itaque a nobis quo ea quæ sacris literis piissimorum principum confirmata fuerant, nostra quoque auctoritate ex voluntate principis confirmarentur. Quod & nos justum, & ordine nostro dignum esse censuimus, tam pro reverentia Dei, qui ipsum locum protegit atque provehit, quam & propter munus pastorale gregis Christi susceptum: nec non & ob eorum dilectionem, qui ipso in loco laudabiliter Domino hactenus famulantur. Nam, sicuti comperimus, ipse locus venerabilis, Bathilde regina a Hlothario filio suo impetrante, a sanctis viris fundatus est, & sacræ religionis normam, quam primo tempore suscepit, inviolatam deinceps retinuit: in tantum ut eos qui se fundaverunt non modo æquaverit religione, sed etiam pene superaverit. Qua de caussa & nobilissimi viri in eodem loco ad Dei servitium sponte confluxerunt, & eumdem locum tam nobilitate sua, quam & vitæ merito decoraverunt. Unde factum est ut ipse locus familiarior dominis rerum fieret: adeo ut sub sua tutela reges atque reginæ eum susciperent. Sed quia nostris temporibus omnia fere depravata erant, cernentes religiosi viri ejusdem loci electionis jura multis in locis non servari, verentes similia pati, sacras literas clementissimorum principum experierunt, electionem sibi, & rerum suarum liberam dispositionem juxta institutionem divinæ legis confirmantes. Nec eas sufficere arbitrati, ex nutu nobilissimi atque præstantissimi regis, nostra quoque auctoritate sibi eadem postulaverunt confirmari. Quod nos non immerito concessimus. Primo quia patres & defensores ecclesiæ esse debemus. Deinde quia nisi pro talibus invigilaverimus, rei fore ante conspectum divinæ majestatis pertimescimus. Quocirca monemus atque hortamur filios ac dominos nostros piissimos principes, nostri pariter & futuri temporis, quia pene in omnibus locis id confunditur, saltem propter amorem & reverentiam Dei & servorum ejus debitam dilectionem, insuper & regni sui prosperitatem atque augmentum & electionis gratiam, & liberam dispositionem facultatum suarum illi loco conservare satagant: & sit in illo monasterio semper privilegium electionis, sicuti antiquitus in ecclesiis electio conservata fuit, non supposita, aut suffecta, sed libera, juxta auctoritatem canonicam, & regulam sancti Benedicti. Quod si aliquando contigerit, ut rector aliquis in eodem loco non digne Deo vivat, aut forte minus officiosus circa principem sit, hoc statuimus, ut si ille propter suam negligentiam depositus fuerit, electio illis intemerata permaneat: videlicet ut eligant alterum, quem ad illud officium secundum monasticam disciplinam aptum invenerint. Non enim justum ut unius culpa super omnes redundet;

* Gallicana servatur hic numerandi ratio non a Kal. Jan. sed ab incarn. vel paschate: quod plerosque incautos in fraudem trahit. Neque enim duo, sed unum dumtaxat Parisiense concilium, neque sub Leone IV. sed vivente adhuc Sergio II. celebratum.

det; neque ullo pacto rectum esse potest, ut uno peccante super omnes vindicta consurgat, aut causa unius ecclesia Christi sua privilegia perdat: sed sic unius culpa resecanda est, ut omnibus qui in eodem loco sunt, & venturi sunt, consulatur. In ipsa porro electione regularis auctoritas conservetur; id est, ut ille præponatur sanctæ congregationi, quem non multitudinis electio commendaverit; sed quem sanioris consilii, licet pauci numero, fratres elegerint, & quem vitæ meritum, & sapientiæ dignitas probabilem reddiderit. Quod si aliquando contigerit, ut aliquis pervasor, immo lupus ovilis dominici, aut pecunia more Simonis, aut qualibet gratia apud dominos rerum monasterium illud impetrare voluerit: primo secundum canonicam auctoritatem, quia sæculari potestate ecclesiam Dei obtinere voluit, anathematizamus una cum omnibus sanctis patribus qui sacros canones edidere: quo non minus nostra, nobis misericordissima gratia Dei collata, obligetur auctoritate, quam & omnium præcedentium patrum, qui pro stabilitate sanctæ Dei ecclesiæ hujusmodi decreta protulerunt. Deinde inferimus, quia servorum Dei contubernium turbare voluit, exturbet illum sicuti Achan de terra viventium, si tamen non cito resipuerit. Si autem & impetraverit, neque hic, neque in futuro societatem cum sancta Dei ecclesia habeat, quam infami satis exemplo contaminavit. Immo chorus omnium ecclesiarum contra eum indesinenter concrepet, qui dixit: Hæreditate possideam sanctuarium Dei. Deus meus pone illum ut rotam, sicut stipulam ante faciem venti: sicut ignis qui comburit silvam: sicut flamma comburens montes, & cetera quæ sequuntur. Et quia cupiditate ductus etiam pecuniam ac substantiam servorum & pauperum Christi invadere & asportare voluit, una cum Juda sacræ pecuniæ dilapidatore, & proditore Domini nostri Jesu Christi, maledictiones illas, quæ in eum prolatæ sunt, excipiat; utpote invasor gregis Christi, & necator pauperum. Præterea si filii nostri domini rerum eis qui hæc nunc forte machinantur, aut quandoque tentabunt, aspiraverint, semel & secundo tertioque vel amplius admoniti, si non se correxerint, similiter eos obligationis sententia & hic & in futuro adstringat; nisi se contra eum qui rex regum & dominus dominantium, per veram satisfactionem & emendationem congruam correxerint. Et ut hoc filii ac domini nostri, quoniam Dei & ecclesiæ sanctioni adversus est, facere formident, canonica auctoritas quid de his in uno & in quamplurimis capitulis statuat annectimus. Ita enim sancitum est: Si quis dederit vel acceperit oblata præter episcopum, vel eum qui constitutus est ab eo ad dispensandam misericordiam pauperibus; & qui dat, & qui accipit, anathema sit. Hæc ergo persecuti sumus, quo filii & domini nostri, & quod agere debent faciant, & his qui patrum auctoritatem violare non verentur resistant; ne sibi perpetuam obligationem imponant, neque sibi subjectis scandalum offensionis generent. Manifestum quippe est, quod qui acquiescit male postulanti, & sibi animadversionis divinæ pondus inducit, & ei cui connivet justi & perpetui judicis iram imponit. Quod ne fiat monemus, hortamur, & rogamus, ut filii & domini nostri, & hæc quæ statuimus illibata conservent, & nulli profano ausu ecclesiam Dei temerare volenti consensum, aut nunc aut in futuro præbeant; quatenus non solum iram districti judicis evadant, verum etiam coronam perpetuæ vitæ, & Davidici illius felicissimi & sempiterni regni gloriam consequantur. Sed & eos, quorum gratia hæc omnia loquimur & facimus, videlicet præclara & pretiosissima membra, æterni regis & salvatoris omnium monemus, quatenus eodem affectu, religioni suæ continuam devotionem adhibeant, quo nos eorum & utilitati consulimus, & tranquillitati in futuro hac in causa deservimus. Videlicet ut tales esse studeant ante oculos judicis omnia cernentis, quales in oculis omnium videntur esse & creduntur: ut nos ecclesiasticis negotiis occupatos oratione & merito Deo commendent, & dominis ac filiis nostris omnipotentis Dei propitiationem obtinere possint. Quo non modo illis perpetua facultatum suarum potestas, & electionis gratia permaneat; sed etiam triumphus gloriæ sempiternæ post functionem vitæ præsentis illos excipiat. Et ut hæc quæ sanximus in præsenti, & in futuro tempore inviolata permaneant, nostræ manus subscriptione quæ superius comprehensa sunt corroboravimus. Successores quoque nostros monemus atque obsecramus, quo pro amore Christi zelo Dei succensi invigilent adversum insidiatores & fures ovilis dominici, eosque repellant; & quidquid firmavimus, & ipsi confirment, tam auctoritate sancti evangelii & sanctorum patrum, quam & sua eis clementissima gratia a salvatore omnium attributa, veluti & nos illius loci tranquillitatem & profectum diligentes, eum qui hoc privilegium temerare voluerit, secundum institutionem canonum anathematizamus, atque ab omni consortio sanctorum segregamus: si tamen non resipuerit, & per veram satisfactionem se correxerit. Obsecramus etiam fratres & coepiscopos nostros per adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum; sed & religiosos abbates, qui ad hanc sanctam & beatam synodum occurrerunt, in quorum manus hujus privilegii a nobis editi & corroborati pagina pervenerit, sua auctoritate & subscriptione hoc confirmare non differant.

SUBSCRIPTIONES.

Hincmarus sanctæ metropolis ecclesiæ Rhemorum episcopus, hoc privilegium episcopali auctoritate ratum decernens, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti confirmavi.

Herpuinus indignus Silvanectensis episcopus huic privilegio episcopali auctoritate stabilito in nomine sanctæ Trinitatis subscripsi.

Guntbaldus sanctæ metropolis ecclesiæ Rothomagensis episcopus hoc privilegium relegi, atque episcopali auctoritate ratum decernens, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti confirmavi.

Simeon sanctæ Laudunensis ecclesiæ episcopus huic privilegio auctoritate episcopali assentiens subscripsi.

Rothadus sanctæ Suessionensis ecclesiæ præsul huic privilegio auctoritate pontificali assentiens subscripsi.

Theodericus sanctæ Cameracensis ecclesiæ episcopus huic privilegio auctoritate episcopali assentiens subscripsi.

Irminfridus sanctæ Bellovacensis ecclesiæ episcopus huic privilegio auctoritate episcopali assentiens subscripsi.

Vvenilo sanctæ Senonicæ metropolitanæ ecclesiæ episcopus hoc privilegium relegi, atque episcopali auctoritate ratum decernens, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti subscripsi.

Fulcoinus Tarvanensis ecclesiæ indignus episcopus huic privilegio auctoritate episcopali assentiens subscripsi.

Helias Carnotensis episcopus hoc privilegium relegi, atque episcopali auctoritate ratum fieri dignum duxi.

Ra-

ANNO CHRISTI 846. 847.

Raginarius ſanctæ Ambanienſis eccleſiæ epiſcopus huic privilegio auctoritate pontificali aſſentiens ſubſcripſi.

Prudentius ſanctæ Trecaſſinæ eccleſiæ indignus epiſcopus huic privilegio auctoritate epiſcopali aſſentiens ſubſcripſi.

Aldricus Cenomanenſium epiſcopus.

Agius indignus epiſcopus Aurelianenſis eccleſiæ huic privilegio auctoritate epiſcopali ſtabilito ſubſcripſi.

Erchenradus Pariſienſis eccleſiæ epiſcopus privilegio epiſcopali auctoritate ſtabilito ſubſcripſi.

Freculſus Lexovienſis eccleſiæ epiſcopus epiſcopali auctoritate ratum decernens, in nomine Patris, &c.

Saxobodus Sagenſis eccleſiæ epiſcopus hoc decretum conſenſi & ſubſcripſi.

Immo Noviomagenſis eccleſiæ indignus epiſcopus hoc privilegium conſenſi & ſubſcripſi.

Erluinus gratia Dei Conſtantiæ epiſcopus hoc privilegium conſenſi.

Baltfridus Bajocenſis eccleſiæ epiſcopus, &c.

Ludovicus monaſterii pretioſiſſimorum martyrum Chriſti Dionyſii ac ſociorum ejus abbas privilegium hoc relegi, ratumque decernens, &c.

Radbertus ipſius monaſterii abbas privilegium hoc relegi, ratumque habui.

Adalgarius abbas monaſterii ſanctæ Crucis.

Ainaldus abba ſancti Carileſi.

Observatio P. Antonii Pagi ad an. Chriſti 846. n. 2. & 3.

In Præfatione Concilii Meldenſis hæc verba leguntur, quæ oſtendunt deceptos eſſe tam Sirmondum Tom. III. Concil. Gall. ubi cenſuit, ſub Leone IV. duo Pariſiis celebrata fuiſſe Concilia; quam Labbeum Tom. VIII. Concil. pag. 39. qui recte quidem aſſerit, ea in unum debere compingi, ſed qui valde hallucinatur, cum aliud in annum ſequentem differt: *Quæ bene*, inquiunt Patres Concilii Meldenſis, *inventa & ſemel ſtatuta ſunt, obſervatione indigent, ut ex veſtigiis præcedentium didicimus, non retractent. Nec ſolum ſtudendum eſt nova tudere, ſed & vetera conſervare. Quia etiam mox poſt abſolutam Synodum, nec admonitionis Epiſcopalis congruentia variis eventibus prædita potuit ſubſequi, nec monitionis efficacia promereri, prædicti venerabiles Epiſcopi, una cum aque venerabili Guntboldo Rothomagenſi Archiepiſcopo ac Chorepiſcopis fuit conſenſu ſupra ſcripti gloriоſiſſimi Regis Caroli, anno Incarnationis Dominicæ DCCCXLVI. XVI. Kalendas Martias Pariſius convenerunt, & captum divinum negotium pertractantes, ut ad perfectionem debitam propitiante Domino perduceretur, ſatagere ſtuduerunt.* Compoſita hæc Præfatio poſt celebrationem Conciliorum Lauriacenſis, Colonienſis, Concilii apud Theodonis villam, Vernenſis, Belvacenſis, Meldenſis, ac Pariſienſis, cum omnia in ea Præfatione memorentur, & omnia quæ in Meldenſi aliiſque citatis conſtituta fuerant Capitula, in Pariſienſi demum hoc anno abſoluta fuerint, ut eadem Præfatio declarat.

In hoc Pariſienſi Concilio *Radberti* Abbatis Corbeienſis rogatu Privilegium electionis & libertatis ejuſdem Monaſterii confirmatum. Recitat illud Labbeus Tom. VII. Concil. pag. 1848. ejuſque hoc initium eſt: *Anno ab Incarnatione Domini noſtri Jeſu Chriſti DCCCXLVI. Indict. X. regnante per provincias Galliæ glorioſiſſimo atque Sereniſſimo Principe Carolo ..... conventientibus nobis Galliarum Epiſcopis ex Regio præcepto Pariſius.* Subſcripſit Privilegio Gundbaldus Rothomagenſis Archiepiſcopus cum aliis Præſulibus. Sed error irrepſit in Indictionem, & loco, *Indictione* X. legendum, *Indictione IX.* non vero duo Concilia Pariſienſia ſtatuenda, hujuſmodi enim errores in antiquis Monumentis paſſim occurrunt. At, inquit Labbeus, tam in hoc Privilegio, quam in Præfatione Concilii Meldenſis annus DCCCXLVI. cum XVI. Kalendas Martias conjunctus, eſt annus Incarnationis a die XXV. Martii, vel a Paſchalibus feriis inchoatus, qui adhuc volvebatur apud pleroſque Gallos anno DCCCXLVII. quo Indictio X. obtinuit. Verum hoc ſæculo ſicuti & præcedenti in Actis publicis adhibitus eſt tantum annus Incarnationis a die Natali Chriſti deductus, & non niſi in Hiſtoriis aut libris hujuſmodi Æra ab Annuntiatione B. Virginis vel a Paſchate incœpta, quod etiam a paucioribus factitatum. Neque enim reperire eſt Acta publica hoc ſeculo in Galliis confecta, in quibus annus Chriſti a Paſchate, vel a die XXV. Martii initium ſumat. Quare nec Concilium Pariſienſe in annum ſequentem differendum, nec in duo Concilia Pariſienſia partiendum. Sed Concilium Pariſienſe ad hunc annum pertinere, extra omne dubium ponunt Conventus Sparnacenſis, quem conſtat poſt illud congregatum fuiſſe.

ANNO CHRISTI 846.

☞ IN PARISIENSIA CONCILIA DUO

Annis DCCCXLVI. & XLVII. celebrata

DISSERTATIO.

Ex Suppl. Manſi to. 1. pag. 905.

PAriſienſe concilium aliquod per hos annos habitum ex præfatione concilii Meldenſis diſcimus; ex qua pariter concilio cuipiam Pariſienſi annum DCCCXLVI. diem XVI. Kal. martias aſſignare cogimur. An vero gemina ejuſdem nominis concilia continuo ſuccedentibus annis 846. 847. celebrata ſint, Sirmondus tom. III. conciliorum Galliæ quidem affirmavit, ratus concilium illud in quo Corbejenſe privilegium ratum confirmatumque fuit, aliud eſſe ab eo, in quo Ebboni Remenſi diem dictam ex Flodoardo ſcimus. Labbeus duo hæc confundenda opinatur; ſed unum illud, non quidem anno 846. at ſequenti potius 847. aſſignandum contendit, quod colligit ex indictione X. & anno DCCCXLVI. die XVI. Kal. Martias, quæ temporis notæ Pariſienſi concilio in præfatione concilii Meldenſis aſſignantur, & cum anno 847. ex veteri anni ſupputandi more congruunt. Pagius in critica Baronii conjecturam Labbei de unico Pariſienſi concilio probat; ſed annum improbans, retinendum annum 846. contendit. Mihi in meis ad Pagium adnotationibus alia ſedit opinio, præferendum annum 847. judicanti; quanquam de unico vel duplici concilio nihil definivi. Modo vero, re maturius diſcuſſa, anno 847. unum aliquod e geminis Pariſienſibus conciliis habitum confirmo, duo vero ejuſdem nominis concilia diſtinguo; ac tandem Pariſienſe illud concilium, in quo libertas monaſterii Corbejenſis rata ac firma eſſe ſancitur, poſterius eſſe concilio Pariſienſi, in quo Ebbonis Remenſis exauctoratio ſtabilitur, affirmo.

Hæc vero omnia ſuperſtruo fundamento illi, cui jam olim innixus, concilium Pariſienſe ad annum 847. tranſtuli. Joſephus presbyter ſcriptor coævus in libello de translatione corporum SS. Ragnoberti, & Zenonis in Spicilegio Datherii tom. II. pag. 327. nov. edit. cap. I. narrat Herveum quendam anno Chriſti DCCCXLVI. indictione X. anno VII. Caroli regis, per ſomnium admonitum, ut in certo quodam loco jacentia corpora SS. Ragnoberti, & Zenonis effoderet, & alio decentius transferret. Id vero primum neglexiſſe Herveum; quare ſecundo admonitum, iterum tamen monita deſpexiſſe. Hujus iteratæ admonitionis diem indicat VIII. Kal. Julias. Denique, Natalis Domini pervigilio, tertio juſſum eadem præſtare, adjectis minis ni pareret. Territus ad Baltfridum urbis Bajocenſis epiſcopum ſe contulit; ſed, ait Joſephus, aberat tunc epiſcopus, nam *eodem tempore crimine fuerat nefando apud glorioſiſſimum regem Carolum accuſatus, & ob id, quia ad ſanctam Synodum ab eo congregatam convolaverat, defuit civitati. In Synodo officium a quo corruerat,*

quia

quia ab eo suspensus fuerat, recepit, etiam & donis adornatus plurimis. Tota hæc narratio ab exitu anni 846. quocum chronici omnes characteres supra expressi concurrunt, cœpta, ad finem anni 847. nos ducit, quo tempore nullum aliud concilium jussu Caroli regis habitum occurrit quam Parisiense, sive illud fuerit in quo Ebbo exauctoratus fuit, sive aliud in privilegio Corbejensi expressum. Quamvis enim postremum illud de convocatione regia nihil exprimat, vix tamen fieri poterat ut conventus adeo sollemnis, cui archiepiscopi tres Remensis, Rotomagensis, & Senonensis interfuerunt, ab alio quam ab ipso rege invitaretur. Quæ enim per hæc tempora celebrata est Moguntina Synodus non quidem ad regnum Caroli, sed Ludovici pertinebat. Adde quod privilegio Corbejensi Baltfridus Bajocensis cum ceteris concilii patribus subscribit. Stat ergo Parisiensis Synodus labente anno 847. coacta, eademque facile est synodus Parisiensis privilegio Corbejensi memorata. Quibus constitutis, nullo negotio synodus alia Parisiensis stabilitur. Cum enim ex præfatione concilii Meldensis, apud Labbeum tom. IX. col. 961. legenda, compertum sit Parisiense concilium quoddam anno Christi DCCCXLVI. die XVI. Kal. martias convenisse; nec illud quod hucusque descripsi, concilium prius quam labente anno 847. haberi potuerit; duo inter se tempore discreta concilia stabilire oportet. Ultro tamen concesserim, concilium illud anni 846. die 16. Kal. Martias ipsum esse idemque concilium Parisiense, in quo Ebbo damnationis sententiam tulit. An vero annus iste 846. cum die 16. Kal. Martias compositus ex veteri anni supputandi more ductus sit, ut referat ex nostro more annum 847. vel potius annus 846. retinendus sit, mihi perobscurum est & ambiguum.

ANNO CHRISTI 846. 847

CONCILIUM SENONENSE,

In quo Audradus Modicus chorepiscopus consecratur, Anno 846. habitum.

AUdradus Modicus per hos annos librum revelationum suarum scribebat, cujus excerpta Duchesnius Hist. Francorum tom. II. dedit; Audradus, inquam, de hoc concilio, alias incognito, hæc scribit in fragmento, quod Albericus monachus Triumfontium in chronico servavit: *Anno inducciarum* (seu fœderis inter fratres reges anno 843. initi) *tertio, secundum Audradum advocavit ipsum Archiepiscopus Vvarulo* (Vvenilo) *Senonensis: & habita Synodo, eundem per electionem chorepiscopum consecravit.*

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS,

In qua Methodio patriarcha defuncto, S. Ignatius substituitur,

Anno 846. habita.

HÆc synodus auctoritate Methodii syncelli in elogio S. Ignatii Patriarchæ Constantinopolitani asseritur. Narrat enim ille, Theodoram augustam defuncto S. Methodio patriarchæ dignum successorem quæsiviisse, cujus rei gratia synodo antistitum ad hoc convocata, S Ignatium celebrem monachum proposuisse, ejusque approbatione aptriarcham elegisse. En verba Methodii: *Theodora pia augusta celebrato sanctorum patrum conventu;* (Græcus textus, *Patrum synodo*) *præsente quoque senatu patriarcham dixit.* Id etiam Nicetas in fusiori vita ejusdem sancti subobscurioribus verbis de Synodo tunc coacta significavit: *Ignatius antistitum auctoritate, & sententia, honore sacro dignissimus est judicatus.* Concilium vero ea de caussa convocandum fortasse censuit Theodora, quod cum multi sacrum illud munus affectarent, dignissimum ex judicio episcoporum eligere volebat. *Multis*, ait Nicetas, *ad ecclesiæ administrationem designatis, aliisque alias ob caussas voto frustratis &c.* Ex episcopis tamen, qui tunc forte aderant Constantinopoli, eam Synodum collectam fuisse arbitror. Annus vero Synodi ex Pagii sententia annus 846. statuendus.

CAPITULA EXCERPTA IN VILLA SPARNACO.

HÆC QUÆ SEQUUNTUR CAPITULA

Excerpta sunt a domno rege Carolo & principibus ejus ex capitulis quæ anno DCCCXLVI. ediderant episcopi in synodis, Vvenilo scilicet cum suffraganeis suis, Ursmarus cum suffraganeis suis, Hincmarus cum suffraganeis suis. Et oblata sunt eidem principi, sicut ipse jusserat; collecta ad relegendum in Sparnaco villa Rhemensis ecclesiæ. Et quia factione quorumdam motus est animus ipsius regis contra episcopos, dissidentibus primoribus regni sui ab eorumdem episcoporum admonitione & remotis ab eodem concilio episcopis, ex omnibus illis capitulis hæc tantum observanda & complacenda sibi collegerunt, & episcopis scripta tradiderunt, dicentes non amplius de eorum capitulis acceptasse quam ista, & ista velle cum principe observare.

COMMEMORATIONES CAPITULORUM.

I. *De honore & cultu ecclesiarum.*
II. *De honore episcoporum, & veneratione servorum Dei*

III. *De justitiis.*
IV. *Ut cautela fiat erga eos qui caussa juventutis aut insipientiæ in aliquo fallunt, sive contemnunt admonitionem episcoporum, ne subito aut incaute damnentur anathemate.*
V. *De his qui contra regiam potestatem contumaces esse moliuntur.*

ANNO CHRISTI 847.

VI. *De precariis.*
VII. *De hospitalibus.*
VIII. *De rapacibus,*
IX. *Ut episcopis tempus congruum observetur ad ministerium suum peragendum.*
X. *Ut clerici arma militaria non contingant.*
XI. *Ut missi dirigantur, qui inquirant si præcepta a nobis de rebus ecclesiarum ad proprium sint facta.*
XII. *De hæresi simoniaca.*
XIII. *Ut a nullo sedes episcopalis proprio infirmante episcopo usurpetur.*
XIV. *Ut canonici infra dormitorium dormiant.*
XV. *Ut monachi ad palatium non veniant nisi caussa obedientiæ exceptis abbatibus.*
XVI. *Ut laici decimas de ecclesiis non contingant.*
XVII. *De sanctimonialibus contra auctoritatem nuptis,*
XVIII. *De sponsis aliorum.*
XIX. *De sepulturis infra ecclesiam,*

Plenitudo autem capitulorum, quæ in plenitudine synodalium actionum habentur, unde hæ commemorationes excerptæ sunt, ita per loca continentur.

1. De honore & cultu Dei atque sanctarum, &c. *Synodi Meldensis cap.* 1.
2. Sacerdotes ac servi Dei vigorem ecclesiasticum, &c. *Synodi Meldensis cap.* 1.
3. Quia vero debitum esse cognoscimus, &c. *Synodi Meldensis cap.* 3.
5. Si quis potestati regiæ, quæ non est juxta, &c. *Synodi Meldensis cap.* 15.
11. Et ne magnificentiam vestram illuc, &c. *Synodi Meldensis cap.* 20.
6. Ut precariæ & commutationes tempore, &c. C *Ibidem cap.* 21. 22. 23.
8. Ut contra deprædatores & oppressores, &c. *Synodi Meldensis cap.* 24.
A 9. Ut regia magnificentia liberiorem, &c. *Synodi Meldensis cap.* 28.
10. Ut quicumque ex clero esse videntur, &c. *Synodi Meldensis cap.* 37.
7. Admonenda est regia magnitudo, &c. *Synodi Meldensis cap.* 40.
12. Cavendum est & summopere præcavendum, &c. *Synodi Meldensis cap.* 43.
13. Ut nemo episcopo vivente ecclesiam, &c. *Synodi Meldensis cap.* 47.
14. Ut canonici in civitate & monasteriis, &c. *Synodi Meldensis cap.* 53.
4. Ut nemo episcoporum quemlibet sine certa, &c. *Synodi Meldensis cap.* 56.
15. Ut monachi quibus monasteriorum cura, &c. B *Synodi Meldensis cap.* 57.
16. Hi vero qui ex rebus ecclesiasticis, &c. *Synodi Meldensis cap.* 62.
17. Qui sanctimoniales virgines vel viduas, &c. *Synodi Meldensis cap.* 67.
18. De his qui sponsas alienas rapiunt, &c. *Synodi Meldensis cap.* 68.
19. Ut nemo quemlibet mortuorum in ecclesia, &c. *Synodi Meldensis cap.* 72.

ANNO CHRISTI 849.

Nota Jacobi Sirmondi S. J.

Edita fuerant integra primum a Petro Pithœo sub finem capitularium, tum a nobis tit. VI. capitularium Caroli Calvi. Hoc loco satis habuimus post commemorationes singulorum initia indicare, quia plenitudo ipsa in concilio Meldensi continebatur. Plenitudinem appellat integrum exemplar. Optatus lib. 1. adversus Parmenianum de synodo agens Cirtensi Donatistarum: *Harum*, inquit, *plenitudinem rerum in novissima parte istorum libellorum ad implendam fidem adjunximus.*

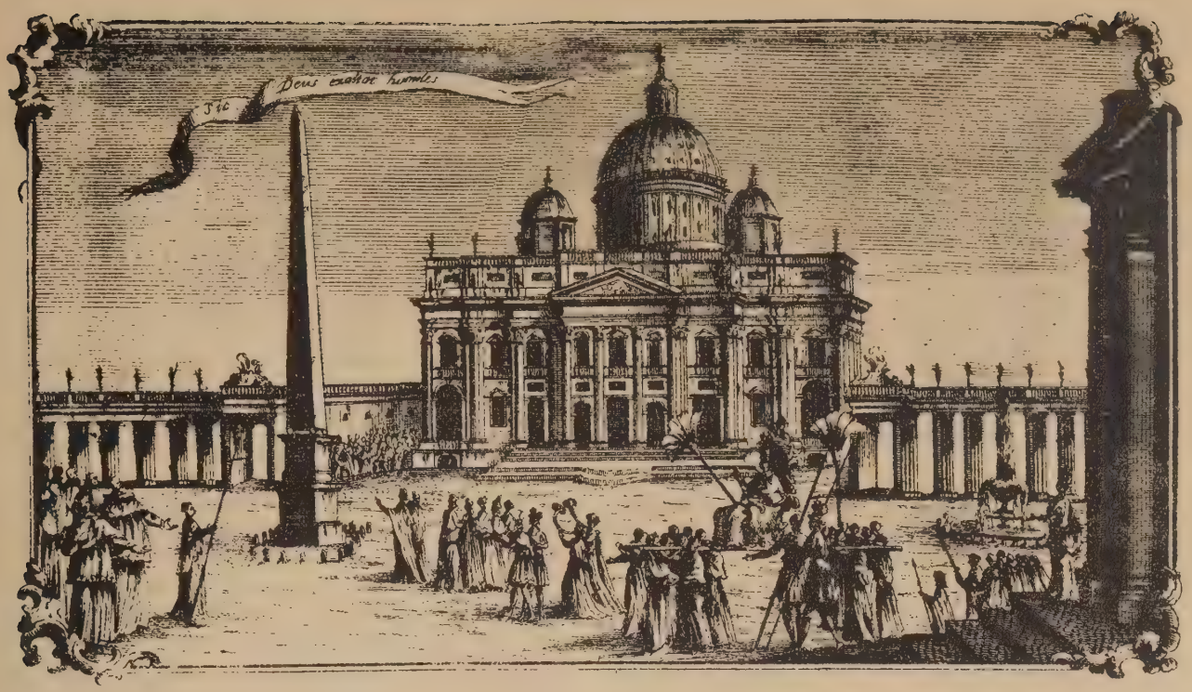

VITA ET EPISTOLÆ
LEONIS PAPÆ IV.

LEO IV. natione Romanus, ex patre * Radoaldo, ſedit annos octo, menſes tres, dies quinque. Hic adeo catholicus, atque apoſtolicus vir multæ patientiæ multæque humilitatis extitit, largus, pius, innocens, ſive benignus, amator juſtitiæ, & plebis ferventiſſimus gubernator, divinarum quoque ſcripturarum indeficiens perſcrutator, vigiliis & orationibus ſemper intentus. In cujus etiam beatiſſimo pectore, juxta illud quod in ſancto evangelio legitur, & ſerpentis aſtutia, & ſimplicitas inhabitat columbæ. Erat enim totius ſanctitatis decore repletus, amator religioſorum hominum, Deoque in omnibus aſſidue famulantium, nutritor pauperum, & contemptor ſui. Hic primum a parentibus ob ſtudia literarum in monaſterium beati Martini confeſſoris Chriſti, quod foris muros hujus civitatis Romanæ juxta eccleſiam beati Petri apoſtoli ſitum eſt, quouſque ſacras literas plenius diſceret, ſponte conceſſit. Ubi non ſolum literas didicit, verum etiam in ſtudio ſanctæ converſationis, non quaſi puer, ſicut tunc erat, ſed velut perfectus monachus manſit. Cujus etiam piæ converſationis exemplo alii ſub eodem monachico degentes ritu omnipotenti Domino plus devote ſerviebant. Eratque cum illis quaſi unus ex illis. Et quoniam civitas ſupra montem poſita abſcondi non poteſt, ſic neque hujus rumor ſanctiſſimi viri diu occultus exiſtere potuit. Fama illius, ſive ſanctitatis opinio, huc illuc luce clarius divulgata eſt, atque multorum relatione fidelium ad aures pontificalis quondam beatiſſimi patris & papæ Gregorii mox feſtino relatu occurrit, cui cum tantæ fuiſſet caſtitatis dignæque converſationis magiſterium enarratum, illico eum ex monaſterio, quo pie degebat, exire jubens, ad ſanctæ matris eccleſiæ gremium perduxit, atque ut in ſuo ſemper ſervitio familiariter permaneret, in Lateranenſi patriarchio eſſe præcepit.

Subdiaconum quoque eum ob ſuæ famam vitæ laudabilis fecit. Qui tamen quamvis locum mutaret, vel ordinem, tamen vitam moreſque ſuos pluſquam prius in ſummi creatoris noſtri ſervitio regulariter conſtrinxit, boniſque multiplicavit operibus. Defuncto autem hujus ſacratiſſimæ ſedis papa Gregorio, tunc Sergius archipresbyter ſanctæ Romanæ eccleſiæ præſul effectus, hunc, de quo ſuperius nonnulla retulimus, Leonem videlicet beatiſſimum papam presbyterum conſecravit, eique titulum ſanctorum quatuor Coronatorum largitus eſt. Fit ſubdiaconus. Fit presbyter.

In quo dum bonis polleret moribus, ibique indigentibus neceſſaria miniſtraret, peregrinos ac pauperes, minuſque habentes non ſolum verbo, immo etiam corporalibus alimoniis refoveret, is qui tunc præerat Sergius Romanæ ſedis antiſtes ex præſenti vita ſubtractus eſt, ſub cujus etiam tempore eccleſiæ beatiſſimorum principum Petri & Pauli a Saracenis funditus deprædatæ ſunt.

Quia igitur calamitate ſive miſeria omnis Romanorum vigor elanguit atque contritus eſt, hoc facto univerſa concio Romanorum ex duobus caſibus, vel periculis, videlicet de repentina morte pontificis, & devaſtatione, quæ facta fuerat in eccleſiis ſanctis, cunctorumque finibus Romanorum, fatebatur ſe nullatenus evadere mortis periculum poſſe. Cumque pari devotione, communique conſilio univerſi Romani proceres de futuro cogitarent pontifice, ut quis eſſet qui tam ſanctum & inviolabilem locum omnipotentis Dei timore regere, vel gubernare potuiſſet, confeſtim fama beatiſſimi præſulis ſimul & meritum ab omnibus patefacta eſt, totamque per urbem diffuſa: necdum enim is qui obierat pontifex ad ſepulturam debitam fuerat deportatus.

Et ecce omnes a noviſſimo uſque ad primum una voce, una ſimulque concordia Leonem venerabilem presbyterum ſibi futurum pontificem flagitabant. Et quod nullum ſuper ſe alium habere vellent præſulem, niſi hunc, de quo crebro dictum eſt, multis conjurationibus ac vocibus fate- Conſenſu unanimi omnium eligitur in papam.

bantur. Quorum incunctanter omnium credimus corda ad hunc expetendum non aliud, nisi amor divinus, & divinæ virtutis inflammavit & univit clementia.

Cogitur ad papatum.

Tunc omnes, ut superius annotatum est, pergentes cum gaudio multæque aviditatis lætitia ad ecclesiam, in qua degebat, beatorum quatuor Coronatorum, eum coactum invitumque exinde abstrahentes cum hymnis laudibusque præcipuis & ad Lateranense patriarchium perduxerunt: cujus, morem observantes antiquum, omnes osculati sunt pedes. Quanta autem in ejus pontificali electione concordia vel unanimitas fuerit, nullus breviter enarrare hominum potest. Quid autem electionis suæ tempore apostolorum suffragiis suisque sanctis intervenientibus precibus de Saracenis illis, qui tam nefarium scelus commiserunt, divina virtus peregerit, hoc inconveniens aut reprehensibile non est, sive ob futurorum sive timorem, sive memoriam, præsentibus literis annotare. Omnes enim cum vellent, iniquitatis ac deprædationis scelere perpetrato, ad Africanam ex qua venerant regionem revertere, vasto maris pelagi vi ventorum procellarumque, sicut certa relatione cognovimus, Deo permittente, demersi sunt. Antiquumque illud Ægyptiorum miraculum ecce noviter apostolorum meruit oratio obtinere. Romani quoque, ut diximus, novi electione pontificis congaudentes, cœperunt iterum non mediocriter contristari, eo quod sine imperiali non audebant auctoritate futurum consecrare pontificem, periculumque Romanæ urbis maxime metuebant, ne iterum, ut olim, aliis ab hostibus fuisset obsessa. Hoc timore & futuro casu perterriti, eum sine permissu principis præsulem consecraverunt, fidem quoque illius sive honorem post Deum per omnia & in omnibus conservantes.

Mos antiquus osculandi pedem pontificis.

Romani non audent sine facultate imperatoris eligere papam.

Jam quia humanus æstimare non sufficit arbiter, nec os referre prævalet, quantæ bonitatis ac pietatis hic beatissimus extiterit pontifex, redeamus ad ea quæ fretus Dei amore sanctorum ecclesiis obtulit, & a primo pontificatus sui exordio enarremus. Hic vero insignis & præclarus antistes superno amore exardescens obtulit in basilica beati Petri apostoli coronam ex argento purissimo unam pensantem libras viginti & quatuor. Gabathas interrasiles duas pensantes libras duas. Vela septem, duo quidem de fundato, & alia duo de stauraci, & tria de spanisco. Obtulit vero ibidem ad splendorem & gloriam ipsius venerandæ basilicæ cortinam Alexandrinam miræ pulcritudinis unam, habentem historiam pavonum portantium desuper homines, & aliam historiam aquilarum, rotarumque, & avium cum arboribus. Ipse vero egregius & prudentissimus papa obtulit in basilica sanctorum quatuor Coronatorum, in qua sacerdotii sui solertissime functus est officium, canistra de argento purissimo tria pensantia libras.....

Dona a Leone oblata ecclesiis.

S. Petri.

SS. Coronatorum.

Aquamanile similiter de argento mundissimo par unum canthara cum thymiamaterio, id est, pensat. libras..... Vela de fundato, quæ ad nitorem ipsius in arcu videntur ecclesiæ pendere, duodecim. Item vela serica alba triginta & quatuor. Pecit vero in eadem basilica ad splendorem sacri altaris vestem holosericam habentem periclysin de chrysoclavo. Et aliam vestem albam cum rosis habentem rotas septem, & in medio tubulam de chrysoclavo cum effigie hominis gerentis in capite gemmas prasinas quinque. Item vestem albam de chrysoclavo cum rotis sex. Fecit autem in jam dicta basilica ad honorem & gloriam sacri altaris vela habentia cruces & hamadias de chrysoclavo & gemmis ac bullis aureis triginta tres. Velum acupictile habens hominis effigiem sedentis super pavonem unum. Item vela habentia historiam sanctæ Dei genitricis tria. Item vel alia fundata quatuordecim, & alia cum veste de blattin duo.

Ipse quidem eximius & beatissimus papa fecit in basilica sanctæ Dei genitricis, quæ ponitur in vico, qui nuncupatur Sardorum, vestem de fundato habentem historiam sanctæ Dei genitricis de chrysoclavo cum prophetis. Ipse vero a Deo amabilis & prudentissimus papa sedilia in ingressu marmoribus patriarchii construxit, quæ nullus pontificum ut perficeret arbitratus est. Nam & solarium quod beatæ memoriæ Leo III. papa construxerat, cum præ nimia vetustate fractis trabibus in ruinis cerneretur eversum, noviter pulcrius in meliorem speciem restauravit.

Hic quidem insignis & pius antistes in basilica beati Pauli apostoli superno fretus amore vespertinas publice a cuncto clero & schola constituit die natalis ejus psalli laudes. Hujus beati tempore præsulis terræmotus in urbe Roma per indictionem factus est decimam, ita ut omnia elementa concussa viderentur ab omnibus. Ipse jam sæpefactus & solertissimus pontifex secundum antiquam consuetudinem canonica auctoritate decrevit atque constituit, ut dum sacra missarum sollemnia in ecclesia celebrantur, nullus ex laicis in presbyterio stare, vel sedere, aut ingredi præsumat, nisi tantum sacra plebs, quæ in administratione sacri officii constituta videtur.

Ipse quidem beatissimus pontifex post cædem & deprædationem sævæ gentis Agarenorum, quam in sanctorum apostolorum ecclesiis peregerunt, ad restaurationem ipsarum quotidie animum prætendebat, quatenus omnia, quæ ab impiis manibus ablata fuerant, repararet, sperans æternæ futuræ retributionis mercedem. Quamobrem obtulit in basilica beati Petri apostoli butronem de argento purissimo cum gabathis argenteis pendentibus in catenulis septem. Fecit autem ad illuminationem ipsius basilicæ rete æneum cum canistris argenteis decem & septem. Nam & pharum miræ magnitudinis ad splendorem & gloriam sæpius memoratæ ecclesiæ reparavit. In qua etiam obtulit coronam de argento mundissimo pensantem libras... Vela de fundato, quæ in ambitu sacri altaris pulcriora pendent viginti quinque. Item vela leonum habentia historias, quæ ante vestibulum sacræ confessionis cernuntur pendere decem. Et alia vela de fundato, quæ inter ipsius venerandæ basilicæ dextra lævaque coruscant quadraginta & sex. Item vela de fundato, quæ in arcu ad ornatum & decorationem presbyterii pendent triginta & tria. Verum etiam & alia vela de fundato, quæ in diversis ejusdem basilicæ locis ipse almificus papa constituit pendere decem octo. Et alia item vela, quæ ante januas sacræ basilicæ pendent quatuor.

Hic vero insignis & prudentissimus præsul superno fretus amore fecit in basilica sanctorum martyrum quatuor Cotonatorum vestem de chrysoclavo habentem historiam resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, atque effigies prædictorum martyrum: & ipsius almifici præsulis animus tantum divino fulgebat amore, ut ea quæ pridem ex beati Petri apostoli ecclesia ab impiis manibus innumerabilia fuerant bona ablata, suo præcipuo tempore libente voluerit pectore omnia noviter instaurare.

SS. Coronatorum

Idcirco ad decus & honorem ipsius prædictæ ecclesiæ fecit coronas ex argento purissimo miro compositas opere duas pendentes in catenulis argenteis cum gemmis & bullis deauratis, pensantes

una

una libras centum triginta duas, & alia centum & triginta, habentes una clamacterios argenteos subter pendentes triginta & septem. Et aliam simili modo habentem quadraginta. Et quia divino semper erat munere perornatus, dignamque de omnibus curam & sollicitudinem habere studebat feliciter, fecit in oratorio sancti Andreæ apo- ndreæ. stoli ad sanctum Petrum vela majora de fundato duo, & alia minora quinque, ornata in circuitu de blattin.

Ipse vero a Deo protectus venerabilis & præ- aſtaſii. clarus pontifex fecit in monasterio sancti Anastasii pro æterna animæ suæ redemptione vestem sericam de fundato unam habentem historiam aquilarum.

Similiter & vela de fundato duo compta in B circuitu de blattin. Simili modo fecit in monasterio sanctæ Praxedis vestem de fundato unam.

Hic quoque prædictus præsul a die qua divina fretus potentia sacram apostoli Petri sedem omni benignitate conscendit, mox de priscis vel antiquis sacri palatii usibus, atque ordinibus, qui sub prædecessorum suorum pontificum tempora erupti, atque diversa consuetudine fuerant deleti, ideo ad suæ memoriam sanctitatis universos reducere, vel in meliorem statum, quam nuper fuerant, omnia libenti animo ordinare avide conatus est.

Nam & accubitum, quod domnus Leo bonæ memoriæ tertius papa a fundamentis construxerat, & omnia ornamenta quæ ibi paraverat, præ C nimia vetustate & oblivione antecessorum pontificum deleta sunt. Et in die natalis Domini nostri Jesu Christi secundum carnem tam domnus Gregorius, quam & domnus Sergius sanctæ recordationis ibidem minime epulabantur. Isdem vero beatissimus & summus præsul Leo quartus cum gaudio & nimia dilectione omnia ornamenta, sive alimenta, quæ inde deleta fuerant, noviter reparavit, & ad usum pristinum magnifice revocavit.

Nec non & crucem ex auro purissimo gemmis a Ca- ornatam, quam Carolus piæ memoriæ imperator Magno Francorum & Romanorum in basilica salvatoris ta. Domini nostri Jesu Christi, quæ Constantiniana nuncupatur, temporibus domni Leonis sanctæ re- D cordationis tertii papæ obtulerat, quæ mos erat, ut in litaniis ante sacratissimum pontificem ipsa præcederet, & sic permansit usque ad tempus sanctæ recordationis domni Paschalis papæ, unde diabolica suggestione a malis extorta est, & a latronibus nocte furtim ablata. Et nullus deinceps præcessorum pontificum, tam domnus Paschalis, quam domnus Eugenius, sive domnus Valentinus, sive domnus Gregorius, nec non & domnus Sergius recordatus fuit, ut eam restauraret, & ad rarat usum sanctæ Dei Romanæ ecclesiæ * repararet. Sed isdem præfatus & magnificus præsul fecit ex auro purissimo, & miræ magnitudinis margaritis & gemmis hyacinthinis & prasinis utiliter orna- E vit, & ad usum pristinum sanctæ Dei genitricis Romanæ ecclesiæ mirifice decoravit.

Hic vero præcipuus & insignis præsul divinarum scripturarum in scientia & eruditione probatissimus extitit prædicator, qui fama tantæ beatitudinis atque sanctitatis claruit, ut in conspectu universi istius in Christo fundatæ ecclesiæ populi miracula operaretur. In primo quidem pontificatus sui anno juxta basilicam beatæ Luciæ martyris, ina Ortea quæ in * Orsea sita est, in quibusdam terris abditisque cavernis diri generis serpens, qui basiliscus Græce, Latine regulus dicitur, ortus est, qui flatu suo ac visione omnes qui ad easdem properabant, cavernas celeriter necabat, mortisque tradebat periculo: ita ut omnes stupor ac timor invaderet, serpentes virtutes mirantes, & cladem.

Ipse vero beatissimus & præclarus pontifex hanc populi necem audiens atque perniciem, ad orationes se convertit, cum jejuniis Dominum deprecari non cessans, ut ab hujusmodi omnes interitu liberaret. Dum hæc agerentur, præclarus & celeberrimus dies advenit, in quo beatæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ assumptio celebratur. Tunc præfatus & universalis papa a patriarchio cum hymnis & canticis spiritualibus sancta præcedente icona ad basilicam sancti Hadriani martyris, sicut mos est, propriis pedibus cum omni clero perrexit. De qua regressus cum omni fidelium cœtu ad basilicam beatæ genitricis Dei & B Domini nostri Jesu Christi, quæ Ad præsepe dicitur, cum Dei laudibus magna comitante caterva populi properabat. Qui cum perveniſſet ad locum in quo ipse sævissimus basiliscus tetris, ut jam superius diximus, jacebat cavernis, omnem clerum & populum stare præcepit, atque juxta easdem cavernas properans, super foramen ipsius, ubi pestiferi flatus egrediebatur serpentis, intrepidus stetit, & oculos ad cælum pariter tetendit & palmas, Christumque qui est super omnia Deus, profusis lacrymis deprecatus est, ut ab eodem loco diri serpentis genus sua potentia effugaret. Et data super populum oratione, Dei laudes ad basilicam, quam superius memoravimus, profectus est exhibere. Ab eodem vero die ipse pestifer Leo Papa basiliscum C basiliscus ita effugatus, atque ab ipsis projectus est fugat. antris, ut ultra in illis locis nulla læsionis ejus macula appareret. Et aliud miraculum ipse almificus papa perfecit, quod enarrare breviter inchoemus.

In ipso quod superius memoravimus pontificii sui exordio Saxonum vicum validus ignis invasit, qui flammarum virtute cuncta comburere cœpit validius, ubi populorum multa congregata sunt agmina, quæ hujus incendii flammas volebant extinguere: sed ventorum flatibus altius extendebatur ignis in aere, cuncta comburens, atque comminuens, ita ut propius beati Petri principis apostolorum basilicæ proveniret, Saxonum, Longobardorum domos, ac porticum concremans atque D diripiens.

Quo audito ipse beatissimus pontifex anxius illuc celeri cursu profectus est, & obvius ante ignis impetum se præparavit, ac Dominum deprecari cœpit, ut ipsius incendii flammas extingueret, & crucis propriis faciens signaculum digitis, amplius ignis extendere flammas non potuit, sed beati virtutem ferre non valens pontificis, extinctas flammas redegit in cinerem. Idem oratione & signo crucis incendium extinguit.

Ipse vero a Deo amabilis & prudentissimus papa fecit in basilica beati Petri apostoli vela de fundato in circuitu compta de blattin numero quadraginta quinque. Fecit autem isdem egregius pontifex in monasterio sancti Martini, quod beati Petri basilicæ cohæret, ad laudem & gloriam E ipsius beati Martini oraculi miræ pulcritudinis vestem perfecit, habentem historiam superius memorati sancti jacentis in lectulo cum effigie salvatoris Domini nostri Jesu Christi. Simul effigiem sanctæ martyris Agathæ habentis ad pedes effigiem ipsius almi pontificis, habentem gemmas hyacinthinas decem & septem. Item in eodem oratorio fecit vela quatuor, & unum quidem habens rotas de chrysoclavo tres. Dona ejusdem in ecclesia S. Petri.

Fecit idem in basilica sanctorum quatuor fra- SS. Corona torum. trum vestem de fundato unam habentem historiam ipsorum sanctorum martyrum, & effigiem ipsius almi præsulis habentem gemmas duodecim, similiter & vela de fundato quatuor.

Hic

S. Petri. Hic vero venerabilis & præclarus pontifex fecit in basilica beati Petri Apostoli nutritoris sui caniſtrum interrasile de argento purissimo pensans libras..... Ubi supra obtulit coronas de argento mundissimo pensantes libras.... Hic vero beatissimus & præclarus papa superno fretus amore obtulit beato Petro apostolo ad splendorem & gloriam ipsius sanctissimæ basilicæ lucernam bimyxem de argento purissimo pensantem libras quadraginta quinque.

S. Silvestri. Isdem beatissimus præsul fecit in ecclesia beati Silvestri confessoris atque pontificis, qui ponitur in monte Soracte, vestem de fundato unam habentem angulos quatuor, duos quidem Tyrios, & duos fundatos. Fecit etiam isdem sanctissimus & beatissimus præsul in ecclesia beati Petri principis apostolorum vela quæ pendent in arcu presbyterii ex auro texta habentia historiam beati Petri apostoli numero decem & octo. Nec non in oratorio beati Leonis confessoris atque pontificis, quod est situm infra prædictam ecclesiam, vestem de fundato unam habentem historiam Aquilarum. Obtulit quoque ubi supra coronam de argento unam pensantem libras.....

Jam etiam fecit ibi vela de fundaro ornata ex utraque parte de blattin numero viginti. Obtulit etiam beato Petro apostolo calices de argento, qui sedent super circuitu altaris numero sexdecim pensantes libras.... Verum etiam & calicem pendentilem cum catenulis & delphinis pensantem libras.... Item sanctissimus & coangelicus præfatus præsul post deprædationem Saracenorum istius ecclesiæ fecit super corpus beati Petri apostoli imagines argenteas, totasque numero tres, & unam quidem in medio habentem effigiem salvatoris Domini nostri Jesu Christi cum gemmis in capite per crucem ornatam hyacinthinis & prasinis. Item aliam quamdam positam ad dextram partem salvatoris, & habentem vultum beati Petri apostoli, & beatæ Petronillæ. Aliam quamdam positam ad partem lævam depictam vultum habentem beati Andreæ apostoli, simul & vultum prædicti summi præsulis pensantem libras centum & quatuor. Fecit ubi supra phara ærea, quæ sedent super vestibulum sacri altaris numero duodecim.

Restituit monasteria. Sæpe vero hic beatissimus papa omnia sanctorum quæ destructa fuerant loca reædificare magnopere cupiebant. Nam monasterium Corsarum, quod juxta basilicam beati Sixti martyris atque pontificis situm est, quod quorumdam malorum hominum fuerat operibus desolatum, & ad sæcularem habitationem perductum, pro salute ac futura retributione animæ suæ perfectius restauravit. In quo etiam ancillarum Dei congregationem munivit ad persolvendum Dei omnipotentis quotidie laudes, muneribus auxit, divitiis perornavit, & omnia sacris præceptis, quæ exinde ablata fuerant, restaurans, suis sanctis digitis plenius ea confirmavit. Is sæpius memoratus & beatissimus papa prædicationis suæ alloquio multos ad cognitionem veritatis perduxit, & salutiferas omnibus operationes quotidie demonstravit.

Prædicavit populo.

Octavam assumptionis beatæ virginis celebrari jussit. Nam octavam assumptionis beatæ Dei genitricis diem, quæ minime Romæ antea colebatur, vigiliis sacris, matutinisque cum omni clero pernoctans laudibus in basilica ejusdem semper virginis dominæ nostræ, quæ foris muros juxta basilicam beati Laurentii martyris sita est, celebrari præcepit.

In quam etiam magna populi multitudo convenerat, novæ festivitatis cupiens celebrare sollemnitatem. Hoc ipse magnanimus cum videret antistes, in omnes qui aderant huic celebritati plures argenteos erogavit. Fecit vero idem beatissimus in ejusdem Dei genitricis semperque virginis Mariæ ecclesia vestem de fundato unam. Nec non fecit ibidem vela numero quadraginta quinque. Et infra in ipsius ecclesiæ oratorium, quod vocitatur beatæ Barbaræ, obtulit vestem de fundato unam. Dona in ecclesia S. Mariæ.

Ipse a Deo præcipuus antistes & in oratorio sanctæ Eugeniæ fecit vestem de fundato unam.

Et hic solertissimus, Deo opitulante, sanctissimusque & in omnibus præclarus atque præcipuus pontifex magno animo & pura voluntate donavit in ecclesia beati protomartyris Stephani, quæ ponitur foris muros juxta ecclesiam beati Laurentii martyris, vestem de fundato unam. Et infra hujus mœnia ecclesiæ in oratorio beati Leonis martyris fecit vestem de fundato unam. Et ipse mitissimus pontifex, atque acutus in omnibus bonis, obtulit in ecclesia beatæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ dominæ nostræ, quæ ponitur infra prædictum monasterium, quod vocatur Corsarum, fecit vestem de fundato unam. Ubi supra obtulit in oratorio sancti Cæsarii vestem de fundato unam. S. Steph

Fecit isdem benignissimus crucem auream noviter, & ipsa crux, ut mos antiquitus est, subdiaconi manibus ferebatur ante equum prædecessorum pontificum, quam Deo juvante in auro & argento ac gemmis melius renovavit. Obtulit vero in ecclesia beatæ Nymphæ martyris, quæ esse videtur in civitate Portuensi, vestem de fundato unam. Similiter fecit in ecclesia beatorum martyrum Cosmæ & Damiani, quæ in Silva candida esse videtur, vestem de fundato unam. Nec non ubi supra obtulit vela de fundato tria ornata in circuitu de blattin. Hic vero beatissimus papa sacratissimorum martyrum sepulcra devota mente ardentique assidue pectore visitabat: quos vigiliis sacrisque orationibus cuncto pro orthodoxæ fidei populo exorabat. S. Nym S. Cosm

Die autem quadam cum ad sepulcrum beati Laurentii martyris perveniſſet, & solito more orationem expleret, diligentius inquirere cœpit, ac dicere: Quanti quotidianas hic monachi Deo omnipotenti referunt laudes? Tunc omnes, qui aderant, beato pontifici protulerunt, quod a quibusdam pontificibus duo monasteria ibidem fuissent constructa, sed pro magna paupertatis inopia in desolationes reducta sint. Mox autem ipse almificus pontifex superno nutu compunctus monasterium, quod nunc sancti vocatur Stephani, & Cassiani, restaurans, muneribus ac divitiis locum pleniſſime perornavit. In quo etiam sanctæ conversationis plures Græcos genere instituit monachos, qui Deo omnipotenti, eidemque martyri die noctuque laudes persolverent. Monast constru

Ipse quidem a Deo protectus & venerabilis præsul intra basilicam beati Petri apostoli oraculum miræ pulcritudinis summique decoris construxit, quod pulcris marmoribus circumdans splendide compsit, absidamque ejus ex musivo, aureo superinducto colore, glorifice decoravit. In quo etiam venerabile corpus beati Leonis confessoris atque pontificis recondens, sacrum desuper construxit altare, & ciborium cum cruce exaurata, ad laudem & gloriam Christi nominis, hoc fretus amore perfecit, ut sibi dignum in æthere conquireret locum.

Patratis itaque omnibus atque perfectis operibus, quorum jam sigillatim superius nomina scripta vel memorata sunt, confestim isdem pastor & pater egregius, quamvis universarum proficuam ecclesiarum Dei curam dignamque sollicitudinem gereret, & ad omne opus bonum præ omnibus in-

intentus existeret, ex intimo cordis sui longa tra- A hens suspiria, cum quotidie beatissimi apostolorum principis Petri sacratissimum altare cerneret violatum, & ad tantam inhonestatem a Saracenis perfidis Deoque contrariis & vilitatem perductum, etiam & (quod dolentes mœrentesque dicimus) ipse undique Christianum populum ad jam fati principis sacratissima, orationis caussa vel gratia, limina destinari cerneret, & ob hoc vota sua, ut olim perficere non pleniter satagebat. Ideo omnipotentis Domini fretus auxilio, atque consilio & virtute munitus, aureis simulque argenteis tabulis non tantum confessionem sacram, verum etiam frontem sæpedicti altaris satis decenter & honorifice perornavit, ut præsens per omnia opus ibidem dedicatum luce clarius manifestat. Quam- B obrem venerandi altaris frontem præcipuam tabulis ex auro optimo noviter exornavit, & eam gemmis quamplurimis valde optimis ac pretiosis totam circumdedit, & in meliorem ut prius statum decoremque perduxit. In quibus scilicet aureis, ut dictum est, tabulis non solum redemptoris nostri forma depicta præfulget, verum & ejus resurrectio veneranda, atque judicium sacræ ac salutiferæ crucis.

Petri quoque Paulique pariter vultus atque Andreæ in prænominatis tabulis similiter splendent, atque coruscant: inter quos sanctissimi quarti Leonis præsulis, nec non & specialis filii sui domini imperatoris Lotharii, propter futuram memoriam, sive mercedem, personæ Deo caræ, per cuncta C sæcula venerandæ, depictæ sunt. Fecit denique tabulam de smalto, opus ducentas sexdecim auri obryzi pensans libras. Confessionem vero crebro dicti altaris tabulis ex argento paratis purissimo, simili modo tota animi devotione ad antiquum decus & statum perduxit. In quibus salvatorem in throno sedentem conspicimus, pretiosas in capite gemmas habentem & a dextris illius cherubim, a læva quoque ejus vultus apostolorum ceterorumque depictos. Immo & rugas fecit sacræ confessionis ex argento constructas, vultus habentes beatissimi Petri & Pauli, pensantes libras ducentas & octo.

Ipse vero a Deo amabilis & prudentissimus pontifex fecit in basilica beati Petri apostoli vela D ex auro texta pendentia in arcubus compte in circuitu de blartin numero undecim. Nec non & in oratorio sancti Leonis pontificis intra ecclesiam beati Petri apostoli fecit vestem sericam albam sigillatam cum gammadiis & periclysi de blattin unam, & vela similiter alba majora duo, minora octo. Et in monasterio sancti Cæsarii, quod ponitur in palatio, fecit vestem de fundato unam, & vela octo.

Ipse vero a Deo protectus & venerabilis pontifex propter retributionem & mercedem animæ suæ fecit in cœmeterio beatæ Agathæ martyris, quod ponitur foris portam beati Pancratii martyris, vestem de fundato unam, & vela octo.

Quisnam dicere valeat, vel narrare sufficere E possit, quanta ipse a Deo protectus & solertissimus papa sanctis locis devota obtulit mente dona? Nam in oratorio, quod Pauli dicitur papæ, miræ pulcritudinis obtulit vestem Aquilarum habentem historiam cum cruce de chrysoclavo & gammadiis unam. Fecit autem in oratorio sanctorum Processi & Martiniani splendoris non modici vestem cum rotis & hominibus, & historiam cum cruce, similiter de chrysoclavo & gammadiis unam.

Aliam vero vestem fulgidæ visionis in basilica S. Petronillæ perfecit, habentem rotam aquilamque cum cruce de chrysoclavo & gammadiis unam.

Obtulit vero in oratorio sanctæ Dei genitricis S. Mariæ. semper virginis dominæ nostræ Mariæ, quod in Mediana consistit, vestem similiter cum rotis aquilisque & cruce de chrysoclavo cum gammadiis unam. Fecit quidem in oratorio sancti Hadriani S. Hadriani. vestem cum rotis hominumque effigiebus cum cruce similiter de chrysoclavo & gammadiis unam. Ipse vero sæpius memoratus & beatissimus Fraſcatæ papa obtulit in basilica sancti Sebastiani martyris, quæ in Frascata consistit, vestem pretiosissimæ claritatis cum cruce de chrysoclavo & gammudiis unam.

Qui summus & præcipuus præsul fecit in basi- S. Petri. lica beati Petri apostoli cortinam holosericam cum historiis multis claritatis immensæ ad decorem & gloriam ipsius sacratissimæ basilicæ unam. Cum vero hæc, & quæ scripta sunt, Leo vir beatissimus quartusque præsul Domino solatiante amoris ac desiderii gratia per diversa piorum loca sanctorum perfectius contulisset, tunc de Romanæ urbis statu ac restauratione murorum, qui longo jam senio atque vetustate nimia fracti dirutique funditus videbantur, cœpit cum Jesu Christi Domini tractare consultu, ne, si diu sub hac negligentia sive oblivione consisterent, aut Domino permittente facilius ab hostibus aut capi, aut forsan expugnari potuissent. Ideo, ne hoc in futurum malum fieret, omnes prænominatæ muros Muros Urbis reparat. civitatis Romanæ, duodecima instante indictione, renovare, atque ad priorem cultum decusque reduci, tota mentis alacritate curavit. Et non solum muros quos diximus celeri fieri agilitate præcepit, sed & portas, quibus omnis sæpe claditur civitas, novo cultu ligniſque prævalidis ob inimicorum metum sive terrorem reædificari festinantius jussit. Quæ denique omnia, ut cito fierent, & ad effectum decoremque essent perducta, præfatus vir apostolicus indesinenter non solum equo residens, verum etiam suis pedibus propriis per muros vel portas cum suis fidelibus discurrebat, quatenus in restauratione eorum mora nulla aut dilatio fuisset exorta. Quapropter, ut ante jam dictum est, inter curas maximam de Romana urbe curam ac sollicitudinem venerandus pontifex gerens undique ad meliorem novumque cultum cuncta noviter deduxit, quindecim ab ipso solo turres, quas funditus dirutas per circuitum urbis reperit, novis fabricis restaurari præcepit.

Quarum denique duas juxta Portuensem portam ita prudenter ac sapienter venerabilis præsul ad ipsam oram Tiberis, id est juxta litus fluminis ædificari disposuit, ut nullus prius hominum vel cogitare vel considerare valebat. Et quia per hunc locum non solum naves, verum etiam homines ante facile ingrediebantur, nunc autem vix unquam per eum parvæ naviculæ introire valebant, & hoc propter futurum hostium Saracenorum periculum & salutem Romanæ urbis factum est.

Ipsas igitur turres non solum lapidibus, sed etiam ferreis muniri curavit catenis, quatenus, nisi necessitas fuerit, per eumdem locum nulla valeat navis transire. Quod noviter opus constructum, & Romanæ urbis defensionem præstat, & videntibus non modicum, sed grande miraculum, quia cum magna sapientia, subtili prudentia & honestate patratum est.

Ipse quoque a Deo protectus & beatissimus pa- Corpora sanctorum pa multa corpora sanctorum, quæ diu occulta ja- Urbi intulit. cuerant, summo studio summoque cordis affectu ad honorem omnipotentis Dei infra hujus almæ Urbis mœnia mirifice congregavit. Nam & corpora sanctorum quatuor Coronatorum solerti cura inquirens reperit. Pro quorum desiderabili a- Ecclesiam extruit.

more

more basilicam, quæ sanctorum fuerat nomini consecrata, quam ipse, dum ad pontificii deductus est apicem, prudentissimo moderamine rexit, quæ per olitana curricula temporum quassata vetustatis defectu, & pene ruinis confracta diuturna antiquitate videbatur & convulsa, supernæ virtutis annuente clementia in splendidiorem pulcriorem que statum a fundamentis construxit, & ad laudem omnipotentis Dei eorum sacratissima corpora cum Claudio, Nicostrato, Symphoriano, atque Castorico & Simplicio, nec non Severo, Severiano, Carpophoro, & Victorino, quatuor fratribus. Item Marius, Audifax, & Abacum, cum Felicissimo, & Agapito, Hippolyto cum suis * familiis numero decem & octo. Aquilino, Aquila & Prisca, Narcisio, & Marcellino, Felice, Symmetrioque, Candido, atque Paulivo, Anastasio, & Felice, Diogene, & Liberali, Festo, & Marcello, atque Exuperanti, Pudentiana, & Benedicto, Felice, & Venantio, nec non capite sancti Prothi, sanctæque Cæciliæ, sancti Alexandri, sanctique Sixti, & sancti Sebastiani, atque sacratissimæ virginis Praxedis pariter sub sacro altari recondens collocavit, & alia multa, quorum nomina Deo sunt cognita. Super quod etiam ad gloriam creatoris miro opere miræque pulcritudinis fecit ciborium ex argento purissimo, aureo superinducto colore, cum gemmis prasinis, & hyacinthinis pensans libras trecentas tredecim & semis.

* famulis.

Insuper obtulit in eadem ecclesia vela rubea, quæ pendent in circuitu altaris numero quatuor.

Idem quoque sanctissimus præsul fecit in oratorio prædictæ beatæ Barbaræ, quod constructum est intra ecclesiam sanctorum quatuor Coronatorum coronam de argento pensantem libras duodecim. Nec non in eodem oratorio obtulit gabathas de argento decem pensantes libras.. Verum etiam in suprascripto oratorio fecit vestes de fundato tres habentes in medio cruces cum gammadiis, & vela duodecim.

Dona in ecclesia sancti Stephani.

Prædictus etiam venerabilis pontifex fecit in basilica beati Stephani pontificis, via Latina, milliario tertio, vestem de fundato unam cum cruce in medio, vela sex. Ubi obtulit patenam, & calicem sanctum modicum de argento pensantia libram unam & semis. Obtulit etiam beatissimus præsul in ecclesia beati principis apostolorum thuribulum de argento exaurato, apostolatus legens nomen domini Leonis quarti papæ, pensans libras quatuor.

Ubi etiam in oratorio beati Gregorii confessoris atque pontificis fecit vestem de fundato cum gammadiis, & crucem ex argento texto unam. Similiter ibi ipse in oratorio beati Pastoris martyris vestem pari modo fecit unam. Nec non & in oratorio beatæ Dei genitricis, quæ ponitur ad ambonem, eodem modo fecit vestem unam. Et in oratorio sanctæ & superexaltatæ crucis fecit vestem simili modo unam. Nec non & in oratorio, quod ponitur ad fontem, fecit similiter vestem unam, & vela de quadruplo.

SS. Coronatorum

Ipse vero venerabilis & præclarus pontifex fecit in ecclesia sanctorum quatuor Coronatorum super altare majore vestem de fundato cum cruce in medio, & gammadias, & in gyro listam de fundato unam. Ubi supra in oratorio sanctæ Barbaræ similiter fecit vestem de fundato unam. Et in oratorio sancti Sixti eodem fecit vestem unam. Et in oratorio sancti Nicolai similiter fecit vestem cum aquila una. Nec non & in ecclesia eadem fecit cortinam lineam cum cruce in medio, & in gyro listam de fundato miræ magnitudinis. Piis moribus, his sacrisque perornatus opeA ribus, papa obtulit in sæpius memorata, quam fretus amore fundaverat, aula, patenam ex argento purissimo aureo superinductam colore, cum crucis trophæo, salvatorisque effigie, sanctæque Dei genitricis & sanctorum apostolorum pulcro schemate decoratam pensantem libras septem. Similiter calicem sanctum auroque perfusum evangelistarum habentem iconam, & crucem, pensantia libras quatuor.

Nec non ex argento purissimo cantharum exauratum, in quo signaculum in circuitu depressum cernitur crucis, cum prophetarum effigiebus, beatissimique Stephani primi martyris icona. Verumtamen & thuribulum ex argento mundissimo apostolicum unum.

B Gabathas ad nitorem ipsius venerandæ basilicæ exauratas quatuor pensantes pondus duarum & semis librarum.

His omnibus ita gestis confessionem cum sacro altari argenteis tabulis pensantibus libras nonaginta & tres decoravit, sanctorumque effigiebus perornavit.

Super quod etiam obtulit regnum de argento purissimo cum pretiosissimis gemmis, habens in medio crucem, quod usque nunc super eodem pendere altari conspicitur. Ubi etiam obtulit vela de fundato quadraginta & tria.

Dona in monasterii

C Ipse vero sæpius memoratus & præclarus antistes superno inflammatus amore, obtulit in monasterio sancti Silvestri, sanctique Benedicti, & sanctæ Scholaticæ, quod nuncupatur Sub lacu, vestes de fundato tres, & vela similiter de fundato septem. Fecit etiam idem beatissimus præses post deprædationem Saracenorum in ecclesia beati Petri apostoli crucifixum miræ magnitudinis, constructum cum gemmis hyacinthinis de argento purissimo, exauratum, pensantem libras septuaginta, & alias gemmas albas septem, majorem unam.

In S. P ecclesia

Ea item, quæ inter cetera per sanctissimi præsulis assiduas preces ac lacrymas a Domino exauditas duodecima insistente indictione mirabiliter acta vel gesta sunt, non inutiliter agemus, si ob æternam memoriam huic operi clariùs inserere studeamus, ut quantæ sanctitatis in hac ærumnosa vita vir iste extiterit, præsentes ac futuri facilius cognoscant.

D

Denique post nefandam, & lugubrem, omnique plenam miseria Saracenorum deprædationem, quam in primo ecclesiarum omnium capite, sancta scilicet Romana ecclesia, hortatu diabolico peregerunt, voluerunt iterum ipsi satanæ filii similia in Romanos fines & ecclesiam beatissimi apostoli Petri, ut olim, damna inferre & deinde victores ad loca, quibus egressi fuerunt, remeare: sed cura ac studio summi præfulgente atque vigilante pastoris hæc minime perficere potuerunt. Tamen ut fideles in Domino amplius fideliores jure existant, & illius signa, ac veneranda miracula ex veteribus noviter emanasse non dubitent, E a principio recensendum est quid de eis divina eodem tempore misericordia mirabiliter egit, quantisque miseriis atque calamitatibus gens illa pestifera merito protrita dilapsa est. Quamobrem pristinum reminiscentes lucrum, vel prædam quam fecerant, multiplicata iterum perversorum hominum manu, multisque cum navibus ad urbem expugnandam Romanam duodecima indictione vigente venire crudeliter decreverunt.

Multisque etiam diebus in loco qui Tozarum dicitur juxta insulam Sardiniam demorati sunt. A qua digressi ad Romanum portum Deo illos non adjuvante venire conati sunt.

Quo-

Quorum iniquus ac nefandus adventus Romanus non mediocriter terruit. Sed quia ecclesiam suam Deus omnipotens semper inviolatam custodivit, & deinceps custodire non desinit, excitavit tunc inter ceteros omnium Neapolitanorum, Amalphitanorum, Cajetanorumque corda, ut una cum Romanis contra eos insurgere ac dimicare fortiter debuissent. Mox etenim a locis propriis egressi ante Saracenos inutiles, ipse cum suis navibus conjunxerunt, suumque repentinum adventum beatissimo Leoni quarto pontifici notum fecerunt: & quod se ob nullam rem venisse aliam sunt professi, nisi ut de paganis Domino auxiliante victores existerent. Tunc demum venerabilis papa aliquantos ex eis prius ad se Romam venire præcepit, volens specialiter scire ab eis si eorum pacificus esset adventus vel non, sicuti & factum est.

Inter quos tunc filius Sergii magistri militum, qui erat ordinatus super exercitum nomine Cæsarius, advenit: quos benigne in palatio Lateranensi suscipiens, causam pro qua venerunt inquisivit. Illi autem ob aliud non venisse testati sunt, nisi ob hoc quod superius legitur exaratum. Quorum pius apostolicus credulus verbis cum magno armatorum procinctu, mox ad civitatem Ostiam properavit, omnesque Neapolitanos grandi atque eximia devotione suscepit. Qui ut summum præsulem conspexerunt, pedes ejus humo prostrati venerabiliter sunt osculati, gratiasque omnipotenti altithrono retulerunt, qui ad se confortandos talem dirigere decrevit antistitem. Qui ut meliores de Belial filiis victores existerent, summopere deprecati sunt, ut de suis sacris manibus corpus dominicum percipere meruissent. Quibus ore suo missam in ecclesia beatæ Aureæ decantavit, atque universi ex illius, ut dictum est, manibus communionem sumpserunt. Et antequam hæc fierent, usque ad præfatam ecclesiam cum hymnis ac litaniis canticisque præcipuis, simul cum ipsis Neapolitanis, Christo auxiliante, prosectus est. In qua etiam flexis genibus altissimum deprecatus est, quatenus orationibus suis ipse Christianorum hostes in manus resistentium tradere dignaretur.

Super quos etiam multis cum lacrymis hanc orationem obtulit dicens: *Deus cujus dextra beatum Petrum apostolum ambulantem in fluctibus ne mergeretur erexit, & coapostolum ejus Paulum tertio naufragantem de profundo pelagi liberavit, exaudi nos propitius, & concede, ut amborum meritis horum fidelium vestrorum brachia contra inimicos sanctæ ecclesiæ tuæ dimicantia omnipotenti dextera tua corroborentur, & convalescant, ut de recepto triumpho nomen sanctum tuum in cunctis gentibus appareat glorioſum. Per Dominum nostrum*, &c.

Die vero altera postquam a jam dicta civitate venerabilis reversus est præsul, ipsi scelerum socii, sive participes, juxta litus maris Ostiensis multis cum navibus apparuerunt. Contra quos Neapolitani impetum facientes dimicare fortiter voluerunt, etiam aliquantos vulneraverunt ex illis, & deinde triumphum accepissent, si unum non citius impedimentum accidisset: nam dum adinvicem attentius dimicarent, subito tam validus ac supereminens excitatus est ventus, qualem quis his temporibus meminisse non valeat, qui utrasque naves confestim divisit. Tum Saracenorum naves primo veniebant usque ad oram maris, deinde vento flante marique elevato procellis dispergebantur, & iterum post aliquantulum confractis viribus revertebantur. Deus enim omnipotens, ut pro certo credimus, hunc ex thesauro suo produxerat ventum, qui eos ad nocendum foras minime permisit exire. Super his novis mysticisque miraculis, quæ nobis licet non meritis divinitas ostendere ac demonstrare nostris dignata est temporibus, semper glorificanda & collaudanda est veri Dei nostri clementia, qui eos ad locum quem desiderabant tantum permisit aspicere, & tamen, ne capere possent, virtutis suæ potentia longius expulit, multosque postea non tantum per intercessiones & merita beatissimorum Petri ac Pauli principum non tantum maris profunditas, veram etiam fames & gladius indesinenter extinxit.

Saraceni miserę dispergantur & pereunt.

Ex quibus per quasdam insulas nostras fame laborantes plurimi a nostris hominibus interfecti sunt. Ceteros autem causa veritatis ac testimonii vivos comprehendentes Romam duxerunt. Quorum Romani proceres, ne multiplicatus numerus videretur, multos prope portum nostrum Romanum in ligno suspendi jusserunt. Aliquantos etiam nos ferro constrictos vivere jussimus, pro hac solummodo causa, ut spem nostram, quam in Deo habemus, & illius ineffabilem pietatem, nec non & propriam tyrannidem luce clarius scire valuissent. Et post hæc, ne otiose, aut sine angustia apud nos viverent aliquando ad murum, quem circa ecclesiam beatissimi apostoli Petri habebamus inceptum, aliquando per diversa artificum opera, quidquid necessarium videbatur, per eos onera jubebamus deferri.

Saraceni quidam in ruinis relicti.

Pro his igitur beneficiis, ut jam enarratum est, beatus pontifex obtulit in basilica beati Petri principis apostolorum post deprædationem gentis Agarenorum, arcus de argento mundissimo numero tredecim. Ex quibus duos posuit a parte dextra atque sinistra in presbyterio miræ magnitudinis pensantes libras...

Dona oblata in ecclesia S. Petri.

Isdem quoque beatissimus præsul fecit in ecclesia beati Petri principis apostolorum vestem unam auro textam habentem historiam, qualiter beatus Petrus prædicavit ad sanctam Romanam ecclesiam, cum gemmis albis, id est margaritis septem, & cum gemmis prasinis undecim, nec non & gemmis hyacinthinis viginti & septem.

Fecit & in ecclesia beati Andreæ apostoli ciborium super altare ex marmore, nec non & calicem de argento cum coronis pendentibus in eodem ciborio numero duodecim pensant. libras.... Fecit etiam ibi ipsum campanile, & posuit campanam cum malleo æreo, & cruce, exaurato. Nec non & in ecclesia beati Petri apostoli obtulit thuribulum ex auro purissimo ex diversis gemmis ornatum. Et in ecclesia beatæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ dominæ nostræ, quæ ponitur ad sanctum Laurentium foris murum, fecit vestem unam, habentem historiam resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, & imaginem almifici prædicti præsulis.

S. Andreæ.

S. Mariæ.

Fecit etiam in ecclesia sanctorum quatuor Coronatorum canistra de argento undecim, pensantia libras viginti quatuor. Obtulit & in ecclesia beati Petri apostoli crucem ex auro purissimo ex diversis gemmis hyacinthinis, albis & smaragdis miræ magnitudinis ornatam, quæ stat parte dextra juxta altare majus. In qua etiam noviter renovavit virgam, & deargentavit eam, in qua prædicta crux continetur, pensantem libras argenti undecim & semis, legente de nomine domini Leonis quarti Papæ.

Obtulit & in ecclesia beati Stephani protomartyris vestem ex auro texto cum gemmis hyacinthinis quatuor. Isdem prædictus almificus & summus præsul nimio amore ductus, & bonis moribus affectus, fecit in ecclesia beati Christi martyris

S. Stephani.

Laurentii sita foris murum civitatis Romanæ vestem de serico mundo cum aquilis, habentem tabulas auro textas tres, ex utraque parte habentes martyrium prædicti martyris depictum, & imaginem prædicti præsulis.

SS. Coronatorum. Nec non fecit in ecclesia sanctorum martyrum quatuor Coronatorum imagines de argento exauratas tres, unam quidem habentem vultum salvatoris, & alias duas habentes vultus sanctorum Claudii & Nicostrati, pensantes libras quinquaginta & duas & semis. Et in eadem ecclesia obtulit coronam de argento unam, pensantem libras viginti quinque.

Et in pergula ejusdem ecclesiæ, quæ est ante altare majus, suspendit lilium de argento habens mala de crystallo, & ranunculum. Fecit etiam, ubi supra, canistra de argento septem pensantia libras duodecim.

Fecit ipse mitissimus in æde propria, quam ipse a fundamentis fieri disposuit, & ex jure parentum suorum ipsi accessisse videbatur, monasterium ancillarum Dei in honorem sanctorum Simitrii & Cæsarii, ubi & dona largitus est, patenam & calicem sanctum de argento exauratum habentes diversas gemmas pensantes libras .... Ubi supra obtulit thymiamateria cum canthara una pensantia libras ..... Nec non & ipse vero almificus pontifex obtulit in suprascripto monasterio canistra de argento mundissimo tria, & gabathas saxiscas, pensantia in unum libras duodecim & semis. Ibidem fecit propter retributionem & mercedem animæ suæ vestes de fundato tres, habentes unam tabulam acupictilem intercluſam. Fecit autem ibidem regnum ex auro nundissimo cum gemmis prasinis & hyacinthinis, quod pendent super altare, pensans libras....

B. Mariæ. Ipse vero a Deo protectus & venerabilis pontifex superno amore exardescens obtulit in basilica sanctæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ dominæ nostræ, quæ ponitur foris muros istius civitatis Romanæ, juxta beatum Laurentium, vestem de fundato unam, habentem in medio tabulam exauratam, cum effigie nativitatis Domini nostri Jesu Christi; & ipsius almifici pontificis. Et in ecclesia beati Laurentii martyris, quæ ponitur foris muros obtulit thuribulum argenteum cum cooperculo suo exauratum, habens catenulas & bullas per gyrum, pensans libras sex.

At vero in ecclesia beatæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ dominæ nostræ trans Tiberim absidam, quæ præ nimia vetustate ruitura eminebat, prænominatus præsul restauravit. Et in ecclesia beati Petri principis apostolorum, propter honorem ac vigorem ipsius ecclesiæ, fecit butronem ex argento purissimo, qui pendet in presbyterio ante altare majus, pensantem libras centum quadraginta & novem.

S. Sebastiani. Simul etiam fecit in ecclesia beati Sebastiani martyris, quæ ponitur in Frascata, canistrum de argento mundissimo, pensans libras duas, legente nomen almifici præsulis, & beati Sebastiani.

His denique decentius consummatis atque peractis post flebilem & iniquam Saracenorum depræ̃dationem, catholicus & per omnia laudabilis præsul, ad decorem & laudem ecclesiæ apostolorum principis apostoli Petri, fecit miræ magnitudinis ac pulcritudinis super illius venerandum altare ciborium, & columnas, ac lilia exaurata ex argento purissimo, pensantia libras mille sexcentas & sex. Nam & super ciborium obtulit coronas quatuor & calices sexdecim ex auro mundissimo pensantia libras.....

S. Petri.

Et de argento, ut supra, ad honorem & gloriam ipsius ciborium fecit, calicesque, & coronas numero quadraginta sex, pensantia libras viginti duas & uncias septem. Nec non & super columnas ipsius ciborii propter amplam pulcritudinem ex argento purissimo fecit cophinos numero quatuor, pensantes libras quadraginta & duas. Fecit etiam ibidem ante altaris circuitum vela alba holoserica sigillata numero quatuordecim, listas habentia de fundato.

Obtulit inibi & alia vela linea numero quatuordecim listam habentia per circuitum de serico albo sigillato. Ubi supra fecit arcus duos ex argento purissimo, pensantes libras quinquaginta. Fecit in oratorio sancti Silvestri infra palatium Lateranense, vestem de fundato unam, habentem in medio tabulam de chrysoclavo modicam, & vela de fundato quatuor. Fecit & in ecclesia Jerusalem vestem de fundato unam, & vela similiter de fundato quatuor. Fecit etiam & in diaconia sanctæ Mariæ virginis, quæ ponitur in Cyro regnum ex argento intrinsecus bullis aureis circumdatum. Verum etiam & in ecclesia sanctæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ dominæ nostræ, quæ ponitur in Frascata, obtulit vestem de fundato unam, habentem in medio tabulam modicam exauratam intercluſam, & vela de fundato quatuor. Nec non & in ecclesia sanctæ genitricis Dei Mariæ, quæ ponitur in Morenico Narrano, fecit vestem de fundato unam, & vela similiter de fundato quatuor.

S. Silv

S. Mar Frascat

Pari modo obtulit & in ecclesia beati Petri apostoli, quæ ponitur in Maruli, & fecit vestem de fundato unam, habentem in medio tabulam exauratam modicam intercluſam, & vela de fundato quatuor.

Ipse vero a Deo protectus & venerabilis pontifex obtulit in basilica beatæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ dominæ nostræ, quæ ponitur ad sanctum Laurentium foris muros, & fecit cortinam lineam unam habentem in gyro listam de fundato, & in medio crucem similiter de fundato. Et in ecclesia sanctorum Cosmæ & Damiani, quæ in Silva candida esse videtur, obtulit vestem rubram unam habentem in gyro listam de argento & crucem in medio, & vela cum aquilis quatuor. Obtulit etiam in ecclesia beati Petri principis apostolorum coronam ex argento, cum historiis aforis circumdatam, & exauratam, pensantem libras septem. Ipse quoque a Deo protectus & beatissimus papa superno fretus amore obtulit in basilica beati petri apostoli ante confessionem sacri altaris a dextris, seu a sinistris, ad decorem ipsius basilicæ, angelos sex ex argento mundissimo pensantes libras sexaginta quatuor. Et super illud ciborium fecit oleas quæ pendent in circuitu altaris habentis tabulas quatuor exauratas, nec non & gammadias numero quatuor. Ubi supra fecit arcus quatuor, qui stant in presbyterio ex argento mundissimo pensantes libras centum.

S. Mar S. Lau tium.

S. Petr

Ipse vero beatissimus pontifex obtulit in monasterio sanctorum Cosmæ & Damiani, quod ponitur in loco qui vocatur Sublacus, milliario ab urbe Roma plus minus quadragesimo, vestem de fundato unam, & vela de fundato similiter tria. Fecit etiam isdem prædictus præsul in ecclesia B. Christi martyris Gervasii, & Protasii, quæ ponitur intra civitatem quæ vocatur Fundana, vestem de fundato habentem in medio crucem ex auro texto unam, & velum de fundato unum. Obtulit etiam isdem prædictus præsul in ecclesia beati Christi martyris Cæsarii, quæ ponitur intra civitatem quæ vocatur Terracina, vestem de fundato unam, habentem in medio crucem cum gammadiis, & periclysin de blattin, legente de nomine domni Leonis IV. papæ, & vela similiter de fundato

Ss. Cos Damian

S. Ge & Prot

S. Cæsa

dato numero quinque. Nec non obtulit in basilica beati Petri apostoli arcus ex argento mundissimo numero quatuor, pensantes libras octuaginta & quatuor.

Fecit autem in basilica beatæ Rufinæ martyris in Silva candida, vestem de fundato, habentem in medio crucem de periclysi, & in circuitu de blattin, legente de nomine domni Leonis IV. papæ.

Fecit etiam isdem beatissimus præsul in ecclesia beati Clementis martyris atque pontificis gabathas de argento purissimo numero sex: tres quidem fiolopares signo Christi, & duas etiam similitudines palmarum, & unam interrasilem, quæ est saxisca, pensantes simul libras quatuor. Isdem beatissimus & præclarus pontifex fecit in basilica beati Petri apostoli nutritoris sui arcus cum columnis, & liliis de argento purissimo tres pensantes insimul libras centum & duas. Ipse quidem venerabilis pontifex fecit in basilica sancti Cæsarii, quæ ponitur in Terracina, vestem de quadruplo, ornatam in circuitu de blattin, habente in medio crucem de chrysoclavo, legente de nomine domni Leonis IV. papæ. Nec non & in basilica beati Petri apostoli fecit arcus de argento purissimo cum columnis & liliis numero tres, pensantes libras sexaginta.

Fecit in ecclesia sanctæ Dei genitricis Mariæ, quæ ponitur in civitate Portuensi, vestem de spanisco unam ornatam in circuitu de fundato, & in medio crucem de argento. Similiter vela de spanisco ornata in circuitu de fundato numero tria. Sed & tabulas de argento exauratas, in gradu ante confessionem beati Petri apostoli, numero quatuor, & agnos duos, qui pensant libras insimul quadraginta & quatuor. Obtulit ubi supra coronas porphyreticas miræ magnitudinis ornatas ex auro purissimo cum delphinis duodecim, legente de nomine ipsius almifici præsulis, pensantibus auri libras tres & semis.

Nec non & arcus de argento purissimo numero decem, qui pendant simul in unum libras centum octuaginta & unam. Et vela linea, quæ pendent in arcubus ubi supra, ornata in circuitu de fundato, numero quadraginta octo.

Dicere nunc post universa, quæ retro scripta sunt, libet; æternæque memoriæ præsentibus literis enodare, quæ vel quanta permaximus ac venerabilis præsul solerti pioque studio pro defensione universæ matris ecclesiæ, zelo scilicet compunctus divino, infra paucorum spatia temporum perhoneste ac nobiliter dedicavit.

Quamobrem dum universa Romanorum nobilitas, pro illa qua jamdudum deprædationem nefandi ac malevoli Saraceni intulerant, in nimia lamentatione consisteret, ne deinceps (nisi ecclesia beati Petri apostoli muris undique munita citius foret) pejora valuissent committere, isdem amabilis pontifex magnam pro Romanis omnibus cœpit habere angustiam: & quomodo vel ordine ab eorum cordibus tantum potuisset rancorem sive timorem auferre anxius cogitare. Cumque in his diuturnis crebro laboribus desudaret, Deo revelante, hujusmodi protinus consilium sumpsit, ut hoc ipsum suo dilecto ac speciali filio domno Lothario luce clarius indicaret Augusto, quatenus per illius, Domino annuente, adjutorium atque consilium, civitatem illam, quam prædecessor ejus Leo papa III. erga ecclesiam prænominati apostoli ædificare cœperat, & cujus multis jam in locis fundamenta posuerat (licet post suum transitum a quibusdam ablata fuissent hominibus, ita ut nec aditus appareret, ubi prius inchoationem præfatus habuerat murus) si vita comes adesset, desideratum opus, Christo solatiante, ad effectum posset perducere. Hoc denique piissimus ac sereniissimus Cæsar agnoscens, magna est illico lætitia & exultatione repletus, roganque jam fatum summopere præsulem, patremque per omnia spiritalem, ut quantocyus tanti operis fabricam sedulo labore perficeret. Ad quam ipse cum suis fratribus non modicas argenti libras direxit, ut, sicut dictum est, tam proficuum opus indeliberatum minime remaneret. Ex quo nuntio præoptato præsul præcipuus ultra modum hilaris est effectus. Cœpit autem ex tunc de prædicto negotio valde esse sollicitus: convocansque cunctos sanctæ Dei fideles ecclesiæ petens ab eis ore suo consilium, qualiter tanta murorum cito valuisset fabrica consummari. Tunc omnibus ita visum est, ut de singulis civitatibus, massisque universis publicis, ac monasteriis per vices suas generaliter advenire feciisset, sicut & factum est.

Lotharius imperator juvat papam in Leonina urbe extruenda.

Quamobrem secundo præsulatus illius anno præfata civitas ædificandi cœpit exordium. Et in sexto consecrationis suæ, utpote magnis ac mirabilibus omnis est fabricis civitas undique consummata. Cumque post multos labores atque certamina beatissimi præsulis, totum ut desiderabat murorum opus completum deliberatumque fuisset, cœpit omnipotenti Deo multimodas, sive innumeras gratias agere, qui suas quotidianas preces pro nova ædificatione murorum exaudire & adimplere dignatus est. Nam quantam qualemque curam, vel studium, simulque sollicitudinem pius ac laudabilis pastor, quousque construeretur, diebus singulis ac noctibus habuit, nullius hominis lingua breviter enarrare potest, & quia nihil aliud post debita sacrorum mandatorum officia agebat, præter id quod superius exaratum est, revera non frigus, neque flatus ventorum, vel pluvia, aut aeris grandis vel modica conturbatio, pigrum in eundo de die in diem quolibet modo facere potuit. Sed modo huc, modo illuc per diversas murorum fabricas vigil ac sollicitus discurrebat, ut suum bonum propositum ac desiderium per apostolorum pia Petri Paulique suffragia, redemptor noster omnipotens prospere adimplere decreviisset, atque modo omnes conspicimus. Tunc demum consummatis, simul que perfectis, ut crebro retulimus, novæ civitatis universis operibus, papa beatissimus, & per omnia & in omnibus semper laudabilis, ut prædicta civitas, quæ a proprio conditoris sui nomine Leoniana vocabatur, perpetualiter firma ac roborata consisteret, jussit cum magna animi devotione, cordisque lætitia, ut omnes cum eo episcopi pariter ac sacerdotes incolæ urbis, & universi ordines clericorum sanctæ catholicæ & apostolicæ Romanæ ecclesiæ, post litanias & psalterium decantatum, cum hymnis & canticis spiritualibus, per totum murorum ambitum nudis pedibus cinerem portantes in capite circuirent, & inter cetera ab episcopis cardinalibus aquam fieri benedictam præcepit, ut inter orationum officia, aquam ipsam transeuntes per murum, sanctificationis gratia jactare omnimodis studuissent: qui quod ab eo jussum fuerat humiliter peregerunt.

Quarto anno absoluta est

Leoniana dicitur nova civitas

Nudis pedibus papa cum toto clero muros circuit

Ipse autem venerabilis pontifex ore suo tres super eumdem murum orationes multis cum lacrymis ac suspiriis dedit, rogans ac petens ut sæpedicta civitas, & Christi conservaretur in ævum auxilio, & sanctorum omnium angelorumque præsidio ab universo inimicorum secura & imperterrita perduraret incursu. Primam itaque orationem fecit super portam quæ respicit ad sanctum Peregrinum, cujus finis & principium tale est:

Orationes tres super portas fecit

Deus, qui apostolo tuo Petro, collatis clavibus regni cælestis, ligandi atque solvendi pontificium Oratio.

tradidisti, concede, ut intercessionis ejus auxilio a peccatorum nostrorum nexibus liberemur, & hanc civitatem, quam noviter te adjuvante fundavimus, fac ab ira tua in perpetuum manere securam, & de hostibus, quorum causa constructa est, novos ac multiplices habere triumphos. Per Dominum, &c.

2. Oratio. Secundam quoque isdem pius papa dedit orationem super posterulam, ubi mirum in modum castellum præeminet, * quæ vocitatur S. Angeli. Cujus orationis talis est textus:

* f. quod

DEus, qui ab ipso christianitatis exordio hanc sanctam catholicam & apostolicam Romanam ecclesiam ab hostibus custodire & conservare dignatus es, iniquitatis nostræ chirographum propitiatus emunda, & civitatem hanc, quam tuo sancto nomini per apostolorum tuorum Petri & Pauli suffragia noviter dedicavimus, ab omnibus inimicorum insidiis securam semper atque imperterritam manere permitte. Per Dominum nostrum, &c.

Tertiam vero orationem cecinit super posterulam aliam, quæ respicit ad scholam Saxonum, atque ex eorum vocabulo Saxonum posterula appellatur: & ipsa oratio tertia hunc specialiter continet modum:

3. Oratio. *PRæsta quæsumus omnipotens & misericors Deus, ut ad te toto corde clamantes, intercedente B. Petro apostolo tuo, pietatis indulgentiam consequamur, & pro hac civitate quam ego famulus tuus Leo IV. episcopus te auxiliante novo opere ædificavi, meoque nomine Leoninam vocavi, jubeas ut semper illæsa maneat, ac secura apud clementiam majestatis tuæ jugiter perseveret. Per Dominum*, &c.

In qua scilicet civitate, juxta promissum sui desiderii, quod Deo voverat, magnam sive Romanis, sive diversis nationibus, ut in summæ sollemnitatis die, rogam distribuit.

Papa Romam multis donis afficit. Deinde cum ceteris, ut præfatum est, sacerdotibus & omnibus Romanorum proceribus ad ecclesiam beati Petri apostoli cum orationibus divinisque laudibus tendens, missam pro salute populi & civitatis incolumitate, ac stabilitate perpetua, honorifice decantavit. Is itaque sacris peractis officiis, cunctos nobiles Romæ multiplicibus donis, non tantum in auro, argentove, sed & sericis palliis honoravit, atque ditavit. Fuitque die illo magna cunctis lætitia, videlicet die septimo & vigesimo mensis Junii, pridie sancti Leonis papæ, vigilia sanctorum apostolorum Petri & Pauli. Siquidem ante beatissimorum Petri & Pauli vigilias per totam Romanam urbem infinita gaudia & exultationes innumeræ celebratæ sunt. Unde magis dignum est atque conveniens, ut pro tanto præsule tantoque pastore cunctipotentem Dominum toto corde puroque animo jugiter imploremus (per quem tam admirabile perhonestumque opus, Christi solatiante potentia, celeri executione expletum ob salutem Christianorum omnium consummatumque cognoscimus) in nostris orationibus, quatenus & hic diutissime vigeat, & illic cum sanctis omnibus pro suis innumeris certaminibus ac laboribus perpetualiter æterna mereatur præmia possidere.

Dona ecclesiis data. Ipse vero beatissimus papa fecit in ecclesia sancti * Sinzigii, quæ ponitur in civitate Blerana, vestem de fundato unam, habentem in medio tabulas de chrysoclavo cum effigie salvatoris, habente in capite gemmas prasinas tres, & sancti Sinzigii, & beatissimi præsulis, & vela de fundato quatuor. Et in ecclesia sanctorum quatuor Coronatorum fecit ceroſtata ex argento purissimo duo pensantia libras quinque & uncias sex, & gabathas de argento numero quatuor pensantes libras.....

* *Forte* Sisinii.

S. Mariæ. Fecit in ecclesia sanctæ Dei genitricis Mariæ, quæ ponitur ad beatum Laurentium foris muros, vela de fundato numero viginti septem. Item fecit prædictus præsul in ecclesia beati Clementis martyris atque pontificis regnum, quod pendet super altare majus ex auro purissimo sculptile sine gemmis, habens in medio crucem de auro cum gemmis fixis in eadem cruce, vitreas quinque, & quæ pendent item vitreas etiam numero quatuor pensantes libras quinquaginta. Obtulit & in S. Hippecclesia beati Hippolyti martyris, quæ ponitur in insula Portuensi, quæ nuncupatur Arsis, vestem de fundato habentem gammadias ex argento textas unam, vela de fundato numero quatuor. Nec non & in ecclesia beatæ Dei genitricis Mariæ dominæ nostræ, quæ ponitur infra civitatem quæ vocatur Anagnia, obtulit vestem de fundato cum gammadiis auro textis unam, & vela de fundato quatuor.

Verum ne post hæc quæ superius veraci testimonio certisque schematibus dilucidata atque conscripta sunt, silentio, quod minime convenit, cetera transeamus, libet alia beatissimi papæ opera, potenti Jesu Christi opitulante clementia facta, quamvis plurima, tamen luce clarius indicare. Nam cum in bonis Deoque dignis operibus mens simul & animus summi antistitis indeficiens desudaret, cœpit de civitate Portuensi permaximum habere certamen, ut quo modo vel ordine tam suis quamque etiam futuris temporibus ab hostibus ac satanæ filiis secura & libera manere potuisset. Cumque diu hoc tacitus in corde suo pontificali haberet consilium, tunc pater omnipotens & excelsus, qui semper in justis piisque cogitationibus fideles suos adjuvare non desinit, Corsorum animos excitavit, qui timore Saracenorum perterriti a propriis finibus exules existebant, & huc sive illuc sine solo proprio vagantes incidebant, ut ad sedem Romanam causa refugii ac salutis venire quantocyus debuissent: sicuti & factum est. Venientes vero illi ad sacratissima apostolorum principis limina, ter beatissimo domno nostro Leoni IV. papæ illico præsentati sunt.

Cogita urbe Ho munier

Corsi ad pap perfugi

Qui cum ab eis suisque proceribus prudenter satis scisciatus fuisset, qualis tunc eis imminebat necessitas, pro qua venerant, ipsi autem necessitates suas, calamitates, atque angustias per ordinem quasi uno ore coram præfato exposuissent, se habitaturos cunctis diebus in suo successorumque pontificum obsequio ac servitio declararunt. Hoc sane benivolus præsul agnoscens in magnam est statim exultationem ac lætitiam elevatus, gratias Deo referens, qui tales illi transmisit homines, qui in prænominata civitate in perpetuum habitare potuissent. Auditis itaque eorum multis promissionibus papa prædictus una cum suis optimatibus eis clara voce respondit: Si quod verbis nobis dixistis, opere curaveritis perficere, satis loca habemus optima, in quibus habitare valebitis, si tantum nobis nostrisque pontificibus successoribus boni fideles fueritis. Nam civitas quam vobis daturi erimus valde firma est atque munita, quam nos, redemptoris nostri protegente auxilio, novis portis ac fabricis in locis perneccessariis ad cultum pristinum revocavimus. In qua si, ut diximus, manere cupitis, vineas vobis ac terras prataque concedemus, ut nullam possitis habere inopiam. Dabimus etiam vobis, ut ex labore vestro habeatis, vos & mulieres vestræ ac filii, unde vivere plenissime valeatis: boves etiam, & caballos, & animalia cetera, sicut prædiximus, si cuncta bono animo feceritis. Tunc Corsorum populi talia audientes promissa lætiores effecti sunt, missosque a pio pontifice protinus quæsiverunt, qui civitatem & loca specialiter demonstrarent: & ita fa-

factum est. Placuerunt siquidem omnia, & spo- A ponderunt, æquanimiter omnes, quod si noster papa & dominus universa quæ circuivimus fuerit dignatus conferre, cum omni familia & supellectili nostra in servitium sancti Petri & suorum successorum cum omni aviditate properabimus.

Lustrata denique civitate, & possessionibus universis, ad venerabilem pontificem cum eisdem missis reversi sunt. Venientes igitur, ut præmissum est, illique læta ac prospera nuntiantes, & quod Corsorum gens vivere se ac mori in eisdem locis omnino fuissent professi, vocatis omnibus, ut ipsi similiter secundum missorum assertiones unanimes testarentur, pontificale eis, secundum quod promiserat (ob sereniſſimorum Lotharii & Ludovici nostrorum imperatorum, suamque simul mer- B cedem, perpetuamque memoriam) præceptum amisit, hoc scilicet tenore, & placito antepositio, ut tamdiu firmum maneret ac stabile, quousque sanctæ sedis præsulibus populoque Romano in cunctis obedientes ac fideles existerent. Et si, quod absit, omnem præcepti seriem irrefragabiliter non custodirent, sancitum est in eodem ut vacuum & inane consisteret.

Loca vero quæ eis data sunt, & a missis pontificalibus consignata, tam ex proprio jure ecclesiastico, quamque venerabilium monasteriorum, immo & singulorum hominum, qui finitimi existebant, in concesso eis pontificali privilegio specialiter adscripta leguntur. Ecce enim quanta crebro dicti præsulis erat ac præfulgebat misericordia, qui C non tantum pro defensione urbis suos Romanos proceres diligebat, sed undecumque valebat colligere homines ad eorum auxilium & solatium invitabat; plus defensionem diligens patriæ, & plebis securitatem commissæ, quam lucra temporalia & caduca, pro quibus multos jam recolimus vitam pariter & possessiones, quibus delectabantur, jugiter amisisse.

Post hæc denique omnia, quæ superius brevi stylo contexta sunt, alia non dissimilia præsul sanctus ac venerabilis satis ovans peregit opuscula. Nam Hortanæ & Amerinæ valde antiquarum civitatum, quarum muri ac portæ præ nimia vetustate temporum usque ad solum ceciderant, & funditus destitutæ manebant, quas modo fures, D modo latrones patentibus aditis nullo resistente custode facilius ingrediebantur, ipse adeo solertissimus præsul tantam civium prædictarum urbium cognoscens incuriam, easdem quas prætitulavimus civitates hortatu suo ac studio muris novis portisque prioribus minime dissimilibus ad pristinum locum statumque gratia corroboratus divina reduxit. In quibus modo civitatibus exaratis cives & ab inimicorum insidiis melius securi inhabitant, & fures ac latrones, ut dictum est, clausis muris ac portis nullum damnum & furtum, tam noctibus, quamque diebus, de cetero valebant inferre.

His autem, ut prædictum est, diligenter expletis, fecit in ecclesia sanctorum quatuor Coronato- E rum regnum ex auro purissimo unum, pendens super altare majus, cum catenulis similiter aureis, sculptilem habens in medio crucem auream, habentem gemmas quatuordecim, ex quibus quinque in eadem cruce fixas, & alias quæ ibidem pendent novem. Sex quidem albas, & hyacinthinas tres, pensantes simul libram unam, & semis uncias. Nec non & in basilica sanctæ Dei genitricis Mariæ dominæ nostræ, quæ ponitur in vico Sardorum, obtulit calicem & patenam de argento exauratam par unum, legente de nomine domini Leonis quarti papæ, pensantia simul in unum libras quatuor & uncias quinque. Ipse insignis præsulque præcipuus, cum innumera summi decoris opera in basilica beati Petri cæli clavigeri perfeciſſet, portas quas destruxerat Saracena progenies, argentoque nudarat, erexit, multisque argenteis tabulis, luciſluis, salutiferisque historiis sculptis decoravit, & in meliorem speciem, quam pridem fuerant, reparavit, ut omnes qui in eam dem basilicam ingredi volunt, laudes Deo omnipotenti sanctoque suo præsulatui referant, & exposcant, ut ad multa annorum curricula vita sua extendatur, qui tanti fulgoris opere, tantoque pulcritudinis pondere aulam Dei argento pensante libras septuaginta ornavit. Qui summus Deoque amabilis papa, in exordio sui pontificii, cum porticus partis lævæ beati Petri præ nimia vetustate basilicæ cecidisset, celeri studio præclarius renovavit. S. Petri.

Nam & ipsius præcipuæ eccleſiæ sarta tecta magnis trabibus procacique artificio elevatis luciſlue renovavit. Quin etiam porticum, quæ sancti Andreæ cohæret eccleſiæ, cum cerneretur casura, in melius noviter restauravit. Sed & cameram, quæ ante portas argenteas jam dictæ aulæ esse conspicitur, infinito fretus amore renovans decoravit. Et multas piæ operationis in eadem specie eccle- Ecclesias multas extruxit. siias fecit, quas si scripturæ tradere voluerimus, lingua narrare non sufficiet, & nec scribentium valebunt articuli sustinere. Cum ergo per diversas Dei eccleſias multa perficeret insignia opera, ipse beatiſſimus pontifex porticum, quæ ante basilicam sanctæ Dei genitricis consistit, quæ juxta basilicam sancti Laurentii sita est foris muros, clarius ac firmius renovavit.

In eccleſia autem sanctæ Dei genitricis, quæ ponitur in vico Sardorum milliario ab urbe Roma trigesimo, quatuor catholicos libros obtulit, unum evangeliorum, alium regnorum, psalmorum, atque sermonum. In eccleſia beati Martini confessoris atque pontificis foris portam beati Petri apostoli fecit calicem de argento unum cum catenulis pensantem libras quatuor, & uncias duas. Et in eccleſia sanctorum quatuor Coronatorum fecit thymiamateria duo ex argento mundiſſimo pensantia libras duas, & unciam unam. Simili modo & in eccleſia beatæ Petronillæ fecit vestes de fundato tres, & vela duodecim, quatuor quidem de fundato, & tres de spaniſco, & linea quinque. Dona alia. In eccleſia S. Martini. SS. Coronatorum.

Nam & in eccleſia sanctæ Dei genitricis Mariæ, quam ipse beatiſſimus pontifex a fundamentis supra scholam Saxonum noviter construxit, obtulit vestes de fundato tres, & vela similiter de fundato quatuor. S. Mariæ

Idem beatiſſimus pontifex fecit in basilica beati Petri apostoli cereos deargentatos, qui stant in presbyterio numero viginti & septem, pensantes insimul libras quadraginta. Nam & trabes in ingressu & in medio presbyterii investivit ex argento puriſſimo pensante libras sexaginta & septem, & uncias tres. Cum autem supernæ zelo patriæ incensus speciosis Christi per ordinem ornaret metallis ac ornamentis eccleſias, post fecit alia multa in aula beati Petri apostoli principis; coronam ex argento puriſſimo unam cum catenulis argenteis quatuor, habentem delphinos quadraginta & duos, pensantia simul libras viginti & tres. Hic quoque pontifex, Christi semper auxilio fretus, ac divinitus inspiratus, fecit in circuitu altaris beati Petri apostoli vela serica de prasino quatuor, habentia tabulas de chrysoclavo cum effigie salvatoris & apostolorum Petri & Pauli, & sui ipsius almifici præsulis, & in medio cruces & gammadias de chrysoclavo cum orbiculis, in quibus sunt imagines apostolorum miræ pulcritudinis

de-

decoratas, quæ in diebus festis ad decorem ibidem suspenduntur.

Pari modo fecit ubi supra alia vela alba holoserica rosata cum cancellis decorata mirifice, paschæ obumbrantia sacra. Nec non & aliam coronam minorem ibidem obtulit cum catenulis quatuor, & delphinis decem, habentem lilium & uncinum, pensantia libras duas. Hujus namque beatissimi præsulis animus semper Deo devotus existens pretiosis Jesu Christi ecclesias ornamentis ingenti ob æternæ vitæ salutem decorare studebat amore: & quod nullus præcessorum ejus pontificum facere arbitratus est, hic sancto procul dubio Spiritu fervens, atque compulsus, coronas ex auro mundissimo, inclytis Christi videlicet & sanctorum vultibus refulgentes, fieri in apostolorum principis Petri ecclesia juxta altare, sub quo ejus sacratissimum corpus requiescit, dextra lævaque pendentes duas cum catenulis aureis bullis gemmisque prasinis decoratas decrevit, habentes insimul delphinos sexaginta, pensantes libras viginti.

Fecit & crucifixum argenteum miro opere depictum in eadem ecclesia, quæ in læva introitus parte inter columnas magnas positus ingenti splendet decore, habentem libras sexaginta & duas & dimidiam. Ipse quoque beatissimus pontifex fecit
S. Andreæ. in oratorio beati Andreæ apostoli, quod sancti Petri cohæret ecclesiæ, vestem sericam unam habentem historiam aquilarum, & in medio tabulam cum chrysoclavo, in qua depictæ Christi & discipulorum ejus dextra lævaque imagines fulgent, & ipsius almifici præsulis. Ac similem post totius operis perfectionem, & ornamentis decoris in ec-
Ss. Coronatorum. clesia sanctorum quatuor Coronatorum vestem fecit de eodem secico cum tabula de chrysoclavo, habentem historiam, seu miraculum quod Dominus Christus de quinque panum & piscium alimentis duorum, quinque millia hominum abundanter satians, est operatus.

Inter hæc vero quæ superius scripta sunt, cœpit crebro nominatus sanctissimus præsul de singulis ecclesiarum rectoribus, videlicet episcopis, presbyteris, diaconibus, atque omni Christianorum malitia curam sollicitudinemque habere præcipuam. Volens itaque, sicuti & factum est, ex priscis auctoritatibus novam Christo juvante normam præponere, qualiter unusquisque eorum vitam castam & sobriam duceret, & Deo, cui semper irreprehensibiliter famulatum debemus impendere, in omnibus complaceret; tunc demum, sancti ei Spiritus gratia revelante, una cum consilio serenissimorum Lotharii ac Ludovici imperatorum, anno imperii eorum quinto & trigesimo, atque pontificatus jam dicti præsulis septimo, mense Decembri, die octava, indictione secunda, sanctam ac venerandam in ecclesia beati Petri apostoli
Synodum convocat Romam 67. episcoporum. synodum congregavit. In qua tam ipse catholicus & apostolicus vir, quamque & alii cum eo sexaginta & septem episcopi resederunt. Ex quibus quatuor episcopi ab imperatoribus destinati, Joseph Eporediensis, Notingus Brixiensis, Petrus Spoletinus, & alius Petrus Aretinus. Inter quos etiam Paulus diaconus sanctæ Ravennatis ecclesiæ residens vicem tenuit Joannis archiepiscopi sui, absque presbyteris & diaconibus & clero sanctæ matris ecclesiæ.

Et tunc coram omnibus quadraginta & duo capitula, quæ profecto ad salutem & lucrum omnium Christianorum hominum pertinere noscuntur, per diaconos sanctæ & universalis sedis apostolicæ legi præcepti. Quæ etiam capitula ut in futurum ab omnibus illibata serventur, post cetera decreta pontificum in sanctis canonibus jussit adscribi: quatenus omnes episcopi hujus auctoritatis exemplum ante oculos habeant, ut suos possint melius instruere & erudire subjectos.

In hac denique post cetera synodo Anastasius presbyter cardinalis tituli beati Marcelli ab omnibus canonice est depositus, eo quod parochiam suam per annos quinque contra canonum instituta deseruit, & in alienis usque hodie demoratur. Qui cum neque ad duo pro eo congregata concilia venire vellet, neque per apostolicas epistolas, neque per tres vocatus episcopos, Nicolaum videlicet, Petronacium, & Joannem, ideo merito uno consensu, secundum quod de talibus sacris continetur canonibus, eum sancta synodus deposuit, & sacerdotali honore privavit, anno, mense, die, & indictione superius annotata. Anast. cardin. depos.

Post præcipuam vero hujus concilii diffinitionem beatissimus ejusdem præsulis animus, cælestis semper amoris igne accensus, ad restauranda ecclesiarum Dei cunctorum ornamenta vasorum studium rursus cœpit ingens habere. Nam & in ecclesia beati Petri regni cælorum clavigeri fecit lucernam ex argento purissimo unam dimyxon pensantem libras sexdecim. Nec non & in monasterio sancti Martini, quod ipsius apostolorum principis ecclesiæ cohæret, fecit aliam lucernam ex argento fusilem ac dimyxon, pensantem libras viginti & septem ac dimidiam. Dona eccles. S. Petri.

Similiter & in monasterio sanctorum Joannis & Pauli fecit aliam lucernam argenteam similiter supradictis, pensantem libras viginti duas & dimidiam; quæ dominicis vel festis diebus juxta lectorum consistentibus ad legendum sacras lectiones magno luminis splendore luceseat. Isdem vero sanctissimus papa fecit regulas de argento fusiles cum cancellis in ingressu presbyterii, & ante confessionem beati Petri apostoli amatoris sui, quæ pulcro lucentes decore hominum præbent mentibus admirationem: quarum duæ pensant libras sexcentas quadraginta & duas, aliæ vero duæ libras quingentas & octuaginta. Et in ecclesia sancti Vincentii, quæ ponitur in Frascata, obtulit vestem de fundato unam. S. Joan. & Paul. S. Vinc.

Sed quia, ut sæpe diximus, hujus sereniissimi præsulis animus maxime beatissimi præsulis apostolorum principis repletus amore, ipsius summæ ecclesiæ, cujus divina dispensante potentia thronum regebat, multa desiderabat semper ornamenta perficere, fecit super ejus sanctum altare vestem de chrysoclavo, habentem historiam in medio salvatoris inter angelicos vultus fulgentis, Petroque apostolo claves regni cælorum tradentis, & in dextra lævaque gloriosam Petri & Pauli passionem fulgentem. Inter quos ipse præsul civitatem, quam fieri jusserat, Petro interveniente offert depictam, & crucem auro, gemmisque nitentem: & in circuitu altaris & desuper pannos sericos pretiose aquilarum historia textos, quorum duo aurati cernuntur. S. Petri

Obtulit autem ubi supra vela quatuor cum chrysoclavo, in quibus ipse præsul depictus imagini salvatoris inter angelicos vultus fulgentis civitatem, quam funditus paraverat, offert.

Igitur quia jam pleniter ea quæ beati Petri ecclesiæ prædictus pontifex obtulit ornamenta, breviter licet, descripsimus; nunc ea quæ in ecclesia beatissimi Pauli apostoli doctoris gentium post impiam Agarenorum devastationem est operatus, ob æternam memoriam summatim innotescere studemus. Fecit autem super ejus sacratissimum corpus ciborium miræ pulcritudinis ingenti argenti pondere, cum columnis argenteis comptum, pensans libras noningentas quadraginta & sex. Sed cum benigna ipsius pontificis mens ante & post generalia omnium ecclesiarum diversa ornamenta, quæ S. Paul.

in-

ingenti desiderio præbebat, beato Petro semper aliquid optimum & pretiosius offerre curabat, ob-
aulea. tulit ei * tres oleas Masoricas admirabilis pulcritudinis serico textas, coloreque depictas, quæ videlicet festis diebus in circuitu altaris majoris de-
ciani. penderent. Fecit autem & in ecclesia S. Marciani, quæ sita est in Domucella, quæ vocatur Balnearola, vestem de fundato unam, & vela spanisca duo. Simili modo & in ecclesia beati Lau-
entii. rentii martyris Christi atque Levitæ obtulit vela de fundato, quæ pendent in arcubus infra columnellas majores numero viginti quatuor. Fecit etiam in ecclesia beati Clementis martyris atque
entis. pontificis aquæmanile de argento par unum, habens in se sculptam similitudinem capitis hominis cum vite, & alia historia, pensans libras tres. Item obtulit ipse quidem beatissimus & almificus præsul in ecclesia sanctæ Dei genitricis Mariæ in Æmilia, quæ via Aurelia nuncupatur, vestem de fundato unam.

phani. Similiter & in ecclesia sancti Stephani, ubi supra, obtulit aliam vestem de fundato unam. Idem vero præclarus & almificus præsul superna protectus dextra usque in Dei semper servitio sincero perseverans animo, post multas bonas actiones, B.
estri. Silvestri, & Martini ecclesiam, quam domnus Sergius prædecessor ejus noviter ab imis ædificaverat, multis quidem pulcrisque decoravit ac depinxit coloribus. Cujus etiam pulcritudo magnam usque hodie humanis oculis admirationem præstat. Nam & ejusdem venerabile sacrumque altare C ex argento investivit ac decoravit purissimo, pensante libras centum & sexdecim.

Quamobrem post pulcra ac laudabilia diversarum ecclesiarum opuscula, quæ præsul munificus tota animi devotione peregit, ne Christianus populus amplius in Centumcellensi castro ab hostibus deperiret, sicuti sæpe fieri solebat, effecit. Nam per quadraginta annos ipsa civitas muris diruta, & habitatore proprio destituta manebat, moreque bestiarum relictis sedibus propriis ob timorem Saracenorum, ut usque jam factum fuerat, per opaca silvarum montesque incognitos sua domicilia populus, qui relictus ab eis fuerat, aberraret: in quibus etiam præ timore inimicorum diebus ac noctibus nec soporem oculis, nec ullam D juxta humanam consuetudinem quietem vel modicam habere poterat.

Cumque tam pius & laudabilis præsul de illorum gravamine, atque intolerabili nimis angustia, ultra modum, & plus quam credi potest, quotidie condoleret, multis cum lacrymis, infinitisque orationibus, Dominum rerum omnium conditorem deprecabatur assidue, ut ei dono gratiæ suæ dignaretur ostendere, quo in loco pro salute & liberatione crebro dicti Christiani populi Centumcellensis civitas mutari potuisset. Ad quæ ipse profectus loca, quæ ei affinitate erant conjuncta, diligenti cura ac studio pervidit atque conspexit.

Sed ubi locus videbatur idoneus ad urbem ædificandam, aquæ egestate & penuria laborabant, E quæ hominibus semper satis est necessaria.

Peragratis igitur omnibus, ut prædiximus, locis, pervenit tandem, divina favente misericordia, ad locum optimum valdeque munitum, super quo suus maxime est animus dilatatus, quia & aquarum copia ad populum confortandum, & ceteras utilitates humanas, aquimolasque molentes pleniter subministrabat.

Tamen quo modo vel ordine hoc ei divina ostenderit clementia, dignum est ad memoriam revocare, ad laudem venerandi pontificis, ut omnis populus credat veraciter, & cognoscat, quod divino consilio & consultu opus diu exquisitum perfectum est. Nocte denique quadam dum in lectulo proprio juxta morem præclarus jaceret antistes, & de divinis ex solito opusculis cogitaret, ad prævisum & ordinatum jam locum, qui duodecimo a Centumcellensi urbe milliario distat, in somnis perductus est, & singula loca cuidam Petro magistro militum, quasi per corporalem præsentiam in ipsa revelatione per ordinem adjutorio fundare & construere debuisset. Divina visione ubi urbs ædificanda sit, papæ ostenditur.

Et quia præ loci angustia non ibidem nisi duæ portæ construendæ erant, in ipsa arcana revelatione digitis propriis annotavit.

Mane autem facto, pro somnio quod viderat magna cœpit habere certamina, & prænominatum Petrum ad suam illico jussit venire præsentiam, cui quidquid in somnis viderat retulit, multosque ei in argento mancusos præbuit, ut conductor populo Centumcellensis urbis, cum eis urbem festinantius perficere debuisset. Ac Deo quidem auspice ita nunc omnia ædificata nitescunt, sicut in somnio papa laudabilis manu propria designavit; cui ex nomine proprio Leopolim nomen imposuit. Ad quam, postquam ædificari cœperat, videndam & considerandam fabricam cum suorum fidelium multitudine amanter accessit. Visis denique portis & ecclesiis, in ipsis specialiter locis, sicut monstraverat, ut suum Christo protegente desiderium impletum vidit, omnipotenti Domino gratias retulit infinitas, qui ei talem ostendere locum dignatus est, in quo & populus salvus existeret, & aquæ abundantiam ministraret, & etiam lapides, & arenam, quatenus sine labore operariorum noviter constructa fabrica augmentum percipere potuisset.

Gavisus ex his omnibus urbem Leopolim sæpedictus pontifex litaniis & orationibus pedibus propriis circuivit, tribusque orationibus in nomine Trinitatis perpetualiter consecravit, & missarum, ut solitus erat, officium rite persolvens, aquam benedictam per muros jactari præcepit. Papa novam urbem consecrat & benedicit.

Et non modicam manibus propriis præ amoris magnitudine universo populo rogam distribuit; commendans omnipotenti Domino populum, & civitatem divinitus demonstratam, ne unquam ab hostibus capiatur vel invadatur. His omnibus perpetratis ad sedem suam cum ingenti lætitia & alacritate reversus est, octavo scilicet mense, Christo auxiliante, dieque supradicti mensis 15. omnis murorum ambitus completus atque perfectus est, anno præsulatus sui octavo, indictione secunda.

Sed & in ecclesiis quas ibidem fecit multa dona obtulit. In ecclesia videlicet sancti Petri gabathas ex argento fusiles majores minoresque septem, pensantes simul libras sexdecim, & unciam unam. Cantharum exauratum unum, baccas exauratas tres. Fibulatoria majora & minora quinque. Crucem ex argento deaurato unam cum gemma una. Item aliam crucem de auro unam, habentem in medio monocassim. Et aliam crucem ex argento habentem gemmas quadraginta. Thuribulum argenteum exauratum unum, dextram faxiscam unam, coronas aureas duodecim, gabatham unam, & struthiocamelorum ova duo. Atque fecit in eadem ecclesia jam dictæ civitatis vestes sericas duas. Ex quibus una habet in medio tabulam de chrysoclavo, & alia habet in medio crucem & orbiculos quatuor cum gammadiis, & vela de fundato decem & octo. Crucifixum ex argento purissimo pensantem libras septem. Nec non & in ecclesia sancti Leonis ubi supra obtulit S. Leonis. patenam exauratam unam, calicem de argento unum, vestes duas; unam quidem de fundato ornatam in circuitu de oloveto, habentem in medio Dona in ecclesia sancti Petri data Leopoli.

dio rotam de chrysoclavo, & gammadias, & aliam de spanisco.

Similiter & codices catholicos numero septem; Historiarum, Salomonis, Antiphonarium, Psalterium, Sacramentarium, gestorum etiam sermones, sed & evangeliorum cum tabulis argenteis, atque sacratissimum Dei altare, quod supra sanctissimum beati Petri apostoli corpus constitit argenteis deauratis, quæ in dextra & læva ipsius apostolorum principis habet miracula, perornavit * laminis, quæ ingenti splendore nunc ut cæli astra coruscant, pensantibus vero simul libras octuaginta quatuor, & uncias quinque.

* *forte* luminaribus.

Atque post tam immensæ operationis insignia, factaque Divina, Dei æterni clementia inspirante, quæ per diversa loca ob salutem Christianorum ipse sanctissimus papa est operatus, ecclesiam, quæ Domini voce supra firmam petram fundata constitit, & de beati Petri apostolorum principis nomine sancto glorioſa coruscat pretiosissimo omnium metallorum ornatu præ nimio patris cælestis amore quotidie ornare procurans, ibidem quoque lectorium argenteum inclyta operatione cælatum, & super quatuor pedes consistens perfecit. In cujus videlicet summitate Leonis caput refulget, pensans libras triginta unam, & uncias undecim. Nec non & cerostata quatuor, quæ a longo tempore summorum pontificum in medio presbyterii festis erigebantur diebus. Atque hæc sagaci arbitrio de argento purissimo investivit, atque ut in perpetuum ibidem erecta essent constituit, quod nullus prædecessorum ejus facere cogitavit, habentia simul libras quinquaginta & quinque. Ubi supra fecit & cerostata de argento majora, par unum, pensantia libras quadraginta octo, & uncias decem, in quibus sedent lucernæ dimyxi de argento purissimo, lucentes juxta altare majus, pensantes libras simul quadraginta, & novem. Nec non & alia cerostata deargentata septem, pensantia libras viginti quinque & uncias tres. Pari modo & alia septem tetra fecit cerostata ferrea desuper de argento pensantia libras unam & viginti & uncias tres. Atque super ipsum altare fecit vestem auro textam, candidis per totum margaritis fulgentem, & in dextra lævaque tabulas gemmatas habentem cum aureis per circuitum orbiculis, quibus insigne ipsius præsulis est nomen descriptum.

Alia ornamenta ecclesiæ S. Petri oblata.

S. Martini monasterium restaurat.

Jam & monasterium sancti Martini, quod longo senio erat casurum, miris domorum ædificiis restauravit, & ad honorem meliorem, quam prius fuerat, funditus decoravit. In quo & vestem albam rosatam cum rosis obtulit, salvatorem cum apostolis, & virginem legentem nomen domini Leonis quarti. Item vela quinque alba rosata, & unum quidem habens gammadias tredecim & amygdala de argento exaurata tria. In ecclesia sanctorum quatuor Coronatorum fecit vestem de fundato unam. Præterea idem summus & orthodoxus pontifex divina inspiratione pulsatus fecit in basilica beati Petri apostolorum principis calices ex argento purissimo, qui pendent super arcum principalem, nec non & infra columnas majores dextra lævaque numero octuaginta tres, habentes insimul libras quadringentas quadraginta & unam. Idipsum vero ante sacri altaris vestibulum miræ pulcritudinis fecit trabem, quam post diræ gentis nefandam deprædationem ex argento decoravit purissimo, in qua sacræ ac Dei venerabiles sedent imagines, quæ pensant libras sexaginta.

SS. Coronatorum.

Leopoli.

Obtulit quoque in ecclesia beati Petri apostoli, quæ ponitur in civitate Leopoli, thuribulum de argento exaurato unum.

S. Mariæ.

Pari modo & in ecclesia sanctæ Dei genitricis Mariæ, quæ sita est in vico Sardorum, gabathas cum canistro de argento exauratas pensantes libras....

Similiter & in venerabili monasterio Jerusalem, quod juxta ecclesiam beati Petri apostoli ponitur, fecit vestem de fundato cum orbiculis, in circuitu ornatam, cum lista de chrysoclavo, cum velis ex imizino duobus, & de fundato tribus.

Ipse vero a Deo protectus, venerabilis & præclarus pontifex fecit propitiatorium sacri altaris beati Petri apostolorum principis, ubi sacratissimum corpus ejus quiescit spanocliſtum habens quidem argenti libras septuaginta, & duas, auri vero octuaginta.

S. Petri.

Hujus vero temporibus quidam Daniel magister militum iniquitatis ac stultitiæ mole cæcatus ad serenissima domni Ludovici imperatoris vestigia properavit, eique multa falsa & inutilia verba, quæ credi nullo modo possent, super Gratianum eminentissimum magistrum militum, & Romani palatii egregium superinstam ac consiliarium dicere non dubitavit. Nam constanter eum accusabat falsitate ob invidiam, dicens imperatori: Gratianus Romanæ urbis superinsta, quem erga vos fidelem esse creditis, mihi soli in domo sua, nimium super Francos murmurans, dixit secrete: Quia Franci nihil nobis boni faciunt, neque adjutorium præbent, sed magis quæ nostra sunt violenter tollunt. Quare non advocamus Græcos, & cum eis fœdus pacis componentes, & Francorum regem, & gentem de nostro regno & dominatione expellimus? Quo audito mox prædictus imperator immenso furore accensus sine literis etiam ad Romanum directis pontificem & senatum, Romam venire velociter procuravit. Quem tamen venientem domnus Leo papa honorifice, sicut mos est, super gradus majores B. Petri apostoli residens suscepit, & mellifluis prædicationis verbis placare cœpit.

Accusatur falso apud imperator Gratianus magister litum. Platina v papam ac fatum ap Lotharium imperato rem.

Ludovicu imperator venit Ro mam.

Quadam vero die ipso imperatore cum sanctissimo Leone pontifice, omnibus Romanis proceribus, pariter & optimis Francis in domo quam beatæ memoriæ Leo III. papa juxta ecclesiam B. Petri apostoli fecerat sedentibus, de prædicta accusatione placitum habuit. Tunc Daniel iniqua fronte armatus, falsaque cogitatione imbutus, dixit coram omnibus: Iste Gratianus habuit mecum consilium, hanc Romanam terram de vestra tollere potestate, & Græcis tradere illam. Cui statim non solum Gratianus, verum etiam omnes Romani coram imperatore dixerunt: Mentiris, nullo modo est verum quod dicis.

Placitum betur de cusatione

Cognoscens autem imperator, & omnis Romanorum Francorumque nobilitas prædictum Danielem tale crimen per falsitatem & invidiam contra Gratianum dixisse, illico idem clementissimus imperator nolens contra instituta veterum Augustorum peragere Romanorum, eos secundum Romanam legem instituit judicare. Quo judicio ipse Daniel multorum verbis reprehensus, ore proprio manifestavit se falsum testimonium super eum dixisse. Ideo jam dicto Gratiano ante omnes est traditus, ut quidquid de eo facere vellet potestatem haberet.

Accusator tradit Gratiani testati.

Sed cum jam traditum Danielem imperator a Gratiano multa & humili supplicatione petivisset, Gratianus assensit, quem ille statim plenaria sibi reddita gratia libenter suscepit, & sic de mortis est periculo liberatus. His vero peractis imperator abiit, & sanctissimus domnus Leo quartus papa non post multos dies obdormivit in Domino XVI. Kalendas Augusti, sepultus vero est in ecclesia beati Petri apostoli.

Fecit autem ordinationes duas, unam in men-

se

se Decembri, & aliam per Mensem Martium, creavit presbyteros decem & novem, diaconos octo, episcopos per diversa loca numero sexaginta & tres.

Notæ Severini Binii.

a *Leo.*) Pridie Idus Aprilis anno Domini 847. in locum Sergii II. successit Leo papa ejus nominis IV. & quidem eodem die quo Sergius obierat. Initio pontificatus ab urbe pestiferum serpentem basiliscum miraculose fugavit, immensumque urbis incendium signo crucis mirabili modo extinxit, postquam sacris ædibus per Saracenos omni ornatu atque decore spoliatis, iterumque restaurandis, extruendis & exornandis multos sumptus impendissent. Agens in pontificatu annum secundum, Dei monitu novam constituens civitatem, mœnibus illius inclusit basilicam sancti Petri, ne sic ut antea fuerat Saracenorum incursibus jugiter pateret. Perfectam & absolutam urbem sollemni ritu consecravit, eamque a suo nomine Leoninam appellari permisit.

Carolus Ludovici filius ex Northmannorum nova incursione timore concussus, inops consilii eosdem in regni consortes assumit, * a regni parte illis concessa, quæ ab eorum nomine sumpto vocabulo Normandia dicitur. *Annales Pithœi.*

b *Non audebant futurum consecrare pontificem.*) Jus illud confirmandi electos pontifices, quod imperatoribus per populum Romanum metus caussa male promissum, vel ab ipsis Augustis pessime usurpatum fuerat, Leo papa magno animi robore irritum reddidit, ipsisque Augustis consentientibus plane sustulit, ut videre est cap. 31. dist. 63. ubi ex epistola ad Lotharium & Ludovicum citatur canon, qui sic habet: *Inter nos & vos pacti serie statutum est & confirmatum, quod electio & consecratio futuri pontificis, non nisi juste & canonice fieri debeat.* Vice versa pollicitus est illis Leo pontifex servaturum se illibata jura imperialia, simulque ea quæ a suis prædecessoribus Romanis pontificibus constituta fuissent. *De capitulis* (inquit dist. 10. cap. 9.) *vel præceptis imperialibus vestris, nostrorumque pontificum & prædecessorum irrefragabiliter custodiendis & conservandis, quantum valuimus & valemus, Christo propitio & nunc & in ævum nos conservaturos modis omnibus profitemur. Et si fortasse quilibet aliter vobis dixerit, vel dicturus fuerit, sciatis eum pro certo mendacem.* Per capitula intelligit regum Francorum capitularia, quæ Benedictus Levita collegit & promulgavit, quæque pontifices diversi confirmarunt. Quæ & qualia jura imperialia servanda promittat hoc loco pontifex, declarat Nicolaus papa in epistola ad Michaelem his verbis: *Ut pontifices pro cultu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus uterentur.* Unde patet hæreticorum & schismaticorum imposturas esse potius quam leges imperiales, quæ ad vindicandum majestati imperiali confirmationem electi pontificis, sub nomine Lotharii ejusve filii Ludovici alibi editæ reperiuntur. Constat enim dist. 10. cap. 13. quod Leo papa ab utroque flagitaverit, ut sinerentur Romani suis antiquis legibus uti. Quod autem petitioni ejusdem Lotharius acquieverit, indicat ejusdem rescriptum extans inter leges Longobardorum libro II. tit. 57. quodque ibidem libro 3. profiteatur se populis vel ecclesiis nullas alias leges dedisse, quam quæ per Carolum avum, atque Ludovicum parentem collectæ fuerunt. Et quamquam animo Ludovici ab hinc usque ad tempus Nicolai papæ ista libido dominandi Romæ, ejusque ecclesiæ clero ac pontificibus insederit; tamen divina miseratione tandem ad se reversus, sese iisdem Romanæ ecclesiæ pontificibus exhibuit obsequentissimum, ita ut plane inde appareat, quidquid idem Christianissimus imperator aliquando deliravit, id suasione potius pravorum hominum, quam sua sponte fecisse.

EPISTOLA I. LEONIS PAPÆ IV.
AD PRUDENTIUM EPISCOPUM TRICASSINUM,

Ut monasterium ab Adremaro constructum consecret.

Leo episcopus servus servorum Dei reverentissimo & sanctissimo Prudentio Tricassinæ sedis episcopo salutem.

COgnoscat prudentia sanctitatis tuæ, qualiter hic religiosus monachus, Adremarus nomine, cum monachis suis, cum summa devotione, ad laudem & gloriam sanctæ Trinitatis, & remedium animæ suæ suorumque omnium, in honorem beati Petri apostolorum principis, seu & sancti Leonis ejusdem vicarii papæ, monasterium desiderat consecrare, & situm ac structuram ejus sancti cœnobii in rebus juris jam dicti beati Petri apostoli, quæ ejus vere sunt, fundare ac constituere, quæ res prædictæ Guidoni glorioſissimo comiti per præceptum pontificale donatæ sunt. Quam ob caussam jubemus ac hortamur sanctitatem tuam, ut quando ab illius prædicti monachi fueris humilitate postulatus, illuc accedere debeas, & loco, quem vobis significaverit, ipsas illic reliquias supra nominatorum sanctorum, quas a nobis accepit, eo tenore & conditione recondas atque consecres, ut semper & perpetualiter sub jure ac potestate sanctæ nostræ Romanæ ecclesiæ jam fatum monasterium consistat atque permaneat. Sanctitatem tuam omnipotens Deus incolumem custodiat, frater. Bene vale.

II. AD EPISCOPOS BRITANNIÆ.

Docet episcopos simoniacos in concilio judicandos esse: deinde respondet aliis eorum consultationibus.

Leo omnibus reverentissimis confratribus Britannicæ gentis episcopis.

QUanto studio quantaque solertia gregem vobis a Domino commissum pascitis, divinisque fovetis edulcis nobis directa scripta referarunt. Unde non modica exultatione congratulor, & tantarum ambiguitatum indagatione lætificatus, a timore negligentiæ, qui me illius regionis in infimis deprimebat, quasi a gravi languore relevatus, & utpote sanus, licet omni salute captus, magis animo sospes surrexi, quam corpore. Quia cum quosdam laicorum in ecclesiasticis cognoverim curis præpollere, & studioso animo ab illorum respondere vigilantiis cogerer, nihil aliud vos, qui divinis negotiis & ecclesiasticis sorte veniſtis, quam crederem dormitare: nunc divina gratia hi confratres nostri, videlicet talium, & tales ecclesiarum præsules, ad nos perducti & cogniti, magis securus nunc duro, quam antea. Legationem denique communem omnium episcoporum reverendissimorum nobis propositam delinquentes, requiritis de his qui turpissimo lucro columbas in templo Domini vendere non pertimescunt, & sua acta improba temeritate Simonis hæresi conjungunt, utrum possint in ordine pœnitentiam agere, aut tantummodo extra ordinem & sacerdotalem fieri gradum. Quibus nos quidem convictis qui tam detestabile nefas, quod jam multis est damnatum conciliis, peregisse noscuntur, nulla pœnitentia possumus subvenire, & tot spiritualibus patribus obviare: sed in illorum patrum me sententia convenire omnibus certum sit. Ita tamen ut omnia in conciliis sint episcoporum. Nam nullam damnationem episcoporum esse unquam censemus, nisi aut ante legitimum numerum episcoporum, qui fit per XII. episcopos, aut certe probata sententia, per LXXII. idoneos testes, qui tales sint, qui & accusare possint, & prius ad sacra Christi quatuor evangelia sacramenta præstent, quod nil falsum depromant, * *sicut nobis beatus Silvester tradidit, & Romana sancta tenere videtur ecclesia.* Et si inter eos, quos damnandos esse dixerunt homines, fuerit episcopus, qui suam caussam in præsentia Romanæ sedis episcopi petierit audiri, nullus super illum finitivam præsumat dare sententiam: sed omnino eum audiri decernimus. De cetero vero, quod nobis apicibus vestris factum est clarum, quid vel qualiter de ipsis capitulis interrogatis debeam respondere, unde precibus vestris annuere curavimus,

1. q. 7. Requiritis de iis.

3. q. 4. Nullam damnationem

* Hæc verba deesse in Romana editione, & in mſ. cod. Vaticano observavit Lucas Holstenius.

mus, & singillatim quid agendum est, sive ex- A posito a sanctis patribus, sive more antiquitus tradito, curavimus demonstrare.

I.

Ad quos ecclesiasticus ordo pertineat.

Primo quidem capitulo dictum, cui ecclesiasticus ordo pertineat: quod episcopis & clericis ordinatis pertinere non dubium est. Quod vos ignorare minime credimus, ab ipsis apostolicis viris cognoscitis. Et cum in sacris conciliis ab episcopis promulgatæ sint regulæ & receptæ, quis extra episcopos promulgator canonicarum quiverit esse sententiarum?

II.

Unaquæque parochia episcopi provisione regenda.

10. q. 1. Regenda est unaquæque. Regenda vero est unaquæque parochia sub provisione ac tuitione episcopi, per sacerdotes vel ceteros clericos, quos ipse cum Dei timore præviderit, cui jure pertinere videbitur, & circumire, ut sibi necessarium visum fuerit, ecclesiastica utilitate cogente.

III.

Non cogendus presbyter ad sacra concilia eulogias deferre.

Dist. 18. De eulogiis. De eulogiis ad sacra concilia deferendis nihil invenimus a majoribus terminatum, sed sicut unicuique presbytero placuerit. Nam si constitutum fuerit illo in tempore benedictiones afferri, forsan minus libenter ad synodos occurrent, & magis venire detrectabunt: quæ ut arbitror non sunt rationabiliter requirendæ, nec ultro delatæ respuendæ.

IV.

Sors nihil aliud quam divinatio & maleficium.

Conc. Ancyr. Can. 23. De experientia autem divinationum vel maleficiorum, scriptum quidem in sacris habemus canonibus, ut ipsa verba ponamus, ita: Qui divinationes experunt, & morem gentilium subsequuntur, aut in domos suas hujusmodi homines introducunt exquirendi aliquid arte malefica, aut expiandi causa, sub regula quinquennii jaceant. Unde ad illorum similitudinem, sortes, quibus cuncta vos in vestris discriminatis judiciis, nihil aliud quam quod illi patres damnarunt, divinationes & maleficia esse decernimus. Quamobrem volumus illas omnino damnari, & ultra inter christianos nolumus nominari, & ut abscindantur, sub anathematis interdicto præcipimus.

26. q. 1. Sortes quibus.

Ivo part. 9. cap. 11.

V.

Ut nullus propria cognatione conjugem sibi copulet.

Dist. xx. De libellis. Ut definitum est a patribus, nullus de propria cognatione sibi audeat copulare, alioqui anathema sit. Unde beati junioris Gregorii decreta eximie sunt retinenda.

IV.

Per quæ decreta judicare debeant episcopi.

De libellis & commentariis aliorum non convenit aliquem judicare, & sanctorum conciliorum canones relinquere, vel decretalium regulas, id est quæ habentur apud nos simul cum illis in canone, & quibus in omnibus ecclesiasticis utimur judiciis, id est Apostolorum, Nicænorum, Ancyranorum, Neocæsarienſium, Gangrensium, Antiochensium, Laodicensium, Chalcedonensium, Sardicensium, Carthaginensium, Africanensium: & cum illis regulæ præsulum Romanorum, Silvestri, Siricii, Innocentii, Zosimi, Cælestini, Leonis, Gelasii, Hilarii, Symmachi, Simplicii. Isti omnino sunt, per quos judicant episcopi, & per quos episcopi simul & clerici judicantur. Nam si tale emerserit vel contigerit inusitatum negotium, quod minime posset per istos finiri, tunc si illorum, quorum meministis, dicta Hieronymi, Augustini, Isidori, vel ceterorum similiter sanctorum doctorum similium, reperta fuerint, magnanimiter sunt retinenda ac promulganda, vel ad apostolicam sedem referatur de talibus. Quam ob causam luculentius & magna voce pronuntiare non timeo, quia qui illa quæ diximus sanctorum patrum statuta, quæ apud nos canones prætitulantur, sive ut episcopus, sive clericus, sive laicus, non indifferenter receperit, ipse se convincit, nec catholicam & apostolicam fidem, nec sancta vera Christi evangelia quatuor utiliter & efficaciter & ad effectum suum retinere vel credere.

B C

EPISTOLA DOMNI HLOTARII IMPERATORIS LEONI PAPÆ DIRECTA, pro usu pallii dirigendo secundum morem ecclesiæ suæ Hincmaro Archiepiscopo.

Sanctissimo & Reverentissimo spiritali patri nostro, Leoni summo pontifici, & universali papæ, Hlotarius divina providentia imperator Augustus, spiritalis filius vester, perennem in Domino salutem.

Leoni IV. Sergii II. successori

D

SEdem apostolicam, quæ per beatissimum apostolorum principem in universo orbe, quaqua versum religio Christiana diffunditur, caput & fundamentum est sanctitatis, idcirco superna dispositio primatum obtinere voluit ecclesiarum, ut in quibuscumque causis, quæstionibus, sive negotiis ecclesiastica suaderet necessitas, omnes quasi ad normam religionis, fontemque recurrerent æquitatis: Proinde quod jam & auditu creberrimo, & multorum relatione, ac permaxime scriptorum nostrorum ad prædecessorem vestrum serie; sive eorum etiam quæ, superstite domno genitore nostro, ad sedem apostolicam directa sunt veritate: vestram arbitramur comperisse prudentiam, qualiter sancta Remensis ecclesia temporibus divæ memoriæ præfati domni genitorisque nostri, & nostris quoque, sive fratris nostri glorioſi regis Karoli diebus, diutissime sacerdotali & pontificali honore, pristinaque dignitate vacaverit, ex ea causa, quod Ebbo tunc archiepiscopus ejusdem metropolitanæ sedis, cum tempore infelicissimæ discordiæ, quæ operante diabolo per satellites suos, inter nos genitoremque nostrum aliquandiu duravit propter quasdam factiones & simultates, offensam sæpedicti domni & patris nostri incurrisset. In episcopali denuo conventu appellatus, sive convincente & arguente conscientia, sive quia eum undique leges ecclesiasticæ constringebant, quos-

E Sedis Rhemensis di vacavit.

quosdam episcopos ex eodem conventu, electorum judicum nomine & officio sibi conscios assumpsit; & manifesta in conspectu omnium confessione, scriptoque a se prolato, & manus propriæ subscriptione roborato, se episcopatus officio indignum, alienumque judicavit; utque successor sibi subrogari deberet, asseruit: ut hac de causa nullam ulterius repetitionem auctoritate canonica facere posset, præfata suscriptione firmavit, quam etiam synodo obtulit: cujus scripti vobis exemplar ab archivio Remensis ecclesiæ sumptum, curavimus destinandum.

Sed variis deinceps emergentibus causis atque eventibus, quia aut sæcularibus dediti curis, & contra promulgatas divinitus regulas substituti quidam in eadem sede præfuerunt, & ob hoc pastoralem sarcinam suscipere renuerunt; aut aliarum ecclesiarum præsules extiterant, & reddita divinitus pace, sedes suas repetere maluerunt: memorata Remensis ecclesia, diu, ut supra diximus, pontificali caruit dignitate.

Cum vero firmato inter nos fratresque nostros amicitiæ fœdere, regnum nostrum æqualiter in tres partes divisum, immo distinctum esset, & sæpedicta Remorum ecclesia sorti fratris nostri Caroli obtigisset: ipse damnum perpendens ecclesiæ, Hincmarum venerabilem monasterii beatissimi martyris Dionysii monachum atque presbyterum, virum sane doctum atque eruditum, consensu episcoporum clerique & populi, Remensis metropoleos ordinari fecit antistitem. Sed quia frequenter ad nos pro hoc ipso Ebbonis facta est conquestio, causantis inique sibi adhuc superstiti successorem attributum fuisse: instantissima ejus petitione commoniti, curavimus querelas ejus sancto decessori vestro Sergio papæ significare, obsecrantes, ut si ipse ratum esse decerneret, ex suo latere viros idoneos destinaret, qui una cum episcoporum ipsius provinciæ tractatu, causam utriusque inquirere, & canonice definire valerent: quoniam nos per illud tempus, quando ea, quæ supra comprehendimus, de jam dicto Ebbone gesta sunt, in Italia degentes, nequaquam ad liquidum, ut postea comperimus, rerum ordinem scire valuimus. Cur tamen præfatus decessor vester legatos a nobis petitos non miserit, vestram reverentiam nequaquam credimus ignorare.

Nunc autem suprascriptus Hincmarus archiepiscopus clementiæ nostræ synodalia gesta super confirmatione sui, & restauratione Remensis ecclesiæ, offerens, petiit magnificentiam nostram, ut a vestra paternitate ei pallium, sicut prædecessores vestri suis largiti sunt, interventu nostro obtineremus. Cujus petitionem rato & absoluto judicio implendam existimavimus: præsertim cum gesta synodalia provinciarum citalpinarum novimus, quæ etiam & antecessori vestro mitti debuerunt, destinanda vobis ipsius cura decrevimus, quoniam sanctitatem vestram ejus honori consentire decet, cui plenitudinem episcoporum favere cognoscitis. Itaque judicio sententiæque vestræ petitionem jam dicti archiepiscopi nobis admodum devoti dilectique ex integro committentes, hoc indubitanter asserimus, quoniam si in dandis ei honoribus, confirmandoque ipsius statu, mortem benevolentiamque patrum & prædecessorum vestrorum imitari decreveritis, condigna obsequia, gratissimamque vicem plenius faciliusque recipietis.

Ceterum fiducialiter supplicamus, & obnixe ex vestra paternitate deposcimus, ut sive memoratus archiepiscopus per seipsum vestram adierit sanctitatem, sive legatos ecclesiæ suæ direxerit, affabilitatis & colloquii, familiaritatisque vestræ eis integerrimam copiam non negetis: sed benignissime tam ipsum quam etiam suos pro amore nostro tractetis, & quidquid ex vobis competenti ratione poposcerit, cum largitione pallii impleatis. Memorem nostri paternitatem vestram incolumem gratia Divina custodiat.

Observatio Philippi Labbe, S. J.

Ex codice MS. ecclesiæ Laudunensis hanc epistolam edidit R. P. Ludovicus Ceilotius S. J. opusculo primo appendicis miscellaneæ ad libros quinque historiæ Gottescalcæ hæretici prædestinatiani; eamque argumento ac prolixioribus notis illustravit, quas lector per otium consulet. Juverit unum hoc cum illo observare, duplicem ab eodem Lothario ad Leonem papam missam fuisse pro ejusdem alteriusque pallii in favorem Hincmari rogatione epistolam, ut ex verbis Flodoardi colliges cap. 10. libri III. Remensis historiæ. De prima vero quam modo exhibuimus hæc intelligenda sunt: *Qui Lotharius imperat, nonnullis hunc præsulem Hincmarum apud Leonem papam honorifice commendasse reperitur episcopis atque legatis. Sed & quando Romam petere idem pontifex disposuerat epistolam suam idem imperator pro eo præmittens, suggessit præfato papæ, ut ipsum decenter amicabiliterque susciperet, & quidquid ab eo postulasset libenter et liberaliterque tribueret.* De posteriore vero hactenus inedita quæ sequuntur, videntur accipienda. *Hic denique enarrabilis præsul Hincmarus prosuæ sanctitatis ac sapientiæ reverentia, per interventionem Lotharii imperatoris pallium ad quotidianum suscepit usum a quarto Leone papa, a quo jam aliud perceperat in designati; sibi sollemnitatibus debite fruendum. Quem quotidianum palliti usum nulli unquam archiepiscopo se concessisse vel deinceps concessurum esse idem papa in epistola tunc ad eum directa testatur.* Atque hanc quoque Leonis epistolam periisse dolemus. Pergit idem historicus: *Ad hoc denique obtinendum quod pro præsule petebat idem Lotharius Petrum Spoletinum episcopum mandatis super re per semet instructum executorem direxerat, & alium Petrum Aretinum episcopum litteris exinde commonuerat, aliosque quosdam tam suos quam prætissi papæ fideles ad id peragendum destinaverat,*

FRAGMENTA QUÆDAM aliarum epistolarum Leonis IV. papæ.

Ex epistola ad * Nomenojum ducem Britanniæ.

* Mendose apud Gratianum 7. q. 1. in titulo capitis *Vernoni*, scriptum est, pro *Nomenoje*, in hunc modum: *Item Leo IV. Vernoni duci Britanniæ.* 7. q. 1 Non furem. Ivo part. 11. cap. 2.

Ut Gislardum invasorem sedis Namneticæ defensare desinat.

Non furem & latronem, qualem Gislardum sentimus esse in Namnetica sede, qui viventis, quod non licuit, locum non timuit usurpare, pro cujuscumque muneris donis ultra debes defensare.

AD LOTHARIUM AUGUSTUM.

Cur Alteo episcopo Augustodunensi pallium non concedat.

Mandastis ut privilegium & pallium Alteo episcopo concederemus. Unde poscimus ut vestra super hoc magnitudo non indignetur: quoniam quod ab ipso sanctissimo papa Gregorio usque ad hæc tempora nostra factum minime recordamur, facere non potuimus, neque præfixos patrum terminos immutare.

Item. Quod justa & sedula nos imitari consuetudo non præcipit, ita ab hoc veluti a magno nos præcipitio custodire oportet.

AD HINCMARUM ARCHIEPISCOPUM.

Cur synodi Suessionensis confirmationem differat.

Ex Hincmari epistola ad Nicolaum

Causas pro quibus hoc usque ad tempus suspendimus, caritati vestræ dicemus. Prima igitur hæc est, quia sicut ab episcopis prænominata synodus utiliter ventilata, sive sopita est; ita per aliquot ex eis, ut dubitatio foret radicitus evul-

ſa, ſtatuta veſtræ ſynodi deſtinare debuiſtis. Alia autem juxta votum veſtri deſiderii id nos perficere minime permiſit, eo quod legati ſedis apoſtolicæ præſentes ibidem non fuerunt: neque imperialis epiſtola nobis talis eſt præſentata, quæ hoc quod expetendum miſiſtis, ſpecialiter indicare potuiſſet. Quarta ſcilicet cauſſa hæc eſt, quia hi, quos depoſitos caritas veſtra auctoritate ſynodi fore affirmat, per proprias literas ſedem apoſtolicam appellarunt, & volunt iterum noſtra ſe apoſtolica audiri præſentia: & tunc ſi culpabiles inventi fuerint, non ſe abnuunt canonicam ſuſtinere cenſuram.

AD HINCMARUM EUNDEM.

De eadem ſynodo duobus legatis demandatum ſcribit.

Ex eadem. Sed ad veſtras petitiones exequendas & obtinendas Petrum venerabilem, & dilectiſſimum nobis, Spoletanum epiſcopum, viva voce noſtra vice executorem inſtruximus, & alium Petrum venerabilem æque & amantiſſimum, epiſcopum Aretinum, literis commonuimus, & alios fideles veſtros atque noſtros ſimiliter inde monuimus, *& reliqua.*

☞ FRAGMENTA ALIA EPISTOLARUM Leonis IV. ex Gratiano, Ivone, Burchardo, aliiſque.

Leo IV. Lothario Auguſto.

Ivo part. 4 cap. 181. Habetis de hoc apud Deum retributionem non modicam ſi antiquæ legis dogmata minime obſervantes Veſtra Imperiali cenſura pro viribus caſtigatis, atque corrigitis. *Item.* Veſtram flagitamus clementiam ut ſicut hactenus Romana lex viguit abſque univerſis procellis, & pro nullius perſona hominis reminiſcitur eſſe corrupta, ita nunc ſuum robur propriumque vigorem obtineat.

Affert hoc etiam diſt. 11. ca. *veſtram.*

Vidoni Comiti Leo IV.

Ivo ibid. cap. 182. Valde indignum eſt, futuris gentibus etiam contrarium, tam glorioſam Legem, quam multi retro cuſtodierunt Imperatores, nunc ſuam vim perdere, ac injuſte damnari.

Leo IV. Colorodo Archiepiſcopo & Bertuſo.

23. Qu. Cap. Ideo permittente. Ivo Part. IV. cap. 186. Ideo permittente Deo Paſtores hominum ſumus effecti, ut quod Patres noſtri ſive in ſanctis canonibus, ſive in mundanis legibus affixere, excedere minime debeamus. Contra eorum quippe ſaluberrima agimus inſtituta, ſi quæ ipſi divino ſtatuerunt conſilio, intacta non ſervamus.

Leo IV. Judici Sardiniæ.

Ivo Par. IV. cap. 196. Nec mos, nec noviter introducta conſuetudo noſtræ Eccleſiæ prædeceſſoribuſque noſtris fuit contra ſanctorum canonum nova, vel inuſitata præſumere. Quamobrem nos devotius volentes veſtras petitiones ſuſcipere, ſi in his nos Sanctorum Patrum cenſura juvaret, ſed ideo quia Synodicæ paginæ in hoc favere non videntur, nos tantam novitatem præſumere non poſſumus, & ab illo rectiſſimo tramite deviare.

Leo IV. Ludovico (ſ. Lothario) Regi.

Ivo Par. x. cap. 73. Petrum, & Adrianum nunquam recipiemus ad habitandum nobiſcum, & ſi (quod minus credimus) aut preces noſtras, quas pro eorum retentione vobis miſimus, aut honores Romani Pontificis pro nihilo extiſtimaſtis, & nos minus quam Adrianum, & Petrum amaſtis, quod in poſterum jam ordinatum habeamus, veſtræ edicimus Magnitudini. Certe Romanæ Sedis Præſules tempore, quo unamquamque eccleſiam cum ſuis clericis tendebant ob miſſarum officium, vel alias, more ſolito, utilitates eccleſiaſticas diſponendas, nihil aliud tam ipſi, quam Clerici ipſorum niſi ſacerdotalia indumenta ferebant, quod ſecuti uſque nunc nos egimus. Sed amplius nequaquam agere oportet, ſi viros, quos nec quærimus unquam, nec volumus, mandare decreveritis. Et hoc ad ultimum pro certo notum facimus, quoniam ad quamcunque eccleſiam locumque alium nobis merito ſubjectum digreſſi fuerimus, ne de mortis noſtræ periculo triumphatores exiſtant, cum debueramus ob divinum cultum, ſive timorem, orarium ſolummodo planetamque deferre, lanceam, & ſcutum, & gladium bajulare præcipiemus?

Ex Regeſto Leonis IV. Ludovico (Lothario) Auguſto.

Igitur cum ſæpe adverſa a Saracenorum partibus perveniant nuncia, quidam in Romanum Portum clam, furtiveque venturos eſſe dicebant; pro quo noſtrum congregari præcipimus Portum, maritimumque ad littus deſcendere decrevimus, & egreſſi ſumus Roma. Ibid. ca

Leo IV. Ludovico Imperatori.

Scire vos oportet, quod nunquam ab aliquibus noſtros homines ſinimus opprimi; ſed ſi neceſſitas illis incurrerit, præſentialiter vindicamus; quia noſtri gregis in omnibus ultores eſſe debemus, & præcipui adjutores. Ibid. ca

Idem Johanni Archiepiſcopo.

Pro certo ſcitote, quod numquam permittimus noſtros a vobis lacerari aut opprimi homines, atque ſubjectos, ſed ſi (quod non ſperamus) hujus noſtræ monitionis dicta neglexeritis, & amplius aliquas oppreſſiones præfatis, vel aliis noſtris hominibus feceritis, præſentialiter eos vindicabimus, & omnia veſtra eripere curabimus, furibunda, crudelique audacia. Ibid. ca

Idem Judici Sardiniæ.

Celſitudinem veſtram duximus obſecrandam, ut nobis quantos tua præviderit magnificentia armatos ſive pueros, ſive adultos, ac juvenes cum armis ſuis mandare dignemini, qui nobis quotidiana juſſa poſſint explere. Ibid. ca

Idem Exercitui Francorum.

Omni timore, ac terrore depoſito contra inimicos ſanctæ Fidei, & adverſarios omnium regionum viriliter agere ſtudete. *Item.* Ubi uſque nunc parentes veſtri publicum moverunt procinctum, ſemper victores extiterunt, nullaque eos multitudo populi ſuperare potuit. Non enim audivimus ut aliquando ſine fama victoriæ reverſi fuiſſent. *Item.* Omnium veſtrum noſſe volumus caritatem, quoniam quiſquis (quod non optantes dicimus) in hoc belli certamine fideliter mortuus fuerit, regna illi cæleſtia minime negabuntur. Novit enim Omnipotens, ſi quilibet veſtrum morietur, quod pro veritate Fidei, & ſalvatione Patriæ, ac defenſione Chriſtianorum mortuus eſt, ideo ab eo prætitulatum præmium conſequetur. Ibid. ca

Idem Lothario Auguſto.

De illis tribus jam publice condemnatis, & reprobis viris Georgio, Adriano, & Petro, ut veſtra nobis mandavit. Ibid. ca

☞ LEO PAPA IV.

ANNO CHRISTI 847.

Sedit ab anno 847. *usque ad* 855.

EPISTOLARUM LEONIS IV.

FRAGMENTA.

OMnes canonum ſponte violatores, in omnibus authenticis conciliis anathematizati ſunt.

Ex regiſtro Leonis Papæ IV.

DE decimis juſto ordine non tantum nobis, ſed majoribus viſum eſt, plebibus tantum, ubi ſacroſancta dantur baptiſmata, dari debere.

IN SEQUENTEM LEONIS PAPÆ IV. HOMILIAM

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

QUam hic exhibeo, Leonis papæ IV. homiliam, maximi faciendam ſuadet Romanæ Eccleſiæ ætatis illius diſciplina, quam vivis coloribus depictam exprimit; ſed cum maxime variet in MSS. Codicibus, nec in editis ſemper ſibi cohæreat, permagni intereſſe arbitror, ſi collatio inter varios Codices inſtituatur, quo ex conſenſu plurimorum eliciatur, quid genuinum ſit Leonis, quid adulterinum & aſcititium. Interpolationis vero hujus cauſſam hanc afferri poſſe arbitror, quod poſt Leonem mos obtinuerit, ut hæc ipſa homilia in ſynodis legeretur ad Cleri eruditionem; ex quo factum eſt, ut pro varia locorum diſciplina variaretur, moribus Provinciæ vel Diœceſis, cui tradebatur, accommodanda. Conſtat id ex titulo quem in MS. Codice Lucenſi gerit: *Epiſtola Leonis papæ in Synodo legenda.* Quæ cum ita ſe habeant, e re Eccleſiaſtica facturum me arbitror, ſi triplex ejuſdem homiliæ ſchema propoſuerim, quorum alterum Labbeanum eſt, aliud ex Martene Veter. Mon. tom. VII. pag. I. petitur, quamquam Leonis nomen adſcriptum ibi non legitur, tertium tandem ex MS. Codice Bibliothecæ Cathedralis Lucenſis ſæculi XII. Variantes lectiones e MS. Codice Bibliothecæ S. Victoris Martenius adjecit, ex quo huc transfero, junctis pariter variantibus e ſermone ſynodali, quem ex Marco Velſero acceptum Labbeus Tom. XI. Ven. edit. pag. 1075. non expreſſo Leonis Papæ nomine (cum reipſa tamen ipſa ſit Leonis homilia interpolata) exhibuit.

MARTENII EDITIO

Commonitorium cujuſque epiſcopi ad Sacerdotes ſibi ſubditos.

Fratres, Sacerdotes Domini, cooperatores noſtri Ordinis eſtis; & nos quidem, quamvis indigni, locum Aaron tenemus; vos locum Eleazari, & Ithamari. Nos vice duodecim Apoſtolorum fungimur; vos ſeptuaginta duorum diſcipulorum. Nos paſtores veſtri ſumus; vos plebis vobis commiſſæ. Nos de vobis rationem reddituri ſumus ſummo paſtori Domino noſtro Jeſu Chriſto; vos de plebe vobis commiſſa. Ideoque, cariſſimi, veſtrum videte periculum. Admonemus itaque & obſecramus fraternitatem veſtram, ut quæ vobis ſuggerimus, memoriæ commendetis, & opere exercere ſtudeatis.

I. In primis admonemus, ut vita & converſatio veſtra irreprehenſibilis ſit, ſcilicet ut cella veſtra ſit juxta Eccleſiam, & in domo veſtra feminas non habeatis.

II. Omni nocte ad vigilias (*b*) ſurgite; curſum veſtrum horis certis decantate.

III. Miſſarum (*c*) ſollemnitates celebrationeſque religioſe peragite; Corpus & Sanguinem Domini

LABBEI EDITIO

Homilia Leonis Papæ IV.

Fratres, Presbyteri & Sacerdotes Domini, cooperatores mihi eſtis ordinis. Nos quidem, quamvis indigni, locum Aaron tenemus; vos autem Eleazari, & Ithamar. Nos vice duodecim Apoſtolorum fungimur; vos ad formam ſeptuaginta Diſcipulorum eſtis. Nos vero paſtores veſtri ſumus; vos autem paſtores animarum vobis commiſſarum. Nos de vobis rationem reddituri ſumus paſtori noſtro Jeſu Chriſto; vos de plebibus vobis commendatis. Et ideo, cariſſimi, videte periculum veſtrum. Admonemus, & obſecramus, ſicut alibi ſcriptum invenimus, fraternitatem veſtram, ut de communi ſalute veſtra cogitantes, attentius audiatis admonitionem noſtram; & quæ vobis ſuggerimus memoriæ commendetis, & opere exercere ſtudeatis.

In primis admonemus firmiterque præcipimus, ut vita & converſatio veſtra irreprehenſibilis ſit, ſcilicet ut cella & habitatio veſtra ſit juxta Eccleſiam, & in ea feminas non habeatis. Omni nocte ad nocturnas horas ſurgite; curſum veſtrum certis horis decantate; Miſſarum celebrationes devote peragite; Corpus, & Sanguinem Domini cum timore & re-

LUCENSIS CODEX M. S.

Epiſtola Leonis in Synodo legenda.

Fratres, Presbyteri, Sacerdotes Domini, cooperatores ordinis noſtri eſtis. Nos, quamvis indigni, locum Aaron tenemus, vos autem locum Eleazari, & Ithamar. Nos vice XII. Apoſtolorum fungimur; vos ad formam LXX. diſcipulorum eſtis. Nos vero paſtores veſtri ſumus, vos autem Paſtores animarum vobis commiſſarum. *Reliqua ut apud Martene.*

I. In primis &c. *ut apud Martenium.*

II. Omni nocte ad horas ſurgite.

III. Miſſarum celebrationes religioſe &c. *ut apud Martenium.*

IV.

Martenii editio.

ANNO CHRISTI 847.

ni cum timore & reverentia ſumite ; vaſa ſacra propriis manibus abluite, & extergite.

IV. Nullus cantet, niſi jejunus; nullus cantet, qui non communicet.

V. Nullus cantet ſine amictu, alba, ſtola, fanone, caſula (*d*). Et hæc veſtimenta nitida ſint, & ad nullos alios uſus ſint.

VI. Nullus cum alba, qua in ſuos uſus utitur, præſumat Miſſam celebrare (*e*). Nullus in ligneo, aut vitreo calice audeat Miſſam celebrare (*f*).

VII. Nulla femina ad altare accedat, nec calicem Domini tangat.

VIII. Corporale mundiſſimum ſit. Altare ſit coopertum de mundis linteis. Super altare nihil ponatur niſi capſæ, & reliquiæ, & (*g*) quatuor Evangelia, & pixis cum (*h*) Corpore Domini ad viaticum infirmis; (*i*) cetera in nitido loco recondantur.

IX. Miſſale plenarium, (*k*) lectionarium, antiphonarium, (*l*) utrumque librum XL. Homeliarum unuſquiſque habeat.

X. Locus, in ſecretario, (*m*) vel juxta altare ſit præparatus, ubi aqua effundatur, quando ſacra vaſa abluuntur, ibique vas nitidum cum aqua pendeat; ubi ſacerdos manus lavet poſt communionem.

XI. Eccleſiæ ſint bene coopertæ, & cameratæ; atrium Eccleſiæ undique (*n*) muratum.

XII. Nullus extra Eccleſiam per domos, vel in locis non conſecratis Miſſam cantet (*o*), nec ſolus cantet.

XIII. Quiſque Presbyter Clericum (*p*) habeat, qui Epiſtolam, vel lectionem legat, eique ad Miſſam reſpondeat, & cum quo Pſalmos cantet. (*q*)

XIV. Infirmos viſitate, eoſque Deo reconciliate, (*r*) oleo ſancto ungite, & propria manu communicate. Nullus præſumat tradere communionem laico, vel feminæ ad ferendum infirmo.

XV. (*s*) Nullus Sacrum chriſma vendat; nullus pro baptizandis, vel pro Corpore Domini, vel pro reconciliatione, vel pro ſepultura, vel pro conſecrandis Ec-

Labbei editio.

reverentia ſumite. Vaſa ſacra propriis manibus abluite, & extergite. Nullus Miſſam cantet ſolus: nullus ante ſolis ortum, niſi in nativitate Domini. Nullus cantet eam niſi jejunus. Nullus cantet qui non communicet. Nullus cantet ſine lumine, ſine amictu, ſine alba, ſtola, fanone, & caſula. Veſtimenta nitida ſint, & ad nullos alios uſus ſint. Nullus in alba, qua in ſuo uſu utitur, præſumat miſſas cantare. Nullus in ligneo, plumbeo, aut vitreo calice audeat Miſſam agere. Nulla femina ad altare Domini accedat, & calicem Domini contingat. Corporale mundiſſimum ſit. Altare ſit coopertum mundiſſimis linteis. Super altare nihil ponatur, niſi capſæ cum reliquiis Sanctorum, aut forte quatuor ſancta Dei Evangelia, aut pyxis cum corpore Domini ad viaticum pro infirmis: cetera in nitido loco recondantur. Miſſale plenarium, & lectionarium, & antiphonarium unaquæque Eccleſia habeat. Locus in ſecretario, aut juxta ſit præparatus, ubi aqua effundi poſſit, quando vaſa ſacra abluantur, & ibi linteum nitidum cum aqua dependeat, & ibi Sacerdos manus lavet poſt communionem. Eccleſiæ ſint opertæ bene, & cameratæ, & atrium ſit ſemper mundatum.

Nullus extra Eccleſiam per domos, aut in locis non conſecratis Miſſas cantet ſine licentia ſui Epiſcopi. Omnis presbyter clericum habeat ſcholarem, qui epiſtolam, vel lectionem legat, & ad Miſſam reſpondeat, cum quo & pſalmos cantet. Nullus cum calcaribus, vel cultellis Miſſam cantet, quia indecens, & contra regulas Eccleſiæ eſt. Calicem, & oblatam recta cruce ſignate, id eſt non in circulo & variatione digitorum, ut plurimi faciunt, ſed diſtrictis duobus digitis, & pollice intus recluſo, per quos Trinitas annuitur, iſtud ſigum † recte facere ſtudete; non enim aliter quidquam poteſtis benedicere.

Infirmos viſitate, & ut ſua rationabiliter diſponant, admonete; deinde reconciliate, & juxta Apoſtolum, oleo ſancto inungite, & propria manu communicate; & nullus præſumat communionem laico aut feminæ tradere ad deferendum ad infirmos. Nullus veſtrum pro baptizandis infantibus, aut infirmis reconciliandis, aut mortuis ſepeliendis, præmium aut munus exigat. Videte ne per negli-

Lucenſis Codex M. S.

IV. Nullus Miſſam cantet ſolus. Nullus ante ſolis ortum cantet niſi in Natali Domini. Nullus cantet Miſſam &c. *ut in Martene*.

V. Nullus cantet ſine lumine, ſine amictu &c. *ut apud Martene.*

VI. Nullus cum alba, qua in ſuos uſus utitur, præſumat Miſſam cantare. Nullus in ligneo, aut plumbeo, aut vitreo calice audeat Miſſam cantare.

VII. Nulla femina &c. *ut apud Martenium*.

VIII. Corporale ..... & reliquiæ, aut forte IV. Evangelia, aut Buxis cum corpore &c. *ut apud Martene*.

IX. Miſſale plenarium &c. *ut apud Martenium, ſed deeſt* utrumque librum XL. Homeliarum.

X. Locus in Sacrario &c. *reliqua ut apud Martenium* ..... manus lavet ante & poſt communionem.

XI. Eccleſiæ &c. *ut apud Martenium*, atrium Eccleſiæ ſepe munitum.

XII. Nullus extra eccleſiam cantet ſine licentia ſui Epiſcopi.

XIII. Quiſque Presbyter Clericum, vel ſcholarem habeat &c. *reliqua ut apud Martenium.*

Quæ ſequuntur apud Labbeum, & in Martene deſiderantur, in noſtro pariter deſunt.

XIV. Infirmos viſitate & eos reconciliate, & juxta Apoſtolum oleo &c. *ut in editis apud Martene*.

XV. Nullus pro baptizandis infantibus, aut infirmis reconciliandis, aut mortuis ſepeliendis præmium vel munera exigat.

XVI.

Martenii editio.

ANNO CHRISTI 847.

Ecclesiis pretium quærat, vel Ecclesias aliquorum data pecunia surripiat.

XVI. Videte, ne per negligentiam vestram ullus infans sine baptismo moriatur.

XVII. Nullus vestrum sit ebriosus, litigiosus, (*t*), nullus arma in seditione ferat, nullus (*u*) canum, vel avium jocis inserviat, Nullus in tabernis bibat.

XVIII. Unusquisque vestrum, quantum sapit, plebi suæ de Evangelio, (*x*) de epistola, vel aliqua divina Scriptura Dominico die, vel festis diebus annuntiet.

XIX. Curam pauperum, peregrinorum, orphanorum habeat, eosque ad prandium invitet (*y*), ut in his, & aliis hujusmodi a vobis alii exemplum capiant.

XX. Omni die dominico ante Missam aquam benedictam facite, unde populus (*z*) & loca fidelium aspergantur.

XXI. Sacra vasa, vel vestimenta Sacerdotalia non dentur in vadimonium (*a*) negotiatori, vel alicui sæculari.

XXII. Nullus vestrum minus digne pœnitentem cujuscumque rei gratia ad reconciliationem adducat, & ei reconciliationis testimonium ferat.

XXIII. Nullus vestrum usuras exigat, & conductor sui (*b*) senioris existat. Res & facultates, quas post diem ordinationis vestræ adquiritis, ad Ecclesiam, cui deservitis, (*c*) pertinere sciatis.

XXIV. Nullus sine scientia, & consensu nostro Ecclesiam adquirat. Nullus per potestatem sæcularium Ecclesiam obtineat; nullus Ecclesiam, ad quam titulatus est, dimittat, & ad aliam caussa quæstus migret.

XXV. Nullus plures teneat Ecclesias sine aliorum auxilio presbyterorum; nullatenus una Ecclesia inter plures dividatur.

XXVI. Nullus alterius Parochianum, nisi in itinere, aut si sibi placitum fuerit, ad Missam recipiat. Nullus in alterius parochia sine (*d*) licentia illius cantet.

XXVII. Nullus decimam ad alium pertinentem recipiat. (*e*)

XXVIII. Nullus pœnitentem invitet carnem manducare, vel vinum bibere, nisi pro eo ad præsens

Labbei editio.

gligentiam vestram ullus infans absque baptismo moriatur. Nullus vestrum sit ebriosus, nullus sit litigiosus, quia servum Dei non decet litigare. Nullus vestrum arma ferat in seditione, quia arma vestra spiritalia debent esse.

Nullus canum, aut avium jocis inserviat. Nullus in tabernis bibat. Unusquisque vestrum (quantum ei datur, & in se est) aliquid de sacro Evangelio, vel de epistolis Apostolorum die Dominico vel festis diebus plebi suæ annuntiet. Unusquisque presbyter officium suum recte addiscat; qui autem est illiteratus, ab officio suspendatur, nisi emendet. Verbum Domini, & non fabulas inanes ex corde vestro debetis populo annunciare, & prædicare. Curam pauperum, peregrinorum, & orphanorum habete: & ad prandiola vestra eos invitate. Estote hospitales, ut a vobis alii bonum sumant exemplum.

Omni die dominica ante missam aquam benedicite, unde populus aspergatur; & ad hoc proprium vas habete. Sacra vasa, & vestimenta sacerdotalia nolite pignori dare. Nullus vestrum minus digne pœnitentem cujuscumque rei gratia ad reconciliationem adducat, & ei testimonium reconciliationis ferat. Nullus vestrum usuras exigat ut conductor fœneratorum existat; res, & facultates, quas post ordinationem vestram acquiritis, sciatis ad ecclesiam matrem pertinere. Nullus sine licentia Episcopi per potestatem sæcularem Ecclesiam acquirat. Nullus presbyter sub potestate laicorum minister, aut castaldio fiat. Nullus per pecuniam ecclesiam alterius supplantet. Nullus Ecclesiam, ad quam intitulatus est, dimittat, & ad aliam, quæstus gratia, sine licentia Episcopi migret. Nullus plures Ecclesias teneat sine adjutorio aliorum Presbyterorum. Nullatenus una Ecclesia inter plures dividatur. Nullus alterius parochianum, nisi itinere, si sibi placitum fuerit, ad Missam recipiat. Nullus in alterius parochia absque proprii presbyteri voluntate, vel rogans, missas cantet. Nullus decimam ad aliam pertinentem recipiat. Nullus pœnitentem invitet carnem manducare & bibere vinum, nisi pro eo ad præsens elemosynam faciat.

Nul-

Lucensis Codex M. S.

ANNO CHRISTI 847.

XVI. *Videte &c. ut apud Martenium.*

XVII. Nullus vestrum &c. *ut apud Martenium, additur* quia servo Dei non oportet litigare. Nullus arferat * in seditione, quia arma nostra spiritualia debent esse; *reliqua ut apud Martene.*

* arma ferat

XVIII. Unusquisque vestrum quantum sapit plebi suæ de Evangelio vel Apostolo die Dominica, & festis diebus annuntiet.

Verbum Domini, & non fabulas inanes ex corde vestro debetis prædicare.

XIX. Curam pauperum &c. *ut apud Martenium* .....

XX. Omni die Dominico &c. *ut apud Martenium* ..... unde populus aspergatur, & ad hoc solum vas habete.

XXI. Sacra vasa &c. *ut apud Martenium* ..... in vadium dare negotiatori, aut tabernario.

XXII. Nullus vestrum &c. *ut apud Martenium.*

XXIII. Nullus vestrum &c. *ut apud Martenium* ..... & conductor sui fœneratoris existat &c. ..... ad Ecclesiam matrem pertinere.

XXIV. Nullus sine scientia &c. *ut apud Martenium* ..... Episcopi per potestatem sæcularem Ecclesiam obtineat. Nullus per pecuniam alterius Ecclesiam supplantet. Nullus &c. *ut apud Martene.*

XXV. Nullus plures teneat &c. *ut apud Martenium.*

XXVI. *Deest* nullus alterius parochianum ..... recipiat.

XXII. Nullus decimam &c. *ut apud Martenium.*

XXVIII. Nullus pœnitentem &c. *ut apud Martenium.*

XXIX.

ANNO CHRISTI 847.

Martenii editio.

sens eleemosinam dederit.

XXIX. Nullus (*f*) præsumat baptizare, nisi in vigilia paschæ & pentecosten, nisi pro periculo mortis.

XXX. Unusquisque fontes habeat, si non potest habere lapideos, habeat aliud vas ad hoc tantummodo præparatum (*g*).

XXXI. Omnibus Parochianis vestris symbolum, & orationem Dominicam insinuate,

XXXII. Jejunium quatuor temporum, rogationes, letaniam majorem (*h*) eis indicite.

XXXIII. Feria IV. ante quadragesimam eos ad confessionem invitate, eisque juxta qualitatem delicti pœnitentiam injungite, non ex corde vestro, sed sicut in pœnitentiali scriptum est.

XXXIV. Tribus vicibus in anno, scilicet in Natale Domini, pascha, pentecosten omnes (*i*) fideles communicent.

XXXV. Certis temporibus conjugati ab uxoribus abstineant.

XXXVI. Eulogias post Missas in diebus festis accipiant (*k*)

XXXVII. Nullus Presbyter in itinere sine stola (*l*) incedat; nullus induatur vestimentis laicalibus; nullus rem aut possessionem, aut mancipium Ecclesiæ vendat, aut commutet, vel quocumque ingenio alienet.

XXXVIII. Dominicum diem, aliasque festivitates (*m*) a vespera usque ad vesperam celebret unusquisque.

XXXIX. Cantus, & choros mulierum in atrio omnino prohibete.

XL. Carmina diabolica, quæ super mortuos vulgus cantare solet, & cachinnos, quos exercent, sub contestatione omnipotentis Dei prohibete.

XLI. Excommunicatis Missam ne cantetis, (*n*) & plebi vobis commissæ ne hoc faciat interdicatis omnino.

XLII. Nullus Presbyter ad nuptias eat.

XLIII. Nullus (*o*) uxorem nisi publice celebratis nuptiis accipiat. Raptum nullus faciat. Nullus proximam suam accipiat. Nullus sponsam alterius ducat.

XLIV.

Labbei editio.

Nullus baptizare præsumat, nisi in vigiliis paschæ, & pentecostes, nisi pro periculo mortis. Nullus Clericus, vel laicus in Ecclesia loqui audeat: tantum oret, maxime infra divinum officium. In Sabbato paschæ extincto veteri novus ignis benedicatur, & per populum dividatur, & aqua benedicta similiter. Unusquisque fontes lapideos habeat, & si lapideos habere non possit, vas saltem aliquod ad hoc paratum, in quo nihil aliud fiat, habeat. Attendite ut omnibus parochianis vestris symbolum apostolorum, & orationem dominicam insinuetis. Vigilias apostolorum, & jejunium quatuor temporum, & rogationum, & litanias majores plebibus vestris omni studio observandas insinuate, Quarta feria ante quadragesimam plebem ad peccatorum confessionem invitate, & juxta qualitatem delicti pœnitentiam injungite, non ex corde vestro, sed sicut in pœnitentiali scriptum est. Ab illa quarta feria usque in diem resurrectionis Domini nullus manducet carnem, vel sanguinem. Quatuor temporibus in anno, id est in nativitate Domini, in cœna Domini, pascha, & pentecoste, omnes fideles ad communionem corporis, & sanguinis Domini accedere admonete; certis diebus & temporibus conjugatos abstinere ab uxoribus exhortamini.

Eulogias post missas in diebus festis plebi distribuite. Nullus vestrum induatur vestibus laicalibus. Nullus rem, aut possessionem, aut mancipium Ecclesiæ vendere aut commutare, aut quocumque titulo alienare, absque licentia Episcopi, præsumat. Die dominica & aliis diebus festis absque opere servili a vespere ad vesperum celebrare facite. Cantus, & choros mulierum in Ecclesia, vel in atrio Ecclesiæ prohibete. Carmina diabolica, quæ nocturnis horis super mortuos vulgus facere solet, & cachinnos quos exercet, sub contestatione Dei omnipotentis vitate, cum excommunicatis nolite communicare. Nullus præsumat illis Missas cantare; sed & hoc ipsum plebibus annuntiate. Ad nuptias, nisi forte ad eas benedicendas, nullus vestrum eat. Omnibus plebibus denuntiate, ut nullus uxorem accipiat nisi publice celebratis nuptiis. Raptum omni modo prohibete, & ut nullus ad proximum sanguinis accedat, firmiter prohibete: & ne alterius sponsam quis ducat, contradicite. Porcarios, pecuarios, & alios pa-

Lucensis Codex M. S.

ANNO CHRISTI 847.

XXIX. Nullus præsumat &c. *ut apud Martenium*.

Nullus Clericus vel laicus in Ecclesia loqui audeat, si non oret, maxime infra divinum officium. In sabbato paschæ extincto veteri novus ignis benedicatur.

XXX. Unusquisque &c. *ut apud Martenium* ..... præparatum, in quo nihil aliud fiat.

XXXI. Omnibus &c. *ut apud Martenium*.

XXXII. Jejunium &c. *ut apud Martenium*.

XXXIII. Feria IV. &c. *ut apud Martenium*,

XXXIV. Tribus vicibus &c. *ut apud Martenium*.

XXXV. Certis temporibus &c. *ut apud Martenium*.

XXXVI. Eulogias &c. *ut apud Martenium*.

XXXVII. Nullus Presbyter in itinere sine stola incedat *deest*. Nullus induatur &c. *ut apud Martenium* ..... alienare sine Episcopo præsumat.

XXXVIII. Die Dominica, & aliis diebus festis absque opere servili a vespere usque ad vesperam celebrare facite.

XXXIX. Cantus &c. *ut apud Martenium* ..... in atrio Ecclesiæ &c.

XL. Carmina diabolica, *ut apud Martenium*.

XLI. Cum excommunicatis nolite communicare. Nullus præsumat illis Missam cantare &c. sed & hoc ipsum plebibus annuntiate.

XLII. Ad nuptias, nisi forte ad benedicendum, nullus vestrum eat.

XLIII. Omnibus plebibus denuntiate, ut nullus uxorem accipiat nisi publice celebratis nuptiis. Raptum nullus faciat; & nul-

ANNO CHRISTI 847.

Martenii editio.

XLIV. Unuſquiſque porcarios, & alios ſervos ſuos (*p*) dominicis diebus vel feſtivis ad Miſſam venire faciat.

XLV. Patrini ſuos ſpirituales filios, ſymbolum, & orationem Dominicam vel doceant, vel docere faciant.

XLVI. Chriſma ſemper ſit in ſera (*q*) propter quoſdam infideles.

XLVII. (*r*) Quiſque Presbyter expoſitionem ſymboli, vel Dominicæ orationis habeat ſcriptam juxta traditionem Orthodoxorum Patrum, & eam pleniter intelligat, & inde prædicando populum ſibi commiſſum aſſidue ore inſtruat. Orationes Miſſarum, præfationem canonis, eundem canonem pleniter intelligat, ut memoriter, ac diſtincte proferre valeat. Epiſtolæ, & Evangelii ſenſum, ſaltem juxta literam, ſciat. Pſalmorum verba, & diſtinctiones memoriter teneat. Exorciſmos, & orationes ad cathecumenum faciendum, ad baptiſmum conſecrandum, & preces ſuper maſculum & feminam ſingulariter & pluraliter diſtincte proferre ſciat, & ordinem baptizandi ad ſuccurrendum infirmis, & ordinem reconciliandi ſecundum auctoritatem Canonum, & ordinem ungendi infirmos, & ordinem in exequiis defunctorum; exorciſmos quoque, & preces ſuper ſalem & aquam, cantum nocturnum, & diurnum, compotum, ſi non majorem, ſaltem minorem, id eſt epactas, concurrentes regulareſque terminos, martyrologium, pœnitentialem unuſquiſque habeat.

Labbei editio.

paſtores, diebus dominicis ad Miſſam venire admonete; ut filiis ſuis orationem dominicam, & ſymbolum inſinuent, vel per alios inſinuari faciant. Criſma ſemper ſit ſub cera, & ſigillo propter quoſdam infideles. Volumus autem, fratres cariſſimi, quatenus quæ noſtra percepiſtis traditione, quantum humana patitur infirmitas, bonis ſtudeatis operibus adimplere, præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum Patre &c.

Lucenſis Codex M. S.

nullus ad proximum ſanguinis ſui accedat, ſimiliter prohibete; & ne alterius ſponſam quis ducat, contradicite.

XLIV. Porcarios &c. *ut apud Martenium.*

XLV. Patrini filiolis ſuis ſymbolum, & orationem Dominicam inſinuent, aut inſinuari faciant.

XLVI. Chriſma ſemper ſit ſub ſera, aut ſigillo propter quoſdam infideles.

Volumus autem &c. *ut apud Labbeum.*

VARIANTIA EX ALIIS CODICIBUS.

(*a*) Aug. *de communi &c.* ut in Sermone Leonis Labbeano. (*b*) Aug. *ad nocturna.* (*c*) Aug. *Miſſarum celebrationes.* (*d*) Aug. *Planeta.* (*e*) Victor. & Aug. *cantare.* Reliqua in Auguſtano deſunt, ſed ſtatim ſubjungit *Nulla femina &c.* (*f*) Victor. *Cantare.* (*g*) Aug. & Victorin. *Aut forte quatuor &c.* (*h*) Aug. *Buxida.* (*i*) Aug. *Cum corpore Domini ad infirmos.* (*k*) Aug. & Victor. ut in Lucenſi. (*l*) Aug. ut in Lucenſi. (*m*) Aug. & Victorin. *Sit ſepe munitum.* (*n*) *Nec ſolus cantet.* Deeſt in Aug. & Victorino. (*o*) Aug. *vel Scholarem.* (*p*) Aug. addit: *Nullus ſolus miſſam cantet.* Dein ſubdit: *Nullus cum calcaribus, quos ſperones ruſtice vocamus, & cultellis extrinſecus dependentibus Miſſam cantet, quia indecens eſt & contra regulam eccleſiaſticam eſt. Calicem &c.* ut in homilia Leonis Labbeana. (*q*) Aug. *& juxta Apoſtolum oleo.* (*r*) XV. Aug. & Victorin. in toto iſto capite, Lucenſi cohærent. (*s*) Aug. & Victorin. cum Lucenſi congruunt. (*t*) Aug. & Victor. cum Lucenſi cohærent. (*u*) Aug. & Victor. cum Lucenſi. (*x*) Aug. & Victorin. cohærent Labbeo. (*y*) Deeſt in Victorin. & Auguſt. *Loca fidelium;* In reliquis cohærent Lucenſi. (*z*) Aug. & Victor. ut in Lucenſi. (*a*) Victorin. *Novi faneratoris.* Aug. *ſui fanoris.* (*b*) Aug. & Victorin. ut in Lucenſi. (*c*) Ita in Victorino; deeſt in Auguſt. (*d*) *Nullus decimam etc.* Deeſt in Auguſt. (*e*) *Nullus præſumat baptizare etc.* Deeſt in Auguſtano. (*f*) Aug. & Victor. ut in Lucenſi. (*g*) Victor. & Aug. ut in Lucenſi. (*h*) Auguſtan. ut apud Labbeum. Victorinus ut in Lucenſi. (*i*) Aug. *Nullus induatur veſtimentis laicalibus. Nullus rem aut poſſeſſionem etc.* (*k*) Aug. & Victorin. ut in Lucenſi. (*l*) Victor. & Auguſt. ut in Lucenſi. (*m*) Aug. *& alios paſtores.* (*n*) Aug. *vel dominica.* (*o*) Aug. & Victorin. ut in Lucenſi. (*p*) Caput XLVII. in Auguſtano eadem habet, quæ in Martenio leguntur, ſed interpolata, & variis additionibus variata. Dein uterque codex, Victorinus nempe & Auguſtanus eodem epilogo clauduntur, qui pariter legitur in editione Labbeana. *Volumus autem &c.*

ANNO CHRISTI 847.

CONCILIUM PARISIENSE,

IN QUO EBBONI,

Cum de ejus depositione Sergii papæ jussu instaurari judicium cœpisset, Rhemensis diœcesis, donec judicio se sisteret, est interdicta.

* Non aliud esse videtur ab eo quod sub superioris tomi fine Meldensi a Sirmondo subjectum fuit atque a collectore editionis regiæ vide seq. observationem. Ex P. Sirmondo.

Nihil intentatum a Lothario relictum est, quo Ebboni Rhemensem ecclesiam restitueret. Postquam enim pulso ex ea iterum fugatoque Caroli regis metu parum successisse animadvertit, quod Romam cum Drogone Metensi profectus anno DCCCXLIV. *redintegrari se a Sergio papa, & pallio donari frustra contenderat, Hincmarum autem illius loco episcopum Rhemensibus ordinatum cognovit: quod reliquum erat, egit apud Sergium, ut Ebbonis dejecti causam novo judicio retractari juberet. Ceterum Ebbo judicii exitum reformidans, aleam subire ausus non est. Quare a synodo, quæ Parisiis convenerat, diœcesis Rhemensis aditu, donec se sisteret, abstinere jussus, desistere in posterum maluit, nullamque amplius, quoad vixit, de repetenda sede vocem emisit. De hac ergo Ebboniani judicii reparatione Flodoardus in hæc verba scribit libro* III. *cap.* II. Emenso, *inquit*, anno post Hincmari ordinationem, Lotharius pro contentione regni, quam erga fratrem suum Carolum habebat, cujus obsequiis idem præsul fideliter adhærebat, contra eum commotus, epistolas a Sergio papa exegit pro reparando judicio de Ebbonis depositione. Unde idem papa literas Carolo regi mittens, præcepit ut Guntbaldum Rothomagensem episcopum cum ceteris regni sui, quos ipse Guntbaldus ad hoc sibi eligeret, legatis ejus obviam Treveris ad hanc dirimendam querelam dirigeret, & Hincmarum episcopum ad ipsam synodum venire faceret. Ipse quoque Guntbaldo literis mandavit, ut cum post diem sanctæ Domini resurrectionis missos suos in servitium imperatoris mitteret, ipse cum episcopis prædictum locum hanc causam diffiniturus adiret. Sed & ipsi Hincmaro literas misit, ut ad idem veniret concilium. Legatis itaque Sergii papæ juxta condictum tunc venientibus, Guntbaldus annuente rege Carolo cum episcopis synodum indixit, ad quam Ebbonem per literas & legatos ex auctoritate prædicti papæ convocavit. Quo tamen Ebbo neque veniisse, neque vicariam personam, vel literas canonicas misisse traditur. Guntbaldus tamen & ceteri episcopi, qui apud Parisios tunc convenerant, Vvenilo scilicet ecclesiæ Senonicæ metropolitanus cum diœcesaneis suis, Lantrannus Turonensis cum suffraganeis suis, & specialiter Hincmarus cum omnibus Rhemensis diœceseos coepiscopis, literas suas ad eum miserunt, ei diœcesim Rhemensem interdicentes, ut non haberet dein licentiam ex ea quempiam sollicitare, nec verbo, nec misso aliquo, donec secundum jussionem Sergii papæ ipsis occurreret, & juxta canonica & apostolica statuta diffinitionis sententiam ab ipsis coram generali conventu perciperet. Sed ille ad nullam synodum, vel ad sedem apostolicam, vocem postea reclamationis vel repetitionis de sede Rhemensi, aut de ordine suo emisit. Qui etiam, postquam res gestas Leoni papæ referentibus episcopis, & regalibus insuper epistolis, ordinatio Hincmari, quando fidei quoque suæ tenorem Romam misit, rata est cum largitione pallii comprobata, per quinque circiter annorum curricula supervixisse fertur * in corpore, usque ad annum incarnationis dominicæ DCCCLI.

* Ebbo 851. c

Observatio Philippi Labbe, S. J.

R. P. Sirmondus annis 846. sub Sergio papa & 847. sub Leone censuit duo Parisiis celebrata fuisse concilia: quæ nos in synopsi historica conciliorum & in demonstratione chronologica adversus Joannæ papistæ imperitum defensorem Maresium existimavimus in unum debere compingi celebratum 16. Kalendas Martias anno 847. more Romano, labente indictione decima. Neque vero terreat te annus incarnationis dominicæ 846. Is enim ut probe norunt etiam ineruditissimi quique apud plerosque Gallos adhuc volvebatur usque ad diem 25. Martii vel usque ad paschales ferias. Litem certe omnem decidit indictio decima quæ in privilegio Corbeiensi monasterio in ea synodo confirmato apparet. Alias quoque monui concilium hoc primo vere celebratum non ad hujus Leonis IV. sed ad Sergii III. tempora potius esse evocandum.

[a] CONCILIUM MOGUNTINUM I.

[b] SUB RABANO ARCHIEPISCOPO

Pro juribus & immunitatibus ecclesiasticis, celebratum anno Domini DCCCXLVII. tempore Leonis papæ IV. & Lotharii imperatoris.

Domino serenissimo & Christianissimo regi Ludovico veræ religionis strenuissimo rectori, ac defensori sanctæ Dei ecclesiæ, una cum uxore & prole sua, ejusque fidelibus, vita & salus, honor & benedictio, cum victoria sine fine mansura.

Ex Tom. 3. Conc. Edit. Venet.

Dignissimæ reverentiæ vestræ patefecimus nos humillimi famuli vestri, Rabanus videlicet Moguntiacensis ecclesiæ indignus archiepiscopus, cum coepiscopis meis, qui ad prædictæ ecclesiæ diœcesim pertinent: hoc est, Samuele, Egorbaldo, Baturato, Hebone, Gorbratho, Hemmone, Vvaltgario, Ansgario, Otgario, Lantone, Salomone & Gebehardo, cum reliquis collegis nostris chorepiscopis, abbatibus, monachis, presbyteris, & ceteris ecclesiasticis ordinibus: quia venimus secundum jussionem vestram in civitatem Moguntiam, ibique pariter adunati, post triduanum jejunium, quod cum litaniis celebravimus, divinam suppliciter postulantes clementiam, quatenus sancta gratia sua conventum & actionem ipsius synodi sibi acceptabilem facere dignaretur, & Christiano populo proficientem ad salutem & vitam perpetuam, vobisque ad æternum honorem & gloriam. Ubi etiam decrevimus, ut singulis parochiis per episcopos & clericos, per abbates & monachos, oratio pro vobis & pro vestra conjuge, simul prole nobilissima fieret: (cujus orationis summa est, missarum tria millia & quingenta, & psalteriorum mille septingenta) hoc omni devotione postulantes, ut Deus omnipotens diuturnam vobis sanitatem ac prosperitatem concedat, regnum-

gnumque vestrum diu stabiliat ab omni hoste defensum in terra, postque hujus vitæ terminum in regno cælesti gloriam vobis simul cum sanctis suis concedat sempiternam. Tunc vero confidentes in claustro sancti Albani martyris, secundum morem illum, quo priscis temporibus sub Carolo imperatore Hildebaldus & Richolphus cum ceteris episcopis & abbatibus illuc convenientibus fecerunt, & cœpimus in Dei nomine communi consensu & voluntate tractare pariter de statu veræ religionis, atque utilitate & profectu Christianæ plebis. Convenit inter nos de nostro communi collegio clericorum atque monachorum duas facere turmas, sicut & fecimus: ita ut in una turma considerent episcopi cum quibusdam notariis, legentes atque perscrutantes sanctum evangelium, nec non epistolas & actus apostolorum, canones quoque, ac diversa sanctorum patrum opuscula, cum ceteris sacris dogmatibus, diligenti studio perquirendo, quibus modis statum ecclesiæ Dei & Christianæ plebis profectum sana doctrina & exemplis justitiæ inconvulsum largiente gratia Dei, perficere, & conservare possent. In alia vero turma sederunt abbates ac probati monachi, regulam sancti Benedicti legentes, atque tractantes diligenter, qualiter monachorum vitam in meliorem statum atque augmentum cum Dei gratia perducere possent, & ubicumque per negligentiam atque desidiam rectorum regularis ordo dilapsus fuisset, rursum secundum normam regulæ sancti Benedicti ad integrum restitueretur. His ergo ita dispositis atque peractis, primo decrevimus unicuique personæ vel sexui congruum honorem impendere secundum dictum sancti Petri primi pastoris ecclesiæ, quo ait: *Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, regem honorificate. Servi, subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis, hæc est enim gratia in Christo Jesu Domino nostro.* Cui paria doctor gentium, ad Timotheum discipulum suum scribens, ait: *Attende tibi & doctrinæ, insta in illis, hoc enim faciens, & te ipsum salvum facies, & eos qui te audiunt. Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem; juvenes, ut fratres; anus, ut matres; juvenculas, ut sorores, in omni castitate.* Insuper etiam congruum esse visum est, ut sacerdotes & ecclesiæ Dei jure legitimo inconvulso honorarentur: De quibus Dominus ait: *Qui vos audit, me audit, & qui vos recipit, me recipit: qui autem me recipit, recipit eum qui me misit.* Et apostolus ad Hebræos: *Obedite*, inquit, *præpositis vestris, & subjacete eis: ipsi enim pervigilant, quasi rationem reddituri pro animabus vestris.* Nam de reverentia ecclesiarum Dominus ait: *Domus mea domus orationis vocabitur cunctis gentibus.* Unde etiam legitur in evangelio, quod ipse Dominus cum venisset ad Jerusalem, & introisset in templum, eos qui negotia terrena & emptiones atque venditiones illicitas in eodem exercebant, quasi flagellum de funiculis faciens, omnes inde ejecerit. Proh dolor, his temporibus nec loca sancta venerantur, neque ministri Dei condigne honorantur: sed versa vice illi qui honorari debuerunt flagellantur, spoliantur atque diversis calumniis franguntur. Unde necessitas magna nos coegit pro hac re ad vos reclamare, petere, ut sicut apud antecessores vestros reges atque imperatores, qui ante vos fuerunt, honorem sancta Dei ecclesia habuit, & per immunitatem eorum possessiones ecclesiasticæ inconvulsæ perstiterunt, manentesque in eis semper illæsi perseveraverunt; ita apud vos modernis temporibus incontaminatæ permaneant. Zelo enim Dei oportet vos defendere ecclesias Christi, qui vobis regnum in terra & dominationem tribuit, ut per nullius suggestiones iniquas vestram concessionem, quam in eleemosynam vestram ec. clesiis Christi contulistis, finatis permutari. Quia inhonestum est ut hoc quod non solum Christianis temporibus a Christianis imperatoribus, sed etiam a paganis regibus tempore gentilitatis ad honorem Dei collatum est, vestris temporibus in vestro regno permutetur. Nam legimus apud Esdram, quod Artaxerxes rex Esdræ scribæ legis Dei per epistolam mandaverit, ita dicens: *Ego Artaxerxes rex statui atque decrevi omnibus custodibus arcæ publicæ, qui sunt trans flumen, quodcumque petierit a vobis Esdras sacerdos scriba legis Dei cæli, quod ad vitum Dei cæli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei cæli: ne forte irascatur contra regnum regis & filiorum ejus. Vobis quoque notum facimus de universis sacerdotibus, & Levitis, & cantoribus, & janitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei hujus, ut vectigal, & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos. Tu autem Esdra, secundum sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constitue judices & præsides, ut judicent omni populo qui est trans flumen, his videlicet qui noverunt legem Dei tui, sed & imperitos docete libere. Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis diligenter, judicium erit de eo, sive in mortem, sive in exilium, sive in condemnationem substantiæ ejus, vel certe in carcerem.* 1. Esdr. 7.

ANNO CHRISTI 847.

De Christianis vero regibus, & imperatoribus non necesse est aliqua exempla ponere, cum omnes qui rectæ fidei & sani dogmatis fuerint, a Constantino imperatore, qui primus imperatorum Christianam religionem defendere, atque honorem ecclesiarum Dei amplificare cœpit, usque ad vos semper in hoc studio solerter laboraverint, ut ecclesia Dei pacem & tranquillitatem haberet, quatenus cultus Dei incontaminatus foret, & servi ejus sine impedimento Deo delectabiliter deservirent. Qualis autem vindicta illis, qui contra mandata Dei, & contra jussionem vestram ecclesiæ Christi per avaritiam molestiam inferunt, conveniat, in sequentibus per sanctorum patrum canones, & per doctrinam divinarum scripturarum congruo loco demonstravimus. Non enim formidamus, juxta exemplum Domini salvatoris, corruptoribus templi Dei, & contaminatoribus sacrorum locorum, judicium congruum inferre: quia si illi a Christo Domino ejecti sunt foras de domo Dei, qui per cupiditatem terrenam violabant sanctum locum; non est iniquum insolentibus & se corrigere nolentibus canonicum inferre judicium, ut sentiant correpti, quod ante noluerunt sentire leniter admoniti. Deus omnipotens vos in sua justitia confortet, & illæsum ab omni hoste proteget.

In profanatores locorum sacrorum.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De fide catholica.*
II. *De dogmate ecclesiastico.*
III. *De sacramento baptismatis.*
IV. *De pace & concordia*
V. *De conspiratione.*
VI. *De immunitate rerum ecclesiasticarum.*
VII. *De potestate episcoporum super res ecclesiasticas, eorumque convenientia cum laicis, deque abominandis perversis præmiis.*
VIII. *De proprietatibus ab episcopis vel presbyteris post ordinationem acquisitis.*
IX. *De manumissionibus.*
X. *De decimis dandis, & in quatuor portiones dividendis.*
XI. *Ut antiquæ ecclesiæ habeant privilegia sua.*
XII. *Ne presbyteri sine consensu episcoporum per ecclesias constituantur, vel ab his recipiantur.*
XIII. *De clericorum vita, sive monachorum.*
XIV. *De voto monachorum.*

AHNO CHRISTI 847.

xv. *De clericis comam nutrientibus.*
xvi. *De vita sanctimonialium.*
xvii. *De pauperibus non opprimendis.*
xviii. *De rebus pauperum per malam occasionem non emendis.*
xix. *De his quis ad subvertendam justitiam munera accipiunt.*
xx. *De parricidis.*
xxi. *De mulieribus quæ partus suos necant.*
xxii. *De homicidiis.*
xxiii. *De homicidiis non sponte commissis.*
xxiv. *De occisis presbyteris in gradu positis.*
xxv. *De presbyteris post degradationem occisis.*
xxvi. *De infirmis in periculo mortis constitutis.*
xxvii. *De his qui suspenduntur in patibulis.*
xxviii. *De incestuosis.*
xxix. *De damnatis nuptiis.*
xxx. *Quota generatione conjugia copulari debeant.*
xxxi. *De modo dandæ pœnitentiæ.*

CAPITULA.

I.

Initium actionis nostræ de fide esse decrevimus, quæ bonorum est omnium fundamentum: & quamvis *sine fide*, ut dicit apostolus, *impossibile sit placere Deo*, fides tamen indiget opere, *quia fides sine operibus mortua est*. Ideo beatus Gregorius: Ille, inquit, vere credit qui exercet operando quod credit. Quapropter de fide nostra omnes omnino Christianos alterutrum inter se jugiter admonere & docere oportet: maxime tamen Domini sacerdotes in eo certamine laborare decet, ut firmiter ab omnibus teneatur.

Hebr. 11.
Jacob. 2.

II.

Cum igitur omnia concilia canonum qui recipiuntur sint a sacerdotibus legenda & intelligenda, & per ea sit eis vivendum & prædicandum; necessarium duximus, ut ea quæ ad fidem pertinent, & ubi de extirpandis vitiis & plantandis virtutibus scribitur, hoc ab eis crebro legatur, & bene intelligatur, ut in populo prædicetur. Et quilibet* episcopus homilias continentes necessarias admonitiones, quibus subjecti erudiantur: id est de fide catholica, prout capere possint: de perpetua retributione bonorum, & æterna damnatione malorum, de resurrectione quoque futura, & ultimo judicio, & quibus operibus possit promereri beata vita, quibusve excludi. Et ut easdem homilias quisque aperte transferre studeat in rusticam Romanam linguam, aut Theotiscam, quo facilius cuncti possint intelligere quæ dicuntur.

* *deest* habeat, *aut aliquid ejusmodi.*

III.

Sacramenta itaque baptismatis volumus, ut concorditer atque uniformiter in singulis parochiis secundum Romanum ordinem inter nos celebrentur jugiter, atque conserventur: id est, scrutinium ad ordinem baptismatis, sicut in decretis Leonis papæ sub duobus continetur capitulis. In capitulo quinto: Hæc duo tempora, id est ascha & pentecostes ad baptizandum a Romano pontifice legitima sunt præfixa. Item in capitulo sexto: Non interdicta licentia, quia in baptismo tribuendo quolibet tempore periclitantibus subvenitur. Et Siricius: In qualibet necessitate fuerit opus sacri unda baptismatis, omni volumus celeritate succurri. Debent igitur episcopi cum magna diligentia presbyteris suis tradere baptismi sacramentum, & quid in eodem renuntiandum, quidve credendum sit. Renuntiatur enim diabolo & operibus ejus. Opera vero diaboli, opera carnis esse intelliguntur: quæ sunt, homicidia, fornicationes, adulteria, ebrietates, & multa alia his similia, quæ diabolico instinctu prius cogitatione mentis concipiuntur, quam opere perpetrentur. Pompæ vero ejusdem sunt, superbia, jactantia, elatio, vana gloria, fastus, & alia quamplurima, quæ ex his oriri videntur.

ANNO CHRISTI 847. Epist. 1. Himerius Tartaco sem ep. pum.

IV.

Sane opus est ut pax & concordia sit atque unanimitas in populo Christiano, quia unum Deum patrem habemus in cælis, & unam matrem ecclesiam, unam fidem, unum baptisma: ideo in una pace & unanimitate concorditer vivere debemus, si ad unam & veram hæreditatem regni cælestis cupimus pervenire: *Quia non est dissensionis Deus, sed pacis*; ut ipse ait. Igitur si inter omnes fideles pax & concordia habenda est, dicente apostolo: *Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum*: multo magis inter episcopos & comites esse debet, qui post imperialis apicis dignitatem populum Dei regunt. Ita enim inter se concordare debent, ut alterutrum sibi ad Dei servitium peragendum, & ministerium suum recte explendum, non solum non noceant, quin potius adminiculo sint.

1. Cor.
Hebr. 1

V.

Si vero pax & concordia summum inter homines & maxime Christianos bonum judicatur, & præmio summo remunerandum, id est, ut ejus merito filii Dei vocemur, nonne e contrario discordiæ & dissensionis summum est malum, & summa pœna plectendum, ita ut sapiens dicat, animam Domini illum detestari, qui inter fratres discordias seminat: atque ideo filius diaboli non immerito nominetur. Unde statuimus, atque auctoritate ecclesiastica confirmamus, eos qui contra regem, vel ecclesiasticas dignitates, sive reipublicæ potestates in unoquoque ordine * legitimas dispositiones constitutas, conjurationes & conspirationes rebellionis & repugnantiæ faciunt, a communione & consortio catholicorum veram pacem amantium summovendos, & nisi per pœnitentiam, & emendationem paci se ecclesiasticæ incorporaverint, ab omnibus filiis pacis sancimus extorres.

Matth.
Prov.
* Fortissima actione.

VI.

VI.

*Quiſquis faſtu ſuperbiæ elatus domum Dei ducit contemptibilem, & poſſeſſiones Deo conſecratas, atque ad honorem Dei ſub regiæ immunitatis defenſiones conſtitutas, inhoneſte tractaverit, vel infringere præſumpſerit, quaſi invaſor & violator domus Dei excommunicetur. Decet etiam, ut indignationem ipſius domini regis ſentiat, cujus benevolentiæ contemptor, & conſtitutionis prævaricator extitit. Nihilo minus tamen rex ſuæ conceſſionis immunitatem ab omnibus ditioni ſuæ ſubjectis illæſam conſervari præcipiat, aſſenſum vero non præbeat improvide affirmantibus, non debere eſſe res dominicas, id eſt Domino dominantium deditas, ita ſub defenſione regis, ſicut propriæ ſuæ ſunt hæreditates: magiſque advertat, quia quanto Deus excellentior eſt homine, tanto præſtantior eſt divina cauſſa mortalium poſſeſſione. Quocirca decipitur quiſquis plus in propriis quam in dominicis rebus gloriatur: quarum divinarum rerum defenſor & cuſtos divinitus ſtatutus, diligenti cura non ſolum eas ſervare, ſed etiam multiplicare debet, magiſque illa quæ diximus præſtantiora, quam ſua defendere illum oportet & augmentare. Si quis igitur inſanus importunitate improbitatis regem a recto propoſito avertere tentaverit, nulliſque remediis mitigari poſſe viſus fuerit, licet obſequiis aliquibus tranſitoriis ſit neceſſarius, abjiciendus ab eo projiciendusque re eſt, juxta illud evangelicum: *Si pes, manus, oculuſve tuus ſcandalizat te, erue illa, & projice abs te.*

VII.

Ut epiſcopi poteſtatem habeant res eccleſiaſticas prævidere, regere, & gubernare, atque diſpenſare, ſecundum canonum auctoritatem, volumus: & ut laici in eorum miniſterio obediant epiſcopis ad regendas eccleſias, viduas & orphanos defendendos, & ut obedientes ſint eis ad eorum Chriſtianitatem ſervandam: conſentienteſque ſint comites & judices præſulibus ſuis ad juſtitias faciendas juxta præcepta divinæ legis, & nullatenus per aliquorum mendacium, vel falſum teſtimonium, neque per perjurium, aut per præmium, * lex juſta in aliquo depravetur.

VIII.

In concilio Carthaginenſi ſcriptum eſt, ut presbyteri, diaconi, vel quicumque clerici, qui nihil habentes ordinantur, & tempore epiſcopatus vel clericatus ſui agros vel quæcumque prædia ſuo nomine comparant, tamquam rerum dominicarum invaſionis crimine teneantur, niſi admoniti eccleſiæ eadem ipſa contulerint. Si autem ipſis proprii aliquid liberalitate alicujus, vel ſucceſſione cognationis obvenerit, faciant inde quod eorum propoſito convenit. Quod ſi a ſuo propoſito retrorſum exorbitaverint, honore eccleſiaſtico indigni tamquam reprobi judicentur. Presbyteri vero non vendant rem eccleſiæ ubi ſunt conſtituti, neſcientibus epiſcopis ſuis, non habentes neceſſitatem. Nec epiſcopo liceat matricis eccleſiæ rem tituli ſui nomine uſurpare. ANNO CHRISTI 847.

IX.

In concilio Carthaginenſi ita continetur: De manumiſſionibus in eccleſia celebrandis, ſi id noſtri conſacerdotes per Italiam facere reperiuntur, noſtræ etiam erit fiduciæ iſtorum ordinem ſequi, data plane licentia miſſo legato, ut quæcumque digna fide pro ſtatu eccleſiæ & ſalute animarum agere potuerint, nos ſciant laudabiliter in conſpectu Domini accepturos. Conc. Africani c. 31.

X.

Volumus ut decimæ, quæ ſingulis dantur eccleſiis, per conſulta epiſcoporum a presbyteris ad uſus eccleſiæ & pauperum ſumma diligentia diſpenſentur. Quatuor autem tam de reditibus, quam de oblatione fidelium, prout cujuslibet eccleſiæ facultas admittit, ſicut dudum rationabiliter eſt decretum, convenit fieri portiones: quarum ſit una pontificis, altera clericorum, pauperum tertia, quarta eccleſiæ fabricis applicanda juxta conſtitutionem epiſcopalem. Admonendum tamen eſt, ut decima Deo omnino dari non negligatur, quam Deus ipſe dari ſibi conſtituit, quia timendum eſt, ſi quis Deo ſuum debitum abſtrahit, ne forte Deus per peccatum ſuum auferat ei neceſſaria ſua.

XI.

Eccleſiæ antiquitus conſtitutæ, nec decimis, nec aliis poſſeſſionibus pro novis oratoriis ſine conſenſu & concilio epiſcopali priventur.

XII.

Quicumque presbyter per pretium eccleſiam fuerit adeptus, omnino deponatur: quod contra eccleſiaſticæ regulæ diſciplinam agere dignoſcitur, qui alium presbyterum legitime ad eccleſiam ordinatum per pecuniam expulerit; eamque ſibi taliter vindicaverit; quod vitium late diffuſum ſummo ſtudio emendandum eſt. Itemque interdicendum videtur clericis, ſive laicis, ne quis cuilibet presbytero præſumat dare eccleſiam ſine licentia & conſenſu epiſcopi ſui

XIII.

Providendum neceſſario eſt unicuique epiſcopo, qualiter canonici vivere debeant, nec non & monachi, ut ſecundum ordinem regularem vivere ſtudeant, ut ait apoſtolus: *Unuſquiſque in qua vocatione vocatus eſt, in ea permaneat*; & ut a negotiis ſæcularibus omnino abſtineant. Multa ſunt 1. Cor. 7

enim

enim negotia sæcularia de his tamen pauca perstrinximus: ad quæ pertinet omnis libido, non solum immunditia carnis, sed etiam in omni carnali concupiscentia quidquid plus justo appetit homo, turpe lucrum, munera injusta accipere, vel etiam dare pro aliquo sæculari, cum quæstu pretio aliquem conducere, contentiones & lites, vel rixas amare, in placitis sæcularibus disputare excepta defensione orphanorum aut viduarum; conductores aut procuratores esse sæcularium rerum, turpis verbi vel facti joculatorem esse, vel jocum sæcularem diligere, aleas amare, ornamentum inconveniens proposito suo quærere, in deliciis vivere velle, gulam & ebrietatem sequi, pondera injusta vel mensuras habere, negotium injustum exercere (nec tamen justum negotium est interdicendum propter necessitates diversas, quia legimus sanctos apostolos negotiatos esse, & in regula sancti Benedicti præcipitur prævidere per quorum manus negotium monasterii transeat) canes & aves sequi ad venandum, in comessationibus & vinolentiis nimiis incumbere, superfluitatem in quibuslibet rebus nolle fugere. Quæ omnia ministris altaris interdicimus, hortantes eos servare illud apostolicum: *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus*: considerare quoque sententiam Domini dicentis: *Attendite ne graventur corda vestra in crapula & ebrietate*: moderare cibum & potum, ut juxta apostolum, sobrii sint, parati ad servitium Domini: ante se joca sæcularia vel turpia fieri non permittere, sed pauperes & indigentes secum ad mensam habere, & lectionem divinam ibidem audire, & sumere cibum cum benedictione & laude Domini, secundum apostolum dicentem: *Sive manducetis, sive bibatis, omnia in laudem Dei facite.*

ANNO CHRISTI 847. Negotia sæcularia quæ sint. 2. Tim. 2. Luc. 21. 1. Tim. 3. 1. Cor. 10.

XIV.

Nullus monachorum aliquid proprietatis habeat, & res sæculares, quibus renuntiavit, nullatenus sibi usurpet, nec parochias ecclesiarum accipere præsumat sine consensu episcopi. De ipsis * vere titulis, in quibus constituti fuerint, rationem episcopo vel ejus vicario reddant, & convocati ad synodum veniant.

* vero.

XV.

In decretis Gregorii papæ scriptum est: Si quis ex clericis laxaverit comam, anathema. Unde sancimus, ut hujusmodi coerceantur ad pristinum statum reverti.

XVI.

Abbatissa, quæ in civitate monasterium habet, nequaquam de monasterio egrediatur, nisi per licentiam episcopi sui, aut qui ejus vicem obtinet, nisi forte regali jussione cogatur. Et si quando foras pergit, de sanctimonialibus, quas secum ducit, curam & vigilantiam habeat, ut nulla eis detur peccandi licentia sive occasio. Sed & cum pergit, in monasterio talem in vice sua constituere debet, quæ de sanctimonialium animabus curam & vigilantiam gerat. Habeat etiam abbatissa studium in ædificando ea quæ ad sanctimonialium necessitatem pertinent, & in restaurando. Sanctimoniales vero in monasterio constitutæ habeant studium in legendo, & in cantando, in psalmorum celebratione sive oratione, & horas canonicas, matutinam videlicet, primam, tertiam, sextam, nonam, vespertinam, completorium pariter celebrent, & omnes, excepta quam infirmitas tenet, in dormitorio dormiant, & omnibus diebus ad consolationem veniant, & ut cetera servent, quæ in regula sanctimonialium continentur, & quæ a sanctis patribus illic constituta sunt.

Horæ canonicæ.

XVII.

Monemus regiam pietatem de oppressione pauperum liberorum, ut non a potentioribus per aliquod malum ingenium contra justitiam opprimantur, vel cogantur ut res suas vendant, sive tradant, ne forte parentes eorum contra justitiam fiant exhæredari, & regale obsequium minuatur, & ipsi propter indigentiam mendici vel latrones, seu malefactores efficiantur, & ut sæpius non fiant * manniti ad placita, nisi sicut in dominico capitulari olim facto præcipitur.

* id est ritum

XVIII.

Propter provisiones pauperum, quorum curam habere debemus, placuit nobis, ut nec episcopi, nec abbates, nec comites, nec vicarii, nec judices, nullusque omnino sub mala occasione, vel malo ingenio, res pauperum, vel minus potentium, emere, aut tollere audeat: sed quisquis ex eis aliquid comparare voluerit, in publico placito coram idoneis testibus, & cum ratione hoc faciat: ubicumque autem aliter inventum fuerit factum, hoc omnino emendari per regiam convenit jussionem.

XIX.

Qui vero ad subvertendam justitiam a duobus munera accipiunt, hoc est ab eo qui quod sibi injuste ablatum est juste requirit, & ab eo qui eadem injuste invasit, admonendi sunt, & fortiter increpandi, ne regnum Christi, quod omnibus juste facientibus patet, sibi sine ulla retractatione secludant.

XX.

Parricidium autem quam sit detestabile crimen, in judicio facto inter Cain & Abel fratrem suum Dominus ostendit ipse, cum ad Cain parricidam ait: *Maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua: cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos: vagus & profugus eris super terram.* Gen. 4.

In

—In quo etiam posuit signum, hoc est ut tremens & gemens profugus semper viveret, nec auderet sedes habere quietas. Sed quia in modernis temporibus parricidæ profugi currunt per diversa, & variis vitiis, atque gulæ illecebris deserviunt, melius nobis videtur, ut in uno loco manentes pœnitentia districta semetipsos castigent, si a Domini bonitate indulgentiam facinoris sui percipere mereantur. Non enim eis licebit ultra militiæ cingulum sumere, & nuptiis vel conjugiis copulari, quia sacri canones hoc eis non consentiunt.

XXI.

De mulieribus quæ fornicantur, & partus suos necant, vel quæ agunt secum, ut utero conceptus excutiant, antiqua quidem definitio usque ad exitum vitæ eas ab ecclesia removet, humanius autem nunc definimus, ut eis decem annorum tempus secundum præfixos gradus pœnitentiæ largiatur. Item in concilio Eliberitano cap. 63. scriptum est de his quæ filios ex adulterio necant: Si qua per adulterium conceperit, idque post facinus occiderit, placuit * vix in fine ei dandam esse communionem, eo quod geminaverit scelus. Item in concilio Ilerdensi cap. 2. scriptum est * de his quæ abortum faciunt, vel natos suos extinguunt. Hi vero qui male conceptos ex adulterio fetus, vel editos necare studuerint, vel in ventribus matrum potionibus aliquibus colliserint, in utroque sexu adulteris post septem annorum pœnitentiæ curricula communio tribuatur, ita tamen ut omni tempore vitæ suæ fletibus & humilitati insistant.

XXII.

In concilio Ancyrano, cap. 21. de homicidis ita scriptum est; Qui voluntarie homicidium fecerint, pœnitentiæ quidem jugiter se submittant, perfectionem vero circa vitæ exitum consequantur. In concilio vero Agathensi, cap. 37. de homicidis & falsis testibus ita legitur: Itaque censuimus homicidas & falsos testes a communione ecclesiastica submovendos, nisi pœnitentiæ satisfactione crimina admissa diluerint. Item in concilio Agathensi, c. 62. scriptum est de his qui servos extra judicem necant: Si quis servum proprium sine conscientia judicis occiderit, excommunicatione vel pœnitentia biennii reatum sanguinis emundabit. Item in concilio Eliberitano cap. 5. scriptum est, de domina quæ per zelum ancillam suam occiderit: Si qua femina furore zeli accensa flagellis verberaverit ancillam suam, ita ut intra tertium diem animam cum cruciatu effundat, eo quod incertum sit voluntate an casu occiderit: si voluntate, post septimum annum: si casu, per quinquennii tempora acta legitima pœnitentia, ad communionem placuit admitti. Quod si vero intra tempora constituta fuerit infirmata, accipiat communionem. ANNO CHRISTI 847

XXIII.

In concilio Ancyrano cap. 22. scriptum est de homicidiis non sponte commissis, prior quidem definitio post septennem pœnitentiam perfectionem consequi præcepit; secunda vero quinquennii tempus explere.

XXIV.

Qui presbyterum occidit, 12. annorum ei pœnitentia secundum statuta priorum imponatur: aut si negaverit, si liber est, cum 12. juret: si autem servus, per 12. vomeres ferventes se purget. Convictus vero noxæ usque ad ultimum vitæ tempus militiæ cingulum deponat, & uxorem amittat.

XXV.

Nuntiatum est nobis, quod aliqui qui olim dixerunt se fuisse sacerdotes, & postea degradati pro suis peccatis, pœnitentiam agendo suffragia sanctorum per diversa loca transeuntes quæsierunt, trucidati sunt. Hujuscemodi * interrectionibus omnem ecclesiasticam communionem denegamus, donec dignam pœnitentiam pro reatu suo secundum judicium episcoporum exsolvant.

* *forte*, interfectoribus

XXVI.

Ab infirmis in mortis periculo positis, per presbyteros pura inquirenda est confessio, non tamen illis imponenda quantitas pœnitentiæ, sed innotescenda: & cum amicorum orationibus, & eleemosynarum studiis, pondus pœnitentiæ sublevandum: ut si forte migraverint, ne * obligati excommunicatione, alieni ex consortio * bene fiant: a quo periculo si divinitus erepti convaluerint, pœnitentiæ modum a suo confessore impositum * diligentes observent. Et ideo secundum canonicam auctoritatem, ne illis janua pietatis clausa videatur, orationibus & consolationibus ecclesiasticis sacra cum * unctione Dei animati, secundum statuta sanctorum patrum, communione viatici reficiantur.

* Forte, *obligati a communione alieni vel consortio veniæ fiant*. H. *forte*, bonorum

* Pio, *diligenter*.

* Forte, *unctione olei*.

XXVII.

Quæsitum est ab aliquibus fratribus de his qui in patibulis suspenduntur pro suis sceleribus post confessionem Deo peractam, utrum cadavera illorum ad ecclesias deferenda sint, & oblationes pro eis offerendæ, & missæ celebrandæ, an non. Quibus respondimus: Si omnibus de peccatis suis puram confessionem agentibus, & digne pœnitentibus communio in fine secundum canonicum jussum danda est, cur non eis qui pro peccatis suis pœnam extremam persolvunt? Scriptum est enim: *Non vindicat Deus bis in idipsum*. Nam ipse Dominus ait: *In quocumque die conversus fuerit peccator, peccata ejus non reputabuntur ei*. Et iterum: *Nolo mortem peccatoris, sed ut con-*

Naum 1. *juncta* 70.

Ezech. 33.

Ibidem.

ver-

vertatur & vivat. Salutem ergo homini a- A dimit, quisquis mortis tempore pœnitentiam denegat, & desperat de clementia Dei, qui eam ad subveniendum morienti sufficere vel in momento posse non credit. Perdidisset latro in cruce præmium ad Christi dexteram pendens, si illum unius horæ pœnitentia non juvisset: cum esset in pœna, pœnituit, & per unius sermonis professionem, habitaculum paradisi, Deo promittente, promeruit. Vera ergo ad Deum conversio in ultimis positorum mente potius est æstimanda quam tempore, propheta hoc taliter asserente: *Cum* B *conversus ingemueris, tunc salvus eris.*

ANNO CHRISTI 847. Hæc sunt ex Cælestini Epist. ad Episcopos Vienn. & Narbon. H. *Luc.* 23.

Ezech. 33.

XXVIII.

Ut episcopi incestuosos penitus investigare studeant omnino decrevimus: qui si pœnitere noluerint, de ecclesia expellantur, donec ad pœnitentiam revertantur. Quod si sacerdotum noluerint admonitionibus aurem accomodare, volentes in pristinis perdurare criminibus, oportet eos per sæcularis potentiæ disciplinam a tam prava consuetudine coerceri.

XXIX.

Si quis viduam uxorem duxerit, & po- C stea cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu duabus sororibus nupserit: aut si qua duobus fratribus nupserit, seu cum patre & filio: item si quis relictam fratris, quæ pene prius soror extiterat, carnali conjunctione violaverit: si quis neptem in conjugium acceperit: si quis novercam aut nurum suam duxerit: si quis consobrinæ suæ impudice se sociaverit, vel relictæ sive filiæ avunculi, aut patris filiæ, vel privignæ suæ concubitu pollutus, vel hujuscemodi conjunctionis attactu maculatus fuerit: eos disjungi, & ulterius nunquam D conjugio copulari, sed sub magna districtione fieri volumus.

XXX.

Contradicimus quoque, ut in quarta generatione nullus amplius conjugio copuletur; ubi autem post interdictum factum inventum fuerit, separetur. Sane eadem quæ in viri, hæc nimirum in uxoris parentela de lege nuptiarum regula custodienda est. Quia ergo constat eos duos esse in carne una, communis illis utrinque parentela esse credenda est, sicut scriptum est: *erunt duo in carne una.* E

Gen. 2. *Matth.* 19.

XXXI.

Modus tempusque pœnitentiæ peccata sua confitentibus, aut per antiquorum canonum institutionem, aut per sanctarum scripturarum auctoritatem, aut per ecclesiasticam consuetudinem imponi debet a sacerdotibus. Nam qui pro peccatis gravibus leves quosdam & inusitatos imponunt pœnitentiæ modos, * consumunt pulvillos, secundum propheticum sermonem, sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas. Sed discretio servanda est inter pœnitentes, qui publice, & qui absconse pœnitere debeant. Nam qui publice peccat, oportet ut publica mulctetur pœnitentia, & secundum ordinem canonum pro merito suo & excommunicetur, & reconcilietur. Pœnitentes vero tam expletionem constituti temporis, quam faciB noris remissionem desiderent, nec eis sufficiat, si a quarumdam rerum perceptionibus abstineant, ni se etiam a noxiis delectationibus subtrahant: declinantes autem a malo faciant bonum, inquirant pacem, ac sequantur illam. Multa quidem alia per diversas quæstiones coram nobis allata sunt, sed pro brevitate temporis in præsenti concilio omnibus respondere, & ea absolvere non potuimus. Hæc vero quæ vobis transmissa sunt petimus ut vestra auctoritate firmentur: &, si quis adversarius illis existere voluerit, prævalere non permittatur. Dei enim cooperatores vos esse debetis, & adjutores sanctæ ejus ecclesiæ, quatenus religio Christiana incontaminata temporibus regni vestri usque in finem servetur.

ANN CHR 84

* cons

Exsh. 33.

Notæ Severini Binii.

a *Concilium.*) Occasio hujus concilii celebrandi eadem fuit quæ Meldensis: nimirum quod cum a laicis bona ecclesiarum, jura pariter, & personæ, assidue invaderentur, deque his frequentes apud regem querelæ essent, ille ad liberandam istis malis ecclesiam congregari fecit synodum provincialem, cui Rabbanus archiepiscopus vir doctrina, probitate atque scientia valde insignis, præesse deberet. Qui quotve episcopi huic concilio interfuerint, quæ tractaverint, atque per canones servanda definiverint, epistola synodalis, quæ cum subjectis capitulis missa est ad Ludovicum Germaniæ regem, manifeste satis indicat. Ad hanc etiam synodum spectat, quod Francorum annales de femina, quæ novam se prophetidem jactabat, munusque publice docendi & concionandi usurpabat, notato anno tradunt sic: *Eodem anno* 847. *mulier quædam de Alemania partibus nomine Thiota pseudoprophetissa Moguntiacum venit, quæ Salomonis episcopi parochiam non minime deturbaverat. Nam certum consummationis sæculi diem, aliaque plura Dei solius notitia cognita, quasi divinitus sibi revelatu, scire se fatebatur; & eodem anno ultimum diem mundi imminere prædicabat. Unde multi plebeji utriusque sexus timore perculsi ad eam venientes, munera illi ferebant, seque orationibus illius commendabant. Et, quod gravius est, sacri ordinis viri doctrinas ecclesiasticas postponentes, illam quasi magistram cælitus destinatam sequebantur. Hæc in præsentiam episcoporum apud sanctum Albanum deducta, & diligenter de suis assertionibus requisita, presbyterum quemdam sibi ea suggessisse & se talia quæsitu caussa narrasse professa est. Quapropter synodali judicio publicis cæsa flagellis ministerium prædicationis, quod irrationabiliter arripuit, & sibi contra morem ecclesiasticum vendicare præsumpsit, cum dedecore amisit, suisque vaticiniis tandem confusa finem imposuit.*

Quæ c concili

Pseud phetis multo ducit

b *Sub Rabano.* De Rabani patria, nomine, statu, virtutibus, studio, scientia, libris ab eo editis, ejus præceptoribus, quave ratione ex abbate Fuldensi archiepiscopatum acceperit & administraverit, cum aliis pluribus rerum ab ipso gestarum monumentis, prolixe describit vir admirandæ doctrinæ Nicolaus Serarius lib. 4. hist. Moguntinæ.

Raba chiep Mogu

ANNO CHRISTI 847.

AD CONCILIUM MOGUNTINUM I.

ANNO CHRISTI 847.

Sub Rabano Archiepiſcopo Anno 847. celebratum

EMENDATIO CANONIS XXIV.

Suppl. to. I. 922.

IN hoc canone ritus purgandi ſe a crimine ſtatuitur iis qui de nece illata presbytero accuſati delictum negant; is ergo, ait canon, *ſi liber A eſt cum XII. juret*. Burchardus, Ivo, Gratianus 17. q. 4. ca. *Qui presbyterum* ſummo conſenſu legunt: *cum ſeptuaginta duobus juret*.

ANNO CHRISTI 848.

ROTONENSE CONCILIUM

ANNO CHRISTI 848.

In monaſterio S. Salvatoris, agente Nomenojo Britanniæ minoris duce, in cauſſa epiſcoporum de ſimonia delatorum, Anno 848. habitum.

m.

NOmenojus, Britanniæ minoris dux, ditionis B ſuæ epiſcopos quoſdam ſeu veri, ſeu conficti ſimoniæ criminis reos in concilio ſuorum epiſcoporum in Monaſterio S. Salvatoris coacto egit. Re ibidem ventilata, neque culpam a ſe amovere tentantes epiſcopi illi depoſitionis ſententiam retulerunt. Ita rem prodit vetus ille ſcriptor, cujus narrationem Sirmondus inter analecta Opuſculorum to. III. col. 281. nov. edit. vulgavit. *In craſtino evocans princeps in monaſterio S. Salvatoris Synodum epiſcoporum, atque procerum, adhibuit teſtes falſiſſimos* (ita ſcriptor Gallus partes Nomenojo averſas ſequutus) *pretio conductos adverſus Sulſannum Venetenſem, Salaconem Aletenſem, Felicem Coriopitenſem, Liberalem Oximenſem epiſcopos, qui dicerent eos pretio in eccleſia intruſos, mu- C neribus ſæpe ſacros ordines fuiſſe largitos, & omnibus criminibus obnoxios fore. Cumque reticerent epiſcopi mortis metu* (quam ſibi a Nomenojo irrogandam timebant) *perculſi, requiſiti ſunt a conventu, utrum vera eſſent, quæ opponebantur. Qui ita ſe habere profeſſi ſunt. Depoſitiſque in concilio virgis & annulis pontificalibus, Galliam petierunt, ad Karolum ſe conferentes*: Hæc anonymus, qui in iis quæ de inſinuato epiſcopis necis timore, ni a defenſione innocentiæ tuæ deſiſterent, utrum vera narret, ignorare me profiteor. Conſtat profecto Brittones epiſcopos legationem ad Leonem pontificem deſtinaſſe, per quam pontifici eas accuſationes expoſuerunt. Quibus ille ſuis literis apud Labbeum to. IX. col. 1025. legendis, repoſuit epiſcopos eorum criminum reos in concilio audiendos eſſe, convictoſque puniendos. Cujus mandati pontificii exequutio in concilio hoc, a Labbeo prætermiſſo, exhibetur. Hanc vero legationem anno 848. aſſignandam Pagius ad eundem annum cenſet.

[a] [1]

CONCILIUM MOGUNTINUM II.

[b] IN QUO GOTHESCALCUS MONACHUS

Prædeſtinatianorum hæreſis convictus, damnatuſque, ad Rhemorum metropolim eſt remiſſus, [c] anno Chriſti DCCCVLVIII.

x P. Sirndb.

ui paſſim untur aut hœani aut denſes, & Germania ſcripti t hoc laeſæculo.

*SYnodi hujus circa Kalendas Octobres habitæ, & Go- D theſcalci in ea damnati, mentio eſt in annalibus * incerti auctoris anno* DCCCXLVIII. Gotheſcalcus quoque quidam presbyter de prædeſtinatione Dei prave ſentiens, & tam bonos ad vitam, quam malos ad mortem perpetuam inevitabiliter a Deo prædeſtinatos eſſe affirmans, in conventu epiſcoporum apud Moguntiacum rationabiliter, ut plurimis viſum eſt, convictus, & ad proprium epiſcopum Hincmarum Rhemis tranſmiſſus eſt; prius tamen juramento confirmans, ne in regnum Hludouvici ultra rediret. *Meminit ſynodi ejuſdem tum aliis ſæpe locis Hincmarus, tum maxime in cap.* II. *poſterioris operis adverſus Gotheſcalcum & Prædeſtinatianos ſcripti. Ubi & ſynodalem epiſtolam profert a Rabano epiſcopo ad ſe miſſam de Gotheſcalco.* Gotheſcalcus, *inquit*, ex metropolis eccleſiæ Rhemorum monaſterio, quod Orbacis dicitur, habitu monachus, mente ferinus, quietis impatiens, & inter ſuos mobilitate noxia ſingularis, de omnibus quæ perverſe tunc temporis ſenſa cognoverat, quatuor ſibi elegit capitula, omnium pene perverſitatum illarum fœtidas & cœnulentas fæces in ſe continentia: & a monaſterio irregulariter exiens, peragratis regionibus plurimis, in Moguntina civitate habitæ ſynodo, & Rabano archiepiſcopo, libellum ſui erroris porrigens, damnatus cum litteris ſynodalibus Rhemorum metropolim eſt remiſſus. Quarum litterarum exemplar ita ſe habet.

[d] RABANI EPISCOPI EPISTOLA Synodalis ad Hincmarum archiepiſcopum Rhemenſem

DE GOTHESCALCO.

Reverentiſſimo fratri & conſacerdoti Hincmaro archiepiſcopo Rabanus ſervus Chriſti, & ſervorum ejus, in Domino ſalutem.

NOtum ſit dilectioni veſtræ, quod quidam gyrovagus monachus, nomine Gotheſcalc, qui ſe aſſerit ſacerdotem in veſtra parochia ordinatum, de Italia venit ad nos Moguntiam, novas ſuperſtitiones, & noxiam doctrinam de prædeſtinatione Dei introducens, & populos in errorem mittens: dicens quod prædeſtinatio Dei, ſicut in bono, ſit ita & in malo: & tales ſint in hoc mundo quidam, qui propter prædeſtinationem Dei, quæ eos cogat in mortem ire, non poſſint ab errore & peccato ſe corrigere; quaſi Deus eos feciſſet ab initio incorrigibiles eſſe, & pœnæ obnoxios

xios in interitum ire. Hanc ergo opinionem nuper in synodo apud Moguntiam habita ab eo audientes, & incorrigibilem eum reperientes, annuente atque jubente piissimo rege nostro Hludouvico, decrevimus eum cum pernicioſa ſua doctrina damnatum mittere ad vos, quatenus eum recludatis in veſtra parochia, unde primum inordinate receſſit: & non ſinatis eum amplius errorem docere, & ſeducere populum Chriſtianum: quia jam multos, ut audivi, ſeductos habet, & minus devotos erga ſuam ſalutem, qui dicunt: Quid mihi proderit laborare in ſervitio Dei? quia ſi prædeſtinatus ſum ad mortem, nunquam illam evadam: ſi autem male egero, & prædeſtinatus ſum ad vitam, ſine ulla dubitatione ad æternam requiem vado. Hæc ergo paucis vobis ſcripſimus, intimantes qualem ejus doctrinam reperimus. Vos etiam valebitis de ore ejus quod ſentit plenius audire, & quid inde agendum ſit, juſte decernere. Dominus omnipotens ſanctitatem veſtram bene valentem, & pro nobis orantem, in æternum conſervare dignetur.

ANNO CHRISTI 848.

Nota Jacobi Sirmondi, S. J.

1 *Rabani epiſcopi epiſtola*,) Præter hanc brevem, alteram prolixiorem Rabani ad Hincmarum eumdem epiſtolam * videre eſt in codice Laudunenſi, ubi Gotheſcalci errores confutat, Hincmarum admonens, ut illum nec ſcribendo, nec loquendo, cuiquam ultra nocere permittat. *Proximo vere*, inquit, *hoc eſt Martio menſe*, &c.

* Illam cum duabus aliis edidit anno 1649. Sirm.

Notæ Severini Binii.

Acta concilii quæ?

a *Concilium*.) In hac ſynodo multis quæſtionibus reſponſum eſſe videtur, quæ anno ſuperiore in ſynodo priore fuerant quidem propoſitæ; ſed ob temporis anguſtias in aliud tempus dilatæ. Ita enim præcedentis ſynodi patres cap. ultimo loquuntur: *Multa quidem alia ver diverſas quæſtiones coram nobis allata ſunt; ſed pro brevitate temporis in præſenti concilio omnibus reſpondere, & ea abſolvere non potuimus.* Inter alias autem quæſtiones fuit vetus illa de prædeſtinatione, quam monachus quidam hæreticus, Gotheſcalcus nomine, de quo infra, reſuſcitavit. Qua ratione iſta hæreſis cum ſuo auctore a patribus hujus concilii condemnata ſit, quidve præterea ab iiſdem conſtitutum vel geſtum fuerit, teſtantur annales Francorum a Pithœo editi his verbis: *Circa Kalendas autem Octobris generale placitum rex Ludovicus habuit apud Moguntiacum, in quo legatos fratrum ſuorum & Northmannorum Sclavorumque ſuſcepit, audivit, & abſolvit. Homines autem Rabani epiſcopi adverſus dominum ſuum conſpirantes publico convictos cum eo pacificavit, Legatos ſuos ad fratrem ſuum Lotharium in Theodonis villa placitum habentem pro Giſlaberto, qui eodem anno ad fidem ejus venerat, reconciliationis gratia direxit. Gotheſcalcus quoque quidam presbyter de prædeſtinatione Dei prava ſentiens, rationabiliter, ut plurimis viſum eſt, convictus, & ad proprium epiſcopum Hincmarum Rhemos tranſmiſſus eſt, prius tamen juramento confirmans, quod in regnum Ludovici ultra non rediret.* Hæc annales Pithœi. Idem teſtatur Trithemius in chronico Hirſaugienſi iſtis verbis: *Rabanus archiepiſcopus Moguntinus juſſu Lotharii* (Ludovici verius, nam in regno Germaniæ Lotharius nihil juris poſſidebat, vel etiam uſurpabat) *Synodum apud Moguntiam epiſcoporum & abbatum convocavit anno Domini* 848. *Kalendas Octobris, indictione* XI. (duodecima corrigendum eſſe memineris: nam XII. indictio menſe Septembri anno 848. inchoatur) *in qua hæreticum quemdam Gotheſcalcum presbyterum condemnavit, & multa ad decorem & utilitatem eccleſiaſticam conſtituit.* Hincmarus in epiſtola ad Hincmarum Laudunenſem epiſcopum, quæ extat apud Flodoardum libro 3. cap. 13. *Et quoniam hoc egiſſe Gotheſcalcus in conventu epiſcopali convictus fuit, idem concilium ſilentium ei impoſuit, mihi illum ad cuſtodiendum commiſit.* Et in epiſtola ad Nicolaum papam: *Tandem*, inquit poſt alia, *cum in civitate Moguntinenſi ſynodus ſancta eſſet, huc interfuit, & ibi librum ſui erroris archiepiſcopo Rabano obtulit. Qui ab omnibus epiſcopis Germaniæ damnatus fuit, & cum litteris ſynodi ad eccleſiam metropolitanam Rhemenſem miſſus, cujus tunc gratia Dei habenas moderabatur, epiſcopi provinciæ Galliæ Belgicæ, & aliarum provinciarum, hunc audiunt, & comperientes hunc hæreticum eſſe, decernunt ut in quodam monaſterio noſtræ diœceſis Rhemenſis captivus detineretur: quia reſipiſcere noluit, & ut etiam qui ſeipſum non amabat, aliis non officeret* &c. Qui autem & quales epiſcopi & abbates huic ſynodo interfuerint; enarrat Trithemius

* Vide c. 14. lib. III. Flod. ubi alteram de eodem argumento refert ad Nicolaum epiſtolam. Epiſcopi qui & quales huic concilio interfuerint?

Prædeſtinatianorum hæreſis damnata.

A prædicto loco his verbis: *Fuerunt inter alios præſentes ibi celeberrimi viri epiſcopi Hetto archiepiſcopus Trevirenſis, Hildeboldus archiepiſcopus Colonienſis, Altfridus epiſcopus Hildesheimenſis, Haymo epiſcopus Halberſtatenſis, Ludericus epiſcopus Bremenſis, Lutbertus primus iſte abbas ſancti Aurelii Hirſaugienſis, Waldo abbas Fuldenſis, Einhardus abbas Selgenteſtenſis, Brunewart abbas Hirſfeldenſis, Bertholdus epiſcopus Mediolanenſis, Adventius abbas Metenſis, Rudulphus * abbas ſancti Medardi Sueſſionenſis, poſtea Bituricenſis archiepiſcopus, & alii multi epiſcopi, & abbates, & monachi, inter quos complures erant vita & doctrina famoſiſſimi.* Hæc de epiſcopis & abbatibus hujus concilii allegato loco Trithemius.

* falſo iſta Trithemius. Nam ab al. quot jam an nis Radulfi Bituricas re gebat.

b *In quo Gotheſcalcus*.) Quis & qualis fuerit Gotheſcalcus hæreticus, ſcribit Hincmarus in epiſt. ad Nicolaum papam his verbis: *Vobis pauca aperire deſidero, quomodo antequam epiſcopus ordinatus fuiſſem, iſte Gotheſcalcus monachus monaſterii eccleſiæ metropolitanæ Rhemenſis dicti Orbacis diœceſis Sueſſionenſis* (*ut hujus abbas & monachi, cum quibus verſabatur, teſtantur*) *homo animo elatus, quietis impatiens, novorum verborum cupidus, inſatiabili honoris ambitione incenſus, protervus & tumultuoſus, ut inani animi oſtentatione, & falſa quadam novitate ſui nominis famam adipiſceretur, adeptam latius opinionem propagaret, & propagatam ab oblivionis injuria vindicaret, certos articulos omnium falſarum doctrinarum, quas tunc in his partibus huc & illuc diſperſas eſſe noverat, elegit & collegit*, &c. Et paullo poſt: *Idem Gotheſcalcus ordini ſacerdotali a * decano Rhemenſi initiatus* (*hæc autem promotio conſtitutionibus eccleſiaſticis reluctabatur*) *contra ſuam regulam monaſticam monaſterio egreſſus eſt, & disjunctiſſimas terras peragravit, ut ſuæ falſæ doctrinæ virus ſemper evomeret.* Quas vero hæreſes ille veteres reſuſcitaverit, quaſve novas addiderit, Hincmarus prædicta epiſtola ad Nicolaum his verbis ſubjungit.

* Richoldo chorepiſcopo

Verum ſi veſtra ſapientia catholica articulos ſcire velit, quos contra fidem eccleſiæ docere videtur, & quos ex vetere hæreſi prædeſtinatianorum hauſit (*quæ primum fuit in Africa impugnata, & poſtea in Francia, eodem tempore, quo hæreſis Neſtoriana ſub Cœleſtino papa, tam hujus auctoritate, quam cura & vigilantia ſancti Proſperi convicta fuit*) *vobis ordine exponam non omnes articulos quos tuetur, ſed tantum quoſdam eorum, qui tamen maximi momenti ſunt.*

Errores Gotheſcalci hæretici.

Dicitur igitur id quod antiqui Prædeſtinatiani etiam dicebant: Quod ſicuti Deus quoſdam prædeſtinavit ad vitam æternam: ſic etiam alios ad mortem æternam prædeſtinavit. Quod Deus non vult omnes homines ſalvos fieri, ſed dumtaxat eos qui ſalvantur: nam ſi hi omnes non ſalvantur quos Deus vult ſalvari, non omne fecit quod voluit. Quod ſi velit id quod non poteſt facere, non eſt omnipotens, ſed infirmus & impotens: attamen omnipotens eſt, quia fecit omne quod voluit, teſtante ſcriptura: Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit in cælo, in terra, in mari, & in omnibus abyſſis. *Item:* Cuncta, Domine rex omnipotens, in ditione tua ſunt poſita, & non eſt qui tuæ poſſit reſiſtere voluntati, ſi decreveris ſalvare nos, illico liberabimur. *Pſal.* 134. *Eſth.* 13.

Quod Jeſus Chriſtus Dominus noſter & ſalvator non fuit crucifixus, neque mortuus eſt pro redemptione totius mundi, id eſt pro redemptione & ſalute omnium hominum, ſed tantum pro his qui ſalvantur. Dicit, licet non omnino pari traditione, ſimili tamen errore, id quod veteres Prædeſtinationi dicebant, quando hæc verba ſancti Petri apoſtoli exponit: Negantes Dominum qui eos redemit: *Redemit eos, inquit, ſacramento baptiſmi, nihilo minus non paſſus eſt mortem Crucis, nec ſanguinem effudit pro eis.* 2. *Petr.* 2.

Verum aperte divinus Paulus dicit, quod perceptio baptiſmi vocatur redemptio: Nolite contriſtare (*inquit*) Spiritum ſanctum, in quo ſignari eſtis in diem redemptionis. *Ephes.* 4.

Et ſicut hæc electio, quæ tantum propria & ſpecialis eſt omnium electorum, & quam crucifixus pius ac miſericors redemptor his tantummodo impertiit quos redemit & eripuit, & a præteritis peccatis lavit: ſic certe redemit, liberavit, & a delictis præſentibus abluit eos qui nati ſunt, & qui naſcituri ſunt, vivos & mortuos, nimirum omnes electos. Et hi recte ſunt mundus, pro quo Dominus paſſus eſt: non ſecus quam alibi dixit: Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. *Joan.* 6.

Inſuper idem Gotheſcalcus affirmat: Abſit velim non ſolum dicam cogitare, verum etiam ſemel muſſitare, quod ſervens antiquus ad ſe rapere poſſit unum eorum, pro cujus redemptione Deo Patri ſuo Dominus ſanguinem ſuum pretioſum effudit, Amen. Et alloquens Deum, dicit: Quare manifeſtum eſt nullum eorum perire, qui ſanguine tuæ crucis redemptus eſt.

Non minus pernicioſe quam audacter defendit id quod antiqui Prædeſtinatiani non dixerunt, quod deitas ſanctæ Trinitatis triplex ſit.

Multos alios articulos omitto, quos iſte & plurimi ex noſtris patribus aſſerunt, qui veritati & integritati noſtræ fidei adverſari videntur. Quos cum veſtra auctoritas ab alio intellexerit quam a mea tenuitate, attentius perpendes, & quid de his credendum eſt cito definiet: neceſſe autem eſt, hos reſolvere. Et quamvis eorum corda inſania corrupti & depravati ſenſus ferveant, tamen propter metum noſtri regis

ANNO CHRISTI 848.

orthodoxi suas impias opiniones evomere non audent ; adeo ut in his cernamus dictum psalmistæ adimpleri : Congregans sicut in utre aquas maris. *Nam aqua maris tanquam in utre sive pelle coacervatur, qui amara hæreticorum scientia hodie ambitu regni domini Caroli vestri filii continentur, eo quod sua zizania disseminare verentur. Me etiam calumniantur, & genuino dente rodunt : sed hoc patienter cum Dei auxilio feram, propterea quod brevi extremum vitæ diem finiam. Quod si inter filios Dei illis licet, Deo sic finente, corpus meum affligere, meam patientiam, Deo opitulante, exercebunt. Et ubi de fide male sentientes, se adversarios exhibebunt, hoc aliquantulum scientiæ, quod in me est, acuent. Et quamvis me oderint, eos tamen diligam, & sic meam benevolentiam probabunt.*

Sed ut ad Gotbescalcum redeamus, si vestra auctoritas ad me scribat, ut hunc carcere liberem, ad vos mittam, ut vosmetipsi hujus doctrinam ad unguem exploretis : aut hunc in manus alterius, quem vobis placuerit mihi nominare, deponam. Quia sicut scitis quod absolute unusquisque non potest regulariter ordinari ; sic ille qui in custodiam alicujus datus est, & in certum locum detrusus, sive monachus, sive quilibet alius regulariter vivens, sine cognitione & licentia ejus ad quem spectat, absolvi canonice nequit : quidquid vobis ludebit mihi imperare, omnino perficere conabori. Solum a vobis auctoritatem peto, ne mea præsumptione judicium tot episcoporum relinquere velle videar. Non enim me delectat hunc in carcere detentum intueri, quamvis ob suam pertinacem obstinationem hat merito pœnas luat: sed ejus perfidiam molestè fero, a qua discedere non vult : Quod si vestræ auctoritati gratum sit, ut alicui custodiendus committatur, providete etiam, ut is cui tradetur, sit catholicus, & in honore & pretio habeat gravitatem ecclesiasticam, scripturamque calleat : nam Gotbescalcus non cessat totos dies integros non solum scripturas, quas ad suam voluntatem trahit repugnantes, verum etiam doctorum catholicorum sententias mutilatas, & a suo germano sensu detortas effutire. Et eo modo in sui admirationem & æstimationem rapiebat non tantum idiotas & simplices, verum etiam mediocriter doctos, & parum prudentes, qui præ se ferebant zelum Dei habere, sed non secundum scientiam & discretionem. Prætrea non solum appetit videri doctor & magister eorum qui ipsum docent, verum etiam eos qui cum eo conferunt, suis colloquiis callide intercipere contendit : quod si nequit convincere eos sic dixisse, obstinate jurabit, eos inter loquendum nonnulla protulisse, quæ forsasse non dixerunt, ut verax habeatur ; & hi qui illi sese opponunt, mendaces, & suæ propriæ doctrinæ contrarii.

ANNO CHRISTI 848.

Scripta Hincmari adversus Gotheschalcum edita recensent Flodoardus lib. 3. cap. 14.

Hincmarus, inquit, *ad supradictum Nicolaum papam litteras de suæ confessione fidei, & de apologia, quam pro fide catholica contra errorem Gotbescalci struebat, scripsit. Idem plurima alia in lucem edidit, & inter cetera collectionem sententiarum orthodoxorum patrum, ad confutandas blasphemias ipsius Gotbescalci, quam filiis ecclesiæ suæ dedicavit, docens deitatem divinæ Trinitatis non debere dici triplicem, cum in summa Trinitate unitas sit. Item poema eruditissimum Carolo regi vovit, in quo agitur de gratia & prædestinatione Dei, de sacramento corporis & sanguinis Christi, de modo videndi Deum, de origine animæ, & de fide sanctæ Trinitatis : & hoc opus inscripsit, Ferculum Salomonis. Ita maximum volumen de prædestinatione Dei & libero arbitrio contra quosdam episcopos reprehensores suos, & præsertim contra dictum Gotbescalcum & Ratbrannum monachum Corbeiensem collegit & composuit. Item alium pulcherrimum librum contra eundem Gotbescalcum & alios Prædestinatianos nomine regis exaravit, & suæ majestati his verbis scripsit. Domino Carolo regi*, &c.

c *Anno Christi* 848.) Synodum hanc Moguntianam sub Rabano archiepiscopo secundam celebratam fuisse tempore subra notato, testantur annales Pithœi, & chronicon Trithemii verbis supra allegatis. Indictionem 11. pro 12. mendose collocatam monitu illustrissimi cardinalis Baronii supra notavi : sicut etiam illud, quod ait celebratam esse hanc synodum jussu Lotharii, qui in regno Germaniæ quod frater ejus Ludovicus tunc obtinebat, nihil constituere habebat. Vide Baronium anno 848. num. 3. & sequentibus. Serarium libro 1. hist. Mogunt. cap. 33.

Quo tempore habita.

CONCILIUM LUGDUNENSE

ANNO CHRISTI DCCCXLVIII. CELEBRATUM,

In quo Godelgarius presbyter a diuturna calamitate solutus est.

INdicat hanc synodum Lupus Ferrarienſis ſcribens ad Uſuardum pro Godelgario presbytero, qui ab Amulo metropolitano, ejuſque ſynodo a rege confirmata, relaxatus eſt, ut conjicere licet ex epiſtola 80. *Sicut etiam hunc Amulum, qui & Amolo dictus eſt alias, fuiſſe archiepiſcopum Lugdunenſem, de quo idem Lupus in ſubſequente ; deinde ſynodum, cum ejus dicatur, ab ipſo ſaltem habitam fuiſſe cum ſuffraganeis ſuis, & quidem Lugduni potius quam alibi ; regem vero fuiſſe certum eſt ea ætate Carolum Calvum. Denique Uſuardum illum fuiſſe ſimul abbatem & archidiacotum, patet ex his duobus diſtinctis vocibus (eccleſiæ veſtræ & monaſterii veſtri) quibus utitur Lupus, qui id quoque confirmat, ſuam ſic inſcribendo epiſtolam.* Dilecto Uſuardo abbati & archidiacono, Lupus in Domino ſalutem. Non eſtis obliti, quemadmodum veſtris præſentibus majoribus, eccleſiæ veſtræ conſtitutum ſynodi, decretumque metropolitani Amuli, oſtenderim ſuper presbytero Godelgario, terruerimque vos, niſi præceptum domini noſtri regis, confirmantis quod ſancta ſynodus, & metropolitanus juſſiſſet, impleretis, futurum, ut jacturam gravis exilii patremini. Verum quia id hactenus diſtuliſtis, & memoratus presbyter jam diuturnam calamitatem cupit effugere : ſynodali, & metropolitani, ſimulque autoritate regia commoneo, ut quod per me vobis injunctum eſt, ſine dilatione perficiatis, ne forte pro triplici contemptu multiplicem vindictam ſuſtinere cogamini. Breves etiam, quos de facultate monaſterii veſtri mittere debuiſtis, ut apud Sedelocum mihi reddantur abſque ulla excuſatione, procurate. Bene valete. *Porro illius diſciplinæ de his abbatibus & archidiaconis ſupereſt exemplum in eccleſia ſanctæ Mariæ Auſciorum metropoli provinciæ Novempopulanæ, in qua quidem exiſtunt abbates, unaque inſuper archidiaconi, qui ſunt hujus eccleſiæ majores, ut loquitur idem Lupus, quos hodie vocamus dignitates. Similiter & in eccleſia Claromontis Arvernorum extat abbas, qui loco eſt archidiaconi. Ceterum de ſupradicto Amulo, ſeu Amolone, leguntur in codice MS. abbatiæ S. Benigni Divionenſis, hæc verba*: Amolo Agobardi epiſcopi diaconus, ordinatur epiſcopus Lugdunenſis XVII. Kal. Februarias.

CONVENTUS LEMOVICENSIS

ANNO CHRISTI DCCCXLVIII. HABITUS,

In quo canonici baſilicæ ſancti Martialis, a rege Carolo Calvo, & ab epiſcopis, monachi fieri petierunt in eadem eccleſia.

HUjus nobis eſt auctor Ademarus Engoliſmenſis in chronico, ubi quid geſtum ſit, narrat his verbis, Anno, *inquit*, ab Incarnatione Domini 848. Carolus Calvus conventum ſuum generalem habuit Lemovicæ, tempore Quadrageſimæ, cum epiſcopis Aquitaniæ, & primoribus ejus. Porro reſidente

Carolo Calvo in throno regali. Ainardus princeps seu abbas monasterii sancti Martialis, & omnes canonici, prostraverunt se subito ad pedes ejus, postulantes dare sibi licentiam se fieri monachos in eodem loco. Rex vero Deo gratias agens, cum magno gaudio petitionem eorum adimplevit, & omnes episcopos & primores eorum voluntati inclinavit. Sed Stodilus episcopus Lemovicensis cum hoc graviter ferret, & inflexibilis solus maneret: tandem Rege cogente consensit.

ANNO CHRISTI 848.

ANNO CHRISTI 848.

CONVENTUS CARNUTENSIS

ANNO CHRISTI 849.

ANNO CHRISTI DCCCXLIX. HABITUS,

In quo Carolus frater junior Pippini Aquitaniæ regis, & nepos Caroli Calvi, ab episcopis in clericum attonsus.

Ex iisdem supplementis, Labb. ibid.

Annales Bertiniani ad annum 849. Karolus, *in quiunt*, filius Pippini quondam regis Aquitaniæ, fratrem suum Pippinum in Aquitania vagantem adire cupiens, a fidelibus Caroli Regis comprehensus est, & ad ejus præsentiam perductus est, qui merito perfidiæ in eundem patruum suum & patrem ex fonte sacro, sententiam quidem capitalem meruerat, sed clementiæ respectu servatus est. Unde & mense Junio apud urbem Carnutum, Carolo rege conventum habente, post Missarum sollemnia ambonem ecclesiæ conscendens, innotuit omnibus voce propria, se ob Divinæ servitutis amorem, clericum nullo cogente velle fieri, ibique ab episcopis qui præsentes aderant, benedictus, & ad Clericum tonsus est. *Eadem habet chronicon Fontanellense: additque Corbejensem monachum factum esse. Annales vero Fuldenses, factum esse anno* 856. *Moguntinum archiepiscopum, & anno* 863. *mortuum.*

CONCILIUM I. APUD CARISIACUM (a)

PALATIUM HABITUM ANNO CHRISTI DCCCXLIX.

In quo Gothescalcus iterum damnatus presbyteri gradu est dejectus, virgisque cæsus, atque in ergastulum retrusus.

Ex P. Sirmondo. * de prædestinatione cap. 2. * Sirmondus post editos anno 1641. a Duchesnio annales Bertinianos cautius loquitur c. 11 historiæ Prædestinatianæ. *In eadem quoque synodo, aut in eodem loco, constituta sunt quatuor capitula &c.*

*De hac synodo scribit etiam Hincmarus in illo eodem * opere adversus Gothescalcum, ubi & episcopos enumerat, qui interfuerunt, & quatuor capitula profert, quæ * ibidem ab episcopis edita sunt, opposita quatuor capitulis Gothescalci. Inde igitur deprompta sunt quæ sequuntur.* Inde, *inquit*, in synodali conventu in Carisiaco palatio iterum auditur Gothescalcus ab episcopis, & ceteris quam plurimis viris ecclesiasticis atque religiosis, qui eidem synodo interfuerunt, videlicet VVenilone Senonensium archiepiscopo, Hincmaro Rhemorum episcopo, Fulcoino Morinensium episcopo, Teuderico Camaracensium episcopo, Hrothado Suessonicæ civitatis episcopo, Ragenario Ambianensium episcopo, Immone Noviomagensium episcopo, Erpoino Silvanectensium episcopo, Lupo Catalaunensium episcopo, Yrminfrido Belvacensium episcopo, Pardulo Laudunensium episcopo, Teutboldo provinciæ Lugdunensis & Lingonicæ civitatis episcopo, Gernobrio Turonensium provinciæ episcopo, Rigoldo Rhemorum chorepiscopo, VVitao Camaracensium chorepiscopo, & aliis, qui nunc Dei gratia episcopi ordinati, tunc autem jam dictæ synodo cum episcopis suis secundum ecclesiasticum morem adfuerunt. VVenilio scilicet, tunc cum Ragenario patre suo, nunc autem Rothomagensium archiepiscopus, Æneas notarius sacri palatii, & modo Parisiorum episcopus, Isaac diaconus Parduli, & nunc Lingonicæ civitatis episcopus. Sed & venerabiles abbates synodo ipsi interfuere, Ratbertus Corbejæ, Bavo Orbacis, & Halduinus Atrivillaris monasterii, aliique domini sacerdotes & diaconi. Vulfadus quoque Rhemorum metropolis œconomus, & Rodoaldus archidiaconus cum aliis sequentibus cleri ordinibus. In quorum præsentia idem Gothescalcus, sicut & in Moguntina civitate, inventus hæreticus, atque incorrigibilis, honore presbyterali, quem per Righoldum chorepiscopum, cum esset Suessonicæ parochiæ monachus, inscio civitatis suæ episcopo, usurpaverat potius quam acceperat, abjectus, & pro sua irrevocabili contumacia, secundum leges, & Agathenses canones, & regulam sancti Benedicti, ut improbus virgis cæsus, sicut decreverant Germaniæ provinciarum episcopi, ne aliis noceret qui sibi prodesse nolebat, ergastulo est retrusus.

CAPITULA QUATUOR APUD CARISIACUM IN SYNODO * contra Prædestinatianos constituta.

* Non intellig quæ an in eode latio est ex lium B nianoru de, qu suo loc ba pro mus in dium Sueſſion II. cone

I.

Quod una tantum sit prædestinatio Dei.

Deus omnipotens hominem sine peccato rectum cum libero arbitrio condidit, & in paradiso posuit, quem in sanctitate justitiæ permanere voluit. Homo libero arbitrio male utens peccavit & cecidit, & factus est massa perditionis totius humani generis. Deus autem bonus & justus elegit ex eadem massa perditionis, secundum præscientiam suam, quos per gratiam prædestinavit ad vitam, & vitam illis prædestinavit æternam: ceteros autem, quos justitiæ judicio in massa perditionis reliquit, perituros præscivit, sed non ut perirent prædestinavit: pœnam autem illis, quia justus est, prædestinavit æternam. Ac per hoc unam Dei prædestinationem tantummodo dicimus, quæ aut ad donum pertinet gratiæ, aut ad retributionem justitiæ,

II.

(a) Hodie *Kiersy*, *Chiersy*, & corrupte *Vitry*, in diœcesi Sueſſionensi ad fluvium Oſiam *Oyſe*, prope confinia diœcesis Noviomensis *Harduinus*.

II.

Quod liberum hominis arbitrium per gratiam ſanetur.

Libertatem arbitrii in primo homine perdidimus, quam per Chriſtum Dominum noſtrum recepimus : & habemus liberum arbitrium ad bonum, præventum & adjutum gratia; & habemus liberum arbitrium ad malum, deſertum gratia. Liberum autem habemus arbitrium, quia gratia liberatum, & gratia de corrupto ſanatum.

III.

Quod Deus omnes homines velit ſalvos fieri.

Deus omnipotens omnes homines ſine exceptione vult ſalvos fieri, licet non omnes ſalventur. Quod autem quidam ſalvantur, ſalvantis eſt donum : quod autem quidam pereunt, pereuntium eſt meritum.

IV.

Quod Chriſtus pro omnibus hominibus paſſus ſit.

Chriſtus Jeſus Dominus noſter, ſicut nullus homo eſt, fuit, vel erit, cujus natura in illo aſſumpta non fuerit, ita nullus eſt, fuit, vel erit homo, pro quo paſſus non fuerit; licet non omnes paſſionis ejus myſterio redimantur. Quod vero omnes paſſionis ejus myſterio non redimuntur, non reſpicit ad magnitudinem & pretii copioſitatem, ſed ad infidelium, & ad non credentium ea fide, quæ per dilectionem operatur, reſpicit partem; quia poculum humanæ ſalutis, quod confectum eſt infirmitate noſtra, & virtute divina, habet quidem in ſe ut omnibus proſit. ſed ſi non bibitur, non medetur.

NOTA JACOBI SIRMONDI, S. J.

1 *Concilium apud Cariſiacum.*) Sententiæ in Gotheſcalcum prolatæ exemplum in antiquis ſchedis a Nicolao Camuzatio ad nos miſſis eſt hujuſmodi.

Eccleſiaſtica ſententia in pertinaciſſimum Gotheſcalcum, propter incorrigibilem obſtinationem illius, in ſynodo apud Cariſiacum habita a XII. epiſcopis eccleſiaſtico vigore prolata.

FRater Goteſchalc, ſacroſanctum ſacerdotalis myſterii officium, quod irregulariter uſurpaſti, & in cunctis moribus ac pravis actibus, atque perverſis doctrinis eo hactenus abuti non pertimuiſti, judicio Spiritus ſancti, cujus gratiæ munus eſt ſacerdotale officium, per virtutem ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti noveris tibi eſſe, ſi quo modo ſuſcepiſti, ſublatum, & ne ulterius eo fungi præſumas penitus interdictum. Inſuper quia & eccleſiaſtica & civilia negotia contra propoſitum & nomen monachi conturbare contemnens jura eccleſiaſtica præſumpſiſti, duriſſimis verberibus te caſtigari, & ſecundum eccleſiaſticas regulas ergaſtulo retrudi, auctoritate epiſcopali decernimus; & ut de cetero doctrinale tibi officium uſurpare non præſumas, perpetuum ſilentium ori tuo virtute æterni Verbi imponimus.

A OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

ANNO CHRISTI 849.

De hoc ipſo conventu Cariſiacenſi primo & Gotheſcalci juſtiſſima condemnatione ſcripta fuerunt ab Hincmaro aliiſque ejuſdem ſæculi auctoribus, quæ lectori nunc exhibebimus, initio facto ab epiſtola, quam ad Amolum ſive Amolonem Lugdunenſem archiepiſcopum miſit Hincmarus, ex qua hæc inter cetera recitantur in libello ſub nomine Lugdunenſis eccleſiæ ab Ebbone Gratianopolitano amiſſitæ edito de tribus epiſtolis Hincmari Parduli atque Rabani. (a)

Quapropter, *inquit*, ad epiſcoporum eum præſentiam qui tunc regio mandato pro negotiis regis apud Cariſiacum accerſiti erant, in præſentiam etiam domni VVenilonis, qui illuc convenerat, producere ſtudui. Ubi multis audientibus B nihil dignum ratione vel dixit, vel interrogatus reſpondit. Sed ut arreptitius, cum quod rationabiliter reſponderet, non haberet, in contumelias ſingulorum prorupit: & propter impudentiſſimam inſolentiam ſuam per regulam ſancti Benedicti a monachorum abbatibus vel ceteris monachis dignus flagello adjudicatus. Et quia contra canonicam inſtitutionem civilia & eccleſiaſtica negotia perturbare ſtuduit indefeſſus, & ſe noluit recognoſcere vel aliquo modo humiliare profuſus, eſt ab epiſcopis ſecundum eccleſiaſtica jura damnatus.

Quæ in immenſum auxit Ebbo Gratianopolitanus ſeu quis alius Lugdunenſis declamator, quæ quivis per otium legere poterit, aut ab Hincmaro ipſo validiſſime refutata citato ſæpius opere de prædeſtinatione, aut ab ipſo Cel- C lotio noſtro ridiculas Porturegienſis diſſertatoris divinationes omnium eruditorum ludibriis ingenioſiſſime exponente libri 1. Hiſtoriæ Gotheſcalchi cap. 16. 16. & 17. quæ nos brevitatis ſtudio non ſecus atque epiſtolam XVII. Hincmari ad Nicolaum papam, de qua Flodoardus cap. 14. libri III. pluribus agit, aliaque ejuſdemmodi prætermittimus, ut ipſa auctoris annalium Bertinianorum verba lectoribus appendamus ab aliis non integre deſcripta.

Anno Chriſti DCCCXLIX. Godeſcalcus Gallus quidam monaſterii Orbacenſis parœciæ Sueſſionicæ monachus & presbyter, ſcientia tumidus, quibuſdam ſuperſtitionibus deditus, Italiam ſpecie religionis aggreſſus, inde turpiter ejectus, Dalmatiam, Pannoniam, Norejamque adorſus quædam noſtræ ſaluti valde contraria, præcipue ſub nomine prædeſtinationis, peſtiferis dictis & ſcriptis ad- D ſtruens, in præſentia Hludovici Germanorum regis epiſcopali concilio detectus atque convictus, tandem ad diœceſeos ſuæ urbem metropolim Rhemorum Durocortorum nomine, cui Hincmarus vir venerabilis præſidet, redire compellitur, quatenus illic dignum ſuæ perfidiæ. * Strenuiſſimus cultor Carolus advocato ſanctorum memoratæ diœceſeos epiſcoporum conventu ſuis aſpectibus præſentari decrevit.

Quo perductus, publice flagellatus, libroſque ſuarum adſertionum igni cremare compulſus eſt.

Neque vero, quamquam ad Gotheſcalcum non pertinE- ant, alienum erit a noſtro inſtituto quæ paullo poſt in iiſdem annalibus ſequuntur adſcribere de epiſcopis in Carnotenſi urbe cum Carolo rege congregatis.

Menſe Junio (Carolus Pippini filius alteriuſque Pippini frater, qui poſt Rabanum poſtea Moguntinenſis fuit antiſtes) apud urbem Carnotum Carolo rege conventum habente poſt miſtarum ſollemnia ambonem eccleſiæ conſcendens innotuit omnibus voce propria ſe ob divinæ ſervitutis amorem clericum nullo cogente velle fieri. Ibique ab epiſcopis, qui præſentes aderant, benedictus & ad clericum tonſus eſt.

CON-

(a) Hanc Synodum eamdem eſſe conſtat cum Cariſiaca II. valde probabile eſt. Verum cum bis a Labbeo repræſentetur, malui hic & in ſequentibus utramque retinere. *Manſi.*

ANNO CHRISTI 849.

CONCILIUM PARISIENSE,

ANNO CHRISTI 849.

QUOD HACTENUS DICTUM EST

A Baronio, Binio, Sirmondo, aliisque Turonense IV. adversus Nomenojum Britannicæ gentis ducem, ab episcopis quatuor provinciarum celebratum anno Christi DCCCXLIX. Leonis IV. papæ, anno III. Caroli Calvi regis X.

Synodica concilii ad Nomenojum ducem.

Illum episcopi de multis excessibus, & rejectis papæ litteris arguunt, monentque ut resipiscat.

Ex P. Sirmondo.

Landrannus Turonum metropolitanus episcopus, Dodo Andegavorum, Aldricus Cenomanorum, Vvenilo Senonum metropolitanus episcopus, Heriboldus Autisiodori episcopus, Prudentius Tricassinorum, Agius Aurelianorum, Ercanradus Parisiorum, Hucbertus Meldorum, Helias Carnutum, Herimannus Nivernorum, Hincmarus Rhemorum metropolitanus, Immo Noviomagi, Pardulus Lauduni, Rhotadus Suessionum, Hilmeradus Ambianorum, Erpoinus Silvanecti, Hermenfridus Bellovacorum, Paulus Rothomagi metropolitanus episcopus, Saxobodus Sajorum episcopus, Freculfus Lexoviorum, Vvaltfridus Bajocensium, Nomenojo priori gentis Britannicæ salutem, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.

DOminus quidem Deus occulto, justo tamen judicio permisit esse te rectorem gentis tuæ. In quo tamen regimine qualem te exhibueris, testis est conscientia tua, & amaræ querimoniæ diversarum ecclesiarum, & afflictiones nobilium & ignobilium, divitum & pauperum, viduarum & orphanorum, quos damnabili cupiditate, & horribili crudelitate vexasti. Sed quia Christianum nomen non penitus abjecisti, & nos ex apostolica successione debitores sumus omnibus, ut bene agentes ad perseverantiam exhortemur, delinquentes autem ad pœnitentiam auctoritate divina provocemus, vehementissime tuis excessibus condolemus, & a tuo intuitu paterna & episcopali sollicitudine te cupimus revocare. Cupiditate tua vastata est terra Christianorum, templa partim destructa, partim incensa cum sanctorum ossibus, ceterisque reliquiis. Possessiones ecclesiarum, quæ fuerunt vota fidelium, redemptio animarum, patrimonia pauperum, illicite in tuos usus redacta; hæreditates nobilium ablatæ, & maxima multitudo hominum & interfecta, & servitute oppressa; rapinæ crudelissimæ perpetratæ, adulteria & corruptiones virginum passim commissæ; episcopi legitimi sedibus propriis expulsi, &, ut mitius loquamur, quia dicere nolumus fures & latrones, mercenarii introducti. Patroni nostri beati Martini quondam diœcesis, ex qua vos esse negare non potestis, violata; omnes postremo ecclesiastici ordines perturbati, quod nimis dolendo & compatiendo dicimus. Satis hæc ad tuam perditionem sufficiebant: sed ad cumulum malorum auxisti temeritatem, & omnem læsisti Christianitatem, dum vicarium beati Petri apostolicum, cui dedit Deus primatum in omni orbe terrarum, sprevisti. Cum enim eum postulasses ut in libro suo te scriberet, & pro te Dei clementiam exoraret, & ille directis litteris se id facturum promisisset, si se monentem obedienter audires, non solum nihil eorum quæ mandaverat fecisti, sed ne litteras quidem ipsas recepisti. Et quia nolebas a malo desinere, timuisti bene monentem audire. In eo igitur læsisti apostolos, quorum est princeps Petrus: A læsisti episcopos, qui jam cum Deo regnant in cælis, & miraculis coruscant in terris: læsisti & nos, qui, etsi non habemus eorum meritum, idem tamen divina gratia possidemus officium. Nuper etiam excipiens Lantbertum, quem ecclesia materna pietate ex aliqua parte receperat, ea scilicet conditione, ut se corrigeret, & mala solita perfecte declinaret, fecisti te participem, immo auctorem perturbationis populi Christiani. Eum enim amator pacis Dominus noster rex etiam ad tuam suasionem, removerat a finibus tuis, & aliis honoribus decoraverat, & nunc eum rebellare conantem velut in gremium recepisti, & ut in malo proficiat favere non desinis. Jube afferri libros tuos, & in eis comminantem Domi- B num audies: *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia jungeris:* & non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus dignos esse morte invenies. Nec ignoras, quod certi fines ab exordio dominationis Francorum fuerint, quos ipsi vindicaverunt sibi, & certi quos petentibus concesserunt Britannis. Quomodo ergo despicis legem Dei, quæ præcepit, ne transgrediaris terminos quos posuerunt patres tui, & terram Francorum injuste tibi defendere conaris, nec formidas illud: *Maledictus qui transgressus fuerit terminos proximi sui?* O quid facturus es in die magni judicii, cum tibi reddenda erit ratio de tuis annis, mensibus, horis, momentis? Et hoc erit celeriter. Verum est enim, quod juvenis possit cito mori, sed senex diu non possit vivere. Ante te prolixum sæculum, post te quoque Deo certum est quantum durabit. Pro hac vita brevissima noli tibi sempiternam miseriam comparare. Nisi deponas pervasionem alienorum, oppressiones omnium, societates perditorum, & recipias admonitionem sedis apostolicæ, nostræque unanimitatis, non tibi prodesset fides, nec quæcumque pietas, aut bona opera. Quod salvator dicit: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum.* Cogita quid mereatur qui scandalizaverit unum de pusillis, & ita poteris colligere quam ingentem sis perlaturus, nisi resipueris, damnationem, qui partem maximam populi Christiani gravissime perturbasti. Quam- D obrem monemus te, obsecramus, obtestamurque, tuæ salutis cupidi, pone finem malis tuis, convertere ad Dominum, cujus nemo nostrum potest effugere judicium. Fac fructus dignos pœnitentiæ, hoc est, quia granditer deliquisti, granditer bona exerce: ut non solum non torquearis cum diabolo & reprobis in inferno, verum etiam gaudeas cum Deo & electis ejus in cælo. Id tibi quoque pollicemur, quia si te Deo restitueris, apud eum intercessores pro peccatis tuis esse cupimus, & apud pium principem nostrum, ut tibi tuæque posteritati benigne consulat, conabimur obtinere. Maximum reatum te contraxisse scimus, quod epistolam sedis apostolicæ respuisti, existimans aliqua in ea tibi noxia contineri. Sed quod E exemplar ejus venerabilis papa nobis dignatus est dirigere, notum tibi facimus, nihil in ea contineri, quod ad tuam pertineat læsionem. Et propterea parati sumus, si vis, secundum legatum sedis memoratæ cum scriptis toti mundo venerandis

2. Par. 1

Deut. 2

Matth.

dis dirigere. Quod si eum receperis, qui nos monuimus excusabiles erimus. Sin autem receperis & auscultaveris, & Dominum & beatum Petrum propitios, & nos habebis in fide conjunctos, & intercessores proficuos. Si vero nos benigne monentes contempseris, certum tibi sit, nunquam tibi futurum locum in cælo, & cito non futurum in terra: quod tua culpa separatus ab apostolica & nostra societate anathematis ultione, locum habebis, quod avertat Deus, in Tartaro. Hæc etiam per tuum ministerium denuntiamus Lantberti hominibus, & quibuslibet gentis tuæ: quod si communicaverint, anathemate condemnabuntur, & traditi satanæ sine fine peribunt. Conversos autem recipimus, & in pace Christiana permanere optamus, atque pro eis parati sumus Domini nostri regis clementiam quantum possumus flectere.

ANNO CHRISTI 849.

Nota Jacobi Sirmondi, S. J.

1 *Concilium Turonense.* IV.) Ex synodica episcoporum quo anno habita fuerit synodus non apparet, nec quo loco Turonensem ut appellarent suasit, opinor, & argumentum ipsum quod ad provinciam Turonicam spectat, & Lantrannus Turonum antistes, qui primum obtinet locum. Annum vero 849. designant veteres schedæ apud Baronium. Quo fit ut posterior accipiendus sit Lantrannus. Duo enim ejus nominis in antiquis catalogis recensentur archiepiscopi Turonenses, atque inter utrumque Ursmarus, qui in conventu apud Sparnacum nominatus est anno 846.

Notæ Severini Binii.

2 *Concilium.*) Carolus rex Francorum Britanniam minorem Nomenojo cuidam duci regendam & administrandam commiserat: qui cum humana simul atque divina vastaret, episcopos a suis ecclesiis pro animi furore expelleret, Leo pontifex, ut hominem perditissimum ad meliorem frugem reduceret, litteras ad eum scripsit exhortatorias: quas cum tyrannus superbissimus non modo contempsisset, verum etiam oblatas repudiasset, Francorum episcopi viginti duo supra in proœmio epistolæ nominatis, sedis apostolicæ propugnatores, auctore Lantranno ad hanc synodum convenerunt, hancque epistolam, qua eum ob contemptum sedis apostolicæ redarguerunt, pœnamque excommunicationis infligendam nisi resipiscat comminati sunt, ad tyrannum transmiserunt: quo eventu, non constat, nisi quod in chronico Engolismensi Deo vindice morte repentina sublatus scribatur, his verbis: *Anno octingentesimo quinquagesimo, jubente Domino, Nomenojus ab angelo percussus interiit.* Hanc epist. synodalem Frontoni Ducæo Societatis Jesu theologo acceptam refert Baron. anno 849. num. 14.

Observatio Philippi Labbe, S. J.

Andreas Duchelnius cum ceteris historicis, qui de rebus veterum Francorum scripserunt, edidit anno 1636. tom. II. excerpta quædam ex chronico Fontanellensi: ex quibus discimus Incarn. dom. 849. Parisiis fuisse celebratam illam synodum, quam Baronius, Binius, Sirmondus, regius collector, aliique Turonensem vocaverunt. Nos vero Parisiensem, ut solet, a loco deinceps indigitabimus. Auctoris illius hactenus innominati verba, si quis desideret, non gravate adnotabimus. *Inde Dominus rex Carolus ad Biturigas civitatem mense Decembri venit: Episcopi in Parisiaco synodum generalem tenuerunt. Autumnale tempus imbribus inundatissimum fuit. III. Nonas Januarias fulgura*, &c. *In mense Februario* (anno Romano more 850.) *Dominus rex Carolus de Aquisania regressus est.* Ex his vero anonymi monachi verbis, non sub autumnale potius, quam æstivum, aut hibernum tempus celebratam fuisse hanc synodum quisquam prudens chronologus elicere poterit.

ADDITIO AD CONCILIUM PARISIENSE ANNI DCCCXLIX.

I.

Herimanni episcopi Nivernensis donationes factæ ecclesiæ Nivernensi, & canonicis ac sanctimonialibus quos instituebant.

Auctoritas Divina testatur, ut episcopi per diversa loca constituti licentiam habeant res ecclesiarum secundum canonicam auctoritatem cum Dei amore & reverentia distribuendi & ordinandi: videlicet canonicis, monachis, sanctimonialibus, & pauperibus, juxta creditam sibi dispensationem. Ideoque ego in Dei nomine Herimannus Nivernensis ecclesiæ indignus episcopus, ob amorem & reverentiam Dei omnipotentis sanctorumque martyrum Cyrici & Gervasii, præsentialiter constituo, atque diuturnis temporibus inconvulsum manere decerno, villas scilicet cum mancipiis aliisque rebus, ad eorum stipendia qui in sanctis locis Deo serviunt, sive servituri sunt. Fuit enim olim ipsa civitas cum aliis suæ parochiæ locis nobiliter & canonice ordinata: sed præpediente hostium perturbatione regumque discissione, res ipsius ecclesiæ convulsæ & dilaceratæ extiterunt, sicut plenius cognitum est; omnisque ordo religionis funditus annullatus. Sed dominus Carolus invictissimus augustus, clementia Dei tactus, partem ex rebus memoratæ ecclesiæ reddidit Hieronymo episcopo, ad sacra loca restauranda vel munienda: quæ loca dum canonice restaurare vellet, migravit ab hac vita. Postmodum Jonas episcopus antecessor noster, in quantum potuit, & tempus dictavit, in ipsa ecclesia laborare non distulit. Nos vero Dei adjutorio fulti, & hoc quod illi constituerunt observavimus, & tam ex rebus ipsius ecclesiæ, quam ex nostris propriis, augmentare juxta nostram exiguitatem non distulimus.

Primum ergo intra civitatem constituimus canonicos LX. eorumque stipendiis has perpetualiter habendas delegavimus villas, Patriniacum, Germiniacum, Salviniacum, Pirigium, Variniacum, cum omnibus eorum appendiciis. Proprium ideo nostrum, id est Patriniacum cum ecclesia & ædificiis, omnibusque suis adjacentiis, totum & ad integrum eis dedimus, sicut in charta donationis, quam eis fecimus, continetur: & in proprio quoque nostro, in pago Nivernensi & in agro Morimise, dedimus eis ecclesiam in honore sancti Salvatoris, in loco qui dicitur Montilius cum omnibus suis appendiciis: in loco qui vocatur Liones, ecclesiam in honore sancti Cyrici cum adjacentiis suis: in hoc loco qui vocatur Calidys fons, quidquid ibi habuimus, & villam Coloriam cum ecclesia sancti Martini, nec non & ea quæ Hildradus comes ipsis canonicis in villa Arcus dedit: & ex propriis Hermodi abbatis avunculi mei dedimus ei mansos VI. in pago Nivernense & Analmise. Dedimus etiam juxta murum civitatis mansum cum vinea, quem de Bernone comparavimus, necnon & vineas infra extraque civitatem, quæ sunt de ratione sancti Cyrici: insuper quæcumque Divina pietas eidem ecclesiæ conferre voluerit in futurum, tam per nos, quam per alios quosque.

Præterea in monasterio S. Martini constituimus canonicos XVI. eorumque stipendiis dedimus villam seu campum cum integritate sui: & in villa Arcado mansos IV. in Orbudo in villa Bodenago quidquid prædictæ ecclesiæ Ragenfredus quondam vocatus episcopus dedit, & medietatem vineæ quæ adhæret eidem ecclesiæ: in pago Patrinivense dedimus eis mansos V. ex proprio nostro cum mancipiis rebusque ad se pertinentibus caussa sepulturæ nostræ.

In monasterio sancti Aniani constituimus monachos, & in monasterio sancti Genesii sanctimoniales, & res ad easdem cellas pertinentes cum integritate reddimus, confirmamus. Volumus ut habeant licentiam una cum consensu & voluntate sui pontificis, ex seipsis eligendi abbatem, vel abbatissam, si tamen tales inibi repertæ fuerint:

sin

ANNO CHRISTI 849.

siu alias, episcopus secundum suam dispensatio nem, undecumque dignum duxerit, ordinet eis abbatem vel abbatissam. Cetera sancta loca, vel cellas, quantum Divina clementia largiri dignata est, & possibilitas suppetit, restaurare curavimus. Si autem successores nostri eisdem locis aliquid augmentare voluerint, in eorum maneat arbitrio. Verumtamen ea quæ a nobis, & a sanctis patribus nostris canonice ordinata, inviolabiliter ita permanere concedant: simulque per Dominum & propter Dominum omnes successores nostros obtestamur, ut nullum de locis supranominatis, cuiquam laico homini, beneficiario jure tribuant, sed liceat eis sub præfatis testamentis habere. Hospitum denique loca non longe a nostra civitate duo constituimus, unum ad pauperes recipiendos, alterum ad nobiles viros undique confluentes, tam ex nostro proprio, quam ex rebus & bonis & decimis ejusdem ecclesiæ. Si quando vero, quod minime futurum credimus, aliquis extiterit tergiversator, & hæc quæ a nobis canonice acta sunt, convellere ac destruere voluerit: in adventu Domini anathematis sententia puniatur, si non resipuerit: Et ut hæc auctoritas Dei & nostra pleniorem in nomine obtineat firmitatem, manu propria eam subter firmavimus, & sanctorum patrum nostrorum manibus roborandam esse decrevimus. Et subscripserunt.

Repetenda sunt eorum nomina ex synodica concilii Parisiensis, pag. 923. 924.

II.

KAROLI CALVI CONFIRMATIO præcedentis donationis, facta anno DCCCL.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Karolus Dei gratia rex. Si sacerdotum Dei petitionibus, maxime in ecclesiasticis utilitatibus, benignum sensum præbuimus, regiam consuetudinem exercemus: ac per hoc nos æternam beatitudinem adepturos procul dubio confidimus. Itaque notum sit omnibus sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus, & nostris præsentibus & futuris, quia venerabilis vir Herimannus Nivernensis ecclesiæ episcopus, culminis nostri adiens sublimitatem, innotuit qualiter ministerii sui opus exercens, pastorali officio providerit utilitatibus ecclesiæ sibi commissæ, & quomodo de facultatibus ejusdem ecclesiæ deputaverit quasdam villas usibus & stipendiis Domino servientium canonicorum suorum, tam infra civitatem consistentium, quam etiam in aliis monasteriis suæ sedi appendentibus sive subjectis degentium. Quatenus sine mordacis inopiæ sollicitudine ecclesiam canonicam & regularem institutionem interius & exterius, victu tegumentoque contenti, Domino valeant militare. Unde etiam testamentum scriptum faciens, propriaque manu roborans, sanctorum patrum, episcoporum scilicet regni nostri, pro utilitate sanctæ Dei ecclesiæ, 849. anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi, & regni nostri x. in die Nonarum Novembris Parisius convenientium, auctoritate studuit confirmari. Itaque humiliter petiit, ut eamdem imprævaricabilem auctoritatem præcellentiæ nostræ præcepto regaliter corroboraremus, videlicet, ut devotionis & sacræ voluntatis participes, de excessibus nostris Divinæ pietatis munere facilius indulgentiam consequi mereamur. Ejus iniquam petitionem clementer audisse & libentissime exaudisse cunctis notitiam esse volumus. Quare altitudinis nostræ scriptum hoc fieri jussimus, per quod constituimus & firmamus, ut, sicut in memorato a sanctis patribus præsulibus regni nostri confirmato privilegio continetur, quidquid superius nominatus venerandus episcopus Herimannus ex facultatibus & villis episcopatus sui tam clericis sedis suæ, quam & aliis per cellas eidem ecclesiæ suæ subjectas canonicis & monachis & sanctimonialibus deputavit, quidquid præterea ex rebus suæ proprietatis ad augmentum stipendiorum ipsorum addidit, secundum ejus rationabilem constitutionem, nostris & futuris diebus maneat firmum & inconvulsum, nullique liceat præsentibus ac futuris temporibus secus eandem laudabilem institutionem exinde adinvertere aut immutare. Quatenus tantorum virorum consensio ex futurorum fidelium assensu in omnibus sæculis semper confirmata laudetur. Ut autem hæc magnitudinis nostræ confirmatio in Christi nomine meliorem obtineat vigorem, de annulo nostro subtus eam jussimus sigillari.

R

Signum Karoli KOS glorioſissimi regis.

L

Æneas Notarius ad vicem Ludovici recognovit.

Datum IX. Kalend. Junii, Indict. XIII. in anno X. regni Karoli glorioſissimi regis Actum in Vermeria palatio nostro regio in Dei nomine feliciter. Amen.

AD CONCILIUM PARISIENSE,

Quod a nonnullis Turonense dicitur,

ADDITIO.

Ex Suppl. Mansi tom. I. pag. 921.

AD concilii hujus decreta pertinere arbitror sanctionem illam, quam ex vetusto, ut opinor, scriptore notavit Albericus monachus Triumfontium his verbis: *Audradus Chorepiscopus Senonensis de mandato Petri, qui ei in visione apparuit, & de licentia archiepiscopi sui Romam profectus est, anno induciarum* (inter fratres Ludovici pii filios) *quinto, & libros suos obtulit quarto Leoni papæ, qui reverenter eos excepit. Inde Senonas reversus, Parisiis ad concilium revocatus est, & non solum ipse, sed etiam alii chorepiscopi, qui erant in Francia, in eodem Concilio depositi sunt.*

CON-

ANNO CHRISTI 849.

CONCILIUM ROMANUM,

ANNO CHRISTI 849.

AD QUOD ANASTASIUS S. R. E.

Presbyter Cardinalis tituli S. Marcelli a Leone P. vocatus est.

CONcilium Romanum a Leone IV. ob Anastasium presbyterum Cardinalem tit. S. Marcelli coactum circa an. Ch. 849. eruitur ex actis depositionis, & excommunicationis ejusdem inter acta Concilii Romani an. 853. ubi in actis primæ excommunicationis latæ an. 850. die 16. Decembris legitur: *Qui nunc illuc* (legendum fortasse *illum* nempe Anastasium) *latitando in ipsa demigratione per biennium moratus est: & ad duo vocatus Concilia nostra minime venit &c.* Igitur hoc Concilium celebratum est inter spatium 16. Decembr. anni 848. & 16. Decemb. 850. quo biennium illud expletur. Hoc idem habent acta secundæ excommunicationis in eumdem latæ anno A 853. mense Majo, & Junio Indict. 1. *At ubi redire distulit* (nempe Anastasius) *duo pro eo episcoporum Concilia congregavimus*, &c. Et in Actis ejus depositionis eodem anno 853. m. Decembri latæ: *ad congregata duo pro eo episcoporum Concilia venire noluit*: & in utrisque secundæ excommunicationis, & depositionis actis dicitur: *Jam per quinquennii tempus per alienas Parochias velut ovis errans discurrere;* E quibus patet ab an. 848. eum incœpisse suam Parœciam deserere, & ad alienas transmigrare, & pro eo congregata duo Concilia, ad quæ vocatus non advenit; alterum quidem circa an. 848. de quo nunc; alterum vero anno 850. de quo mox dicemus.

ANNO CHRISTI 850.

[a] SYNODUS REGIATICINA,

ANNO CHRISTI 850.

SEU POTIUS IN URBE REGIA

Ticino facta, ad reformandos mores ecclesiæ celebrata anno DCCCL.

PRÆFATIO.

ANno incarnationis dominicæ DCCCL. indictione XIV. & Hlotharii atque Hludovici piissimorum Augustorum XXX. atque primo in urbe * Regiaticino facta synodus, cui præsederunt Angilbertus Mediolanensis archiepiscopus, Theodemanus Aquilejensis patriarcha, & Joseph venerabilis episcopus atque archicapellanus totius ecclesiæ, in qua hæc constituta sunt

CAPITULA.

I.

Decrevit sancta synodus domesticam & interiorem episcopi conversationem totius reprehensionis atque suspicionis impenetrabilem fieri debere, ut, juxta apostolum, *provideamus bona, non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus*. Oportet igitur ut cubiculo episcopi, & secretioribus quibuslibet obsequiis, sinceræ opinionis sacerdotes & clerici assistant, qui vigilantem, orantem, sacra eloquia scrutantem, episcopum suum jugiter attendant, ejusque sanctæ conversationis testes, imitatores, & ad Dei gloriam prædicatores existant.

II.

Statuimus, ut non tantum dominicis diebus, & præcipuis festivitatibus episcopi missas celebrent, sed, cum possibile fuerit, quotidiana quoque sacrificia frequentent: nec fastidiant privatim, primum pro se, deinde pro consacerdotibus, pro regibus, & cunctis ecclesiæ Dei rectoribus, proque his qui se orationibus ipsorum peculiariter commiserunt, & maxime pro pauperibus preces fundere, & omnipotenti Deo hostias offerre, comitante pia compunctione, & sacræ devotionis affectu, quod magis occulte sacrificantibus convenit, ut ipse quoque sacerdos hostia viva fiat, & sacrificium Deo spiritu contribulato.

III.

Placet episcopum moderatis epulis contentum esse, suosque convivas ad comedendum & potandum non urgere, quin potius semper se sobrietatis præbeat exemplum. Removeantur ab ejus convictu cuncta turpitudinis argumenta, non ludicra spectacula, non * acromatum vaniloquia, non fatuorum stultiloquia, non scurriles admit-

* adroamatum.

---

1 Basnage in nova editione Antiq. Lectionum Canisii tom. 2. par. 2. pag. 357. docet hoc Concilium habitum non an. 850. sed 855. idque bina ratione. Prior, quia indictio IV. incidit in an. 855. nec potest unquam convenire an. 850. Posterior vero, quod annus trigesimus primus Lotharii conciliatur cum an. 855. ejus imperii epocham statuendo ab an. 823. quo a Pontifice fuit coronatus. At multipliciter errat vir doctus. Primo siquidem Indictio in Concilio exhibita non est IV. sed XIV. legit hic Labbeus, vel XIII. ut legit ipsemet Basnagius; neque earum utraque potest an. Ch. 855. convenire. Secundo annus 31. Lotharii, eos enumerando ab an. 823. quo die 5. Aprilis a Pontifice coronatus est, nequit conciliari cum anno Ch. 855. cujus die 5. Aprilis exorsus est annus 33. ab accepta a Lothario Romæ Imperii corona. Tertio annus Lotharii, quem repræsentat Concilium, non est XXXI. sed trigesimus Lotharii, primus vero Ludovici. Habitum igitur revera est hoc Concilium anno Ch. 850. quocum conveniunt reliquæ Concilii Epochæ; is siquidem annus erat trigesimus Lotharii deductus ab an. 820. quo Rex Italiæ dictus est, & primus Ludovici cum anno superiori imperii collega declaratus fuerit. Cum vero Lotharius ante Kalend. Septembr. an. 820. Rex Italiæ dictus fuerit, manifestum est loco *Indictionis* XIV. reponendam hic esse *Indict.* XIII. prout legit Basnagius in citata nupera Canisii editione; ideoque hæc Ticinensis synodus vel hyemali, vel potius verna tempestate congregata fuerit.

admittantur præstigiæ. Adsint peregrini & pauperes, & debiles, qui de sacerdotali mensa Christum benedicentes benedictionem percipiant. Recitetur sacra lectio: subsequatur vivæ vocis exhortatio, ut non tantum corporali cibo, immo verbi spiritalis alimento, convivantes se refectos gratulentur, ut in omnibus honorificetur Deus, per Jesum Christum Dominum nostrum.

ANNO CHRISTI 850.

IV.

Ut episcopus omnes affectiones, quæ a sancta conversatione, & sacerdotali abhorrent officio, penitus repudiet: & non canibus, aut accipitribus, vel capis, * quod vulgus Falcones vocat, per seipsum venationes exerceat, equorum quoque mulorumque superfluam curam contemnat, pretiosarumque vestium cultum & dissolutum, ac velut ad pompam compositum vitæ, incensum sit sacerdotis eloquium, spiritali sale conditum, non curiosis & protervis & cothurnosis vocibus tumidum. Sit sermo episcopi juxta evangelium: *Est, est; non, non.* Si quid enixius affirmandum duræ forsitan audientium mentes exigunt, more potius apostolico interponat suæ locutioni; *Deus scit*: aut, *Coram Deo*, quam per imperatoris gratiam, sicut militantibus sæculo jurare celebre est, sua dicta confirmet. Purgetur sane, Domino suffragante, ab omni levitate atque jactantia dignitas episcopalis, ut omnibus Christianis bonæ conversationis speculum fieri valeat.

* quos

2. Cor. 11. & 12.

V.

Ut episcopi canonicas scripturas, & sancta dogmata jugi meditatione discutiant, & presbyteris ac clericis suis subtilius tractando, & differendo occultos sacrarum litterarum thesauros aperiant, populis vero juxta ipsorum capacitatem dominicis & festis diebus verbum prædicationis impendere non negligant. Quod si quis se deinceps ab hac observatione, & ab his quæ superius sunt statuta, subtraxerit, tamquam proprii desertor officii divinis legibus subjacebit.

VI.

Sollicite procurent episcopi quam diligentiam erga plebem sibi commissam unusquisque presbyterorum gerat. Oportet enim ut plebium archipresbyteri per singulos unumquemque patremfamilias conveniant, quatenus tam ipsi, quam omnes in eorum domibus commorantes, qui publice crimina perpetrarunt, publice pœniteant. Qui vero occulte deliquerunt, illis confiteantur quos episcopi & plebium archipresbyteri idoneos ad secretiora vulnera mentium medicos elegerint: qui si forsitan in aliquo dubitaverint, episcoporum suorum non dissimulent implorare sententiam. Si vero episcopus hæsitaverit, non aspernetur consulere vicinos episcopos, & ambiguam rem alterius, aut certe duorum vel trium fratrum examinare * concessu. Quod si adeo aliqua obscuritate vel novitate perplexa res fuerit, si quidem diffamatum certæ personæ scelus est, metropolitani & provincialis synodi palam sententia requiratur, ut illud impleatur apostoli: *Peccantes publice argue, ut & ceteri metum habeant.* Si autem occulta confusio est, & is a quo quæritur salutis consilium explicare non sufficit, potest suppresso facinorosi nomine qualitas quantitasque peccati discuti, & congruus correctioni modus inveniri. Similiter autem & singulis urbium vicinis & suburbanis, per municipalem archipresbyterum, & reliquos ex presbyteris strenuos ministros procuret episcopus habita penitus in rebus dubiis observatione, quæ superius * prexa est.

ANNO CHRISTI 850.

* forte concessu.

1. Tim. 5.

* forte fixa.

VII.

Oportet etiam per oppida singula, villasque curam gerere presbyteros, qualiter pœnitentes impositam sibi abstinentiæ formam custodiant, & utrum eleemosynarum largitione, vel aliis remissionem peccatorum promerentibus piis operibus inferviant, & qua cordis contritione vel lamentatione seipsos afficiant; ut hac consideratione pœnitudinis, tempus rationalem possit accipere terminum, & vel extendatur, si pœnitens negligenter injuncta prosecutus est; vel brevietur, si desideranter veniæ placationeis studuit promereri. Reconciliatio vero pœnitentium, juxta antiquorum canonum instituta, non presbyteris, sed ab episcopis fieri debet: nisi forte quis in periculo fuerit constitutus, & se reconciliari devote petierit. Si episcopus absens fuerit, debet utique presbyter consulere, & sic pœnitentem ejus præcepto reconciliare. Aliter autem sicut nec chrismatis confectio, vel puellarum consecratio, ita nec pœnitentium reconciliatio ullatenus a presbyteris fieri debuit: quia solis episcopis apostolorum vicem tenentibus per manus impositionem specialiter in ecclesia conceditur, quod tunc apostolis ad ipsos Domino dicente concessum est: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.*

Joan. 20.

VIII.

Illud quoque salutare sacramentum, quod commendat Jacobus apostolus dicens: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & suscitabit illum Dominus: & si in peccatis fuerit, remittetur ei*, solerti prædicationi populis innotescendum est, magnum sane ac valde appetendum mysterium, per quod si fideliter poscitur, & * remittuntur, & consequenter corporalis salus restituitur. Sed quia frequenter contingit ut ægrotus

Jacob. 5.

* pec

ali-

aliquis aut sacramenti vim nesciat, aut minus periculosam reputans infirmitatem, salutem suam operari dissimulet, aut certe morbi violentia obliviscatur, debet eum loci presbyter congruenter admonere, quatenus ad hanc spiritalem curam, secundum propriæ possibilitatis vires, vicinos quoque presbyteros invitet. Hoc tamen sciendum, quia si is qui infirmatur publicæ pœnitentiæ mancipatus est, non potest hujus mysterii consequi medicinam, nisi prius reconciliatione percepta communionem corporis & sanguinis Christi meruerit. Cui enim reliqua sacramenta interdicta sunt, hoc uno nulla ratione uti conceditur. Si autem infirmi qualitas talis est, ut per seipsum visitandum & ungendum dignum existimet episcopus, ab ipso quam plurimum competenter fieri valet, a quo ipsum chrisma conficitur, & cui peccata remittendi officio privilegii potestas concessa est.

IX.

Ex diversis partibus perventum est ad sacram synodum, quod quidam parentum filias suas, cum ad nubilem pervenerint ætatem, easque pro suo modulo satis convenienter nuptum tradere possint, diutius quam necesse est secum detineant; unde sæpe contingit, ut in ipsa paterna domo corrumpantur. Fertur & de *quibus, quod dictu quoque nefas est, ipsos parentes filiarum suarum corruptoribus * conhibentiam præbere, & natarum suarum lenones existere: monendi igitur a presbyteris sunt patres familias, ut filiabus suis tempestive nuptias provideant, & calorem ferventis ætatis conjugali lege præveniant, primum scientes quia tales, etsi post corruptelam legitimis viris copulatæ fuerint, non possunt tamen cum sponso pariter benedictionis * sacerdote munus percipere. Deinde si in eorum domibus tale nefas * est, acciderit: si quidem illis nescientibus, pro sola negligentiæ culpa pœnitentiæ subjiciendi sunt. Si vero * corruptionis turpitudinem ipsi consenserint, maior his, qui prohibere debuerant, pœnitentiæ sarcina, quam ipsis qui perpetrarunt, imponenda est. Ad ultimum vero hoc noverint, ecclesiasticis * sanctibus esse præfixum, ut nullus * plus pœnitens, usque ad tempus * per pœnitentiæ conjugium contrahere valeat, & hac ratione corruptam filiam non posse conjugio copulari, quousque per publicam pœnitentiam, & ipsa & parentes, si forte consensisse probati fuerint, reconciliationem & sacri altaris communionem obtinere meruerint.

X.

ANNO CHRISTI 850.

De raptoribus vero, antiquorum patrum statuta sequentes, hoc tenendum censemus, ut si eas rapuerint, quæ cum sponso pariter benedictione sacerdotali initiatæ sunt, licet eadem corruperint, abstrahantur tamen ab his, & propriis sponsis reddantur: quæ vero vel viduæ, vel adhuc (*a*) sponsæ non fuerunt, & absque ipsarum & parentum voluntate rapiuntur, nihilo minus parentibus vel propinquis restituantur, & aliis, si voluerint, nubant: nam ipsis a quibus raptæ sunt legitimæ demum uxores nullatenus esse possunt, ipsos autem raptores, eisque auxilium præbentes, quamquam anathematizandos antiqui canones præcipiant, in ultimo tamen constitutis, si devote postulaverint, sacræ communionis viaticum pro misericordia dandum non negamus. Quod si aliquis de ordine clericali hujusmodi (*b*) transgressoribus cooperator extiterit, proprii gradus honore carebit.

XI.

Inveniuntur nonnulli per diversas provincias & civitates habentes possessiones, qui cum aliquod publice scelus perpetraverint, & ab episcopo vel presbyteris loci conventi fuerint, ut pœnitudinem gerant, ab alterius civitatis episcopo vel presbytero se jam pœnitentiam suscepisse vel suscipere velle fateantur, atque ita sibimet illudentes Deo mentiri conantur. Tales ergo ab episcopo civitatis, in cujus parochia scelus commissum est, statim communione privati ad agendam pœnitentiam cogantur. Scribet autem qui eum communione privaverit aliis quoque episcopis in quarum parochiarum territoriis hujusmodi prædia possidet, ut & ipsi non scientes a sua illum communione removeant; ne forte postmodum per ignorantiam sibi subreptum quærantur. Manifesta etenim & ecclesiastica sanctio continet, ut qui ab uno episcopo excommunicatus est, ab aliis ei non debeat episcopis communicari.

XII.

Hoc autem omnibus Christianis intimandum est, quia hi qui sacri altaris communione privati, & pro suis sceleribus * revendis aditibus excluſi publicæ pœnitentiæ subjugati sunt, nullo militiæ sæcularis uti concilio, nullamque reipublicæ debent administrare dignitatem, quia nec popularibus gentibus eos miscri oportet, nec vacare salutationibus, nec quorumlibet causas judicare, cum sint ipsi divino addicti judicio. Domesticas autem necessitates curare non prohibentur, nisi forte propter scelerum, ut sæpe fit, enormitatem conscientiæ stimulis exagitati, & in

* *forte* revendis adytis.

Dantur variantes ex Muratorio Tom. 1. par. 2. pag. 150.
(*a*) *Sponsatæ.* (*b*) *transgressor aut.*

in se perculsi, ipsius privatæ rei administrationem implere nequiverint. Qui vero administrationem episcopi seu sacerdotum perpetrato palam scelere pœnitentiæ remedium suscipere noluerint, magis abjiciendi sunt, anathematizandi scilicet, tamquam putrida ac desperata membra ab universalis ecclesiæ corpore dissecandi, cujusmodi jam inter Christianos nulla legum, nulla morum, nulla collegii participatio est, quibus neque in ipso exitu communicatur, & quorum neque post mortem saltem inter defunctos fideles commemoratio fit: sed si ad hoc irrevocabile judicium obdurati cordis contemptus trahit, non sine magna tamen examinatione veniendum est, & omnia sacerdoti prius experienda, nec absque metropolitani cogitatione, & provincialium episcoporum communi judicio quemlibet anathematizandum esse permittimus. ANNO CHRISTI 850.

XIII.

Propter assiduam erga populum Dei curam singulis plebibus archipresbyteros præesse volumus: qui non solum imperiti vulgi sollicitudinem gerant, verum etiam eorum presbyterorum, qui per minores titulos habitant, vitam jugi circumspectione custodiant, & qua unusquisque industria divinum opus exerceat, episcopo suo renuntiet: nec obtendat episcopus non egere plebem archipresbytero, quod ipse eam per se gubernare valeat: quia etsi valde idoneus est, decet tamen ut partiatur onera sua: & sicut ipse matrici præest, ita archipresbyteri præsint plebeis, ut in nullo titubet ecclesiastica sollicitudo: cuncta tamen ad episcopum referant, nec aliquid contra ejus decretum ordinare præsumant.

XIV.

Quia non tantum a sæcularibus personis, immo & ab ipsis præsulibus, quod minime decuit, tam virorum quam feminarum monasteria destructa inveniuntur, placuit sanctæ synodo, ut ab episcopis primum eorum status recuperationis sumat exordium, & omnia monasteria, quæ ab episcoporum sunt potestate, protinus restaurentur: & * quinque episcoporum ad venturam sequentis anni, Domino propitio, synodum monasteria, quæ sub sua potestate neglecta fuerant, aliqua ex parte recuperasse repertus non fuerit, excommunicetur.

* *leg.* quicumque

XV.

Similiter & de * xenodochiis statuimus, ut quæque in episcoporum sunt potestate, secundum dispositionem eorum * quia instituerunt, gubernentur. Quæ autem sub defensione quidem sunt ecclesiæ, sed juxta * institutum decreta per hæredes vel pertinentes, qui religiosam vitam duxerint, regi debent; procuret episcopus, ut ab eis non negligantur: & si in aliquo malæ tractationis obnoxii reperiuntur, ecclesiasticæ subjaceant disciplinæ. Quod si hæredes, sive clerici sive sæculares, adeo importune contra majorum suorum decreta ire tentaverint, ut testatoris institutionem supprimere vel obscurare nitantur, & inter se * xenodochii substantiam dividere, nuntietur sacratissimo imperatori, ut ejus auctoritate hujusmodi transgressorum nequitia coerceatur.

* xenodochiis

* qui instituerunt.

* institutorum

XVI.

Suggerendum est beatissimis imperatoribus, quia hi qui monasteria & xenodochia sub defensione sacri palatii posuerunt, ideo fecisse probantur, quod a nullo melius quam a summis potestatibus protegenda crediderint: & si ea contra decreta institutorum personis quibus non licet dederint, ipsi impugnatores efficiuntur, qui propugnare debuerunt, & cavendum summopere principibus, ut quia minime nunc judicantur, ne in futuro judicio ab omnipotenti Deo gravius judicentur, secundum Apostolum: *Etenim horrendum est incidere in manus Dei viventis*. Nos vero qui debitores sumus ut fideliter annuntiemus, idcirco humiliter suggerimus quod silere non audemus. Hebr. 10.

XVII.

Omnes Christianos scire oportet, quia omnium rerum suarum decimationem Deo fideliter reddere debent: & secundum episcoporum dispositionem, sacerdotum, & reliquorum clericorum usibus, ceteriscque ecclesiasticis utilitatibus distribuendæ sunt. Qui vero eas suo arbitrio, & non secundum dispositionem dispensare conatur, duplicem reatum incurrit; unum quia dominicam substantiam impie subtrahit, alterum quia rem sacram sacrilega temeritate violare præsumit. Quisquis igitur post admonitionem episcopi & sacerdotum decimas dare contempserit, * pro suo arbitrio quibus dandæ non sunt dare præsumpserit, tamquam divinarum sanctionum contemptor & temerator sacerdotali est vigore plectendus, & sacræ communionis participatione removendus.

* Forte, vel pro.

XVIII.

Nulla ratione clerici aut sacerdotes habendi sunt, qui sub nullius episcopi disciplina & providentia gubernantur. Tales enim Acephalos, id est, sine capite, prisca ecclesiæ consuetudo nuncupavit. Docendi sunt igitur sæculares viri, ut si in domibus suis mysteria divina jugiter exerceri debeant, quod valde laudabile est, ab his tamen tractentur qui ab episcopis examinati fuerint, & ab ordinatoribus suis commendatitiis litteris comitati probantur, cum ad peregrina forte migrare est. Si quid ergo contemptores canonum extraordinarie & illicite ministrantes, & divina

sa-

* sacramentaliter violantes inveniuntur, primum ab episcopo uterque amoveatur, & vagans scilicet clericus vel sacerdos, & is qui ejus usurpativo fruitur officio, & si noluerint se ab hac temeritate compescere, excommunicentur.

XIX.

Sed & ille excessus omnino inhibendus est, quo quidam sæculares viri presbyteros, aut alios clericos conductores, vel procuratores, sive exactores fiscalium rerum, vel redituum, aut vectigalium, constituunt. Si quis igitur deinceps hujus exorbitationis reus inventus fuerit, uterque excommunicetur, tam ipse qui constituit, quam ille qui indigne paruit.

XX.

Omni ratione caret, & religioni Christianæ noxium & contrarium noscitur, ut Judæi a Christianis vectigalia exigant, aut ullas civiles, aut criminales causas inter Christianos judicandi locum habeant. Quicumque igitur judiciariæ potestatis super Christianos aliquam administrationem judicio tractare permiserit, a Christiana communione pellatur.

XXI.

Quia terribiliter propheticus sermo minatur ad usuram dantem, & amplius accipientem, in æternum non esse victurum, & non habitaturum in tabernaculo altissimi, nec requieturum in monte sancto Dei, censemus ut quique hoc perpetrasse inveniuntur, si superstant, a quibus usuras exegerunt, ipsis restituant, quæ superabundantius abstulisse probantur. Si autem decesserint, hæredibus eorum saltem medietatem refundant, aut eleemosynis redimant, quod cupiditate deliquerunt. Deinceps vero qui hæc sectari inventus fuerit, si laicus est, excommunicetur: sacerdos autem vel clericus, si ad episcopi admonitionem ab hoc turpi & pestifero negotio se non cohibuerit, proprii gradus periculum sustinebit.

XXII.

Comperimus quod ab his qui secundum mundanas leges viduarum & orphanorum tutelam sibi vindicant, non solum (*a*) nec regantur, verum etiam aliquoties opprimantur, (*b*)* qui sibi ecclesiastica solicitudine succurrendum censemus. Et si hujusmodi suppressores ad episcopalem admonitionem corrigi voluerint, gratulandum his est: si autem in obstinationis impietate duraverint, suggerendum clementissimo imperatori, quatenus ipse efficacem tutorem eis tribuat, ut & illi remuneratio reddatur a Deo, & de inutili silentio sacerdotalis ordo non damnetur.

XXIII.

Quidam clericorum vel monachorum, peregrinantes per diversas vagando provincias & civitates, multiplices spargunt errores, & inutiles quæstiones disseminant, decipientes corda simplicium: de his decrevit sancta synodus, ut ab episcopo loci detineantur, & ad metropolitanum deducti discussione ecclesiastica examinentur: & si vanitatis atque jactantiæ, non autem utilitatis aut doctrinæ causa, has inquietudines serere reperiuntur in populis, velut ecclesiasticæ pacis perturbatores congruenti disciplina macerentur.

XXIV.

Inventi sunt multi, & maxime de rusticis, qui adultas feminas sub parvulorum filiorum nomine in domibus suis introduxerint, & postmodum ipsi soceri nurus suas adulterasse convicti sunt. Idcirco inhibendum decernimus, ut nulli deinceps imperfectæ ætatis puero adulta femina jungantur; sed cum ad ætatem idoneam adolescentes venerint, tunc legitimo possint conjugio copulari.

XXV.

Quia pestiferas adhuc stirpes & reliquias artis magicæ in tantum vigere ad nos perlatum est, ut quædam maleficæ illicitum amorem aliorum mentibus, aliis vero odium immittere dicantur, quædam etiam ita venenariæ sunt, ut quosdam peremisse multo populi rumore deferantur; hujusmodi diaboli ministras, diligenti examinatione proditas, sub acerrima pœnitentia redigendas statuimus, & in ipso tantum exitu, si tamen prius digna pœnitentiæ opera fecerint, reconciliandas esse permittimus.

DE REBUS VERO SÆCULARIBUS hæc statuit piissimus imperator Hludovicus, quæ glorioso quoque genitoris ejus Hlotharii serenissimi Augusti auctoritate firmata sunt.

I.

PErventum est ad nos, quod eos qui Romam orationis causa pergunt, vel qui negotiandi causa per regnum nostrum discurrunt, collecti latrones diripiant, eosque aliquoties vulnerent vel occidant, & eorum bona diripiant, ideo volumus ut comites nostri eorum scudassii, adjunctis secum vasallis episcoporum, si necessitas fuerit, ubicumque tales fuerint, studiosissime perquirant, ut eos capiant atque distringant. Et si hujus criminis reos invenerint, pœnas in legibus positas erga eos absque ulla negligentia exequantur, ut ab his malefactoribus regnum nostrum purgetur, & qui in nostra fiducia huc veniunt, sive orationis sive negotiandi gratia, salvi esse possint. Sciat autem unusquisque fidelium nostrorum, quia quisque comes, & quilibet publicus minister, hujusmodi malefactoribus aut assensum præbuerit, aut

eos

(*a*) *negligantur*. (*b*) *quibus ..... succurrendum esse*.

eos qui perſequi neglexerit, noſtræ indignationis motum ſentiet, & proprio honore privabitur.

ANNO CHRISTI 850.

II.

Sed & hoc comperimus, quia ex diverſis locis hujuſmodi noxii homines inter ſe conſpirent, & diverſos comitatus circumeuntes prædas & rapinas per villas ſeu per vias vel per ſilvas faciant, & innocentes homines deprædentur & ſpolient; & hi quoque ſimiliter volumus, ut diligenti ſtudio perquiſiti capiantur & diſtringantur: & ſi obnoxii hujus ſceleris inventi fuerint, legalibus pœnis abſque ulla dilatione ſubjiciantur, ut hujuſmodi inquietudo, & injuſta direptio a populo noſtro auferatur, & liceat omnibus ſub noſtra ditione degentibus cum ſalvatione ac pace vivere, ut ordo reipublicæ ſecundum juſtam adminiſtrationem prorſus ſalvus & quietus permaneat.

III.

Audivimus quoque quod quidam domos & poſſeſſiones habentes concilient ſibi atque conſocient latrones aliunde venientes, eoſque occulte foveant & ſolatientur ad tale facinus perpetrandum, ut quidquid ipſi ex pernicioſo opere acquiſierint, cum eis partiantur; quod genus malefactorum peſſimum judicamus, quia non ſolum ipſi mala peragunt, ſed etiam aliorum opere & officio ad ſcelera utuntur. Ubicumque igitur in tali ſuſpicione quilibet venerit, & rumor in populo diſperſus fuerit, quod hæc facinora exerceat, ſi adhuc prolatum eſt, cum duodecim ſe purget: ſi autem in aliquo manifeſtatus aut deprehenſus eſt, ſtatim capiatur & diſtringatur, & damnationem legibus præfixam ſuſtineat. Ubicumque vero ſive manentes ſive vagantes latrones comprehendere publici muneris adminiſtrator voluerit, & ille ſe defenſare conatus fuerit, ſi inter hæc forte eumdem latronem occidi contigerit, nulla is qui eum occidit damnatione mulctetur, neque ullas inimicitias a parentibus, aut ullam perſecutionem ab ullo ejus amico vel propinquo ſuſtineat. Quod ſi aliquis ejus ſenior aut propinquus propter hoc vindictam facere conatus fuerit, & judex publicus eum compeſcere non potuerit, per fidejuſſores idoneos talis perſona ad noſtram deducatur præſentiam, ut complices & fautores ſceleratorum noſtra animadverſione plectantur. Ubicumque autem fama eſt tales habitare, inquiſitio per ſacramentum, per omnem populum circa manentem fiat, & cujuſcumque generis aut conditionis fuerit, per quos hoc inquiri melius potuerit, juſjurandum dare, cum a comite conventus fuerit, recusandi non habeat poteſtatem.

IV.

Sed & hoc pervenit ad notitiam noſtram, quod quando potentes & honorati ſive eccleſiaſtici ſive ſæculares ad nos veniunt, a populo, in quorum domibus manſiones accipiunt, ſuis ulibus, ſuorumque equorum neceſſaria per vim tollant, & hac occaſione populus noſter affligatur: idcirco præſentiam properat, nihil inveniendo aut evertendo ab aliquo violenter tollat, ſed ſuis hominibus & equis, niſi forte ab amicis ſtipendia acceperit, ab hoſpitibus ſuis pretio juſto comparet; nam quicumque hujus mali famam habuerit, cum ad nos venerit, veracem hominem volumus ut det, qui pro ſuis omnibus juret nihil eos in itinere tuliſſe: & ſi forte in aliquo ſe ſuoſque obnoxios recognoſcit, donet idoneum hominem, qui juret, aut cuncta reſtituat his a quibus abſtuliſſe viſus eſt.

ANNO CHRISTI 850.

V.

Hoc etiam multorum querelis ad nos delatum eſt, quod potentes & honorati viri locis, quibus converſantur, minorem populum depopulentur & opprimant, eorum prata depaſcant, manſiones etiam contra voluntatem privatorum hominum ſive pauperum domibus ſuis. *Cetera deſunt.*

Nota Henrici Canisii, J. V. C.

a *Synodus Regiaticina.*] Hæc ſynodus, quantum ego opinari poſſum, hactenus non cognita fuit (a). De Regiaticina civitate quærendum cenſeo. Ita nimirum in his edendis propero, neque bono publico ſubtrahenda eſſe cenſeo, dum omnis inveſtigentur. Sunt docti, quibus hæc talia primo intuitu occurrent, qui vel unius horæ moram vix ferunt, ita avide expetunt ut ejuſcemodi monumenta antiqua quamprimum edantur. Ipſi in illis ordinandis, & ſi opus ſit, in divinando prompti erunt. Ego de hac ſynodo Regiaticina non habeo quæ afferam. Recienſem pagum, in quo Carolus & Ludovicus, Ludovici filii, paternum regnum anno 876. diviſerunt, non auſim huc trahere. Tum etiam, quibus rationibus annum Chriſti 850. indictione 14. & Hlotharii & Hludovici trigeſimum primum conciliemus? Non minus intricata æra conventus Ticinenſis anni Chriſti 854. indictione 4. Hludovici 6. Hæc monere volui, lector, ut videas quam bona fide in daudis his verſer, & ut habeas in quo laudem merearis, ſi hæc corrigas ex aliquo manuſcripto codice, nam ut mihi conjecturas in his indulgeam, non ſtatui.

Ex litteris nobilis & ampliſſimi domini Marci Velſeri, II. viri Auguſtani præcedentia dubia ſic reſolvuntur.

De ſynodo Regiaticina in mentem venit eam Ticini habitam. Legendum itaque: *In urbe regia Ticino facta ſynodus*, anno Chriſti 850. exeunti indictio 14. convenit. Et cum Ludovicus Pius anno 840. obierit 12. Kalendas Julii, fit ut Lotharius anno 850. extremo, regni undecimum egerit, quem loco trigeſimi primi reſtituendum cenſeo, mendum enim in his numeris manifeſtum eſt, cum Lotharius ne decimum ſextum annum impleverit. Filii Ludovici nomen adſcriptum difficultatem nullam habet: volente enim patre a Sergio pontifice coronatus, imperator Auguſtus apoellatus eſt, uti ex Adone conſtat. Annos vero filii a paternis non diſtinctos brevitatis cauſſa interpretor. De Angilperto Mediolanenſi archiepiſcopo per hæc tempora, expedita res eſt, ſive is ſecundus fuerit hujus nominis, ut Onuphrius exiſtimat, ſive primus, uti cardinalis Borromæus beatæ memoriæ prodidit, qui provincialem ſynodum ab eo celebratam ſcripſit; in qua inſtitutionem cœnobii ſanctorum Jovitæ & Fauſtini ratam habuerit. Id vero in Ticina ſive Ticinenſi iſta, ut fieri potuit, ita factum eſſe non auſim aſſerere. Impeditius Thodemanni patriarchæ Aquilejenſis nomen. Onuphrius enim in chronico Enselmarium habet, quem Joannes Candidus libro quarto de rebus Aquil. Hendelmarium appellat. Sed extant apud me vitæ patriarcharum Aquilejenſium manuſcriptæ, in quibus Theudemarus dicitur, cum hoc elogio: *Theudemarus patriarcha ſedit annos* XXI. *Hic etiam ſub Lothario & ſub Ludovico ejus filio, eccleſiam mirabiliter gubernavit, & pro Gradenſi plebe reclamavit, & eam Papiæ obtinuit.* Ubi vides etiam digitum ad Ticinenſem ſynodum quodammodo intendi. De Joſepho nihil habeo; niſi ſuſpicari Eporedienſem epiſcopum fuiſſe, cujus cardinalis Baronius anno 844. & 853. meminit. Hæc Velſerus. Cui gratiores, ut opinor, gratias referre non poterimus, quam ut ſynodum patriam, hoc eſt, Auguſtanam, ex tenebris in lucem vendicemus, exſcriptam ex manuſcripto codice celeberrimi monaſterii Weingartenſis, quem nobis ſuppeditavit ejuſdem monaſterii ſacerdos & profeſſus reverendus pater Joannes Rieberus, veterum & recentiorum librorum amans.

CON-

(a) Non inverosimili conjectura canonem XVIII. hujus Concilii laudaſſe Burchardum ego in canonibus ad Pariſienſe II. concilium additis innui; & quidem ſub ipſo *Pariſiunſis* concilii nomine, quamvis ſeu ipſius Burchardi, ſeu exſcriptoris oſcitantia pro *Papienſi* poſitum ſit *Pariſiunſi*. *Manſi.*

ANNO CHRISTI 850.

CONCILIUM GERMANICUM INCERTI LOCI,

ANNO CHRISTI 850.

In quo Bremenſis Eccleſia Hamburgenſi unitur.

IN Concilio Germanico, (quo autem in loco non liquet) agitata eſt, & peracta unio Bremenſis, & Hamburgenſis eccleſiarum, de qua Rambertus in vita S. Anſcharii in Actis ſanctorum ad diem 3. Februarii loquitur, aitque Ludovicum Germaniæ regem, ut Anſcharius majori fructu ligationis ſuæ mandatum perficere poſſet, de epiſcopatu Bremenſi tunc Paſtore viduato Hamburgenſi uniendo cogitaſſe, eamque in rem Concilium epiſcoporum coactum fuiſſe, *qui multis præcedentibus exemplis probaverunt bene poſſe fieri, ut quia diœceſis illa, ad quam ipſe ordinatus fuerat, admodum parva erat (nam nonniſi quatuor baptiſmales habebat eccleſias) & hæc ipſa multoties jam Barbarorum incurſibus devaſtata, iſta ei cauſſa ſolatii adjungeretur. Verum ne in aliquo ſcrupulum Ferdenſis pateretur epiſcopus, quod etiam partem de ſuo epiſcopatu ultra Albiam ſumptam ipſe cum Bremenſi tota ſimul parochia retineret, ſtatuerunt, ut ſicut tempore Domini Ludovici* (ſc. Pii) *primo fuerant, epiſcopatus ipſe & Bremenſis & Ferdenſis reſtituerentur, & ipſe teneret Bremenſem, ex qua major pars diœceſis ſuæ ſumpta erat, quæ etiam tunc erat præſentia paſtoris deſolata. Quo decreto ita ab epiſcopis conſtituto, ipſe jubente Rege Bremenſem ſuſcepit diœceſim gubernandam. Porro partem parochiæ, quæ ultra Albam ad ſe pertinere debebat, VValdgarius recepit tunc Ferdenſis epiſcopus.* Hactenus Rembertus. Hæc autem acta eſſe in Concilio Moguntino an. 847. celebrato putat Henſchenius in notis ad ſupra citatam Remberti vitam; quod tamen eſſe nequit; acta ſiquidem fuerunt, dum Lauderici morte Bremenſis cathedra vacaret. At mors Lauderici contigit an. 849. ut legitur in Chronico Saxonico MS. *Anno Dom. Incarn. 849. Leudericus Bremenſis eccleſiæ tertius epiſcopus obiit, cui ſucceſſit Anſgarius monachus Hammaburgenſis primus archiepiſcopus, ſub quo coadunatio facta eſt Bremenſis & Hammaburgenſis Parochiæ;* cui Chronographo conſentit liber Donationum ab Adamo citatus in lib. 1. cap. 21. Non igitur ante annum 849. vel potius 850. peracta fuit a Concilio quodam Germanico hæc duarum ſedium unio.

CONCILIABULUM IN MONASTERIO REDONI IN BRITANNIA ARMORICA ANNO INCERTO COACTUM,

In quo Britanniæ Armoricæ epiſcopi conſtituti ſunt ope Nomenoi Ducis.

CONcilii hujus memoriam debemus veteri auctori fragmenti hiſtorici Britanniæ Armoricæ vulgato a PP. Martene & Durand, quem ſæculo ſaltem XII. ſcripſiſſe viri illi teſtantur. Narrat Nomenojum per vim expuliſſe e ſedibus ſuis epiſcopos aliquos Britanniæ, & cum vellet expulſionem hanc ſuam ratam haberi a Leone IV. juſſus eſt a Pontifice convocare ſynodum, coram quo epiſcopi illi audirentur & de impactis illis delictis judicarentur. Hoc fretus Pontificis mandato Nomenojus concilium habendum curavit, præmonitis tamen per amicum clam epiſcopis, ut ſe vere reos agnoſcerent, & profiterentur additis minis extremorum ſuppliciorum, ni voluntati ſuæ obſequerentur. Territi epiſcopi illi coram ſynodo accuſati nihil pro ſe adverſus accuſantes repoſuerunt, atque ita iis e ſede expulſis, epiſcopi alii quos malebat Nomenojus, ſubſtituti ſunt. Novi vero illi epiſcopi in ſynodum coacti novas in Britannia epiſcopales ſedes inſtituerunt. Tum vero factum eſt ut Dolenſe monaſterium in epiſcopatum erigeretur, ejuſque ſedis epiſcopus in metropolitanum totius Britanniæ inſtitueretur. Hæc auctor ille cujus verba ſtatim ſub lectorum oculis exhibebo; cui tamen in eo negandam eſſe fidem cenſet P. Martene in præfatione ad hoc fragmentum hiſtoricum quod ſtatuerit epiſcopatum Dolenſem tunc primum cœpiſſe, quem multo altiorem originem retuliſſe idem P. Martene contendit. En igitur verba ejus fragmenti:

Nomenojus invitatis epiſcopis ad eos infamandos (nempe epiſcopos, quos ille per vim expulerat) apud monaſterium Redoni nunquam iſte filius perditionis in cogitationibus ſuis meditari potuit, quomodo juſte infamare poſſet. Cum autem de tali molimine ambiguus eſſet, quomodo ad finem voluntatis ſuæ pertraheret, fuit unus ex familiaribus ſuis, qui promiſit ei facere illos ſine ulla purgatione infamatos. Nomenojus qualitate promiſſi lætus nimis efficitur. At ipſe qui hæc promiſerat, aperiens illis epiſcopis ſub magnæ confeſſionis celamento, niſi reos ſe eſſe craſtina die, audiente conventu aliorum epiſcoporum, & laicorum infamationibus ſibi a falſis teſtibus immiſſis profiterentur, & juſte ſe damnatos conclamarent certiſſime ſine ulla intermiſſione decollandi eſſet. Quo audito epiſcopi nimis pavefacti contra fas & ſtatuta Sanctæ Dei Eccleſiæ dicere, antequam mortem ſubirent, promiſerunt. In craſtina autem die illa diabolica ſynodo in monaſterio S. Salvatoris congregata, inſurgentes falſi teſtes contra hos miſeros epiſcopos, & prorſus deſolatos accuſaverunt eos multis criminibus, ſcilicet Suſannum Venetenſem & Felicem Coriſopitenſem & Saloconem Dialetenſem, Liberalem Ociſmorenſem in illis diebus poteſtate Francorum regia conſtitutos. Illi equidem, ut refertur, valde perterriti minime ad hæc reſpondere audentes, & requiſiti ſatis ab epiſcopis, ſi accuſatores vera dicerent, ſe culpabiles eſſe toto conventu audiente profeſſi ſunt, & depoſitis virgis & anulis fugerunt inde ad Regem Carolum. Nomenojus vero hujus falſitatis patrator omnino lætificatus in locis eorum alios conſtituit, adminuenſque parochias eorum videlicet in monaſterio Doli, quod tunc temporis erat ex Diœceſi Dialetenſis Eccleſiæ, & in monaſterio S. Brioci, & S. Tutualis Pabut epiſcopos tres uſurpativos inſtruxit. Illum ſane qui apud Dolum fuit epiſcopus, fecit ſublimiorem & omnium regionis illius epiſcoporum, provincia Turonenſi reciſa, metropolitanum.

CON-

ANNO CHRISTI 850.

CONCILIUM ROMANUM

IN QUO ANASTASIUS S. R. E.

Cardinalis Anathemate percuſſus eſt.

CONcilium Romanum a Leone IV. Pontifice celebratum anno Chriſti 850. in quo Anaſtaſius Presbyter Cardinalis tit. S. Marcelli anathemate percuſſus eſt, quod ad alienas Parochias abſque Pontificali ſcientia demigraſſet, cruitur ex actis Concilii Romani ſub eodem Leone an. 853. habiti, ubi ad finem recenſentur excommunicationes in eum latæ, quarum Leonis hæc prima eſt: *Imperantibus dominis noſtris Lothario & Ludovico Auguſtis menſis Decembris die* XVI. *Indictione* XIV. *Leo epiſcopus* &c. *ſecundum canonica inſtituta ex Dei omnipotentis, & beati Petri Apoſtoli, noſtraque ſimul Apoſtolica auctoritate ab hodie ſit communione privatus* &c. *Poſt Romanum Pontificem in hac excommunicatione conſenſerunt archiepiſcopus Ravennatis, & Mediolanenſis, aliique numero* LXXV. Patet hanc ſynodum aliam eſſe ab illa anni 853. primo ex Indictione XIV. deinde a numero eorum qui interfuerunt, præſertim quod ſynodi an. 853. non interfuere Archiepiſcopi Ravennas, & Mediolanenſis, ut ex actis liquet. Et quidem hoc anno 850. Ludovicus fuerat coronatus Imperator circa Decembrem menſem ex Annaliſta Bertiniano, & die 2. ex Pagio, qua occaſione facile fuit, aggregatis jam Præſulibus, ſynodum habitam fuiſſe.

CONCILIUM PROVINCIÆ SENONICÆ

APUD MURITTUM,

Præſide Guenilone archiepiſcopo Senonenſi anno circiter Chriſti DCCCL.

QUid in eo concilio actum ſit ignoramus. Tenuis dumtaxat illius extat mentio in epiſtola 115. *Lupi Servati abbatis Ferrarienſis, eaque, tum mutila, tum multis alias mendis deformata. Nomine Guenilonis, H. & Ag. epiſcoporum ſcripta fuit ab abbate Lupo ad Ercenradum per ea tempora Pariſienſem antiſtitem. Ea vero ſic ſe habet.*

Reverentiſſimo præſuli [1] Erc. G. H. & Ag. epiſcopi & univerſa ſynodus apud Muritum in Dei nomine congregata perpetuam ſalutem.

SAnctitati veſtræ gratias agimus, quod quamquam tardiuſcule, tamen veſtrum vicarium direxiſtis, qui pondus deliberationum noſtrarum nobiſcum exciperet, definiendiſque rebus neceſſarium conamen adhiberet. Sed perſona veſtra apud ſimplices quoſque tantum amplius contuliſſet auctoritatis, quantum præcedit apice dignitatis. Proinde quia peccatis noſtris merentibus turbulentiſſimum tempus eſt, & tot ſibi ſuccedentibus annis, exuberante iniquitate defuit facultas celebrandi conventum, ac regis cor Deus ita mollivit, ut nobis aliquam correctionis largiretur opportunitatem, momenta vero vitæ noſtræ nullam ſui tranſitus dilationem recipiunt, cauſſam ipſius Domini noſtri haudquaquam ſegniter debemus curare, nec nos ab executione officii, quod indigni ſuſcepimus, ulla niſi impoſſibilitatis neceſſitate ſubtrahere: quoniam, ut ſcriptum eſt, *homo videt in facie, Deus autem in corde, qui redditurus eſt*, ut alibi veriſſime dicitur, *unicuique ſecundum opera ſua*. Atque utinam ſupererogaremus aliquid; ut ipſe rediens, optata mercede cumularet. Caritatis igitur ..... *Cetera hactenus inedita: quæ enim ſubnectuntur in excuſſis a Maſſano & Duchesnio Lupi epiſtolis, prorſus alio pertinent.*

1. Reg. 16
Matth. 16

CAPITULA RODULFI

ARCHIEPISCOPI BITURICENSIS.

INCIPIT PROLOGUS.

Sumpta ex Baluzio Miſcellan. tom. VI. pag. 239.

RODulfus, exilis ſervorum Dei ſervus, fratribus, & conſacerdotibus Bituricenſis Eccleſiæ noſtræ ſalutem. Non latere credimus beatitudinis veſtræ ſolertiam, quanta eccleſiaſticæ nobis diſciplinæ, quantiſve quotidianis ſollicitudinibus, ſubditorum inſuper & temporalium oppreſſionibus rerum, quibus indeſinenter undique coangustamur, ſollicitudo confringat. Idcirco, ut vobiſcum contuli, ex antiquorum ſcriptis, ſcripturarum quoque ac canonum orſis excerpere dudum opuſculum vitæ ſacerdotalis pœnitentiæque ac ſatisfactionis minime quivi; quoniam animus partitus per diverſa fit tardior ad ſingula. Non enim reniſus ſum petitioni veſtræ velut otii tædio durus, ſed ſupradictæ impoſſibilitatis nervo vinctus. Jam vero tantorum nolens reſiſtere querimoniis, dignum ac utile fore cenſeo condignis parere deſideriis, laudabilibuſque ſatisfacere petitionibus. Quapropter me ipſum, fratres, abnegare nolo, ſed ardenti animo, ſine aliquo excuſationis verbo, hujus ponderis ſarcinam a vobis illatam, a Domino quoque ſublevandam, arripere non recuſo, jactans in Chriſto meum cogitatum, cujus hortatu huic operi tribuam incrementum. Ipſe enim infit: *Aperi oſtium & ego implebo illud*. Valde etenim me ſollicitat, quoniam ita in ſacerdotum noſtrorum libellis reperi, quos vulgo pœnitentiales vocant, quorum errores certi, auctores ſunt incerti, confuſa judicia pœnitentium, atque ita diverſa, & nullius auctoritate ſuffulta ut vix

Conc. Cabil. II. cap. 3

ani-

[1] Ercanrado Guenilo *Senonum Metropolitanus*, Heriboldus *Antiſſiodori*, *vel* Hubertus *Meldorum*, *vel* Helias *Carnutum*, *vel* Herimannus *Vivernorum*, Agius *Aurelianorum*. Hard.

animus prudentis propter dissonantia tanti discriminis possit sustinere jacturam. Hos vero oblitterans & studium meum certis atque catholicis scripturis accommodans, quid agere sacerdotes, qualiterve conversari vel quomodo Christi gregem, veluti pastores ingenio compotes & sermone tantum medicinali antidoto levigatum ad perpetuæ caulas pascuæ revocare oporteat, ex sanctorum patrum, canonumque sententiis exiguum opus in uno volumine aggregare curavi. Et ut fastidiosis & minus eruditis lectoribus tædium minime inferrem, hujus modici opusculi summam XLV. capitulis perstrinxi. Si autem qui paschalibus multimodisque refertus dapibus hunc nostri laboris spreverit actum, in his obsecro caritate servata opibus utescat ceeropiis, nostris omittens contraire puriſſimæ devotionis sine aliquo arrogantiæ fastu conatibus. Legentium quippe totis præcordiorum nisibus efflagitare non cesso industriam, quatenus dilectionis munere recreati, quæ in his membranis conspicuo corrigibilia & minus apta perspexerint ocello, absque dilacerationis obstaculo, non ut obtrectatores insani, sed tamquam amplectitores benevoli emendare, atque corrigere caritative studiose studeant, ut & perfectio dilectionis servetur in mente, & effectus optimi studii exerceatur in opere. Unde posco vos, o fratres dilectissimi, fundite pro meis peccaminibus supplicibus votis ad Dominum preces, quod clemens atque multum misericors vincula pravitatis meæ absolvat, & gaudia æterna concedat. Deus omnipotens æternus pastor vos ubique protegat, & ab omnibus perturbationibus liberet.

CAPUT PRIMUM

De Fide Sanctæ Trinitatis, qualiter tenenda sit a Presbyteris, & prædicanda.

PRimo omnium credendum est, atque omnibus generaliter prædicandum Patrem & Filium & Spiritum Sanctum unum Deum esse omnipotentem, æternum, invisibilem, qui creavit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt, & unam esse deitatem, & substantiam, & majestatem in tribus personis Patris & Filii & Spiritus Sancti. Itemque quoniam filius Dei incarnatus est de Spiritu sancto, & Maria virgine pro salute & reparatione humani generis, homo factus, passus, sepultus, tertia die resurrexit, & ascendit ad cælos, sedetque ad dexteram Patris, & quia venturus sit judicare omnes homines propter merita propria, & quoniam omnes mortui in vera carne resurgent; impii propter scelera sua cum diabolo in ignem mittendi æternum; justi vero cum Christo & cum angelis suis in vitam consociandi æternam.

CAPUT II.

De honore, & restauratione Ecclesiarum.

Placuit nobis admonere fratres & consacerdotes nostros ut Ecclesia Dei per illorum parrochias suum habeant honorem, & altaria secundum suam dignitatem venerentur & exornentur, domusque Dei, & altaria sacrata non sint avibus, & canibus pervia, & ut sæcularia negotia & vaniloquia in Ecclesiis non agantur, quia domus Dei domus orationis debet esse, non spelunca latronum, & non ob aliam causam in Ecclesiam convenire debere nisi ad laudandum Deum, & ejus servitium faciendum. Disceptationes vero & tumultus & vaniloquia & scurrilitas ceteræque turpes actiones ab eodem sancto loco penitus prohibenda sunt. Ubi enim Dei nomen invocatur, sacrificium Deo offertur, angelorum frequentia inesse non dubitatur, periculosum est tale aliquid dicere, vel agere quod loco non convenit. Si enim Dominus illos de templo ejecit qui victimas, quas ibi offerebant, emebant, & vendebant, quanto magis illos iratus abjiciet qui & mendaciis, vaniloquiis, risibus & hujusmodi nugis locum divino cultui mancipatum fœdant? Monemus etiam, ut prædictas ecclesias bene construant, & emendent juxta rerum possibilitatem, & luminaria eis tribuant, sicut decet, ut in omnibus honorificetur Deus, & Ecclesia sancta Christi sanguine mercata veneretur, magnificetur atque exaltetur.

ANNO CHRISTI 850.

Lib. 2. Capitular. cap. 5.

CAPUT III.

Ut Missa nequaquam alibi nisi in Ecclesia celebretur. Et ut in Ecclesia cellaria non fiant.

Missarum sollemnia nequaquam alibi, nisi in Ecclesia celebranda sunt, non in quibuslibet domibus & in vilibus locis, sed in loco, quem elegerit Dominus juxta illud quod scriptum est: *Vide ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris, sed in loco quem elegerit Dominus ut ponat nomen suum ibi.* Excepta ratione eorum qui in exercitum pergentes ad hoc opus habent tentoria, & altaria dedicata in quibus Missarum sollemnia expleant. Videmus etiam crebro in Ecclesiis messes, vinum, fœnum & ceterarum frugum species congeri. Unde horrea vel cellaria potius quam Ecclesiæ esse probantur. Et ob hoc, quod nefas est, homicidia, adulteria, furta, commessationes, ebrietates, turpiloquia, & his similia inlicita, quæ visu & auditu obscœna sunt, ibi fieri sæpe a plurimis didicimus. Quapropter volumus ut hoc penitus observetur, quatinus in Ecclesia nihil aliud præter vestimenta ecclesiastica & vasa sancta & libros, & ea quæ honori congruunt vel non officiunt ecclesiastico, recondatur; ne forte si alia ibi quam oportet negotia exerceantur, a Domino audiamus: *Domus mea domus orationis vocabitur. Vos autem fecistis eam speluncam latronum.* Et iterum: *auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei domum negotiationis.*

Capitulare Theodulfi cap. 11.

Capitulare Theodulfi cap. 8.

CAPUT IV.

Ut in Ecclesiis deinceps sepulturæ mortuorum non fiant.

Antiquus in his regionibus in Ecclesia sepeliendorum mortuorum usus fuit, & plerumque loca divino cultui mancipata & ad offerendas Deo hostias præparata cimiteria, sive polyandria facta sunt. Unde volumus ut ab hac re deinceps abstineatur, & nemo in Ecclesia sepeliatur nisi forte sit talis persona sacerdotis aut cujuslibet justi hominis qui per vitæ meritum talem vivendo suo corpori defuncto locum adquisivit. Corpora vero quæ antiquitus in Ecclesiis sepulta sunt nequaquam projiciantur; sed tumuli qui apparent profundius in terram mittantur, & pavimento desuper facto, nullo tumulorum vestigio apparente, Ecclesiæ reverentia conservetur. Ubi vero tanta est multitudo cadaverum ut hoc facere difficile sit, locus ille pro cimiterio habeatur, ablato inde altari, & in eo loco constructo ubi religiose & pure Deo sacrificium offerri valeat.

Capitulare Theodulfi cap. 9.

Vide notas Baluz. apud Reginonem pag. 557.

ANNO CHRISTI 830.

CAPUT V.

De libris & vestimentis ecclesiasticis, vel sacerdotibus, & de vasis sacris.

Lib. 1. Capitular. cap 68. 103. & lib. 5. cap. 229.

Admonendi etiam sunt sacerdotes ut operam dent quatinus Missalem, & lectionarium, psalterium, sive alios libellos sibi necessarios bene correctos habeant, quia sæpe dum bene aliquid Deum rogare cupiunt, per inemendatos libros male rogant. Et pueros suos non sinant vel legendo vel scribendo eos corrumpere, corrigere, vasaque Deo sacrata magna veneratione habeantur. Et non liceat alicui calicem, aut patenam, aut quodlibet vas sacratum, & divino cultui mancipatum ad alios usus retorquere. Nam quicumque de calice sacrato aliud bibit præter Christi sanguinem qui in sacramento accipitur, & patenam ad aliud officium habet, quam ad altaris ministerium, deterrendus est exemplo Balthasar, qui dum vasa Domini in usus communes assumpsit, vitam pariter cum regno amisit. Statuimus quoque ut cum summo studio linteamina nitida altaribus præparent, & sacerdotalia indumenta cum quibus sacrificatur optima pro viribus & munda habere satagant, & sive nova sive vetustate confecta ad alios usus transire nullo modo sinant.

Capitulare Theodulfi cap. 18.

CAPUT VI.

De Eucharistia.

Lib. 1. Capit. cap. 155.

Ut Presbyteri semper habeant paratam Eucharistiam, ut quando quisque infirmaverit, aut parvulus infirmus fuerit, statim eos communicent, ne sine communione moriantur. Panes enim quos in sacrificio offertis, aut a vobis ipsis, aut a vestris ministris ad id agendum idoneis coram vobis nitide, ac studiose fiant, & diligenter observetur ut panis & vinum & aqua, sine quibus Missæ nequeunt celebrari, mundissime, atque studiose tractentur, & nihil in his vile, nihil reprehensibile inveniatur, & ut sacrificia sanctificata cum magna diligentia ab eis colligantur qui digni sunt, & honorifice serventur: Ab omnibus autem cavendum summopere esse monemus, ut non diutius serventur; ne forte putrida & inhonesta appareant, sed tam diu in vase mundissimo custodiantur usque dum ad alia dicata succedant.

Capitulare Theodulfi cap. 5.

Lib. 1. Capit. cap. 67.

CAPUT VII.

De vita & moribus Sacerdotum.

Capitulare Theodulfi cap. 2.

Oportet sacerdotes Dei assiduitatem habere legendi, & instantiam orandi; quia vita viri justi lectione instruitur, oratione ornatur, & assiduitate lectionis munitur, juxta illum qui dicebat: *in corde meo abscondi eloquia tua ut non peccem tibi.* Hæc sunt arma, lectio videlicet & oratio, quibus diabolus expugnatur. Hæc sunt instrumenta, quibus beatitudo adquiritur. His armis vitia comprimuntur, his alimentis virtutes nutriuntur. Et si quando a lectione, vel oratione cessatur, debet manuum operatio subsequi, quia otiositas inimica est animæ, & antiquus hostis, quem a lectione, sive ab oratione seu operatione vacantem invenerit facile ad ima rapit. Debet itaque Christi Sacerdos compositis moribus, vultu hilari, sermone proficuo, exemplo salubri, placido animo, sine dolo sine simulatione, atque omnibus in communevirtutibus clarere, quatinus sibi commissos non livoris atque amaritudinis zelo pertrahat ad ruinam, sed caritatis atque dulcedinis providentia provocet ad salutem.

Ibid. cap. 3.

ANNO CHRI 830.

CAPUT VIII.

De doctrina & observantia sacerdotum.

Ut Presbyteri qui sibi & ceteris prodesse debent summopere studeant, ut doctrinam rectam teneant, & baptisma catholicum observent, & Missarum preces bene intelligant, & horas canonicas diurnas vel nocturnas custodiant, & ut psalmi digne secundum divisiones versuum modulentur, & dominicam orationem & symbolum atque expositionem ipsi noscant, & omnibus prædicent intelligendam, & unusquisque sciat quid a Deo petat; quatinus eorum doctrinis atque exemplis multi pertrahantur ad servitium Dei, sicut ipse Dominus in evangelio præcepit: *sic luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est.*

Lib. 1. tul. ca

CAPUT IX.

Ut laici seniores domus sacerdotum aliqua occasione cum feminis & canibus habitandi causa non habeant.

Omnes in commune seniores Ecclesiarum laicos monemus ut in domibus sacerdotum, quæ mundæ, ac castæ & religiosæ esse debent, cum uxoribus vel aliis feminis seu canibus habitare nullatenus præsumant: quoniam illicitum est eum qui soli Deo servire jubetur, luxuriosis verbis, atque superfluis implicari tumultibus, & commissi officii præfixas psallendi, vigilandi, orandi, aut, si necessitas evenerit, baptizandi, infirmisque, & deficientibus subveniendi, corrumpere metas. Hoc vero nefas deinceps fieri vetamus, ne Dei ministri sæculari oppressione lædantur, & Christi grex carissimo pretio comparatus negligentia pastorali morte damnetur æterna. Si autem ab hinc tale aliquid gestum fuerit, ad nostram citius perveniat notitiam, ut auctoritate divina ad corrigendum vel inviti deducantur transgressores.

CAPUT X.

Quo ordine a Presbyteris Missa celebretur.

Sacerdos Missam solus nequaquam celebret: quia sicut illa celebrari non potest sine salutatione sacerdotis, responsione plebis, admonitione sacerdotis, responsione nihilominus plebis; ita nimirum nequaquam ab uno debet celebrari, esse autem debent duo, aut tres qui circumstent, quos ille salutet, a quibus ei respondeatur. Et ut epistolam nullus laicus legere præsumat nec clericus, nisi prius subdiaconatus susceperit officium. Sicut enim Missam sacerdotes, & evangelium legere Diaconi jubentur; ita epistolam pronuntiare inter sacra Missarum sollemnia subdiaconi noscuntur. Nam si subdiaconus defuerit, aut a Diacono aut ab ipso legatur Presbytero, ut non vituperetur ministerium sacrum, sed in omnibus honorificetur Deus. Feminæ autem sacerdote Missam celebrante nequaquam ad altare accedant, nec vasa sacra contingant, sed in locis suis stent. Memores enim esse debent feminæ infirmitatis suæ, & sexus imbecillitatis. Et idcirco sancta quælibet in ministerio Ecclesiæ contingere pertimescant. Quæ etiam laici viri pertimescere debent, ne Ozan pœnam subeant, qui dum arcam

Capitul Theodu cap. 7.

Capitul Theodu cap. 6.

Do-

Domini extra * ordinari Dei ſuſtentare voluit, ſed Domino percutiente interiit.

ANNO CHRISTI 850.

ordinem.

CAPUT XI.

De hoſpitalitate.

pitulare odulfi 25.

Admonendi ſunt ſacerdotes ut hoſpitalitatem & per ſe diligant, & ceteris diligendam eſſe inſinuent, & nulli hoſpitium prohibeant. Et ſi cui forte hoſpitium præſtiterint, nullum ab eo munus accipiant, niſi forte ille qui recipitur ſponte ſua aliquid det. Dicendumque illis qualiter multi per hoſpipalitatis officium Deo placuerunt, dicente Apoſtolo: *Per hanc enim placuerunt quidam Deo, angelis hoſpitio ſuſceptis.* Et iterum: *Hoſpitales invicem ſine murmuratione.* Et ipſe Dominus ad judicium dicturus eſt: *Hoſpes eram & collegiſtis me.* Sciant namque quicumque hoſpitalitatem amant, Chriſtum ſe in hoſpitibus recipere. Eſurientes ergo ſatiandi ſunt, ſitientes potandi, nudi operiendi, infirmi & qui in carcere ſunt viſitandi, hoſpites colligendi, dicente Domino: *Eſurivi enim & dediſtis mihi manducare; ſitivi & dediſtis mihi bibere;* & cetera. Nam hæc omnia & in ſe quiſque debet ſpiritaliter agere & in aliis carnaliter adimplere.

CAPUT XII.

De Conciliis obſervandis.

Secundum priſcorum edicta patrum cuncti ſacerdotes per parrochias conſtituti ad Concilium venire jubentur, ut ibi omnium quæſtionum negotia ab Epiſcopo diſcutiantur, ut quæ utilia ſunt comprobentur, & inutilia quæque, & inlicita canonice corrigantur. Unde monemus omnes ut hæc ſalutaria monita cuſtodire non negligant, & ad ſynodum omni occaſione ſublata occurrere indifferenter ſatagant, qualiter unanimitate ſervata omnium diſceptationum ruinoſa tollantur diſcidia. Si quis vero his inſtitutionibus contraire tentaverit, & ſynodalia jura contemnens ad noſtrum Concilium noſtrorumque miniſtrorum feſtinare diſtulerit, niſi juſtam excuſationis protulerit cauſſam, canonicæ excommunicationis ſentiet pœnam.

CAPUT XIII.

De prædicatione Sacerdotum.

pitulare eodulfi . 28.

Hortamur vos paratos eſſe ad docendas plebes. Qui ſcripturas ſcit, prædicet ſcripturas. Qui vero ſcripturam neſcit, ſaltim hoc quod notiſſimum eſt plebibus dicat ut declinent a malo, & faciant bonum, inquirant pacem & ſequantur eam, quia oculi Domini ſuper juſtos & aures ejus in preces eorum. Vultus autem Domini ſuper facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Nullus ergo ſe excuſare poterit, quod non habeat linguam unde poſſit aliquem ædificare. Mox enim ut quemlibet errantem viderit, prout poteſt aut valet, aut arguendo aut obſecrando aut increpando ab errore retrahat, & ad peragendum bonum opus hortetur. Modus autem prædicationis hic

d. cap. 22. eſt. In primis Dominum Deum diligere ex toto corde, tota anima, tota virtute, deinde proximum tamquam ſe ipſum. Deinde non occidere, non adulterare, non facere furtum, non concupiſcere, non falſum teſtimonium dicere, honorare omnes homines, & quod ſibi quis fieri non vult, alii non faciat, abnegare ſemetipſum ſibi ut ſequatur Chriſtum, corpus caſtigare, delicias non amare, jejunium amare, pauperes recreare, nudum veſtire, hoſpites ſuſcipere, infirmum viſitare, mortuum ſepelire, in tribulatione potius ſubvenire, dolentem conſolari, a ſæculi actibus ſe facere alienum, nihil amori Chriſti præponere, iram non perficere, iracundiæ tempus non reſervare, dolum in corde non tenere, pacem falſam non dare, caritatem non derelinquere, non jurare ne forte perjures, veritatem ex corde, & ore proferre, malum pro malo non reddere, injuriam non facere, ſed & factam patienter ſufferre, inimicos diligere propter Deum, maledicentes ſe non remaledicere, ſed magis benedicere, perſecutionem pro juſtitia ſuſtinere, non eſſe ſuperbum, non vinolentum, non multum edacem, non ſomnolentum, non pigrum, non murmuriоſum, non detractorem, non litigioſum, ſpem ſuam Deo committere. Bonum aliquid in ſe cum viderit, Deo applicet, non ſibi; malum vero a ſe factum ſciat, & ſibi reputet. Diem judicii timere, gehennam expaveſcere, vitam æternam omni concupiſcentia ſpiritali deſiderare, mortem cotidie ante oculos ſuſpectam habere, actus vitæ ſuæ omni hora cuſtodire, in omni loco Deum ſe reſpicere pro certo ſcire, cogitationes malas cordi ſuo advenientes abjicere, os ſuum a malo, vel pravo eloquio cuſtodire, multum loqui non amare, quoniam ſecundum ſcripturam in multiloquio peccatum non deerit, verba vana, aut riſui apta non loqui, riſum multum non amare, lectiones ſanctas libenter audire, orationi frequenter incumbere, mala præterita cum lacrymis & gemitu cotidie in oratione Deo confiteri, & de ipſis malis de cetero emendare, deſideria carnis non perficere, voluntatem propriam odire, præceptis ſacerdotis in omnibus obedire, etiamſi ipſe aliter, quod abſit, quam non oportet agat, memores illius dominici præcepti; *Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite;* præcepta Dei factis cotidie adimplere, caſtitatem amare, zelum, & invidiam non habere, contentionem non amare, ſeniores venerari, juniores diligere, cum diſcordantibus ante ſolis occaſum in pacem redire, & de Dei miſericordia numquam deſperare. Hæc ſunt enim inſtrumenta ſpiritalia; quæ cum fuerint a nobis die noctuque inceſſabiliter adimpleta, & in die judicii reconſignata, illa merces a Domino recompenſabitur quam ipſe promiſit: *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit quæ præparavit Deus his qui diligunt eum.*

CAPUT XIV.

De Presbyteris qui in cœna Domini pro Chriſmate veniunt, ut unuſquiſque tres deferat ampullas.

De Presbyteris qui accipiendi chriſmatis gratia ad civitates in cœna Domini venire ſoliti ſunt, conſtituimus ut ex decem unus eligatur, qui acceptum chriſma ſociis ſuis diligenter perferat. Hi vero qui non longius a civitate quam ſex aut ſeptem millibus habitant, ad accipiendum chriſma per ſe veniant. Tres autem omnes ſecum deferant ampullas, unam pro chriſmate, aliam pro oleo ad catecumenos, tertiam pro oleo ad infirmos ungendos. Secundum itaque Beati Apoſtoli Jacobi documentum, cui etiam decreta patrum conſonant, infirmi oleo, quod ab Epiſcopis benedicitur, a Presbyteris ungi debent, dicit enim, *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes cum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſalvabit infirmum & alleviabit eum Dominus. Et ſi in peccatis eſt, remittetur ei.* Non eſt ergo parvipendenda hujuſmodi

Lib. 1. Capit. cap. 93. 156.

Vide notas ad Capitularia pag. 1170.

medicina, quæ corporis animæque medetur languoribus. Presbyteri autem chrisma sub sigillo custodiant, ut nulli sub prætextu medicinæ vel alicujus maleficii dare præsumant. Si fecerint, honore priventur. ANNO CHRISTI 850. Lib. 5. Capit. cap. 145.

CAPUT XV.

De parrochianis, & de parrochia alterius, & de clericis alienis.

Nullus Presbyter alterius parrochianum persuadeat ut ad suam Ecclesiam concurrat, relicta propria Ecclesia, nec ad Missam recipiat, nisi in itinere fuerit, aut placitum ibi habuerit, aut aliqua justa ratio intervenerit. Nullusque Presbyter in alterius Ecclesia Missam canere præsumat, nisi in itinere positus, aut ab eo jussus ad quem ipsa pertinet Ecclesia. Nec decimas alteri debitas audeat recipere; sed unusquisque sua Ecclesia, & populo contentus, quod sibi non vult fieri, alteri nequaquam faciat, juxta illud Evangelicum: *Quæcumque vultis ut vobis faciant homines, & vos eadem facite illis.* Hoc quoque modis omnibus prohibemus, ut nullus Presbyter alterius clericum sollicitet aut recipiat; quia gravis de hac re in sacris canonibus sententia est. Quisquis autem contra hæc statuta venerit vel his monitis nostris reniti tentaverit, aut gradum se sciat amissurum, aut in carcere longo tempore detinendum. Capitulare Theodulfi cap. 14. Lib. 7. Capitul cap. 198. & Lib. 6. cap. 147. 148.

CAPUT XVI.

De feminis a Presbytero non suscipiendis.

Nulla femina in domo sacerdotis habitet. Quamvis enim canones matrem & sororem, & hujuscemodi personas in quibus nulla sit suspicio cum illo habitare concedant, hoc nos modis omnibus idcirco amputemus, quia in obsequio sive occasione illorum veniunt aliæ feminæ quæ non sunt ei affinitate conjunctæ, & cum ad peccatum inliciunt. Occasiones enim amputandæ sunt peccatorum, & tollendæ omnes suspiciones, quibus subtilitas diaboli sub prætextu caritatis, & dilectionis incautas animas, & ignaras inretire consuevit. Idcirco ad custodiendam vitam eorum, vel famam speciali ordinatione præcipimus, ut nullus Sacerdotum extraneæ mulieri qualibet collatione, aut familiaritate jungatur, & non solum in domo illius femina non accedat, sed nec ipse frequentandi domum feminæ habeat potestatem, nec in cellarium vel in secretum ancillam aut libertam seu quamcumque feminam intromittat. Si quis vero Presbyter crimine fornicationis de quacumque femina suspicatus post primam & secundam admonitionem inveniatur fabulari cum ea, vel aliquo modo conversari, noverit se a sacerdotii honore, & ab officio removendum, nulla ei prorsus recuperationis consolatione relicta. Capitulare Theodulfi cap. 12.

CAPUT XVII.

Ut nullus Presbyter Ecclesiam alterius subripere audeat.

Si quis Presbyter inventus fuerit alicui clerico aut laico munera dare aut dedisse, aut ullo modo quibuslibet factionibus vel fraudibus seu dolositatibus publice vel occulte attentare ut Ecclesiam alterius Presbyteri subripiat, sciat se pro hac rapina, & sacra cupiditate aut gradum amissurum, aut in carceris ærumna longo tempore pœnitentiam agendo detinendum. Statuimus quoque ut nullus sacerdos pro accepta Ecclesia munera dare præsumat. Et hoc juxta canonum decreta seu glorioſissimorum Karoli scilicet, ac Ludovici decernimus, ut unusquisque Presbyter res, quas post diem consecrationis acquisierit, ad propriam relinquat Ecclesiam. Capitulare Theodulfi cap. 16. Lib. 7. Capitul. cap. 206.

CAPUT XVIII.

Ut pro baptizandis sive pro sepeliendis fidelibus sive pro pœnitentia danda, aut pro sacramentis in Ecclesia faciendis nulla pretia exigantur.

Audivimus quosdam sacerdotes maligno instinctu agitatos pro baptismatis gratia sive pro sepulturæ loco pretia injusta a nonnullis accepisse, quod nefandissimum facinus in cunctis majorum institutis novimus prohibitum. Gratis enim datur, & gratis dari jubetur. Et ideo nihil deinceps quia gratis est datum, pro baptizandis sive sepeliendis hominibus pretii exigere præsumant; sed eos quos corporis valitudo sociat salutis temporibus constitutis sponte baptizant; & si in fine mortis constituti fuerint, eos absque aliqua dilatione sine alicujus pretii munere ad regenerationis baptismum admittant. Cum vero ab hac vita recesserint, cum psalmis & canticis diligenter ad sepulcrum illos deferant, nullum exinde pretium requirentes, nisi ipsi aut parentes eorum seu eleemosynarii sponte aliquid tribuant. Similiter de pœnitentia danda & de sacramento in ecclesia faciendo ecclesiastica vetat auctoritas nullum prorsus exquirere donum. Pœnitentiam autem quærentibus cito succurrendum est. Et jurantibus ne in perjurium incidant prædicandum. Peccantes autem ut ad pœnitentiam redeant omni sollicitudine invitandi. Et jurantes ut crimen non incurrant omnimodis suadendi sunt. Quoniam frequenter nonnulli paupertate cogente deterriti baptismum differunt, & absque baptismatis gratia filios suos mori permittunt. Alii quoque juramenti pretium, quod ab illis inlicite a sacerdotibus exigitur, metuentes, perjurium perpetrare non formidant. Si quis vero sacerdotum hæc prohibita deprehensus fuerit admisisse, vel commissa potius spontanea voluntate citius non correxerit, proprii honoris irrecuperabiliter periculo subjacebit. Lib. 5. Capitul. cap. & Lib. 106. Capitu loli C. tit. 7. S. Greg 7. ind. 55.

CAPUT XIX.

A quibus inlicitis Presbyteri maxime se cohibere debeant.

Observandum est sacerdotibus ut ab ebrietate se abstineant, quoniam secundum scripturam ebrietas nullum vitium excusat. Et Apostolus commonet dicens: *Nolite inebriari vino in quo est luxuria.* Et neque per tabernas eant bibendo aut comedendo, neque domos, aut villas curiositate qualibet peragrent, aut cum feminis vel quibuslibet impuris personis convivia exerceant, neque commessationibus & ceteris pestibus ad gastrimargiam pertinentibus deserviant, & ad forum vel mercatum nullatenus vadant, neque ad sæculare judicium pergant, nisi forte ut pauperibus succurrant, aut de verbo Dei judices admoneant, ut justa judicia judicent. Si vero eorum propria causa agenda est, cum licentia Episcopi & cum advocato pergant. Prohibemus autem omnimodis ut Presbyteri villici & emductores seniorum non fiant, nec cartas scribant, nec ad nuptias pergant, nec arma assumant, nec fidejussores existant. Carnis quoque voluptates & negotia sæcularia & vanas hujus mundi delicias, impudica convivia, vana Capitu Theod cap. 23 Lib. 5 tul. ca

spe-

ANNO CHRISTI 850.

spectacula, mortiferas hujus sæculi pompas, ob- A scœna jocorum verba, risus inutiles, venationem cum avibus vel canibus, usuras, negotiationes illicitas, pondera iniqua, placita sæcularia, munera injusta, & omnia peccata mortalia, & si qua sunt similia, monemus ut refugiant: quoniam secundum Apostolum *nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat cui se probavit*. Ceteros itaque ad Ecclesiam Christi pertinentes pie, & juste prævidere & regere debent tamquam Christi milites, bene agendo & prædicando juxta Domini sententiam, qui ait: *Sic luceat lux vestra coram hominibus ut videant vestra bona opera, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est*.

CAPUT XX.

Quod statutis diebus & in vicis baptisma celebretur. Et de infirmis baptizandis.

Baptismum certis temporibus celebrari antiqui patres sanxerunt, Pascha scilicet & Pentecosten. Aliis vero temporibus quempiam baptizari canonica vetat auctoritas, præter eum quem in periculo mortis constitutum necessitas summa constringit. His itaque duobus temporibus, Pascha scilicet & Pentecosten, omnes sacerdotes ex cellis ad vicos convenire debent; & ibi officio peracto cum summa diligentia baptizandos quosque baptizent. Et tunc ad proprias Ecclesias cum baptizatis suis & ceteris subjectis remeantes Missarum sollemnia per- C solvant, & baptizati, & qui eos a fonte baptismatis susceperunt, omnes communicent. Et quandiu in albis sunt, cotidie a patrinis ad ecclesiam cum luminaribus deducantur, & corpus & sanguinem Christi usque ad diem octavum æquali jure cuncti percipere studeant. Si autem parvulus ægrotans ad quemlibet Presbyterum quocumque tempore, vel hora baptismi gratia de cujuslibet parrochia allatus fuerit, ei baptismi sacramentum nullo modo negetur. Si quis hoc munus petenti concedere detrectaverit, & ille parvulus absque baptismatis gratia mortuus fuerit, noverit se ille qui eum non baptizavit, pro ejus anima rationem redditurum.

CAPUT XXI.

De decimis a fidelibus dandis.

Decimas de omnibus rebus juxta modum a beatis patribus constitutum a cuncto populo cum omni devotione Dei Ecclesiis reddendas esse monemus, ut sacerdotes qui per sacras eorum orationes & oblationes pro pace, pro totius populi Christiani salute, pro frugibus terræ, pro infirmis quoque, & defunctis omnipotentis Dei misericordiam implorant, victum & vestimentum, & cetera quæ in eis sunt necessaria habeant & ut hospitibus & peregrinis, orphanis, & viduis, debilibus, & ægrotis solatium præbere valeant. Sunt præterea quidam qui decimas suas dare ad Ecclesias suas negligunt, ubi & ipsi & eorum servi Missas audiunt. Proinde decrevimus ut omnes ibi decimas dent, ubi infantes eorum baptizantur, & ubi Missas audiunt, & ubi res ipsæ convenire videntur, juxta proprii Episcopi decretum. Presbyteri vero ab his qui decimas non dant vvadios numquam accipiant. Sed qui post crebras admonitiones, & prædicationes eas dare neglexerint, excommunicentur. Juramento autem propter periculum perjurii constringi eos nolumus.

CAPUT XXII.

De oratione dominica & symbolo. Et de spiritalibus patribus & de filiolis.

Commonendi sunt fideles ut omnes generaliter a minimo usque ad maximum orationem dominicam, & symbolum discant. Et dicendum eis quod in his duabus sententiis, ante omne fidei Christianæ fundamentum incumbit. Et nisi quis has duas sententias & memoriter tenuerit, & ex toto corde crediderit, & in oratione sæpissime frequentaverit, catholicus esse non poterit. Constitutum namque est, quod nullus chrismetur neque bapti- B zetur, neque a lavacro fontis alium suscipiat, neque coram Episcopo ad confirmandum quemlibet teneat, nisi symbolum, & orationem dominicam memoriter tenuerit, exceptis his quos ad loquendum ætas minime perduxit. Patrini autem eos quos de fonte lavacri suscipiunt erudire summopere studeant, & orationem dominicam & symbolum illis insinuent, quoniam eos Domino genuerunt & pro eis fidejussores existunt. Qui vero in publica pœnitentia sunt constituti, aut criminali peccato tenentur obnoxii, neminem a lavacro fontis suscipere, neque coram Episcopo ad confirmationem tenere præsumant usquequo pœnitentia peracta satisfactionem condignam percipere mereantur.

Lib. 2. Capitular. cap. 46.

Lib. 6. Capitular. cap. 182.

CAPUT XXIII.

De honore parentum & dominis subditorum admonendis.

Admonendi sunt fideles sanctæ Dei Ecclesiæ, Lib. 1. Capitular. cap. ut filios suos & filias suas doceant parentibus o- 65. bedientiam exhibere, dicente Domino: *Fili, ho norifica patrem tuum & matrem tuam*. Nam & ipsi parentes erga filios suos ac filias modeste debent agere, dicente Apostolo: *Et vos parentes, nolite ad iracundiam provocare filios vestros*. Nam & hoc dicendum est eis, ut si illi tali affectu parcere velint injuriis filiorum, non hos impune Domi- D nus sinit nisi forte digni pœnitentiæ exhibeant: quia levius est filios parentum quælibet flagella suscipere, quam Dei iram incurrere. Admonendi Lib. 2. Capitular. cap. sunt etiam domini subditorum ut circa subjectos 44. pie ac misericorditer agant, nec eos qualibet injusta occasione condemnent, nec eos opprimant, nec illorum substantiolas injuste tollant, nec ipsa debita quæ a subditis reddenda sunt impie ac crudeliter exigant. Quia ergo constat in Ecclesia Lib. 2 Capitular. cap 42. diversarum conditionum homines esse ut sint nobiles, & ignobiles, servi, coloni, inquilini, & ceteta hujusmodi nomina, oportet ut quicumque eis prælati sunt clerici sive laici clementer erga eos agant, & misericorditer eos tractent, sive in exi- E gendis ab eis operibus, sive in accipiendis tributis, vel quibusdam debitis, sciantque eos fratres suos esse & unum secum patrem se habere Deum, cui clamant: *Pater noster qui es in cœlis*, & unam matrem sanctam Ecclesiam, quæ eos intemerato sacri fontis utero gignit. Disciplina igitur eis misericordissime & gubernatio opportuna adhibenda est; disciplina, ne indisciplinate vivendo auctorem suum offendant; gubernatio, ne in cotidianis vitæ commeatibus prælatorum adminiculo destituti fatescant.

ncilium bilon. II. . 19.

pitula ex- pta ex le- Lougobar- r. cap. 41.

ANNO CHRISTI 850.

CAPUT XXIV.

Quod non sit personarum acceptio apud Deum.

Conc. Cabilon. II. cap. 14.

Quia igitur, Apostolo testante, non est personarum acceptio apud Deum, & in omnibus judiciis cavendum est, multo magis in hoc pœnitentiæ judicio præcaveri debet ut nullus sacerdotum umquam aut gratia, aut odio alicujus personæ secus judicet, quam quod in canonibus sacris invenerit, aut quod illi secundum sanctarum scripturarum auctoritatem, & ecclesiasticam consuetudinem rectius visum fuerit. Si ergo medici, qui corporibus medicinam inferre conantur, nequaquam propter personæ cujuslibet acceptionem his B quos sanare cupiunt cauterio, aut ferro, aut duris aliis quibuslibet rebus parcunt, multo magis his observandum est qui non corporum sed animarum medici existunt. Neque enim pensanda est pœnitentia quantitate temporis, sed ardore mentis, & mortificatione corporis. Cor autem contritum & humiliatum Deus non spernit.

CAPUT XXV.

De discordantibus.

Vide Baluzii notas ad Reginonem pag. 550. Addit. IV. Capitular. cap. 50.

Oblationes dissidentium fratrum neque in sacrario, neque in gazophylacio recipiantur. Placuit etiam ut, sicut plerumque fit, illi qui odio, C aut longinqua inter se lite discesserint, & ad pacem redire diuturna intentione noluerint, de Ecclesiæ cœtu justissima excommunicatione pellantur quoadusque ad caritatem, quæ cooperit multitudinem peccatorum, ve festinent.

CAPUT XXVI.

Qualiter dies dominicus observetur.

Lib. 1. Capitul. cap. 75. lib. 6. cap. 380. & lib. 7. cap. 276.

Diem dominicum Apostoli ideo religiosa sanxerunt sollemnitate, quia in eodem die Redemptor noster a mortuis resurrexit. Quique ideo dominicus appellatur ut in eo a terrenis operibus & a mundi illecebris abstinentes tantum divinis cul- D tibus serviamus. Nam sicut ipse Dominus Jesus Christus & Salvator noster tertia die resurrexit a mortuis, ita & nos resurrecturos in novissimo sæculo speramus. Unde etiam in dominica die stantes oramus, quod est signum futuræ resurrectionis. Hoc egit universa Ecclesia quæ in peregrinatione mortalitatis inventa est, expectans in finem sæculi quod in Domini nostri Jesu Christi corpore præmonstratum est, qui est primogenitus mortuorum. Dies autem dominicus a Christianis post resurrectionem Domini celebratus est, & ex illo cœpit habere festivitatem suam. Tanta ergo hujus diei debet esse observantia ut præter orationes & Missarum sollemnia, & ea quæ ad vescendum pertinent nihil aliud fiat. Videlicet ut E nec opera servilia in eo agantur, nec viri ruralia exerceant, nec vineas colant, nec campos arent, nec messem metant, nec fœnum secent, nec sepem ponant, nec silvas stirpent, nec arbores cædant, nec in petris laborent, nec domos construant, nec hortum faciant, nec terram moveant, nec ad placita conveniant, nec venationes exerceant, nisi tantum cibi vel frigoris necessitate. Item feminæ opera textrilia non faciant, nec vestimenta capulent, nec consuant, nec vestimenta lavent, nec liniant, nec linum battant, nec lanam carpere præsumant, nec barbices tondeant, ut omnimodis bonorum requies die dominico persolvatur. Ipse est enim primus dies sæculi. In ipso formata sunt elementa mundi, in ipso creati sunt angeli, in eo manna de cælo datum est, in eo redemptor humani generis a mortuis resurrexit, in eo Spiritus Sanctus super discipulos descendit. Conveniendum est sabbato die cum luminaribus ad Ecclesiam, conveniendum est ad vigilias sive ad matutinum officium, concurrendum est etiam cum oblationibus ad Missarum sollemnia. Et dum convenitur, nulla jurgia sunt habenda; sed tota die tantum Deo vacandum est, & non in crapula, & ebrietate, vel in luxuriis, & jocularibus verbis, sed in Dei laudibus & eleemosynis cum amicis, proximis, & peregrinis spiritaliter epulandum.

ANNO CHRISTI 850.

CAPUT XXVII.

De diebus festis anni.

Lib. 1. Capitul. cap. 35. Regino lib. cap. 371.

Festos dies in anno celebrare sanximus, hoc est, diem dominicum Paschæ cum omni honore, & sobrietate venerari; simili modo totam hebdomadam illam observare decrevimus; diem ascensionis Domini pleniter celebrare. In Pentecosten similiter, ut in Pascha, nativitatem sancti Johannis Baptistæ, Petri & Pauli diem unum, sancti Laurentii, Assumptionem sanctæ Mariæ, dedicationem sancti Michaelis, natalem sancti Martini, sancti Andreæ, & omnium Apostolorum. In nativitate C Domini dies quatuor, octavas Domini, Epiphania, purificationem sanctæ Mariæ, natalem sancti Ursicini & sancti Audregisili, & sancti Sulpitii. Et illas festivitates sanctorum observare decrevimus, quorum in unaquaque parochia sancta corpora requiescunt, vel reliquiæ venerantur. His prædictis diebus ab operibus quiescendum esse diximus. Ceteras festivitates sanctorum Apostolorum-martyrum, confessorum, atque virginum congruo honore celebrandas esse censemus.

CAPUT XXVIII.

Qualiter fideles in Missarum sollemniis offerre debeant vel communicare.

Sacrificium quod a Christianis Deo offertur primum Christus Dominus noster, & magister instituit quando commendavit Apostolis corpus & sanguinem suum prius quam traderetur. Sic enim legitur: *Accepit*, inquit, *Jesus panem & calicem, & benedicens dedit eis.* Dicunt aliqui, nisi aliquo intercedente peccato, eucharistiam cotidie accipiendam. Hunc enim panem dari nobis cotidie jubente Domino postulamus dicentes; *Panem nostrum cotidianum da nobis hodie.* Quod quidem bene dicunt, si hoc cum religione & devotione, & humilitate suscipiunt, nec fidendo de justitia, superba præsumptione id faciant. Ceterum si talia sunt peccata quæ quasi mortuum ab altario removeant, prius agenda est pœnitentia; ac si deinde hoc salutiferum medicamentum suscipiendum, juxta Apostolum probare se debet homo, & sic de pane illo manducare, & de calice bibere. Si vero indiscrete accipitur, timendum est illud quod ait idem Apostolus: *Qui manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit.* Hoc est enim indigne accipere, si eo tempore quis accipiat, quo debet habere pœnitentiam. Quod si tanta non sunt peccata ut excommunicandus quisque judicetur, non se debet a medicina dominici corporis separare, ne dum nimium in longum differtur, ad perniciem animæ pertineat, dicente Domino: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & bi-*

Regino II. x. cap. 194.

Lib. 2. Capitul. cap. 40.

& biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. A Conjugatis autem abstinendum est a coitu aliquot diebus, orationique vacandum, ut ad tantum accedere purificati valeant sacramentum. Relegant regnorum libros, & invenient sacerdotem Abimelech de panibus propositionis noluisse prius dare David & pueris ejus antequam interrogaret utrum mundi essent pueri a mulieribus, non utique ab alienis, sed a propriis conjugibus; & nisi eos audisset ab heri, & nudius tertius vacasse ab opere conjugali, numquam panes sanctos ad comedendum concessisset. Quapropter eligendi sunt aliqui dies quibus prius homo continentius vivat, quo ad tantum sacramentum dignus accedere possit. Similiter & eos qui in Missarum sollemniis panem & vinum sacerdotibus ad altare offerunt, a B conjugibus aliquandiu abstinere oportet, & postea aqua loti, & vestimentis ablutis, pro suis suorumque erratibus oblationes Deo offerant, & si velint, communicent. Quibus autem sacrificii sumptus negatur, offerendi facultas non tribuitur.

CAPUT XXIX.

De jejunio quadragesimali.

Dies autem quadragesimales cum summa observatione custodiendi sunt, ut jejunium in eis, præter dies dominicos qui ab abstinentia subtracti sunt, nullatenus solvatur, quia ipsi dies decimæ sunt anni nostri, quos cum omni religione C & sanctitate transigere debemus. Nulla enim in his occasio sit resolvendi jejunii; quia alio tempore solet jejunium caritatis caussa dissolvi. Isto vero numquam debet, & in alio tempore jejunare præmium adquirere est; in hoc vero, præter infirmos aut parvulos, quisquis non jejunat, pœnam sibi adquirit, quia eosdem dies Dominus & per Moysem, & per Heliam, & per semetipsum sacro jejunio consecravit. Abstinendum est enim in his sacratissimis diebus a conjugibus, quia pene nihil valet jejunium quod conjugali opere polluitur. Ab omnibus ergo fidelibus singulis dominicis diebus in quadragesima, præter eos qui pro crimine mortali excommunicati sunt, sacramenta corporis & sanguinis Christi sumenda sunt, & in D cœna Domini, & in Parascreve, & vigilia Paschæ, & in die resurrectionis Domini penitus communicandum est. Et ipsi dies paschalis hebdomadæ omnes æquali religione colendi sunt.

CAPUT XXX.

De ceteris jejuniis institutis.

De jejunio in quatuor anni temporibus conservando, quando lectiones duodecim in sabbato leguntur, statutum est a sanctis patribus ut in primo mense, in prima hebdomada; in Junio in secunda hebdomada; in Septembrio in tertia hebdomada; in Decembrio in quarta hebdomada, E tribus diebus, idest quarta, & sexta, & septima feria, omnes, exceptis infantibus & infirmis, usque ad nonam jejunent, & abstineant se a carne. Eodem modo in diebus rogationum jejunandum est, & a carne triduo abstinendum est. Jejunia vero a sacerdotibus indicta sine necessitate rationabili solvenda non sunt. In diebus itaque jejunii eleemosyna facienda est, & cibum & potum quo quisque uti vellet, si non jejunaret, pauperibus eroget; quia jejunare, & cibos prandii ad cœnam reservare non mercedis, sed ciborum est incrementum.

CAPUT XXXI.

ANNO CHRISTI 850.

De observationibus jejunorum.

Abstinentia in diebus jejunii pene omnium deliciarum esse debet, & sobrie & caste vivendum, ut sanctificato corde & corpore ipsi sancti dies transigantur. Denuntiandum est etiam ministris reipublicæ, ut a quarta feria ante initium quadragesimæ, nec in ipsa quarta feria, usque post octavas Paschæ, mallum vel placitum publicum, nisi de concordia, & pacificatione discordantium tenere præsumant. Similiter a quarta feria ante nativitatem Domini, usque post consecratos dies observent, nec non & in jejuniis quatuor temporum, & in rogationibus, & in ceteris jejuniis constitutis simili observatione eosdem feriatos dies venerari omnimodis studeant. In his autem jejuniorum diebus nullæ lites, nullæ contentiones esse debent, sed in Dei laudibus, & in opere necessario persistendum. Arguit enim eos qui contentiones, & lites jejunii tempore exercent, & qui debita a debitoribus exigunt Dominus per prophetam dicens: *Ecce in die jejunii vestri inveniuntur voluntates vestræ, & omnes debitores vestros repetitis. Ecce ad lites, & contentiones jejunatis, & percutitis pugno impie.*

Capitulare Theodulfi cap. 40.

Capitula Karoli Calvi tit. 18. cap. 8.

Capitulare Theodulfi cap. 42.

CAPUT XXXII.

De pœnitentia fidelibus danda.

Hebdomada una ante initium quadragesimæ confessiones sacerdotibus dandæ sunt, pœnitentia accipienda, discordantes reconciliandi, & omnia jurgia sedanda; & dimittere debent debita invicem de cordibus suis, ut liberius dicant: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Et sic ingredientes in beatæ quadragesimæ tempus mundis & purificatis mentibus ad sanctum Pascha accedant, & per pœnitentiam se renovent, quæ est secundus baptismus. Confessiones vero dandæ sunt de omnibus peccatis, quæ sive in opere, sive in cogitatione perpetrantur. Octo sunt vitia principalia, sine quibus vix ullus inveniri potest. Est enim primum gastrimargia, hoc est ventris ingluvies, secundum fornicatio, tertium accidia sive tristitia, quartum avaritia, quintum vana gloria, sextum invidia, septimum ira, octavum superbia. Quando ergo quis ad confessionem venit, diligenter debet inquiri quomodo, aut qua occasione peccatum perpetraverit quod peregisse confitetur, & juxta modum facti debet ei pœnitentia indicari. Debet ei persuaderi, ut de perversis cogitationibus faciat confessionem. Debet ei etiam injungi ut de octo vitiis principalibus faciat confessionem. Et nominatim debet ei sacerdos unumquodque vitium dicere, & suam de eo confessionem accipere.

Capitulare Theodulfi cap. 36.

Capitulare Theodulfi cap. 31.

CAPUT XXXIII.

De modo pœnitentiæ vel remediis.

Modus pœnitentiæ peccata sua confitentibus, aut per antiquorum canonum institutionem, aut per sanctarum scripturarum auctoritatem, aut per ecclesiasticam consuetudinem imponi debet, repudiatis, ac penitus eliminatis libellis, quos pœnitentiales vocant; quorum sunt certi errores, incerti auctores, de quibus recte dici potest: *Mortificabant animas quæ non moriebantur, & vivificabant animas quæ non vivebant.* Qui dum pro peccatis

Conc. Cabilon. II. cap 18.

gra-

ANNO CHRISTI 850.

gravibus leves quosdam & inusitatos imponunt pœnitentiæ modos, consuunt pulvillos, secundum propheticum sermonem, sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas. Sicut enim baptismus peccata, ita & pœnitentia purgat. Septem enim modis peccata dimitti scriptura sancta demonstrat. Primo in baptismate, secundo per martyrium, tertiò per eleemosynam, juxta illud evangelicum: *veruntamen date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis*. Quarto si remittat quis peccanti in se peccata sua, juxta illud: *dimittite, & dimittetur vobis*. Quinto si per prædicationem quis & bonorum operum exercitium alios ab errore suo convertat, juxta illud Apostoli: *quoniam qui convertì fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte*. Sexto per caritatem juxta illud: *Caritas Domini cooperit multitudinem peccatorum*. Septimo per pœnitentiam, juxta quod ait David: *Conversus sum in ærumna dum consigitur spina*. His ergo septem modis & remissio datur, & æternæ retributionis præmium adquiritur.

CAPUT XXXIV.

De publica pœnitentia.

Conc. Cabil. II. cap. 25.

Pœnitentiam agere juxta antiquam canonum institutionem in plerisque locis ab usu recessit, & neque excommunicandi, neque reconciliandi antiqui moris ordo servatur. Et ideo qui publice peccat, publica mulctetur pœnitentia, & secundum ordinem canonum pro merito suo excommunicetur, & reconcilietur. Non enim licitum est Presbyteris publicam dare pœnitentiam, sed publice peccantes oportet, ut juxta antiquorum canonum decreta per episcopale ministerium publica Deum studeant satisfactione placare.

CAPUT XXXV.

De usuris & fœnore.

Oportet sacerdotes & omnes in commune fideles, ut si quando fruges, vel quosdam redditus terræ congregant & protelant, non ideo hoc faciant ut carius vendant, & thesauros congregent, sed ut pauperibus tempore necessitatis subveniant; nec ad usuram aliquid dent, quoniam ab ipso Domino in lege omnibus interdictum est ad usuram aliquid dare. Usura est ubi amplius requiritur quam datur. Verbi gratia: si dederis solidos decem & amplius requisieris, vel si dederis modios frumenti, aut vini, & iterum super aliquid quacunque occasione, vel quocunque modo evegeris. Quicumque enim tempore messis, vel tempore vindemiæ, non necessitate, sed propter cupiditatem, comparat annonam, aut vinum, & servat usque dum carius venundare possit, hoc turpe lucrum esse dicimus. Fœnus autem exercet, qui aliquid præstat. Nam justum fœnus est qui amplius non requirit nisi quantum præstat.

Lib. 1. Capitul. cap. 119.

Lib. 1 Capitul. cap. 224. 225.

CAPUT XXXVI.

De perjurio & falso testimonio.

Capitulare Theodulfi cap. 26. 27.

Prædicandum est ut perjurium fideles caveant, & ab hoc summopere abstineant, scientes hoc grande scelus esse, & in lege, & prophetis, sive evangelio prohibitum. Audivimus enim quosdam parvi pendere hoc scelus, & levem quodam modo perjuris pœnitentiæ modum imponere. Qui nosse debent talem de perjuro pœnitentiam imponere debere, qualem & de adulterio, de fornicatione, de homicidio, & de ceteris criminalibus vitiis, quoniam in lege, Domino præcipiente, habemus: *Non perjurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui, & ne assumes nomen Domini Dei tui in vanum*. Dicendum est etiam eis, ut a falso testimonio se abstineant, scientes & hoc gravissimum scelus esse, & ab ipso Domino in monte Sinai prohibitum, dicente eodem Domino: *Non falsum testimonium dixeris, sive testis falsus non erit impunitus*. Sciat se etiam quisquis hoc perpetraverit tali pœnitentia purgandum, ut superius dictum est de perjurio. Dicendumque est illis quod summa, non dicam stultitia, sed nequitia est pro cupiditate auri & argenti, aut vestimentorum, aut cujuslibet rei, aut quod creberrime contingere solet, propter ebrietatem in tam grande scelus corruere, ut aut septem annis in arcta ærumna sit, aut ab Ecclesia sit repulsus, dicente Domino: *Quid prodest homini si lucretur totum mundum, & animæ suæ detrimentum faciat*. Quippe cum aliis videatur pius existere, sibimet crudelis existat. Si quis vero perpetrato perjurio, aut falso testimonio, vel quolibet criminali peccato, timens pœnitentiæ longam ærumnam, ad confessionem venire noluerit, ab Ecclesia repellendus est, sive a communione & consortio fidelium, ut nullus cum eo comedat, neque bibat, neque oret, neque in sua domo eum recipiat.

CAPUT XXXVII.

De perjurio, furto, & rapina.

Quicumque sciens perjurium perpetraverit, annis septem se pœnitentiæ subdat, & ita deinceps ad communionem revertatur. Qui vero cupiditate captus furtum fecerit, quod abstulerit reddat, & annis quinque pœnitentiam agat. Similiter & qui per rapinam alterius res injuste abstulerit, & hoc quod vi inlicite extorsit restauret, & totidem annis, idest quinque, reatum suum pœnitentiæ jejuniis diluet. Si autem nescit, cui damnum intulit, aut non valet reddere quod violenter subrepsit, asperiori pœnitentiæ se submittat, & post septem annos perfectionem plenam consequatur acta legitima pœnitentia.

CAPUT XXXVIII.

De observationibus vanitatum.

Vide N ad Cap lar. 10

Quicunque fidelium auguria, & auspicia sive somnia vel divinationes quaslibet more gentilium observaverint, sive sortes quas mentiuntur esse sanctorum, quæ clerici, vel laici detecti fuerint vel consulere vel docere, aut in domos suas hujusmodi homines iniroduxerint exquirendi aliquid arte malefica, aut domos suas lustraverint, ab Ecclesia quinquennio habeantur extranei, pœnitentiam agentes secundum antiquas regulas constitutas. Non enim licet Christianis traditiones gentilium observare, vel colere elementa, aut lunas, aut stellarum cursus, aut inanem signorunt fallaciam pro domo facienda, vel segete, vel arboribus plantandis, vel conjugiis sociandis. Scriptum est enim: *Omnia quæcumque facitis, in nomine Domini facite*. Nec licet in collectionibus herbarum, aliasque observationes vel incantationes adtendere, nisi tantum cum symbolo divino, & oratione dominica. Similiter nec Christianas mulieres licet vanitatem in suis lanificiis observare, sed Deum invocent adjutorem, qui eis sapientiam

tiam texendi donavit, ut in omnibus honorifice- tur Deus.

ANNO CHRISTI 850.

CAPUT XXXIX.

De homicidiis sponte commissis, & non sponte commissis.

De his qui voluntarie homicidium faciunt gravis sententia in scripturis sacris est, dicente Apostolo: *Qui templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctus est, quod estis vos.* Quicunque ergo voluntarie homicidium fecerit, ab Ecclesia Dei est repellendus, & a consortio fidelium sequestrandus, juxta canonum institutata, ubi ita scriptum reperitur: *Qui voluntarie homicidium fecerit, pœnitentiæ quidem jugiter se submittat, perfectionem vero circa exitum vitæ consequatur.* Et item: *Si quis voluntarie homicidium fecerit, ad januam Ecclesiæ catholicæ semper jaceat, & communionem in exitu vitæ suæ recipiat. Si autem non voluntate, sed casu aliquo homicidium fuerit factum, prior canon septem annis agi pœnitentiam jussit; secundus canon quinque mandavit.* Et alibi: *De homicidiis non sponte commissis prior quidem definitio post septem annos pœnitentiæ perfectionem consequi præcepit. Secunda vero quinquennii tempus explere.*

CAPUT XL.

De homicidiis diversis occasionibus perpetratis.

Si quis servum proprium, licet criminibus multis approbatum, sine conscientia judicis occiderit, excommunicatione, vel pœnitentia biennii reatum sanguinis emendabit. Si vero domina furore zeli accensa flagellis verberaverit ancillam suam, ita ut infra diem tertium animam cruciatu effundat, & quod incertum sit voluntate per septem annos; si in casu occiderit, per quinquennii tempora a communione placuit abstineri. Quod si infra tempora constituta fuerit infirmata accipiat communionem. Placuit etiam ut hi qui sibi ipsis aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitium, aut per suspendium, vel quolibet modo violenter inferunt mortem, nulla illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum psalmis ad sepulturam eorum cadavera deducantur. Similiter & de his placuit qui pro suis sceleribus puniuntur.

CAPUT XLI.

De feminis quæ partus suos necant, & cum duobus fratribus fornicantur.

Si qua mulier fornicaverit & infantem qui exinde natus fuerit occiderit, & quæ studuerit aborsum facere, & quod est conceptum necare, aut certe non concipiat elaborat, sive ex adulterio, sive ex legitimo matrimonio, has tales mulieres in morte non recipere communionem priores canones decreverunt. Nos tamen pro misericordia sive tales, sive conscias ipsarum decem annos agere pœnitentiam judicavimus. Et si qua mulier duos fratres, aut si quis vir duas sorores habuerit, a communione se abstineant usque ad mortem, in morte autem eis communio pro misericordia detur. Si vero supervixerint communione accepta, & de infirmitate convaluerint, agant plenam pœnitentiam tempore constituto, & hoc secundum antiquam definitionem. Humanius autem nunc definimus ut eis decem annorum tempus pœnitentiæ tribuatur, ita tamen ut omni tempore vitæ suæ fletibus & humilitati insistant.

ANNO CHRISTI 850.

CAPUT XLII.

De adulterio.

Si cujus uxor adulterata fuerit, vel si ipse adulterium commiserit, septem annorum pœnitentia oportet eum perfectionem consequi secundum pristinos gradus. Si vero uxorem habens, concubinam habuerit non communicet, donec desinat ab ea, & ad pœnitentiam revertatur. Quod si conscio marito uxor fuerit mœchata, usque in finem non communicet. Si autem eam reliquerit, post decem annos accipiat communionem.

Conc. Ancyr. c. 20.

CAPUT XLIII.

De his qui fornicantur irrationabiliter.

De his qui irrationabiliter versati sunt sive versantur, idest qui se miscent pecoribus aut cum masculis polluuntur, si quis ante vicesimum annum tale crimen commiserit, quindecim annis exactis in pœnitentia communionem orationis mereatur; deinde quinquennio in hac communione durans, tunc demum oblationis sacramenta contingat. Discutiatur autem & vita eorum, qualis tempore pœnitudinis extiterit, & ita misericordiam consequantur. Quotquot autem peracta viginti annorum ætate uxores habentes in hoc peccatum prolapsi sunt, viginti quinque annis pœnitudinem gerentes in communione suscipiantur orationum, in qua quinquennio perdurantes tunc demum oblationis sacramenta percipiant. Quod si & uxores habentes & transcendentes quinquagesimum annum ætatis ita deliquerint, ad exitum vitæ communionis gratiam consequantur.

Conc. Ancyr cap 16

CAPUT XLIV.

De satisfactione & reconciliatione pœnitentium.

Satisfactio autem est causas peccatorum & suggestiones excludere, & ultra peccatum non iterare. Reconciliatio vero est quæ post complementum pœnitentiæ adhibetur. Nam sicut conciliamur Deo quando primum per baptismum a gentilitate convertimur; ita reconciliamur quando post peccatum pœnitendo regredimur. Quorum autem peccata in publico sunt, in publico debet esse pœnitentia per tempora quæ episcopi arbitrio pœnitentibus secundum differentiam peccatorum decernuntur, eorumque reconciliatio esse debet ab Episcopo sive a Presbyteris, jussu tamen Episcoporum, sicut canones Africani concilii testantur, ubi ita scriptum est: *Cujuscunque pœnitentis publicum, & vulgatissimum crimen est quod universam Ecclesiam commoverit, ante absidiam ei manus imponatur.* Si vero pœnitens mortis periculum incurrerit, per Episcopi licentiam a Presbytero reconcilietur, & communionis gratia muniatur, ne desperationis fune ligatus ad æternum pertrahatur. Nulli ergo fidelium ultima pœnitentia vel reconciliatio, sive corporis & sanguinis Christi perceptio neganda est. Quorum autem peccata occulta sunt, & spontanea confessione soli tantummodo Presbytero ab eis fuerint revelata, horum occulta debet esse pœnitentia secundum Presbyteri judicium cui confessi sunt, ne infirmi in Ecclesia scandalizentur videntes eorum pœnas, quorum penitus ignorant causas. Quali autem

Lib. 5. Capitular. cap. 237.

tempore pœnitentium reconciliatio fieri debeat, o-
ANNO CHRISTI 850. Innoc. I. in epistola ad Decentium.
stendunt decreta Innocentii Papæ, ubi ita scriptum reperitur: *De pœnitentibus autem qui, sive ex gravioribus commissis, sive ex levioribus pœnitentiam gerunt, si nulla intervenerit ægritudo, quinta feria ante Pascha eis remittendum esse Romanæ Ecclesiæ consuetudo demonstrat. Ceterum de pondere æstimando delictorum, sacerdotis est judicare, ut attendat ad confessionem & ad fletus atque lacrymas pœnitentis, ac tunc potest dimitti cum viderit congruam satisfactionem. Sane si quis in ægritudinem inciderit, ei est ante Pascha relaxandum, ne de hoc sæculo absque communione discedat.* Hoc ergo ante omnia cavendum est, ne in extremis pœnitenti pœnitentia & reconciliatio denegetur, ne in desperatione pereat. Perdidisset enim latro in cruce ad dexteram Christi pendens præmium, si illum unius horæ pœnitentia non juvasset. Vera ergo ad Dominum conversio in ultimis positorum mente potius est æstimanda quam tempore, propheta asserente: *Cum conversus*, inquit, *ingemueris, tunc salvus eris.*

CAPUT XLV.

De pollutionibus nocturnis.

S. Gregor. Epist. ad S. Augustinum cap. 11.
Quærendum est utrum post illusionem quæ per somnium solet accidere, corpus & sanguinem Domini quislibet accipere valeat, aut si sacerdos sacra mysteria celebrare debeat, an non. Ad hæc respondendum est, quoniam in veteri testamento pollutum nisi prius lotum aqua usque ad vesperum intrare in Ecclesiam non conceditur. Quod tamen aliter populus spiritali intelligens, sub eodem intellectu accipit, quia quasi per somnium illuditur qui tentatus variis imaginibus immunditiæ in cogitatione inquinatur. Sed lavandus est aqua, ut culpas cogitationis lacrymis abluat. Et nisi prius ignis tentationis recesserit, reum se usque ad vesperum recognoscat. Sed est in eadem illusione necessaria valde discretio, quæ subtiliter pensare debeat ex qua re accidat menti dormientis. Aliquando enim ex crapula, idest ex nimio cibo vel potu; aliquando ex naturæ superfluitate, vel infirmitate; aliquando ex cogitatione contingit. Et quidem cum ex naturæ superfluitate, vel infirmitate evenerit, omnimodo hæc illusio non est timenda; sed ille qui pertulit, se ipsum ac vestimenta sua aquis emundans, licite ministerium peragat, & ad sacra mysteria devotus accedat. Cum vero ultra modum appetitus gulæ in sumendis alimentis capitur, atque idcirco humorum receptacula gravantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen usque ad prohibitionem percipiendi sacri mysterii vel Missarum sollemnia celebrandi, cum fortasse aut festus dies exigit, aut exhiberi mysterium, pro eo quod sacerdos alius in loco deest, ipsa necessitas compellit. Nam si adsunt alii qui implere illud officium valeant, illusio per crapulam facta a perceptione sacramenti prohibere non debet, sed ab immolatione sacri misterii abstinere, ut arbitror, humiliter debet, si tamen dormientem turpis imaginatio non concusserit. Nam sunt quibus plerumque ita illusio nascitur, ut eorum animus etiam in somno corporis positus turpibus imaginationibus non fœdetur. Si vero ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio, mentem dormientis radix fœdat coinquinationis. Quia quod cogitavit sciens, hoc pertulit nesciens. Iste talis non debet accedere ad percipiendum vel consecrandum corporis & sanguinis Christi sacramentum quousque pœnitentiæ & abstinentiæ biduana, vel triduana satisfactione purgatus & aqua ablutus mundetur, & sumente corpore purus ad tam sacratissimum mysterii munus accedere festinet immunis.

Ex tom. I. Conc. Britan.

CONCILIUM APUD BENNINGDON

A PRÆLATIS ET PROCERIBUS

Regni Merciæ sub Bertulpho rege habitum anno circiter DCCCL. vel paullo antea:

In quo Aikillus commonachus Croylandensis graviter questus est de plurimis damnis & injuriis per vicinos Danos & insidiatores suo monasterio illatis: in quorum resartionem Bertulphus rex non solum uberrima prædia, sed & splendidissimas immunitates iis concessit, ut videre est e charta sua apud Ingulphum, quæ in concilio Kingesburiensi mox sequenti sollemniter confirmata est.

ANNO CHRISTI 851.

CONCILIUM KINGESBURIÆ

ANNO CHRISTI 851.

SUB BERTULPHO REGE MERCIORUM

Sexta feria paschatis anno Christi DCCCLI. celebratum, præsentibus Ceolnotho Dorobernensi archiepiscopo, ceterisque Merciæ episcopis & magnatibus:

In quo, præter regni negotia, amplissimæ munificentiæ charta illa Bertulphi regis monasterio Croylandiæ, cum sancti Benedicti regula, confirmatur, prout sequitur.

ANNO CHRISTI 811.

CHARTA
BERTULPHI REGIS MERCIORUM.

De immunitatibus conceſſis monaſterio Croylandiæ.

Bertulphus rex Merciorum venerabili patri domino Sivvardo abbati Croylandiæ, omnibuſque fratribus ſuis monachis ejuſdem monaſterii præſentibus & futuris, ſalutem in Domino ſempiternam.

GRatias debitas vobis omnibus digniſſime reddo pro pecunia, qua me per vos dudum prætereuntem, in mea maxima indigentia, contra paganorum violentiam gratiſſimo & liberaliſſimo animo refoviſtis. Quo tempore quia de injurioſis damnis vobis per quoſdam viros adverſarios malitioſe nimium illatis mihi graviter conqueſti eſtis, qui nequiter inſidiantes in exterioribus ripis aquarum veſtrarum, ſi dictas ripas aſcenderent in piſcando qui de fugitivis ſervi veſtri ſunt effecti, & pari modo multotiens cuſtodientes mariſcorum veſtrorum, ſi forte oves & boves, aut cetera animalia veſtra longius errantia revocare dicti ſervi veſtri excederent, & eoſdem ſervos veſtros extra veſtram inſulam inventos, velut impunitatis ſuæ violatores, publicis legibus ſubjicerent & damnarent, ſicque neceſſe fuit frequentiſſime vel dictos ſervos veſtros in manus hoſtium ſuorum incidere & perire, vel eorum labores ad juſtum commoduw veſtrum non procedere. Propoſita ergo tali querela veſtra per fratrem Askillum commonachum veſtrum palam coram prælatis & proceribus totius regni mei Merciæ apud Benningdon ultimo congregatis, omnibus tenerrime compatientibus ſuper ejuſmodi vobis illatis injuriis, ad honorem Dei & ſanctæ matris eccleſiæ relevationem, conſiderantibus etiam & collaudantibus univerſis perfectionem ſanctiſſimæ religionis veſtræ, pro majore pace & quiete veſtri ſacri monaſterii complacuit privilegia domini VVithlafii regis fratris, & prædeceſſoris mei de impunitate vobis conceſſa declarare & dilatare in eleemoſynam animæ meæ, declarataque ac dilata meo chirographo confirmare. Quapropter præcepi Radboto vicedomino Lincolniæ, ceteriſque miniſtris meis in illa parte conſtitutis, inſulam veſtram Croylandiæ, ac terminos mariſcorum veſtrorum circumire & deſcribere, mihique, & concilio meo, ubicumque in ultimo paſchæ fuiſſemus, fideliter & lucide demonſtrare: qui juſſa complentes, iſtis nominibus inſulæ veſtræ mariſcorumque veſtrorum circuitum mihi & concilio meo, ſanctum paſcha noſtrum tunc apud Kingesbury tenentibus aperte deſcriptum obtulerunt.

Claudit enim inſulam veſtram de Croyland ad ejus orientem (prout antiquitus per eam dotavit monaſterium veſtrum inclytus quondam rex Merciæ Ethelbaldus fundator veſter, & ceteri reges Merciorum ſui ſucceſſores ſuis chirographis confirmaverunt) ab Aſvviftofthirne uſque ad Tedvvarthar aqua de Schepishee, &c. prout a fundatione monaſterii veſtri hactenus omnia prætacta pacifice poſſediſtis. Pro ſervis ergo veſtris, quos de fugitivis ſive piſcatores, ſive paſtores vobis facietis, cum communi concilio totius regni mei concedo ſancto monaſterio veſtro ultra exteriores ripas quinque agrorum claudentium inſulam veſtram 20. pedes in latitudine ab ipſa aqua, ubicumque aſcenderint ad retia ſua extrahenda, aut ad alia ſua neceſſaria in terra ſolida peragenda. Similiter quocumque protenditur animalium ve-

A ſtrorum communia in prædictis mariſcis, illuc extenditur etiam fugitivorum veſtrorum licentia, ut forte in agros continguos ex tempeſtate, vel alio infortunio, vel latrocinio abducta fuerint, conſentientibus omnibus prælatis & proceribus meis, concedo ipſis fugitivis veſtris, quod, ſicut alii liberi homines, animalia veſtra prædicta perſequantur, & meliori modo, quo poterunt, repetant & reducant, & quaſi in eccleſia ſua eſſent, pace mea & impunitate per totam viam ſuam gaudeant: ſubque mutilatione membri magis neceſſarii nullus eos audeat moleſtare, vel in aliquo eontrariari. ANNO CHRISTI 811.

Inſuper pro dicti VVithlafii quondam regis, fratris & prædeceſſoris mei, proque redemptione B meorum peccatorum, cum communi concilio gratuitoque conſenſu omnium magnatum regni mei concedo Deo, & beatiſſimo confeſſori ſuo ſancto Guthlaco, ſacratiſſimoque monaſterio veſtro Croylandiæ, quod per totum regnum meum Merciæ abbas, monachus converſuſve ſacri monaſterii veſtri, qui nunc eſtis, vel qui vobis ſuccedent in futurum poſt vos, ibidem Domino ſerviturі, pro quocumque negotio proceſſerint, de dictis fugitivis viæ ſuæ famulos licenter ſibi faciant & producant; inque præſentia dicti abbatis monachi, vel converſi, ubique per regnum meum, ſicut in eccleſia ſua Croyland, ſalvi permaneant & ſecuri, ac ab omni periculo * immunes penitus, & indemnes ſub mutilatione membri C magis dilecti, ſi quis iſtud privilegium meum attentaverit in aliquo temere violare. Quod ſi extra prædictos 20. pedes in ripis exterioribus aquarum veſtrarum, aut extra villata, quæ communia vobiſcum vendicant in occidentalibus mariſcis veſtris * ex utraque parte aquæ de VVeland, aut alibi, vobis abſentibus, abſque viatica litera abbatis loci veſtri talis fugitivus repertus fuerit, juxta demerita legali ſupplicio ſubjacebit. Declaratis namque terminis tam inſulæ veſtræ, quam mariſcorum veſtrorum; declaratis etiam ad honorem Dei privilegiis domini VVithlafii, ac aliorum regum Merciæ, prædeceſſorum meorum, vobis magnifice conceſſit, complacuit unanimiter mihi ac univerſo concilio veſtra omnia loca mei auctoritate regii chirographi confirmare. D

Confirmo ergo vobis & ſucceſſoribus veſtris regulam S. Benedicti ſub habitu veſtro, tam nunc profeſſis, quam poſt vos profeſſuris, principalem veſtram eccleſiam Croylandiæ, in qua venerandæ reliquiæ ſanctiſſimi Chriſti confeſſoris, & patroni veſtri beati Guthlaci corporaliter tumulati, ultimam reſurrectionem feliciter expectant; totamque inſulam adjacentem, prout per terminos ſuos ſuperius declaratos miniſtrorum meorum diligentia fufficientiſſime eſt deſcripta, in ſedem ſeparalem abbatiæ veſtræ, in ſitum ſpecialem monaſterii veſtri, & in veſtrum plenum dominium ſingulariter & perpetuo poſſidendum, una cum duobus mariſcis jacentibus ad ejus occidentem, videlicet E Alderlound in auſtrali parte aquæ VVuland, & Goggiſſound in ejuſdem aquæ parte boreali, per terminos ſimiliter ſuperius declaratos. Hæc eſt hæreditas Domini, dos eccleſiæ Chriſti, ſolum ſanctæ Mariæ & beati Bartholomæi apoſtoli, S. Guthlaci monachorumque ſuorum ſanctuarium ſacratiſſimum, & monaſterium ab omni terreno ſervitio liberrimum, illuſtriſſimorum regum eleemoſyna ſpecialis, & in omni tribulatione univerſis locus refugii ſingularis, manſio ſanctorum perpetua, & poſſeſſio viris religioſis communi regni concilio * ſpecialiter appropriata, proque frequentibus miraculis ſanctiſſimi confeſſoris inter vineas Engaddi balſami mater ſemper fertilis, & regum

Uberiora privilegia.

* al. impunes

* al. extraque partem

Rex confirmat regulam.

* al. ſeparaliter.

privilegiis Bosor in solitudine, omnibus pœnitentibus civitas gratiæ & salutis.

ANNO CHRISTI 851. In violatores.

Si quis sacrarium hoc violaverit, vel in aliquo vexaverit, vindicabit in illum dextra mea, & hæredes mei, quicumque post me fuerint hujus regni Merciæ perenniter sceptrigeri successores. Confirmo & Deo & sancto Guthlaco, sacroque monasterio vestro, *&c. donationesque repetens, ait.*

Confirmatio ulterior.

Hæc omnia supradicta, ecclesias, capellas, terras, tenementa, pasturas, piscationes, maneria, mansiones, molendina, mersca, & mariscos, libera & soluta ab omni servitio sæculari, & onere terreno, concedo vobis & successoribus vobis in perpetuum: & præsenti meo chirographo confirmo in regiam eleemosynam meam pro anima domini VVithlafii quondam regis fratris & prædecessoris mei, & pro animabus omnium peregrinorum parentum, & amicorum meorum. Et emancipo ab omni debito regis, & omnis alterius domini, & hominis, cujuscumque fuerit dignitatis, excellentiæ, vel honoris, ut nihil amodo de vestri sacri monasterii Croyland, monachis literatis, aut laicis servis aut tenentibus exigere poterunt præter orationes vestras & beneficia spiritualia, quo gratiam beatissimi confessoris Christi sancti Guthlaci apud vos corporaliter quiescentis in nostris adipisci necessitatibus jugiter mereamur.

SUBSCRIPTIONES.

Cum ergo unanimi consensu totius præsentis concilii hic apud Kingesbury, anno incarnationis Christi Domini octingentesimo quinquagesimo primo, feria sexta, in hebdomada paschæ, pro regni negotiis congregati, istud meum regium chirographum sanctæ crucis signo stabiliter & immutabiliter confirmavi.

Ego Ceolnothus archiepiscopus Dorobernensis sanus & incolumis tam mente quam membris manu mea consignavi.

Ego Svvithulphus Londonensis episcopus, in meipso expertus gratiam Dei, & sanctissimi confessoris sui Guthlaci, humili devotione ad jussionem domini mei regis istud chirographum dictavi, & inter ceteros dominos episcopos in ordine meo subscripsi.

Ego Svvithunus VVintonensis episcopus, gaudens & lætus quoties aliquibus miraculis piissimus dominus lætificat civitatem suam sanctam matrem nostram ecclesiam, huic regis chirographo subnotavi.

Ego Elstanus Schireburnensis episcopus, devotus & perpetuus debitor sancti Huthlaci, privilegio sanctæ ecclesiæ suæ congratulans, signum feci.

Ego Orkenvvaldus Licheseldensis episcopus hilaris ac alacer in cunctis sanctæ ecclesiæ prosperis successibus, prompto animo collaudavi.

Ego Rethunus Legerecensis episcopus, filius ac famulus sancti Guthlaci, quamdiu vixero, gratanter procuravi.

Ego Godvvinus Roffensis episcopus honorem Dei per hoc chirographum ardenter affectavi.

Ego VVulfardus abbas Eveshamensis approbavi.

Ego Livingus abbas VVinchelcumbæ commendavi.

Ego Hedda abbas de Medeshamsted diligenter procuravi.

Ego Enulphus dux consensi.

Ego Osrithus dux consului.

Ego Serto comes consensum præbui.

Ego Elberus comes annui.

Ego Huda comes assensum dedi.

Ego Oslat pincerna regis Æthelvvlphi, & legatus ipsius domini mei, & filiorum suorum, nomine illorum & omnium VVestsaxonum istud chirographum domini Berthulphi regis plurimum commendavi.

Ego Bertulphus rex Merciorum palam omnibus prælatis & proceribus regni mei divinam deprecor majestatem, quatenus per intercessionem sanctissimi confessoris sui sancti Guthlaci, omniumque sanctorum suorum dimittat mihi omni populo meo peccata nostra: & sicut per aperta miracula sua nobis ostendere dignatus est misericordiam suam, sic super paganos hostes suos dare nobis dignetur in omni certamine victoriam, & post præsentis vitæ fragilem cursum in consortio sanctorum suorum gloriam sempiternam. Amen.

CONCILIUM SUESSIONENSE,

IN QUO PIPPINUS JUNIOR

Rex Aquitaniæ, regno spoliatus, & in clericum attonsus, in monasterium S. Medardi Suessionensis deducitur. Anno Chr. DCCCLI.

Ex supplem. Conc. Galliæ Labbeus Append tom. VIII.

COlligitur illud concilium ex canone quinto alterius synodi mense Aprili habitæ, anno 853. *quæ in tomo III. conciliorum Galliæ nuncupatur Suessionensis II. ubi patres historiam hujus Pippini exhibent his verbis.* Ante hoc tempus venerandi concilii, obtinente Pippino, Pippini regis filii Ludovici piissimi Augusti filio, Aquitaniam; etiam consentiente avunculo ejus glorioso rege Carolo, cui eadem provincia in partem obtigerat, eccle tastica disciplina & militari soluta, eadem regio a suis indigenis valde vastata est, & multi illic impune illicita perpetrarunt. Tandem aliquando respiciente Deo populum suum, idem Pippinus a suis contemptus & desertus, atque in potestatem avunculi sui Karoli redactus, consilio reverentissimorum pontificum & procerum attonsus, & in habitu monastico ad monasterium sancti Medardi custodiendus & docendus deductus est. *Præterea idem concilium confirmatur ab Hincmaro Remensi dante consilium de pœnitentia Pippini e monasterio elapsi, & ad Aquitaniam regressi.* Non præjudicans, *inquit*, synodali sententiæ de Pippino decretæ. *Cum igitur Pippinus Suessionibus e monasterio sancti Medardi, duobus monachis consentientibus, simul & opem ferentibus, fuga dilapsus fuerit, ut narrat Regino, contra quos duntaxat canon ille quintus synodi Suessionensis II. conditus fuit; nihil autem contra Pippinum sancitum sit: inde consequens est hæc supradicta eveniſſe Pippino, & ante tempus concilii Suessionensis II. ut loquitur ejus canon quintus: & in altero quidem concilio, ut asserit adhuc Hincmarus, quod jam vocamus Suessionense, quia probabilius est detrusum fuisse Pippinum in monasterium civitatis, in qua celebratum est concilium; cujus epocha elicitur ex annalibus Francorum Metensibus, qui breviter eadem omnia in prædicto canone quinto expositæ referunt ad annum* 851. *his verbis.* Pippinus rex Aquitaniæ comprehensus a suis, eo quod

quod pace soluta, multa illic mala perpetrarentur, Carolo regi cum regno traditur; effectusque clericus, in monasterio sancti Medardi retruditur. *Porro chronicon Memmianum anno sequenti adscribit, quod Pippinus in Caroli potestatem venerit, notatque mensem.* Anno, *inquit*, 852. mense Septembri Karolus nepotem suum Pippinum adquisivit. *Sed hoc penitus intelligendum est, postquam Pippinus e monasterio S. Medardi, ope monachorum suum abjiciens habitum monasticum, in fugam se contulit: de quo loquitur idem Hincmarus in epistola 59.* Providentia de Pippino non est negligenda, & loci convenientia ita custodiatur, ut ad pristinum vomitum redire nequeat, & ut certi ad fideles custodes adhibeantur, satis est procurandum, nec oblivisendum, quid de eo in monasterio S. Medardi accidit; nam quod factum est, adhuc fieri potest. *Hoc ipsum confirmat Adonis chronicon his verbis*: Pippinus ex eodem monasterio per fugam elapsus, in Aquitaniam regressus, multo tempore, fugiendo latuit: iterumque a Ranulpho per fidem deceptus est: & ad Carolum adductus, Silavanectum perpetuo est exilio detrusus.

ANNO CHRISTI 851.

ANNO CHRISTI 851.

[a] CONCILIABULUM CORDUBENSE,

IN QUO VETITUM EST MARTYRIUM,

ANNO CHRISTI 852.

Cultusque sanctorum martyrum sublatus fuit, anno Domini DCCCLII. tempore Leonis papæ & Lotharii imperatoris.

[a] *Conciliabulum.*) Gens perfida Saracenorum, quæ in Asia, Africa & Europa his temporibus dominabatur; anno Domini 840. Cordubæ in Hispania ubi sedem regni sui habebant, duos insignes Dei confessores martyrio affecit: anno sequente Cordubensem episcopum cum universo clero aliisve episcopis Mahometi sectam detestantibus, quos nominatim recenset Eulogius in documento martyriali, in carcerem detrusit: ex quibus, aliis occisis, alios ad lapsum & defectionem fidei reservavit. Cumque ex his nonnulli regi Arabi crudelissime suasissent, ut curaret convocari concilium omnium episcoporum regni sui, quorum decretis & constitutionibus synodalibus martyrium vetaretur, dolose invento approbato, omnes episcopi & sacerdotes carceribus sunt educti, coactumque est ea intentione concilium. Antequam convenissent plurimi fideles sponte ad confessionem fidei & perfidiæ detestationem prosilierunt, fidemque libere professi glorioſum martyrium subjerunt. Quibus victoriis martyrum rex Arabum exasperatus, statuerat christianos in arctissimum carcerem esse compingendos. Qua occasione fidelium plerique fugerunt, & latebras quæsiverunt, alii deserta fide sese infidelibus conjunxerunt. Pseudoepiscopi qui convenerant, habito conventu satanico martyrium prohibuerunt, cultumque sanctorum martyrum sustulerunt, dicentes, quod qui violenter ad abnegationem fidei non adigerentur, sed propria voluntate, discrimini se offerrent, inter martyres non sunt habendi; ideo maxime, quia miracula instar antiquorum martyrum non ederent, eorumque corpora non incorrupta permanerent. Impium synodale decretum non tantum refutavit & improbavit doctissimo suo commentario, quem *Memoriale sanctorum* inscripsit, Eulogius, verum etiam ipsa Dei ultio in regem mox secuta ostendit, quantopere martyres eorumque cultus divinæ majestati placeret. Nam cum sublime solarium oppida lustraturus rex Arabum crudelissimus conscendisset, & e regione pendentia stipitibus sanctorum corpora intueretur, centumque concremari jussisset, os illius repente eadem hora divinitus ita obstructum fuit, ut fari non posset, manibusque portantium in stratum reductus, eadem nocte extingueretur. Hoc tempore celebratum esse hunc malignorum conventum, testatur in Eulogium scholiastes, quem illustrissimus cardinalis Baronius anno 851. num. 16. sequitur.

Decreta & acta conciliabuli.

[a] CONCILIUM MOGUNTINUM II.

SUB RABANO CELEBRATUM,

Anno Domini DCCCLII. tempore Leonis papæ IV.

[a] *Concilium.*) De hac synodo Moguntina annales Francorum a Pithœo editi ista habent: *Habita est autem synodus ex voluntate & præcepto ejusdem serenissimi principis in civitate Moguntina, metropoli Germaniæ præsidente Rabano venerabili ejusdem urbis archiepiscopo, cum omnibus episcopis atque abbatibus orientalis Franciæ, Bajoariæ, & Saxoniæ: & illi quidem de absolvendis quæstionibus tractatum habuerunt.* Quænam autem fuerint istæ quæstiones, nusquam invenio. Hanc aliasve provinciales synodos non sine licentia Romani pontificis celebratam fuisse constat ex iis quæ dixi. Vide Baronium prædicto anno 852. num. 25. Serarium lib. 1. hist. Mog. cap. 33.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Hincmarus Rhemensis Archiepiscopus hoc anno 852. capitula quædam edidit ad presbyteros parochiæ suæ, subjecitque alia an. consequentibus; quæ ne ab invicem sejungamus, post Nicolai I. epistolas atque decreta cum regio collectore omnia paulo post collocabimus una cum Isaaci Lingonensis, Herardi Turonensis, & Walterii Aurelianensis antistitum ejusdem argumenti opusculis.

Ad eundem annum Christi 852. in spicilegii Dacheriani tomo II. pag. 586. revocatur concilium Senonense, in quo Venilo Senonensis antistes privilegium monasterio S. Rhemigii ab Aldrico decessore suo concessum confirmavit. Verum annus dati in concilio privilegii omnino manet incertus. Esto enim Carolus Calvus hæc verba in suo diplomate dato anno regni sui duodecimo (immo potius decimotertio, cui respondet quæ additur indictio prima) inseruerit: *Privilegium eis ecclesiastica auctoritate in urbe Senonensi una cum venerabilibus coepiscopis, fidelibus nostris diversarum ecclesiarum constitutis se fecisse professus est Wenilo*, &c. nihil tamen firmi inde elicies, donec regiam simul ac pontificiam confirmationem eodem fuisse anno peractam demonstraveris. Interim donec major lux affulserit, concilium illud Senonense huicce a nobis affigetur loco.

AD

ANNO CHRISTI 852.

AD CONCILIUM MOGUNTINUM II.

ANN CHRIS 852.

Cui Rabanus præſedit, Anno 852. habitum,

ADDITIO.

Ex Suppl. Manſi to. 2. pag. 925.

CONcilium hoc, ſolo nomine notum ex auctore annalium Pithœanorum, nonnihil illuſtrat diploma Ludovici Germanici anno 853. *datum, in quo de concilio illo, ut opinor, fit mentio, atque in eo conſtituta dicitur portio ſolvenda epiſcopo cœnobium Corbejæ novæ, & Heriſordienſe Sanctimonialium inviſenti. Diploma illud legitur apud Lunig Spicileg. III. pag. 66. ex quo hic damus.*

In nomine Sanctæ, & individuæ Trinitatis, Ludovicus, divina favente gratia, rex.

SI petitiones ſervorum Dei, juſtas & rationabiles, ad effectum perduxerimus, & ad humanam vitam feliciter tranſigendam, & perpetuam felicius promerendam proculdubio nobis profuturum ſperamus. Quapropter notum eſſe volumus, quomodo venerabilis abba VVarinus adiit excellentiam noſtram, ſuppliciter orans, ut noſtra munificentia proſpiceremus monaſteriis illi commiſſis, quorum unum eſt monachorum, nova Corbeja nominatum, ubi & ille primum regulari electione abbas extitit, & alterum eſt Sanctimonialium, Heriſordt dictum, & propriæ abbatiſſæ, cujus nomen Addila, ſubjectum, ſed juxta conſuetudinem, quod ancillarum Dei congregationibus procurari ſolent præpoſiti ex eccleſiaſtico ordine, jam dicto abbati commendavimus, ut tam in diſciplina abbatiſſam juvare, quam in cunctis negotiis, quæ famulæ Chriſti pro ſexu, & profeſſione ſua exequi non poſſent, ipſarum proviſor, & patronus exiſteret. Is ergo petiit celſitudinem noſtram recordari, quod piæ memoriæ genitor noſter Hludovicus imperator ambo hæc monaſteria extrui juſſit, ad normam videlicet præcipuorum in Gallia monaſteriorum, novam utique Corbejam ad ſimilitudinem antiquæ Corbejæ, Heriſordenſe vero cœnobium ad exemplum monaſterii ſanctimonialium in Sveſſiſſionis civitate exiſtentium, & ut in eleemoſinam ſuam hoc totius generis ſui inſtitutionum earundem perfectio expleretur, cellam juris ſui, quæ vocatur Meppia cum decimis & poſſeſſionibus undique ad eam pertinentibus, & eccleſiam Eresburg, quam avus noſter Carolus primo extruens in Saxonia, decimis dotavit circumquaque habitantium, per duas Saxonicas raſtas, præfatus noſter genitor ad novam Corbejan tradidit. Ad Herfordienſis autem monaſtorii adjumentum dedit in epiſcopatu quidem Oſnabrugenſi eccleſiam Bugimthi cum ſubjectis ſibi eccleſiis, in parochia vero Mimigelfordenſi eccleſiam Hreni cum iis quæ ad eam pertinent eccleſiis. Ita ſane ut decimarum aliorumque redituum proventiones præfatis cederent monaſteriis, & ab ipſis viciſſim procurentur ſubjectæ plebes in baptiſmate, in Euchariſtia, in ſepulturis, in confeſſione peccatorum audienda. Et presbyteri, qui principales ex his eccleſias tenerent, archipresbyterorum officio fungerentur ad agenda omnia, quæ ſolent fieri ab archipresbyteris epiſcoporum. Cum autem ipſi epiſcopi circuitiones ſuas ibi agere deberent, ad eorum manſionatica daretur, quod in capitularibus anteceſſorum noſtrorum præſcriptum habetur. Nos igitur rata eſſe volentes certa omnia, tantum expenſas ad miniſterium epiſcopi propter ægritudinem & ſenectutem ei, quæ nunc eſt, Gozberti augere debemus. Id juxta petitionem ſæpe dicti abbatis VVarini ita moderari placuit, ut deſcripto, quantum ſatis ſit, ad ſervitium epiſcopi, hoc nullo modo ſubtrahatur, & epiſcopus viciſſim ampliora non requirat, nec cum pluribus veniat, quam ut ei ſufficere poſſint. In quibus ſatis eſſe conſenſit præfatus epiſcopus coram nobis, & archiepiſcopo noſtro HRabano ceteriſque cum eo in ſynodo agentibus. Item ut dentur ad ſingulas eccleſias porci quatuor, valentes ſinguli denariis duodecim, & octo arietes, qui eadem pene ſumma, quod quatuor porci æſtimarentur, tres porcelli, quatuor aucæ, octo pulli, viginti ſitulæ de medone, XX. de mellita cereviſia, XL. de non mellita, CXX. panes, C. modii de avena, manipuli DC. ſitque in poteſtate epiſcopi utrum hæc per ſingulas eccleſias ad unam manſionaticam, an ad duas velit habere. Ne autem in ſumma debiti his plus aut minus complectatur, hoc auctoritatis noſtræ præcepto cum conſenſu Synodali decernimus, atque jubemus. His etiam adjungere placuit liberam utrique loco conceſſionem eligendæ de propria congregatione in regimen ſuis, per futura ſemper tempora, congruæ perſonæ. Et ut omnis hinc dubietas tollatur, manu propria hæc roborantes, annuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum (L S) HLudovici
Seriniſſimi regis

Hadelbertus ſubdiaconus ad vicem Baldrici abbatis recognovi. Data XI. Cal. Junii, anno Xmo regni glorioſiſſimo regis Hludovici in orientali Francia regnantis, Ind. I. Actum in palatio regio Franconeford, in Dei nomine feliciter. Amen.

CHARTA LUDOVICI I. GERMANIÆ REGIS PRO MONASTERIO RHINAUGIENSI,

in eadem Synodo data.

Ex Chriſt. to. 5. p.

IN nomine Domini, & Salvatoris Noſtri Jeſu Chriſti Hludevvicus divina ordinante providentia rex. Quoniam Principem, ac defenſorem Eccleſiarum nos fecit Dominus, ne ejus ingrati eſſe videamur gratiæ, ſervitium ſuum augmentare, eccleſias ditare, bene & opportune conſtructas defendere, deſtructas vero nos oportet reſtaurare. Idcirco notum ſit omnibus fidelibus noſtris, præſentibus ſcilicet & futuris, qualiter Rabanus metropolitanus Moguncienſis, & Salomon epiſcopus Conſtantienſis, nec non Folcvvinus venerabilis Abbas Augienſis cum multis aliis principibus in generali Concilio Mogunicæ ceſitudinem noſtram adierunt, & quendam nobilem virum de Alemannica in pago Turgovve in comitatu Adalhalmi ob laudes divinas, & regulares diſciplinas conſtruxerant, obtutibus noſtris præſentaverint, humiliter deprecantes, quatenus monachum quemdam nomine Gohbertum, quem idem VVolvene a fratribus & a ſe electum dixerat in præfato locelo abbatem conſtitueremus, quod & ita fecimus, ea videlicet ratione, quod monachos ſuos regulariter regat, nulli calumniam ſine juſto judicio inferat, res monaſterii intus, & bene ordinet, omnia juxta ſa-

sapientis architecti disposition decenter, congrue, & utiliter gubernet.

Hic talis atque successores a nullo eliciantur, nisi tali, quod absit, facinori involvantur, quod ecclesiastici viri eos inter se non patiantur, tunc primo in Concilio generali Constantiensi, vel Moguntiensi justo conregularium judicio deponantur. Postquam vero aliquis eorum sic depositus fuerit, vel de hac luce, quod magis cupimus, migraverit, non aliunde abbas constituatur, nisi, quod absit, inter eos nullus idoneus inveniatur. Præterea principes supradicti nobis flebiliter sunt conquesti, quod & nos satis audivimus, & veraciter scivimus, scilicet plerosque eorum, qui ecclesiarum vocantur advocati, debita potestate in tantum abuti, ut qui deberent esse modesti defensores, impudenter effecti sint rapaces & injuriosi exactores. Quapropter nostræ placuit providentiæ in præfati Abbatis suorumque successorum, & fratrum, videlicet monachorum loco perpetualiter ponere potestate, ut sapientum usi consiliis, & eis, quos inter potentes sæculi esse noverint æquitatis & modestiæ amatores; eligant suo competenter loco advocatos & defensores, nec quisquam omnium sibi hanc curam, vel potestatem præsumat vindicare, vel quasi hæreditariam, aut aliquo jure debitam invadere, nisi quem abbatis electio, & monachorum consulta approbatione velint admittere. Cujuscumque autem fidei abbas ejusdem Cœnobii advocatiam non timet committere, eidem nos & successores nostri bannum regale debemus contradere, eo videlicet tenore, ut quandocumque sui commissi prævaricator in rebus, vel hominibus, quod vulgo *Balmunt* dicitur, existat, vel si aliquem advocatum, sive exactorem præter se sine abbatis permissione sibi uspiam constituat, semel, secundo, & tertio commonitus, si non emendaverit, statim sine mora, & sine præjudicio advocatiam cum omnibus commodis perdat. Idem advocatus in præfato loco nullum jus habeat placitandi, vel aliquam judiciariam potestatem exercendi, nisi forte ab abbate vocatus advenerit, & tunc voluntati, sive petitioni ipsius satisfaciat. Quæcumque autem potens, vel impotens persona hoc statutum bonæ memoriæ Caroli avi nostri, ac piæ recordationis Hludovici patris nostri una cum nostra confirmatione aliqua temeritate transgredi, & infringere præsumpserit, sexaginta libras auri, medietatem palatio nostro, medietatem abbati persolvat. Et ut hæc confirmationis nostræ auctoritas tunc, & semper stabilis, & inconvulsa permaneat, manu propria illam firmantes sigillo nostro consignari jussimus.

Hadebertus subdiaconus ad vicem Grimaldi archicapellani recognovi. Datum anno ab Incarnatione Domini 852. regni domini Huldevvici regis primo, indictione xv. Actum Moguntiæ coram multis principibus in generali concilio feliciter. Amen.

CONVENTUS TICINENSIS

Episcoporum & Principum, Lothario imperatore præsente, Anno 825. habitus.

Conventus hujus, cujus nullam alibi mentionem offendi, mentio extat in actis translationis corporis S. Abundis diaconi Fulgino Bercetum in diœcesi Parmensi, quæ ab anonymo sed coævo descripta dederunt Bollandiani socii, in tractatu præliminari ad tom. I. Julii pag. 45. Hæc enim ille num. 4. *Evoluto multo tempore* (egerat prius de tempore, quo Sergius II. Romanam cathedram tenebat, quam anno 844. accepit) *contigit eundem abbatem* (Tiberium Berceti) *ad sedem regiam ire, quæ est urbs Papiæ, ubi tunc piissimus imperator Lotharius jusserat episcoporum comitumque magnum venire conventum, inter quos, & Fulgineæ civitatis Dominicus &c.* Conventum seu concilium Ticinense habitum anno 850. Bollandiani socii judicarunt, sed fugit viros doctos ea animadversio, quæ illos plane in aliam sententiam traxisset. Qui ab anonymo designatur Papiensis conventus, a Lothario indictus erat, eodemque præsente habendum fuisse non ambigo. Qui vero coivit cœtus anno 850. auctorem non quidem Lotharium, sed Ludovicum ejus filium habuit. Eundem pariter Ludovicum indixisse conventum illum, qui Ticinum anno 855. convenit, leges ab eo latæ eo in conventu demonstrant. Assignandus est ergo ille, de quo agimus, conventus anno illi, quo Lotharium in Italiam descendisse diu post annum 844. comperiemus. Anno vero 853. imperatorem illum eo venisse discimus ex actis synodi Romanæ anno 853. decembri mense celebratæ, in cujus synodi actis Lotharii nomen primum post Leonem pontificem occurrit. Is ergo annus conventui huic statuendus est. Forte tamen ad annum præcedentem 852. conventum hunc retrahendum esse demonstrari posset ex diplomate ejusdem Lotharii pro ecclesia Clusina dato, relatoque ab Ughellio tom. III. col. 614. nov. edit. in Clusinis, quod ab eo imperatore, Papiæ agente, anno XIII. imperii die VI. Kal. Novembris indictione I. idest anno 852. datum est.

PRIVILEGIUM MONASTERII SANCTI REMIGII AB ALDRICO CONCESSUM

Confirmat Vvenilo archiepiscopus Senonensis in concilio Senonis habito circa annum DCCCLII.

Dominis sanctis & reverendissimis fratribus & coepiscopis, religiosissimis quoque & venerabilibus abbatibus in ditione regni domini Karoli serenissimi regis, VVenilo minimus servorum Christi famulus, sanctæ Senonicæ ecclesiæ archiepiscopus.

Optime venerabilis & Deo devota sanctitas vestra novit, &c. Quod opus Deo dicatum ut per tempora labentia omnibus sanctissimis patribus & fratribus in Dei nomine consentientibus firmiorem obtineat rectitudinis statum & intactum permaneat, manu nostræ parvitatis subter relegenda firmavimus, & ut rata deinceps manere possint quæ scripta sunt, manibus vestræ sanctitatis roboranda expostulamus.

VVenilo sanctæ Senonicæ sedis munere divino ar-

archiepiscopus hoc privilegium fieri jussi & subscripsi.
Hucbertus sanctæ Meldensis ecclesiæ indignus episcopus hoc privilegium subscripsi.
Adalbertus Tricassis episcopus subscripsi.
Helias Carnotensis ecclesiæ indignus episcopus subscripsi.
Ruricus Rothomagensis vocatus archiepiscopus subscripsi.
Ursmarus Turonorum archiepiscopus subscripsi.
Freculfus Lexoviensis ecclesiæ episcopus subscripsi.
Saxbodus Sagiensis episcopus subscripsi.
Simeon Laudunensis episcopus subscripsi.
Baltfridus Bajocensis ecclesiæ episcopus subscripsi.
Reginarius Ambianensis episcopus subscripsi.
Altheus præveniente gratia Dei Augustodunensis episcopus relegi & subscripsi.
Ermenefredus abba subscripsi.
Abbo abba subscripsi.
Lupus Catalaunensis episcopus subscripsi.

AD CONCILIUM SENONENSE

Anno 845. habitum, In quo privilegium monasterii S. Remigii firmatum est,

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex supplem. Manſi to. 2. pag 903. Anno 845.

INter Baluzium & Dacherium de anno quo privilegii hujus auctoritas firmatur, lis intercedit. Dacherius annum præfert 852. Baluzius 845. Constat enim ex præfatione Capitularium Caroli Calvi tit. VII. VVenilonem non diu ante an. 846. Synodum cum suffraganeis suis egisse. Cujus potissimum partes tenendæ sint nobis indicat nomen *Adalberti Tricassini*, quod inter subscriptores recitatur. Constat enim Adalbertum anno 837. conventui Carisiacensi interfuisse, ut ex diplomate Ludovici imperatoris apud Baluzium lib. 3. Miscel. cap. 50. vitæ Aldrici Cenomanensis constat. Anno vero 847. successor ejus Prudentius Parisiensi concilio subscribit. Ex quo inferas Senonense concilium, cui Adalbertus adfuit, ante annum 847. convenisse. Præstat ergo Baluzii chronologiam, quæ concilium istud cum anno 845. componit, retinere.

CONVENTUS SENONENSIS

ANNO CHRISTI 853.

IN QUO ACTUM DE BURCHARDO,

Carnutensi episcopo consecrando. Anno Christi DCCCLIII. ante Concilium Suessionense eodem anno habitum.

Ex Labbei Append. to. VIII.

TOtam hujus conventus historiam scribit Audradus Modicus hujus ætatis auctor, ad an. 853. *ex libro revelationum legati ecclesiarum nomine.* Rex, *inquit*, Carolus accersivit quendam diaconum nomine Burchardum e partibus Lotharii Regis, & commendavit illi ecclesiam Carnutensium, ut esset in ea pontifex; ac si nullum in regno dignioris nominis clericum invenire potuisset: edixit VVeniloni Senonum archiepiscopo, ut eum ordinaret episcopum. Vocavit autem legatum ecclesiarum idem archiepiscopus, & dixit: Scio ad iram Dei provocandam regem nostrum Karolum egisse prædicta de Burchardo; nam de eo per universas regni hujus ecclesias fama dictu horribilis divulgata est. Sed si esse posset, ut Dei iracundia non provocaretur, quia apud sæculi caussam strenuus esse dignoscitur, rogo te omnimodis, sic ores Deum, quatenus dignetur tibi ostendere, si secundum ejus voluntatem idem Burchardus fieri mereatur episcopus. Hoc ego satis vellem, est enim mihi consanguineus. Cumque orarem solito, etiam & pro supradicto negotio: ecce Dominus dignatus est me audire, & descendens de cælo, lumine suo circumfulsit me in loco, quo eram orans, & dixit, *Maledicta dies, qua erit Burchardus episcopus*; & hæc dicens, in cælum rediit. Ego autem retuli universa archiepiscopo meo, qui mox scriptum misit oraculum istud regi Carolo: & illud quoque conventui episcoporum, qui ob hoc Senonas convenerunt, monente jam dicto archiepiscopo, retuli. Qui primo quidem noluerunt ordinare episcopum eundem Burchardum, tam evidens Dei oraculum pavescentes: sed imperium regis postea, & multorum episcoporum, ac principum regni consensus, prævaluit, & mense quarto ordinatus est episcopus.

G. C. Noluerunt episcopi ordinare Burchardum in hoc conventu: in Suessionensi concilio ordinandum decreverunt, ut constat ex canone 3. Suessionense igitur anni 843. concilium hoc conventu posterius est.

CONVENTUS TICINENSIS.

PRÆFATIO.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, incarnationis Domini nostri Jesu Christi annis * DCCCLIII. anni imperii domini Hludovici imperatoris Augusti VI. indictione IV. dum conventum fidelium nostrorum palatio nostro Ticiniæ civitatis * convocarentur, & simul eorum nostrorum nobilium consultum, non solum ecclesiasticam utilitatem, & populi salvationem, sed etiam totius regni statum perquirere studeremus, inter reliqua populus noster nobis quasdam petitiones obtulit, quas nos Dei amore & eorum fidelitate ducti libenter suscepimus, atque ideo subter annotata capitula ad eorum utilitatem subscribi fecimus, quas in futuro pro lege tenendas firmamus.

* Immo DCCCLV.

* convocaremus.

CA-

1 Baluzius hunc Conventum edidit inter Capitularia ad an. 894.

CAPITULA.

I.

(a) De feminis, quæ defunctis viris lex Longobardorum prohibet ante anni ſpatium veſtem religionis mutare, * velamque ſuſcipere petierunt, ut noſtra licentia eis mox divina pietas inſpiraverit, eas indemnes licere ſuſcipere. Nos autem ejus conſiderantes, [1] quia opto pro ipſa dilatione multæ etiam raptu intra * eumdem ſpatium ad aliam partem diſtractæ fuerunt; ideo & eorum petitionem, quam juſtam cenſuimus, ſuſcepimus, & eis ita fieri concedimus.

II.

Noſtræ majeſtati reclamaverunt patres noſtri, vel noſtri ſuper * eas ſuperfluas factas inquiſitiones, ideo eis concedimus abhinc in futurum nullas alias ſuper eos fieri inquiſitiones, niſi unde Caroli proavi, & avi noſtri tempore factæ fuerunt.

III.

De liberis hominibus, qui ſuper alterius res reſident, & uſque nunc a miniſtris reipublicæ contra legem ad placita protrahebantur, & ideo pignorabantur, conſtitutum eſt, ut ſecundum legem patroni eorum eos ad placitum adducant: & ſi quis eos contra hanc noſtram auctoritatem & eorum legem pignerare aut diſtringere præſumpſerit, patronum ejus omnia cum lege commendet, & inſuper præſumptione bannum noſtrum componat. ANNO CHRISTI 853.

IV.

De homicidio, unde lex pro ſimplicitate probationem trium teſtium quærit, & teſtes habere non potuerit, concedimus, ut cum duodecim juratoribus juret ab eadem ſimplicitate abſolutus proprium non admittat.

V.

De chartis, quæ a quibuſdam perſonis falſæ appellantur, conſtituimus, ut ſi notarius ſuperfuerit, & teſtes qui eam veram & idoneam faciant; & ſi teſtes mortui fuerint, & notarius ſuperfuerit, cum duodecim juratoribus veram & idoneam eam faciat. Conceſſas denique petitiones veſtras conſideravimus, etiam ea quæ ad nos * in pridem pervenerunt, ad referendas malorum inſidiationes iiſdem adjungere capitulis. * jam pridem

CONCILIUM SUESSIONENSE II.

IN MONASTERIO SANCTI MEDARDI.

Apud Sueſſiones, præſente Carolo Calvo rege & quinque provinciarum epiſcopis celebratum die Kalendas * x. Maias, indictione I. hoc eſt anno Chriſti DCCCLIII. Leonis IV. papæ VI. Caroli ejuſdem regis XIII.

TITULI CANONUM.

I. *De clericis ab Ebbone poſt depoſitionem perperam ordinatis: & de legitima Hincmari ſucceſſoris ejus ordinatione.*
II. *Herimanni epiſcopi Nivernenſis eccleſia, propter ipſius infirmitatem, VVeniloni archiepiſcopo commendata.*
III. *De Burchardo Carnutum epiſcopo cedere vel ordinari juſſo.*
IV. *Aldrici epiſcopi paralyſi laborantis eccleſia ejus metropolitano commendata.*
V. *Duo monachi presbyteri, Pippinum e ſancti Medardi monaſterio abducere conati, depoſiti atque in diverſa monaſteria relegati.*
VI. *De Ragamfrido diacono, qui præcepta falſa regio nomine condidiſſe dicebatur.*
VII. *De miſſis ad inſtaurandum Dei cultum per ſingulas provincias dirigendis.*
VIII. *Ut eccleſiæ immunitatem olim adeptæ in perpetuum illa frui ſinantur.*
IX. *Ut ex poſſeſſionibus eccleſiaſticis nonæ ac decimæ perſolvantur.*
X. *Ut in locis ſacratis judicia publica non exerceantur.*
XI. *Ut diſciplina eccleſiaſtica noxios nemo audeat tueri.*
XII. *Ut inceſti & alii perditi, qui epiſcoporum examen refugiunt, per judices publicos compellantur.*
XIII. *Ut nullæ res eccleſiaſticæ abſque regis permiſſu commutentur.*

PRÆFATIO.

REgnante in ſempiternum Domino Deo univerſorum, anno incarnationis ejuſdem Domini Dei noſtri Jeſu Chriſti DCCCLIII. anno vero regni glorioſi Caroli filii Ludovici religioſiſſimi Auguſti XIII. indictione I. epiſcopis juxta inſtituta canonum ſynodum celebrare volentibus annuit idem rex Carolus, eoſque ad urbem Sueſſionum, in monaſterio ſancti Medardi & ſancti Sebaſtiani, X. Kalendas Majas convenire præcepit: ubi, poſthabitis ſæcularibus curis, ipſe quoque rex adeſſe dignatus eſt: ut non ſolum devotione eccleſiæ ſe filium eſſe oſtenderet, verum etiam, ſicubi opus eſſet, protectorem regia poteſtate monſtraret.

CANONES.

I.

Cum itaque præſules diverſarum eccleſiarum, pro rege multa humiliter & prudenter proponente, tractaſſent potius quædam quam diffiniviſſent, VI. Kalendas Maji ſynodo præſidentibus Hincmaro Rhemorum,

(a) Has leges habes etiam ſupra in Capitulari Lotarii anni 824. eodem imperatori adſcriptas; revera autem Lodovici II. eſſe Harduinus in Nota ibidem cenſuit. *Manſi.*

1 Baluz. legit, *quia præterito tempore pro ipſa dilatione multæ etiam itaque intra eumdem ſpatium &c.*

rum, Vvenilone Senonum, Amalrico Turonorum metropolitanis episcopis, idem Rhemorum metropolitanus episcopus venerabilis Hincmarus ostendit, non paucos a decessore suo Ebbone, postquam canonice depositus fuisset, nec vero canonice restitutus, irrationabiliter ordinatos. Jam rex absque ulla ambitione synodum solus ingressus simpliciter cum episcopis residebat. Serie igitur depositionis memorati Ebbonis plenissime prolata, multis metropolitanis, pluribusque aliis episcopis, qui auctores fuerunt, recitatis; restitutionis autem illius non canonicæ, immo nec verisimilis, paucis admodum & aliarum regionum præsulibus nominatim expressis, claruit præfatum Ebbonem episcopale officium illicite repetiisse, quousque gradibus ecclesiasticis æstimatus fuerit promovisse, damnationi potius obnoxios effeciisse: Hincmarum autem successorem ejus canonicis sanctionibus caute ac subtiliter observatis ad sedem accessisse, & præter decreta majorum in hac parte nihil omnino moliri, sicut in gestis synodalibus exinde ab episcopis ejusdem concilii more canonico confirmatis plenius edocetur.

ANNO CHRISTI 873.

II.

Postmodum venerabilis Vvenilonis Senonicæ urbis metropolitani episcopi suffraganeus Nivernensis ecclesiæ, nomine Herimannus, pro suis excessibus, quos corporali molestia sæpe dicebatur admittere, a sanctis præsulibus modeste & acriter increpatus est, quod prius frequenter correptus, ordini sacratissimo perseverantia levitatum adhuc injuriam faceret: & in præsentia principis, infirmitatem pastoris nequaquam fastidientis, injunctum est metropolitano ejus, ut adjunctis secum aliquot episcopis ad oppidum Nivernense accederet, & omnia ibi negotia ecclesiastica sapienter componeret: ipsum vero coepiscopum suum Herimannum apud urbem Senonum secum haberet, donec æstivum tempus, quod valde contrarium infirmitati illius ferebatur, pertransiret: & sic Domino annuente abstinentia competenti assuetum, episcopali gravitate instructum, apostolicis moribus informatum, clerus & populus eum ad sedem propriam utiliter favente Dei gratia revocaret.

III.

De Burchardo etiam, qui Carnotenam ecclesiam tenebat, statutum est ut aut se idoneum ad assumendum episcopalem gradum admonitu Vvenilonis metropolitani episcopi ostenderet, aut certe pronam in se clementiam cognoscens principis cederet, in utroque Dei judicium experturus. Igitur sequenti die causa illius ad medium deducta, venerabiles episcopi, Rhemorum metropolitanus Hincmarus, Lugdunensium Pardulus, Aurelianorum Agius, seorsum eum admonere præcepti sunt, ut si absque discrimine valeret, officium se posse aggredi fateretur; aut si non posset, propter Dei timorem impossibilitatem ingenue confiteretur. Parte cleri, quæ præsens erat, ac laicorum, bonum ei testimonium perhibente, memoratis præsulibus suadentibus, ad concilium intromissus, tanto quidem gradu se dignum esse profiteri, arrogantiæ asseruit esse, non veritatis: si quis vero crimen aliquod sibi vellet objicere, ad id purgandum se paratum esse firmavit. Nullo qui id conaretur existente, decrevit sancta synodus, ne diu Carnutum sedes vacaret: sed directis illuc secundum voluntatem metropolitani episcopi venerabilis Vvenilonis, qui electionem præfati Burchardi recognoscerent, & ipsi referrent, optantibus canonice ordinaretur episcopus.

ANNO CHRISTI 873.

IV.

Præterea Cenomannicæ urbis Aldricus episcopus paralysi dissolutus epistolam direxit, causam suæ absentiæ insinuans, petensque ut maxime sibi adhuc viventi, & quandocumque defuncto, sacris precibus opitularentur. Quod exuberantes caritate se facturos omnes promiserunt, & metropolitano illius, Turonicæ urbis venerabili episcopo Amalrico, ut ad eamdem urbem accederet, injunxerunt; & quæcumque essent eidem ecclesiæ proficua, ut strenue exequeretur, unanimiter præceperunt.

V.

Ante hoc tempus venerandi concilii, obtinente Pippino, Pippini regis filii Ludovici piissimi Augusti filio, Aquitaniam, consentiente etiam avunculo ejus glorioso rege Carolo, cui eadem provincia in partem obtigerat, ecclesiastica disciplina & militari soluta, eadem regio a suis indigenis valde vastata est, & multi illic impune illicita perpetrarunt. Tandem aliquando, respiciente Deo populum suum, idem Pippinus a suis contemptus & desertus, atque in potestatem avunculi sui Caroli reductus, concilio reverentissimorum pontificum & procerum attonsus, & in habitu monachico ad monasterium sancti Medardi custodiendus & docendus deductus est. Ibi duo quidam monachi habitu, propositi sui vix credibiliter transgressores, ardentes immodica cupiditate, eumdem Pippinum abducere conati sunt, & pacem Christiani populi dissipare. Quos præsentibus diversorum cœnobiorum religiosis abbatibus, & causam subtiliter juxta regulam beati Benedicti examinantibus, concors congregatio sancti Medardi a sua unanimitate præcidit, attestata se ab horum crimine longe abstitere, quod usitatas culpas jam inde ab initio hujus religionis monachorum omnium, præter dumtaxat Eutychis, & aliorum hæreticorum, facile superaret. Ejectos

jussu

jussu venerabilis Rothardi Suessionum episcopi ad synodi audientiam archidiaconus deduxit: & partim confessi, partim convicti, conspirationis malum perpetrasse, canonum severitate depositi sunt (presbyteri quippe erant) & separatim in monasteria sui ordinis longe distantia relegati, ut deinceps nemo tale quid committere auderet, nisi qui similia perpeti non timeret. ANNO CHRISTI 853.

VI.

Post hæc glorioſissimus domnus rex Carolus, coram sacra synodo quemdam diaconum Rhemensis ecclesiæ nomine Ragamfridum impetiit, quod præcepta falsa regio nomine compilasset, sicut ad eum quorumdam suggestionibus & verisimilibus indiciis esset perlatum. Unde quia putatum est quibusdam significationibus, ut purgationem sui isdem diaconus subterfugere voluisset, aliis aliter dicentibus, visum est omnibus in eodem sacro conventu degentibus, ut ab omni concilio illi interdiceretur, ne a parochia Rhemensi quoquomodo præsumeret abscedere, donec se ab illis, quæ ei impingebantur, idoneum redderet, vel competenter satisfacere procuraret. Quod & omnibus singillatim episcopis illi auctoritate episcopali præcipientibus ex divino mandato est interdictum.

VII.

Ut in civitatibus, & monasteriis, utriusque sexus & ordinis, Dei cultus quam proxime fieri posset instauraretur, statuit sancta synodus, annitente pio principe, ut idonei legati dirigerentur, qui singulorum locorum statum solertissime perscrutarentur, & quæ ipsi per se non valerent corrigere, judicio proxime futuri concilii, & potestati regiæ revelarent.

VIII.

Decreverunt præterea sancti pontifices, ut ecclesiæ, quæ olim indulgentia religiosorum principum, vel aliorum fidelium devotione, immunitatem meruissent, ea in perpetuum perfrui sinerentur.

IX.

Et ut ex possessionibus, quæ ecclesiasticæ certis indiciis comprobantur, nec plene propter varias necessitates possunt restitui, saltem nonæ ac decimæ tribuantur.

X.

Et ut in locis sacratis, diebus dominicis, vel aliis sollemnitatibus, judicia publica non exerceantur: neque enim fas esse, ibi reos puniri, ubi respectu divinæ reverentiæ misericordiam consensu fidelium consequuntur.

XI.

Illud quoque cunctis volentibus confirmatum est, qui disciplina ecclesiastica noxii, sive ingenui, sive servi, coercentur, nulli audeant eos tueri; & vindictam eorum in quoslibet ad potestatem episcoporum pertinentium retorquere. Quod si qui deinceps præsumpserint, & excommunicationem ecclesiasticam, & motum indignationis regiæ perpessuros. ANNO CHRISTI 853.

XII.

Obtentum est etiam a devotissimo principe, ut incesti, & quilibet alii perditi, examen episcoporum refugientes, per judices publicos ad eorum præsentiam deducantur, ne * alterius illecebram peccandi nutriat impunitas vitiorum. * f. melius legetur, ulterius.

XIII.

Postremo quod a quibusdam conservabatur, præfixum est generaliter ab omnibus custodiendum, ne ullæ res ecclesiasticæ absque regis conniventia commutentur.

CONCILII EJUSDEM SUESSIONENSIS

GESTORUM SYNODALIUM PARS,
ex singulis ejus actionibus decerpta.

De clericis ab Ebbone ordinatis, & de Hincmari successoris ejus ordinatione.

RESidentibus in synodo venerabilibus episcopis, * Hincmaro Rhemensis ecclesiæ archiepiscopo, Vvenilone Senonensi archiepiscopo, Amalrico Turonensi archiepiscopo, Theodorico Cameracensi episcopo, Rothado Suessionicæ urbis episcopo, Lupo Catalaunensi episcopo, Immone Noviomagensi episcopo, Erpuino Silvanectensi episcopo, Ermenfrido Belvacensi episcopo, Pardulo Laudunensi episcopo, Hilmerado Ambianensi episcopo, Hucberto Meldensi episcopo, Agio Aurelianensi episcopo, Prudentio Tricassinæ civitatis episcopo, Herimanno Nivernensi episcopo, Jona Augustodunensi episcopo, Godelsado Cabilonensi episcopo, Dodone Andegavensi episcopo, Guntberto Ebroicensi episcopo, Hildebranno Sagensi episcopo, Erloino Constantiæ urbis episcopo, Baltfrido Bajocensis ecclesiæ episcopo, Heirardo Lexoviensis ecclesiæ episcopo, Ansegaudo Abrincatinæ urbis episcopo, Breidingo Matisconensium ecclesiæ episcopo, Launo Æquolesinæ civitatis episcopo, Richoldo Rhemorum chorepiscopo. Residentibus etiam presbyteris & abbatibus, Dodone abbate monasterii sancti Sabini, Lupo abbate monasterii Bethlehem, quod Ferrarias dicitur, Bernardo abbate ex monasterio sancti Benedicti, quod appellatur Floriacus, Odone abbate ex monasterio Corbejæ, Erico abbate ex monasterio Corbionis, Bavone abbate ex monasterio Orbacensi; & quampluribus aliis sacerdotibus & abbatibus: adstantibus diaconibus; adstante quoque & reliquorum graduum clero. Residente etiam in cœtu episcoporum glorioso rege Carolo, qui in eadem synodo suam exhibere dignatus est præsentiam, apud Suessionis civitatem, in monasterio sancti Medardi confessoris Christi, quod situm est in suburbio ipsius civitatis in ecclesia quæ est in honore sanctæ Trinitatis sacrata, anno incarnationis Domini nostri Jesu Christi DCCCLIII. anno etiam regni jam dicti pii principis Caroli XIII. indictione I. VI. Kalendas Maji. * Contraxerunt hæc fusiora acta, cum Flodoardus lib. III c. 2. tum Baldrinus chr. Camer. lib. I. c. 93. ut discces ex notis Binii ad hoc concilium.

EX ACTIONE I.

Dum quædam ecclesiastica & necessaria negotia in eadem synodo ventilarentur & diffinirentur, venit Sigloardus servans locum archidiaconi Rhemensis ecclesiæ, dixitque filios ejusdem Rhemensis ecclesiæ, & Hincmari archiepiscopi, stare pro foribus, qui se pro sua necessitate in synodum introi-

ANNO CHRISTI 853.

trodúci petebant. Hincmarus archiepiscopus dixit: Recita illorum nomina, ut audiat dominus rex gloriosus Carolus, & sacra synodus illorum conscripta nomina, & tunc quod jussum fuerit, in nomine Domini fiat. Et recitavit idem Sigloardus servans locum archidiaconi Rhemensis hæc nomina: Rodoldus, * Gislaldus, Vulfadus, Fredebertus, ex canonicis ipsius sanctæ matris ecclesiæ; Sigismundus ex monasterio sancti Theodorici; ex monachis autem de monasterio sancti Remigii, Nortuinus, Heinradus, Mauringus, Anteus, Teutlandus, Haroaldus, Radulphus, & Vvicpertus. Quibus jussu synodi & principis introductis, Hincmarus archiepiscopus dixit: Quæ est petitio vestra fratres? Illi autem responderunt: Misericordiam petimus nobis a vestra paternitate impendi de ministratione ordinum ecclesiasticorum, ad quos a domno Ebbone quondam provecti, a vestra autem auctoritate suspensi sumus. Hincmarus archiepiscopus dixit: Habetis libellum reclamationis aut postulationis, sicut ecclesiastica se habet traditio? Illi autem responderunt, se præ manibus nullum habere libellum.

* Gissoldus.

De libelli oblatione c. Hincmarus. Ivo part. 6. cap. 269.

a Hincmarus archiepiscopus dixit: Legum ecclesiasticarum consuetudo & auctoritas talis est, ut in causis gestorum semper scripturam requirant: adeo ut qui ad sacrum fontem accedit, suum dare nomen præcipiatur; qui ad summum sacerdotium provehitur, decreto manibus omnium roborato eligitur: ordinatus autem a suis ordinatoribus litteras accipere jubetur; qui etiam ab ecclesiastica societate quolibet excessu discinditur, libellari inscriptione, aut recipitur aut dejicitur. Sed & qui accusatur, vel qui excommunicatur, seu reconciliatur, per scripturam accusari, vel reconciliari jubetur. Et sic in ceteris hujusmodi in tantum scriptura deposcitur, ut, sicut B. Gregorius in commonitorio ad Joannem defensorem ex Romanis legibus sumens scribit, sententia quæ sine scriptura profertur, nec nomen sententiæ habere mereatur. Quapropter, fratres & filii, oportet vos secundum ecclesiasticam auctoritatem reclamationem vestram libelli serie allegare, eumque vestris manibus roboratum synodo sacræ porrigere, ut convenienter & canonice vobis valeat responderi. Et tunc ipsi fratres libellum conscribentes porrexerunt Hincmaro archiepiscopo, qui tunc una cum Vvenilone archiepiscopo, & Amalrico archiepiscopo, sub præsentia glorioſi regis domni Caroli, synodo præsidebat. Relegens vero Hincmarus archiepiscopus libellum porrectum, & subscripta nomina, comperit deesse nomen Vulfadi, quod ante Singloardus prædictorum relegens nomina recitaſat Tunc Hincmacus archiepiscopus audiente sacra synodo dixit: Tu frater Sigloarde antea nomen Vulfadi fratris nostri inter præfatorum nomina recitasti, & modo hic illius non videmus præsentiam, nec nomen libello subscriptum invenimus. Sigloardus servans locum archidiaconi Rhemensis ecclesiæ respondit: Frater noster Vulfadus, de quo veneratio vestra dicit, hic in monasterio jacet infirmus, & ideo vestris sanctis aspectibus, & sacræ synodo, glorioſoque principi suam non potest exhibere præsentiam. Hincmarus archiepiscopus coram omni synodo dixit: Tu frater Sigloarde accipe libellum, & adhibe tecum Liudonem archidiaconum venerabilis fratris, & coepiscopi nostri Parduli Laudunensis ecclesiæ, & Isaac diaconum sanctæ Rhemensis ecclesiæ, & vade ad jam dictum fratrem Vulfadum, & dic ei ex parte glorioſi principis nostri, ac sacræ synodi, nostræque humilitatis voce, ut si in hac causa, quam præsens libellus continet, his fratribus nostris vult participare, huic libello, sicut se habet auctoritas, nomen suum propria manu subscribat, & per suam subscriptionem nobis suam studeat repræsentare personam. Tunc Sigloardus servans locum archidiaconi Rhemensis ecclesiæ, & Liudo archidiaconus venerabilis Parduli episcopi Laudunensis ecclesiæ, & Isaac diaconus Rhemensis ecclesiæ, ut in ore duorum vel trium testium veritatis verbum confirmaretur, perrexerunt ad jam dictum fratrem Vulfadum, qui nomen suum libello subscripsit, & synodo sacræ cum ceteris fratribus voto suo, & voce fratrum prædictorum qui ad eum transmissi fuerant, libellum roboratum porrexit. Quem suscipiens Hincmarus archiepiscopus, & relegens coram synodo, excelsa voce dixit: Istorum fratrum sententia manifeste me tangit: qui si contra aliquem coepiscoporum nostrorum clamassent, ad nostræ humilitatis auctoritatem ab eo provocare debuerant. Nunc autem quia de judicio nostro queruntur, oportet ut libellari subscriptione ad electos provocent judices, quatenus causa illorum debitum & certum finem accipiat. Sic enim scriptum est in concilio Africano cap. 63. Si autem fuerit provocatum, eligat qui provocaverit judices, & cum eo & ille contra quem provocaverit, ut ab ipsis deinceps nulli liceat provocare. Item in eodem concilio cap. 88. A judicibus autem, quos communis consensus elegerit, non liceat provocare. Item in lib. 1. capitulorum synodalium domni Caroli Imperatoris cap. 43. Ut probati a metropolitano judices non spernantur. Et ideo utrarumque partium eligendi sunt judices, qui nostram rationem audiant, & consultu ac sententia synodali definient. Unde & relegit, & porrexit hunc libellum idem Hincmarus archiepiscopus, in quo hæc scripta continebantur: *Libellus Hincmari archiepiscopi de electione judicum.* Ego Hincmarus sanctæ metropolis ecclesiæ Rhemorum episcopus, in hac dumtaxet causa quæ ventilatur, de his qui se a domno Ebbone post depositionem suam asserunt ordinatos, eligo mihi judices VVenilonem Senonensem archiepiscopum, Amalricum Turonensem archiepiscopum, Pardulum diœceseos nostræ Laudunensem coepiscopum, servantem locum in hoc judicio nostræ auctoritatis, salvo in Domnibus primatu metropolis Rhemorum ecclesiæ, & manente in suo statu jure, quod cum aliis metropolitanis mihi a sacris canonibus est collatum: salva etiam reverentia apostolicæ sedis, cui in omnibus causis reverentia debet exhiberi, sicut Innocentius papa ad Victricium Rothomagensem scribit episcopum, & sancti etiam canones præfigere dignoscuntur. Et recedens de loco suo posuit sedere coepiscopum suum Pardulum Laudunensem in hoc judicio, ut præscriptum est, quoſi servaret locum primatus metropolis Rhemorum ecclesiæ. Deinde licet a metropolitano judices electi sufficerent secundum canonicam auctoritatem; ne quererentur proclamantes se illius opprimi auctoritate, dedit eis licentiam, si vellent, eosdem, vel alios quoslibet & quantoslibet ex consensu suo eligere judices. Qui elegerunt prænominatos reverendos viros, & superaddiderunt sibi velle constitui judicem Prudentium Trecassinæ civitatis episcopum: quod & præfatus non abnuit Rhemensis archiepiscopus. Et sic missum est scriptum illorum de electione judicum per præfatos fratres, Sigloardum videlicet servantem archidiaconi Rhemensis ecclesiæ locum, & Lindonem archidiaconum Laudunensis ecclesiæ, & Isaac diaconum Rhemensis ecclesiæ, ad Vulfadum eorum consortem, quem jacere in eodem monasterio infirmum prædiximus; ut si eorum consensui in eadem judicum electione consentiret, propria voce edicere

ANNO CHRISTI 853.

Lib. 1. c.

Lib. 11 ep. 54.

2. q. 3. Legum ecclesiasticarum.

pro-

procuraret. A quo iidem fratres in responsis synodo retulerunt, quod præfatæ electioni judicum usquequaque idem Vulfadus præberet assensum, eosdemque sibi judices devote expeteret.

EX ACTIONE II.

Et sic prima actione finita, in primordio actionis secundæ, judices synodum jussu principis, & in conspectu ipsius scilicet glorioſi regis domni Caroli, sic sunt voce promptissima allocuti: Fratres & consacerdotes nostri, manifestum est, quia si Ebbo quondam episcopus in suo statu canonice manens hos fratres canonice ordinavit, debent utique ministrare. Si etiam injuste dejectus est, & canonice restitutus, & post suam canonicam restitutionem hos fratres studuit ordinare, sine ulla quæstione debent etiam ministrare. Qua de re ordinatores fratris & coepiscopi nostri Hincmari doceant, si juste & rationabiliter, quia tunc canonice fuerat Ebbo dejectus, & non secundum ecclesiasticas regulas extitit restitutus, & ante canonicam audientiam ministrare, & istos quasi ordinare præsumpsit, quin etiam usurpavit, facilis patet responsio, quoniam ministrare nec debent, nec potuerunt. Tunc surgens Theodoricus episcopus ecclesiæ Cameracensis, porrexit in conspectu principis & synodi scriptum, dicens: Sicut audivi & vidi depositionem canonicam Ebbonis episcopi, ita & vestræ reverentiæ profiteor voce, & scriptum porrigo, & auctoritate confirmo. Et revelatum est volumen illud synodo coram principe glorioso Carolo a Lupo venerabili presbytero & abbate in monasterio sancti Petri quod Bethlehem vel Ferrarias dicitur. In quo volumine continebatur, qualiter idem Ebbo voce propria, & judicum, peccatorum suorum, videlicet episcoporum, judicio, Ajulfi scilicet archiepiscopi, Badaradi episcopi, Modoini episcopi, & testificatione testium, Nothonis archiepiscopi, & ipsius Theodorici, quem prædiximus, episcopi, & ipsius libelli subscriptione, qui relectus est in synodo, quem ipse propria manu in conspectu prænominatæ synodi subscripserat, & synodo ipsi porrexerat, pro reatibus & criminibus confessis, a ministerio episcopali alienum se reddens, & 3. 44. episcoporum sententiam, ut a ministerio episcopali recederet, & sub pœnitentiæ modo Domino deservire studeret suscipiens se condemnavit, & condemnatus recessit. In quo etiam volumine continebatur, quia & taliter se episcopus a ministerio exuens, administratione episcopali spoliatus manere deberet: & edoctus est sacris auctoritatibus, qualiter exauctoratus episcopus restitui deberet. Et quia idem Ebbo restitutus canonice non fuerat, insuper & ab apostolica sede, sicuti in gestis pontificum coram principe synodo relectum est, a Sergio papa confirmante dejectionem illius damnatus extitit, ut in laica tantummodo communione permaneret. Sed ministerium episcopale, quo suo & episcoporum judicio fuerat spoliatus, irreverenter usurpare præsumpsit. Et hoc secunda actione plenissima auctoritate monstratum, & a cuncta synodo generaliter diffinitum est.

EX ACTIONE III.

In primordio tertiæ actionis judices coram synodo dixerunt: Nunc quia evidenti ratione, & veneranda auctoritate decretorum catholicæ & apostolicæ ecclesiæ, & sacrorum canonum promulgatione monstratum est, & qualiter canonica & apostolica auctoritas jubeat vel accusare vel condemnare, & quia Ebbo canonice fuerat depositus, & non fuerat restitutus, immo & ab apostolica sede pristinæ suæ damnationi addictus, volumus ut ordinatores fratris nostri Hincmari doceant, qualiter idem frater noster Hincmarus canonice fuerit ordinatus. Tunc surgens Rothadus episcopus Suessionensis civitatis, porrexit canonicam auctoritatem, qualiter metropolitanus episcopus debeat ordinari: & si de eadem ecclesia non sumitur, qualiter petente ejusdem ecclesiæ clero vel populo a vicina debeat ecclesia postulari, porrigens etiam canonicas literas Erchenradi episcopi Parisiorum ecclesiæ, confirmatas suis suique archiepiscopi & coepiscoporum suorum manibus, quas ad petitionem Rhemensis ecclesiæ cleri & plebis idem Hincmaro tribuerat: porrigens nihilo minus decretum canonicum cleri & plebis manibus roboratum, qualiter jam dictum Hincmarum sibi postularunt episcopum ordinari. Et his omnibus relectis, docuit, quia canonice cum præsentia omnium episcoporum Rhemensis diœceseos eumdem Hincmarum ordinavit archiepiscopum. Post hæc surgens idem Hincmarus in conspectu principis glorioſi & synodi, porrexit & literas canonicas, quas canones sacri ordinatum a suis ordinatoribus accipere jubent, diem præferentes & consulem. Porrexit etiam epistolam totius Galliæ episcoporum manibus subterscriptam ad apostolicam sedem pro confirmatione ipsius ordinationis: quoniam sedes apostolica per Sergium papam sæpe dictum Ebbonem damnavit episcopum, adeo ut inter laicos communionem tantum habere mereretur, ut diximus. Ostendit etiam ipsi Christianissimo principi coram sancta synodo diploma sacrum ipsius venerandi principis manibus insignitum, & sigillo subter signatum, ex approbatione suæ ordinationis, ad eamdem sanctam & apostolicam, omnium scilicet ecclesiarum matrem, Romanam ecclesiam.

EX ACTIONE IV.

Et sic quarta actione evidentissimis documentis ostensum, & synodali judicio decretum est, Hincmarum archiepiscopum canonice a vicina diœcesi adeptum, canonice electum, & canonice ordinatum, & canonice pallio apostolicæ sedis rata ordinatione perfectum, & in culmine primatis metropolitana auctoritate usquequaque & in omnibus confirmatum. Deinde judices percontati sunt, quid de his canonica auctoritate æstiment vel decernant, quos sæpefatus Ebbo post suam depositionem absque ulla legitima restitutione præsumpserat ordinare. Tunc surgens Immo Noviomagensis episcopus, porrexit retulam, auctoritatem canonicam & apostolicam continentem, quod qui ab ipso voluerant & visi fuerant ordinari in gradus ecclesiasticos, ab eodem quod idem non habuit nemo eorum accipere potuit: damnationem utique, quam habuit, per pravam manus impositionem eis dedit, quia qui particeps factus est damnato, quomodo debeat honorem accipere, ut Innocentius papa dicit, inveniri non potest.

EX ACTIONE V.

Et sic quinta actione canonica & apostolica auctoritate inventum & decretum est a sacratissima synodo, ut quidquid in ordinationibus ecclesiasticis idem Ebbo post damnationem suam egerat, secundum traditionem apostolicæ sedis, ut in gestis pontificum legitur, præter sacrum baptisma, quod in nomine sanctæ Trinitatis perfectum est, irritum & vacuum habeatur, & ordinati ab eo, in quamcumque terrarum partem profugi evagen

tur,

tur, vel vagati sunt, quia divinum judicium effu- A nandum suscepit, & ad votum præcipientis prin-
ANNO CHRISTI 853. gere nullatenus possunt, Spiritus sancti judicio ecclesiasticis gradibus privati perpetuo habeantur. Tunc relegens unus ex prædictis fratribus, nomine Fredebertus, libellum proclamationis, voce omnium dixit, se ideo ab eodem Ebbone permissse se ordinari, quia viderat suffraganeos Rhemensis ecclesiæ, Rothadum videlicet episcopum, Simeonem episcopum, Erpuinum episcopum, in metropolim Rhemensem ecclesiam convenisse cum literis domni Lotharii, & eumdem Ebbonem restituisse. Et ostenderunt literas, quasi ex nomine Theodorici episcopi, Rothadi episcopi, Lupi episcopi, Immonis episcopi, Simeonis episcopi, Fulcoini episcopi, Ragnarii episcopi, Hildemanni episcopi, Erquini episcopi manibus confirmatas, B quæ manifeste falsissimæ sunt comprobatæ. Tunc surgens Immo episcopus, licet ipsi accusatores & criminatores episcoporum ad accusationem eorum non essent idonei, sicut scriptum est in concilio Africano cap. 95. Qui posteaquam excommunicatus fuerit, in ipsa adhuc excommunicatione constitutus, sive sit clericus, sive laicus, si accusare voluerit, diffinimus ad accusationem non admitti: tamen ad satisfactionem glorioſi principis, & sacræ synodi, porrexit rotulam, quæ & de communicatione eorum cum illo post expositionem Ebbonis episcopi, & de cujus chartulæ subscriptione evidentissima protulerunt indicia, quibus mendacissima est approbata illorum assertio. Sed & de baculis & annulis ab illo datis, unde & in C præfata schedula idem frater relegerat, frivola est autumatio per auctoritatem ab omnibus comprobata. Unde & iidem fratres, qui felle amaritudinis majores natu criminati sunt, quorumque vox muta fore est judicata, juxta canonicam auctoritatem, secundum concilium Eliberitanum, quod actum est tempore Constantini cum missis apostolicæ sedis, cap. 75. Si quis, inquiens, episcopum vel presbyterum, sive diaconum, falsis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei esse communionem. Et quia gradus ecclesiasticos quibus privarentur non habebant, justi sunt communione privari.

EX ACTIONE VI.

Et sic sexta actione finita, decreto judicum, & synodali judicio, atque consensu principis, Hincmarus archiepiscopus primatus sui locum recepit, & judex ac præses synodi effectus, superventuris actionibus cum archiepiscopis, VVenilone scilicet & Amalrico, sensum accommodavit. Tunc de presbytero quodam, & monachorum abbate in Altivillaris monasterio, nomine Halduino, qui ab eodem Ebbone diaconus jussus fuerat ordinatus, & a Lupo postea venerabili episcopo Catalaunensi presbyter sine examine fuerat consecratus, mota est quæstio. Unde surgens idem Lupus episcopus porrexit volumen, in quo continebatur, quia metropolis Rhemorum ecclesia carebat pastore, E justus est regiis literis domni Caroli, ut in confectione chrismatis, & in aliis necessitatibus videlicet ut suæ matri ecclesiæ pro sua possibilitate in ecclesiasticis negotiis consulere procuraret. Qua de re cum epistola regia, ut eumdem fratrem nomine Halduinum & presbyterum ordinaret, & abbatem monachorum in monasterio Altivillaris sacraret, archidiaconus Rhemensis ecclesiæ, cum aliis ministris tam canonicis quam monachis, eumdem illi ad ordinandum in gradu diaconi ad presbyterium obtulit; quem secundum consuetudinem, quam in offerendo ordinandos ex canonica & monasteriis ipsa metropolis ecclesia habebat, ordi-

cipis & offerentium ordinavit. De quo judicatum est a synodo secundum sacros canones, sicut scriptum est: Ut qui presbyteri sine examine per ignorantiam, vel per ordinantium dissimulationem sunt provecti, cum fuerint cognit., deponantur: quia quod irreprehensibile est catholica defendit ecclesia. Et ostensum est in eodem ex concilio Sardicensi cap. 9. & ex aliis conciliis ac decretis, damnationis scripto secundum canonicam formam eumdem episcopum nihil de illius ordinatione attigisse: sed qui saltu sine gradu diaconi ad sacerdotium prosilierat, in degradationem debitam resilire deberet.

ANNO CHRISTI 853. Can. 9.

EX ACTIONE VII.

Et hoc negotio septima actione finito, interrogatum est de his qui sæpedicto Ebboni oratione vel oblatione communicaverant: quoniam scriptum est in canonibus, ut qui excommunicato communicaverint, omnes ab ecclesia respui, maxime eos qui sciebant eum esse dejectum. Unde surrexit Erpuinus, & porrexit rotulam, canonicam & apostolicam auctoritatem continentem, qualiter libellari satisfactione sanari valeant & debeant exorbitantes. Unde & in gestis pontificum, & in decretalibus apostolicis papæ Leonis, & in libro epistolarum domni Gregorii, qui dicitur ex registro, & in ecclesiasticis historiis, & in decretis multorum pontificum, sufficienter est exemplis manifestissimis demonstratum, per quorum doctrinam libellari satisfactione, & decreto canonico manibus omnium roborato, in electione canonica venerabilis archiepiscopi Hincmari, omnis Rhemorum ecclesia, indicta sibi pœnitenria, largita indulgentia, benedictione supereffusa, communione sacra tributa, per sæpefatum venerabilem Hincmarum archiepiscopum, operante Domino nostro Jesu Christo, purificata esse noscitur & sanata.

EX ACTIONE VIII.

Et sic octava actione finita, benignus & pius princeps sæpedictus domnus Carolus rex gloriosus sacram synodum & sæpedictum Hincmarum episcopum humiliter petiit, ut quia præfati fratres episcopos diœcesis sanctæ Rhemensis ecclesiæ falsis appetiere criminibus, quod post depositionem Ebbonis illi communicaverint, & eum irregulariter restituerint, & ob id secundum canonicam auctoritatem communione privati extiterint, quoniam gradus ecclesiasticos habere non possunt, legum ecclesiasticarum auctoritate decernente, humanius de illis definientes, vel communionem habere valeant per sacræ synodi indulgentiam. Quod & pietas sacerdotalis libenter assensit, & misericorditer pieque concessit: recognoscentibus iisdem fratribus, & petentibus veniam. Et sic cunctis ex ordine secundum regulam ecclesiasticam canonice & diligenter patratis, decretum & judicatum a sancta & venerabili synodo, assentiente & favente Christianissimo & glorioso rege domno Carolo, hæc omnia gestis inseri, & in conspectu synodi relegi; & rata omnia judicata cunctorum manibus & subscriptione canonica perpetuo inconvulsa & inviolabiliter permansura firmari.

Observatio Philippi Labbe, S. J.

In ms. cod. Pal. Bibl. Vat. haberi subscriptiones episcoporum & abbatum observavit Lucas Holstenius inter cetera;

ra ; quæ ad illustrandam conciliorum nostrorum editionem A jussu eminentissimi S R. E. cardinalis Francisci Barberini misit ad nos R. P. Possinus S. J. Iis vero præfiximus, qui in illis membranis deesse videtur, Hincmarum totius concilii moderatorem ac principem. Easdem quoque subscriptiones jam antea nacti eramus, ut patet ex initio pag. 112. nostræ synopseos.

SUBSCRIPTIONES CONCILII

Suessionensis II.

Hincmarus, &c.

Vanilo munere divino Senonensis episcopus relegi & subscripsi.

Paulus Rothomagensis sanctæ ecclesiæ archie- B piscopus relegi & subscripsi.

Amalricus gratia Dei Turonicæ matris ecclesiæ metropolis interfui, consensi, decrevi, atque subscripsi.

Theodoricus Cameracensis episcopus interfui, consensi, decrevi, & subscripsi.

Rodhadus Suessionitæ urbis episcopus interfui, consensi, decrevi, & subscripsi.

Erpuinus episcopus Silvanectensis interfui, consensi, decrevi, & subscripsi.

Ermenfridus indignus gratia tamen Dei Belloacensis episcopus subscripsi.

Immo Noviomagensis episcopus interfui, consensi, decrevi, & subscripsi.

Pardulus * Rugdunensis ecclesiæ episcopus sub- C scripsi.

Hilmeradus Ambianensis ecclesiæ episcopus interfui, consensi, decrevi, & subscripsi.

Agius indignus Aurelianensis ecclesiæ episcopus subscripsi.

Prudentius Tricassinæ civitatis episcopus interfui, consensi, decrevi, & subscripsi.

Hucbertus Meldensis ecclesiæ indignus episcopus subscripsi.

Herimannus Nervenensis ecclesiæ indignus episcopus subscripsi.

Gumbertus Ebroicensis ecclesiæ episcopus interfui, consensi, decrevi, & subscripsi.

Balfridus Bajocensis ecclesiæ episcopus relegi, consensi, decrevi, & subscripsi. D

Hairardus Lixoviensis ecclesiæ episcopus relegi & subscripsi.

Hildebrannus Sagensis ecclesiæ episcopus interfui, consensi, decrevi & subscripsi.

Bodo humilis Andecavensium episcopus interfui, consensi, decrevi, & subscripsi.

Erloinus Constantiæ urbis episcopus relegi, consensi, & subscripsi.

Ansegaudus Abrinatrinæ * urbis episcopus relegi & subscripsi.

Theotboldus episcopus * L. interfui, consensi, decrevi, & subscripsi.

Jonas Eduorum episcopus interfui, consensi, decrevi, & subscripsi.

Godelsadus Cabillonensis episcopus interfui, E consensi, decrevi, & subscripsi.

Braidingus Matiscensum ecclesiæ episcopus relegi, consensi, & subscripsi.

* Burgardus sanctæ Carnotensis ecclesiæ vocatus episcopus his diffinitionibus interfui & consensi.

Postea autem gratia Dei ejusdem urbis episcopus easdem relegens subscripsi.

Archanradus Parisiorum episcopus subscripsi.

Heriboldus Antissiodorensis ecclesiæ episcopus statuta prædecessoris mei ..... relegi, consensi. ANNO CHRISTI 853.

* Frotboldus Carnotensis ecclesiæ episcopus consensi & subscripsi. * al. *Frotbaldus*. H.

Folcoinus episcopus sanctæ ecclesiæ Morini relegi & subscripsi

Aldricus Cenomannicæ urbis episcopus relegi & subscripsi.

Untfridus Morinensis ecclesiæ episcopus subscripsi.

Rigboldus chorepiscopus sanctæ Rhemensis ecclesiæ interfui, consensi, & subscripsi.

Dodo abbas monasterii sancti Sabini interfui & subscripsi.

In Dei nomine ego Lupus abbas monasterii Bethlehemitici interfui & subscripsi.

Bernardus abbas monasterii sancti Benedicti interfui, consensi, & subscripsi.

Odo abbas monasterii Corbejæ interfui & subscripsi.

Heriricus * abbas monasterii Corbionis interfui & subscripsi. * Ericus

Bavo abbas monasterii Orbacis interfui & subscripsi.

Æneas notarius sacri palatii domni Karoli interfui & subscripsi.

CAPITULA A DOMNO CAROLO

REGE IN EADEM SYNODO APUD * SUESSIONIS civitatem in monasterio sancti Medardi proposita, anno incarnationis dominicæ DCCCLIII. in mense Aprili. * In mſ. cod. Rivipullensis in Catalonia monasterii capitulare hoc dicitur Compendiense & anno 868. tribuitur: quod amanuensis errore aut oscitantia evenisse arbitramur.

Mandata Missis dominicis per regnum directis data.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De omnium monasteriorum instauratione.*
II. *De monasteriis in eodem datis.*
III. *De capellis & abbatiolis in beneficium datis.*
IV. *Ut presbyteri omnes sub dispositione sint episcoporum.*
V. *De rebus ecclesiasticis in eodem datis.*
VI. *De rebus ecclesiasticis unde nonæ & decimæ solvi debent.*
VII. *Ut malla, vel placita, in locis sacratis, & diebus festis non fiant.*
VIII. *Ut tempore quadragesimæ, & aliis jejuniorum diebus, non fiant,*
IX. *Ut colonos ab episcopis flagellari eorum seniores indigne non ferant.*
X. *Ut ministri reipublicæ episcopis parochiam circumeuntibus sint auxilio.*
XI. *Quod super beneficia ecclesiastica & præstarias regia præcepta non fient.*
XII. *Ut commutationes rerum ecclesiasticarum, vel mancipiorum, sine consensu regis non fiant.*

PRÆFATIO.

SEptima actione eidem sacræ synodo Christianissimus domnus rex Carolus hæc quæ sequuntur capitula proposuit, & consultu eorumdem episcoporum, ea quæ per regnum suum innotescenda, exercenda, & conservanda commonuit, præcepit, & confirmavit.

CAPITULA.[1] * Vide capitula Caroli Calvi pag. 2095.

I.

Ut missi nostri &c. Extant apud Baluzium Tom. II. pag. 53.

No-

1 Hæc Capitula renovata sunt an. 868. apud Compendium, ut adnotavit Baluzius in tom. 2. Capitular. pag. 1265. Et hæc omnino animadvertenda sunt, ne in errorem Labbei incidamus, qui in animadversione, ad marginem hic posita, judicavit mendosum esse codicem Rivipullensem capita hæc referentem ad Compendiense Concilium an. 868. *Manss.*

ANNO CHRISTI 853.

Nota Jacobi Sirmondi, S. J.

1 *Concilium Sueſſionenſe II.*) Triplici capite quæ ad hoc concilium ſpectabant diſtincta ſunt. Primo enim loco poſita ſunt decreta, ſeu canones concilii, quibus univerſe omnia perſtringuntur, quæ in ſeptem ejus actionibus de diverſis perſonis ac rebus fuerant definita. Tum deinde ſequuntur excerpta eorum quæ in ſingulis concilii actionibus (integras enim actiones non habemus) de uno eodemque negotio, hoc eſt de clericis ab Ebbone poſt reditum ordinatis, agitata & ſtatuta fuerant. Poſtremo ſubjiciuntur mandata miſſis dominicis, quorum in canone VII. fit mentio, a rege præſcripta, atque in actione VII. concilii relicta. Ex his omnibus unicum id caput, quod ad Ebbonis clericos pertinebat, Nicolao papæ poſtea non placuit, ideoque retractari, ut ſuo loco videbimus, in alia ſynodo juſſit: de ceteris nulla fuit controverſia. Quare non recte faciunt qui hoc concilium velut reprobatum ac minus legitimum titulo ſuo inſamant. *

* Et cum Riveſio ſimilibus conſarcinatoribus inter conciliabula rejiciunt.

Ceterum ſynodi hujus editionem hactenus confuſam & præpoſtere digeſtam ex codice Metenſi reſtituimus. In miſſorum etiam commonitorio pluſcula primo capite adjecta ſunt, tum ex eodem codice noſtro, tum ex Bellovacenſi, & Gandavenſi.

2 *Hincmarus archiepiſcopus dixit.*) Eſt caput 1. *de libelli oblatione*, in libro II. decretalium tit. III. niſi quod perperam *Ignarus* epiſcopus eo loco ſcriptum eſt pro *Hincmarus*.

3 44. *Epiſcoporum.*) Eumdem numerum habent vulgati, & codex Metenſis: at rectius Flodoardus quadraginta tres legit lib. II. cap. 20. Nam & apud Hincmarum Rhemenſem, & in codice Laudunenſi, ubi epiſcoporum qui Ebbonis depoſitioni adfuerant catalogus texitur, 43. tantummodo recenſentur.

4 *Sed & de baculis & annulis.*) Ajebant Ebbonem, poſt reditum ſuum ad eccleſiam Rhemenſem, tres epiſcopos, qui ipſo abſente fuerant ordinati, datis annulis & baculis confirmaſſe. Sic enim habet in codice Atrebatenſi vetus ſcheda clericorum Rhemenſium nomine compoſita. *Fuerunt*, inquit, *per longum ſpatium ejus exulatus ordinati epiſcopi ea abſente, Simeon epiſcopus, Lupus epiſcopus, Erpuinus epiſcopus, quod omnimodis ſanctiſſimis prohibetur canonibus. Qui completa cum omni gaudio & lætitia conſecratione & ſollemnitate ſacrificii, præſente omni eccleſia deprecati ſunt eum, ut ipſius auctoritate eorum ſtatueretur ac roboraretur ordinatio. Qui benigniſſime eorum preces obaudiens, dedit eis publice coram ſacroſancto altari annulos & baculos ſuæ auctoritatis in confirmatione eorum ordinationis, & allocutus eſt de eis omni eccleſiæ, ut ſcirent univerſi ſe in caritate, quæ ex Deo eſt, eorum ordinationi conſentire.* Quod Ebbonis factum exagitans Hincmarus in epiſtola quadam ad Anaſtaſium bibliothecarium ſcripta poſt ſynodum Tricaſſinam anno 867. ipſum potius Ebbonem, qui a gradu ſuo dejectus fuerat, ab epiſcopis annulum & baculum accipere, & non epiſcopis dare debuiſſe docet.

Nota Gabrielis Cossartii.

G. C. *Hoc edidit concilium Sirmondus cum hoc titulo:* Iſta capitula conſtituta ſunt a domino Karolo in ſynodo apud Sueſſionis civitatem, in monaſterio S. Medardi anno Incarnationis Domini DCCCLIII. in menſe Aprili.

Notæ Severini Binii.

Cauſſa & acta concilii quæ.

2 *Concilium.*) Ebbo Rhemenſis archiepiſcopus ſub Ludovico imperatore ſede privatus, ut ſupra in notis concilii in villa Theodonis celebrati vidimus, operaque Lotharii imperatoris per ſynodum comprovincialium epiſcoporum reſtitutus, compiures in eadem eccleſia clericos ordinaverat. Verum dum Caroli regis auxilio Galliarum epiſcopi eumdem iterum ſede Rhemenſi amoviſſent, eique Hincmarum ſubſtituiſſent, mortuus eſt anno Domini octingenteſimo quinquageſimo primo. Subſtitutus in locum illius adhuc viventis Hincmarus, poſt obitum ejuſdem Ebbonis, quos ipſe ordinaverat recipere noluit, eaque de cauſſa hanc ſynodum celebrari curavit, in qua clericos ab Ebbone ordinatos damnarunt, ſimul etiam oſtendentes juſte Ebbonem dejectum; Hincmarum vero eidem legitime ſubſtitutum eſſe. Acta concilii * fuſius enarrat Flodoardus hiſt. Rhem. lib. 3. cap. 11. *Hic venerabilis præſul Hincmarus anno ſui epiſcopatus ſeptimo ſynodum habuit comprovincialem apud Sueſſionicam urbem, in monaſterio ſancti Medardi, in eccleſia ſanctæ Trinitatis honore ſacrata, cum Wenilone Senonenſi archiepiſcopo, Amalrico Turonenſi, Theodorico Cameracenſi epiſcopo, Rotbado Sueſſionico, Lupo Catalaunenſi, Immone Noviomagenſi, Erpuino Silvanectenſi, Ermenfrido Belvacenſi, Pardulo Laudunenſi, Hilmerado Ambianenſi, Hucberto Meldenſi, Agio Aure-*

* Immo longe contractius ea quæ ſupra edita ſunt ex editione R. P. Sirmondi.

ANNO CHRISTI 853.

A *lianenſi, Prudentio Tricaſſino, Herimanno Nivernenſi, Jona Auguſtodunenſi, Godeſſudo Cabilonenſi, Dodone Andegavenſi, Guntberto Ebrocenſi, Hildebranno Sagenſi, Rigbolde Rhemorum coepiſcopo. Reſidentibus etiam presbyteris & abbatibus, Dodone abbate monaſterii ſancti Sabini, Lupo abbate monaſterii quod dicitur Ferrarias, Bernardo abbate monaſterii ſancti Benedicti, quod dicitur Floriacum, Odone monaſterii quod dicitur Corbejæ, Erico monaſterii Corbionis, Eavone monaſterii Orbacenſis, & quampluribus aliis ſacerdotibus & abbatibus, adſtantibus diaconibus, ac reliquorum graduum clero. Reſidente quoque in medio glorioſo rege Carolo. Ubi quadam neceſſaria eccleſiæ Dei ſunt pertractata negotia.*

Ad quam ſynodum accedentes quidam Rhemenſis eccleſiæ canonici ac monachi, videlicet Radoldus, Giſſoldus, Vulfadus, Fredebertus ex canonicis ipſius matris eccleſiæ: Sigemundus ex cœnobio ſancti Theoderici: ex monachis autem monaſterii ſancti Rhemigii Nortuinus, Heinradus, Mauringus, Anteus, Totlandus, Hairoldus, Radulphus, Wicpertus, clamaverunt ſuſpenſos ſe a præfato archiepiſcopo
B *ſuo ab adminiſtratione ordinum eccleſiaſticorum, ad quos ab Ebbone quondam provecti fuerant. Super qua reclamatione elegit prænotatus pontifex Hincmarus judices ſibi Wenilonem & Amalricum ſupra taxatos archiepiſcopos, Pardulum quoque Laudunenſem epiſcopum, qui in hoc judicio locum metropolitanæ ſuæ ſervaret auctoritatis. Ipſi clamatores eoſdem judices ſuſcipientes, addiderunt etiam Prudentium Tricaſſinæ civitatis epiſcopum. Hi judices conſtituit hoc judicaverunt, quod ſi Ebbo archiepiſcopus in ſuo ſtatu manens canonice hos fratres ordinaverit, deberent miniſtrare: ſi etiam injuſte dejectus, & canonice reſtitutus, poſt ſuam canonicam reſtitutionem eoſdem ordinaverit, ſine ulla quæſtione deberent etiam miniſtrare.*

Unde interrogati ſunt ordinatores Hincmari, ut ediſcerent quid de Ebbonis depoſitione, & Hincmari comperiſſent ordinatione. Tunc ſurgens Theodoricus Cameracenſis epiſcopus porrexit in conſpectu principis & ſynodi ſcriptum, continens ordinem depoſitionis præfati Ebbonis. Tum ventilatum eſt qualiter exauctoratus epiſcopus reſtitui debeat: &
C *quia idem Ebbo reſtitutus canonice non fuerit, inſuper & ab apoſtolica ſede, Sergio papa confirmante dejectionem illius, damnatus extiterit, ut in laica tantummodo communione maneret. Tum recitata auctoritate, qualiter metropolitanus debeat ordinari, litteris quoque canonicis Erchinradi epiſcopi Pariſiorum eccleſiæ, confirmatis ſua ſuique archiepiſcopi & coepiſcoporum ſuorum manibus, quas ad petitionem Rhemenſis eccleſiæ cleri ac plebis Hincmaro tribuerat: decreto etiam canonico Rhemorum cleri nobiliumque manibus roborato, qualiter eumdem Hincmarum ſibi poſtulaverunt ordinari epiſcopum: oſtenſum eſt canonice cum præſentia vel conſenſu omnium coepiſcoporum Rhemenſis diœceſeos eum ordinatum archiepiſcopum.*

Poſt hæc ſurgens idem Hincmarus, in conſpectu principis & ſynodi porrexit litteras canonicas, quas ordinatum ſacri canones ab ordinatoribus accipere jubent, diem præferentes, & conſulem. Porrexit etiam epiſtolam Rhemenſis provincia, ac pene totius Galliæ manibus epiſcoporum ſuoſcriptam, ad
D *apoſtolicam ſedem pro confirmatione ipſius ordinationis data. Oſtendit etiam diploma ſacrum, ipſius venerandi principis manibus inſignitum, & ſigillo ſubterſignatum, etiam ad approbationem ſuæ ordinationis, ad eamdem ſanctam & apoſtolicam Romanam eccleſiam. Sicque judicatum atque confirmatum eſt Hincmarum epiſcopum canonice ordinatum.*

Deinde ventilatum eſt, quid decernendum foret de his quos Ebbo poſt ſuam depoſitionem abſque legitima reſtitutione præſumpſerat ordinare. Tunc ſurgens Immo Noviomagenſis epiſcopus, porrexit votivam auctoritatem canonicam & apoſtolicam continentem, quantum qui ab ipſo viſi fuerant ordinari in gradus eccleſiaſticos, ab eodem quod ipſe non habuit nemo eorum accipere potuit, & cetera. Sicque decretum eſt, ut quidquid in ordinationibus eccleſiaſticis Ebbo poſt depoſitionem ſuam egerat, ſecundum traditionem apoſto-
E *licæ ſedis, præter ſacrum baptiſma, quod in nomine ſanctæ Trinitatis perfectum eſt, irritum haberetur, & ordinati ab eo gradibus eccleſiaſticis privati exiſterent.*

Tunc unus ex prædictis fratribus nomine Fredebertus, libellum proclamationis legit, in quo continebatur, quod ideo ſe ab Ebbone permiſiſſent ordinari, quia viderant ſuffraganeos Rhemenſis eccleſiæ, Rhotadum videlicet epiſcopum,
E *Lupum, Simeonem, Erpuinum, in metropolim Rhemenſem eccleſiam convenisse cum litteris Lotharii imperatoris, & eumdem Ebbonem reſtituiſſe, & inſuper oſtenderunt iidem præfati clerici litteras quas ex nomine Theodorici epiſcopi, Rhotadi, Lupi, Immonis, ac ceterorum hujus diœceſeos epiſcoporum manibus roboratas: quæ tamen ab eiſdem epiſcopis recitatæ falſæque ſunt comprobatæ: & quia talia epiſcopis impingere præſumpſerint, juſſi ſunt communione privari. His ita terminatis, decreto judicum, atque conſenſu principis, Hincmarus archiepiſcopus primatus ſui locum recepit.*

Tum de presbytero quodam abbate Altivillarenſi canobii, nomine Harduino, qui ab Ebbone diaconus viſus fuerat ordinatus, & a Lupo poſtea Catalaunenſi epiſcopo presbyter fuerat conſecratus, mota eſt quæſtio. Surgens itaque Lupus epiſcopus porrexit volumen, in quo continebatur, quomodo juſſus eſt regiis litteris Caroli regis, ut quia metropo-

lis

lis Rhemorum ecclesia pastore carebat, in confectione chrismatis, aliisque negotiis ecclesiasticis pro sui possibilitate consulere procuraret. Quocirca cum epistola regia ut ipsum Harduinum presbyterum ordinaret, atque in Altivillari monasterio abbatem sacraret, archidiaconus Rhemensis ecclesiae, cum aliis comministris tam canonicis quam monachis, illi obtulerit: quemque ad votum praefati principis & offerentium ordinaverit. Unde judicatum est a synodo, eumdem episcopum nihil damnationis de illius ordinatione attigisse. Sed qui saltu sine gradu diaconii ad sacerdotium prosilierit, in degradationem debitam resilire deberet.

Deinde requisitum est de his qui Ebboni post depositionem suam communicaverant: & recitata auctoritate qualiter sanari deberent, repertum est ex canonicis institutis, eos post satisfactionem, data illis indulgentia & communione sacra cum benedictione tributa, per proprium episcopum, operante Domino nostro Jesu Christo, purificari atque sanari posse: quod & actum est per venerabilem Hincmarum archiepiscopum.

His ita peractis, benignus princeps Carolus petiit Hincmarum archiepiscopum, reliquosque pontifices, ut quia praefati fratres gradus ecclesiasticos obtinere non valebant, communionem saltem recipere possent per synodi indulgentiam. Quod & pietas sacerdotalis licenter assensit, & misericorditer eisdem fratribus veniam concessit. Et ita haec omnia gestis inserta, & in conspectu synodi recitata, & rata judicata praedictorum manibus episcoporum & aliorum qui interfuere subscriptione firmata sunt.

Quae actio synodi sedi apostolicae ab Hincmaro directa, & a Benedicto papa Leonis successore corroborata est. Qui etiam Benedictus papa privilegium auctoritate beati Petri, & apostolicae ipsius sedis, huic praesuli nostro Hincmaro contulit, sanciens ne quilibet hujus diaeceseos regulis subjectus, eo contempto, impune auderet seu valeret aliena expetere aut expectare judicia. Sed dominus Nicolaus ejusdem Benedicti successor, potentibus sedem apostolicam praenotatis dejectis, praememoratae gesta synodi retractasse atque reprehendisse reperitur: praecipue quod sola obedientia subditorum reputata fuisset in culpam; & qui praelati judicio temere non restiterunt, sed humiliter colla subdiderunt, severissime punirentur, & qui misericordiam petiverant, nec justum, ut asserit, judicium meruerint.

Intimat etiam quomodo dominus Hincmarus pro his actis concilii Leoni papae non semel supplices litteras miserit, quatenus idem concilium approbans, auctoritate apostolica roboraret: quod illo agere sollicite renuerit, eo quod per aliquos ex his episcopis, qui synodo resederant, ut dubitatio foret radicitus evulsa, ejusdem synodi statuta destinari debuissent; praecipue cum ibidem legati sedis apostolicae praesentes non fuerint. Et quia hi quos ille auctoritate synodi affirmabat depositos, per proprias litteras ad sedem apostolicam appellaverint, & vellent iterum se apostolicae sedis audiri praesentia, praecepisse quoque eumdem papam, ut Hincmarus praesul ad concilium cum illis occurrerit, ad quod suum ipse legatum, Petrum videlicet episcopum Spoletanum, e latere suo direxerat, ad renovandum scilicet judicium vice sua. Cui audientiae quoniam dominus Hincmarus suam non exhibuit praesentiam, voti effectu frustrato Leo pontifex ab hac luce subtractus est.

Benedicto autem viro apostolico succedente, eidem subreptum fuisse, & in ipso consecrationis ejus principio suasum, ut illud firmaret concilium: non tamen et suadere potuisse, ut a justa definitionis tramite declinaret; verum ita per ei concessum privilegium illius concilii roborasse institutum, ut auctoritatis summam sedi apostolicae reservarit: ita decernens manere inconvulsa quae petebantur, si ita essent per omnia quae de illa synodo ab Hincmaro referebantur, & ut inde quaestio nullis aliquando temporibus oriretur. Sed quoniam non ita per omnia, ceu suggestum est, fuisse comprobaretur, merito asserit in irritum deductum, quod contra dejectos non simpliciter fuerat impetratum. Quocirca primum quidem domino Hincmaro mandavit, uti commemoratos viros, Vulfadum scilicet, collegasque ipsius, clementi animo studeret ad se vocare, & de restitutione ipsorum secum fraterne tractaret, atque misericorditer consummare contenderet. Alioquin ad concilium cum his episcopis, quibus & ipse quoque papa pro hoc ipso scripserat, simul occurreret; quatenus omnes in unum convenientes caussam eorumdem clericorum examinarent, & non aliqua emergente disceptatione, Deo prae oculis habito, definiret. Si vero qualibet inter partes disceptatio proveniret, ad sedem apostolicam suae suscepturi speciale judicium personae vices tenentes utriusque lateris convenirent.

At Dei gratia juvamine hoc peracto judicio, intimat se litteras suscepisse amplectende dilectionis omnium qui interfuerunt episcoporum, manifestissime significantes crebro memoratos clericos a totius consona voce concilii dignos graduum suorum receptione pronuntiatos. Ubi nulla, sicut in litteris eorumdem episcoporum reperiebatur, disceptatio provenit; nulla, sicut putatum fuerat, varietas alta atque alta defendentium accidit; nullus accusator, nullus condemnator repertus est: sed cunctorum una eademque sententia, atque in restitutione ipsorum diffinitio claruerat, eisdem innexiis a cunctorum unanimitate modis omnibus approbatis.

Reprehendit autem & hoc quoque concilium praefatus papa Nicolaus, quod non sollemniter omnia juxta quod ipse diffiniverat egerint, sedi apostolicae plena relatione actionis seriem referentes. Debuisse ajens quidquid de Ebbonis dejectione, reclamatione, horum clericorum promotione, & ipsius Ebbonis iterata repulsione, ad aliamque ecclesiam migratione, vel undecumque ibi quod ventilatum est, et scripto unanimiter, pleniter, ac fideliter intimare: sed & monimentis insertum ad pleniorem penes se notitiam & certitudinem reservare. Praecepit ergo, ut quaecumque super hac rescripta, tam a sede apostolica, quam a nostratibus edita reperiantur & quod hinc praesul Hincmarus, & illi dejecti clerici sedi apostolicae suggesserint atque retulerint, in volumen unum ordine quo missa sunt redigerentur, & apostolicae sedi exemplaribus sibi reservatis summo studio dirigerentur. Et si de cetero quid tale forte contigerit evenire, propter quod conventum in regionibus his fieri sacerdotum praecipiat, hoc inter cetera nulli penitus oblivioni tradant, sed post omnia id agere majorum more studiosissime satagant, &c.

Praemissi denique concilii praesules apostolicae sedis obedientes praeceptis, ordinem rerum gestarum de Ebbonis depositione, vel restitutione, iterataque repulsione colligentes, eidem venerabili papae miserunt, hujusmodi praeferentes epistolam.

REVERENTISSIMO ET SANCTISSIMO DOMINO patri ac papae Nicolao, episcopi qui praeterito anno per gratiam Dei & decretum vestrum apud Suessonicam urbem cum aliis qui tunc nequiverunt adesse VIII. Kal. Novembris prima Indict. apud Trecas convenimus.

Seriem rerum gestarum de Ebbonis quondam Rhemorum archiepiscopi depositione, &c. extat hocce concil. tom. VIII. in principio concilii Tricassini anno 867.

Eadem acta brevius describuntur in chron. Cameracensi l. I. c. 43. verbis sequentibus: *Hujus etiam diebus honorabilis praesul Hincmarus post Ebbonem depositum, ejusdem ecclesiae episcopus, anno sui episcopatus septimo synodum habuit comprovincialem apud Suessionicam urbem in monasterio sancti Medardi, cum Wenilone Senonensi archiepiscopo, Amalrico Turonensi, & hoc Theodorico Cameracensi episcopo, & multis aliis episcopis & abbatibus, residente quoque in medio glorioso rege Carolo. Ubi quaedam necessaria ecclesiae Dei sunt pertractata negotia. Ad quam synodum accedentes quidam Rhemensis ecclesiae canonici ac monachi clamaverunt, suspensos se a praefato archiepiscopo suo ab administratione ordinum ecclesiasticorum, ad quos ab Ebbone quondam provecti fuerant. Electi igitur judices utriusque partis, id est archiepiscopi & clamatorum, auditis caussis alterinsecus judicaverunt, quod si Ebbo archiepiscopus in suo statu manens canonice hos fratres ordinaverit, deberent ministrare: si autem injuste dejectus, & canonice restitutus, post suam canonicam restitutionem eosdem ordinaverit, sine ulla quaestione deberent etiam ministrare. Interrogatis itaque ordinatoribus Hincmari de Ebbonis depositione, & Hincmari ordinatione, surgens Theodoricus Cameracensis episcopus porrexit in conspectu principis & synodi scriptum continens ordinem depositionis praefati Ebbonis. Tunc ventilatum est qualiter exauctoratus episcopus restitui debeat, & quia idem Ebbo restitutus canonice non fuerit: insuper & ab apostolica sede, Sergio papa confirmante dejectionem illius, damnatus extiterit, ut in laica tantummodo communione maneret. Sicque decretum est, ut quidquid in ordinationibus ecclesiasticis Ebbo post depositionem suam egerat, secundum traditionem apostolicae sedis, praeter sacrum baptisma, quod nomine sanctae Trinitatis perfectum est, irritum haberetur, & ordinati ab eo ecclesiasticis gradibus privarentur. Tunc unus ex dejectis fratribus libellum proclamationis exposuit in medio, in quo continebatur, quod ideo se ab Ebbone permisissent ordinari, quia viderant suffraganeos Rhemensis ecclesiae in unum cum litteris imperatoris Lotharii convenisse, & eumdem Ebbonem restituisse. Sed & litteras, quasi ex nomine Theodorici episcopi, & ceterorum ejusdem diaeceseos episcoporum manibus roboratas, ostenderunt: quibus recitatis, falsisque comprobatis, jussi sunt communione privari, pro eo quod episcopis talia objicere praesumpsissent. His ita terminatis, Hincmarus archiepiscopus primatus sui locum recepit. Cujus extant scripta plurima, quae ipse de fide catholica, & de conservando jure catholico conscripsit.*

Capitula quae actis postposita habes, sunt ea quibus Carolus rex legatis suis praescripsit quae in numero legationis obeundae servare deberent: petiverunt enim patres concilii, ut rex legatos decerneret, qui ecclesias una cum proprio episcopo visitarent, correctisque moribus cleri atque universi populi corruptis, statum rerum ecclesiasticarum in locum pristinum vindicarent: quare ex petitione episcoporum ista quae suprapositis continentur capitulis scripta & constituta fuerunt. Extant apud annales reverendissimi & illustrissimi cardinalis Baronii tom. 10. qui ex scripto codice Antonii Augustini se ea in lucem emittere profitetur.

Reprobatum fuit hoc concilium a Nicolao papa epistola decretali 46. quae refert, quod cum Hincmarus cognito synodalis sententiae errore, iterata legatione pro confirmatione hujus concilii apud Leonem IV. aliquoties institisset,

A quibus haec synodus reprobata fuerit.

ANNO CHRISTI 853.

fet, nihilque ab eo impetraſſet, Benedictum Leonis ſucceſſorem falſis narrationibus induxerit, ſynodique confirmationem ſurreptitie obtinuerit cum illa clauſula, quam in epiſtola Benedicti & Nicolai 46. litteris grandioſculis exaratam & expreſſam invenies. Refert ibidem Nicolaus, quod cum Benedictus papa per epiſtolam ſuam voluntati Hincmari pontificis non plane ſatisfeciſſet, ille quædam eidem epiſtolæ addiderit: quædam vero pro ſuo arbitratu ab ea ſuſtulerit. Ex antiquiſſimo codice Antonii Auguſtini in Vaticanam bibliothecam relato edidit eam Baronius anno 853. num. 15. Ego inde acceptam ſub Benedicto papa collocavi loco atque ordine debito.

ANNO CHRISTI 853.

AD SUESSIONENSE CONCILIUM

In monaſterio S. Medardi, anno 853. habitum,

Canones additi ex Burchardo.

Ex Concilio apud S. Medardum cap. IV. Burch. lib. XII. cap. XXIV.

Ex ſuppl. Manſi to. 1. pag. 929. Cap decrevit XXII.

DEcrevit S. Synodus, ut a Septuageſima uſque in octavas Paſchæ, & ab adventu Domini uſque poſt conſecratas dies; necnon & in jejuniis quatuor temporum, & in Litaniis majoribus, & in diebus Rogationum, & in diebus Dominicis, niſi de concordia, & pacificatione nullus ſuper * ſacra jura præſumat.

* Gratian addit *Evangelia.*

Ex concilio apud S. Medardum præſente Carolo imperatore Cap. V.

Burch. lib. I. cap. CCXXVIII.

PRovidendum eſt ne epiſcopi per ſuam quietem ad remotiora loca recedentes, & ſuum miniſterium negligentes proprias deſerant civitates, ſed aut parochias ſuas cum officioſa efficacia circumeant, aut cum religione in ſuis civitatibus canonice cum filiis ſuis degant; presbyteros etiam ſibi commiſſos doctrina, caſtitate, & ſobrietate, atque hoſpitalitate ſecundum ſuum miniſterium ordinari compellant.

Ex Concilio ad S. Medardum.

Cap. XI. Burch. lib. XI. cap. XXI.

Si quis oblationes eccleſiæ extra eccleſiam rapere, vel dare voluerit præter conſcientiam epiſcopi, vel ejus cui ejuſmodi officia commiſſa ſunt, anathema ſit.

CONCILIUM ALTERUM APUD CARISIACUM HABITUM,

In quo capitula quatuor adverſus doctrinam Gotteſcalci edita, quæ fuſius ſupra jam fuerunt edita pag. 55. ex Hincmaro.

Ex ſupplem. Conc. Gallis.

Sueſſionenſi concilio II. Cariſiacenſe itidem II. ſubjungit auctor annalium, qui paſſim Bertiniani appellantur, hiſce verbis.

CArolus menſe Aprili ſynodum epiſcoporum juxta urbem Sueſſionum in monaſterium ſancti Medardi adgregans duos presbyteros monachos ejuſdem monaſterii ipſe ſynodo præſidens, epiſcopis judicantibus, degradari fecit, eo quod Pippinum furari & cum eo in Aquitaniam fugere diſpoſuiſſent. Hincmarus Remorum epiſcopus omnes eccleſiæ ſuæ presbyteros, diaconos & ſubdiaconos, quoſcumque Ebbo poſt depoſitionem ſuam ordinaverat, ſynodo judicante depoſuit, Pippinus Carolo ſacramentum fidelitatis jurat & inſuper habitum monachi ſuſcipit regulæque obſervationem more monachi ſolito promittit.

Carolus inde ad Cariſiacum veniens cum quibuſdam epiſcopis & abbatibus monaſticis quatuor capita edidit & propria ſubſcriptione roboravit.

Quorum primum eſt: A Deo neminem prædeſtinatum ad pœnam, unamque eſſe Dei prædeſtinationem, quæ aut ad donum pertinet gratiæ, aut ad retributionem juſtitiæ.

Secundum: Liberum arbitrium, quod in primo ordine (*homine*) perdidimus, nobis, præveniente & adjuvante Dei gratia, redditum.

Tertium: Velle Deum generaliter omnes homines ſalvos fieri, licet non omnes ſalventur.

Quartum: Chriſti ſanguinem pro omnibus fuſum, licet non omnes paſſionis myſterio rediman-tur.

Verum hæc capitula accuratius diffuſiuſque, ut initio monuimus, ab ipſomet Hincmaro concilii illius, ut vero ſimillimum eſt, præſide explicata ſuperius in Synodo I. apud Cariſiacum repræſentavimus.

ADDITIO AD CONCILIUM CARISIACUM ANNO DCCCLIII.

Ex Lab. Appendice to. VI

In quo Capitula quatuor adverſus Gottheſchalci doctrinam edita ſunt, & confirmata Fulcrici excommunicatio.

G. G. De quatuor contra Gottheſcalci doctrinam capitulis, jam habes ſupra. De Fulcrici excommunicatione hæc adde ex ſupplementis Petri Delalande, cujus hæc verba ſunt.

HÆc ſynodus habita fuit ab epiſcopis provinciæ Rhemenſis, in qua confirmatur excommunicatio in quendam vaſſallum illuſtrem Lotharii imperatoris, nomine Fulcricum, in altera particulari ob illicitas nuptias lata, ac in alios quoque eidem excommunicato communicantes: e quorum numero ipſemet Imperator, qui tandem abſolutus eſt ab Hincmaro provinciæ metropolitano, ſynodique præſide. De his ſupradictis paſſim loquitur Flodoardus in hiſtoria lib. 3. recenſens ea quæ idem Hincmarus diverſis reſcripſit, & inter cetera, Richaldo chorepiſcopo, & Rodoaldo archipresbytero pro ſynodo comprovinciali apud Cariſiacum palatium regium habenda, mandans ut notum faciant omnibus per omnem parochiam Rhemenſem, ut qui ſe læſos exiſtimant, ad ipſam ſynodum convenire procurent: quoſdam vero cum auctoritate invitent, & venire commoneant. Sed & Milonem cum filia ſua, qua Ful-

Fulcricus abusus fuerat, & omnes, qui consentanei fuerunt in illa indebita conjunctione presbyteri, & in quorum parochiis consistebant, & verbo Dei, & suo, atque ex banno Regis, ad eandem synodum convenire jubeant. *Tum etiam scripsit Hincmarus ipsimet* Fulcrico præmissi imperatoris magnati, qui uxorem legitimam illegitime dimiserat, alteramque insuper duxerat: vocans ad synodum, excommunicationis jam in eum datæ, atque in comprovinciali synodo confirmandæ, pandit modum. *Scripsit quoque* eidem Lothario imperatori de Fulcrico ejus vassallo, quem excommunicaverat, qualiter ad pœnitentiam venire debeat. *Denique aliam, in qua* absolvit Lotharium id humiliter deprecantem pro participatione, quam habuerat cum ipso. *Porro de synodi loco, & de rebus in ea gestis, abunde Flodoardus, ut patet ex supradictis: de tempore autem ne verbum quidem. Unde illam ex conjectura propter Hincmari epistolam, saltem anno ante ingressum Lotharii ejusdem in monasterium Pruviense collocavimus.* ANNO CHRISTI 853.

G. C. Carisiacensem synodum, in qua Gottheschalci damnata sunt dogmata, statim habitam fuisse post Suessionensem docent annales Bertiniani ad an. 853. Primum igitur habitus est conventus Senonensis: inde Suessionense concilium: tum Carisiacense, in quo eodem cur de Fulcrici excommunicatione actum non fuerit? aut cur necesse est alteram fingere synodum, quæ hanc proxime excepit?

CONCILIUM VERMERIENSE II.

Hæ quæ sequuntur diffinitiones in synodo apud Vermeriam palatium habita actæ sunt anno DCCCLIII. in mense Aug. indict. I.

Extant in Capitul. Baluz. Tom. II. pag. 57.

Nota Jacobi Sirmondi S. J.

1 *Concilium Vermeriense II.*) Primum enim, cui Pippinus rex interfuerit, editum est sub Stephano II. papa, anno 752. hoc ipsum extat inter Caroli Calvi capitula titulo 10.

Eorumdem capitulorum Carolinorum nu. XI. subsequuntur quæ domni reges Hlotharius & Karolus adnuntiaverunt populo quando ipso illo anno Christi 853. convenerunt apud Valentianas per mensem Novembrium: num. XII. recensentur capitula, quæ in ipso anno & ipso mense Novembrio Carolus rex consultu fidelium suorum in Silvatico sive apud Silvacum edidit: num. XIII. quæ apud Attiniacum mense Junio anni 854. verum hæc ad concilia nihil attinent.

Ejusdem Sirmondi Notæ uberiores.

Extant in Capitul. Baluzii Tom. II. pag. 766.

CONCILIUM ROMANUM

LXVII. EPISCOPORUM,

In quo Anastasius presbyter cardinalis tituli beati Marcelli est depositus, octava Decembris, anno Redemptoris nostri DCCCLIII. tempore Leonis papæ IV.

Fragmentum actorum synodalium.

THeodorus notarius ac scriniarius sanctæ Romanæ ecclesiæ legit: Imperantibus dominis piissimis, &c. *In editionibus Binianis & regia: quæ nos suo postea loco subjiciemus, cum integras duas synodos Romanas Eugenii II. & Leonis IV. ex editione Romana V. C. Lucæ Holstenii præmiserimus.*

DE SYNODIS EUGENII II. ET LEONIS IV.

Veterum aliquot testimonia.

Hincmarus Rhemensis epistola Caroli II. Imperatoris nomine scripta ad Joannem VIII. *PP. de judiciis & appellationibus episcoporum & presbyterorum, cap.* II.

IN diebus domini & genitoris nostri piæ memoriæ Hludouvici imperatoris cum ipsa tepefeci executio aliquarenus cœpit, apud papam Eugenium inde ab eo commonitio facta est, qua de re synodum isdem universalis papa convocans, inter alia generalia decreta promulgare curavit; quæ Leo IV. tempore fratris nostri Hlotharii, & nepotis nostri Hludouvici observanda decrevit, sicut in gestis synodalibus, & in hujus sanctæ Romanæ ecclesiæ archivo haberi credimus, & ab hac sancta sede nostris decessoribus directa venerabili sanctione habemus.

Ibidem cap. XXIII.

Tandem hinc præter antiquas regularum ac legum constitutiones in promptu habemus synodalia capitula apostolicorum Eugenii, anno imperii XIII. domni & genitoris nostri Hludouvici, & anno X. imperii Hlotharii fratris nostri mense Novembrio; atque Leonis IV. anno Hlotharii XXXVI. & Hludouvici nepotis nostri anno V. mense Decembrio decreta; quibus præcipiunt, ut si quispiam sacerdotum, id est, episcopus, presbyter, diaconus, vel etiam subdiaconus de quacumque femina, &c. ut cap. XVI. Et item. Sacerdos etenim aut quivis alius in ordinem ecclesiasticum provectus, ut cap. XV.

Anastasius S. R. E. bibliothecarius in vita Leonis IV.

Inter hæc vero quæ superius scripta sunt cœpit crebro nominatus sanctissimus præsul de singulis ecclesiarum rectoribus, videlicet, episcopis, presbyteris, diaconibus, atque omni Christianorum militia curam sollicitudinemque habere præcipuam. Volens itaque, sicut & factum est, ex priscis auctoritatibus novam Christo juvante normam proponere, qualiter unusquisque eorum vitam castam & sobriam duceret, & Deo, cui semper irreprehensibiliter famulatum debemus impendere, in omnibus complaceret; tunc demum sancti ei Spiritus gratia revelante, una cum consilio serenissimorum Hlotharii & Hludovici imperatorum, anno imperii eorum quinto, & trigesimo septimo; atque pontificatus jam dicti præsulis septimo, mense Decembris, die VIII. Indict. II. sanctam ac venerandam in ecclesia beati Petri apostoli synodum congregavit; in qua tam ipse catholicus & apostolicus vir, quamque & alii cum eo LXVII. episcopi resederunt. Ex quibus quatuor episcopi ab impetatoribus destinati, Joseph Eporegensis, Notringus Brixiensis, Petrus Spoletinus, & alius Petrus Arretinus. Inter quos etiam Paulus diaconus sanctæ Ravennatis ecclesiæ residens, vicem tenens Joannis archiepiscopi sui, absque presbyteris & diaconibus, & clero sanctæ matris ecclesiæ. Et tunc coram omnibus quadraginta & duo capitula, quæ profecto ad salutem & lucrum omnium Christianorum hominum pertinere noscuntur, per diacones sanctæ & universalis ecclesiæ sedis legi præcedit. Quæ etiam capitula, ut in futurum ab omnibus illibata serventur, post cetera decreta pontificum in sanctis canonibus jussit adscribi: quatenus omnes episcopi hujus auctoritatis exemplum ante oculos habentes, & suos possint melius instruere & erudire subjectos. * In hac denique post cetera synodo Anastasius presbyter cardinalis tituli beati Marcelli ab omnibus canonice est depositus: eo quod parochiam suam per annos quinque contra canonum instituta deseruit, & in aliena usque hodie demoratur. Qui cum neque ad duo pro eo congregata concilia venire vellet, neque per apostolicas epistolas, neque per tres vocatus episcopos, Nicolaum videlicet, Petrus-

* Hic locus Anastasii citatur I. III. Decretal. de cler. non resid. c. Ex gestis, & in 3. Collect. tit. eod. cap. Ex gestis Romanorum pont.

ANNO CHRISTI 851.

nacium, & Joannem, ideo merito uno consensu, secundum quod de talibus sacris continetur canonibus, eum sancta synodus deposuit, & sacerdotali honore privavit, anno, mense, die, & indictione superius annotata.

Anselmus Lucensis episcopus in collectione canonum MSta, lib. VII. sub finem.

Ex synodo habita Romæ a B. Eugenio PP. Ubi clerici consistere debeant, ut canone VII. Necessaria etenim res existit, &c. Si etiam eodem libro VII. c. 2. citat canonem XXXIV.

Ivo Carnutensis episcopus decreti parte XI. cap. 76.

Ne sacerdos ludibus ludis delectetur. Ex synodo Eugenii papæ tempore Ludovici & Lotharii augustorum. Sacerdos ludos aliquos coram se, &c.

Card. Baronius de synodo Eugenii PP. II. agit ad annum Christi DCCCXXVI. n. 1. & seq. annalium ecclesiasticorum to. IX.

De synodo autem Leonis IV. ad annum DCCCLIII. n. 32. & seq. annalium to. X.

Ant. Augustinus archiepiscopus Tarraconensis lib. II. de emend. Gratiani dialogo I. Alia exempla sumamus ex duabus Romanis synodis non editis Eugenii II. & Leonis IV. Conjunguntur autem in veteri libro, quod magna ex parte eisdem verbis scripta sint.

Dantur variantes ex MS. Cod 124. Lucen. *Manss.*

INCIPIT CONCILIUM ROMANUM EUGENII PAPÆ II.

IN nomine Domini Dei salvatoris nostri Jesu Christi. Imperante domino nostro piissimo Aug. Hludouvico a Deo coronato magno imperatore anno XIII. & [1] (*a*) regni ejus anno XIII. sed & Hlotharii novo imperatore ejus filio anno X. indictione IV. mensis Novembris die XV. Eugenius sanctissimus ac ter beatissimus & universalis papa cum universis (*b*) episcopis, videlicet:

Petronacio archiepiscopo Ravennate,
Leopardo episcopo Forosemproniate,
(*c*) Passivo episcopo Bleranæ,
Romoaldo episc. (*d*) Anagniæ,
Lamperto episc. Arretino,
Joanne episc. Silvæ candidæ,
Stephano episc. Portuense,
Benedicto episc. Albanense,
Cæsario episc. (*e*) Ostiense,
Georgio episc. Gavinense,
Gregorio episc. (*f*) Bellitris,
Constantino episc. Prænestæ,
Romano episc. Cerense,
(*g*) Grausolpho episc. Fæsulense,
Paulino episc. Senogalliense,
(*h*) Guriperto episc. Populonense,
(*i*) Perteo episc. Senense,
(*k*) Valerino episc. Sutrinense,
Stephano episc. Ariminense,
Germano episc. Auximano,
Passivo episc. (*l*) Callinense,
Stephano episc. Ortense,
Andrea episc. Clusense,
Stabili episc. Castello Felicitatis,
Valiperto episc. Orbivetis,
(*m*) Bastiano episc. Suanense,
Alisredo episc. Balneq regis,
Paulo episc. (*n*) Tribense,
Petro episc. Centumcellense,
Agatho episc. Monte Feretris,
Agatho episc. Polimartiense,
Maio episc. Assisiense,
Liutardo episc. (*o*) Nucerinense,
Petro episc. Lucano,
(*p*) Petroaldo episc. Lunense,
(*q*) Aliprando episc. Florentino,
(*r*) Lamprando episc. Pistoriæ,
Theodorico episc. Perusino,
Donato episc. (*s*) Gallense,
Godemundo episc. Tuscanense,
(*t*) Rauperto episc. Rossellense,
Tigrino episc. Anconitano,
(*u*) Agriperto episc. Fanestrense,
Joanne episc. Pisano,
Benenato episc. Eugubinense,
Lupo episc. (*x*) Firmense,
Petro episc. (*y*) Bolaterrense,
Sebastiano episc. Burense,
Dominico episc. Pisaurense,
Joanne episc. Esinate,
Leonino episc. Tribus tabernis,
Gratioso episc. Nepesinæ,
Joanne episc. Tudertinæ,
Eleutherio episc. Privernate,
Benedicto episc. Amerinæ,
Theodosio episc. Manturanense,
Hadriano episc. Falaritanæ,
Samuele episc. Sabinense,
Hadriano episc. Signino,
Cosma episc. Humanæ,
(*z*) Mauriano episc. Urbinate,
Bala episc. (*a*) Potentinæ.

Atque cum venerabilibus presbyteris, (quorum nomina hæc sunt:)

Jaonnes archipresbyter,
(*b*) Domnus presbyter,
Benedictus presbyter,
Simeon presbyter,
Sergius presbyter,
(*c*) Gregorius presbyter,
Anastasius presbyter,
Benedictus presbyter,
Gregorius presbyter,
Ursus presbyter,
Crescentius presbyter,
Simeon presbyter,
Jobinianus presbyter,
Anastasius presbyter,
Benedictus presbyter,
Marinus presbyter,
Ursus presbyter:

Coram sacratissimo corpore beati principis apostolorum residentes: adstantibus quoque diaconibus quorum nomina hæc sunt:

Valentinus archidiaconus,
Theodorus diaconus,
Leo diaconus,
Faustus diaconus,
Leo diaconus,
Leontius diaconus.

diversisque clericis, legente Theodoro diacono pontifex dixit:

Cum simus dominicæ plebis superna miseratione rectores, studiose nos convenit Dei præsidio pro eorum semper cogitare salute: ne de fructibus creditis, quod absit, animabus insidiis antiqui hostis, ante omnium pastorem (nisi succedat

Ex synodo Gregor.

præ-

---

1 Legendum cum editione Baroniana, & P. C. (id est post Consulatum) *ejus anno XIII.* Imperatores enim Occidentis, Orientalium Imper. exemplo, tot Consulatus, quot imperii annos numerabant. Ad hæc anno 826. Indictio V. a Kalend. Septemb. inchoata fuit, & Pontifices Romani hoc sæculo, sicuti & præcedentibus, Indictionum initium a Kalendis Januarii non desumebant. Quare loco, *Indictione quarta*, legendum *Indictione quinta*. Pagius ad An. Ch. 826. n. 1.

(*a*) In Cod. Luc. Deest: *& regni ejus anno XIII.* (*b*) Luc. Inserit: *Sanctissimis. Forisnate.* (*c*) *Parsivo.* (*d*) Antiqua manus in margine ponit: *Nannia.* (*e*) *Stectense.* (*f*) *Bellorense.* (*g*) *Grausulfo.* (*h*) *Ariperto.* (*i*) *Perdeo.* (*k*) *Valeriano.* (*l*) *Gallinense.* (*m*) *Vestiano.* (*n*) *Aremense.* (*o*) *Lunerense.* (*p*) *Bertoaldo.* (*q*) *Agebrando.* (*r*) Ante hunc inserit: *Sebastiano episc. Tiginense:* tum sequitur: *Lambrando episc. Pistoriense*, ut in editis. (*s*) *Caiense.* (*t*) *Ratiperto.* (*u*) *Agiperto.* (*x*) *Furcanense.* (*y*) *Lucavense.* (*z*) *Maurino.* (*a*) *Tenino.* (*b*) *Dominus.* (*c*) *Georgius.*

præveniendo de offensis correctio) districtam co- A gamur solvere rationem. Dumque perpendo vel ad animum reduco, quanta circumspectione nos oporteat vigilando contra sui cujusque sceleris nequitiam obviare; & si quando insiherit ad perturbandas fidelium mentes (a) adjutorio superno ictui ejus resistere, valde concutior, atque nimis tabesco, ne serpentina calliditate quod absit leviores quosque decipiat. Deo vero favente sollicitudinem æquanimiore mente divino juvamine freti pro salute omnium ostendere debemus; ut inconfuso vultu non de fraude cujusquam perculsi adsistere æterno judicio mereamur; sed potius vocem audire inquientem: *Euge serve bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium domini tui.* Hinc namque est, B quod ingemiscens dico, quia populi Christiani per provincias & loca commorantes audio teniere contra catholicæ fidei documenta, & patrum statuta agere; quod opportunum est spiritali amputare mucrone, (atque si vestræ placet sanctitati radicitus evelli,) ne seges boni agricolæ zizaniorum mixta horrentibus fructibus sordescat

INCIPIUNT CAPITULORUM

TITULI NUMERO XXXVIII.

I. *Ut episcopus bono adprobatus opere ordinetur.*
II. *Ut nullus episcopus aliusve sacerdos muneribus ordinetur.*
III. *Qualiter episcopum docere & consistere oportet.*
IV. *De indoctis sacerdotibus.*
V. *Ut in eligendis episcopis canonum regulæ serventur.*
VI. *Ut episcopi extra proprias parochias non morentur.*
VII. *Ubi clerici consistere debeant.*
VIII. *De sacerdotibus in subjectis baptismatis plebibus constituendis.*
IX. *Ut clerici non plus quam sufficiat ordinentur.*
X. *De sacerdotibus qui in ecclesiis vel monasteriis non habitant.*
XI. *Ut sacerdos non aliquo ludo delectetur.*
XII. *De sacerdotibus qui officiis adesse debent, ut fœnoris aliquid aut rustica ministeria non exerceant.*
XIII. *Si sacerdotes testimonium dicant.*
XIV. *Ubi sacerdotes post condemnationem esse oporteat.*
XV. *De suspectis sacerdotibus.*
XVI. *Ut episcopis de subjectis plebibus aliisque piissimis locis non liceat auferre.*
XVII. *De presbyteris qui oblationem alterius suscipere* D *nolunt.*
XVIII. *Qua re aut auctoritate dimissoriæ fiant, aut credantur.*
XIX. *Ut episcopi universique sacerdotes habeant advocatos.*
XX. *De his qui advocatos invenire nequeunt.*
XXI. *De monasterio vel oratorio quod a proprio domino soli ædificatum est.*
XXII. *De invasione quasi pro parte ecclesiæ facta.*
XXIII. *De xenodochiis & aliis similibus locis.*
XXIV. *De piis locis qui sine presbyteris existunt.*
XXV. *De destructis ecclesiis.*
XXVI. *Si episcopus a subjectis sacerdotibus & clericis dationes exigat.*
XXVII *Quales abbates sint constituendi.*
XXVIII. *De monachis qui in solo habitu existunt, & non ea vita vivunt.*
XXIX. *De religionis habitu feminis existentibus.*
XXX. *De negotiis & laborationibus die dominico non faciendis.*
XXXI. *De criminalibus caussis, ac furtis, ceterisque similibus die dominico inventis.*
XXXII. *De his qui sine ostenso crimine inviti monasterio sunt introducti.*
XXXIII. *Ut laici ad missas in presbyterio non consistant.*
XXXIV. *De scholis reparandis pro studio literarum.*
XXXV. *De conviviis festis diebus non faciendis.*
XXXVI. *De his qui adhibitam sibi uxorem reliquerunt & alias sociaverunt.*
XXXVII. *Ut non liceat uno tempore duas habere uxores, seu concubinas.*
XXXVIII. *De incestis & inutilibus conjunctionibus.*

ANNO CHRISTI 853.

EXPLICIUNT CAPITULA.

INCIPIUNT CANONES.

I.

Beatissimi Pauli discretione atque ammonitione episcopum consecrari omnino oportet desiderabilem boni operis, irreprehensibilem, & reliquis optimis apparitionibus quæ sequuntur: ut doctrinam Dei nostri ornet in omnibus; ne ut in pastorali libro continetur, contradicendus inveniatur. *Ab imperitis enim*, inquit, *pastorale magisterium qua temeritate suscipitur, quando ars est artium regimen animarum?* Et iterum: *Ille igitur modis omnibus debet ad exemplum vivendi pertrahi, qui cunctis carnis passionibus moriens jam spiritaliter vivit; qui prospera mundi postponit, qui nulla adversa pertimescit; qui sola interna desiderat: cujus intentioni bene congruens, nec omnino per imbecillitatem corpus, nec valde per contumeliam repugnat (b)* C *spiritus. Qui ad aliena cupiendo non ducitur, sed propria largitur: qui per pietatis viscera citius ad ignoscendum flectitur, sed nunquam plusquam deceat ignoscens ab arte rectitudinis inclinatur. Qui nulla illicita perpetrat; sed perpetrata ab aliis ut propria deplorat: qui ex affectu cordis alienæ infirmitati compatitur: sicque in bonis proximi sicut in suis provectibus lætatur. Qui ita se imitabilem ceteris in cunctis quæ agit insinuat, ut inter eos non habeat quod saltem de transactis mens erubescat. Qui sic studeat vivere, ut proximorum quoque (c) corda arentia doctrinæ fluentis irriget. Qui orationis usu experimento jam didicit, quod obtinere a Domino quæ poposcerit, possit (d) cui* D *prophetica voce jam quasi specialiter dicitur: Adhuc loquente te dicam (e) adsum.* Ideoque talium rerum tales esse oportet non indoctos, ne aliqua opportunitate turpes inveniantur, sicut in eodem libro habetur: *Quia cum spiritale aliquid a subditis pastor inquiritur, ignominiosum valde est, si tunc quærat discere, cum quæstionem debet enodare.*

1. Tim. 3.

Past. l. c. 2.

Ibid. c. 10.

Esai 8.

Past. l. c. 11.

II.

Cavere itaque oportet unumquemque sacerdotem, ne præmiis videatur consecrari; E ut non exemplo Simoniaci in condemnationem & laqueum incidat diaboli. Quia tam factus, * quam etiam faciens honore adempto debite sunt condemnandi, sicut Chalcedonensi aliorumque patrum habetur concilio. Quia muneribus ordinatus non animæ decertare cupit remedium, sed vanæ gloriæ mercari lucrum.

* Vide ep. 6. Gelasii papæ. Can. 2.

III.

(a) *Adjutore.* (b) Deest *spiritus.* (c) Deest *corda.* (d) Pro his verbis ita legit Cod. Luc. *cujus effectus vocem jam quasi specialiter dicitur. Adhuc &c.* (e) *Ecce adsum.*

ANNO CHRISTI 851.

III.

Epiſcopum vero bono opere conſiſtere oportet, ut factis congruentibus luceat: ut optimus ſpeculator exiſtat: qualiter populus verbum prædicationis oſtenſo opere ſine dubio obſervando attendat, beatiſſimo Gregorio papa docente: *Pro qualitate igitur auditentium formari debet ſermo doctorum; ut & ad ſua ſingulis congruat, & tamen a communis ædificationis arte nunquam recedat.*

Paſt. par. 3. prologo.

IV.

Quanquam admonita doctorum & ſtatuta patrum ſacerdotes indoctos * prohibeant conſecrari, opportuni temporis moderatione, ſi epiſcopus inveniatur indoctus a metropolitano proprio, & deinceps ſacerdotes (*a*), presbyteri, diaconi, vel etiam ſubdiaconi a ſuo epiſcopo ut doceri poſſint admoneantur. Interim ſubjecti ſacerdotes & tales clerici ad tempus a celebratione (*b*) divinæ hoſtiæ & officiis ſuſpendantur, ut docti valeant ad debitum miniſterium advenire. Si autem non potuerint edoceri, in poteſtate epiſcopi ſint canonice judicandi.

* Gelaſ ep. 6. ſyn. Sueſſionenſis can. 3.

V.

Epiſcopum enim conſecrare non convenit, niſi a clericis & populo fuerit poſtulatus. Unde & Cæleſtinus papa dicit: *Nullis invitis ordinetur epiſcopus: plebis enim, clericorum & ordinis conſenſum & deſiderium conſtat eſſe requirendum.* Et Leo ſanctiſſimus papa ait: *Nulla enim ratio finit, ut inter epiſcopos habeantur, qui nec a clericis ſunt electi, nec a plebibus expetiti.* Quod ſi in eadem eccleſia dignus non inveniatur; tunc alter de altera eligatur eccleſia: tamen quamvis neceſſitas eveniat, invidioſe nullo modo conſecretur * invitus.

Conſecrari niſi a clero ita apud card. Deuſdedit lib. 1. c. 125. Decr. c. 18. diſt. 61. c. 15 Decr. c. 15. diſt. 62. 1.

* Forte, *initii*. H.

VI.

Epiſcopi enim ad culturam propriæ eccleſiæ ſuæ (*c*) piiſſime debent adeſſe; quia abſentia epiſcopi plerumque fit calamitas plebis. Ideoque Sardicenſe admonente concilio, ultra trium hebdomadarum ſpatium a propriis eccleſiis non morentur, niſi forte per juſſionem metropolitani vel principis ex neceſſitate contingat. Quoniam longius niſi per auctoritatem canonicam proficiſci neque (*d*) ſuſcipi ſacerdotes debent.

Card. Deuſdedit legit c. 122 lib. 1. ſæpiſſime Cont. 15.

VII.

Neceſſaria etenim res exiſtit, ut juxta eccleſiam clauſtra conſtituantur, in quibus clerici diſciplinis eccleſiaſticis vacent. Itaque omnibus unum ſit refectorium, ac dormitorium, ſeu ceteræ officinæ ad uſus clericorum neceſſariæ. Miniſtri vero poſt epiſcopum ſuper eos tales eligantur, quorum vita atque doctrina illos potius exornent, quam dehoneſtent.

xii. q. 1. 3. Anſ. vii. 3.

VIII.

Epiſcopi (*e*) in ſubjectis baptiſmalibus A plebibus, ut certe propriis, diligenter curam habere debent: & cum in eis presbyteros neceſſitas occurrerit ordinandi, ut reverentius obſervetur, convenit enim ibidem habitantium ſibi adhibere (*f*) conſenſum.

ANNO CHRISTI 853.

IX.

Itaque in congregandis clericis modus diſcretionis teneatur, videlicet, ne plus admittantur, quam facultas rerum eis canonice adtributa ſufficere poſſit.

X.

Sacerdotes namque conſtitui non oportet niſi in eccleſiis, aut ſpeciali monaſterio deputentur: ne neceſſitas in ſæcularibus domibus illis habitandi occurrat, alioquin a propriis epiſcopis aut in epiſcopia, aut in monaſteria habitandi & converſandi pro exercendo officio conſtituantur: in quibus (*g*) mulieres converſari nulla ratio permittit. Ideoque ibi eos converſari & nutriri oportet.

B

XI.

Sacerdos enim ſedule divina debet perſcrutari & ammonere eloquia, ut inveniatur beatus, de quo pſalmiſta ait: *Et in lege ejus meditabitur die ac nocte.* Quamobrem ludos aliquos coram ſe fieri non delectetur. Tranſgreſſor quippe inventus ammonitione epiſcopi ulterius agere deſinat: ſin autem, canonice judicetur.

Pſal. 1. Ivo xi.

C

XII.

Sacerdotes itaque qui ad debita & opportuna officia eccleſiis indifferenter adeſſe debent, fœnore aliquo, aut venatione, vel aliqua aucupatione, ruſticoque miniſterio omnino non occupentur. Quia ſine ordinatu ſacerdotali extra domos eos apparere non convenit: ne ut aliquis ſæcularium injurias patiantur. Sed ea ſolummodo quæ per (*b*) patres conſtituta (*i*) videntur obſervent: contrarius denique inventus, aut deinceps deſinat, aut canonicæ ſubjaceat diſciplinæ.

xxi. q. 4. Anſ. v. 19. Ivo xiii.

D

XIII.

Quamquam ſacerdotum teſtimonium credibilius habeatur, tamen ipſi in ſæcularibus negotiis pro teſtimonio, aut conficiendis inſtrumentis non rogentur: quia eos in talibus rebus eſſe non convenit. Si enim eventæ cauſſæ aliquid viderint aut audierint, ubi nullæ idoneæ ſæcularium inveniantur perſonæ, ne veritas occultetur, & malus ut bonus exiſtimetur, in providentia proprii ſit epiſcopi, ut aut coram ſe & competentibus judicibus, aut aliter veritatem honorifice attollant.

xiv. q. 2.

E

XIV.

Sacerdos etenim, aut quivis alius in ordinem eccleſiaſticum provectus, ſi in eo ſcelere inveniatur quo abjiciendus exiſtat, depoſitus providentia epiſcopi bene proviſo

Dist. 81.

(*a*) *ſacerdotes ideſt.* (*b*) *divini miſterii.* (*c*) *ſæpiſſime.* (*d*) *ſubjecti.* (*e*) *In baptiſmalibus ut certe propriis.* (*f*) *conſenſum, ut clerici non plus quam ſufficiant ordinentur.* (*g*) *patrum.* (*h*) *jubentur.*

so loco constituatur, ubi peccata lugeat, & ulterius non committat.

XV.

Si quispiam sacerdotum, id est, episcopus, presbyter, aut diaconus, vel etiam subdiaconus, de quacumque femina crimine fornicationis suspicatus, post primam secundamque & tertiam ammonitionem metropolitani vel alterius episcopi, aut ejus cui subjacere videtur, inveniatur fabulari cum ea, aliove modo conversari, canonice judicetur. Quapropter unusquisque episcopus in tali re studiose ac diligenter curam habere debet, ne ecclesia Christi a propriis possit sordidari ministris. Quia cum propriam uxorem habere non permittitur, maxime ab omni femina est abstinendus.

XVI.

Nulli episcoporum liceat res immobiles de subjectis plebibus seu aliis piis locis in proprio usu habere, ne majores enormiter locupletentur, aut minores tali facto pauperiores inveniantur. Contra agens canonica auctoritate coarctandus existat.

XVII.

Presbyteri nullius blandiantur, aut suadeantur sermonibus, ut non omnium ad se concurrentium in quibuslibet sacris locis oblationes ad missarum sollemnitates recipiant. Quia cum mediatores Dei hominumque existant, in exercendis votis relaxandisque peccatis largissimam debent orationem peragere. Si quis autem contra hæc temerator extiterit; aut desinat, aut doctoris proprii constringatur sententia. Redemptor enim noster cum sit omnipotens, immensæque misericordiæ plenus quantorum populorum vota non recipit, & vincula peccatorum unatenus non resolvit?

XVIII.

Episcopus subjecto sibi sacerdoti vel alii clerico, nisi ab alio postulatus dimissorias non faciat, ne ovis quasi perdita aut errans inveniatur: sed per consensum unius in alterius inveniatur ovili. Et ne falsæ ut veræ credantur, & veræ ut falsæ suspicentur, universalis pontificis, aut imperialis, vel metropolitani bulla eas roborari oportet.

XIX.

Quia episcopi universique sacerdotes ad solam laudem Dei, bonorumque operum actionem constituuntur, * debet ergo unusquisque eorum tam pro ecclesiasticis, quam etiam pro propriis suis actionibus, excepto publico videlicet crimine, habere advocatum, non malæ famæ suspectum, sed bonæ opinionis, & laudabilis artis inventum: ne dum humana lucra attendunt, æterna præmia perdant.

XX.

Si enim fuerit quispiam sacerdotum inventus, qui advocatum in judicium proferre non valeat, coram plebe propria suum episcopum eumdem oportet discutere sacerdotem, si bonæ aut malæ conversationis existat, cujus rei causa debite advocatum habere non possit: malæ vero inventus, pro qualitate culpæ secundum canonum normam emendari curetur. ANNO CHRISTI 813.

XXI.

Monasterium vel oratorium canonice constructum a dominio constructoris invite non auferatur, liceatque illi id presbytero cui voluerit pro sacro officio illius diœceseos & bonæ auctoritatis dimissoria, cum consensu episcopi, ne malus existat, commendare: ita ut ad placita & ad justam reverentiam ipsius episcopi obedienter sacerdos recurrat. XVI. q. 7. 33

XXII.

Si quispiam invasor comprobatus dicat pro parte ecclesiæ se egisse de privata sibi re pertinente, ab ipso suoque hærede solvatur invasio. Sacerdos denique in tali culpa pauper inventus a proprio canonice judicetur episcopo; ut non ecclesia sibi commissa damnum sustineat.

XXIII.

(a) Per sollicitudinem episcoporum hæc, quorum diœceseos existunt, ad easdem utilitates, quibus constituta sunt, ordinentur, ut debitis atque curæ pertinentibus revertantur. Coll. 1. Decr. l. 3. tit. 31. 8.

XXIV.

Sunt quædam pia loca, ut fertur, in diversis regionibus inventa, quæ ita impia solitudine & sacerdotibus destituta, nulloque debito ibidem resonante existunt officio, ut cum sint pro sola Dei laude constituta, divino attestante oraculo: *Domus mea domus orationis est*: nunc autem ut aliæ domus utilitate sæcularium hominum sordere inveniuntur. Itaque si proprio jure ecclesiæ sint subjectæ, episcopus ibidem sine intermissione presbyteros cum sufficiente suæ utilitatis (b) ope constituat. Et si sæcularium hominum sub jure sint constitutæ ab episcopo illius diœcesis admoneantur. Et si admoniti presbyteros infra trium mensium spatium ibidem neglexerint constituere, curam exinde habens episcopus absque neglectu principem suggerat, quatenus ejus emendetur sententia. Matth. 21.

XXV.

Ecclesia & quælibet pia loca destructa rejacentia promissæ atque susceptæ formatæ constitutione proprio dispendio restaurentur. Non sufficiente vero necessario, a populo plebis auxilientur, quatenus Dei domus honorifice videatur existere.

XXVI.

(a) *Xenodochia & reliqua per sollicitudinem episcoporum existunt, ad easdem utilitates quibus constituta sunt, ut debiti panes atque curæ pertinentibus revertantur.* (b) *opem.*

XXVI.

ANNO CHRISTI 813. xvi. q 1. 62. Anſ. vii. 174.

Nulli liceat epiſcoporum a ſubjecto ſacerdote vel (*a*) aliquolibet clerico (*b*) & piis locis dationes ultra ſtatuta patrum exigere, aut ſuperpoſita in angariis inferre. Sed cum ſit (*c*) optimus proſpector, ita proſpiciat, ut univerſæ ſibi oves commiſſæ a ſe maxime alantur, atque in neceſſitatibus adjuventur, quam inlicitis exactis dationibus opprimantur.

XXVII.

Abbates etenim per cœnobia, vel ut (*d*) hoc tempore nuncupantur monaſteria, tales conſtituantur, qui ſui vocabuli miniſterium Deo poſſint indubitanter ſupplere. Ita docti, ut quandoque fratrum negligentia acciderit, omnino cognoſcere poſſint & emendare. Sacerdotalem quoque honorem ſint adepti; ut peccantium ſibi ſubjectorum fratrum valeant omnimodis refrænare & amputare commiſſa, & ita obſervent, ut ſtatuta regularum per omnia non inveniantur delinqui.

XXVIII.

Quanquam plura ſint genera monachorum obſervanda videlicet, & alia omnimodo refutanda, tamen de his qui in ſolo habitu exiſtunt, diligenti cura debet unuſquiſque epiſcoporum in ſua diœceſi decertare, ut qui religioſitate conantur illudere, boni paſtoris ſtudio coarctentur: ut aut ad proprium de quo defuerint revertantur monaſterium, aut proſpectu congruo in aliud mittantur; ut qui ſemel ſe Deo voverunt, & habitum monachi oſtenderunt, vel comas totonderunt, regularem teneant vitam: uno ſcilicet ut convenit dormitorio ac refectorio dormientes atque exiſtentes; & ad ſimilitudinem apoſtolorum omnia peragentes: quia *nec quiſquam quod habebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia.*

Act. 4.

XXIX.

xxviii. q. 1. 31. Bur. viii. 54. Ivo viii. 72.

Feminæ vero, quæ habitum religioſum aut velamen obtentu religioſitatis ſuſceperunt, cum eſſent viri potentes, deinceps viro ſociari non permittantur, ſed eligentes monaſteria regulariter vivant, aut in domibus ſuſceptum habitum caſte obſervent: contra autem turpes inventæ providentia epiſcopi emendentur.

XXX.

Conſtat enim omnes omnino obſervare, ut die dominico (*e*) nullas audeant operationes mercationeſque peragere, præter in cibariis rebus (*f*) pro itinerantibus, ita ut libere poſſint ac debite in (*g*) eo ſecundum poſſibilitatem omnes ad eccleſiam concurrere, & in ſola omnipotentis Dei oratione A vacare ut qui Chriſtiano vocabulo nuncupantur, convenienter opera peragere videantur.

ANNO CHRISTI 813.

XXXI.

Sunt quippe qui dominico die, in quo commiſſa facinora debent oratione abſtergere, alia delectantur committere. Itaque quod aliis diebus committantur, licentia ſit judici auctorive eo die perſonam ſuſpectam reatu infamatam, aut optima ſatisfactione, aut cuſtodiis conſtituere, ut licitis diebus judicetur.

XXXII.

B Sicut enim qui monaſteria elegerunt, a monaſteriis egredi non permittuntur; ita hi qui inviti ſine juſtæ oſtenſionis (*h*) crimine monaſteriis ſunt intromiſſi, niſi volentes non tencantur, quia quod non petunt, non obſervant. Ideoque tales conſiderandi ſunt maxime peccata committere, quam plangere, ſicut decreto ſanctiſſimi Leonis papæ manifeſtiſſime continetur.

xx. q 1. 9

XXXIII.

C Sacerdotum, aliorumque clericorum eccleſiis ſervientium honores a laicorum *diſcrete apparere (*i*) convenit. Quamobrem nulli laicorum liceat in eo loco, ubi ſacerdotes reliquive clerici conſiſtunt, quod presbyterium nuncupatur, quando miſſa celebratur, conſiſtere: ut libere ac honorifice poſſint ſacra officia exercere.

cap. 26. I conſ. 2. 3 * Aliis ver citatur a De dedit II. coll. ca

XXXIV.

D De quibuſdam locis ad nos refertur, non magiſtros, neque curam inveniri pro ſtudio litterarum. Idcirco in univerſis epiſcopiis, ſubjectiſque plebibus, & aliis locis in quibus neceſſitas occurrerit, omnino cura & diligentia habeatur, ut magiſtri & doctores conſtituantur; qui ſtudia litterarum, liberaliumque artium (*k*) ac ſancta habentes dogmata, aſſidue doceant, quia in his maxime divina manifeſtantur atque declarantur mandata.

Diſt. 37. Ivo iv. c. 2 Anſ. viii. De his p Ilxc Alta ta lib. 2, c

XXXV.

E Sunt quidam, & maxime mulieres, qui feſtis ac ſacris diebus, atque ſanctorum natalitiis, non pro eorum quibus debent delectantur deſideriis (*l*) advenire; ſed ballando, verba turpia decantando, choros tenendo ac ducendo, ſimilitudinem paganorum peragendo, advenire procurant. Tales enim ſi cum minoribus veniunt ad eccleſiam peccatis, cum majoribus revertuntur. In tali enim facto debet unuſquiſque ſacerdos diligentiſſime populum admonere, ut pro ſola oratione his diebus ad eccleſiam recurrant, quia ipſi qui talia agunt non ſolum ſe perdunt, ſed etiam alios (*m*) deprimere attendunt.

Ivo ix.

XXXVI.

(*a*) *quolibet alio.* (*b*) *ex pii.* (*c*) *omnibus optimus.* (*d*) *ſancti tempore.* (*e*) *nullus.*
(*f*) Deeſt *pro itinerantibus.* (*g*) *eo die.* (*h*) Deeſt *crimine monaſteriis.* (*i*) *conveniunt.*
(*k*) *artium habentium dogmata.* (*l*) *eccleſiam advenire.* (*m*) *deprimere.*

XXXVI.

Nulli liceat excepta cauſſa fornicationis adhibitam uxorem relinquere, & deinde aliam copulare: alioquin tranſgreſſorem priori convenit ſociari conjugio. Sin autem vir & uxor (*a*) divertere pro ſola religioſa inter ſe conſenſerint vita, nullatenus ſine conſcientia epiſcopi fiat, (*b*) ut ab eo ſingulariter proviſo conſtituantur loco. Nam uxore nolente, aut altero eorum, etiam pro tali re matrimonium non ſolvatur. *

XXXVII.

Nulli liceat uno tempore duas habere uxores, uxoremve & concubinam: quia cum domui non ſit lucrum, animæ ſit detrimentum. Nam ſicut Chriſtus caſtam obſervat eccleſiam, ita vir caſtum debet cuſtodire conjugium.

XXXVIII.

Conſobrinam, neptem, novercam, fratris uxorem, vel etiam de propria cognatione, aut quam cognatus habuit, nullus audeat ſibi in conjugium copulare. Si quis vero huic tali nefario conjugio convenerit, & in eo permanſerit, ſciat ſe apoſtolica auctoritate anathematis vinculo eſſe innodatum: & nullus ſacerdos illi tribuat communionem. Si vero converſus, divitiſque ab illicita fuerit copulatione, dignæ pœnitentiæ ſubmittatur; ut ſacerdos loci conſideraverit. (*c*)

Explicit Concilium Eugenii papæ II.

CONCILIUM ROMANUM
Leonis pp. Quarti.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Incipit ſancta ac veneranda ſynodus, quæ per Domini gratiam & ejus divinum conſilium congregata eſt in eccleſia beati Petri apoſtoli, anno ſcilicet pontificatus ſanctiſſimi ac coangelici & univerſalis quarti papæ Leonis ſeptimo; atque invictiſſimorum dominorum noſtrorum Hlotarii ac Hludovici imperatorum anno quoque imperii eorum quinto & trigeſimo ſeptimo menſe Decembri, die VIII. Indict. II.

Incipit prima admonitio pontificis in concilio, quæ lecta eſt per Nicolaum diaconum ſanctæ ſedis apoſtolicæ.

FRatres & coepiſcopi, ſacerdotes, clerici, & univerſi qui ad ſacrum hodie nobiſcum celebrandum concilium permittente Domino convenistis, illa petimus quæ inferius intimanda ſunt ut intentis audire dignemini auribus. Monet nos denique ſuperexcellens gratia ſancti Spiritus fidelium jam mentibus illuſtrata, atque indeſinenter hortatur; ut ſicut præ omnibus, licet immeritis, pontificatus eſt nobis onus & honor conceſſus, ita illius compuncti corde ædificatique conſilio, ſimul veſtro nos fraterno ſolatio certamine, quatenus poſt plantationem rigationemque communem Deus, qui verus plantator in omnibus & potens exiſtit, præbeat incrementum: ut ex his quæ ſive ad diſciplinam eccleſiaſticam, ſive ad ſalutem animarum profecto noſtrarum congruum conſpicitur fore, ſecundum ſuæ divinæ majeſtatis conſultum, & noſtrum maximum deſiderium, quod de ſancto corde tenus geſtamus, concilio ſalubriter cogitemus. Ut dum lucis greſſum conſpicimus, ſicut & ipſa ſancti evangelii ſalutifera veritas crebro denuntiat. *Ambulate dum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendant*; tam a noſtris, hujus informati oraculo, quam a cordibus omnium ſubditorum, auctoritate antiſtitum præcedentium, cunctas vitiorum tenebras effugemus. Et ideo ſi vobis placet, cariſſimi in Chriſto fratres, quidquid ad ſacerdotalem pertinet honorem, immo utilitatem juſtamque emendationem, nunc dignum magiſque conveniens eſt, ut ſecundum catholicorum præcipuas promulgationes doctorum, canonumque etiam venerabilium regulas nobiliter enodatas, virtute ac ſapientia deſuper adſiſtente divina, fine tenus cenſeamus fore manſurum. Ita ut nulli fas ſit abſque proprii honoris periculo, qui contra hæc quæ modo a nobis congrua proviſione ſancita ſunt, agere; neque adverſus ſedis apoſtolicæ decreta inviolato ſolidata fundamine, unquam auſu temerario penetrare. Nam ut ipſi nobiſcum luculenter ſcitis, ideo oves Chriſti alendas ſuſcepimus, ut de illarum non ſolum paſcuis, verum etiam cunctis utilitatibus ſolertiores ac pervigiles exiſtamus. Alioquin ſi in his, quod abſit, quæ prætulimus, deſides vel idonei operarii non fuerimus, ſine dubio ab ipſo tunc judicio adveniente noviſſimo acrius vindicabimur, qui pro eis ſuum ſanctum ac pretioſum ſanguinem fudit. Meminimus quippe quemadmodum idem per ſe comminetur Dominus deſidiæ ſacerdotum. Quamobrem majorem reatum delinquit, qui potiore honore perfruitur; facitque dignitatum ſublimitas graviora vitia peccatorum: dum is pro nihilo æſtimat, quod ad multorum lucrum Deo præordinante ſuſcepit. Propterea, fratres dilectiſſimi, inter cetera cavendum primum multopere eſt, ne quilibet ex vobis, quod minime optantes dicimus, ad ſacros ordines, uſque priſcis auctoritatibus jam perſcriptum eſt, deinceps audeat contra legem, vel ſanctorum canonum inſtituta, patrumque terminos inconcuſſa ſoliditate compoſitos ac præfixos, aut inhoneſtas turpeſque & ſuperfluas ordinationes menſibus congruentibus facere; de quibus Deo vitam opemque præbente, adhuc pleniter quid in futurum fieri debeat proprio capitulo demonſtrabimus. Sed neque literarum inſcios, neque pluſquam auctoritas jubet canonica per loca congruentia conſtituere ſacerdotes; aut eos quos parte membrorum aliqua veſtra fraternitas mutilatos reperit: necnon & ceteros, quos eccleſiaſtica omnimodis damnat ſententia. Tamen tam de his & nonnullis, quæ neceſſitatis atque utilitatis affectu ad liquidum ſunt proferenda, capitulis ſubſequentibus veſtræ luce clarius ſanctitati diſſeremus. Et poſt hæc quiſquis talium conſecrator inventus fuerit, provideat. Nam nos in nullo volumus adverſus fraternitatis veſtræ benevolentiam ultionis jacturam inferre, præter ſi in cauſſis Dei propria aliquis contumacia aut delictum deliquerit, vel quod ipſe in ſubditis reprenſibile adſpicit, radicitus amputare & abolere noluerit; hoc denique

ANNO CHRISTI 853.

Joan. XII. 35

(*a*) *a conjugio divertere.* (*b*) hunc locum ita legit Cod. Luc. *fiat ab eo ſingulariter; ſin autem, proviſo conſtituatur loco.* (*c*) In Cod. Luc. hæ geminæ ſubſcriptiones dantur. *Eugenius gratia Dei Epiſcopus Catholicæ, atque Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ huic decreto a nobis promulgato SS.* Petronacius humilis archiepiſcopus S. Ravennæ Eccleſiæ huic decreto a nobis promulgato SS.

ANNO CHRISTI 853.

que nobis nolentibus agens in se, quod in alium emendasse dissimulat, incunctanter inveniet: ut quod juxta capacitatis nostræ modulum constitutum & promulgatum fuerit, possit perpetim conservari. Si enim placet, cuncta quæ legenda erunt, ut melius in futurum observentur ab omnibus & fideliter ut condecet recolantur, propriis subscriptionibus roboremus, quatenus decretali judicio aditus cunctis claudatur inlicitis.

Incipit prima responsio episcoporum, quæ lecta est per Benedictum diaconum sanctæ sedis apostolicæ.

QUoniam & vestrorum ora omnium fidelium sacerdotum, quos divina pietas vestro conspectui præsentavit, palmis extensis, vocibus & corde medullitus omnipotenti Deo gratias resonant; qui plebem fragilitatis humanæ isto in tempore adeo visitare dignatus est, ut excellentiam pontificatus vestri luce clarius gratia sancti Spiritus perfusam ubertissime contemplemur: per quam & nociva plantaria importune pullulantia misericorditer a vestra sanctitate eradicare nitantur, & spurcosa zizania ex area inquit dominica transcribantur, ut cum venerit Dominus, purumque in horreo perspexerit triticum, voce propria collaudans dicat: *Euge serve bone, intra in gaudium domini tui: & constituam te super multa, quia fuisti in pauca fidelis:* & ita eadem plenitudine spiritus Dei cor apostolatus vestri videtur incendi. Unde non exiguo gaudio perlætamur, quod nihil superfluum, nihil contrarium sanctæ fidei, vel sanctorum præcedentium patrum dictis constituere quæritis; sed cuncta congrua, & humanæ vitæ necessitudine digna: quatenus gressibus nostris recto semper calle transmissis facilius a Deo quæ poscimus, impetrare valeamus. Et ideo nos omnes totis viribus nostris cœpta vestra adjuvare curabimus, & disciplinam ecclesiasticam a vobis vibrantius patefactam, fidelius observare: ut favente Deo voraginis barathrum vestra intercessione impune vitare valeamus. Quia certum est Deum vobis donasse, non solum ut bene velles, verum etiam in quibus posses apparere quod velles.

Incipiunt capitula num. XLII. quorum priora XXXVIII. repetita sunt ex synodo præcedenti Eugenii papæ II. & additionibus quibusdam aucta a Leone IV.

I.

Beatissimi, &c. *quæ Holstenius iterum excudenda curavit nullo opere pretio. Nos solas additiones adscribemus, ne actum agere videamur & chartas disperdere.*

Ad II. *caput. Additio Leonis.*

Ideo sicut superius statutum est, unusquisque sacerdos ab hoc se avaritiæ fermento semper custodiat; ne ob temporalis lucri commodum post damna animæ prædicti Simonis particeps esse mereatur.

Ad III. *caput. Additio Leonis.*

Hæc enim si digni desiderat exempla simulatoris perficere, toto mentis debet meditari conamine, quatenus prodesse magis, quam præesse populo Domini videatur.

Ad IV. *caput. Additio Leonis.*

Si quis autem post hæc quæ communi ventilatione sancita sunt, veluti hactenus oblivioni tradiderit; sciat se quod in subditis amputare negligit, secundum patrum canones omnino sustinere censuram.

Ad IX. *caput. Additio Leonis.*

Deus enim noster omnipotens tribus in rebus universa constituit, pondere videlicet, numero & mensura: cujus nos saluberrimum perficere & conservare præceptum semper oportet.

Ad XXI. *caput. Additio Leonis.*

Si vero superbia elevatus, vel aliquolibet modo a proprii se subtrahere maluerit mandatis episcopi, canonicis eum decernimus ultionibus subjacere.

Ad XXII. *caput. Additio Leonis.*

Sed illæsam hujus invasionis temeritate permanere sancimus.

Ad cap. XXIII. *De xenodochiis, ptochotrophiis, nosocomiis, & orphanotrophiis, & gerontocomiis, brephotrophiis, & monasteriis tam monachorum quam sanctimonialium.*

Additio Leonis.

Qualiter Deo vacantes inopia vel necessitatibus nullatenus occupentur; sed omni expulsa cura purius in Dei servitio valeant mentibus permanere.

Ad XXV. *caput. Additio Leonis.*

Et ne ruinis obruta in Dei laudibus perseverent.

Ad XXVI. *caput. Additio Leonis.*

Quia Dominus pascere & docere nos docuit, & omnibus ministrare, non terrenis lucris vel avaritiis delectari.

Ad XXVII. *caput. Additio Leonis.*

Quatenus Domini pro cunctis possint clementiam exorare; ut scelerum abluti squalore, piaque conversatione muniti, sanctorum mereantur consortio sociari.

Ad XXVIII. *caput. Additio Leonis.*

Et monasteriorum ordo debet persistere, ut muti ore aut ab excellentioribus quotidie lectione, aut pia inter se agitatione monachi instruantur, qualiter non tantum monachicum nomen quasi auribus audiant, sed clarius intenta meditatione, vel eruditiorum informatione scire queant, quibus moribus vel actibus studeant participari: cognoscentes, quod actu in orationibus, in lectionibus, in disputationibus, in vigiliis, in jejuniis, moribus modesti, ut bene placati concordes esse debeant: & in ceteris multis, quæ aut a sanctis patri-

tribus, aut a monasteriorum conditoribus A
ANNO CHRISTI 853. de eorum vita ubertissime reperiuntur exposita. Et qualiter monachorum auctores non tantum habitu sequantur & nomine, sed magis operibus & virtute pertingere valeant. Nam qui per gratiam & levi jugo Dei colla submittunt, & postmodum ad proprium vomitum revertuntur, sanctorum patrum qui in Nicæa convenerunt sententia, quam abrenuntiantibus statuerunt, habet integram firmitatem. Et ut nullatenus violetur, pio censemus arbitrio, ut nequaquam extra septa monasterii cellulas monachi habere videantur; & nec B
an. 12. a monasteriorum clausuris absque abbatis, vel qui ab eo subpræesse constitutus, licentia ad quodlibet opus exercendum egredi præsumant. Cum vero licentia impetrata aliquid ad peragendum perrexerint, non sine duorum vel trium ex fratribus testimonio pergant. Nam si abbas intento studio cuncta hæc non procuraverit adimplenda, talem se credat sustinere juxta patrum censuram sententiam, qualem delinquentes monachi tunc promereri debuerant.

Ad XXIX. *caput. Additio Leonis.*

Secundum culparum vel peccatorum differentiam pœnitentia moderetur; & ipsarum cœnobiis doctrina & institutio ad similitudinem virorum maneat monasteriorum; quia quamvis in sexu dispares sint, in humilitate sine status differentia concordant.

Ad XXX. *caput. Additio Leonis.*

Qui vero rustica opera die dominico a- D
gere præsumpserit, contra divina præcepta egisse non dubitet, & ad pœnitentiam omnimodis redigatur: qualiter pro hoc cælestia regna non amittat.

Ad XXXI. *caput. Additio Leonis.*

Sed tamen sacerdotibus, si præsto sint, deprecetur, ut ad publicam redigatur pœnitentiam; ut judicium mortis non subeat.
2. 7. & 11. d. de sc. Nam legibus infirmatur judicium dominico die depromptum, & obligationes ejusdem sacri diei imperatorum siquidem cen- E
sura dissolvit.

Ad XXXII. *caput. Additio Leonis.*

Verum etiam qui sponte ad talem devotionem pervenerit, & postmodum ad nuptias vel ad militias devolvitur, publicæ satisfactionem pœnitentiæ gerat intentius, ut ad perfectionem redire non diffidat.

Ad XXXIII. *caput. Additio Leonis.*

ANNO CHRISTI 853.

Et sicuti discrete in ecclesia singula videntur exposita, ita virorum pars & mulierum partibus suis contenta sit. Et sæculares, ne peccent cum justificari desiderant, a prohibitis abstinere videantur; nec inter sacros cancellos ordinibus debitos nisi permittente episcopo adtentent accedere.

Ad XXXIV. *caput. Additio Leonis.*

Et si liberalium artium præceptores in B
plebibus, ut assolet, raro inveniuntur; tamen divinæ scripturæ magistri, & institutores ecclesiastici officii nullatenus desint: qui & annualiter proprio episcopo de ejusdem actionis opere sollicite inquisiti debeant respondere. Nam qualiter ad divinum utiliter cultum aliquis accedere possit, nisi justa instructione doceatur?

Ad XXXV. *caput. Additio Leonis.*

Nam qui hujus pernicioſi & scelesti fa- C
cti studiosus inventus, admonitus a sacerdote minime obaudierit, a communione modis omnibus suspendatur. Quia condecet pergentes ad ecclesiam divinas intente scripturas attendere, & locis Dei quæ ejus sunt agere; secundum quod scriptum est: *Domus mea domus orationis vocabitur*: non alios secum ad immane peccatum sua culpa suadere.

Ad XXXVI. *caput. Additio Leonis.*

Utraque enim pars consentiens, & ma- D
gis alter ex illis divini amoris quam humani ardens, ut in castitate maneret, divortium miserit, & postmodum pollicitationem propriam non observaverit, ad districtam mentiens pœnitentiam redigatur.

Ad XXXVII. *caput. Additio Leonis.*

Contra hæc salubria dicta faciens, cum uxore concubinam habens, ecclesia communi videatur indignus. Et si perseveraverit, & cum satisfactione non emendaverit, perseverans ab ecclesia penitus am- E
putetur: resipiscenti vero communionis vel reconciliationis tempus episcopus abbreviare debebit.

Ad XXXVIII. *caput. Additio Leonis.*

Greg. 2. syn. Rom. can. 3. 6. &c.

Et utpote beati papæ Gregorii decretalia plenissime pandent.

Hucusque canones ex synodo Eugenii PP. II.

ANNO CHRISTI 853.

Cum additionibus Leonis PP. IV. cujus sequuntur canones.

CAP. XXXIX. SEU I. LEONIS.

Ne per singula ecclesiarum loca plus quam oportet presbyteri ordinentur.

RES parumper necessarias favente Domino vobiscum pariter multo tempore volumus emendare, & modum arbitrio pium in hac urbe de forensibus sacerdotibus, qui per viciniores episcopos consecrantur, rationabilius ordinare: qualiter nullatenus amplius per titulorum vel diaconiarum ecclesias in sacerdotali gradu constituti sacerdotes reperiantur, quam nos communi consilio supra fuisse annotatum recolimus. Denique a majoribus ordinatum, ut secundum facultatem rerum ecclesiæ oblationes, vel reditum clerici ordinentur: nos in quid tantam superfluitatem presbyterorum forensium cernimus ordinatam, quorum non amplius quam tertiam partem debito more posse sufficere; Et credo in nonnullis sancti canones corrumpi potuissent, dicentes: *Non neophytum, ne in superbiam elatus in judicium incidat diaboli*, & in aliis multis, quæ hic per totum longum recensere: & maxime in hoc: quod nullus absolute debeat ordinari presbyterorum. Deinceps vero qui contra interdicta attentare præsumpserit, sciat se in eo omnimodo vindicandum. Iidem vero hujus urbis presbyteri episcopum proprium recognoscant; & delinquentes canonice judicet, judicatique obedienter auscultent, & ad eum jussi adveniant, si volunt ecclesiasticis participium retinere. Cuncta hæc illis patienter sunt observanda, si ex toto canonum nolunt damna sentire.

Can. Nicæn. 2. 1. Tim. 3. Chalc. can 6.

CAPUT XL. SEU II. LEONIS.

Ut presbyteri ordinati per loca proprii episcopi nullo modo concilium negligant.

PResbyteri vero qui in diversis locis, baptisteriis, vel quibuscumque aliis sacris * oratoriis ordinantur, instanter & inexcusabiliter ad concilium diœcesis episcopi occurrere, secundum sanctorum statuta patrum decernimus. Hi autem qui colonatus possessiones retinent nihilominus volumus ad episcopi indifferenter venire concilium. Nam si per contumaciam se quasi in alterius potestate subtraxerint, & proprio non subjiciuntur episcopo, canonicis corruptionibus subjaceant.

* Can. 15. concil. Arvernensis I.

CAP. XLI. SEU III. LEONIS.

Ut laici qui absque proprii consensu episcopi presbyteros retinent, communione privantur: presbyteri vero admoniti redire nolentes honorem amittant.

LAici qui alterius diœcesis presbyterum ecclesiæ cujuscumque sua potestate instituerint, non præbente consensum episcopo, cujus parochia videtur existere, a fidelium communione separentur. Presbyteri vero qui talium subreptione recipiuntur, & admoniti ab episcopo tertio, vel misso ejus, recedere de alterius ecclesia noluerint, proprii officii gradum amittant. Nam si & presbyter sua audacia ecclesiam ad alterum pertinentem episcopum invadere tentaverit, & contra prohibentem episcopum a tali præsumptione non compescuerit, similis sententiæ subeat ultionem.

CAP. XLII. SEU IV. LEONIS.

Ut nullus in ecclesiis præsumat presbyteros constituere, nisi qui & dare licite, & increpare canonice potest.

ILlud itaque non intermittendum prævidimus, quod quidem fratres vicini episcopi extra hanc urbem in proprietatibus monasteriorum hujus urbis, vel ceterorum piorum locorum, id est, xenodochiorum, titulorumque & similium a prædecessoribus fundatis querelantur, quod non providentiæ episcoporum, quorum ipsa loca diœcesis videntur existere; sed abbates aut prælati iplorum piorum locorum ad sacras missas celebrandas, aut aliquid sacerdotalis officii agendum instituunt sacerdotes. Quod nequaquam de reliquo fieri volumus, & insolidabili rejunctione persecamus: id est, ut nullus in ecclesiis præsumat presbyteros constituere, nisi qui & sacerdotalem gradum dare licite potest, & canonice de neglectis presbyteros increpare. Sed ab his venerabiliter sacerdotes ad divini ministerii officium expetantur episcopis, quibus singulariter & diœceses pertinent, & canonice debent ipsas ecclesias providere, ordinareque provisas.

Tunc vero sancta completa synodo ab universis episcopis, presbyteris, diaconibus, & clero cuncto sic acclamatum est: EXAUDI CHRISTE. Domino nostro Leoni a Deo decreto summo pontifici & universali quarto papæ vita.

ANNO CHRISTI 853

ACTA DEPOSITIONIS ANASTASII

PRESBYTERI TIT. B. MARCELLI.

ET hoc dicto Theodorus notarius ac scriniarius sanctæ Romanæ ecclesiæ legit.

Imperantibus dominis piissimis perpetuis Augustis, Hlotario a Deo coronato pacifico & magno imperatore anno XXXVII. sed & Hludovico Deo coronato ejus filio novo imperatore, anno V. mense Decembrio, die VIII. indictione II. in civitate nova, cujus vocabulum Lenoniana est, intra ecclesiam ubi corpus beatissimi Petri apostolorum principis conditum est.

Leo episcopus servus servorum Dei venerabilibus missis sacratissimorum imperatorum filiorum nostrorum, Joseph Eporediensis ecclesiæ antistiti, seu Petro Spoletinæ, itemque Petro Arretinæ ecclesiæ episcopis, ac Notingo episcopo Brixiensi, universæque sanctæ synodo hic pariter congregatæ.

Quod bene ac pleniter nobiscum simul fratres carissimi scitis; nunc iterum dilectioni vestræ cognitum esse volumus; quomodo instigante ac suadente diabolo Anastasius presbyter cardinis nostri, quem nos in titulo B. Marcelli martyris atque pontificis ordinavimus, contra statuta patrum propriam ecclesiam deserens, ecce jam per quinquennii tempus in alienis parochiis, id est, Aquilejensibus, velut ovis errans degere ac temere inhabitare præsumpsit. Quem etiam auctoritate suffulti apostolica & canonica, apostolicis literis per tertiam & quartam vicem vocavimus; ac ubi redire distulit, duobus congregatis episcoporum conciliis, cum eum non potuissemus videre vel habere specialem præsentiam, communi eum decreto, sancta communione privavimus. Volentes siquidem suam per hujus excommunicationis censuram ad gremium sanctæ, a quo discesserat, matris ecclesiæ personam reducere, juxta illum, in quo omnem necessitatem presbyteris a propria ecclesia discedentibus imponi præcipitur ac promulgatur. Sed apostolica monita sanctique concilii pro nihilo ducens, erroris irretitus caligine redire nullatenus voluit. Postmodum vero Ravennæ nobis cum piissimo invictoque domino Hludovico imperatore spiritali filio nostro degentibus ejus clementiam exoravimus, ut eumdem presbyterum ad nos suamque ecclesiam reverti juberet; quod omni alacritate nostro repromisit perficere pontificio, diem constituens atque denuncians, in quo eum remeare sanciret. Missos etiam majestatis suæ nobiscum reliquit, Notingum scilicet episcopum Brixiensem, & Adelgisum illustrem comitem, qui revertentem illum nostro conspectui præsentarent. Quibus expectantibus illic nobiscum usque ad diem statutum & ultra, præfatus presbyter non advenit: ac iidem missi se illum nobis repræsentare non posse professi sunt. Post transactum autem placitum dum eum mandatis nostris temere renitentem conspexissemus; ita ut nec justis apostolicis obedire voluisset, neque sanctioni venerandi concilii conservatorem se, a quo sancta communione privatus existeret, exhibuisset; ac plurimos sua læsione pestifera maculasset: quin & domini Hlotarii præstantissimi imperatoris decreto, redire jubenti, pertinaciæ suæ intemperantia restitisset; ne ulterius suo exemplo ecclesiasticus ordo confunderetur, & Christianitatis religio profanaretur, anathematis eum vinculo cum sacerdotum nostrorum consensu notavimus. Ubi etiam præsto fuerunt idem dictus Notingus A Brixiensis episcopus, & Adelgisus illustris comes, præfati missi domini Hludovici serenissimi imperatoris. His ita peractis Ravenna remeantes advenimus Romam, ipseque jam fatus presbyter præventus est Clusium: ad quem tres venerabiles episcopos nostros cum vocationis literis destinavimus, Nicolaum videlicet, Petronacium & Joannem, monentes eum tam per se quam per epistolas, quas ei per eosdem mandavimus, ut die quintodecimo mensis Novembris, hujus secundæ indictionis, ad generalem synodum absque omni dilatione vel mora occurrere debuisset. Ille autem ut semper, ita & nunc in sua inquietudine atque audacia perseverans, venire, ut omnes modo nobiscum cernitis, distulit atque contempsit. B Nos autem post tantas vocationes, tantosque labores, quot una vobiscum pro eo habuimus, quid aliud nunc facere vel agere possumus, nisi ut canonum promulgationem, ob illius indisciplinatam mentem, vobiscum venerabilibus & imperialibus missis, carissimis in Christo fratribus nostris, nec non cum ceteris episcopis atque presbyteris hac synodo residentibus atque stantibus diaconibus, ac reliquo clero, in eum communiter inferamus, quæ de talibus in tertio Antiocheni concilii capitulo luce clarius continentur?

Ad hæc omnes episcopi sancta synodo residentes dixerunt: Vestræ sanctitati si placet, veniant in medium venerabiles episcopi, per quos eum vestris apostolicis literis accersiri decrevistis. Illi- C co surrexerunt, Nicolaus videlicet, Petronacius, & Joannes episcopi, & coram omnibus voce clara dixerunt: Nos secundum jussionem beatissimi præsulis nostri præsentialiter verbis & literis eum vocavimus; quarum exemplaria en, ut cernitis, in manibus; & si vobis placet, legantur. Sancta synodus dixit: Legantur.

Tunc relecta sunt per Theodorum notarium & scriniarium sanctæ Romanæ ecclesiæ, in quibus continebatur ita.

† *Leo episcopus servus servorum Dei Anastasio presbytero excommunicato.*

Cum spiritualibus te nostris procreatum viscеribus noscimus, tua deceptione quotidie ingemiscimus; qui sinu matris tuæ progressus, erroris D irretitus caligine alienis parochiis vel regionibus immorari, contra præcepta patrum canonumque sanctionem, non dubitas. Revertere igitur, salutisque incedere summopere callem procura, ne vana spes decipiat, caducæque adulationes subvertant. Sed terrenis mente actibus erigens, ea quæ superna infinitaque permanent, inquiescibili intuitu anhelare memento. Quia salutem semper tuæ cupimus animæ corporisque videre: & ne te diabolicæ insidiæ concludant, omnipotentis Domini semper clementiam exoramus. Præterea apostolicis tibi præcipimus literis; jam quinquennii tempus huc illucque latitans velut anguis discurris, ad concilium, quod XV. congregaturi sumus die Novembris * expectatæ futuræ secundæ mensis in- * mensis exp. f. secundæ indictionis E dictione, præsentare te omni deposita occasione procures: ut causam tuam in venerabili cœtu sanctæ valeamus congregationis subtili ventilare intuitu, & humanius tuam conversionem tractare. Si autem neglexeris, quod præcipimus, ampliori te vinculo innodamus. Nam e multimodis * te reprehendimus, ac reprehensibilem judicamus; quia ad duo pro te congregata concilia occurrere distulisti; sicut hi præsentes Nicolaus, Petronacius, atque Joannes venerabiles episcopi nostri, per quos te nunc auctoritate canonica jussimus evocare, ore proprio indicabunt. Si autem constituto tempore ad prædictum concilium venire neglexeris, sub excommunicatione atque anathe-

* & multis modis: legitur c. 46. lib. 1. Caid. Deusdedit.

mate te modis omnibus decernimus esse mansurum.

ANNO CHRISTI 853.

Sancta synodus, interea, dixit, requiratur si sæpedictus Anastasius presbyter excommunicatus utrum venit, annon requisitus minime est inventus. Tunc sacratissimus papa imperialibus superius jam dictis missis dixit; Cur nobis sanctoque concilio secundum imperialem epistolam jam dictum non præsentatis presbyterum? Ipsi autem affirmantes dixerunt: Nos eum secundum præceptionem domini magnique imperatoris reducere, vobisque præsentare maluimus; sed minime illum invenire potuimus. Mox autem omnibus episcopis ipse insignis & beatissimus præsul dixit: Quid vobis de his videtur? Universus cœtus episcoporum respondit: Imperialis, si vobis placet, epistola relegatur. Et cum relecta fuisset, in ea inter cetera repertum est ita: Vestræ denique * serenitatis industria cognoscat de Anastasio presbytero, cur ad vos non * pervenit, nostro satis animo displicuisse, quare nunc carissimos missos nostros, Joseph videlicet reverendissimum episcopum, atque dilecti filii nostri Hludovici archicapellanum, necnon & Petrum sanctæ sedis Spoletinæ venerabilem episcopum, & Adelgisum illustrem comitem nostrum præsentialiter vobis mittimus: quidquid canonice & secundum Deum super illo vestra deliberaverit sententia, nihil contradicentes. Tantum sollicite cavere, ac prudenter tractare curate, ne in hoc facto divina voluntas offendatur in aliquo.

* sanctitatis

* pervenerit

Tunc venerabilis ac præcipuus præsul omnibus residentibus episcopis & presbyteris, stantibus quoque diaconibus & omni clero dixit: O beatissimi fratres, quid vestra beatitudo de crebro dicto presbytero, qui tanta ac talia enormiter contra patrum regulas atque statuta peregit? Mox omnes episcopi unanimiter dixere: Quid aliud arbitrari aut proferre valemus, nisi ut sancti patres, qui Antiocheno concilio residentes tertio capitulo promulgarunt, & inviolabiliter statuerunt: *Si quis presbyter parochiam propriam deserens ad aliam properaverit; vel inde omnino demigrans in aliam parochiam per multa tempora nititur immorari, ulterius ibidem non ministret: maxime si vocanti suo episcopo, & regredi ad propriam parochiam commonenti obedire contempserit. Quod si in hac indisciplinatione perdurat, a ministerio modis omnibus removeatur, ita ut nequaquam locum restitutionis inveniat.* Quam promulgationem in eum, si vobis placet, presbyterum inferimus, & propriis manibus roboramus.

Præsul summus respondit: Placet. Tunc elevans se ipse præclarus pontifex de sede sua ait: Anastasium jam nuper excommunicatum presbyterum tituli S. Marcelli, qui propriam parochiam relinquens, in aliena per multa tempora nititur immorari, a sacerdotali ministerio modis omnibus removemus; ita ut locum restitutionis nequaquam inveniat. Si quis autem contra hanc deffinitionem nostram quocumque tempore agere præsumpserit, aut eum restituere in sacro officio tentaverit, sit ei a sanctis patribus & a nobis omnibus anathema. Posthæc omnes episcopi eadem synodo residentes, unanimes dixerunt: Et nos sic judicamus, sicque irrefragabiliter statuimus. Et subscripsere episcopi numero LXVII.

SUBSCRIPTIONES.

Leo sanctæ catholicæ & apostol. Rom. ecclesiæ quartus episcopus in hac excommunicatione & anathemate, sive depositione Anastasii presbyteri tituli S. Marcelli a me facta, sicut superius legitur, manu propria subscripsi,

Hlotharius imperator subscripsit.

Paulus * diaconus vicem agens Joannis archiepiscopi Ravennatis.

* subdiaconus

Joseph episc. Eporediensis,
Petrus episc. Spoletanæ,
Petrus episc. Arretinæ,
Notingus episc. Brixiensis,
Leo episc. Balneoregis,
Joannes episc. Bellitrensis,
Adrianus episc. Ferentinate,
Joannes episc. Sutriensis,
Agatho episc. Tudertinæ,
Nicolaus episc. Anagninæ,
Petrus episc. Gabinensis,
Andreas episc. Auximanæ,
Joannes episc. Furconiæ,
Dominicus episc. Fulginensis,
Megistus episc. Ostiensis,
Majo episc. Privernate,
Stephanus episc. Narniensis,
Racipertus episc. Nucerienſis,
Rodoaldus episc. Portuensis,
Cancio episc. Senensis,
Leo episc. Silvæ candinæ.
Georgius episc. * Polimartiensis.

* Polymartiensis

Dominicus episc. Centumcellensis,
Alipertus episc. Fundensis,
Colo episc. Reatinæ,
Arnolfus episc. Valbensis,
Albinus episc. Amerinæ,
Benedictus episc. Nepesinæ,
Rodoricus episc. Castellanæ,
Theodorus episc. * Manturanensis,

* Marturanensis

Joannes episc. Tuscanensis,
Tanimundus episc. Suanensis,
Jordanes episc. Terracinensis,
Sergius episc. Gumanensis.
Adrianus episc. Cerensis,
Petronacius episc. Albanensis,
Joannes episc. Fanensis,
Ragubel episc. Pisaurensis,
Joannes presbyter vicem tenens Benedicti episcopi Perusiensis.
Talarus * episc. Minturnensis,

* Talarii

Samuel episc. Senogalliæ,
Atrualdus episc. Berolanæ,

* Verol

Joannes episc. Falaritanæ,
Dominicus episc. Gallicnsis,
Andreas episc. Callicnsis,
Bonipertus episc. Signinæ,
Leo episc. Alatrinæ,
Jordanes episc. Castrensis,
Joannes episc. Forosempronіate,
Odalpertus episc. Populonicnsis,
Constantinus Episc. Urbinate,
* Erfo episc. Eugubinæ,

* Joann

Sergius episc. Sabinensis,
Andreas episc. Bleranæ,
Ibo episc. Assisiensis,
Anastasius episc. Tribus tabernis,
Ursus episc. Tiburtinæ,
Petrus episc. Urbevetanæ,
* Linderisius episc. Marsensis,

* Tuder

Crescentius episc. Tribensis,
Aimo diaconus vicem agens Anastasii episcopi Esinatis,
Ursus archidiaconus vicem agens Petri episcopi Teatinensis,
Leo presbyter vicem agens Stephani episcopi Montefeletranæ,
Rampertus presbyter vicem agens Hieremiæ episcopi Apratiensis,

VVal-

VValderamus presbyter vicem agens Teuderandi epiſc. Aſculanæ,

SUBSCRIPTIO PRESBYTERORUM.

Romanus archipresbyter tituli S. Pudentianæ,
Sergius presbyter tituli S. Clementis,
Leo presbyter tituli S. Cæciliæ,
Zacharias presbyter tituli S. Chryſogoni,
Benedictus presbyter tituli S. Calliſti,
Leo presbyter tituli S. Laurentii,
Paulus presbyter tituli S. Balbinæ,
Leo presbyter tituli S. Cyriaci,
Adrianus presbyter tituli S. Marci,
Gregorius presbyter tituli S. Anaſtaſiæ,
Romanus presbyter tituli SS. Joannis & Pauli,
Quirinus presbyter tituli S. Euſebii,
Jovinianus presbyter tituli S. Sabinæ,
Hadrianus presbyter tituli S. Vitalis,
Georgius presbyter tituli S. Laurentii,
Georgius presbyter tituli SS. Joannis & Pauli,
Joannes presbyter tituli S. Chryſogoni,
Leo presbyter tituli SS. IV. Coronatorum,
Martinus presbyter tituli S. Marci,
Joannes presbyter tituli S. Priſcæ,

SUBSCRIPTIO DIACONORUM.

Joannes archidiaconus,
Joannes diaconus,
Nicolaus diaconus,
Benedictus diaconus,
Leontius diaconus,
Benedictus diaconus,

In hac quidem ſancta & venerabili ſynodo, Domini ſolatiante gratia, nobiliter celebrata, poſt diverſas epiſcoporum, ſacerdotumque vel clericorum, atque omnium Chriſtianorum hominum pias ac ſalutiferas admonitiones & exhortationes, depoſitus eſt juſte atque canonice Anaſtaſius preſbyter tituli S. Marcelli: eo quod contra auctoritatem canonicam propriam parochiam deſeruit, per annos ſcilicet quinque, & in alienis adhuc uſque hodie demoratur, & neque vocatus, neque excommunicatus, & ad ultimum anathematizatus, ſicut de eo in hac ipſa ſynodo pleniter ſcriptum eſt, ad congregata duo epiſcoporum concilia pervenire noluit. Ideo tam a ſummo pontifice, quamque ab univerſis epiſcopis tunc ſynodo reſidentibus ob ſuam ſtultam audaciam merito, ut prædiximus, eſt depoſitus, & ſacerdotali honore privatus: Anno denique, menſe, die, & indictione ut ſupra.

Ejuſdem ſynodi Leonis IV. breviarium, ex incerto ſcriptore de vitis pontificum Romanorum, cui Luitprandi nomen falſo tribuitur.

HIc Leo videns multa ſuo in tempore contra Deum & ſalutem animarum impudenter fieri, conſilio imperatorum Lotharii & Lodeuvici Romæ ſynodum habuit cum LXVII. epiſcopis: cum quibus XLII. capitula Chriſtianorum ſaluti neceſſaria edidit, & firmiter firmanda eſſe præcepit.

In *primo* enim capitulo inſtituit, ut epiſcopus, juxta Pauli diſcretionem & admonitionem, irreprehenſibilis, & boni operis deſiderabilis conſecretur.

Secundo. Quiſque ſacerdos caveat, ne præmiis conſecrationem adipiſcatur; ne exemplo Simonis in laqueum incidat diaboli.

Tertio. Ut bono opere epiſcopus exiſtat, & bene ſpeculetur, qualiter populum verbo prædicationis inſtruere debeat.

Quarto. Ut ſi epiſcopus inveniatur inductus, a metropolitano proprio admoneatur, & presbyteri, & diaconi, & ſubdiaconi a ſuo epiſcopo, ut doceri poſſint, admoneantur, & interim tales preſbyteri & clerici celebrare divina myſteria & officia ſuſpendantur; ut docti valeant ad debitum miniſterium pervenire.

Quinto. Confirmavit quæ Cæleſtinus & magnus Leo de epiſcopis inſtituerant: videlicet, ut non conveniat epiſcopum conſecrari, niſi a clericis & populo fuerit poſtulatus. Quia nulla ratio ſinit, ut aliter conſecrati inter epiſcopos habeantur. Et cum in eadem eccleſia dignus non inveniatur, tunc primum alter de altera eccleſia eligatur: & quamvis neceſſitas eveniat, tamen invidioſe nullo modo conſecretur.

Sexto. Præcepit, ne juxta Sardicenſem ſynodum ultra trium hebdomadarum ſpatium epiſcopi a propriis eccleſiis morentur; niſi forte per juſſionem metropolitani vel principis ex neceſſitate contingat. Quia abſentia epiſcopi plerumque fit calamitas plebis.

Septimo. Neceſſario ſervari præcepit, ut juxta eccleſiam clauſtra conſtituantur, in quibus clerici diſciplinis eccleſiaſticis imbuantur: & omnibus unum ſit refectorium ac dormitorium, ſive ceteræ officinæ ad uſus clericorum neceſſariæ. Miniſtri vero poſt epiſcopum tales eligantur, quorum vita & doctrina illos potius exornent, quam dehoneſtent.

Octavo. Ut epiſcopi diligenter curam habeant in baptiſmalibus plebibus; & cum neceſſitas in eis presbyteros ordinandi occurrerit, ut reverentius obſerventur, non ſine conſenſu ibidem habitantium fieri convenit.

Nono. Ut in congregandis clericis non plures admittantur, quam facultas rerum eis canonice attributa ſufficere poſſit.

Decimo. Ut ſacerdores conſtitui non oporteat, niſi eccleſiis aut ſpeciali monaſterio deputentur; ne neceſſitas in ſæcularibus domibus illis habitandi occurrat, alioquin a propriis epiſcopis, aut in epiſcopio, aut in monaſteriis cauſſa habitandi & converſandi pro exercendo officio conſtituantur, ubi mulieres nullam habeant copiam converſandi.

Undecimo. Ut ſacerdotes divina eloquia ſedulo perſcrutentur, & populum admoneant, & ludos aliquos ante ſe fieri non delectentur. Tranſgreſſores quippe admonitione epiſcopi ulterius agere deſinant; ſin autem, canonice judicentur.

Duodecimo. Ut ſacerdotes, qui ad debita & opportuna officia in eccleſiis indifferenter adeſſe debent, fœnore aliquo, aut venatione, vel aliqua aucupatione, ruſticove miniſterio omnino non occupentur: nec ſine ornatu ſacerdotali extra domos ſuas appareant: & ea ſolum, quæ patrum conſtituta videntur, obſervent; contrarii denique inventi, aut deinceps deſinant, aut canonicæ diſciplinæ ſubjaceant.

Tertiodecimo. Ut ſacerdotes in ſæcularibus negotiis pro teſtimonio, aut conficiendis inſtrumentis non rogentur; quia eos in talibus rebus eſſe non convenit. Si enim eventu cauſſæ aliquid viderint aut audierint, ubi nullæ ſæcularium idoneæ perſonæ inveniantur, ne veritas occultetur, & ma-

ANNO CHRISTI 853.

& malus ut bonus existimetur, in providentia A sit episcopi, ut coram se, & competentibus judicibus hanc aliter veritatem honorifice attollant.

Quartodecimo. Ut sacerdos, aut quis alius in ecclesiastico ordine provectus, si in eo scelere inveniatur, quo abjiciendus sit, depositus providentia episcopi bene provisо loco constituatur; ubi peccata lugeat, & ulterius non committat.

Quintodecimo. Ut si episcopus, presbyter, diaconus, vel subdiaconus de quacumque femina crimine fornicationis suspicatus, post primam & secundam & tertiam admonitionem metropolitani, vel alterius episcopi, aut ejus, cui subjacere videtur, inveniatur fabulari cum ea, aliquove modo conversari, canonice judicetur: quia cui propriam habere uxorem non permittitur, ab omni femina debet se abstinere.

Sextodecimo. Ut nulli episcoporum liceat res immobiles de subjectis plebibus aliisque piis tollere locis; ne in tali facto pauperes inveniantur: contra agens canonica auctoritate coarctandus existat.

Septimodecimo. Ut presbyteri omnium ad se currentium in quibuscumque sacris locis oblationes ad missarum sollemnia recipiant: quia cum Dei & hominum mediatores existant, in exercendis votis & relaxandis peccatis largissimam debent orationem peragere.

Octavodecimo. Ut episcopus sibi subjecto sacerdoti, vel alio clerico nisi ab alio postulatus, dimissorias non faciat: & ne falsæ ut veræ credantur, & veræ ut falsæ suspicentur, pontificis vel imperiali, vel metropolitani bulla eas roborari oportet.

Nonodecimo. Ut episcopi, universique sacerdotes, quia ad solam Dei laudem, bonorumque operum actionem constituuntur, debeant tam pro ecclesiasticis, quam pro propriis suis actionibus, excepto publico crimine, habere advocatum; non malæ famæ suspectum, sed bonæ opinionis, & laudabilis artis inventum: ne dum humana lucra intendunt, æterna præmia perdant.

Vigesimo. Ut si quispiam sacerdotum inventus fuerit, qui advocatum in judicio proferre non valeat, coram plebe propria suus episcopus ipsum sacerdotem discutiat, si bonæ, an malæ conversationis existat; aut cujus rei causa debite advocatum habere non possit, malæ vero inventus, pro qualitate culpæ secundum canonum normam emendari curetur.

Vigesimo primo. Ut monasterium, vel oratorium canonice constructum a dominio constructoris eo invito non auferatur; liceatque illi idem presbytero, cui voluerit, pro sacro officio illius diœceseos, & bonæ auctoritatis dimissoria cum consensu episcopi, ne malus existat, commendare: ita ut ad placita, & justam reverentiam illius episcopi obedienter sacerdos recurrat; alioquin canonicis ultionibus subjaceat.

Vigesimo secundo. Sancivit, ut si quispiam comprobatus invasor, dicat pro parte ecclesiæ se egisse, de privata sibi re pertinente; ab ipso, suoque hærede persolvatur invasio. Sacerdos denique in tali culpa pauper inventus a proprio canonice judicetur episcopo, episcopus a metropolitano: ut non ecclesia sibi commissa damnum sustineat de invasione.

Vigesimo tertio. De monasteriis monachorum sive sanctimonialium, & de omnibus aliis pro diversis necessitatibus ad eleemosynam constitutis præcepit, ut per episcoporum sollicitudinem, in quorum diœcesi hæc existunt, ordinentur ad easdem utilitates, quibus constituta sunt.

Vigesimo quarto. Disposuit de ecclesiis, quæ in diversis regionibus sacerdotibus & solitudine destitutæ nullo debito officio resonant, ut episcopus, si proprio juri ecclesiæ sunt subjectæ, ibidem sine intermissione presbyterum constituat; & si sæcularium hominum sunt sub jure constitutæ, ab episcopo admoneantur: & si admoniti presbyteros infra trium mensium spatium ibidem negleXerint constituere, absque neglectu principem urgeat episcopus, ut ejus sententia emendetur.

Vigesimo quinto. Ut ecclesiæ quælibet destructæ proprio stipendio restaurentur; non sufficiente vero necessario, a populo plebis auxilientur.

Vigesimo sexto. Ut nulli episcoporum liceat, a subjecto sacerdote vel alio quolibet clerico ex piis B locis donationes ultra statuta patrum exigere, aut superimposita in angariis inferre.

Vigesimo septimo. Ut abbates tales constituantur, qui sui vocabuli ministerium Deo possint indubitanter supplere; ita docti, ut quæcumque fratrum negligentia acciderint, omnino cognoscere possint & emendare.

Vigesimo octavo. Ut episcopus in sua diœcesi diligenter perscrutetur illos, qui solo habitu monachi existunt, & ad proprium monasterium redire eos cogat, aut prospectu congruo in aliud mittat, ut regularem vitam servent.

Vigesimo nono. Ut feminæ, quæ habitum religiosum, aut velamen obtentu religionis suscepe- C runt, deinceps viro sociari non permittantur; prævaricatæ autem ad pœnitentiam coerceantur.

Trigesimo. Ut die dominico nullus audeat mercationes, nisi in cibariis rebus, aut quælibet rustica opera facere; alioquin ut transgressor ad pœnitentiam redigatur.

Trigesimo primo. Ut dominico die personam suspectam & reatu infamem, aut optima satisfactione solvant, aut in custodiis constituant, ut licitis diebus judicetur. Nam legibus infirmatur judicium dominico die depromptum.

Trigesimo secundo. Ut nulli laicorum liceat in eo loco, ubi presbyteri & ceteri clerici existunt, quod presbyterium nuncupatur, quando missa celebratur, consistere: quia sicuti in ecclesia singula loca videntur exposita, ita virorum pars & D mulierum partibus suis debet esse contenta.

Trigesimo tertio statuit. Ut sicut hi qui monasteria elegerunt, a monasteriis egredi non permittantur; ita hi qui inviti monasteriis sunt intromissi, nisi volentes non teneantur: quia quod non petunt, non observant.

Trigesimo quarto. Ut magistri & doctores in singulis locis, in quibus necessitas occurrit, constituantur, qui liberales artes assidue doceant: & si tales non inveniantur, tamen divinæ scripturæ magistri, & institutores ecclesiastici officii nullatenus desint.

Trigesimo quinto. Ut sacerdotes admoneant viros ac mulieres, qui festis diebus ad ecclesiam occurrunt, ne ballando & turpia verba decantando choros teneant ac ducant, similitudinem paganorum peragendo: quia si tales cum minoribus peccatis ad ecclesiam veniunt, cum majoribus revertuntur. Si vero non cessant admoniti, a communione modis omnibus suspendantur.

Trigesimo sexto. Ut nulli liceat, excepta causa fornicationis, uxorem relinquere, & aliam sibi copulare: alioquin convenit transgressorem sociari priori conjugio. Si autem vir & uxor solummodo pro religiosa vita divortire inter se consenserint, nullatenus sine conscientia episcopi fiat, ut ab eo singulariter provisо constituantur loco: nam uxore nolente, aut altero eorum, etiam pro tali re matrimonium non solvatur.

Tri-

ANNO CHRISTI 863.

Trigesimo septimo. Ut nulli liceat uno tempore habere uxorem & concubinam: quia cum domi non sit lucrum, animæ sit detrimentum: alioquin ecclesiastica communione videatur indignus; & si perseveraverit, ab ecclesia penitus amputetur.

Trigesimo octavo. Ut de propria cognatione, vel quam cognatus habuit, nullus audeat in conjugium copulare: si quis vero fecerit, & perseveraverit, sciat se vinculis anathematis innodatum.

Trigesimo nono. Ut nullus absolute presbyter ordinetur: & ut juxta facultatem rerum ecclesiæ, & oblationes vel reditum clerici ordinentur.

Quadragesimo. Ut presbyteri urbani, & suburbani, & rurales omnes indifferenter ad concilium episcopi veniant, aut canonum correptionibus subjaceant.

Quadragesimo primo. Ut laicus qui presbyterum sine consensu episcopi proprii sua potestate ecclesiæ cuicumque instituerit, a fidelium communione separetur. Presbyteri, si tertio ab episcopo, vel legato ejus de alterius ecclesia recedere admoniti obedire noluerint, proprii officii gradum amittant.

Ultimo vero *capitulo* immutabiliter præcepit, ne ullus abbas, aut quilibet alius præsumat presbyteros in ecclesiis statuere, nisi qui & sacerdotis gradus licite dare potest, & canonice de neglectis presbyteros increpare. Sed ab his venerabiliter sacerdotes ad divini ministerium officii expetantur episcopis, quibus singulariter & diœceses pertinent, & qui canonice debent ipsis ecclesiis prævidere, & prævisas ordinare.

Prædictus pontifex in prædicta synodo Anastasium presbyterum in aliena diœcesi morantem, & sæpenumero vocatum, demumque excommunicatum, & tamen ad propriam parochiam redire nolentem deposuit, & penitus sacerdotali honore privavit.

Item in eadem synodo monuit, & apostolica auctoritate præcepit, ut unusquisque episcopus per diœceses & parochias suas, per se & per sacerdotes suos subjectum sibi populum moneat, ut primitias & decimas incunctanter persolvant: has autem dare nolentes, quousque suppleant, a cibo & potu suspendant. Quod si nec pro hac suspensione supplere curaverint, sancta communione priventur.

Item in eadem irrefragabiliter affirmando instituit, ut nullus episcoporum vel sacerdotum rem sui tituli usurpare aut alienare præsumat: qui autem hoc fecerit, canonicam sine dubio subeat ultionem.

Joannes papa VIII. *epistola* CXCVIII. *ad aliquot Galliarum episcopos, nonnullos hujus synodi canones affert, & confirmat.*

SAnctissimi prædecessores nostri, Stephanus videlicet, Eugenius atque Leo synodali decreto tale nefandum conjugium fieri prohibuerunt, dicentes; *Ut consobrinam, neptem, novercam, fratris uxorem, vel etiam quamlibet de propria cognatione nullus præsumat sibi in conjugio copulare*, &c. Hoc etiam cum illis pariter jubemus, ut nullus propriam relinquat uxorem, & illa vivente alteram sibi sociare præsumat: nec liceat ei uno tempore duas habere uxores, uxoremve & concubinam. Jubemus etiam, ut nulli sacerdotum, nullique laicorum liceat res immobiles sub qualibet occasione a piis & venerabilibus locis subtrahere, & in proprio usu habere: qui vero præsumpserit, canonicis subjaceat correctionibus. Vide supra canonem XVI. XXXVII. & XXXVIII.

Hincmarus Rhemensis opusculo de presbyteris criminosis, quod est XLVII. *tom.* II. *harum synodorum canones aliquot profert.*

CAp. XI. Et in synodis Romanis Eugenii & Leonis quarti decretum est: *Si quispiam sacerdotum, id est, episcopus, presbyter, vel etiam subdiaconus de quacumque femina*, &c. ut can. XV.

Cap. XIII. Unde in synodis Romanis ab Eugenio & Leone quarto celebratis decretum est: *Quamquam sacerdotum testimonium credibile habeatur*, &c. ut can. XIII.

Cap. XXVII. Et in synodis Romanis apostolicorum Eugenii atque Leonis quarti, ubi sacerdotem post condemnationem esse oporteat, constitutum est: *Ut sacerdos autem quivis alius in ordinem ecclesiasticum provectus* &c. ut can. XIV.

Cap. XXX. Et in synodis Romanis apostolicorum Eugenii atque Leonis quarti; de pervasione quasi pro parte ecclesiæ facta decretum est, *Ut si quispiam invasos comprobatus dicat*, &c. ut can. XXII.

Et in eadem synodo decretum est, ut episcopi universique sacerdotes habeant advocatos: *Quia episcopi, universique sacerdotes* &c. ut can. XIX.

Et item ibi, de his qui advocatos invenire nequeunt: *Si enim quispiam sacerdotum fuerit inventus* &c. ut can. XX.

De Anastasii presbyteri tituli B. Marcelli iterata excommunicatione, ex annalibus Francicis Bertinianis a Fran. Chesnæo tom. III. *scriptorum Francicorum publicatis, ad an. Christi* DCCCLXVIII.

QUarta feria post initium quadragesimæ factione Arsenii filius ejus Eleutherius filiam Adriani papæ ab alio desponsatam dolo decepit & rapuit, sibique conjunxit. Unde idem papa nimium est contristatus. Arsenius ad Ludovicum imperatorem pergens in Beneventum infirmitate corripitur, & thesaurum suum in manus Indelbergæ imperatricis committens, & ut dicebatur, cum dæmonibus confabulans, sine communione abiit in locum suum. Quo mortuo Adrianus papa apud imperatorem missos obtinuit, qui præfatum Eleutherium secundum leges Romanas judicarent. Isdem vero Eleutherius consilio ut fertur fratris sui Anastasii, quem bibliothecarium Romanæ ecclesiæ in exordio ordinationis suæ Adrianus constituerat, Stephaniam olim uxorem ipsius pontificis, & ejus filiam, quam sibi rapuit, interfecit: & isdem Eleutherius a missis imperatoris occisus est. Adrianus vero papa congregans synodum, supradictum Anastasium hoc modo, sicut sublequitur, post damnationes in eum latas iterum condemnavit.

Excommunicatio quam fecit Leo episcopus de Anastasio presbytero, & postea Adrianus.

Hæc in imagine in dextera parte scripta sunt.

IMperantibus dominis nostris Lothario & Ludovico Augustis, mensis Decembris die XVI. indictione XIV. Leo episcopus servus servorum Dei. Anastasius presbyter cardinis nostri, quem in titulo beati Marcelli ordinavimus, quique recedens ab eo ad alienas parochias absque nostra pontificali scientia demigratus est, quem per missos & literas nostras vocavimus, & pro quo dominos imperatores supplicati per missos nostros, ut eum ad suam parochiam redire juberent: qui nunc illuc latitando in ipsa demigratione per biennium moratus est, & ad duo vocatus concilia nostra epi-

ANNO CHRISTI 873.

minime venit; sed neque inventus est. Quia ut prædiximus, veluti ovis errans extraneis regionibus suadente diabolo inhabitat; secundum canonica instituta ex Dei omnipotentis, & beati Petri apostoli, nostraque simul apostolica auctoritate, ab hodie sit communione privatus: donec ipse meæ speciali præsentiæ in canonico judicio fuerit præsentatus: & si non venerit, nunquam communicet. Post Romanum pontificem in hac excommunicatione consenserunt archiepiscopus Ravennatis & Mediolanensis, aliique num. LXXV.

Hæc in imagine in sinistra parte scripta sunt.

LEo episcopus servus servorum Dei, omnibus episcopis, presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, & universis clericis, cunctoque populo Christiano. Quod bene ac pleniter nobiscum simul, carissimi fratres, scitis; nunc iterum pro cautela & memoria temporum futurorum dilectioni vestræ cognitum esse volumus: quomodo instigante ac suadente diabolo Anastasius presbyter cardinis nostri, quem nos in titulo beati Marcelli ordinavimus, contra statuta patrum propriam ecclesiam deserens, ecce jam per quinquennii tempus per alienas parochias velut ovis errans discurrit. Quem etiam auctoritate suffulti canonica apostolicis literis per tertiam quartamque vicem vocavimus. At ubi redire distulit, duo pro eo episcoporum concilia congregavimus, quorum conventu cum ejus non potuissemus videre vel habere specialem præsentiam, communi eum decreto sancta communione privavimus, volentes siquidem suam per hujus excommunicationis censuram ad gremium sanctæ, a qua discesserat, matris ecclesiæ personam reducere. Sed apostolica monita sanctique concilii pro nihilo ducens, erroris irretitus caligine redire nullatenus voluit. Proinde sicut Ravennæ nobis degentibus de eo in ecclesia beati Vitalis martyris, mense Majo, die XXIX. indictione prima, ore proprio; nunc iterum in ecclesia beati Petri apostoli mense Junio, die XIX. indictione superius annotata, similiter promulgavimus, sit ille a sanctis patribus & a nobis anathema, & omnes qui ei in electione, quod absit, aut pontificatus honore adjutorium præstare vel solatium quodcumque voluerint, simili anathemate subjaceant. Post Romanum pontificem in hoc anathemate consenserunt Joannes archiepiscopus Ravennatis, Nottingus & Singilfredus episcopi domni imperatoris, & sex episcopi ad prædictum archiepiscopum pertinentes, quorum notitiam non recolimus; & alii tam ex Romana urbe, quam ex aliis num. LVI. absque presbyteris & diaconibus sanctæ Romanæ ecclesiæ.

Super valvas argenteas hæc scripta sunt.

IN nomine Patris, & Filii, & spiritus Sancti. Incipit sancta ac veneranda synodus, quæ per Domini gratiam, & ejus divinum consilium congregata est in ecclesia beati Petri apostoli, anno scilicet pontificatus sanctissimi ac coangelici & universalis quarti papæ Leonis septimo, atque invictissimorum Lotharii ac Ludovici imperatorum anno imperii quadragesimo secundo, mense Decembri, die VIII. indictione II. In hac siquidem sancta ac venerabili synodo, Domini solatiante gratia, nobiliter celebrata, post diversas episcoporum sacerdotumque vel clericorum, atque omnium Christianorum pias ac salutiferas admonitiones & exhortationes, depositus est juste atque canonice Anastasius presbyter tituli sancti Marcelli, eo quod contra auctoritatem canonicam propriam parochiam deseruisset per annos scilicet quinque & in aliena ad usque hodie demoratur. Et neque vocatus, neque excommunicatus, & ad ultimum anathematizatus, sicut de eo in hac synodo veridica pictura demonstrat, ad congregata duo pro eo episcoporum concilia venire noluit. Ideo tam a summo pontifice, quamque ab universis episcopis tunc synodo residentibus, videlicet n. LXVII. ob suam stultam audaciam merito, ut prædiximus, est depositus, & sacerdotali honore privatus, anno denique mense ac die, atque indict. ut supra.

Huc usque Leo pontifex scribi jussit.

Post mortem vero jam dicti Leonis dignæ memoriæ præsulis, ipse anathematizatus atque depositus Anastasius, sæculari potentia rediens ab abditis, quibus sicut fur latitaverat, locis, diabolica fraude seductus, inretitusque caligine, latronum more hanc quam non debuerat introire ecclesiam invasit; velut ethnicus atque barbarus, ad perditionem suæ animæ atque periculum, hujus venerandæ synodi cum suis nequissimis consentaneis atque sequacibus picturam destruxit, imaque dejecit. Quam beatissimus papa Benedictus atque egregius restauravit, & lucifluis coloribus decoravit.

Adrianus episcopus servus servorum Dei.

Omni Dei ecclesiæ notum est, quid Anastasius tempore prædecessorum nostrorum pontificum gesserit, sed & qualiter ab eis de illo sanctæ recordationis Leo & Benedictus eximii præsules instituerint, palam est cunctis. Quorum unus eum deposuit, excommunicavit, & anathematizavit: alter vero sacerdotalibus exspolians vestimentis inter laicos in communione recepit. Decessor itaque noster sanctissimus papa Nicolaus eum postea, si fideliter erga sanctam Romanam ecclesiam incederet, in gremio pari modo recepisset ecclesiæ. Sed infidelitas ejus nunc in tantum apparuit, ut post deprædationem patriarchii nostri, oblationemque synodalium scripturarum, quas tam super se, quam super hujusmodi a sanctissimis præsulibus diversis temporibus decretas repererat; institutionem quoque venerandæ synodi ab ipsis sanctis pontificibus factam, atque sub interpositione anathematis retractam, violari nobis subripiendo fecerit: & homines ad seminandum inter piissimos principes & ecclesiam Dei discordias, per muros hujus civitatis more furis exire coegerit: quemdamque Adalgrimum ad ecclesiam confugium facientem oculis & lingua privari suggesserit. Modo vero, sicut multi vestrum mecum a quodam presbytero consanguineo ejus nomine Adone audistis, & aliis modis nobis revelatum est, beneficiorum quoque nostrorum immemor hominem ad Eleutherium misit, exhortans homicidia perpetrari, quæ sicut scitis, proh dolor! facta sunt. Et ideo pro his omnibus, & pro aliis multis, quibus ecclesiam Domini perculit atque læsit, quam etiam subdolis machinationibus hactenus tundere non desistit, auctoritate Dei omnipotentis, omniumque sanctorum patrum, ac venerandorum conciliorum, prædictorumque pontificum, simul & judicii nostri sententia sancimus, illum eumdem Anastasium esse tenendum, quemadmodum de eo iidem domni pontifices Leo & Benedictus sollemniter & synodice statuerunt; nihil in ejus anathemate vel cassa penitus adjungentes vel minuentes, nisi ut omni communione ecclesiastica privatus existat; donec de omnibus quibus impeti-

petitur, nobis coram synodo rationem ponat; & A qui cum eo in locutione, cibo, vel potu communicaverit, pari excommunicatione cum eo teneatur annexus. Quia pro eo quod altiora se petens, quod sibi totiens interdictum fuerat, temere usurpavit, ac vetitum locum conscendit, satis nostra ecclesia murmuravit, & murmurat. Sane si vel ab urbe Roma quantisper discesserit, vel sacerdotium, vel clericalem aliquem ordinem sive ministerium quodlibet repetere aut recipere præsumpserit; quia contra statuta præfatorum præsulum, contraque jusjurandum quod pollicitus est, nunquam se ab urbe plus XL. millibus abscessurum, sacerdotium, vel gradum clericalis esse ministerii petiturum, facere videbitur: cum omnibus fautoribus, consentaneis & sequacibus suis a- B nathemate perenni subjaceat. Prolata in conspectu totius S. Ro. ecclesiæ ante hunc eumdem Anastasium apud S. Praxedem positum, anno pontificatus domini Adriani summi pontificis & universalis papæ II. per IV. Idus Octob. Indict. II. *

Explicit synodus Leonis IV.

In hac denique post cetera synodo Anastasius presbyter cardinalis tituli beati Marcelli ab omnibus canonice est depositus, eo quod parochiam suam per annos quinque contra canonum instituta deseruit, & in alienis usque hodie demoratur. Qui neque ad duo pro eo congregata concilia venire volens neque per apostolicas epistolas, neque per tres vocatus episcopos, Nicolaum videlicet, Petronacium, & Joannem. ideo merito uno consensu, secundum quod de talibus sacris continetur canonibus, eum sancta synodus deposuit, & sacerdotali honore privavit, anno, mense, die, & indictione superius annotata. Hic Anastasius summi pontificatus libidine incensus, deserta Urbe, profectus est ad imperatorem, cujus opera & auxilio pontificatum obtineret. Cui dum per mera commenta, ut in electionem pontificis ille manum injiciat, persuasisset, idque pontifici innotuisset, revocatus est in urbem. Verum contumaciter recusans accedere, merito censuris ecclesiasticis percussus, suoque gradu depositus hanc sententiam synodalem sustinuit. Capitulorum in hac synodo editorum triginta septem recitata sunt supra in concilio Romano sub Eugenio papa celebrato: trigesimum octavum ex synodo Romæ habita sub Zacharia: reliqua, quæ solius Leonis papæ sunt, cum aliis omnibus *reperiuntur*, inquit Baronius, *in pluribus antiquis codicibus manuscriptis, ex quorum emendatior exemplari, quod ab Antonio Augustino ex Hispania Romam missum est, hic describenda putamus damnatæ acta illa, quæ ultimo loco posita, aliis rebus absolutis, continent damnationem ipsius Anastasii presbyteri cardinalis memoratu digna.* Spero futurum, ut aliquis amans rerum ecclesiasticarum integra ex memorato codice descripta hoc loco per appendicem addi & subjungi procuret.

Capitula concilii quæ & quot?

Nota Lucæ Holstenii ad cap. XXXIX.

Tantam superfluitatem presbyterorum Forensium. Sacerdotes qui non sunt e canone vocantur superflui περιττοὶ a Justiniano Novell. 16. cap. 1. Porro qui forenses hic dicuntur sacerdotes, in collectione Martini Braccarensis Forastici, Pagenses & Vicarii vocantur can. 56. Sed Leo papa multo laxius hoc loco accipit pro quibuscumque ex aliena diœcesi sacerdotibus.

Observatio Philippi Labbe, S. J.

Vermerienſi concilio subjecit Sirmondus tertio conciliorum Galliæ tomo nonnulla, quæ ad Æneæ ex palatii regii notario Parisiorum episcopi ordinationem spectant, atque inter Lupi Ferrariensis abbatis epistolas occurrunt n. 98. & 99. Ea prætermisit regius collector una cum tractoria Prudentii Tricassium episcopi quam idem Sirmondus alibi vulgavit. Nos si visum fuerit suo loco inter appendices hujusce tomi VIII. collocabimus. Neque vero his subscribendum censuimus, qui ex his tribus epistolis architectari sunt Senonensem quamdam synodum, quos merito irridet ac refutat Cellotius noster sub finem capitis decimi, lib. IV. historiæ Gotteschalci adversus Jansenianos illius hæretici monachi hyperaspistas.

Nota Severini Binii.

a *Concilium.*) De rebus in hac synodo gestis in vita Leonis papæ IV. hæc scribit Anastasius: *Et tunc coram omnibus quadraginta & duo capitula* &c. Et paullo post.

AD CONCILIA ROMANA

Sub Eugenio II. & Leone IV.

ADDITIO.

Canon XXIII. hujus concilii ita legitur a Ratherio Veronensi episcopo in tractatu de contemptu canonum par. I. in Spicileg. Dach. tom. I. pag. 545. edit. in fol. Per sollicitudinem episcoporum hæc, quorum diœceseos existunt, ad easdem utilitates, quibus constituta sunt, ordinen- D tur; ut debiti *panes atque cetera petentibus* (a) revertantur, qualiter Deo vacantes inopia, vel necessitatibus nullatenus occupentur, sed omni expulsa cura puris in Dei servitio valeant mentibus permanere.

a CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM,

QUO GREGORIUS SYRACUSANUS EPISCOPUS

Damnatus est, anno Domini DCCCLIV. tempore Leonis papæ IV.

b *Concilium.*) Hæc synodus auctoritate Ignatii E patriarchæ Constantinopolitani celebrata, atque Romani pontificis auctoritate firmata Gregorium Syracusanum episcopum sub ratificatione Romani pontificis episcopatu deposuit. Totam sententiam a pontifice confirmari quidem petitum fuit, sed non impetratum donec pars altera audiretur. Cumque interea Leo moreretur, ad successorem delata est caussa, quæ maximæ tragœdiæ atque diri schismatis initium fuit: hac enim occasione Gregorius Syracusanus animo ulciscendi se in Ignatium patriarcham Constantinopolitanum malis artibus operatus est, ut ille a sede Constantinopolitana deponeretur, atque in locum ejus Photius eunuchus ex laico intruderetur, aliaque innumera mala subsequerentur.

Origines schismatis Græcorum.

AD

(a) *In editis extat:* ut debitis atque curæ pertinentibus revertantur: *Sed Gerboi lectionem tuetur MS. Cod. Lucensis, de quo mox dicam.*

AD CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

ANNO CHRISTI 854.

In quo Gregorius Siracuſanus epiſcopus damnatus fuit,

Anno, ut fertur, 854. habitum,

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex Suppl. Manſi to. 1. pag. 930.

CONcilium hoc Conſtantinopolitanum, in quo Gregorio Siracuſano anathema dictum ab Ignatio patriarcha Conſtantinopolitano, idemque e ſede ſua epiſcoporum ſententia depoſitus eſt, in annum 854. chronologi hucuſque omnes retulerunt. Verum longe ante annum illum conveniſſe demonſtrat ſupputatio illa chronologica deducta ex iis, quæ vulgavit P. Matthias Raderius in appendice ad concilium VIII. generale, legendis in editione Veneto-Labbeana tom. IX. col. 927. Scriptum eſt Græci alicujus, qui hæc literis mandabat poſt annos quatuor & triginta a Photii conſecratione, nempe anno 892. Notat enim Græcus ille ſcriptor, Photium ſolidis undecim annis ante aſſumptionem ſuam ad ſolium Conſtantinopolitanum anathemate obſtrictum perſeveraſſe, quod ſcilicet incurrerat ex communione cum Gregorio Siracuſano cenſura inuſto, atque damnato. Conſtat vero Photium anno 858. Conſtantinopolitanam ſedem occupaſſe; ex quo ſi annos XI. demas, ad annum 847. vel 848. retraheris. Hoc ergo anno Gregorius in concilio Conſtantinopolitano anathematis ſententiam retulit. Annus vero ille 847. primus erat Leonis IV. & Ignatii in Conſtantinopolitana ſede alter. Epocha iſta congruit cum iis, quæ Nicetas in vita S. Ignatii ſcribit, narrans Ignatium, mox in patriarcham inaugurandum, denunciaſſe Gregorio Siracuſano de *maleficiis reo jam facto, ne initiationi ſuæ intereſſet, donec per otium cauſſa ipſius diligenter recognoſceretur*. Dies igitur jam dicta erat Gregorio anno 846. quo Ignatius Sacerdotium capeſſivit. Quis vero credat cauſſam anno 846. jam cœptam, nonniſi poſt ſeptennium anno 854. in concilio diſcuſſam fuiſſe? Appellatio vero, quam Gregorius ad ſedem Romanam interpoſuit, diutius extracta eſt, cum labentibus Leonis IV. annis nondum penitus deſiiſſet.

FINIS TOMI DECIMIQUARTI.

GTU LIBRARY
3 2400 00639 8709